10 · 1 · 14

AD

HISTORIAM ABBATIÆ CASSINENSIS ACCESSIONES,

Quibus non solum de jurisdictione, quam ab anno 748. ad hunc usque diem ex innumeris Regum, Imperatorum, Pontificumque diplomatibus, vetustisque documentis, monasterium habet, ac de Cassinensis Archivi celebritate prolixe disseritur, sed etiam Civitates, & loca monasterio subiecta cum antiquitatis ruderibus, quæ in ipsis reperta sunt, accurate describuntur, gravesque clarorum virorum de Liri fluvio hallucinationes referuntur, & emendantur; additis Riccardi a Sangermano, & Anonymorum Cassinensium Chronicis a mendis, quibus alibi scatent, omnino purgatis, unoque ac altero emortuali, & Kalendario ab ejusdem archivi Codicibus fideliter exscriptis;

CURA ET LABORE

D. ERASMI GATTOLA

Cajetani, Abbatis S. Matthæi Servorum Dei, & celeberrimi Cassinensis archivi custodis.

PARS PRIMA.

VENETIIS, MDCCXXXIV.

APUD SEBASTIANUM COLETI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

PRÆFATIO.

CUm a me identidem postulassent doctissimi eruditissimique Jurisconsulti, Causarum cœnobii Cassinensis patroni & Advocati optimi, ut ea illis describerem, quæ ad originem, incrementa, decrementaque dominatus cœnobii Cassinensis pertinerent, nempe quomodo parta, retenta, & ad hæc usque tempora perducta Dei beneficio sit jurisdictio civilis, criminalis, Mixta, Portulaniæ, Syclæ, Fidæ, Disfidæ Bajulationis, Venationis, Piscationis, Aquarum, Exactionis, Decimarum, aliorumque omnium, quæ possidebat, actuque possidet cœnobium Cassinense, aut a quo principe hæc illi concessa, vel confirmata sit, quæque fides monumentis adhibenda, quæ in celeberrimo Cassinensi archivo asservantur, quorum per cartophylacem apographa extrahi solent; causati haud sibi eam dicendi vim, copiamque hac cognitione destitutis suppetere ad cœnobii causas defendendas, cujus jurisdictiones majori ex parte a peculiaribus privilegiis, & a jure Municipali dependerent, in animum tandem induxi meum, ut honestissimis virorum clarissimorum votis facerem satis. Quod ut aptius præstarem, hanc dissertationem conscribere institui, qua ex authenticis monumentis, vel originalibus, vel apographis, aut ex scriptorum omni exceptione majorum fide diuturna dominatus nostri possessio ita constaret, ut nisu haud multum difficili posteri hisce de rebus informarentur, quæ improbo ego labore didici viginti novem & amplius annorum spatio, quo inter veteres chariosasque archivi nostri chartas memet, ut ita dicam, volutavi gravissimis litium anfractibus exagitatus, quæ non una vice adegerunt, ad ea pervolutanda monumenta, de quibus alii occasione haud oblata ne cogitassent quidem, in iisque animadversiones elucubrandi, quæ ad rectam causarum nostrarum defensionem conducerent. Integra verò in ipsa Dissertationis, ut ita dicam, compage, monumenta, privilegiaque referenda esse duxi, tum ut Advocatorum curæ inservirem, qui haud lubenter ea sibi ab oculis ablata vidissent, de quibus in dissertatione ageretur, tum ne pluries eadem repetere adigerer, si ad appendicem revocassem. Futurum quippe erat, ut in dissertatione majori ex parte privilegii alicujus verba referenda essent, quæ deinde integra repeterentur in Appendice. Quare consultius, magisque e re nostra acturum me existimavi, si illa diplomata, monumentaque, quorum in dissertatione mentio facienda esset, integra ibidem referrem, ut primo intuitu Advocati nostri, quorum potissimum causa labor hic qualiscumque susceptus est, ea omnia perspicere possent, quæ considerandā illis exactè, attentissimeque sunt, identidemq; revolvenda. Neque id nos primum ausi, cum servatæ a nobis methodi rationem præbuerint viri doctissimi, probatissimique Baronius, ejusque continuator Raynaldus, Ughellius, Lucentius, aliique qui cum historias perrexant, haud tamen sunt veriti, integra Pontificum, Principumque diplomata, epistolas, Chronicorum fragmenta, Chronicasque ipsas exscribere. Quod nobis certe pene necessarium fuit, quibus hisce de rebus unice agendi institutum est.

Dissertationem hanc nostram a Gisulfi donatione auspicamur, haud quidem quod altioribus jurisdictio Cassinensis cœnobii principiis non promanet; sed ne in ipso Operis limine, eoque in labore, quod non disputandi ergo, susceptum est, manus cum morosis quibusdam Criticis consereremus, quibus haud satis vetustissimæ quædam cœnobio nostro factæ donationes probantur. Porro plura, eaque gravissima suppeterent argumenta, quæ nos vera haud glorianter fateri evincerent, si in medium producere instituti ratio pateretur. Ea quippe dumtaxat hic adferre in animo est, quæ nedum eruditis, doctisque criticis verum ipsis quoque morosissimis omnino probentur. Quare illa dumtaxat monumenta hic afferemus, quæ a Leone Marsicano in chronico Cassinensi diligentissime laudata sunt, cæteris omissis, suffragio tanti viri destitutis, quo fides nostra sincerus veritatis amor, operisque ratio constet, quod non disceptandi, sed vindicandæ jurisdictionis Cassinensis causa unice susceptum est.

Neque nobis vitio vertendum, quod crebrius egressionibus, ut ad Fabio Quintiliano lib. 4. cap. 3. vel excessibus, ut ab utroque Plinio in præfatione, & lib. 9. epist. 26. appellantur, indulgeamus, atque hinc inde ita expatiemur, ut currente rota dum Urceum facere cogitamus amphoram, interdum finxerit manus, nam omnia pro virili illustrare ac defendere curæ ac pensi in primis fuit, proindeque nequid esset incognitum, vitanda fuit nimium constricta brevitas, ut ait Diomedes de Oratore. Ea vero quæ in medium afferuntur firmare satius visum est Eruditissimorum virorum verbis, tum: *Ut*

in perquisitione talium quæstionum (verbis utar Juliani Toletani in Progn.) *numerositas librorum quærenti animæ laboriosa non esset, sed multiplicem lectoris sitim hæc collecta brevitas satiaret:* tum etiam (ut loquitur Isidorus in Præfat. ad librum de Off. Eccles.) *ut si qua ex his displicuerint erroribus meis paratior sit venia, quia non erunt referenda ad culpæ titulum, de quibus testificatio adhibetur authorum. Fateor tamen, me* (ut verbis utar Walafridi Strabonis) *nec reperisse cuncta, quæ dilucidare cupivi, nec cuncta potuisse quæ reperi, cum & rerum magnitudo sciendi cupiditatem succenderet, & diversitatum confusio fastidii nimietatem præberet, habebit tamen in his lectoris mei curiosa vestigatio, & si non copiam satietatis qua delectetur, qualemcumque tamen inquisitionis qua melius exerceatur.* Ubi vero investigationi non fuit locus, satius omittenda duximus, *nec enim teste* Quintiliano lib. V. cap. 1. *complecti omnia, vel in hac parte, vel in cæteris possumus, contenti rationem plura quæsituris ostendere.*

Porro in iis, quæ a me hic pertractantur, non elocutione splendida, sed simplici, tumultuarioque, atque summopere properante sermone dictavi, cum ad res ipsas subtiliter examinandas animum adverterem, neque ad verba expolienda aut studium superesset, aut otium: *Quæso igitur Lectorem*, (verbis utar Vigilii Tapsensis lib. 2. contra Eutychen, cap. 15.) *ut vilitatem nostri sermonis usquequaque non dispiciat, quia & fortassis potuit eloquentius oratio comi. Cum nos ita stylum temperaverimus, ut rem potius, quam verba legentibus commendaremus.* Hujusmodi certe est Dissertatio ista, ut de iis illud proferre liceat, quod de suo rerum naturalium opere ajebat Plinius in Præfatione: *Nam nec ingenii sunt capaces &c. nec admittunt excessus, aut orationes, sermonesve, aut casus mirabiles, vel eventus varios, non alia jucunda dictu, aut legentibus blanda.* Aut quod Pomponius Mela de Geographia in Proœmio; *impeditum esse opus, & facundiæ minime capax.* Quare hic eloquentiæ opus non est, sed laboris: *Commentarii enim quid operis habent*, ait Hieronymus, lib. 1. in Ruff. cap. 4. *alterius dicta edisserunt, quæ obscure dicta sunt, plano sermone manifestant: multorum sententias replicant, & dicunt, Hunc locum quidam sic edisserunt, alii sic interpretantur: illi sensum suum, & intelligentiam his testimoniis, & hac nituntur ratione firmare, ut prudens Lector, cum diversas explanationes legerit, & multorum vel probanda, vel improbanda didicerit, judicet quid verius sit, & quasi bonus Trapetita adulterinæ monetæ pecuniam reprobet.* Accedit quod nulla fere est sequioris ævi cum Romano jure ipsisq; loquendi formulis cognatio, ut si quis comptioribus seu Romanis hęc vocabulis efferre contenderet, non tam eas illustraret, quam tenebras, caliginemque offunderet. Quare necesse fuit paulo squalidiori sermone jurisdictiones nostras, atque adeo cum ipsa barbarica inculta, minimeque latina loquendi ratione proponere, quod ea non tam plana esset, si latinioribus verbis proferretur. *Denique si quid minus a nobis*, ut ait Vigilius Tapsensis laudatus lib. 5. contra Eutychen, *aut secus quam oportuit dictum est, veniam postulamus: aut enim verborum nos copia defecit, ut aut quod sentiebamus exprimere nequiremus, aut quæ sentienda fuerant exilitate ingenii, & mentis infirmitate sentire non valuimus. Sed si opere displicemus, saltem studio placeamus. Sit acceptum voluisse, si displicet non potuisse nostrum.*

Per sæcula vero distributa monumenta in dissertatione producemus, quod suscepta semel in epitome Historiarum Cassinensium scribendi ratio ubique constaret: Sed rem Deo auspice aggrediamur.

DISSER-

DISSERTATIO I.

DE ORIGINE, ET PROGRESSU

Jurisdictionis Monasterii Cassinensis Civilis, Mixtæ, & Criminalis.

SECULUM TERTIUM

A CONSTRUCTIONE CŒNOBII CASSINENSIS,

Christi Octavum, ab anno DCC. ad DCCC.

Primus cœnobio Cassinensi supremæ in Abbatia Cassinensi Jurisdictionem attribuit Gisulfus.

POst instauratum per Petronacem Cassinense cœnobium anno circiter 718. Gisulfus II. Beneventanorum Dux, qui ab anno 732. ad annum 749. imperavit, ut probat Peregrinius in pluribus Histo. Principum Langob. locis, potissimum pag. 279., aut indita animo suo in Deum, resque, Divinas Religione motus, aut quod plura, gravissimaque irrogata a Langobardis sub Zotone Prædecessore suo mala, cœnobio Cassinensi sciret, aut demum cœnobii Dignitate, Monachorumque sanctimonia, animo vere Regio, amplissimam illam, insignemque cœnobio Cassinensi anno circiter 747. donationem elargitus est, quam refert Leo Ostiensis lib. I. Chronici Cassinensis cap. 5. hisce verbis: *Gisulfus preterea junior nepos Luitprand Regis Langobardorum, qui post Gotscalcum Beneventanorum Dux extitit: cum per eos dies in hanc Arcem Cassini, qua tunc Mello vocabatur, ascendisset, atque juxta corpus SSmi Patris Benedicti tam religiose predictos Fratres in Dei servitio vivere repperisset, divino tactus instinctu, cuncta in circuitu, tam campestria, quam montana eidem Patri Benedicto in scriptis contulit, firmisque donariis, in perpetuum eadem posteris habenda concessit. Per has videlicet terminationes, & fines. Quemadmodum incipit ab ipso fluvio, qui dicitur Carnellus, & ascendit per aquam qua vocatur Bantra, usque in rivum siccum, & sicut ascendit per ipsum rivum, usque in Furcam S. Martini. Et inde ascendit per Serras, & vadit in montem, qui dicitur Cisinus, & sicut inde pergit in Pesclum nomine Corvarum. Et qualiter vadit per ipsas Serras ad Furcam, qua dicitur Popplu, & inde pergit ad lacum, qui vocatur Vitecusus, & inde vadit ad aquam fundatam, & ascendit in Montem, qui dicitur de Sile, & vadit exinde in caput aqua de Rapido. Et inde ascendit in montem, qui dicitur Caballus, & pergit in montem, qui vocatur Reudenaria major, & inde per Serras montium venit ad Rendenariam minorem, & qualiter inde directo vadis per pedes montium, qui vocantur Fresolona, & pergit in aquam de Mellarine, & descendit per eandem aquam cum utrisque ripis, & vadit in parietibus de Balneraria, & inde vadit per locum, qui dicitur Anglone, & ascendit ad Furcam, qua dicitur Valleluci, & quomodo vadit per ipsas serras montium, & descendit ad Petram scriptam, & exinde ascendit ad serras montis, qui dicitur Orticosa, & quomodo vadit per Serras montium, & pervenit ad Pesclora, qua vocatur Falconari, & qualiter vadit per duos montes, quorum unus vocatur Spinacius, alter autem Porcacius, & qualiter inde vadit ad cristas montis, qui vocatur Caria, & descendens venit ad Petras super aquam vocabulo Vivolam, & inde ascendit ad collem, qui vocatur Gimberuti, & descendit in Quertitulum, & inde in Fossatum juxta S. Damasum, & exinde, quem videlicet Sanctum Amasum vulgus appellat, & directe pergit in Silicem in loco, ubi dicitur Arcus Gezzuli, & qualiter vadit ad lacum, qui vocatur Radeprandi, & quemadmodum inde pergit in Farnietum, inde in rivum, qui dicitur Marocze, & qualiter descendit in ipsum Fluvium Carnellum, & per eundem fluvium ascendit in aquam, qua nominatur Cosa, & sicut ascendit per Serras Montis sancti Donati, & quomodo descendit super Monticellos de Marri, & vadit ad ipsos Pesclos, qui sunt in pede montis, qui dicitur Balva, & qualiter directe vadit per duos Leones, & inde pergens ascendis per ipsas Serras montis super Casale, & sicut descendit per ipsum montem usque ad ipsum Pesclum, qui nominatur Cripta Imperatoris. Indeque pergit usque ad jam dictum flumen Garilianum, atque per ipsum flumen ascendit usque ad priores fines, una cum omnibus Castellis, vicis, domibus, Ecclesiis, molendinis, & aquis, cœterisque omnibus, qua intra praedictos fines tunc temporis habebantur. Uxor etiam ejusdem Ducis Scauniperga nomine. Templum Idolorum, quod antiquitus in Casino castro constructum fuerat, in Beati Petri Apostoli honorem convertens, Yconas ibi, & cetera Ecclesia officiis congrua ministeria in posterorum memoriam devotissimam contulit.*

Cujus donationis Diploma tempore Leonis Ostiensis supererat.

Illud vero certo certius habendum, donationis Gisulfianæ diploma, Leonis Ostiensis ætate superfuisse, cum hæc ille verba referat, quæ quidem haud retulisset non viso privilegio. Usuvenit quippe apud Leonem, ut privilegia quæque cœnobio Cassinensi concessa, summa fidelitate, compendio, occasione data semper referat. Parum vero, atque adeo nihil Leoni, & Cassinatibus referebat, donationem hanc Gisulfo referre acceptam, quam paulopost a Carlo Magno ratam habuissent, quare si Gisulfum magnificentissime donationis esserunt authorem, non est, cur rem haud ita se habere, quemadmodum Leo narrat, prudens ali-

quis suspicetur, qui potissimum meminerit quæ pro Leone Marsicano contexat Elogia. Eruditissimus, atque a partium studio longe alienissimus Cardinalis Baronius, dum anno 1059. pag. 248. Editionis Vaticanæ anno 1605., qua utimur ait. *Hac autem quomodo se habuerint, ex Leone Ostiensi ejus temporis scriptore integerrimo sunt petenda.* Et anno 1077. pag. 503. *Sed ejusdem temporis scriptor sinceræ fidei Leo Ostiensis episcopus de eadem donatione hac habet &c.* Vid. elogia ab aliis probatissimis scriptoribus Leoni nostro tributa, quæ nos supra in unum congessimus,

Hæc Donatio genuina est.

Genuinam vero esse Gisulfi donationem, ex eo maxime constat, quod Carolus Magnus Pipini filius, post captum Desiderium Langobardorum regem, utpote novus Italiæ rex, & Dominus, tributa sibi ab Arichi Beneventi principe rependi jussit, atque cœnobio Cassinensi anno 787. Gisulfianam donationem confirmavit, aut bona eadem donavit, iterum privilegio suo iusta adducendo, in quo iidem prorsus ditionis Cassinensis fines describuntur, quo Leo Ostiensis ex Gisulfi donatione refert. Ab illa vero Gisulfi donatione ad hanc Caroli confirmationem, aut si mavis, iteratam donationem, anni tantum quadraginta intercessere,

Ejusque fines in pluribus diplomatibus descripti,

Eosdem omnino fines plura Imperatorum, Regum, Principumque diplomata referunt, potissimum Lotharii I. anno 832. datum, in quo privilegiorum fit mentio, quæ Carolus Magnus, & Ludovicus Pius cœnobio Cassinensi concessere, atque Ludovici II. anu. 866. In hisce tamen privilegiis nulla Gisulfianæ donationis mentio, quod Imperatores, ut pote victores, supremique Ducatus Beneventani Domini, Beneventanos Duces suprema sibi jura vindicantes nominare designarentur.

Eam Donationem Gisulfo etiam tribuunt Anonymus Cassinensis.

Præiverunt Leoni in afferenda hac Gisulfi donatione Paulus Diaconus, & Anonymus Monachus Cassinensis, Ille historiæ Langobardorum lib. 1. c. 26. his versibus: *Omnia septa gregis præfectum est tradita genti. Gens eadem renovat omnia septa gregi.* Alludit scilicet eo loci ad Cassinensis cœnobii vastitatem per Langobardos sub Zotone Beneventi Duce factam, quæ quidem monasterii vastatio ab S. P. Benedicto fuit prævisa, ac Teoprobo revelata uti testis est luculentissimus Greg. M. Dialogorum lib. 2. cap. 17. Sane vero magni faciendum esse Pauli hujus testimonium, quum ex eo evincitur, quod quo tempore Gisulfiana donatio contigit apud Rachisium Langobardorum Regem, cui ob pietatis, ac doctrinæ laudem maxime erat acceptus ipse diversabatur, qui & familiaris insuper fuit Arichis in Beneventano Ducatu Gisulfi successoris, tum etiam ex eo, quod uti probatum manet in historia nostra Monachus fuit Cassinensis, ac proinde probe noverat hujusmodi donationem, qua Cassinense cœnobium perfici potuit, & Monachis adaugeri. Anonymus vero Monachus Cassinensis in Chronico Langobardorum, seu Monachorum S. Benedicti a Peregrinio ex vetustissimo bibliothecæ nostræ codice, signato num. 353., edito in Historia Principum Langobardorum pag. 115., ejusque meminere Nuceus, Mabillonius, Ruinart, aliique. Omisit vero Peregrinius quædam hujusce Chronici, veluti Prolegomena, in quibus agens ignotus author de Gisulpho, Beneventano Duce hæc inquit: *Cujus uxor Scauniperga, nomine in Urbe Cassinacium in idolorum templo beati Apostolorum principis Petri honore, beataque scilicet gloriosa semper Virginis Mariæ, nec non & Michaelis Archangeli altaria statuens, iconas, & ministeria vel cæteris, ac optimis muneribus illustrans, & devota mente succedere memoranda reliquid.*

In ejusdem vero Urbis arcem, quo mello dicitur, ubi decenter Beati corpus Benedicti humatum est, iisdem Gisulphus armipotens Dux cum conscendisset, tum divino tactus amore, beato patri Benedicto cuncta in circuitu montana, & planiora conferens, & fixis donariis posteris habenda in perpetuum concessit. Sed propter hostium irruptionem Marcheos tantum ad incolarum tutamina dimisit; cæterum ob laborum suffragia exercendum vicinis præcepit, tam in seminibus, quam messium tempore, Monachis obbedituros.

Libet breviter, ut ex majorum dictis repertum est, me dixisse sufficiat, nunc vero cursim iterandum est hujus nostra Chronica Succintio, ut lector facile agnoscere queat, qua tempora, vel quis princeps hujus patria extitit; vel pastor loci istius, quo deguit, & ex brevi, memorabilique calculo longa, qui velit extendat pagina, & narrator existat dolorum tempora. Incipiens vero Chronographus a Petronace ad undevicesimum Bertharii annum pervenit, quod luculentissime evincit ejus authorem, qui Abbatum Cassinatium annos, dolorumque tempora se notaturum præfatur ad eum Bertharii annum floruisse, quidquid contra afferat Nuceus, qui in notis ad Prologon Leonis Ostiensis, & ad caput 5. illud Johanni I. Abbati Cassinensi anno 915. electo tribuit. Sanctus vero Bertharius anno 856. electus, discipulus fuit Bassacii anno 837. inaugurati Abbatis Cassinensis, qui longe antea in cœnobio Cassinensi monachus fuerat, quare potuit illis cum Monachis versari, qui Petronacis anno 751. mortui tempore vixerant. Idest annos octuaginta sex ante Bassacii inaugurationem. Potuit itaq; Bassacius vel Gisulfi donationem legere, vel ab hisce monachis audire, ipseq; Berthario communicare, ac proinde monachus Chronici author Bertharii tempore vivus hæc optime scire. Illudque est apud Cassinates longo jam tempore observatum; extitisse semper, actuque extare senes monachos, qui sexaginta, & amplius conversionis annos habent, quique propterea alios ejusdem ætatis noverint, ex quibus monasterii consuetudines, eventusque, veluti per manus traductas didicerint. Nos quidem post sumtum in cœnobio Cassinensi anno 1675. Monasticum habitum plures capulares senes novimus, e quibus multa discere licuit, potissimum egregios viros Archiepiscopos Rossanenses, Angelum de Nuce, & Andream Deodarum, quorum prior annos nonaginta natus, alter octuaginta sex excessit, atque conversionis nostræ anno Angelus Nuceus quinquagesimum conversionis suæ annum excedebat, cum regularem habitum anno 1621. sumserit. Facile itaque plurium etiam sæculorum eventus comperti apud nos certa traditione esse possunt. Quare optime Gisulfiana donatio Authori hujusce Chronici nota esse potuit, qui uno vix sæculo post eum vixit. Cæterum authorem hujusce Chronici non esse Johannem I., cum ex iis constat quæ diximus, tum vero quod Johannes annorum calcu-

calculum ad suam ætatem per principes, & Abbates produxisset. Nulla quippe ratio subsistendi in Berthario illi scriptori fuisset, qui præfatur annos Abbatum Cassinensium, & principum Beneventi, & Salerni diligentissime se adnotaturum. Esto tamen Nuceo id demus, quod gratis contendit. Quod inde? A Gisulfi donatione, ad Joannis I. inaugurationem anno 915. factam, unum, & sesqui seculum pertransierat, quare potuit optime Johannes paucis post conversionem suam diebus Abbas electus a senioribus monachis, Gisulfianam donationem optime rescire.

Illamque alii omnes scriptores admisere.

Plures iique probatissimi scriptores Gisulfi donationem utpote veram admisere, quos inter Baronius anno 748. fol. 193. Yepez Tom. III. Centur. III. pag. 4. at. Chronici generalis Ordinis S. Benedicti, Marius Vipera in Chronologia episcoporum, & Archiepiscoporum metropolitanæ ecclesiæ Beneventanæ &c. pag. 37. in Ambrosio; Ughellius Italiæ sacræ Tom. VIII. col. 60., Mabillonius Tom. II. Annal. pag. 146., Ciarlanti in memoriis Histor. Samnii lib. 3. pag. 202. Pompejus Sarnellus Vigiliarum Episcopus in memoriis Chronologicis Episcoporum, & Archiepiscoporum S. Ecclesiæ Beneventanæ pag. 37. at. Abbas Julius Ambrosius Lucenti Ital. Sac. Tom. I. col. 526., aliique complures.

Ea Donatio intra fines Ducatus Beneventani contenta.

Illud vero omnibus, qui Cystiberinæ Italiæ historias vel a limine salutarunt, compertum est, loca omnia quæ a Gisulfo cœnobio Cassinensi donata sunt, intra fines Ducatus Beneventani fuisse contenta, ut ostendit eruditissimus Camillus Peregrinius in 2. parte historiæ principum Langobardorum, ubi de finibus Ducatus Beneventani ad Occidentem disserens ostendit, eos ad Soram usque protensos, nam de Gisulfo I., qui ab anno 680. usque ad 694. Dux Beneventanus fuit, hæc ait Paulus Diaconus lib. 6. de gestis Langob. cap. 9. alias 27. *Gisulphus Beneventanorum ductor Soram Romanorum civitatem, Arpinum, arcem, atque Aquinum pari modo oppida cepit*. Iidemque fines a posterioribus quoque Beneventi Principibus servati sunt, nam Erchempertus historiæ suæ num. 21. loquens anno 842. de filiis Pandulfi Comitis Capuæ ait: *Ex quibus Lando Capuam, Pando Marepahis Suram* (idest Soram) *Landonulfus Teanum regebat, &c.* Atque ad Soram usque Ducatum Beneventanum pervenisse luculentissime constat ex hujus Dynastiæ divisione inter Radelchim, & Siconulfum anno 851. inita, in qua Sora, Capua Teanum &c. Siconulfi ditioni subjicitur. Vid. ejus divisionis numerus nonus apud Peregrin. in Hist. Princ. Langob. p. 87. Et Erchempertus de adventu Ludovici anno 866. in cystiberina Italia loquens hæc scribit: *Invitatus itaque Ludoguicus Cæsar, ut prædixi, &c. Beneventi fines per Suram ingreditur, atque prius monasterio Benedicti beati applicuit, quo ad eum legati de diversis urbibus venerunt &c.* Atque Ignotus Cassinensis apud Peregrinium pag. 109. habet: *Nam dictus Ademarius Suram, Arpinum, Vicum album, & Atinum tradidit Francis, idest Widoni Comiti. In his locis præerat Landolfus Gastaldius, quæ dum amisisset loca, præ nimia est tristitia defunctus.* Hæc per transennam adnotata a nobis sunt. Certo quippe certius haberi ab omnibus debet, Principem ecclesiæ aliisque personis oppida jurisdictionesque concedentem, eorum Dominum esse, atque pro tali a donatario habitum; secus ridicule, amenterque illud concederet, ab aliisque vicissim reciperetur, quod sui Juris non sit. Quomodo enim quis alteri alienam rem concedat? *Cap. nemo, de Regulis Juris in 6. l. observare §. ult. de Officio Proconsul., l. Traditio de Aquiren. Domin.*

Jurisdictionem concessit Gisulfus civilem Criminalem, & mixtam

Gisulfus vero non tantum oppida intra fines Abbatiæ Cassinensis a se positos concedit monasterio Cassinensi, verum casas, vicos, ecclesias, molendina, aquas, montes, plana, pascua, eaque omnia quæ intra fines eosdem posita; quare jurisdictionem etiam a Gisulfo concessam communis est jurisconsultorum sententia, qui ajunt, una cum oppido jurisdictionem concedi, modo in concessione ea extent verba, ex quibus colligi id queat, puta concedimus oppidum cum territoriis, pertinentiis, aliisque ejusdem generis rebus: *Valasc. l. Imperium 24. de Jurisdiction. omnium Judicum, Bald. in l. Si aliqua §. cum plenissima de Offic. proconsf. Alex. in clem. 1. de for. comp., Alex. cons. 58. vol. 5., Paris. cons. 9. lib. 1. Bald. c. 1. §. Item si quis titulo quibus modis Feud. omitt.* Imo Jurisconsulti vulgo asserunt, concesso oppido, intelligi etiam jurisdictionem concessam, ubi hæc illi immediate cohæreat, qui donavit. Vid. *Andreas de Isernia in cap. 1. nu. 3. De capitan. qui curiam vendid., & ibi Bald. nu. 5., & alii interpretes ibidem Romanus Consil. 434. nu. 9. & seqq. Covarruvias Practicarum quæstionum cap. 1. nu. 10., Monachus Presumpt. 97. nu. 1. lib. 3., Zasius de Feudis par 4. nu. 2. Vulte lib. 1. de Feudis cap. 1. nu. 5. Schraderus de Feudis cap. 4. nu. 19. & 22., Reg. de Ponte Decis. 2. nu. 12., & seqq. Regens Tappia in L. final de constitutionibus Principum, part. 1. cap. 2. nu. 27., Galeota Controversiarum Forens: lib. 1. controversia 8., & Responsorum Fiscalium 28. nu. 48.* Nemo autem inficias iverit post demonstratos Ducatus Beneventani limites Gisulfo immediate subjectum fuisse Cassinum, Interamnam, aliaque omnia oppida, quæ intra fines donationis Gisulfianæ cœnobio Cassinensi factæ continentur. Imo ea jurisdictio, quæ a principibus Langobardis concedebatur, nedum civilis erat, verum criminalis, & mixta, cum ante regni Neapolitani constitutionem: *Ea quæ speciale decus &c.* hæ donationes sint factæ. Rem ita esse præsertim in beneficium ecclesiæ asserunt Camillus Salernitanus in Proemio consuetudinum Neap. num. 244. fol. 26. litt. F. G. & confirmari ex ijs potest, quæ Andreas Capanus de Jure Adohæ scribit, quæst. 47. nu. 5. ubi ait, quod: *Dominus, concedendo castrum indefinite, intendit omne jus sibi competens in dicto castro sub tali indefinita concessione contineri.* Cæterum Adohæ primus institutor Imperator fuit Conradus, qui imperium tenuit ab anno 912. ad 919. ut idem tradit quæst. 1. nu. 2., adeoque res est post tempora nostræ donationis. Quid vero probationibus in re clarissima opus? Jura omnia clamant, Donantem, qui jurisdictionem in rem aliquam habeat, per nuda verba *dono, & concedo* eam omnem in donatarium transferre. Quare integram, omnimodamque sibi in hæc loca competentem Jurisdictionem, quæ nimirum civilis erat mixta, & criminalis, ad monasterium Cassinense Gisulfus transtulit,

Dissertat. A 2 quod

quod nos ex aliorum principum diplomatibus infra gradatim adducendis confirmabimus.

Cæterum ita rem se habere ostendit, factum Caroli I. Ducis Andegavensis regis Neapolitani, qui criminalem cœnobio nostro jurisdictionem circa annum 1282. ademit. Cum vero ex jurisconsultorum effato oppositum firmat regulam in contrarium, illud pro certo habendum, possessam a nobis eousque jurisdictionem criminalem fuisse, quam modo etiam habemus, redemptam sub Carolo II. Hispaniarum, & V. Neapolis rege post quatuor ferme sæculorum intercapedinem.

Quod cōfirmat Anonymus Cassinensis.

Omnimodam eam jurisdictionem concessam a Gisulfo ex verbis insuper Anonymi Cassinatis liquet dum ait. *Sed propter hostium irruptionem Marcheas tantum ad incolarum tutamina dimisit.* Gisulphus. Nempe qui limites custodirent; Marchei quippe custodes limitum erant, teste Du-Cangio in Glossario, quos veteres *custodes, & limitaneos milites* dixere. Nullos ibi gastaldeos, nullos judices, aliosque hujuscemodi constituit, qui jus incolis dicerent, crimina coercerent, exigerent vectigalia, aliaque exercerent jura pro Beneventano principe, cum jurisdictionem omnium magnificentissime cœnobio nostro contulerit. Taxativa illa tantum ejus naturæ est, ut præter rem exceptam alias omnes includat. Vid. Barbosa Tract. var. Dictio. 402. Tantum pag. 801. ubi plurium doctorum authoritates affert, idem quoad hanc dictionem *Tantum* asserentium. Quare si Gisulfus Marcheos tantum sibi excepit, qui Principatus limites custodirent, concessit alias omnes jurisdictiones. Eo fere modo quo si directus Dominus oppidum aliquod ita concedat, ut sibi tamen aliquas ex eo familias reservet, reliquas certe omnes donatario adjudicabit. Qua de re vid. Caparus de jure Adohæ, & alii apud ipsum.

Hæc Donatio Allodialis fuit, & Burgensatica.

Hæc a Gisulfo facta donatio allodialis fuit, & Burgensatica, non in feudum, nec enim aut sibi, aut successoribus suis aliquod Jus, servitium, aut vectigal in castella, aut oppida Cassinatibus concessa, eorumque incolas reservavit, vel in aquas, pasqua, montes, plana, aliaque omnia, ab eoque jam tempore, ad hæc usque nullum unquam vectigal, vel minimum pro hisce oppidis, eorumque incolis solvit cœnobium Cassinense, neque pro molendinis, aquis, Portulania, Syda, bajulatione, venatione, piscatione, scaphis, aliisque jurisdictionibus, bonisque, præterquam pro primarum, secundarumque causarum criminalium jurisdictione, quam sibi tempore Caroli Andegavensis ademptam anno 1669. redemit. At hisce de rebus suo loco. Neque unquam, neque in præsentiarum servitium militare, seu Adoham cœnobium Cassinense regni Neapolitani dominis præstitit, quæ illi prærogativa hisce similibusque verbis a principibusque confirmata est, ut ex eorum privilegiis in hac dissertatione a nobis adducendis constat.

Una cum famulis, servis, & Ancillis, chartulatis, perferendariis, colonis, & colonabus, aldionibus, & aldiabus, castellis, ecclesiis, cappellis, cellis, terris cultis, & incultis agris, campis, pratis, pascuis, sylvis, vineis, salectis, cannetis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis &c. montibus, alpibus, planiciebus, vallibus, paludibus quæsitis, & acquirendis, mobilibus, immobilibus rebus omnibus, omnibusque pertinentiis, quæ dici, vel nominari possunt prætaxatæ Ecclesiæ B. Benedicti, & Berthario venerabili Abbati, ejusque successoribus, qui pro tempore fuerint, ex integro confirmamus, & coroboramus, & per nostra auctoritatis præceptum stabilimus, ut jure ecclesiastico habeant, teneant, firmiterque possideant omnium hominum contradictione remota &c. Quidquid etiam deinceps divina pietas ipso loco voluerit augere ad causas audiendas, vel fredi, aut tributa exigenda, vel mansiones, aut paratas faciendas, vel fidejussores tollendos, aut homines ipsi monasterio tam liberos, quam servos, seu cartulatos, vel offertos, & qui super terram ipsius monasterii resident nullatenus distringendos, nec ullas redhibitiones, aut illicitas occasiones in perpetuum requirere audeant, & quidquid Fiscus ex jure jam prædicti monasterii pars publica sperare poterat pro anima nostra mercede luminaribus ipsius ven. monasterii nostra maneat authoritate concessum.

Quæ sunt verba Ludovici II. Imperatoris in celeberrimo privilegio a nobis infra adducendo, quod beato Berthario Cassinensis cœnobii Abbati, & martyri concessit.

Insignis vero doctor Augustinus Barbosa in Tractatibus variis dictione 315. fol. 767. hæc habet: *Quidquid est universalis, hæc dictio, & præcisa omnem modum comprehendens, ut in l. in fidei commissi &c. cum Pollidius, ff. de usuris notant Tiraqu. in l. si unquam in verbo quidquam C. de revoc. Donat. Crescen. Decis. 6. nu. 4. de Testamen., & infra: Etiam casus alioquin privilegiatos comprehendis secundum Menoch. de Præsumtionibus lib. 4. præsumptione 145. nu. 15. continet omne jus, ita ut propter suam universalitatem nihil remaneat, penes concedentem, ut in l. Etiam ff. sol. Matrim. Grat. Cons. 9. nu. 82. li. 2., imo operatur, quod omne verbum sui matura impetrans arbitrium boni viri mutet naturam, & liberum importet arbitrium. Roland. Cons. 55. nu. 49. Vol. 3. Natt. Cons. 684. nu. 7. tom. 1.*

Omnia comprehendit etiam minutissima, & verificatur etiam in minutissimo, ut per Gulielm. de Monte Landuno in Extravag. suscepti regiminis in ver. si quidquam, ne sede vacante Cened. post lib. practic., & Canonic. quæst. Sing. 89. nu. 4. Unde quidquid id est, omnia interpretantur. Cephali Cons. 4. nu. 6. vol. 1., & Grat. d. num. 82.

Hoc igitur verbum, *quidquid*, quod est in privilegio Ludovici, aliisque Imperatorum, & regum diplomatibus, id omne, quod fisco competebat, Monasterio donatum esse ostendit, ac propterea etiam servitium militare, seu adoham, donationes scilicet, quæ fiebant ecclesiis, plenariæ erant, uti recte observavit Regens Tappia Juris Regni Neapol. lib. 6. de Jure Fisci, ac prohibita alienationes &c. Tit. 1. fol. 21. his verbis: *Quinto non procedit, quod diximus regem non posse alienare, quando est facta donatio ecclesiæ; tunc enim dicitur facta Deo, cujus omnia sunt, dicente regali Propheta psal. 23. Domini est Terra, & plenitudo ejus, Orbis terrarum, & universa, quæ habitant in eo. Unde est, quod nihil de suo dedit, sed potius quod habebat ab eo, restituit, ut dixit Baldus in Proœm. Cod. ex quo optime dixerunt Andr. in cap. 1. nu.*

1. nu. 10. qui fendi dare posf., & Bartol. in Proœm. ff. nu. 4. omnem immensitatem esse mensuram in donatione, quæ fit Ecclesiæ, dixerunt Afflict. in prælud. ad Constit. Regni quæ. 21. nu. 8. Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 12. nu. 17. quod nos latius diximus pro defensione juris ecclesiæ adversus ea, quæ serenissimus Rex Jacobus Angliæ scripsit &c. Quod notavit etiam Marinus Freccia de Subfeudis lib. 1. fol. 70. nu. 64. asserens: *Isti Comites in regno donabant libere, & plenarie præsertim Ecclesiis, & ecclesiarum prælatis, & immensitas illi erat modicum, quod Deo pro Animæ salute, & Fidei Religione, ac peccatorum remissione donabant &c.*

Imo Otho Magnus confirmat anno 964. *Cassinatibus omnia oppida, servos, ancillas, libertos cum omnibus aliis bonis quæsitis, & inquirendis* (verba sunt ejus privilegii) *mobilibus, immobilibus, rebus, omnibusque pertinentibus, quæ dici, vel nominari possunt prætaxatæ ecclesiæ &c. Ex integro confirmamus &c. & per nostræ auctoritatis præceptum stabiliemus, ut jure ecclesiastico habeant, teneant, firmiterque possideant &c.*

Doctissimus vero Ducangius & sacræ, ac profanæ antiquitatis promuscondus in Glossario ad scriptores mediæ, & infimæ Latinitatis verbo *jus ecclesiasticum*, hæc habet apposite ad rem nostram, quæ probatam dat non paucis Imperatorum, aliorumque Principum privilegiis. *Prædia, & immobilia dabantur possidenda, aut jure proprietario, seu proprio, aut beneficiario, seu precario, hoc est, ad proprium, ut loquebantur, vel ad feudum, aut usumfructum; jure vero ecclesiastice ea possideri ab ecclesiis dicebantur quod clericis, & presbyteris iis uti, & frui concessum est, ut propriis, ita tamen, ut ea donare, aut vendere iis non liceret.* Eo itaque jure cœnobium Cassinense in allodium, non in feudum, bona sua possidebat, quare: *talia bona sunt in pleno dominio illius ecclesiæ, & sunt effecta sanctum sanctorum, & a nullo possunt capi nisi auctoritate Judicis Ecclesiastici*; ut ait Afflict. decis. 361. nu. 22. sequens Innocentium in cap. Verum de Foro Compet. Atq; ante Afflictum idem docuit Andreas ab Æsernia omnium Feudistarum dux in constitutione, Justitiarii nomen, & normam inter Constitutione regni lib. 1. tit. 44. de offic. Justitiariatus, verbo de Feudis ad medium pag. 68. distinguens, ut infra: *Sed quid in ecclesia si habet castrum? An dicatur Feudum, & sic eo ipso Feudum regis? Cum omnia, quæ sunt in regno, præsumantur Regis, sicut omnia, quæ sunt in diœcesi, præsumuntur esse de Jurisdictione Episcopi &c. Potest acquiri Feudum ecclesiæ ex munificentia Principis, & tunc est planum si dicat: Donamus tale castrum in Feudum tali ecclesiæ; potest enim Feudum haberi ab ecclesia, & quolibet alio &c. Item etiam si præstitisset servitium sicut de Feudo per tantum tempus quo esset præscriptum per quadraginta annos, in laico per triginta &c. his enim casibus esset Feudum. Sed si ecclesia tenuit castrum libere, nihil inde reditus præstando, si non probaret curia regis esse Feudum, liberum censebitur, sicut alia res ecclesiæ, quæ non sunt de Jurisdictione regis eo ipso, quod sunt in regno ipsius &c. Hæc autem constitutio si expresse diceret, quod omnia castra sint Feuda, non intelligeretur de castris ecclesiæ, quia non potest rebus ecclesiæ temporalis princeps legem imponere &c.*

Differtat.

Idemque scripsit Petrus de Manforte Consiliarius Caroli in Adnotationibus ad constitutionem post mortem Baronis lib. 3. tit. 25. de morte Baronis nuntianda Imperatori sub finem pag. 236. ibi. *Omnia castra sunt Feuda, scilicet quæ sunt Feuda, nam posse esse castra, sed non Feuda, sicut habet ecclesia Salerni, Cassinensis, & Cavensis, & alia ecclesia in Regno.* Quare Marinus Freccia de Subfeud. lib. 2. Author. 29. nu. 5. conclusionem ab eo relatam sub præcedenti num. 3. quod omne castrum in Regno censeatur esse Feudum quaternatum, ex dictis ab Isernia in Constit. si dubitatio, lib. 3. tit. 8. quia eo ipso quod est castrum, curia regis dicit: in eo habere intentionem fundatam, ut sit Feudum quaternatum ex lege Federici II. in Constit. Justitiarii nomen, & normam prope finem intelligendam esse ait: *quando castrum possideatur a privato, secus si ab ecclesia, quæ illud possidet &c. Ita Andreas ibi in d. lege per rationem, quam ipse assignat, quia ipse Rex non potest quidquam decernere super bonis, quæ ab ecclesia possidentur libereq;* subdens: *Et hoc verum quando ecclesia possidet castrum libere, & pro eo non præstat curiæ regis aliquem redditum, secus si solveret regiæ curiæ redditum secundum Andream in dicta lege, quem omnes Regnicolæ sequuntur, sola freti auctoritate Andreæ posset super eo dubitari, de quo redditu ipse Andreas sentit; an de redditu Feudali quia solvit de Feudo, vel in Feudum concesso, vel quando simpliciter ecclesia possidet; quia si dedit simpliciter ecclesiæ, & non expressit in Feudum, adhuc videtur locum habere ratio per ipsum expressa, ut rex non possit hanc legem condere, & castrum sit Feudum quaternatum, & libere Ecclesia teneat, & omne dominium sit translatum in ecclesiam, redditu, seu canone excepto, habeat jus redditus, seu canonis super eo castro sub illa natura, vel qualitate, quæ intelligitur de jure communi, & non de jure condito, & statuto per ipsum regem, & lib. 3. tit. de differentiis inter Feuda, quæ quaternata plena, & de Tabula dicuntur nu. 34. post medium pag. 424., & subdit Jacobus Pignatellus Tom. VIII. Consult. 38. nu. 3. ubi quoque dictum axioma, quod castrum, & Feudum quaternatum in Regno per supradictam legem Federici, & consequenter, quod etiam Jurisdictio in dubio præsumitur in Feudum, declarat, nisi forte teneat illam ecclesia, ex auctoritate Andreæ, & Peritorum Regni, quod pariter adnotarunt Jacobus de Ayello de Jure Adolan. 69. post medium, vers. nisi in ecclesia tractat. Tom. 12., & Genuensis Practicabil. Ecclesiast. Tricenario 1. q. 1. nu. 1. vers. Idque in Ecclesiastica, & tenuit Balzaranus ad lib. 2. de Feud. tit. 54. nu. 6. dicens quod res quando devenit ad Ecclesiam censetur libera, nisi de gratia detur in Feudum; Joannes Andr. in cap. 1. post. nu. 5. de Immunit. Ecclesiæ in 6. etiam quod sint castra cap. in verbo Feudales appellationes circa fin., & in verbo feudorum clausula, ibi: castris circa finem, in verbo Feudum dant, ibi: Imperator verb. Prima erit declaratio circa fin. Castra præsumuntur Feuda quaternata, nisi sint ecclesiæ. Loffredus in cap. 1. col. 8. in princ. de nat. success. feud. Et dicuntur quaternata quæ spectant ad collationem regis, vel principis, & sunt scripta in quaterno cameræ, Jason in Repet. Feud. in. princ. nu. 127. in fine. unde in Regno valet consequentia. Est Castrum, ergo*

Feudum, nisi teneat ecclesia; nam tunc præsumitur allodiale cap. 1. in Ver. Feuda allodialia circa fin., & in cap. Imperialem in Glos. fin. in 4. Concl. 1. not. infra tit. seqq.

Rem ita, uti diximus, se habere, & Cassinense cœnobium omnia, quæ possidet castra, & jurisdictiones, non in Feudum, sed in allodium habere a vectigali quocumque solvendo liberum, & immune ejusdem regiæ cameræ authoritas triumphali velot demonstratione evincit. Quum enim anno 1187. Guilielmus II. cognomento Bonus, utriusqoe Siciliæ Rex, ut videret, num ad expeditionem quam meditabatur pro recuperanda terra Sancta sibi esset abunde virium in Barones, & Feudatarios omnes Neapolitani regni inquirendum jussisset, & ab singulis tot milites repetendos, qoot ratione Feudi præstare quisque tenebatur, *Cassinensis Abbas obtulit quidem sexaginta milites, & servientes ducentum*, quæ sunt verba ejusdem inquisitionis, illos tamen obtulit ultro, & sponte sua, non ratione Feudi, aut alio quocumque titulo, ut videre est in ipsa eadem Inquisitione, quam ex regiæ cameræ regesto anni 1322. signato litera A. desumtam refert de verbo ad verbum vir in Neapolitani regni Historica incomparabilis Carolus Borelli in appendice ad librum, cui titulus: *Vindex Neapolitana Nobilitatis*, seu, quod idem est, in literarum ab antiquitate repetitarum monumentis. Incipit vero inquisitio isthæc: *Ista sunt Feuda Ducatus Apulia &c. Robertus de Benet dixit, quod demanium suum est Benet, quod tenet in Capite a domino Rege, quod est Feudum quinque militum, & cum augmento obtulit undecim milites, & duodecim servientes*, & sic de ceteris. Nulla scilicet ibi habetur mentio castrorum, ac jurisdictionum, quarum causa monasterium Cassinensium milites offerret; quod rei fit in reliquis omnibus feudatariis, etiamsi Episcopi essent, vel Abbates, ut legitur fol. 16. 17. 40. 42. 51. 115. 132. 134., & alibi passim. Et sane cum in ejusmodi catalogo descripti reperiantur quicumque castrum aliquod, terrenum, agrum, vel decem, aut quindecim circiter villanos in feudum habebant, & eapropter militare servitium præstare tenebantur, nec ullo modo Cassinensis Monasterii scribatur jurisdictio, & militare servitiom, evidens est quod asseruimos, monasterium Cassinen. omnia, quæ possidet, castra & jurisdictiones, non in Feudum, sed in allodium habere. Accedit quod Cassinensis Abbas prætermittitur etiam in catalogo Baronum, queis, postquam triumphatum esset de Insubribus, jubente Friderico II. Imperatore, ac utriusque Siciliæ rege credita fuerunt mancipia; quod refert laudatus Borelli fol. 115. atque ex regiæ cameræ regesto anni 1239. affirmat excripsisse; neque vero Cassinensis monasterii, aut Abbatis meminerunt computi, & numerationes aliæ Baronum, & Feudatariorum omnium Neapolitani regni. Sive enim sermo sit de illa, quam indixit Manfredus Tarenti princeps, ut ne miles sibi deesset ad bellum, quod anno 1260. contra ecclesiam parabat, sive de illa, quam anno 1272. Carolus I. promulgavit, ut suis omnibus copiis trajiceret in Thracia, qui aliam denoo jussit anno 1275. Baronum omnium Campaniæ felicis, & Comitatus Molisini, quibus in Provinciis sita erant fere omnia monasterii castra, & jurisdictiones, altum semper de monasterio & Abbate Cassinen. silentium est.

Itaque hanc, ab illo prerogativam, & immonitatem eripere quum semel, iterumque voluissent regii officiales, in irritum evaserunt eorum conatus. Hinc, ut est instrumento quodam anni 1278. procuratori cuidam Aprutino, & Portulani vices gerenti, qui ab Adhoam, quam pro castris terræ Monaceschæ, Polegræ, Pomarii, S. Angeli, & pro aliis feudalibus bonis Monachi S. Liberatoris, quod membrum erat, & est adhuc monasterii Cassinensis præstare fortiter recusaverant, prædicta castra & bona Fisci nomine occupaverat, præscriptum fuit ab rege Carolo, ut jure postliminii Monachis omnia redderet: *Constiterat quippe sibi, qua sunt sua ipsius verba, per literas nobilis viri Johannis de Scotto Regii Justitiarii Aprutini dictum Monasterium ab omni Feudali servitio, & prædicto adhoamento præstando esse, & esse debere liberum, & exemptum.*

Ab hoc Caroli præscripto ne hilum quidem abludunt plura regiæ cameræ judicia. Quum enim anno 1518. regius Aprutii Thesaurarius pro terra terræ Monaceschæ a Monasterio S. Liberatoris peteret adoham, judicatom ab illa fuit exigendam non esse, quod cœnobii Cassinen. Terra esset, his verbis adjectis: *E però non ci è parso doversi rinovare cosa alcuna contra solitum, & consuetum, massime per avere ostenso autentico transunto de loro privilegj concessi della esenzione di detto adoho, e d'ogni altro pagamento.* Thesaurario pariter Calabriæ citerioris injunctum hoc idem fuit, quum pro terra Citrarii adoham quæsiisset, anno 1522. his verbis maxime animadvertendis: *Non trovamo tassata a cosa alcuna per rasone de adoha la detta terra del Citraro per essere del detto monasterio, e non solito pagare &c.* Imo qoum anno 1526. regius provinciarum Terræ laboris, & Comitatus Molisini Commissarios sequestrò ob adoham posuisset redditus omnes, quos ibi locorum monasterium habebat, ejusdem regiæ cameræ imperio desierunt molestiæ, atque ita loquuti sunt in provisionibus suis Locumtenens, & Præsidentes illius: *Et essendosi per noi reconosciuti li Cedolarii dell' impositione de ditti adobi, non trovamo tassata a cosa alcuna per rasone de adoho le ditte terre, che possedeno in ditte provincie per esserno de ditto monasterio, e non solito pagare.* Jure igitur, ac merito in libro, qui dum Pro regem ageret Petrus de Aragona typis Egidii Longo publicam in lucem exiit hoc titolo: *Nuova situazione de' pagamenti fiscali di Carlini 42. a fuoco delle Provincie del regno de Napoli, & Adoi de' Baroni, e Feudatarj dal primo di Gennaro 1669. avanti fatta per la regia camera della Sommaria.* Cassinen. monasterium adoha solvenda liberum reperitur, & immune, ut ut rationales, quorum studio concinnatum opus fuit, diligentissime caveriot ne quid detrimenti per ipsorum injuriam, vel incogitantiam regio Fisco contingeret. Atque hæc monasterii ab adoha solvenda immunitas, & exemtio non est dumtaxat pro terris, sed pro cunctis etiam corporibus Jurisdictionalibus. Videatur laudatus liber a fol. 107. unde incipit catalogus Baronum terræ laboris cum suis taxis tam pro Castris quam pro Portulania, Sicla, ponderibus,

tibus, mensuris, & bajulatione ad calcem usque.

Porro hoc idem ostendunt articuli, quos in lite de Portulania, quam anno 1559. habuit cum regio Fisco monasterium Cassinen. proposuit. Horum quartus fuit. *Item como in virtù di detti antiquissimi titoli validi esso sacro monasterio ave tenuto, tene, e possede detta terra di S. Germano, e tutte le sopradette castella dell' Abazia predetta con li vassalli, & homini di quella, e quelli con lo territorio de detta città, e castelle in liberum allodium, & come diretto, & utile Signore di quelle ave tenuto, e tene la Jurisdizione in li homini, vassali, e persone di detta città, e castelle, Mastrodatia civile quella essercitando, e fando essercitare l' Officiali deputati per li Reverendi Abbati di esso Sacro monastero, videntibus, scientibus, & non contradicentibus li regij Officiali tanto supremi, & majori, quanto minori, imo permittentibus, quod fuit &c. Item ad prædicta demonstrandum ponit ipse Procuratore come lo detto monasterio per causa di detta città de S. Germano, e suoi castelli per tutti li tempi passati continuatis temporibus, & per ipsa tempora continuata fin al presente, & al presente ancora non avo riconosciuto, ne riconosce la regia corte de cosa alcuna, nè de' servizj alcuni, ne de pagamenti, de adoho, ne relevie, ne altra cosa, ne avveria potuto riconoscere, che non fosse stato visto, saputo, & inteso da li homini convicini, & prattici in dett' Abbazzia, ma detta città, & castelle con li vassalli, territorio, & jurisdizione a ve tenuto, e possedute esso monasterio come cose libere, & allodiale de esso monasterio con tutto lo territorio, e destritte di essa città, e castelle, liberamente, pacificamente, & quietamente, senza contradizione della regia corte, e suoi officiali, ipsis scientibus, permittentibus, & non contradicentibus, quod fuit &c.* Et hisce super articulis, examinati Testes fuerunt, qui & pro monasterio deposuere. Unde pronunciatum fuit manutendum ipsum esse in possessione Portulaniæ, singulorum castrorum suæ jurisdictionis, uti latius demonstrabimus in peculiari Dissertatione de Portulania.

Imo si ex allatis hactenus evidentissimis rationum momentis non constaret omnia a monasterio concessa esse Allodialia, adhuc quia monasterium sive ecclesia est, quæ possidet prædicta castra deberent dici allodialia, & non concessa in Feudum, quamvis in regno omne Castrum dicatur quaternatum, ut fundat regens a Ponte in decis. II. nu. 5., Regens Reverter. decis. 391. nu. 4. ubi Regens de marinis nu. 2.

Omniaque Territoria per eū concessa. Demum Gisulfianæ donationis jure cœnobium Cassinense in omnia territoria intra fines ditionis suæ posita dominium habet. Si quippe Gisulfus oppida concedit: *cum vicis domibus, Ecclesiis, molendinis, aquis, cæterisque omnibusque intra prædictos fines habentur*; anteaque dixerat: *cuncta in circuitu, tam campestria quam montana*, evidens est hæc verba haud inaniter fuisse posita, neque proinde quoad solam jurisdictionem, quæ esto non fuisset expressa, concesso castello seu oppido, subintelligebatur necessario tanquam nebula super paludem, ut vulgari utar jurisconsultorum phrasi accipienda non esse, sed pro dominio rerum etiam particularium in ditione Cassinensi contentarum. Porro rem ita interpretarunt omnes Imperatores, reges, ac principes Langobardi, qui in privilegiis mox adducendis post descriptos iisdem nominibus, quibus Gisulfus est usus, Abbatiæ Cassinensis fines, hæc similiave addunt verba: *Cum omnibus ecclesiis, pertinentiis, vel adjacentiis earum, una cum castris, cappellis, titulis, casis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, silvis, montibus, collibus, ripibus, planis, piscariis, molendinis, aquis, aquarumque decursibus, paludibus, rivis &c.* Quæ eadem veritas testimonio constat Universitatum cujusque Oppidi ditionis Cassinensis sub juramento, coram Sindicis, aliisque personis ob hoc deputatis facto anno 1267., in quo hæc præ cæteris habentur: *Item dixit, quod si contingat dictum monasterium, vel dominum Abbatem ejusdem movere exercitum, servire sibi tenentur prædicti homines in prædicto exercitu, expensis propriis ipsorum hominum, tribus diebus, quibus elapsis, tenentur servire ad expensas ipsius monasterii vel Abbatis.* Item dixit, quod *Montes, Pascua, flumina, aquarum decursus territorii ejusdem castri, & muri domnici, & via publica ipsius castri sunt prædicti monasterii Cassinensis, &c. Item dixit, quod nullus de dicto castro audeat piscari in aquis fluminis majoris, sine licentia prædicti domini Abbatis &c. Dixit etiam quod nullus de eodem castro audet venari in territorio ejusdem sine licentia prædictorum Dominorum, &c. Item dixit, quod homines prædictæ terræ generaliter qui non habent exinde immunitatem, & libertatem, a prædicto monasterio Cassinensi tenentur, & debent præstare de possessionibus suis, quas habent, & possident in territorio ejusdem castri, Terraticum in forma subscripta, vid. de grano, Ordeo Majorino, millio, grano farris, & fabis majorinis, tenentur præstare de septem partibus unam partem, & de vineis tertiam partem musti &c. Item dixit quod plateaticum dicti castri spectat ad Cellar. Cassinensem. Item dixit, quod nullus de eodem castro potest construere Montanum ad aquam, vel ad siccum ad macinandum olivas in eodem castro, vel territorio ejusdem castri, seu molendinum aud Balcatorium, vel quodlibet aliud edificium in aquis publicis, seu juxta ipsas aquas, seu derivare de ipsis aquis publicis, pro utilitate, seu usu prædictorum edificiorum sine licentia prædicti monasterii, seu domini Abbatis, qui pro tempore præest in eodem, cum prædictum jus edificandi prædicta edificia spectet ad dignitatem monasterii supradicti.* Asserunt quoque servitiis se personalibus, cumque bobus præstandis cœnobio Cassinensi obnoxios esse, & expensis Abbati faciendis, cum oppidum quodlibet inviseret, sique ad ea invisenda non perrexisset, determinatam illi nummorum quantitatem persolvere fatentur. Tertiariam, ut vocant, bonorum omnium, quæ venderent, dum alibi extra Abbatiam Cassinensem ad incolendum transmigrarent, se persolvere obnoxios, aliaque plura, quæ vel opere vel soluta pecunia præstabant. Ex quibus aliisque allatis ineluctabilibus rationum momentis liquet jurisdictio, quam in personas, qui oppida sibi subdita incolerent, habebat, omniumque rerum dominium penes cœnobium Cassinense fuisse. Depositiones mox laudatas integras Sæculo XIII. dabimus. Certe in præsentiarum quoque monasterium Cassinen-

se

se in suis oppidis possidet jurisdictiones Portulariæ, Syclæ, Fidæ, Disfidæ, etiam quoad proprias civium possessiones, atque fluviorum, aquarum, Pontium, Scafarum, venationum, piscationum, molendinorum, pistrinorum, quos montanos vocent, dohanarum, decimarum, seu terratici prædialis territorium, quæ propria sunt civium, procurationis vulgo dictæ Prandii. Hæc vero procurationis jurisdictio, seu Prandii, non est, cum ea procuratione confundenda, quæ Abbati, ejusque comitibus, cum utpote Ordinarius oppida, servata sacri Concili Tridentini, sacrorumque Canonum sanctione, vititat, ab iis præstari solet.

Ea quippe Abbati ab Oppidis, utpote domino, persolvitur, sive illa adeat, sive non. Qua de re videatur pro interim Nuceus in notis ad cap. 73. lib. 3. Chronici Cassinen. nosque infra hac de re agemus fusius. Possidet quoque domorum vectigal, seu censum, aliaque in laudatis depositionibus enunciata. Hæc vero territoriorum onera Fidæ &c. Ecclesiæ etiam, atque personæ ecclesiasticæ, ideo solvunt, quod onus hujuscemodi invariabile, reale, fixumque, atque ab initio positum fuerit cum territorium universum monasterii Cassinensis olim fuerit, atque ea lege privatis personis donatum jurisdictionem hanc asseruit cœnobio nostro sacrum tribunal Auditoris R. Cameræ apostolicæ, coram quo quęstionem hac de re adversus monasterium Cassinense ecclesiastici castrorum Pedismontis, & villæ instituerant. Auditoris vero monitorium ita se habet: *Serenissimo, & Catholico Principi Philippo Austriaco Castellæ, Hispaniarum, Hierusalem, utriusque Siciliæ citra, & ultra Pharum, Sardiniæ, & Cataloniæ regi potentissimo, Brabantiæ, Burgundiæ, & Mediolani Duci, Flandriæ Comiti, Indiarum, & aliarum insularum Maris Oceani, ac aliorum regnorum suorum domino felicis proprietatis augumentum: necnon illustrissimis, & reverendissimis dominis in omnibus regnis prædictis, & præsertim Neapolis Proregibus, eorumdemque officialibus, judicibus, & ministris, ac etiam Ducibus, Principibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, omnibusque aliis personis justitiam temporalem, & ordinariam nunc, & pro tempore exercentibus, quacumque auctoritate fungentibus, & functuris, nec non reverendiss. in Christo patri domino Episcopo Theanensi, seu ejusdem Vicario, & Officiali generali, & auditoribus quibuscumque; universis quoque, & singulis dominis Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Decanis, Archidiaconis, Scolasticis, Cantoribus, Custodibus, Thesaurariis, Sacristis, tam cathedralium, quam collegiatarum, Canonicis, parochialiumque ecclesiarum Rectoribus, seu Locatenentibus, earundem Plebanis, Viceplebanis, Cappellanis, Curatis, & non curatis, cæterisque presbyteris, clericis, notariis, & tabellionibus, publicis quibuscumque, barigellis quoque, executoribus, sub exequtoribus, cæterisque justitiæ ministris, quibus præsentes pervenerint, Hyeronimus Matthejus Prothonotarius apostolicus SS̃mi domini nostri Papæ, nec non causarum curiæ cameræ apostolicæ generalis Auditor Romanæque curiæ judex ordinarius sententiarum quoque, ac censurarum latarum, ac literarum apostolicarum quarumcumque universalis, & merus executor, ab eodem SS̃mo domino nostro Papa specialiter deputatus salutem in Domino, & præsentibus nostris, imo verius apostolicis firmiter obedire mandatis. Noveritis quod cum R. P. Abbas, & Conventus sacri monasterii Cassinensis Ordinis S. Benedicti ab immemorabili tempore oppidum S. Germani in ditione dictæ Abbatiæ existens, multaque alia oppida, rura, villas, & loca eidem monasterio in temporalibus subiecta, cum plena, & omnimoda jurisdictione temporali præsertim quoad civilia, ac gladii potestate, plenoque illius exercitio in oppidorum, villarum, & locorum hujusmodi incolas, ac etiam plenitudine jurium Baronalium, & universo utili dominio possederint, ita ut in dominio temporali supradicto (quod inter alia oppida seu loca Pedemontis, & villæ in se continet) semper facultatem, & jus molendi triticum, olivas, & alia id generis similia etiam privative, quoad omnes alios, & emolumenta inde provenientia percipiendi, habuerint, facultateque, & jure hujusmodi, ac alii multis eorum prærogativis, & privilegiis pacifice semper gavisi, & potiti fuerint cæteros omnes non solum bladas, olivas, triticum, & alia ejusmodi in dominio, & ditione temporali ipsius Sacri monasterii, & locorum suorum prædictorum collecta aliunde molenda deferre, & extrahere, sed etiam molendina, pistrina, & alia instrumenta, & machinas pro præmissis molendis, seu terrendis extruere volentes prohibendi, adeo, ut nulli omnino unquam licuerit, olivas, bladas, & frumenta alio quam ad molendina, sive montana ejusdem monasterii molenda, sive terrenda, absque illorum expressa licentia adducere, & in hujusmodi molendini, prohibendi, & emolumenta percipiendi, ac aliorum supradictorum quasi possessione, & superioritate Abbas, & conventus præfati, semper pacifice hucusque fuerint, & sint, demptis molestationibus in id sibi a certo tempore ab Archipresbytero, & aliis, de quibus infra, illatis, adeo ut quisquam se illis propterea opponere, nec eorum jura lædere, & perturbare debuerit. Tamen, quia his non obstantibus, Archipresbyter, presbyteri, & clerici dicti castri, sive locorum Pedemontis, & villæ, agrique eorumdem adversarii molendinum, sive Montana, vel pistrina in eisdem Pedemontis, & Villæ oppidis, seu locis, contra voluntatem eorumdem Abbatis, & conventus Cassinensis construere, & fabricare, ac ibidem triticum, & alia teri facere, ac emolumenta inde provenientia percipere, ipsosque Abbatem & conventum, prænarrata sua quasi possessione de facto spoliare tentarunt, sive privarunt, ideo præfati R. P. Abbas, & Conventus jura sua, & possessionem hujusmodi servare, & tueri volentes, Nos ad effectum hujusmodi adiverunt, ut super his sibi providere dignaremur: Quare decretis per nos ad eorum instantiam contra eorum adversarios prædictos, litteris monitorialibus cum inhibitione, quatenus infra certum in eis expressum terminum a præmissis desistere, & nihil in præjudicium eorumdem instantium innovare, sed innovata revocare, & forsan alia facere debuissent sub certis additis pecuniariis, ac etiam excommunicationis, aliisque pœnis, prout plenius in eisdem litteris continetur, quibus contra prædictos eorum adversarios in partibus legitime executis, & deinde in actis infrascripti notarii cum illarum executione reproductis, sicque causa hujusmodi coram nobis legitime introducta, & in ea ad nonnullos actus processo successive, quia Abbati*

&

& Conventui prædicto pro verificatione eorum intentiones, nonnullos testes isthic in partibus, ubi hæc acta sunt examinare necesse erat. Nos propterea ad eorumdem instantiam citato tamen prius D. Mario Maccafano in Romana curia causarum, & dictorum Archipresbyteri, & reliquorum adversariorum ex adverso procuratore, qui ad causam jam comparuerat, unum ex infrascripti nostri Notarii substitutis ad examen hujusmodi suscipiendum per nostras desuper patentes litteras illi concessas in commissarium deputavimus, per quem deinde super articulis pro parte inducentium, ac interrogatoriis pro parte adversa datis, testibus inductis isthic examinatis processuque examinis hujusmodi expleto, in eisdem actis redactos ad expeditionem causæ, & causarum hujusmodi procedere volentes, & jure medio procedentes: tandem visis omnibus videndis, discussis, & consideratis considerandis, ac servatis servandis, & verificatis verificandis, eodem Mario Maccafano ex adverso Procuratore ad videndum, & audiendum, ipsos R. P. Abbatem, & Conventum in quasi possessione prohibendi, ne quis præter ipsos habeat absque eorum licentia molendina in dictis castris, seu locis Pedemontis, & Villæ, & inhiberi, ne in id molestent, litterasque, seu instrumentum desuper opportunum decerni, & relaxari ad diem infrascriptam, citato, sed tamen nihil quod relevaret, allegante, comparenteque coram nobis magnifico D. Joanne de Cellis dicti R. Abbatis, & Conventus procuratore, instanteque, & petente, ut supra R. P. D. Cesar Lucatellus J. C. Bononiensis utriusque Signaturæ SSmi Dni nostri Papæ Referendarius noster in civilibus locumtenens ipsos P. Abbatem, & Conventum principales instantes in prænarrata eorum quasi possessione conservandos, manutenendos, & ut supra inhibendum fore, & esse mandavit, decrevit, & inhibuit has nostras litteras, & instrumentum mandati de manutenendo desuper opportune concedendo. Quocirca vestram catholicam majestatem in Domino benigne hortamur, & rogamus, quatenus vestram in hac parte dexteram non denegantes, vobis vero aliis supradictis, quibus præsentes dirigimus in virtute S. obedientiæ, ac sub duorum millium ducatorum auri, locis piis arbitrio nostro applicandorum, mandatique exequutivi, & in juris subsidium excommunicationis, & respective suspensionis a divinis, interdicti ingressus ecclesiæ, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis districte præcipiendo mandamus, quatenus statim, ac præsentium vigore pro eorumdem instantium parte fueritis requisiti, seu aliquis vestrum fuerit requisitus, ita tamen, ut unus alterum non expectet, nec alter per alterum se excuset supradictos R. P. Abbatem, & Conventum dicti monasterii Cassinensis, ac eorum agentes, ministros, & alios eorum nomine in prænarrata eorum quasi possessione, etiam privative, quoad dictos Archipresbyterum, Presbyteros, & Clericos adversarios, & omnes alios in dictis Pedemontis, & Villæ castris, sive locis, & illorum territoriis triticum, olivas, bladas, & alia ejusmodi molendi, terendi, & molendina montana, pistrina, & alias machinas, & instrumenta ad hunc effectum extruendi, atque habendi, nec non prohibendi, ne aliquis alius, sive alii præter ipsos Abbatem, & Conventum principales instantes ibidem aliqua alia molendina, montana pistrina, machinas, & instrumenta hujusmodi absque eorum expressa licentia extruat, sive habeat, & seu in illis frumenta, bladas, olivas, & alia de quibus supra extrahant, & alio molendi, sive terendi causa afferant, nec non emolumenta quæcumque, inde etiam ob pœnas incurrendas, exigendi, percipiendi & in proprios usus, & utilitatem convertendi. In qua quidem quasi possessione illos, ut præfertur, fuisse, & esse plene nobis constitit, & constat, tam adversus ipsos Archipresbyterum, presbyteros, & clericos, ex adverso principales pacificos, & quietos tueamini, manuteneatis, conservetis, & defendatis, donec aliud a nobis, vel superiore nostro, causa cognita, fuerit ordinatum. Non permittentes, eos super præmissis sic per vos manutentos per quemque desuper directe, vel indirecte, tacite, vel expresse, aut alias quomodolibet perturbari; & insuper dictis Archipresbytero, presbyteris, & aliis ut supra ex adverso principalibus, omnibusque aliis, & singulis in executione præsentium nominandis, cujuscumque gradus, ordinis, status, & conditionis existant, authoritate nostra, imo verius apostolica inhibeatis, & præcipiatis, ac expresse mandetis, quibus nos quoque per præsentes inhibemus, ne sub pœnis superius comminatis eosdem P. Abbatem, & Conventum dicti Monasterii Cassinensis, illorumque pro tempore ministros agentes, ac alios eorum nomine in sua prædicta quasi possessione, in qua extiterunt, & existunt, perturbare, vexare, vel inquietare audeant, vel præsumant per se, vel alios, directe vel indirecte, tacite vel expresse, aut alias quomodolibet, quovis quæsito colore, vel ingenio. Quod si forte vos Serenissime Rex exequutor præsentium mandatorum nostrorum, immo verius apostolicorum neglector fueritis, (quod vestra regalis majestatis præfulgidam jam dudum per totum Orbem divulgata obedientia suspicari non sinit, proculdubio justi judicis officium offenderitis, & præmium, alias pro executione justitiæ vobis a Deo paratum ammitteretis, licet majestatem vestram nostris sententiis sic ligari nequaquam velimus, vobis ob reverentiam vestræ regalis Majestatis non immerito deferentes, intuitu tamen justitiæ, & ob sedis apostolicæ, & SSmi D. N. Papæ reverentiam ad prædictam executionem efficaciter adimplendam, Vestram regiam Majestatem in Domino hortamur. In vos tamen omnes, & alios inobedientes, & contradictores, quatenus præmissis non parueritis, vel non paruerint ad declarationem incursus pœnarum prædictarum, aliaque graviora juris remedia procedemus, Justitia mediante. Quicquid autem in præmissis feceritis, nobis diligenter intimare curetis: absolutionem vero omnium prædictorum, qui prædictas sententias, censuras, & pœnas quomodolibet incurrerint, nobis, vel superiori nostro tantummodo reservamus. In quorum fidem præsentes fieri, & per infrascriptum Curiæ nostræ Notarium subscribi, sigillique nostri fecimus appensione muniri. Datum Romæ in judicio in ædibus nostris anno a nativitate domini millesimo quingentesimo septuagesimo nono, indictione septima, die vero trigesima Octobris, Pontificatus SSmi in Christo patris, & dñi nostri, dñi Gregorii divina providentia Papæ XIII. anno octavo; præsentibus magnificis dominis Pompeo Antonino, & Antonio Gaidotto Romanis ejusdem curiæ nostræ Notariis testibus ad hæc habitis, & rogatis: Cesar Lucatellus locum tenens. Jo: Paulus Maynus

curia

curia causarum camera apostolica Notarius, locus † Sigilli, in cera rubea cum filo serico pendentis.

Odoardus Vecchiarellus Prothonotarius Apostolicus Utriusque Signaturæ SSmi domini nostri Papæ Referendarius, nec non curiæ causarum cameræ apostolicæ generalis auditor, Romanaque curiæ judex ordinarius, sententiarum quoque, & censurarum tam in eadem Romana curia, quam extra eam latarum, ac literarum apostolicarum quarumcumque universalis, & meras exequutor ab eodem Sanctissimo domino nostro Papa specialiter deputatus. Universis, & singulis quarumcumque civitatum &c. DD. Gubernatoribus, Potestatibus, locumtenentibus, Vicariis, Barisellis quoque, Exequutoribus, sub exequutoribus cæterisque justitiæ ministris, & cui, vel quibus præsentes pervenerint, seu quomodolibet præsentabuntur, illique &c. salutem in Domino. Introducta coram nobis lite, & causa pro parte, & ad instantiam reverendissimi Domini Abbatis Montis Casini principalis instantis contra, & adversus R. D. Silvestrum Acetum RR. DD. Josephum, & Lauretum de Acetis, de & super manutentione in possessione, seu quasi exigendi decimas, sive terraticum e bonis castri diruti Plumarolæ, & aliorum locorum de quibus agitur, nec non trigesimam linorum, & canaparum, quæ in aquis dictorum locorum macerantur, nec non pœnas damnorum datorum in bonis prædictorum locorum, & affidas, ac cogendi ad moliendum frumentum, & alios fructus, qui in dictis bonis locorum prædictorum recolliguntur, & pistandi olivas in molinis, & montanis respective dicti domini instantis, rebusque aliis in actis, & processu causæ, & causarum hujusmodi latius deductis reos conventos, partibus ex altera, exhibitisque coram nobis processu nostro de mandato in partibus fabricato, aliisque juribus ad hujusmodi causam facientibus, illisque omnibus visis, & sufficienter verificatis verificandis, citatoque in qualibet actu prædicto D. Silvestro principali, ac respective Procuratore dictorum DD. Josephi, & Laureti; Nos denique prædictum Reverendissimum dominum Abbatem instantem in possessione, vel quasi exigendi prædicta, ut infra manutenendum fore duximus, prout manuteneri volumus, & mandamus per præsentes. Quocirca vobis omnibus, & singulis supradictis, & vestrum cuilibet in solidum committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ stricte præcipiendo mandamus, quatenus statim visis, seu receptis præsentibus, & postquam vigore præsentium fueritis requisiti, aut alter vestrum fuerit requisitus ex parte nostra, imo verius apostolica auctoritate sub pœnis scutorum quingentorum auri cameræ apostolicæ applicandorum, & pro illis mandati exequtivi, & juris subsidium quatenus opus sit excommunicationis, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis supradictum reverendissimum Abbatem instantem in possessione prædicta, vel quasi exigendi decimas, sive terraticum e bonis prædictis, ac trigesimam linorum, & canaparum, quæ in aquis prædictis macerantur, nec non dictas pœnas damnorum datorum, & affidas, ac cogendum ad moliendum frumentum, & alios fructus, qui in dictis bonis locorum prædictorum recolliguntur, ac pistandi olivas, ut supra manuteneatis, & defendatis, manutenerique, & defendi, ac conservari faciatis, præsentibusque in omnibus, & per omnia pareatis, ulterius cogatis eosdem DD. de Acetis per bonorum ablationem, venditionem, sequestrationem; subhastationem, & deliberationem, ac omnimodam alienationem ad solvendum supradicto domino instanti scuta undecim pro expensis præsentis mandati. In quorum fidem &c. Datum Romæ ex Ædibus nostris anno Domini 1654. indictione septima, die vero vigesimo septima Augusti, pontificatus autem Sanctissimi in Christo patris, & domini nostri domini Innocentii divina providentia Papæ decimi. Anno ejus decimo A. Areostus locumtenens. Carolus Trottus Curiæ causarum cameræ apostolicæ notarius. Mandatum de manutenendo &c. loco † Sigilli impressi &c.

Universalem hunc, quoad res omnes sibi subditas, dominatum cœnobii nostri in peculiaribus de singulis rebus Dissertationibus demonstrabimus fuse. Quem certe dominatum constanter habitum a cœnobio nostro demonstrant confessiones, quæ in publicis instrumentis civium, cujusque oppidi ditionis Cassinensis reperiuntur factæ, aut emptionum, aut venditionum, aut constitutionum vel retrocessionum census, in quibus semper expresse asseritur præfata territoria reddititia esse cœnobii Cassinensis. Quæ instrumenta a sex jam, & amplius sæculis confecta sunt; confessionesque in iis factæ plenissimam probationem efficiunt etiam contra tertium ut fundat Mascardus de Probat. conclus. 541. nu. 12., 13., & 14. cum aliis ab eo citatis; Hodier. ad Sur. Dec. 10. nu. 5. & 6., & ratio est, quod cum in antiquis difficilis judicetur probatio, verba enunciata plene probant etiam contra tertium. Cravett. de antiquit. tempor. p. 1. nu. 74. Scrafin. Dec. Rot. 474., & late Mascard. de probat. conclus. 106. idque cum primis in causa pia locum habet, favore cujus verba enunciativa disponunt. Tiraq. Privil. piæ causæ 86. Mascard. de probat. concl. 621. Thes. quæst. Forens. lib. 4. qu. 42. nu. 14.

Universale dominatum in ditione sua quoad res etiam peculiares habet cœnobium Cassinense.

Hæc cœnobii Cassinensis in territoria quælibet particularia jurisdictio patet quoque ex bando jussu Bernardi Abbatis anno 1273. in S. Germano, aliisque Abbatis oppidis, atque ex alio bando ejusdem Bernardi jussu eodem anno in oppido Cervarii, aliisque publicato, quorum vi Cervarii universitas congregata ad vocem præconis &c. duos e suis civibus Procuratores constituit, ut Abbatem Bernardum adeuntes se se in omnibus ejus arbitrio, ordinationi, misericordiæ, sententiæ &c. subjicerent, quam ipse protulisset quoad decimas, seu terraticum, grani, vini, olei, fruguum, fructuumque, servitia manualia, aliasque res omnes. Hinc Bernardus servato juris ordine sententiam quoad terraticum, aliaque ab ipsis solvenda protulit. In hac autem sententia hæc præ cæteris animadvertenda, quæ ait Bernardus: *Inspecto privilegio ipsis a Prædecessoribus nostris, nec non & Inquisitione generali per Abbatiam de mandato nostro, & specialiter in dicto castra facta, Deum habentes præ oculis, communicato virorum prudentum consilio, &c. nobiscum habendo Magistrum Riccardum de Berlengẽs judicem, & advocatum Cassinensem, providemus misericorditer, quod juxta formam inquisitionis præmissa, & antiquam consuetudinem, & Justitiam Abbatiæ Cassinensis, universi habitatores ejusdem loci, nec non & illi omnes, qui in prædicto territorio terras habent, nisi forte a præstatione*

ta-

talium ex privilegio nostre seu prædecessorum nostrorum aliqui reperiantur liberi, & immunes de tribus seminibus; vid. Grano, Ordeo, & Milio septimam partem nomine Terratici ex integro persolvant &c. Monasterio Cassinensi. De vino &c. Documenta hæc omnia Sæculo XIII. edemus.

Idque ipsum cœnobii Cassinensis Vassalli seu subditi, anno 1368. reginæ Johannæ primæ sunt fassi, ut constat ex hujusce privilegio, eodem anno die 8. Februarii concesso, in quo hæc habentur: *Pro parte universitatum, & hominum, terrarum, castrorum, & locorum Abbatiæ Cassinensis, & membrorum ejus in provincia Terræ laboris, & Comitatus Molisii positarum, nostrorum fidelium, querulanter fuit nostræ noviter expositum majestati, quod præcessores vestri in dictis officiis, qui fuerunt pro tempore ineffrenate ad illicita pro libito prorumpentes in terris, & locis dictæ Abbatiæ, domos habitationum hominum eorumdem, invitis earum domorum habitatoribus, seu patronis pro ospitiis ipsorum voluntarie assumpserunt;* aliisque gravaminibus expositis, quæ subditi Abbatiæ Cassinensis a Justitiariis, aliisque Officialibus Provinciæ Terræ laboris, & comitatus Molisii sibi illata causabantur; subdit: *Firmiter expresse de scientia certa nostra præcipimus, quatenus eorumdem præcessorum vestrorum in his damnanda vestigia non sequentes, supradictis exponentibus, & alicui ipsorum injuriam aliquam de cetero non inferatis, res nullas ab eis auferatis, nec etiam paleam, fœnum, & ligna in locis inhabitatis recondita, nec animalia, vel lectos capiatis, nec domos singularum personarum eis invitis, ad morandum, vel aliquid ibi inquirendi, ingrediamini, &c. Victualia, & necessaria omnia tam pro personis, quam pro equis vestris ematis &c. Nullum ex prædictis hominibus dictarum terrarum, castrorum, & locorum, cum propriis ejus expensis pro servitio curiæ transmittatis &c. Et quia supradicti supplicantes supradictæ Abbatiæ, & ecclesiæ Cassinensis Vaxalli esse noscuntur supradictæ ecclesiæ Cassinensis, qui ea quæ habent, ab ecclesia tenent prædicta, & eidem sunt ecclesiæ ad servitia obbligati, hujusmodi officia vel alia sine Prelati dictæ ecclesiæ licentia nullatenus committatis, nec commicti per alios permittatis, neque animalia, ut pote jumenta, equos, mulos, somarios, & his similia supradictis supplicantibus, seu alicui ipsorum afferatis mittenda pro servitiis curiæ de loco uno ad alium, sine ipsius curiæ salario competenti, nec etiam animalia hujusmodi pro equitaturis vestris, ac familiæ vestræ, seu pro portandis arnesiis, & aliis quibuscumque capere attentetis, &c.* pluraque alia in favorem supplicantium præcipit. Hoc privilegium confirmarunt rex Ladislaus, Johannæ II., atque Ferdinandus I. Neapolis rex anno 1468. quo in privilegio Ferdinandus illud Johannæ II. inserit.

Jurisdictio Cassinensi absoluta, & independens.

Quæ cum vera sint, illud etiam est certissimum, quod a nobis paulo ante est dictum, Jurisdictionem cœnobii Cassinensis in propria oppida, earumque incolas absolutam, independentemque omnino fuisse, cum Dux Gisulphus nullum sibi dominatum in ditione Cassinensi reservaverit, sed propter hostium irreptionem, marcheos, idest limitum custodes, tantum ad incolarum tutamina dimisit. Quam rem clarius sæculo X. & XI. pluribus adductis privilegiis, exemplisque jurisdictionis supremæ a cœnobio Cassinensi obitæ ostendemus.

Leo Beneventanus quædam cœnobio Cassinensi donat.

Gisulfi pietatem imitatus Leo nobilis, divesque Beneventanus se, suaque omnia obtulit cœnobio Cassinensi: *Ejusdemq; oblationis* (verba sunt Leonis Ostiensis lib. I. Chron. Cassin. cap. 10.) *chartulam propria manu scriptam super corpus S. Benedicti in præsentia præfati Abbatis Tomichis, & universorum Fratrum testium posuit. Et servos quidam, & Ancillas suas omnes primitus per chartulam libertate donavit. Postmodum vero eosdem omnes ita, ut liberi erant, simul cum curtibus propriis, & cum omnibus pariter, quæ ipsi possidere videbantur, sub prædicti monasterii potestatem redegit. Condicione videlicet hujusmodi, ut singuli eorum quatuor per mensem operas, ubi necessarium esset, Monasterio, facerent. Res suas, sive substantias nulli omnino, nisi inter se vendere, aut donare, illis liceret. Res eorum, qui sine liberis defuncti fuissent, in monasterii dicionem transirent. Pueros tamen, sive puellas eorum alicui ad serviendum tradere, utpote liberos monachis fas non esset;* Nominatis servis ab eo oblatis subdit: *Præter hæc autem unum casale suum, qui dicitur Pantanum &c. cum servis de Abellino, & de Transmonte ad ipsum casale pertinentibus.* Vocem hanc *casale* Du-Changius sic explicat: *Certus casarum numerus, Villa, suburbanum.* Quod reapse significare, cum ex historicis ab eo allatis clare constat, tum ex constitutionibus regni Neapolitani lib. III. Tom. IV. *Ut omnes civitates, castra, munitiones, casalia, villas &c.* Hæc Leonis oblatio extat in veteri regesto Petri Diaconi signata num. 176. fol. 79. a t. atque sic incipit. *Dominum se sequentibus, suaque omnia relinquentibus pollicitum esse centuplum redditurum, insuper & vitam eternam daturum divina testantur eloquia. Ideoque Ego Leo filius quondam Unoaldi hujus mandati non surdus auditor Evangelicum illum negociatorem imitari cupiens qui inventam preciosissimam margaritam vendidit omnibus emit eam, ut Christus lucrifaciam, non tantum meam, sed memetipsum illi tradere magno cum desiderio studui, quamobrem amodo, & deinceps offero tam me, quam & omnia, quæ Juris mei esse noscuntur ob remedium animæ meæ parentumque meorum abolenda facinora in cœnobio egregii Christi confessoris Benedicti ubi Vir reverendissimus Thomichis Abbas regimen tenere videtur, ut præfatus sum omnes res meas tam mobilia, quamque immobilia domos tam in civitate Beneventana, & ecclesia, quam, & foris per singula loca domo cultas, in meat, olivetas, pascuas; prata, silvas, omnia, & in omnibus quicquid habere visus sum in dicto Sancto cœnobio trado possidendum, excepto casam, & curtem, & ecclesiam infra civitate Beneventana, quam domui dedi Arechis, servos vero, & ancillas omnes liberos constituto, qui per cartulas manus meæ scriptas liberi esse videntur in tali vero, racione, ut nec puerum, nec puellam ad manum alicui tribuant ad serviendum, operas vero per menses quatuor dent per singulos, ubi visum fuerit, vel in loco, quo manserint, res vero suas, vel substancias nulli liceat donare vel vendere, seu alienare, nisi ad conlibertos suos, & si paruerit datum a supradictis Monachis requiratur. De fundora vero mortuorum, si sine herede mortui fuerint in providencia monasterii dicti redeant vel sint. Sed hoc*

Oblatio Leonis.

statuo

ſtatus unum caſalem meum ſitum erga Beneventum, qui dicitur Pantanum, volo, ut habeant amita mea in uſum proprium diebus vita ſua cum ſervis meis, qui ſunt ad ipſam curtem pertinentes, ideſt de Abellino, ſeu de Tranſmonte, poſt deſceſſum vero ejus ſit in cœnobio S. Benedicti ſicut catera facultates mea, itaut nulli unquam homini cujuslibet dignitatis, vel poteſtatis aut conſanguinitatis mea ſit licentiam de omnibus ſupradictis aut immutare, aut alienare in alique, nec mihi liceat aliquando quod ſemel volo iterum nolle, nec de his omnibus quod ſemel optulit Deo, & beato Benedicto ſubtrahere de hoc loco ſanctiſſimo, quod ſi quis aliquando contra hanc noſtram offercionem contraire temptaverit in die tremenda judicii Dei ſit anathema, maranatha, & cum Juda traditore Chriſti habeat conſorcium. Hanc vero offercionem propria manu ſcribens, me me & omnia mea per proprietatem tradens ſuper Sanctiſſimum corpus ejus coram Deo, & preſentibus teſtibus optuli ſemper habendum. Ego Thomichis indignus Abbas preſens fuit, & permiſi, & teſtis ſum. Ego Thomas indignus presbyter praſens ſum. Ego Johannes indignus Presbyter praſens ſum. Ego Martinus indignus diaconus teſtis ſum. Ege Angelarius monachus teſtis ſum. Ego Benedictus manu mea ſubſcripſi, Ege Albulo manu mea ſubſcripſi. Curcium autem nomina hac ſunt. Curte Erſemari boni; Adelgiſi filii duo malo bonolo. Joanne Urſo. Mitoſicum Uxoris, & filiis Rocci cum quatuor filiis ſuis. Ideſt Leo, Stephano, Selliſsolo, Ciminolo. Iſti cum uxoribus, & filiis ſuis. Adelgari cum uno filio ſuo, & cum duobus generis ſuis. Cur. Gaideper Presbyteri Adelperto cum quatuor filiis cum uxoribus. Bonecanſo cum quatuor filiis cum uxoribus, & filiis ſuis Grimoaldo cum quatuor filiis ſuis, cum uxoribus, & filiis ſuis, Ciminolo cum uxore, & filiis ſuis. Fuſcari cum uxore, & filiis ſuis, Curte Griſi. Landolfo cum Arniperto filio ſuo, & cum duo filiaſtri, Bonite cum duo filii cum uxoribus, & cum uno alio filio, & Stephane. Curs. Cerbuli Presbiteri, Leoaldo cum quattuor filiis ſuis, & cum uxoribus, & filiis ſuis. Agenolfo nepote ſuo, & cum filiis ſuis Deſideri cum tres filiis ſuis. Baſſaci cum tres filiis ſuis, & unum gener. Cur. Lupi Sadiperto cum uno filia ſuo, & generum ejus Sico cum uno filio cum uxore, Stephano cum duobus filiis ſuis. Fermoſo cum tribus filiis ſuis. Cur. Lupi Pictari, Davro cum quatuor filiis ſuis. Johanne cum tres filiis ſuis. Curtem Dulciperti Boneroſi cum uno filio ſuo cum uxore ſua, & filiis ſuis, & tres filii Rajenolfi, cum uxoribus, & filiis ſuis. Tomiſchis ab anno 764. ad 771. Abbas Caſſinenſis fuit. Ne longius ab inſtituto excurrat oratio, omittimus hic de ſervorum conditionibus diſſerere, quibus muneribus obnoxii eſſent, quot illorum genera, an matrimonium contrahere poſſent, filiique ex eis orti parentum ſortem nanciſcerentur? An libera ſervo nupta libertatem retineret ſuam; an propria bona alienare, aut vendere poſſent, & quibus? Quinam illorum bonis hæres ſuccederet? Si clerici aut monachi initiari? An teſtes eſſe; An herus omnem in eos juriſdictionem exercere? Quomodo, quibuſque conditionibus manumitterentur? cum potiſſimum hiſce de rebus diſertiſſime eruditiſſimeque agat Gothifredus To. I. Cod. Theod., & Angelus de Nuce in notis ad cap. 6. lib. 1. Chron. Caſſ., Du-Cangius in Gloſſario verb. Servus, & Caſati. Illud tantum hic adnotamus, quod ait Cl. Mabillonius de re Diplomatica pag. 632. *Ad hac ſervi, qui per chartam, & excuſſionem denarii manumittebantur in ſervitutem, ſi quando aliquis prapotens illos revocabat, eis chartam libertatis de capite auferebat. Unde cum Goffridus Abbas Vindocinenſis, quemdam ſervum ſuum, Stephanum Popinellum nomine, annuente capitulo liberum feciſſet, res illa Goffrido Comiti, qui Griſagonella cognominabatur diſplicuit, & eidem Stephano chartam libertatis de capite eripuit. Sed quando huc ſermo de ſervis incidit, obſervare licet duos ſervorum ordines, unos, qui ex neceſſitate, alteros, qui ex devotione addicti erant ſervituti. Hi vero non uno modo ſervitutem profitebantur. Unum ſuggerit Arnulfus in lib. I. de miraculis S. Emmerammi cap. XII. ubi quidam memorantur, qui capita cum manibus religioſe altari S. Emmerammi imponentes profeſſi ſunt ſe martiri perpetuos cenſuales. Alio modo quidam Rainaldus Monachorum Vindocinenſium famulus, cum eſſet vir ingenuus, recognoſcens, quod in eorum famulatu a puero altus, & enutritus fuerat, & omnia qua habebat ſub eorum dominio acquiſierat, obtulit Deo, & S. Trinitati omnia ſua, atque ſemetipſum ad ſervum. Quod prius quidam fecit in capitulo, ac deinde ſtatim in Monaſterio (id eſt in eccleſia) involvens juxta morem collum ſuum chorda. Factum eſt hoc anno 1079.*

Alter principatus Caſſinenſis præcipuus author habendus proculdubio eſt Carolus magnus, qui anno 787. perfecto contra Ariclum Beneventanum principem, quem ſibi vectigalem reddiderat, bello Romam regreſſurus monaſterium Caſſinenſe petiit, adoratoque S. Benedicti corpore ſeſe plurimum monachorum precibus commendavit. Hiſce narratis, ſubdit Leo cap. 12. *Tuncque ab hoc primum rege prephatus Abbas praceptum confirmationis de tota hac terra recepit;* quod clarius aſſerit lib. II. cap. 2. *Nihil itaque moratus idem Abbas, & tempus acceptabile minime neglegendum ducens, ſtatim a pradicto principe Landulfe, nec non & Pandulfo filio ejus praceptum libertatis, & confirmationis totius ex integro Abbatia expetiit, & accepit, ſecundum terminos ſcilicet ſuperius ſcriptos, quos Giſulfus Dux tempore Petronacis primo ſtatuerat, & poſtmodum Hcarolus Imperator* (hic utitur Leo prolepſi reſpectu habito ad tempora imperii, imperatorem pro rege, imperiali pro regio ſumens) *tempore Theodemar Imperiali pracepto firmaverat.* Deinde ſubdit in cap. 12. mox citato: *Alio etiam pracepto pradictus Rex confirmavit S. Benedicto monaſterium S. Maria in Cingla, & S. Maria in Plumbariola, & S. Sophia in Benevente, & catera, qua tunc temporis habere videbatur, nec non & univerſas aquas, cum ripis utriuſque partis, ubicumque fuiſſent terris hujus monaſterii juncta &c.* Eadem narrat celebre, vetuſque Chronicon S. Vincentii ad Fontes Vulturni apud Du-Cheſne To. III. Script. Franc. pag. 676. Baronius fol. 404. & Pagius anno 787. nu. 7. Natal. Alexander Sæcul. 8. Art. 8. cap. 7. primæ. Editionis, Mabillonius Vo. II. Annal. Ord. S. Bened. pag. 277., & ſeqq. Camill. Peregrin. in Serie Abbat. Caſſin. pag. 15. Sigonius de Regn. Ital. lib. 4. pag. 169.

Carolus Magnus Giſulfianam Donationem cōfirmavit, ſeu iterum donavit;

In laudato regeſto Petri Diaconi memorata omnia Caroli magni privilegia exarata leguntur. Numero

Hoc privilegio.

mero

mero quidem 107. fol. 47. hoc legitur, quo fines Abbatiæ Cassinensis describuntur: *In nomine domini nostri Jesu Christi Dei eterni. Carolus gratia Dei rex Francorum, & Langobardum ac patritius Romanorum omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Judicibus, Gastaldeis, Actionariis, Vicariis, Centenariis, vel reliquis fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris. Maximum regni nostri in hoc augere credimus munimentum, si petitionibus Sacerdotum atque servorum Dei, in quo nostris auribus fuerint prolata, libenti animo obtemperamus, atque ad effectum perducimus regiam consuetudinem exercentes, & hoc nobis ad mercedis augmentum, vel stabilitatem regni nostri in Dei nomine pertinere pravidimus. Quapropter noverit solertia vestra, qualiter ad petitionem nos religioso viro Theuthmari Abbatis ex monasterio S. Confessoris Christi Benedicti, quod est constructum in loco, qui dicitur Casinum castrum, ubi sacratissimum corpus ejus humatum est, tale beneficium circa ipsum monasterium visi fuimus concessisse, unde monachi Deo servientes, & pro nobis, & cuncto populo Christiano exorantes vivere valeant, idest terras, & sylvas sacri nostri palatio pertinentes per has fines. A prima fine da ipsu Carnellu, & quomodo salit per ipsa Bantra usque in rivo sicco, & saliente usque ad Ecclesiam S. Martini, & quomodo pergit per ipso criste de monte S. Petri. De secunda parte fino Serra de Monte, qui dicitur Cisino, & quomodo pergit per Serrade monte qui dicitur Aquilone, & vadit ad locum qui dicitur de Pupplo, & quomodo pergit ad lacum Biticusu, & vadit directum ad Aquam fundatam, & quomodo ascendit per ipsum montem, qui est super casale, & pervenit ad vadum fluminis qui dicitur rapidu, & pervenit in aquam Mellarini, & quomodo pergit per ipsas cristas moncium, & pervenit ad terra alba; Inde venit ad Furcam S. Valentini & quomodo ascendit per cristas Moncium qui sunt inter Atine & Vallelucis, & recto tramite pervenit ad Petram scriptam, & ascendit ad Serram Montis, qui dicitur Ordicosa, & pergit super ipse Pesclora qui dicitur Falconari, & pervenit ad ipso finis qui sunt inter montes, e quibus unus vocatur spinarius, & alter Procacius, & inde ascendit ad Cristas Montis qui vocatur Caira, & pervenit ad ipse petre super aqua Vivola, & ascendit ad collem, qui vocatur Gimbiruti do tercia parte quomodo descendit per ipsum querquitulum & vadit directum in ipsum fossatum juxta ecclesiam S. Damasi, & pergit directum in silice ad locum, qui dicitur arcu de Gizzuli, & quomodo vadit ad locum Radeprandi, & inde pergit ad rivum qui vocatur Maroczo, & qualiter descendit in fluvium, qui dicitur Carnellu, & ascendente per ipso fluvio usque ad aquam, quæ dicitur eosa, & salis per ipsum Montem qui dicitur S. Donati. De quarta parte fine media Serra de Monte S. Donati, & quomodo descendit super ipsi monticelli de Marri, & vadit ad ipsi Pescli, qui sunt ad pede do Monte, qui dicitur Balba, & quomodo vadit inde super duos Leones, & inde salis super ipse Serre de casale, & inde descendit super ipsum montem super ipsa Villa de Gareliano, & inde vadit ad ipsum Pesclum, qui nominatur Cripta Imperatoris, usque in fluvio, qui nominatur Gareliano, & ascendento per ipso fluvio usque ad priores fines. Propterea jam dicti Abbatis peticioni consentientes hanc Emunitatem conscribere jussimus perquam specialiter decernimus, ut nullus quislibet de vobis, aut de judiciaria potestate amodo, & deinceps in omnibus suprascriptis aliquam contrarietatem aliquando facere quocumque modo presumat. Et ut hac concessio firmior habeatur hac diuturnis temporibus, Deo adjutore, inviolata conservetur manu propria subter eam roborare decrevimus, & anulo nostro sigillari jussimus.*

Signum *Karoli Gloriosissimi Regis.*

Jacob ad vicem Radoni: Data octavo Kalendas Majas año nono decimo, & quartodecimo Regni nostri Actum civitate Capua in Dei nomine feliciter amen.

Actionaris nomine intelligitur idem, qui *Actor, Agens* vel cui Actio, seu Provincia aliqua demandata est.

Vicarii sunt ii, quos Imperatores, & Reges Romani, cum ipsi per se negotiis regni, & imperii sufficere non possent, ex aulæ suæ proceribus constituebant, qui vice illorum cognitioni causarum præessent: & horum quidem munus, cum persona, quæ eidem præficiebatur exspirabat. Ejusmodi fuerunt, quos in Germaniæ principatibus delegare solebant Imperatores, qui sub dignitate *Comitis Palatii* vices Imperatoris agebant, & in iis supremo jure causas dijudicabant.

Centenarii dicuntur ii, qui *Centenis* præerant, judices minores, qui per centenas jus dicebant, & Comiti suberant. *Centgraffs* Germanis. Centenariis præerant Comites ipsi, qui in eorum vitam, & mores inquirebant: Lex Langob. lib. 2. tit. 45. §. 22. *Volumus, ut Comites nostri licentiam habeant Inquisitionem facere de Vicariis, & Centenariis, qui magis per cupiditatem, quam propter Justitiam faciendam sæpissime placita tenent, & inde populos nimis affligunt.* Interdum cum iis in rebus majoris momenti dijudicabant, ut est in Capitul. Carol. M. lib. 2. cap. 28. Denique ipsis omnino præerant capitula Carlomanni titul. 2. cap. 9. *Comes præcipiat suo vicecomiti, suisque Centenariis, ac reliquis ministris Republica.* Si bellum ingrueret Centenarii munus erat centenam suam, seu centenæ suæ milites in aciem educere, ut est in legibus Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 3. Eorum etiam præsertim cura erat, ut districtus latronibus, furibus, aut prædatoribus purgarent, ex capitulis Caroli c. tit. 11. p. 3. 1. edit, Denique in publicis actis nomen Centenarii perinde ac Comitis consignatum quandoque legimus charta Alamannica Goldastino 70. *Regnante D. Hludovvico sub Pabone Comite, & sub Hunoldo Centenario Indict.* 5.

Emunitas, Hostiensi in summa est, *libertas concessa Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis. & rebus aliis ad eam spectantibus, & dicitur ab extra, & munia, idest officia, vel onera, a quibus ecclesia sunt immunes.* Generatim est quodvis privilegium a Principe concessum, vi cujus, viri, ecclesiæ ac prædia sub ejus protectione esse intelliguntur; ut probat Du-Cangius, ex quo horum nominum explicationes descripsimus.

De Emunitate vero hæc ait Hieronymus Bignonius in notis ad Marculfum column. 877. *Immunitas, & emunitas facili mutatione eo sæculo vocabatur, Modestinus in leg. 25. de excusatione. Hanc primi christiani Imperatores parcam, & modicam ecclesiis tribuerunt, & initio quidem a civilibus, & personalibus muneribus tantum, quod ex lib. 16. Cod. Theod. facile perspicitur, plenissime vero a Regibus nostris concessa est, ut merito, dici possit suo exemplo cæteris Principibus eandem immunitatem ecclesiis concedendi auctores fuisse, ejus formulam tradit Marculfus hoc capite* Ut nullus Judex &c. *ejusdem immunitatis meminit Synodus Aurelianensis I. cap. 7. &c. ejusdem Immunitatis eadem pene formula, & conceptione verborum diplomata extant apud Flodoardum Hodoardum historiarum Rhemens. lib. 2. cap. II. Sigonium de regno Italiæ lib. 5. Collectanea Comratii Trecensis in ecclesia Miodensis privilegiis Johannis Pistorii beneficio editis, & in veteribus cœnobiorum scriniis. Emunitatem porro pro immunitate hoc sæculo, & sequentibus dictam fuisse affirmavit Franciscus Pithœus.*

In hujus privilegii subscriptione manifesto Amanuensis errore pro octavu Kal. Aprilis, octavu Kal. Majas habetur cum tamen in alio ejusdem Caroli privilegio immediate huic subjecto in regesto Petri legatur; *Quinto Kal. Aprilis Datum Roma.* Quare si Carolus die 28. Martii Romæ versabatur, quomodo die 25. Aprilis Capuæ esse potuit, unde jam a 24. vel 23. Martii discesserat. De hujus certe privilegii fide cum ob assertionem Leonis Ostiensis scripturis integerrimi dubitari non potest, tum vero ob confessionem etiam Johannis Abbatis, qui in Chronicu S. Vincentii in Vulturno apud DuChesne Script. Franc. pag. 656. hæc scribit: *Inde* (Benevento, & Capua) *rediens Imperator Romam Benedicti monasterium petiit, orationibus servorum Dei se commendans, plurima ibi dona largitus est, & imperiali præcepto quæque possiderat confirmavit; &c.* Quod vero omnem hac in re dubium amolitur, est; Orta lite anno 1014. Cajetanorum Ducem, Trajectensiumque Comitem inter, & hoc nostrum Monasterium de finibus, quod monachi repeterent terras quasdam, & silvas in confinibus Aquini, & Trajecti, quas tempore Saracenico amiserant; Uisum est utrique parti ex bono, & æquo eam litem in arbitrium Pandolfi principis Capuanorum, Sergii Neapolitanurum Consulis, & Ducis, & Pandolfi Archiepiscopi S. Capuanæ ecclesiæ, Bernardi Episcopi Cajetani, aliorumque judicium, & nobilium virorum committere apud castrum Argenteum, quu Arbitri, & partes convenerant quæsitum, ut Monachi docerent quo jure ad se pertinerent terræ, Silvæque illæ. Duo præcepta illi producunt alterum istud Caroli Magni, alterum Hugonis, & Lotharii Regum Italiæ. Hoc instrumentum sententiæ ab arbitris pro cœnobio Cassinensi latæ, in quo plura privilegii hujusce Caroli verba referuntur adducemus sæculo XI. Quis itaque in dubium revocaverit, hoc privilegium a pluribus dignitate, rerum gerendarum prudentia, doctrinaque illustribus viris examinatum probatumque duobus tantum ab ejus concessione sæculis, quibus facile dilucideque cognosci potuerat, Verum ne, an suppositititium esset? Utinam veru Amanuenses hujusce tantum generis errata perpetrassent, quæ rei Antiquariæ periti sciunt gravissima, frequentissimaque occurrere.

Neque hoc contenta privilegiu pia erga res sacras Caroli M. sedulitas, aliud hujuscemodi pro cœnobio Cassinensi edidit, quod extat in laudato regesto Petri Diaconi numero 108. fol. 47. a t. *In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni. Carolus gratia Dei rex Francorum, & Langobardorum, ac Patritius Romanorum. Omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Judicibus, Gastaldeis, Actionariis, Vicariis Centenariis, vel reliquis fidelibus nostris præsentibus scilicet, & futuris. Maximum regni nostri in hoc augere credimus munimentum, si petitionibus sacerdotum, atque servorum Dei, in quo nostris auribus fuerint prælata, libenti animo obtemperamus, adque ad effectum perducimus Regiam consuetudinem exercentes, & hoc nobis ad mercedis augumentum, vel stabilitatem regni nostri in Dei nomine pertinere confidimus. Quapropter noverit solertia vestra, qualiter nos ad petitionem religiosi viri Theudmari Abbatis ex monasterio S. confessoris Christi Benedicti, quod est constructum in loco, qui dicitur Casinum castrum, ubi sacratissimum corpus ejus humatum est, tale beneficium circa ipsum Monasterium visi fuimus concessisse, ut in monasteriis sibi legitime subiectis, quorum vocabula sunt monasterium S. Dei genitricis Mariæ semperque Virginis, & S. Petronillæ, quod fundamentum est in loco, qui dicitur Plumbarola, simulque & monasterium S. Dei genitricis Mariæ quod positum est in loco, qui dicitur Cingla. Necnon & monasterium S. Sophiæ, quod situm est infra civitatem Beneventanam.* Et post multa, ubi quædam monasteria ecclesiæque describuntur: *Insuper &c. monasteriola, vel cellulas, sive curtes, aut villas, seu reliquas possessiones, quæ ex largitate genitoris nostri Pipini, ac patrui nostri Caroli, aliorumque regum, vel reginarum, ducum, sive principum, aut bonorum hominum, ordine legitimo data, vel delegata sunt. Seu etiam excusatos, vel offertes in præfatis monasteriis juste tramite jam subjecti sunt, vel qui devote offerre se cum suis rebus voluerint licenciam juste, & rationabiliter habere debeant, seu undecumque ipsa casa Dei hoc tempore legibus vestita esse cernitur, vel quod in antea a Deo timentibus hominibus ibidem legitime additum, vel delegatum fuerit. Ut nullus judex ibidem ad causas audiendum, vel freda undique exigendum, seu mantiones, aut paratas faciendum, vel fidejussores tollendum, aut homines ipsius Monasterii distringendum, sive ullas consuetudines novas imponendum, nec ullas redhibiciones publicas requirendum, ullo unquam tempore ingredi, nec exactare penitus præsumat. Propterea hanc Emunitatem conscribere jussimus, per quam specialiter decernimus ordinandum, ut nullus quislibet de vobis, aut de judiciaria potestate amodo, & deinceps in Monasteria, vel cellulas, sive curtes, aut villas, nec non & in reliquas universas possessiones suprascriptas, quas hoc tempore habere, vel possidere, atque dominari pars ipsius monasterii dinoscitur, infra Regna Christo propitio nostra, vel quæ in antea Domino adjuvante, quoque ordine aquirere potuerit: Nemo ibidem, ut diximus ad causas audiendum, vel freda undique exigendum, seu mantiones, aut paratas faciendum, vel fidejussores tollendum, aut homines ipsius monasterii distringendum,*

Aliud edidit idem Carolus.

sive

sive ullas consuetudines novas imponendum, nec ullas redhibiciones publicas requirendum omnino quolibet tempore ingredi nec exactare præsumat. Similiter in Dei nomine concessimus, & confirmamus, si sicut habet humana fragilitas, ut quandoquidem Abbas ipsius monasterii de hac luce migraverit, licenciam habeant secundum regulam S. Benedicti, qualem meliorem, & digniorem, nobisque fidelem invenerint, absque cujuslibet inquietudine, aut contradictione ipsi Fratres inter se eligendi Abbatem, & sub emunitatis nomine, valeant omni tempore Rectores ipsius monasterii S. Benedicti, tam ipsi, quam & successores eorum, quamque & ipsi Fratres, qui ibidem Deo famulari videntur quieti secundum ordinem sanctum vivere, ac residere, quatenus eis melius delectet, pro nobis, & uxore nostra, ac liberis, seu cuncto populo nostro Domini misericordiam attentius deprecari &c. Et ut hac auctoritas firmior habeatur, ac diuturnis temporibus Domino adjutore inviolata conservetur, manu propria subtus eam roborare decrevimus, & de anulo nostro sigillare jussimus.

Signum Regis. Dadoni. Data *Karoli gloriosissimi Jacob ad vicem Rata quinto Kalendas Aprilis anno nonodecimo, & quarto decimo regni nostri. Actum in urbe Roma in Dei nomine feliciter Amen.*

Difficiliora hujusce diplomatis verba aptiori infra loco explicabimus, eum de Otthonis II. privilegio.

Genuinum illud est. Genuinum hoc diploma esse præter allata mox veterum scriptorum testimonia evincit authoritas Otthonis I. qui illud in privilegio suo anno 967. dato diserte confirmat, quod idem præstitere Otto II. anno 981. S. Henricus, Conradus, Henricus III. ut ex eorum privilegiis constat infra adducendis. Et Petrus Diaconus lib. IV. Chron. Cassinensis cap. 109. disputationem a se pro cœnobio Cassinensi coram Lothario III. aliisque Imperii magnatibus institutam narrans, hæc ait: *In præceptis enim magnorum Imperatorum Caroli, Lodovici, Pipini, Carlomanni, Lodovici, Ugonis, Lotharii, Berengarii Alberti, trium Ottonum, quinque Henricorum, ac Conradi sic invenitur &c. Et hæc dicens præcepta supradictorum Imperatorum cera, plumbo, aureisque sigillis signata, quæ Cassinensi monasterio fecerant, Imperatori, cæterisque omnibus demonstravit. Quo viso Imperator (scilicet Lotharius tertius) jam dicta præcepta in imperiali purpura accipiens, deosculatus est, moxque in hæc verba prorupit, Magnorum, sanctorum, Invictissimorum, Imperatorum, ac nostrorum prædecessorum ista esse præcepta, demonstrantibus sigillis cognovimus.* Hæc etiam verba refert Mabillonius de Re Diplomatica lib. 2. pag. 141.

Scrupuli diluuntur. Neque vero in hoc privilegio scrupulum ingerere debet invocatio: *In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni*, quæ in omnibus Caroli privilegiis non reperitur, nam sufficit in aliquibus eam extare, ut videre est apud Goldastium Tom. II. pag. 4., & 137., & in Chronico S. Vincentii in Vulturno pag. 673., & 677. apud Du-chesne To. III. Histor. Franc., & apud Carolum Cointinm in Annal. Eccl. Franc. ann. 774. Ac tandem illud reponi potest, quod ait Mabillonius de re Diplomatica pag. 72. de Caroli privilegio loquens, quod in appendice capitularium Balutii tom. II. pag. 1400. extat: *Et si insolita est invocatio, & vox Serenissimus in inscriptione, validum tamen est istud præceptum: Et fortasse scriba de suo invocationem addidit, ut in multis aliis accidit, sive ex imitatione aliorum, seu ex vana interpetratione quorumdam calami ductuum, qui initio veterum diplomatum apponi solent*, Et pag. 74. habet: *Quæ hactenus de variis Caroli M. diplomatum formulis initialibus dixi, non ita decretorio modo assumi velim, quasi ex tripode pronunciata, cum inusitatas aliquando formulas notarii usurpare potuerint, qualis & hæc Alcuini salutatio in epistola septima ad Carolum Magnum. Domino excellentissimo, & in omni Christi honore devotissimo Carolo regi Germaniæ Galliæ, atque Italiæ &c. quam inscriptionem nemo non suspectam haberet, si profecta esset ab alio auctore, &c.* Accedit, quod idem Mabillonius antea de Carolo M. pag. 72. loquens dixerat: *In ejus diplomatibus tria consideranda sunt tempora, Primum ab initio regni Francorum ad regnum Langobardicum ab anno 768. ad 774. excurrente, alterum ab eodem anno ad ann. 800., quo coronatus est imperator, tertium inde ad finem vitæ. Primo illo tempore hanc formulam adhibuit. Carolus gratia Dei rex Francorum Vir inluster &c. secundo intervallo hac formula usus est, Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Langobardorum, ac Patricius Romanorum, addendo sæpissime Vir Inluster. Tertio, In nomine Patris, & Filii, & spiritus Sancti. Carolus Serenissimus Augustus a Deo coronatus Magnus, & Pacificus Imperator, Romanorum gubernans Imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum, & Langobardorum, in quibusdam tamen literis invocatione suppressa, nescio an scribarum oscitantia.* Quas assertiones plurium Caroli diplomatum testimonio probat, pauloque post pag. 74. nu. 12. scribit: *Neque illud animadversione indignum, quod in omnibus, quæ hactenus vidimus diplomatibus Caroli Magni autographis (vidimus autem permulta) nomen Caroli a littera C. ubique ante initum ab ipso imperium inchoatur, initio cujusque diplomatis & in subscriptione, quæ monogrammati adscribitur, at monogramma ipsum littera K. constat &c. Item dicendum de nomine Langobardorum, cujus secundam litteram per A. constanter efferunt autographa, non per O., ut passim in editis.* Hoc certe modo nostra privilegia sunt exarata. Notanda insuper Mabillonii verba, quæ pag. 194. nu. 12. habentur: *Venio ad Carolum Magnum, cujus epochæ tres leguntur in vetustis monumentis. Prima regni Francici, altera regni Langobardorum, seu Italici, tertia Imperii. Has tres epochas simul conjunxit, ac distinxit in diplomatibus ab anno 801. quo renunciatus est Imperator in natali Domini præcedente. Duas primas usurpavit ante initum Imperium: Hujus rei tot probationes sunt, quot exempla &c.* Atque alia prosequutus notatu dignissima, subdit: *Nam Carolus anno 768. patri successit mense Octobri, Langobardorum regnum obtinuit anno 774.* Neque omittenda quæ pag. 189. nu. 4. scribit: *In secunda stirpe omnia fere diplomata, regia, quæ ad*

res ecclesiarum, monasteriorum, privatarumque personarum pertinent, carent annis incarnationis, sed nonnulla, quæ rem publicam maxime spectant, eam annis regum adjunctos habent annos Incarnationis. In his primam invenio Caroli Magni epistolam, quæ capitulis ad legem Langobardicam anno 801. *additis, præfixa est, sub hac initiali formula post inscriptionem: Karolus divino nutu coronatus &c. Anno ab incarnatione domini nostri Jesu Christi* 801. *indictione nona, anno vero regni nostri in Francia* 33. *in Italia* 28., *Consulatus autem nostri primo, cum in Italiam &c. Ubi Consulatus annus primus est etiam primus Imperii. Incarnationis item annum signat idem Carolus anno* 801. *in Testamento suo, seu breviario divisionis Thesaurorum &c. Idem præstitit Ludovicus Augustus Caroli Magni filius in charta divisionis Imperii inter filios suos &c. Sed hæc in exemplum sufficiant ad demonstrandum in rebus, quæ statum regni, aliasq; gravissimas reipublicæ causas tangunt, annos incarnationis præponi solere a regibus Carolingis. In aliis communibus diplomatibus paucissima prorsus sincera invenias annis incarnationis prædita ante Carolum Crassum &c.* Et infra nu. 5. *De Indictione illud indubitanter cum Papebrochio pronunciare possumus, ejus communem usum in litteris regum nostrorum &c. cepisse ab Imperio Caroli Magni, idest ab ineunte anno* 801. Quæ omnia ideo a nobis allata hic sunt, quo fides privilegiorum nostrorum constaret, in quibus neque indictionis, neque incarnationis epocha adnotatur.

Demum in supplemento ad libros de re diplomatica anno 1704. Parisiis edito de Carolo M. disserens pag. 41. ait: *Mortuus est Salmantiaci, ut mox dicebam Carolomannus anno* 771., *& quidem pridie nonas Decembris; tuncque germanus ejus Carolus Francorum Monarchiam adeptus est. Et post tres annos, idest anno* 774. *a medio mense Majo regnum Langobardorum: quo ex tempore duas in suis literis epochas adhibuit, nempe regni Francorum a morte Pippini patris, & regni Langobardorum a medio mense majo prædicti anni: adeo ut prior epocha posteriorem sex annis excederet non tamen integris exceptis, scilicet quatuor circiter mensibus, quia medio mense majo ad octavum Kalendas Octobris, quo die Pippinus rex obiit interpositi erant.* Verum Eruditissimo Viro assentiri non possumus, dum ait Carolum sub medietate mensis Maji Langobardicum regnum acquisiisse, nam ut optime advertit Cl. Pagius ad ann. 774. nu. 8. *Regni Langobardici a Carolo initi epochæ duæ distinguendæ, & quod Cointius in medium prefert, posteriorem tantum respicit. Hanc post medium mensem majum initium sumere demonstrat etiam Caroli M. præceptum pro Adalrico Saxone emissum &c. Certis itaque testimoniis liquet Carolum posteriorem regni sui Italici epocham post diem nonum mensis Maji, sed ante decimum tertium mensis Junii currentis Christi anni inchoasse, & Papiam inter utrumque diem sibi subjecisse.* Et num. 9. ait *Verum antequam urbem illam, quæ sedes regia erat, expugnasset, jam se regem Langobardorum appellabat, ut ostendit epistola* 55. *codicis Carolini, quam ipsemet Cointius nu.* 18. *hoc anno datam esse fatetur &c.* Et num. 10. *Quare, cum, teste Anastasio, Carolus ante captam Papiam diversas civitates subegerit a parte Langobardiæ devicta, sese Regem Italiæ vocare cœpit. Mabillonius to.* 3. *Analect. pag.* 262. *refert præceptum Caroli Augusti &c. in cujus fine legitur Data in mense Aprilis nono Kalen. Maji anno secundo Christo propitio gloriosi imperii nostri, &* 34. *regni nostri in Francia, &* 29. *in Italia, ideoque anno Christi* 802., *quo annum regni Italici XXIX. die XXIII. mensis Aprilis jam attigerat, qui annum tantum XXVIII. numerasset, si epocham jam explicatam adhibuisset.* Aliisque duobus exemplis relatis concludit: *Ideoque tribus prioribus* (exemplis) *standum, ac pro certo habendum priorem regni Italici Caroli epocham a die incerto mensis Aprilis, vel etiam a mense præcedenti proficisci.* Hanc vero Pagii opinionem egregie confirmat privilegium Caroli cœnobio S. Vincentii concessum, cujus epocha hæc est, ut habetur in chronico ejus cœnobii pag. 679. *Data nono Kal. Aprilis anno decimo nono, & decimo quarto regni nostri. Actum Capuæ civitatis nostræ &c.* Quod privilegium admittit Mabillonius To. II. Annal. pag. 277. Nostrum vero habet: *Data quinto Kal. Aprilis anno nonodecimo, & quartodecimo regni nostri Actum in urbe Roma &c.* A mense itaque Martio jam Carolus Magnus Langobardici regni titulum assumpserat, hincque eo anno quartumdecimum regni Langobardici obibat, qui certe tertius decimus fuisset, si prima numeratio iniretur. Nostra hæc privilegia Mabillonius etiam loco citato admittit pro genuinis.

Carolus hoc tempore Romæ versabatur, ubi cum Hadriano Pontifice sacrum Pascha celebravit, quod hoc anno die 8. Aprilis contigit, ut veterum scriptorum authoritate probat Pagius ad eum annum *nu.* 6., & Mabillonius Tom. II. Annal. pag. 278. Vid. Annales Bettiniani apud Duchesne To. III., Baronius ad eum annum, aliique. Idem vero Mabillonius de Patritii titulo a Carolo Magno assumto differens ibidem pag. 73. nu. 9. hæc scribit. *Eam Patritii dignitatem Pippino, ejusque filiis Carolo, & Carolomanno contuleras Stephanus Papa secundus, eoque nomine ipsos compellare soliti sunt Romani Pontifices usque ad Leonem tertium. Sed tamen nullum ex his tribus Pippino scilicet ejusque duobus filiis hoc titulo usos invenio, nisi Carolum, qui nec statim ab exordio Francici regni sui, sed ab inito Langobardorum Principatu Patritium se dixit in suis litteris, quæ omnes ante id tempus hanc præferunt inscriptionem: Carolus gratia Dei Rex Francorum vir inluster, nulla Patriciatus mentione facta. Cujus rei hanc subesse causam existimo, quod honorarius dumtaxat sine re titulus Pippino, ejusque filiis primum a Stephano concessus est: deinde res ipsa Carolo anno* 774. *cum Rex Langobardorum salutatus, Præfecturam urbis, & circumjacentium regionum (quæ ipsamet est Patritii dignitas, ut Fresnius in Glossario recte probat) ab Hadriano accepit. Hinc est, quod Gratianus eo anno Patritiatus dignitatem Carolo ab Hadriano concessam memorat: Et Hadrianus ipse in Epistola ad Bertherium Viennensem Episcopum, quæ ineunte anno* 775. *scripta est, data dicitur Kalend. Januar., imperante piissimo Augusto Constantino, & a Deo coronato piissimo rege Carolo anno primo Patritiatus ejus, &c.* Eadem repetit tom. 2. Annal. pag. 227., & in supplemento de re Diplomatica pag. 35. quibus duobus in locis ritum refert, quo Patritii olim ab Imperatoribus creabantur; effigiemque Caroli Patritii habitu orna-

Quænam Patritii dignitas.

ornatam, ac tandem de ea dignitate loquens addit: *Quam dignitatem tanti fecit Carolus, ut eam tametsi perpetua esset, sibi a Leone tertio confirmare petierit per Angilbertum Abbatem, suamque vicissim filii ac defensoris fidem illi spoponderit.*

Absoluta Jurisdictio hoc Privilegio Cassinatibus concessa.

Observanda hæc privilegii nostri Carolini verba: *Propterea hanc Emunitatem conscribere jussimus, per quam specialiter decernimus ordinandum, ut nullus quislibet de vobis, aut de Judiciaria potestate amodo, & deinceps in Monasteria, vel cellulas, sive curtes, aut villas, nec non & in reliquas universas possessiones suprascriptas, quas hoc tempore habere, vel possidere, atque dominari pars ipsius Monasterii dinoscitur infra regna Christo propitio nostra, vel qua in antea, Domino adjuvante, quoquo ordine aquirere potuerit nemo ibidem, ut diximus, ad causas audiendum, vel freda undique exigendum, seu mansiones, aut paratas faciendum, vel fidejussores tollendum, aut homines ipsius Monasterii distringendum, sive ullas consuetudines novas imponendum, nec ullas redhibiciones publicas requirendum omnino quolibet tempore ingredi, nec exhactare præsumat.* Quid sibi velint hæc verba, infra explicabimus. Cæterum inde patet Jurisdictionem iu suos subditos, cellas, curtesque: pœnes solum Cassinense cœnobium fuisse, cum nullam vigore hujusce privilegii regii judices, aliique magistratus exercere possent. Quare ne temere dicamus a nullo prorsus causas civiles, criminalesque subditorum cœnobii Cassinensis fuisse judicatas, illas certe per judices a cœnobio nostro statutos decidi necesse erat.

Grimoaldus Princeps plura, elargitur.

Majus in dias studium Supremorum principum ad cœnobium Cassinense ditandum post præclara hæc Gisulfi, & Caroli M. exempla apparuit, nam Grimoaldus Beneventi princeps inter res alias Theodemari tempore qui ab anno 778. ad 797. Abbas fuit, Cassinatibus dono datas, teste Leone Ostiensi lib. I. capite 14. concessit: *Universa Dominicalia sua cum servis, & ancillis in eodem territorio Gentiana &c. Portum quoque Trajectensem, & Vulturnensem &c.*

Hildebrandus Dux Spoletinus.

Plura similiter donavit Hildebrandus Dux Spoletanus, quæ inter: *Curtem quingentorum simul modiorum, & familias multas cum omnibus substantiis earum, necnon & aliquot piscatores in Lacu Fucino cum portu, ipsiut lacus vocabulo ad Restina &c.*

Et Vacco Beneventanus.

Et Vacco nobilis Beneventanus Gastaldeus plures curtes, seu casalia monasterio Cassinensi obtulit, quibus enumeratis Leo subdit: *Servos autem suos, & ancillas omnes libertate donavit sub dicione tamen, & tutela Monasterii hujus.* Easdem hasce donationes refert etiam Mabillonius To. II. Annal. pag. 293.

Grimoaldi Diploma.

Laudatæ Grimoaldi donationes extant in regesto Petri Diaconi nu. 183. fol. 82. Hildebrandi vero 177., & 178. nu. 80. & seqq. Prima ita se habet: *In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi. Nos Grimualdus piissimus, atque excellentissimus princeps gentis Langobardorum motus Dei omnipotentis misericordia, & pro redempcione anima meo, seu pro salvacione gentis nostra, & patria concedimus in monasterio beati Benedicti, quod situm est in castro Casine Gualdum sacri palatii nostri, quod situm est in territorio Gentiana, super id videlicet, quod pia memoria pater meus Arichis antea beato Benedicto optulerat, nec non Gisulfus summus Princeps gentis Langobardorum per suum preceptum Petronaci Abbati concesserat, una cum omnibus Dominicaliis, & totum territorium Genciane cum servis, & ancillis Sacratissimo nostro palatio pertinentibus, & cellam S. Agapiti, portum quoque Trajectensem, & Vulturnensem, nec non & totam Piscariam de civitate Lesina, una cum ipsa fauce sua cum omnibus pertinentiis earumdem curtium ad faciendum omnia quo venerabili Theodemario Abbati, ejusque successoribus placuerit, ad utilitatem, & sustentationem Monachorum in perpetuum. Et hoc nostra gloriosa potestas firmavit, ut supradicta res sint sub jure monasterii beati Benedicti, & ejusdem Abbatis, qui esse videtur in castro Casino, ubi sacratissimum corpus ejus requiescit. Et nullus quispiam episcopus, aut quilibet Sacerdos, aut judex præsumant ibidem aliquam ordinacionem facere, nisi quem Abbas beati Benedicti ordinaverit, aut disposuerit de omnibus rebus stabilem, atque roboratum permaneat. Quos * vere preceptum firmitatis ex jussione suprascripta potestatis scripsi ego Lupoald notarius. Actum Benevent in sacratissimo palatio in anno primo mense Septembris feliciter.* Grimoaldus prope finem anni 788. princeps Beventanus, est inauguratus. Vid. Pagi eo anno a nu. 1. ad totum 3. Hic itaque princeps jurisdictionem Cassinatium ampliavit, si pro portu Trajectensi illud venit, quod hactenus cœnobium Cassinense possidet Scauli dictum in territorio Trajectensi, in eoque vectigal exigit, quod Ancheragium, & Falangagium dici solet. Gualdum est nemus, seu Silva, *Cella* sequioribus sæculis usurpabatur pro monachorum domicilio, seu pro ipso monasterio; Crabro etiam pro monasteriolis, seu, ut olim vocabant, Abbatiolis, vel Obedientiis, quæ majoribus suberant. Nam ut ait Ducangius, *vel ut vitam solitariam quodammodo in iis agerent destinati Monachi; Unde Bonifacius VIII. c. 3. de verbor significationibus, Cellas ejusmodi loca secreta, & solitaria interpretatur, qua ab hominum separata convictu sunt ad contemplandum, & Deo vacandum specialiter deputata. Vel denique cella subinde ædificata propter nimium monachorum numerum, ut ex Monasteriis eo mitterentur Monachi, aliisque identidem pulsantibus locum darent. Ardo Monach. in Vit. S. Benedicti Abbat. Anianensis; Et quia cætera loca eos capere non quibant, constituit locis congruis cellas, quibus præfectis magistris, posuit. Fratres. Iisdem enim in locis extructa etiam oratoria, quibus deserviendis destinatus certus Monachorum numerus, qui a primario Monasterio dependebat. Cello cœnobiales in precepto Lud. Pii apud V. Cl. Steph. Baluzium in Append. ad capit. nu. 38. &c. Quippe in Agathensi concilio can. 58. Epaon. c. 10. Venetico c. 8. Aurelianus I. cap. 22. cella nova, aut congregatiuncula Monachorum, absque episcopi consensu prohibentur institui. Concil. Aquisgranen. ann. 817., & Additio Prima ad capit. Ludov. Imperat. cap. 44. Ut Abbatibus liceat habere cellas, in quibus aut monachi sint, aut Canonici, & Abbas provideat; Ne minus de monachis ibi habitare permittat, quam sex &c. Hac notione cellam, & cellulam usurpant Lupus Ferrar. Epist. XI. Udalricus lib. 3. consuetudinum Cluniacensium cap. 30. 31. Ivo Carnot. Epist. 269. Acta Murensia pag. 15. 37. &c. Egerunt præterea copiose de ejusmodi*

* L. Quod.

Differtat. B 3 Cellis

Cellis Monachicis Broweras lib. 1. *Antiqu. Fuld. cap.* 7., & *Haften. Lib.* 12. *Disqu. Monastic. Disquisit.* 5. Angelus de Nuce in actis ad vitam S. Benedicti nu. 68. 105., 136., 224., 326., 328. Gregorium Magnum Cellæ nomine Monasterium sæpe numero intellexisse ostendit, quod idem eo nomine significari sentiunt Mabillonius ann. Bened. t. p. fol. 60. 71. 114. 125. 219. 223. 259. & alibi, & Ugo Menardus in notis ad concordiam regularum. In notis vero ad caput quartum lib. 1. Cassinensis Chronici demonstrat Nuceus per cellam Monasterium inferius denotari, & principali subjectum. *Piscaria*, ut omnes sciunt, locus est, in quo piscatur, Italis *Peschiera*.

Donatio Hildebrandi hæc est: *In nomine Domini Dei Salvatoris Jesu Christi, regnante domino nostro Karolo viro excellentissime rex Francorum, atque Langobardorum, anno regni ejus in Italia, Deo propiciante nono. Ego in Christi Omnipotentis nomine Hildeprand. gloriosus, & summus Dux Ducatus Spoletini pro mercede piissimi dominorum nostrorum regum, iterum, & pro nostra donamus, atque in eterna traditione concedimus in monasterio S. Benedicti, quod situm est in locum, qui dicitur Casinum territorio Beneventano, vel sibi viro venerabili Theodemari Abba, & ad cunctas congregationes hujus monasterii, idest in primis curtem in territorio civitatis nostra pennense, loco qui dicitur Castriniano, cum omnia, & in omnibus quicquid ad jam dicta curto pertinere videtur, cum casas colonicas, servos, vel ancillas, vineas, & terras, silbis, & pascuis, & omnia in omnibus qualiter justa ordine ad publicum pertinuit in integro, simul & concedimus in predicto cœnobio olivas in Troato, locus, qui dicitur tri. talias septuaginta, ita & concedimus in predicto cœnobio in finibus nostra Marsorum ex curte nostra, qua dicitur Paternu Bicenda de terra aratoria, qua posita est in Prato Gatti, quod sunt modiorum quadrigentorum in integrum, nec non & alia terra modiorum centum, qua esse videtur non longe a casa Fussoni, ubi ante hos annos vinea fuit, & ipsa vinea Sinualdus episcopus succidere fecit qualiter ad potestatem nostram palatii pertinet. Similiter, & concedimus ipsius egregii cœnobii casas numero septem in predicto territorio Marsicano, loco qui valle appellatur, quas fuere Agemundi, & per sua infidelitate eas perdidit, quas casas reguntur per Teodemundum Ancoaldo, Burra, Teudulo, Aderis, & Gardulo, una cum uxoribus, & fratres nepotibus, seu omnibus familia sua, quia ipse septem casa per unamquemque communiter post annum focum residere videtur, & cum terris, & vineis cultum, vel incultum omnia quantum ad manu sua justo tenere visi sunt in integrum, & qualiter ad curtem nostram publicam fuere possessi. Quia & etiam concedimus inibi in finibus civitatis nostra Reatina in locum, qui dicitur Cumulum, casas duas qua reguntur per Bonoaldum, & Majorinolum, cum uxoribus, & filiis, & filiabus suis, qui communiter cum ipsis suis parentibus in ipsa dua casa per unumquemque post unam focum residere videntur, & cum terra, & vineas portiones eorum in integrum, quantum ad manu sua justo ordine tenere visi sunt. Item & concedimus filii Baroncioli piscatori idest Anscausu, & Fuscari cum nepotibus suis, qui insimul post unum Focum residere videntur, una cum casa terra vineas, quantum ad manum suam tenere visi sunt juste ordine in integro, & cum Porto ad Restina, qualiter a bona memoria Sinualdo episcopo fuere possessi. Item & concedimus atque concambiamus in ipso Sancte prefato monasterio Gualdum nostram quod nuncupatur Cusani idest de capu de de lama, usque in summa Serra de Case de alia parte usque in exercitali, qualiter ipsu Gualdu Sinualdus episcopus in integro, unde & pro ipsum Gualdum recepimus ad partem nostram publicam in cambio Gualdu, quod dicitur Jarann, quem nos ipsi jam antea in ipso Monasterio donavimus, quatinus ab hac die firmum, & stabile sit in ipso Sancto Monasterio donam nostrum, & a nullo Gastaldeo, vel Actore nostro de ipso Sancte Monasterio, vel sibi suprascripto Abbati, seu posterisque vestro aliquando contradicatur donum nostrum. Ex jussione suprascripta potestati scripsi ego Teodeaupus notarius. Data jussio Spoleti in palatio anno Ducatui nostro in Dei nomine nono, mense Aprilis per indictione quinta, Subgubernat. & Hilpidio Gastaldio, seu Luponem Actionario nostro feliciter.* Lesina civitas est provinciæ Capitanatæ atque Hildebrandus Dux Spoletanus evasit anno 774. ut constat ex indice Ducum Spoletanorum a Mabillonio edito Tom. 1. Musei Italici pag. 63. & seqq.

Curtis. Scriptoribus sequioris ævi est villa, seu habitatio rustica ædificiis, colonis, servis, agris, personis &c. ad rem agrestem necessariis; vel est mansio, seu Manerium ad inhabitandum, cum terris, possessionibus, & aliis emolumentis ad tale manerium pertinentibus; ut ait Ducangius.

Focus est Familia, & domus.

Concambiare. Est rem permutare; apud Italos *cambiare*.

Actor est qui res Domini agit, & ejus possessionibus, atque utilitatibus invigilat, teste eodem Du-Cangio.

Haud vero prima donatione contentus Grimoaldus insuper Abbate Gisulfo, qui ex nobilissima dynastarum Beneventi gente ortus ab anno 797. ad 817. cœnobio Cassinensi præfuit. *Precepto suo firmavit*, verba sunt Leonis Ostien. cap. 18. *Omnes fœminas liberas que servis hujus monasterii fuerant copulata a tempore primi Gisulfi* (dicitur, a Leone primus, quia primus omnium Beneventi Principum largiflua illa sua donatione Cassinense monasterium ditavit, ergo a tempore Gisulfi primi, hoc est primi donatoris, ut optime explicat Angelus de Nuce in notis ad illud caput) *usque ad eam diem, cum filiis, & filiabus universis eorum. Alio quoque precepto concessit in hoc loco Monasterium S. Maria in Banze, quod situm est in finibus Acerentia cum servis, & Ancillis, atque colonis, & in omnibus ex integro possessionibus, &c.* Hoc Grimoaldi preceptum extat in Regesto Petri Diaconi nu. 181. fol. 82. atque incipit: *In nomine domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi Domnus vir gloriosissimus Grimoald Dei providentia Langobardorum gentis Princeps, motus Dei omnipotentis misericordia, & pro redemptione anima nostra per postulationem Laupimari Pabis nostri concedimus in monasterio beati Benedicti, quod situm est in castro Casino, ubi vir reverendissimus Gisulphus Abbas praeesse videtur, omnes servos, qui fuerunt ipsius Monasterii cum uxoribus suis, qua fuerunt libera, cum filiis, filiabus suis,*

Alis Grimoaldi concessio.

Hisce diplomatibus.

jam

nam qua a tempore domni Gisulfi, quam & domni Luiprandi, vel domni sancta, ac dulcis memoria genitoris nostri, & nostro felicissimo tempore sunt, aut fuerint copulati, & legibus nostra potestati tenuerunt, aut tennuerint in eam videlicet rationem, at amodo, & deinceps per hoc nostrum roberetur praceptum, tam vos reverentissime Gisulfo Abba, quam & posteres vestri, qui in eandem sacrum prafuerint cœnobium omnes illos servos cum ipsis uxoribus, & cum filiis, filiabus suis, qualiter superius legitur, habere, & possidere valeatis, & a nullo, ex nostris judicibus, idest Comitibus, Gastaldis, vel a quibuscumque gentibus habeatis aliquam requisitionem, sed perpetuis temporibus habere, & possidere valeatis, quod vero praceptum concessimus ex jussione nostra potestatis. Scripsi ego Ben. Notarius: Actum Beneventi in sacratissimo palatio nono anno, mense secundo, quinta indictione, feliciter. Sphalmata in præceptis a nobis relatis, referendisque, ut in membranis extant exscripsimus, quo venerandæ antiquitatis, esto barbaræ amatoribus fidem, diligentiamque nostram commendaremus.

Inter Langobardicas leges lib. II. tit. 12.l. 2. hæc sanxit rex Rotharis: *Si Aldia, aut libera in casa aliena ad maritum intraverit, & servum ad maritum tulerit, libertatem suam amittat.* Postea Luitprandus tales conjuges palatio post annum adjudicandos sancivit eodem lib. 2. tit. 9. lib. 3. Utraque de causa fœminas liberas &c. Grimoaldus legitime monasterio tradidit, ut bene notat Nuceus in cap. 18.

Aliud privilegium extat quoque in regesto Petri Diaconi num. 182. eod. fol. quod ita se habet: *In nomine Domini Dei Salvatoris Jesu Christi, Nos Grimoaldus piissimus, atque Excellentissimus princeps gentis Langobardorum, motus Dei omnipotentis misericordia, & pro redemptione anima mea, seu pro salvacione gentis nostra, & patria concedimus in monasterio beati Benedicti quod situm est in castro Casino, ipsum monasterium S. Maria quod dicitur in Banze, quod edificatum est in finibus Acerentina cum servis, & Ancillis, & omnem hereditatem ipsius Monasterii pertinentes, ad faciendum omnia, qua Abbatibus S. Benedicti placuerit, & hoc nostra gloriosa potestate firmavimus, ut ipsum monasterium sit sub jure monasterii B. Benedicti, & ejusdem Abbatis, qui esse videtur in castro Casino, ubi sacratissimum corpus ejus requiescit, & nullus quispiam episcopus, aut quilibet Sacerdos, aut judex ibidem aliquem prasumat ordinare, nisi quem Abbas ejusdem beati Benedicti ordinaverit, aut disposuerit de omnibus rebus monasterii stabilem, atque roboratam permaneat. Quod vere praceptam firmitatis ex jussione suprascripta potestatis scripsi. Ego Lupoald. notarius. Actum Benevento in felicissimo palacio in anno decimo feliciter.* De hoc monasterio egimus. Omnesque hasce Grimoaldi donationes retert Mabillonius Annal. tom. II. pag. 193., & Ciarlanti in memor. Histor. Samnii lib. 3. pag. 215.

Ut magis, magisque pietatem suam, religionemque commendaret Vacco laudatus, obtulit ecclesiæ S. Benedicti a se intra Urbem Beneventanam ædificatam plura casalia, aliaque bona, *cum servis, & ancillis, olivetum in Ariano molendina sua in fluvio sabbato, quinque pueros clericos cum servis quamplurimis prater multos alios, quos liberos dimisit, eo tamen tenore, ut semper sub dicione pradicti monasterii maneat.* Obtulit quoque ecclesiæ S. Benedicti, quæ sita est in Liburia loco casa Gentiana, inter alia *duodecim familias,* (ut ait Leo Ostiensis cap. 18. *servorum, cum omnibus ex integro illorum pertineatiis &c. alios etiam servos, & ancillas suas in pradicta casa Gentiana habitantes cum universis omnino rebus illorum. Hac autem omnia ex integro simul cum pradictis ecclesiis obtulit in hoc beati Benedicti cœnobio &c.*

Hæ Vacconis donationes extant in regesto Petri Aliæ Vacconis donationes
Diaconi nu. 179. fol. 81. & 180. fol. 81. a t. primaque sic incipit. *In nomine Dei Salvatoris nostri Jesu Christi temporibus Domini nostri viri gloriosissimi Grimoaldi summi principis. Deo propicius, Langobardorum gentis, nono anno Principatus ejus, mense Januario indictione quinta. En Ego Guacco Gastaldeus filius bona memoria Tatonis consideravi illa agere, pro quibus omnipotentem Dominum habeam protectorem. Ideoque sanus, sanaque mente, voluntarie mea optuli in Ecclesia mea beati Benedicti, quam ego infra civitatem Beneventanam edificavi. In primis casa, cui ipsa ecclesia conjuncta est, tam super, quam & subpter, seu & casale, a Trasenda, casalem in Summo, & casalem meum in septimo, & casalem, ad S. Angelum in Pecte, & hereditatem meam, quam habeo in Salerno, casalem meum in Candi, casalem meum in Forcle, casalem meum a S. Januario in integrum cum servis, & ancillis, quam & Olibeto in Ariano, Bario quantum mihi in portione ac dominacione evenit, & de quantum a Mitolino bisavio meo ibi habeo, vel comparatam, vel donatam, vel cambiatum ibi habeo in integrum, & terra mea majore ad hortum faciendum media, & molina mea, qua edificata sunt in flavio sabbato, & pueros quinque clericos ad officium faciendum, & omnes servos meos qui mihi in fuga vacati sunt in ipsa ecclesia oferui, & si vicaria de foras tollere debuero simili modo ibique oferui, at exinde custos quesierit ipsius pranominata ecclesia vicarias tollat, pecora centum, baccas decem, jumentas decem, scrofas decem, dum ego qui supra Guacco advixero cuncta in mea sit potestate faciendam quod voluero. Et cuncta qua superius legitur tam Ecclesia, quam & res suprascripta volo, ut post obitum meum sit in ordinatione Monasterii S. Benedicti sito in Casino, ubi nunc Deo annuente, Gisulfus reddet officium, sic tamen si parte Palacii, aut quispiam homo, aut parentibus meis taciti permanserint, & ipsa ecclesia aut res de ordinatione monasterii S. Benedicti tollere non quesierint cuncta res, quas super legitur, habeat ipsa mea ecclesia, quam adificavi, tantummodo si parte palatii, aut quisquam homo ipsa ecclesia mea ad suam defentionem habere voluerit quicquid dictum est, & in ipsa dedi ecclesia, qua supra leguntur in integrum deveniat S. Benedicti Monasterio. Iteram casa mea, ubi Ego resedeo intra civitate Beneventana cum curte, & quoquina, volo, ut sit pradicti monasterii S. Benedicti, ut Abbas & Monachi ipsius monasterii in ea habeant refectionem, sic tamen dum ego Guacco advixero in mea sit potestate quavis magis volvero transmutare nominata res, qua suprascripta est, & quod in judicatam reliquero in prafato monasterio S. Benedicti deveniat post meo dissessu, quas & pro meis facinoribus disponere volo. Casa mea nova erga platea, qua posita est erga Sancta*

cta

Eta Arthellais cum curte, & casa, quam da Aodemuri emptas habeo cum Terra vaciba, & ibi subditi casalem meum sub Apice, & Toroniano erga fluvio Arbi de quantum in ipso loco habeo excepto servis cum cispitibus suis, quos pro anima mea liberi dimisi, seu & casalem meum in Antiano, & Ceppaluni, seu & campu Nepetaru, de quantu ibi habere visus sum excepto servis, & ancillis cum cispite suo, quos liberos absolsi. Et media terra ad hortum faciendum quam & casale in crusta cum oliveta, quod de mea habeo parentela, excepto servos, & ancillas meas, quos liberi dimisi cum cispite suo, pecora centum, baccas decem, serofas decem, eo tinore, dum Tasia uxor mea vixerit, in ejus sit ordinatione, & potestate. Post obitum Tasia deveniat in potestate, & ordinatione nominati Sancti Benedicti sito Casino. De servis vero & ancillis, quos liberi dimisimus, ita volo, ut si unus ex ipsis, vel qui de ipsis procreati fuerint pro quocumque capitulo mortui fuerint, pater succedat filio, & filii vel filia succedant patri, sicut uterinus frater fratri suo in omne facultate succedantur. Quod si filios, vel filias, aut fratres reliquerit, succedat parente, si parente non fuerit, succedat ei colibertus, si colibertus non fuerit, succedat monasterio. Si de ipsa Liberta qua fœmina sunt servus tulerint ipso monasterium exinde tollat Vicariam, & si sine filios, vel filias quilibet ex ipsis libertis mortum fuerit, ipse monasterium succedat in ejus facultas, si quolibet parente non habuerit, & volumus, ut amplius habeat condicione nisi pro sola libertate ad ipsum monasterium ad ipsam curtem det per annum opera una, sive ad manus, sive cum boves, sicut patroni Aldiis suis exquirere justitiam, volo, ut inter se ipsi liberi succedant ad alios homines, ipsi liberi non vendant nisi inter se ipsi liberti, & si ad alios homines vendiderint ipsi monasterio deveniat potestate, quod vendiderit. Et si ad partem ipsius monasteri vendere voluerit, justum ab eis recipiat pretium per ipsi monachi. Et custos si emere noluerit vendant sine calunnias cui voluerit, sicut in eorum libertate adfiximus, volo ut sic maneat, & dum Ego advixero omnia in mea sit potestate faciendum quod voluero de suprascripta res. Unde ego qui suprascriptus Guacco, te Trasari notarius rogavi, ut scriberes. Actum Benevento feliciter. Ego qui suprascriptus Guacco in hac curtula a me facta manibus meis subscripsi. Ego Hieronimus Diaconus filius Majonis me teste subscripsi, Ego Guarnefrith filius Guilefusi me teste subscripsi, Ego Aufris notarius rogatus a suprascripto me teste subscripsi. Ego Theodosio rogatus a suprascripto me teste subscripsi. Ego Hildeprandus filius Ansfrith teste subscripsi. Ego Leo filius Trasemundi teste subscripsi. Ego Teupu filius Trasemundi teste subscripsi. Ego Rodoaldus filius Alloni teste subscripsi. Ego Gullefrit filius Godefrit me teste subscripsi. Ego Aleriffi filius Alderissi teste subscripsi. Ego Lupus filius Radolfi me teste subscripsi. Ego Johannes filius Bisoni me teste subscripsi. Ego Malo filius Arefusi ma teste subscripsi. Ego Trudepertus filius Trudepaldi, me teste subscripsi. Ego Madelmo vidi, & subscripsi, Ego Sico vidi, & subscripsi. Ego Atelbertus Gastaldio vidi, & subscripsi. Ego Agelmundus vidi, & subscripsi. Ego Magelpoto vidi, & subscripsi. Ego Trasemundus vidi, & subscripsi. Ego Opilo vidi, & subscripsi. Ego Lupus vidi, & subscripsi.

Terra Vaciba est terra otiosa, & inculta, In hac donatione plura Italica verba leguntur, puta *vaccas, jumentas, serofas &c.*

Altera Vacconis donatio hæc est. *In nomine Domini Dei nostri Salvatoris Jesu Christi; temporibus Domini nostri viri gloriosissimi Grimoaldi summi principis Dei providentia Langobardorum gentis nono anno, principatus ejus mense Jannario quinta indictione. Et ego Guacco filius qu. bona memoria Tetoni consideravi illa agere quod omnipotentem Domnum habeam protectorem. Ideoque sanus, sanaque mente voluntaria mea optuli in ecclesia mea B. Benedicti, quam ego infra civitatem Beneventana edificavi. In primis omnes curtes quas in alia cartula optuli beato Benedicto Montis Casini, & hoc quod nunc offero videlicet casalem in antiano, & Ceppaluni, nec non & alia casa mea, ubi ego resedo in civitate Beneventana cum curte, & Coquina, & alia casa mea nova, que posita est erga sancta Arthellais cum curte, & casa, quas dato de Marie habet, & ibi subdidi casalem meum in Apice & Toroniano erga fluvio arbi, & campum meum Nepetarum exceptis servis, & ancillis cum cespitibus suis, quos liberos absolvi. Quam & pro meis facinoribus disponere volo in ecclesia mea vocabulo S. Benedicti, qua sita est in Liburia loco, qui dicitur casa genciana. Ideo in eadem ecclesia offerui servos, & ancillas meas, cum filiis, & nuris, & nepotibus suis, qui sunt commanentes de eodem loco cum Fundora, & terris, seu cespitibus eorum, & campum meum de Porcari, & pratum meum, qui nominatur Portile, simulque & offerui in eadem ecclesia S. Benedicti de nominato loco casa Genciana servos, & ancillas meas, qui sunt commanentes in Vico qui dicitur Balusanu, finibus Liburia idest Innione, & Bonione, & Formosanu, Lupu, deliciosu, Paulu, Augustinu, Ursinu, Bitalianu, Trasipertu, Deliciosu qui nominatur latro, & Liopertus cum uxoribus, & filiis, & nuribus, & nepotibus suis, & cum fundora, seu cespitibus, & terris ipsorum. Ita volo, ut dum ego, qui suprascriptus Guacco advixero cuncta, qua superius legitur, tam ecclesia quam supradictis rebus mea sint potestatis Vita mea. Post meum discessum deveniant medietatem de omnia supradicta Tasia uxori mea fructuario nomine, & ubi Tasia uxor mea obierit, integra jam dicta ecclesia cum omnibus jamdictis rebus, & praceptoru cum scripcionibus meis, qua sunt pertinentes, & continentes rebus ipsis, qua superius disposui, & judicavi revertar in potestate ecclesia S. Benedicti situs in Monte castro Casino, ubi nunc, Deo annuente, reddet officium dñus Gisulfus Abbas ad habendum, & possidendum, & pars ipsius monasterii faciendum omnia quacumque voluerit. Unde ego qui supra Guacco obbligavi heredibus meis quicumque in hareditatione mea succedere voluerit, si hanc cartulam meam offersionis in quacumque parte dirrumpere, vel evacuare quesieris & non permiserit, stabile permanere hanc meam offersionem, atque Judicationem, sicut supra disposui, & judicavi mille solidos Beneventanos componere obligamus ad partem supradicti monasterii vel Abbatibus, seu custodibus, atque rectoribus ejusdem monasterii. Et hac cartula offersionis, atque judicationis stabile permaneat. Unde ego qui supra Guacco propter remedium anima mea focit, & te Ursus notarius taliter scribere rogavi. Actu Beneventu feliciter. Ego qui supra Wacco me subscripsi manibus meis. Ego Sica vidi & me subscripsi.*

Ego

Ego Otelpertus Gastal vidi, & me subscripsi. Ego Magelpoto vidi & me subscripsi. Ego Ostilo vidi, & me subscripsi. Ego Agelmundus vidi, & me subscripsi. Ego Transamundus vidi, me subscripsi. Ego Lupus vidi, & me subscripsi. Ego Majo notarius testis sum. Ego Petrus notarius teste sum.

Fundora. Significat Fundos.

Praceptora diplomata, seu chartas significat.

Donatio Colonis. Leo Ostiensis laudato capite meminit etiam donationis a Colone factæ monasterio Cassinensi, quam ex regesto Petri Diaconi nu. 184. fol. 82. a ter. hic exscribimus. *In nomine Domini nostri Jesu Christi. Temporibus domini nostri viri gloriosi summi, & magni principis Grimoaldi Langobardorum gentis anno tercio principatus ejus mense Septembris Ideoque Ego Colo qui sum habitator in territorio Caleciano offero pro redempcione anima mea in ecclesia S. Martini, qua est cella S. Benedicti in castro Casino, ubi domnus Gisulfus Abbas regimen tenere videtur juxta fluvium Vulturnum eidem ecclesia B. Martini integram curtem meam in loco, qui Adicianus dicitur, cum omnibus ad eam pertinentibus rebus, tam in monte, quam in plano, & ecclesiam Sancti Secundini cum terris, aquis, molendinis, servis, & ancillis, & aliis rebus, & facultatibus mihi pertinentibus in eadem ecclesia optuli ad opus B. Benedicti de Monte Casino, nullamque rem de suprascriptis rebus mihi reservavi, & obligo me, & meos haredes, vel aliqua persona aliquam molestiam, seu inquisicionem eidem monasterio facere presumat. Et ut hac cartula offercioni contines firma in perpetuum maneat. Quam enim cartulam offercioni rogatus a suprascripto Colo scripsi, ego Urso notarius. Actu Alifas in mense Septembris feliciter. Signum manu Colonis, qui hanc cartulam fieri rogavit. Ego Prandalu filiu Aduni me teste subscripsi: Ego Ardo me teste subscripsi. Ego Angelu vidi, & subscripsi.*

Donatio Teoprandi. Alia quoque donatio Gisulphi Abbatis tempore cœnobio Cassinensi facta extat in regesto Petri Diaconi nu. 186. fol. cit. quæ ita se habet. *In nomine Domini. Temporibus domin nostri vir gloriosi Grimoald. summus princeps Dei providencia Beneventana provincia. Nono anno Deo propicio principatus ejus, mense Decembris octava indiccione. Ideoque ego Teoprandus filius qu. Guarnecausi, dum cognovi corporis mei infirmitatem, & recte loqui possum, consideravi Dei omnipotentis misericordiam, & Christi amorem, & salvacionem anima mea, offerui in Monasterio beati Benedicti, quod situm esse dinoscitur in Casino, ubi nunc Deo auxiliante Gisulfus Abbas regimen peragit, hoc est integrum casalem meum, quem habere videor in finibus Apulia loco propinquo Rosanu quicquid mihi in eodem loco pertinuit, tam de comparacione, quam & de parentum meorum de quantum hoc quod in predicto loco pertinuerit mihi casale. Ideo in prafato monasterio in integrum offerus possidendum sub ea videlicet racione, quatinus a prasentis die, & futuris temporibus pradicto monasterio dare, & possidere valeamini ista pradicto Gisulfus Abbas, quas & posteris vestris, qui in pradicto cœnobio ordinatum fuerit ad regendum, & a nullo homine nunquam ab ex substractum, sed ex hodiernum diem, & perpetuis temporibus prafato monasterio securiter, & firmiter habere, & possidere valeamini, qua enim cartula oblacionis te Benedictum notarium taliter scribere rogavimus. Actu in Capuli feliciter signum manu suprascripti Teoprandi qui ipsam cartam fieri rogavit. Ego Gildulfus filius Lupi me teste subscripsi. Ego Simepertus filius Ussi me teste subscripsi. Ego Leopaldus filius Godescalci me teste subscripsi. Ego Raschisi vidi, & subscripsi. Ego Malo vidi, & subscripsi. Ego Grasalfus vidi, & subscripsi. Ego Transemundus vidi, & subscripsi.*

Quisnam Liburiæ campus. Quisnam ille campus fuerit, cujus sub Liburiæ nomine Leo Marsicanus, aliique idendidem meminere, quique Leborius, & a Græcis Flegreus est dictus, pluribus differit Camillus Peregrinius in Campania Felici a pag. 258. ad 266., aliisque in locis, ubi & veterum scriptorum authoritate, adductaque descriptione situs, mensurarumque ejus campi probat illud Territorium esse quod cum quatuor a Puteolis lapidibus sit dissitum, Quartum modo nuncupatur. Vid. notæ ad cap. 6. Chron. Cass. Angeli de Nuce, ubi ex sententia Peregrini hæc ait. *Quamquam postea Liburia dicta sit tota ea agri campi pars, qua ab Acerris usque ad mare Clanio flumine irrigatur. Appellatur quoque Terra leborina, & Terra laboris, unde universa Provincia nomen inditum. Leo Ostien. lib. 2. cap. 86. In finibus Liburia prope lacum Patria &c.*

PRIMÆ

PRIMÆ DISSERTATIONIS PARS ALTERA.

SÆCULUM QUARTUM

A CONSTRUCTIONE COENOBII CASSINENSIS,

Christi Nonum, ab anno DCCC. ad DCCCC.

Regesti Petri Diaconi Vindiciæ.

Cumque sæpe sæpius ex regesto Petri Diaconi ablata a nobis vetera monumenta, & excripta jam sint, infraque repetenda, necessarium proculdubio prudens quisque existimaverit de hujus Regesti vetustate, fide & diligentia, ut ea quamquam longiuscula afferamus, quæ opportuna videbuntur ad ejus vindicandam authoritatem. Ne vero hac de re Tractationem ulterius protrahamus, rei gravitas postulat, quandoquidem aptior in antecessum locus non adfuit.

Hoc itaque regestum membranaceum Langobardicis characteribus exaratum, servatumque in archivo nostro a compilatore suo Petro Diacono nomenclaturam sumsit, qui illud jussu Senioreti ab 1127. ad 1137. Abbatis Cassinensis, concinnavit, ut ipse testatur in prologo hisce verbis.

Prologus Regesti Petri Diaconi.

Reverendissimo, atque sanctissimo patri Senioreto Petrus filiorum ejus infimus debita obedientia servitutis obsequium. Injunxerat nobis jam dudum pater tua Venerande sagacitas, ut privilegia nostro cœnobio a Romanis Pontificibus facta, volumine sub uno describerem. Difficile opus nempe, & nostris temporibus inusitatum, ob id vel maxime, quia munimina, quæ & incendio duabus vicibus erepta sunt, vetustate jam pene consumpta, & ad nihilum sunt redacta. Quod igitur agerem, vel qualiter id perficerem, nesciebam. Quod ubi vestra adverrit prudentia nostram exiguitatem talibus monere est adorsa affatibus. Quanta sit his, qui mundum diligunt transitura caritas patriæ liquidius nosti, nullis etiam muneribus, nullis minis, nullis perturbationibus a dilectione patriæ recedebant. Quirites quippe, qui & armis illam defendere, ac ædificiis illustrare modis studebant omnimodis. Quod si illi perituram, ac terrenam Patriam tanto diligebant amore, quid nobis pro perenni, ac indeficienti agendum sit adverte. Enim vere dum ad curiam nostram Robbertus excellentissimus Capuanorum princeps advenisset, & de his interdum locutio oriretur, hortari nos quam maxime cœpit, ut ea, quæ de privilegiis scribendis olim præceperas, ad effectum, perducerem. Unde quia usque in hodiernum res ipsa dilata est, volo simul, & jubeo, ut privilegia Pontificum, præcepta Imperatorum, regum, Ducum, ac Principum, nec non oblationes quorumcumque fidelium in uno describantur volumine. Vestram igitur ubi in hoc voluntatem adverti, parui, quia non parendum impium, & profanum adverti, nam, teste Deiloquio, Quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus Idololatriæ nolle acquiescere. Quantum autem difficultatis opere sim expertus in isto ex ipsis oblationibus evidentissime comprobabitur. Maximo autem adjutorio in hoc nobis venerabilis Leonis Hostiensis episcopi historia fuit, qui a beatissimo patre Benedicto sumens exordium, de Cassinensis cœnobii rebus, utilem nimis librum descripsit, in quo opulentiam tantam sui sensus expressit, ut pæne nihil eorum emitteret, quæ in eodem evenere cœnobio. Tanti namque viri studium in hoc opere sequens, licet adsequi nimis impari sensus facultate nequiverim, ordinem tamen oblationum, prout ab eo statutum est, posui. In sex porro decisiones librum statui dividere istum. In privilegiis, in præceptis, in oblationibus, in libellis, in renunciis, in sacramentis. Quapropter vestræ paternitatis excellentiam humili devotionis obsequio flagito, ut sanctitas tua opusculum istud gratissima mente percipiat, & si in aliquo minus forte inveneris, veniam clementer accomodes.

Illorum diplomatum authoritate, quæ in hoc regesto extant pluries est usus vir politioris criticæ, reique antiquariæ potissimum medii ævi peritissimus Camillus Peregrinius in Histor. Princip. Langob. pag. 595. 208. 290. 291., aliisque in locis; & in Serie Abbatum Cassinensium pag. 16., 19., 31., 35., 41., 46., 51., 117. &c. Johannes vero Mabillonius veterum chartarum, si quis alius censor optimus, longeque sincerissimus de cœnobio Cassinensi agens, hæc ad rem nostram ait in suo Itinere Italico pag. 525. *Post bibliothecam nobis archivum lustrare concessum est, omnium totius Italiæ præstantissimum. Præter authentica instrumenta innumera &c. adsunt etiam varii codices, in quibus integra diplomata, & privilegia referuntur. Unus est Petri Diaconi cum præfatione ad Senioretum Abbatem, cujus hortatu id operis aggressus est Petrus, accedente etiam Roberti Capuanorum principis interpellatione. Totum librum in sex dividit sectiones pro totidem argumentis, idest privilegiis, præceptis, oblationibus, libellis, renunciis, & Sacramentis &c.* Du-Cangius judex harumce rerum competentissimus sæpe in Glossario hujus regesti authoritate utitur, ut videre est in verbo *Bulla plumbea*, *sigillum*. Commendat hoc Petri regestum in historia sua diplomatica incomparabilis vir Scipio Maffei his verbis *E celebre tra gl' altri il regesto di Pietre Diacono Cassinense, citato più volte nelle note a Leone Masicano dal Padre Angelo della Noce, che d' alcuni punti diplomatici trattò quivi prima d' ogn' altro*. Ab hoc etiam regesto Thomas Agnellus Salernitanus Præsidens regiæ cameræ summariæ cujus muneris est regalias omnes, aliaque ad regium Patrimonium pertinentia custodire, cum Commissarius esset causæ Portulaniç Abbatiæ Cassinensis inter regium Fiscum, atq; monaste-

rium

rium Cassinense agitatæ extraxit citato regio Fisco, privilegia Desiderii Langobardorum regis, Ludovici II., Othonis II., duoque S. Henrici, ut constat ex pag. 307., 308., 309., 312., 313. Processus ad hoc facti, de quo fusius infra, atque in causa jurisdictionis venationum Abbatiæ Cassinensis agitata in regia camera summariæ inter principem Asculanum ex strenuissima, nobilissimaque Gente de Leyva, qui tunc temporis criminalis jurisdictionis Abbatiæ Cassinensi Gubernator perpetuus erat, civitatem S. Germani, & monasterium Cassinense, cui decretum manutentionis facit allata sunt privilegia Desiderii, & Ludovii Pii ab hoc regesto extracta. Omittimus vero in pluribus aliis processibus, tum in regia camera summariæ factis, tum in sacro consilio plura reperiri præcepta, chartulasque extracta ab hoc regesto, cui plena semper, indubitataque fides est adhibita. Hinc plura identidem monumenta jussu illorum temporum Magistratuum, servato juris ordine, omnique solemnitate extracta sunt ad cœnobii Cassinensis jurisdictiones vindicandas, sic anno 1370. erutum inde privilegium ab Agapito pontifice Balduino Abbati Cassinensi concessum, & donatio Johannis Terracinæ episcopi, ejusque urbis civium, qua sex quotannis Anguillarum millia cœnobio Cassinensi sex præbituros spondebant; anno 1371. donatio a Rainaldo Marsorum Comite facta monasterio S. Mariæ de Luco. Anno 1396. privilegium a Leone nono concessum cœnobio Cassinensi. Anno 1399. donatio monasterii S. Petri Tarentini a Duce Roberto Guiscardo cœnobio Cassinensi facta, atque alia Boamundi ejus filii, qui plura Tarentino monasterio bona concessit. Anno 1401. donatio Vitecusi ab Hugone Comite facta. Anno 1402. donationes Riccardi, & Jordani principum, qui oppidum Mortulæ, Pandulfi comitis Teanensis, qui Roccam Vandræ, aliaque oppida, comitis Johannis, qui Cardetum, & comitis Landenulfi, qui Roccam Camini, concessere monasterio nostro. Anno 1411. privilegium Lotharii I. Anno 1412. donationem Riccardi, & Jordani Castelli Mortulæ. Anno 1421. donatio ab Uberto Duce, & consule facta, qui ecclesiam S. Marci de Ciccano dono dedit. Ac demum anno 1430. donationes ecclesiæ S. Martini Arcis a comite Pandulfo facta, & ecclesiarum S. Angeli, S. Mariæ &c. a Petro presbytero. Quæ transumta omnia in tabulario nostro in presentiarum asservantur ab illorum temporum judicibus, magistratibus, pluribusque notariis authentice subscripta, atque in membranis exarata. Nimius essem omnia hic monumenta pertexendo, quæ omni adhibita solemnitate ab hoc regesto exscripta sunt. Non minimum tamen ponderis addit authoritas illustrissimi Archipræsulis Rossanensis Angeli de Nuce viri eruditissimi, emunctissimæque naris, qui hoc regesto jugiter in notis ad Chronicon Cassinense utitur.

Johannes Mabillonius in nunquam satis laudato opere de Re diplomatica pag. 237. quæstionem instituens quoad fidem hujuscemodi regestis adhibendam, ad rem nostram inquit: *Sed major est difficultas de aliis chartariis, quæ nec historica sunt, nec a publicis notariis approbata. At si res æquis animis expendatur, non potest eis in foro denegari justa fides, maxime si vetusta sint, & longe ante primam controversiæ, de qua agitur, originem, descripta. Primo enim longam rei possessionem, ac proinde præscriptionem probant, qui titulus est jure comprobatus. Deinde si mortui hominis diarium, seu mercatorum indices libelli in causis Forensibus obtinent: quidni etiam vetustis illis codicibus idem tribuatur &c.* & infra; *Cur ergo ex hisce monumentis testimonia proferri non possint ad historiam illustrandam? si ad historiam, cur non etiam ad Forenses causas? Non enim minus grave est veritatis, quam levis possessiunculæ periculum, & damnum. Et certe eum scopum præ se habuerunt ejuscemodi chartarum collectores: qui scopus, haud dubie ipsis non venisset in mentem, nisi suo tempore istorum librorum recepta fuisset authoritas. Audi collectorem Beneventani S. Sophiæ Monasterii apud Ughellum*[a] *In nomine S. Sophiæ. Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo decimo nono. Equidem omnia tam principum, quam Imperatorum, nec non Beneventanorum, aliorumque probatissimorum virorum exempla, præceptorum hoc in libro generaliter studium fuit annotare: quatenus si quid rerum tam possessarum, quam concessarum, quidem Ecclesiæ, sive in instanti, sive in præterito, sive in futuro tempore per supradictarum personarum præcepta quæstiones oriantur, facile in primis ad hunc libellum recurratur. Deinde per singulum quod quæritur præceptum sine labore, atque ambiguitate, titulo quidem inspecto, & libelli divisione considerata, specialiter perveniatur. Quo ex præcepto auctoritate sumpta inviolabili supradictæ quæstioni satisfieri valeat. Hinc ergo auctoritatem inviolabilem desumi persuasum habebant isti collectores, nimirum ex usu sæculi sui.*

Verum autographa non sunt hæc instrumenta. An vero autographa sunt scripturæ sacræ, quibus res una omnium præstantissima nempe religionis dogmata, & salutis æternæ arcana continentur? An autographa sunt sanctorum patrum scripta, quæ tantam apud omnes authoritatem, & merito quidem obtinent? Denique an autographa sunt leges Codicis Theodosiani, aut Justinianei, quibus tanta in Foro observantia impenditur?

Si reponas in exemplis veterum chartariorum errata esse, & mendas: reponam ego, & in omnibus veterum scriptorum exemplis reperiri etiam non pauca. Et quantos in codice Theodosiano (ne quid de aliis afferam) nævos, quanta errata deprehendit præstantissimus vir Jacobus Gothofredus, ut probat caput tertium ejus prolegomenon, quod est de nævis, & erroribus Codicis Theodosiani. Et quoniam notarum chronicarum menda in exemplis chartariorum sæpissime objiciuntur, idem etiam in codice Theodosiano advertit Gothofredus, & cum eo viri docti. Verba ejus huc affero. Vitium quoque frequens, ait, in inscriptionibus, & subscriptionibus legum veluti in Imperatorum nominibus adscribendis, vel omittendis: In Consularibus item non recte, aut plene designandis. Quod videre est in Constantinianeis, & Valentinianis. Unde ea Chronologiæ confusio enata, quam restituere hodie operosum sæpe videatur. Neque dici potest hos errores a recentioribus fuisse admissos: cum eos partim errores etiam ante Conditores codicis in ipsas leges irrepsisse censeat idem auctor. Quamquam pro conditoribus dici possit in eos partim errores illos jam antea admisses incurrisse,

[a] Ital. Sac. To. 8. col. 170

se, vel partim post demum a librariis commissos fuisse. Hos ergo nevos Gothofredus refundit partim in exempla codice antiquiora, partim in ipsos codicis conditores, partim denique in librarias, seu exscriptores codicis. Quod si tot nevi, sed maxime characterum chronologicorum non obstiterunt, quo minus per Orientem, & Occidentem hic codex, imo ejus breviarium per Gallias, & Hispanias evaserit in legem, [a] nulla exceptio legitima offerri potest in exempla chartariorum, quominus fidem in judiciis mereantur, etiam si minuti isti nevi in his occurrant, maxime si vetera sint, & bonæ notæ Chartaria. Amplius dico, quamvis in nonnullis chartariis vetustis spuria sint quædam instrumenta; non tamen aliis esse denegandam Fidem. Quo circa observandum est, codices ejusmodi passim ab Imperatoribus fuisse descriptos, qui qualibet Instrumenta vetera citra delectum transcribebant: & si quod occurrebat falsum, illud promiscue cum veris, ac legitimis confundebant. Hæc porro confusio non ex malo scriptorum ingenio, sed ex materiæ subjectæ qualitate processit. Unde in istis non valet illud: Semel malus, semper præsumitur malus. Utendum itaque est delectu in illis chartulariis, nec quidvis statim aut probandum, aut rejiciendum, nec alio de aliis judicandum. Eadem in his cautela, ac prudentia adhibenda est, atque in testium suffragiis. Non omnes testes veraces sunt, non omnes falsi: sed quidam falsi, multos inter veraces. Ex eorum tamen testimonio pendent plurimæ causæ etiam gravissimæ. De eorum qualitate judicante prudentes arbitri: nec eorum suffragia rejicere possunt, nisi aliunde refutentur, aut infirmentur. Ut paucis absolvam, multa in Decretalibus Pontificum detecta sunt falsa littera, quæ per multa sæcula pro legitimis habita sunt. Nuper earum observata est impostura: nec tamen alia genuina, quæ illis permixta erant exciderunt a jure canonica auctoritatis. Esto itaque in quibusdam chartariis occurrant quædam falsa instrumenta veris commixta: huc delectu, ac judicio opus est: sed illa censura severior censenda est, quæ ob unum falsum cætera reprobet, præsertim pleraque falsa præcesserint ex veris admissis, ut in libro primo exposuimus. [b]

Quæ hactenus dixi de exemplis chartariorum ea præcipue locum habere debent in iis, quæ longa possessione a præscriptione firmata sunt. Ubi observandum venit id, quod docet Hermannus Conringius Jurisconsultus in censura [c] *diplomatis Ludoviciani, nempe præscriptionis immemorialis vim magnam esse, sed non nisi circa veras, & proprie, non autem μεταφορικῶς dictas possessiones, vere autem, & proprie possideri, demum illa posse quæcumque subjacent humano dominio, aut arbitrio. At in quæ hominibus dominium vel arbitrium non competit, illa nec vere possideri, nec usu capi ab hominibus posse. Jam autem, inquit, veritas, aut falsitas enunciationum non obnoxia est dominio, aut arbitrio humano: nec ergo poterit quisquam suo arbitrio quod falsum est, verum; quod verum est, falsum reddere. Nullus circa veritatem, & falsitatem usucapioni, nullus proinde præscriptioni est locus. Per aliquos mille annos licet habitum fuerit verum id, quod falsum est; nihilo minus, & in eternum manebit falsum. Nulla igitur esse etiam potest vera possessio humana credita alicujus existimationis diplomatis cœnobialis, si quidem repugnet ejus existimationi falsitas. Alia autem est ratio ipsarum rerum, de quibus agit diploma. Illa enim in dominio sunt hominum: adeoque circa illarum possessionum locus est possessioni immemorabili. Et vera præscriptionis vim ab ipso esse naturali, non autem a solo dependere civili jure; valere quoque in iis etiam, quorum primus possidendi titulus iniquus fuit, demonstravi cap. XIX. Operis de finibus Imperii Germanici nu V. Ita Conringius. Quod si valet præscriptio in iis, quorum iniquus est a principio titulus: quanto magis in iis quorum tituli veteres antiquam possessionem probant, nec ullis rationibus legitimis infirmari possunt, nisi quod autographis amissis in solis chartariis reperiantur?*

De præscriptione cum Conringio idem censet Wiltemius eruditus societatis Jesu Theologus, & Sacerdos. Ipsa adeo publica instrumenta, inquit, [d] *recepta in Judiciis, obsignata ceris, magnorum nominum roborata scriptionibus, vocantur in controversiam ab historicis: & sæpe quod in foro probavit Judex, in musæo condemnat litteratus. Qua in re modum ego adhibuerim, atque ita attemperem omnia, ut diplomatis talibus quamvis ea merito rejiciant eruditi a testimonio ferendo in re historica; sua tamen fides, & auctoritas coram Prætore, & assessoribus maneat. Id vero multis exemplis probat idem Wilthemius, sentitque, ejusmodi diplomata pro autographis exposita, quæ contra historiam, & notas Chronologicas peccant, appellanda non esse confícta,* [e] *non suppositititia, spuriave; sed suffecta, substituta, aut vicaria legitimorum. Tum addidit.* [f] *Non me quidem fugiant Jurisconsultorum scita severa adversus scripta falsa, atque conficta, sed valuerint ista leges contra falsarios: Hæc vicaria diplomata pro confictis, atque falsis non habebantur, quippe scripta auctoritate Regum, atque Imperatorum, ut summam rei ex vero continerent, hoc est donationes, fundationes, privilegia, & id genus alia, quæ de cætero notarii, homines candidi, & antiqui moris condebant ex suo, vel dictantium ingenio, iis adhibitis verborum formulis personarum nominibus, temporum notis, quas pro suo captu ad rem esse arbitrabantur. Atque ut ista sine dolo malo in publicum emittebantur: ita minime argute, aut scrupulose examinabantur in curia; Judicibus in summam rei dumtaxat intentis, nihil autem sollicitis, an talia scripta essent cancellata, an signata, an ceris affixis munita, an dies, & consules recte, aut perperam notata haberent. Rem finiet Chlotarii Francorum regis eo nomine primi, constitutio generalis* [g] *in hæc verba: Quidquid ecclesia clerici, vel provinciales nostri intercedente tamen justa possessionis initio per XXX. annos inconcusso jure possedisse probantur; eorum ditione res possessa permaneat, nec actio tanti ævi spatiis sopita ulterius contra legum ordinem sub aliqua repetitione consurgat, possessione in jure sine dubio permanente. Tam diu porro justum possessionis initium censeri debet, quamdiu probari non potest mala fides, amissis licet primariis instrumentis, quæ nec semper durare valent, nec auctoritatem admittere debent ob vitiata exempla. Et fol. 242. nu. 7. Additiones incarnationis, indictionis, glossematum, aliorumque similium, maxime in exemplis, seu apographis non officere Instrumentorum veritati; quandoquidem venerabilis Beda hæc admisit in rescriptum Honorii Papæ sicut exposui* [h]

suo

[a] Gothofredi proleg. cap. 3. & seqq.
[b] lib. 1. ca. 6.
[c] Conring. pag. 331.
[d] Apud Papebroch. in Propyl. nu. 67.
[e] Ibidem nu. 68. 69.
[f] nu. 70.
[g] Sirmond. to. 1. concil. pag. 318. & alibi.
[h] lib. 2. c. 23. nu. 3.

suo loco. Ita in duobus diplomatibus Carolomanni Bajoariorum Regis post clausula verba extrema, feliciter amen, additus est [a] *annus incarnationis, explicandi causa nullo certe dolo malo. Idem dicendum de nominibus propriis compendio, idest una dumtaxat prima littera scriptis, quæ in exemplis male plerumque reddita sunt integra. Sic cum in antiquis manuscriptis Novellæ LIX., & CXXXI. litteris singularibus notatum esset S. M. Samson, sanctæ Mariæ Sanso, pro sancta memoria, ut Nicolaus Alemannus* [b] *in Procopium observavit.*

[a] Metrop. Salisb. to. 3. pag. 361. & seqq.

[b] Aleman. pag. 9.

Quibus Mabillonis doctissimis ineluctabilibusque rationum momentis liceat mihi leves quasdam, sed ad rem nostram appositissimas conjectationes addere. Experientia quippe, quæ jure rerum magistra vulgo dicitur, non ideo aliqua rejicienda didici monumenta, veluti supposititia, aut interpolata, quod in iis error aliquis in characteribus chronologicis anni, Indictionis, mensis reperiatur, aut ob aliquod verbum, integramque periodum mutatam, vel omissam præsertim, ubi monumentum apographum est. Quare harumce rerum, vel minimum periti maxime originalia probant præ apographis, quantum vis magna diligentia exaratis. Plura in præsentiarum memoriæ exempla recurrerent, quæ mihi triginta quinque annorum spatio evenere, nam sese integros annos munere Vicarii generalis Cassinensis functus, non paro scripturas exscribendas curavi, atque viginti novem annis quibus Cattophilacem Cassinensem ago, nulla pene dies deficit, in qua scripturæ vel excribendæ, vel conferendæ cum originalibus non sint, val in cœnobii nostri, vel aliorum commodum, qua de causa Amanuensis in mandatis semper est; sed unum dumtaxat, vel alterum hic referam brevitati consulturus. Quibusdam ab hinc annis cum privilegia omnia nostra Pontificum, Imperatorum, Regum, principum Langobardorum, Normannorumque exscribenda curassem per duos amanuenses, qui & optime scriberent, & non mediocriter in hisce rebus essent versati, quorum unus pluribus annis notarii munus obierat, fieri tamen nunquam potuit, ut absque errore aliquid exscriberent, quamquam ego maximo labore, ac diligentia, ea quæ scribenda erant dictarem, scriptaque conferrem, corrigeremque. Imo post correctionem a me factam, cum, remotis arbitris, iterum eadem exscriberent loco a turba, strepituque remoto, nemineque urgente, errata iterum non pauca ab iis admissa, quæ iterato verba cum originalibus conferens, quo melius fieri poterat, corrigenda curabam, expertus scenties scripsissent, centies menda nova irrepsisse. At si posteri hæc apographa inspiciant ita correcta, censebunt quidem vitio id nostro aut arte factum, quod nonnisi labili humanæ naturæ conditione evenit. Id in aliis quoque amanuensibus, qui mihi in mandatis erant expertus sum non indiligentibus, neque rerum ignaris, qui, cum sive scripturas alieno, & optimo, sive proprio etiam charactere jam exaratas, nullo urgente, aut dictante exscriberent, integras quandoque periodos omittebant, immutabant, invertebant verba, chronologicos characteres, aliaque non minima sphalmata perpetrabant. Dies me deficeret, si in iis enarrandis, vel tantillum immorarer. Quid non expertus sum in instrumentis a notariis, sive diligentibus, sive indiligentibus concinnatis? Allatis enim ad me eorum apographis, errores quandoque, verborumque defectus adeo graves reperi, ut iterum conficienda jubere adactos non semel fuerim. Quod cum tabelliones omnes facile in errores se delabi noscant, optimam illam, salutaremque formulam, cum apographa authentice signant invexere. *Collatione tamen facta concordat, meliori semper salva;* Imo ab ipsis actorum magistris regiæ cameræ summariæ, & diligentibus, & peritis in apographis privilegiorum sacri monasterii Cassinensis, quæ audito Fisco, idest summa diligentia, ac cura confecere, plura errata, verborumque immutationes commissæ. Quod idem expertus sum in apographis processuum, aliarumque scripturarum a scribis consiliorum, cameræ, & collateralis, atque in tribunalibus Romanis, aliorumque locorum factis. Semel quidem Diploma quodam a magno tribunali expeditum ad me allatum est, quo in archivo Cassinensi asservarem, interque legendum pluribus illud vitiis scatere, pluraque obliterata vidi. Quare ne quis deinceps id vitio nostro factum crederet, iterum conficiendum curavi. In summa triginta quinque annorum spatio, fere quotidie novam aliquam chartam pervolvi, neque unam reperi, in qua errati aliquid non esset. Inter alia observatum a me est non minimæ existimationis hominem aliquin sincerum, honestumque eodem die 3. Junii 1703. duas in monasterio Cassinensi ubi tunc versabatur, scripturas edidisse, unam Neapoli, alteram Cassini datam. Quisnam vero, qui ambas oculis deinceps cerneret, non statim pronunciet, alteutram, vel etiam utramque esse suppositítiam? Crederes tantam hominis non indiligentis, atque non mediocriter docti oscitantiam? Sed quid aliena afferam? Quilibet æqui æstimator secum ipse reputabit quot ipse vicibus inter scribendum, & verba omiserit, & periodos unum pro alio scripserit, immutarit epochas, epistolam uni scriptam, alteri miserit, sphalmata non minima, quæ alii risissent, inter scribendum vulgari etiam lingua ediderit, aliaque hujusce modi sexcenta perpetrarit, quibus facile induci possit, ut credat vetustioris ævi homines minus forsan peritos, neque tot clausulis, atque attentionis necessitate obstrictos quemadmodum modo sunt tabelliones, facilius delabi in errores potuisse, qui propterea morosorum quorundam criticorum nasum non ita titillare debeant, ut statim ex tripode chartam aliquam, aut suppositítiam, aut interpolatam definiant, cui parvi tantummodo nevi adherescunt. Omitto viros etiam doctissimos, characterumque veterum peritissimos aliter quandoque chartas, inscriptionesque legisse, quam essent legendæ, cujus rei exemplo erunt Panvinius, Gruterus, Reinesius, Sponius, aliique veterum inscriptionum eruditissimi collectores, a quibus editas inscriptiones non semel correctas posterorum industria videmus, aut quod manca in iis quandoque verba sint edita, aut ob vocabulum aliquod prave intellectum Mabillonius ipse intelligendis veteribus characteribus, ut ita dicam, natus, in supplemento excellentissimi operis de re Diplomatica edidit: *Commonitorium Thedosii Junioris pro Sisinio, cui res a Tranquillo exter-*

extorta fuerant, sed per Pyrrum Tribunum jussu Imperatoris restituta. Datum consulatu Theodosii Junioris, & Albini. Eademque pagina alia circa eandem materiam monumenta offert, atque etiam fragmenta de executione commonitorii Imperialis. Hæc tamen eadem monumenta recudit eruditissimus, mihique summa familiaritate conjunctissimus summo litterarum mœrore dum hæc scriberemus mortuus, Abbas Benedictus Bacchinus in Appendice partis secundæ Agnelli Ravennatis pag. 61. & seqq., deque illis hæc ait pag. 60. *Dum hæc scriberem edidit doctissimus Mabillonius hæc eadem documenta in appendice aurei operis de re Diplomatica. Cogitabam itaque de his omittendis, at cum ex collatione mei autographi, quod ipse ex apographo descripsi, facta cum editis a Mabillonio, viderim nonnulla in Mabillonianis deesse, obtenta a viro humanissimo per epistolas recudendi venia, utraque hic dare operæ pretium duxi.* Idem vero Mabillonius cum pagina 126. sui Itineris Italici insignem inscriptionem in archivo nostro asservatam, quæ incipit. C. Ummidio &c. mutilam non sine errore edidisset, iterum recudendam curavit Tom. II. ejusdem Itineris pag. 595. Imo ad rem nostram hæc de se ipso scribit vir sincerissimus lib. II. de re Diplomatica nu. 9. *In transcribendis autem vetustissimis diplomatibus sæpius peccatur, multisque modis, tum perperam disjungendo litteras, quæ conjungendæ, & conjungendo quæ disjungendæ, quo in genere me non semel hallucinatum fuisse fateor. Cum enim in diplomate quodam autographo Chlodovei regis tertii pro cœnobio Dionysiano legere debuissem* ad Basileca *reddidi* Abbas Ileca, *veniali quidem sed tamen haud contemnendo errore, siquidem* Abbas Ileca *frustra quærebatur, qui revera nunquam extitit. Item in alia ejusdem regis charta legi* ipsum unde Borone *pro* ipso Mundeborone. *Qua quidem in re eo facilius peccatur, quod in vetustis illis diplomatibus præter litterarum commutationes, nulla sit verborum distinctio, sed versus ab uno latere membranæ ad aliud continua, & interrupta litterarum serie decurrit. Peccatur enim transcribendo persæpe fallente oculorum jactu tum in vocabulis, tum in numericis notis. Unde sæpe reperias pro VIIII suppositum VIII. pro XIIII. XIII. &c.* Deus bone! quot errata, quot verba manca, quot glossemata in diplomatibus in toto Excellenti opere Italiæ sacræ ab Ughellio, & Lucenti ejus discipulo, a Margarino in Bullario Cassinensi editis! Quot in mss. codicibus! Quare sapienter a Mabillonio monitum lib. III. de re Diplomatica cap. VI. *Magna prudentia, eruditione, ac moderatione summa opus esse, ut vetera Instrumenta legitime examinentur, nec cuivis illotis manibus id tentandum.*

Semper judicandum in partem favorabilem, ubi res longa possessione firmata est, ut leges civiles, & canonicæ præcipiunt.

Non ex sola scriptura, neque ex uno solo characterismo, sed ex omnibus simul de vetustis chartis pronunciandum. Neque enim unum est in uno seculo, unave provincia scripturæ genus, sed varia, ut de nostro experiri licet: nec possunt omnes unius sæculi Scripturæ ad amussim repræsentari.

Unum aut alterum defectum modo essentialis non sit, legitimis autographis obesse non debere, cum in sinceris diplomatibus nonnullis, quæ vidimus, quidam occurrant ejusmodi leviores defectus, ut in quodam autographo Philippi I. omissus fuerat numerus M. qui super lineam alio atramento postmodum adscriptus est. Erratum etiam in autographo Willelmi Archiepiscopi Remensis, ubi Henrici decessoris sui litteras recognoscit datas anno MCLXVII. pro quo Willelmus habet numero integre descripto, anno Verbi incarnati millesimo centesimo sexagesimo sexto, ut alias [a] *fusius exposui.*

Historicorum, aut inscriptionum testimonia legitimis chartis non ita præjudicare debere, ut illorum præferatur auctoritas. Si quidem errata non levia auctoribus etiam æqualibus subrepunt aliquando: qualia duo commisit S. Eulogius [b] *judice morale, in consignando martyrii tempore Nunilonis, & Alodiæ Virginum, tametsi earum æqualis, & conterraneus erat. Et ut ex profanis exemplum desumam; Cornelius Nepos rerum memoriæ non indiligens Marci Ciceronis maxime amicus, familiarisque, in primo librorum, quos de vita illius composuit errasse videtur A. Gellio, scribens, tres & viginti annos natum primam causam judicii publici egisse, Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. Nam viginti sex annos tum ei tribuendos A. Gellius* [c] *probat: sed ut ad nostra veniamus, quis in assignando die unctionis Ludovici Magni modo feliciter regnantis, numismatum hac de re cusorum fidem, & auctoritatem non præferat quibusvis aliis monumentis? Et tamen mutato indicto die, quatuor, aut quinque diebus posterior fuit regia coronatio, ut omnibus notum est. Non ergo semper in diplomatum præjudicium citari debent Historici, & tituli quantumvis authentici, & æquales. Quamquam Scriptoribus diplomatum quippe non admodum aliquando peritis, proclive fuit errare inscientia historiæ veteris, quod contigisse puto in privilegio* [d] *Episcoporum pro Cutboniensi monasterio, quod conditum dicitur tempore Theoderici Regis, cum rectius in Sancti Laudomari vita* [e] *legatur Chilperici. Additiones, Incarnationis, indictionis, glossematum, aliorumque similium maxime in exemplis, seu apographis non officere instrumentorum veritati, quandoquidem venerabilis Beda hæc admisit in rescriptum Honorii Papæ, sicut exposui* [f] *suo loco. Ita duobus diplomatibus Carolomanni Bajoariorum regis post clausula verba extrema feliciter Amen, additus est* [g] *annus incarnationis explicandi causa, nullo certe dolo malo. Idem dicendum de nominibus propriis compendio, idest una dumtaxat prima littera scriptis, quæ in exemplis male plerumque reddita sunt integra. Sic cum in antiquis Manuscriptis novella LIX., & CXXXI. litteris singularibus notatum esset Samson S. M. Samso male in latinis editionibus novella CXXXI. exceptum Sancta Maria Sanso, pro Sancta Memoria, ut Nicolaus* [h] *Alemannus in Procopium observavit.* Sed rem longius forsan protractam altero a Mabillonio deducto exemplo concludamus. Johannes Mabillonius, & Michael Germain è congregatione S. Mauri viri religiosissimi monasterium Cassinense anno 1680. adiere, quibus ego omnia pro posse obsequii, reverentiæque officia ita præstiti, ut gratiam rependentes viri humanissimi per honorificam mei mentionem in suo Itinere Italico, quod Parisiis initio anni 1687. edidere, facere pag. 123. non sint dedignati. In eo itaque itinere

[a] lib. 1. c. 7. nu. 3.

[b] Eulog. memor. lib. 2. c. 7.

[c] Noct. Attic. lib. 15. c. 28.

[d] Sæc. 4. Benedictin. part. 2. pag. 250.

[e] Sæc. 1. Bened. pag. 341.

[f] lib. 2. c. 25. nu. 5.

[g] Metrop. Salisb. to. 1. pag. 61. & seqq.

[h] Alemann. pag. 9.

te pag. 121. Basilicam Cassinensem describentes inquiunt: *Ex utroque Navis latere præclara sacella quinque cum suis convexis emispheriis, quorum unum B. Berthario Abbati, duo alia Victori III., & Apollinari Abbati sacrata sunt*. Quis non crederet viros fide dignissimos testes oculatos, omnique exceptione majores vera fassos. Eorumque assertionem scripturis omnibus præferendam? Hincque falsum esse instrumentum rogatum penes acta Josephi Riccardi tabellionis regii, subscriptumque authentice a duobus Prothonotariis apostolicis Alexandro Campoli Neapolitano, Monaco, & Chartophilaci Cassinate, & Johanne Francisco Bacchino presbytero anno 1692. die 19. Martii in quo asseritur, eo die, atque anno magna celebritate, & pompa translata corpora Sanctorum Victoris III., & S. Apollinaris a sacello S. Bertharii ad alia eorum nomini dicata, nempe sacellum S. Victoris III. pretiosis marmoribus varii coloris, picturisque adornavit, altero regiminis sui anno Andreas Deodati, qui Abbatiam Cassinensem iniit mense Maji anno 1687., sanctoque Victori dicavit, quod ad eum diem, proindeque tempore adventus Mabillonii sanctissimo Crucifixo sacrum fuerat. Idemque Abbas ornato picturis Sacello, sanctique Apollinaris translato corpore, ejus nomini dedicavit. Quod antea marmoribus quidem ornatum Virgini Deiparæ sacrum erat. Hæc compertissima Cassinatibus omnibus sunt Monachis, Commissis, laicis; Quomodo vero septem fere antequam hæc evenerint annis vera prophetaverit Mabillonius, plane nescio. Scribere certe debuerat, quod scripsit deinde parte II. sæculi VI. Actuum SS. Ordinis S. Benedicti pag. 617. Corpus S. Victoris in Sacello S. Bertharii ad cornu evangelii, sanctique Apollinaris ad cornu epistolæ humata tunc fuisse quem ad locum illa transtulerat die 3. Februarii anni 1666. Angelus de Nuce, ut ipsemet testatur in notis ad caput 73. lib. III. Chronici Cassinen., constatque ex instrumento rogato penes acta notarii Francisci Pagliarii San Germanensis.

Hisce longiuscule quidem, sed necessario ad regesti Petri Diaconi fidem vindicandam, utcumque dictis, Dissertationis nostræ scopum prosequimur. Refert itaquo Leo lib. 1. Chron. Cassinen. cap. 19. donationes tempore S. Apollinaris Abbatis Cassinensis ab anno 817. ad 828. cœnobio Cassinensi ab Arniperto Compsano factas, qui obtulit &c.

Arnipertus Compsanus, quædam bona cœnobio Cassinēsi elargitur.

Curtes suas in diversis locis &c. cum servis, & ancillis quamplurimis &c. Sed & Clericus quidam nomine Daniel natione Tarentinus nobili genere ortus ad extrema veniens & se ipsum, & omnia sua cum plurimis servis, & ancillis apud Aquinum, & apud ipsam cellam S. Gregorii, quæ in ipsius vicinia sita est &c. huic monasterio tradidit. Unde nonnulli nostrum nunc usquequaque putant de prædictis ejusdem Danihel servis eos, quos hodieque habemus famulos propagatos. Similiter etiam Dachenaldus &c. obtulit in hoc Monasterio universam omnino substantiam suam &c. cum terris, & colonis &c. Transemundus quidam nobilis de Benevento obtulit in hoc monasterio &c. casalem &c. ad Pantanum, alium casalem in valle de Caudis &c. Casalem in Furnium casalem in Finibus Aliphanis &c. Servos etiam suos omnes liberos statuens tres per mensem operas nostris ordinatis in loco, quo habitant exercere constituit.

Arniperti oblatio autographa in nostro archivo asservata hæc est.

In nomine domini temporibus domini nostribus precellentiss. Siconi dei prebidentia beneventane probincie princep anno sexto deo propitiu principatu ejus mense martio prima Indictione Cristum enim dominum largie licentia ut quis se ad suis suplicie redimere bolueri cuque creatore dominum de sui proprii onorare supstantia. Idcoque egu arniperto filius quondam cossuni de finibus consina pro cristi & salbatori mei misericordia cepit Judicares de res meas ut si Justum Dei Judicium quacumque morte occupatus fuero, non impareato ante eternu judicium ductus fiat, primus omnium offero, adque offeruit in monasterio S. Benedicti, qui in castro Casino Montibus fundatum est ubi Apolenari Abbas regimen peragit in superiscripto monasterio offero ipsa corte mea de Melito de finibus Canosina cum omnia sua pertinentia, casis, & intrisecum casis, terre, bine, cambis, serbis, & ancillis cum noriis, & nepotis, filiis, & filiabus, & cum cispitibus suis, & cum omni sua pertinentia mobile, & immobile, omnia, & in omnibus seu & ipsa corte mea de pode, cum omnia sua pertinentia Case & intrinsecum caso, terre, bineis, campis, serbis, & ancillis, cum nuriis, & nepotis, & filiis, & filiabus, & cum omnis cispitibus suis mobile, & immobile omnia, & in omnibus, seu & ipsa res mea de billa pertusa, case, & intrisecum case, terre, binee, campis, & silbis omnia, & in omnibus, seum & ipsa res mea de campo Calia case, & intrisecum case, terre, binee, campit, & silbis, serbis, & ancillis, cum noriis, & nepotis, & filii, filiabus cum cispitibus suis, & cum omni sua pertinentia mobile, & immobile, omnia, & in omnibus, seum & ipsa corte mea de Petrulo loco qui dicitur casale, casis, & intrisecum, case, terre, binee, campis, & silbis, culta, bel inculta, in montibus, bel in planis, mobile, & immobile omnia, & in omnibus, cum sua pertinencia, serbis & ancillis, cum noriis, & nepotis filiis, & filiabus, & cum cispitibus suis, mobile, & immobile omnia, & in omnibus cum sua pertinentia, seu & mobile metijetare de res meas perpthera tamtum familia manuali, & alio mobile, qui in ipse curti fuerit, quod in meas reserbabit potestate, & ad filius meus ecce de quo supra dixit in me reserbabi potestate, & ad filius meus, quod exinde facere boluerimus in nostra sit potestate. Nam alio mobile metijetate offero in super iscripto monasterio, quod tu Apolenariis Abbas, bel postcriis tuis abea licentia tolere & insuper iscripto monasterio deducer auru, & argentu, & liista de auro cum albe, seum Cercelli de auro, & tonica comiata cum lista de auro, feblatorio de auro; isto super iscripto in intregu in super iscripto monasterio debeniad, nam alio mobile rame, aure in calco panno qualibet mobile peculia, jumente, cabali domits, bobi, bacco, pecora, capre, porci istu mobile metijetate offero in super iscripto monasterio, seu ista pranominati campi, ut supra iscriptum est insuper iscripto monasterio, de benia & alio in unc iscripto contango si filius meus sine filium, bel filia de legitima uxore mortus fuerit omnia mea suptantia in super iscripto monasterio debeniad; propterea in tamtum sicut super diximus de ipsa familia manuali quod

Hæc chartula.

exinde nos qui supra Arniperto aut filius meus aut qualibet homine ipsa familia in manu dederi ad libertando pro anima mea, quod exinde judicaberis stabile sit, & ane effertione pro anima mea dum egu que supra Arniperto adbixero in mea sit potestate faciendi, bel judicandi, & anc offertione insuper iscripta ratione sic firma, nos Arniperto to Teoccari Diac., & notari calcer iscribere rocabit. Actum in tite mense dicte Indictionis Feliciter.

† *Ego Arnipertus anc offercione a me facta me subscripsi.*

† *Ego Lupu Presbyter me teste subscripsi.*

† *Ego Lupu presbyter me ceste subscripsi.*

† *Ego Leo me teste subscripsi.*

† *Ego Ermepercu me teste subscripsi.*

† *Ego Amferamo me teste subscripsi.*

Lista de auro est fascia, limbus, Margo.

Circelli, sunt circuli, monilia, armillæ.

Cabali, Bobi, Bacca, Pecora, Porci, Capra verba sunt fere Italica.

Danielis oblatio.

Danielis vero donatio extat in regesto Petri Diaconi nu. 190. fol. 84. atque ita se habet. *In nomine Domini Dei Salvatoris Jesu Christi temporibus domini vir gloriosi Siconi Magni principis indictione quinta in monasterio beati Benedicti sito in castro Casino, ubi sacratissimum corpus ejus humatum est, in quo nunc Deo propicio vir reverendissimus domnus Apollinarius Abbas regimen tenere videtur. Ego Danihel filius Forti qui sum habitator in civitate Tarentina, declaro quia incidi ego Danihel apud Aquinum in egritudinem, unde non eredo evadere. Proinde ego Danihel clericus prospexi, & consideravi de omnipotentis Dei misericordia, ac pro mercede, & remedio anima mea, vel parentum meorum offera, acque a presenti die trado in prefato Monasterio personam meam in manu domini Apollinari Abbatis, & omnes res meas quicquid per legem habere, vel possidere visus sum in civitate Tarentina, & Aquinensi idest casas, casales, curtes intro, & foras civitates, palmentu, servos, & ancillas una cum terris, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, Salcibus, arboribus pomiferis, & impomiferis, terras cultas, & incultas, mobilia, & immobilia, atque omnes res meas, tam in montibus quam in planis, & omnia intrinsecus case, seu peculia majori, & minori, simulque omnes servos, & ancillas meas, prater unum servum meum Johannes nomine, quem liberum dimisi intro altarium S. Maria qua fundata est ad Aquinensem civitatem. Alios vero in Monasterio S. Benedicti permaneat, & de ejus rectoribus. In tali vero tenore ego qui suprascriptus Daniel ex ipsis servis meis, vel antillis, in ipso sancto cœnobio ad deserviendum tradidi, & ita reddant servicium in eodem monasterio, sicuti avo, & patre meo reddiderunt, & servicium fecerunt, usque in hodiernum diem, tale debeant persolvere in prascripto Monasterio S. Benedicti, & ad ejus rectores. Servicium & ipsum censum omnibus diebus vita sua compleant, & non habeant licenciam passim Rectores S. Benedicti imponere ipsis servis tam masculis, & quam feminic, & de ipso cespite suo foras alis ad serviendum non mictantur, & filiis servorum meorum supra tribus diebus in Ebdomada servicium non imponatur, censum non ponant, nec servicium querere, nisi quantum suprascriptum est. Quam vero nominata omne mea substancia tam mobilibus, quam immobilibus, ego Daniel clericus legaliter habere, vel possidere visus sum per singula loca in eodem sancto monasterio beati Benedicti, & vobis domno Apollinario Abbati tradidi, cum finibus, & terminibus, & accessionibus suprascriptis, & professus sum ego Daniel de omni substantia sicus supra legitur nihil mihi reservavi. Sed in integrum ad partem S. Benedicti dedi, & tradidi possidendum, ut mihi, & ad parentes meos in eterna vita proficiat ad salutem. Quatenus a presenti die habeat, & possideac Apollinarius Abbas, quam & ejus successores omnia mea substantia, & quicquid exinde ad utilitatem Monasterii ordinaveritis, stabile permaneat omni tempore, sine contradiccione mea, & absque meorum parentum. Et hoc dico Danihel clericus, quod si de hac infirmitate mea convaluero, & mihi Dominus tribuerit vitam ad vivendum promito me Ego Daniel omni tempore vita mea in ipso Sancto Monasterio deservire, & convivere sicut unus de fratribus, qui ibidem deserviunt sub jugo sancta regula, & non habeam licentiam, ego Daniel in vita mea me subtrahere a jure Sancti Monasterii, & ejus Abbatis, & si mihi subtrahere prasumpsero, & in fugam vagavero, & noluero in monasterio deservire, obbligo me Ego Daniel, ut ubi inventus fuero potestatem habeatis me apprehendere, & ad Sanctum Monasterium revocare, & mihi dare disciplinam juxta Sanctam regulam, & repromitto ut onnes meas res monasterium habeat, & possideat, quod si contra hanc cartulam a me facta causare temptavero, aut ad parentes meos reverti voluero, obbligo me componere S. Benedicto solidos duo milia beneventanos, & ipsas res habeat, & possideat. Quod si post meum transitum parentes mei pro ipsa substancia calumniaverint, & de eodem monasterio subtrahere quasierint, componant Sancto Benedicto solidos Beneventanos duo milia, Et cartula ista pristinam firmitatem optineat, nec mihi liceat ullo sempore nolle quod semel volui. Quam vero hunc testamentum firmacionis, disposicionis, atque promissionis, ce Justolfu notarium scribere rogavi, Actum Aquino mense, & indi tione suprascripta feliciter. Ego Daniel clericuc in hanc chartulam offercionis a me factam manu mea roboravi, & subscripsi, Ego Raduini manu mea subscripsi. Ego Rodoaldo manu mea subscripsi, Ega Urso manu mea subscripsi, Ego Majo manu mea subscripsi, Ego Raginaldo mano mea subscripsi.*

Animadvertendum hic a Daniele servum suum Joannem intra altare S. Mariæ emancipatum.

In eodem regesto nu. 192. fol. 84. a t. extat donatio Dachenaldi. Et Dachenaldi.

In nomine Domini nostri Jesu Christi anno decimo principatus domini nostri Grimoaldi provincia Beneventana princeps. Ego Dachenaldus Capuanus pro salute redempcione anima mea, & parentum meorum, ut hic, & apud eternum Dominum de peccatis meis requiem, & indulgentiam invenire valeam. Per hanc cartulam offero Deo omnipotenti, & tibi SSmo Monachorum patri Benedicte in sua venerabili monasterio situm in Monte castro Casini in quo tuo sacratissimum corpus humatum est. Cujus Sancti regimini monasterii dominus Apollinaris reverentissimus Abbas praesse videtur, hoc est universa substancia mea in loco qui dicitur Cannetus, & per alia diversa loca in Comitatu Cajazano, casis, cerris,

vineis,

vineis, servis & ancillis, & animalibus, & omnia mea substancia tam mobile, quam immobile, ex meo jure in liberam potestatem suprascripto cœnobio S. Benedicti transmitto, & ejus Rectorum, atque custodum ad tenendum, & dominandum, & faciendum omnia, qua ad utilitatem ejusdem Monasterii placuerit in perpetum, & quicumque contraire, vel minuere, aut removere hanc nostram offersionem temptaverit sub jugo anathematis Juda proditoris, atque Anna, & Caipha in eternum religetur; Et hanc oblacionis chartam firma, & stabilis, in eternum permaneat, & te Alipertu notar. scribere rogavi. Ego Anoaldo me subscripsi. Ego Magelpoto me subscripsi, Ego Adelferi me subscripsi.

Donationes hæ barbaræ quidem, sed sinceræ. Adnotanda hic sunt eruditissimi Peregrinii verba, dum in serie Abbatum Cassinensium pag. 20. de hac Dachenaldi Oblatione disserens ait: *Quid adversus alteram chartulam opponam, non habeo, in eodem registro exaratam,* (num. 192. fol. 84. a t. non autem 109., ut male notavit Peregrinius) *atque tempore datam principis Grimoaldi, ejusdem Abbatis Apollinaris, nulla tamen adnotata nec die, nec indictione, nec anno Principis &c.* (fallitur Peregrinius iterum, notatur enim annus decimus Principis,) *qua de donatione est Cassinensi monasterio facta a quodam Dachenaldo Capuano genere, de sua substantia in loco Canneto, & per alia diversa loca Comitatu Cajazzano: nisi dixerim monasterium ex supina oscitantia nomen Principis haud multo ante demortui, plurimque annorum spatio observatum, loco nominis novi principis ex consuetudine ibi, descripsisse: quo etiam errore parique negligentia, ni alias antiquas chartulas crediderimus exaratas, & in iis exactos jam annos principum, & indictiones fuisse negligentissime repetitas, nullam plane poterimus constantem ducere temporum, qua ex chartulis formetur, supputationem. Nec priscos tabelliones tantam alere valuisse incuriam negabunt, quibus non dicam ruditas morum, & imperitia linguæ latinæ (& si munus illud excultioribus viris, & etiam clericis demandari consuevit) sed crassa, & incauta simplicitas est bene cognita. Ostiensis autem præfatæ chartulæ inconvenientiam cum non advertisset, Donationem Dachenaldi ad tempora retulit Abbatis Apollinaris, cujus nomen minime ibi suppositum libet credere, sed nomen Principis &c.* Quæ Peregrini verba cunducunt maxime ad scrupulos a morosis quorundam criticorum mentibus eliminandos, nostramque fidem ostendendam, cum errores in regesto Petri Diaconi contentos haud dissimulemus, qua ratione donationes omnes eadem ortographia, sphalmatibus, barbarismis, solæcismis, glossematibus, vitiis, hic exscribendas voluimus, ne minimo quidem immutato verbulo, numero, epocha, quamquam aliquando redundare aliqua, manca esse alia, annos principum, indictiones, principum nomina, licet id rariuscule eveniat, perperam collocata crediderimus. Nil vero mirum, errores aliquos in regesto Petri Diaconi irrepsisse, cum ob momenta a Peregrinio excogitata, tum quod apographa ibi contineantur, atque ob alia rationum momenta paulo ante allata. Conferuntur maxime ad Peregrinii, nostramque assertionem confirmandam, verba doctissimi Mabillonii, qui caput I. lib. II. de Re Diplomatica sic inscribit: *Styli barbaries in Diplomatibus a nonnullis perperam correcta*, triplicemque hujus Barbarei causam fuisse ait: *Prima ruditas seculi, & imperitia notariorum; Secunda, Usus communis seu formulæ. Tertia notariorum affectatio &c.* Atque hasce causas pluribus exemplis confirmans nu. 5. subdit; *Non ergo propter barbarismos, aut solæcismos suspecta debent esse prisca instrumenta. Immo vitia hæc ex ipsis antiquitatis fontibus procedere censenda sunt, nisi aliunde comperta sit falsitas &c.* Num. vero 4. post allata Vadiani verba, quæ sunt apud Golstastium Tom. III. pag. 46. suæ Collectionis inquit: *Non potest negari barbaries, atque ea quidem crassissima, quam redolens charta: quæ quidem imperitia ne seculorum, an studio magis, ac veluti data opera accidisse putandum sit, non facile dixerim, rudia fuere sæcula, rudes nostratium, ac prope elegantia omnes expertes animi, sed videri potest propius ea secula intuentibus, aliquid tributum vulgo, & plebi fuisse, latinas litteras, utcumque noscenti, nec nisi consumpto ineptiunt a scribis, ut tot modis barbari, & asperi videri voluerint.* Et num. 6. *Non parum etiam ad diplomatum barbariem confert vitiosa notariorum ortographia, quæ non minus scriptorum imperitia servit, quam tempori. Id vero inclinata jam Latinitate adeo non mirum, ut etiam aureis illis eloquentia temporibus insuper habita sint recte scribendi rationis leges &c. Cum autem in scribendis diplomatibus recti sermonis ratio nulla fere haberetur: neque item de recto scribendi modo admodum solliciti fuerunt notarii. Unde Carolus Magnus in Capitulari anni 805. rem animadversione dignam existimavit, statuitque de scribis, Quod vitiose non scribant, & ut unusquisque Episcopus, & Abba, & singuli Comites suum notarium habeant.* Et num. 8. *Non negaverim tamen residere in illis instrumentis ortographia nævos non paucos, qui vel ex dictantis, vel ex scribentis vitio processerunt. Id aliquando contingit omissione litteræ geminatæ, ut bonorum eorum, pro bonorum meorum, hereditate suas, pro hereditates suas, aliquando ex vocabuli similitudine, ut Romana legi alicubi pro Remana, & contra Remensis pro Romensis. Aliquando litteræ transpositione, ut spallentium sæpe in veteribus libris pro psallentium: Immo aliquando Syllaba detractione, qua, est Storia, pro Historia, Spalis, pro Hispalis, Spania pro Hispania etiam apud Græcos, & in Pauli ad Romanos epistola: Nonnunquam vero litteræ redundantis adjectione, ut Salerpnum legi sæpe apud recentiores librarios pro Salernum. Mitto temptare, Dompnus, aliaque id genus permulta, ubi littera P. redundat. Ex hoc scriptorum vitio Hieronymus infinita errata deprehendit in versione septuaginta interpretum, ut ipse conqueritur in Epistola ad Domnionem.* Ex hisce vero generalibus principiis, ad peculiaria descendit vir eruditissimus num XI., & seqq. eademque refricat omniuga, ut solet, eruditione supplementi cap. 3. nu. 3., 4., & 5. ubi demonstrat Formularia, quibus notarii uterentur, barbarismis, atque solæcismis fuisse plena, ita ut in iis vix grammaticalium legum ulla ratio haberetur, prout passim recepta consuetudo vulgaris sermonis, forensisve usus tunc exigebat.

Differtat.

Hinc Eruditissimus Justus Fontaninus Foro Juliensis magno nobis amore conjunctissimus in Vindiciis antiquorum diplomatum adversus Bartholo-

mei Germonii disceptationem cap. 9., & 10. eandem materiam examinans nu. 14. cap. 9. in Germonium hæc inquit: *Hoc tamen ut nobis quibus non licet esse tam disertis, facilius persuaderes aliqua scripta ab iisdem referendariis, & notariis, eruditissimis emendata confecta ob oculos ponere debuisses. Non enim rempublicam litterariam iis legibus stare adhuc accepimus, utqua perpetua temporum serie, plena sapientum voce & exemplorum vetustate, jam olim firmata sunt, futilibus æque ac animosis scriptitantium hominum effatis, quasi labefactata ilico proscribantur; præcipue vero quum certo sciamus, Actuariis, notariis, & tabellionibus publicis, Latini sermonis imperitis, barbariem istam in primis esse adscribendam.* Et nu. 15. *Quis porro non animadvertit Latinitatis interitum in legibus Gothicis, Langobardicis, Salicis, & principum Galliæ prioris Stemmatis, in quibus desunt grammaticæ regulæ, & verba exotica, atque hodie ignota densantur, vel quia religio, & barbarica juris prudentia tunc secus loqui vetabat; vel quod scriptores, ubi Latina vocabula ad sua exprimenda non suppetebant, e vernacula idiomate latine inflexo ea depromerent, fractis cæteroquin in ipsa sermonis sine grammaticorum repagulis, ut adnotavit vir multiplicis, & diffusæ eruditionis Carolus Cangius in præfatione ad Glossarium nu. 27.* De capite sexto disceptationis Germonianæ differens ait: *In hujusmodi censum procul dubio venit integrum caput sextum, ubi ex styli diplomatici barbarie, quæ una apud omnes homines mentis, & rationis compotes chartas veteres legitimas esse probat, ipse aliorsum abiens, illarum indubiam falsitatem se detegere asserit, quia nempe diplomata, pleraque solæcismis scatent, & stylo plane barbaro scripta sunt. Scilicet viro antiquitatis censori, diplomatum, & chartarum nulla suspitio suboleret, si Ciceronianis elegantiarum flosculis, & eximio verborum delectu scaterent, sic enim in iis, quæ instrumenta adulterina statim proderent ipse unus eorum genuinam auctoritatem constituit, nullum interim diploma non barbarum, non inelegans in medium proferens, aut ab aliis prolatum ostendens: quod tamen proferre, & ostendere debuisset, verorum diplomatum specimen, & exemplum viris doctis, & indoctis propositurus.*

Et num. 5. ejusdem cap. X. *Etenim vilnere, seu potius desiere in provinciis a barbaris occupatis litterarum studia universa inductaque sensim, quum in moribus, tum in lingua barbaries crassas, & sordida, eoque incessit earumdem provinciarum æmulatio, ut gentis suæ vocabula Latino canone, & norma inflecterent, quemadmodum Græci Latina, Latini Græca: unde orta sunt barbara voces, quibus glossaria integra Vossius, Spelmannus, Lindenbrogius, aliique cumulaverunt: quæque ob linguarum Transalpinarum inscitiam a Græcis, Latinisque fontibus arcessuntur, quum sint pura pura Gallica, Germanica, Saxonica, Britanica; & notat Morhosius de Patavinitate Liviana cap. 6.* Pluribusq; aliis appositissime allatis subdit num. 7. *Interea in plebe mansit vulgaris, & rusticus, ut tunc vocabatur sermo Romanus sordidis vocabulis, & inflexionibus maculatus; de quo Cangius in præfatione ad Glossarium nu. 28. multa congerit, ideo rusticum, dictum animadvertens, quod artis grammaticæ regulis, & rethorum figuris non esset subactus, & barbarismis, solæcismisque scateret: quem propterea Sidonius lib. 3. epist. 4. Squamam sermonis Celtici, & rubiginem trivialium barbarismorum vocat.* Et num. II. *Neque propterea è manibus abjicienda incompta illa, & quoad sermonis & scripturæ indolem maleferiata antiquitatis rudera, atque adeo barbara, & impolita, maxime si quid in se contineant, unde ad præteritarum rerum cognitionem majorum ritus, & mores e tenebris eruendos, atque illustrandos Suppetiæ nobis afferantur, præsertim vero quum inde appareat veteres illos, qui vitæ simplicitatem sermone æquare studuerunt, desiderium juvandi, gratiæ placendi prætulisse. Sane quantum auri in ejusmodi latinæ linguæ quisquiliis, & sordibus ad rem Chronologicam, atque historicam illustrandam lateret, satis ostenderunt sacra, & profana antiquitatis explanatores nostro ævo celeberrimi, & hos inter Gullielmus, Godefridus Leibnitius præfatione ad Codicem diplomaticum Juris Gentium.* Tandem post demonstratas rationes, & causas, ob quas magna hæc latinæ linguæ ignoratio in tabelliones, notarios, privilegiorum cancellarios, aliosque sequioris ævi scriptores irrepserit, ita concludit: *Sane veteres chartæ, ut sequior ætas ferebat solæcismis obsita simplicem, & minime fucatam veritatem spirant, adeoque etiam propter hos nævos sunt venerabiles. Hinc scriptor maximus Cæsar Baronius prudenter admonuit in illis edendis solæcismos, & barbarismos esse retinendos: nam sciendi curiositas, quæque aspera condiens suavia reddit, inquit, anno 1019. nu. 5.* Quis vero nesciat nostris etiam temporibus, quibus, Dei beneficio, politiores literæ maxime vigent, vix unom, aut alterum notarium, scribam, tabellionem reperiri, qui vulgi phrasibus, & vocabulis non utatur, quique instrumenta pluribus glossematibus, barbarismis, solæcismis non respergat. Ante Cll. viros Mabillonium, & Fontaninum, Angelus de Nuce in excursu historico de linguæ Latinæ casu, & interitu, & Italicæ ortu Chron. Cassin. pag. 166. causas expendit, quibus barbarie undique obsita Gothorum, Langobardorumque tempore latina lingua in Italia apparerent. Atque Du-Cangius in præfatione mediæ, & infimæ Latinitatis erudite, solideque demonstrat nu. 27. Latini sermonis barbariem maximam partem produxisse notariorum, seu tabellionum publicorum imperitiam. Quam in rem doctissimus quoque Blanchinus, in præfatione ad Vitas Romanorum Pontificum ab Anastasio scriptas, ditionis Romanæ, Johannis Mariæ Salvioni, anno 1718. pluribus adductis sequiorum sæculorum chartis, atque inscriptionibus a num. 39. ad 42. ostendit qoam barbare contraque Grammaticæ regulas scriberent notarii, a secretis, atque diplomatum magistris potissimum tempore regum, principumque Langobardorum.

Sed age donationes alias hoc sæculo cœnobio Cassinensi a barbaris quidem, sed piissimis hominibus factas videamus. In regesto itaque Petri Diaconi num. 187. fol. 83. extat hoc Trasemundi donatio: *In nomine Domini tertio anno principatus domini nostri Siconis eximii & magni principis die quinto, die intrante mense Majo tertiadecima Indicione. Si Domino reddamus largita quæ in hoc fragili sæculo possidemus quod illi homini valeat Deo oblata possessio in manifesto est. Ob quam igitur rem ego Trasemun-* Trasemundi Donatio.

dus

dus filius quondam Aliperti Dei Omnipotentis compulsus misericordia optuli Monasterio B. Benedicti, in quo sacratissimum corpus ejus humatum est, situm in Casino, ubi, Deo favente, Apollinaris sanctissimus ac reverendissimus Abbas præest, case meæ infra hanc Beneventanam civitatem, quæ mihi de prædicto genitore meo pertinuerunt in integrum, & casalem meum, quem habui ad Pantanum, qui cum rebus supradicti Monasterii conjunctus est quam etiam & casalem meum in finibus Caudensis, ubi dicitur Landecene preter fundum Airoaldi filii Noaldi, nec non casalem meum in Fotinum cum clausaria de Bonioli quam & casalem meum finibus Alifanis ubi vocatur Bolcanum. Is quatuor locis tam quod ex jure parentum mihi pertinuit, vel quod ego nominis meo quibuslibet ordine paravi in integrum, cum casis, casalis, vineis, silvis, terris cultis, incultisque, pratis, arbustis, pascuis, aquis, omnia, & in omnibus cum superius, inferiusque limitibus, & adjacentibus suis. In ipso sancto loco offerui possidenda, ea scilicet racione, ut dum vixero omnia quæ supra leguntur mea sint potestatis regendum, super sedendum, laborandum, & usufruendum, ea scilicet racione, ut non me liceat cuilibet, aut ubique pro quodlibet tenore aut obligandum, aut alienandum postquam obiero. A presenti Alife, & Forinum in ipso monasterio deveniat perpetuis temporibus possidendum. Pantanum, & Candi donec vixeris Ciissa uxor mea usufructuario nomine his duobus locis possideat in præfate Case intus in civitate residere eam liceat, & si quod absis nupserit, vel mortua fueris, in integrum & case, & casalibus in ipso cœnobio eveniat & ejus rectoribus eternali tempore possidendum. Cætera mea substancia, quæ hic scribi non feci, cum decem familiis tam masculis, quam feminis, Aliperge filia mea, quam Deo, & beata Sofia cella S. Benedicti de castro Casino offerre vovi pro parte hereditatis, cum aliquanta mobilia quæ ei relinquo, ut hoc quod judicavi inviolata permaneat absque ejusdem filia mea aut de aliis hæredibus, aut pro hæredibus meis, aut alteri cujuscumque requisicione, aut remobicione. Alia quidem statuo, ut omnes servi mei, qui cartula libertatis a me facti sunt omnes in loco quo habitant, salva libertate, tres per mensem opero in rebus nominati monasterii faciant. De mobilia vero mea quam prædicta conjugi mea dedi quantum ab ipsa in judicata remanserit in ipso monasterio deveniat, & in hoc tenore te Aidoaldus notarius scribere rogavi. Actum Benevento feliciter. Ego qui supraścriptus Trasemundus filius Aliperti in hac cartula offercionis a me facta subscripsi. Ego Liuprandus filius Wilefrid me teste subscripsi. Ego Caleriffi me teste subscripsi. Ego Alipertus filius Rodiperti me teste subscripsi. Ego Wilipertu filius Fridacerni me teste subscripsi. Ego Faripertu filius Faroaldi teste subscripsi. Ego Aldemari filius Autuni teste subscripsi. Ego Pipinus filius Martini teste subscripsi. Ego Liuprandus filius Aiolfi teste subscripsi. Ego Johannes filius Walperti me teste subscripsi.

Donatio vero Dachoperti, cujus Leo Ostiensis meminit in eodem regesto num. 193. fol. 85. extans, hæc est.

In nomine Domini anno octavo principatus domini
Dacho-perti. *nostri Siconi magni principis mense Marcio indiecione tercia. Ego Dachopertus filius quondam Falani compulsus Divina Omnipotentis misericordia pro mercede, & salvacione anima mea per hanc cartulam offero in monasterio beatissimi Benedicti, quod fundatum esse dinoscitur in Monte Casino, ubi sacratissimum corpus ejus humatum est, in quo domnus Apollinarius Abbas Dei agit officium, offero casale meum, quem habeo in loco ubi Columnia nominatur cum casis, fundora, & cum substanciis suis, terre culta, & inculta cum arbusta sua, silvis, vineis, pascuis, mobilibus, & immobilibus, omnia, & in omnibus cum pertinenciis, finibus, & viis suis, offero semper habendum, & possidendum in monasterio S. Benedicti, ubi nec mihi Dachoperto, nec alio homini de suprascripto casale aliquid reservavi, quatinus amodo habeat, & possideat meum casalem in integrum, & neque a me Dachoperto, neque a meis heredibus, neque a nullum hominem nullo tempore de hac mea offersione in prædicto monasterio S. Benedicti, nulla inferatur molestia, sed in perpetuis temporibus, hæc offersio firma stabilis, & inviolabilis permaneat, & nullo tempore disrumpatur aut removeatur, quam cartulam offersionis Ego Dachopertus pro salute anima mea feci, & te Dalipertu Notarium scribere rogavi. Actum Capua mense, & indicio feliciter suprascripta. Ego Dachopertus, qui hanc cartulam feci me subscripsi. Ego Anisso sum testis. Ego Lupus sum testis. Ego Zollo sum testis. Ego Laudoaldo filius Lupi. Ego Magenolfo filius Majnni. Ego Toccolo filius Peredei. Ego Ursus.*

Ibid. num. 191. 84. a t. extat donatio Benedicti
Diaconi quæ sic incipit. *In nomine Domini, quinto anno principatus domini nostri Siconis piissimi, & magni principi Beneventane princeps mense Junio, quintadecima indiccione. Christo etenim domino largiente, tribuit licenciam ut qui se suppliciis voluerit redimere cumque de suis propriis honorare substanciis. Ob quam igitur rem ego etenim Benedictus Diaconus Tarantinus, & filius Roderisii pro Christi, & Salvatoris mei misericordia cepi judicare de rebus meis, quod si justum Dei judicium in quacumque morte preoccupatus fuero non paratus ante eternum Judicem ductus fiam propterea compulsus sum Dei omnipotentis misericordia, & pro salute anima mea optuli in monasterio S. Benedicti ubi nunc Deo auxiliante Apollinarius reverentissimus Abbas praesse videtur, & in Ecclesia Sancti Valentini, quæ fundata esse dinoscitur foras porta civitatis Tarantinæ, quam parentes nostri ædificaverunt primi omnium case infra hanc civitatem, ubi habitamus, tam & omnes casalibus ubicumque habere visus sum, servis, & ancillis, mobili, peculia, & immobilia omnia & in omnibus meam substanciam inter se dividant Rectores S. Benedicti Monasterii, & alia medietas eveniat in prædicta S. Valentini Ecclesia. In hoc ordine volumus, & sic judicamus, ut dum diu vixero, cuncta quæ superius judicavimus mea potestati reservavi judicandum, & faciendum. Post meum vero discessum si Maria relicta, & filio ejus Pantaleone supervixerint, habeant omnia mea mobilia ad gubernandum, & regendum, & post ipsorum obitum sicut superius diximus, in monasterio sancti Benedicti, & sancti Valentini deveniat, & hoc scriptum te Arnipertu Notarius scribere rogavi. Ego Rudilpertus filius Frison me teste subscripsi. Ego Petrus filius Onulfi me subscripsi. Ego Petrus filius Asemundi me subscripsi.* Mabillonius Annal. to. II.

Benedicti Diaconi.

to. II. pag. 447. hasce donationes refert, atque ex Leonis verbis, cum de Danielis oblatione loquitur constat, nondum ejus ævo in Italia jus servitutis obsolevisse.

Cum S. Deusdedit Abbas Cassini esset ab anno Siconis Principis 828. ad 834. Sico Beneventanus Princeps flumen Lauri dictum cœnobio Cassinensi dono dedit, teste Leone Ostiensi cap. 22. *cum omnibus limitibus & piscariis suis, & omnibus, quæ juxta ipsum fluviam hinc, & inde ad jus sui palatii pertinebant*: V. Mabillonius Annal. to. II. pag. 518. Eam donationem ex regesto Petri Diaconi nu. 195. fol. 85. a t. hic damus.

In nomine summi Dei Eterni, atque filii ejus domini nostri Jesu Christi, Sanctique Spiritus. Nos denique dominus Romuald vir gloriosissimus, & eximius Dux gentis Langobardorum. Concessimus vobis Deusdedi venerabili Abbati montis Casini, & in monasterio s. Benedicti confessoris Christi, in quo sacratissimum corpus ejus humatum est, hoc est territorio nostro, in loco, qui nominatur fluvio Lauro & fine posita per ipso fluvio, & usque in via brutini, & fine Fara, & usque in lacu Ruvio, & Bulturara, & fine Mandra Corbuli, & fine Capitina, & fine suprascripto fluvio, qui fuit ipso territorio sub accione Trisisi gastaldei nostro quatinus ab hodierna die in perpetuum habeatis, & possideatis tam vos qui supra Deusdedi venerabili Abbati monasterii montis Casini, quam & successores vestros, qui in prefato monasterio s. Benedicti deservire visi fuerint, ut a nulla parva magnaque persona videlicet Princeps, Dux, Comes, Marchio, Vice Comes, Gastaldeus, Judex, Exactor, neque a nullo quelibet hominem nullam habeatis aliquando aliquam questionem vel contradiccionem, sed perpetuis temporibus per hunc nostrum firmissimum preceptum securiter, & firmiter habere, & possidere ad utilitatem prescripti monasterii valeatis ipsis prænominatis terris, qualiter superius per fines declarata sunt, & cum omnibus ibi intra habentibus subtus & super, & cum viis suis ibidem intrandi, & exeundi, & cum montibus, planis, campis, silvis, aquis, molendinis, planis, pascuis, atque paludibus, terris cultis, & incultis, omnia, & in omnibus, qualiter finis declaratum est concessimus in prescripto monasterio, & ejus rectoribus atque custodibus ad faciendum de ea omnia quæ eis placuerit. Si quis autem quod non optamus nefario ausu præsumpserit hoc, quod ad laudem Dei prostabilitate jamdicti monasterii concessa sunt contradicere, vel quodlibet modo aliam contrariam inde ingerere, sciat se compositurum auri purissimi libras quingentas, medietatem Cameræ nostræ, & medietatem præfati monasterii. Quod vero preceptum concessionis ex jussione suprascripta potestatis dictavi ego Persius vice Domini, & referende tibi Gransoni notario scribendo. Acto in Gualdo ad Biferno in palacio mense Octobrio indicione secunda feliciter. Amanuensis errore in regesto Petri pro Siconis nomine illud Romualdi legitur in hac donatione, ubi etiam invocatio satis insolita nobis videtur.

Leo quoque loquens de Autperto Abbate Cassi-Privilegium Lotharii Imperatoris nensi cap. 23. hæc ait: *Huic Lotharius rex Francorum filius supradicti Ludovici preceptum fecit confirmans omnia, quæ huic sacro cœnobio, tam a regibus quam a principibus collata hactenus fuerant. Pratum etiam magnum qui vocatur Cervarias, & servos, & hæreditates plurimas fisco suo pertinentes in pago Marsorum; alio præcepto in hoc monasterio confirmavit, &c. Sicardus præterea Beneventanorum princeps Gualdum, qui Martoranus vocatur per suum præceptum sancto Benedicto concessit, &c. cum ripis, & aquis, fossariis, & piscationibus, & omnibus intra se positis &c. Vir quidam Rodegarius &c. obtulit huic monasterio quatuor curtes suas cum omnibus pertinentiis earum & aliquos servos, & ancillas suas.* V. Mabill. to. 2. Ann. pag. 567. Primum Lotharii privilegium extat in regesto Petri Diaconi num. 110. fol. 48. a t. *In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni Lotharius, divina ordinante providencia Imperator Augustus. Oportet imperiali magnitudini predictis Deo famulancium preces audire, & quæ pecierint amore Sanctorum, quorum veneracione loca dicata sunt, ubi greges Dei divina miseracione famulari procurant, libenter impertire, suaque munera erga eadem loca ad percipiendam divinam retribucionem conferre, quia quanto studiosius hoc quis procurare contendit, tanto ejus misericordia fultus de presencia facilius transibit, & eternam beatitudinem facilius capescere promerebitur. Igitur cunctorum fidelium Sancta Dei ecclesia, nostrorumque cognoscere sollercia, quia vir venerabilis Authpertus Abbas rector cœnobii S. Benedicti in castro Casino, ubi ipse corporis sepultura locum veneracione dicavit. Mira ad nos legatione peciit piam celsitudinem nostram, ut ob Dei reverenciam, & anima nostra mercedem ad augmentum utilitatis ejusdem sancti loci, vel supplementum necessitatis ibidem Deo famulancium, ut confirmaremus in monasterio S. Benedicti confessoris, constructum in Casino, quæ per precepta predecessorum nostrorum Imperatorum, & Regum, ac parentum nostrorum, videlicet Caroli, & Ludoici suis munificenciis in prefato monasterio contulerunt, & ex suis rebus confirmaverant, res, & possessiones ibi a principibus, ducibus, reliquisque fidelibus oblatas. Cujus peticionibus pro Dei amore, animarumque nostrarum remedio, per hoc nostræ confirmacionis per preceptum, prout juste, & legaliter possumus confirmamus, ac penitus corroboramus in prædicto cenobio Christi confessoris Benedicti omnia precepta prædecessorum nostrorum, imperatorum, & regum, seu parentum nostrorum videlicet Caroli, Ludovici, verum eciam omnes res & possessiones per diversas fines Regni Italici positas per eadem precepta, vel quolibet legalis titulo scripcionis a Principibus, Ducibus, reliquisque fidelibus ibidem collatas, omnibus rebus, territoriis, cum montibus, & planiciebus cultis, & incultis cum aquis, & universis pertinenciis, quæ sunt videtur infra fines, quæ inferius declarantur, quæ ab antiquis temporibus usque nunc eadem monasteria possessus est idest incipiente a prima fine da ipsu Carnellu, & quomodo salit per ipsa bantra usque in rivo sicco, & saliente usque ad ecclesiam S. Martini, & quomodo pergit per ipse criste de monte S. Petri; De secunda parte fine Serra de monte, qui dicitur Cisine, & quomodo pergit per Serra de monte, qui dicitur Aquilone, & vadit ad lacum qui dicitur de Pupplo, & quomodo pergit ad lacum Vitecusum, & vadit directum ad aquam fundatam, & quomodo ascendit per ipsum montem qui est super Casale & pervenit ad vadum fluvii, qui vocatur Rapida, &* per-

pergit per ipsa via, qua tenditur ad ipsa via antiqua, qui est in capite Melarino, & quomodo pergit per ipsas cristas moncium, & pervenit ad terra alba, inde venit ad Furca S. Valentini, & quomodo ascendit per cristas moncium, qui sunt inter Asino, & Valle lucis, & recto tramite pervenit ad Petram scriptam, & ascendit ad Serram Montis, qui dicitur ordicosa, & pergit per super ipse Pesclora, qui dicitur Falconari, & pervenit ad ipse fines, qua sunt inter montes de quibus unus vocatur Spinacius, & alter Porcacius, & inde ascendit ad cristam montis, qui vocatur Caira, & pervenit ad ipse Petre super aqua vivola, & ascendit ad collem qui vocatur Gimberuti. De tercia parte quomodo descendit per ipsu Querquisulu, & vadit directum in ipsu fossatu justa ecclesiam S. Damasi, & pergit directum in Silice ad locum qui dicitur arcu de Gizzoli, & quomodo vadit ad lacum de Radeprandi, & inde pergit ad Rium, qui vocatur Marocze, & qualiter descendit in flucio, qui dicitur Carnellu, & ascendente per ipso fluvio usque ad aqua, qua dicitur Cosa, & salit per ipsum montem, qui dicitur S. Donati. De quarta parte fine per media Serra de eodem monte S. Donati, & quomodo descendit super ipsi monticelli de Marri, & vadit ad ipsi Pescli, qui sunt ad Pedemonte de ipso monte de Balba, & quomodo vadit inde super duos Leones, & inde salit per ipse Serre super casale, & inde descendit per ipsum montem super ipsa billa de Gareliano, & inde vadit ad ipsu Psclu, qui nominatur Cripeu imperatoris, usque in fluvio qui nominatur Gareliano, & ascendente per ipse fluvie usque ad priores fines, cum omnibus ecclesiis sibi subjectis, & cum omnibus pertinentiis, titulis, vel adjacenciis eorum, una cum castris, cappellis, casis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, silvis, montibus, piscariis, molendinis, aquis, aquarumque decursibus, servis, & ancillis ad prelibatum monasterium pertinentibus in integrum, Christi confessoris videlicet Benedicti, qui positum est in castro Casino. Statuimus insuper, ac nostra preceptali auctoritate decrevimus, ut si aliqua intencio orta fuerit de rebus, & familiis, & de monasteriis, liceat Abbocatorem suum per inquisicionem circamanencium liberorum hominum hoc definire, & cum definitum fuerit, tunc demum ipsa res, & familias pars predicti monasterii nostra preceptali auctoritate habeat, atque possideat jure quieto. Recipimus preterea prefatum monasterium, cum omnibus pretaxatis monasteriis, accellis, & cum omnibus pertinenciis vel adjacenciis eorum, una cum castris, cappellis, titulis, casis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, silvis, montibus, piscariis, molendinis, fluminis, rivis, aquis, aquarumque decursibus, servis, ancillis ibidem aspicientibus, una cum Fratribus, ac Monachis ibidem Deo famulantibus sub nostra tuicionis mundburdio. Statuentes, ut Abbates, & prepositi ejusdem loci justa priscam consuetudinem ad communem utilitatem Fratrum sua disponant absque alicujus contradiccione. Precipientes itaque jubemus ut nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Castaldio, seu qualibet regni nostri magna, parvaque persona res predicti monasterii invadere, seu homines liberos, & servos distringere, pignerare, seu molestare audeat, absque legali judicio, neque pensiones ab eis injuste exigere presumat. Si quis igitur hujus nostri precepti confirmationis, seu mundburdi tuicionem aliquando infringere conatus fuerit, sciat se compositurum auri purissimi libras centum, medietatem camera nostra, & medietatem predicti monasterii, quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur manu propria subter eam firmamus, & anuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum *Lotharj gloriosissimi Regis: Drudemarus subdiaconus, atque notarius ad vicem Egilmari recognovi. Data nono Kalendas Marcias Anno Christo propicie, imperii Domni Hlotharii pii Imperatoris septimo-decimo, indicione terciadecima. Actum Papia civitate, Palacio Regie. In Dei nomine feliciter Amen. Lotharius gratia Dei Imperator Augustus.*

Hujus Privilegii meminit Cojntius in Annalium Eccles: Franc: To. 8. pag. 368., & Mabillonius To. II. Annal. pag. 567. In eo vero hæc potissimum verba adnotanda sunt: *Una cum Castris, Servis, & Ancillis*: bis inibi repetita, quibus apparet ab Imperatore non tantum oppida cœnobio confirmata, sed etiam servos, & ancillas, quos ab oppidis distinguit. Ideoque Jurisdictionem ad mentem priorum donatorum concessisse: nam sciunt juris consulti confirmationem, quæ ad priores refertur, donationis tabulas cum iisdem legibus factam censeri, eum relatum sit in referente cum omnibus Qualitatibus l. esse toto 77. de Hered. Instit. l. Si ita scripsero de condit. & demostrat. l. Institutio ibi l. edita C. de edendo Cap. Abb. sane cap. porro de V. G. Alciatus Respon. 774. n. 1. & 2. Baldus cons. 212. Paris. con. 66. lib. 5. & cons. 9. lib. 3. dec. in l. p. penult. C. de edendo. Gratian. Discep. lib. 2. cap. 289. Cravett. cons. 986. nu. 56. Peregr. de fide communi art. 56. nu. 113. & art. 29. nu. 57. Illa insuper adnotanda; *Ut si aliqua intentio* (id est contentio) *orta fuerit de rebus & familiis* (an nimirum regis alteriusve vel cœnobii essent.) *liceat Abbocatorem suum per inquisitionem* &c. *hoc definire*. Lites ergo regem vel alium inter, atque cœnobium ortas a cœnobii advocato definiendæ erant. Quod cum abs dubio jurisdictionem, tum miram refert imperatoris erga cœnobium Cassinense, ejusque ministrorum integritatem confidentiam, quibus causas etiam inter cœnobium, regemque, & ejus fiscum, vel alteram personam vertentes definiendas permiserit. Post hæc omnia, aliaque principum potissimum Caroli M. & Ludovici Pii privilegia confirmata, cœnobium ipsum sub protectione sua recipit, atque ex ultimis ejus privilegii verbis constat, nulli imperatori, Magistratui, nulli Duci, Marchioni, Comiti, Vicecomiti &c. licuisse, aliquam in subditos nostros, sive liberos, sive servos jurisdictionem exercere, quare hi necessario a cœnobii Judicibus, & magistratibus judicari debebant, ne judicibus destitutos impune quæque committere, molirique posse perperam comminiscantur.

Jurisdictionem Cassinensibus cōfirmans.

Hujusce privilegii meminere Otthones I., & II. S. Henricus, Conradus, Henricus III. in suis diplomatibus mox adducendis, omnesque refert

Genuinum est hoc Privilegium

notas,

notas, quibus prædita esse solent, sincera quæque Lotharii privilegia, nam formula initialis eadem est cum aliis, ut videre est apud Mabillonium de re diplomatica pag. 81. Annus imperii optime congruit. Vid. Mabillonius pag. 195. Imago sigillo impressa ad latus dexterum vergit, atque inscriptio circa sigillum eadem est cum cœteris. Vid. Mabillonius pag. 138. Illa utitur formula: *Et annuli nostri compressione adsignari jussimus*: quam usurparunt quoque Carolus M., & Ludovicus Pius, & sæpe eodem modo subscribit quo Carolus, Ludovicus Pius, ac postmodum Ludovicus II. Vid. Mabillon. pag. 107.. & 108. Ejus etiam subscriptio seu monogramma ante annum, mensem, diemque est posita, inter verbum *Signum*, & illud *Lotharii*. Vid. Mabillon. loc. cit. 4. Pœnam transgressoribus minitatam in aliis quoque privilegiis usurpavit Lotharius, Vid. Mabillonius pag. 102. Tandemque idem Mabillonius pag. 192. nu. 9. §. 2. de notis Chronologicis secundæ stirpis Franciæ differens ait. *Hic calculus, ejusque formula partim convenit cum calculo primæ stirpis, partim ab eo differt, sed maxime in tribus. Primum est, quod Datum (sic vocant) Merovingici passim exprimunt in prima, Carolingi post Carolum Magnum in tertia persona quasi Cancellarius, aut notarius loquatur &c. Alterum discrimen est quod Carolingi Datum, seu Data (sic enim promiscue legitur in secunda stirpis regia monumentis) & Actum distinguunt in una, eademque charta, quorum unum sit rei transactæ, alterum confecti Instrumenti signum. Merovingici solùm, Datum usurpant &c.* Et infra num. 10. *Aliud tamen significare possunt Actum, & Datum, nempe ut Datum tempus confecti instrumenti denotet, Datum concessi, cum scilicet instrumentum in manus impetrantis tradebatur &c.* Fuit Lotharius Ludovici Pii filius; & Irmingardæ Filiæ Ducis Ingerammi, deque ejus imperii epochis hæc scribit Mabillonius pag. 195. nu. 14. *Varii sunt regni seu imperii Lothariani characteres. In primum constitutus est a patre Bajoariæ rex anno DCCCXIV. tum Aquisgrani anno DCCCXVII. detracto Bajoariæ regno in æstate consors imperii factus: Kal. Maji confirmatus anno DCCCXXI. in conventu Noviomagensi. Deinde in Attiniacensi conventu missus in Langobardia, seu Italia regnum anno DCCCXXII. mense Augusto: Ad extremum Romæ regni, & imperii coronam a Paschale Papa accepit anno sequenti idest DCCCXXIII. in ipsa Paschali sollemnitate &c. His observatis, dicendum est in statuenda epocha diplomatum Lotharianorum nullam habitam fuisse rationem regni Bajoarici nisi forte admodum apud Bajoarios, sed illam desumptam fuisse aliquando ab anno DCCCXVII. passim ab anno DCCCXXII. rarius ab anno DCCCXXIII. quæ quidem intelligenda sunt de diplomatibus conditis ante mortem Ludovici Augusti. Ad epocham anni DCCCXVII. refero duo Lotharii diplomata, Data anno ejus imperii XVIII. &c. Eruditissimus Carolus Cointius*[a] *in ea sententia versatur, Lotharium antequam a Patre descisceret annos suos computasse, aut ab anno DCCC XVII. aut ab anno DCCCXXII. &c.* Ro vero maturius considerata hac ait *Annal. To. II. pag. 483. Gravis inter Chronologos controversia est, an ab hoc anno Lotharius, idest ab hac coronatione annos imperii sui computaverit, an potius ab anno superiore, quo rex Bajoariæ a patre dictus est; an vero, ab anno ejus sæculi septimo decimo, quo pater eum imperii consortem primum dixit: Quo ex tempore, ut Paschalius*[b] *in epitaphio Arsenii seu wale auctor est in omni conscriptione, & numismate, Lodovicus nomen ejus expressum voluit. Certe ab hoc anno passim repetitur Epocha, seu calculus Lotharianorum diplomatum ante mortem patris, aliquando ab anno vicesimo secundo, aut a vicesimo tertio, quo a Paschali coronatus est. Unde in præfatione concilii Romani per mensem Novembrem anno ejus sæculi vicesimo sexto habiti, hæ notæ Chronicæ apponuntur: imperante domno nostro Piissimo Augusto Hlodovico a Deo coronato magno imperatore anno tertiodecimo, sed & Lothario novo Imperatore anno decimo. Calculo ducto ab anno decimo septimo, quo Pater eum in consortium imperii adscivit &c.* Regnavit tantum Lotharius post patris obitum ab anno 840. ad 855. ut constanter scriptores omnes asserunt. Vid. Baronius, Cointius, Pagius, Mabillonius, &c. in hoc anno.

[a] To. 7. ad an. 823. nu. 1.

[b] Paschal. lib. 2. c. 17.

Alterum Lotharii Privilegium.

Alterum Lotharii privilegium autographum in nostro archivo asservatur, quod cum plura contineat, quibus aliqua historiæ lux affulgeat potissimum quoad imperii annum, sigillum, initialem formulam &c. Integrum hic dare operæ pretium existimamus.

In nomine Dñi nostri Jesu Christi Dei eterni Hlotarius divina ordinante providentia imperator Augustus. Oportet imperiali magnitudini prælatis Deo famulantium preces exaudire, & quod petierint amore sanctorum, quorum veneratione loca dicata sunt, ubi greges Dei divina militatione exequi procurant libenter optemperare suaque munera erga eadem loca ob percipiendam divinam retributionem conferre, quia quanto studiosius hoc quis procurare contendit, tanto ejus misericordia fultus de presentia facilius transibit, & eternam beatitudinem felicius capessere promerebitur. Igitur cunctorum fidelium S. Dei ecclesiæ, nostrarumque cognoscat sollertia, quia vir venerabilis Autpertus Abbas Rector cenubii[*] *S. Benedicti in castro Cassino, ubi ipse corporis sepultura locum veneratione dicavit; missa ad nos legatione petiit piam celsitudinem nostram, ut ob Dei reverentiam, & animæ nostræ mercedem ad augmentum utilitatis ejusdem S. loci, & supplementum necessitatum ibidem Deo famulantium, quasdam res congruentia ibidem necessarias conferremus, quas quidem homines Godelpertus, & Godelprandus, & Dagari fratres, seu Lupus, ut Ursus, similiter fratres nec non Cāponi, Ansari, & Alipertus a nostris finibus fuga labentes Benevento nostrorum prædecessorum infidelitate petentes nostro Fisco jure dimiserunt. Verum etiam quemdam pratum vocatum Cervarium cum terra, quæ fuit cuidam servo nostro Leonino nomine, cum quodam servo nostro Lispulo nomine, & uxore sua, seu filia & Nurus, vel nepotes, cum substantiola sua, super quam residere videtur, vel quicquid ipsi habent; quod pratum & servi, vel terra pertinent jure fisci nostri de Sala civitatis Marsi: cujus petitionem nos animæ nostræ mercedis proficuam recolentes, libenter annuimus, effectuosaque deliberatione perenniter mansuram hac nostra auctoritate perfecimus, sed ut per futura tempora nullam refragationem indequis inferre valeat, & rerum conlaterationem, & servorum nomina*

[*] Cœnobii.

in

in hac nostra inserere decrevimus. Terminia vero earumdem rerum hec sunt, de primo capite in via publica, a latere vero erga terram S. Benedicti, & revertente per viam supra S. Zenonem in descensu, & inde revertente a via plaja usque ad terram Aliperti, & Lupi, & inde revertente usque ad puteum, quod in ipsa Terre esse videtur, & usque ad pratum Aliperti, & Lupi suprajam dictis, & inde usque ad Stafulum, quod est erga monumentum de Cervario, & inde revertente ad Stafulo in descensu, usque ad terram Aliperti, & oxindo usque ad pratum Hilderici, & Ursi, & de uno latere usque clausuram S. Benedicti; aliud vero caput tenente in clausura S. Maria de Apinianici; Caput vero aliut tenonte in terra qua fuit Aidulfi aliut vero tenente in prato de cella S. Petri monasterii S. Vincentii, & de alio latere usque in flumen de casa Carini, & fino viam, que pergit in descensu ad portum, & revertente per flumen de super casa Walderamni & fine casa Willeradi, & Willemundi, usque terram ejusdem S. Benedicti cum Oratorio parvo S. Zenonis, cum omnibus casis, vineis, silvis, pratis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, pascuis, vel omnibus adjacentiis infra eadem terminia cum mancipiis ibidem pertinentibus, Aresuso scilicet cum uxore & filiis suis, & substantiola sua, quam a foris habet, Martino cum uxore, & substantiola sua similiter a foris, Maurum cum duobus fratribus suis, Lupo, & Formosiano cum uxoribus, & filii, ac substantiolis eorum, quas a foris habent. In Passiniano Lupo de Anio cum uxore, & filiis, & nurus, ac nepotibus, cum substantia sua, qua a foris ejusdem terminii habent, qui cum omnibus substanciis nobis devenerunt ex pertinentia prascripti Camponis, seu Acebrandum de Molisiano cum uxore, & filiis suis, & substantiola sua, qui nostra pertinentia devenerunt de suprascriptis Codelperto, & Godeprando, & Dagari clerici nec non Gisepertum, cum uxore, & filiis suis, Andepertum, cum nepote sua Petronia, & Urso cum substansiolis suis, qui nobis devenerunt de parte Ursi, & Lupi. Hac superius comprehensa ejusdem sancti loci potestati perenniter possidendum conferimus, sicuti nostro jure de suprascriptis hominibus parte devenerunt, qui pro prafata nulla eam amittentes fugam nostrorum priorum potestati se subtraxerunt. Pracipientes ergo jubemus, sicuti & perenniter mansurum volumus, ut nemo fidelium nostrorum parti prascripti monasterii de his omnibus rebus quolibet in tempore nullam inferre presumat molestiam, aut contrarietatem, sed sub omni integritate sicuti ibidem a nobis concessa sunt, & ac nostra auctoritate condonate perenniter ibi in utilitate ejusdem maneant monasterii, absque cujuslibet refragationem, aut quamlibet inquietudinem. Ut quoque hac nostra auctoritas pleniorem obtineat vigorem, & a fidelibus nostris diligentius observetur, veriusque credatur, manu propria subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum *Hlotarii gloriosissimi Augusti.*

Druclemirus Subdiaconus, atque Notarius ad vicem Egilmari recognovi.

Data VIII. Kal. Martias anno Christo propitio Imperii Domni Hlotarii pii Imperatoris XVII. Indictione XII. actum Papia Civitate, palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen. Adest sigillum cereum.

Ubi observandum plura Lotharium Latifundia quorum fines describit concedere. *Cum omnibus casis, vineis, silvis, pratis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, pascuis, vel omnibus adjacentiis infra eadem terminia cum mancipiis ibidem pertinentibus*; nominatisque mancipiis, prosequitur: *Hac superius comprehensa ejusdem Sancti loci potestati perenniter possidendum conferimus, sicuti nostro jure de suprascriptis hominibus parte devenerunt, &c.* quo constet, nullam sibi prorsus in ea bona mancipiaque Jurisdictionem authoritatemque reservare.

Sichardi vero donatio extat in regesto Petri Diaconi num. 197. fol. 86. estque hujusccemodi. Sichardi Donatio.

In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi. Nos vir gloriosissimus Sichardus Dei providencia Langobardorum gentis princeps motus omnipotentis misericordia pro redempcione anima nostra seu gentis, & patrie concedimus in monasterio beatissimi Benedicti quod situm est in castro Casino, ubi Authpertus reverentissimus Abbas regimen tenere videtur Waldum sacri nostri palacii, qui dicitur Martoranum quod habet fines de uno capite fine mare ab inde fine foce de Betrara, deinde fine Bena de pucin, & inde in terra monsonata, & inde bena de Cosa, & fine Cunione qui dicitur de Ippoli has fines discernit istum Gualdum a Gualdo ecclesia S. Martini de Prata, & inde fine Arenari, & fine tramite qui dicitur ferola, & fine bena de Carpinu, & fine Signaida de Cesa, qua dicitur Mauri, & inde in cerque signate, qua dicitur Caldarolu, & Benactola de Ficulcia, que est inter hunc Waldum, & fine de Puranetu, & fine flumine qui dicitur Fertore reconjungentes se in predicto mare, cum ripis, & aquis, & fusariis, & piscacionibus, & omnibus infra positis, sicut hactenus ad manus Palacii nostri pertinuit pertinet de mari passato, Arichis, Maripachis nostri in ea videlicet racione, ut amodo, & deinceps per hoc nostrum roboreum praceptum supradictum Waldum per designatos fines ipsum monasterium & ejus rectores securo nomine habere, & possidere, seu perfrui valeant, & a nullo de nostris judicibus, gastaldeis, vel a quibuscumque agentibus habeant aliquam requisicionem rectores pradicti monasterii ex prafato Waldo, sed perpetuis temporibus in integrum possideantur; Quod vero Praceptum concessionis ex jussione suprascripta potestatis scripsi ego Audoaldus Notarius. Actu Benevento in sacro palacio quinto anno, mense Junio, quintadecima indiccione.

Num. vero 198. fol. cit. continetur Rodegarii Ex Rodegarij.
Donatio quæ ita se habet.

In nomine Domini tercio anno Principatus Domini nostri Sicardi, mense Junio indiccione XII. *Ideoque, Ego Rodegari filio Rochildi de finibus cansina, cum benigno desiderio, atque cum ardentissimo amore cogitavi eterna premia adipisci, ut in aliquo angulo a conditore Domino gaudium invenire merear, & animam meam ab inferno liberari possim.*

Pro-

Propterea cum summa mente mea, & cum bona voluntate offero in S. Benedicto qua fundatus est in Casino castro, curte mea in terri, & alia corte mea in loco, qui dicitur laudanu, & alia Curte mea in locum qui dicitur Melasfanu, & alia corte mea, in Finaclito. Iste mee curti cum omnibus suis pertinenciis, case, terre, vinea, silvis, campis, in monte & inplanis cultu, vel incultu, cum finibus suis, & cum vie suo, & cum aque, & ubicumque aut quomodocumque habemus totum in integrum, ipse mee curte in supradicto monasterio tradidi. Unde mihi nulla reservavi, nec alicui homini reservare dico, & offero servi mei, nomine Cusino, & Urso, & mancipia mea nomine Aldeperga cum filii, & filie sue in possessionem deveniant in sancto Benedicto, & hoc repromitto ego Rodegari, & obbligo me meisque heredes vobis venerabilis Abbas Authpertus, vestrisque succesforibus, qui in beati Monasterio Benedicti regimen tenetis da omnes homines in antestare vel defendere, & si ego me Rodegari, vel meis heredibus, in antestare non potuerimus, & si ego vel meos heredes causare aut tollere voluerimus mille solidos Beneventanos componere obbligamus, & sic ipsa offersione firma permaneat, quam nos Rodegari sibi Dipertu notar. scribere rogavimus. Actu in confinu Cosina ante testes. Ego Rodegarius peregi. Ego Taunperto presbiter me subscripsi. Ego Audispertus me subseripsi, ego Giselperto me subseripsi. Ego Fridirissi me subscripsi.

Alie fidelium oblationes. Prosequitur Leo Ostiensis cap. 24. plures cœnobio factas donationes Abbatis Bassatii tempore, qui ab anno 837. ad 856. præfuit recensere, quas inter hæ sunt. *Agenardus Castaldeus Capuanus fecit chartam oblationis in hoc monasterio de omnibus omnino rebus substantia sua, qua possidere videbatur in territorio Capuano, & Teanensi, atque Calinulo cum servis, & ancillis, & universis, qua sibi jure hereditario competebāt &c. Similiter etiam quidam majo Telesinus ad extrema veniens tradidit se ipsum in hoc monasterio, cum omnibus suis &c. cum servis quoque, & ancillis omnibus in eisdem curtibus commanentibus, & universis eorum.* V. Mabillon. Annal. Tom. II. pag. 600. Agenardi donatio in regesto Petri Diaconi num. 199. fol. 86. a t. extat, estque hujuscemodi.

Agenardi oblatio. *In nomine Domini nostri J.C. an. decimo Principatus Sikenolfi Princeps langobardorum mense madius, indictione duodecima. Ideoque ego Ajenardus castaldus filius bona memoria Ralenolfii Maripass. Manifestum facio, quoniam Romoald consobrinus meus filius quam Ragenardi disposuit quantum habere visus fuit pro salute anima sua. In Capuanis finibus, & calinuli cum servis, & ancillis una mecum offeruit in Monasterio S. Benedicti, qui est situs in castro casino, ubi sacratissimum corpus ejus humatum est, in quo domnus Bassacius Abbas prasit pro salute anima mea, & Romoaldi consobrini mei sicut ab illo dispositum est omnia sua in finibus Capuanis, & Calems, vel Teanensi cum casis, curtibus, hortis, & omnibus territoriis cultum, & incultum, silvis, vineis, casis, pratis, pascuis, & omnia inferiora, & superiora, omnia, in integrum, & Molendinum supra fluvium vulturnum, qui appellatur Rispici subtus montem, ubi est ecclesia S. Viti, ut hac concessio in prefato monasterio firma & stabilis in eternum permaneat, & taliter nos Agenardus castaldus, & Raduini germani communiter fecimus, & te Urspertum notarium scribere rogavimus. Actum in Territorio liguriano feliciter. Ego Achenardus, ut supra egi, & me subscripsi. Ego Raduini, ego Lando castadu, ego Guarnecauso.*

Illa Majonis ibidem extat nu. 400. in hunc modum. *In nomine Domini tertio anno Principatus domini nostri............ Mense Januario quarta indictione. Ideoque ego majo filius quam Theosperti qui sum abitator in Bicu de Tremundi propinquo ecclesia S. Maria, qua nominatur de Graosora, dum me rejacere in lectulo, & recte me lioqui sencior, & ab alia infirmitate me circumdari timeo, ne me mors subito de hoc seculo tollat antequam pro anima mea judicare de cunctis rebus meis quod cogitavi pro Dei omnipotentis misericordia & pro redemptione anima mea optuli me in monasterio sanctissimi Benedicti, ubi nunc, Deo annuente domnus Bassacius Abbas in casino regimen tenere videtur in eodem itaque loco sancto me optuli cum curtis meis una qua est in Palianellu finibus Telesinis, & alia in finibus Alife cum ecclesia vocabulo S. Petri cum silva nostra circa eandem ecclesiam, & cum omnibus pertinentiis ipsarum curtium cum Servis quoque & ancillis omnibus in eisdem curtis manentibus cum silvis, & limitibus, & cum omnibus suarum pertinentes in eodem Venerabili loco cum me ipso tradidi, & subdidi ad permanendum, ut neque a me, neque a meis haredibus, neque a nullis quemquam hominum aliquando aliqua re, qua suprascripta est, tollere prasumat. Hanc offersionem firma permaneat in suprascripta ratione. Te Ragimprando Not. taliter scribere rogavi in suprascripta domo. Ego qui supra Majo egi. Ego Albuinus filius Rimeperti me teste subscripsi. Ego Johannes filius Franconi testis. Ego Anselmus filius Ursi testis sum, & subscripsi.*

Majonis donatio.

Hæc notatu digna habet Leo in fine cap. 29. ad supremam in suos subditos Cœnobii Cassinensis jurisdictionem vindicandam. *Porro demum pradicti principes Radelchis, & Siconolfus pactum divisionis principatus inter se firmantes, hoc monasterium Sancti Benedicti, & monasterium Sancti Vincentii extra sortem esse decreverunt, dicentes: Hac monasteria ad nos minime pertinent, quoniam sub tutela, & Immunitate dominorum Imperatorum Lotharii, atque filii ejus Ludovici constituta sunt.* Eadem refert vetus Chronicon S. Vincentii in Vulturno apud Duchesne To. III. pag. 687. Hujusce divisionis anno 851. factæ inter Radelchisum Sichardi olim principis Thesaurariom, vel a secretis, & Siconulfum Sichardi fratrem capitulare, pactaque edidit. Peregrinius in Hist. Princ. lang. pag. 85. ubi pag. 86. num. 4. hæc leguntur. *Omnium rerum Sanctarum ecclesiarum, episcopatuum videlicet, vel monasteriorum sub regula degentium, seu Xenodochiorum, ibi census rationes reddentur de suis singulis substantiis, ubi capita sunt earum, prater monasteria S. Benedicti, & S. Vincentii, qua sub defensione domini Imperatoris Lutharii, ejusque filii domini Ludoguici regis sunt.* Ex quibus optime clarissimeque cognoscas duo illa cœnobia, nedum principibus Lamgobardis subjecta noo fuisse, verum ne Italiæ quidem regibus, aut imperatoribus, sub quorum tantum protectione erant, eo modo, quo respublica modo Lucensis suprema est, licet Hispaniarum regis protectioni

Suprema jurisdictio Cassinensium probata evidentissime.

com-

commendata. Verum de imperatorum erga cœnobium Cassinense protectione alibi fusius. Nec est quod aliquis succenseat incassum ab imperatoribus petitam bonorum cunfirmationem, si nullum Jus illi in cœnobium Cassinense exercere potuissent, cum prudens quisque, rerumque humanarum experiens sciverit, non tantas fuisse Cassinatibus vires, ut jurisdictiones suas contra invasores defendere soli possent, nisi opem tulissent imperatores, Italiæ reges, quorum proculdubio muneris erat Cassinates defendere, quos semel, eorumque bona sub protectione sua receperunt. Nemo plane piissimis Galliæ principibus Carolo M. & Ludovico Pio succenseat, quod bona, ditionesque a Pippino Franciæ rege apostolicæ sedi donata confirmaverint, neque inde deducat, supremam non fuisse Romanæ ecclesiæ in subditos suos jurisdictionem. Quæ vero Leo narrat de divisione principatus Beneventani, deque cœnobii Cassinensis suprema jurisdictione confirmat Sigonius lib. 5. de Regno Ital. pag. 219. Mabillonius Tom. III. Annal. pag. 23. Ciarlanti in memoriis Historicis Samnii lib. 3. pag. 223. V. Baronius & Pagius ad annum 851.

Eamque ostendit præ cæteris Bertharius communito Cœnobio extructaque urbe.

Supremam porro jurisdictionem, potestatemque ineluctabili prorsus argumento demonstravit Bertharius ab anno 856. ad 884. Abbas Cassinensis, de quo hæc narrat Leo Marsicanus cap. 33. *Hic itaque reminiscens periculum, quod nuper a Saracenis sub suo predecessore, nisi Deus misericorditer avertisset, eidem loco acciderat: totum undique monasterium, quod sursum erat, muris, ac turribus firmissimis in modum Castelli munivit. Civitatem quoque ad radicem hujus montis circa monasterium domini Salvatoris construere inchoavit. Quo videlicet tempore dum supradicta mœnia Eulogi-Menopolis, idest Benedicti civitas construerentur, vir quidam, qui jam per septem annos præ valida infirmitate, lingua prorsus carebat officio, ita ut nullum penitus posset edere verbum, in ejusdem operis ministerio inter cæteras servierat &c.* Cui inter dormiendum beatus Benedictus apparens loquelam restituit. Hæc eadem ante Leonem scripserat Ignotus Cassinensis apud Peregrinium pag. 108. num. 19. cujus nos hic verba excribimus, ut ejus inde ætas innotescat. Habet ergo: *His temporibus Bassacius Abbas defunctus est expletis in regimine annis decem, & novem, cujus quale, quantumque fuit sursum deorsumque in ecclesiis studium, & ipsi* vidimus, qui scribimus, *& carmina illius nobis descripta resonant. Huic successit in regimine Bertharius Sacerdos ejus discipulus moribus, & vita strenuus, & omni bonitate conspicuus. Castelli sursum munitionem ipse ambiens, calicem ad honorem Dei officium operatus est, civitatem . . . . fieri voluit, & inchoavit. Et quomodo totis viribus contra Saracenos in Gaeta dimicavit, nostra plenissime comperit ætas. &c.* Ignotus itaque Bassacii Bertharii decessoris tempore vivebat. Subdit vero hic author num. 27. *Dum Eulogimenopolis urbis mœnia struerentur, unus quidam tunc ibi erat cum suis sociis in constructione civitatis. Is quondam præ nimia infirmitate lingua perdiderat officium, & per annos circiter septem omnimodo valuit proferre sermonem &c.* Verum a S. Benedicto sanatus est, ut ex Leone diximus V. Sigonius de Regn. Ital. lib. 5. pag. 123. & Mabillonius Annal. Tom. III. pag. 59. Civitatem a S. Berthario ædificatam S. Germani nomine, quod nunc temporis etiam obtinet, appellatam ex eo feruntur quod Ludovicus II. Imperator, quum monasterium S. Salvatoris ad propria reversurus transiret S. Germani Capuanæ civitatis Episcopi corpus, quod ab ejusdem incolis oblatum sibi fuerat secum deferens ipsius Sancti digitum, non caput, vel corpus, uti per errorem asserit Nuceus in notis ad cap. 33. nu. 705. & ad apud 39. nu. 725. ibidem reliquerit, non vero monasterio Cassinensi ut perperam ait Michael Monachus in Sanctuario Capuano pag. 122. Digitus quidem S. Germani capuani episcopi hactenus in collegiata insigni San Germanenti veneratur. Cæterum an hinc civitas a S. Berthario edificata S. Germani fuerit appellata in magno veterum scriptorum silentio, fides esto penes Authorem. S. Germani corpus modo extat in insignis Ordinis nostri cœnobiu S. Xisti Placentiæ, ut referunt Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ pag. 682. Petrus Ricordatus Hist. monaster. Die Prima in Ludovico II. & lectiones in festo S. Germani Placentiæ recitari solitæ.

Non una civitas ad cœnobiorum munimen extructa.

Non unum extat civitatum: quæ pro Monasteriorum munimine constructæ sint apud Historicos exemplum, præter enim hanc nostram a sancto Berthario excitatam, celebres sunt civitates Montis Regalis, & Pactensis in Sicilia, Mardeburgum, Spira, Argentoratum, Salisburgum, Moguntia, Nimega, Monasterium, Campidona, Fulda, Sangallensis, alique plures in Germania, Bobium in Ducatu mediolanensi, aliaque quædam in Hispania, ut fusius videre est in Historia templi, ac monasterii montis Regalis ab eruditissimo amico nostro D. Michaele del Giudice Abbate Ordinis nostri concinnata pag. 17. Tractatus de statu veteri, & præsenti Archiepiscopatus Montis Regalis; atque Mabillonius de cultu soli Germanici per Benedictinos disserens in præfatione ad seculum III. Parte I. pag. 32. & seqq. §. 5. ait. *Duo in Germania præstitere majores nostri in reipublicæ Christianæ utilitatem, nimirum conversionem gentis, & ecclesiarum episcopalium institutionem; studia vero in clericorum, & secularium commune emolumentum: quartum in habitatorum commoditatem, nempe ipsius soli Germanici prope deserti cultum, & ornamentum primo loco occurrit Buchonia Solitudo quondam ingens in Francia Orientalis, & Turingia confinio. At postquam eo in saltu Bonifacius Monasterium Fuldense construxit, ex horrore illo emersit urbs, & regie non ingrata. Testis hujus rei Lindgerus in Actis S. Gregorii Abbatis in hæc verba. Sturmi venerabilis Abbas unus ex numero illo electorum Dei, qui ex sancti Bonifacii disciplina profecti, quantum profecerit in eremo, Bocauna Silva testimonium est, quæ prope omnimodis inculta erat, ac deserta, nunc autem ab Oriente usque ad Occidentem, a Septemptrione usque ad meridiem ecclesiis Dei, & electis palmitibus monachorum impleverunt. Inde nomen a Pago Buchonia relictum, auctore Candido in vita S. Egilis. Idem præstitit Bonifacius Variis in locis tam per se, quam per suo, aliisque e nostris post eum. Quid enim quondam Corbeja, quid Brema modo urbes in Saxonia? Quid Fritislaria, quid Hersfeldum opida in Turingia? Quid Saltzburgum, Frisinga, Ciste-*

Dissertat. D tum

tum urbes episcopales in Bajoaria? Quid oppida S. Galli, & Campidona apud Helvetios? Quid numerosa alia oppida in tota Germania? horrida quondam solitudines, & latibula ferarum, nunc hominum amenissima diversoria, postquam ea nostri labore, & industria sua excoluerunt. Facile esset id etiam de aliis provinciis, ac regnis demonstrare, sed ista in exemplum sufficiunt, ut intelligant omnes ex Benedictinæ familiæ propagatione, quid emolumenti, & ornamenti regnis Christianis accesserit.

Aliæ concessiones, Leo Ostiensis cap. 34. quasdam donationes refert cœnobio Cassinensi factas, quasdamque a S. Berthario factas concessiones, quas inter *concessit etiam Suabilo Gastaldeo Marsorum usufruendi diebus tantum vitæ ipsius, ecclesiam S. Cosmæ de Civitella cum colonis, & servis, & ancillis &c. cum duabus aliis Ecclesiis idest S. Maria in Ellereto, & S. Leucio in Muscosi cum servis nihilominus, & ancillis &c. Stephanus quidam genere Capuanus obtulit in hoc loco sancto per diversa loca, curtes octo cum Servis & ancillis, atque Colonis ad easdem curtes pertinentibus.*

Capite vero 36. hæc scribit. *Tunc Ludovicus rex generale edictum in universas regni sui partes dirigens, ut nullus omnino esset, qui se ab hac expeditione subtraheret. Anno Domini 866. immensum congregavit exercitum, simulque cum domna Angelberga augusta coninge sua iter arripiens Beneventi fines per Soram ingreditur, ac mense Junio pervenit ad monasterium hujus sanctissimi patris, quod de-* potissimum Ludovici II. *orsum est, ubi a venerabili Abbate Berthario universis monachis illi procedentibus, maximo cum honore susceptus est. Die altera montem adoraturus ascendit, ibidemque magna nihilominus honorificentia a fratribus est receptus. Cumque universum cœnobium circumiens perlustrasset, & optime satis edificatum laudasset præceptum confirmationis totius Abbatiæ juxta quod sui predecessores Imperatores jam fecerant, beato Benedicto faciens, & regalia inibi conferens munera, fratribusque se multum commendans, descendit.* Pauloque post aliam donationem refert Leo noster à Ludovico cœnobio nostro factam. Longe vero ante eum Ignotus Cassinensis testis oculatus apud Peregrinium pag. 101. nu. 7. eadem hisce verbis testata reliquerat. *Imperator Hludovicus augustus cum uxore sua pariter gloriosa Angelberga augusta Benevento properantes Junio mense ad Monasterium veniunt sanctissimi Benedicti Patris, ubi a venerabili Berthario Abbate cum Sacerdotali officio lampadibus, & thimiamatibus, nec non & Fratrum laudibus honorifice susceptus est. Ascendens autem montem, ubi dicti almi patris pii Benedicti sacrum corpus humatum est pari gloria ibidem susceptus aliquid ibidem sancto & bene conferens munere dictum omne cœnobium conspiciens laudabiliter admiratus descendit.* Et Erchempertus num. 32. Historiæ suæ apud eundem Peregrinium hæc scribit. *Lodoguicus &c. Beneventi fines per Suram ingreditur atque pius monasterio Benedicti Beati applicuit, quo ad eum legati de diversis urbibus, venerunt, inter quos Landulfus jam dictus, & nepotes sui ex diverso venerunt. Susceptis igitur Augustis, hoc est vir, & conjux a Berthario venerabili Abbate officiosissime &c.* Ubi advertendum neque Ignotum Cassinensem, neque Erchempertum coævos scriptores, oculatosque testes referre a Ludovico eo tempore confirmata Cassinensis Abbatiæ Bona cum Cassinum invisit, sed Ignotus tantum num. 19. de Berthario loquens ait: *Quomodo autem suos dilexit Commissos, & quatenus pro ipsis decrevit præcepta indicant cœnobio facta Imperatorum.* V. Baronius anno 866. Mabillonius Annal. Tom. III. pag. 134. Sigonius de regno Italiæ lib. 5. pag. 229. qui privilegium Ludovici eo tempore concessum referunt, quo Leo scribit.

Privilegium autem Ludovici ex regesto Petri Amplissimum privilegium. Diaconi num. 105. fol. 46. integrum pro more hic damus.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni Hludovicus Dei gratia Imperator augustus omnibus Fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ, nostrorumque presentium, ac futurorum noverit devotio, Bertarium religiosum Abbatem de monasterio S. confessoris Christi Benedicti de castro Casino nostram adisse celsitudinem, petens, ut ob Dei amorem, & animarum nostrarum remedium per nostrum preceptum in eodem cœnobio confirmaremus omnia precepta regum, & imperatorum. Nec non monasteria virorum, & fœminarum. Cellas quoque, & universas ecclesias, possessiones quoque, ac familias inibi a religiosis, & Deum timentibus viris concessas, amore igitur Divino accensi, necnon consultu, & interventu Ingelberga dilectissimæ conjugis nostræ, ac pro eo quod viriliter Sarracenos obpugnastis prælibato cœnobio Christi confessoris Benedicti per hujus programmaticis cautionem prout juste, & legaliter possumus confirmamus omnia privilegia . . . . præcepta quoque regum, & Imperatorum, nec non monasteria virorum, & puellarum & cellas, res quoque, & familias inibi a religiosis, & Christianissimis viris quolibet modo concessas nominatim omnia prædia circa ipsum monasterium adjacencia per confinia, & loca antiquitus determinata in territorio Aquinensi, incipiente ab ipsa cosa, quomodo se jungit cum ipso flumine, & vadit per mediam Serram de Monte S. Donati, & exinde descendit super Monticellos de Marri, & usque ad illos Pesclos, qui sunt ad pedem de montis de Balba, & quomodo vadit exinde per duos Leones, & inde per Serras montis super casale, & per ipsum montem usque ad villam de Gariliano, & de Gariliano usque ad Pesclum, quod dicitur cripta imperatoris usque ad flumen, & omnia adjacentia juxta ipsum flumen de rebus ipsius cœnobii, qua flumetica nuncupantur confirmamus etiam in perpetuum eidem venerabili loco omnes res, & proprietates, quas eadem ecclesia juste, & legaliter tenet, vel habere potest in finibus Pennensis, & in finibus de Aprutio, usque in firmo, & in finibus Teatensi, usque in flumen Trinio, & in finibus Balba, & in finibus Marsi, & in finibus Furcone, & in finibus Amiterno, & in finibus Reatine, & in finibus Cieuli, una cum famulis, servis, & ancillis cartulatis præferendariis colonis, & colonabus, aldionibus & aldiabus, castellis, ecclesiis, cappellis, cellis, terris, cultis, & incultis, agris, campis, pratis, pascuis, silvis, vineis, salectis, cannetis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, molendinorumque locis, montibus, alpibus, planiciebus, vallibus paludibusque quæsitis, & inquirendis, mobilibus, & immobilibus rebus, omni-

busque

busque pertinenciis, qua dici, vel nominari possum prataxata ecclesia beati Benedicti, & Berthario venerabili Abbati, ejusque successoribus, qui pro tempore fuerint pastores, atque rectores ejusdem monasterii ex integro confirmamus, & corroboramus, & per nostra auctoritatis preceptum stabilimus, ut jure ecclesiastico habeant, teneant, firmiterque possideant omnium hominum contradictione remota statuimus videlicet, ut nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, seu quilibet reipublica exactor homines ejusdem ecclesia injuste angariare, vel flagellare, seu res ecclesia tollere aut illam divestire audeat. Et si aliquis per falsas cartulas res ecclesia alienare desiderans, vel alienavit, & liceat rectoribus jam dicta ecclesia per Sacramentum, & testimonium bonorum hominum circumanencium se defendere juste, & legaliter illas res ecclesiam pertinere, & sic easdem res ad jus, & dominium ecclesia redeant. Quicquid etiam deinceps divina pietas ipso loco voluerint augere ad causas audiendas, vel fredi, aut tributa exigenda, vel mansiones, aut paratas faciendas, vel fidejussores tollendos, aut homines ipsi monasterii tam liberos, quam servos, seu cartelatos, vel offertos, & qui super terram ipsius monasterii resident nullatenus distringendos, nec ullas rediviciones, aut illicitas occasiones imperpetuum requirere audeant, & Quicquid fiscus ex jure jamsati monasterii pars publica sperare poterat pro anima nostra mercede, luminaribus ipsi venerabilis monasterii nostra maneat aucteritate concessum. Nec non eciam a nobis addi, confirmari placuit, ut ex omnibus rebus vel mancipiis ex ipso Monasterio pertinentibus cartulatis, vel offertis liberos, atque Servos, ubi pars ipsi monasterii elegerint, atque acclamaverint ministri, vel exactoribus publicus per tres, aut duos circamanentes, atque consistentes veraces homines, quos ipsius monasterii Monachi adclamaverint inquisicio fiat, qualiter rei veritas facilis investigetur, & Monachi ipsius monasterii citius suam valeant Justiciam consequi, ita ut post facta inquisitione, rem, quem clamaverint pradictos veraces homines jam dicto pertinere monasterio liceat Monachi quiete possidere, & nulli licet Monachis se pradicto monasterio in palacio quorumcumque taliter respondere, ut a Sacramentum compellantur. Si vere de servis, aut ancillis, vel de quibuslibet rebus orta contentio fuerit, liceat Monachis ejusdem monasterii ipsos retinere quousque in nostram, seu de Undecessorum nostrorum prasenciam veniat, & ibidem ceram nobis positi deliberentur. Quicumque autem adversus hanc nostram imperialem institutionem ire temptaverint, aut ea, qua supra memorata, vel comprahensa sunt minime observare, qui fortasse violare, aut dirrumpere temptaverint sciat se pena persolviturum Abbatibus ipsius monasterii, & munitate nostra, quam in omnibus constituimus ecclesiis, scilicet libras auri obtimi centum. Pracipimus etiam ubicumque repertum fuerit ex rebus ipsius Monasterii, vel callis illicitas, atque damnosas, seu inutiles conscriptiones, vel commutationes evacuentur, & ad his, vel potestate ipsius monasterii restituatur. Ut autem hac nostra imperialis praceptio per futura tempora firmiorem obtineat vigorem, manus nostra subter firmavimus, & anulo nostro sigillari.

Signum Domini gloriosissimi.

Ludovici Regis.

Ductremirus subdiaconus, atque notarius ad vicem Egilmari recognovi. Data nono Kalend. Marcias anno Christo propicio imperii domini Ludovici pii Imperatoris septimodecimo, indictione tertia decima, Actum civitate Benevento, in Dei nomine feliciter. Amen. Ludovicus Dei gratia imperator augustus.

In hoc itaque privilegio cum omnia imperatorum diplomata cœnobio Cassinensi concessa, tum amplissima verborum formula omnia monasterii bona confirmantur, quæ in Aprutio citeriori, ulteriorique possidebat, una cum servis, & ancillis, aldionibus, & aldionabus, quodque magis est, confirmantur oppida, aliaque omnia illis annexa, ut sunt pasqua, aquæ, molendina, piscationes, aliaque ibi notata, quæ Ludovicus jubet, ut Cassinenses Monachi, jure ecclesiastico habeant, idest omnino libere, nulloque vectigali principibus laicis soluta, vel ulla subjectione exhibita, quod luculentius illis verbis explicat. Ut nullus Dux &c. ad causas audiendas &c. cum aliis, quæ sequuntur, inter quæ hæc potissimum adnotanda: *Aut homines ipsius monasterii &c., & qui supra terram ipsius monasterii resident nullatenus distringendum &c., & quidquid fiscus &c.*

Omnes hoc privilegium sinceritatis characteres præ se fert, cum ejus Initialis formula cæteris ejusdem Ludovici diplomatibus conveniat. Vid. Mabillon. de re diplomatica pag. 82. Non adnotatur incarnationis annus, cujus usus nondum in imperatorum diplomatibus eo tempore invaluerat, nam primus usurpavit Carolus Crassus, ut ostendit Mabillon. ibidem pag. 205., & 206. Annus decimus septimus Ludovici optime cum annis ejus imperii, atque Christi 867. congruit. Ludovicus enim Romæ a Leone IV. sub initium Decembris anni 850. coronatus fuit imperator, quare decimus septimus imperii ejus annus Christi anno 867. respondet, quo Ludovicus Februario mense Beneventi versabatur. Ignotus enim Cassinensis coævus scriptor post ennarratum Ludovici in Cassinum adventum mense Junio anni 866. ut inter omnes chronologos post Leonem Ostiensem convenit, testatur, imperatorem post captam Capuam, Salernum, aliaque in loca contendisse, deindeque subdit: *Mense autem Decembris, Dei omnipotentis opitulante gratia ingressus est Beneventum*; anno quidem decimo septimo Augustalis imperii sui, atque infra: *In cujus obsequium cum esset ibidem Bertharius Abbas, nam illic in sancta Sophia inchoatum fuerat Oratorium a prædecessore suo reverendissimo viro Bassacio, quod omni studio perfecit, & in honorem sancti construxit Benedicti. Dedicatum autem a Stephano Theanensis sedis episcopo, & ab Angelari Levita studio opus perficitur.* Erchempertus etiam ait num. 32. post narratam Capuæ obsidionem, subjugationemque, quæ anno 866. evenit, addit de Ludovico: *Hoc quoque ita pacto*

Quod est Genuinum.

a Guaiferia omni sine sponsione prius Salernum, & sic demum ab Adelgiso Beneventum exceptus est, Et num. 33. *Sequenti autem anno multis fultus auxiliatoribus Barim perrexit, atque cum satellitio Saudague augustalis exercitus pugnam commisit &c.* idest anno 867. Neque potuit certe Ludovicus mense Februario ejusdem anni quo ad hiberna milites contineri solent, Barium pergere, neque apparatus omnes, commeatusque brevi admodum duorum mensium tempore quibus Beneventi manserat, presto habere ad gravissimam Barii obsidionem moliendam.

Illud Eruditi norunt quatuor fuisse epochas, a Ludovico in suis diplomatibus consignandis usurpatas, quarum prima anno congruit 844., quo Langobardorum rex coronatus fuit a Sergio II. altera incipit anno 849., quo a patre Lothario Socius imperii adscitus est. Tertia repetitur ab anno 850. quo circa diem Decembris secundam a Leone IV. Romæ Imperator est coronatus anno 850. Quarta denique sumitur ab anno 855. quo Lothario patre demortuo solus imperator remansit. Fuse de hisce epochis disserit Pagius ad annum 844. nu. 4., ubi hæc habet prope finem ejus numeri; *Quatuor harum epocharum exempla passim infra occurrent, & a nobis evidenter declarabuntur, eo magis quod secunda, & tertia huc usque inter se satis distincta non fuerint, idest anno 849. nu. 14.* De hisce epochis agit etiam anno 850. nu. 5. & 6., anno 853. nu. 12., anno 855. nu. 14., ubi prope finem ait: *Porro Ludovicus secundus anno imperii modo ab anno 849. quo a patre imperator nuncupatus est, modo ab anno insequenti, quo Leo quartus eum Romæ coronavit, & modo a die mortis patris numeravit: Unde ut ejus diplomata certo suis annis reddi possint in fronte cujuslibet anni imperii ejus annos a tribus illis epochis deductos exhibebimus*. Vid. Mabillonius de re diplomatica potissimum pag. 440., & Annal. To. II. pag. 687. & Tom. III. pag. 43. Cum itaque Romæ Ludovicus fuerit imperator coronatus, ut minimum die secunda Decembris ann. 850. primus imperii ejus annus desinit mense Decembris anni 851. Hincque optima est. Ignoti nostri supputatio, qui annum 866. mense Decembri dacimum septimum imperii Ludovici annum collocat, nempe inchoatum. Indictio tantum in hoc privilegio falsa est, quæ anno 867. non decimatertia, sed decimaquinta erat. Verum potuit hic error in ipso originali irrepsisse, nedum in apographo, cum plurimi Indictionum errores in monumentis etiam sincerissimis extent, vel quod forte irrepserint, vel quod indictionum initium pro libidine a notariis olim fuerit usurpatum, ut observat Pagius anno 850. num. 5. Mabillonius de re diplomatica pag. 178. 179., & alibi sæpe Perez in Dissertationibus ecclesiasticis pag. 264. Petavius de Doctrina temporum To. II. lib. XI. cap. 41. pag. 199. Du-Cangius Verbo, Indictio.

Regius Portulanus Terræ laboris anno 1557. contendit, Portulaniam ditionis Cassinensis ad regium fiscum spectare, neque hoc contentus, de facto vetustissima possessione monasterium deturbavit. Quæstione itaque hac de re instituta in tribunali Regiæ cameræ summariæ monasterium ad sui munimen plura præsentavit privilegia, aliasque scripturas ab Archivo Cassinensi extractas, de quarum comprobatione cum instarent regius Fiscus, atque Portulanus, monasterium Cassinense archivum invisurus adiit Thomas Salernitanus Præsidens regiæ cameræ summariæ, deinde Regens Præsidens, Sac. consilii creatus qui hanc edidit citationem.

Thomas Salernitanus Præsidens regia Cameræ Summariæ, & Commissarius infrascriptæ Causæ &c. Porteriis dicta regia camera. Quoniam Procurator Sacri monasterii Casinensis intendit præsentare in dicta regia camera, & coram dicto domino Commissario, in causa in ea vertente inter regium Fiscum, & Mag. Alfonsum Rosa regium Magistrum Portulanum provinciarum Terræ laboris, & Comitatus Molisii ex una, & præfatum sacrum monasterium ex altera, de & super petitione Portulaniæ civitatis Sancti Germani, & castrorum copias extractas, & exemplatas a nonnullis regestris, & libris ipsius sacri monasterii, & instatur pro comprobatione facienda cum dictis regestris, & libris coram præfato Magnifico domino Commissario, ut ipsis possit fides adhiberi, ea propter intimetur Magnifico procuratori Fiscali, quatenus infra dies tres post præsentium intimationem, immediate sequentes, comparere debeat in dicta civitate S. Germani, vel alium loco sui nominet, & deputet; qui compareat in loco prædicto coram dicto magnifico causæ Commissario, ad audiendum, & ad videndum collationem faciendam dictarum scripturarum cum prædictis regestris, libris, & scripturis, alias, &c. Datum in prædicta civitate S. Germani die vigesima quarta Martii 1559. Thomas Salernitanus.

Inter alia vero privilegia coram hoc judice comprobata, fuit istud Ludovici II., quod in processu hujusce litis reperitur pag. 308. in Banca Decii Raparii. Ludovicus hic filius fuit Lotharii I. & Irmingardis filiæ Comitis Hugonis, quæ Lothario anno 821. nupserat, teste Eginhardo in Annalibus. Post patris obitum solus ad annum 875. imperavit, V. Mabill. Baron. Pag. aliique ad annum 875.

Alia Beneficia Cassinatibus a Ludovico facta.

Prosequitur Leo cap. 39. alia beneficentiæ Ludovici erga Cassinates monimenta hisce verbis describere: *Cumque in reversione sua (Ludovicus) apud S. Apollinarem Ravennæ remoraretur, adiit eum Angelarius tunc monasterii hujus præpositus, proclamationem faciens de Cella S. Mariæ in Maurinis sita in comitatu Pennensi, quam videlicet Hildeprandus Dux, tempore Karoli regis ante centum circiter annos, interveniente Beniamin Monacho in hoc cœnobio, præcepto suo firmaverat: modo vero essent aliqui, qui quasi ex parte ipsius imperatoris res ipsas se tenere astruerent, mox imperator rei ejusdem cognita veritate, & prædicti Angelarii precibus inclinatus, scripsit, & Imperiali auctoritate præcepit, ut nullus deinceps ex eadem cella aliquid retinere, vel attemptare, neque ex sua, neque ex alicujus alterius parte præsumeret, sed quieta, & omnimodis libera in pristinum dominium cœnobii nostri rediret, cum portu scilicet suo, & Foce de Gomano, & cum omnibus omnino pertinentiis, & finibus suis, id est ab Atria, usque Gomanum, & usque in fluvium, qui dicitur Plamba, & usque in mare cum ipso littore, ad piscandum, & cum Gualdo de Bolejano, media videlicet terra insimul undecim circiter milia. Insuper etiam præcepit Celso*

cuidam

cuidam Præposito, & Grimaldo episcopo, at simul cum eodem Angelario mox venirent, eumque ad utilitatem loci hujas ex parte sua de his omnibus investirent præcepto, & sigillo suo super hoc illi concesso, ne quis unquam ista removere presumeret &c. Per hos etiam dies Adelchis princeps Beneventanus rogatus a Criscio Præposito S. Sophiæ per præceptum concessit huic Monasterio totam omnino substantiam Potonis cujusdam nobilis, cum omnibus rebus, ac pertinentiis suis. Idem quoque Præpositus alio præcepto adquisivit ab Ajone principe cuncta, qua Poto Gastaldeus filius prædicti Potonis possidere videbatur in pertinentiis Alifanis, & Telesinis, ad opus videlicet, & utilitatem monasterii hujus &c.

Ut constat ejus Diplomate.

In regesto Petri Diaconi nu. 114. fol. 50. a t. extat illud Ludovici præceptum, quod hic damus.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni. Ludovicus divina ordinante providencia imperator augustus; Omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ, nostrerumque tam præsencium, quam, & futurorum comperiat industria. Quia cum positi essemus prope urbem Ravennatem ad S. Apollinarem ibi venit nostri præsenciam Angelarius Monachus, & Præpositus ex cœnobio S. Benedicti, dicens quia sunt homines, qui ex nostra parte teneant aliquid ex rebus cellæ ipsius Monasterii sita in pago Pinnense, locum nominatur Maurini, quam Hildeprandus Dux interveniente, & suggerente Beniamin monacho in ipso cœnobio per suum præceptum confirmavit, & deprecans Majestatem nostram, ut pro Dei amore præfatas res jamdictæ cellæ concederemus, cujus precibus inclinati præcipiente præcipimus, ut nullus deinceps ex nostra, sive ex alia parte aliquid de jamdicta cella teneat, vel invadat, sed liceat servos Dei sub integritate tenere, sicuti in venerabili loco concessum est; Id ipsum autem præcipimus Celsi Monacho, & Præposito monasterii S. Trinitatis, ut junctus cum Grimoaldo venerabili episcopo, cui per nostram epistolam hoc intimavimus, at pariter pergerent, etiam dictum Angelarium investirent cum omni sua integritate de præfata cella, cum ipso Proposito, vel omnibus adjacentiis suis. Si quis autem, quod minime credimus de hoc per hanc nostri præcepti paginam concedimus, aliquid sive in rebus, sive in Porto molestaverit, aut minuere præsumpserit triginta libras argenti ad pars ipsius monasterii componat, & ut verius credatur, anulo subter jussimus sigillari. Giselbertus presbyter, & notarius, ex jussione domni Ludovici serenissimi imperatoris Augusti scripsi. Actum prope urbem Ravennam ad Sanctum Apollinarem. Data vero anno domni Hludovici imperatoris augusti XXIV. mense Martio per indictionem septimam. Hludovicus gratia Dei Imperator Augustus.

Annus imperii vigesimus quartus Ludovici anno 874. optime quadrat, cum is anno 850. die secunda Decembris fuerit coronatus, atque indictio illi anno congruit. Imperator apud S. Apollinarem prope Ravennam eo anno commorabatur mense Martio, nam Mabillonius Annal. To. III. pag. 185. quædam refert ab eodem Imperatore pro monasterio Sancti Clementis Casauriensi prope Piscariam dioecesis Pennensis apud S. Apollinarem data privilegia anno 874. III. Kal. Majas.

Concessio Ajonis Principis.

Concessio Ajonis Beneventani principis originalis extat in nostro archivo, eamque, quod notitias quasdam historicas contineat, integram damus.

✠ *In nomine Domini Dei Salvatoris Jesu Christi. Concessimus nos vir gloriosissimus Ajo Dei providentia Langobardorum gentis princeps per rogum Radelchis dilecti germani nostri tibi Criscio medico nostro atque Præposito ad parte monasterii S. Benedicti quod situm est monte Casino hoc anima nostri salati, & . . . . . omnibus rebus omnibusque pertinentiis quibus fuit Potoni filii Potitionis infra finibus Alifanis, & Telesinis, pro quo ipse Poto in anima domini Adelchis Principis dilectissimi genitoris nostri consilio interfuit, eumque interfecit, & legibus omnibus ejus rebus, & facultatibus nostra devenit potestati, in hac videlicet racione, ut amodo, & deinceps per hoc nostrum roboreum præceptum superius de dictis omnibus rebus, hac pertinentiis eodem S. Benedicti cœnobio, ejusque Rectores habere, & possidere valeas, & nullo ex nostris Judicibus idest Comitibus, Gastaldis, vel a quibuscumque agentibus præphate monasterio habeas aliquam requisitionem, sed perpetuis temporibus possideas. Quod vero præceptum concessionis ex jussione supradicta potestatis scripsi ego Petrus Notarius. Actum Benev. primo anno mense Majo, tertia indictione feliciter.*

De hoc Ajone agit Chronicon S. Sophiæ Beneventi ab Ughellio editum. Tom. X. Ital. Sac. col. 419. & p. 464. Privilegium Ajonis extat: Vid. Peregrinius in Historia Princip. Lang. Sigonius lib. V. fol. 236. & lib. 6. fol. 254. Ciarlant. lib. 3. fol. 231.

Polypticon Berthari.

Regiminis sui tempore Bertharius polipticon rerum omnium, quas in comitatu Teatino; & Pennensi cœnobium Cassinense possideret conficiendum curavit, quod in regesto Petri Diaconi nu. 201. reperitur, illudque integrum ex Leonis Ostiensis cap. 45. damus, ut quantum jam late pateret cœnobii nostri ditio, ex minima hac parte veluti ex ungue leo, constet. Habetur itaque in Chron. Cassinensi cap. 45.

Non autem videri superfluum est, si hoc in loco memoratorium, quod prædicti Abbatis Bertharii, studio gestum reperimus de rebus, & cellis hujus monasterii apud Marchiam in Teate dumtaxat, & Penne consistentis, quæ B. patri Benedicto a sanctæ memoriæ regibus HCarolo, Pipino, Lothario, atque Ludoico, seu a cæteris quibusque fidelibus hactenus concessa noscuntur, annectimus. Quandoquidem quæ specialiter a singulis quibusque collata sunt incensis plerisque eorum oblationibus ignoramus. Primum scilicet est monasterium sancti Liberatoris, quod situm est in Comitatu Teatino supra fluvium Laentum ad radicem montis, qui dicitur Majella, cum ecclesia S. Angeli, quæ est in latere Montis plani, cum integro eodem monte, & cum castello S. Angeli, cum universis suis pertinentiis, & curte, quæ dicitur casale Prandi, & curte de Garifuli, & castello Sancti Petri, & curte S. Januarii, & valle plana, & Luciano cum omnibus omnino pertinentiis, ac rebus suis, intra hos videlicet fines. Ab uno latere finis torrens, ubi dicitur Cripta latronis, qui est sub ipso monticello, vocabulo Saracenico, qui modo nominatur Pratoriam, & quomodo ascendit inde ad ipsum Staphilum de Majella, qui dividit inter Regalia, & causam Sancti Benedicti. De alio latere quomodo descendit inde in aquam Frassiningam, & sicus mittit in rivum, qui dicitur Bacinnsium, hinc

vero ab ipso Fossata in puteum de Capetano, inde in fossatum s. Jannarii, & in Rosensem, De alia latere finis Bisara inde in viam, qua vadit in Lacuna supra Sanctum Donatum, hinc in Ficarium, inde in Fassatum de s. Lucia, & ascenais per aquam frigidam in limitem do monte plano, & sicut vadit sub ipsis limitibus in fossatum Garifuli, & Ita mittit in Alento, inter quos utique fines nullam omnino sibi reservationem predicti reges fecere, quia tota hac pertinentia regalis fuit excepta ecclesia s. Vitalis cum pertinencia decem dumtaxat modiorum, qua pertinet ad Episcopum. Deinde ecclesia s. Maria in Baesianio cum pertinentia sua, ecclesia s. Felicis in Pastoricio cum finibus, & pertinentiis suis, qui habet fines ab uno latere flumen Piscaria, de altero Lavinum, de altero Ripas de Turri cum ipsa curte, ibi est ecclesia s. Benedicti, de altero vero fontem de Troja quomoda descendis in Lavinum. Ecclesia s. Vits supra Flumen Lavinum, ecclesia s. Helia in Sclangaria, cum pertinentia sua, qua est viginti milia modiorum. Curtis de Caramanico. Monasterium s. Comitii juxta rivum Arulum cum multis possessionibus, ecclesiam s. Felicis in Pulveria, cum medietate ipsius curtis per fines suos, idest ab uno capite monumentum, ab altero pradicta Piscaria, ab altera terra s. Thoma, ab altero Rosentem, quomodo mittis in Piscariam; Qua omnia Ysolgarda comitissa obtulit beato Benedicto, ecclesiam s. Calixti, s. Mammetis cum tota curte de Iliano, s. Marci, s. Maria in Pontiano, cum terra modiis DCIII, insula, qua est intra Pomarium, & castrum, quod dicitur Calcaria, cum terra modiorum circiter CCCC. Ecclesia s. Eleutherii, & s. Pauli in pertinentia de Boclanico loco, qui dicitur Rupi, cum terra septingentorum octoginta modiorum. Ecclesia s. Herasmi in Cerreto plano cum pertinentiis, & finibus suis, ac molendinis omnibus, qua intra ipsos fines constructa sunt, cum ecclesia s. Salvatoris, & s. Martini, ecclesia s. Benedicti, & s. Maria, & s. Comitii, & s. Silvestri in loca, qui dicitur in Orni, cum omnibus finibus, ac pertinentiis earum. Hanc ecclesiam s. Silvestri construxit quidam Rainerius, & obtulit eam beato Benedicto cum omnibus pertinentiis suis intra hos fines. Ab una latere finis ipsa Benua, ab altero septem via. Ab altero alia Benua, que se simul conjungunt. Fara Majonis, & Fara, qua dicitur Biana cum finibus, & pertinentiis earum. Hic Majo fuit consanguineus Poterici prapositi s. Liberataris, sub pradicto Abbate, & obtulit in hoc Monasterio eandem Faram, qua continens est insimul quinque milium octingentorum modiorum terra. Curte s. Calixti cum omnibus suis. Ecclesia s. Petri in loca, qui dicitur Mallianellum, cum omnibus pertinentiis, ac finibus suis, idest a capite fossatum della Vite, a pede viam de ipso puteo, ab hunc latere Benuam, ab altero fluvium de Argelli, quam etiam pradictus Majo hic obtulit. Intra quos fines est ecclesia in honore s. Mauri, & monasterium s. Renati, quod situm est inter Antonianum, & Pizzum Corvarium, cum omnibus pertinentiis suis. Ecclesia s. Calixti supra ipsum Laetum in loco, qui dicitur vallis cum terra modiorum sex milium sexaginta. Ecclesia s. Maria supra Faram de Laeta cum pertinentia sua, a capite videlicet via, a pede Laetum, ab utroque latere Fossatum, ecclesia s. Savini in Trevanico, & s. Clementis in Plombata. Ecclesia s. Salvii ibidem. Qui videlicet Salvius ex Campania natus, hujus Monasterii extitit Monachus, & tenuit pradictam ecclesiam s. Clementis in obedientiam, ubi cum defunctus fuisset, multa mirabilia Deus ad sepulchrum illius est operatus. S. Maria in Fluvio Foro, loco, qui dicitur Caunetum cum terra modiorum quatuor milium LX. In ipsa aqua de eodem foro molendina quattuor. Ecclesiam s. Petri in Jollianu cum mille quadringentis modiis terra, monasterium s. Severini. Ecclesia s. Menna in pertinentia de Ripe. S. Andrea in colle de Alve. S. Petri in loco, qui dicitur Ari. Curtis, qua vocatur Fenestre. Ecclesia s. Angeli ante Civitatem Ortanam cum modiis terra octingentis. Castellum de Ungo cum tota pertinentia sua, & intra ipsam pertinentiam Grosse, & medietas de civitate Tazze, cum tota pertinentia de Rapini, & Comino. Ecclesia s. Crucis in pertinentia de ipsa Roma cum mille quingentis terra modiis, & medietatem ipsius castri de Casale, cum pertinentiis suis. Monasterium s. Pancratii cum tota pertinentia sua, castellum de Preta, & Gessi, & Civitella, & Vallis s. Martini cum omnibus pertinentiis eorum, ecclesia s. Petri in civitate Teatina vetere, & ibidem juxta ecclesia s. Pauli, ecclesia s. Tecla intra eandem civitatem novam, cum ipsa porta, qua respicit ad Orientem, qua actenus porta Monacisca vulgo vocatur. Ecclesia s. Theodori, & ecclesia s. Salvatoris intra civitatem Aternum cum medietate, de ipso porta, quem supradicta Ysilgarda Comitissa obtulit s. Benedicto. In Comitatu vera Pennense ecclesia s. Falicis in stabulo, campus de Gale. Manasterium s. Benedicti in Lauriano, & s. Scholastica juxta fluvium, qui dicitur Tabe, cum integra curte de Moscnse, & curte de Gemberuti, & ecclesia s. Angeli in Galvanico, cum integra ipsa curte, & cum medietate de castro Laureto, ab ipsa videlicet Pila, qua in ejusdem castelli medio sita est, quomodo descendit in fossato de Rosiccio, cum ecclesia, qua ibi constructa est in honore s. Felicis, & usque Trivium, quod est super s. Felicem, & sicut pergit per ipsam vallem in fossatum de Doreniano, & sicut ipsum fossatum descendis in flumen Tabe, & qualiter per ipsum flumen ascendit usque ad Paternum, ubi est ecclesia in honore s. Maria, & sicut recte ascendit in ipso fonte de Laureto, & sic venit ad pradictam Pilam: intra quas fines nulli omnino aliquid pertinet, nisi tantum Monasterio Casinensi. In colle alto sex petie de terre permaxima: medietas villa de Laverano: medietas de Podio Pollecanti: curte de colle alta; tertia pars de cartello Cesa: medietas Castri do colle Majo. Ecclesia S. Martini in Genestrula cum tota curte. Ecclesia in Salajano cum mille sepungentis modiis terra: Quarta pars de civitate Quana; medietas curtis do Vicule; curtis de Carpeneto, cum montanis, & planitiis magnis: In pertinentia de Civitella tria milia modiorum terra: monasterium s. Petri in Castroniano, cum ecclesia S. Cecilia, & cum omnibus pertinentiis suis, & plurima alia, que hic scribere supersedimus. Que videlicet omnia

usque

usque ad id tempus. Abbates hujus loci sive ad jus proprium retinebant sive libellario nomine ad censum nonnulli concesserant. Quæ quidem oppida, latifundiaque longe ante Bertharii tempora possidebant Cassinates, ut ex ipsa Leonis narratione constat, si ergo tot oppida, cœnobia, ecclesias, & latifundia cœnobium Cassinense in duobus solummodo comitatibus, seu Marchis Theatina, & Pennensi possidebat, quot amabo in Campania aliisque Italiæ provinciæ habuisse credemus? Porro advertenda sunt hæc Leonis verba: *Inter quos utique fines nullam omnino sibi reservationem prædicti reges fecere, &c.* quibus nil clarius dici poterat ad ostendendum omnimodam jurisdictionem in oppida, quæ intra descriptos fines continerentur, ad monasterium Cassinense fuisse translatam. Vid. Nuceus in notis ad Leonis caput, atque ex hisce aliis Leonis verbis: *Quæ videlicet omnia usque ad id tempus Abbates hujus loci sive ad jus proprium retinebant, sive libellario nomine ad censum nonnullis concesserant*.

Plura ex ostenta in eo Bona hactenus possidemus.

Plura vero bona ex iis, quæ in polyptico numerat S. Bertharius in presentiarum etiam possidet monasterium Cassinense, inter quæ sunt cœnobium S. Liberatoris, cum oppidis S. Angeli, & S. Petri aliaque latifundia, quæ Leo describit sita esse inter fines torrentis eo loci siti, ubi Cripta latronis dicitur, usque ad ea, *& ita mittit in Alento*. Possidet quoque Pomarium, aliaque bona. Nequis vero hallucinetur quod quibusdam evenisse scimus; admonemus oppidum Ungi a Leone memoratum idem nobis videri cum ville Ugni, quæ modo diruta est in Aprutio citra, ut constar ex libro descriptionis, numerationisque familiarum, urbium, & oppidorum regni Neapolitani Neapoli edita anno *1669.*, ex quo constat etiam Pratam, & Civitellam in Aprutio citra esse sita Vid. ibidem pag. *93.* & *99.* Gessum, Loretum, Cese, civitas Quana in Aprutio ultra. Vid. ibi pag. 86., *95.*, *96.*, *97.*

Aliæ Concessiones.

Prosequitur Leo Marsicanus cap. *47.* plures recensere donationes tempore Ragemprandi ab anno 890. ad 8*99.* Abbatis Cassinensis cœnobio nostro factas, subditque de Ragemprando, loquens. *Concessit Ageltruda augusta, quæ fuit mater Lamberti regis libellario more diebus tantum vitæ ipsius duas cellas hujus monasterii, cum omnibus rebus suis in finibus Lambardiæ unam in loco, qui dicitur Laude, & altera in Persiceta: Unde per singulos annos mittebat illi eadem Augusta, census gratias, tres libras argenti. Fecit etiam libellum Gotfrido cuidam Marsicano de sancto Gregorio in Serviliano cum servis, & ancillis, & omnibus omnino rebus, ac pertinentiis ejus in eodem comitatu Marsorum, pro quo annualiter, &c.* Vid. Mabillon. Annal. Tom. III. pag. 282., & 283.

PRIMÆ

PRIMÆ DISSERTATIONIS
PARS TERTIA.

SÆCULUM QUINTUM
A CONSTRUCTIONE COENOBII CASSINENSIS

CHRISTI DECIMUM, AB ANNO DCCCC. AD M.

Donationes hoc sęculo cœnobio nostro factæ ab Atenulfo.

HOc sęculo, quod nescio an ab aliquibus jure ferreum sit appellatum mira plurium principum aliorumque fidelium religio erga cœnobium Cassinense refulsit. Et quidem Leo Ostiensis cap. 51. lib. 1. Chron. Cass. de Leone ab anno 900. ad 915. Abbate Cassinensi disserens, hæc scribit. *Acquisivit etiam & a præfato principe Atenulfo præceptum confirmationis omnium oblationum, seu concessionum, ac possessionum hujus monasterii propter id vel maxime, quod & prius in hoc loco a Saracenis, denuo vero apud Teanum Monimina hujus cœnobii igne consumpta essent. Hujus Abbatis interventu concessus est ab eodem principe mons S. Eleutherii in monasterio S. Mariæ de Cingla pro pascuis videlicet animalium ipsius loci, nec non & pro lignis faciendis ad diversas utilitates. Fluvius etiam qui dicitur Ete, ab ipso ortu suo, usque ad fluvium Vulturnum, & deinceps ipsum Vulturnum usque pedem in prædicti montis S. Eleutherii, quemadmodum ad jus palatii pertinuit, ad faciendum in ipsis aquis quicquid eidem monasterio necessarium fuerit.*

Privilegium ab Atenulfo cœnobio S. Mariæ in Cingla concessum, originale in archivo nostro asservatur, illud ita se habet.

† *Nos Atenolfus divina favente gratia Langobardorum gentis princeps, concedimus, & confirmamus in ecclesia S. Dei Genetricis, & virginis Mariæ monasterio puellarum sita in Cingla per rogum domni leonis Abbatis Monasterii S. Benedicti fluvio, qui dicitur Ete, ab eo loco unde oritur, & quomodo descendit usque eo loco, ubi intras Ribo Pentumoso in predicto fluvio Ete, cum ea ripa, quæ est conjuncta cum ipsa curte, in qua predictum monasterium constructum est, & a predicto Ribo concedimus utrasque ripas prædicti fluminis, quomodo vadit usque in fluvio Vulturno, simulque concedimus in prædicto monasterio alveum fluminis Vulturni ab eo loco, ubi intras Ribus Cutarus in prædicto flumine, & usque in pede de monte S. Leutherii, cum ripis, & alveis suis, & jam dictum montem Sancti Leutherii concedimus in predictum monasterium ad pavendum peculiis, erbas, & frondes, & escas tam præphati monasterii, quam & de suis liberit commendaticiis, & ibique ligna cadendum, & faciendum omnia, quæ ad partem præphati monasterii utilius esse videtur, prædicta vero flumina in tali ordine eidem monasterio concessimus, ut ubicumque infra prædictos fines ab ambabus partibus hereditates prædicti monasterii fuerint ambas ripas concessas abeat, ubi vero ab una partem hereditatem habuerit eam ripam ei concedimus, quæ coniungitur cum ejus hæreditate, ut potestatem habeat pars prædicti monasterii in alveo prædictorum fluminum infra prædictas fines facere clusurias, molendina hedificare, & piscarias, & omne opus, quod partim ejusdem Monasterii congruum fuerit, concedimus, & in prædicto monasterio omnes aquas eorum alveis cum ripis ubicumque terra ejus monasterii juxta aquas esse videntur, faciendi in prædictas aquas omnia, quæ voluerint, ut quemammodum nostro Sacro palatio secundum legem pertinere videtur, sic in jam dicto præfato monasterio concedimus ad semper habendum, & possidendum, ac faciendum de ea omnia quodcumque voluerint sine contrarietate Comitis, Castaldeis, Judicis, seu cujuscumque personæ contrarietatem, & tibi Petri clerice scribe nostri palatii scribere præcepimus adque inferius anulo nostro sigillari præcepimus. Anno tercio principatus supradictæ potestatis, mense Junio, Indictione quinta.* Adest sigillum cereum.

Concessit quoque Atenulfus cœnobio nostro hujuscemodi privilegium, quod in regesto Petri Diaconi num. 203. fol. cit. reperitur.

† *Nos Atenulfus annuente gratia divinæ pietatis, Gentis Langobardorum princeps. Per rogum Atonolfi nostri amantissimi filii concedendo concessimus, & perdonando perdonavimus, ac confirmando confirmavimus in cœnobio beati Benedicti situm est in castro in quo Leo venerabilis Abbas regimen tenere videtur omnia, & in omnibus quæcumque per præcepta seu donaciones, vel offerciones, aut cessiones a singulis imperatoribus, regibus, ducibus, ac principibus Langobardorum, nec non . . . . seu a Catholicis viris, Deumque timentibus in eodem venerabili loco quoquo modo concessa, sive collata fuerunt usque nunc, vel a modo, & deinceps in futurum ibi concessa, seu collata fuerint, simulque, & omnes commutaciones, seu cambiaciones, quas pars ejusdem monasterii cum quibuslibet episcopis, Abbatibus, seu Rectoribus, ac custodibus ecclesiarum xenodochiorumque prepositis, cum qualibet magna, aut parva persona firmatas habet, vel quibuslibet pro sua anima redemptionis se in eodem sancto cœnobio offeruit cum suis rebus, aut modo, & deinceps offerre se ipsum, vel suas res voluerit, integra omnia firmiter in eodem Sacratissimo concessa permaneant loco, nam & si suis, vel fueris quislibet, cujus res pro sua culpa merito ad potestatem nostri sacri Palatii devenit, & pro sua anima mercedem postquam nostram percepit graciam ex eisdem rebus offervit, vel quolibet tempore offerueerit, totum, & integrum in eodem monasterio firmum permaneat, & in antea quia omnibus pene notum est, quomodo primitus in jam dicto castro Casino a*

no, a nefandissima gente Saracenorum, & postea in Teano * *nomina ejusdem Monasterii Dei judicio igne cremata sunt. Propterea statuimus, atque confirmamus a modo, & per cuncta succedentia tempora omnia, que superius a nobis in eodem Sacro loco concessa sunt firma, atque immobilia, ibi permaneant pro nostra anima redemptione, & abolenda facinora parentum nostrorum sine contrarietate, & molestia, seu inquietudine Comitis, Gastaldii, Judicis, vel cujuscumque persona contradictione, & quicumque contra hanc nostram concessionem advenieate quolibet tempore aliquam controversiam quoquo modo ingerere præsumpserit, vel si eam irritam facere temptaverit, componat in eodem loco venerabili auri libram unam, & hac concessio in perpetuis temporibus inviolata, & inremota permaneat. Annus Principatus nostri tertii. Mense Magio, indictione quinta.* Atenulfus ex Comite Capuæ pulso Radelchi, princeps Beneventanus evasit circa annum nongentesimum, assumptoque principatus collega, Landulfo I. filio ab 901. ad 910. imperavit, quo Capuæ obiit. Uxorem habuit Sicelgaitam ex Cajetæ Ducibus. V. Peregrinus in genealogia Principum Langobardorum ex Atenulfo descendentium.

* moninima

Narrat deinde Leo de eodem Abbate: *Huic Waimarius Salernitanus princeps per præceptum concessit curtem unam magnam, qui dicitur Rota, cum casis, & sylvis, & arbustis, vineis, & castaneis, servis quoque, & ancillis, &c.* Quæ concessio extat in regesto Petri Diaconi num. 204. fol. 89. a t. ut hic damus.

Concessio Vuaimarii Salernitani Principis

In nomine Domini Dei Salvatoris Jesu Christi. Nos Waimarius in Dei nomine princeps, & imperialis Patricius, & Guaimarius divina providencia Langobardorum gentis princeps, motus Dei omnipotentis misericordia, quam & per remedium anima mea, & ex gentis nostra salvacionem, atque per regum, & postulationem Ragenifrid Medico, & Ermenaldi presbyteri Oratori nostro, concessimus in monasterio S. Benedicti, ubi nunc, Deo favente modo domnus Leo Abbas praesse, integra curtem illam de loco Rota, que fuit Adelferint Roffrid, quod ad vivendum reliquit Rodelchisa, qua fuit uxor ejus, defuncta tum ipsa Rodelchisa, omnia illius rebus, & facultatibus per gradum subcessionis legibus, obvenit Roderis filius Gaidani, qui fuit nepotes ipsius Rodelchisa, omnia tum rebus substanciam ipsius Roderis legibus ad Sacrum nostrum palacium pervenit potestatem, pro eo quod in consilio mortis nostre consiliatus fuit, deinde pro nostra salutis anima predicta curte de Rota cum casis, & sedimen suam, & territoria arbusta, vineis, castanieta, quercii, & a monte, quam & in plano cum viis, & aquis, cum servis, & ancillis, & cum omnia ex ipsa curte pertinentibus, qualiter ipsa nominata Rodelchisa eas tenuit, vel dominavit, sic totum integrum in prafato suprascripto monasterio pro nostra salutis anima offeruimus in eam videlicet racionem, ut amodo & deinceps per hoc nostrum roboreum præceptum ea, qua perlegitur prafato suprascripto Monasterio, & ejus Abbatibus vel Rectores securiter & firmiter possideant, & a nullo ex nostris Judicibus, idest Comitibus, Gastaldeis, vel a quibuscumque agentibus partibus ipsius monasterii habeant aliqua molestia, aut requisitionem, sed in perpetuis temporibus firmiter habere, & possidere valeatis: Quod vero preceptum concessionis ex jussione suprascripta potestatis, & per eorum demandacionem, quod scripsi ego Ursus Notarius. Actum Salerno de anno vicesimo quarto, & octavo anno ipsorum principibus, Menso Augustus tertia indictione.

Waimarius ab anno 877. cum patre princeps Salerni esse cepit, deinde solus ab anno 880., demumque cum filio Guaimario II. ab anno 893. ad 901. Vid Peregrinus in genealogia principum Salerni. Cum ejus privilegium indictione III. concessum fuerit anno nongentesimo congruit. Mabillonius Annal. Tom. III. pag. 320. hæc eadem refert.

Non eo contentus Atenulfi privilegio Joannes Abbas Leonis successor, qui ab anno 915. ad annum 934. Cassinatibus præfuit, *a Principibus Landulfo, & Atenulfo* (teste Leone Ostiensi cap. 54.) *præceptum confirmationis totius Abbatia suscepit. Nec non & aliud de curte Petra Mellaria, cum integro Gualdo & castaneo, omnibusque pertinentiis suis, & quatuor Aldiones* (idest liberti) *cum obligatione operarum, cum filiis, & filiabus suis &c.* Quod Langobardorum legibus confirmatur lib. 1. tit. 25. §. 53. Aldiones quippe Dominis parebant, ab iisdemque Langobardorum legibus inter servos reputantur, licet diversæ essent conditionis a servis communibus. Vid. ibid. lib. 1. tit. 25. §. 53., & lib. II. tit. 35. §. 3. tit. 44. §. 1., & 4. Aldia quoque idest de libera matre nata lib. 1. tit. 30. §. 5. ejusdem conditionis erat, ac Aldius, ut patet ex iisdem legibus lib. 1. tit. 15. §. lib. 2. tit. 12. §. 2. 3. 7. 9. lib. III. tit. 20. Vid. Ducang. in Glossario Verb. Aldius, Aldia, Aldiones, Fiscalinus, & litus.

Privilegia Landulfus, & Atenulfus plura concedunt

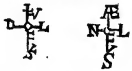
Johannes vero Abbas (prosequitur Leo Ostiensis,) *fecit libellum Adelberto filio Rainerii de Rastello de aliquot curtibus hujus monasterii in Comitatu Mutinensi fundo, qui dicitur Persiceta ad jugera octingenta &c. alium etiam libellum fecit eidem Adelberto de quibusdam possessionibus hujus loci in fundo Adili: quique Adelbertus postmodum obtulit per scriptum in hoc monasterio aliquot alias curtes suas, qua in eodem fundo Adili tunc possidere videbatur*, Vid. Mabill. to. 3. Annal. Bened. fol. 351.

Laudatum Landulfi, & Atenulfi privilegium autographum in archivo nostro asservatum hic exscribimus. Primum.

† *In nomine Domini Salvatoris Jesu Christi Dei eterni Landolfus, & Atenolfus divina ordinante providentia Langobardorum gentis principes. Cum principalis Excellentia petitionem dilecti sui juste petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia vir venerabilis Abbas Johanaes ex monasterio ecclesia S. Benedicti in castro Casino ubi nunc Deo favente, regimen tenere videntur per Sicelmum fidelem nostrum obsecrasse nostram Excellentiam, ut pro amora Dei, & mercedem Dei, ac redempcionem anima nostra concederemus, confirmaremus in eodem S. monasterio S. Benedicti omnia, & in omnibus, quaa singulis principibus per precepta concessa sunt, & qualiter inferius declaramus, de quibus peciit a nostra excellencia, ut firmitatis apices in eodem monasterio fieri, cujus peticionem libenter assensum, praventes, hos nostra munitatis*

apices

apices exinde in jam dicto monasterio jussimus exarari. Per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus concedimus in eodem Sancto loco, ad possessionem praphati monasterii, & de ejus Abbatibus, & Rectoribus, sicut incipit ab ipso Carnello & ascendente per aquam, qua dicitur Vantra, usque in Rivo Sico, & ascendente per eodem Rivo usque in Furcam S. Martini, & inde ascendit por ipse Serre, & vadit in monte qui dicitur Cesino, & quomodo vadit in Pesclu, qui vocatur Corvaru, & quomodo pergit per ipse Serre, & pervenit ad Furcam, qui vocatur Pubplo, & directum vadit ad lacum, qui vocatur Vitecusum, & inde vadis ad Aquam fundatam, & inde ascendit in ipsum Montem, qui vocatur de Sile, & quomodo vadit in capite de aqua, qua vocatur rapidu, & quomodo salit in Montem, qui vocatur Caballu, & quomodo vadit directum in Monte, qui vocatur Rendenaria major, & inde vadit per Serras Montium, & venit ad Rendenaria minor, quomodo vadit directe per pedes moncium, qui vocatur Freselone, & vadit in aqua qua vocatur Mellarino, & quomodo salit directum in monte, qui nominatur Terre albe, & quomodo vadit per Serras Moncium, & pervenit in Montem, qui vocatur Ballucis, & quomodo vadit per ipse Serre Moncium, & descendis ad Petram scriptam, & inde ascendit ad Serras Montis, qui dicitur Ordicosa, & quomodo vadit per Serras Moncium, & pervenis ad Peschra, qui dicitur Farconari, & quomodo vadit per duos Montes, ex quibus unus vocatur Spinacius, & alter Porcacius, & inde ascendit ad Cristas Montis, qui vocatur Caira, & pervenit ad ipse Petre, super Aqua vibola, & ascendit ad collem, qui vocatur Gimbiruti, & quomodo descendit in quirquitulu & descendit in Fossatum juxta Sanctum Damasum, & vadit directum in Silice ad locum qui dicitur Arcu de Gizzuli, & qualiter pergit ad lacum, qui dicitur Radeprandi, & qualiter vadit in Farniu, & inde qualiter vadit in Rivo qui dicitur Marozza, & qualiter descendit in fluvio, qui dicitur Carnellu, & ascendente per eodem fluvio usque ad aquam, qua dicitur Cosa, & salit per Cerram montis, qui dicitur S. Donati, & quomodo descendit super ipsi Monticelli de Marri & vadit ad ipsi Pescli, qui sunt ad pede de ipsum Montem de Balbola, & quomodo vadit directum per duos Leones, & inde salit per ipse Serre super casalo, & descendit per ipsum Montem super ipse Ville de Gareliano, & inde vadit ad Cripta imperatoris, & descendento in fluvio de Gareliano, & ascendente per eodem fluvium usque ad priores fines, simulque, & concedimus in eodem Monasterio omnes feminas liberas, quae sibi servos maritos copulaverunt ipsius monasterii, insimul cum eisdem servis sibi copulatis, & cum filiis filiabus eorum. Deinde ob remedium anima nostra confirmamus in eodem S. cœnobio omnia, qua a singulis regibus, imperatoribus, ducibus, vel principibus, seu a quibuscumque nostris antecessoribus in eodem loco per pracepta concessa sunt, sive a viris religiosis, Deumque timentibus, in eodem S. loco offerta sunt, seu & in quod pradicto S. cœnobio a Pontificibus S. R. E. per quolivet modis concessa, data, aut firmata sunt, quam, & illud, qui pro sua anima redempcione, se in eodem S. cœnobio offeruerunt cum suis rebus, ex quibus omnibus pradictis hos nostra munificentia apices exarari jussimus, ea videlicet racione, ea omnia qualiter superius legitur in eodem sancto loco concessimus, & confirmavimus firma, atque immobilia ibi permaneant, sine contrarietate, vel molestia, seu inquietudine Comitis, Castaldeis, vel Judicis, aut cujuscumque persona, & nullus quippiam ex his omnibus quibus prelegitur invasionis ingerere ullo unquam tempore presumant, sed quieto ordine, omnia, qua supra leguntur, habeat, & possideat omnia pradictum monasterium in perpetuum, ut autem hec nostra concessio pleniorem in Dei nomine optineat vigorem, manu propria scripsimus & ex anulo nostro subter jussimus sigillari.

Signum Dominorum nostrorum Landolfi, & Atenolfi Gloriosorum Principum.

Petrus Clericus & Scriba ex jussione supradictarum potestatum scripsi. Datum septimo Kalendas Majas anno vigesimo octabo principatus domni nostri Landolfi excellentissimi principi, & anno octabo decimo principatus domni nostri Atenolfi gloriosi principis indictione prima. Actum in civitate Capuana.

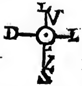
Horum vero temporum ruditati, & ignorantiæ acceptum ferimus, quod hujusmodi Principes privilegia confirmaverint ab summis Pontificibus monasterio concessa; quæ si quis dixerit confirmata relate ad exequutionem dumtaxat, quemadmodum de conciliis vulgo asserunt, nos haud gravabimur.

Hoc interim animadversum volumus in cunctis principum diplomatibus per nos inferius adducendis, sique illis insint id genus confirmationes. Hoc privilegio iidem describuntur Abbatiæ fines, ac Gisulfus concesserat, liberæque omnes fœminæ, quæ servis monasterii nupsissent, eorumque nati, & natæ Cassinensis cœnobii ditionis futuræ declarantur, omniaque imperatorum, regum, pontificum, ac principum privilegia cœnobio concessa confirmantur.

Aliud quoque eorumdem principum privilegium autographum in nostro archivo extat, quod ita se habet. Alterum eorumdē Privilegium.

† In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni Ldudolfus, & Atenolfus divina ordinante providentia, Langovardorum gentis, & imperii Patricii. Cum principalis Excellentia peticione dilecti sui juste petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia obsecravit nostram excellenciam Petrum Abbatem dilectissimum nostrum, ut concederemus in monasterium beati Benedicti, quod situm esse videtur in castro Casino, ubi reverendissimus Johannes Abbas praesse videtur, omnes servos ipsius monasterii cum uxoribus suis, qua fuerunt libere, cum filiis filiabus suis, tam qui usque modo fuerunt copulati prateritis annis, vel nostro felicissimo tempore fuerint copulati, & legibus sacro nostro Palacio advenerunt, vel advenerint. Exquibus nostram expecuit ibi fieri municionem, cujus peticio-

ticionem omnino explevimus primis ob amorem omnipotentis Dei, & redempcione animarum nostrarum libenter assensimus, & hos nostra munitatis apices exinde ibi fieri jussimus. Per quos omnino sancimus, & perpetualiter nostris, atque futuris temporibus concedimus in jam dicto monasterio beati Benedicti omnes servos ipsius monasterii cum uxoribus suis, qua fuerunt libera famina, simul cum filiis, filiabus suis, tam qui usque modo fuerunt copulati omnibus prateritis annis, vel nostro felicissimo tempore copulati fuerint, & legibus sacro nostro palacio advenerunt. Ea videlicet ratione, ut amodo, & semper per hoc nostrum roboreum preceptum sint concessa, & confirmata in jam dicto monasterio ad possessionem perpetuam in jam dicto ordine omnes illos servos, cum suis uxoribus, & cum filiis, filiabus suis, qualiter superius legitur, habere, & possidere valeatis in omni potestate suprascripti coenobii, & a nullo ex nostris Comitibus, Gastaldeis, judicibus, vel a quibuscumque agentibus, habeamini aliquam requisicionem, sed perpetuis temporibus omnia, ut supra habere, & possidere valeamini. Verum tamen hoc subter recordantes annectimus, ut quicumque pertinentes ejusdem monasteris liberas feminas uxores duxerint in hac eadem concessione deveniant sub potestate prefati monasterii in perpetuum, secundum institutionem Langobardorum legis. Equidem ut hac nostra auctoritas plenissimum in Dei nomine optineat vigorem manu propria scripsimus, & ex anulo nostro jussimus sigillari.

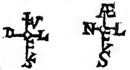

Signum Domni Landolfi Gloriosi Principis, & Antip. Patricii.

Petrus clericus, & scriba ex jussione supradicta potestatis scripsi. Data septimo Idus septembris anno septimo decimo principatus Domni nostri Landolfi gloriosi principis, & Antipati Patricii. Nec non & septimo anno domini Atenolfi principi, & Patricii; endictione sexta. Actus in civitate Capuana. Adest sigillum cereum. Amplissimo hoc privilegio constat nullum sibi ab illis principibus jus reservatum, cum sub omni potestate a coenobio nostro possidendi tradantur servi, eorumque uxores, etiamsi liberae prius fuissent, atque filii ex eo matrimonio procreati.

Tertium. Tertium eorumdem principum authenticum privilegium apud nos extat, estque hujuscemodi.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Landolfus, & Atenolfus divina ordinante providencia Langobardorum gentis principes. Cum principali excellencia peticionem dilecti sui juste petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia sicut omnibus notum est, habuit bona memoria genitor noster emptam a parte ecclesia S. Sophie, qua constructa esse videtur infra Beneventanam civitatem, unam curtem, qua vocatur ferru manu, in finibus Liburia pertinentem ipsius ecclesia. Postea vero recordantes nos, ne forte in eadem empcionem aliquid offendisset idem genitor noster contra partem ipsius ecclesia. Unde illius anima periculum in futuro saculo sustineret, tunc pro redempcione anima ejus dedimus in cambium in monasterio ecclesia S. Benedicti situm in Castro Casino, ubi nunc Johannes Venerabilis Abbas regimen tenere videtur, unam curtem nostram de petra mellaria, qua quondam fuit de Gaidone, & tulimus ab eodem monasterio terras ipsius ecclesia pertinentes infra fines de Benevento loco ubi nominatur Pantanum. Et offeruimus illas in jam dicta ecclesia S. Sophia pro anima ejusdem nostri Genitoris. Modo vero iterum pro amore Dei offeruimus in eodem monasterio S. Benedicti hos Aldiones nostras commanentes in jam dicto loco petra mellaria pertinentes de eadem curte de Gaidone idest Gutemari filium Jobiniani, Gizzolum fratrem Pinlali, Ursum filium Anniffunis, & alterum Ursum filium Benedicti Pinlolum. Non ibi offeruimus, quia habet uxorem Ancillam nostram, simulque & offeruimus in eodem monasterio integrum ipsum Gualdum nostrum, & Castanetum in eodem loco Petra mellaria, & fundora, & omnes pertinencias, quas in finibus de Petra mellaria habemus, sive per hareditationem nostri Genitoris, sive per empcionem. Pradictos vero Aldiones cum filiis, ac filiabus suis, & omnibus rebus, ac pertinenciis illorum ibi offeruimus, ex quibus omnibus pradictis hos nostra munificentia apices exarari jussimus. Per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus offeruimus eosdem Aldiones in fato monasterio, & omnia ut super legitur, habendi, ac possidendi jure quieto sine contrarietate haredum nostrorum. Ut autem hac nostra offercio ab omnibus observetur manu propria scripsimus, & ex anulo nostro jussimus sigillari.*

Signum domini nostri Landolfi & Atenolfi gloriosorum Principum.

Petrus clericus, & scriba, ex jussione supradictarum potestatum scripsi. Data septimo Kalendas majas anno vicesimo octavo principatus domini nostri Landolfi excellentissimi principis, & anno octavo X. Principatus domini nostri Atenolfi gloriosi principis indictione prima. Actum in civitate Capuana.

Landulfus I. Beneventanus princeps cum Patre fuit ab anno 901. eoque mortuo, cum fratre Athenulfo II. ab anno 911. ad 940. cumque filio Athenulfo III., quem anno 933. collegam Principatus assumpserat, ac demum cum altero filio Landulfo II. ab anno 940. ad 943. quo die decima Aprilis obiit, Capuam incoluit, habuitque uxorem Gemmam Athanasii episcopi, ac Ducis Neapolitani filiam, quae ad ann. 961. supervixit. V. Peregrinius in Stemmate principum Langobardorum, qui ex Athenulfo prodierunt.

Post-

Infortunia Cassinensium.

Postquam Leo Ostiensis cap. 55. ea descripsit mala, quæ Ungari cœoobio Cassinensi irrogarunt, subdit: *Quo videlicet tempore* (scilicet anno 937.) *multos de nostris hominibus captivos duxere, in quibus recolligendis multo expendimus*. Hoc in capite Leo Taei nominat, quæ moneta est in eegno Neapolitano usurpata, atque primum forsan a Leone recensita. V. Baronius anno 937.

Donationes illis factæ.

Plures deinde cœnobio Cassinensi factas donationes tempore Adelperti ab anno 934. ad 942. Abbatis recenset Leo Ostiensis cap. 56. quas inter. *Joannes Consul, & Dux Neapolitanorum suo præcepto confirmavit & ecclesiam S. Ceciliæ intra Neapolim sitam &c. nec non & cellam S. Severi in Sorrento &c. sed & cella nostra de Casa Gentiana cum Gualdo, & terris, & silvis &c. & ut in tota civitate Neapolis nullum Plateaticum, sive Portaticum nostri monachi aliquando darent &c.*

Hugo etiam, & Lotharius Italiæ reges anno 942. privilegium concessere Balduino Abbati, qui ab anno 942. ad 946. Cassinantibus præfuit, ut in epitome historiarum demonstravimus, atque ex hoc diplomate constat, quod ex autographo archivi nostri hic exscribimus.

Privilegium Hugonis, & Lotharii regum.

In nomine Domini Dei eterni. Hugo, & Lotharius divina providente clementia reges. Regni nostri statum, & vitæ augmentum ad hoc proficere credimus, si Ecclesiarum Dei curam gerentes, continuis eam, suosque servitores accumulamus beneficiis, quocirca omnium Sanctæ Dei ecclesiæ fidelium nostrorumque præsentium, ac futurorum devotio noverit, Balduinum venerabilem Abbatem cœnobii Christi confessoris, & Abbatis Benedicti in monte Cassini constructum, in Beneventanis finibus nostram adiisse celsitudinem, quatenus per nostri præcepti confirmationem, & restaurationem confirmaremus præfato cœnobio S. Benedicti omnia præcepta regum, & imperatorum, nec non monasteria puellarum, & cellas, res quoque, & familias ibi a religiosis, & Deum timentibus suis concessas. Amore igitur divino accensi & præfati Balduini venerabilis Abbatis precibus acclinati prælibato cœnobio Christi confessoris Benedicti per hujus pragmatici cautionem, prout juste, & legaliter possumus, confirmamus, ac corroboramus omnia privilegia Romanorum Pontificum, præcepta quoque regum, & imperatorum, necnon monasteria virorum, & puellarum, & cellas, res quoque, & familias inibi a religiosis, & Christianissimis viris quolibet modo concessas, nominatim omnia prædia circa ipsum montem adjacentia per confinia, & loca antiquitus determinata, in Territorio Aquinensi, incipiente ab ipsa Cosa, quomodo se jungit cum ipso flumine, & vadit per mediam Serram de monte S. Donati, & exinde descendit super monticellas de Marri, & usque ad illos Plescos, qui sunt ad pedem montis de Balba, & quomodo vadit exinde per duos Leones, & inde per serras montis super Casale, & per ipsum montem usque ad villam de Gariliano, & de Gariliano usque ad Plescum, quod dicitur Cripta Imperatoris usque ad flumen, & omnia adjacentia juxta ipsum flumen de rebus ipsius cœnobii, quæ flumetica nuncupantur, cellam quoque S. Benedicti cum omni pertinentia sua in civitate Gaeta fundatam, nec non res, & familias in civitate Sura, cum cella S. Donati, & cellam S. Angeli in Vallelucis, cellam S. Mariæ, & S. Benedicti in civitate Venafri, verum etiam monasterium in civitate Tiana constructum in honore S. Benedicti, & monasterium in honorem ejusdem confessoris Christi Benedicti, fundatum in civitate Capua, atque cellam in honorem S. Agapiti non longe ab ipsa civitate fundatam, & cellam in honore S. Benedicti in territorio Liburniensi, quæ vocatur Casa Gentiana, & cellam S. Ceciliæ in civitate Neapoli, cellam in civitate Surrentina in honore S. Severi, atque in Salerno cellam S. Benedicti, cellam in Conse, cellam S. Benedicti in Candi, seu quatuor monasteria puellarum, unum S. Mariæ dicato nomini, quod Plumbariola dicitur, alterum in honore S. Mariæ in loco, qui Cingla nuncupatur, tertium in honoro S. Sophiæ constructum infra civitatem Beneventanam, quartum in honore S. Mariæ fundatum in civitate Cosentia, monasterium quoque in Banse cum omni sua pertinentia, quod edificatum est in finibus Acerentinæ, cellam S. Benedicti in Asculo, S. Columba in lisine, cellam in Canose, cellam in Oire, cellam in Taranto, in monte S. Angeli, cortem Carbonaria, & S. Vigilius, S. Domninus in Telesina, S. Adjutor in Alife, in Canni cortes quatuor, terra, & servos in Trane insuper etiam prædia, & possessiones per diversa loca regni nostri in Beneventanis, Calabria, & Apuliæ partibus adiacentia ad prælibatum cœnobium aspectantia, una cum reliquis monasteriis, cellis, cappellis, castris, cortibus, sortibus, massariis, servis & ancillis, aldionibus, & aldiabus, colonis, portubus, ripis, piscariis, molendinis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, Montibus, alpibus, vallibus, planitiebus, ad prætaxatum cœnobium S. Benedicti pertinentibus, & aspicientibus in integrum, ut pars prædicti monasterii possideat jure perpetuo. Recepimus præterea prælibatum cœnobium S. Benedicti cum omnibus supra memoratis rebus, & familiis Abbate quoque, & Monachis sub nostri Munburdi perennem defensionem. Præcipientes ut nullus Dux, Princeps, Marchio, Comes, Vicecomes, seu quelibet regni nostri magna, parvaque persona præfatum monasterium, Abbatem, aut monachos molestare, aut inibi aliquam publicam functionem exigere, aut de rebus vel familiis ad ipsum cœnobium aspicientibus invasionem, aut aliquam diminorationem facere presumat. Si quis igitur hujus nostri præcepti confirmationem, seu Munburdi tuitionem aliquando infringere conatus fuerit, sciat, se compositurum auri optimi libras quingentas, medietatem cameræ nostræ, & medietatem parti prædicti cœnobii, & Abbatis, qui inibi pro tempore fuerit. Quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manibus propriis roborantes anulo nostro insigniri jussimus. Signum Serenissimorum.

Hu-

Hugonis, & Lotharii Regum. Giseprandus cancellarius ad vicem Bosonis episcopi, & archicancellarii recognovi. Data idus Majarum anno dominica incarnationis noncentesimo quatragesimo secundo, regni vero domni Hugonis pissimi regis septimo decimo, Lotharii XIII. indictione prima. Actum in Palatio Ticinensi feliciter. Amen. Adest sigillum cereum. In quo diplomate illa adnotanda sunt verba: *Prælibato cœnobio, &c. prout juste, & legaliter possumus confirmamus, ac corroboramus omnia privilegia.. . . . . præcepta quoque regum, & imperatorum, nominatim omnia prodia circa ipsum montem adjacentia per confinia, & loca antiquitus determinata.* Sola deinde quarta pars Finium Abbatiæ, seu jurisdictionis Cassinensis describitur, ac confirmantur castra omnia, servi, bonaque in diversis Italiæ partibus posita, omnesque jurisdictiones, jubeturque, ne judex aliquis, aut magistratus ullam quoad eam jurisdictionem unquam exerceat, quæ proculdubio cum magnam erga Cassinates horum, principum munificentiam, tum nullum sibi jus reservatum ostendunt in oppida, servos, ancillas, liberos, monasterio Cassinensi subditas, aut servitium, aut vectigal, sed omnia absolute, libereque dono dant, confirmantque. Ubi quoque advertendum, oppida semper in hisce nostris privilegiis, a servis, ancillis, aldionibus, &c. distingui, omnemque jurisdictionem fluminum; aquarum, piscationum, venationum, pascuorum penes cœnobium nostrum constitui.

Aliud eodem die, & anno concessum est a piis regibus cœnobio nostro Privilegium, autographum in nostro Archivo asservatum, in quo generalia quidem verba eadem sunt, ac quæ in allato, sed res concessæ, & confirmatæ omnino diversæ. Illud hic edere, quo uno, eodemque die ab iisdem principibus plura signata diplomata constet, operę pretium ducimus.

Alterum eorumdē Regum privilegium.

In nomine Domini Dei eterni; Hugo & Lotharius divina providente clementia reges. Regni nostri statum, & vita augmentum ad hoc proficere credimus, si ecclesiarum Dei curam gerentes, continuvis eam suosque servitores, accumulamus beneficiis, quo circa omnium Sancta Dei ecclesia nostrorumque fidelium præsencium, ac futurorum devotio noverit Balduinum venerabilem Abbatem cœnobii Christi confessoris, & Abbatis Benedicti in Monte Cassini constructum in Beneventanis finibus, nostram adiisse celsitudinem, quatinus per nostri præcepti confirmacionem, & restaurationem confirmaremus prephato cœnobio S. Benedicti omnia præcepta regum, & imperatorum Loduici, Karoli reliquorumque præcessorum nostrorum, nec non monasteria puellarum, & cellas, res quoque, & familias inibi a religiosis, & Deum timentibus viris concessas. Amore igitur divino accensi, & præfati Balduini venerabilis Abbatis precibus acclinati, prælibato cœnobio Christi confessoris Benedicti per hujus pragmatici caucionem, prout juste, & legaliter possumus confirmamus, ac corroboramus omnia privilegia Romanorum Pontificum, præcepta quoquo regum, & imperatorum Loduici, Caroli, reliquorumque præcessorum nostrorum, nec non Monasteria virorum, & puellarum, & cellas, res quoque, & familias inibi a religiosis, & Christi charissimis viris quolibet legali modo concessas per diversa loca, & vocabula regni nostri adjacentia, & omnia prædia circa ipsum Montem posita per confinia, & loca anciquitus determinata nominatim cellam in honore S. Mariæ in Marsi supra murum, & S. Gregorium in Serviliano, & S. Benedictum in Tilia, & S. Cosmam in Heliritu, S. Comicinum in Piscaria, S. Liberator in Teate, cum Quatraginta cellis, S. Petrum in Zecanico, S. Felicem in Pastorico in Penne, S. Benedictum in Lauriano, S. Bonitum, in valle S. Mariam a Maurinum, cum portu in flumine Cumano, S. Salvatorem apud Collem, S. Petrum in Tecianico, & S. Silvestrum. In Aprucio S. Angelum, in Lajano cortem turtustu Lajanum, & S. Georgium una reliquis rebus, cellis, cappellis, castris, cortibus, fortibus massariis, servis, & ancillis, aldionibus, & aldiabus, colonis, postubus, ripis, piscariis, molendinis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, montibus, alpibus, vallibus, planiciebus ad prætaxatum cœnobium S. Benedicti pertinentibus, & aspicientibus in integrum, & pars prædicti Monasterii possideat jure perpetuo. Recipimus præterea prælibatum cœnobium S. Benedicti cum omnibus supra memoratis rebus, & Familiis, Abbate quoque, & Monachis sub nostri Munburdi perhennem defensionem. Præcipientes, ut nullus Dux, Princeps, Marchio, Comes, Vicecomes, seu qualibet regni nostri magna, parvaque persona præfatum Monasterium, Abbatem, aut Monachos molestare, aut inibi aliquam publicam functionem exigere, aut de rebus, vel familiis ad ipsum cœnobium aspicientibus invasionem, at aliquam diminorationem facere præsumat. Si quis igitur hujus nostri præcepti confirmacionem, seu munburdi tuicionem aliquando infringere conatus fuerit, sciat se compositurum auri optimi libras quinzentas medietatem Kameræ nostræ, & medietatem parti prædicti cœnobii, & Abbati, qui inibi pro tempore fuerit, quod ut verius credatur, diligenciusque ab omnibus observetur, manibus propriis roborantes anuli nostri impressione jussimus insignari.

Dissertat. E *Signum*

Signum Serenissimorum Ugonis, & Lotharii regum. Ciseprandus Cancellarius ad vicem Bosonis episcopi, & Archicancellarii recognovi, & scripsi. Data idus Majarum anno Dominica incarnationis nongentesimo quadragesimo secundo regni vero domni Hugonis piissimi regis decimoseptimo Lotharii tertiodecimo, indictione prima. Actum in palacio Ticinensi feliciter. Amen. Adest sigillum cereum.

Tertium hic addimus ex regesto Petri Diaconi nu. 359. fol. 156. a t. eorundem regum Hugonis, & Lotharii privilegium eodem cum duobus precedentibus die datum, in quo recensitis cellæ S. Gregorii finibus, alia omnia cœnobia ecclesiæ, bonaque conceptis verbis numerantur, quæ in priori privilegio sunt exarata. Factum id existimamus quod Balduinus Abbas non omnia concedenda, confirmandaque eodem tempore regibus suggesserit, quæ uni privilegio inserenda fuissent, ut patet ex secundo mox allato, in quo tanquam ex formulario iisdem recitatis, atque in priori diplomate generalibus verbis, cellæ tamen, bonaque diversa numerantur; Satis vero prudenti, providoque consilio Balduinus in omnibus privilegiis generalem bonorum confirmationem scribendam curavit, quo principaliora summeque Cassinatibus necessaria ex regum mente in omnibus privilegiis eodem die exaratis attributa jura certo certius constaret.

Tertium. *In nomine Domini Dei eterni Ugho & Lotharius divina providencia reges. Regni nostri statum, & vita augmentum ad hoc proficere credimus, si ecclesiarum curam gerentes, continuis eas suosque servitoret accumulamus beneficiis. Quo circa omnium S. Dei ecclesia fidelium nostrorumque præsentium ac futurorum devocio noverit, Balduinum venerabilem Abbatem cœnobii Christi confessoris, & Abbatis S. Benedicti in monte Cassino constitutum in Beneventanis finibus nostram adiisse celsitudinem quatinus per nostri præcepti confirmacionem, & restauracionem confirmaremus præfato cœnobio S. Benedicti omnia præcepta regum, & imperatorum, nec non monasteria puellarum, & cellas, res quoque, & familias inibi a religiosis, & Deum timentibus viris concessas. Amore igitur divino accensi, & præfati Balduini venerabilis Abbatis precibus inclinati, prælibato cenobio Christi confessoris Benedicti per hujus pligmatici caucionem prout juste & legaliter possumus confirmamus omnia privilegia .... Præcepta quoque regum, & imperatorum nec non monasteria virorum, & puellarum, & cellas, res quoque, & familias inibi a religiosis, & christianissimis viris quomodolibet concessas, nominatim cellam S. Gregorii, & omnia prædia circa ipsam cellam adjacencia, per confinia, & loca antiquitus determinata in territorio Aquinensi, incipiente ab ipsa immagine marmorea, qua dicitur Homo mortuus sita juxta viam silicatam, qua appellatur Campanina, & quomodo salitur ad locum, qui dicitur Pistillum, & pergit directe ad cellam S. Christofani positam circa foxatum S. Damasi, & adscendit usque ad summitatem montis cella prædicta, & quomodo pergit per Serras sive crepidines dicti montis, & descendit ad radices montis S. Silvestri, & exinde vergit circa radices præfati montis, & vadit usque ad locum, ubi aqua erumpunt, & ebulliunt juxta viam latinam prope cappellam S. Nicolai, qua in parata molendinorum fluunt, & quomodo mergit per campum, qui dicitur Castellanus juxta alveum aquarum descendencium de molendinis, & vadit per locum, qui dicitur Guaidiczolus, & descendit directe usque ad viam silicatam, qua dicitur Campanina, juxta predium episcopii Aquinatis, & deinde pergit juxta dictum predium episcopii, usque in viam latinam, & quomodo salit per ipsam viam latinam, & intrat in viam silicatam dictam Campaninam, & deinde vadit directe per ipsam viam usque ad prædictam ymmaginem marmoream, qua homo mortuus nuncupatur, una cum capellis, & curtibus, servis, & ancillis, molendinis, vineis, campis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarum decursibus, montibus, vallibus, & planiciebus ad prelibatam cellam S. Gregorii pertinentibus, cellam quoque S. Benedicti, cum omni sua pertinencia in civitate Gayeta fundata, nec non res, & familias in civitate Sura cum cella S. Donati, & cellam S. Angeli in Vallelucis, cellam S. Maria, & S. Benedicti in civitate Venafri, verum eciam monasterium in civitate Tiana constructum in honorem s. Benedicti, & monasterium in honorem ejusdem confexoris Christi Benedicti fundatum in civitate Capua, atque cellam in honorem s. Agapiti non longe ab ipsa civitate fundatam, & cellam in honorem s. Benedicti in territorio Liburiensi, qua vocatur Casa Gensiana, & cellam s. Cecilia in civitatem Neapolim; cellam in civitatem Sorrentina in honorem s. Siveri, atque in Salerno cellam s. Benedicti, cellam in Conse, cellam s. Benedicti in Chandi, seu quatuor monasteria puellarum unum s. Mariæ dicato nomine, quod Plumbarola dicitur, alterum in honorem s. Mariæ in loco, qui Cingla nuncupatur, tercium in honorem s. Sophia constructum infra civitatem Beneventanam, quartum in honorem s. Maria fundatum in civitate Cosentia, monasterium quoque in Banse eum omni sua pertinentia, quod edificatum est in finibus Acerentina, cellam s. Benedicti in Asculo. S. Columbam in Lisine, cellam in Canose, cellam Oire, cellam in Tarento in monte s. Angeli, curtem Carbonariam, & S. Vigilium, & s Donninum in Telesina, s. Adjutorem in Alife, in Cam̄ cortes quatuor, terras, & servos in Tranè, insuper etiam prædia, & possessiones per diversa loca regni nostri in Beneventanis, Calabria, & Apulia finibus, vel partibus adjacencia ad prælibatum cœnobium adspicientia, una cum reliquis monasteriis, cellis, cappellis, castris, curtibus, fortibus, massariis, servis, & ancillis, aldionibus, & aldiabus, colonis, portubus, ripis, piscariis, molendinis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumque decursibus, montibus, alpibus,*

valli-

vallibus, planitiebus ad prataxatum cœnobium S. Benedicti pertinentibus, & aspicientibus in integrum ut pars predicti monasterii possideat jure perpetuo. Recipimus preterea pralibatum cœnobium S. Benedicti cum omnibus supra memoratis rebus, & familiis, abbate quoque, & Monachis sub nostri munbrandi perhennem defenxionem. Pracipientes, ut nullus Dux, Princeps, Marchio, Comes, Vicecomes, seu qualibet regni nostri magna, parvaque persona, prafatum monasterium, Abbatem, aut monachos molestare, aut inibi aliquam publicam funxionem exigere, aut de rebus, vel familiis ad ipsum cœnobium aspicientibus invaxionem, aut aliquam diminorationem facere prasumat. Si quis igitur hujas nostri precepti confirmationem, seu munburdi tuitionem aliquando infringere conatus fuerit, sciat se compositurum auri optimi libras quingentas medietatem camera nostra, & medietatem parti pradicti cenobii, & Abbati, qui inibi pro tempore fuerit, quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manibus propriis roborantes anulo nostro insigniri juximus. Signum serenissimorum Hugonis & Lotharii regum.

Giseprandus cancellarius ad vicem Bosonis episcopi, & archicancellarii recognovi. Data Idus Majarum anno dominica Incarnationis nongentesimo, quadragesimo secundo, regni vero domni Hugonis pissimi regis septimo decimo, Lotharii XIII. indictione prima, Actum in palatio Ticinensi feliciter. Amen.

Scrupulum morosus quidam censor ingessit, comma illud in hoc privilegio contentum, *per confinia, & loca antiquitus determinata in Territorio Aquinensi*: significare cellam, seu cœnobiolum S. Gregorii, ejusque latifundia seu feudum intra fines civitatis Aquini sitam esse. Quam vero imperito id afferat oemo non videt, qui reflectat, plura modo etiam extare oppida, & loca propriis finibus contenta, quæ olim celebris alicujus Urbis finibus concludebantur. Res est notiur, quam ut exemplis confirmari indigeat. Potuit itaque *antiquitus in Aquinensi territorio extare cella sancti Gregorii*, quamquam regum Hugonis, & Lotharii tempore, atque sequioribus sæculis non extitit. Verum res conjecturis agenda non est. Eadem certe verba in primo mox edito horum regum privilegio reperiuntur dum ajunt: *Nominatim omnia pradia circa ipsum montem adjacentia per confinia, & loca antiquitus determinata in territorio Aquinensi incipiente ab ipsa Cosa, &c. usque ad Plesium, quod dicitur Cripta Imperatoris, usque ad flumen &c.* Intra quos tamen fines concluduntur hodie, olimque concludebantur oppida S. Georgii, S. Apollinaris Vallis frigidæ, Castelli novi, S. Ambrosii, S. Andreæ, &c. quæ ne per somnium quidem ullus unquam dixerit in territoriu civitatis Aquinensis sita fuisse: Haud id certe ullus e Comitibus Aquinensibus contendit, quorum maxime intererat fines urbis suæ tutari, atque servare intemeratus, ibique jus dicere. Comma itaque aliud sibi non vult, quam cellam S. Gregorii contiguam Aquino celebri etiam tum Urbi, esse, quod nemo it inficias; a celebrioribus quippe locis sumenda est finium denominatio. Hinc Paldolfus, & Landolfus in uno ex suis privilegiis Indictione quarta dato quod in hac dissertatione integrum exaramus, memorata oppida in finibus Aquinensibus sita esse ajunt, nempe non longe ab Aquinu, non veru iotra fines civitatis Aquini, hisce verbis: *Et concedimus, & confirmamas in eodem S. monasterio terris predicti monasterii incultis, & aliquantis cultis, qua esso videtur in Aquinensis finibus ubi adificata sunt ecclosia S. Ambrosii, & S. Andrea, & S. Apollinaris, & S. Stephani, & S. Georgii.* Ita plane de villa S. Gregorii rem intellexit Leu Ostiensis vetustus author, prudens, & verax, cum libro I. chron. Cass. cap. 19. inquit: *Sed & clericus quidam nomine Daniel, &c. ad extrema veniens, & se ipsum, & omnia sua cum plurimis servis, & ancillis aput Aquinum, sit aput ipsam cellam s. Gregorii; qua in ipsius vicinia sita est &c. tradidit.* Quæ veritas amplius autographo instrumento confirmatur paulo post hoc privilegium exarato, cujus hæc potissimum ad rem nostram verba notanda sunt. *In nomine Domini nostri Jesu Christi vicesimo tertio anno principatus domni Paldolfi, quam & vicesimo anno principatus domni Paldolfi ejus fili ambo magni Principes mense Januario sebtima indictione. Ideoque nos sumus Johanne, & Teuverico, qui sumus nativi, & habitatoribus in territorio s. Benedicti loco s. Gregorium, & fili quoddam Maraldi, sicut nobis aniamimiter actum, & congruum est, bona etenim nostra boluncatem per hanc cartulam bendidimus tibi Punci, qui est natibus, & habitator, in suprascripto s. Gregorium & filius quondam Johanni Petri. Hoc est una petia de terra mea, qua esso videtur intra finibus suprascripto sanctum Gregorium pertinentes mihi per meis rationibus loco oapu de Gaaldu & habet finis hac; Primo latere fine terra de fili Stephani &c. Et tibi Adelchisi clerico, & Notario scripbere rogabimus in Aquino. Ego Johanne Judex. Ego Lando.* Plura hic afferre hujusmodi vetera instrumenta in promptu esset; sufficiat tamen illud indigitare annu 1183. factum, in quo hæc leguntur; *Ego Johannes Conversu rector monasterii s. Gregorii qui situs est prope Aquinum, una cum consensu & voluntate Fratrum pradicti monasterii, &c.* nempe territorium vendidit. Nemo tamen vetustus author illud unquam cœnobium in terri-

torio Aquinate situm dixit. Porro rei antiquariæ, vel minimum peritis vulgare est, haud morosos adeo veteres scriptores, notariosque fuisse in describendis finibus, ut cum scriberent: *In territorio Capuano, Suessano, Neapolitano, &c.* stricte, proprieque eorum verba sumenda sint, cujus rei plura suppetunt exempla ex veteribus, recentioribusque ipsis desumpta, quæ satius est non proferre cum sint notissima: satis erunt ad rem confirmandam Leonis dumtaxat Ostiensis lib. I. chron. Cassinensis cap. 6. verba: *Quidam Schuldais Beneventanus Saracenus nomine in loco, qui Cingla vocatur Territorio Aliphano, ecclesiam in honore S. Cassiani a fundamentis construxit, &c.* Et tamen Cinglæ locus non in territorio Alifano, sed in illo oppidi Ailani extat. Ex hac vero a regibus Hugone, & Lothario cœnobii S. Gregorii, *cum servis, & ancillis* &c. facta confirmatione, cum cœnobii Cassinensis in ejus feudi incolas jurisdictio constat, tum a longo jam tempore Cassinatium juris fuisse cœnobium illud cum villa S. Gregorii. Pluribus deinde sequioribus sæculis habitata ea villa fuit, ut infra ostendemus, in eaque jurisdictionem omnem semper exercuit cœnobium Cassinense. Munburdi vocabulum quod in tribus mox allatis privilegiis legitur, significat Defensionem, Tutelam, &c.

Hugo Comes Provinciæ Theobaldi filius rex Italiæ anno 926. evasit. Vid. Baronius, & Pagius ad eum annum, atque anno 930. Lotharium filium Regni collegam assumpsit, ut probat Pagius eo anno, luculentissimeque ex hoc nostro privilegio constat, cujus Leo cap. 57. hisce verbis meminit: *Hugonis quoque, & Lotharii regum de universis hujus locis possessionibus ad hunc Abbatem Præceptum confirmationis habetur.* Hugo demum Italiæ regno anno 945. dejectus, & Lotharius ibidem rex obiit anno 950. ut Baronius, & Pagius ostendunt.

Quartum Landulfi, & Atenulfi Diploma.

Idem Balduinus aliud privilegium anno 943. a principibus Landulpho, & Athenulpho obtinuit quod ex Autographo in nostro tabulario hic damus.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jhesu Christi Dei eterni. Landolfus, & Atenolfus, & Landolfus divina ordinante providentia Langobardorum gentis principes. Cum principali excellentia petitionibus dilectorum suorum juste petentibus clementer favet. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet ac futurorum sagacitas, quoniam Nos Atenolfus misericordia Dei princeps pro mercede, ac redemptione anima nostra quam, & per rogum Baldoino venerabilis Abbas charissimo patri nostro concessimus, atque confirmamus in ipso sacratissimo cœnobi beati Benedicti Christi confessoris de Monte Casino ubi ipse prædictus venerabilis Abbas praesse videtur in integrum omnia, & in omnibus quantum a singulis principibus antecessoribus nostris ibi offerta, atque concessa sunt. Per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus concedimus, & confirmamus in eodem cœnobio, sicut incipit ab ipso Carnello, & ascendente per aquam, qua dicitur Vantra, ut in Rivo Sicco, & ascendente per eodem Rivo usque in Furcam S. Martini, & inde ascendit per ipse Serre, & vadit in Mome, qui dicitur Cisino, & quomodo vadit in Pesclu, qui vocatur Corvaru, & quomodo vadit per ipse Serre, & pervenit ad Furcam qua vocatur Pubplo, & directum vadit ad lacum qui vocatur Viteenfu, & inde vadit ad Aquam fundatam, & ascendit inde in ipsum Montem, qui vocatur de Sile, & quomodo vadit in capite de Aqua, qua vocatur Rapidu, & quomodo ascendit in Montem, qui vocatur Caballu, & vadit directum in Montem, qui vocatur Rendenaria major, & inde per Serras Montium, & pervenit ad Rendenaria minor, & quomodo vadit directum per pedes Montium, qui vocatur Freselona, & vadit in aqua, qua vocatur Melarino, & quomodo salit directum in Montem, qui nominatur Terre albe, & quomodo vadit per Serras Montium, & pervenit in Montem, qui vocatur valle lucis, & quomodo vadit per ipsas Serras Montium, & descendit ad Petram scriptam, & inde ascendit ad Serras Montis, qui dicitur Ordicosa, & quomodo vadit per Serras Montium, & pervenit ad Pesclora, qui dicitur Falconari, & quomodo vadit per duos Montes, & quibus unus vocatur Spinacius, & alter Porcacius, & inde ascendit ad Cristas Montis qui vocatur Caira, & pervenit ad ipse Petre super aqua vibola, & ascendit ad collem qui vocatur Gimbiruti, & quomodo descendit in Quirquitulu, & descendit in fossatum juxta Sanctum Damasum, & vadit directum in silice in loco, qui dicitur Arcu de Gizzuli, & qualiter pergit ad lacum, qui dicitur Radem prandi, & qualiter vadit in Farnitu, & inde qualiter vadit in rivo, qui dicitur Marozze, & qualiter descendit in fluvio, qui dicitur Carnellu, & ascendit per eodem fluvio usque ad aquam, qui dicitur Cosa, & salit per Serram montis, qui dicitur S. Donati, & quomodo descendit super ipsi Monticelli de Marri, & vadit ad ipsi Pescli qui sunt ad pedem de ipsum Montem de Balba, & quomodo vadit directum per duos Leones, & inde salit per ipse Serre super casale, & descendit per ipsum Montem super ipse Ville de Gareliano, & inde vadit ad Cripta Imperatoris, & descendit in fluvio de Gareliano, & ascendente per eodem fluvio usque ad priores fines. Simulque & concedimus, & in eodem Monasterio omnes fœminas liberas, quæ sivi servos maritos copulaverunt ipsius monasterii insimul cum eisdem Servis sivi copulati cum filiis, filiabus eorum, seu, & quæ in prædicto Sancto cœnobio a Pontificibus Sanctæ Romanæ sedis concessa, data, aut firmata sunt, quam & illud qui pro sua anima redemptione in eodem Sancto cœnobio se cum rebus suis offeruerunt, vel omnia, & in omnibus quantum a singulis principibus antecessoribus nostris ibi offerta, atque concessa sunt, ita ut neque a Comitibus, Gastaldeis, seu Judicibus nostris, neque a nulla quempiam homine habeat exinde prædictum cœnobium aut ejus Rectores quamcumque molestationem, aut contrarietatem, sed a præsenti, & deinceps perpetuis temporibus prædictum sacrum cœnobium, ejusque Rectores habeant, & possideant jam dicta omnia jure quieto, faciendo exinde quod voluerint in supradicta ratione, quemadmodum prædicti nostri antecessores gloriosi Principes instituerunt, atque disposuerunt. Porro ut hoc, quod juvemus, ab omnibus immobiliter observetur, manu propria scripsimus, & anulo nostro jussimus sigillari. Signum Domni Atenolfi Principis.*

Signum

Signum Domini *Atenolfi gloriosi Principis*

Ursus clericus, & scriba ex jussione supradicta potestatis scripsi. Data tertio Kal. Februar. in anno quadragesime tertie principatus domni Landolfi gloriosi principis, & decimo anno principatus domni Atenulfi, & quarto anno principatus domini Landolfi filii predicti domni Landolfi gloriosi principis indictione prima. Actum Beneventi in sacro palacio. Adest sigillum cereum.

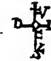
In hoc vero privilegio omnia principum diplomata Cassinatibus concessa confirmantur, tum Gisulfianæ donationis fines, atque omnia oppida, plana, montes, servi &c. Jubeturque ne judex ullus Jurisdictionem vel minimam in hæc omnia exerceat. Neque ullam sibi hi principes jurisdictionem, vectigal &c. reservant. Hujusce privilegii Leo meminit cap. 58., subditque: *Quo etiam tempore octo familias liberorum hominum in Cella S. Benedicti de candis ab eodem Abbate rogatus (scilicet Atenulfus Princeps) concessit.* De eo agit etiam Peregrinius in Serie Abbatum Cassinensium pag. 33., & Mabillonius Annal. Tom. III. pag. 470., ubi memoria deceptus annum tantum quadragesimum Landulfi recensuit.

Plura quoque Landulfus II. & Pandulfus privilegia concessere, quorum primum hoc est.

Anno 946. quo Majelpotus ad annum 949. Abbas Cassini esse cepit, Landulfus II. & Pandulfus filius privilegium Cassinatibus concessere, quod autographum in tabulario nostro asservatur.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Landolfus, & Pandolfus filius ejusdem domni Landolfi divina providente clementia Langobardorum gentis principes. Cum principali excellentia petitione dilecti sui petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia Adelpertus venerabilis episcopus S. Capuana sedis exoravit nostram clementiam, ut pro amore Dei, & mercede, ac redemptione anima nostra concederemus, et confirmaremus in monasterio beatissimi Benedicti situm in castro Casino, ubi nunc Deo faveante, Magelpotus veneravilis Abbas regimen tenere videtur, omnia, et in omnibus, qualiter inferius decleramus. De quibus omnibus peciit a nostra Excellentia firmitatis apices in eodem Monasterio fieri, cujus peticionem pro Dei amore exaudientes hos firmitatis apices in praphato sacro cœnobio fieri jussimus, per quos omnino sancimus, et perpetualiter havendum nostris, et futuris temporibus concedimus in eodem Sancte loco omnes aquas, et decursus ipsius aqua, et ripas ex utraque parte positas insimul cum ipso albeo, unde ipsa aqua decurrit ubicumque pars ipsius ecclesia hereditatem habuerit, nominatim concedimus ibi aquam, et decursus ipsius aqua cum albeo suo, et ripas ex utraque parte positas de ipso Saone, qua nominatur ad decem peadera, ubi molina de ipso monasterio adificata sunt, aut fuerunt, vel quolivet tempore adificata fueriat, ita ut de veteri albeo ipsius aque de pradicto Saone nullus pra-* Dissertat.

sumat, sive superius pradicta molina ipsius monasterii, sive inferius deribare, aut excutere aquam de albee suo in quancumque partem aliam, nec non et concedimus in eodem monasterio ipsum Arcum, qui edificatam esse videtur super aquam de pradicto Saone insimul cum ripis ex utraque parte positis, ut licentiam, et potestatem haveat pars ipsius monasterii facere ibi Molinum, et omnia, qua necesseria fuerint, simulque et concedimus in eodem monasterio omnes fœminas liveras, qua sivi serbos maritos copulaverunt ipsius monasterii, vel qua sivi tempore nostro copulaverint insimul cum eisdem serbi sivi copulatis, et cum filiis, filiabus illorum. Deinde ob remedium anima nostra confirmamus in eodem Sancte cœnobio omnia, qua a singulis regibus, imperatoribus, ducibus, vel principibus, seu a quibuscumque nostris antecesseribus in eodem loco per pracepta concessa sunt, sive a viris religiosis, Deumque timentibus in eodem Sancte loco offerta sunt, sea et inquo pradicte sancto cœnobio a Pontificibus Sancta Romana sedis per quolivet modis concessa, data, aut firmata sunt, vel amodo, & deinceps in futurum ibi concessa, ut data, vel firmata fuerint, quam & illut, qui pro sue anima redempcione se in eodem sancto cœnobio offerneruut cum suis rebus seu & illis, qui amodo, & deinceps se in eodem sancto cœnobio cum suis rebus offerre voluerint, insimul cum supradicto albeo unde ipsa aqua decurrit ubicumque part ipsius Monasterii hereditatem habuerint nominatim concedimus ibi pradictam aquam, & decursus ipsius aqua cum albeo suo, & ripas ex utraque parte positas de jam dicta Saone, qua nomen ut diximus ad decem pondera uvi molina de pradicto monasterio edificata sunt, aut fuerunt, vel quolivet tempore edificata fuerint. Ita ut semper debeat ire, & decurrere jam dicta equa de pradicto Saone per ipso albeo betere de eodem Saone, sicut antiquitus consueta fuit ire, & decurrere, ea videlicet racione, ea omnia qualiter superius legitur in eodem sacro loco cessimus, & confirmavimus firma, etque immovilia ibi permaneent sine contrarietate, vel molestia, sea inquietudine, Comitis Gastaldei, vel Judicis, aut cujuscumque persona contradictione, vel inquietudine, & nullus quispiam ex his omnibus quibus prelegitur quippiam imbasionis aut contrarietatis ingerere ullo umquam tempore prasumant, sed quieto ordine omnia, que supra leguntur habeat, & possideat pradicti S. monasterii in perpetuum ia nullo ibi contrario ingerente. Quod si quispiam contra hanc concessionis firmitatem pracepti quoquomode violare presumpserit, sciat se esse compositurum in eodem venerabili loco auri libram unam, & hac concessio precepit, firma permaneat in perpetuum. Ut autem hac nostra concessiono pleniorem in Dei nomine optineat vigorem, manu propria scripsimus, & de anulo nostro supter jussimus sigillari.

Signum Dñi Beatissimi Prin- *Landolfi excelcipis.*

Petrus notarius ex jussione supradicta potestatis scripsi Dat. III. Kal. Septembri anno quinto principatus domni

domni Landolfi gloriosi principis, & anno secundo principatus domni Paldolfi ejus filii indictione secunda. Actum in Civitate Capuana. Adest Sigillum cereum.

Adnotanda Aquarum concessio illis verbis: *Concedimus in eodem sancto loco omnes aquas & decursus ipsius aquæ, & ripas ex utraque parte positas insimul cum ipso alveo, unde ipsa aqua decurrit ubicumque pars ipsius ecclesiæ hereditatem habuerit &c. Concedimus in eodem monasterio omnes fœminas liveras, quæ sivi serbos maritos copulaverunt ipsius Monasterii, vel quæ sivi tempore nostro copulaverint insimul cum eisdem serbi sivi copulatis, & cum filiis, filiabus illorum. Deinde &c. confirmamus in eodem sancto cœnobio omnia, quæ a singulis regibus, imperatoribus, ducibus, vel principibus, seu a quibuscumque nostris antecessoribus in eodem loco per præcepta concessa sunt, sive a viris religiosis, Deumque timentibus in eodem sancto loco offerta sunt, &c. sine contrarietate, vel molestia &c. Comitis, Castaldei, vel Judicis, aut cujuscumque personæ contradictione vel inquietudine &c.* Landulfus II. Beneventi, & Capuæ princeps fuit cum patre, & patruo Athenulfo II. fratreque Athenulfo III. ab anno 940. cumque filio Pandulfo I. ab anno 943., cum quo, & Landulfo III. altero filio ab anno 959. ad 961., quo die 28. Maji obiit. Vid. Peregrin. in laud. Stemmate. Monogramma, seu subscriptio hujusce privilegii minio, seu charactere rubro exarata est; hoc enim modo principes omnes Beneventi, & Capuæ subscribebant, de qua re hæc ait Michael Monachus in Sanctuario Capuano pag. 649. *Circa principum subscriptiones duo sunt observanda, unum fuisse rubris characteribus exaratas, qualibus etiam characteribus in subscribendo utebantur Archiepiscopi nostri. Mos acceptus a Græcis, apud quos in subscribendo soli rubrica utebantur Imperatores. Bzovius anno 1263. nu. 10. Alterum est litteras proprii nominis dispositas in forma crucis, quomodo etiam in nummis, & in sepulchris propria eorum nomina sculpebantur, &c.* De hoc imperatorum Græcorum more differens Mabillonius de re Diplomatica pag. 42. ait. *Hanc vero in subscribendis litteris suis jam pridem usurparunt Imperatores Orientis: ut patet de Theodosio Juniore. Cui siquis chartam offerret hus rubris in ea literis nomen suum subscribebat, testante Constantino Manasse &c. pauloque post hoc minium vulgo cinnabaris dictum Imperatoribus solum reservatum est edicto Leonis Augusti Cod. Justin. lib. 1. tit. 23. l. 6. prohibentis, Sacra rescripta alio colore, quam purpureo lustrari, coctique muricis, & triti Conchylii ardore signari, & ejus sacri Encausti confectionem privatis interdicentis. Hoc privilegium tamen Imperatores in filios imperii consortes, & in generos suos extendebant. Imo Isaacius Angelus augustus Theodoro Castamunitæ avunculo suo, cui summam rerum commiserat non solum purpureas phaleras, & simile pallium in equitando, sed etiam eumdem colorem in subscribendis publicis libellis, & literis concessit teste Niceta Choniate &c.* atque ibi ad quod usque tempus hujuscemodi usus apud Græcos imperatores perseveraverit, refert. Rubræ quoque subscriptionis ab imperatoribus Græcis usurpatæ testis est Gregorius II. in epistola ad Leonem Isauricum a Baronio relata an. 726. ubi habetur. *In primis autem, ac præcipue quod literæ tuæ, & non alienis sigillis imperatoris obsignatæ diligenter essent & accurate intus subscriptiones per cinnabarin propria manu tua, ut mos est imperatoribus subscribere.*

Monogramma minio scriptum.

Idemque Baronius anno 869. de subscriptione loquens a Basilio imperatore Constantinopolitano VIII. concilio facta ait. *Subscriptionem suam apposuit ante reliquos episcopos cum additamento signi Sanctissimæ Crucis quod etiam & episcopi omnes ex more fecere &c. Ipsi vero tunc subscripserunt imperatores literis Phœniceis, ex Cinnabrio ex more*, Eadem observat Camillus Peregrinius pag. 232. in notis marginalibus ad privilegium Pandulfi IV. Capuæ principis, & Mabillonius lib. 5. de re Diplomatica in notis ad privilegium Caroli Calvi pa. 404. Editionis Parisiensis anni 1681. hæc scribit. *Illud in eo præcipuum, quod Caroli Monogramma cynnabari, seu minio pictum est more Græcorum Imperatorum, quin etiam Gozlini cancellarii nomen &c. subscriptionem adscriptum est literis itidem rubricatis.* Atque in supplemento ejusdem libri pag. 47. editionis Parisiensis ann. 1704. allato Privilegio Caroli Calvi subdit. *Apposita est Caroli subscriptio ex cynnebari, seu minio &c.* Qua quidem in subscriptione aliisque in rebus Beneventi, Capuæque dynastæ, ut se magnos principes ostentarent, Arichim Beneventanum principem imitarunt, de quo ex Erchemperto testatur Leo Ostiensis lib. 1. cap. 9. *Et ab episcopis ungi se fecit, & coronam sibi imposuit, atque in suis chartis scriptum in sacratissimo nostro palatio in finem scribi præcepit.* Hic subscribendi modus in plurimis ejus successorum Beneventi principum, & Capuæ privilegiis legitur, atque in sigillis, ubi eorum principum capita expressa sunt, corona visitur. Imo Capuæ principes ab episcopis consecrabantur, teste Leone Ostiensi lib. III. cap. 16. qui de Riccardo I. Capuæ Principe hæc scribit. *Nam cum post mortem Pandulfi Landulfus filius successisset, mox & Richardus accedens obsidionem firmavit. Proferunt multam Capuani pecuniam, Richardus nil appetit nisi terram. Artati demum famis penuria cives, cedentes Landulfo, recipiunt hominem, sacrant in principem, &c.* Cui adstipulatur Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Cass. cap. 10. inquiens de Riccardo II. *Richardus autem Aversam una cum Matre recedens, Ducem Rogerium in suum auxilium evocat, qui æstivo adveniens tempore cuncta Capuæ civitati adjacentia flamma, ferroque consumpsit, & tandiu eos expugnavit usque quoque Capuani necessitate coacti, prodito Ricardo munitiones redderent, eumque recipientes sibi in principem consecrarent &c.* Et Falco Beneventanus in chronico a Caracciolo edito pag. 214. de Riccardo III. loquens ait. *Hoc anno 1120. quinto die stante mensis maii Capuani constituerunt principem Richardum filium Robberti principis dominum eorum eo quod princeps ipse Genitor ejus infirmabatur, & eo constituto, Capuanus Archiepiscopus, convocatis episcopis, aliisque viris prudentibus, & Loffrido Beneventano electo, die ascensionis Domini &c. Principem illum consecravit &c. Octavo autem die post ejusdem filii sui consecrationem princeps ipse genitor suus ex hoc sæculo decessit &c.* Anno deinde 1127. hæc idem Falco narrat pag. 239. *Continuo prædictus Robbertus princeps officiosissime illum excipiens*

ad

ad palatium episcopii Capuani gaudio magno eum castrametari præcepit. Nec mora: præfatus pontifex Honorius Archiepiscopos, & Abbates accersiri præcepit, quatenus ad principis unctionem convenirent, qui omnes die statuto exultatione ingenti ad Capuanam ecclesiam convenere. Archiepiscopus itaque Capuanus juxta predecessorum suorum privilegium, presente tanto, ac tali pontifice Honorio cum turba virorum Religiosorum, quæ convenerat, & episcoporum conventu prædictum Robertum, in principatus honorem inunxit, & confirmavit. O quantus exultationis, & gaudii affuit affectus, cælorum regem testamur viventem, nomine Principum vestrorum tali jubilatione & jucunditate nobilitatum fuisse. Audivimus profecto sicut ex eorum qui interfuere, comperimus testimonio quinque millia virorum ad tanti principis unctionem convenisse. V. Camillus Peregrinius in Castigationibus ad Falcum pag. 174. ubi de consecratione Roberti II. differens post illa Falconis verba. *Juxta prædecessorum suorum privilegium*, subdit *ac juxta antiquum principum Langobardorum ritum, &c.* postque illa. *Prædictum Robertum in principatus honorem inunxit* addit *oleo scilicet sancto perfudit &c.* V. etiam Baronius ad annum 1127. & Pagius anno 1120. & 1127. Nummos quoque cudebant, ut testatur Erchempertus, qui hisce legibus Grimoaldum Arichis filium Beneventanis a Carolo magno restitutum ait, nu. 3. apud Peregrinium pag. 27. *Ut Langobardorum mentum tonderi faceret, chartasque vero, nummosque sui nominis characteribus superscribi semper juberet &c. Accepta denique licentia repedandi a Beneventi civibus magno cum gaudio acceptus est. In suis aureis ejus nomen aliquandiu figurari placuit, Schedas similiter aliquanto jussit tempore exarari &c.* V. Mabillonius de re Diplomatica lib. 2. cap. 10. Michael vero monachus in sanctuario Capuano, quid in Langobardorum Principum nummis, seu monetis sculptum esset describit, atque fol. 500. ait. *Vel fortasse constructa fuit a Langobardis* (loquitur de ecclesia S. Angeli in Formis) *quorum erga S. Archangelum tanta erat devotio, ut in nummis ab una parte crucem, & per girum sancti Michaelis nomen, ab altera nomen principis Langobardi dispositis litteris in forma crucis exculperent: talis nummus inventus est in agro prope Amphiteatrum, quem ego thesauro conservandum tradidi.*

Hujusce nostri Privilegii Landulfi, & Pandulfi, meminere Camillus Peregrinius in serie Abbatum Cassinensium pag. 35. Mabillonius Annal. tom. III. pag. 471. & Leo Ostiensis cap. 60. hisce verbis. *Aliud etiam præceptum fecit prædictus Princeps eidem Abbati specialiter de Aqua Saonis fluvii, & ceterarum aquarum cum ripis, & limitibus suis, & de fluminis liberis, quæ essent servis monasterii copulata, nec non & de pertinentia Abbatiæ totius*, pauloque superius dixerat: *Hic de Propositura monasterii hujus Abbas effectus recepit a prædicto principe Landulfo præceptum de omnibus generaliter rebus, & possessionibus hujus monasterii, nec non de terris, & fundis in Liburia loco, qui dicitur ad Trefone tam nostro monasterio, quam & ejus palatio in loco ipso pertinentibus.* Prosequitur deinde Leo plures donationes cœnobio nostro factas enarrare, quædamque bona describere in emphiteusim ab Abbatibus Cassinensibus concessa; omniaque bona, quæ in Apulia possederant a Cassinatibus recuperata ope authoritateque Basilii imperatoris Constantinopolitani Prothospatharii, cujus nempe nobilissimi muneris erat ensem imperatoris deferre, sacramque ejus personam defendere Vid. Codin. de Offic. Constantinopolitan. cap. 5. §. 15., & 55.

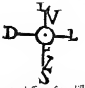
Eorumdē Principū alterum Privilegium.

Electus vix Abbas fuerat die 25. Octobris anno 949. Sacri cœnobi Cassinensis Aligernus, cum teste Leone Ostiensi lib. 2. Chron. Cassinen. cap. 2. *A prædicto principe Landulfo, nec non & Paldulfo filio ejus præcepto libertatis, ac confirmationis totius ex integro Abbatiæ expetiit, & accepit secundum terminos scilicet superius scriptos, quos Gisulfus Dux tempore Petronacis primo statuerat, & postmodum Carolus imperator tempore Theodemar imperiali præcepto firmaverat. Super quod etiam specialius præceptum ab eisdem principibus de castello S. Angeli, & de turre S. Georgii, nec non & de omnibus castellis, sive turribus, quæ in pertinentiis monasteris deinceps construi deberent singillatim sibi fieri postulavit &c. Postmodum vero, tam a prædicto Pandulfo, quam & Landulfo filio ejus &c. rursus aliud præceptum recepit de universis finibus ac pertinentiis monasterii hujus.* Istud Landulfi, & Paldulfi privilegium autographum in tabulario nostro asservatum hujusmodi est.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei aterni, Landolfus, & Paldolfus filius ejusdem domini Landolfi divina ordinante providentia Langovardorum gentis principes. Cum principalis excellentia petitione dilecti sui petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum præsencium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia vir veneravilis Alagernus Abbas monasterii S. Benedicti situs in Monte Casino obsecravit nostram excellenciam quatenus concederemus, & confirmaremus in eodem S. monasterio omnia quæ inferius declaramus de quibus petiit a nostra excellencia, ut firmitatis Apices illi exinde fieri juveremus, cujus peticionem exaudientes, hos firmitatis apices in eodem S. monasterio fieri jussimus. Per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus pro mercede, & redempcione animæ meæ concedimus & confirmamus in supradicto monasterio beati Benedicti situs in Monte Casino omnia, quæ ab Imperatoribus, seu a Regibus, & a singulis principibus antecessoribus nostris data seu concessa habunt in præfato Monasterio, simulque, & concedimus, & confirmamus in jam phato S. monasterio, ut nullo adveniente tempore per nullum modum tollant, aut querant tollere boves, aut carrum da parte ipsius monasterii per qualiscumque servicium publicum faciendum vel in oste eos minandum, set semper pars ipsius monasterii securus exinde maneant. Nec non & concedimus & confirmamus in eodem sancto monasterio ecclesiam vocabulo S. Benedicti, qui edificata esse videtur infra muro, & muricino de civitate Larino, quam edificavit Leo presbyter, & Monachus, qui postea factus est pseudo Episcopus cum omnibus rebus, & substanciis pertinentibus de eadem ecclesia ipsa omnia datum & offertum habuit eodem Leo presbyter, & Monachus, quam & confirmamus in eadem ecclesia S. Benedicti, qui edificata est infra predicto muro, & muricino de eadem civitate*

Lari-

Larino omnem hereditatem, quam ibi offeruit Chrispolus Monacus, simulque & pro anima nostre salvacione concedimus & confirmamus in supranominato Monasterio S. Benedicti situs in Monte Casino omnibus rebus, & substanciis, que de ante, & usque modo tenuit & possedit pars ejusdem monasterii S. Benedicti in tota pertinencia, & dominacione de Larine; Ita ut a nunc & deinceps quieto nomine habeant & possideant pars supranominati Monasterii, & ejusque Abbatibus, & Rectoribus, ea omnia, que superius legitur ut a nullis ex nostris comitibus, gastaldeis, judicibus habeatis de omnia supradicta qualemcumque molestiam, aut contrarietatem, set perpetuis temporibus habeus, & possideas pars pradicti Monosterii ea omnia, qua superius legitur, nemine ibi exinde in aliquo contraria ingerente. Quod si quispiam anc nostram concessionem in quomodocumque violare presumpserint sciat se compositurí auri libras centum, & eadem concessio firma permaneat omni tempore. Ut autem hac nostra concessio pleniorem in Dei nomine optineat vigorem, manu propria scripsimus, & ex anulo nostro supter jussimus sigillari. Signum domni Landolfi excellentissimi principis.

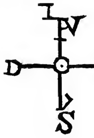

Petrus Notarius ex jussione supradicta potestatis scripsi. Dat. pridie nonas Magias anno tertiodecimo principatus domni Landolfi gloriosi principis, & anno nono principatus domni Paldolfi ejus filii, indictione decima. Actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

In eo post confirmata omnia Cassinatibus concessa privilegia laudati principes nullam sibi jurisdictionem in nostra oppida, servos, bona reservant, imo judicibus magistratibusque suis jubent, ne ullum Cassinatibus negocium facessant.

Eorumdem principum beneficio aliud habemus originale privilegium in nostro archivo, quod ita se habet.

Tertium. ✠ *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Landolfus, & Paldolfus filius ejusdem domni Landolfi, divina ordinante providentia, Langobardorum gentis principes. Cum principalis excellentia pe ia petitione dilectis sui petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia donna Gemma dilecta principissa genitrice nostra obsecravit nostram excellenciam, quatenus ob amore omnipotentis Dei, & salbacione anima nostra concederemus in Monasterio Ss. Benedicti situs in Monte Casino, ubi domnus Aligernus Abbas praest, ut pars predicti Monasterii semper quando voluerint, potestatem, & licenciam haberent mittere ad piscandum duas luntres cum duas paraturias de ipsis luntres, & cum quatuor homines in ipsum lacum de Patria, ut Fratres, & Monachi jam phati Monasterii habeant, unde pro nobis cotidie Dei misericordia exorent, quam & concederemus in jam phata Monasterio omnem censum, seu daciones, quem pars publica tollere, vel exigere debuerint de ipsu gualdu, & curte, & terris jam phati Monasterii qua dicitur casa Genciana, de quibus peciit a nostra excellentia ut firmitatis apices in eadem S. monasterio fieri juveremus, cujus peticionem exaudientes hos firmitatis apices in eodem S. monasterio fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus concedimus in supradicto S. monasterio St. Benedicti, ut amodo, & semper potestatem, & licenciam habeant pars predicti monasterii quando voluerint mittere ad piscandum in pradicto lacu patriense duos luntres, cum duas paraturias de ipsis lontres, & cum quatuor homines, qui in eadem lacu piscare debeant quando voluerint, & quandiu voluerint, quam & concedimus in pradicto S. monasterio omnem censum, & daciones, quicquid pars nostra publica tollere vel exigere debuerint de jam dictu gualdu, & pradicta curte, & terris jam phati monasterii, qua dicitur Casa Genciana, in ea videlicet racione omnia supradicta in jam dicto S. Monasterie concedimus, ut amodo, & nullo adveniente tempore non habeat licenciam, aut potestatem Abbas aut quiscumque Rector eidem monasterii ipsos de potestate eidem monasterii per qualiscumque modis, aut ingenium tollere, aut subtrahere, vel in alia quacumque parte dare, aut alienare, nisi semper ipsos pars eidem monasterii habere, & fruere debeant sue potestatis, & si ipsos Abbas, aut quiscumque Rector jam phati monasterii de potestate predicti monasterii per qualiscumque modis vel ingenio tulerit aut subtraxerit, vel in alia quacumque parte dederint, aut alienaverint statim quod ipsos de potestate jam dicti monasterii tulerint, aut alienaverint per qualiscumque modis vel ingenio reveniant ad potestatem sacri nostri palatii ad faciendum exinde omnia qua voluerint, quia in tali racione omnia supradicta in jam phato S. monasterio concessimus ea videlicet racione ea omnia, qua superius legitur in jam phato S. monasterio concedimus habendi ac possidendi in omnè racione & ordine sicut superius diximus absque contrarietate Comitis Gastaldei judicis, aut cujuscumque persona contradiccione, vel inquietudine, set perpetuis temporibus habeas, & possideas pars pradicti monnasterii omnia supradictu in eo ordine sicut supra diximus absque omni contrarietate cujuscumque persona hominis ibi faciente, ut autem hac nostra concessio pleniorem in Dei nomine optineat vigorem, manu propria scripsimus, & ex anulo nostre supter jussimus sigillari.*

Signum

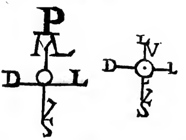
Signum Domni Landolfi excellentissimi Principis. Petrus notarius ex jussione supradictę potestatis scripsi. Datum tertio Kal. Septembrii anno duodecimo principatus domni Landolfi gloriosi principis, & anno nono principatus domni Pandolfi ejus filii indictione nona. Adest sigillum cereum.

Princeps Paldulfus I. cognomento Caput Ferreum imperare cœpit cum patre ab 943. cum patre, fratreque Landulfo III. ab anno 959. cum fratre solo ab anno 961. cum filio Landulfo IV. ab anno 968. Dux Spoletinus, & Camerini Marchio anno 969. & sequentibus fuit, postquam ditiones illas magnus Hugo Tusciæ Marchio imperatori renunciavit. Fuit Salerni princeps cum filio Paldulfo II. ab 978. ad 981. quo Capuæ obiit, ubi residebat. Uxorem habuit Aloaram Comitis Petri filiam, quæ anno 992. decessit. V. Peregrinius in stemmate laudato, & a pag. 216. ad 229. quem nos in hisce supputationibus præferendum cæteris esse duximus, quamquam Michael Monachus aliam iniit viam in Sanctuario Capuano pag. 617. quod assertiones suas diligentissime coævorum scriptorum testificatione roboravit. Nobis tamen anno 969. Spoleti, & Camerini Ducem fuisse Paldolfum veri non videtur simile, iis de rationibus, quas dum monasterium S. Angeli de Barrea describeremus, attulimus in historia.

Laudatus vero Paldulfus, & Landulfus ejus filius plura concessere privilegia cœnobio Cassinensi, ex quibus unum hic excribimus, cujus meminit Leo noster lib. II. c. II. Illud Gisulfianos Abbatiæ Cassinensis fines describit, estque hujusce modi ex originali in archivo nostro.

Paldolfi, & Landolfi Diploma.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni. Paldolfus, & Landolfus divina ordinante providentia Longobardorum gentis principes. Cum principalis excellentia peticione dilectorum suorum petentis clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet ac futurorum solercia; quia domna Gemma religiosa principissa Avia nostra obsecravit nostram excellenciam, quatenus pro amore Dei omnipotentis, & anima nostra salvacionis concederemus, & confirmaremus in monasterio St. Benedicti confessoris Christi situs in monte qui dicitur Casino, in quo domnus Aligernus venerabilis Abbas regimen tenere videtur omnia, qua inferius declarantur, de quibus peciit a nostra excellentia ut firmitatis apices in eodem S. Monasterio ibi fieri juveremus, cujus peticionem exaudientes hos firmitatis apices ibique in eodem S. monasterio fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris atque futuris temporibus concedimus & confirmamus in eodem S. monasterio beati Benedicti omnia qua ab imperatoribus, seu a regibus, & a singulis principibus antecessoribus nostris in eodem monasterio data seu concessa sunt, simulque & concedimus, & confirmamus in eodem sancto, & venerabili loco ad possessionem prephati monasterii, & de ejusque Abbatibus, & rectoribus, hoc est quantum sacri palacii nostri pertinentes esse videtur in finibus Aquinensis, sicut incipit ab ipsa Cosa, & quomodo salit per ipsum monte S. Donati per media Serra, & quomodo descendit super ipsi Monticelli de Marri, & vadit ad ipsi Pescli, qui sunt ad pede de Balba, & quomodo vadit inde per duos Leones, & inde salit per ipse Serre super casale. Et inde descendit per ipsum montem super ipse ville de Gareliano, & inde vadit ad ipsum Pesclum, qui nominatur Cripta imperatoris, & ab inde descendente in fluvio de Gareliano. Et ascendente per ipso fluvio usque ad ipsa Junctura de Aqua, qua dicitur Bantra. Et ascendente per eadem aqua, usque in rivo Sicco, & ascendente per eodem rivo usque ad ecclesiam S. Martini, & quomodo salit per ipse Serre, & vadit in monte, qui dicitur Cesino. Et quomodo vadit in Pesclu qui vocatur Corvaru, & quomodo vadit per ipse Serre, & pervenit ad Furcam, qui vocatur Pupplo, & inde vadit directum ad aquam fundatam, & quomodo ascendit per ipsam montem qui est super casale, & quomodo vadit in capite de aqua qui vocatur rapidu, & quomodo salit in monte qui vocatur Caballa, & quomodo vadit directum in montem, qui vocatur Rendenaria major, & inde per Serras Moncium, & venit ad rendenaria minor, & quomodo vadit directum per pedes moncium, qui vocatur Freselona, & vadit in aqua, qui vocatur Melarino, & quomodo salit in ipsum montem, qui vocatur terre albe, & inde pervenit ad Furcam S. Valentini, & quomodo salit per ipsas Serras montium, qui vocatur Vallelucis, & quomodo descendit directum in petra scripta, & ascendit ad Serras montis, qui dicitur Ordicosa, & quomodo vadit ad pesclora, qui dicitur Falconari, & pervenit ad duos montes, ex quibus unus vocatur Spinacius, & alter Porcacius, & inde ascendit ad cacumen montis, qui vocatur Cajera, ea videlicet racione supranominatis terris de quantum sacri nostri palacis infra predictas fines pertinere videtur, una cum jam dictis terris cultis, & incultis de planis, & montibus, de rivis, & aquis & ripis, & albeis, & cursus ipsius aqua, & cum omnia inferius, & superius in jam dictis terris habentibus junctis, & integris in prefato monasterio ipsa omnia concedimus ad possessionem prephati S. monasterii, & de ejusque Abbatibus, & Rectoribus ad habendum, & possidendum, absque contrarietate Comitis Castaldei judicis, aut cujuscumque persona contradictione, vel inquietudine, sed perpetuis temporibus pars prephati monasterii, & ejusque Abbatibus, & rectoribus habeant, & possideant ea omnia qua superius legitur, nemine in eodem sancto monasterio aliqua contraria ingerente. Ut autem hac nostra concessio pleniorem in Dei nomine optineat vigorem, manu propria scripsimus, & ex anulo nostro subter jussimus sigillari.*

Signum Domni Paldolfi, & signum domni Landolfi gloriosissimi Principibus. Petrus notarius ex jussio-

jussione supradictæ potestatis scripsi. Adest sigillum cereum.

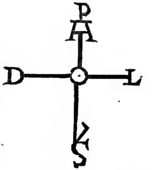
Hæc præcipue consideranda. *Concedimus, & confirmamus in eodem S. Monasterio &c. omnia, qua ab Imperatoribus, seu a regibus, & a singulis principibus antecessoribus nostris in eodem monasterio data, seu concessa sunt &c. Ea videlicet ratione supra nominatis terris de quantum sacri nostri palatii infra predictas fines pertinere videtur, una cum jam dictis terris cultis & incultis de planis, & montibus, de rivis, & aquis, & ripis, & albeis, & cursus ipsius aqua, & cum omnia inferius, & superius in jamdictis terris habentibus junctis, & integris in praphato monasterio ipsa omnia concedimus ad possessionem praphati S. monasteris &c. ad habendum, & possidendum absque contrarietate comitis, Castaldei, Judicis, aut cujuscumque persona contradictione, vel inquietudine, &c.* Abbatiæ Cassinensis fines in hoc privilegio descripti amplam, frugiferamque regionem occupant, quam impossibile est Paldulfi tempore a pluribus colonis habitatam, cultamque non fuisse, cum potissimum ante Saracenicam devastationem anno 884. plures ibi indigenæ essent, atque ex laudatis privilegiis constat, plura inibi oppida fuisse; quare cum laudati principes in hoc privilegio inquiunt; *Concedimus, & confirmamus &c. possessionem praphati monasterii &c. hoc est quantum sacri palati nostri pertinentes esse videtur in finibus &c.* utraque, clarius. *Ea videlicet ratione supranominatis terris de quantum sacri nostri palatii infra predictas fines pertinere videtur*, haud quidem significant montes, flumina, aquas &c. quæ expresse nominatæ sunt donari, sed jurisdictionem quæ unice præter res illas principibus spectare poterat, eo maxime quod post verba illa hæc adsunt. *Pertinere videtur una cum jam dictis terris &c.* Ex quo patet concessionem terrarum, aquarum, &c. distingui ab illa per hæc verba designata. *Quantum sacri nostri palatii pertinere videtur*, ubi To quantum hoc loci denotat quod ad principum palatium, seu Fiscum pertinebat, idest jurisdictionem. Illud vero maxime constat post cœnobii nostri excidium a Saracenis perpetratum intra Cassinensis ditionis fines, ne dum servos colonos, libertos &c. remansisse, ut ex allatis privilegiis constat, sed etiam oppida cum alia nominata reperiantur in Hugonis, & Lotharii privilegio post excidium facto, imo ne integra quidem S. Germani civitas quam S. Berthariius edificare ceperat funditus Saracenorum rabie, immanitateque eversa est: narrans enim Leo Ostiensis lib. 2. cap. 32. Athenulfi Abbatis gesta ait. *Civitatem deorsum circa ecclesiam Domini salvatoris quam supradiximus a S. Martyre Christi Abbate Berthario inchoatam, ex magna parte construxit.* Extabant quoque oppida Janulæ S. Angeli, atque alia, quæ in Landolfi privilegio nominantur a Leone relato lib. 2. cap. 2. & cap. 3. idem Leo narrat plures ab Aligerno inventos colonos in possessionibus monasterii. Per transennam vero observandum, hosce aliosque principes nedum flumina, eorumque ripas, atque cursus donasse, sed etiam rivos, aliasque omnes aquas cujusque generis.

Non minoris momenti est aliud eorumdem principum privilegium quod ex originali damus.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Paldolfus, & Landolfus divina ordinante providentia Langovardorum gentis principes, Cum principalis Excellentia petitione dilectorum suorum petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presentium scilicet, ac futurorum sollercia, quia domna Gemma religiosa principissa abia nostra obsecravit nostram excellenciam, ut pro amore Omnipotenti Dei, & anima nostra salvationis concederemus, & confirmaremus in monasterio S. Benedicti constructus in monte, qui dicitur Casino, ubi nunc modo domnus Aligernus venerabilis Abbas praest, omnia qua inferius declarantur, de quibus pecîit a nostra excellencia, ut firmitatis apices in eodem S. Monasterio fieri juveremus. Cujus peticionem exaudientes, hos firmitatis apices ibidem exinde fieri jussimus. Per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, atque futuris temporibus concedimus, & confirmamus in eodem sancto monasterio beati Benedicti omnia, que ab imperatoribus, seu a regibus, & a singulis principibus autocessoribus nostris in eodem monasterio datas, seu concessa sunt. Simulque & concedimus, & confirmamus in eodem S. monasterio, ut nullo adveniente tempore per nullum modum tollant, aut querant tollere bobes aut carrum da parte ipsius Monasterii, pro qualiscumque serbicium publicum faciendum, vel in aste eos minandum, set semper pars ipsius monasterii securus exinde maneat. Nec non & concedimus, & confirmamus in eodem Sancto Monasterio ecclesiam vocabulo S. Benedicti, qui edificata esse videtur infra muro, & muricino in civitate Larino, quam edificavit Leo presbyter, & Monachus, qui postea factus est pseudo episcopus cum omnibus rebus & substanciis pertinentibus de eadem ecclesia, sicut in eadem ecclesia ipsa omnia datum, & offertum abuit eodem Leo presbiter, & monachus, quam & confirmamus in eadem ecclesia S. Benedicti omnem hereditatem, quam ibi offeruit Crispolus Monachus, & concedimus, & confirmamus in supradicto monasterio S. Benedicti omnibus rebus, & substanciis, que de antea, & usque modo tenuit & possedit pars eidem monasterii S. Benedicti in tota pertinencia, & dominacione Larino, quemadmodum ipsos in jamphato S. Monasterio a bona memoria domno Landolfo glorioso principe genitore nostro per preceptum sigillatum, qui scripto est per Petrum notarium concessum, & confirmatum est. Nec non & concedimus, & confirmamus in eodem S. Monasterio omnes res, & substancias qualitercumque, seu quomodocumque possedit, & possidet pars ipsius monasterii & fundos, & terras quantos, & quantas pars ipsius monasterii pertinentes habuit in liburias loco, qui nominatur ad Tresone, seu & quantum sacri nostri palacio pertinent per totos fines de eodem loco Tresono quemadmodum in jam dicto S. monasterio a predicto glorioso principe Genitore nostro per preceptum sigillatum, qui scriptum est per predictum Petrum notarium concessum, et confirmatum est. Quam et concedimus, et confirmamus in eodem S. Monasterio, ut amodo, et semper potestatem, et licentiam habeant pars predicti monasterii quando voluerint, mittere ad piscandum in lacum Patriensem duos lontres cum duas paraturiat de ipsis Lontres, et cum quatuor homines, qui in eodem lacu piscare debeant quando voluerint, et* quan-

Secundum eorumdem Principum Diploma.

quendiu voluerint, et concedimus, et confirmamus in eodem Sacro Monasterio omnem censum, et daciones quicquit pars nostre publica tollere, vel exigere debuerint de ipsu Gualdu et curte, et terris eidem monasteriis, qui dicitur casa Jenciana, quemadmodum in jam phato monasterio a jam dicto genitore nostro per praeceptum sigillatum, qui scripto est per jam dictum Petrum notarium concessum, et confirmatum est, et concedimus, et confirmamus in eodem S. Monasterio terris predicti monasterii incultis, et aliquantis cultis, qua esse videtur in Aquinensis finibus, ubi adificata sunt ecclesia S. Ambrosii, et S. Andrea, et S. Apollinaris, et S. Stephani, et S. Georgii, quem pars predicti monasterii per iudicate finis per scriptum conveniencia secundum legem datum abuit Adenolfi quemadmodum a jamdicto genitore nostro in eodem sancto monasterio per preceptum sigillatum concessum est, qui scripto est per jam dictum Petrum notarium, et concedimus, et confirmamus in jam dicto S. Monasterio terra, qua, et quanta pertinuit, vel pertinentes esse videtur sacri nostri palacii; hoc est a fine de S. Martino quemodo descendit ribo sicco, et vadit erga aqua, qui dicitur Bantra, et sicut descendit usque in fluvio, qui dicitur Carnella, & usque in supranominato monte, qui dicitur Casino. Et concedimus, & confirmamus in eodem S. monasterio omnes fœminas liberas quantas usque modo serbi prefati monasterii sibi copulaverunt maritos, vel quod adhuc in antea nostro tempore sibi copulaverint insimul cum eisdem serbos sibi copulatos, & cum filiis filiabus illorum, quemadmodum a jam dicto glorioso principe genitore nostro in jam phato monasterio per preceptum sigillatum concessum est, qui scripto est per jam dictum Petrum notarium. Nec non & concedimus, & confirmamus in eodem S. monasterio omnia, qua, & quantum sacri nostri palatii pertinuit, aut pertinene, vel pertinentes fuerint per qualiscumque modis de terris cultis, & incultis, de planis, & de montibus, de bineis, & olibetis, de pratis, pascuis, & de paludis, de ribis, & aquis, qua esse videtur infra has fines. Hoc est ab una parte fine rapidu, de alia parte fine ipsu Carnellu, de tercia parte fine ribu, qui dicitur de Maroza, & fine Farnietu, & fine lacu, qui nominatur de Radeprandu, & quomodo vadit usque in Silice, de quarta autem parte fine ipsa silice, & qua est infra has fines, hoc est quomodo incipit da ipsa cosa, & salit per ipsum monte, qui dicitur Sancti Donati per media Serra, & quomodo descendit super ipsi Monticelli de Marri, & vadit ad ipsi Pleschi, qui sunt ad pede de ipso monte de Balba, & quomodo vadit inde per duos Leones, & inde salit per ipse Serre super Casale, & inde descendit per ipsum Montem super ipsa billa de Garilianu, & inde vadit ad ipsu Pesclu, qui nominatur Gripta imperatori usque in flumen, qua jam dicti S. monasterii pertinet secundum suis racionibus. Ideo de omnia superius dicta qua, & quantum sacri nostri palacii per qualiscumque modis pertinuit, aut pertinet, vel pertinentes fuerint, simul, & omnia, qua a jam dicto glorioso principe genitore nostro per superius dicta preceptora in eodem S. monasterio concessa sunt, cuncta, & integra omnia supradicta, nos pro amore omnipotenti Dei, & anima nostra salvacionis in jam phato S. Monasterio S. Benedicti, concedimus, & confirmamus ad habendum & possidendum ipsos amodo, & semper pars superius dicti monasterii, & ejusque Abbatibus & Rectoribus, & faciendum exinde juxta legem omnia, qua eorum placuerit, ita ut, neque a nos, neque a nullis ex nostris Comitibus, Castaldeis, & Judicibus, vel sculdahis, aut a quibuscumque persona hominis aliquando pars predicti monasterii, aut ejus Rectoribus de omnia supradicta habeant qualiscumque molestiam, aut contrarietatem, vel inquietudine per nullum modum in perpetuum, set perpetuis temporibus pars superius dicti monasterii, & ejus Abbatibus, & Rectoribus omnia supradicta firmiter, & securiter habere, & possidere valeant, in nullo ibidem exinde aliqua contraria ingerense. Ut autem hac nostra concessio pleniora in Dei nomine obtineat vigorem manu propria scripsimus, & ex anulo nostro supter jussimus sigillari.

Signum domni Paldolfi, & signum domni Landolfi gloriosissimi principum.

Petrus notarius ex jussione supradictarum potestatis scripsi. Datum sexto idus Julii anno octabo decimo principatus domni Paldolfi, & tercio anno principatus domni Landolfi principibus indictione quarta. Actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

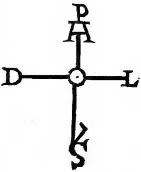
In hoc privilegio hæc observanda. Confirmata in eo sunt omnia principum privilegia, prohibeturque, ne ullo unquam futuro tempore servitium aliquod etiam militare a monasterio nostro exigatur, aliaque plura confirmantur potissimum liburiæ bona, atque servorum uxores eorumque soboles, omneque id concedunt laudati principes quod ad eorum fiscum pertinebat divisim inde ita describuntur Cassinenses fines, ut simul sumpta descriptio integros Gisulfianos fines contineat.

In eodem Cassinensi tabulario aliud Paldolfi, & Landolfi privilegium autographum asservatur eodem tempore Cassinatibus concessum, quod ita se habet.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi*

Tertium præfatorum Principum Diploma.

sti Dei æterni Paldolfus, & Landolfus divina ordinante providentia Langobardorum gentis principes. Cum principalis excellensia petisione dilectorum suorum petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sollercia, quia domna Gemma religiosa principissa abia nostra obsecravit nostram excellenciam, ut pro amore omnipotents Dei, & anima nostra salvacionis concederemus, & confirmaremus in monasterio Sanctissimi Benedicti constructus in monte qui dicitur Casino, ubi nunc modo domnus Aligernus venerabilis Abbas, praest, omnia qua inferius declarantur. De quibus petiit a vostra excellencia, ut firmitatis apices in eodem S. monasterio fieri juberemus, cujus peticionem exaudientes hos firmitatis apices ibidem exinde fieri jussimus per quos omnino sancimus, & perpetualiter abendum nostris, atque futuris temporibus concedimus, & confirmamus in eodem S. monasterio beati Benedicti omnia, qua ab imperatoribus, seu a regibus, & a singulis principibus antecessoribus nostris in eodem monasterio datas seu concessa sunt, simulque & concedimus, & confirmamus in eodem S. monasterio ipsa terra, & presa, qui est conjuncta cum murum ujus civitatis propinquo porta qui dicitur S. Angeli, habentes finis ab uno latere fine predictum murum hujus civitatis, ex alio latere fine platea iterum ujus civitati unu capu tenet in terra, & presa pertinentem Sacri nostri palacii sic directe quomodo pergit trasonda pertinentem ipsius monasterii ad Casa fabrita Stefani magistri, aliu capu tenet in terra, & presa similiter pertinentem Sacri nostri palacii abet per singula latera in longum pedes centum nonaginta & tres & per singula capita per traversum pedes tredecim ad mensura de pede, de manu Landoni seniori castaldei mensuratum, nec non & concedimus in eodem S. monasterio ipsum predictum murum ujus pradicta civitati, qui est conjunctum cum pradicta terra, & presa incipiente u cantone, qui est de eodem murum juxta pradicta porta, qui dicitur S. Angeli, & qualiter pergit usque ad ipsa turre, qui est super ripa Vulturni fluminis ad faciendum in ipsum muru & in predicta turre omne hedificium, & laborem, & canales ponere, unde aqua decurrat usque ad eumdem locum, ubi pars præfati monasterii valneum construere fecerit, nec non & concedimus in eodem S. Monasterio ipsa terra, & ripa pradicti fluminis quantum est foras murum de predicta turre ad faciendum ibidem omnem edificium pro aqua aurire de ipso pradicto flubio, & ipsum albeum predicti fluminis ad auriendum exinde aqua quantum necesse fuerit pro ipsum valneum; Quam & concedimus in eodem S. monasterio de eadem jam dicta platea circa murum de case ipsius monasterii in latitudine pedes duos ad supradictu pede, & in longitudine, quantum vadit jam dicta indicata, & mensurata turre, ita ut licentiam, & potestatem habeat pars jam dicti monasterii in supradicta terra, qua sunt intraversum pedes duos fodere, & fundamenta mittere, & pilas fabrire, & arcora super eadem platea volvere & super eadem arcoras case fabrise edificare, & conjuncere eum supradictum murum, ita ut sub ipsa arcora possant transire carras cum fenu, & cum alias causas, sicut consuetudo est in hac civitate. Et concedimus in eodem S. monasterio de ipsa alia platea puplica, qua est silice pedes quatuor in latitudine, & in longitudine tantum quantum vadit ipsa terra, & presa predicti monasterii a parte ipsa, qua conjuncta est cum platea, & silice, & pradictum pede mensuratum, & conjuncti cum predicta terra, & presa predicti monasterii ad faciendum in ipsi predicto quatuor pedes de pradicta platea, que est silice omne hedificium, quod ad pars ipsius monasterii placuerit facere, & habere omni tempore. Et concedimus, & confirmamus in eodem S. monasterio omnes aquas, seu albeis aquarum, ubicumque terras pradicti monasterii est conjuncta cum ripis ex utraque latera de ipsis pradictis aquis, ad faciendum in aquis, & albeis, & ripis ipsis clausurias, & molina vel fusaria, & alia omnia edificia, quod ad partem ejusdem monasterii placuerit facere, & habere ibidem omni tempore ea videlicet ratione ea omnia, qua superius legitur, & qualiter nostro pertinet palatio in jam phato S. monasterio S. Benedicti, nos pro amore omnipotenti Dei, & anima nostra salbacionis concessimus, & confirmamus ad habendum, & possidendum ipsos amodo, & semper pars superius dicti monasterii, & ejus Abbatibus, & rectoribus, & faciendum exinde juxta legem omnia, qua eorum placuerit, ita ut nullus ex nostris comitibus, castaldeis, judicibus, vel sculdahis, aut a quibuscumque persone hominis aliquando pars predicti monasterii, aut ejus rectoribus de omnia supradicta abeant qualiscumque molestia aut contrarietatem vel inquietudine per nullum modum imperpetuum, set perpetuis temporibus pars superius dicti S. monasterii, & ejusque Abbatibus, atque rectoribus omnia supradicta firmiter, & securiter habere, & possidere valeant, in nullo ibidem exinde aliqua contraria ingerente; ut autem nostra concessio pleniorem in Dei nomine optineas bigorem manu propria scripsimus, & ex anulo nostro supter jussimus sigillari.

Signum domni Paldolfi, & signum domni Landolfi gloriosissimi principum.

Petrus notarius ex jussione supradictarum potestatis scripsi Dat. V I. Idus Julii anno octabo decimo principatus

patris domni Paldolfi, & tertio anno principatus Domni Landolfi principibus indictione quarta. Actum in civitate Capuana.

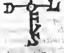
In eo præcipue cœnobio nostro omnes aquæ, earumque alvei conceduntur, quæ intra cœnobii possessiones percurrerent: *Ad faciendum in aquis & alveis, & ripis ipsis clausurias, & molina, vel fusurias, & alia omnia ædificia*, quæ libuisset; nullumque hac ratione eorum principum magistratus negocium facessere Casinatibus poterant.

En aliud eorumdem principum ex autographo privilegium.

Quartum eorumdē principum privilegium.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Paldolfus & Landolfus divina ordinante providentia Langovardorum gentis principes. Cum principalis excellentia petitione dilecti sui petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet, ac futurorum sollertia, quia Lando dilectus frater noster obsecravit nostram excellentiam, ut pro amore omnipotentis Dei, & salvatione animæ nostræ concederemus in monasterio beati Benedicti confessoris Christi situs in monte Casino, ubi nunc Deo auxiliante domno Aligerno venerabilis Abbas praeesse videtur ad possessionem præphati monasterii, et de ejusque Abbatibus, et Rectoribus terris, et aquis, qualiter inferius declaramus. De quibus petiit a nostra excellentia, ut firmitatis apices in eodem monasterio fieri juveremus, cujus petitionem exaudientes hos firmitatis apices ibidem exinde fieri jussimus, per quos omnino sancimus, et perpetualiter abendum nostris, et futuris temporibus concedimus in eodem S. monasterio terris, et silvis pertinentibus sacri nostri palatii, quomodo incipit da ipsu Carnellu, et quomodo salit per ipsa Vantra usque in rivo sicco, et saliente usque ad ecclesiam S. Martini, et quomodo pergit per iste criste de monte S. Petri. De secunda parte fine Serra de monte, qui dicitur Cisino, & quomodo pergit per Serra de monte qui dicitur Aquilone, & vadit ad lacum, qui dicitur de Pupplo, & quomodo pergit ad lacum, viticusum & vadit directum at aqua fundata, & quomodo ascendit per ipsum Monte, qui est super casale, & pervenit ad vadum fluvii, qui dicitur rapidu, & pergit per ipsa via qua tenditur ad ipsa via antica, qui est in capite Mellarini, & quomodo pergit per ipsas cristas montium, & pervenit ad terra alba, inde pervenit ad Furca S. Valentini, & quomodo ascendit per cristas montium, qui sunt inter Atine, et Vallelucis, et recto tramite pervenit ad petra scripta, et ascendit ad Serra montis, qui dicitur ordicoso, et pergit super ipse pesclara, qui dicitur Falconari, et venit ad ipse fines, qui sunt inter montes, ex quibus unus vocatur Spinacius, et alter Porcacius, et inde ascendit ad Kristas montis, qui vocatur Kayra, et pervenit ad ipse Petre super aqua vibola, et ascendit ad colles, qui vocatur Gimbiruti. De tertia parte fino quirquitulu, et descendit in fossatu, justa ecclesia S. Damasi, et vadit directum in silice ad locum, qui vocatur Arcu de Gizzuli, & qualiter pergit ad lacum, qui dicitur Radiprandi, & qualiter vadit per terra que dicitur Farnetu, & ab inde qualiter vadit per caput, qualiter vadit per rivus, qui dicitur de Marozze, & qualiter descendit in fluvio, qui dicitur Carnellu, & sicut vadit in aqua, qua dicitur Cosa, & salit per ipsu Monte, qui dicitur S. Donati, de quarta parte fine Ser. de eodem Monte, qui dicitur S. Donati, & quomodo descendit super ipsi Monticelli de Marri, & vadit ad ipsu Monte de Balbola, & quomodo vadit inde super duos Leones, & inde ascendit super ipse Serre super casale, & inde descendit super ipsu Monte super Villa de Gareliano, & inde vadit ad ipsum pesclum, qui nominatur Cripta Imperatoris usque in flumen, qui dicitur Gareliano, & ascendente per eodem fluvio usque ad priores fines, simulque & clare scimus quia domnus Landolfus piissimus princeps viro, & genitore nostro concessum, & confirmatum habuit in præphato S. monasterio beati Benedicti omnia, quæ ab imperatoribus, seu a regibus, & a singulis principibus antecessoribus in eodem monasterio data, & concessa erant. Igitur & concesseramus, & confirmaveramus in jam dicto monasterio, ut nullo adveniente tempore per nullum modum tollere, aut quererent tollere boves, aut carrum, seu caballum de parte ipsius monasterii per qualecumque servitium publicum faciendum, vel in ostes eos minandum, set semper pars ipsius monasterii securus exinde manerent. Nec non & confirmaverat ad jam præphato S. Monasterio ecclesia vocabulo S. Benedicti, qui ædificata esse videtur infra in Ciro, & Murricino de civitate Larino, quam ædificavit Leo presbyter, & monachus qui postea factus est pseudo episcopus, cum omnibus rebus, & substantiis pertinentibus de eadem ecclesia sicut in eadem ecclesia ipsa omnia datum, & offertum habuit, eodem Leo presbyter, & Monachus. Igitur & confirmamus in prædicto monasterio quantum fuit, & est pertinentes per qualiscumque modis ac territ cultis, & incultis, de planis & de montibus, de vineis, & olivetis, de pratis, & pascuis, atque paludis, & rivis, & aquis, & ripis ex utraque partibus, quæ esse videtur infra as fines, idest incipiento de prima fine de ipsa Carnellu, & quomodo salit per ipsa Vantra usque in rivo sicco, & saliente usque ad ecclesia S. Martini, & quomodo pergit per ipse Criste de monte S. Petri. De secunda parte finis monte, qui dicitur Cisino, & quomodo pergit per Serra de Monte, qui dicitur Aquilone, & vadit ad lacum qui dicitur de Pupplo, & quomodo pergit ad lacum Viticusu, & vadit directum ad Aqua fundata, & quomodo ascendit super ipsu Monte, qui est super casale, & pervenit ad Vadum fluvii, qui vocatur Rapidu, & pergit per ipsa via, qua tenditur ad ipsa via antica, qua est in capite Mellarini, & quomodo pergit per ipsas cristas montium, & pervenit at terra alva, inde pervenit ad Furca S. Valentini, & quomodo ascendit per cristas montium, qui sunt inter Atine, & Vallelucis, & recto tramite pervenit ad petra scripta, & ascendit ad Serra Montis, qui dicitur ordicosa, & pergit super ipse pesclora, qui dicitur Falconari, & pervenit ad ipso fine, qui sunt inter montes, ex quibus unus vocatur Spinacius, & alter Porcacius, & inde ascendit ad cristas, qui vocatur Caira, & pervenit ad ipse Petre super aqua vibola, & ascendit ad colles qui vocatur Gibiruti. De tertia parte fine querquitulu, & quomodo descendit in fossatu, qui est justa ecclesia S. Damasi, & vadit directum in Silice, & qualiter pergit ad lacum de Radeprandi, & qualiter vadit per Farnietum, & ab inde qualiter vadit de rivu, qui dicitur de Ma-*

rozze, & qualiter descendit in fluvio, qui dicitur de Carnella, & sicut vadit in aqua qua dicitur Cesa, & salit per ipsum Monte, qui dicitur S. Donati per media Serra, et quomodo descendit super ipsi monticelli de Marri, et vadit ad ipsi Pescli, qui sunt ad pede de monte de Balbola, et quomodo vadit inde per duos leones, et inde salit per ipse Serre de super casale, et inde descendit per ipsu monte super ipsa villa de Gureliano, et inde vadit ad ipsum Peschium, qui nominatur Cripta imperatoris, et usque in flumen, qui nominatur Gareliano, et quomodo ascendit usque ad priores fines, qua jamdicti Monasterii pertinent, secundum suis rationibus, et catera alia omnia qua contineat per ipsorum praeceptalia, qua ab imperatorum seu regum, vel principibus antecessorum nostrorum concesserat in eodem S. monasterio omnes res, & substantia, qualitercumque, seu quomodocumque possedit, & possidet pars ejusdem monasterii in quibuscumque modos per singula loca, fundos, et terras, quantos, et quantas pars ipsius monasterii pertineates habuit in ligarias loco ubi nominatur Trifone, simul & confirmaverat in eodem monasterio, ut amodo, et semper potestatem, et licentiam haberent pars pradicti monasterii quando volerent mittere ad pescandum in lacum Patriensu duos londres, cum duas paraturas de ipsi londres, & cum quatuor homines, qui in eadem lacu piscarent quando voluerint, & quandiu valerent et confirmaverat in eodem monasteria omnem censum et dationem quicquid pars illorum tollerent, vel exigerent debuerint de ipsu Gualdu, et curte, et terris ejusdem monasterii, qui dicitur casa Gentiana, quemammodum in praphate monasterio a jam dicto genitore meo concessum, et confirmatum est, et catera alia omnia qualiter in eodem precepta continere videtur, nec non et concedimus, et confirmamus in jam dicto Monasterio omnibus suprascriptis rebus, et territoriis, montibus, et planitiebus cultis, et incultis, cum predictis aquis, et universis pertinentiis, qua esse videntur infra supradictos fines, et qua ab antiquis temporibus usque nunc eodem monasterium possessus est totas, et integras in predicto Monasterio ipsos concedimus, et confirmamus ad possessionem praphati S. Monasterii, et de ejus Abbatibus, et rectoribus ad faciendum exinde omnia qua volueritis, absque contrarietate comitis, gastaldeis, judicis, aut cujuscumque persona contradictione, vel inquietudine, set perpetuis temporibus pars praphati monasterii, et ejusque Abbatibus et rectoribus habeant, et possideant ea omnia, qua superius legitur, faciendi omnia, qua volueritis nemine in eodem monasterio aliquo contraria ingerente. Ut autem hac nostra concessio verius observetur manu propria scripsimus, et ex anulo nostro subter jussimus sigillari.

Signum *domni Paldolfi.*

Petrus notarius ex jussione supradicta potestatis scripsi. Data decimo septimo Kalendas Novembris anno vigesimo primo principatus domni Paldolfi, et anno quinto principatus domni Landolfi gloriosis Principibus, indictione septima. Actum in civitate Capua. Adest sigillum cereum.

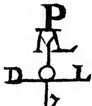
In hoc privilegio laudati principes concedunt potissimum, confirmantque cœnobio Cassinensi terras omnes cultas, incultasque, plana, montes, vineas, oliveta, prata, pasqua, paludes, rivos, aquas, ripas ex utraque parte, quæ intra fines ditionis Cassinensis inibi descriptos continentur, aliaque omnia a cœnobio possessa privilegiorum, quæ imperatores, reges, principes concesseraot, jure, aut quovis alio modo, ita ut in absoluta Cassinatium potestate omnia esse velint nullo impediente Judice. Ex quibus amplissimis loquendi formulis luculenter constat rerum omnium dominium penes Casinates Monachos plenissimum, absolutum, independensque ab omni potestate fuisse, quod tum in relatis jam privilegiis, infraque adducendis, quæ easdem formulas habeant observandum est.

Memoratu quoque dignum est eorumdem principum diploma in archivo nostro autographum, quo Casinatibus licebat perpetuo in lacu Patriæ piscari, in quo duas lontres quatuorque homines tenerent; aliaque plura conceduntur. Hujusmodi vero est. **Quintum præfatorum principum Diploma.**

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni, Paldolfus, & Landolfus divina ordinante providentia Langovardorum gentis principes. Cum principalis excellentia petitione dilecti sui petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet ac futurorum sagacitas Johannes episcopus dilecto fratri nostro obsecravit nostram excellenciam, quatenus ob amore omnipotentis Dei, & salvacione anima nostra concederemus in monasterio beati Benedicti confessoris Christi situs in Monte Casino, ubi domnus Aligernus Abbas praeest, ut pars pradicti monasterii semper quando voluerint, potestatem, & licenciam haberent mittere ad piscandam duas lontras cum duas paraturias de ipsi lontres, & cum quattuor homines in ipsum lacum de Patria, ut Fratres Monachi jamphati Monasterii habeant unde pro nobis cotidie Dei misericordiam exorent. Quam & concederemus in jamphato Monasterio omnem censum seu daciones, quem publici pars tollere, vel exigere debuerunt de ipsu Gualdu, & curte, & terris jamphati Monasterii, qua dicitur Casa Genciana, de quibus petiit a nostra excellentia, ut firmitatis apices in eodem S. Monasterio fieri juveremus cujus peticionem exaudientes, hos firmitatis apices in eodem S. Monasterio fieri jussimus per quos omnino sancimus, & perpetualiter abendum nostris, & futuris temporibus concedimus in supradicto S. monasterio S. Benedicti, ut amodo, & semper potestatem, & licenciam habeant pars predicti monasterii quando voluerint mittere ad piscandum in predicto lacu Patriense duas londras, cum as parasurias de ipsis lontres, & cum quattuor homines, qui in eadem lacu piscare debeant quando voluerint, & quandiu voluerint, quam & concedimus in eodem S. monasterio omnem censum & daciones quicquid pars nostra publica tollere vel exigere debuerint de jam dicto Gualdu, & pradicta curte, & terris jam phati monasterii, qua dicitur casa Genciana in eadem*

videli-

videlicet racione omnia supradicta in jam dicto S. monasterio concedimus, ut amodo, & nullo advenìente tempore non habeat licenciam, aut potestatem Abbas, aut quiscumque Rector eidem monasterii ipsos de potestate ejusdem monasterii per qualiscumque modis, aut ingenium tollere, aut subtrahere, vel in alia quacumque parte dare, aut alienare, nisi semper ipsos pars eidem monasterii habore, & fruere debeant sua potestatis, & si ipsos Abbas, aut quiscumque Rector jam phati monasterii de potestate pradicti monasterii per qualiscumque modis vel ingenium tulerit, aut subtraxerit, vel in alia quacumque parte dederint, aut alienaberint, statim, quod ipsot de potestate jam dicti monasterii tuleri, aut alienaberint per qualiscumque modis, vel ingeno reveniant ad potestatem Saeri Palacii ad faciendum exinde omnia qua voluerint, quia in tali racione amnia supradicta in jam phato monasterio concessimus, ea videlicet racione ea omnia qua superius legitur in jam phato S. monasterio concedimus habendi, hac possidendi in omni racione sicut superius legitur, absque contrarietate Comitis, Castaldei, Judicis, aut cujuscumque persona contradiccione, vel inquietitudine set perpetuis temporibus haboas, & possidcat pars predicti monasterii omnia supradicta in eo ordine sicut superius legitur absque omni contrarietate cujuscumque persona hominis ibi facientet. Ut autem hac nostra concessio verius observetur . . . . nostra supter jussimus sigillari.

Signum domni excellentissimi *Paldolfi principis*

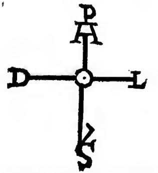
Petrus notarius ex jussione suprascripta potestatie scripsi. Date III. Id. Augusti anno vicesimo tercio principatus domni Paldolfi, & anno octabo principatus domni Landolfi gloriosis principibus indictione . . . . . . Actum in civitate Capuana.

Johannes in hoc diplomate memoratus ultimus fuit episcopus, primusque archiepiscopus Capuanus a Johanne XIII. anno 968. inauguratus. V. Baronius in eo anno. Ughellius Ital. Sac. Tom. VI. col. 321. Leo Ostiensis lib. 2. cap. 9. Camillus Peregrinius in serie Abbatum Cassinensium pag. 37. Michael Monachus pag. 231. An vero ad Metropoleos dignitatem primo pervenerit Capuana ecclesia in Regno Neapolitano opinionem nostram dicemus, quum respondendum nobis erit Germanensium quorumdam Scripturæ, qua nova episcopatus erectio, vel ut somniabant restitutio in oppido S. Germani improbe petebatur, quamquam Sirmundus in adventoria authoritate Sardicensis, & Arelatensis seculi quarti Conciliorum contendit illis jam temporibus Capuanam ecclesiam Metropolitanam fuisse, quam validis rationum momentis refellit Cantellus in historia civitat. Metropolit. Differt. II. part. III.

Magni momenti est hoc Paldolfi, & Landolfi privilegium, quod ex autographo in tabulario Casinensi asservato damus. a Sextum præfatorum principum diploma, quo conceditur suprema Jurisdictio.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Paldolfus, & Landolfus, divina ordinante providentia Langovardorum gentis principes. Cum principalis excellentia petitione dilecti sui petenti clementer favet. Igitur noverit omniam fidelium nostrorum presentium scilicet, ac futurorum sagacitas. Quia Landolfus dilectus filius noster exoravit nostram excellentiam, quatenus ob amore omnipotentis Dei, & salvatione anima nostra concederemus, & confirmaremus in monasterio beati Benedicti confessoris Christi situs in monte Casino, ubi vir veneravilis Aligernus Abbas regimen tenere videtur, ipsa castella, & turres, qua in hereditate praphati monasterii usque modo constructa fuerunt, vel quod adus in antea constructa fuerint, idest ipsum castellum de Jannule, & castellum de S. Angelo ad Tudite; & ipsa turre da S. Georgium, ut amodo, & in perpetuis temporibus firmiter, hac securiter pars pradicti monasterii, & ejusque Abbacibus, atque Rectoribus haberent, & possiderent ipsas castellas, & turres; qua in hareditatem jamphati monasterii usque modo constructa fuerunt, vel in antea constructa fuerint, ad tenendum, & dominandum, & ordinandum, & regendum pars prephati monasterii qualiter eorum placuerit, ut nullam dominationem in eadem castellis, & turris haberemus nos, aut successoribus nostris, vel quiscumque pro parti nostri publici de quibus petiit a nostra excellentia, ut firmitatis apices in eodem S. monasterio exinde fieri juveremus, cujus petitionem exaudientes hos firmitatis apices in eodem S. monasterio fieri jussimus. Per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus concedimus in eodem S. Monasterio predicta castellas, & turres, quas in rebus, & pertinentiis jamphati monasterii, usque modo constructa fuerunt, vel quod adhuc in antea constructa fuerint, idest ipsum castellum de Jannule, & castellum de S. Angela at Tudici, & ipsam turrem de S. Georgium; ut amodo, & semper firmiter, ac securiter in suum potestatem, & dominationem omnia supradicta habeant pars praphati Monasterii, & ejusque Abbatibus, & Rectoribus ad tenendum, & dominandum, & ordinandum, & regendum, & juxta legem faciendum, quem voluerint, absque contrarietate nostra, vel successoribus nostris, aut a pars Sacri nostri polatii, vel a nullis ex nostris Comitibus; Castaldcis, Judicibus habcant amodo, & in perpetuum pars ejusdem monasterii, & ejusque Abbatibus, & rectoribus de omnia, qua in praphato monasterio superius concessimus, & confirmabimus qualemcumque molestiam, aut contrarietatem, set securiter, ac firmiter habeant, & possideant ea omnia, qua superius legitur nemine ibidem exinde in aliquo contraria ingerente. Verumtamen recordamus, quia jam dictas castellas, & turres, qua in rebus pradicti monasterii nominatibe constructa sunt, sicut dictum est, insimul cum alias omnes castellas, & turres, que in rebus pradicti monasterii usque modo constructa fuerunt, vel amodo in antea constructa fuerint, habeant, & possideant ipsas pars pra-*

dicti monasterii sue jure dominio semper, sicut dictum est, absque contrarietate cujuscumque persona hominis. Quod si quispiam hanc nostram concessionem in quomodocumque dirrumpere, aut removere quesierint, sciat se compositurus in eodem sancto monasterio, vel ad ejusque Abbatibus, & rectoribus auri libras decem, & in antea supradicta concessia firma permaneat imperpetuum. Ut autem hac nostra concessio pleniorem in Dei nomine optineat vigorem, manu propria scripsimus, & ex annulo nostro subter jussimus sigillari.

Signum Domni Paldolfi excellentissimi principis. Petrus notarius ex jussione supradicta potestatis scripsi. Datum 7. Id. Junii anno 24. Principatus domini Paldolfi, & anno nono principatus domini Landolfi gloriosis principibus, indictione decima. Actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

In hoc privilegio oppida omnia, turresque, seu arces, quæ intra fines ditionis suæ haberet, vel deinceps construeret cœnobium Cassinense, ita ab hisce principibus confirmantur amplissimis illis loquendi formulis, *ut modo & in perpetuum firmiter, & securiter possideat ad tenendum, & dominandum, & ordinandum, & regendum*, quemadmodum libuerit, nullamque jurisdictionem, aut Principes ipsi, eorumque successores, aut quicumque eorum magistratus in oppida, turresque, seu Arces exercere possent. Ejus generis privilegium concessit quoque Landolfus Paldolfi parens, ut ex Leone Ostiensi supra memoravimus. Ex quibus, aliisque singulis hujusce privilegii verbis, apertissime cognoscitur, præfatos principes supremam cœnobii nostri in sibi subdita opida, arcesque jurisdictionem, fateri omnemque etiam ea alienandi potestatem cœnobio Cassinensi inhesisse. Singula hujusce privilegii verba margharitæ sunt longe pretiosissimæ, quibus suprema Cassinensis cœnobii jurisdictio mire, luculenterque per barbarismos licet, solęcismosque explicatur. Quam quidem in rem nescio an clarius aliquid confici possit. Ex landatis vero hactenus imperatorum, regum, principumque privilegiis constat supremam jam olim penes cœnobium Cassinense fuisse in ditionem suam jurisdictionem, quam propterea principes isti confirmarant. Quorsum enim confirmare, quod prius non erat?

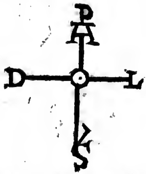
S. Angeli, & S. Gregorii oppida, quorum hoc privilegium meminit in presentiarum etiam pluribus indigenis habitantur. Illud vero Janulæ civitati S. Germani modo unitum est, estque superior ejus urbis pars in montis declivi posita. Haud porro dici potest nomine castelli Janulæ in landato privilegio memorati castellum aliquod, seu arcem intelligi, cum castellum quoque ibi appelletur oppidum S. Angeli in Tudici, quod tamen Leo Ostiensis oppidum semper appellat l. 2. Chron. Cass. cap. 99. 70. & 74. immo c. 70. asserit, illud mœniis circumvallatum, quæ Richerii Abbatis jussu disiecta sint, licet paulo post idem reedificari illa jusserit, ex cap. 47. Leonis. Idque latina proculdubio significatione nam ut alios omittamus Livius sic Philippum Macedoniæ regem Romanorum Legatos alloquens inducit Decad. 4. lib. 9. *ad hujus solatium injuria permissum est, ut Thessalia, Perrebiaque, & Athamanum reciperem quadam Castella magis, quam Urbes*. Neque præterea comminisci quis poterit oppidum post hujus privilegii tempora evasisse, nam ab hoc privilegio ad factam jussu Richerii mœniorum disjectionem, quinquaginta circiter anni intercesserunt. Accedit quod Leo castelli nomine loca intelligit colonis habitata, non tamen mœniis circumdata; ut ipsemet cap. 74. hisce verbis explicat. *Abbas autem jamdudum suspectam habens Normannorum nequitiam singula monasterii castella muris in giro munivit, ibique rusticos, qui hactenus in villis habitaverant, manere constituit. Tunc etiam & oppidum S. Angeli, quod ipse dudum destruxerat muris amplioribus cinxit, juxtaque ipsum Pontem optimum super Lirim fluvium fecit*. Ubi eruditissimus Angelus de Nuce in notis litt. a. inquit. *Distinguit* (Leo) *villas a castellis, hac enim muris vel vallo munita, villas vero dicimus adificia in agro sine muris, & fossatis, &c.* Ne tædium lectoribus ingeramus, alios Leonis Marsicani textus in medium proferre omittimus; contenti dumtaxat monere, eundem Leonem c. 71. & 72. nominare arcem S. Andreæ, quod illa a Nortmannis constructa fuerit, probeque munita. Insuper ipsi quoque principes castella ab arcibus distinguebant. Sanctum enim Georgium *Turrim* appellant cum turres unica fuerint eorum temporum munimenta & arces, ut omnibus constat, qui in historicorum veterum lectione non nihil versari sint, aut saltem Romana, Florentina aliarumque urbium vetustissima mœnia oculis conspexerint, quæ causa est, ut abducendis veterum scriptorum ad rem clarissimam confirmandam testimoniis abstineamus. Hæc vero ideo a nobis hic adnotata sunt, ne quis exemplo potissimum Petri Diaconi labatur, qui Leonis Marsicani verba lib. 2. c. 1. Aligernus construxit, *Roccam, qua Janula nuncupatur* pro Arce interpretatus lib. 4. Chron. Cass. cap. 56. ait: loquens de Gerardo Abbate. *Monticulum Janula qui eidem civitati* (S. Germani) *imminet, cœpit, &c. eandem Janula Arcem, qua a temporibus Aligerni Abbatis destituta, ac desolata fuerat restruere vir strenuissimus cœpit*. In epitome Historiarum explicavimus quid Roccæ nomine intelligat Leo noster.

Non minimum etiam supremæ Cassinatium jurisdictionis indicium est oppida plura in Abbatia Cassinensi a Monachis constructa quia *Castellum edi-*

edificare non licet absque licentia Domini superioris, ut vulgo docent Feudistæ, legesque vetant. Castelli autem nomine aliud non venit quam parvus vicus, ut Ambrosius Calepinus explicat, dum ait: *dim. a Castro parvus vicus muris circumdatus. Cic. pro. Cec. Ebutius in Castellum venit. Cesar oppidis, Castellisque desertis*, cui subscribit Du-Cangius authoritate Glossarii latini, in quo hæc habentur: *Castrum antiqui oppidum vocabant in alto positum, cujus diminutio facit Castellum; quo sensu Hirtius dixit: Castella complura locis editis posita. Gloss. Lat. Grac. Castellum Municipium &c.* Vid. alia Scriptorum testimonia a Ducangio allata. In præsentiarum plures urbes, atque oppida Castelli nomine nuncupantur, ut videre est apud Baudrand verbo *Castellum Album &c.* atque in regno Neapolitano extant modo castellum novum Abbatiæ Cassinensis, castellum novum Abbatiæ S. Vincentii ad fontes Vulturni, castellum forte, castellum Honoratum, castellum Abbatis, castellum Guidonis, castellum Pizzutum, castellum ad mare, castellum Vulturni, castellum Sangri, aliaque plura, quæ videre est in ultima numeratione Focorum urbium, oppidorumque regni Neapolitani edita apud Egidium Longum anno 1670. quæ omnia castella ex parvis vicis urbes deinde, magnaque oppida, eodem retento nomine evasere. Præterquam quod apud Leonem Ostiensem aliosque scriptores veteres sæpe sæpius evenit, ut castellum pro castro, Castrumque pro castello usurpetur. Langobardi hi Principes Cassinatium amantissimi bona omnia Arechisi filii Janiperti, & minutæ filiæ Radelgarii civium Teanensium illis concedunt cum ecclesia S. Silvestri: *propter quod sine herede ex hac luce migraverunt, & secundum institutionem legis nostra Langobardorum ad potestatem nostri sacri palatii devenerunt*. Integrum pro suscepto instituto ex authographo exscribimus.

Septimum eorumdem Principum diploma.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei Æterni Paldolfus, & Landolfus divina ordinante providensia Langobardorum gentis principes. Cum principalis excellentia petitione dilecti sui petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sollercia, quia Lando comes dilectus nepoti nostro filio quondam Atenolfi Comitis nostram obsecravit excellenciam, quatenus concederemus in monasterio beati Benedicti confessores Christi situs in monte Casino, ubi vir veneravilis Aligernus Abbas regimen tenere videtur, omnibus Territoriis, qui fuerunt pertinentibus Arechisi, filii quondam Janniperti, & Minuta uxori ejus filia Radelgari, qui fuerunt habitatores civitati Tianense, tam terris & prese de intro civitate Tianense, quam & terras foras eadem civitate ubicumque de rebus territoriis eorumque Arechisi, & jam dicte uxori ejus inventum dederit in eodem S. Monasterio concederemus. Propter quod sine herede ex ac luce migraverunt, & secundum institucionem legis nostra langobardorum, ad potestatem nostri sacri palatii debenerunt, de quibus petiit a nostra excellencia, ut firmitatis apices ibidem in eodem sancto monasterie fieri juberemus; cujus peticionem exaudientes, hos firmitatis apices in eodem S. Monasterio fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus concedimus in eodem S. Monasterio B. Benedicti situs in monte Casino, ubi vir veneravilis prephatus Aligernus Abbas regimen tenere videtur, omnibus territoriis, qui fuerunt pertinentibus supradicti Arechisi, & predicta Minuta uxeri ejus, tam terris, & prese intra ipsa civitate Tianense una cum ipsa ecclesia vocabulo S. Silbestri, qui est ibi constructa cum omnibus rebus pertinentibus ipsius ecclesia, & cum aliis omnibus rebus eorum pertinentibus foras eadem civitate Tianense, ubicumque de territoriis eorum inventum dederit pertinentibus sacri nostri palacii in prephato S. & veneravile loco concedimus ad possessionem praphati monasterii, & de ejusque Abbatibus, & Rectoribus cum viis, & aquis, & anditis suis, cum sepis, & limitibus, & cum pertinenciis suis, & cum omnia inferiora, ac superiora sua cunctis, & integris omnibus jam dictis terris, qui fuerunt pertinentibus pradicti Arechisi, & jam dicta uxori ejus in simul cum omnibus rebus pertinentibus ipsius ecclesia S. Silbestri in prephato S. Monasterio concedimus habendi, ac possidendi absque contrarietate Comitis, Castaldei, judicis, aut cujuscumque persona contradiccione, vel inquietitudine, set perpetuis temporibus pars prephati monasterii, & ejusque Abbatibus, & rectoribus habeant, & possideant ea omnia, que superius legitur faciendi exinde juxta legem, que voluerint, nemine ibidem exinde in aliquo contraria ingerente, quod si quispiam hanc nostram concessionem in quomodocumque violare præsumpserit se compositurus auri libras decem in eodem S. Monasterio, & ad ejusque Abbatibus, & rectoribus, & supradicta concessio in eodem sancto Monasterio firma permaneant in perpetuum. Ut autem hac nostra concessio verius obserbetur, manu propria scripsimus, & ex anulo nostre super jussimus sigillari.*

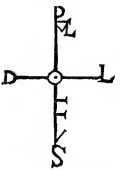

Signum Domini Paldolfi excellentissimi principis. Petrus notarius ex jussione supradicta potestatis scripsi. Datum nonos Octubris anno vigesimo sexto principatus domni Paldolfi, & undecimo anno principatus domni Landolfi gloriosis principibus indictione duodecima. Actum in civitate Capuana: adest sigillum cereum.

Alio privilegio concedunt, confirmantque monasterio Cassinensi integram aquam fluvii lauri ad molendina conficienda, habendasque piscationes, ut ex eo constat, quod ex originali hic damus.

Octavum prefatorum principum privilegium.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei Æterni Paldolfus, & Landolfus filius ejus divina ordinante providentia Langobardorum gentis princeps. Cum principali excellentia petitionibus dilectorum suorum omnibus juste petentibus clementer favet. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet hac futurorum sagacitas, quoniam venerabilis Aligernus Abbas monasterii beati Benedicti situm in castro monte Casino nostram obsecravit excellenciam, ut pro amore Dei, nostraque patria salvacione, concederemus, atque confirmaremus in ejus S. Monasterio cuncta qualiter hic inferius declaratur, habendum jure quieto de quibus peciit, ut a nostra eximietas in eodem suo venerabili monasterio municionem a nostra pietas fieri, & ne ejusdem religiositatis ejus in audita fieret postulacio usquequaque assensum prebentes hos nostra municionis apices exinde in eodem venerabili monasterio fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter per presens hoc nostrum roboreum praceptum concedimus, atque confirmamus in eodem S. Monasterio integram aquam fluvio Lauri, ex civitate Lisina ab ipso loco unde exiet, & usque ubi mittet in ipso loco cum albeo, & ripis, & suis pertinentiis ad molina faciendum, & piscaria habendum in simul cum ipsa Foce, & piscaria ad S. Focatum subditum ejusdem monasterii in simul concedimus, & confirmamus in eodem S. & Venerabili monasterio integre ipse case de intus eadem civitate Lesina cum horta & terris a foris de quantum in eodem monasterio pertinet, & de quantum inde ad sacrum nostrum palacium pertinet. Hac autem omnia in supradicto sancto loco concedimus, atque confirmamus habendum, & possidendum. Ea etenim sancione quatenus a modo, & deinceps nostris, & perpetuis temporibus omnia suprascripta pars ejusdem Monasterii, ejusque Rectoribus habere, & possidere debeant, sine ullius Comitis, Gastaldeis, seu judicis nostris, vel cujuscumque persone aliqua contradiccione a nemine aliquid contrarium exinde in eodem S. Venerabili loco ingerente. Sed securiter inde Rectores ejusdem monasterii omnia facientes quod voluerint. Si quis autem hanc nostram principalem concessionem, atque confirmacionem violare, atque removere presumpserit, sciat, se compositurus esse auri purissimi libras decem; medictatem ad partem ejusdem monasterii, & medictatem sacro nostro palacio. Et hac nostra concessio, atque confirmacio firma, & stabilis ad partem ejusdem monasterii imperpetuum maneat. Ut autem hac nostra concessio, atque confirmatio ab omnibus immobiliter observetur manu propria scripsimus, & anulis nostris subter jussimus sigillari.*

Signum Domini Paldolfi gloriosi principis. Nidelfrid clericus, & notarius atque Scribba ex jussione supradicta potestatis scripsit. Data sexto Kalendas Februarii in anno tricesimo septimo principatus domni Paldolfi gloriosi principis, & duodecimo anno principatus domni Landolfi excellentissimi principis filio ejus. Octaba indictione Actus in sacratissimo Beneventano palatio. Adest Sigillum cereum.

Collata hec magnificentissime Cassinantibus beneficia cumularunt laudati principes amplissimo privilegio, quo res omnes, latifundia, oppida, curtesque quomodolibet aquisitas summorum principum, vel privatarum personarum munificentia ita confirmant, ut nullum inde vectigal, vel exactionem publicam ullus unquam magistratus exigere posset. Videre id est in ipso diplomate, quod ex authentico damus.

Nonum diploma Paldolfi principis.

† *Nos Paldolfus, divina ordinante providencia Langobardorum gentis princeps. Per rogum Paldolfi dilecti nostri concedimus, & confirmamus in monasterio beatissimi Benedicti confessoris Christi, quod ab omnibus major nuncupatur, ubi nunc, Deo fabente domnus Aligernus venerabilis Abbas, & spiritualis pater noster regulariter regimen tenere videtur, ut pro amore Dei, & mercede anima mea, ac salvacionis nostra, nos debemus per Dei adjutorio, una cum nostris magnatibus, & fidelibus venerabilia loca, qua ad defensionem nostri Sacri palacii pertinet, gubernare, ut omne rebus, qua a singulis regibus, imperatoribus, ducibus, vel principibus seu a quibuscumque nostris antecessores in eodem loco per pracepta concessa sunt, sive a viris religiosis, Deumque timentibus ibi offerta sunt, vel a Pontificibus sancta Romana sedis, per quolibet modis concessa, data, aut firmata sunt, seu a qualibet persona ibi offertum est, aut per cambium sive per possessiones, aut per qualibet titulum ipsis rebus habuerit, nulli quemquam homo dicioni nostra Langobardorum quarat partem predicti monasterii de ipsis rebus tollere vel diminuare, aut exinde in aliquo molestare, vel in curtes ejusdem monasterii intrare ad tollendum qualibet puplica exactione, set a modo, & deinceps predictis rebus cum scripcionibus, & offercionibus, seu praceptora possideat imperpetuum absque omni dacione puplica. Nunc autem nominatim concedimus in eodem sancto loco aquam, &*

cursus

cursus ipsius aqua cum albeo suo, & ripas ex utraque parte positas de ipso Saone incipiente da Monte Misum, & qualiter descendit da bocca latreni, & mergit in locu, qui dicitur ad trea molina, & conjungit secum ipso Saone, qua nominatur ad decem pondera, quem in eodem sancto venerabili loco jam concessum est cum omne alia aqua, & decursus ipsius aqua, & ripa ex utraque parte posita insimul cum ipso albeo. Unde ipsa aqua decurrit ubicumque pars ipsius monasterii heredientem habuerint sit semper in potestate ejusdem monasterii, atque ejus Rectoribus faciendi in jam dicta aque, & de ejus rebus omnia, qua voluerint per nostram concessionem, atque confirmacionem, ut nullus, quispiam homo presumat pro jam dictis omnibus rebus partem ejusdem monasterii Abbatem prepositum, vel Monachis ejus futuro tempore ad Sacramentum querere, aut quod absit fatigare, set per nostram concessionem liceat omni tempore partem ejusdem monasterii se adnuiare per Seariones suos duos, vel tres, qualiter de causa legem per sapientes nostra Dominicacioni inde egressu fuerit, sed quieto ordine omnia, qua supra leguntur habeat, & possideat pradictum S. monasterium semper, & quicumque hanc nostram concessionem in aliquo violare presumpserit, sciat se esse compositurum in eodem venerabili loco auri libras quatuor, & hac concessio firma permaneat in perpetuum. Scripsi Ego Petrus notarius ex jussione supradicta potestatis in anno vicesimo primo principatus ejus mense Magio, indictione septima. Actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

Harum omnium donationum meminit Leo Ostiensis cap. 6., & Mabillon. Annal. Tom. III. pag. 501.

Plura invasa bona sua Cassinenses repetunt. Sed age Leonem audiamus qui viam ostendit, facemque nobis in hisce inquisitionibus præfert. Is itaque lib. 2. Chron. Cass. cap. 2. ait: *Non tamen super omnia hac quotiens dabatur occasio quiescere valebant veritatis adversarii; sed nunc quidam de Aquino, nunc quidam de Pontecurvo, nec non & de Teano, de finibus hujus monasterii contendere nitebantur. Verum quotienscumque cum nostris in placito se conjunxerunt totiens summis rationibus victi quod fallaciter contendebant refutare veraciter cogebantur. Unde etiam contigit, ut hac occasione plurima apud nos hujusmodi conflictorum, seu renunciorum munimina habeantur.* Juvabit hic tres tantum ex iis ipsis, quæ Leo citat renuntiationibus referre.

Ex originali in Archivio. † *In nomine Domini nostri Jesu Christi nono decimo anno principatus . . . . & quinto anno principatus domni nostri Landolfi serenissimi principis mense Januarii sexta indictio, ideoque nos Magiperto judex & . . . . & Benedictus filio Maloni & Cimino filio Magiperti, Grimo, & Raduini judice & Radolfo germani filii Landoardi, Paulo, Manno, & Gizo, & Ado, & Malo germani filii Pauli, Benedicto Fusco, & Malo, & Malelcari Germani filii Petri, Freda filio Radoni, & Adelfrid filii Ragemfrid, & . . . . Leo, Caro, & Rodelgardo Germani filii Roderisci, Ausenso, & Ado germani filii Nantari, & Nepo ejus Radiperto, & Paparo, Johanne & Adi Germani filii . . . . . & Audepertus filio Adelmari Magipertus, & Madi diaconus, Poti, & Malone, Magelgardo, & Malefrid germani filii Garami, & Urso filio Ursi judicum, Leo, & Sichelbertus, Radelgisi, & Ragenaldo germani filii Adelgisi, & Urso, & Leo germani filii Malelgisi toti habitatoribus in finibus Aquinense. Declaramus nos omnes supranominatim quia exorta fuit causacio inter nos & vos videlicet domno Leone venerabile Prepositum, & missum domni Aligerni venerabilis Abbas monasterio Sancti Benedicti situs in monte Casino de is terris, & silbis, & montibus, que sunt in finibus Aquinensis infra has fines. Idest quomodo incipi da ipsa Cosa, & quomodo salit per montes Sancti Donati per media Serra, & quomodo descendit, super ipsi monticelli de Marri, & vadit ad ipsi Plesci, qui sunt ad pede de ipsu monte de Balba, & quomodo vadit inde per duos Leones, & inde salit per ipse Serre super casale, & inde descendit per ipsum montem super ipsa Villa de Gareliana, & inde vadit ad ipsum Plescum, qui nominatur Cripta Imperatoris, & ab inde descendente in fluvio de Garliano, & ascendente per ipso flubio usque in Juncturam ubi se conjuncunt ipse Rapido & ipse Carnello, & abinde ascendente per ipso Carnello usque in Junctura de ipsa cosa ad ipsam priores fines, quam & de alia terra habentes fines da una parte fine ipse Rapido, da alia parte fine ipso Carnello, de tersia parte fine ribo, qui dicitur de Marozza, & fine farnetum, & fine lacu qui nominatur de Radeprando, & quomodo vadit usque in silice, de quarta parte . . . ipsa silice, ideo de his supranominatis terris, & silbis, & montibus, ut diximus, exorta fuit causatio inter nos omnes supranominatis, & vos, qui super domnum Leonem Prapositum pradicti nominati monasterii propter quod vos pro partem ejusdem monasterii contra nos causastis dicendo, ut nos contrassemus ad partem jam dicti monasterii ipsis prenominatis per fines indicatis Terris, & quaramus exinde nostrum facere, & abere per racionibus nostris. Unde nos omnes supranominatis talia auditi bona nostra boluntate manifestavimus vobis, quia integra jam dicta terra, & silbis, & montibus, & omnia qua infra superius dicta fines & indicacionibus exo bideuntur, legibus prafati monasterii sunt pertinentes, & nec nobis, nec ad uxoribus nostris, nec ad filiis, vel heredibus nostris nulla sunt pertinentes, neque per scripciones neque per nullas alias qualiscumque adinventas raciones, & obbligamus nos supranominatis Magipertus judex, & Ponso, Benedictus, Cimino, Grimo, & Radoini, & Radolfo, Paulo, & Manno, & Gizo, & Ado, & Malo, Benedicto Fusco & Malo Malelcari, & Freda Adelfrid, et Malo, Leo caro, Rodelgardo, Ausenso, Ado, et nepoti eorum Radiperto, et Paparo, Johanne et Adi et Audipertus, Magipertus, Madi Diaconus, Poti, Malo, Malelgardo, et Magelfrid, et Urso, Leo, Sichelbertus, et Radelgisi, et Regenaldo, Urso, et Leo nos, et filiis, et heredibus nostris amodo, et semper integra supradicte per finis indicate Terris cum viis, et aquis, et anditis suis cum sepis, et limitibus, et cum pertinentiis suis, et cum omnia inferiora, et superiora sua a parte jamdicti monasterii S. Benedicti, et ad ejus Abbatibus, atque Rectoribus defendere, et antestare ab omnibus illis hominibus a partibus, qui pro parte vel datum nostrum, aut pro parte de uxoribus nostris, vel de filiis, et heredibus nostris ipsos a parte pradicti Monasterii tollere*

lere, vel contrare quesierint, et qui ipsos pro parte nostra, vel de uxoribus nostris, aut de filiis, vel de heredibus nostris habere voluerint, quia sic se conbenit nobis, unde taliter obligamus nos omnes supranominatis nos, et nostris heredibus vobis cui super domno Leoni venerabilis PP., et ad pars suprascripti monasterii, et ad ejus Abbatibus, atque Rectoribus tali tinore, ut si amodo, et qualiscumque adveniente tempore nos, aut filiis, vel heredibus nostris contra parte supradicti monasterii, vel contra ejus Abbatibus, atque Rectoribus de superius dictis terris unde supra bobis manifestavimus causare, aut condennere quesierimus sive per scripciones, aut per qualicumq; alias adinventas raciones, si non compleberimus nos, et filiis, et redibus nostris vobis et ad parte supradicti monasterii, et de ea omnia sient supradiximus, et obligavimus decem bizantei solidos per singulos penas nos, et filiis, et redibus nostris, quia exinde causaberimus vobis, et a parte pradicti monasterii, et ad ejus Abbatibus, atque rectoribus componere obbligavimus, et tacitis exinde maneamus semper, et omnia supradicti nos, et filiis, et eredibus nostris vobis, et a parte supradicti monasterii percompleamus semper, et quod, sic inter vobis conbenit, et ita inter nos et vos pro parte predicti monasterii, et exinde stancia fecimus, et firmavimus, et taliter nos omnes supranominati sicut nobis congruum fuit fecimus, et te Martinus clericum, et notarius scribere rogavimus. In aptu Aquinu. ✠ Ego qui supra Magiperto Judex ✠ Ego qui supra Raduini Judex. ✠ Ego qui supra Radelgisi.

Ex originali in Archivio.

† In nomine Domini nostri Jesu Christi bigesimo primo anno princip. domni nostri Pandolfi gloriosi princi. et septimo decimo Landulfi, et secundo anno princ. dom. Landolfi excellentissimis Principibus ejus filiis menso Martio tertia indictione, dum nos Arechisi judex civitatis Capuana . . . . . . judicandum, et definiendum causantibus die quadam erga nobiscum adessent ceteris . . . . . . judicio domnus Aligernus Venerabilis Abbas monasterii S. Benedicti situs in Monte Casino . . . . erga secum habendo Petrum clericum, et notarium Abbatia pradicti sui monasterii ex parte etenim, et . . . . . homo nomine Rodelgrimus fil. quondam Lupi, qui fuit natibo de Aquino, qui cum venissent et essent exconjuncti, tunc ipse, qui supra Rodelgrimus contra supradictum dominum Aligernum Abbatem . . . . unam abbreviaturam in qua erant scripta terra, in finibus Aquino per has fines, idest . . . . . . habentes fines ab una parte fine Rapidu, de alia parte fine ipsu Carnellu, de tertia parte fine Kibo, qui dicitur de Marocza, & fine Farnietu, & fine lacum, qui nominatur de ra . . . . ., & quomodo vadit usque in silice, de quarta autem parte fine ipsa silice ipsa alia terra . . . . quomodo incipit da ipsa Cosa, & salit per ipsum montem, qui dicitur Sancti Donati por me . . . . . . & quomodo descendit super ipsi monticelli de Marri, & vadit ad ipsi Pleschi qui sunt ad pede . . . monte de Balba, et quomodo vadit inde per duos Leones, et inde salit per ipso Serre super . . . . et inde descendit per ipsum monte super ipsa villa de Gareliano, et inde vadit ad ipsum Pleschi . . . . . . nominatur Grupta Imperatoris usque ad ipsum flumen, et causare contra eum cepit dicendo, ut p. . . . . dicti ejus monasterii infra pradicta fines, qua ipsa abbrebiatura continebat habere . . . . et terris, que ipsius Rodelgrimi pertineret per hereditationem genitoris, et abii sui, et de aliis . . . . bus suis querebat exinde ab eo audire responsum et secund. lege exinde cum eo finem facere, qui domnus Aligernus Abbas erga secum habendo pradictum Abbocatorem suum hac audiens dixerunt, ut pars predicti sui monasterii legibus haberet, et possideret integre superius dicta terra, qua pradicta abbreviatura continebat, qua ipse Rodelgrimus ostendebat, eo quod dicebat, ut pars retroscripti sui monasteris ipse jam per triginta annos possedissent, et talem se dicebat exinde secundum legem per testes poterat . . . . probationem; nos vero qui supra Arechisi judex cum talia audivimus, diximus ipsius Rodelgrimi, ut . . . . . nobis si haberet de pradictis Terris scriptiones, aut si poteret secundum legem comprobare, quomodo infra supradicta finis terris haberent, ille quo audiens manifestabit, ut scriptiones non haberet, nec talia secundum lege comprobare poteret. Ideo nos qui supra Judex judicabimus, ut per nostrum judicium eos guadiare fecimus tali tenore, quatenus ipse qui supra Rodelgrimus plicaret se cum lege, et ipse . . . . . Aligernus venerabilis Abbas pro pars retroscripti sui Monasterii faceret et per testes talem consignationem se . . . lege, ut singulo ad singulos ipsi testes ejus teneat in manum superdicta abbrebiatura, quam ipse Rodelgrimus ostenserat, et testificando dicant, Sao che chelle terre per chelle fini que, che contene trenta anni le possete parte Sancti Benedicti, et firmarent testimonia ipsa secundum lege per Juramenta, et de taliter inter se complendum mediatores inter se posuerunt, et abierunt, in constituto vero, quod inter se positum habuerunt pariter amborum partes nostra qui supra Arechisi Judici prasentia sunt reconjuncti, ipse Rodelgrimus a parte sua paratus erat cum evangelia volendo a pradicto venerabile Abbate pradicta testimonia, et ipsa sacramenta recipere, et jamdic. dominus Aligernus Abbas pro pa te supradicti sui monasterii paratus erat cum hos testes suos idest Teodemundum diaconum, et monachum, et Mar. clericum et monachum, et Garipertum clericum, et notarium, et cum sacramentalibus legitimis volendo ipsius Radelgrimi pradicta testimonia dare, et secund. lege per sacramenta firmare. Cumque nos, qui supra judex taliter eos per partes secundum lege paratos constiteremur, sicut nobis jussum fuit a pradicto domino Landulfo glorioso Principe, ut pradicta testimonia exinde nos reciperemus, interrogabimus pradicti testes si inde venissent pro pars supradicti monasterii testimonia reddendum indicarent nobis, illi quo audits dixerunt, ut inde venissent, & quod rectum exinde scirent indicarent nobis, & tunc fecimus eos separari . . . . pradictum Teodemundum Diaconum fecimus duci in partem unam, & Mcũ Garipertum clericum & notarium duci ex parte alia pradictum Mar. clericum, & Monachum ante nos stare fecimus, quem monuimus de timore Domini, ut quod de causa ipsa veraciter sciret; indicaret nobis, ille autem tenens in manum pradictam abbreviaturam, que retto Rodolgrimo ostenserat, & cum alia manu tetigit eam, & testificando dixit, Sao che chelle terre per chelli fini que Ki contene trenta anni le possette parte S. Benedicti, deinde ante nos venire fecimus pradictum Theodemundum Diaconum,

num, & Monachum quem similiter monuimus de timore Domini, ut quidquid de causa ista veraciter sciret diceret ipsas, ille autem tenens in manum prædicta abbreviatura, & cum alia manu tangens eam, & testificando dixit, Sao, che chelle terre per chelle fini que ki contene trenta anni le possette parte S. Benedicti, nobissime eum fecimus ante nos venire Magist. Garipertum clericum & notarium, & ipsum simili monuimus de timore Domini, ut quid veraciter sciret de causa ista diceret eos, ille autem tenens in manum supradictam abbreviaturam, & tetigit eam cum alia manu, & testificando dixit, Sao che chelle terre per chelli fini, que ki contene, trenta anni le possette parte S. Benedicti. Cumque taliter toti tres quasi ex uno ore exinde testificassent posita ipse qui supra Rodelgrimus ipsa evangelia juraberunt, & toti tres prædicti testes singulo ad singulos tancentes ipsa evangelia & dixerunt per sacramentum, ut sic esset veritas, sicut illi de causa ista testimonium reddiderunt ipsi vero reliquos sacramentales, qui exinde pro part supradicti Monasterii jurare debuerunt noluit ipse Rodelgrimus eos recipere, set per fustem ipsas prædicti domini Abbati donabit, & Launegilt exinde ab eo recepit Mantellum unum in omni decisione, & in ea ratione, ut si aliquando ipse Rodelgrimus, vel ejus heredes hanc dationem aliquando per qualecumque ingenium disrumpere, vel remobere quesierint centum bizant. solidos pena, se, & suos heredes eidem domino Abbati, & ad successores suos, & pars supradicti monasterii componere obligavit, & eadem donatio firma permaneat semper, dum nos qui supra Arechisi Judex taliter ante nos hac omnia supradicta facta, & perfecta conspeximus pro recordandum in perpetuum ea omnia qualiter superius gesta sunt, quam & pro securitate supradicti monasterii, & de ejus Abbatibus, atque successoribus, de jam dictis terris hunc emisimus judicatum, quod tibi Adenolfo notario, qui ibi fuisti scribere jussimus &c. Ego qui supra Arechisi Judex. Ego Atenolfus. Ego Petrus Cler. & notarius. Ego Petrus notarius.

Ex originali in Archivio. *† In nomine Domini nostri Jesu Christi bicesimo tercio anno principatus domni Paldolfi, & secundo anno principatus domini Landolfi gloriosis principibus mense Januario nona indictione, dum nos Adelmundus Judex Capuana cibitatis exem ante præsentia suprascripti domni Paldolfi gloriosi principis, & ibidem adessent cæteris viris, benit ante eundem gloriosum principem domnus Aligernus Abbas monasterii S. Benedicti situs in monte castro Casino, ex parte etenim altera benit Guiselgardus Castl. filius quondam Teudemundi qui eum benissent, & in præsentia suprascripti gloriosi principis essent se conjuncti querebas ipse domnus Abbas pro parte suprascripti sui monasterii secundum lege definire cum eodem Guiselgardo de causatione, quæ inter eis exorta fuerat de terris per as fines; Incipientes; in primis de ipsa Forca S. Martini, & quomodo badet per media Serra de monte Cisino, & exinde badet per media Serra de monte Aquilone, & ab inde quomodo badit in ipse Serre de monte Juncine, & Serra de monte Balbole, & quomodo badit per ipsum montem, qui dicitur Valle luce, & benit in Petra scripta, & quomodo badet per bia de Terelle qua badit ad Aquinu, & exinde pergit ad ipse fossatu de codatendolo, & exinde pergit in ipsu riu de Casinu, & quomodo badit in ipsu fluviu rapidu, & exinde ipse flubius rapidus mittet in ipsu Carnellu, & exinde quomodo bolbis ipse Carnellus fine ab ipsa Bantra, & exinde quomodo salet per ipsu riu, qui dicitur Bantra, & quomodo salet ipso ribo, qui dicitur Sicce usque ad prædicta Forca S. Martini. Unde jam ante prædictum gloriosum principem, & nos, qui supra Judice ipse Guiselgardus cum jam dictum domnum Aligernum Abbatem guadiatus fuit tali tenore, ud ipse qui supra Guiselgardus pligaret se cum ratione sua qua dicebat de terris ipsis habere a parte jam dicti monasterii, & dum exinde inter se finiendum se conjuncti fuissent statim ipse, qui supra Guiselgardus ostensit unam scriptionem, & dedit eam in manu mea, qui supra Judici, & manifestabit, ud nullas alias scriptiones, vel qualescumque rationes de jam dictis per fines indicatis tenabere, nisi tantum prædicta scriptione conbenientia, qua nobis qui supra Judici in manu dedit, quæ relecta continebat inter cætera, quomodo Magelpotus gratia domni Abbas monasterii S. Benedicti situs de castro Casino, una cum consensu Fratrum Monachorum suorum sui Monasterii, & erga secum habendo Adelgrimum Abbocatum sui monasterii per ipsum scriptum convenientia cartula dederat, & tradiderat ipsius Guiselgardi Castl. ad possessionem suam, & do suis heredibus a tando & usque in biginti nobem . . . . completi ipsa Ecclesia Sancti Petri sita in loco ubi nominatur in Flea, cum inclitis omnibus suis territoriis, vel pertinentiis suis quanti habebat pars sui monasterii inter as fines, ab una parte forca, qua dicitur Sancti Martini, & quomodo perrexit in Aquilone, secunda parte aqua, qua dicitur candida, & mittit in ipso Fajo, tertia parte da ipso Fajo, quomodo directo badit in ecclesia S. Johanni, & S. Cesari, & quomodo vadit rectum in ipsa bia antiqua ab ipsu badu Caballariciu de ipsa Bantra, quarta parte aqua, qua dicitur Bantra, & exit de ipsu Monte, qui dicitur Cesinu in omni ratione belut in eadem scriptione continebatur, qua scripta parebat per Traselbertum Subdiaconum, & Notarium in Acto Tiano in sexto anno principatus domni Laudolfi gloriosi principis, & secundo anno principatus suprascripti domni Paldolfi eximii principis filii ejus mense Madio, tertia indictione roborata per ipsum Magelpotum Abbatem, & per Gugelmum judicem, seu alios testes, cumque ipse Guiselgardus ipsa scriptione ostensisset, & aliqua causatio inter eis exinde coperat, ac cresceret, statim ipse, qui supra Guiselgardus boluntarie sue dirupit ipsius qui supra domno Aligerno venerabili Abbati jam dicta sua scriptione convenientia, qua ut supra ostenserat, & ruptam illam apud eodem domnum Abbatem remisit, & manifestus est ipse qui supra Guiselzardus, ud nullam haberet qualiscumque scriptiones, vel alias qualescumque rationes, per quas ille, aud suos heredes contra ipsum domnum Aligernum Abbatem, vel contra posteres, ejusque successores, aud contra partem supradicti monasterii do supradictis terris, qualiter superius per finis indicati sunt causare, aut contendere poterent, eo quod totis, & integris superius dicti monasterii ipsis legibus essent pertinentes, & nec ipsius Guiselgardi, nec ad ejus heredes ipsos*

nullam

nullam pertineret, neque per scriptiones, neque per nullas alias qualiscumque adinbentas rationes. Post hoc factum obbligavit se, ipse qui supra Guiselgardus, & suos heredes eidem domni Aligerni Abbati, & ad posteres, ejusque successores, & ad partem prafati monasterii tali tenore, ut si quocumque adbeniente tempore ipse Guiselgardus, aut suos heredes contra eodem domnum Aligernum Abbatem, vel contra posteres, ejusque successores, vel contra pars jam dicti monasterii de jam dictis per fines indicatis terris causare, aut contendere quesierint, sibe per scriptiones, aut per qualescumque alias rationes bolendo ipse Guiselgardus, vel suos heredes, aut quiscumque alter homo pro parte, vel datum ejus ad partem eidem monasterii de predictis terris sollere, aut per qualecumque ingenium diminuare censum biz. m. solidos pœna se ipse qui supra Guiselgardus, & suos heredes supradicti domni Aligerni Abbati, & ad posteros, ejusque successores, & ad partem prafati monasterii componere obbligavit, & semper ille, & suos heredes contra pars supradicti monasterii taciti, & quieti exinde permanere obbligaberunt semper, & insuper omni tempore ille, & suos heredes contra partem supradicti monasterii tacitos, & quietos de integris supradictis terris facere obbligaberunt omnes illos homines, qui pro parte, vel datum ejus contra partem eidem monasterii exinde causare aut contendere boluerit per jam dicta pœna obbligata, dum nos, qui supra Adelmundus Judex taliter ante nobis hec omnia supradicta facta, adque perfecta conspiceremus, quapropter recordandum in perpetuum ea omnia, qualiter superius gesta sunt, quam & pro securitate supradicti domni Aligerni Abbati, & de ejusque successoribus, seu pars supradicti monasterii, de supradictis terris unc eorum exinde misimus judicatum, quem tibi Radiperti notario scribere jussimus. † Ego qui supra Adelmundus judex. † Ego Dausari. † Ego Adenolfus notarius.

Ex hisce autem dissidiis veritas finium Abbatiæ Cassinensis cognoscitur, atque modus, quo actiones judiciales seculo decimo exercebantur. In renunciatione anno primo supra vigesimum Pandulfi facta, hæc balbutientis Italicæ linguæ verba observanda: *Sao che chelle terre per chelli fini, che ki contene, trenta anni le possette parte S. Benedicti &c.* Ex quibus rostica, ut ita dicam Italicæ linguæ inicia latinitati barbaræ permixta videre est. Quamquam, fateor, altiora Italicæ linguæ exordia figenda esse nos doceat Agnellus Ravennas noni sæculi Author ab eruditissimo, doctissimoque Amico nostro Benedicto Bacchino dum excriberemus summo litteratorum mœrore mortun primum editus notisque atque observationibus illustratus, qui in vita archiepiscopi Massimiani testatur Ravennates effusos in gaudia obviam illi perrexisse: *cum crucibus, & signis, & bandis, & laudibus*. Vox hæc *bandi* primigenia significatione militaris est, a qua Italica vox *bandiera* promanat eadem in significatione usurpata ab Agnello, qui eodem modo sæpe hac utitur potissimum in vita Felicis, ubi ait, Ravennates milites certo ordine processisse ad custodiam Ravennæ, idest bandus primus, bandus secundus, bandus novus iuvisus; C P.^nus &c.

Bandus hoc loci cohortem significat militum, qua nos hodieque utimur a probatissimis Italicæ linguæ scriptoribus usurpata, sed forte origine Gothica est, aut Langobardica, quemadmodum omnes fere voces militares sunt apud Italos invectæ, ut observat Varchi in suo Herculano. Hujusce generis vocum quæ a Gothis ad nos devenere, plures apud Agnellum legas puta *Siclum* pro *vase* usurpatum, quo aqua hauritur, unde vox nostra Secchio. Memorabilius tamen, vetustiusque Italicæ linguæ monumentum ipsemet nobis Agnellus exhibet in vita Gratiosi episcopi, qui cum Ravennæ Carolum Magnum ad epulum invitasset inter vescendum præcisa hæc verba effari cœpit: *Pappa Domine mi rex Pappa*. Quibus verbis nonnihil commotior Carolus, linguæ alioquin latinæ scientissimus interrogare circumstantes cœpit; *Quis est hic sermo, quem vates loquitur: Pappa Pappa?* Quare ut illi ab regis animo dubium forsan se derisum esse obversantem amolirentur, responderunt hisce vocibus simplicem episcopum, ut comederet, hortatum. Pappare quidem nostra lingua comedere significat, & quamquam hac etiam voce antiquiores latini usi sunt, vulgaris tamen eo tempore Italis evaserat, ideoque regi Carolo ignota. In capitulari quoque Sichardi Beneventani principis apud Peregrinium in hist. Princip. Langob. pag. 75. & seqq., quo pacem anno 836. concedit Johanni Neapolitano episcopo, Andreæ Magistro militum, populoque Neapolitano, complura extant Italica verba puta, *neque per exercita, aut Cursas, neque per scammeras, neque per tradicios, qui a partibus vestris nobiscum sunt, & cætera contra vos submissos &c.* pauloque inferius: *Et insuper per Scammaratores, seu Cursas.* Et fol. 79. nu. 8. *De aliis vero personis, vel rebus habeat sicut proprium suum menandum, & gubernandum usque ad menses tres.* Et fol. 80. nu. 9. *Si autem quispiam militem &c. simpliciter ambulantem ligare, aut battere presumpserit &c.* Et nu. 10. *Et si quispiam homo super furtum inventus fuerit, & non dederit manum ad prendendum se, &c.* Et nu. 13. *Item stetit de fluminibus qui in fine Capuana sunt, hoc est Patria, Vulturnus, atque Minturnus: Ut in ipsa Trajecta sit licentia transeundi &c. Barcas enim, qua ibidem ad oram advenerint, vel pro tempestate subduxerint, aut applicaverint per totam ipsam Plagiam &c. secura & illesa &c.* num. 14. *De tertiatoribus vero hoc stetit, ut nulla nova eis parte Reipublica imponatur, excepto antiqua consuetudine, hoc responsaticum solum, & angarias, & calcarias; simul & ad dominos suos angarias, & pentiones secundum antiquam consuetudinem &c.* Num. demum 15. *Item stetit, ut non habeat licentiam quispiam a partibus foris civitatem cavallum aut bovem comparare &c.* In capitulari Divisionis principatus Beneventani anno 851. inter Radelchim, & Siconulfum factæ apud eundem Peregrinium pag. 89. nu. 21. legere est: *Si ego Radechisis donavi aliquid per breve aut per preceptum ad homines:* & in capitulari Adelchis Beneventani itidem principis, ibidem pag. 315. nu. 7. *Si quis Casam &c. per munimen habuerit &c.* ubi sæpe nomen *casa* pro *domo* sumitur; & nu. 8. adest nomen breve balbutientis Italicæ linguæ, alia verba videre est quam plurima in diplo-

diplomatibus Langobardorum principum hactenus in hac dissertatione allatis.

Ditio Cassinensis colonis ampliata.

Prosequitur Leo lib. II. Chron. cap. 3. hæc scribere. *Porro demum prudens Abbas a vicinis terris, quæ vastata non fuerant agricolis undique mox evocatis in possessiones illos monasterii, quotquot cultoribus indigebant, (non omnes itaque cœnobii possessiones colonis indigebant) cum universis eorum familiis habitaturos induxit: placita tam cum eis, quos ibi invenerat, quam cum eis, quos ipse conduxerat, libellari statuto, ut de tribus totius ejusdem terræ redditibus, hoc est tritici, & ordei, ac milii partem septimam, de vino autem tertiam annualiter monasterio darent; cætera in suis, suorumque usibus possiderent, quod usque hodie stabiliter, ac perhenniter observatur. Tali ergo modo habitatoribus diversarum partium hujus monasterii terra ex maxima parte repleta, atque disposita &c.* Hactenus omnia cœnobii Cassinensis oppida septimam, aut decimam frumenti, hordei, milii quarumdamque aliarum fruguum partem persolvunt, duobus, aut tribus exceptis castris; Aligerni forsan ætate aliæ præter hasce fruges intra Abbatiæ Cassinensis fines non seminabantur, vel si aliæ quoque seminabantur, non taxative, sed demonstrative, tres hasce tantum fruguum species nominavit Leo noster. Hinc constat territoria omnia intra Abbatiæ fines contenta cœnobii Cassinensis propria fuisse.

Ottho magnus amplissima privilegia elargitur.

Ait deinde Leo cap. 4. *Per idem tempus primus, ac magnus Otto tertio imperii sui anno per interventum conjugis suæ Adhelaidis imperatricis generale præceptum huic monasterio fecit, confirmans omnia, quæ hactenus per diversa loca a quibuslibet hic fuerant contributa. Item post quatuor circiter annos Paulus Abbas S. Vincentii cum adiens, cumque ex parte prædicti nostri Abbatis efflagitans aliud ab eo præceptum plenius de confirmatione totius Abbatiæ de more priorum imperatorum obtinuit. Nec multo post per aliud præceptum idem imperator Abbati nostro monasterium S. Angeli de Barregio cum omnibus cellis, ac pertinentiis suis concessit &c. Quique imperator eidem monasterio S. Angeli præceptum de confirmatione omnium rerum ipsius jam ante quinquennium fecerat. A secundo etiam Ottone cum præcepto confirmationis totius Abbatiæ prædictum quoque S. Angeli monasterium eidem Abbati reconfirmatum est.*

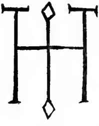
Vid. Chronicon S. Vincentii apud Du-Chesnium Tom. III. pag. 699. Baronius anno 964. Mabillonius Annal. Tom. III. pag. 501. & pag. 563. Otto hic filius fuit Henrici Germaniæ regis, Venatoris dicti, magnæque S. Mathildis filiæ Theoderici Saxoniæ principis. Ottho rex Germaniæ evasit anno 936. rex Italiæ anno 961. cujus regni possessione dejecit Berengarium, & Adalbertum ejus filium, annoque insequenti coronatus imperator, a Johanne duodecimo qua in dignitate ad ann. 973. vixit, cum prius anno 961. Germaniæ regem renunciasset Otthonem filium, ex Adelaide Lotharii Italiæ regis relicta atque Rodulphi II. Burgundiæ, Italiæque regis filia: Otthonem deinde filium imperii collegam adscivit anno 967. qui a Johanne XIII. in nativitate Domini coronatus, ad annum 983. imperavit ut ejus ævi scriptores testantur, apud Baronium, Petavium, Pagium, & Mabillonium, memoratis annis.

Otthonis magni privilegium Cassinatibus concessum anno 964. ex autographo in nostro tabulario hic apponimus.

Quorum primum est.

In nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia imperator augustus. Si sanctis, ac venerabilibus locis res a fidelibus collatas confirmamus, æternæ remunerationis premium exinde recipere non ambigimus. Quocirca omnium sanctæ Dei ecclesiæ fidelium nostrorum presentium, ac futurorum devotio noverit, qualiter nos pro amore Dei, ac remedio animæ nostræ, nec non consultu, ac interventu Adelheidæ dilectæ conjugis nostræ per hujus nostræ auctoritatis præceptum, prout juste, & legaliter possumus, confirmamus, ac corroboramus ecclesiæ S. beati Benedicti, quæ sita est in castro Casino, cui Aliernus venerabilis Abbas praeesse videtur, omnes res, & proprietates, quas eadem ecclesia juste, & legaliter tenet, vel habere potest. In finibus Pennensi, & in finibus de Aprucio usque in Firmo, & in finibus Teatensi, usque in flumen Trinio, & in finibus Balbæ, & in finibus Marsi, & in finibus Forcone & in finibus Amiterne, & in finibus Reatinæ, & in finibus Ciculi, una cum familiis, servis, & ancillis, Cartulatis, prestendariis, colonis, & colonabus, aldionibus, & aldiabus, castellis, ecclesiis, cappellis, cellis, terris cultis, & incultis, agris, campis, pratis, pascuis, silvis, vineis, salectis, cannetis, aquis, aquarumque decursibus piscacionibus, molendinis, molendinumque locis, montibus, alpibus, planiciebus, vallibus, paludibus, quesitis, & inquirendis, mobilibus, & immobilibus rebus, omnibusque pertinenciis, quæ dici vel nominari possunt prætaxatæ ecclesiæ beati Benedicti, & Alierno venerabili Abbati, ejusque successoribus, qui pro tempore fuerint pastores, atque rectores ejusdem monasterii, ex integro confirmamus, ac corroboramus, & per nostræ auctoritatis præceptum stabilimus, ut jure ecclesiastico habeant, teneant, firmiterque possideant omnium hominum contradictione remota, statuimus videlicet, ut nullus Dux, Marchio, comes, vicecomes, seu quilibet reipublicæ exactor, homines ejusdem ecclesiæ injuste angariare, vel flagellare, seu res ecclesiæ tollere, aut illam disvestire audeat, & si aliquis per falsas cartulas res Ecclesiæ alienare desiderat, vel alienavit, liceat rectoribus jam dictæ ecclesiæ per Sacramentum, & testimonium bonorum hominum circummanentium se defendere juste, & legaliter illas res ad ecclesiam pertinere, & sic easdem res ad jus, & dominium ecclesiæ redeant. Si quis hujus nostræ confirmationis præceptum infringere, vel violare temptaverit, & predictæ ecclesiæ beati Benedicti rectores, ac pastores, vel eorum missos, seu aliquos homines ipsis pertinentes distringerit, aut aliquam violentiam fecerit, sciat se compositurum auri optimi libras centum medietatem Kameræ nostræ, & medietatem præfato venerabili Abbate Alierno, & ejus successoribus, qui pro tempore fuerint rectores ejusdem ecclesiæ. Quod ut verius credatur, & diligentius ab omnibus observetur, jussimus inde hoc presens præceptum confirmationis conscribi, anuloque nostro sigillari manu propria subter firmavimus.

Signum

Signum Domini Ottonis magni, & invictissimi Imperatoris Augusti Liutgerius Cancellarius ad vicem widonis episcopi, & Archicancellarii recognovi, & subscripsi. Data duodecimo Kalendas Martii anno Dominica Incarnationis nongentesimo sexagesimo quarto, indictione septima, anno imperii magni Ottonis imperatoris augusti tertio. Actum in villa Paterno, in Comitatu Pennense, feliciter Amen. Adest Sigillum cereum.

In hoc vero privilegio omnia, quæ cœnobium Cassinense extra Abbatiæ fines possideret quomodolibet vel deinceps obtineret, amplissime confirmantur, *jure Ecclesiastico*: idest suprema quadam jurisdictione possidenda, nullumque magistratum, aut judicem judicium aliquod in ejus bona, hominesque ea incolentes exercere, vectigal exigere, aut quamcumque vel minimam violentiam inferre districtissime cavetur. Nullam præterea sibi nequidem supremam jurisdictionem in ea oppida, bonaque, servos, ancillas, libertos &c. reservat Imperator.

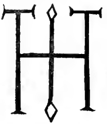
Secundum. Aliud quoque ejusdem Otthonis I. privilegium apud nos originale asservatur, quo privilegia omnia, nominatimque Desiderii, Caroli, Ludovici, & Lotharii, cœnobio Cassinensi concessa, & omnes fidelium donationes confirmantur per diversas Italici regni regiones factas cum omnibus. *Castris, Cappellis, Titulis, Casis, Terris, Vineis, Campis, Pratis, Pascuis, Silvis, Piscariis, molendinis, Aquis, Aquarumque decursibus, servis, & ancillis.* Sique ulla intentio, inquit Imperator, idest contentio, lis, controversia, discordia, ut pluribus allatis authoritatibus explicat Ducangius, in Glossario circa res, familiasque cœnobio Cassinensi sobditas orta fuisset, per *Advocatorem*, seu judicem a cœnobio constitutum definiendam. Sed alia plura ad jurisdictionem nostram (ea enim hic tantum admonenda pro nostro instituto ducimus) spectantia advertent eruditi quique, potissimum jurisconsulti ex ipsius privilegii apographo, quod oculis subiicimos.

In nomine Sancta & individua Trinitatis. Otto divina favente clementia Imperator Augustus, omnium Sancta Dei ecclesia ac nostrorum presencium scilicet, ac futurorum noverit universitas, quia nos per interventu hac peticione nostra dilecte conjugis Adalheid imperatricis Augusta Abbas Christi Martiris Vincencii sito in finibus beneventanis nomine Paulus nostram adiens celsitudinem detulit nobis, & obnixe deprecans, ut confirmaremus in monasterio S. Benedicti Confessoris constructo in Casino, qua per precepta precessorum nostrorum, imperatorum, & regum, ac parentum nostrorum, videlicet Desiderii, Caroli, Lodovici, atque Lotharii suis munificentiis in prafato monasterio contulerunt; & ex suis rebus confirmaverant res, & possessiones ibi a principibus, ducibus, reliquisque fidelibus oblatas, cujus peticionibus per dilectam nostram conjugem faventes pro Dei amore animarumque nostrarum remedio per hoc nostra confirmationis preceptum, prout juste, & legaliter possumus confirmamus, ac penitus corroboramus, in pradicto cœnobio Christi confessoris Benedicti omnia precepta precessorum nostrorum imperatorum, & regum, seu parentum nostrorum videlicet Desiderii, Caroli, Lodovici, adque Lotharii, verum etiam omnes res, & possessiones per diversas fines regni Italici positas per easdem precepta, vel qualibet legali titulo scriptionis a principibus, ducibus, reliquisque fidelibus ibidem collatas, nec non monasteris, & cellas inferius nominatas monasterium siquidem sancti Liberatoris, & cellam S. Comicii de ipsa Insula, cum omnibus ecclesiis subiectis sibi, & cum omnibus pertinenciis, vel adiacentiis suis, qua videntur esse in Comitatu Teatino, & in Pennense, Monasterium etiam S. Benedicti, & S. Scholastica, & S. Maria in Maurino, & S. Martini cum omnibus ecclesiis, & cellis sibi subiectis, & cum omnibus pertinenciis, vel adiacentiis eorum, qua videntur esse in Comitatu Pennense, ecclesia scilicet domini salvatoris in honorem constructa, & ecclesia S. Terenciani, & S. Angeli in Bassano, qua sunt in Comitatu Aprutiense, cum omnibus ecclesiis sibi subiectis, & cum omnibus pertinentiis, vel adiacentiis eorum, ecclesiam scilicet S. Benedicti, & S. Gregorii, & S. Victorinis in Collano, cum omnibus ecclesiis sibi subiectis, & cum omnibus pertinenciis, vel adiacentiis eorum, una cum castris, cappellis, titulis, casis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, silvis, piscariis, molendinis, aquis, aquarumque decursibus, servis, & ancillis ad prælibatum monasterium pertinentibus in integrum Christi confessoris videlicet Benedicti, qua positum est in Casino. Statuimus insuper hac nostra preceptali auctoritate, decernimus, ut si aliqua intentio orta fuerit de rebus, & familiis ejusdem monasterii licead ad Advocatorem suum per inquisitionem circamanencium liberorum hominum hoc definire, & cum definitum fuerit, tunc demum ipsas res, & familias pars predicti cœnobii nostra preceptali auctoritate habead adque possidead jure quieto. Recepimus praterea prataxatum monasterium cum omnibus prataxatis monasteriis, ac cellis, rebus quoque ac familiis ibidem aspicientibus una cum fratribus, ac monachis ibidem Deo famulantibus, sub nostre tuicionis mundburdum, statuentes, ut Abbates, & prepositi ejusdem loci juxta priscam consuetudinem ad communem utilitatem Fratrum sua disponant absque alicujus contradictione, pracipientes itaque jubemus, ut nullus Dux Marchio, comes, vicecomes, Castaldio, seu qualibet regni nostri magna, parvaque persona res pradicti monasterii invadere, seu homines liberos, & servos distringere, pignorare, seu molestare, audead . . . .

. . . .

Si

. . . . *Si quis igitur hujus nostri precepti confirmacionis, seu mundburdi tuicionem aliquando infringere conatus fuerit, sciat se compositurum auri optimi libras centum, medietatem camera nostra & medietatem parti predicti monasterii. Quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manibus propriis roborantes anulo nostro subter insigniri jussimus.*

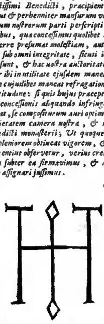

Signum Domini Ottonis invictissimi imperatoris. Ambrosius Cancellarius ad vicem Huberti episcopi, & Archicancellarii recognovi, & subscripsi. Data die Kalendas Julias anno dominica incarnationis nongentesimo, sexagesimo septimo, imperii vero domni Ottonis serenissimi Cesaris septimo, Indictione XI. Actum in Monte, ubi Staphulo regis dicitur. In Dei nomine feliciter Amen. Adest sigillum cereum.

Tertium, quo cœnobium S. Angeli vallis regia donat.

Magnis hisce beneficiis quibus Cassinantes ditaverat haud contentus Ottho, amplissimo monasterio S. Angeli cœnobium Cassinense auxit, ut ex ejus privilegio in archivo nostro authentice asservato constat.

In nomine Sancta, & individua Trinitatis. Otto divina ordinante providentia imperator augustus. Oportet imperiali magnitudine prelatis Deo famulantium preces obaudire, & quod petierint amore sanctorum, quorum veneracionem loca dicata sunt, ubi greges Dei divina militacione exequi procurant, libenter obtemperare, suaque munera erga eadem loca ob percipiendam divinam retributionem conferre, quantum studiosius hoc quis procurare contendit, tanto ejus misericordia fultus & presencia, facilius transivit, & eterna Beatitudine felicius capessere promerebitur. Igitur cunctorum fidelium sancte Dei ecclesia, nostrorumque cognoscat sollertia, quia vir venerabilis Abbas Aligernus rector cœnobii S. Benedicti in castro Casino, ubi ipse corporis sepultura locum veneratione dicabitur, cum cuncta congregatione quod in eodem loco sub regula almifici confessoris omnipotentis Dei Benedicti verasiter militare cognovimus, miserunt ad nos legationem petierunt piam celsitudinem nostram, ut ob Dei reverentiam, & anima nostra mercedem ad augmentum utilitatis ejusdem S. loci & supplementum necessitatum ibidem Deo famulantium quoddam monasterium in eodem Ss. cœnobio congruo, quod olim adificatum fuit ad honorem Archangeli Michaelis in locum, qui nominatur Barregium supra fluvio Sangro, & modo desertum est usque ad solum, imperiali auctoritate concedere dignaremur, eorum petitione nos anima nostra mercedis proficua recolentes libenter audivimus, & rememoravimus quia ipsum prelibatum monasterium nos jam Alberici Marsensis ecclesia episcopus ad tempus vita sua praeceptali auctoritate concesseramus, set prataxatum monasterium Beati Michaelis in eodem sanctissimo cœnobio S. Benedicti nostra auctoritate perhenniter mansurum concessimus, in ea videlicet ratio, ut ipsum prenominatum episcopum diebus vita sue ipsum pralibatum monasterium firmiter possidead, & post obitum ejusdem episcopi, tunc demum ipsum prataxatum, ad jus, & dominationem sacratissimi cœnobii S. Benedicti veniad cum omnibus rebus, & possessionibus per diversis regni nostri Italicis positas, seu cum ecclesiis, cellis, castris, cappellis, titulis, casis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, silvis, montibus, rupibus, planis, piscariis, molendinis, aquis, aquarumque decursibus, terris & ancillis, cartulati, & cartulate, aldiis, vel aldiabus, vel cum omnia pertinentia, vel adiacentia sua, & habead licentiam & potestatem prenominatum Aligernus venerabilis Abbas, & posteros ejus ipsum prelibatum monasterium beati Archangeli restaurare, ordinare, & res ipsius agere, & causare, sicut de proprio cœnobio Sanctissimi Benedicti, precipientes ergo jubemus, sicut & perhenniter mansurum volumus, ut nemo fidelium nostrorum parti perscripti monasterii de his omnibus, qua concessimus quolibet in tempore nullam inferre presumat molestiam, aut contrarietatem, set sub omni integritate, sicusi ibidem a nobis concesse sunt, & hac nostra auctoritate condonata perhenniter ibi in utilitate ejusdem maneat monasterii, absque cujuslibet maneat refragatione, aut qualibet inquietitudine: si quis hujus praecepti confirmationis, seu concessionis aliquando infringere conatus fuerit, sciat, se compositurum auri optimi libras centum, medietatem camera nostra, & medietatem partim predicti monasterii; Ut quoque hac nostra auctoritas pleniorem obtineat vigorem, & a fidelibus nostris diligentius observetur, verius credatur, manu propria subter ea firmavimus, & anuli nostri impressione assignari jussimus.

Signum manu domni Ottonis Invictissimi imperaptoris. Ambrosius Cancellarius ad vicem Huberti episcopi & Archicancellarii recognovi, & subscripsi. Data octavo Kalendas Junii. Anno dominica incarnationis 970. imperii vero domni Ottonis serenissimi Cesaris IX. indictionis XIII. Actum in locum, ubi Cellice dicitur Capuano territorio feliciter Amen. Adest sigillum cereum.

In eo post tributas egregias Cassinatibus laudes

Dissertat. G cœno-

cœnobium S. Angeli Vallis regiæ iisdem cum omnibus ejus bonis possessionibusque, in quibus potissimum castra, ecclesiæque, & cœnobiola nominantur, juraque aquarum, venationum, servorum, ancillarum, libertorum &c. ita concedit, ut circa ea idem præstare possent Cassinates, quod in Abbatia Cassinensi, aliisque sibi subjectis bonis præstabant; idest absoluta hæc jurisdictione regerent, disponerentve, ut libuisset. Hujusce cœnobii in pluribus Chronici Cassinensis locis mentio est, & apud Victorem III. in Dialogi pag. 66. mirum quantum hac cœnobii Vallisregiæ accessione, quod plura castra, cœnobia, servos, ancillas, libertos &c. subdita habebat creverit Cassinensium suprema jurisdictio. De formula initiali privilegiorum Otthonis, eorumque subscriptionibus vid. Mabillonius de Re Diplomatica cap. 83. 89., & 109. De ejusdem vero Monogrammate quod aliud non erat præter: *Nomen compendio descriptum, ac certis literarum implexionibus concinnatum, quod scilicet magis intelligi, quam legi promptum est, Et ea erat nota, & character, ut cum litera unica esse videretur omnes tamen nominis literas exprimeret*. Vid. Du-Cangius in Glossario verbo Monogramma, & Mabillonius ibidem pag. 110. & seqq., qui ostendit, quam vetustus hic fuerit Monogrammorum usus in numismatibus, moneris, & picturis, quæ in parietibus, velis &c. fingebantur, subditque: *Qui Monogrammatis in diplomatibus usum primus invexit Carolus Magnus, id ita concinnari curavit, ut signum Crucis, quo superiores Francorum reges in litteris suis usi fuerant, representaret. Idem etiam exprimere studuerunt plerique ejus successores quantum varia nominum ac litterarum dispositio patiebatur. Alii quadratam figuram pretulerunt, ut Ludovici, Otthones, Henrici, aliique præter Carolos Imperatores quorum Monogrammata, uti & sigilla, pleraque in as incisa exhibet Zyllesius in defensione Sancti Maximini &c.* Et pag. 164. ait: *Carolus M. qui difficultate scribendi laborabat, teste Enginhardo in libro, de ejus vita, ut imperitiam hanc honesto ritu suppleret Monogrammatis usum loco propriæ subscriptionis propriique signi invexit. Nec id maximo principi vitio verti debet, quandoque idem tentabat, & scribere, tabulasque, & codicillos ad hoc in lectulo sub cervicalibus circumferre solebat, ut cum vacuum tempus esset, manum effigiandis litoris assuefaceret. Sed parum prospero successit labor præposterus ac sero inchoatus. Hæc ergo mihi videtur Monogrammatum occasio. Id in morem transtulerunt subsequentes Reges, & Imperatores, qui omnes Monogrammata per Cancellarium efformari curabant.* Quam magnificum fuerit Otthonis imperatoris mutuis Cassinatibus factum ex duobus mox afferendis privilegiis constat, quorum unum Berengarius, & Adelpertus Italiæ reges eidem cœnobio concessere anno 953. quodque ex originale in nostro archivo hic exscribimus.

Privilegium a Berengario, & Adelberto cœnobio S. Angeli concessum.

In nomine Domini Dei eterni. Berengarius & Adelbertus Dei gratia reges.. Quicquid pro amore divino agimus, id nobis presenti, & futuro seculo prodesse minime ambigimus. Proinde omnium fidelium Sancta Dei ecclesia ac nostrorum præsentium vel futurorum noverit sagacitas, quia Burgus venerabilis Monachus ex monasterio beati Archangeli Michaelis hordinatus, qui vocatur Barregium situm supra fluvium Sangrum venit in nostram presentiam una cum sua congregatione monachorum, atque secum deferens precepta nostrorum predecessorum imperatorum augustorum, scilicet Karoli, & Lotharii poscens nostram celsitudinem, ut pro Deo amore, & reverentia ejusdem Sancti loci simili modo facere dignaremur, quorum petitionibus ob honorem Dei, & reverentia ejusdem S. loci, nec non & animæ nostræ augmentum, stabilitatemque regni nostri adquisitimus, atque hoc nostrum auctoritatis imo confirmationis preceptum circa ipsum venerabilem locum fieri Iussis per quod jubemus, atque concedimus, ut sicut predecessores nostri in ipso cœnobio confirmarunt, ita nostra auctoritate maneat roboratum, videlicet omnes res & mancipia, aldiones, vel aldianas, cartulatos, vel offertos, servos, & ancillis, terris, vineis, silvis, aquis aquarumque decursibus, & molendinis, atque piscariis positas infra ambobus Ducatibus nostris, Spoletino videlicet, atque Firmano, seu infra omnes fines regni nostri, quæque aut legitur, aut scitur in Marsim habuisse, idest cellam in fundo Magno, quæ vocatur S. Maria cum omnibus sibi subjacentiis, ecclesiis, vel redis; item etiam ipsam cellam quæ vocatur S. Euticium in Arestina suis cum adjacentiis, nec non etiam ipsam cellam, quæ est posita super ipsam civitatem de Marsi, quæ vocatur S. Pauli, suis cum pertinentiis, nec non & cellam in Oretino S. Maria vocatam, & S Gregorium in Paterno, S. Mariam in Monterone, & S. Salvatorem in Avezano, & S. Antimum ad Formas, & S. Angelum ad Albam, & S. Mariam in Ahezto, & S. Angelum in Carsiolo, & S. Sebastianum, & S. Angelum, ut atque cellas cum omnibus suis simili modo etiam quæ in Balbense positas territorio, idest S. Petrum in Barbarano, & S. Salvatorem supra ipsum flumen, & S. Angelum ad Aquam vivam, & aliam cellam S. Angeli, que vocatur ad Floretum, & ipsam cellam, quæ est inter aquas posita, vel reliqua omnia, quæ per totam Balbam habere videtur ad eisdem cellis pertinentibus, firmamus etiam cellam S. Felicitatis, quæ est in Furcone; itaque etiam similiter confirmamus omnia, quæ in Penne isdem cœnobium S. Archangeli Michaelis visus est habere, idest S. Maria in Querceto, nec non & Peticianum, seu alias res, quæ per diversis locis posita sunt, roboramus etiam, atque firmamus ea, quæ in Aprucio isdem cœnobium habere est visus, hoc est monasterium S. Angeli, quæ vocatur Marauu cum omnibus cellis sibi subjacentibus, vel rebus ubicumque inventa fuerint; similiter etiam & cellis, & terris infra Asculo positis videlicet cellam S. Salvatoris, quæ vocatur Caputaquis cum suis pertinentiis, & cellam S. Angeli, quæ vocatur Stabulo nec non & S. Angelum, qui dicitur de Feltriano, & S. Petrum positum in Pectegnanu, curtem etiam vocitatam de casa Perenne simul etenim ipsam vicendam quæ est posita de curte Adalberga, de Silva, & aliam vicendam de casam Luponi de Petygnanu, & omnia quidquid infra fines regni nostri habere videtur sive in Montibus, seu planis, vel adjacentia per diversa loca quemadmodum ad eundem venerabile cœnobium beati Michaelis Archangeli pertinent, & possesse fuerunt per hanc nostræ confirmationis auctoritates nostris, futurisque temporibus Abbates ipsius loci firmiter atque inviolabili-

-ter

ter teneant, & possideant, disponantque prout facultas, vel utilitas ipsius loci dictaverit, ita ut nullus judex publicus, seu quislibet ex judiciaria potestate in cellas, aut villas, agros, seu loca Silve reliquas possessiones, quas moderno tempore, in quibuslibet pagis, & territoriis infra dicione regni nostri juste, & legaliter possideat, vel quicquid etiam deinceps in jure ipsius loci divina pietas voluerit augeri ad causas audiendas, ab freda, & tributa exigenda vel mansiones, aut paratas faciendas, seu fidejussores, tollendos, aut homines monasterii tam liberos, quam servos, seu cartulatos, vel offertos, & qui super terram ipsius monasterii resident nullatenus distringendos, nec ullas redibitiones, aut inlicitas occasiones requirendas nostris, futurisque temporibus ingredi audeat, nec ea, qua superius memorata sunt penitus exigere præsumat, sed liceat præsentem Burgum venerabilem Monachum, ejusque successores, una cum congregatione ibidem deo famulantibus sub nostra immunitatis defensione quieto ordine vivere, ac residere, ac Deum pro nostra anima supplicare, & quiquid fiscus, ex jure jam fati monasterii pars publica sperare poterat pro mercede anima nostra in luminaribus ipsius venerabilis monasterii per futura tempora nostra maneat auctoritate concessum, nec non etiam a nobis addi, atque confirmari placuit, ut ex omnibus rebus, vel mancipiis ex ipso monasterio pertinentibus cartulatis, vel offertis, liberos, atque servos ubi pars ipsius monasterii elegerit, atque adamaverit, cum ministris, vel exactoribus publicis per tres, aut duos circa manentes, atque consistentes veraces homines, quos ipsius monasterii Monachi ad clamaverint inquisitio fiat, qualiter & regi veritas facilius investigetur, & Monachi ipsius monasterii citius suam valeant justiciam consequi. Si vero de servis, aut ancillis, vel de quibuslibet rebus orta contentio fuerit, liceat Monachos ejusdem monasterii ipsos retinere quousque in nostrum, seu decessorum nostrorum præsentiam veniant, & ibidem coram nobis positi deliberentur. Quicumque autem adversus hanc nostram imperialem Institutionem ire temptaverit, aut ea, qua supra commemorata, vel comprehensa sunt minime observare, quin fortasse violare, aut irrumpere temptaverit, sciat se penam persolturum Burgoni, aut cui ipse dederint emunitatem nostram, quam in omnibus constituimus ecclesiis, & monasteriis, scilicet auri obtimi libras mille. Præcipimus etiam, ut ubicumque repertum fuerit ex rebus, vel cellis ejusdem monasteris inlicitas, atque damnosas, seu inutiles conscriptiones vel commutationes evacuentur, & ad jus potestatem ipsius monasterii restituantur. Ut autem hac nostra imperialis præceptio per futura tempora firmiorem obtineat vigorem, manu nostra subter firmavimus, & anulo nostro sigillari jussimus.

Signum Serenissimorum Berengarii & Adelberti Regum.

Dissertat.

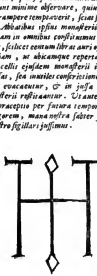

Johs. Cancellarius ad vicem Widoni episc. & Archi-Cancellarii recognovi, & subscripsi. Data quarto decimo Kal. Novembris anno dominica incarnationis DCCCCLIII. Regni vero Berengarii, & Adelberti regum tercio. Indict. XII. Actum in Urbe . . . . feliciter amen &c. Adest sigillum cereum.

Reges hi post confirmata imperatorum privilegia eidem cœnobio concessa potissimum Caroli, & Lotharii omnia ejusdem cœnobii bona, *servos ancillas, aldiones, chartulatos, offertos*, ita confirmant, ut libere, absoluteque disponere, judicareve possent, cum nullis id regum judicibus præstare liceret, neque aliquod vectigal, aut servitium exigere. Imo quidquid pro bonis sui cœnobium regio fisco persolvere debuisset, luminaribus ecclesiæ destinant, qua in re inque amplissima confirmationis formula eadem verba exscripsit Ottho Magnus in mox adducendo privilegio. Berengarius, atque Adelpertus ejus filius regnare ceperant anno 950. quousque ab Otthone regno dejecti sunt an. 961., ut diximus. Fuit Berengarius Adelberti Marchionis Tureæ filius, & Giselæ filiæ Berengarii Augusti. Uxorem habuit Willam, obiitque Bambergæ anno 966. Aliud concessit eidem cœnobio privilegium Ottho imperator, quod ex autographo in nostro archivo asservato hic exscribimus.

In nomine Sancta, & individua Trinitatis Ottho divina ordinante clementia imperator Augustus. Si Et aliud Ottho Magnus. *enim erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei, eisque in eisdem locis famulantibus beneficio oportuno largimus, premium nobis apud Deum eterna remuneracionis rependi non diffidimus, proinde omnium fidelium sancta dei ecclesia, ac nostrorum præsentium vel futurorum noverit sagacitas, quia Morinus venerabilis Abbas ex monasterio S. Archangeli Michaelis, quod vocatur Barreginum situm supra fluvium Sangrum venit in nostram præsentiam, una cum sua congregatione Monachorum, atque secum deferent pracepta nostrorum predecessorum imperatorum augustorum scilicet Karoli, ac Hludovici poscens nostram celsitudine, ut pro Dei amore, & reverentia ejusdem Sancti loci simili modo facere dignaremur, quibus peticionibus, ob honorem Dei, & reverentiam ejusdem Sancti loci, nec non & anima nostra augmentum, stabilitatemque regni nostri adquisivimus, atque hoc nostra auctoritatis imo confirmationis præceptum circa ipsum venerabilem locum fieri libuit, per quod jubemus, atque concedimus, ut sicut predecessores nostri in ipso cœnobio confirmaverunt, ita nostra auctoritate maneat roboratum, videlicet, omnes res, & mancipia, aldiones, & aldianas, cartulatos, & offertos, servos, & ancillas terris, vineis, silvis, aquis, aquarum-*

ramque decursibus, molendinis, atque piscariis positas infra ambobas ducatus nostris, Spolitino, atque Firmano, seu infra omnes fines regni nostri quicquid legitur, vel scitur in Comino, & in Marsi, idest cellam S. Felicis, cellam in Fundo magno, qua vocatur S. Maria cum omnibus suis subjacentiis, ecclesiis, vel rebus, seu ipsam cellam, qua vocatur Entitium in Arestino, cum suis adjacentiis, nec non etiam ipsam cellam, qua est posita supra ipsam civitatem de Marsi, qua vocatur S. Pauli suis cum pertinentiis, nec non & cella in Orestino, qua vocatur S. Maria, & S. Gregorii in Paterno, & S. Maria in Monterone, & S. Salvatoris in Avezano, & S. Antimi ad Formas, & S. Angeli ad Albam, & S. Cosma in Alireste, & S. Angeli in Carciolo, & S. Sebastianum, & S. Angeli utrasque cellas cum omnibus suis, simili modo etiam qua in Balbense posita sunt territorio, id sunt S. Petri in Barbarano, & S. Salvatoris supra ipsum flumen, & S. Angeli ad aquam vivam, & alia cella S. Angeli qua vocatur Floretum, & ipsam cellam, qua est inter aquis posita, vel reliqua omnia, qua per totam Balbam habere videtur ad easdem cellas pertinentibus. Firmamus etiam & cellam S. Felicitatis, qua est in Furcona, itaque similiter confirmamus omnia, qua in Penne isdem cœnobium S. Archangeli Michaelis visus est habere, idest S. Maria in Cerqueta, nec non & Petitianum, seu alias res, qua per diversa loca posita sunt. Roboramus etiam, atque firmamus ea, qua in Apratio isdem cœnobium habere visus est, hoc est monasterium S. Angeli quod vocatur Marano cum omnibus cellis sibi subjacentibus vel rebus ubicumque inventa fuerunt. Similiter etiam, & cellas, & terras infra Asculo positas videlicet S. Salvatoris cellam, qua vocatur Capud aquis, cum suis pertinentiis, & cella S. Angeli, qua vocatur de Stabulo, nec non & S. Angeli qui dicitur de Feltriano, & S. Petri positam in Pottenariu, S. Georgii in Collina, Curtem etiam vocitata de Casa perende, simul etiam ipsam vicendam, qua est posita de curte Adelberge de Silva, & aliam vicendam ad casam Luponi de Petteznanu, & omnia quicquid infra fines regni nostri habere videtur, sive in montibus, seu planis, vel adjacentia per diversa loca, atquemadmodum ad eundem venerabile cœnobium beati Michaelis archangeli pertinuerunt, & possessa fuerunt, per hanc nostra confirmationis auctoritatem nostris, futurisque temporibus Abbates ipsius loci firmiter, atque inviolabiliter teneant, & possideant disponantque, prout facultas, vel utilitas ipsius venerabilis loci dictaverit, ita ut nullus judex publicus, neque quislibet ex judiciaria potestate in cellas, aut villas, vel agros, seu loca, sive reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis, ac territoriis infra dicione regni nostri juste, & legaliter possideat, vel quicquid deinceps in jure ipsius divina pietas voluerit augere, ad causas audiendas, vel freda, vel tributa exigenda, vel mansiones, aut paratas faciendas, seu fidejussores tollendos, aut homines ipsius monasterii tam liberos quam servos, seu carthulatos, vel offertos, & qui super terram ipsius monasterii resident nullatenus distringendos, nec ullas redibitiones, aut illicitas occasiones requirendas nostris futurisque temporibus ingredi audeat, nec ea qua superius memorata, penitus exigere prasumat, sed liceat presentem Morinum Abbatem, ejusque successores una cum congregatione ibidem Deo famulantibus sub nostra immunitatis defensione quieto ordine vivere, aut residere ac Deum pro nostra anima supplicare, & quicquid fiscus ex jure jamfati monasterii pars publica sperare poterat pro mercede anima nostra in luminaribus ipsius monasterii per futura tempora nostra auctoritate maneat concessimus, nec non etiam a nobis addi, atque confirmari placuit, ut ex omnibus rebus, vel mancipiis ex ipso monasterio pertinentibus carthulatis, vel offertis, liberos, atque servos, ubi pars ipsius monasterii elegerit, atque amaverit cum ministris, vel Exactoribus publicis, per tres, aut duos circamanentes, atque consistentes veraces homines, quos ipsius monasterii Monachi adclamaverint inquisitio fiat, qualiter, & rei veritas facilius investigetur, & Monachi ipsius monasterii citius suam valeant justitiam consequi, si vero de servis, aut ancillis, vel de quibuslibet rebus orta contentio fuerit, liceat Monachos ejusdem monasterii ipsos retinere, quousque in nostram, seu decessorum nostrorum prasentiam veniant, & ibidem coram nobis positis deliberentur. Quicumque autem adversus hanc nostram imperialem institutionem ire temptaverit, aut ea, qua supra commemorata, vel comprahensa sunt minime observare, quin fortasse violare, aut rumpere temptaverit, sciat se penam persolviturum Abbatibus ipsius monasterii emunitatem nostram quam in omnibus constituimus ecclesiis, & monasteriis, scilicet centum libras auri optimi. Pracipimus etiam, ut ubicumque repertum fuerit ex rebus, vel cellis ejusdem monasterii inlicitas, atque damnosas, seu inutiles conscriptiones, vel commutationes evacuentur, & in jussa vel potestate ipsius monasterii restituantur. Ut autem hac nostra imperialis praceptio per futura tempora firmiorem obtineat vigorem, manu nostra subter firmavimus, & anulo nostro sigillari jussimus.

Signum Domini Otthonis magni, & invictissimi Imperatoris Augusti.

Liutgerius Cancellarius ad vicem Widonis episcopi, & Archicancellarii recognovi, & subscripsi. Data II. Id. Febr. Anno dominica incarnationis DCCCCLXIV. indictione septima anno imperii Magni Ottonis imperatoris augusti III. Actum in villa Rajano in Comitatu Balbense feliciter. Amen. Adest sigillum cereum.

In hoc privilegio post enumerata amplissima hujusce cœnobii bona, postque confirmationem eorumdem, piissimus imperator judicibus suis omni-

omnibus vetat, ne aliquod unquam vectigal a rebus, servis, & hominibus illius cœnobii exigant, omniaque jura, quæ ad fiscum regum pertinerent condonat, subque sua protectione cœnobium recipit. Quo constat nullum sibi jus in ejusdem cœnobii bona reservare, ut de amplissimis illis donandi formulis jurisconsulti quique desinunt.

Pagi nomen, quod in hoc privilegio recensetur non aliud Transalpinis Gallis significabat, *Regio*, *Provincia*, ut plurium scriptorum authoritate probat Peregrinius in Dissertatione de Ducatu Beneventano in antiquas provincias attributa pag. 76. V. doctissimus Hadrianus Valesius in præfat. ad notitiam Galliarum. Ducangius verb. *Pagus*, & Meibomius junior in commentario de utriusque Saxoniæ, & vicinarum regionum quarumdem pagis, ubi initio ait: *Cave autem hic Pagum intelligas vicum, seu villam muris, ac portis carentem, qua hodie est pagi significatio, sed tractum, sive districtum unius ditionis, vel regionem, provinciam, & populi alicujus partem imperator Henricus II. in litteris anno 1013. Werla datis &c. in pagis quibuscumque, vel territoriis &c.*

Privilegia ab Otthone magno concessa suns S. Adelheide uxoris suæ precibus.

Allata duo Otthonis Magni privilegia anno 964. & 967. cœnobio Cassinensi concessa sunt rogatu S. Adelheidis imperatricis, cujus vitam, & miracula scripsit S. Odilo Abbas Cluniacensis oculatus testis. Plurimum sancta hæc imperatrix Benedictum Ordinem fovit quibusdam fundatis, dotatisque cœnobiis, in quorum uno sepeliri voluit anno 999. die 16. Decembris, V. Mabillon. To. IV. Annal. pag. 132., & itineris Ital. pag. 222., Baronius, & Pagi anno 1000.

Ottho etiam II. Privilegium concedit.

Ottho etiam II. patrem imitatus hoc privilegium Cassinatibus concessit, quod authenticum in nostro tabulario asservatur.

In nomine sancte, & individue Trinitatis Otto Divina providente providentia imperator Augustus. Oportet imperiali magnitudine prelatis Deofamulancium preces obaudire, & quod petierint amore Sanctorum, quorum veneracione loca dicata sunt, ubi greges Dei divina militacionem exequi procurant libenter obtemperare, suaque munera erga eadem loca ob percipiendam divinam retribucionem, conferre. Quanto studiosius hoc quis procurare contendit, tanto ejus misericordia fultus, & presencia facilius transilibit, & eternam beatitudinem felicius capescere promerebitur. Igitur cunctorum fidelium Sancta Dei ecclesia, nostrorumque presentium, videlicet, ac futurorum cognoscat solertia, quia vir venerabilis Abbas Aligernus rector cænobii S. Benedicti, quod est situm in castro Casino, ubi ipse sui corporis sepultura locum veneratione dicavit, cum cuncta congregatione, quam in eodem loco sub regula almifici confessoris omnipotenti Deo Benedicti veraciter deservire cognovimus per quosdam fratres miserunt ad nos legationem, petientes celsitudinem nostram, ut ob honorem Dei, & reverentiam ejusdem S. loci, animaque nostra augmentum, nec non stabilitatem nostri regni secundum nostrorum predecessorum precepta, imperatorum augustorum, scilicet Caroli, Lotharii, nec non genitoris mei gloriosissimi Ottonis, per hoc nostra auctoritatis ime confirmationis preceptum circa ipsum venerabilem locum, ea, que subter scripta decernunt confirmare, & corroborare dignaremur, videlicet omnes res, & possessiones, & mancipius, & aldianas, cartulatos, vel offertos, servos, & ancillas, cum terris, & vineis, silvis, montibus, planis, planiciebus, aquis, aquarumque decursibus, atque piscatoris posita infra fines Landulfi principatus, Capuano, & Veneventano cum universis pertinenciis, que esse videntur infra as fines, que inferius declaramus, & que ab antiquis temporibus possessus est; id est incipiente a prima fine ab ipso Carnello, & quomodo salit per ipsa Vantra usque in rivo sicco, & ascendente usque ad ecclesiam S. Martini, & quomodo pergit per ipse criste S. Petri, de secunda parte fine Serre de monte, qui dicitur Cisino, & quomodo pergit per Serra de monte, qui dicitur Aquilone, & vadit ad lacum, qui dicitur de Pupplo, & quomodo pergit ad lacum Vitecusii, & vadit directum ad Aqua fundata, & quomodo ascendit per ipsum montem qui est super casale, & pervenit ad vadum flavii, qui dicitur rapida, & pergit per ipsa via, que tendit ad ipsa via antica, que est in capite Mellarjni, & quomodo pergit per ipsas cristas Montium, & pervenit ad Terra alba; inde venie a Furca S. Valentini, & quomodo ascendit per cristas montium, qui sunt inter Atine, & Vallelucis, & recto tramite pervenit at Petra scripta, & ascendit a Serra montis, qui dicitur Ordicosa, & pergit super ipse Pesclara, qui dicitur Falconari, & pervenit ad ipse fines, que sunt inter montes, ex quibus unus vocatur Spinacius, & alter Porcacius, & inde ascendit ad cristas montis qui vocatur Caira, & pervenit ad ipse Petre super Aqua Vibola, & ascendit ad Collem, qui vocatur Gimbiruti, de tertia parte qaomodo descendit in Quirquitulu, & descendit in fossata juxta S. Damasu, & vadit directum in Silice ad locum qui dicitur Arcu de Gizzoli, & qualiter pergit ad lacum qui dicitur Radeprandi, & qualiter vadit in Farneta, & inde qualiter vadit per campum qui dicitur Marozze, & qualiter descendit in fluvio, qui dicitur Carnellu, & sicut vadit in aqua, qui dicitur Cosa, & salit per ipsum montem, qui dicitur S. Donati, de quarta parte fine media Serra de eodem monte S. Donati, & quomodo descendit super ipsi Monticelli de Marri, & vadit ad ipsi Pescli, qui sunt ad pede de ipsum monte de Balbola, & quomodo vadit inde super duos Leones, & inde salit per ipse Serre super casalem, & inde descendit super ipsum montem super ipsa villa de Gareliano, & inde vadit ad ipsum Pesclum, qui nominatur Cripta imperatoris usque in flumen, qui dicitur Gareliano, & ascendente per eodem fluvio usque ad priores fines, nec non in ambobus Ducatibus nostris, Spoletino, atque Firmano, seu infra omnes fines nostri Regni Italici, & quicquit visum est pertinere, at predictum monasterium S. Benedicti, vel ad monasterium S. Angeli Michaelis, quod situm est in loco, qui vocatur Barregium supra fluvium Sangri, quod venerabilis memoria pater meus pro anima sua remedio per sua auctoritatis stabile preceptum supradicto monasterio S. Benedicti, quod vocatur de monte Casino perhenniter habituram firmiter delegavit. Quorum petitionem justam, ac Deo placitam esse decernentes, libenter audivimus, ideoque, prout juste, & legaliter possumus, permissimus, confirmamus, atque corroborabimus, & ea que suprascripta sunt, & ea

etiam, quæ infra legenda sunt, & decernuntur, videlicet omnes res jam dicti monasterii S. Michaeli in Marsicano Comitatu, cella S. Maria in Fundo Magno, & S. Eutitii in Aristina, S. Pauli supra Marsicanam civitatem, S. Maria vero in Oretino, S. Gregorii in Paterno, S. Salvatoris in Avezano, S. Antimi in Vico, S. Angeli in Alba, S. Angeli in Carciolo, nec non S. Sebastiani, & S. Angeli in Trasaquis. In Valvensi vero Comitatu cella S. Petri in Barbarana, S. Salvatoris supra flumen, S. Angeli at Aqua viba, & S. Angeli etiam ad Floretum, & cellam, qua est posita inter Aquis. In Forcone quoque cellam S. Felicitatis. In Pennense autem Comitatu cellas S. Maria in Querceto, & S. Georgii in Collina, S. Felicis sub vestigio seu alia res in Peticiano, & qua per diversa loca posita sunt. In Aprutio etiam cella S. Angeli, qua vocatur Marano cum omnibus cellis, earumque rebus sibi subjacentibus. In Asculo autem cella domini Salvatoris in caput Aquis S. Angeli de stabulo, S. Angeli de Feltriano, S. Petri in Petegnano, & res de Casa Perhenne; eas etiam de Curte Adelberge de Silva, nec non de Casa Luponis de Pettegnano, insuper in Comitatu Spoletino positas per diversa loca cum omnibus pertinenciis vel subjacenciis, & cum omnibus qua in quibuscumque nostri Regni finibus positi sunt, ut quemadmodum ad eundem venerabile monasterium beati Archangeli Michaeli pervenerunt, & possesse fuerunt, per hanc nostra confirmacionis auctoritate, nostris futurisque temporibus Abbates ipsius loci S. Benedicti firmiter, atque inviolabiliter teneant, & possideat, disponatque, prout facultas, vel utilitas ipsius venerabilis loci exigerit, ita ut nullus judex publicus, nec quislibet ex judiciaria potestate in cellas, & villas, aut agros, seu loca, sive reliquas possessiones suprascripti cœnobii S. Benedicti, quas moderno tempore in quibuscumque pagis, & territoriis infra nostri regni ditionem juste & legaliter possidet, vel quicquid etiam deinceps divina pietas ipso loco voluerit augere at causas audiendas, vel fredi, aut tributa exigenda, vel mansiones, aut paratas faciendas, vel fidejussores tollendos, aut homines ipsius monasterii tam liberos, quam servos, seu cartulatos, vel offertos, & qui super terram ipsius monasterii resident, nullatenus distringendos, nec ullas redivitiones, aut inlicitas occasiones, requirendas nostris, futurisque temporibus ingredi audeat, nec ea qua superius memorata sunt penitus exigere præsumat, sed liceat presentem Aliernum venerabilem Abbatem, ejusque successores, una cum Congregatione ibidem Deo famulante sub nostra munitatis defensione quieto ordine vivere, ac residere, & Deum pro nostra anima supplicare, & quicquid fiscus ex jure jamphati monasterii pars publicas sperare poterat, pro anima nostra mercede luminaribus ipsius venerabilis monasterii nostra maneat auctorisate concessum, nec non etiam a nobis addi, atque confirmari placuis, ut ex omnibus rebus, vel mancipiis ex ipso monasterio pertinentibus cartulatis, vel offertis, liberos, atque servos ubi pars ipsius monasterii degerit, atque acclamaverit, cum ministris vel exactoribus publicis per tres, aut duos circamanentes atque consistentes veraces homines quos ipsius monasterii Monachi adclamaverint, inquisicio fiat, qualiter & rei veritas facilius investigetur, & Monachi ipsius monasterii citius suam valeant Justitiam consequi, itaut post factam inquisitionem, rem, qua claruit per prædictos veraces homines jam dicto pertinere monasterio, liceat Monachis quiete possidere, & ut nulli liceat Monachis sæpedicti monasterii in placito quorumcumque valiter respondere, ut ad sacramentum compellantur; si vero de servis, aut ancillis vel de quibuslibet rebus orta contentio fuerit, liceat Monachis ejusdem monasterii ipsos retinere, quousque in nostra, seu desundecessorum nostrorum præsenciam veniant, & ibidem coram nobis positi deliberentur. Quicumque autem adversus hanc nostram imperialem institutionem ire temptaverint, aut ea quæ supra memorata, vel comprahensa sunt minime observare, quin fortasse violare, aut irrumpere temptaverit sciat se penam persolviturum Abbatibus ipsius monasterii, & munitate nostra, quam in omnibus constituimus ecclesiis, scilicet centum libras auri optimi. Præcipimus etiam, ubicumque reppertus fuerit ex rebus ipsius monasterii, vel cellis illicitas, atque damnosas seu inutiles conscriptiones vel commutationes evacuentur, & ad jus, vel potestatem ipsius monasterii restituatur. Ut autem hac nostra Imperialis præceptio per futura tempora firmiorem obtineat vigorem manu nostra subter firmavimus, & annulo nostro sigillari jussimus.

Signum domni *secundi Ottonis serenissimi Imperatoris Augusti.*

Johannes Cancellarius ad vicem Petri Papiensis episcopi archicancellarii recognovi, & subscripsi. Data octavo idus Augusti anno Dominica incarnationis nongentesimo octogesimo primo, imperii vero domni secundi Ottonis Imperatoris Augusti quartodecimo, indictione nona. Actum Cerice feliciter. Amen. Adest sigillum cereum.

Hoc privilegium Thomæ Salernitano Præsidenti regiæ cameræ Summariæ exhibitum fuit, factumque ejus jussu apographum in processu Portulaniæ pag. 309. reperitur; Ibi vero post laudatos egregios Cassinatium mores, exemplo imperatorum potissimum Caroli, Lotharii, & Otthonis Magni eas omnes cœnobii Cassinensis jurisdictiones, aliaque bona confirmat, quæ *ab antiquis temporibus* possessa a Cassinatibus in tota Italia fuerant, finesque Abbatiæ Casinensis adamussim describit a Gisulfo olim statutos, ab aliisque imperatoribus probatos, jubet ne ullus magistratus, judexque, vectigal aliquod, aut militare servitium exigeret, vel jurisdictionem ullam aodiendo causa &c. exerceret, in quibuslibet cœnobio Casinensi ubicumque subditis, rebus, & personis. Pluresve alias immunitates concedit, quas inter, ut si quæ orta lis inter cœnobium, aliumque sibi equalem fuerit coram imperatore decideretur, quare nullum alium sibi superiorem recognoscebat cœnobium Casinense, præter imperatorem, cui non subjectionis, sed protectionis jure obstrictum erat. Cæterum esto Imperator supremum se Dominum haberi a Casinatibus hoc diplomate voluerit, quod principes ejus antecessores haud contendere, nil moror. Neque enim id supremæ cœnobii Casinensis in suos sub-

dit is

ditos jurisdictioni repugnat, cum hactenus quoque plures Dynastæ imperatori subditi sint, qui supremam in subditos suos jurisdictionem exercent, quod in universis fere Germaniæ, atque quibusdam Italiæ principibus evenit. Advertendum vero quod Baronius ait in Appendice ad To. X. pag. 974. Edicionis typographiæ Vaticanæ anni 1602. dum inquit: *Hucusque diploma in quo, sicut in aliis omnibus ab eo datis publicis monumentis apparet, annos imperii ab eo incipi numerari, non a tempore, quo parenti successit imperatori, sed ab eo potius anno, quo est coronatus a Romano Pontifice, antea vero non Imperatorem, sed regem duntaxat nominare voluisse, quod erratum scias in hac editione, dum incaute ab eo tempore, quo parenti successit ejus anni imperii notati ponuntur, qui sunt regni tantummodo numerandi: Corrigat errorem typographus in sequenti editione*. V. Pagi anno 973. Quid sibi in hoc aliisque privilegiis Freda significet, explicat eruditissime Du Cangius in Glossario hisce verbis. *Mulcta, Compositio, quæ Fisco exsoluta, reus pacem a principe consequitur &c.* Fredum fisco persolutum docent lex Alemann. tit. 3. §. 3. tit. 4. lex Bajuwar. tit. 6. §. 3. tit. 10. §. 4. lex Frision. tit. 16. Capitularia Caroli M. lib. 3. ca. 30. lib. 5. c. 185. Additio 4. Ludov. c. 83. &c. Interdum tamen freda fisco non exolvebantur, sed judicibus ipsis, ut est in lege Salica tit. 52. §. 4. tit. 55. §. 2. in Decreto Chlotarii §. 12. &c. Freda de quibuslibet causis in Ecclesiarum possessionibus exigere vetantur Judices in Privilegiis, & immunitatibus a Principibus iis indultis, ita ut quod ex his fiscus sperare potuerit, in Ecclesiarum usus, in luminaria locorum Sanctorum, vel in stipendia Sanctorum Dei convertatur. Quæ verba passim habentur in veteribus Chartis apud Marchulfum lib. primo for. 2. 3. & Beslium in Comitib. Pictav. p. 155. 165. Sanjulian. in hist. Burgund. pag. 242. 274. Doubletum, & alios, Boldricum in Chron. Camerac. lib. 1. c. 37. 62. 72. 76. 106. &c.

Fredum pro quavis exactione videtur interdum usurpari in aliquot chartis, apud Duchesnium in hist. Monmorenc. p. 20. 22. Hemereum de Accadem. Paris. pag. 33. Beslium in Episc. Pictav. p. 33. &c. Neque etiam fuit Fredum solida compositio a reo exsoluta, sed tantum pars tertia, quæ fisco aut Judici exsolvebatur &c. Capitul. Carol. M. lib. 4. cap. 14. Triplo componatur, duæ partes eidem Presbytero, tertia pro fredo ad Ecclesiam &c. Adde capitulare 3. ann. 813. cart. 2. 3. 4. Decretionem Chlotarii II. Regis cap. 9. &c. Idem vocabulum memoratur in privilegiis a Mabillonio allatis de re Diplomatica, & in Annalibus, in Spicilegio Lucæ Acherii, in tom. II. & III. Miscellaneorum Baluzii, & in Capitularibus regum Francorum, atque formulis Malculfianis, in Formulis Liendebrogii, in Ital. Sac. Ughelli, & apud alios authores, Goldastus in Glossario Tom. III. constitutionum imperialium habet similiter: *Fredum: Mulcta judicialis, compositio fisco debita*. Et Hieronymus Bignonius in notis ad Marculfum To. II. Capitul. regum Francorum col. 375. ait: *Freda. Gregor. Turon. de Mirac. S. Martini lib. 4. cap. 26. clare interpretatur. Affirmavit rex, quosdam ex his, qui absoluti fuerant ad se venisse, compositionemque fisco debitam, quam illi Fredum vocant a se indultam. Carol. M. in Capit. Hoc quoque jubemus, ut judices nominati, sive fiscales de quacumque causa freda non exigant, priusquam facinus componatur &c. tertiam partem coram testibus fisco tribuat, ut pax perpetua, stabilisque permaneat. Ex quibus postremis verbis tentari posset, Fredum tertiam esse compositionis, quæ parti solvenda erat, nam in quibusdam causis, quæ legibus expressæ erant, præter compositionem, & Fisco, Fredum solvebatur, quo nil frequentius in veteribus legibus, ut in leg. Salicens. tit. 14. & leg. Alamann. tit. 1. & 3. & passim in aliis; Litis enim expensæ nondum usu receptæ erant, ut infra cap. 20. dicetur. Fredum vero Joachimus Vadianus, & Amerpachius a Germanica voce Frid deducunt, quasi dicunt violatæ pacis pœnam. Paci namque observandæ, & ne quis eam infringere audeat, multis ab annis Germani student, legibusque obbligantur, quod quidem Germanis expendendum relinquo. Dicam tamen pacis conservandæ leges, quas trengas scriptores vocant a Frederico primo Enobarbo cepisse, qui id in expeditione Italica sanxit ad privata bella, & dissidia, quæ tum nimium invaluerant, tollenda, ut Radevivus lib. 3. cap. 26. testatur.* In veteribus autem legibus, fradi vox aliud sonat: illud ipsum descripsit Tacitus de moribus Germanorum: *levioribus delictis pro modo pœnarum equorum, pecorumque numero convicti mulctantur, pars mulctæ regi, vel civitati pars ipsi, qui vindicatur, vel propinquis ejus exsolvitur.* Non omittendum, Fredi verbum, & Functionem adhuc Frederici imperatoris temporibus durasse, ut edictis ejus palam est.

Mansiones vero sic explicat Ducang. in Glossar. cum pluribus adductis significationibus subdit: *Mansiones præterea dicebantur diversoria Legatorum missorum, & aliorum magistratuum publicorum, qui principis mandato aut in Provincias ad justitias faciendas, & reformandas uti loquebantur, vel in exteras regiones reipublicæ causa proficiscebantur. Tenebantur enim subditi hospitio excipere ejusmodi missos, & legatos, & eorum ministros, & viaticum eis pro uniuscujusque dignitate præstare &c.* Interdum principes ecclesias, & monasteria ab ejusmodi hospitum exceptione eximebant, privilegio peculiari, quod Emunitatis nomine appellabatur, quo cavebatur vulgari formula, ne quis judex publicus, sub quolibet prætextu, mansiones, aut paratas tollere præsumeret. *Parata* ex Goldastio in supracit. Gloss. est, *expensa ad Hospitum susceptiones*. Ducang. *Parata* expensæ ad hospitum susceptiones, maxime Missorum, seu legatorum publicorum Missatici. Summus etiam vir Christianus Lupus Synodorum generalium, & provincialium tom. v. editionis Venetæ anni 1725. in notis ad concilium Tolosanum fol. 57. ostendit eruditissime voces has *Parata*, & *Mansio* latinissimas esse, atque illas explicat eleganter.

Fidejussores tollere dicebatur judex, (ex Du-Cangio) *qui in jus vocatum, aut accusatum de aliquo crimine, vadem dare ad dictum diem juri se stiturum cogebat.* Hinc pignerari dicuntur rei, seu in jus vocati, conventus Ticinensis an. 853.

c. 3. Oc-

c. 3. &c. Occurit autem passim hæc formula in privilegiis, & immunitatibus ecclesiis concessis, qua judices vetantur in eorum terris, ad audiendas altercationes ingredi; freda de quibuslibet causis exigere, aut mansiones, vel paratas tollere, ut apud Marculfum lib. 1. for. 3. 27. 28. &c. Quo verborum circuitu nihil aliud intelligitur, quam ut judex in terris, in quibus immunitas concessa est, jus non dicat, aut justitiam non exerceat. Et Goldastius loco cit. ait. *Fidejussores tollere, pignorare, repræsaliare, alicujus subditos.*

Distringere est, eum severitate punire, coercère, animadvertere; interdum est compellere ad aliquod faciendum per multam, pœnam, vel capto pignore; vel judicio, ac sententia litem dirimere, mulcta in male litigantem irrogata; ut ex Ducangio.

Verba item *ad Freda tollenda, homines monasterii distringere &c.* Significare concessam confirmatamque cœnobio Cassinensi a laudatis imperatoribus nedum civilem jurisdictionem fuisse, verum etiam criminalem, constat ex scriptura tempore Caroli I. Neapolitani regis ab advocato fiscali facta, quam infra refellemus, adversus privilegium ab Henrico VI. anno 1191. die 23. Maii cœnobio nostro concessum: Ait enim adversarius verbis illis, quæ in privilegio quoque Henrici extant, criminalem jurisdictionem significari, quam tamen Henricus concedere haud poterat.

Redhibitio, ex eodem Du-Cangio, est *multa*; item *Vectigal, tributum, præstatio*. Judex publicus idem est, ac *judex regius*, aut imperatorius. Et Bignonius in notis ad Marculfum col. 877. ait. *Nullus judex publicus. Sic in immunitate monasterii Dervensis a Childerico rege indulta, qua in collectaneis Camuzatii extat. Ita & Hodoardus Histor. Remens. lib. 2. cap. 9. de Dagoberti regio præcepto. Eadem quoque complectitur privilegium a Carolo Magno Gradensi ecclesiæ indultum apud Sigonium de regno Ital. lib. 4. & illud quod Patavinæ ecclesiæ datum est lib. 5. &c. Ad quid vero judicis publici nomen? An non omnes publici judices erant. Putavi aliquandiu publicos ad privatorum distinctionem dici, ut publici fuerint qui regii essent, regiamque justitiam exercerent, privati autem qui privatorum dominorum loco jus dicerent. Namque tunc, aut Caroli M. Sæculo privatis justitias fuisse, ex quibusdam locis non obscure colligi potest, ut in capitular. lib. 2. cap. 44. Dagobertus rex in immunitate Dionysii data Parisiis anno 10. regni IV. Kal. Augusti, & ut ab omnibus optimatibus nostris & judicibus publicis, ac privatis, melius, ac certius credatur &c. quæ & si non aliena viderentur, mutavi tamen sententiam succurrente altera, veraque ni fallor, interpretatur. Publicus enim judex ecclesiastico judici opponitur, Capitular. Caroli M. lib. 5. cap. 16. ut omnes justitiam faciant, tam publici, quam ecclesiastici, & lib. 6. cap. 107. ut episcopus judices publicos commoneat &c. S. Leo ad episcopos per universas provincias. Malefici, qui ita se demerserunt, ut nullum his auxiliantis possit remedium subvenire, subditi legibus secundum Christianorum principum constituta, ne sanctum gregem sua contagione pollucrent per publicos judices perpetuo sunt exilio relegati. Avianus utitur ad legem 12. de episcop. & cleric. cod. Theodos. Specialiter prohibetur, ne quis audeat apud judices publicos episcopum accusare. Unde desuper videtur cap. 390. lib. 5. Capitul. Benedicti Levita, cujus ratio peti potest ex leg. 3. de episc. audiend. cod. Theodosian. in qua Valentinianus, Theodosius, & Arcadius impp. de episcopis ajunt; habent illi judices suos, nec quidquam his publicis commune cum legibus. Chartulati*, iidem sunt ac servi per chartulam manu missi.

Prosequitur Leo Ostiensis jurisdictiones cœnobii nostri diligentissime recensere, dum cap. 6. ait. *Huic Pandulfo proclamavit præfatus Abbas super Bernardum Comitem de Alsiplis, eo quod minabatur incendere, & destruere unum castellum hujus monasterii de loco, ubi Curvara dicitur, & homines ejusdem castelli prædari, & cædere. Quapropter idem princeps flexus clamoribus ejus, sigillato præcepto constituit, ut sive prædictus Bernardus, sive quicumque homo sub sua dicione positus aliquam molestationem, vel minimam aut eidem castro aut habitatoribus ejus inferre præsumeret, componeret aureos bizanteos mille &c. Gisulfus quoque Salernitanus princeps &c. Una cum Gemma uxore sua fecit chartam in hoc monasterio de quarta parte omnium, quæ Lampertus Dux & Marchio possedisse visus est in comitatu Marsicano, & Balva, Furcone, Amiterno, nec non & Marchia Firmana, & Ducatu Spoletino, exceptis servis, quos omnes libertate donavit, quæ videlicet omnia ex parte Itæ principissæ, Aviæ ipsius Gemmæ sibi in hereditatem obvenerant. Sed & Borrellus Comes de Petra abbundanti fecit in hoc monasterio chartam oblationis de monasterio S. Eustasii &c. loco qui dicitur ad Arcum.* Inde fidelium quasdam oblationes describit, plures permutationes, aliaque recuperata bona.

Alia recuperantur a Cassinatibus Bona.

Donatio Gisulfi extat in regesto Petri Diaconi num. 224. fol. 99. a t. atque ita se habet.

Donatio Gisulfi.

In nomine Domini tricesimo anno principatus Domni nostri Gisolfi gloriosi principis mense sept. quintadecima indictione. Clare facimus nos superius dictus Gisolfus divina protegente clementia princeps, & filius bonæ recordationis domni Waimari olim principis, & mulier nomine Gemma, gratia Dei principissa, qui sumus conjugatos vir, & uxor. Quoniam mihi, ex dicti Gisolfi pertinentes est rebus per comitato Marsicano, & per Balba, & per comitatu de Furcone, & per comitatu de Amiterno, & pro finibus, & pertinencia de Mareha de firmo, & Marca de Spoliti pertinentes mihi a partibus domnæ Itta gloriosa principissa avia mea, in quo ego nominata Gemma domini misericordia principissa, quartam partem profiteor habere porcionem per scriptum Morgincaph mihi emissum a supradictus domnus Gisolfus gloriosissimus princeps vir meus, & dum nobis umboque viri, & uxori congruum est pro nostra salutis anima offeririent illud in monasterio S. Benedicti, quod situm est in monte Casino, ubi nunc domnus Adgernus venerabilis Abbas praesse videtur tam ego nominata mulier per consensum, & voluntatem istius viri mei in cujus mundiu me subjacere palamfacio, nos ambo vir, & uxor unanimiter, parique consensu pro Christi, & salvatori nostro misericordia, quam & pro remedium salutis animo nostra, obtulimus Deo, & in prefato monasterio S. Benedicti de monte Casino inclita ipsa rebus nostra, quantum nobis fuit, & est pertinens in toto comitatu Marsicano,

ficano, cum lacu, & terris, & piscacione exinde pertinentes, & per toto comitatu, & pertinencia de Balba, & de Forcone, & de Amiterno, & per tota finibus, & pertineneia de ipsa Marca de Firmu; & de ipsa Marca de Spoliti, ubicumque per ipsis locis, & finibus eorum ex ipsa rebus fueris invemus in montibus, quam & in planis intra civitatibus, & castellis, & foras, una cum ipso lacu, nostraque, porcione cum terris, & piscacionibus, unde de hac omnia suprascripta nullam nobis, aut cuique hominibus, vel in quamvis partibus exinde restitit, aut dicimus remanere porcionem, sed totum funditus cum omnia intro se habentibus, omnibusque suprascriptis pertinenciis, & cum viee de vie sue, & cum vico, & pertinencia nostra de munimina indeque pertinentes in præfato monasterio offeruimus, tantum sceptuavimus exinde omnes servos, & ancillas nostras, ita ut modo, & omni tempore liberi, & libera permaneant cum omni sua parata, & conquisita, absque omni jugo servitutis, nihilque aliquam condicionem, vel Aldietatem super se habentes, nam sicut supra dictum est, alia omnes rebus nostra stabile cum Sorcione nostra de ipsum lacum, & munimina de predictis locis, quantum supradictum est in ipso monasterio offeruimus, ut securiter, & firmiter amodo, & semper pars ipsius monasterii, ejusque Rectores illud habendum, possidendum, dominandum, & omnia exinde faciendum, qualiter voluerit, absque omni nostra nostrorumque haredibus amodo, & semper antistandum, & defendendum illud in partibus præfati monasterii da illis hominibus, & partibus, cui per nos illud, vel exindo datum, vel obbligatum, paruerit, vel qui pro nostra parte quodcumque causaciones exinde preposuerit ad pars prædicti monasterii, si autem sicut dictum est, taliter illud non defensaverimus in ipso monasterio, aut si nos nostrisque heredibus quomodocumque per qualecumque rationem quesierimus offersionem istam removere, aut contraire, & quamcumque causationem inde proposuerimus ad partem ipsius monasterii & carta ista publice in judicio nobis lecta fuerit, & antea taliter causandum axerimus, componere obligavimus nos nostrisque haredibus ad partem ipsius monasterii centum solidos Constantinopolitanos, & sicut dictum est per invitis illud in ipso monasterio defensemus, & semper taciti, & vacui inde maneamus. De aliis vero hominibus potestatem habeat pars suprascripti monasterii, ejusque Rectores vice nostra in omnibus inde causare, & finem facere, & per se inde esse tutores, & defensores cum quale munimen, & rationem inde habere potuerint tantum ipsis familiis, indeque masculi, & famina natos, nascentes, sicut dictum est liberi permaneant cum sua conquisita, & ut in aliis modis charta ista non fiat trasmutata ista tenemus ad potestatem nostram, & aliam talem chartam scriptam dedimus ad potestatem ipsius monasterii, & hanc chartam in suprascripta ratione firma permaneat, quod tibi Johanni notario scribere præcepimus, in sacro nostro Salernitano palacio. Ego Grimoald, ego Madelfreda, ego Rachisi, ego Malo.

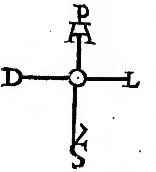
Ubi advertendum duo hujusce chartæ exemplaria confici, quorum unum apud principem, aliud in monasterio Cassinensi servaretur.

Borelli. Borelli donatio a Paldolfo, & Landolfo confirmata est hoc diplomate.

Ex originali in Archivio.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei Æterni Paldolfus, & Landolfus divina ordinante providentia Longobardorum gentis principes. Cum principalis exellentia dilectis sui petitione petentis clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum, presencium scilicet, ac futurorum solercia, quia Burrellus dominus Petra habunnantis fidelis noster una cum uxore sua Ruta, & cum filiis suis scilicet Johanne Burrello, & Oderisio, obsecravit nostram excellenciam, ut pro amore omnipotentis Dei, & salbacione anima nostra concederemus in monasterio beati Benedicti confessoris Christi situm in monte Casino, ubi nunc, Deo auxiliante, domno Aligerno venerabilis Abbas praesse videtur ad possessionem prephati monasterii, & de ejus Abbatibus, & rectoribus, in perpetuum ecclesiam S. Eustasii de Arcu in Comitatu Molisie, sitam prope castrum Petra habundantis, quam obtulerunt ipsi beato Benedicto de monte Casino, cum terris, vineis, silvis, montibus, planis, aquis, aquarumque decursibus, qualiter inferius declaramus; de quibus petiit a nostra excellencia, ut firmitatis apices in eodem S. Monasterio fieri juberemus, cujus peticionem exaudientes hos firmitatis apices ibidem exinde fieri jussimus. Per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus concedimus in eodem S. loco ecclesiam S. Eustasii supradictam, cum omnibus suis possessionibus, quomodo incipit da ipsa fonte coperclata, & ascendit per biam baldensem ad petre posite justa fontem Gualterii, & inde descendit per ballonem de Maclaroteca, ad rivum Falascosum, & indo ascendit in viam Isernia, & rebolvente vadit per ipsam biam ad fontem de Turricella, & in rivum vivum, & per ipsum rivum descendit in vadum de Castanea, & ascendit per rivum, unde verni temporis aqua decurrit, usque in rivum siccum & inde descendit in fluvio Berrino, & per ipsum flumen ascendit in rivum vivum, & per ipsum rivum vivum ascendit in rivum Francoli, & per ipsum rivum Francoli in Junturam vallonis devenit a femonis, & ascendit in rivum Rubeum & per ipsum rivum rubeum in via, que vadit ad dictum castrum Petra Abunnantis a fonte coperdato, & per ipsam viam redit ad primum finem. Ea videlicet racione quod supradicta ecclesia S. Eustasii cum supradictis possessionibus in prephato S. monasterio beati Benedicti concedimus, & confirmamus abendi, ac possidendi, cum viis, & aquis, & cum omnibus suis pertinentiis inferius, & superius in perpetuum, & si infra dictis possessionibus homines habitaverint, & fuerint ibi villas, seu casalia, ipsi homines semper sint sub dicione B. Benedicti, & nullus homo aliud eis precipiat, aut aliquid tollat de bonis eorum, nisi per Abbatem dicti monasterii, quod si magna, vel alta persona contra hoc venire presumperit nostro palacio libras auri centum componat, & hoc præsens privilegium in sua firmitate semper permaneat, ut autem hæc nostra concessio verius credatur, manu propria scripsimus, & ex anulo nostro subpter fecimus sigillari.*

Signum

Signum domni Paldolfi excellentissimi principis Petrus notarius ex jussione supradicta potestatis me subscripsi. Datum duodecima martii anno tricesimo quarto principatus domni Paldolfi, & anno vicesimo sebtimo principatus domni Landolfi gloriosis principibus indictione quinta Actum in civitate Capnana.

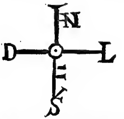
Hæc potissimum ibi consideranda verba. *Et si infra dictis possessionibus homines habitaverint, & fecerint ibi villas, seu casalia, ipsi homines semper sint sub dicione beati Benedicti, & nullus homo alius eis præcipiat.* Molisii Comitatus in hoc diplomate memoratur, quod nescio an ullibi antea factum.

Landolfi IV. Privilegium primum. Landolfi privilegium Aligerno concessum in archivo nostro authenticum extat, atque ita se habet.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni Landolfus divina ordinante providentia Langovarborum gentis principes. Cum principalis excellentia pesitione dilecti sui petenti clementer favet. Igitur noverit omnium ξξξ Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum presentium scilicet, & futurorum sagacitas, declaro quia per preceptum sigillatum concessum habuit domno Paldolpho glorioso principi genitore nostro, & domno Landolfo Magnifico principi Thio nostro in monasterio Sanctissimi Benedicti constructo in monte, qui dicitur Casino, ubi nunc modo domnus Aligernus venerabilis Abbas praest, omnia, qua ab imperatoribus seu a regibus, & a singulis principibus antecessoribus illorum in eodem monasterio datas, seu concessa sunt; simulque & concesserunt, & confirmaberant, in eodem S. Monasterio, ut nullo abveniente tempore per nullum modum tollere, aut quererent tollere vobes, aut carvum da parte ipsius monasterii, per qualiscumque serbicium publici faciendum, vel in ostes eos minandum set semper pars ipsis monasterii securus exinde manerent, nec non & concesserant, & confirmaberant in eodem S. Monasterio ecclesia bocabulo S. Benedicti, qua edificata esse bidetur infra muro, & muricino de cibitato larino, quam edificavit Leo presbiter, & monachus cum omnibus rebus, & substanciis pertinentibus de eadem ecclesia, sicut in eadem ecclesia ipsa omnia datum, & offertum habuit eodem Leo presbiter, & monachus, quam & confirmaberant in eadem ecclesia S. Benedicti omnem hereditatem, quam ibidem offeruerat Crispolus monachus cum omnibus rebus, & substanciis, qua de antea, & usque tando tenuit, & possedit pars eidem monasterii S. Benedicti in tota pertinencia, & dominacione larinu, quemadmodum ipsos in jamphato monasterio a Domno Landolfo glorioso principe genitore ipsorum Havius noster per preceptum sigillatum concessum, & confirmatum est, nec non & confirmaberamus in eodem S. Monasterio omnes res, & substancias, qualitercumque, seu quomodocumque possedit, & possidet pars eidem monasterii, in quibus modis per singula loca fundos & terras quantas, & quantas pars ipsius monasterii pertinentes habuit, in Liburias, loco ubi nominatur at Trefene, seu & quantum sacri sui palatii pertinerent per totos fines de eodem loco Trefone, quemadmodum in jam dicto S. Monasterio a predicto glorioso principe genitore illorum per preceptum sigillatum concessum, & confirmatum est, quam & confirmaberat in eodem S. Monasterio, ut a tando, & semper potestatem & licentiam haberent pars predicti monasterii, quando volerent, mittere ad piscandum in lacum Patriense duos londres, cum duas paraturias de ipsi londres, & cum quadtuor homines, qui in eadem lacu piscarent quando voluerint, & quandiu volere, & confirmaberant in eodem S. Monasterio omnem censum, & dacionem quicquid pars illorum publici tollere, vel exigere debuerint de ipsu Gualdu, & curte, & terris eidem monasterii, qui dicitur casa Jenciana quemadmodum in prefato monasterio a jam dicto genitore illorum concessum, & confirmatum est, & confirmaberat in eodem monasterio terris predicti monasterii incultis, & aliquantis cultis, qua esse videtur in Aquinense finibus, ubi edificata sunt ecclesiis S. Ambrosii & S. Andreæ, & S. Apollinaris, & S. Stephani, & S. Georgii, quem pars predicti monasterii per indicate finis per scriptum combenientia secundum legem datum habuit Adenulphi, quemadmodum a jam dicto genitore ipsorum in eodem S. Monasterio per preceptum sigillatum concessum est, & concesserat, & confirmaberat in eodem S. Monasterio terra, qua, & quantum pertinuit vel pertinentes esse bidentur sacri eorum palacii, hoc est a fine de S. Martinu, quomodo descendit ribo sicco, & vadit erga aquam, qui dicitur Bantra, & sicut descendit usque in flubio Carnellu & usque nominatur monte qui dicitur Casino, & concesserant, & confirmaberant in eodem sancto monasterio omnes faminas liberas, quantas usque tando serbi prafati monasterii sibi copulaberint Maritos, vel quod adhuc in antea illorum tempore si copulaberint insimul cum eisdem serbos sibi copulatos, & cum filiis filiabus ipsorum, quemadmodum a jam dicto glorioso principe Jenitore eorum in prafato monasterio per preceptum sigillatum concessum est, nec non & concesserant, & confirmaberant in eodem Sancto monasterio omnia, qua, & quantum sacri sui palatii pertinuit aut pertinerent, vel pertinentes fuerint per qualiscumque modis, territ cultis, & incultis de planis, & de montibus, de bineis, & olibetis, de pratis, pascuis, adque paludi, de ripis, & aquis, qua esse bidetur infra has fines, hoc est ab una parte fine rapidu, de alia parte fine Carnellu, de tertia parte fine ribo, qui dicitur de Marozza,*

& fine

& fine Farnietu, & fine lacu, qui nominatur de Radeprandu, & quomodo vadit usque in Silice, de quarta autem parte fine ipsa Silice, qua est infra has fines, hoc est quomodo incipit da ipsa cosa, & salit per ipsum montem, qui dicitur S. Donatu, per media Serra, & quomodo descendit super ipsi Monticelli de Marri, & vadit usque ad ipsi Pleszi, qui sunt ad pede de Monte de Balba, et quomodo vadit inde per duos Leones, et inde salit per ipse Serre super casale, et inde descendit per ipsum Montem super ipsa villa de Gariglianu, et inde vadit ad ipsu Plescu, qui nominatur Gripta Imperatoris, usque in flumen, qua jam dicti sacri monasterii pertinent secundum suis rationibus, et cætera qualiter in eodem preceptum sigillatum, qui scripto est per Petrum notarium continere bidetur, iterum, et concederemus, et confirmaremus in jamphato monasterio ea omnia, qua a supradictum genitorem nostrum, seu & a prædictis patrum nostrorum, seu a reliquis principibus, & imperatoribus vel regibus, reliqua omnia per singula precepta in eodem monasterio hau eis datum, & concessum est in praphato S. monasterio ipsos concederemus, & confirmaremus, modo vero postulando mandavit nostram clemenciam superius dictus Aligerno venerabilis Abbas per Grimualdum Comitem dilectus noster, ut concederemus, & confirmaremus in predicto Sancto monasterio integra ea omnia, qua supradicto pracepto continet cum omni continencia, & pertinencia, qua supradicta praceptora continet, qua ipse pracepto continere bidetur, cum reliqua ea omnia continencia, & pertinencia, qua pars ipsius monasterii per alia praceptora sibe a pradictum genitorem nostrum, vel patruum nostrum sive a reliquis principibus, seu imperatoribus, vel regibus in eodem S. monasterio concessum, & confirmatum, seu per qualiscumque modum datum est, cujus peticionem exaudientes, hos firmitatis apices in jamphato S. monasterio ibidem exinde fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter havendum nostris, & futuris temporibus concedimus, & confirmamus in praphato S. monasterio S. Benedicti situs in pradicto Monte Casinu, ubi vir venerabilis Aligernus Abbas praeesse videtur de ea omnia supradicta, qua & quantum sacri nostri Palatii per qualiscumque modis pertinuit aut pertinet vel pertinentes fuerit, simul, & omnia supradicta, quaa jam dictis imperatoribus, seu a regibus, vel a singulis principibus, quam & a supradictis principibus genitorem, & patruum nostrorum per singula supradicta preceptora, & reliqua alia in eodem S. monasterio concessa sunt, cunctum, & integrum ipsos pro amore omnipotentis Dei, & banima nostra salbacionis in prafato S. monasterio ipsos concedimus, & confirmamus una cum omnia intus havendum ad havendum, & possidendum ipsos bamodo, & semper pars superius dicti monasterii, & ejusque Abbatibus, & rectoribus, & faciendum exinde omnia, qua eorum placuerit, ita ut amodo, & nullo atveniente tempore, neque a nos neque a nullis ex nostris comitibus, castaldeis, judicibus, vel sculdahis aut a quibuscumque persona hominis aliquando pars pradicti monasterii, aut ejus rectoribus de omnia supradicta haveant qualecumque molestiam, aut contrarietatem, vel inquietudine per nullum modum in perpetuum, set perpetuis temporibus pars superius dicti S. monasterii, & ejusque Abbatibus, & rectoribus omnia supradicta firmiter, & securiter havere, & possidere valeant, in nullo ibidem exinde in aliquo contraria ingerente. Ut autem hac nostra concessio verius observetur, manu propria scripsimus, & ex anulo nostro subter jussimus sigillari.

Signum Dñi Landolfi excellentissimi Principis. Adelchisi scriba ex jussione suprascripta potestatis scripsi. Data decimo septimo Kalendas Jun. anno tertio decimo, principatus dñi Landolfi gloriosi principis indictione nona. Actum in civitate Capuana &c. Adest sigillum cereum.

Hoc privilegio Landolfus confirmatis omnibus cœnobio Cassinensi a parente suo omnibusque a principibus, vel quibuslibet Christi Fidelibus concessis, ipse quoque omnia ad proprium fiscum quomodolibet pertinentia elargitur. Adeout Monachi iis de rebus pro libito possent disponere, neque ipse princeps aut aliquis ei subditus magistratus, vel judex ullam molestiam, aut inquietudinem irrogare deinceps posset. Landulphus hujusce nominis quartus filius fuit Paldolfi, quo cum ab anno 968. imperare cœpit, solus vero ab anno 981. ad 982. quo inito, cum Saracenis bello occisus est, ut asserit Camillus Peregrinius in cit. stemmate. Leo tamen Ostiensis narrat Landolfum interemptum anno 983. eo prælio ab Otthone II. contra Saracenos, Græcosque commisso, cujus sententiam, atque Gerardi ejus ævi scriptoris in vita S. Udalrici Augustæ episcopi sequitur Baronius, Mabillonius sæculo V. pag. 460. & Michael Monachus in sanctuario Capuano pag. 618. Quæ Leonis Ostiensis narratio ex laudando mox privilegio verissima esse comperitur, quod anno quartodecimo ejus principatus mense Novembri concessum est. Quare non potuit Landolfus eo in prælio desiderari, quod mense Julio anni 982. est commissum ex scriptorum assertione, quos Peregrinius, & Pagius anno 983. nu. 1. & sequentibus afferunt. Illud vero nobis mirum videtur, cur Pagius Gerardi authoritatem, qui anno commissi prælii in vivis erat, laudans dicat; non satis Baronium cum verba Gerardi anno 983. prælium collocantis recenset attendisse errori ipsius Gerardi, aut amanuensis, subdatque: *Mabillonio etiam fucum fecit locus iste, notanti, ex eo corrigendum esse Hermannum Contractum.* Cur vero, amabo virum eruditissimum, non potius lapsi sint Hermannus Contractus, Lambertus Scafnaburgensis, Sigebertus, & Chronographus Hildersheimensis qui prælium illud anno 982. collocant, quam Gerardus coævus author, & Leo Marsicanus? Landulfi certe privilegium authenticum in nostro archivo asservatum, quo Anglenæ aquam cœnobio nostro con-

concedit, laudatos a Pagio scriptores errores revincit. Illud se habet.

Alterum. ✠ *Nos Landolfus divina ordinante providentia Langobardorum gentis princeps per rogum Gariperti Castaldei dilecti nostri concedimus in monasterio S. Benedicti majori, ubi nunc, Deo fabente, domnus Aligernus Abbas, & spiritualis pater noster praesse bidetur, aqua, qua dicitur Anclena, incipiento da ipsu poritu que vocatur la Pillusu, & qualiter vadis, & iungit se in alia aqua, que dicitur Ancla, nec non & alii aqua, qua nominatur fossatu de Ortella, qualiter exiit de ipsi canali, & badis, & jungit se cum pradicta aqua de eadem Anclena simul & alia aqua, qua dicitur Bareca, qua est inter predictam aqua de eadem Anclena, & jam dicto fossatu, & jungit se hac aqua cum jam dicta aqua, qua exiit de pradicto fossatu. Hac autem jam phata aquis cum ripis suis ex utraque parte posita, & cum albeis, & biis suis ibidem intrandi, & exiendi, ibique in predicto monasterio concessimus habendi, ac possidendi, atque piscandi, vel aucellandi, & faciendi ibi omnia, qua pars jamphati monasterii, & ejus rectoribus placaerit, & jusserit, absque contrarietate cujuscumque persona hominis, ut perpetuis temporibus predicto S. monasterio habeans, & possideant, neminem suis Abbatibus, & rectoribus in aliquo contraria ingerente. Quod si quispiam hanc nostram concessionem in quomodocumque violare presumpserit, sciat, se in prafato S. monasterio, et ejus Abbatibus, atque rectoribus compositurus auri optimi libras quinque, et hac concessio de quibus continet firma, et stabilis maneat semper. Scripsi Ego Petrus notarius ex jussione supradicta potestatis in anno quartodecimo principatus ejus, mense novembrio, indictione undecima. Actum in civitate Capuana.*

Aliæ Principũ Donationes. Æque pii atque munifici erga Cassinates fuere alii principes viri, de quibus hæc habet Leo Ostiensis cap. 13. *Per idem tempus supradictus Ottho tertius interventu matris augusta Theophanii praceptum huic monasterio fecit confirmans de more omnes pertinentias ejus. Gisulfus praterea Teanensis Comes fecit oblationem in hoc monasterio de loco, & castello, quod dicitur casale Caspuli, cum finibus, & pertinentiis ejus. Bertcramus etiam nobilis vir de comitatu Pennensi obtulit res suas S. Benedicto in loco, qui dicitur Fontecella, cum ecclesia S. Flaviani, et medietate castelli de loco Carello, et castello de Monte Petitto, et cum aliis curtibus suis; etc.* Plures alias donationes cœnobio nostro, atque concessiones emphiteuticas a Mansone Abbate factas, qui ab anno 986 ad 996. cœnobio Cassinensi præfuit, deinde recenset Leo Marsicanus.

Donatio Castri Caspuli. Gisulfi donatio castri Caspuli in regesto Petri Diaconi num. 236. fol. 106. exarata hæc est.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni quarto anno principatus domni Landolfi gloriosi principis, mense Augusti nona indictione. Ideoque ego Gisolfus gratia Dei Comes Teanense civitatis filius bona memoria domnus Paldolfi principi divina inspiratione compulso pro mercede, et redempcione anima mea, aut apud omnipotentem Dominum requiem, & misericordiam invenire valeam per hanc chartam offerui in monasterio S. Benedicti, de Monte castro Casino ubi Deo auxiliante domnus Manso venerabilis Abbas regimen tenere videtur, hoc est una petia de terra mea quam habeo in finibus ejusdem nostra Teanensis, loco casale Caspuli, ubi in aliquantulum castello esse videtur, quia nominatur jam dicto casale Caspuli, quem mihi est pertinentes a partis publica per jam dictum modo comitatum Teanensis, Qua habet has fines de prima parte fine Serra de monte qua nominatur Camino, secunda parte Terra nostra da ipsu Plescu Corvaru, & quomodo vadit ipsa Rabe usque in in ipsa aqua, qua nominatur Peccia. Tertia parte pradicta Peccia quomodo vadit in ipsa Rabe da ipsa Fracte. Quarta parte Rabe, & quomodo ascendit usque in suprascripta Serra de jam dicto monte Camino. Hac autem jam dicta petia de terra, qualiter superius de fine in fine indicata est cum omnia inferiora, ac superiora sua, una cum arboribus, et cum via sua intrandi, et exiendi, et cum omnia ibidem introhabentibus, una cum jam dicto castro, quod edificato ibidem esse videtur, totum, et integrum ipsos in jamdicto monasterio offerui ad possessionem ejusdem monasterii, ejusque Abbatibus, atque rectoribus, unde mihi nec a meis heredibus, nec uxori mea, nec alicui homini nullam inde servavi, vel dico remanere, ea ratione, ut amodo et semper pars istius monasterii, et ejus Abbatibus, atque rectoribus firmiter habeant, et possideant integra supradicta petia de terra, et jam dicto castello, qua in jamdicto monasterio offeruimus, et faciet inde omnia, qua voluerit, et obbligo me supra Gisolfus Comes, et meis haredibus ad pars suprascripti monasterii, et ejus Abbatibus, atque rectoribus integra jamdicta petia de terra, cum jam dicto castro, quem ibidem offerui, defendere, et antestare semper a parte uxori mea, et ab omnibus hominibus, ab omnique parte, et a partis publica, et quando pars suprascripti monasteris, vel ejus Abbatibus, atque rectoribus voluerint vicibus, nostri fieri sibi inde antestare, et defensare, potestatem, et licentiam habeant vice mea, et de meis heredibus per ista carta offersionis, et pro aliis vestris, et nostris rationibus, prout melius potestis, et scieritis. Nam si ego qui suprascriptus Gisolfus Comes, vel meos heredes, hanc offersionis chartam in amodo, et quomodocumque adveniente tempore, per quocumque ingenium dirumpere, vel retornare quesierimus, & non vobis illud defensaverimus sicut supradiximus, aut si hanc cartam offersionis in qualemcumque parte refutare temptaverimus, & omnia superius dicta ad pars suprascripti monasterii non compleverimus ducentos solidos aureos bizantios, pœnam me, & meos heredes ad pars suprascripti monasterii, & ad ejus Abbatibus, atque rectoribus compono, & obbligo, & hac offersionis carta, de quibus continet firma permaneat semper, & taliter ego supra Gisolfus Comes sicut mihi congruum fuit feci pro mercede, & redemptione anima mea, & te Grausom subdiacono, & notario scribere rogavi. Actu Teano. Ego Johennes judex, Ego Ciceno.

Gisulfus hic ex sententia Peregrinii in Stemmate Principum Capuæ, & Beneventi, Pandolfi filius fuit, atque memoratur in privilegio cœnobio nostro concesso ab Aloara, & Landenulfo ejusdem Gisulfi fratre. Castrum Caspuli Mugnano, & Roccæ Evandri conterminum est, illudque modo possidet Joseph Sparanus celebris in regio Neapolitano consilio advocatus.

Bertcrami quoq; donatio in laudato regesto Petri Diaconi n. 335. fol. 116. reperitur, atq; ita incipit. Bertcrami Donatio.

In

In Dei nomine ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi sunt anni nongentesimo, nonagesimo primo, & dies quartodecimo mense Junius per Indictione quarta. Ideo constat me Berteromo filii quondam Albeni, hodierna die propria bona, & ex spontaneo mea voluntate per hac car. dono, & judico atque offero pro anima mea mercede in ipso monasterio S. Benedicti od proprietate suprascripti S. monasterii S. Benedicti possidendum, quod situm est in monte, qui vocatur castro Casino territorio Beneventano, hoc est de rebus proprietatis mea, que mihi in hereditate a bb. a predicto genitore meum & in porcione, & in divisione mihi obenuta est a Consortibus meis, & sunt ipsis rebus, in territoriis Piunense, & in loco, qui nominatur Fantetecta idest omnibus ipsis rebus meis de predicta Fontetecta, cum inclita medietate de ipsa ecclesia, qua edificato est in honore beati S. Flabiani, quantum ad ipsa medietate de ipse tres porcione pertinet de ipsa predicta ecclesia, & omnibus possessionibus meis de Bico Maurosco, & omnibus rebus meis de colle Carelli cum medietate de ipso castello, quo in ipso predicto colle Carelli edificotum est, cum case edificiis suis, & cum omne firmomentum, quantum ad ipsa suprascripta medietate do ipso jam dicto castello pertinet, & pertinentes esse videtur, & cum introito, & exito suo, quantum ad ipsa suprascripta medietate pertinet, & omnibus ipsis rebus meis do Area de Malali, & omnibus ipsis rebus meis de prato, & omnibus rebus meis de Fenoccleto, & omnibus ipsis rebus meis de Selba, & omnibus ipsis rebus meis de Ballefredda, & omnia inclita mea porcione de ipso castello de Monte pedicto, quantum mihi pertinet infra ipso castello, & foras ipsa predicto castello, & per eorum vocabulis, quo sunt terra culta, & inculta cum vineis, campis, pratis, pascuis, silbis, salectis, cannetis, cum aquis, oquimolis, vel decursibus aquis, & usus aquarum, & cum locis Moleadinis, quantum mihi pertinet & per singule pecio oxunata insimul, que faciunt terra pro mensura modiorum septingenti, & sunt omnibus ipsis rebus infra fines fineranclet, & fine Bolelano, & fine Plomba cum aqua sua, quantum od ipso meo pars pertinet, cum porcione meo de ipse molina quantum mihi ad ipsa medietate de ipse tres porcionibus pertinet, & fine ipso Rigo, de Fadano, & predictis omnibus ipsis rebus meis quantum mihi portinet infra ipse suprascripto finis, una cum terris, & vineis, cum pomis, & arboribus, & cum omnia, & in omnibus, quantum ipsi soproscripti rebus infra se & supra se habentem, quantum mihi pertinet in integrum, & quantum plus fuerit do ipsi suprascripti rebus infra ipse finis, quantum mihi pertinet, unde mihi, nec ad heredibus meis, neque ad consortibus meis, nec od ullum qualibet hominem, nec exinde feci reservationem, nec asceptuatione porcione requirendi, set in integrum per ac cartam qualiter superius legitur Ego suprascripto Berteramo sic dono, & judico, atque pro anima mea in ipso suprascripto monasterio ad habendum, & ad proprietate suprascripti S. monasterii S. Benedicti possidendum, & pro Launegild imputo mercedem meam, qua in loca sanctorum Launegild impedire non debet, ea videlicet racione amodo, & semper habeat, & teneot, atque possideat ipso suprascripto sancto

Differtat.

Monasterio ipsi suprascripta mea dacione, atque concessione ego suprascripto Berteramo, nec qualiter de meis heredibus aliquando ad ipsum suprascripto monasterio non contradicatur, si quis controire voluerit, promitto me ego suproscripto Berteramo obligo, vel meis heredibus ad ipso suproscripto S. monasterio S. Benedicti, ut ipsa suproscripta meo datione atque concessione ad omnes homines ontistare, & defendere debeamus od ipsum suproscripto S. monasterio, & si a qualibet homines antistare, & defendero non potuerimus, & non voluerimus, aut exinde aliquid retollere, vel minuere presumpserimus, aut si ego suprascripto Berteramo, vel meis heredibus de ipsa suproscripta mea dasione, atque concessione contra ipsum jam supradicto S. monasterio, aut contra ejus Abbatem, vel Propositum, seo eorum abbocatum aut contra hac cartula aliqus causatione mittere quesierimus, out presumpserimus ibidem in ipse suprascripte loca, vel vocabulis sub estimacione de alis propriis rebus nostris dupla, & meliorata res ad proprietate suprascripti S. monasteris S. Benedicti restituam vobis, atque obbligavi qualis in illa die opparuerit, quando exinde causatio fuerit. Quem vero hac cartula donacionis, atque concessionis rogatus o suprascripto Berteromo. Scripsi ego Petrus notarius, & judice dies istius, mense, & indictione suprascripta. Actum in Penne feliciter. Ego Berteramo in hac cartula a me facta subscripsi. Ego Arduini rogatus o suprascripto me subscripsi. Ego Madelberto rogatus o suprascripto me subscripsi. Ego Beraldo rogatus o suprascripto me subscripsi.

Fontecchia est oppidum in Aprutio Ultra.

Principum Capuæ erga Cassinates beneficia.

Hæc deinde narrat Leo cap. 14. *Hic itaque &c. a Landenulfo etiam principe, qui ut jom diximus a Capuanis apud ecclesiam S. Morcelli crudeliter interremptus est, preceptum confirmationis totius Abbatia accepit, secundum tenorem scilicet precepti patris ipsius. Laydulfus quoque ejusdem Landenulfi frater, qui illi in principatu successit, quindecim illi familias in Aquinensi civitate de majoribus, que ibi erant concessit. Cui etiam nono Abbatie ipsius anno preceptum de Castro Cæli cum toto Monte, qui dicitur S. Angeli in Asprano per suas pertinentias faciens, juravit illi omnem securitotem, & ut de toto omnino Abbatia, se vivente illum fideliter adjuvaret. In prefati itaque Montis summitatem idem Abbas ascendens, cum nonnullo ibi veterum edificium reperisset, voluit ibi castrum construere, sed propter aqua penuriam id facere dissuasus, descendit, & in lotere ejusdem montis roccam, qua sicca nuncupatur, edificavit.*

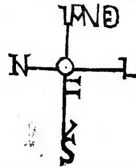
Imperavit Landenulfus cum Matre Aloara ab anno 982. seu verius 983. ad 993. quo est occisus die 20. Aprilis, & Laidulfus ab anno 993. ad 999. quo ob interemtum fratrem ab Otthone III. imperatore in exilium est actus, hicque ultimus ex Aloaræ progenie fuit juxta S. Nili Abbatis Græci prophetiam. V. Peregrinius in citat. stemmate. Ex oppido Castri cœli haud pridem diruto ad oppida Palatioli, & Collis S. Magni in eodem Monte sita, incolæ concessere. In oppido Roccæ siccæ aliquot post sæcula ortus Magnus Thomas Aquinas.

Tria hic adnectimus ex autographis in no-

H ftro

Privilegium Landenulfi. Primum. ſtro archivio privilegia Landenulfi, & Aloaræ, quorum principum haud facile apud alios reperias diplomata, ex quibus plura eruuntur Italica verba, puta *Arcora*, *Eſſere*, *Carra*, *Plangas*, *Aſtrecas*, *Scampare*, per *traberſum*, *Grondales &c.* Eorum primum ſic incipit.

† *In nomine Domini Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti Dei Æterni. Landenolfus, divina ordinante providentia, Langobardorum gentis princept. Cum principalis excellentia petitione dilecti ſui pesenti elementer favet. Quapropter noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet, ac futurorum ſagacitat, quia Nantari dilectus noſter noſtram exoravit excellentiam, quatenus ob amore omnipotentis Dei, & ſalbatione hanima noſtra concederemus, & confirmaremus in monaſterio S. Benedicti ſitus in monte Caſinu, ubi Manſo venerabilis Abbas eſſe videtur terra culta, & inculta jam dicti monaſterii infra fines, quæ inferius declaramus, de quibus petiit a noſtra excellentia, ut firmitatis apices in eodem S. monaſterio fieri juveremus, enjus petitionem exaudientes hos firmitatis apices ibidem exinde fieri juſſimus, per quos omnino ſancimus, & perpotualiter havendum noſtris, & futuris temporibus concedimus, & confirmamus in præphato S. monaſterio, ubi veneravilis Manſo Abbas religioſus eſſe videtur, omnibus territoriis, qui fuerunt, & ſunt pertinentes in jam dicto S. monaſterio per has fines incipientes, de prima parte lanen, de ſecunda parte aqua, quæ dicitur Verolana, de tertia parte alia aqua, quæ dicitur Pelliavicana, quam & alia Pelia prædicti monaſterii, & bia, qui decernit inter hac terra, & terra ſupradicti monaſterii, de quarta parte a parte Orientis fine terra, quo modo retinunt filii Gaucii, & alii homines, qui ibi hac fines ſunt, & qualiter pervadit in prædicto Laneo ad ipſu portu, qui dicitur de Monachi; ſimulque & concedimus, & confirmamus in prædicto monaſterio, ut nullus homo, qui ſub noſtra dominationo habitans præſumet facere qualiſcumque contrarietatem, aut damnietatem in prædictis terris tam cultis, & incultis per ſupradicti finis, quæ fuerunt, & ſunt pertinentes in jam dicto ſancto Monaſterio, terris, & ſylbis ipſis ſunt propinque Caſa Jenzana, ubi ecclesia veſtri monaſterii S. Benedicto conſtructa eſſe videtur, ſes ſemper haveam, & poſſideant jam dicto monaſterio, & ejuſque Cuſtodes, atque Rectores ontegre prædictis terris & ſylbis cultis, vel incultis per ſupradicti finis abſque contrarietate cujuſcumque perſona hominis tantum non haveant poteſtatem in jam phato S. monaſterio de jam dictis ſylbis plus ſcampare, vel at cultum perducere abſque voluntate, & largitate noſtra niſi ipſis terris, quem pars prædicti monaſterii ſcampatum, & at cultum perducta habuerunt intro jam dicti finis ſemper haveant, & poſſideant, & faciant laborare homines quem pars jam dicti monaſterii, & ejus cuſtodes voluerint, & prædictis terris, & ſylbis per ſupradicta finis havere & dominare deveant ſemper, ſicut ſuperius legitur, ea videlicet ratione ea omnia qualiter ſuperius legitur in præfato S. monaſterio ipſos concedimus & confirmamus, ut ſemper ipſas haveant & poſſideant abſque contrarietate comitis, caſtaldeis, judicis, aut de cujuſcumque perſona ſet ſemper jam dictis terris, & ſylbis haveant, & poſſideant in jamphato S. monaſterio, & ejuſque cuſtodes, atque rectores, & juxta legem exinde faciant omnia, quæ eorum placuerint, neminem in eodem S. monaſterio exinde in aliquo contraria faciente. Quod ſi quiſpiam homo hanc noſtram conceſſionem in quomodocumque violare præſumpſerit, aut de jam dictis terris facere queſierit in præfato monaſterio qualecumque contrarietatem, aut moleſtationem, ſciat ſe compoſiturus in prædicto monaſterio, & ad ejuſque cuſtodes, adque rectores auri puri libras centum, & ac conceſſio de qualiter continet firma permaneat in perpetuum: Ut autem hac noſtra conceſſio verius obſervetur, manu propria ſubſcripſimus, & ex anulo noſtro ſupter juſſimus ſigillari.*

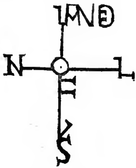

Signum domni Landenolfi excellentiſſimi principis. Adelchiſi ſcriba ex juſſione ſupradicta poteſtatis ſcripſi. Datum V. Kal. Auguſti anno V. principatus domni Landenolfi glorioſi principis indictione quintadecima. Actum in civitate Capuana. Adeſt ſigillum cereum.

† Alterum ita ſe habet. Alterum privilegium Landenolfi, & Aloaræ.

In nomine Domini Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti Dei eterni. Aloara, & Landenolfus filio ejus divino ordinante providentia Langoardorum gentis principes. Cum principali excellentia petitione dilecti ſui petenti elementer favet. Igitur noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet, ac futurorum ſagacitas, quia Grimoaldus Comes dilectus noſter noſtram obſecravit excellentiam, quatenus hob hamore omnipotentis Dei, & ſalbatione hanima noſtra concederemus, & confirmaremus in monaſterio S. Benedicti ſitus in monte Caſino, ubi Manſo Abbas eſſe videtur terra, & preſa pertinente ſacri noſtri palatii, & parti noſtra publici, quæ eſſe videtur intro hanc Capuana civitato propinquu porta, qui dicitur S. Angeli habentes finis hab uno latere fine muro ujus cibitati ex alio latere fine platea iterum ujus cibitati, uno capu tenet in terra, & preſa pertinento Sacri noſtri palatii ſic directe quomodo pergit Traſonna pertinente ipſius monaſterii ac caſa Fabrita ipſius monaſterii, qui fuis de Stephano Magiſter, aliu capu tenet in terra, & preſa ſimiliter pertinente ſacro noſtro palatio, quæ modo tenet Maraldello filius quondam Guidoni habet per ſingula latera in longum pedes centum nonaginta, & tres, & per ſingula capita per traberſum habet pedes tredecim, ac menſura de pede de mann Landoni Seniori terra, & preſa ipſa menſurata, quam & concederemus, & confirma-

firmaremus in præfata S. monasterio, de alia parte jam dicta platea circa muru de cose ipsius monasterii in latitudine de ipsa platea pedes duos, & a supradicto pede, & in longitudine directo quantum vadit jam dicta indicata, & mensurata terra, ita ut licentiam, & potestatem haveret parte jam dicti monasterii in supradicta terra in trabersu, qua sunt pedes duos fodere, & fundamenta mittere, & pilas fabrire, & Arcora super eadem platea volbere, & Casa Fabrita, & super eadem Arcora badificare, & licentiam havere mura de ipsa casa conjungere cum supradicto muru ujus cibitati, & licentiam haveret pars ipsius Monasterii supra eodem muru facere, & ponere canali conjuncta cum case illa qua ibidem edificare deveret, ubi discurrant aquas de Grondales de case ipsa, & prædictas aquas pergant per ipsos canales foras jam dictas terras, quam hadificare pars ipsius monasterii duabus mura super anditum de eodem muru ujus civitati deveant sic directe quomodo finietur prædictum indicata, & mensurata terra a parte de jam dicta terra, & presa, quamodo retinet jam dictus Maraldello, & tantum. deveant esse mura ipsa Fabrita in sursum, ut nullus homo petransire posset de una parte in alia, & jam dicta Arcora tantum deveant essere in altitudine, ut de supeus possant ingredere, & egredere carras cum fenu, & cum alias causas, cum quo necesse fuerint, & super Arcora ipsos ponere deveant trabes, & plantas sternere, & Astrocas facere de quibus petiit a nostra excellentia, ut firmitatis apices illi exinde fieri juberemus, cujus petitionem exaudientes hos firmitatis apices ibidem exinde fieri jussimus per quos omnino sancimus, & perpetualiter havendum nostris, & futuris temporibus concedimus, & confirmamus in præfato S. monasterio supradictas indicatas, & mensuratas terras una cum omnia inferius & superius haventibus, & cum via ibidem intrandi, & exiendi, at possessionem jam dicti monasterii, & at ejusque custodibus, atque Abbatibus, sic tamen, ut potestatem, & licentiam haverent pars ipsius monasterii ibidem, & supra eadem platea jam dicta Arcora volbere, & prædicta badificia seu casa Fabrita badificare, & conjungere mura ipsu cum supradicto muru ujus cibitati, & prædicto canali super eodem mura facere, & ordinare, ut diximus, ubi discurrant aquas de prædictas Grondales, & per eodem canales discurrant foras prædictas indicatas, & mensuratas terras, ea videlicet ratione ea omnia supradicta in jam dicta ratione, ut supradiximus in præfato Sancto monasterio ipso concedimus, & confirmamus at possessionem prædicti monasterii, & do ejusque Custodibus, atque Rectoribus havendi, ac possidendi absque contrarietate cujuscumque persona hominis, neminem vobis exinde in aliquo contraria faciente. Quod si quispiam homo hanc concessionem in quomodocumque violare præsumpserit, sciat se compositurus in præfato S. monasterio, & ad ejusque custodes, atque rectores auri puri libras decem, & ac concessio, de qualiter continet, firma permaneat in perpetuum. Ut autem hæc nostra concessio verius observetur, manu propria subscripsimus, & ex anulis nostris supter jussimus sigillari.

Signum domni Landenolfi excellentissimi principis. Adelchisi scriba ex jussione supradicta potestatis scripsi. Datum decimo Kal. Julii anno sexto principatus domni Landenolfi gloriosi principis, indictione prima. Actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

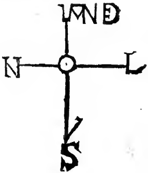
Tertium ejusdem Landenulfi, & Aloaræ privilegium addimus ex autographo in nostro archivo exscriptum.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Aloara, & Landenolfus filius ejus divina ordinante providentia Langovardorum gentis principes. Cum principalis excellentia peticione* Tertium: *dilecti sui petenti clementer favet ⁝⁝⁝ Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia Aidolfus, & Gisolfus Comitibus dilectis & amavilis filiis & fratribus nostris obsecraborunt nostram excellentiam, quatenus bob hamore omnipotentis Dei, & salbacione hanima nostra concederemus, & confirmaremus in monastorio sanctissimi Benedicti constructus in Monte, qui dicitur Casino, ubi nunc Deo fabense domno Manso religioso Abba praest omnibus rebus, territoriis cum montibus, & planitiebus cultis, & incultis cum aquis, & unibersis pertinenciis, qui sunt videtur infra fines, qua inferius declaramus, & quem ab antiquis temporibus usque nunc eodem monasterio possessus est. Idest incipiente a prima fine da ipsu Carnellu, & quomodo salit per ipsa Bantra usque in ribo sicco, & salbente usque ad ecclesias S. Martini, & quomodo pergit per ipse criste de Monte S. Petri. De secunda parte fine Serra de Monte, qui dicitur Cesino, & quomodo pergit per Serra de monte, qui dicitur de Aquilone, & vadit ad lacum, qui dicitur de Pupplo, & quomodo pergit ad lacum bisecusu, & vadit directum ad Aquafundata, & quomodo ascendit per ipsum montem, qui est super casale, & pervenit ad vadum flubii, qui vocatur rapidu, & pergit per ipsa via, qua tenditur ad ipsa via antica, qui est in capite Mellarini, & quomodo pergit per ipsas cristas moncium, & perbenit ad terra alba, inde pervenit ad Furca S. Valentini, & quomodo ascendit per cristas montium, qui sunt inter Atine, & Ballelucis, & recto tramite perbenit ad Petra scripta, & ascendit ad Serras montis, qui dicitur Ordicoso, & pergit super ipse pesclora, qui dicitur Falconarii, & perbenit aa ipse fines qua*

sunt inter montes, ex quibus unus vocatur Spinacius, & alter Porcacius, & inde ascendit ad eristas montis, qui vocatur Caira, & perbenit ad ipse Petre super aqua vivola, & ascendit ad colle, qui vocatur Gimberuti. De tercia parte fine terre, unde finitionem factam habet parata ejusdem monasterii, cum quondam Adenolfum comitem pro parte comitatu Aquinense, sicut Staffili, & terminos, ex finantur, & qualiter pergit ad lacum, que dicitur de Radeprandu, & qualiter vadit per terra qua dicitur Farnietu, & ab inde qualiter vadit per capu de ribo, qui dicitur de Marotsa, & qualiter descendit in flubio, qui dicitur Carnello, & sicut vadit in aqua qua dicitur Cosa, & salit per ipsum montem, qui dicitur S. Donati. De quarta parte fine media serra de eodem monte, qui dicitur S. Donati, & qnomodo descendit super ipsi monticelli de marri, & vadit ad ipsi Peschi, qui sunt a pede de ipsu monte de Balba, & quomodo vadit inde per duos Leones, & inde salit per ipse serre super casale, & inde descendis per ipsu monte super ipsa villa de Gareliano, & inde vadis ad ipsu Pesclu, qui nominatur Cripta imperatoris, usque in flumen, qui dicitur Garilianu, & ascendente per eodem flubio usque ad priores fines. Simulque & clare scimus quia domnus Paldolfus piissimus princeps viro, & Genitore nostro, & domnus Landolfo cognato, & patruo nostro concessum, & confirmatum habuis in prafato sacro monasterio beati Benedicti omnia qua ab imperatoribus, seu a regibus, & a singulis principibus antecessoribus in eodem monasterio datas, & concessa erant. Igitur & concesserant & confirmaberant in jam dicto S. Monasterio, ut nullo abeniente tempore per nullum modum tollerent, aut quererent tollere bobes, aut carrum da parte ipsius monasterii pro qualiscumque serbicium publici faciendum vel in hostes eos minandum, set semper pars ipsius monasterii securus exinde manerent. Nec non, & confirmaberat ad jamphato S. Monasterio ecclesiam bocabulo S. Benedicti, qua edificata esse videtur infra muro, & muricino de civitate Larina, quam edificavit Leo presbiter, & Monachus, qui postea factus est pseudo episcopus, cum omnibus rebus, & substanciis pertinentibus de eadem ecclesia, sicut in eadem ecclesia ipsa omnia datum, & offertum habuit eodem Leo presbyter, & Monachus. Iterum & confirmamus in pradicto S. Monasterio quantum fuit, & est pertinentes per qualiscumque modis de terris cultis, & incultis, de planis, & de montibus, de vineis, & olibetis, de pratis, pascuis, adque paludis, de ribis, & aquis, & ripis ex utraquo partibus, qua esse videtur infra has fines hoc est ab una parte fine rapidu, de alia parte fine ipsu Carnellu, de tertia parte fine ribu, qui dicitur de Maroza, & fine Farnietu, & fine lacu, qui nominatur de Radeprandu, & quomodo vadit usque in Silice. De quarta autem parte fine ipsa Silice, & terris, & montibus, & silbis, & aquis infra has fines, hoc est quomodo incipit da ipsa cosa, & salit per ipsu monte, qui dicitur S. Donati per media Serra, & quomodo descendit super ipsi monticelli de Marri, & vadit ad ipsi Pleski, qui sunt ad pede do monte de Balba, & quomodo vadit inde per duos leones, & inde salit per ipse Serre super casale, & inde descendis per ipsum monte super ipsa villa de Garilianu, & inde vadit ad ipsu Plesku, qui nominatur Cripta Imperatoris, usque in flumen, qua jam dicti S. Monasterii pertinet secundum suis racionibus, & catera alia omnia, qua continentur in ipsum praceptum, que scripta est per Petrum notarium, nec non & confirmaberas in eodem S. Monasterio domnus Landolfo glorioso principi per unum alium praceptum similitum filio, & germano nostro, ut nullo abeniente tempore, per nullum modum tollere, aut querent tollere vobes, aut carrum de parte ipsius monasterii per qualiscumque serbicium publici faciendum, vel in hostes eos minandum, set semper pars ipsius monasterii securus exinde manerent, quam & concesserat, & confirmaberat in eodem S. Monasterio omnes res, & substancias, qualitercumque, seu quomodocumque possedit, & modo possides pars ejusdem monasterii in quibuscumque modis, per singula loca, fundos, & terras, quantos, & quantas pars ipsius monasterii pertinentes habuit in Liburias loco ubi nominatur at Trifone, simulque, & confirmaberat in eodem S. Monasterio, ut a tando, & semper potestatem, & licentiam haberent pars pradicti monasterii, quando volerent, mittere ad piscandum in lacum Patriense duos lontres cum duas paraturias de ipsis lontres, & cum quatuor homines, qui in eodem lacum piscarent, quando voluerint, & quandin volerent, & confirmaberam in eodem S. Monasterio omnem censum, & dacionem, quicquis pars illorum publice sollere vel exigere debuerint de ipsu Gualdu, et curte, et terris, eidem monasterii, qui dicitur Casa Genzana, quemammodum in prefato monasterio a jam dicto genitore illorum, concessum, et confirmatum est, et catera alia omnia qualiter in eadem praceptum continere videtur, qui scripto est per Adelgisi scriba. Iterum et concesserat, et confirmaberat in pradicto S. Monasterio ea omnia, qua ab imperatoribus, vel a regibus, seu et a genitore vel a patruo suo, vel a singulis principibus reliqua ea omnia per singula pracepta in eodem S. monasterio ab eis datum, et concessum est ipsos concesserat, et confirmaberat. Modo vero postulando mandabit nostram clemenciam superius dictus Manso veneravilis Abbas per supradictum Aidolfum, et Gisolfum Comites, ut concederemus, et confirmaremus in predicto S. Monasterio integra ea omnia, qua supradicta preceptora continunt, cum omni cominencia, et pertinencia, qua jam dicta preceptora continunt, et qua ab imperatoribus, et a regibus, et a singulis principibus antecessoribus nostris in eodem monasterio concessum est totum ipsos ibidem confirmaremus, cujus peticionem exaudientes hos firmitatis apices in eodem S. Monasterio fieri juximus, per quos omnino sancimus, et perpetualiter havendum nostris, et futuris temporibus una pro amore Dei omnipotenis, et salbacione anima nostra concedimus et confirmamus in praphato S. Monasterio S. Benedicti situs intro castro monte Casino ubi vir veneravilis Manso Abbas praest ea omnia supradicta, qua, et quantum per qualiscumque modis pertinuit, aut pertinet, vel pertinentes fuerit, simul et omnia supradicta, qua a jam dictis imperatoribus, seu a regibus, quam a singulis principibus, vel a supradictis principibus genitorem, et patruum nostrum per singula supradicta praceptora, et reliqua alia in eodem S. monasterio concesta, vel confirmata sunt cunctum, et integrum ipsos in predicto S.

mo-

monasterio ipsos concedimus et confirmamus, nec non et concedimus et confirmamus in jam dicto S. monasterio omnibus supradictis rebus, territoriis, cum montibus, et planiticbus, cultis, et incultis, cum prædictis aquis, et universis pertinenciis, quæ sunt videtur infra superius dicta, et quem ab antiquis temporibus usque nunc, eodem monasterio possessus est totas, et integras in prædicto S. Monasterio ipsos concedimus, & confirmamus ad possessionem jam dicti monasterii, & de ejusque Abbatibus, vel custodibus, ita ut nullus homo vobis inde faciemem qualiscumque molestiam aut contrarietatem, set perpetuis temporibus omnia supradicta jamdicto monasterio, & ejusque Abbatibus, vel custodibus ipsos haveant, & possideant, & juxta legem exinde faciant omnia, quod eorum placuerit absque contrarietate cujuscumq; personas hominis, quod si quispiam homo hanc nostram concessionem in quomodocumque violare præsumpserit, aut de omnia, quæ in eodem S. monasterio concessimus, & confirmabimus aliquod tollere, aut diminuare quæsierit, sciat se compositurus in eodem S. Monasterio, & ad ejusque custodibus, vel Abbatibus auri libras centum, & hac concessio de qualiter continet firma permaneat in perpetuum. Ut autem hac nostra concessio verius pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem manu propria scripsimus, & ex anulo nostro subter jussimus sigillari.

Signum Domini Landenolfi excellentissimi principis. Adelchisi scriba ex jussione supradicta potestatis scripsi. Anno nono principatus domni Landenolfi gloriosi principis indictione quarta. Actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

In hoc autem privilegio, descriptis Gisulfianæ donationis finibus, res omnes a vetustissimis temporibus a cœnobio Cassinensi possessæ confirmantur. Asseritur deinde Paldolfum, & Landolfum omnia ditionis Cassinensis bona, jurisdictionesque confirmasse, quod imperatores, regesque præstiterunt, demumque amplissimis formulis quæcumque cœnobii Cassinensis bona ab omni prorsus molestia immunia ita esse jubentur, ut Monachi quidquid luberet circa ea disponerent. Illud etiam, atque etiam a lectoribus postulamus, ut generales, amplissimasque privilegiorum nostrorum formulas invisant, cum eas nos verbis nostris recensere hic superfluum judicemus, contenti generatim admonere bona omnia, jurisdictionesque fuisse confirmatas, quæ quidem oppida, montes, plana, sylvas, aquas, servos &c. complecti volumus, id quod semel pro universis diplomatibus monitum volumus.

† Laidulfi vero privilegium ex autographo in archivo est hujuscemodi. Laidulfi privilegium.

In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Laidulfus divina ordinante providentia Langovardorum gentis princeps. Cum principalis excellentia peticione dilecti sui petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presentium scilicet, ac futurorum sagacitas, quoniam Guido Comes dilectus noster nostram obsecravit excellentiam, quatinus concederemus domno Mansoni reverentissimo Abbati cœnovii S. Benedicti confessoris Christi situs in castro Casino ad possessionem suam, & de successoribus suis, & de parte prædicti sui cœnovii idest montem, qui dicitur S. Angeli, & castro Cœli per subscriptas fines, & indicaciones, ut super legitur de quibus peciit a nostra excellencia, ut firmitatis apices ei exinde mittere juveremus cujus peticione exaudientes hos firmitatis apices ei exinde fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus concedimus tibi cui super domno Mansoni reverentissimo Abbati ad possessionem tuam, & de successoribus tuis, & de parte præfati cœnovii, hoc est integrum prædictum montem pertinentem sacri nostri palacii, qui dicitur S. Angeli, & Castrocœli per has videlicet fines, & indicaciones, idest de prima parte fine Gradu, qui dicitur Malu, de secunda parte sicut incipit a prædicto grado malo, & qualiter vadit per pede de eumdem montem, qui dicitur S. Angeli, & castro Cœli, & descendit, & jungit cum rivo, & sicut vadit directe per ipsum rivum, & relinquente eodem rivo, & vadit directe usque in Granaru, de tercia vero parte fine jam dicto Granaro, ex quarta namque parte videtur conjunctum cum via antiqua quæ dicitur Arcesana, quæ vadit per pede de eodem monte sicut incipit a prædicto Granaro & vadit usque priorem finem, quæ dicitur Gradu malu. Ideo vero prædictum montem, qui dicitur S. Angeli & castrum Cœli per prædictas fines, ut superius leguntur, cum omnia superius, & inferius inde habentes, & cum viis suis ibidem intrandi, & exiendi, & sacri nostri palacii pertinentur, tibi cui super domno Mansoni reverentissimo Abbati dilecto parenti nostro ipsas concedimus ad possessionem tuam, & de successoribus tuis, & de parte prædicti tui cœnovii, ad habendum, & possidendum ipsos, & faciendum exinde omnia, quæ vobis, & ad partem vestri monasterii placuerit absque contrarietate Comitis, Castaldeis Judicis, vel sculdahis, aut cujuscumque persona hominis contradictione, vel inquietudine, set perpetualiter vos, & successoribus vestris, & partem superius dicti vestri cœnovii ipsos habeatis, & possideatis nemine vobis exinde aliqua contraria faciente. Quod si quispiam hanc nostram concessionem in quomodocumque violare præsumpserit, sciat se vobis, vestrisque successoribus & ad partem prædicti vestri monasterii compositurus auri libras centum, & hac nostra concessio de quibus continet firma permaneat in perpetuum. Ut autem hac

c. 3. &c. Occurit autem passim hæc formula in privilegiis, & immunitatibus ecclesiis concessis, qua judices vetantur in eorum terris, ad audiendas altercationes ingredi; freda de quibuslibet causis exigere, aut mansiones, vel paratas tollere, ut apud Marculfum lib. 1. for. 3. 27. 28. &c. Quo verborum circuitu nihil aliud intelligitur, quam ut judex in terris, in quibus immunitas concessa est, jus non dicat, aut justitiam non exerceat. Et Goldastius loco cit. ait. *Fidejussores tollere, pignorare, represaliare, alicujus subditos.*

Distringere est, cum severitate punire, coercere, animadvertere; interdum est compellere ad aliquod faciendum per mulctam, pœnam, vel capto pignore; vel judicio, ac sententia litem dirimere, mulcta in male litigantem irrogata; ut ex Ducangio.

Verba item *ad Freda tollenda, homines monasterii distringere &c.* Significare concessam confirmatamque cœnobio Cassinensi a laudatis imperatoribus nedum civilem jurisdictionem fuisse, verum etiam criminalem, constat ex scriptura tempore Caroli I. Neapolitani regis ab advocato fiscali facta, quam infra refellemus, adversus privilegium ab Henrico VI. anno 1191. die 23. Maii cœnobio nostro concessum: Ait enim adversarius verbis illis, quæ in privilegio quoque Henrici extant, criminalem jurisdictionem significari, quam tamen Henricus concedere haud poterat.

Redhibitio, ex eodem Du-Cangio, est *multa; item Vectigal, tributum, præstatio.* Judex publicus idem est, ac *judex regius*, aut imperatorius. Et Bignonius in notis ad Marculfum col. 877. ait. *Nullus judex publicus. Sic in immunitate monasterii Dervensis a Childerico rege indulta, qua in collectaneis Camuzatii extat. Ita & Hodoardus Histor. Remens. lib. 2. cap. 9. de Dagoberti regio præcepto. Eadem quoque complectitur privilegium a Carolo Magno Gradensi ecclesiæ indultum apud Sigonium de regno Ital. lib. 4. & illud quod Patavina ecclesiæ datum est lib. 5. &c. Ad quid vero judicis publici nomen? An non omnes publici judices erant. Putavi aliquandiu publicos ad privatorum distinctionem dici, ut publici fuerint qui regii essent, regiamque justitiam exercerent, privati autem qui privatorum dominorum loco jus dicerent. Namque tunc, aut Caroli M. Sæculo privatas justitias fuisse, ex quibusdam locis non obscure colligi potest, ut in capitular. lib. 2. cap. 44. Dagobertus rex in immunitate Dionysii data Parisiis anno 10. regni IV. Kal. Augusti, & ut ab omnibus optimatibus nostris & judicibus publicis, ac privatis, melius, ac certius credatur &c. quæ & si non aliena viderentur, mutavi tamen sententiam succurrente altera, veraque ni fallor, interpetratur. Publicus enim judex ecclesiastico judici opponitur, Capitular. Caroli M. lib. 5. cap. 16. ut omnes justitiam faciant, tam publici, quam ecclesiastici, & lib. 6. cap. 107. ut episcopus judices publicos commoneat &c. S. Leo ad episcopos per universas provincias. Malefici, qui ita se demerserunt, ut nullum his auxiliantis possit remedium subvenire, subditi legibus secundum Christianorum principum constituta, ne sanctum gregem sua contagione pollucrent per publicos judices perpetuo sunt exilio relegati. Anianus utitur ad legem 12. de episcop. & cleric. cod. Theodos. Specialiter prohibetur, ne quis audeat apud judices publicos episcopum accusare. Unde desuper videtur cap. 390. lib. 5. Capitul. Benedicti Levitæ, cujus ratio peti potest ex leg. 3. de episc. audiend. cod. Theodosian. in qua Valentinianus, Theodosius, & Arcadius impp. de episcopis ajunt; habent illi judices suos, nec quidquam his publicis commune cum legibus. Chartulati*, iidem sunt ac servi per chartulam manu missi.

Prosequitur Leo Ostiensis jurisdictiones cœnobii nostri diligentissime recensere, dum cap. 6. ait. *Huic Pandulfo proclamavit præfatus Abbas super Bernardum Comitem de Aliphis, eo quod minabatur incendere, & destruere unum castellum hujus monasterii de loco, ubi Curvara dicitur, & homines ejusdem castelli prædari, & cædere. Quapropter idem princeps flexus clamoribus ejus, sigillato præcepto constituit, ut sive prædictus Bernardus, sive quicumque homo sub sua dicione positus aliquam molestationem, vel minimam aut eidem castro aut habitatoribus ejus inferre præsumeret, componeret aureos bizanteos mille &c. Gisulfus quoque Salernitanus princeps &c. Una cum Gemma uxore sua fecit chartam in hoc monasterio de quarta parte omnium, quæ Lampertus Dux & Marchio possedisse visus est in comitatu Marsicano, & Balva, Furcone, Amiterno, nec non & Marchia Firmana, & Ducatu Spolitino, exceptis servis, quos omnes libertate donavit, quæ videlicet omnia ex parte Itæ principissæ, Aviæ ipsius Gemmæ sibi in hereditatem obvenerant. Sed & Borrellus Comes de Petra abbundanti fecit in hoc monasterio chartam oblationis de monasterio S. Eustasii &c. loco qui dicitur ad Arcum.* Inde fidelium quasdam oblationes describit, plures permutationes, aliaque recuperata bona.

Alia recuperantur a Cassinatibus Bona.

Donatio Gisulfi extat in regesto Petri Diaconi num. 224. fol. 99. a t. atque ita se habet.

Donatio Gisulfi.

In nomine Domini tricesimo anno principatus Domni nostri Gisolfi gloriosi principis mense sept. quintadecima indictione. Clare facimus nos superius dictus Gisolfus divina protegente clementia princeps, & filius bonæ recordationis domni Waimari olim principis, & mulier nomine Gemma, gratia Dei principissa, qui sumus conjugatos vir, & uxor. Quoniam mihi, ex dicti Gisolfi pertinentes est rebus per comitato Marsicano, & per Balba, & per comitatu de Furcone, & per comitatu de Amiterno, & pro finibus, & pertinencia de Marcha de firmo, & Marca de Spoliti pertinentes mihi a partibus domna Yta gloriosa principissa avia mea, in quo ego nominata Gemma domini misericordia principissa, quartam partem profiteor habere porcionem per scriptum Morgincaph mihi emissum a supradictus domnus Gisolfus gloriosissimus princeps vir meus, & dum nobis amboque viri, & uxori congruum est pro nostra salutis anima offerirent illud in monasterio S. Benedicti, quod situm est in monte Casino, ubi nunc domnus Aligernus venerabilis Abbas præesse videtur tam ego nominata mulier per consensum, & voluntatem istius viri mei in cujus mundiu me subjacere palam facio, nos ambo vir, & uxor unanimiter, pariqua consensu pro Christi, & salvatori nostro misericordia, quam & pro remedium salutis anima nostra, obtulimus Deo, & in prefato monasterio S. Benedicti de monte Casino inclita ipsa rebus nostra, quantum nobis fuit, & est pertinent in toto comitatu Marsicano,

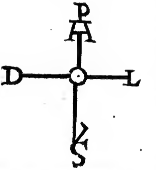
ficano, cum lacu, & terris, & piscacione exiade pertinentes, & per toto comitatu, & pertinencia de Balba, & de Forcone, & de Amiterno, & per tota finibus, & pertinencia de ipsa Marca de Firmu, & de ipsa Marca de Spoliti, ubicumque per ipsis locis, & finibus eorum ex ipsa rebus fueris inventus in montibus, quam & in planis intru civitatibus, & castellis, & forat, una cum ipso lacu, nostraque, porcione cum terris, & piscacionibus, unde de hac omnia suprascripta nullam nobis, aut cuique hominibus, vel in quamvis partibus exinde restitit, aut dicimus remanere porcionem, sed totum funditus cum omnia intro se habentibus, omnibusque suprascriptis pertinenciis, & cum vice de vie sue, & cum vice, & pertinencia nostra de munimina indeque pertinentes in prefato monasterio offerimus, tantum scopenavimus exinde omnes servos, & ancillas nostras, ita ut modo, & omni tempore liberi, & libera permaneant cum omni sua parata, & conquisita, absque omni jugo servitutis, nihilque aliquam condicionem, vel Aldietatem super se habentes, nam sicut supra dictum est, alia omnes rebus nostra stabile cum Sorcione nostra de ipsum laeum, & munimina de predictis locis, quantum supradictum est in ipso monasterio offerimus, ut securiter, & firmiter umodo, & semper pars ipsius monasterii, ejusque Rectores illud habendum, possidendum, dominandum, & omnia exinde faciendum, qualiter voluerit, absque omni nostra nostrorumque haredibus umodo, & semper antistandum, & defendendum illud in partibus prefati monasterii da illis hominibus, & partibus, cui per nos illud, vel exinde datum, vel obbligatum, paruerit, vel qui pro nostru parte quodcumque causaciones exinde preposuerit ad pars predicti monasterii, si autem sicut dictum est, taliter illud non defensaverimus in ipso monasterio, aut si nos nostrisque heredibus quomodocumque per qualecumque rationem quesiorimus offersionem istam removere, aut contraire, & quamcumque causationem inde proposuerimus ad partem ipsius monasterii & curta ista publice in judicio nobis lecta fuerit, & antea taliter causandum axorimus, componere obligavimus nos nostrisque haredibus ad partem ipsius monasterii centum solidos Constantinopolitanos, & sicut dictum est per invitis illud in ipso monasterio defensemus, & semper taciti, & vacui inde maneamus. De aliis vero hominibus potestatem habeat pars suprascripti monasterii, ejusque Rectores vice nostra in omnibus inde causare, & finem facere, & per se inde esse tutores, & defensores cum quale munimen, & rationem inde habere potuerint tantum ipsis familiis, indeque masculi, & famina natos, nascentes, sicut dictum est liberi permaneant cum sua conquisita, & ut in aliis modis charta ista non fiat trasmutata ista tenemus ad potestatem nostram, & aliam talem chartam scriptam dedimus ad potestatem ipsius monasterii, & hanc chartam in suprascripta ratione firma permaneat, quod tibi Johanni notario scribere precepimus, in sacro nostro Salernitano palacio. Ego Grimoald, ego Madelfreda, ego Rachisi, ego Malo.

Ubi advertendum duo hujusce chartæ exemplaria confici, quorum unum apud principem, aliud in monasterio Cassinensi servaretur.

Borelli. Borelli donatio a Paldolfo, & Landolfo confirmata est hoc diplomate.

Ex originali in Archivio. † *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei Æterni Paldolfus, & Landolfus divina ordinante providentia Longobardorum gentis principes. Cum principalis exellentia dilectis sui petitione petentis clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum, presencium scilicet, ac futurorum solercia, quia Burrellus dominus Petra habunnantis fidelis noster una cum uxore sua Ruta, & cum filiis suis scilicet Johanne Burrello, & Oderisio, obsecravit nostram excellenciam, ut pro amore omnipotentis Dei, & salbacione anima nostra concederemus in monasterio beati Benedicti confessoris Christi sitns in monte Casino, ubi nunc, Deo auxiliante, domno Aligerno venerabilis Abbas praesse videtur ad possessionem prephati monasterii, & de ejus Abbatibus, & rectoribus, in perpetuum ecclesiam S. Eustasii de Arcu in Comitatu Molisie, sitam prope castrum Petra habundantis, quam obtulerunt ipsi beato Benedicto de monte Casino, cum terris, vineis, silvis, montibus, planis, aquis, aquarumque decursibus, qualiter inferius declaramus; de quibus petiit a nostru excellencia, ut firmitatis apices in eodem S. Monasterio fieri juberemus, cujus peticionem exaudientes hos firmitatis apices ibidem exinde fieri jussimus. Per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus concedimus in eodem S. loco ecclesiam S. Eustasii supradictam, cum omnibus suis possessionibus, quomodo incipit da ipsa fonte coperclata, & ascendit per biam baldensem ad petre posito justa fontem Gualderii, & inde descendit per ballonem de Macclaroteca, ad rivum Falsscosum, & inde ascendit in viam Isernia, & rebolvente vadit per ipsam biam ad fontem de Turricella, & in rivum vivum, & per ipsum rivum descendis in vadum de Castanea, & ascendit per rivum, unde verni temporis aqua decurrit, usque in rivum siccum & inde descendit in fluvio Berrino, & per ipsum flumen ascendit in rivum vivum, & per ipsum rivum vivum ascendit in rivum Fraacoli, & per ipsum rivum Francoli in Junturam vallonis devenit a femonis, & ascendit in rivum Rubeum & per ipsum rivum rubeum in via, que vadit ad dictum castrum Petra Abunnantis a fonte coperdato, & per ipsam viam redit ad primum finem. Ea videlicet racione quod supradicta ecclesia S. Eustasii cum supradictis possessionibus in prephato S. monasterio beati Benedicti concedimus, & confirmamus abendi, ac possidendi, cum viis, & aquis, & cum omnibus suis pertinentiis inferius, & superius in perpetuum, & si infra dictis possessionibus homines habitaverint, & fuerint ibi villas, seu casalia, ipsi homines semper sint sub dicione B. Benedicti, & nullus homo aliud eis precipiat, aut aliquid tollat de bonis eorum, nisi per Abbatem dicti monasterii, quod si magna, vel alta persona contra hoc venire presumperit nostro palacio libras auri centum componat, & hoc presens privilegium in sua firmitate semper permaneat, ut autem hac nostra concessio verius credatur, manu propria scripsimus, & ex anulo nostro subpter fecimus sigillari.*

Signum

Signum domni Paldolfi excellentissimi principis Petrus notarius ex jussione supradicta potestatis me subscripsi. Datum duodecima martii anno tricesimo quarto principatus domni Paldolfi, & anno vicesimo sobtimo principatus domni Landolfi gloriosis principibus indictione quinta Actum in civitate Capuana.

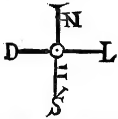
Hæc potissimum ibi consideranda verba. *Et si infra dictis possessionibus homines habitaverint, & fecerint ibi villas, sea casalia, ipsi homines semper sint sub dicione beati Benedicti, & nullus homo alius eis pracipiat.* Molisii Comitatus in hoc diplomate memoratur, quod nescio an ullibi antea factum.

Landolfi IV. Privilegium primum. Landolfi privilegium Aligerno concessum in archivo nostro authenticum extat, atque ita se habet.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni Landolfus divina ordinante providentia Langovarborum gentis principes. Cum principalis excellentia petitione dilecti sui petenti clementer favet. Igitur noveris omnium ξξξ Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum presentium scilicet, & futurorum sagacitas, declaro quia per preceptum sigillatum concessum habuit domno Paldolpho glorioso principi genitore nostro, & domno Landolfo Magnifico principi Thio nostro in monasterio Sanctissimi Benedicti constructo in monte, qui dicitur Casino, ubi nunc modo domnus Aligernus venerabilis Abbas praest, omnia, qua ab imperatoribus seu a regibus, & a singulis principibus antecessoribus illorum in eodem monasterio datas, seu concessa sunt; simulque & concesserunt, & confirmaberant, in eodem S. Monasterio, ut nullo atbeniente tempore per nullum modum tollere, aut quererent tollere vobes, aut carrum da parte ipsius monasterii, per qualiscumque serbicium publici faciendum, vel in ostes eos minandum set semper pars ipsis monasterii securus exinde manerent, nec non & concesserant, & confirmaberant in eodem S. Monasterio ecclesia bocabulo S. Benedicti, qua edificata esse bidetur infra muro, & muricino de cibitate larino, quam edificavit Leo presbiter, & monachus cam omnibus rebus, & substanciis pertinentibus de eadem ecclesia, sicut in eadem ecclesia ipsa omnia datum, & offertum habuit eodem Leo presbiter, & monachus, quam & confirmaberant in eadem ecclesia S. Benedicti omnem hereditatem, quam ibidem offeruerat Crispolus monachus cum omnibus rebus, & substanciis, qua de antea, & usque tando tenuit, & possedit pars eidem monasterii S. Benedicti in tota pertinencia, & dominacione larinu, quemadmodum ipsos in jamphato monasterio a Domno Landolfo glorioso principe genitore ipsorum Havius noster per praceptum sigillatum concessum, & confirmatum est, nec non & confirmaberamus in eodem S. Monasterio omnes res, & substancias, qualitercumque, seu quomodocumque possedit, & possidet pars eidem monasterii, in quibus modis per singula loca fundos & serras quantas, & quantas pars ipsius monasterii pertinentes habuit, in Liburias, loco ubi nominatur at Trefone, seu & quantum sacri sui palatii pertinerent per totos fines de eodem loco Trefone, quemadmodum in jam dicto S. Monasterio a pradicto glorioso principe genitore illorum per preceptum sigillatam concessum, & confirmatam est, quam & confirmaberas in eodem S. Monasterio, ut a tando, & semper potestatem & licentiam haberent pars pradicti monasterii, quando volerent, mittere ad piscandum in lacum Patriense duos londres, cum duas paraturias de ipsi londres, & cum quadtuor homines, qui in eadem lacu piscarent quando voluerint, & quandiu volere, & confirmaberant in eodem S. Monasterio omnem censum, & dacionem quicquid pars illorum publici tollere, vel exigere debuerint de ipsu Gualdu, & curte, & terris eidem monasterii, qui dicitur casa Jenciana quemadmodum in prefato monasterio a jam dicto genitore illorum concessum, & confirmatum est, & confirmaberat in eodem monasterio terris pradicti monasterii incultis, & aliquantis cultis, qua esse videtur in Aquinense finibus, ubi edificata sunt ecclesiis S. Ambrosii & S. Andrea, & S. Apollinaris, & S. Stephani, & S. Georgii, quem pars pradicti monasterii per indicate finis per scriptum combenientia secundum legem datum habuit Adenulphi, quemadmodum a jam dicto genitore ipsorum in eodem S. Monasteria per preceptum sigillatum concessum est, & concesserat, & confirmaberat in eodem S. Monasterio terra, qua, & quantum pertinuit vel pertinentes esse bidemur sacri eorum palatii, hoc est a fine de S. Martinu, quomodo descendit ribo sicco, & vadit erga aquam, qui dicitur Bantra, & sicut descendit usque in flubio Carnellu & usque nominatur monte qui dicitur Casino, & concesserant, & confirmaberant in eodem sancto monasterio omnes faminas liberas, quantas usque tando serbi prefati monasterii sibi copulaberint Maritos, vel quod adhuc in antea illorum tempore si copulaberint insimul cum eisdem serbos sibi copulatos, & cum filiis filiabus ipsorum, quemadmodum a jam dicto glorioso principe Jenitore eorum in prefato monasterio per preceptum sigillatum concessum est, nec non & concesserant, & confirmaberant in eodem Sancto monasterio omnia, qua, & quantum sacri sui palatii pertinuit aut pertinerent, vel pertinentes fuerint per qualiscumque modis, terris cultis, & incultis de planis, & de montibus, de bineis, & olibetis, de pratis, pascuis, adque paludi, de ripis, & aquis, qua esse bidetur infra has fines, hoc est ab una parte fine rapida, de alia parte fine Carnellu, de tertia parte fine ribo, qui dicitur de Marozza,*

& fine

& fine Farnietu, & fine lacu, qui nominatur de Radeprandu, & quomodo vadit usque in Silice, de quarta autem parte fine ipsa Silice, qua est infra hat fines, hoc est quomodo incipit da ipsa cosa, & salit per ipsum montem, qui dicitur S. Donati, per media Serra, & quomodo descendit super ipsi Monticelli de Marri, & vadit usque ad ipsi Plesgi, qui sunt ad pede de Monte de Balba, et quomodo vadit inde per duot Leones, et inde salit per ipse Serre super casale, et inde descendit per ipsum Montem super ipsa villa de Garigliano, et inde vadit ad ipsu Plescu, qui nominatur Gripta Imperatoris, usque in flumen, qua jam dicti sacri monasterii pertinent secundum suis rationibus, et cætera qualiter in eodem præceptum sigillatum, qui scripto est per Petrum notarium continere bidetur, iterum, et concederemus, et confirmaremus in jamphato monasterio ea omnia, qua a supradictum genitorem nostrum, seu & a prædictis patrum nostrorum, seu a reliquis principibus, & imperatoribus vel regibus, reliqua omnia per singula precepta in eodem monasterio hau cit datum, & concessum est in praphato S. monasterio ipsos concederemus, & confirmaremus, modo vero postulando mandavit nostram clemenciam superius dictus Aligerno venerabilis Abbas per Grimualdum Comitem dilectus noster, ut concederemus, & confirmaremus in prædicto Sancto monasterio integra ea omnia, qua supradicto præcepto continet cum omni continencia, & pertinencia, qua supradicta præceptora continet, qua ipse præcepto continere bidetur, cum reliqua ea omnia continencia, & pertinencia, qua part ipsius monasterii per alia præceptora sibe a prædictum genitorem nostrum, vel patruum nostrum sive a reliquis principibus, seu imperatoribus, vel regibus in eodem S. monasterio concessum, & confirmatum, seu per qualiscumque modum datum est, cujus peticionem exaudientes, hos firmitatis apices in jamphato S. monasterio ibidem exinde fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter havendum nostris, & futuris temporibus concedimus, & confirmamus in praphato S. monasterio S. Benedicti situs in prædicto Monte Casinu, ubi vir venerabilis Aligernus Abbas praesse videtur de ea omnia supradicta, qua & quantum sacri nostri Palatii per qualiscumque modis pertinuit aut pertinet vel pertinentes fuerit, simul, & omnia supradicta, qua a jam dictis imperatoribus, seu a regibus, vel a singulis principibus, quam & a supradictis principibus genitorem, & patruum nostrorum per singula supradicta preceptora, & reliqua alia in eodem S. monasterio concessa sunt, cunctum, & integrum ipsos pro amore omnipotentis Dei, & hanima nostra salbacionis in prafato S. monasterio ipsos concedimus, & confirmamus una cum omnia intus havendum ad havendum, & possidendum ipsos hamodo, & semper pars superius dicti monasterii, & ejusque Abbatibus, & rectoribus, & faciendum exinde omnia, qua eorum placuerit, ita ut amodo, & nullo atveniente tempore, neque a nos neque a nullis ex nostris comitibus, castaldeis, judicibus, velsculdahis aut a quibuscumque persona hominis aliquando pars prædicti monasterii, aut ejus rectoribus de omnia supradicta haveant qualecumque molestiam, aut contrarietatem, vel inquietudine per nullum modum in perpetuum, set perpetuis temporibus pars superius dicti S. monasterii, & ejusque Abbatibus, & rectoribus omnia supradicta firmiter, & securiter havere, & possidere valeant, in nullo ibidem exinde in aliquo contraria ingerente. Ut autem hec nostra concessio verius observetur, manu propria scripsimus, & ex anulo nostro subter jussimus sigillari.

Signum Dñi Landolfi excellentissimi Principis. Adelchisi scriba ex jussione suprascripta potestatis scripsi. Data decimo septimo Kalendas Jun. anno tertio decimo, principatus dñi Landolfi gloriosi principis indictione nona. Actum in civitate Capuana &c. Adest sigillum cereum.

Hoc privilegio Landolfus confirmatis omnibus cœnobio Cassinensi a parente suo omnibusque a principibus, vel quibuslibet Christi Fidelibus concessis, ipse quoque omnia ad proprium fiscum quomodolibet pertinentia elargitur. Adeout Monachi iis de rebus pro libito possent disponere, neque ipse princeps aut aliquis ei subditus magistratus, vel judex ullam molestiam, aut inquietitudinem irrogare deinceps posset. Landulphus hujusce nominis quartus filius fuit Paldolfi, quo cum ab anno 968. imperare cepit, solus vero ab anno 981. ad 982. quo inito, cum Saracenis bello occisus est, ut asserit Camillus Peregrinius in cit. stemmate. Leo tamen Ostiensis narrat Landolfum interemptum anno 983. eo prælio ab Otthone II. contra Saracenos, Græcosque commisso, cujus sententiam, atque Gerardi ejus ævi scriptoris in vita S. Udalrici Augustæ episcopi sequitur Baronius, Mabillonius sæculo V. pag. 460. & Michael Monachus in sanctuario Capuano pag. 618. Quæ Leonis Ostiensis narratio ex laudando mox privilegio verissima esse comperitur, quod anno quartodecimo ejus principatus mense Novembri concessum est. Quare non potuit Landolfus eo in prælio desiderari, quod mense Julio anni 982. est commissum ex scriptorum assertione, quos Peregrinius, & Pagius anno 983. nu. 1. & sequentibus afferunt. Illud vero nobis mirum videtur, cur Pagius Gerardi authoritatem, qui anno commissi prælii in vivis erat, laudans dicat; non satis Baronium cum verba Gerardi anno 983. prælium collocantis recenset attendisse errori ipsius Gerardi, aut amanuensis, subdatque: *Mabillonio etiam fucum fecit locus iste, notanti, ex eo corrigendum esse Hermannum Contractum.* Cur vero, amabo virum eruditissimum, non potius lapsi sint Hermannus Contractus, Lambertus Scafnaburgensis, Sigebertus, & Chronographus Hildersheimensis qui prælium illud anno 982. collocant, quam Gerardus coævus author, & Leo Marsicanus? Landulfi certe privilegium authenticum in nostro archivo asservatum, quo Anglenæ aquam cœnobio nostro con-

concedit, laudatos a Pagio ſcriptores errores revincit. Illud ſe habet.

Alterum. ✠ *Nos Landolfus divina ordinante providentia Langobardorum gentis princeps per rogum Gariperti Caſtaldei dilecti noſtri concedimus in monaſterio S. Benedicti majori, ubi nunc, Deo ſabente, domnus Aligernus Abbas, & ſpiritualis pater noſter praeſſe bidetur, aqua, qua dicitur Anclena, incipiente da ipſu poritu qua vocatur la Pilluſu, & qualiter vadit, & ungit ſe in alia aqua, qua dicitur Ancla, nec non & alii aqua, qua nominatur foſſatu de Ortellu, qualiter exiit de ipſi canali, & badit, & jungit ſe cum predicta aqua de eadem Anclena ſimul & alia aqua, qua dicitur Bareca, qua eſt inter predictam aqua do eadem Anclena, & jam dicto foſſatu, & jungit ſe hac aqua cum jam dicta aqua, qua exiit de predicto foſſatu. Hec autem jam phata aquis cum ripis ſuis ex utraque parte poſita, & cum albeis, & biis ſuis ibidem intrandi, & exiendi, ibique in predicto monaſterio conceſſimus habendi, ac poſſidendi, atque piſcandi, vel aucellandi, & faciendi ibi omnia, que pars jamphati monaſterii, & ejus rectoribus placuerit, & juſſerit, abſque contrarietate cujuſcumque perſona hominis, ut perpetuis temporibus predicto S. monaſterio habeant, & poſſideant, neminem ſuis Abbatibus, & rectoribus in aliquo contraria ingerente. Quod ſi quiſpiam hanc noſtram conceſſionem in quomodocumque violare preſumpſerit, ſciat, ſe in prafato S. monaſterio, et ejus Abbatibus, atque rectoribus compoſiturus auri optimi libras quinque, et hac conceſſio de quibus continet firma, et ſtabilis maneat ſemper. Scripſi Ego Petrus notarius ex juſſione ſupradicta poteſtatis in anno quartodecimo principatus ejus, menſe novembrio, indictione undecima. Actum in civitate Capuana.*

Aliæ Principũ Donationes. Æque pii atque munifici erga Caſſinates fuere alii principes viri, de quibus hæc habet Leo Oſtienſis cap. 13. *Per idem tempus ſupradictus Ottho tertius interventu matris auguſta Theophanii praceptum huic monaſterio fecit confirmans de more omnes pertinentias ejus. Giſulfus praterea Teanenſis Comes fecit oblationem in hoc monaſterio de loco, & caſtello, quod dicitur caſale Caſpuli, cum finibus, & pertinentiis ejus. Berteramus etiam nobilis vir de comitatu Pennenſi obtulit res ſuas S. Benedicto in loco, qui dicitur Fontetecta, cum eccleſia S. Flaviani, et medietate caſtelli de loco Carello, et caſtello de Monte Petitto, et cum aliis curtibus ſuis; etc.* Plures alias donationes cœnobio noſtro, atque conceſſiones emphiteuticas a Manſone Abbate factas, qui ab anno 986. ad 996. cœnobio Caſſinenſi præfuit, deinde recenſet Leo Marſicanus.

Donatio Caſtri Caſpuli. Giſulfi donatio caſtri Caſpuli in regeſto Petri Diaconi num. 236. fol. 106. exarata hæc eſt.

In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti Dei eterni quarto anno principatus domni Landolfi glorioſi principis, menſe Augusti nona indictione. Ideoque ego Giſolfus gratia Dei Comes Teanenſa civitatis filius bona memoria domni Paldolfi principi divina inſpiracione compulſo pro mercede, et redempcione anima mea, aut apud omnipotentem Dominum requiem, & miſericordiam invenire valeam per hanc chartam offerni in monaſterio S. Benedicti, de Monte caſtro Caſino ubi Deo auxiliante domnus Manſo venerabilis Abbas regimen tenere videtur, hoc eſt una petia de terra mea quam habeo in finibus ejuſdem noſtra Teanenſis, loco caſale Caſpuli, ubi in aliquantulum caſtello eſſe videtur, quia nominatur jam dicto caſale Caſpuli, quem mihi eſt pertinentes a partis publica per jam dictum modo comitatum Teanenſis, Qua habet has fines de prima parte fine Serra de monte qua nominatur Camino, ſecunda parte Terra noſtra da ipſu Pleſcu Corvaru, & quomodo vadit ipſa Rabe uſque in in ipſa aqua, qua nominatur Peccia. Tertia parte pradicta Peccia quomodo vadit in ipſa Rabe da ipſa Fracte. Quarta parte Rabe, & quomodo aſcendit uſque in ſupraſcripta Serra de jam dicto monte Camino. Hec autem jam dicta petia de terra, qualiter ſuperius de fine in fine indicata eſt cum omnia inferiora, ac ſuperiora ſua, una cum arboribus, et cum via ſua intrandi, et exiendi, et cum omnia ibidem introhabentibus, una cum jam dicto caſtro, quod edificato ibidem eſſe videtur, totum, et integrum ipſos in jamdicto monaſterio offerni ad poſſeſſionem ejuſdem monaſterii, ejuſque Abbatibus, atque rectoribus, unde mihi nec a meis heredibus, nec uxori mea, nec alicui homini nullam inde ſervavi, vel dico remanere, ea ratione, ut amodo et ſemper pars iſtius monaſterii, et ejus Abbatibus, atque rectoribus firmiter habeant, et poſſideant integra ſupradicta petia de terra, et jam dicto caſtello, que in jamdicto monaſterio offeruimus, et faciet inde omnia, qua voluerit, et obligo me ſupra Giſolfus Comes, et meis heredibus ad pars ſupraſcripti monaſterii, et ejus Abbatibus, atque rectoribus integra jamdicta petia de terra, cum jam dicto caſtro, quem ibidem offerui, defendere, et anteſtare ſemper a parte uxori mea, et ab omnibus hominibus, ab omnique parte, et a partis publica, et quando pars ſupraſcripti monaſterii, vel ejus Abbatibus, atque rectoribus voluerint vicibus, noſtri fieri ſibi inde anteſtare, et defenſare, poteſtatem, et licentiam habeant vice mea, et de meis heredibus per iſta carta offerſionis, et pro aliis veſtris, et noſtris rationibus, pront melius poteſtis, et ſcieritis. Nam ſi ego qui ſupraſcriptus Giſolfus Comes, vel meos heredes, hanc offerſionis chartam in amodo, et quomodocumque adveniente tempore, per quocumque ingenium dirumpere, vel retornare queſierimus, & non vobis illud defenſaverimus ſicut ſupradiximus, aut ſi hanc cartam offerſionis in qualemcumque parte refutare temptaverimus, & omnia ſuperius dicta ad pars ſupraſcripti monaſterii non compleverimus ducentos ſolidos aureos bizantios, pœnam me, & meos heredes ad pars ſupraſcripti monaſterii, & ad ejus Abbatibus, atque rectoribus compono, & obbligo, & hac offerſionis carta, de quibus continet firma permaneat ſemper, & taliter ego ſupra Giſolfus Comes ſicut mihi congruum fuit feci pro mercede, & redemptione anime mea, & te Grauſom ſubdiacono, & notario ſcribere rogavi. Actum Teano. Ego Johannes judex, Ego Ciceno.

Giſulfus hic ex ſententia Peregrinii in Stemmate Principum Capuæ, & Beneventi, Pandolfi filius fuit, atque memoratur in privilegio cœnobio noſtro conceſſo ab Aloara, & Landenulfo ejuſdem Giſulfi fratre. Caſtrum Caſpuli Mugnano, & Roccæ Evandri conterminum eſt, illudque modo poſſidet Joſeph Sparanus celebris in regio Neapolitano conſilio advocatus.

Berterami quoq; donatio in laudato regeſto Petri Diaconi n. 335. fol. 116. reperitur, atq; ita incipit. Berterami Donatio.

In

In Dei nomine ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi sunt anni nongentesimo, nonagesimo primo, & dies quartodecimo mense Junius per Indictione quarta. Ideo constat me Berteramo filii quondam Albeni, hodierna die propria bona, & ex spontanea mea voluntate per hac car. dono, & judico atque offero pro anima mea mercedo in ipsu monasterio S. Benedicti ad proprietate suprascripti S. monasterii S. Benedicti possidendum, quod situm est in monte, qui vocatur castro Casino territorio Beneventano, hoc est de rebus proprietatis mea, que mihi in hereditate a bb. a predicto genitore meum & in porcione, & in divisione mihi obenuta est a Consortibus meis, & sunt ipsis rebus, in territoriis Pinnense, & in loco, qui nominatur Fontesecta idest omnibus ipsis rebus meis de predicto Fontesecta, cum inclita medietate de ipsa ecclesia, qua edificata est in honore beati S. Flabiani, quantum ad ipsa medietate de ipse tres porcione pertinet de ipsa predicta ecclesia, & omnibus possessionibus meis de Bico Mauresco, & omnibus rebus meis de colle Carelli cum medietate do ipso castello, qua in ipso predicto colle Carelli edificatum est, cum caso edificiis suis, & cum omne firmamentum, quantum ad ipsa suprascripta medietate do ipso jam dicto castello pertinet, & pertinentes esse videtur, & cum introito, & exito suo, quantum ad ipsa suprascripta medietate pertinet, & omnibus ipsis rebus meis de Area de Malali, & omnibus ipsis rebus meis de prato, & omnibus rebus meis de Fenoccleto, & omnibus ipsis rebus meis de Selba, & omnibus ipsis rebus meis de Ballefredda, & omnia inclita mea porcione de ipso castello de Monte pedicto, quantum mihi pertinet infra ipso castello, & foras ipso predicto castello, & per eorum vocabulis, qua sunt terra culta, & inculta cum vineis, campis, pratis, pascuis, silbis, salectis, cannetis, cum aquis, aquimolis, vel decursibus aquis, & usus aquarum, & cum locis Moleadinis, quantum mihi pertinet & per singule pecie exunata insimul, quo faciunt terra pro mensura modiorum septingenti, & sunt omnibus ipsis rebus infra fines fineranclet, & fine Bolelano, & fine Plomba cum aqua sua, quantum ad ipsa mea pars pertinet, cum porcione mea do ipso molina quantum mihi ad ipsa medietate do ipso tres porcionibus pertinet, & fine ipso Rigo, de Fadano, & predictis omnibus ipsis rebus meis quantum mihi pertinet infra ipso suprascripto finis, una cum terris, & vineis, cum pomis, & arboribus, & cum omnia, & in omnibus, quantum ipsi suprascripti rebus infra se & supra se habentem, quantum mihi pertinet in integrum, & quantum plus fuerit de ipsi suprascripti rebus infra ipso finis, quantum mihi pertinet, unde mihi, nec ad heredibus meis, neque ad consortibus meis, nec ad ullum qualibet hominem, nec exinde feci reservationem, nec asceptuatione porcione requirendi, set in integrum per ac cartam qualiter superius legitur Ego suprascripto Berteramo sic dono, & judico, atque pro anima mea in ipso suprascripto monasterio ad habendum, & ad proprietate suprascripti S. monasterii S. Benedicti possidendum, & pro Launegild imputo mercedem meam, quo in loca sanctorum Launegild impedire non debet, ea videlicet racione amodo, & semper habeat, & teneat, atque possideat ipso suprascripto sancto Monasterio ipsa suprascripta mea dacione, atque concessione ego suprascripto Berteramo, nec qualiter de meis heredibus aliquando ad ipsum suprascripto monasterio non contradicatur, si quis contraire voluerit, promitto me ego suprascripto Berteramo obligo, vel meis heredibus ad ipso suprascripto S. monasterio S. Benedicti, ut ipsa suprascripta mea datione atque concessione ad omnes homines antestare, & defendere debeamus ad ipsum suprascripto S. monasterio, & si a qualibet homines amistare; & defendere non potuerimus, & non voluerimus, aut exinde aliquid retollere, vel minuere presumpserimus, aut si ego suprascripto Berteramo, vel meis heredibus de ipsa suprascripta mea datione, atque concessione contra ipsum jam supradicto S. monasterio, aut contra ejus Abbatem, vel Propositum, seo eorum abbocatum aut contra hac cartula aliqua causatione mittere quesierimus, aut presumpserimus ibidem in ipse suprascripte loca, vel vocabulis sub estimacione de aliis propriis rebus nostris dupla, & meliorata res ad proprietate suprascripti S. monasterio S. Benedicti restituam vobis, atque obligavi qualis in illa die apparuerit, quando exinde causatio fuerit. Quem vero hac cartula donacionis, atque concessionis rogatus a suprascripto Berteramo. Scripsi ego Petrus notarius, & judice dies istius, mense, & indictione suprascripta. Actum in Penne feliciter. Ego Berteramo in hac cartula a me facta subscripsi. Ego Arduini rogatus a suprascripto me subscripsi. Ego Madelberto rogatus a suprascripto me subscripsi. Ego Beraldo rogatus a suprascripto me subscripsi.

Fontecchia est oppidum in Aprutio Ultra.

Principum Capuæ erga Cassinates beneficia.

Hæc deinde narrat Leo cap. 14. *Hic itaque &c. a Landenulfo etiam principe, qui ut jam diximus a Capuanis apud ecclesiam S. Marcelli crudeliter interremptus est, preceptum confirmationis totius Abbatiæ accepit, secundum tenorem scilicet precepti patris ipsius. Laydulfus quoque ejusdem Landenulfi frater, qui illi in principatu successit, quindecim illi familias in Aquinensi civitate de majoribus, quæ ibi erant concessit. Cui etiam nono Abbatiæ ipsius anno preceptum de Castro Cœli cum toto Monte, qui dicitur S. Angeli in Asprano per suas pertinentias faciens, juravit illi omnem securitatem, & ut de tota omnino Abbatia, se vivente illum fideliter adjuvaret. In præfati itaque Montis summitatem idem Abbas ascendens, cum nonnulla ibi veterum edificium reperisset, voluit ibi castrum construere, sed propter aquæ penuriam id facere dissuasus, descendit, & in latere ejusdem montis roccam, quæ sicca nuncupatur, edificavit.*

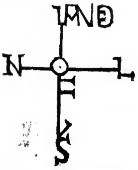
Imperavit Landenulfus cum Matre Aloara ab anno 982. seu verius 983. ad 993. quo est occisus die 20. Aprilis, & Laidulfus ab anno 993. ad 999. quo ob interemtum fratrem ab Otthone III. imperatore in exilium est actus; hicque ultimus ex Aloaræ progenie fuit juxta S. Nili Abbatis Græci prophetiam. V. Peregrinius in citat. stemmate. Ex oppido Castri cœli haud pridem diruto ad oppida Palatioli, & Collis S. Magni in eodem Monte sita, incolæ concessere. In oppido Roccæ siccæ aliquot post secula ortus Magnus Thomas Aquinas.

Tria hic adnectimus ex autographis in no-

Privilegium Landenulfi. Primum.

stro archivio privilegia Landenulfi, & Aloaræ, quorum principum haud facile apud alios reperias diplomata, ex quibus plura eruuntur Italica verba, puta *Arcora*, *Essere*, *Carra*, *Plangas*, *Astrecas*, *Scampare*, per *trabersum*, *Grondales &c.* Eorum primum sic incipit.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei Æterni. Landenolfus, divina ordinante providentia, Langobardorum gentis princeps. Cum principalis excellentia petitione dilecti sui petenti clementer faves. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia Nantari dilectus noster nostram exoravit excellentiam, quatenus ob amore omnipotentis Dei, & salbatione banima nostra concederemus, & confirmaremus in monasterio S. Benedicti situs in monte Casinu, ubi Manso venerabilis Abbas esse videtur terra culta, & inculta jam dicti monasterii infra fines, quæ inferius declaramus, de quibus petiit a nostra excellentia, ut firmitatis apices in eodem S. monasterio fieri juveremus, cujus petitionem exaudientes hos firmitatis apices ibidem exinde fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter havendum nostris, & futuris temporibus concedimus, & confirmamus in praphato S. monasterio, ubi veneravilis Manso Abbas religiosus esse videtur, omnibus territoriis, qui fuerunt, & sunt pertinentes in jam dicta S. monasterio per has fines incipientes, de prima parte lanen, de secunda parte aqua, qua dicitur Verolana, de tertia parte alia aqua, qua dicitur Pelliavicana, quam & alia Pelia prædicti monasterii, & bia, qui decernit inter hac terra, & terra supradicti monasterii, de quarta parte a parte Orientis fine terra, qua moda retinunt filii Gaucii, & alii homines, qui ibi hac fines sunt, & qualiter pervadit in prædicto Lanco ud ipsu portu, qui dicitur de Monachi; simulque & concedimus, & confirmamus in prædicto monasteria, ut nullus homo, qui sub nostra dominatione habitans præsumet facere qualiscumqae contrarietatem, aut damnietatem in prædictis terris tam cultis, & incultis per supradicti finis, qua fuerunt, & sunt pertinentes in jam dicto sancto Monasteria, terris, & sylbis ipsis sunt propinque Casa Jenzana, ubi ecclesia vestri monasterii S. Benedicto constructa esse videtur, set semper haveant, & possideant jam dicto monasteria, & ejusque Custodes, atque Rectores integre prædictis terris & sylbis cultis, vel incultis per supradicti finis absque contrarietate cujuscumque persona hominis tantum non haveant potestatem in jam phata S. monasterio de jam dictis sylbis plus scampare, vel at cultum perducere absque voluntate, & largitate nostra nisi ipsis terris, quem pars prædicti monasterii scampatum, & ut cultum perducta habuerunt intro jam dicti finis semper haveant, & possideant, & faciant laborare homines quem pars jam dicti monasterii, & ejus custodes voluerint, & prædictis terris, & sylbis per supradicta finis havere & dominare deveant semper, sicut superius legitur, ea videlicet ratione ea omnia qualiter superius legitur in præfato S. monasterio ipsos cancedimus & confirmamus, ut semper ipsas haveant & possideant absque contrarietate comitis, castaldeis, judicis, aut de cujuscumque persona set semper jam dictis terris, & sylbis haveant, & possideant in jamphato S. monasterio, & ejusque custodes, atque rectores, & juxta legem exinde faciant omnia, qua earum placuerint, neminem in eodem S. monasterio exinde in aliquo contraria faciente. Quod si quispiam homo hanc nostram concessionem in quomodocumque violare præsumpserit, aut de jam dictis terris facere quesierit in præfato manasteria qualecumque contrarietatem, aut molestationem, sciat se compositurus in prædicta monasterio, & ad ejusque custodes, adque rectores auri puri libras centum, & ac concessio de qualiter continet firma permaneat in perpetuum: Ut autem hac nostra concessio verius observetur, manu propria subscripsimus, & ex anula nostra supter jussimus sigillari.*

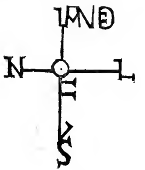
Signum domni Landenolfi excellentissimi principis. Adelchisi scriba ex jussione supradicta potestatis scripsi. Datum V. Kal. Augusti anno V. principatus domni Landenolfi gloriosi principis indictione quintadecima. Actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

† Alterum ita se habet.

Alterum privilegium Landenolfi, & Aloaræ.

In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Aloara, & Landenolfus filia ejus divina ordinante providentia Langoardorum gentis principes. Cum principali excellentia petitione dilecti sui petenti elementer favet. Igitur noverit amnium fidelium nostrorum præsentium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia Grimoaldus Comes dilectus noster nostram obsecravit excellentiam, quatenus hob hamora omnipotentis Dei, & salbatione banima nostra concederemus, & confirmaremus in monasterio S. Benedicti situs in monte Casino, ubi Mansa Abbas esse videtur terra, & presa pertinente sacri nostri palatii, & parti nostra publici, qua esse videtur intro hanc Capuana civitate propinquu porta, qui dicitur S. Angeli habentes finis hab uno latere fine muro ujus cibitati ex alio latere fine platea iterum ujus cibitati, uno capu tenet in terra, & presa pertinenta Sacri nostri palatii sic directe quomodo pergit Trasonna pertinente ipsius monasterii ac casa Fabrita ipsius monasterii, qui fuit de Stephano Magister, alio capu tenet in terra, & presa similiter pertinente sacro nostro palatio, qua modo tenet Maraldello filius quondam Guidoni habet per singula latera in longum pedes centum nonaginta, & tres, & per singula capita per trabersum habet pedes tredecim, ac mensura de pede de manu Landoni Seniori terra, & presa ipsa mensurata, quam & concederemus, & confirma-

firmaremus in præfato S. monasterio, de alia parte jam dicta platea circa muru de case ipsius monasterii in latitudine de ipsa platea pedes duos, & a supradicto pede, & in longitudiae directe quantum vadit jam dicta indicata, & mensurata terra, ita ut licentiam, & potestatem haveret parte jam dicti monasterii in supradicta terra in trabersu, qua sunt pedes duos fodere, & fundamenta mittere, & pilas fabrire, & Arcora super eadem platea volbere, & Casa Fabrita, & super eadem Arcora badificare, & licentiam havere mura de ipsa casa conjungere cum supradicto muru ujus cibitati, & licentiam haveret pars ipsius Monasterii supra eodem muru facere, & ponere canali conjuncta cum case illa qua ibidem edificare deveres, ubi discurrant aquas de Grondales de case ipsa, & prædictas aquas pergant per ipsos canales foras jam dictas terras, quam hadificare pars ipsius monasterii duabus mura super anditum de eodem muru ujus civitati deveant sic directe quomodo finietur prædictum indicata, & mensurata terra a parte de jam dicta terra, & presa, qua modo retines jam dictus Maraldello, & tantum deveans esse mura ipsa Fabrita in sursum, ut nullus homo petransire posset de una parte in alia, & jam dicta Arcera tantum devcant essere in altitudine, ut de suptus possant ingredere, & egredere carras cum fenu, & cum alias causas, cum quo necesse fuerint, & super Arcora ipses ponere deveant trabes, & plantas sternere, & Astrecas facere de quibus petiit a nostra excellentia, ut firmitatis apices illi exinde fieri juberemus, cujus petitionem exaudientes hos firmitatis apices ibidem exinde fieri jussimus per quos omnine sancimus, & perpetualiter havendum nostris, & futuris temporibus concedimus, & confirmamus in præfato S. monasterio supradictas indicatas, & mensuratas terras una cum omnia inferius & superius haventibus, & cum via ibidem intrandi, & exiendi, at possessionem jam dicti monasterii, & at ejusque custodibus, atque Abbatibus, sic tamen, ut potestatem, & licentiam haverent pars ipsius monasterii ibidem, & supra eadem platea jam dicta Arcora volbere, & prædicta hadificia seu casa Fabrita hadificare, & conjungere mura ipsu cum supradicto muru ujus cibitati, & prædicto canali super eodem mura facere, & ordinare, ut diximus, ubi discurrant aquas de prædictas Grondales, & per eodem canales discurrant foras prædictas indicatas, & mensuratas terras, ea videlicet ratione ea omnia supradicta in jam dicta ratione, ut supradiximus in præfato Sancto monasterio ipse concedimus, & confirmamus at possessionem prædicti monasterii, & de ejusque Custodibus, atque Rectoribus havendi, ac possidendi absque contrarietate cujuscumque persona hominis, neminem vobis exinde in aliquo centraria faciente. Quod si quispiam homo hanc concessionem in quomodocumque violaro præsumpserit, sciat se compositurus in præfato S. monasterio, & ad ejusque custodes, atque rectores auri puri libras decem, & ac concessio, de qualiter continet, firma permaneat in perpetuum. Ut autem hac nostra concessio verius observetur, manu propria subscripsimus, & ex anulis nostris super jussimus sigillari.

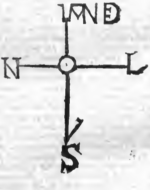

Signum domni Landenolfi excellentissimi principis. Adelchisi scriba ex jussione supradicta potestatis scripsi. Datum decimo Kal. Julii anno sexto principatus domni Landenolfi gloriosi principis, indictione prima. Actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

Tertium ejusdem Landenulfi, & Aloaræ privilegium addimus ex autographo in nostro archivo exscriptum.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Aloara, & Landenolfus filius ejus divina ordinante providentia Langovardorum gentis principes. Cum principalis excellentia peticione* Tertium *dilecti sui petenti clementer favet* ⁊⁊⁊ *Quaprepter noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia Aidolfus, & Gisolfus Comitibus dilectis & amavilis filiis & fratribus nostris obsecraberunt nostram excellentiam, quatenus hob hamore omnipotentis Dei, & salbacione hanimæ nostra concederemus, & confirmaremus in monastorio sanctissimi Benedicti constructus in Monte, qui dicitur Casino, ubi nunc Deo fabente domno Manse religioso Abba praest omnibus rebus, territoriis cum montibus, & planitiebus cultis, & incultis cum aquis, & unibersis pertinenciis, qui sunt videtur infra fines, quæ inferius doclaramus, & quem ab antiquis temporibus usque nunc eodem monasterio possessus est. Idest incipiente a prima fine da ipsu Carnellu, & quomodo salit per ipsa Bantra usque in ribo sicco, & salbente usque ad ecclesias S. Martini, & quomodo pergis per ipse criste de Monte S. Petri. De secunda parte fine Serra de Monte, qui dicitur Cesino, & quomodo pergit per Serra de monte, qui dicitur de Aquilone, & vadit ad lacum, qui dicitur de Pupplo, & quomodo pergit ad lacum bisecusu, & vadit directum ad Aquafundata, & quomodo ascendis per ipsum montem, qui est super casale, & pervenit ad vadum flubii, qui vocatur rapidu, & pergis per ipsa via, qua tenditur ad ipsa via antica, qui est in capite Mellarini, & quomodo pergis per ipsas cristas moncium, & perbenis ad terra alba, inde pervenit ad Furca S. Valentini, & quomodo ascendit per cristas montium, qui sunt inter Atine, & Ballelucis, & recto tramite perbenit ad Petra scripta, & ascendit ad Serras montis, qui dicitur Ordicoso, & pergit super ipse pesclora, qui dicitur Falconarii, & perbenit aa ipse fines qua*

monasterio ipsos concedimus et confirmamus, nec non et concedimus et confirmamus in jam dicto S. monasterio omnibus supradictis rebus, territoriis, cum montibus, et planitiebus, cultis, et incultis, cum praedictis aquis, et universis pertinenciis, qua sunt videtur infra superius dicta, et quem ab antiquis temporibus usque nunc, eodem monasterio posiessus est totas, et integras in praedicto S. Monasterio ipsos concedimus, & confirmamus ad possessionem jam dicti monasterii, & de ejusque Abbatibus, vel custodibus, ita ut nullus homo vobis inde facientem qualiscumque molestiam aut contrarietatem, set perpetuis temporibus omnia supradicta jamdicto monasterio, & ejusque Abbatibus, vel custodibus ipsos haveant, & possideant, & juxta legem exinde faciant omnia, quod eorum placuerit absque contrarietate cujuscumq; personas hominis, quod si quispiam homo hanc nostram concessionem in quomodocumque violare praesumpserit, aut de omnia, qua in eodem S. monasterio concessimus, & confirmabimus aliquod tollere, aut diminuare quaesierit, sciat se compositurus in eodem S. Monasterio, & ad ejusque custodibus, vel Abbatibus auri libras centum, & hac concessio de qualiter continet firma permaneat in perpetuum. Ut autem hac nostra concessio verius pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem manu propria scripsimus, & ex annulo nostro subter jussimus sigillari.

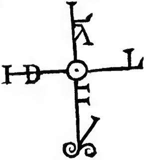
Signum Domini Landenolfi excellentissimi principis. Adelchisi scriba ex jussione supradicta potestatis scripsi. Anno nono principatus domni Landenolfi gloriosi principis indictione quarta. Actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

In hoc autem privilegio, descriptis Gisulfianae donationis finibus, res omnes a vetustissimis temporibus a coenobio Cassinensi possessae confirmantur. Asseritur deinde Paldolfum, & Landolfum omnia ditionis Cassinensis bona, jurisdictionesque confirmasse, quod imperatores, regesque praestiterunt, demumque amplissimis formulis quaecumque coenobii Cassinensis bona ab omni prorsus molestia immunia ita esse jubentur, ut Monachi quidquid luberet circa ea disponerent. Illud etiam, atque etiam a lectoribus postulamus, ut generales, amplissimasque privilegiorum nostrorum formulas invisant, cum eas nos verbis nostris recensere hic superfluum judicemus, contenti generatim admonere bona omnia, jurisdictionesque fuisse confirmatas, quae quidem oppida, montes, plana, sylvas, aquas, servos &c. complecti volumus, id quod semel pro universis diplomatibus monitum volumus.

† Laidulfi vero privilegium ex autographo in archivo est hujuscemodi. Laidulfi privilegium.

In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Laidulfus divina ordinante providentia Langobardorum gentis princeps. Cum principalis excellentia peticione dilecti sui petenti clementer favet. Igitur noverit omnium fidelium nostrorum presentium scilicet, ac futurorum sagacitas, quoniam Guido Comes dilectus noster nostram obsecravit excellentiam, quatinus concederemus domno Mansoni reverentissimo Abbati coenovii S. Benedicti confessoris Christi situs in castro Casino ad possessionem suam, & de successoribus suis, & de parte praedicti sui coenovii idest montem, qui dicitur S. Angeli, & castro Caeli per subscriptas fines, & indicaciones, ut super legitur de quibus peciis a nostra excellencia, ut firmitatis apices ei exinde mittere juveremus cujus peticione exaudientes hos firmitatis apices ei exinde fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus concedimus tibi cui super domno Mansoni reverentissimo Abbati ad possessionem tuam, & de successoribus tuis, & de parte prafati coenovii, hoc est integrum praedictum montem pertinentem sacri nostri palacii, qui dicitur S. Angeli, & Castrocaeli per has videlicet fines, & indicaciones, idest de prima parte fine Gradu, qui dicitur Malu, de secunda parte sicut incipit a praedicto grado malo, & qualiter vadit per pede de eumdem montem, qui dicitur S. Angeli, & castro Caeli, & descendit, & jungit cum rivo, & sicut vadit directe per ipsum rivum, & relinquente eodem rivo, & vadit directe usque in Granaru, de tercia vero parte fine jam dicto Granaro, ex quarta namque parte videtur conjunctum cum via antiqua qua dicitur Arcesana, qua vadit per pede de eodem monte sicut incipit a praedicto Granaro & vadit usque priorem finem, qua dicitur Gradu malu. Ideo vero praedictum montem, qui dicitur S. Angeli & castrum Caeli per praedictas fines, ut superius leguntur, cum omnia superius, & inferius inde habentes, & cum viis suis ibidem intrandi, & exiendi, & sacri nostri palacii pertinentur, tibi cui super domno Mansoni reverentissimo Abbati dilecto parenti nostro ipsas concedimus ad possessionem tuam, & de successoribus tuis, & de parte praedicti tui coenovii, ad habendum, & possidendum ipsos, & faciendum exinde omnia, qua vobis, & ad partem vestri monasterii placuerit absque contrarietate Comitis, Castaldeis Judicis, vel sculdahis, aut cujuscumque persona hominis contradictione, vel inquietudine, set perpetualiter vos, & successoribus vestris, & partem superius dicti vestri coenovii ipsos habeatis, & possideatis nemino vobis exinde aliqua contraria faciente. Quod si quispiam hanc nostrum concessionem in quomodocumque violare praesumpserit, sciat se vobis, vestrisque successoribus & ad partem praedicti vestri monasterii compositurus auri libras centum, & hac nostra concessio de quibus contimet firma permaneat in perpetuum. Ut autem hac noster

nostra concessio verius, atque pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem manu propria scripsimus & ex anulo nostro supter jussimus sigillari.

Signum domni Laidulfi excellentissimi principis Azelghisi clericus, & scriba ex jussione supra scripta gloriosa potestatis scripsi. Data quarto idus Decembri anno secundo principatus domni Laydulfi gloriosi principis indictione octaba actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

In hoc privilegio mons S. Angeli castrumque Cœli libere, absoluteque concedimus in perpetuum, nulloque servitio, aut vectigali reservato, quod ex illis verbis constat. *Ad faciendum exinde omnia qua vobis placuerit absque ulla Gastaldei, aut alterius judicis contradictione.* Hujusce privilegii meminit Camillus Peregrinius in serie Abbatum Cassinensium pag. 41.

Laydulfus Mansoni Abbati Cassinensi juramento se obstrinxit;

Memoratus Laydulfus hoc juramento sese Mansoni Abbati obstrinxit, quod ex regesto Petri Diaconi num. 616. fol. 255. utpote lectu dignissimum nostrique cœnobii jurisdictiones exprimens exhibemus. *Promitto & juro, & jurare facio ego Laydulfus princeps tibi domni Mansoni Abbati, qui amodo, & omnibus diebus vita mea non ero in facto, neque in consensu ut vita, vel membra, aut honorem, quanunc habes perdas, vel comprehensi sitis, Abbatiam vero Sancti Benedicti, & monte Casino una cum monasterio Puellarum S. Johannis, Adjutor ero tibi omnibus diebus vita mea integram ad tenendum, & dominandum, & defendendum contra omnes mortales, una cum omnibus suis terris, & castellis, & ancillis, aquis, & molinis insimul cum integra curte, & silva, qua dicitur Casa Gensana, aliisque omnibus earum pertinentiis, quantum in nostro principatui Capua dicioni esse videtur, ita ut eam tenuistis, & dominastis ab illo die quo domna Aloara principissa nostra genitrice, & domnus Landenulfus princeps ejus filius frater noster tibi eam tradiderunt, & in tua potestate miserunt usque in isto praterito Natalis Domini, qui fuit per indictione sexta, & non tollam, neque minuabo de tua potestate de hac omnia suprascripta, neque cuicumque mortali tollere, vel minuare volentibus consentiam, absque tua voluntate, & tibi per nostrum preceptum firmabo cuncta alia preceptora, qua nostros antecessores fecerunt in predicto tuo monasterio, hostem vero de tota praphata S. Benedicti pertinentia non queram omnibus diebus vita mea portari vel mandari in quacumque alia parte sine tuo consensu, & voluntate quam & dabimus tibi ad tenendum, & habendum in tua potestate integrum montem, qui S. Angeli, castroque Cœli vocatur infinibus Aquinensis, adjutor tui ero recta fide illud ad tenendum, & defendendum contra omnes tuos inimicos omnibus diebus vita tua prout melius potuero, & sciero, per ipsis videlicet finis, & rationibus quibus, & qualis contineri videtur in ipsum preceptum a nobis tibi concessum quod apud te remisimus, & non tibi ex his omnibus tollam neque minuabo, vel tollere, aut minuare consentiens ero, sine tuo consensu, & voluntate omnibus diebus vita tua. Hec omnia supradicta observabo tibi omnibus diebus vita mea absque omni malo ingenio, & absque omni mala deceptione.* Hæc ibi verba notatu dignissima. *Hostem vero de tota prefata S. Benedicti pertinentia non queram omnibus diebus vita mea portari, vel mandari in quacumque alia parto, sine tuo consensu, & voluntate, &c.* Quid sibi hoc loco significet hostis, fuse explicat Du-Cangius io Glossario, nempe est exercitus, castra, expeditio bellica, &c. quod legum, scriptorumque authoritate fuse probat. Quo constat nullam Capuanos principes in ditione Cassinensi jurisdictionem habuisse, vel minimam, proindeque non illos, sed cœnobium Cassinense absolutum ditionis suæ dominum extitisse.

Et Landulfus S. Agathæ Johanni III.

Sed age receptum semel ditionis nostræ diligentissimum assertorem Leonem Marsicanum prosequamur, qui cap. 15. hæc ait. *Non multo post idem Ademarius a Capuanis principatu depellitur, & sancta Agatha filius Landulfi Beneventani principis in principem subrogatur. Hic princeps supradicto Abbati jure jurando firmavit, & jurando firmari fecit duodecim nobiles Capuanos totam ex integro Abbatiam, cum omnibus omnino intra Capuanum principatum pertinentiis ejus, sicut eam tenuit sub prefata Aloara principissa, & Landenulfo filio ejus, a quibus ei dudum fuerat confirmata. Comitatum etiam Aquinensem totum ex integro simul cum episcopatu ejus, & castellum Arcis,* (alio in codice legitur, & Castellum Teramense, & Castellum Arcis) *cum omnibus pertinentiis eorum, sicut eo tempore tenebat, & dominabatur. Insuper & castellum de Bantra, quod fuit Landonis comitis cum universis pertinentiis ipsius, tenore quo supra dictum est, confirmavit cum diversis videlicet aliis conditionibus, quas a predicto principe Abbati eidem requirere visum fuit, quemadmodum in ipsius Sacramenti serie continetur.* Illud vero juramentum ex regesto Petri diaconi num. 615. fol. cit. quo castra, & comitatum Aquinatem possedisse cœnobium Cassinense constat, exhibemus. *Promitto, & juro, & jurare facio ego Landulfus princeps tibi domno Masoni Abbati, quia amodo, & omnibus diebus vita mea non ero in facto, neque in consensu, ut vita, vel membra, aut honore, qua nunc habes perdas, vel comprehensi sitis. Abbatiam vero S. Benedicti una cum monasterio puellarum S. Johannis adjutor ero tibi omnibus vita tua integram ad tenendum, & dominandum, & defendendum contra amnes mortales, una cum omnibus suis terris, & castellis, servis, & ancillis, aquis, & molendinis insimul cum integra corte, & sylva, qui dicitur Casa Gensana, aliisque omnibus earum pertinentibus*

quan-

quantum in nostro principatu Capua ditione esse videtur. Itaut eam tenuisti ab illo die, ut domna Aloara principissa, & domnus Landenulphus princeps filius ejus tibi eam tradiderunt, & in tua potestate miserunt, Comitatum Aquinensem cum ejus episcopatum, & cum ipso castello de Terame, cum suis pertinentiis, & ipso castello de Arce cum suis pertinentiis, vel adjacentiis, & prefatum Comitatum de Aquinum cum suis pertinentiis sicut amodo tenetis, dominatis, omnibus diebus vita vestra, non illum tollimus, neque consentiemus volentibus tollere, similiter castellum de Bantra cum pertinentiis, & adjacentiis suis, & non tollam, neque minuabo de tua potestate de hac omnia suprascripta, neque cuicumque mortali tollere, vel minuare volentibus consentiam, & tibi per nostrum praceptum firmabo cuncta alia praceptora, qua nostros antecessores fecerunt in pradicto monasterio. Hostem vero de tota prefata S. Benedicti prasencia non queram omnibus diebus vita mea portari, vel mandari in quancumque alia parte, excepto infra principatu Capuano, ejusque dicioni sine tuo consensu, & voluntate. Hac omnia suprascripta observabo tibi omnibus diebus vita mea, absque omni malo ingenio, & absque omni mala deceptione. Ubi observandum nullum Exercitum ab Abbatia Cassinensi extrahere licuisse Capuanis principibus. Neque mirum videri debet, Aquinensem episcopum subditum Abbati Cassinensi fuisse, cum venerabilis Beda sit author in Histor. Anglicana lib. 3. cap. 4. omnes Hiberniæ, & Scotiæ episcopos subditos Abbati S. Columbæ in insula Hyensi fuisse dum ait: *Habere solet ipsa Insula Rectorom semper Abbatem presbyterum, cujus juri, & omnis provincia, & ipsi etiam episcopi, ordine inusitato debeant esse subiecti juxta exemplum primi doctoris illius, qui non episcopus sed presbyter extitit, & monachus nempe Columba.* Vid. Mabillonius Annal. Tum. I. pag. 210. Braudand in verbo Hii inquit. *Insula Scotia adjacens ad occasum Beda, qua Jona hodie, teste Camdeno, nominatur, populi Hijenses.* Et Mabillonius laud. loco scribit: *Jovam seu Jonam, insulam, quam Hijensem alii vocant &c. Exigua hac Insula &c. jacetque in Deucaledonio mari ad occidentem, hactenus Colmkil appellata apud Spedum in Scotia descriptione tracto vocabulo ab ipso S. Columba, qui a nonnullis, ut Beda auctor est; Id. lib. 5. cap. 10. composito a cella, & Columba nomine Columcelli vocabatur &c. In hac insula conditum fuit Hijense monasterium aliorum omnium, qua a Columba instituta sunt, caput.* In id vero inclinat animus, ut credat principes illos in hoc juramento memoratos monasterio Cassinensi jus tantum donasse episcopum Aquinatem nominandi, quod sibi tunc forte competebat. De juramenti hujus veritate nullum suboriri potest dubium, cum sincerus, atque coævus pene Author illud referat Leo Ostiensis, qui annos circiter sexaginta post Monachum induit, proindeque & per se scripturas legere potuit, & a seniore aliquo monacho id rescire. Cum vero Landulfus S. Agathæ juxta Peregrinii supputationem anno 999. Capuæ princeps evaserit, quo Johannes III. Cassinensis Abbas erat, irrepsisse in hoc juramento videtur Mansonis nomen. Crediderim itaque amanuensis oscitantia in Petri regestu Mansonis nomen insertum, cujus generis exempla quædam refert Mabillonius de re diplomatica pag. 246., & 436. nisi suspicari velimus, dormitasse Landolfi cancellarium, qui juramenti formulam a Laidulfi juramento exscripserit, neque ad Abbatis nomen adverterit, vel tandem evenire potuit Mansonem hoc juramentum a Landulfo nondum Capuano principe, ut monasterii rebus prospiceret exegisse. Suspicatus forsan est Manso, quod evenit Laydulfum necis fraternæ sontem brevi principatu dejectum iri, remque unicam ad Landulfum Beneventani principis filium deventuram. Porro Landolfus S. Agathæ legitimus erat Capuani principatus hæres, ubi Laydolfi linea defecisset, cum ab uno eodemque Athenulfi stipite Beneventani, Capuanique principes descenderent, ut videre est apud Camillum Peregrinium in stemmate principum Langobardorum, qui ex genere Atenulfi Comitis Capuæ, & demum Beneventi principis prodierunt. Landulfus S. Agathæ Capuæ princeps fuit ab anno 999. ad 1007., quo die 24. Julii obiit. Vid. Peregrinius in cit. stem.

Loquens de Johanne II. Cassinensi Abbate, qui ab anno 996. ad 997. præfuit hæc scribit Leo Ostiensis cap. 20. *Andivi a quodam seno quod dum quadam die super municipium hujus monasterii vocabulo Piniatarium, cujus habitatores olim rebellare temptaverant, hostiliter porrexisset, ecclesia quadam juxta idem municipium posita ab his, qui secum jerant cum aliquot eorumdem rusticorum mapalis igne succensa sit, & ob hanc causam in multis se maximisque lamentis dedens, Abbatiam hujusmodi occasione inventa dimiserit, &c.*

Rebellantes subditos coercet Abbas Cassinensis.

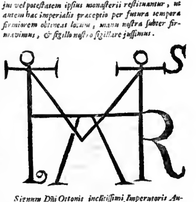
De Johanne vero III. ab anno 997. ad 1010. Abbate Cassinensi hæc idem Leo cap. 22. ait: *Hic primo anno ordinationis sua recepit preceptum confirmationis totius Abbatia ab Ottone III. imperatore aureo sigillo bullatum.* Vid. Camillus Peregrinius in serie Abbatum Cassinensium pag. 42. Mabillon. Annal. Tom. IV. pag. 117., Baronius ad ann. 996.

Hujusce privilegii autographum in archivo nostro asservatur, quod recognovit, exscripsitque Thomas Salernitanus alias memoratus, ut constat ex processu Portulaniæ pag. 311. Illud hic damus.

Privilegium Othonis III.

In nomine sancta, & individua Trinitatis Otto divina favente clementia Romanorum Imperator augustus. Oportet imperialem magnitudinem Deo famulantium preces audire, & quod juste pecierint amore sanctorum, quorum veneratione loca dicata sunt, ubi greges Dei divinam militationem obsequi procurant libenter adimplere; Quocirca cunctorum fidelium S. Dei ecclesia nostrorumque prasentium videlicet, ac futurorum comperiat solercia, quia vir venerabilis Abbas Johannes rector cœnobii S. Benedicti, quod situm est in castro Casino, ubi ipse corporis sui sepulturam veneratione dicavit petens celsitudinem nostram, ut ob honorem Dei, & reverentiam ejusdem loci sancti animaque nostra remedium, nec non & stabilitatem nostri imperii secundum nostrorum pradecessorum pracepta imperatorum augustorum, scilicet Karoli, Luthari, aviique, nec non genitoris nostri gloriosissimi imperatoris per hoc nostrum praceptum circa ipsum venerabilem locum ea, qua subtus scripta habentur, confirmare, & corroborare dignaremur, cujus petitionem justam, ac Deo placitam esse libenter audivimus, & pro juste, ac legaliter valemus, ea qua digne poposcerat concessi-

cessimus, & corroboravimus omnes res, mancipia aldiones, aldias, cartulatos, vel oblatos, servos, & ancillas, & quicquid in principatibus Beneventano, & Capuano videlicet cellam S. Adiutoris, curtem Catalischam, Atillem. In finibus Termulensis civitatis, curtem de Petra Fracida, ripam de Ursa, montem Bellum, castellum de Conca, curtem de Capriata: In Ducatu Spoletino monasterium S. Michaelis situm in loco qui dicitur Baregium supra fluvium Sangri, quod noster avus bonæ memoriæ Otto imperator augustissimus pro anima suæ remedio per suæ auctoritatis præceptum jam dicto monasterio S. Benedicti in monte Casino perhenniter habiturum firmiter delegavit. In Marsicano Comitatu cella S. Mariæ in Fundo Magno, & S. Eusicii in Tristina, S. Pauli supra Marsicanam civitatem, S. Mariæ in Oretino, S. Gregorii in Paterno, S. Salvatoris in Avazano, S. Antimi in vico, S. Angeli in Aloa, S. Angeli in Caresolo, S. Sebastiani, & S. Angeli in Trasaquis, cellam S. Benedicti infra Marsicanam civitatem, S. Gregorii in Serviliano, S. Cosmi in Clereto, in Comitatu Valvensi cellam S. Petri in Barbarano, S. Salvatoris supra flumen, S. Angeli ad aquam vivam, S. Angeli ad Floretum, cellam, quæ est posita infra aquas, curtem de Petorisano, curtem de Flaturno. In Furcone quoque cellam S. Felicitatis, & S. Mariæ. In Comitatu Teatino, cellam S. Liberatoris cum quadraginta cellis, S. Theodori, S. Calixti. In Pennensi Comitatu cellam S. Mariæ in Cerqueto, S. Georgii in collina, S. Felicis sub vestigio, S. Benedicti in Lauriana, S. Angeli in Galbiano, S. Petri in Castriniano, S. Mariæ in Offani, S. Felicis inter flumina S. Valentini, S. Silvestri in Orte, S. Boniti in Valle, S. Martini in Salino, S. Mariæ in Maurino cum ipso portu S. Salvatoris in fluvio Tabe, S. Venancii in Paterno, S. Nicandri ad Trivium, S. Salvatoris in Seriole, curtem Gimberuti, seu alias res in Peticiano, & quæ diversa per loca posita sunt. In Aprucigensi Comitatu cellam S. Angeli in Marano cum omnibus cellis, earumque rebus sibi subiacentibus. Cellam S. Terentiani, & S. Heliæ. In Asculano Comitatu cellam domini Salvatoris ad caput Aquæ, S. Angeli de Stabulo, S. Angeli de Feltriniano, S. Petri in Petiniano, & res de Casa perhenne, eas etiam de curte Adalberga de Silva de Casa Luponis de Pectigiano, omnesque res positas in comitatu Spoletino positas cum omnibus earum pertinenciis, vel subiacenciis, & cum omnibus, quæ in quibuscumque nostri regni locis posita sunt cum terris, vineis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, ut ad quemadmodum ad ipsum monasterium S. Benedicti pervenerunt, & possessa fuerunt, per hanc nostræ confirmationis auctoritatem nostris, futurisque temporibus Abbates ipsius loci firmiter, ac inviolabiliter teneant, atque disponant, prout facultas, & utilitas ipsius loci exigerit, ita ut nullus judex publicus, nec quislibet ex judiciaria potestate in cellas, villas, aut agros, seu loca, sive reliquas possessiones jamdicti cœnobii S. Benedicti quas moderno tempore in toto Italico regno juste possidet, vel quicquid deinceps divina pietas ipsi loco voluerit augere ad causas audiendas freda, tributa exigenda, mansiones, aut paratas faciendas, seu fidejussores tollendos, aut homines ipsius monasterii tam liberos, quam servos, seu cartulatos, vel offertos, & super terram ipsius monasterii residentes nullatenus destringendos, vel ullas redibiciones, vel illicitas occasiones requirendas nostris, futurisque ingredi audeat, nec ea, quæ superius memorata sunt penitus exigere presumat, sed liceat prædictum Johannem venerabilem Abbatem, ejusdemque successores, una cum congregatione ibidem Deo famulante te sub nostra munitatis munitione quieto ordine vivere, & Deum pro nostra anima supplicare, & quicquid Fisci ex jure jamfati monasterii pars publica sperare poterat pro anima nostra mercede in luminaribus ipsius venerabilis monasterii nostra maneat auctoritate concessum. Insuper confirmamus, ut ex omnibus rebus, mancipiis, liberis, & servis ipsi monasterio pertinentibus, ubi pars ipsius monasterii elegerit, vel acclamaverit cum Ministris, vel exactoribus publicis per tres, aut duos veraces homines circummanentes, quos ipsius monasterii Monachi acclamaverint inquisitio fiat. Ita ut Monachi eiusmodi valeant suam justiciam consequi, & post factam inquisitionem rem, quæ claruerit per prædictos veraces homines jam dicto monasterio pertinere, liceat Monachis quiete possidere, & ut nulli liceat Monacho illius monasterii in placito quorumcumque taliter respondere, ut ad Sacramentum compellantur. Si vero de servis, aut ancillis, vel de quibuslibet rebus orta contentio fuerit, liceat Monachis ejusdem monasterii ipsos retinere, quousque in nostram, seu de decessorum nostrorum presentiam veniant, & ibidem coram nobis positi deliberentur. Quicumque ergo adversus hanc imperialem constitutionem rem temptaverit, sciat se compositurum auri obtimi libras mille, medietatem predicto Abbati Johanni, & medietatem cameræ nostræ. Præcipimus etiam, ut ubicumque repertum fuerit ex rebus ipsius monasterii, vel cellis illicite, atque damnose, seu inutiles conscriptiones vel commutationes evacuentur, & ad jus vel potestatem ipsius monasterii restituantur, ut autem hæc imperialis præceptio per futura tempora firmiorem obtineat locum, manu nostra subter firmavimus, & sigillo nostro sigillare jussimus.

Signum Dñi Ottonis inclitissimi Imperatoris Augusti. Heribertus Cancellarius vice Petri Cumani episcopi recognovi. Data octavo Kalend. Junii anno dominicæ Incarnationis 998. indictione undecima anno tertii Ottonis regnantis XV. imperii secundo. Actum Romæ in palatio feliciter Amen.

In hoc diplomate confirmantur omnia principum, potissimum Caroli Magni, Lotharii, duorumque Otthonum privilegia, omniaque bona, juris-

dictio-

dictionesque Cassioensium. Vetatur ne quis judex publicus, aut magistratus questionem in cœnobii Cassinensis subditos, ditionemque exerceat, aut servitia, vectigalia &c. inde repetat, sed omnia liberæ cœnobii dispositioni sint obnoxia. Si vero aliquod fuerit ortum de servis, aliisque rebus dissidium cum aliqua cœnobio non subdica persona, illud coram Imperatore esse dirimendum, interimque Monachi Servos, bonaque controversa retioerent. Quæ quidem omnia amplissimis formulis explicata nullumque Jus ne quidem fisci imperatori reservantia supremam cœnobii Cassinensis jurisdictionem luce clarius demonstrant. Quod ad eruditiooem pertinet præcipuum hic est, ut in aliis quoque imperatoris præceptis visitur, illud, *Signum domni Otthonis*. Eruditissimus Edmundus Martene in Commentario ad Regulam S. Benedicti cap. 63. pag. 829. probat antiquitus Domni titulum Pontificum tantum, Imperatorum, Regum, Principumque fuisse proprium; Hincque ait; *Verum antiquis non videtur fuisse nisi unus Dominus Deus: unde etiam augustus imperator Domini nomen recusasse legitur apud Orosium lib. 6. cap. 21. quamquam postea a Scriptoribus ut humiliori vocabulo uterentur, ex verbo Dominus, factum sit per syncopem Domnus*: Subditque: *Hinc tritus ille versiculus*

Tituli Domni Pontificum, Imperatorum &c.

Celestem Dominum, mortalem dicito Domnum.

Et Mabillonius de re Diplomatica pag. 92. habet: *Jam Domni vocabulum non tantum Abbatibus & Monachis, sed etiam Romanis Pontificibus, ac Regibus, imo & sanctis tribuebatur &c.* Ubi probat hunc titulum viris tantum dignitate illustribus concessum. Certe Sanctis quoque attributum pluribus exemplis constat, potissimum authoritate S. Augustini, qui de S. Stephani protomartyris miraculis loquens, ubique eum Domnum appellat in libro de Civitate Dei. Observanda prærerea illa verba *Inclitissimi Imperatoris*, atque in privilegio Otthonis I. *Invictissimi Imperatoris*: de quibus honorificentiæ titulis loquitur Mabillonius de re diplomatica pag. 89. hisce verbis; *Caterum non solum in inscriptionibus, sed & in subscriptionibus frequentes sunt hujusmodi tituli honorifici, quibus utuntur reges, atque adeo imperatoris. Signum Caroli gloriosissimi regis; Signum Ottonis invictissimi Imperatoris, &c. sed pra cateris magnifica est Rogerii Sicilia regis subscriptio in Sicilia* Sacra: Rogerius in Christo Deo bene fidelis, potens rex, & Christianorum adjutor.* Quandoquidem vero huc sermo devenit, quædam ab eodem Mabillonio ibidem recensita proferemus in medium. Ait ergo. *Huic argumento affine est aliud de titulis compellatoriis, qui in veteribus instrumentis occurrere solent.. Reges prima, ac secunda stirpis apud Francos utebantur vocabulis*, Celsitudinis, Serenitatis, *& similibus, cum sermonem de se ipsi instituebant, aliis eos excellentia magnitudinis gloria, aliisque similibus nominibus passim compellabant. Iidem uxores suas reginas vocabant &c. Hoc vocabulo sepissime utuntur media atatis scriptores. Eddius Stephanus in lib. de vita S. Wilfridi episcopi Eboracensis, reginam regis Osuvin, & postea regis Egfridi regina id est uxor &c. eodem etiam titulo donabantur regum filii, ac filia, eumque sibi ipsi tribuebant &c. Et quidem Dominorum nomine comprehendebantur imperatorum filii, ac uxores, uti eruditus Garnerius ad librum diurnum observavit. Qua propter Domnicellus a Marculfo appellatur regis filius recens natus &c. quin mariti uxores suas, etiam in actis publicis Dominas appellitabant &c. Ad hac reges ipsi epistolas, aut pracepta optimatibus suis dirigentes, eos magnitudinis, sollertia, prudentia, sollicitudinis, industria, & utilitatis vocabulis cohonestabant &c. Majestatis compellatio Romano Pontifici, Archiepiscopis, Regibus, ac Principibus olim communis fuit: Sed rarius ante Seculum undecimum &c. Mirum est vero Hilarum papam in epistola tertia ad Leontium Arelatensem pontificem sic loqui de ejus provincia, qua ad Monarchiam, inquit, suam pertinet. Quominus mirari subit, Gregorium Turonensem etiam Monarchia vocabulum tribuere Lupicino Abbati &c. Imo etiam eundem ipsum titulum sibi arrogavit Bruno Lingonensis episcopus &c. Quin etiam eodem elogio, (scilicet Sanctitatis) donati sunt Abbates usque ad S. Bernardi Abbatis atatem, imo, & reges &c. Quid quod Sanctissimi dicti sunt ab episcopis etiam catholicis, principes tum profani tum heretici? fuit qui quondam Johannem Papam octavum nobilitatis titulo prosecutus est Lampertus Comes. Factum indigne tulit pontifex, ratus id secularibus viris non sua dignitati convenire; censuitque Lampertum hac in re minime sibi devotum extitisse, ut qui tam vilibus verbis, & inconvenientibus sermonibus scripsisset. Non magis seculare videtur excellentia vocabulum, quod tamen Summis Pontificibus non adeo displicuisse invenio. Eo quippe Hadrianum affecit Carolus Magnus in epistola apud Chesnium, eundemque Alcuinus, Leonem tertium, Kenulfus rex Merciorum &c. Paschalem secundum Ivo episcopus Carnutensis; Neque propterea putes, excellentia titulum nobilitatis vocabulo potiorem, & illustriorem fuisse. Nam uterque Francorum regibus tributus est a Pontificibus Romanis &c. & Caroli Magni filis sat habuerunt, se nobilissimos dicere &c.* Scriptorum, aliorumque monumentorum testimonia, quibus hæc probat videri apud eum possunt. Qua vero de causa hæc a nobis adnotata sint, habes ex eodem Mabillonio: *Hac extra propositum esse nequis existimet memini aliquod privilegium falsi postulatum fuisse in causa Forensi propterea, quod excellentia nomen Papa assignatum fuisset. Eundem nihilominus excellentia titulum Leutherico Senonum antistiti tribuit Fulbertus Carnutensis episcopus, eundemque S. Bernardus Ricuino Tullensi, & celsitudinis Guilengo Lingonensi, sed longe ante eum Mundanus Tolletanus antistes Turibio viro religioso. Denique Eminentia nomine a Gregorio magno compellati sunt Italia episcopi non semel &c. Redeo ad Francorum reges, ex quibus Rotbertus Sanctus Pater compellatur &c. Philippus primus, & Ludovicus sextus in nonnullis chartis, & literis venerabiles dicti sunt, seu venerandi. Hinc in Philippi diplomate hic edito &c. Signum Philippi venerandi regis &c. Mitto reges Francorum Carlovingos nonnunquam dici Seniores, idest Dominos: quo nomine etiam inferiores Domini appellantur, imo, & Abbates, Seniores Monasteriorum, & mariti.* V. Mabillon. ibid. pag. 62. nu. 7. & pag. 84. ubi inquit: *Et ne Langobardorum reges omnino intactos dimittamus, notandum est illis maxime placuisse excellentissimi titulum,*

Alii tituli imperatorum, regum, & reginarũ.

* Sicil. lib. 4. pag. 14.

Titulus Dominorũ, Domnicelli.

Majestatis.

Monarchiæ.

Sanctitatis.

Sanctissimi.

Excellentiæ.

Nobilitatis.

Eminentiæ.

Venerabilis.

Senioris.

tulum, ut patet ex edictis, quæ pro nova legum institutione ediderunt Rotharis anno 643. Ego in Dei

Excellentissimi.

nomine Rotharis Rex vir excellentissimus, septimus decimus rex gentis Langobardorum anno regni mei, Deo propitio octavo &c. Luitprandus anno 813. robustissimum Decessorem nostrum, atque Eminentissimum Rotharim Regem vocat; & de se

Catholici &c.

ipso hæc habet: Ego in Dei omnipotentis nomine Liutprand excellentissimus Christianus, & catholicus Deo dilectæ gentis Langobardorum rex &c. Ratchisius anno 746. Ego divino auxilio fretus Ratchis praeexcellentissimus, & eximius princeps &c. Denique Aistulfus anno 756. Ego Aistulfus praeexcellentissimus Catholicus Langobardorum rex, &c. In privilegiis quoque nobis a Langobardorum princi-

Serenissimi &c.

pibus concessis sæpe *Serenissimi* titulus reperitur, quem primus usurpavit Atenulfus in privilegio S. Mariæ in Cingla concesso, & ante eum Grimoaldus in suis diplomatibus appellatur *Piissimus*, atque *Excellentissimus*, Vir *gloriosissimus*, *Summus* Princeps; Sico, *Eximius*, & *Magnus* Princeps

Princeps.

praeexcellentissimus, Ugo Italie Rex, *Piissimi* regis, Langobardi alii Principes sæpe in subscriptionibus usurparunt *Gloriosi* Principis, *Excellentissimi &c.* De initiali formula privilegiorum trium Otthonum, Henrici II. & successorum consulendus Mabillonius laudati operis pag. 83. ubi etiam ait: ***Illud insuper animadvertendum, Ottones, Henricos, & Federicos in more habuisse, ut quo quisque ordine esset, secundus, tertius, quartusve in subscriptione designaret: At qui id initio diplomatis expresserint paucos invenias ante sæculum decimum tertium &c.*** Oppidum Montis Belli, cujus in hoc diplomate mentio in Aprutio ultra est situm, & conca prope Teanum. Ottho hic III. filius fuit Otthonis II. & Teophaniæ filiæ Constantini Imperatoris Constantinopolitani rex Germaniæ anno 983. evasit, atque a Gregorio V. Romæ coronatus Imperator anno 996. ad quem annum hæc inquit Baronius: ***Hoc namque anno quo Roma creatus est Imperator a quo sunt anni ejus imperii numerandi legitime, & non a parentis obitu &c.***

Quibusdam obortis inter parthenonen S. Mariæ

Cœnobii S. Mariæ in Cingla jurisdictiones.

in Cingla Cassinatibus subditam, ab iisque administratam atque Comitibus Alifanis litibus ob latifundia quædam montes, ecclesias, obque jurisdictionem, quam utraque pars sibi competere asserebat in servos, & ancillas, aliosque earumdem possessionum incolas, discussa res est ante Audoaldum judicem, & legatum, seu delegatum Imperatoris Ottonis III. atque anno 999. decisa eo modo, quo in mox adducendo instrumento continetur. Annus in eo notatus optime quadrat, cum tertio imperii Otthonis III. anno, eumque duodecima indictione, nam hic Imperator est inauguratus prope finem mensis Maii anni 996. ut Baronius, & Pagius probant. Principes in eodem instrumento recensiti alii esse non possunt a Pandulfo II. Beneventano principe, qui anno 981. imperare cœpit, & Landulfo V. ejus filio, qui anno 987. a patre principatus Socius adscitus est, ut ostendit Peregrinius in Stemmate principum Beneventi, & Capuæ, qui ex Atenulfo profluxere. Quare annus Otthonis tertius, Pandolfi decimus octavus, & Landolfi duodecimus esse debebat. Ex hoc vero Instrumento luculentissime apparet, laudatum S. Mariæ in Cingla monasterium jus servis, ancillis, aliisque possessionum suarum incolis dixisse, ejusque hac de re privilegia clara adeo fuisse, ut Alifani Comites refragari non potuerint, quare licitum eo tempore ecclesiis erat, jurisdictionem in proprios servos, atque possessionum colonos exercere, quamquam latifundia illa in aliena ditione sita erant. Nil itaque mirum, si privilegia cœnobio Cassinensi potissimum ab imperatoribus concessa, & facultatem Cassinatibus elargiuntur, nedum jurisdictionem in ditione sua exercere, verum etiam in servos, ancillas, aliosque illorum latifundiorum incolas, quæ in aliena ditione sita essent, ut quilibet per semet in privilegiis hactenus allatis, laudandisque videre poterit. Quædam etiam Comitum Aliphæ nomina ex hoc instrumento, aliisque archivi nostri monumentis innotescunt, quorum Camillus tantum Peregrinius in cit. Genealogia meminit dum ait: *Aldemarius, Audoaldus, & Audoaldus Gastaldeus parentes principis Landulfi tertii vivebant in 966. Hos reputo ex Comitibus Calium, & affines Comitum Venafri, originemque duxisse ex quodam Ademario Thesaurario, qui eorum fuerat bisavius.* Constat tamen memoratos in hoc instrumento dynastas fuisse Comites Alifanos.

† ***In nomine Domini tertio anno imperii Domini nostri Ottoni imperatori semper augusto, & hoc***

Celebre placitum inter monasterium S. Mariæ in Cingla, & Comites Alifanos.

ctabodecimo anno principatus domni Paldolfi gloriosi principis, & duodecimo anno principatus domni Landolfi magni principis filius ejus mense Martio duodecima indictione. Ideoque nos hi sumus Audoaldo Comes filius bonæ memoriæ Aldemarii Comitis, & Aldemarii Comes filius quondam Audoaldi Comiti, clare facimus quoniam Petrus venerabilis Sacerdos, atque præpositus monasterii S. Mariæ, quæ constructa est in loco, qui dicitur Cingla una cum Landulfus Comiti advocatorem ipsius monasterii ante Audoaldum Imperiali judice, cui commissa est judicia ad judicandum ab ipso invictissimo Imperatore, & ante Adericus Gast. & Judex, & alios plures idoneos nobiliores homines Beneventana civitatis habitantibus excitaverunt causaciones adversus nos dicentes, ut contrassemus ad partem ipsius monasterii ipsis rebus de supradicto loco Cengla, & de Alme, & de monte S. Biti & de Airano, & de S. Archangelo, & de Laitanico, & Brellanico, & Sepezzano, qui sunt in pertinentia de ipso Comitato nostro Alifano, quæ sunt infra fines de ipse scriptiones, atque præceptora ipsius monasterii, quod ipse præpositus cum jam dicto suo advocatore nobis ad legem ostenderunt, & coram ipsis judicibus, & nobilioribus hominibus nobis relecta fuerunt. Prima scriptione manifestacionis erant continente, quomodo Johannes presbyter, atque prepositus ipsius monasterii antecessore eorum definitionem fecerat meeum qui supra Audoaldo Comite, & cum supradicto Audoaldo Comite genitore meoque Aldemaris Comiti de ipsis rebus de supradicto loco Cengla, quæ sunt peciæ duæ, Prima pecia ex ipsis rebus, in qua ipsa ecclesia S. Maria constructa est habebat hæc fines; de prima parte fine Serra de Monte, qui dicitur Eremonio, de secunda parte fine flubio, qui dicitur Ete, & descendente per eodem flubio Ete usque in flubio Bulturno, & qualiter vadit per ipsa flubio Bulturno, usque in Rivo Cerbatu. De tertia

parte

parte fine predicto rivo, & traberſante directe per montes, seu Balles, & vadit usque ad jamdicta Serra de predicto monte, qui dicitur Eremonio. Secunda pecia ex monte in qua ecclesia S. Biti constructa esse videtur. De prima parte fines nita de Isferniense. De secunda parte fine predicto flubio, qui dicitur Ete, & fine rivo, qui dicitur Pentimoso, & ab inde directe per Tora, & Balles sicut directe exiit per ipsa Tora, & Balles jam dicti monasterii, usque ad pradictos fines de Isferniensis. De tertia parte fine pradicto flubio Vulturno, & erat scripta ipsa scripcione ipsius monasterii per Petrus clericus, & notarius, & bene a testibus roborata. Secunda scripcione manifestacionis erat continentem quomodo pars ipsius monasterii definicionem fecerat mecum qui supra Audoaldo Comite, & cum jam dicto Audoaldo Comite genitore, meoque Aldemarii Comiti de ipsis rebus pradicti monasterii, ex jam dicto loco Cenzla per supradict. finis, & erat scripta ipsa scripcione per Drogonem clericum, & notarium, atque scriba, & bene roborata testibus. Ipsa tertia scripcione erat continentem. Quomodo ego ipse Audoaldo Comite pro parte mea, & pro parte, & vice supradicti Audoaldi Comiti Consobrino fratre meo, atque genitor, meoque Aldemarii Comiti quam & pro parte Aldemarii Comiti nepoti, nostrorumque Audoaldi, & Audoaldi Comitibus, atque Consobrino fratre, meoque Aldemaris Comiti desinicionem feceram cum supradict. Johannes presbiter, atque prapositus prafati monasterii S. Maria de tribus pecie de terris de finibus Alife Comitato nostro, in hoc ordine, velut hic subter legitur. Prima pecia ex eadem terra declarabat esse ad Ponte qui dicitur Oroluni propinquo ecclesia S. Mauri habentes fines ab uno latere, & uno capite fine vie publice, & ex alio latere fine terra meaque Audoaldi Comiti, & de supradictis meis consortibus; alio capu fine rivo, & erat ipsa pecia ex ipsa terra tantum in longitudo quantum & in latitudo. Secunda pecia ex pradicta terra esse videtur in locum, qui dicitur ad Planzanu, in qua ecclesia S. Maria constructa esse videtur, & erat continentem hac fines de ambas latera, & uno capite fine vio, & alio capite fine Monte. Tercia pecia qua dicitur ad Brellanicu habente fines de prima parte fine Monte. De secunda parte fine via antiqua, qua decernit inter hac terra, & terra qua fuit cespite Oderisi, qua tandem retinebat Selleto cum consortes sui, & fine terra de aliis hominibus, qui ibidem ad fines sunt sicut directum perexiit in via publica, qua est strata. De tertia parte fine eadem via publica, qua est strata, & silice. De quarta parte fine via, & terra unde via fuit unde in aliquantulum tandem via decernebat, sicut termiti exfinabat, & perexiente usque in vie Bosurce, & traberſante eadem vie, & perexiento ad jam dictum Montem & Terra, qua fuit Alloni, qua tandem retinebat Jaquinto. Unde pars ipsius Monasterii cum eo causaciones abuerat, & de ipse duabus pecie ex terra, idest de ipsa una pecia ex terra qua dicitur ad Ponte Horolum, & de ipsa alia pecia qua dicitur ad Planzanu dederat exinde nobis supradictorum Audoaldi, & Audoaldi Comitibus, & supradicti Aldemarii Comiti nepote nostro pars ipsius monasterii per convenientia ordine juxta legem integram medietatem, & de ipsa tertia pecia ex Terra de supradicte loco Brellanico dederat exinde nobis pars ipsius monasterii per convenientia ordine juxta legem ducenta media ex terra in Allantu ad possessione nostra, & de nostris heredibus velut per omnia ipsa nostra carta conveniencia continet quod inde apud nos firmatam retinemus, & alia quibus in ipsa scripcione continere videbimus, & erat scripta per Petrus clericus, & notarius, & bene a testibus roborata. Quarta videlicet scripcione memoratorium erat continentem quomodo pars ipsius monasterii conjunxerat se ad legem in sacratissimo Beneventano palatio cum Baruso, qui & Anselberto vocabatur commorante de finibus Alife fili quondam Traselberti de una pecia de Terra pradicti monasterii in loco Lactamca in qua ecclesia S. Columbani constructa esse videtur, & erat continentem per hac fines. De una parte via, que venit de ipsa strata, & pergit ad predicto flubio Bulturno, qui decernit inter hac terra, & terra monasterii S. Benedicti ab alia parte fine limite, qui decernis inter hac terra, & terra de Alifani. De tertia parte fine pradicta strata, qui decernit inter hac terra, & terra prafati monasterii. De quarta parte fine pradicto flubio Bulturno, & erat scripta eadem scripcione memoratorii per Petrus clericus, & notarius, & bene a testibus roborata. Quinta scripcione erat continentem quomodo ego ipse Audoald Comes causacionem habueram cum pars ipsius monasterii de terris de supradicto loco Sepizzano, & manifestaberam me exinde ad pars ipsius monasterii per hac fines. De prima parte fine via, qua pergit per Vicum ad ipsum Toranum. De secunda parte fine alia via, qua vadit circa Rabe, & pergit ad ecclesia S. Angeli. De tercia parte fine via, qua est sub ipsu Torum. De quarta parte fine alia via, qua vadit, & conjungit se in ipsa via, qua est prioras fines, absque viginti modia de terra quam ego exinde residebam, & ad meam retinebam potestatem, & erat scripta eadem scripcionem per supradictum Petrus clericus, & notarius, & bene a testibus roborata. Uno ex ipsa praceptora legebatur quemodo domnus Sichenolfus Dei providencia Langobardorum gentis princeps concesserat in prafato monast. S. Maria, hoc est omnes res puplicalia, quem pars Palatii pertinere videtur sibe per famulos suos vel per qualiscumque modum infra as fines de his dictis curtibus pertinentibus jam fati cænovii. Privilegium Sichenolfi Principis.
Prima curte in quo sanctum monasterium constructo est, sicut incipitur per montes Eremonio vocantes & ab inde qualiter vadit in flubio Ete, & per eodem flubio sicut vadit in flubio Bulturno, & per eodem flubio sicut pergitur ad rivo, qua nunc dicitur Cerbaro, & per pradicto rivo ascendentes per montes vestrique cænovii, & sicut pergit in monte Ermonio, Alia namque curte, & montes in qua cacumine ejus constructa ecclesia S. Biti, hujus finis est. De prima parte a parte Isferniensis fine flubio, qui dicitur Saba, & ab inde sicut incipit, & vadit per terras, qua pertinuit domina Adelghisa qua nunc nostri palatii pertinet, & sicut directe vadit per fines de aliorum hominum usque in rivo, qui Pentemusu dicitur, & ab inde vadit per pedes de ipso Morrexellu usque in pradicto flubio Ete, & sicut pergit per eodem flubio Ete usque ad Bulturno flubio, & sicut ascendit per eodem flubio Bulturno, usque in rivo Cutaru, et per eodem rivo ascendit per montes, et vadit usque in pradicto Saba flubio, et bene erat ab anulis bonorum praceptorum sigillatum.

tum. In secundo precepto legebatur, quomodo domnus Grimoalt Dei pravidentia Beneventane probincia princeps concesserat in præfato monasterio Sanctæ Maria omnes curtes, & territoria, servos, vel ancillas, scriptiones seu pracepta, cum omnibus suis continentiis ut securiter in perpetuum ea omnia possiderent pars præfati cœnovii ejusque rectoribus ut nullum censum vel dationem quocumque adveniente tempore pars reipublicæ vel cuicumque persoan persolberent, ut nullus princeps, Dux, Marchio, Comes, Gastal., Judex, Sculdahis, magna seu parba persona aliquid exinde invadere aut minuari præsumerent, & nulla judicalia, nec fiscalia quispiam querat habere in hereditatet, ac servos, seu liberos homines, qui in rebus prædicti cœnovii habitaberint per diversis suis locis, & ut non darentur censum, nec dationes, nec escaticum, nec siliquaticum, nec portaticum, nec plateaticum, neque Casaticum cuicumque persona pro parte reipublici, & nec ad vigilias civitatis, neque ad judicium invitis, seu sponte anta cujuscumque persone vadant, nisi ante Abbatissa, seu prapositus, vel qui ab eis fuerint, & alia, quibus in eodem pracepto continere videbimus, & ab anulis bonorum praceptorum erat sigillatum.

Privilegium Grimoaldi Principis.

Privilegium Ludovici imperatoris

In tertio pracepto rapperentem invenimus, quomodo Ludovicus gratia Dei imperator augustus concesserat in suprascripto Monasterio, ut ab illis diebus, & deinceps nullus princeps, Dux, Marchio, Comes, Gastal., judex, Sculdahis, magna parbaque persona, censum, dacionemve Abbatissa ejusdem ecclesia quocumque modo tollere audeant, & neque judicalia neque fiscalia, neque escaticum, neque erbaticum, neque siliquaticum, neque portaticum, neque plateaticum, neque Caseaticum ab hominibus vel territoriis in quibuscumque locis rebus ipsius ecclesia fuerint querant tollere, set perpetuis temporibus Abbatissa seu prapositus ipsius ecclesia in sua potestate habeant. Nam servos ejusdem ecclesia quam etiam liberos in territoriis ejusdem ecclesia habitaberint, judicare atque ab eis exigere, eaque propter non deberent, & alia quibus in eo legebatur, & bene ab anulis bonorum praceptorum sigillatum. Quarto pracepto erat continentem, quomodo Paldolfus Domini gratia princeps concesserat in monasterio puellarum S. Dei Genitricis, & Virginis Mariæ situs foras Capuana civit. juxta portu S. Angeli omne servicium, vel dacionem, vel impercucionem, qua parte reipublica in eodem monasteria imponere voluerint, aut potuerint ad omnes illos hominibus liberos, vel servos, qui in rebus prædicti monasterii habitaberint, & ut nullus comes, aut Judex, vel Sculdahis, aut qualiscumque alius homo de sub sua dicione videlicet de comitato Tiano, & comitato Calbense, & comitate Bulturneuse, & comitato Calinulo, & comitato Suessano, & comitato Benafrano, & comitato Alifano, atque Telesino auderent, aut præsumerent judicare, aut qualibet violentias facerent de qualiscumque causaciones, aut intentiones, aut alia qualibet causas ad hominibus liberos vel servos, qui in rebus ejusdem monasterii, habitaberint; idest qui in has terris, & curtibus jamdicti monasterii in curte, & terris de Cingla & in curte & terris de Ailane, & pratu, & in curte de Airano, & de S. Archangelo, & in curte, & terris de S. Columbano in finibus Alifane & in Curte, & terris de Brellanice, & Delectanico, & in curte & terris de Sepizzano, & alia quibus in eodem pracepto legebatur, & bene erat ab anulis bonorum praceptorum sigillatum.

Privilegium Paldolfi principis.

In quinto pracepto legebatur, quomodo domnus Otto imperator augustus concesserat in præfato monasterio S. Mariæ omnes res & proprietates suas, quas antiquitus ipsum prædictum monasterium, quod in locum, qui Cingla vocatur constructum fuerat, sive per precoptoria seu per quascumque scripciones, & monimina curtarum possederat, ut nullus Dux, princeps, Marchio, comes, vice comes, Gastald. nullaque nostri regni magna, aut parba persona deinceps ipsum monasterium, seu Abbatissa, aut ejusdem sanctamoniales inquietare, aut molestare, aut de eorum propriis, & ecclesia sine legali judicio disvestire, aut ab aliquibus tam servis, quam liberis super res ipsius ecclesia residentibus, vel eas laborantibus, aliqua tributa, daciones, pensiones, vectigalia quemlibet puplicum exequium exigat, & alia quibus in eodem pracepto legebatur, & bene erat ab anulis bonorum praceptorum sigillatum.

Privilegium Ottonis secundi.

Cumque nos superius dicti &c. Comitibus Audoald. & Aldemari ipsas scriptiones, & pradicta praceptora præfati monasterii taliter relegentis atque continentis audivimus, & agnobimus, quomodo ipse scripciones, & jamdicta praceptora prædicti monasterii bona, & veritosa essent, & ille vel illas contradicere non poteremus, medium nostri adessent superius dictis judicibus, & prædictis idoneis nobilioribus hominibus, qui causam ipsam ad conveniencia ordinem inter nos producere querebant ut melius essent, quod nos inde ad partem ejusdem monasterii ex ipsis rebus ex jam dictis locis per supradictum finis manifestaremus per conveniencia ordinem juxta legem, quam inde ad compositionem, aut ad perjurium perveniremus, qua nobis, & ipsius Petri venerabilis sacerdoti, atque prapositi præfati monasterii, & ad ipso ejus Advocatore obtime faciendi esse se comparuit. Denique reminiscente nos eorum, qua in lege Langobardorum per pars ecclesiarum de conveniencia scriptum est, ideo juxta institutionem ejusdem legis interessent vocabimus supradictis judicibus, & jam dictis idoneis nobilioribus hominibus, ut hoc quod inter nobis ordine conveniencia juxta legem faceremus omni tempore firmum, stabilemque manceret, & dum prædictis judicibus, & idoneis nobiliaribus hominibus intersuissemus, ideoque firmabimus inter nobis hanc convenienciem juxta eandem legem. Quapropter nos qui supra Audoaldus, & Aldemari Comitibus, ideo dum nobis congruum esse videtur, bona etenim nostra voluntatis ante supradictis judicibus, & idoneis nobiliaribus hominibus per hoc videlicet scriptum per conveniencia ordinem juxta legem manifestabimus nos tibi eidem Petri venerabili sacerdoti, atque praposito, & ad ipso tuo Adbocatore, ut aliquando tempore nos, neque nostris heredibus vobiscum, neque cum vestris successoribus, neque cum parte vestra præfata Ecclesia, neque cum ejus Rectoribus de supradictis rebus ex jam dictis locis intra prædictos fines causare, aut contendere nullatenus poteremus, neque per testes, neque per monimen, neque per nullam quamlibet inventa racione absque illut, quibus exceptumus, nam de aliis omnibus rebus ex jam dictis locis infra prædicte finis. Nos autem exinde vobis manifestabimus ad partem præfati monasterii, simulque & manifestabimus. Nos vobis per conveniencia ordine juxta legem ad partem

supra-

supraſcripti cœnovii de hos ſervos prædicti monaſterii Johannes Eirini, & Bobi filius Guandi & Luciano filius Martini presbiteri, & Johannes filius Leonis, & Corbo filius . . . . , & Kalendolo filius . . . . ut de illorum perſonibus, neque de perſones mulierum illarum, neque de filiis filiarum illarum neque de cauſas eorum cauſare, aut contendere non deberemus, neque de aliis famulis, vel famula præfati cœnovii. Pariterque ordine conveniencia juxta legem manifeſtavimus vobis ad partem ſupraſcripti monaſterii, ut aliquando tempore nec nos, neque noſtris heredibus non judicemus, neque judicare faciamus, nec liberos, nec ſervos, qui in rebus præfati monaſterii ordinati fuerint ad reſidendum, & nec portaticum, neque plateaticum, neque nullum cenſum, nec daciones illorum tollamus, aut tollere permittamus, & ſi forſitan quiſcumque ex noſtra dicione ex eis judicaberint abſque noſtra voluntate, unde nos auſi fuerimus jurare ad partem prædicti monaſterii ad S. Dei Evangelia ſecundum legem dicendum ut per noſtram demandationem, neque per noſtram voluntatem exinde non judicaſſent ſoluti exinde maneamus a parte præfati monaſterii, & de illum hominem qui ſub noſtra dicionem eſt, & exinde judicaberint, ut veram legem exinde judicemus ad partem præfati cœnovii, & ad ejus rectoribus, de quibus ordine conveniencia juxta legem Guad vobis dedimus nos qui ſupra Audoaldus, & Aldemaris Comitibus, & mediatores vobis poſuis nos ipſos, & ego ſupradictus Audoaldus comes media vobis poſui Chottonem Gaſtald. filium Theuderici, qui fuit Gaſtald., & Adelferii comes filius quondam Audoaldi Comiti, & ego ipſe Aldemaris Comes mediam vobis poſui Truppoald, & Dauferii germanis filii Truppoaldi ſi hoc tinore ut ſi aliquando tempore nos aut noſtris heredibus de ſupradictis rebus ex jam dictis locis infra ſupraſcriptæ finis per quacumque inventa racione cum parte præfati cœnovii, vel cum ejus rectoribus, abſque illus, quibus ſupra exinde exceptabimus, aut ſi de ipſis hominibus liberi, vel ſervi, qui in ipſis rebus prædicti monaſterii reſederint judicaberimus, aut judicare permiſerimus qualiſcumque homo, qui ſub noſtra fuerint dicione, aut ſi de ipſis ſervis, vel ancilla præfati monaſterii cauſare, aut contendere præſumpſerimus, aut ſit de liberi vel ſervi, qui in rebus præfati monaſterii reſederint aliquid de cauſa illorum tulerimus aut tollere permiſimus, aut ſi hanc convenientiam qualitercumque retornare vel remobere queſierimus, ideo ante omnia mille ſolid. Conſtant. ſingulos ad ſingulos, tam nos qui ſupra Audoaldus & Aldemarii comes. Tibi quam & noſtris heredibus vobis ſupradicte Petri venerabili ſacerdoti atque Præpoſiti, quam & ad veſtris ſucceſſoribus ſeu ad partes ſupraſcripti monaſterii, & ad ejus Rectoribus per convenientia ordinem juxta legem penam componere obbligamus, & in antea omni tempore exinde per invitis taciti permaneamus ad partem ejuſdem monaſterii & adverſus ejus Rectoribus, & per invitis exinde tacere faciamus omnes homines qui pro parte de noſtro datu, aut de ſupradictis Genitoribus noſtris ex prædictis rebus ex jam dictis locis, infra prædictæ finis vobiſcum aut cum veſtris ſucceſſoribus cauſaberint abſque de illut quibus ſupra exinde exceptabimus & per invitis ea que perlegitur vobis, veſtriſque ſucceſſoribus adimplere debeamus in omni ratione, & ordine velut ſupra legitur per eadem Guadie, & nos ipſis atque prædictis mediatoribus, & pena obbligata, & tam nos ipſis, qui ſupra comitibus, quam & nos ſupradictis mediatoribus ante poſuimus ad partem ſupraſcripti monaſterii, & ad ejus rectoribus ad pignerandum omnia cauſa noſtra legitima, & inlegitima ſine calumniis uſque ad legem. Quam te Drogo clericus, & notarius taliter ſcribere rogavimus ſſ. benev. Ego qui ſupra Aldericus me ſubſcripſi. Ego Landolfus

Ego qui ſupra Audoaldus imperialis judex. † Ego Potto † Ego Hauderadus.

Quo autem vera in hoc inſtrumento enunciata eſſe conſtet, privilegia hic Grimoaldi, Otthonis II. Pandolfi, & Landolfi, quorum autographa in Archivo noſtro extant, ſubnectimus & ſi longe ante hæc tempora emanata.

Grimoaldi privilegium pro cœnobio. S. Mariæ in Cingla.

† *In nomine Domini Dei ſalvatoris Jeſu Chriſti nos vir glorioſiſſimus Grimoaldus Dei providentia Beneventana provincia princeps motus omnipotentis Dei, & pro redemcione anima noſtra, ſuggerente glorioſe Dauferigaſto fideli noſtro concedimus in monaſterio beate Dei genitricis Mariæ que vocatur Cengla, ubi Anſilenda Abbatiſſa praeſt omnes curtes, & territoria, ſervos, & ancillas ſcriptiones, ſeu præcepta, cum omnibus ſuis continentiis, ut ſecuriter amodo, & in perpetuum omnia poſſideat, & nullum cenſum, vel dationem quocumque adveniente tempore parti reipublica vel cuicumque perſona perſolbat, & nullus princeps, Dux, Marchio, Comes, Caſtaldeus, judex, Sculdahis, magna, ſeu parba perſona aliquid exinde invadere, aut minuere præſumat, & nulla judicalia nec Fiſcalia quiſpiam . . . . habere in ereditates, ac ſerbos, ſeu liberos homines qui in rebus prædicti cœnobii habitat per diverſis ſuis locis, ut non deut nec cenſum, nec dationem, nec eſcaticum, nec ſiliquaticum, nec portaticum, cuicumque perſona pro parte reipublica, & nec ad vigiliam civitatis, nec ad judicium invitis, ſeu ſponte ante cujuſcumque perſona ab cedant, niſi ante Abbatiſſam, ſeu præpoſitos, vel qui habeis ſunt ordinati eidem S. cœnobii, ut ſemper jamphatus cœnobius, Abbatiſſa, vel præpoſitus, ſeu ſanctimon. ejus omnes, qua ſibi ſubjectis, abſque omni datione publica permaneat in perpetuum. Si quis autem, quod abſit, hanc noſtram conceſſionem in qualibet parte diſrumpere temptaverit, centum libras auri puriſſimi prædicti cœnobii ſe compoſiturum ſciat, Quod . . . . præceptum conceſſionis ex juſſione ſupraſcripta poteſtatis ſcripſi ego Leo notarius Actu in curte Papalatii Venebentani. Quinte anno menſe Auguſto tertia indictione feliciter.*

Grimoaldus hic cujus anno quinto menſe Auguſto indictione tertia mox editum privilegium

Differtat. I eſt

est consignatum, filius fuit Arichis primi Beneventani principis, cui ipse successit, atque tertius hujusce nominis, si a ducibus nota numerica desumatur. Ex hoc privilegio constat successisse patri anno 790. nam quintus ejus annus mense Augusto, indictione tertia erat annus 795. Quamquam existimo hujuscemodi indictionem non recte in eo diplomate adnotatam, nam Pagius, atque Cointius demonstant patri Grimoaldum anno 788. successisse, qui annus privilegio ab illo cœnobio Cassinensi concesso, quod supra retulimus, optime quadrat, in quo annus nonus principatus Grimoaldi legitur, & indictio quinta, idest 797. quæ indictio notis chronologicis consentit, in donationibus suprarecensitis Gracconis adnotatis, in quibus indictio etiam quinta, & annus nonus Grimoaldi legitur. Ughelius Tom. VIII. in Archiepiscopis Beneventanis col. 51. refert privilegium Grimoaldi, aliudque habet Chronicon S. Sophiæ ibidem col. 638. quæ anno secundo principatus ejus, indictione duodecima, mense Junii sunt data, eaque indictio anno 789. respondet; quare crediderim Amanuensium, vel notariorum oscitantia factum, ut in hoc S. Mariæ in Cingla privilegio indictio tertia legatur. Nec mirum, cum indictiones sæpe sæpius in scripturis falso positas experimento compererim. Quot annos imperaverit Grimoaldus non satis etiam exploratum, nam Anonymus Salernitanus apud Peregrinium pag. 261. duodeviginti regnasse annos scribit, quanquam, ut idem Peregrinius pag. 259. admonet, pessime hujuscemodi catalogus est consarcinatus. Ejus tamen sententiam amplexus videtur Peregrinius ipse, dum pag. 237. ait, anno 806. obiisse Grimoaldum. Vid. Cl. Fontaninus in Appendice ad vindicias antiquorum diplomatum pag. 265. in notis ad hoc privilegium olim a nobis illi communicatum, & Pagius ad ann. 806. num. 20. Anonymus tamen Cassinensis sæculi noni, omniumque vetustior Author apud Peregrinium pag. 116. viginti Grimoaldo annos tribuit, ejusque mortem anno decimo Gisulfi Abbatis Cassinensis consignat, qui est Christi 807. mense junio, quo Abbatiam Gisulfus iniit, ut ostendit Peregrinius in serie Abbatum Cassinensium. Anonymo nostro consentiunt Anonymus Monachus S. Sophiæ apud Peregrinium pag. 264. qui annos undeviginti, & sesqui Grimoaldo tribuit, & antiquus Anonymus Cavensis apud eundem pag. 302. viginti annos. Annalista Cæsareus a Lambecio editus anno tricesimo nono regni Caroli Magni obiisse ait Grimoaldum. Primus autem Caroli annus, ut ostendit Pagius, mense Octobris anni 768. incipit; Tricesimus itaque nonus erat annus 807. Verba hæc a Peregrinio pag. 237. allata, *Tumulus Grimoaldi principis Beneventi filii principis Arichis, qui obiit anno* 806. Sunt Peregrinii, non tumulo Grimoaldi insculpta, ut credidit Pagius.

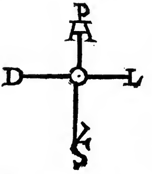
Alterum in instrumento memoratum privilegium est Paldolfi, & Landolfi.

Paldolfi, & Landolfi privilegium pro Parthenone S. Mariæ in Cingla.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei Æterni, Paldolfus, & Landolfus filio ejus, divina ordinante providentia, Langovardorum gentis principes. Cum principalis excellentia petitione dilecti sui petenti clementer favet. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum presencium scibcet, at futurorum sagacitas, quia Aloara principissa dilecta uxore nostra obsecravit nostram excellenciam, quatenus ob amore omnipotentis Dei, & salbacione anima nostra concederemus, & confirmaremus in monasterio puellarum S. Dei genitricis, & virginis Maria situs foras anc Capuana civitate juxta Porta S. Angeli apellatur, ubi domna Carda Abbatissa, & Johannes sacerdos, & prepositus eum cum monasterio ex quibus olim puellarum in loco Cingla regimen tenere videtur, omnem servicium, & dacionem, vel imperacionem, que parti reipublice imponere voluerit, acupotuerit ad omnes illos hominibus liberos, qui in rebus predicti monasteris havitare videtur, simulque, & concederemus, & confirmaremus in jamphato S. Monasterio, ut nullus comes, aut judex, vel Sculdahis, aut qualiscumque alius homo de sub nostra dicione videlicet de comitato Fiano, & comitato Calbense, & comitato Bulturnenso, & comitato Calinola, & comitato Suessano, & comitato Benafrano, & comitato Alifano, atque Telisino audeant, & presument judicare, aut qualibet violenciam facere de qualiscumque causaciones, aut intenciones, aut alia qualibet causas ad omnibus, qui in rebus predicti monasterii havitarent, vel havitatores fuerint, idest in has terris, & curtibus jam dicti monasterii in curte & terris de Cingla, & in curte, & terris de Ailine, & de Prata, & in curte de Airanu, & de S. Archangelu, & in curte, & terris de S. Columbanu in finibus Alifana, & in curte, & terris de Brillanicu, & Delectanicu, & in curte, & terra de Sipiczanu, & in curte, & terris de finibus . . . . quam & in finibus Comitato Benafrano, & in Suessano, & . . . . Comitato Calinolo, & Bulturnense & in curte, & terris de finibus . . . . de Calacio, set semper liceat in prephato S. Monasterio . . . . nec non & concederemus, & confirmaremus in jam dicto monasterio . . . . dictis, & terris ejus havitaberint, vel havitatores fuerint qualibet homo de predicto comitatas aliquando tollere plateaticum, vel portaticum, seu siliquaticum, & semper ipsos dare deviant ad Abbatissa, & prepositus, qui in prephato monasterio ordinatus fuerit, de quibus petiit a nostra excellentia, ut firmitatis apices in eodem S. monasterio fieri juberemus, cujus petitionem exaudientes, hos firmitatis apices ibidem exinde fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter hivendum nostris, & futuris temporibus concedimus, & confirmamus in prephato S. Monasterio Puellarum S. Dei Genitricis, & virginis Maria situs foras hanc Capuana civitate juxta S. Angeli appellatur, ubi predicta domna Carda Abbatissa, & Johannes Sacerdos, & prepositus eum cum monasterio, ex quibus olim Puellarum in loco Cingla regimen tenere videtur, omnem servicium, & dacionem, censum, vel imperacionem, porteaticum, & plateaticum, seu seliquaticum, & aliam omnem dacionem, qua parti reipublica imponere voluerit, aut potuerit ad omnes illos hominibus, qui in rebus predicti monasterii havitare videtur, quam & concedimus, & confirmamus in prafato monasterio, ut*

nullus

nullus comes, aut judex, vel Sculdahis, aut qualibet alius homo de sub nostra dicione videlicet supradictis Comitatibus audeant aut prasumant judicare, aut qualibet violenciam facere de qualiscumque causaciones, aut intenciones, vel alia qualibet causas ad omnibus hominibus, qui in pradictis curtis, & terris jam fati monasteris havitaberint, vel havitatores fuerint de omnes causaciones, & intenciones quas habuerint, exinde judicare set semper deveant eorum exinde judicare ipsa Abbatissa, & prepositus, qui in predicto monasterio hordinatus fuerit, quomodo melius illis scierit, ita ut nullus ex nostris comitibus, Castaldeis, Judicibus, vel Sculdahis, aut cujuscumque persone aveant jam dicto monasterio exinde, & ejusque Custodibus, atque rectoribus qualecumque molestiam, aut contrarietatem, set perpetuis temporibus securiter maneant de omnia supradicti jam fato monasterio, & ejusque Abbatissa, atque prepositus neminem exinde ibidem in aliquo contraria ingerente. Quod si quispiam homo anc nostram concessionem in quomodocumque violare prasumserit, sciat se compositurus in pradicto monasterio, & ad ejusque custodes, atque rectores auri puri libras centum, & ec concessio de qualiter continet firma permaneat in perpetuum, ut autem ec nostra concessio verius observetur, manu propria scripsimus, & ex anulo nostro supter jussimus sigillari.

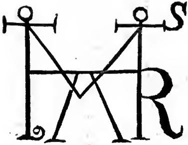
Signum domni Paldolfi Excellentissimi principis, Adest sigillum cereum.

Dat. quinto decimo Kalendas januarias anno vicesimo septimo principatus domni Paldolfi gloriosi principis, & anno primo principatus domni Landolfi ejus filii inductione tertia decima.

Paldolfus hujus nominis primus, fuit inter Capuæ principes Caput ferreum dictus filius Landulfi II. quocum imperare cepit anno 943. cumque filio Landolfo IV. anno 968. Cum vero hoc privilegium anno vigesimo septimo Pandulfi sit datum, & primo Landulfi filii Indictione XIII. annus Christi erit 970. Fuit etiam Pandulfus Spoleti Dux, Marchio Camerini & princeps Salerni, ut alibi adnotatum. De monasterio S. Mariæ in Cingla deinde Capuam translato egimus in compendio Historico.

Tertium in instrumento memoratum privilegium Otthonis II. est hujusmodi. Otthonis II. Privilegium pro S. Maria in Cingla.

In nomine sancta, & individua Trinitatis Otto divina favente clemencia imperator augustus. Si sanctorum ecclesiis stabiliendis insistimus ad stabiliementum nostri imperii provenire confidimus. Quapropter omnium sancta Dei ecclesia fidelium comperiat universitas, presencium scilicet, ac futurorum, qualiter Johannes venerabilis Sacerdos, & Prapositus monasterii S. Maria, quod ipse Johannes proprio sumptu juxta Capuanam portam, qua S. Angeli appellatur extra urbem construxerat, & a Gentibus iddem monasterium in loco qui dicitur Cingla, desolatum idem ipse Johannes in nova Urbe in jam dicto loco reedificaverat, nostram adiens clemenciam rogare ceperat, ut nostra auctoritate res omnes, & familias ejusdem monasterii confirmaremus, quatenus Abbatissa cum sanctemonialibus perpetua pace degentes, ibidem Deo servirent, & pro statu Imperii nostri finetenus orarent, cujus dignis peticionibus annuentes, interventu, ac petitione Deoderici pontificis nostrique dilecti Fidelis, & consanguinei, prout juste, & legaliter possumus per hanc nostri precepti paginam confirmamus, & corroboramur jam dicta ecclesia omnes res, & proprietates suas, quas antiquitus ipsum vetus monasterium, quod in loco, qui Cingla vocatur constructum fuerat, sive per preceptaria, seu per quascumque scripciones, & monimina cartarum possederat, una cum omnibus terris, vineis, casalibus, pratis, pascuis, silvis, aquis, rivis, piscacionibus, molendinis, servis, & ancillis, omnibusque rebus ad ipsum monasterium pertinentibus, & respicientibus, ut sicut antiquum monasterium in jam dicto loco constructum possederat, ita & pranominatum omnia integrum possideat, novum pracipientes siquidem & omnino jubentes, ac nostra Imperiali auctoritate statuentes, ut nullus Dux, Princeps, Marchio, Comes, Vicecomes, Kastaldio, nullaque nostri Regni magna aut parva persona deinceps ipsum Monasterium, seu Abbatissam, aut ejus sancta moniales inquietare, molestari aut de eorum propriis, & ecclesia sine legali judicio disvestire, aut ab aliquibus tam servis, quam liberis super res ipsius ecclesia residentibus, vel eas laborantibus aliqua tributa daciones pensiones, vectigalia qualibet, aut quodlibet publicum obsequium exigat, sed liceat Abbatissam, qua nunc preest Aldegrimmam, suasque subsequentes, sub nostra tuicione pacifice vivere, rebusque Ecclesiasticis ad utilitatem ecclesia ordinandis praesse, ut habeant potestatem . . . . super fluvios ejusdem ecclesia ex utraque parte molendina edificare, & qua eis libitum fuerit adificia construere, omnium hominum contradictione remota. Si quis vero nostris, aut futuris temporibus hoc nostrum preceptum infringere temptaverit, aut super scripta non observaverit, cognoscat se compositurum auri optimi libras centum, medietatem Kamera nostra, & medietatem pradicta Abbatissa sibi succedentibus, quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, propria manu suptus roborantes hanc paginam nostri nominis signo sigillare precepimus.

Signum Domni Ottonis serenissimi Imperatoris, & invictissimi Augusti Johannes Cancellarius ad vicem Petri episcopi, & Archicancellarii recognovi, & subscripsi. Data tertia idus Octobris anno dominica incarnationis noncentesimo octuagesimo primo, imperii vero domni secundi Ottonis XIV. Indict. IX. Actum in palacia Beneventi, in Dei namine feliciter. Amen.

Istud Otthonis II. privilegium datum est anno 981. die 13. Octobris, nona indictione, quæ memorato anno optime quadrat, qui mense Octobris quartus decimus erat imperii Otthonis, ut supra cum Pagio monuimus, qui, anno 973. nu. 5. ait: *Othonis II. Otthonis Magni filii, ac successoris duæ sunt epochæ, altera a die natali Christi anni 967., quo in consortium imperii adscitus est, altera a die septima Maji præsentis anni, quo patri successit deducta. Juxta priorem annus septimus Imperii ejus die natali Christi currentis anni inchoatus, ut ex ejus diplomatis eruitur.* Hinc prima Otthonis epocha mense Octobris annus 981. quartusdecimus erat imperii ejus annus. Idem confirmat Baronius in appendice ad Tom. X. pag. 974., cujus supra verba retulimus, atque expresse ex hoc, alioque supra relato Otthonis privilegio colligitur. Beneventi hoc privilegium est datum, ubi tunc morabatur imperator, nam Hermannus Contractus ex editione Anisiana hoc anno 981. habet: *Otha Imperator peragrata Italia, Campaniam, Calabrosque fines cum exercitu ingreditur.* Et Sigebertus: *Otto Imperator Apuliam, & Calabriam Italiæ provincias ad jus regni Græcorum appendentes transferre ad Imperium Romanum conatur, maxime propter affinitatem, quam per uxorem suam Theophaniam cum Imperatore Græcorum habebat.* Lambertus Scafnaburgensis eodem anno testatur Otthonem celebrasse diem Natalis Domini Romæ, licet Chronographus Hildemsheimensis asserat celebrasse sacrum Pascha. Primum Otthonis adventum Capuam, Tarentum, Metapontum, atque in Calabriam indigitat etiam Leo Ostiensis lib. 2. cap. 9.

PRIMÆ

PRIMÆ DISSERTATIONIS
PARS QUARTA.

SÆCULUM SEXTUM
A CONSTRUCTIONE COENOBII CASSINENSIS

CHRISTI UNDECIMUM, AB ANNO M. AD MI.

Donatio Raynaldi Comitis.

CYnosura Dissertationis nostræ hoc etiam sæculo erit Leo Ostiensis, qui Chron. Cassinensis lib. II. cap. 23. ait: *Per idem tempus Rainaldi Comes Marsorum fecit monasterium de ecclesia S. Maria, quæ dicitur in cellis territorio Carseolano, idque in circuitu non parvis possessionibus ditans, castellum etiam quod nunc celle vocatur, tunc autem castellum S. Angeli nuncupabatur cum omnibus ejus pertinentiis in eodem monasterio confirmavit &c.* Donatio hæc in Regesto Petri Diaconi num. 252. fol. 114. extat.

In nomine Dñi Dei, & Salvatoris Jesu Christi. Constat me Rainaldus Comes filius quondam Berardi comiti ex nacione Francorum in Ducato spoletino Comes de provincia Marsorum, bona, & expontanea voluntate mea, & secundum meam Salicham legem perfrugum, & Andilagine per coltellu, & guasone, & per anlango, & per ramis de arboribus, & per hostium de domibus tractantem, & considerantem, me de Dei misericordia, & remedium salutis anima mea, vel parentum meorum, ut a Domine Deo in eterno judicio de peccatis nostris minuere adque dimittere digneris, & eterna gaudia cum electis suis possidere mereamur, sicut dicit scriptura: beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur; Et alibi Bonum mihi videtur mercimoniorum adipisci; qui de terrenis comparat cœlestia, & pro rebus transitoriis premia mercat eterna. Propterea statuo, & constituo, atque confirmo in honorem Dei omnipotentis, & Alma Virginis Maria genitricis ejusdem Dei, & Domini nostri Jesu Christi, Monasterium in territorio Carzulane de ipsu ecclesia, que est consecrata ad honorem Dei, & S. Maria semper virginis domina nostra, qua ponit justa via publica infra duobus Pontibus marmereis, unum qui vocatur de Maura, & alium lapideum, ut ibi vel Parentum meorum in sempiternum, ut eracionem habeamus. In quo, & domnus Dodo domini gratia humilis presbiter, & eximius monachus, atque Angelicus Abbas. Et sicut jam supradiximus constituo, & confirmo, atque offero ege suprascripto Rainaldus comes tibi suprascripti Dodoni Abbati, tuisque successoribus suprascripti monasterii amodo, & usque in fine Mundi, ex jure dominacionis mea in jure dominacionis suprascripti monasterii tibi suprascripti Dedoni Abbati, tuisque successoribus Abbatibus, atque Monachis in perpetuum, in eadem vero racione, & confirmacione, ut tuus suprascriptus tuis successoribus in prephato S. monasterio regalis, in ordine monachicum, non Canonicum, ita ut neque a Pontifice, neque ab episcopis, neque ullo homine tributum debeatis persolvere, nisi mihi suprascripti, vel meis heredibus annualiter cereum unum valientem denarium unum jam suprascriptum confirmatum Monasterium pro amore Dei omnipotentis, & redempcione anima mea, done, cedo, trado, & irrevocabiliter largo, adque offero ex propria mea substancia de meis juris dominii, idest ipsa terra in circuitu suprascripti monasterii, ab uno latere petra naturalis, a secundo latere via publica, & a tercio latere flumine, a quarto latere pontem lapideum. Secunda pecia de terra justa ipsum monte lapideum habet finis ab uno latere via publica, a secundo latere monumentum, & fonte antiqua, a tercio latere, qui exiit de suprascripta fonte antica, a quarto latere flumen de Maura, & ipsa Mola, qua ponitur supra Ponte de Maura justa via publica medietatem a suprascriptum Sertum de aquimolum, usque ad pontem lapideum, ubi aquimolum edificare potueritis infrascriptum monasterium permanet, & tercia pecia de terra supra via publica cum ipsa vinea, & est mensurata a manibus plus minus modiola quadraginta tres, habet finis ab uno latere via publica a secundo latere tenientes terra Martini Gaitruda, a tercie latere terra Siconi presbyteri. A quarto latere petra naturalis, & quarta pecia de terra trans fluvio de Maura, & sunt mensurata a manibus modiola plus minus octo, & habet fine ab uno latere terra da Johanne Maria, a secundo, & tercio latere terra Johanni Crispi. A quarta latere Rivus cum aqua currente, & quinta pecia de terra supra via publica modierum plus minus numerum octo, habet fines ab uno latere via publica, a secundo latere terra Abboni, a tercio latere terra de Benoni, & Johannis Germani. A quarto latere cacumen colli, & sexta pecia de terra supra via publica modiorum numerum plus minus sex habet fines ab uno latere via publica, a secundo latere terra Abboni, a tertio latere terra Johanni Maria. A quarto latere terra pede de collis, & justa Ponte de Matura. Et septima pecia de terra justa Ponte de Matura, modiorum plus minus tres, & habet finem ab uno latere via publica, a secundo latere terra Benedicti cum germanis suis, & a tertio, & a quarto latere flumen de Maura, & offero in suprascripto monasterio castellu qui vocatur S. Angeli, qui est supra positum Ponte de Maura cum omnia adjacencia, & pertinencia sua, & ipsa pertinencia in suprascriptum castellum habet infra se finis Ponte lapideum quomodo vadit in clavaca & ab ipsa Clavica vadit in terra Johanni Cabballi, & ab ipsa terra quomodo ascendit in cacumina montis Romani, & quomodo ascendit in rivius, qui decurrit justa colle Pertoni, & venit in rivus Fabriciani, & quomodo a rivus Fabriciani

ascendit in Petra Cinta, & quomodo descendit a Petra Cinta in rivu Carvulanu qui decurrit per valle de Insensa, & venit in Mauram, & sicut ipsa Maura ascendit in fossatum altum, & per ipsum Fossatum altum pervenit in locus, qui nuncupatur Campli, qui est finis inter castellu S. Angeli & sicut venit per fossatu Cupu in Maura, & ascendit in Ponte lapideum infra ipse suprascripte finis, qui est castellum, omnia, & in omnibus quantum in suprascripte finis mihi pertinet, vel pertinere debet in speriore monasterio in perpetuum permaneat, & sicut illi homines qui in suprascriptu castellu habitant sine mea licentia venundare non potuerint, ita sine jussione Dodoni Abbati, ac successoribus suis de suprascripto monasterio suprascripti homines vendendi, nec commutandi potestatem non habeant, neque audeant. Res vero suprascriptas scriptum monasterium, & per nominatis rebus cum introitu & exitu suo, & cum omnia infra se, vel super se habentes, & cum omnia sua pertinoncia de Jure Dominacionis mea in jure dominacionis de suprascripto Monasterio dono, trado, largo, atque offero, sicut supra legitur a presenti die usque in perpetuum suprascriptum monasterium habeat, possideat, teneat, utendi, fruendi, & in eodem monasterio permanendi usque in finem mundi. Unde & me suprascriptus Rinoldus Comes, & secundum meam Salicham legem per festuga exinde omnibus fecit, & totum dimisit ad proprietatem de suprascripto monasterio, & absque ulla calumpnia, in qua racione sic exponendo, & obligo me suprascriptu Rainaldo Comes, vel meis heredibus, & posteris si contra hanc chartam venire temptaverimus, nunc non solum perjurii reatum incurram, verum ante omne litis initium persolvamus Monasterio vestro auri obrizi libras quingentas, & presens hac charta in perpetuum inviolata permaneat. Undo pro stabilitate Franconem judicem, & notarium scribere rogavi anno ab incarnacione Domini nostri Jesu Christi 1000. *regnante domno Ottone Serenissimo imperatore augusto, anno quarto regni ejus indictione tercia decima die mensis Februarii primo. Actum in Carsoli mense, & indictione suprascripta feliciter ✠ Signum manu Rainaldi Comiti, qui hanc chartam fieri rogavi ✠ Ego Adenulfus Judex rogatus testes ✠ Signum manus Aczolini rogatus testes ✠ Signum manu Tophani rogatus testes ✠ Signum manu Ildeprandi rogatus testes, ✠ Signum manu Bonizu rogatus testes. Ego qui supra Franco Judex & notarius scripsi, & complevi manibus meis.* Otho III. coronatus est imperator mense Majo anno 996.: qua de re videatur Pagi ad eum annum ubi num. 7. Papebrochii, & Mabillonii authoritatem refert.

De Andelagine hæc ait Du Cangius in Glossar. *Incertum hactenus manet, quid proprie sit Andelanga vel Andelago in hisce formulis. Nam quod Malbrancus loc. cit.* Crematram *interpretatur non video plane unde id hauserit; Soliti sunt, inquit, antiquitus in symbolum Juris proprii tradere in manus possessori triticeam spicam, si quid arabile donaretur; vel andelaginem idest crematram si domus, vel habitaculum. Quod vero* cramatram *vocat, respexit forte ad* Andelam, *seu sustentaculum focarium, quod vulgo* Landice *dicimus; quod tamen aliud est a crematra. Utcumque sit, hac annotatio Malbranci admodum incerta est. Spelmannus, ut soles, ad linguam Saxonicam recurrit, aitque* andlans, *longitudinem significare: quod & firma Somnerus in Gloss. Saxonico. Esto; sed nihil hac notio ad rem facit: nisi audlas idem valeat, quod fustis, seu baculus longior: nam per fustem investituras olim fieri solitas docemur. Quod si hac sententia vera est inde fortean hillis nostris, seu Andovilles inditum nomen, quod longioris baculi speciem referant existimare faserit. Wendelinus Andelangum idem sonare ait quod traditio in manus, mancipatio ex in handon langen, tradere in manus: at in formulis hac vox quidpiam corporale sonat Gnasone*, docente Ducangio est cespes; *ramus* de Arboribus *cortellu*, verba fere Italica sunt quibus verbis in jamphato privilegio Rainaldus utitur tamquam terminis Investituræ, quæ diversimode fieri solebant scilicet per herbam, per terram, per fustem, per lapidem, per librum, per vexillum &c. ut cum supradicto DuCangio plura probant diplomata, legum doctorumque authoritates.

Patris religionem imitatus est ejus filius, de quo hæc scribit Leo cap. 26. *Oderisius quoque Comes ejusdem Rainaldi filius oppidum, qui dicitur casa Fortini cum omnibus pertinentiis ejus mille videlicet modiorum terræ, quod idem Comes a parte conjugis sua Gervisa tunc retinebat eidem Abbati contradidit, & recepit ab eo sub nomine concambii, castellum S. Urbani, & alias ecclesias, seu curtes in Comino loco huic pertinentes, terram utique quasi modiorum nongentorum &c. Quique Rainerius ante annos circiter sex fecit chartulam in hoc monasterio de omnibus omnino rebus, ac pertinentiis proprietatis sua, qua possidere videbatur in Comitatu Pinnensi, Asculano, Teatino, atque Aprutiensi. De castello videlicet Ambleto, & de Pharoone, & de Murro, & de Camtolupu, & de Aterno, & de Arche, & de plurimis curtibus suis, quod est terra, octo millia modiorum &c.* Plura inde describit a piis fidelibus cœnobio Cassinensi concessa, aliaque quædam a cœnobio in emphiteusim aliis data.

Eiusque filii Oderisii.

Rainerii donatio ex regesto Petri Diaconi nu. 245. fol. 110. a t. & seqq. hæc est.

Rainerii Donatio.

In nomine Domini anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi 1000. *primo Imperante domno Otto imperator augusto, mense Julio quartadecima indictio. Ego Raineri filius quondam Joseppi ab hodierna die propria expontaneo mea voluntate, cum Dei adjutorio, concedo in monasterio S. Benedicti, quod situm est in loco, qui nominatur castro Casino, idest omnibus rebus proprietatis mea quantum in hereditatem, & ad meum conquisitum obligo, vel de qualibet adtractum quod ego tenebam, vel mihi pertinebat in Comitatu Asculano in loco, qui nominatur Somati, & ipse rebus meis de Acq; & ipse rebus de ipsa civitate de Asculo, et ipse rebus meis de ipsa Plage, et ipse rebus meis de ipsa curte de Facmiano, et ipse rebus meis de ipsa curte de Furnello, et de ipso vocabulo de Fabreca. Et omnia ipse rebut meis de ipsa curte de Ambleto et de Monte sancto cum ipsa mea porcione de ipsa Fara, et cum ipsa mea porcione de ipso castello de Ambleto, et cum ipsa porcione mea de ipso castello de Faraone, et ipse rebus meis de ipsa curte de Plano, et ipse rebus meis de ipsa curte de murro, cum ipsa mea porcione de ipso castello de Murro, et ipse rebus meis de ipsa curte de Sancto Savino, et ipsa porcione de ipso castello de Camalu-*

po,

po, et ipse rebus meis de campo rotundo, et ipse rebus meis a curte de Malteniano, & de ipsa res mea de limiti, & ipse rebus meis de ipsa curte de Amlano, & ipse rebus meis de Poseliano, & in Belolano, & ipse rebus meis de ipsa curte de casa Passari, & ipse rebus de ipsa curto de Carrusa, & in Caselle. Et ipsi rebus meis de ipsa curte de Apiniano, & in casa nova, & in eorum suprascripti locis pertinenciis, vel subiacenciis eorum & omnes ipsi rebus meis de Comitato Apruciense omnia ipse rebus meis de ipsa curte de Massa, & de ipsa curte de Fetrano, & de ipsa curte de Cerelano; & ipsa curte de Penota, & de ipsa curte de Ozano, & de ipsa curte de Tibitella cum ipsa mea porcione de Tibitella, & de ipsa curte de Tarsiana & in Coparano, & in ipse Fosse, & in Gualdo Mereorio, & in Arneto, & in Cameliano, & in Malteniane, & ipse cese de Plano, et in Leciniano, et per eorum suprascriptis locis, vocabulis, cum omnibus pertinenciis, vel subiacenciis eorum, et omnia ipse curte, at rebus meis de Comitato Piunense nomina eorum de ipse curte de Sabiano, et in Foliano, et in Scarpario, et in Ampullula, et in Erano, et in Furca, et in ipse rebus meis de ipsa curte de Petruniano, et in Casubte, et in ipsa curte de Cerqueto, et in ipsa Silva nera, et in Iuceri, et in casa Jedde, et in Sancto Leupapido, et in Colle Meczano, et ipsa curte de Petruniano, et in Casubte, et in ipsa curte de Cerqueto, et in Silva nera, et in Lucerii, et in Casaledde, et in S. Leopardo, et in colle Meczano, et in ipsa curte de Gemeliano, et in Folenniano, et in Grezano, et in Pereto, et in ipse curti, et in vico Nissi, et in Iateniano, et in Mortella et in Palazzo, et in S. Maria in Pescle, et in ipse Cerreta, et in castello veccio cum ipsa medietate de res mea Dearege, et in Lateniano, et in ipsa curte de Tegella, et in Ranclano, et in Pesano, et in Musafano, et in Celadano, et in Tallano, et in colle piloso, et in ipsa curte de Gazzano, et in casa Mitrs, et in ipsa curte de Ciscle, et in Colmiano, et in ipsa curte de Orphiano, et in Coronole, et in casa Raccolini, et in Rignlo, et in ipso castello de Mare cum ipsa mea porcione de Mare, et in Mazzoculo, et in Fresane, et in ipsa insula Isengarde, et in Fabasorio, et in Spectore, et in Monte sicco, et in Catalupo. Omnia ipse suprascripte mea porcione de ipsis curtis, et rebus cum ipse porciones de ipse castella, et cum pertinenciis de ipse suprascripta porciones, vel subiacenciis eorum, et omnia ipsi rebus meis de Comitato de Teatense cum ipsa porcione mea de Aterno et cum ipsa porcione mea de ipso castello de Arche cum omnibus pertinenciis, vel subjacenciis eorum, et sunt omnia ipsi suprascripti rebus meis infra suprascripte Comitata, et infra suprascripte locis, qui in terra culta, et inculta per singule petie ex uno latere insimul faciunt per mensura modiorum octo milia, et sunt ipsi rebus infra finit a capo fine Furca de Ceresolo, quomodo pergit in ipsi monti in fluvio Trinio, a pede fine littore Maris, et de uno latere fine fluvio Aso, quomodo pergit in Mare, et de alio latere fine fluvio Trinio quomodo pergit in Mare. Hac pradicti omnia ipsi suprascripti rebus cum cellis, et datis, et castellis, et locis, molendinis, et cum vineis, et Pomis, et cum omnia, et in omnibus quantum ad ipsis suprascriptis rebus pertinet, vel pertinere debet, et cum omnia quod super se, vel infra se habemet in integrum exceptuavimus in ipsa curte de Gemeliano modiorum triginta, et in Cercito, et in Olbeto, et in Narcze modiorum centum quinquaginta, quod in ista cartula concedimus, nam alia omnia, et in omnibus ipsi suprascripti rebus quomodo superius legitur sic concedimus per hanc cartam concessionis sic concedimus in ipso jam dicto monasterio S. Benedicti pro anima mea, ut a Domino Jesu Christo veniam accipere merear in ea videlicet racione concedo ad regendum, et gubernandum, et ad ordinandum, et ad proprietatem de ipso monasterio conservandum usque in perpetuum, et obbligo me vel meis heredibus in ipso jam dicte monasterio S. Benedicti, et ad ipsum Abbatem vel successoribus ejus, ut ipsa mea confirmacione ab omnes homines antestare ego, vel meos heredes, et dependere debeamus ad ipsum jamdictum monasterium. Et si ego qui supra Rainerius, vel meos heredes contra hanc cartulam concessionis aliquam causacionem mittere presumpserimus tam per nos quam per summissa, aut supposita persona pro qualibet ingenium, vel occasione, ut componamus in ipso jam dicte monasterio pena auri optimi libre quingenti; si quis ausus aut temerarius fuerit tam de mea generacione, quam et de qualivet homines, qui ista jam dicta concessiones meas, quod ego pro anima mea concessi inquietaverit, aut molestaverit, in primis in ira Dei incurrant, et S. Benedicti, et non habeat partem in prima resurrectione, et non sit dignus audire vocem Christi, quando dicturus est, Venite Benedicti patris mei possedite regnum, sed cum Juda proditore, qui ab apostolico agmine segregatus est, pars illius sit in stagnum ignis ardentis, et sulfuris, et in igne ardeant sine fine, et descendat super illum Dei maledictionem, et omnium Sanctorum, et cartula ista concessionis omniumque tempore semper firma, et stabile permaneat in suam firmitatem sicut in edicto Langobardorum continet pagina. Quem vero hanc cartulam concessionis rogatus a suprascripto Raineri scripsi Ego Rainaldo notarius, et judice; dies, mense, et Indictione suprascripta. Actum in Pinna Feliciter.

Castra Faraonis, & Morri sunt in Aprutio ultra; Cantalupi in comitatu Molisii. Aternum vero Piscariam esse puto, quæ in Aprutio citra extat, ubi quoque est oppidum Archi.

Leo Marsicanus cap. 31. hæc scribit. *Hujus anno ordinationis tertio* (scilicet Atenulfi Abbatis Casinensis filii Pandulfi principis Beneventani) *anno videlicet domini millesimo quartodecimo, quo tempore Paschalis festivitas ipso die S. Marci, juxta calculi ordinem extitit, Heinricus rex, de quo supradiximus venit Romam, & coronam Romani imperii de manibus Benedicti Octavi papa recepit &c. Nec non & ipse imperator* Heinricus *ab eodem Abbate, & universa hujus loci congregatione rogatus, per preceptum aureo sigillo bullatum universas pertinentias hujus monasteris hic confirmavit. Specialiter autem, ac nominatim res de Comitatu Thermulensi, quarum videlicet fines sunt. A capite Rivus planus, a pede mare, ab uno latere flumen Trinium cum aqua, & portu suo, ab altero Rivus, qui dicitur Ticcle cum castellis Petra Fracida, Ripa mala, & cum monasterio S. Benedicti ibidem constructo. Item Phara, Ripa Ursa, Mons bellus, Pesclori, cum universis omnino finibus, ac pertinentiis eorum. Item alibi in eodem comitatu juxta Bi-* Quorundam Principũ Privilegia.

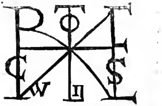
fernum

fernum habent fines a capite pertinentia S. Gregorii, a pede mare, ab uno latere Bifernum, cum aqua, & medietate portus, ab altero rivus vivus, cum omnibus adjacentiis sibi pertinentibus &c. Insuper etiam duo castella, Cominensis territorii idest Vicum album, & Sanctum Urbanum alio suo pracepto postquam ultra montes regressus est in hoc monasterio, confirmavit. De quibus videlicet jam pridem post patris mortem Pandulfus Capuanus princeps frater suus eidem Abbati praceptum fecerat, nec non & de monasterio S. Valentini in eodem territorio Comlnensi, cum universis rebus, ac pertinentiis ipsius &c. Hic etiam Pontius, una cum Bernardo filio manifestaverunt, & renunciaverunt nobis in placito Marsorum Comitum totam pertinentiam de Opi et Peraccle in territorio Marsicano, qua olim Sancti Angeli de Barregio pertinuerat. De S. Henrici imperatoris, & Paudulfi Capuani principis privilegiis loquitur Baronius anno 1014. & Mabillonius To. IV. Annalium pag. 234. S. Henricus filius fuit Henrici Bavariæ Ducis, & Giselæ filiæ Conradi regis Burgundiæ, patri in Bavariæ Ducatu anno 995. successit, annoque 1002. rex Germaniæ factus tandem anno 1014. imperator evasit die 24. Februarii; ut censent Baronius, & Mabillonius, vel die 14. ejusdem mensis, ut contendit Pagius ad eum annum.

Privilegium a S. Henrico Atenulfo ab anno 1011. ad 1022. Abbati concessum extat in regesto Petri Diaconi num. 129. fol. 59. a t. Cum vero idem fere illud sit cum alio ab eodem Henrico Theobaldo Abbati concessum, epocham tantum referre juvabit. *Datum anno Dominica incarnationis 1014. indictione duodecima. Anno vero domni Heinrici imperatoris augusti regnantis duodecimo, imperii ejus primo. Actum Roma feliciter. Amen.* Hujusce privilegii apographum extat in processu Portulaniæ jam recensito pag. 312.

Potissimum S. Henrici. Concessio vero a S. Henrico cœnobio Cassinensi facta civitatum Vicalvi, & S. Urbani originalis in nostro archivo extat, ex quo hic damus.

In nomine sancta, & individua Trinitatis. Heinricus divina favente clementia, Romanorum imperator augustus. Si sancta, & venerabilia loca superstitionibus pravorum hominum dilaniata, atque diminuta restauramus, atque augemus participes nos fieri mercedis eorum, qui ea Deo voverunt nullatenus dubitamus. Quapropter omnium fidelium S. Dei ecclesia, nostrorumque prasentium scilicet, ac futurorum noverit universitas, qualiter domnus Atinolphus venerabilis Abbas monasterii beatissimi patris nostri Benedicti, quod constructum est in loco, qui dicitur Casini Monte, direxit ad nos suum nuncium petens, & supplicans, quatenus duas ipsius monasterii cortes, scilicet civitatem de S. Urbano, & civitatem de Bico Albo statuere, & corroborare, atque confirmare nostra praceptali auctoritate dignaremur. Cujus precibus annuentes pro Dei amore, & beatissimi Benedicti Abbatis honore, nec non & pro ipsius delibati Abbatis, suorumque omnium Monachorum fratrum ineffabili caritate, & interventu, ac petitione domni Peregrini nostri videlicet Cappellani, quin etiam pro voto, & supplici affamine fratri Petri humillimi monachi, & legati ipsius Abbatis, atque pro nostra remedio anima supradictas cortes eidem cœnobio concedimus, confirmamus, & corroboramus, cum omnibus suis pertinentiis, & cum omnibus rebus mobilibus, & immobilibus, cum cortibus, cellulis, castris, domibus, edificiis, servis, & ancillis, aldiis, & aldiabus, famulis utriusque sexus, libellariis, precariis, cartulariis, massariciis, campis, vineis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, venationibus, montibus, alpibus, vallibus, planitiebus, salectis, olivetis, cannetis, molendinis, cultis, & incultis. Precipientes insuper jubemus, ut nullus Metropolitanus, Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Princeps, Marchio, Comes, Vicecomes, Sculdascio, Castaldio, nullaque imperii nostri magna, parvaque persona pradictam venerabilem Abbatem, vel ejus successoribus, aut monachos ibidem Deo famulantes de jam prenominatis cortibus, vel familiis utriusque sexus, seu de omnibus supradictis rebus inquietare, aut molestare, sive disvestire sine legali judicio temerario ausu presumat, aut teloneum, sive aliquam publicam functionem ab eis exigat. Nullumque fodrum, vel censum, aut paratam persolvere cogatur. Si quis autem hujus nostra confirmationis praceptum infringere, vel violare temptaverit, sciat se compositurum auri obrizi libras mille, medietatem camera nostra, & medietatem praphato Abbati, aut ejus successoribus. Quod ut verius credatur, & diligentius ab omnibus observetur anulo nostro affigi precepimus.

Signum Domni Heinrici Serenissimi, & Invictissimi Imperatoris Augusti.

Peregrinius Cancellarius Vice Archicancellarii Everardi Episcopi recognovit.

Dat. III. Id. Julii anno Dominica incarnationis millesimo vigesimo, Indictione secunda anno Domni Heinrici Regis decimoseptimo, Imperii vero ejus quinto. Actum Radesbone feliciter. Amen. Adest sigillum cereum.

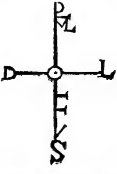
Libellarii erant Servi per libellum, seu chartam manumissi. *Massaricia* idem ac supellex.

Diploma quoque Paldolfi Beneventi, & Paldolfi Capuæ principum, quo omnia cœnobio Cassinensi concessa privilegia confirmantur, & quædam in urbe Capua conceduntur ex suo originali in archivo nostro excribimus. Et principum Beneventi, & Capuæ.

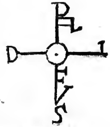
† In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei aterni Paldolfus, & Paldolfus divina ordinante providentia Langovardorum gentis principes. Cum principalis excellentia petitione dilecti sui petenti clementer favent. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum presentium scilicet ac futurorum sagacitas, quemadmodum Atenolfus venerabilis Abbas monasterii S. Benedicti situs in castro

castre Casini Montis dilecti filii, seu confrater noster expetivit nostram excellentiam per Landolfum Comitem dilectum confratum, seu compatruelem nostrum, ut ob amorem omnipotentis Dei concederemus, & confirmaremus jam dicto monasterio S. Benedicti in quo ipse praphatus domnus Atenolfus Abbas preesse videtur, omne illa preceptora, quod in eodem Monasterio concessa sunt, sive ab imperatoribus, seu a regibus, vel a principibus antecessoribus nostris, cum omnia, qua, & qualiter in ipsa preceptora scripta reperiuntur, quam, & concederemus in eodem monasterium S. Benedicti aliquantum de terra, & presa intus hanc nostram Capuanam civitatem propinquo porta hujus pradicta civitatis, que dicitur S. Angeli, per finis, & indicationibus sicut inferius declaramus, simulque et aliquam partem de duo platea hujus pradicta nostra civitatis, qua sunt platea ipsa conjuncta cum parietes de claustra cœnobii Sancti Benedicti de intus hanc nostram predictam civitatem, de quibus petiit a nostra excellentia, ut firmitatis apices in prafatum monasterium de cuncta, ut superius pralegitur, firmitatis apices fieri juberemus, cujus petitioni ob Dei amore libenter assensum prebentes hos firmitatis apices in praphato monasterio fieri juberemus, cujus petitioni ob Dei amore libenter assensus prebentes hos firmitatis apices in prephatum monasterium fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum, & secure possidendum pars prephati monasterii concedimus & confirmamus in prephatum S. Benedicti monasterium omne illa preceptora, quod ibidem concessa sunt, sive ab imperatoribus, seu a regibus, vel a principibus nostris antecessoribus tam de terris cultis, vel incultis, planis, quam & de montibus, aquis, & cursibus aquarum, ripis, & alveis, homines, & daciones eorum omnia, & in omnibus quodcumque, & quomodocumque in ipsa preceptora scripta repperiuntur totum, & per omnia in eodem Sanctum monasterium concessimus, & confirmavimus, quam & concedimus, & confirmamus in jamphatam monasteriam S. Benedicti ipsa pradicta terra, & presa que est intus hanc pradictam nostram Capuanam civitatem, propinquo pradicta porta hujus civitatis, qua dicitur S. Angeli, qua est terra, & presa ipsa conjuncta ab une latere cum muram hujus pradicta civitatis, alio latere tenet in platea publici hujus pradicta civitatis, hec autem terra, & presa in jam dictum monasterium sic integra concessimus, & confirmavimus, quemadmodum illa modo tenet, & dominat pars prephati monasterii, simulque, & concedimus in eodem S. cenovium ipsum predictam murum hujus civitatis in quo conjuncta est ipsa pradicta terra, & presa, ut licentiam & potestatem habeat pars prephati monasterii facere, & habere omnem edificiam, quod voluerit in jam dicta terra, & presa, & conjungere in predictum murum hujus civitatis omnem edificium quod pars praphati cœnovii voluerit omni tempore absque lesione de ipsum predictum murum hujus civitatis . . . . .
. . . Concedimus in eodem S. cœnovium ipsa predicta platea publici hujus civitatis, qua adjacet infra predicta terra, qua superius pradiximus, & parietem, qui est de claustra praphati cœnovii incipiente a porta praphati cœnovii, & usque ad terra & presa de heredes quod Landelfridus, ut licentiam, & potestatem habeat pars praphati Monasterii in quantum pradiximus de pradicta platea facere, revolvere arcora super jam dicta platea, & conjungere cum predicta terra, & presa, & usque ad predictum murum hujus civitatis, qualiter ad pars prephati monasterii placuerit, & super pradicta platea facere omnem edificiam quodcumque pars praphati monasterii voluerit, ita tamen, ut sub ipsa arcora, et edificium, quod ibi construxerit, bene valeat omni tempore transire carra carecata, sive de fenum, sive de ligna, vel de alia omni re sicut consuetudo est in hac pradicta nostra civitate. Nec non & concedimus in eodem S. cœnovium de ipsa alia platea majore publici, que est Silice hujus pradicta civitatis pedes sex in latitudine, et in longitudine quantum est a cantone de pariete, qui est de claustra praphati cœnovii, in quo est pradicta porta prephati cœnovii, et usque ad casa Fabricata de Filii quod Jaquinti, et conjuncti cum predicta parietem jamphati cœnovii, et ad mensura de pede de mana Landoni seniori castaldei mensurati ipsi predicti sex pedes in latitudine ex pradicta platea majore, qua est Silice, ad faciendam ibidem infra predictum finis omne edificium quodcumque pars prephati Monasterii voluerit omni tempore, itans si pars praphati Monasterii voluerit incidere jam dictum parietem, qui est juxta praphatam plateam, qua est Silica, licentiam, et potestatem habeat illud incidere ubicumque infra predictu finis voluerit, et facere ibi regias, et introitus ad intrandum, et exiendum in jam dicta claustra praphati cœnovii cum carra, et cum omnia quodcumque pars praphati monasterii voluerit, et in predictis sex pedibus de eadem platea facere omnem edificium quod pars praphati Monasterii voluerit facere, et habere ibidem omni tempore. Ea scilicet ratione omnia, qua, et qualiter superius legitur, & partibus reipublica pertines ob Dei amorem in praphatam monasterium Sancti Benedicti illud concessimus, & confirmavimus ad possessiones praphati monasterii, & de ejus Abbatibus, & rectoribus ad habendum, & possidendum, & juxta legem omnia faciendi exinde quod pars praphati monasterii voluerit, absque contrarietata Comitis, Castaldeis, Judicis vel Sculdahis, vel cujuscumque persona hominis contradictione, vel inquietudine nemine excuncta qua prelegitur ad partem praphati monasterii in aliquo contraria faciente. Quod si quis hanc nostram concessionem in quomodocumque violare prasumpserit, sciat, se ad partem prephati monasterii compositurus auri libras centum, & hac nostra concessio, de quibus continet firma permaneat in perpetuum. Ut autem hac nostra concessio pleniorem in Dei nomine optineat vigorem nostris propriis manibus scripsimus, & ex anulis nostris supter jussimus sigillari.

Signum

Signum Domni Paldolfi senioris Principis.

Signum Domni Paldolfi junioris Principis,

Adeodatus clerice, & scriba ex jussione supradictarum gloriosa potestatis scribsi. Dat. quarto Kal. Februarii anno tricesimo primo principatus domni Paldolfi senioris principis Beneventani, & Capua quarto, & sexto anno principatus domni Paldolfi junioris principis, indictione decima. Actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

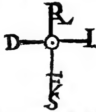
Aliud etiam Capuæ Principum.

Aliud Paldolfi, & Paldolfi patruelium Capuæ principum quo castrum, & oppidum Vici Alvi, eique contermina loca ampla Cassinatibus donatione elargiuntur ex autographo in archivo nostro edimus,

† *In nomine summa, & individua Trinitatis, Paldolfus, & Paldolfus fratres divina ordinante providencia Langobardorum gentis principes. Cum principali excellencia peticione dilecti sui petenti clementer favet; Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia Grimoaldus Comes dilectus parens noster absecravit nostras excellencias, quatenus concederemus in monasterio Sancti Benedicti sito in Monte castro Casino videlicet castrum, & oppidum, quod nominatur Vicum alvum cum terris cultis, & incultis planis, & montibus per finis, & indicacionibus sicut inferius declaramus. De quibus peciis a nostras excellencias, ut firmitatis apices in ipso S. cœnobio exinde fieri juberemus. Cujus peticioni ob Domini amorem libenter assensum prabentes, hos firmitatis apices in ipso S. cœnobio exinde fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus concedimus in prafato S. monasterio beatissimi confessoris Christi Benedicti sito in prafato monte, & castro Casini in quo cœnobio, Deo protegente, domnus Atenolfus germanus, & confratruus noster Abbas praesse videtur, hoc est ipsum predictum castrum, & oppidum, quod nominatur Vicum alvum, cum terris cultis, & incultis planis, & montibus per has itaque finis. Prima fine ipsu Calle, qui nominatur de Brocco, & quomodo vadit ad Ecclesiam S. Viti, & exinde quomodo vadit in rivio qui nominatur Carnellu, & ab eodem riviu quomodo vadit in Plescu, qui dicitur de Dominion, & exinde quomodo vadit in Capraricа, & ab eodem loco Capraricа quomodo vadit in fossa majore, & exinde quomodo revolvet ipse monte de Alveto in ipsa civitas, & quomodo descendit in locum, qui dicitur fossa de Gise, & ab eodem loco quomodo descendit in ipsa castelluccu, & exinde quomodo vadit in ipsa Piscarola beccla, & ab ipsa Piscarola quomodo vadit in riviu nigru, & per ipsum riviu quomodo vadit ad ipsum roboriccιu, & exinde quomodo vadit ad ecclesiam S. Martini, & quomodo vadit in ipsu pinu, & exinde quomodo vadit in riviu de Selavi, & quomodo vadit ipso rivio in flumine, qui dicitur Carnellu, & ab ipso Carnello quomodo vadit in predicto colle, qui nominatur de Brocco, qua est prima finis, ipsum namque predictum castrum, & oppidum quod nominatur vicum alvum una cum omnibus terris cultis, & incultis, planis, & montibus, silbis, & paludibus, aquis, & aquarum cursibus, clausuris, & piscacionibus, molendinis, & ceteris omnibus edificiis omnia, & in omnibus quaque infra predictus finis concluditur una cum omnibus hominibus infra predictus finis habitantibus, & omnibus ecclesiis infra predictus finis constructis cum omnibus pertinenciis ipsarum ecclesiarum omnia, & in omnibus, ut predximus in integrum illud in ipso praenominato Sancto Monasterio funditus concessimus ad habendum, & possidendum, ea scilicet racione omnia, & in omnibus, qua, & qualiter supra legitur, & partibus respublica pertinet in prafato S. monasterio Sanctissimi confessoris Christi Benedicti in prafato Monte, & castro Casini per omnia concessimus ad possessionem prafati S. monasterii, & predicti domni Atenolfi venerabilis Abbatis germani, & confratui nostri, & aliorum Abbatum, successorumque ejus, qui in prafato S. monasterio beatissimi Benedicti praesse videntur ad habendum, & possidendum, & legibus faciendum exinde omnia, qua ad partem prafati S. monasterii, & de ejus Abbatibus, atque rectoribus placuerit absque contrarietate Comitum, Castaldeorum, Judicibus, vel Sculdahis, vel cujuscumque persona hominis contradictione, vel inquietudine, sed perpetualiter omnia, & in omnibus ut supra scripta sunt, sint in potestate, & possessione prafati S. monasterii, & de ejus Abbatibus, & partibus omni tempore, nemine exinde ad partem S. monasterii, vel ad ejus Abbatibus, vel rectoribus aliquo modo, in aliquo contraria faciente. Quod si quispiam hanc nostram concessionem in quomodocumque violare prasumpserit, sciat se ad partem prephati S. monasterii, & ad ejus Abbatibus, atque rectoribus, compositurus auri libras centum,*

Et

Et hec nostra concessio de quibus contines firma permaneat in perpetuum. Ut autem hec nostra concessio verius observetur, manu propria scripsi, & ex annlis nostris subter jussimus sigillari.

Signum domni Pandolfi excellentissimi principis.

Adeodatus clerice, & scriba ax jussione supradictarum gloriosarum potestatum scripsi. Data septimo idm Magis anno secundo principatus domni Paldolfi, & undecimo anno principatus domni Paldolfi gloriosorum principum, ac fratrum, indictione quintadecima. Actum in civitata Capuana. Adest sigillum cereum.

Iidem Castrum S. Urbani Cassinatibus concedunt.

Iidem Principes castrum, & oppidum S. Urbani cœnobio Cassinensi concedunt hoc privilegio, quod autographum in tabulario nostro extat.

† *In nomine summa, & individua Trinitatis Paldolfus, & Paldolfus fratres, divina ordinante providencia Langovardorum gentis principes. Cum principali excellencia peticione dilecti sui petenti clementar favet. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sagacitas. Quia Grimoaldus Comes dilectus parens noster obsecravit nostras excellencias, quatenus concederemus in Ecclesia & monasterio S. Benedicti sito in monta castri Casini, videlicet ecclesia, & castrum, & oppidum, quod nominatur S. Urbani cum terris cultis, & incultis, planis, & montibus per finis, & indicacionibus sicut inferius daclaramus. De quibus peciit a nostras excellencias, ut firmitatis apices in ipso S. monasterio exinde fieri juberemus. Cujus peticioni a Domino amorem libenter assensum prabentes hos firmitatis apices in ipso S. cœnobio axinde fiori jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus, concedimus in prafato sancto monasterio beatissimi confessoris Christi Benedicti sito in praphato monte, & castro Casini, in quo cœnobio, Deo protegento, domnus Atenulfus germanus, & confratrum noster Abbas preesse videtur, hoc est ipsa pradicta ecclesia, & castrum, & oppidum, quod nominatur S. Urbani cum terris cultis, & incultis, planis, & montibus per has itaque finis. Prima fine incipiente a loco, qui nominatur ad columpnelle, & quomodo vadit in ipsu Sangru, & qualiter directe descendit in Junperitu, & qualiter ascendit in colle longu, & qualiter in Serra de monte qui nominatur aciru, & qualiter vadie in Serra de monte qui neminatur Jannla, & qualiter descendit in balle, qui dicitur bona, & qualiter descendit in fossatu qui dicitur Lundoni, & qualiter directe descandis in ipse Aque vive in rivin molle, & quomodo vadit ipse rivio mollo & transit in ipsa memora, & qualiter directa vadit in ipsa mounmenta ad ipsu Ponticellu, & quomodo vadit in ipsa Junctura de rivio nigro in Melfe, & qualiter vadis in ipsa Fontana de Casa Salberi, & quomodo reternat ad Sanctum Martinum, & qnaliter vadit in rivin nigru, & quomodo ascendis per eodem rivin in ipsa Piscarola, & qualiter vadit in ipsu Castelluczu, & quomodo ascendis in fossa de albeto, & qualiter vadit in ipsa Civitella, & qualiter vadit in Fossa Molore, & qualiter vadit per torella, & quomodo vadit in Furca de Rin, & qualiter vadit in Petra Guidornm, & qualiter vadit per ipse Serre usque a pradictas columpnelle, qua est prima finis. Ipsa namque pradicta ecclesia, & castrnm, & oppidum, quod nominatur S. Urbani una cum omnibus terris cultis, & incultis, planis, & montibus, silbis, & paludibus, aquis, & aquarum cursibus, clausuriis, & piscacionibus, molendinis, & ripis aquarum, caterisque omnibus edificiis, omnia, & in omnibus quaque infra predict. finis concluditur, una cum omnibus hominibus infra pradict. finis havitantibus, & omnibus ecclesiis infra predict. finis constructis cum omnibus terris ipsarum ecclesiarum, & cum omnibus pertinentiis ipsarum omnia, & in amnibus, ut pradiximus, in integrum illud in ipso pranominato Sancto monasterio funditus concessimus ad habendum, & possidendum, ea scilicet racione omnia, & in omnibus, qua & qualiter supra legitur, & partibus reipublica pertinat in prefato S. monasterio sanctissimi confessoris Christi Benedicti sito in prephato monte, & castro Casini per omnia concessimus ad possessionem prephati S. monasterii, & prædicti domni Atenolfi venerabili Abbati germani, & confraerni nostri, & aliorum Abbatum successorum ejus, qui in prafato sancto monasterio beatissimi Benedicti praesse videntur ad habendum, & possidendum, & legibus faciendum exinde omnia, qua ad partem prafati monasterii, & de ejus Abbatibus, atque rectoribus placuerit absque contrarietate Comitum, Castaldeorum, judicibus, vel sculdabis, vel cujuscumque persono hominis contradictione, vel inquieendine. Set perpetualitor omnia, & in omnibus, ut supra scripta sunt, sins in potestate, & possessione prafati S. monasterii, & de ejus Abbatibus, & rectoribus omni tempora nemine exinde ad partem sancti pradicti monastorii vel ad ejus Abbatibus, vel rectoribus aliquo modo in aliquo contraria faciente. Quod si quispiam hanc nostram concessionem in quomodocumque violare prasumpserit, sciat sa ad partam praphati sancti monasterii, & ad ejus Abbatibus, atque rectoribus compositurus auri libras centum, & hec nostra concessio de quibus continet firma permaneat in perpetuum. Ut autem hec nostra concessio verius obsarvetur manu propria scripsi, & ex annlis nostris subter jussimus sigillari.*

Signum domni excellentissimi *Paldolfi Principis.*

Adeodatus clerice, & scriba ex jussione supradictarum gloriosarum potestatum scripsi. Data tertio nonas Magii, anno secundo principatut domni Paldolfi, & undecimo anno principatus domni Paldolfi glorio-

gloriosorum principum, ac fratrum, Indictione quintadecima. Actu in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

Illud vero animadvertendum, laudatos principes castra Vicalvi, & S. Urbani concedere cum omnibus ad ea pertinentibus hominibus, & rebus, eoque modo, quod fiscus possideret, quod illis verbis explicatur: *Et partibus reipublica pertinet ad habendum, & possidendum, & legibus faciendum exinde omnia, qua ad partem prephati monasterii placueris*, absque ulla magistratuum contradictione, neque ullam sibi jurisdictionem reservare. Notatu insuper dignissimum, in omnibus principum Langobardorum, Capuæ, Salerni &c. diplomatibus, sigilla in cera, vel alia simili mixtura impressa affixa membranis esse, illisque semper adversum sigillum appositum. Rarum id esse observat eruditissimus Johannes Mabillonius, dum in Itinere Italico pag. 118. de celebri Monasterii Cavensis Archivo loquens ait: *In duobus instrumentis Waimarii, seu Guaimarii Salernitani principis, ac monasterii conditoris sigillo affixo apponitur adversum sigillum, quod nusquam in sigillis affixis deprehenderamus, sigillum cereum ex una parte Waimarium, dimidiato corpore cum Sceptro in dextera, & corona clausa in capite prafert sub hac inscriptione; Waimarius Princeps: ex adversa manum extensam medio digito ad pollicem reflexo cum eadem inscriptione.* Et in supplemento de re diplomatica pag. 49. *Sigillis affixis nullum vulgo apponebatur contra sigillum ut alias observavimus* &c. & pag. 116. loquens de privilegio a Guaimario Richerio Abbati Cassinensi concesso habet: *Iisdemque litteris affixum est sigillum cereum exhibens in aversa parte contra sigillum, quod rarum est in sigillis affixis*. Libro vero secundo capite 19. de re diplomatica pag. 151. primæ editionis inquit; *Pensiles bulla plumbea & aurea ex utraque parte inscripta sunt, cerea sigilla primum sine averso sigillo, aut contra sigillo appensa ab episcopis magnatibus, & a Ludovico VI. Francorum rege. Primus regum nostrorum in postica sigillum aliud apposuit Ludovicus VII. ob Ducatum Aquitania. Sed illud repudiata uxore dimisit. Philippus Augustus unicum lilium primus adhibuit pro contra sigillo. Ludovicus VIII. aliquando unum, aliquando innumera, aliique ad Carolum V. Inter primos episcopos Hugo Rotomagensis contra sigillo usus est ab anno 1138. non tamen symbolo gentilitio, quod episcopi vix ante medium saculum XIII. usurparunt. Uno ante saculo milites, seu nobiles viri ejusmodi symbola gentilitia in contra sigillis expressere, nobiles matrona exeunte Saculo XII. quo tempore Abbates etiam, & Monachorum conventus contra sigillis usi sunt.* Vid. idem Mabillonius ibidem pag. 139. 146. 149. & Pandulfus II. princeps Beneventi, & Capuæ imperavit ab anno 981. ad 1014. Pandulfus vero II. Capuæ princeps ab anno 1007. post patrem, cum Patruo Pandulfo II. ab anno 1009. ad 1014. cum patruele Pandulfo IV. ab Anno 1016. cum nepote Pandulfo V. ab anno 1020. ad 1022. Pandulfus IV. Capuæ princeps, fraterque Athenulphi Abbatis Cassinensis imperavit cum patruele Pandolfo II. ab an. 1016. cum eodem Pandolfo II., suoque filio Pandolfo V. ab anno 1020. ad 1022. cumque filio Pandulfo V. tantum ab anno 1026. ad 1038. cum filio & nepote Landulfo V. ab anno 1046. ad 1047. Vid. Peregrinius in laudato stemmate.

De sigillis, & adversis sigillis.

Egregie quidem se Athenulfus in præfectura Cassinensi gessit, ut narrat Leo Ostiensis cap. 32. ubi etiam ait. *Civitatem deorsum circa ecclesiam Domini salvatoris, quam supradiximus S. Martyre Christi Abbate Berthario inchoatam ex magna parte construxit, &c.* In eodemque capite plures donationes refert cœnobio Cassinensi factas, quas inter: *Sed & Albo quidam Aprutiensis obtulit in hoc monasterio integram medietatem de Castello Saline sibi jure hereditario pertinentem, una cum ecclesiis, & universis omnino rebus ac pertinentiis earundem ecclesiarum, & pradicta medietatis quod sunt terra modia circiter septingenta. Adelpertus etiam cujusdam Azzonis filius id ipsum fecit de curtibus, & de portionibus suis de duobus castellis apud Aprutium, & ecclesiis aliquot cum terra modiorum quadringentorum.*

Egregia Athenulfi Abbatis administratio.

Albonis donationem ex regesto Petri Diaconi nu. 263. fol. 120. a t. integram damus.

Donatio Albonis.

In Dei nomine. Ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi anni sunt 1021. mense november per indictione quarta. Ideoque ego Albo filius quondam Ardemanni bona mea voluntate per hanc chartam judico, & trado, adque concedo pro anima mea in ipso monasterio sancti Benedicti, quod situm est in castro Casino ad proprietatem de ipso monasterio ad possidendum hoc sunt omnia ipsi rebus proprietatis meis qua mihi in hereditate obvenit da quoddam suprascripto genitore meo infra territorio Aprucienſe per Casalibus, & loca nominande cum ipsa medietate de ipso Castello de Saline, & medietate de ipsa ecclesia, qua intus in ipso castello stare videtur in Pratusza, in Camponervi, in Calcaria, in Fullano, in ipso Polo de S. Theodoro, & in Oblaciano & in Tritrano, in Belliricu ipsa porcione de ipso castello, qui mihi pertinet, & in Fonticella, & Arboreta, cum ipsa quarta porcione de ipsa ecclesia S. Ilpidia cum cellis & dotis, & oratoriis, & omnia ornamenta de ipsa ecclesia, & per eorum locis, & vocabulis, qua sunt terre culta, & inculta exunate per singula pecia insimul faciunt per mensura modiorum septingentorum, & est ipsa res infra finis da capu fine la morta, & alia fine Fonte majore, & quomodo venie strada de Aniano, & pergit in ipso fluvio Saline pede fluvio saline, & quomodo venit ipsa strada Furci & quomodo venit in ipso Cerreto, & venit in ipsa morta; hac omnia ipsa suprascripta res super se, vel infra se habentes, cum case, & rebus manualibus, & rebus conjuncte cum case & recensuite sive de ecclesie cum cellis, & rebus suis omnibus in integrum dono, & trado, & judico, atque confirmo pro anima mea ad proprietatem suprascripto monasterio, & hoc repromitto, & obbligo me ego suprascripto Albo vel meis heredibus ad ipsum monasterium S. Benedicti, ut si aliquando tempore ego suprascripto Albo, vel meis heredibus de omnia suprascripta res contra ipsum monasterium, aut contra hanc chartulam exinde aliquam causacione mittere quesierimus per qualibet ingenium, aut si a qualibet homini ipsa suprascripta res defendere non potuerimus, aut non voluerimus ad ipsum suprascriptum monasterium, & nos culpabili apparuerimus, ut componamus a suprascripto S. Monasterio pena auri libras decem, &

carta

carta ista qualiter superius legitur, taliter omniumque tempore semper firma, & stabile permaneat ad proprietatem suprascriptum ipsum monasterium, & ego qui suprascriptus Albo te Giso Not., & judice hanc chartam pro anima mea scribere rogavi. Actu in Aprucio feliciter + *Signum manu suprascripti Alboni, qui hanc chartam pro anima sua fieri rogavi* † *Ordengo rogatus a suprascripto manu misi* † *Signum manu Aczolini testes rogatus manu misi.*

Adelperti Donatio.

Donatio Adelperti ex eodem regesto num. 262. fol. 120. hæc est.

In Dei nomine. Ab incarnacione Domini nostri Jesu Christi sunt anni millesimo vicesimo primo & mense November per indiccione tercia. Ideoque ego Adelpertus filio quondam Aczoni bona mea voluntate per hanc chartam judicavi, & dedi, & tradidi, atque confirmavi in ipso monasterio S. Benedicti, quæ situm est in castro Casino ad proprietatem ejusdem monasterii ad possidendum. Hoc sunt omnia ipsis rebus proprietatis meis, quæ mihi in hareditate, & ad meum conquisitum habeo infra territorium, quæ se per casalibus, & loca nominande in Papiniano, in Dalmati, & in Onianello, & in Latroniano, & in Peticiano cum porcione mea de ipsa ecclesia S. Anthimi, & in Tuliano, & Muro cum porcione mea de ipso Castello Vecclo, & Popegiano, & Valle cum porcione mea de ipsa ecclesia S. Archangeli, & Cesule cum porcione mea de ipso castello, & de ipsa ecclesia S. Andreæ, & in Lajano, & Veczano, & per eorum alii locis, & vocabulis, quæ sunt terra culta, & inculta, & terre cum vinee, & vineatica, & terre cum silva exunata per singule pecie, insimul faciunt per mensura modiorum quadringentorum, & sunt ipse rebus infra finis fine Iczano, & quomodo ipsa via de Iczano venit per ipsa prata in ipso rigo de Tasso, & quomodo ipso rigo de Tasso venit in ipso rigo, qui currit inter Casa Martini, & Casi & fine ipso s. calio de casa Norsoni, & quomodo ipso rigo currit inter Conca, & Nuniano, & quomodo currit in fluvio Trusino, & quomodo ipso rigo currit inter Mortiliano, & Juliano & quomodo currit in flumine Trutino, & fine fluvio Trutino, ipsa suprascriptu res de ipse nominate finis sicut supra legitur cum omnia mea porcione de ipsa castella, & de ipse ecclesie, cum cellis, & dotis, & ornamenta, & oratoria suprascripta ipsa ecclesia, & cum omnia super se vel infra se habentia, & si amplius fuerit de ipsa suprascripta mea porcione infra se suprascripte si nulla reservavi, & in integrum in ipso monasterio judicavi, & tradidi ad proprietatem possidendum pro anima mea possidere dum mercede, ita ut ipse Abbas, aut Monachi qui tempore ipso monasterio custodierit faciat de ipsa suprascripta res quod voluerit ad proprietatem de ipso monasterio possidendum, & hoc repromitto me ego suprascripta Adelberto, & obbligo me, vel meis heredibus contra ipso monasterio, aut cum ipso Abbate, aut monachi, vel propositi, qui tempore ipso monasteri custodierit, aut si aliquando tempore ipsa suprascripta res defendere non potuerimus, aut non valuerimus aut contra hac carta aliqua causacione mittere quæsierimus, ut componamus ego suprascripto Adelberto, vel meis heredibus auro libre octuaginta, & cartula pro anima mea qualiter superius legitur, taliter omniumque tempore semper firma, & stabile permaneat ad proprietate de ipso monasterio possidendum pro anima mea, & ego suprascriptus Adelperto Johannes notarius, & judice hanc chartam pro anima mea scribere rogavi. Actu in Aprucio feliciter. † *Signum manu Adelberti, qui hanc chartam fieri rogavi* † *signum manu Aczolini testes rogatus.* † *Signum manu Roczi testes rogatus.*

Narrat deinde Leo Ostiensis cap. 34. Azzonem monachum Cassinensem jussu Athenulfi Abbatis instaurasse cœnobium S. Angeli vallis regiæ, quod destructum antea, incensumque fuerat una cum Saracenis, qui illuc confugerant. *Et convocatis* (verba sunt Leonis) *artificibus, ecclesiam primitus, cujus fundamenta tantum remanserant deinc officinas ceteras restaurare protinus cepit; Reversusque consequenter ad Abbatem, hominibus, quos in possessionem ejusdem monasterii necessarium erat inducere, libellos ab eo acquisivit, moxque castellum, quod eidem monasterio proximum est Bala vocabulo condidit, &c.* (& inferius) *Præfatus vero Dominicus ejusdem magistri sui solertiam imitatus, non multo post, Roccam, quæ inter montes dicitur, non longe ab ipso monasterio construxit, atque colonos, qui prius in loco, qui Civitella vocabatur habitaverant, in ea constituit.* Quæ duo oppida nostri monachi construxere.

Cœnobium S. Angeli vallis regiæ instauratum.

Et capite 35. hæc idem Leo scribit. *Per idem tempus contentio Cajetanorum Ducum, & comitum Trajectensium orta est contra hoc monasterium, eo quod cepissemus repetere terras quasdam, & silvas in confiniis Aquini huic monasterio antiquitus pertinentes, quas ipsi ante non multos annos a Papa Johanne Octavo, & Johanne Papa decimo per privilegium receperant, pro eo scilicet, quod super destructione Sarracenorum Garilianо degentium potentissime se intromiserint. Sed cum apud Argenteum castrum ad placitum res hæc perducta fuisset, in quo cum principe Capuano, & ejusdem civitatis Archiepiscopo, nec non & cum Duce Neapolitano, & Cajetano episcopo domnus Athenulfus Abbas, & plurimi de diversis partibus nobiles, judicesque convenerant relecta sunt primitus in omnium præsentia præfata privilegia illorum, demum vero relecta sunt a parte nostra præcepta regum Caroli, Hugonis, atque Lotharii, qui easdem terras huic monasterio concesserant, & firmaverant. Quo facto, decretum a judicibus est tam ex Romanis legibus, quam ex Langobardis, nequaquam posse Cajetanis terras illas aliquatenus pertinere, sed nos eas omnino legaliter, ac firmiter optinere debere. Cumque hæc judicum sententia, & a principe, & ab universis assidentibus collaudata simul, & confirmata fuisset, præfati Duces, ac Comites videntes se legum auctoritati contradicere non posse, cartolam protinus manifestationis, seu renunciationis de universis rebus illis fecerunt, & apud nos remiserunt, pœna centum auri librarum apposita, si unquam vel ipsi, vel sui heredes, hæc aliquatenus dirumpere, seu removere quæsissent.*

Hujusce controversiæ monumentum exscribendum hic opere pretium duximus, quod plura notatu dignissima contineat.

Insigne Placitum ad favorem Cassinatium, contra Duces Cajetanos.

✠ *In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi vicesima tertia anno Comitatus domni Daoferi, & domni Landoni, seu & duodecimo anno Comitatus domni Ederadi, & domni Marini mense Julii duodecima indictione Trijectu,*

...anorum, & Comites Trajectensiū. * idest cōtentio.

horta est itaque intentio * inter me supranoīs: Dauferius fili qud. domni Gregoris bona memorie Comitis intus Castro Argu. pertinencia Gaetana civitatis, & te videlicet Liote Monachus misse domni Atenolfi reverentissimi Abbati cœnobii S. Beaedicti situs in monte castro Casino. Eo denique pre parte suprascripti monasteris erga tecum abendo Landolfus Abcā. ipsius monasterii de terras, & silvas, que esse videntur in finibus Aquinensis, unde fuimus pro parte reconjuncti in eodem castro ante doñ. Paldolfum gloriosum principem Capuanensis, & inivi adessent domnus Sergius Consul, & Dux civitatis Neapoli, & doñ. Paldolfus Domini gratia Archiepiscopus sancta ipsius Capuana ecclesia, ita & ivydem adessent ipse doñ. Atenolfus Abbas, seu & ividem adessene domnus Bernardus Hepiscopus ipsius Gaetana sedis, simulque etividem adessent Landolfus, qui dicitur de domna Gemmu, & Leo, qui dicitur de domna Maroczu, & Marinu de demna Leo & Johannes Pupa, & Gregorius Salpa, & Petru de Marinu de Capu de muru habitatores civitatis ipsius Gajeta, ita & ividem adessent Johanaes filius Leoni ac Fundi Dux cum plures illustrium birorum de civitate ipsius Capue, & de civitate Neapoli ipsa, quam & bividem adessent plures reliquos Gajetanos, unde ego qui supra Dauferi Comes querebam introire infra ipsas terras & silbas, & abere forcioaem pro eo quod dicebat, ut nostras raciones contineret ipsos, unde nos qui supra Liutu Monachus pre pars suprascripti monasterii erga vobiscum habendum suprascriptum Abocatorem, dicebatis mibi, ut osteaderemus quomodo mibi pertineret illut. Ego qui supra Dauferi talia audiente ostensi vobis in judicium ividem una scripsio nostra, & unum capitulum nostrum, qua relecta scripsia ipsu inter catera continente quomodo Joannes

Privilegium Joannis VIII.

Hepiscopus servus servorum Dei dilectissimis filiis Docivilis, & Johannes Ducibus, & Ipatis Gagetanorum, & per illos in vestro Ducatum in perpetuum; dum praesse q. ñd. justitia, & pro remedio Christiana fidei profectibus pastorali vigilancia semper devere esse secundum regula juridice justicia super omnes christianos populos, sicut verus pastor Christus, qui suam animam propria a semetipso posuerat pro omnibus fidelibus, itaque curam gerebat summa, & principalis prime cathedra Apostolorum semper die noctuque decebat vigilare super cunctos christianos populos, & non solum omniu, qua berat super dominie ecclesia Apostolorum principis, set eciam omnia qua erant ecclesia regularis cœnobii dure pro salvacione Christianorum populo, & ad ultimum pro Christi Domini caritate & dilectione, se metipsum ponebat ad morte. Igitur quia suprascripti illis suis filiis penetraverant una cum eis Saracenos ad sal-

Agitur de expulsione Sarracenorum.

vandum Christianum populum, & massime illos, qui erant vere famuli apostolorum, & semper fuerat deservientes in servicio Apostolorum, & eorum pro salvacione gentis christianissima, quamammodum christianissimi filii propter illum promptum, & verum eorum servicium quod fecerat Deo, & Christo, & ejus Apostolos, et eis illi semetipsos posuerat ad mortem cum totis eorum omnibus pro salvacione apostolorum, et meritis absque mora, itcirco per illam causam, & servicio concesserut, & donaverat eorum, & ad eorum successoribus perpetualiter totum, & inclitum Patrimonium Trajectanum cum

Patrimonium Trajectanum

omnibus sibi pertinentibus, quam de sue apostolatu, quam & de omnibus monasteriis proprietatibus, & de Romanis populisq; erat sub jure Romana ecclesia

erat Romani Pōtificis.

Cujus omnipot. Doñ. favente illi erat Vicarii, insuper pro eorum fideli servicio, & pre defeasione gentis christiana, & pro eo quod pugnaverat, & pugnare devebat Sarracenos cum eorum populis, & cum tota eorum virtutem, & eruperat pacem agente Agarenorum pro Dei amore, & ejus Apostolis totam terram salvando ab ipsis Agarensis junserat, & donaverat eis, eorumque successoribus perpetualiter totam, & inclitam civit, & terram Fundanam, cum omnibus sibi pertinentibus, cum castellis,

Comitatus Fundanus S. Sedis.

& Villis, & casalibus, & fluminibus, & lacis, & rybis, & ecclesiis, & monasteriis, qua erat posita in territorio Fundano, & sub Ducatu Fundaaa civitatis omnia suprascripta essere eorum, & eorum successoribus donatū, & concessā a Deo, & ab apostolis ejus, & a nobis eis, & eorum successoribus sempiternaliter propter fidum servicium, quod fecerat, & faciebat in ecclesia apostolorum principis, Igitur a Canneto de Terracina & sicus ibat super monte Dosati super Sancti Viti indirecte, & quemadmodum decurrebat super monte, qui vocatur Chrispoli, & sicut pergit per pede de Silva de Virone, & quemadmodum decurrebat super monte Sancti Angeli, qui vocatur Altinni, & quomodo ibat per Fammara, & super duos Leones, et usque super ipsa Caldana putida qua erat positu super Garelian omnia qua fuerat positu infra ipsis finibus, usque ad plagin maris, montes, et flumina, lacua, ribos, ecclesias monasteria, Civitates, castellis, villas, et casales, et sylvas, omnia cum omnibus pertinentibus per totum in cuncto territorio Trajectano, et Fundana esseret, eorumque et eorumque successoribus donata, et concessa Deo, et ab ejus apostole, et ab eis, et ab eorum successoribus perpetualiter totum et inditum territorium Trajectano cum omnibus sibi pertinentibus tam de suo apostolatu, quam et de Romanis populis, et ecclesiis, et monasteriis, qua erant et qua fuerant sub Ducatu, et Territorio Fundano esseret eorum, et eorum successoribus donatu, et concessa a Deo, et a Petro ejus apostulo, cui ille ejus vice tenebat Pontificatum. In cuncto terrarum circuitu, et ab eis, et ab ejus successoribus usque in finem saculi, idest per suos suprascriptos fines desuper ipsam Caldanam putidam qua erant superpositam super Garelianum, et veluti decurrebat super duos Leoaes, et quomodo ibat super Famaram, et super montem Altinum S. Angeli, et quomodo ibat super Silva de Nerona, et super monte, qui vocatur Chrispuli et super Monte Dosati super S. Viti, et usque ad Canneto de Terracina omnia ista suprascripta quicquit in ipsis finibus fueraat, et erant a plagia Maris usque ad suprascriptas fine civitatis, et castellas, et villas, et casales, et flumina, et piscurias, et ribos, et lacua, quicquit pertinencia fuerat, et erat de toto Trajecto territorio, et Fundano esseret eis eorumque successoribus sempiternaliter ab eis, et ab eorum successoribus. In omni racione, et ordine, sicut in ipsu scripsio, qua erat concessionis, et donacionis continebat per manus Melchiset, & scriniarii S. Romana ecclesia pridie Idus Junii indictione quinta bene balete. Ille pridie idus Junii Theofilactus secdi. Clericus S. Sedis apostolica scripserat, imperante Doño suo pissimo PP. Augusto Lo . . . . . ico Magno imperatore idest suprascri-

pta quinta, scripta per manum Melchiset, & scriniarii S. Romanæ ecclesiæ. Idest suprascripto quinta vollatum per vullom plumbiam ipso Capitulario erat continentem in eum inter alia quomodo repromiserat Theofilattus senatores Romanorum Grasianus Dux, Gregorius Dux, Austoaldus Dux, Sergius Primicerius, Stephanus secundi Clericus, Sergias de Eufemia, Adrianus genitor domini Stephani Papæ; Stephanus Primicerius Defensorum, item Stephanus Arcarius, Theofilattus Saccellarius, & per jussionem, & dicti domini Joanni decimi, & universari Papæ juraverat illi adque jurare fecerat alios decem & septem nobiliores homines, qualiter illi querere Nicolao stratico Langobardiæ Gregorius Neapolitano consuli, & Landolfum imperiali patritiu, & Atenolfo, & Guamario principibus, Johanni, & Docibilis gloriosi Ducibus, & Ipati Gajetanorum Ducibus iterum repromiserat, et jui averas, et jurare fecerat ipsorum, et confirmaverat præceptum per jussionem domini Johanni decimi, et universari Papæ quod aberet factum a domno Johanne octobo, et universari Papa totum, et inclitu territorio Trajectano cum omnes sivi pertinentibus, Insuper confirmaverat eorum in ipso præcepto, quod aberet . . . . scripto sicuti habebat, et inclita cibitate, et terra Fundana cum omnibas sibi pertinentibus per finis ipse sicut super letum pro eo quod decertaverat, et percertaverunt pro amore Christianæ fidei delere Sorracenos de cuncto territorio Apostolorum, seu et deventanis partibus, seu ex omnibus partibas pugnaverat, et pugnaverunt in omni racione, et ordine, sicut ipsu capitularin continebatur vullatum per vullam plumbia, relecta vero scripsio ipso concessionis, et ipsum Copitularium nostrum dederat ego in manu super et scripti domni Paldolsi Harchiepiscopi ipsa nostra scripsio, una cum ipsu capitularin, et vos pro parte suprascripti monasterii dedisti in manu ipsius Dom. Hirchiepiscopi cum licere ipsius domni Abbatis duabus proceptora pertinentes ipsius monasterii, et manifestavimus pro parte ut plus scripsione vel præcepta inter nos ad causondo non haberemus, quibus ille per ordinem ipsa præceptora quas vos pro parte suprascripti Monasterii relegi feci, uno ex ipse erat inter cætera continentem quomodo Carolus Rex Francorum, et Langobardorum, ac Patritius Romanorum pontificum noverit solertia . . . . a qualitar ad petitionem ei religioso viro Theomari . . . . erat monast. S. Benedicti, quod erat constructo in loco, qui dicitur Casinu castru tale beneficium circa ipsum monast. visi fuerat concesserat, unde Monachi Deo servire, & pro eis, & cuncto populo Christiano vavere valeret, idest terras, & sylvas sacri sui palatii pertinentes per finis in territorio Aquinense incipiente ab ipsa cosa, quomodo so jungebat cum ipso flumino, & ibat per media Serra de monte S. Donati, & exinde descendebat super monticello de Marri, & usque ad illos Pesclos, qui erant ad pede de monte de Valba, & comodo ibat exinde per duos Leones, & inde per Serras montis super cosale, & per ipsum montem usque ad villam de Gareliano, & a Gareliano usque ad Pesclum, qui dicitur Cripta Imperatoris, usque ad flumen, & cætera in omni racione, & ordine sicut in ipso Præcepto continebatur roboratum per signum Carolus, sigillatu ab anulo ipsius Regi. Ipso alio Precepto continente in eo inter cætera quomodo Ugo, & Lottharia rex confirmaverat,

Balla plumbeja.

Dignitates Romanorũ.

Cõfirmatio Joannis.

Privilegium Caroli magni.

& corroboraverat omnia privilegia Romanorum Pontificum, præcepta quoque regum, & imperatorum, nec non & monasteria virorum, & puellarum, & cellas, res quoque, & familias inivi a religiosis, & clementibus viris concessas, amore igitur Divino accensera, & Valduini ven. Abbatis precibus acclinati, prælivato cœnovio Christi confessoris Benedicti . . . . primatici cantione prout licite, & legaliter possumus confirmaverat, & corroboraverat omnia privilegia Romanorum Pontificum, præcepta quoque regum, & imperatorum, nec non & monast. virorum, & puellarum, & cellas nomina, sive omnia prædia circa ipsum monasteriam adjacentia per confinia, & loca antiquitas terminant in territorio Aquinensis incipiente ab ipso Cosa, comodo se jungebas cum ipso flumino, & ibat per media Serra montis S. Donati; & exinde descendebat super monticello de Marri, & usque ad illos Pesclos, qui sunt ad pede montis de Balba, & comodo vadis exinde per duos Leones, & inde per Serras montis supra casale, & per ipsum montem usque ad villa de Garelianu, & de Garelianu usque ad Pesclu, quod dicebatur cripta Imperatoris usque ad flumen, cætera in omni racione & ordine cominebat præceptum ipsum, quod scriptum erat per Giserandum Cancellarius roborate per ipsis regibus sigillaso ab annulo ipsorum regis, relecta vero præceptora ipsa coram is omnibus, dixerac Petras judex ipsius Capuæ, ut minime ego habere poterat de integras terras, & sylvas, vel inde quæ continunt ipsa preceptora per indicate finis pro eo, quod continet in lege Langobardorum in capitulo, quæ constituerat Luitprando Rex, at cuicumque decessoribas illorum datum erat stabili ordine devere permanere sicut illt. quod illi dederat, & in añ. dederat qualiter ibidem contineret, & in lege nobelle Justiniani in capitulo quodam constitut. erat si quis mala fida rex alienas possideret, vendiderit eas, vel donaverit, vel alio modo alienaverit, is autem qui se Domino earum putabat sciebat ostestatione unde nuptiaverat ei, quod rex ceperat intra decennium res firmit. apt. emptorem, vel qui donationem acceperat, vel alio modo alienationis nactus erat quod . . . . . Domino mala fide possessor alienaverit, non aliter ocp. judice Domino impediat nisi triginta annorum spatium transactum sit, quamvis is, qui emerat, vel alio modo alienationis nactus erat bonæ fidei possessor fuerat, eo quod ipse quod dominus Carolus Rex dederat illut per jamdictum præceptum in ipsum cœnobium, et ipsis dom. Ugo, et dom. Lotharius regibus confirmaverat inter alias terros, & sylvas ipsas in ipsum cœnobium per ille fines, ut ividem continebat postmodum nec Papa urbis Romæ, nec qualivet rex dare illud nullatenus poteret, et dicebat, ut mala fide de ipsas terras, et sylvas, quo continunt ipsa præceptora, quo pertinunt ad partem suprascripte cœnovii possideret et per legem de integra terras, et sylvas ipsas, quæ continunt ipsa præceptora aberet, ego non potere inde set ante sa. ad majorem intentione pervenissemus per colloquia bonorum hominum utrumque partium amatores hemmus exinde, ut ego qui supra Dauferius me manifestaret, et concludere vobis pro parte superscripti monasterii de integras jam dictas terras, et sylvas per suprascripte fines qui continunt suprascripta præcepta, et ideo sicut Domino Deo placuit, qui est amator omnium bonorum operum . . . . . pacis . . . . .

Diploma Hogonis, & Lothaarii Regũ.

Daoferius cogente, neque contradicente, aut vim patiente, set bona, expontaneaque mea boluntate per hanc cartula manifestum facio ego qui supra Daoferius coram omnibus suprascriptis residentibus, seu intervenientibus, qui ibidem erant, tibi qui supra Liotto Monacho pro parte suprascripti monasterii, erga tecum habendo suprascriptum Abbocatum, quia suprascriptas terras, et sylvas per jam dictas finis, et indicationibus qua continunt ipsa duabue praeceptora legibus sunt pertinentes suprascripti monasterii per ipsa praeceptora, et per aliis racionibus, eorum, et mihi qui supra Daoferius de ipsis, vel inde nullatum est pertinentes, neque per scriptum, neque absque scripto, nec per possessionem, nec per alia qualivet raciones, vel umanum sujenium. Insuper repromitto, et obliga me ego qui supra Daoferius me, et meos baredes ipsius dño Atenolfi venerabilis Abbatis, et a successores suos, et ad partem supradicti monasterii taliter ut amedo, et semper tacitis, et quietis de ipso vel exinde faciamus munere semper ego, et heredes meos contra eis omnia magna vel parvaque persona hominum qui pro parte, et datum nostrum aut supradicti genitori mei cum ipsum dominum Atenolfum venerabilem Abbatem, aut cum successores suos, vel cum parte supradicti sui monasterii de integra: jam dictas terras, et sylvas per jam dictas fines vel exinde causare vel contendere quesierit quibuscumque modo, eo quod ita vobis complacuit. Verum quod absit, et divinam advertat potencia, sive ego, aut eredes meos, aut summissa persona omnium aliquod contrarie agere boluerimus, aut quesierimus, aut per qualecumque ingenium, vel humana astutia removere quesierimus, hac cartula per racione, et ordine illud qualiter praelegitur compositurі subjaceamus ego, et heredes meos ipsius dom. Atenolfi reverentissimi Abbatis, et ad successores suos, et ad partem supradicti monasterii pena nomini auri obrizi libras centum, et post soluta pœna, hac manifestatio securitatis firma, et stabili permaneat in perpetuum, et taliter ego qui supra Daoferius una cum consensu uxori mea ea omnia super et scripta feci, scrip. per vestras demandatio a Petra Notario in supradicte civitat. in mense, et indictione supradicta duodecima. ✠ Signum manus de Domni Daoferi, qui nobis scribere praescripsis ✠ Signum manus de Leo de Luccia ✠ Signum manus de Sicu de Milo. ✠ Signum manus de Leo de Lupo. ✠ Ego Petrus Notarius in supradicte civitati complebo, et absolbo in mense, et indictione supradicta duodecima.

In hoc documento ut verum cognoscitur privilegium Caroli magni supra a nobis laudatum. Ex eoque corrigendus Ughellius qui tom. VI. Ital. Sacræ col. 322. agens de Archiepiscopis Capuanis, Pandulfum anno 1008. obiisse censet huic controversiæ præsentem. Ea vero non ante annum 1014. evenire potuit, cum Athenulfus, sub quo acta est non nisi anno 1011. Abbas Cassinensis fuerit inauguratus teste Leone Ostiensi lib. II. cap. 31. Chron. Cass. Scriptore coevo, quod probat Peregrinius in serie Abbatum Cassinensium pag. 45. Laudatus vero Leo post narratas cap. 30., 31., 32., 33., 34. plures donationes Athenulfi præfectura cœnobio nostro factas pluraque ejusdem Athenulfi gesta hanc controversiam subdit, quæ quidem primo ejus præfecturæ anno orta esse non potuit, cum postissimum idem Leo cap. 31. narret obtenta ab Athenulfo regiminis sui tertio anno Christi 1014. privilegia Benedicti VIII., & sancti Henrici, deindeque cap. 35. natam hanc controversiam testatur. In eundem errorem est lapsus Michael monachus in sanctuario. Capuano in serie Archiepiscoporum Capuæ pag. 232. Majori tamen errore labitur Ughellius in serie episcoporum Cajetæ To. I. col. 530. nu. 11. dum asserit Bernardum ejus urbis episcopum tempore Otthonis magni vixisse, post quem duos alios episcopos numerat deindeque num. 15. Stephanum hisce verbis: *Stephanus ex Abbate Sanctorum Theodori ac Martini electus anno 1031. Hic post mortem Dominici Abbatis Casæ Marii Ordinis S. Benedicti ejusdem loci Monachis concessit locum Cajetæ positum olim Sanctæ Scholasticæ dedicatum, ut collapsam pene ibi ecclesiam reficerent, in cujus edificatione (ut olim S. Benedicti temporibus evenerat) ferunt hujusmodi accidisse miraculum, ferrum scilicet in mare forte delapsum, Monachorum precibus sua sponte ad hastile cui fuerat infixum innatans, suique ponderis oblitum rediisse ec.* Ughellio subscripsit Lucentius Tom. I. Ital. Sac. col. 430. nu. 10. & 13. in serie episcoporum Cajetæ. Patriæ caritati concedent eruditi, si Bernardi episcopi ætatem diligentius examinandam suscipimus, quamquam extra instituti nostri rationem esse videtur.

E X C U R S U S.

De Bernardi Cajetani Episcopi ætate.

Perperã Ughellius, & Lucentius ætatem Bernardi collocãt.

Illo tempore non sedisse Bernardum, quo Ughellius, & Lucentius censent, cum ex mox allato documento nostro, cui ipse interfuit, tum ex duobus aliis ad cœnobium Cassinense pertinentibus, atque a nobis amicissimo Lucentio communicatis, quæ ipse in episcopatu Cassinensi col. 640. & 641. edidit, maxime constat. In iis enim evidentissime legere est Bernardum post Stephanum fuisse Cajetæ episcopum. Horum primum documentum ex regesto Petri Diaconi num. 294. fol. 132. a t. hic exscribimus.

Quod duobus hisce monumentis constat.

In nomine Domini Dei Salvatori nostri Jesu Christi anno octabo decimo consulatus domni Johanni mense Aprelis indictione septima. Cajeta chartam firmam securitatis, et desinitionis, claramque manifestacionem quod facimus, et firmamus nos Hemilia Ducissa Senatrix relicta Domni Johanni Consuli, et Duci bona memoria, quam & nos suprascripto Johannes gratia Dei consul & Dux filii suprascripti D. Johannis consuli, & Duci bona memoria. Nos quidem domino Johannes venerabili Abbati cœnobii beati Benedicti situm in castro Casino idest de eo quod Stephanus episcopus bona memoria S. Cajetana ecclesia offertam habet ad vestro monasteria Sancti Benedicti ipsa ecclesiam vocabula S. Scholastica positum infra hac civitate Gajetane ad montem super portam novam: quam vero ecclesiam S. Scholastica subtractam habuit sub vestro monasterio D. Bernardus episcopus cognatus & Thio nostro propter quod cum eo ad judicium [illegible], & hostendistis in eodem judicio ipsam chartam [illegible] nis quod in vestro monasterio fecerat qui supra Stephanus episcopus de eadem ecclesia s. Scholast. [illegible] de

[illegible]

totam pertinenciam ipsius ecclesia, & dum monstrata fuisset ipsa charta, & ante domnus Bernardus episcopus, & coram ipsius judices relectam, statimque cognovit D. Bernardus episcopus, & ipsis judices, quod vos D. Johannes Abbates, & vestro monasterio recte habetis, & in eadem hora ipse D. Bernardus episcopus refutavit vobis, & dedit, & tradidit ipsa suprascripta ecclesiam S. Scholastica cum sua omnia pertinentia, sic integram eam vobis admisit, & in vestro suprascripto monasterio tradidit, qualiter per chartam suprascriptus Stephanus episcopus offeruit. Etenim nos suprascripti mater & filius cognoscimus vere quod rectum est habere vestro monasterio perpetualiter predicta ecclesia S. Scholastice pro quo confirmamus ut ipsa ecclesia S. Scholastica cum sua omni pertinentia qualiter eam per chartam habetis a suprascripto Stephano episcopo offertam taliter amodo & usque in sempiternum in vestra, & de vestris successoribus maneat potestates, & neque a nobis suprascriptis Hemilia Ducissa, & Johannes Cansul & Dux, Mater, & filii, neque ab heredibus, & successoribus nostris, neque a nobis nullam summissam personam magnam vel parvam, nullam requisicio habebitis vos, aut vestri posteri successores de suprascripta ecclesia S. Scholastica, & de ejus pertinencia usque in sempiternum. Verum etiam quod absit, & avertat divinitas, quod sive nos, aut nostris heredibus successoribus, vel qualicumque a nobis summissam personam magnam vel parvam contra hanc nostram securitatis manifestacionis & confirmacionis chartam sicut superius legitur contraria aliquid agere voluerimus, compositurі vobis vestrisque successoribus subjaceamus pena nomini auri eurizi libras quinque: & post solutam pœnam hec nostra securitas, & completa decisio, manifestacio, qualiter superius dicta est firma permaneat in perpetuum. Scripta per jussionem nostram a Constantino presbytero, & scriva civitatis in mense, & indictione suprascripta septima. Ego Johannes consule & Dux subscripsi, ego Campolus filius Ducibilis, ego Leo filius Boni. Ego Leo filius Ducibilis, ego Constantinus presbyter, et scriva civitatis complevi, et absolvi, in mense, et indictione septima.

quod duobus hisce monumentis constat.

Aliud præceptum ex eodem regesto num. 293. fol. 132. desumtum est hujuscemodi.

In nomine Domini Dei Salvatoris Jesu Christi anno octavo decimo consulatus D. Johannis mense Aprilis indictione septima Cajetæ. Cartam firmam securitatis, et diffinicionis quod facimus et firmamus nos Bernardus episcopus S. Gajetana ecclesia vobis D. Joannes venerabilis Abbati cœnovii beati Benedicti situm in castro Casino idest de altercaciones quod vobis cum habuimus de ecclesia S. Scholastica situm infra hac civitate ad montem supra Portam novam, quem vero ecclesiam in suprascripto vestro monasterio offeruimus Stephanus episcopus bona memoria sed nos quidem ipsam ecclesiam subtraximus sub nostro monasterio. Modo quidem orta est inter nobis, et vobis intencio ex ipsa predicta ecclesia S. Scholastica et proinde in diximus nos vobiscum ad legem, et dum assemus utriusque partibus ad judicium hostendisti ipsa cartam, quod ad vestro monasterio fecerat superscriptus Stephanus episcopus bona memoria, quod vero chartam dum ad judicium esset ostensa, et relectam, statim cognovimus nos, et ipsi judices, quod per legem non possumus sub vestra monasterio S.

Dissertat.

Benedicti subtrahere ipsam ecclesiam S. Scholastica sed qualiter eadem ecclesiam cum sua omnia pertinenciam dedit et offeruit predictus Stephanus episcopus taliter decet haberet vestra monasterio in sempiternum. Et dum nos Bernardus episcopus talia cognovimus statim admisimus, et dedimus vobis, et in vestro monasterio suprascriptam ecclesiam S. Scolastica cum suis omnibus pertinenciis, ita ut unquam neque a nobis, neque a meis posteris successoribus exinde nulla intencio vobis, aut in vestro monasterio faciamus sed amodo, et usque in sempiternum ipsa ecclesia S. Scholastica cum suis omnibus pertinenciis in vestra, et de vestro monasterio maneat potestates. Unde mittimus nos qui supra Bernardus episcopus, seu et meis posteris successoribus vobis, et ad vestri successores hanc plenariam securitatem, et completa decisionem, ut ex ipsa ecclesiam nulla iteretur intencio in sempiternum, qualiter eam dedit suprascriptus Stephanus episcopus per carta totam, et integram cum sua omnia pertinenciam in vestra, et de vestri successoribus maneat potestates amodo, et in perpetuis temporibus, veram eciam quod absit, & avertat divinitas quod sive nos qui supra Bernardus episcopus, sive meis posteris successores, vel qualicumque transferendam, vel parvam contra hanc nostra securitatem, & completa decisionem, sicut superius legitur contraire aliquid agere voluerimus compositurі vobis vestrisque successoribus subjaceamus pena nomini auri vizanteis olibus quattuor. Et post solutam penam hac nostra securitas, & completa decisio sicut superius legitur firma permaneat in perpetuum. Scripta per jussionem nostram a Constantino presbytoro, & scriva civitatis, in mense, & indiccione suprascripta septima. Ego Bernardus episcopus subscripsi. Ego Constantinus Archipresbyter. Ego Leo. Ego Constantinu. Ego Marinus. Ego Constantinus.

S. Scholasticæ ecclesia.

Ecclesiam S. Scholasticæ in hisce monumentis memoratam cœnobio Cassinensi, non Casæ Marii subjectam, cum ex allatis ipsis monumentis ineluctabiliter constat, tum ex Victore III., qui Dialogorum lib. 2. pag. 80. ait. *Quodam tempore sicut ab iis, qui optime noverant agnovi dum fratres hujus monasterii ecclesiam beata Scholastica Virginis intra Cajetanam urbem &c. construerent &c.* Ferrum, quod in mari ceciderat per miraculum recuperatum est, ex quibus verbis constat miraculum Victoris tempore accidisse. Idem refert Leo Ostiensis cap. 61. lib. 2. dum ait: *Tunc temporis constructa est a fratribus hujus monasterii intra Gajetanam civitatem in honore S. Virginis Christi Scholastica juxta veterem, qua inibi fuerat, nominis ejusdem, ecclesiam, qua videlicet largitione bona memoria D. Stephani ejusdem civitatis episcopi, ideo illis fuerat olim concessa &c.*

Hæc eadem ecclesia a Romanis Pontificibus semper cœnobio Cassinensi fuit confirmata, actuque eam possidemus cum omnimoda spirituali jurisdictione privative quoad dominum Cajetanum Episcopum.

Confoditur ulterius Lucentius.

Lucentius post relatum secundum hoc monumentum subdit: *Superius decretum Hemilia Ducissa, & Johannis ejus filii emanatum prafertur de mortuo Stephano episcopo, qui sedere cepit anno 1035. & nos ax Ughello enarravimus sacram ad excolendam ædem Benedicti monachos adscivisse a*

Casa Marii cœnobio, quod sane tunc temporis ex Casinatibus coalescebat. Nec tamen advertit vir doctus in hoc diplomate Bernardum fateri, eam S. Scholasticæ ecclesiam cœnobio Cassinensi concessam a Stephano jam demortuo episcopo; quod unicum sufficere Lucentio poterat ad evincendum Stephanum Bernardo decessorem fuisse: Johannes, quo cum quæstionem egit Bernardus fuit tertius Cassinensis ab an. 997. ad 1010. Abbas. Ughellius Italiæ sacræ tom. V. col. 1499. & seqq. in additamentis ad seriem episcoporum Cajetæ plura vetera documenta affert ad eorum seriem illustrandam, deque primo documento loquens ait: *Documentum excripsi egomet ab ipso originali, quod cum pluribus aliis preciosissimis illorum temporum in pergameno scriptis vidi apud bonæ memoriæ Abbatem Constantinum Cajetanum.* In nupera vero Ughellii editione reperiuntur hæc documenta quum tom. primo describuntur Episcopi Cajetæ. Documenta ab Ughellio edita, omniaque alia ad Cajetanam potissimum urbem spectantia, quæ juris olim erant eruditissimi Abbatis Cajetani, in manus nostras autographa devenere, eaque archivo Cassinensi dono dedimus. In eadem vero appendice hoc monumentum extat, quod ansam præbuit Ughellio, & Lucentio asserendi, Bernardum Cajetæ fuisse episcopum ann. 954. imperante Otthone magno.

Documenta ad Cajetanam urbem spectantia.

† *In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi imperante domno nostro piissimo perpetuo augusto a Deo coronato magno pacifico imperatore Ottoni excellentissimo anno imperii ejus octavo decimo. Et temporibus domni Johanni gloriosi consulis, & Duci fili domni Marini gloriosi consulis & Duci anno vicesimoprimo, quam & domni Johanni gloriosi consulis, & Duci filii ejus anno octavo mense martio, indictione duodecima, Gaeta. Cumque imperaret in Italia supradictus imperator Augustus Ottonem, & S. hujus Gaetana ecclesia praeessetis episcopus vos domne Bernarde ad utilitatem vestri regiminis quadam die ex more anteriorum vestrorum episcoporum juxta vestram praeceptionem convocati sunt famuli S. vestra ecclesia qualiter devenirent in vestro servitio cum quibus convocare fecistis nos, & nos Joannes, seu Anatolius filii Passari Caprucce, seu Benefacta jugalibus pro vice nostra, & de alios nostros parentes, quod habere visi sumus ex parte dicti Passari nostri genitoris. Nos autem ut talem praeceptionem audivimus a vestra parte contentionem fecimus, ut nullo modo essemus vestri servi, sed veri liberi; pro videlicet contentione alii vestri famuli sancta vestra ecclesia ita contendebant se liberi sicut, & nos; ex quare nullo modo vestris praeceptis obtemperavimus, sed in nostro Consilio perstiterimus, ut autem cognovistis quod nos ad vestram voluntatem non posse converti, perexistis ad ipsum imperatorem, & fecistis super nos interpellationem apud eum. Quem videlicet imperator dedit vobis suum missum, & capellanum suum clericum nomine Noteicherum, qui venit vobiscum in Gaeta & in Trajecto, & in Argenti, & remitteret vestros famulos sub vestri sacri episcopii potestate, cum quibus fecistis nos ad ejus venire judicium, & ibi compellastis nos devenire in vestro servicio, sed & nos coram contebamus nos esse veri liberi, & non servi. Ille audiens talem contentionem, fecit nobis dare guadiam, & quindenitatorem inter partes ponere Andream venerabilem episcopum S. Trajectana ecclesia, ut usque in tertium diem haberemus inducias pensandi inter nos, ut si voluissemus proinde pugnari ad spatham pro vice nostra, & de alii nostri parentes, qui a parte nostri genitoris sunt, nos pugnasse, & noluissemus pugnari manifestassemus nos, ut vere essemus servi vestra ecclesia, in quo dicta quindeniacione permansimus usque in diem tertium pro vice de omnibus heredibus Passari, & Marini Capruccia genitori, & Thio nostro, habuimus proinde inter nos consilium pro magno pavore recusavimus ipsam pugnam, et manifestavimus nos in publico ut a parte Benefacta bona memoria genitricis nostra ausi fuissemus jurare, ut vera libera fœmina fuisset, et absque omni alicujus condicione et a parte dicti Passari genitore non fuissemus ausi jurare, ut servicium de episcopio non fecisset, sicut alii Masarini; ideoque dicta manifestacione quod nos a parte nostri fecimus misericordia moti estis super nos per rogaciones domni Andrea episcopi, & pervenimus proinde una vobiscum in præsenciam dicti Notticheri missum, & cappellanum imperatoris, & in presencia domni Johanni, & domni Joanni patri, & filio gloriosi consules, & duces, & coram domnum Marinum Ducem Fundanum & domnum Dauferium comitem Trajectanum, & domnum Docibilem fili domni Gregorii Duci, & Marinum Constantinum comitem, & coram domnum Mastalum, & Maurum filii domni Mauroni Advocatori vestri episcopii, & domnum Constantinum, & domnum Johannem filii domni Gregorii, & coram cuncto populo Gajetano in bonam convenienciam ad redimendum nos omnes heredes Passari, & Benefacta jugalibus de condicione vestri episcopii, omnis sexus masculi, vel fœmina in generacione, & generacione, quatenus propter omnes inclitas illorum omnium personas daremus, nos pro conciandum, & renovandum vos palacium vestri episcopii una libra de auro purissimo in hac utilitate, ut amodo, usque in sempiternum omnes haredes dicti Passari, & Benefacta jugalibus masculi, & femina permaneremus absoluti ab omni condicione vestri episcopii, & vestra, & de vestris posteris successoribus, sicut nostra charta securitatis continere videtur, quod nobis omnibus factam, & roboratam habetis quam videlicet supradictam manifestacionem vobis fecimus pro vice nostra, & de ipsis nostris parentibus, quę a parte dicti nostri genitori esse videntur in eo ordine, ut superius legitur, & propterea dedimus Vicarium pro omnes nostras personas vobis expendendi in palacio vestri episcopii una libra de auro purissimo, & definivimus nos cum dicto vestro episcopio amodo, & usque in sempiternum, unde promittimus, ut si quolibet tempore aliud pro aliud dicere præsumpserimus, nisi qualiter superius legitur, dupla condicione vobis, vestrisque posteris componere obligamus, & post soluta pena, hac nostra manifestacio, & nostra ingenuitas, sicut superius legitur, firma permaneat in perpetuum. Scripta per rogos nostros, & vestra pracepcione a Johanne presbytero, & scriva civitatis hujus in mense, & indictione suprascripta duodecima. ✠ Signum manu Johanne, qui scribere rogavit. ✠ Ego Andreas episcopus proprie manus subscr. ✠ Ego Constantino filio*

filie domni Gregorie. ✠ *Ego Johannes filio domni Gregorii.*

Guadia est fidejussio: *Spatha major* est gladius, ensis &c. Vid. Du-Cangius, qui plura ibi eruditissime pro more congerit. *Quindeniacie* est Quiodenitas. *Thio* est patruus, ex quo *Zio* vox Italica: De *Advocatore* agemus infra: *Pro conciandum*: est ad sarciendum, ornandumque, unde vox Italica *acconciare*: *Vicarius* hic est veluti vades præs. *Rogum* est preces, deprecatio.

De episcopis Trajectensibus nulla apud Ughellium, Lucentium, aliosque authores, quod sciam, mentio, præterquam in Concilio Romano Nicolai I. anno quarto, & Ludovici Pii anno undecimo, die 18 Novembris, contra Johannem Ravennæ episcopum coacto, cui tantum Itali quidam episcopi subscribunt, eosque inter Johannes Signinus, Georgius Trajectanus, Rodericus Castello Felicitatis &c. Hujusce Concilii acta edidit V. Cl. Benedictus Bacchinus in Appendice ad To. II. Agnelli Ravennatis. An hi episcopi illius Trajecti fuerint, quod non longe a Garigliano distat, incompertum, cum nullum quod sciam, monumentum extet, ex quo evincatur apiscopos hoc oppidum unquam habuisse proprios, atque adeo constet illud Diœcesis semper Cajetanæ fuisse. Eruditissimus Theodericus Ruinart nobis dum viveret familiaritate conjunctissimus, in Notis ad Gregorii Turonensis Historiarum lib. VII. cap. 13. de Duello hæc ait: *Diu perseveravit pessima illa consuetudo lites dubias duello dirimendi, qua etiam in controversiis circa res ecclesiarum frequenter locum habebat*, Vide Ansegisi Collectionem lib. 4. cap. 23. *Nunquam tamen hujusmodi pugnas approbavit ecclesia, licet authoritate publica sæpius facta fuerint.* Et in notis ad cap. 51. Fredegarii Scholastici: *Judicium Dei appellabant singularia certamina examina per ignem, aut aquam &c. quibus ad detegendam veritatem occultam tunc utebantur, quod persuasum haberent ejusmodi probationibus, Deum rei veritatem, etiam miraculo, si opus esset, certo manifestaturum. De ejus generibus, variisque ritibus, quibus fieri solebat, quando etiam permissum, aut vetitum fuerit, fuse disserit Cangius in Glossario, quem consule.* V. Martene To. III. de antiquis ecclesiæ Ritibus cap. 7. lib. III. pag. 456. & seqq. ubi agit de variis judiciis, seu probationibus ad detegenda occulta, seu dubia crimina.

Documentum hoc integrum cum iisdem solæcismis, & barbarismis, qui in edito ab Ughellio non extant, ex suo originali exscripsimus, quod plura ab eruditis probanda, patriamque nostram pertinentia contineat. Ughellium decepit Otthonis nomen absolote positum, quod ad Otthonem Magnum retulit, non satis attendens vir eruditissimus A. 954. nullam in Italia jurisdictionem exercuisse Otthonem Magnum, quam ab A. 952. iterum regendam commiserat Berengario Marca santum Veronensis, & Aquileensis excipitur, quæ Henrico Fratri Regis committitur, teste continuatore Reginonis apud Pagium in hoc anno, idque constat etiam ex privilegiis hoc anno pluribus Italiæ ecclesiis concessis a Berengario, quorum unum Monasterio S. Michaelis Archangeli Vallis regiæ anno 953. ab eodem datum, supra

Ughellius non edidit præfatum diploma cum solœcismis, &c.

edidimus. Vid. Sigonius, Baronius, Pagius ad cit. annos. Hoc itaque documentum imperante Otthone III. est factum, qui anno duodevicesimo regni Germaniæ, imperii quarto, & Christi millesimo, Italiam petiit, nudisque pedibus Roma ad montem Garganum perrexit, pœnitentiæ causa sibi a S. Romualdo impositæ, quod contra jusjurandum Crescentium Romanum Senatorem, capite plecti jusserit, ejusque uxorem sibi nefario concubitu copulaverit, ut refert. S. Petrus Damiani in vita S. Romualdi. Inde redux Ottho Cajetam appulit, sanctumque Nilum Abbatem, qui ad maris littus in loco vulgo Serpere dicto, habitabat, est allocutus, teste Bartholomeo sancti viri discipulo, ejusque vitæ Scriptore in hæc verba: *Beatus pater cum fratribus, quos habuerat comites, & cum celeberrimo Stephano, in Cajeta finibus, cum parvulum reperisset locum &c. illum incoluit. Initio quidem in magna victus inopia, sed non multo post fratribus cunctis, sane Dei amantibus, haud paucis convenientibus subjecta est rerum omnium affluentia &c. post pauca subdit. Imperator autem pænitentia causa suscipiens indicans laborem ab Urbe ad Garganum pedibus iter fecit veneraturus Michaelem Archangelum. In reditu beati viri hospitium invisit; Cum igitur ex editiori loco monasterium conspexisset, & fratrum tuguria circa oratorium fixa: Ecce, inquit, tabernacula Israel in deserto: ecce regni cælorum cives: hi non ut habitatores, sed ut viatores hic manent. At sanctus vir &c obviam illi profectus est cum universis fratribus.* Postque enarratum obitum beati Stephani S. Viri discipuli subdit: *Postquam vero beatam, eternamque nactus est requiem, præcepit pater duplex præparari sepulchrum, ut & ipse cursu consumato, una sepeliretur. Id cum Cajetæ princeps vir admodum religiosus magnamque de sanctitate patris opinionem habens, rogasset, & sepulturæ causam rescivisset, ad præsentes dixit: Ergo si pater decesserit, hic ego illum relinquam, & non trasferam in meam urbem, ut illi sit turris instar inconcussæ, quod postea quam perlatum est ad beatum senem vehementer tristatus est, & de mutando domicilio cogitavit, ut eo secederet ubi nulli cognitus esset, &c. Cum ergo statuisset honorum contemptor, pater noster Nilus deserere Monasterium, quod Serperit vocatur, in quo ad annos decem Monasticam duxerat vitam, vix pro senio potuit equum conscendere, ut Romam veniret, &c.* De Otthonis III. cum S. Nilo colloquio agit Baronius A. 1000. Neque morari quem debet in hoc documento Tertii numerum non esse positum, cum etiam in fine editæ a nobis supra donationis Raioaldi hæc legitur epocha sine nota Tertii. *Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo regnante Domino Ottone Serenissimo Imperatore Augusto anno quarta regni ejus*: & initio donationis Rainerii: *In nomine Domini anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi* 1001. *imperante Domno Ottone Imperatore Augusto &c.*

Aliud ejusdem anni documentum Bernardo quoque episcopo spectans sic incipit.

Hoc quoque monumentũ ad Bernardum pertinet.

† *In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, imperante domno nostro piissimo perpetuo augusto Otthoni a Deo coronato Magno pacifico imperatori anno imperii in Italia quarto, simulque*

prosi-

præsidentibus in anc civitate Gajetam domno Johanni glorioso Consul, & Dux anno vicesimo primo, & domno Johanni glorioso Consul, & Dux filius ejus, anno octavo, mense Aprelis, indictione duodecima. Quadam die dum prædictus imperator augustus Ottoni dirigeret suum missum, atque capellanum unum clericum nomine Noticherium gentis Lotherincum, in hac civitate Gajetam, propter distringendum, ac difiniendum hereditates Sacri episcopii S. Gajetana ecclesia. Pleno conventu palactii hujus prædicte civitatis coram præsencia de prædictis Consulibus, & Ducibus patri, & filio ibique residentibus ipsum Noticherium Cleric. missum domni imperatoris, & domnum Marinum, & domnum Leonem Ducibus Fundana civitatis, & domnum Ducibilem, & domnum Gregorium, & domnum Landolfum germanis fratribus filiis domni Gregorii Ducis, & domnum Marinum fili domni Constantini, & domnu H:ampulum fili domni Docibili, & domnum Constan., & domnum Johannem ger. filiis domni Gregorii de Aguello, & domnum Mastolum, & domnum Maurum ger. filiis domni Mauroni, & aliis quamplures majores nasu, & minores Gajeta. Tunc coram omnibus interpellavit domnus Bernardus sanctissimus episcopus hujus S. Gajetana ecclesia super domnum Dauferium comitem Trajectana civitatis, ut detineret unum casalem sui episcopii vocabulo Spinio. In qua dicta ejus interpellacione manifestus sum ego Dauferius Comes quod de medietatem de ipsum casalem Spinium, quod vestri episcopii pertinet nihil retineo, neque retinere volo, sed claro facio coram cunctis residentibus, vel adstantibus, quia medietas inclita de totum, & inclitum ipsum casale cum omnibus vocabulis, & suis omnibus pertinentiis proprietas fuit, & est, eritque de vestro episcopio de quantum infra fines concluditur. Quemadmodum fines incipiunt in primis ab Oriente ab ipse Pentome Tallate, sicut vadit ab inde in Elerumi, & per ipse criste vadit in ipso Facta, deinde per parte Occidentis per ipsu Capalo, & per ipse Criste vadit in ipsu Pansaturum, & deindo per parte Septentrionis vadit per ipse criste inter fines nostras, & fines de Langovardi. Et a meridie sicut vadunt Pentome de Civita de Spia Inn....... deinde vadit in Pentome, & descendit in Psiriali, & per .... descendit in ipsa Conca, & deinde vadit in..... atone de Aguvanum, & retornat usque in ipsa prima fine ad ipso Pentome Tallate unde cepimus, de omnia, & in omnibus, quantum infra iste dicte fines concladitur montibus, vallibus, ..., rivis, Pari...., indariis, castanneis, pratis, silvis, cultum, & incultum facionalem, & infacionalem, ripis, apendicibus, aquit, fontibus, puteis, cisternis, cum arboribus fructiferis, & infructiferis diversis generis vestri episcopii causa est una medietas inclita, & in ipso vestri episcopii medietas nihil habuimas, sed quemadmodum ex vestro episcopio fuit semper, ita permaneat amodo, & usque in sempiternum. Unde rogo Gnannum ponere domini Imperatoris, ut sive ego Dauferius comes sive meis heredibus vel qualibet humana persona a nostra parte summissa aliquando surrexerit contra sacrum vestrum episcopium ut vobis, vel ad vestris posteris successores aliquid ex ipsa vestra medietas minuare quesitrit per quovis modam ingenii, aut per aliqua antepone occasione. Quicumque hec inquietare præsumpserit subjaceat compositurus tam vobis, quam & ad vestris posteris successoribus pœna auri curizi libras vigintiquatuor, & persoluta pœna, hac nostra manifestacio qualiter superius legitur de medium casalem Spinium firma permaneat in perpetuum, quem videlicet manifestacionem coram omnibus a nos factam, & traditam scribendam rogavimus a Johannem presbyterum, & scriva civitatis hujus in mense, & indictione dicta duodecima. ✠ Ego Marinus Dux subscripsi. ✠ Ego Decibili filius domni Gregorii Ducis. ✠ Ego Kampulus filius domni Docibile: ✠ Ego Leo filio Bonu. ✠ Ego Mastalu filio domni Mauroni.

Illud insuper animadvertendum, Bernardum fuisse Cajetæ episcopum anno vicesimo primo Consulatus & Ducatus Johannis, & anno octavo Ducatus, & Consulatus Johannis ejus filii; Stephanus vero fuit episcopus anno sextodecimo Johannis patris, ut ex hoc privilegio constat monasterio Sanctorum Theodori, & Martini Urbis Cajetæ dato. Bernardo anterior Stephanus.

† *In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi anno sexto decimo Consulatus domni Johannis, & tertio anno Consulatus domni Johanni filio ejus mense November, indictione septima Cajeta. Igitur quia Dei potentia amministrantes venerabilium locorum qualitatem, unusquisque debet esse adjutor, & protector, maximeque defensor, ut inibi degentes in ministerio, nec locs minuationem, nec potestas formidetur. Nos, qui auctore Deo suprascripta civitatis, & ecclesia sumus pastores, magis volumus tutiora loca venerabiliter augeri, quam minuari, ut commorantium sit supplementum, & ospitibus refugium, nobisque medellam in perpetuum, & in præsenti comodum nomen, & opem. Hec nos Johannes, & Johannes pater & filius Consules, & Duces considerantes, ne sub formidine aliqua, vel cujusque mala esse oppressiones subnixus beati Theodori monasterium hujus civitatis Gajeta vocato Stephano suprascripta S. Gajetana ecclesia pontifex, sancivimus una cum ipso, ut qualiter temporibus domni Johanni Thii nostri prædictus monasterium fuit inclitus, & non imminutus perseveraret, ut aliqua nobis, & quelibet haberet aliqua molestacione, aut contrarietatem in suis subjectis ecclesiis, idest ecclesia S. Angeli in Planciano cam terris, & vineis cum Portu suo, quomodo eam domno Johanne Thio nostro in prædicto monasterio offeruit, & cum omnia, & in omnibus, quantum Anastasius Abbas bona memoria comparavi, & quantum vos Leo venerabilis Abbas hibidem per concambium hacquisisti omnia, & in omnibus cum eorum omnibus pertinenciis maneat in vestra potestate beate Theodore, & beate Martine, quam & habeas prædicto monasterio beate Theodore, & beate Martine. Ipsa ecclesia S. Petri apostoli, qua sita est in porto Scauritano, cum terris, & vineis, & omnia sua pertinencia, quam & ecclesia S. Maria posita in castro Argenti cum omnia sua pertinencia sit de prædicto vestro monasterio. Et ipsa curte, quod vos suprascriptus Leo venerabilis Abbas comparasti da domnum Johannem domna Gemma Thio nostro totam, & inclitam cum terris, & vineis, cum aquis molis suis, & cum portibus suis, & cum modio aquisino cum quod per legem hacquesisti da Petro Castaldo, & cum omnia & in omnibus eorum pertinenciis habeas beate Theodore suo monasterio*

rio

rio amodo, & usque in sempiternum, & ipsa mola totam, & inclitam, quod vos jam dicto Leo Abbas nunc comparasti da Johannes filio Athenolfi, & da Constantino filio Leoni, qualiter eam habuit totam & integram domnus Johannes Consul, & Dux Thia nostro, & qualiter eam integram cum sua omnia pertinencia, nos una cum domno Marino Consul, & Dux bona memorie patri meo donabimus ad suprascripto Athinolfus, sic nos, & nostris successoribus totam, & integram cum sua omni pertinencia stamus & defendimus vestro monasterio beate Theodore, & beate Martine in perpetuum, & omnia vinea quantecumque de comparatum, vel per concambium hacquesita habeatis in Balle S. Laurencii, excepta quantum per legem, & deffinicionis exinde dedimus in monasterie S. Archangeli per finem inter eis mittere, idest dua modia; reliqua omnia vinea quantecumque de comparatum, & per concambium hacquisitum havetis in pradicta valle S. Laurencii, & omnibus earum pertinenciis in tuo monasterio beate Theodore persistat potestas. Ergo omnibus hoc legentibus pateat quia volumus, & precipimus per hunc nostrum scriptum, ut omnia, & in omnibus ubicumque, & undecumque habuit pradictum monasterium cuncta ejus substancia cum ecclesiis, & eorum pertinenciis, & cum hereditatibus cum servis & . . . . as, & cum curtes, & cortisanos absque omni ambiguitatem, & formidinem habeat, tam de intus civitatem, quamque extra civitatem, tam de intus ecclesiis, quam & foris ecclesiis, tam inent claustra quam extra cla..... & omnia, & in omnibus quo a tempore monasterio esse cepit, & usque modo quod in eo est paratum, & conquisitum, eciam ejus suppellectila nau sit imminuta amodo, & usque in sempiternum. Excepto quod ex ea...... egem tulimus.. Et S. Archangeli dedimus per finem inter eos mittores: idest media cella, & media ecclesia extra claustram & de vineam, ut superius diximus plus minus modia dua hac totum fe... mus pelam sit ultra quisquam ex hoc monasterio aliquid tollat aut minuat ulterius; Sed qualiter superius legitur integer ipse, & sua possessio permaneat ad hutilitatem, & potestatem....... comparantis, atque advenientis, ipsis & eorum Monachis successores perpetuis temporibus pro quo, & eis habitantibus pramittimus nos vestris successoribus tutores, & defensores ....qui sub jure ....monasteris habitante beate Theodere illi ex tua hereditatem vel ecclesiis, & earum pertinenciis minuat aut minuere, aut tollere in malo prasumet sed.......... dicionem, & potestatem Abbatis, & congregacionis illic commorancium semper sit potestatem, & qualiter a nobis est dictum nil refutatum vel contradictum sit, sed firmum, & stabilis . . . . beate Theodore, & beate Martine, omnibusque per vestra loca habitancium fratrum, & neque a nos suprascripti Johannes, & Johannes pater, & filius Consules & Duces, neque a me Stephano episcopi . . . . cesseres habentes querellam, aut calumniam vos beatissimis Theodore, & Martine, vel vestris Monachis, sed nos protectores qualiter per chartule, & finibus habetis possideatis.. . . . & nostrum hunc scriptum, & traditum cum eis, & eas jure quieto amodo & usque in sempiternum, & si quis vobis ex qualibet vestras facultas, aut de ecclesiis, qua vobis subjecta sunt, aliqui.... . . . tallere prasumpserit, vobis subtrahere judicie Dei incurrat, & damnacione eterni incendii sancita semper. Et si nos nostrique successores hoc consenserimus eadem pena feriamur. . . . habitantibus locis compositura subjacemus auri eurizi libras sex, & post soluta pena hoc, quod vobis promisemus maneat firmus in perpetuum scriptum per jussiones, & Notarius hujus civitatis in mense & indictione suprascripta septima.

† *Ego Johannes Consul, & Dux sub.*

† *Ego Kampolus filio Domumirus.*

† *Ego Johannes filio domni Johannis.*

† *Ege Johannes filio Anatoli.*

† *Ego Stefanus episcepus sub.*

† *Ege Jehannes archipresbyter propria manu . . . . . .*

† *Ege Gajetanus presbyter, & Pria . . . . .*

† *Ego Anatolius archidiaconus . . . . .*

† *Ega Constantinus presbyter, & notarius hujus civitatis camplevi, & absolvi in mense, & indictione suprascripta.*

Notatu mihi dignus videtur hic subscribendi modus, quo seculares sub Consulis nomine, ecclesiastici sub illo episcopi adnotantur.

Cortisani. Quiq curtes curant, vel colunt, aut incolunt.

Laudatis Docibili, & Johanni trigesimam octavam inter suas hanc epistolam scripsit Johannes octavus Romanus Pontifex. *Johannes Episcopus Docibili, & Johanni Hypatis Cajeta. Devotioni tua pro labore fidei Christiana, quam excolis gratiarum actionibus persolutis iterum, & iterum exhortamur, ut magis, & magis satagere, & decertare, & ceptum laborem ad perfectam ducere actionem procures: ut Christiani nominis viri Paganorum fœdera fugiant, & solum in Deum qui eas creavit, & non in Diaboli membra, qua sunt filii fornicationis, & vasa ira, spem suam ponere discant. Quod cum egeris salvabis animam tuam, & operies multitudinem peccatorum. Dicit enim beatus Jacobus: Qui converti fecerit peccatorem ab errore via sua, salvabit animam suam a morte, & operiet multitudinem peccatorum. Data V. Idus Aprilis, indictione decima.* Epistola Johannis octavi.

Hujusce epistolæ meminit Baronius anno 887. To. X. fol. 523. atque subdit: *Quod est difficilius redditum ob fœdera, qua inierunt cum Sarracenis Neapolitani, Amalphitani, atque Beneventani aliique finitimi populi, cujus rei gratia fuit mittenda legatio ab eodem Johanne pontifice Cajetam ad hujusmodi fœdera dissolvenda. Functi sunt hac legatione pracipui Romana ecclesia Cardinales episcopi, nempe Walbertus Portuensis, & Eugenius Ostiensis, &c. Suasione autem Docibilis, & Johannis Gracorum Imperatoris Ministrorum ejusmodi fuit a pontifice missa legatio, ut adeo ejusdem papa litera data significant: ut autem res optatum consequeretur effectum, idem Pontifex ad Pulcharium Amalphitanum prafectum literas dedit, nec non ad Landulphum Capuanum episcopum. Sed & scripsit ad Sergium ipsum Ducem, seu Magistrum militia, Neapolitanam civitatem moderantem comminatorias literas nisi contractam cum Sarracenis fœdus dissolvat. De his etiam ipsos monuit Neapolitanos per ipsorum episcopum Athanasium,*

thanasium, ut resipiscerent ab errore, cujus causa excommunicationis nexibus fuerant ab eodem pontifice obligati. Scripsit, & de his ad Ajonem Beneventanum episcopum. At non satis misisse legatos, sed & ipse se Trajectum oppidum haud longe a Cajeta positum venturum fore pollicetur, si spes aliqua esset, ut Dux Neapolitanus Sergius parere vellet Pontifici salubria suadenti &c. Et post multa. *Porro Johannes Papa (ut ipse testatur in epistola ad Archiepiscopum Ravennatensem) ut proposuerat, profectus est Trajectum oppidum non longe a Cajeta, ad dissolvendum fedus, quod Neapolitani cum Sarracenis injerant; ex quo facto, ut testatur non nihil quietis est partum regionibus illis.*

Anno vero 879. fol. 571. hæc scribit a Leone Ostiensi lib. 1. cap. 43. Chron. Cassinen. mutuata. *Post hac Pandenulphus, qui tunc Capua praerat in Papa fide perdurans, oravit eum, ut ditioni sua Cajetam subjiceret. Namque eo tempore Cajetani Romane tantum Pontifici serviebant. Quod cum illi Papa concessisset Cajetanos tam acriter infestare cepit, ut illis vel usque ad molas egredi non liceret. Docibilis quidem tunc eis praerat Dux. Is tantum dedecus sibi, suisque illatum minime ferendum putans, misit Agropolim, et Sarracenos ibi degentes evocans primum illos ad lacum Fundanum per mare deduxit in locum, qui sancta Anastasia dicitur. Inde per fluvium fundos usque ascendentes ibi scaphis egressi, cunctaque por circuitum depopulantes, Cajetam tandem pervenerunt, & in Formianis Collibus castra posuerunt. His Papa compertis pœnitentia ductus blandis alloquiis, & epistolis, ac pollicitationibus multis Cajetanos lenire cepit, ut eos sibi conciliaret, atque a Sarracenis adduceret. Cujus monitis Docibilis princeps obtemperans, rupto fœdere, bellum cum Sarracenis protinus iniit, in quo tamen Cajetanorum plurimi cesi & capti sunt. Rursum Saraceni cum Docibile fœdus injerunt, captivisque redditis, Garilianum ad habitandum ab eo directi sunt. Ubi annis ferme quadraginta constituti, innumera undique mala gesserunt, multumque Christiani sanguinis effuderunt. Quo in loco dum eos crebro Principes nostri debellare tentassent, divino judicio usque ad id tempus invicti perstiterunt* (hac Leo) *Porro profectum esse Cajetam ipsum Johannem Papam suis literis ipse docet. De rumpendo autem fœdere illo cum Sarracenis & de Cajetanis, & aliis Johannes Papa in epistola ad Fœderatos cum Sarracenis ista habet anno sequenti: Idcirco vobis inducias usque ad Kalend. Decembris istius tertia decima indictionis frangendam largimur, & tam vos quam Cajetanos, atque Amalphitanos lucrari volentes si usque ad idem tempus omnem Sarracenorum amicitiam, nec non, & omne fœdus dissolvere solito contempseritis, utrosque sententia ecclesiastica jaculis feriemus, & perpetuo anathemati submittemus, ut qui socii disciplina esse non vultis, communionis quoque nostra non sitis participes.* Camillus Peregrinus in §. fines Ducatus Beneventi ad meridiem pag. 28. ait: *At Cajetam & perinde adjacentia ei oppida (ad ostia scilicet lyris, usque & Trajectum, quod Johannis Octavi aperitur epistol. 69. & 74.) labentibus annis nec sane multis Romano Pontifici plene, ac firmiter accessisse ex Erchemperto dignoscimus nu. 65. Sed clarissime ex Ostiensi lib. 1. cap. 43. &c.* Utinam Notatius in laudato documento verba bullarum Johannis VIII. & Johannis X. recensuisset, ex quibus actas apud Cajetanos res clarius cognosceremus. Verum inditus cuique patriæ amor plus nimio nos ab instituto abripuit. Pauca tamen admodum hæc ea sunt si cum iis compares, quæ dicendi copia suppeteret, ob plurima monumenta apud nos asservata, quibus & res ad ecclesiam Cajetanam pertinentes, & principum qui illic imperarunt, res gestæ, nominaque dilucidari maxime possent. Sed age dissertationem prosequamur.

Idem Epistol. 256. & 270.

Novis rebus aucti Cassinates.

Egregia hac parta victoria, Cassinates novi in dies beneficiis sunt aucti. Hinc Leo Ostiensis cap. 36. hæc scribit: *Eodem quoque tempore Pandulfus, & Gisulfus Teanenses comites, proclamante eodem Abbate in judicio Capuani judicis, & Archiepiscopi manifestaverunt se, & renunciaverunt nobis totam pertinentiam de Cesima, apposita nihilominus pœna centum librarum auri, si eandem renunciationem removere aliquo modo temptavissent. Idipsum etiam fecerunt filii Unzonis de castro Conea, & de omnibus pertinentiis ipsius, & de Pilano, & S. Felice, & Cesima, proclamante Andrea preposito nostro in placito Antonii cappellani, & Benzonis missi Henrici imperatoris apposita pena, si removerent, quinque millium bizanteorum.* Ad principes Capuæ, utpote quibus Teanensis comes parebat confugere Cassinates, causam contra illum acturi. Missi vero, seu imperatoris legati sepe sepius Italiam adibant, jus redditurı civitatibus Feudatariis, ex quorum forsan numero filii Unsonis erant, aliisque personis, cujus rei plenæ sunt Historiæ. Vid. Sigonius de regno Italiæ lib. 7. anno 973.

Suprema Cassinatium jurisdictionis argumenta.

In fine vero cap. 37. hæc habet Leo. *Tunc temporis Benafrani comites in possessione hujus monasterii, qua Viteensum dicitur ingredientes castrum ibidem, & in loco, qui dicitur Aquafundata adificare ceperunt. Quod dum Abbati Atenulfo nuntiatum fuisset, missis militibus illos injuriis affectos, verberibus honustos, de hujus monasterii finibus expulit, & qua edificaverant a fundamentis evertit.* Quod quidem supremæ jurisdictionis Cassinatium indicium est manifestissimum; nec enim nisi supremus princeps milites habere potest, qui ditionem tuentur suam. Quare ad id evincendum aptissime idem Leo cap. 38. subdit. *Interea cum prafatus Abbas imo potius hoc monasterium magnis Aquinensium comitum infestationibus urgeretur, & neque servorum Dei hic commorantium, neque ipsius S. patris Benedicti reverentia aliquatenus illorum nequitia sedaretur, magna demum Abbas necessitate coactus, fortissimos aliquot sibi ex prafatis Normannis ascivit, eosque juxta se in oppido, quod Pigniatarium nuncupatur non longe a civitate S. Germani ad monasterii bona tuanda constituit, quod quidem illi quandiu Abbas ipse superfuit strenue satis, & fideliter executi sunt.* Eadem narrat Victor III. lib. 2. dialogorum pag. 103. & Bouffiers in historia originis Regnorum Siciliæ, & Neapolis ad annum 1021.

Post narratam vero Leo Marsicanus cap. 42. Theobaldi Abbatis Cassinensis ann. 1022. factam electionem coram Benedicto VIII. & S. Henrico imperatore, qui calculi dolore Cassini a S. Benedicto sanatus, plura dona obtulit, subdit cap. 43. *Post hac idem Christianissimus imperator*

adhuc

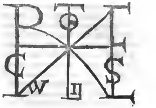
adhuc parum quid existimant, se præ nimia hujus loci dilectione fecisse, admonitus ab eodem Piligrino, & a Theoderico cancellario suo, altera die fecit præceptum concessionis in hoc loco de Rocca, quæ dicitur Vantra, cujus possessores, ac si latrunculi quidam hoc monasterium frequentissime infestabant, ac propterea illam de manibus eorum ereptam ad usus servorum Dei hujus loci in perpetuum habendam, & retinendam contradidit. Fecit & aliud præceptum de universis ubique terrarum hujus loci possessionibus juxta tenorem videlicet imperatorum antecessorum suorum, per quod etiam præceptum monasterium S. Mariæ in Canneto in finibus Termolensis imperiali authoritate in hoc monasterio confirmavit, sicque commendans se plurimum patri Benedicto, & omnibus fratribus, cum illorum benedictione reversus ad propria est, &c. Tantaque de cetero circa hunc sanctum locum devotionis extitit, ut si aliquando diutius viveret, relicto imperii fastigio de eo se sub S. professionis habitu hic serviturum sponderet.

Eadem narrat Sigonius de regno Italiæ lib. 8. pag. 352. Baronius ann. 1022. Mabillonius Annal. tom. IV. pag. 289.

Roccæ Vandre, seu Evandri cœnobio nostro concessa.

Primum S. Henrici imperatoris privilegium est hujuscemodi ex Autographo in nostro Archivo.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Heinricus divina favente clementia Romanorum imperator augustus. Quamvis communiter loca Deo ubique dicata cottidie in melius proficere nostra ope adhibita velimus, singulariter tamen, & quasi specialius cæteris locum in quo venerabilis patris nostri sanctissimi Benedicti corpus fovetur pollere admodum cupimus, quippe quem a primo ætatis flore semper maxime dileximus, cujusque intercessione piissima hactenus, & in regno roborati, & in infirmitate sepius positi misericorditer relevati sumus, ergo omnium Christi nostrorumque fidelium universitatem scire jubemus, qualiter nos pro remedio animæ nostræ montem ejusdem S. Benedicti visitantes, pensabamus, quali nobis munere Deum ibidem melius placare possemus. Pensatione autem hac circumquaque diffusa, de quodam castello semper loco eidem contraria de manibus inimicorum nostrorum erepto nobis autem in proprium imperiali jure hereditato ab Archiepiscopo Piligrimo, nec non a familiare nostro Dioderico, videlicet cancellario admoniti per eorum communem interventum idem castellum Baadra vocatum situm in principatu Capuane tradidimus ad altare S. Benedicti, & ad usus monachorum Deo ibidem famulantium per hanc imperialem paginam cum omnibus appendiciis, idest cum arcis, edificiis, vineis, agris, pratis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, terris cultis, & incultis seu cum omni utilitate, quæ vel scribi, vel nominari possit, concessimus, tradidimus, & de nostro jure in eorum jus omnino in proprium transfudimus. Ea videlicet ratione ut præsentialiter ordinatus Abbas aliique ejus successores, sicut de cæteris S. Benedicti bonis de eodem castello liberam habeant potestatem, quod ecclesiæ utile sit faciendi, & ut hæc nostra authoritatis pagina stabilis permaneat, eam manu propria roborantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum domni Henrici Romanorum invictissimi imperatoris Augusti. Teodericus Cancellarius vice Ebbonis Papembergensis episcopi, & Archicappellani recognovit.

Anno ab incarnatione Domini millesimo vigesimo secundo indictione V. Anno vero domni Heinrici Romanorum invictissimi imperatoris augusti secundi. regnantis XXI. imperantis autem nono. Actum in monte Casino feliciter amen. Adest sigillum cereum.

In hoc vero fatetur piissimus imperator in omnibus periculis, atque infirmitatibus presto sibi fuisse S. Benedicti opem. Atque roccam Vandræ cœnobio nostro ea jurisdictione concedit, *qua vel scribi vel nominari possit*, absoluta quidem, prorsusque independenti. Eandem donationem confirmavit altero privilegio an. 1024. In mox vero allato privilegio, quamquam originali in ejusque apographo in regestro Petri Diaconi deest mensis, & dies, quo datum est, de cujus tamen veritate nullus prudens dubitare poterit, tum quod illud a Leone Ostiensi illis temporibus vicinissimo scriptore refertur, tum potissimum quod omnibus veritatis sinceritatisque notis pollet. Neque hujusce omissionis unicum ac singulare exemplum est hoc nostrum privilegium, nam refert Mabillonius lib. 2. de re Diplomatica cap. 25. pag. 186. in originali bulla Leonis IX. deesse locum in in quo data sit, & ibidem lib. 6. cap. 3. testatur, deesse in originali Philippi I. Galliarum regis privilegio annum Christi, qui jam pridem usurpabatur, aliaque hujusce generis exempla adduci facile possent.

In regesto Petri Diaconi num. 87. fol. 38. a t. extat ejusdem imperatoris epistola data apud montem Cassinum per manus ejusdem Theoderici cancellarii, quæ incipit.

In nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis. Heinricus divina favente clementia Romanorum imperator Augustus B. urbis Romæ Sanctissimæ Papæ ejusque successoribus canonico in apostolicam sedem substituendis in perpetuum. Ad Romani imperii curam attinet omnibus per totum orbem Romanum constructis ecclesiis imperiali potestate defensionis auxilia ministrare, ut ejus juvamine ab omnium infidelium seu pravorum tueatur impetu. Proinde Casinensi ecclesiæ providentes Bea. sedis apostolicæ Pon. quæ specialius ad Romanum spectat imperium & prædecessorum nostrorum Cameræ ab ipso sua construccionis exordio extitit, queque ab omnium mortalium dominatu immunis permansit, & libera. Eandem ecclesiam ditatam imperiali munificencia paternitati tuæ commendamus, ne quavis cujuscumque potestatis quodlibet injustum patiatur, salvo eo quod specialiter,

S. Henricus Romano Pontifici Cassinates commendat.

liter, & singulariter pra cæteris aliis ecclesiis ad Romanum imperium spectare videtur. Nam cum omnis ecclesia ab omni condicionali seu servili nexu sit libera, specialius tamen post sedis Romanæ dignitatem libera Casinensis ecclesia, quæ per patrem Benedictum legis monasticæ principatum tenet, & quam omnes nostri predecessores imperatores videlicet Pipinus, Karolus, Ludovicus, Lotharius, Ludoicus, Lotharius, Otto, ac reliqui imperatores suam specialem Cameram habuerunt libertatis debet potiri insigne. Igitur præfatum cœnobium paternitati tuæ commendamus ut illius cooperatores existatis, & ab omnibus infestationibus defendatis . . . .

*Salvo eo, quod Romani imperii singularis camera est, & specialiter ad nostrum imperium spectat &c. Quod ut verius credatur manu nostra roborare & anuli nostri impressione supter illam insignire decrevimus. Signum domni Henrici Serenissimi, ac invictissimi Romanorum imperatoris Augusti. Ego Chonrandus Dux domini imperatoris consobrinus subscripsi. Theodericus cancellarius vice Evonis * Papendegresis episcopi, & Archi-Cancellerii recognovit anno ab incarnatione Domini MXXII. Indiccione V. Anno vero domni Heinrici excellentissimi ac invictissimi Romanorum imperatoris augusti regni XXII. imperantis autem IX. Actum in monte Casino feliciter Amen.*

* Papembergensis.

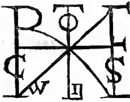
Aliud S. Henrici privilegium ex suo originali in archivo nostro hic damus.

Confirmatq. eorum privilegia.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus, divina favente clementia, Romanorum imperator augustus. Oportet imperialem magnitudinem Deo famulantium preces audire, & quod juste petierint amore Sanctorum, quorum venerationem loca dicata sunt libenter impertire; & quæque munera erga eadem loca ad percipiendam divinam retributionem conferre. Hoc quanto studiosius quis procurare contendis, tanto ejus misericordiam fultus, & præsentia facilius transiliet, & eternam beatitudinem felicius capessere promerebis. Igitur cunctorum fidelium sanctæ Dei ecclesiæ nostrorumque presentium videlicet, ac futurorum cognoscat solertia, quia quidam venerabilis Abbas nomine Theobaldus eruditus regularibus disciplinis, & rector cœnobii S. Benedicti, quod est situm in castro Casini, ubi ipse sui corporis sepultura locum veneratione dicavit cum anni congregatione, quam in eodem loco sub regula almifici confessoris Benedicti, omnipotenti Deo, ac Benedicto sancto veraciter deservire cognovimus nostram pertinens celsitudinem, ut ob honorem Dei, & reverenciam ejusdem Sancti loci, animæque nostræ augmentum, nec non & stabilitatem nostri regni secundum prædecessorum nostrorum imperatorum præcepta Augustorum, scilicet Caroli, Lotharii, Ottonis per hoc nostræ auctoritatis immo confirmationis præceptum circa ipsum venerabilem locum, ea, quæ subter scripta decernuntur confirmare, & corroborare dignaremur; videlicet omnes res, & possessiones, mancipia, & Aldianas, carsulatos, vel offertos, servos, & ancillas, cum terris, & vineis, silvis, montibus, planis, planitiebus, aquis aquarumque decursibus, atque piscarius positis infra fines principatus Pandulfi Capuani, & Pandulfi Beneventani principis, & cum universis pertinentiis quæ esse videntur infra has fines, quas inferius declarabimus, & quas ab antiquis temporibus possessus est. Idest prima fines incipiens a Carnello vadit per vandram usque in rivum siceum, hinc usque ad ecclesiam S. Martini, inde vero vadit per greste S. Petri; a secunda parte finis Serre de Montecifino, hic per Serram montis, qui dicitur Aquilone, & vadit ad lacum, qui dicitur de Puplo, ab hinc ad lacum Vitecusum inde recte ad Aquam fundatam, exinde vadit per montem, qui est supra casale, usque ad Vadum fluvii, qui dicitur rapidum hinc per eundem Rapidum pergit in seriam montis, qui dicitur Caballo & inde in lacum, qui dicitur Benefranum, hinc vero per Serram montis, qui dicitur Rendenaria majores vadit in lacum, Comeneuse, ab hinc pergit in capite Mellarini, inde per Serram ad petram scriptam hinc ad Serram montis, qui dicitur Ordicosa, inde pergit super Pesclora, qui dicitur Falconara, & pervenit ad fines inter duos montes, ex quibus unus vocatur Spinacius, & alter Porcacius, inde ad Cristas Montis, qui dicitur Caira, hinc ad Petram supra Aquam vivolam, exinde ad Collem qui vocatur Gimbituri, De tertia parte vadit in querquitulo, hinc in fossatum juxta Sanctum Damasum, inde per silicem ad locum, qui dicitur Arco de Gizzoli, ab hinc pergit ad lacum, qui dicitur Radenprandi, hinc in Farnesum, exinde per caput de Rigu, qui dicitur Marozze inde in fluvium, qui dicitur Carnello, hinc per ipsum fluvium ad Aquam quæ dicitur Cosa, & salit per montem qui dicitur S. Donati. A quarta parte finis Serra media ejusdem Montis S. Donati hinc ascendit super monticellos de Marri, & vadit ad Pescli qui sunt ad Pedem montis de Balbola, exhinc pergit per duos Leones, & salit per Serram super Casale, abinde descendit a Monte super Villam de Galchano, hinc in Cripta Imperatoris usque in fluvium, qui dicitur Galchiane, hinc per eundem fluvium usque ad priores fines. Nec non & res de Comitatu Termulense quas prædictum monasterium S. Benedicti longo tempore predictas habuit reddimus, & perpetualiter confirmamus per hoc nostrum imperiale præceptum, quorum videlicet fines sunt: A capite finis Rivi plani, & a pede finis Mari, & de uno latere finis fluvii Trinu cum aqua ejusdem fluvii, & Portu suo, & de alio latere finis Rivi, qui dicitur Tiale cum omnibus suis pertinentiis, cum Castellis videlicet Petra fracida, & Ripa mala monasteriumque Sancti Benedicti, quod ibidem edificatum est, & Phara, & Ripa Ursa, & montem Bellum, & Pescloli, cum omnibus sibi adjacentibus pertinentiis, scilicet ecclesiis, casis, terris, vineis, aquis, molendinis, salectis, pratis, pascuis, silvis, & aliam partem terræ in prædicto Comitatu Termolense juxta fluvium Bifernum, quæ habet fines rivum, qui descendit in caput finis rivi S. Gregorii, & in capite ipsius pertinentiæ S. Gregorii a pede finis Maris de uno latere finis fluvii Biferni cum aqua & medietas portus, de alio latere finis Rivi vivi cum omnibus suis pertinentiis, videlicet ecclesiis, casis, terris, vineis, aquis, molendinis, salectis, pratis, pascuis, silvis, salinis, & aliis rebus quocumque jacentibus similiter & monasterium S. Liberatoris in Comitatu Teatino cum omnibus pertinentiis suis, sicut in præceptis regum videlicet Caroli, Pipini, atque Lotharii continetur, idest ecclesia S. Angeli, quæ est in latere Montis plani cum integro monte plano, & cum castello S. Angeli, & integris

suis

suis pertinentiis, & curte Casaleprandi, & tota corte de Garifuli, & castello S. Petri, & corte S. Januarii, & Valleplana, & Luciano, quarum fines hæ sunt. De uno latere finis eripta latronis vadit juxta castellum Saracenicum usque ad Staffili de Magella, & ab ipso staffilo in Aquam Frasiniga, & Fossatum de Vacinio; Hinc vero ab ipso fossato in Puteum de Capetano inde in fossatum Sancti Januarii, & in Rosente; de alio latere finis Visara inde in via, quæ vadit in lacunam supra S. Donatum, hinc in Ficarium, & inde in Fossatum S. Luciæ ex hinc per Aquam frigidam usque in limites montis plani, ab inde fossatum de Garifuli sub limites, & per eundem fossatum in Alento, & in Comitatu Valvense monasterium S. Patris cum omnibus pertinentiis suis, & monasterium S. Mariæ in Cartiniano, ecclesiam S. Angeli in insula infra montem & in Comitatu Theatino monasterium S. Columbæ cum omnibus pertinentiis suis, seu et aliis ecclesiis, vel rebus cum omnibus pertinentiis et adjacentiis in integrum in quibuscumque nostri regni finibus posita sunt, ut quemadmodum ad idem monasterium beati Benedicti Christi confessoris pervenerint, et possessa fuerint, vel quolibet modo tenta per hanc nostram confirmationis authoritatem nostris futurisque temporibus Abbates ipsius monasterii S. Benedicti firmiter inviolabiliterque teneant, et possideant prout facultas, vel utilitas ipsius monasterii exegerit. Ita ut nullus Judex publicus quislibet ex judiciaria potestate in cellas et villas, aut agros seu loca, sive reliquas possessiones suprascripti cœnobii S. Benedicti, quas moderno tempore in quibuscumque pagis, et territoriis infra nostri regni ditione juste, & legaliter possidet, vel quicquid etiam deinceps divina pietas ipsi sancto loco voluerit augere ad causas audiendas, vel fredi, aut tributa exigendi, vel mansiones, aut paratas faciendas, vel fidejussores tollendos, aut homines ipsius monasterii tam liberos, quam servos, seu cartulatas vel offertos, et qui super terram ipsius Monasterii resident nullatenus distringendos, nec ullas redibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris futurisque temporibus ingredi audeat, nec ea, quæ superius memorata sunt penitus exigere presumat; sed liceat Theobaldo præsenti Abbati ejusque successoribus, una cum congregatione ibidem Deo famulante sub nostra defensionis munitatem quieto ordine vivere ac residere, & Deo pro nostra anima supplicare, & quicquid fiscus ex jure jam præfati monasterii pars publica sperare poterat pro anima nostra mercede ipsi sanctissimo monasterio nostra maneat auctoritate concessum. Nec non etiam a nobis confirmari placuit, ut ex omnibus rebus vel mancipiis ipsi monasterio pertinentibus cartulatis, vel offertis, liberis atque servis ubi pars ipsius monasterii citius valeat suam justitiam consequi: Ita præfata inquisitione rem, quam clamaverint per prædictos veraces homines jam dicto monasterio pertinere liceat, Monachisque quietem possidere, & nullus ex ipsis jam dicto monasterio in placito quorumcumque taliter respondere aut Sacramentum compellantur. Se vero de servis, aut ancillis vel de quibuslibet rebus orta contentio fuerit, liceat Monachis ejusdem monasterii ipsos retinere quousque in nostram præsentiam veniat & ibidem coram nobis positis deliberentur. Ad hæc quippe pro remedio animæ nostræ dilectissimæ conjugis, & per interventum nostrorum fidelium videlicet Piligrimi Archiepiscopi, & Theoderici nostri dilecti Cancellarii concedimus, et confirmamus quandam Abbatiam in honore S. Mariæ constructam sitam in loco, qui dicitur Cannetum in comitatu Termolensi prædicto monasterio S. Benedicti, et ob memoriam mei. Igitur quicumque hanc nostram imperialem institutionem infregerit, et ea quæ supra memorata sunt minime observare, sed fortasse violare aut dirumpere temptaverit, sciat se persolviturum auri purissimi libras mille medietatem cameræ nostræ, et medietatem Abbati suisque successoribus, et munitati ecclesiæ S. Benedicti; Et ut hæc nostra imperialis preceptio per futura tempora firmiorem obtineat vigorem manu propria roborantes eam subtus sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Signum dñi Henrici Romanorum invictissimi imperatoris Augusti.

Theodericus Cancellarius vice Eberhardi Episcopi, et Archicappellani notavit. Datum secunda nonas Januarii anno Dominicæ incarnationis MXXIII. anno vero domini Henrici regnantis XXI. imperii vero ejus VIIII., indictione sexta. Actum Poderbrunnon feliciter Amen. (Adest sigillum plumbeum.)

In hoc privilegio post laudatos egregios Cassinatium mores Imperator exemplo Caroli, Lotharii, Otthonis, omnia cœnobii nostri bona, jurisdictionesque amplissime confirmat, tum quæ intra fines Abbatiæ Cassinensis, quos hic describit possideret, tum quæ intra fines Beneventani, Capuanique principatus extarent, omniaque alia variis Italiæ locis constituta potissimum vero cœnobium S. Liberatoris sicut in præceptis regum Caroli Pipini, atque Lotharii continetur, cum omnibus ei subiectis oppidis, domisque. Vetat, ne ullus unquam judex in ullo sese cœnobii Cassinensis jurisdictioni immisceret, pluresque immunitates concedit, quas in eo videre est. Elargitur præ aliis Abbatiam S. Mariæ in Canneto. Hoc privilegium ex suo originali exscribendum curavit præsidens Thomas Salernitanus illiusque apographum processui Portulaniæ pag. 314. inseruit. Ne vero quis succenseat inter fines Abbatiæ Cassinensis in donatione Gisulfiana, aliisque memoratis privilegiis hæc legi: *Et quomodo descendit super monticellos de Marri, et vadit in ipsos Pesclos, qui sunt in pede Montis, qui dicitur Balba*, quique mons in aliis privilegiis vocatur *de Barbola*, nullumque e montibus Cajetam versus Fractas, & Roccam Guilielmi appellari *Balba*; monendum ducimus a pluribus jam sæculis hunc montem immutato nomine Famaram dictum. Hunc vero eundem esse cum Balba ex eo constat, quod alii designati nostri fines optime propriis hactenus retentis nominibus

ecspondent, nempe montibus Marri, monti Casalis, aliisque enunciatis finibus in Gisulfi donatione; Balba vero montem Famaram deinceps dictum pluribus monumentis demonstrare fas esset, uno hic dumtaxat contenti erimus tempore Athenulfi Abbatis initio undecimi sæculi facto, quod ita se habet.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni. Tricesimo primo anno principatus Domni Paldolfi gloriosi principis Beneventi, et tertio anno principatus præfati ejusdem domni Paldolfi excellentissimi principis Capue, et quinto anno principatus domni Paldolfi gloriosi principis Junioris mense Augustus, nona indictione. Ideoque Ego Atenolfus nutu Dei Abbas monasterii S. Benedicti situs in monte castro Casino declaro, quia Deo tuente prædictum noster monasterium multis ditatus est de rebus inter quas habet his dictus noster monasterius terris, et silvis inter finos de jam dicto nostro monasterio, sub ipsi Marri *qui sunt sub monte qui dicitur* Famara, *et convocavimus per hoc Fratres ejusdem nostri monasterii, et inito enim eis cœpimus exinde habere consilio, quid de predictis terris agere deberemus, cui li congruum paruit, ut si inveniremus hominem qui jamdictis terris, et silvis ad cultum perducere, & a nos in convenientia ordinem secundum legem reciperet amoda, et usque in aliquantes annos nobisque ex ea annos singulos censum dare unde aliqua necessitate prædicti nostri monasterii ipse facere valeremus, daremus ipsas. Cumque causa huc, atque illuc divulgaretur venit at nos vir nomine Basilius Monachus natione Græcorum, qui se dixit prædictis terris, et sylvis volaret a nos in convenientia ordinem secundum legem recipere, et terris, quam, et sylvis ad cultum perducere amodo, et usque viginti, et novem annos expletos, nobisque ex ea annos singulos censum dare; cumque taliter inter nobis convenisset, et ut convenientia ista secundum legem firmiter fierent, convocavimus infra nos Jaquinto Judicem, & subscriptos idoneos homines, qui se nobiscum interesse dixerunt, sicut in lege scriptum est de convenientia, et ita fecimus, et firmamus inter nos hanc convenientia scriptum. Idcirco ego jam nominatus Atenolfus nutu Dei Abbas, una cum consensu fratrum Monachorum nostrorum nostrique monasterii, quam & erga nobiscum habendo Majonem Langobardum Abbocato supradicti nostri monasterii, & per hunc convenientia scriptum secundum legem dedimus, & tradidimus tibi qui supra Basili supradictis terris, & sylvis, quæ sunt sub ipsi* Marri de Famara *amodo, & usque in annos viginti, & novem expletos per has fines. De prima parte fine habet* Aqua biba: *de secunda parte fine habet terra Leoni frigidi, & inde vadit directum in* terra Johanni Fascari, *& descendit in ipsa* via publica: *De tertia parte fine habet ipsa supradicta via publica, qua pergit ad casale usque ad fines, quod est inter nos, & Gagets, & ascendente per ipsas fines usque in Monte, qui dicitur* Famara. *De quarta parte fine habet ipsa* Famara, *& descendit in terra* Johanni presbyteri, *& inde vadit directum usque ad supradictas fines, qui dicitur Aqua* biba. *Hac autem prædictis terris, & sylvis superius legitur de fine in finis indicate sunt, una cum arboribus, & cum omnia ibi intro habentibus subtus, & super, & cum via sua ibidem intrandi, & exiendi cuncta & integra ipsas tibi qui supra Basili dedimus, & tradidimus ad possessionem tuam amodo, & usque in vigiati, & novem annos expletos, & habeatis ibidem potestatem ecclesiam construere, vinea plantare, area facere fodere, & alia omnia vestra utilitate facere amodo, & usque in supradicto constitute, unde de ea nec nobis, nec ad posteri meos, nec alii cuilibet homini nullum e vinde reservabi amodo, & usque in prædicto constituto, & per hac recepi ego qui supra Atenolfus nutu Dei Abbas pratium a te qui supra Basili, hoc est una libra de argento pro pars supradicti nostri monasteris ea scilicet ratione, quatenus ut amodo, & usque in prædicto constituto firmiter habeatis, & possideatis integre suprascripte terre, & sylvis per supradictos finis tantum annos . . . .*
. . : . . . . . &c.

Deficiunt reliqua quia fuit cæsum præfatum Instrumentum. S. Henricus Principatum Beneventanum Pandulfo, & Johanni concedit.

Eodem anno 1023. eodemque mense, die, & loco, S. Heuricus principatum Capuanum elargitur & concedit Pandulfo, & Johanni ejus filio diplomate quod ex regesto Petri Diaconi fol. 71.

In nomine sancta, & individua Trinitatis, Heinricus divina favente clemencia Romanorum imperator augustus. Si fidelium nostrorum devotissimam servitutem alicujus doni commodo remunerare studuerimus, & ipsos ac devotius nobis serviendum accendimus, & aliis exemplum similia de nobis sperandi præbemus. Quapropter noverit omnium Christi nostrorumque fidelium tam præsencium, quam & futurorum industria, qualiter nos per interventum ac peticionem Pelegrini Coloniensis ecclesia Ben. archiepiscopi principibus inclitis nostris quidem fidelibus dilectis Pandulfo, & Johanni filio ejus principatum Capuanum cum omnibus ad eum juste pertinentibus Comitatibus, atque castellis, cæterisque, qua quomodocumque scribi, aut nominari possunt dignitatibus ad ipsum principatum pertinentibus, ita videlicet, ut avus ejus Pandulfus tenuit per hanc nostram imperialem paginam concedimus, atque largimur exceptis Abbatiis imperialibus S. Benedicti de Monte Casino, & S. Vincentii, & ut hac nostre ingenuitas auctoritas stabilis, & inconvulsa omnium post hinc permaneat tempore hoc imperiale preceptum inde conscriptum manu propria confirmantes, sigilli nostri impressione præcepimus insigniri. Excepti Abbatia Cassinensi, & S. Vincentii,

Signum domni Heinrici secundi Romanorum invictissimi Imperatoris augusti.

Theodoricus Cancellarius vice Eberhardi episcopi, & Archicancellarii novit. Datum nonis Januarii, indictione VI. Anno Dominica incarnationis MXXIII. Anno vero domni Heinrici secundi

regnan-

regnantis XXI. imperii autem IX. Actum Poderbrunnon feliciter. Amen. Heinricus Dei gratia Romanorum imperator augustus. Roma caput Mundi regit Orbis frena rotundi. Aurea Roma. Christe protege Heinricum Imperatorem.

In hoc vero animadvertendum maxime est Abbatiam Montis Casini, & S. Vincentii in Vulturno a principum Capuæ ditione exemtas, & imperiales declaratas.

Huc revocandum instrumentum quoad jurisdictionem cœnobii S. Mariæ in Cingla Cassinatibus subditi factum anno XVIII. Paldolfi, & XV. Paldolfi ejus filii. Alii hi principes esse non possunt, nisi Paldolfus Capuæ princeps, qui cum consobrino Paldolfo II. imperare cœpit ab an. 1016. cumque filio Pandolfo V. ab an. 1020. ad 1049. ut Peregrinius in stemmate principum Capuanorum probat. Quare hujuscemodi instrumentum anno circiter 1033. confectum videtur.

De controversia in hoc instrumento memorata egimus anno 999.

Secundum Placitum inter Cœnobium S. Mariæ in Cingla & Comitem Alifanum pro Jurisdictione, & aliis rebus.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi. Hoctabo decimo anno principatus domni Paldolfi, & quinto decimo anno principatus domni Paldolfi ejus filii gloriosis principibus mense September secunda indiccione. Dum nos Aidulfus judex hujus Capuana civitatis quadam die essemus ante supradictum dominum Paldolfum magnificum principem in aula sui palatii cum ceteris viris inter causatores judicandum, & definiendum causis, tunc venit coram eundem gloriosum principem, nostraque presencia Petrus presbyter misso domina Maria religiosa abbatissa monasterii puellarum S. Maria situs in loco, qui dicitur Cingla una cum Jaquinto Abbocato supradicti monasterii; ex parte etenim altera venit Aldemari comes cognomento Borrello filius vone memoria Aldemari comitis, quicum venissent, & pariter ante eodem gloriosum principem, & nostra presencia reconjuncti essent querebat ipse Aldemari comes legibus definire cum ipsum Petrum presbyterum & ipsum suum abbocato pra parte supradicti monasterii causaciones illas, quas inter eum & partem supradicti monasterii horta fuerat ab ipso Aldemari Comito excitata. De rebus scilicet curtibus, et territoriis cultis, et incultis, et montibus, et collibus, et aquis, et molendinis, qua esse videntur in finibus prata, qua est infra finibus, et pertinenciis Alifana, videlicet in supradicto loco ubi dicitur Cingla, et ubi dicitur Ailane, et ubi dicitur Gattucini, et ubi dicitur aqua Bibola, et ubi dicitur Vicu Bonelle, et ubi dicitur Ceppolini, et ubi dicitur Tordisci, et ubi dicitur Potulisci, et ubi dicitur Heremonio, et de ecclesiis qua sunt constructa infra his curtibus, et territoriis, videlicet ecclesia S. Johanni, et ecclesia Sanctorum septem Fratrum, et de ceteris ecclesiis qua ibidem constructa sunt, quam et de aliis curtibus, et territoriis cultis, et incultis, et montibus, et collibus, et aquis, et molendinis qua esse videntur ibique in eadem finibus Prata, qua est infra finibus et pertinenciis pradicta Alifana loco ubi dicitur Airann, et ubi dicitur Sanctu Archangelu, et ubi dicitur paczanellu, et ubi dicitur Vallefariti, et de ecclesiis qua constructa suat infra his terris, videlicet ecclesia S. Viti, et ecclesia S. Archangeli, et ecclesia S. Herasmi, et ecclesia Ss. Johannis, et Pauli, et quod de jam dictis curtibus, et territoriis, et montibus, et collibus, et aquis, et molendinis, et ecclesiis ipse Aldemari Comes habere querebat, quia dicebat ut ei exinde pertineret, et ipse qui supra Petrus presbiter cum ipso Abbocato pro parte jam fati monasterii ipsos in integrum habere querebat pro possessione juxtam legem, et per raciones prafati monasterii per subscriptas indicatas fines. Quarum ipsis primis in omnibus curtibus, et territoriis, et montibus, et collibus, in qua ipse monasterio S. Maria constructu est cum aquis, et molendinis has habentes fines. De una parte fine Serra de monte, qui dicitur Heremonio. De secunda parte fine flubio, qui dicitur Hete. De tercia parte fine flubio Vulturno. De quarta parte fine ribo, qui dicitur Cerbario, deinde quomodo vadit per montes, et valles usque in pradicta Serra de monte, qui dicitur Heremonio, qua est prior fine. Ipsis vero aliis curtibus, et territoriis, et montibus, et collibus, cum aquis, et molendinis has habentes fines. De prima parte fine finitu de Comitato Hiserniense. De secunda parte fine flubio pradicto qui dicitur Hete, et fine ribo, qui dicitur Pentimoso, et ab inde sicus vadit per montes, et valles qualiter peroxiit per ipsi montes, et valles pertineates pradicti monasterii puellarum usque in jam dictas fines de pradicto Comitato Hiserniense. De tercia vero parte fine pradicto flubio Vulturno eciam et de hominibus serbis, et ancillis, atque liberis infra supradictarum finis, et indicacionibus residentibus ex quibus ipse Aldemari Comes habere querebat judicalia, et censora, et daciones, et reliqua servicia. De qua ipse Petrus presbyter cum ipso suo Abbocato dicebat, ut ipsa Aldemari Comes nullam dominacionem habero poteret legibus, neque in ipsi serbis, et ancillis, neque in ipsis liberis infra ipse finis, et indicecionibus residentes. Et quod ab antiquis temporibus in ipso jamfato monasterio concessum esseret. Cum autem supradictus magnificus princeps ipsum Aldemarii Comite contra partem supradicti monasterii de rebus ipsis causare intendisset contra eum dicere cepit, ut quomodo ille de rebus ipsis contra partem supradicti monasterii causare voleret, quia quando supradictus gloriosus princeps cum eo finem fecisset de intencione, qua cum illo habuerat tando ille voluntarie sue per sacramentum ad evangelia, et per lignum Sancta crucis Domini, eique glorioso principi promisisset, ut de rebus ipsis pertinentibus pradicti monasterii se ille at partem pradicti monasterii manifestasset, et insuper in ipso sacramento promisisset, ut omnibus diebus vita sua atintor esset ille at partem supradicti monasterii at defendendum rebus ipsis ut plus poteret, et sciret. Ad hac autem dictio rebersus at se ipse Aldemari Comes dicere cœpit. Vere quia ille jam eique glorioso principi per sacramentum promisisset, et paratus esset se inde manifestare se, et atintor ille esset at partem supradicti monasteris omnibus diebus vita sua at defendendum rebus ipsis, sicut ille per ipsum sacramentum promissum haberet, et tunc ipse Aldemari Comes voluntarie sue coram supradicto gloriosa principe, et nostra presencia, et coram omnibus, qui ibidem aderant manifestavit dicendo, quia integris omnibus supradictis curtibus, et territoriis cultis, et incultis, et montibus, et collibus, et aquis, et molendinis per supradictorum finis, et indicacio-*

Jurisdictio super homines.

nibus, cum piscacionibus, et cum omnibus earum pertinenciis, et ecclesiis, et omnibus hominibus, serbis, & ancillis, atque liberis infra supradictorum finis, & indicacionibus residentes, legibus sint pertinentes, at partem supradicti monasterii pro possessione, & per alias raciones dicti monasterii, & eique Aldemari Comiti, neque totum ipsos ex parte nullam pertineret pro quabis racione, vel humanum ingenium scriptum, vel absque scriptum. Denique voluntarie sue ipse Aldemari Comes obligat se & suos heredes ac partem supradicti monasterii, & ad ejus rectoribus eo tenore, ut amodo, & semper ille, & suos heredes taciti, & quieti maneant contra partem supradicti monasterii, & contra ejus rectoribus de integris omnibus jam dictis curtibus, & territoriis cultis, & incultis, & montibus, & collibus, & aquis, & molendinis, & piscacionibus, & de cunctis eorum pertinenciis, & de omnibus hominibus, servis, & ancillis pradicti monasterii, atque liberis, quantis infra supradictos finis, & indicacionibus habitaberint, vel de rebus ipsis pradicti monasterii laboraberint, ita ut per nullam racionem, vel humanum ingenium scriptum, vel absque scriptum de supradictis curtibus, & territoriis cultis, & incultis, & montibus, & collibus, & aquis, & molendinis, seu piscacionibus & ecclesiis, vel de eorum pertinenciis, neque de totum ipsos neque de ex parte, neque de hominibus ipsis, serbis, vel ancillis, seu liberis, vel de rebus eorum, neque de toti, neque ex parte ex ipsis, contra partem supradicti monasterii causare, vel contendere querat, neque judicentur, aut judicare faciantur, nec liberis, nec serbis, qui in rebus prefati monasterii hordinati fuerint at residendum, vel laborandum, & nec portaticu, neque plateaticu, neque escaticu, vel herbaticu, nec nullum censum, nec daciones illorum tollant, aut tollere permittant, vel in quacumque servicio eis minare, vel eorum imponere, aliquando, & tacitis, & quietis exinde obligat facere manere semper ille, & suos heredes de omnibus illis hominibus, & partibus, quod pro parte, vel datum suum, aut de suos heredes, seu pro parte, vel datum supradicti genitoris sui de ea omnia supradicta totum, vel ex parte contra partem predicte monasterii, vel contra ejus rectoribus causari, vel contendere quesierint. Quod si aliquando as beniente tempore ille, vel suos heredes de supradictis curtibus, & territoriis cultis, & incultis, & montibus, & collibus, & aquis, & molendinis, seu piscacionibus & ecclesiis, vel de eorum pertinenciis, sibi de totum ipsos sibe de ex parte, vel de hominibus ipsis serbis, vel ancillis, seu liberis, vel de rebus eorum, sibe de toti, sibi de ex parte pro quacumque adibenta racione, vel humanum ingenium cum parte supradicti monasterii, vel cum ejus rectoribus causare presumserit, vel si de ipsis hominibus liberis, vel serbis, qua supradicta sunt judicaberint, aut judicare permiserint qualiscumque homine, qui sub sua dicione fuerit, aut de causas illorum aliquit tulerint, aut tollere permiserint, vel in quacumque serbicio eis minaberint, vel minare permiserint, vel si non fecerint, & non compleberint, at partem supradicti monasterii, & ad ejus rectoribus, & at omnia per ipsum hordine qualiter superius leguntur, duocentas libras auri purissimi pena se ipse qui supra Aldemari Comes, vel suos heredes componere obbligavit ad partem supradicti monasterii, & ad ejus rectoribus, & omnia supradicta per complere obligavit at partem supradicti monasterii, & ad ejus rectoribus quemammodum supra dictum est. Et ita est causa ipsa inter ipsum qui supra Aldemari Comite, & partem supradicti monasterii finita, & deliberata in omnibus cumque nos qui supra judex taliter hac omnia supradicta facta, atque perfecta conspeximus, judicabimus, ut a nunc & semper pars supradicti monasterii Sancta Maria, & ejus rectoribus securo nomine habeant, & possideant integris omnibus supradictis curtibus, & territoriis cultis, & incultis, & montibus, & collibus, & aquis, & molendinis, & ecclesiis, & piscacionibus cum omnibus eorum pertinenciis, & omnibus pradictis hominibus absque omni contrarietate, & molestacione supradicti Aldemari Comiti, & de ejus heredibus, & de partibus ipsis quemammodum supra leguntur. Quapropter recordandum in perpetuum ea omnia, qualiter superius gesta sunt, hac pro securitate de parte supradicti monasterii, & de ejus rectoribus nos qui supra judex hunc exinde at partem ejusdem S. monasterii hemisimus nostrum judicatum quem tibi Petro notario scribere jussimus.

✠ *Ego qui supra Aydulfus judex.*

✠ *Ego qui supra Jaquintus.*

Aliud ejusdem generis instrumentum subnectimus factum anno vigesimo laudati Paldolfi, & XVI. Paldolfi ejus filii, qui anno 1035. respondet.

Tertium Placitum inter prefatū monasterium, & Aldemarum Comitem Alifanū.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi. Vicesimo anno principatus domini Paldolfi, & sextodecimo anno principatus domini Paldolfi ejus filii gloriosis principibus, Mense Aprelis, tertia indictione. Ideoque ego Aldemari Comes Langobardus cognomento Borrello filius vona memoria Aldemari Comitis Langobardi declaro quia ante presentia Adulfi judici Capuana cibitati, & de aliis terris. Exhorta fuit causacio inter me, & bos videlicet Majonem venerabilem presbiterum custodem ecclesia qua est monasterio puellarum S. Maria sita in loco, qui dicitur Cingla, ubi domna Maria religiosa Abbatissa esse bidetur. De rebus illis, unde statim vos erga vobiscum habendo Jaquintum abbocato S. ecclesia, & monasterii Hostensis michi in judicium una scripcione pertinente ejusdem monasterii, qua relecta in auribus meis coram supradict. Judicem, & plures beros continente in ea, inter cetera quomodo Audoaldo Comes filius bona memoria Altemari Comiti, & Aldemari Comite filius quondam Audoaldi Comiti clare fecerant quoniam Petrus venerabilis Sacerdos atque prepositus monasterii S. Maria, qua constructa est in loco qui dicitur Cengla una cum Landolfus Comite Abbocato ipsius monasterii ante Audoaldum imperiali judex cui commissa erat judicia at judicandum ab ipso inbictissimo imperatore, & ante Adericus Gast. & judex, & alios plures idoneos nobiliores homines Venebentana civitati habitantibus excitaberant, causaciones atversus eis dicentes ut contrassent at partem ipsius monasteris ipsis rebus de supradicto loco Cengla, & de Ailane, & de Monte S. Biti, & de Airano, & de S. Archangelo, & de Lactanico, & Brellanico, & Sepiczano, qui erant in pertinencia de ipso Comitato suorum Alifano, qui erant infra fines de ipse scripciones, atque preceptora ipsius monasteri, quod ipse prapositus cum jam dicto suo abbocato*

bocato

bocato eorum at legem hostenderant, & coram ipsi judicibus, & nobilioribus hominibus eis relecta fuerant. Prima scripcione manifestacionis erat continente quomodo Joannes presbyter, atque prapositus ipsius monasterii antecessora eorum definicionem fecerat secum qui supra Audoaldo Comite, & cum supradicto Audoaldo Comite genitore, suoque Aldemari Comiti de ipsis rebus do supradicto loco Cengla qua sint pecie due. Prima pecia ex ipsis rebus in qua ipsa ecclesia S. Maria constructa est, habebas hac fines. De prima parte fine Serra de Monte qui dicitur Heremonio. De secunda parte fine fluvio, qui dicitur Hete, & descendente per eodem fluvio Hete usque in fluvio Vulturno, & qualiter vadie per ipso fluvio Vulturno usque in ribo Cerbaru. De tercia parte fine pradicto ribo, & traberſante directe per montes seu Balles, & badit usque at jam dicta Serra de pradicto monte, qui dicitur Heremonio. Secunda pecia ex monte in qua ecclesia S. Biti constructa esse bidetur. De prima parte fine finita de Hiserniense. De secunda parte fine pradicto fluvie qui dicitur Hete, & fine ribo qui dicitur Pentimoso, & ab inde directo per Tora, & Balles sicut directe perexit per ipsa Tora, & Ballas jam dicti monasterii usque at pradictas fines de Hiserniensis. Do tercia parte fine pradicte flubio Vulturno, & eras scripta ipsa scripcie ipsius monasterii per Petrus clericus, & notarius, & bene a testibus roborata. Secunda scripcione manifestacionis eras continen. quomodo pars ipsius monasterii definicionem fecerat secumque Audoaldo Comite, & cum jam dictum Audoaldum Comite genitore, suoque Aldemari comiti de ipsis rebus pradicti monasterii ex jam dicto loco Cengla per supradictum finis, & erat scripta ipsa scripcio per Drogonem clericum & notarium; atque scriba, & bene roborata testibus ipsa tercia scripcione erat continen. quomodo ipse Audoaldo comite pro parte sua, & pre parte, & bice supradicti Audoaldi comiti consobrino fratre suo, atque genitor, suoque Aldemari comiti, quam & pro parte Aldemari comiti nepote, suorumque Audoaldi & Audoaldi comitibus, atque consobrino fratre suo Aldemari comiti, definicionem fecerat cum supradictus Johannes presbiter, atque prapositus prafati monasterii S. Maria, de tribus pecie de territ de finibus Alife comiti suorum in ipsum hordine, velut ibi subter legebatur, prima pecia ex eadem terra declarabera esse at pome qui dicitur Horoluni propinquo ecclesia S. Mauri habens fines ab uno latere, & uno capite fine vie publice, ex alie latere fine terra suaque Audoaldi comiti, & de supradictis suis consortibus, alio capite fine Ribo, & erat ipsa pecia ex ipsa terra, tantum in longitudo, quantum & in latitudo. Secunda pecia ex pradictis terris esse bidebatur in locu, qui dicitur at Plumzanu, in qua ecclesia S. Maria constructa esse bidebatur, & erat continen. per hac fines de abbas latere, & uno capite fine vie, & alio capite fine monte. Tercia pecia, qua dicitur at Brellanicu haben. fines. De prima parte fino monte. De secunda parte fine via antiqua, qua decernebat inter hac terra, & terra, qua fuerat cespite Oderissi, qua tandem retinebat sellecto cum consor. sui, & fine terre de aliis hominibus, qui ibidem at fines erant, sicut directe perexiebat in via publica, qua erat strata. De tercia parte fine eadem via publica, qua erat strata, & Silice. De quarta parte fine via, & terra, unde via fueras, unde in aliquantulum tandem via decernebas, sicut termiti exfinabas, & per exitu at usque in via bosurbce, & traberſante eadem via, & perexiente at jam dictum monte, & terra, qua fuerat Alloni, qua tandem retinebat Jaquinto, unde pars ipsius monasteri cum eo causaciones habueras, & de ipso duabus pecie ex terris idest de ipsa una pecia ex terris, qua dicitur at ponte Horoluni, & de ipsa alia pecia, qua dicitur as Plumzano dederat exindo ipsorum supradictorum Audoaldi, & Audoaldi comitibus, & supradicti Aldemari comiti nepoto suorum pars ipsius monasterii per conbeniencia bordine juxta legem integra medi., & de ipsa tercia pecia ex terris de supradicto loco Bullanico dederat exinde eorum pars ipsius monasterii per conveniencia hordine juxtam legem ducenta media ex terris in d. . . . . . . at possessionem suorum, & de suorum heredibus velut per omnia ipsa suorum carta conbeniencia continebat, quod inde aput se firmatam retinebas, & alia, quibus in ipsa scripcione continere videbatur, & eras scripta per Petrus clericus, & notarius, & beno a testibus roborata. Quarta videlices scripcio memoratoriu erat continens, quomodo pars ipsius monasterii conjunxerat se at legem in sacratissimo Benebent. palacio cum Baruso, qui & Anselberto bocabatur commorante de finibus Alife filius quond. Trasolberti de una pecia de terra pradicti monasterii in loco Lactanico, in quo ecclesia S. Columbani constructa esse bidebatur, & erat continens per hac fines. De una parte via que venit in ipsa strata, & pergit at pradicto fluvio Vulturno qua decernebat inter hac terras, & terras monasterii S. Benedicti, ab alia parte fine limite qui decernebas inter hac terram, & terram de Alifani. De tercia parto fine pradicta strata, que decernebat inter hac terram prafati monasterii. De quarta parte fine predicto fluvio Bulturno; & eras scripta eadem scripcione memoratorium per Petrus clericus, & notarius, & bene a testibus roborata. Quinta scripcionom erat continen. quomodo ipse Audoaldo comite causacionem habueras cum pars ipsius monasterii de terris de supradicto loco Sepiczano, & manifestaberas se exinde at pars ipsius monasterii per hac fines. De prima parte fine via qua pergebas per vicu ad ipsu Toranu. De secunda parte fine alia via, qua badit circa Rabe, & pergit ad ecclosiam S. Angeli. De tercia parto fine via, qui eras sub ipsu Tora. De quarta parte fine alia bia, qua badit, & conjungit se in ipsa bia, qua est prioras fines absque biginti modiis de terra, quam ille exinde residebat, & at suam retinebas potestatem, & eras scripta eadem scripcione per supradictus Petrus clericus, & notarius, & bene a testibus roborata. Uno ex ipsa preceptora legebatur quomodo domnus Sichenolfus Dei probidencia Langobardorum gentis princeps concesseras in prafato monasterio S. Maria, hoc est omnes res publicas, quem pars palatii pertinere videtur sibe per famulos suos, vel per qualiscumque modum infra has fines de istis Curtibus pertinentibus jam fati cenobii. Prima curtis in quo sancto monasterio constructa est, sicut incipitur per montes Heremonio vocantes, & ab inde qualiter badit in flubio Hete, & per eodem flubio sicut badit in flubio Vulturno, & per

Diploma Sichenolfi Principis.

eodem flubio ficut pergitur at ribo qua nunc dicitur Cerbaru, & per predicto ribo ascendentes per montes vestrique cœnobii, & sicut pergit in monte Hermonio. Alia namque curtis, & montes in qua cacumine ejus constructa ecclesia S. Biti hujus finis est. De prima parte a parte Hiserniensis fine flubio, qui dicitur Saba, & ab inde sicut incipit, & badit per terras que pertinuerat domne Aldechise, qua tandem sui palatii pertinebat, & sicut directe badit per fines de aliorum hominum usque in ribo, qui Benimusu dicitur, & ab inde ibat per pedem de ipso Morretellu usque in predicto flubio Hethe, & sicut pergebat per eodem flubio Hethe usque ad Bulturno flubio, & sicut ascendit per eodem flubio Vulturno usque iu ribo Cutarum, & per eodem ribo ascendit per montes, & badit usque in predicta Saba flubio, & bene erat ab anulis bonorum preceptorum sigillatum.

Privilegium Grimoaldi Principis.

In secundo precepto legebatur quomodo domnus Grimoals Dei prebidencia Benebentana probincia princeps concesserat in prefato monasterio S. Maria omnes curtes, & territoria, serbos vel ancillas, scripciones, seu precepta cum omnibus suis continenciis, ut securiter in propter ea omnia possiderent pars prefati cœnobii ejusque rectoribus, ut nullum consum vel dacione quocumque atbeniente tempore pars reipublica vel cuicumque persolberent, ut nullus princeps, Dux, Marchio, comes, Gast., judex, Sculdabis, magna seu parba persona aliquit exinde inbadere aut minuari presumerent, & nulla judicalia, nec fiscalia quispiam querat habere in hereditates ac serbos, seu liberos homines, qui in rebus predicti cœnobii habitaberint per dibersis suis locis, & ut non darentur censum, nec daciones, nec escaticu, nec filiquaticu, nec portaticu, nec plateaticu, neque casaticu, cuicumque persona pro parte reipublica nec at Bigilias cibitatis nequeat judicium inbitis, seu sponte aute cujuscumque persona badant, nisi aute Abbatissa seu Prepositus, vel qui ab eis fuerint, & alia quibus in eodem precepto continere bidebitur, & ab anulis bonorum preceptuum berat sigillati. In tercio precepto repperente inbenerat quomodo Ludowicus

Privilegium Ludovici Imp.

gratia Dei imperator Augustus concesserat in supradicto monasterio, ut hab illis diebus & deinceps nullus princeps, Dux, Marchio, comes, Gast., judex, Sculdahis, magna, parbaque persona censum daciono Abbatisse ejusdem ecclesia quocumque modo tollere auderent, & neque judicalia, neque Fiscalia, neque escaticu, neque herbaticu, neque filiquaticu, neque portaticu, nequo plateaticu neque caseaticum, ab hominibus, vel territoriis, in quibuscumque locis rebus ipsius ecclesia fuissent, quereret tollere se propter temporibus Abbatisa seu Prapositus ipsius ecclesia in sua potestate haberent. Nam serbos ejusdem ecclesia quam etiam liberos in territoriis ejusdem ecclesia habitarent judicare, atque hab eis exigere, atque pre non deberent, & alia quibus in eo legebatur, & bene ab anulis bonorum preceptorum sigillati. Quarto precepto erat continent,

Diploma Paldolfi principis.

Quomodo Paldolfus domini gratia princeps concesserat in monasterio puellarum S. Dei genetricis, & birginis Maria situs foras hanc Capuanam cibitatem juxta porta sancti Angeli omne servicium, & dacione vel imperacione, quem pars reipublica in eodem monasterio imponere balerent, aut poterent a Dominis illos hominibus liberos vel serbos, qui in rebus predicti monasterii habitarent, & ut nullus comes aut judex, vel Sculdabis, aut qualiscumque alius homo de sub sua dicione videlicet de comitato Tiano, & comitato Calbense, & comitato Vulturnense, & comitato Calinulo, & comitato Suessano, & comitato Benafrano, & comitato Alifano, atque Telesino auderent, aut presumerent judicare, aut quaslibet violencias facerent de qualiscumq; causaciones aut intenciones, aut alias quaslibet causas ad hominibus liberos, vel serbos, qui in rebus ejusdem monasterii habitaberint, idest qui in has terris, & curtibus jam dicti monasterii in curtibus, & terris de Cingla, & in curtibus & terris de Ailino, & Prata, & in curtibus de Airaoo, & de S. Archangelo, & in curtibus & terris do S. Columbano in finibus Alifane, & in curtibus, & terris de Brellanico, & Lactanico, & in curtibus, & terris de Sepicano, & alia quibus in eodem precepto legebatur, & bene erat ab anulis bonorum preceptorum sigillati. In quinto precepto legebatur quomodo domnus Atto imperator Augusto concesserat in prefato monasterio S. Maria omnes res, & proprietates suas quas antiquitus ipsum predictus monasterio, quod locum qui Cingla bocatur constructum fuerat sibe per preceptalia, seu per quascumque scripciones, & monimina cartarum possederat ut nullus Dux princeps, Marchio, comes, vicecomes, Gastal. nullaque sui regni magna aut parba persona deinceps ipsum monasterium seu Abbatisa, aut ejusdem Sancta Moniales inquietare, aut molestare, aut de eorum propriis ecclesiis sine legali judicio disbestire aut ab aliquibus tam serbis quam liberis super res ipsius ecclesia residentibus, vel eas laborantibus aliqua tributa, daciones, pensiones, bectigalia qualibet publica exequinm exigeret, & alia quibus in eodem precepto legebatur, & bene erat ab anulis bonorum preceptorum sigillatum.

Privilegium Ottonis secundi.

Cumque ipsis superius dictis comitibus Andoaldo, & Aldemari ipse scripciones, & predicta preceptora prefati monasterii taliter relegentes atque continentes andierant, & agnoberant quomodo ipse scripciones, & jam dicta preceptora predicti monasterii bona, & berisose essent, & illa vel illas contradicere non poterent medium suorum adessent superius dictis judicibus, & predictis idoneis nobilioribus hominibus, qui causa ipsa at conbeniencia bordine inter eis perducere querebant ut melius essent quod illi inde at partem ejusdem monasterii ex ipsis rebus ex jam dictis locis per supradicti finis manifestarent per conbeniencia hordine juxta legem, quam inde ae composicionem, aut perjurium perbenirent, que eorum & ipsius Petri venerabili Sacerdoti atque preposito prefati monasterii, & ab ipso eorum Abbocatore optime faciendum esset comparuerat. Quapropter ipsis qui supra Andoaldo, & Aldemari comitibus ideo dum eorum congruum esse bidebatur bona etenim sua boluntatis anto supradictis judicibus, & idoneis nobilioribus hominibus per ipsum videlicet scriptum per conbeniencia hordine juxta legem manifestaverant se ipsius Petri venerabili Sacerdoti atque preposito, & ad ipso suo Abbocatori ut aliquando tempore illi neque suorum heredibus cum eis, neque cum suis successoribus neque cum parte sua prefata ecclesia, neque cum ejus rectoribus de supradictis rebus ex jam dictis locis infra predictos fines causare aut contendere nullatenus poterent, neque per monimen

neque

neque per nullam qualibet inbenta racione absque illut quibus exceptaberant, nam de aliis omnibus rebus ex jam dictis locis infra prædictos fines, illi autem ex inde eis manifestaberant at partem præfati sui monasterii, simulque, & manifestaberant illi ei per conbeniencia hordine juxtam legem & partem supradicti sui cœnobii de hos serbos prædicti monasterii Johannes Birini, & Joho fil. Guandi, & Luciane fil. Martini pbi., & Johanne fil. Leonis, & Corbo fil. . . . . & Hcalendolo fil. . . . . . . ut de illorum personibus, neque de persones mulierum illorum, neque de filiis filiorum illorum neque de causas eorum causara, aut contendere non deberent, neque de aliis famulis, vel famule præfati cœnobii pariterque hordine conbemencia juxta legem manifestaberant ei at partem supradicti monasterii, ut aliquando tempore nec illi, neque fuit heredibus non judicarent, neque judicare facerent nec liberos nec serbos, qui in rebus præfati monasterii hordinati fuerint at residendum, & nec portaticum neque plateaticum neque nullum censum, nec daciones illorum tollant aut tollere permitterent, & cetera sic in omnibus qua, & qualiter in ipsa scripcie continere bidetur, qua scripcio est per Droge clericus, & Notarius roborata per ipsis qui supra Audealdus imperalis judex, & Adericus & per alios testes. Et post relecta eadem scripcio conbeniencia manifestacionis causastis vos qui supra Majo venerabilis presbyter, & custos, una cum ipso vestro Abbato contra me dicendo, ut ego, & serbi mei per meam jussionem malo hordine introbissemus in rebus ipsis profati monasterii infra predic. indicatas fines, & fossata ibidem fecissemus, & terminos antiquos inde effedissemus, & fruges malo ordine inde tulissemus baliente plus de biginti solidis, & de ipsis hominibus ibidem residentibus judicassem ego & judicare focissem, & de rebus eorum malo hordine tulissemus & in servicium eis minassemus. Unde ego memoratus Aldemari comes quo auditus, cognoscenta quia scripcio ipsa conbeniencia manifestacionis præfati monasterii bona, & beritosa essent, & rebus ipsis legibus supradicti monasterii pertinerent, & nequaquam ego inde legaliter contra partem prædicti monasterii causare poterem set neque in hominibus ipsis ibidem residentibus judicalia, vel aliqua dominacione habere poterem secundum racionem set preceptora supradicti monasterii. Ideo negabi ego de ipsa vestra questione unde me ut supra quesistis, ut talia nunquam fecissemus, & Guad. vobis exinde dedi de jurandum secundum legem, & fidejussorem vobis posui Landolfum comite fil. Potoni comiti ex cibitate Benebento, & vos erga vobiscum habendo supradictum vestrum Abbato. Guad. michi dedistis, & fidejussorem posuistis Landonem comite Cajatiense, deplicandum vos cum sancta Dei Evangelia, & recipiendum a me Sacramentum ipsum, set antequam exinde inter nos per eodem sacramentum legibus finem faceremus locuti sunt infra nobis pacifici homines, ac Deum timentes querentes nos ex hac re at bona perducere conbeniencia ut hos mihi dimitteretis, & relaxaretis sacramentum ipsum, & ego me vobis per partem supradicti monasterii ex ipsis rebus de jam dicto locora per supradictos indicatas fines manifestare atque obligare per conbeniencia hordine juxta legem quia melius esset, ut ego me at partem supradicti monasterii de jam dictis rebus manifestare, atque obligare ut dixi, quam Sacramentum ipsum vobis unde dare nefas, te ego inde in perjurium incurrissem quem balde inter nos complacuit conbeniencia ipsa exinde faciendi. Et ideo ut conbeniencia ista secundum institucione nostra legis firmiter stabilemque viboret conbocabimus inter nos supradictum Aidulfum judicem, & subscriptos idoneos homines, ut conbeniencia inde juxta eandem legem perficeremus, & dum inter nos essent supradicti judex, & ipsi idonei homines fecimus & firmabimus exinde inter nos hac conbeniencia secundum eandem legem. Et quia vos qui supra Majo venerabilis presbyter & Custus pro parte supradicti monasterii herga vobiscum habendo ipsum vestrum Abbocatorem dimisistis, & relaxastis mihi per hordine conbeniencia qua, ut dixi juxtam legem Satramentum ipsum, quem ego vobis ut supra dare debuit de supradicta vestra questione. Idcirco ego qui supra Aldemari Comes Langobardus dum mihi congruum esse bidetur bona mea boluntate per hanc cartam conbeniencia ordine juxtam legem manifestabi me tibi qui supra Majoni venerabili Presbytero atque custodi erga vobiscum habendo ipsum vestrum Abbocatorem, atque oblig. me, & meos heredes, tibi tuisque successoribus, & at partem prædicta ecclesia, & monasterii, & aliquando tempore non possamus, nec queramus ego, vel meos heredes vobiscum, vel cum vestris successoribus, neque cum parte supradicti monasterii, neque cum ejus Rectoribus de supradictis rebus ex jam dictis locis infra dictes fines causare, aut contendere, neque per testes, neque per monimen, neque per nullam quamliber inbenta racione absque illut quibus exceptuatum est, ut supra declaratur. Nam de aliis omnibus rebus ex jam dictis locis infra prædictos fines, ego me vobis manifestabi at partem prefati vestri monasterii atque oblige me, & meos heredes, ut supradixi simulque per hordine conbeniencia juxta eandem legem, qua ut dixi, manifestabi me vobis at partem prædicti monasterii, atque oblige me, & meos heredes tibi, tuisque successoribus, & at partem jam dicti monasterii, ut aliquando tempore ego vel meos heredes non judicemus, neque judicare faciamus, nec liberos nec serbos, qui in rebus præfati monasterii hordinati fuerint at residendum, & nec portatien, neque plateaticu neque nullum censum, nec daciones illorum, vel de causa eorum tollamus, aut tollere permittamus, & si forsitan quiscumque, ax nostra dicione ex eis judicaberint absque nostra voluntate, unde nos ansi fuerimus jurare at partem prædicti Monasterii at sancta Dei evangelia secundum legem dicendo per Sacramentum, ut per nostra demandatione, neque per nostra boluntate exinde non judicasset, soluti ex inde tunc maneamus a parte prefati monasterii, & de illum hominem qui sub nostra dicione fuerit, & exinde judicaberit ut beram legem ex inde judicemus, & partem præfati cœnobii, & ad ejus rectoribus, set & de ea omnia supradicta de quibus me ego vobis manifestabis taciti, & quieti maneamus semper ego & meos heredes vobis, & at partem supradicti monasterii, & ejus Rectoribus, & tacitis, & quietis exinde faciamus manere semper ego, & meos heredes omnibus illis hominibus, & partibus, qui per partem vel datum meum, aut de meos heredos, seu per partem vel datum supradictis geni-

genitori mei vobiscum, vel cum vestris successoribus, seu cum parte supradicti monasterii totum, vel ex parte causari, vel contendere quesierint, de quibus hordine conbeniencia juxta legem, qua ut dixi Guad . . . . vobis dedit ego qui supra Aldemari comes, & Fidejussorem vobis posui me ipsum pro ipsa conbeniencia hoc tinore, ut si aliquando tempore ego aut meos heredes de supradictis rebus ex jam dictis locis infra supradicte finis integris vel exinde per quamcumque inbenta racione cum parte prefati cœnobii vel cum ejus rectoribus causaberimus absque illut quibus supra exinde exceptuatum est aut si de ipsis hominibus liberi, vel serbi, qui in ipsis rebus predicti Monasterii resederint judicaberimus, aut judicare permiserimus qualiscumque homo, qui sub nostra fuerit dicione, aut si de ipsis serbis vel ancillis prefati monasteris causare aut contendere presumpserimus, aut si de liberi, vel serbi qui in rebus prefati Monasterii resederint aliquit de causa eorum tulerimus, aut tollere permiserimus, aut si hanc conbeniencia per quobis ingenium remobere quesierimus, & omnia supradicta non compleberimus decem milia solid. Constañ. ego qui supra Aldemari comes, & meos heredes vobis supranomĩ. Majoni venerabili presbitero atque custodi, quam & at vestris successoribus seu, at partem supradicti monasterii & ad ejus rectoribus per conbeniencia hordine juxta legem pena componere obligo, & hac conbeniencia cart. qualiter secundum legem stare potest sit firma. De quibus ego qui supra Aldemari Comes per me ipsum Fidejussorem per ipsa conbeniencia, qua ut dixi obligas. at partem supradicti monasterii, & ad ejus rectoribus at pignerandum me & meos heredes omnia causa nostra legitima, & in legitima sine calumniis usque ad legem, & taliter ego qui supra Aldemari Comes Langobardus cognomento Borrello, sicut mihi congruum fuit per ipsa conbeniencia secundum legem feci, & Te Petrum notarium qui interfuisti scribere rogavi. &c.

✠ *Ego qui supra Aydulfus Judex.*

✠ *Ego Joha. s.*

Ego Linefredus &c.

Quæ Theobaldi Abbatis tẽpore evenere.

De Theobaldo vero Abbate loquens Leo Ostiensis cap. 51. inquit: *Hic eo tempore quo Imperator Heinricus in Apuleam discendit &c. eidem per Marchiam transeunti obvius exiit atque ad honorem, & commendationem hujus loci strenuissime deservivit. Quo etiam in loco presidente cum universis magnatibus suis in eorum omnium presencia proclamavit super Attonem & Pandulfum Comites de rebus S. Benedicti in Comitatu Termulensi, que ipsi tunc temporis retinebant, qua sunt nominatim castella quinque, idest Petrafracida, Plescloli, Guardia, Ripaursa & Montebellu cum monasterio S. Benedicti, & S. Nicolai, & cum aliis ecclesiis intra eorundem castellorum pertinentias, positis intra has fines a capite Rivus planus, a pede vero mare cum ipso litore suo, & portibus, atque piscationibus ab uno latere flumen Trinium, ab alio Rivum Tectum, qua omnia in presentia predicti imperatoris, & magnatorum ipsius prefati Comites refutaverunt in manus ejusdem imperatoris ad partem hujus nostri monasterii cum universis omnino rebus, ac pertinentiis eorum intra ipsos quos diximus terminos, & ipse imperator manu sua investivit supradictum dominum Theobaldum de omnibus ipsis obligans tam illos quam se omnes qui deinceps ista aliquo modo invadere præsumpserint, pœna duarum millium librarum auri in hoc monasterio &c.* Et cap. 54. *Circa hos dies Hugo vir nobilis natione Cajetanus ad extrema veniens fecit chartam in hoc monasterio de medietate castri quod Sujum vocatur, nec non & de omnibus omnino rebus, tam que sibi in Cajeta quam in predicto Sujo a parte parentum competere videbatur &c.*

Donatio Hugonis.

Hæc quidem donatio non tempore Theobaldi, sed Richerii Abbatis est facta, ut ejus originali monumento in nostro archivo asservato constat, quod hic exscribimus.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni. Anno ab incarnacione Domini nostri Jesu Christi anñi millesimo quadragesimo mense Aprilis octava indictione. Ideoque ego vir nomine Ugo filius bone recordacionis domni Docivilis cognomento de domna Polessena natibus, & habitator in civitate Gajeta declaro, quia causa oracionis deveni in monasterio S. Benedicti, qui situs est in monte castro Casino, ubi Sacratissimum corpus ejus humatum est, & nunc, Deo tuente, domnus Richerius venerabilis Abbat ibidem regimen tenere videtur esse, qui dum ibi advenissem, & susceptus in oracione a Sanctis viris fratribus, & conscrips me & conjugem meam statim compunctus in corde meo, ut sic mihi Dominus concederem vitam, & redirem ad domum meam, & disponerem de facultatibus meis, qualiter post meum obitum fieri deberet, qui dum reverterem, & antequam venirem ad propriam, & applicarem in loco qui dicitur Vallefrigida, & venit mihi validam egritudinem, de qua me citius vitam finire credo. Sed data michi a Domino proteccione, sana mente, & recte loquere valeo, mox recurri at predictum cœnobium S. Benedicti convocavi itaque Johannem judicem, & Senioretum, & Johannem cognomento Comitem, & Deusdedem, & aliis bonis hominibus, qui super scripti sunt ante presenciam supradicti domni Richerii venerabilis Abbatis. Nec non & Monachorum cetum, & coram hominibus pro mercede, & salvacione anime mea ut in eterna vita requiem accipiam de peccatis meis. Sic judico atque dispono mea spontanea voluntate, & per hanc cartulam do, & trado, atque concedo in predicto S. monasterio S. Benedicti perpetualiter ad abendum, & tenendum, & dominandum coram vobis omnibus, qui hic astatis. Hoc est medietas de ipsa sorte mea, qua michi pertinet de castello de Sujo cum omnia pertinencia sua, que mihi pertinet cum Kasis, & Casilis, tam de intro castello, quam & de foris cum ortis, & cum cortaneis suis, & de cunctisquo territoriis meis quem habeo in finibus infra Territorio de supradicto castello de Sujo. Nec non & de silvis, vineis, pratis, molendinis, cum sediminibus suis, & cursus aquarum, & cum introitu, & exitu suo, & cum olivetis, & arbustis, arboribusque fructiferis & infructiferis campis, & silvis, planis, & pascuis cum omnia pertinencia, & subjacencia sua super & subter nobis pertinentes ita ut filio meo . . . . detis partem unam, que est medietas, & vos habeatis partem aliam, qua est medietas nec non & de omnibus terris, qua habeo in comitatu Suessano usque in fluvio Gareliano cum arbustibus, & vineis, salectis, ac paulibus, terris fructiferis, & infructiferis, casis, & ortis, & cortaneis suis, & areis, in quibus estant, & ubicunque in predicto Comitatu re-*

perti

perti fuerint medietas exinde habeatis in predicto S. monasterio at tenendum in integrum ipsa medietas, & dominandam, & lavorandum, & quicquid vobis visum fuerit faciendi. Hac itaquo juditavi adque disposui coram subscriptis testibus, & in manu tradidi domni Richerii venerabilis Abbatis, ut ea que superius dixi atqae disposui firmum, & stabilem permaneat imperpetuam in S. monasterium S. Benedicti. Nam si qualiscumque meos heredes hac mea disposicione atque ofercione, & tradicione aliquo modo dirrampere, aut removere voluerit, volendum vobis exinde aliquit contrare, aut removere, ante omnia centum libras auri componere, & dare me obligo, & meos haredes in predicto santa Monasterio, & de ejus Abbatibus, ejusque rectoribus, & omni quoque tempore taciti, & quieti maneamas nos per invitis. Et hac cartula judicacionis in supradicta racione firma permaneat. Quam te Benedicte notarie scribere rogavi. Actu in civitate Casina, mense, & indictione suprascripta feliciter. ✠ Ego qui supra Johannes judex in hac cartula judicatis subscripsi. ✠ Signum manus qui supra Johanni Comimitis in hac cartula judicacionis rogatus subscripsi, ✠ Ego Sennio Rectus rogatus subscripsi per testem. ✠ Signum manus Deusdedi rogatus a suprascripto Hugo subscripsi testem.

Ex hac vero donatione constat anno adhuc 1040. & sequentibus Cassini civitatem non omnino nomen amisisse suum, quo cum hic in alusque privilegiis nominatur illa formula: *situm* (scilicet monasterium) *in monte castro Casino*. Quæ deinceps civitas S. Petri ad monasterium nuncupari cœpit.

Aliæ Donationes. Subdit cap. 57. Leo Ostiensis: *Tunc temporis Abbatissa quadam Raimbarga nomine de civitate Firmana optulit in hoc monasterio monasterium suum vocabulo S. Maria loco Levarino, & ecclesiam S. Johannis de Garzania, & castellum de Barbulano cum ecclesia S. Maria, & S. Blasii cum omnibus omnino rebus, ac pertinentiis eorundem locorum &c.* Alias quoque donationes cœnobio Cassinensi factas refert multaque bona in emphiteusim a Theobaldo Abbate concessa. Hujusce donationis meminit Mabillonius Annal. To. IV. pag. 383.

Donatio Raimburgæ. Extat illa in regesto Petri Diaconi nu. 283. fol. 128. a tet. atque incipit.

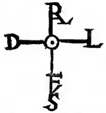
In nomine Domini nostri Jesu Christi ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi sunt millesimo tritesimo secundo, & regnante domno Corrado imperator anno imperii ejus sex, & mensis Octuber per indictione quartadecima. Quoniam profiteor me Rainburga filia quondam Gualteri Abbatissa de monasterio S. Maria, qui edificatam est in territoria Firmano in loca, qui dicitur Leveriano juxta fluvio Aso per consensum de Sororibus ancillarum Dei, qua ordinate sunt in sancta nostro monasterio propria mea voluntate dono, trado, atque concedo pro redempcione genitori mei, & genitricis mea, & pro fratribus, & sororibus in monasterio S. Benedicti, qui edificatum est in castra Casino, & tibi domni Theobaldi Ben. Abbas de ipso S. monasterio, & ad posterisque successoribus tuis, idest ipsa suprascripta ecclesia S. Maria, & quantum ad ipsa ecclesia pertinet, & ipsa ecclesia S. Johannis, que edificata est in ipso castello de Garzania, & cum omne ipse rebus, & pertinenciis quantum ad ipse ecclesia pertinet, & pertinere debet, qui est ipse rebus posita in Garzania, & in Morazana, & in Arbosela, & in Leveriano, & in Paterno, & in Marciana cum sua pertinencia, & cum ipsa castella, qua in ipse suprascripte vocabula edifitata sunt, & eam medietate de ipsa ecclesia S. Marci, qua in suprascripta Curte de Marciano edificata est, & ipso castello de Barbolano, & cum ipsa ecclesia S. Blasii, & cum ipsa ecclesia beate Maria, qua edificata sunt in ipso suprascripto monte de Barbolano cum omne sue pertinencie, quantum ad ipso suprascripto castello, & ad ipse suprascripte ecclesia pertinet, & sunt ipse suprascripte castella, & ipse suprascripta ecclesia cum introitu, & exitu suo, & cum ipse mulina, & cursione aquarum qui in ipse suprascripta rebus sunt & ipse, & cum cartulati, & prestandarii quantum ad ipse suprascripte ecclesia pertinet, & omnes ipse rebus cum pomis, & arboribus suis, & cum omnia quod super se, vel infra se habentes in integrum, & habet finis ipse rebus ipsa curte de VoccLana, & fine ipso monte de Rainardi, & fine ipso Tribio de Caselle, & quomodo venit ipsa via ad ipso Tribio de Protitulo, & venit ad monte Robiana, & venit ad Cuti, & fine ipso riga de Ammioun, & fine aqua maris, & fine medietate de ipso fluvio Aso. In tali autem tinore dedi ego suprascripta Rainborga ipse suprascripta ecclesia, & ipse suprascripte castella, & omne ipse suprascripte rebus in ipse suprascripte rebus, in ipso monasterio S. Benedicti, quod non habeatis licenciam, nec potestatem vos suprascripto Abbas, nec posterisque successoribus tuis omne ipse suprascripte ecclesie, & ipso suprascripte castella, & ipse suprascripte rebus, nec vendere, nec donare, nec concambiare, nec per nullum ingenium interius potestate dare nostra congregacione ad justa causa faciendum, & si vos suprascripta Abbas, vel posterisque successoribus tuis ipso suprascripto tinore non serbaveritis omnia superius legitur, quod ego suprascripta Rainburga, & posterisque successoribus meis ipse ecclesie, & ipse rebus abeamus licenciam reprehendere, & abere tote quomodo nos anten abuimus. Si ego Raimborga vel successoribus meis ipse ecclesia, & ipse rebus ad ipso monasterio S. Benedicti retulerimus, aut contenderimus per nullum ingenium nisi quomodo superius legitur componamus, ego Raimborga, vel posterisque successoribus meis tibi suprascripto Abbas, vel ad posterisque successoribus tuis Bizanti aurei mille, & cartula ista in sua permaneat firmitate, quem vero cartula ista rogatus a suprascripta Raimburga scripsi ego Aczolino judice, & cancellarius die, mense feliciter. Ego Rainborga Abbatissa. Ego Giborga. Ego Giso Judice. Ego Galgini. Ego Alo.

Proprio hæc donatio loco reponenda erat, quam hic rejecimus, ut Leonem Ostiensem in ordine quoque rerum sectaremur. Animadvertendum tamen quinque hic castella donari, quorum unum dumtaxat compendio usus retulit Leo. Indictio hic memorata a mense Septembri incipit, quod pro subsequentibus etiam chartis monendum volumus.

Paldolfi, & Johannis ejus filii privilegium ex originali in archivo pro more integrum damus. Paldolfi, & Johannis Privilegium.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Paldolfus, & Johannes filius ejusdem gloriosi principis divina ordinante providencia Langobar-*

gobardorum gentis principes. Cum principalis excellentia petitioni dilecti sui petenti clementer favet, nunc & semper illud. Quapropter noverit omnium fidelium nostroram presencium scilicet, ac futurorum sagacitas. Quia Ademarius Dux, & Marchio, & Landolfus filius quondam Guoymarii, & Lando filii quondam Indolfi, & Auloaldus filius quondam Auscenscii, & Radelchisius filius quondam Radoaldi, & Auloaldus, & Laydolfus fratres filii quondam Uuerici. Et Uuericus filius quondam Uuerici, & Lando, & Landenolfus ger. Comitibus filii quondam Landolfi Comiti Calbensis, & Atenolfus, & Paldolfus, & Landenolfas, & Guido, et Adenolfus ger. Comitibus filii bidelicet Atenolfi Comitis Calbensis tamen ger. isti una cum licere ipsius Atenolfi Comiti suis genitoris nostras deprecuverunt clemencias, ut per nostros preceptali paginam concedi juveremus pro Christi pietatem, et animabus nostri mercedem domno Theobaldo reverentissimo Abbati monasterii S. Benedicti situs in monte Castro Casino pro ipso Sancto suo monasterio vel ad cunctos ejus successores, at amodo et semper omni tempore quando voluerit pars ipsius Sancti monasterii ut potestatem, et licerom haberes mittere in lacu Patriensem pro piscandum duos lontres, una cum quatuor homines, et cum suis retiis, et reliqua omnia conciatura suorum, qae ad anam paraturiam causa piscundi pertineret, ut piscarent illi in eodem laca Patriensem ut voluissent, et quandiu voluissent absque omni contrarietate cujuscumque persona hominis, vel absque omnem dacionem nostri palacii, et parti nostra publica dandum per ipsam piscacionem ejusdem paraturia. Seu et de altere unius paraturia quod concessum est per antiqaitus ejusdem S. monasterii in racione et ordine cum reliqua omnia, ut hic subter dicturi erimus. De quibus pecierant a nostris excellenciis, ut nostra municionis apices inde eis fieri juveremus, quarum precatum benignissime exaudientibas has nostra firmitatis apices inde eis fieri jussimus. Per quos omnino sancimas, & perpetualiter abendum nostris, & futuris temporibus per hoc nostrum roboreum preceptum concedimus tibi qui super domno Theobaldo reverendissimo Abbati monasterii S. Benedicti sitas in monte castro Casino pro ipso sancto suo monasterio, vel ad cunctos tui successores, ut amodo, & semper omni tempore, quando volueris pars ipsius Sancti tui monasterii, quatenus potestatem, & licenciam habeat mittere in lacu Patriensem pro piscandum eodem lacu duos lontres, una cum quatuor homines, cum suis reciis, & cum reliqua omnia conciaturia, & ordinem, qua ad unam paraturiam pertinet pro piscandum, at piscari deveant illi in eodem lacu Patriensem, ut voluerit, & quandiu voluerit, absque omni contrarietate cujuscumque persona hominis. Insimul, & confirmamas vobis per hoc nostrum praeceptum, & una alia vestra paraturia cum suos lontres, & cum hominibus, & cum reciis, & reliqua omnia ejus pertinencia, & illam piscari liceas in eodem lacu Patriensem omni tempore qua, & qualiter voluerit, & quantum voluerit, ut quemadmodum ipsius Sancto tuo monasterio concessum est a Principibus nostris antecessoribas, & omnem dacionem quod ex predictis ambobus paraturiis per ipsam piscacionem evenire debuerius in partem reipublica nostra, & nostro palacio quatenus sint tibi qui supra domno Abbati, & ipsius Sancti tai monasterii, & ad cunctos tai successores per hoc nostrum praeceptum concessum ad facieadum inde omnia quod vobis placuerit. Nec non & concedimus tibi qui super domno Abbati, & ipsius S. tui monasterii, & ad cunctos tuos successores. Ut licenciam & potestatem habeat pars, ipsius sancti tai monasterii ponere furcus, & canales, & aurire aquas in fluvio Vulturno in Portum, & via publica illa, qua est coniuncta cam muro, qua est Castellone de Monasterio puellarum S. Dei genetricis, & Virginis Maria, qua est de foris hanc nostram Capuanam cibitatem, & liceas vos, & pars Ipsius tai monasterii in eodem fluvio, & in eadem via publica qui mergit ad ipsu portum, & ad ipsam aquam ubicumque vobis aptum fuerit, & circa muro ipso de ipso castellone, vel circa turrem quam ibidem incboata est facere pilas, seu volvere arcoras, facere ibidem omnem adificium sive ex parietibus constructam, sive ex lignis, sive super terra, sive subtus terram, ut volueritis, vel in aliam viam publicam ibique conjunctam deducendi per ipse adificio, vel laborem vestrum aquam ad vestro Valneo, qaem ia Curte vestri monasterii construi fecisti, absque contrarietate cujuslibet persona hominis. Insimul & confirmamus vobis per hoc nostrum preceptum, & omnibus sigillatis preceptis pertinentia de ipso sancto vestro monasterio, qua ab imperatoribas, seu & a principibas ei concessum ad rem publicam pertinentia, ut omnia sint vobis confirmata secundum eorum continenciis ad facieadum inde omnia quod vobis placueris absque contrarietate Comitis, Castaldei, judicis, vel de alia personu hominis vobis contruriam ingerenti. Quod si quispiam hanc nostram concessionem violari presumpserit sciat se esse compositurus tibi, qui super dom. Abb. & ad partem ipsius Sancti tui monasterii, & ad cunctos tuos successores auri purissimi libras centum, & hac nostra concessio de quibus continet sit vobis firmu semper. Ut autem hac nostra concessio verius observetur manu nostra scribimus, & ex annulo nostro subter jussimus sigillari.

Signum domni Paldolfi excellentissimi Principis.

Petrus clericus, & Scriba ex jussione pradicta serenissima Potestatis scribsi. Data qaarto nonas Junias, anno secundo principatus domni Paldolfi, quam & secundo unno principatus domni Johannis ejus filii gloriosis principibus, indictione sextu. Actum in cibitate Capuana. Adest sigillum cereum.

Paldolfus ex Teani Comite Capuæ princeps beneficentia S. Henrici imperatoris evasit, ut supra diximus, atque imperavit cum filio ab an. 1022. ad 1026. Vid. Peregrinius in cit. stemmate. Notatu dignissima sunt illustrium virorum nomina, quo-

quorum precibus hi principes Monachis Cassinatibus permisere, ut quandocumque vellent piscatum mitterent in lacu Patriæ *duos lintres*, qui sunt navigia.

Privilegium Paldolfi,

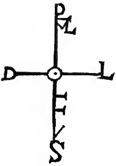
Alia quædam concedunt, confirmantque omnia imperatorum principumque privilegia Cassinatibus concessa.

Non diu tamen hic Paldolfus Capuæ princeps fuit, mortuo quippe S. Henrico, Paldolfus jam Capuæ princeps carcere liberatus exturbato Paldolfo principatum recuperavit. Hic vero *Paldolfus pretorea (verba sunt Leonis Ostiensis cap. 58.) a prioribus suis nequitiis nequaquam deficiens, deque hujus monasterii devastatione quasi pro imperatoris odio sua satisfacere malitia ambiens Theobaldum Abbatem simulata benevolentia, secum apud Capuam quasi pro utrinsque securitate remorari rogavit, imo coegit: ita ut jam illum minime huc redire permitteret preceptum tamen ei de confirmationis totius Abbatia de more principum fecit &c.* Hujusce privilegii autographum in nostro archivo asservatur, atque incipit.

In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Paldolfus, & Paldulfus pater, & filius, Divina favente clementia gentis Langovardorum principes. Cum principalis excellentia dilecti petenti clementer digne tribuuntur, qua propter noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia Adenolfus Comes filii quondam Adenolfi Comitis, & Johannes Comes filius quondam Landolfi Comitis, & Petrus Comes filius quondam Landoni Comitis, & Adenolfus Comes filius quondam Landoni Comitis, qui clamabatur Caputo. Dilectis nostris parentibus, & qui sunt Aquinensis Comitibus obsecraverunt nostram clemenciam, quatenus ob amore Dei omnipotentis, & animarum nostrarum mercedis per nostrum roboreum preceptum concederemus, atque confirmaremus in cœnobio beati Benedicti confessoris Christi situs in Monte castro Casino hubi vir venerabilis Thobaldus nomine, Abbas esse videtur integris omnibus terris cultis, & incultis, montibus, & collibus, planiciebus, aquis, aquarumque decursibus, silvis, ac paludibus per subscriptas indicatas fines de quibus pecierunt a nostris excellenciis, ut firmitutis apices in eodem sancto cœnovio exinde fieri juveremus, quorum petitiones benigne exaudientes, hos nostra firmitatis apices in ipso Sancto cœnovio exinde fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter abendum nostris, & futuris temporibus ob amore Dei omnipotentis, ejusque confessoris beati Benedicti, atque animarum nostrarum mercedis, per hoc nostrum roboreum preceptum concedimus, & confirmamus in ipso præfato Sancto, & venerabili monasterio beati Benedicti confessoris Christi situs in monte castro Casino infra subscripte fines, in qua monte suprascripto castra Casino esse videtur. Idest integris omnibus terris ipsis cultis, & incultis, montibus, & collibus, atque planiciebus, aquis, aquarumque decursibus, sylvis, hac paludibus per has fines, sicut incipit ab ipso Carnella, & ascendit per aquam qua dicitur Bantra, usque in rivo sicco, & ascendit per eodem rivo usque in furcam S. Martini, & inde ascendit per ipse Serre, & vadit in monte, qui dicitur Cisino, & quomodo vadit in Pesclu, qui vocatur Corvaru, & quomodo vadit per ipse Serre, & pervenit ad Furcam, qua vocatur Pupplo, & directum vadit ad lacum, qui vocatur Viticusum, & inde vadit at Aquam fundatam, & ascendit inde in ipsum montem, qui vocatur de Sile, & quomodo vadit in capite de aqua qua vocatur Rapidu, & quomodo ascendit in montem, qua vocatur Cavallu, & vadit directum in montem, qua vocatur Rendenaria major, & inde per Serras moncium, & pervenit ad Rendenaria minor, & quomodo vadit directum per pedes moncium, qui vocatur Freselona, & vadit in aque qua vocatur Melarino, & quomodo salit directum in montem, qui nominatur terre albe, & quomodo vadis per Serras moncium, & pervenit in montem qui vocatur Vallelucis, & quomodo vadit per ipsas Serras moncium, & descendit ad petram scriptam & inde ascendit ad Serras montis qui dicitur Ordicosa, & quomodo vadit per Serras moncium, & pervenit at Pesclora, qui dicitur Falconari, & quomodo vadis per duos montes ex quibus unus vocatur Spinacinus, & alter Porcacinus, & inde ascendit ad cristas montis, qui vocatur Caira, & pervenit ipse petre super aqua Vivola, & ascendit ad collem, qui vocatur Gimbiruti, & quomodo descendit in quirquitulum, & descendit in Fossatum juxta S. Damasum, & vadit directum in Silice in locum, qui dicitur arcu de Giczuli, et qualiter pergit ad lacum, qui dicitur Radeprandi, & qualiter vadit in Farnitum, et inde qualiter vadit in rivo, qui dicitur Marocze, et qualiter descendit in fluvio, qui dicitur Carnellu, et ascendit per eodem fluvio usque at aquam, qui dicitur Cosa, et salit per Serram montis, qui dicitur S. Donati, et quomodo descendit super ipsi Monticelli de Marri, et vadis ad ipsi pescli, qui sunt ad pede de ipsum Monto do Balba, et quomodo vadit directum per duos leones, et inde salit per ipse Serre super casale, et descendit per ipsum Montem super ipse Ville de Gariliano, et inde vadit ad Gripta imperatoris, et descendit in fluvio de Gareliano, et ascendente per eodem fluvio usque ad priores fines, una cum integris omnibus castellis quibus sunt infra jam dictos fines, & cum aquis, & molendinis, & ecclesiis, cateraque omnia infra supradictos fines habentes, simulque & concedimus, & confirmamus in eodem sancto monasterio, qua a Pontificibus S. R. sedis concessa, data, aut firmata sunt, quam & illus qui pro sua anima redempciono in eodem S. cœnobio se cum rebus suis offeruerunt vel omnia, & in omnibus, quantum a singulis principibus antecessoribus nostris, seu a quibuscumque hominibus ibi concessa, atque offerta, seu data sunt. Hac omnia ut supra leguntur in eodem S. cœnobio, qua infra supradictas indicatas fines in ipso monte castro Casino esse videtur concessimus, atque confirmabimus at sua suisque Abbatibus, custodibus, atque rectoribus possessionem semper existendum, absque contrarietate comitibus Castaldeis, seu Judicibus nostris, vel de cujuscumque persone hominis contradictione vel inquietitudine, set a presenti, & deinceps perpetuis temporibus predictum S. cenobium ejusque Abbates, Custodes, atque rectores habeant, & possideant omnia supradicta jure quieto faciendo exinde quot voluerint in supradicta racione, quemadmodum predicti nostri antecessores

gloriosi

gloriosi principes instituerunt, atque disposuerunt, quod si quispiam hunc nostrum concessionem, atque confirmationem nostri precepti in quomodocumque violari presumpseris sciat se compositurum auri obtimi libras ducentas, medietatem sacro nostro palatio, & medietatem in præfato sancto, ac venerabili monasterio, & hac nostra concessio, atque confirmatio de quibus continet firma permaneat in perpetuum, quot ut verius credatur diligentiusque ab omnibus observetur hoc preceptum nostru largitionis propria manu confismantes sigilli nostri inpressione inferius insigniri jussimus.

Alfredus claricus & scriba ex jussione prædicta gloriosa potestatis scripsi. Data pridie idus Aprelis unno septimo decimo principatus domni Paldulfi, & anno tertio decimo principatus domni Paldulfi ejus filii gloriosis principibus, indictione quintadecima Actum in civitate Capuana. Adest sigillum cereum.

In hoc privilegio omnis Abbatiæ Cassinensis jurisdictio suis finibus Gisulfanis descripta amplissime confirmatur, omniaque Romanorum Pontificum, imperatorum, principumque privilegia. Nil vero clarius hoc privilegio adduci potest ad ostendendum supremam cœnobii nostri in oppida ditionis suæ jurisdictionem. Tanti illud fecit Camillus Peregrinius vir eruditissimus, harumque rerum peritissimus, licet ejus tantum apographum in regesto Petri Diaconi viderit, ut ad instar fundamentalis basis utatur ad cognationem comitum Aquini cum principibus Capuæ demonstrandam. Vid. idem Peregrinius in Histor. Princ. Lang. pag. 195. Adjumento certe contra Comites Aquini, quorum precibus impetratum fuerat hoc privilegium Cassinatibus fuit paulo post. Cum enim Aquini comites Abbatiæ Cassinensis fines invaderent hoc privilegio convicti, usurpata jam bona restituerunt, spoponderuntque haud se amplius cœnobio Cassinensi negocium facturos. En conventionem ab iis initam, quam ex suo originali in nostro archivo, ut pote plura memoratu haud indigna continentem integram exscribimus.

Placitum, & conventio Aquini comitum cum Cassinatibus.

✠ In nomine Domini nostri Jesu Christi, nono decimo anno principatus domni Pandolfi, & sextodecimo annu principatus domni Pandolfi ejus filii gloriosis principibus mense januario II. indictione. Quemadmodum conveniens judicis legibus de judicio agere. Nos denique Unso judex una cum ceteris illustris viris resedissemus in aula palatii hujus Capuanæ civitatis supradictorum gloriosorum principum ante ejus aspectu venit Basilius egregius diaconus, & monachus, ac præpositus, seu omni modo procurator monasterii beati Benedicti sito intro hunc prædictam Capuanam civitatem juxta platea adhibita adito portu, quæ dicitur S. Angeli etenim ejusdem B. monasterio constituto in monte, qui dicitur Castino celsior pru omnibus ceteris ejus monasteriis, ipso numque Basilius egregius diaconus, & monachus, ac præpositus allatis in suis manibus duabus car. scriptis, qui cum venisset anxie gracilis vore prædicti gloriosi princips cepit intimare, & dicere Domine reminisce quoniam ante te, & ibidem ad erat Petrus judex, & Agelchisius advocatus ejusdem monasterii Do. Theobaldus venerabilis Abbas ejusdem monasterii sicut ista major legitur carta, ordinem fecit cum Adenulfo comite Aquinensis, & ut istâ alia scripta brevius legitur carta mihi guadiam dedere comitis ejusdem Aquinensis, sed judicio Dei casus humanu fragilitatis ipse judex, atque Advocatus, & de testibus qui inter aaberunt obiere, & ordines isti inroborati remansere, sed Deo gratias vestra potestas ante cujus providentia fuit, permanet benignus namque supræscriptus princeps ut Profetica doces vaticinatione: justu judicate filii hominum, & alibi: justitiam diligite qui habitatis terrum, ad hac dicta prudens accommodans aures, & alia intelligentes nos vocare ad se, cepisque dicero nobis, quid tibi videtur de hiis scriptionibus, quibus ante nos ordine quo legitur fuit constituto, & Petrus judex, & Agelchisius advocatus ejusdem monasterii, & de testibus qui tunc ibi aderant obiere, & scriptiones ista inroborata remanserunt. Nos vero talia auditi intru nos cogitante responsum dedimus illi valde stabile hordine in par. supruscripti monasterii exinde esse potest Deo gratias a quo vestra manet gloria do obitu illorum hic minime impeditur, quia major est quod ordines honorum tribueres, quam cui tribuitur, ut vos estis, per quem judices, & alii honores constituti sunt, & nos qui minime judices per nostrum jussum valemus in partibus supræscripti monasterii emittere judicatu scriptum, & per vos roboratum; hac autem memorans gloriosus princeps audientes placuit ei, præcipitque nobis, vade, & ut melius tibi videtur, ex hoc dispone, & forsitan aliquid in his scriptionibus inutilis inveniens ad congruum duc, & robora illud in par. supræscripti monasterii, nos reminiscimus, quia quando fuis hoc constitutum fuit dictum, ut qualiter melius absque deceptione esse poterit, ita esset scriptum, & roboratum; prelatus namque gloriosus princeps etiam cartum ipsis in nostra dedit manu, & nos illis accipientes amoti ab eo notarium fecimus venire, & cartam ipsis per ordinem legere a summo usque deorsum, prior continet ita ✠ In nomine domni nostri Jesu Christi quartodecimo anno principatus domni Pandolfi, & decimo anno principatus domni Pandolfi ejus filii gloriosis principibus, nec non & secundo anno Ducatus Neapolitanorum ipsorum gloriosorum principum mense Aprili duodecima indictione. Ideoque ego Adenulfus comes Aquinensis filius bona memoria Adenulfi comitis declaro quia ante presentia Petri judicis, & aliorum testium exortu causatio inter me, & vos videlicet domnum Theobaldum do-

mini

mini gratia Abbas monasterii beati Benedicti confessoris Christi siti in monte castro Casino. Nos denique pro parte jam præfati vestri monasterii nobiscum habentes Agelchisium advocatum suprascripti vestri monasterii de terris & montibus per fines, ut inferius legitur, infra cujus fines ipsi montes castro Casino esse videntur unde nos qui supra domnus Theobaldus Abbas pro parte suprascripti nostri monasterii, & erga nos habentes suprascriptum advocatum suprascripti cœnobii ostendisti mihi qui supra Adenulfo comiti Longobardorum in judicium unum præceptum sigillatum pertinen. suprascripti vestri monasterii, quod relecto continetur in eo inter cætera, quomodo suprascriptis gloriosis principibus per rogum meum qui supra Adenulfi comitis, & Johannis & Petri filii quondam Landulfi comitis, & Petri filii quondam Landonis comitis qui sumus Aquinenses comitibus ob amorem Dei omnipotentis, ejusque confessoris beati Benedicti, atque animarum mercedis per ipsum roboreum præceptum concesserat, & confirmaverat in præfato sancto, & venerabili monasterio beati Benedicti confessoris Christi sito in monte castro Casino infra subscriptiones in qua monasterio suprascripto castro Casino esse videtur idest integris omnibus terris ipsis cultis, & incultis, & montibus, & collibus, atque planitiebus, aquis, aquarumque decursibus, silvis, ac paludibus per his fines sicut incipit ab ipso Carnello, & ascendente per aquam, qua dicitur Bantra, usque in rivo sicco, & ascendente per eodem rivo usque in furca S. Martini, & inde ascendente per ipse Serre, & vadit in monte, qui dicitur Cisino, & quomodo vadit in Pesclu, qui vocatur Corbaru, & quomodo vadit per ipse serre, & pervenit ad Furcam qua vocatur publo, & directe vadit ad locum, qui vocatur Vitecnsu & inde vadit ad aquam fundatam, & ascendente inde ad ipsum montem, qui vocatur de silve, & quomodo vadit in capite de Aque, qua vocatur rapidu, & quomodo ascendente in monte, qui vocatur Caballu, & vadit directe in monte, qui vocatur Rendenaria major, & inde per serras montium, & pervenit ad Rendenaria minor, & vadit directe per pedes montis qui vocatur Treselone, & vadit in aqua, qua vocatur Mellarino, & quomodo salit directe in monte, qui vocatur serre albe, & quomodo vadit per serras montis, & pervenit in monte, qui vocatur Vallelucis, & quomodo vadit per ipsas serras montis, & descendit ad Petram scriptam & inde ascendit ad serras montis, qui dicitur Ordicesa, & quomodo vadit per serras montium, & pervenit ad Pesclora, qui dicitur Falconari, & quomodo vadit per duos montes, ex quibus unus vocatur Spinatius, & alter Porcatius, & inde ascendit ad cristas montis, qui vocatur Cajra, & pervenit ad ipse Petre super Aqua vibola, & ascendit ad collem qui vocatur Gymbirnti, & quomodo descendit in quirquitulu, & descendit in Fossatum juxta S. Damasum & vadit directe in silice in locum, qui dicitur Arcu Giczuli, & qualiter pergit ad lacum qui dicitur Radeprandi, & qualiter vadit in Farnitu, & inde qualiter vadit in rivo, qui dicitur Marocze, & qualiter descendit in fluvio qui dicitur Carnellu, & ascendit per eodem fluvio usque ad aqua qua dicitur Cosa, & salit per serras montis qui dicitur S. Donati, & quomodo descendit super ipsi monticelli de marri, & vadit ad ipsi Pescli, qui sunt ad pede de ipso monte de Balba, & quomodo vadit directe per duos Leones, & inde salit per ipse serre super casale, & descendit per ipsum montem super ipse ville de Gareliano, & inde vadit ad Cripta imperatoris, & descendit in fluvio de Gareliano, & ascendente per eodem fluvio usque ad priores fines una cum integris omnibus castellis, quibus sunt in dicta fines, & cum aquis, & molendinis, & ecclesiis, cæteraque omnia infra suprascriptos fines habentur, & cetera in omni ratione, & ordine sicut ipsum præceptum suprascripti monasterii continere videtur, quod scriptum est per Alfredum clericum, & scriba roborate per superius dicti domni Pandolfi magni principis manu sua propria scripta ibidem suum nomen per litteras rubeas, & ab annulis ipsorum gloriosorum principum in cera sigillato. Relecte vero ipse per ordinem causastis vos qui supra domni Theobaldus Abbas cum suprascripto advocato suprascripti vestri monasterii contra me qui supra Adenulfum Comitem dicendo, ut postquam præcepto ipse per nostrum rogum ad partem suprascripti vestri monasterii firmato fuit postea servi mei per meam jussionem malo ordine introissent in terris ejusdem vestri monasterii, qui sunt infra subscriptos fines quas ipse præcepto suprascripti vestri monasterii continet, & cappellassent in querquas, & mela, & pera, & Castanee & termines antiquos inde effodissent, & fruges malo ordine exinde tulissent valientes plus de viginti solidis; etiam, & dicebatis ut auditi essetis ut ego dixissem habere rationem per quam mihi de ea prædicta qua ipse nostro præcepto continet pertinere, inde a me querebatis pro parte suprascripti vestri monasterii audisse responsum, & legem recipere, ex qua ego negavi dicendo, ut servos meos taliter nunquam fecissent, de illud vero unde dicebatis ego dixissem ut supra habere rationem manifestam, ego in eodem judicio dicendo quia nullam habeo rationem scriptam, vel absque scriptam, per quem mihi de ea suprascripta, qua ipse nostro præcepto continet pertineat, vel exinde contra vos, aut contra partem suprascripti vestri monasterii ad causandum, sed antequam exinde inter nos altereando legibus finem faceremus per colloquia bonorum hominum pervenimus exinde inter nos ad hanc convenientiam, ut ego qui supra Adenulfus comes Longobardorum qui ordinem convenientia secundum legem me vobis manifestare de integra ea omnia, qua ipso præcepto jam dicti vestri monasterii continet, & vos pro parte supradicti vestri monasterii dimitteretis, & vel assaretis mihi Sacramento, vel compositione quicquid ego vobis facere debui, de jam dicto vestro querimonie, ut ipsi servos meos fecissent in omni ratione, & ordine qualiter hic subter leguntur, & ideo, ut convenientia ista secundum legem firmata fieret convocavimus intra nos suprascriptum Petrum judicem, & subscriptos idoneos homines, qui se nobiscum interesse dixerunt sicut in lege scriptum est de convenientia, & ita fecimus, & firmavimus infra nos exinde hanc convenientia cartam, idcirco ego qui supra Adenulfus comes Longobardus voluntarie mea per hanc cartam convenientia ordine secundum legem manifestum facio vobis qui supra domno Theobaldo venerabili Abbati pro parte suprascripti vestri monasterii erga nobiscum habentes jam dictum advocatum ejusdem vestri cœnobii, quia integris omnibus jam dictis terris cultis, & incultis, montibus, & collibus, atque planitiebus,

& aquis, aquarumque decursibus, & silvis, ac paludibus per suprascriptas indicatas fines, cateraque omnia, qua in ipso pracepto suprascripti vestri monasterii continentur legibus suprascripti monasterii sunt pertinentes per jam dictum praceptum, & per aliis rationibus, ejusdem vestri monasterii & suprascripte precepte in omnibus, qua continet veritoso sunt, & mibi ipsa omnia suprascripta, vel ex ipsa nulla pertinet per quavis ratione vel humanum ingenium scriptum, vel absque scriptam, & obligavi ego qui supra Adelnulfus Comes Longobardus me, & meos heredes vobis qui supra domno Theobaldo venerabili Abbati, & ad successores vestros, quatenus amodo, & semper ego, & meos heredes taciti, & quieti maneamus de integra ea omnia suprascripta de quibus me vobis ut supra manifestavi ut non queramus contra vos, vel contra successores vestros seu contra partem suprascripti vestri monasterii de ipsa omnia integra, vel de aliquid ex ipsa causare vel contendere in quibuscumque modum, & omnibus temporibus, quibus ego, vel meos heredes tenuerimus de Comitatu ipso Aquinense tacitis, & quietis exinde faciamus manere vobis, & ad successoribus vestris, & ad partem supradicti vestri monasterii omnibus hominibus, quibus habitantes, vel manentes sunt vel fuerunt intra predictos Comitatus fines, & insuper amodo, & semper ego, & meos heredes tacitis, & quietis exinde faciamus esse, et permanere omnibus illis hominibus et partibus, qui pro parte, vel datum meam, aut de meos heredes seu pro parte vel datum supradicti qm. Adenulfi Comitis, qui fuit geniter meus contra vos vel contra successores vestros, seu contra partem suprascripti vestri monasterii de integra ea omnia suprascripta vel de aliquid ex ipsa causari, vel contendere quesierint, et vos qui supra dom̃. Theobaldus venerabilis Abbas pro parte suprascripti monasterii cum consensa fratram monachorum ejusdem vestri monasterii et erga vobiscum habentes suprascriptum advocatum ejusdem vestri cœnobii per eandem convenientiam dimisistis, et relaxastis mibi qui supra Adenulfo Comiti a Longobarde integro Sacramento, vel compositione, quam ego vobis pro parte jam dicti vestri monasterii facere debui de jamdicto vestro querimonio, et obligastis vos, & successores vestros mibi, meisque heredibus taliter, ut si vos vel successores vestros illud removeri quesieritis quinque libras aurei pena vos vel successores vestros componere obbligastis mibi vel ad meis heredibus; si autem ego qui supra Adenulfus Comes vel meos heredes hanc cartam convenientia de quibus continet aliquando per qualicumque ingenium removeri quasierimus, & non compleverimus vobis, vestrisque successoribus ea omnia qualiter perlegitur, mille libras auri purissimi penam me, vel meos heredes componere obligo vobis qui supra dño Theobaldo Venerabili Abbati, vel ad successores vestros, & hac carta convenientia de quibus continet qualiter secundum legem stare potest, firma permaneat, & taliter ego qui supra Adenulfus Comes Langobardus qualiter mibi congruum fuit, & inter nos convenit secundum legem feci, & te Petrum notarium scribere rogavi Capua, & alia sic, die Dominico, quarta die stante mense Aprili, duodecima indictione rogaverunt Adenulfus Comes filius qm. Adenulfi comitis, & Johannes Comes filius qm. Landulfi Comitis, & Petrus Comes filias qm. Landonis Comitis his omnibus Comitibus Aquinensibus & Landenulfus Comes filius qm. Landoni Comes, qui dicitur Caputu guadium dederunt nobis Basilio Diacono & Monacho, atque praposito, erga nos habendo Agelchisium Advocatum ipsi omnes prenominati, & fidejussores nobis posuerunt Atenulfum Comitem Isermiensem, & Landonem Comitem Cajactiensem, at manifestent se illi, & faciant manifestare ipse Johannes comet Petrum germanum suum, & ipse Landenulfus Comes Guidonem germanum suum quemadmodum dixerit ipse domnus Pandolfus gloriosus princeps per rationes, & obbligationes, & pena, sicuti ipse gloriosus princeps dixerit, & si hoc non compleverint obligaverant penam trecentos solidos bizan. explete vero ipse scriptiones legendo, prima comparuit nobis ipsa alia; & incongrua esset scripta, quia non legitur que ordine illi deberent illi se manifestare & concludere tam̃ sensus ex ea portat & ut ipse gloriosus princeps ut supra nobis precepit, ut sic esset ordinatum, ut nullam deceptionem, vel impedimento inde essent in parte suprascripti monasterii, & etiam in ipsa sequente scriptio legitur sic esset illi manifestati, ut ipse gloriosus Princeps diceret, & penam poneret; Idcirco nunc scribere precepimus ut ipsis nominati Adenulfus, et Johannes, et Petrus, et Landenulfus comitibus, et Petrus ipse germanus filius Johannis Comitis, et subscripto Guido germanus suprascripti Landenulfi Comitis, et eorum heredibus per suprascriptam Guadiam, et jam dicti fidejussores pro eorum heredibus si illi modo per se alia subscriptione non firmant in parte suprascripti monasterii ut supra de ipsa diximus guadiam taciti, et quieti maneant illi, et heredes eorum de suprascriptis terris cultis, et incultis, et montibus, et collibus, et planitiebus, et aquis, et de ipsis aliis rebus sicut ipsa prior scriptio continet suprascripti dñi Theobaldi venerabili Abbati, et ad successores suos seu suprascripti monasterii, vel illoram qui pro parte ejusdem monasterii seu vice et dominatione inde contendunt, ut per nullum ingenium scriptum ipsis omnes comites, vel eorum heredibas, aut quispiam pre eorum parte vel datum, seu vice de ipsis vel ex ipsis terris cultis, et incultis, et montibus, et collibus, et planitiebus, et aquis, et de predictis aliis rebus quemadmodum ipsa prior scriptio continet causare, vel contendere non querat quocumque tempore, et si illud removere quesierint, et complere noluerint illi vel eorum heredibus mille libras aurei purissimi pena ipsi omnes pranominati Comites, & suorum heredibus componant suprascripto dñe Abbati, vel ad suos successores, seu parte suprascripti monasterii vel illoram, qui pro eorum vice, & dominatione talia querunt, & omnia suprascripta percompleant per suprascriptam guadiam, & jam dicti fidejussores vel pro heredibus eorum piguerandam si expedit ipse Basilius egregius Diaconus & Monachus, ac Prapositus, sea alius prepositas, vel auctor seu procurator prafati monasterii predictus Atenulfus, & Landonem Comitibus fidejussores, vel eorum heredibus rebus eorum usque ad legem de hoc iterum ob futuris temporibus memoriam recordandum ex jussione, at prafate gloriosa potestatis judicamus nos Urso judex, ut in omni tempore de ipsis omnibus Terris cultis, & incultis, & montibus, & collibus, & planitiebus, & aquis, & de ipsis aliis rebus quemadmodum ipsa prior scri-

scriptio continet securus, & illesum maneat pradictum monasterium & ejus Abbas ipse domnus Theobaldus venerabilis Abbas, vel suos successores, atque qui exinde pro eorum vice, & dominatione contendis absque omnia adversa ipsorum omnibus Comitibus, & de eorum heredibus etiam hunc nostrum a suprascripto glorioso principe jussu judicatum in parte suprascripti monasterii exinde emisimus, quem tibi Petro notario scribere pracepimus locus ✠ Signi notarii. ✠ Unso Judex. ✠ Ego Jaquintus. ✠ Ego Lidiofredus.

Capellare est cedere, incidere, frangere &c. *Guadia* est Vadimonium, pignus, fidejussio. Oscitantia notarii est factum, quod quartum decimum Paldolfi patris annum, & decimum Paldolfi filii recenset; cum privilegium conventioni insertum, anno decimo septimo Paldulfi patris, & decimo tertio Paldulfi filii sit concessum. Quare scribere debebat notarius annum decimum octavum patris, & decimum quartum filii. Animadvertendum autem, eundem Atenulfum fateri rogatu suo, aliorumque Aquini Comitum hujuscemodi privilegium a Cassinatibus obtentum. In fine hujus privilegii quod fere integrum in ea conventione refertur eadem hæc reperiuntur verba a nobis supra memorara: *Una cum integris omnibus castellis, quibus sunt indicte fines, & cum aqnis, & molendinis, & ecclesiis, cateraque omnia infra supruscriptos fines habentur, & cetera in omni ratione, & ordine sicut ipsum praceptum &c. continere videtur, quod scriptum est per Alfredum clericum, & scribam robborato per superius dicti domni Paldolfi magni Principis manu sua propria scripta, ibidem suum nomen per literas rubeas, & ab annlis ipsorum gloriosorum principum in cera sigillato.*

Paldolfi scelera in Cassinates.

Nihil tamen hoc privilegio Cassinates profecere, nam Paldulfus ipse, teste Leone Marsicano, cap. 59. *Universos monasterii homines in suam fidelitatem jurare faciens, & universa castella, seu villas monasterii, preter S. Germanum, & S. Petrum, S. Angelum, & S. Georgium Normannis, qui sibi tunc adhorebant, distribuens, Todinum quendam de monasterii famulis nequitia sua complicem eisdem ipsis, qua monasterio superesse videbantur prafecis, eumque apud S. Germanum in ipsa Abbatis mansione manere constituit, insuper, & roccam, qua Vantra dicitur, illi contradens ad suam fidelitatem cunctos illi tam Normannos, quam cateros quosque parere pracepit &c.* Victor III. illorum temporum author post narrata Paldulfi scelera lib. 1. Dial. pag. 30. & seqq. subdit: *Igitur cum plurimas opes Christi ecclesiis diripiens abstulisset omnia castra, villas, ac predia hujus monasterii cupiditate ductus sacrilega abstulit &c. Insuper etiam omnem thesaurum hujus monasterii auferens asportavit, ac in arce, quam non longe a Capuana urbe in monte, qui S. Agathe Martyris dicitur construxerat, in qua multa spolia orphanorum, viduarum, & ecclesiarum, ac pauperum intulerat condens reposuit, &c.* Eadem narrat Petrus Diaconus in vita SS. Guinizzonis, & Januarii apud Bolland. To. VI. Maii pag. 451. & seqq. Sigonius de regno Italiæ lib. 8. pag. 356. Baronius, & Pagius an. 1038. Mabillonius Annal. To. IV. pag. 358. Ex hac Victoris, Leonis, aliorumque narratione constat, cœnobium Cassinense, oppida, hominesque habuisse sibi subditos, quos Paldulfus Capuæ princeps in verba sua jurare coegit, quo etiam constat, nullo eos modo fuisse unquam Capuano principi subditos; secus qui recens principi fidelitatem jurarent? S. Germanus, S. Angelus, S. Georgius, S. Petrus oppida sunt, hodieque pluribus habitatoribus culta. Teuza dono dedit Cassinensi monasterio quum alia permulta, tum portionem Castri Faræ, quæ ipsi debebatur. Autumamus autem in hoc Teuzæ privilegio erratum fuisse in anno, quum indictio tertia, qua notatur privilegium anno fuerit 1035. non autem 1036. & Theobaldus Abbas cujus frequens ibi injicitur mentio mortuus jam fuerit anno 1035.

Donatio Teuzæ. Ex originali in Archivo.

† *In Dei nomine ab incarnacione Domini Nostri Jesu Christi sunt anni millesimo tricosimo sexto, & mense Julius per indiccione tercia, ideoque ego Teuza filias quoddam Afredi declaro enim institutum est in edicti pagina Langobardorum, & quia domnus Lioprandus res in suo capitulare constituit si mulier res suas donare, & judicare boluerit non in asconse, set in prasencia de parentibus suis, & nomina eorum Tesmari, & Mernlo unaque per boluntate, & consencientes mihi Petri filius quoddam Johanni, qui est Mundualdo meo in cujus Mundio modo permaneo, & ego suprascripta illa consencienset sunt tibi jam dicta Tenza, que est Mundualda mea, & ego jam dicta Teuza per consensu de suprascripto Petri, qui & Mundualdo meo, nec intus u qualibet omnes, nisi sanu mea mentes, & bona mea boluntate siquis Langobardus abet statum umana fragilitatis recogitas pro salute anima sua de rebus suis cartula donacionis facere boluerit absalute faciat unusquisque de rebus suis quod velit, & noverit, modo vere in ea bidelicet racione ego suprascriptu Teuza, sic dono adque concedo pro anima mea, seu & pro anima Aifredi Jenitore meo, & pro anima Johunns abio meo in ipso pradicto monasterio beati S. Benedicti, quod situm est in monte bocatur castre Cusino in territorio Benebentano in locum ubi nunc presenti tempore venerabilis Abbas Theubaldus regimen tenere esse bidetur in ipso pradicto monasterio pro animu mea, vel pro jamdictis parentibus meis fieri jussimus, oc est de re meu, qua mihi suprascriptu Teuza in ereditatem obbenit, & ipse rebus infra territorio Pinnense in locum qui nominatur Toremniano cum ipsu porcione mea do ipso castello de la Fara cum introite, & esito suo, & cum pertinencia sua, & cum ipsa porcione mea de ipsa ecclesia beati S. Laurencii, qui intus in ipso castello edificata est cum cellis, & libris, & dotis, & omnia ornamenta ecclesiarum, & per locis, & bocabuli, in nolle cese, & in campo do Parre, & in ipso colle de Sancta Barbara, & per aliis locis, & bocabulis, qui est terra culta, & inculta cum binea, & bineaticis per singule pecie exunate insimul faciunt modiorum decem, & sunt ipse rebus infra finis cupo fine ipso Tricalie de Alzano quomodo pergit in plumba, & quomodo pergit in rige da murre, & ipso rigo quomodo currit in flubio Tabe, & Tabe currit in mare, & pedo fine mare, & de alio lato fine flubi plumbu ipse suprascripte re infra ipse suprascripte finis cum terris, & bineis, pomis, & arboribus suis cum omnia ipsa mea porcione de ipso suprascripte castello, & do ipsa suprascripta ecclesia, & de ipsa res mea quantum mihi pertinet, vel pertinere debet, et cum omnia ipsa res super se, vel infra se abente in integrum sic donabimus, et concedimus pro anima mea, vel jamdicti parentibus meis in ipso predicto*

Differtat.

 Mo-

Monasterin, et tibi predicto Thenbaldi venerab. Abbas, vel a posterisque successoribus tuis ad proprietate de ipso jamdicto Monasterio amodo, et deinces in sempiterna seculo possidendum, et ipso pradicto Monasterio avendum, et faciendum omnia, sicut de aliis rebus ipsius monasterii, si quis hujus nostra concessionis sacrilegus, aut temerarius, qui ausus fuerit contra ac nostra consesiones minoracione, seu molestacione, vel imbasione facere præsumserit, aut disturbare quesierit tam de nostra geñ. quam ex qualibet alia, siat se in tremendi justi Judicis examine causa nobiscum dicturus, atque per oc in ira summa, et indibidua Trinitatis incurrat, & descendat super eum paternaru suaru malediccio, & aveat parte cum Juda traditore, & qui Apostolico amine segregatus est, & cum impiis, ac sacrilegis sequestratus pars illius sit in flammum inis ardentis sulforis, & insuper repromictimus, & obligabimus nos supraſcripti Tenza, & Petri qui est Mundualdo mee vel nostri eredibus, seu geñ. eredumque nostrorum in ipso pradicto Monasterio & tibi pradicto Thenbaldi venerabilis Abbas, vel a posterisque successoribus tuis quod si hec omnia quod superius scriptum est si non adimpleverimus, vel omnia si non observaverimus aut si exinde aliquit retollere, vel minnare quesierimus ut componamus nos supraſcripti Tenza & Petri, vel nostri eredibus seu geñ. eredumque nostrorum in ipso pradicto monasterius, & tibi pradicto Thenbaldi venerabilis Abbas, vel a posterisque successoribus tuis, cui ex nostri culpa exclaraverit auru libra duo, & argentu pondera decem, & cartula ista donacionis seu concessionis, omniumque tempore, semper firma, & stabilem permaneat, quem vero ac cartula ista donacionis, seu concessionis rogatus ad supraſcripta Tenza, & Petri scripsit. Ego Emmo notarius, & diet istius mense indiccio ad supraſcripto. Actu in Pigno feliciter. ✠ Siunum manum Tenze, & Petri ac cartula donacionis, seu concesionis scribere rogabit, & sinnum crucis fecit. ✠ Sinnum manum Temari teste sum rogatus, & sinũ crucis fecis. ✠ Sinnum manum Meroli teste rogatus, & sinũ cruci fecit. ✠ Sinnum manum Amiconi teste rogatus, & sinnum cruci fecit.

Quæ Basilio Abbate evenere.

De Basilio vero ab an. 1036. ad 1038. Abbate Cassinensi differens Leo Ostiensis cap. 64. ait: *Hic fecit libellum de castello, quod dicitur Petrafracida cum pertinentiis ejus quibusdam Termulensibus, pro quo recepit solidos mille ducentos, pro censu vero solidos quatraginta;* idest in feudum concessit, ut puto, & cap. 65. adventum Conradi Imperatoris in Italiam hisce verbis narrat: *Cum autem jam Deus omnipotens tantis iniquitatibus, tantisque hujus Sancti loci direptionis decerneret modum imponere, & orationes, ac gemitus servorum Dei, orphanorumque, ac Viduarum, & pauperum singultus, ac lacryma a maxilla in cœlum intra ipsum, exauditionis sacrarium essent admissa, anno divina incarnationis 1038. Chuonradus imperator cum valido nimis exercitu, transitis Alpibus, Italiam introivit, venitque Mediolanum &c. Ibi de nostri monasterii Prioribus aliquos, qui ad eum ultra montes proclamationis gratia jam dudum perrexerant illum, adeuntes, universa, qua per tot annos a Pandulfo mala pertulerant, flebilibus ei querimoniis denuo retulerunt, orantes, ac supplicantes, ut tandem dignaretur venire, ac beati Benedicti cœnobium, quod eatenus sui antecessores sub sua tutela reverenter nimis habuerant, de tanti Tyranni manibus dignaretur eripere. Quod Imperator querimoniis ac precibus, ut erat valde pissimus inclinatus, Romam concitus venit, ubi etiam innumerabilium aliorum tam videlicet Ecclesiasticorum, quam reliqui ordinis virorum innumeras super Pandulfo querelas accepit &c.* Pauloque post: *Imperator autem cernens se a Pandulfo condempni, ira succensus, sumpto exercitu venit Casinum &c. quo facto, honorifice satis quantum ad illas (scilicet monachos) Imperator receptus, & hospitatus, altero die cum uxore pariter, & nuru sua beato Benedicto, & Fratribus se commendaturus ascendit ad monasterium. Quem cum Fratres multa honorificentia, gratulentissime suscepissent post orationem illos allocuturus Capitulum est ingressus &c. Tunc Imperator jurejurando affirmans se, ob eam solummodo causam ad has partes transisse, seque locum hunc ex toto corde suo honoraturum, ac protecturum, quandiu viveret devotissime pollicens, jubet demum, ut duodecim ex eis ad se Capuam pergant, ubi quicquid super hoc negotio agendum sit illorum consilio peragat, sicque petita benedictione Capuam est profectus, ut beati Benedicti cœnobium de servitute nequissimi principis liberaret, ac devotissime se illorum orationi commendans &c.* Et infra: *Imperator itaque consilio tam cum suis, quam cum Capuanis magnatibus habito, Guaimario Salernitano principi Capuani tradidit principatus honorem, Rainulfum quoque ipsius Guaimarii sugestione de Comitatu Aversano investivit. Adenulfum etiam Capuanum Archiepiscopum, quem pessimus Pandulfus carceri mancipaverat, sedi sua restituit, eisque Richerium Abbatem (Casinensem ad presens) universamque causam monasterii nostri multum commendans, ut suam hanc vicem tuere, et procurare deberent &c.* Eadem narrat Victor III. lib. I. Dialogorum pag. 31. 32. & 33., ubi subdit: *Satellites vero præfati principis, qui monasterii bona ejus imperio ad sui usum detinebant, postquam de Augusti adventu certificati cognoverunt, omnes huc illucque fugientes dispersi sunt, sicque factum est, ut monasterium omnia castra, villas, ac prædia sibi ablata uno die reciperet, & ea, qua ibi ad alienum usum ministri scelerum congregaverant, in Monachorum potestatem devenirent &c.* & infra: *Ipse vero in Arcem, quam in Montem S. Agatha Martyris summo studio munierat ex eadem Urbe fugiens, se contulit. Unde divina dispositione contigit, ut omnia, qua latrocinando, pejerando, multorumque cruorem innoxium effundendo, multa per tempora acquisierat, in spatio unius septimana amitteret. Nihilque sibi ex tot, & tantis aquisitis municipiis præter arcem, quam prædiximus remaneret, & qui multos aliorum natos, suis ablatis rebus mendicare coegerat, qui ex eo orti sunt, usque hodie huc, illucque mendicatum pergant. Qua omnia meritis beati Benedicti sibi evenisse quis dubitet, cujus ipse bona iniqua ductus cupiditate distraxit.* Et Petrus Diaconus in vita Sanctorum Januarii, & Guinizonis iisdem narratis, addit; *Ad postremum autem universos monasterii homines in suam fidelitatem jurare faciens, et cuncta castella seu villas ejusdem loci Normanis, qui sibi tunc adherebant distribuens* &c. Vid. Baronius, & Pagius an 1038.

1038. Mabillonius Annal. To. IV. pag. 358. & 419. Sigonius de Regno Italiæ lib. 8. pag. 360. Eodemque in capite refert Leo, meritis S. Benedicti illæsum evasisse cœnobium Cassinense igne a Rustico casu in monte excitato, subditque: *Rusticus itaque qui tanti mali licet ignarus auctor extiterat ut Monasterio ignem propinquare conspexit, amarissime lamentans, & pœnitens statim descendit, & sola conscientia torquente, ac pertrahente, sponte se carcere publico condemnavit; quod Abbas, & Fratres altius, & religiosius perpendentes, & illum quidem illesum abire sinerunt, & misericordi Deo pro tanti loci liberatione gratias innumeras reddiderunt.* Si ergo Abbas Rusticum carcere liberavit, jurisdictionem certe illa in loca habebat. Hæc, quamquam minutiora, jurisdictionem cœnobii Cassinensis maxime probant. Leo Ostiensis caput 66. hisce verbis incipit: *Huic Chuonradus imperator anno Domini millesimo tricesimo octavo quo Abbas ordinatus est, (scilicet Richerius natione Bavarus) per preces Gisla conjugis sua, & Heinrici filii, nec non & Cadelsi Episcopi, atque cancellarii sui apud Beneventum preceptum aureo sigillo bullatum, juxta morem priorem Augustorum de universis monasterii pertinentiis fecit &c. Eodem tempore Guaimarius princeps fecit preceptum beato Benedicto cum aurea Bulla de universis monasterii pertinentiis, specialiter autem de S. Urbano, & Vicalbo, & decima parte totius civitatis Atina, de Alveo quoque Carnello, qui fluit circa Insulam cognominatam limatam, centum videlicet passos super eandem Insulam, & centum inferius, cum ripis, & limitibus utriusque partis &c.*

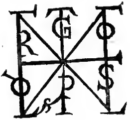
Privilegium Conradi Imperatoris.

Conradiani privilegii meminit Sigonius cit. lib. pag. 361. Tum Conradi, tum Guaimarii Baronius an. 1038. Mabillon. Annal. To. IV. p. 419. Camillus Peregrinius in Serie Abbatum Cassinensium pag. 50. & in stemmate principum Salerni. Privilegii quoque a Guaimario concessi meminit Taulerus in memoriis historicis civitatis Atinæ lib. 2. pag. 86. Conradus Salicus rex Germaniæ evasit mense Septembri an. 1024. atque an. 1027. die 26. Martii imperator a Johanne XIX. coronatus ut probant Baronius, Pagius, & Mabillonius, licet id anno præcedenti factum contendit Petavius in Ration. Temp. Guaimarius IV. Salerni princeps imperavit cum patre Guaimario III. ab an. 1018. solus ab an. 1031. cum filio Johanne III. ab an. 1038. quo anno Capuæ princeps ab Imperatore Conrado est factus. Capuæ principatum ad an. 1047. retinuit, quem sponte abdicavit: mortuo vero Johanne imperavit cum Gisulfo II. filio ab an. 1042. ad 1052. quo est interemtus. Fuit quoque Amalphitanorum Dux ab an. 1039. & Dux Surrenti ab an. 1040. Ducem etiam Calabriæ, & Apuliæ sese an. 1042. appellavit. Vid. Peregrinius in stemmate Principum Salerni. Richerius Abbas fuit Cassinensis ab an. 1038. ad 1055.

Conradi privilegium autographum in nostro archivo asservatum est hujuscemodi.

In nomine sancta, & individua Trinitatis. Chuonradus, divina favente clementia Romanorum imperator Augustus. Oportet imperialem magnitudinem prelatis Deo famulantium preces obaudire, & quicquid petierint amore Sanctorum quorum veneratione loca dicata sunt, ubi greges Dei divina miseratione famulari procurant libenter obtemperare, atque munera erga eadem loca ad percipiendam divinam retributionem conferre. Quanto studiosius hoc quis procurare contendit, tanto ejus misericordia fultus, & presencia facilius transilibit, & eternam beatitudinem felicius promerebitur. Igitur cunctorum fidelium Sancta Dei ecclesia nostrorumq; presentium videlicet, ac futurorum cognoscat solertia, quia vir venerabilis Abbas Rigerius eruditus regularibus disciplinis, & rector cœnobii S. Benedicti, quod situm est castro Casino, ubi ipse sui corporis sepultura locum veneratione dicavit cum omni congregatione, qua in eadem loco sub regula almifici confessoris omnipotenti Deo deservit nostrum celsitudinem adiens postulavit, ut ob honorem Dei, & reverentium ejusdem sancti loci, animaque nostra augmentum nec non stabilitatem nostri Regni, secundum praecessorum nostrorum precepta, scilicet Caroli, Lotharii, Ottonis per hoc nostra auctoritatis, immo & confirmationis preceptum, omnes res, & possessiones, qua predicto venerabili loco pertinent, confirmare, & corroborare dignaremur cum servis, & ancillis, aldianis, mancipiis, cartulatis, vel offertis, cum terris, & vineis, silvis, montibus, planitiebus, pratis, aquis, aquarumque decursibus, atque piscationibus, qua omnia videntur esse infra fines Capuani sive Beneventani principatus, nec non cum universis rebus, & pertinentiis, qua ab antiquis temporibus habere, vel detinere videtur infra fines inferius memorandos, scilicet infra flumen Carnellum, & finem, qui vadit per Bantram usque in Rivo sicco ascendentem usque ad ecclesiam S. Martini, & sicut pergit per Cristam S. Petri; A secunda parte est finis per Serram de monte Cifino, & sicut pergit per Serram de monte Aquilone usque ad lacum de Pupli, & quomodo pergit ad lacum Visecusum, & vadit recte ad Aquam fundatam, & salit per montem, qui est super Casalem, & pervenit ad Vadum fluvii, qui dicitur Rapidus, & sicut vadit per Serram de monte Cubullo, usque in lacum, qui dicitur Benafrum, & usque per Serram de monte Rendenaris majoris, & vadit in lacum, qui dicitur Comenese, usque in capite Mellarini, & pergit per Serram de Petra scripta usque ad Serram montis Ordicosi, & pergit per Pesclorам Falconari, & pervenit usque ad duos montes, quorum unus vocatur Spinacius, & alter Porcacius, sive usque ad cacumen Montis, qui dicitur Caira, & pervenit ad petram super Aquam vivolam, & ascendit ad collem, qui dicitur Gimberosi. De tertia parte finis, qui descendit in quirquitulo, & in fossato juxta S. Damasum, & vadit directum in Silicem, & ad Arcum Gizuli, & qualiter pergit ad locum, qui dicitur Rademprandi, & in Farnetum, usque per caput Rivoli, qui dicitur Mareze, sicut descendit in fluvium Carnellum, & ascendit per ipsum fluvium ad aquam qua dicitur Cosa, & salit per Montem S. Donati. De quarta parte finis est media Serra de eodem Monte S. Donati, & descendit per Monticellos de Marri, usque ad Pesclos; qui sunt ad pedes Montis de Balbola, & sicut vadit per duos leones, & inde salit per Serras super casale, & descendit per ipsum montem usque ad villam de Gareliano, & ascendit per eundem fluvium usque ad priores fines. Nec non in ambobus Ducatibus

scilicet Spoletino, atque Firmano, seu infra omnes fines nostri Italici regni quicquid visum est pertinere ad prædictum Monasterium S. Benedicti, vel ad Monasterium S. Archangeli Michaelis, quod situm est in loco, qui dicitur Barregium supra fluvium Sangri, quod venerabilis memoriæ domnus Otto serenissimus imperator pro anima suæ remedio, per suæ authoritatis præceptum præfato monasterio perhenniter habendum delegavit. Cujus petitionem justam, ac Deo placitam esse decernentes ob interventum Gisla nostra contectalis dilectissima, atque Heinrici nostri amantissimi filii, & Cadelobi episcopi, & cancellarii, nostrique dilecti fidelis libenter audivimus. Ideoque prout juste, & legaliter possumus, permittimus, confirmamus, atque corroboramus, tam ea, quæ superius scripta sunt, quæ inferius sunt describenda, videlicet omnes res jam dicti monasterii S. Michaelis in Marsicano Comitatu, cellam S. Benedicti, & cellam S. Mariæ in Fundo Magno, & S. Eutitii in Arestino, & S. Pauli supra Marsicanam civitatem, S. Mariæ in Auritino, S. Gregorii, S. Salvatoris in Avezano, S. Antimi in Vico, S. Angeli in Alba, S. Angeli in Carciolo, nec non S. Sebastiani, & S. Angeli in Transaquis, S. Cosme in Silva, S. Benedicti in Tella, S. Mariæ, S. Gregorii, S. Pauli, S. Leutii in Muscuso, S. Mariæ in Monteroni, S. Victorini in Cellano. In Balbensi Comitatu cellam S. Patris, & S. Petri in Barbarano, S. Salvatoris supra flumen, S. Angeli ad Aquam vivam, S. Angeli ad Floretum, S. Liberatoris inter aquas S. Mariæ in Cartiniano. In Forconensi Comitatu cellam S. Felicitatis. In Peunensi autem Comitatu cellam S. Mariæ in Querqueto, & S. Gregorii, & cellam S. Scolasticæ, S. Benedicti in Muscuso, S. Angeli in Galbanico, S. Nicolai in Angrenio, S. Salvatoris in Lucerolo, S. Martini in Salino, S. Mariæ in Maurino cum Portu, & omnibus suis pertinentiis, S. Columbæ, S. Boniti, S. Salvatoris in Serole, & unam ecclesiam infra ipsam civitatem, & cellam S. Salvatoris super fluvium Tabe, S. Nicandri, S. Felicis in Montaniano, S. Petri in Castriniano, S. Benedicti ad Novem, S. Felicis inter flumina, ecclesiam S. Thomæ cum ipsa Civitella S. Valentini, S. Mariæ in Offano. In Aprutio cellam S. Angeli in Marano, S. Nicolai super fluvium Trninum; cum omnibus cellis, earumque rebus, sive subjacentiis, cellam S. Laurentii. In Asculo autem Domni Salvatoris cellam, in caput aquis S. Angeli de stabulo, & S. Angeli de Stalosiano, S. Petri in Pertignano, & res de Casa perhenni eas etiam de curte Adelberga de Silva, nec non de Casa Luponi. In Comitatu vero Firmano monasterium S. Mariæ juxta fluvium, qui dicitur Asu, & cellam S. Benedicti juxta fluvium, qui dicitur Tisinus, S. Benedicti juxta fluvium, qui dicitur Tranto. In Comitatu Toatino ecclesiam S. Liberatoris cum quadraginta cellis, cellam S. Angeli in Magella, Sanctæ Columbæ in Muntecle, Sanctæ Justæ, & castellum S. Angeli cum omnibus suis pertinentiis, & castellum S. Petri, & S. Genuarii, & S. Demetrii, & cellam S. Benedicti juxta fluvium Conella nec non & res de Comitatu Termolensi quas in prædicto monasterio confirmamus quarum; videlicet fines a capite finis Rivi plani, & a pede fine maris de uno latere finis fluvii Trinii cum aqua ejusdem fluvii, & portu suo, de alio latere finis Rivi, qui dicitur Tiale cum omnibus suis pertinentiis cum Castellis videlicet Petra frazida, Ripa mala, monasterium quoque Sancti Benedicti quod ibidem edificatum est, & Fara, Ripa ursa, & Montem bollum, Pescoli cum omnibus suis pertinentiis, scilicet ecclesiis, casis, terris, vineis, aquis, molendinis, salectis, pratis, pascuis, silvis, & aliam partem terræ in prædicto Comitatu Termonensi juxta fluvium Bifernum, quæ habet fines Rivum, qui descendit in caput finis rivi S. Gregorii, & in capue ipsius pertinentia S. Gregorii a pede finis maris, de uno latere finis fluvii Biferni, cum aqua, & medietate portus, de alio latere finis Rivivivi cum omnibus suis pertinentiis adjacentibus, & cellam S. Mariæ in Canneto, S. Mariæ in Baretano, & S. Benedicti in Pesenario cum omnibus cellis suis, & S. Benedicti in Alarino, S. Benedicti in Benafro, & Curtem de Capriaso, S. Mariæ in Cingla. S. Sophiæ in Bonevento, & S. Modesti, cellam S. Benedicti in Salerno, & s. Benedicti in Asculo, s. Ceciliæ in Napoli, s. Mariæ in Bance. In Capua vero cellam s. Benedicti, & s. Johannis, s. Scholasticæ, & s. Herasmi. In Calvo cellam s. Benedicti, & in Tiano cellam s. Benedicti cum omnibus pertinentiis suis, castellum de Concha, & cellam de Cesame, & s. Benedicti in Suessa, & s. Benedicti, & s. Scholasticæ in Gageta, & s. Georgii in Termole, sanctaque Trinitatis, & cellam S. Angeli in Cannutio, & s. Petri in Excleto & cellam s. Benedicti in Colle de Insula, & s. Silvestri in Arpino, seu confirmamus sibi omnes ecclesias, & res in quibuscumque nostri regni partibus sibi pertinentes, vel in futuro concedendas, vel adquirendas omni publica exactione remota. Precipientes itaque jubemus, ut nullus Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, Princeps, Comes, Vicecomes, Sculdassius, Gastaldio, nullaque nostri regni magna parvaque persona audeat, vel præsumat præfatum monasterium suumque Abbatem de prenominatis rebus molestare, inquietare, vel dilacerare, sive Monachos, & alios illius ecclesiæ subditos ad placitum, nisi ante nostram, vel illius loci Abbatis presentiam provocare, sed quiete, & pacifice & Abbas, & Monachi Deo famulentur, & adquisitis, & adquirendis rebus fruantur sub nostra protectionis munimine consistentes. Si quis autem, quod minime credimus, hujus nostri præcepti temerarius violator extiterit, auri optimi libras mille, medietatem Kameræ nostræ, & medietatem prædicto Abbati, suisque successoribus se compositurum recognoscat, quod ut verius credatur, & diligentius ab omnibus observetur, sigilli nostri impressione jussimus inferius insigniri, manu propria corroborantes.

Signum

Signum Domni Chuonradi invictissimi Romanorum Imperatoris Augusti.

Kadelous Cancellarius vice Hermanni Archicancellarii recognovit. Datum nonas Junii anno Dominica incarnationis millesimo trigesimo octavo. Anno Domini Chuonradi regnantis quartodecimo, Imperantis tertiodecimo. Indictione sexta. Actum in Benevento feliciter. Amen.

In hoc vero privilegio exemplo Caroli, Lotharii, Otthonis, aliorumque Imperatorum bona omnia intra universæ Italiæ fines contenta, quæ ad cœnobium Cassinense pertinebant, jurisdictionemque confirmat, amplissime numeratis ditionis Cassinensis vetustissimis Gisulfianis finibus: jubetque ne judex ullus Casinensis *Ecclesia subditos ad placitum, nisi ante suam, vel illius loci Abbatis præsentiam provocet.* Quid significet Placitum explicat Nuceus in notis ad cap. 39. lib. I. Chron. Cass. hoc modo: *In Placito Henrici judicis Beneventani lib. 2. c. 4. In Placito Marsorum Comitum conventus, & convictus cap. 16. In Placito Andrea Marchionis. In Placito Termulensi, & lib. 3. cap. 41. Cumque ad placitum res producta fuisset.* Forum, seu locus ubi Causæ aguntur, vel ipsum litigium. Hinc placitare, litigare, judicio experiri. *Robertus Holkot in lib. Sap. cap. 2. ordinavit quod nullus in curia regis placitaret, nisi in Gallico. Italice Piatire, & Piato. Neapoli Chiaito, Chiaitare. Hispanis Pleyto, Pleitear. Placitum dicitur aut quod publico consilio, seu placito instituantur lites, & judicia, aut ex Germanico verbo, quod Forum significat ex Martinio in legibus Langobard. lib. 2. tit. 43. l. 2. Ut nullus ad Placitum banniatur, nisi qui Causam suam querit exsceptis Scabinis septem, qui ad omnia placita esse debent, & l. 3. Ut in anno tria solummodo generalia placita observentur, ad cetera vero placita, qua Centenarii tenent, non alius venire jubeatur, nisi aut is, qui litigat, aut qui judicat, aut testificatur. Erant autem Scabini (ut obiter hoc notem) judices Comitibus, seu presidibus dati, Vicarii, ut patet ex eisdem legibus. Centenarii vero, Judices pedanei minores, dicti etiam Centgravii. Eedem leges lib. 12. tit. 53. l. 3. Nullus homo in Placito Centenarii, neque ad mortem, neque ad libertatem suam amittendam &c. judicetur: sed ea omnia in præsentia Comitum vel missorum nostrorum judicentur, & l. 10. omnis controversia coram Centenariis diffiniri potest, excepta redemptione terra, & mancipiorum, qua non potest diffiniri nisi coram Comite. Frequenter de Placito in Capitulari Caroli Magni, & can. Tibi Domino distinct. 63. In Roma nullum Placitum, aut ordinationem faciam. Placitum, & Mallum idem sunt. Placitare, Mallare. Ex legibus Langob. lib. 2. tit. 52. l. 1. 2. & 3. & tit. 52. l. 11. Advocati eorum in Mallo publico ad presentiam Comitis veniant, & ibi legitimus terminus &c. Tit. 56. leg. 27. & tit. 47. l. 1. nullus ad Mallum, vel ad Placitum &c. Hinc Admallare in jus vocare ad litigandum in Foro. Vide Voss. de Vit. Serm.*

Ducangius in verbo Placita ait: *Placita vocabant conventus publicos totius regni ordinum quibus reges ipsi praerant, & in quibus de arduis regni negotiis, & imminentibus bellis tractabatur. Annal. Francor. Bertiniani an. 763. Pipinus rex habuit placitum suum Nivernis. Ita an. 764. 765. 766. Anno vero 767. ibi Synodum fecit cum omnibus Francis in campo Passim. Bis autem quot annis tenebantur ejusmodi* placita *Hincmarus de ordine Palatii c. 29. Consuetudo autem tunc temporis talis erat, ut non sepius, sed bis anno placita duo tenerentur, unum quando ordinabatur status totius regni ad anni vertentis spatium in quo placito generalitas universorum majorum tam clericorum, quam laicorum conveniebat, &c.* & infra: *Placita vero tenebantur in locis apertis, publicis, subdio. Simeon Dunelmensis anno* 1070. *Verum cum illis Episcopus sub divo placitare noluit. Jus Feudale Saxonum cap. 32. §. 19. In Curia Serata, vel sub tecto non licet Domino Feudali judicio presidere: Et cap. 39. §. 1. Nullam Curiam oportet illum (Regem) in literis assignare, quia ubi Rex judicat in aperto ibi est Curia sua.* Zyllesius in Defensione Abbatiæ Imperialis S. Maximini pag. 10. sic explicat: *Placitum .n. Conventus judiciales, Bannum, et Fredas vero evocationes, mulctas, et penas antiquorum Scriptorum usus significare constat.* Vid. idem Zyllesius, qui aliquot eidem Abbatiæ concessa privilegia refert, in quibus eadem extant, atque in nostris verba puta in illo Ludovici Pii hæc leguntur: *Igitur istud preceptum ad utilitatem Monachorum fieri jussimus, per quod imperamus, ne quislibet de judiciaria potestate in Curtes, vel in villas ipsius monasterii ad causas audiendum, nec fidejussores tollendum, neque ad manendum, aut homines ipsius Ecclesiæ distringendum ingredi presumat, sed sicut ipse locus sub antecessorum regum hactenus fuit conservatus, ita deinceps per nostram authoritatem permaneat inconvulsus &c.* In Privilegio Lotharii Regis: *Nulli etiam comitatui Bannum, aut Fredas exsolvat, nec aliquis in locis ejusdem sine nostro jussu placitum habere præsumat &c.* Subditque Author: *Quibus verbis Imperatores, & Reges omnem jurisdictionem Principibus, Comitibus, & Dynastis, Imperatori inferioribus in S. Maximini ditiones denegant, ejusque omne exercitium tollunt, nisi id ex ipsorum imperatorum, & regum jussu mandato, vel delegatione concedatur &c. Atque ex allegatis decretis, & diplomatibus evincitur, Abbatiam S. Maximini a Constantini Magni tempore, alioque a prima sua origine, usque ad Dagobertum Austrasia regem, & deinde tam sub illo, quam consequentibus imperatoribus, & Austrasia regibus immediate sub Imperio, vel regno supremo statum liberum habuisse.*

Anno 1037. Tedemar, Adam, Johannes, & Tresidius oppidum Oliveti, aliaque latifundia magno pretio vendidere, ex quo constat magni momenti illud fuisse. Hanc ideo venditionem dissertationi nostræ inteximus quod Zaccus Adami filius anno 1055. illud oppidum monasterio S. Liberatoris Cassinatibus subdito dono dederit, ut illo anno narrabimus. Ex hisce vero aliisque venditionibus, donationibusque quas in tota hac nostra dissertatione attulimus, liquet, haud opus fuisse consensu principis ad oppida vendenda, donandaque.

In Dei nomine ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi sunt anni millesimo tricesimo septimo, & imperantes dominus Chomradus dibina probidencia imperator augustus anni imperii ejus Deo propicio in Italia undecimo & dies mense augustus per indicione Ex originali in Archivio.

quin-

quinta. Ideo constat nos Tedemari, & Adamo, & Johanni qui supra nomen bocatur Grolo, & Tresidio, qui supra nomen vocatur Roso, fili quondam Johanni odierna die propria expontanea nostra vona voluntate, per ac cartula bindedimus adque dies presente quia dedimus tibi Adami filius quondam Gisoni ad tua proprietatem, tuisque heredibus possidendum, hoc est de res nostras infra territorio Pinnese in loco, qui nominatus Olivetu, & in ipse Cerreta, & in Volenniano, & in Piscaria, & in Varejo, & per alii locis, vel vocabuli omnia ipse rebus, quomodo de nobis ad nostro conquisitum obbenit, & in eredisate de ipsa porcione, qua fuit Rainerri idest in integra ipse porcione quod modo Raineri pertinuit de ipso castello de Oliveto cum omnis firmamentum, vel & defici ejus quam cum pertines ad ipso porcione de suprascripto castello, & cum introito, & exito suo, & est terra cum ipsa porcione de suprascripto castello per suprascripti vocabulit a te in simul faciunt per mensura modiorum duocenta, & sunt in medio ipso pradicte rebus cum suprascripto castello infra finis capo fine bia, qua pergit in sancto Anestasio, & quomodo pergie in ipsa Guardia, & quomodo pergit in flubio Lanora pede fine flubio do Pinscaria, & da uno lato fine flubio Lanora cum porcione nostra de aquasua, & de alio fato fine flubio de Piscaria, & fine rigo de Vobumi in ipse pranominate finis una cum casis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, silbis, salectis, nequit, olivetis, ficariis, pomis, & arvoribus suis, & cum omnia, & in omnibus quantum infra se abentes seo de sancti ecclesia cum cellis, & dotis, & oratoria sua, vel ornamenta ecclesiarum, & cum porciona nostra de molisia, & locis molendinis, & cum aquis, aquarumque decursibus suis, & usus aquarum, & cum formis, & Pause, & cum omnia & in omnibus quantum nobis infrascripte finis pertinet vel pertinere devet quam, & vendedimus tibi omnia ipso amplio quantum de ipsa suprascripta res nostra nobis pertinet infra suprascripte finis, unde ad manum nostra, nec ad eredibus nostr., neque ad nullum alium omine nulla exinde fecimus reserbacione nec sceptuacione requirendum, set in integrum & in omnibus per ac cartula qualiter preelegitur sibindedimus, & tradedimus ego suprascripto Tedemari, & Adamo, & Johanni, et Tresidio tibi suprascripto Adamo tua proprietate, tuisque eredibus possidendum, et pro ejus recipit ego suprascripto Thedemari, et Adamo, et Joanni, et Tresidio da te supradicto Adamo in per ista suprascripta nostra bindicione de tua mobilia in appreciatum balientes solidos dua milia, sunt autem vel deliveratum precium, quod per manibus nostris recepimus, et aput nos sesto sunt abere ea bidelice ratione, ut amodo et semper abeatis, teneatis, et possidaatis tu suprascripto Adamo, vel ad tuis eredibus ipsa suprascripta nostra bindicione ad nullum homine ne qualivet do nostris heredibus aliquando non contradicatur vobis. Si quis vero contraire voluerit . . . . Ego suprascripti Tedemari, et Adamo, et Johanni, et Tresidio, et obbligabimus nos vel nostris eredibus tibi suprascripto Adamo vel ad tuis heredibus, ut ipsa suprascripta nostra bindiciono ab omnes homines antistare, et defendere deveamus vobis, et si a qualivoe homines antistare et defendere non potuerimus, et non voluerimus aut si exinde aliquit retollere vel minuare quesierimus, aut si ego suprascripti Tedemari, et Adamo, et Johanni, et Tresidio vel nostris aredibus tibi suprascripto Adamo, vel ad tuis heredibus aut contra hac cartula aliqua causacione mittero quesierimus ibidem in ipsis pradicti loci sub estimacione de alie proprio nostris rebus qualis in illa die apparuerit quando oxindo causare bidetur talis ego suprascripti Tedemari, et Adamo, et Johanni, et Tresidio, vel ad nostris eredibus tibi suprascrito Adamo, vel ad tuis eredibus duplam, et meliorate rebus, et meliorato castello restituamus vobis ibidem in ipse suprascripti locis vel vocabulis sub estimacione qualis in ea apparuerit quando, et inde causare bidetur, et cartula ista bindicionis in super dicta ratione omnique tempore semper firma, et stabile permanead. Quem vero ac cartula bindicionis seo tradicio rogatus a suprascripto Tedemari, et Adamo, et Joanne, et Tresidio scripsit ego Ardemari notarius, et judice dies istius mense et indiccio suprascripta. Actum in Pinne feliciter.

✠ *Signum manum a suprascripti Tedemari, & Adami, & Joanni, & Tresidie, qui anc cartula fieri rogaberunt, & signum crucis fecerunt.*

✠ *Signum manum Sansoni teste rogatus a suprascripti, & signum cruci fecit.*

† *Signum manu Gozzani teste rogatus a suprascriptis, & signum crucis fecit.*

† *Signum manu Raineri teste rogatus a suprascripti, & signum crucis fecit.*

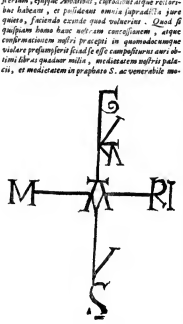
Guaimarii quoque privilegium ex autographo in nostro archivo damus. Guaimarii privilegium.

† *In nomine Domini Salvatoris Jesu Christi Dei eterni. Guaimarius, divina ordinante providencia, Langobardorum gentis princeps: cum principali excellencia petitione dilecti sui petenti clementer favet. Quapropter noberit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sagacitas; Quoniam Grimualdus comes palacii, & filius quondam Madelmi, qui fuit comes palacii, & Majo comes filii, quondam Pandoni, qui fuit comes, & Sico comes filii cujusdam Majoni, qui fuit comes dilectissimis nostri parentibus nostram obsecraverunt clemencia, quatenus ob amore omnipotentis Dei, & anima nostre salvacione per nostrum roverenm praceptum concederemus, atque confirmaremus in monasterio beatissimi Benedicti confessoris Christi situs in monte castro Casino, ubi Sacratissimum corpus ejus umatum est, & ubi nunc Deo auxiliante domnus Richerius venerabilis Abbat praesse videtur ad possessionem praphati monasterii, & ad ejus Abbatibus, & rectoribus integris omnibus territ cultis, & incultis montibus & collibus, & planiciis, aquis, aquarumque decursibus, silbis, ac paludibus per subscriptas indicatas fines qualiter inferius declaramus, de quibus pecierunt a nostra excellencia, ut firmitatis apices in eodem S. Monasterio exinde fieri juveremus. Quorum peticiones benignissime exaudientes os nostra firmitatis apices in ipso S. Monasterio exinde fieri jussimus. Per quos omnino sancimus, & perpetualiter habendum nostris, & futuris temporibus ob amorem omnipotentis Dei, & anima nostra salbacione. Per hoc nostrum roverenm pracepium concedimus, & confirmamus in ipso prafato sancto, & venerabili monasterio beatissimi Benedicti confessoris Christi situs in monte castro Casino infra subscriue fines in qua monte suprascripto castro Casino esse viaetur.*

tur. Idest integris omnibus terris ipsis cultis, & incultis, montibus, & collibus, atque planiciis, aquis, aquarumque decursibus, silbis, ac paludibus per os fines, sicut incipit a fluvio, qui dicitur Cornello, & ascendente per aquo, que dicitur Vantra, usque in rivio sicco, & ascendente per eodem ribeo usque in furcam S. Martini, & inde ascendis per Serre & badit in monte, qui dicitur Cisino, & quomodo badit in pescla, qui vocatur Corvoru, & quomodo badit per ipse serre, & pervenit ad Furcam, qua vocatur pumplo, & directum badit od lacum, qua vocatur Visecusum, & inde vadit ad Aquamfundatam, & ascendit inde in ipsum montem, qui vocatur de Sile, & quomodo vadit in capite de aquo, que vocatur Rapidu, & quomodo ascendit in montem, qui vocatur Caballu, & badit directum in montem, qui vocatur Rendenaria major, & inde per serros moncinm, & pervenit ad Rendenaria minor, & quomodo vadit directum per pede montium, qui vocatur Freselona, & badis in aquo, quo vocatur Mellarino, & descendente per eadem aqua oum utrisque ripis, & badit in parietibus de Balneara, & inde badit per locum, qui dicitur Anglone, & inde ascendit ad furcom, qui vocotur Ballelueis, & quomodo vadis per ipsas serras montium, & descendit ad petram scriptam, & inde ascendit ad serras montis, qui dicitur Ordicosa, & quomodo vadit per serras moncium, & pervenit ad pesclora, qui dicitur Falconari, & quomodo vadit per duos montes, ex quibus unus vocotur Spinacius, & alter Porcocius, & inde ascendit ad cristas montis, qui vocatur Coira, & pervenit ad ipse Petre super aqua Vibola, & ascendit ad colle, qui vocatur Gimbiruti, & quomodo descendis in querquitulum, & descendit in fossatum juxta S. Domasum, & badit directum in silice in loco, qui dicitur arcu de Giczoli, & qualiter pergit ad lacum, qui dicitur Rodeprandi, & qualiter vadit in Farnitum, & inde qualiter vadit in rivo qui dicitur Marocze, & qualiter descendit in flubio, qui dicitur Carnellu, et ascendente per eodem flubio, usque ad aquam, qui dicitur Cosa, et salit per serram montis, qui dicitur S. Donati, et quomodo descendit super ipsi monticelli de Marri, ot badit ad ipsi Pescli, qui sunt ad pede de ipse monte de Balva, et quomodo vadit directum per duos leones, et inde salit por ipse serre super casale, et descendis per ipsum montem super ipse ville de Gareliano, et inde vadit ad Cripta imperatoris, et descondit in flubio de Gariliano, et oscendente per eadem flubio usque ad priores fines, una cum omnibus integris castellis, quibus sunt infra jom dictas fines, et cum aquis, et molendinis, et Hecclesiis, ceteraque omnia infra supradictas fines habentes. Simulque et concedimus, et confirmomus in eodem S. Monasterio ecclesia, et castrum, quod nominatur S. Urbani cum terris cultis, et incultis, planis, et montibus per has itaque fines. Prima fine incipiente a loco, qui nominatur ad Columnelle, et quomodo badit in ipsu Sangru, & qualiter directe descendit in juniperitu, & qualiter oscendit in colle longu, & qualiter badit in serra de monte, qui nominatur auru, & qualiter vadit in serra de monte, qui nominatur Janula, & qualiter descendit in valle, que dicitur vona, & qualiter descendit in fossatum, qui dicitur Landoni, & qualiter directe descendis in ipse aque vibe in riveo molle, & quomodo badit ipso ribio mollo, & transit in ipsu memora, & qualiter directe badit in ipsa monumenta ad ipsum ponticellum, & quomodo vadit in ipso Junctura de riveo nigro in Melse, & qualiter vodit in ipsa fontana de casa Selberi, & quomode retornot ad S. Martinu, & qualiter vadit in rivio nigro, & quomodo ascendit per eodem ribeo in ipsa piscarola. Et qualiter vadis in ipsum castelluczum, & quomodo ascendit in fossa de albeto, & qualiter vodis in ipsa Civitella, & qualiter vadit in fossa majore, & qualiter vadit per torella, & exindo vadit in furca de rio, & inde badit in petra guidorum, & qualiter vadit per ipse serre usque ad predicte columnelle, quo est priorem finem. Quam & concedimus, & confirmamus in prafato S. monasterio, hoc est castrum quod nominatur vicum album, cum terris cultis, & incultis, aquis, aquarumque decursibus, & piscariis, & lacis, & planis, & montibus. Per has itaque fines prima fine ipsu colle, qui nominatur de Brocco, & quomodo vadit ad Hecclesiom S. Viti, & exinde badit in ribeo qui nominatur Carnellu, & ab eodem rivo vadis in plesclum, qui dicitur de Dominicu, & inde vadit in Coprarica, & exinde vadit in Fossa mojore, & qualiter revolvet ipse monte de Alveto in ipsa cibitas, & descendit in locum, qui dicitur fossa de gise, & bav eodem loco descendit in ipsu Castelluczu, & qualiter vadit in ipsa piscorolo beccla, & ab ipsa Piscarola quomodo vadit in rivio nigro, & per ipsum rivium quomodo vodit ad ipsum Revoriccium, & exinde vadit ad ecclesiam S. Martini, & pervenit in ipsum pinum, & exinde vadit in Ribeo de Sclavi, & exinde in flumine, qui dicitur Carnellu, & an ipso Carnello vadis in predicto colle, qui nominatur de Urocco, quo est prima finit. Nec non & concedimus in profoto S. Monasterio integrom decimam partem de civitote, qua dicitur Atine, qua sita est in comitatu Cominensem in simul cum integra decimam partem de terris cultis, & incultis, planis, & montibus, & silbis cum aquis, aquarumque decursibus, & de molendinis, seu catera quo exinde sacri nostri palacii pertinet. Insuper & concedimus in predicto monasterio integris omnibus terris, & vineis, & casis, qui fuerant Magiperti quem ipse offertum habet in predicto monasterio per offercionis car. in simul cum catera omnia qualiter in is dicta offercionis car. continet. Itaque & concedimus in praphato monasterio albeum de fluvio, qui dicitur Carnellu, qua circumdat Isola quo fuit suprascripti Magiperti, qua esse videtur in loco qui dicitur limata, ubi constructa est ecclesia in bonore S. Mauricii, incipiente ab ipsa insula circa ipsum olbeum in sursum pass. centum & sub ipsa isola. simili. pas. centum cum ripis ex utraque partibus. Igitur & concedimus, & confirmomus in jam dicto monasterio, ut nullo adbeniente tempore per nullum modum tollere, aut quorent vobes, out carrum, seu caballum de parte ipsius monasterii pro qualecumque servicium puplicum faciendum vel in hostes eos minandum ses semper pars ipsius monasterii oxinde securus maneant. Nam & concedimus, & confirmamus in eodem S. Monasterio omnes aquas, seu albeis aquarum ubicumque terras predicti monasterii est conjunctas cum ripis ex utraque latere de ipsis predictis aquis ad faciendum in aquis, et ripis ip-

sis

sit clausurias, et molinas, vel fusarias, et alia omnia edificia, quod ad partem ejusdem monasterii placuerit facere, et habere ibidem omni tempore. Quam et concedimus jamphati monasterii cetera omnia qua continet per ipsorum preceptalia, qua a Pontificibus S. Romana sedis concessa, et data firmata sunt, et qua ab imperatorum, seu Regum, vel Principibus antecessorum nostrorum concesserant in eodem S. Monasterio omnes res, et substancia qualitercumque, seu quomodocumque possedit, et possidet pars ejusdem monasterii in quibuscumque modis fundos, et terras quantos, et quantas pars ipsius monasterio pertinens. habuit in omnibus locis, seu et in totas liburias, quam et confirmamus in eodem monasterio, ut amodo, et semper potestatem, et licenciam habeat pars pradicti monasterii quando volerent mittere ad piscandum in lacum patriensem duos lontres, cum duas paraturas de ipsi lontres, cum quaduor hominibus, qui in eodem lacum piscarent quando voluerint, et quandiu volerent. Eciam concedimus, et confirmamus omne censum, et dacionem quicquit pars illorum tollerent vel exigere debuerint de gualdum, et curte, et terris ejusdem monasterii pertinentes per totas ipsas liburias, nec non et de aliis locis pertinentes prafati monasterii. Hac autem omnia, qua supra leguntur concessimus, atque confirmamus in supradicto S. Monasterio ad suam suisque Abbatibus, custodibus, atque rectoribus possessionem semper existendum absque contrarietatem comitibus, Castaldeis, seu judicibus, aut Schulahis, vel de cujuscumque persone hominis contradiccionem, vel inquietudine, set a presenti, et deinceps perpetuis temporibus pradictum S. Monasterium, ejusque Abbatibus, custodibus atque rectoribus habeant, et possideant omnia supradicta jure quieto, faciendo exinde quod voluerint. Quod si quispiam homo hanc nostram concessionem, atque confirmacionem nostri precepti in quomodocumque violare presumpserit sciad se esse campositurus auri obtimi libras quaduor milia, medietatem nostris palacii, et medietatem in praphato S. ac venerabile monasterio. Et post solutam penam hac nostra concessio, atque confirmacio de quibus continet firma permaneat imperpetuum. Ut autem hec nostra concessio, et confirmacio verius observetur manu nostra propria scripsimus, et ex anuli nostri impressione subter jussimus sigillari.

Signum domni Guaimarii excelentissimi principis. Ex jussione predicta gloriosa potestatis scripsi ego Adenolfus notarius. Datum secundo idus junii anno vicesimo secundo principatus Salerni jamphati domni Guaimarii magnifici principis, et secundo anno principatus ejus Capue, ac secundo anno Ducatus illius Amalfie, et primo anno Surrenti.

In hoc privilegio piorum quorumdam virorum rogatu concesso, Guaimarius confirmat ditionem omnem Cassinensem, cujus fines Gisulfianos enumerat, cjusque omnia integra oppida, & jurisdictionem, & castrum S. Urbani, castrum Vicum album, decimam partem civitatis Atinæ, aliaque plura bona, & ea omnia], quæ ab imperatoribus, & Principibus fuere olim suis diplomatibus confirmata, & concessa. Hujusce privilegii meminit Tauleri lib. 2. pag. 86. memor. Hist. Civ. Atinæ. Castrum S. Urbani appellatum etiam civitas S. Urbani modo Alvitum, caput Ducatus hujusce nominis dicitur, ut asserit Johannes Paulus Matthias Castrucius in descriptione Ducatus Albeti pag. 19. & seqq. ubi etiam probare nititur veterem celebremque Cominii urbem, quæ deinde civitas S. Urbani in Cominio est appellata, & ex qua universus Comitatus, seu provincia Cominii nuncupatur eodem in loco sitam fuisse quo nunc Albetum est. Idemque Author pag. 46. ait: *Fu posseduta questa terra* (d' Alvito) *e suo stata dal monastero Casinense al quale fu donata &c.* Vicum album vulgo hodie *Vicalvi* dicitur sub ditione Ducis Albeti.

Incipit cap. 68. Leo Ostiensis hisce verbis: *Chonrado igitur ab Italia recedente, non multa post Guaimarium principem Abbas cum exercitu advocat, & ad oppugnandam, seu recolligendam Roccam superius dictam qua potest instantia properat. Cum itaque per trium hanc mensium spatium obsedissent, & Guaimarius tam privatim, quam publice machinaretur eandem Roccam Teanensibus comitibus reddere, quidam de primoribus ejusdem Arcis fideles nostri monasterii hoc persentiscentes per Teutonem tunc Prepositum cum Abbate paciscuntur, & si se una cum prafato Todino in sua vellet fide recipere, & sua tantum sibi, qua ante imperatoris adventum, & Todinus in castello S. Helia, & ipsi in oppido quod Piniatarium nuncupatur, hereditatis jure possederant reddere, Roccam illi sine aliqua mora contraderent. Libentissime id ab utrisque factum est, & in ipsis vigiliis Assumptionis S. Dei genetricis Maria ipsa Rocca a nostris recepta est* (scilicet de Vantra) Ex hac narratione liquet nullam Guaimario Capuæ principi jurisdictionem in oppida cœnobii Cassinensis fuisse, cum nulla ipse ratione potuerit Roccam Vandræ Teani comitibus concedere, imo ejus Roccæ homines pacta cum Abbate directo eorum Domino, non cum Guaimario iniere. Ostendimus enim cum de divisione Beneventani principatus a Radelchi, & Siconulfo inita nulli Cystiberinæ Italiæ principi Cassinates fuisse subjectos, idemque ex allatis hactenus ineluctabilibus

Guaimarii principis auxilium a Cassinensibus imploratum.

bilibus monumentis constar. Abbas quoque bona a Todino in oppido S. Eliæ, atque a primoribus Roccæ Vandræ in oppido Pinararii possessa ob perduellionis crimen publicavit, Quid vero id est, quam supremi principis potestas?

Damna a Comitibus Aquinat. Cassinatibus irrogata.

Cap. 69. hæc habentur apud Leonem Ostiensem. *Interea & cum Aquinenses Comites, & Comites de Sexto Pandulfi parti pro posse faverent, Laidulfus Teanensis Comes Adenulfum, qui postea Dux Cajeta fuit fratrem Landonis Comitis Aquinensis, cum aliis non paucis, apud Teanum captum in Guaimarii principis captionem tradiderat. Unde Aquinenses Comites vehementer irati, aggregato tam Normannorum, quam nostratium non parvo exercitu super Teanum pergere disponebant: sed obsistente illis Abbate, fluvium transire nequibant. Cumque in Casini campo per quindecim ferme dies hac de causa hostiliter resedissent in auxilium quoque Abbatis nonnulli milites apud S. Germanum commorarentur, ipso die Kalendarum Majarum, consilio habito, Cervarium oppidum expugnatum ire aggressi secum pariter Abbatem ire precati sunt. Sed cum nil ibi agere potuissent ab inde revertentes subito prædicti adversarii conspiciunt, & vado fluminis quod per tos dies invenire nequiverant, extemplo reperto a loco, qui nunc pons ligneus appellatur, præcipiter transeuntes, Abbatem protinus capiunt, ejusque sociis partim captis, partim fugatis, nonnullos interimunt. Landulfus vero Teanensis Comes, qui hora eadem in Abbatis servitium venerat, eventum rei conspiciens, valde perterritus, ita ut armatus erat, mox ad monasterium ascendit, & ut se in fide sua reciperent, & Aquinensibus Comitibus non traderent, precari, & obtestari Monachos cœpit. Cumque nil timere illi suasum fuisset a Fratribus, mandant e vestigio Aquinenses ad monasterium, ut si eundem Landulfum eis contradere vellent, ipsi protinus Abbatem illis cum omni honore remitterent. Fratres autem ab Abbate commoniti nullo unquam pacto id se facturos renuntiant, potius se omnem monasterii substantiam daturos, potius vitam propriam amissuros, quam ut homo in fide susceptus ab eis proderetur, remandant. Ita demum Abbas Aquinum perductus est, et die sequenti oppidum S. Angeli sponte ad Aquinenses defecit. Post paucos dies universi fratres, qui pedites incedere poterant Aquinum pariter properantes Abbatem sibi restitui lacrimantes expostulant: sed frustra precibus fusis, et neque videndi illum, neque alloquendi eis concessa licentia sine aliquo effectu ad propria repedant. Non autem multo post Guaimarius, quia non aliter potuit, Adenulfo prædicto cum sacramento fidelitatis sua Fratribus reddito Abbatem Monachis recollegit, post hac illum ad se e vestigio convocans monet, ut ultra montes impiger vadat, omnique rei veritate Imperatori exposita, vel illum ad has partes, si potest, ad sui monasterii liberationem perducat, vel militum ab eo auxilia instanter exposcat, alioquin et monasterium in proximo destruendum, et Principatum sibi pariter amittendum ostendat. Præbitis igitur a principe abundanter universis, quæ illi erant in itinere necessariis, duobus tantum Fratribus, & aliquot servientibus Abbas acceptis, marino itinere ad Romanum portum devenit, ubi fracta navi, & universis præter solos homines qua ferebat, amissis, quibusdam Romanorum nobilibus honorifice Romam deductus, ibique aliquandiu remoratus est, Post hac præfati nobiles, equos illi, & quæque itineris necessaria satis liberaliter concedentes, eumque proficiscentem honorabiliter deducentes, arreptum iter peragere non segniter adhortati sunt. Illo itaque ultra montes profecto, gravis eodem anno Aquinenses vexare pestilentia cœpit, & uno de Comitibus Siconolfo nomine interempto, ad duo millia quingentos numero promiscui vulgi consumpsit. Prædicti igitur Adenulfus, & Lando defuncti Comitis fratres divinitus se percuti ob Abbatis injuriam pervidentes, moxque ad monasterium ligatis collo restibus properantes magnis se vocibus in tantum virum graviter deliquisse, & tam venerabilem locum nequiter parvipendisse confessi, præfatum S. Angeli oppidum Monachis restituarunt. Protinus ergo Fratres nuntium super hoc Abbati transmittunt, utque reverti ad monasterium debeat adhortantur. Qui cum reversus quingentis se comitantibus ex Lambardia militibus esset apud Patenariam cum Guaimario locutus e vestigio ejus est consilio gratia potioris exercitus ultra montes regressus &c.* Quid vero hac naeeatione clarius, quam scribit Leo Ostiensis coævus aurhor, ad supremam cœnobii Cassinensis, & absolutam jurisdictionem demonstrandam? cogebar exercitum, prælium contra Teani comites inibat, obsidebat oppida Cervarii, & S. Angeli sibi subdita, quæ rebellaverant, quorum hoc in partes Comitis Aquinatis infensissimi cœnobii nostri hostis concesserat. Quamquam ab eodem postea est reddirum. Ob quam oppidi S. Angeli perduellionem inquit Leo Ostiensis cap. 70. *Post duos ferme annos, quod fuerat ultra montes profectus Richerius iterum majori satis exercitu congregato rediit, sed nec cum eis Normannos aggredi Guaimario placuit. Tandem itaque universos Normannos, qui terras monasterii retinebant, Abbati jurare fidelitatem faciens exercitum omnem ad sua remisit: Abbas vero ad monasterium rediit. Inter hac cum supradicti oppidani S. Angeli adhuc inquieti consisterent, & Aquinenses ad se recipiendos rursus sollicitarent, Abbas reminiscens qualiter olim sua captionis tempore a se defecissent, congregatis Normannis, idem oppidum adiit, captisque, ac depredatis cunctis eis primoribus muros in circuitu a fundamentis evertit, sicque demum hactenus infidos, & inquietos, deinceps manere quietos coegit.* Ex quibus supremus etiam, atque independens cœnobii Cassinensis in oppido S. Angeli dominatus luce clarius constat cum comparato execitu ad illud pergens Abbas ejus mœnia solo æquaverit, & Princeps Guaimarius Nortmannos milites in Abbatis verba jurare adegerit. Quis neger supremam Abbatis Cassinensis, independentemque & absolutam authoriratem?

Res a Normannis tentata.

Quæ deinceps Nortmanni in nostram ditionem tentaverint hisce verbis narrar Leo Ostiensis cap. 71. *Porro demum Normannis arcem, qua nunc S. Andrea dicitur in suum refugium ædificare aggressis mandat Abbas ab incapto desistere, sed nullam inde obedientiam, nullam illi reverentiam voluerunt habere. Cernens itaque Abbas nullo se modo proficere, & Normannorum quotidie vires accrescere decernit ultra montes ulterius huc non regressurus abire &c. Ecce nutu Dei non post multos dies Comes illorum Rodulfus nomine non paucis se militibus comitatibus*

ad

ad Abbatis curiam venit, eundem ut tunc putatum est Abbatem seu capturus, seu occisurus; Sed dolor, imo dolus ejus conversus est in caput ejus. Cum enim foris ecclesiam juxta consuetudinem, armis depositis, eandem ecclesiam cum omnibus pariter oraturus intrasset, repente monasterii servientes in simul omnes conveniunt, equos, & arma illorum capiunt, januas ecclesiæ claudunt, & campanas omnes simul pulsare incipiunt. Quod subito audientes reliqui civitatis homines valde perterriti, diversis utique armati telis occurrunt, & reseratis basilicæ portis ingressi, Normannos solis spatis armatos invadunt, eosque nunc sese defensare nitentes, nunc fidem Dei, quam ipsi dudum parvipendentes infregerant, frustra fusis precibus implorantes, fugientibus cæteris

Normanni derisi, vel fugati.

quindecim ex illis obtruncant, solum Comitem salva manu supervenientes, Monachi capientes, eumque vix a tumultuaria manu eripientes; mox illum sursum apud monasterium trudendum in custodiam mandant. Quo facto, universam protinus terram in circuitu peragrantes, ac subita formidine captos

Cassinates bona sua recipiunt.

aggredientes, præter castellum S. Victoris, & prædictam arcem S. Andreæ universa fere, eo die Deo auxiliante recipiunt. Deinde nihil morandum rati Comites Marsorum, & filios Borrelli cæterosque monasterii fideles in auxilium advocant, & prædicto S. Victoris oppido post paucos dies recepto, ad Roccam S. Andreæ in quo & uxor prædicti comitis, & Normanni cæteri se contulerant obsidendam expugnandamque proficiscuntur.

Capiunt castra S. Victoris, & Andreæ.

Cumque per dies ibi ferme quindecim resedissent, & tam loci munitione quam commanentium repugnantia prævalere minime possent, stomachati tandem Fratres, qui aderant adversus obsidentes, jam quasi nona hora diei. Quid, inquiunt, moras in dies seritis, & nil omnino agentes, frustra tempus consumitis? Insurgite tandem, & omnes unanimiter arcem aggredimini, nihilque trepidetis, contra inimicos siquidem Dei, contra perjuros nostros, contra latrunculos denique non plurimos vobis pugna est. Aderit Deus, & pater sanctissimus Benedictus, qui & adversariis nostris fidei, ac perjurii reis dignam confusionem, & victoriam nobis de justitia præsumentibus afferat. Hac adhortatione vehementer accensi omnes, mox arma corripiunt, omnique conamine ab intus adversariis resistentibus, lapidibus, telis, atque missilibus arcem adoriuntur. Mira dicturus sum: sed absque ulla prorsus cunctatione verissima. Denique cum ex utraque parte viritim lapides, ac jacula mitterentur, Normannorum tela, seu quolibet missilia de intus venientia nostris permixta, veluti a vento quodam valido introrsus reducta in eos, qui sese mittebant retorqueri, & plurimos sauciare cœperunt. Quod Normanni cernentes, & voluntati Dei contraire ulterius non valientes, arcem protinus reddunt, sesesque monachorum manibus tradunt, a quibus vix defensati inermes ad socios Aversam aufugiunt, equi eorum, arma, atque pecunia hostibus universa permissa, statuentibus deinde Aversanis sociorum injurias vendicare, Guaimarius obstitit: sicque beati Benedicti ope, & meritis suo juri terra hæc ex integro restituta, ex tunc & deinceps a Normannorum infestatione Dei miseratione quiescit. Acta sunt autem hæc de Normannorum expulsione anno Domini millesimo quadragesimo quinto. Eadem narrat Victor III. in II. Dialogorum libro pag. 104. & seqq., ubi hæc ait: *Normannica cohors, quæ ob nostram defensionem admissa fuerat nobis infida, atque adversa paulatim esse cœpit, quæ quotidie ad nostram perniciem, ut canis, & serpens, modo hæc, modo illa nobis auferens, ad dominationem sui juris sacrilega ducti cupiditate devolvunt. Unde factum est, ut ex tanta, tamque ampla possessione nihil aliud ad nostri commodi usus præter civitatem, quæ ad radicem Casini montis sita est cum quattuor, vel quinque Villarum fundis remanseris &c.* Et infra: *Beatissimus pater Benedictus cuidam rustico in agello cujusdam nostræ Villulæ commoranti per visionem apparuit, eique, ut egrediens se sequeretur, jussit. Cumque idem rusticus ad eandem visionem animum intenderet, visum est ei quod beatissimus Benedictus cunctos Nortmannos, qui ejus bona invaserant cum virga, quam manu gestabat potenti virtute a finibus hujus terræ expelleret, eosque vacuos rebus, oneratosque ignominia a sui hæreditate monasterii eliminaret.* Prosequitur deinde eadem, quæ Leo, narrare.

Hæc inde scribit Leo Ostiensis cap. 72. *Denique ut hæc omnia Benedicti patris voluntate, & auxilio gesta credantur, nocte ipsa, quæ diem istam præcesserat, cum quidam rusticus de castello Cervario nomine Hieronymus in domu sua quiesceret, videbat in somnis se per viam quæ a castro Mortulæ ducit, redire, cum ecce subito quidam monachus reverendi admodum habitus, quasi fessus itinere virgam manu gerens, illi in via conjunctus est &c. Perquisitus de nomine, quod Frater Benedictus appellaretur, respondit, et iterum surgentes viam incipiunt. Cumque viam illam, quæ ad Sanctum Andream pergitur Monachus fuisset ingressus, & quo tenderet fuisset a rustico percunctatus, hac, inquit, vado, quoniam in Arce hac proxima mihi aliquid est agendum. Experrectus rusticus retulit Domino suo Mainardo archipresbytero quod viderat somnium, & die sequenti Arx eadem ordine suprascripto recepta est. Hodieque supersunt aliqui ejusdem arcis incolæ, qui asserunt in ipso gravi utriusque partis conflictu vidisse se quendam Monachum viriliter contra Normannos pugnantem, suosque enixius confortantem, cum nemo, qui tunc aderant Monachorum se illi pugnæ miscuerit.* Aliamque visionem refert a Victore quoque III. relatam. Vid. Baronius an. 1045., ubi hæc referens, subdit: *Porro tantam Victoriam, quam absque hominis nece Monachi obtinuerunt, non nisi ope S. Benedicti contigisse, quæ præcesserunt visiones ostensæ viris justis significarunt &c.* Et infra: *Et quidem exitus declaravit miraculum, cum qui Leones adversus omnes alias se gentes exhibuere cum Monachis Cassinatibus agni mitissimi extitere, sicque extemplo perspicuo fuerit monstratum ad Barbaros debellandos, sanctorum preces magis conferre quam arma.* Priusquam vero hanc Baronius narret historiam ait: *Hoc eodem anno Normanni, qui potita Apulia terribiles redditi erant omnibus ob ingentem arrogantiam propter victorias partas vincuntur a Monachis Cassinensibus ope divina, Sancti Benedicti precibus implorata, res gesta memoria digna scribitur a Leone Ostiense episcopo &c.* Vid. Sigonius lib. 8. pag. 367. an. 1045. Mabillonius Annal. To. IV. pag. 469. Boussiers de origine Regnorum Siciliæ, & Neapolis an. 1044.

Viso Rustico exhibita.

Quasdam inde donationes cœnobio Cassinensi factas narrat Leo Ostiensis cap. 73. dum ait: *Hoc tem-*

Donationes Cassinatibus factæ.

tempore quidam viri nobiles de Asculo idest Rolandus, & Atto, & Tedericus, & alter Rolandus obtulerunt beato Benedicto de causa juris sui duo castella quorum unum dicitur Decinianum aliud Tribilianum cum ecclesiis, & cum universis omnino pertinentiis, ac possessionibus prædictorum castellorum, nec non & totam portionem suam de castello, qui vocatur Cabine, & alias per diversa loca possessiones nonnullas, quæ est terra modiorum circiter duo millia. Hic Abbas fecit libellum Dayserio Comiti de Larino de omnibus ecclesiis, & rebus hujus monasterii, quæ erant in eodem Comitatu, & in pertinentia Thermulensi pro censu annuo centum bisanteorum. Eodem tempore Corbo quidam Aprutiensis obtulit monasterio beati Benedicti, quod situm est in eodem comitatu, juxta fluvium Trontu, & huic cœnobio subjacet totam portionem suam de castello, quod dicitur Fanum, & de monte Domnelli cum omnibus omnino rebus, ac pertinentiis eorundem portionum suarum, quod sunt modia terrarum tria millia. Similiter etiam fecit quidam Tedericus Asculanus de integra portione juris sui de duobus castellis, idest Pomonte, & octavo, terra videlicet modiorum quatuor millium. Guaimarius post hæc cum jam ferme annus elaberetur una cum Drogone Normannorum Comite, & cum multis aliis capitaniis ad hoc monasterium venit & eorum supplici valde rogatu, ut prædictus Comes (scilicet Rodulfus) absolveretur, vix tandem impetratum est, sacramento ab eodem prius exacto, ne unquam ulterius de aliqua hujus monasterii pertinentia conquirenda, se intromitteret, neve Abbati, vel alicui ex parte hujus cœnobis talionem (scilicet parem vindictam, & in C. Teodosiano lib. 9. l. 3. appellatur pena reciproci. Placuit hoc jus Rhadamanto, & auctoribus legum duodecim tabularum. Mosaica etiam lege probatum, dens pro dente, oculum pro oculo) pro hujusce modi facto, seu meritum aliquando retribueret, sicque tandem libertati redditus, & mille tarenis, qui ea die a prædictis Capitaniis oblati fuerant, ab Abbate donatus, ita ad Socerum est Aversam reversus.
Narrat Sigonius lib. 8. pag. 368. Guaimarium principem Casinum adiisse Rodulfi libertatem ab Abbate impetraturus. Quo constat nullam Guaimarium Capuæ, Salerni, &c. principem habuisse in ditione Cassinensi potestatem. Ad quid enim preces adhibuisset pro Rodulfo Comite a subditis cœnobii Cassinensis capto liberando?

Donatio Rolandi. Rolandi, Sociorumve donationem ex regesto Petri Diaconi nu. 377. fol. 164. hic pro more integram edimus.

In Dei nomine ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi sunt anni millesimo quadragesimo quinto, & dies mense Julii per indictionem tertiamdecimam. Ideoque ego Richerius Domini gratia Abbas monasterii S. Benedicti quod constructum est in Monte castri Casini, ubi sacratissimum corpus ejus humatum est. Declaro quia Rolando filius quoddam Ottoni, & Rolando filius quoddam Ferraci, & Atto, & Tederico, filius quoddam Mainardi habitatores de Comitatu Asculo in amore Dei ferventes, & inspiratione Dei compuncti bona, & ex spontanea suorum voluntate nullo cogente neque vim faciente per cartulam offercionis dederunt, & tradiderunt, atque concesserunt in prefato nostro Monasterio S. Benedicti de rebus proprietatibus eorum, quod eorum habuerunt infra Comitatu Asculano, idest castello, qui dicitur Deciniano, cum ipsa ecclesia, qua intus in ipso castello edificata est in honore S. Petri, cum datis, & libris & ornamentis ecclesiarum, & cum omni edificio de ipso castello, quantum ad ipsum castellum pertinet, & alium castellum, qui dicitur Tribiliano cum ipsa ecclesia, qua intus in ipso castello edificata est in honore S. Laurencii, cum datis, & libris, & ornamentis ecclesiarum, & cum omni edificio, quantum ad ipsum castellum pertinet, & foris ipsis castellis. In Ciniano, & in Collecelo, & Illometano, & in Carpeniano, & Collo Sarraceno, & in Monte Adammi, & in Nosula, & in ipse Valli, & per eorum locis, & vocabulis, qui sunt inter terra, & vinee, & terra culte, & inculte, & silve, & singule pecie adjuvante per mensuram insimul faciunt modiorum duo millia. Sunt omnia iste suprascripta rebus per has fines. A primo capite fine habet Fulmetrone, de secundo latere fine habet claro, de alio latere fine clarata quomodo currit in claro. Et si amplius fueris de ipse suprascripte rebus quod illorum pertinet per hereditatem aut per conquisitum nullam reservacionem, neque exceptuacionem exinde fecerunt excepto ipso Polo de Trivio, cum quadraginta modiorum de terra, et ipsa illorum porcione de castello quod dicitur Cabbine, et cum omnibus edificiis quantum ad illorum porcionem pertinet. Nunc autem poscentes nostram excellentiam hii suprascripti Rolando filio Ferraci, et Tederico filio Mainardi, et Ferraci filius Rolandi, et Sciolfo filio suprascripti Attoni, ut faceremus illis aliquod scriptum, ne unquam nos, aut nostros successores, aut pars nostri monasterii non habeamus potestatem de omnibus suprascriptis castellis, aut terris cultis, et incultis subtrahere de predicto nostro monasterio S. Benedicti de Monte castro Casino super quem altario cartula offercionis posuerunt. Talia denique nos qui suprascriptus Richerius Abbas audientes convocabimus Fratres suprascripti nostri monasterii, & inita cum eis consilio, quod exinde facere deberemus, cunctis congruum paruit, ut illorum peticionibus acquiesceremus. Idcirco jam prephatus Richerius Domini gratia Abbas una cum consensu fratrunm Monachorum nostri monasterii, quam et erga nobiscum habendo Olaldo abboccatore suprascripti nostri monasterii, et Sico judice, et idoneos homines, qui se nobis cum interesse dixerunt, sicut in lege scriptum est, et per hoc scriptum firmamus vobis suprascripti Ronaldi filio Ferraci, et Tederici filio Mainardi, et Ferraci filio Ronaldi, et Sciolfi filio Attoni suprascriptis castellis cum omnibus suprascriptis suis pertinenciis spondimus atque promittimus, ut neque nos qui suprascriptus Richerius Abbas, neque nostri successores aut pars suprascripti nostri monasterii nullo tempore habeamus potestatem de omnibus suprascriptis castellis, neque de suprascriptis illorum pertinenciis aut subjacenciis subtrahere, aut concedere, aut commutare alicui homini magna, vel parva persona, sed jure semper permaneat in suprascripto Sancto monasterio S. Benedicti, ejusque Abbatibus, atque rectoribus sint potestates dominandi, imperandi, ordinandi, & faciendi quidquid placuerint si autem nos qui suprascriptus Richerius Dei gratia Abbas, aut nostri successores, aut pars suprascripti nostri monasterii ali-

quid de omnibus supraſcriptis castellis id est Ciniano, & Tribiliano, & Cabine, aut de illorum pertinentiis, villis, terris cultis, & incultis, aut de Molendinis subtraxerimus, aut alicui magna vel parva persona concesserimus, aut commutacionem fecerimus per qualecumque ingenium vel humana astutia, quatuor milia mancosi auri pena nos qui supraſcriptus Richerius Domini gratia Abbas, & posteros successoresque nostros & pars supraſcripti nostri monasterii vobis qui supraſcripti Rainaldi, & Tederici, & Ferraci, & Sciolfi, vestrisque heredibus componere, & dare obbligamus, & te Theofanim Clericus, & notarius scribere rogavimus. Ego Richerius Dei gratia Abbas subscripsi.

Tederici. Tederici donatio ex eodem regesto nu. 376. fol. 163. a t. incipit.

In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi Anni ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi sunt millesimo quatragesimo quinto, & menso Junius per indiccionem decimamquartam. Quoniam profiteor me ego Tederio filius quoddam Mainardi, qui vocatur Bonatti propria mea bona voluntate hodiernu die dono, trado, atque concedo, & judico pro redempcione anima mea, & pro redempcione de supraſcripto genitore meo, & de genitrice mea in ipso monasterio S. Benedicti, quod est in territorio Beneventano in loco, qui nominatur castro Casino, dono, & confirmo & concedo in ipsa casa S. Liberatoris, qua est de ipso supraſcripto monasterio, & ad domnus Richerius venerabilis Abbas a supraſcripto Monasterio, vel ad posterisque successoribus suis rem juris mei, qua mihi supraſcripto obvenit ex jura genitorem meum vel de mea conquisito idest ipsa res meas in territorio Asculano in locum ubi dicitur Pomonte cum ipsa mea porcione, & ipso supraſcripto Castello de ipsa ecclesia S. Rustici, qua in ipso castello edificatum est cum omnia quantum ad ipsa mea porcione, & ipso supraſcripto castello cum introitu, & exitu suo, cum omnia sua pertinencia vel subjacencia quantum mihi pertinet, & habes finis fine ipso Monte, qui vocatur Cocina, & quomode pergit in rigo de Arisi & quomodo vadit in Trivio de Mandariola, & quomodo pergit in Bretta & fine Bretta, & fine fluvio Tronto cum curso aquarum, & fine ipso rigo, qui currit inter Pomonte, & Meliano, & ipsa mea porcione de ipso castello de Octabo, cum ipsa mea porcione de ipsa ecclesia Sancti Johannis, que in ipso castello edificata est cum omnia quantum ad ipsa ecclesia pertinet de ipsa mea porcione, & cum ipsa mea porcione de ipso castello cum introitu & exitu suo, & cum omnia super se vel infra se habentem in integrum, & cum omnia sua pertinencia vel subjacencia, & habet finis fine Lava, & fine fluvio Tronto cum curso aquarum, & fine ipso colle qui vocatur Maracoci Grisano, quomodo currit in fluvio Tronto, & fine S. Maximo, & quomodo vadit in ipsa Serra, & pergit in Lava, & sunt omnia ipse supraſcripte res infra iste supraſcripte finis terram, & vineam, & silvam, & terra culta, & inculta pro mensura modiorum quatuor millia inter adunata, & exjunctata, & si amplius fuerit, nulla mihi reservo sed in integrum concedo in ipso jam dicto Monasterio, & omnia supraſcripta res infra iste nominati finis cum case, & rebus censuite, cum case & rebus coloniciate cum case & rebus manualibus cultum, vel incultum movile, vel immobile omnia, & in omnibus, quantum mihi pertinet in ipse supraſcripte finis sic concedo, & trado, & judico in ipso supraſcripto Monasterio sicut superius legitur tantum ut ad diem præsentem habeas, tenoas, & possideas a nullo homine vel meis heredibus ab ipso supraſcripto monasterio aliquando contradicentem, si quis vero contrarius volaerit, promitto me ego supraſcripto Tederio vel meis heredibus ab ipso jam dicto monasterio stare, & defendere, & si defendere non potuerimus, aut si de ista supraſcripta mea donatione imposuerimus, tam ego supraſcripto quam meos heredes ab ipso supraſcripta monasterio Ferquido restituamus idest similes manente cartula ista in sua firmitate, quem vero cartula ista donacionis rogatus a supraſcripto Tederio scripsi ego Johannes judice, & notario, die mensi, & indiccione supraſcripta. Actum in Asculo feliciter. Ego Tederio in hac cartula donacionis a me factu scribere rogavi. Ego Atto manu subscripsi. Ego Albertus manu subscripsi.

Sequitur in eodem regesto num. 375. fol. 163. hujuſcemodi Corbi donatio. Corbi.

In Dei nomine ab incarnatione domini nostri Jesu Christi sunt anni millesimo quinquagesimo, & regnante domno Henrico gratia Dei Imperator mense Marcio, indiscione tercia. Ideoque ego Corbo filius quoddam Coni hodierna die propria mea bona voluntate pro mercede, & redempcione anima mea dono, & trado in monasterio S. Benedicti de monte castro Casino ad proprietatem de supraſcrito monasterio possidendum ad ejus Richeri vir venerabilis Abbatis, vel ad posterisque successoribus de res proprietatis meis, qua mihi Abrucci in hereditate ejus. Est ipsa res mea in territorio Aprucienses & in territorio Firmano in monasterio nostro Tensen in locum, qui dicitur in Fano, & in Aquitino, & in Corneto, & in Maciano, & in Cretorio, & in Casareca, & in Marcianello, & per aliis locis & vocabulis terra culta & inculte faciunt modiorum tria millia, & ipsa mea porcione de ipso castello de Fano cum case, & intrinsecus case, & cum ipsa mea porcione de ipsa ecclesia Dei genetrice virginis Maria intus in ipso castello edificatum est, & aliis ecclesiis ipso supraſcripto castello cum introitu, & exitu suo, cum pertinencia, subjacencia sua, cum molendini, ut molina cum forme deserte, & cum sedis, & in omnibus edificiis, & cum ipsa mea porcione de ipso monte dompnelli cum case, & intrinsecus case, & cum introitu ejus, & exitu suo, cum pertinencia, vel subjacencia sua, & ipsa mea porcio de ipsa ecclesia qua edificata est in honore S. Petri, qui dicitur in Campli cum omnia ornamenta ecclesiarum, & habet finis de capo fine fiuvio, & quomodo venit in rigo Ferioso, & quomodo venit in Capistrino, & pedo fine litore mare, & de uno lato fine fluvio Tronto, & de alio lato fine ipso Farniolo, & ubicumque quasita vel inventa fuerit de supraſcripta res sic concedimus ad proprietatem possidendum ipsa supraſcripta res qualiter superius legitur cum terra, & vinea & silva cum sanctis ecclesiis, dotis, & cellis, vel ornamentis ejus simul de Pogia ubicumque fuerint, & de castella cum introitu & exitu suo cum pertinencia vel subjacencia sua, & cum omnia quantum mihi pertinet vel pertinere debee, & cum omnia infra se, vel super se habet in integrum sic concede ego supraſcripto Corbo in ipso S. monasterio ad proprietatem possidendum pro anima mea mercede a Domino accipere

pere

pere mereamur repromitto ego supruscripto Corbo, & obligo me vel meis heredibus tibi suprascripto Richerio vir venerabilis Abbas, vel ad posterisque successoribus tuis, si de ipsa supruscripte res quod ego in supruscripte monasterio pro anima mea judicavi unmodo & in autoa retollerimus, aut contenderimus, vel foras inde mittere presumpserimus qualibet ingenium, aut a qualibet homine defendere non potuerimus, aut noluerimus, aut contra hac cartula concessionis aliquam cunsacionem mittere presumpserimus pro qualibet ingenium, et nos culpabilis apparuerimus, ut componamus ego suprascripto Corbo, vel meis heredibus pena auro mancosi quinque millia tibi suprascripto Richerio venerabili Abbati, vel successoribus tuis in ipso suprascripte monasterio componere obbligavimus, et cartula ista concessionis rogatus a suprascripto Corbe, et scripsi ego Atto Johanne et judice per indiccione suprascripta. Actum in Aprucio. ✠ Signum manum Corboni qui hac cartulam ista fieri rogavi. Ego Atto manu subscripsi. Ego Feroni manu subscripsi.

Cassinensis Abbatiæ oppida mœniis circumdata.

Abbas autem (inquit Leo Ostien. cap. 74.) *jamdudum suspectam habent Normannorum nequitiam, singula monasterii castella muris in giro munivit, ibique rusticos, qui hactenus in Villis habitaverant manere constituit. Tunc etiam, et oppidum S. Angeli quod ipse dudum destruxerat, muris amplioribus cinxit. Juxtaque ipsum pontem optimum super Lyrim fluvium fecit.* Et Sigonius loc. cit. *Abbas autem fidei Normannorum diffisus singula monasterii castra muris in circuitu communivit, ibique agrestes ex agris translatos constituit. Castrum etiam S. Angeli etc. muris amplioribus sepsit etc.* Oppida munire magnum certe est supremi dominatus argumentum: hinc Zyllesius pag. 24. §. 8. de aliis quibusdam eminentibus Abbatis sui regaliis disserens, iisque enumeratis pag. 25. habet: *Quoad munitiones probatur primo ex antiquissimo S. Gregorii secundi documento, in quo habetur juxta regum, & imperatorum privilegia, ut nullus Dux, nullus Comes, nulla persona ecclesiastica, sive mundana in possessione, vel Allodio S. Maximini Montem sive Rupem capere, vel munitionem in eis facere præsumat, nisi forte Abbas ejusdem monasterii propter metum Paganorum, vel propter incursionem malignorum hominum ad tempus, donec tranquillitas pacis redeat se suos interim muniat. Secundo ex literis concambii inter Sigifridum primum Comitem Luxemburgensem, & Abbatem Vikerum de anno 963. in quibus docetur monasterium habuisse in edita rupe ad Alisuntiam munitionem castelli quod dicitur Lucelenburghut hodie arx Luxemburgensis &c. Tertio ex formula investituræ regalium cum investiatur in ea Abbas de oppidis suburbiis, castris, castellis, rupibus &c. Quarto ex eo quod ipsum Maximinianum Monasterium velut oppidum separatum, fossas & menia sua in circuitum habuerit, ut etiam num videtur, suburbia autem Maximiniana habuerint suos limites in ipsis portis civitatis Trevirensis. In antiquissimis Theodorici Abbatis literis ante sexcentos circiter annos editis, vocatur monasterium S. Maximini castrum, & castellum S. Maximini, eo autem nomine vocari oppidum priscis temporibus disces ex Turonensi l. hist. 8. cap. 15. Ubi oppidum Gnodium vocat Eposium castrum, & ex testamento S. Willibrordi apud Scribanum in orig. Antuerp. c. 5. ubi Antuerpo castellum est oppidum Antuerpiense, & ex donatione Rohingi anno DCCXXV. facta apud Miraum in Notit. Eccl. Belgic. c. 15. ubi idem oppidum vocatur castrum Antuerpis, & ex literis Caroli Magni apud Miraum loc. cit. c. 23. quibus Urbs Aquisgranum dicitur castellum. Litteras Theoderici habes sub num. 28. quas lege, & disces monasterium S. Maximini fuisse ab antiquis temporibus locum munitum, & oppidum suis propriis mœnibus portis excubiis distinctum a civitate Trevirensi &c.* Leo Marsicanus villas a castellis distinguit, nam castellum oppidum est fossa, valloque munitum; Villa vero oppidum apertum nullis mœniis, fossaque vallatum. *Villæ nullam habent juris proprium ditionem, sed subsunt alicui castro, vel civitati l. nonnulli §. fin. de Episcop. & Cleric. & inff. ad mun. l. 1. §. qui ex vico Bart. in Extravag. qui sint rebelles. At Galli Urbes etiam villas vocant.* Illud hic quoque observandum, castra, seu oppida ditionis Cassinensis a Monachis non ab accolis fuisse edificata.

Differentia inter Castellum, & Villam.

Dissertat. (catchword at foot of left column)

Ducangius de castello hæc ait. *Castrum antiqui oppidum vocabant in alto positum cujus diminutio facit Castellum. Quo sensu Hirtius dixit castella complura locis editis posita. Glossar. Lat. Græc. Castellum municipium, Ugutio: Castrum, quod in loco alto situm est, quasi casa alta, unde castellum. Salvianus lib. 5. sicuti solent hi, qui hostium terrore compulsi ad castella se conferunt &c. Guibertus Abbas Novigenti de laud. beatæ Mariæ cap. 7. Castellum autem ex vallo, & muro, turrique conficitur, & idipsum a Castrando, & coercendo vocatur.* In voce vero Castellatio scribit: *Seu Castelli edificatio fiat licentia, & permissu principis, & caterorum majorum criminum cognitio ipsum solum principem spectat, ut est in legibus Henrici primi regis Anglorum &c. Porro Castellum edificare non licet absque licentia Domini superioris &c.* Et in voce castra ait. *Vocabant scriptores medii ævi urbes, quæ civitatis, idest episcopatus, jus non habebant.*

Pandulfus Normannos in Cassinenses concitat.

Infensissimus Cassinatium hostis Pandulfus *expulsos hinc Normannos* (ut ait Leo Ostien. cap. 75.) *accersit, eisque universam hujus monasterii terram, de qua projecti fuerant, facile se restiturum promisit, si ei contra Guimarium ferre vellent auxilium. Quibus id libentissime pollicentibus mox adunato tam illorum, quam sociorum non parvo exercitu, terram istam ingressus, ad primum oppidum S. Petri in Flea (erat monasterii sententia figit futurum ut, nisi Deus impediret, cunctam ex integro terram pervaderet. Iterum igitur fuga, iterum tribulatio, & pavor ingens adeo totam terram invadit, ut aliquantorum fidelium domus sursum juxta monasterium ad ejus defensionem tunc fuerint ordinata. Et quia jam nullum ab homine sperabant auxilium, mandat fratribus Abbas ut opem super hoc divinam expeterent, & discalceatis pedibus, cum letaniis per omnes montis ecclesias pergerent. Cognitis his Adenulfus* (Aquinensis Comes & Dux Cajetæ, qui erat captus apud Guaimarium) *mandat Guaimario, ut si se demittere vellet, ipse protinus Pandulfi incepta destrueret, sibique fidelitatem perpetuam & monasterii beati Benedicti omnimodam defensionem jurare inviolabiliter spondet &c. Factum est, & dimissus Adenulfus, pacto, quoidem statuerat, ad Abbatem protinus venit, rem omnem aperuit. Mane cum*

maxima letitia cunctorum ad monasterium ascendit, ac super altare beati Benedicti aureum calicem imperatoris, & pluviale Diasprum &c. devotus reposuit, ibi eum Abbas, & equo optimo, & armis precipuis cum insigne (idest Insegna, Bandiera) *pulcherrimo donans, monasterii defensorem illum constituit. Mandat protinus Pandulfo se esse reversum, defensorem se monasterio datum, quam citius potest de monasterii finibus exeat, nisi forte velit, ut ipse turpiter illum expellat. Nullatenus id credente Pandulfo intra biduum Adenulfus tam ex propinquis, quam ex amicis exercitum non modicum aggregat & congressurus die altera cum Pandulfo in campo, qui ad Perticellas vocatur, tentoria locant. Quo viso Pandulfus statim confusus recessit: Adenulfus vero cum pace ad Cajetanum Ducatum, quem Guaimarius illi firmaverat redit.* Et cap. 77. haec scribit. *Cuidam post hac propinquo suo nomine Ardemando, quem in rocca, qua Vantra dicitur, Abbas ad custodiendum posuerat, Teanenses comites, & munera maxima, & sororem suam daturos se in conjugium, si roccam eamdem illis traderet, instantius polliceri callidus ille cuncta promittere. Nocte condicta venientes eos clam intromittere spondet. Cumque ad locum, & horam dispositam ventum fuisset, Laidulfum unum ex eisdem comitibus cum aliquot militibus intromittens, portas subito claudit, universosque illos pariter in vincula conjecit, ceteri vero repulsi ad sua sunt cum digna confusione reversi Postmodum vero rogatur a Guaimario Abbas per Guidonem fratrem suum, & comitem Rainulfum, & Leonem de Manso illustrem virum quos pariter ad eum miserat, ut comitem fratribus redderet, nequaquam congruum ducens tantorum virorum spernendas preces, accepto a predicti comitis fratribus Sacramento, ac refutatione cum obligatione centum librarum auri, fecit quod fuerat postulatus. Quam rem predictus Ardemannus indignissime ferens, seque in eadem rocca protinus rebellans, Normannis eam tradere minabatur. Abbas vero nequaquam moratus, congregatis aliquot militibus ad roccam accessit, eundemque Ardemannum ad colloquium suum descendere multis precibus, ac pollicitationibus vix aliquando tandem optinuit, sed cum magnis rationibus, maximisque blanditiis illi satisfacere, & eum placare nullatenus posset, cernentes hoc qui cum Abbate erant milites, eum protinus capiunt, & nisi roccam illis quanto citius reddat, mortem illi presentem minantur. Cumque vir pessimus nec sic adquiesceret, seque malle necari, quam roccam reddere testaretur, eundem mox super crates ligneas alligantes ad expugnandam roccam unanimiter armis instructi accedunt, cum nequam ille, diabolo plenus, suis vociferando clamaret, ut prius ipsum opprimerent, quam roccam alicui redderent. Illi autem, qui in arce erant, ab Abbate commoniti pariter, & exterriti, mox portas aperiunt, & Abbatis prostrati pedibus indulgemiam postulantes, Roccam illi sine mora restituunt.* Ex hac etiam narratione tum suprema Abbatis Cassinensis potestas, tum Guaimarii principis nulla in ditionem Cassinensem jurisdictio luculentissime demonstratur. Abbas enim exercitum ad roccam expugnandam cogit, & Guaimarius fratrem ipsum supplicem ad Abbatem misit, ut Laidulfum liberaret.

Milites Casinatum expugnant roccam Evandri.

Juramentum comitum Teanensium.

Juramentum comitum Teani ex regesto Petri Diaconi num. 623. fol. 256. est hujusmodi. *Promitto, & juro tibi D. Richerio venerabili Abbati de monasterio S. Benedicti monte castro Casino per Deum patrem omnipotentem, & filium ejus, & Spiritum S. Trinitatem inseparabilem, & per vivificum lignum S. Crucis, & per omnia qua ad fidem Christianitatis pertinet: & per ista quattuor sancta Dei evangelia quod amodo, & semper non ero in facto, neque in consilio, vel consensu, ut vitam, vel membra, neque integram Abbatiam S. Benedicti, & de omnibus pertinentiis, vel adjacenciis suis perdatis, aut comprehensi sitis & abrenuncio me nunc de Castello, & rocca de Vantra, & de omnibus pertinenciis, & substanciis suis, ut amodo, & nullo adveniente tempore neque per nos, neque per summittentem personam ex nostra parte, neque contra partem suprascripti vestri monasterii S. Benedicti, nec tollere, neque diminuare, aut calumniam exinde aliquam facere vel quarere presumamus, sed semper taciti, & quieti exinde maneamus. De rebus vero S. Benedicti, & hominibus tam liberi, quam & serbi quem habetis infra ipso inclyto comitatu nostro Tianense, tam intro civitatem, quam & de foris nullam violenciam facimus, nec facere permittimus, nec injuste aliquid tollere exinde. Et si vos vel monachos aut homines supradicti monasterii S. Benedicti contra nos, vel contra nostros homines reclamacionem habueritis de terris vel casis, aut de aquis vel molendinis, aut sedilibus tam de planis, quam de montibus veram legem vobis exinde judicamus, & facimus, & facere faciemus, & complere faciemus usque ad finem perfectum, & de hoc quod vestri homines comprehenderunt Landolfum comitem fratrem nostrum in rocca de Vantra, & tenerunt; nec ego, nec ullum hominem per nostra jussione, vel imperacione aut consensionem, nec vobis, nec alicui homini aliquod malum non reddimus aut reddere faciemus, aut consentimus reddere. Hec omnia observabo ego tibi D. Richerio venerabili Abbati de S. Benedicto de monte castro Casino absque omni fraude, & malo ingenio, & mala decepcione. Hac omnia servabo tibi salva fidelitate domni Guaimarii principis.*

Narrat deinde Leo cap. 80. Henrici III. Imperatoris ad nos adventum hisce verbis. *Post hac sumpto exercitu Imperator ad hoc monasterium venit, & cum omni honore receptus a fratribus planetam purpuream optimam auro, ac gemmis ornatam super altare cum altero pallio optimo posuit, in capitulo vero auri libras aliquot fratribus obtulit, seque illis devotissime commendans, Capuam abiit &c. Ibi etiam preceptum aurea Bulla signatum, Abbati Richerio juxta imperialem consuetudinem fecit, &c.* Hujusce privilegii meminit Baronius ann. 1047. Mabillonius Annal. Tom. IV. pag. 482. & Sigonius lib. 8. p. 372.

Henrici Imperatoris in Cassinum adventus.

Privilegium Henrici imperatoris authenticum in nostro tabulario asservatur.

Ejus privilegium.

In nomine sancta, & individua Trinitatis Heinricus divina favente clemencia Romanorum imperator Augustus. Oportet imperialem magnitudinem Deo famulantum preces obaudire, & quicquid petierint amore sanctorum, quorum veneratione loca dicata sunt, ubi greges Dei divina miseratione famulari procurant libenter obtemperare, atque munera erga eadem loca ad percipiendam divinam retribu-

-tionem conferre. Quanto studiosius hoc quis procurare contendit, tanto certius Dei misericordiam se promereri gaudebit. Igitur cunctorum fidelium S. Dei ecclesia nostrorumque præsentium scilicet, ac futurorum solers industria noverit, qualiter nos pro amore divino, animæque nostræ remedio, tum ob petitionem venerabilis Abbatis Richerii cœnobio S. Benedicti, cui idem præest situm in castro Cassino juxta præcessorum nostrorum præcepta scilicet Caroli, Lotharii, Ottonis per hoc nostræ auctoritatis, immo et confirmationis præceptum, omnes res, & possessiones, quæ prædicto venerabili loco pertinent confirmare, & corroborare decrevimus, cum servis, & ancillis, aldianis, mancipiis cartulatis vel offertis, terris, & vineis, silvis, montibus, planitiebus, pratis, aquis, aquarumque decursibus, atque piscationibus, quæ omnia videntur esse infra fines Capuani, sive Beneventani principatus, nec non cum universis rebus, & pertinentiis, quas ab antiquis temporibus habere vel detinere videtur infra fines inferius memorandos, scilicet infra flumen Carnellum, & finem, qui vadit per Bantram, usque in rive sicco ascendentem usque ad ecclesiam S. Martini, & sicut pergit per Cristam sancti Petri; a secunda parte est finis per Serram de monte Cisine, & sicut pergit per Serram de monte Aquilone, usque ad lacum de Pupplo, & quomodo pergit ad lacum Vitecosum, & vadit recte ad aquam fundatam, & salit per monte super casale, & pervenit ad Vadu fluvii, qui dicitur rapidus, & sicut vadit per Serram de monte Caballo usque in lacum, qui dicitur Benafrani, & usque per Serram de monte Rendenarii majoris, & vadit in lacum, qui dicitur Cominense usque in capite Mellarini, & pergit per Serram de Petra scripta usque ad Serram montis Ordicosi, & pergit per pesclora Falconarii, & pervenit ad duos montes, quorum unus vocatur Spinacius, & alter Porcacius, sive usque ad cacumen montis, qui dicitur Caira, & pervenit ad Petram super aquam vivolam, & ascendit ad collem qui dicitur Gimberosi. De tertia parte finis, qui descendit in quirquitule, & in fossate juxta S. Damasum, & vadit directum in silicem, & ad arcum Gizuli, & qualiter pergit ad lacum, qui dicitur Radenprandi, & in Farnetum, atque per caput Rivuli, qui dicitur Marocza, sicut descendit in fluvium Carnellum, & ascendit per ipsum fluvium ad aquam, quæ dicitur Cosa, & salit per montem S. Donati, de quarta parte finis est media serra de eodem monte S. Donati, & descendit per monticellos de Marri usque ad Pesclos, qui sunt ad pedes montis de Balbola, & sicut vadit per duos Leenes, & inde salit per serras super casale, & descendit per ipsum montem usque ad villam de Gareliano, & usque ad criptam Imperatoris & ascendit per eundem fluvium, usque ad priores fines. Nec non in ambobus Ducatibus scilicet Spoletino, atque Firmano, seu infra omnes fines nostri Italici regni, quicquid visum est pertinere ad prædictum monasterium S. Benedicti vel ad monasterium S. Archangeli Michaelis situm in locum, qui dicitur Barejum super fluvium Sangrum, quod venerabilis memoriæ Otto serenissimus imperator eidem monasterio liberali confirmatione habendum delegavit. Insuper etiam imperiali nostra auctoritate confirmamus omnes res jam dicti monasterii S. Michaelis in Marsicano comitatu, cellam S. Benedicti, & cellam Sanct. Mariæ in Fundo Magno, & S. Eutitii in Arestino, & Sanct. Pauli supra Marsicanam civitatem, S. Mariæ in Auritino, Sanct. Gregorii, Sanct. Salvatoris in Avezano, S. Antimi in Vico, S. Angeli in Alba, sancti Angeli in Carciole, nec non S. Sebastiani, & S. Angeli in Trasaquis, S. Cosmæ in silva, S. Benedicti in cella, S. Mariæ, S. Gregorii, S. Pauli, S. Lentii in Muscusi, S. Mariæ in Monteroni, S. Victorini in Celano. In Balbensi comitatu cellam S. Patris, & S. Petri in Barbarano, S. Salvatoris supra flumen, S. Angeli ad aquam vivam, S. Angeli ad Floretum, S. Liberatoris inter aquis S. Mariæ in Canciniane. In Ferconensi comitatu cella S. Felicitatis. In Pennensi autem comitatu cella S. Mariæ in Querqueto, & S. Gregorii, & cella S. Scholasticæ, S. Benedicti in Muscute, S. Angeli in Galbanico, S. Nicolai in Angremo, S. Salvatoris in Lucerolo, S. Martini in Salino, S. Mariæ in Maurino cum portu, & omnibus suis pertinentiis, S. Columbæ, S. Bonitti S. Salvatoris in Serole, & unam ecclesiam infra ipsam civitatem, & cellam S. Salvatoris super fluvium Tabe, S. Nicandri, sancti Felicis in Montano S. Petri in Castriniane, S. Benedicti ad Novem, S. Felicis inter flumina, ecclesiam S. Thomæ cum ipsa Civitella, S. Valcutini, S. Mariæ in Offano. In Abrutio cellam S. Angeli, in Marano S. Nicolai super fluvium Trutino, cum omnibus cellis earumque rebus, sive subjacentiis, cellam S. Laurentii, in Asculo autem domini salvatoris cellam in capite aquis, S. Angeli de stabulo, & S. Angeli de Stalosiano, S. Petri in Pettignano, & res de Casapenni, eas etiam de curte Adelberga de silva, nec non de Casaluponi. In Comitatu vero Firmano monasterium S. Mariæ juxta fluvium, qui dicitur Asu, & cellam S. Benedicti juxta fluvium, qui dicitur Tisinus, S. Benedicti juxta fluvium qui dicitur Truncte. In Comitatu Teatino ecclesiam S. Liberatoris cum quadraginta cellis, cella S. Angeli in Majella, S. Columbæ in Mentecle, S. Justæ, & Castellum S. Angeli cum omnibus suis pertinentiis; & castellum S. Petri, & S. Januarii, & S. Demetri, & cellam S. Benedicti juxta fluvium Senella, nec non & res de comitatu Termolensi, quas in prædicto monasterio confirmamus. Quorum videlicet fines a capite finis Rivi plani, & a pede finis Marii de uno latere finis fluvii Trinii cum aqua ejusdem fluvii, & portu sue de alio latere finis rivi, qui dicitur Tiale cum omnibus suis pertinentiis, cum castellis videlicet Petrafracida, ripa mala, monasterium quoque S. Benedicti, quod ibidem edificatum est, & Fara, ripa Ursa, & Montem Bellum, Pescoli, cum omnibus suis pertinentiis, scilicet ecclesiis; casis, terris, vineis, aquis, molendinis, salectis, pratis, pascuis, silvis, & aliam partem terræ in prædicto comitatu Termoensi, juxta fluvium Bifernum, quæ habet fines rivum qui descendit in Caput finis rivi S. Gregorii, & in caput ipsius pertinentia, Sancti Gregorii a pede finis maris de uno latere finis fluvii Biferni cum aqua, & medietate. Portus, de alio latere finis rivi vivi, cum omnibus suis pertinentiis adjacentibus, & cellam S. Mariæ in Canneto, & S. Mariæ in Baretano, & S. Benedicti in Petenarie cum omnibus cellis, & suis pertinentiis & S. Benedicti in Alarino, & cellam S. Eustasii & S. Benedicti in Benafro, & cellam S. Nazarii ibidem, & cur-

tem de Capriato, S. Maria in Cinzla, S. Sophia in Benevento, & S. Modesti, cellam S. Benedicti in Salerno, & S. Benedicti in Asculo, S. Cecilia in Neapoli, S. Maria in Banse. In Capua vero cellam S. Benedicti, & S. Johannis, & S. Scholastica, & S. Herasmi, in Liburia terra S. Benedicti cum cellis, & ecclesiis, atque vicis, cum ipsa piscaria de Patria. In Calvo cellam S. Maria, & cellam S. Agapiti, & ecclesiam S. Laurentii. In Tiano cellam S. Benedicti cum omnibus pertinentiis suis, Castellum de Conca, & cellam de Cesame, & S. Benedicti in Suessa, & S. Benedicti, & S. Scholastica in Gaieta, & S. Gregorii in Termule sanctaeque Trinitatis, & cellam S. Mauricii in Limata, S. Angeli in Cannucio, & S. Petri in Escleto, & cellam sancti Benedicti in collo de insula, cellam S. Silvestri & S. Lucia in Arpino. In Sora ecclesiam S. Germani; in comitatu Cominense cellam S. Nazarii, & S. Valentini, & S. Salvatoris, & S. Maria in Gallenario, & monasterium S. Pauli. Seu confirmamus sibi omnes ecclesias, & res in quibuscumque nostris regni partibus sibi pertinentes, vel in futurum concedendas, vel adquirendas omni publica exactione remota. Pracipientes itaque jubemus, ut nullus Archiepiscopus, episcopus, Dux, Marchio, princeps, comes, Vicecomes, Sculdacius, Gastaldeo, nullaque nostri regni magna parvaque persona audeat, vel presumat prafatum monasterium, suumque Abbatem de prenominatis rebus molestare, inquietare, vel dilacerare, sive monachos, & alios illius ecclesia subditos ad placitum, nisi ante nostram vel illius loci Abbatis presentiam provocare, sed quiete, & pacifice, & Abbas, & monachi Deo famulentur, & adquisitis, & adquirendis rebus fruantur sub nostra protectionis munimine consistētes. Si quis autem quod minime credimus, hujus nostri precepti temerarius violator extiterit, auri optimi libras mille medietatem camera nostra, & medietatem predicto Abbati suisque successoribus se compositurum recognoscat. Quod ut verius credatur, & diligentius ab omnibus observetur, sigilli nostri impressione jussimus inferius insigniri manu propria corroborantes.

Signum domni Heinrici secundi Romanorum invictissimi imperatoris Augusti.

Heinricus Cancellarius vice Erimanni Archicancellarii recognovi. Data tertio nonas Februarii anno Dominica incarnationis MXLVII. Indictione XV, anno autem domni Heinrici tertii ordinationis ejus decimo octavo, regnantis quidem octavo, sed imperantis primo. Actum Capua in Dei nomine feliciter amen.

In hoc privilegio exemplo prædecessorum Imperatorum, potissimum Caroli, Lotharii, & Othonis omnia bona, castraque in universa Italia cœnobio Cassinensi subjecta ipsamque ditionem Cassinensem, cujus Gisulfianos fines describit amplissime confirmat Imperator, jubetq; ne ullus unquam jurisdictionem, vel minimam in ea exerceat.

Castra non nominat intra fines Abbatiæ Cassinensis contenta cum illa generalibus hisce verbis complectantur: *cum servis, & ancillis, aldianis, mancipiis, cartulatis, vel offertis, terris, & vineis, silvis, montibus, planiciebus, pratis, aquis, aquarumque decursibus, atque piscacionibus, qua omnia videntur esse infra fines Capuani, sive Beneventani principatus, nec non cum universis rebus, & pertinenciis, quas ab antiquis temporibus habere, vel detinere videtur, infra fines &c.* Abbatiæ Cassinensis, quos describit, intra quos compertissimum est ex superius demonstratis, castra, oppidaque tunc temporis extitisse plura. Henricus III. rex, & II. Imperator post mortuum an. 1039. mense Junio patrem Rex evasit, atque Imperator coronatus a Clemente II. in ipso natalis domini die Romæ an. 1046. cum Agnete uxore ad an. 1056. imperavit. Vid. Baronius, Pagius, Petavius, Mabillonius ad cit. ann.

Per hos dies, ut scribit Leo Ostiens. cap. 82. *quidam Capuani Nobiles pro castro quodam hujus monasterii, quod Conca vocatur, multas cum Abbate contentiones effecerunt conantes, utique illud a monasterii dicione subtrahere, & ad sui juris usus redigere, sed cum Abbati nil prevalere valerent, quadam die, consilio habito statuerunt predatum in terram istam venire. Decernunt igitur, ut advesperascente die iter incipiant, & apud quandam Curtem suam in Teanensi Comitatu parumper quiescant, inde se tali noctis hora promoverant, ut summo mane monasterii fines ingressi, & insperate protinus irruant, & quantam magis ex ea predam potuerint agant. Venientes vero ad condictum locum, &c. circa mediam fere noctem ascensis equis aggrediuntur ire quo disposuerant. Res mira, sed omnino certissima, quippequa ab uno eorum, qui tanta equitatui interfuit mihi relata est. Ab illa itaque hora usque ad crepusculum iter conficientes, cum se jam venisse in finitima hujus terra putarent, atque ad discurrendum, ut pradantium moris est, se instantius prapararent, subito respicientes in eo loco, quo equos ascenderant se reperiunt. Obstupefacti &c. intelligunt tandem patris Benedicti meritis se noctis errore cæcatos, dum tanto temporis spatio recto se itinere gradi putantes pradictam Curtem girando ac regirando mane se inibi repperissent, sicque confusione pariter, & admiratione repleti, Capuam sunt reversi ipsimet palam omnibus referentes quaque sibi contingerant.* Vid. Victor III. Dialog. lib. I. pag. 35. Peregrinius in Histor. Princip. Lang. pag. 286. ubi ostendit nobiles hosce Capuanos ex Principum stemmate ortos.

Nobilium quorumdam in Cassinates machinamenta.

Scribit deinde Leo Ostiensis cap. 90. *Hoc etiam anno princeps Pandulfus junior fecit preceptum concessionis in hoc monasterio de castello, quod Sarracenischum vocatur in confinio Cominensi, cum omnibus adjacentiis, sive pertinentiis ejus, quamvis idem castellum intra antiquos nostri monasterii terminos videatur esse constructum. Quem videlicet locum non multo ante Marsorum Comites Oderisius, & Rainaldus, qui tunc Comino præerant per cartam oblationis, cum finibus, ac terminis ejus Beato Benedicto firmaverant &c.*

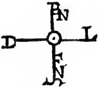
Saracenischum cœnobio nostro donatum hoc Pandulfi Diplomate.

Pan-

Pandulfi concessio.

Pandulfi concessio authentica in nostro tabulario asservata hæc est.

✠ *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei aeterni: Pandulfus, & Landulfus pater & filius, divina ordinante providentia Langovardorum gentis principes. Cum principalis excellentiis peticione dilecti sui petenti elementer favunt nuc & semper. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum presencium scilicet, ac futurorum sagacitas, quia domnus Richerius venerabilis Abbas monasteris S. Benedicti situs in Monte castro Casino dilectus noster expetivit nostra excellentia per Johannem filium cujusdam Aüloaldi noster dilectus ut ob amore omnipotentis Dei concederemus, & confirmaremus jam dicti monasterii S. Benedicti, in qua ipse prefatus domnus Richerius Abbas praesse videtur, id est portum incipiente da Pusterola, qui est directo da Valnoum ipsius monasterii, & qualiter vadit usque ad turre, qua dicitur allu Cantone ad S. Maria dell'Arcora. Iterum & concederemus prafati sui Monasterii alboum de flubio Vulturno directe, & per longitudo quantum tenet suprascriptum portum. Ita & concederemus in prefato monasterio ut licentiam abead pars ejusdem monasterii facere Arcora super platea nostra publica. Incipiente da porta claustre S. Benedicti, & qualiter vadit usque propin ecclesiam prefate Sancte Maria, & ab ipsa ecclosia Sancte Maria qualiter vadit platea ipsa usque ad terram, & prō & casa fabri Landenolfi comisis Calacia, & super ipse Arcora facere bedificium. Nec non & concederemus in prefato monasterio unum castellum, qui dicitur Sarracenifcum cum suis pertinentiis qualiter parti nostra reipublica pertinet, qua esse videtur supra gualdu S. Benedicti per hac finis, de prima parte terra ipsa abet finem fossatum, qui pergit de Acze, & mittet in ipsum ribeum de felecte, & sicut ipsum ribeum mittet in flame, qui mellarino vocatur, & directo adscendit in summa Serra do ipsu monte, qui ultra mellarino esse videtur, & sicut ipsa Serra mittet in ipsa forcella de balbole, & mittet in ipsis sassi de balbole, & directe mittet in ipsum rapidum, & commodo per ipsum rapidum ascendit in ipsum Monte de acze, & atraversa per ipsum monte, & mittet in ipsum jam nominatum fossatum quod est priore fine, de quibus petiit nostra excellentia ut firmitatis apices in prefatum monasterium docuncta, ut superius fieri juberemus, cujus peticio ob Dei amore liventer in prafatum monasterium fieri jussimus, per quos omnino sancimus, & perpetualiter abendum nostris, & futuris temporibus pars predicti monasterii. Per hoc nostrum roboreum preceptum concedimus, & confirmamus in prafatum monasterium S. Benedicti, id est jam dictum portum qualiter supradiximus, & jam dictum alveum de jam dicto flubio Buburno directe & per longitudo quantum tenet suprascriptum portu. Iterum & concedimus in jam dicto monasterio, ut licentiam abead pars pradicti monasterii super ipsa nostra platea qua supra diximus facere Arcora & bedificium sicut supra diximus, & in ipsa aqua, & albeo de jam dicto flubio Vultur. facere molina, & fusaria, nec non & concedimus in prefato monasterium supradictum castellum, qui dicitur Sarracinifcum cum suis pertinentiis por suprascripte finis, & indicacionibus, ut supra legitur, cunctum, & integrum ipsoque, & qualiter parti nostra reipublica pertinet, ea omnia suprascripta qualiter supra leguntur. In prafato monasterio concessimus, & confirmuvimus ad possexione prafati monasterii, & de ejus Abbatibus & custodibus, atque rectoribus ad habendum, & firmiter semper possidendum absque contrarietate Comitis, Castaldeis, Judicis, vel Sculdais, seu cujuscumque persona homini contradicione. Quod si quispiam homo magna, vel parba persona contra hanc nostra concexionem nostri precepti in quomodocumque violari presumpserit sciad se esse compositurus auri purissimi libras decem medietate in Sacro nostro palacio & reliqua medietate in prefato monasterio ad ejus Abbatibus, vel custodibus atque rectoribus. Et post solutam pena hac nostra concessio de quibus continet firma permanead in perpetuum, & ut verius credatur hac nostra concessio manus nostra propria supscrissimus, & hec anulo nostro jussimus sigillari.*

Signum Domni Pannulfi Principi.

Et ex juxione prefatu Serendissima potestatis, scrissi ego Johannes notarius. Datum mense December anno tricesimo sexto principatus prefati domni Paldolfi, & hoctabo anno principatus prafati domni Landolfi filio ejus gloriosis principibus indicione octaba. Adest sigillum cereum.

Identidem in privilegiis Langobardorum principum, atque in Historia Leonis Ostiensis Gastaldei, & Gastaldatus nominantur. Quid vero hæc significant nomina videndum in notis Angeli de Nuce ad cap. 14. lib. 1. Chron. Cassinensis n. 596. & in Dissertatione Camilli Peregrinii inscripta: *Ducatus Beneventanus in antiquas Provincias attributus*: a p. 77. ad 90. ubi solidissima eruditione Gastaldorum dignitates, officia, jurisdictiones, perpetuitatesque describuntur; & pag. 77. circa finem de Gastaldatibus loquens Peregrinius a Radelchi principe Siconulfo Salernitano principi datis ait: *Quid inquam per tales Gastaldatus denotare censendum est nisi plurium oppidorum quasdam dixeris collectiones, & societates singulis prasignioribus illis urbibus contributas, atque adscriptas, Satrapias quasdam, ac provincias exposita superius rationis constituentos, ex quibus Siconolfo concessus principatus constabat Salernitanus. Sane haud aliud valet apud Petrum Diaconum in Auct. ad Ostien. lib 4. cap. 22. Gastaldatus Teramnensis cujus primaria urbs Teramus, olim dicta Interamnia, cum promiscue etiam appellaretur Aprutium, quoniam Pregutiorum fuerat Metropolis, Gastaldatui nomen dedit, unde tandem Aprutii provincia duplex instituta est, quia priscos fines in conterminam regionem ea est denominatio supergressa &c.* Et fol. 79. *Nam Gastaldes*

Quid Gastaldeus?

nulla

nulla ambiguitate minores, & sub Ducibus fuisse ex ipsa plurium Gastaldatuum in uno Beneventano Ducatu patet distinctione, quin Comitibus eos fere pares fecisse videtur Auctor Historia Miscella lib. 19. &c. Et fol. 80. *Singulorum autem Gastaldatuum curam administrationemque penes singulos Gastaldos fuisse, ita certum est, quam quod certissimum &c. Quo potestas ipsis Gastaldis, quia erat decori, sepe ob eam turba, vel inter propinquos per fas, perque nefas fuere excitata &c. Ejusmodique dira ambitio Campanos precipue Langobardos proceres vexavit &c. Namque Gastaldorum auctoritas, aut sortis tantum illius fuit, qua in legibus Langobardorum lib. 1. tit. 34. & lib. 2. tit. 17. aliisque in locis Gastaldi dicuntur circa regias casas, & curtes, seu dicas villas, & predia versari: ecclesiasticarumque rerum administratores ab Urbano II. nominantur causa 1. quest. 3. can. 8. Salvator, unde monasteria Monialium suos etiam habuere Gastaldos &c. sed Gastaldi sunt quoque appellati, qui in singulis civitatibus civilem publica auctoritate gerentes magistratum, res curabant publicas, jurisque publici erant defensores, quorum specimen prefert antiqua cartula in archivo monasterii S. Sophie, &c.*

Urbis Beneventana mihi inspecta in anno exarata 41. imperii Basilii, & cum eo regnante Constantino fratre ejus mense Februario secunda indictione Luceria, hoc est in anno Christi 1013. qua his verbis exorditur. Castald: Polcari, Johannes, Idvinu, & Optabiano ordinati a Theodoro imperiali excubito Langobardia, & sumus residentes in ista civitate Luceria ad seniorandum judicandum, & regendum tunc ad nostra potestatis palatium cecidit una causa &c. Ex qua insuper ad Gastaldorum quoque munus aliquando accessisse cognoscimus, ut ipsorum fuerit judiciis praesse: quod in Cajetana quoque urbe obtinuisse municipales ejus leges typis jam pridem edita manifestant, iisque pro ejusdem publici muneris salario, vel dicas mercede, certos statutos fuisse publicos redditus quod etiam num aliquibus in locis observatur &c. Et fol. 81. *Gastaldorum autem munus cum fuerit subjectis populis jura reddere, judiciisque praesse, quod praterea ex Pipini Regis constitutione aperitur legum Langob. lib. 2. tit. 52. l. 19. qua sancit ut de universali populo, qui ubicumque justitiam quesierint suscipiat, tam a Comitibus suis, quam etiam a Gastaldeis, non tamen id absque unius, sive plurium Jurisperitorum, ut alibi exponam consilio exercebant, &c.* Et pag. 83. in fine. *At Gastaldos preter Civilem obtinuisse aliquando potestatem etiam militarem lex declarat regis Rhotaris lib. 1. tit. 14. &c.* Et pag. 84. probat, Gastaldei dignitatem perpetuam fuisse. Illud vero silere non possum hallucinatum Peregrinium, cum ait: *Ex qua insuper ad Gastaldeorum quoque munus aliquando accessisse cognoscimus ut ipsorum fuerit judiciis praesse, quod in Cajetana quoque urbe obtinuisse municipales ejus leges, &c.* in legibus quippe Cajetæ Municipalibus hæc habentur de officio Castaldorum seu Centtamorum, & Tubictæ cap. 182. *Solent etiam esse duo in civitate Cajeta, qui dicuntur Castaldi, seu Centrami, aut nuntii Curia, ut unus ipsorum debet esse Tubicta, & eorum officium est servire curia civili, facere mandata, citationes, & executiones ad mandatum dominorum Bajuli, & judicum, & vendere bona, & alia in publica subastatione, & emittere banna de mandato domini Capitanei, & dominorum judicum in opportunis, & in omnibus servire ipsis Judicibus, & ipsi universitati Cajeta. Et licet aliter servatum fuerit, statuimus de eorum salario ad hoc, ut bene serviant, quod ille qui est Tubicta habeat, & habere debeat ab ipsa universitate Cajeta, de pecunia ipsius universitatis uncias tres & de pecuniis perventuum curia Capitanei uncias duas anno quolibet, & serviat ipsi curia in opportunitatibus ibi stando donec ipsa curia regitur, & bandiendo ubi opus fuerit. Et alius qui non est Tubicta habere debeat quolibet anno uncias tres de pecunia ipsius universitatis & ita in futurum observetur. Et eliguntur, deputantur, ponuntur, removentur, & mutantur ad arbitrium, & voluntatem dominorum judicum Cajeta. Et etiam soles eis dari ab ipsa universitate anno quolibet una vestis, seu gabanum albi, & rubi coloris quartiatum secundum Divisam dicta civitatis quo debent vestiri, ut appareat quod sint salariati, & deputati ad servitia dicta universitatis, & dominorum judicum, quibus cum solertia, & diligentia fideliter, & bono animo in omnibus opportunis occurrentibus servire debeant.* Quod caput ex Cajetanis statutis jam olim typis editis exscripsimus, ex eoque constat, Cajetanos Gastaldeos non præfuisse judiciis, sed fuisse curiæ nuncios, seu famulos. Hincque corrigendus etiam Du-Cangius, qui a Peregrinio eundem errorem est mutuatus. Hic vero in voce Gastaldus, Castaldus, Castaldeo, &c. inquit: *Gastaldorum munus, & officium varium fuisse, & diversum pro temporum, & principum ratione, docent scriptores, nam apud Langobardos, qui officio isti nomen indiderunt Gastaldi primo dicti videntur, qui quasi Custodes, Actores sive procuratores prædiis, aut Villis Regiis imponebantur, velut Oeconomi, aut Villici &c. Habuere etiam olim ecclesia suos Gastaldos &c. qui a scriptoribus Oeconomi, Advocati, & Vicedomini passim appellantur &c. Sed præsertim ita appellatos constat regionum, & urbium præfectos &c. Muneri adjungebatur Jurisdictio: Gastaldorum enim pracipue officium erat subjectis populis jura reddere, Judiciisque praesse &c. eorum tamen Jurisdictio in plebem solummodo, & viliora capita porrigebatur, non vero innobiles, aut vassos Dominicos, qui Ducibus, aut supremis provinciarum præfectis subjecti dumtaxat erant &c. Intererant placitis cum Comitibus, & aliis judicibus &c. Si bellum esset, subditos in exercitum conducebant &c.*

Quid Comes?

De dignitate, potestate, jurisdictioneque Comitum vid. Peregrinius loc. cit. p. 85. & seqq. & pag. 282. & seqq. de Stemmate principum Langobardorum; Angelus de Nuce in Digressione Philologica, & Historica de Comitibus lib. I. Chron. Cass. cap. 20. & Ducangius, qui in verbo *Comites* hæc ait: *Comites a comitando primum dicti aula Romana ac imperatorii palatii proceres quod ii principem sectarentur, ejusque lateri adhererent seu domi maneret, seu in expeditionem proficisceretur. Spartianus in Hadriano: Cum judicaret, in consilio habuit non amicos suos, & Comites solum, sed jure consultos &c. hinc comites imperatorum, vel augustorum in veteribus inscriptionibus passim Roma, &c. Postea cum ex eorum numero adsumerentur, qui ad provincias regendas mittebantur Comites illi*

non

non amplius principis a quo aberant, sed Provincia dicebantur quam ipsi cum comitiva dignitate gubernabant. Ita etiam qui sacri palatii ministeriis, ac officiis præficiebantur eorumdem ministeriorum, ac officiorum Comites dicti, ut ex infra observandis constat &c. Et post multa: *Comes, Comitus, Italis comito &c. qui turmis ac copiis militaribus in novigiis praest &c. Comites in Anglia appellantur Dacum, ut Vicecomites Comitum filii &c. Comes Ærarii, Comites Sacri, ac privati Ærarii idest Comites sacrarum, &. privatarum largitionum &c. Comes anaona, cui cura incumbebat annonam in urbem transportandi &c. Comites archiatrorum sacri palatii, de quibus est titulus in Cod. Theod. & Justinianeo. Ita appellabantur ex archiatris palatinis ii, quibus imperatores comitiva dignitatem interdum primi ordinis, interdum secundi pro merito concedebant, ut liquet ex l. un. hoc tit. Apud Gothos ea erat istius dignitatis prærogativa, ut illius sententia oborta de re medica quæstiones dirimerentur &c. Comes castrensis qui castrum a principe feudi titulo possidet, ut ejus guardiam seu castaldiam gerere debeat &c. Comes civitatis, qui in civitate judicis munus implet, eique praest, &c.* Et Mabillonius pag. 634. de re diplomatica: *Comites quippe in civitate, & circumposito pago jusdicebant in tota provincia Duces &c.* Postquam vero Ducangius plurium officia explicasset, qui Comitum nomine donabantur, subdit: *Comites Palatini generatim dicti, qui in palatiis regum militabant, seu qui in eorum erant obsequio, quos vulgo nude palatinos alii nuncupant &c. Comites palatini appellati, qui in regum palatiis juris auctoritate Judicum officio fungebantur &c. Cognoscebant igitur Comites palatini de causis omnibus, quæ nullo medio ad palatinm devolvebantur &c. cognoscebant preterea de causis reipublica, seu publicis, idest quæ regem spectabant, aut regiam dignitatem, vel publicam utilitatem &c.* Et Mabillonius pag. 484. de re diplomatica habet: *Præsente rege Comites palatii res non judicabant, sed controversiæ statum ei exponebant, ut ex placitis hic editis intelligitur &c. Erant denique certa causæ, quæ ex principum privilegiis solum Comitem palatinum expectabant &c. Sedebant autem Comites palatini in palatio cum assessoribus, quos Scabinos palatii vocat Chronicon S. Vincentii de Vulturno &c. Neque tantum in palatio jus dixere Comites palatini, sed etiam in provinciis &c.*

Prosequitur plurium aliorum Comitum munera explanare.

Pandulfus V. cum patre, & patruo Pandulfo II. ab an. 1020. ad 1022 imperavit, iterumque cum patre ab an. 1026. ad 1038. Tertium cum patre & filio Landulfo V. ab anno circiter 1047. ac demum cum filio ab 1049. ad 1057., quo obiit. Vid. Peregrinius in cit. stemate.

Anno 1055. Zaccus Adami filius oppidum Villæ Oliveti cœnobio S. Liberatoris dono dedit, ut hoc diplomate constat, cujus autographum in archivo nostro asservatur.

Donatio Zacchi. † *In Dei nomine ab incarnacione Domini Nostri Jesu Christi anni sunt millesimo quinquagesimo quinto, & dies . . . . . mense Otober per indiccione tercia, Ideo costat me Zacco Filius qd. Adammi declarabimus sicut in edicti Langobardorum contiaet pagine, ut si quis qualecumque omo licencia, & potestatem abeat, & pro salute anima sue in sanctis locis causa pietatis, vel in exinedobio judicare voluerit, & quod indicaberit stabilem debeat permanere modo vero in ea bidelicet racione, ut amodo declarabimus vos, quia venis nobis egritudo mortis periculum incadere pro mercede, & redencione, & salbacione anima mea, & anima Adammi, qui fuit genitor meus, & Raynardi & Zarici qui fuit Germani mei Remgarda qua fuit genitrice mea, ut nobis dominus noster Jesus Christus veniam retribuere dignaretur de peccatis nostris, & ad suam sanctam gratiam rebocetur, ut cum Dominus ad judicandum venerit mereamur audire vocem Domini venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi, ut cum venerit die illum futurum judicium mercede a Domino accipere mereamini, propterea dono, concedo de res mea in ecclesia beati S. Liberatoris qua sita est ipsa ecclesia infra territorio Teatense, & in bocabulo ad radicem montis de Magella, & est in capite Aleati qua est cella beati S. Benedicti de monte Casini, & est ipsa res mea infra territorio pinnense, & vocabulo de Oliveto cum ipso castro, & cum muris, & carbonariis & cum introito, & exito suo, & cum omne ejus edificio quantum michi exinde pertinet, vel pertinere debet, & cum omnia ipsius pertinenciis, & sunt in vocabulis bocabulo de casale, & in bocabulo de cerqueta, & in cerretu, & in bocabulo de Boloniano, & de Berzano, & de Acne & de insula munda, & de aliis locis, & bocabulis qua est per mensura modiorum tres milia & cum sanctis, & cum omnia illorum ornamenta, & cum molina, & locis molendinarum, & cum omnia illorum edificiis quantum nobis pertinet vel pertinere debet, & capu fine via salsria, & pergit ad ipse Murelle ad ipsa guardia, & quomodo pergit de ipsa, & venit in ipso fluvio Lavora pede fine fluvio de Piscaria uno later. fine rigo buboni, & pergit ad priorem finis, & de alio lato fine fluvio de Lavora, & sunt infra ipse fines & cum vineis pomis & arboribus suis, & cum omnia, & in omnibus quantum ipsa suprascripta res infra se, vel super se habemes in integrum, & in omnibus sic abeatis vos suprascripte case vel a tibi Venerabilis Abbas vel a posterisque successoribus tuis, vel a tibi benerabilis prepositus Mainfredus vel a posterisque successoribus tuis, quia nec per Launegild imputo mercedem meam, & repromitto, & obligo me Ego suprascripto Zacco vel meis heredibus ad vobis caso Dei, & monasteriis, & a successoribus vestris, ut ipsa suprascripta mea judicacione, aut confirmacione, seu concessione ab omnis omines antistare, & defendere debeamus vobis suprascripte Case Dei & si ab omnis homines antistare, & defendere non potuerimus aut non boluerimus, aut si exinde aliquod retollere, vel minuare presumpserimus, aut si ego suprascripto Zacco vel meis eredibus contra vobis suprascripte Case Dei, ut contra ac cartula, vel contra successoribus de ipsa suprascripta Monasteria aliqua causacione mittere quesierimus, tam ego suprascripto quam meis eredibus vobis suprascripte Case Dei, vel a posterisque successoribus tuis compõnus vobis suprascripte Case Dei a tibi Abbas, vel a tibi prapositus qui odie sunt, vel a posterisque successoribus vestris pena auri obtimi monita solidos sex milia, & post pena soluta ac cartula judicacionis, aut confirmacionis seu concessionis omni tempore semper firma, & stabilem permaneat, quem vero ac car-*

cartula judicacionis, aut confirmacionis, seu concessionis rogatus a suprascripto Zacco scripsi ego Trudemannus judice & Not. dies istius mense, & Indiccio a suprascripta. Actum in Pinne feliciter.

✠ *Signum manum Zacconis, qui ac cartula Judicacionis fieri rogabit, & signum crucis fecit.*

✠ *Signum manum Morelli teste rogatus a suprascripto, & signum Crucis fecit.*

✠ *Signum manum Rayneri teste rogatus a suprascripto, & signum Crucis fecit.*

✠ *Signum manu Luponi teste rogatus a suprascripto, & signum Crucis fecit.*

Hæc Zacci donatio presentata fuit in processu Litis inter Teatinos, & Cassinenses, quam infra referemus sæculo XV., eaque donatio an. 1468. probata est hac sententia, quam executioni demandavit ipsemet fisci Patronus: *Viso quodam instrumento producto per Priorem S. Liberatoris olim die decima mensis Maji prima Indictionis 1468. in quo insertum fuit privilegium Zachi qm. Adami super concessione castri Oliveti cum omnibus pertinentiis suis certis finibus designatis &c.* Inter alias vero oppositiones huic donationi a patronis urbis Teate factis hæc fuit, ut ex Amici prioris S. Liberatoris an. 1468. facta petitione liquet: *Adveniente itaque die 23. mensis Maji prima indictionis Neapolis dictus Ven. Fr. Amicus Prior qui supra S. Liberatoris, asseruit olim apud acta produxisse instrumentum donationis factum per Zaccum de territorio Oliveti, in quo est Silva regia super qua vertitur quæstio, & quia per procuratorem partis adversa increpatur fides dicta donationis propter incongruitatem ipsius donationis ad validationem ejusdem produxit, & ostendit plura alia instrumenta eidem Monasterio S. Liberatoris facta de diversis aliis bonis, quorum vigore dictum monasterium plura alia bona asseruit tenere, & possidere, & sic ad ostendendum veritatem rei, et stilum, qui tunc servabatur in similibus donationibus, inter alia plura instrumenta singulariter duo produxit, quorum copia sequuntur inferius*

Scripturæ antiq. plenæ erroribus grammaticæ.

etc. Ex hisce instrumentis unum fuit donatio Roberti an. 1079., & donatio Ripæ corbariæ an. 1104. a Comite Roberto cœnobio S. Liberatoris factæ, de quibus in laudata sententia hæc dicuntur: *Visa quadam petitione producta per Fratrem Amicum Priorem S. Liberatoris in effectu continentem quod ex quo procurator parti adversa nititur infringere donationem Zachi qm. Adami, quia in eadem apparet incongruitas grammaticalis ad elidendum hoc dubium, dicit monasterium S. Liberatoris plures tenere, & possidere terras vigore similium donationum, & ideo certa talia produxit privilegia incongruitatem grammaticalem continentia, qua registrata sunt apud acta ipsius causa &c.* Parcendum vero procuratori Teatino, quod barbaram vetusti temporis inscribendo consuetudinem ignoraverit, de qua Ughellius Tom. VIII. in Archiep. Beneventi col. 75. ait: *In gratiam antiquitatis, ut præfatus sum, hujusmodi rubigines jam diu naufragantis, & pæne obliterata latinitatis transcribo, licet minus erit fortasse quod mireris in jam relato diplomate, cum majorem barbariem deprehendet quicumque Beneventanorum principum monumenta pervolvet.* Et col. 87. loquens de privilegio a Landolfo, & Pandolfo Monasterio SS. Lupi, & Cosimi Beneventi ex Ordine S. Benedicti concesso subdit: *Et si, ut mos erat illorum temporum, latinitatem rudem dissonamque per se ferat.*

Per idem tempus, ait Leo Ostiensis cap. 91. *præfatus Comes Transmundus graviter infirmatus, & Monachus effici cupiens, Richerium ad se venire rogavit. Qui sese suppliciter tradens multamque illi pecuniam offerens, tria sui juris castella S. Benedicto in territorio Teatino concessit, quorum vocabula sunt mons Alberici, Frisa, & Muccla, cum portu, & piscatione sua, & cum ecclesiis S. Mariæ, & S. Luciæ, & S. Blasii, & omnibus omnino rebus, & pertinentiis eorumdem castellorum, & ecclesiarum, quod sunt quinque millia quingenti modii de terra, ecclesiam quoque S. Justæ cum omni pertinentia sua, quod sunt modii quingenti, simul etiam concessit huic monasterio in territorio Pinnense, in castello, quod vocatur Lastenianum, unam ecclesiam S. Nicolai, cum omnibus similiter pertinentiis ejus, idest modii terræ tria millia &c.* Vid. Baronius ad an. 1055. ubi p. 125. de Electione Petri Abbatis Cassinensis loquens ait: *Erat plano magni ponderis mus Abbatem constituere Cassinensem, ut pote non tam monasterii Abbatem, quam principem, qui quam plura castra, & oppida possideret, &c.*

Transmundus Comes quædam oppida obtulit hac Donatione.

Transmundi donatio ex regesto Petri Diaconi nu. 371. fol. 161. a t. hæc est.

In Dei nomine ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi sunt anni millesimo quinquagesimo sexte, & Imperante dominus Henricus gratia Dei imperator augustus, anni imperii ejus in Italia & decimo, & dies mense Octobris per indiccionem nonam Ideo constat nos Transmundo comes filius quondam Ottonis comes bona, & spontanea mea bona voluntate cogitavi mecum dies mortis, & eterna Judicii speravimus, atque desideravimus Dei omnipotentis misericordia, aut cum venerit dies futuri judicii mercedem a Domino Deo accipere mereamur, & mereamur audire vocem Domini quando Deus omnipotens, et dominus noster Jesus Christus dignatus est dicere venite benedicti patris mei percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi, propterea ego suprascripto Transmundo Comes pro redempcione, atque salvacione anima Ottoni Comitis, qui fuit genitore meo, et pro anima Gisle, qua fuit genetrico mea, et pro anima mea, et pro anima Antiochia, qua est conjuge mea, et pro anima de aliis parentibus meis dono, et trado, atque concedo in ipso monasterio S. Benedicti qua situm est in territerio Beneventano in locum, qui nominatur castru Casino, ubi nunc presenti tempore venerabilis Richerius Abbas regimen tenere videtur sic dono, et concedo in ipso suprascripto monasterio S. Benedicti, et tibi venerabili Abbati, et a proprietate tenendum, et possidendum in ipso monasterio donavimus, atque concedimus suprascriptum Coms ipsa suprascripta res in ipso predictu monasterio ad proprietatem possidere, dum et est ipsa res qua ege suprascripto in ipso monasterio concedo infra territorio Teatino de ipso castello, qua dicitur lo Monte cum ipsa ecclesia, qua est edificata in honore S. Maria cum cellis, et dotis, et libris et orateria, et cum duo millia modiorum de terra qua habet finis capo fine terra S. Johanni pede fine terra Transmundi comes de uno lato terra S. Clementi et de alio latu terra Luponi, et Ardigi, et Banponi, et de alio castello quod nominatur Frisa cum duo millia quingenti, qui habet finis capo fine terra S. Joanni, pedes terra

Meru-

Meruli, uno lato fine Filtrino, et de alio lato lo Moru, et cum ipsa ecclesia de ipso castello de Frisa qua est edificata in honore S. Lucia cum cellis, et libris, et dotis et oratoria, et cum alio castello della Muccla cum mille modiorum de terra, qua habet fini capo, et uno lato terra Transmundi Comes, uno lato fines Rigo de Argelli, et a pede finem littore mare, et cum ipso porto, et cum ipsa piscacione, et cum ipsa ecclesia de ipso castello della Mucela, qua est edificata in honore S. Blassii, cum cellis et dotie et libris, et oratoria, et cum cursibus aquarum cum Molina, et locis Molendina, et cum omnia quantum apus molendinis pertinet, et cum introitis, et exitis suis infra iste pranominata finis, una cum casis, terris, vineis, & vineatice, & terre culte, vel inculte, pratis, pascuis, riis, salectis, Cannetis, cum pomis, & arboribus suis cum omnia, & in omnibus quantum infra se vel super se habent in integrum, & si amplius fueris infra iste finis, nulla reservacione nec mihi non feci in integrum sic trado, et concedo, ego suprascripto Transmundo Comes ipsa suprascripta res in ipso pradicto monasterio tenendum, et possidendum, et omnia faciendum sicus de aliis rebus ipsius monasterii S. Benedicti facere debet ita faciatis de ipsa suprascripta res, cum suprascripto Richerio Abbas, vel successoribus tuis, sine omne calumnia, sic trado, et concedo ego suprascripto Transmundo Comes et ipsam suprascriptam res in ipso pradicto Monasterio secundum statutum, legem nostram Langobardorum si quis sine dictis continet pagine, et pro quia dñus Liuprandus res in sua capitulare instituit, ut si infans, et dñus Carolus Rex in sua capitula sic adfirmavit, ut qua heres sua pro anima tradere voluerit absolute faciat unusquisque de rebus suis quod velit et noverit. Propterea ego suprascripto Transmundo Comes trado ipsa res pro anima mea et pro anima de parentibus nostris ad proprietatem de pradicto monasterio ad habendum, et possidendum quomodo prelegitur, si quis vero nostra concessionis minoracionis, aut invasione facere presumpserit aut disturbare quesieris, sciat in tremendi Justi Judicis examinee causam nobiscum dicturum atque per hac in ira summa, et individua Trinitatis incurrat, et descendat super eum paternarum malediccione et habeat parte cum traditore Juda qui ab Apostolico agmine segregatus est, & cum impiis sacrilegis sequestratus pars illius sit in stagnum ignis ardentis, & sulforis insuper & promitto, & obligo ego suprascripto Trasemundo & omnes meis heredibus in ipso suprascripto monasterio, & tibi venerabili Abbati, ut si aliquo tempore contra hanc cartula aliquam causacionis, aut disturbacionis, seu invasionis facere prasumpserint, aut si de ipsa res retollere quesierimus eum et culpa nostri claruerit componamus in ipso monasterio, & vobis per nominati, vel a successoribus vestri pena auri libre mille, & cartula ista concessionis in supradicta racione omni tempore semper firma, & stabili permaneat. Quam vero hanc cartulam tradicionis seu concessionis rogatus a suprascripto Transmundo Comes qualiter pralegitur, scripsit Ego Tetmari judice et not. & dies istius mensie Indiecit suprascripta Actum in Teate feliciter.

✠ *Signum manum Transmundi Comitis hac cartam concessionis fieri rogavi, & signum crucis feci.*

✠ *Signum manu more qui hac cartula ista fieri rogavi a suprascripto, & signum crucis feci. Ego Rainaldus manu subscripsi. Ego Johannes.*

In eodem regesto nu. 373. fol. 162. a t. hæc leguntur: *Breve recordationis qualiter illustrissimo viro Transmundo Comes una cum conjuge, & domna Antiochia Comisissa de re, quod in S. Benedicto concesserunt pro redempcione anima eorum, & patrum & matrum eorum, & omnium suorum sanguineum de castello, quod vocatur Muccla, ut omni tempore per singulos annos decem naves optime habeat in Portu, sive Anzonetana, vel Dalmatia aut Ravenniana eciam Apolitana, aut qualiter invenire potest de una quoque terra, ut domnus Richerius Abbas, qui nuper est praordinatus in monasterio S. Benedicti ipse jam dicto, & successoribus ejus firmiter teneat, & in S. Benedicti servicio, ut dudum diximus sine omne lesione, nec non & molestacione, ipse jam dicte Naves omni tempore intacta & inlesa, atque onusta permaneat. Transmundu Comes nimis peccator memor es mei Pastor bone.* Illustrissimi titulus longe antea tributus legitur generali Præfecto Persiani Exercitus a legatis imperatoris Heraclii apud vetustissimum Alexandrinum Chronicon ad an. 615. dum ajunt: *Quia tamen Sain Babmanzadago illustrissimus Persici exercitus Exarchus ad fines Chalcedonis accessit, & cum nostro religiosissimo imperatore nobiscum colloquutus &c.* sequioribus vero sæculis Ptolomæo Romano Consuli tribuit Petrus Diac. lib. 4. Chr. Cass. cap. 61.

In eodem quoque regesto nu. 374. fol. cit. altera ejusdem Transmundi donatio extat, qua incipit: *In Dei nomine, ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi sunt anni millesimo quinquagesimo sexto, & imperante domnus Inricus gratia Dei imperator augustus anni imperii ejus Deo propicius in Italia, & dies mense Octub. per indiccione nona, Ideo constat me Transmundo Comes filius quoddam Ottoni Comitis bona, & spontanea mea bona voluntate tota cogitavi dies mortis, & eterni judicii speravi, atque desideravi Dei omnipotentis misericordia, ut cum venerit diem futuri Judicis mercedem a domno Deo accipere mereamur, & mereamur audire a Domino venite benedicti patris mei percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine propterea ego vero suprascripto Transmundo comes pro redempcione atque salvacione anima Ottoni comitis, qui fuit genitore meo, & pro anima Gisla qua fuit Genitrice mea, & pro anima mea, & pro anima mea antiochia, qua est conjuge mea, & anima de aliis parentibus meis dono, & trado, atque concedo in ipso monasterio S. Benedicti, quod situm est in territorio Beneventano in locum qui nominatur castro Casino, ubi nunc presenti tempore venerabilis Richerius Abbas regimen tenere videtur, si dono, & concedo in ipso Ss. Monasterio S. Benedicti, & tibi venerabili Abbati, & a proprietate tenendum, & possidendum in ipso monasterio, dono, atque concedo supradictum Transmundum comes in ipsa suprascripta res, in ipso predicto monasterio, ad proprietatem possidendum, & est ipsa res, quod ego suprascripto in ipso monasterio concedo fra territorio Piunense de ipso castello quod dicitur Lasteniano cum ipsa ecclesia, qua est edificata in honore S...... cum cellis, & dotis, & librie & oratoria, & cum ipsa pertinencia sua qua est pro mensura modiorum tria milia capo fine terra Goszoni, & de singulis hominibus, pede fine fluvio, pe-* Altera Transmundi Donatio.

de

de Piscaria nuo luo fine terra Perini, & de suis consortibus, & de aliolato, & fine terra Atenolfi episcopi infra iste prenominate fini nna cum Casis, terris, vineis, & vineatica terra culta vel inculta pratis, pascnis, salectis, Canne, olivetis, cum pomis, & arboribus suis, cum omnia, & in omnibus quantum infra se, vel super se habentes in integrum sic trado, & concedo ego suprascripto Transmundo comes ipse suprascripte res, & in ipso predicto monasterio tenendum & possidendum, & omnia faciendum, sicut de altis rebus ipsius monasterii S. Benedicti facere debet ita faciatis de ipsa suprascripta res tu suprascripto Richerius Abbas vel successores tui sine omne calumnia sic trado, & concedo ego suprascripto Transmundo comes ipsa suprascripto res in ipso predicto monasterio secundum statutam legem nostram Langobardorum, si quis sine dictis continet pagine, & pro quia Domnus Liuprandus rex in suo Capitulare sic instituit, & quondam domnus Carolus rex in suo capitulare sic adfirmavit, ut qui res sua pro anima tradere voluerit, & absalute faciat, unus quisque de rebus suis quod velit, & noveric propterea ego suprascriptum Transmundo comes trado ipsa res pro anima mea & pro anima de parentibus nostris ad proprietatem de predicto monasterio ad habendum, & possidendum quomodo perelegitur. Si quis vero hujus nostra concessionis, minoracionis aut invasione facere presumpserit, aut sturbare quesierit, sciat se in tremendi justi Judiciis examinat causa cum dicturus atque hanc in ira summae & individuae Trinitatis incurrat, & a consorcio Sanctorum sit segregatus. Promitto, & obligo me suprascripto Transmundo comes, vel meis heredes in ipso suprascripto monasterio, et tibi domno Richeri venerabili Abbati tuisque successoribus, et si aliquando tempore contra hanc cartulam questionem movere, presumpserimus, componamus in ipso monasterio pena auri mille libras, et hanc cartulam concessionis omni tempore firma, et stabili permaneat, hanc cartulam concessionis rogatus a suprascripto Transmundo comes scripsi ego Tetmarius judex, et notarius, mense et indiccio suprascripta. Actum in Pinne feliciter † Signum manu Transmundi comitis, qui hanc cartam fieri jussit. Ego Morellus S. Ego Rainaldus S. Ego Johannes S.

Etsi vero in his donationibus per Comitem Trasmundum factis anno 1056. habeatur mentio Richerii Abbatis, qui anno 1055. objerat, quia tamen Leo Ostiensis synchronus author eidem Richerio factas refert in regesto Petri anachronismum esse ultro lubentesque fatemur, Indictionem tamen veram esse non inficiamur, quum in Regno Neapolitano in usu saepe fuerit indictio Constantinopolitana.

Absque bona restituit Cassinatibus. Demum vero idem Transmundus, teste Leone Ostiensi cap. 94. *Absolutionis sua causa Romam pergens, & fere omnia qua Friderico abstulerat referens, cum post magnam satisfactionem se absolvi obtinuisset, suggerente eodem Friderico, atque Humberto conventus a Papa atque admonitus, castellum nomine Frisa, quod uxor ejus S. Benedicto concesserat, isque post ejus mortem invadendo abstulerat in manu ejusdem Papa (Victoris secundi) sponte refutavit, & in jus monasterii hujus restituit &c.* Vid. Baronius an. 1057. *Cartula memorationis, & testificationis, quod scribere facimus nos Sergi filius domni Campuli habitator de cibitate Gajeta de gnadia, quod levabi inter domno Richerius Abbas cenobii S. Benedicti, & inter domnu Marino Comes de cibitate Trijectu, qui se inguadiabit pro parte, & vice sua, & de suis consortes; ante presentia, & jussione domni Adenolfi gloriosi Consuli, & Duci de cibitate Gajeta, & ibidem aderat domno Landolfus, & Landolfo filio ejus, & Atenolfo Comitibus de cibitate Suessa, & domno Adenolfo Comes de cibitate Cabinoli, & Decibili de domno Landolfo, & Marinus Coronella, & Docibili Capaccius de cibitate Gajeta, & aliis plures nobiliores hominibus, unde reclamabit suprascripto domno Richerius Abbas secum abendo abocatore domno Lansus cognomento Fuscus filius domni Atenolfi de cibitate Capua ante presentia suprascripto Seniore ubi aderat suprascriptis bonis hominibus, & ostendebat manutenente ipsum preceptum, quod Carulus Imperator fecerat in cenobio jam dicto S. Benedicti; Judicate nobis de domno Marinus, & de suis consortes, & suos serbos, qui intraberunt malo ordine per virtutem in fine de suprascripta preceptum nostrum, unde restituere debeat suprascripto domno Marinus pro se, & pro suis consortes, noli deficias nos, neque nostros parentes, & consortes, aut nostris serbis in fine de suprascripto nostro preceptu non introibimus malo ordine, set in nostre finis, qualiter nostris parentibus anteriores tenuerunt, & possiderunt, taliter nos tenemus, & possidemus, taliter suprascripto seniore audientes ambarum partium causationis, precipit domno Marinus Coronella, ut ex inde judicium daret, unde judicabit suprascripto Marinus, ut juravet parte suprascripti domni Marini Comiti ad Dei sancta Evangelia, ut neque nos, neque nostros parentes, & consortes, neque fratres serbos in fine de jam dicto vestro pracepto malo ordine non introibimus, set per ipse finis, qualiter nostris parentibus anterioribus tenuerunt, & possiderunt, taliter nos tenemus, & possidemus, & suprascripto domno Abbas faceret exinde manifestum, ut amplius nec ipse, nec suis posterioribus aliquas molestationem eis faciat.*

Ex originali in Archivo.

Privilegii interim, quod nos suo loco retulimus autenticitas ex eo etiam probatur, quod Marinus Trajecti Comes, Casinensis Abbatiae fines a Carolo Magno statutos, Richerio Abbati, nec per se ipsum, nec per alios se authore turbatum iri promiserit, in quo promisso leguntur nomina Atenulfi Comitis, & Ducis Cajetae, Comitum Suessae, Carinolae, aliorumque virorum illustrium.

Cap. vero 95. haec ad jurisdictionem Cassinensem pertinentia habet Leo. *Interea quatuor tantum quidam de Fratribus nimis hac indigne ferentes &c. mandant protinus & omnes fere hujus terra incolas ad arma excitos, die altero, quasi in Abbatis auxilium advocant. Cum ecce die sequenti cum omni pace a Capitulo surgentibus, subito diversis armata telis advenit innumera multitudo frementium, & qui essent, qui Abbatem illorum vellent deponere inquirentium, eosque perdere cupientium. Quod fortasse fecissent nisi Abbas ad illos egressus, vix tandem multis rationibus ostensis eorum sevitiam repressisset, adiciens nunc usque modo nemo mihi Abbatiam tollere potuit, sed vos hodie vestra stultitia mihi illam eripuistis, quod pro certo verissimum fuit &c.* Vid. Baronius an. 1057. & Mabillon. Annal Tom. IV. p. 572.

Capite

Capite vero 96. hæc scribit Leo: *Fridericus natione Lotheringus tricesimus sextus Abbas cœnobii hujus sedit mensibus decem*, (scilicet in anno 1057. XI. Kal. Junii usque ad IV. Kal. Aprilis 1058.) *qui ex regali progenie ducens originem a puero liberalibus litterarũ studiis eruditus &c. Sabbato itaque in jejuniis mensis Junii Cardinalis presbiter de titulo s. Chrysogoni ordinatus, in Nativitate vero S. Johannis Abbatia est consecrationem adeptus &c. Quo etiam tempore privilegium ab eo per manus præfati Humberti recepit &c.* Vid. Baronius an. 1057. Mabillon. loc. cit. p. 571. Sigon. pag. 384. Ex hoc Victoris II. Privilegio, quod integrum retulit Mabillonius Annal. Tom. IV. p. 744. & seqq. nosque supra, hæc verba notanda sunt. *Unde & secundum privilegia eorundem antecessorum nostrorum, atque consuetudinem tibi, quem Abbatem sacravimus, monasterium almi Patris Benedicti situm monte Casini castri cunctamque ipsius monasterii Abbatiam integre cum cellis suis, castellis, prædiis, & omnia sua pertinentia concessimus, & nostra auctoritate decernimus, tam in finibus Beneventanorum, Apulorum, & Calabrorum, quam etiam in finibus Marsorum, & in Marchiis, sive ubicumque longe, & prope hactenus jure sibi pertinet aliquid, sive quidquid deinceps ubivis juste aquisierit. Ad hæc justitiam vel quodlibet debitum quod officiales nostri sacri palatii exigunt a navibus ad Romanum portum applicantibus vestri cœnobii navi peculiari gratanter relaxamus &c.* Et infra: *Sed remota, & propulsata qualibet oppressione ecclesiasticarum, vel secularium personarum sicut hactenus mansit a præsenti decima indictione hoc nostro privilegio in perpetuum quietum, & liberum ad servitium, & gloriam Dei maneat sub defensione, & jure S. Romanæ, & apostolicæ sedis cum suis omnibus, ex quibus summatim, & generaliter omnibus hæc nominatim, & specialiter tantum istis digessimus &c.* Inter alia vero cœnobio nostro castella hæc confirmat; *In primis ad pedem Montis S. Salvatoris, quod est S. Germani, S. Petri, Piniatari, Plumbarola, S. Stephani, S. Georgii, S. Apollinaris, Vallisfrigida, S. Andreæ, Bantra Comitalis, Bantra Monachisca, Junctura, S. Angeli, Turucculum, S. Victoris, S. Petri in Flia Cervara, Vallis rotunda, S. Helia, Sarraceniscum, Conca, Capriata, Francilione, S. Johannis, S. Benedicti minoris, S. Johannis in Capua; quorum aliqua olim fuere monasteria, sed a Sarracenis destructa postmodum ad tuitionem patriæ necessario facta castella: Insuper Lastinianum, & alia tria castella, Mons Albrici, Mucela, S. Quirici cum portum decem navium, quæ duo Transmundus Comes filius Ottonis beato Benedicto in monte Casino legali donatione, & chartarum munimentis contulit, tertium autem castellum Frisa, quod præfati Transmundi uxor pro anima sua simili, ut sua maritus modo contradidit, quod etiam post mortem uxoris præfatus Comes non timuit invadere sed Laterani in cappella S. Laurentii præsente Humberto Sylvæ candidæ episcopo, te quoque filio nostro Friderico nondum ad regimen electo admonitus a nobis &c. sponte refirmavit.*

Diploma Victoris secundi.

Ubi animadvertendum ex hisce oppidis aliqua fuisse olim monasteria, ad quorum tutamen Abbates castra, oppida construxere, ut supra demonstratum.

Donationes quædam.

Plures donationes referens Leo cap. 97. habet: *Marinus etiam Trajectensis Comes eisdem diebus obtulit huic monasterio totam & integram portionem suam idest quartam partem totius Comitatus Trajectensis, & medietatem castri Spinei, & quartam partem de castro Fracte, nec non & Monasterium S. Marini, quod in pertinentia ejusdem Fructensis oppidi situm est cum universis omnino substantiis, ac pertinentiis ejus.* Vid. Mabillonius loc. cit. qui p. 747. integram hanc Marini donationem refert, eamque ex originali in nostro tabulario asservato recudimus.

Donatio Comitum Trajectensium.

† *In nomine Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi quinquagesimo secundo anno Comitatus domini Marini, & quintodecimo anno Comitatus domini Dauferii, & domini Landoni Dei gratia Thio, & nepotibus, atque Comitibus mense Januar, undecima indictionis Trajectu. Quoniam quidem Deo dignum, & valde placabile, tam in veteri quidem testamento, quam & in novo offerre Deo Sanctisque basilicis patrimonium jubetur pro requie animarum defunctorum, & pro spe futura ac beata resurrectionis, quapropter credibili fide indubitanter accipitur promereri veniam delictorum, pro quibus hic largitur aliquid hujus mundi transeuntium rerum, & pro opibus oblatis terrestribus, proculdubio a Domino recepturi speramus æternas. Hac siquidem fide & credulitate firmati, & de omnipotentis Dei misericordia confisi sperantes apud illum mercedem recepturos æternam. Nos Marinus Dei gratia Comes una cum Obdulana Comitissa dilectissima conjux mea, tam pro redemptione animæ nostræ, quamque etiam & pro requie animarum genitorum, seu genitricum nostrarum placuit nobis ab hodierna die, & perpetuis temporibus uno tenore, & uno consilio promptissima, & gratuita nostra voluntate offerre & tradere, & perpetualiter transcribere in cœnobio tuo o Sanctissime Benedicte, quod honorifice, & famosissime situm est in Casini castro, ubi domnus Stephanus Papa, qui & Abbas ejusdem monasterii regimen tenet, idest totam, & integram nostram portionem quod est quartam partem de inclito Comitatu Trajecto cum omnibus suis pertinentiis, hoc est terris, vineis, planis, pascuis, montibus, vallibus, aquis molis. Insuper tradimus, & offerimus tibi o Sanctissime Benedicte omnibus casis quas in hac suprascripta civitate habere videmur, & medietatem de ipso castro Spineo quod nobis pertinenda esse videtur, & integram ipsam quartam partem de castro Fracta. Hæc omnia tibi damus, & offerimus atque tradidimus cum omnibus suis pertinentiis, sicut superius legitur ea tantum ratione ut nullum servitium exigant tui rectores ab habitantibus in supradicta civitate, & castellis, nisi qualiter antiquitus soliti sunt facere nobis, ita tamen ut qui cum caballo servire consueti sunt, ita pro tuo jure & sanctissimi jam supra nominati cœnobii deserviant, & qui cum boves similum faciant. Iterum damus, & offerimus tibi totum, & integrum nostrum monasterium vocabulo S. Martini cum omnibus suis paraturis, & codicibus, & cum terris & vineis, & aquis molis, & cum peculeis majori vel minori, & cum omnia, & in omnibus ad supradictum monasterium pertinentibus, & ipsam quartam partem de monasterio S. Martini de aqua Mundula cum omnibus suis pertinentiis, & omnia & in omnibus ubicumque vel undecumque*

nobis pertinent, vel pertinentia esse videntur a jure parentorum nostrorum, qualiter superius diximus tibi beate Benedicte offerimus, & tradidimus, in eo vere tenore ut amodo, & usque in sempiternum in tuo jure, & dominio permaneat, & neque a nos, qui supra Marinus Dei gratia Comes cum Obdulana Cemitissa conjux neqae a nostris heredibus neqae a nobis nulla submissa persona aunquam exinde habeant tui rectores querela, aut calumnia in sempiternum. Verum, quod absit, & Divina avertat potentia, quod sive nos qui supra, aut nostris heredibus, aut quavis persona hominum magna, vel parva contra hanc nostram offersionem, seu traditienem aliqaid contrarie agere voluerit, vel repugnare tentaverit fiat aaathematizatus a Domine, & a trecentis decem, & octe Sanctis Patribus, & partem habeat cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi insuper compositurus subjaceas sa supradicto tuo S. cœnobio Casinensi auri purissimi libras centum. Et post soluta pena, & anathemate percepte hac nostra offersio, & traditie qualiter superius legitur firma permaneat in perpetuum. Scrips. per jussiones aostras a Benigno presbitere & notarius supradicta civitatis in mense, & Indictiono supradicto.

✠ Ego Marinus Comes. ✠ Ego qao supra Obdulana Cemitissa quo scribere pracepi, & manus mea in hac car. crax feci. ✠ Sigaam manus ego Gregorii Filii Joanni Constant. ✠ Signum manus Johanni de Maralde. Ego Benignus immeritis presbyter, & notorius suprascripta civitatis complebi, & absolvi ia mense, & indictione suprascripta aadecima.

Desiderius Abbas privilegiū Trajectensibus elargitur.

Anno 1060. Desiderius Cassinensis Abbas plura privilegia Trajecti civibus est elargitus hoc diplomate, cujus autographum in archivio nostro extat.

† In nomine Domini nostri Jesu Christi: tertio anno principatus Domni Richardi, & Jordani filii ejus gloriosis principibus mense Junii quarta decima indictione. Ego Desiderius divina providencia Abbas monasterii S. Benedicti, quod in castre quod Casinum dicitur situm est cum consensu, & voluntate nostrorum confratrum omnibus hominibus de civitate Trijecto pertinentibus nostro predicto monasterio secundum cartham offersionis quam dominus Marinus ejusdem civitatis Comes una cum conjuge sua Oddolaaa Comitissa in jam dictum monasterium eptulit, qua est inchta pars quarta pradicta civitatis Trijecti cum castellis sibi pertinentibus concedimus, & confirmamus, ut injusta vobis non faciamus nec facere permittamus terras vestras & vineas simul & casas, quas legaliter possidetis non contradicimus nec contradicere facimus: extraneum judicem sine vestra voluntate super vos non ordiaamus, quem veram legem vobis judicare in omnibus precipimus. Quicumque autem ex vobis cum equo suo nobis servire voluerit, nullum alium ei servicium imponemus, nec terraticum, nec landaticum, aec aliquam dacionem ab eo requirimus excepto pro parietibus ipsius civitatis, & subjectis castellis construendis, & reedificandis, caballos, boves, & asinos, seu aliquam bestiam, vel aliqnam rem per virtutem a vobis tollere non exqairimus excepto de majoribus porcis de decem unum, de minoribus vero de quindecim unum per omnem annum tollere debeamus, exceptis his, qui cum equo suo nobis, nostrisque successoribus, vel parti nostri monasterii deservierint: feminas vestras non comprehendimus, nec comprehendere facimus vel in matrimonio per virtutem copulamus, sed vos secundum vestram voluntatem, & placitum vestras feminas in conjugio copulate, pareatelam inter vos facere, hereditates, & casas vendere ia ecclesiis de vestris mobilibus, & immobilibus offerre cui volueritis de vestris donare & judicare, & de omni parte istius aostri Comitatus exire voluerit, & in aliam terram ire omnia sua vendendi, & donandi, & offereadi licentiam, & potestatem habeatis sine aliqua nostra aostrorumque successorum, vel partis nostri monasterii contrarietate vel molestaciane. Concedimus iterum vobis aeque vos neque vestri heredes amplius nobiscum, vel cum successoribus nostris, vel parte nostri monasterii cum suis equis veniant, excepte a civitate Roma, & usque totum principatum Capuanum. Pro confirmandis autem omnibus suprascriptis oblige me ego superius dictus Desiderius Dei gratia Abbas meosque successores, & partem nostri monasterii, ut si omnia qua superius leguntur non adimpleverimus, trecentos Vizanteos solides aureos componere, & dare obligamus vobis ne in aliquo noceat, quod inter virgulas scriptum est legitur deservierint. Ex jussione Domni Desideris venerabilis Abbatis scripsi ego notarius. Actu S. Benedicti loco Sancto Ger.º Mn. p.

✠ Ego Desiderius Dei gratia Abbas SS.

✠ Ego Amatus Monachus SS.

✠ Ego Landulfus Sacerdos, & Monacus.

Ego Geraldus indignus presbyter, & Monacus interfui, & subscripsi.

Desiderius hic Cassini Abbas ab an. 1058. ad 1087. fuit.

Illata Fractensibus damna.

Interea Fractenses eppidani, ut scribit Leo Ostiensis lib. III. Chr. Cass. cap. 12. *inquietorum scilicet, & perfidorum hominum genus, ac si quidam latrunculi junctis sibi Minturnensibus, alisque vicinis, nunc furtim nunc palam oppida sibi contigua nobis pertineatia infestare non desistebant. Terminum siquidem, qui inter nos & illos antiquitus dividebat idest duo lapidei leones cum non procul ab eorum castre consisteret, olim malitiose clam confringentes in proximum demerserant puteum, qaa nimirum fraude fidentes si quando terminum nostrum inter duos leones, sicut pracepta continent computabamus, illi de leonibus, qui secus portas S. Georgii positi sunt illud dici pertinaciter affirmabant. Horum igitur frequentissimas molestationes Desiderius egerrime ferens, simulque illius sententia reminiscens, observatio ordinis nostri summam deposcit quietem, & securitatem, cum neque beneficiis eos, neque rationibus aliquateaus sedare valeret, ad eorum tandem violenter franandam nequitiam totas intendit, & Adenulsi Cajetani Ducis cui gratiam principis conciliaverat adminicule fultus, mox castellum cui novum proprio nomen inditum est in monte, qui Poranus dicitur omni instantia contra illos erexit sicque sua deinceps eos tutare non autem amplius aliena pervadere compulit.*

Desiderius Abbas ædificat Castrum novum.

Nuceus in notis ad hoc caput ioquit: (*Duo lapidei leones*) *Quod lapideis terminis & territoria & dominia antiquitus quoque finireatur liquet ex lege fin. ff. de Offic. Præfect. Urbis, & ex Doctoribus ibi, & Bald. consil. 445. Decian. respon. 4. Gentilium etiam superstitio lapidem colebat informem atque rudem, vel stipitem, cui nomen erat* terminus,

ex La-

ex Lactan. de fals. Relig. lib. 1. cap. 20. Ovid. 2. Fastorum.

> *Termino, sive lapis, sive es defertus in agro*
> *Stipes ab antiquis, tu quoque Numen habes.*

Et Apul. lib. 1. Floridor. vel Truncus dolamine effigiatus, vel cespes libamine humigatus, vel lapis unguine delibutus. Vocabatur Herma, hoc est Truncus, quod brachiis truncus effigiaretur.

Cur autem Leonibus potius, quam alio terminorum genere Casinatis agri limites finirentur, sive fortuitum fuerit, sive arbitrarium antiquam consuetudinem respexisse refert, qua vel caput Vituli, vel Aquila, vel simile quid lapideum pro termini signo defigebant, vel cum armis gentilitiis & nomine Dominorum, Chassan. Catalog. Glor. mundi par. 1. consid. 38. conclus. 6. Hapingus de jure insignium cap. 10. nu. 13. Castellum novum hactenus pluribus indigenis habitatum in spiritualibus cœnobio Cassinensi subest.

Desiderius Abbas privilegium a Nicolao II. obtinet.

Narrat deinde Leo cap. 13. Desiderium Cardinalem S. R. E. creatum a Nicolao II. a quo: *Privilegium ab eo satis honorificum juxta consuetudinem prædecessorum suorum recepit quo insuper ad Cardinalatus videlicet ejus dignitatem & honorificentiam patris Sanctissimi Benedicti per totam Campaneam, & principatum Apuleam quoque atque Calabriam ab ipso fluvio Piscaria sicut fluit in mare vicem suam idem Apostolicus illi concessit &c.* Et infra: *Hæc omnia ab eodem Pontifice Paschalis festivitatis gratia invitatus fuerat, Romam reversus, post festum urbem egrediens, Melfiam Apuleæ urbem perrexit ubi tunc idem Apostolicus Concilium celebrare disposuerat, in qua etiam synodo dum Richardus Capuanus princeps cum aliis compluribus interfuisset a supradicto Papa Nycolao ammonitus præceptum fecit beato Benedicto de monasterio S. Mariæ in Calena cum pertinentiis suis.* Vid. Baronius an. 1059. Mabillon. To. IV. Annal. p. 585. Sigonius p. 387.

Privilegium Nicolai II. amplissimum est, in eoque castrum S. Petri ad pedes Cassini montis olim Cassini civitas, aliaque plura memorantur, ut videre est in ipso privilegio, quod ex regesto Petri Diaconi num. 28. fol. 17. a t. hic damus.

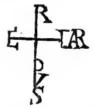
Nicolaus Episcopus servus servorum Dei. Desiderio dilecto filio Abbati venerabili cœnobii almi patris Benedicti, quod nuncupatur Mons Casinus, cunctisque successoribus ejus illic regulariter ad regimen promovendis in perpetuum. Pastoralis sollicitudinis nostræ bonum si debet perspicere, & perficere omnibus eciam extraneis & longinquis, multo magis domesticis, & propinquis. Ipsis quippe post Dominum secundo gradu admovenda est invisibilis caritas: Ut per eos velud quædam visibilis flamma gradatim ad remociores quosque discurrat. Piis ergo locis, & divina Religione venerabilibus debita consolacionis, & defensionis porrecturi manus illum ceteris præferendum non ambigimus, quem monastica norma constat esse principale gimnasium, & Sanctæ Romanæ, & apostolicæ Sedi contiguum, quem cives Romani, patres videlicet eximii Benedictus, Maurus, & Placidus cum nonnullis aliis fundarunt; quemque a gentibus destructum, Romani Pontifices nihilominus sua auctoritate restruxere, & privilegiis apostolicæ Sedis merito ceteris cœnobiis prætulerunt atque contra quorumlibet suspectas injurias efficaciter munierunt quorum nos Sacra auctoritati sicut tempore, & loco succedimus, sic eorum exemplo ut oportet innitimur, & per hujus nostræ decretalis paginæ tenorem tibi dilectissime fili Desideri quem Abbatem consecravimus concedimus secundum privilegia antecessorum nostrorum, atque consuetudinem monasterium almi patris Benedicti situm monte castri Casini cunctamque ipsius monasterii Abbaciam in integro cum cellis suis, castellis, prædiis, & omni sua pertinencia & hac nostra auctoritate confirmamus, tam in finibus Beneventanorum, Apulorum, & Calabrorum, quam eciam in finibus Marsorum, & in Marchiis sive ubicumque longe, & prope ad eum jure sibi pertinet aliquid sive quicquid deinceps ubivis juste aquisierit ad hæc justiciam, vel quodlibet debitum quod officiales nostri Sacri palatii exigent a navibus ad Romanum portum applicantibus vestri cœnobii navi peculiari gratanter relaxamus, & quociescumque Romam ad servicium sanctæ Romanæ ecclesiæ venexitis in Sancta Jerusalem palacii Susurriani Ospicium abeatis, & defuncto Abbate ibidem vestra vel vestrorum successorum eleccione Abbas constituatur a Romano pontifice consecrandus, conservato vobis, vestrisque successoribus privilegium, tam quod ex navi vestra, quam quod ex ipsa destructa ecclesia, ut vel sic restrueretur proximus decessor noster Sanctus Leo firmavit Abbati Richerio. Usum quoque Sandaliorum, & Dalmaticæ quamvis jure Cardinalatus tui ab apostolica Sede perceperis, a nobis tamen tibi, & loco deinceps in principalibus festis tantum concedimus ad honorificenciam tam venerabilis cœnobii, & ob dileccionem tui secundum quod præfatus decessor noster tuo præfato concessit. Præterea corroboramus tibi, tuisq; successoribus in omni conventu episcoporum, & Principum superiorem omnibus Abbatibus sedem, & in conciliis, & judiciis priorem sui ordinis hominibus sentenciam pro reverencia tanti loci, qui primum, & summum monasticæ legis latorem vivum, & mortuum retinere promeruit, quique ipsius legislacionem scripto verbo, & exemplo cœnobialem propositum appetendo in toto mundo sola clarius evibravit. Defuncto autem Abbate ex sese ipsa Congregacio secundum sanius consilium sapientum, & seniorum fratrum sibi Abbatem eligat, & Apostolicæ Sedis Pontifici firmandum & consecrandum exhibeat. Nec aliter ibi Abbas constituatur, aut aliunde illuc intromittatur, nisi forte ex se aliquem tanto regimini idoneum non habuerit, & ob id saniori consilio extraneum sibi elegerint. Porro præter summum apostolicæ sedis præsulem cujuslibet ecclesiæ episcopum vel sacerdotem in præfato monasterio, vel in cellis ipsius ditionem quamlibet sibi præsumere hac nostra interdicimus auctoritate. Ita ut nisi ab Abbate fuerit invitatus, nec missarum solemnia inibi audeat celebrare, sed remota, & propulsata qualibet oppressione ecclesiasticorum vel secularium personarum sicut hactenus maneat a præsenti duodecima indictione hoc nostro privilegio imperpetuum quietum, & liberum ad servitium, & gloriam Dei maneat sub defensione, & jure Sanctæ Romanæ, & apostolicæ sedis cum suis omnibus. Ex quibus summatim, & generaliter omnibus hæc nominatim, & specialiter tantum istic digessimus. Imprimis monasterium domini Salvatoris positum ad pedem ipsius montis, atque monasterium sanctæ Dei genetricis, & virginis Mariæ qui vocatur

tur Plambarola, seu & castellum S. Petri ad pedem ipsius montis, quod ab antiquis dictum est castrum Casini, nec non & castellum S. Angeli, castellum qui vocatur Piniatario, & Junctura; castellum S. Georgii, & S. Apollinaris, & S. Ambrosii, & S. Andrea, & castellum, qui vocatur Vallisfrigida, castellum, qui dicitur Bantra, & S. Petri in Flia, S. Victoris, Torocalum, Cervaru, S. Helia, Vallem Rotundam, Rocca de Bantra cum omnibus suis pertinentiis, castellam, qui dicitur Saracinischum, & castellum S. Stephani, cellam S. Maria in Albaneta, & S. Nicolai in Ciconia, S. Benedicti in Clio, S. Angeli in Vallelucis, & cella S. Michaelis, in Comitatu Aquinense cellam S. Gregorii, S. Mauricii, & S. Nicolai in Pica, S. Angeli in Cannuccio, S. Maria in Berole, & S. Petri in Ascleto. Item in Luca cellam S. Georgii prope Posteralam wiriwalam, quam S. Benedicto contulere Henricus, & Rolandas fratres sancta conversationis habitum querentes. Cellam S. Benedicti, & S. Scholastica in Gaeta, S. Stephani in Terracina, S. Lucia, S. Petri in Curuli, S. Silvestri, & S. Lucia in Arpino, S. Benedicti in Colle de Insula, S. Germani in Sura, curtem S. Urbani in Comino, cellam S. Pauli ibidem, & S. Nazarii, & S. Valentini ac S. Salvatoris, cellam S. Benedicti in Venafro, & S. Nazarii, & S. Mariæ in Sala, curtem S. Benedicti minoris ibidem, castellum quod dicitur capriata, & Francillonis, & S. Johannis, curtem S. Felicis, castellum, qui vocatur Conca, cellam S. Benedicti in Cesama, S. Benedicti in Teano, et S. Benedicti in Suessa, nec non et cellam S. Benedicti in Capua, cum ipso Gualdo de ligure, et cum omnibus suis pertinentiis. Cellam S. Johannis Ancellarum Dei in eadem civitate. S. Maria in Calvo, S. Maria in Cingla, S. Adjutoris in Alifas, S. Cecilia in Napoli, ecclesiam S. Crucis in Amalfi, cellam S. Benedicti in Salerno, et cellam S. Sophia infra civitatem Beneventanam, cellam S. Benedicti in Asculo, cellam S. Benedicti in Trani, et S. Benedicti in Bari, cellam S. Maria Ancillarum Dei in civitatem Cosentiam, cellam S. Benedicti in Pectinaro, S. Maria in Banse, S. Benedicti in Alariano, cellam S. Eustasii quam S. Benedicto obtulit Adelpherius Pantasia, cellam S. Marie in Murone, S. Eustasii in Petra abundanti, S. Maria in Barrutano, S. Maria in Canneta juxta fluvium Trinium, S. Benedicti in Ripa ursa cum suis omnibus pertinentiis, nec non et castellum, qui vocatur Lastiniannm, et alia tria castella Montem Alberici, Mucclam S. Quirici cum portu decem navium, qua duo Trasmundus Comes filius Attonis beato Benedicto in monte Casino legali donatione, et earum monimentis contulit, tertium autem castellum Frisam, quod præfati Transmundi uxor pro anima sua consentiente viro suo S. Benedicto obtulit, S. Justa ibidem cellam S. Focati in Alarino, S. Georgii in Termole, cellam S. Liberatoris in Marchia cum quadroginta cellis, S. Salvatoris in Tabe, S. Scolastica in Pinne, S. Martini in Salino, S. Nicolai in Apruzo, S. Angeli in Maranno cum omnibus cellis suis sanctorum septem Fratrum, S. Laurentii, et S. Benedicti in Trunto, S. Apollinaris in Firmo, S. Benedicti in Tisino, et S. Maria in Arboscola, cellam S. Benedicti in Marsi, et S. Cosmati, cellam S. Angeli in Valleregia cum castellis, et omnibus suis pertinentiis, nec non et castella in Comitatu Asculano idest Offianum, et post montem Cinianam, et Trivilianum, et Cavinum, quod Rolandus in præfato Monasterio cum suis nepotibus obtulere, cellam S. Jacobi in Tremitis cum ipsis Insulis, In Comino castellum, qui dicitur Vicalbo cum omnibus suis pertinentiis. His igitur et omnibus, quæ præfato cœnobio juste pertinent nunc, et quæ in futuro juste pertinebunt sub tutela, et Romana libertate hoc privilegio perpetualiter ad temporalem servorum Dei præsentium scilicet, atque futurorum quietem statuis, atque confirmatis apostolica censura sub interpositione districti anathematis, et divini contestatione judicii interminantes omnibus tam præsentibus, quam futuris, ne ullus homo non cujuscumque ordinis dignitatis, conditionis, vel cujuscumque officii seu qualibet, vel quantumlibet parva, aut magna persona quibuscumque rebus, vel personis præfato Monasterio juste pertinentibus aliquam violentiam inferat aut calumniosus existat vel incumbat. Insuper quia monasticus cursus secundum præceptum regula almi patris Benedicti æstivis, et hiemalibus temporibus præfixus est, auctoritate apostolica concedimus, ut liceat Fratribus signum pulsare in eodem monasterio, et in cellis ejus tam ad diurnas quam ad nocturnas horas quandocumque voluerint. Liceat quoque ipsius monasterii, et cellarum ejus fratribus clericum cujuscumque ordinis de quocumque episcopatu fuerit secundum traditionem sanctorum patrum suscipere cum rebus suis ad conversandum, et Monachicum habitum suscipiendum absque interdictione quorumlibet episcoporum, ut liceat eisdem subiectis monasteriis eorum judicare tam monachos, quam et sanctimoniales fœminas absque prohibitione, et contradictione cujuslibet secularis potestatis, seu ecclesiastica, et quia cupimus tam præsentium, quam futurorum maligna avaritia, et nequitia obviare, hac nostra apostolica auctoritate pariter interdicimus seditiones, quas dicunt levas seu depredationes, ne fiant aliquo modo in cujuscumque Abbatis, aut rectoris morte aut electione; ad hac liceat vobis sacrum Chrisma, et ecclesiasticos ordines, et altarium consecrationes ab episcopo quolibet canonice promoto accipere, et christianismum in ecclesiis vestris agere per clericos vestros: et Hymnum Angelicum per dies Dominicos, et Festivitates ad Missarum solemnia rite decantare. Et nullus episcopus præsumat in jam dicto monasterio venire vel in ecclesiis sibi subiectis sacerdotem excommunicare, vel ad Synodum provocare aut Abbatem et Monachos qui illo in tempore fuerint. Porro cupientes consulere monastica religioni, quæ peccatis exigentibus passim depravatur; te tantummodo diebus vitæ tuæ Vicarium nobis ad correctionem omnium monasteriorum, et Monachorum ab ipso fluvio Piscaria sicut influit in mare, scilicet per totam Campaniam, Principatum quoque, et Apuliam, atque Calabriam assumere decrevimus ita ut capitulum in eis habeas, et vice nostra indisciplinatos cum adjutorio episcoporum ad quos monasteria ipsa pertinent corrigas, et quæ sunt emendanda, si potueris, secundum Dominum emendes, aut apostolicæ sedis Pontifici renuncies ad perpetuam animæ vestræ mercedem, & monasticæ religionis emendationes, & conservationem pariter quoque ad tui Cardinalatus dignitatem, & SSmi Benedicti honorificentiam, & gratiam ut monasticus ordo corrigatur illis in partibus per te Religio-

ligiosum, & prudencissimum successorem illius. Si quis vero quod non optamus hujus nostri privilegii decretalem paginam temerario ausu in aliquo infringere temptaverit, eterna maledictionis innodatum vinculis se noverit, & perpetua supplicia luiturum cum Diabolo & Angelis ejus, nisi forte prius resipiscens satisfecerit. At qui pietatis intuitu devotus observator extiterit ipsius interventu almi patris Benedicti perfectorumque sequacium, sociorumque ejus sempiterna Benedictionis particeps, & paradisi beatus possessor efficiatur. Amen. Scriptum per manum Ottaviani Notarii, & scriniarii sancta Romana ecclesia apostolica sedis anno primo pontificatus domini Papa Nicolai secundi indictione duodecima. Datum Auximi, Octavo idus Martii anno Jesu Christi millesimo quinquagesimo nona, per manum Humberti sancta ecclesia Silva Candida episcopi, & Bibliothecarii apostolica sedis.

Oblatio S. Mariæ in Calena. Richardi diploma quo S. Maria in Calena conceditur est hujusmodi ex regesto Petri Diaconi nu. 404. fol. 174.

In nomine sancta, & individua Trinitatis anno incarnacionis Domini nostri Jesu Christi millesimo quinquagesimo nono, indictiona duodecima domno Nicholao venerabili Papa apud Amelphim sacram Synodum cogente cum aliis quampluribus interfui ego Richardus unen divino Capuanus princeps. Ubi complurima de animarum saluta tractarantur inspirante divina misericordia recogitare cepi in corde meo aliquid mihi agendum fore, quod ad salutem anima mea, & parentum meorum defunctorum proficerem. Tunc monente predicto universali Papa accersito domno Desiderio venerabili Abbate Cassinensi pro remedio anima mea, meique avunculi Rainulfi, ac fratris mei Asketini investivi eum de Abbacia, qua dicitur Sancta Maria in Calena sita in finibus Apulia inter montem Garganum, & mare Adriaticum, juxta castellum, quod dicitur Besti, fieri quoque pracepimus hos nostra oblacionis apices, per quos prafati Cassinensis cœnobii S. Benedicti dictioni subicimus predictam Abbaciam S. Maria cum integris omnibus castellis, villis, vicis, cellis, domibus, territoriis, pradibus, silvis, arbustis, vineis, olivetis, pratis, aquis, molendinis, piscariis, alisque omnibus rebus mobilibus, & immobilibus ad presens quocumquamoda prafata Abbacia pertinentibus, cum aliis etiam, qua amoda ad opus ejusdem Abbacia Abbates, aut Rectores ejus aquisituri sunt quibuscumque legalibus modis. Unde universis nostris fidelibus indicimus nunquam aliquando molestiam invasionem, vel fraudacionem pati prafatum venerabile monasterium S. Benedicti de predicta Abbacia, quam sibi optulimus. Cognita cunctis, ac nostra auctoritatis firmissima sancione, quoniam si nostrorum fidelium qualiscumqua humana ingenio principale hoc scriptum, quod manu nostra, & testium idoneorum roboratum est nostroque signatum infringere volens, pradictam Abbaciam de dicione prafati cœnovii subtrahere temptaverit, vel ex eis sibi molestus fuerit, subiacebit composicioni auri librarum centum medietatem nostra Camera, & medietatem pradicto sancta cœnovia. Nos metipsos quoque nostrosque haredes, & successores perpetua subicimus obligationi, ut nunquam ipsam Abbaciam cum suis omnibus quaramus a patronatu, & dicione ejusdem monasterii sancti Benedicti subtrahere. Quod si temptaverimus simus ei culpabiles auri libras mille. Hujus scripti manu nostra, & testium roborati, & sigillo nostra signati tenore solidissime in perpetuum permanente. Data decima Kalendas Septembric anno principatus ejusdem gloriosi principis domni Richardi secundo. Scriptum per manu Aldemarii jubente eodem serenissimo Principe.

Signum Domni Riccardi Excellentissimi Principis. Ego Rudulphus clericus interfui, & subscribens firmavi. Ego Bernardus clericus qui interfui hoc firme. Ego Alirisus, qui interfui hoc firmo.

Agunt de hoc concilio Baronius, Pagius, & collectores conciliorum ad an. 1059. post cujus celebrationem, non in ipso concilio, ut perperam quidam credidere, Nicolaus Pontifex Ducis titulo magnanimum Robertum Guiscardum decoravit, qui accepta nova Apuliæ, & Calabriæ investitura in verba Pontificis juravit, seseque Vaxallum seu ligium hominem ecclesiæ Romanæ dixit, ut fatetur expresse Guillelmus de Apulia coævus author in Poemate de rebus Gestis Normannorum in Italia lib. II. hisce carminibus.

Finita Synodo, multorum Papa rogatu
Robbertum donat Nicolaus honore Ducali.
Hic Comitum solus concesso jure Ducatus
Est Papa factus jurando jure fideli:
Unde sibi Calaber concessus, & Appulus omnis
Est locus, & Latio patria dominatio gentis.
Romam Papa redit, cum magno Dux equitatu
Obsessum repetit Carixtum, &c.

Primo igitur anno: prosequitur Leo Ostiensis cap. 17. *quo Princeps* (Richardus) *simul cum Jordana filio factus est juxta morem priorum principum generale praceptum fecit huic monasterio de omnibus omnina pertinentiis, ac finibus suis: sequenti vero tempore facit praceptum monasterio nostro quod Capua situm est, de Platea publica, qua erat inter Murum civitatis, & claustrum ejusdem cœnobii, unde magnam inquietitudinem Fratres tam a quibuslibet transeuntibus, quam & a vicinis feminarum garrulitatibus cotidie patiebantur.*

Privilegium Richardi, & Jordanis ejus filii authenticum in tabulario nostro asservatur, ex quo edimus. Privilegii a Richardo & Jordano Capuæ Principibus Cassinatibus concessum.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Riccardus, & Jordanes, divina ordinante providentia Capuani principes. Cum principali excellentia petitioni dilecti sui clementer favent. Igitur fidelium nostrorum prasencium, ac futurorum notum fieri volumus universitati, quoniam interventu, ac peticiona Adenulfi filii qm. Guala, & Roffredi filii qm. domini Sergii Amalfitanorum olim gloriosi patricii tradimus, concedimus, atque confirma-*

Dissert.

firmamus monasterio beatissimi Benedicti confessoris Christi, quod situm est in monte castro Casino ubi sanctissimum, ac venerabile corpus ejus humatum est, in quo nunc Deo providente domnus Desiderius reverendissimus Abbas praesse videtur ad possessionem prafati monasterii, & pradicti Abbatis, ejusque successorum, atque rectorum integras omnes res, ac possessiones per subscriptas fines indicatas qualiter inferius declarantur ob recordacionem eciam, & nostram aternaliter stabiliendam concessionem, tradicionem, atque confirmationem hos nostra firmitatis apices pro amore omnipotentis Dei, atque confessoris beatissimi patris Benedicti, & redempcione animarum nostrarum fieri jussimus; quibus omnino sancimus, & perpetualiter habendum mandamus, ut amode, & semper ipsum prafatum venerabile monasterium beati Benedicti confessoris Christi, quod ut supra diximus situm est in monte castro Casino, & ipse domnus Desiderius venerabilis Abbas, ejusque successores, & rectores secure, libere, & quiete habeant, & possideant integras omnes terras cultas, vel incultas, montes, colles ac planiciem, aquas, aquarumque decursus, silvas, ac paludes, cum omnibus illarum continentiis, & pertinenciis per has fines sicut incipit a fluvio qui dicitur Carnellus, & ascendit per Aquam, qua dicitur Bandra usque in Ribum siccum, & qualiter ascendit per ipsum rivum usque ad Furcam sancti Martini, & inde ascendit per Serras, & vadit in montem qui dicitur Cysino, & inde qualiter vadit in Pesculum, qui vocatur Corbarium, & qualiter vadit per ipsas serras ad Furcam, qua dicitur Pumplo, & directe pergit ad lacum, qui vocatur Vitecusum, & inde vadit ad Aquam fundatam, & ascendit in montem qui dicitur de Sile, & quomodo vadit in caput aqua, qua dicitur rapidus & inde sicut ascendit in montem, qui vocatur Caballus, & vadit directe in montem, qui vocatur Rendenaria Major, & inde per Serras Moncium pervenit ad rendenariam minorem, & inde qualiter directe vadit per pedes moncium, qui vocatur Fresolana, & vadit in aquam qua dicitur Mellarino, & descendit per eandem aquam cum utrisque ripis, & vadit in parietibus de Valneara, & inde vadit per locum, qui dicitur Anglone, & inde ascendit ad Furcam, qua dicitur Vallis lucis, & quomodo vadit per ipsas Serras moncium, & descendit ad Petram scriptam, & inde ascendit ad serras montis, qui dicitur Ordicosa, & quomodo per Serras moncium vadit, & pervenit ad Plescora qua dicuntur Falconarii, & quomodo vadit per duos montes quorum unus Spinacius, & alter Porcacius vocatur, & inde qualiter ad Cristas montis qui vocatur Cayra, & pervenit ad Petras super aquam vivolam, & inde ascendit ad collem, qui vocatur Gibiruti, & descendit in Quirquitulum, & descendit in Fossatum juxta S. Damasum & vadit directe in silicem in loco, qui dicitur arcus de Gigzoli, & qualiter pergit ad lacum, qui dicitur Radeprandi, & qualiter vadit in Farnitum, et inde in rivum, qui Marocze, et qualiter descendit in ipsum fluvium Carnellum, et per eumdem fluvium ascendit ad Aquam, qua dicitur Cosa, et qualiter ascendit per Serras montis, qui dicitur S. Donati, & quomodo descendit super monticellos de Marri, & vadit ad ipsos Plescos qui sunt in pede montis de Balba, & qualiter vadit directe per duos Leones, & inde ascendit per Serras super casale, & ascendit per ipsum montem super villas de Gariliano & inde vadit ad Criptam Imperatoris, & descendit ad fluvium Garilianum, & super eundem fluvium ascendit usque ad priores fines, una cum integris omnibus castellis, viciis, domibus, ecclesiis, molendinis, aquis, ceterisque omnibus, qua infra pradictas fines habentur concedimus etiam, & confirmamus eidem monasterio inclitum castellum cum ipsa rocca, qua dicitur de Bantra cum omnibus suis pertinenciis simul, & concedimus, & confirmamus ecclesiam, & castrum, quod dicitur Sancti Urbani, cum omnibus, qua infra has fines continentur, prima fine incipit a loco, ubi dicitur ad Columnelle, inde qualiter vadit in Sangrum & qualiter directe descendit in Juniperitum, & qualiter ascendit in montem Longum, & qualiter vadit in Serram montis, qui nominatur Acirum, & qualiter vadit in Serram montis qui dicitur Janula, & qualiter descendit in vallem qua dicitur bona, & qualiter descendit in fossatum, qui dicitur Landonis, & qualiter directe descendit in aquas vivas in rivo molli, & quomodo vadit ipse rivus mollis, & transit in Memora, & qualiter directo vadit in monimenta ad monticellum, & quomodo vadit in ipsa Junctura de Ribo nigro in Melfe, & qualiter in Fontanam de casa Selberi, et quomodo retornat ad S. Martinum, et qualiter vadit in ribum nigrum, et quomodo ascendit per eundem ribum in Piscarola, et qualiter vadit in Castelluzzum, et ascendit in fossam de Albeto, et quomodo vadit in Civitellam, et inde in fossam majorem, et qualiter vadit per Torellam in Furcam de Rio, et inde in Petram Guidorum, et qualiter vadit per ipsas Serras, usque pradictas columnellas, qua est prior finis, concedimus quoque, et confirmamus pradicto sacra monasterio castrum quod dicitur Vicum album cum omnibus rebus, et possessionibus, qua infra has fines habentur. Prima finis est collis, qua dicitur de Brocco inde qualiter vadit ad ecclesiam S. Viti per exinde in ipsum Carnellum, et inde in Plescum, qui dicitur de Dominico, et qualiter vadit in Caprarica, et exinde in fossa majore, et qualiter revolvet ipse mons de Albeto in ipsam Civitatem, et descendit in locum qui dicitur Fossa de Giso, et exinde descendit in ipsum Castelluczum, et qualiter vadit in Fiscarellam Bealam, et inde sicut vadit in Ribum nigrum, et qualiter per ipsum ribum vadit ad Roboricum, et inde ad ecclesiam S. Martini, et pervenit in ipsum Pinum, et inde in ribum de Sclavi, et exinde sicut pervenit in ipsum Carnellum, et ab inde sicut vadit in pradictum Collem de Brocco, ubi est prima finis. Simul concedimus, et confirmamus prafato monasterio integram decimam partem de civitate, qua dicitur Arina sita in Comitato Cominensi cum integra decima parte de omnibus rebus, ac possessionibus, qua exinde sacro nostro palatio pertinent. Concedimus eciam, et confirmamus predicto monasterio omnes res, ac possessiones Maciperti quas ipsa quondam optulit prafato monasterio per cartulam assercionis sicut in ipsa cartula continentur. Praterea concedimus, et confirmamus ipso venerabili monasterio Albeum fluminis Carnelli cum utrisque ripis qui circumdat insulam qua fuit prafati Magiperti, qua esse videtur in loco, qui dicitur limata, ubi est constructa ecclesia in honore S. Mauricii, et juxta ipsum

Albeum

Albeum ab ipsa insula insursum passos c:ntum, et sub ipsa similiter alios centum passos cum ripis utrarumque partium; Concedimus quoque, et confirmamus, ut semper secura permaneat pars pradi:li monasterii, ut nullo adveniente tempore audeat ab eo tollere, vel exigere aliquis boves, vel Planistra, aut Caballum, vel quolibet peculium ad faciendum quodcumque servicium publicum. Concedimus etiam et confirmamus, ut ubicumque terra ipsius prefati monasterii conjuncta est cum qualicumque aqua ex utraque parte licenciam, & potestatem habeat pars ejus, et in albeis, et in ripis facere, et habere omnem illorum utilitatem, et necessitatem, et omnem edificium, quod illi placuerit amodo, & semper. Praterea concedimus, & confirmamus eidem venerabili monasterio, catera omnia quacumque sibi concessa, & confirmata sunt per pracepta vel scripta sigillata sive a Pontificibus S. Romana ecclesia, sive ab Imperatoribus, seu Regibus, vel Principibus, antecessoribus nostris simul & omnes res, ac substancias, quas possedit & possidet quibuscumque modis in tota Liguria, sive in aliis quibuscumque locis insuper & omne censum vel dacionem, qua pars ejusdem Sacri monasterii tollere, vel exigere debet de Gualdo, & curte, & terris sibi pertinentibus per totas ipsas Ligurias seu per alia qualibet loca. Concedimus quoque & confirmamus eidem venerabili monasterio, ut amodo, & semper potestatem & licenciam habeat pars ejus quanta voluerit mittere in lacum Patriense duos lintres cum duabus paraturis ipsorum & quatuor hominibus causa piscacionis ad suam utilitatem. Hac igitur omnia prascripta pro nostrarum salutem animarum prafate venerabili monasterio concedimus, & confirmamus per hujus nostri pracepti firmitatem ad possessionem ejusdem Sacri monasterii, & jam dicti Abbatis domni Desiderii, ejusque omnium successorum Abbatum sive Rectorum sive quiete semper existendam, & ad faciendum exinde quodcumque voluerint absque omni contrarietate, vel molestatione cujuscumque Comitis, Castaldei, Judicis, Sculdahis, seu cujuscumque hominum persone, & partis nostra reipublica. Quod si quispiam mortalium hujus nostri pracepti concessionem & confirmacionem quocumque modo violare presumpserit, sciat se compositurum auri optimi libras quatuor milia medietatem nostro palacio, & medietatem prafato Sacro monasterio, & post solutam penam hac nostra concessio, atque confirmacio, cum quibus continet firma permaneat in perpetuum, ut autem hac nostra concessio, atque confirmacio firmius credatur, diligenciusque ab omnibus observetur manu nostra inferius scripsimus, & nostro sigillo jussimus insigniri,

Signum Domni Richardi excellentissimi Principis.

Ex jussione prafata Serenissima potestatis scriptum per manus Aldemarii in anno primo principatus ipsius domni Riccardi, & domni Jordanis gloriosorum principum. Data pridie Idus Novembris. Adest sigillum plumbeum.

In eo laudati Principes confirmant integros Abbatiæ Cassinensis fines Gisulfianos, cum castellis omnibus, vicis, ecclesiis &c. roccam Vantræ, castellum S. Urbani, & Vicum album, civitatis Atinæ decimam partem, quam ideo expresse nominant, quod extra Abbatiæ Cassinensis fines sint constituta aquas omnes, earumque alveos concedunt, vetantque, ne servitium ullum publicum e bonis cœnobii nostri, ejusque ditione exigatur. Confirmant omnia Pontificum, Imperatorum, regum, principum privilegia, aliamque omnem jurisdictionem nostram amplissimis loquendi formulis. Richardus fuit Aversæ Comes, una cum Hermanno nepote suo ab an. 1050., ejecto deinde Landul. V. Capuæ Princeps evasit ab 1058. cum Jordane Filio, quo cum Dux Cajetæ fuit ab an. 1063. ad 1078., quo obiit. Vid. Leo Ostien. lib. 3. cap. 16. Petrus Diacon. lib. 3. cap. 44., aliique. Uxorem habuit Fredesinnam Sororem Drogonis Apuliæ Comitis, Unfridi, & Roberti Viscardi. Vid. Leo Ostien. lib. 2. cap. 67. Guaifredus Malat. lib. 3. cap. 35., & lib. 4. cap. 26., & Guillelmus Apulus lib. II., qua mortua aliam duxit. Vid. Camillus Peregrinius in stemmate Principum Capuæ Nortmannorum.

Privilegium, quo plateam prope ecclesiam S. Benedicti iidem principes in urbe Capua concedunt ex suo originali in nostro archivo est hujuscemodi. *Aliud eorumdem Privilegium.*

✠ *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Cristi Dei eterni Riccardus, & Jordanes divina ordinante providentia Capuanorum principes cum principali excellentia petitioni dilecti sui clementer favent. Igitur omnium nostrorum fidelium prasencium, ac futurorum pateat sagacitati. Quoniam per interventum, ac peticionem Paldulfi filio quondam Guala nostri dilecti fideli, & pro amore Dei, & anima nostra salvacione domno Desiderio venerabili Abbati monasterio S. Benedicti situs in Monte castro Casino pro parte, & vice prafati Sacri monasterii damus, tradimus, concedimus in eorum liveram potestatem transducimus inclitam Plateam pertinentes nostri palacii, qua est juxta claustra Monasterii ejusdem beati Benedicti, situs intus hanc nostram Capuanem civitatem propinque porta, que dicitur S. Angeli. Per has fines, & mensuras, a parte meridioi fine platea majoris ubi est silicis qui pergit ad ipsam portam qua dicitur S. Angeli, & passus quinque a parte Occidentis finis muri claustro pradicti monasterii, & passus octuaginta tres, & qualiter rebolvit in ipsa parte occidentis finis muri ipsius claustro, & finis terris, & presis pradicti monasterii, & passus viginti, & nobem, & pedes tres, & medium, & ab ipsa parte occidentis finis platee qua nostri palacii reservabimus potestate & passus duos, & pedes tres & uncias tres a parte Septemptrionis finis muri istius nostre civitatis, qui situs est super ripam pertinentem suprafati monasterii Vulturni fluminis, & passus triginta, & duos a parte Orientis finis ecclesia S. Maria, qua dicitur ad Arcora pertinentem jam dicti monasterii, & terris, & presis ipsius monasterii, & passus septuaginta, & nobem, & pedes tres, & plantam unam,*

unam, & revolbente in ipsa parte Oriensis, juxta terris, & presis ipsius monasterii, & pedes quatuor, & uncias quattor, & revolbente in ipsa parte meridiei justa terras, & presas nostri palacii in qua Portararii solisi sunt residere, & passus tres ad mensuram de passu, & pede de manu Leadonis Senioris Castaldeis mensuratum ob recordacionem eciam, & nostram eternaliter stabiliendam tradicionem, & concessionem hos nostra firmitatis apices fieri jussimus quibus omnino sancimus, & perpetualiter avendum mandamus, ut amodo, & semper ipso domnus Abbas Desiderius suique successores, & pars prafati monasterii firmiter, secare, libere, & quiete habeatis, & possideatis inclytam suprascriptum plateam per suprascriptas fines, & mensuras, & faciatis de ea qualiter ad pars pradicti monasterii necessarium fuerit, omniaque volueritis remota omni inquietudine, & molestacione cujascumque Comitis, Castaldeis, Judicis, Sculdahis, & omnium mortalium persone, quod si quelibet hominum magna parvave persona contra hanc nostri precepti firmitatem agere prasumpserit, aut ejus violatrix in quocumque fieri temptaverit, sciat, se compositurus auri purissimi libras quinquenta, medietatem nostra camera, & medietatem tibi prafato domno Desiderio vel tuis successoribus, seu partibus pradicti monasterii, & soluta pena hujus nostra concessionis munitum, firmum, ac stabile maneat in perpetuum. Ut hac autem nostra concessionis pagina firmius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur manu nostra corroboravimus & nostri sigilli impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Riccardi excellentissimi Principis.

Ex jussione prafata Serenissima potestatis scriptum per manus Alerisii Sacri Romani palacii judicis in anno quinto Principatus ipsius Domni Riccardi, & Domni Jordanis Gloriosorum Principum. Datum decimo Kalendas Magii Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Cristi M L X I I I. Indictione prima.

Plura Cassinatibus oppida Richardus donat vel concambiat.

Tanta igitur potestatis Desiderius, verba sunt Leonis Ostiensis lib. 3. cap. 18. Chron. Cass., *Dei nutu amicitia fretus nequaquam tam acceptabile tempus neglegendum ducens eidem principi tum precibus, tum muneribus non exiguis instare cepit, ut huic monasterio quod tantopere se diligere fatebatur quietem dignaretur, & securitatem largiri, & castella nobis finitima quibus undique frequenter infestabamur, qua videlicet ipse jam in suam dicionem redegerat, eidem monasterio in perpetuum possidenda firmaret. Ejus itaque votis princeps gratantissime annuens, primo quidem castrum, quod Mortula dicitur, simul cum casa Forsini de hinc oppidum Frattarum, cujus jam supra meminimus. Sequenti vero anno roccam cognomino Cucurizzum cum omnibus pertinentiis ejus. Turrem quoque, qua juxta mare sita est, in eo videlicet loco, quo mari Lyris fluvius admiscetur. Nec non & castellum Teramense. Hac, inquam, omnia principalibus singillatim preceptis huic loco ex integro concessit, & confirmavit. Data sunt autem in commutationem eidem principi pro Frattis castellum, quod dicitur Capriata cum omnibus pertinentiis suis additis insuper trecentis bisanteis. Pro Teramensi vero castro datum est illi castellum quod dicitur Conca, quod ipse nobis dudum reddiderat una cum curte S. Felicis de Miniano. Oppidum preterea vicinius monasterio, quod Pesmontis vocatur, & infestius, ac molestius cateris eodem tempore a Comitibus Aquinensibus Desiderius commutavit pro quo videlicet Roccam quidem vocabulo Cellarellum, & Postam illis ex toto concessit, retento sibi lacu ejusdem loci cum ecclesiola, qua juxta est, partem vero de municipio S. Urbani nobis tunc pertinentem, idest centum viginti familias singillatim dedit Comiti Adenulfo, in vita tantum sua tenendam, retentis sibi familiis duodecim, cum ecclesia S. Urbani, & cum Terra qua sufficeret ad duo paria boum: ea videlicet condicione, ut si vellet nobis pradictus Comes in vita sua easdem hominum familias reddere, nos daremus illi quinquaginta libras denariorum, sin autem post mortem illius in nostram omnes illi homines dicionem redirent.*

Mortulæ ejusque habitatorum concessio authentica in nostro archivo asservata hæc est.

Mortula concessio.

✠ In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni Riccardus, & Jordanus, divina ordinante providentia Capuanorum principes. Cum principali excellentia petitioni dilecti sui clementer favent. Igitur omnium nostrorum fidelium scilicet presentium ac futurorum patent sagacitati, quoniam Laadolfus filius quondam Pandulfi olim principis, & Laadulfus nepos ipsius Landulfi, & filii quondam Pandulfi, & Johannes, & Petrus germani, & filii quondam Gisulfi, & Paldulfus, & Landenolfus germani, & filii quondam Laydolfi olim Thianensis Comitibus contra nostram animam cogitaverunt, & consiliaverunt, ac inimicos nostros intus nostram provinciam invitaverunt, atque introduxerunt, propter quod secundum legem Langobardorum omnes res eorum in nostro publico devoluta sunt ad faciendum exinde omnia que voluerimus, nunc autem considerantes qua sacra Scriptura testatur, quoniam quidem invasores & dissipatores Sanctuarium Dei omnipotens Dominus confundit, & disperdit, & sicut stipulam ante faciem venti ad nihilum eos deducit. Econtra fautores enim, atque augmentatores, ac tutores ecclesiarum Dei Conditor omnium rerum eos proteget, defendet, exaltabit, atque custodiet, eternamque requiem eis concedet. Nos autem formati talibus preceptis, & ideo at per interventum, ac peticionem Paldulfi nostri dilecti fidelis, & filii quondam Guala domno Desiderio venerabili Abbati Monasterio S. Benedicti situs in Monte castro Casino pro parte, & vice prafati Sacri monasterii damus, tradimus, concedimus, ac confirmamus, & in eorum liberam potestatem transfundimus scilicet inclitum oppidum cognomento Mortolam, quod fuit pradictorum Comitum, & modo est pertinentes nostri palacii cum muris, & portis ipsius oppidi, & cum omnibus hominibus ibidem morantibus, vel moraturi erunt, & cum montibus, & planis, sylbis, pratis, pascuis, aquis,

& cum

& cum terris, & viis suis, & omnibus pertinentibus ipsius oppidi, excepto terris, & rebus, & hominibus quod juste, & legaliter pertinent Capuanis hominibus qui modo Capuam habitant; Et damus, & confirmamus tibi jam dicto domno Desiderio venerabili Abbato pro parte, & vice jam fati monasterii S. Benedicti in inclitas terras, & curtes, & homines de loco cognomento Casa fortina, qua est in ipso dominio Mortola qualiter pertinet ipsi monasterio S. Benedicti per suas cartulas, & raciones ob recordacionem eciam, & nostram eternaliter stabiliendam tradicionem, ac concessionem, & confirmacionem hos nostra firmitatis apices fieri jussimus, quibus omnino sancimus, & perpetualiter habendum mandamus, ut amodo, & semper ipse domnus Desiderius, suique successores, & pars prefati Monasterii firmiter, secure, libere, & quiete habeatis, ac possideatis inclitum prefatum oppidum Mortola cum muris, & portis ipsius oppidi, & cum omnibus hominibus ibidem morantibus, vel moraturi erunt, & cum terris, montibus, planis, silbis, pratis, pascuis, aquis, viis suis, & omnibus pertinentibus ipsius oppidi, excepto terris, & rebus, & hominibus, quod juste, & legaliter pertinent Capuanis hominibus qui modo Capuam habitant, & damus, atque confirmamus tibi domno Desiderio venerabili Abbati pro parte, & vice jam dicti monasterii cuisque successoribus inclitas terras, & curtes, & homines de loco cognomento Casafurtina, qua est in ipso Dominio Mortola, qualiter illud pertinet ipsi monasterio per suas cartulas, & alias ejus raciones per omne, sicut superius scriptum est, & faciatis de eis, vel exinde qualiter parti predicti Monasterii necesum fuerit omnia qua volueritis, remota omni inquietitudine, & molestacione cujuscumque Comitis, Castaldis, judicis, Seuldays, & omnium mortalium persone quod si qualibet hominum magna parvave persona contra hanc nostri precepti firmitatem agere presumpserit, aut ejus violatrix in quocumque fieri temptaverit, sciat se compositurus auri purissimi libras septingentas, medietatem nostra Camera, & medietatem tibi prefato domno Desiderio, vel suis successoribus, seu partibus predicti monasterii, & soluta pœna, hujus nostra concessionis pagina munitum firmum, & stabilem maneat in perpetuum; ut autem hac nostra concessionis pagina firmius credatur, diligenciusque ab omnibus observetur, manu nostra corroborabimus, & nostri sigilli impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Ricchardi excellentissimi Principis.

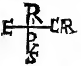
Ex jussione prefata Serenissima potestatis scriptum per manus Alerisii Sacri Romani palacii judicis in anno septimo principatus ipsius domni Riccardi, & domni Jordanis gloriosorum principum, & secundo anno Ducatus illorum Cajeta. Datum quartodecimo Kal. Februarii anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo sexagesimo quinto indictione tertia.

Iidem principes liberæ Abbatis Casinensis potestati tradidere oppidum Fractarum hoc diplomate, quod ex originali in tabulario nostro edimus.

Commutatio Castrorum Fractæ, & Capriatæ inter Principes Capuanos, & Abbatem Casinensem.

✠ *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni Riccardus, & Jordanus divina ordinante providentia Capuanorum principes, cum principali excellentia petitioni dilecti sui clementer favent. Igitur omnium nostrorum fidelium scilicet presentium, ac futurorum pateat sagacitati, qualiter nos loca Deo ubique dicata de bono in melius proficere studemus, singulariter tamen, & specialius locum, in quo patris nostri Sanctissimi Benedicti corpus fovetur, quod situm est in Monte castro Casino, ubi nunc Deo auxiliante domnus Desiderius venerabilis Abbas preest ex nostris rebus per interventum Pandulphi nostri dilecti fidelis, & filii quondam Guala pro salute anima nostra, & parentum nostrorum Roberti, & Rainulphi quam etiam ob remedium anima magna recordationis avunculi nostri Comitis, & Ducis Rainulphi per hanc cartam damus, tradimus, atque concedimus, & confirmamus in prefato monasterio Casinensi, & domno Desiderio Abbati, & successoribus ejus, & in eorum liberam potestatem transducimus inclytum castrum Fracta pertinentem sacro nostro palacio cum muris & portis ipsius oppidi, & cum omnibus hominibus ibidem commorantibus, vel qui habitaturi erunt, cum montibus, planis, sylvis, pratis, sylvis, pascuis, aquis, cum terris, & viis suis, & omnibus pertinentiis ipsius oppidi in integrum damus, & confirmamus in eodem monasterio Cassinensi in perpetuum, pro quo videlicet castro Fractensi recepi in commutationem a jam dicto Desiderio Abbate castellum, quod dicitur Capriata cum omnibus pertinentiis suis additis insuper trecentis Bizanteis ob recordationem eciam & nostram eternaliter stabiliendam traditionem, concessionem, & confirmationem hos nostra firmitatis apices fieri jussimus, quibus omnino sancimus, & perpetualiter habendum mandamus, ut amodo, & semper ipse domnus Desiderius Abbas, suique successores, & pars prefati monasterii firmiter, secure, libere, & quiete habeatis, ac possideatis inclytum prefatum castrum Fracta cum muris, & portis ipsius oppidi, & cum hominibus ibidem commorantibus, vel qui commoraturi erunt cum terris, montibus, planis, silvis, pratis, pascuis, aquis, cum terris, & viis suis, & omnibus pertinenciis ipsius oppidi, sicut superius scriptum est, ut faciatis exinde qualiter parti predicti Monasterii necessum fuerit omnia, que volueritis in perpetuum, remota omni inquietudine & molestacione cujuscumque Comitis, Castaldeis, judicis, Sculdais, & omnium mortalium personarum. Quod si qualibet hominum magna, parvaque persona contra hanc nostri precepti firmitatem agere presumpserit, aut ejus violatrix in quocumque fieri temptaverit, sciat se compositurum auri purissimi libras septingentas, medietatem camera nostra, & medietatem tibi prefato domno Desiderio, vel tuis successoribus, seu partibus predicti monasterii, & soluta pœna hujus nostra concessionis pagina munitum firmum, ac stabile maneat in perpetuum. Ut autem hac nostra concessionis pagina firmius credatur, diligentiusque ab omnibus obser-*

observetur, manu nostra corroboravimus, & nostri sigilli impressione jussimus insigniri,

Signum Domni Riccardi excellentissimi Principis.

Ex jussione prephatu serenissima potestatis scriptum per manus Alersii Sacri Romani palacii judicis in anno septimo principatus ipsius domni Riccardi, & domni Jordanis gloriosorum principum, & secundo anno Ducatus illorum Cajetu. Datum quarto decimo Kalendas Februarii anno ab incarnatione domini nostri Jesu Christi millesimo sexagesimo quinto, indictione tersia.

Adest sigillum plumbeum.

In hac vero permutatione ita princeps, & Abbas simul contrahunt, ut nullum inter eos discrimen fuisse videatur; nempe æqua lance, nulloque sibi reservato supremo iure, quod ostendit, eamdem in Cassinates subditos fuisse Abbati jurisdictionem, quam in suos Princeps haberet.

Jurisdictio suprema.

Juris Gariliani.

Concessio vero Turris Gariliani ex regesto Petri Draconi nu. 408. fol. 176. hæc est:

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Richardus, & Jordanes divina ordinante providentia Capuanorum principes. Cum principali excellencia peticioni dilecti sui clementer favent. Igitur fidelium nostrorum presencium omnium, ac futurorum universitas noverit qualiter nos locu Deo ubique dicata quotidie in melius proficere nostra ope adhibita velimus, singulariter tamen, & quasi specialius cateris locum in quo patris nostri SSmi Benedicti corpus fovetur, qua situm in monte castro Casino ubi nunc venerabilis dñus Desiderius regulari disciplina eruditus Abbas, praest nunc antem ob amore Dei, quam & pro salute anima nostra, nec non & pro salute animeque Fratrum meorum Roberti, & Rainulfi, quam etiam & ob remedium anima magna recordacionis avunculi nostri Comitis, & Ducis Rainulfi nobis autem proprio principali jure ereditato a Landulfo filio Anioaldi nec non a Pandulfo filius qm. Guale nostri dilecti per eorum commune interventum damus, atque concedimus, & confirmamus in prefato sancto, ac venerabili loco Turrem que est in finibus Suessa juxta Gureliano, & dicitur turre ipsa ad mare cum habitationibus qua circa eadem turre fuerint, & sunt, & cum omne quicquid exinde tollere solitum est cum ecclesia, & quantum cognoscitur per murum inchoatum, qua fuit pro Castellone. Damus etiam & concedimus in eodem sancto loco terrum, qua est ante ingressu ipsius Castellonis de ipsum Osenteque ibi ad fines videtur usque in aqua predicti fluminis, piscationes tamen ipsius ab ipsa ora fluminis usque directum cum ipsa Turre, qua est ex alia parte quali nostro Principatui pertinet. Damus, & confirmamus prout nobis bonum videtur prefato sancto loco piscationes aquarum, qua appellatur Osentes etiam, ut nobis melius videtur concedimus in supradicto loco inclitus litus Maris ab ora prafati fluminis, usque in directum, cum Bicum, qui dicitur Manstrianni. Quam etiam dationem, confirmationem, atque concessionem totam, & integram qualiter suprascripta sunt in prefato sancto, ac venerabile loco conccedimus nec non & prefato domno Desiderio rño Abbati, ejusque successoribus, atque rectoribus regulariter faciendum exinde omnia, qua pro parte ipsius prafato loco sancto placuerint, ob recordacionem eciam & nostram eternaliter stabiliendam dacionem, ac concessionem hos nostra firmitatis apices fieri jussimus, quibus omnino funcimus, & perpetualiter habendum mandamus, ut amodo, & semper ipse domnus Desiderius Abbas suique successores, & pars predicti SSmi loci firmiter secure, libere, & quiete habeant, & possideant inclitam predictam turrem cum predictam concessionem per omne sicut superius scriptum est, remota omni inquietudine, & molestacione cujuscumque Comitis, Judicis, Castaldeis, Sculdabis, & omnium mortalium persone. Quod si qualibet hominum persona parva, vel magna contra hanc nostri precepti firmitatem agere presumpserit, aut ei violatrix in quocumque fieri temptaverit, sciat se compositurus auri purissimi libras octoginta medietatem nostra camera, & medietatem tibi prafato domno Desiderio Abbati, vel tuis successoribus, & soluta pæna, hujus nostra concessionis pagina munitum, firmum, ac stabile maneat in perpetuum. Ut autem hac nostra concessionis pagina firmius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manu nostra corroborabimus, & nostri sigilli impressione jussimus insigniri.*

Signum Domni Riccardi excellentissimi Principis.

Ex jussione prafata Serenissima potestatis scriptum per manus Johannis judices in anno octabo principatus ipsius domni Riccardi, & dñi Jordanis gloriosorum principum, & tercio anno Ducatus illorum Cajetu. Data pridie nonas Marcii, anno ab incarnacione Domini nostri Jesu Christi millesimo sexagesimo sexto, indiccione quarta.

Interamniam quoque iidem principes libere absoluteque cœnobio nostro concessere hoc diplomate cujus autographum in nostro archivo asservatur. Interamnia.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni Riccardus, & Jordanes divina ordinante providencia Capuanorum principes, cum principali excellentia petitioni dilecti sui clementer favent. Igitur fidelium nostrorum presencium omnium, ac futurorum universitas noverit qualiter nos loca Deo ubique dicata de bono in melius proficere studemus singulariter tamen, & quasi specialius locum in quo patris nostri Sanctissimi Benedicti corpus fovetur, quod situm est in monte Castro Casino, ubi nunc Deo auxiliante domnus Desiderius venerabilis Abbas proest ex nostra ope pro salute nostra anima ibidem dare, atque concedere volumus, nunc autem Deo tuen-*

suente nos proprio principali jure hereditati cum illi Comitibus, quorum fuerat castellum Terame contra animam nostram cogitaverunt, & consiliaverunt, ac inimicos infra nostram provinciam invitaverunt, & conduxserunt propterea res eorum nostro Fisco deducta sunt, nunc autem ob interventum Robberti *Crispini nostri dilecti fideli, & Guigelmi Vicecomitis, & Landulfo filio Audoaldi damus, concedimus atque confirmamus in prafato monasterio pradictum castellum Terame cum omnibus suis pertinenciis, & atiacientiis per has fines. Incipiente a capite de rivo qui dicitur Marocze, & qualiter directum vadit in via, qua est Silice, & traversando ipsa Silice qualiter descendit per Caba, qua est inter fines de civitato Aquinenso, & de castello Terame, & descendit in aqua, qua nominatur Sogne, & qualiter vadunt Sogne per pendome extraversauto ipse Sogne, & quomodo vadit per rivo, qui nominatur Brictoli, & quomodo ascendit per ipsa Cava antiqua, qua decernit per fines de cibitato Aquinense, & castello Terame, & quomodo descendit per locum qui dicitur Aquaru, & descendit per rivo qui descendit in campo, qui dicitur Aquile, & qualiter badit ipse rivo, & vadit per rivo, qui dicitur de Lijajuni usque in Cava que est inter fines de civitate Pontecurbo, & castellum Terame, & qualiter descendit per locu, qui dicitur Aquaru, unde per hieps tempus aqua decurrit, & intrat in rivo, qui dicitur Barbanu & quomodo decurrit eodem Rivo, usque in fluvio qui dicitur Carnella, & qualiter vadit ipso fluvio usque ubi intrat pradicto rivo, qui dicitur Marocze, & quomodo ascendit per eodem rivo usque in capite ubi est priore fine, quā eciam dacione, confirmacione, atque concessionē totam, & integrā qualiter suprascripta sunt in prephato S. ac venerabile loco concedimus, nec non & prephato domno Desiderio reverentissimo Abbati, ejusque successoribus, atque rectoribus regulariter faciendum exinde omnia, qua pro parte ipsius prephato S. loco placuerint ab recordacionem eciam & nostram eternaliter stabiliendam dacionem, ac concessionem atque confirmacionem hos nostra firmitatis apices fieri jussimus, quibus omnino sancimus & perpetualiter habendum mandamus, ut amodo & semper ipse domnus Desiderius Abbas suique successores, & pars pradicti SSmi loci firmiter secure livere, & quieto habeant, & possideant inclitum pradictum castellum cum omnia, qua qualiter ad eodem castellum pertinentes fuit, aut esse invenitur per omnia quemadmodum superius scriptum est, remota omni inquietudine, & molestacione cujuscumque judicis Comitis, Castaldeis, Sculdays, & omnium mortalium persone. Quod si qualibet hominum persona parva vel magna contra hanc nostri precepti firmitatem agere temtaverit, aut ejus violatrix in quocumque fieri prasumpserit sciat se compositurus auri purissimi libras centum, medietatem nostra camere, & medietatem tibi prephato domno Desiderio Abbati euisque successoribus, atque rectoribus pradicti SSmi loci, & soluta pena, hujus nostra concessionis pagina munitum firmum, ac stabile maneat in perpetuum. Ut autem hac nostra concessionis pagina firmius credatur, diligenciusque ab omnibus observetur manu nostra corroboravimus, & nostri sigilli impressione jussimus insigniri.*

Signum Domni Riccardi Excellentissimi Principis.

Ex jussione prafata Serenissima potestatis scriptum per manus Johannis judicis in anno nono Principatus ipsius domni Riccardi, & domni Jordanis gloriosorum principum, & quarto anno Ducatus illorum Cajeta. Data quarto Kalendas Julii anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo sexagesimo sexto indictione quarta.

Adest sigillum plumbeum.

Hoc oppidum vetus est Interamnia celebris Romanorum colonia, qua de egimus cum de ditionis Cassinensis descriptione.

Plures alias donationes cœnobio nostro factas refert Leo Ostien. cap. 19. quas inter: *Pandulfus Venafranus Comes obtulit beato Benedicto quartam partem de castello quod dicitur sextum, & medietatem totius partis sua de Valle Venafri, & de Teano, & de Calinulo, & de Calvo, & de Cajatia, nec non & de omnibus, qua possidere videbatur in toto Principatu Capuano. Alio etiam pracepto obtulit in hoc loco quartam partem de Cerretu Plano, & Torcino, & medietatem de rocca S. Georgii, & de Vitecuso, & de Cerasolo, nec non & integrum castellum, quod dicitur Cerulanum, cum omnibus omnino sibi pertinentibus, ac possessionibus &c. Preterea & Johannes Comes de Pontecurvo cognomento Scintus superius jam nominatus obtulit in hoc loco ecclesiam S. Angeli &c. & integram curtem de Baniolo, & Sipizano, & castellum, quod appellatur Pastina, nec non & quatuor Terre iviera non parvas, cum universis pradictarum ecclesiarum, curtiumque possessionibus. Johannes quoque fili Landolfi Comitis Teanensis, per cartam firmavit, & concessit in hoc monasterio integram partem suam de castello Murtula, & de omnibus, qua illi a parte patris in eodem castello pertinere videbantur. Idem etiam fecit & de altera integram partem suam frater ejus Landulfus infans infra atatem. Per eos dies Berardus Marsorum Comes ad hoc monasterium veniens per cartam reddidit beato Benedicto monasterium S. Maria de Lucu simul cum rocca qua super ipsum monasterium constructa erat, & cum omnibus Villanis, que ibi residebant, & cum universis omnino per totam Marsiam pertinentiis ejus. Tunc etiam Pandulfus quidam Sipontinus ad obitum veniens de quinquaginta passibus in mari, in loco, qui vocatur Rigora ad piscandum oblationem in hoc Monasterio fecit.* Plures aliæ Donationes recensentur.

Pandulfi, seu Paldonis Comitis donatio est hujuscemodi ex regesto Petri Diaconi num. 491. fol. 208. Pandulfi Donatio.

In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus 1064. Principatus domni

Ricar-

Richardi, & Jordani filii ejus anno sexto, mense Martio secunda indictione, Quoniam quidem Deo dignum, & valde placabile tam in veteri, quam in novo testamento offerre Deo, sanctisque basilica. Nos Paldi Dei gratia Comes, una cum Maria conjux mea pro redemptione anima nostra quam & parentum nostrorum placuit nobis offerre & tradere in cœnobio S. Benedicti ubi dominus Desiderius Abbas praest, idest inclita quarta parte de castello Sextu cum omnibus suis pertinentiis, & medietatem de Benafro, & medietatem de Comitatu Tianense, & medietatem Carinolu, & similiter de Comitatu Calbu, & medietatem in Comitatu Cajazza, & medietatem de Limatula, & medietatem de comitatu Caserta, & medietatem, qua mihi pertinet in Laneu & medietatem qua mihi pertinet in Leburie, & in Roselle & medietatem qua mihi pertinet in civitate Capua intus, & exterius, hac omnia tibi damus, & offerimus cum omnibus suis pertinentiis, sicut superius legitur tibi beato Benedicto, ut amodo, & in sempiternum dominio permaneat neque a d nos neque ad nostris heredibus neque a nulla submissa persona, nunquam exinde habeant tui rectores querelam, aut calumpniam in sempiternum, & qui contra hanc cartam offertionis contrarie agere voluerint, vel refutare temptaverint, fiat anathematizzatus a Deo patre omnipotente, & omnibus sanctis, insuper compositurus subjiceat in suprascripto monasterio auri purissimi librat centum. Et post soluta pena hæc nostra offertio qualiter superius legitur firma permaneat. Scripta per jussionem nostram a te Domnello Presbytero & Notario in castro Cerulano. Ego Paldi hanc cartulam a me facta. Ego Raineri Judex.

Hujusce meminit Ciarlante lib. 3. pag. 262. memor. Histor. Samnii: eruditissimus Camillus Peregrinius de Stemmate Principum Langobardorum, qui ex genere prodierunt Atenulfi Capuæ Comitis, & demum principis Beneventi differens pag. 282. hæc adnotat, ex quibus hæ, aliæque donationes maxime illustrantur: *Sicut Æsernia Suessa, & Teani, plarosque Comites ex ipsorum Principum stirpe prodiisse certis cognoveram documentis, ita generationem quoque Comitum ceterarum urbium utriusque principatus non minoribus indiciis condiscere, quos fere omnes per ea tempora, quibus Adenulfi posteri imperarunt ex eorundem genere exiisse non dubito. Quam mibi ante omnes persuasit opinionem Erchempertus perhibens nu. 21. & 40. filios, & nepotes Landulfi Capua tunc comitis, ex quo presens principum emanavit stemma illo defuncto, avita ditionis urbem quemque suam iterata divisione obtinuisse: nempe cali exemplo nunc desuetum exponens genus politia nullos olim e magnorum Langobardorum dynastarum filiis carere propriis, & peculiaribus feudis, modo adesset facultas, solitum fuisse; qua tamen ut constanti observatione facile est advertere ipsorum Comitum heredes eadem cupiditate præsodendi aliis detenti, utque specioso illo Comitum titulo pariter condecorarentur indivisa dein possidere consueverunt: ne scilicet illa in minima velut frusta iterum, & iterum perpetua, ac multotiens importuna sectione comminuerentur, atque hoc est apud Ostiensem lib. 3. cap. 19.* Supracitata Leonis verba refert, indeque subdit. *Nam comes ille e Capua principibus, & ex hoc Atenulfo genus certe cum duxisses ad quos universi etiam recensitarum urbium Comites lineam sanguinis referebant, utique in eas omnes aliaque principatus loca non unius sortis, sed juxta multiplices gradus cognationis, quibus eos contingebat, partiaria conservabat jura successionis, ut patet.*

Me igitur arbitro ab exposita hac consuetudine Beneventani quoque principes, nec hi tantum de quibus est sermo, ex Atenulfo descendentes, sed quicumque alii, atque adeo etiam Salernitani, sicut de Campanis dictum est, eos omnes filios, quos post primogenitos suscepissent, Comites instituere, suorumque principatuum urbibus præficere consueverunt; indeque ne longius abeam exemplo confirmo filiorum Radelchisi principis Beneventi, cujus uxor Caretruda qua ut in tumulo 7. legitur.

Sui magno fructus in culmine ventris,
Ter quartum vidit fructificasse gradum,
Pontificem, & Comites genuit, Proceresque sagaces,

Hoc nempe more Langobardi regenda servandaque sua reipublica bene esse consultum ex antiquissima institutione persuasum habentes.

Et in margine pag. 283. hæc scribit: *Omnia hæc alia a Pandulfo Venafr. possessa loca ex ejusdem concessionis chartula in anno data 1064. cujus exemplum habetur in referto registro Petri Diaconi pag. 263 declarantur fuisse de Limatula, de Caserta, in Laneo, in Liburia, in Rosella, & Capua tam intus, quam foris.* Ubi advertendum identidem Peregrinium authoritate regesti Petri Diaconi uti. Vid. Peregrin. in stemmate principum Langobardorum, ubi hisce verbis memoratum Paudulfum laudat. *Pandolfus Comes Venafri Ostien. lib. 3. cap. 19. dictus etiam Paldus vivebat in 1064. uxor Maria.* Alteram Pandulfi donationem ex eodem regesto nu. 489. fol. 207. a t. damus. Altera ejusdem:

In nomine Dñi nostri Jesu Christi. Anno Incarnationis ejus millesimo sexagesimo quarto principatus Domni Richardi, & Jordani filii ejus anno sexto mense Martii secunda indictione, quoniam quidem Deo valde placabile est, hominos de suis rebus offerre. Idcirco Ego Paldi Dei gratia comes una cum Maria Comitissa conjuge mea pro mercede animarum nostrarum gratuita voluntate ab hodierna die offerimus, & perpetualiter tradimus in cœnobio tuo o sanctissime Benedicte quod est in castro Casino in quo vestrum sacratissimum requiescit corpus, ubi dñus Desiderius regimen tenet totam, & integram nostram porcionem de civitate Benafro cum omnibus suis pertinentiis, sextam partem, & de Cerritu planu inclitam quartam partem cum omnibus suis pertinentiis, & de Rocca S. Georgii inclitam medietatem cum omnibus suis pertinentiis, & de castello Torcino inclitam quartam partem cum omnibus suis pertinentiis, et castellum quod dicitur Cerulano totum, et integrum excepta terra S. Maria, et Curta Johanni Comitis, et medietatem de castro Veticusu cum omnibus pertinentiis suis, et de castro Cerasolu inclite tres porciones med. cum omnibus suis pertinentiis. Hac omnia offerimus, atque tradidimus tibi beate Benedicte, ut in tuo jure adque dominio sit amodo, et semper et neque a nobis, neque a nostris heredibus, neque a nobis nulla sumissa persona nunquam exinde habeant tui rectores querelam, aut calumpniã in sempiternum. Quod si nos vel nostri haredes aut magna parvaque persona contra hanc nostram offercionem, seu tradicio-

dicienem contrarie agere, vel repugnare voluerit, sit maledictus a Deo. Insuper componat in suprascripto sancto cœnobio Cassinensi auri purissimi libras centum, & post soluta pena, hac nostra offercio qualiter superius legitur firma permaneat in perpetuum. Scripta per jussionem nostram a te Domnello presbytere, & notarie castro Cerulane. Ego qui suprascriptus Paldi hanc cartulam a me factam. Ego Raineri Judex.

Donatio Johannis Comitis. Comitis Johannis donatio authentica in archivo nostro asservata incipit.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi ab incarnatione ejusdem domini nostri anno millesimo sexagesimo quinto, & octavo anno principatus domni Richardi, & D. Jordani ejus filii gloriosi principibus mense Feber. quarta indiccione. Ideoque ego Johannes Scintu Dei gratia Comes, filius quoddam bona memoria domni Landolfi Comiti civi. Pontecurbe divina inspiracione compulsus pro mercede anima mea, & anima Alfarana uxori mea, & anima Adenolfi, & Landolfi filii mei, & anima domni Landolfi genitori mei, & domna Gemma Genitricis mea, & anima Landolfi qui fuit Ger. meus, & anima domni Ber . . . . . Thio meo . . . . qua fuit uxor mea, ut hic, & apud æternum Dominum de peccatis nostris requiem, & misericordiam invenire valeamus. Declaro me habere pars divitia seculi hujus, rem mobiles, & immobiles, inter quas habeo ecclesiis, & terris, & aliis rebus, qua mihi aptum est sponte offerre, & dare pro anima mea, & anima de omnibus suprascriptis vivis, atque defunctis, ecclesia S. Angeli, qua est dedicata in loco, qui vocatur Merolanu cum omni sua pertinencia, & ecclesia S. Blasii, qua est edificatum subter castello, qui vocatur Pika cum omni sua pertinencia, & ipsa curte de Bagnolum cum omni sua pertinencia, & ipsa curte de Sipiczanu cum omni sua pertinencia, & tota inclita mea pars de castello qui vocatur Pastina, qua mihi dedit suprascriptus Bernardo Thio meo, qua mihi exinde fecit veram, & idoneam cartam a manu testium pleniter roboratam secundum legem, & qua postmodum exinde aquisivi, & quatuor petie de terris cum omnia eorum pertinenciis, qua omnia mihi pertinent pro meis racionibus. Prima pecia de terra est posita in ipso colle de ipsi Laurencii. Et tres pecie in loco, qui nominatur Beczaca. Prima pecia de terra jam dicta habet has finis unu latu fine habet terra de jam dicto Laurencii inde sunt pas. 102. Ali. lat. finem habet terra de ipsi Andriani inde sunt passi 101. Unu capu finem habet fossatu unde aqua descendit quando pluvia sunt, inde sunt passus centum quadraginta quattuor. Ali. cap. finem habet terra de jam dicto Laurentii ex terra de filii Lstolfi inde sunt passus 56. ad passum justum mensuratum. Et secunda pecia de terra, qua est in jam dicto Beczaca habet hac finis. Unu lat. finem habet terra de ipsi Venafri, & terra de filio Falki, & terra de ipsi Calbisi id. sunt passus 225. Ali. lat. finem habet de tercie peciole de terra, que dicturi sumus inde sunt passus 228. Unu capu finem habet via publica in sunt pass. viginti & tres. Ali. cap. finem habet fossatum unde aqua descendit quando pluvia sunt, inde sunt passus 102. ad passum justum mensuratum, Tercia pecia de terra juxta predictam terram adjacentem habet hac finis, uno lat. finem habet suprascripta pecia de terra inde sunt pass. 228. Ali. lat. finem habet terra* Simmari. *Leoni Juge, & terra de fili Petri Albi, inde sunt passus cum ipse volte 263. Unu cap. finem habet fossatum unde aqua descendit quando pluvia sunt inde sunt passus centum, & tres. Ali. cap. finem habet via publica inde sunt passus quadragima, & octo ad passum justum mensuratum. Et quarta pecia de terra in eodem loco adjacentem habet hac finis. Unu latu finem habet ter. de jam dicti Laurentii, & terra Johanni qui dicitur Citu inde sunt passus 130. Ali. latu finem habet terram de Filii & her. Sikelverti inde sunt passus centum, & unum. Unu cap. finem habet via publica inde sunt pass. nonaginta, & octo. Ali. cap. finem habet terram de suprascriptis filii, & heredes Sikelverti, & Aquarolu inde sunt pass. 50. & sex ad pass. justum mensuratum, qua mihi aptum, & congruum est, & spontanea mea voluntas per hanc videlicet cartam offero omne suprascripta meis rebus in almificum monastarium S. Benedicti, quod est edificatum, atque constructum in montis cacumen, qui dicitur Casinum unde modo rector esse videtur domne Desiderio venerabilis Abbas. Hac autem predicta mea offercionem qualiter superius ecclesiis, & curtis, & pars, & pertinencia de jamdicto castello de Pastina & prenominata pecia de terris qualiter superius legitur de finem in fine indicate, & mensurata sunt cum omnia inferiora, ac superiora eorum una, cum arboribus, & cum omnia ibique intro habentes subter, vel super, & cum omne, qua ad suprascripta mea rebus pertinet, vel pertinentes fuerint, & cum vie eorum ibidem intrandi, & exiendi omnia, & in omnibus offerui in suprascripto monasterio ad possessionem de jamdicto rectori, & de ejus successoribus habendi, & possidendi, & quicquid pro utilitate, remelioratione predicti monasteris quomodo edict. continet, vendendi, commutandi, & faciendi ex ipsis omnia qua voluerint, unde de jamdictis rebus, & substancia, qua offerui in suprascripto monasterio, nec mihi qui supra Johanne Comes, nec ad meos heredes, nec ad uxoribus meis, nec alicuilibet homini nulla exinde reservavi nec aliquid dico remanere, sed omnia, & in omnibus offerui in suprascripto monasterio, tamen retondo, & reservo ex omnibus predictis mea rebus, ut si quod absit, me, atque meos heredes in talem inopiam, atque in vitabilem causam dejecti fuerimus, ut alia nostra, qua supra nunc possidemus nobis oot per vim tollat, nos volentes nescimus, qui supra nobis adjutorium impendat, aut ubi confugiamus, vel stemus habeamus sed in dictum, & in suprascriptum sanctum Monasterium proinde si talia quandoque acciderit inviti reservamus exinde vitam habere anima, & corporis. Ego qui supra Johanne Comes, & uxor mea Alfarana & Adenolfo, & Landolfo filiis nostris, & bonus homo filiis naturalem suprascripti genitori mei unusquisque ex nobis habeant secum duos persona sibi servientes, qui nostra expleant servicia nobiscum ducentes pro his omnibus reservo, si nobis opus fuerit, ut dixi habeamus dum vivimus de suprascripto monastorio victum & vestimentum, & calceamentum, & operimentum & . . . . . . qualiter nos regere possamus cum nostris servientibus dum vivimus in hac vita, & de jam dicto castello de que mea est pertinencia de Pastina hoc reservo ad meos legitimos heredes, si qualecumque adveniente tempore, ut talem habeant potenciam, ut emere possint ipsa mea pertinencia de suprascripto castello,*

quod efferſi a ſuprascripto venerabilis Abbac, vel ab ejus ſucceſſores detur proinde ſuprascripti filii mei in ſuprascriptum ſanctum monaſterium libre duodecim, ſex libre de dinari, & ſex libre de alia eorum rebus, & dum data fuerint libra in ſuprascriptu Monaſterium a ſuprascripti filii mei, habeant ſibi, & poſſideant ab inde omni tempore ſecure nomine quomodo ego eum tenui . . . . antequam eum offerſiſſem, & ſi aliquando non poſſunt omero ſuprascripti filii mei, ut diximus firmum, & ſtabilem in ſanctum monaſterium ſemper ſemper, & ſi Dei eſt voluntas, ut talia mala non Obt. accidat, ut noſtra qua ſuperſunt poſſidere, & dominare poſſamus nos, & noſtros heredes omnem ſuprascripta mea efferſionem in ſuprascriptum ſanctum monaſterium firmam, & ſtabilem permaneat imperpetuum, & quicumque de hac mea effertione in eo tinore, & ordine quomodo ſuperius legitur abſque voluntate ſuprascripti Abbati, vel de ejus ſucceſſoribus aliquid diminuare, vel ſubtrahere, aut contrarietatem agere queſierit, aut vim facere voluerit per qualibet modum Mundi hujus argumento, vel ingenio non ſit illi licere in hac vita exinde pœnitentiam agere neque per Episcopos, neque per Sacerdotes, neque per nullam catholicam perſonam deum timentem, ſed dampnacione habeant tam hi qui faciunt, quam & omnes qui conſenciunt, vel conſiliaos ipſas ſubtrahere, cum Anna, & Cayſa, & cum Poncio Pilato, & cum Juda traditore, & cum omni Dampratos habeant porcionem, & maledictus ſit a trecenti decem, & octo Patres ſancti, & ab ejuſdem ſancta Dei eccleſia, & ab apoſtolos, & evangeliſtas, & ab omnes virtute cœlorum, & ab omnes ſanctos, ac ſanctas Dei, & inſuper miſericordiam Dei non inveniant, & taliter ego qui ſupra Johanne Comes ſicut mihi aptum, & congruum fuit, & qualiter pro redempcione anima mea, & anima de omnibus ſuprascriptis, vivis atque defunctis feci, & tibi Johanne presbiter, & notarius ſcribere juſſi. Actu Pontocurbo in ſuprascripto caſtello de Pica. Ego Guido judex, Ego Petrus, Ego Johannes.

Oppidi Mortulæ partem idem donat. Donatio altera Johannis Teanenſis Comitis quæ partem caſtri mortulæ ad ſe pertinentem cœnobio Caſſinenſi elargitur, extat in regeſto Petri Diaconi num. 485. fol. 106. a t. eſtque hujuſcemodi.

In nomine Domini noſtri JeſuChriſti anno ab Incarnatione ejus milleſimo ſeptuageſimo, & terciodecimo anno principatus domni Richardi, & domni Jordani filii ejus glorioſis principibus, & octavo anno Ducatus Gaeta menſe September nona Indictione. Ideoqua ego Johannes filii quoddam Landolfi, qui fuit Comes Tianenſe ſicut mihi aptum, & congruum eſt, bona mea voluntate pro amore Dei omnipotentis, & ſalvacionis anima mea, quam & pro ſalvacione anima qm. ſuprascripti genitoris mei, ut apud eternum Dominum de noſtris peccatis requiem, & indulgentiam invenire baleamus, ante preſenciam Anloaldi judicis civitatis Capuana & de aliis teſtes per hanc cartam do, atque offero in Eccleſia, qua eſt in monaſterio beati Benedicti ſita in monte Caſino, in qua domnus Abbas Deſiderius praeſſe videtur, hoc eſt integra mea omnis pars & pertinencia pro succeſſione quoddam ſuprascripti Landolfi Comitis genitori mei de integro caſtello, qui nominatur Mortula, qua eſſe videtur infra fine Comitatus ipſo Tiano, cum integra omni parte, & pertinencia mea de territorils, planiciebus, & montibus, & de aquis, & decurſus ipſius aqua, & de omnibus pertinenciis ad eodem caſtello pertinentes, & una cum integra omnia pertinencia mea de judicalibus, & ſcadicionibus, de hominibus, quibus modo infra finibus, & pertinenciis de ipſo caſtello ſunt, & adhuc in antea ibidem habere videntur cum tota, & integra jam dicta mea pars & pertinencia de jam dicto caſtello, & de alia omnia qualiter pradixi, una cum viis ſuis, & anditis, cunctiſque ſuis pertinenciis, & cum omnia inferiora, & ſuperiora ſua, ego qua ſuprascriptu Johannes in eodem S. monaſterio dedi, & tradidi atque offerſi ad poſſeſſionem predicti monaſterii, & ad domnum Deſiderium Abbatem, & de ſucceſſores ejus ad habendum, & poſſidendum, & faciendum exinde omnia qua eis placuerit nec mihi, nec aliquibet homini exinde nullam reſervavi. Et obligo me, qui ſuprascrittu Johanne, & meos heredes in predicto monaſterio, & te domnus Deſiderius Abbas, & ad ſucceſſores ejus, et quando voluerint defendamus eos ipſos. Si autem ego qui ſuprascriptu Johannes, vel meos herodes hanc cartulam offerſionis de quibus continet aliquando per qualecumq; ingenium dirrumpere, aut removere queſierimus, et ſi non fecerimus, et non compleverimus eis omnia per ordinem, qualiter ſuperius leguntur centum libras auri puriſſimi pena ego me qui ſuprascriptu Johannes, vel meos heredes predicto monaſterii S. Benedicti, et domno Deſiderio Abbati vel ad ſucceſſores ejus, cop. obligamus, et omnia ſuprascripta compleamus. Et hec cartula donacionis, atque offercionis, de quibus continet firma, et ſtabile permaneat ſemper; Et taliter ego qui ſuprascriptu Johannes, qualiter mihi aptum, et congruum fui feci pro amore Dei omnipotentis, et ſalvacione anima mea, et ſalvacione anima Landolfi genitoris mei. Et ta Johannes notarius qui interfuiſti ſcribere rogavi. Capua. Ego qui ſuprascripta Anloaldus judex. Ego Johannes.

Alteram ejuſdem oppidi partem Landulfus Teanenſis Comes cœnobio quoque noſtro conceſſit confimili fere diplomate, quod ex regeſto Petri Diaconi num. 484. fol. cit. exſcribimus. Atque Alteram Landolfus.

In nomine Domini noſtri anno ab incarnatione Domini milleſimo ſeptuageſimo, et terciodecimo anno principatus domni Riccardi, et domni Jordani filii ejus glorioſis principibus, et octavo anno Ducatus eorum Gajete menſe Septembris nona indictione. Ideoque ego Landolfus infans intra etate filii qm. Landolfi qui fuit Comes Teanenſis ante preſencia Anloaldi judicis Capuani affero pro anima mea in monaſterio S. Benedicti de monte Caſino, ubi ſacratiſſimum corpus ejus humatum eſt, in quo domnus Deſiderius Abbas praeeſt integram partem meam de caſtello Mortula cum territoriis, planiciebus, montibus, aquis, aquarumque decurſibus judicalibus, ſcadicionibus, de hominibus, qui ibi habitant, vel in antea habitare videntur una cum viis, anditis, et cunctis pertinenciis ſuis, cum inferiora, et ſuperiora ſua, et exinde nec mihi, nec alio nil reſervavi, ſed omnia in eodem monaſterio dedit ea racione, ut amodo, et ſemper firmiter habeat, et poſſideat ipſe prafatus Abbas, et ejus ſucceſſores. Et obligo me ego qui ſuprascriptu Landolfus, et meos heredes hanc offercionem defendere, et anteſtare predicto monaſterio, et ejus Abbatibus amodo, et ſemper ab omnibus hominibus, omnibuſque partibus. Si autem ego

qui

qui suprascriptu Landolfus, et meos heredes hanc offercionem aliquando pro qualecumque ingenium dirrumpere, aut removere quesierimus, et si non fecerimus, aut non compleverimus omnia qua superius leguntur, centum libras auri purissimi pena me, et meos heredes pradicto monasterio, et ejus Abbatibus componere obligo, et omnia suprascriptu compleri, et hac cartula firma permaneat semper. Et taliter ego Landolfus sicut mihi congruum fuit feci, et te Johannem notarium, qui interfuisti scribere roguvi in Capua. Ego qui suprascriptu Landulfu. Ego qui suprascriptu Ancaldus Judex. Ego Johannes Notarius scripsi, et complevi.

Mortulæ quidem oppidum cœnobio nostro concessum a Richardo Capuæ Principe fuerat, illud tamen iterum Teanenses Comites concessere, vel quod laudati Comites haud se jure suo cecidisse crederent, quanquam fisco suo castrum illud adjudicarat Richardus, vel quod opportunam hanc quoque donationem existimavit Desiderius Abbas ad possessionem cœnobii Cassinensis magis corroborandam, vel demum quod Theanenses Comites publicata jam bona recuperaverint sibi a Richardo restituta; quocum concordes fuisse hæc allatæ concessionis verba insinuant: *Exceptis terris, & rebus, ac hominibus, quod juste, & legaliter pertinent Capuanis hominibus, qui modo Capuam habitant &c.* Camillus Peregrinius de Stemmate Principum Langobardorum pag. 286. & seqq. pluribus argumentis ostendit generali hoc nomine *Capuanorum* dynastas illos omnes venire, qui ex Capuanorum principum genere descenderant, quales haud pauci erant intra fines Capuani principatus degētes.

Donatio Berardi Marsorum Comitis authentica in archivo nostro asservata est hujuscemodi.

Donatio Berardi Marsorū Comitis.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnacione ejus millesimo septuagesimo mense Novembri indiccione nona. Ego Berardus gratia Dei Marsorum Comes filius quoddam Berardi Comitis. Cum essem in monasterio S. Benedicti in monte castri Casini sito, presente domno Desiderio reverentissimo Abbate ejusdem monasterii, cum suis quibusdam religiosis, & venerabilibus Monachis, astantibus quoque nobilissimis meis fidelibus, pro salute, ac defensione corporis, & anima mea, & uxoris, ac filiorum meorum, & pro redempcione animarum parentum meorum obtuli sanctissimo Benedicto in ipso suo sancto altari monasterium S. Dei genetricis, & virginis Marie qui dicitur Lucus cum ipsu roccu, qua super ipsum monasterium esse videtur, & cum omnibus suis pertinentiis. Secundum suas fines qua in hac curtula scribuntur, ex una parte habet finem aquam de Fucina, & ascendit per ipsam Pinnam, & vadit in Spinazola; & ascendit in monte, qui dicitur Termine, deinde vadit per ipsa Serra de Longanie, deinde descendit per ipsum locum, qui dicitur Canali, & venit per medietatem de Valle Trasaquante, & revertit in aqua de Fucina, infra has fines quantumcumque pertinet in monasterio S. Maria de Lucus in libera potestatem suprascripti cœnobii S. Benedicti concedo; & ejus rectorum ad tenendum, & dominandum in perpetuum absque ulla contradictione mea, vel meorum beredum, seu cujuslibet hominis pro parte nostra. Si autem ego qui supra Berrardus Comes vel mei heredes hanc oblacionis cartulam evacuare quocumque modo quesierimus, vel contradicere his, qua continet, subiaciamus pena compositionis librarum auri centum, & hac oblacionis cartula in omnibus firma, & stabilis in perpetuum permaneat. Qua ut verius credatur me pracipiente scripta est per manum Johannis judicis, & notarii, & idoneorum testium qui affuerunt roborata nominibus.*

✠ *Signum manus Berardi Comitis, qui hanc curtulam scribere rogabit.*

✠ *Signum manus Ugonis Vicecomitis filius quoddam Alberti rogatus.*

✠ *Signum manus Johanni nobile viro filius quoddam Abilloni rogatus.*

✠ *Signum manus Pinconi filius quoddam Tidolfi rogatus.*

Ego Joannes judex, & notarius complebi, & reddidi.

Concessio piscationis a Pandulfo factæ ex regesto Petri Diaconi nu. 352. fol. 153. hæc est. Pandulfi concessio.

In nomine Domini nostri Jesu Christi quarto anno (scilicet anno 1063.) *regnante imperio domno Constantino Duca sanctissimi imperatore nostro mense Majo 2. indictione. Ideoque nos quos nomina sumus Jaquinto filius Ursi, & Urso fili Cotungi judice, & Guisenolfus fili Guisenolfi, qui sumus Comis civitatis Sipontina. Clarefacimus, nos quia Pandolfus fili Silvestri quando venit ad obitum suum fecit nos convocare, & perreximus in domum suam ubi in lectulo sue infirmum jacebat, & ac nune judices, & nobiles homines ipse predictus Pandolfus per fustem tradidit, atque misit nobis in manu quinquaginta passis de aquis piscacionis in mari, quod est in loco, qui vocatur Riora in suprascripta mari piscationis Bassi filii Pinnini, & in suprascriptu mari pinnino tradidi fili Sebastiani, ut post obitum ejus potestatem habenmus offerire illi in prefato monasterio beati Benedicti Abbatia montis Casinis sicut ille nobis pracepit, & judicatum nostrum continet de ipsa manumissione in qua regimen videtur tenere domno Desiderio venerabilis Abbas, & nullum pretium nec Launebild* (idest reciprocum donum, seu pretium quodammodo rei donatæ, donatio rei similis sive remuneratio) *exinde querimus, nisi tantum Missa, & orationis canesis ad Deum omnipotens pro anima supradicti Pandolfi, vel de illius parentibus, idcirco nos supranominati Jaquinti, & Urso, & Guisenolfus, statim bona nostra voluntatis coram presentiam Ferre judice, aliorumque subscriptos testium per fustem, atque per hanc cartum offertionis tradidimus, atque offerimus tibi domnum Anserico Monachus integris ipsi predicti quinquaginta passis de aquis piscationis in mari, quod est in loco, qui vocatur Riora per ipse jam dictos fines, & tecum habentem Johannem judicem advocatori tue fili Saxis Archidiaconi, & Abbas vice pradicti domni Desiderii gratia domini venerabilis Abbas de praphato S. monasterio beati Benedicti Abbati monte Casinis, & nullum precium nec Launechilt exinde querimus nisi tantum Missa, & orationis de precetis ad Dñu omnipotens pro anima supradicti Pandolfi, vel de illius parentibus, ea ratione quatenus a prasenti die tua sit potestatem integris ipsi pradic. quinquaginta passis de aquis piscacionis in mari, & de tuis successoris dominandi possidendi frugiandi faciendum exinde quicquid vestra fueris voluntates absque omni contradictionem nostrum, vel de nostris heredibus. Pro qua ergo obligamus nos supranominati Jaquinti, & Urso,*

& Guisenolfo per guad. & med. nos ipsi et posuimus tibi prædicto Dño Anserico Monachus suisque Advocatori vice prædicti domni Desideris gratia Domini venerabilis Abbas. Eadem nostra offersionem de ipsi prædicti quinquaginta passis de aquis piscacionis ab omnibus hominibus antistare & defendere, quem si antistare, & defendere non potuimus, aut noluerimus, vel nos ipsis per quolibet ingenium istam offersionem quam prelegitur vobis removere, seu tollere quesierimus, & in quantumcumque de nostra potestate, exinde subtrahere voluerimus, & hanc cartam irritam facere presumpserimus per qualiscumque modis, vel ingenium obligamus nos, & nostros heredibus comp. nobis, nostrisque posteriores quinquaginta soli. auri boni sciphati, & alii quinquaginta soli. aurei boni in curte Regis, & in omni tempore defendamus illam nobis per invitis perdic. guadiam quam et tribuimus nos, et nostros heredibus tibi prædicto domno Anserico Monachus, tuique advocatori vel posteros nostros vice domni Desideri gratia Domini Abbati, vel cui istum bb. nrm. manum paruerit ad pignorandum per omnia nostra pignera legitimi, et inlegitimi, donec perveniatis ad nostram Justiciam, et hanc car. offersionem omni tempore firmiter maneat. Ideo et nune bb. scripsi Ego Ursa Diaconus atque nõs, quia sic novi, et interfui. Ego Girardus Archiepiscopus ecclesia Sipontina. Ego qui supra Ferrus Judex. Ego Pandulfus Primicerius. Ego Kadelaitus Notarius.

Laminæ in Valvis Ecclesiæ Casinensis a Desiderio factæ.

Narratis Leo Ostiensis cap. 20. pluribus pro ecclesia Cassinensi a Desiderio comparatis ornamentis subdit: *Videns autem* (Desiderius) *tunc portas hareas episcopu Amalfitani, cum satis placuissent oculis ejus, mox mensuram portarum veteris ecclesie Constantinopolim misit, ibique illas valde pulchras fieri fecit. Nam non dum disposuerat ecclesiam renovare, et ob hanc causam porta ipsa sic breves effecta sunt, sicut actenus permanent.*

Memoratæ portæ, seu potius laminæ, quæ in presentiarum quoq; principem Cassinensis basilicæ portam ligneam cooperiunt triginta octo sunt numero, idest ejusdem mensuræ viginti, latæ undecim palmi Neapolitani uncias; longæ palmum unum cum semisse, profundæ minutum unum, seu sexagesimam palmi partem. Duæ postremæ latitudinis habent palmum unum cum duabus unciis, & longitudinis palmum, octoque uncias. In viginti duobus hisce laminibus excavatæ sunt litteræ omnes æquales argento deinde repletæ magnitudinis sex minuta, unaque characterum linea ab alia unciæ medietate distat. Grandiorum laminarum characteres ampliores sunt. In hisce vero omnibus Castra, aliaque cœnobii Cassinensis bona describuntur. Eæ jussu Desiderii ann. 1066. confectæ, ut iu fine earumdem legitur, quamquam non omnes eodem anno. Cum vero hæ laminæ, Leone teste, eo tempore confectæ fuerint, quo nondum ecclesia ampliata a Desiderio fuisset, hinc in meliorem, ampliorem que formam redacta Cassinensi basilica, ejus quoque valvæ ampliatæ sunt, quas ut integre cooperiret Oderisius II. teste Petro Diacono, sexdecim alias laminas conficiendas jussit, quas Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Cass. cap. 80. Portas vocat. Ex hisce vero quinque longæ sunt palmum unum, & uncias quinque, latæ novem uncias. Novem aliæ latæ sunt uncias decem, longæ palmum, & sesqui, omnesque, ejusdem profunditatis. Characteres in iis excavati nunquam alio metallo repletos fuisse oculis patet; duasque illi mensuras habent, nam novem laminarum Characteres longi sunt, quemadmodum primi, major tamen intercapedo inter Characteres, lineasque intercedit, neque adeo sunt grandes. Quinque aliæ laminæ Characteres habent ejusdem formæ, sed longos tantum quatuor uncias. Reliquæ duæ laminæ Characteres ita efformatos exhibent, ut saltem diversum habuisse artificem ostendant, cum literas, dictionesque decurtatas referant, quæ in aliis non videntur. Color quoque patinæ diversus in iis laminis videtur, cum illæ a Desiderio factæ obscuriorem referant, & umbratum. Oderisii vero rubicundior est, minusque obscurus. In illis quoque Oderisii laminis oppida, bonaque cœnobii nostri numerantur. Illa hic edere gratum futurum eruditis censemus, cum potissimum inde magna oppidorom, quæ cœnobio nostro parebant copia appareat. Tres primi versus ad autographum Desiderii hic delineavimus, quemadmodum tres illarum versus, quas Oderisius confici jussit. Ne autem casu aliquo hæ laminæ deperirent, publicitus exscriptæ sunt jussu prioris Cassinensis au. 1535. coram testibus, & judice ad contractus a notario Marco Antonio de Marco Sangermanensi, ejusque rei documentum asservatur in fine primi regesti Congregationis.

✠ *Civitas Sancti Germani*
Castellum Sancti Petri
Plumbariola
Pesdemonte
Terame
Pinnatari
Sanctus Angelus
Junctura
Sanctus Stephanus
II. Sanctus Georgius
Sanctus Apollinaris
Sanctus Ambrosius
Sanctus Andreas
Vallisfrigida
Castellum novum
Fratta
Suju
Turris ad Mare
Villa Lauriana
Mortula
III. Cucurnuzzu
Caminus
S. Joannes de currenti
Caspuli
Rocca de Vandra
Vantra
Torocelu
S. Petrus in Flia
S. Victor
Cervarium
Sanctus Helias
IV. Vallisrotunda
Saracinisca
Cardetus
Aquafundata
Vitecusum

Villa

Villa de Venafro
S. Urbanus in Comino
Castrum Cœli
Rocca sicca
Villa Sancti Gregorii
V. Sanctus Benedictus, et Sancta Scholastica in Gaeta cum pertinentiis suis.
S. Stephanus de Terracina cum pertinentiis suis
S. Mamnus cum pertinentiis suis.
S. Nicolaus de Pica
S. Johannes in Pato
S. Petrus de Foresta
Sanctus Paulus cum omnibus illorum pertinentiis
S. Mauricius.
VI. Cetraru cum omnibus pertinentiis suis
S. Nicola de Sallactanu cum omnibus pertinentiis suis
S. Benedictus de Salernu, cum omnibus pertinentiis suis.
S. Laurentius cum omnibus pertinentiis suis.
S. Angelus della Forma cum omnibus pertinentiis suis.
S. Benedictus in Capua cum omnibus pertinentiis suis
VII. S. Maria de Monache cum omnibus pertinentiis suis
S. Joannes de Monache cum omnibus pertinentiis suis
S. Benedictus de Tiano, cum omnibus pertinentiis suis
S. Benedictus de Cesima cum omnibus pertinentiis suis
S. Herasmus de Mole de Gaeta cum pertinentiis suis
VIII. S. Maria in Cengle cum Villa, & Molendinis, & Ailanu
Villa Sancti Viti
Castellum S. Archangeli
Ecclesia cum Curtis, & cum Villis suis
Omnia S. Maria in Cingla cum omnibus pertinentiis suis.
IX. S. Sophia de Benevento cum omnibus pertinentiis suis
S. Nycola cum omnibus pertinentiis suis
S. Anastasia de Calabria cum omnibus pertinentiis suis
S. Maria de Tropea cum omnibus pertinentiis suis
X. S. Maria in Casali planu, cum omnibus pertinentiis suis
S. Stasius de la Riza cum omnibus pertinentiis suis
Alia S. Maria in Casali planu cum omnibus pertinentiis suis.
S. Benedictus in Pollinali cum omnibus pertinentiis suis.
XI. S. Benedictus in Trinnu cum omnibus pertinentiis suis
S. Eustasius de Petra habundanti cum omnibus pertinentiis suis.
Hospitale de monte S. Angeli cum omnibus pertinentiis suis.
XII. Et cum toto Gualdo de Bolejane, & Castellum ejus Nubesca & Castella qua Comes Trasmundo S. Benedicto dedit Bisenti, Arseta, Bagucen in Aprutie.
Dissertat.

S. Nicolaus in Trutino
Cella Sanctorum
XIII. Septem fratrum cum Insula de Papinnanu.
S. Angelus in Mairanu cum Cellis suis
S. Maximus in Vairano in Asculo
S. Angelus Ancillarum Dei
S. Benedictus in Trunto cum Cella S. Margarita
S. Angelus in Centum Cerasa
XIV. S. Nicolaus de Balle Sorana
S. Germanus de Sora.
S. Benedictus de Colle de Insula.
S. Silvester, &
S. Martinus in Arpine
S. Angelus de Pesclu Masculinu
S. Nazarius,
S. Benedictus de Clia.
XV. S. Nicolaus de Turrici
S. Petrus in Esclesa
S. Maria de Berole
S. Valentinus
S. Pancratius in Ferentinu
S. Petrus de Marolu
S. Angelus de Algido
S. Agata de Tesclana in Roma
S. Maria de Pallara cum pertinentiis illorum.
XVI. S. Maria de Celle cum omni sua pertinentia
S. Cosma de Civitella
S. Maria de lacu cum omni pertinentia sua
S. Benedictus de Civita cum omni pertinentia sua
S. Petrus de lacu cum quindecim cellis suis.
XVII. Castellone de Apulia cum omnibus pertinentiis suis.
S. Benedictus in Asculo, cum omnibus pertinentiis suis.
S. Angelus de Troja cum omnibus pertinentiis suis
S. Nicandru cum omnibus pertinentiis suis.
S. Petrus in Tarantu.
XVIII. Petra fracida
Ripa mala
Montem S. Benedicti in Phara.
Ripa Ursa
Montem Bellum
Pescloli cum omnibus suis pertinentiis
In Penne Castellum Lastinianu
S. Martinus in Saline.
XIX. Monacisca, &
Pesen Constantis cum tredecim Cellis, & Villis suis.
S. Angelus de Barrea cum Villanis, & omnibus pertinentiis suis.
S. Angelus de Pesclu Canali
S. Benedictus de Pascu Sanu.
XX. Olivetum, Villa sancta Columba.
S. Eufemia in Fara, & cum quadraginta Cellis.
Tria Castella, qua Comes Trasmundo Sancto Benedicto dedit.
Mons Alberici
Frisa
Muccla
S. Quirici in Trinio

TITULUS.

XXI. Hoc studiis Mauri munus consistit opuscli
Gentis Melfigene renitentis originis Aree
Qui decus, & generis hac offert laude laboris
Qua simul auxilii consper maneant Benedicti
Ac sibi celestes ex hoc commutet honores.

P 3 XXII.

XXII. Hoc fecit Mauro filius Pantaleonis de Comite Maurone ad laudem Domini, & Salvatoris nostri Jesu Christi ab ejus Incarnatione anno millesimo sexagesimo sexto.

I. Civitas Pontis Curvi cum pertinentiis suis
Castrum Pica
S. Petrus de Curuli
S. Onufrius de Campo de Melle
S. Martinus
De Inola. S. Helias de Ambrise.
S. Benedictus de Spolito
In Calcara S. Salvatoris in Civitella in Terra

III. Arnulfi S. Benedictus de Crema.
S. Benedictus de Pascolano juxta Nonantulam in Aretia
S. Benedictus in Ficarola.

IV. In Civitate Firmana Monasterium S. Mariæ loco Leveriano, & Ecclesia S. Joannis de Gargania, & Castellum de Bubalano

V. Cum Ecclesia S. Mariæ & S. Blasii cum pertinentiis eorum. Ecclesia S. Christophori in Castello Petroso cum pertinentiis suis in Penne loco.

VI. Qui dicitur Fonte tecta Ecclesiam sancti Flaviani cum medietate Castelli de Colle Carello, & de Monte Petillo cum omnibus rebus suis.

VII. In Dalmatia prope
Civitatem Ragusiam Ecclesia Sancta Maria in loco, qui dicitur in Rabiata Item in Sardinia Ecclesia Sancta Maria in loco qui dicitur Bubalis Sancti Heliæ de Monte Sancto

VIII. Cum omnibus pertinentiis suis
In Draconaria Ecclesia S. Nicolai
S. Eustosius de Pantasia In Amolfi Ecclesia S. Crucis Et S. Nicolai in Asculo
Duo Castella idest De-

IX. Cinianum, & Tribilianum cum omnibus Ecclesiis, & possessionibus earum Item ibidem duorum portiones Castellorum

X. Idest Pomontii & Octavi cum terra modiorum quatuor milia
S. Illuminata de Musano.

XI. In Lucca S. Georgius
S. Silvestri in Pisa
In Sardinia S. Maria in Thergo cum pertinentiis suis S. Nicolai in 50.

XII. S. Nazarius de Rocca Piperuza
S. Petrus de Sexto
S. Benedictus de Benafro
S. Marcus de Carpenone
S. Crucis in Sernia.

XIII. Intra Civitatem Capuanam Ecclesiam S. Nicolai, S. Rufi, S. Angeli in Rodaldisci, & S. Benedicti Piczoli cum pertinentiis eorum

XIV. In Campo Maurania Ecclesiam S. Maria super ipsos lacus ejusdem Civitatis cum omnibus pertinentiis ejus
S. Martinus de Furca

XV. S. Nazarius de Rocca de Piperoczu
S. Petrus de Sextu
S. Benedictus de Benafro
S. Benedictus de Monterodoni
S. Crucis in Sernie

XVI. S. Vincentius de Taberna
S. Maria ad Flumen tepidum
S. Martha, & S. Pantaleonis ad Olivarum
S. Georgii de Tulvi, &
S. Maria de Palma cum pertinentiis eorum

Pia Sardorum regis solicitudo pro aliis Monachis Casinatibus regno suo invehendis, quandoquidem primi interclusi a Pisanis fuerant, hisce verbis a Leone Ostiensi cap. 24. describitur. *Sardorum interea rex* (Bareso) *digna pro tantis injuriis satisfactione a Pisanis recepta cum rursus ad hoc monasterium mandasset se quidem multo ardentius in priori devotione persistere, nos vero propter id quod evenerat nequaquam debere neglegere duos tandem illuc Fratres jam post biennium fere transmissos Rex idem alacriter nimis recepit. Eisque ecclesiam beatæ Mariæ in loco qui dicitur Bubalis, nec non & S. Heliam de Monte sancto cum integro ipso monte ad monasterium constituendum per præceptum concessit cum colonis, & servis quamplurimis, & cum substantiis, ac possessionibus magnis. Hunc emulatus ad bonum alter rex ejusdem Sardiniæ nomine Torchytorius, fecit & ipse cartulam oblationis suæ, & transmisit ad hoc monasterium, de s. scilicet Vincentio de Taberna cum servis multis, & substantiis plurimis, nec non & de s. Maria ad flumen tepidum, & de s. Martha, & de sancto Pantaleone ad Olivarum, & de s. Georgio de Tulvi, atque de s. Maria de Palma omnes inquam ecclesias has, cum universis earum pertinentiis ad monasterium ex his constituendum rex prædictus per cartam beato Benedicto contribuit.* Rex Sardiniæ Monachos Casinates accersit.

Barasonis donatio ex autographo est hujuscemodi. Bonisque ditat.

† *In nomine Dei eterni, & Miseracos & pii, rennante Dño Barossone, & nepote ejus Domno Marionus, in Renno, quo dicitur ore: Deinde Donicelo Mariane, & Donnicelo Petra, & Donnicello Comita simul cum omnibus fratres, & parentes eorum considerabimus, & memorabimus nobis de omnibus peccatis nostris, & pro mercede & redempzione anima nostra, udic. ed in eternum diverequie, & misericordia imbenire baleamus, sic tradimus atque concedimus basilica s. Mariæ Dei genetricis Dñi de loco, quod dicitur Bubalis. Deinde s. Elias de Monte sancto cum omnibus quo modo abent, & antea jubente Deo, dare potuerimus illis cum charitate perfecta, sic tradimus illos monasterias nostros a basilica, & monasterio S. Benedictus, qui dicitur castro Caxinom, & da domno Desiderio gratia dñi Abbas, & a suos successores ad abendu tenendu, atque possidendu, & faciendu omnia quidquid, ut dillis necessaria in isos monasterios, & nullus Rege quost obito nostro rennabit ab non beat comiato retrahere Abbas in bita, & sit migrabit de istius seculi ib & nunque avet alius quod facret adabas. Dirigat misos agere s. Benedicti, & dacipiat alius Abbas, & xi quista Cartulá, quod nos jusi fueri estruere, ont esterminare bolierit sive Judice, sibe Donna estramet Deus nomen sun de libro bibenzin, & carnes ejus dirrupias bolatilibus celi, & bebias teren, & fiat maledicti de s. Benedicto, & duodecim Apostoli, & sexdecim Propheta, & aveat maledictione de quatuor evangelistas Marcus, Maczeus, Lucas, & Johannes, & novem ordines Angelorum & decem Arcangelorum, & dapiriat illis Terra, & declutiat eos bibos, sicut declutibit Datan Coren & Abiron, & fiat maledicti de omnes sancti, & sonctas Dei amen, fiat amen fiat, fiat: Et xi quista breve audire exboluerit, & differit quia bene est abeat benediczione de Domino nostro Jeso Christo,*

& de

& de sancta Gloriosa matre ejus Maria, & da benedictione de sancti Benedicti, de Sm. Elias Confessor, & dabeat benedictione de omnes e sanctas Dei quod superius diximus amen fiat fiat.

Nicitalebita Iscribanus in palactio regis iscrisi quod in illa ora fuit tanebro, & pauca lumine abit inn illa ora, & grande presserat mihi domno Abbate de Cassinensis mons quod setis in serbizziu Dei, & S. Benedictum no michi tenensis, inde cuperiu si imbemnietis libera edificata male vos qui sapies estis demendate in corde bestre, & donate pro me misere & gulpapile quo ego so testimoniu. Adest sigillum plumbeum.

Privilegiū Alexandri Papæ.

Circa medium cap. 26. Leo Ostiensis mirum Romanorum Pontificum erga Cassinates studium describit dum inquit: *Eodem tempore solemne desiderio privilegium idem Apostolicus* (Alexander) *præter cætera super omnimoda hujus cœnobii libertate concessit, ne videlicet aliquis alicujus ecclesiæ episcopus preter Romanum Pontificem non solum in nostra ac principali ecclesia verum etiam in omnibus ubique locorum nobis pertinentibus cellis quamlibet dicionem usurpare quolibet modo præsumeret auctoritate apostolica interdicens, &c.* Hujusce privilegii hæc potissimum verba adnotanda: *Confirmamus, & castellum S. Petri ad pedem ipsius montis, quod ab antiquis dictum est castrum Cassinum, nec non & castellum S. Angeli castellum, qui vocatur Pinsatari, castellum S. Georgii, & S. Apollinaris, S. Ambrosii, & S. Andreæ, & castellum, qui vocatur vallis frigida, castellum, qui dicitur Bantra, & S. Petri in Flia, & S. Victoris, Terrucclum, & Cervarum, & S. Elia, & Vallisrotunda, Rocca de Bantra cum omnibus suis pertinentiis, castellum, qui dicitur Sarracenisons, & s. Stephani, & castellum, qui dicitur Terame, & castellum, qui vocatur Pratte, quos commutastis a Richardo principe, & castellum qui vocatur Morinla cum ipsa curte, que vocatur Casa fortini,* & post multa. *Nec non & castellum qui vocatur Lastinianum, & alia tria castella montam Alberici, Muccclam s. Quirici cum porta suo, que duo Transmundus Comes filius Oddonis beato Benedicto in monte Casino legali donatione, & cartarum monumentis contulit. Tertium autem castellum Frisam, quod præfati Transmundi uxor pro anima sua, consentiente viro suo, s. Benedicto obtulit; &c.* Vid. Sigonius p. 396., Baronius an. 1066., & Mabillonius Annal. To. IV. pag. 682.

Tremitensis insula Cassinensibus subdita.

Præterea cum de Rectoribus Tremitensis cœnobii (ait Leo Ostien. cap. 27.) *quod nobis antiquitus pertinuisse Romanorum quoque Pontificum privilegia, pleraque testantur &c. qui cum Abbatem ejusdem loci Adam multorum facinorum reum convictum exinde subduxisset, Roberto de Lauretello, & Petrono de Lesina Comitibus, & episcopis Trojano Draconariensi, ac Civitatensi, nec non & Abbate Terræ majoris, se comitantibus, insulam præfatam ingressus, Transmundum inibi filium Oderisii Marsorum Comitis nimis honorifice ordinat in Abbatem. Egregiæ sane tunc indolis adolescentem, prudentia, & litteris non parum valentem, honestis quoque moribus hoc in loco a puero institutum &c.* & infra: *Paucos post dies* (scilicet Transmundus) *tribus de prioribus ejusdem loci Monachis oculos eruit, uni vero linguam abscidit, fuerant enim apud eum de rebellatione insulæ a sociis insimulati &c.* Vid. Mabillonius, loc. cit. Ex qua narratione constat Tremitensem, seu Diomedis Insulam Cassinensi cœnobio olim subjectam.

Petri Diaconi fides, & authoritas.

Jam vero cum in locum Dissertatio nostra devenit, quo Leonis Ostiensis integerrimi, omniq; exceptione majoris historici authoritas cynosuræ nobis loco esse desiit. Nullo tamen id rerum nostrarum periculo factum, cum Petrus Diaconus vices subeat, qui Monachus & ipse Cassinensis, suique temporis scriptor haud ignobilis, vel indiligens Chronicon Cassinense ad sua tempora supplevit. Quanta vero diligentia historiam suam Petrus concinnaverit, ex ejus prologo constat, quo limpidos, sincerissimosque fontes aperit, e quibus narrationis suæ monumenta desumsit. Jam vero quantæ dignitatis, & fidei ipse sit author, ex plurium scriptorum elogiis constat, quæ nos in apologia de Leone Ostiensi, & de Petro Diacono attulimus, modoque sufficiat testimonium retricasse Cardinalis Baronii haud quidem assentationibus ullis, favoribusque erga scriptores potissimum nostros proclivis. Huic enim cum To. XI. & XII. Annalium ecclesiasticorum sæpe authoritate utitur Petri Diaconi, tum Tom. XII. pag. 7. edit. Vatican. an. 1605. ad 1100. hæc ait. *Atque Petrus Diaconus in Chronico Cassinensi, iidemque ipsi hujus quoque temporis authores, & quidem integræ fidei, &c.*

Richardi beneficentia.

Per idem tempus, subdit Petrus cap. 37. *Richardus princeps per præceptum obtulit beato Benedicto ecclesiam s. Angeli, qua nuncupatur ad Formas, &c. concessit in eodem loco ecclesiam s. Angeli de Olaldisi intra Capuam, cum omnibus pertinentiis suis, nec non & quicquid palatio pertinebat in toto Sarzano cum universis ibi habitantibus villanis, & omnia qua ibi pertinuerunt Gregorio Comiti palatii, & Petro filio Deferi in loco s. Herasmo, cum omnibus itaque his, & cum universis pertinentiis suis &c. in hoc Cassinensi cœnobio prædictam ecclesiam optulit.*

Duo hic Capuanorum principum privilegia recenset Petrus Diaconus, in quorum primo Richardus, & Jordanes quidquid in toto Sarzano juris sui erat, hominesque quosdam cœnobio S. Angeli ad Formas a se constructo subdunt, ut hoc privilegio, cujus autographum in archivo nostro asservatur, constat.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei æterni Riccardus, & Jordanes divina ordinante providentia Capuanorum principes. Cum principali excellentia petione dilecti sui clementer favent. Igitur fidelium nostrorum presencium, ac futurorum noverit multitudo, qualiter nos loca Deo ubique dicata nostra ope adhibita de bono in melius cotidie proficere studemus, nunc autem ob amore omnipotentis Dei, & B. Archangeli Michaelis ecclesiam ejus, qua nominatur ad arcu Diana quam ecclesia, & locum valde aptissimum per cœnobio construendum conspeximus, idcirco pro Dei, & ipsius S. amore nec non, & pro salutem animarum nostrarum, seu parentum nostrorum, videlicet Askitini, & Roberti, quam eciam, & ob animam magna recordacionis avunculi nostri Consulis, & Ducis Raynulfi per hoc nostrum Principale scriptum damus, concedimus, & confirmamus in praphatum cœnobio nuper a nobis constructum, & ubi nunc venerabilis Capuanus Abbas regimen tenere videtur quis quantum nostro principali*

cipali juri pertinet in tota Sarzano cum omnibus hominibus, qui ibidem modo commorantes sunt, vel fuerint, & partes, & pertinencias, qualiter pertinuit Gregorii filius Grimoaldi Comitis palacii, & Petri filio Doferi Comiti in loco s. Erasmum, que legaliter nostro fisco deducta sunt, & ecclesiam s. Angeli qua videtur intus Capuam juxta plates de Auhaldiski cum universis suis pertinentiis ad possessionem ipsius s. loci, & prephati Abbati, & de ejus successores, & rectores ad faciendum exinde regulariter omnia qualiter meruerit ob recordacionem eciam & nostram eternaliter stabiliendam dacionem tradicionem atque confirmacionem hos nostre firmacionis apices fieri jussimus, quibus omnino sancimus, & perpetualiter habendum mandamus, ut amodo, & semper ipse prefatus monasterius, & predictus Abbas, et sui successores firmiter securo livere, et quiete habeant et possideat totas, et inclitas supranominatas daciones, atque confirmaciones per omne quemadmodum superius scriptum esse invenitur, remota omni inquietudine, vel molestacione cujuscumque judicis Comitis, Castaldeis, Scudabis, & omnium mortalium persona. Quod si qualibet persona hominum magna, vel parva contra hanc nostri precepti firmitate agere presumpserit; aut ejus violator in quocumque fieri temptaverit sciat se compositurus auri purissimi libras sexaginta medietatem nostra Kamere, & medietatem prephati monasterii, & predicti domni Capuani reverendissimi Abbatis, & ad suos successores, & post soluta pena, hujus nostra concessionis paginam manitum firmuas, ac stabile maneat in perpetuum. Ut autem hæc nostra concessionis, & dacionis, atque confirmacionis firmius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manu nostra propria corroborabimus, & nostri sigilli impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Riccardi Excellentissimi Principis.

Ex jussione prefate Serenissima potestatis scriptum per manum Johannis judicis. Anno nono Principatus ipsius domni Riccardi, & domni Jordanis gloriosorum principum, & quarto anno Ducatus eorum Gajeta. Data anno dominica incarnationis MLXV. per indictione quarta.

Adest sigillum plumbeum.

Altero privilegio Richardus princeps cenobium S. Michaelis, cum omnibus juribus monasterio Cassinensi subdit. Illud hic ex autographo subnectimus, quamquam aliquibus post primum annis concessum, ut Petri Diaconi auctoritatem, qui ambo hæc simul connectit, pro more persequeremur. Desunt in hoc privilegio, Notarii forsan oscitantia, notæ Chronologicæ, & locus, in quo est datus, nec tamen proinde de ejus authenticitate dubitare cuiquam licebit, qui autographum in archivo nostro asservatum consulat, quique reflectet, pluribus deinceps afferendis diplomatibus authenticis, Richardum principem privilegium hoc enunciare, confirmareve Cassinatibus cœnobium S. Angeli ad Formas. En vero privilegium

† *In nomine Domini Dei eterni, & Salbatoris nostri Jesu Christi. Nos Richardus Dei gracia princeps anno Deo propicio principatus nostri quarto decimo, mense Februario, indictione decima. Quia satis licitum, & saluberrimum esse videtur ex nostris aquisicionibus ecclesias Dei honorare. Idcirco ob amore ipsius omnipotentis Dei, & beati confessoris sui Benedicti, cujus monasterium situm est in monte castro Casino pro salute anima mea seu parentum meorum, nec non & pro salute anima avunguli nostri magna recordationis consulis, & Ducis Rainulfi, per hanc cartam damus, tradimus, atque offerimus in prafato monasterio, ubi nunc Deo tuente, domnus Desiderius reberentissimus Abbas praest, idest cœnobium s. Michaelis Archangeli, qui antiquitus dicebatur ad arcu Diana, & nunc dicitur ad Forma, cum ecclesiis sibi subiectis, & cum suis pertinenciis, quit qualiter nobis est pertinentes per cartas comutacionis nobis emissa ante hos annos a domno Hildebrando Archipresule Archiepiscopatus SS. Protomartyris Stephani, & Agatha hujus Capu s. sedis, insimul eciam cum ipsa concessione, quod per nostrum principalem scriptum ibidem a nobis concessum, & confirmatum est, totum, & integrum illut damus, atque offerimus in prefatum monasterium, ad habendum, & fruendum, & possidendum, & faciendum exinde regulariter amodo, & in antea, & semper omnia quacumque ipse prefatus domnus Desiderius Abbas, & sui successores, & pars pradicti monasterii voluerint. Quam eciam pro legale defensione damus, atque offerimus in prafato monasterio pradicta carta commutacionis, per quam nobis pertinet ad possessionem ipsius monasterii, & predicto domni Abbati, & de suis successoribus, & obligavimus nos supranominatus Richardus princept nos, & nostros heredes ad pradictum monasteriam, & ad prafatum Abbatem, & ad suos successores integra suprascripta nostra dacione, atque offertione defendere, & antestare amodo, & semper ab omnibus hominibus, ab omnique partibus, & quando voluerint ipse domnus Abbas, & sui successores, & par pradicti monasterii licenciam habeant sibi exinde auctores, & defensores esse vicibus nostris, & de nostris heredibus cum ista offercionis cartula, & cum pradicta carta commutacionis, cum aliis suis, & nostris rationibus quomodo, vel qualiter melius potuerint, & voluerint. Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum homo, qui adversus hanc cartam nostra dacionis, atque offercionis inquietare prasumpserit, aut aliquid de quod superius scriptum est, pradicti cœnobii sanctissimi Benedicti subtrahere voluerit, vel subtraxerit peccatis damnacionis anima sua sit obligatus, qui pro hæcre a nostris facinoribus, favente Deo, putamus nos esse purgatus. Idcirco quod si nos qui suprascriptus Richardus Domini gracia Princeps, vel nostri heredes hanc cartam dacionis, atque offercionis de quibus continet aliquando, vel qualecumque ingenium dirrumpere, aut remo-*

Donatio cœnobii S. Michaelis Archangeli cum suis ecclesiis.

bere

bore questerimus quinquagintu libras auri purissimi pena nos, vel nostros beredes componere obligavimus ipsi domni Abbati, & ad successores suos, & ad pars predicti monasteris, & post solutam penam hac nostra dacio, atque offerio firma, & stavilis manead imperpetuum. Et taliter nos qui suprascriptus Richardus Domini grucia princeps qualiter nobis congruum fuit pro salute Anima mea feci, & tibi Johanni notario scribere jussimus.

Ego Johannes judex s.

✠ Ego Landolfus.

✠ Ego Paldolfus Comes.

✠ Ego Sica Comes.

Ejusdem ecclesiæ S. Benedicti, & S. Petri in Scaphato concessio.

Ecclesiam quoque S. Benedicti, & S. Petri in Scafato Richardus cœnobio Cassinensi anno 1072. concessit hoc diplomate ex antiquo regesto S. Angeli Langobardicis characteribus exarato, p. 23.

† *Igitur fidelium nostrorum presencium, ac futurorum noverit multitudo, quoniam pro salute animarum nostrarum, seu parentum nostrorum Asckitini, & Robberti, quam eciam, & ob animam magna recordacionis avunculi nostri consulis, et Ducis Raynulfi per interventum Landulfi, Ricke, et Pandulfi, Guala, et Citro Vice principis, per hoc videlicet principale scriptum damus, tradimus, concedimus, et confirmamus in monasterio S. Benedicti sito in monte Casino, in quo domnus Desiderius divina ordinante clemencia venerabilis, ac religiosus Cardinalis, et Abbas regimen tenere videtur, ecclesiam S. Benedicti Piczoli sitam in Capua non longe ab ecclesia Archiepiscopatus sanctorum martyrum Stephani, et Agathes, cum ecclesiis, et terris, et aquis, et universis pertinenciis suis, nec non et ecclesiam S. Petri, que dicitur ad Scaphati sitam in territorio Neapolitano cum ecclesiis, et terris, et servis, et universis pertinenciis suis ad possessionem, et proprietatem prephati monasterii et predicti domni Abbatis, et ejus successorum ad habendum, et possidendum, et faciendum regulariter omnia, qua eis placuerint, remota omni inquietudine, vel molestacione cujuscumque Comitis, judicis, Castuldei, Sculdahis, et omnium mortalium persona. Quod si qualibet persona hominum magna vel parva contra hanc nostri precepti firmitatem agere presumpserit, aut ejus violator in quocumque fieri tentaverit, sciat, se compositurum auri purissimi libras quinquagintu, medietatem nostra camera, et medietatem prephato monasterio, et pradicta domno Desiderio reverentissimo Cardinali, atque Abbati, suisque successoribus: et post solutam penam hujus nostra concessionis pagina munita, firma, et stabilis maneat in perpetuum. Ut autem hac nostra concessio, dacio, atque confirmacia firmius credatur, et diligencius ab omnibus observetur, manu nostra propria corroboravimus, et nostri sigilli impressione jussimus insigniri.*

Ex jussione prephate Serenissima potestatis scriptum per manum Joannis Judicis, anno Dominica incarnationis millesima septuagesima secundo mense Augusto indictione decima in anno principatus ipsius domni Riccardi Deo annuente quarto decimo.

Hujusce donationis meminit Petrus diaconus lib. 4. cap. 69. Chron. Cass.

Anno 1069. Adelbertus plura cœnobio S. Liberator is bona concessit, eaque inter, duodecimam partem Castellionis, cum vigesima sede de hominibus, ut hoc diplomate constat.

In Dei nomine, millesima sexagesimo nono anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi, dio septimo mensis Februarii septima indiciono. Ego Adelbertus filius cujusdam Guidoni, qui sum abitatar in comitato Teatino, in castello, qui nominatur Castellione declaro quia Dei proteccionem sanam, & rectam in me cagnosco habere memoriam, & dum in ac sanitate maneo causam meam judicare, & ordinare providi, qualiter post obitum meum disposita, & judicata permaneat, ideo declaro me pertinenciu habere in territorio de Castellione in locum, qui nominatur colle Justoli, & in colle Mazoccato, & in Burano, & in Cannagetta, & ad puteum de sancto Laurentio, & in Dolliola & in Folloniee, & in bibaria, & in Seulcula, & in cellariolo, et in Laonto, et in Prutella, et in Scalella, et in collo Gulberti, et in colle Sicardisca, et in s. Columba, et duodecima parte de ipso castro de Castellione cum vigesima sede de omnibus, et in flubio Laento, in quinque sedia de molinu, quantum mibi pertinet omnes iste rebus, qua suprascripta sunt, per singula loca, vel bocabulu insimul faciunt modia treccenti, et habet finis capo fine bertice monte de Magella, pede fine ipsa pertinenciu de la Calcaria, de uno lato fine ficario, et de alio lato fine Roseme, omnes suprascripto rebus, quod mibi pertinent, cum casis, et omnibus censuitis, cum bineis et pomis, et arboribus suis, et cum locis, molendinis, et cum omnibus quantum infru se vel supra se habent, bona mea boluntate, et pra firma stabilitate, et pro remedium anima mea, et pro anima Guidoni genitori meo, et pro animu Gisoni filii mei, et pro anima Cerguisa uxori mea per hanc bidelicet cartulam offero Deo, et sanctis ejus, et in monasterio s. Liberatoris, qui edificatus esse bidetur infra comitato Teatino, justa fluvio Laenta, ubi nunc Deo auxiliante domnus Atenulfus Prepositus regimen tenere bidetur, omnes suprascripte rebus, cum his, et anditis suis omnibusque suis pertinenciis trado, et confirmo in eodem s. monasterio, ejusque Rectoribus abendum, et possidendum ea racione, ut amodo, et semper ipso sancto monasterio et ejus Rectori jam dicta meu offerciono, ut supralegitur avere et possidere debeatis securiter inde faciendum omnia, quod volueritis, sine contradiccione mea, et de meis eredibus, et sine cujuscumque requisicionem. Si quis autem hujus nostra concessionis, seu offercionis cartula sacrilegus, aut temerarius ausus fuerit contraire, de jam dicta mea offercione quomodo supralegitur, anathematis nodo innodetur, et Juda truditoris maledictione percellatur, et facietur cum Anna, & Caifa in illa bita ubi ituri sunt. Igitur aũ obligo me ego supradicto Alberto, & meos eredes ad parte pradicti monasterii, & ad ejus rectores eadem meu offercionem, ut supra legitur in integrum amodo, & semper ab omnibus hominibus antistare, defendere, una cum omnibus suis remo-

romelioracionibus secundum Langobardorum legem per pena obligata componere debeamus, de colludio autem, si a bos pulsati fuerimus ad Dei evangelia legibus bobis satisfaciamus, quam taliter te Atte judex, & noeb. scribere rogabi in tuis monasterio S. Liberatoris feliciter.

✠ *Signum mann Alberti, qui hanc cartula scribere rogabi, & subscripsi.*

✠ *Signum manum Petri teste rogatum a suprascripto, & subscripsi.*

✠ *Signum manum Alberti teste rogatum a suprascripto, & subscripsi.*

✠ *Signum manum Transberti teste rogatum a suprascripte, & subscripsi.*

Anno 1073. idem Adelbertus septem homines, eorumque bona cœnobio S. Liberatoris tribuit, ut hac charta constat.

† *In Dei nomine ab incarnacione Domini nostri Jesu Christi sunt anni millesimo septuagesimo tercio, & dies mense Septembris per indiccione decima. Ideo constat me Adelberte filius qda. Guidoni propria & expontanea mea bona boluntate declaravit, sicut in editti continet pagine, ut qua res suas in casa Dei tradere voluise quem abuiset potestate, & quod tradidit se in Casa Dei stavilem permansisset, propterea ego suprascripta Adelberte si concedo, & trado pro animam mea, & pro animam Girvise mulierem mea, & pro anima Gisoni filio meo, ut nobis pius Dominus veniam, & indulgenciam donet de peccatis nostri, propterea vero ego suprascripto Adelverto si concedo, & trado pro anima nostra sunt septe hominibus nomine eorum Johanni filio Ursi, & Petri Fratrum, & Granello, & Petro filio Petri, & Guerro Ruspe, & Johanni filio Guidoni Tosani, & Ferro presbiter, & ipsa beneficia qui fuit Petri lieti, & Johanni filio Iselberti, & Johanni Lieti, & concedo, & trado ego suprascripto Adelberto pro animam mea, & pre anima Girvise Mulierem mea omnia ipsa rex mea que ego suprascripto Adelberto in ereditatem obbenit da Bernardo seniorem meum per mea comparacione ad proprietatem de ipso monasteria S. Liverateri, & doñi Roffri. Prepositus, & ad primatis Monachis qui per ordinati sunt in officio de suprascripta S. monasterio, & ad posterisque subcessoribus tuis, & sunt ipsi suprascripti ominibus, & ipse suprascripte in Comitatum Teatino, & illoca de Castelioni, & in pertinencia de Ripa corvaria idest in Colle arso, & in arca, & in colle Justoli, & in colle Mazzocato, & in ipsa Coll. Romaldisco, & in ipsa Calcaria bocabulis in Turri, & in Canezane, & in colle Monacisco, & Mastrisi, & in ipso colle de sancto Lazarie, & in Galeiso, & a le Cese, & in Alento, & per locis, & bocabulis, & ipsa vinea de Scalella, que ego suprascripte Adelberto in hereditatem obb. da Mari per mea comparacione, & ubicumque inbenta, vel insumpta fuerit de ipsa suprascripta res que sancto adelberto in ereditatem obb. da suprascripte Berardo, si concedo, & trado ego suprascripto Adelberto pro animam mea, & per animam de suprascripta mulierem mea, & pro animam de suprascripte filio meo, ut nobis pius Dominus veniam, & indulgencia donet de peccatis nostris, & mereamur audire bocem illa desideravilem quam dominus dicturus eris benito benedicti Patris mei percipite regnum, quod bobis paratum est ab origi mundi propterea vero & per ac cartl. sic concedo, & trado & confirmo, & ego suprascripto Adelberto ad proprietatem de ipso suprascripto S. Monasterio, & de suprascripto Prepositus, & de primatis Monachis ad abendum tenedum, & poxidendum, & omnia quacumque opor. fuerit ad ipsa suprascripta sancta ecclesia, & ad ipso suprascripto Prapositum, & ad primatis Monachis, & ad posterisque supcessoribus vestris, & sunt omnia ipsi suprascripti hominibus cum illorum tenimeta, quod hodie tenet, cum terra culta, & inculta, & cum binea & pomis, & cum incensa, & dasis, & cum omnia, quomodo odie tenunt, & in antea Deo adjubantem, parare, aut conquerere potuerunt, & cum omnem servicium, quomoda mihi suprascripti Adelberti servire debetis, su servi ad proprietatem de ipso suprascripto sancta monasterio, & tivi domni Roffridi Prepositus, & ad posterisque supcessoribus tuis, & sunt omnia ipsa suprascripta rebus de ipsi suprascripti hominibus, & omnia ipse suprascripte rebus cum omnia, & in emnibus, quantum infra se, vel super se abentes cum introita, & exita illarum in integrum, & in omnibus per ac cartl. si concedo, & trado ad proprietatem de ipso suprascripto sancto Monasterio, & da suis custodes, & hoc repromitte, & obligo me ego suprascripto Adelberto, vel meis Eredibus ad ipsu suprascripta sancta ecclesia, & ad suprascripto propositus, & ad primatis Monachis, & ad posterisque supcessoribus vestris, si ego suprascripso Adelberto, vel meis erede ipsi suprascripti omnibus, & de ipsa suprascripta rex retulerimus, aut contenderimus, aut si vos suprascripto Prapositus, & de primatis monachis, aut vestros missos feras eicere prasumserimus dupla, & meliorata rex restituamus ad ipso suprascripto sancte Monasterio, & si qualecumque anum homine de ipsi suprascripti hominibus, & de illorum tenimenta aut do ipsa suprascripta rex retollere aut minuare, aut ipsa ac cart. rumpere aut falsare presumserit, non abead partem de vita eterna in resurreccione in novissimo die, abeat partum cum Agna, & Caifas, & cum Juda, & Pilato in inferno crucientur, & cartl. ista concessionis, & tradicionis omniam tempore permanead in suam firmuciene. Quem vero ac cartl. concessionis, et tradicionis rogatus a suprascripto Adelberto scripsit Ego Johanni Judice et Notarius dies istius mense, et Indiccio suprascripta. Actum in Teatem feliciter.*

✠ *Signum manum Adelberti, q. ac cartl. fieri rogavi.*

✠ *Signum manum Guidoni, qui supranom. Ciocco bocatur, rogatus a suprascripto.*

✠ *Signum mannus Gisolfi rogatus a suprascripta.*

✠ *Signum manum Girvini rogatus a suprascripto.*

Presentatum in S. R. C. per nobilem Alexium Scoppas Procuratorem die prima Martii 1578. Neap. cum potestate relaxandi copiam, et recuperandi presens originale: Julius Cesar Balius Actorum Magister. Amadous Capograssus dicit quod nescit legere hoc Privilegium, et ideo petit, quod per aliquem interpretem sibi declaretur, alias nescit, quod velit dicere, et detur saltem sibi terminus, ut possit eum intelligere, alias non potest etc, ita etc.

Inter donationes alias cœnobio Cassinensi factas, quæ cap. 39. memoratur, hæc legitur. Borellus donat S. Petrum de Avellano.

Borellus Comes Barrelli majoris filius etc. Monasterium S. Petri, quod vocatur de Avellana, quod

vide-

videlicet pater ipsius beato Dominico ante quatuor, & quadraginta annos ad construendum tradiderat, quodque idem Borrellus satis ampla terrarum concessione ditaverat, cum ecclesiis, & colonis, & cum omnibus omnino pertinentiis, ac possessionibus suis, quod est terra quinque millium circiter modiorum, beato Benedicto devotissimus obtulit. Cujus monasterii cum longo post Gualterius nepos ipsius duodecim casales de Rivo Franculi nequiter retineret, veniens ad hoc monasterium sua sponte nobis ipsos refutavit, ac reddidit. Theodinus quoque, & Oderisius atque Bernardus Balvenses Comites non multo post, & ipse quoque monasterium S. Petri, quod situm est in Valle de laca, & aliud monasterium Heremitarum in loco, qui dicitur Pratum Cardosum, quo nimirum & ipsa nihilominus a beato Dominico ante non plures annos fundata extiterant, pari modo in hoc monasterio obtulerunt cum quinque scilicet adjacentibus locubus, cum ecclesiis, & colonis, & cum omnibus omnino pertinentiis, ac possessionibus eorum, tam in eorum Comitatu Balvensi, quam in Marsicano, & Teatino. Eodem anno oblatum est beato Benedicto a quibusdam nobilibus Marsicanis castellum, quod nominatur Meta in Valle de Orbeto cum omnibus finibus, ac pertinentiis suis &c.

His quoque diebus Littefridus Fundanus consul cartam fecit huic monasterio de omnibus, quæ sibi pertinebant de civitate Fundana, & Valle de Cursa, & Aquaviva, & Ambrose, & Pastina, & Tuola, Campo de Mele, vetera, & de tertia parte Piscaria ad S. Anastasium, & de monasterio S. Archangeli, & de omnibus quæ ei pertinebant a paterno, vel materno jure &c.

Borelli donatio extat in regesto Petri Diaconi nu. 494. fol. 209. a t. atque incipit.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus 1069. mense martio, indictione septima. Cum larga, & copiosa pietas omnipotentis Dei sua gratia, & largitate, suis nos bonis pluribus large, & copiose ditaverit, visum est mihi Borrella gratam, & acceptam fieri Deo, nobis autem salutare, si de innumeris beneficiis ejus quibus per ipsum floremus in seculo, sanctis suis devoto animo aliqua impertiremur. Igitur ad honorem Dei, & ad remedium, & salutem animæ meæ, & Gervise conjux mea, & Burrelli genitori mei, & genitricem meam, & Oderisi, & filiorum meorum. Ego Burrelli filius qm. Burrelli una cum conjuge mea, per hanc cartam offero Deo omnipotenti, & tibi beato Benedicto in monte Casino, ubi tuum sacratissimum corpus ejus umatum est, ubi domnus Desiderius Abbas præest, hoc est Monasterium S. Petri in territorio Sangresano in loco, qui dicitur Obellana, cum omnibus suis pertinentiis, prima fine est ipsum Serrone de Serra de Pira da ipse Lacentoria, & quomodo descendit ad ipsa Serra, & vadit directe in Forcel. que est in pede mon. Millaru, & venit in rigno franculis, & per ipsu rivi, & vadit in salsa Johanne magistra, & venit in via rigori, & descendit ad ipsu col. Falascasu, & per ipsa via de ipsu col. qui descendit in Rivi Franch., & descendit in fluvio de Sangro, & ascendit per ipsum flumen ad ipsu fossatu dabiete & per ipsum Fossatu ad ipsa lama, & ascendit in pessolita, & ascendit in ipsum col., & revertit in priores fines, & sunt collecto ipsa suprascripte rebus. Per has ergo fines, & mensura indicatis pertinentiis suprascripti monasterii S. Petri cum ipsis pertinentiis, cum casis, & terris, & vineis, & molendinis, quæ in suprascripta finis habentur, & omnibus mobilibus, & immobilibus, quæ modo habet, & in antea equirere potuerit, & cum viis suis intrandi, & exeundi, transmitto in libera potestate sancti Benedicti, ejusque Abbatibus, ad tenendum, & dominandum in perpetuum, absque ulla contradictione mea, vel meos heredes, seu cujuslibet hominis pro parte nostra. Si autem Ego qui suprascripta Borrella, vel meis heredibus hanc oblationis cartule evocuare quocumque modo quesierimus, vel controdicere his, quæ continet, subiaceamus pena compositionis librarum auri mille, & cartula ista firma permaneat. Ego Benedictus Judex, & Notarius per rogum suprascripti Borrelli hanc cartam scripsi. Actu in Sangra feliciter. Ego Burrellus, qui hanc cartam scribere rogavi. Ego Atto Episcopus interfui. Sanzo Johannis Martini Ben.

Donatio monasterii S. Petri de Avellana cum suis bonis.

In hoc S. Petri Avellanæ territorio, quædam deinde oppida constructa sunt, ut infra dicemus; hactenus illud tantum S. Petri de Avellana superest in temporalibus, & spiritualibus cœnobio nostro subjectum.

Duodecim vero Casalium restitutio ex regesto Petri Diaconi num. 495. fol. cit. hæc est.

Duodecim Casalia restituta.

Ea die, quo dedimus societatem nostram Gualterio filio Borrelli infantis ipse Gualterius cum Oddone filio suo pro anima sua, & avi, & patris sui, & filiorum ejus, ponendo regulam super Altare Benedict. reddit beato Benedicto, & S. Petro de Avellana celle ipsius beati Benedicti, duodecim casales, quas pater ejus Borrellus restituerat de rivo Franculi, & sex ecclesias, videlicet S. Laurentium, S. Petrum de Serra, & S. Nicolaum, & S. Angelum, & S. Martinum, atque S. Stephanum cum omnibus pertinentiis earum. Addidit quoque vigintisex servitia hominum, obligans enim se ipsos, & suos heredes, si aliquando modo removere quæsierint componere boni auri libras nonaginta, & haberent perdicionem cum traditore Juda, & cum omnibus sacrilegis, & excom. si aliter fecerit, simili modo de ecclesia S. Nicolai, quæ est sita in monte Capraru, cum terris, sylvis, & vineis ex uno latere fonte, qua vocatur spongia, & quomodo vadit per ipsam Serram de monte Hospone usque in vertice de monte Capro., & conjungit se cum terra S. Petri, quomodo descendit per fin. de Capra cocta, pergit in Fossato de magistros Ben. & in fluvium Berrius, & revertit in Terra S. Petri, & ecclesia S. Blasii de Guasto Marsicano: De ecclesia S. Petri de capite fluvii Berrini cum foculares triginta octo. Ecclesia S. Justa cum quatuor Feudis in pena, et obligatione, et excommunicatione suprascripta.

Todini, & Oderisii Donatio.

Todini, & Oderisii fratrum donationem ex regesto Petri Diaconi num. 496. fol. 210. exscribimus.

In nomine Domini nostri Jesu Christi anni ab incarnatione Domini millesimi sexagesimo septimo mense Aprilis, indiccione VII. Constat nos Todini, et Oderisi germanis fratribus filii quondam Randisii comes, et Bernardus filius quondam Berardi Comitis habitatores in comitatu Balbensem habere monasterium in valle de Laca constructum in honore beati Petri Apostoli infra fines subscripti Comitatu Balvensem, et ibidem aliud monasterium Heremitarum

in

in Valle, qua dicitur Pratum Cardosum, similiter in honore ejusdem beati Petri Apostoli dedicatum, qua tradidimus, et obtulimus cum omnibus pertinentiis sunt infra has fines sine Scañum, et sine Serru de caminu de ipso monte, et sine Serra de monte de Argatone, et pergit in Serra de monte de Pile, et pergi ipso Ronicza et ab inde ascend. per ipsum mon. de Perelula, et venit in Maccla de Jumenta, et venit per ipsa pesclatura, q. ven. in ipsu Varecu, et venit in Purca Silvangi, et pergit per cacumen de Monte S. Angeli, et descendente per ipsum Mon. et venit super ipse Petre, qui sunt in pede de castro S. Angeli, et pergit per ipsu Pessuletu ad ipse Petre ubi Lecina vocatur, et pergit per ipsu lacu ad coda de Tassetu, et pergit longu ipsu lacu de voluntatis, et venit ad scannum in priores fines. Cum ipsis suprascriptis rebus, qua sunt intra has fines, cum Heremis scripsis speluncis, cavernis cum introitu, et exitu suo, et cum omnia quantum infra se, vel super se habentes, sic tradimus atque offerimus in suprascripto monasterio montis Casini, cum omnibus suprascriptis possessionibus cum terris, et vineis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, molendinis, montibus planiciis cultis, vel incultis, et cum omnibus mobilibus suis, et cartis, et scriptionibus herditarum suarum, et cum introitu, et exitu suo, vel quicquid habet infra Comitatu Marsicano seu infra Comitatu Teatine, sive in suprascripto Balbensium beati Benedicti situm in monte Casino ubi domnus Desiderius Abbas praest, pro redemptione animarum nostrarum, et parentum nostrorum, tam ipse, quam et suis successores potestatem faciendum quacumque voluerit. Quapropter oblig. nos Todinus, et Oderisius, et Bernardus, nostrosque heredes, ut si aliquando tempore quacumque ingenium subtraere, vel minuare quaesierimus, aut si hanc cartam defendere, et antestare noluerimus componere in suprascriptu monasteriu beati Benedicti auri libras centum, et hac cartula firma permaneat quam cartam Ego Johannes judex, et notarius rogatu praedictorum Comitum scribsi. Signum manu Todini, et Oderisi Com. Ego Bernardus, qui hanc cartam scribere rogavi. Ego Transmundus. Berardus Com. Lupo testis.

Castrum Meta acquisitum.

Donatio castri Meta ex regesto Petri diaconi nu. 467. fol. 202. sic incipit.

In nomine Domini Dei, et Salvatori nostri Jesu Christi. Ab incarnatione Domini anni sunt millesimo, septuagesimo secundo, et dies mense December per indictionem decimam. Ego Azzo filius quoddam Azzoni de territorio Marsicano habitator sum modo in Valle Urbetu in castellum, quod Meta vocatur propria, et spontanea mea voluntate, et propter nomen Domini, et remedium salutis anima mea, ut mihi Dominus de peccatis meis dimittere, et diminuare digneris in eterna secula, et in eterno judicio, propterea dedi, et tradidi, et offersi, et judicabi in ipsum monasterium S. Benedicti, qui est positus in monte qui Casino dicitur. Hoc est ipsa mea rebus, quae ego habeo in ipsa valle de Orbetu per loca vel vecabula idest ipsum jam dictu castellum de ipsa Meta cum territ, et vineis, et cum adjacenciis, et pertinenciis, quomodo ego hodie habeo et mihi pertines, in ipsa Valle de Orbetu omnia, et in omnibus tota, & integra dedi, et tradidi in ipsum monasterium ad habeadum, tenendum, et ad domnum Desiderium Abbatem, vel ad suos successores, omnique tempore possidendum, sicut suprascriptum est, et si ego Azzo, vel meis heredibus de ipsa jam dicta mea rebus retollere, vel minuare voluerimus si ab omnes homines antistare, et defendere non potuerimus, aut noluerimus duplum, et melioratum restaurare promittimus, et obligamus in ipsum monasterium qualis in illa die invenerit, quando exinde causare videtur, et si quis per astuciam sacrilegus, aut temerarius retollere, vel minuare volueris flamma sulphureas arsurus in inferno, et sit sub anathema sicut fuit Simon magus a Petro Apostolo, quam et per rogum de suprascriptu scripsi ego Johannes judex, et notarius. Actum in Marsi feliciter. ✠ Signum manu Azzoni, qui ac cartula scribere rogavit. ✠ Signum manu Benedicti filius Attoni rog. a suprascripti. ✠ Signum manu Benedicti rogatus a suprascripti. † Signum manu Johanni filius Grimoni rogatus a suprascripte. Ego Johannes judex, et notarius complevi, et reddidi.

In eodem quoque regesto num. 437. fol. 188. a ter. reperitur donatio Littefridæ Ducis, qoa portionem suam civitatis Fundanæ pluriumque Castrorum cœnobio nostro concedit, si absque legitimis liberis decessisset. Donatio Littefridæ Ducis.

In nomine Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi decimo anno eorum Ducatus domni Littefreda eccellentissimi Ducibus mense Octubor undecima indiccione, Fundi: Ideoque ego Littefreda Dux qui sum natibus, et habitator de terra Fundanu de loco, qui dicitur civitate fundi, divinu inspiratione compulsus sum pro mercedem, et redempcionem anima patris mei, et mea ut in eternum requiem invenire valeam per hanc cartulam dedimus, et tradidimus in monte castro Casino omnia quantum mihi pertinuit da paterna, vel materna parte in terra Fundanu, idest de ipsa suprascripta civitate, qua dicitur Fundi, et de Aquaviba castello, et de castello de Valle de Cursa, et de castelle de Ambrise, et de ipso castello de Pastina, et de ipso castello, qui dicitur Insola, et de ipso castello de Campu de Melle, et de ipsi castello, qui dicitur Vetera, et de ipsa Piscara, et de ipsu monasterio, qui vocatur S. Archangelu, de omnia et in omnibus de ipse suprascripta Civitatis, et de suprascripte castella, et monasteria, et de ipsa suprascripta Piscara, qui esse videtur ad S. Anastasia de omnia dedit ipsa parte, qua mihi pertinuit da parte de domno Marino pater meus, et da domna Riganda matre mea, sic quomodo ego D. Littefreda Dux debeo sortire de ipsa causa inter nos Fratres in tres partes. In tali vero tenore dedit, & tradidit ego ipsa superscripta mea porcione in casa S. Benedicti, qui dicitur monte Casino, ut faciatis de eo, quem ad vos placuerit, & hoc innotesco Ego qui suprascriptus domnus Littefrida Dux qui dum ego vivus sum omnia fiat in mea potestate, & si filius, aut filia habeo de mea legitima muliere, post meum obitum in eorum remaneat potestate, non in casa S. Benedicti, sicut supradiximus, set sine filiis, vel filia legitime mortuus fuere, omnia ipsa suprascripta mea porcione deveniant in potestate beati Benedicti, et in monasterio ipsius de suprascriptis castellis, et ecclesiis, cum omnibus rebus suis sicut supradiximus, et de omnia suprascripta habeatis potestatem, et virtutem exinde facere quicquid opportunum, vel necessarium fueris, et in nullius hominis reservo ex eis rebus potestatem post meum obitum nisi in Ecclesia, et

mona-

monasterio S. Benedicti Montis Cassini eorumque Abbatibus, atque rectoribus, Si vero Ego Littefrida Dux de ipsis rebus suprascriptis me subtrahere voluero, & omnia sicut jam diximus non adimplevero, componere me obligo in monasterio & in Ecclesia S. Benedicti, & ejusdem Rectoribus omnia ipsa mea porcione in duplum, & taceat per invitis. Et te Johannes notarius scribere rogavi. Actu Fundi † Ego Littefreda Dux. Ego Landolfu. Ego Asfridu.

Causa Cassinensibus adjudicata.

Eodem tempore, ut narrat Petrus Diaconus cap. 41. *Cum Landonulfus, qui fuerat Comes Galeni contendisset nobiscum de alveo fluminis Garliani, quod non deberet aliquo moda pertinere Castro nostro de Mortula, & quod ipsi homines de criptis ejusdem loci nihil nobis deberet in judicio Judicum Suessanorum, causa ipsa diutius ventilata, victus rationibus cessit, & de his omnibus per cartam se manifestavit nullam prorsus habere justitiam. Sed & Loffridus qui cognominatus est Monitus, per idem tempus ex imperio Richardi principis, veniens ad hunc monasterium, in præsentia Desiderii sponte sua, per scriptum manifestavit, ac refutavit in manus ejus ipsas piscarias quæ sunt in flumine Gariliano ad ipsos currentes, qualiter incipit a rivo qui dicitur vivus, qui descendit ab ipsis Criptis, & vadit usque in rivum, qui descendit a S. Cruce, & mittit in prædictum fluvium Garilianum, quæ videlicet Piscariæ antiquitus pertinuerunt partim huic Monasterio, partim Sancto Salvatori de Cucuruzzo, quas etiam usque ad illud tempus Suessani Comites violenter, & malo ordine retinuerunt.*

Tunc etiam & Lando domnus Arpinensis civitatis ad mortem veniens judicium fecit in hoc monasterio de omnibus, quæ sibi jure hereditario pertinebant, idest de medietate Arpini, & montis nigri & S. Urbani, & Vici Albi, & Casæ Silverii &c.

Landi Donatio.

Hujusce Landi donatio ex regesto Petri Diaconi nu. 479. fol. 205. ita se habet.

In nomine Dei, & Salvatoris nostri Anna Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo sexto, & anno principatus domini nostri Richardi gloriosi principis Capuæ & ejusque filii domni Jordanis gloriosi principis mense Augusto indictione 14. Ego denique Lando Senior filius bonæ memoriæ Landonis Senioris de civitate Herpino considerantes, & tractantes me de Dei omnipotenti misericordia quam & pro mercede, & redemptione animæ meæ, seu genitoris, & genetricis meæ, ut apud eternum Dominum requiem, & misericordiam invenire valeamus propterea bona etenim mea voluntate offerui, & tradidi in monasterio S. Benedicti situm est in Castro Casino, ubi Deo auxiliante venerabilis domnus Desiderius Abbas præesse videtur, hoc est omnia quantum mihi pertinet a suprascripto genitore meo, idest medietatem de Civitate prædicta Herpino, cum civitate vetere cum omnibus suis pertinentiis, Montem Nigrum ipsa medietate cum sua pertinencia, & de civitate S. Urbani, & de castello, quod dicitur Casa Silverii, & de Vicualbo omnia quantum mihi a prædicto genitori meo exinde pertinet excepto ipso castello, quod dicitur Sclavi, quod ante offerui in monasterio S. Dominici. Alia vero omnia prædicta meam substancia, qualiter superius legitur, & mihi pertinet, cum inferiora, ac superiora sua cum terris & vineis, cum sylvis, & aquis, omnia vero, & in omnibus ubicumque seu quomodocumque mihi pertinet in eodem S. monasterio offerui ad possessionem ejusdem rectoribus, & Custodibus, unde exinde suprascripta mea offersione nec mihi suprascripti nec alicuilibet hominibus nulla exinde reservavi, nec dico remanere, sed semper jam dicto, & venerabile loco, ejusque rectoribus & custodibus firmiter habeant, atque possideant. Pro quibus obbligo me ego suprascripto Lando, vel meis heredibus ad partem prephati S. monasterii, & ad ejus rectores, ut amodo, & semper defendere, & antestare hanc meam offersionem ab omnibus hominibus ab omnique partibus. Si autem ego S Sto. vel meis eredibus amodo, & semper hanc meam offersionem per qualecumque ingenium dirumpere, vel renovare quesierimus, & si hanc cartulam in quavis parte refutare temptaverimus, & etiam supradicta non compleverimus, in eodem Sancto Monasterio ad ejus rectores centum libras auri pena me, & meis eredibus componere obbligamus, & insuper omnia suprascripta invitis eorum percompleamus et hanc cartam offersionis de quibus prælegitur, firma, & stabile permaneat semper, & aliter ego suprascripto Lando sicut aptum, & congruum mihi fuit feci, & te Petrus Notarius scribere rogavi. Actum Sora feliciter. Ego suprascripti Landoni, qui hanc cartam scribere rogavi. Ego Alchisi Judex. Ego Leo, Ego Trasmundus. Ego Petrus Notarius scribsi, & complevi.

Castrum montis nigri in territorio Arpinate modo dirutum possidet domnus Infanciulli, feudi rustici titulo. Alta vero ejus rocca, quæ hactenus superest, pluraque ejus rudera oppidum non ignobile fuisse demonstrant, teste Clavellio de antiquo Arpino pag. 231.

Altera ejusdem Donatio.

Idem Lando eodem anno, & mense cum extrema infirmitate sua detineretur alia quædam obtulit hac donatione, quæ originalis in archivo nostro asservatur atque extat etiam in regesto Petri Diaconi num. 480. fol. cit.

In nomine Domini, & Salvatoris nostri, anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo sexta, mense Augusti indiccione quartadecima. Ego denique Lando Senior filius bonæ memoriæ Landoni Senioris de civitate Herpinense dum in lectulo mea in infirmitate jacente & ad extremum vitæ me ipsum agente, & jam facta cogitante, & timente dum recte loquente considerantes, & tractantes me de Dei omnipotenti misericordia quam & pro mercede, & redemptione animæ meæ, seu genitoris, & genitricis meæ, ut apud eternum Dominum requiem, & misericordiam invenire valeamus offerui, & tradidi in monasterio S. Benedicti situm est in castro Casino, ubi Deo auxiliante Venerabilis domnus Desiderius Abbas præesse videtur, hoc est omnia rebus proprietatis, & substancia mea, quantum mihi pertinet a suprascripto genitore meo, idest civitatibus, & castellis, seu mansis, & terris, & vineis cultum, vel incultum, omnia vero, & in omnibus ubicumque mihi pertinentes est in toto Regno Langobardorum, excepto ipsum castellum, quod dicitur Sclavi quod antea tradidi in monasterii S. Dominici. Alia vero omnia ipsa parte quod mihi pertinuit a prædicto genitore meo sic offerui in prædicto monasterio S. Benedicti ad possessionem ejusdem rectoribus, & custodibus unde exinde suprascripta mea offercione, nec mihi suprascripto nec alicuilibet hominibus nulla exinde reservavi, nec dico remanere, sed semper jamdicto,

& venerabili loco, ejusque rectoribus, & custodibus firmiter habeant, atque possideant. Pro quibus obligo me ego suprascripto Lando, vel meis heredibus ad pradictum Sanctum monasterium, & ad ejus rectores, ut amodo, & semper defendere, & antestare hanc meam offercionem ab omnibus hominibus, ab omnique partibus. Si autem ego suprascripto, vel meis heredibus amodo, & semper hanc meam offercionem per qualecumque ingenium dirumpere, vel removere queserimus, & si hanc cartulam in quavis parte refutare temperaverimus, & omnia supradicta non compleverimus in eodem Sancto monasterio, & ad ejus rectores centum libras auri pena me, & meis heredibus componere obligamus, & insuper omnia supradicta invitis eorum percompleamus, & hanc cartulam de qualiter superius continet firma, & stabilem permaneat in perpetuum. Et taliter Ego suprascripto Lando pro mercede, & redempcione anima mea sen genitoris, & genitricis mea feci, & te Petrus notarius scribere rogavi. Actum Sora, menso, & indiccione suprascripta feliciter.

✠ Signum manus suprascripti Landonis Seniori, qui hanc cartulam scribere rogavi.

Ego Alchisi judex.

✠ Signum manus Johanni judici rogatus a te suproscripto.

✠ Signum manus Leoni filius Laudoni rogatus a te suproscripto.

✠ Signum manus Transmundi filius Grimoaldi rogatus a te suprascripto.

† Ego Petrus notarius scribsi, & complevi.

Divitem quidem Landonem maxime fuisse ostendunt, quæ ipse cœnobio nostro concedit, nempe portiones civitatum, castellorum, terrarum &c. in toto regno Langobardiæ ad se pertinentes. Hujusce donationis meminit P. D. Bernardus Clavelli de antiquo Arpino p. 29.

Oppidi sui pars Cassinatibus donata. *Praterea Johannes Filius Ugonis Comitis*, sequitur Petrus Diaconus cap. 44. *patris exemplum secutus obtulit, atque firmavit beato Benedicto integram partem suam de castello Suio, quod est medietas ipsius, cum universis ad eandem medietatem pertinentibus, tam intus, quam foris, nec non & integram partem suam de supradicto monasterio S. Herosmi in Turmia. Item Sanso filius Alberto de Comitatu Pennensi cartam fecit huic monasterio de integra sorte hereditatis sua, id est de medietate castelli quod dicitur Planella, cum ecclesia S. Stephani ibidem, & de medietate Posiniani, cum terra mille modiorum mensura. Dux quoque Robbertus capta Tarento nobilissima civitate Apulia, optulit beato Benedicto monasterium ejusdem civitatis, quod vocatur S. Petrus imperialis, cum omnibus pertinentiis suis, nec non quatuor, & centum familias hominum eidem loco pertinentes. Insuper etiam totam decimam suam frumenti, & ordei, vini, & olei, & omnium piscium piscariarum suarum, pena apposita quingentarum librarum auri quicumque id removere quesisset, &c.*

Donatio Sampsonis. Memorata a Petro Diacono Sampsonis donatio extat in regesto Petri Diaconi nu. 299. fol. 134.

In Dei nomine ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi sunt anni millesimo octuagesimo, & die mensis November per Indiccione prima. Ideo constat me Sanso filius q. Adelberti bona, & spontanea mea bona voluntate cogitabo de die illum judicii, & ideo pro mercede, & redempcione anima mea, & Olburga conjugis meo, & Adelberti genitoris mei, & Giburgo genetricis mea, & Teodaldi germani mei, et Teodaldi, et Sansoni filiorum mei, ego qui suprascripto Sanso, et Geburge donavimus, tradidimus, atque concedimus omnia, et integra ipsa res mea, que mihi pradicto Sanso in hereditatem et ad meum conquisitum obiti, hoc est ipsa medietate de ipso castello de Planello, cum introitu, et exito suo, et cum ipse mura, et ipse Carbonarie, et cum ipsa ecclesia domni s. Stephani, cum cellis, et dotis, et libris, et oratoria sua, et cum ipse case, qua mihi in prafato castello pertinent, et cum medietate ipsius castelli Paseniano cum introita, et exitu suo cum carbonariis, muris, edificiis, firmamentis quantum ad ipsa castella mea sortis pertinet, vel pertinere debet, cum adiacencia, et subjacentia sua cum terris, vineis, campis, sellectis, olivetis, caunetis, ficariis, sylvis, ripis, rivis, aquis, aquarumque decursibus, et usus aquarum, cum ecclesiis, cellis, tote res proprietatis mea, quasmodo habeo, teneo, et possessor sum in Comitatu Pinnense, in loco, qui nominatur Planello lato in fluvio Tabe, de alio latere fine valle de Loretulo, et pergit in rigo da Porrosolo, et pergit in ipso Tricolio Ridolfi, et vadit in S. Victoria a Capo via, qua pergit dalo polo, et currit in fon. Curt, et vadit in Pon. de Agine, et pergit in fluvio da Lanora, pede in via Victoria, et pergit in Celaczano, et currit in valle dello colle delli Mastri, et pergit in lemenosa, et vadit in S. Benedicto, et pergit rectum in fluvio Tabe cum terra culta, et inculta vineis pro mensura modiorum mille, et si quantecumque inventa fuerint de suprascriptis rebus, cum prafatis castellis, casis, terris, vineis, arboribus, ecclesiis, molendinis, aquis, aquarumque decursibus, cum omnia, et in omnibus infra se, vel super se habentes in integrum, et in omnibus per hanc cartulam, qualiter pralegitur. Ego pradictus Sanso, et suprascripta Giborge, donavimus, atque concessimus ipsa suproscripta res, et suproscripta medietate de ipso prafato castello de Planillo, et ipsa medietate de ipso Polo de Posenlano in monasterio S. Benedicti in castro Casino per hanc cartula judicavimus, atque concedimus, ad habendum tenendum, et possidendum, et faciendum omnia quecumque voluerit, et obligo me ego predicto Sanso, vel meis haredibus in suproscripto monasterio S. Benedicti, ejusque Abbatibus defendere, et antestare ab omnes homines, et si non potuerimus defendere, aut non voluerimus, aut exinde aliquid tollere, vel minuare prasumpserimus, aut contra hac cartula aliqua causacionem mittere quesierimus, ut componamus ego prafata Sanso vel meis eredibus soli noventos in suproscripto monasterio s. Benedicti, ejusque Abbatibus, et hanc cartula firma permaneat in perpetuum, quam et per rogum de suprascripto Sanso hanc cartulam scripsi ego Azo judice, et notarius. Actum in Pinna feliciter. Ego suprascriptus Sanso, qui hanc cartulam concessionis fieri rogavi. Ego Adelbertus. Ego Giso. Ego Theobaldo. Illud hic advertendum elargiri Samsonem quorumdam Castrorum partes cum muris, ædificiis, introitu, exitu, &c. & Ecclesiam Domini S. Stephani, cum cellis, libris &c.

Inter Canones in Concil. VII. Romæ sub Gregorio VII. A. 1080. coacto statutos hic legitur. *Item Si quis Northmannorum Terras S. Petri, videlicet* Invasores ditionis Cassinensis Excommunicati.

illam

illam partem Firmana Marchia, qua nondum pervasa est, & Ducatum Spoletanum, & Campaniam, nec non maritimas, atque Sabinum, & Comitatum Tiburtinum, nec non monasterium S. Benedicti montis Cassini, & terras sibi pertinentes, insuper etiam Beneventum invadere, vel depredari prasumpserit, gratiam S. Petri, & introitum ecclesia ejusque ad satisfactionem interdicimus. Verum si quis illorum adversus habitatores harum Terrarum aliquam justam causam habuerit, prius a nobis, vel a rectoribus, seu ministris inibi constitutis justitiam requirat, qua si ei denegata fuerit concedimus, ut pro recuperatione suarum rerum de terra illa accipiat, non tamen ultra modum, nec more predonum, sed ut decet Christianum, & eum, qui sua magis quarit recipere, quam aliena diripere, & qui timet gratiam Dei amittere, & maledictionem beati Petri incurrere, &c.

Eundem hunc Canonem post XIV. Geegorii epistolam videre est. V. Baeon. ad eum annum. Paulus Beenriedensis in Vit. Greg. VII. cap. XII. To. VI. Maii apud Papebrochium, post relatam gravem S. Pontificis Gregorii VII. ægritudinem subdit. *Pradixerat eidem Desiderio Pater Sanctus, quod non interfuturus esset migrationi ipsius, quamvis ob hoc infirmantem invisisset, & cum eo usque in finem perseveraret, & Sanctas exequias cum cateris fidelibus celebraret, multumque eum attonitum, tristemque reddiderat. Cumque haereret in admiratione quidnam impedimenti futurum esset, subito nunciatur ei a Northmannis facta circumvallatio, cujusdam* castelli *suo monasterio subjecti; & compulsus necessitate succurrendi fuit, abeundi licentiam accepit. Sicque licet invitus explenda prophetia locum dedit.* Nihil certe clarius ad probandam cœnobii Cassinen. Sec. XI. jurisdictionem afferri potest, neque dubitare quis jure poterit *Terrarum* nomine non intelligi *Castella*, *Oppida &c.* cum id luculentissime canonis contextus evincat; Sique pro *Terris Oppida* non intelligeret Gregorius VII. renovasset profecto tantum canonem a se factum in concilio Romano IV. A. 1078. qui ita se habet: *Si quis Normannorum, vel quorumlibet hominum pradia monasterii S. Benedicti montis Cassini invaserit, vel quascumque res ejusdem monasterii injuste abstulerit, excommunicationi subjaceat, donec resipiscat, & ecclesia satisfaciat.* Eundem hunc canonem refeet Baronius an. 1078. pag. 523. in quo tantum prædia, latifundiaque cœnobii nostei eecensentue. Camillus ceete Peeegrinius pag. 225. & seqq. plueibus allatis exemplis ab histoeiis, privilegiisque desumptis ostendit, nomine v. g. *Terra Filiorum Borrelli* denotari collectionem *Opiderum* coeuntium in unam Dynastiam.

Prophetia S. Gregorii VII.

Invasores bonorum monasterii Cassinensis excommunicati.

Nomine Terra denotatur collectio multorum oppidorũ sub uno Domino.

Hinc ad eem nostram, Romualdus Salernitanus in Chronico in tom. VII. Rerum Italicarum Sceip. *Papa vero Innocentius mortuo Anacleto dominio Urbis potitus magnum exercitum de Romanis, & Campaninis congregavit, & Terram Regis ingressus s. Germanum, & pene totam Terram S. Benedicti occupavit &c.* & Gregorius IX. in bulla data Perusii VII. Id. Novembris Pontificatus sui an. II. hæc ait. *Dilecti filii Abbas, & Conventus monasterii Cassinensis sua nobis petitione monstrarunt quod multa de bonis monasterii sui alienata sunt illicite, ac distracta, qua Guilielmus de sora miles N. Rector ecclesia S. Angeli de castro S. Stephani, & quidam alii* Terræ *monasterii Cassinensis contra justitiam detinent, &c.*

Et Honoeius in bulla data Laterani Idibus Septembeis pontificatus sui an. I. *Dilectis filiis S. Abbati, & Conventui Cassinen. Salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex parte vestra fuit propositum coram nobis, quod homines* Terræ *S. Benedicti in fraudem, & elusionem debiti repetendi bona sua donant suis uxoribus inter vivos &c.*

Atque Alexander IV. in bulla data Neapoli IX. Kal. Januar. pontificatus sui an. I. *Dilectis filiis Abbati, & Conventui monasterii Cassinensis salutem, & apostolicam benedictionem &c. Clara memoria Henricus Romanorum Imperator rex Sicilia de consensu clara memoria Constantia uxoris sua Romanorum Imperatricis, regina Sicilia, Thelonium, Tabula, s. Germani ad eos pertinens monasterio vestro pro ipsius luminaribus pia liberalitate donavit concessa Abbati Cassinensi, qui pro tempore fuerit, ut in* Teera *ipsius monasterii per Judices suos causas criminales decidi faciat, libera potestate prout in litteris inde confectis plenius dicitur contineri.*

Roberti donatio in eodem regesto nu. 420. fol. 181. a to. extat.

Roberti Ducis Donatio monasterii S. Petri de Tarento cum aliis bonis.

In nomine sancta, & individua Trinitatis. Ego Robbertus divina favente clementia Dux, & uxor mea Sikelgaita Ducissa, & filius meus Ruggerius. Credentes nos a Deo conditore omnium dignas mercedes accepturos, si sanctis, ac venerabilibus locis curam, & sollicitudinem impendimus. Et quod ab eorum cultoribus postulamur in eisdem sanctis locis prout possumus adimplemus timore, & amore ipsius compulsi, qui filium suum pro nobis fecit carnem sumere, & patibulum crucis subire, & mortem gustare ut nos morte sua perque cooperationem Spiritus Sancti a morte perpetua liberaret, nobisque vitam tribueret sempiternam, damus, & autorizamus monasterio S. Benedicti de monte Castro cœnobium S. Petri Imperialis, quod constructum est in civitate nostra Tarento cum omnibus pertinentiis suis mobilibus, vel immobilibus, & cum omnibus hominibus, quos modo habet, vel habiturum est perpetuo habendum. Insuper etiam totam decimam frumentei, & hordei, vini, & olei, & omnium piscium piscariarum nostrarum, quas nunc illic habemus, vel habituri sumus. Hac omnia prafato monasterio, & tibi domne Desideri venerabilis Abbas ita damus, ut semper in tua potestate habeas, & quod volueris de his omnibus facias tu, & successores tui, & ut ab heredibus, nostris, vel a Jurmarchis, seu Vicecomitibus, vel a quibus actoribus nostra reipublica quelibet in tempore ex hoc monasterio tuo, & tibi, tuisque successoribus damus nulla contrarietas inferatur interdicimus, & execramus. Si quis autem Monasterio S. Benedicti de monte Cassino, cui, Dei gratia praes, ut aut tibi, seu successoribus tuis de his omnibus infestus extiterit, aut eorum quicquam minuere quolibet modo prasumpserit, sit ex auctoritate Dei Omnipotentis, & Beata Maria semperque Virginis Dei Genitricis, & beati Petri Principis apostolorum, & beati Benedicti, atque omnium Sanctorum a consortio fidelium segregatus, & anathema Maranatha, in die adventus Domini, quin & in hoc seculo, ea pœna multetur, ut quingentas libras auri pro tanta prasumptione pradicto Monasterio S. Benedicti coga-

tur exsolvere, Qui vero infestatoribus, aut diminutoribus hujus donationis consenserint, aut si inde potestatem habnerint non defenderint eam pro viribus suis, ei anathemati, & auri damno, cui & supradicti subjaceat. Testamentum itaque hujus donacionis scribere precepimus sibi Ursoni Prothonotario, & pro confirmacione, & corroboracione perpeti, ac stabilitate jussimus illud bullari cum bulla aurea tipparii nostri. Anno ab incarnacione Domini nostri Jesu Christi millesimo octuagesimo mense Junio indictione tertia. Ego Ursus Archiepiscopus testis sum. Ego Robbertus divina favente clementia Dux huic oblationi a me facta pro majori firmitate subscripsi. Ego Rogerius filius ejus interfui, & consenciens subscripsi. Ego Marcus qui Abba Monte dicor, filius ejus similiter consensi, & subscripsi. Ego Abbu Jelardus similiter consensi, & subscripsi.

Turmarchus est Regionis Præfectus.

Hujusce cœnobii latifundia cœnobium Cassinense post aliquot secula justis de causis alienavit atque ecclesia S. Petri Imperialis Fratribus Ordinis Prædicatorum de catholica ecclesia optime meritis, nostrique Ordinis amantissimis concessa est, pro qua hodieque quotannis pensum cœnobio Cassinensi persolvunt, ut ex instrumento concordiæ speciali decreto S. Congregationis Episcoporum & Regularium an. 1707. die 16. Decembris emanato, quod executioni demandavit Archiepiscopalis curia Tarentina ad hoc delegata die 30. Januarii 1708. constat, rogato penes acta Notarii, Johannis Mariæ Castorio Tarentini die 1. Maji 1708.

Jordanus quoque Capuæ Princeps, teste Petro
Jordanus Capuæ privilegia cœnobio Cassinensi concedit. Diacono cap. 47. *more priorum principum generale preceptum huic monasterio fecit de omnibus finibus, ac pertinentiis ejus. Quo etiam precepto specialius confirmavit eidem monasterio universa, quæ tam pater, quam ipse huic monasterio concesserant, seu concambiaverant, vel reddiderant, idest castellum, quod dicitur Fratte, & Terame, & Pedem de monte, & Mortulam, & Cucuruzzum, & Turrem ad Mare, sed & omnia, quæ antiquitus huic monasterio pertinuerunt in tota Liburia &c. Biennio post hæc oblata est ab eodem principe in hoc monasterio ecclesia S. Rufi intra civitatem Capuanam &c. cum servis, & ancillis, atque colonis, nec non libris, & ornamentis &c. Per eos etiam dies Comes Adenulfus simul & Fratres fecerunt oblationem suam in hoc loco de lacu majori, qui est juxta civitatem Aquinensem, cum omnibus ejusdem loci pertinentiis super eam oblationem quam ante annum princeps Jordanus feceras.*

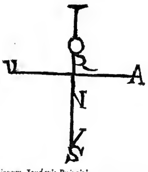
Primum. Primum Jordanis privilegium autographum in nostro archivo asservatum hic damus integrum pro more.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Jordanus divina ordinante providentia Capuanorum princeps petitioni dilecti sui clementer faves. Igitar Fidelium nostrorum presencium, ac futurorum noverit multitudo, qualiter per interventum Gaitelgrimma principissa uxoris mea dilecta concedimus, & confirmamus monasterio Sanctissimi Benedicti confessoris Christi, quod situm est in monte castro Casino, ubi Sanctissimum, ac benerabile corpus ejus humatum est, in quo nunc Deo tuente domnus Desiderius rñus Abbas praesse videtur ad possessionem prefati Monasterii, & predicti domni Abbatis, ejusque successorum adque rectorum integras omnes res, ac possessiones per subscriptus fines indicatas, qualiter inferius declarantur ob recordacionem eciam, & nostram eternaliter stabiliendam concessionem, & confirmacionem, hos nostra firmitatis apices pro amore omnipotentis Dei, ejusque confessoris patris Benedicti, & ob redencionem anima mea fieri jussimus, quibus omnino sancimus, & perpetualiter habendum mandamus, ut amodo, & semper ipsum prefatum benerabile monasterium beatissimi Benedicti, & ipse domnus Desiderius Abbas, ejusque successores secure, livere, & quiete habeant, & possideant integras omnes terras cultas, vel incultas, Montes, collem, ac planiciem, aquas, aquarumque decursus, silvas, ac paludes, cum omnibus illarum continentiis, & pertinenciis per has fines. Sicut incipit a Fluvio qui dicitur Carnellus, & ascendit per aquam, qua dicitur Bantra, usque in rivum siccum, & qualiter ascendit per ipsum rivum, usque in Furcam S. Martini & inde ascendit per Serras, & vadit in montem, qui dicitur Cisina, & inde qualiter vadit in Plescum qui vocatur Corvariam, & qualiter vadit per ipsas Serras ad Farcam qui dicitur Pumblo, & directe pergit ad lacum qui vocatur Vitecosum, & inde vadit ad Aquam fundatam, & ascendit in Montem, qui dicitur de Sile, & quomodo vadit in caput Aqua qui dicitur Rapidus, & inde Sicud ascendit in montem, qui vocatur Caballus, & vadit directe in Montem, qui vocatur Rendenaria major, & inde per Serras Moncium pervenit ad Rendenariam minorem, & inde qualiter directe vadit per pedes moncium, qui vocantur Freselona, & vadit in Aquam, qua dicitur Mellarino, & descendit per eandem aquam cum utrisque ripis, & vadit in parietibus de Valneara, & inde vadit per locum, qui dicitur Anglone, & inde ascendit ad furcam, qua dicitur Ballis lucis, & quomodo vadit per ipsas Serras moncium, & descendit ad Petram scriptam, & inde ascendit ad Serras montis qui dicitur Ordicosu, & quomodo vadit per Serras moncium, & pergit ad Plescora, qui dicuntur Falconari, & quomodo vadit per duos montes quorum unus Spinacius, & alter Porcacius vocatur, & inde qualitor ad cristas montis qui vocatur Caira, & pervenit ad Petram super aquam vivolam, & inde ascendit ad Collem qui vocatur Gimbiruti, & descendit in quirquitulum, & descendit in Fossatum juxta S. Damasum, & vadit directe in Silicem in loco qui dicitur Arcus de Gictoli, & qualiter pergit ad lacum qui vocatur Radem-prandi, & qualiter vadit in Farnitum & inde in rivu qui vocatur Marocze, & qualiter descendit in ipsum fluvium Carnellum, & per eundem fluvium ascendi ad Aquam, qua dicitur Cosa, & qualiter ascendit per serras montis, qui dicitur S. Donati, & quomodo descendit super Monticellos de Marri, & vadit ad ipsos Plescos, qui sunt in pede montis de Valva, & qualiter vadit directu per duos Leones, & inde ascendit per Serras super casale, & descendit per ipsum montem super Villas de Gariliano, & inde vadit ad criptam Imperatoris, & descendit in fluvium Garilianum & sic per eundem fluvium descendit usque ad priores fines. Una cum integris omnibus castellis, vicis, domibus, ecclesiis, molendinis, aquis, ceterisque omnibus qua infra ipsos pre-*

dictos

dictos fines habentur. Concedimus eciam, & confirmamus eidem monasterio inclitum castellum, cum ipsa rocca, quæ dicitur Bantra cum omnibus suis pertinentiis, simul, & concedimus, & confirmamus ecclesiam, & castrum, qui dicitur S. Urbani, & cum omnibus, quæ infra hos fines continentur. Prima finis incipit a loco, qui dicitur Columnelle, inde qualiter vadit in Sangrum, & qualiter directe descendit, in Juniperitu, & qualiter ascendit in Montem longum, & qualiter vadit in Serram montis qui nominatur Acirum, & qualiter vadit in Serram Montis, qui dicitur Janula, & qualiter descendit in Vallem, quæ dicitur bona, & qualiter descendit in fossatum, qui dicitur Landonis, & qualiter directe descendit in aquam vivam in rivo molli, & qualiter vadit ipse Rivus mollis, & transit in Memora, & qualiter directe vadit in monumente ad Ponticellum, & quomodo vadit in ipsa Junctura de rivo nigro in Melfe, & qualiter in fontanam de casa Selveri, & quomodo retornat ad S. Martinum, & qualiter vadit in rivum nigrum, & quomodo ascendit per eundem rivum in Piscarolam, & qualiter vadit in Castelluczum, & ascendit in Fossam de Alveto, & quomodo vadit in Civitellam, & inde in fossam majorem, & qualiter vadit per Torellam in Furcam de Rio, & inde in Petram Cuidonum, & qualiter vadit per ipsas Serras usque prædictas columnellas quæ est prior finis. Concedimus quoque, & confirmamus prædicto S. monasterio castrum, qui dicitur Vicum alvum, cum omnibus rebus, ac possessionibus, quæ infra hos fines habentur. Prima finis est collis quæ dicitur de Brocco, inde qualiter vadit ad ecclesiam S. Viti, et exinde in ipsum Carnellum, & inde in Plescum, qui dicitur de Dominico, & qualiter vadit in Capranicam & exinde in Fossam majorem, & qualiter revolvet ipse mons de Alveto, in ipsam civitatem, & descendit in loco, qui dicitur Fossa de Gise, & exinde descendit in ipsum Castelluczum & qualiter vadit in Piscarolam Becclam, & inde sicud vadit in Rivum nigrum, & qualiter per ipsum Rivum vadit ad Roboriccium, & inde ad ecclesiam S. Martini, & pervenit in ipsum pinnum, & inde in rivum de Sclavi, & exinde sicud pervenit in ipsum Carnellum, & ab inde sicud vadit in prædictum collem de Brocco ubi est prima finis. Simul concedimus, & confirmamus prefato monasterio integram decimam partem de civitate quæ dicitur Atine sita in Comitatu Cominensi cum integra decima parte de omnibus rebus, ac possessionibus quæ exinde sacro nostro palacio pertinet. Concedimus eciam, & confirmamus præfato monasterio integras omnes res, ac possessiones Maciperti, quas ipse quondam obtulis præfato monasterio per cartulam offercionis sicud in ipsa cartula continentur. Præterea concedimus, & confirmamus ipsi venerabili monasterio Alveum fluminis Carnelli cum utrisque ripis, qui circundat insulam, quæ fuit præfati Magiperti, quæ esse videtur in loco ubi dicitur Limata ubi est constructa ecclesia in honore S. Mauricil, & juxta ipsum alveum ab ipsa Insula in sursum passos centum, & sub ipsa similiter alios passos centum cum ripis utrarumque parcium. Concedimus eciam, & confirmamus, ut semper secura permaneat pars prædicti monasterii, ut nullo adveniente tempore audeat ab eo tollere, vel exigere boves, vel plaustra aud caballum, vel quodlibet peculium ad faciendum servicium publicum.

Concedimus eciam, & confirmamus, ut ubicumque terra ipsius præfati monasterii conjuncta est cum quacumque aqua ex utraque parte licenciam, & potestatem habeat pars ejus, & in Alveis, & in ripis facere, & habere omnem illorum utilitatem, & necessitatem, & omne edificium quod illi placuerit amodo & semper. Præterea concedimus & confirmamus eidem venerabili monasterio cætera omnia quæcumque sibi concessa, & confirmata sunt per præcepta, vel scripta sigillata, sive a Pontificibus Sanctæ Romanæ ecclesiæ, sive ab Imperatoribus, seu a Regibus, vel Principibus antecessoribus nostris simul, & omnes res ac substancias quas possedit, & possidet in tota Liguria, sive in aliis quibuscumque locis. Insuper & omnem censum, & dacionem, quæ pars ejusdem Sacri monasterii tollere, vel exigere debet de Gualdo, & curte, & terris sibi pertinentibus per totas ipsas ligurias, seu per alia quelibet loca. Concedimus quoque & confirmamus eidem venerabili monasterio, ut amodo, & semper potestatem habeat, & licenciam pars ejus quando voluerit mittere in lacum Patriense duos lutras cum duabus paratuiis ipsorum, & quattuor hominibus causa piscacionis ad suam militatem. Concedimus eciam, & confirmamus prædicto monasterio quodcumque per scriptum datum adque concessum est in præfato monasterio, & tibi prædicto domno Abbati, & cunctis tuis successoribus a domno Richardo genitori nostro, & a nobis, hoc est castellum Fracta cum pertinenciis suis, quod Pater meus præfato monasterio in commutacionem dedit pro castro qui dicitur Conta, & castellum Terame cum pertinenciis suis, & castellum qui dicitur Pedemonte & castellum Mortola cum cunctis pertinenciis suis, & sanctum Salvatorem cum castello de Cucuruczu, et Turrem de mare, et monasterium S. Michaelis qui vocatur ad Formam, cum omnibus pertinenciis suis qualiter modo custodes ipsius ecclesiæ possident, et monasterium S. Petri de Scafdti cum pertinenciis suis, et S. Benedictum, qui appellatur Pictolum cum pertinenciis suis. Nec non concedimus, et confirmamus præfato monasterio, et tibi domno Abbati, tuisque successoribus Gualdum in Liguria, qui est juxta Casale, cum ecclesia S. Mauri, qualiter antiquitus fuit, et pertinuit prædicto monasterio S. Benedicti. Hæc igitur omnia præscripta pro salute animæ bonæ memoriæ Patris mei principis Richardi, et mea præfato venerabili monasterio concedimus, et confirmamus per hujus nostri præcepti firmitatem, ad possessionem ejusdem sacri monasterii, et prædicti domni Abbatis suorumque successorum Abbatum, ad que rectorum jure quieto semper existendam, et ad faciendum exinde quodcumque voluerint regulariter absque omnibus contrarietatibus, vel molestacionibus cujuscumque Comitis, Judicis, Sculdais, Kastaldei, et omnium mortalium persone, et partis nostræ reipublicæ. Quod si quispiam mortalium hujus nostri præcepti concessionem, et confirmacionem quocumque modo violare præsumpserit, sciat se compositurum auri purissimi libras quatuor millia medietatem nostro Palacio, et medietatem præfato monasterio, et post solutam penam hæc nostra concessio, et confirmacio firma, ac stabilis maneat in perpetuum. Ut autem hæc nostra concessio adque confirmacio firmius credatur, diligenciusque ab omnibus observetur, manu nostra inferius scripsimus, et nostro sigillo jussimus insigniri.

Signum Jordanis Principis.

Ex jussione prafata seremissima potestatis scripsi Ego Cansolinus in anao principatus ipsias Domni Jordanis vicesimo tercio, et nono decimo anno Dacatut ejus Cajeta.

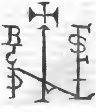
Data tertiodecimo Kalendas Octobris anao ab Incarnacione domini nostri Jesu Christi millesimo octoagesimo, indiceione tercia.

In hoc privilegio Abbatiæ Cassinensis Gisulfiani fines confirmantur libere absoluteqoe: *Cam omnibus castellis, vicis, domibas, ecclesiis, molendinis, aquis, cateris que omnibas.* Illud vero animadvertendum, quod longe antea explicari debebat intra Cassinensis Abbatiæ fines comprehensam civi-

Oppida intra fines Abbatiæ Cassinensis congenta, tatem S. Germani, Vicum, seu casale Cairæ, oppidum S. Petri ad monasterium, olim celebris Cassini civitas, modo dirutum, oppida S. Eliæ, Vallisrotundæ, Aquæfundatæ, Vitecusii, casalis modo dirutum; Cardeti modo dirutum, Sarracinisci dictum quoque S. Blasii, Cervarii, Terrucculi modo dirutum, S. Angeli in Theodice, Pignatarii, Plumbariolæ modo dirutum, Pedismontis S. Luciæ Villæ, S. Georgii, Vallisfrigidæ, S. Apollinaris, S. Andreæ, S. Ambrosii, Junctoræ modo dirutum, Vantræ modo dirutum, S. Victoris, S. Petri in Fine, & alia quæ omnia habitata, desertaque oppida possedit semper, actuque possidet cœnobium Cassinense. Confirmat præterea laudatus princeps roccam Vantræ, castrum S. Urbani, Vicum Album &c. Jubet, ne quis boves, plaustra, eqoos ad publicum servitium e ditione Cassinensi exigat. Aquas omnes conjunctas bonis cœnobii nostri dilabentes, omniaque Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum privilegia, omnem censum, quem in tota Liburia perque alia quælibet loca exigere debebat cœnobium Cassinense, aliaque multa castra cœnobia, bonaque, *ad faciendum exinde qaodcamqae voluerint*, Cassinatibos confirmat, quæ in privilegio ipso videre est.

Alterum ejusdem Jordani Privilegium. Anno vero 1078. die 12. Decembris principatos sui anno vigesimo primo cum Aquini Jordanes versaretur, hujoscemodi privilegium Cassinacibus concessit, quod aotographum in nostro tabulario extat.

† *In nomiae Sancta et individua Trinitatis. Jordanas diviaa ordinante clementia, Capuanorum princeps. Cum principali excellentia petitioni dilecti sui clementer favet, Igitar omnium Christi, nostrorumque fideliam universitatem scire jubemus qualiter aos per petitionem, et interventum Mirandi fidelis nostri rogati, ut concederemus, redderemus, pieteque dimitteremus pro amore omnipotentis Dei, et redemptione anima aostra in monasterio S. Cassiaensis ecclesia, atquo ejusdem loci domno Desiderio venerabili Abbati, saisque successoribus nostra principali aactoritate ea qaa nominatim inferius declarantur cujus petitioni benignissime saperna nos monente providentia annuentes, hos nostra firmitatis apices in S. prafato Monasterio fieri jussimus, per quos omnino sancimas, concedimus, reddimus, et quiete dimittimus, ut nostris, fataris que temporibas per hoc nostrum firmissimum praceptam S. Cassinensis ecclesia, in qua nunc Deo auxilante dominus Desiderius reverentissimus Abbas praest perpetualiter habeat, et possideat omnes Terras, quas ubicamque emptas, et paratas habeas homines scilicet de castro Pedemontis, et Plamberola, et Terame, caterique homines pradicti S. Monasterii asque nunc ab hominibus de Aqaino, et qaaliter illas modo possident, et eis calumniabimus. Itaque hac omnia qualiter superias declaravimus S. prafata Cassinensi ecclesia concedimas, reddimus, et quiete dimittimus ad habendum, et perhenniter possidendum, ea videlicet ratione, ut nallus Comes, jadex, Castaldeus, Scaldascias, nullaqae qualibet nostri principatus magna, vel parva persona prafatam S. Cassinensem ecclesiam sea pradictum domnam Desiderium venerabilem Abbatem, saosque successores de cunctis rebus, qaa superius leguntur disvestire, inquietare, molestare, vel per aliqua placita fatigare prasumat. Si quis autem temerario ausu hujus aostri pracepti paginam violaverit, aut iafringere voluerit, sciat se compositurum aari optimi libras centam medietatem partis nostra paplica, et medietatem pradicta S. Cassinensi ecclesia aat Abbati eidem tunc temporis prasidenti. Qaod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibas observetur hanc paginam manu propria roboratam sigilli nostri ostensione jussimus insigniri.*

Signum Domni Jordani Excellentissimi Principis.

Petrus Diaconas ad vicem Roberti Capellani jussione pradicta gloriosa potestatis scripsi. Datam pridie idas Decembris anno Dominica incarnationis millesimo septuagesimo octavo Indictioae prima, anno vero principatut domni Richardi, & domni Jordanis Filii ejas gloriosoram principam vigesimo. Actum in Civitate Aqviaensi feliciter Amen.

Hic

Hic itaque cœnobio Cassinensi perpetuo habendas, possidendasque omnes terras concedit libere, quieteque, quas homines Pedis montis, Plumbariolæ, & Serami ab Aquinatibus emerant, itaut nullus judex quoad eas *Placitum*, seu judicium exercere posset, vel caulas agere. Hoc principis Jordani privilegium, quod datum est mense Decembri Richardi Patris præ se fert nomen, qui mense Aprili ejusdem anni 1078. e vivis excesserat, uti constat apertissime cum ex alio Jordani privilegio dato hoc eodem anno die 23. Septembris cum ex Anonymo Casinensi, qui ad hunc annum ita loquitur. *Richardus Princeps obiit Capua feria Cœna Domini, & Neapolis obsidione soluta est, & Jordanus fit Princeps.* Hæc autem Anonymi verba ab Antonio Caracciolo in trium Anonymorum historia perperam, & per errorem ad annum referuntur 1077. quod observavit etiam Peregrinius in castigationibus ad Lupum Protospatam fol. 87. Genuinum vero esse hoc privilegium nullus dubito quin fateantur omnes, qui noverint annos rantum post quinquaginta cum ejusdem nominis, & anni epigraphe exscriptum illud fuisse a Petro Diacono nostro in suo regesto fol. 179. & alter Petrus Diaconus dum pro Roberto Sacellano autographum scriberet per incogitantiam annum scripsit 1078. quum notare debuisset 1077. quo anno juxta Neapolitani Regni consuetudinem erat indictio prima cujus semper a Mense Septembri sumebatur initium, & Richardi, ac Jordani principatus vigesimus excurrebat annus, quum anno 1058. dominari cepissent.

Tertium ejusdem Privilegium.

Ex originali in Archivo.

✠ *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei æterni. Jordanes Capuanorum princeps petitione dilecti sui clementer favet. Igitur fidelium nostrorum præsentium scilicet, ac futurorum noverit multitudo, qualiter nos per interventum Paldulfi filii quondam Guale, & Cedri nostri dilecti fidelis Viceprincipis damus, concedimus, atque confirmamus in monasterio S. Benedicti Confessoris Christi quod situm est in monte Castro Casino ubi nunc domnus Desiderius Venerabilis Abbas praest pro salute anima nostra, & magna recordationis genitoris nostri principis Richardi, atque genitricis nostra Fresendæ castellum, quod nominatur Suju, quod est intra pertinenciam nostri Ducatus Cajetanorum, qui nobis atque nostro præfato genitori concessus, atque confirmatus est a domno Alexandro venerabili Papa, & quia Raynerius cum aliis suis consortibus, & parentibus qui in ipso castello habitaverunt talem culpam fecerunt, unde legaliter omnes res eorum nostro Fisco deducta sunt. Idcirco præfatum nostrum castellum cum tota sua pertinentia in præphato Monasterio, damus, atque concedimus ad possessionem prephati Monasterii, & prædicti domni Abbatis, & ad cunctos suos successores, ad faciendum exinde omnia, quæ eis placuerint quemadmodum de aliis rebus prædicti Monasterii faciunt nemine eis aliquod contrarium vel molestiam ingerentem. Ob recordacionem etiam & nostram eternaliter stabiliendam concessionem hos nostræ firmitatis apices fieri jussimus. Quibus omnino sancimus & perpetualiter habendum mandamus, ut amodo, & semper ipsum prephatum monasterium & prædictus dominus Abbas, & sui successores firmiter, secure, libere, & quiete habeant, & possideant in perpetuum remota omni inquietudine vel molestacione cujuscumque judicis, Comitis Castaldeis, Sculdays, & omnium mortalium persone. Quod si quelibet hominum magnave persona contra hanc nostri præcepti firmitatem agere presumpserit, aut eius violator in quocumque fieri temptaverit sciat se compositurum auri purissimi libras quinquaginta medietatem nostræ cameræ, & medietatem præphato monasterio, & prædicto domno Desiderio Abbati suisque successoribus, & soluta pœna hujus nostræ concessionis, & confirmacionis pagina munitum, firmum, ac stabile maneat in perpetuum, Ut autem hæc nostra concessionis pagina firmius credatur diligenciusque ab omnibus observetur manu nostra propria corroboravimus, & nostri sigilli impressione jussimus insigniri.*

Signum domni Jor- *danis excellentissimi Principis.*

Ex jussione præfatæ Serenissimæ potestatis scriptum per manus Johannis judicis in anno vicesimo primo principatus ipsius domni Jordanis gloriosi principis, & sextodecimo anno Ducatus ejus Gajetæ. Data nono Kalendas Octubris anno ab Incarnacione Domini nostri Jesu Christi millesimo septuagesimo octavo per indictionem secunda.

Quod tamen Jordano asseritur, & a Petro Diacono lib. 3. cap. 61. Sugi castrum monasterio donatum, non ita sumendum est, ac si nova concessio fuerit, quum monasterium longe antea illud possederit, uti videre est in 2. ex laminis, quas ecclesiæ foribus apponendas jussit Desiderius Abbas anno 1066. a quo etiam in feudum datum illud fuisse Goffrido monitum habetur Cas. Chronici lib. 3. cap. 52. sed quod illius possessionem Monachis confirmaverit præsataque concessionis authenticum privilegium signatum, indictione, quæ incipit mense Septembri, servatur in Monasterii archivo.

Quartum ejusdem Privilegium.

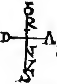
Neque hoc contentus Jordanus, majorem lacum Aquinensem Cassinatibus hoc diplomate est elargitus quod authenticum in nostro archivo asservatur.

✠ *In Nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Jordanus divina ordinante clementia Capuæ princeps petitioni dilecti sui clementer favet. Igitur quia omnipotentis Dei clemencia nobis tanti honoris excellenciam tribuere dignata est. Idcirco pro amore Dei redemptoris nostri, & beati Benedicti confessoris Christi nec non & pro salute, & redempcione animæ patris mei magnæ recordacionis principis Richardi, & Fredesfindæ matris meæ interveniente Gaytelgrimma principissa uxore mea damus, atque concedimus monasterio beati Benedicti Confessoris Christi constructo in castro montis Casini cui domnus Desiderius reverentissimus Abbas praesse videtur, videlicet tres partes de lacu Majore, qui fuit Comitum Aquinensium, qui contra animam nostram cogitaverunt, & consiliati sunt unde omnes res eorum legaliter nostro fisco adducta sunt,*

& est

& est in superiori parte civitatis cum ripis suis, & cum introitu, & exitu suo, & cum omnibus rivis, & venis aquarum, qua in ipso lacu influunt, & cum omnibus piscacionibus suis, qua quovis modo in ipso lacu fieri possunt, & cum omnibus Trecenariis, qua sunt justa ipsam Silicem ad possessionem suprascripti monasterii, & prafati domni Abbatis suorumque successorum, & partis predicti monasterii ob recordacionem eciam & nostram eternaliter stabiliendam concessionem adque dacionem hos nostra firmitatis apices exinde fieri jussimus, quibus omnino sancimus, & perpetualiter habendum mandamus, ut amodo, & semper prafatum Monasterium, & prascriptus domnus Abbas, & sui successores, & pars ejusdem monasterii firmiter secure, livere, & quiete habeant, & possideant inclitas tres partes de suprascripto Laca ut supra scriptum invenitur, remota omni inquietudine, vel molestacione cujuscumque principis, Viceprincipis, judicis, Sculdays, Castaldei, & omnium mortalium persone; Quod si quislibet hominum magna vel parva persona contra hanc nostram dacionem, ad que concessionem agere prasumpserit aud ejus violator in quocumque fieri temptaverit, sciat se compositurum auri purissimi libras duocentum, medietatem nostro palacio, & medietatem prafato monasterio beati Benedicti, & domno Desiderio reverentissimo Abbati, suisque successoribus, & soluta pena hoc scriptum firmum, & inviolabile maneas in perpetuum. Et hoc firmius credatur, & diligencius ab omnibus observetur manibus nostris propriis corroboravimus, & nostri sigilli impressione jussimus sigillari.

Signum domni Jordanis excellentissimi Principis Capua.

Ex jussione prafata serenissima potestatis scripsi Ego Cansolinus in anno prinoipatus ipsius domni Jordani vicesimo tercio, & nonodecimo anno Ducatus ejus Cajeta. Dat. sextodecimo Kalendas octubris anno ab incarnacione Domini nostri Jesu Christi millesimo octogesimo primo. Scriptum Capua per quintam indiccionem.

Adest sigillum plumbeum.

Præfati privilegii indictio a mense Septembris ducit initium. Id vero in hoc diplomate est præcipuum; tertiam partem lacus concedi cum introitu, & exitu suo cum omnibus rivis, & venis aquarum, quæ in ipsum lacum influunt cum piscationibus, *& cum omnibus Treconariis, qua sunt juxta ipsam silicem ad possessionem suprascripti monasterii.*

Lacus Aquinas Cassinatibus datus. Hujusce lacus a Comitibus Aquini cœnobio nostro facta donatio extat autographa in archivo Cassinensi.

† *In nomine Domini, & Salvatoris nostri Jesu Christi. Anno ab Incarnatione ejus millesimo octogesimo secundo, indictione sexta, mense Februario, vigesimo quinto anno principatus domni Jordani gloriosi principis. Ego Adenulfus Comes, & Landulfus Comes, & Pandolfus Comes, & Lando Comes Aquinenses, & filii Johanni Landonis Comitis de Aquino, divina inspiracione compulsi pro redempcione animarum nostrarum, & supradicti genitoris nostri, & genitricis nostra dña Sicelgarda, per hanc cartam offerimus Deo omnipotenti, & tibi sanctissime Monachorum pater Benedicte in tuo monasterio sito in monte castri Casini, in quo tuum sacratissimum corpus humatum est, cujus S. monasterii regimini domnus Desiderius reverentissimus Abbas praesse videtur, hoc est inclita pars, & pertinencia nostra de ipso lacu majore, quod esse videtur justa pradictam civitatem Aquinensem cum omnibus pertinenciis suis, hoc autem totum ex integro nos supradicti Fratres, & Comites pro salute animarum nostrarum, nec non & genitoris genitricisque nostra ex nostro jure in liberam potestatem suprascripti cœnobii S. Benedicti transmittimus, & ejus rectoribus, atque custodum ad tenendum, & dominandum, & faciendum omnia, que ad utilitatem ejusdem monasterii pertinent in perpetuum absque ulla contradicione nostra, vel nostrorum heredum, seu cujuslibet hominis pro parte nostra. Si autem nos qui supra, vel nostri heredes hanc oblacionis cartam evacuare quocumque modo pecierimus, vel contradicere his qua continet, subjaceamus pena composicionis librarum auri decem. Et quicumque ex alii contraire temptaverit hunc nostro scripto inimicitiam tuam o beatissime Benedicto, cui nos, inspirante Deo, hac offerimus, hic, & in futuro sentiat, & vindictam, hac oblacionis cartula in omnibus firma, & stabili in perpetuum permanente. Qua ut verius credatur nobis rogantibus, scripta est per manum Seniorici notarii, & idoneorum testibus, qui ausuerunt roboratanominibus. Actum apud supradictum monasterium S. Benedicti in monte Casino. ✠ Ego qui supra Adenulfus Comes. ✠ Ego qui supra Pandulfus Comes. ✠ Ego qui supra Landulfus Comes. ✠ ego qui supra Lando Comes.*

Hunc vero lacum concedunt: *ad tenendum, & dominandum, & faciendum omnia, qua ad utilitatem ejusdem monasterii pertinent in perpetuum.* Quamquam vero hunc locum cœnobio nostro Jordanus concesserat, illum concedunt quoque Comites Aquinates, vel quod id ad firmanda validius cœnobii Cassinensis jura petierit Desiderius, vel quod memorati Comites haud se possessione ejus Lacus, Fisco suo a Jordano judicati decidisse ostentare vellent, vel demum quod quartam eam lacus partem hactenus possiderent, quam Jordanus non concesserat.

Donatio ecclesiæ S. Rufi extat in vetustissimo regesto S. Angeli ad Formas fol. 29. in nostro archivo asservato ex quo hic damus. Ecclesia S. Rufi donata a Jord Principe

In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni Jordanus divina favente clemencia, Capuanorum princeps peticioni dilecti sui clementer faves. Igitur notum sit omnibus fidelibus nostris prasentibus, & absentibus, nosque ad hoc divina gratia promovit in principem, ut ecclesiarum defensor, atque ditator existam pro salute anima patris mei principis Riccardi, & matris mea Fredesinda, mei eciam, & uxoris mea Gaytelgrima, & haredum meorum, prudencia ipsius mea conjgis interveniente, & Joffridi Ridelli ecclesiam S. Rufi constructam in civitate Capuana, qua nobis concessa est a nostris fidelibus Capuanis, & per Sacramentum firmata,

cum

cum omnibus pertinenciis suis intus Capuam, & foras, qualiter antiquitus pertinuis praphata ecclesia quovis modo, & qualiter tennit, & dominatus fuit Herluinus Cappellanus noster, cum servis, & ancillis, cum curtisanis, & aldiis cum aquis, & piscacionibus, cum silvis, & pascuis, cum paludibus, & universis pertinenciis suis dedisse, concessisse, & confirmasse monasterio S. Benedicti constructo in monte Casino per hoc principale scriptum, & domno Desiderio ejusdem monasterii venerabili Abbati cunctisque suis successoribus, nemine praphato monasterio, domnoque Abbati, & suis successoribus ex prascripta concessione aliquam contrariam vel molestiam ingerente. Quod si quis hujus nostri precepti violator extiterit, mille libras auri optimi componat, medietatem nostra camera & medietatem pradicto monasterio, & domna Abbati, cunctisque suis successoribus, & soluta pena, hoc preceptum firmum, & inviolabile maneat in perpetuum, & ut firmius credatur, & diligencius observetur, manu nostra propria subscripsimus, & nostri sigilli impressione sigillari precepimus. Signum Domni Jordani gloriosi Principis.

Ex jussione praphata Serenissima potestatis scripsi Ego Cansolinus in anno Principatus ipsius vigesimo quinto, & vicesimo anno Ducatus ejus Gaeta. Data octabo Kalendas Octobris Anno ab Incarnacione Domini nostri Jesu Christi millesimo, actogesimo secunda scriptum Capua per sextam Indictionem.

Diplomatis hujus indictio a mense Septembris ducit initium.

Generosa Desiderii scepta.

Cum Desiderius ad Henricum III. diris devotum vocatus ire noluisset, minitabatur imperator, se omnia cœnobii bona pessum daturum, quam rem veritus S. Abbas, Monachos Cassinates generosis hisce verbis alloquitur, teste Petro Diacono cap. 50. *Angustia mihi sunt undique: Si enim ad Imperatorem non jera, imminet periculum, & eversio monasterii, si autem jera, & voluntatem ejus implevero, incurram periculum anima, si vero jero, & voluntatem ejus non fecero, imminet periculum corporis mei, simulque timeo, ne iratus Imperator, ita Normannis monasterium istud, quod sub tutela, & defensione ejus est, sicut & totum principatum concedat: Pergam tamen ad eum, tradens me morti, & pericula &c. Si enim millies occidar, nullus me separabit a dilectione loci istius, nam non dico Imperatori, qui Christianus est, sed etiam alieni pagano, sive tyranno occurrere non recuso, dummoda res monasterii valeam ab ejus barbarie liberare. Nam & Leo Papa, ut civitatem Romanam a devastatione, & incendio liberaret, Genserico regi Ariano occurrit, & Savinus Canosinus Attilam aque Arianum ad convivium invitavit, & de manu ejus calicem accepit, & bibit, &c.* Et infra: *Post hac Imperator accepto a principe* (Jordano) *magno quantitatis pretio, per preceptum aurea bulla bullatum confirmavit totius Capuani principatus attinentiis, retempta sibi & imperio monasterio Cassinense cum universis rebus, ac pertinentiis suis &c.* Et in fine: *Desiderius autem ab eodem Imperatore preceptum aurea bulla bullatū de hujus loci possessionibus accipiens, & licentia redeundi ab Imperatore impetrata, ad hoc monasterium est reversus.* Quid amabo supernam Cassinatium jurisdictionem luculentius demonstrare potest præ illis Desiderii verbis? sub tutela itaque, & defensione Imperatoris erat cœnobium Cassinense, cum non ulli potestati, aut principibus Beneventi, aut Capuæ subditum principatum habebat, quem per summam injuriam adimere potuisset Imperator, atque Nortmannis tradere: Imperator Capuanum Principatum Jordano confirmans cœnobium Cassinense, ejusque bona reservat, indubia certe jurisdictionis Cassinensis argumenta. Vid. Baron. an. 1083. cap. vero 52. hæc scribit Petrus: *Sequenti tempore Jannellus, & Seifridus pro parte sua, & parentum suorum renunciaverunt, se huic monasteria de castello Sarracenisco cum pertinentiis suis recipientes prasentialiter a Desiderio moneta* [illegible] *solidos ducentos, centum librarum auri pena praposita.*

Jurisdictio monasterii Cassinensis suprema.

His porro diebus Desiderius ante presentiam Jordani principis concessit Goffrido cognomento Monio diebus vita sua castrum Sujense, in eo tenore, ut ipsum castrum non recognosceret neque a principe, neque ullo homine, nisi a pradicto Abbate, & successoribus suis, & serviret inde huic monasterio, & ejus Abbatibus per rectitudinem, ad mortem vero pradictum castrum in loci hujus potestate rediret.

Ex hac quidem castri Suii concessione in feudum constat luce meridiana clarius suprema Abbatis Cassinensis jurisdictio. Quid enim est non a Capuano principe, sed ab Abbate castrum recognoscere? servitium præstare? Si hæc supremi principis concessio non est, quænam futura sit plane non video.

Sujum in Feudum concessum ab Abbate Cassinensi.

Inter Jordanum Capuanum principem, atque subditos cœnobii nostri, quædam hoc tempore contigisse suspicor, quæ in hoc diplomate authentice in archivo Cassinensi asservato, continentur.

Jordanus Jurisdictionem Cassinensis Abbatis fatetur.

Jordanus Dei gratia princeps. Hoc scriptum memoria fieri jubea, ut a me, fidelibusque meis constanter credi possis, & conservari quomodo a me ordinatum sis S. Germani in curte Abbatis Desiderii pietatis fama venerabilis. Ego vero proclamationem suorum hominum qui castellum Pede montem habitant faciaquoniam ipsi mibi, meisque injuriam intulerant, quod minime de cuisfed praterea serras, caterasque possessiones, quas sub cartula scripti ab incolis Aquinatibus emerant homines ejusdem Abbatis, ad hac de castello notaso, nomine Teramo, & de finibus locorum, qui infra fines continentur, quod genitori meo, atque simul mibi sancitum, & acrnium est in S. Benedicti cœnobio. Quoque autem Aquinates nostri querimoniam agere studebant Abbati de oppido nomine Serracinisco, quoniam ipse Habbas cum antecessoribus suis cum pace, & sine querela habuerunt, & adhuc retinet hic. Postea vero cum a Monachorum collegia, ad ipsoque Abbate humiliter rogatus fuissem, ne contra eum, neque sibi contra subditos quicquam malivolencia machinari vellem,

nec

nec mei mecum, quod a me ab adversariorum in cursu muniri, & defensari debent. Ideo quod bonum & utile hoc fuisse cognoveram præsentibus istis videlicet, Girardo de Ravennia, Roberto de Labolita, Guillelmo de sancte Laudo, & cum his episcopo Ambrosio Terracinense, Præposito autem Oderisia, Johanne Preposito S. Benedicti Capuensis, astantibus quibusdam Monachis cum Johanne Capuensi judice misso a principe Riccardo, quod virga ei condonavi, & omnem malivolenciam, & iram quam contra homines Pedemontis diu memoria commendaveram, eademque tradicione hereditatis, quarum prius mencionem feci, eisdem qui eat prinsquam Guillelmus de Menserola inde finem daret cum Abbate emerant tempore Guillelmi antecessorum, quas date fine cum Abbate emerunt, non a me conceditur. Illos igitur qui castellum Serraciniscum habitant, ut supra dictum est cum pace, & quiete esse concedo exceptis duobus hominibus quorum alter habitat Teramum nomine Johannes, alter autem Plumbariolum nomine Petrucium. Si quis autem superbia elatus vel centumacia constituta hic infringere laboraverit, sese reum Abbate Casini montis dandum certam emendacionem sciat videlicet centum auri libras, quatenus servetur præcipio omnibus, hac dicta conservare hanc paginam manu propria confirmatam, sigilli nostri notamine jussimus imprimi Guillelmus. Adest sigillum plumbeum.

Cassinensi Abbatis absoluta Jurisd. Quid vero est Jordanum ipsum principem Capuanum in Curia Abbatis Desiderii proclamationem de illatis sibi a subditis Cassinensibus injuriis facere, nisi expresse fateri Jurisdictionem ditionis Cassinensis penes Abbatem absolute fuisse, ad quem de suorum subditorum criminibus judicare pertineret.

Sequenti vere tempore, ait Petrus Diaconus cap. 56. *Teodinus filius Maynerii de Trivento obtulit huic loco monasterium sancti Salvatoris, quod situm est prope fluvium Tresta simul cum castello, quod eidem monasterio pertinet vocabulo Pesclatura, & duabus aliis ecclesiis, idest de S. Maria de Collerotundo, & S. Paulus de Petra Curvina cum universis earumdem ecclesiarum mobilibus, & immobilibus. Trasmundus quoque Teatinus Comes similiter obtulit in hoc monasterio tria sui juris castella in Comitatu Pinnense, quorum unus vocatur Arseta, alterum dicitur Bacucci, tertium nominatur Bisenti cum terra nihilominus decem millium, & eo amplius modiorum &c. Per hos dies oblata est in hoc monasterio a supradicto Principe Jordano ecclesia S. Agatha juxta Aversam &c. cum curtibus, & villanis, & universis pertinentiis suis, qualiter eam Richardus Princeps pater ejus dotaverat &c.*

Theodini Donatio. Donatio Theodini ex regesto Petri Diaconi nu. 456. fol. 198. hæc est.

In Dei nomine millesimo octuagesimo quarto anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi mense Aprilis septima indictione. Ego Teudinus filius cujusdam Maineri declaro me pertinentem habere jure hereditario unum monasterium vocabulo sancti Salvatoris, quod situm est in territorio Triventino propinquum flumine Tresta. Similiter declaro me pertinentem habere dua alia ecclesia, una qua vocatur S. Maria ad Collerotundo, alia vero, qua dedicata est in honore S. Pauli prepinquo de Petra Curbina, qua sunt site amba in territorio de Castellone. Utrasque supradictas ecclesias cum omnibus rebus suis mobilibus, & immobilibus trado, & concedo S. Benedicto in monte Casino posito, quem Deo annuente, secundum Regulam ipsius supradicti S. Benedicti, domnus Desiderius Abbas regimen tenere videtur pro redompcione anima mea genitoris genitricisque mea, & Fratrum meorum & uxoris mea. Quapropter me qui supra Teudinus ideo dum mihi congruum esse videtur bona etenim mea voluntatem, & per firmam stabilitatem in præsentia domni Alferi venerabili episcopi interessent Johannis Judice & aliorum testium, per hanc quoque videlicet cartam per remedium animarum nostrarum, ut hic, & apud altissimum Dominum requiem invenire valeamus offero Deo, & supradicto sancto Benedicto supradictas ecclesias cum omnibus suis pertinentiis cum castello, quod nominatur Pesclatura pertinentem eidem monasterio cum silvis, & pratis, cum vineis, & terris cultis, & incultis cum molendinis, & aqueducte cum libris & cum omni ornatu earum ecclesiarum, infra hac vero fines sicuti nominabimus nec mihi, nec quarta uxori mea, nec cuicumque alteri habendum nullam reservavi sed in integrum ipsas ecclesias una cum inferius, & superius, & cum viis, & anditus suis, omnibusque suis pertinentiis offero in prædicto monasterio S. Benedicti habendum, ejusque rectoribus possidendum ea racione ut hamodo, & semper pars ejusdem monasterii S. Benedicti, & ejus Rectores ipsa mea offercione velut prælegitur in integrum habere, & possidere debeat, securiter inde faciendum omnia, quod voluerint sine contradiccione mea, de meis heredibus, & sine cujuscumque requisitione quod si aliquando tempore ego qui supra Teudinus, aut meis heredibus, cum pars ejusdem monasterii, aut cum ejus rectores pro quacumque racionem causare aut contendere quæsierimus de supradicta mea offercione volendo exinde aliquid tollere vel minuare, aut si hoc retornare, vel removere quæsierimus, centum libras auri componere oblige me, & meis heredibus ad partem prædicti monasterii & ad ejus Rectores, & exinde omni tempore perinvitis taciti, & quieti permaneamus per eadem obligata pena igitur autem oblige me qui supra Teudinus, & meis heredibus eadem mea offercione velut prælegitur in integrum amodo, & semper ab omnibus hominibus, ab omnique partibus antistare, & defendere secundum Langobardorum legem per suprascripta pena obligata. Si quis autem hanc nostram concessionem aliquo temorario ausu in aliquo violare præsumpserit, vel minuare, supradictus pontifex Alferius auctoritate Beati Petri apostolorum principis cum coram omnibus adstantibus anathema-

tiza-

fixevit, & cum Juda traditore eum perimendum, ac vinculis annectendum in perpetuum damnavit. Quam taliter te Johannes Judice, & Notarius scribere rogavi intus Trivento civitate. Ego Alferius episcopus. Ego Falco Archipresbyter. Ego Albertus Monachus. Ego qui supra Johannes Judice. Ego Sikenulfus Monachus. Ego Albertus, Hujusce donationis meminit Ciarlanti p. 272.

Donatio Transmundi Comitis.

In eodem regesto extat donatio Trasmundi Comitis nu. 457. fol. cit. a t. quæ incipit.

In Dei nomine ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi sunt anni millesimo octuagesimo quinto, & dies Mense Octuber per indictione octava. Ideoque ego Transmundo Comes filio qm. Actoni Comes, propria, bona, & spontanea mea voluntate declaro enim quia quadam die cogitare cepi qualiter in peccato sum concepti, & qualiter ab infancia nostra dies noctuque, oris, atque momentis innumerabilia peccata commisimus, & qualiter in illo terribili judicio de omni facto mo subito Deo concedente invenimus. Ego supraſcriptus Transmundo Comes consilium unde dono trado, judico, & concedo de res mea pro anima mea, & do genitore meo, & de Genitrice mea in monasterio beati Benedicti monte castro Casino, ubi nunc domnus Desiderius venerabilis Abbas preest, hoc est de res mea, qua mihi in hereditatem, & per conquisitum obbatum est & est ipsa res juxta Comitatu Pinnense in ipso castello de Arseto cum Porte, & carbonarie sua, & cum introitu, & exitu suo cum ecclesia S. Johannis & cum omnibus ornamentis suis & rebus, & ipso castello Bacucco cum universis pertinentiis suis, & cum Ecclesiis cellis, & universis ornamentis ipsorum, & ipso castello de Besenti cum porte, & ecclesiis, & ornamentis suis, vel omnibus quantum in ipse pertinentie de ipso castello mihi pertinet terra culta, & inculta cum vineis, pomis, arboribus, silvis, campis, pratis, ripis, flumina, aquis, cursibus aquarum, cum molina, & sedia, & omnia edificia sua, qui faciunt ipsa res modiorum decem milia, & amplius quantum in ipse supraſcripte pertinentie mihi pertinet, & habet finis primo capite fine montibus pede fine terra S. Johannis, & Trasmundi. Et de uno lato fine Pretecone, & de alio lato fine terra Gualterii, & de filii Gisoni filio Rainaldi, & de consortibus suis ipse supraſcripte castella cum illorum pertinentie quantum infra ista supraſcripta finis mihi supraſcripto Trasmundo Comes pertinet in integrum, quam & dedit pro anima mea & de genitorem meum, & de genitricem meam, & omnia faciatis de ipse supraſcripte castella, & de ipsa res tu supraſcriptus domnus Abbas, qui regimen de ipso supraſcripto S. monasterio tenere esse videtur vel posterisque successoribus tuis, sicut de aliis propriis rebus monasterii, & hoc repromitto, & obligo me ego qui supraſcripto Trasmundo Comes vel meis heredibus tibi supraſcripto domnus Abbas, vel posterisque successoribus suis ipse supraſcripte castella, & ipso supraſcripta ad ipso supraſcripto S. monasterio contra omnes homines antistare, & defendere debeamus & si adqualibet homines antestare, & defendere non potuerimus, aut non voluerimus, aut si exinde tollere vel minuare præsumpserimus, tam nos, quam ipsa qualibet heredum nostrorum aut qualibet homine de ipso S. monasterio tollere præsumpserit, sciat se in tremendi justum judicium examinata causa nobis secum dicturum, & in pociora sumamus, & individua S. Trinitatis incurrat, & discedat super illos paternarum suarum maledicione sed sit condempnatus cum Herodes, & Nerones, & cum Juda traditore, qui Apostolica agmina segregavi, & non abeat partes in prima Resurrectione, & cum impii, ac sacrilegus sequenstratus, pars illius stannum inuis & sulphuris ardentis, & supra componamus pena auro libra decem milia & argenteum libra viginti milia, & post pena soluti qua est vero hac cartula judicacionis, seu tradicionis rogatum a supraſcripto Trasmundo Comes scripsit ego Giso Notarius, & judices istius mense Indiccio. Actum Pinnem feliciter. † Signum manum Transmundi Comes, qui hanc carta judicacionis scrivere rogavi, & signum crucis fecit. † Signum manum Gisoni testo rogatum, & signum crucis fecit. † Signum Luponi testo rogatum, & signum crucis fecit. † Signum manu Gerardi testo rogatum & signum crucis fecit.

Quartum Jordani Privilegium.

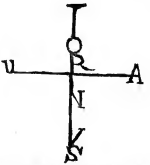
Diploma vero, quo Jordanus princeps cœnobio nostro ecclesiam S. Agatæ prope muros Aversanæ urbis concessit, authenticum in nostro archivo asservatur.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Jordanus divina ordinante clementia Capuanorum princeps. Petitioni dilecti sui clementer favet. Notum sit omnibus S. & Catholica ecclesie filiis, me quem ad hoc divina gracia promovit in principem, ut ecclesiarum defensor, atque ditator existam ob salutem, & redempcionem anima principis Richardi patris mei, & Fredessinda matris mea, & ob meorum peccatorum indulgenciam dedisse, concessisse, & confirmasse monasterio S. Benedicti confessoris Christi sito in monte Casino, & domno Desiderio ejusdem monasterii venerabili Abbati per interventum Gaitelgrime principissa uxoris mea ecclesiam S. Agatha constructam prope muros Aversana urbis cum curtibus, & terris, & villanis, & cum universis suis pertinenciis, quas princeps Richardus pater meus ibi dedit, & qualiter Gualterius cappellanus eam tenuit cum omnibus suis pertinenciis in die obitus sui ad possessionem potestatem, & dominacionem predicti monasteris S. Benedicti, & Domni Abbatis suorumque successorum remota omni contrarietate, & molestacione mortalium omnium. Quod si quis diabolica suasione compulsus hanc nostram dacionem, oblacionem, concessionem violare irritasve facere temptaverit, centum auri optimi libras persolvet medietate nostro palatio, & medietatem præscripto monasterio, & prædicto Abbati suisque successoribus, & soluta pena hoc scriptum firmum, & inviolabile maneat in perpetuum, & ut firmius credatur, & diligencius ab omnibus observetur manu mea subscripsi, & mei sigilli impressione feci sigillare.*

Signum domni Jordani gloriosi principis.

Per jussionem præfata Serenissima potestatis scripsi ego Consalinus judex in anno principatus illius vicesimo octabo, & vicesimo tercio anno Ducatus ejus Gageta.

Data

Data octabo Kalendas Marcii anno ab incarnacione Domini nostri Jesu Christi millesimo octuagesimo quinto.

Scriptum Capua per nonam Indictionem, Nullam tamen hic princeps in rusticos jurisdictionem sibi reservat. Adest sigillum plumbeum.

Quintum ejusdem Diploma.

Idem princeps latifundia quædam nostro cœnobio concedit hoc diplomate, quod autographum in archivo Cassinensi asservatur.

✠ *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei æterni, Jordanus divina ordinante clementia Capuanorum princeps. Petitioni dilectis sui clementer favet. Igitur fidelium nostrorum presencium, ac futurorum noverit multitudo, qualiter per interventum Gaitelgrimma mea dilectæ uxoris concedo, & confirmo monasterio S. Benedicti in monte Casino, cui domnus Desiderius venerabilis Abbas praeesse videtur, videlicet Terram cultam, & incultam, & silvam nostro palacio pertinentem, quæ esse videntur in comitatu Suesse juxta fluvium Gariliani habentes hos fines. A parte Septemtrionis incipiente primo capite a fluvio, & a termino, qui ibi positus est, & mensurando infra duas columnas marmoreas ab antiquitus ibi fixas dum compleantur passus centum quattuordecim, & deinde qualiter descendit juxta paludem quæ dicitur Festara usque in rivio, qui vocatur Ausenti. A parte Occidentis qualiter descendit ab ipso termino usque in mare juxta præscriptum fluvium Gariliani. Et concedo, & confirmo prædicto monasterio de ipsa silva ab ipso fluvio juxta mare passus trecentes sexaginta quinque, & qualiter vadit directe usque in Pantanum, & qualiter divertit usque in rivio qui vocatur Ausenti omnes prædictas terras cultas & incultas, & silvam, quæ sunt infra præscriptos fines & mensuras mensurando semper ad passus Landonis Gastaldei. Ego prædictus princeps concedo, & confirmo præscripto monasterio, & prædicto Abbati suisque successoribus in perpetuum ob salutem & redempcionem Animæ patris mei principis Richardi, & mea. Nec non & concedo, & confirmo præscripto monasterio, & prædicto Abbati, suisque successoribus turrim, quæ vocatur da mare, quæ est infra præscriptos fines cum piscacionibus maris, & fluminis, & cum omnibus ejus pertinenciis, qualiter princeps Richardus pater meus per preceptum eam dedit atque concessit prædicto monasterio, & suprascripto Abbati ad possessionem, potestatem, & dominacionem prædicti monasterii, & domni Abbatis suorumque successorum; Remota omnium mortalium molestacione. Quod si quis diabolica suasione compulsus, hujus nostræ concessionis & confirmacionis paginam violare irritamve facere præsumpserit, centum auri optimi libras persolvat, medietatem nostro palatio, medietatem præscripto monasterio, & prædicto Abbati suisque successoribus, & soluta pena, hoc scriptum firmu & inviolabile maneat in perpetuum, & ut firmius credatur, & diligentius observetur manu mea subscripsi, & meo sigillo feci sigillare.*

Signum domni Jer- *dani gloriosi Principis.*

Ex jussione præfatæ serenissimæ potestatis scripsi Ego Cansolinus judex in anno principatus ipsius vicesimo octabo, & vicesimo tercio, anno Ducatus ejus Cajetæ. Data quartadecimo Kalend. Decembris anno ab incarnacione Domini nostri Jesu Christi millesimo octoagesimo quinto. Scriptum Capua per nonam indictionem. Adest sigillum plumbeum.

Diplomatis hujus indictio a mense Septembri ducit initium.

Jordanus hic princeps Capuanus cum patre fuit ab an. 1058., quocum fuit etiam Cajetæ Dux ab an. 1063. Post patris obitum Dux quoque, & princeps fuit ab an. 1078. cum filio Richardo II. ab an. 1081. ad 1090., quo obiit die 20., aut 21. Decembris in monasterio Cassinensi sepultus. Uxorem habuit Gaitelgrimam sororem Gisulfi II. Salerni principis. Illud vero maxime advertendum, Jordanum ejusque patrem Duces Cajetanos eo modo fuisse, quo Pandenolfus Capuæ comes, cui Cajetam concesserat Johannes VIII. teste Leone Ostiensi lib. I. cap. 42., quo tamen eodem tempore Cajetæ Dux Docibilis erat, sed Pandenulpho subjectus. Ita etiam Richardi, & Jordani tempore Cajeta Duces proprios, sed inferioris, ut ita dicam subsellii habebat. Ejusmodi fuere Giffridus, seu Loffridus Ridellus an. 1072. aliique. Vid. Peregrinius in stemmate Principum Nortmannorum Capuæ.

Refert deinde Petrus cap. 58. plurima eaque magnificentissima cœnobio nostro oblata numera a piissimis conjugibus Roberto Guiscardo, & Sicelgaita, atque subdit. *Anno sequenti eadem Ducissa Silcegaita per consensum filii sui Ducis Rogerii obtulit beato Benedicto per cartam aurea bulla signatam locum qui Cetrarius dicitur in Calabria cum toto portu suo, & omnibus pertinentiis suis &c.* Eadem narrat Baronius an. 1085. — Magnifica Roberti Guiscardi, & Sicelgaitæ munera.

Citrarii donatio a Sicelgaita facta authentica in archivo nostro asservatur, atque incipit. — Citrarii Cassinatibus donatum.

† *In nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis. Ego Sikelgaita divina favente clemencia Dux. Si divinum cultum, & sanctæ ecclesiæ honorem, atque utilitatem debita reverentia, & ordine digno attendimus, tota profecto devotione circa sanctam Dei ecclesiam diligentissimam curam, & solacium adhibere*

bere debemus, ut tante nos superna pietas gracius protegat, quanto ferventius suam ecclesiam pre viribus exaltare, atque tueri satagimus. Idcirco pre amore omnipotentis Dei, & Domini nostri Jesu Christi, & pro salute anima domini viri mei Robberti gloriosi Ducis, atq; mea filiorumque nostrorum, & omnium parentum per interventum, atque consensum filii mei Roggerii Ducis offero in monasterio S. Benedicti de monte Casino locum, qui Cetrarius dicitur cum toto portu suo, & cum omnibus pertinentiis suis, atque universis colonis ibidem habitantibus, quod in dotem a pradicto viro meo habeo, atque per manus domni Desiderii Abbatis, eo modo illud in pradicto monasterio, cui ipse Abbas praest, offero, ut per totam vitam meam ad frudiandum eum habeam, atque post meum obitum in prascripto monasterio absque omni calumnia meorum haredum ac successorum nostrorum perveniat, & prafatus Abbas ejusque successores, & pars ipsius monasterii licentiam habeant de eo facere quod voluerint, & neque a nobis, neque a nostris heredibus, seu judicibus, Comitibus Turmarchis, neque a quibuslibet auctoribus nostra reipublica pradictus Abbas, ejusque successores, & pars ipsius ecclesia quolibet tempore de eo aliquam contrarietatem habeant, sed in perpetuum secure illud habeant, & possideant ad faciendum ex eo ad utilitatem ipsius monasterii sicut supra scriptum est, quodcumque voluerint. Quod si ego, aut heredes mei, vel alius aliquis temerario ausu hujus mea oblacionis aliquando violator extiterit perpetue anathematis subjaceat, & partem cum Juda traditore Domini habeat, sciatque se compositurum auri purissimi libras centum, medietatem Camera nostra, & medietatem parti ipsius monasterii, & insuper hac oblacio semper firma, & inconcussa permaneat. Textum vero hujus nostra oblationis scribere pracepimus tibi Petre Medico, & palatii nostri notario. Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo octuagesimo sexto indictione nona. Actum Salerni feliciter. † Ego Alfanus Electus Sancta Sedis Salernitana. † Ego Urso Dei gratia Archiepiscopus Sancta sedis Canesina, & Barina. † Ego Maraldusius Festanus episcopus. † Ego Ruggerius Dux. Ego Robbertus frater ejusdem Ducis.

Ita vero piissima mulier Citrarium concedit cum portu & colonis ut libere illud cœnobium nostrum deinceps possideret.

Alfanus Salerni archiepiscopus huic donationi subscriptus secundus est ejus nominis. Pluries hanc donationem in Regia Camera Summariæ præsentarunt Cassinates, ejusque apographum audito Fisco extractum, quod in processu reperitur in memorata camera inter regium Fiscum, nostrumque cœnobium pro anchoragio Citrarii ventilato. Nullam vero sibi in ea concessione aut Sicelgaita, aut Rogerius ejus filius jurisdictionem, vel quid aliud reservant. Robertum Guiscardum Sicelgaitæ maritum, ejus que filium Roggerium absolutos fuisse Apuliæ, & Calabriæ Duces, res est notior, quam ut ullus unquam qui summis, ut ajunt, labiis ecclesiasticam, profanamque Historiam delibaverit, revocare possit in dubium. Quare poterant libere, absoluteque civitates, oppida, aliaque bona pro libito cuique concedere. Quod idem de Beneventanis, Capuanis, aliisque ejus ordinis Principibus dictum volumus. Siquis vero rerum imperitissimus in dubium revocare, atque adeo negare id contenderet, quanquam in fulsitatis, imperitiæque damnabunt eruditi, nil tamen moramur, cum omnia bona cœnobio Cassinensi donata amplissimis formulis confirmaverint Imperatores, regesque Neapolitani, ut demonstravimus hactenus, infraque demonstrabimus, cum de Rege Rogerio, Henrico VI., aliisque. Ab ipso quidem donationis initio ad hæc usque tempora nulla interrupta serie oppidum Citrarii possedit monasterium Cassinense, cum jurisdictionibus omnibus criminali, civili, mixtæ, Syclæ, Portulaniæ, Bajulationis &c. neque unquam Adoham, vel quid aliud regibus Neapolitanis persolvit.

Asserit in hac donatione Sicelgaita, Citrarii oppidum sibi a marito in dotem concessum. Mos quippe apud Gothos, Langobardos, Romanos ipsos, aliasque gentes, ut ex eorum legibus constat a Ducangio allatis, verbo Dos, invalverat, maritos uxoribus dotem dare. Qui quidem mos apud Leonem Ostiensem lib. I. Chron. Cassin. cap. ult., & apud Petrum Diaconum lib. 4. cap. 25. etiam legitur. Imo Mabillonius Itin. Ital. p. 210. visum asserit, a se in archivo insignis monasterii S. Xisti Placentiæ ab Angelberga Imperatrice uxore Ludovici II. fundati instrumentum Dotis ab eodem imperatore Angelbergæ datæ juxta legem Francorum, ut ibi legitur, & pag. 222. testatur in archivo quoque celebris nostri Ordinis monasterii S. Salvatoris Papiæ ab Adelaide Augusta constructi reperiri Instrumentum dotis, eidem ab Lothario primo ejus marito an. 938. datæ, illudque dotis Bertæ reginæ ab Hugone Italiæ rege constitutæ. Mariti uxores dotabant.

Mirum quantum dignitate opibusque cœnobium Cassinense sub præfectura SSmi Abbatis Desiderii creverit. Hinc, teste Petro Diacono cap. 59. *Johannes Comes filius Landolfi de Venafre ad extrema veniens ad hoc monasterium cum rebus suis ferri se jussit, & concambium de castello suo, quod Cardetum vocatur, ideo nobis valde congruum quia contiguum, diu jam optanti Desiderio fecit. Data sunt autem pro hujusmodi castelli commutatione quatuor ecclesia, quas in Venafre habebamus cum omnibus possessionibus, ac pertinentiis earum &c. Per hos dies Marinus Comes Trajectensis una cum Oddulana uxore sua obtulit beato Benedicto totam partem suam de Comitatu Trajectano, & castro Spinei, ac Fracta, pena apposita centum librarum auri id removere querentibus &c.* Rerum cœnobii Cassinensis incrementa.

Hæc Marini confirmatio, quæ duos, & sesqui annos post donationem Stephani Noni Pontificis Romani & Abbatis Cassinensis tempore factam evenit, ex autographo in nostro archivo hic exscribimus. Marini confirmatio.

† *In nomine Domini Dei Salvatoris Jesu Christi quinquagesimo quarto anno Comitatus domni Marino & septimo decimo anno Comitatus domni Dauferii & domni Landoni Dei gracia Thio, & nepotibus atque Comitibus Mensis October terciadecima indiccione Trilectu. Quam quidem Deo dignum, & valde placabile tam in veteri quidem testamento quam in novo offerre Deo sanctisque basilicis patrimonium jubetur pro requie animarum defunctorum, & pro futura hac beata resurrectionis. Quapropter credibili fide indubitanter accipitur promereri veniam delictorum pro quibus hic largitur aliquid hujus mundi transeuncium rerum, & pro opibus oblatis Terrestribus proculdubio a Domino recepturi sperramus*

ramus eternas. Hac si quidem fide & credulitate firmati, & de omnipotentis Dei misericordia, confisi sperantes apud illum mercedem recepturos eternam. Nos Marinus Dei gracia Comes una cum Oddolana Comitissa dilectissima conjux mea, tam pro redempcione Anima nostra quamque eciam & pro requie animarum genitorum seu genetricum nostrarum. Placuit nobis ab hodierna die, & perpetuis temporibus uno ore, & uno consilio promptissima, & gratuita nostra voluntate offerre, & tradere, & perpetualiter transcribere in cœnobio tuo o SS. me Benedicte, quod honorifice, & famosissime situm est in Cassinensi castro, ubi domnus Desiderius venerabilis Abbas ejusdem monasterii regimen tenet, idest totam & integram nostram porcionem, quod est quartam partem de inclito Comitatu Trijecto, cum omnibus suis pertinenciis, hoc est terris, vineis, planis, pascuis, montibus, vallibus, aquis, mollis, insuper tradimus, & offerimus tibi o Sanctissime Benedicte omnibus casis quo in hac suprascripta civitate habere videmur, & medietatem de ipso castro Spinea, quod nobis pertinenda esse videtur, & integra ipsam quartam partem de castro Fracta. Hac omnia tibi damus, & offerimus, atque tradidimus cum omnibus suis pertinenciis sicut superius legitur. Ea tantum racione ut nulli servicium exigant tui rectores ab abitantibus in suprascripta civitate, & castellis, nisi qualiter antiquitus soliti sunt facere nobis, ita tamen ut qui cum caballo servire consueti sunt ita perpetuo jure & sanctissimi jam supranominati tui cœnobii deserviant, & qui cum Boves similiter faciant, iterum damus, & offerimus tibi totum, & integrum nostrum monasterium vocabulo S. Marini cum omnibus suis paraturis, & codicibus, & cum terris, & vineis, & aquis, molis, & cum peculius majori vel minori, & cum omnia, & in omnibus ad suprascriptum monasterium pertinentibus, & ipsam quartam partem de monasterio S. Marini de aqua Mundula cum omnibus suis pertinenciis, & omnia, & omnibus ubicumque vel undecumque nobis pertinent, vel pertinenda esse videtur a jure parentorum nostrorum qualiter superius diximus tibi beate Benedicte offerimus, & tradidimus, in eo vero tenore, ut amodo, & usque in sempiternum in tuo jure, & dominio permaneat; & neque a nos qui supra Marinus Dei gracia Comes cum Oddolana Comitissa conjux, neque a nostris heredibus, neque a nobis nulla submissa persona nunquam exinde abeant tui rectores querela aut calumpnia in sempiternum. Verum quod absit, & divina avertat potencia, quod sive nos, qui supra, sive nostri heredes, aut quavis persona hominum magna, vel parva contra hanc nostram offercionem seu tradicionem aliquid contrarie agere volverit, vel repuguare temptaverit, fiat anathematizatus a Domino, & a tricentis decem, & octo sanctis patribus, & partem abeat cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi. Insuper compositurus subjaceat in suprascripto tuo S. cœnobio Cassinensi auri purissimi libras centum, & post soluta pona, & anathemate percepta, hac nostra offersio, & tradicio, qualiter superius legitur, firma permaneat in perpetuum. Scripta per jussiones nostras a Benigno presbitero, & notarius supradicta civitatis in mense, & indiccione suprascripta.

✠ Ego Marinus Comes. ✠ Ego qui supra Oddolana Comitissa, qua scribere pracepi, & manus mea in hac cartula crux feci. ✠ Signum manus Cregorii Filii Joanni Costani. ✠ Signum manus Joanni de Maraldo. ✠ Signum manus Joanni Papa. † Ego Benignus in meritis prasbiter, & notarius suprascripta civitatis complebi, & absolbi in mense & indictione supradicta terciadecima. Adest sigillum cereum.

Permutatio inter Johannem Comitem nostrumque cœnobium pro castro Cardeto inita reperitur in regesto Petri Diaconi nu. 492. fol. 108. a t. atque incipit. Permutatio inter Johanne Comite, & cœnobiu Cassinense.

In nomine Domini. Anno ab incarnatione ejus millesimo octuagesimo sexto mense Julii nona indictione. Ego Johannes Comes Benafri, filius Laudolfi Comitis propterea mihi aptum, & congruum est bona mea voluntate per hanc cartam commutacionis commutabi, & in cambium dedi tibi domno Desiderio venerabili Abbati de monasterio S. Benedicti de monte Casino erga secum habendo Johanne Oderisi Abbocatorem tuum, hoc est integrum castellum unum, quod dicitur Cardete que esse videtur infra finibus Benafro cum casis, & montibus, & collibus, & planiciis, & aquis, vel decursibus aquarum, & cum omnibus suis pertinenciis, vel adjacenciis suis, & habet fines a prima parte incipientes monte qui nominatur Joanni Atexani, incipiente de ipsa Maccla quo nominatur Joanni Atexani, & qualiter directe descendi in ipso Fossatello, qui decernit inter hac terra, & terra Donati clerici, & terra de homino, qui fuerunt de Sangro, & qualiter descendit in ipsu Fossatellu, & mittit in ipsa Rabe, & vadit per ipsa Rabe in terra Petri Gregorii, & terra Rhodolfi, & directe vadit in ipsu elaru & directe vadie in ipsa rabicella, & ascendit per ipsa costa de ipso collicellu, qui est in eapite de ipsa Valle qua nominatur Aceretu, & qualiter ascendit in Forcella de ipso monte majore, qui decernit inter fines de Cardeto, & casale, & vadit per vertice de ipse Serre alte qua nominatur Silare, & descendit in ipsa Rabicella, & directe vadit in ipsa lota petrosa, & ascendit & vadit per ipsa Serra alta, & descendens in ipso barricaturo de ipsu Rapidu, ubi est ilicetu, & de alia parte territorio S. Benedicti, & de alia parte territorio Cominensem, & vadit per ipsa Serra Rendenara majore, & vadit in ipso monte, qui nominatur Pesclu per ipsa Serra, & descendit in jam dicta Maccla, qui est priares finis. Hac autem dicto castello cum omnibus suis pertineneiis, & per ejus fines qua superius dicta sunt, & cum omnia ibi intra se habentibus subter, & super, & cum viis suis ibidem intrandi, & exiendi cunctau & inclita, adque funditum illum tibi suprascripto domno Desiderio Venerabilis Abbas commutavi, & in cambium dedi ad possessionem ejusdem ecclesia vocabulo S. Benedicti, quo sita est in monte Cassino, & ad ejus rectoribus ad habendum, & possidendum amodo, & usque in sempiternum, & faciendum inde omnia eis, qua placuerit, unde ex integrum jam dictum castellum cum omnibus suis pertinenciis, & suprascriptis finis, quo supradicta sunt, nec mihi qui suprascriptu Joannes nec uxori mea nec meos heredes, nec alicui homini aliquid reservavi, & super dicta mea commutacione manifestus sum. Ego Johannes Comes, qui a presenti in cambium recepi a te suprascripto domno Desiderio Abbate tecum habendo abbocatorem tuum, & cum consensu Fratrum Monachorum, & ante prasencia domni Marini Comitis, hoc est inclite dua carta de terre cum ecclesia, & casa,

& casa, & vinea, & per finis sicut subter dicimus inclita dua ecclesia cum omnibus suis pertinenciis, qua vos habetis infru finibus Benafro prima parte cum una Ecclesia qua vocatur S. Benedictus Piczolu, & habet finis de una parte Bulturnus, & vadit juxta terru S. Vincentii, & vadit per ipso limitu in Ribio Tiberni. Ex alia vero parte de rivo Tiverni usque in fluvio Vulturnu. Tertia vero parte da fluvio Vulturnu usque in jam dicta terra S. Vincentii qua est priores fines. II. curtis una ecclesia, qua vocatur S. Maria in Salu habet fines da una parte flumen qui vocatur Sestu, alio fine terra Ursi Gisu, & terra Fermosi cum ipsa volta, & pergit in via publica, tertia fine terru qua fuit de Deodatu & pergit in via publica, & vadit per ipsa via usque in terminum. 4. finis fossatu, qua in iberno aqua decurrit, & vadit in fluvio Sestu in priores fines. 3. Ecclesiu S. Nazarii, qua esse videtur in monte, qui dicitur Peperozz.. cum omnibus suis pertinenciis. 4. Ecclesia S. Benedicti qua esse videtur infra ipsa civitate Benafro super ipse case cum omnibus suis pertinenciis. Finita vero commutacione ea ratione quatenus, ut amodo, & semper in jam dicta ecclesia S. Benedicti ejusque Abbatibus firmiter habeatis possideatis integra supradicta mea commutacione. Et obligo me qui supradictus Johannes, & meos heredes defendere ab omnibus hominibus ab omnique partibus, & si non defensaverimus vobis ipsas, & non compleverimus ex vobis omnia, & in omnibus, ut supradictum est, vel si hanc cartam in qualecumque parte refusare temptaverimus de quibus continet M. soli. bizant cot penu me, ego qui suprascriptu Joannes, & meos heredes in jamdicta ecclesiu S. Benedicti ejusque Abbatibus componere, & dare obligamus, & omnia supradicta vobis per compleamus, & hanc cartul. commutacionis de quibus continet firma, & stabile permaneat semper, & taliter ego qui suprascriptus Johannes, sicut mihi aptum & congruum fui fecit & te Lando notarius scribere rogavi. Benafro. Ego Guelto Judex, Joanne judex. Ildeprandus testes.

Hujusce permutationis meminit Ciarlante pag. 270.

Feuda a Desiderio Abbate concessa.

Hic Abbas Desiderius, ut ait Petrus Diaconus cap. 60., *concessit Landoni Comiti Trajectensi quartum partem de eodem Comitatu Trajectano, quam videlicet Marinus Comes sicut supradiximus sancto Benedicto cum Obdulana uxore sua tradiderat, & quartam partem de castro Fracta, & medietatem de castro Spinii, & quartam partem de monasterio S. Martini ad Aqua Mundula, excepto monasterio S. Marini cum pertinenciis suis in eo tenore, ut inde ubicumque vocatus fuisset supradicto Abbati, ac ejus successoribus fideliter serviret, post mortem vero suam omnia hac in jus monasterii nostri absque omni contradictione redireut. Fecit & libellum Transmundo Comiti Teatino usque in tertiam generationem de castello monte, & castello Mucclu, & castello Frisa cum pertinentiis suis, eo videlicet ordine, ut in tercia generatione supradicta castra in monasterii hujus dicionem redirent &c.* Supremus itaque erat princeps Desiderius, qui feuda ea lege nobilibus quoque viris concedit, ut sibi suisque successoribus ubicumq; vocati fuissent inservirent.

Berardi Marsorum Comitis Donatio.

Inter alias vero donationes, quæ cap. 61. Petrus noster refert, est illa Berardi Marsorum Comitis hisce verbis: *Berardus etiam Comes filius Berardi Marsorum Comitis eo tempore obtulit beato Benedicto monasterium S. Maria in valle Porclaneci, & castellum Roscolu cum pertinenciis suis &c. Hoc tempore Rolandus vir nobilis de civitate Lucensi obtulit beato Benedicto partem suam de monasterio S. Georgii infru eandem civitatem, & partem suam de ecclesia S. Maria in Palatio, & castello Alfroxo, & de ecclesia S. Matthei, & S. Maria in Curte Vecchia, & S. Nazarii in Burcho, S. Martini, & S. Martini in eodem Burcho, & quicquid sibi pertinere videbatur in Comitatu * Lunense, Pinsense, Pistoriensi, Florentinensi, Volaterrensi, Populoniensi, & Roselensi. Matilda praterea ductrix Liguria, & Tuscia &c. constituit, ut nullum plateaticum, vel shelonicum in civitate Pisana, & Lucensi, & in omni dicionis sua terra Monachi nostri aliquando darent; &c.* In regesto Petri Diaconi nu. 460, fol. 200. extat Berardi Comitis donatio, qua castrum Rusculi Ecclesiæ S. Mariæ elargitur, atque incipit.

* Lucensi

Hæc charta contenta.

In nomine Domini Dei, & salvatoris nostri Jesu Christi ab incarnatione Domini anni sunt millesimo quadragesimo octavo, & dies mense Julius per indicionem XV. Ideo constat me Berardus Comes filius qm. Berardi Comiti de provincia Marsorum, bonu, & spontanea mea voluntate, pro timore Dei, & redempcione anima mea, & parentum meorum judico, & offero unum castellum nomine Fosculum cum omnia sua pertinencia, terris cultis; & incultis, vineis, pascuis, & silvis ad ipsum monasterium sancta Dei genitricis, & Virginis Maria, qua constructa est in loco ubi balle Porcaneci vocatur, & est ipsa pertinencia de suprascriptu castello infra fines, fine de Massa, & fine via, qua venit de Albe, & vadit ad Ponte, & fines Serre de monte de Mandre, & fine Bolpe mortu, & fin. . . . . infrascriptu iste finis, ubicumque inventa fuerit de ipsa pertinencia de ipso suprascripto castello pertinet pro timore Dei, & amore S. Dei genitricis tibi domne Johanni Abbati vel ad tuis successoribus ego Berardus Comes suprascriptu castellu adipsum monasterium dono ad habendum, & possidendum omnique tempore sicut superius legitur. Et si ego suprascriptu Berardus Comes, vel meis heredibus ad ipsu suprascriptu monasterium S. Dei Genetricis tollere, vel minuare seu contraire prasumserimus per qualibet ingenium de alia propria nostra castella duplum restaurare promittimus in consimile castro qualis in illu die apparuerit, quando exinde causari bidetis, & qui subtraere prasumserit habeat participare cum Anna, & Caypha, qui cruciantur in infernum, quam & per rogo de suprascriptu Berardus Comes scripsi ego Giso judices, & notarius. Actu in Marsi mense, & indiccione suprascripta feliciter. † Signum manum Berardi Comitis, qui hanc cartula fieri rogabit. † Signum manu Berardi rogatus. † Signum manu Bonus Homo. † Signum manu Dacteri. Ego Giso judex notarius complevi & scripsi.

Rolandi Donatio.

In eodem regesto nu. 449. fol. 193. a t. & seqq. extat donatio Rolandi quæ sic incipit.

In nomine Domini Nostri Jesu Christi Dei eterni. Anno ab incarnatione ejus millesimo sexagesimo quarto. Idibus Februarii, indiccione tertiadecima, Dei, & Domini nostri Jesu Christi gratia revelante, hoc Divina legis didicimus auctoritate, sic ego hujus mundi, rebusque qua profecto fragiles, & caduca

sunt oportere perfrui, quod ad illam gloriosam, & celestem Jerusalem in cujus edificiç vivi, & perfecti lapides compagie summa dilectionis ligantur, ex hoc nequam secula transire possimus, sic etenim post carnis hujus solutianem beatam in cœlis confidimus habere nos felicitatem, & gloriose Sanctorum conventu Societati, si evangelici memores precepti ilinç hujus mundi transferamus ubi eas non mordar; eruge neç tinearum morsus exterminet; sed in Summi regis palatiç perpetua reserventur. Enimvere magni & inextimabilis precii largitionem nostrç opes condonabuntur, quum pro temporalibus eterna pre terrenis celestiq pro infimis sublimia a Deo bonorum omnium largitorem compensabuntur, thesaurus enim ille eterni regis semper in eternum mansurus nobis pre temporalibus conservetur stipendiis, & pro terrenis rebus calestia cuncta patebunt, et ideo manifestus sum ego Rolandus filius bo: me: Sisemundi per hanc cartam pro anima mea remedia, & pro remedio anima quodam Henrici, qui fuit germano meo, & pro remedio animarum jam dictis genitoris mei, & quod fuit Berte quç fuit genitrix mea, atque propinquorum meorum parentum offero tibi Deo, & ecclesia, & monasterio beati, & s. Benedicti quod est constructum, & edificatum in loco, & finibus monte Casino idest meam portionem ex integram de una pecia de terra illa, qua est ortus cum Ecclesia illa cui vocabulum est Beati, S. Georgii Martiris cum casis, & Curte, seu puteo infra so habentes, qua esse videtur infra hanc urbem Lucam prope posterulam, qua dicitur Guiriguala & prope mura istius civitatis tenentes uno capo in via publica, & alio capo tene in mura istius civitatis lata una tene in terra, que fuit q' Martini, & qdd. Joanni qui dic. Caprelli, & aliquantulo in via publica, & alio latu tene in terra Glandolfi Cle. & Rolandi filio bona mem. Donati. De hac suprascripta pecia de terra, quod est orto cum Ecclesia Seo casis, & curte, atque puteo super se habentes cum fundamentis, & omnibus edificiis suorum, qualiter ab omnibus partibus circumdata est per designatas locas competi exinde mihi medietatem. Ipsa vero exintegram meam porcione & cum inferioribus, & superioribus suis, seo cum accessionibus, & ingressibus ejus tibi Deo, & predicti monasterio S. Benedicti offerre previdear excepto, & antepono de predicta pecia de terra quod est Orto de partibus Orientis per mensura ad justa pertica mensurata Schalas octa, quod predicta ecclesia, & monasterio minime offero. Item offera tibi Deo, & ipsius ecclesia, & monasterii S. Benedicti idest octo intercasis, & rebus illis massariciis meis quinque ex ipsis quam habeo intus burgo de loco, & finibus Cappiano una ex ipse regitur per Bonfilia, secunda regitur per Petrus, tertia regitur per alio Petrus, quarta regitur per Morecto filio bo: me: Vitali sum suo Gen. & illa quinta qua recta fuit per quodam Bornache & tres ex ipsis quam habeo inter burgo, qui dicitur s. Martini una ex ipsis regitur per Ubertello, & illa secunda regitur per Bacarone, & illa tercia regitur per Petrus. Casis, & rebus vero ipsis Massariciis cum fundamentis, & omne edificiis vel universis fabricis suarum, seo curtis, ortis, terris, vineis, olivetis, castanetis, quercietis, silvis virgareis, pratis, pascuis, cultis rebus, vel incultis omnia, & in omnibus rebus tam donicatis, quam & massariciis, quantas ubique in quolibet locis vel vocabulis ad suprascriptis casis, rebus, massariciis sunt pertinentibus, vel aspicientibus, & predictis denominatis hominibus Massaricum suorum cum Sortabus exinde ad laborandum ad manus suorum abere, et detinere videtur vel habuerunt, et detinuerunt exinde cum inferioribus, & superioribus suarum, seu cum accessionibus, & ingressibus earum, tibi Deo, & predicto monasterio S. Benedicti offerrere previdear. Seu offera tibi Deo, & predicta Ecclesia, & monasterio s. Benedicti idest meam porcionem exintegram de decem & octo intercasis, & Cassinis, seu rebus illis Massariciis, qua septem ex ipsis esse videtur intus burgo de loco, & finibus Galleno, qua duo ex ipsis regitur per Vitulo Massario, qui dicitur Porcarese, & illa tercia regitur per Jo. & illa quarta regitur per Bernardo, & illa quinta regitur per Martina, qui dicitur Cathibbio, & illa sexta regitur per Petrus, & illa septima regitur per Sugo Massarium, & quatuor ex ipsis esse videtur in loco, et finibus Deccio in duo ex ipsis Casis esse videtur, & regitur per Martino cum sui gni. & cum suorum consortibus, & illa duodecima esse videtur in loco, & finibus ubi dicitur a Scharza qua recta fuit per quodam Dominico Massario, & illa terciadecima esse videtur in loco, & finibus, ubi dicitur Calestriana qn. regitur per Massario, & illa quartadecima esse videtur in loco & finibus, ubi dicitur Monastess. Sicheradi, qua recta fuit per Battecapo Massario, & quatuor ex ipsis esse videtur in loco, & finibus Peschalia, una ex ipse recta fuit per qd. Leo Massaria, & illa secunda recta fuit per Sabatino, & ille tercia recta fuit per Marcoraczolo, & illa quarta recta fuit per Bonio Massaria. De Casis, & rebus vero ipsis massariciis cum fundamentis, & omne edificiis, vel universis fabricis suarum seu de curtis, ortis, terris, vineis, olivetis, castanetis, quercietis, silvis, virgareis, pratis, pascuis, cultis rebus, vel incultis de omnia, & in omnibus rebus donicatis, quam et massariciis de quantas ubique in qualibet locis, vel vocabulis, ad predict. casis, et rebus Massariciis sunt pertinentibus, vel aspicientibus, et predictus denominatis omnibus massarii cum suorum consortibus exinde ad laborandum manus suorum habere et detinere videntur, vel exinde habuerunt, et detinuerunt competi exinde mihi medietatem ipsa vero exintegra meam porcionem cum inferioribus, et superioribus suarum, seu cum accessionibus, et ingressibus earum tibi Deo, et predicta monasterio s. Benedicti offerere previdear, una cum mea porcionem exintegram de ecclesia illa, cui vocabulum est S. Mariç quod dicitur in palatio cum sua pertinentia, et cum omnibus casis, et terris, seu stationi et Merchata, et bancha, et ortis, et rebus meis illis, quam habea infra civitatem Luca, ubi dicitur in curte Regi, et in Marchate, et ubi dicitur Solario Teudic, et prope ecclesia s. Mathei, ut dictum est in integrum cum inferioribus, et superioribus suarum, seu cum accessionibus, et ingressoras earum tibi Deo, et ipsius ecclesia, et monasterio s. Benedicti offerrere previdear una cum quinque petie de terris meis illis, duo ex ipsis quam habeo in loco, et finibus Sclesa. Una ex ipsa cum duo Cassine superse habentes, seu curte, et orte, et campo atque vineam insimul comprehensa ubi dicitur Trebbio gonnari, tenente uno capo cum uno latu in vie publiche, et alio capo tene in terra mea, qua suprascripta ecclesia S. Benedicti subter offerrere previdear, et alia lata tene in terra Odulini

et in

et in terra de ecclesia, et monasterio s. Salvatoris de Sexto, et in terra mea quas subter præscripte ecclesia similiter offerrere pravideor, et ille secunda pecia de terris quod est campo prope ecclesia s. Ambrosii tenentes uno capo in via publica, et alio capo tene in terra supraseripta s. Salvatoris de Sexto, latu unum tene in terra prædicti s. Salvatori, et in terra suprascripta ecclesia, et monasterio s. Benedicti, et alio latu tenet in terra supradicti s. Salvatori de Sexto, quod est per mensura ad justa pertica mensuratas sist. triginta, et quatuor et duo ex ipsis quod sunt vineis, quam habeo in loco, et finibus Gello; una ex ipse tenentes uno capu in via publica, et alio capo ten. in fossa magnari, lato uno tene in terra Paganolfi, et in terra Lei, et alio latu tenet in terra præscripti s. Benedicti, et illa alia tenentes uno capo in via publica, et alio capo tene in prescripta fossa magnari, lato uno tenet in terra predicti Paganolfi, et alio latu tenet in terra Octulini et de suis consortibus, quod sunt inter ambo per mensura ad justa pertica mensuratas Sist. Sideci, et illa quinta pecia de terra quod est campo quam habeo ultra fluvio de Serclo ubi dicitur Campo Mammulli prope Classo quod dicitur Lovencini, tenentes uno capo in terra s. Benedicti, et alio capu cum uno late tenet in terra Pagani et alio lato tenet in via publica quod est per mensura ad justa pertica mensuratas. s. Sta. triginta, et octo. Has pstis. quinque peciis de terris qualit. ab omni parte circumdati sunt per designatas locut, et sicut superius legitur. Per unam quamque pecia de terra, vel quantas mihi exinde est pertinentes in integrum una, cum inferioribus, et superioribus suarum, seo cum accessionibus, et ingressoras earum tibi Deo, et ipsius ecclesia s. Benedicti offerre prevideor cum mea porcione quod est quartam porcionem exintegram de tres intercasis, et rebus massaritiis; Una ex ipse videtur in loco, et finibus, ubi dicitur Ducentura, que recta fuit per Guadanguo Massario et ille. Secunda esse videtur in loco, et finibus Gello prope castello de Fondangno, et prope ecclesia s. Cassiani, qua recta fuit per . . . . et illa tercia dicitur Cassese qui recta fuit per qdd. Martino Massarium de casis, et rebus vero ipsis cum fundamentis, et omnibus edificiis, vel universis fabricis suarum, tam cultis, quam, et incultis rebus ad supradictis casis, et rebus Massaricias sunt pertinentibus, vel aspicientibus, ut dictum est jam dicto mea porcione exinde exintegrum cum inferioribus, et superioribus suorum, seo cum accessionibus et ingressoras earum tibi Deo, et ipsius ecclesia et monasterio s. Benedicti offerrere pravideor cum mea porcionem exintegram, quod est quartam porcionem de quatuor peciis terris illis, una ex ipse esse vidotur in loco, et finibus, ubi dicitur Monticello, ubi dicitur Simiunla tenentes uno capo intra Albinnese, et alio capo tene intra Borianese, lato uno tene in terra, qua fuit quod. Huberti, et alio lato tene in terra, qua dicitur Piscintoro, et illa secunda prope fluvio Serclo Tenentes uno capo in fluvio Serclo, et alio capo tenet in terra Vinti, lato uno tene in terra S. Ponciani et alio lato tene in terra, qua fuit q. Uberti. Et illa tertia esse videtur ultra fluvio Serclo dic. Allelame, tenentes uno capo in terra supradicti s. Ponciani, et alio capo tene in terra Macti. Lato uno tene in terra, qua fuit supradicti q. Huberti et alio lato tene in terra suprascripti Ponciani, et illa quarta quod est campo, esse videtur prope Gundulfo, q. detinet Paone, tenentes uno capo in terra de filii Micheli, et alio capo tene in terra Belloni q. Homici, lato uno tene in terra s. Benedicti da Palacio, et alio lato tene in terra Betiti da Coltano, et de suis consortibus. De has pstas. quatuor peciis de terris, qualiter ab omni parte circumdati sunt per designatas locas ut dictum est jam dicta mea porcione, exinde integram cum inferioribus, et superioribus suarum, seu cum accessionibus, et ingressuras earum tibi Deo, et prædicta ecclesia et monasterio S. Benedicti offerrere pravideor una cum mea porcione quod est octavam porcionem de quinque pecias de terris illis, q. Scampora, q. esse videtur in loco, et finibus Fredana quattuor ex ipsis dic. Alpoplo quas detinuit filii Leo presbyteri de loco Arsina cum nepotibus suis, et nepotibus Teudi, et ille quinta vinea Huberti, q. Chuniti quod detinet prædictis hominibus de his suprascriptis quinque peciis de terris sicut per capitas, et laterteras invenitur esse ut dictum est jam dicta mea porcione exinde exintegra cum inferioribus, et superioribus suarum, seu cum accessionibus, et ingressuras earum tibi Deo, et ipsius ecclesia, et monasterio s. Benedicti offerrere videor, cum meam portionem quod est quartam portionem exintegram de casa et curte illa Donicata, qua esse videtur in suprascripto loco, et finibus Cappiano juxta fluvio Lusciana cum castello, quod dicitur Alflexo, et ecclesia illa, cui vocabulum est S. Matthei ibi consistente una cum mea porcione quod est quartam porcionem exintegrum de triginta incercasis, et Cassinis, atque rebus illis massariciis pertinentibus de suprascripta casa, et curte Domnicata, et de prædicto castello de suprascripto loco, et finibus Cappiano. Duo ex ipsis esse videtur in loco et finibus Orentano quod una regitur per Andrea et illa alia regitur fili Albiti presbiteri. Et tres ex ipsis videtur in loco, et finibus ubi dicitur a Valle, quod una regitur per Vitali, et duo ex ipsis regitur per Chonecto, & Cuccio germano Massarii. Et illa Sexta esse videtur in loco, et finibus ubi dicitur Sco. Fridiano regitur per Ortingo. Et illa septima esse videtur in loco, et finibus ubi dicitur Albonatica regitur per Pagano, et illa Octava esse videtur in loco et finibus, ubi dicitur Cornacthano quod regitur per suprascripto Bertinge. Et illa nona esse videtur in loco, et finibus, ubi dicitur Valle Pectori, et illa decima esse videtur in loco, et finibus Pantaneto. Ambo ex ipsis regitur per suprascripto Pagano. Et tres ex ipsis esse videtur in loco, et finibus, ubi dicitur curte vecchia, qua duo ex ipsis regitur per Bucarone et illa Tercia recta fuit per q. Manutio. Et illa quarta decima esse videtur in loco, et finibus monte, qui dicitur Acti regitur Dominico, et Ferreiccio gni. et illa quintadecima esse videtur in loco, et finibus Casule regitur per Cascio sexta decima esse videtur in loco, et finibus, ubi dicitur Vallalo regitur per Vitali Massario cum gni. sui, Septima decima esse videtur in loco et finibus, ubi dicitur Garecto, qua regitur per Alberto cum suis consortibus, & illa octava decima esse videtur in loco, & finibus, ubi dicit orto vecchio regitur per Huberto quod dicitur Guni. Pactha. Decimanona esse videtur in loco, & finibus lama que regitur per Urso Gonna, & illa vigesima esse videtur in loco & finibus Vecchio regitur per Chono. Vigesimaprima esse videtur in loco, & finibus ubi dicitur Hortale novum regitur per Joannes, qui dicitur Lumbardo, vigesima secunda esse videtur in loco, & finibus ubi

dicitur Pollajo, regitur per Savine, vigesima tercia esse videtur in loca, & finibus, ubi dicitur per piano regitur per Bachara. Vigesima quarta, & quinta esse videtur in suprascripto loco per piano, una ex ipse regitur per Bonicio, & alia per homicio, & illa vigesima sexta esse videtur in loca, & finibus ubi dicitur Vigna Agguli regitur per . . . . Vigesima septima esse videtur in loco, & finibus Rengnana, & vigesima octava esse videtur in loco, & finibus prope fluvio Arno, regitur per Witio filio Roffredi, cum suis consortibus Vigesima nona esse videtur in loco, & finibus, ubi dicitur Arsicciure que regitur per . . . . Et illa trigesima esso videtur in loco, & finibus a colle q. regitur per Actio, & Morello gñi filii qm. Vitali Balardi. De casis & rebus vero ipsis tam Domicatis, quam & massariciis, cum fundamentis, & omnem edificiis vel universis fabricis suarum tam cultis, quam & in cultis rebus q. ad suprascriptas casas, & rebus massariciis, & ad predictam curtem Domnicatam atque ad predicta castello sunt pertinentibus, vel aspicientibus, & predictis nominatis hominibus Massaris exinde ad laborandum ad manus suorum habere, & detinere videtur, vel exinde habuere, & detinnere ut dictum est jamdicta mea porcionem exinde exintegram cum inferioribus, & superioribus suarum seu cum accessionibus, & ingressoras earum sibi Deo, & ipsius ecclesia & monasterio S. Benedicti offerre pravideor, una cum meam porcionem exintegram quod est quartam porcionem exintegram desideci intercasis, & Casinis seo rebus illis massariciis, quatuor ex ipsis esse videtur in loco, & finibus ubi dicitur Casciana, & quatuor alii ex ipsis esse videtur in loco, & finibus impuli, qua dua regitur per Moracto, & Pepulo Massarii cum suorum consortibus, & illi alii dua regitur per Joannes filia Alselmi, & per Almicio, qui supra nomen dicitur Tarta in pecto. Nona ex ipse esse videtur in loco, & finibus ubi dicitur Saline regitur per Berite, Decima esse videtur in loco & finibus ubi dicitur Richingnana regitur per Johannes & illa undecima esse videtur prope fluvio Arna regitur per winicio filio Roffredi. Et quinque ex ipsis esse videtur in loco & finibus Creti, ubi dicitur Alliano quarum una regitur per Benicio filio Ostri, & illa secunda regitur per Joannes filio Donati cum suis consortibus tertia regitur per Joannes, qui vocatur Gamello de Sancto Donato. Quarta regitur per Theucio da Batissatica cum suis consortibus. Et illa quinta regitur per Amiculo da Casalina. De casis, & Cassinis, & rebus vero ipsis massariciis cum fundamentis, & omne edificiis, vel universis Fabricis suarum tam cultis, quam incultis rebus de quantas ubique inquolibet locis, vel vocabulis ad S. sidecim Intercasis, & Cassinis sea rebus Massariciis sunt pertinentibus vel aspicientibus & predictis hominibus Mastariis exinde ad laborandum ad manus suorum habere, & detinere videtur, aut exinde habuerunt, & detinnerunt, ut dictum est, quartam porcionem exinde exintegro cum inferioribus, & superioribus suarum, seo cum accessionibus, & ingresturas earum tibi Deo, & ipsius ecclesia, & monasterio S. Benedicti afferere pravideor, & cum meam porcionem exintegra de quatuor ecclesiis illis, qui una ex ipsa esse videtur in suprascripto loco, & finibus ubi dicitur Curte vecchia, qua olim edificata fuit ad honorem S. Maria, & illa secunda, cui vocabulum est beati S. Nazarii, qua esse videtur prope Burga suprascripti S. Martini, & illa tertia cui vocabulum est S. . . . . esse videtur in suprascripto loca & finibus Impoli, et illa quarta cui vochabulum est B. Sancti Martini quod est constructa, et edificata intas predicte Burga que dicitur S. Martini cum meam porcionem exintegram de omnibus casis, et Terris seu rebus ad predictis ecclesiis pertinentibus cum inferioribus, et superioribus suis, sea cum accessionibus suis, et ingressoras suas tibi Deo, et ipsius ecclesia, et manasteria S. Benedicti offerrere previdear, cum una pecia de terra mea illa quod est campo, quam habeo in loco, et finibus prope ecclesia Sancti Angeli, que dicitur in Carnuta, et vocitatur campo da Bona. Tenentes ambas capitas in vie publice. Lato uno tene in terra, qua fuit quod que pacci, et alio lato tene in terram Dimidia fossa Germanelli has predictas pecias de terra quod est campo qualiter ab omni parte circumdata est per designatas locas quod est per mensura ad juxta pertica mensuratas Sti. quadraginta et tres. Et si amplius de meo jure, et dominio infra suprascripta pecia de terra quod campo plus inventa fuerit quam ut supra per mensura legitur, et cum inferioribus et superioribus suis, seo cum accessionibus suis, et ingressoras suas tibi Deo, et ipsius ecclesia, et monasteria S. Benedicti offerere pravideor, una cum omnibus aliis Casis, et Cassinis, seo casalinis, atque ecclesiis, sive terris, et rebus meis illis, quam habeo infra Comitatos Lucense, Lunense, Pinsense, Pistoriense, Florentine, Volaterense, Populoniense, Roselense, et in eorum finibus, vel per alis locis, et vocabulis ubicumque habere et possidere visus sum. Ideo tam casis, et rebus Domnicatis, quam et casis, et rebus massariciis cum fundamentis, et omnem edificiis, vel universis fabricis suarum, seu curtis, Terris, vineis, oliveis, castanietis, quercietis, silvis, virgareis, pratis, pascuis, cultis rebus, vel incultis, sive mobile, vel immobile, seo que se moventibus quacumque res ubicumque in qualibet locis vel vocabulis ubicumque habere, et possidere visus, et mihi per quacumque ordinem legibus est pertinentes, ut dictum est in integrum, et cum inferioribus, et superioribus suarum seo cum accessionibus, et ingressoras earum una cum omni carsula, et moniminas meas tibi Dea, et ipsius ecclesia, et monasterio S. Benedicti offerre pravideor, excepto et antepona exinde omnes familias meas, servis, et ancillis, quas in mea reservo potestatem faciendum quod voluero nam illis aliis omnibus suprascriptis casis, et curtis seu castellis, et ecclesiis seo Cassinis, et castelinis, simulque terris, et rebus, et mobilias, sive cartulas, et moniminas qualiter supra legitur una cum omnibus piscariis, et aqueductis meis, ut dictum est omnia in integrum, et cum inferioribus, et superioribus suarum seo cum accessionibus, et ingressoras earum tibi Deo, et ipsius ecclesia, et monasterio S. Benedicti offerrere pravideor, tali ordine, ut ab hodierna die in antea in ipsius ecclesia, et monasterii, et Abbati Desiderio, qui prasenti tempore feliciter predictum monasterium regit, ejusque successores sint permaneant potestatem omnes suprascripta res qualiter superius legitur eas habendi, tenendi, possidendi, imperandi, laborare faciendi, et usufructuandi. Verumptamen hac omnia, qua superius leguntur pro anima mea remedio, et pro reme-

dio

dia animaram pradictoram parentibns meis firmaro, itaque consistere, ut nallus Abbas, vel aliqna potestas non habea potestatem, neqne licenciam aliquid de suprascriptis rebus commutare, nec alienare, neque pignorare, sed sint semper in potestate de illis presbyteris et discomibus, seo clericis, atqne Monaci, qui in pradicta ecclesia S. Georgii ardinati fuerint, a parte jam dicta ecclesia beati S. Benedicti, et ibidem pro tempore officium Dei fecerint, ut habeant, et possideant pleno jure eam licentia pradicti Abbatis, ojusque successornm ad tenendum et gubernaadum, laborare faciendnm, et usu fructnandum, et si oportnnum faeris sit oi licenciam, et potestatem a parte supradicte ecclesia, et monasterii S. Benedicti causas exinde agendi, qaerimoniam faciendi, responsum reddendi, finem ponendi modis emnibus de parte suprascripta ecclesia, et monasterii S. Benedicti defensandi cam cartula ista offersionis, qualiter justa legem melius potnerint ad salvacionem pradicta ecclesia, at monasterii S. Benedicti. Hoc autem omne, quod supra legitur pro anima mea remedinm stabile permaaeat semper, & si aliquo tempore ego qai supra Rolando, vel meis heredibns, ant nostra submittente persona de pradictir rebus, qualiter supra legitur pradicta ecclesia, & monasteriam S. Benedicti, vel illos presbiteros, & diaconos, sen clericos, Monachos, qni in pradicta ecclesia beati S. Georgii ordiaati fuerint, & ibidem officinm Dei fecerint a parto jam dicta ecclesia, & monasterii S. Beaedicti in aliquo exinde intencionaverimus aat recttolli, vel snptrai quesierimns, aut si exinde ullo modo dato vel factnm in aliquo tempore apparuerit, & si hac omnia qua supra legnntur ad parte jam dicta ecclesia, & monasterii S. Benedicti ab omni homines defendere non potaerimus, spondeo ego qui supra Rolando una cum meis heredibus componere ad parte jam dicta eeclesia, & monasteris S. Benedicti omnes suprascriptas res in duplnm infer qnidem loco sub extimatione quales tunc fuerint, si vero aliqua persona hanc nostram disposicionem rampere, vel minuare, vel violare aliquo modo temptavorit, sit illa maledictus, & anathematizatus a Deo patro omnipoteate, & filio ejus Jesa Christo, & spiritu Sancto ab angelis quoqne, & Archangelis a Tronis, Dominationibas simulque cunctis celoram virtutibus, & Sanctorum omnium gloriose societate perpetna maledictione sit damnatas, atqae confasus, aperiat terra hos suum, & deglutiat eam vivum, at antea habeat sepulturam qaavis morte, sicut evenit Datan, & Abiron, & filiis Chora, Simon quoque Mago, conjungatur in tormentis Juda traditori, socientur in perpetuum, sit vita ejus disposita in dolore, & amaritudine, & semper retro decurrens, nunquam ad aliqnam felicitatis partem perveniat. Omnes vero illa malediciones, qnas Moyses in libro legis Dei descriptis, & que in veteri, & novi testameati reperiuntur super eum repentino cursu descendant nisi ad emendationem secundum sibi concessa facultatem reversas fuerit. Quoniam vero hac mea dispositio recte processisse visa est, & omnia, qua superius leguntur meo animo complacuerunt, ideo Ildebrandus notarius domini Imperatoris scribere rogavi pro salute; ac remedio anima mea. Actam Deo propicio feliciter intus civitatem Luca. Signum domni suprascripti Rolandi, qai hanc cartam offersionis fieri rogavit. Ega Rolandus judex sacri palacii subscripsi. Ego Theubertus jadex domini Imperatoris subscripsi. Joannes jadex sacri palacii subscripsi. Ego Wido judex sacri palatii subscripsi. Heodegrimus judex sacri palatii subscripsi. Ego Ildebrandus notarius domini Imperatoris post tradita complevi, & dedi.

Medietatem castelli Alflexo aliaque innumera propemodum latifundia, bonaque cœnobio Cassinensi concedit: *pleno jure*, cum potestate *causas exinde agendi, querimoniam faciendi, responsum reddendi, finem ponendi rebas omnibus*, seu litibus circa res illas ortis. Hujusce donationis meminie Petrus Diaconus Chr. Cass. lib. III. cap. 61. hisce verbis. *Hoc tempore Rolandas vir aobilis de civitate Lucensi obtulit beato Benedicte partem suam de monasterio Sancti Georgii infra eandem civitatem, & partem suam de ecclesia S. Maria in palatio, & castello Alfrexo, & ecclesia S. Matthai, & S. Maria in carte Vecchia, & S. Nazarii in burgo S. Martini, & S. Martini in eodem burgo, & quidquid sibi pertinere videbatur in Comitatu Lucense, Lunense, Pinsense, Pistoriensi, Florentinensi, Valoterrensi, Populoniensi, & Roselensi, &c.* Ejusdem castri medietatem aliam, aliaque plura latifundia, *cum hominibus*, ea incolentibus monasterio nostro dono dederat antea Henricus Rolandi frater hac charta, quam ex regesto Petri Diaconi nu. 391. fol. 170. hic exscribimus.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterai. Anno ab Incarnatione ejus millesimo quinquagesimo, sexto, undecimo Kalen. Octubris indiccione decima. Dei, & Domini nostri Jesu Christi gratia revelaate hoc divina legis didicimus auctoritate, sic ego hujus mundi rebus, qua profecto fragiles sunt, summopere perfrui, quoad illam gloriosam, & celestem Hierusalem, in eujus edificio vivi, & perfecti lapides compage summa dilectionis ligantur, ex hoc nequam saculo transire possumas. Sic etenim post carnis hujus solutionem beatam in cœlis confidimus nos habere societatem, & ideo manifestas sum Henricus filius Guismundi, quia per hanc cartalam pro anima mea, & parentum meorum offero tibi Deo, & ecclesia S. Benedicti, qua est sita in castre Casino, idest meam portionem integram de casis, et carte illa domicata qaa esse videtur in loco, et finibas Cappia juxta fluvio Lusciano cum castello, et ecclesia S. Matthai, ibi consistente cum mea portione et integra de casis, et curte illa Domicata qaa esse videtur in loco, et finibus Inpoli una cam viginti, et quatuor intercasis, seu casalinis, sea rebus meis illis massariciis septem, qua esse videntur intus Borda Cappiano pertinentibas, et suprascripta mea porcione de pradicta curte de Cappiano una ex ipsis regitur per Raceato, secunda per Bonicio Sarto. Tercia per Basoae. Quarta per Pepo. Qninta per Mello. Sexta per Bonicio Biscalitho. Sepsima per Rustice. Octaba, et nona sant intus Burgo, qui dicitur S. Martini. Una ex ipsis regitur per Migatto, alia per Beruardum. Decima, et undecima ia bargo Galleno, et regitur per Vitale et Dominico, alia per Martino Thoppo. Duodecima est in Alcippa et recta fuit per Manthio, et consortibus ejus; quataor alia sunt in loco Cassiana, et recta sunt per Amico, et Ericio. Septimadecima in vinea Pieci, et regitur per Joaanem Acti, at per Johannem Tenti; Tres ex ipsis sunt in loco Marignanula, et reguntur per Bonicio Barunciglo, et per

Henrici Donatio.

Petrum

Petrum Teuti. Dua ex ipsis sunt in loco Limpuli, & reguntur per Muratto, & Pepulo, Vigesimatercia, & vigesimaquarta reguntur per Joannem Anserme, & per Amicio Torta in pectu. Hac omnia cum prædicto castello, & ecclesia in eo, & Curtibus, & viginti quatuor casis, & Cassinis, casalinis, fundamentis, odificiis, curtibus Ortalibus, terris, vineis, olivetio, castanetis, quercetis, silvis, pratis, pascuis, cultis vel incultis, omnia, & in omnibus ubicumquo mihi pertinet, cum inferioribus, & superioribus, simulque, & denominatis hominibus offero tibi Deo, & SSmo patri Benedicto. Offero autem & portionem meam totam de sex Casis Cassinis, & casalinis, prima est prope suprascripta ecclesia S. Martini, & regitur per Paganum cum ea portione de eadem ecclesia, secunda, & tertia in Galleno, & reguntur per Petrum, & Vitum, quarta in Musileo, quinta in saligine, & regitur per Bericinum filium Petri cum consortibus ejus. Sexta in Richinnano, & regitur per Joannem Teuti. Hac omnia una cum mobilibus, & immobilibus, & ad easdem nominatas res pertinentibus totam, & integram portionem meam, (medietatem scilicet) cum inferioribus & superioribus tibi beatissime Benedicte offero, una cum porcione mea integra de viginti, & una intercasis, & cassinis, & casalinis. Prima est in Oretano, regitur per Andream, Secunda in vallo regitur per Vitanem, tertia ad sanctum Pridianum regitur per Borningam, quarta in Abonatica, regitur per Pagano, quinta in Cornaczano, regitur per Borningum, Sexta in Vallepectoris, Septima in Pantaneto et reguntur per suprascriptam Paganum. Octaba in monte Acti, regitur per Dominicum & Ferrucium. Nona in Casule regitur per Casium, decima in Ballagio regitur per Vitalem, Undecima in Garepto, regitur per Albertum, & consortes ejus, duodecima in Ortovente regitur per Umbertum. Tertiadecima in lama regitur per Ursum Gonnam, Quartadecima in Vicchio regitur per Chono, quintadecima in hortale Lobbu regitur per Joannem Lombardum, sextadecima in Polalo regitur per Savinum, septimadecima in per piano regitur per Balanum, octavadecima, & nonadecima in perpiano reguntur per Bonicium, & Amicium, vigesima in Rigaano, regitur per Girardum, vigesima prima prope flavio Arno, regitur per Guiatium filium Roffridi cum suis consortibus. De jamdictis casis, casinis, casalinis, massariciis, fundamentis, edificiis, hortis, curtibus, terris, vineis, olivetis, castanetis, quercetis, silvis, pratis, pascuis, rebus cultis, vel incultis omnia & in omnibus ubicumque in quolibet loco mihi, et suprascripti hominibus, et consortibus suis pertinet; Qua mihi competit exinde quarta portione, una cum portione mea integra de ecclesia S. Nazarii, qua est posita in Cervario, una cum omnibus rebus, et ecclesiis, Piscariis, moleadinis, et aqueductu, et terris, et rebus, quas habeo in villa Saltuclo prope fluvio Serclo, usque ad montem Pisanum et fine monte Magno, usque ad suprascriptum locum de finibus Impoli, et infra civitatem Lucca, et per loca, et funda nuncupata canistriano, monte Falcuni, & in valle, & a monte Guidi, & a colle in alio colle Arsiciule, & a castello veteri, & a Cappiano, & in Cervario, & in suprascriptis locis & vocabulis superias dictis, & in eorum finibus mihi per quemcumque ordinem pertinentes, casis, & terris, de rebus vero ipsis cum fundamentis, & omne edificium, vel universis fabricis suarum, curtibus, hortis, terris, vineis, olivetis, castanetis, quercetis, silvis, virgareis, pratis, pascuis cultis, vel incultis, omnia, & in omnibus rebus, tam donicatis, quam, & massariciis, quam de subscriptis locis, & vocabulis superius dictis, qua mihi per quemcumque ordinem legibus pertinentibus, vel aspicientibus, ut dictum est omnia in integrum cum inferioribus, et superioribus suorum, seu cum accessionibus de ingressoribus earum tibi Deo, et suprascripta ecclesia, et monasterio S. Benedicti offero, prajudico tali ordine, ut ab hodierna die in antea in ipsias ecclesia, et monasteris, et Abbatum permaneat potestate ad possidendum, et ad imperandum, et faciendum cum timore Dei quod justum est; Veruntamen hac omnia qua supra leguntur, volumus firma, grataque consistere, ut nullus Abbas, vel aliqua potestas non habeat licentiam aliquid de suprascriptis rebus commutare, nec alienare, neque pignorare. Sed sint in ecclesia beati Georgii martiris, qua est constracta in civitate Lucca, et ab ipsi Monachis quive ordinati fuerint a parte jamdicta ecclesia S. Benedicti, et ibidem officium Dei pro tempore fecerint, ut habeant, et possideant pleno jure cum licentia pradicti Abbatis, ejusque successorum ad tenendum, et gubernandum sub potestate pradicta ecclesia, et jure S. Benedicti Cassinensis monasterii. Hac autem omnia qua supra legitur pro anima mea parentumque meorum remedio stabile permaneat semper. Et si aliquo tempore ego qui supra Henricus, vel mei heredes aut a me submittente persona de suprascriptis rebus, qualiter super legitur suprascripta ecclesia monasterii S. Benedicti in aliquod exinde intentionaverimus, aut subtrahere quesierimus, et si ab omnibus hominibus defendere non potuerimus, spondeo egu qui supra Henricus, vel meos heredes componere a parte jamdicta ecclesia monasterii S. Benedicti omnes pradictas res in duplum inferre eidem loco sub estimatione, quales tunc fuerint. Si vero aliqua persona hanc nostram dispositionem rumpere vel violare aliquo modo temptaverit, perpetua maledictione sit dampnatus, atque confusus, et veniant super eum omnes maledictiones, qua reperiuntur in veteri, vel novo testamento. Quoniam vero hac mea dispositio recte processisse visa est, et omnia qua superius leguntur meo animo complacuerunt, ideo te Octo notarium Domini imperatoris scribere rogavi pro salute et remedio anima mea. Actum Deo propicio feliciter . . . .

Signum Domni suprascripti Henrici, qui hanc offersionis chartam fieri rogavit. Ego Ugo. Ego Goffridus. Ego Ildebrandus SS. Octo. notarius domni Imperatoris post tradita complevi, et dedi.

In hac donatione Henricus castelli nomen non explicat, quod expressit Rolandus. Rolandum vero, & Henricum germanos fuisse fratres, nedum ex Bolandi donatione constat, verum ex hac alia amborum donatione, qua ecclesiam S. Georgii in urbe Luca cœnobio nostro obtulerunt. Ea vero ex regesto Petri Diaconi nu. 390. fol. 169. a t. Sic incipit. Ecclesia S Georgii in urbe Luce nobis donata hac Chartula.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni. Anno ab Incarnatione ejus millesimo quinquagesimo sexto undecimo Kal. Octobris indiccione decima. Dei, et Domini nostri Jesu Christi gratia revelante

hoc

hoc divina legis didicimus auctoritate. Sic nos hujus mundi rebus, qua profecto fragiles, & caducem summopere perfrui, quod ad illam gloriosam, & celestem Jerusalem, in cujus edificio vivi, & perfecti lapides compage summa dilectionis ligantur, & hoc nequam seculo transire possumus. Sic etenim post carnis hujus solucionem beatam in cœlis confidimus nos habere socitatem, & ideo manifesti sumus nos Henrico, & Rolandus filii bona memoria Gismundi, per hanc cartam pro animarum nostrarum remedium, vel parentum nostrorum nunc offerimus tibi Deo, & ecclesia S. Benedicti, qua est situs in castro Casino, idest nostram porcionem ex integram de una pecia de terra cum ecclesia cui vocabulum est beati Georgii martiris cum casa & cassina, seu puteo, infra se habentes, qua esse videtur infra civitatem Luca prope Pusterola qua dicitur Wiriguala, & prope muro istius civitatis tenentes uno capu in via publica Ali. cap. tenet in muro istius civitatis. Lato uno tenet in terra Martini, & Joanni Caprelli, & in via publica. Ali. lat. tenet in terra Landolfi, & Orlandi. Hac omnia, una cum ecclesia, & casa, seu cassina, & puteo super se habentes cum omnibus edifiois suis ab omni parte. Offerimus in monasterio S. Benedicti ubi Petrus Abbas praest ad habendum, & possidendum tali ardine, ut nullus Abbas habeat licenciam suprascriptas res commutare, alienare, aut per libellum dare, quod si nos suprascriptas res tollere, aut minuare quesierimus, componere obligamus nos, & nostros heredes S. Ben. suprascriptas res in duplum infer quidem sub estimacione quales tunc fuerit, si vero aliqua persona hanc nostram offercionem rumpere quesierit sit maledictus a Deo omnipotente, & omnibus virtutibus cœlorum, & Sanctorum, sis cum Dathan, & Abiron, & filiis Chora, & Simone Mago, & Juda traditore, & omnes maledicciones, qua in veteri, & novo testamento reperiuntur sint super eum; Et hanc offercionem te Otto notarius domni Imperatoris scribere rogavimus. Actu Deo propicio feliciter intus castello de Moligno. Signum manuum suprascriptorum Henrici, & Rolandi Germanorum, qui hanc oblationis cartam fieri rogaverunt. Ego Johannes judex sacri palatii subscripsi. Ildebrandus filius Sichifridi. Ugo filius Balditi. Goffridus filius Ilditi. Lotho notarius domni Imperatoris post tradita complevi, & dedi.

De hujus ecclesiæ donatione agit Leo lib. II. cap. 93. ubi germanos fratres Rolandum, & Henricum appellat.

Privilegium Mathildis comitissæ.

Privilegium vero Mathildis piissimæ ergaque nostrum Ordinem beneficientissimæ Comitissæ autographum in nostro archivo asservatur, estque hujuscemodi.

† *Mathilda Dei gratia, si quid est sacratis, & Deo dicatis locis justum, & pium est nos auxilium prabere, sanctum est nos defensionem exhibere q. remissionem peccatorum imploramus Sanctorum intercessione. Nuper prasencia nostra in civitate Pisa posita delatum ad nostra potestatis est audienciam, aliquos procuratores Mercati, & Ripa ejusdem civitatis, abstulisse hominibus monasterii S. Benedicti in monte Casino positi Theloneum pro aliquot pannis ad utilitatem Fratrum emptis, quod ad notitiam nostram delatum graviter accepimus, & emendari illico fecimus, & ne de cetero quisquam contra memoratam congregationem aliquid tale presumat, amore S. patris nostri Benedicti, cujus memoriam dulciter amplectimur, cujus nomen cum suavitate audimus, & ob reverentiam Fratrum, qui in predicto monasterio Deo serviunt, concedendo concedimus, & per prasentis pagina scriptum confirmando confirmamus, ut in civitate Pisa, & in Luca, & in omni nostra potestatis terra liceat hominibus pradicti monasterii libere emere quacumque utilitati congregationis quidem pradicta expedire videbuntur pro tempore; ita vero, ut nec theloneum, nec curatura, nomine alicui quicquam exhibeant. Quicumque autem contra pracepti nostri paginam quicquam eis auferre thelonei nomine prasumpserit, vel molestias inferre temptaverit, & nostra mala voluntatis pœnam incurrat, & insuper curia nostra centum libras componat. Ut autem hoc verius credatur, & firmius teneatur, presentem paginam sigilli nostri impressione signando firmamus.* Adest sigillum cereum.

Curatura est thelonei species ex mercibus in nundinis distracta.

Castrum Aquefundatæ acquisitum.

Petrus itaque Diaconus lib. IV. Chron. Cassinen. cap. 6. narrata donatione Gentilis Baldoini comitis filii, qua cœnobio nostro dono obtulit monasterium S. Mariæ, aliasque quasdam ecclesias, subdit: *Propterea & Morinus Benafranus Comes obtulit beato Benedicto castrum Aquafundata, quod videlicet antiquitus sicut pracepta imperatorum continent intra hujus monasterii fines situm esse dinoscitur cum omnibus pertinentiis suis, pena apposita mille Bizanteorum, pro quo videlicet castro idem Abbas* (S. Oderisius I.) *centum, & quindecim libras ei contradidit.*

Hæc Morini Donatione.

Hæc Morini oblatio in ejusdem Petri Diaconi regesto num. 85. fol. 37. reperitur, estque hujuscemodi.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus millesimo octuagesimo nono mensis Julii duodecima indictione. Ego Ugo, qui & Morinus Comes vocor, filius Roberti habitator in civitate Benafri divina inspiracione compunctus, ut apud districtum, & justissimum judicem in extremo examine de peccatis & offensionibus meis veniam, & misericordiam valeam invenire, bona, ac spontanea mea voluntate pro redempcione anima mea, per hanc cartulam judico, & dispono, concedo, atque trado monasterio Sanctissimi confessoris Christi Benedicti, quod situm est in monte castro Casino, & ubi ejus sacratissimum corpus humatum est, cujus regimen vir reverentissimus domnus Oderisius Abbas habere videtur, hoc est totum, & integrum unum castellum, quod est in comitatu Benafro ubi dicitur Aquafundata, quod videlicet castellum antiquitus sicut in preceptis imperatorum continetur intra possessiones ejusdem monasterii situm esse dignoscitur cum omnibus pertinenciis suis, cum muris, & portis ejusdem castelli, & cum omnibus hominibus ibidem modo habitantibus, & qui amodo ibidem inantea habitaturi erunt, & cum omnibus substanciis, & possessionibus eorum, sicut modo possidere videntur, cum casis, & terris, montibus, collibus, & planis, tam cultis, quam incultis, cum inferioribus, & superioribus suis, & cum viis suis ibidem intrandi, & exiendi, & aquis, & cursibus aquarum, & cum omnibus territoriis, & pertinenciis, & adjacenciis suis, & hos habet fines: A prima parte incipiente montem qui dicitur Aquilone,

ne, & vadit per ipsas Serras minores, quæ sunt conjuncta cum monte Terino, & pergit per ipsas Serras de monte Tarino, & vadit in ipsum collem ubi aqua suppuzzat, & descendit directe in ipsas portellas, & descendit per ipsam rabem, qua est inter casale, & ipsas Juncturas, & descendit in ipsas aquas vivas, & ascendit per ipsam rabicellam & vadit in Moccelam, qua vocatur Joannes Stephani, & directe vadit in latere de monte de Posta, ab ipsa Posta majore, & directe vadit in Collem Guarachoni, & ascendit in verticem de monte de Frnno, & in ipsum Pizzonem majorem, & vadit per Serram de monte de Fosse, & pergit per caput de valle de Fosse, et vadit per ipsam Serram, & vadit in ipsam Forcellam, quæ nominatur Aceretum, & ascendit in Forcella de ipso monte majore, qui discernit inter fines de Cardeto, & casale, & vadit in verticem de ipse Serre alte, qua nominatur Silare, & descendit in ipsam rabicellam, & directe vadit ipsa loca pretosa & ascendit, & vadit per ipsam Serram altam, & ascendit per ipsum Baricatorium de ipso rapidio, ubi est ylicetum, & vadit usque in territorium S. Benedicti, & pergit in montem Aquilonem, qui est prima finis, hac inquam omnia sicut superius scripta sunt trado, offero Ego qui supra, Ugo, qui & Morinus in prædicto monasterio S. Benedicti, & ad ejusdem monasterii Abbates, atque Rectores cum jam dictis territoriis cultis, & incultis, & cum ipsis montibus, & collibus, & planis, & ipsis indicatis finibus ad habendum, & possidendum inde faciendum quicquid eis placuerit vicem causandi, & potestatem inde do, ut quemadmodum ego, & mei heredes inde facere deberemus, ita & tu venerabilis Abbas Oderisi omnesque tui successores, & ipsius monasterii rectores exinde faciatis, & obligo me, ego qui supra Ugo qui & Morinus, & meos heredes in jamdicto monasterio S. Benedicti, & tibi Abbati Venerabili Oderisio, tuisque successoribus totam, & integram meam indicacionem, & disposicionem ibidem defendere & antestare ab omnibus hominibus. Si autem Ego qui supra Ugo, qui et Morinus, et mei heredes non compleverimus in eodem S. monasterio omnia qua superius dicta sunt, vel si hanc cartulam in qualibet parte, quolibet ingenio refutare tempraverimus, obligo me, et meos heredes jamdicto S. cœnobio, ejusque Abbatibus, atque Rectoribus componere ibidem auri optimi solidos Bizanteos mille, et insuper omnia supradicta ibi complere, et hac cartula judicacionis, et disposicionis de omnibus, que continet, firma et stabilis permaneat semper, hac omnia taliter ego qui supra Ugo, qui et Morinus vocatus Comes, sicut aptum, et congruum visum est pro redempcione anima mea feci, et te Landulfum clericum, atque notarium, qui interfuisti scribere rogavi in Benafro. ✠ Ego Guelto Judex. Ego Johannes filius Majonis Vicecomes. ✠ Ego Johannes filius Sergi. Ego Ildebraudus filius Joannis Judicis. Gisemundi. ✠ Ego Ugo Muzzulus. ✠ Ego Iternus. † Ego Paldi Comes filius Domni Joannis Comitis.

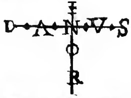
Fatetur Morinus jam olim hoc castrum in ditione Cassinensi constructum idque ex Imperatorum diplomatibus constare. Quod quidem vetustissimam cœnobii Cassinensis possessionem confirmat. Hujusce donationis meminit Ciarlante p. 280. Ejusdemq; donationis transuntum authenticum die 22. Novembris an. 1402. instante Bartholomeo Monacho, & procuratore cœnobii Cassinensis factum decreto nobilis, sapientisque viri judicis Johannis Comati Neapolitani doctoris, & generalis Vicarii Cassinensis, a notario Apostolico Itasio filio notarii Petri Sangermanensis. Post notarii subscriptionem hæc leguntur: *Ego Johannes Comatus de Neapoli jurisperitus generalis Vicarius Cassinensis visa petitione prædicta, & facta collatione cum originalibus donationibus, & oblationibus prædictis, quia ipsa originalia per omnia concordare invicem cum dicto transumpto, ideo pro tribunali sedens ad solitum Bancum juris, meam authoritatem interposui, pariter, & decretum, in testimonium præmissorum, propria manu subscripsi.* Sequuntur deinde subscriptiones Antonii de Venuto Sanctagathensis notarii regii, Antonii filii notarii Petri de Plumbariola publici totius Abbatiæ Cassinensis notarii, Petri filii. Judicis Francisci Aversani de Plumbariola notarii regii, & Angeli . . . . . de Cucurutio notarii regii, qui omnes fatentur sese huic collationi interfuisse, vidisseque transumptum cum originali concordare, atque interfuisse etiam interpositioni decreti &c.

Hisce quoque temporibus Jordanus Capuanus princeps monasterio S. Angeli ad Formam Capuæ sito, quod cœnobio Cassinensi erat subditum omnia bona a patre suo Richardo illi donato hoc privilegio confirmat, ex vetustissimo Regesto S. Angeli ad Formam Langobardicis characteribus scripto pag. 30. desumto. *Bona cœnobii S. Angeli ad Formam a Jordano Principe confirmata hoc diplomate.*

Notum sit omnibus sancta, et catholica ecclesia filiis, Richardum principem patrem meum, quia cognovit locus, qui dicitur ad Arcum Diana in quo ecclesia S. Angeli constructa est itidem ad congregacionem Monachorum, et construendum monasterium, angustum tamen adeo quod non erat amplius, quam ecclesia nuper constructa accingit, et officina Monachorum dedisse pro eo in commutacione Ildeprando Capuano Archiepiscopo ecclesiam magnam constructam in Capuam vocabulo Sancti Johannis a Keppaldi ditatam terris multis, et ornamentis, et libris et recepit in commutacionem ipsam ecclesiam S. Angeli ad Arcum Diana, et aliam ecclesiam S. Angeli constructam in Capuam, qua nuncupatur de Olaldischo. Et quia suo tempore religiosus ille locus cepit augmentari additis suis rebus secundum quod placuit quam maxime crevit. Quapropter a me, et ad uxore mea locus ille valde diligitur. Die quadam ego prescriptus Jordanus Princeps divina inspiracione compulsus, ibi ad prescriptam ecclesiam S. Angeli ad Arcum Dianacausa oracionis, et religiosorum plurimorum Monachorum a me postulavit prudencia Johannis scilicet Monachi, et Decani, et Mainardi, et Petri, et aliorum Monachorum, et quatenus per firmitatis apices concederem monasterio qua possidebantur, et dominabantur quorum precibus favens per hujus concessionis paginam concedo qua princeps Richardus Pater meus dedit, et que ego postea tribui, et qua eidem pertinent monasterie, et qua possidebantur, et dominabantur. Illius vero loci fines primum indico sic concedens ex una parte sunt cava Cimentarea, qualiter pergitur per ecclesiam sancti Marcelli, et ad terram qua dicitur de Bertariski, et qualiter vadit per ipsa terra de Bertariski, et vadit ad canalem qua descendit de Ascnlcule,

et qua-

et qualiter ascendit per super adscriptum canalem directe ad trivium qui conjungitur tres vie, una qua descendit ad sanctum Marcum, & alia, qua descendit ad S. Angelum & alia ascendit ad Roccam, & inde qualiter ascendit per super adscripta via, qua aliquantulum vadit super cripta arenaria, & vadit in monticellum, & ad planam superscripti monticelli, qua est super vallis, qua vocatur Venula, & incipiente per suprascripta plana per traversum per canalem, qua vocatur da sanctu Fuscule directe in costa, qua dicitur turris Vespulum usque in semitam qua descendit ad suprascripta Rocca, & descendit per ipsa Semita in monticellum qua Rickibellum vocatur, & inde qualiter descendit ad terram S. Vincentii, & per terram S. Benedicti majoris constructi in Capua, & aliquantulum per terram Ausencii imperatoris, & per terram S. Vincencii, usque ad suprascriptas Cavas cimentarias, & concedo quidquid continetur in cartula oblacionis quod pater prascriptus optulit eidem monasterio S. Angeli Sarzanum, & homines & terras a sancto Martino, qui dicitur ad Lavem, & per ipsum Battitizzum qua modo sedent homines vestri, & usque in Ventuvanum. Concedo quoque eidem monasterio S. Angeli ecclesiam S. Angeli de Olaldischi cum terris, & servis cum omnibus suis pertinentibus, & ecclesiam S. Benedicti Pictoli cum ecclesiis, & terris, & pertinentibus suis, qua ecclesia sunt in Capuam & sanctum Petrum de Scaphati cum monasteriis, servis & terris, & omnibus suis pertinentibus, & ecclesiam S. Ruphi cum servis, & terris, & omnibus suis pertinentibus, & ecclesia S. Agatha sitam propo muro Aversana urbis cum hominibus & terris, & universis suis pertinentibus & unum Castanetum obtimum, & terras pro servicio ospitum quod est prope Battitizzum in finibus Sarzani, omnia prescripta concedo, & confirmo perpetualiter prascripto monasterio S. Angeli subdito monasterio S. Benedicti montis Casini, cui Oderisius venerabilis Abbas praesse videtur ub eodem vero Abbata ordinatus Girardus est prepositus monasterio S. Angeli ad possessionem ejusdem monasterii & dominacionem. Quod si quis hujus concessionis violator esse prasumpserit, centum libras auri obtimi persolvat, medietatem eidem monasterio, ejusque rectoribus & medietatem fisco meo, & solvat hac pœna hujus mea concessionis pagina firma & inviolabilis maneat semper. Et ut firmius credatur, & diligencius observetur manu mea subscripsi & meo sigillo feci decorare.

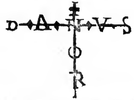

Ex jussione predicti Principis scripsi Ego Causolinus judex in anno tricesimo principatus ipsius, & vicesimo sexto anno Ducatus ejus Gajete Dat. sexto Kalendas marcii anno ab Incarnacione Dñi nostri Jesu Christi millesimo octuagesimo nono. Scriptum Capue per indiccionem duodecimam.

Aliud ejusdem Principis Diploma.

Eodem anno 1089. Jordanus eidem S. Angeli cœnobio magnam castanearum silvam concessit, deque ejus bonis differens concedit, ut quicumque ad terras prefati monasterii incolendas perrexissent sub dominio ejusdem monasterii manerent. En privilegium integrum ex eodem regesto pag. 31. a t.

In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Jordanus divina ardinante clemencia Capuanorum princeps. Peticioni dilecti sui clementer favet. Notum sit omnibus Sancta & Catholica ecclesia filiis, me Jordanum quem ad hoc divina gratia promovit in principem, ut ecclesiarum defensor, atque ditator existam pro salute, & redempcione anima principis Richardi patris mei, & Fredessinda matris mea, & parentum meorum & pro salute mea, & Gaitelgrima principissa uxoris mea, & filiorum meorum prudencia ipsius uxoris mea interveniente dedisse, & concessisse monasterio S. Angeli quod dicitur ad Arcum Diana subdito monasterio S. Benedicti montis Casini cui domnus Oderisius venerabilis Abbas praest et domno Girardo ejusdem monasterio S. Angeli Proposito, suisque successoribus in perpetuum pro servicio hospitum Castanetum quod est ad sanctum Georgium prope Battitizum habens taliter fines, ab uno capite est cripta sancti Georgii et Trivium S. Martini de Lave, et qualiter vadit per Cavam qua dicitur via antiquam, qua ascendit in montem, et inde qualiter descendit per terram, qua dicitur Johannis Coppule, et intrat in viam publicam qua vadit ad limatulam, et redit ad pradictam criptam et Trivium, et homines, et terras, qua fuerint Petri de Rosella, et germani ejus, sicut cartula prascripti Patris mei continere videtur de oblacione quam fecit eidem monasterio S. Angeli qua sunt aput sanctum Herasmum, et terras qua sunt in Ponticello, et in casa alba, et in sancto Prisco, et ubicumque sunt terra ipsa in partibus veteris Capua, vel ubicumque. Et concedo praseripto monasterio S. Angeli, ut si aliquis homo venerit ex aliis partibus libere sit ad habitandum in terris ipsius monasterii S. Angeli ad servicium Fratrum faciendum, ut nullus homo eos audeat inquietare, sed securi serviant monasterio, et ejus rectoribus ad possessionem, et dominacionem pradicti monasterii S. Angeli, et prascripti domni Girardi Prapositi suorumque successorum, remota omni contrarietate, et molestacione mortalium omnium. Quod si quis hujus mea concessionis violator essa prasumpserit, centum auri optimi libras persolvat, medietatem meo Fisco, et medietatem prascripto monasterio S. Angeli, suisque Rectoribus, et soluta pena hoc scriptum firmum, et inviolabile maneat in perpetuum. Et ut firmius credatur, et diligencius observetur, manu mea subscripsi, et meo sigillo decoravi. Signum Jordani principis.

Ex jussione prascripti principis scripsi ego Causoli-

nus

nus judex in anno principatus ipsius tricesimo primo, & vicesimo sexto anno Ducatus ejus Gajeta. Datum quarto Kalend. Februarii anno ab Incarnatione domini nostri Jesu Christi millesimo octuagesimo nono. Scriptum Capua per indiccionem duodecimam.

Feudatarii Juramento sese Abbati Cassinensi obstringunt.

Evidens supremæ Cassinatium jurisdictionis exemplum affert Petrus Diaconus cap. 7. hisce verbis. *Tunc temporis Richardus, cui cognomen de Aquila inditum est ad hoc monasterium veniens Abbati nostro jure jurando firmavit, quod castrum Sujum non recognosceret ab ulla persona nisi tantum ab hoc monasterio Cassinensi, & ex predicto castro serviret inde S. Benedicto secundum tenorem quod Goffridus Monius Desiderio Abbati fecerat, ad mortem vero suam absque alicujus contradictione, in hujus cœnobii dicionem rediret.* Et cap. 9. narrat Raynaldum Ridellum simulata amicitia per summum scelus proditorie ex improviso castrum Fractarum invasisse: *Quod ubi Oderisio Abbati nunciatum est, eundem Raynaldum rogando mandavit, ut accepto centum solidorum pretio castrum monasterio redderet. Hoc dum ille etiam audire contempneret per integram ebdomadam ab eodem Abbate commonitus justitiam huic loco facere contempnens, ante patris Benedicti corpus excommunicatus est. Quarta autem die Adenulfus Aquinensis Comes ab eodem Abbate illuc cum exercitu directus, ab Oppidanis in castro receptus, Arcem obpugnare modis omnibus cepit. Mira dicturus sum, verissima tamen, nam cum hi, qui in arce erant super obsidentes viritim lapides, & jacula mitterent, nullus quispiam in aliquo lesus est, sicque auxilio Dei & meritis beati patris Benedicti intervenientibus, eandem vi arcem ceperunt captis omnibus ejusdem Raynaldi fidelibus, qui ibidem reperti sunt, cum universis eorum. Nam ut ista beati Benedicti auxilio, ac voluntate gesta credantur, in exercitu deambulans quidam monachus apparuit cum nullus Monachorum tunc se illi pugna miscuerit. Septimo vero die dum prefatus Abbas cum Papa Urbano Capua esset, astantibus multis clericis, atque nobilibus Capuanis predictus Raynaldus cum omnibus qui secum erant, veniens discalciatis pedibus publice satisfecit, sicque ab excommunicatione solutus est &c. Tunc temporis Oderisius filius Oderisii Sangrorum Comitis ad mortem veniens optulit beato Benedicto duo sui juris castella, Fracturam scilicet, & collem Angeli, & quidquid sibi a Paterno, vel materno jure pertinere videbatur in toto Comitatu Sangretano.*

Fracta recuperata.

Oderisius comes Sangrorū obtulit duo castra S. P. Benedicto.

Eam plane narrationem confirmat Leo Ostiensis, qui in singulari de consecratione ecclesiæ Cassinensis libello, quem Antonius Caracciolus cum antiquis quibusdam Chronologis edidit loquens pag. 175. de dedicatione ecclesiæ S. Andreæ in monasterio Cassinensi sitæ an. 1094. die 30. Januarii ait. *Dedicata est autem a domno Raynaldo Cajetano episcopo &c. cum ingenti devotione, & exultatione Fratrum universorum, ea nimirum die* (hoc est recurrente) *qua Castrum quod Fracte dicitur ultra omnem spem meritis beatissimi patris Benedicti, miseratione divina recepimus, quod videlicet triennio ante a vicinis Nortmannis furatum nobis fuerat, atque pervasum, sed dio . . . . . .,* (suppletur a Camillo Peregrinio *tertio Kal. Februarii*) *Domino auxiliante, receptum, atque ob sempiternam illius triumphi memoriam in eadem die* (*anniversaria*, ut bene explicavit Peregrinius, ac transacto triennio) *consecrationis hoc solemne statutum &c.* Eadem narrat Camillus Peregrinius in Serie Abbatum Cassinensium p. 60., & 61., & Anonymus Cassinensis a Caracciolo editus p. 132. an. 1090., seu potius 191. Quid vero est, exercitum ad castra recuperanda mittere nisi suprema jurisdictione pollere?

Jurisd. absoluta.

Pietas Nortmānorum Princ. pū erga Cassinates.

Quam vero pii exemplo Roberti Ducis fuerint erga cœnobium Cassinense Nortmanni principes, satis ostendit Petrus Diaconus dum hæc cap. 10. refert: *Idem praterea Roggerius Dux eo tempore fecit preceptum beato Benedicto de omnibus, qua Robbertus Dux pater ejus una cum uxore sua loco isto concesserant &c. Insuper & decem homines in eodem castro quorum nomina hac sunt &c. hos omnes cum familiis, & rebus suis in hoc S. cœnobio per preceptum aurea bulla bullatum concessit nec non & monasterium S. Nicolai &c. Castellionem &c. sed & Boamundus frater ejus eo anno similiter per preceptum aureo sigillo bullatum confirmavit omnia, qua Pater ejus in hoc loco tradiderat cum monasterio S. Petri Imperialis in Tarento cum omnibus omnino pertinentiis suis, &c.*

Rogerii Privilegium primum.

Rogerii privilegium autographum in nostro archivo asservatur, ejusque apographum audito fisco extractum atque in processu Anchoragii insertum est.

† *In nomine sancta, & individua Trinitatis. Rogerius divina favente clementia Dux, Robberti Magnifici Ducis heres, & filius. Nos ab omnium conditore, & gubernatore Deo dignas credentes recepturos mercedes, si sancti, ac venerabilibus locis competentem impenderimus curam, & quod juste ab eorum cultoribus postulati fuerimus, bono, ac libenti animo prabuerimus, idcirco pro amore omnipotentis Dei, & pro redemptione anima supradicti genitoris nostri Roberti, & genitricis nostra Sykelgaita pro nostrorum quoque remissione omnium peccatorum concedimus, & offerimus in monasterio S. Benedicti de Monte Casino, & tibi domne Oderisi venerabilis Abbas ejusdem monasterii, universisque successoribus tuis in eodem monasterio regulariter promovendis in perpetuum totam piscariam nostram, qua appellatur specialiter Tonnaria in territorio Tropea loco qui Bordella vocatur, quemadmodum ad nos pertinuit, & pertinere videtur, & quemadmodum nos eam possidemus in mare, et Terra cum omnibus pertinentiis suis. Insuper etiam, et decem homines in predicta civitate Tropea cum omnibus familiis, et possessionibus, ac substantiis eorum tam in mobilibus, quam in immobilibus, vel qua modo habent, vel qua in antea adquirere potuerint, quorum nomina hac sunt; Costa Langobardus, Leo destinato, filii de Exoriari, Basilius de prathytero Peristeri, Leo Caspa, Filii de Sergio Caspa, Gregorius de Brata, Basilius Arnaci Nicolaus Scematico, Spadarius de Milinario Pullo. Confirmamus etiam et auctorizamus specialiter in prefato monasterio Cassinensi omnia qua pia memoria predicta genitrix nostra domna Sykelgaita in eodem venerabili loco obtulit, locum videlicet, qui Cetrarius dicitur una cum toto portu suo, et cum omnibus pertinentiis suis atque universis colonis ibidem habitantibus. Nec non et cum omnibus monasteriis intra pertinentias predicti loci constitutis, et cum omnibus ipsius territoriis, sylvis, et pascuis, aquis, et molendinis per has videlicet terminationes,*

et fi-

et fines ab una parte sicus descendit flumen ab ipsa crista ejusdem montis per scalam usque ad S. Mariam de Lascosa ad mare, ab alia parte sicus incipit ab ipso mare, et ascendis per aquam putidam usque ad cristam ejusdem montis, et sicut vadit Serra ejusdem montis ab una Aqua in alteram, quemadmodum prefatus genitor meus per scriptum et sigillum suum concessum, et confirmatum habuit ad homines loci ipsius, insuper et ecclesiam S. Maria, qua constructa esse videtur ante portam civitatis Tropea, qua porta vaticana nuncupatur, cum duabus partibus de omnibus, qua pertinuerunt Bernardo, qui eandem ecclesiam construxit. Hac itaque omnia qua suprascripta sunt, libere, et absolute concedimus, et confirmamus supradicte monasterio S. Benedicti de monte Casino, et tibi rño Abbati Oderisio, ac successoribus tuis, ea ratione, atque conditione, ut omnia superius scripta sint in potestate, et dominio pradicti monasterii, et Abbatum ipsius, ita ut neque a nobis, neque ab heredibus nostris, neque a quibuslibet ministris reipublica, neque ab aliqua cujuslibet ordinis aut dignitatis magna, seu parva persona ullo unquam tempore aliquo modo quicquam contrarietatis de suprascriptis omnibus patiantur. Si quis autem temerario ausu hujus nostra concessionis, seu confirmationis aliquatenus violator extiteris, sciat, se compositurum auri purissimi libras quingentas, medietatem camera nostra, & medietatem prafato monasterio, seu rectoribus ejus, & post solutam pœnam, hac nostra concessionis cartula firma, & inconcussa permaneat in perpetuum, que videlicet, ut semper roborata permaneat, tibi Landulfo notario nostro scribere jussimus, & cum nostro typpario aurea bulla bullari pracepimus anno Dominica incarnationis millesimo nonagesimo mense augusto indiccione terciadecima, anno Deo propicio Ducatus nostri quarto. † Ego Rogerius Dux me subscripsi. Signum Brueni Comestabulu. † Signum Ugoni Ollia.

Suprema Jurisd.

Notatum vero hic dignissimum oppidum Citrarii confirmari libere, & absolute: Quid luculentius ad supremi principis jura Abbati Cassinensi vindicanda?

Alterum Rogerii Privilegium.

Æque munifice alio privilegio suo libere etiam, absoluteque quædam bona cœnobio Cassinensi confirmat, quæ in hoc diplomate legere est, cujus autographum in archivo nostro extat.

† *In nomine sancta, & individua Trinitatis. Rogerius, divina favente clementia Dux, Robberti Ducis magnifici heres, & filius. Nos ab omnium conditore, & gubernatore Deo dignas credentes recepturos mercedes, si sanctis, ac venerabilibus locis competentem impenderimus curam, & quod juste ab eorum cultoribus postulati fuerimus, bono, ac libenti animo prabuerimus. Iccirco pro amore omnipotentis Dei, & pro redemptione anima supradicti genitoris nostri Robberti, & genitricis nostra Sykelgaita, pro nostrorum quoque remissione omnium peccatorum concedimus, & confirmamus in monasterio S. Benedicti de monte Casine, & tibi domne Oderisi venerabilis Abbas ejusdem monasterii, universisque successoribus tuis in eodem monasterio regulariter promovendis imperpetuum omnia, qua supradictus Robbertus genitor noster & Sykelgaita genitrix nostra in predicto cœnobio S. Benedicti montis Casini obtulerunt; scilicet monasterium S. Anastasia, cum omnibus suis pertinentiis, in territorio Follocastri. Insuper & decem homines in pradicto Follocastre cum omnibus familiis, & possessionibus, ac substantiis eorum, tam in mobilibus, quam in immobilibus vel qua modo habent, vel qua in antea aquirere potuerint, quorum nomina hac sunt. Petrus Maeri, Niciforus frater ejus. Theodorus Domini, Andreas Sceloxelli. Theodorus Scamni. Theodorus Marino. Leo Dorcari. Condomiti Calazuri. Perechsti. Leo Fargalari, & monasterium S. Nicolai in territorio Bisinianensi, monasterium quoque S. Angeli de Troja, & monasterium S. Nicandri, & Castellienem in eodem territorio Trojano, & Fundicum in civitate Amalfitana in loco Vallende. Hac itaque omnia qua suprascripta sunt libere & absoluta concedimus, & confirmamus supradicto monasterio S. Benedicti de monte Cassino, & tibi reverentissimo Abbati Oderisio, ac successoribus tuis ea ratione, & condicione, ut omnia superius scripta sunt in potestate, & dominio pradicti monasterii, & Abbatum ipsius, ita ut neque a nobis neque ab heredibus nostris, neque a quibuslibet ministris reipublica, neque ab aliqua cujuslibet ordinis, aut dignitatis magna seu parva persona ullo unquam tempore aliquo modo, quicquam contrarietatis de suprascriptis omnibus patiantur. Si quis autem temerario ausu hujus nostra concessionis, seu confirmacionis aliquatenus violator extiterit, sciat se compositurum auri purissimi libras quingentas, medietatem camera nostra, & medietatem prafato monasterio, seu rectoribus ejus; & post solutam penam hac nostra concessionis cartula firma, & inconcussa permaneat imperpetuum. Qua videlicet, ut semper roborata permaneat, tibi Pandulfo nostro notario scribere jussimus, & nostro cum typpario pracepimus aurea bulla bullari. Anno Dominica incarnationis millesimo nonagesimo, mense Augusto, indictione tertiadecima, anno Deo propicie Ducatus nostri quinto. † Ego Rogerius Dux me subscripsi. † Signũ Brieni Comestabuli. † Signum Ugoni Ollia.*

Boamundi Privilegium.

Boamundi privilegium ex regesto Petri Diaconi num. 515. fol. 216. integrum pro more hic edimus.

In nomine sancta, & individua Trinitatis Ego Marcus, qui & Abboamonte Rubberti Ducis filius. Si sanctis, ac venerabilibus locis, eorumque rectoribus, & servitoribus curam, sollicitudinem, atque servitutis mea beneficium impendere a bonorum omnium largitore Deo, qui filium suum carnem sumere, & patibulum crucis subire, mortemque pro nobis gustare fecit, eterna retribucionis gaudia me adepturum spero. Propter quod monasterio SSmi Benedicti in monte Casino, tibique venerabilis Abba domine Oderisi, tuisque successoribus in perpetuum confirmo, & auctorizo cœnobium S. Petri, quod Imperiale dicitur in civitate Tarente constructum, quod bona memoria domnus Robbertus Dux genitor meus, una cum Fratre meo Duce Roggerio prephato monasterio ejusque Abbati venerabili Desiderio liberali, atque legali donatione tradidit, atque concessit cum omnibus suis pertinenciis, terris, vineis, agris cultis, & incultis, pratis, pascuis, silvis, olivetis, aquis, aquarumve decursibus, ecclesiis, casalibus, piscatoribus, hominibus, & omnibus omnino rebus mobilibus, vel immobilibus, qua vel nunc habet, vel in futurum habiturum est. Insuper eciam totam decimam nostram frumenti, vini, olei, ordei,

animalium, piscium, piscariarum nostrarum, quas vel nunc illic habeo, vel deinceps habiturus sum. Hac omnia prafato monasteria tibique venerabilis Abbas domine Oderisi, tuisque succeßobibus in perpetuum tenenda, possidenda & sicut vobis placuerit, ardinante, vel disponente sicut a genitore meo Duce Roberto, vel quacumque alia ab ipso tradita sunt, & concessa, ita & ego concedo, atque confirmo, sed neque ab heredibus meis, neque a Turmarchis, seu Vicecomitibus sive quilibet nostra reipublica auctoribus, quolibet tempore ullam omnino vim, aut contrarietatem inferri volo, sed omnibus execror, & interdico. Si quis autem monasteria S. Benedicti de monte Casino, cui Dei gratia praeß, tibi, tuisque successoribus de pranominatis omnibus contrarius existens, quicquam eorum auferre, minuere, vel quolibet moda infestare prasumpseris, sit ex auctoritate Dei omnipotentis, & Beata Maria semper Virginis, atque beati Petri Apostolorum principis, & beati Benedicti, atque omnium sanctorum a consorcio fidelium segregatus, & in die judicii anathema marathana deputatus, quin & in hoc seculo ea pena mulctetur, ut quingentas auri libras pradicto monasterio S. Benedicti exolvere cogatur, & soluta pœna hec confirmationis nostra carta firma permaneat, & inconvulsa. Quicumque vero in quocumque officio nostrarum procuratores, vel exactores hujus donationis violatoribus consenserint, aut eam pro posse prafato monasterio S. Benedicti non defenderint, eidem anathemati, & auri pena subiaceant. Ut autem tam hac nostra confirmatio, quam paterna donatio per omnia in futurum tempora stabilis, & incarvulsa permaneat, hanc confirmatianis cartam scribi, & aurea bulla typparii nostri jussimus bullari. Signum Marci, qui & Abboamonte manu propria. Ego Berardus Ydrontinus Archiepiscopus testis. Ego Godinus Oritanus Archiepiscapus testis. Ego willielmus Dec. testis. Ego willielmus Finigelli testis. Ego Gualterius Bulzardi testis. Ego Godescalcus presbiter, & monachus eo tempore Legatus apostolica sedis scripsi. Anno ab incarnatione Domini 1090. mense Augusto, indiccione terciadecima. Alnm Tarenti die XIV. Kal. Septembris.

Boamundus hic sui temporis miles strenuissimus, Roberti, Apuliæ, & Calabriæ Ducis filius natu maximus fuit, atque Dominus Tarenti, Hydrunti, Auriæ, aliorumque oppidorum, ipseque, Urbano II. Pontifice, cum ad Reparatoris nostri sepulchrum e Barbarorum manibus vindicandum in Syriam perrexisset, primus ibi Antiochiæ Princeps evasit. Rogerius alter Roberti filius fuit, a quo adhuc superstite, Dux Apuliæ est institutus posthabito Boamundo ex priori conjuge Alberada accepto. Vid. Guilliel. Apulus lib. 4. uxorem habuit Alam, seu Adalam filiam Robberti Frisii comitis Belgii. Vid. Malat. lib. 4. c.20. & 26. Imperavit ad an. 1111. quo Februarii die 22. obiit. Vid. Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Caſſ. cap. 40., Falco Beneventanus, Romualdus Salernitanus, Anonymus Caſſinenſis, Emortuale Caſſinenſe, & Peregrinius in Stemmate Principum Nortmannorum.

Panduls de Presenzano Donatio.

Similiter Pandulfus de Presenzano, (verba sunt Petri Diaconi lib. 4. cap. 12.) *obtulit B. Benedicto partem suam de castro Mirtula, & Bantra Comitale, & S. Salvatoris in Cucuruzo, cum universis pertinentiis illorum &c. pro qua etiam ro Abbas Oderisius nonaginta sex libras ei contradidit. Rodulfus etiam de Molisio Bovionensis Comes cartam fecit, huic loca de monasterio sancta Crucis in Isernia, nec non de castello, qui vocatur balneus, cum casis, terris, vineis, aquis, molendinis, silvis, ecclesiis, & universis pertinentiis suis tam intus quam foris &c. accipiens ab eodem Abbate libras centum &c. Sed & Lando Dux olim Cagetanorum eodem tempore fecit & ipse cartam beato Benedicto de omnibus, qua sibi a paterno, vel materno jure pertinebant in tota Ducato Cagetano, ac Principatu de civitatibus, castellis, villis, ecclesiis, silvis, omnia, & in omnibus pena centum librarum auri apposita.*

Quæ Pandulfi oblatio extat in Regesto Petri Diaconi nu. 553. fol. 233. atque incipit.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab Incarnaciane ejus millesimo nonagesima primo quam & duodecimo anno principatus domini Richardi juniori principis, mense September quintadecima indictione. Ega Pandulfus Comes filius domni Pandolfi, qui fuit Comes Tiano, habitator in castello, qui nominatur Presenzano, divina inspiracione campunctus, ut apud districtum, & justissimum judicem in extremo examine de peccatis, & offensionibus meis, & de filiis meis veniam, & misericordiam valeam invenire, bona hac spontanea mea voluntate pro redemptione anima mea, & de suprascripto genitore meo, & de filiis meis, per hanc cartulam judico, & dispono, cancedo, atque trado in monasterio SS.mi Confessoris Christi Benedicti, quod in monte Casino decenter constructam esse videtur, & ubi ejus corpus sacratissimum esse reconditum creditur, cujus regimen vir reverentissimus domnus Oderisius Abbas habere videtur, hoc sunt inclite dua castella, qua fuerunt infra fines de Comitatu Teano, qua modo esse videntur infra fines de suprascripto monasterio S. Benedicti, primo castello, qui nominatur Mortula, secundo castellum Rocca, qua nominatur Bantra, quod videlicet castella antiquitus intra possessiones ejusdem monasterii situm esse dinoscitur, cum omnibus pertinentiis suis, cum muris & portis ejusdem castellis, & cum omnibus hominibus inde modo habitantibus, & qui amodo in eisdem habitaturi erunt, & cum omnibus in antea substantiis, & possessionibus eorum, sicut modo possidere videntur cum casis, & territ, montibus, & planis, tam culta, quam inculta cum inferioribus, & superioribus suis, & cum viis suis intrandi, & exiendi, qua & quantumcumque mihi, & ad filiis meis pertinet de monasterio, & castello qui nominatur S. Salvatori, qua & quantumcumque intra possessiones ejusdem monasterii S. Benedicti esse dignoscitur, & intima omnia sicut superius scripta sunt trado, & offero ega qui supra Pandolfus Comes in pradicto monasterio S. Benedicti, & ad ejusdem monasterii Abbates, atque rectores habendum, & possidendum, & faciendum inde quidquid eis placuerit, & vice causandi, & potestate exinde da, ut quemadmodum ego, et meis heredibus inde facere debemus, ita et tu venerabilis Abbas Oderisi, omnesque tui successores ipsius monasterii exinde faciatis. Et obligo me ego qui supra Pandulfus comes, et meos heredes jamdicto monasterio S. Benedicti, et tibi Abbas venerabilis Oderisi, tuisque successoribus totam, et integram meam

Judi-

Judicacionem, et disposicionem ibidem defendere, & antestare ab omnibus hominibus ab omnique partibus. Si autem ego qui suprascriptus Pandulfus Comes, & meis heredibus non compleverimus in eodem sacre monasterio omnia, qua supradicta sunt, vel si hanc cartula in qualibet parte quolibet ingenium refutare temptaverimus, obligo me, & meos heredes jam dicto sancto cœnobio, ejusque Abbatibus, ac rectoribus componere ibidem auri libras mille, & insuper omnia supradicta ibi complere, & hac carta judicacionis, ac disposicionis de omnibus, qua continet, firma, & stabilis permaneat semper. Hec omnia taliter ego qui supra Pandulfus Comes, sicut mihi aptum, & congruum visum est, pro redempcione anima mea & de anima genitore meo, & de filii mei feci & te Aidulfus presbiterum, & notarium scribere rogavi Castro Presenzanu. † Ego Landolfus Judex. Ego Pandolfus Comes. Ego Ectore. Ego Laidulfus. Ego Nicolaus. Ego Alferi.

Hæc Pandulfi donatio ad cœnobii Cassinensis possessionem magis roborandam est facta, cum jam castra illa possiderent Cassinates, ut ex allatis jam diplomatibus constat; ipseque Pandulfus innuere videtur, cum ait, ea castra intra fines ditionis Cassinensis jam tum reperiri. Pandulfus hic an. 1091. vivus, ut probat Peregrinius ex Atenulfi Capuæ, & Beneventi principis stemmate fluxit. Filios habuit Laidulfum, Hectorem, Pandulfum, & Gisulfum, teste Petro Diacono lib. 4. c. 34., & 57. uxorem Mariam filiam Jozitelli: Ex illius filiis gens Presenzana orta, inter Capuanas familias longe clarissima. De Presenzano est dicta, quod ejus oppidi esset domina, ut explicat Peregrinius de stemmate Principum Langobard. pag. 284., & 289.

Rodolfi Donatio. Ex eodem Petri Diaconi regesto nu. 535. fol. 226. a t. repetenda Rodolfi donatio.

† *In Dei nomine. Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo nonagesimo secundo mense Marcie indiccione quinsadecima, principatu domni Richardi filii Jordani principis. Ego Rodulfus cognomine de Molisio Dei gratia Comes patria Bovianensis, compunctus recordacione delictorum meorum, ex rebus meis propriis, quas teneo stabili jure & possideo, ex dono, & concessione Richardi Capua gloriosi principis, & post decessum ejus similiter ex dono domini Jordani prafata civitatis incliti principis, qui ambo principatum suum ex dono, & munimine Papa, nec non & Imperatoris tenuisse noscuntur, una cum filiis meis Ugone scilicet Comite, et Rogerio pro redempcione anima mea, et remissione peccatorum meorum, et Ugonis filii mei, et Rogerii, et Roberti nepotis mei filii Roberti filii mei, et pro redempcione anima patris mei Gnimundi, et matris mea Emma, et filiorum meorum Robberti, et Rodulfi, et Wilielmi, nec non et Alferada uxoris mea jam defuncta et filiarum mearum Adelicza, et Beatricis in monasterio S. Benedicti in castro Casino constructe dedi et spontanee concessi ego, et Ugo Comes filius meus, mecum, et Rogerius alter filius meus ecclesiam S. Crucis cum omnibus pertinenciis suis ubicumque sitis, qua ecclesia S. Crucis constructa esse videtur in comitatu Isernia civitatis supra locum, qui Pescla vocatur. Hanc jamdictam ecclesiam S. Crucis, & omnia qua ad eam pertinent, damus, & concedimus, & stabili jure firmamus in pradicto monasterio S. Benedicti pro redempcione animarum nostrarum, & parentum nostrorum vivorum, & defunctorum, qui suprascripti sunt, vel subscribentur, idest Fratrum meorum Roberti, Ugonis, Antonii, Guimundi, Alamni Strestrayni per manus domni Abbatis Oderisii Vite venerabilis viri ante presenciam Domni Leonis Iserniensis episcopi hanc donacionem laudantis, & confirmantis, & ante presenciam Idulfi judicis, & Johannis Vicecomitis Ysserniensis, & aliorum bonorum hominum, itaut deinceps omni tempore sine contradiccione nostra, & heredum nostrorum, & sine alicujus contradiccione teneat, & possideat. Offero autem & castellum, quod vocatur Valneum, cum omnibus pertinenciis suis, scilicet cum casis, terris, & vineis, & aquis, & molinis, & silbis, & ecclesiis, tam intus, quam a foris, una cum inferius, & superius, cum suisque omnibus pertinentiis, quod eciam castrum suprascriptum ego qui supra Rodulfus Comes precio auri, & argenti duo millia sexcentorum tarenorum moneta Amalfitana emi a quodam milite nomine Beraldo, cui Ego, & filius meus Ugo dedimus supradictum castellum pro suo competenti servicio, de quo ego investituram legitimam habere dinoscor, sicut in edicto continet. Hac omnia qua suprascripta sunt damus, & concedimus, & stabili jure firmamus, ita ut deinceps in antea firmiter sine contradictione nostra, & de nostris heredibus & sine alicujus contradiccio, teneat, & possideat. Quod si quis temerario ausu hanc tradicionem nostram infirmare presumpserit judicio conatus componat C L. libras auri purissimi in jamdicto S. Benedicti venerabili monasterio, & domno O. Abbati, & successoribus ejus in Domino, & insuper velit, nolit, tacitus maneat, & anathematis vinculo subjaceat damnandus cum Juda proditore Domini nisi resipiscat, & hac cartula in omnibus de quibus continet, firma, & stabilis permaneat semper, quam te Anserame notarius civitatis Isernia scribere rogavimus. In castro Carpinone ante prasenciam subscriptorum testium. † Ego Leo Dei nutu Iserniensis Episcopus confirmo. † Ego Rodolfus Comes confirmo. † Ego Ugo Comes confirmo. † Ego Rogerius confirmo. † Ego Joannes Iserniensis vice Comes. † Ego Joannes de Carpinone Vicecomes. † Ego Idulfus Judex. † Ego Anserius de Pectorano. † Ego Joannes Turturis.*

Hujusce donationis meminit Ughellius de episcop. Æserniæ To. VI. Ital. Sac col. 395. num. 12. Ciarlant. lib. III. Memor. Histor. Samnii p. 271. ubi ait, Castrum hoc prorsus dirutum, in eoque unicam superesse ecclesiam sancta Maria de Bagni appellatam Fallitur tamen dum asserit, Rodulfo cognomen de Molinis fuisse. De Rodulfo cecinit Guillielmus Apulus loc. cit.

Hos Bovianensis comitis comitata Rodulfi
Est virtus, & consilio pollentis, & armis.

Recensenda quoque hic Landi donatio ex regesto Petri Diaconi nu. 555. fol. 233. a t. Landi Oblatio

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus millesimo septuagesimo tertio, indictione prima, &c. mense December die decima. Ego Lando olim Dux Gagetanorum cumulum peccatorum considerans, idcirco dono, & concedo propria, spontaneaque mea voluntate ante presenciam Petri archipresbiteri ecclesia S. Theodori, & Romani archipresbiteri ecclesia S. Nicolai de carcere, & Be-

nedicti presbiteri ecclesia S. Theodori, & subscriptorum testium, ut audire merear illam magnificam vocem, quam Dominus noster dignatus est dicere, venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi, & aliorum: quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Idcirco dono, & concedo tibi beate Benedicte confessor Domini gloriose, & pater Monachorum, & per te tuo venerabilis monasterio ubi tuum proprium corpus requiescit, qui ponitur in Monte Casine, ubi se domnus Oderisi mitissimus Abbas, & per ipsum in cunctis Fratribus tibi modo sunt, & imperpetuum moraturi, idest quantecumque mihi pertinet ex parte patris, vel matris, & omnium meorum parentum de civitatibus, castellis, villis, colonibus, domorat, & terris, pratis, pascuis, silvis, vineis, ortis, omnia in omnibus ubicumque mihi legem, & racionem comparet, vel competere poterat, sicut novas, & veterat muniminas, continetur ubicumque, & quomodocumque. Hac omnia a presenti die & se tuis servitores illorum jure vindicent, & defendans in usu, & utilitate suprascripti monasterii, & hac omnia observare promitto, & promitto defendere cum meis heredibus, & successoribus suis omni tempore, & in omni loco gratis ubicumque fueris necesse, quod si non fecerimus, aut non potuerimus, sive in aliquo litem proposnimus, tunc componamus, per penam tibi tuisque servitoribus centum libras auri eptimi, & soluta pena hac donacionis contractetur in suum nihilominus maneat firmitatem. Quam scribendam rogavi bonum heminem scriniarium sancta Romana ecclesia in mense, & indiccione prima. Ego Lando olim Dux Gagetanus in hanc plenariam donacionem propria manu subscripsi & rogavi. Ego Petrus archipresbiter qua interfui subscripsi. Ego Gregorius filius Pinzaronis testi Tito filius Titi, & Domne Dulkize, Johannes de Berardus de Insula, Bono, Antonius, Astaldus, Romanus, Nicolaus, Petrus.

Hic Lando Dux olim Cajetanorum quantacumque ad se pertinent de civitatibus, castellis, villis, colonibus &c. concedit cœnobio nostro, quæ plane jurisdictionem ea in loca a Landone habita demonstrant, eoque jure nobis dono data.

Arnulfi Donatio. Neque in Cistyberina tantum Italia cœnobium Cassinense fidelium pietate divitiis jurisdictioneque auctum; nam *Arnulfus vir nobilis* (teste Petro Diacono cap. 13.) *cum omnibus parentibus suis eo tempore fecerunt huic sancto loco cartam oblationis de Rocca, qua vocatur Civitella in Ducatu Spoletino nec non & de monasterio sancti Salvatoris ibidem constructo, & ecclesiam S. Petri de monte Scopulo, ac mediesatem de ecclesia S. Maria, & de ecclesia S. Agnelli in Cese, & curtem in Petraecle, & in Alanu, in Paganica, & in Porcaria in Comitatu Narniensi cum omnibus pertinentiis illarum &c.*

Extat hæc oblatio in regesto Petri Diaconi num. 564. fol. 236. a t. hisce verbis.

In nomine Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi anno ab incarnatione ejus millesimo nonagesimo tercio, regnante Henrico reze in anno regni sui 38. dies mensis Madii indictiane prima. Constat nos omnes filii quosdam Arnulfi, idest Albertum, & Marcum, Berardum Raynaldum, Walderium, Joannem, Theobaldum, Rapezonem, Joannem, Udonem, Berardum, omnes insimul fecimus similiter fecerunt toti filii Arnolfi idest Guidanem, Johannem, & Raynerium, Paganum, Sarracinum, filii Raynerii, Luponem, Adam, Alberico, Albertum, & Offe filii Alb. & filis Arnolfi, idest Albertum leto Adenulfu, & Luponem, & filis Rustici, idest Petrum Widonem, & Raynerium, & filii Ugonis, idest Udonem, & Raynaldum cum fratribus suis, & Theobaldum et Widonem, et Mayfridum filii Petri omnes insimul, atque communiter pro redempcione animarum nostrarum parentumque nostrorum donavimus firmavimus in perpetuum in monasterio beati Benedicti, quod situm est in monte Casino, in quo domnus Oderisius Abbas praest, monasterium nostrum, quod habemus in Ducatus Spoletano in loco ubi dicitur Civitella, et alium monasterium in honore Domini Salvatoris cum ipsa Civitella, et cum omnibus rebus et pertinenciis suis tam mobili, quam immobili, idest ecclesia S. Petri de Monte Scopulo cum pertinenciis ejus, medietas plebis S. Maria de Cese cum pertinentiis suis, pars ecclesia S. Agnelli de Cese et cetera pradicto monasterio pertinet in eadem curte de Cese cum pertinencia ejus in Curte de Petraccle cum pertinencia ejus in Curte Tealanu, cum pertinencia ejus, in curte de Scopulo, et cum pertinencia ejus, in curte de Paganica cum pertinensia ejus, in curte de Porcaria omnia qualiter pertinet in comitatu Narniensi, et omnia in omnibus, que vel ad presens tenere videtur pradictum monasterium, vel in antea aquirere juste, legaliterque potuerit, sicut supra dictum est, damus, et offerimus in prafato monasterio S. Benedicti de monte Casino in perpetuum habendum, possidendum, qualiter carta, et monimina ejusdem monasterii tenere videntur, et nihil omnino, neque nobis, neque heredibus nostris inde reservavimus, tali vero tenore, et contradiccione, ut nullus Abbas potestatem habeat pradictum monasterium S. Salvatoris vendendi, donandi, aut quacumque ingenio in alterius potestate alienandi, sed semper ad Jura prafati monasterii S. Benedicti in perpetuum reservandi, quod si aliquis Abbas ita non observaverit predicto monasterio S. Salvatoris super potestate nostra nostrorumque heredum, eveniant, si vero nos omnes supranominati donatoris vel nostros heredes amodo in antea in supradicto monasterio atque Abbatibus aliquam molestiam fecerimus, aut si cum aliquo homine colludium fecerimus, vel si cartulam istam aliquo modo falsare vel rumpere voluerimus pro his omnibus promisimus, et obligamus nos, nostrosque heredes in suprascripto monasterio componere argenti monetas libras quincentas, et insuper hac cartula firma permaneat. Insuper etiam obligamus nos, nostrosque heredes in suprascripto monasterio de predictis omnibus offenderemus, et si appellati sumus, et ab ipso die appellacionis usque ad diem centesimum non emendaverimus, tunc liceat Abbati sine aliqua contradiccione facere quod illi placuerit. Ego Mayfridus judex scripsi. Ego Carbones testes. Joannes filii Maczuli, Petrus totis suprascriptis nominati, qui hac cartula fieri rogavit.

Atenulfus Aquini Comes a Jonata Jordani Capuæ principis filio captus rogatu Oderisii Abbatis Cassinensis ea conditione est liberatus, ut mille solveret libras Jonatæ, *Post hac* (ait Petrus Diaconus cap. 14.) *idem Comes ad monasterium veniens, idem Abbas dedit ei libras centum, et alias centum* Quædam ab Adenulfo Aquini Comite recuperata.

ac-

accommodavit. & Comes Adenulfus dedit in civitate illius de S. Urbano omnes illos, quos beata memoria domnus Desiderius Abbas cum eo concambiaverat, cum omnibus eorum pertinenciis in integro, &c. tali tenore, ut proxima Paschali festivitate veniente, usque ad aliam Resurrectionem, &c. si Comes Adenulfus reddiderit centum libras &c. reddantur ex integro ipsi supradicti homines: Si vero ad praedictum terminum easdem libras non reddiderit, per cartam legaliter scriptam, testibusque roboratam amittat omnes homines jamdictos cum omnibus illorum pertinentiis &c. & refutavit terram huic monasterio pertinentem, quae est ad Petram scriptam, quam post mortem patris sui idem Comes ab hujus loci dicione subduxerat. Adveniente vero reddendi pretii termino ab Oderisio Abbate Adenulfus Comes conventus, ut supradictas libras Cassinensi coenobio redderet, se non habere professus est, unde has nobis restituere posset.

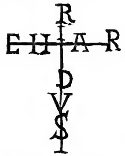
Teudi Oblatio. Post relatam vero quarumdam ecclesiarum donationem, a Pandone Venafri comite coenobio Cassinensi factam, subdit. cap. 15. Petrus: *Sed, & Teudus vir nobilis obtulit huic sancto coenobio ecclesiam S. Petri subtus castrum Muroli, S. Angeli, & S. Martini supra castrum eundem, nec non octo familias hominum, quorum nomina haec sunt: Aspranus cum familia sua &c. hos omnes cum universis substantiis suis in hoc loco devotissimus obtulit &c.* Haec Teudi oblatio reperitur in regesto Petri Diaconi nu. 556. fol. 234.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni anno ab incarnatione ejusdem millesimo nonagesimo quarto, secunda indiccione. Temporibus domni Urbani Papae mense Januarii nono Kal. Februarii. Ego Teudo Domnus Castrorum Sculcula & Muroli, quam & arcis Vitolini, divina compunctus clemencia offero, & trado pro redempcione anima mea, & uxoris mea Maria, & animas parentum meorum beati Benedicti quod situm est in castro Casino ubi nunc praeest domnus Oderisius venerabilis Abbas, unam ecclesiam S. Petri cum omnibus suis pertinenciis, & alia ecclesia S. Angeli, & ecclesia S. Martini, cum omnibus suis pertinenciis in manibus domini Amici Presbiteri, & domni Prudenti. Prima ecclesia S. Petri est subtus castro Muroli. Aliae autem duae ecclesiae sunt in monte suprascripti Muroli, at autem dono, & trado cum suis omnibus quae modo tenet, & tenere debet in monasterio Cassinensi tradidi autem illas in presencia Pandolfi judicis, & Franconis filii Fusconis Verolanes civitatis Bassis Salernitanus, & Fusco filius Pandulfi judicis Ego qui supra Teodo consensiente, & mecum simul peragente jamdicta Maria conjuge mea, ut dictum est optuli & tradidi per manus supradictorum Cassinensium, habendo secum Advocatum nobilem virum Oderisium de Babuco socerum meum perpetuo jure deinc tenendum suprascripta omnia cum octo masibus hominum, quorum nomina haec sunt, Aspranus, Mabbo, Joannes de Silva de Muri, & filii presbiteri Benedicti de Merco, Joannes de Adammo cum filiastro suo, Leo de Raineri, Amato de dato, Joannes Silbii, dominandum, ordinandum, fruendum juxta voluntatem suprascripti Abbatis, vel successoribus suis, nihilque mihi inde, vel uxori mea, vel meis heredibus reservavi, nec alicui homini dixi remanere. Obligo me, meosque heredes semper defendere, & antestare ab omnibus hominibus, ab omnique partibus, si autem ut dixi defendere non potuerimus, aut noluerimus, vel si hanc cartam nostra oblacionis, atque tradicionis refutare vel minuare temptaverimus, aut hanc nostram oblacionem, atque tradicionem removere quesierimus, componamus in praefato monasterio centum libras auri purissimi, insuper optamus, atque obligamus nos, nostrosque heredes perpetuitate hereditatis vinculo innodari, & haec cartula de quibus continet, firma, & stabili permaneat semper. Nos vero taliter qualiter nobis congruum fuit fecimus, quod tibi suprascripte Pandolfe judex, & notarie scribere jussimus, & ut magis, ac magis nostra roboraretur oblacio, atque tradicio, post descriptos testes nostro sigillo signari voluimus. Actu Campania loco Sculcula. Ego Romoaldus de civitate Trecentu huic suprascripti testes, ego Barone de Terrici, Joannes Maria de Babucu, ego Benedictus, ego Punzo Berulano, ego Pandulfus judex post testes hos complevi.

Richardi II. Principis S. Angelo concessum Privilegium Primum. Anno insequenti Richardus II. Capuae princeps monasterio S. Angeli ad Formam omnia bona confirmavit a Richardo avo suo, & Jordane patre illi concessa hoc privilegio, quod ex ejusdem monasterii regesto p. 46. damus.

Notum sit omnibus sanctae ecclesiae catholicae filiis. Richardum principem avum meum ecclesias, & Monasteria dilexisse, cenovia construxisse, iterque eciam & monasterium S. Angeli, qui dicitur in Formis fecisse, eumque terris vineis, silvis, hominibus, ecclesiis, ac diversis opibus ditasse. Quo defuncto Jordanum principem patrem meum omnia, quae eidem monasterio Richardus princeps pater ejus avus meus dederat confirmasse, ipsumque postmodum quamplurima eidem coenobio contulisse. Ego autem secundus Richardus divina ordinante clemencia Capuanorum princeps pro salute animarum illorum principum parentum meorum, & mea, ac ob statum nostri principatus interventu domni Petri Praepositi ejusdem monasterii, & domni Joannis venerabilis Aversani episcopi, & Mainardi Monachi, & Rodulfi de Mucegrossa, & Stancionis, vice principis, ac Quiriaci judicis. Omnia quae suprascripti principes jam praephato monasterio S. Angeli subdito monasterio S. Benedicti montis Casini, cui domnus Oderisius venerabilis Abbas praeest dederunt, & per principalem scriptum confirmaverunt. Per hujus concessionis mea paginam concedo, & confirmo eciam quae ego ipse postea tribui, & quae eidem pertinent monasterio, & quae possidet, & dominatur. Illius vero loci finis, in quo positum est monasterium praescriptum. Primum indico: sic concedens, & confirmo, ex una vero parte sunt cava Cimentarea qualiter pergitur per ecclesiam S. Marcelli, & ad terram quae dicitur de Bertarischi, & qualiter vadit per ipsa terra de Bertarischi, & vadit ad Canalem, quae descendit de Ascalcule, & qualiter ascendit per super adscriptum canalem directe ad Trivium quae conjungitur tres viae. Una, quae descendit ad S. Marcum, & alia quae descendit ad S. Angelum, & alia ascendit ad Roccam, & inde qualiter ascendit per super ascripta via, quae aliquantulum vadit super scripta Arenaria, & vadit in Monticellum, & ad planam superscripti Monticelli, quae est super Vallis, quae vocatur Venula, & incipiente per suprascripta plana per traversum per Canalem quae vocatur

da Ficu Fuscule directe in Costa qua dicitur turris Vespulum usque in semitam, qua descendit de super ad suprascripta Rocca, & descendit per ipsa semita in Monticellum, qua Ricki bellum vocatur, & inde qualiter descendit ad Terram S. Vincencii, & per terram S. Benedicti Majoris constructi in Capua, & aliquantulum per Terra Ausencii Imperatoris, & per terram S. Vincencii, usque ad suprascriptas Cavas cimentarias. Item conceda, & confirmo predicto monasterio quidquid continetur in cartula oblacionis, quam prascriptus Richardus princeps avus meus eidem monasterio obtulit, videlicet Sarzanum, & homines, & Terras a S. Martino, qui dicitur ad Lavem, & per ipsum Battitizzum ubi nunc sedent homines prescripti monasterii, & usque adventum vinum. Concedo quoque, & confirmo prephato monasterio ecclesia S. Angeli, & ecclesia S. Agatha sita foras muro Aversano, cum hominibus, & terris, & universis suis pertinenciis, in Capua ecclesiam S. Angeli de Olaldischi cum terris, & servis, & universis suis pertinenciis; & ecclesiam S. Benedicti Piczoli cum ecclesiis, & terris, & universis suis pertinenciis. Et ecclesiam S. Rufi, cum omnibus terris, & servis, & universis suis pertinenciis foris & intus Capua, qualiter antiquitus pertinuerat praphata ecclesia quovis modo, & terras, & silvas, & pascua, & paludes, & aquas, & piscaciones, & servos, & ancillas, & curtisannos, & aldios, & aldias in finibus Canzia, & universa, qua suprascripta ecclesia S. Rufi, & rectores ejus jam per triginta annos, & eo amplius a parte principis Richardi Avi mei, & Jordanis principis Patris mei tenuerunt, & possiderunt, qua eciam aliquando fuerunt quorumdam Fratrum Guidonis, & Landulfi, qui fuerunt filii cujusdam Landonis qui dicebantur caputi, qui eciam pradicti tempore pradicti Richardi principis avi mei contra ejusdem animam principis cogitaverunt, & inimicos intra provinciam ejus invitaverunt, eclaverunt, & annonam dederunt, ob quas culpas res illorum fisca praphati principis avi mei secundum Langobardicam legem devenerunt, qua eciam & prephato Richardo principi, avio meo, & Jordanco principi patri meo meque, & mihi per convencionem a Capuanis dimissa sunt, & per Sacramentum firmata, & homines de Camiliano videlicet filios cujusdam Summi, qui ecclesia sunt intra Capuam. Concedo quoque & confirmo praphato monasterio S. Angeli ecclesiam S. Petri de Scaphati cum monasteriis, servis, & terris, & universis suis pertinentiis, & homines, & terras, qua sunt in loco qui dicitur ad S. Herasmum sicut continetur in cartula oblacionis, quam avus princeps Richardus fecit exinde predicto monasterio & pater meus Jordanus princeps confirmavit, & terram & Castanetum, qua sunt prope loco, qui dicitur Battitizzu pro servicio ospitum, omnia autem praphato monasterio S. Angeli in perpetuum confirmo, & concedo ad possessionem, & potestatem, & dominacionem ipsius, & pradicti domni Petri venerabilis Prapositi ejusdem monasterii, & ejus successoribus faciendo exinde regulariter quidquid eis placuerit, remota omni contrarietate, & molestacione omnium mortalium. Quod si quis hujus mea concessionis, & confirmacionis pagine contemptor, aut violator esse presumpserit, centum libras auri purissimi persolvat, medietatem meo sacro palacio, & medietatem prephato monasterio S. Angeli, & domno Petro venerabili Preposito pradicti monasterii, ejusque successoribus, solutaque pena librarum, hac mea concessio, & confirmacio firma munita, atque inviolabilis maneat in perpetuum, & ut hoc firmius credatur, & diligencius observetur, manu propria subscripsi & nostri sigilli impressione jussi decorari, & insigniri.

Ex jussione Serenissima potestatis scripsi ego Quiriacus judex in anno dominica Incarnacionis millesimo nonogesimo quinto, & quinto decimo anno Principatus ipsius Doñi Richardi gloriosi Principis. Datum Aversa septimo decimo Kal. Octobris per indiccionem quartam.

Diplomatis hujus indictio a mense Septembri sumit initium.

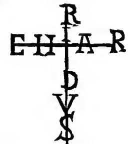
Aliud ejusdem Richardi privilegium extat in eodem regesto pag. 49. a t. & seqq. Alterum eiusdem Diploma.

Notum sit omnibus sancta, & catholica ecclesia filiis, Richardum principem avum meum ecclesias Dei & monasteria dilexisse, cenovia construxisse, inter qua eciam & monasterium S. Angeli, quod dicicitur in Formis a novo fundamine restauravit. Cumque terris, vineis, & olivetis, silvis, pascuis, hominibus, ecclesiis, ac diversis opibus ditavit, quo defuncto Jordanus princeps pater meus omnia, qua eidem monasterio prephatus Richardus princeps avus meus dederat confirmavit, ipseque postmodum quam plurima eidem cœnovio contulit. Quadam vero die ego secundus Richardus divina ordinante clemencia Capuanorum Princeps, cum apud pradictum monasterium sancti Angeli oracionis causa jam haberem, fratres qui tibi Deo jugiter serviebant a magnitudine mea firmitatis apices donorum omnium, & concessionum, qua principes pramemorati fecerant Deo, & eorum monasterio me offerre postulaverunt. Quorum peticionibus digne obtemperans fieri procuravi, ex interventu igitur eorum & consilio Rainulfi filii Guelonis, & Rainaldi Lupini dilectorum Baronum meorum per librum obtuli, & per paginam hujus precepti tradidi, concessi, & confirmavi omnia qua suprascripti principes jam prephato monasterio S. Angeli subdito monasterio S. Benedicti montis Casini, in quo nunc domnus Oderisius venerabilis Abbas praest dederunt, & per principalem scriptum concesserunt & confirmaverunt per hujus quoque concessionis mea paginam concedo, & confirmo eciam, & qua ego ipse in eodem S. loco postea tribui, & qua eidem pertinet monasterio, & qua nunc possidet, & dominatur,

tur, illius vero loci fines in quo positum est prascriptum monasterium. Primum sic indico: Ex una parte sunt Cava cimentarea qualiter pergitur per ecclesiam S. Marcelli, & ad terram Bertariski, & qualiter vadit per terram de Bertariski, & vadit ad canalem qua descendit de Ascule, et qualiter ascendit per suprascriptum canalem directe ad Trivium, quod conjungitur tres viis, una qua descendit ad S. Marcum, et alia descendit ad pradictum monasterium, et alia ascendit ad Roccam, et inde qualiter ascendit per suprascriptam viam qua aliquantulum vadit super criptam arenariam et vadit ad monticellum, et ad planam suprascripti Monticelli, ubi est plescum, qua sunt super Vallem, qua vocatur Vennla, et incipiente per superscripta plana per transversum per canalem qua dicitur de Ficu Fuscula directe in costa, qua dicitur turris Vespuli, usque in semitam de superscripta Rocca, et qualiter descendit per ipsam semitam in Monticellum qui Rickibellum vocatur, & inde qualiter descendit ad terram S. Vincentii, & per terram S. Benedicti majoris constructi in Capuam, & aliquantulum per terram Osencii Imperatoris, & per terram sancti Vincencii, usque ad pradictas Cavas Cimentarias. Item concedo, & confirmo prascripto monasterio S. Angeli quidquid continetur in cartula Oblacionis, quam prascriptus Richardus princeps avus meus eidem monasterio obtulit, videlicet Sarzanum, & terras, & homines, qui ibi commorantes sunt vel fuerint, cujus fines sic indico. Incipiente a Trivio de S. Martino qui dicitur ad lavem, & descendente per viam usque ad fluvium, & inde ascendente per Battitizzum ubi modo resident homines suprascripti monasterii, & qualiter pergitur usque in Ventum vunum; concedo quoque eidem monasterio castinetum qui est prope locum, qui dicitur Battitizzum quem Jordanus princeps pater meus eidem monasterio dedit pro servicio hospitum, concedo quoque, & confirmo eidem monasterio homines, & terras, qua fuerunt Petri de Rosella, & Germani ejus, & homines Gregorii Comitis palacii quomodo sunt commorantes in loco S. Herasmi sicut cartula oblacionis continere videtur, quam prescriptus Richardus princeps avus meus eidem monasterio S. Angeli fecit, & terras, que sunt in Ponticello, & in Casa alba, & in S. Prisco, & ubicumque sunt terra ipse in partibus veteris Capua, concedo eciam & confirmo prafato monasterio ecclesiam S. Angeli de Olaldiscki qua est constructa in Capuam cum terris, & servis, & ancillis, & cum omnibus suis pertinentiis, ecclesiam S. Benedicti Pictuli cum ecclesiis & terris, & universis suis pertinentiis, simili modo. Concedo, & confirmo pradicto monasterio S. Angeli, ecclesiam S. Rufi, qua est sita in Capua cum omnibus terris, & servis, & ancillis suis, & aldios, & aldias pertinentes cum silvis eciam pratis, pascuis, atque paludis, & cum universis pertinenciis suis tam intus Capue, quam, & de foris, qualiter antiquitus pertinuerunt prafata ecclesia, & ecclesia qua sibi pertinent, & nunc resident, & terras eciam, & silvas, & pascuas, & paludes, & aquas, & piscationes, & servos, & ancillas, & aldios, & aldias, in omnibus eorum finibus, & universa, qua suprascripta ecclesia S. Rufi, & rectores ejus jam per triginta annos, & eo amplius a parte pradictorum principum tenuerunt, & possiderunt qua fuerunt scilicet quorumdam fratrum videlicet Guidonis, & Landenulfi, qui fuerunt filii cujusdam Landonis, qui vocabatur Caputi, qui videlicet tempore pradicti Richardi principi avii mei contra ejusdem animam principis cogitaverunt, & inimicos intra provinciam ejus, invisaverunt, celaverunt, & annonam ejus dederunt ob quam culpam omnis res illorum jure Langobardico fisco pranominati avi advenerunt, que res eciam prefato Richardo avo meo, & Jordano principi patri meo, mihique per convencionem a Capuanis dimissa sunt, & per sacramentum firmata. Concedo quoque pradicto monasterio S. Angeli homines de Camiliano videlicet filios omnes cujusdam summi & concedo eidem monasterio, & confirmo ecclesiam S. Petri de Scaphati cum monasteriis, servis, & terris, & universis suis pertinenciis, & ecclesia S. Agatha, qua sita est prope muros Aversana urbis, cum omnibus terris, & hominibus, & universis suis pertinenciis, & ecclesiam S. Leonis, qua sita est foris muros Suessa civitatis cum omnibus suis pertinentiis, concedo quoque, & confirmo in eodem monasterio ecclesiam S. Benedicti, que dicitur addalfianam, qua sita est in finibus Cancie prope castello, quod dicitur ad mare cum terris, & silvis, & pascuis, & piscacionibus, & cum omnibus suis pertinenciis. Concedo quoque eidem monasterio unam peciam de terra qua dicitur campu cotidianu prope Saxeta, qua ego pranominatus secundus Richardus princeps suprascripto monasterio S. Angeli per preceptum tribui. Item concedo, & confirmo eidem monasterio S. Angeli omnia, qua Palds Comes de Benafro una cum Maria uxore sua per cartulam offersionis obtulerunt in pradicto monasterio S. Benedicti sita in monte Casino qua & ego per praeceptum eidem monasterio concessi, & in monasterio S. Angeli. Concedo quoque in pradicto monasterio S. Angeli, ut si aliquis homo venerit ex aliis partibus licenciam habeat habitandi in terris ipsius monasterii S. Angeli ad servicium Fratrum faciendum, ut nullus homo audeat eos inquietare sed securi serviant in eodem monasterio, & ejus rectoribus, atque custodibus. Concedimus quoque in pradicto monasterio S. Angeli unum Sedium Molini, & portum in loco Trifisco quod olim Pandulfus, qui fuerat princeps Capuana civitatis construere fecit, quod nunc destructum longo tempore est, quod Sedium est inter Sedium ulmi, & Sedium salicis una cum ripis, & alveo, et potestatem, et licenciam habeat pars predicti monasterii S. Angeli in ripis ex utraque parte, et in tantum quando dixi de alveo, palos figere, et clusuriam facere, et molendina, et Piscaria, et omnem utilitatem eidem monasterio, omnes prascriptas ecclesias cum libris, et ornamentis earum, qua nunc habent, vel habuerunt, et cum universis pertinenciis earum, et omnes terras, ut supra sunt scripta una cum omnibus inferioribus, ac superioribus earum, et cum viis intrandi et exeundi in ecclesiis, et in omnibus ipsis terris, et cum sepibus, et limitibus, et universis earum pertinentiis ego prenominatus secundus Richardus Capuanus princeps in prafato monasterio S. Angeli per librum optuli, tradidi, et per hujus quoque mea concessionis paginam concedo, et confirmo, ad potestatem, et dominacionem pradicti monasterii S. Angeli, et domni Saxonis venerabilis prapositi suorumque omnium successorum remota omni inquietudine, contrarietate, et molestacione omnium principum successorum meorum, vel vi-

ce

ce principum Comitum vel vice Comitum, judicum, Sculdahorum, Gastaldeorum, aliorumque omnium mortalium, quando si qualibet persona hominum magna, vel parva contra hanc nostri precepti authoritatem aliquatenus agere præsumpserit, aut ejus violator esse quolibet modo presumpserit, sciat se compositurum auri purissimi libras centum, medietatem in prædicto monasterio S. Angeli, & domno Saxoni venerabili Præpositi & successoribus ejus, & pars prædicti monasterii, & medietatem meo sacro palacio solutaque pena librarum hujus mea concessionis & confirmacionis pagina munita, & firma, atque inviolabilis maneat in perpetuum. Ut autem hoc mea concessionis, atque confirmacionis preceptum firmius credatur diligenciusque ab omnibus observetur, manu mea propria illud corroboravi insuper, & mei sigilli impressione insigniri jussi.

Ex jussione prephate Serenissima potestatis scripsi ego Quiriacus Judex in anno Dominica incarnacionis millesimo nonagesimo, octavo, & octavo decimo anno Principatus ipsius dom̃i secundi Richardi gloriosissimi, ac magnifici principis Capua DAT. in prephato monasterio mense Julio videlicet septimo die stantis, per indiccionem sextam.

Et in hoc Richardi secundi privilegio, & in illo Richardi primi, & Jordani I. omnes cœnobii S. Angeli, ejusque bonorum fines describuntur. Ideo vero Jordanus I. Richardus II., & Jordanus II. monasterio S. Angeli confirmant ecclesias S. Rufi, S. Petri de Scafato, S. Agathæ in Aversa, S. Benedicti parvi, cum eorum bonis, quæ tamen cœnobio Cassinensi concessæ jam a Richardo I., & Jordano I. fuerant, ut vidimus cum de eorum privilegiis, quia eas administrabat Abbatis nostri jussu præpositus S. Angeli, quod cœnobium Cassinensi subiectum erat, ut ex iisdem privilegiis constat.

Piorũ hominũ Donationes, potissimũ Adelgrimæ.

Ingens bonorum moles cœnobio Cassinensi accrevit ex donationibus Balduini domini castri Pontis S. Anastasiæ, teste Petro Diacono, qui subdit: *Aldegrima quoque comitissa filia Pandulfi principis Capuani habitatrix in territorio Carseolano in castello, quod vocatur Auricula, relicta Raynaldi Comitis filii Berardi Comitis judicavit, & tradidis quatuor castella in dicto territorio Carseolano anno dominica incarnationis millesimo nonagesimo sexto. Primo quidem castellum, quod nominatur Auricula, secundum quod vocatur Fossaceca, tercium quod dicitur Camerata, quartum quod nominatur Piretus: necnon tria monasteria, videlicet monasterium S. Johannis cum ipso ospitali S. Johannis de Valle Calvula, & S. Petri de Pireto. Castella, & monasteria supradicta cum omnibus omnino pertinenciis suis.*

Comitissa Adelgrima obtulit quatuor Castra.

Hujusce donationis autographum in archivo nostro asservatur.

In nomine Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, anno ab incarnatione Domini Nostri Dei eterni anni sunt 1096. & die mense Martii per indiccionem quarta. Ego Altegrima Comitissa filia qm. Pandulfi, qui fuit olim princeps Capua habitatrix in territorio Carsulano in castello quod vocatur Auricula, & relicta Raynaldi, qui fuit comes in suprascripto territorio Carsulano, & filius qm. Berardi Comes. Declaro me abere rebus pertinentes mihi pra meis racionibus, qua mihi datum, & traditum est a suprascriptu Raynaldu Comes, qui fuit vir meus in die nupciarum, & alia die nupciarum suarum, quando me sibi sociabi uxoro secundum lege Langobardorum sicut mea scribtura continet, & declaro adhuc quia a suprascriptu Raynaldu Comes jacebat in lectulo suo gravissima infirmitate, unde se putabat de hoc seculo bita finire adhuc tamen sana sua mente secum habendo, & recte loqui balebat & judicabi, adque disposui in præsentia Adenolfi Comitis, & ibi adesset Roselmus fidele suo, & alii plures bonorum hominum omnes rebus, & substanciis suis qua illius pertinebat in territorio Carsulano, ut ego dare pro anima sua, & mea post suum obitum in monasterio S. Benedicti. Set ego qui supra mulier nomine Aldegrima Comitissa dibina inspiracione compuncta, ut apud districtum, & justissimum judicem in extremo examine de peccatis, & offersionibus meis veniam eternam valeam invenire, bona, & exspontanea mea voluntate consentiente mihi suprascripto Adenolfo Comes Mundoalde meus pro redempcione anima suprascripti Rainaldi Comitis, & mea, & de Maria filia mea, per hanc cartulam judico, & dispono, concedo, adque trado in monasterio SSm̃i Confessoris Christi Benedicti, quod in monte Casino decenter constructum esse videtur, & ubi ejus corpus sacratissimum esse reconditum creditur, in cujus regimen vir reverentissimus domnus Oderisius Abbas habere videtur, hoc sunt integre quaptuor castella, qua sunt, & esse videntur in territorio Carsulano. Primum quidem castellum qui nominatur Auricula, secundum vero castellum, qui vocatur Fossaceca. Tercium qui vocatur Camerata. Quarto quo nominatur Peritum, & monasterio S. Petri qui vocatur Peritus, & monasterio S. Johannis cum ipso hospitale, & S. Johannes de Valle Calvula. Suprascripta castella cum omnibus pertinenciis suis, cum muris, & portis quidem castellis, & cum omnibus hominibus ibidem modo habitantibus, & qui amodo ibidem in antea habitaturi erunt, & cum omnibus substanciis, & possessionibus eorum sicus modo possidere videntur cum casis, & territ, montibus, & planis, tam culta quam inculta cum inferioribus, & superioribus suis, & suprascripte ecclesiis, cum omnibus eorum pertinenciis cum viis suis ibidem intrandi, & exiendi. Hae inquam omnia sicut superius scripta sunt trado, & offero ego suprascripta Altegrima Comitissa in prædicto monasterio S. Benedicti, & ad ejusdem monasterii Abbates, atque re-

ctores

ftores ad habendum & possidendum, & faciendi quidquid eis placuit, & vicem causandi, & potestatem exinde do ut quemadmodum ego & mei heredes inde facere debemus, ita & tu venerabilis Abbas Oderisi omnesque tui successores ipsius monasterii rectores exinde faciatis, & obligo me, ego qui suprascripta Altegrima, & meos heredes jam dicto monasterio S. Benedicti, & tibi Abba venerabili Oderisi, tuisque successoribus, tota & integra mea judicacione ibidem defendere, & antestare ab omnibus hominibus, si autem ego qui supra Altegrima Comitissa vel meis heredes non compleverimus in eodem sancto monasterio omnia qua supradicta sunt, vel si hanc cartulam in qualibet parte refutare temptaverimus obligo me, & meos heredes jamdicto S. cœnobio, ejusque Abbatibus, atque rectoribus componara ibidem auri optimi libras mille, & insuper omnia supradicta ibi complere, & ecelesia judicacion., atque dispoficion de omnibus, qua continet, firma, & stabilis permaneat semper. Hac omnia taliter ego qui supra mulier nomine Altegrima largiente me Adenolfo Comite ficne mihi actu, & congruum fuit pro anima suprascripti Rainaldi Comitis, & anima mea, & de Maria filia mea fecit, unde pra stabilitate vestra me Rainaldu judices, & notarius scribere rogabitis. Actum est in Carsolis menses, & indiccio suprascripta feliciter. ✠ Signum manu Altegrime Comitissa, qua ac cartulam fieri rogavi, & signum Crucis fecit. ✠ Signum manus Rainaldi de Berardi de Acto rogatus testis. ✠ Signum manus Beraldi da Randisi rogatus est testis. ✠ Signum manus Landoni rogatus est testis. ✠ Ego qui supra Rainaldus judex, & notarius complevi, & finivi, & reddidi.

Cum in hoc diplomate Aldegrima habitatrix territorii Carsolani dicitur, dominam fuisse intelligendum, nam, ut advertit eruditissimus Peregrinus de Stemmate Principum Langobardorum p.285. *Huc referendum, quod passim in antiquis cartulis legitur, Urbium, & oppidorum dici habitatores, quos earumdem dominos fuisse constat, sicuti, ut domesticum afferam exemplum apud Petrum Diaconum in Auct. ad Ostien. lib. 4. c. 16. Adelgrima Comitissa filia Paudulfi principis Capua relicta Rainaldi Comitis, filii Berardi Comitis, appellatur habitatrix in territorio Carseolano in castello, quod vocatur Auricola. Hoc igitur pacto antiqui dynasta loca, quibus prasidebant cum inhabitarent factum puto, ut ii ex ipsis municipiis ceu communes, caterique alii municipes, sed per quantam antonomasiam municipales desumerent denominationes, quas postmodum eorum filii, & nepotes, qui post longum annorum ordinem avitas retinuerunt dynastias, taliaque de avo in avum servarunt vocabula in gentilitia eandem cognomina commutarunt, sub tempore scilicet Nortmanorum, quando talem increbuisse cognominum consuetudinem facile est advertere &c.* Aldegrima in stemmate principum Langobardorum a Peregrino ponitur.

Urbani II. Privilegium.

Subdit Petrus Diaconus cap. 17. *Tunc temporis Abbas noster Oderisius a prafato Urbano Papa privilegium generale accepit, de libertate hujus cœnobii tam in capite, quam in membris ecclesiarum, atque castrorum &c.* Hujusce privilegii, quo anno 1097. plura Urbanus secundus cœnobii Cassinensis bona confirmat, hæc ad rem nostram verba maxime conferunt. *Item civitatem, qua dicitur S. Germani positam ad pedem ipsius montis, & castellum S. Petri, quod ab antiquis dictum est castrum Casini, castellum S. Angeli, Pinniatarium, Plumbariola, Pesdemonte, Juncturas, S. Ambrosii S. Apollinaris, S. Georgii, Vallisfrigida, S. Andrea, Vantra Monastica, Vantra Comitalis, S. Stephani, Terami, Fracta, Mortula cum ipsi curte, qua dicitur casa Fortuni, S. Salvatoris, qui vocatur Cucuruzo, Turrem ad mare juxta fluvium Garelianum, S. Petri in Flia, S. Victoris, Toroclo, Cervaria, S. Helia, Valle rotunda, Sarraceniscu in Marchia Teatina, castellum, quod dicitur Lastinianus, montem Alberici, Mucclas, S. Quirici cum Portu, Frisa, S. Justa. In Comitatu Asculano castellum, quod dicitur Octavus, & post montem Cinianum, & Trivilianum, & Cavinum. In Principatu castellum, quod dicitur Ripa ursa, Monsbellus, Petrafracida. In Comino castellum quod vocatur Bicalvum. In Marsi territorio Carseolano castellum, quod dicitur Auricula, Piretum, rocca, qua dicitur in camerata, & Fossacaca. In Calabria Cetrarium, &c. In territorio Trajano Castellione de Baroncello, &c.* Hic, atque in aliis hujusce-modi privilegiis plura reticentur castra, quæ cœnobium Cassinense tunc temporis possidebat, ut supra est demonstratum, puta Balneum, Civitella, Fractura, Collis S. Angeli, Aquafundata, Carderum, Lucus, Sujum, Spinium, aliaque plura. Qui id factum nescio. Forte in Syllabo Cancellarius exhibito non erant adnotata.

Donatio cœnobio S. Petri Imperialis facta.

Anno 1096. Augusto mense donatio hæc facta est cœnobio nostro S. Petri Imperialis apud Tarentum quæ ex autographo sic incipit.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab Incarnacione ejusdem millesimo nonagesimo sexto, mense Augustus, quarta indiccione. Ideoque nos Goffreda, & Rao filii Umfreda de monte Scavioso, inspirante te nos divina clemencia offerimus Deo, & S. Petri apostoli, qui fundatum est in civitate Taranto super nomen Imperiali, & tibi domna Joanne Priore eadem ecclesia, hoc est hunum homo nomine Leo clericus, & Mater ejus, & duo fratres ejus, ut ab hodierna die antea firma, & stabilis permaneat nostra offercio, qua nos pro anima nostro patre, & pro anima nostra matre, & pro anima nostra, & de parentes nostri facimus ad nominata ecclesia, ut firma, & stabilis permaneat cunctis diebus usque in perpetuum, ut neque nos, neque successores nostros non faciat illi exinde aliqua contrarietate, & quicumque irrumpseris nostra offersio, fiat maledictus, & ab omnino excommunicatus, & quicumque observaveris ea, que offerta sunt a nobis habeant benedictionem celestem, atque terrestrem, & fiat participem in oracio S. ecclesia usque in perpetuum & in secula seculorum Amen, quam se qui supra Joanne Protonotario scripsi pro commutacione jam nominati mei seniores. Actum Monte Scavioso mense, & indiccione pranominata. † Signum manus Joffreda de Monte Seaviosa. † Signum manus Rao Machabeus, † Signum manum Asgor. testis sum. † Signum manum Capitivote testis sum: Sta. firmiter est testis hujus . . . .

Hanc quidem donationem ideo retulimus, quod a Goffredo montis Caveosi Comite Unfredi filio sit facta, quem perperam Guillelmus Tyrius Unfredum appellat. Inter præcipuos ille nume-

ratur

ratur generosos milites, qui ad sepulcharum Domini vindicandum perrexere cum Boamundo, annoque 1097. in celebri habito cum barbaris prælio, in quo tres cœlites albis equis insidentes pro fidelibus pugnasse visi sunt, fortiter pro Christo pugnans cecidit Kal. Julii a bonis omnibus summe desideratus, potissimum vero a Boamundo consanguineo. Vid. Petrus Diac. cap. 11., & Anonymus de Bello Sacro a Mabillonio editus To. I. Musæi Italici p. 189. Ordericus Vitalis ad eum annum aliique.

Plura a Cassinatibus recuperata.

Per hos dies, ait Petrus Diaconus cap. 18. *idem Abbas Oderisius per Georgium monasterii sui Monachum Henrico IV. Imperatori literas destinavit per quas se Desiderio in monasterii regimine, & in imperatoris fidelitate, & servitiis successisse monstravit, quo etiam tempore jamdictus Frater Georgius in præsentia prædicti imperatoris Henrici, & Henrici quinti filii ejus, & Mathildæ Comitissæ proclamationem fecit de possessionibus cœnobii Cassinensis apud Liguriam constitutis, quæ patri Benedicto Aystulfus, & Desiderius reges Langobardorum, nec non Karolus, Pipinus, & Lotharius imperatores, ac ceteri Deum timentes concesserant. De monasterio S. Benedicti in Persiceta territorio Mutinensi intra fines fluvii Fusculi, & limitis Malmeniliaci, quod videlicet Petrus Dux civitatis Ravennæ beato Benedicto sub Abbate Angelario obtulerat cum tota curte Persiceta, & curte de Greuiano, & curte de Monterione cum molendinis duorum fluviorum, idest Fusculi, & Gallici, deinde monasterium S. Mariæ in Laurentiatico ultra fluvium Gallicum inde non longe est monasterium S. Dompnini in curte Argelle, una cum silva alta, & silva majore, & tota piscaria quæ dicitur Cancenna usque in fluvium Gambacane, & usque in Rosalese, & usque in curte Ragogusula, deinde subtus viam publicam monasterium sancti Vitalis cum tota curte Calderaria prope Castrum Sala monasterium S. Joannis in Frassenetula cum tota curte ipsa usque ad stratam petrosam sitam prope castrum Cedula, monasterium S. Martini, juxta stradam petrosam, in casali Marciano cum tota ipsa curte prope castrum Unciola, & omnia dompnicalia. Monasterium S. Salvatoris in Ponte longu cum tota eadem curte per Comitatum Mutinensem, mansos terræ XXX., & jugera LX. unum. In pertinencia de Montirone ex superiori, & inferiori parte ipsius castri quamplurima petia de terra, & molendinum in loco, qui dicitur Campalius in fluvio Fusculo, & curtes, quæ sunt in Penselio, quæ Berta filia compalatii Ticinensis obtulit beato Benedicto infra hos fines. Ab Oriente limes Risentula. A meridie via, quæ appellatur Major, & limites de Meleandroni. Ab Occidente flumen Riolum subtus Castellione, in Postumiano sex, in Laino jugera II. Hec in quam omnia cum universis pertinenciis, & appendiciis suis in circuitu, cum casalibus, fundis, & cum dompnicalibus, cum villis, rusticis colonis utriusque sexus, cultum incultum, divisum, indivisum, subter, & super ad jus pertinuerant antiquitus monasterii Cassinensis, de his omnibus Imperator, veritate cognita Mathildæ Comitissæ præcepit, ut cuncta jam dicta eidem Fratri reconsignaret pro parte, & vice monasterii Cassinensis, centum librarum auri pena apposita &c.*

Quid *Manso* significet explicat Nuceus in notis ad hoc caput, & Du-Cangius in Glossar. ait: *Mansus, vel Mansa, aut Mansum (trino enim genere hæc vox effertur) definitur a Cesario Prumiensi, apud Brouverum in Hystor. Fuldensi p. 208. Villa, aut locus familiæ: a Sirmondo, Fundus cum certo agri modo: a Bignonio Vivula Coloni unius habitationi propria: ab Alvarotto, Zazio, & aliis Italis quibusdam scriptoribus, quantitas terræ, quæ sufficit duobus bobus in anno ad laborandum: denique Papia Mansus dictus a manendo, quod integrum sit duodecim jugeribus, ex quibus conficitur revera mansum fuisse certam agri portionem, quæ & coleretur, & in qua coloni ædes esset, &c.*

Privilegium Richardi II. S. Angelo ad formas concessū

Richardus II. Capuæ princeps anno 1099. cœnobio S. Angeli ad Formam hoc privilegio, quod in regesto ejusdem cœnobii pag. 52. & seqq. reperitur, territoria quædam, & molendina concessit.

Notum sit omnibus sanctæ, & Catholicæ ecclesiæ filiis Richardum principem avum meum ecclesias & monasteria dilexisse, cœnobia construxisse, inter quæ eciam & monasterium S. Angeli, quod dicitur in Formis fecisse, cumque ecclesiis, hominibus, terris, vineis silvis ac diversis opibus ditasse, qui defuncto Jordanum principem patrem meum omnia quæ eidem monasterio præfatus Richardus princeps pater ejus, avus meus dederat, confirmasse ipsumque postmodum quamplurima eidem cœnobio contulisse. Ego autem secundus Richardus divina ordinante clemencia Capuanorum princeps, pro salute animarum prædictorum principum Richardi scilicet avi, & Jordani patris mei, & mea, ac ob statum mei principatus interventu Ivonis economi mei, & Rodulfi de Mucegrassa meorum Baronum, & dilectorum fidelium, per hoc videlicet principale scriptum in perpetuum in præfato monasterio S. Angeli subdito monasterio S. Benedicti montis Casini cui domnus Oderisius venerabilis Abbas, & Cardinalis S. Romanæ ecclesiæ præest, damus, tradimus, concedimus, ac confirmamus, quidquid olim Joannes Maledictus cum Maria uxore sua in prænominato monasterio per cartulam oblacionis dederunt, & obtulerunt. Quin eciam in prædicto monasterio S. Angeli simili modo in perpetuum do, trado, concedo, & confirmo in territorio Suessano in loco Balognu unum Villanum meum Johannem Cumanu nomine cum filiis, & terris, & universis suis pertinenciis ad faciendum, & persolvendum ipse, & filiis suis, & heredibus suis in prenominato monasterio omnem censum, & daciones publicalia, & scadiciones, & omnia alia quæ parti reipublicæ facere, & persolvere debent aut debuerint. Item in præfato monasterio per hoc videlicet principale scriptum, in perpetuum concedo, & confirmo unum portum, & sedium de Molendinis, quæ est in Trifisco inter sedium salicis, & sedium ulmi cum duo molendina, quæ sunt in una domo edificata, & cum aquis, & alveis, & ripis ex utraque partibus, & cum viis intrandi, & exeundi in eis, & cum omnibus earum pertinenciis, quam & per interventum domni Saxonis venerabilis Præpositus ejusdem monasterii S. Angeli, & Grimoaldi de S. Justa & Petro judicis, concedo, & confirmo per hoc videlicet principale scriptum in prænominato monasterio S. Angeli omnes terras, quas homines prædicti monasterii emerunt, aut infiduciaverunt legaliter ab hominibus Capuæ, videlicet tempore patris mei, vel mei, de illis dico, quos habitantes sunt in

Sur-

Sarzano, & Battitizzu; Hac omnia pradi,ta qualiter hic supra sunt adnotata, una cum omnibus, qua inferius, & superius invenitur esse in ipsis terris, & cum viis intrandi, & exeundi in eis. Ego pranominatus secundus Richardus Capuanus princeps in pranominato monasterio S. Angeli per hoc videlicet principale scriptum in perpetuum do, trado, concedo, & confirmo ad possessionem, & potestatem, & donacionem predicti domini Saxonis venerabilis prapositi, ejusque successorum faciendo exinde utilitatem ejusdem monasterii, remota omni contrarietate, & molestacione omnium principum successorum meorum, vel vice principum, Comitum, vel vice Comitum, judicum Stuldahorum, Castaldeorum, aliorumque omnium mortalium persona. Quod si quis hujus nostra dacionis, tradicionis, concessionis, ac confirmacionis pagine contemptor, aut violator in aliquo esse presumpserit, quinquaginta libras aurò purissimi persolvat, medietatem omnipotenti Deo, & pradicto monasterio sancti Angeli, & domno pranominato Saxoni venerabili Praposito, ejusque successoribus, & medietatem meo Sacro Palacio solutaque pena librarum, hac mea dacio, tradicio, concessio, & confirmacio firma, munita atque inviolabile maneat in perpetuum, & ut hoc principale scriptum firmius credatur, & diligencius ab omnibus observetur, manu propria illud corroboravi, & mei sigilli impressione jussi insigniri.

Ex jussione praphata Serenissime potestatis scripsi Ego Quiriacus Judex in anno dominica Incarnacionis millesimo nonagesimo nono, & nono decimo anno principatus ipsius Dñi secundi Richardi gloriosi principis Capua. Datum Capuam mense Novembrio per indiccionem septimam.

Rocca Comitissæ oblatio. Interea Rocca filia Drogoni Comitis, ut loquitur Petrus Diaconus capite vigesimo: *Obtulit quadraginta, & sex homines in vico Sellectano, & in Castellione septem homines cum omnibus rebus eorum stabilibus, vel mobilibus, & filiis eorum, & alios cum reversi fuerint qui exiverant de ipsis terris, sed Comes Roggerius Sicilia, & Calabria confirmavit omnia, qua Rocca neptis sua huic cœnobio dedit, videlicet omnia illa. qua in vico Sellectano possederat. Pari etiam modo Berardus Comes filius Oderisii Sangretani Comitis obtulit beato Benedicto totam, & integram pertinenciam, qua sibi pertinebat intra fines montis Azze pro pascuis &c. nec non obtulit cunctum, & inclitum locum qui dicitur de Lacuvivo & cunctum, & inclitum locum qui dicitur Godi, & quantum sibi pertinuit de Paatana, totamque & integram Claranam, & Muricentum, & Altareofaniam, & quantum sibi pertinuit de loco, qui dicitur Saphinum, & campum de Armonia &c. Post non multum temporis spatium Landulfus Comes filius Laidolfi Comitis obtulit beato Benedicto totam & integram roccam de Camino cum suo castro, & suis pertinenciis. Sequenti autem anno Rocca quam supra nominavimus fecit privilegium de hominibus undecim, quos habebat in vico Sellectano cum familiis terris, & vineis eorum, & cum omnibus, qua ad ipsos pertinebant. Obtulit etiam per privilegium ecclesiam S. Petri, qua est ad Ferulitum, & medietatem ecclesia S. Domitrii &c. & medietatem de omnibus terris cultis, vel incultis, montibus, planis, aquis, molendinis, Pascuis, atque paludibus, & portas ipsius maris, auri librarum quinquaginta pœna apposita.*

Autographum donationis a Rocca factæ in archivo nostro asservatur. Prima.

† *Anno ab Iacaraacione Domini nostri Jesu Christi millesimo, atque centesimo quinto, apud Romanos autem nonagesimo octavo, regnante domino nostro Rogerio Duce, mense Februarii, quinta indictione. Ego Rocca filia Dragonis Comiti Domina, & residense qua sum de castello Ullano. Inspirante me divina clemencia consideravi apud me ipsa pro salute anima mea, & de meorumque parentum dari de rebus meis pro anima mea, & de meis parentibus, & pro animabus omnium fidelium defunctorum, hac me denique cogitantem, nullam melioram mihi videtur esse ad redimendum peccata, quam qui societatem, & Fraternitatem habet in monasterio qui secundum Deum & regulam S. Benedicti observant. Hac statui in corde meo, atque elegi mihi monasterium S. Benedicti, qui cognominatur monte Casino, qui mihi, & omnibus Christianis cognitas est, & quod sancta & religiosa Congregacio Dei ibi est, quapropter notificavi illud domino Richardo Senescalco fratri meo, quam & Alexander filio meo, & Drogoni, & Uberto toti tres bisceráli filii mei, atque mundualdi ut mihi consilium, & licenciam tribueret hoc opus bonum facientem, & ipsi cognoventem meum desiderium, quod pro Dei amore, & mercede animarum nostrarum hoc bolo facere, licenciam mihi tribuerent in omnibus faciendi, cumque ego Rocca accepta eorum licencia convocari feci, at me Johannes Bello, & monachus S. Benedicti, atque Prapositus S. Nicolai de loco Sallittano, qui obediencia dignoscitur S. Benedicti, Monti Casino, eamque in nostra venisset prasencia statim ego, qua supra Rocca, mea bona volantate hilarì animo offero, atque concedo S. Benedicti monti Casino, hoc est omnia quod visa sum habere & possidere uno die, & una nocte in eodem vico Sallittano. Isunt nomina hominum, quos offerro. In primis Andrea Faber, Arnu, Rusimanno frater ejus, Richo Frater eorum, Ursetta, Nicolaus frater ejus, Petro, & Melis filio Urso, Leo de Johannis Saraceno, & Leni Mater ejus, Andreas de Lucia, Nicolaus Secebise, Urso Barachallise, Bona Mater ejus, Johannes Catharo Maudri, Sikynolfu de Grisa fili. Johannis colli dissipato, Petro Frater ejus, Nicolaus de Pipiao, Johannaci Mauritano frater ejus, Domi-*

Nota diversitatē numerationis annorum a Nativitate Domini Græcorum, & Romanorum.

aico

nica Benedicto Bautrisc, Papa Johannis, Johannaci de Pascali, Petro frater ejus, Constantino de Dansa: Nicolaus de Fugarda, Michele Pastinello, Petro Frater ejus, Ademari de sancti Quadraginta, Basili de Gardu. Purpuro, & Fr. ejus. Costa do Adelgayta, leto Fugarello. Urso Fr. ejus. Mauro Fr. eorum, Mile do Alserana, Adelzaita de Maura minore, Petro Cattivo, Michele Fr. de Andrea Sellara. Jommu, Leo Puleja, Petra de lu Surdo. Andrea Mazunaro. Nicolaus Johannis de Micita. Mutana Archonsissa. Urso de Gavinso, Maria, & Sanda, Andreas nepos de Andrea faver, & ipsi hominibus de Castillione, Urso de Raynaldo. Guifardo cog. ejus. Theoderus. Leo, & Nicolaus Fratri ejus, Michele Fr. eorum. Isti suprascripti hominibus cum omnibus rebus eorum stavilibus, vel movilibus, & filiis eorum trasactive offero eidem sancta ecclesia similiter, & hominibus, qui sunt exuti, ut quandocumque revertuntur in ipsa Terra, & ipsi similiter fiant ejusdem S. Ecclesia. Iterum concedo, & offera cœnovii S. Benedicti, & S. Nicolay de Sallitano ipse me culture, & terre alie, qua mihi in eodem loca videtur habere, idest in ipso Cornito de quibus dicimus fines. In primis sicus descendit Ria Rodani usque in Finitella exepta ipsa terra quod tenet Raineri per pars Donniza Sacera ejus, & descendit Finitolla, usque in ipsa Petra ficta, & ascendit usque in ipsa Aqua viva, & vaait por ipsa aqua, usque in ipse terre do li Septepani, ubi est alia fin, & quomodo asendit ipsa via, & conjungitur in alia fin de li ficatelli, & tenet per ipso Tiñone usque in ipsa via qua pergit ad Bisuniani, & ascendit ipsa via usque in ipsa alia via puplica, & vadit ipsa via usque in fluvio Tbule. Hæc omnia qua supra scripta sunt, vel quidquid mihi pertinet de Sallitano tam de hominibus, quam & de rebus stabile, idest vineis & terris, & quicquid ego tenui totum & inclitum offero, & concedo S. Benedicti, & per hac cartula trado tibi qui supra Johannes Monachus pra uice dño Oderisia Abbas S. Benedicti, & Cardinalis, ut omni tempore sit firmum, & stavilis ejusdem sancta ecclesia, ad salutem & remedium anima mea, & de patri meo, & matre, & de omnium meorum parentum vibis atque defunctis, & ut omni tempore habeamus partem, & societatem in omnibus benefactis ejusdem monasterii, & quicumque hac mea oblacio distraere, aud tollere quesierit estigante Diabolo, de ipsa sancta ecclesia sive ego haud meos heredes per quodlibet ingenium. In primis fiat maledictus, & anathematizatus a Patre, & filio & spiritu sancto, a gloriosa Dei genitrix virgo Maria, & a quadtuor Evangelistis, & a duodecim Apostolos, & a tricenti decem, & octo Patres sanctos, & da ipsa sancta ecclesia cui causa cancessium est ad salutem vivorum anc mortuorum, & cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi in die tremendi judicii sit innodatus, & alimina sancta ecclesia sit segregatus si ad satisfaxionem & ad mendacionem non venerit hac cartula firmavi atque tradidi eidem sancta ecclesia prasencia supter scriptorum testium, ut omni tempore sit firmam, & stavilis ad honorem, & proficuum sancta pranominata ecclesia. Nam & ega qua supra Johannis Monachus, & Propositus S. Nicolai postquam a te Domna recepi hac suprascripta offereio in vico Domno meo Abbatis concedo tibi, & Alexander filius suus quemadmadum vos mihi postulasti, idest ut de suprascripta rebus quem vos offeruisti, ut teneatis exinde terre in seminacione capiento modia centum ad modia de quatuor Criva pro quo diebus vita vestra recognoscatis illud pro ipsa S. ecclesia, & pro Abbatibus ejusdem cœnovii pra qua defensores, & ajutatores fiatis de suprascripta vestra offercione nostra S. ecclesia, & per singulos annas de victum quem ibi feceritis recognoscendi nobis dictis ipsa decima, & post ovitum vestrum revertad in potestate ecclesia. Nam & aliud tibi Domina repromitto, ut dñus meus Abbas per singulos annas faciad commemoracionem atque mensa ad senioribus monti Casino duobus vicibus in anno pro animabus viri tui, & pro cunctis fidelibus defunctis. Quod scripsi ego Andreas notarius jussu pradicta Domna R. per mensem, & indic. suprascrita. † Ego Guidelmo Archipresbiter, Drogoni, & Ubberta qui sumus filii pradicta Domina tilli sumus. † Signum manum Angeri Jener, qui sum Guidelmo filius Robberto. † Signum manum Guidelmo Grasso. † Signum manum Osmundo de lu Circlara. † Signum manus Petro desfaclo. † Signum manum Guidelma Calcavilla.

Quomodo hæc Fraternitas, seu societas monasteriis extraneis, clericis, atque laicis a Monachis concederetur, explicat eruditissime Edmundus Martene de Antiquis Monachorum ritibus a pag. 845. ad 850., & Nuceus in notis ad cap. 51. Chron. Cassinen. lib. III. In hac Roccæ oblatione septem annos æra christiana prorogatur, Græcorum certe more, qui in Apulia plurimum dominaverant, quorumque ritum forsan sectabatur Rocca cum Romanum etiam computum nominet. Hæc quidem carta demonstrat vera loquutum Petavium de Doctrina Temporum lib. 9., & lib. 12. cap. 5., & in Auctario lib. 8. Hervartum in sua chronologia, & Bollandum in vita S. Clementis Ancyræ in Galatia episcopi, qui contendunt Grecos Natalem Domini ad annos septem, vel octo prorogasse, quid quid contra obnitatur Pagius in Diss. de Periodo Græco-Romana nu. 28., & seqq.

De prorogatione Epochæ Christianæ annorum septem.

Eam Roccæ consobrinæ suæ donationem confirmavit Rogerius Dux Apuliæ, & Calabriæ, quem perperam Petri Diaconi amanuensis scripsit Siciliæ comitem, hoc diplomate, quod ex autographo in nostro archivo asservato damus.

Quã confirmavit Rogerius Dux Apuliæ, & Calabriæ.

† In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen. Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo nonagesima octavo, indictione sexta. Ego Rogerius Apulia atque Calabria Dux laudo, & confirmo cum scripto illud quod dedit Rocca consobrina mea cœnobio S. Benedicti montis Casini, videlicet omnia illa, qua in vico Sallitano sine ulla contradictione possederat. Nomina vero illorum hominum quos Rocca beato Benedicto tribuit hac sunt in vica Sallitano commorantium, Andreas, Faber, Arnulfus, Russimanno Frater ejus Richa Frater eorum, Urset, Nicholaus frater ejus, Petro, & Melis filius Ursonis, Leo de Johanne Saraceno, Eleni mater ejus, Andreas do Lucia, Nicholaus Sicylia, Urso Barachallisc, Bona mater ejus, Johannes Cathara Mandri, Sikinolfu de Grifaf, Johannes Colli dissipato, Petro frater ejus, Constantinus de Dausa. Nicholaus de Pipino. Johanna Cius Maurisano frater ejus, Dominicus, Benedictus Bautrise, Papa Johannes, Johannaci de Pasclab, Petra frater ejus. Nicholaus, de Fugarda,

Mi-

Michahel Pastinello Petro frater ejus, Ademari de Sanctis Quadraginta, Basili de Gurdo, Purpure, & frater ejus. Costu de Adelgaita leto Fugurello. Urso frater ejus, Mauro fruter eorum, Mile de Alserana, Adelgaita de Mauro Minore, Petro Cattivo, Michahel frater de Andrea Sellaro, Jemma, Leo Puleo, Petro de Iusurdo, Andrea Manzunaro, Nicholaus Johannes de Niceta, Muntane Archontissu Urso de Gavinso, Muria, & Sanda, Andreas Nepus de Andrea Faber. Homines autem de Castellione sunt hi. Urso de Rainaldo. Guifurdo cognatus. Theodorus. Leo, & Nicholaus fruter ejus Michahel frater eorum. Istos suprascriptos homines cum omnibus rebus suis tam mobilibus, quam immobilibus, & filiis eorum S. Benedicto Rokka concessit. Similiter, & illos homines, qui ex his locis exierunt concedit, ut postquam reversentur in potestate S. Benedicti contineantur. Iterum dedit Rokka S. Benedicto suas colturas, & alias terras, quas in vico Sallitano jure videbatur optinere, & quas habuit in ipso Cornito. Quarum fines terrarum hi sunt. Inprimis sicut descendit rivus Rodani usque in finitella. Excipitur ipsa terra, quam tenet Raineriuspro parte Doniza Socrus sua. Et descendit finitella usque in ipsam Petram fictam. Et ascendit usque in ipsum Aquam vivam, & vadit per ipsam aquam usque in ipsam terram de li septempani, ubi est alius finis. Et quomodo ascendis ipsa via & conjungitur in alio fine de li ficatelli, & tenet per terminos ipsos usque in ipsam viam, qua pergit a Bisuniano. Et ascendit ipsa via usque in ipsam aliam viam publicam, & vadit ipsa via usque in fluvium Turbule. Hac omnia supra nominata qua tribuit Rokka consobrina mea monasterio S. Benedicti laudando firmo. Ego Dux Rogerius pro redemptione anima avunculi mei Drogonis & omnium parentum meorum. Si quis vero contra hoc donum, atque hanc cartum facere presumpserit. Ego quandiu vixero, & post me heredes mei ero contra illum debellator adjuvante Donum hoc monasterii beati Benedicti defendere servare. Post hac omnibus meis parentibus seu fidelibus, vel futuris heredibus, sive hominibus meis interdico, ne aliquis contra hoc meum insurgat Privilegium. Quod si feceris, iram Dei, & meam habebis.

Altera Roccæ Donatio, Altera ejusdem Roccæ donatio ex regesto Petri Diaconi nu. 516. fol. 216. a t. hæc est.

In nomine Domini nostri Jesu Christi anno ab incarnatione ejus millesimo, atque centesimo secundo, regnante domino nostro Roggerio Duce, mense Julii secunda indic. En ego Rocca filia Drogoni Comitis divina inspiracione a Deo compulsa pro mercede, & redempcione anima mea, & de omnibus meis consanguineis, cum voluntate, & consensum Roggerii Comitis, sub cujus dominium me nunc videor esse, & cum consensum, & voluntatem Roggerii de Bernabilla gener meus, offero, atque concedo in ecclesia monasterii S. Benedicti constructa in monte Casino hoc est undecim homines quem habeo in vico Sallittano, cum familiis, & terris, & vineis eorum, & cum omnibus, qua ab ipsis pertinent. Quorum nomina hominibus hac sant, Mele filius Johanni Russi cum omni causa sua, Johanne Sanginitano cum omnibus suis rebus. Nikolaus de Stefano & Petrus frater ejus, & Boni frater ejus cum omnibus eorum rebus, & Andreas de sanctis Quadraginta & Simeone frater ejus, cum omnibus rebus eorum. Constantinus frater de pp. Johanne cum omnibus suis rebus, Mele filius Nikolai Sicelise cum omnibus suis rebus, Simeonem Bertingo cum omnibus suis rebus, Nikolaus Porcaru cum omnia qua ad eum pertinet. Istos prefatos homines, quorum nomina scripta sunt cum omnibus rebus eorum stabilibus, vel mobilibus, cultum, vel incultum, cum vineis, & terris eorum, & omne datum, & colta, atque angaria, qua mihi de eis pertinet offero in pradicta ecclesia, & tibi domno Oderisio Abbati pradicta S. ecclesia pro pars, & vice ecclesia S. Benedicti Mon. Casino tibi offero, ut omnibus temporibus sint firmi, & stabilis in pranominata sancta ecclesia, ad salutem anima mea, & de cunctorum meorum parentum sine omni mea & de meis heredibus contrarietatem. Si quis autem hanc mea offercionem per quocumque ingenium dirrumpere vel removere, estigante Diabolo quesierit, aud de istis hominibus superscripti subtrahere de pradicta ecclesia S. Benedicti per quodlibet ingenium quesierit sit excommunicatus, & maledictus a Patre, & filio, & Spiritu Sancto, & a quatuor evangelistis, & a duodecim apostolis, & a trecensi decem, & octo patri Sancti, & ab omnibus Sanctis, & electis Dei, & da ipsa sancta ecclesia cui hac concessum est ad salutem vivorum, hanc mortuorum, & anathematizatus sit cum Juda Domini nostri Jesu Christi proditorem. In diem tremendi judicii deputatus sit, & insuper componat in suprascripta ecclesia libra centum ex auro purissimo, & taceat, ut decet, invitis, & insuper omni tempere sit firma, & stabilis hac nostra offercione, ut superius continet, & hac mea offercio firmavi, atque stabilivi ejusdem S. ecclesia ante Guidelmum Grassum, & Guidelmum Calcavillanum, & alios milites, & bonos homines, & scribere precepi Andreas Regionarius notarius per menso, & indictione suprascripta. Signum manum me ipso Roggerius Barnabilla. Signum manum me Guidelmum Calcavilla. Signum manum me Guidelmum Crassum.

Præter hasce hominum familias alia quædam latifundia concessit cœnobio nostro piissima mulier hac donatione in regesto Petri Diaconi nu. 517. fol. eod. exarata. Tertia Roccæ Donatio.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni, anno ab Incarnacione ejus millesimo centesimo quarto, & vicesimo anno Ducatus domni Roggerii invictissimi Ducis, mense Februarii septima indiccione. Nos denique Rocca filia Drogoni incliti Comitis divina inspiracione compulsa pro mercede, & redempcione anima patris, & matris mea, & pro mercede & redempcione anima mea, & filiorum, filiarumque meurum offero in prafato monasterio S. Benedicti montis Casini, ubi domnus Oderisius venerabilis Abbas & Cardinalis regimen tenere videtur, hoc est ecclesiam S. Petri qua cognominatur ad ferulitum medietatem, & medietatem de ecclesia S. Dimitri, qua est obediencia pradicta ecclesia S. Petri, & offero in suprascripto monasterio medietatem de omnibus terris cultis vel incultis, montibus, planis, aquis, & molendinis, pascuis, atque paludis, & portus ipsius maris, & cum omnia, qua in pradictis terris videntur habere subter, & super, & cum viis suis ibidem intrandi, & exiendi scilicet cum omnibus in se legaliter pertinentibus, hac omnia pradicta offero, atque concedo prafato monasterio S. Benedicti montis Casini, ac prafato Abbati, suisque successoribus,

Dissertat. T domi-

dominoque Sassoni Rectori ecclesiæ S. Benedicti Citrarii, ad faciendum de ea omnia, quæ eis placuerint tali modo, ut dum vivus fuerit Fr. Pancracius, ut non ei aliquis contrarietatem de victum & vestimentum aliquam inferat, & si quis ei fecerit molestiam indestatim emendetur secundum morem Monachorum. Si quis autem hanc meam offercionem de medietatibus ecclesiarum, & de medietate de omnibus quæ eis pertinent, & suprascripta sunt aliquo modo quoquo tempore dirumpere, vel removere quæsierit, sciat se compositurum auri purissimi libras quinquaginta in predicto monasterio S. Benedicti montis Casini, & domno Oderisio venerabili Abbati, suisque successoribus, nec non Fratri Saxoni Monachis, & Sacerdoti. Insuper male dicimus, & excommunicamus, & a liminibus Sanctæ matris ecclesiæ sequestramus, a trecenti decem, & octo patres, & a duodecim Apostolos, & a beato Petro apostolo princeps Apostolorum, qui habet potestatem in Celo, & in terra ligandi, atque solvendi, sit maledictus, & anathematziatus quicumque ac meam offersionem disrumpere, vel removere quesierit, vel de prædicta ecclesia S. Benedicti montis Casini subtrahere temptaverit, nisi resipuerit, & ad emendacionem & satisfaccionem venerit, & hanc meam offercionem quam pro mereedem, & redempcionem anima mea atque viri mei Ubberti, & pro mercede, & redempcione anima mea filiorum filiarumque mearum, & Richardi Seniscalchi fratris mei, omniumque parentorum meorum feci firma, & inviolabilis, maneat semper in præfato monasterio S. Benedicti Montis Casini, & domno Oderisio venerabili Abbati suisque successoribus in perpetuum. Et te Guidelmus archipresbiter, & notarius scribere rogavimus. Actu Ullano ante subterscripti testis per menses, & indictionem suprascripta. Stephanus hoc testis presbyter Gramaticus est hic, Johannes presbiter Rocca Capellanus testis sum. Ego Petrus Diaconus, & notarius testes sum. Insuper Richardus confirmat hoc esse abiũ. Signum manum Malgeri milites, Signum manum nobilissimi Militi domino Gilberti. Ego Petrus Seniscalcu testes sum.

Berardi Comitis Donatio. Berardi Comitis donatio originalis in archivo nostro asservata est hujusmodi.

In nomine Domini nostri Jesu Christi anno ab Incarnatione ejus 1098. mense Februarii indictione sexta. Ego Berardus Comes filii qm. bona memoria Oderisii Sangretani Comitis, divina inspiratione compunctus pro mereede, & redemptione anima mea, & uxori mea, & filiorum meorum, & genitoris, & genitricis meæ, & Oderisii germani mei per hanc cartam offero Deo omnipotenti, & tibi Sanctissime Monachorum pater Benedicte in tuo venerabile monasterio, sito in monte castri Casini, in quo tuum sacratissimum corpus humatum est, cujus sancti Monasterii regimini domnus Oderisius reverentissimus Abbas praeesse videtur, hoc est totam, & integram meam pertinentiam, quæ mihi pertinet intra fines montis Acze pro pascuis, excepto Sylvis, & cultis, terris, & pratis defensis. Similiter concessi, & optuli cunctum & integrum locum qui dicitur Capum de lacum vivum. Insuper concessi, & optuli cunctum, & integrum locum, qui dicitur Godi, & quantum mihi pertinot de Pantana totamque, & integram claranam, & muri centum, & altareo Faniani, firmamus etiam ibi quantum mihi pertinet de locum, qui dicitur Sasinum, & Campum de Armoma, excepto silvis, & cultis terris, & pratis, defensis, quomodo superius dictum est, una cum viis, & aquis, & anditis suis, & cum omnibus inferioribus, ac superioribus suis totam, & integram prædictam pertinentiam in prefato Sancto monasterio optuli ut dixi ad habendum & possidendum, & omnia exinde faciendum, quæ ad pars prædicti monasterii placuerit, & ad ejus rectoribus in perpetuum. Unde taliter obligo me ego qui supra Berardus Comes, & meos heredes integram prædictam meam offersionem, quam in præfato monasterio optuli ipsos defendero, & antestare amodo, & semper a parte uxori meæ, & ab aliis omnibus hominibus, ab omnique parte, nam si ego qui supra Berardus Comes aut mei heredes hanc offersionis cartulam de quibus continet aliquando per qualecumque ingenium, vel humanam astutiam dirrumpere, aut exinde tollere, vel removere quæsiverimus, vel si non fecerimus, & non compleverimus in præfato Monasterio ea omnia qualiter superius continere videtur, centum libras auri purissimi penam me, & meos haredes in prædicto monasterio, & ad ejus rectores componere & dare obligamus, & insuper omnia supradicta in eodem monasterio inviti compleamus, & hac cartula oblationis de quibus continet, firma, & stabili permaneat semper. Et taliter ego qui supra Berardus Comes pro mereede, & redempcione anima mea & parentum meorum feci, & tibi Pagano judice nostro notario scribere jussimus apud Alfidenam. ✠ Ego qui supra Berardus comes manu propria me subscripsi, & sigillo meo firmavi. ✠ Ego Johannes Pagani manu misi. ✠ Ego Milo filius quondam Bernardi manu misi. † Ego Petrus Ildeprandi manu misi. † Ego Paganus Judice atque Notario ultimo me subscripsi, complevi, & reddidi. Hujusce donationis meminit Ciarlante p. 273.

Donatio Landenulfi ex regesto Petri Diaconi nu. 552. fol. 232. a t. ita se habet. Donatio Landepulfi.

In nomine Domini nostri Jesu Christi, ab incarnacione ejusdem millesimo centesimo primo, & undecimo anno principatus domni Richardi gloriosissimi principis mense Augusto, nona indictione. Ideoque Ego Landenolfus Comes filius quondam domni Laidolfi Comitis, divina inspiracione compulsus pro remedium anima mea, ut apud Dominum misericordiam invenire valeamus per hanc quoque cartulam, offero in ecclesia, quæ est monasterio sanctissimi Benedicti, quod constructum est in monte castro Casino, ubi Abbas est domnus Oderisius reverentissimus vir, hoc est tota, & inclita Rocca de Camino cum suo castro, & cum suis pertinentiis; Hac autem prædicta Rocca qui supra Lando Comes integre optulit suprascripto venerabili monasterio Cassinensi cum omnibus pertinentiis suis idest terris & vineis, casis, seu molendinis, & omnibus tam mobilibus, quam immobilibus eorum ad possessionem prædicti Cassinensis monasterii, ad faciendum indo quicquid rectoribus ejusdem sancti monasterii placuerit. De omni autem hanc suprascripta oblacione, ego qui supra Landenolfus Comes nihil nec mihi, nec ad meis heredibus, nec alicui homini aliquid reservavi sed omnia ex integro prædicto Cassinensis monasterio optuli, ut supra legitur, & obligo me ego qui supra Landenolfus Comes, & meos haredes prædicto venerabili mona-

nasterio, ejusque rectoribus hanc oblacionem defendere semper ab omnibus hominibus, & ab omnique partibus, & a parte eciam uxoris mea. Si autem non potuerimus hoc predicta rocca cum omni sua pertinencia qualiter superius legitur, ad suprascripto monasterio defendere, & ad ejus rectoribus ego, vel meos heredes de colludio legibus jurare oblige, & restaurare in pradicto monasterio aliam talem, tantamque oblacionem qualis hac fuerit. Eo tempore, quo hanc in supradicto monasterio defendere non valuerimus. Si ego vero qui supra Landenolfus Comes per meos heredes aliquando qualicumque ingenio, seu astucia humana dirumpere, aut removere quesierimus hanc oblacionem, sicut ex integro suprascripta est, sed si hanc curtulam in quamlibet partem refutare aut inanem facere, aut contrariare quasierimus, sive per nos, sive per submissum a nobis personam, tunc centum libras auri purissimi me, meosque heredes in pradicto monasterio obligo componere. Insuper etiam & hac cartula in perpetuum firma stabilisque permaneat. Hac autem taliter ego qui supra Lando Comes sicut mihi aptum, & congruum est pro redempcione anima mea feci, & te Scigenolfus Presbiter, & notarius scribere rogabi. Ego qui supra Landenolfus Comes, Ego Johannes judex. Ego Guisenardus.

Rocca Camini oppido Gallucio contermina est in diœcesi Teanensi, eamque possidet nobilis Cedronia gens cujus etiam est Rocca Evandri. Hanc quidem donationem, quamquam Sæculo duodecimo factam hic recensuimus, ut Petri Diaconi scribendi ordinem sequeremur.

PRIMÆ DISSERTATIONIS
PARS QUINTA.

SÆCULUM SEPTIMUM
A CONSTRUCTIONE COENOBII CASSINENSIS
CHRISTI DUODECIMUM, AB ANNO MC. AD MCC.

Haud valde prospere hujusce sæculi eventus.

EUm tandem in locum labor hic noster devenit, quo non felices adeo successus Cassinatibus obvenere. Id quod non longe antea prædixerat Sanctissimus cœnobii Cassinatis author Benedictus. Nam, ut narrat Petrus Diaconus cap. 101. *Hiis porro diebus quidam Frater Bonus nomine dum in ecclesia B. protomartyris Stephani post matutinalem Synaxim fatigatus obdormisset, beatus Benedictus in visione ei apparens dixit. Multa incommoda, & perturbationes, & rerum maximum detrimentum pro hoc facto habebitis: sed confidite in Domino, & in potentia virtutis ejus, quia adhuc domus mea reintegrabitur, & in suum statum reducetur; &c.* Nec prophetia eventu caruit, ut ex iis constabit, quæ mox referemus. Facem vero nobis hoc sæculo præferent Petrus Diaconus, qui paucis hujusce sæculi annis supervixit, tum Anonymi Cassinates, atque Richardus a S. Germano.

Gualterii Comitis Donatio prima.

Petrus itaque libro IV. Chronici Cassinensis cap. 22. hæc ait: *Per idem tempus Gualterius Comes donavit, &c. quartam portionem castelli Johannis, & Pauli, cum pertinentiis suis &c. & dedit medietatem Cifelani, cum pertinentiis suis &c. aliaque plura.*

Gualterii donatio extat in regesto Petri Diaconi nu. 560., fol. 235. a t. atque incipit.

In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, ab incarnatione ejus anno 1102. regnante Heinrico rege, regni ejus quadragesimo sexto, & dies mensis Madii indictione nona. Ideo constat, me Gualterium Comite Offredi filium, ac die, propria & spontanea voluntate pre anima mea, & genitori, & genitricis mea, Boni filii mei remedie donavisse, & confirmantem tradidisse in perpetuum ecclesia S. Benedicti consistentis in castre montis Casino, & tibi Odoristo ejusdem monasterii Abbati, tuisque successoribus videlicet casas, & casalinas infra civitates Teramnensem, & Vineam, & terrum, & molendinam & alvea in Castaldatu Teramnensi, & terru, & vinea, & silva infra Ducatu Spoletanu in locis, ubi dicuntur Cifelanum, & Pracclepetanum, & quartam porcionem castellis Johannis, & Pauli cum suis pertinenciis. vel si alia nomina ibi dicuntur infra suprascripta civitatem, & castaldatu, & vocabula, qua supradicta sunt, in integrum donavit, tradidi, atque perpetualiter confirmavi in jam dicte monasterio, & tibi prefato Abbati tuisque successoribus, una cum terra cultu, & incultu ubicumque in pradicta civitate, & Castaldatu, & vocubulis invenire & inquirere potueritis, sicut Bonus Comes filius meus pre anima sua in pradicte monasterio per cartula judicavi, & tradidi, cum edificiis, & hominibus, & podiis, & castellis, & aquis, & omnia, qua Bonus Comes per cartulam prafato monasterio donavis & tradidit, ego Gualterius Comes per istam cartulam donavi, & tradidi, & perpetualiter confirmavi. Insuper tradidi pradicto monasterio portionem castelli, vallis Ursi, cum sua pertinencia, sicut Bonus Comes habuit, & tenuit, portionem qua fuit Petri rustici per carthulam tradidi in eodem monasterio ad habendum, possidendum, & omnia quidquid tu prephatus Abbat tuisque successeres pro necessitate ejusdem monasterii faciendum, & si ego supra scriptus Gualterius Co-

mes, vel meos heredes præfata ecclesia, & tibi Abbati, tuisque successoribus, amodo, in antea de omnibus, quæ suprascripta sunt aliqua molestia fecerimus per nos, aut per aliam personam quocumque ingenio, aut istam donacionis cartulam dirumpere, vel falsare, vel contendere præsumpserimus, aut cum aliquo homine colludium fecerimus, aut si ab omni homine quandocumque, & ubicumque necesse fuerit omnia suprascriptas res, quæ præfatus Bonus Comes in predicto monasterio per cartulam tradidit, minime defendere potuerimus, vel noluerimus, pro his omnibus promitto, & oblige me meosque heredes in prefato monasterio, & tibi Abbati, tuisque successoribus componere libras quinquaginta auri optimi, & hac cartula firma permaneat, & si taliter non observaverimus, ante tribunal Christi cum S. Benedicto reddamus racionem, quod quidam ego Spoletinus judex scribere rogatus in Spoleto actum notavi, in mense, & indictione suprascripta. Ego Gualterius Comes hanc donacionis cartulam fieri rogavi. Unaldus Claronis filius, & Rodulfus Neronis filius, & Adam Romani filius. Ego Spoletinus Judex hanc cartula scripsi.

Hæc bona cœnobio nostro Gualterius concedit: *cum ædificiis, & hominibus, & podiis, & castellis, & aquis.* Podium significat rem quamlibet, cui innitimur.

Altera Gualterii Donatio.

Altera Gualterii & Wonis donatio in eodem regesto nu. 561. fol. cit. extat.

In nomine Domini, & Salvatoris nostri Jesu Christi, ab incarnatione ejus anno 1103., regnante Henrico rege, anno ipsius Regni 47., & die mensis Novembris indiccione II. Hoc quidem tempore nos Gualterius Comes Offredi filius, & Uvo filius ejus nostra spontanea voluntate pro redempsione animarum nostrarum, & parentam nostrorum, & Boni Comitis filii mei dedimus, atque tradidimus in monasteria S. Benedicti, quod situm est in loco, qui nominatur mons Casinus omnes res, quæ fuerunt Asscari in valle, quæ dicitur Perarecle, & Interamnes, excetavimus ecclesiam S. Paverniani, cum sua pertinencia, & dedimus medietatem Cifelani cum pertinenciis suis, & omne, quod fuit Unaldi in Gruttule, & in Cinqualio, & in Sallano, & in Plano episcopale, & in Loniano, & in Producte, & in Mandulano, & unam peciam de terra in Cinqualio, & unam juxta Frontem Gruttule, & uti invenire potueritis, cum pomis, & arboribus. Pro hac enim nostra donacione nullum quesivimus precium, neque Launecluld, nisi in eterna beatitudine salutem. Insuper obligavimus nos, & nostros heredes prephato monasterio, & domno Oderisio Abbati, posterisque, successoribus suis si amodo in antea de ipsa nostra donacione aliquam molestiam fecerimus, aut si cum aliquo homine colludium fecimus, vel fecerimus, aut si ab omni homine quandocumque, & ubicumque necesse fuerit ipsam nostram donacionem minime defendere potuerimus, vel noluerimus, aut istam cartam rampere, vel falsare voluerimus, pro his omnibus promisimus, & obligamus nos & nostros heredes predicto monasterio, & jamdicto Abbati, posterisque successoribus suis componere libras centum bonorum papiensium denariorum, & hæc cartula firma permaneat. Ego Grimualdus judex scribere rogatus, in Spoleto. Actum notavi in mense, & indiccione suprascripta. Nos Gualterius, & Uvo hanc cartulam scribere rogavimus. Ego Albertus. Johannis filius meus, & ego Rodulfus Alberti filius in hac cartula teste sumus.

Comitis vero Boni oblatio in priori Gualterii donatione memorata, & confirmata reperitur in regesto Petri Diaconi nu. 562. fol. 236. estque hujuscemodi.

Boni Comitis Donatio.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus millesimo centesimo, Mense Augusto indiccione nona. Ego Bonus Comite filii qm. Gualterio Comiti, qui sum natuus de Ducatu Spoletana, divina inspiracione compunctus, pro salute, & redempcione anima mea, & genitori, & genitricis mea, & parentum meorum, ut hic, & apud eternum Dominum de peccatis meis requiem invenire valeam, ab hodierna die, & perpetuis temporibus placuit mihi spontanea mea voluntate offerire, & tradere Deo omnipotenti, & tibi Sanctissime Monachorum pater Benedicte in tuo venerabile monasterio sito in monte castri Casini, in quo tuum sacratissimum corpus humatum est, cujus S. monasterii regimini domnus Oderisius reverentissimus Abbas præesse videtur, Hoc est omnibus pertinenciis meis, quas modo habeo, & Teramnis, casis, & casalinis, & hominibus, terris, & vineis, & molendinis, cum ripis, aquarum decursibus, & quartam partem, quæ mihi pertinet de castro S. Johannis, & Pauli, casis, & casalinis, & hominibus, & terris, & vineis cum omnibus suis pertinenciis, de intro, vel foras prædicti Castro, similiter & in præcele, & quæ mihi pertinet in valle Ursi a parte Petri rustici omnia, & in omnibus offero, atque trado in suprascripte cœnobio S. Benedicti, sub eadem liberacione, ut amodo, & usque in sempiternum cum omnibus sibi pertinentibus, vel ubicumque inventum, vel declaratum fuerit mihi pertinente de omnia quæ superius diximus absque omni minuitate permaneat ad veram possessionem in suprascripte cœnobio habendi, tenendi, fruendi, possidendi, etiam & si necesse fuerit pro utilitate ipsius prædicti cœnobii commutandi, seu vendendi in ejusdem rectoribus maneat potestate. Insuper defensandum maneat omnia supradictis rebus pertinentibus michi, qualiter supradiximus in suprascripte cœnobio. Ante omnes judices, omnesque potestates, ab omni humana, parvaque persona omni tempore, & neque a me qui supra Bonus Comes, neque a meis heredibus, neque a nobis nulla submissa persona nunquam exinde habebit querelam, aut calumniam substineat suprascripto cœnobio de omnia quod supra diximus, amodo, & usque in sempiternum. Verum, quod absit, & divina avertat potentia, quod sive nos qui supra Bonus Comite, sive nostris heredibus, aut quavis persona hominum magna, vel parva contra hanc mea offersio, vel tradicio aliquid contrarie agere voluerit, vel repugnare temptaverit, quicumque hoc facere præsumpserit, fiat anathematizatus a Domino, habeatque malediccione a trecentis decem, & octo sanctis patribus, & partem habeat cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi, insuper composiitura subjaceat eadem persona, quæ hoc facere præsumpserit in suprascripto cœnobio pena nomine auri obrizi libras centum, & post soluta pena hæc præsens mea offercio, & tradicio qualiter supra legitur firma permaneat in perpetuum, & taliter ego qui supra Bonus Comite pro mercede, & redempcione anima mea, & genitori, & genitricis

tricis meæ, & parentum meorum feci. Qua ut verius credatur, me rogante ſcripta eſt per manum Gualteri notarii, & idoneorum teſtium, qui affuere roborata nominibus. Actum in ipſo venerabili monaſterio Caſſinenſi. Ego Bonat Comite qui ſcribere præcepit, & manus mea in hac cartala cruce feci. Ego Rodulfus filius Transferici teſte ſam. Ego Tenctus filius Meri teſtes ſam. Ego Offrius filius Pagani teſte ſum. Ego Aczo filius Baroni teſte ſum.

Oppidi Pontiſcurvi pars acquiſita, & alia pars empta.

Richardus quoque ſecundus princeps, teſte Petro Diacono cap. 25. *interventu Roberti Comitis dedit huic loco oppidum Pontiſcarvi cum pertinentiis ſuis exceptis caſtellis de foris cum illorum pertinentiis, &c. quod videlicet oppidum idem Gualgaanus nomine dotis uxoris ſuæ dedit, & moriens dereliquit: Set ille debitam ſecuritatem dicto principi facere contempſit, & contra voluntatem ſuam hoſtibus ipſius ſe junxit, & gueram ſibi fecit, & negotium cum eis commiſit, & annonam eis tribuit, ob quam culpam prædictum oppidum in principis juriſdictionem, et poteſtatem evenit, et præfato Robberto Comiti fratri dictæ uxoris Gualgaani prædicti dedit, per quem videlicet Comitem, et a quo præfatum oppidum in noſtro cœnobio datum fuit, ſed et Robbertus Cajatianorum, atq; aliorum multorum Comes &c. partim dono, partim pretio conceſſit, et confirmavit huic cœnobio oppidum de Pontecarvo cum ſuis pertinentiis, ex conceſſione Richardi ſecundi principis, qualiter a prædicto principe ſibi conceſſum fuit etc. Ugo Comes de Moliſio filius Comitis Raulis aptulit beato Benedicto integrum caſtellum nomine vitecoſum cum pertinentiis ſuis. Præterea præphatus Abbas recepit a ſupradicto papa Paſchali privilegium generale etc. Huic quoque Abbati, et ſucceſſoribus ejus Ptolomeus Conſul, et Comes Tuſculana affidavit unum navigium in qualicumque navigio ſint hujus cœnobii monachi, ut in mari, et terra ſecuri ſint a ſe ſuiſque hominibus, et omnia mercimonia eorum, et omnes homines, qui fuerint inventi navigio ipſo eundo Sardineam, et redeundo Gajetam, pena appoſita, ut omnia ſua perdant hoc removere temptantes.*

Anno 1104. Comes Robertus Richardi Comitis filius aſſentiente Giffrido Comite ejus patruele cœnobio ſancti Liberatoris ad radices Majellæ nobis ſubdito conceſſit oppidum Ripæ Corbariæ, nullo ſibi reſervato jure, ejuſque oppidi fines hoc diplomate deſcripſit.

† In Dei nomine Amen, ab incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti anno milleſimo centeſimo quarto, et diet menſis Octubri per indictionem duodecimam. Declaro enim, ſicut in edicti Langobardorum continet paginam, ut omnis homo liber poteſtatem habead ubicumque voluerit de rebus ſuis donare pro anima ſua in ſanctis locis cauſa pietatis, vel in xenodochiis judicare quod voluerid, et quod judicaverid pro anima ſua, ſtabile debead permanere, et ad pius Deus, et Dominus noſter Jeſus Chriſtus de eccatis noſtris dimittere, et minuare dignetur, et ud habeamus partem in primam reſurrectionem, ut in judicio non inter ados ad ſiniſtram, ſed inter agnos ad dexteram aggregari mereamur conſortio. Propterea ego Robbertus Comes filius Richardi Comitis, bona, et ſpontanea mea voluntate, et pro voluntate, et conſenſu Giffredi Comiti patruelis meo, dono, offero, et per preſentem trado in eccleſia, et monaſterio ſancti Liberatori, qua ſita eſt in loco ad radicem montis de Magella juxta ſluvio de Alentu infra Comitato Teatenſi, ubi nunc præſenti tempore domnus Adenolfus præpoſitus regimen tenere videtur hoc eſt ipſum Caſtellare de Ripa Corbaria, quomodo deſcendit infra finis, quo eſt ipſa farca ante Caſtellare, et deſcendit in Roſente, et ex alio latere in Riu planu, et deſcendit in Cerretu planu, et per ipſa via Salaria deſcendit in Roſente, cum introitis, et exoitis ſuis, et cum ipſa eccleſia S. Calixti cum ſuis pertinentiis, quo infra prædicte finis pertinet, et cum cultis, vel incultis vineis pomis, et arboribus fructiferis, vel infructiferis, et ſilbis cum omnibus quantum infra ſe, et ſuper ſe habentes in integrum, unde nec ad manum meam, nec ad heredes meos, neque ad conſortem meam, neque ad ullum quemquam hominem nullam exinde feci reſervationem neque exceptuationem requirendi, & ſi cuilibet Rectori, vel Advocati opportunum fuerid, habead in omnibus licentiam, & firmiſſimam poteſtatem in omni loco iſtud munimen oſtendere, cauſare, agere, & rationare, & ad opus prædicti monaſterii S. Liberatoris, qua eſt cella S. Benedicti de monte Caſino defendere abſque alla calumpnia, & hoc repromitto, & obligo me, & meos heredes contra ipſum monaſterium, ejuſque Rectori, vel advocati, quod ſi ego, vel meos heredes contra hanc cartam cauſare præſumpſerimus, aud ab omni homine antiſtare, & defendere neglexerimus, aud ſi retollere, vel minuare, ſeu contrariare, aud in cauſatione mittere, præſumpſerimus per qualibet ingenium dupla, & & meliorata ad ipſum monaſterium reſtaurare promittimus, & obligavimus ſub extimatione qualis in illa die inveniter eſſe, quando exinde cauſare videtur. Inſuper obligo me, & meos heredes viginti libras de auro monitato ad ipſum monaſterium, ejuſque rectori, vel advocati, inſuper in ira Dei ſanctaque ejus eccleſia incurramus, & non habeamus partem in primam reſurrectionem, ſed ſid nobis pars, vel ſtagnum ignis ardentis, & ſulphuris, & cum Anna, & Caifa, & cum Juda, & Pilato compedes ligetur. Quam & per rogum ſupraſcriptei Roberti hanc cartam ſcribſi ego Johannes notarius actum in Teate feliciter. † Signum manus Comitis Giffredi. † Signum manus Robberti Comiti, qui per conſenſum, & voluntatem Giffredi Comiti Patrueli ſuo hanc cartam offertionis ſcribere rogavit. † Signum manus Petronii Germanus ejus rogatus a ſupraſcripto. † Signum manus Guilgelmi Germanus ejus rogatus a ſupraſcripto. † Signum manus Aſcari rogatus a ſupraſcripto Comite. † Signum manus Credo in Deum. † Signum manus Jandiſii. † Signum manus Tranſmundi. Signum manus Gerardi. † Signum manus Petri Amati. Die 23. Menſ. Maii pma inditionis 1468. Neapolis præſentatum apud Acta S. Regii Conſilii per venlem. virum Fr. Amicum Priorem monaſterii Sancti Liberatoris Ordinis S. Benedicti Caſſinenſis. Arnaldus de Brucella ſcriba & actorum magiſter S. R. Conſilii. Die 7. Maii 1577. Neapoli præſentata in M. C. V. per R. P. D. Thomam de Ebulo Priorem monaſterii Montis Caſini cum poteſtate relaxandi copiam, & recipiendi originale.

Ripam Corbariam oppidum fuiſſe nedum clare evincitur ab hoc diplomate, in quo Caſtellare appellatur, atque Caſtellare idem eſt, ex Ducangio, ac caſtellum, verum ex alia ejuſdem Roberti

Comitis donatione an. 1107. eidem cœnobio facta mense martio, in qua hæc leguntur: *Propterea ego Robbertus Comes &c. dono, offero, & per presentem trado in ecclesia & monasterio S. Liberatoris &c. una petia de terra, quo est ante ipso castello de Ripacorbaria, & habet finis de uno latere ipsa terra S. Euphemia &c. & quomodo pergis ipsum rigum in Furca ante ipsum castellum de Ripacarbaria cum omnibus &c., & unum hominem in castello de Agrame, idest Johannis filius Ranerio cum suo beneficio, & unum molendinum in ipsa pertinentia de Agrame &c.* Oppidum etiam appellatur in bullis Honorii III., & Pauli II. aliisque monumentis infra recensendis.

Richardi principis juramentum, quo castrum Pontiscurvi se cœnobio Cassinensi haud unquam adempturum spopondit est hujuscemodi ex originali in nostro archivo.

Richardi II. Juramentum. † *Ego secundus Richardus Capuanorum Dei gratia princeps promitto, & juro tibi domne Oderisi Abbas Cassinensis monasterii, quod ab hac hora non ero in consilio, aut in facto, aut in consensu, ut prædictum monasterium, aut tu, aut successores Tui qui regulariter intraverint oppidum de Pontecurvi perdatis, sed adjuvabo vos ad tenendum, & defendendum contra omnes homines qui vobis auferre temptaverint si inde summonitus fuero cum omnibus pertinenciis suis, exceptis cast. llis de foris, & eorum pertinenciis, & feudo illo, quod Richardus de Aquila ibi tenebat in vita Gualgnani, & si potuero per amorem, & precibus ab eo impetrare, ut ipse vobis concedat libenter inde adjuvabo, vos, & si vos cum sua bona voluntate potueritis ab ipso aquirere potestatem illud vobis concedo faciendi, nisi tale michi, aut Comiti Robberto, vel hereaibus nostris injustum tu aut successores tui feceritis, unde mihi vel Comiti Robberto vel heredibus nostris rectum in curia S. Benedicti, aut concordiam, quam gratanter recipiamus, facere non possitis, aut nolitis, aut nisi tale exonium habuero, quod propter hoc non sit inventum, cum liber fuero ab exonio in eodem Sacramento permanebo. Hæc omnia tibi observabo, & successoribus tuis regulariter intrantibus recta fide me sciente.*

Hoc factum fuit apud monasterium S. Benedicti Montis Casini ante me Comitem Robbertum, Joffridum de Ponte Indulfi, Ivonem Economum, Ernaldum de Buffone, Malgerium, Rodulfum filium Rabelis, Guimundum filium Alammi, Ugonem de Iabuli., Philippum, Ubo fili. Ernonis Rober. Abbatem, Landenulfum, Odaldum, Guelnum Judicem, & ante congregationem prephati monasterii.

Exonium significat Excusationem justam. Adest sigillum plumbeum.

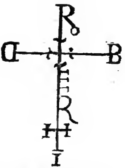
Ex allato autem juramento constat evidentissime nullam Capuanos principes habuisse in oppida cœnobii Cassinensis Jurisdictionem, nam Richardus princeps ad curiam S. Benedicti causas se laturum asserit, ubi aliqua sibi injustitia fuisset ab Abbatibus Cassinensibus illata. At si principi aliqua fuisset in res Cassinatium jurisdictio, per semet sibi jus reddidisset, non postulasset a curia Cassinensi.

Altera Pontiscurvi pars empta. Integrum Pontiscurvi oppidum vendidit cœnobio Cassinensi Robertus cui Richardus partem concesserat, ut pretio inde recepto, honesto conjugio copularetur sororis ejus filia. Hujusce concessionis, venditionisque chartula authentica in nostro archivo asservatur.

† *In Nomine Sancta & individua Trinitatis. Ego Rodbertus divina favente potencia Calatianorum atque aliorum multorum Comes, ac filius bone memoria Rainulfi Comitis, interventu, atque rogatu domni Johannis venerabilis Abbatis S. Gabrielis, ac dilecti Baronis nostri, Malgerii, & Uganis militis, ac constabilitoris nostri, nec non & aliorum Baronum meorum per concessionem domni mei Richardi principis partim dono, partim precio concedo atque confirmo Cassinensi monasterio & domno Oderisio Abbati, ejusque successoribus regulariter introeuntibus oppidum de Pontercurvo cum omnibus suis pertinenciis, qualiter a prædicto principe mihi concessum est, quem videlicet Gualganus tridno ante quam moreretur possidere visus est, de quo oppido filia Sororis mea quorumdam malorum hominum factione exheredata fuerat. Timens igitur ne nostris hostibus traderetur prædictum oppidum, & providens utilitati præfata puella & mea, meorumque parentum anima saluti hoc facere disposui, quatenus & illa de precio quod inde suscipitur honesto conjugia tradatur, & mihi meisque parentibus ad anima proficiat salutem. Igitur per auctoritatem hujus nostra confirmacionis damus, concedimus, ac tradimus per manus domni Brunonis Signensis episcopis, & domni Petri Romani, & Monachi, & domni Amici Sacerdotis, & Monachi præfato monasterio S. Benedicti, & prædicto domno Oderisio Abbati, suisque successoribus prefatum oppidum Pontecurvum cum viis, Aquis, silvis terris cultis, & incultis, & molendinis, & cum habitatoribus ipsius terra, sicut prædictus Gualganus ea habuit, & tenuit, ut liceat eis prædictum oppidum cum prephatis pertinenciis omnibus tenere possidere, & facere exinde quicquid eis jure placuerit sine nostra, nostrorumque herodum contradictione, vel alicujus requisitione. Ita ut nulli vicecomiti, judici Sculdasio, magna, parvaque persona liceat eis exinde calumpniam, aut litem inferre, sed in omnibus prephato monasterio, & prædicto Abbati, ejusque successoribus firmiter, ac inviolabiliter maneat nostris futurisque temporibus prædictum oppidum cum præfatis suis pertinenciis concessum, atque confirmatum, nemine eis exinde in aliquo contrarium ingerente, sic tamen ut nostros inimicos ad nostrum dampnum ibi non ponantur. Quod si ego vel mei heredes, vel aliquis alius hanc nostram concessionem in aliquo violare presumpserit, componat auri purissimi libras mille prefato monasterio prædictoque Abbati ac suis successoribus, & hac nostra concessio, atque tradicio in omnibus qui continet firma permaneat in perpetuum, ut autem hac nostra concessio atque traditio verius credatur, & firmiter ab omnibus observetur manu propria subscribendo corroboravimus, & ad extremum impressione nostri sigilli insigniri curavimus. Scripsi ego Johannes Calacientius judex, & scriba ex jussione supradicta serenissima potestatis in anno millesimo centesimo quinto, Incarnationis Domini nostri Jesu Christi. Nec non & octabo decimo anno Comitatus ejusdem gloriosissimi Comitis. Data idus Januarii per indictionem tertiam decimam. Actum in civitate Calacia.*

Signum domni Comitis.

Adest

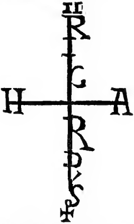
Adest sigillum cereum.

Nullam vero sibi in illud oppidum jurisdictionem reservat Robertus, sed libere absoluteque in potestate cœnobii nostri dimittit. Mabillon. Annal. to. 5. p. 484. refert hanc Pontiscurvi donationem. Verum cum in ea legatur: *Tradimus per manus domni Brunonis Signensis Episcopi hæc per errorem*, Scriptor doctissimus subdit: *Bruno Siguiensis Episcopus nondum a sua legatione reversus erat, siquidem in Gallia versabatur adhuc anno sequenti, quo Pictavis Concilium habuit*. Animadvertendum quidem erat viro eruditissimo, S. Brunonem Apostolicum legatum in Galliam perrexisse una cum Boamundo Antiochiæ principe an. 1106. ut probat Pagius ex Sugerio in Vit. Ludovici Crassi & Orderico Vitali lib.XI. pag. 816. teste oculato. Vid. Pagi an. 1106. nu. 5., & 7. Romualdus Salernitanus in cit. Chron. fol. 178. anno 1105. indictione 13. &c. *Mense vero Decembris Boamundus a civitate Antiochia in Apuliam redit, profectusque in Galliam anno sequenti duxit uxorem filiam Philippi Francorum Regis nomine Constantiam, ex qua Boamundus ipse duos filios habuit, quorum quidem unus nominatus est Joannes, qui puer mortuus est; alter vero dictus est Boamundus, qui Patri suo successit &c.* Nicolaus Georgius in libro inscripto &c. *Notitie Istoriche della vita del glorioso San Sisto I. Papa, e martire*: edito Neapoli Typis Felicis Mosca p. 33. hæc ait 1721. *Ruberto Conte di Cajazza, e di molti altri luoghi il quale da Riccardo II. Principe di Capoa &c. suo cogino ottenne nel 1103. la terra di Pontecorvo ricaduta ad esso Ricardo per la fellonia di N. . . . Sorella del medesimo Robberto, alla quale era stata lasciata a nome di dote da Gualguano suo marito. Il Conte parte per denari, e parte in dodo diede questa Terra al monastero di monte Casino governato allora dall' Abbate Oderisio, e ciò l' anno 1104. secondo l' Anonimo Casinese, ma secondo la carta da me veduta nell' archivio Vescovile di Cajazza nu. 290. fu fatta la donazione*. Idibus Januarii 1105. anno 18. Comitatus ipsius Ruberti, &c. Ex quibus evincitur, diploma nostrum optime quadrare illi archivii Episcopalis Calatiensis. In laudando Anonymo Cassinensi utitur Georgius editione Caraccioli desumpta ex codice Cassinensi MS. signato nu. 47. nec tamen advertit hujusce codicis Amanuensem ab an. 1034. antevertere annum unum, quod in codice Cassinensi 199., ubi eadem Anonymorum Cassinensium Historia exarata est, non evenit. In hoc itaque codice ad an. 1105. hæc ait Anonymus. *Domnus Oderisius Abbas acquisivit Oppidum Pontiscurvi, & Castellum Vitecosi, &c.* Sed de hac re infra sermo recurret.

Oppidum Pontiscurvi originali hoc diplomate rite donatum probavit Richardus II. princeps. Roberti Donationem, seu venditionem approbavit Richardus II.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Secundus Richardus divina ordinante clementia Capuanorum princeps petitioni dilecti sui consanguinei clementer ac benigne favet. Notum sit omnibus sancta & catholica ecclesia filiis Richardum principem avum meum, & principem Jordanum patrem meum ecclesias Dei dilexisse, suisque opibus ditasse, nimiumque honorasse. Quapropter ego Secundus Richardus divina ordinante clementia Capuanorum princeps secutus illorum exempla do, trado, concedo, atque confirmo in perpetuum per hoc videlicet principale scriptum monasterio Cassinati, & tibi domno Oderisio venerabili Abbati, & sancta Romana ecclesia Cardinali, tuisque successoribus regulariter introeuntibus interventu Roberti Comitis mei dilecti fidelis, atque consanguinei oppidum de Pontecurvo cum omnibus suis pertinentiis, exceptis castellis de foris, cum illorum pertinentiis, & excepto feudo Richardi de Aquila, quod ibi habebas in vita Gualgani, quod videlicet oppidum idem Gualganus nomine dotis sua uxori dedit, & moriens dereliquit, set illa debita securitatem mihi facere contempsit, & contra voluntatem meam meis hostibus se conjunxit, & guerram mihi fecit, & negotium cum eis commisit, & annonam eis tribuit, ob quam culpam, predictum oppidum in mei juris potestatem evenis, & prefato Robberto Comiti fratri suo illud dedi, per quem videlicet Comitem, & a quo præfatum oppidum in pradicto Monasterio datum fuit. Ego igitur Secundus Riccardus, gratia Dei Capuanorum princeps sicut dixi. Iterum dico, interventu pradicti Comitis tibi domno Oderisio venerabili Abbati predicti monasterii S. Benedicti & Cardinali S. Romana ecclesia tuisque successoribus regulariter introeuntibus in perpetuum per hoc videlicet principale scriptum concedo, trado, atque confirmo pradictum oppidum cum suis pertinentiis sicuti supraphati sumus, & qualiter pradictus Comes illud in pradicto monasterio, & tibi per cartulam dedit, & ego nunc concedo, & confirmo, idest cum omnibus habitatoribus, cum omnibus hereditatibus, & possessionibus illorum cum montibus, & planis, aquis, & molendinis, pratis, silvis, pascuis, atque paludis, & terris cultis, & incultis, cum omnibus qua ad pradictum oppidum pertinet exceptis castellis de foris cum pertinentiis illorum, & feudum pradicti Richardi de Aquila. Hac omnia prascripta, ut supra legitur. Ego Secundus Richardus Capuanus princeps in pradicto monasterio S. Benedicti, & tibi domno Oderisio venerabili Abbati & Cardinali S. Romana ecclesia tuisque successoribus in perpetuum per hoc videlicet principale scriptum, damus, tradimus, & concedimus, & confirmamus ad possessionem, & potestatem, & dominationem jamdicti monasterii, & tuam, tuorumque successorum regulariter introeuntium faciendo exinde amodo, & in antea regulariter quicquid tibi, vel eis placuerit, remota omni inquietudine, contrarietate, & molestia omnium principum successorum nostrorum, vel vice principum,*

pum, Comitum, vel vicecomitum, judicum, Sculdaborum, Castaldeorum, aliorumque omnium mortalium persona. Quod si quis hujus meæ concessionis, & confirmationis paginam contemptor, aut violator in aliquo esse temptaverit, mille libras auri purissimi persolvat, medietatem in prædicto monasterio S. Benedicti, & tibi domne Oderisi Abbas, & Cardinali S. Romanæ ecclesiæ, tuisque successoribus regulariter introeuntibus, & medietatem nostro sacro palatio, solutaque pena librarum, hoc principale scriptum cum omnibus quæ, & qualiter continetur firmum munitum, atque inviolabile maneat in perpetuum, & ut hoc firmius credatur, & diligentius ab omnibus observetur, manu propria illud roboravi, & mei sigilli impressione insigniri præcepi.

Signum Domini secundi Richardi Gloriosissimi ac Magnifici Principis.

Ex jussione præfatæ Serenissimæ potestatis scripsi ego Quiriacus Palatinus judex in anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo quarto, & vicesimo quinto anno principatus præfati domni secundi Richardi gloriosi principis Capuæ. Dato Octavo Kal. Februarii per indictionem XIII. Adest sigillum plumbeum.

Ex hoc Richardi privilegio animadvertendum oppidum uxori Galgani ademtum, quod securitatem a Feudatariis debitam Richardo principi facere renuisset. Hinc enim atque ex aliis hactenus a nobis relatis monumentis constat eos omnes Comites, qui oppida hisce in partibus possiderent fidelitatis Sacramento Capuano principi obstrictos fuisse. Quod quidem fidelitatis, seu securitatis Sacramentum nunquam Capuani principes ab Abbate Cassinensi vel exigere sunt ausi, vel illis præstitum fuit. Quænam vero illa castella fuerint, quæ in Richardi diplomate excipiuntur, explicat Richardus de Aquila in juramento mox referendo, nempe oppida erant Roccæ Guillelmæ, Campelli, Pici, S. Johannis io Carico &c. quorum unumquodque lapidibus aliquot Pontecurvo abest.

Pons curvus quanti emptus.

Quanti vero Pontem curvum emerit cœnobium Cassinense, constat ex hac notitia ab Oderisio facta, quæ in regesto Petri Diaconi nu. 633. fol. 253. reperitur.

Notitia Commemorationis facta a me Oderisio Dei gratia S. Romanæ ecclesiæ Cardinali, ac Cassinensi Abbate de convenientia quam feci cum Jordano Pinzzast de medietate Pontiscurvi, quod castrum Robbertus Comes nostro cœnobio vendidit pro libris quingentis, & principibus Robberto, ac Ricardo propter hanc rem dedimus libras 290. & ipsi quidem supradicto Jordano Pinzzast quoniam secundum virem suam de hac causa adjuvavit nos dedimus libras centum viginti, simulque investivimus eum per anulum aureum de medietate Pontiscurvi in vita sua, post mortem vero ejus in jus nostri monasterii redeat. Insuper autem dedimus unam domum illi cum molendino in S. Germano, & quindecim homines inter Plumbariola & Piniatari. Interfuerunt huic rei Bruno episcopus Signinus, Frater Petrus PP., Frater Peregrinus Decanus. Frater Petrus Mansionarius, Frater Amicus, Frater Joannes de Maranola, Frater Berardus Balbensis Cappellanus, Frater Sigenulfus, Frater Lando Gradulfi, Laici vero Johannes de Caminata, Johannes de Terame, & Oderisius cum Malfreda, & Grimaldus de Johanne de Poto.

Investitura per anulum seu traditionem annuli majorum præsertim prædiorum, & dignitatum fiebat.

Ex hoc quoque monumento suprema Abbatis Cassinensis jurisdictio constat, cum investituram concedere non nisi princeps supremus posset. Suprema Jurisdictio.

Richardus secundus Capuæ princeps cum patre fuit ab an. 1081. quo an. 1090. mortuo expulsus Capua a Longobardis principum ejus gentis consanguineis Aversam confugit, ubi ad annum 1098. est commoratus, quo principatum recuperavit ope Roggerii Apuliæ Ducis, atque Roberti Siciliæ Comitis. Vid. Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Cassinensis cap. 10. Guaufr. Malat. lib. 4. cap. 26. & Lupus Protosp. an. 1098. De eodem Richardo agit Petrus Diaconus lib. 4. cap. 25. 26. & 96., & Guillelmus Apulus lib. 1. Obiit initio anni 1106. Vid. Peregrinius in Stemmate Nortmannorum.

Robertus Comes Calatiæ, Aliphæ, Telesiæ, Abellinæ S. Agathæ, Gothorum &c. filius fuit Rainulfi Fratris Richardi I. Capuæ principis. De Rainulfo agunt Guil. Apul. lib. 3. Petrus Diac. in regesto pag. 221. Ostien. lib. 3. cap. 30., & 63. & lib. 2. cap. 57. & 76. De Roberto agunt Falco Benevent. an. 1113. 1114. & 1115., & Peregrin. in stemmate principum Normannorum.

Hugonis Comitis concessio, cujus Petrus laudato capite meminit, originalis in nostro archivo Hugonis Comitis concessio. asservatur, estque hujuscemodi.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus millesimo centesimo quinto, mense Sebtembrio indictione quartadecima. Ad hoc celestis, ac superna dignatio nos diviciis & honoribus extulit, ut quanto præ aliis sublimes habemur, tanto magis omnipotensis Dei clementie per bona opera, & pietatis studia subiiciamur. Hac igitur de causa Ego Ugo Dei gratia Comes filius qm. bonæ memoriæ Comitis Raulis de Molisio divina motus inspiratione pro redemptione animæ meæ atque supradicti patris mei, & genetricis meæ, nec non & fratris mei Rogerii simulque filiorum meorum, cunctorumque meo-*

meorum parentum trado offero concedo, judico, atque dispono per hanc oblationis cartulam in monasterio, quod situm est in monte castro Casino beatissimi videlicet confessoris Christi Benedicti, & sibi venerabilis Oderisi divina clementia Cardinalis, & Abba tuisque successoribus regulariter intrantibus integrum castellum nomine Vitecosum cum muris, & portis suis, & cum Junoniris, qua in eodem castro addita sunt, pariter cum omnibus pertinentiis, qua eisdem pertinent simul cum omnibus emptionibus, qua ab ejusdem castri incolis empta sunt, & cum hominibus, qui ibi habitant, & deinceps habitaturi sunt, cum casis, & terris montibus, & planis, tam culta quam inculta, cum inferioribus & superioribus suis, cum viis, & anditis suis, & aquis, paludibus, & stagnis suis, & quemadmodum habitatores suprascripti castelli modo detinent, & dominantur, excepto Foresta, qua Falascosum vocatur. Hac omnia sicut superius scripta sunt trado, & offero ego, qui supra Ugo in pradicta Monasterio S. Benedicti, & ad ejusdem monasterii Abbates atque rectores ad habendum, & possidendum, & faciendum inde quicquid eis placuerit, & vicem causandi, & potestatem exinde do, ut quemammodum ego & mei heredes inde facere debemus, ita & tu venerabilis Abba Oderisi, omnesque tui successores, & ipsius monasterii Rectores exinde faciatis; Et obligo me ego qui supra Ugo Dei gratia Comes, & meos heredes jamdicto monasteria S. Benedicti, & tibi Abba venerabilis Oderisi, tuisque successoribus totam, & integram meam judicacionem, & disposicionem ibidem defendere, & antestare amodo, & semper ab omnibus hominibus, ab omnique parte. Si autem ego qui supra Ugo, & mei heredes non compleverimus in eodem sancto monasterio omnia, qua supra continetur, vel si hanc cartulam in qualibet parte, quolibet ingenio irritam facere temptaverimus, obligo me, & meos heredes jamdicto sancto cænobio, ejusque Abbatibus, atque rectoribus componere ibidem auri optimi libras centum. Declaro etiam me Ego qui supra Uga Dei gratia Comes obtulisse me in hoc eodem nominato monasterio duo monasteria cum omnibus pertinentils qua ad eadem pertinent videlicet S. Benedictum in monte Rodoni, & S. Petrum in Soxta, per suprascriptam obligationem, & penam & hac cartula judicacionis, ac disposicionis de omnibus, qua continet firma & stabilis permaneat semper, legali roborata authoritate. Hac omnia taliter Ego qui supra Ugo Dei gracia Comes sicut mihi aptum, & congruum visum est pro redempcione anima mea meorumque omnium parentum feci, & te Gentilem notarium scribere rogavi. Actum in territorio S. Benedicti, loca S. Germano. † Ego Ugo Dei gratia Comes per manum notarii subscripsi. † Ego Bernardus de Carpenone. † Ege Bernardus Bojanensis Episcopus. † Ego Guilelmus de Molisio. † Ego Maurus Tjerniensis Episcopus. † Ego Alferius filius Roffrida. † Ego Johannes Sergii. † Ego Landolfus Fudiniano. † Ego Jerdanus de Molisia. † Ego Marinus. † Ega Malgerius de Molisio. † Ego Raul de Hancario. † Ego Giraldus filius Guasferi.

In hac donatione illud est præcipuum, castrum Vitecusi concedi cum rebus omnibus, *cumque omnibus emptionibus, qua ab ejusdem castri incolis empta sunt, & cum hominibus, qui ibi habitant, & deinceps habitaturi sunt cum viis, earumque aditis, aliisque rebus omnibus*. Hujusce donationis meminit quoque Ughellius Ital. Sac. Tom. VI. in episcopatu Æserniensi col. 396. nu. 13.

Robertus Princeps Otthoni Abbati sese obstrinxit.

Prosequitur deinde Petrus Diaconus circa finem cap. 26. hæc scribere: *Huic Abbati Robbertus Princeps Sacramentum fecit, confirmans de more omnes pertinentias monasterii hujus*. Abbas hic erat Ottho qui a IV. nonas Decembris anni 1105. ad 1107. cœnobio Cassinensi præfuit. Robertus Capuæ princeps fuit post Richardum II. fratrem ab an. 1107. ad an. 1120., quo die 3. Junii obiit. Ejus sæpe meminit Petrus Diaconus, & Peregrinius in stemmate Normannorum.

Hoc Juramento.

Roberti juramentum ex regesto Petri Diaconi nu. 630. fol. 257. a t. hic damus.

Ego Robertus frater secundi Richardi principis promitto, & juro tibi domno Otthoni Cassinensis monasterii Abbati, per hac sacra evangelia Dei, quod ab hac hora in antea non ero in consilio, vel in facto, seu consensu, ut vitam, vel membrum de tuo corpore perdas, ut captus sis at tuam damnitate honorem, & terram, quam Cassinense monasterium S. Benedicti tenuit, & dominatum est, vel conquisivit infra principatum Capuanum, seu Ducatum Gagetanum tempore Richardi principis avi mei, & Jordani principis fratris mei, quod postea ibi, vel suis subditis ecclesiis offertum, vel datum est usque nunc, & nominatim ecclesiam S. Agatha sitam prope muros Aversana urbis cum omnibus terris & hominibus, quos Jordanus princeps pater meus dedit, & concessit pradicto monasterio, & oppidum Pontiscurbi cum his pertinenciis qualiter Richardus princeps frater meus illud concessit & confirmavit pradicto monasterio, & domno Oderisio Abbati. Adjuvabo te, & pradictum monasterium ad tenendum, & defendendum contra omnes homines qui vobis illud, vel inde auferre temptaverint si inde ammonitus fuero, omnia prascripta observabo recta fide absque fraude & malo ingenio me sciente.

Otthonis Abbatis Diploma.

In eodem regesto nu. 634. fol. 258. extat Otthonis Abbatis diploma quo Oderisii concessionem, utpote supremus princeps confirmavit Jordano, nempe medietatem oppidi Pontiscurvi, hisce verbis.

Ego O. Dei gratia Cassinensis Abbas. Pradecessoris nostri Oderisii vestigiis innitentes, concedimus tibi Jordano Punzast propter fidelitatem quam fecisti S. Benedicta, & nobis medietatem Pontiscurvi omnibus diebus vita tua, & quindecim homines inter Plumbariola, & Piniatam, & unam Domum cum molendino in sancto Germano. Tali etenim tenore, ut si ex presenti uxore filios habueris, post mortem tuam in hoc Feudo tibi succedant. Quod si ex ea filios non habueris ad mortem tuam omnia in potestate nostri monasteris redeant.

Comitum Aquinatū audacia repressa.

Camites interea Aquinenses, verba sunt Petri nostri cap. 29. *cum ab hujus loci infestatione nequaquam cessarent ad illorum nequitiam refrenandam idem Abbas animum dedit, singula namque monasteris Castra Vallo in giro munivit ibique ruricolas, qui eatenus in villis degerant manere constituit, sicque contra eosdem Comites se preparare modis omnibus cepit.*

Juramentum Richardi de Aquila.

Castra, oppidaque munire supremi principis jus esse in confesso est apud omnes: Huic Otthoni Sacramento sese obstrinxit Richardus de Aquila, quod

quod ex regesto Petri Diaconi nu. 631. fol. 253. a t. pro more integrum edimus.

Ego Richardo de Aquila juro, & promitto tibi domno Oddoni Abbati quia ab hac hora in antea non sum in facto, aut in consilio, vel in consensu, ut vitam perdas aut aliquod membrum de tuo corpore aut comprehensus sis mala captione ad tuam damnietatem & Abbatia S. Benedicti, & omne ista terra nomine vere civitate, qua vocatur Pontecurba cum omnibus pertinenciis suis, sicut Gualganus retinuit tribus diebus, & tribus noctibus antequam mortuus fuisset excepto terram quam retinet Guillelmo de Grossavilla de supradicta civitate, exceptis castellis cum eorum pertinenciis nomine Rocca Guilleni, & Campellu, & Pica, & Rio Matricio, & S. Joanne in Carreca, & Feudum, quod tenuit, & tenet Anneo de rivo Matricio infra fines pradicta civitatis, & castella Sarracinisciu, & Carditu, Aquafundata, Betecusa, Vallisrotunda, Sancto Lia, Cervaru, S. Victor, S. Petru in fine, Terocclu, Rocca de Bantra, Bantra Monacisca, Caminu, S. Salvatore, Mirtula, Casa Fortini, S. Andreas, Vallisfrigida, S. Ambrosius, Junctura, S. Apollinaris, Pignatari, Terame, S. Angelus, S. Germanus, S. Petrus, Pedemonte, Plumbarola, S. Stephanus, S. Georgius, Fracte, castellu nobu, Turre de Mare, Auriana cum pertinentiis, qua pertinent ad S. Benedictum, & aliis pertinenciis de supradictis castellis adjutor ero ad tenendam, & defendendam contra omnes homines, qui tibi tollere incipiunt, excepto si dominus Papa, aut princeps Robbertus, aut Comes Ugo, vel Simonem filii ejus guerram tibi feceris, aut mihi facere preceperint, ero in adjutorio tuo, precibus rogando quantum melius potuero, sine terra, & precio dando, & si precibus aquirere non valeo de terris, quas de eis teneo, adjuvabo eos & de supradicta terra de Pontecurbo, quam abstulit Guillielmus post mortem Gualguani taliter qui ego rogabo Comitem Ugonem Seniorem meum absque fraude, & malo ingenio, nisi supradictus Guigelmus mecum concordiam non fecerit litem & Guerram faciam ei fine, neque concordiam neque trenguam non habebo cum eis, neque cum aliquo homine, qui eum inde adjuvaverit sine vestra licencia donec ipsam terram restituam beato Benedicto & tibi domno Otthoni Abbati, & si licenciam a Comite Ugone non potuero habere, ego te adjuvabo ut melius potuero sine offensione Sacramenti domini mei Ugonis. Hec omnia observabo absque fraude, & malo ingenio me sciente, sic Deus me adjuvet, & hac Sancta Dei evangelia similiter ab hac hora talem feris factum non fecerit scilicet de mea morte, & de filiis meis legitimis, & de Baronibus meis & terram perdere, & in curia beati Benedicti, & tua infra quadraginta dies mihi legem aut concordiam non feceris postquam te submoneo vel submonere facio pro quarantana si recipere valeo, & si talem sonium non habemus inter nos qui supra pro hoc inventum non sit, & si sonio post transacto die infra quindecim diebus similiter mihi legem aut concordiam observetis, & si hac mihi non feceris maneat quietus de Sacramento si ego securus sum, in suprascripta Curia S. Benedicti, & hominibus, qua mecum veniunt.

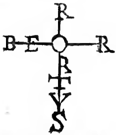
Nullum hoc monumento clarius afferri potest, quo evincamus, feuda ab Abbatibus concessa cum Robertus hic de Aquila aliis jam principibus ob accepta feuda subditus, Abbati Cassinensi se præsto futurum, sed non contra priores suos Dominos spondeat.

Huc revocandum privilegium a Roberto primo Capuæ principe cœnobio S. Angeli in Formas concessum, quo omnia ejus bona, ac latifundia majorum suorum exemplo amplissime confirmat: illud ex regesto ejusdem cœnobii pag. 57. a t. hic damus. Privilegium Roberti primi cœnobio S. Angeli concessum.

Notum sit omnibus sancta, & catholica ecclesia filiis Riccardum principem avum meum ecclesias Dei & monasteria dilexisse, cœnovia construxisse, inter qua eciam & monasterium sancti Angeli quod dicitur in Formis a novo fundamine restauravit, eumque terris, vineis, & olivetis, silvis, pascuis, hominibus, ecclesiis ac diversis opibus ditavit, quo defuncto, Jordanus princeps filius ejus meusque pater omnia qua prafatus Riccardus princeps pater ejus, eidem monasterio dederat confirmavit, & ipse postmodum quam plurima in idem cœnobium contulit, post obitum cujus Richardus princeps natus ejus, & frater meus in pranotato cœnovio ex suis opibus, & ex publicis rebus dedit, concessit, ac confirmavit, decessum cujus cum quadam die ego Robbertus divina ordinante clemencia Capuanorum princeps apud pradictum monasterium S. Angeli causa oracionis iter haberem, fratres, qui ibi jugiter Deo serviebant a magnitudine mea firmitatis apices omnium donorum, & concessionum, qua memorati principes fecerant Deo, & ipsi monasterio, me offerre, & concedere postulaverunt, quorum peticionibus digna obtemperans fieri procuravi. Ex interventu igitur eorum & deprecatu Ivonis economi per hanc principalem paginam tradidi, concessi, & confirmavi in perpetuum in pradicto monasterio omnia, qua memorati principes jamphato monasterio S. Angeli subdito monasterio S. Benedicti montis Casini, in quo nunc domnus Oddo venerabilis Abbas praest dederunt, & per principale scriptum concessere & confirmavere, & qua eidem monasterio pertinet, & qua nunc possidet legaliter, & dominatur. Illius vero loci fines, in quo positum est predictum monasterium sic indico, ex una parte sunt cava Cimentaria qualiter pergitur per ecclesiam S. Marcelli, & ad terram qua dicitur Bertariski, & qualiter vadit per eam, & vadit ad canalem qua descendit de Ascalcule, & qualiter ascendit per suprascriptam canalem directe ad trivium, qui conjungitur tres viis, una qua descendit ad S. Marcum, & alia descendit ad pradictum monasterium, & alia ascendit ad Roccam, & inde qualiter per suprascriptam viam ascendit, qua aliquantulum vadit super criptam arenariam, & vadit ad monticellum, & ad planas supradicti Monticelli, ubi est Plescum, qua sunt super Vallem, qua vocatur Venula, & incipiente per suprascripta plana per transversum per Canalem qua dicitur de Ficususcula directe in costa qua dicitur turris Vespuli usque in semitam de suprascripta Rocca, & qualiter descendit per ipsam semitam in monticellum, qui Rickibellum vocatur, & inde qualiter descendit ad terram S. Vincensii, & per terram S. Benedicti Majori de Capua, & aliquantulum per terram qua fuit Osencii Imperatoris, & per terram S. Viacencii, usque ad pradictas Cavas Cimentarias, concedo eciam, & confirmo in pradicto monasterio S. Angeli quicquid

con-

continetur in cartula oblacionis quam prænominatus Riccardus princeps avus meus eidem monasterio obtulit, videlicet Sarzanum, & terras, & homines ipsius monasterii, qui ibi commorantes sunt vel fuerint, cujus fines sic indice. Incipiente a Trivio de S. Martino qui dicitur ad Lavem, & descendente per viam usque ad fluvium, & inde ascendente per Balliticzum & qualiter pergit usque ad ventum vanum. Concedo quoque eidem monasterio Castanetum, quod est prope locum qui dicitur Balliticzum quem prædictus pater meus J. Princeps eidem monasterio dedit pro servitio hospitum. Concedo etiam eidem monasterio homines, & terras fuere Petri de Rosella, & germani ejus, & homines Gregorii Comitis palatii, qui modo sunt commorantes in loco S. Erasmi sicut cartula oblacionis continere videtur, quam prædictus avus meus eidem Monasterio fecit, & terras quæ sunt in Ponticello, & in Casa alba, & in S. Prisco, & ubicumque sunt terræ ipsæ in partibus veteris Capuæ illius scilicet Gregorii. Concedo quoque præfato monasterio ecclesiam S. Angeli de Oladdiscki, quæ est constructa in hac civitate cum terris, & servis, & ancillis, & cum universis suis pertinenciis, & ecclesiam S. Benedicti Piccoli & ecclesiam S. Ruphi quæ sunt constructæ in hac civitate, cum Ecclesiis, & ornamentis illorum cum terris, & servis, & ancillis eorum, & aldiis, & aldias & pertinentes, cum silvis, pratis, pascuis, paludis, & cum universis pertinenciis illorum tam intus Capua quam & de foris qualiter antiquitus pertinuerunt præfatæ ecclesiæ, & ecclesia quæ sibi pertinent, & nunc resides terras etiam, & silvas, & pascuas, & paludes & aquas, & piscaciones servos, & ancillas, aldios, & aldias, & universa quæ supræscripta ecclesia S. Ruphi & rectores ejus jam per triginta annos, & eo amplius a parte prædictorum principum tenuerunt, & possiderunt quæ fuerant qm. scilicet quorumdam fratrum videlicet Guidonis, & Landenulfi filii cujusdam Landonis, qui vocabatur Capuan, qui videlicet tempore prædicti Ricardi principis avi mei contra ejusdem principis animam cogitaverunt, & inimicos intra Provinciam invitaverunt, celaverunt, & annonam eis dederunt ob quas culpas omnes res illorum Langobardico jure fisco prælibati R. Principi advenerunt quæ res omnibus prædictis principibus demissæ sunt per convencionem a Capuanis, & per Sacramentum firmata. Concedo etiam in prædicto monasterio omnes filios cujusdam summi de Camiglano. Concedo quoque et, confirmo eidem monasterio S. Angeli ecclesiam S. Petri de Scaphati & ecclesiam S. Agathæ constructa prope muros Aversanæ urbis, & ecclesiam S. Leonis, quæ sita est foris muros Suessanæ civitatis, & ecclesiam S. Benedicti qui dicitur ad Dalsianam quæ est in Canciæ finibus prope castellum quod vocatur de mare cum omnibus ornamentis, & ecclesiis, & hominibus, & terris, & servis, & ancillis, & aldios, & aldias, & pertinentes, & cum possessionibus, & universis pertinenciis illorum, & cum pratis pascuis & silvis, & aquis, & piscacionibus, & aliis omnibus rebus illorum, quæ possidentur, & dominantur, Concedo etiam in prædicto monasterio unam peciam de terra quæ dicitur campo cotidianu prope Saxeta quæ prædictus Richardus princeps frater meus ibidem per preceptum tribuit, & quidquid Paldi Comes de Benafro cum Maria uxore sua per cartulam in monasterio S. Benedicti montis Casini dederunt, qualiter prælibatus princeps R. Frater meus eidem monasterio, & monasterio S. Angeli concessit, ita & ego concedo, & confirmo eis, & si homines extranei venerint ad habitandum in terris ipsius monasterii ad faciendum servicium Fratrum, nullus homo eis injustum faciat, sed quieti maneant, & serviant prædicto monasterio, & Rectoribus ejus. Concedimus eidem monasterio unum sedium de Molino in trifisco quod olim Pandulfus, qui fuerat princeps Capuæ construere fecit, quod postea longo tempore destructum fuit, & est inter Sedium ulmi, & sedium salicis, unacum ripis, & alveo, & potestatem, & licenciam habeat pars prædicti monasterii in ripis ex utraque parte, & tantum quantum dixi de alveo palos figere, & clusuria facere & molendina & omnem utilitatem, & commodum ipsius monasterii peragendum. Hæc omnia præscripta qualiter hic supra sunt adnotata cum omnibus pertinenciis illarum inferioribus scilicet ac superioribus earum, cum viis eciam in omnibus intrandi, & exeundi ego prænotatus Robbertus Capuanus princeps in prælibato monasterio S. Angeli per hoc principale scriptum in perpetuum concessi, & confirmavi ad possessionem, & potestatem, & dominacionem ejusdem monasterii S. Angeli, & omnium rectorum ejus, faciendi exinde secundum institucionem legis, utilitatem ipsius monasterii remota omni inquietudine, contrarietate, & molestia omnium principum successorum meorum, vel vice principum, Comitum, vel vicecomitum, judicum, Gastaldeorum, aliorumque personæ omnium mortalium. Quod si quis hujus nostræ concessionis, & confirmacionis paginam contemptor aut violator in aliquo esse præsumpserit, centum libras auri purissimi persolvat, medietatem in prædicto monasterio S. Angeli, & medietatem meo sacro palacio, solutaque pœna librarum auri hujus meæ concessionis, & confirmacionis pagina cum omnibus, quæ & qualiter continere dinoscitur firma munita atque inconvulsa perhenniter maneat, & ut hoc principale scriptum firmius credatur, & diligencius ab omnibus observetur, manu propria illud corroboravi, & mei sigilli impressione insigniri jussi.

Ex jussione præfatæ Serenissimæ potestatis scripsi ego Quiriacus palatinus judex in anno Dominicæ incarnacionis ejus millesimo, centesimo septimo, & primo anno principatus prænominati Dñi Robberti excellentissimi principis Capuæ: Datum Capuæ mense Septembrio, per indiccionem primam.

Diplomatis hujus indictio a mense Septembri ducit initium.

Non

Non æque tamen pacifica semper fuit Cassinatium beataque quies; nam infensissimi cœnobii nostri hostes, *Adenulfus, Lando, & Adonulfus Aquinenses Comites*, teste Petro Diacono cap. 32. *Diabolica debriati vesania castrum Terame rusticorum proditione ingredienses & ejusdem castri habitatores in suam fidelitatem jurare facientes, oppida monasterio pertinentia depredare ceperunt. Hoc ubi predicto Abbati nuntiatum est, ad eosdem Comites dirigens ut castrum monasterio redderent, & a tantis iniquitatibus, & direptionibus cessarent, monere cepit, illi autem ejus dicta non solum facere, sed etiam audire spernentes deteriora in dies agere minabantur. Tunc Abbas cum Fratribus communicato consilio, eosdem sacrilegos a liminibus ecclesiæ separavit, ac e vestigio Robertum principem evocans ad ejusdem castri recuperationem invitat, qui copioso valde congregato exercitu, super eundem castrum adveniens illum oppugnare modis omnibus cepit, cumque hostiliter ibi per dies ferme quindecim resedisset, iidem Comites miserunt ad eundem Abbatem, quod si illos cum armis suis exinde exire permitteret idem castrum absque omni controversia protinus monasterio redderent. Quod dum Abbas annuisset, supradictum castrum in monasterii hujus potestate recepit die iduum Augustarum anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo octavo, pro quo videlicet castro idem Abbas Capuano principi libras ducentas contradidit.* Quo in capite illa potissimum adnotanda sunt verba: *Comites miserunt ad eundem Abbatem, quod si illos cum armis suis exinde exire permitteret, idem castrum &c. recepit.* Nullam itaque Robbertus princeps jurisdictionem in Cassinatium oppida habebat, atque Abbatem spectabat pacta accipere, non principi licet præsenti, cui ducentas libras non pro castro, & quod jam dudum possidebant, sed pro expeditione ab eo susceptra, impendiisque factis persolvere Cassinates, quamquam aliunde juramenti religione qua sese Robertus princeps obstrinxerat præsto Cassinatibus esse debuit.

Castrum Terami recuperatur.

Jurisd. absoluta.

Laydulfi Comitis pro Cassinatibus Protestatio.

Novis in dies, validissimisque monumentis confirmata est Cassinatium jurisdictio, nam ut refert Petrus Diaconus cap. 34. *Tunc temporis Laydulfus filius Pandulfi Comitis de Presenzano in presentia ejusdem Abbatis manifestavit, & renunciavit se de inclita parte sua de castello Mortula, & Casa fortini, & Cucuruczu, & Rocca de Bantra, pœna apposita centum librarum auri, si hoc removere quesisset.*

Quæ Laydulfi protestatio authentica in nostro archivo extat.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni anno ab Incarnacione ejusdem Domini millesimo centesimo hoctabo, mense September secunda indictione. Ideoque ego Laydulfus Comes filius qm. Pandulfi Comitis Thianense divina inspiracione compunctus pro salute, & redempcione anima mea, & genitoris, & genitricis mea, & parentum meorum ut hic, & apud eternum Dominum de peccatis meis requiem, & indulgenciam invenire valeam ad huc tamen sana mente mecum habeo, & recte loqui valeo in presencia Hoctabiani judici, & Alferi filii quondam Gaderigi, & Johanne filii Garaldi judicis, & aliorum bonorum hominum bona mea voluntate . . . . , & renuncio in monasterio S. Benedicti castri Casini, ubi domnus Bruno reverentissimus episcopus, & Abbas praesse . . . . inclyta parte, & pertinencia mea qua, & quantum . . . . vel pertinent esse invenitur per quavis modis Deo . . . . & Casafortini, & de castro S. Salvatore, & de castro Cimino, & de Rocca qua dicitur Vantra Comitale cum omnibus eorum pertinenciis, & adjacenciis suis, qua in possessione predicti monasterii esse videntur, & sicut homines de predictis castris modo tenunt, & dominant. Et obligo me Ego qui supra Laydulfus Comes, & mei heredes in predicto monasterio S. Benedicti, & ejus Sacro altario, & ad ejus custodes, vel rectores de predictis castris cum omnibus eorum pertinenciis . . . . concodere, & antestare amodo, & sempor a parte . . . . & ab aliis omnibus hominibus ab omnibusque partibus . . . . . usabo nec contendo, nec ego neque mei heredes . . . . predicto monasterio, & ejus rectores, atque custodes . . . . . modo nec aliquando adveniente tempore per nullis . . . . modis exinde causare, aut contendere voluero ego, & mei heredes in predicto monasterio, & ad ejus sacro Altario . . . . , & ad ejus rectoros, atque custodes obligo me, & meis heredes ad componendum in suprascripto monasterio auri libras centum . . . . . . & post soluta pena compleamus omnia, et in omnibus hec omnia qua superius gesta sunt, quam et profeci . . . . predicti monasterii, et ejus rectoribus, atque custodibus pro salute et redempcione anima, et parentum meorum feci. Quem tibi Girardus T. post Diaconus, et notarius scribere precepi, atque rogavi Actu Teano juxta Prasentianum, et interfuisti. ✠ Ego qui supra Octavianus Judex. ✠ Ego qui supra Laidulfus Comes, qui hoc scriptum scribere precepi, et signum crucis feci. ✠ Ego qui supra Alferius filii Gaderisi. ✠ Ego qui supra Johannes filii Garardi. ✠ Ego Pandulphus.*

Quæ quidem donatio aliud Cassinatibus utilitatis non offerebat, quam possessionis suæ, qua jam pridem fruebantur, majus quoddam robur, firmitatemque. Superius jam asseruimus Desiderium Abbatem anno 1066. bona omnia, quæ tunc temporis Monasterium habebat quibusdam laminis imprimenda jussisse, easque laminas foribus ecclesiæ infigendas ubi nunc etiam insunt. In decima nona vero ex istis versu secundo hæc habentur Pescu Constantii cum tredecim cellis, & villis suis. Ignoramus tamen quo anno oppidum hoc Ottoni Gualterii filio traditum fuerit pro Cantalupo, aliisque bonis, quamvis in sæpe laudato Petri regesto legatur fol. 76. nu. 170. Ottonem hunc jam dictum oppidum cum omnibus pertinentiis ipsius in die obitus sui se redditurum promisisse uti constat ex hac ipsius Charta.

Anno ab incarnatione Dñi nostri Jesu Christi millesimo centensimo octavo, indictione prima, concurrente 3. epacta 6. Ego Otto filius Walterii promitto, et juro monasterio S. Benedicti montis Casini, et monasterio S. Petri de Obbellana, et tibi dño Brunoni episcopo, et Abbati, et omnibus suprascriptis monasterii Abbatibus tuis successoribus per regulam intrandi per hac sacra evangelia Dei, quia dum vivo de castello Pesco Constantii, quod a parte predicti monasterii in commutatione suscepi, Ligius homo

prefa-

præfati monasterii, tuique, tuorumque successorum ero, & ecclesiam S. Angeli in pertinentia castelli Carceris positam cum omnibus hominibus, & pertinentiis suis, & magistrodato, & filiis suis, & rebus suis, quos dño Amico Decano in feudo dedit, & ecclesiam S. Mariæ in Pesculo constantio cum pertinentiis suis semper habere concedo, & homines illos, quibus munitiones ejusdem castelli ad custodiendum, & tenendum datas habeo jurare facio, & omnes illos jurare faciam quibus in antea dedero, ut in die qua obiero, vel nocte sibi, vel successoribus tuis, vel admissos tuos, sive ad missos successorum tuorum, vel preposito predicti monasterii S. Petri, qui per te, vel successores tuos ordinatus fuerit, prefatum castellum cum munitionibus, & pertinentiis omnibus suis reddant libera tua, vel eorum quos predixi potestate, absque omni malo ingenio. Et si ego monachus fieri, sive Jerhusalem jero prefatum castellum cum munitionibus, & pertinenciis suis reddam, & suscipiamus a te, ego, & filii meĩ, vel a successoribus tuis, vel a missis tuis, sive a missis eorum, quos predixi castellum Cantalupum, & terras illas, & ecclesiam S. Angeli cum pertinentiis suis, & homines qui tunc temporis vivunt, & ibi manent, quæ omnia pro predicto castello jamdicto monasterio data habeo præter illud, quod pro animabus nostris praphato monasterio tunc de predictis terris, & omnibus, & castello dimictere voluerimus Hac omnia prescripta observabo recta fide, & hoc repromitto, ego Otto per Sacramentum, & obligo me, vel filiis meis, omniumque hæredum eorum, & cum pena obligata super nos de me, & de filiis meis quadraginta libras auri componere promictimus tali tenore si causa hac quæsierisimus retollere, vel minuare, aut defendere non voluerimus, omniaque sicus supradicta habemus videlicet Cantalupum cum omni pertinentia sua, & ecclesiam S. Angeli cum omnibus pertinentiis suis; interea dum possidemus causa ista usque ad illud tempus, quam per cambium stamus pro Pesclu Constantii. Quacumque hora poterimus reddere illum reddamus, habeat potestatem Prioris S. Petri Avvellanensis prepositi quicquid facere voluerit cum omni congregatione sua, sicut de aliis rebus S. Petri ita faciat. Et iterum hæc omnia, quod per convenientiam, & cambium fecimus. Nam si frangere voluerimus, vel minuare, vel disturbare quæsierimus, & non observabimus placitum istud summa, & individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti incurramus iram filii Dei in vinculo excommunicationis, quæ a Sanctis patribus facta est pro causa ecclesiæ Dei, & ad damnationem maledictionis sine fine. Et descendat super nos paterna maladictione, atque materna, & deleat nos Deus de libro vitæ, & pereamus cum damnatis, & cum omnibus, crucifixoribus Domini cum Juda, Anna, & Caipha, & Pilatu in secundo adventum Domini non resurgat nisi ad damnationem in sulfuris, & stagnum ignis ardentis in Inferno ubi sine fine cruciemur si non emendaverimus. Amen fiat fiat. † Signum manus Ottoni filii Gualterii, qui hanc cartulam concessit, & scribere rogavit. † Signum manus Ramdisi filii Aczarelli, qui interfuit, & testis inde est. † Signum manus Rinanni filii Oldirii, qui interfuit, & testis inde est. † Sgnum manus Borelli filii Anolini, qui interfuit, & testis inde est.

Bruno Abbas Cassini fuit ab an. 1107. ad 1111. *Dissertat.*

De Gerardo vero ab an. 1111. ad an. 1123. Abbate Brunonis successore loquens Petrus ait cap 45. *Privilegium ab eo* (scilicet a Paschali II.) *an. 1113. de omnimoda monasterii hujus liberate recepit*. In eo privilegio inter alia cœnobii dona hæc confirmat Paschalis. *Item Civitatem qua dicitur S. Germani positam ad pedem ipsius Montis castellum S. Petri, quod ab antiquis dictum est castrum Casini, castellum S. Angeli, Pinniatarium, Plumbarola Pedemonte, Junctura, S. Ambrosii, S. Apollinaris, S. Georgii, Vallemfrigidam, S. Andrea, Vantra Monastica, Vantra Comitalis, S. Stephani, Terame, Fractu, Mortula, cum ipsa curte, qua dicitur Casa fortini, S. Salvatoris, qui vocatur Cucuruccu, Turrem ad Mare juxta fluvium Garelianum, S. Petri in Flia, S. Victoris Jorocclo, Cervaria, Elia, Saracenisco, Cardetum, Aquafundata, castellum Pontiscurvi, & Viticosi. In Marchia Teatina castellum Lastinianum, Montem Albrici, Muecla S. Quirici cum Portu, Frisa, S. Justa. In Comitatu Asculano Castellum quod dicitur Octavus, & post montem Ciuianum, & Trivilianum, & Cavinum. In Principatu castellum Ripa Orsa, Monsbellus, Petra fracida. In Comino castellum Vicum album. In territorio Carseolano castellum Auricula, Piresum, Rocca in Camerata, & Fossa ceca. In Calabria Cetrarum. In Amalfi Fundicum. In territorio Trojano Castellone de Baroncello, et villam S. Nicolai, qua de Galliciauis dicitur. In territorio Capuano Gualdum de Liburia etc.* Neque tamen hic omnia nominantur oppida, quæ cœnobio Cassinensi suberant.

Paschalis II. Papæ Privilegium.

Gerardo Abbati hoc juramento se obstrinxit Rao quidam ex regesto Petri Diaconi nu. 632. fol. 253.

Raonis Juramentum.

Ego Rao filius Raelis promitto, et juro tibi S. Benedicto, et tibi Domno Gerardo Abbati, et successoribus tuis regulariter intrantibus in Abbatiam S. Benedicti montis Casini, quod ab hac hora, et in antea non sum in facto, vel in consilio, sive in consensu, ut vitam, aut membrum de tuo corpore perdas aut captus sis mala capcione ad tuam damnietatem Abbatiam S. Benedicti, et omnem terram, et monasterium, et castella ejus, quod infra principatum Capuanum sunt adjutor ero ad tenendum, et defendendum contra omnes homines, qui tibi, vel successoribus tuis tollere incipiunt, excepto contra principem Robertum, et Comitem Robbertum dominos meos, preces tamen fundo absque omni malo ingenio excepto Raynaldo Musca, et Guilelmo Frasinella, et Ricbardus de Gajeta, et Guimundo de Rocca Romana quibus similiter preces effundo donec terminus fidentia illorum compleatur et quicquid monasterium Capuanum tenuit tempore Jordanis principis quiete dimittam, extra dua opera per domus unius hominis in ebdomada usque ad quatuor annos, et post completos quatuor annos dimitto inde unum opus pro anima mea, ita tamen ut centum tarenos dimittam usque ad terminum supradictum de illis tarenis, quos colligere debeo per annum secundum usum principis Jordanis, & post quatuor annos similiter recipiam tarenos illos sicut recipere solitus sum postquam ego opus unum inde dimitto, sicut jurando tibi promisi, & illud, quod exinde excepi a te in beneficio recognosco Hac omnia observabo me sciente per hæc Sancta Dei evangelia.

Quod quidem juramentum sopremam Cassina-

tium jurisdictionem a principum Normannorum dynastia distinctam evidenter demonstrat.

Guillelmi Ducis erga Cassinates beneficia.

Normannorum deinde principum erga cœnobium nostrum propensissimam voluntatem hisce verbis narrat Petrus Diaconus cap. 48. *Sequenti vero anno Guillelmus Dux filius Roggerii Ducis ad hunc locum deveniens per preceptum confirmavit in hoc loco quidquid Robbertus, & Roggerius Duces S. Benedicto tradiderant &c. Fecit & aliud Preceptum de Castellione de Baroncello cum pertinentiis suis, ut homines qui in eo manent solidi, quieti, & liberi sint a se, & a suis ab omni datione vel censu. Sed & Constantia filia regis Francorum cum Boamundo filio suo eodem anno obtulit in ecclesia S. Petri Imperialis in civitate Tarento octaginta sex familias hominum, cum rebus suis, & quicquid eidem loco concessum est per precepta, & oblationes.*

Ejus Privilegium

Privilegium Guillelmi Calabriæ, & Apuliæ Ducis autographum in archivo nostro asservatur.

† *In nomine sancta, & individua Trinitatis, W. divina favente clementia Dux, Roggerii gloriosi Ducis heres, & filius. Convenit omnes in regimine constitutos dominicis obedire preceptis, atque ei per quem regnant colla subjicere, ut regni illius mereantur esse participes quod fine caret, quod semper sine jactura, sine merore durabit: ob amorem igitur regis celestis, per quem subsistimus, regimur, atque regnamus, propter redemptionem animarum predicti genitoris nostri bona recordationis, nec non & avi nostri Robberti magnifici Ducis, & avia nostra Sikelgaita Ducissa, pro salute quoque nostraque genitricis Hala omniumque parentum nostrorum confirmamus, & concedimus monasterio beati Benedicti S. Cassinensis cænobii, & tibi domno Girardo venerabili Abbati ejusdem monasterii, tuisque successoribus in perpetuum habenda, & possidenda omnia, qua pradictus genitor noster Roggerius Dux, & avus noster Robbertus Dux & avia nostra Sikelgaita Ducissa in prefato S. cænobio beati Benedicti Montis Cassini obtulerunt, in primis in Calabria Monasterium S. Anastasia, in territorio Follonestri cum hominibus, & terris, & omnibus suis pertinentiis atque substantiis mobilibus, & immobilibus. Insuper & ecclesiam S. Maria qua constructa esse videtur ante portam civitatis Tropea que porta Vaticana nuncupatur, cum hominibus, & terris, & omnibus suis pertinentiis, atque substantiis mobilibus, & immobilibus, simulque & totam piscariam, qua specialiter Junnaria appellatur in territorio pradicta civitatis Tropea loco qui Bordella vocatur cum hominibus, & omnibus suis pertinentiis terra marique, mobilibus, & immobilibus, monasterium quoque S. Nicolai in territorio Bisinianensi in Vico qui Sillictana dicitur cum hominibus, & terris, & omnibus suis pertinentiis atque substantiis mobilibus & immobilibus, & cum omnibus rebus, & hominibus qua in eodem loco domna Rocca amita nostra filia Drogonis Comitis habuit, & per cartulam beato Benedicto optulit, nec non & locum illum, qui Cetrarius dicitur una cum toto portu suo & cum omnibus suis pertinentiis, atque universis colonis ibidem habitantibus, & cum omnibus etiam monasteriis intra pertinentias pradicti loci constitutis, & cum omnibus ipsius territoriis, silvis, & pascuis, aquis, & molendinis, ac pertinentiis omnibus mobilibus, & immobilibus terra marique in civitate Troja vel in territorio ejus monasterium S. Angeli, & ecclesiam S. Thoma & ecclesiam S. Bartholomei, qua est subtus castellum ipsius civitatis, & ecclesiam S. Justa cum omnibus pertinentiis, atque substantiis earum mobilibus, & immobilibus. Castellionem quoque, qui dicitur de Baroncello in eodem territorio cum hominibus omnibusque suis pertinentiis mobilibus, & immobilibus. In territorio etiam ejusdem civitatis Troja monasterium S. Nicandri, & ecclesiam S. Nicolai, qua dicitur de Gallitianis, cum hominibus, & cum omnibus earum pertinentiis, atque substantiis mobilibus, & immobilibus. In civitate Montis S. Angeli hospitale cum ecclesia, & hominibus, & terris, & cum omnibus pertinentiis, & substantiis earum mobilibus, & immobilibus. In civitate Salerni monasterium S. Laurentii cum ecclesiis, & cum Fundico ad portam maris cum omnibus pertinentiis suis mobilibus, & immobilibus. In civitate Amalfitana in loco Valle Nole fundicum, & ecclesias S. Benedicti, & S. Blasii, & S. Nicolai, & S. Crucis. Praterea confirmamus vobis terram, quam olim in Trojano territorio apud S. Justam concessimus in prafato monasterio S. Benedicti. Insuper concedimus vobis ut animalia vestra qua annualiter in nostram terram devenerint, pascua in solitis locis habeant, & absque nostri, hominumque nostrorum, vel alicujus persone contrarietate, vel infestatione, seu redditione maneant, & redeant, excepto eo, quod Troja dare soliti sunt. Hec itaque omnia qua suprascripta sunt, & cunctas alias possessiones, qua per omnes terras nostri ducatus, sive principatus, patritiatus etiam, aut comitatus prefato vestro monasterio quocumque modo idest divino, vel humano jure pertinent, omnia libere, & absolute confirmamus, & concedimus eidem monasterio S. Benedicti Montis Casini, & tibi reverendissimo Abbati domno Girardo, successoribusque tuis in perpetuum ea ratione, ut semper sint in potestate & dominatione pradicti vestri monasterii vestraque pranominate Abbas reverendissime, vestrorumque successorum omnium ad habendum, & possidendum jure quieto in perpetuum, sine nostra, nostrorumque heredum, aut successorum, seu nostra reipublice exactorum omnisque humana persona, contrarietate vel molestatione. Siquis vero temerario ausu harum nostrarum confirmationum, vel concessionum aliquatenus violator extiterit, sciat se iram Dei, & nostri graviter incurrere & compositurum auri purissimi libras mille, medietatem camera nostra & medietatem prefato S. monasterio seu rectoribus ejus absque pagina hujus aliqua infirmatione. Quod ut verius credatur, & firmius omni tempore observetur, Joanni nostro notario scribere pracepimus, & nostro cum tipario aurea bulla insigniri jussimus. Anno Dominica incarnationis millesimo centesimo quartodecimo Ducatus autem nostri anno quarto, mense October, Octava indictione. † Ego W. Dux me subscripsi. † Ego Robbertus Capuanorum princeps me subscripsi. † Signum crucis propria manus Johelis Comestabuli. † Signum crucis propria manus W. Comitis de Principatu. † Signum Crucis propria manus Fulconis de Basunzerio. † Ego Landulfus Protonotarius interfui & subscripsi.* Indictio hujus diplomatis incipit a Kal. Septembris.

Hic confirmat quidquid Roggerius ejus pater, Robbertus avus, Sikelgaita, & Rocca cœnobio

nostro

nostro concessere potissimum monasteria quædam cum hominibus illis subditis, oppidum quoque Citrarii, permittitque animalia cœnobii Cassinensis in territorio ditionis suæ pascerent. Omnia vero, quæ cœnobium nostrum, quocunque modo, hoc est divino, & humano jure spectant, libere, absoluteque concedit. Hujusce privilegii autographum presentatum in processu memorato Anchoragii fuit, auditoque fisco extracta authentica copia, originale Cassinatibus restitutum.

Alterum Guillelmi Privilegium. Alterius quoque privilegii a Guillelmo concessi autographum in eodem archivo asservatur, estque hujuscemodi.

† *In nomine sancta, & individua Trinitatis W. divina favente clementia Dux, Roggerii gloriosi Ducis heres, & filius. Nos ab omnium conditore, & gubernatore dignas mercedes credimus accepturos, si sanctis. & venerabilibus locis curam impenderimus, & quod ab eorum cultoribus postulati fuerimus bono & sincero animo prebuerimus. Idcirco ob amorem regis celestis, per quem subsistimus, atque regnamus, nec non pro redemptione anima suprascripti patris, aliorumque parentum nostrorum concedimus in monasterio S. Benedicti montis Casini casalem Castilioni, & omnia casalia, sibi pertinentia tam intus, quam & de foris in omni mea terra, vel qua in meo dominio ventura est, & ut predictus Castilionus, & omnes homines qui in eo manens deinceps solidi, & quieti, ac liberi sint a me, & ab omnibus meis Ballivis, & quod nullus Straticotus, vel Ballivus aliquis nostra reipublica in eo intrare ausus sit pro aliquo censu vel datione tollere, excepto si forte aliquam necessitatem mihi evenerit ut Balivus meo jussu in pradicto Castiliono intrare, & adjutorium aliquod querere audeat, & neque a nobis, nostrisque heredibus vel successoribus, neque a Straticotis, vel vicecomitibus, neque a quibuscumque nostris ordinatis, neque a qualibet magna parvaque persona prefatus monasterius vel rectores aut partes ejus quocumque tempore de omnibus que in eodem monasterio, ut dictum est concedimus, aliquam contrarietatem, vel molestiam habeant, sed in perpetuum omnia, ut supra leguntur, jure quieto habeant, & possideant, & quod voluerint de eis faciant. Si quis vero hujus nostra concessionis quolibet tempore violator extiterit, sciat se iram Dei, & meam acriter incurrere, ac compositurum auri purissimi libras decem, medietatem camera nostra, & medietatem pradicto monasterio. Et insuper hac nostra concessio firma semper, & inconcussa permaneat. Testum autem hujus nostra concessionis tibi Ildeprando nostro notario scribere pracepimus, & nostro cum tipario plumbea bulla insigniri jussimus anno dominica incarnationis millesimo centesimo vigesimo sexto. Ducatus autem nostri anno sexto decimo, mense Augusti, quarta indictione. † Ego W. Dux me subscripsi.*

Adest sigillum plumbeum.

Straticotus erat Præfectus, seu rector civitatis alicujus provinciæ, ut ait Ducangius. Ballivi vero munus erat ea exigere, quæ ad Fiscum principis pertinerent. Jus etiam in provinciis, atque majoribus civitatibus reddebant. Vid. Du-Cangius. Vicum seu casale Castilioni concedit Guillelmus libere, quieteque cœnobio nostro possidendum, quo constat supremam jurisdictionem concessisse. Guillelmus hic post patris Roggerii obitum Apuliæ Dux fuit ab an. 1111. Februario mense, ad diem 26. Julii an. 1127. quo absque liberis obiit, ut probat Camillus Peregrinius in stemmate Ducum Apuliæ.

Constantiæ Donatio. Constantiæ donationem Petrus Diaconus in suo regesto exscribendam curavit nu. 576. fol. 240. a t. ejusque autographi copia apud nos extat.

In nomine sancta, & individua Trinitatis. Anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo quartodecimo mense Aprilis indictione septima. En Ego Constantia Francorum regis filia, & quondam domini Boamundi Antiocheni principis uxor una cum filio meo Boamundo, pro salute anima domini, & viri mei bona memoria pradicti principis, omniumque parentum meorum per nostri hujus sigilli authoritatem concedo, atque in perpetuum confirmo ecclesia S. Petri Imperialis, qua est in civitate Tarenti obediens S. Benedicto de Monte Casino hos omnes homines, qui infra scripti sunt, quos ego inveni eandem ecclesiam possidere. Hi sunt scilicet homines. In primis Papa Nicolaus, Petrus Quatraro, Martinus Vulganus, & Johanne frater ejus, Ben. Fossor saxi, Johannes Cucarolus. Stephanus cognatus, Petrus Quatrarius, Michahel consobrinus, Monachi Basilri, Costa filius Calamna, Johannes de Cannemena, & filiastra ejus, Theophilus, Johannes Zuccus, Theodorus Ortulanus, Georgius Bulgarus Criso, Johannet de Curticella, Demetrius Texitor, Leo Pictitarius, Maraldus Monopolitanus, Roggerius Joannes Saracenus consobrinus ejus, Leo Jumentarius, Theodorus Grecus, Leo Nepus, Nicolai Mancipii, Leo Cusentinus, Demetris Grecus, Martinus Piscator, Dragiut Bulgarius, Joannes de Milea, Basilius de Navolirissa, Nicolaus de Sicardo, Costa Grecus, Michael de Bono, Leo Archontissa, Costa depredata, Senior filius Stephani, Stephanus Nepos Monachi Stephani, Nicolaus Montanus. Nicolaus Corbellarius, Frat. Jubre, Johannis Seaunabitellus, Theodorus Armenus, Grimoaldus, Petrus in mediomittens, Amicetus Trojanus filii Taccari, Melis filius Barisana, Joannes de Gilio, Corbellarii, Simeon Bulgarus Filius Argentia, Nicolaus filius Bisantii Piscarols filius Ganbittelle Albertus Petracea, Calafati, Marinus filius Sergii, Alexius filius Luponis, Georgius Blachus, Romanellus filius Ugorii Richardus filius Petri Capitis lavati, filius Petri Ursonis Bisantis, Crispus filius Georgii Porcarii, Bonus homo filius Tuseni, Bisantis filius Palumba Jordanis. Stephanus Squarta faldula, Nicolaus Cognatus Baronis, Nicolaus Chesus, Boso Cilitis, Nicita Cognatus Jordanis, Nicolaus filius Theodati, Basilis Pallotto filius Romana, Nicolaus de Pettenara, Joannes Fusarus, Lizoris, Blassius Bulgarus, Petrus Fabricator, Joannes Pellecteris, filius Sisinni, Joannes Raditor, Nicolaus Presbiter, & filius ejus, Nicolaus Caldararius, Grimes, & Frater ejus Marcisis, Leo Jumentarius, Leo surdus, Sifa Vidua Maria de Caro, Maria Lucaneca, Calia de Pideta, Mulier Ausgotti, Mulier Nicolai Mulinarii, Lisa filia Melis filii Leonis Bambacarii, Calia de Rofoca muler de Leonis Dentice, Petraccla filius Marina, Mulier Amati, Urso de Petri de Tassilo, Regina Kyranna culuta, Maria Bulgara, Cosmas de Musanno Curticis, Nicolaus Merdstragolus, Robbertus de Alda filius Basilii

Francella, Diogenis. Hos omnes homines conceda, una cum filia meo pradicta ecclesia S. Petri Imperialis cum omnibus heredibus suis, & rebus mobilibus, & stabilibus illis recte pertinentibus usque in perpetuum, quin etiam & omnes alios qui eidem ecclesia dati fuerunt seu per sigilla seu per oblacionem, ut Prelati ejusdem ecclesia habeant potestatem faciendi de eis quod voluerint, sicuti & alii domini faciant de suis hominibus, absque omni impedimento, & contrarietate mea, meorumque heredum ordinatorum, omniumque successorum seu aliorum hominum: tamen, ut si aliquis Baronum meorum meisque filii ipsis ecclesia rectores de pradictis hominibus calumniaverit vel proclamacionem fecerit, rectitudinem inde faciant ei in mea curia filiisque mei, & causa securitate, pracepi una cum pradicto filio meo eidem ecclesia & domno Bernarda Prelato ejusdem ecclesia scribi hoc sigillum per manum Petrace nostri notarii, & meo sigillo plumbeo nostri soliti typparii sigillari, & signum sancta Crucis propriis manibus scripsimus, mense, & indicciane suprascripta. Raynaldus Dei

* Tarenti gratia * *Carenti Archiepiscopus subscripsi. † Signum manus domna Constantia uxoris qm. domini B. Antiocheni principis. Ego Boamundi filius B. Antiocheni Principis. Ego Hugonis. Ego Dño Richardus Principatu. Ego Mantelli Camerarii. Ego Saffredus. Ego Alferius. Ego Wdeydronto.*

Hujusce donationis meminit Ughellius in Archiepiscopatu Tarentino To. IX. col. 128. nu. 23.

Robertus Gerardo sese Juramento obstrinxit. Eidem Gerardo Abbati teste Petro Diacono cap. 52. *Robertus princeps jurejurando firmavit totam ex integro Abbatiam, & omnem terram, castra, & monasteria sicut illa tenuit Otta Abbas &c: & omnia qua hoc manasterium retinebat infra principatum Capuanum. Id ipsum fecit Andreas Consul, & Dux Cagetanorum de terra S. Benedicti (sic appellabatur ditio Cassinensis intra fines Gisulfi) & nominatim de castro Pontiscurvi cum pertinentiis suis.* Et cap. 54. subdit Petrus: *Sub iisdem fere diebus cum jam ab Incarnatione Domini annus millesimus centesimus, ac quintus decimus elaberetur XI. Kal. Martii castrum hujus nostri monasterii quod Sujum dicitur, quodque a patris Desiderii tempore ab hoc monasterio subtractum fuerat post decessum Richardi de Aquila, qui eundem castrum tenuerat, captoque Alexandro, qui uxorem ejusdem Richardi acceperat Sujenses non ferentes insolentiam exactorum ejusdem Alexandri eundem castrum in manu praphati Abbatis reddiderunt. Rangarda igitur uxor praphati Richardi hoc agnito, turrem, qua ad mare dicitur prodisione custodum in sua accipiens, villam Laurianam, casam majorem, S. Benedictum in Suessa, & omnia qua in sua dicione ad Cassinense cœnobium pertinebant, ab hujus loci potestate subtraxit, & ex tunc, & deinceps, quicquid adversi, quicquid incommodi Cassinensi cœnobio excogitare poterat inferre non desinebat. Abbas autem non segnis ad hac, aggregato exercitu, Suessanam terram igne ferroque devastare omnimodis cepit. Richardus etiam tunc Bartholamei de Caleno filius propter pugnam, quam cum eadem Rangarda pro Ducatu Gagetano habebat, eidem Abbati per Sacramentum firmavit totam ex integro Abbatiam, & quam anten recuperare posset in terra Fundana vel in Terra Guidonis de castro vel Comitum de Cyccano, & intra Capuanum principatum in comitatu Aquinensi, Benafrano, Aliphano, ac Theanensi, & nominatim castellum de Sujo cum pertinentiis suis, & specialiter viam per flumen Garilianum eundi & redeundi cum navigiis, & mercata ad Portum de Sujo, & specialiter terras qua ab eadem Rangarda sublata fuerant, idest curtem S. Johannis ad currenti curtem de Lando de Mari, casam majorem, Laurianam, S. Benedictum de Suessa, & terras, quas retinebat Gezzolinus. Idipsum fecit & Robbertus princeps jure jurando confirmans beato Benedicta supradictum castrum de Sujo cum pertinentiis suis.*

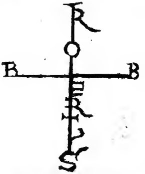
Exercitum cogere quod alias monuimus, nonnisi supremi principis munus erat.

Privilegium Roberti principis ex regesto Petri Diaconi nu. 577. fol. 241. est hujuscemodi. Privilegium Roberti.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi, Dei eterni Robbertus divina ordinante clemencia Capuanorum princeps petisione dilectorum suorum Baronum clementer favet. Nos Robbertus divina ordinante clemencia Capuanorum princeps notum fieri volumus universis hujus sancta catholica ecclesia cunctisque Baronibus, ac militibus fidelibusque nostris, quoniam nas, quem divina clemencia commovit principem, ut ecclesiarum Dei ditator atque defensor existam, & specialiter Cassinensis manasterii cujus nobis defensia, atque tutela commissa est pradecessorum nostrorum gloriosorum Principum exempla sequentes, qua idem monasterium exaltare ac multis opibus ditare studuerunt, nos quoque in quantum possumus idem facere properamus. Igitur ad salutem, & remedium animarum quondam gloriosorum principum Richardi scilicet avi ac Jordani patris nec non secundi Richardi fratris nostri, ac ob statum nostri principatus, interventu quoque domni Pandulfi venerabilis episcopi Teanensis, & nostrorum dilectorum Baronum videlicet Richardi filii Bartholomei, & Leonis Fundani Consulis, & Thoma de Calvo, ac Ugonis de Pulita per hoc videlicet principale scriptum in perpetuum damus, tradimus, concedimus, ac confirmamus prephata monasteria S. Benedicti, & venerabl. domino Girardo ejusdem Monasterii Abbati, omnibusque suis successoribus, castrum scilicet, quod vocatur Sujo, cum hominibus, & terris cultis, & incultis, planis, montibus, silvis, piscinis, aquis, aquarum decursibus, & cum omnibus ejusdem castri pertinenciis, sicuti Richardus de Aquila, & Andreas filius ejus tenuerunt illud octo dies antequam mortui essent, ad possessionem, & potestatem, & dominacianem ipsius monasterii, & memorati domni Girardi Venerabilis Abbatis, & omnium successorum ejus faciendi de eorum castro, & de tota ejus pertinencia, ut prediximus utilitatem ipsius monasterii, remota omni inquietudine, cantrarietate, & molestia nostra & omnium principum successorum nostrorum vel Principum, Comitum, vel vicecomitum, judicum, Sculdariorum, Castaldeorum aliorumque hominum mortalium persone. Quod si quis hujus nostra concessionis, & confirmacionis pagina contemptor aut violator extiterit, aut contra hoc principale scriptum agere prasumpserit, mille libras auri purissimi persolvat, medietatem jam nominato monasterio S. Benedicti, & prefato domno Girardo venerabili Abbati, & successaribus ejus, & medietatem nostro sacro Capuano palacio, & soluta pena librarum auri, hoc principale scriptum cum omnibus qua, & qualiter continet, firmum, ac*

invio-

inviolabile maneat in perpetuum, & ut firmius credatur, & diligentius ab omnibus observetur, manu propria illud corroboravimus, & nostri sigilli impressione jussimus insigniri.

Signum domni Roberti gloriosissimi, ac magnifici principis.

Ex jussione prephata serenissima potestatis scripsi ego Quiriacus palatinus judex in anno dominice incarnacionis 1117. *& decimo anno principatus prafati domni Robberti principis Capna Data in Capuana civitate, mense Februario per indiccionem decimam.*

Sujum castrum ad cœnobii nostri ditionem post mortem Richardi de Aquila, cui ad vitam concessum a Cassioatibus erat redire debuerat, quare hæc Robberti concessio nonnisi ad jura cœnobii validius confirmanda utilis esse potuit.

Anno vero 1115. Girardus Cassinensis Abbas rogatu Seniorecti Decani monachis Cassinatibus ad eorum *usum, & sumptum* ecclesias quasdam concessit cum hominibus quibusdam hoc diplomate, quod ideo relatum a nobis est, ut constet, Vestiarium quoque Cassinense subditos habuisse suos.

† *Cum ex apostolica auctoritate constet omne datum optimum, & omne donum perfectum a summo, atque gloriosissimo Deo patre videlicet luminum descendere, juste, ac merito quicquid religiose, ac pie faciendum nobis in mentem venit divinitus id esse concessum constantissime profitemur. Ideoque ego Girardus Dei gratia Cassinensis monasterii Abbas communi Fratrum nostrorum utilitate prospiciens, liberalitatem hanc, qua inferius continetur eis largiendam, & perpetuo habendum decrevi. Ex rogatu igitur Fratris Seniorecti Decani, ac totius congregationis ad usum, & sumptum Fratrum tradidi, atque concessi eis in vestiario eorum idest Ecclesiam sancta Maria in casale plane de Saccione, qua sita est in Larinensi episcopatu, cum universis ad eam pertinentibus tam in hominibus, quam in terris cultis, & incultis, cesis, vineis, silvis, & cum omnibus, ut diximus ejus pertinentiis, tam in mobilibus rebus, quam & immobilibus. Insuper etiam dedi eis monasterium S. Benedicti in Pectinari, quod constructum est in eodem episcopatu, cum omnibus rebus ibidem pertinentibus, tam in hominibus, quam in terris cultis, & incultis, cesis, vineis, silvis, aquis, molendinis, & cum omnibus ecclesiis ubique ad eum pertinentibus. Concessi etiam eis ecclesiam S. Nicolai, que est in castro S. Martini, cum omnibus, qua ad eam pertinent, cum hominibus, & terris, & universis rebus mobilibus, & immobilibus, seseque moventibus. Preterea tradidi eis, atque concessi totum, & integrum illud, quod fuit Oldeberti fratris nostri, quod usique gloriosus Robbertus Comes Comitum super altare, beati Benedicti, nobis presentibus, devotissime obtulit, & perpetuo habendum concessis, tam in hominibus, quam in domibus vineis, terris cultis, & incultis, & cum arboribus fructiferis, & infructiferis, & omnibus, qua ad eum pertinentia fuerunt. Similiter concedo, & confirmo eis omnia, qua antiquitus fuerunt juris nostri monasterii tam in civitate Termulensi, quam & in territorio ejus, excepto ecclesiam S. Georgii, quam concessi secretario nostri monasterii. Hac itaque omnia superius comprehensa. Ego Gerardus Dei gratia Abbas prafata congregationi ad usum, & utilitatem vestiarii trado, atque concedo, & ad ejus sumptus in perpetuum, atque irrevocabiliter habendum confirmo, nec liceat mihi tale quod volui, sed quod a me semel est factum, firmum, & inviolabile, tam apud me, quam apud successores meos maneat in eternum, ut neque mihi, neque successoribus meis liceat prafatam liberalitatem removere, vel in alios usus retorquere, sed ad illud, quod semel destinata est, atque concessa inviolabiliter omni tempore firma permaneat totius Congregationis utilitatibus profutura. Actum est hoc anno Dominica incarnationis millesimo centesimo quintodecimo, mense Augusto, indictione octava. Data Montis Casini, sexto decimo Kalendas Septembris.*

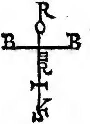
Meminit hujusce donationis Petrus Diaconus lib. IV. Chron. Cassinen. cap. 59. cum ait: *Hoc etiam tempore Abbas Girardus concessit in Vestiario hujus sacri cœnobii ob Fratrum utilitatem quicquid S. Benedicto pertinebat in comitatu Termulensi, nec non & terras, qua fuerunt Oldiberti militis, quas Comes Robbertus sicut supra retulimus huic loco optulit.*

Ejusdem Roberti munificentia accepit an. Aliud Roberti Diploma.
1115. privilegium monasterium S. Angeli in Formis, quo Petrus presbiter, & Johannes ejus frater, cum omnibus eorum possessionibus illi conceditur. Illud vero extat in ejusdem cœnobii regesto, pag. 64. a t.

Nos Robbertus, divina ordinante clementia, Capuanorum princeps. Notum fieri volumus universis filiis sancta, ac catholica ecclesia, quoniam ad salutem, & remedium animarum qm. gloriosorum principum, Riccardi scilicet Avi, ac Jordanis patris, nec non secundi Riccardi fratris nostri, ac ob statum nostri principatus. Interventu quoque Jordanis carissimi fratris nostri, & Grimoaldi Comitis palacii in monasterio Dei, & beati Michaelis Archangeli, quod dicitur in Formis, subdito monasterio S. Benedicti Montis Casinatis, cui domnus Girardus venerabilis Abbas praest, per hoc videlicet principale scriptum in perpetuum damus, tradimus, concedimus, atque confirmamus Petrum presbiterum, qui est habitator in Arce nostra S. Agathes, & Johannem fratrem ejus, qui est habitator infra fines Sarzanu, in loco, qui dicitur Pedemonte, qui fuerunt filii qm. Mainardi presbiteri, cum filiis, filiabus, & heredibus eorum, & cum omnibus hereditatibus,

Dissertat. V 3 &

& possessionibus illorum, & cum omnibus terris, quas nos pradicto Petro presbitero dedimus, & concessimus, preter terras ecclesiarum nostrarum, quas ipsa habet, ita ut amodo, & deinceps ipsi omnes pro dicto monasterio S. Michaelis Archangeli, & domno Maynardo venerabili Proposito, caterisque omnibus Propositis, & ordinatis ipsius monasterii faciat perenniter, & persolvant quicquid nobis, nostraque parti publica facere, & persolvere debent, aut debuerint & more facere soliti sunt ad possessionem, & potestatem, & dominacionem ipsius monasterii, memorati domni Maynardi venerabilis Prapositi, & successorum ejus faciendo exinde quicquid illi placuerit ad utilitatem, & augmentum ipsius monasterii S. Angeli, remota omni contrarietate, & molestia nostra, & omnium principum successorum nostrorum, vel vice principum, comitum, vel vicecomitum, judicum, Schuldahorum, castaldeorum, aliorumque omnium mortalium persone. Quod si quis hujus nostra dacionis, tradicionis, concessionis, & confirmacionis paginam contemptor, aut violator extiterit, aut contra hoc principale scriptum agere, prasumpserit, quinque libras auri purissimi persolvat medietatem pradicto Monasterio, & pranominato domno Mainardo venerabili Proposito, & successoribus suis, & medietatem nostro palacio, & soluta pena librarum, hac nostra dacio, concessio, & confirmacio firma munita, atque inconcussa maneat in perpetuum, & ut hoc scriptum firmius credatur, & diligencius ab omnibus observetur, & nostro sigillo illud sigillari precepimus, & manu propria illud corroboravimus. Ex jussione prefata potestatis scripsi ego Quiriacus judex in anno dominica incarnacionis millesimo centesimo quintodecimo, & nono anno principatus prafati domni gloriosi principis Capua. Datum in Capuano palacio, mense Augusto, per indiccionem octavam. Robbertus.

Jordani Diploma.

Roberti principis frater Jordanus an. 1117. eidem cœnobio villam S. Petri in Scaphato cum hominibus eam incolentibus concessit hoc diplomate, quod ex regesto memorato pag. 82. excribimus.

In nomine Domini nostri Jesu Christi anno ab incarnatione ejus millesimo centesimo decimo septimo, mense Novembris, decima indiccione. Ego Jordanus filius qm. domni Jordani gloriosi principis Capuana civitatis, propter amorem omnipotentis Dei, & mercedis anima mea, trado, atque concedo tibi domno Mainardo venerabili Proposito monasterii S. Angeli sita in Pedemontis de Rocca S. Agathe; tibi enim pro par. suprascripto monasterio S. Angeli & omnium successorum vestrorum, hoc est toti homines, qui habitant in villa S. Petri, ubi alli Scafati dicitur, ut ipsi homines quieti, & liberi fiant de ipsa ecclesia S. Angeli. Item potestatem do, atque concedo, ut qualiscumque homo, sive comite, aut de milite, sive de nostris propriis ad habitandum in ipsa Villa in terra de ecclesia S. Petri venire voluerit, quietus, & liber fiant de suprascripta ecclesia, & nullus homo audeat ipsi homines, qui in ipsa Villa habitant in aliquo molestare aut pracipere, vel placitum de ipsi homines habere sine jussione Prioris, qui in ipsa ecclesia sancti Petri praest. Item trado, & concedo tibi domno Mainardo, pro parte, & vice suprascripto monasterio S. Angeli, & omnium successorum vestrorum, ut animalia de vestra curia S. Petri, & de vestri homines, qui in villa S. Petri habitant, potestatem habeatis ire pascendo per silvas nostras, & marina usque ad mare, & si vestris animalibus aliquod dampnum fecerit, in vestra curia justitiam habeat ipsius homine, qui dampnum patitur, & ipsum pascone absque dono, aud servicium habeatis. Item concedo ad vos, & ad vestri homines pro parte, & vice suprascripti monasterii ad semper habendum, & possidendum, sil quas per nostras silvas rationabiliter corligere sine dono, & ligna propter curiam vestram facere, & propter mansiones ecclesia, set vestri homines propter suas mansiones habeant incidere viridem, & siccum per talem convenienciam tibi domne Mainarde, & vestri homines concedo, ut de ligna virida ad nullum hominem venundetis, & de animalia de vestri homines, nec de vestra herbaticum ne detis ullo modo & ipsi homines, qui in ipsa terra ecclesia S. Petri habitant, vel qui ad habitandum in ipsa terra de ecclesia venerint, medietatem Romana legis in judicio habeant, & nullus homo, neque Comes, neque Vicecomes, aud miles, vel nulla persona magna, vel parva ad ipsi homines, qui in ipsa terra habitant per vim nil auferent, vel diripiant, aut aliquod servicium, vel homiatum ejus imponant, vel imperent, aud requiret, nisi ipsa ecclesia S. Angeli, ejusque rectores. Et concedimus ipsi homines, ut qualemcumque terram de sanum exaudinaverit in hereditatem habeant ad respondendum, sicut in matina consuetudo est, sine Calzaru, & precipimus, ut ipsa ecclesia S. Petri, vel suos homines suprascriptos, neque ad Pontem de Scafati, neque in Nuceria viaticum dent. Hac vero suprascripta donationes, atque concessiones, qualiter superius pralegitur, tibi jamdicto venerabili domno Mainardo Proposito, pro parte, & vice suprascripti monasteris, concessi, & tradidi, ea racione, ut semper sit in potestate predicti monasterii S. Angeli, ejusque rectores, atque custodes, faciendi exinde quod voluerint in omni deliberacione, & per convenienciam obligo me, & meos heredes, & successores meos partibus reipublica semper defendere a pradictis pars monasterii S. Angeli integras suprascriptas meas tradiciones, adque concessiones. Et tribuit licenciam, ut quando voluerit pars pradicti monasterii ejus Custodes potestatem habeam modis illud defendere, qualiter voluerint, cum omnibus moniminibus, & racionibus, quas in te ostenderint, & si nulla persona hominum magna, vel parva, comes, vel Sculdahis, vel Judicibus aut actor reipublica, sive ego, aut heredes mei vel successores meos removere, aut contradicere per nullum modum prasumpserimus, componamus tibi, & successoribus tuis, vel cui hac carta pro parte, & vice

vice suprascripto Monaster. in manu paruerit, centum auri solidi constat. & omnia suprascripta adimpleamus. Hac omnia tibi concessi, & tradidi domnus Mainardus pro parte, & vice suprascripti monasteris S. Angeli, ante Jaquintum judicem, & ante Johonnem judicem, & suprascripti testes, & taliter tibi Joannes notarius scribere pracepi Actum Castell. Nuceria, † Ego qui supra Jordanus. † Ego Robertus filius Jordani. † Ego qui supra Jaquintus judex. † Ego qui supra Joannes judex. † Ego Manso interfui. Ego Roccus Vicecomes interfui. † Ego Draga interfui.

Anno 1072. Richardi I. privilegium supra attulimus quo eandem hanc Villam cœnobio Casinensi concessit. Cur vero iterum eam concedat, seu confirmat Jordanus II., alibi dictum.

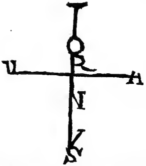
Aliud Jordani Privilegium.

Hic Princeps anno 1120. eidem cœnobio aliud Diploma concessit, quod in regesto memorato pag. 67. a t. reperitur, quo omnes antecessorum suorum donationes confirmat.

In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi. Dei eterni Jordanus Secundus, divina ordinante clemencia, Capuanorum princeps, peticioni dilecti sui clementer favet. Igitur nos secundus Jordanus, divina ordinante clemencia Capuanorum princeps. Notum fieri volumus universis filiis sancta, ac catholica ecclesia, & nostris fidelibus. Quoniam secundus Richardus princeps frater noster, ob salutem, & remedium animarum gloriosorum principum Richardi quondam avi, ac Jordanis patris, & omnium parentum nostrorum, consilio quoque, ac interventu Rainulfi, filii Gualonis, & Rainaldi Lopini dilectorum Baronum suorum, per librum obtulit, & per paginam precepti tradidit, concessit, ac confirmavit in monasterio S. Angeli, quod dicitur in Formis, subdito monasterio S. Benedicti montis Cassinensis, quo domnus Girardus venerabilis Abbas nunc praesse videtur, omnia, quo prascripti principes in prafato monasterio S. Angeli per principale scriptum concesserunt, & confirmaverunt, & concessit, & confirmavit in ipsa monasterio omnia, qua ipse in eodem sancto loco postea tribuit, & qua ipsi monasterio pertinet, & quo tunc possidebat, & dominabatur, & concessit, & confirmavit ipse prafatus princeps in prafato monasterio S. Angeli quidquid continetur in cartula oblacionis, quam prascriptus Riccardus princeps avus meus eidem monasterio optulit, vid. Sarzanum, & terras, & homines, qui ibi commorantes sunt, vel fuerint, cujus fines sic indicant, idest incipiens a Trivia de S. Martino, qui dicitur ad Lavem, & descendit per viam, usque fluvium, & inde ascendit per Battitizzum, ubi modo sedent homines ipsius monasterii, & qualiter pergit usque in Ventum vanum. Concessit quoque eidem monasterio Castanetum, quod est prope suprascriptum locum, qui dicitur Battitizzum, quem Jordanus princeps pater meus eidem monasterio dedit pro servicio hospitum, & concessit, & confirmavit ipsi monasterio homines, & terras, qui, & qua fuerunt Petri de Roselle, & Germani ejus, & homines Gregorii Comitis palacii, qui erant commorantes in loca S. Erasmi, sicut cartula oblacionis continere videtur, quam prascriptus Richardus princeps avus meus eidem Monasterio S. Angeli fecit, & terras, quo sunt in Pontecella, & casa alba, & in S. Prisco, & ubicumque sunt terra ipsa in partibus veteris Capua. Concessit eciam, & confirmavit praphato monasterio ecclesiam S. Angeli de Olaldischi, qua est constructa in Capuam, cum terris, & servis, & ancillis, & cum omnibus suis pertinenciis, & ecclesiam S. Benedicti Piczoli, cum ecclesiis, & terris, & universis suis pertinenciis, simili modo concessit, & confirmavit pradicto monasteria S. Angeli ecclesiam S. Rufi, qua est sita in Capua, cum omnibus terris, & servis, & ancillis suis, & aldias, & pertinentes, cum silvis eciam, pratis, pascuis, atque paludis, & cum universis pertinenciis suis, tam intus Capua, quam de foris, qualiter antiquitus pertinuerunt prephata ecclesia & ecclesia qua sibi pertinent, & nunc resides, & terras eciam, & silvis, & pascuas. & Paludes & aquas, & piscaciones, & servos, & ancillas, & aldios, & aldias in omnibus eorum finibus, & universa, qua suprascripta ecclesia S. Rufi, & rectores ejus jam per triginta annos, & eo amplius a parte pradictorum principum tenuerunt, & possederunt, qua fuerunt scilicet quorumdam fratrum, vid. Guidonis, & Landenulfi, qui fuerunt filii cujusdam Landonis, qui vocabatur Capuanus, qui videlicet tempore pradicti Richardi primi avii mei contra ejusdem animam principis cogitaverunt, & inimicos intra provinciam ejus invitaverunt, celaverunt, & annonam eis dederunt, ob quam omnes res illorum jure Langobardico fisco pranominati avii advenerunt, qua res etiam prephato Richardo avo mea, & Jordano principi patri meo, mihique per convencionem a Capuanis demissa sunt, & per Sacramentum firmata; concessit quoque predicto monasterio S. Angeli homines de Carmiliano, videlicet filios omnes cujusdam summi, & concessit eidem monasterio, & confirmavit ecclesiam S. Petri de Scaphati, cum monasteriis, servis, & terris, & universis suis pertinentiis, ecclesiam S. Agatha, qua est sita prope muros Aversana urbis, cum omnibus terris, & hominibus, & universis suis pertinenciis, & ecclesiam S. Leonis, quo sita est foris muros Suessa civitatis, cum omnibus suis pertinenciis. Concessit quoque, & confirmavit in eodem monasterio ecclesiam S. Benedicti, qua dicitur a Dalfianam, qua sita est in finibus Cancia prape castellum, quod dicitur ad mare, cum terris, & silvis, & pascuis, & piscacionibus, & cum omnibus suis pertinenciis, concessit quoque eidem monasterio unam pecie de terra, qua dicitur campu Cotidianu, prope Safferam, qua eidem monasterio ipse prefatus Richardus princeps frater noster per preceptum tribuit. Item concessit, & confirmavit ipsi monasteria omnia, qua Paldi Comes de Benafro, una cum Maria uxore sua per cartulam offercionis obtulere in pradicto monasteria S. Benedicti, sito in monte Casino, qua & ego per preceptum concessit eidem monasterio, & in prefata monasterio S. Angeli. Concessit iterum ipsi monasterio S. Angeli, ut si aliquis homo venerit ex aliis partibus, licencia habeat habitandi in terris ipsius monasterii S. Angeli ad servicium Fratrum faciendum, ut nullus homo audeat eos inquietare sed securi serviant in eodem monasterio & ejus custodibus atque Rectoribus. Concessit rursum in predicto monasteria S. Angeli unum sedium molendini & portum in loco Trifisca, quod olim Pandulfus qui fuerat princeps Capuana civitatis construere fecit, quod destructum a longo tempore fuit, quod sedium est inter sedium ulmi, & sedium salicis, & cetera in ratione, & ordine,

quem-

quemadmodum in ipso principali scripto contineri videtur, quod est scriptum per quondam Quiriacum judicem sacri palacii, in anno Dominica incarnacionis millesimo nonagesimo octabo, & octabo decimo anno principatus ipsius domni Secundi Richardi principis Capua roboratum vero per ipsum quondam suprascriptum gloriosissimum principem, & per impressionem sigilli ipsius insignitum. Idcirco nos memoratus Jordanus Capuanorum princeps ob salutem, & remedium animarum ipsorum gloriosorum principum, & ob statum nostri principatus, per interventum Aymonis de Argincia, & Ugonis de Laborita, & Rubberti Abbatis, & Odoaldi Camerarii Guilielmi filii Angerii, & Mansonis nostrorum dilectorum fidelium per hoc principale scriptum in perpetuum damus, tradimus, concedimus, ac confirmamus eidem monasterio S. Angeli omnes prascriptas ecclesias cum libris, & ornamentis eorum, qua nunc habent, vel habuerint, & cum universis pertinenciis eorum, & omnes terras, ut supra sunt scripta, una cum omnibus inferioribus, ac superioribus eorum, & cum viis intrandi, & exiendi in ecclesiis, & in omnibus ipsis terris, & cum sepibus, & limitibus, & universis eorum pertinenciis nos pranominatus Secundus Jordanus Capuanorum princeps in prephato monasterio S. Angeli per hujus quoque mea concessionis paginam concedimus, & confirmamus, ad potestatem, & domnacionem pradicti monasterii S. Angeli, & ejus custodibus, atque rectoribus, remota ex his omnibus pradictis omni inquietudine, contrarietate, & molestia omnium principum successorum nostrorum, vel vice principum, Comitum, vel vicecomitum, Judicum, Sculdaliorum, Castaldeorum, aliorumque omnium mortalium persone, quod si quelibet persona hominum magna, vel parva contra hanc nostri precepti accionem aliquatenus agere prasumpserit, aut ejus violator qualibet modo esse presumpserit, sciat se compositurum auri purissimi libras centum, medietatem in pradicto monasterio S. Angeli, & ejus Custodibus, atque rectoribus, & medietatem nostro sacro palacio, & soluta pena librarum auri, hac nostra dacio tradicio, & confirmacio firma munita permaneat in perpetuum. Ut autem hoc principale scriptum firmius credatur, & diligencius ab omnibus observetur, manu propria illud corroboravimus, & insuper ex meo sigillo illud expressione insigniri jussimus.

Ex jussione prephata potestatis scripsi ego Philippus Palatinus judex in anno Dominica incarnacionis millesimo centesimo vicesimo, & primo anno principatus prafati Domni Jordani gloriosissimi ac magnifici principis Capua. Datum in prafato monasterio in Mense Novembrio per Indiccionem quartamdecimam.

Indictio hujus diplomatis incipit a Kal. Septembris.

Sangermanensium pervicacia obtrita.

Interea (ait Petrus cap. 56.) *cum homines de civitate S. Germani nostro Abbati sepe inquieti, & rebelles existerent, ad eorum nequitiam refrenandam, Gerardi animus ingens erigitur, unde cum Oderisio Proposito, & Seniorecto Decano &c. aliisque prudentibus viris communicato consilio, quosque hujus loci fideles in suum auxilium evocans, septimodecimo Kal. Februarias, nocturno tempore Monticulum Janule, qui eidem civitati imminet cepit, atque a civibus obsides accipiens, eandem Janula arcem, qua a temporibus Aligerni Abbatis destituta, ac desolata fuerit, restruere vir strenuissimus cepit. Primo itaque in montis summitate turrem speciosissimam, ac valde maximam extruxit, juxta quam duas veteres turres dirutas reparavit. Jam vero Abbatis cameram cum cappella, & reliquis officinis pulcherrime satis construens, ipsius Arcis ambitum muro firmissimo sepsit, & sic demum rebelles, & infidos quietos manere coegit. Pari etiam modo castrum Pontiscurvi, Cardetum, Vitecusum, ac Sujum, muris, turribusque munivit*. Hujusce arcis a Gerardo constructæ meminit Baronius an. 1121. Identidem advertimus, principis tantum supremi jus esse Arces construere, constructasque munire.

Bona Casinensium invasa.

Subdit vero Petrus cap. 57. *Hoc praterea tempore Ector, Pandulfus, & Gisulfus filius Pandulfi de Presenzano, antiqui hostis malitia debriati, Castrum hujus monasterii, quod Caminum dicitur furtive subripientes, terras hujus cœnobii sibi contiguas modis omnibus infestare ceperunt. Abbas autem, ut erat magnanimus, exercitum aggregans, terram illorum, igne, ferroque consumpsit. Eodem vero anno pradictus Papa Paschalis II. urbem egrediens, venit ad hoc monasterium, ubi honorifice nimis receptus, cum ei relatum fuisset de supradictis sacrilegis, qui ante jamphatum castrum Camini invaserant, inter ipsa Missarum solemnia tanti mali auctores, nisi resipiscerent, a liminibus ecclesia separavit. Quid tantis? videntes sibi Deum in omnibus resistere, eundem castrum in manus nostri Abbatis reddiderunt, atque ad hoc monasterium venientes, cuncta congregatione astante, supradictum castrum supra beati Benedicti altarium restituere. Lando interea filius Landonis Comitis, more parentum suorum, ab hujus loci infestatione nequaquam quiescens, in Silva huic monasterio contigua, qua Tirille dicitur Castrum construere cepit. Erat tum in hoc S. cœnobio Johannes S. Romana ecclesia Cancellarius, & hujus monasterii Monachus, cujus superius memoriam feci, qui tantam insolentiam nequaquam ferendam censens, Seniorectum Decanum, aliosque ex Fratribus secum assumens, eundem Comitem adiit, atque illum ex parte Romani pontificis obtestare cepit, ut in possessione beati Benedicti castrum non edificaret, nisi anathema Apostolicum experiri vellet. Tum ille, & pontificis ira, & beati Benedicti justitia agnita, de eodem loco confestim recessit.* Et cap. 63. hæc scribit: *Eo etiam tempore Roggerius*

rint filius Landonis Calvensis Comitis ad hunc locum deveniens, obtulit beato Benedicto in Sicilia, in loco ubi dicitur Melazzeti, casalem S. Andrea, juxta fumen Plati plataneon intra hos fines; describit fines, deindeque prosequitur: *cum hominibus in eodem loco sibi pertinentibus quingentorum bizanteorum pena apposita.*

Rogerii Donatio. Hujusce Rogerii donationem idem Petrus in suo regesto nu. 596. fol. 250. exscripsit.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnacione ejus millesimo centesimo octavo decimo, mense Januarii, indiccio undecima. Ego Roggerius Scannacaballu filius cujusdam Landonis Comitis Calvensis, ob amorem Dei, & mercedem anima mea, & uxoris mea Zoa, trado, atque offero in monasteria S. Benedicti montis Casini, de feudo meo, quod habeo in Sicilia, in loco, qui dicitur Melazze a parte Riccardi, qui dicitur de Normandia domini mei, integram terram, qua est casalis, quod dicitur S. Andrea, quod est juxta flumen, qui dicitur Plotiplatamon. Terram vero ipsam tres angulos habes, & hos fines. A prima parte conjungis in Monte, qui dicitur de Marge, quod est a parte Orientis, a secunda parte conjungit cum dicto flumine, & cum Torone, qui est juxta aliud flumen, quod dicitur de sancta Venera. Atercia parte terra, qua dicitur casele S. Nicolai de Milia, & obtuli ibi illum qualiter modo eum possideo, cum hominibus ibi habitantibus mihi pertinentibus, & cum aliis omnibus juste ibi pertinentibus, tamen observatis subscriptis racionibus, ut omnibus diebus vita mea habeam illud fruendi nomino, sed tamen de frugibus ipsis debeamus tantum dare ad Monachum, quem ibi domnus Abbas pradicti monasterii ad habitandum direxerit, ut bene, & justa racione inde se regere possit, cum duobus sibi servieatibus de victu, & vestimento, & de equitatura, de cibo, & de domo, ubi maneant. Et ego debeo decertare viriliter sine premio, damno, vel alio meo servicio adjungendo sed fideliter deprecando, & obsecrando per me, & amicos meos apud prad ctum dominum meum, & apud Comitem Sicilia Roggerium, ut hac omnia pro eorum, meaque anima in suprascripto S. monasterio in perpetuum habendum confirment. Quod si ego, vel mei heredes hoc removere quesierimus, vel si non fecerimus, & non compleverimus omnia per ipsum ordinem, ut supra dictum est vel si aliquis illud, vel inde subtraxerit de suprascripto S. monasterio, & ego, vel mei heredes per nuncium Abbatis pulsati fuerimus, & non fuerimus ausi jurare ad Sancta Dei evangelia, quod per nostrum colludium inde subtractum non sit, quingentos bisantios aureos bonos pena componere obligo in prefato sancto monasterio, & omnia suprascripta adimplere, & taliter ego qui supra Roggerius qualiter mihi congruum fuit pro mea anima, & anima suprascripta uxoris mea omnia suprascripta feci, & te Grimualdum Diaconum, & curia notarium civitatis S. Germani, qui interfuisti scribere, & vos Paldi Comitem Venafrensis, & Guillihelmum Primicerium, & Guaimarium, & Johannem clericum, & notarium subscribere, & testificare rogavi. Actum infra pertinenciam suprascripti S. monasterii. † Ego willielmus subdiaconus Romana ecclesia, & Primicerius S. Germani. † Ego qui supra Johaanes clericus, & Notarius. † Ego Guaimarius filius Johannis Odaldi signum Crucis feci.

Refert deinde Petrus cap. 67. plures ecclesiarum, aliorumque bonorum cum servis, & ancillis factas donationes a quibusdam Sardiniæ optimatibus quas inter lepidissima illa est Furati de Gitil, cujus autographum in archivo nostro asservatur. Furati Donatio.

† Auxiliante Domino Deo, aque Salbatori nostro Jesu Christo, & intercedente pro nobis beatam, & gloriosa birgo Maria, & beato S. Petro Principe onnin Ad postoloru, & beato S. Gabinio prosomes Januario Martire Christi, sub cujus proteczione, & defensione gubernatos nos credimus, & xe salbatos. Ego Furatu de Gitil, e Muliere mea Susanna dezzori facimus ta carta cum boluntate de Deus & de Domnu nostru judiee Gostontine de Lacon, & dessa muliere donna Marcusa Regina dicta nomina de Gunale, & de Arbipiscopu nostru Azzu pro cantunce ponemus a S. Nicolaus de soliu pro remediu anima aostra, & de filios uostros, & de parentoru nostroru. Ponemus ibi Sadomo de Soliu, ed omiaes Aprabe Pizale integru, e dixa muliere, & Gabini masala integru, e dixa muliere integra e dixa filia integra, Janne Piper integru, & tres pedes dexa muliere, & latus, & latus de Lucia Corria, & Petru Gotane, edixa muliere integra, & Dorgotorii pelle integru, & Simione Corrya integru, e dixa muliere integra, & quatuor filios suos integros, & Furatu de Nuse tres pedes, e dixa muliere integra, & insa filia tres pedes, Bistoria Muzzica integra, ed inza filia Olisabe latus, ed insa attera filia de Olisabe, pede latus de Furatu Coria, e latus de Justa Saforre, e latus de Elene Saforre, Agabiniconia integru, edica muliere integra, & duos filios suos, Maria esforasticu assimeone pizzas tres pedes, ed ixa muliere latus e dixu filiu tres pedes, pede de Maria Cais, ed ad ambos fratres Antilonas a Janne, ed ad Andria, & duos filios de Janne Eccomi Tatanery intregu, elatus de Janne, Gottane, ed ixa muliere intrega, e dixu filium integru Adabidari razza tres pedes elatus dexa muliere e I. filiu suo intregu elatus dessuataru. Eponiobi Sabinia me Ademaru Epomo bisabi Sabinia mea de Salape Eponiobi, Sabinia mea de petra lata, Cimiebe ade Parente Cunsade compartura Cibiabe Aiegostantine de iscanu, Eponiobi, Sabinia mea de barranca, Eponemus sibi sa terra denennor, e dixa domestica dessa eidonia e dixa de prunazzonca, e dixa Iscla sutta Clesia, e dixa terra de Concas, & dixa Terra de Jaccos, Et ponenus ibi Susaltu de Nuse, Eponemus ibi XXXXX. equas, e XX. Caballos domatos, e C. baccas, e CCC. porcos, e MILLCC. berbeces, e XXXXX. Caprus, & XV. juga, e ponemns ibide intro de ecclesia II. libros Mixales, e I. umiliam, e I. nocturnale, e I. sentenziale, e II. Antifanarios, unu de die, atteru de nocte, II. Salterus Monasticos, e II. minores, e II. Manuales, e IIII. Calices de argentu, e II. timaniatares de argentu, e I. Grucifixu de argentu, e IIII. Candeleris, e I. Capone de argentu, e I. offerta de argentu, e I. Orzoliu de argentu de V. libras, & V. paramentos de pannos de Mixa, cum omnia arminiu ipsoro, e I. Plubiale, e I. Adalmatica, e II. Grucifixos de linna, e II. Campanas, Eponemus ibi de intro de domo septem lectos armatos de pannos ipsoro, e X. cupas, e I. Callariu majores, e II. minores,

neres, e I. Sartagine, e I. Cosricla, e tripides, e C. discos, e IIII. concas de Aromen, e VII. d' Estrales, e II. Serras, e II. oscias, e VI. berrinias, e X. Sarclos, e VI. Arclas. Et si quista carta destruere, au desterminare eo boluerit, istrumet Deus nomen snum de libro bita, & carnes ejus disrupot bolatilibus celi, e bestiis terre, mittas in illis Dominus morte popelle, & deleantur de istu seculu cizius, ed abeat malediczione de XII. Adpostoli, & de XVI. Profetas, & de XX. e IIII. Seniores, & de CCCXVIII. Patres sanctos, & canones disposnerunt in Ician cibitate & obeat malediczione de III. Patriarbas Abraom, Isaac, & Jacob, ed obeat molediczione de IIII. Evongelistas, Marcus, Maczeus, Lucas, & Johonnes, ed abeat malediczione de Gerubin, Exerobin qui tenent tronum Dei, ed abeat malediczione de VIIII. hordines Angeloru, & de X. Archangelorum, ed abeat malediczione de CXL. e IIII. milliam, qui pro Domino paxi sunt, ed abeot malediczione de beato Petro adpostolo in cujus manus trodidit Deus clabes regni cœlorum, e de omnes sontos, & sonctas Dei amen, omen, fiat. Et si quista carta audire ea boluerit, & nostras hordinecziones confortoberit, & dixerit quio bene est, habeat benediczione de Deo patre omnipotente, & de S. Morio matre Domini nostri Jesu Christi, ed abeat benediczione de XII. Apostoli & de XVI. Prophetas, e de XX. e IIII. Seniores, & de CCCXVIII. potres Santtos, qui canones disposuerunt in Icion cibitote, ed abeat benedictione de tres Patriarhas Abroom, Isaac, & Jacob, ed habeat benediczione de Gerubin, e Serobin, qui tenent tronum Dei, ed obeat benediczione de VIIII. hordines Angelorum, e de decimo Arhangeloru, ed habeat benediczione de CXL. e IIII. miliom, qui pro Domino poxi sunt, ed habeat benediczione de omnes Santtos, & Sanctas Dei amen fiat. Et sunt testes primus Deus omnipotens, deinde ego judice Gostantine de Laccon, & muliere mea Marcuso de Gunole, testes Donnicellu Comita de Laccon, Donnicellu Gunnari de Laccon, Donnicellu Izzoccor de Laccon, Donnicellu Petru de Serra, testes Gostantine de Azzen, e Petrusu filiu testes Mariane de Uxon, Barusone de Setilo, Dorgotori de Bosobe, Uzzaccor de Bosobe, Izzocor Laccon, Izzocor de Cerci, Gostontine de Carbia ambos Mariones de Gapozenner, testes de Puli accefes, comito de lilios, e Citosu testes, ed omnes fratres meos, e fideles meos testes. Amen Amen fiot. Ed ego Melaci iscrixi sta carto imperando me Donnu meu judice Gostansine de Laccon. Adest Sigillum plumbeum.

Unde autem Sardiniæ optimates decimum Archangelorum ordinem eruerint divinare in animo non est.

Privilegiũ Calisti Papæ.

Prosequitur Petrus Diaconus ea, quæ ad jurisdictionem cœnobii nostri pertinent in hæc verba describere cap. 72. *Ab hoc etiam Venerabili Papa,* (scilicet Calixto II. an. 1123.) *praditus Abbas privilegium de omnimoda loci istius libertate recepit &c.* In hoc privilegio Callistus bona, immunitatesque cœnobii nostri confirmat, inter quæ; *Item civitatem, qua dicitur S. Germani positam ad pedem Casini Montis, castellum S. Petri, quod ab antiquis dictum est castrum Casini, castellum S. Angeli, Plumborolam, Piguotarium, Pedemmontis, Junturom, castrum S. Ambrosiii, S. Apollinaris, S. Georgii, Vollem frigidam, S. Andree, Vantrom Monosticam, Vantram Comitalem, S. Stephani, Teramum, Fracte, Castrum novum, Mortulam, cum curte, qua dicitur Casa fortini, Cucurutinm, Caminum, Sujum, cum omnibus pertinentiis suis, ex utraque parte fluminis, Turrem od mare juxta finvium Gorelianum, castrum Ponsiscurvi. S. Petri in Flia, S. Victoris, Torucclum, Cervariam, S. Elia, Vallemrotundam, Sarracinescum, Cardetum, Aquamfundatam, Vitecosum, castrum Cetrarii, cum pertinentiis suis, & ecclesiis. In Morchio Teatina castellum Lastiuianum, montem Albrici, Mucclam, S. Quirici, cum Portu suo, Frisam, S. Justam. In comitatu Asculano castellum, quod dicitur Octavum, & post Montem Civionum, & Trivilianu, & Covinum. In Principatu castellum Ripa ursa, montem Bellum Pesrafracito. In Comino Vicum olvum. In territorio Corsceolano castellum Auriculam, Piretum Roccam in comerotam, & Fossom eccam. In Amalsi Fundicum. In territorio Trojano castillionem de Baroncello, S. Justam. Villam S. Nicolai, qua de Gallicione dicitur &c.* Neque hic tamen omnia cœnobii nostri oppida nominantur.

Huc revocanda donatio a Jordano II. cœnobio S. Angeli in Formis facta, qua series Nortmannorum principum optime demonstratur. Illa vero in regesto ejus cœnobii pag. 71. extat. Donatio Jordani II.

Igitur fidelium nostrorum presentium, ac futurorum noverit multitudo, quoniam per interventum Robberti nostri dilectissimi filii, ac Odoaldi Camerarii, & Mansonis nostrorum dilectorum fidelium, nec non ob salutem, & remedium onimarum qm. gloriosorum principum, vid. Richardi primi principis avi, ac bone memoria Jordanis patris, atque secundi Richardi, quam & Roberti principum frotrum nostrorum, & ob statum nostri principatus, per hoc videlicet principale scriptum in parpetuum damus, trodimus, concedimus, ac confirmamus monasterio S. Angeli, quod dicitur in Formis, in quo domnus Maurus Dei gracia venerabilis Prapositus praesse dinoscitur, scilicet hunc subscriptum hominem, cum omnibus rebus, & substanciis ipsius, ut ipse faciat, & persolvat predicto monasterie S. Angeli, & jamdicto domno Mauro venerobili Prapos̄ito suisque successoribus, semper censum, & dacionem, publicalia, & scadicionem, & alio omnia, qua parti publica facere, aut persolvere debet, aut debuerit, nomen cujus hoc est videlicet, Simeon cognomento Caprarius filius qm. Johannis Benevosi, qui est habitator in loco, qui dicitur li Benerosi, non multum longe a profato Monasterio S. Angeli, remota omni inquietudine, contrarietate, vel molestia omnium principum successorum nostrorum, vel viceprincipum, comitum, vel vicecomitum, judicum, Sculdahorum, castaldeorum, aliorumque omnium mortalium persone. Quod si quis hujus nostre dacionis, tradicionis, concessionis, atque confirmacionis pagina contemptor, aut violator extiterit, out contra hoc principale scriptum hagere temptaverit, decem librarum auri purissimi persolvat, medietatem pradicto monasterio S. Angeli, & jamdicto domno Mauro venerabili Praposito ejusque successoribus, & medietatem nostre sacro palacio, solutaque pena librarum auri, hoc principale scriptum firmum, munitum, atque inviolabile maneat in perpetuum, & ut

hoc

hoc principale scriptum firmius credatur, & diligencius ab omnibus observetur, manu propria illud corroboravimus, & nostri sigilli illud insigniri jussimus. Ex jussione prephatæ Serenissimæ Potestatis scripsi ego Philippus palatinus judex in anno Dominicæ incarnacionis millesimo centesimo vigesimo tercio, & tercio anno principatus prædicti domni Jordanis gloriosi principis Capuæ. Datu Capuæ in mense Abrelis per indiccionem primam. Jordanus.

Oppido Cassinatium infestata.

His porro diebus, teste Petro Diacono cap. 75. *Pandulfus, cui cognomen de sexto inditum est, antiqui serpentis nequitia debriatus, sociato sibi Odaldo quodam sui sceleris complice*, terras, *nostri monasterii sibi contiguas infestare non desinebat, contra quem noster Abbas* exercitum congregans, *omnem illorum terram igne, ferroque consumpsit. Pandulfus autem Seru pænitudine ductus, ad hoc monasterium venit, & jurejurando refutavit S. Benedicto, & eidem Abbati per cartam* castrum Vitecusum, *cum pertinentiis suis, unde pugna illa exorta fuerat. Idipsum etiam fecit & Odaldus de* casale de castro, *quod dicitur* Aquafundata *obligando se una cum Pandulfo, & heredes suos huic monasterio, ut si ipsi, vel hæredes sui amodo, vel aliquo tempore litem, aut calumpniam per se, vel per aliquam submissam personam exinde S. Benedicto facere temptaverint, componerent auri optimi libras centum. His quoque diebus Rao filius Raelis collecta latrocinantium manu* castra *B. Benedicti* Sujum, *&* Mortulam *deprædatus est, quod dum Papa Calixtus audisset, Pandulfo Teanensi episcopo, &c. precepit, ut supradictum Raonem exinde conveniret, quatenus totam terram restitueret, & tale quid in beati Benedicti, quæ sub protectione Romana consistebat ecclesia, ulterius facere non præsumeret. Si vero super hoc eidem episcopo, imo Romanæ ecclesiæ obtemperare nollet, idem episcopus canonicam de eo justitiam faceret &c.* Quid hisce luculentius pro suprema jurisdictione Cassinatibus vindicanda? sed præstat alia ex eodem Petro audire ejusdem veritatis ineluctabilia argumenta. Habet. n. cap. 79. *Interea homines de S. Angelo in Todici, qui omnium tribulationum, & persecutionum in hoc loco venientium semper caput, & auctores fuerunt sociatis sibi his, qui castrum* Sancti Victoris *incolebant contra eundem Abbatem conspirant, & jurisjurandi nexibus se mutuo alligant, ut nequaquam huic Cassinensi cœnobio, Abbatique fidelitatem faciant, nisi ad suum velle relaxationes illis, & placitu tribuat. Quod dum Abbati nuntiatum fuisset, e vestigio* Exercitum *congregant, illorum adjacentia quaque devastare modit omnibus cepit. Illi autem videntes evenisse, quod non sperabant, sera penitudine ducti, & solotenus Abbatis vestigiis prostrati, se deliquisse, se impie egisse testantur, utque sibi Abbas veniam de perpetrato scelere tribuat instantissime rogant. Annuit illorum postulationibus Abbas, commissa dimittit, sicque non parva quantitate pecuniæ ab eis extorta* (scilicet in pœnam, atqui pœna non nisi invitis infligitur) *& fidelitate recepta infidos, & perversos quietos, & fideles manere coegit.*

Cassinates monachi in Dalmatiam accersiti.

Inter hosce vero belli tumultus, adeo Cassinatium optimi mores non deferbuerant, ut *his quoque diebus*, teste Petro Diacono cap. 80. *Savinus vir nobilissimus, Dalmatino genere ortus direxit in hoc monasterium duos sciphos argenteos &c. rogans, & multa prece deposcens, ut de nostris Fratribus idem Abbat ad monasticum ordinem demonstrandum in Dalmatiam mitteret &c. Abbas autem nihil moratus, tres de hoc monasteria ibidem Fratres direxit divinarum scripturarum codices, & ecclesiasticum apparatum illis abundantissime tribuens, susceptis namque Savinus eisdem Fratribus, permittente supradicto papa Calixto, ac concedente Ragusæorum Archiepiscopo, optulit beato Benedicto ecclesiam S. Mariæ, in loco qui dicitur Rabiata prope civitatem Ragusam cum portu, & piscatione sua cum servis, & ancillis, & cum omnibus omnino pertinentiis, & finibus suis.*

Jordani II. Juramentum.

Anno 1123. Jordanus II. Capuæ princeps hoc sese juramento Oderisio II. Abbati Cassinati obstrinxit, quod ex autographo in archivo nostro asservato edimus.

† *Ego Jordanus princeps filius domni Jordani principis dico, & promitto tibi domno Oderisio Cardinali, & Abbati Cassinensis monasterii, quod ab hac die in antea ero tibi per fidem amicus, absque fraude, & malo ingenio, & non ero in facto, nec in consilio, ut vitam, aut membra perdas, aut aliquo ingenio sis captus ad tuam dampnietatem, Abbaciam, & honorem, quem hodie habes, non ero in facto, aut in consilio, aut in consensu, ut eam perdas, & totam terram S. Benedicti cum castellis, & pertinenciis, & Villis suis, sicut præcepta imperialia domni Karoli, Ottonis, Enrici, & Chonradi continent, per fines, & terminos suos, insuper & castella quæ postea per concessionem, sive per cambium a domno Richardo principe avo meo monasterio S. Benedicti addita sunt, idest Morsula, S. Salvator de Cucurozzo, Fracte, & Terame cum omnibus suis pertinenciis, sicut præcepta, quæ prædictus Avus meus una cum Jordane principe patre meo fecit, continere videntur, & pedem de Monte, quod a parte S. Benedicti in concambio receptum est a Comite Adenulfo castellum de Sujo cum pertinenciis suis, ex utraque parte fluminis, sicut Goffredus Monius tenuit illud quando Jordanus princeps pater meus tenebat civitatem Suessam, castrum Pontecurvo cum pertinenciis suis, sicut Richardus princeps Frater meus, & Robertus Comes concesserunt, & firmaverunt illud S. Benedicto istas, & omnes alias terras, castella videlicet, cum pertinenciis eorum, & villas, quas hodie habes, & dominaris, ac tenes per te, vel per homines tuos, aut in antea, cum consilio meo aquisieris, sicut ab antecessoribus meis principibus monasterio S. Benedicti, & tibi, atque antecessoribus tuis concessa sunt, & per Sacramentum confirmata. Hæc inquam omnia non ero in facto, neque in consilio, ut monasterium S. Benedicti & tu ea perdas, sed contra omnes homines, qui ea vobis tollere quesierint adjuvabo te, & monasterium sancti Benedicti ad ea tenendum, & defendendum,*

ad

ad honorem, & proficuum S. monasterii. Omnia hac observabo tibi, tuisque successoribus per bonam fidem, sine frande, & malo ingenio. Sic me Deus adjuvet, & hac sancta evangelia. Hoc actum est in capitulo Cassinensis monasterii, Fratribus universis coram positis, & Baronibus principit, videlicet hii, Adenulfus Comes filius Adenulfi Comitis, Enricus de Bolita, Manso, & Landulfus Frater ejus, Abner filius Tristami, fuit eciam ibi Pandulfus de Sexte, & Jordanis Pinzasta, & Paldi de Benafro, Pandulfus de Fra!te, & alii plures milites, & boni homines. Anno Dominica incarnacionis millesimo centesimo vicesimotercio mense Junio, indictione prima.

Adest sigillum cereum.

Abbas Cassinensis exercitum cogit.

In eo hæc sunt præcipua. Omnis ibi recensetur S. Benedicti ditio cum oppidis, quemadmodum Imperatorum Caroli Otthonis, Henrici, & Conradi præcepta continent, omniaque alia oppida deinceps per cœnobium nostrum acquirenda libere Cassinatibus cessura. Qua quidem hujus principis confessione constat, nullum sibi in ditionem Cassinensem fuisse Jus.

Verum supremam cœnobii nostri jurisdictionem hæc insuper Petri Diaconi cap. 82. verba demonstrant evidentissima: *Per idem tempus Richardus cognomento Pygnardus, Picani Castri Dominus, Richardi de Caleno promissionibus illectus, evocans ad se Leonem Fundanum Consulem, & Petrum filium ejus, post datum ei prandium in domo sua, dum esset cum eo in securitate per sacramentum. Compater quoque ejus, & amicus ritu proditoris Juda hostiliter eum cum suis omnibus capiens, Richardo de Caleno quemadmodum inter se occulte conjuraverant, tradidit. Hoc dum ad notitiam papa Calixti pervenisset, & de tam nefaria, ac flagitiosa proditione plurimum commotus, eidem Abbati mandavit, quatinus supradictum Richardum modis, ac nisibus quibus valeret, impugnare studeret. Accidit forte, ut nunc quidam ex nostris, quia res ita exigebat, Fundanam civitatem peteret, qui in ipso itinere ab ejusdem Richardi hominibus captus, ac de equo dejectus, & deonestationibus quinplurimis affectus, negotio pro quo abierat infecto, ad Abbatem rediret. Tali igitur Abbas occasione accepta, cum Octaviano predicti Leonis fratre confœderatur, & vallatus militum turmis, Picani castro attinentiat devastare modis omnibus cepit. Sed cum per integrum fere annum eundem castrum devastasset, & afflixisset, Richardus certo certius agnoscens, Papam Calixtum cum exercitu super se esse venturum, ignorantibus cunctis, cum Fratribus suis occulte de castro recessit. Quod dum Abbati relatum fuisset, ingenti coadunato exercitu ad eundem castrum accedit, & recipientibus eum ejusdem castri incolis, arcem diu multumque expugnans, eandem in deditionem accepit anno Dominica incarnationis millesimo centesimo vicesimo tertio. Oppido vero Oderisius Abbas, ut optabat, potito, papa Calixto per litteras hac notificare curavit, qui Deo omnipotenti super hoc gratias referent, per anulum, quod manu gestabat, beatum Benedictum, absque ullo consorte, vel participante de eodem castro investivit. Richardus preterea Caleni Dominus, agnito, quod noster Abbas supradictum castrum obtineret, tactus dolore cordis Capuam properas, & principis provolutus vestigiis, rogas, supplicas, obsecrat, ut sibi opem ferendo subveniat, quatenus castrum recipere valeat. Annuit propinqui sui postulationibus princeps, exercitum congregans, & ad expugnandam, & depredandam hanc terram erigitur. Abbas autem ipse militum vallatus agminibus ad castrum Bantrense deveniens, terram beati Benedicti illum ingredi non sinebat. Ob id itaque princeps Papa Calixti litteris commonitus, & per Sacramentum quod Romana ecclesia fecerat, adjuratus, & Terram beati Benedicti non divastaret, sin alius excommunicationi subjaceat, Abbatem ad se evocat, & trecentas ab eo libras accipions, principale de supradicto castro praeceptum huic nostro cœnobio fecit, sicque Capuanam est regressus ad urbem.*

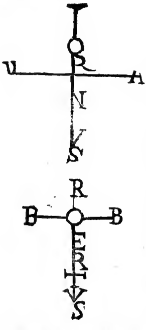
Privilegium Jordani II.

Privilegium, quo Jordanus II. princeps castrum Picæ cœnobio Cassinensi confirmat, hujusmodi est ex ejus autographo in archivo nostro asservato.

† *In nomine Domine Salvatoris nostri Jesu Christi Dei eterni. Secundus Jordanus divina ordinante clementia Capuanorum princeps petitioni suorum clementer favet. Igitur notum fieri volumus omnibus fidelibus sancta, ac catholica ecclesie, quoniam ob salutem, & remedium animarum quondam gloriosorum principum videlicet Richardi primi principis avi nostri, ac bona memoria Jordani patris, atque secundi Richardi, quam & Robberti principum fratrum nostrorum, & ob statum nostri principatus, consilio quoque, ac interventu domni Ottonis Dei gratia hujus Capuana sedis antistitis, & Roberti Aversani episcopi nec non Ugonis de Iabolita nostri economi, atque Odoaldi camerarii, & Mansonis, ac aliorum nostrorum dilectorum fidelium, per hoc videlicet principale scriptum in perpetuum una cum Robberto nostro dilectissimo filio, damus, & tradendo confirmamus in monasterio S. Benedicti montis Cassinensis, in quo domnus Oderisius Cardinalis, & Abbas praesse dinoscitur, hoc est totum, & integrum Castrum, quod nominatur Lupica, cum munitione, & turri, & universis pertinentiis ejus sicut Richardus filius Raonis Pigardi illud tenuit, & dominatus est quindecim dies antequam Leo Fundanus ibi caperetur, qui videlicet Richardus nepharia, & flagitiosa proditione, qua fecit, de Leone de Fundis ita Forisferit, ut tam ipse, quam sua omnia in nostra potestate jure perveniret, nam cum esset cum eo in securitate per sacramentum compater quoque ejus, & amicus fuisset, post datum ei prandium in domo sua hostiliter tirannorum more comprennit tam ipsum, quam Petrum filium ejus, & Marinum de Etro, & homines eorum. Hunc suprascriptum castrum, cum superioribus suis, & inferioribus cum terris cultis, & incultis, cum silvis, pascuis, fontibus, aquarumque decursibus, & cum universis, ut dictum est pertinentiis ejus. Nos predicto pater, & filius, per hoc idem principale scriptum in perpetuum damus, & tradendo confirmamus ad possessionem, & potestatem, ac dominationem prephati Monasterii, & jam dicti domni Oderisii Cardinalis, & Abbas, & ejus successoribus faciendi exinde quicquid eit placuerit ex nostra plenissima largitate, remota ex his omnibus predictis omni inquietudine, contrarietate, vel molestia omnium principum successorum nostrorum, vel viceprincipum, comitum, vel vicecomitum, judicum, sculdahorum, castaldeorum, aliorumque omnium mortalium personarum*

rum

rum. Praeterea per hanc nostra concessionis paginam confirmamus jamdicto monasterio S. Benedicti, & tibi domno Oderisio Abbati tuisque successoribus omnia ea, qua pradecessores nostri principes, videlicet Richardus avus, & Jordanus pater noster, & secundus Richardus, & Robbertus principes eidem venerabili loco, aut monasteriis ad illum pertinentibus contulerunt, vel quicquid uos ipsi eis concessimus, aut aliquis ex Baronibus nostris, seu qualibet alia persona ex voluntate nostra, eis obtulit, ut tempore omni deinceps ea firmiter habeatis, & possideatis, absque omni molestia, aut contradictione cujuslibet personæ. Quod si quis hujus nostra concessionis, confirmationis pagina contemptor, aut violator extiterit aut contra hoc principale scriptum hagere temptaverit, mille libras auri purissimi persolvat, medietatem pranominato monasterio S. Benedicti, & jamdicto domno Oderisio Abbati, vel successoribus ejus, & medietatem sacro nostro palatio, solutaque pena librarum auri, hoc principale scriptum firmum, munitum, atque inviolabile maneat in perpetuum. Ut autem hoc principale scriptum firmius credatur, & diligentius ab omnibus observetur, manu propria subscribens illum corroboravimus, & nostro sigillo illum insigniri jussimus.

Signum Domni Jordani secundi Principis Capue quam & Robberti filii ejus.

✠ *Ego qui supra Otto divina clementia Archiepiscopus. Ex jussione praphata serenissima potestatis scripsi ego Philippus palatinus judex in anno Dominica incarnationis millesimo, centesimo vigesimo quinto, & quinto anno principatus prascripti domni Jordani gloriosi principis Capua. Datum Capua in mense Februario per indictionem tertiam.* Adest sigillum plumbeum.

Castrum Lupica sub absoluta cœnobii Cassinensis dominatione plenissime elargitur, nullumque propterea sibi jus in illud reservat. Huic privilegio monogrammate rubris litteris exarato subscribit Jordanus secundus, Robertus vero ejus filius nigris characteribus.

Irrogata ditioni nostræ damna hisce verbis describit Petrus cap. 85. *Richardus porro Caleni Dominus a nostri monasterii infestatione nequaquam quiescens, congregato exercitu, insperate terram istam ingressus castra huic monasterio pertinentia, sanctum Apollinarium videlicet, S. Ambrosium, & S. Stephanum, & partem de castello S. Georgii igne ferroque consumpsit, indeque degrediens monasterium S. Nicolai in Pica ex toto depredavit, sicque ad sua rediit.* Narrans deinde Oderisii Abbatis secundi gesta hæc ait cap. 88. *Accidit autem tunc, ut quosdam pedites supradictus Oderisius cum armis suis ad castrum Janula custodiendum transmitteret &c.* Et inferius: *Oderisius autem eventum rei agnoscens civitatem egressus, ad Pontemcurvum exercitum congregaturus perrexit, minitans eandem civitatem* (scilicet S. Germani) *cum habitatoribus perdere &c.* & infra *illi e vestigio* (scilicet Germanenses) *monasterii munitiones fraude occupaverunt &c. confestimque ad Janula arcem pergentes, & illos, qui in ea residebant pecunia corrumpentes ad suam voluntatem inflectunt, eandemque munitionem ab his qui illam custodiebant accipientes diruunt &c.* Nec vero hæc tantum infeliciter Oderisio obvenere, nam ab Honorio II. depositus, suffectoque in ejus locum Nicolao, ira percitus: *Oderisius*, verba sunt Petri Diaconi cap. 89. *cognita Nicolai insperata electione agiliter ad Roccam, qua Bantra dicitur pervenit pecuniam oportune importune dispensat, & milites undecumque aggregans, igni, ferroque castra, qua eidem Nicolao favebant, demolire solotenus cepit.* Nicolaus electus fuit Cassini Abbas an. 1126. præfuitque ad diem 12. Julii 1127. Superstite Oderisio, qui ab an. 1123. ad 1126. Abbas fuerat initio mensis Junii. Vid. Baronius an. 1126.

Sub Nicolai itaque Abbatis regimine, ait Petrus Diaconus cap. 90. *Goffridus filius Richardi de Aquila cum Richardo Caleni Domino, & Raone Rabelis filio, Castrum Sujum diu, multumque expugnans, incolarum fraude, & consuetudinaria proditione illum obtinuit. Nicolaus vero (Abbas) hoc agnito, Robertum filium Jordani principis in suum auxilium evocat &c.*

Neque multum abfuit quin ipsum Cassinense cœnobium perduellium subditorum machinationibus caperetur, nisi solers Nicolai Abbatis industria præsto fuisset, nam *Statuentibus interea civibus (S. Germani)*, ait Petrus Diaconus cap. 91. *iterum monasterium capere &c. quod dum ille Fratribus retulisset, e vestigio fideles quosque in monasterii munitiones immittunt &c. Tunc temporis Adenulfus quidam castri spinei Dominus &c. locutus primo cum Richardo Caleni Domino, & Goffrido Suessana &c. evocat; interea idem Adenulfus illos, qui arcem castri novi custodiebant pecuniam spondet, egregios illos, & felices facturos promittit, si supra-*

Damna Cassinatibus irrogata.

Qua Nicolao Abbate sunt gesta.

Monasterium Casinense Nicolaus propugnat.

Dissertat. X dicti

dicti castri novi arcem sibi traderent. Ait proditores cruentis promissionibus illecti, intempesta noctis silentio cum quibusdam latrunculis eum evocantes, Monacho, & ceteris oppidani ignorantibus, supradictam arcem contradunt. Quod dum Nicolao nunciatum fuisset &c. ut supradictum castrum recolligere posset, Picanum oppidum, quod Oderisius predecessor suus aquisierat &c. in Normannorum, (scilicet Richardi, & Goffridi) *dicione remisit, talique ordine jamdictum castrum novum recollegit. Reddidit etiam tunc supranominatus Goffridus turrem, que dicitur ad Mare, monasterium S. Benedicti Suessa, curtem de Iaariana, Casa majorem, curtem de lando de mari, & S. Johannem ad Currentes, cum universis, qua ad jamdictas curtes, & obedientias pertinebant.*

Oderisii, pœnitentia.

Oderisius interea, ait Petrus cap. 92., *cernens Romanum Pontificem sibi in omnibus adversari sera pœnitentia ductus, Romam adiit, & Papa prostratus vestigus Cassinensem Abbatiam in manu ejusdem apostolici refutavit, arcem vero Bantrensem in hujus cœnobii jura remisit. Tunc temporis Rao filius Rabels ad hoc monasterium veniens per scriptum renunciavit beato Benedicto omnes lites, querimonias, & calumpnias, quas adversus hoc monasterio habuerat de hominibus, qui fuere de civitate Teano, & eo tempore in hac terra residebant, CCCC, bizanteorum pœna apposita. Per idem tempus Jordanus secundus princeps ad hunc locum deveniens, jurejurando firmavit eidem Abbati totam ex integro Abbatiam secundum morem antecessorum suorum.*

Landulfi machinamenta,

Per idem tempus Pandulfus, prosequitur idem Petrus cap. 93. *filius Landonis Aquinensis Comitis in Sylva hujus monasterii qua Tyrilla dicitur, castrum construere cepit. Quod ubi papa Honorio nunciatum est per apostolicas litteras ei interdicendo, direxit, ne in possessione beati Benedicti castrum edificaret; Sed Deum in eodem contempnens Pontifice intentione sacrilega eundem castrum ob hujus loci obpugnationem, sicut hodie cernitur a novo construxit. Nicolaus autem cepta ejus prepedire cupiens in montem, qui Timmari appellatur, castrum contra eum crexit &c.*

Et Nicolai.

Miserandis inde cœnobio Cassinensi illatis damnis ob Oderisii secundi, & Nicolai depositionem narraris, subdit Petrus cap. 94. *Interea oppidani* (Cassinensis Abbatiæ) *occasione accepta, ad suum velle relaxationes, ac placita exquirebant, & licet vi, recipiebant. Ex abbas igitur noster Nicolaus favente, & juvante se Goffrido de Aquila, quandam hujus terre partem, videlicet Myrtulam, S. Andream, Vallemfrigidam, atque castellum novum retinens, terram, qua huic loco residua erat, infestare non desinebat. Obquam rem Jordanus princeps ab eodem Abbate,* (scilicet Senioretto) *evocatus exemplo, cum non parva militum manu venit, atque super castrum novum, quo nepos supradicti Nicolai residebat, tendens, adjacentia quoque, igni ferroque demolire precepit. Illi autem perspiciens oppidanos diffluere, a se, & Abbatem clam nuntios destinasse protinus eidem Abbati dirigere studuit, quod si eum cum hominibus suis secure exire permitteret et sine dilatione castrum illi continuo redderet. Quo impetrato, in Abbatis manibus confestim eundem reddidit castrum.*

Quæ reprimit Jordanus.

Quo etiam constat, nullam habuisse Capuanos principes supremam in oppida cœnobii nostri jurisdictionem, cum Nicolai nepos castrum novum redditurus pacta cum Abbate, non cum Jordano II. principe Capuano præsente inierit.

Roberti ejus filii erga Casinates amor.

Hujusce Jordani Cassinatium amantissimi principis pietatem imitatus est Robertus ejus filius & successor, nam teste Petro Diacono cap. 96. *Jordano Principe obeunte, Robbertus ejus filius eidem successit in principatu, qui huic monasterio privilegium fecit de data remissa hominibus Casa Gentiana de scadensiis &c. de his, que dederunt Jordanus secundus pater ejus, Riccardus secundus, & Robertus patrui, Jordanus avus, & Richardus proavus sui, Robbertus etiam Comes de Molisio fecit privigium huic loco de medietate castri Serra &c. Preterea Roggerius Dux fecit privilegium S. Benedicto de iis, qua obtulerunt Robbertus Dux, & Sykelgaita uxor ejus, Roggerius, & Guillelmus filii in Apulea, Calabria, Principatu &c.*

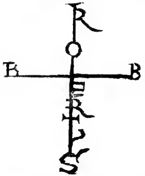
Roberti Privilegium.

Privilegium Roberti II. principis originale in archivo nostro asservatur.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei eterni: Robbertus divina ordinante clementia Capuanorum princeps petitione suorum fidelium clementer favet. Igitur nos prenotatus secundus Robbertus sola Domini misericordia Capuanus princeps, ob salutem, & remedium animarum quondam principum antecessorum parentum nostrorum, & ob statum nostri principatus consilio quoque, & interventu Richardi de Caleno nostri consanguinei & Raynaldi Lupini nostri dilecti Baronis, atque aliorum nostrorum dilectorum fidelium, per hoc videlicet principale scriptum remittimus, concedimus, atque donamus in perpetuum monasterio S. Benedicti montis Cassinensis, in quo domnus Segnorictus Dei gratia venerabilis Abbas praeesse dinoscitur, scilicet trecentos tarenos, quos singulis annis accipiebamus ab hominibus de Casa Genzana pro data similiter, & terras, quas relinquunt homines, qui sine heredibus moriuntur, qua dicuntur scaditiones, que nunc sunt, vel amodo erunt. Item damus, atque quiete dimittimus in predicto monasterio viginti scilicet modios terra qua videntur esse in territorio S. Mauri ad casale, & infra terris eidem monasterii quos modios terra homines nostri usque modo tenuerunt. Quin etiam damus, tradimus, concedimus, atque confirmamus in perpetuum in prefato monasterio S. Benedicti montis Cassinensis, & hominibus ejus, quibus prefatus Abbas, & successores ejus preceperit jus, & potestatem piscandi in mari, & in flumine in omni territorio castelli, qui dicitur ad mare sine omni conditione. Insuper damus, tradimus, concedimus, ac confirmamus in perpetuum in predicto monasterio quicquid nostri antecessores principes scilicet Richardus bone memoria princeps proavus noster & Jordanus princeps avus noster, & secundus Richardus, & Robbertus principes patrui nostri, nec non & secundus Jordanus princeps pater noster dederunt, & nos de rebus nostris dedimus, atque concessimus predicto monasterio, & ecclesiis ejus. Preterea causa devotionis permittimus, atque concedimus in perpetuum, ut si quis ad prephatum monasterium S. Benedicti, vel ad ecclesias ejus venire ad habitandum, vel residendum, aut de rebus suis pro anima sua aliquid largiri voluerit ex permissu nostro, liceat eis hoc facere secundum justiciam, & consuetudinem terre.*

Hec

Hæc omnia præscripta qualiter a nobis, vel a predecessoribus nostris concessa seu redita sunt predicto monasterio S. Benedicti ibidem inviolabiliter in perpetuum manere concessimus. Ut neque nobis neque successoribus nostris ea deinceps alienare, seu inquietare liceat una cum omnibus inferioribus, ac superioribus earum, & eum viis in eis intrandi, & exeundi, atque eum universis pertinentiis illarum. Nos prenominatus secundus Robbertus Dei gratia Capuanorum princeps in predicto monasterio S. Benedicti montis Cassinensis ut superius diximus per hoc videlicet principale scriptum in perpetuum damus, tradimus, concedimus ac confirmamus ad possessionem & potestatem ad dominationem prædicti monasterii S. Benedicti montis Cassinensis, & jamdicti domni Segnoricti venerabilis Abbatis ejusque successoribus faciendi exinde legaliter quicquid eis placuerit; remota ex his omnibus prædictis omni inquietudine, contrarietate vel molestia omnium mortalium personarum. Quod si quis hujus nostræ concessionis, & confirmationis pagina contemptor, aut violator extiterit, aut contra hoc principale scriptum agere temptaverit, centum libras auri purissimi persolvat, medietatem ipsi monasterio S. Benedicti montis Cassinensis, & pranotato domno Segnoricto venerabili Abbati, ejusque successoribus, & medietate nostro sacro palatio, solutaque librarum auri pena hoc principale scriptum firmum permaneat in perpetuum, ut autem hoc principale scriptum firmius credatur, & diligentius ab omnibus observetur, manu propria subscribens illud corroboravimus, & nostri sigilli illud insigniri jussimus.

Ex jussione prafata potestatis scripsi ego Philippus palatinus judex in anno Dominica incarnationis millesimo centesimo, vigesimo octavo & primo anno principatus suprascripti domni Robberti gloriosi principis Capua.

Data Capua in mense Martii per indictionem sextam.

Ugo etiam Molisinus Comes dono dedit Cassinensi monasterio medietatem castri Serræ quod Robertus patruus suus eidem monasterio testamento reliquerat. Opinamur autem castrum hoc illud esse, quod nunc temporis dicitur Serra Capriola, & situm est in provincia Capitanatæ ubi, & Larinum. Concessionis hujus instrumentum habemus authenticum in nostro archivio, ut desint in illius calce aliqua verba.

In nomine Domini nostri Jesu Christi anno ab incarnatione ejus millesimo centesimo vicesimo octavo mense Junii indiccione sexta. Ego Ugo Dei gratia Molisii Comes divina inspiracione compulsus per salvacione anima mea parentumque meorum offero, & dono, concedo, atque confirmo monasterio S. Benedicti quod situm est in monte, qui vocatur Casinus, cui domnus Senioretus venerabilis Abbas praesse videtur ad usus, & sumptus Fratrum ibidem Deo servientium in perpetuum idest integram medietatem castri Serra, quod est sub jure Larensis episcopatus sicut Robbertus Comes patruus meus quondam moriens pro mercede anima sua in eodem monasterio dereliquit. Hanc itaque medietatem pradicti Castri quemadmodum Rubbertus Comes eam pranominato monasterio judicavit. Ego Ugo Comes eidem Monasterio dono, offero cum hominibus, ac rebus eorum tam mobilibus, quam immobilibus, cum terris, & vineis cultis, & incultis, silvis, pratis, pascuis, paludibus cunctisque aquis, earumque decursibus tam in planicie, quam in montibus, & cum omnibus ad jus ejusdem castri pertinentibus, ita ut prafatum monasterium, & ejus Rectores hac omnia deinceps habeant, teneant atque possideant quiete sine omni mea, & heredum meorum, atque ministrorum seu officialium omniumque hominum ad nos pertinencium molestia, seu contradiccio, ut sit vobis libera potestas ea commutandi, vel quolibet modo alienandi ad utilitatem ejusdem monasterii. Quod si pradictam nostram donacionem, atque confirmacionem amodo prafato monasterio tollere, contendere, vel minuere quesierimus, vel si hanc cartam per quodlibet ingenium infringere quesierimus, vel si eam prafato monasterio omni tempore ab omnibus hominibus non defensaverimus, & sine omni molestia, atque inquietudine eam sibi tenere, atque possidere non permiserimus, & omnia suprascripta non compleverimus centum libras puri auri componas, nostrosque haredes prafato monasterio ejusque rectoribus obligamus, & promittimus, & post solutam penam rerum pradictarum instrumentum omni tempore firmum, & stabile permaneat, & insuper qui hanc nostram donacionem violare, atquet corrumpere voluerit, anathematis vinculo feriatur, & hujus donacionis cartula firma, & inviolabilis permaneat nostri sigilli impressione insignire pracepimus, atque signum crucis propria manu posui, sibique Mathae notarius scribere pracepi. Cætera desunt.

Roggerii etiam diploma ex autographo hic damus. Rogerii Diploma.

† *In nomine Domini Dei eterni, ac Salvatoris Jesu Christi anno ab incarnatione ejus, millesimo centesimo trigesimo, indictione octava. Ego R. Dei gratia Dux Apulia, Christianorum adjutor, & clipeus Rogerii magnifici Comitis heres, & filius, si juste postulatio voluntatis omnibus Dei cultoribus, locisque venerabilibus studio debemus prosequente complere, illis pracipue quos predecessores nostri Duces Apulia colere, venerari, suisque facultatibus ditare maluerunt, pia postulationis effectum jugiter debemus impendere, suis igitur, tuorumque Fratrum Seniorette Abbas sanctissime petitionibus clementius annuentes, pro salute anima patris nostri gloriosa memoria Rogerii Comitis, matrisque nostra Adela-*

Differtat. X 2 sia

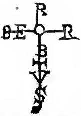
sit regina, & nostra nostrorumque parentum venerabile monasterium S. Benedicti in monte Casino constructum, cum nostra potestatis pertinentiis in tutelam nostram excipimus, sicut a bona memoria patruo nostro Roberto Guiscardo constat fuisse susceptum. Quicquid etiam idem Dux, uxorque sua Sigilgisa, Rogerius, & Guillelmus eorumdem filii ecclesiæ S. Benedicti in Apulia Calabria, Principatus, Solerno, & in Amalfia munimiuibus, ac privilegiis suis contulerunt. Nos per eosdem fines, & mensuras Ducum, seu Ducissa, seu ceterorum fidelium privilegiis innotatas ecclesiam Cassinensem, te, tuosque successores canonice promovendos, pagina præsentis authoritate in perpetuum habendum concedimus. Adicimus quoque, ut universa, quæ hodie liberalitate, ac concessione principum, munificentia Baronum, oblatione fidelium, ecclesia Cassinensis possidet, vel inposterum juste, atque canonice poterit adipisci ecclesia Cassinensi, & sibi tuisque successoribus firma, & illibata, absque ullius molestatione permaneant. Proinde universis nostra dictioni subjacentibus generaliter interdicimus, ne quis aliquo in tempore hujus nostra concessionis auctoritatem immutare, aut imminuere audeat, vel conditionem ultra consuetudinem temporibus supramemorati Roberti Guiscardi, & Rogerii Ducis habitam addere præsumat. Porro si quis, quod absit, umilis, seu magna persona hujus nostri privilegii paginam temerario ausu violare, vel interrumpere præsumpserit, sciat se reatu offensionis nostra apud nostram majestatem specialiter debere teneri, & composituram auri libras trecentas, palatio nostro medietatem, & medietatem ecclesia Cassinensi, pœnaque persoluta præsens decretum pristinum robur obtineat. Ad hujus autem nostra concessionis indicium per manus Guarnerii Mazariensis Decani inscribi, nostroque cum tipario cum bulla aurea insigniri præcipimus. Data Panormi tertio Kal. Januarii, anno tertio, divina protegente clementia nostri Ducatus. † Ego P. Dei gratia Panormi Archiepiscopus: † Ego Guarinus Magister Camerarius domini Ducis.

Adest sigillum aureum.

Roberti Principis Donatio. Robertus II. jam memoratus Capuæ princeps, bona quædam hominesque monasterio S. Angeli, hoc privilegio concessit, quod ex eodem regesto pag. 69. a t. exscribimus.

Igitur nos prænominatus secundus Robbertus divina ordinante clemencia Capuanorum princeps. Notum fieri volumus omnibus filiis sancta ecclesia & nostris fidelibus, quoniam ob salutem, & remedium animarum qm. gloriosorum principum parentum antecessorum nostrorum, & ob statum nostri principatus. Consilio quoque, & interventu Raynaldi cognomento Musca nostri carissimi Baronis, & Ottonis Malivicini, atque Odoaldi nostri camerarii, & Gansolini, nec non aliorum nostrorum dilectorum fidelium in monasterio S. Angeli, quod dicitur in Formis, in quo Domnus Petrus venerabilis, ac Deo dignus Præpositus esse videtur, per hoc videlicet principale scriptum in perpetuum damus, & tradendo confirmamus, hoc est integram una pesiam de terra, quæ est prope destructam ecclesiam S. Martini quæ dicitur ad lavem, & habet hos fines, ipsa pecia de terra a parte Orientis est finis terra ecclesia S. Jacobi, a parte septentrionis est finis terra heredum qm. Joannis Jaconi Petri. A parte Occidentis est fine terra heredum qm. Johannis Folconis, & fine terra prædicta ecclesia S. Jacobi, a parte meridie est fine via publica. Hanc autẽ prædictam peciam Terra per prædictos fines, una cum omnibus inferioribus, ac superioribus suis, & cum via sua ibidem intrandi, & exeundi, atque cum omnibus suis pertinentiis. Nos memoratus II. Robertus Dei gratia Capuanorum princeps damus, tradimus, concedimus, ac confirmamus per hoc videlicet principale scriptum in perpetuum in prædicto monasterio S. Angeli, qui dicitur in Formis, ad possessionem, & potestatem, atque dominacionem jamdicti monasterii S. Angeli, & prænominati dñi Petri venerabilis Præpositi, & de ejusdem monasterii custodibus, atque rectoribus, faciendi exinde quicquid eis placuerit. Rursum quoque nos prænominatus secundus Robbertus Dei gratia Capuanorum princeps, per interventum præscriptorum, vid. Raynaldi cognomento Musca, & Ottonis cognomento Malus vicinus, & aliorum subscriptorum nostrorum fidelium in prædicto monasterio S. Angeli, quod dicitur in Formis, in quo domnus Petrus venerabilis Præpositus præest, per hoc videlicet principale scriptum in perpetuum damus, tradimus, concedimus, ac confirmamus hos subscriptos homines cum filiis, filiabus, atque heredibus eorum, & cum omnibus rebus, & possessionibus eorum, ut ipsi, & filii, & filiæ, atque hæredes eorum faciant, & persolvant semper in prædicto monasterii S. Angeli, & jam dicto domno Petro venerabili Præposito, & ad ejusdem monasterii custodibus, atque rectoribus, quidquid nobis nostra publica parti facere, aut persolvere debent, aut debuerint, nomina quorum hæc sunt: Joannes cognomento Petri Bisi, & Launo frater ejus, qui fuerunt filii Petri Bisi, Petrus Battulia, & Vitus frater ejus filii qm. Battalia. Joannes, & Malo Diaconus filii qm. Joannis presbiteri, Malo filius qm. Grimoaldi, filia qm. Johannes, & Rutus filii qm. Stodii Ruti de Sua filia quond. Jemarii. Pandulfus filius qm. presbiteri Pandulfi, Stadix filius qm. Roberti. Robertus filius qm. Ruti, Gentilis filius qm. Johannis Landidardani, Petrus, & Joannes filii qm. Petri Landidardani, Stabilis filius qm. Sabbatini, Sabbatinus filius qm. Majonis Fayde, Johannes filius qm. Landonis, Joannes filius qm. Landonis Maria Saffi, Landulfus filius qm. Maria Dominici. Homines isti sunt habitatores in loco Sarzano. Remota omni inquietudine, contrarietate, vel molestia omnium principum successorum nostrorum, vel viceprincipum, Comitum, vel vicecomitum, judicum, Sculdahiorum, Castaldeorum, aliorumque omnium mortalium personarum. Quod si quis hujus nostra concessionis, atque confirmacionis pagina contemptor, aut violator extiteris, aut contra hoc principale scriptum agere temptaveris quinquaginta libras auri purissimi persolvas, medietatem prænominato monasterio S. Angeli, & jam dicto domno Petro venerabili Præposito, & ejusdem monasterii custodibus, atque Rectoribus, & medietatem nostro sacro Palacio, solutaque pena librarum auri, hoc principale scriptum firmum permaneat in perpetuum. Ut autem firmius credatur, & diligencius ab omnibus observetur, manu propria subscribens illud corroboravimus, & nostri sigilli illud insigniri jussimus.

Ex

Ex jussione præphatæ potestatis scripsi ego Philippus palatinus judex in anno dominicæ incarnacionis millesimo centesimo vigesimo nono & secundo anno principatus præscripti domni secundi Robberti gloriosissimi principis Capuæ. Datum Capuæ in mense . . . . . . per indictionem septimam.

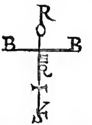
Aliam quoque donationem Rollandus, aliique
Donatio Rollandi &c. monasterio S. Petri Cassinatibus subdito concessere ut constat ex regesto S. Angeli in Formis, in quo pag. 83. hæc cartula legitur.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus 1131., mense augusti, induccione nona. Ego Rollandus miles, & Uliverius, & Guilielmus de Castello lauri viri Germani, & filii Guilielmi filii Gualterii. Dum inspirante in nos Dei omnipotentis divina misericordia, quam & pro mercede, & salute animæ nostræ, & animabus parentum nostrorum ante præsenciam Petri judicis, & ante Romualdum presbiterum, & David presbiterum, & Robbertum militem filium Petri judicis, & Bernardo Boccacrassu de Strigano, & Mansum de Scaphati, offerimus unum hominem nomine Lando de Ristaldo, & suas hered. nascinascentes in ecclesia S. Petri sub tempore domni Petri Prioris, qui vocatur Strulla, nihil reservavimus nostræ potestati porcionem sed totum illum cum omnibus suis prephata ecclesia obtulimus & tradidimus. Quod si nos supradictus Rollandus, & Uliverius, & W. vel quicumque ex nobis nati fuerint aliquando tempore contra vos causare, aut subtrahere ipsum hominem, & ejus heredes voluerimus de vestra potestate, nostra causacio tacita, & vacua sint, & obligamus nos, & nostras heredes defendere ipsum hominem suprascriptum, & suas heredes ab omnibus hominibus, omnibusque partibus, & si nos, vel nostras heredes de ipsu homine, & de suas heredes de vestra potestate subtrahere quesierimus, obligamus nos, & nostras heredes componere ecclesiæ S. Petri, ejusque rectores viginti solidi regales, & hec carta offersionis firma, & stabilis sit in perpetuum, quam te Guilielmum clericum, & notarium scribere rogavimus. ✠ Ego Petrus judex testis sum. Ego Radulphus Clericus.

Narrat Petrus Diaconus cap. 97., Anacletum II. pseodo Pontificem Rogerio principatum Capuanom, & Ducatum Neapolitanum, Apuliam, Calabriam, Siciliamque confirmasse, addito regis titulo, deindeque subdit: *Per idem tempus*
Robberti Principis Privilegium. *Robbertus princeps, cujus supramemini mus, fecit privilegium huic loco, sicut antea fecerat, & de relaxatione quinquaginta tarenorum de Gualdo, & de Portu molendini &c.* Hoc Roberti Privilegium ex autographo damus.

† *In nomine Domini Salvatoris nostri Dei eterni secundus Robbertus divina ordinante misericordia Capuanus princeps petitioni suorum fidem favet. Igitur fidelium nostrorum præsentium, ac futurorum noverit multitudo, quoniam per interventum Sabiæ principissæ nostræ Karissimæ uxoris, & Odoaldi nostri camerarii, atque Adenulfi Straticoti, & aliorum nostrorum dilectorum fidelium, ob salutem & remedium animarum quondam gloriosorum principum parentum antecessorum nostrorum, ac ob statum nostri principatus, per hoc videlicet principale scriptum remittimus, ac donamus, atque concedimus in perpetuum monasterio S. Benedicti Montis Cassinensis, in quo domnus Signorictus domini misericordia venerabilis Abbas præest, scilicet quincentos tarenos, quos accipere soliti sumus in omni tertio anno ab hominibus qui tenent terras de Gualdo procalzati, & tricentos tarenos quos accipiebamus singulis annis ab hominibus de casa Gensana pro data, similiter & terras quas relinquunt homines qui sine heredibus moriuntur, quæ dicuntur scaditiones, quæ nunc sunt, vel amodo erunt. Item damus & trademus, confirmamus per hoc idem principale scriptum in perpetuum in suprascripto monasterio S. Benedicti portum unum molendini, quod esse dinoscitur in fluvio Vulturnu in loco, qui dicitur Caczoli cum Portu ex utraque parte fluminis, & cum his, quæ ad illud necessaria sunt, quin etiam damus, & trademus, confirmamus in perpetuum in prædicto monasterio S. Benedicti Montis Cassinensis, & hominibus ejus, quibus suprascriptus, Abbas, & successores ejus præceperint, potestatem piscandi in mari, & in flumine, in omni territorio castelli, qui dicitur ad mare, sine omni contradictione. Rursum quoque per hoc idem principale scriptum in perpetuum damus, & trademus, confirmamus præfato monasterio in eodem territorio Castelli Maris hominem unum piscatorem nostrum nomine Petrum fili quondam Bibiani cum heredibus ejus, sicut hactenus nobis pertinuit. Insuper damus, tradimus, concedimus, & confirmamus in perpetuum in suprascripto Monasterio S. Benedicti, quicquid Riccardus bonæ memoriæ princeps proavus noster, ac Jordanus princeps avus noster nec non secundus Riccardus, & Robbertus, quam secundus Jordanus principes fratres in suprascripto monasterio dederunt, & nos de rebus nostris dedimus atque concessimus prædicto monasterio S. Benedicti, & ecclesiis ejus. Præterea causa devotionis permittimus, atque concedimus in perpetuum, ut si quis ad præfata monasteria S. Benedicti, vel ad ecclesias ejus venire ad habitandum, vel residendum, aut de rebus suis pro anima sua aliquid largiri voluerit, ex permissu nostro liceat eis hoc facere secundum justitiam, & consuetudinem terræ. Hæc omnia præscripta, qualiter a nobis, vel a prædecessoribus nostris concessa, seu tradita sunt prædicto monasterio S. Benedicti ibidem inviolabiliter in perpetuum manere concessimus, ut neque a nobis, neque a successoribus nostris ea deinceps alienare, seu inquietare liceat, una cum omnibus inferioribus, ac superioribus earum, & cum viis in eis intrandi, & exeundi, atque cum omnibus pertinentiis earum nos memoratus secundus Robertus Dei gratia Capuanorum princeps præphato Monasterio S. Benedicti Montis Cassinensis, ut superius diximus per hoc videlicet principale scriptum in perpetuum damus, & trademus, confirmamus, ad possessionem, & potestatem, atque donationem*

supraſcripti Monaſterii S. Benedicti Montis Caſſinenſis, & jamdicti domni Segnoricti venerabilis Abbatis, ejuſque ſucceſſoribus faciendi exinde legaliter quicquid eis placuerit, remota omni inquietudine, contrarietate, vel moleſtia omnium mortalium perſonarum. Quod ſiquis hujus noſtra conceſſionis atque confirmationis contemptor extiterit, centum libras auri puriſſimi perſolvat, medietatem prædicto monaſterio S. Benedicti montis Caſſinenſi, & præfato domno Signoricto venerabili Abbati, ejuſque ſucceſſoribus, & medietatem noſtro ſacro palatio, ſolutaque pena librarum auri, hoc principale ſcriptum firmum permaneat in perpetuum; ut autem hoc principale ſcriptum firmius credatur, & diligentius ab omnibus obſervetur, manu propria ſubſcribens illud corroboravimus, & noſtri ſigilli expreſſione illud inſigniri juſſimus.

Ex juſſione præfata poteſtatis ſcripſi ego Philippus Palatinus vice . . . . in anno Dominicæ incarnationis milleſimo centeſimo trigeſimo ſecundo, & quinto anno principatus ſupraſcripti domni Robberti glorioſiſſimi principis Capuæ. Datum Capuæ in menſe Martii per Indictionem decimam.

Adeſt ſigillum plumbeum.

Rogerii Reg. Privilegium. Rogerius autem rex inauguratus amplum cœnobio Caſſinenſi privilegium conceſſit, quod ex autographo in archivo noſtro aſſervato exſcribimus.

† *In nomine Domini Dei eterni, Salvatoris Jheſu Chriſti, anno incarnationis ejuſdem milleſimo centeſimo, trigeſimo tertio, indictione duodecima. Ego Rogerius Dei gratia Siciliæ, & Italiæ rex chriſtianorum adjutor, & Clyppeus Rogerii primi Comitis, hæres, & filius. Convenit omnes in regimine conſtitutos dominicis obedire præceptis, atque ei per quem regnant, colla ſubicere, ut regni illius mereantur eſſe participes quod fine caret, quod ſemper ſine merore, ſine jactura durabit. Ob amorem igitur regis celeſtis per quem ſubſiſtimus, & regnamus, ob redemptionem animarum prædicti patris noſtri bonæ memoriæ Rogerii Comitis, matriſque noſtræ Adelaſiæ reginæ, & noſtra, noſtrorumque parentum remedio concedimus, & confirmamus cœnobio S. Benedicti, quod ſitum eſt in caſtro Caſino, & tibi domno Senioricto venerabili Abbati præfati cœnobii veſtriſque ſucceſſoribus in perpetuum per hoc noſtræ auctoritatis immo confirmationis preceptum omnes res, & poſſeſſiones, mancipia, ſervos, & ancillas cum terris, & vineis, ſilvis, montibus, planis, planitiebus, aquis, aquarumque decurſibus, atque piſcariis poſitis infra fines noſtri regni, cum univerſis pertinentiis, quæ eſſe videntur infra has fines, quas inferius declarabimus, & quas ab antiquis temporibus poſſediſtis. Ideſt prima fine incipiens a Carnello vadit per Vandram uſque in rivum ſiccum hinc uſque ad eccleſiam S. Martini, inde vero vadit per greſto S. Petri, a ſecunda parte finis Serre de monte Ciſterno, hinc per Serram Montis qui dicitur Aquilone, & vadit ad lacum qui dicitur de Puzzolo ab hinc ad lacum Vitecuſum inde recto ad Aquam fundatam, exinde vadit per montem qui eſt ſupra caſale uſque ad Vadum, qui dicitur Rapidum, & pergit in Serram montis, qui dicitur Caballo, & inde in lacum qui dicitur Benafranum, hinc vero per Serram montis, qui dicitur Rendenaria majores, vadit in lacum qui dicitur Comenſe, ab hinc in capite Mellarini, inde per Serram ad Petram ſcriptam, hinc ad Serram Montis, qui dicitur Ordicoſa, inde pergit ſuper Peſclora qui dicitur Falconari, & pervenit ad fines inter duos montes, ex quibus unus vocatur Spinatius, & alter Porcacius, inde ad criſtas Montis, qui dicitur Caira, hinc ad Petram vivolam, exinde ad collem, qui vocatur Gimberuti. De tertia parte in Querquitulo, hinc in Foſſatum juxta Sanctum Damaſum, inde per ſilicem ad locum qui dicitur Arcus de Gizoli, ad hinc pergit ad lacum, qui dicitur Radeprandi; hinc in Farnetum, exinde per capud de Rigu qui dicitur Maroze, Inde in fluvium, qui dicitur Carnellus hic per ipſum fluvium ad aquam, quæ dicitur Caſa, & ſalit per Montem qui dicitur S. Donati. A quarta parte finis Serra media de eodem monte S. Donati. Hinc aſcendit ſuper Monticellos de Marri, & vadit ad Peſclos, qui ſunt ad pedem Montis de Balbola, exhinc pergit per duos Leones, & ſalit per Serram ſuper Caſale, ab iñ deſcendit a monte ſuper Villam de Galeriano hinc in cripta Imperatoris uſque in fluvium, qui dicitur Galerianus, (Garilianus) hinc per eundem fluvium uſque ad priores fines. Similiter & monaſterium S. Liberatoris, quod ſitum eſt in radice Montis Magellæ in Comitatu Teatino, cum omnibus pertinentiis ſuis, ideſt eccleſiam S. Angeli, quæ eſt in latere Montis plani, cum integro Monteplano, & cum caſtello S. Angeli, & integris ſuis pertinentiis, & curte Caſaleprandi, & tota curte de Garifulis, & caſtello S. Petri, & curte S. Januarii, & Valleplana, & Luciano, quarum fines hæ ſunt; De uno latero finis Cripta latronis, vadit juxta caſtellum Saracenicum, uſque ad Staphilum de Magiellæ, & ab ipſo Staphilo in Aquam Fraſingam, & Foſſatum de Vacinio, hinc vero ab ipſo foſſato in Puteum de Capetano, inde in foſſatum S. Januarii, & in Roſente. De alio latere finis Viſera, inde in viam, quæ vadit in lacunam ſuper S. Donatum, hinc in Ficarium, & inde in foſſatum S. Luciæ. Ex hinc per Aquamfrigidam uſque in limites Montiſplani abiude in foſſatum de Garifulis ſublimites, & per eundem foſſatum in Alento. In territorio Teatenſi caſale S. Columbæ cum omnibus pertinentiis ſuis. In territorio Pinnenſi caſale Oliveti cum omnibus pertinentiis ſuis. Et in Comitatu Valvenſe eccleſiam S. Patris & monaſterium S. Mariæ in Cartiniano, cum omnibus pertinentiis ſuis, ſeu & aliis eccleſiis, vel rebus, cum omnibus pertinentiis, & adjacentiis in integrum in quibuſcumque noſtri regni finibus poſita ſunt, ut quemadmodum ad idem monaſterium beati Benedicti, & S. Liberatoris pervenerunt, & poſſeſſa fuerunt, per hanc noſtræ confirmationis auctoritatem*

noſtris

nostris futurisque temporibus Abbates ipsius monasterii S. Benedicti firmiter inviolabiliterque teneant, & possideant, prout facultas, vel utilitas monasteriorum ipsorum exegerint, ita ut nullus judex publicus quilibet ex judiciaria potestate in cellas, & villas, agras, seu loca, sive reliquas possessiones suprascriptorum cœnobiorum S. Benedicti, & S. Liberatoris, quad moderno tempore in quibuscumque pagis & territoriis infra nostri regni possederint, vel quisquid atiam de inceps divina pietas ipsis sanctis locis voluerit augere ad causas audiendas aut tributa exigenda, seu homines ipsorum monasteriorum tam liberos quam servos, & qui supradictam terram ipsorum monasteriorum resident nullo modo distringendas, nec ullas radibitiones, aut illicitas occasiones requirendas, nostris, futurisque temporibus ingredi audeat, ab omni juga servitutis loca eadem decernenda libera perpetuo permansura. Si quis autem hujus nostra concessionis, & confirmationis paginam in aliquo violator extiterit, sciat se iram Dei, & nostra celsitudinis graviter incurrisse, & compositurum auri purissimi libras mille, medietatem camera nostra, & medietatem pro pradicta monasteria Sancti Benedicti, & Sancti Liberatoris; pena soluta prasens decretum pristinum robur obtineat. Ad hujus autem nostra concessionis indicium per manus Widonis nostri Notarii scribi, nostroque sigillo plumbeo insigniri pracipimus. Datum Salerni per manum Guarini nostri cancellarii, saxto Kalendas Augusti, regni nostri anno quarta. Adest sigillum plumbeum.

In amplissimo hoc privilegio Gisulfianæ donationis fines, aliaque cœnobio Cassinensi subdita plura monasteria, atque oppida recensentur, *omnium juga servitutis loca eadem decernendo, libera perpetuo parmansura*, nempe absolutam fatetur Rogerius Cassinatium jurisdictionem. Alibi diximus, hactenus a nobis in provincia Teatina possideri oppida S. Angeli, S. Petri, & Vicum Oliveti, seu Villam Oliveti.

Dominatus Cassinensis vicissitudines.

Jam vero nutantis imperii Cassinatium vices hisce verbis describit Petrus Diaconus cap. 98. *Inter hac regis Cancellarius Guarinus nomine Canzolina, qui tunc Capua praerat, mandat quatenus Cassinensi Abbati, ut ad se veniat, destinet, venientem protinus capiat. Abbas autem talia dum persensisset abnuit, ac se minime tunc illo posse ira remittit. Cancellarius vero magis, ac magis in suspicionem veniens, mandat Abbati, ut sibi Capuam venienti cum festinatione occurrat, quatenus de regni negotiis cum ipsius terra Baronibus insimul tractent &c. & infra. Ad quem (cancellarium) Abbas, parati sumus, inquit: hoc cum necesse fuerit adimplere &c. Insuper promittimus nos contra inimicos regis strenua praparare, & pra posse Cassinense cœnobium contra Imperatorem defendere, & manutenere. Cui cum Cancellarius dixisset cum quibus Cassinense cœnobium contra Imperatorem defensurus esset Abbas respondit cum opportunum fuerit de civitate S. Germani, & omni terra S. Benedicti fortiores, & robustiores quosque eligentes hic habere studebimus sicque cum vestro consilio, & vestris militibus in adjutorium, si res ita exigeret venientibus, Cassinensem ecclesiam contra Imperatorem, & contra milites ejus defendere, & manutenere curabimus, ita ut per Cassinense cœnobium nulla rex detrimenta, vel dampna patiatur &c.* Contendebat quippe Cancellarius regis sui nomine, ut sibi cœnobium Cassinense contra Lotharium III. Imperatorem, qui adversus Rogerium in festis signis in cystiberinam Italiam pergebat, munimendum praberetur. Vid. Baronius an. 1136. *Abbas autem agnoscens,* (ait Petrus Diaconus cap. 100. *quod Cancellarius de sua morte, & cœnobii captione cogitaret, cum paucis communicato consilio, legatos ad Landulfum de Sancto Johanne qui tunc Imperatori favebat direxit, mandans ut veniret, & Cassinense monasterium sub cura sua susciperet, & contra eos, qui illud capere querebant defenderet, verum quia hoc per diem agi non poterat, per noctem impletum est, atque ex utraque parte factis Sacramentis &c. milites Landulfi jamdicti in monasterium inducti, & munitiones contradita sunt &c.*

Subditi Cassinensium rebellant.

Nihil tamen profectum, nam ut habet Petrus cap. 101. *Interea tota terra a fidelitate Abbatis & Fratrum prater castrum Casinum recessit, de quo facta homines de castro S. Angeli, causa, & initium extiterunt. Ipsi enim primitus inimicos monasterii infra castrum suscipientes, Cassinense cœnobium oppugnare caperunt. Post hac Bertulfus mansionarius natione Cymbris & Adenulfus cognomento Marsicanus hujus rei gratia ad Imperatorem Latharium diriguntur; de hinc omnes obedientia per Campaneam, Picenum, Sampnium, Lucaniam, atque Calabriam capta atque a jure cœnobii Cassinensis subducta sunt. Cancellarius vero, qui canti mali caput, & actor fuit, septimo decimo die postquam huc in vigiliis Epiphania pervenit apud Salernum ad extrema perveniens clamabat: Benedicte, & Maure cur me interficitis? Cumque hac crebro repeteret, vita decessit.* Vid. Baronius an. 1036., & Sigonius de regno Italiæ p. 500.

Roberti II. Juramentum.

Huic Abbati Seniorecto tot pene vicissitudinibus obruto, sese hoc juramento obstrinxit Robertus II. Capuæ princeps more majorum suorum, quod ex originali in nostro archivo asservato edimus.

† *Ega Secundus Robertus Dei gratia Capuanorum princeps promitta, & per hac sancta Dei evangelia juro tibi domna Seguoricta Cassinensis Monasterii Abbati, quod ab hac hora & deincept non ero in consilio, vel in facta, seu consensu, ut vitam, vel quodlibet membrum tui corporis perdas, aut captus sis mala captione ad tuum dapnum honorem, & terras, quas Cassinense monasterium S. Benedicti tenet, & dominatur, vel quod in antea recuperaveris per se, vel per suas homines, vel in antea meo consilia infra principatum Capuanum accquisierit, & qua tempore Richardi principis proavi mei, & Jordani principis avi, & Richardi, & Robberti principum patruorum mearum, & Jordani principis patris mei pradicta Cassinensi monasterio, vel in suis subditis ecclesiis afertum vel datum est usque nunc, & nominatim ecclesiam sancta Agata sitam prope muras Aversa cum terris, & hominibus qualiter Jordanus princeps avus meus eidem monasterio dedit, & concessit, & oppidum Pontiscurbi cum suis pertinentiis, qualiter Richardus princeps patruus meus illud concessit, & confirmavit pradicta monastaria, & domno Hoderisio Abbati adjuvabo te, & pradictum monasterium tenere, ac defendere contra omnes homines, qui tibi illud aut inde auferre temptaverit si inde summonitus fuera, nisi tale exonium intervenerit, quod propter hoc non sit inventum, & trans-*

acta

acto exonio infra quadragirta dies predicta aut adimplebo, aut rectum, vel gratam concordiam tibi inde fieri faciam; & facto recto vel grata concordia, in hoc Sacramento permanebo. Hac omnia predicta observabo per bonam fidem, absque frande, & malo ingenio, quod sit ad predicti monasterii, aut tui damnum pertineat. Hoc factum est in Capnana civitate die Dominico, quarto die stante mense Februarii in anno Dominica incarnationis millesimo centesimo vigesimo octavo, per indictionem sextam ante presencia subscriptorum testinm videlices. Ri. de Caleno, Ugo de Labolna, Odoal. Camerarii, Philippi de Surrenta, Tostayni de Rivo Matricio, Ro. de Aczia, Borteraymi, Joannis de Calatia, Juliani de Juttura, Raynaldi de Gnelcu. Adest sigillum plumbeum.

Seniorectus cœnobio Cassinensi præfuit ab an. 1127. ad 1137. Robertus secundus Capuæ princeps fuit ab an. 1128. ad 1135. quo principatu a rege Rogerio privatus & in ordinem redactus, an. 1137. mense Majo iterum restituitur, post quinque menses iterum eaturbatus ab eodem Rogerio. Tertium princeps ab an. 1155. ad 1156. evasit. Tandem Richardi de Aquila proditione in Guillelmi I. regis potestatem eum liberis devenit, a quo oculis orbatus, paulo post in custodia obiit. Vid. Camillus Peregrinius in stemmate Principum Normannorum.

Cassinates in periculo. Majora in die pericula Cassinensibus ingruebant nam mortuo Seniorecto Abbate, *cum adhuc Abbatis feretrum*, teste Petro Diacono cap. 104., *in Ecclesia esset, distinati sunt a Canzolino Capuani principatus camerario milites, ut nullus, eo absente, de Abbatis electione tractare presumeret. Dilatum itaque est, & contradicentibus, ac merentibus Monachis usque ad ipsius adventum protelatum. Cumque illuc advenisset cum ei ostenderentur de electione Abbatis patris Benedicti jussio, & privilegiorum constitutio, respondit, quod nil ad presens istius modi valeret ostensio. Sed differte usque ad domini mei Roggerii Regis notitiam, sin autem tradite arcem Bantrensem, & eligite quem vultis; ita tamen ut prius fidelitatem regi faciat. Quod cum Fratres se non implere dixissent, ipse exercitum congregans, universa Cassinensis cœnobii castra ab ejus dicione subduxit &c.*

A Lothario Imperatore levati. Paulo post ait: *Lotarius autem Imperator misericordia motus, nec non & memor qualiter sub antecessorum suorum tuitione Cassinensis ecclesia fuisset, multo magis tamen propter odium regis Rogerii, quem Romano imperio inimicissimum esse judicaverat, propensior erat apud predictos* (Fratres Cassinates) *& juxta tenorem edicti quod Pipinus, & Kearolus Magnus statuerant, illos inter cappellanos Romani imperii juxta morem antiquum constituit. Cumque Duces, principes, ac Marchiones imperii congregasset, beneficia predecessorum suorum in Cassinensi cœnobio concessa intimabat, & supradictum Raynaldum* (electum in Cassinensem Abbatem) *accusans manifestum hostem Romani imperii pronuncians, quoniam Abbatiam ab inimico Romani imperii sibi confirmatam acceperat, neglecto, & contempto Imperatore, a quo Cassinensis ecclesia civitates, & castra, & omnes possessiones acceperat.* Vid. Baronius an. 1136.

Datæ Epistolæ. Scripsit hae de causa epistolas Abbati, atque Monachis Cassinatibus, in eaque ad Monachos scripta hæc exarata fuisse refert Petrus Diaconus cap. 107. *Attendentes dignitatem tanta ecclesia, & religionem, que pra ceteris hactenus floruit, in eandem respicere & manutenere ecclesiam sicut specialem, & singularem camera sua domum disposuisset &c.* Hæc Lotharii epistola extat in Appendice ad chronicon Cassinense Parisiis an. 1668. editum p. 24. Vid. Baronius cit. anno. Aliam deinde epistolam Lotharius Imperator Raynaldo electo Abbati Otthoni Decano & Monachis Cassinatibus scripsit, conquestus Abbatem ad se non perrexisse, jubensque ut quantocius id præstaret; inter alia vero scripsit, teste Petro cap. 108. *Accidisse quod homines beati Benedicti in illius sicuti fidelitate manerent, & in castris adhuc monasterii essent, placeret ut illos exinde removeret, ne impendimentum Ecclesia Cassinensi per eos possit conferri &c.* & infra, *set cum in suspicione* (Raynaldus) *quosdam Fratres haberet monasterium, & castra ejus amicis, & propinquis suis commendavit &c. tandem Abbas coactus in nativitate S. Joannis Baptista iter arripuit, ducens secum ex Cassinensi congregatione &c. Pandulfum Teanensem episcopum & Cassinensis cœnobii monachum Maurum quoque Curopalatem palatii imperatoris Constantinopolitani, Joannem Camerarium, & jamdictum Petrum Bibliothecarium, Anfredum Vestaranum, Petrum Machabeum, Petrum, & Hectorem Cassinensis cœnobii Monachos, nec non Johannem civitatis S. Germani Archipresbiterum aliosque nonnullos nobiles sapientesque laicos de terra S. Benedicti:* Et infra: *Tunc Imperator in ipso, ac Fratribus pro beati Benedicti amore munificentiam ostendit, moxque misso altare suo Henrico Duce Bajoaria genero suo, & Rodulfo, & Ottone palatinis Comitibus, ut tentorium, quod juxta papilionem Pontificis ipsius jussu fixum fuerat removerent, illudque juxta suum tentorium figerent, mandavit, asserens cum Cassinensis ecclesia per Carlomannum, & Pipinum specialis camera sit Romani imperii constituta nequaquam justum esse cappellanos imperatoris, Monachos scilicet Cassinensis ecclesia ab imperatore separari, set juxta eum suum tentorium figi debere, quod & factum est.* Et infra: *Ad hac Cesar quam amabilis, quam desiderabilis Cassinensis ecclesia nostris predecessoribus invictissimis imperatoribus fuerit & magnifica in auro, & argento data munera, & precepta liquidissime ostendunt &c.* Vid. Sigonius loc. cit. p. 502. In qua epistola ab eodem imperatore missa Rainaldo, hæc item leguntur: *Semper moris nostri fuit eos manutenere, & amplecti qui ad nos spectare debent &c. unde proculdubio scias, quod ecclesia tua jus quousque vixerimus, tuebimur, nec aliena potestati unquam permittemus, quod nostri Juris est, & quod ad imperialem spectat dignitatem &c.* In epistola vero ad Decanum, & Monachos scripta, ait Imperator: *Nolentes, quantum Deus permiserit, in aliquo terminos antecessorum nostrorum Imperatorum excedere, jus ecclesia Cassinensis ad exemplum illorum in nullo imminui patiemur. Semper enim ecclesiam illam in vigore religionis permansit, omnibusque forma bona conversationis fuit. Unde nosse vos volumus qua dominum Abbatem ad nos venire fecimus, & pro consilio principum ita causam ecclesia vestra diffinire, ut nihil libertatis sue tempore nostro ammittat.*

Quibus et opem ferat cogit emeritu.

Neque hoc tantum ardentem suum erga cœnobium Cassinense amorem ostendit Imperator, nam referente Petro Diacono cap. 111. *Altera die, cum piissimus Imperator cum suprascriptis magnatibus suis, quæ residua fuerant, audituri residerent, hac voce convenit exercitum, omnibus, qui intra Romanum Orbem constituti sunt, notum esse non ambigimus in quali, quantaque reverentia nostri prædecessores Romani scilicet Imperatores, Cassinensem scilicet ecclesiam suam, singularem, & specialem cameram habuerunt, & super omnia Romani imperii monasteria exaltantes præposuerunt, suisque præceptis & privilegiis ab initio honoraverunt &c.*

Prædecessorum exemplo motus.

Hisce deinde verbis ex eodem Petro cap. 112. prosequitur Imperator: *Nos Cassinensem ecclesiam, ut jam sæpe docuimus, tanto defendere, exaltare, & venerare debemus, quanto amplius a nostris prædecessoribus honoratam, & ditatam esse cognovimus. Sciat igitur dominus Apostolicus, Castra, Villas, & prædia omnesque monasterii possessiones nostro pertinere imperio. Episcopale autem jus in quantum ei debetur, ut suum sit, concedimus.* Et infra: *Quid itaque mirandum, si Cassinensem pro posse tuemur ecclesiam, cum constet hoc a prædecessoribus nostris gloriosissime actitatum? & illi quidem non aliter, quam propriam habuere cameram, adeo ut nonnulli ab his exuti ærumnis carnalibusque impedimentis, ibi magis, quam in propriis domibus voluerunt tumulari. Quid de Sanctissimo, & omni memoria digno invictissimo augusto Carolo retexam, qui, relictis imperialibus sceptris, augustique dignitatibus, cenobialem inibi vitam exegit. Quid etiam de ipsius Carolo fratre Pipinio referam, qui in Germania positus, cum frater ipsius Carolus, qui ad eum Monachus ierat, obiisset, nolens eum alibi sepeliri, ad Cassinense monasterium transmisit? Rachis quoque Langobardorum rex, relicto regno, ad idem venerabile monasterium venit, monachicumque ibi usque ad extremum vitam exegit. Quid etiam de Imperatoribus Justiniano, Justino, Theoderico, Pipino, Carolo, Pipino, Carolo Magno, binis Ludoycis, Ugone, duobus Lothariis, Alberto, tribus Ottonibus, & quinque Henricis. Quid de Michaele Romano, & Alexio referam, qui omnes Cassinensem ecclesiam dilexerunt, & magnis muneribus ornaverunt. Adeo itaque Cassinensis ecclesia imperialis extitit camera, ut ipsi Imperatores ad ejus liberationem cum omni Romani exercitus potentatu venerit. Henricus enim pius, invictissimus, & Christianissimus Imperator ad eandem defendendam ecclesiam cum centum octoginta milibus armatorum Italiam ingressus est, eamque a Capuani principis manu auferens pristinæ restituit libertati. Conradus etiam imperator augustus, & Henricus filius ejus cum centum sexaginta millibus pugnatorum eandem defensurus venit ecclesiam, cum Pandulfi iniquissimi, non dico principis, sed tiranni, servitutis jugo subjiceretur.* Magno in honore Raynaldum habuit, nam, ut narrat Petrus cap. 115. *Raynaldus autem post hæc ad Imperatorem deductus, & ab eo cum ingenti honore susceptus, & cum fratribus inter Capellanos imperii constitutus &c.* At paulo post deposito Rainaldo. *Cernens Imperator*, eodem Petro cap. 124. teste: *Guibaldum modis omnibus reluctare, Fratribus illum trudit quem suscipientes in Cassinensi monasterio Abbatem ordinaverunt, & ab Imperatore per Romani imperii sceptrum, quod manu gestabat de Cassinensi Abbatia cum omnibus possessionibus suis, sicut a temporibus Justiniani, usque ad illum diem Monasterio concessa fuerant, est investitus, dicens ad eum, fidelitatem a vobis de Cassinensi Abbatia ideo non accipimus, quia dudum nobis de Stabulensi cœnobio fidelitatem dedisti, nolo ut successores tui se trahant in exemplum, & dicant, se successoribus meis de Cassinensi cœnobio ideo non facturos fidelitatem, quia a te nostri imperii Majestas non exegit, set consuetudinariam fidelitatem, quam a temporibus Caroli, & deinceps Abbates de Abbatia Cassinensi fecerunt, facere studeant.* Petrus inde cujus hæc tempestate contigere, subdit: *Tunc quoque ex jussu Imperatoris Raginulfus Dux Apuliæ, qui ab eodem Imperatore ordinatus fuerat, & Robbertus Princeps Capuanus, & omnes comites de principatu Capuano, & Comites Aquinenses, & Normanni circummanentes prædicto Abbati Guibaldo fidelitatem fecerunt, jurejurando firmantes super evangelia, & lignum Domini & sanctorum reliquias Cassinensi cœnobio cum omnibus omnino possessionibus suis. Eo vero die, quo Guibaldus Abbas ordinatus est, per eundem Abbatem suggestum est Imperatori, qualiter Pandulfus filius Landonis Aquinensis Comitis nequiter, ac violenter in Silva monasterii Cassinensis Tirilla vocabulo, castrum ædificaverat & residua monasterii prædia circumadjacentia deprædaverat. Imperator autem ad hæc verba commotus Brunonem campidoctorem cum coborte destinam militum jamdictum castrum direptioni, & incendio tradidit, Raynaldus itaque &c. de monasterio est egressus, atque in arcem, quæ castrum Cœli dicitur, quamque Manso Cassinensis Abbas olim construxerat, & ejus propinqui* (scilicet Raynaldi) *a potestate monasterii subtraxerant, se contulit omni nisu, & omni instantia satagens, qualiter recedente Imperatore Cassinensem Abbatiam recuperare &c. posset.* Ad illa verba *ab Imperatore per Romani Imperii sceptrum est de Cassinensi Abbatia investitus*, hæc adnotat eruditissimus Nuceus; *Quamquam Lotharius repulsam ab Innocentio retulerit de investituris ecclesiarum generaliter, de quo supra, cap. 97. Abbatia tamen Cassinensis investitura speciali jure spectabat ad Imperatorem, quod esset camera imperialis, & de jurepatronatus Imperii. Lotharius in suo diplomate Originali. Nos ab expeditione Apuliæ ad Cassinensem Ecclesiam, tamquam ad nostram declinantes Cameram, & cetera omnino legenda ad hunc locum illustrandum, non enim juvat cuncta edere. Sic Desiderius lib. 3. cap. 50. dicebat. Cum Romani imperii coronam eum* (Henricum) *habere vidisset tunc, si sibi videretur, Abbatiam ab ipso reciperet, si vero nollet, dimitteret.*

Magno honore Abbatem Cassinensem Lotharius excepit.

Guibaldus electus Abbas Cassinensis.

Ad quem literas dat Lotharius.

Electo vero Guibaldo Abbate (ex Petro cap. 125.) *idem piissimus, & clementissimus Imperator per interventum Richizæ augustæ præceptum fecit confirmans Cassinensi cœnobio omnes possessiones ejus*, pauloque post refert epistolam Tybure ab Imperatore Lothario ad Guibaldum scriptam, in qua hæc habentur. *Lotharius Dei gratia Romanorum Imperator augustus dilectissimo fideli suo Guibaldo Cassinensis Gerarcha, & Romani imperii cancellario, & Magistro cappellano, ac principatus gratiam suam, & bonam voluntatem &c. Hii autem, qui imperiales apices ferebant, dum Cassinum venissent,*

inve-

invenerunt Guibaldum ad belli procinctum, quod imminebat per totum. Raynaldus enim, qui ab Imperatore, & Pontifice de Abbatia ejectus fuerat, ubi Imperatorem recessisse pro certo addidicit, de his, qui Roggerio favebant regi cohortem congregans, militum, aggregatis etiam terræ circummanentis magnatibus, qui ei consanguinitatis linea jungebantur, recipientibus se colonis, qui castrum S. Angeli incolebant, totam circum positam terram flamma, ferroque tradebat &c. Lotharii III. Epistolam ad Guibaldum refert Goldastus Const. Imperial. To. III. p. 327.

Lotharii Privilegium. Ejusdem vero privilegium authenticum in archivo nostro asservatur, estque hujuscemodi.

In nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis Lotharius, divina favente clementia, tertius Romanorum Imperator augustus. Ad Romani imperii curam attinet, omnibus per totum Orbem Romanum constructis ecclesiis, imperiali potestate defensionis auxilia ministrare, ut ejus juvamine ab omnium infidelium, seu pravorum protegantur incursu. Nam, cum omnis ecclesia ab omni conditionali, seu servili nexu sit libera, specialiter tamen, post sedis Romanæ dignitatem Cassinensis ecclesia principatum obtinet, quæ per patrem Benedictum, & S. regulæ adscritionem, & pretiosi ejus corporis sepulturam monastica disciplina caput esse meruit, quamque etiam omnes predecessores nostri, Romani scilicet Imperatores, suam spetialem cameram habuerunt, libertatis debet insigni potiri. Proinde omnium fidelium nostrorum, tam futurorum, quam præsentium noverit industria, quod nos ab expeditione Appulia ad Cassinensem ecclesiam, tamquam ad nostram declinantes cameram, male eam ordinatam invenimus propter invasionem cujusdam Raynaldi, qui sub falsa Abbatis electione eam sibi usurpare ausus fuit. Quo, canonica examinatione, remoto ex consilio Archiepiscoporum, & Episcoporum, & aliorum religiosorum substituimus in eadem ecclesia venerabilem Abbatem Stabulensis ecclesiæ nomine Guibaldum, virum curiæ nostræ acceptum, & moribus, & conscientia non modica compositum, & informatum. In hujus substitutione non parum laborabat Romanus pontifex Innocentius secundus, quomodo hanc ecclesiam tamquam sui juris esset ad suum ordinaret arbitrium, tandem multa altercatione habita, victus privilegiis apostolicorum, & imperatorum, hujus ecclesiæ dispensationem, & ordinationem nostri, nostrorumque successorum juris esse concessit, & affirmavit, solamque Abbatis consecrationem ex concessione antecessorum nostrorum imperatorum obtinuit, & unum prandium, quod in eundo ad Beneventum, & in redeundo ipsi debetur. Hanc itaque ecclesiam, cum omnibus pertinentiis suis, debita tuitionis nostræ diligentia amplectentes, concedimus, & confirmamus ipsi ex integro omnia, quæ ab antecessoribus nostris Imperatoribus ipsi concessa sunt, & confirmata infra hos fines scilicet, infra flumen Carnellum, & finem qui vadit per Bantram, usque in rivum siccum ascendentem usque ad ecclesiam S. Martini, & sicut pergit per cristam S. Petri. A secunda parte est finis per Serram de Monte Casino, & sicut pergit per Serram de Monte Aquilono, usque ad lacum de Pupplo & quomodo pergit ad lacum Vitecusum, & vadit recte ad Aquamfundatam, & salit per montem supra casale, & pervenit ad fluvium Rapidum, & vadit per Serram de monte Caballo, usque in lacum Benafrannm & per Serram de monte Rendenaria majoris, & inde per Serras montium in Rendenariam minorem, inde directe vadit per pedes Montium, qui dicuntur Friselona, & vadit in lacum Cominensem, usq; in capite Melarini, & pergit in locum, qui dicitur Anglone, & ascendit ad Furcam de Vallelucis, & pergit per Serram de Petra Scripta usque ad Serram Montis Urticosi & pergit per Pesclora Fabonarii, & pervenit ad Montes Spinatium, & Porcacinum, & vadit ad cacumen montis, qui dicitur Caria, & pergit ad Petram super aquam vivolam, & ascendit ad collem Gibborosi, de tercia parte finit, qui descendit in Querquetulo, & in fossato juxta S. Damasum, & vadit directe in Silicem, & ad arcum Gizoli, & pergit ad lacum Rageprandi, & in Farnetum, & per caput Rivuli Maroca, sicut descendit in fluvium Carnellum, & ascendit per eundem fluvium ad aquam, quæ dicitur Cosa, & salit per montem S. Donati. De quarta parte finis media Serra S. Donati, & descendit per Monticellos de Marri, usque ad Pesclus, qui sunt ad pedes montis de Balbula, & sicut vadit per duos Leones, & inde salit per Serram super casale, & descendit per ipsum montem, usque ad villam de Gariliano, usque ad criptam Imperatoris, & ascendit per eundem fluvium, atque ad priores fines. Insuper etiam imperiali nostra auctoritate confirmamus quicquid a tempore Justiniani Imperatoris eidem loco oblata, vel concessa sunt infra omnes fines Romani imperii. In primis monasterium Domini Salvatoris positum ad pedes Casini montis, S. Mariæ in Plumbarola, in Comitatu Aquinensi ecclesiam S. Mauri, cum Villa Eucheria. S. Gregorii, S. Mauricii, S. Pauli, S. Constantii, S. Christofori, S. Nicholai, S. Barbaræ, S. Marsæ, S. Laurentii, S. Felicis, & S. Martini in Suessa, S. Benedicti, S. Nicholai in Lauriano cum portu Trajectensi, & Vulturnensi, S. Benedicti, & S. Leonis, in Theano S. Benedicti, S. Scholasticæ, Curtem S. Felicis, S. Hyppoliti, S. Silvestri, S. Andreæ, S. Benedicti in Rota, S. Reparatæ, S. Pauli, S. Nicandri; In Caloo Villam, S. Agapiti, S. Mariæ, S. Petri, & S. Marci; in Capua monasterium S. Benedicti, S. Mariæ Ancillarum Dei, S. Joannis, S. Angeli ad Formas, S. Rufi, S. Benedicti Pizoli, S. Angeli ad Odaldiscos, S. Benedicti in Casagentiana, S. Mauri in Casale, S. Scolasticæ in Silice, S. Nazarii, S. Benedicti in Anglena, S. Viti in monte S. Agathæ, S. Germani in Capua vetere, S. Erasmi foris portam S. Petri in Scafati. In Caleno S. Anastasiæ, S. Nicolai, S. Mauri in monte Draconis, S. Benedicti in Cilicia. In Alifis S. Maria in Cingula, cum castellis, & pertinentiis suis, S. Nicandri, S. Benedicti in Gualdo Erimonio, S. Petri, S. Felicis in Alalma; S. Eusebii ibidem, S. Angeli in Cervario, S. Petri in Cecesi, SS. Septem Fratrum, & S. Viti in Gattocini, S. Mariæ in Pasianello, S. Archangeli in monte S. Viti, S. Martini, & S. Secundini ad Vulturnum; S. Petri in Lauri, S. Joannis ad Aquamvivam, S. Petri in Ailane, S. Severiani in Cervaro, S. Petri in Prata, S. Petri in Saba, S. Angeli ad centum claves, S. Potiti, S. Angeli, S. Adjutoris, S. Benedicti, & S. Viti in Rispici; in Benevento cellam S. Sophiæ, S. Modelli, S. Benedicti ad Portam Rufinam, S. Nicholai

in

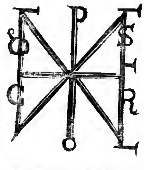
in Civitate nova, S. Nicholai in Petra pedicina, S. Nicolai in Rodenandi, S. Maria Rotunda, S. Benedicti in Pansane, S. Benedicti in Petra pedicina, S. Georgii in Fennucleo, S. Jeannis in Turlecoso, S. Petri in Rossano, S. Angeli in Capraria, S. Jannarii S. Martini, S. Dionisii, & S. Anastasie, in ponte, S. Maria in Tritio. In Troja, S. Angeli, S. Nicandri, S. Thoma, S. Bartholomai, S. Justa, S. Nicholai, Castellonem, S. Angeli in Morrone. In Larino S. Benedicti, S. Germani, S. Laurentii, S. Benedicti in Pectinali, S. Mar. in Morrone, S. Maria in Casali plano, S. Maria in Plano, Medietatem Castri Serra, S. Nicholai, Sancta Columba, S. Petri, & S. Terentiani in Lesina, totam Piscariam cum ecclesia S. Focati, S. Benedicti, S. Martini, & S. Petri. In Castro Lenusano S. Illuminata, S. Benedicti, S. Petri, S. Maria in Macclabona, S. Nicolai in Dragonara. In Termolis S. Trinitatis, S. Georgii, S. Petri in Pecoranza. S. Benedicti, & S. Nicholai. In Ascule, S. Benedicti, S. Salvatoris, S. Petri in Deciniano, S. Laurentii in Tribiliano, S. Rustici in Pomonte, S. Johannis in Octavo, S. Eustasii in Pantasia, S. Eustasii in Petra abbundanti, S. Eustasii in Vipera, S. Felicis, S. Pauli, & S. Elena in tona; In Neapoli S. Dimitrii, & S. Cecilia, in Surrento S. Severi. In Amalfi S. Maria, S. Nicolai in Vallenula, & S. Crucis. In monte S. Angeli ecclesiam S. Vigilii, S. Benedicti, S. Altissimi, S. Nicolai, S. Martini de silva, S. Luca, S. Viti, in Seponto, s. Benedicti, & s. Maria in Caleno cum pertinentiis suis, In Canusio s. Potiti, s. Benedicti, s. Salvatoris in Strazuiniano, s. Maria in Milazano, s. Salvatoris in Monorbino, s. Benedicti in Bari, s. Petri in Tarento, s. Benedicti in Trani, s. Maria in Tremeti, cum ipsis insulis. In Calabria s. Anastasia, s. Maria in Tropea, s. Nicholai in Salectano, castrum Cetraria, s. Petri, & s. Dimitrii in Fernlite, in Cossentia s. Maria, s. Petri, s. Gregorii, s. Nicolai, s. Agatha. In Tarsia, s. Martini in castro s. Marci. In Sicilia terras juxta fluvium Platiplatano, & in Messana terras, quas Tertullus, s. Benedicto dedit cum decem, & octo curtibus suis, scilicet in Atio juxta civitatem Catanensium. In Agrigento in Siracusa, in Drepanis in aquis Segestianis, in Sounto in Termis, in Partenico, in Tcava, in Cefalodo, in Aleso, in Galoate, in Acaliate, in Agantino, in Tindare, & portum Panormitanum, & Messanum, in Arosia cellam s. Benedicti, s. Benedicti, & s. Ambrosii in Crema, s. Benedicti in Adili, s. Martini in Strata petrosa, s. Johannis in Fraxenetula, s. Domnini in Argelo, s. Vitalis in Caldararia, s. Maria in Laurentiatico, s. Benedicti juxta fluvium pactum, s. Silvestri in Pisa, s. Georgii in Lucia, s. Nazarii, s. Matthei, & s. Martini, in Spoleto cellam s. Salvatoris, s. Johannis, & Pauli, s. Martini, s. Petri in monte Scopulo, e. Maria, & s. Agnelli in Cese, s. Lucia in Arno, s. Nicholai in Gaitanello, s. Pastoris in Tiburim, s. Benedicti in Sublacu. In urbe Roma templum Palladio, s. Benedicti, s. Columbani, s. Martini, s. Nicholai in Fossa, s. Benedicti in Albano. In Tusculano s. Agatha, s. Hierusalem, s. Maria in Vineis, s. Angeli, & s. Lucia in Algido, s. Petri, s. Salvatoris, s. Petri in Plegi, s. Felicitatis, & s. Antonini, in monte porculo, s. Valentini, & s. Zotici, in Ferentino, s. Moysi, & s. Nicholai in Turrici, s. Maria, & s. Stephani in Bernlis, s. Maria, s. Pauli, s. Archangeli, & s. Quintiani in Babuco, s. Petri, s. Angeli, & s. Martini in Morolu, s. Angeli in Cannucio, s. Petri in Asclita, s. Blasii in Ciperano, s. Petri in Fabratera, in colunio, s. Valentini, s. Petri, s. Pauli, s. Angeli, s. Georgii, s. Felicis, s. Salvatoris, s. Martini, s. Urbani, s. Trinitatis, s. Felicis, s. Angeli in Pratora, s. Maria in Gallinari, s. Victorini, & s. Benedicti in Vicalbo, s. Vincentii, & s. Salvatoris in Sclavi, s. Martini, s. Erasmi, s. Nazarii, s. Angeli, & s. Maria in Petra Masculina, s. Germani, s. Benedicti, & s. Nazarii in Sora, s. Martini, & s. Bartholomei in Arce, s. Silvestri, s. Martini, & s. Lucia in Arpino, s. Benedicti in colle Insula, s. Benedicti in Pascnano, s. Petri in Morini, & s. Benedicti in Civitella, s. Lucia in Rendenara, s. Nicholai, s. Stephani in Rivorivo, s. Restituta, & s. Maria in Morrei, s. Maria in Collelongo, s. Maria in Luco, s. Maria in Rusconi, s. Maria in Cese, s. Erasmi, s. Angeli, s. Donati in Pomperano, s. Patris, & s. Donati ad Formas, s. Angeli in Biturito, s. Victorini in Celano cum toto eodem monte, s. Maria in Auretino, s. Gregorii in Paterno, s. Maria in Monterone, s. Gregorii in Serviliano, s. Pauli, s. Euticii in Arestino, s. Maria in Fundo magne, s. Salvatoris in Avezano, s. Antimi ad Formas, s. Angeli in Alba, s. Cosma in Ilaroto, s. Benedicti in Civitate, s. Maria in Valle Morculana, s. Angeli in Carsoli, s. Sebastiani, & s. Angeli in Trasaquis, s. Leuticii in Muscusi, s. Martini in Sclavi, s. Martini in Filimini, s. Zenonis in Cervario, s. Maria in Cellis, s. Angeli, s. Thoma in Bethuge, s. Magni in Castuli, s. Felicis in Carrnse, s. Maria, & s. Blasii in Sambuco, s. Patris, & s. Petri in Balba, s. Salvatoris in Barbarano, s. Angeli ad Aquamvivam, s. Angeli ad Floretum, s. Liberatoris inter Aquas, s. Maria in Carciniano, s. Felicitatis in Furcone, s. Maria in Cerqueta, s. Gregorii, & s. scholastica in Tabe, s. Salvatoris ibidem, s. Benedicti in Musenso, s. Angeli in Galbanico, s. Nicolai in Angremio, s. salvatoris in Lucerono, s. Martini in salino, s. Maria in Maurino, s. Columba, s. Boniti in Vallo, s. salvatoris in serrulo, s. Nicandri in Truno, s. Felicis in Montano, o. Petri, & s. Cecilia in Castriniano, s. Benedicti, & s. Felicis inter flumina, s. Thoma, s. Maria in Ofano, s. Felicis in stabulo, s. Benedicti in Lauriano, s. Felicis in Russiclo, s. Maria, & s. Venantii ad Paternum, s. Martini in Genestrula, s. Victoris in silva plana, s. Benedicti, s. Scholastica, s. Terontiani, & s. Angeli in Bassano, s. Georgii in Layano s. Georgii in Colline, s. Felicis subvestigio, s. Pauli in Cide, s. Felicis in Montemalo, s. Johannis, s. Pauli, s. Johannis in Bosseta, s. Flaviani in Fonte tecta, s. Nicholai in Sambuceta, s. Johannis in Arsota, s. Angeli in Marano, s. Nicolai in Trutino, s. Laurentii, & s. Maria in Fano, s. Petri in Gampo, s. Andrea in Arube, s. Angeli de stabulo, s. Angeli in Foltriano, s. Helia in Bassano, s. Petri in Pectinali, s. silvestri, s. Nicolai, ad Aquamvivam, s. Savini in Festiniane, s. Maria in Tuciano, s. Joannis in scorpione, s. Victoria in sarecta s. Calisti in Latroniano, s. Antimi in Petitiano, s. Archangeli in Fauniano, s. Andrea in Cesule, s.

Bene-

Benedicti in Trivo, s. Elpidii in Alboreta, s. Johannis in Cirreta, s. Laurentii in Collenori. In Firma, s. Maria in fluvia Asn, s. Benedicti in Tisino, s. Benedicti in Trunto, s. Benedicti in Sambuceta, s. Michaelis in Torpaliano, s. Maria in Carzania, s. Johannis, & s. Marci in Mareiano. In Theate ecclesiam s. Liberatoris cum sexaginta cellis suis, s. Angeli in monte plano, s. Maria in Bacinna, s. Felicis in Pastoricia, s. Benedicti in Turri, s. Viti in Lavino, s. Helia in Sclangario, s. Comitii in Arullo, s. Felicis in Pidverio, s. Calixti, & s. Manetis, in Tliano, s. Maria, & s. Marci in Pontiano, s. Elautherii, & s. Paulini Rupe, s. Erasmi, s. Salvatoris, & s. Martini in Cerveto plano, s. Benedicti, s. Maria, & s. Comitii in Orno, s. Calixti, & s. Petri in Mankanello, s. Mauri, & s. Renati. In Tarantajano, s. Calixti, & s. Maria in Laento, s. Savini in Trevanica, s. Salvii, & s. Clementis in plumbata, s. Maria in Fluviosora, s. Petri in Villiana, s. Severini, & s. Menne in Ripa, s. Andrea in Colle de Albe, s. Petri in Arò, s. Angeli in Tortona, s. Crucis in Casale, s. Pancratii, s Petri, & s. Pauli, s. Tecla in civitate Teatina, s. Theodori, & s. Salvatoris in Ateona, s. Angeli in Majella, s. Columba in montecle, s. Justa, s. Scholastice in Pinne, s. Angeli, ss. septem Fratrum, s. Petri, s. Januaris, s. Dimitrii, & s. Benedicti juxta fluvium saulium, s. Johannis in Veneri, cum pertinentiis suis, in Trivento s. Maria in Baretano, s. Maria in Collerotundo, s. Pauli in Petra corvino, s. Angeli in Barregia cum cellis, & pertinentiis suis, s. Petri in Avellana, s. Petri de Lacu, s. Benedicti, s. Lucia, & s. Maria in appido Banniulo, & s. Benedicti, & s. Andrea in caudi, s. Agatha in Aversu, s. Benedicti, & s. Laurentii in Salerno, s. Benedicti, s. Scholastica, & s. Salvatoris in Cajeta, s. Erasmi in Furmia, s. Magni in Fundi, s. Helia in Amorise, s. Maria in Amphiteatro, s. Mauri, s. Archangeli, s. Martini, ad Yaula, s. Egidii, & s. Martini in Taralle, s. Stephani super Terracinam, s. Andrea, s. Agatha, s. Benedicti, & s. Maria in Teracina, s. Felicis, & s. Maria in Cerceja, in Acerentia ecclesiam s. Marta, s. Petri, & s. Domnini in Felese, s. Stephani, & s. Eleutherii in Pettiniano, s. Benedicti in Pretorio in Bojana, s. Andrea. In Cantalupo, s. Salvatoris, & s. Cristofori. In castro Petroso s. Justa in Baranello, s. Nazarii. Villam s. Benedicti in Venafro, s. Nicolai ibidem, s. Blasii, & s. Nicolai in Pica, s. Onufrii in monte, s. Petri, & s. Pauli in Foresta, s. Benedicti in Baniarola, s. Maria, & s. Lucia in reumatrici, s. Angeli in merulana, s. Petri in Curuli, s. Johannis in Poto, s. Nicolai in Ciconia, s. Maria in Albaneta, s. Angeli in Valleluci, s. Benedicti in Clia. Item civitatem s. Germani, castrum Casinum, castellum s. Angeli, Plumbarola, Pinnataruis, Pesmontis, Junctura s. Ambrosius, s. Apollinaris, s. Georgius, Vallemfrigidam, castellum s. Andrea, Bandra plana, Bantru comitolis, castrum novum, Fracte, Mortula, Casafortini, Cucuruzzum, Caminum, casale Cuspuli, Conca, Capriata, Sujum, Turris ad mare, Pontem curvum, s. Stephani, Terame, s. Petri in flea, s. Victoris, Torculum, Cervarum, s. Elia, Atina, Septem Fratrum, castrum Foroli, Sclavi, Arpinum, Suram, Surellam, Vicum album, Broccum, Picinissi, s. Urbani, Nec non & terras, qua fuerunt Pandulfi principis inter hos fines, a prima parte finita de Cominu, a secunda finita, de Campania, a tertia finita de Cajeta, a quarta finita ipsius monasterii. Nec non comitatum Aquinensem totum, sicut a Laidulfa principe cum castra Arcis mansoni Abbati datum est. Castrum Pica, Roccam siccam, castrum culi, Vallemrotundam, Sarracenisium, Cardetum, Aquamfundatam, Vitecusum. In Pennensi Comitatu castrum de monte Petitta, Colliscarelli, Cantalupo, Arbletum, Faraone, murra, castrumvetus, Arke, lastensano, Arseta, Baruccum, Bisenti. In Aprucio castrum saline, Fanum, septem Fratrum. In Firmo castrum Carbonis, Marozzanum, Arboscla, Leverianum, Paternum, Martianum, Barbulavo, Lomonte Frisia muccla, Pomonte, Octavum, Deeinianum, Tribilianum, Collicellum, Cavinium. In Theate castrum da manuplello, castrum s. Angeli, Vallisplana, castrum s. Jannarii, Lucianum, Castrumvetus, Rocca de magnale, Fara majonis, Furabiana, castrum de ungo, civitatam Tacca, castrum de Prata, Gassi, civitella, Valles s. Martini, lauretum, laveranum, Polleeanti, Collem auctum, castrum cesa, Colemmajonis, Castrinianum, Ceretum, in comitatu Teomulenti Petra fracida, Pescloli, Ripa mala, Guardia, Ripaursa, montebello, Taturitum. In territorio Triventina Pesclatura. In comitatu marsorum Rocca de Luco, Ruscolum meta, Auricula Fossaceca, Camerata, Peretum. In Ducatu Spoletino castrum ss. Johannis, & Pauli. Hec omnia cum omnibus pertinentiis suis, vel qua deinceps eidem loca donata fuerint, concedimus cum servis, & ancillis, mancipiis cartulatis, oblatis, terris, vineis, silvis, montibus, planitiebus, pratis, aquis, aquarumque decursibus, atque piscationibus, jure perpetua possidenda, quicquid etiam a tempore Justiniani imperatoris Romani Pontificis, Imperatores, Reges, Duces, Principes, aliique fideles Cassinensi cœnobio donaverant, aut concesserunt, vel cammutaverunt in eodem loco firma permaneant omni publica exactione remota. Ita videlicet, ut nullus Judex, aut publicus exactor aut imperialis aliquo tempore expedisita, fotrum, aut tributa, aut fidejussores tollendos, aut mansiones, vel parstas faciendas existimet, aut homines ipsi monasterio pertinentes vel in terra monasterii residentes distringens, perturbare, aut occasiones inquietandi querere presumas. Quicquid autem imperialis Fiscus ex supradictis possessionibus exigere, aut sperare poterat, pro salute anime nostra, nostrorumque successorum, luminaribus ejusdem sancta ecclesia concedimus inviolabiliter possidenda. Prohibemus etiam sub attestatione imperialis majestatis, ne quis pro aliqua qualicumque causa Fratres ejusdem cœnobii ad Sacramentum unquam sive juramentum compellat. Res imobiles, qua ab Imperiali dono ad hunc locum pervenerant, vel perventura sunt, vendi, subtrahi, aut alienari nullatenus concedimus. Pracipimus etiam, ut ubicumque repertum fuerit, & rebus ipsius monasterii, vel cellis illicitas, damnosas, seu inutiles conscriptiones, vel commutationes esse factas evacuentur, & ad jus, & potestatem monasterii restituantur. Conventum ejusdem loci, nullus Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Princeps, vel alius quilibet,

nisi

nisi ante nostram, vel Abbatis presentiam ad placitum audeat provocare. Tibi praterea dilectissime omnium nostri imperii personarum venerabilis Abbas Guibalde, & per te tuis successoribus in perpetuum concedimus, tradimus, & confirmamus, secundum decreta Zaccaria Papa, caterorumque Romana sedis Pontificum, & secundum statuta Pipini, Karoli, Ludovici, & Ottonum, trium Henricorum, & omnium regum & imperatorum in omni conventu archiepiscoporum, episcoporum, & principum, superiorem universis Abbatibus sedere, & in consiliis, & in judiciis priorem omnibus tuit ordinis hominibus proferre sententiam, pro reverentia santi loci, qui primum, & summum monastica disciplina latorem, vivum, & mortuum retinere promeruit. Unde iterum, atque iterum decernimus, & corroboramus, ut supradictus locus dignitate, vigore, ac honorificentia omnia pracellat monasteria, quaconstructa, vel construenda sunt in toto Orbe terrarum. Ei totius Christianitatis Abbates, & monachi honorem, ac reverentiam deferant, illic monachici Ordinis speculum, & normam accipiant, ubi universalis magister, & doctor Benedictus pater, eandem describens promulgavit regulam, ubi corporaliter, una cum Sorore sua quiescens, gloriosa resurrectionis diem expectat. Obeunte autem per successiones Cassinensi Abbate libere, & canonice de suis, quem digniorem invenerint, eligant, secundum regulam beati Benedicti, moribus, & vita laudabili integrum, lege divina, & humana instructum, nullius ambitionis notatum, si de suis invenire non poterint, liberam eligendi facultatem, de quocumque magis placuerit, religioso cenobio nostra consensu majestatis habeant, electum nobis per sceptrum investiendum represensent, aut per nuntios suos puritatem electionis sua curia nostra declarent, ut per nos probata firma, & inconvulsa permaneat, si nos in expeditione nuncii invenerint capellanis curia nostra pro hospitio juxta morem antiquum jungantur. Tum demum leti a nobis completo suo negotio redeuntes investitum apostolica sedi sine omni venalitate, vel alicujus pretii exactione consecrandum exhibeant. Si autem quod absit, in unitatem pure non conveniunt electionis prohibito malorum consensu, Imperator, qui pro tempore fuerit dignum, & Romano imperio fidelem, absque cujuslibet contradictione in supradicto loco constituat Abbatem. De cetero ad removendum omne hujus sancta ecclesia scandalum imperiali nostra sancimus auctoritate, ut omnis homo cujuslibet nationis, aut conditionis demigrans ad terram B. Benedicti ab omni quorumlibet hominum inquietudine, vel exactione securus, & liber existat. Si terram alteram quisquam B. Benedicti possidet, de possessione tantum alterius ei, a quo possidet respondeat, si vero alterius, aut certe nullius terra possessor est, possessor tamen terra beati Benedicti, libertatem, & securitatem obtineat. Si quis autem, quod minime credimus, ausu temerario hujus nostri pracepti violator extiterit, quindecim millia librarum auri purissimi medietatem, camera nostra, & medietatem predicto Abbati suisque successoribus se compositurum recognoscat. Quod ut verius credatur, & ab omnibus diligenter custodiatur, hanc presentem cartam hujus nostri sigilli impressione insigniri jussimus, adhibitis idoneis testibus, quorum nomina sunt hac: Peregrinus Patriarcha Aquilegensis: Archiepiscoporum etiam Adelbertum Treverensis Cuonradus Magdeburgensis: episcoporum. Heinricus Radisbonensis, Adelberto Leodiensis, Andreas Trajectensis. Heinricus Tullensis. Mengoldus Merseburgensis. Anselmus Havelbergensis. Adelberto Basiliensis, Udalricus Constantiensis. Abbatum, Cuonradus Fuldensis, Otto Augeñ, Remoldus Morbacen, Anno Luneburgensis; Ducum quoque, Heinricus Dux Bajoaria gener Imperatoris: Cuonradus de Suevia, Ulricus de Carintia Palatini comites. Otto de Reno. Otto de Bajoaria: Marchionum etiam, Cuonradus de Nusimia, Manfredus de superiore Italia, Fritherícus de Anchona: Comitum etiam, Bobo de Anedesse, Bertulfus frater ejus, Gebeardus de Burchiisin consobrinus Imperatoris Werinherus, & Udalrics de Lanceburg. Guido de Blandrano malaspine.

Signum Domni Lotharii tercii Romanorum Imperatoris Aug. Invictissimi.

Ego Erraldus vice Henrici archicancellarii, & Ratispanensis episcopi recognovi.

Data anno Dominica incarnationis MCXXXVII. indictione prima, anno regni domni Lotharii XIII. imperii sexto. Actum apud Aquinum X. Kal. Octobris in Christi nomine feliciter, amen.

Adest sigillum aureum.

In quo privilegio Cassinense cœnobiom eadem perfrui libertate asseritur, atque ecclesia Romana, idest proculdubio absoluta, & independenti. Quoad Jus temporale in subditos. Numerantur oppida omnia, quæ ad cœnobium Cassinense pertinerent, finesque Gisulfiani. Nominatur etiam Villa Euchelia S. Gregorii prope Aquinum, omnesque a Tertullo concessæ in Sicilia curtes, pluresque immunitates Monachis conceduntur. Hujusce privilegii, atque juramenti, quo Capuæ princeps, & Apuliæ Dux sese de servandis cœnobii Cassinensis bonis obstrinxere, meminit Sigonius de Regno Italiæ lib. 11. pag. 501. Illud privilegium ad verbum confirmavit Henricus VI. imperator, atque utriusque Siciliæ rex, ut suo loco dicemus, illiusque apographum extraxit Præsidens Salernitanus, inseruitque memorato processui Portulaniæ p. 316. Aliud quoque ejus apographon præsentatum reperitur in processu litis in R. Camera agitatæ inter Monasterium Cassinense, & Regentem Marcellum Pignonem Marchionem Olivolæ de Officio Magistri Actorum, seu cancellariæ in causis

civilibus, & mixtis civitatis S. Germani, ejusque castrorum pluribusque aliis in processibos in R. camera agitatis. Lotharius hic, ejus nominis inter Italiæ Reges III. Imperatores inter II. non hoc dumtaxat privilegio subscribitur III. sed, & in alio autographo, quod in eodem extat archivo. Immo ab Ughellio duo referuntur Principis hujus diplomata cum hoc monogrammate: Signum domni Lotharii III. Romanorum imperatoris invictissimi, alterum cum Asculitanos episcopos describeret Italiæ Sacræ tom. 1. alterum quum Bergomenses tom. 4., & Goldastus hoc eodem III. cognomento illum appellar constitutionum Imperialium tom. 1. fol. 260. & to. 3. fol. 320., & 327. Privilegii sane hujus authentia in dubium revocari non potest, quum Enrici VI. privilegio a nobis inferius adducendo ad verbum inferatur. Quæ vero in laudato Henrici habentur diplomate, *Ea igitur, qua ex tenore privilegiorum, & pracipue ex divali pagina Lotharii Divi Augusti nobis, & universis principibus nostris fuerunt demonstrata imperiali clementia confirmanda duximus, & ad posterorum notitiam transmittenda &c.* addunt illa profecto Lotharianæ concessioni robur, & authoritatem, omnemque adimunt falsitatis suspicionem.

Quum enim ab Imperatore suisque proceribus perlecta fuerit isthæc Lotharii concessio, nihilque in illa repertum sit, quod eorum alicui displicuerit, quamvis nosse poterant omnes, num Lotharius, qui annis tantum quatuor supra quinquaginta ipsis anteiverar, hujus nominis II. esset an. III. consequens est de concessionis illius veritate dubitari non posse.

Guibaldus dies tantum quadraginta Abbas Cassini fuit, qua dignitate sponte renunciata, relictaque Monachis eligendi sibi Abbatem libertate, in Germaniam abscessit.

Raynaldus II. eligitur Cassinensis Abbas.

Suffectus in ejus locum est Raynaldus II. de Colimenta, ut refert Petrus Diaconos cap. 128., ubi subdit: *Eo etiam tempore cum rex Rogerius civitates, & castra usque ad confinia Cassinensis cœnobii recepisset fortissimoque ac durissimo imperio suo juri subditas retineret, eique nullo modo nullo pacto idem Abbas prout Rogerius volebat consentiret, se, civitates, & castra omniaque monasterio pertinentia demoliturum minare cepit, missisque nuntiis, hoc Abbati, Fratribus, cunctoque populo nunciari mandavit. Verum, ut in talibus assolet primum savire vulgus ignobile, deinde sevitia in timorem mutata suis cum omnibus, uxoribus quoque, & filiis Cassinense ad monasterium confugerunt. Nam post multum prafatus rex paciscens, cum Cassinensibus treugnam interim, ut omnes qui ob timorem illius aufugerant, ut cum suis ad propria reverterentur concessit.*

Sententia pro monasterio S. Petri Imperialis.

Anno 1137. hæc sententia prolata est pro monasterio S. Petri Imperialis Cassinatibus subdito, quam integram adducimus, quod formam judiciorum illius temporis referat.

† *In nomine domini Dei eterni, & Salvatoris nostri Jesu Christi anno incarnationis ejusdem millesimo centesimo trigesimo septimo, mense Novembris indiccione quintadecima. Dum Ego Roggerius de Bisiniano, & Rogerius de Barolo, & Rogerius de Brabala regalis curia Justificatores ad dirimenda negotia & injustitias dirigendas, precepte Domini nostri magnifici Sicilia, & Italia regis ad judicandum Tarenti sederemus. Petrus ecclesia S. Petri Imperialis Prepositus Guarinum de Bella aqua inpetiit, quod cujusdam Villana ecclesia filium naturalem, qui etiam tributa ecclesia solverat injuste tenebat. Guarinus autem, & matrem pueri villanam esse ecclesiam negabat, & puerum suis predecessoribus, & sibi tributarium fuisse peribebat, absque ulla ex parte ecclesia calumpnia. Judicavimus itaque, ut pars ecclesia probares matrem pueri suam fuisse villanam, & puerum naturalem ejus filium esse, & eum ecclesia solvisse tributa. Qua omnia Sacramento Ursonis Bernachii ecclesia firmavit, quem solum de pluribus jurare paratis, pranominatus Guarinus elegit. Ex sententia igitur curia, & Villanum, & omnis ab eo successura progenies ecclesia restitutus est. Ut autem hoc nostrum judicium firmum, & inviolabile omni tempore permaneat, prasens scriptum per manus Guidonis magnifici regis domini nostri Rogerii notarii scribi pracepimus, & signa S. crucis propriis manibus nostris fecimus. ✠ Ego Rogerius de Bisiniano camerarius magnifici regis Justitiarius qui supra confirmo. ✠ Ego Rogerius de Barolo regis Justitiarius qui supra confirmo. ✠ Ego Rogerius de Brabala regis Justitiarius qui supra confirmo.*

Anonymorum Cassinensium Authoritas.

Atque jam hoc anno 1138. Petri Diaconi historia definit, cujus authoritate destituti, Anonimorum deinceps Cassinensium, ad damna Cassinensibus irrogata, jurisdictionesque eorum vindicandas, testimonio licet conciso admodum, utemur, ne quid proferre in hac dissertatione videamur, quod ineluctabilibus cujusque temporis monumentis innixum non sit. Sub unius tantum Anonymi Cassinensis nomine historias a tribus codicibus MSS. bibliothecæ Cassinensis sig. nu. 47., & 199. atque in appendice ejus, qui Chronicon Leonis Ostiensis, & Petri Diaconi continet, exscripsit, editque, pag. 228. Cl. vir Antonius Caracciolus clericus Regularis Teatinus in libro, cui titulus; *Antiqui chronologi quatuor*. Hæc Historia ab an. 1000. ad 1212. protenditur. Primus quidem codex 47. historias contioet ab an. 1000. ad 1152., alter signatus nu. 199., ab 1000. ad 1195. Tertius codex ab an. 1196., ad 1212., quidquid Caracciolus memoria lapsus, ait, posteriorem hanc historiam in codice 199. contineri. In hac vero Caraccioli editione plura errata irrepsere, quod Peregrinius etiam advertit in notis ad hasce historias pag. 99., & 100., ubi non unicum earum fuisse authorem apposite advertir, quare nos MSS. codicum authoritate utemur, quoties illa historia erit utendum.

Pontifex a Rogerio captus.

Anno itaque 1139. ex cod. Sig. 199., ait Anonymus Cassinensis, *Rogerius rex venit Apuleam, & cœpit eam, prater Barim, & Trojam, deinde venit Miniani, contra quem Papa Innocentius II. cum exercitu venient, juxta Gallucium in fugam versus comprehenditur, & quarto die, pace facta, confirmat illi totam terram a Fluvio Carnello, & infra, filiis que principatum, atque Ducatum; Castellum S. Angeli igne crematur, & Mortula cum S. Salvatore, & S. Victore, & S. Pětro in fine.* Carnelli fluvium a Veteribus Syris dicebatur, qua de re adeundæ notæ Angeli Nucei ad cap. 5. lib. I. Chr. Cass. castra S. Angeli, Mortulæ, aliaque recensita erant, suntque hactenus cœnobii Cas-

fineu-

finensis. Minianum erat comitatus Teanensis, estque conterminum S. Petro in fine, & S. Victori: Gallucium comitatus etiam Teanensis Mortulæ, & S. Salvatori conterminum est.

Roggerii Regis in Casinum adventus. Eodem anno hæc scribit Anonymus: *Idem rex ad hoc monasterium* (Cassinense) *venit tertio Kalendas Aprilis, cui per chartulam Rocca de Bantra traditur pro Ponte Curvo, quem dicebat injuste a nobis detineri. Castrum quod Pesmontis dicitur cum Cardito, & Camino nobis tollitur.* Hoc eodem seculo ostendimus cœnobium Cassinense Pontiscurvi oppidum titulo emptionis, & donationis a principibus ejus oppidi supremis possedisse, quo constat injuria omnino Cassinates a Roggerio hac de causa vexatos.

Roggerii Privilegium. Verum non infensus semper Rogerii animus in Cassinates fuit, nam an. 1147. Nosocomium cœnobii Cassinensis amplissimo privilegio ditavit, quod hic damus ex originali in archivo nostro asservato.

† *In nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis, Roggerius, divina favente clementia, rex Siciliæ, Ducatus Apuliæ principatus Capuæ. Regiæ majestatis censuram ad hoc in mundi climate divina præfecit potentia, ut pravos obterat piis, & divino cultui deditis locis studeat impertiri juvamen. Nam, teste Apostolo, principes constituti sunt ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Piis ergo locis, venerabilibusque xenodochiis debitæ tuitionis munimina impendentes, illum quam maxime juvare, & defensionem impertire regiam celsitudinem convenit, quem Pater sanctissimus Benedictus incoluit, extruxit, & sua corporali præsentia clarissimum, ac memorabilem toto orbi effecit, unicum egenorum solacium, peregrinorum, & necessitatem habentium portum. Proinde omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet, ac futurorum scire industriam volumus, quia vir venerabilis Raynaldus S. Romanæ ecclesiæ Cardinalis, & sacri Cassinensis cœnobii religiosissimus Abbas fidelis noster, cum omni congregatione, quæ in eodem loco sub regula almifici patris Benedicti omnipotenti Deo deservit, Fratrem Richardum jam dicti sacri xenodochii rectorem Cassinensem ad nostram celsitudinem dirigens, obnixis precibus postulavit, ut ob honorem Dei, & reverentiam ejusdem sancti loci, animæque nostræ augmentum, patrisque nostri gloriosæ memoriæ Roggerii magnifici Comitis, & nostræ excellentissimæ matris, nec non stabilitatem nostri regni, secundum prædecessorum nostrorum præcepta, per hoc nostræ regalis auctoritatis, & confirmationis præceptum omnes res, & possessiones, quæ prædicto venerabili xenodochio, jure pertinent, confirmare, & corroborare dignaremur, secundum usus, & consuetudines a nobis in nostro regno positas, cum servis, & ancillis, aldianis, mancipiis, cartulatis, offertis, cum terris, vineis, silvis, montibus, planitiebus, pratis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, omnia, & in omnibus eidem xenodochio juste pertinentibus sub nostræ celsitudinis tuitione, nostrorumque heredum recipientes, confirmamus cuncta, quæ idem venerabili loco a quibus fidelibus jure concessa commutata, atque oblata sunt in quibuscumque nostri a Deo conservandi regni partibus, sibi pertinentes, vel in futuro concedendas, vel acquirendas, omni publica exactione remota, nisi adjuvamen nostri regni sit necessarium. Præcipientes itaque, ac sub Regiæ majestatis censura, jubemus, ut nullus Dux, Marchio, Princeps, Comes, Vicecomes, nullaque regni nostri magna, parvaque persona, audeat, vel præsumat præfatum xenodochium, suumque rectorem de prenominatis rebus molestare, inquietare, vel dilacerare, sive Monachos, & alios eidem xenodochio subditos ad placitum, nisi ante nostram, vel Cassinensis Abbatis præsentiam, provocare, sed quiete, & pacifice rector ejusdem xenodochii, & Monachi, vel quique fideles ibidem Deo deserviant, & acquisitis, & acquirendis rebus fruantur sub nostro a Deo conservanda regiæ Majestatis munimine consistentes. Si quis autem, quod minime credimus, hujus nostri Regalis præcepti temerarius violator extiterit, nobiscum sub districto judice contendat. Quod, ut verius credatur, & diligentius ab omnibus observetur, sigilli nostri impressione jussimus inferius insigniri, & tibi Roberto nostro cancellario scribere præcepimus.*

Adest Sigillum plumbeum.

Data per manum Robberti Cancellarii II. idus Decembris indictione XI. Incarnationis Dominicæ anno MCXLVII. regni vero gloriosissimi regis Roggerii anno octavo decimo feliciter amen, amen, amen.

Ibi post tributas egregias Cassinensi cœnobio laudes, omnia bona xenodochii confirmat, *cum servis, ancillis, mancipiis &c.* quæ proculdubio jurisdictionem ostendunt. Jubet, ne ullus huic xenochio subditus ad aliud nisi suum, aut Abbatis Cassinensis tribunal trahatur, quare abs dubio Abbatem Cassinensem jurisdicendi potestatem habuisse fatetur.

Eodem anno Gonnarius Sardiniæ rex, omnes donationes a suis antecessoribus cœnobio Cassinensi factas confirmavit hoc diplomate, cujus autographum in archivo nostro extat. Gonnarii Sardiniæ Regis Privilegium.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi anno ab Incarnatione ejus millesimo centesimo quatragesimo septimo, indictione decima, octavo Kalendas Julii. Si injustis, & vana postulantibus nullus omnino justus, & firmus est tribuendus effectus, justæ, & religiosæ postolationi, & maxime Dei cultorum, & locorum venerabilium manus est aperienda charitatis, & pietatis. Quapropter ego Gonnarius, divina dispensatione Turritanorum rex, & dominus, vicesimo anno regni nostri Jerosolimam pergens ad loca sancta visenda, ad limina sanctissimi patris Benedicti declinare decrevimus, atque petitionibus reverendissimi domni Rainaldi Dei gratia Cardinalis, & Cassinensis Abbatis & Fratrum, quos ibi congregatos reperimus, quorum conversatio nobis valde placuit, assensum præbuimus, quibus etiam vinculo societatis, amore, & reverentia beati patris Benedicti, & ipsius loci, quum perspeximus religione nos astrinximus, & ea quæ a predecessoribus nostris, & consanguineis, vel a quibuscumque in insula Sardinia sub regno nostro Turritano, Cassinensi cœnobio, quoquomodo data, seu danda sunt, quantum in nobis est, in perpetuum tenenda, & possidenda confirmamus, scilicet S. Mariæ de Thergo, ecclesiam S. Petri de Gulsubi, S. Nicolai de Solio S. Petri de Curchi, S. Michaelis de Ferrucesio, cum omnibus pertinentiis earum, & ecclesiis eis concessis, conservis, & ancillis, terris & vineis, cultis, &*

incultis, silvis, & pascuis, saltubus planiciis, montibus, & vallibus, molendinis, aquis, aquarumque decursibus, quidquid praterea gloriosa memoria atavu meus Baraso rex, & Marianus avus noster, Constantinus etiam genitor noster, & Marchusa regina uxor ejus, & consanguinei nostri, cum filiis, & filiabus, & Comita cum uxore sua Muscundula, & Marianus cum uxore sua Justa, Bera filia Gonnarii, Constantinus de Carvia cum uxore sua Jorgia, Foratus de Gitil cum uxore sua Susanna, nec non & alii, quique fideles, qui in eodem Cassinensi cœnobio dederunt, absque omni molestatione, dilaceratione, condicione firma, & illibata perpetuo manere volumus, Amen, Amen, Amen. Fiat, Fiat, Fiat; Et si quis ista carta destruere, aut exterminare eam voluerit, istrumet Deus nomen suum de libro vita, & carnes suas disrumpat volatilibus celi, & bestiis terra, & mittat in illis Dominus mortem Papella, & deleantur de isto seculo citius, & habeat maledictionem de Deo patre omnipotente, & de sancta Maria Matre Domini nostri Jesu Christi, & de beato Michaeli Archangelo, & quatuor evangelistas, Marcus, Mattheus, Lucas, & Johannes, & de duodecim apostolis, & de sexdecim Prophetis, & viginti quatuor seniores, & de trecentos decem & octo patres sanctos, qui canones disposuerunt in Nicea civitate, & de novem ordines Angelorum, & de omnes sanctos, & Sanctas Dei, Amen, Amen, Amen, Fias, fiat, fiat, & si quis ista carta audire voluerit, & nostras ordinationes placuerit, & dixerit, quia bene est, habeat benedictionem de Deo patre omnipotente, & de S. Maria matre Domini nostri Jesu Christi, & de beata Michaeli archangelo, & de quatuor evangelistas, Marcus, Mattheus, Lucas, & Johannes, & de duodecim apostolis, & de sexdecim prophetas, & de viginti quatuor seniores, & de trecentos, & octa patres sanctos, qui canones constituerunt in Nicea civitate, & de novem ordines Angelorum, & de omnes sanctos, & sanctas Dei, Amen, Amen, Amen, Fiat, fiat, fiat; Et sunt Deus omnipotens testes primus, deinde ega judike Gunnari, qui hanc cartam fieri precepi, & domnus Johannes Sorreñ episcapus, & domnus Robertus ejusdem Regis curia magister, & Simondinus filius Bulli, & Comita de Tori nepos ejusdem, & Torchetori de Serra, hoc totum confirmatum est in supradicta ecclesia Cassinensi prasente, & precipiente pradicta domno rege Gonnario, & domno Johanne episcopo Sorreñ, & magistro Robberta, & aliis supradictis in presentia domni Raynaldi Cassinensis Abbatis, & Cardinalis, & ante presentiam domni Mazzulini prafata ecclesia Advocati. Quod ego Johannes Diaconus, & curia notarius ex pracepto suprascripti domni Gonnarii Turritani regis scripsi. Prasentibus his ad hoc vocatis testibus, scilicet Berardo de S. Rufina, Murino de Arpino, Ruberta filio Ja. de Albaneta Jo. . . majore Raynaldo filio Johannis de Majo. Scriptum in mense, & indictione superscripta. ✠ Ego G. Judex Turritanus in domu beati Benedicti libenter subscripsi. ✠ Ego qui supra Johannes Surreñ episcopus signum crucis feci, & interfui. Signum manu supranominati magistri Roberti Turronensis subscriptum. ✠ Ego Comita de Thori manu mea subscripsi. Ego Torqueton de Serra hoc decens signum manu mea feci. Ego Sigismundino filia Bollo subscripsi.

Ancillæ, & servi confirmantur in hoc privilegio, quod argumento est, ea bona cum juris dicendi potestate in Sardinia concessa. Singulares certe, lepidæque sunt benedictiones, maledictionesque in hoc privilegio exaratæ. Eruditissimus Mabillonius lib. II. de re Diplomatica cap. 8. agit de maledictionibus, pœnis pecuniariis, aut corporalibus excommunicatione, depositione &c. a summis Pontificibus, conciliis, imperatoribus, regibus aliisq; personis irrogatis in privilegiis, & donationibus, interque alia nu. 5. ait. *Eodem animo affecti sunt Lea, & Alexander imperatores in novella sua prima*, (a) *in qua varias proferunt exsecrationes adversus judices, qui sententias prater leges ferunt, nempe, ut Deum hic sibi adversantem inveniant, & celestes potestates infestas: ante diem de hac presenti vita migrent, atque etiam futura jacturam faciant: denique ut semen eorum perpetuam ignominiam sentiat, ac panem mendicet. Non minus graves, diras interminatur Manuel Comnenus in novella sua* (b). Singulare etiam valde in hoc privilegio est, Deum pro primo teste constitui, secundum regem, tertium episcopum Johannem &c. qui ut & Robertus proprio charactere subscribit, quamquam episcopus inquit: *Signum crucis feci &c.* & Robertus: *Signum manu supranominati magistri Roberti Turonensis, subscriptum &c.* Laudatus Mabillonius lib. II. de re Diplomatica, cap. 21. evidentissimis testimoniis demonstrat, privilegia aliaque regalia diplomata, quibus Imperatores, Regesque subscribebant, fuisse quoque ab aliis testibus subscripta, uti constat ex testamentis Claudii, & Caroli Magni imperatorum, ex privilegiis Clodovei M. Clodovei junioris, Caroli Martelli, Pipini, ex donatione Romanæ ecclesiæ a Carolo M. facta, ex privilegiis Lotharii, Hugonis, Roberti, Henrici, Philippi Galliarum regis, aliorumque ejus successorum. Id etiam a regibus Angliæ usurpatum probat nu. *6.*, & a regibus Hispaniæ, Germaniæque imperatoribus nu. *9.*, Eadem testium subscriptio visitur in privilegiis a nobis allatis Lotharii III., & Roberti, in eoque Henrici VI. mox adducendo.

a Leunclav. in jure Græcorũ: to. 1. p. 203.

b ibid. p. 151. & 152.

Richardi de Aquila concessio.

Duos post annos sc. 1149. Richardus de Aquila feudum quoddam cum Villanis haud dubie subditis cœnobio Cassinensi concessit, hoc monumento, quod ex autographo in archivo nostro excribimus.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi, ab Incarnatione ejusdem Domini nostri anno millesimo centesimo quatragesimo nono, quam & nona decima anno domni Rogerii Magnifici regis mense Decembris tercia decima indiccione. Quoniam Venerabilibus locis, maxime ecclesiis, qua ad Divinum servicium constructa, sunt religiosi viri, & Deum querentes servire incessanter debent. Idcirco ego Richardus de Aquila, divina gracia Comes de Abellino, misericordia Dei compulsus, optuli Cassinensi monasterio in manus domni Raynaldi Dei gratia Cardinalis, & Cassinensis Abbatis, & omnis congregacionis, totum feudum meum, quod tenuit Jordanus Pincz. in civitate Pontiscurvi, scilicet domos, villanos, terras cultas, & incultas, vineas, arbores fructiferas, & infructiferas, ecclesiis, cum omnibus possessionibus earum, cum viis, & aquis, & anditis earum, & cum omnibus, qua ad idem feudum generaliter pertinent quocumque modo intra.*

&

& extra civitatem Pontiscurvi, sicut a prædicta domno Raynaldo Dei gratia Cardinale, & Abbate emi pro precio viginti quinque librarum denariorum Papiensium, quod Feudum prædictus Abbas emerat a Guillielmo filia prædicti Jordani. Hanc vero oblacionem feci ego prædictus Comes Richardus, & tradidi in manum prædicti domni Raynaldi Cardinalis, & Abbatis, pro anima mea, & pro animabus patris, & matris meæ, & omnium fratrum, & consanguineorum meorum. Et prædictus domnus Abbas cum tota congregacione promiserunt mihi, se, & posteros suos daturos omni anno in die Sancta Job. de redditibus prædicti feudi, quinquaginta solidos denariorum papiensium, in mandato hospitum pro anima mea, & omnium consanguinearum meorum. Promiserunt etiam, quod omni anno in secunda Feria post Dominicam, qua cantatur, Populus Syon, quandiu ego vixero, celebrabunt sollompnia missarum, pro redempcione peccatorum meorum, & omnium fidelium. Item eadem die faciens refeccionem omnibus Monachis de redditibus supradictis, ut nihil ad convivium, quod ea die sic monasterium expendat, preter ligna, & aquam. Post obitum vero meum promiserunt se semper facturos in anniversario meo plenum officium, & prædictam refeccionem, & hoc totum promiserunt, quia sic inter nos convenit, si autem hanc chartam oblacionis tradicionis meæ ego qui supra Richardus Dei gratia Comes, & mei heredes aliquando per quodlibet ingenium, vel humanam astuciam dirrumpere, vel removere quesierimus, aut hoc totum, quod supradictum est prædicto monasterio quieta nomine habere non dimiserimus, vel si hoc oblacionis scriptum in qualibet parte refutare temptaverimus, de quibus continet, centum libras denariorum Papiensium me & meos heredes componere obligo prædicto monasterio, & ejus rectoribus, & post pena soluta hac cartula oblacionis meæ firmiter maneat in perpetuum, & taliter ego qui supra Richardus Dei gratia Comes qualiter mihi aptum, & congrum fuit omnia suprascripta pro anima mea, & pro animabus patris, & matris meæ, & fratrum, omniumque consanguineorum meorum feci, & te Johannem presbiterum, & notarium scribere rogavi in suprascripta civitate Pontiscurvi. † Ego Richardus Dei gratia Comes. † Ego Evulus de Maliano. † Ego Anneo de Rivo matrice. † Ego Raynaldus Judex.

Eleemosyna facienda in die Jovis S. pauperibus in lotione pedum. Missa celebranda pro Richardo.

Rogerius Rex obiit.

Obiit tandem ex nostro Anonymo rex Rogerius an. 1154. mensis Februarii die ultima. Is, ut ex ejus privilegiis constat, regem sese Siciliæ, atque Italiæ dicebat, cum satis constet nunquam universa Italia potitum. Cui tamen scrupulo facit satis Peregrinius in correctionibus ad Lupum Protospatam pag. 84. in hæc verba: *At a Lupo, cum vides Barensem Argirum hoc loco appellatum principem, & Ducem Italiæ, & infra in annum 1051. absolute Ducem, semina hinc agnoscere poteris Barensis principatus, de quo plene alibi, ibique simul exponam, Italiæ nomine apud eundem auctorem, aliosque plures ipsius æquales haud omnem duplici mari, & Alpibus clausam demonstrari Italiam; sed Apuliam, cujus Barium tunc fuit caput; & quandoque Italiam dumtaxat Cistyberinam: qua nimirum acceptione Rogerius, & uterque Guillelmus rex Siciliæ, & Italiæ, ignota aliis*

Dissertat.

diuque frustra hujusmodi nuncupationis ratione quæsita, multotiens dictus reperitur. Certe Italiæ vocabulo in vita beati Nili verbis relatis ad annum 966. Apulia Grecis tunc possessa denotatur: Et Lupo metipsi ad an. 1033., & 1051. quem confer cum Ostiensi lib. 3. cap. 10. initio. Et me, vide infra ad Falconem Beneventanum. Atque in correctionibus ad hunc Falconem ad an. 1114. pag. 156. ait: *At nescius erat ex Græcorum tunc idiotismo, nostratibus etiam Italis ob mutuam cum iis consuetudinem usurpato communi Italiæ vocabulo a Falcone Apuliam solummodo demonstrari, quem Langobardis, perindeque Italicis donastis ipsi subtraxerant &c.*

Quam opinionem quibusdam auctoritatibus probat. Hunc vero Roggerium II. filium fuisse Rogerii I. Siciliæ Comitis, atque Adelaidæ, ejus secundæ conjugis, ostendit idem Peregrinius in stemmate Nortmannorum Ducum Apuliæ, & Siciliæ regum. Post Guillelmi nepotis sui mortem Dux Apuliæ evasit an. 1127. Rex deinde coronatus, Natalis Domini die an. 1130., ut demonstrat Peregrinius in Correctionibus ad Anonymum Cassinensem, & ad Falconem pag. 118. & 175., ubi eorum opinionem refutat, qui censent bis regem coronatum, nempe anno quoque 1129. mense Majo. Peregrinio subscribit Pagius ad an. 1130. num. 29. & seqq. Tres habuit uxores, quarum prima fuit Alberia Alphonsi Hispaniarum regis filia, altera Sybilla soror Ducis Burgundiæ, tertia Beatrix filia Comitis de Reteste. Vide Romualdum Salernitanum loc. cit. fol. 393. Post invasum, ademptumque legitimo Domino Roberto II. Capuæ principatum an. 1137. regem sese Siciliæ, Ducem Apuliæ, principemque Capuæ dixit in suis privilegiis, quem deinceps titulum diu ejus successores retinuere. Solus regnum administravit annos viginti duos, cumque filio Guillelmo annos tres. Constanter nos illud asserimus Rogerium haud ante annum 1128. in publicis cartis Ducem sese Apuliæ dixisse, neque ante annos 1131. Siciliæ regem, ut ex ejusdem Rogerii privilegio supra a nobis laudato constat, quod an. 1130. est datum III. Kal. Januar., atque in eo Ducem se Apuliæ dicit, tertiumque Ducatus sui annum esse. Neque suspicari quis potest, sincerum non esse hujuscemodi privilegium, nam præterquam omnibus sinceritatis characteribus per semet pollet, accedit Guillelmi I. ejus filii authoritas, qui an. 1158. illud confirmavit suo diplomate infra edendo; in quo hæc leguntur: *Privilegium gloriosissimi patris nostri regis Rogerii, quod venerabilis Abbas Raynaldus ostendit curia nostra scriptum videlicet manu Guarnerii Mazariensis Decani, sub anno dominica incarnationis 1130. indictione octava. Presentis decreti pagina confirmamus, illudque volumus inconcussa stabilitate vigere &c.* Ejusdem privilegii meminit Peregrinius in correctionibus ad Anonymum Cassinensem, ut probet Rogerium memorato die, annoque corotum.

Aliæ Cassinensium vicissitudines.

Alias Cassinatium vicissitudines narrat Anonymus an. 1155. hisce verbis: *Exercitus regis Siciliæ cum Asclentino cancellario Campaniam ingreditur, & combussit Ceperanum, & Babucum, & loca vicinia deinde rediens, mœnia Aquini, & Pontiscurvi,*

& aliorum oppidorum dirui fecit, & omnes Monachos de ecclesia Cassinensi foras expelli, exceptis duodecim &c.

Ponscurvus monasterio Cassinensi tunc temporis subditum erat, ut ostendimus. Eadem narrat Ciarlante p. 305. Cum autem Guillelmus Siciliæ rex in oppido Terracinæ Salerni, cujus meminit Anonymus Cassinensis an. 1204., & Richardus a S. Germano ad eum annum, atque ad an. 1226. comitia regni generalia haberet, illum adiit Raynaldus Cassini Abbas, conquestusque est ademptas sibi ab Herbia de Bolita regis Justitiario quasdam terras, rusticos &c. qui ad castrum Pontiscurvi pertinerent, aliaque sibi illata ab eo damna.

Sententia pro Cassinensibus.

Quæstione discussa, hæc a rege produit sententia, quam integram edimus ex autographo in nostro Archivo, quo potissimum illorum temporum judicandi modus constet. *Residente in palatio Terrecenæ urbis Salerni domino W. Magnifico rege Siciliæ Ducatus Apuliæ, & principatus Capuæ cum Comitibus, & magnatibus regni sui Rainaldus Cardinalis, & venerabilis Montis Casini Abbas, adversus Herbiam de Bolita supradicti domini nostri regis justitiarium, querimoniam deposuit de quibusdam Villanis, & terris pertinentibus castro suo Pontiscorbi, quod ex longo monasterio S. Benedicti pertinuerat, & ex dono domini regis Rogerii felicissimæ memoriæ, qui concesserat eidem Abbati pro parte supradicti Monasterii ipsum castrum cum omnibus suis pertinentiis, & ita ipse rex Rogerius cognoverat prædictos villanos & Terras, esse pertinentes eidem castro, quod coegerat W. de Glossa Villa reddere præfatos villanos, & terras ipsi monasterio in sui præsentia, & sic ipse Abbas prædictos villanos, & terras se possedisse, & habuisse asserebat, ad quod prædictus Herbias respondit, omnia illa esse de pertinentiis suæ Roccæ, quia Marotta olim domina Pontiscorbi dederat ea W. domino Roccæ; super hoc curia judicavit, quod si prædictus Abbas idoneis testibus probare posset, prædictos villanos, & terras, esse de pertinentiis Pontiscorbi, & ex mandato domini regis Rogerii ipsarum rerum possessionem habuisse, de cetero ipse Abbas, ejusque successores quiete, & secure eosdem villanos, & terras possiderent, & haberent. Si tamen ipse Herbias aliquem de prædictis testibus per pugnam vellet impetere, non tamen per guerram posse hoc facere, prædictus Abbas appellavit adversus eundem Herbiam, eo quod terminos, & fines divisionum, quas ex præcepto domini regis Rogerii felicissimæ memoriæ Ebulum de Mallano, & Marinum Borellum inter territoria Roccæ W. & territoria ipsius Abbatis non observabat. Hervias vero respondit, divisiones illas esse factas contra rationem, & ideo eas observare non debere. Super hoc dominus Magnificus rex W. præcepit, & statuit prædictarum terrarum terminos, & divisiones sic stare, sicut a prædictis Ebulo, & Mario ordinatum fuerat, & statutum; Et si prædictus Herbias probare poterit contra prædictos Ebulum, & Marinum divisiones non juste factas esse, quando Curia poterit ad hoc intendere, Curia eum audiet, & juste terminabit. Prædictus quoque Abbas adversus eundem Herbiam querelam movit, eo quod triticum, & animalia, & vinum quasi pro reditu injuste exigebat de duabus ecclesiis pertinensibus xenodochio Cassinensi, quod cum dictus rex Roggerius beatæ memoriæ, cum omnibus suis pertinentiis in protectione sua, & heredum suorum suscepisse, ab omni publica, & injusta exactione illud quietasset. Herbias vero respondit se ideo hoc exigere, quia & defensionem præstabat ipsis ecclesiis, & animalia ipsarum ecclesiarum in terra sua pascebant. Super hoc autem curia judicavit, quod prædictus Herbias nihil debet a præfatis ecclesiis, pro defensione exigere, cum totum Regnum in defensione domini magnifici regis sit. Si vero earumdem ecclesiarum animalia in pertinentiis, & pascuis ipsius Herbiæ pascenda ducere velint, ei exinde quod justum est tribuant, & persolvant. Prædictus vero Abbas appellavit adversus prædictum Herbiam, quod animalia hominum Pontiscorbi pascere vetabat in Terris, & pascuis quarundam ecclesiarum pertinentiarum prædicto Monasterio S. Benedicti, & in earum silvis homines prædicti Abbatis ligna incidere prohibebat, ad quod Herbias respondit quod in iisdem terris animalia hominum prædicti Abbatis pascere, & in earum Sylvis ligna incidere non deberet, quia semper domini Roccæ fuerunt defensores earumdem ecclesiarum, ex concessione Cassinensium Abbatum; super hoc curia judicavit, quod si prædictus Herbias instrumento, vel idoneis testibus probare posset prædictarum ecclesiarum defensionem a prædicto Cassinensi Abbate, vel ejus prædecessoribus ei fuisse concessum prædictarum terrarum pascua, & sylva esse communia hominum prædicti Abbatis, & supradicti Herbiæ. Et si hoc probare non posset, dominium prædictarum terrarum ipsi Monasterio permaneat. Nec non ipse Abbas adversus prædictum Herbiam querelam movit de quadam Sylva quorundam militum Pontiscorbi, quæ est prope ipsam Roccam, quam domini Roccæ rogatu eorundem militum defendebant ab hominibus ipsius Roccæ, & modo Herbias defendebat eam ipsis militibus. Herbias respondit, se ideo hoc facere, eo quod antecessores sui hoc fecerant, & earundem sylvarum defensionem præstabat; super hoc curia judicavit, quod propter hoc prædictas sylvas militibus Pontiscorvi vitare non debebat, eo quod omnes defensiones totius regni domino regi pertinent, & nullum lucrum pro defensione rerum S. Benedicti ipse Herbias consequi debeat. Ad hujus autem statuti, & decisionis memoriam, & inviolabile firmamentum duo scripta, unum, & idem continentia per manum Roberti regalis notarii scribi, & manu Majonis Magni Ammiratorum Ammirati, & Aschettini Magnifici regis Cancellarii subtestari jussum est. Anno Incarnationis dominicæ millesimo, centesimo quinquagesimo quinto mense Martio. Indictione tertia, regni vero domini W. Dei gratia Magnifici, & gloriosissimi regis Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & principatus Capuæ anno quarto feliciter Amen. † Majo Dei, & regia gratia Amiratus Amiratorum subscripsi. † Ego Aschitt. gloriosissimi Regis W. cancellarius subscripsi.*

De hisce controversiis anno quoque 1167. agemus. Eruditissimus Camillus Tutini in dissertatione de Magistris Justitiariis regni Neapolitani Herbiam hunc de Bolita prætermisit. Herbia quædam exigere a memoratis ecclesiis volebat, eo titulo, qood earum defensor esset. De ecclesiarum Defensoribus agit Ludovicos Thomassinus de antiqua ecclesiæ disciplina part. I. lib. II. cap. 98., ubi ostendit, electos olim defensores ad minores causas ecclesiarum dirimendas, ad patrocinandum pau-

pauperibus, contra potentes, & ad retundendos publicorum vectigalium exactores quando præscriptas sibi metas prætergrediebantur. Majonem fuisse Ammirarum Guillelmi I. regis testatur Hugo Falcandus coevus auctor in sua Historia. Baronius an. 1156., Antonius Beatillus lib. II. de Historia Barii p. 109. Ughell. Ital. Sac. To. VII. col. 79., Rochus Pyrrhus sicil. Sac. To. I. p. 316. Tutinus in Dissertatione de Ammiratis regni Neapolitani pag. 36. Ammirati vocabulum a Saracenis est mutuatum, teste Du-Cangio in Glossar. nihilque aliud significat, quam supremum classis præfectum, deque Ammirati jurisdictione, potestateque agit Justinus a pag. 4. ad 26., ubi Capitula affert Federici II. Imperatoris, Caroli II., & Ferdinandi I. Regum Neapolis pag. vero 2. hæc Tutinus ait,

Di quest'officio se ne fa mentione ne capitoli del regno, & ha giurisdizzione sopra tutti coloro, che vivono dell'arte Marinaresca, come barcaroli, fabricatori di vascelli, Marinari, & altri, quali sono riconosciuti nelle cause civili, e criminali da giudici dell'Ammirante, che risiedono in un particolare tribunale, con notari, scrivani, e carceri, quali amministrano giustitia a sopradetti, dalle cui sentenze se ne può appellare al sagro consiglio, come supremo tribunale. In tutte le città, e terre del regno, che sono allato le marine, vi risiede uno Ammirante per ciascheduno, e questi per lo passato eran creati dal Re, & avevan cura de Legni, a de' vascelli regii, e nelle scritture antiche de Re Angioini chiamati venivano Protontini, & amministravano giustizia alli artefici, a' Marinari, & altri di quell'arte, che risiedono in quella città, o terra come di sopra, & erano subordinati all'Ammirante, che perciò si diceva Ammiratus Ammiratorum.

Civitas S. Germani capta. *Anno* 1157., ait Anonymus Cassinensis, *Mense Novembris Comes Andreas cepit terram Fundanam, & Aquinum, & terram S. Benedicti, deinde cepit Comitum.* Et anno 1158. *Comes Andreas sexto die mense Januario cepit S. Germanum, & Raynaldus Cassinensis Abbas, & Alfanus Capuanus archiepiscopus, & quamplures alii Castrum conscenderunt. Terra autem S. Benedicti reddidit se prafato Comiti Andrea, qui sequenti die ascendit Castrum, & acriter pugnavit, sed nihil profecit, postmodum exivit de Regno &c.*

Quid sibi velit apud hunc Cassinensem Anonymum, Leonem Ostiensem, Petrum Diaconum, aliosque veteres scriptores, terra Pundana, terra S. Benedicti, explicat Peregrinius pag. 225. 226. dum asserit, significare plurium oppidorum collectionem uni domino subjectorum, quæ dynastiam aliquam, Ducatum principatum &c. constituit & p. 226. ait: *Verum enim vero nonne conjuncta & continentia loca pluribus, vel communi jure, vel divisis sortibus possessa Dominis, qui ex uno eodemque genere ortum duxerunt, vulgus olim consuevit nuncupare, hodieque facit, & dominantium nomine sive gentilitio, sive quavis alia ratione illis communi? Equidem apud Falconem Beneventanum ad annum* 1139. *adpellatas legimus terras filiorum Borrelli, aliis dictam Burrelescas, Burrellenses, & Burrellensium; hoc est oppida prope quinquaginta continenti in regione contermina, qua ab unius Burrelli posteris, de quo viro Ostiensis lib. 2. cap. 6. possidebantur. Atquo in Chronico Richardi de sancto Germano, quod in membranis scriptum adservabatur in bibliotheca Cassinensi signatum nu. 203. adpellatione Terra filiorum Pandulfi, omnis antiquus Teanensis Comitatus semel, & iterum designatur, ad annum* 1229., *nomine plane exorto ab excessu Pandulfi olim Teanensis Comitis, & Capua postmodum principis, qui stirps fuit, & origo gentium tum aliarum tum de Cajanello, de Marczana, de Presenzano, & de Roccaromana, in quas, ut puto, & in alias quoque progressu temporis, terra sui Comitatus dispertita fuit: illa quidem omnes inter caeteras Campana urbis patritias olim adnumeratas, de quibus frequentes in antiquis tabulariis extant memoriæ. Terra igitur Capuana sive dicas Capuanorum, qua plures ad huc concluduntur pagi, haud dubie nomen obtinuit a gente, a quo possidebatur jam tum exorto hoc gentili &c.* Intra Cassinensis Abbatiæ fines plura sunt castra Cassinatibus subdita, hincque terræ S. Benedicti nomenclatura. Certe in instrumento an. 1144. rogato, hæc ad sunt verba. *Ego Baulardus qui sum habitator in terra S. Benedicti in castro S. Angeli Theodici.* In alio anni 1254. *Nos Baldisius, & Andreas &c. habitatores terra S. Benedicti castri S. Angeli in Theodice;* cujus generis verba in aliis pluribus Instrumentis in archivo nostro asservatis leguntur. Hactenus terram Laboris, terram Barensem, terram Hydruntinam &c. dicimus, quamquam hæ provinciæ sunt, in quibus plures urbes & oppida reperiuntur, quæ tamen universa uni Præsidi subsunt. Vide quæ diximus supra.

Anno insequenti 1158. rex Guillelmus hoc diplomate Rogerii patris sui privilegium Cassinatibus concessum confirmavit, cujus autographum in archivo nostro asservatur. Diploma Guillelmi I. Regis.

† *In nomine Dei eterni, & Salvatoris nostri Jesu Christi W. divina favente clementia rex Sicilia Ducatus Apulia, & principatus Capua. Regii nos curam regiminis ad hoc divino munere suscepisse cognoscimur: ut nostra potissimum directione Status ecclesiarum Regni nostri, auctore Domino, salubriter, & comode disponatur. Ceterum cum universis ecclesiis regno nostro subiectis id prelationis sollicitudine, & caritatis benivolentia debeamus, illis tamen locis, atque personis, qua quidem amphoris religionis gratia eminent, propensiori nos caritatis studio, convenit imminere, felicis igitur memoria patris nostri regis Rogerii institutis tenacius adharentes Cassinense famosissimum, ac venerandum cœnobium, quod ipse singulariter dilexit, & inviolabili sua institutionis privilegio communivit, Nos quoque presenti privilegio communimus. Quatinus dum ejus quieti nostro munimine per omnia studuerimus providere. Religiosi Monachi ibidem Deo servientes divinum possint opus debita ductione, & secura mente peragere. Ex hoc enim a conditore Deo plurimum gloria consequemur, si venerabilia loca, Deoque dicata oportuna stabilitate, nec non necessaria ordinatione firmaverimus. Ipsum itaque Cassinense monasterium nos pro religione excellentiori, excellentius diligentes ad ejus omnimodam immunitatem. Privilegium gloriosissimi patris nostri regis Rogerii, quod venerabilis Abbas Rainaldus ostendit curia nostra scriptum videlicet manu Guarnerii Mazariensis Decani, sub anno Dominica incarnationis M. C. XXX. indictione VIII.*

VIII. presentis decreti pagina confirmamus, illudque volumus inconcussa stabilitate vigere. Ad hujus autem confirmationis nostra memoriam, & inviolabile monimentum presens scriptum per manus Roberti nostri Notarii scribi, & bulla aurea nostro tipario impressa jussimus insigniri anno, mense, & indictione subscriptis. Data Panermi per manus Majonis Magni Amiratorum Amirati, anno Dominica incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo octavo indictione sexta; regni vero domni W. Dei gratia gloriosissimi regis Sicilia Ducatus Apulia, & principatus Capua anno octavo prospere amen. Ducatus vero domni Rogerii Karissimi filii ejus anno tertio feliciter amen.

Guillelmus hic Rogerii II., & Alberiæ quartus filius, mortuo Anfuso fratre, Capuæ princeps, atque Dux Neapolis a patre est constitutus, mortuoque altero Fratre Rogerio Apuliæ Duce, hunc quoque titulum occupavit. Anno 1151. in regni societatem adscitus a patre, eoque mortuo, rex solus ad an. 1166. fuit, quo die 15. Maji obiit. Uxorem habuit Margaritam filiam Garziæ Navarræ regis. Romualdus Salernitanus loc. cit. fol. 206. de Guillelmo ait. *Rex autem Willielmus circa quadragesimam fluxu ventris, & molestia cœpit affligi, quam passionem, quum aliquanto tempore occultasset, circa mediam. Quadragesimam eadem passione crescente credens se moriturum pœnitentiam & confessionem accepit, quosdam de captivis liberavit; redemptionem pecunia, quam Apulia imposuerat, condonavit. Testamentum fecit, in quo Guilelmum filium suum majorem totius regni heredem instituit. Henrico alteri filio Principatum Capua, quem concesserat confirmavit, pecuniam magnam expendendam pro salute anima sua dereliquit &c. Rex Willielmus Romualdum Salernitanum Archiepiscopum, qui in arte erat medicina valde peritus, ad se vocari praecepit; Qui ad eum veniens circa Pascha ab ipso honorifice est susceptus, cui multa salutaria medicina consilia tribuit &c. unde accidit, quod Sabbato ante octavas Pascha emitis rea illum febris invasit, & invalescente passione mortuus est, & sepultus in capella S. Petri in palatio suo. Defunctus est autem rex Willielmus anno vita sua quadragesimo sexto, anno autem regni sui, quo cum patre suo, & per se regnaverat XV. mense decimo, anno autem 1166. indictione XIV. mense Madii septimo die intrantis ejusdem mensis circa horam nonam &c. divino Officio extitit multum intentus, & personas est ecclesiasticas plurimum veneratus. Capellam S. Petri, qua erat in palatio mirabilis musibis fecit pictura depingi, ac ejus parietes pratiosi marmoris varietate vestivit, & eam ornamentis aureis, & vestimentis, & argenteis pratiosis ditavit plurimum, & ornavit. Clericos in ea multos, & prabendas instituit, & divinum in illo officium decenter, & tractatim, & cum Dei reverentia & timore celebrari disposuit &c.* Vid. Peregrinius in laud. Stemmate, ubi, per errorem habet regnasse Guillelmum solum annos duos supra viginti, mortuumque 17. Kal. Maji. Vid. Pagi, aliique scriptores ad eum annum. Rainaldus Abbas paulo post regem mense Octobri obiit, teste nostro Anonymo, postquam gubernasset annis viginti novem cœnobium Cassinense.

Alexandri certi privilegium. Longe ante obitum an. sc. 1159. ab Alexandro III. Romano Pontifice amplissimum obtinuerat privilegium Raynaldus Abbas, in quo omnia cœnobii nostri bona jurisdictionesque confirmat, potissimum vero; *In Capitanata medietatem castri Serra, S. Luca &c. In Teritorio Andegavensi S. Mauri in Glannafolio cum illis villis, & omnibus pertinentis suis &c. Item civitatem, que dicitur S. Germani, positam ad pedem Casini Montis, castellum S. Petri, quod ab antiquis dictum est castrum Casini; castellum S. Angeli, Plumbarola, Pignatarium, Pedemmontis, Juncturam, castrum S. Ambrosii, S. Apollinaris, S. Georgii, Vallem Frigidam, S. Andrea, Vantram Monasticam, Vantram Comitalem, S. Stephani, Teramum, Fracta, Castrum novum, Mortulam, cum curte, qua dicitur Casa Fortuni, Cucuruzzu, Caminum, Sujum cum omnibus pertinentiis suis ex utraque parte fluminis, turrem ad mare juxta fluvium Garilianum, castrum Pontiscurvi, S. Petri Flia, Terocclum, Cervarium, S. Victoris, S. Elia, Vallem rotundam; Sarraceniscum, Cardetum, Aquamfundatam, Vitecosum. In Calabria castrum Cetrarii, cum ecclesiis, & omnibus pertinentiis suis. In Marchia Teatina castellum Lastinianum; montem Albrici, Mucclam S. Quirici cum portu, Frisam, S. Justam. In comitatu Asculano castellum, quod dicitur Octavum, & post Montem Civianum, Trivilianum, & Cavinum. In Principatu castellum Ripa Ursa, montem Bellum, Petram Fracidam. In Camino Vicum album; in territorio Carseolano castellum Auriculam Piretum, Roccam Incameratam, & Fossam cecam &c. In territorio Trojano Castillionem de Baroncello, S. Justam. Villam S. Nicolai qua de Galliciano dicitur. In monte S. Angeli Hospitale. In territorio Capuano Gualdum de Liburia, &c.* De cœnobio S. Mauri Glannafoliensi actum in Compendio historico sæculo undecimo, quod, ut ex privilegio Urbani II., aliorumque summorum Pontificum constat, plures villas possidebat. Neque in hoc quidem Alexandri privilegio omnia memorantur oppida, quæ cœnobium Cassinense tunc temporis possidebat, neque comminisci quis debet Alexandrum III., decessoresque ejus Romanos pontifices cœnobio Cassinensi hæc ideo castra confirmasse, quod spirituali Cassinatium ditioni subderentur, cum re ipsa non in omnia sibi subdita castra jurisdictionem spiritualem exercerent Cassinates, nam aliis episcopis subdita erant Serra S. Lucæ, Pesmontis, Fractæ, Caminum, Sujum, Ponscuevus, Aquafundata, Vitecusum, omniaque alia, quæ ab illis verbis continentur, *In marchia Teatina castellum Lastinianum.* Imo receptum passim hisce temporibus a Romanis præsulibus fuerat, ut non tantum ecclesias aliis ecclesiis subditas confirmarent, jurisdictionemque earum spiritualem in oppida, &c. sed bona etiam jurisdictionesque temporales &c. quod ea eorum diplomatibus constat, quibus sub protectione sua immediate quasdam ecclesias recipiebant, quo major illis ab omnibus reverentia exhiberetur.

Eodem anno Benedictus Monachus Prior S. Petri de Scaphato hoc bonorum ejus cœnobii memoratorium fecit, quod in regesto S. Angeli in Formis pag. 75. a t. continetur. Polypticon Bonorum S. Petri de Scaphato.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus millesimo, centesimo quinquagesimo

mo nono, mense Februario, indictione septima, temporibus domini nostri W. gloriosissimi Sicilia, & Italia venerabilis regis. Memoratorium factum a me Benedicto Monacho Priore de S. Petra de Scaphati; Quia nostris tẽporibus surrexerunt homines maligni de laure contra nostram ecclesiam, qui homines perrexerunt ad Constantinum Calvum Catapane, Cecali, Summe, & Laure, & dixerunt, quoniam homines nostri, quos habemus in laure vid. Orrico, & filios ejus Riccardus, & Florentinus, & Fratres ejus, & filius de Troppo non essent homines S. Petri, & nostri, hoc cum audisset supradictus Constantinus, pracepit Vicecomiti suo, ut ad homines ipsos adjutorium, & angariam sicut, & alios dare puplici homines requirerent, unde factum est, ut ad ipsos nostros homines suprascriptos duodecim tarenos pro adjutorium requireret, ideoque ipse Orricm dicebat, nos non debemus, neque adjutorium, nec angaram facere, quia nec avos, nec patres nostros, nec nos fecimus, nec dedemus aliquando, quia liberos homines de ecclesia S. Petri de Scaphati sumus, & ipsius terram, & cisternas sedemus. Hac cum andiret, Vicecomes fecit apprehendi boves eorum, hoc cum factum fuisset Orrica, & filios de Troppo venerunt ad me, & dixerunt mihi supradictum factum, ego vera perrexi ad Constantinum Catapane, & conquestavi me de Leporiso Vicecomite suo, ipse respondit mihi, scias pro certa, quia ego pracepi ipse Leponisio animalia de Orrico, & nepoti ejus apprehendi, quia relatum est nostris auribus, quia ipsi liberos homines sunt de dominio regis. Ego vero respondi ei, redde mihi animalia, que apprehendi fecisti, & venies ad Laure, stemus ad placitum ante veteres homines, & milites de Laure, & si nullm homo potest rationabiliter ostendere, ut Orrico, & Patres ejus, cum filios, & filios de Troppo similiter non fuissent homines de S. Petro fiant vestri. Catapane hac cum andiret, placuit sermo, & fecit mihi reddi animalia, & statuimus, terminum quanda hoc esse potuisset, & cum venissemus ad statutum diem, perreximus invicem in curia de Laure ante W. Cappell. & milites, & judices, & veteres homines de Laure, & cum sedissemus narravit Costantinus Calvus Catapane hoc, quod superius dictum est, respondit W. Cappell. si vultis audire a me quod ego a patra meo audivi de ipsi homines, ego vobis referam. Respondit Catapanus: Volumus, & ideo venimus. Cœpit W. Cappell. narrare, dicens; patre meo adhuc vivente, Robbertus Comit. interrogavit patrem meum de ipsi homines quomodo essent in terra de ecclesia, & si suos antecessores servierunt, vel homines eorum fuerunt: pater meus respondit, quia ipsi homines, ac avos eorum Cinnamus nomine, puerulus cum Monachi de S. Petro creverunt, & fœminam ei ipsi dederunt, & filium, & liberum hominem de S. Petro fuit, postea vero sub tempore Robberti Capomazza filios de Cinnamo patiebant multa obbrobria a militibus, & hominibus de Laure, taliaque grave eis erat sustinere, propter hoc perrexerunt ad dominam Sarracinam, & receperunt ab ipsa defensa, & statuerunt cum ipsa, ut nullus homo, neque vicecomit., neque miles aliquem nullam molestiam ei facere, vel animalibus eorum, nec servicium nullm ei imperet, & dabant ei omni anno tarenos decem. Hac andiens Catapanus dixit judicibus Cecali, & laura & militibus universis, quid vobis videtur, de hoc judicate. Responderunt judices, nos dicemus sicut W. Cappell. testificavit, sic dimittantur quieti ipsi homines ad ecclesiam, salvi ipsi decem tarenis, qua pra defensa dederunt, deinceps nullus bajulus eis aliquam molestiam faciant, neque in domo, neque in campo, & si in aliquo peccaverint per Priorem S. Petri, justitiam faciant, & hoc ante bonos homines actum est vid. Richardus judex, Cecali, Jordanus judex, & Robbertus filius Gnaimari, Urlando miles, Matthao Filloru, Rainone miles, Joannes Notatu, & alios homines de laure, satis quod non potuimus scribere omnes. Post hac ego Benedictus Prior S. Petri ad filios de Otrigo, & filios de Troppo Sacramentum tuli & nobiscum statuerunt, ut omni anno per singulas mansiones eorum, qui in terra nostra habitant, cum salute, (idest cum munere) *ad S. Petrum veniant tres vices in anno videlicet in Nativitate Domini, in Pascha, & in S. Petri, & quando Prior S. Petri ad laurem perrexerit, ipsi ad suum expendium eum & suos homines, qui cum ipso vadunt, una cum equitatura sua corredent, in una vice unam manxionem, in alia altera, & sic per singula annum finiant, & quando vinum ad S. Petrum deportamus, ipsi cum animalibus suis adjuvari nos debent, & Palmenta, & mansiones in quibus degunt, & nostras proprias cisternas ad suum spendium conciare debent, excepto quando fabricaverit Prior S. Petri de leguminibus, & de farina adjutorium eis debet impendere, & si hoc adimplere neglexerint, vel noluerint hoc quod superius scriptum est, componant solidos decem, medietatem nobis, & medieta tem in curia de laure, & hoc scriptum adimpleant ipsi, & suos heredes nascinascentes, & Prior S. Petri ab omnibus hominibus defendere ipsos homines debent una cum Dominus laura.*

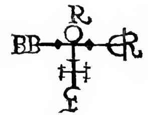
Rainaldus Abbas non paucas cum Monachorum assensu immunitates tribuit civibus Castellionis hoc suo privilegio, cujus originale extat in nostro archivio.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus millesimo centesimo sexagesimo secundo, regnante quoque domino nostro W. magnifico rege mense Septembris indictionis decima. Nos Raynaldus Dei gratia Gardinalis, & Cassinensis Abbas. Considerantes destructionem Casal. Castell., quod est nostri monasterii, situm in territaria Trojana civitatis. Volentes aquirore homines, qui omnibus deminantur, & mundanis rebus digniores habentur, convenit, & decet Dominos ipsos acquisitos diversis beneficiis retinere. Communicato itaque consilio cum fratribus nostris, nobiscum habendo Petrum judicem, & advocatum monasteris nostri, concessimus unicuique militi eidem casali redeunti, vel venienti, ut per annum non amplius reddat nisi decimas de campo, vineis, ortis, & olivis. Decimas quoque largiatur de porcis, & pecudibus, earumque fructuum, videlicet de Agnis, lana, & cajee, & ipsas decimas in domum ecclesia represente. Aliis vero, qui non sunt milites, similiter concessimus, ut annuatim amplius non reddant nisi decimas de his, qua superim leguntur, & duas salutes in anno; unam in Natale Domini, aliam in Resurrectione Christi secundum longam consuetudinem ipsius loci. Et si aliquis ex his de ipso casali exire voluerit, potestatem habeat omnia sua hominibus ejusdem casalis vendere, & pro exitura Romanatum unum dare, & ire que volue-

voluerit, & si quis ad habitandum ibi venerit, & ante annum exire voluerit, ex toto sine exitura salve recedat; & si de ipsis ad obitum venerit, & filium, aut filiam, cum rebus suis alicui suo consonguineo, vel alicui ejusdem casalis manumiserit, potestatem habeat judicandi, & faciendi, & rector ipsius obedientia non disfortiet illum de ipso judicio, salvis tamen obedienciæ decimis, & omnibus Cassinensis ecclesia consuetudinibus; & si quis sine judisio mortuus fuerit, legitimi heredes ipsius omnia sua habeant & possideont, & ipsi pro anima suo judicium faciant, cum consilio fidelium hominum ejusdem loci Domini timentium. Si vero ex ipsis sine legitimo herede decesserit, Cassinensis ecclesia omnia bona sua percipiat, & habeat. De orfanis quoque concessimus, ut dum ad etatem legitimam venerint, salutes non reddant. De aliis vero omnibus secundum legem, & usum, & longam consuetudinem illius loci homines nostri vivant, & judicentur. Et sibi Leonardo curia nostra notario hanc nostra concessionis cartam scribere precepimus. Actum in civitate S. Germani.

Raynaldo Abbate Cassinensi adhuc superstite Robertus Casertæ Comes cœnobio S. Angeli in Formis an. 1165. quosdam homines dono dederat hoc diplomate.

† *In nomine Domini nostri Jesu Christi. Nos Rubbertus favente divina clemencia Casertonorum aliorumque plurium Comes, sicut nobis aptum & congruum est, bona nostra voluntate, precibus quoque, & interventu Domini Johannis dilectissimi nostri Dei gratia Casertana sedis rdi. episcopi, ac D. Johannis ecclesia & monasterii S. Petri Pedismontis Caser. venerandi Abbatis, presente eciam Johanne Casertano judice nostro fideli, aliisque probis viris nostris fidelibus ob redemptionem animarum nostrorum defunctorum, & nostra, concedimus, & confirmamus, alienamus, damus, & tradimus vobis domno Stephano Dei nutu ecclesie, & monasterii S. Angeli in Formis venerabili Proposito, vobis tamen pro parte, & vice ejusdem monasterii: scilicet quosdam nostros homines, nomine Petrum cognomento Marronc Joannem cognomento dilecti Robbertum cognomento de Dardano, Johannem cognomento de labore heredes Petri cognomento Carvesserii, heredes Petri cognomento Sutoris heredes Landonis cognomento de Caserta, & heredes qm. Golitani. Quique omnes modo sunt habitatores in loco Sarzani, & omnem potestatem, atque omnia jura qua nos in predictis hominibus, aut in eorum heredibus hactenus jure Dominorum habuimus, & nunc habemus ad possessionem, & proprietatem ejusdem monasteri vestram, vestrorumque successorum faciendi exinde legibus quidquid vobis, vel ei placuerit ad utilitatem, & proficuum predicti monasterii. Et nos, & nostri heredes defendamus illud vobis, vestrisque successoribus pro parte, & vice predicti monasterii amodo, & semper ab omnibus hominibus, omnibusque partibus, & quando volueritis licenciam, & potestatem habeatis pro parte, & vise predicti monasterii vos vobis, vel illi sibi exinde esse actores, & defensores vice nostra, & de nostris heredibus, cum ista concessionis, & alienacionis cartulam, & cum aliis nostris, & vestris, vel eorum stacionibus, quomodo, vel qualiter melius potueritis, & volueritis, & quicquid exinde legibus facere poteritis, & volueritis, ad utilitatem, & proficuum predicti monasterii vestre, vel eorum sit potestati, & quando volueritis defendamus vobis, vel ois illud sicut superius dictum est, utile tamen duximus nominatim exprimere quod a vobis pro parte, & vice predicti monasterii affeccionis gracia consecuti sumus, videlicet Tarenos aureos bonos moneta Amalfia ducentos, & neque vos, nec vestri successores, aut pars predicti monasterii a nobis, vel heredibus nostris aliquod contrarium, vel aliquam molestiam habeatis sed firmiter, & quiete illud, sicut superius legitur teneatis, & defendatis, ac possideatis, & sub vestra dicione permaneat semper, quod si forte hujus nostra concessionis, alienacionis, & confirmacionis cartulam in aliquo violaverimus, & omnia supradicta, ut preleguntur, non compleverimus, componamus nos, vel nostri heredes vobis, vestrisque successoribus, & parti predicti monasterii aureos solidos regales bonos quinquaginta. Et hoc nostra concessio, alienacio, & confirmacio vobis semper firma, & inconcussa permaneat; ut autem hac nostra concessio, confirmacio, & alienacio verius credatur, & firmiter observetur, manu propria subscribendo corroboravimus, & tibi Joanni nostro notarius taliter scribere precepimus in anno Dominica incarnacionis millesimo centesimo sexagesimo quinto, & quinto decimo anno regni Domini nostri Guihelmi Dei gratia magnifici regis. mense Julii, indictione tertiadecima. Caserta.*

Signum Comitis.

† *Ego Joannes Casertanus episcopus.* † *Ego qui supra Joannes judex.* † *Ego Johannes Sacerdos & Abbas monasterii S. Petri.* † *Ego Richardus Sacerdos, & Canonicus episcopii Casertani interfui.*

Anno post Ravnaldi mortem nempe 1167. Sententia pro Cassinatibus lata.
Theodinus Cassinensis, Abbas, & Cardinalis conquestus coram Guillelmo II. rege est, ademptas sibi terras quasdam, rusticosque ad Pontemcurvum pertinentes, eamque quæstionem decernendam rex Johanni Apuliæ, & terræ laboris Camerario remisit, qui hanc pro cœnobii nostri juribus sententiam protulit in curia Suessæ habita.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno Incarnationis ejus millesimo centesimo sexogesimo septimo, & primo anno regni domini nostri Secundi Guilielmi, Dei gratia gloriosissimi regis Sicilia, Ducatus Apulia, & Principatus Capue, mense Februarii, indictione quintadecima. Sententiis finita negotia scriptis comprehendere pernecessarium est, ut si quando rem fuisse judicatam memoria hominum effugerit, instrumenti perlectione clarescit. Curia igitur in civitate Suessa congregata, presidente Domino Johanne Magistro Camerario totius Apulia, &

Terra

Terra laboris, assistentibus quoqae Andrea de Rocca Romana regio Justitiario, & Adenalfo de Aquino, Raynaldo Buccabetello, Gualeramo Fratre ipsius Raynaldi, Johanne Fratre, Herveo de labolita, Anneo de Rivo Matricio, Gualterio de Cartis, Rogerio Magistro Judice Capua, & Philippo, & Guilielmo Judicibus Capna, & Simeone Judice Curia. Pradicti domini magistri Camerarii Roberto, & Risone judicibus Suessa aliisque militibas, & probis viris; predictus dominus Johannes Magister Camerarius fecit legi litteras sibi a Regia magestate nuper trasmissas, in quibus continebatur, quod dominus Theodinus venerabilis Abbas montis Casini conquestus fuerat regia magestati, de quibasdam tennimentis pertinentibus castro suo Pontiscurvi, qua dicuntur Palvica & vallis Rivi Vitelleti, & de quibusdam Villanis ibi existentibus, de qaibns in ipsis litteris continebatar, quod juxta continentiam cujusdam instrumenti in curia Salerni confecti tempore domini gloriosissimi regis Guilhelmi beata memoria, & in presentiarum ab eodem Abbate regia Majestati presentati de pradictis tennimentis & Villanis talem justitiam pradicto domino Abbati faceret, ut ulterius juste conqueri non posset, quod instramentum perlectam, & auditam, in ipsa caria inter cetera continebat, quod residente in palatio Terracena urbis Salerni domino Guilielmo Magnifico rege Sicilia, Ducatus Apulia, & principatus Capua cum Comitibus, & magnatibus regni sui, Raynaldus Cardinalis, & Venerabilis montis Casini Abbas adversus Herbiam de Bolita supradicti domini nostri regis Justitiarium qaerimoniam deposuit de quibusdam villanis, & terris pertinentibus castro suo Pontiscurvi, quod ex longo monasterio S. Benedicti pertinuerat, & ex dono domini regis Rogerii felicissime memorie, qui concesserat eidem Abbati pro parte supradicti monasterii ipsum castrum, cum omnibus suis pertinentiis, & ita ipse rex Rogerius cognoverat pradictos villanos, & terras esse pertinentes eidem castro, qui coegerat Guilielmum de Blossa villa reddere prefatos villanos, & terras ipsi monasterio in sui presentia, & sic ipse Abbas pradectos villanos, & terras se possedisse, & habaisse asserebat ad quod pradictas Herbias respondit omnia illa esse de pertinentiis sue rocca, quia Marotta olim Domina Pontiscorbi dederat ea Guilielmo domino Rocca. Super hoc curia jadicavit, quod si pradictus Abbas Cassinensis testibus probare posset pradictos villanos, & terras esse de pertinentiis Pontiscorbi, & ex mandato domini regis Rogerii ipsaram rerum possessionem habuisse, de catero ipse Abbas, ejusque successores quiete, & secure eosdem villanos, & terras possiderent, & haberent, si tamen ipse Herbias aliquem de predictis testibus per pugnam vellet impetere, non tamen per guerram posse hoc facere, & erat ipsam Instrumentum scriptum per manus Roberti regii notarii, et erat roboratum per manus Majonis Amiratorum Amirati, & Asquitini Cancellarii in anno Dominica incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo quinto mense Martii indictione tertia, regno vero domini Guilielmi Dei gratia Magnifici regis Sicilia, Ducatus Apulia, & Principatus Capua anno quarto feliciter; Unde injunctam est pradicto domino Abbati, ut si quos inde testes haberet, in Curia exhiberet, qui per Petrum judicem, & advocatam Cassinensis monasterii exhibuit testes probata opinionis, scilicet Erveum filiam Jordani, & Abbatem Johannem de Caput Aqua, qui sigillatim interrogati, & diligentissime inquisiti, testificati sunt, se interfuisse, vidisse, & audisse quando Raynaldus venerabilis Abbas montis Casini pradecessor prafati Abbatis conqaastus est gloriosissimo regi Rogerio felicissima memoria ad Pontem de Apino de Gailielmo de Blossa villa, quem injuste tenere asserebat omnia pradicta tennimenta de quibus modo lis erat, & idem dominus gloriosissimus rex plenarie cognoscens ea esse de tennimento, & pertinentia Pontiscurvi fecit. W. de Blossavilla renunciare in manu pradicti Abbatis, & eundem Abbatem inde per pennam Mantelli prasentialiter investire, & iidem testes dixerunt se interfuisse, & vidisse quando pradictus Abbas per procuratores suos earundem rerum possessionem est adeptus, & postmodum por se ipsam corporaliter earundem possessionem apprehendit. Deinde Benedictus Berulanus idem de renunciatione, & investitura testificatas est, & hoc idem Tiprandus miles Saesse non ab Abbate productus de investitura, & renunciatione in plena curia testificatus est, produxit etiam octo alios testes, scilicet Raidulfum militem, Alexandrum militem, Petrum Angelarii, Pandulfum Aczarelli militem, Macchabeum presbiterum, presbyterum Kalozuri, presbyterum Ignatium, & presbiterum Lucam, qui sigillatim testificati sunt, se bene scire pradicta omnia tennimenta esse de pertinentiis, & tennimento Pontiscurvi, & pradictum dominam Abbatem Raynaldum eorum omnium possessionem habaisse. Horum igitur testium verbis in curia ordine presentatis, dictum est quampluribns hominibus roca Guilelmi ibi presentibus, ut si aliquid sive in personas testiam, sive adversus eorum dicta vellent objicere, curia innotescerent, qai pradicta tennimenta fuisse de pertinentiis Pontiscurbi non negabant, sed ex longo se ea tenuisse dicebant, adversus dicta pradictoram testium nihil allegantes, sic factam est quod ex decreto curia omnes layci testes testimonium suam jurejurando corporaliter prestito firmaverunt; presbyteris vero, ut per sappositas personas jurarent, injunctum est, sed ipsi sponte personaliter jaraverunt, Abbas vero positis sacrosanctis evangeliis, se verum testificatum fuisse super ordinem suum dixit. His igitur auditis, & ex ordine legitime pertractatis, curia communi consilio habito judicavit, ut juxta quod in curia Salerni ante regiam Majestatem jadicatam est proni in instrumento sapra declarato continetur, pradicta tennimenta, & villanos, Cassinense monasterium de cetero firmo, & quieto jure possideat, & ut qae gesta sunt a memoria non recedant mandato pradicti domni Magistri Camerarii per manum Petri Notarii qai interfuit in scriptis redacta sant.

Locus † Signi. † Signum Crucis Jo. Andrea de Rocca Romana Regii Justitiarii. † Signum manus Gaal-

Gualterii de Cartis. † Signum manus Johannis Fratris. † Signum manus Anneide Rivo Matricio. † Ego qui supra Robertus subscripsi Judex. † Ego qui supra Philippus judex subscripsi. † Simeon Barensis qui supra judex. † Ego qui supra Robertus judex.

Guillelmus II. cognomento Bonus, filius Guillelmi I., & Margharitæ rex fuit inauguratus an. 1166. mense Julio ex Anonymo Cassinensi, cui subscribit Peregrinius in laudato stemmate, quamquam alii coronatum inquiunt eodem anno die 15. Maji quatuordecim annos natum, vixitque ad an. 1189., quo die 16. Novembris obiit, eodem Anonymo teste, quem eo anno vixisse probat Peregrinius in correctionibus ad eundem pag. 140. Uxorem duxit Johannam filiam Henrici Angliæ regis, teste Romualdo Salernitano apud Peregrinium. Vid. Pagi an. 1166. nu. 9., & 1189. n. 10. Devotissimum, amantissimumque Ordini S. Benedicti sese præbuit, cujus rei æternum erit monumentum celeberrimum S. Mariæ montis Regalis cœnobium ab eo excitatum, quod amplissimis latifundiis, pluribusque oppidis ditavit, in ejusque ecclesiæ constructione immensum plane Thesaurum insumsit. Eam deinde a Lucio III. in Metropolitanam curavit erigendam, quæ hactenus omnium Archiepiscopalium Italiæ ditissima est. Centum in ea Monachos a celeberrimo SS. Trinitatis Cavensi cœnobio accersitos Canonicos in ea esse voluit, quod hodieque munus Monachis manet. De hoc monasterio, & ecclesia, deque ejus Archiepiscopis, privilegiis &c. scripserat olim Johannes Ludovicus Lellus, atque paucis ab hinc annis Eruditissimus, nobisque amicissimus Michael del Giudice. Theodinus vero ab an. 1167. Abbas Cassini fuit.

Concordia ab Oderisio Comite cum Abbate Petro inita.

Petrus quoque Cassinensis Abbas coram eodem Guillelmo II. rege quæstionem contra Oderisium de Aversa instituit an. 1175., qui plura cœnobii S. Angeli Vallis regiæ bona usurpaverat. Ut rem gratam Regi faceret Oderisius, hanc cum Abbate concordiam iniit, quam integram edimus, quod quædam lectu digna contineat, ad jurisdictionem nostram pertinentia.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus millesimo centesimo septuagesimo quinto, nono anno regni dñi W. secundi gloriosissimi regis mense Januarii prima die ejusdem mensis, indictione octava. Ego Oderisius de Aversa per hoc presens scriptum declaro, domnum Petrum Dei gratia venerabilem Cassinensem Abbatem ostendisse, & queremoniam de me fecisse, quod ego ecclesia sua S. Angeli de Valleregia multa gravamina facerem, & indebitas condiciones ab eadem ecclesia, & rebus ejus exigere, ab hoc quidem mandato regio ad eundem Abbatem apud S. Germanum in curia, sua presentia ipse accessi voluntati sue satisfacturus, & dum per se predicta gravamina, & condiciones mihi exponerentur, habito consilio cum sapientibus viris, & cupiens eternam vitam in celestibus potius quam res corporales in hoc sæculo obtinere, & reverentiam beati Benedicti, & remissionem peccatorum meorum Cassinensi monasterio in manu prædicti domni Petri venerabilis Cassinensis Abbatis, pro se, & omnibus successoribus suis, bona, & spontanea mea voluntate remisi, & renunciavi omnibus condicionibus, tam de ordinacionibus supradicta ecclesia S. Angeli, quam de ejus rebus, sicut inferius declaratur, & determinatur, licet eas antecessores mei de mala consuetudine habuissent. In primis ut liceat Preposito ejusdem ecclesia S. Angeli ibidem ordinare Cellararium, sine mea contradictione, vel disturbatione, similiter plenam habeat potestatem ordinandi Archipresbiterum Villa, & omnes ecclesias ipsi ecclesia S. Angeli subditas, absque meo, vel heredum meorum impedimento Monachos ejusdem ecclesia contra voluntatem Abbatis, vel Prepositi non manutenebo. Homines residentes in Feudis ipsius ecclesia, qui dicuntur appositi, in jure, & potestate ecclesia penitus relaxamus, ita ut eos nec pro foris factis eorum, nec aliquo modo unquam eos constringere, seu adjutorium eis querere debeam neque per me, neque per aliam personam. Feuda, que ad manus ecclesia devenerint, liceat Preposito ordinare, & dari ea talibus hominibus, qui non sint contra me, & faciant mihi Sacramentum fidelitatis. Adjutorium ab ipsa ecclesia nunquam quaram, vel querere faciam, pullitros de Jumentis ecclesia ulterius non exigam, nec tollere faciam. Salutem de quinquaginta pixis, & uno porco remisi, & ex toto ipsi ecclesia relaxavi. Si quando Abbas Cassinensis ab eadem ecclesia S. Angeli adjutorium voluerit accipere, contrarietatem vel impedimentum per me, aut per alium sibi nullum faciam. Has omnes predictas condiciones sicut predictum est pro remissione delictorum meorum penitus remisi, & relaxavi, atque renunciavi in manu suprascripti domni Abbatis, ut neque ego, neque Heredes mei amplius predictas, & nominatas res, & condiciones, vel alias injustas amplius predicta ecclesia S. Angeli in Valleregia, queramus, vel querere faciamus, sed ab omnibus istis libera, & quieta ipsa ecclesia a nobis permaneat in perpetuum: unde obligo me, & meos heredes ipsi domno Petro venerabili Cassinensi Abbati, & successoribus suis, hec omnia illibata, & inconcussa semper Cassinensi monasterio observare, & contra hujus remissionis, & renunciationis pactum ulterius non ire, neque ea omnia ecclesia S. Angeli in Valleregia amplius querere presumamus, & si hoc facere temptaverimus, obligamus nos, & nostros heredes centum uncias auri Cassinensi monasterio composituros, & insuper hec omnia sicut superius declarantur observaturos, & te Leonardum curia Notarium hanc chartam scribere rogamus. Actum in civitate S. Germani.

Locus † signi notarii.

† Ego qui supra Oderisius de Aversa signum crucis feci. † Ego Gualterius judex, & advocatus Cassinensis rogatus fui, & interfui. † Ego Ger. Cassinensis Comestabulus rogatus fui, & interfui. † Ego Berardus Capocza rogatus fui, & interfui. † Ego Lando de Alcherio rogatus fui, & interfui. † Ego Gauntefridus de Baruco interfui. † Ego Petrani Capuam de Salerno interfui.

Ugo item de Prata Ecclesiæ S. Mariæ de Cingla alisque ecclesiis suis, & earum bonis se nihil prætexturum, nihilque juris in illarum subditos sibi fore Petro Abbati spopondit.

In Nomine Dñi Nostri Jesu Christi. Anno incarnationis ejus millesimo centesimo septuagesimo quinto, & nono anno regni dñni Nostri secundi Guilelmi divina providentia regis Sicilia Ducat. Apulia, & Principat. Capua mense Januarii, ind. octava.

Ego

Ego Ugo cognomento de Prata filius qm. Reynonis . . . . in presentia Persri Beneventana civitatis judicis, & Joannis Capuana urbis judicis, Joannis Cacaencarii Gualterji, & Matthea judicum terra S. Benedicti testium, quia per convenienciam bona mea voluntate guadiam dedi tibi dño Petro Dei gratia venerabili Cassinensi Abbati tam pro parte, & vice ecclesia S. Maria de Cinglis, qua est subdita Cassinensi monasterio, & fidejussorem tibi posui me ipsum per eandem convenienciam tali tenore, ut amodo, & semper ego, & mei heredes taciti, & quieti maneamus tibi supra domno Petro Dei gratia venerabili Cassinensi Abbati, tuisque successoribus ac parti suprascripta ecclesia S. Maria in Cinglis scilicet de omnibus condicionibus redditibus, serviciis, adjutoriis, & de tenimentis, ac possessionibus. Necnon, & de dominio, ac reconventiciis hominum pradicta ecclesia, eciam, & taciti, & quieti maneamus de ecclesia S. Nicandri, & de ecclesia S. Stephani, qua sunt subdita eidem ecclesia S. Maria eciam & de tenimentis, & hominibus earumdem ecclesiarum, ita ut nullo advenienti tempore ego vel mei heredes aliquam condicionem seu reditus inreptarum. omnium ecclesiarum possessionibus, & tenimentis, aut ab earum hominibus servicium, vel hominium, seu recommendiciam, exigemus, aut exigere faciamus. Sed amodo, & semper taciti, & quieti exinde maneamus eciam, & de terratico, quod ab hominibus meis prafata ecclesia S. Maria habere debet partem ejusdem ecclesia non impediamus sed idem terraticum libere partem ipsius ecclesia habere faciamus. Quoniam sic inter nos convenit.

Ex originali in Archivo.

Si amem ego vel mei herodes non fecerimus, & non compleverimus vobis vel eis ea omnia per ipsum ordinem, qui perlegitur, vel si hoc scriptum convenencia de quibus continet aliquando per qualecumque ingenium dirrumpere vel removere quasicrimus centum regales solidos aureos bonos pœne me, & meos heredes vobis, vel eis componere obligamus, & omnia suprascripta vobis, vel eis per compleamus, & hoc scriptum de his, qua continet, firmum permeneat semper. Unde si necesse fuerit ad pignerandum obligo me ego qui supra Ugo per me ipsum fidejussorem, & meos heredes tibi qui supra domno Petro Dei gratia venerabili Cassinensi Abbati, tuisque successoribus ac parti suprascripta ecclesie S. Maria seu pradictarum ecclesiarum S. Nycandri, & S. Stephani scilicet de rebus nostris licitis, & inlicitis, usque ad legem hoc scriptum hui. convenienciа scripsi Ego Guilielmus notarius, & interfui Capua Signus † Notarii. Ego qui supra Joannes judex † Ego qui supra Gualbertus judex † Ego qui supra Joannes testis † Ego qui supra Matthaus judex propria manu scripsi.

Per justitiarium aliosque judices, qui Piscariæ degebant hoc decreto cautum fuit, ne Rainaldus, & Alexander de Troja aliquid exigerent a monasterio S. Angeli de Barano, nec molestiæ afferrent aliquid illius subditis.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen. Anno Domini 1175. Ind. VIII. regnante domno nostro Rege Gulielmo II. nos Robertus Palatinus Comes Rotella magister Justitiarius per prasens scriptum notum facimus universis tam prasentibus quam futuris quod cum apud Aternum curiam regeremus, habentes nobiscum Magistrum Petrum judicem, necnon & Magistrum Thomam de Carbonaria judicem similiter cum aliis comitibus, Baronibus, militibus, & aliis bonis hominibus inferius subscriptis a domno nostro Serenissimo rege Gulielmo litteras recepimus in hunc modum. Gulielmus divina clementia rex Sicilia Ducatus Apulia Principatus Capua Roberto de Rotello Comiti Magistro Justitiario gratiam suam, & bonam voluntatem, ex querela venerabilis viri Petri Cassinensis Abbatis, & Actonis Prapositi, & conventus S. Angeli de Barano fidelium nostrorum nostra nuper serenitas intellexit quod Raynaldus, & Alexander de Troja auctoritate sua ecclesiem predictam plurimum aggravant, & molestant, imponendo ipsi ecclesia adjutoria, & inhoneste servitia, nec non, & homines ipsius ecclesia molestant auferendo ejus bona, eorum juris ordine non servato, quod tanto displicet nostra pietati, quanto Prapositum, & conventum pradictum, Ecclesias, homines possessiones, & eorum bona omnia in suis libertatibus, & honoribus volumus conservari fidelitati tue firmiter pracipiendo mandamus quatenus partibus convocatis audias causem, & quod juxtum fuerit facias fine debito terminare ita quod Abbas, & prapositi sepe dicti ad nos in tanta querimonia non recurrat. Datum Messana 26. M. Martii VIII. Ind. Nos itaque mandatum Domini exequi cupientes terminum partibus prafigentes scilicet dictis domnis Raynaldo, & Alexandro, & Praposito S. Angeli, qui pro parte dicta ecclesia mandato Cassinensis Abbatis extitit procurator coram nobis ipse Prapositus in generali Curia positis apud Aternum superius nominatum conquestus est nobis procuratorio nomine Prapositus jam dictus prafata ecclesia, & conventus sui, ut jam dicti Raynaldus, & Alexander cessarent ab indebitis exactionibus, & molestationibus ipsius ecclesia, & permitterent suos homines, quiete, & pacifice sine omni gravamine possidere. Insuper petebat ab ipsis Raynoldo, & Alexandro crucem argenteam, calicem, & turibulum argenteum, & omnes telas pallei, & unam dalmaticam, qua omnia a dictis Reynoldo, & Alexandro de ecclesia super altare S. Angeli fuerunt sublata & pro eor. utilitate, & arbitrio dederunt, qua omnia petebat sibi restitui, & ut cessarent de cetero ab indebitis exactionibus, & molestacionibus ipsius ecclesia, & suis hominibus. Nos itaque his omnibus auditis in presentia dictorum Raynaldi, & Alexandi seriatis per lectas pracipimus eis ut ad singula responderent, ipsi vero habito consilio per advocatum eorum tale coram nobis fecerunt responsum confitemur dictum Thesaurum de pranominata ecclesia S. Angeli nos abstulisse. Super alia capitula dixerunt usi essent jure sui, & hac obtulerunt probare per testes. Insuper pranominatus Prapositus similiter se obtulit probaturum omnia per testes qua in suo libello continebantur, ad quas probationes dato termino competenti pari ecclesia omnia dicta sua probavit sufficienter per bonos, & idoneos testes. Rainaldus, & Alexander pro parte eorum super omnia qua obtulerunt probaturi nihil penitus probaverunt. Nos itaque hac omnia diligenter inspecta, & cum judicibus magna curia Comitibus, Baronibus, militibus, nobiscum habentibus in prafata curie, & seriatim omnia provisa cum ingenti deliberatione judicum, Comitum, Baronum, Militum pradictorum sententialiter decrevimus ipsam ecclesiam de pradictis resarciri, & in possessionem reponi pariter

Raynaldum, & Alexandrum condemnantes, & quia constabat nobis per dicta testium ecclesia, quod ecclesia supradicta semper fuisset exempta, & libera tam interius, quam exterius cum omnibus bonis suis, & ecclesias subditas sibi, & homines, & sicut diximus, per partes Raynaldi, & Alexandri, nihil fuit probatum Raynaldo, & Alexandro, & eorum haredibus silentium perpetuum super hac omnia duximus imponendum pœnam eis, & eorum haredibus imposuimus centum bizanzios, medietatem curia, & aliam medietatem ecclesia supradicta si aliquando contra nostram sententiam venire per ipsos, vel per eorum haredes prasumpserint, Unde in posterum memoriam, & in futuram recordationem, & ad majorem cautelam ecclesia presens scriptum per manus Roberti notarii nostra curia juratus jussimus scribi, ut maneat omni tempore firmo munimine roboratum. Actum apud Aternum XXII. Kal. Octobris, feliciter amen.

† *Ego Robertus Comes Rotella magnus Justitiarius subscripsi, & signum feci.*

† *Ego magister Petrus magister curia judex qui hanc sententiam dictavi, & in hac cartula me subscripsi.*

† *Ego Thomas de Carbonaria, qui huic sententia interfui, & me in hac cartula subscripsi.*

† *Ego Comes Raynaldus de Aprutio interfui huic sententia lata.*

† *Ego Gualderius de Pall. interfui huic sententia lata.*

† *Ego Ugo filius Acti interfui huic sententia lata.*

† *Ego Leo Aterno interfui huic sententia lata.*

† *Ego Transmundus Gadam Comite interfui huic sententia lata.*

† *Ego Transmundus de Castella Vetulo interfui huic sententie late.*

† *Ego Robertus Lemosinarius interfui huic sententie late. Ego qui supra Robertus Notarius, qui hanc sententiam scripsi, & signum feci, ex mandato domni Roberti Comitis Palatini magistri Justitiarii.*

Bernardus, & Rogerius Domini Montis millil, si quid causæ sibi ipsis esset cum ecclesia S. Petri de Avellana coram Abbate Casinensi experturos promiserunt, & quod in ipsa curia fuerit judicatum observaturos.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus millesimo centesimo octagesimo quarto decimo anno regni domni Willelmi secundi gloriosissimi regis, mense Aprilis vicesima nono die ejusdem mensis, indictione tertia decima. Nos Berardus, & Rogerius nepos ejus Domini de Monte Millulo per hoc scriptum profitemur homines de terra S. Petri de Avellana movisse querelam adversus nos, quod quosdam ex eis in pace domni regis cepissemus, & verberassemus, & in vinculis tenuissemus, & animalia, & res eorum depredassemus, & per homines nostros omnia suprascripta ipsis fieri fecissemus, & quod sape eciam cum armis in terram S. Petri ad omnia suprascripta facienda equitassemus. De quibus omnibus querelis vocati fueramus ad justiciam faciendam in curiam Domini Comitis Tancredi Magistri Justiciarii. Volentes ergo evitare ne in predictam curiam traheremur ad respondendum de dictis querelis ad talem cum domino Petro Dei gratia venerabili Cassinensi Abbate, & cum ipsis hominibus convenienciam devenimus. Quod ego qui supra Berardus, & ego, qui supra Rogerius pro parte, & vice mea, & Henrici fratris mei bona, & spontanea nostra voluntate promisimus restituere omnes res ablatas a nobis, vel hominibus nostris, quibuscumque hominibus terra S. Petri a tribus mensibus retro, usque nunc, & si qua promisimus specialiter nos reddituros de his, qua fuerant oblata predictis hominibus ante istos tres menses, promisimus etiam quod de catero suprascriptas injurias, & molestias, vel his similes in terra S. Petri, vel homines ejus nullo modo faciemus, nec fieri ab hominibus nostris permictemus, immo libere, & quiete ipsam ecclesiam, & terram ejus, homines, & res eorum sine molestia, & inquietatione dimittemus, excepto si quas condiciones, vel jus aliquod aliquando dixerimus nobis competere in ipsa ecclesia, & inde contencio fuerit inter Prapositum, & nos nostra autoritate nihil inde capiemus, sed veniemus in curiam Cassinensem coram Abbate, qui pro tempore fuerit, & quod in ipsa curia nobis fuerit judicatum observabimus. Convenimus preterea, quod nullos ex hominibus terra S. Petri cogemus accipere contra voluntatem eorum Asas de terra nostra, sed si qua voluerint sponte sua de terra nostra Asas recipere, permictemus eis sine contradictione nostra, vel hominum nostrorum, & nihil amplius ab eis exigemus, qui accipiunt ipsas Asas, nisi tres operas per tres dies, duas ad arandum, & unam ad metendum, & duas piczas, & unam ancam de porco ab eo, qui porcum habet. Si vero porcum non habet addat nobis piczam unam pro anca. A ceteris vero, qui Asas de terra nostra nolunt accipere, nihil pœnitus exigemus, hanc convenienciam, sicut ut supra legitur promisimus nos servaturos, & ego qui supra Rogerius promisi me facturum ut Henricus frater meus, & ejus, & nostri haredes convenienciam istam ratam habeamus, & observemus. Et si aliquando nos, vel nostri haredes, vel Henricus, & ejus haredes contra convenienciam istam venire temptaverimus, quinquaginta uncias auri pradicto venerabili Abbati, & ejus successoribus componere obligavimus. Et insuper convenientia ista firma permaneat, & de his omnibus adimplendis, & observandis alter nostrum pro altero vicissim fidejuximus, & te Leonardum curia notarium, qui interfuisti, hanc cartam scribere rogavimus. Actum in civitate S. Germani.

Ex originali in Archivo.

† *Ego Berardus de monte Millulo signum crucis feci.*

† *Ego Rogerius de monte Millulo interfui.* † *Ego Berardus Juliani interfui.* † *Ego Petrus, qui supra Judex, & Advocatus Cassinensis subscripsi.* † *Ego Magister Bartholomeus.* † *Ego Magister Berengerius de sancto Germano.* † *Ego Riccardus de sancto Germano interfui, & subscripsi.*

Paucos post annos, sc. 1182. Bareson rex Sardiniæ hoc cœnobio nostro privilegium concessit, quo plurimum ejus regni historiæ luci afferri potest.

Privilegium Baresonis Sardiniæ Regis.

In nomine patris, & Filii, & Spiritus sancti Amen. Peccatorum pondere pragravatis principale reperitur remedium, ut temporale substantiam Christi pauperibus erogare festinent. Domino ipso dicente: Date elimosinam, & ecce omnia munda sunt vobis, & iterum: Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant vos in

eterna

æterna tabernacula; ideoque hanc vocem audiens, ego Parason Arborea rex, & judex avi, & patris mei sequens pro posse pia vestigia, consentiente uxore mea regina Algaburga, nec non & episcopis nostris Marinano Zorraki, de Terralba, & Comitano Pais de ala pro redemptione animarum nostrarum, & parentum nostrorum, tradimus, donamus, atque concedimus ecclesiæ S. Benedicti de monte Casino ecclesiam S. Nicolai de Gurgo cum omnibus pertinentiis suis, cum servis, & ancillis, terris, vineis cultis, & incultis, saltibus, & pratis, & silvis, atque piscationibus, nec non & animalibus, & cum omnibus, quæ in cartulis ejusdem ecclesiæ scripta continentur. Tali pacto, atque conventione, ut duodecim ibidem ad Deo serviendum, si tamen supradicta ecclesia hos sustinere sine sui detrimento potuerit, dirigat Monachos, ex quibus tres, vel quatuor ita sint litterati, ut, si necessarium fuerit, in Archiepiscopos, & Episcopos possint eligi, & etiam regni nostri negotia, sive in Romana curia, vel in curia Imperatoris, & ubique valeant tractare; si vero tantos sustinere non potuerit prædicta ecclesia septem, vel quantos secundum consilium nostrum visum fuerit transmittat. De qua ecclesia viginti bizantios, & non plus annuatim accipiat ecclesia S. Benedicti montis Cassini nisi forte aliquod intervenerit eidem ecclesiæ impedimentum, vel pro curia Romana, vel pro guerra, vel certe pro regis sui negotio, vel etiam pro comparatione alicujus Terræ, mihi autem, vel alicui alteri non liceat aliquomodo supradictam S. Nicolai repetere, vel inquietare ecclesiam, si supradictam tenere voluerint conventionem. Testes Marianus Zorracki episcopus Terralbæ, & Comitanus, Pais episcopus Alæ, & Pontus Curator de Bonorzuli, & Comitanus Fronsacuia Curator de Campitano, & Comitanus de Lacon pedes curator de Valenza, & Constantinus Spanus Curator de Fro Doriane, Judex Parason de Gallul. Curator de Mili. Orzocho de Lacon filius meus Curator de Gilciber, Orzocor de Lacon Arborikesus Curator de Barbaria de Meana. Constantianus Manca Curator de Mandra Olisai. Johannes de Vinea Buja Kesorum major cum totis suis Sotiis. Petrus Paganus, quamvis indignus Sacerdos, qui hæc omnia scripsit. Si quis autem contra hanc nostræ donationis cartulam aliquid moliri voluerit, omnipotentis Dei, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nec non & beatæ semper Virginis Dei genetricis Mariæ, & omnium celestium virtutum, & Sanctorum patriarcharum, & prophetarum, apostolorum, evangelistarum, discipulorum, innocentium, martirum, confessorum, atque virginum & omnium incurrant maledictionem electorum Amen. Qui autem huic cartulæ consenserint, & eam confirmaverint, & veram esse crediderint, habeant benedictionem Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nec non & beatæ semper Virginis Dei genetricis Mariæ, & omnium celestium virtutum, & SS. Patriarcharum, & Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Discipulorum, Innocentium, Martirum, confessorum, atque Virginum & omnium electorum amen. Hæc omnia sunt ordinata & firmata anno millesimo centesimo octuagesimo secundo.

Adest sigillum plumbeum.

Cum vero cœnobio sancti Nicolai de Gurgo servos, & ancillas concedat rex Parason illud est evidens jurisdictionem quoque in eos concessam.

Dissertat.

Cum an. 1187. Guillelmus II. Terræ sanctæ expeditionem animo agitans quantum feudatarius quisque servitii militaris impendere Regi deberet instituisset inquisitionem, quæ in Archivo regio Syclæ asservatur: *Abbas Cassinensis* (ut ibi legitur) *obtulit in magna expeditione milites sexaginta, & servientes ducentum.* Ubi advertendum (ut supra diximus) oblatos ex liberalitate ab Abbate milites pro pio adeo sacroque bello, quos aliunde nullo debito date tenebatur, quod alii feudali jure subditi Barones abnuere haud poterant, hincque de solo Cassinensi Abbate dicitur obtulit. Quam vero magna Abbatis Cassinensis oblatio hæc fuerit, ex eo constat, quod nulli, aut fere nulli Barones huic æqualem, majoremve militum copiam tribuerint. Abbas Cassinēsis pro expeditione Terræ sāctæ milites libere offert.

Anno insequenti 1188. die 21. Novembris Clemens III. Roffrido Abbati amplissimum privilegium concedit, quo omnia bona, atque oppida cœnobii Cassinensis confirmat eodem modo, atque Alexander III. Roffridus electus Cassini Abbas fuit die 9. Julii hujus anni, præfuitque ad an. 1209. De eodem hoc Roffrido Anonymus Cassinensis an. 1189. ita scribit: *Wilhelmus rex Siciliæ sine liberis, & testamento moritur, &c. Roffridus Cassinensis Abbas futurorum providus cum vicinis Comitibus, & Baronibus confederatur &c.* Ex hoc vero privilevilegio civibus Pontiscurvi a Roffrido concesso an. 1190. constat cœnobio Cassinensi oppidum illud adhuc fuisse subditum. Clemētis III. Privilegium. Roffridi Abbatis Privilegium.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno incarnationis ejusdem millesimo centesimo nonagesimo, mense Februarii vigesimo secundo die ejusdem mensis indictione octava. Cum honestatis ratio exigat, & Monastica religionis ordo deposcat, ut subjectis nostris providere utiliter debeamus, dignum duximus vos homines de Pontecurvo a gravaminibus, quibus laboratis, eripere & in statu bono utpote fideles Cassinensis ecclesiæ collocare. Quapropter nos Roffridus Dei gratia Cardinalis, & Cassinensis Abbas precibus vestris assensum præbentes ad fovendam libertatem vestram juxta consuetudinem predecessorum nostrorum de communi consilio, & voluntate Fratrum nostrorum, nobiscum habendo Magistrum Bartholomæum judicem, & advocatum Cassinensem, rogatu quorundam militum nostrorum de Pontecurvo, vobis omnibus hominibus, Pontiscurvi fidelibus monasterio Cassinensi, & nostris præsentibus, & futuris, tam clericis, quam laicis per hoc presens scriptum subscripta Capitula indulgemus videlicet; ut tenimenta, quæ sunt sine servitio, libere vendantur, & dentur, tenimenta libere comparata libere vendantur, & dentur. Tenimenta, quæ sunt de servitio vendantur, & dentur salvo servitio, & in nostro dominio. Mensura vini, & frumenti tollantur ad eam mensuram, quam in eodem castro statuit bonæ memoriæ Abbas Raynaldus prædecessor noster. Nemo solvat pœnam pro foris facto Domini sui. Nullus pignoretur pro Domino suo, si ipse Dominus est fidejussor, aut debitor alicui. Nullus militum verberet hominem alterius, pro eo quod ipse verberavit hominem suum. Nullus militum aliquem de populo audeat verberare, nisi evidens culpa precesserit. Sed neque aliquem exuere clamyde, nisi sit illi fidejussor, & ita sit pauper, quod res non habeat alias, quas

capere possit. Ut nullus militam banaum ponat super hominem Suum, quod si posuerit, irritum sit, & vanum. Si quis non habet legitimos, filios, instituat sibi heredem de hominibus S. Benedicti quem vult, salvo servitio Domini sui. Nulli liceat arbores alterius incidere violenter, neque fructus arborum, vel Hortorum capere, neque paleus Tuguriorum, Bannum pro utilitate terru statuat caria nostra de Pontecurvo prasentibus aliquibus de militibus, & de popularibus, & teneatur ab omnibus. Si quis violenter corruperit aliquam fœminam suam, aut accesserit ad uxorem hominis sui, perdat dominium illias hominis. Si quis posueris hominem suum fidejussorem, & permiserit eum incarrere, cogatur Dominus solvere debitum, & ipse homo non cogatur de cetero fidejubere pro Domino suo. Intestatis defunctis propinquiores succedant salvo servitio Domini sui. Nullus capiatur sine judicio. Qui forts facit anum tuntum penam componat; mulieribus liceat ire in mundium cujuscumque voluerint. Hominibus tamen S. Benedicti, mortuis viris suis nisi mundium ejus debeatur ex lege alicui certa persona. Frumentum, vinum, & merces suas unicuique vendere, & dare liceat, ubi voluerit, nisi emergente necessitate. Tunc curia bannum mittat, ut in ipso castello res ipse vendantur. Si vir judicatus fuerit perdere omnia sua, res uxoris sua non cupiantur. Pro banno res mulieris cupi possunt preter lectum, salutes inter omnes Fratres dent illas conditionales, quas dedit pater pro uno eorum, ceteri dent pro se quales voluerint. Si aliquis sine herede decesserit, illi qui succedunt, ex lege in tenimento ejus non teneantur pro eo dare salutes. Servitium tamen, & redditus qui debentur ex tenimento faciant Domino defuncti. Nullus vestram ducatur ad justitiam faciendam, extra terram vestram nisi forte per rectorem Pontiscurvi justitium facere noluerit, vel si, quod absit, contra fidelitatem S. Benedicti, & nostram, seu successorum nostrorum fecerit, vel quod spectet ad injuriam nostram, vel Fratram nostrorum. Nullus vestram adjutorium, aut generale datum dare cogatur. Nullus det adjutorium Domino suo pro milito faciendo, neque pro filiabus, vel sororibus maritandis, vel nepotibus, neque pro alia qualibet causa. Si de tenimento, quod est de servitio tantum distractum, vel venditum fuerit, quod Dominus tenimenti servitium conditionale non possit inde habere, capiat ipse Dominus de venditis, vel distractis solummodo quantum visum fuerit habere servitium, & incipiat capere a tenimentis ultimo venditis, vel distractis; concedimus vobis juspatronatus in ecclesiis secundum veterem consuetudinem. Insuper concedimus vobis honores, & facultates, piscationes, & venationes, & omnes bonas consuetudines, & justas, & omnes alias libertates, quas antecessores vestri habuerunt a tempore dñi Gualgani Rodelli usque ad tempus suprascripti Abbatis Raynuldi de Colemento, & eas quas nunc habetis, & habere judicem, & notarium & Vicecomitem de terra vestra, suprudicta vero capitula qua vobis suprascriptis hominibus de Pontecurvo fidelibus nostris indulximus, qua tam a nobis, quam a successoribus nostris observari volumus, firmiter inhibemus, ut nullus Rectorum, quos per nos, vel successores nostros Cassinense cœnobium vobis regendis praficiet, contra hujus concessionis chartam veniat. Interdicimus etiam militibus nostris de Pontecurvo, ne adversus hujus benignitatis nostra donu venire presumant. Quicumque enim presentis concessionis chartam observaverit, nostram habebit gratiam, & bonam voluntatem; qui vero contrafacere presumserit, indignationem nostrum, & successorum nostrorum incurrat. Unde obligamus nos, & posteros nostros, & partem nostri monasterii vobis qui supra omnibus de Pontecurvo, clericis, & laicis tam presentibus, quam futuris hujus nostra indulgentia, & concessionis chartam servare, defendere, & antestare amodo, & semper ab omnibus, omnibusque partibus, & taliter nos, qui supra Roffridus, Dei gratia, Cardinalis, & Cassinensis Abbas, de Fratrum nostrorum consensu, nobiscum habendo suprascriptum judicem advocatum, qualiter nobis congruum fuit, fecimus, & tibi H. nostro, & civitatis S. Germani publico notario hujus nostra concessionis indulgentia chartum scribere jussimus. Actum in eadem civitate S. Germani, Nos Roffridus Dei gratia, Cardinalis, & Cassinensis Abbas. Ego Fr. Adnulphus Cassinensis Decanus. Ego Fr. Oddo Diaconus, & Monachus. Ego Frater Petrus Comes Cassinensis Camerarius, Ego Fr. Gregorius Diaconus, & Monachus. Ego Frater Theodorus subdiaconus, & Monachus. Ego Guiglielmus Judex, Ego Littefridus de Judic. Ego Eustasius de Fo Pot. Ego Mujel de Roberto. Ego David. Ego Eustasius Junior. Ego Guido de Landmar. Ego Ray. de Barthol. Ego Riccardus ex Rodulfo. Ego Roggerius. Ego Militus. Ego Johannes de Gaillelmo. Ego Baro de Landmar. Ego Landalfus de Cassaro. Ego Jo. de Alo Jaceni Petri. Ego Berar. de Fontaa. Ego Landenulfus. Desumpsimus hoc privilegium ex Cod. bibliothecæ nostræ ms. signato n. 468.

Gesta Tancredi regis quoad Cassinates.

Anno insequenti 1191. Richardus a S. Germano de Tancredo Siciliæ rege disserens ait: *Et tunc roccam Bantra, & roccam Gulielmi Roffrido Cassinensi Abbati assignari mandavit, quarum alterum scilicet roccam Gulielmi, ipse Abbas dedit cuidam Roberto de Apolita, cum quo de sorore sua contraxit, quam Herveo filio ipsius nobilis in conjugem tradidit, & reliquam, scilicet roccam Bantra, ad opus retinuit monasterii Cassinensis, ponens in ea custodem quemdam militem Petrum de Aymon consobrinum suum.* Tancredus assentiente Clemente III. Siciliæ rex evasit an. 1190., ut asserunt Anonymus Cassinensis, & Richardus a S. Germano, qui eo anno in vivis erat, Baronius, Pagius, aliique. Cum filius naturalis Rogerii Ducis, & Rogerii regis nepos esset aliisque regni juribus succedere contendit Constantia Rogerii regis filia, quæ ab an. 1186. nuptum Henrico VI. Germaniæ regi data fuerat a Guillelmo II. rege, cujus jussu teste Richardo in Prologo; *Omnes regni Comites Sacramentum prastiterant, quod si regem ipsum absque liberis mori contingeret, amodo de facto regni tamquam fideles ipsi sua amita tenerentur & dicto regi Alamannia viro, ejus.* Id etiam asserit Anonymus Cassinen. an. 1190., aliique a Pagio allati, an. 1189. nu. 10. & an. 1190. num. 21. & seqq. Hinc Regnicolæ duas in factiones divisi, quarum una Tancredo, altera Constantiæ favebant. Cum vero pro Constantia starent Cassinates, Acerræ Comes Tancredi levir, *terram S. Benedicti aggreditur*, nempe oppida Abbatiæ Cassinensis teste Anonymo an. 1190.

Hen-

Henrici Imperatoris in Cassinum adventus.

Henricus itaque die 15. Aprilis an. 1191., quo secunda Paschæ festivitas occurrit Imperator una cum Constantia conjuge a Celestino III. inauguratus *una cum supradicta Constantia Imperatrice*, (verba sunt Anonymi Cassinensis) *per Campaniam descendent in regnum, roccam arcit violente capit insulen &c. Abbate Roffredo apud montem Cassinum ad mortem pene infirmato habito tractatu inter legatos Imperatoris, & conventum Cassinensem, qui multum Imperatori favebat, vocati sunt homines S. Germani, & ibi de mandate Decani, & conventus juraverunt Imperatori. Imperatrix primum recta via post Imperatorem per Soram, & Atinum Cassinum veniunt. Conventus eis jurat, Abbas minime, sed obsides dat.*

Post narratam vero incassum tentatam ab Imperatore Neapolitanam obsidionem subdit: *Per Campaniam redit Casinum &c. captis obsidibus de S. Germano & secumducto supradicto Abbate, redit in Teutoniam, mense Septembris &c. Comes Richardus, (qui Tancredi partibus favebat) recuperata Terra laboris in Venafre Comitem Rogerium Molisi obsidet, quo se redompto ad S. Germanum venit, cumque quorundam civium regi faventium scelerata factione obsidet Adenulphus Cassinensis Decanus relictus ab Abbate procurator in Casino se recipit, & cum Monachis obsessus a Comite viriliter resistit. Comes in Damanium regis capta terra S. Benedicti, redit in Terram laboris mense Novembri &c.* Richardus vero a S. Germano eodem an. 1191. narratis, quæ prospere initio Henrico Imperatori evenerant rebus, subdit: *Et exinde super Neapolim vadens eam posita obsidione coarctat, quoad sistentibus ei dictis Comitibus & Baronibus principatus, nec non & Abbate Cassinensi prædicto cum viribus suis* (& post pauca) *ad S. Germanum veniens cum debilitato exercitu suo, dictum Cassinensem Abbatem toto tunc Conventu sibi fidelitate prestante, secum in Alemanniam ducit, Gregorio fratre ejus ad majorem securitatem obside relicto, apud Ducem Spoleti & quibusdã de melioribus Terra S. Germani captis obsidibus &c. in Alemanniam remeavit mense Septembris &c.* Et infra: *Tunc is, quem præfatus sum, Acerrarum Comes de Neapoli exiens cum Neapolitanis, & aliis undique collectis militibus venit Capuam &c Tunc etiam Aversam recipit Theanum, & S. Germanum ad regis dicti fidelitatem, & Cassinum conscendens vallum monasterii nullo obstante intravit. Qui cum blande satis alloqueretur, Adenulfum Casertanum Decanum Cassinensem, ut illum ad dicti regis fidelitatem converteret, & hoc ab eo precibus obtinere, & premissis non posset, de loco descendit, & abiit, tunc Comitem Molisii recipit, & ponens in S. Germano, & in S. Angelo Theodiceo Masnedam,* (idest catervam militum præsidiariorum) *quantum potest pro dicti regis sororis sui servitio elaborat.* Vid. Pagi ad eum annum.

Privilegiũ Henrici.

Dum Neapolim obsideret Henricus, amplissimum illud Lotharii III. privilegium a nobis memoratum Cassinatibus confirmavit hoc diplomate cujus apographum in archivo nostro extat: Originale enim postquam, ut dicetur inferius regiæ Cameræ exhibitum fuisset anno 1506. amissum dolemus. In eo visa a se, suisque Optimatibus fatetur Henricus omnia Cassinatibus concessa ab Imperatoribus privilegia, quæ confirmat, conceditque præterea castrum Vairani, & castrum Maralone, aliaque plura beneficia gratiasque elargitur, quæ ibi videre est. Hujusce privilegii autographum anno 1465. præsentatum fuit in magna curia Vicariæ, cujus decreto solemni ritu apographum extractum. Modus apographa extrahendi lectu haud est indignus, quare illum huc adducemus.

In nomine Domini nostri Jesu Christi amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quadringentesimo sexagesimo quinto, regnante Serenissimo & illmo D. nostro, D. Ferdinando, Dei gratia, rege Sicilia, Jerusalem, & Ungaria, regnorum vero ejus anno octavo, feliciter, amen, die penultimo mensis Julii, tertiedecima indictionis, Neapoli. Nos Antonellus de Angelo de Neapoli, ad contractus Judex; Vinciguerra Mazarotto de Mercuglyano, Civis, & habitator Neapolis publicus ubilibet per totum regnum Sicilia regia auctoritate notarius, & testes infrascripti ad hoc specialiter vocati, & rogati. Presenti scripto publico declaramus, notum facimus, & testamur, quod predicto die nobis prefatis judice, notario, & testibus subscriptis personaliter existentibus in quodam hospitio Magna curia Vicaria, sito, & posito in platea S. Georgii Majoris civitatis Neapolis juxta bona nobilis, & egregii viri Petri loisii Riccii de Neapoli juxta bona monasterii Cavensis, juxta vias publicas a duabus partibus, & alios confines, in quo quidem hospitio ipsa magna curia Vicaria ad presens regitur, & existentibus nobis ibidem coram Magnifico Viro D. Nicolao de Porcinariis de Aquila milite, V. J. D. comite Palatino regie Consiliario, Regente Magnam curiam Vicaria excellentis D. Magistri Justitiarii regni Sicilia, & in ipsa Magna curia locumtenente nec non D. Francisco de Punixptis de Florentia, & D. Mariano de Adam de Theramo legum doctoribus dicta magna curia judicibus pro tribunali sedentibus, & magnam curiam supradictam regentibus, singulis, & unicuique conquerenti justitiam ministrando, prout ad uniuscujusque ipsorum spectavit, & spectat officium, una cum Jacobo de Tappo de Neapoli, Notario Nicolao Marino de Mercurio, Notario Johanne de Rotundis, Notario Marino Enta de Castro forti, & me predicto Notario Vinciguerra Actorum Magistris M. Curia supradicta, & aliis Officialibus ipsius magna curia comparuit coram dictis D. Regente judicibus, actorum magistris, & aliis officialibus magna curia supradicta pro tribunali sedentibus, & ipsam magnam curiam ut supra regentibus, nobilis vir notarius Johannes de litterelie de Neapoli procurator, & internuntius, ut asseruit venerabilis monasterii Cassinensis, & eisdem D. Regenti, judicibus, & aliis Officialibus supradictis, & etiam coram eis exhibuit, produxit, & presentavit quoddam Privilegium in carta de pergameno scriptum, & magno pendenti sigillo in cera sigillatum tenoris, & continentia subsequentis.

In nomine sancta, & individua Trinitatis Heinricus sextus, divina favente clementia, Romanorum Imperator, & semper augustus. Imperatoria celsitudinis nostra decet solertiam præcipuam in agendis nostris ecclesiarum curam gerere, earumque jura, & & libertatem, qua a predecessoribus nostris Roma Imperatoribus, seu regibus divis augustis ipsis

pie collata saat protectionis, & confirmationis nostra munimine eis conservare illibata. Quapropter cognoscat universorum imperii nostri fidelium tam presens atas, quam successura posteritas, quod cum nos, pro obtinendo regno Sicilia, & Apulia, quod tum antiquo jure imperii, tum ex hereditate illustris consortis nostra Constantia Roma imperatricis augusta ad imperium deveniat, exercitum nostrum ad ecclesiam Cassinensem usque proauxissemus, recepta in potestatem nostra ecclesia Cassinensi cum universis Castris, & terris suis a divis Roma Imperatoribus, & regibus, & specialiter a gloriosissimo Lothario Roma imperatore augusto, eandem ecclesiam Cassinensem in multis invenerimus privilegiatam. Et igitur, qua ex tenore privilegiorum & pracipue ex divali pagina Lothari divi Augusti nobis, & universis principibus nostris fuerunt demonstrata imperiali clementia confirmanda duximus, & ad posterorum notitiam transmittenda; hic erat tenor privilegii Lotharii Roma Imperatoris. Cum omnis ecclesia ab omni condicionali, seu servili nexu sit libera specialiter tamen post sedis Romana dignitatem Cassinensis ecclesia principatum optinet, qua per patrem Benedictum, & sancta regula descriptionem, & preciosi ejus corporis sepulturam Monastica disciplina caput esse meruit, quamque etiam omnes predecessores nostri Romani scilicet Imperatores suam specialem cameram habuerunt, libertatis debet insigni potiri proinde omnium fidelium nostrorum tam futurorum, quam presentium noverit industria, quod nos ab expeditione Apulia ad Cassinensem ecclesiam tanquam ad nostram declinantes cameram male eam ordinatam invenimus, propter invasionem cujusdam Raynaldi, qui sub falsa Abbatis electione eam sibi usurpare ausus fuit, quo canonica examinatione remoto ex consilio Archiepiscoporum, & episcoporum, & aliorum religiosorum substituimus in eadem ecclesia venerabilem Abbatem Stabulensis ecclesia nomine Guibaldum virum curia nostra acceptum, & moribus, & scientia non modice compositum, & informatum. In hujus substitutione non parum laborabat Romanus Pontifex Innocentius secundus, quomodo hanc ecclesiam tamquam sui juris esset, ad suum ordinaret arbitrium. Tandem multa altercacione habita victus privilegiis Apostolicorum, & Imperatorum, hujus ecclesia dispensationem, & ordinationem nostri, nostrorumque successorum juris esse concessit, & affirmavit, solamque Abbatis consecrationem ex concessione antecessorum nostrorum Imperatorum obtinuit, & unum prandium, quod in eundo ad Beneventum, & in redeundo ipsi debetur. Hanc itaque ecclesiam cum omnibus pertinentiis suis debita tuitionis nostra diligentia amplectentes, concedimus, & confirmamus ipsi ex integro omnia, qua ab antecessoribus nostris Imperatoribus ipsi concessa sunt, & confirmata infra hos fines scilicet infra flumen Carnellum, & finem, qui vadit per bantram, usque ad rivum siccum ascendentem usque ad ecclesiam S. Martini, & sicut pergit per cristam S. Petri. A secunda parte est finis per Serram de Monte Cisino, & sicut pergit per Serram de monte Aquilone, usque ad Lacum de Pupplo, & quomodo pergit ad Lacum Vitecusum, & vadit recte ad Aquam fundatam, & salit supra montem supra casale, & pervenit ad fluvium rapidum, & vadit per Serram de monte Caballo, usque in Lacum Venafranam, & per Serram de monte Rendenaria majoris, & inde per Serras montium in Rendenariam minorem. Inde directe vadit per pedes montium, qui dicuntur Friscolona, & vadit in lacum Commineusem usque in capite Mellarini, & pergit in locum, qui dicitur Anglone, & ascendit ad Furcam de Valleluci, & pergit per Serram de Petra scripta usque ad Serram montis Vitecosi, * & pergit per pesclora Falconarii, & pervenit ad montes spinacinum, & porcacium, & vadit ad cacumen montis qui dicitur Caria, & pergit ad petram super aquam Vivolam, & ascendit ad collem Gibborosi. De tertia parte finis, qui descendit in querquetulo, & in Fossato juxta sanctum Damasum, & vadit directe in Silicem, & ad arcum Gevoli * & pergit ad lacum Rageprandi, & in Farnetum, & per caput rivuli Marocce, sicut descendit in fluvium Carnellum & ascendit per eundem fluvium ad aquam qua dicitur Cosa, & salit per montem S. Donati. De quarta parte finis media Serra S. Donati, & descendit per Monticellos de Marri, usque ad Pesclos, qui sunt ad pedes montis de Bilbula, & sicut vadit per duos Leones, & inde salit per Serram super casale, & descendit per ipsum montem, usque ad Villam de Gariliano, usque ad criptam Imperatoris, & ascendit per eundem fluvium, usque ad priores fines. Insuper etiam imperiali nostra auctoritate confirmamus quidquid a tempore Justiniani imperatoris eidem loco oblata, vel concessa sunt infra omnes fines Romani imperii. In primis Monasterium Domini Salvatoris positum ad pedem Cassini montis, S. Maria in Plumbarola, in Comitatu Aquinensi ecclesiam S. Mauri cum villa Euchecria, S. Gregorii, S. Mauritii, S. Pauli, S. Constantii, S. Christofari, S. Nicolai, S. Barbara, S. Maria, S. Laurentii, S. Felicis & S. Martini. In Suessa, S. Benedicti, S. Nicolai in Lauriano, cum porta Trajectensi, & Vulturnensi, S. Benedicti, & S. Leonis. In Theano, S. Benedicti, S. Scolastica, Curtem S. Felicis, S. Hypoliti, S. Silvestri, S. Andrea, S. Benedicti in Rosa, S. Reparata, S. Pauli, S. Nicandri. In Calvo Villam S. Agapiti, S. Maria, S. Petri, & S. Marci. In Capua monasteriam S. Benedicti, S. Maria ancillarum Dei, S. Johannis, S. Angeli ad Formas, S. Rufi, S. Benedicti Pizuli, S. Angeli ad Odaldiscos, S. Benedicti in Casa gemiana, S. Mauri in Casale, S. Scholastica in Selice, S. Nazarii, S. Benedicti in Anglena, S. Viti in Monte S. Agatha, S. Germani in Capua vetere, S. Erasmi foris portam, S. Petri in Seaphati. In Calcno S. Anastasia, S. Nicolai, S. Mauri, in monte Draconis S. Benedicti in Cilicia. In Alifis S. Maria in Cingula cum castellis, & pertinenciis suis, S. Nicaadri. S. Benedicti in Gualdo Erimonio, S. Petri, S. Felicis in Alalma, S. Eusebii ibidem, S. Angeli in Cervario, S. Petri in Cecesi, Sanctorum septem Fratrum, S. Viti in Gittorini, * S. Maria in Pavanello, * S. Angeli in monte, S. Viti, S. Martini, & S. Secundini ad Vulturnum, S. Petri in Lauri, S. Johannis ad Aquam vivam, S. Petri in Aylane, S. Severiani in Cervaro, S. Petri in Prato, S. Petri in Saba, S. Angeli ad centum claves, S. Potiti, S. Angeli, S. Adjutoris, S. Benedicti, & S. Viti in Rispici. In Benevento cellam S. Sophia, S. Modesti, S. Benedicti ad portam Rufinam, S. Nicolai in civitate nova, S. Nicolai in Petra Pedicina, S. Ni-

* Ordicosi.

* Gizzoli,

* Gattocini.

* Patianello.

Nicolai in Rodenandi, S. Maria Rotunda, S. Benedicti in Pantano, S. Benedicti in Petra Pedicina, S. Georgii in Fenuculo, S. Joannis in Turlecenso, S. Petri in Rossano, S. Angeli in Capraria, S. Jannarii, S. Martini, S. Dionisii, & S. Anastasia in Ponte, S. Maria in Trivio; In Troja S. Angeli, S. Nicandri, S. Thoma, S. Bartholomei, S. Justa, S. Nicolai. Castellone S. Angeli in Marrone. In Larino S. Benedicti, S. Germani, S. Laurentii, S. Benedicti in Pectinali, S. Maria in Murrone, S. Maria in casalo plano, S. Maria in plano. Medietatem castri Serra, S. Nicolai, S. Columba, S. Petri, & S. Terentiani. In Lesina totam Piscariam cum ecclesia S. Focati, S. Benedicti, S. Martini, & S. Petri. In castro Lemusano S. Illuminata, S. Benedicti, S. Petri, S. Maria in Maclabona, S. Nicolai in Draconara. In Termolis S. Trinitatis, s. Georgii, s. Petri in Pecoraria, s. Benedicti, & s. Nicolai. In Asculo s. Benedicti, s. Salvatoris, s. Petri in Deniciano, s. Laurentii in Tribiliano, s. Rustici in Pomonte, s. Johannis in Octavo, s. Eustasii in Pantasia; s. Eustasii in Petra abundanti, s. Eustasii in Vipera, s. Felicis, s. Pauli, & s. Helena in Thona. In Neapoli s. Dimitrii, & s. Cecilia. In Surrento s. Severi. In Amalfi s. Maria, s. Nicolai in Vallenula, & s. Crucis. In monte s. Angeli ecclesiam, s. Vigilii, s. Benedicti, s. Altissimi, s. Nicolai, s. Martini de Silva, s. Luca, s. Viti. In Soponto s. Benedicti, & s. Maria in Calena cum pertinentiis suis. In Canusia s. Potiti, s. Benedicti, s. Salvatoris. In Strangusiano s. Maria in Milazano, s. Salvatoris in Minorbino, s. Benedicti in Bari, s. Petri in Tarento, s. Benedicti in Trani, s. Maria in Tremiti cum ipsis insulis; In Calabria s. Anastasia, s. Maria in Tropea, s. Nicolai in Salectano, castrum Cetraria, s. Petri, & s. Dimitrii in Ferulito. In Cosentia s. Martini, s. Petri, s. Gregorii, s. Nicolai, s. Agatha. In Tharsia s. Martini. In Castro s. Marci, in Sicilia terras juxta fluvium plati platamero, & Messana terras quas Tertullus s. Benedicto dedit, cum decem, & octo curtibus suis, scilicet in Acio juxta civitatem Catanensium, in Agrigento, in Siracusa, in Drepanis, in aquis segestianis, in Sounco, in Termis, in Parthenico, in Icara, in Cephalodo, in Aleso in Galeato, in Acaliate, in Azantino, in Tindare, & Portum Panormitanum, & messanum. In Aretia cella s. Benedicti, s. Benedicti, & s. Ambrosii in Crema, s. Benedicti in Adili, s. Martini in Strata Petrosa, s. Joannis in Fraxenetula, s. Domnini in Argile, s. Vitalis in Caldalaria, s. Maria in Laurentiatico, s. Benedicti juxta fluvium padum, s. Silvestri in Pisa, s. Georgii in Lucca, s. Nazorii, s. Matthai, s. Martini In Spoleto Cellam s. Salvatoris, s. Joannis, & Pauli, s. Martini, s. Petri in Monte Scopulo, s. Maria, & s. Agnelli in Cesos, s. Lucia in Arvo, s. Nicolai in Guaytanello, * s. Pastoris in Tyberi, s. Benedicti in Sublacu. In urbe Roma Templum Palladis, s. Benedicti, s. Columbani, s. Martini, s. Nicolai in Fossa, s. Benedicti in Albano, in Tusculano. s. Agatha, s. Jerusalem, s. Maria in Vineis, s. Angeli, & s. Lucia in Algido, s. Petri, s. Salvatoris, s. Petri in Plegi, s. Felicitatis, & s. Antonii in monte Porculo, s. Valentini, s. Zotici in Ferentino, s. Moysi, & s. Nicolai in Turrici, s. Maria, & s. Stephani in Verulis, s. Maria, s. Pauli, s. Archangeli, s. Quinciani in Babucco, s. Petri, s. Angeli, & s. Martini in Morolo, s. Angeli in Cannutio, s. Petri in Aschita, s. Blasii in Ciprano, s. Petri in Fabratera, In Comine s. Valentiani,* * s. Petri, s. Pauli, s. Angeli, s. Georgii s. Felicis, s. Salvatoris, s. Martini, s. Urbani, s. Trinitatis, s. Felicis, s. Angeli in Pratora, s. Maria in Gallinario, s. Victorini, s. Benedicti in Vacalbo,* * s. Vincentii, s. Salvatoris in Sclavi, s. Martini, s. Herasmi, s. Nazarii, s. Angeli, & s. Maria in Petra Masculina, s. Germani, s. Benedicti, s. Nazarii in Sora, s. Martyni, & s. Bartholomai in Arci, s. Silvestri, s. Martini, & s. Lucia in Arpino, s. Benedicti in Colle Insule, s. Benedicti in Pascusano, s. Petri in Morini, & s. Benedicti in Civitella, s. Lucia in Rendenara, s. Nicolai, s. Stephani in Rivovivo, & s. Restituta & s. Maria in Morrey, s. Maria in Collelongo, s. Maria in Lucho, s. Maria in Ruscolu, s. Martini in Cese, s. Erasmi, s. Angeli, s. Donati in Pomperano, s. Patris, & s. Donati ad Formas, s. Angeli in Biturrito, s. Victorini in Celano cum toto eodem monte, s. Maria in Auretino, s. Gregorii in Paterno, s. Maria in Monterone, s. Gregorii in Serviliano, s. Pauli, s. Eutitii in Arestina, s. Maria in Fundo magno, s. Salvatoris in Aveczano, s. Antimi ad Formas, s. Angeli in Albo, s. Cosma in Ylareto, s. Benedicti in civitate, s. Maria in Valle Merculana, s. Angeli in Cassoli, s. Sebastiani, s. Angeli in Trasaquis, s. Lentitii in Muscusi, s. Martini in Sclavi, s. Martini in Filimini, s. Zenonis in Cervaria, s. Mariæ in Collis, s. Angeli, s. Thoma in Betugo, s. Magni in Castuli, s. Felicis in Caruso, s. Maria, & s. Blasii in Sambuco, s. Patris, & s. Petri in Balba, s. Salvatoris in Barbarano, s. Angeli ad aquam Vivam, s. Angeli ad Floretum s. Liberatoris inter aquas, s. Maria in Cartimiano, sancta Felicitatis in Furcone, s. Maria in Cerquetas, s. Gregorii, & s. Scholastica in Thabe, s. Salvatoris ibidem, s. Benedicti in Muscense, s. Angeli in Galbaneo, s. Nicolai in Angremio, s. Salvatoris in Lucoreno, s. Martini in Salino, s. Maria in Maurino, s. Columba, s. Boniti in Valle s. Salvatoris, in Serubo, s. Nicandri in Trino, s. Felicis in Montano, s. Petri, & s. Cecilia in Castrimiano, s. Benedicti, & s. Felicis inter fluvium s. Thoma, s. Maria in Orbano, in stabulo s. Benedicti in Lauriano, s. Felicis in Russule, s. Maria, & s. Venantii ad Paternum, s. Martini in Genestrula, s. Victoris in Silva plana, s. Benedicti, & s. Scholastica, s. Terentiani, & s. Angeli in Bassano, s. Georgii in Lajano, s. Georgii in Collina, s. Felicis subvestigio, s. Pauli in Cicle, s. Felicis in monte Malo, s. Johannis, s. Pauli, s. Johannis in Bosseca, s. Flaviani in Fonte tecta, s. Nicolai in Sambucesa, s. Joannis in Arsete, s. Angeli in Marano, s. Nicolai in Tutrino, s. Laurentii, & s. Maria in Fano, s. Petri in Campo, sancti Andrea in Arube, s. Angeli de stabulo, s. Angeli in Feltriano, s. Elia in Bassano, s. Petri in Pettinali, s. Silvestri ad Aquamvivam, s. Savini in Festiniano, s. Maria in Tusciano, s. Johannis in Scorpione, s. Victoria in Sareca, sancti Calixti Latojano, s. Antimi in Petisiano, s. Archangeli in Fanniano, s. Andrea in Cosule, s. Benedicti in Trinio, s. Elgidii in Alboreta, s. Joannis in*

Cir-

* Guitanello.

* Valentini.

* Viculbo.

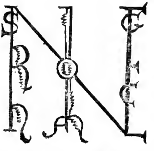
Cirrete, s. Laurentii in Collcuori. In Firmo s. Maria in fluvio Asii, s. Benedicti in Cisino, s. Benedicti in Trunto, s. Benedicti in Sambuceto, s. Michaelis in Torpaliano, s. Maria in Carzania, s. Joanais, & s. Marci in Marciano, In Theate Ecclesiam s. Liberatoris, cum sexaginta cellis suis, s. Angeli in monte plano, s. Maria in Baccinno, s. Felicis in Pastoricio, s. Benedicti in Turri, s. viti in Laviaio, s. Elia in Sclangario, s. Comitii in Arullo, s. Felicis in Pulverio, s. Calixti, s. Mammesis in Yliano, s. Maria, & s. Marci in Ponciano, s. Eleutherii, s. Pauli in Rupe, s. Erasmi, s. Salvatoris, s. Martini in Cerreto plano, s. Benedicti s. Maria, s. Comitii in Orno, s. Calixti, s. Petri in Maulianello, s. Mauri, & s. Renati, in Taraacalano, s. Calixti, & s. Maria in Laento, s. Sabini in Trevanico, s. Salini, & s. Clementis in Plumbata, s. Maria in fluvio foro, s. Petri in Villiano, s. Severiai, & s. Meune in Ripa, s. Andrea in Colle de Albe, s. Petri in Ari, s. Angeli in Hortona, s. Crucis in Casale, s. Pancratii, s. Petri & s. Pauli, s. Tecla in civitate Teatina, s. Theodori, & s. Salvatoris in Aterno, s. Angeli in Majello, s. Columba in Montecle, s. Justa, s. Scholastica in Pinne, s. Angeli, sanctorum septem Fratrum, s. Petri, s. Januarii, s. Dimitrii, & s. Benedicti juxta fluvium Sancllam, s. Johannis in Veneri cum pertinentiis suis. In Trivento s. Maria in Baretano, s. Maria in Collerotundo, s. Pauli in Petra Corvina, s. Angeli in Barregia, cum collis, & pertinentiis suis, s. Petri in Avellana, s. Petri de Lacu, s. Benedicti, s. Lucia, s. Maria in oppido Banulo, s. Benedicti, s. Andrea in Caudo, s. Agata in Aversa, s. Benedicti, s. Laurentii in Salerno, s. Benedicti, s. Scholastica, s. Salvatoris in Gajeta, s. Erasmi in Formia, s. Magni in Fundo, s. Elia in Ambrise, s. Maria in Amphiteatro, s. Mauri, s. Archangeli, s. Martyni ad Inola, s. Egidii, & s. Martini in Tarelle, s. Stephani supra Terracinam, s. Andrea, s. Agatha, s. Benedicti, & s. Maria in Cercejo in Terracina. s. Felicis, & s. Maria in Corecjo. In Acerencia ecclesiam s. Maria, s. Petri, & s. Domnini in Telese, s. Stephani, & s. Eleutherii in Pectorano, s. Benedicti in Pretorio. In Bojano s. Andrea. In Cantalapo s. Salvatoris & s. Christophori. In castro Petroso s. Justa in Barello, s. Nazarii, Villam s. Benedicti. In Venafro, s. Nicolai, ibidem, s. Blasii, s. Nicolai in Pica, s. Onufrii in monte, s. Petri, & s. Pauli in Foresta, s. Benedicti in Baaianola, s. Maria, & s. Lucia, in Renmatrici, s. Angeli in Mernlano, s. Petri in Curuli, s. Joannis in Poto, s. Nicolai in Ciconia, s. Maria in Albaneta, s. Angeli in Vallelucis, s. Benedicti in Clia. hom civitatem s. Germani, castrum Cassinum, castellum s. Angeli, Plumbarola, Pignatarius, Pesmontis, Junctura, s. Ambrosius, s. Apollinarius, s. Georgius, Vallem frigidam, castellum s. Andrea, Vandra plana, Vandra Comitalis, Castram novum, Fracta morals, Casafortini, Cucurutium, Caminum, casale Caspuli, Conca, Capriata, Sujum, Turris ad mare, Pontemcurvum, s. Stephani, Theramo, s. Petri in Flea, s. Victoris, Torocluum Cervarinm, s. Elia, Albine, septem Fratrum, castrum Fornli, Sclafinarii,* Arpinum, Soram, & Sorellam, Vicum album, Broccum Picinisci, s. Urbani. Nec non terras, qua fuerunt Pandulfi Principis intra hos fines, a prima parte finita de communi,* a secunda finita de campania, a tertia finita de Gaeta. A quarta finita ipsius monasterii, Nec non comitatum Aquinensem totum, sicut a Laidulfo principe cum castro Arcis mansoni Abbati datum est. Castram Pica Roccam siccam, castrum celi, Vallemrotundam, Saracinisciam, Cardetum, Aquamfundatam, Vitecusum. In Ponaensi Comitatum castram de monte Petito, Collis Carelli, Camalupo, Ambletum, Faraone murro, castrum vetus, Arebe, Lasteniano, Aretea, Bacucum, Bissenti. In Abrucio castrum Saline, Fanum septem Fratrum. In Firmo castram Carronia,* Morozanam, Arbascla, Lecurianum, Paternum, Marcianum Barbulanum, lo monte Frisa, Mucea, Pomonte, octavum Deciaianum, Tribilianum, Callicellum, Cavinum. In Theate castram de manuppello, castrum s. Petri, s. Angeli, Vallisplana, castrum s. Jannaris Lucianum, castram vetus, roccam de magnalo Phara majonis, Farabiano, castram de Nigo,* civitatem Taze, castram de Prato, Gessi, Civitella, Vallis s. Martini, Lauretum, Laveranum Pollecanti, Collemantum, castrum Cese collem Majonis, Castrimianum, Cerrotum. In Comitata Termulensi Petra Fracida, Pesclola, Ripamala, Guardia, Ripa Ursa, monte Bello, Turturicum. In territorio Triventino Plesclaura; in Comitatu Marsorum Rocca de Luco, Ruscolum, Metha, Auricula, Fossaceca, Camerata, Peretum. In Ducatu Spoletano castrum s. Johannis, & Pauli. Hec omnia cum omnibus pertinentiis suis, vel qua deinceps eidem loco donata fuerint, concedimus, cum servis, & ancillis mancipiis, cartulatis, oblatis, terris, viacis, silvis, montibus, planiciebus, pratis, aquis, aquarumque decursibus, atque piscationibus jure perpetuo possidenda, quicquid etiam a tempore Justiniani Imperatoris, Romani Pontifices, Imperatores, Reges, Duces, Principes, aliique fideles Cassinensi cœnobio donaverant, aut concesserunt, vel commutaverunt, in eodem loco firma permaneant, omni publica exactione remota, ita videlicet, ut nullus judex, aut publicus exactor aut imperialis, aliquo tempore expeditio fodrum, aut tributa, aut fidejussores tollendos, aut manciones, vel paratas faciendas existimet, aut homines ipsi monasterio pertinentes, vel in Terra monasterii residentes distringere, perturbare, aut occasiones inquietandi querere præsumant. Quicquid imperialis fiscus ex supradictis possessionibus exigere, aut sperare poterat, pro salute anima nostra, nostrorumque, successoram luminaribus ejusdem ecclesia concedimus inviolabiliter possidenda. Prohibemus etiam sub attestatione imperialis majestatis, ne quis pro aliqua qualicumque causa fratres ejusdem cænobii ad Sacramentum unquam, sive juramentum compellat. Res immobiles, qua ab Imperiali dono ad hunc locum pervenerunt, vel perventura sunt, vendi, subtrahi, aut alienari nullatenus concedimus. Precipimus etiam, ut ubicumque repertum fuerit ex rebus ipsius monasterii vel cellis illicitas, damnosas, seu inutiles conscriptiones, vel commutationes esse factas evacuentur, & ad jus, & potestatem monasterii restitaantur. Conventum ejusdem Loci nullus Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio Comes, Princeps, vel alius quilibet nisi ante nostram, & Abbatis præsentiam audeat vocare. Tibi praterea dilectis-*

[Margin notes: * Baranello. — * Sclavi. — * Comino. — * Carbonis. — * Unge ;]

lectissime omnium nostri Imperii personarum venerabilis Abbas Guibalde, & per te tuis successoribus in perpetuum concedimus, tradimus, & confirmamus, secundum decreta Zacharia Papa, caterorumque Romana sedis Pontificum, & secundum statuta Pipini, Caroli, Ludovici, & Octenum, trinm Henricorum, & emnium regum, & imperatornm in omni conventu Archiepisceporum, episcoporum, & principum, superiorem universis Abbatibus sedem. In cenciliis, & judiciis, priorem omnibus sui ordinis hominibus proferre sententiam, pro reverentia tanti loci, quo primum, & summum Monastica disciplina latorem vivum, & mortuum retinere promeruit. Unde iterum, & iterum decernimus, & cerroboramus, ut supradictus locus dignitate, vigore, & honorificentia omnia pracellat monasteria, qua constructa, vel construenda sunt in tote Orbe terrarum. Ei totius christianitatis Abbates, & monachi honorem, & reverentiam deferant, illic monachici Ordinis speculum, & normam accipiant ubi universalis magister, & doctor Benedictus Pater eamdem describens promulgavit regulam, ubi corporaliter, una cum Serore sua quiescens, gloriosa resurrectionis diem expectat. Obeunte autem per successiones Cassinense Abbate, libere, & canonice de suis quem digniorem invenerint, eligant, secundum regulam S. Benedicti, moribus, & vita laudabili, integrum, lege divina, & humana instructum, nullius ambitionis notatum. Si de suis invenire non potuerint, liberam eligendi potestatem de quocumque magis placuerit Religioso cœnobio nostra consensu majestatis habeant, electum nobis per sceptrum investiendum reprasentent, aut per Nuncios suos puritatem electionis sua curia nostra declarent, ut per nos probata firma, & inconvulsa permaneat si nos in expeditione Nuntii invenerint, cappellanis curia nostra pro hospitio juxta morem antiquum jungantur tum demum leti a nobis completo suo negotio redeuntes investitum Apostolica sedis sine omni venalitate, vel alicujus pratii exactione consecrandum exhibeant; si autem, quod absit in unitatem pure non convenirent electionis, prohibite malorum consensu, Imperator, qui pro tempore fuerit, dignum, & Romano imperio fidelem, absque cujus libet contradictione, in supradicto loco constituat Abbatem. De cetero ad removendum omne hujus sancta ecclesia scandalum imperiali nostra sancimus auctoritate, ut omnis homo cujuslibet nationis aut conditionis demigrans ad terram beati Benedicti ab omni quorumlibet hominum inquietitudine, vel exactione securus, & liber existat. Si terram alterius q. beati Benedicti possidet, de possessione tantum alterius ei a quo possidet respondeat. Si vero alterius, aut certe nullius terra possessor est possessorum tamen terra beati Benedicti libertatem, & securitatem obtineat. Pradicta igitur omnia in privilegio fellcis memoria antecesseris nostri Lotharii imperateris continentur, sed qm. quadam ex supradictis locis, seu concessionibus antecessores nostri, & nominatim reges Sicilia, & Apulia, videlicet Rogerius, Villermus primus, Villermus secundus in potestate sua retinuerunt, & nos similiter eadem ad manum nostram retenturi sumus: ideo pro salute anima nostra, & pro reverentia beati Confessoris Benedicti, pro devotione fidelis, ac dilecti nostri Roffredi Abbatis, & Cardinalis, & monachorum, damus, atque concedimus in recompensationem pranominata Abbatia ad utilitatem Conventus castrum Vairanum, cum pertinentiis suis, castrum Matalone cum pertinentiis suis, & insuper centum salmas vini, & centum salmas frumenti de Demanio nostro annuatim statuentes, & Imperatoria majestatis edicte pracipientes, ut tam de his concessionibus, quam de aliis, qua pranominata Abbatia tenet, libere, nullus Abbas, nullaque alia persona alienationem aliquam facere prasumat. Quod si casu aliquo factum fuerit, volumus, ut ad Imperium libere revertatur quicquid alienatum fuerit, sive infeudatum, vel damnose locatum de pradictis castellis nostra liberalitate concessis, sane quacumque a tempore Lotharii Imperatoris contra ipsius privilegium vel alicujus alterius persona denominationem, vel concessionem de rebus ejusdem monasterii, vel cellarum alienata sunt, vel distracta, seu commutata cassamus, & in irritum deducimus, atque ad jus, & potestatem monasterii redire decernimus, nullam dampnosam conditionem, seu impositionem contra privilegia, & libertatem pradicti monasterii, cellarum, & omnium ecclesiarum de cetero permanere volentes, ad hac pracipimus, ut nemo monachum aliquem supradicta Abbatia capere, vel fustigare, vel injuriose ledere prasumat. Sed si Abbas monachorum aliquem pro culpa aliqua redarguere voluerit, vel castigare id faciat servata correptione qua in regula beati Benedicti continetur. Praterea ea, qua ecclesia S. Angeli de Vallelucis & ecclesia S. Benedicti in Clia, & ecclesia S. Nazarii curia nostra in Atino annuatim ex mala consuetudine reddere consuevit, ex Imperiali dementia pro salute anima nostra relaxamus, volentes, prędictas ecclesias ab hujusmodi oneribus esse de cetero liberas, & absolutas. Si quis autem, quod minime credimus, hujus nostri privilegii violator extiterit, quindecim milia librarum auri purissimi, medietatem camerę nostrę, & medietatem prędicto Abbati, ejusque successoribus se compositurum recognoscat. Quod, ut verius reddatur, & ab omnibus diligentius custodiatur, hanc presentem chartam hujus nostri sigilli impressione insigniri jussimus adhibitis Ydoneis testibus, quorum nomina sunt hęc, Godefridus Patriarcha Aquilegensis, Philippus Coloniensis Archiepiscopus Will. Ravennas Archiepiscopus, Otto Frisingensis Episcopus, Matthęus Capuanus Archiepiscopus, Benefatius Novariensis Episcopus. Raynaldus Aquinas Episcopus, Heinricus Suessanus Episcopus, Petrus Theathini Episcopus, Falco Aversanus Episcopus, Otto Boemorum Dux, Cuonradus Dux de Rotenbeve. frater noster. Henricus marchio de Romeobue Comes, Rabado de Ortenbuc, Henricus Frater Ducis Austrię Comes, Gerardus de Tollenstein, Comes Albertus de Bogny, Theothisus Comes de Hostadin, Petrus Pręfectus Urbis, Comes Reynaldus Aprusci, Comes Petrus de Celano, Comes Berardus de Laureto, Comes Riccardus de Aquila, Comes Riccardus de Caleno, Comes Willel. de Lauro, Comes Rogerius de Molisio, Heinricus Testa marescalcus, Robertus de Durne, Craft. de buo, Risbo., & alii quamplures.

Signum domini Henrici sexti Romanorum imperatoris invictissimi.

Ego

Ego Visberus imperialis aulæ Archiepiscopus, & totius Italiæ Cancellarius vice Domini Philippi Coloniensis Archicancellarii recognovi. Acta sunt hæc anno Domini MCXCI. indictione VIIII. regnante domino Henrico sexto Romæ imperatore gloriosissimo anno regni ejus XXII., imperii primo.

Datum Acerris per manus Heinrici prothonotarii XII. Kal. Junii. Quo quidem privilegio coram præfatis domino Regente, judicibus, actorum Magistris, & aliis Officialibus magnæ curiæ supradictæ, ut prædicitur, presentato præfatus Notarius Joannes procurator, & internuntius, ut supra, nos præfatos Judicem, Notarium, & testes ex regia parte requisivit & ex suo quo supra nomine rogavit attentius nostrum super hoc officium, quod est publicum implorando, ut dictum privilegium ad cartulam, & pro cautela dicti monasterii, & aliorum, quorum, & cujus inde interest, & interesse poterit in futurum cum decreto, & auctoritate magnæ curiæ supradictæ, authenticare, exemplare, & in presentem publicam formam redigere deberemus, ut ubi quotiens, & quando, ac coram quibus opus esset de dicto Privilegio in judicio, & extra possit, & valeat exinde fieri plena fides, dubitans ne dictum originale privilegium casualiter perderetur, & amitteretur. Cujus quidem Notarii Johannis quo supra nomine requisitioni, & precibus annuentes, considerantesque, quod officium nostrum publicum est illudque de jure nemini denegare possumus, nec debemus, & dictus Johannes, quo supra nomine, justa petebat, & justa petentibus non est denegandus assensus, præsertim in hiis, quæ honestatem sapiunt, & requirunt. Idcirco prædicto die penultimo dicti mensis Julii dicti anni tertiadecimæ indictionis, de voluntate conscientia, beneplacito, & mandato, ac decreto dictorũ dominorum locumtenentis, & judicum dictæ magnæ curiæ, ac presentia dictorum Magistrorum, Actorum, & aliorum Officialium Magnæ curiæ supradictæ dictum privilegium autenticavimus, exemplavimus, transumptavimus, & in presentem publicam formam redegimus de verbo ad verbum, prout in dicto originali privilegio continetur, nihil addito, vel mutato ipsis domino Regente, judicibus, Actorum Magistris, & aliis Officialibus dictæ Magnæ curiæ præsentibus, pro tribunali sedentibus, & dictam Magnam curiam regentibus, ac supra prædictis auctoritatem judiciariam pariter, & decretum interponentibus, prefatum privilegium authenticandi. In cujus rei testimonium, & dicti monasterii, ac omnium, & singulorum aliorum, quorum, & cujus inde interest, & interesse poterit quomodolibet in futurum certitudinem, & cautelam, ac plenam fidem, factum est exinde de premissis hoc præsens publicum instrumentum per manus mei Notarii supradicti signo meo solito signatum, subscriptione mei qui supra judicis, & subscriptorum testium subscriptionibus roboratum, quod scripsi ego præfatus Vinciguerra publicus, ut supra Notarius, qui premissis omnibus, & eorum singulis vocatus, & rogatus interfui, ipsumque meo consueto signo signavi, ac abrasi, & emendavi superius in uno loco ubi legitur. Archiepiscopus & totius Italiæ Cancellarius, quod accidit non vitio, sed errore. Signum Notarii, V. M.

✠ *Ego Antonellus de Angelo de Neapoli, qui supra Judex ad contractus me subscripsi.*

✠ *Ego Jacobus de Tuppo de Neapoli Magister Actorum Magnæ curiæ Vicariæ interfui, & me subscripsi.*

✠ *Ego prænominatus Notarius Johannes de Rotundis Actorum Magister Magnæ curiæ testis subscripsi.*

✠ *Ego Notarius Guillelmus de Bisacus Actorum Magister in magna curia testis subscripsi.*

✠ *Ego prænominatus Notarius Nicolaus Marinus dictarum curiæ Actorum Magister interfui, & subscripsi.*

✠ *Ego prenominatus Notarius Marinus Rusa Actorum Magister dictæ magnæ curiæ interfui, & me subscripsi.*

✠ *Ego Johannes Vallyurite de Neapoli scriptor Actorum dictæ curiæ testis interfui, & me subscripsi.*

✠ *Ego Minichellus de Tarso de Neapoli scriptor Actorum dictæ curiæ interfui &c.*

✠ *Ego Michael Pulderus de Neapoli scriptor Actorum dictæ curiæ interfui, & me subscripsi.*

✠ *Ego Notarius Matthæus Scarola de Neapoli scriptor Actorum magnæ curiæ interfui, & me subscripsi.*

✠ *Ego Magnificus Franciscus Tuppi de Neapoli, sacri consilii Actorum Magister magnæ curiæ scriba, & interfui, & me subscripsi.*

✠ *Ego Notarius Salvator Apicella de Neapoli scriptor Actorum magnæ curiæ testis interfui, & me subscripsi.*

✠ *Ego Petrus Baronus de Neapoli scriptor Actorum magnæ curiæ Vicariæ interfui, & me subscripsi.*

✠ *Ego Notarius Sabbatinus de Venuto de Alento scriptor Actorum dictę curię interfui, & me subscripsi.*

✠ *Ego Marchens. de Angelo de Neapoli scriptor Actorum dictę magnę curię, & interfui, & me subscripsi.*

✠ *Ego Notarius Johannes Biscardus de Neapoli scriptor Actorum dictę curię interfui, & subscripsi.*

✠ *Ego Bernardus Vallyantus de Neapoli scriptor Actorum dictę curię subscripsi.*

✠ *Ego Honoratus Baccius Cuda de Pisis prędictarum magnę, & Vicarię curię Actorum Magister prędictis interfui, & me subscripsi.*

Die decima mensis Martii millesimo septincentesimo undecimo, Neapoli, presentatum in regia Camera Summarię per magnificum V. J. D. Dominicum Carnicelli procuratorem cum potestate relaxandi copiam. Athanasius Actuarius.

Repe-

Reperitur quoque in archivo nostro alterum hujusce privilegii apographum authenticum, in cujus calce hæc leguntur: *Die nona mensis Martii 1506. præsens copia extracta est ex suo originali ostenso, & producto in regia camera Summariæ Neapoli pro parte venerabilis sacri monasterii Cassinensis, cum quo, facta collatione, de verbo ad verbum concordat. Et ad fidem excellens dominus Michael de Afflicto dictæ cameræ locumtenens, eam sua propria manu signavit, & sigillum dictæ cameræ apponi jussit, una cum subscriptione unius ex Præsidentibus dictæ cameræ, ac mei Francisci Coronati ipsius cameræ Actorum Magistri, Michael de Afflicto locumtenens Magni Camerarii, Octavianus de Sanctis Præsidens. Franciscus Coronatus pro Magistro Actorum. Locus ✠ sigilli impressi.*

Henricus VI. Federici primi Imperatoris filius anno 1169. creatus, inauguratusque est rex Germaniæ mense Junio, ut probat Pagi hoc anno nu. 6. Gotthifredus S. Pantaleonis monachus in Annalibus apud Marquadum Freherum To. I. p. 243., & Chronicon Levordie Northof apud Meibomium To. I. Historiæ Germanicæ p. 385. coronatum ajunt die Assumptionis Dei paræ sacro. Gotthifredus autem Viterbiensis Part. XVII. pag. 522. ait. *Anno ab Incarnatione Domini 1186., Indictione sexta, sexto Kal. Februarii, rex Henricus Sextus, cum regina Constantia filia Rogerii regis Siciliæ nuptias gloriose celebravit Mediolani apud S. Ambrosium anno ætatis suæ vigesimo primo, anno autem regni sui decimo septimo.* Quare si annus 1186. erat regni sui decimus septimus, annus certe 1191. erit regni vicesimus secundus. Coronatus fuit imperator, ut diximus, an. 1191. Obiit ex emortuali Cassinensi die 5. Octobris, ex aliorum vero assertione die 28. Septembris an. 1197. Vid. Baronius, Pagius, aliique.

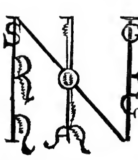
Aliud Henrici Privilegium. Eodem hoc anno 1191. die 23. Maii Henricus Imperator amplissimum aliud privilegium cœnobio Cassinensi concessit, cujus autographum in archivo nostro asservatur.

*In nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis Henricus sextus, divina favente clementia, Romanorum Imperator semper augustus, & Siciliæ rex, Credimus ad imperialem excellentiam pertinere ecclesias Dei, & loca religiosa in sua justitia perhenniter conservare, & ea, quæ ab antecessoribus nostris concessa eis, & tradita dignoscuntur, robore perpetuo confirmare. Cum autem nostræ munificentiæ dexteram locis, & personis religiosis nominatim eis, qui per specialia, ac devota obsequia favoris nostri gratiam excellentius meruerint, copiosius, ac benignius extendimus, ad præsentis vitæ cursum feliciorem, & ad æterni premii retributionem, hoc nobis profuturum non dubitamus, Qua sane consideratione notum fieri volumus universis imperii nostri, & regni Siciliæ fidelibus, tam futuris, quam præsentibus, quod nos ecclesiam S. Benedicti montis Casini, tanquam specialem cameram imperii, & regni nostri specialibus commendatam habentes, & ejus ampliationi diligentius intendentes, fidem quoque puram, ac sinceram devotionem dilecti fidelis nostri Roffredi venerabilis Abbatis ejusdem ecclesiæ præ oculis memoriter retinentes, ad petitionem dilectæ consortis nostræ imperatricis Constantia ipsa præsente, volente, & consentiente suorum, & prædecessorum nostrorum vestigiis inherendo, ob spem retributionis æternæ, & ad interventum prænominati Abbatis fidelis nostri, damus, concedimus, & confirmamus prædictæ ecclesiæ S. Benedicti montis Casini castrum Malvelsi, & castrum Atini, & roccam Albani, cum omnibus pertinentiis & possessionibus ipsorum perpetuo habenda, & possidenda. Addentes etiam ei ex nostra benignitate & restituentes integraliter monasterium S. Benedicti in Salerno cum universis, quæ ad ipsum monasterium pertinere dignoscuntur. Quicquid etiam a tempore Justiniani imperatoris Romani Pontifices, Imperatores, reges, Duces, principes, aliique fideles Cassinensi cœnobio donaverunt, aut concesserunt, vel commutaverunt, in eodem loco firma permaneant omni publica exactione remota ita videlicet, ut nullus justitiarius, judex, aut publicus exactor, aut imperialis, seu regalis aliquo tempore expeditio, fodrum, aut tributa, aut fidejussores tollendos, aut mansiones, vel paratas faciendas existimet, aut homines ipsi monasterio pertinentes, vel in terra monasterii residentes, distringere, aliquo modo perturbare, aut occasiones inquietandi quærere præsumat. Quicquid autem imperialis, seu regalis fiscus ex mensa publica S. Germani, vel ex possessionibus præfati monasterii ex mala consuetudine, exigere, aut sperare poterat pro salute animæ nostræ, nostrorumque Parentum, luminaribus ejusdem S. Ecclesiæ concedimus inviolabiliter possidenda. Prætorea ea, quæ ecclesia S. Angeli de Valleluce, & ecclesia S. Benedicti in Dya, * & ecclesia S. Nazarii Curiæ nostræ in Atino, & ecclesia S. Crucis de Pesclis in Carpenone annuatim ex mala consuetudine redere consuevit, ex imperiali clementia, pro salute animæ nostræ relaxamus volentes, prædictas ecclesias ab hujusmodi injustis oneribus esse de cetero liberas, & absolutas. Statuimus ergo, & imperiali sancimus edicto, ut nulla omnino persona alta, vel humilis, ecclesiastica, vel secularis contra hanc nostram donationem atque confirmationem venire audeat, vel eam aliquomodo perturbare. Quod si facere presumpserit in vindicta suæ temeritatis XL. libras auri pro pœna componat; quarum media pars cameræ nostræ inferatur, reliqua pars injuriam passis persalvatur. Ad cujus rei certam in posterum evidentiam, præsentem paginam conscribi, & majestatis nostræ sigillo jussimus communiri. Hujus rei testes sunt Godefridus Patriarcha Aquilegen, Philippus Colonien. Archiepiscopus. Wilielmus Ravennas Archiepiscopus, Otto Frisigen. Episcopus, Mattheus Capuanus Archiepiscopus, Bonefacius Novariensis Episcopus, Raynaldus Aquinas episcopus, Herveus Suessanus episcopus, Petrus Theanen. episcopus, Falco Aversanus episcopus, Otto Boemorum Dux, Conradus Dux de Rotenbc. frater noster. Heinricus Marchio de Romesbc., Comes Rabodo de Ortenbc., Heinricus Frater Ducis Austriæ, Comes Gerardus de Tollestem. Comes Albertus de Bogin, Petrus Præfectus Urbis, & alii quamplures.*

* Clis.

Signum domini Heinrici sexti Romanorum imperatoris invictissimi.

Ego

Ego Ditherus imperialis aula Cancellarius vice domini Philippi Colonensis Archiepiscopi, & totius Italia Archicancellarius recognovi. Acta sunt hae anno domini MCXCI. indictione VIIII. regnante domno Heinrico sexto Romanorum Imperatore gloriosissimo. Anno regni ejus XXII. Imperii primo. Datum Acerris per manum Henrici Prothonotarii X. Kalendas Junii.

Adest sigillum aureum.

In eo præcipue advertenda, *specialem cameram imperialem* dici cœnobium Cassinense cui Imperator dat, confirmatque castra Malvelti, Atini, & Roccæ Albani, eaque omnia absolute, libereque confirmat oppida, pluraque alia concedit, quæ ibi legenda; subscribit huic privilegio Gotthofredus Patriarcha Aquilejensis, de quo agit in Historia Forojuliensi Johannes Franciscus Palladius a pag. 184., ad 189. Partis primæ. Ughellius Ital. Sac. T. V. col. 74. nu. 61., ubi asserit in aliis quoque privilegiis Henrici, hoc anno 1191. datis, ejus subscriptiones selegisse, subscribunt etiam Philippus Archiepiscopus Coloniensis, qui in obsidione Neapolitana ab Henrico instituta obiit mense Augusto circiter, ut asserunt Gotthofredus Monachus illorum temporum author in suis Annalibus ad hunc annum, Chronographus Reicherspergensis, Arnoldus Lubecensis Abbas aliique, Guillelmus Archiepiscopus Ravennas, de quo agit Ughellius To. II. Ital. Sac. col. 373. nu. 82. ubi epistolam affert ab Henrico sexto ad eum scriptam; Matthæus Archiepiscopus Capuanus, Henrico carissimus, cujus meminit Ughellius To. VI., col. 329. nu. 20., Bonifacius episcopus Novariensis, quem asserit ipse Ughellius to. 4. col. 708. nu. 54. huic privilegio subscripsisse; quod idem asserit To. I. col. 396. nu. 12. de Raynaldo Aquinensi episcopo; de Erveo episcopo Suessano col. 537. nu. 9., de Petro episcopo Teanensi col. 552. nu. 13. deque Falcone episcopo Aversano To. 1. col. 489. nu. 10. ubi perperam illum appellat Julium, quem in errorem lapsus est etiam lucenti. Hallucinatur quoque Ughellius cum To. VI. pag. 712. nu. 25. asserit Petrum II. episcopum Teatinum huic privilegio subscripsisse. Ottho quoque Boemiæ Dux, qui in obsidione Neapolitana cum pluribus Optimatibus obiit, teste laudato Chronographo, huic privilegio subscripsit præter alios plures principes viros, Gottofredus vero hoc anno ait: *Imperator in Apulia primo prosperis usus successibus montem Cassinum cum civitate S. Germani, & centum sexaginta castella in deditionem accepit, donec in Augusto mense aeris inconsueti intemperie corrupto exercitu omnes pene principes suos amisit &c. Obiit ibidem Philippus Coloniensis Archiepiscopus &c.*

Hujusce privilegii apographum descripsit Præsidens Salernitanus, inseruitque jam sepe memorato processui Portulaniæ per pag. 319. Illius quoque exemplar præsentatum fuit in processu in regia camera agitato pro officio Magistri actorum civilium & mixtorum civitatis S. Germani, aliisque Abbatiæ oppidis, quod sibi concessum a rege asserebat Regens Pignone, hujusque privilegii aliarumque scripturarum ii Judices pro monasterio stetere, ut dicemus suo loco. Confirmavit an. 1370. hoc privilegium Urbanus V. bulla sua in qua relatis compendio gratiis ab Henrico Cassinatibus concessis, subdit: *Prout in ejusdem litteris, quas nos propriis oculis vidimus, & diligenter inspeximus, ac perlegimus, quarumque tenorem de verbo ad verbum præsentibus inseri fecimus, plenius continetur &c.* Hujus certe privilegii ait cœnobium Cassinense Atinæ urbis dominatu potitum est, ut probat Taulerius in memor. Hist. ejus Urbis lib. II. cap. 12., uti hoc quoque Privilegium refert a Roffrido Cassini Abbate Atinatibus concessum, cujus autographum in archivo spiritualis curiæ Atinatis asservatur. Roffridi Privilegium Atinatibus concessum.

In nomine Domini nostri Jesu Christi anno Incarnationis ejusdem millesimo centesimo nonagesimo quinto, & quarto anno imperii domini Henrici sexti Romanorum, & regni Sicilia imperatoris, & semper augusti mense Februarii, vigesimo secundo die mensis ejusdem. Quoniam igitur supradictus dominus Imperator nobis Roffrido, Dei gratia Cardinali, & Cassinensi Abbati, & monasterio Cassinensi, intuitu laboris nostri, & obsequii sibi a nobis, & Fratribus nostris exhibiti, Castrum Atini de largitate imperiali concessit in perpetuum, & privilegii sui munimine confirmavit, & in eo nobis aquirendo cum hostiliter adhuc detineretur ab aliis, vos Clerici, milites, & universus populus Atini prompto animo, & utili opera nobis astitistis, postulationes vestras libentius admittimus. Et ideo de Fratrum nostrorum consensu nobiscum habentes magnificum Bartholomaeum judicem, & advocatum Cassinensem concedimus, ut ecclesia S. Maria de Atino libera sit semper, & absoluta omni videlicet honore sibi conservando juris ecclesiastici, sicut in ipsius ecclesia privilegio continetur, ut juxta veterem consuetudinem, & tenorem privilegii sui omnes ecclesias juris sui constructas infra fines territorii suprascripti castri, vel in futurum infra finem Atini construendas sub ditione sua libere teneat, & possideat, & ut clerici, & alia persona ecclesiastica non capiantur, vel judicentur, de personis, vel rebus suis, nisi in capitulo S. Maria de Atino coram Praposito, & Canonicis ipsius ecclesia, praterquam de patrimonio suo, & de his tenimentis, qua tenentur a Dominis suis, & ut tam ecclesia ipsa de suis hominibus, quam & vos milites Atini de hominibus vestris habeatis districtiores in bannis, & forfacturis, praterquam in his, qua solent ad Justitiarios pertinere, & tam ipsa ecclesia S. Maria quam & vos milites, qui hactenus habuistis, habeatis similiter & antea, venationes, & piscationes

nes, aut aucupia sicut habuistis, generaliter autem omnibus vobis clericis, & militibus, & aliis hominibus Atini fidelibus nostris concedimus, ut amodo in coltis, & datiis dare inviti non teneamini, ut non distringamini ad justitiam faciendam in munitione, hoc est in fortollitiis ejusdem castri, nisi forte in nostram, vel successorum nostrorum Cassinensium Abbatum præsentiam fueritis aliquando vocati. Statuimus etiam, ut personæ vestræ non capiantur absque justo judicio, & ratione, neque res vestra quarum dominium nunc habetis, vel in futurum aquiretis, auferantur vobis, absque judice, & rationabili causa, & ut Judex constitutus in eodem castro, & in antea constituendus in præsentia vestra consuetum de legibus exhibeat juramentum. Bajulus autem de terra vestra constituatur, sicut temporibus regum fieri consuevit, tempore scilicet quietis, & pacis. In summa vero usus bonos vestros, & consuetudines, quas habuistis olim temporibus bonæ memoriæ Regis Rogerii, & aliorum regum Siciliæ temporibus utique pacis, & quietis, omnes in futurum vobis concedimus, & confirmamus, obligantes nos, & posteros, & Patres nostri monasterii vobis omnibus tam presentibus, quam futuris habitatoribus supradicti castri fidelibus nostris supradictas concessiones nostras firmas semper, & illibatas conservare, & nullo tempore contra eas venire, quas usique ad perpetuam quietem vestram præsentis scripto Privilegio vobis duximus conservandas. Quod tibi Riccardo nostro, & civitatis S. Germani publico notario scribere jussimus, nostras, & Fratrum nostrorum subscriptione roboratum. Actum in eadem civitate S. Germani Ego Fr. Roffridus Dei gratia Cardinalis, & Cassinensis Abbas. Ego Frater Adenulfus Cassinensis Decanus, Ego Frater Otho Diaconus, & M. Ego Fr. Benedictus Sacerdos & M. Ego Frater Johannes sacrista Cassinensis, Ego Frater Johannes Sacerdos, & Monachus, Ego Frater Otho Sacerdos & Monachus, Ego Fr. Rogerius subdiaconus, & M. Ego Fr. Petrus Sacerdos, & M. Ego Frater Dodo Sacerdos, & Monachus, Ego Fr. Palmerius Diaconus & M. Ego Fr. Joannes Diaconus, & M. Ego Frater Tancredus Diac. & M. Ego Frater Berardus Cassinensis Camerarius. Ego Frater Petrus Cassinensis Cellararius. Egu Frater Oddo Diaconus, & M. Ego Frater Bartholomeus Sacerdos, & M. Ego Frater Johannes Sacerdos, & Mon., Ego Fr. Lando Diaconus & M., Ego Frater Simon Diaconus & M. Egu Fr. Johannes Diaconus, & M. Ego Fr. Leonardus Diaconus, & M. Ego Fr. Tancredus Diaconus, & Monachus, Ego Frater Gerardus subdiaconus, & Monachus, Ego Frater Julianus subdiaconus, & M.

Celeberrima Romanorum colonia Atina fuit, atque nobilissima Præfectura; de ea enim hæc loquitur Cicero pro Planco: *Tui municipes* (Tusculani) *sunt illi quidem splendididissimi homines; sed tamen pauci siquidem cum Atinatibus conferantur. Hujus Prefectura plena virorum fortissimorum, sicut nulla tota Italia frequentior dici possit. Atinamque potentem*, vocat Virgilius lib. 7. Æneid. Plures etiam habuit episcopos, quos laudatus Vir Cl. Tauleri enumerat lib. IV. cap. 2.

Quid actum in Cassinati ditione sit an. 1192.
Adenulfi Decani Cassinensis gesta, hisce verbis scribit Richardus a S. Germano: *Dictus Adenulfus Cassinensis decanus, facta compositione cum Diopuldo rocca arcis castellano, qui se pro imperatore gerebat, congregato militari, & pedestri exercitu in Campaneam, quos prece, vel pretioque conduxerat, de Casino descendens vi cepit castrum S. Petri monasterii, & bonis propriis expoliavit. De civitate etiam S. Germani usque ad ecclesiam omnium Sanctorum occupavit non tamen absque strage plurima Campanorum, & pace tandem hinc inde clamata, tota terra ipsi Decanos se reddidit &c. Tunc idem Decanus cum præfato Diopulto terram equitans cum insigniis monasterii relictum castrum Plumbareole occupavit vi cepit castrum Pignatarii, castrum S. Angeli, Pontem Curvum, castellum novum, Fracte & quedam alia castra pro jam dicto Rege se tenentia &c.* Eadem omnino narrat Anonymus Cassinensis, qui subdit: *Rogerius de Foresta Castellanus Atini castrum S. Eliæ capit, S. Germanum collecto exercitu ab una parte obsidet, & usque ad muros violento insultu oppugnat, labores consumit & exportat. Caream & alias villas igne commendat. Sed & prædictus Comes Caleni cum magno exercitu in obsidione civitatis apud Sanctum Angelum diu moratur. Qui ex condicto pariter venientes, violentos faciunt insultus. Sed Decanus sicut in Monacatu Monachicum, sic in bello militarem gerens animum absente Diopulto per se Urbem tuetur, suos animat, portas reserat, & vigili cura discurrens ad omnes insultus se objicit, ita ut, si possibile sit uno momento portis omnibus adsistere cernatur, mense Junii; Comes autem contra constantiam, ac animositatem Decani se videns non proficere, ab insultu cessat, & de viribus diffidens spem in corruptela reponit, & quem bello non potuit expugnare, blanditiis, & muneribus attentat. Sed & Castellanus Atini captum a militibus regis fratrem Decani variis tormentis affligit, cujus liberatio Decano offertur, aurum promittitur, cujuslibet in regno dignitatis optio datur, sed fidelis animus nec avaritiæ cedit, nec ambitioni, quinimo tormenta dissimulans, jurat, se toleraturum magis ante oculos suspensionem Fratris, quam fidem imperii, & Abbatis sui relicturum; inde Castellanus sevit, montana Castra S. Benedicti capit, & depredatur. Imperator Bertoldum Comitem cum exercitu misit in Italiam, & cum eo remittit supradictum Abbatem, sed Bertoldus in Tuscia demorans milites Abbati concedit, cum quibus rediens &c. Applicat Abbas cum militibus, qui die quadam cum Decano euntes Atinum cancellos diruunt, magnam partem Atinæ depredantur, & comburunt, cepissentque castrum, si consilio Decani stetissent, &c. Abbatia ex parte favet Abbati, castrum S. Angeli solita perfidia induratum hostiliter resistit, latrunculos conducit, &c. Castellanus Atini iterum invalescit, Montana castra S. Benedicti capit, & tam ipsa, quam castrum S. Eliæ gladio, præda igne dissipat, & affligit. Inter has angustias adeo fames invaluit, ut sepe apud S. Germanum venderetur cascina frumenti plusquam una uncia auri, & psanma vini similiter, & cafisa olli tareni quinque. Diopultus auxilio Abbatis, collecto exercitu, Aquinum, ubi milites regis erant, obsidet, & militibus exeuntibus, obtinet, inde sic invalescit, quod omnia vicinia, usque Suessam depredatur, & affligit.*

Atque an. 1193. *Suprascriptus Abbas, exercitu collecto, recuperat castellum novum, & alia vicina castra, pacto facto de reddendo se statuto tempore,*

nisi erit eis a rege succursum. Castrum S. Angeli foris devastat. &c. Et infra, *Rex* (Tancredus) *venit Theanum, sperans ad se revocare supradictum Abbatem; sed vir consilii futurorum providus, & justitia conscius nec muneribus regis . . . . potuit inflecti &c.* Eadem narrat Richardus Sangermanensis, dum de Roffrido Abbate verba habet, de quo etiam ait: *Rediens vero ad terram monasterii castrum S. Angeli Theodicis sibi contrarium, quia partem regis Tancredi favebat, cum Conrado castellano Sorella, & cum gente sua, licet non profecerit, vehementer impugnat faciens quam potuit in exterioribus vastitatem &c.* Et infra: *Bertoldus vero coadsistentibus ei Muscancervello Diospulio, & Conrado praedictis, nec non & Abbate Cassinensi Fundano, & Casertano Comitibus cum viribus suis, castrum Sexti, ubi Landus de Montelongo comestabulus erat, cum quibusdam Campanis militibus pro parte regis Tancredi, vi cepit &c.* aliaque Bertoldi gesta narrat.

Henricus Imperator a Roffrido receptus.

Anno insequenti 1194. haec scribit Richardus: *Dictus vero Henricus Imperator, parato navali, & terrestri exercitu, regnum intrat, illum Roffridus Cassinensis Abbas magnifice recipit, nec non Fundanus Comes, & alii omnes Theutonici, & Latini suum prestolantes adventum, cum quibus Terram laboris ingrediens, Neapolim recipit &c. Imperator vero Apulia fines, nullo obstante, ingrediens, omnes Apulia recipit civitates ad mandatum, & fidelitatem suam convertens, dicto Cassinensi Abbate praeeunte, cujus fidei puritas satis ipsi erat imperatori experta, cui & etiam procuram, auctoritatem, & potestatem contulerat, ut venire ad suam fidelitatem volentes opera posset assensos, & per ipsum veniam mererentur. Tunc ipsi Abbati castrum Malveti ad opus contulit monasterii Cassinensis &c.* Et infra, *Tunc dictus Cassinensis Abbas concessionem ab ipso imperatore de Atino recipit, & de rocca Guillelmi, & filium Rogerii de Foresta in Atino castellani, ab ipso imperatore recipiens & mandatum per litteras ad Andream de Theano castellanum rocca Guillelmi ut sibi roccam ipsam assignare deberet dictus Abbas in sua reversus est.* Vid. Pagi ad memoratos tres annos, & Ciarlante p. 321., & seqq.

Atina recuperata.

Prosequitur an. 1195. haec scribere Richardus. *Roffridus Cassinensis Abbas, tractatu quorumdam de Atino, nocturno tempore introductus Atinum recepit, dictum Rogerium de Foresta castellanum intus arctat, & obsidet, qui cum non haberet victui necessaria, recepta de se, & de rebus suis securitate ab Abbate predicto, & compositione facta cum eo de castro S. Petri in fine, quod recepit ab ipso, & fidelitatem juravit eidem castrum Atini in manus resignavit ejusdem. Roccam Guillelmi etiam ab Andrea, & Thoma recipiens, fidelitate quoque ab eo recepta, ei castrum Cucurutii concessit, illam tamen postea de imperiali mandato cuidam Tancredo de Vero commisit, fidelitatis ab eo juramento recepto. Hoc anno dictus Cassinensis Abbas castrum Terelli vi capiens igne cremavit.* Ex hisce Anonymi Cassinensis, & Richardi narrationibus advertendum saepe, Abbatem Cassinensem exercitum coegisse, quo perduelles sibi subditos in officio contineret, opemque imperatoris Ducibus ferret. Quod vero est praecipuum, Petro de Foresta, a quo Atinum receperat, castrum S. Petri in fine Abbas concessit in feudum, recepto se. a Petro fidelitatis Sacramento. Quod idem Sacramentum pro castro Cucurutio praestitit Andreas. Neque tamen Abbas Imperatoris ullam ad haec castra in feudum concedenda facultatem expectavit, simile juramentum a Tancredo de Vero est praestitum, cum illi roccam Guillelmi custodiendam tradidisset Abbas. Concesserat jam ab an. 1191. Henricus imperator Cassinatibus urbem Atinatem, castraque Malveti, & roccae Albani, quam tamen forte a Tancredo fauctoribus occupatam obtinere non potuit Abbas Roffridus, ut ex ejusdem privilegio Atinatibus elargito constat, in quo haec leguntur, *Quoniam igitur supradictus dominus Imperator nobis Roffrido &c. & monasterio Cassinensi &c. castrum Atini de largitate imperiali concessit in perpetuum, & privilegii sui munimine confirmavit, & in eo nobis aquirendo cum hostiliter adhuc detineretur ab aliis, vos clerici milites, & universus populus Atini prompto animo, & utili opera nobis astitistis. &c.* Quare iterum hoc anno illis eadem loca concedit Henricus alio privilegio, cujus autographum in archivo nostro asservatur.

Henricus Sextus, Dei gratia, Romanorum Imperator, & semper augustus, & Sicilia rex. Credimus ad imperialem excellentiam pertinere ecclesias Dei, & loca relligiosa in sua justicia perbenniter conservare, & ea qua ab antecessoribus nostris concessa eis, & tradita dinoscuntur, robore perpetuo confirmare. Cum autem nostra munificentia dexteram locis, & personis relligiosis, & nominatim eis, qui per spiritualia, ac devota obsequia favoris nostri gratiam excellentius meruerint, copiosius, ac benignius extendimus ad presentis vita cursum feliciorem, & ad eterni premii retributionem hoc nobis profuturum non dubitamus. Qua sane consideratione notum fieri volumus universis imperii nostri, & regni Sicilia fidelibus, tam futuris, quam prasentibus, quod nos ecclesiam S. Benedicti montis Cassinensis tamquam specialem imperii nostri cameram specialius commendatam habentes, & ejus ampliationi diligentius intendentes, fidem quoque puram, ac sinceram devotionem dilecti fidelis nostri Roffredi Abbatis ejusdem ecclesia pra oculis memoriter retinentes ob spem retributionis eterna, & ad interventum pranominati Abbatis fidelis nostri, damus, concedimus, & confirmamus pradicta ecclesia S. Benedicti montis Cassiñ castrum Malviti, & Castrum Atini, & Roccam Albani cum omnibus ipsorum pertinentiis, & possessionibus perpetuo habenda, & possidenda. Addentes etiam ei ex nostra benignitate, & restituentes intergraliter monasterium S. Benedicti in Salerno, cum universis, qua ad ipsum monasterium pertinere dinoscuntur. Statuimus ergo, & imperiali sancimus edicto, ut nulla omnino persona, alta, vel humilis, ecclesiostica, vel secularis contra hanc nostram donationem, atque confirmationem venire audeat, vel eam aliquo modo perturbare. Quod qui facere presumpserit in vindictam sua temeritatis XL. libras auri pro pena componat, quarum media pars camera nostra inferatur, reliqua pars injuriam passis persolvatur; Ad cujus rei certam imposterum evidentiam presentem paginam conscribi, & majestatis nostra sigillo jussimus communiri. Hujus rei testes sunt Henricus Buarmatieñ. Episcopus, Bonefatius Marchio montis Ferrati, Philippus

Atini civitas iterum concessa hoc privilegio.

pus Frater noster, Robbertus de durne, Aruoldus de Horemberch, Marquardus Seneſcalcus, Henricus Pincūa delut., & alii quamplures. Datum in Palatio Panormitano, anno dominica incarnationis millesimo centesimo nonagesimo quinto, indictione decimatertia, octavo Kalendas Januarii.

Adeſt ſigillum cereum.

Henricus Imperator declarat, Jurisdictionem omnem in ſubditos ſuos penes Caſſinates eſſe.

Hactenus luculentiſſime a nobis eſt demonſtratum, monaſterio Caſſinenſi liberam, ſupremamque fuiſſe in omnes ſuos ſubditos poteſtatem, juriſdictionemque, civilem, mixtam, criminalem. Verum cum a moroſo aliquo critico non ſatis rei diplomaticæ perito, dubium excitari poſſet, an privilegiorum, quæ hactenus laudavimus vi, ea juriſdictio cœnobio noſtro competeret, ut omne amoliretur ſcrupulum, Henricus imperator die 25. Decembris declaravit, ea omnia privilegia ſatis ſuperque ſufficere ad poteſtatem omnem, juriſdictionemque Caſſinatibus aſſerendam. Ceterum ſe iterum ne quis aliquid cauſſari poſſet, juriſdictiones eas omnes criminales, mixtas, civiles &c. concedere, jubereque, ne quis Caſſinatibus ulla in re, vel ſervitio militari negotium faceſſat. En ejus privilegium, quod autheoticum in noſtro archivo aſſervatur.

Henricus sextus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper auguſtus, & Sicilia rex. Ad imperialis celſitudinis ſolertiam pertinet pro eccleſiarum quiete curam ſollicitam gerere, ut quod pro earum veneratione tam a nobis, quam a noſtris prædeceſſoribus imperatoribus Romanorum indultum eſſe videtur, nulla poſſit interpretatione variari. Licet igitur generalia privilegia Caſſinenſi eccleſia ab Imperatoribus Romanorum, & præcipue a diva memoria Lothario auguſto, & a nobis indulta ſatis ſufficere credamus ad immunitatem in ſubſcriptis capitulis eidem eccleſia conſervandam, ad interventum tamen fidelis noſtri Roffredi Abbatis ejuſdem eccleſia, cujus devotionem in agendis noſtris, & imperii efficacem ſumus experti, & omnis dubitationis cauſa removeatur, hanc noſtram ſuper eiſdem capitulis indulgentiam ſpecialem prænominata eccleſia duximus largiendam. Declaramus itaque, & tam eidem Abbati, quam ſucceſſoribus ejus, & dicta eccleſia Caſſinenſi in elymoſinam ſtabilitate perpetua condonamus, ut de cetero pro nulla imperiali expeditione de militum, aut ſervientum obſequio requiri debeant, aut ſervire teneantur, cum magis ad imperii noſtri profectum redundare credamus meritis, & orationibus religioſorum virorum ibi deſervientium adjuvari, quam ſi nobis, & imperio ab eis, ſicut a ſecularibus temporalia miniſtrentur. Simili modo remittimus eis, & condonamus, ſi quid aliquando de cambio menſa publica, quod in S. Germano exercetur a regibus Sicilia conſuevit requiri, & neque a nobis, neque a miniſtris noſtra reipublica impoſterum exigatur, ſet quicquid de hiis Fiſcus noſter exigere poterat, aut ſperare, pro ſalute anima noſtra, noſtrorumque ſucceſſorum ad eandem eccleſiam pro ipſius luminaribus devolvatur. Et ut tam in capite, quam in membris prænominata eccleſia Caſſinenſis perpetua tranquillitate fruatur, ſtatuimus, & imperiali edicto ſancimus, ut nulla unquam perſona eccleſiaſtica, vel ſecularis eidem eccleſię ſubdita, ab aliquibus regni, vel imperii juſtitiariis in judicium trahatur, aut diſtringatur, licet forte de capitulis illis quæſtio ſit habenda, quorum cognitio, & examinatio temporibus regum Sicilia ad juſtitiarios regios deferri conſueverat. Set omnes quæſtiones tam civiles, quam criminales adverſus homines ipſius eccleſia movenda coram judicibus ejuſdem eccleſia tractentur, & decidantur. Quod ergo a nobis per hanc imperialem indulgentiam declaratum eſt, & confirmatum, nulla omnino perſona alta, vel humilis, eccleſiaſtica, vel ſecularis corrumpere, vel immutare præſumat. Si quis autem, quod minime credimus, hoc attemptaverit, excluſus a gratia noſtra, centum libras auri pro pena componat, quarum medietatem camera noſtra, reliquam vero paſſis injuriam perſolvi ſtatuimus. Ad cujus rei certam imposterum evidentiam præſentem paginam conſcribi, & majeſtatis noſtra ſigillo juſſimus communiri. Datum in palatio Panormitano anno Dominica incarnationis MCXCV. indictione XIII. Octavo Kal. Januarii.

Hujuſce privilegii apographum extraxit Præſidens Salernitanus, inſeruitque jam dicto proceſſui Portulaniæ p. 320., atque aliis in proceſſibus in dicta Camera agitatis præſentatum reperitur. Hujuſce privilegii vi identidem Pro-reges Neapolitani Caſſinenſi cœnobio milites, quos Barones alii præſtare debebant, non imperarunt; ut ſuis locis dicemus. Illud confirmavit Federicus II. imperator Henrici filius an. 1220. teſte Richardo a S. Germano, qui eo anno vivebat, in hæc verba: *Imperator ipſe* (Federicus) *Roma in ſua coronatione quaſdam edidit ſanctiones pro libertate eccleſiarum, clericorum &c. & tunc Romanos fines deſerens per Campaneam iter habens, venit in regnum, & apud S. Germanum magnifice a prædicto Abbate receptus, menſam campſorum, & jus ſanguinis, qua uſque tunc habuerat ex conceſſione imperatoris Henrici eccleſia Caſſinenſis, recipit ab eodem &c.* Confirmavit etiam Alexander IV. bulla ſua an. 1254. data, quam infra adducemus, ejuſque confirmationis meminit Odericus Rainaldus in annal. Eccl. tom. 14., ubi in fine ejus anni ait: *Claudemus hujus periodum nonnullis privilegiis, quæ Alexander, uti Sicilia utriuſque Dominus contulit: Caſſinenſis enim monaſterii jura ab Henrico imperatore & Conſtantia conceſſa corroboravit.*

Juriſdictio Caſſinenſis propugnata.

Neque ſugillare quis debet τὸ *Homines ipſius eccleſia*, pro ſervis tantumodo, aut famulis monaſterii Caſſinenſis eſſe accipiendas, ut imperitus neſcio quis, moroſuſque criticus, quo vim hujus privilegii enervaret, aſſerebat in ſacro Neapolitano conſilio; nam perpendenda ſunt anteriora hæc verba privilegii: *Statuimus &c. ut nulla unquam perſona Eccleſiaſtica, vel ſecularis eidem eccleſia ſubdita ab aliquibus regni, vel imperii juſtitiariis in judicium trahatur, aut diſtringatur &c.* Quæ proculdubio demonſtrant, de univerſis cœnobio Caſſinenſi ſubditis Imperatorem eſſe locutum. Hæc vero ſimul nectens ſubdit Henricus; *Sed omnes quæſtiones tam civiles, quam criminales adverſus homines ipſius eccleſia movenda coram Judicibus ejuſdem eccleſia tractentur, & decidantur.* Qui hæc legens non rideat critici inſulſitatem, & imperitiam? Præterquam quod illis verbis: *nulla unquam perſona eccleſiaſtica, vel ſæcularis eidem eccleſia ſubdita, ab aliquibus regni, vel imperii Juſtitiariis in judicium trahatur, aut diſtringatur, licet forte*

de capitulis illis questio sit habenda, quorum cognitio, & examinatio temporibus regum Siciliæ ad Justitiarios regies deferri consueverat &c. Henricus authoritatem Judicibus a cœnobio Cassinensi delegatis concedit, eas quoque quæstiones judicandi quas regum Nortmannorum tempore regii Justitiarii cognoscebant; quibus certe quæstiones potissimum criminales judicandi potestas erat.[1] Si vero cœnobio Cassinensi neque oppida parebant neque subditi, sed famuli tantum, cur Henricus imperator immunitatem a militari servitio concederet? diceretve; *Ut de cætero pro nulla imperiali expeditione de militum, aut servientum obsequio requiri debeant, aut servire teneantur, &c.* Cum hæc tantum servitia pro possessis oppidis impendantur. Neque quidquam alia contulisset immunitas, quæ sequitur: *De cambio mensæ publica &c. neque tertia, set quicquid de iis fiscus noster exigere poterat, &c.* Quare oppida, subditosque habebant Cassinenses, deque illis in privilegio laudato sermo est. Hujusmodi fuisse Henrici imperatoris sensa, ex mox laudata Alexandri IV. bulla constat, in qua hæc habentur: *Henricus Romanorum imperator rex Siciliæ &c. concessit Abbati Cassinensi qui pro tempore fuerit, ut in terris ipsius monasterii per judices suos causas criminales decidi faciat libera potestate &c.* Non ait Pontifex: ut in *servientibus &c.* Sed, ut in *Terris* ipsius monasterii &c. Ipsum certe Henrici privilegium ita esse interpretandum judices ipsi regii paulo post falsi sunt, cum reclamante Cassinensi Abbate adversum regni Justitiarium, quod initio regni Caroli Andegavensis quemdam sibi subditum scelestum hominem morti addixisset, se inconsulto, cui jurisdictio in cives Sangermanenses criminalis competebat, ac ostendens ad id comprobandum præ ceteris hoc Henrici privilegium, haud quidem responsum est; Henricum de famulis dumtaxat cœnobii Cassinensis loqui, sed alia speciosa quædam in medium allata, de quibus alias. Scire tamen quisque eo temporis poterat, utrum Abbati Cassinensi ea fuerit unquam potestas, cum ab Henrici ad Caroli regnum septuaginta vix anni interfluxerint. Id vero luculentius adhuc evincit epistola Urbani V. an. 1370. ad reginam Johannam I. data, in qua hæc ad rem nostram leguntur: *Audivimus siquidem hactenus relatione fideli, quod dictum monasterium merum, & mixtum imperium, & omnimodam jurisdictionem in omnibus suis terris habebat, & quod hoc in suis privilegiis continetur: Sed quod claræ memoriæ Carolus I. Rex Siciliæ in dictis terris jurisdictionem sanguinis occupavit, quodque die occupationis hujusmodi Siculi contra eum (quod dolenter referimus, sed in casu oportuno tacere non debemus id, quod putatur divinum judicium) rebellarunt, ex qua rebellione mala innumera sunt secuta &c.* Hanc epistolam refert Raynaldus Annal. Eccl. tom. XVI. nu. 15. an. 1370. extractam a tom. VIII. epistolarum Urbani V. p. 117. Illud quidem compertum est, Henricum imperatorem, hoc privilegio Cassinatium jurisdictiones ampliare voluisse, omnesque removere scrupulos, qui ob id suboriri possent. Quod ad sua, aliorumque principum privilegia hactenus Cassinatibus concessa. Exploratum item ex privilegiis cœnobio Cassinensi a principibus omnibus concessis, jurisdictionem Cassinatibus fuisse concessam: quare Henricus jurisdictiones eas omnes Cassinensibus concessas ratas esse voluit, ampliatasque quod omnes subditos, non tantum quoad famulos, de quibus plane non video, quomodo Cassinates judicia exercere potuissent criminalia, & civilia, si subditi non fuissent. Nec enim famuli heriri, jurisdictioni subsunt. Præterea cur το homines de famulis tantum, seu servientibus accipiendum, non pro colonis etiam conductoribus possessionum, earumque rectoribus, procuratoribus, &c.? Ita plane vocem homines explicant Cl. Jacobus Gotthofredus in Glossar. Nomico ad Codicem Theodosianum, & in l. quod jussu tit. 31. Cujacius lib. 8. observ. cap. 14., aliique doctissimi jurisconsulti, veteresque scriptores. Nos tamen allatis mox ineluctabilibus rationum momentis fulti eruditissimo Du-cangio subscribimus, qui in voce Homo, ait *Hinc homines generatim posterioribus sæculis dicti, qui vi alterius dominio quavis ratione subjecti, seu essent ii servilis conditionis, seu ingenui; sed obsequii, ac servitii nexu superioribus Dominis, atque adeo suis principibus ratione debitæ fidelitatis subditi.*

Haud vero contentus Imperator dilectissimos sibi Cassinates beneficiis cumulasse hoc addidit privilegium, cujus autographum in archivo nostro asservatur,

Heinricus Dei gratia Romanorum imperator, & semper augustus, & Siciliæ rex. Licet ad universarum ecclesiarum imperii statum bonum noster animus libenter intendat, tamen ad illarum ecclesiarum profectum studiosius invigilare consuevit, quæ quadam prerogativa suæ dignitatis alias præcellunt, & specialiori vinculo majestati nostræ, & imperio sunt astricta. Quod in monasterio S. Benedicti de monte Casino attente considerantes, quia illud nostræ cameræ specialiter pertinet, & sincero dilectionis amplexamur affectu, concedimus ei, atque statuimus, ut nullus Dux, Marchio, Princeps, Comes, Justitiarius, Castellanus, aut Bajulus, nullaque ecclesiastica, vel secularis persona præter nos, & heredes nostros, & Abbatem Cassinensem, audeat se intromittere, de ecclesiis, monachis, hominibus, & universis possessionibus monasterii Cassinensis, & obedientiarum ejus, & ut non exigatur ab his, qui missi fuerunt pro vestimentis, & calceamentis Monachorum, & aliis rebus necessariis monasterio Passagium, Plateaticum, Phalangaicum, & Anchoraticum de mercibus quas emerint, vel vendiderint ad opus monasterii. Decernimus etiam, ut licitum sit cuilibet fidelium Christi divina inspiratione compuncto se, & sua libere, & sine alicujus contradictione offerre monasterio prænominato, & ut cuilibet nationis, & conditionis homo demigrans ad terram beati Benedicti ab omni quorumlibet hominum inquietitudine, vel exactione securus, & liber existat; Volentes & imperiali sancientes edicto, quod si quis ausu temerario contravenire attemptaverit, penam quinquaginta libras auri componat, medietatem Fisco nostro, partem aliam sepe dicto monasterio, quod ut nulli existat ambiguum . . . ., & in posterum elucescat, presentem inde paginam conscribere . . . . nostræ authoritatis bulla jussimus insigniri. Datum Panormi. Anno Domini millesimo centesimo nonagesimo quinto, indictione terciadecima, octavo Kal. Januarii.

Aliud Henrici Privilegium,

Omoj-

Omnimodam in subditos suos Cassinatibus jurisdictionem concedit universamque ditionem Cassinensem & personas omni hominum subjectione exemptas declarat. Præterea vectigali eximit ea, quæ pro monachorum vestimentis in regno suo universo emerentur: Nomine, *hominum*, in hoc privilegio non certe nisi omnes subditi venire possunt. Vid. Pagi nu. 8. an. 1195. Adnotanda hic, quæ Lucenti Ital. Sac. Tom. I. col. 828. de Cassinatibus ait: *Nemo sit, qui ex his gestis, Cassinenses opinetur refractarios Celestini Papa, quod Henrico imperatori omnem suam servarent fidelitatem, cum regni Sicilia jure apostolica investitura legitimus esset possessor Tancredus, qui enim erant, & jura civilia habebant de camera imperii, civile imperatori obsequio tenebantur, nec ideo quidquam adversus Pontificis mentem, & ipsum Tancredum moliti sunt.* Id vero ex amore constat clarius, quo Cœlestinus III. Cassinates est prosecutus, pluribusque beneficiis ditavit ea bulla, quæ sic incipit: *Cœlestinus Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis R. Abbati Tituli SS. Petri, & Marcellini presbytero Cardinali, Decano, & Conventui Cassinensi salutem, & apostolicam benedictionem. Ex devotione quam ad monasterium vestrum hactenus habuimus, & habemus, eidem monasterio ad opus altaris duo candelabra argentea pro nostrorum remedio peccatorum duximus conferenda &c. Datum Laterani quartodecimo Kal. Januarii, Pontificatus nostri anno septimo.*

Castra recuperata. Anno deinde 1196. hæc scribit Richardus a S. Germano: *Dictus Cassinensis Abbat castrum Fractarum recuperat, & castellum novum, castrum etiam S. Angeli Theodici, quorum habitatores mala innumera per se fecerant in Terra S. Benedicti, & per servientes, quos ad solidos retinuerant castrum combusserant Pignatarii per proditionem obtinuit, & recepit ad fidelitatem suam, & monasterii Cassinensis, quibus tamen dignas pro meritis penas rependit, & sub pretextu quorundam versuum, quos ibidem invenit, quos hic annectere otiosum non censui, muros ipsius Castri sterni ad solum fecit, & aggeres illius repleri &c.* Anno 1197. hæc ad rem nostram habet: *Tunc quidam in Calabria Teuthonicus nomine Fridericus cum nollet Imperatrici favere, se in Malveti castro recipiens, quod furto sustulerat cuidam Mauro de Mira ibidem Castellano statuto pro monasterio Cassinensi, jussu Imperatricis ipsius, a Comite Amphuso de Rotis caterisque Calabria Nobilibus in ipso castello obsessus est, & arctatus &c.*

Cassinenses vexati. Anno insequenti 1198. magnopere Cassinenses vexatos hisce verbis narrat idem Richardus: *Dictus vero Marcualdus cognito de morte imperatricis, congregato malignorum exercitu, quot prece pretiove conduxerat, regnum non sine illorum, qui erant de regno, auxilio, & ducatu, intravit. Veniens in Comitatum Molisii, in quo filii sui reliquia servebantur, ad dictum Cassinensem Abbatem pro pace legatos misit, per quos etiam ipsum, ut sibi regni juvaret Balium, quod sibi Imperator reliquerat, ut dicebat, requisivit: Quia vero a prædicto Abbate hoc obtinere non potuit, nam primo regni ipsius Balium dicto Innocentio Papæ juraverat, qui contra ipsum Marcualdum ad jam dictum Abbatem duos miserat Cardinales cum exfortio militum Campanorum, & auxilium terra sua eundemque Marcualdum excommunicationis vinculo innodaverat, & sequaces illius ipse sui furoris impatiens cepit more Teuthonico in Terra monasterii desævire.* Subditque an. 1199. *mense Januario hic per Venafrum veniens maledictus cum maledictis terram S. ingressus est Benedicti, & primo castrum S. Petri in fine desertum ab incolis causa metus nullo obstante occupans, igne cremavit. Castrum S. Victoris vi capiens, bonis propriis spoliavit, & movens exinde castra sua, Cervarium, & Toroclum duo scilicet castra ab habitatoribus derelicta combussit, & septimo intrante Januarii, ante S. Germanum in campis castrametatus est; & cum ad capiendam terram ipsam daret frequentes insultus, capere vi eam non potuit, hominibus civitatis, ac militibus Campania, qui in ea convenerant eo die, resistentibus illi. Tunc Diopultus jam dictus, qui ad ipsum venerat Marcualdum, montem quendam, qui Majo dicitur cum suis occupans, sua ibi tentoria fixit, quod tanti causa timoris fuit omnibus de terra ipsa, cum supereminens esset mons civitati, & posset de supernis montibus ab hostibus facile occupari, quod idem Abbas de aute conscendens occasione muniendi Vallum monasterii, nonnulli de civitate cum suppellectili sua se ad Vallum contulerit memoratum, Cardinalibus ipsis mane sequenti se recipientibus in ipso monasterio causa metus, sicque die ipso octavo scilicet Januarii relictam ab incolis civitatem Marcualdus intravit, bonis propriis spoliavit, & quos in ea invenit, pœnis addixit variis, & tormentis, quibus pietatis causa non profuit, nisi redimi profuisset. Nec contentus, eo quod terram occupaverat monasterii, ad obsidendum illud, & capiendum, cum in eo cum multis Campania militibus, & gente civitatis non modica se concluserint Cardinales ascendere voluit, qui cum per dies aliquot, posita in viridario obsidione ipsum monasterium tenerent obsessum, & vallum ipsum per frequentes insultus hostiliter impugnaret, capere per vim illud non potuit, Campanis, & aliis, qui erant in Vallo constitutis militibus resistentibus illi. Cumque firmata obsidione ad capiendum Monasterium vehementer instaret, quod cum per vim non posset, credebat fame sitive facile occupare, in die festo beati Mauri, mutata subito serenitate aeris, temporis inclementia facta est, & tanta inundatio pluviarum admixta grandinibus, & imbribus multis, quod hostium tentoria stravit ad solum, propter quod qui erant obsessi, & jam arescere ceperant aquis deficientibus in cisternis, Deo, & S. Mauro debitas gratias retulerunt, & ab obsidione ipsa coacti sunt recedere obsidentes. Tunc in descensu montis castrum Plumbareola idem Marcualdus igne combussit, & rediens in S. Germano, ira commotus intus, & extra civitatem domorum, & tuguriorum vastitatem fieri mandans, castrum S. Helia affidatum combussit. Portas S. Germani, & mania ejusdem in plerisque locis everti fecit ad solum. Illis diebus cum viri nequam, qui erant cum ipso Marcualdo facerent in cæteris ecclesiis, sicut in aliis terra dominis stationem, & sua in eis ludiera exercerent, ipsi Deo, & sanctis ejus non verebantur injurias irrogare, nam cum de cæteris altaribus certas extraxissent reliquias, unus ex prædictis violare aram beatæ Virginis attentavit, qui statim aridam ad se manum retraxit. Alter cum crucifixo, qui est in ecclesia S. Germani, primo per lapidis ictum, demum per*

Differtat.

per urina injectionem in ipsum injurias graves inferre, rosa prius dentibus lingua, arefactus infelix vitam statim cum morte finivit, quod tantum ipsi Marcualdo terrorem incussit, quod facta compositione cum Abbate pradicto, terram exiens monasterii nonostante Februarii abuit malo omine in anteriora progressum. Eo tempore Richardus de Aquila Fundanus Comes, ut salvam faceret terram suam, Sifrido Fratri Comitis Diopulti filiam suam dedit in conjugem. Tunc ipse Marcualdus castrum Pontiscurvi, Teramum, S. Angelum, & castellum novum ipsi Comiti Diopulto, & suis servanda commissis, &c. Et infra: *Roffridus Cassinensis Abbas castrum S. Angeli recuperat.* Et Anonymus Cassinensis ait: *Tunc exiens de regno damnata memoria Marcualdus, consiliariis ejus, & aliquantulum commorans in Marchia Anconitana, mortua Panormi jamdicta Imperatrice, rediens ille ad regnum, cum multo exercitu perditorum, & veniens cepit S. Germanum, & totam terram S. Benedicti dissipavit simul, & ex magna parte combussit, tradens spolia habitantium in ea exercitui suo. Nonnulla quoque altaria iniquorum manibus reliquiarum abstractione violata sunt. Obsedit autem, & Monasterium Cassinense, ubi se concluserant duo Cardinales, qui venerant ex parte domni Papa Innocentii cum multis militibus de Campania in auxilium terra. Sed domnus Abbas pradictus ferre non valens multitudinem virorum, & mulierum, qui se ibidem receperant, data illi pecunia numerata fecit eum de terra exire, commendato ab illo dicto Diopulto castello novo, castello Fractarum, & Pontecurvo.* Eadem refert Raynaldus hoc anno nu. 4. ubi de Richardo Sangermanensi loquens, hæc habet: *Sed rei gesta seriem ex probatissimo authore ejus temporis ex eodem loco oriundo prastat decerpere.* Et anno 1198. nu. 70. scripserat: *Nunc breviter quid de eo Richardus de S. Germano in suo chronico afferat, perstringamus; Pauca tamen de eo authore cujus manuscriptum pervetustum in bibliotheca Cassinensi extat, atque ex eo delibatum summa fide exemplar habuimus, sepius a nobis adducendo ad illius laudem, quam silentio obruere, ac deterere nefas esset, pramittemus; illum sive veritas spectetur historia, sive diligentia, qua pracipua, qua in Orbe universo, maximeque in utriusque Sicilia regna, e quo oriundus erat, gerentur, collegit, primis etiam Annalium scriptoribus conferendum. In suo ille historia proemio testatur, notarii se officio functum in oppido cui a S. Germano nomen inditum: ea suis Annalibus commendasse, qua vel hausisset oculis, vel a viris fide dignissimis accepisset, eaque ad scribendum ratione permotum, quo secutura posteritas veterum factis erudita aliquam utilitatem delibaret. Suam porro ille historiam a tempore a quo Guillelmus secundus Sicilia rex fatis cessit, suique ingens desiderium reliquit, & Clementis Papa anno secundo est auspicatus.*

Innocentius III. Romanus Pontifex epistol. suarum lib. III. epist. 553. relata carptim a Rainaldo, atq; integra a Roccho Pirrho in prima Siciliæ sacræ notitia p. 15. hujusce obsidionis hisce verbis meminit. *Panormitan., Regin., Capuan., Montis Regal. Archiepiscopis, & Episcopis, Trojan. familiaribus, Regis: si diligenter attenditis &c. prius enim quam dilecti filii Magister B. Subdiac. noster, & L. Judex ipsius Imperatoris, & regis, ac vestra nobis scripta tulissent ad defensionem Regni accingebamur viriliter, & potenter, & resistendum Dei ecclesia inimicis milites in expensis ecclesia miseramus. Licet autem ex pusillanimitate hominum de S. Germano non ex potentia hostium castrum S. Germani traditum fuerit in hostili militibus nostris se recipientibus in Monasterium Cassinense, plus tamen in hoc vobis Dominus, & toto regno consuluit, quam fragilitas humana speraret, nam Marcualdo circa obsidionem Cassinensis monasterii inaniter occupato Comites, Barones, cives, & alii regis, & regni fideles ex magna parte in singulis provinciis convenientes in unum ad resistendum ei, sibi mutuo subvenire juramento firmarunt: Immunita munientes, & Villas, & casalia reducentes ad civitates, & loca munita, & contra eum etiam exercitum congregantes. Interim etiam non cessavit manus domini flagellare tyrannum, cum milites nostri sapius in exercitum Marcualdi facientes insultum, multos ex eis occiderint, multos ceperint, plures etiam vulneraverint, & obsessi de obsidentibus frequenter victoriam reportaverint.* Obsessum monasterium Cassinense a Marqualdo refert quoque Honorius III. in epistola ad Federicum II Imperatorem an. 1226., quem refert Raynaldus ad eum annum nu. 5. Advertenda illa Richardi verba: *Abbas nocte conscendens occasione muniendi vallum Monasterii nonnulli de civitate cum suppellectili sua se ad vallem contulerint memoratum &c. qui cum per dies aliquot posita in viridario obsidione, ipsum monasterium teneret obsessum, & vallum ipsum per frequentes insultus hostiliter impugnaret &c.* Ubi, *Valli* nomine ut ego quidem sentio, Fortalitium, seu arcem significat Richardus. Vix enim credibile si vallum propria, latinaque significatione pro munitione, ac propugnaculo monasterii Cassinensis accepisset, vel pro fossa, Sangermanenses earumque res subdio permansisse, apertoque in loco, ubi facile inimicorum insultibus obvii essent. Accedit, Vallum a monasterio ipso fuisse distinctum, nam Marqualdus, & monasterium Cassinense ex viridario quo universum circumdatur obsidebat, vallumque impetebat eodem tempore. Hic vero per transennam monitum volumus haud longe a cœnobio nostro abfuisse fortalitium, quod infra ostendemus, atq; arces munire, suoque juri subditas habere supremi principis authoritatem esse, quique nulli superiori pareat, ut alibi explicatum.

Cujus rei meminit Innocentius III.

PRIMÆ

PRIMÆ DISSERTATIONIS
PARS SEXTA.

SÆCULUM OCTAVUM
A CONSTRUCTIONE COENOBII CASSINENSIS
CHRISTI TERTIUMDECIMUM, AB ANNO MCC. AD MCCC.

In felices hoc fæculo adversus Cassinates eventus.

QUæ intentata hactenus mala, atque infortunia ingruerant Cassinatibus, hoc tandem fæculo per summam injuriam inflicta sunt Caroli Andegavensis vi, qui cœnobium Cassinense jurisdictione criminali tot fæculorum præscriptione firmata spoliavit, quibus de causis incompertum. Iras certe Dei vindices non effugit Carolus, si fides beato Urbano V. Romano Pontifici in ea epistola, quam anno 1370. ad Johannam I. Neapolis reginam dedit. Sed quærelæ nunquam gratæ licet quandoque necessariæ, ab hoc certe opere, quod hac de causa susceptum non est absint; Deo potius gratias ex corde agimus, quod incolumem hactenus qualemcumque hanc nobis umbram pristinæ magnitudinis imperii speciem conservet.

Diopulti proditoriæ invasiones.

Institutam itaque dissertationem, eodem Richardo a S. Germano duce, prosequemur, qui an. 1200. hæc scribit: *Diopultus Comes cum aliquibus, cum quibus ipse remanserat Marcualdus cum quibus per regnum mala innumera committebat præstito apud Venafrum corporaliter Sacramento de non offendendo amplius terram S. Benedicti propter quod homines S. Germani sibi non cavebant ab eo, ipse Diopultus, cum perditorum gente nocturno tempore hostiliter terram S. Germani intravit nono die Martii, eamque dans in direptionem, & predam miseros, quos invenit in ea homines multis adjecit periculis, & tormentis, postque redimere se sunt coacti. Abbas vero, qui erat in civitate ipsa fuga media cum Gregorio fratre suo in Atinum se recepit & exinde in Martiam consulit, gentis auxilium a Celani Comite petiturus, qui cum illud dare denegaret eidem ad Raynaldum Senebaldum fiducialiter ivit, qui totum argentum sibi liberaliter tradidit, cum quo aliquot retinuit servientes, & Balistarios, cum quibus rediens per montana intravit nocturno tempore monasterium, quo cognito Diopultus, cum ipsum Abbatem cum magnis crederet viribus rediisse, metus causa depopulatam liquens terram sancti Germani exivit, & secum captivos quosdam de Terra ipsa ad roccam Arcis deduxit.*

Eo anno dictus Abbas Roccam Jani super S. Germanum firmavit, & providens indemnitati terræ ejusdem, eam per circuitum muris firmavit, & portis, & aggeribus communivit; Et Anonymus Cassinensis ait: *Dictus Diopultus, cui hæserat omnis ille Exercitus perditorum cum apud Venafrum jurasset satis solempniter treguam, & pacem domino Abbati, & hominibus S. Germani per fraudem de nocte veniens, cœpit S. Germanum, & multos de habitatoribus captivos tenens, omnia diripuit, quæ inventa sunt inferens quæcumque mala potuit, sicut erat moris ejus, omnibus castellis monasterii, & habitatoribus eorum. Exivit autem de civitate, sed vix ibi poterat aliquis sine timore, & tremore habitare.*

Qui a Gualterio Comite vincitur, fugaturq;

Prosequitur hæc an. 1201. Anonymus Cassinensis: *Gualterius Comes Brennensis mittitur in regnum a domino Papa Innocentio, & fretus auxilio Abbatis nostri, dictum Diopultum apud Capuam cum multo exercitu contra eum venientem fugavit. Diripuit omnia, & cunctum ejus exercitum dissipavit, capiens nonnullos eorum, & alios in fugam convertens quarto Idus Junii civitas Venafrana tota combusta est in Vigilia S. Johannis Baptistæ cum auxilio dicti Comitis Gualterii dominus Abbas castellum Pontecurvum, castellum novum, & Fractas recuperavit, datis Robberto de Aquila, qui tenebat illa per dictum Diopultum ecclesia S. Magni in vita ejus, & molendino de Resosorio apud S. Germanum, & tenimentis dicti Petri de Manso.* Atque Richardus ait: *Eo anno dictus Abbas castellum novum, & Fractas recuperat, &c.* Anno vero 1202. subdit: *Dictus Comes Gualterius cum jamdicto Cassinensi Abbate in Apuliam vadit, qui Abbas una cum Petro Galloze Portuensi episcopo, legationis officio fungebatur. Cumque ad dictum Comitem expugnandum memoratus Gualterius de Palear. Cancellarius cum Comite Manerio fratre suo, Diopuldo, & Oddone de Laviano Comitibus, congregatis undique viribus, sub pretextu quod ipsum Comitem regis hostem dicebat, & regni, cum ipso campestre bellum inierit apud Cannas. Dictus Cancellarius cum Diopulto præfato, per ipsum Comitem sexto stante Octobris devicti sunt, & fugati, nullis ex eis captis, & nonnullis gladio interemptis. Sunt etiam in prima qui steterant acie capti, Sifridus Frater Diopulti dictus Oddo de Laviano, & Petrus de Celano, qui Comes dicebatur Civitatensis, qui autem fuga media evaserunt, Cancellarius, & Comes Manerius frater ejus receperunt se in Salpitam civitate, quæ favebat eisdem. Diopultus vero in rocca sancta Agatha receptavit. Dictus Cassinensis Abbas in Apuliam vadis habita de Diopulto victoria, legatus in Siciliam vadit, ubi dictus Marcualdus superveniente dysenteria miserabiliter expiravit.*

Fames

Fnmes valida per totum regnnm exorta est, Diopultus sapefatus iratus, a Finagrana, qui cum . . . . . . discordi a comite Gnalterio recessit, cum gente sua properas super S. Germanum, ubi idem Finagrana, & quidam ipsius Diopulsi castellanus capti sunt, & gladio perempti.

Partæ a Gualterio victoriæ, legationisque Roffridi meminit Innocentius III. in epistola ad Siculos apud Raynaldum nu. 1. hisce verbis: *Licet autem nsque adeo in obsequio regis, & regni jam eluceat fides ejus (Gualterii comitis) ut de puritate intentionis nullus penitns debeat dubitare, ut tamen omnis penitus suspicio sopiatur, dilectnm filinm R. Tituli SS. Marcellini, & Petri presbiterum Cardinalem apostolica sedis legatum, & nobilem virum Jacobnm consobrinum, & Marescallum nostrum in Sicilia dnximus dirigendos, concessa eis plenaria potestate, ut gerant in illis partibus vices nostras, & personam regiam, si de Marcualdi manu fuerit liberata faciant per familiares regios fideliter custodiri. Comiti etiam dedimns in mandatis, ut procedat juxta dispositionem eorum, & ipsornm statutis humiliter acquiescat &c.* Ejusdem Roffridi meminit epist. 51. lib. 5. apud eundem Rainaldum nu. 6. dum ait: *Per apostolica scripta mandamus, ut super hoc tam intra se, quam tecum & cum dilecto filio Roffrida, tituli SS. Marcellini, & Petri presbytero Cardinali Cassinensi Abbate apostolica sedis legata consilium communicent &c.*

Privilegium a Roffrido Abbate Accolis Fellæ cōcessum. Ex originali in Archivo.

Idem hic Abbas Roffridus Accolis feudi Fellæ in Calabria cœnobii Cassinensis subditis amplum hujuscemodi concedit privilegium.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno ab incarnationis ejus millesimo ducentesimo septimo, & nona anno regni domni nostri Friderici gloriosissimi regis mense Januarii quintodecimo die ejusdem mensis indictione X. Nos Roffridus Dei gratia Cardinalis, & Cassinensis Abbas non immemores servitii, quod vos homines habitatores castri nostri Fella fideles nostri nobis, & monasterio nostra Cassinensi longo jam tempore exhibuistis, maxime tempore hostilitatis, quo pro custodia, & gubernatione dicti castri plurimum laborastis, & pracipue quia promisistis, & convenistis vos, & heredes vestri dare, & reddere nobis, & nostro Monasterio decimam, sicut inferius continetur, de consensu fratrum nostrorum, nobiscum habendo Magistrnm Berengerinm judicem, & advocatum Cassinensem concedimus vobis, & heredibus vestris omnes bonos usus, & consnetudines, ut inviolatas a nobis, & successoribus nostris perpetuo observentur. Item remittimus vobis medietatem angaria prater operas sex, & medietatem de dato, gallinas, panes, & alias salutes, nec non herbaticum, & glandaticum similiter condonamus. Item quicumque vestrum laboravit de demanio curia nostra non tenetur reddere nobis nisi decimam sine terratico; pro redemptione Sacramenti non teneamini dare nobis nisi denarinm unum. Item qui cumque vestrnm ab intestato decesserit, succedat frater, & soror fratri, & sorori, filius patri, & matri, pater, & mater filiis, & filiabus, & hoc servitialibus usque ad tertiam generationem conservetur. Francis vero hominibus in perpetuum. Somerii vestri non capiantur pro servitio Curia, nisi vestra spontanea voluntate. De Forestis retinemus ad opus nostrum medietatem, & medietatem subariti, & medietatem Querqueti, alias usibus vestris concedimus, sed non ad destructionem. Franci vero homines potestatem habeant vendendi, donandi omnes res suas mobiles, & immobiles infra ipsum castrum Fella, & fidelibus Casin. ecclesia & in eodem castro habitantibus, & hoc in perpetuum. Servitiales vero possint judicare res suas mobiles, & immobiles consanguineis suis, salvis servitiis, usque ad tertiam generationem, & vendere de rebus suis, salvo dato: nemo vestrum capiatur in persona, aut rebus suis sine certa, vel judicata causa, exceptis his, qua pertinent ad regalia, & hoc secundum consuetudines vestras. Si quis etiam graviter deliquerit, non destruatur: sed de ipso, & rebus ejus diffiniatur cum misericordia, secundum providentiam bonorum hominum Fella, quibus Prior commiserit. Stalinm condonamus his, qui cartas inde habent, medietatem piperis, incensus similiter condonamus, salvo si pro domibus debetur. Item concedimus & in ecclesia Cassinensi fiat annuatim pro animabus vestris, & defunctarum vestrorum solemnis commemoratio nono die post Octavas Pentecostes, in qua habeat conventus noster Cassinensis pro prandio unciam auri unam de decimis, de quibus decimis, dabitur pro munitione, & reparatione dicti castri nostri Fella justa providentiam nostram per duos, vel per tres annos, donec castrum ipsum sit bene roboratum, & firmatum quidquid tenetis in tenimento ipsius castri Fella unde cartas habetis a nobis, vel antecessoribus nostris teneatis, & habeatis vos, & heredes vestri imperpetuum. Nullus vestrum cogatur ad nos venire pro questionibus, qua inter vos versantur, nisi pro his, qua pertinent ad regalia, aut quando ad nos fuerit appellatum, nus si aliquis vestrum in prasentia Prioris distringi noluerit: Questiones vestra, qua semel coram nobis, vel Priore nostra diffinita fuerint alia vice non reiterentur, nec teneatur quis iterum respondere. Decimas vero debitas, de his, quam tenimenta Fella seminabitis, videlicet de mulla frumento, hordeo, & fabis: De lino vigesimam, de aliis seminibus non teneamini. Si forte seminaveritis in vineis dabitis decimam de musto tantum, ipsa decima sine occasione, aut malitia alicujus partis restringatur. De ovibus dabitis decimam, de lana, caseo, & recotta, de porcis dabitis decimam porcellorum, quando tales sunt, qui sine matre vivere possint. Hujus decima dabitur decima pars de victualibus presbyteris, & clericis Fella. De vino vero vigesima, obligantes nos, & posteros nostros, & partem nostri monasterii hanc nostram concessionem vobis, & heredibus vestris firmam, & incorruptam conservare, & nullo tempore contra eam venire, sicut vos vestra spontanea voluntate promisistis nobis, & monasterio nostro omnia pradicta solvere, & ut hac nostra concessio a nobis, & successoribus nostris vobis, vestrisque heredibus conservetur illibata, prasentis privilegii munimine duximus roborandam, qua tibi nicolao nostro, & civitatis S. Germani publico notario scribere juximus. Actum in eadem civitate S. Germani. Ego Fr. Roffridus Dei gratia Cardinalis, & Cassinensis Abbas. Ego Frater Petrus Cassinensis Diaconus. Ego Fr. Vitalis Sacerdos, & Monachus. Ego Fr. Johannes Sacerdos, & Monachus. Ego Fr. Benedictus Sacerdos, & Monachus. Ega Fr. Oderisius Sacerdos, & Monachus. Ego Frater Bernardus Sacerdos &

Mo-

monachus. Ego Frater Lando Diaconus, & Monachus. Ego Frater Petrus Diaconus, & Monachus. Ego Fr. Rogerius Sacerdos, & Monachus. Ego Fr. Joannes Sacerdos, & Monachus. Ego Fr. Robertus Monachus. Ego Fr. Joannes Cassinensis Vestiarius. Ege Fr. Bartolus Sacerdos, & Monachus. Ego Fr. Paulus Monachus. Ex hoc vero suprema Abbatis Cassinensis in illud castrum jurisdictio constat luculentissime, illosque tunc accolas angariam solvisse, neque bona ulla hereditate aliis etiam filiis potuisse tradere, aut vendere, &c.

Alia Roffridi gesta.

Alia quædam Roffridi Abbatis gesta narrat Anonymus Cassinensis an. 1208. hisce verbis: *Mense Januario, in vigilia Epiphania dominus Roffridus Cassinensis Abbas civitatem Sera, quam homo perditissimus, & perfidissimus Conradus de Marley Theutonicus cum Rocca de Sorella . . . . fuerat ab Henrico imperatore sexto relictus Castellanus, Pesclo solido, rocca arcis, & Brocce tenebat, conducta pradonum, & sibi similium manu Campaniam, & adiacentia loca, & maxime terram S. Benedicti depredabatur; in crepusculo diluculi cum gente ingressus est. Eo die per civitatis transfugat, qui se receperant in Planellum, quam multa civitatis domus igne deflagravere. Illi autem de loco illo natura munitissimo a gente Abbatis expulsi, eodem die in Sorella roccam se receperunt. Alia igitur die castellum Brocci expugnatum est, & arx Sorella de Planello arctius est obsessa. Mense Februarii arx dicta noctu expugnatur a nostris, uno tantum de nostris ab hostibus audaciter resistentibus cæso. Captus Conradus Sorella cum universis, qui fuerant illic inventi tenetur in vinculis, Roccam arcis, & Pesclum solidum reddere pro sua suorumque, qui tenebantur, liberatione promittens. Prima igitur quinta feria Quadragesima Hugo pro liberatione D. Conradi, & suorum, Stephano Camerario domini Papa Innocentii, & Richardi ejusdem germano, Roccam Arcis assignat; recepta per eos a domine Papa multa quantitate pecunia, & firmata pscār., & rerum securitate. Mense Junii dominus Papa Urbem exiens, ad S. Germanum contendit, convocatisque illuc Camitibus, & Magnatibus regni, de Domini regis Frederici succursu, & regni pace tractavit, constitutis ad hoc capīt, & māg. Justitiariis Apulia, & Terra laborit, Cemite Petre Cælano, & Comite Richardo Fundano. Deinde montem Casinum dominus Papa conscendit, ibique diebus multis propter clementiam aeris immoratus, a prædecessoribus suis indulta monasterio privilegia renevavit, & quadam de novo concedens &c.* Eadem fere sic describir Richardus a S. Germano: *Mense Januario in vigilia Epiphania Roffridus Cassinensis Abbas superius memoratus congregatis militibus, & servientibus terra sua, & Baronum circum positorum, qui sibi ex gratia libenter obsequebantur, una cum Dominis Aquini, & Mager Sorello, civitatem Sora, precantibus hoc quibusdam ipsius Abbatis consanguineis, qui de Sora erant, nocturno tempore intrat, eamque ad opus recipit, & fidelitatem Innocentii Papa, qui in succursum Abbatis ipsius mittit Stephanum de Fossa nova Camerarium suum cum ex fortio militum Campanorum, qui Conradum tunc Sora Comitem se in Sorella recipientem arctat, & obsidet, & male sibi caventem intus Sorellam cepit, qui pro sua redemptione Roccam Arcis in manus dicti Camerarii resignavit. Tunc etiam Broccum, & Pesclum solidum amisit. Eo anno Innocentius Papa in Vigilia S. Johannis Baptista mense Junio venit ab Urbe ad S. Germanum, ubi ab ipso Abbate Roffrido magnifice receptus est, & tam ipse, quam fratres sui domini Cardinales in necessariis omnibus honorifice procurasi. Tunc venientes ad ipsum Petrus de Celano, & Richardus Fundanus Comites cum eis de succursu regis Friderici statuit, & de defensione regni, in hunc modum videlicet, ut ipsi Cemites sint magistri Capitanei, quibus super iis omnes intendant a Salerno usq; Ceperanum, sicut a mari, usque ad mare protenditur tractus terra, salvo statuto regio, quo Celanus Cemes est Magister Justitiarius Apulia, & Terre laboris, & salvo mandato regio, quod factum est Comiti Fundano de civitate Neapolitana, ut sit specialis rector ipsius, intelligentes hoc quantum ad propria negotia civitatis; sed quantum ad succursum regis, & ad defensionem, & ad pacem regni, omnes communiter intendent his duobus. Quicumque ordinationem istam receperint ad invicem sibi pacem observent, & si quisquam ab aliquo fuerit offensus non statim reoffendat eundem, sed apud prædictos Comites querelam deponat, qui eam secundum rationem, ac regni consuetudinem faciant emendari, &c.* Et infra: *Dictus Papa relicta sub deposito parte thesauri sui non modica in monasterio dictis Comitibus in sua cum ipsius licentia redeuntibus, ipse de S. Germano discessit, & per Atinum iter faciens, quod dictus Abbas Roffridus tenebat, Soram se contulit, indeque in Campaniam reversus est.* Vid. Raynaldus hoc anno nu. 27.

Privilegium Innocentii III. Papæ.

Amantissimus Cassinatium erat Innocentius III. qui inter plura privilegia amplissimum illis hoc anno concessit, datum in S. Germano, in eoque hæc inter alia bona cœnobii Cassinensis confirmat: *In Calabria Cellam S. Anastasia, castellum Fella &c. Item civitatem, quæ dicitur S. Germani positam ad pedem ipsius Montis, Pontemcurvum, & castellum S. Petri, quod ab antiquis dictum est castrum Casini, castellum S. Angeli, Pignatarium, Terami, Plumbarola, Pesdemonte & Villam de Pedemonte, castellum S. Stephani, castellum S. Georgii, castellum S. Apollinaris, castellum S. Ambrosii, castellum S. Andrea, Vallis frigida, castellum novum, Fracte, & ecclesiam S. Martini, Mirtula cum ipsa curte, qua dicitur Casa Fortini, Roccam de Bantra cum omnibus pertinentiis suis, Suginm, Turrem ad Mare juxta fluvium Garilianum, S. Salvatoris, qui vocatur Cucurozo, Vantra Cemitalis, Vantra Monastica, Caminum, Juncturam, Toroclum, Cervarium, S. Victorem, S. Petrum in Flia, S. Heliam, Vallemrotundam, Sarracinescum, Castrum Atini cum omnibus pertinentiis suis, Cardetum, Aquamfundatam, Vitecosam &c. castrum Cetraria cum omnibus ecclesiis, & pertinentiis suis; in Marchia Theatina castellum Lastenianum, Montem Albrici, Mucclam, S. Quiricum cum portu, Frisam, S. Justam; in comitatu Asculano castellum, quod dicitur Octavum, & post Montem Cinianum, Trivilianum, & Cavinum; In Principatu Castellum Ripa Ursa, Montembellum, Petra fracida; in Comino Vicumalbum; in territorio Carseolano castellum Auricola, Piretum, Roccam Incameratam, Fossamcecam, & Capriatam; in Amalsi Fundicum in territorio Trojano,*

no, Castellone de Baroncello, S. Justam, Villam, S. Nicolay, quod de Gulitinno dicitur; in Monte S. Angeli. Hospitale; in Territorio Cupuano Gualdum de Liburia, &c. in regno Fruncorum Monasterium S. Mauri Glunnufoliensi cum Cellis, & pertinentiis suis. Hæc omnia, ut diximus, cum omnibus rebus, & udjacentiis earum, tum in finibus Beneventanis per diversu loca, quam & in Apuliis, & in finibus Marsorum, & Calabritanie etiam, & in finibus Marchiu sive ubi longe lateque per diversa locu consistunt, una cum colonis, & colone, servis, & ancillis utriusque sexus, ud ejusdem monasterii jura, & dominium pertinentibus confirmamus, &c.

Neque tamen hic omnia eo tempore a monasterio Cassinensi possessa oppida numerantur. In alio vero brevi eadem die ab Innocentio ad Rostridum Abbatem scripto, hæc ad rem nostram leguntur:

Ex originali in Archivo.

Innocentius episcopus &c. Dilectis filiis R. tituli SS. Marcellini, & Petri presbytero Curdinali Abbati, & Conventui Cassinensi salutem, & apostolicam benedictionem. Licet ex apostolicæ servitutis officio, &c. de universis ecclesiis curam, & sollicitudinem gerere teneamur, ad monasterium tamen vestrum eo propensius nos convenit aciem nostræ provisionis extendere, quo specialius juris, & proprietatis apostolicæ sedis existit, cum non alium supra se, quam Romanum habere Pontificem dinoscutur. Sane cum ad idem monasterium Visitationis gratia venissemus, investigato de statu ejus in interioribus, & exterioribus diligenter ab hospitali, vestiario, sacristia, infirmitorio, & cellararie, multu minus licite alienata comperimus, de quorum subtructione prælibata efficia detrimentum multiplex substinebant &c. Decimas autem de possessionibus ad ecclesias vestras de parochiali jure spectantibus, in quibus jus plenum habent, liceat vobis nomine ipsarum ecclesiarum exigere, ac recusantes solvere, cum tum ex veteris, quam ex novu legis præcepto decima debeantur ecclesiis, ad solvendum spirituali, & temporali districtione si opus fueris coercere, cum utramque jurisdictionem habeatis in ipsis, ita quod eum clericis, qui deserviunt prædictis ecclesiis de hujusmodi decimis rationabiliter componatis, tametsi hactenus eas minime percepissent, &c.

Jurisdictionem spiritualem & temporalem habet Cassinense monasterium.

Haud abs re erit hoc loco monumentum referre, quo ostenditur monasterium SS. Cosmæ, & Damiani apud Tallacotium Cassinatibus subditum cujus in epitome historica mentio facta est, vassallos habuisse, quibus jus diceret: cum potissimum plura inde Cl. Virorum nomina dignoscantur, vel qui ejus oppidi Domini fuere, quorum non meminit in historia Marsorum Vir eruditus Mutius Phebonius, vel alii quidam, puta episcopi Benedictus, & Ingiamus, de quibus Phebonius ipse agit in catalogo episcoporum Marsicanorum pag. 18., nu. 17. 20., & 25. atque Lucentius Tom. I. Ital. Sac. in ejusdem urbis Episcopis nu. 14., & 17. Oderisius Electus Balbensis de quo agit Ughellius To. I. Ital. Sac. in Episcopis Valvensibus & Sulmonensib. nu. 24. Simon Abbas Sublacensis, Leo Abbas S. Clementis Piscariæ. Abdenago regis Guillelmi Justitiarius, aliique.

Jurisdictio monasterii SS. Cosmæ & Damiani, apud Tallacotium Cassinatibus subditi.

Ex originali in Archivo.

Nos Joannes Præpositus S. Joannis de Celano præsenti pagina declaramus, recepisse literas a summo Pontifice in hunc modum; Innocentius episcopus servus servorum Dei dilecto filio. I. Præposito Celanen Marsican. Diœcesis salutem, & apostolicam benedictionem. Grave gerimus, & indignum, quod licet super ecclesia S. Mariæ de Serbo, quam dudum in prejudicium monasterii S. Cosmæ inter nobiles viros Barthomæum de Tullacozo, & Andream de Pontibus commutatam, nobilis vir Duraguerra de Pontibus Marsicanæ diœcesis detinebat semel, & secundo tibi scripsisse dicamus. Dilecta tamen in Christo filia M. ejusdem monasterii Abbatissa propter defectum tuum coacta est super hoc nobis querelam tertio replicare, quod non solum adhuc super Ecclesia memorata justitiam obtinere non potuit; verum etiam dictus Bartholomæus in multis aliis eam graviter molestavit, homines monasterii a jurisdictione ipsius temere subtrahendo, ac terras, & vineas, quas iidem homines tenent a monasterio supradicto redigendo ad proprium manuale; proprias quoque vicendas, & cunnapinas monasterii supradicti ad suas vicendas redigere non veretur, & tenimentum quoddam in monte Romano, quod . . . quondam ejusdem monasterii Abbatissa monasterio ipsi emptionis titulo aquisivit contra justitiam ei abstulit, & reddere contradicit, ac debitum ei decimam de proprio subtrahens molendino, decimo quod homines monasterii prædictæ Abbatissæ solvere tenebantur, dolis sua fecit violenter impleri, aliis ei, & familiaribus monasterii multipliciter injuriosius existens; quocirca discretioni tuæ per apostolica præcipiendo mandamus, quatenus in causa ecclesiæ supradictæ secundum formam prioris mandati prævia ratione procedens, præphatum B., ut eidem monasterio ablata restituat, ut tenetur, & de damnis, ac injuriis irrogatis satisfaciens competenter ab indebita molestatione, ipsi de cetero conquiescat monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellas. Mandatum apostolicum taliter impleturus, quod de cætero super hoc justa nobis querela per defectum tuum minime replicetur. Datum Romæ &c., quibus perlectis terminum tam domine M. venerabili Abbatissæ S. Cosmæ de Tallacozo q. domno Bartholomæo de Tallacozo posuimus in quo deberent se nostro conspectui presentare, . s . in prime, & secundo termino præfixo B. non veniente, tertium peremptorium, & secundum juris ordinem præfiximus, quem etiam terminum domina Abbatissa curavimus intimare. In quo tandem, ut q. parte ad nos veniente assessores, habentibus nobiscum dominum A. Venerabile Archidiacono Pennen., dominum Raylm. de monacho, Magrm Thom. Canonicos Celanenses, & Magrm Jacobum de S. Germano litteras domini PP. publice legi fecimus, quarum tenor utrique parti in litteris citatoriis fuerat intimatus; quibus lectis pars domina Abbatissa proposuit in jure contra dominum Bartholomæum, primo quod in præjudicium & grave dempnum monasterii S. Cosmæ ecclesiam S. Mariæ de Sorbo, quæ sibi facere non licuit, commutaras. Secundo q. homines monasterii a jurisdictione ipsius monasterii subtrahens, eos exactionibus indebitis aggravabat; tertio q. vineas, & terras, quas præfati homines a jam dicto monasterio detinebant, & vicendas, & cunnapinas ipsius monasterii sua potestate redegerat ad proprium manuale; quarto quod monasterio abstuleras tenimentum, quod habuerat quondam in Monte Romano; quinto q. decimas cujusdam molendini Monasterio debitas subtrahebas; sexto q. debito vini quod præfati homines tenebantur

bantur reddere monasterio sua dolia fecerat violenter impleri, addens, & quod in hiis, & in aliis monasterio, & familiaribus ejus gravis, & injuriosus multipliciter existebat; de quibus omnibus sibi justitiam fieri postulabat. Iis dictis adjecit q. quanta libertate monasterium S. Cosmæ vigeret poteramus oculata fide colligere; primo ex privilegio bo. me. Alexandri eidem monasterio indulto; secundo ex sententia data super quæstione, quæ vertebatur inter dominam Abbatissam, quæ tunc vivebat, & dominum Bartholomæum de Tallacozo avum istius; tertia ex testamento domni Oderisii patris istius Bartholomæi. Quarto ex conventione, concessione, & refutatione ipsius domini Bartholomæi, qui tunc cum præfato monasterio litigabat; Ad hæc dñus Bartholomæus ad quedam respondit, & super quibusdam diffugere petitis indutiis attemptabat. At dum ei a nobis diceretur, ut deberet ad singula respondere de voluntate, & consensu, ipsi fuerunt a parte Domnæ Abbatissæ instrumenta de quibus superius fecimus mentionem perlecta; quibus lectis, & ab eo intellectis, cœpit contra ea non expresse, set palliate obloqui, & se nosse vera esse illa instrumenta responsione dubia simulare, verum tum ab altera parte præponeretur, quoniam ipse etiam Barth. habebat simillima dicta, & eisdem litteris, & dictionibus terminata, recognovit tandem instrumenta, quæ lecta erant, vera esse, & se nunquam venire contra conventionem suam vel prædecessorum suorum, nec contra testamentum domini Oderisii patris sui est viva responsione professus, super quæstionem vero S. Mariæ de Sorbo sic respondit, quod nihil dederat cambiendo, nisi quod in ea habuerat, & si nihil in ea habuerat, se nihil dedisse confitebatur; sane quia ibi domnus Duraguerra socer ejus erat præsens, contra quem super quæstione ejusdem ecclesiæ nobis erant aliæ litteræ a summo Pontifice destinata quesivimus ab eo quod juris in præfata ecclesia S. Mariæ de Sorbo peteret vel haberet, & respondit, quia jus quod in ea habuerat Bartholomæus, & nihil aliud expetebat; quod si Bartholomæus nil in ea habuerat, vel dare potuerat ex commutatione facta nil in ea ecclesia poterat aptinere, super quæstione vero terræ de monte Romano, & collectam quam fecerat hominibus monasterii noluit plenariè respondere. Nos vero, ut omne scandalum amputaremus, ei alium terminum præfiximus, scilicet, ut feria sexta tunc primo ventura deberet se personaliter, vel per idoneos, & instructos responsales judicio præsentare, in quo termino prædictus B. pro se responsales domnos Jonath., & Ber. Mancin. milites suos misit, quibus in nostra presentia constitutis, pars monasterii proposuit, ut se procuratores domni Bartholomæi fore legitimos comprobarent; & demum facta nobis fide, quod vero essent Procuratores, post multas hinc inde allegationes propositas firmiter promiserunt, quod domnus Bartholomæus reddebat decimas, terras, & vineas monasterio, & cessabat ab omni extorsione, & molestia hominum S. Cosmæ, secundum mandatum, & voluntatem nostram. De terra autem montis Romani dixerunt, quæ faciebant monasterio dare sine quæstione bonum concambium, quod si non possent, debebat quæstio prædicta terræ sine debito terminari, & quod hæc omnia domnus Bartholomæus observare deberet sub pena quadraginta unciarum auri alternatim data cautione fidejussoria firmaverunt; Sane instrumenta, quæ utraque parte præsente publice lecta fuerunt iis litteris verbo ad verbum fecimus inseri, nec posset de facili utilitatibus ecclesiæ deperire; & primo posuimus, quod in privilegio Papæ Alexandri, sigilli robore autenticata invenimus de qua tantum posuimus quantum videbatur presentem tangere quæstionem, quod tale est; prædictam refutationem coram nobis promissam, quam nobilis vir Bartholomæus da Tallacozo de pravis consuetudinibus, quas a vestro monasterio exigebat coram personis pluribus fecit, ratam, & firmam habentes, authoritate apostolica prohibemus; ne consuetudines ipsas idem Bartholomæus, vel heredes ejus aliquo tempore in monasterium exercere præsumant, judicium tale fuit post multas injurias, & depradationes, & intolerabilem contumeliam, quas Bartholomæus de Tallacozo monasterio S. Cosmæ ingesserat ejusdem monasterii Abbatissa, necessitate compulsa, post multas querelas, Cassinense monasterium, cui ipsum S. Cosmæ adjacet monasterium, & regiæ curiæ factas, hortatu, & juvamine Cassinensium Monachorum querelam domno papæ deposuit, qui paterna motus pietate, præphatum Bartholomæum, ut ab infestatione monasterii resipisceret, caritative commonuit, qui cum sacris monitis minime acquiesceret, primo quidem interdictu sua terra postremo excommunicationis vinculo, nisi resipisceret, eum innodavit, quo Bartholomæus terrore coactus dominum Papam adiit, in cujus præsentiam omnium pravarum consuetudinum, quas a præfato monasterio exigebat spontaneam perpetuo refutationem fecit, & hoc scripto publica confirmandum, & illa damna emendari promisit. Quod cum ad effectum, ut promiserat, perducere nollet, in primam rediere discordiam; cui videlicet discordiæ nobilis vir O. de Vecle. se apponens, hanc conventionem inter Bartholomæum, & Abbatissam induxit, ut hæc discordia judicio, sive concordia parentum suorum, quos ipse eligeret, finiri deberet, quod Bartholomæus, & Abbatissa sponte authorizaverunt, & sua fide sine fraude conservandum ad invicem firmaverunt, de termina constituto O. de Vecle congregante curia placitum est inceptum, cui placita interfuerunt judices domnus Leonas Abbas S. Clementis Piscariæ Prior S. Petri Avellanæ, Abdenago filius Anibe Domni regis Justitiarius, Beraldus de Calvell., Randisius, & Rayls. de Pontibus, Nicolaus Attonulsi, hi omnes audita utriusque partis advocatione per sententiam diffinierunt, ut refusationem omnium consuetudinum, quas a monasterio S. Cosmæ exigebat Bartholomæus, prout in præsentia domni Papæ fecit, & litteris, quas Marsican. episcopo domnus Papa direxerat habetur, firma, recta, & inviolabilis permaneat, ex parte monasterii fuerunt in placito, in primis Benedictus Marsorum episcopus, & Oderisius Balben. electus. O. Canonicus S. Joannis de Celano. O. Præpositus S. Sabinæ Theodmf. Manerii, Cira Eliadas. Iggezo Canonici S. Sabinæ, Richardus de Scarpa Cassinen. Monachus, Tancredus judex Cassinens. ejusdem placidi advocatus, & laici, & clerici quamplures ejusdem terræ, ex parte Bartholomæi fuerunt Gentil. plo. Gualtē. de Alarino, Gentil. de Oliveri ejus partis advocatus, hoc placitum inceptum, & peractum est anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo septuagesimo secundo, temporibus piissimi Papæ Alexandri, & victoriosissimi regis W., & hoc omnium

supra-

supradictorum judicum, communi jussa, & voluntate scriptũ est. † Sigaam manus Simonis Sublacensis Abbatis. † Signum manus Lõnatĩ S. Clemeatis Abbatis. † Sigaam manus Theobaldi Prioris Fontis Avellana. † Sigaum manus Abdenago regis caria Justitiarius. † Signum manus O. de Vecle. † Signam manus Beral. de Calvell. † Signum manas Randisi de Pontibus. † Signum manas Nicolai Astenulfi. Testameatam domni O. Patris istius Bartholomaei tale fuit. In nomiae Domini Ego Oderisias de Tallacozo eger corpore, set sanus mente facio testamentam rerum mearum, & timore mortis dispositionem. In quibus in primis sive vivam, sive moriar renuntio, & dimitto omnem pravam consuctudinem ecclesia SS. Martiram Cosma & Damiani, quam aliquo tempore aut pater meat, aut ego recepi, & confirmo conventionem, quam pater meus cum domna Advisa Abbatissa bona memoria pro eadem ecclesia convenit, salvo tamen q. si in hac memorata conventione reservatum est aliquid ad tempus, ego cam aliis dimitto in perpetuum, & molendiaum Monaciscum pro redemptione peccatorum meorum, totum illud videlicet, quod mihi in eo competere videbatur perpetuo domino ecclesia S. Maria de Sorbo etiaem ecclesia S. Cosma liberam, & absolutam ab omni prava condicione dimitto, excepto q. si aliquando filius meus casa apud eam diverterit, absque ipsius ecclesia gravamiae hospitetur, ecclesiam S. Joannis de Camerata, liberam similiter, & absolutam prascripta ecclesia S. Cosmae ab omni prava coaditione dimitto. Nicolai Egidii, & Lapinos dimitto sorori Mea Mabilia ecclesia Abbatissa pro anima mea ab omni prava conditione liberos tempore suo, ecclesia S. Maria de Sorbo duo quartaria de sylva juxta sylvam saam pro frumento, & vino, qua tempore domai Benedicti Subdiaconi ex ea cam peccato abstali dimitto in perpetuum, quarum videlicet omnium ecclesiarum patrocinium prout mihi competit pre eo, q. monasterio Cassinensi pertinent ad voluntatem familiarum earumdem ecclesiarum meo filio Barth. concedo, qua omnia pater meus Bartholomaus, & filius meus Bar. cum osculo pacis firmaverunt in conspectu Clericorum, & laicoram, cujus videlicet testameati domni de Tallacozo Barth. Pat., & Barth. ipsius domni Oder. de Tallacozo filius auditores, & testes presb. Nycolaus, presbiter Petrus, presbiter Beral., presbiter Joannes ego presbiter Joaanes grũd., Nycolaus subdiaconus, Joaathas miles Robert. Folgerii, Joanaes Armandi, Theodericus Voliccone, Bonaventura de Colle, Leonardas, & plures alii, post cujus etiam oppidum domaas Jo: Marsicanus episcopas in pp. excommunicavit omnes q. contra hoc testamentum a domno Oderisio factum ad corrumpendum, aut minaeadum contraircnt convenientia, immo omnis litigii terminatio inter Monasterium S. Cosma, & Barth. prasentem litigatorem, taliter fuit. Anno Dominica incarnationis M. C. nonages. sexto indictione quintadecima mense Madii, die vigesima. Nos Bar., & Barth. de Tallacozo propria expontanea volumtate, hac prasenti die, & in honore Dei convenimus in ecclesia S. Cosma, & cum Mab. ejusdem ecclesia Domna Abbatissa hoc modo firmantes, videlicet coaveasionem factam actenus cam pradecessore istius A. bona memoria pro eadem ecclesia a me majori Bartholomao, in qua pro amore Dei, & pro redemptione animarum patris mei, & matris, & Fratris, & mea, & omniam parentum meoram dimisi omne debitum, q. sive juste sive injuste prascripta ecclesia SS. Cosma, & Damiani petieram pro me, & pro meis haredibus, & oẽs Clericos pradicta Ecclesia, & oẽs familiares ejusdem domas pp. eos q. feada possident quietos clamavi in perpetuam, & si villicus, & bubulcus, & moliaarius tenereat Feuda ipsi, & Aposticii tempore domno A. Pradecessoris Abbatisse, liberi, & quieti permanerent. Nos autem istos videlicet Aposticios, Villicum, & bubalcum, & molsaarium ipsius Ecclesia, juxta tenorem testamenti Oderisii quondam Domini de Tallacozo bo. me. filii mei, & patris istius Junioris Barth. in prasenti die liberos dimittimus, & quietos in perpetuum. De aliis hominibus prafati monasteri, qui feuda possident reservamus nobis hominaum, & adjutorium, sicuti alii homines nostri faciunt, & hoc sine malitia, & foris facta rationabiliter, & sine malitia firmationem castri ire in expeditionem, & tres operas in anno, totum vero aliud quod solitus eram inde accipere per tempore. A. prescripte Abbatissa illi dimisi nunc secundum tenorem facti testamenti domni Oderisii jam prascripti, qua ad tempus dimissa fuerant dimissa firmamus in perpetuum, frumentam autem, qaod de molendino suo acceperant tempore sao A. Abbatissa dimiseram, nunc secundum tenorem facti testamenti perpetuo relaxamus, de medietate moleadini monacisci cum utilitatibus, & pertinentiis suis, qua nobis competere videbatur juxta q. nomiaa, tum jam testamentum sonat dimittimus in perpetuum, & si casa accideret, q. terram nostram redimeremus, vel filiam marito daremus, vel filiam nostrum militem efficeremus, prascripta domina M. Abbatissa, sicut pradecessor sua A. Abbatissa concessit adjutorium nobis secundum suaa voluntatem faciat ecclesiam S. Maria de Sorbo liberam, & absolutam ab omni prava condiciono secundum tenorem testamenti sape nominati perpetuo dimittimus, excepta quod si aliquando nos casu apud eam diverterimus absque ipsius ecclesia gravedine hospitemus ecclesiam S. Joannis de Camerata, ecclesia S. Cosma liberam, & absolutam ab omni condicione dimittimus, de predictis hominibus ecclesia Feudatenentibus, tam de tenimẽtis, qũa de possessionibus coram, omnes dulces consuetudines, & bonos usus, qaos cam jam dicta ecclesia, & predecessore saa domna Abbatissa habuimus huic sepe nominata domina M. Abbatissa, & ecclesia observare cum integritate, & sine fraude cum hominibus aliis pradictis, promittimus, de hominibus autem idem domna M. Abbatissa a pradicto domno Oderisio in testamento delegatis, est ita coaventam, at ipsa domna teneat sibi duos ex eis, cum duobus pedibus terra, quales sibi placuerit tempore suo, & residuos nobis, sicut alios homines ecclesia, quos jam diximus, Feudatenentes dimittat. Super hoc Bãr. filius Oderisii de Tallacozo confiteor me presentia multorum jurasse, testamentam, quod pater meus Oderisius de Tallacozo pradicta ecclesia, & domna M. ejusdem ecclesia Abbatissa delegavit sine fraude attendere, & ad ipsum in presentiaram aos observaturos firmiter spondemus, & cam legalitate sine dolo promittimus, & sicut in priori coavenientia continentur, & convenientiam istam vel nos, vel ecclesia, vel domna M. Abbatissa frangere temptaverimus, & q. fregerit, emendare noluerit redire ad judicium teneatur, Abdena-

idendgo filius Annibalis, Ber. de Calvell. Nycolaus de Attenol., Girardus de castello, Ber. Jagiti, Senebaldus de rete prioris conventionis rogati testes, domnus Theodinus de Varil. Dominus Ryec. domni PP. subd. Monachi Cassinensos rogati testes sequentis conventionis. Domnus Raylf. Fr. hospital. Joannes archipresbiter S. Maria de Colle, presbiter Petrus Guntisii, presbiter Beraldus, presbiter Joannes Grunde. Ego presbiter Nicolaus hanc cartam rogatu scripsi, & reddidi, Oderisius, domni Gerardi, Ber. Mancinus, Joannes Armanni, Bonaventura de Colle ejus conventionis rogati testes X. Signum utriusque Barthol. q. hanc cartam scribi rogaverunt, hac autem acta sunt presente domno R. venerabili Capuan. electo q. morabatur diebus illis apud Celanum litteras dein misimus domno Bār. ut restitueret Cannapinas, vineas, decimas, & vinum ablatum Monasterio S. Cosma. De his enim tam ipse Bartholomaus ore proprio, quam procuratores confessione in jure facta, fuerant sine dubitatione convicti hoc etiam prefatis procuratoribus intimavimus, scribentes eis quomodo pena quadraginta unciarum auri erant astricti sic facere cum domno Bār., ut quicquid de iis, qua superius diximus injungebamus ei, deberet absque difficultate executioni mandare, sane quoniam audivimus, litteras nostras supradicta aure fuisse receptas non parcentes labori, personaliter Tallecozum accessimus ducentes nobiscum Magistrum Jacobum de S. Germano, quem in examinatione ipsius questionis habueramus a principio cum aliis assessorem, tandem ibidem partibus in nostra presentia secundum Juris ordinem constitutis, post multas altercationes, hinc inde habitas Bartholomaus restituit Cannapinas, & terras monasterio, decimas vero molendini, & vinum de debito, quod abstulerat secundum voluntatem domna Abbatissa monasterio eidem reddere repromisit, concessit etiam q. Cellerarium buburcum, Molendinarium, & alios familiares, & apostcios ecclesia in pace dimittens, ab omni eorum vexatione penitus desistebat, sicut in scriptis prioribus continetur, & ita videbatur hoc ex corde puro dicere, quod quadam, quo quibusdam de familiaribus monasterii jam dicti abstulerat, restituit sine mora possessionem etiam terra, qua est in monte Romano domna Abbatissa reddidit, & promisit q. eam super hoc non de cetero molestabat, donec questio proprietatis judicia finiretur, & sic postea si terra illa erat monasterii, debebat eam in pace dimittere alioquin poterat eam terram ad proprium demanium revocare, sane quia Bartholomaus quasdam vineas, & terrulas abstulerat hominibus monasterii, & eos suo tenimento adjunxerat, quas non poterat restituere, ut dicebat, sine deformitate curtis sua quam ibi habebat, sic consensu domina Abbatissa ordinavimus, ut venires Balivus ecclesia, & Balivus domni Bār. & jurarent, ut considerata quantitate, qualitate, & vicinitate illarum terrarum secundum q. pravia ratione viderent debebant tantumdē de Demanio domini B. accipere, & hominibus illis q. prefatas terras tenuerant assignare, quas terras loco pradictarum nomine prafati monasteri detinent. Hac autē concessia nullam firmitatem habeat, donec sciamus per homines ecclesia, tale concambium a domño Bār. hominibus datum quod ecclesia in nullo videatur decepta, quo cognito, nostrum erit postea, qualiter perpetua stabilitate firmetur concambium providere, sane hac omnia nostris litteris denotata in prasentia nostra sunt, acta jurisdictione apud nos judiciaria, ex tenore litterarum summi Pontificis residente, qua nec a nobis aspirat, donec omnibus articulis questionis terminum sententialiter prafigamus, ut autem hac omnia firma stabilitate permaneant, freti authoritate Domini Papa partibus sub pœna excommunicationis injunximus, ut nullo modo qua sunt praposita mutando varient, set firma in futurum observent, eos etiam q. consilio facto de catero laboraverint, quomodo monasterium S. Cosma privetur jure suo possessionibus, vel dignitatibus excommunicationis sententia innodamus. Ne igitur hac in futurum revocentur in dubium, prasens scriptum impressione sigilli nostri fecimus communiri. Anno verbi incarnati millesimo ducentesimo septimo, die Martis, XI. stante mense Novembris, Indictione undecima.

Rocca Vandræ rebellat.

Nun diu supervixit Ruffridus Abbas, nam an. 1209. hæc scribit Richardus a S. Germano: *Hoc anno mense Madii, penultimo mensis ejusdem dictus Roffridus Cassinensis Abbas apud S. Germanum obiit; cui Petrus dictus Conta, qui antea officio functus fuerat Decanatus, electus a Fratribus in Nativitate S. Joannis Baptista, & a papa Innocentio approbatus in regimine monasterii successit eidem. Huic Rocca Bantra, qua usque tunc monasterio suberat Cassinensi, rebellavit, cui quemdam prafecerat Monachum Nepotem suum nomine Senioréctum, qui sibi ab hominibus Roccę ipsius non pracavens cum de Rocca ipsa fecisset ad villam descensum, hoc ipsis de Villa proditorie procurantibus cum redire in Roccam vellet, non est amodo eam intrare permissus.*

Otho ditionem Cassinensem ingreditur

Anno 1210. habet Richardus: *Otho dictus Imperator tractus a Diopulto, & Petro Celanensi Comite, qui cum Diopulto contraxerat, quorum alter Capuam, alter vero sibi Salernum tradidit, spreto juramento, quod Romana ecclesia fecerat, regnum intrat per Reatinas partes, sub illorum Ducatu qui fidelitatem ei prestiterant per Marsiam, & exinde per Cominum venit, ad quem dictus Cassinensis Abbas cui cura erat de terra & populo, cum ad ingressum ipsius Othonis essent homines exterriti, ita quod in S. Germano pauci admodum remanserint, qui ad loca tuitiora sua suppellectilia non tulissent, suos pro pace legatos misit, & ipse etiam exivit in occursum ejus contra Fratrum omnium voluntatem. A quo satis benigne receptus terram monasteris servavit indemnem &c.* Vid. Rainaldi nu. 1. & 2. hoc anno.

Prosequitur anno insequenti 1211. mortem Petri Abbatis describere cujus in locum suffectus a Monachis est Adenulfus cognomento Caserranus, deindeque subdit: *Eodem mense Martii Federicus rex Sicilia ab Innocentio Papa vocatus navigio vectus a Gaetanis, relictis Panormi uxore, & filio, Gaetam venit &c. Tunc rex ipse ad petitionem hominum rocca Bantrę, qui accesserunt ad eum, castellanum mittit Johannem Russum civem Gagetanum militem suum, & a Gaeta discedens, per mare ad urbem vadit, ubi a Papa Innocentio, & ceteris Cardinalibus, senatu, Populoque Romano ingenti cum honore receptus est. Ad quem missus ex parte Conventus Stephanus cognomento de Marsia, tunc Camerarius Cassinensis mandato Papa Innocentii literas, & mandatum impetravit a rege ad castellanum Rocca prędictę, ut eam restitueret monasterio Cassinensi, & post dies paucos ab urbe discedens cum*

licentia Papæ, & Cardinalium se navigio recipit, & Januam feliciter applicant &c.

Rocca Vandræ recuperata.

Rocca tamen Vandræ anno dumtaxat 1212. recuperata, ut narrat Richardus a S. Germano, dum ait: *Mense Madii Adenulfus Cassinensis electus Roccam Bantræ occasione mandati Regii, cui parere noluit Castellanus, arctat, & obsidet, sed cum vi Roccam ipsam optinere non posset, data quadam nepta sua in conjugem filio ipsius Castellani, cum certa pecuniæ quantitate recuperavit Roccam ipsam Monasterio Cassinensi. Innocentius Papa, &c. Mense Junii Signiam ubi propter urgentem necessitatem dictum Adenulfum Casertanum Cassinensem Electum in Cassinensem Abbatem promovit.*

Adenulfus Abbas invitus Abbatiæ Cassinensem renunciat.

Annum 1215. hisce verbis exorditur Richardus a S. Germano: *Hoc anno Rogerius de Aquila Fundanus Comes cepit Castrum Mortula,* (quod Cassinensis ditionis fuisse supra ostendimus) *& illud bonis omnibus spoliavit &c. Idem Papa mense augusti inquisitionem de persona Abbatis Cassinensis Adenulfi præfati fieri mandat per Nicolaum Cappellanum suum, qui in Tusculanum est assumptus, & per Magistrum Rainerium tunc Notarium, qui in Cardinalem postea est permotus. Qui de statu monasterii, & de persona dicti Abbatis per Monachos sub juramento veritatem certius inquirentes, & quæ dedicerunt, redigentes in scriptis ipsi summo Pontifici retulerunt. Illis autem abeuntibus, idem Abbas prauo usus consilio, monasterium munire cum suis militibus, & servientibus, suis consanguineis, & propinquis. Similiter & roccam Janulæ, Atinam, roccam Bantræ, & castrum Fractarum, qui tandem a Papa vocatus apud Anagniam vadit ad ipsum, qui præstito sacramento, quod monasterium decastellaret, & roccas prædictas, easque in manus eorum traderet, quibus ipse mandabat, correptus ab eo dimissus est, & rediens ad Monasterium, illud tantum decastellavit, reliquis sibi castellis retentis, & propterea vocatus a Papa, iterum inconsulte vadit ad ipsum. A quo redargutus de fide mentita, cum in eum publice vellet ferre depositionis sententiam, persuadentibus sibi nonnullis, renunciavit, & cessit invitus. Quem ipse Papa apud Larianum mandat custodiri, donec roccas prædictas resignari faciat ad mandatum suum. Hoc itaque cum innotesceret in terra monasterii, Miraddo nepos dicti Abbatis consulens vita sua, cum esset in sancto Germano, & multas nonnullis intulisset offensas, nocte fugiens, relictis uxore, & filiis in rocca Bantra, in qua quidam erat Monachus consobrinus suus se recepit, cum quo postmodum facti ecclesiæ rebelles, terram ipsius hostiliter infestabant, &c.* Rocca tamen Vandræ brevi a Stephano Abbate superiori anno electo, facta cum Miraddo compositione, recepta est, teste eodem Richardo hoc anno.

Ordinationes ab Innocentio pro recto Cassinatium regimine editæ.

Eodem anno Innocentius tertius bulla sua die 20. Septembris, edita, capitula quædam ad monasticam in cœnobio Cassinensi firmandam observantiam condidit, quorum hæc ad rem nostram faciunt: *Porro Abbas eum pro emergentibus negotiis equitabit, ducat moderatam familiam, & honestam, & tam apud sanctum Germanum, quam apud alia monasterii castra, in quibus ipse manere continget, tres, aut duo de senioribus Monachis viri probatæ religionis, & famæ semper in una camera jaceant, cum eodem, aliis monachis, qui secum fuerint, in uno loco comedentibus, & jacentibus, &c. Abbas præpositos ipsos a præposituris, in quibus eos bene administrasse constiterit, non amoveat, &c. Monachos vero de castris, & villis ad claustrum præcipimus revocari, nisi forte ad custodiam illarum munitionum, quæ sunt in finibus Abbatiæ, sunt aliqui necessarii, quos ibi pro tempore toleramus, quibus Abbas injungat in virtute obedientiæ, ut quantum poterunt, religiose viventes, personam in judicio non accipiant; sed æqualiter justitiam faciant pauperi, & diviti debili, ac potenti &c. Et tam Monachi, quibus castra, quam illi, quibus ecclesiæ committentur, personaliter ad claustrum in festo Dedicationis monasterii annuatim accedant, &c.*

Stephanus Cassinensis Abbas (*superiori anno electus*) *facta compositione cum Miraddo,* (*ut Richardus inquit*) *recipit Roccam Bantra.*

E subl. tis Cassinatibus quidam cruce signati.

Ex iis quæ Richardus an. 1218. narrat, hæc adnotanda. *Pelagius Albanensis episcopus a Brundusio cum Jacobo comite Andria Romani exercitus Principe, in Syriam transfretat, & tunc nonnulli cruce signati de terra sancti Benedicti, & aliarum partium, a Gaeta navigio Hierosolimam petunt, & prospere pervenientes Accon, audito de captione turris, vadunt sine mora periculo Damiatam &c.* Vid. Rainaldus hoc an. nu. 4. & seqq.

Inaugurationi Friderici Imperatoris Stephanus Abbas præsens.

Duos post annos sc. 1220. *Federicus rex,* verba sunt Richardi centies jam laudati, *vocatus a Papa venit cum consorte sua Constantia ad coronam &c. & ambo in Principis Apostolorum Basilica, mense Novembris, in Festo beatæ Ceciliæ, magnifice satis cum omnium Romanorum gratia, & honore, sunt imperii diademate insigniti. Quorum coronationi dictus Stephanus Cassinensis Abbas, nec non comes Rogerius de Aquila comes, Jacobus de sancto Severino comes, Richardus de Celano, & nonnulli de regno Barones interfuerunt, occurrentes ipsi Imperatori, ut ipsius sibi gratiam compararent, &c. Tunc ipse Imperator per manus Ostiensis episcopi, qui postmodum in Papam Gregorium est promotus, resumpsit crucem, votum publice innovavit, multosque, qui intererant nobiles, idem facere animavit. Tunc etiam dictus abbas Stephanus, ad petitionem Imperatoris sibi roccam Bantra mandat restitui, & Atinum, quæ usque tunc ex concessione imperatoris Henrici Patris ipsius tenuerat ecclesia Cassinensis. Imperator ipse Romæ in sua coronatione quasdam edidit sanctiones pro libertate ecclesiarum, & clericorum, confusione Paterenorum, testamentis peregrinorum, & securitate agricultorum, & tunc Romanos fines deserens, & per Campaniam iter habens, venit in regnum, & apud sanctum Germanum magnifice a prædicto Abbate receptus, mensam Campsorum, & jus sanguinis, quæ usque tunc habuerat ex concessione Imperatoris Henrici, Ecclesia Cassinensis recipit ab eodem &c.*

Fridericus confirmat monasterio Cassinati Jus sanguinis.

Privilegium Friderici Imperatoris.

Atque anno insequenti 1221. Federicus Imperator amplum Xenodochio cœnobii Cassinensis privilegium concessit, quod ex autographo hic edimus.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator semper augustus, & rex Siciliæ. Quia piis locis, & venerabilibus Xenodochiis cupimus munimen tuitionis impendere, & illi defensionem imperatoriam impertiri, quem pater sanctissimus Benedictus incoluit, extruxit, & sua corporali præsentia clarissimum, ac me-

Laudes monasterii Cassinensis.

memorabilem toto orbi effecit, unicum egenorum solatium, peregrinorum, & necessitatem habentium portum. Notum facimus universis tam presentibus, quam futuris, qualiter Stephanus venerabilis Abbas monasterii Cassinensis in nostra presentia constitutus nobis humiliter supplicavit, ut ob honorem Dei, & ejusdem S. loci reverentiam, secundum prædecessorum nostrorum felicis memoria statuta, per hoc privilegium omnes res, & possessiones, quo prædicto venerabili Xenodochio de jure pertinent, confirmare, & corroborare dignaremur. Nos igitur justis petitionibus inclinati, Xenodochium autodictum sub nostra protectione recepimus, possessiones suos, & jura, vid. ecclesiam sancto Maria de Casali plano, sanctum Paulum de Foresta, sanctum Petrum de Curulis, S. Johannem de Pantanis, S. Thomam de Strata, S. Johannem, & Paulum, S. Egidium apud pontem sancti Germani, cum hospitali, castrum sancti Apollinaris cum omnibus hominibus, quos habet per abbatiam, domum ubi debent hospitari, torcellari in sancto Germano, ortum de Cervaritia, domum, & hortum, ac Montanum in sancto Petro monasterio, campum sancti Petri, stortiam de Corvino, limatam juxta Melsim, & duas startias ibidem, thorum, & limotam in valle Rivitellana, duas startias apud S. Stephanum, unam petiam de terra apud Teramum, apud S. Angelum stortiam, qua vocatur Anglone, item apud Cervarium S. Angelum de Barba Selicf., cum possessionibus suis, molendinum unum apud S. Germanum, molendinum unum apud Minianum, & molendinum unum apud S. Angelum præsenti privilegio confirmantes. Confirmamus etiam eidem Xenodochio privilegium avi nostri regis Rogerii felicis memoria, & statuimus, ut nullus Abbas, vel rector ejusdem Xenodochii ipsum de prænominatis minuere, impedire, seu molestare presumat, salvo mandato, & ordinatione nostra. Ad hujus itaque rei memoriam presens inde privilegium fieri fecimus sigillo nostro celsitudinis roboratum. Anno, mense, & indictione subscriptis. Datum in civitate Neapoli post curiam Capua celebratam anno dominico incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo, mense Januarii, indictione nona. Imperante domno nostro Friderico Dei gratia Romanorum Imperatore semper Augusto, & rege Sicilia. Romani vero imperii ejus anno primo, & regni Siciliæ vigesimo tertio, feliciter. Amen.

Xenodochii Cassinensis Castrum, & Bona.

In hoc privilegio castra Xenodochio subdita, hominesque confirmat, atque privilegium Rogerii avi sui, hincque constat separatam quodammodo a cœnobio Cassinensi jurisdictionem exercuisse ejus Xenodochii curatores. Federicus secundus filius fuit Henrici VI. Imperatoris, atque Constantiæ Reginæ Siciliæ, cujus insulæ regnum ipse iniit mense Septembris an. 1198. Romanorum rex an. 1210. electus, anno tantum 1212. a Principibus Germaniæ ecclesiasticis, laycisque in Moguntina Dieta, ut talis est salutatus, anneque sequenti Aquisgrani Imperator coronatus a Teoderico Coloniæ archiepiscopo, atque iterum an. 1215. ibidem a Sifrido archiepiscopo Moguntino Legato apostolico, haud tamen antea Imperatoris nomen assumpsit, quam Romæ an. 1220. die 22. Novembris ab Honorio tertio coronaretur. Vid. Spondanus, & Raynaldus, qui hanc nostram chronologiam probant.

Dissertat.

Honorii III. Privilegia.

Honorius vero III. Pontifex plura Cassinatibus ampla privilegia concessit, quæ inter ipso inaugurationis suæ anno, omnia bona, atque oppida cœnobii Cassinensis confirmavit, quæ in privilegio Innocentii III. paulo ante laudato recensentur. Atque die 13. Septembris ejusdem anni hoc privilegium elargitur, quo temporalis cœnobii Cassinensis jurisdictio constat.

Honorius episcopus servus servorum Dei. Dilectis Filiis S. Abbati, & Conventui Cassinen. salutem & Apostolicam benedictionem. Et parte vestra fuit propositum coram nobis, quod homines terra sancti Benedicti in fraudem, & elusionem debiti repetendi bona sua donant suis uxoribus inter vivos, & cum creditores sua debita repetunt, ab eisdem, & ad solutionem compelli non possunt, cum in eorum bonis sic quicquam non valeat reperiri; unde sepe contingit, quod creditores homines monasterium deprædantur, & monasterium ipsum grave incurrit multotiens detrimentum. Cum igitur fraus, & dolus nemini debeat patrocinium impertiri. Nos volentes hujusmodi malitia obviare, præsentium auctoritate statuimus, donationes factas a viris uxoribus ad creditorum actionem fraudolenter per inopiam excludendam in creditorum præjudicium non valere; nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli apostolorum ejus se noveris incursurum. Datum Laterani idibus Septembris, Pontificatus nostri anno primo.

Adest sigillum plumbeum &c.

Honorii Privilegium S. Liberatoris cœnobio concessum.

Primo quoque Pontificatus sui anno die 24. Octobris sub Apostolicæ sedis protectione accepit monasterium S. Liberatoris ad radices Majellæ Montis, interque alia bona confirmat castra Pelegræ, S. Angeli, S. Petri, Serræ, Pomariæ, Ripæ Corbariæ, & Oliveti, quæ asserit juste, pacificeque ab eo cœnobio possessa. En Honorii Diploma ex autographo.

Honorius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Præposito, & Monachis S. Liberatoris de Magella salutem, & apostolicam benedictionem. Sacrosancta Romana ecclesia devotos, & humiles filios ex assueta pietatis officio propensius diligere consuevit, & ne pravorum hominum molestiis agitentur, eos tanquam pia mater sua protectionis munimine confovere. Eapropter dilecti in domino filii vestris justis postulationibus gratum impartientes assensum, personas vestras, & monasterium sancti Liberatoris, in quo divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis, qua in presentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum justis modis præstante domino poterit adipisci, sub beati Petri, & nostra protectione suscipimus, specialiter autem S. Angeli de Grotte, S. Petri de monte Plano, S. Andreæ, & S. Vitalis de Rocco, S. Andrae de Giso, S. Scholastica in Penne, S. Martini in Salino, S. Salvatoris in Tabe, S. Mariæ in Morinis SS. septem Fratrum in Aprutio, S. Angeli, & S. Maximi in Marano, S. Laurentii in Salinello, S. Benedicti in Trunto, S. Salvatoris in Rosiano, S. Laurentii de Oliveto, S. Maria de Volegnanis, S. Calixti de Soceto, S. Felicis in Pulvero, S. Maria in Cartiniano, S. Petri in Valva, & S. Donati de Sicco, ecclesias cum per-

tinentiis earundem. Pelegre quoque, S. Angeli de Monte plano, sancti Petri de monialibus, Serra, Pomarii, ripe corvaria, & Oliveti, Castra cum nemoribus, pratis, possessionibus, & aliis pertinentiis eorumdem, ac regione tota, quæ Ilecisanum vulgariter nuncupatur, sicut ea omnia juste, & pacifice possidetis, vobis, & per vos eidem monasterio auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis, & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Laterani nono Kal. Novembris Pontificatus nostri anno primo.

Adest sigillum plumbeum pendens &c.

Die vigesima tertia mensis Aprilis primæ indictionis anno a nativitate Domini MCCCCLXVIII. Neapoli præsentatum per venerabilem fratrem Amicum Priorem Monasterii S. Liberatoris apud Aulam sacri regii consilii in causa quam habet cum universitate Civitatis Teatine, super Silva Reys: Arnaldus de Bruxell.

Ejusdem Breve ad Vassallos S. Mariæ de Virgiotis prope CPm.

Anno vero pontificatus sui septimo hanc epistolam ad vassallos S. Mariæ de Virgiotis dedit: *Honorius episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis vassallis ecclesiæ S. Mariæ de Virgiotis salutem, & apostolicam benedictionem. Qualiter bonæ memoriæ Benedictus tituli S. Susannæ presbiter Cardinalis in partibus Romaniæ apostolicæ sedis legatus ecclesiam S. Mariæ de Virgiotis monasterio contulerit Cassinensi, cujus concessionem auctoritate duximus apostolica confirmandam, vestra sicut credimus, devotio non ignorat. Inde est, quod universitatem vestram monemus attentius, & hortamur per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus illos quos dilecti filii Abbas, & conventus dicti monasterii ad partes vestras duxerint destinandos recipientes honeste, & honorifice pertractantes, illorum monitis & mandatis obediatis humiliter, & devote. Datum Laterani XV. Kal. Decembris Pontificatus nostri anno septimo Bery.*

Ex originali in Archivo.

Adest sigillum plumbeum pendens &c.

Privilegium Alexandri III. cōfirmat Honorius.

Monasterium hoc duobus circiter lapidibus CP. distabat, ut idem met testatur pontifex in alio privilegio, quo idem monasterium Cassinatibus confirmat. Refert hoc Honorii breve eruditissimus Bernardus Montfaucon, Diarii Italici p. 330.

Eodem quoque anno die 20. Novembris Alexandri III. pro Cassinatibus privilegium amplissimis verbis confirmavit idem Honorius, e quibus hæc sunt ad rem nostram præcipua: *Ex vestra transmissa relatione, & dilectorum filiorum nostrorum fratrum militiæ templi confessione nobis innotuit, quod eis domum quamdam apud S. Germanum nostrarum precum intuitu concessistis, ea conditione adjecta, ut ecclesiam, vel oratorium construere apud eam non possint, neque possessiones hominum vestrorum in monasterii dispendium emptione, vel dono lucrari; volentes itaque providere &c. conditionem concessioni adjectam, apostolica auctoritate censemus inviolabiliter futuris temporibus observandam &c.* Ideo autem Templariis equitibus inhibitum, ne bona aliqua a vassallis cœnobii Cassinensis acciperent, quod iis vectigalia omnia potissimum decimas fruguum, solvere detrectassent, quas ex jam dictis hujusce dissertationis initio persolvere vassalli Cassinatibus debebant.

Tercentæ auri unciæ a subditis cœnobii Cassinensis exactæ.

Ex iis, quæ Richardus an. 1223. narrat, hæc sunt præcipua: *Item pro stipendiis militum, & servientum, quos ad debellandos sibi rebelles Sarracenos sicut statuerat, certam pecuniæ summam per totum regnum mandat colligi Imperator, & tunc per quemdam judicem Urbanum de Teano collectæ fuerunt de Terra S. Benedicti unciæ auri trecentum.*

Sententia a Friderico Imperatore confirmata.

Anno insequenti 1224. latam pro monasterio S. Mariæ luci Cassinatibus subdito sententiam confirmavit Federicus II. Imperator hoc diplomate.

Ex originali in Archivo.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator augustus, & rex Siciliæ. Per præsens scriptum notum facimus universis tam præsentibus, quam futuris, quod D. Thomas venerabilis Præpositus sanctæ Mariæ de Luco obedientiæ monasterii Cassinensis fidelis noster, quamdam sententiam latam pro ipsa ecclesia sanctæ Mariæ de Luco contra curiam nostram per magistros Simonem de Tocco, Petrum de S. Germano, & Herricum de Tocco magnæ curiæ nostræ Judices, nostro culmini præsentavit supplicans humiliter, & devote, ut sententiam ipsam confirmare de nostra gratia dignaremur, cujus sententiæ tenor talis est. In nomine Domini nostri Jesu Christi, amen. Anno salutiferæ incarnationis ejusdem millesimo, ducentesimo vigesimo quarto, mense madii duodecimæ indictionis, imperante domino nostro Federico Dei gratia invictissimo Romanorum Imperatore semper augusto, & rege Siciliæ gloriosissimo Romani Imperii ejus anno quarto, regni vero Siciliæ vigesimo septimo, feliciter, Amen. Sub Domino Herrico de Morra magnæ Imperialis curiæ magistro justiciario querelam instituit dompnus Thomas præpositus S. Mariæ de Luco, pro parte monasterii ejusdem continentem, itapeto a curia imperiali, ut permittat homines prædictæ ecclesiæ habitantes in castelli Luci esse in eo statu, & libertate, quo fuerunt tempore regis Guillelmi, & ut curia cesset ab indebitis molestationibus, & exactionibus, quas facit ipsis hominibus molestat enim traendo eos ad forum seculare, imponendo eis collectas adjutoria, & servitia angariando, & perangariando eos, quæ omnia non consueverunt ipsi homines facere, & præstare tempore Regis prædicti. Item molestat eos ponendo bajulos in ipsa villa quos præpositus tempore dicti Regis ordinabat, & percipiendo plateaticum in villa ipsa, quod spectat ad ipsam ecclesiam præter plateaticum Turzellorum quod spectat ad curiam, salvo jure addendi, & minuendi verum, ut dictum negotium debitis partibus non careret dictus magister justitiarius ad eam litem Procuratorem constituit judicem Santuctum qui justitiam fisci defenderet, & in ea causa fisci vices fideliter sustineret; Processit igitur dictus magister ad litis contestationem in modum subscriptum, negans dictos homines pertinere ad ecclesiam S. Mariæ, addens quod bajuli domini Imperatoris in omnibus, quæ exegerunt ab ecclesia, usi sunt jure suo. Re igitur dubia, per negationem facta, producti sunt testes, qui communiter pro utraque parte dicerent veritatem. Apertis autem depositionibus postquam renunciatum fuerat a partibus, & conclusum per multos testes, contra quos nihil dictum fuerat, vel obiectum, probatum extitit manifeste videlicet per Johannem de Simone, qui dixit, quod ipse vidit tempore regis

Guil-

Guillelmi per annos duodecim præpositos ecclesiæ S. Mariæ de Luco tenere, & possidere homines, quos ecclesia illa habet in casali Luco liberos, & quietos, quod nemini respondebant, nisi solis præpositis, qui pro tempore succedebant de omnibus debitis servitiis, de quibus homines soliti sunt respondere dominis suis. Interrogatus quot præpositos vidit, & quantos in illa ecclesia tempore prædicto sic possidere homines ipsos. Dixit quod in primis vidit dompnum Raynaldum de Foche præpositum in illa ecclesia, post quem successit dopmnus Bonus Homo, & post dompnum Bonum Hominem Theodinus sancti Michaelis: Interrogatus quomodo sciret, quod nemini alii respondissent homines illi tempore dicto, nisi ipsis præpositis de serviciis debitis, dixit quia non vidit aliquem bajulum regis, vel comitis, aut alicujus baronis præcipere ipsis hominibus, sed vidit ipsos præpositos percipere tempore dicti regis debitu servitia & redditus ab ipsis hominibus. Interrogatus quæ servitia, & quos redditus, dixit arare, fodere, metere, triturare, murare, ad molendinum ire, & ad Silvam pro utilitate ecclesiæ redditus, scilicet de pane, & carnibus, & victualibus, & denariis omnia ista percipiebat ecclesia tempore suo. Item dixit præpositum Raynaldum ponere bajulum in ipso casali tempore dicti regis, scilicet Joannem Rachisii, & D. Bonum Hominem eundem bajulum habuisse in ipso casali, & D. Theodinum posuisse ibi bajulum Joannem de Majeno, & ipse bajulus cum præposito tenebant curias de prædictis hominibus ipsius ecclesiæ, & causis eorum. Interrogatus quomodo sciret, quod de hominibus illis, & eorum causis tenerent curias Præpositus, & bajulus. Dixit quod plures inde vidit curias de illis hominibus, sed non recordatur personas specialiter litigancium vel judicum. Interrogatus a quo tenerent homines illi feuda, & possessiones suas dixit ab ecclesia illa. Interrogatus quomodo sciret, quia vidit ipsos homines respondere de prædictis servitiis, & redditibus pro feudis, quæ tenent ab ecclesia illa præpositis prædicta ecclesia, & vidit quod bajulus ecclesiæ percipiebat plateaticum a transeuntibus quando transibant inde homines cum sale vasis fictilibus cum pomis, quia non vidit consueto more alios mercatores inde transire. Interrogatus in cujus comitatus, vel baronia pertinentiis est Casale prædictum. Dixit in comitatu Albæ. Interrogatus si homines dicti casalis tunc temporis responderent de aliquo comiti illius comitatus, dixit quod illo tempore unum solum comitem vidit in illo comitatu, scilicet comitem Berardum de Alba, set post mortem eis remansit comitatus ad manus curiæ, set tempore comitis prædicti vel post mortem eius homines illi non respondebant curiæ seculari, de aliquo, nisi tantum pro duabus giratis quas habent li Grimunixi, e li Sclavi in Fucino percipiebat curia secularis, ex quo præparata erant usque ad festum S. Petri mensis Junii omni hebdomada pisces viginti. Percipiebat etiam curia secularis a Contardis par unum de longis ab Angelo Tebildi, & fratre par de longis, a Segnorenis, aliud par de longis, a Franconibus unum par de longis a Johanne de Roma par unum de longis; A Rachisiis par unum de longis a Lirannidete aliud par de longis, a Pussaris aliud par de longis, a Joanno Stephani par unum de longis, a Laurencio de Bonicu par unum de longis, a Prejarellis par unum de longis; a Licitellis per unum de longis; a li Baroncellis par unum de longis a Joanne Fermose cum fratre par unum de longis; a Benedicto de Bona cum fratribus par unum de longis; qui omnes ita debent dare longas illas si habent porcos, se si non habent porcos non tenentur emere illas, & curiæ dare. Interrogatus si sciret, quod alia servicia vel redditus deberet curia recipere ab ipsis hominibus, dixit se nescire, sed recordatur tantum quod Nicolaus Joannis Calvi reddebat par unum de longis, & li castoli similiter reddebat par unum de longis, & Joannes Boni aliud par de longis prædicto modo. Raynaldus Segnoretti dixit idem quod Joannes Simonis, & addidit quod Joannes de ville reddebat curiæ par unum de longis, Joannes Gualafosso par unum de longis, tenimentum pascicaballi par unum de longis, Marius Prandi longam unam, Johannes Deodati par unum de longis. Interrogatus quomodo . . . . se vidisse quando ista reddebant . . . .
quem Raynaldum omnes isti secuti sunt, vid. Johannes Benedicti, Lucas, Adamus, Angelus de Theobaldo, Thamarius, & Johannes Nicolai. Sane cum dictus præpositus ferri cum instantia sententiam postularet, Magister Justitiarius nolens negotium sine, speciali consensu Principis terminare, omnia cum relatione, & depositionibus testium sub sigillo suo ad presentiam Principis destinavit, quo processu Dño nostro Imperatori per nos Simonem de Tocco, Petrum de sancto Germano, & Henricum de Tocco Magnæ Imperialis Curiæ Judices fideliter recitato præcepit negotium ipsum judiciali sententia terminari. Nos igitur prædicti Judices inspectis meritis actorum, & depositionibus testium consideratis non minus fideliter quam prudenter, constituto quoque procuratore pro parte curiæ Magistro Rofredo de Benevento ad sententiam audiendam ipsum magistrum Rofridum pro parte curiæ a percipiendis angariis & perangariis, & ab impositione bajuli super ipsis hominibus, & a constringendis hominibus in foro curiæ a percipiendo platoatico præterquam de Torsellis ab exactione collectarum de adjutorum sententialiter decrevimus abstinere, nisi forte dominus Imperator de Adjutoriis sicut viva voce protulit coram nobis mandaret certum quid exigi pro capitibus omnium singulorum prædicta omnia supradicto præposito loci adjudicantes pro parte monasterii Cassinensis, ad cujus rei memoriam præsens scriptum per manus notarii Nicodemi de monte Caveoso scribi fecimus nostris subtestationibus communitum anno, mense, inditione pretitulatis. Ego qui supra Simon Magnæ imperialis curiæ Judex. † Ego Petrus de S. Germano Magnæ Imperialis Curiæ Judex. † Ego Henricus de Tocco magnæ Imperialis Curiæ Judex. Nos autem supplicationibus prædicti præpositi, quæ justitiam continebant benignius inclinati, prædictam sententiam, sicut superius continetur, & per prædictos magnæ curiæ nostræ judices justo lata est de consensu consueta benignitatis nostræ gratia in perpetuum confirmamus. Ad cujus nostræ confirmationis memoriam, & perpetuam firmitatem præsens scriptum fieri, & sigillo majestatis nostræ jussimus communiri. Data Cataniæ anno dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo vicesimo quarto, mense Madii duodecima Indictionis.

Eodem anno 1224., teste Richardo, *mense Septembris pro facto Sarracenorum Siciliæ tantumdem colligi mandat de Terra Cassinensis Ecclesiæ Im-* Nova Exactionis.

Imperator quantum collectum fuit in proxime prateritto mense Januarii. Atque an. 1225. mense Augusti mutuum ab Imperatore per totum regnum exigitur & tunc loco mutui collecta sunt de Terra monasterii Cassinensis uncia 1300. per Petrum Domini Ebuli, & Nicolaum de Cicala tum Justitiarios Terra laboris &c. mense Novembris &c. Inquisitiones de facto mutui sunt per terram monasterii &c.

Litteræ Imperatoris ad Abbatem Cassinensem.

Hæc Richardus an. 1226. narrat quæ ad res nostras conducunt: *Imperator mense Decembris cum Imperatrice consorte sua in Siciliam transfretat, & tunc Stephano Abbati Cassinensi has indulgentia litteras mittit. Fredericus &c. Stephano venerabili Cassinensi Abbati fideli suo &c. Fidelitati tua presentibus volumus esse notum, quod ad supplicationem tuam, quam per Judicem Petrum de sancto Germano fidelem nostrum nostro culmini porrexisti, petitiones tuas clementer admisimus super eo videlicet, quod antiqua Jura, & rationes, quibus tempore regis Guillelmi recolenda memoria tuum monasterium est provisum, tibi, & ipsi monasterio conservare de nostra gratia dignaremur: verum quia de ipsis juribus, & rationibus non constabat per Petrum de Ebulo, & Nicolaum de Cicala Justitiarios Terra laboris inquisitionem fieri fecimus diligentem, qua clementer inspecta, & per judices curia nostra diligenti provisione discussa capitula, qua inferius continentur, sic legitime sunt probata, ut quod tempore regis Guillelmi secundi dum ipse rex causa orationis venisset ad monasterium Cassinense, & petitur procuratio pra ipso domino rege, Petrus de Insula tunc Cassinensis Abbas fecit colligi collectam per totam Abbatiam per ordinatos bajulos suos, & ipse procuravit eum. Item quod cum aliquis condemnabatur in mercede curia regis, Justitiarii faciebant de persona velle suum, Terra remanebat Ecclesia, & omnia bona sua recipiebat monasterium Cassinense, & si persona, qua erat condemnata, volebat se redimere, licebat ei vendere de rebus suis. Item quod cum Imperator Henricus mandasset redemptionem colligi per totum regnum, Abbas fecit colligi partem contingentem ipsam Abbatiam. Item quod procuratio, qua prastabatur regi Guillelmo per Abbatem fiebat, & Ministri Abbatis colligebant per terram monasterii procurationem ipsam, & bajuli regis nunquam visi sunt ibi ad hoc: Item quod si quando aliqua servitia injungebantur a domino rege Abbati, vel etiam hominibus Abbatia quod expediebartur per Abbatem, Monachos, & Ministros ejus. Item quod si qua injungebantur abbatia, expediebantur per Abbatem, & per homines suos. Item quod quando rex misit & stolium in Romaniam, Abbas Cassinensis dedit milites domino regi, & pro eis collegit per Abbatiam solidos, tibi, & monasterio tuo duximus confirmanda. Quare mandamus fidelitati tua, quatenus dictis juribus, & rationibus per te, & officiatos tuos uti debeas, sicut per inquisitionem ipsam legitime sunt probata. Datum Fogia &c. Indulsit tunc etiam imperator ipsi Cassinensi Abbati, ut homines terra sua ipse mitteret ad opus castelli Gajeta, sicut per Pandulfum, & Robertum dominos Aquini hactenus mittebantur &c. Et infra. Idem magister justitiarius per apertas litteras suas concessit dicto Abbati Stephano, ut sibi liceret juxta recordum bonorum hominum sancti Germani, generales nundinas per annum qua tempore vellet, ordinare in ipsa Terra sancti Germani &c.*

Rex Guillelmus venit ad monasterit Cassinens.

Electio Senobaldi Abbatis.

Interea per totum Regnum, verba sunt Richardi a S. Germano an. 1227., *pro felici transitu sua generalem collectam imposuit, (Federicus) & tunc collecta sunt de Terra Monasterii uncia 450., &c.* Et infra: *Stephanus Cassinensis Abbas undecimo stante Julii in festo S. Praxedis in Casino obiit, cujus obitus tam Papa, quam Imperatori per quosdam de Fratribus nunciatur, a quibus de electione facienda recipiunt in mandatis &c. Electio licet diversa, Abbatis in monasterio Cassinensi celebrata est, inter quos Landulfus, Senebaldus unus de Electis, repræsentata Papa electione de gratia concessus est Abbas, suum in eum Imperatore dante assensum, & aliorum per Papam electione cassata.*

Milites pro Terra sanctæ Expeditione a cœnobio Cassinensi data.

Latam a Cassinatibus pro terræ sanctæ recuperatione, opem, hisce verbis narrat Richardus an. 1228. *Mense Januarii denarii novi Brundusini per Ursonem Castaldum in S. Germano dati sunt, quorum summa fuit 160. unciæ, quos Magister Fridericus, & Fridericus, Laudus de Malacucclar Procuratores ab Abbate relicti distribui particulariter per terram monasterii praceperunt, &c. Dicto Cassinensi Abbati ab Imperatore in mandatis datur, ut centos servientes bene paratos inveniat cum expensis, & armis per annum necessariis ad servitium Terra sancta &c. Mense Martii pro centum predictis servientibus collecta sunt de terra monasterii uncia 1200., &c., Imperator pro subsidio Terra sancta ab ecclesiis, & personis ecclesiasticis ubique per regnum certam exigit pecunia quantitatem, & tunc de mille ducentis unciis propter hoc impositis terra monasterii, remisit Imperator de gratia uncias auri centum.*

Castra ab Abbate Cassinensi munita, aliaque militaria gesta.

Subdit an. 1229. Richardus: *Tunc Landulfus Cassinensis Abbas Casinum, & roccam Jani necessariis omnibus sufficienter munivit, & roccam ipsam dudum jussu Cesaris dirutam a parte S. Germani in mœnibus reparavit, &c. Et tunc quidam de Exercitu discurrentes per terram sancti Benedicti villas divi Vitellati, & ecclesias S. Petri, & S. Pauli de Foresta Dei metu postposito, bonis omnibus spoliarunt. Menso Martii tertio intrante eodem mense Papalis exercitus pratermissa civitate Aquini cum predictis exclusis comitibus, terram intrat S. Benedicti, qui castrum Pedemontis per vim capientes, licet qui erant in eo pro viribus restitissent, quadraginta servientes ad ipsius castri custodiam reputarunt, li sequenti dominica versus S. Germanum suas acies dirigentes venerunt usque ubi dicitur monumentum, & exinde discedentes cum nullus de imperiali exercitu hoc magistro Justitiario prohibente egrederetur ad illos per Plumbareolam, qua metus causa fuerat ab incolis derelicta, iter habentes & per castrum Pignataris, quod desertum similiter fuerat versus S. Angelum Theodici dirigunt gressus suos, sed cum nihil proficerent, quia bene munitum erat Castrum, & illuc Rogerius de Gallucia cum 40. servientibus missis a magistro justitiario venerat, ab inde recesserunt, versus castrum Terami profecti sunt, quod vi capientes, quamquam ipsius habitatores optime se pro fide Cesaris defendissent, bona diripientes eorum, illud incendio tradiderunt, sicque onerati spoliis, in Campaniam sunt reversi. Quibus recedentibus, magister*

Bellum inter Pontificem, & Imperatorem.

Operationes Exercitus Papalis.

justi-

justitiarius cum imperiali exercitu exiens de S. Germano, una cum dominis Aquini, super castrum Pedemontis vadit, illud dare destructioni disponens, nisi Abbatis, & conventus precibus destitisset, sicque in sua reversi sunt &c. Mense igitur Martii XVII. mensis ejusdem, qui dies erat Veneris rediens papalis exercitus ad castrum Pedemontis sequenti die sabbati se in duas dividens acies, per montes, & plana milites, & pedites iter habentes, eorum quidam versus monasterium, & quidam versus S. Germanum dirigunt gressus suos, quibus cum idem magister justitiarius, cujus ducebant animum, diversorum consilia in diversum vellet obstare, ne per montium aditus liber pateret hostibus ad S. Germanum accessus, ipsis per vires oppositus obsistere pravidis in mente, mittens ad observandos montium transitus quosdam de nocte milites, & balistas, qui ascendentes, hostes pro viribus repellentes, bellum inire cum eis pro fide Cesaris minime timuerunt, cumque in loco, ubi est ecclesia S. Matthei servorum Dei conflictus fieret, rumor ad ipsum justitiarium, quod sui cum hostibus dimicarent, ad S. Germanum pervenit, qui mox licet inconsulte mentem subiens, nec metuens mortis occasum, hostium in medio se obiecit cum suis, quem secutus Adenulphus filius Acerrarum comitis memorati, & nonnulli milites, & pedites, qui mori pro fide Cesaris non timebant, hostium ictus repellere suit ictibus conabantur sed cum locus non esset idoneus ad pugnandum, & viam illam, qua itur ad S. Mariam de Albaneto fugatis Imperialibus de supernis, papalis jam acies occupasset, cum ex adverso ascendentibus ipse justitiarius obstare non posset, retrocedere, non sine suorum clade coactus est, & tunc cum ipso Adenulpho Acerrarum comitis filio in brachio vulnerato, & ex suis ad modum paucis in vallo Cassinensis monasterii se recepit, ubi per ipsum justitiarium, Jacobus Sinibaldus custos fueris institutus, reliquos versus S. Germanum ad fugam cogentibus, qui habuerant de marte triumphum, quos cives sancti Germani, qui Cesaris fidem servabant unanimiter receptantes, cum suis omnibus salvos fecerunt; & ea die quamquam diros, & duros pateremur insultus ab hostibus, itaquod enses, ignem, & jacula non timerent, turribus, & mœnibus insistentes, hostium viribus non cessere. Sic ergo die ipsa novercante fortuna de imperialibus obtenta victoria, Pandulfus apostolicæ sedis legatus, ab ea parte, qua dicitur Porta vetus, cum nonnullis de majoribus exercitus veniens, sub comminatione depositionis, & destructionis perpetuæ monasterii Abbatem prefatum, ut sibi mandatum Papæ monasterium redderet, & ipsum justitiarium traderet in manus suas, inducere procuravit. Quod cum facere omnino renueret dicens, quod absque gravi, & grandi periculo fieri hoc non posset, longo super hoc tractatu habito, quem ego nescio, Deus scit, a Legato, & suis pro magistro justitiario, & his, qui secum erant, præstito juramento, quod salvi essent, ipsi Legato patuit monasterium, qui statutis in eo militibus, & servientibus ultra centum, cum Abbate, & magistro justitiario mox ad S. Germanum descendit, quos cum homines S. Germani quamquam sepius requisiti, non recepissent, nec scirent in vero ipsum justitiarium liberatum, & suos, ea nocte in Burgo exteriori eos oportuit pernoctare. Ea vero nocte comes Rao de Balbano, cum nonnullis de exercitu imperiali, qui se in S. Germano receperant & plus de morte, quam de vita sperabant, metuebant enim ne a civibus hostibus traderentur ab iis, qui noctis vigilias custodiebant, de S. Germano per posterulas civitatis dimissi sunt liberi, & abierunt in sua, & nihil de suo arnesio amiserunt. Igitur mane sequenti papalis exercitus terram intrat S. Germani, rocca Janui se prius reddente legato, cui homines S. Germani jurant ad opus Papæ licet inviti. Quo audito, & cognito tremuit omnis terra, quæ se non poterat ab hoste tueri. Tunc magister justitiarius liber dimissus est, & se Capuam contulit &c. Tunc etiam ipso Legato mandante, dicto Cassinensi Abbati castrum restituitur Pedemontis. Prædicti Aquini Domini Pandulfus, & Robertus Civitate Aquini relicta se Capuam conferunt &c. Aquinum ipsis recedentibus dominis venit ad mandatum ecclesiæ Pontecurvum etiam, & tota terra Monasterii, roccam bandra, in qua quidam erat Castellanus Apulus, quidam ipsius legati clericus, Oddo de Machilone nemine recepit ad opus Papæ data eidem Castellano quedam pecuniæ quantitate &c. tunc etiam Adenulfus de Aquino filius Acerrarum comitis Atinum recipit Imperatore mandante, & Philippus de Aquino recipit Castrum Cœli &c. Dictus vero Pelagius Albanensis episcopus, & rex quondam Jerosolymitanus per Mesinum iter habentes cum tota exercitu Minianum venerunt, & inde celeri fuga petierunt S. Germanum. Aliis aiebus homines S. Germani timentes ne papalis exercitus aut imperiali cederet, aut victus succumberet, supellectilem suam, & queque pretiosa ad loca transtulerant tutiora. Tunc per biduum in S. Germano moram pertrahens, papalis exercitus frumento, vino, aliis necessariis munire roccam Jani, & Cassinense monasterium cogitabat. Sed acceleratus per nuncios S. Germani ad terram ipsam properat imperator; moxque papalis exercitus dissolutus de S. Germano exiens gressu propere in Campaniam est reversus, & tunc metus causa, qui in Casino statuti fuerant, & in rocca Janula servientes, dimissis ipsis munitionibus recesserunt. Sed in Casino se recipiens Albanensis episcopus redire ad monasterium milites servientes coegit. Tunc cum ipso Legato Aquini, & Alisiæ episcopis ascenderunt Casinum &c. Imperator ipse apud S. Thomam de strada sua castra ponens, tertia Nonas Octobris Villam Pedemontis, quæ dicitur sanctæ Luciæ, suis dedit in direptionem, & prædam. Castrum Pedemontis Dominis Aquini concessit. Tunc ecclesia sancti Matthæi servorum Dei a Sarracenis, qui erant in exercitu imperiali bonis est propriis spoliata, præ timore paucis, aut nullis remanentibus in eadem. Tunc etiam Vallum Cassinensis monasterii est mandato Cæsaris hinc inde fortiter impugnatum. Sed pugnatores nec in aliquo profecerunt &c. Zunc Presentianum rocca Bantra &c. ad mandatum Cesaris redierunt. Similiter & tota terra monasterii &c. Tunc in rocca Janula quidam de Calabria castellanus constitutus. In S. Germano per Imperatorem bajuli ordinantur Guilhelmus de Bandra, & Matthæus Dionis. In tota terra S. Benedicti Raynaldus Bellegrimi, & Bartholomeus de Bandra camerarii ordinantur. In rocca Bantre Thomas de Magistro castellanus ponitur &c. Et infra demanium curiæ Cassinensis per dictos camera-

Ecclesiæ S. Matthæi Saraceni expoliant.

Imperator recuperat amissa.

rter

rios totum implicatur Fisco Imperiali. Ad roccam Janulam vinum, & victualia deferuntur &c. Imperator mutato castellano in rocca Janula eam Pandulfo, & Roberto dominis Aquini, nec non castellum Pontiscurvi, & castellum novum committit &c. Imperator a S. Thoma movens castra sua, quartodecimo mensis Octobris, pluvia ingruente, reversus est ad S. Germanum, ibique per dies septem moram faciens, inde digressus est, iter faciens versus Aquinum &c. Imperator mense Novembris per insulam filiorum Petri redit Aquinum, ubi diem festum celebrat beati Martini magister domus Alamannorum a Papa rediens, letos ad Imperatorem rumores defert de compositione inter Papam, & ipsum. Idemque dñus Thomas de Capua tituli S. Sabinæ Presbitero Cardinali obvium in Campaniam vadit, cum quo ad Imperatorem venit Aquinum, cum forma concordiæ &c., Et eodem die cum ipso Cardinali se contulit apud S. Germanum &c. Tunc etiam litteræ factæ sunt per Imperatorem de remissione offensæ, si quam Abbas fecerat vel Monachi Cassinenses post inter ipsum, & Papam ortam discordiam, & litteræ aliæ ad homines Abbatiæ, ut sicut prius Abbati, & Monachis Cassinensibus respondeant, & intendant terram totam, & loca monasterii ubicumque per regnum posita Deo, & beato Benedicto reddit. Imperator restituit bona monasterio Cassinati. *Dictus Albanensis episcopus &c. cum Aquinate, & Aliphano episcopis, & cum Campanis militibus, qui se cum ipso Albanensi episcopo in Casino receperant, salvi exeunt, & tunc reddidit ipsis episcopis suam gratiam imperator, & monasterium, ac tota terra sua cura committitur magistri domus Alamannorum prædicto &c. in sancto Germano, & per totam Abbatiam annona pro equis imperatoris exigitur a camerariis ordinatis ab eo superius nominatis ab universis clericis terræ S. Benedicti &c.* De hisce bellis agunt fuse Rainaldus, Spondanus, aliique.

Breve Gregorii IX. ad cœnobii Cassinensis Vassallos.

Eodem anno hoc ad cœnobii Cassinensis vassallos breve dedit Gregorius IX. Romanus Pontifex.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis universis vassallis monasterii Cassinensis salutem, & apostolicam benedictionem. Si ad personam dilecti filii . . Cassinen. Abbatis, qui vos universos, & singulos geris in visceribus Jesu Christi, & ad necessitates sui monasterii debitum velitis habere respectum, ac diligenter attendere, quod ab oneribus illis gravibus, & importabilibus a ministris secularis potestatis hactenus vobis impositis jam estis per Dei gratiam liberati gratanti animo, & plena voluntate exibebitis Abbati, & monasterio, quæ illis consuevistis aliis temporibus exhibere. Cum igitur predecessoribus ejusdem Abbatis tempore benedictionis consueveritis congruum auxilium impertiri, & deceat vos ex præmissis rationibus laudabilem consuetudinem in hac parte inviolabiliter observare, universitatem vestram monemus attente per apostolica scripta firmiter præcipiendo mandantes, quatenus cum dicto Abbati nondum exhibueritis pro consecratione auxilium consuetum, liberaliter, & libenter illud exhibeatis eidem, ita quod ex debito gratiam nostram, & favorem Abbatis ipsius vobis exinde comparetis, ac fidei vestræ sinceritas quo magis hoc videtis monasterio necessarium, conspectius, & clarius enitescat. Datum Perusii XVI. Kalendas Augusti, Pontificatus nostri anno tertio N. F. Cassinen.

Adest sigillum plumbeum pendens &c.

Quadraginta homines ad custodiã cœnobii Cassinensis delecti aliaque gesta belli pacisq;

Prosequitur Richardus hæc an. 1230. referre, quæ ad rem nostram faciunt: *Mense Januario imperator per quendam fratrem Sembotum de domo Theutonicorum mandat dicto fratri Leonardo Procuratori Cassinensi relicto a magistro domus Theutonicorum, ut de S. Germano, & alia terra monasterii XL. eligeret homines ad custodiam monasterii Cassinensis. Qui jussu imperatoris eos elegit, sacramento ab his præstito sub hac forma.*

Ego talis juro ad hæc sancta Dei evangelia quod ab hodie in antea fideliter custodiam, & salvum faciam monasterium Cassinense, personas monachorum, & aliorum, qui pro parte magistri domus Alemannorum in ea fuerint constituti, & res eorum, & monasterii. Non ero in facto, consilio, vel consensu qualiter in alterius deveniat manus, nec ego illud reddam quamdiu custodiæ deputatum est magistri domus Theutonicorum, & ego ibi mansero &c. Dux Austriæ Limpuldus nomine cum Patriarcha Aquilejensi, & aliis supradictis ab Imperatore de Apulia rediens, & ad Papam vadens cum eis ad Landulphum Cassinensem Abbatem, & conventum ejusdem ex parte imperatoris literas detulit in hac forma.

Epistola Imperatoris ad Abbatem Cassinatem.

Fridericus &c. Venerabili Abbati Cassinensi, & conventui ejusdem &c. Ecce quod ad supplicationem dilecti Principis nostri Ducis Austriæ, & Stiriæ, ac venerabilis magistri domus Alemannorum devoti nostri recepimus, vos de abundantia pietatis nostræ in gratiam majestatis nostræ omnem offensam, quam contra nostram excellentiam pro præsenti discordia inter nos, & D. Papam habita a principio dissensionis usque in hodiernum diem decimum octavum Aprilis tertia inditione, visi estis commisisse penitus relinquentes. Ceterum ea, quæ vobis prædictus dux, & magister Theutonicorum retulerint ex parte culminis nostri indubitanter credatis. Datum Fogiæ &c. Et infra: *Igitur die Martis nono stante Julii, in festo S. Apollinaris prædicti Sabinensis episcopus, & S. Sabinæ cardinales in majori ecclesia S. Germani, præsentibus Patriarcha Aquilegensi, Salseburgen. Archiepiscopo, Ratisponensi, & Regino episcopis Carinthiæ, & Moraviæ ducibus principibus Alamanniæ. Tunc enim dux Austriæ graviter infirmabatur, adstantibus quoque ibidem regni Prælatis, Panormitano, Regino, & Barensi Archiepiscopis, necnon Cassinensi, Casæ Maris, & S. Vincentii Abbatibus, & Prælatis aliis, qui caussa metus de regno secesserant. Raynaldo dicto Duce Spoleti, & Thoma de Aquino Acerrarum comite, Enrico de Morra magistro justitiario, aliis regni justitiariis, & baronibus, ac plebejis de satisfaciendo S. Romanæ Ecclesiæ pro iis, quibus excommunicatus fuerat, recipiunt ab Imperatore publice juramentum. Tunc in anima sua jurante pro eo Thoma de Aquino Acerrarum comite, & prælatis, ac principibus Alamanniæ jurantibus cum eo subscripta capitula. Tunc Salsiburgensis Archiepiscopus ad Imperatoris excusationem longo tenuit sermone diem, cui dictus S. Sabinæ Cardinalis luculenta non minus oratione respondit: &c.*

Pax publicata inter Põtificem, & Imperatorem.

Exscribit Pacis capitula, deindeque subdit: *Die Mercurii &c. in vigilia S. Jacobi rediens a domino Papa ad S. Germanum Fr. Gualo de auctoritate apostolica restitui jussit a cardinalibus in S. Germano, & tota terra monasterii, divina officia, quæ per Albanen-*

banensem episcopum fuerant interdicta &c. Landulpho Cassinensi Abbati monasterium libere restituitur & rocca Janula, quam sicut ia p[illegible]lam venerat, custodiendam commisit fratri Leonardo sepefata de domo Theutonicorum, qui eam servandam commisit Raynaldo Belligrimi de sancto Helia &c. Recepto ab eo juramenta, ut fideliter illam custodiat, donec imperator ipse sit ab excommunicationis vinculo absolutus &c. Mense Augusti die prima imperator ad roccam Arcis se contulit, qui tunc castrum Pontiscurvi, & Pedemontis, & castellum novum restitui mandat Abbati Cassinensi a dominis Aquini, qui ea servabant ad opus suum.

Castra Ditionis Cassinensis reparata. Inter alia hæc an. 1231. narrat Richardus: *Mense Octobris Marinus Carazolus miles Neapolitanus cum filio Annai de rivo matricio venientes ad S. Germanum cum literis imperialibus, & mandato pro reparatione castrorum imperialium requirebant Cassinensem Abbatem ex parte Cesaris, ut homines terra monasterii mittere deberet ad muniendum Atinum, castrum cœli, roccam Bandra, & roccam Guglielmi: &c.* Erant hæc castra Casinatibus subdita, ut alibi pluries dictum. Anno vero 1232. hæc habet Richardus: *Tunc etiam mandato dicti Comitis, & Magistri justitiarii bajali Imperales, qui Cavarrecti vocantur, per dominum Hectorem de monte Fusculo tunc terra laboris justitiarium de S. Germano, & tota terra monasterii amoventur.* Ex hac vero justitiarii, aliorumque judicum, & baronum sententia pro ecclesia S. Angeli de Pedelongo, que subjecta erat monasterio S. Petri de Avellana, quemadmodum hoc Cassinensi, compertissimum est, hanc Ecclesiam tunc temporis subditos habuisse.

In nomine Domini Dei æterni, & Salvatoris nostri Jesu Christi. Anno ab incarnatione ejus millesimo ducentesimo trigesimo tertio mense Julii sexta in- Ex originali in Archivo. *dictionis, imperante Dño nostro Federico Dei gratia invictissimo Romanorum imperatore semper augusto, Jerusalem, & Sicilia rege, imperii ejus anno tertiodecimo, regni Jerusalem octava, regni vero Sicilia tricesimo sexto feliciter amen.*

Dum nos Henricus de mora magna Imperialis curia magister justitiarius apud Sulmonam curiam regeremus assidente nobis magistro Benedicto de Tsemia ejusdem magnacuria judice proposuit frater Rao monachus, & Abbas ecclesia S. Angeli de Pedelongo, nomine ipsius ecclesia, & procuratorio nomine pro parte monasterii S. Petri de Avellana, prapositi, & conventus ejusdem, quod constitit, quod monasterium subditum [illegible] monasterio Cassinensi contra Brectualdum Proreñ. Dñi Robberti de Pectorato, quod constitit quia ipse Dñus Robbertus detinet, & quasi possidet quosdam homines, scilicet Benedictum de Gualterio, Trasmundum, Johannem Eustasii, Petrum, & Guillielmum Benedicti fratres cum tenimentis, & rationibus suis ad ipsam ecclesiam S. Angeli monaster. S. Petri de Avellana, prapositum, & conventum ejusdem pertinentes jure dominii, vel quasi, & eos non permittit redire ad habitandum in villam, & loca ipsius ecclesia consueta, in quibus consueverunt habitare tempore regis Guilielmi, quorum hominum unus scilicet Benedictus Gualterius Raynaldi debet habitare intus in castello carcerum in casalino ipsius ecclesia, Trasmudus debet habitare extra castrum carcerum in castellara S. Angeli in casalino ecclesia, Petrus & Guillielmus Benedicti debent habitare in villa, & casalino ipsius ecclesia, & idem dñus Robertus exigit ab eis sacramenta, advamenta, collectas, operas, angarias, compositiones, forfalturas, pullos, spallas, alios reddius, & alia servitia, qua ad ipsam ecclesiam pertinent, cum ipsi domno Roberto non sit jus talia exgendi ab eis, sec sit jus ipsis Ecclesia, monasterio, praposita, & conventui percipiendi, & exigendi ab ipsis hominibus omnia, qua ad verum dominum spectant, quare petiit pro parte sua, & pradictorum ecclesia, monasterii, prapositi, & conventus pradictos homines sibi restitui cum tenimentis, & rationibus suis. A pradicto procuratore pro parte pradicti dñi Robberti, & quod permittat dictos homines redire ad habitandum in villam, & loca pradicta, & quod cesset ab exactione Sacramentorum, advamentorum, collectarum, & omnium pradictorum, nunc, & in futurum, & de non exigendo prabeat ydoneam cautionem. Item eodem modo proposuit contra eumdem, quod pradictus domnus Robertus turbat, & molestat pradictam ecclesiam, Abbatem, monasterium, prapositum, & conventum, exigendo, percipiendo, & pracipiendo vassallis, & a vassallis ipsius ecclesia in villa, possessionibus, & pertinentiis ipsius ecclesia, & vassallorum ejusdem . . . .
ecclesiam, abbatem, monasterium, prapositum & conventum, tamquam ad verum domnum pertinent. Unde petiit a pradicto procuratore pro parte, & nomine ipsius domini Roberti, quod cesset a pradicta perturbatione, & molestatione omnium pradictorum nunc & in futurum: pradictus Brectullus procurator domini Robberti, visis, & intellectis rationibus, & instrumentis ecclesia pradicla, confessus est pradictos homines ad supradictam ecclesiam, abbatem, monasterium, praposuum, & conventum jure proposito pertinere, & domnum Robbertum non debera impedire ipsos homines, quo minus redeant ad habitandum in villam, & loca predicta ecclesia nominata, & se non habere aliquod jus exigendi ab ipsis hominibus Sacramenta, advamenta, collectas, operas, angarias supradescripta. Item confessus est dominum Roberum pradictum non debere molestare, & perturbare pradictam ecclesiam, abbatem, monasterium, prapositum, & conventum in quasi possessione vassallorum, villa, & omnium jurium pradictorum ipsius ecclesia. Item idem frater Rao eodem modo proposuit contra domnum Bartholomaum, & Robbertum de Pectorano fratres, quia ipsi detinent, & quasi possident quosdam homines, scilicet Johannem, Berardum Alberti, Attenulfum fratrem ejus, Robbertellum, Berardum Joannis Actonis, Benedictum Johannis Actonis, Berardum Carcerensem, & Gualterium Benedicti cum tenimentis, & rationibus suis ad ipsam ecclesiam, abbatem, monasterium, prapositum, & conventum eidem pertinentes jure dominii, vel quasi, & eos non permittunt redire ad habitandum in villam, & loca consueta pradicta ecclesia S. Angeli, quorum hominum duo scilicet Johannes Berardi Alberti, & Attenulfus frater ejus debent habitaro extra castrum carcerum in Casalino ipsius ecclesia. Robbertellus Berardi, Johannis Actanis, Berardus, Johannis Actonis, Berardus Carcerensis, & Gualderius Benedicti debeno habitare in villam, & in casalinis ejusdem ecclesia, & exigunt ab eis sacramenta, advamenta, collectas,

operas,

operas, angarias, pullos, spallas, compositiones, alios redditus, & alia servitia omnia, quæ ad ipsam ecclesiam, abbatem, monasterium, præpositum, & conventum pertinent. Cum ipsis domno Bartholomæo, & Robberto non sit jus talia exigendi ab eis set sit ipsi jus ecclesiæ, monasterio, abbati, preposito, & conventui percipiendi, & exigendi ab ipsis hominibus, omnia, quæ ad verum dominum spectant, quare petiit idem frater Rao pro parte sua ipsius ecclesiæ, monasterii, præpositi, & conventus prædictos homines sibi restitui cum tenimentis, & rationibus suis ab ipsis domino Bartholomæo, & Robberto de Pectorano, & quod permittant prædictos homines redire ad habitandum in villam, & loca consueta ipsius ecclesiæ, & quod cessent ab exactione sacramentorum, advamentorum, collectarum, & omnium prædictorum, nunc & in futurum, & de non exigendo præbeant idoneam cautionem. Item eodem modo proposuit contra eosdem, quod ipsi turbant, & molestant prædictam ecclesiam, abbatem, præpositum, conventum, & monasterium exigendo, percipiendo, & percipiendo vassallis, & a vassallis ipsius ecclesiæ in villa possessionibus pertinentiis, & justitiis prædicta ecclesiæ, & vassallorum ejusdem ea quæ ad ipsam ecclesiam, abbatem monasterium, præpositum, & conventum, tanquam ad verum dominum pertinent. Unde petiit ab eis, quod cessent a prædicta molestatione, & perturbatione præscriptorum omnium nunc, & in futurum. Prædicti domini Bartholomæus, & Robertus visis, & inspectis rationibus, & instrumentis ecclesiæ antedictæ, litem contestando confessi sunt prædictos homines, scilicet Johannem, Berardum Alberti, & Attenulfum fratrem ejus, Robbertellum, & Gualterium Benedicti ad prædictam ecclesiam, monasterium, præpositum, & conventum ejusdem jure proprio pertinere, & confessi sunt Berardum Johannis Actonis, & Berardum Carcerensem ad prædictam ecclesiam, monasterium, præpositum, & conventum jure proposito pertinere ratione tenimentorum ipsius ecclesiæ, dum tenent ipsa tenimenta, cæterum si voluerint renunciare ipsis tenimentis, negant ipsos debere esse homines, & vassallos ipsius ecclesiæ, monasterii, prepositi, & conventus, & confessi sunt se non debere impedire ipsos homines, scilicet, Johannem, Attenulfum, Robbertellum, & Gualterium, Berardum Carcerensem, & Berardum Joannis Actonis quo minus redeant ad habitandum in villam, & loca superius designata, & se non habere aliquod jus exigendi ab ipsis hominibus sacramenta, advamenta, & cætera suprascripta. Item confessi sunt se non debere molestare, & perturbare prædictam ecclesiam, Abbatem, monasterium, præpositum, & conventum in quasi possessione ipsorum vassallorum, & prædictorum omnium sicut dictum est, & villa ecclesiæ, & omnium jurium prædictorum. Facta igitur contestatione litium super prædictis petitionibus per confessiones partium, quia per ipsas confessiones conventorum de intentione actoris plene constitit; Nos qui supra magister justitiarius Judex prædictum Breculdum procuratorem domini Roberti pro parte ipsius, & ipsum domnum Robertum, ac prædictos domnum Bartholomæum, & Robertum de Pectorano ad ea quæ in petitione & propositione Actoris, & in confessione conventorum prædictorum devenerunt de consilio Baronum, & juris peritorum prædicto fratri Raoni monacho, & procuratori pro parte ecclesiæ S. Angeli, monasterii, præpositi, & conventus prædictorum, & ut caveant ne exigant, percipiant, præcipiant, turbent, & molestent prædictam ecclesiam S. Angeli, monasterium, præpositum, & conventum ejusdem super hominibus prænominatis, & omnibus præscriptis rebus, juribus, & rationibus nunc, & in futurum duximus sententialiter condemnandos. Quod superius disturbatum est, & emendatum legitur præscriptis rebus. Ad cujus rei memoriam præsens scriptum inde fieri fecimus per manus Guilielmi de Tocco magnæ imperialis curiæ in justitiariatu notarius, nostris subscriptionibus roboratum. Actum in Sulmon. die mense, & indictione prætitolatis. Locus † signi notarii.

† Henricus de Morra magnæ Imperialis Curiæ Magister Justitiarius. † Ego Benedictus de Tsernia Professor legum Judex magnæ curiæ imperialis. Locus Signi.

Henrici hujus de Morra, qui justitiarius fuit Friderici II. frequens habetur mentio in chronico Richardi a S. Germano, agitque de ipso Tutinus fol. 29. de magnis magistris justitiariis Neapolitani Regni.

Subditi Imperatoris cessi.

Anno 1233. hæc refert præcipua Richardus: *Mense Augusti &c. Judex Petrus de Thelesia inquisitionem facit in Abbatia de hominibus Demanii Imperialis, quorum parentes de terris demanii originem duxerant, & eorum nomina redegit in scriptis, ut de illis quod sibi beneplacitum fuerit faciat Imperator.* Et anno 1234. ait: *Imperator in regnum rediens casalia quedam Apuliæ depopulare jubet. Casale Castellionis ad Cassinense monasterium pertinens recipi mandat, & inhabitari ad opus suum.* Anno vero 1235. hæc adnotata ex eodem: *Mense Februarii inquisitiones fiunt per totum regnum de hominibus demanii, quos in locis statutis transfert imperator cum familiis suis, propter quod de S. Germano, & de tota terra monasterii nonnulli, qui inventi sunt de demanio extitisse, apud Cumas ire cum suis familiis compelluntur &c. Mense Junii Panormitanus, & Capuanus archiepiscopi Thomas de Aquino Acerrarum Comes, & Henricus de Morra magister justitiarius, qui pro imperatore in regno remanserat, se Capuam conferentes, statuerunt ibidem qualiter rocca Jani super S. Germanum muniri turribus, & muris deberet. Ad quod faciendum, quatuor elegerunt de terra S. Benedicti, qui homines deputatos ad opus rocca ipsius assignare suis vicibus deberent, domino Philippo de Citro Comestabulo Capuæ Magistro operis roccæ prædictæ, & tunc in die ipsos requirere quilibet prædictorum quorum nomina hæc sunt, Jaconnus Miles de Pontecurvo, Raynaldus Belegrimi de sancto Helia, Rogerius de Landenulpho, & Raynaldus de Paterno de S. Germano &c.* Anno 1236., teste Richardo, obiit mense Julio Landulfus Senibaldus Abbas; *Et mense Augusto*, subdit: *Fr. Julianus, frater Robertus de Foresta, & frater Johannes Cazolus de voluntate Henrici de Morra Magistri Justitiarii per Vice Decanum, & conventum rectores terræ monasterii sunt electi.* Mortuo quippe Abbate, Jurisdictio penes monachos remanebat.

Friderici Imperatoris Privilegium.

Ex adducendo mox privilegio anno sequenti 1237. dato, plura deducuntur, quibus Cassinensis jurisdictio optime propugnatur, interque alia, Abbatem pro libito suo quosdam e cœnobii Cassinen-

sinensis subditis exemptos onere solvendi vectigalia, atque decimas bonorum, quæ possiderent, declarasse. Quoties opus fuisset, subsidium pecuniarum a subditis suis exegisse. Ab immemorabili jam tempore judicem ab eo in ditione Cassinensi institutum, qui subditorum quæstiones judicaret; viros quosdam illustres supremam Abbatis Cassinensis dominationem quoad illa Feuda recognovisse, quæ in ipsa ditione Cassinensi possidebant, quod etiam ex monumentis constat, infra cum de Bernardo Abbate adducendis.

Federicus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, Hyerusalem, & Sicilia Rex. Per præsens scriptum notum fieri volumus universis fidelibus nostris, tam præsentibus, quam futuris, quod magister Petrus Theodini de S. Germano M. G. nostra Judex fidelis, noster, majestati nostræ humiliter supplicavit, ut infrascriptum privilegium indultum sibi a Landolfo qm. Cassinense abbate confirmari sibi de nostra gratia dignaremur, cujus tenor per omnia talis est; Nos Landulfus Dei gratia Cassinensis abbas attendentes grata servitia, quæ vos domne Theodine, & magister Petre Judex, & advocatus Cassinen. monasterio nostro, & nobis fideliter exhibuistis, & in domino poteritis exhibere, damus, & concedimus vobis, ut omnes terras, quas a quacumque persona aquisistis, & aquirere poteritis in futurum quocumque modo in castris & terra ipsius monasterii de quibus terraticum, vel alia res debetur monasterio Cassinensi, habeatis in servitia equi vestri, & liberas, & exemptas ab omni alio præstationis onere. Censum etiam libera cera, quem vos magister Petre reddere debetis annuatim de molendino vestro ad refosorium in vita vestra, & filiorum vestrorum relaxamus, quinque etiam socias de terra in limata bantra vobis Petri, & filio concedimus, & confirmamus; damus insuper, & concedimus vobis, & heredibus vestris ad cautelam abundantiorem, ut si quando nos vel posteros nostros datam. vel adjutorium quomodocumque ponere contingerit pro re quacumque ad opus nostrum in Abbatia nostra Cassinensi, vos sitis liberi, & immunes, & de gratia speciali ab hominibus quos nunc habetis in terra S. Benedicti, vel in antea habere poteritis partem collecta ipsos contingentem per bajulos nostros, vel vestros juxta electionem vestram exigere, & habere ad opus vestrum, & ut vobis liceat ab hominibus ipsis recipere quandocumque placuerit fidelitatis, & homagii sacramentum. Salva in omnibus, & per omnia fidelitate domni Imperatoris, & nostra, & monasterii Cassinensis, & pro hac nostra datione, & concessione recepimus a vobis grandia, & valde utilia servitia, & viginti uncias boni auri ad generale pondus regni pro urgentibus necessitatibus, & debitis, quibus tenebatur Cassinense monasterium. Propterea concedimus vobis magistro Petro, ut si magistrum Raynaldum de Caira conjudicem vestrum præmori contingerit, vos soli remaneatis in officio judicatus, nullo alio vobis adjuncto, cum unus solus judex & advocatus Cassinensis debeat, & consueverit esse in tota terra monasterii Cassinensis & ex post sacro manifeste cognovimus magistro Raynaldo officio judicatus injuste concessisse a bona memoria abbate Stephano prædecessore nostro vobis primo legitime concessum, ad cujus rei memoriam, & perpetuam firmitatem, hoc de omnibus suprascriptis scriptum fieri fecimus, nostri sigilli munimine roboratum. Actum apud S. Germanum anno domini 1235. mense Madii indictione octava. Nos igitur attendentes fidem puram, & devotionem, quam prædictus magister Petrus ad nostram semper apud majestatem nec non & grata servitia quæ celsitudini nostræ hactenus exhibuit, & exhibere poterit in antea gratiora; privilegium suprascriptum in omnibus, & singulis suis partibus sibi, & prædicto Theodino patri suo de gratia nostra duximus confirmandum, mandantes quatenus nullus sit, qui ipsos contra privilegii prædicti tenorem in aliquo molestare, aut impedire præsumat, quod qui præsumpserit, indignationem nostram se noverit incursurum, salvo mandato, & ordinatione nostra. Ad cujus rei memoriam, & robur perpetuo valiturum, præsens scriptum fieri, & sigillo majestatis nostræ jussimus communiri. Datum apud Vivennam anni dominicæ incarnationis 1237. mense Februarii decima indictione. Exscripsimus hoc privilegium a regesto primo Bernardi Abbatis fol. 101.

Anno 1238. Stephanus a Cervaro mense Novembri electus est Cassinensis Abbas, atque annus insequens fatalis cœnobio Cassinensi fuit. Federicus quippe imperator haud contentus plura irrogasse Cassinatibus damnas eorum quoque jurisdictioni gravissimum vulnus intulit. Juvat hic ea recensere in unum collecta, quæ a pluribus jam annis Fredericus nobis intulerat damna, ut indignissimo tandem facinore omnia concludamus. Roccam sibi Janulæ retinuerat, quam pro initis cum Gregorio IX. pactis retinere tantum debebat, usque dum excommunicatione solveretur, ut testatur Richardus a S. Germano an. 1230., ipseque Gregorius in Brevi ad Stephanum capellanum suum, qui apud Federicum erat scripto in quo hæc leguntur: *Locum monasterii Cassinensis, & roccam Janulæ in eo libertatis statu dimittens, qui in forma pacis habetur expressus &c. Quo circa discretioni tuæ &c. mandamus quatenus apud imperatorem eundem, ut prædicta faciat emendari interponas sollicite, ac efficaciter partes tuas. Datum Anagniæ XV. Kal. Octobris pontificatus nostri anno sexto.* Sexaginta milites ducentosque servientes ab Abbate Cassinensi exegit, ut ait Richardus an. 1233. *mense Madii pro servitio militum sexaginta, & servientibus ducentum, in quibus ab Abbate Cassinensi sibi servire debere imperator dicebat collecta sunt de terra monasterii unciæ quatuorcentum.* Compertum tamen ex Henrici VI. ejus parentis aliorumque principum privilegiis a præstando militari servitio, atque Adoha exemptum omnino fuisse cœnobium Cassinense. Adoham tamen etiam sibi solvi voluit a Cassinatibus Fridericus; hincque scribit Richardus an. 1235. *Mense Januarii imperator generalem collectam toti regno imponit, & tunc collecta fuerunt de terra monasterii unciæ quatuorcentum pro Adohamento per Stephanum de Anglone justitiarium terræ laboris, & pro mutuo unciæ ducentum.* Atque anno 1236. mense Januarii &c. *Generalis collecta in Regno ponitur, & tunc, pro Adohamento Imperiali, collecta sunt de terra monasterii Cassinensi unciæ centum quinquaginta.* Impediti sunt Cassinates, ne in electione Abbatis procederent eodem Richardo teste, ad eum annum, qua tamen in re libera eorum semper ex regulæ præscripto Pontificum, Princi-

Damna a Friderico II. Imperatore Cassinatium jurisdictioni irrogata.

pum-

pumque privilegiis suffragia tot sæculis fuerant. De qua Abbatis electione idem Richardus an. 1237. ait: *Mense Julii veniens idem judex ad S. Germanum de mandato prædictorum dominorum, tam de fide, quam sufficientia jam dicti Cassinensis electi per singulos de castris, singulis ad se sub certo numero vocatos homines, nec non & de Atino, ubi se tempore discordiæ inter ecclesiam, & imperatorem receperat, inquisitionem facere studuit diligentem, quam in scriptis redactam ad eosdem dominos per magistrum Terrisium de Atino remisit, ad quos etiam frater Johannes de S. Germano, & magister Raynaldus judex, & advocatus Cassinensis vadunt ex parte conventus, & approbata per ipsos dominos inquisitione ipsa electionem factam de prædicta fratre Pandulpho juxta mandatum Cesaris acceptarunt.* Annoque 1238. idem refert, duos ad Imperatorem monachos perrexisse, *ut suum præbere dignaretur assensum*: quoad Stephanum a Cervaria recens electum Cassinensem Abbatem eum Pontifex Pandulphi electionem approbare noluisset. At nimium otio, lectorumque patientia abuteremur, si omnia hic referremus, quæ a Friderico II. Imperatore illata sunt Cassinatibus damna. [Cœnobium Cassinense jurisdictione a Friderico II. spoliatur.] Unum instar omnium sit, quod refert author vitæ Gregorii Noni apud Rainaldum an. 1239. n. 8. in hæc verba: *Jurisdictionem, quam idem* (de Cassinensi monasterio loquitur) *in S. Germano locantique populoso, & multa commoditate dotato, longa traditione possederat; Castrum etiam Atini, roccam Bantra, roccam Guillelmi in ejus confinio, in Calabria castrum Malveti, & possessiones non modicas suo dominio in Romanæ ecclesiæ injuriam, & B. Benedicti applicavit*. Atque num. 30. ait: *Nobile monasterium Cassinense, quod ecclesiæ Romanæ nullo mediante subiectum, ut ipsius fundatio, & apostolicæ sedis ostendit archivium,* [Laudes monasterii Cassinensis.] *cujus etiam sunt edificia per Victorem sedis apostolicæ Pontificem opere decoro constructo in quo venerabile corpus beatissimi Benedicti quiescit, in illum casum ignobilitatis adduxit, ut castris, vassallis, & possessionibus spoliatum contra munifica sedis Apostolicæ privilegia, & multorum imperatorum indulta singulari præeminentia, libertate taliter vendicare præsumens, ipsum monasterium inter monasteria cetera dignitate, ac immunitate sublimius, venerando monachorum depulso collegio, prædonum contagiis deputavit; per quod felix illa religio, quam legione depulsa Demonum Pater beatus ibidem instituit in ordinis contumeliam relegata in seculares abusus commutare cogitur observantias regulares: aurea vero, & argentea vasa loci ejusdem ministerio Altaris addicta, in vasa ventris officium procurantia conflavit manu sacrilega, sacra vestimenta prædatur. Ejusdem quoque satanæ satellites, & principis execrandi ministri, tantæ verecundiæ templum inquinamentis variis prophanantes pro solitis aromatibus incensorum, ibidem offerunt fœtida lenocinia mulierum, S. Dei postribulum statuentes, matutinas & laudes in præconia Cæsaris, & hymnum evangelicum in lascivia canticum commutando. Quorum unus excubiis murorum insistens spiritu nequiori correptus, monachum quemdam ibidem quasi racemum post vindemiam derelictum, sub ipsius custodis habitu imprevisis passibus incedentem urinæ profluvio impudice perfudit, qui statim post monachi lacrymas, & Benedicti præsidium imploratum, ille toto corpore gravi lepra percutitur, ut corporis miserabilis membra veluti ethmato percussa gladio profundatis ulceribus conscinderentur in frusta, sic quod vix multorum vehiculo apponi potuit confortio leprosorum.* Adeo in cœnobium Cassinense furebat impiissimus imperator. Romanæ ecclesiæ omniumque bonorum infensissimus osor. Richardus etiam hoc anno ait: *mense Martii idem Abbas ad Imperatorem in Lombardiam vadit, a quo benigne satis receptus est, & ibidem fidelitatis sibi præstitit sacramentum &c. Mense Aprilis monasterium Cassinense imperatore mandante, servientibus, & aliis ad custodiam necessariis communitur, quibusdam monachis ex eo exclusis. Similiter, & Pontecurvus per Taffurum Castellanum roccæ Janulæ &c. Mense Junii &c. a monasterio Cassinensi sicut a ceteris aliis de regno cathedralibus ecclesiis, nec non & a subditis eidem monasterio cellis adjutorium pro imperatore exigitur. Similiter & a clericis Abbatiæ pro beneficiis suis, obedientiales monachi vocati a Taffuro castellano roccæ Janulæ, sicut, & ipsi clerici dare convenerunt medietatem omnium proventuū obedientiarum suarum, & exinde respondere Rogerio de Landenulpho, & Jacobo Cazolo ad hoc constitutis per justitiarium terræ Laboris pro victu servientium, qui deputati sunt ad custodiam monasterii, & Pontiscurvi &c. Item a cathedralibus ecclesiis per se imponatur, & exigatur pro imperiali curia adjutorium secundum modum, & potentiam divitiarum suarum. Nihilominus & a canonicis earum diœcesum sibi subjectis presbyteris, & clericis secundum facultates eorum, illud item exigatur ab Abbatibus, monachis nigris, & albis &c. Eodem mense Junii iterum alii, qui remanserant monachi de monasterio excluduntur, quibus similiter cum primis exclusis morari apud vallem lucis provisum est, paucis admodum in monasterio remanentibus &c. Mense Julii &c. Homines terræ monasterii mandante imperatore, absenti Cassinensi Abbati, & secum in suo servitio commoranti, per sacramentum vitam assecurant, & membra &c. Imperator de gratia concessit dicto Cassinensi Abbati, ut tam monasterium Cassinense, quam omnes monachi, & cellæ ejus a generali, quod ab aliis exigitur ecclesiis regni adjutorio, essent immunes. Eodem mense Julii tertia fit exclusio monachorum de monasterio Cassinensi, quorum quidam apud vallem lucis, quidam apud S. Petrum monasterii, & quidam moram facere in parentum domibus elegerunt, & in ipso monasterio non nisi octo tantum monachi ad celebrandum in eo divina officia remanserunt &c. Eodem mense Sepeembris justitiarii omnes, & castellani de regno mutantur, & amoto Taffuro de Capua de rocca Janula qui etiam curam agebat montis Casini, & Pontis curvi, subsistituitur illi quidam Guillelmus de Spinosa in roccha Janula castellanus, & in Casino quidam Jordanus de Calabria ordinatur &c. mense Octobris &c. Ingenia, quæ Bidde dicuntur, & Manganelli fiunt, imperatore mandante, ad defensam roccæ Janulæ, & Casini, propter quę, & Homines serrę monasterii ad incidenda lignamina ipsis machinis opportuna, & boves ad ea deferenda non modice sunt gravati.* Et Bernardus Abbas in sententia contra S. Heliæ accolas lata an. 1273. *Ideoque nos Bernardus Dei gratia Cassinensis humilis Abbas attendentes, quod Federicus*

ricus quondam Romanorum imperator, & post eum duo filii ejus, Conradus videlicet, & Manfredus subtractis juribus, & rebus monasterii Cassinensis, cui patientia divina licet immeriti spiritualiter, & temporaliter præsidemus, speluncam latronum de templo domini facientes, viginti & sex fere annos ante ingressum nostrum in arcem damnabiliter tenuerunt, & ex hoc homines castri nostri S. Eliæ, monasterio nostro prædicto subjecti, videntes sibi magis illicita licere, præcipue cum vel non esset pastor in dicto monasterio, qui eisdem ab illicitis arcere curaret, vel posset, vel qui præerant ex illis deputati non poterant intendere ad suum debitum officium exequendum &c. Haud equidem mirum a Friderico Imperatore jurisdictionem Cassinatibus ademtam, qui pejora longe mala episcopis, equitibus Templi, atque Hospitalariis, omnisque generis hominibus retulerit, ut videre est apud Raynaldum, Spondanum, aliosque scriptores fuse de immani Friderici Tyrannide agentes.

Thesauri Ecclesiæ Cassinensis aliarumque Regni expilati.

Notatu digna hæc Richardi verba an. 1241. *Mense Junii Prælati de regno vocati ab Andrea de Cicla capitanio, & magistro justitiario apud Melphiam ad eum vadunt, a quibus Thesauri ecclesiarum suarum, tam in auro, argento, quam vestibus sericeis, & lapidibus pretiosis in commodato pro Principe exiguntur &c. mense Julii &c. Andreas de Cicala &c. per totum regnum certum exigit numerum militum, & servientium, & omnes thesauros ecclesiarum suæ jurisdictionis apud S. Germanum congregari jubet &c.* Et infra: *Thesauri omnes ecclesiarum regni a Porta Roseti usque ad fines regni jussu Andreæ de Cicala Capitanii apud S. Germanum in ecclesia S. Mariæ terræ ejusdem congregantur, & reponuntur, quorum custodiæ deputati sunt duodecim de ditioribus, & majoribus hominibus ipsius terræ, & tunc tabula aurea, quæ ante altare B. Benedicti ad ornatum diu steterat, & alia tabula argentea altaris B. Mariæ, & Icona cum smaltis, quæ sub altare fuerat beati Benedicti, & omnis alius thesaurus ipsius monasterii in auro, argento, pannis sericis, & lapidibus pretiosis, nec non & aliarum ecclesiarum terræ ipsius monasterii ad S. Germanum in prædicta ecclesia S. Mariæ portatur, & deponitur, cujus thesauri capti ab ecclesiis regni pars pretio redimitur, & pars reliqua apud S. Mariam de cripta ferrata, ad Principem deportatur &c. Mense Octobris &c. Thesauri, ecclesiarum apud Fogiam per eos de S. Germano, qui eorum fuerant custodiæ deputati, mandante Cæsare deferuntur, excepta tabula altaris S. Benedicti, & ut redimi debeant a Prælatis singulis, & ecclesiis, quarum erant pro certa pecuniæ quantitate ab imperatore mandatur &c. Inquisitio apud S. Germanum fit de Medicis, qui mederi ausi sunt, & in tota Abbatia, nisi de licentia imperialis curiæ, & per eam fuerint approbati.*

Fridericus Imperio, Regnoque privatur.

Sceleſtiſſimi Friderici facinoribus pertesus Innocentius IV. Romanus Pontifex in Concilio Lateranensi, illum imperio, regnoque Siciliæ cecidisse declaravit, dataque Electoribus pro eligendo Imperatore potestate, ipse sibi regnum Neapolitanum Romanæ Ecclesiæ Feudum retinuit, omniaque supremi domini, quamquam in illud sese Conradus Friderici paulo post mortui filius intruserat, munia obiit, ut fuse referunt Raynaldus, Spondanus an. 1251., & seqq. Camillus Tutinus *Dissert.* in dissertatione de Comitibus Stabuli regni Neapolitani p. 57. & seqq. Summonte in Vita Conradi, & Manfredi, Sigonius, Constantius p. 2., & 8. aliique.

Jurisdictio Criminalis cœnobio Cassinensi confirmata ab Alexandro IV.

Supremam eandem in regnum Neapolitanum jurisdictionem, ut iidem scriptores authenticis monumentis probant, exercuit Alexander Quartus, Innocentio suffectus, qui dum Neapoli versaretur, hac Bulla, cujus autographum in archivo nostro asservatur, criminalem jurisdictionem cœnobio Cassinensi confirmavit.

Alexander Episcopus Servus Servorum Dei. Dilectis filiis . . . . . Abbati, & conventui monasterii Cassinensis salutem, & apostolicam benedictionem. Justis petentium desideriis dignum est, nos facilem præbere consensum, & vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Cum igitur sicut dilectus filius magister Paulus de S. Elia Canonicus Bajocensis ex parte vestra proposuit coram nobis claræ memoriæ Henricus Romanorum Imperator rex Siciliæ de consensu claræ memoriæ Constantiæ uxoris suæ Romanorum Imperatricis, reginæ Siciliæ thelonenm tabulæ S. Germani ad eos pertinens monasterio vestro pro ipsius luminaribus pia liberalitate donarit, concessa Abbati Cassinensi, qui pro tempore fuerit, ut in terra ipsius Monasterii per judices suos caussas criminales decidi faciat libera potestate, prout in literis inde confectis plenius dicitur contineri. Nos vestris, & ejusdem magistri supplicationibus inclinati, donationem, & concessionem easdem pie ac provide factas, ratas, & gratas habentes, ipsas auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Neapoli IX. Kalend. Januarii, Pontificatus nostri anno primo. K. Paulus. Rta. (Adest sigillum plumbeum.) Hujusce concessionis meminit Rainaldus an. 1254. n. 8.

In oppido S. Petri Parthenon constructus.

Anno 1258. Richardus cœnobii Cassinensis Abbas Thomasiæ Marchionissæ Hecemburgensi filiæ Gualterii Comitis Manuppellæ ecclesiam oppidi S. Petri concessit, quo ibi Parthenonem construeret, ea tamen lege, ut ejus ecclesiæ vassalli monasterio S. Liberatoris subderentur, ut videre est in ipsa concessione, quam hic exscribimus.

Ex originali in Archivo.

Nos Richardus Dei gratia Cardinalis, & Cassinensis Abbas, licet immeritus. Notum facimus universis præsentes litteras inspecturis, quod cum Thomasia illustris Marchionissa de Hcemburg filia Gualterii de Palearia illustris Comitis Manuppelli accensa sincera devotionis fervore, quam habere dignoscitur ad ordinem monialium inclusarum, construere monasterium cupiat ad honorem Dei Omnipotentis, & B. Mariæ Virginis Matris ejus, nec non & suorum peccaminum veniam construere monasterium cupiat propriis sumptibus, & dotare, in quo persona idonea institui valeant, quæ regulam, & institutiones monialium inclusarum S. Damiani Assisinatis perpetuo, ac inviolabiliter inibi teneant, & observent, nobis humiliter supplicavit, ut ecclesiam S. Petri sitam in pede rocca montis plani ad ecclesiam nostram S. Liberatoris de Magella pleno jure spectantem ad

hec aptam, & congruam sibi concedere curaremus. Nos igitur tam nobilis tam piam & sanctum propositum attendentes, ac cupientes, ut in ipsa ecclesia per personas vacantes amore cœlestium, & contemtui terrenorum virtutum domino perpetuo serviatur, dictam ecclesiam S. Petri cum omnibus juribus, & pertinentiis suis ab omni jure episcopali censu, & redditibus liberam & exemptam vassallis solummodo cum servitiis, & redditibus eorundem ecclesiæ S. Liberatoris retentis, ejusdem ecclesiæ S. Liberatoris præpositi, & monachorum ad hoc accedente consensu dicta Thomasia marchionissa ad hoc exequendum liberaliter duximus concedendam. Ut autem hac nostra, & præpositi, ac monachorum prædictorum concessio robur perpetuum obtineat firmitatis presens instrumentum per manus Johannis publici nostri monasterii Cassinensis, & totius Abbatiæ notarii fieri fecimus, ac nostro, & prefati propositi sigillis fecimus communiri. Actum in Camera nostra apud S. Germanum anno domini 1258. septimo, decimo die mensis Novembris secunda indictionis. Presentibus testibus inferius annotatis vid. dompno Johanne Archipresbitero Manuppelli, fratre Stephano, & fratre Johanne monachis Cassinensibus, fratre Placido, fratre Egidio, & fratre Johanne monachis S. Liberatoris de Magella ad hoc specialiter vocatis, & rogatis. Et ego qui supra Johannes publicus Notarius mandato predicti domini Abbatis quia prædictis interfui præsens instrumentum scripsi, & meo solito signo signavi. Locus † signi notarii Adsunt duo sigilla cerea, primum Richardi Abbatis pendens ex cordula serica rubei croceique coloris; alterum supradicti præpositi pendens ex chordula serica crocei tantum coloris.

Bernardus I. Electus Cassinensis Abbas.

Anno 1263. die 29. Martii, Urbanus IV. cœnobio Cassinensi præfecit Bernardum I. jam tum celeberrimi Lerinensis cœnobii Abbatem. In ea Pontificis Bulla hæc leguntur, quæ cœnobii nostri jurisdictionem ostendunt: *Urbanus Episcopus &c. Dilecto filio Bernardo Abbati monasterii Cassinensis &c. præ fulgore dignitatis immensa, qua confessor almus gratia Benedictus & nomine monasterium Cassinense multipliciter illustravit, locus ipse velut dilectus a domino, sicut multa redditur veneratione colendus. sic amplis meruit manuteneri favoribus, & specialiter sedis apostolicæ præsidio confoveri. Hic est enim vere locus insignis hujus almi signis præfulgidis insignitus cujus sydereus ordo per orbem late diffusus praeminentia claritatis irradians inibi fundamenta suscepit, & ut majoris præcellentiæ gloria locus ille fulgeret post corruptibilis vitæ decursum, idem sanctus spiritualiter ad superna vocatus ibidem corporaliter in domino requiescit: Digne igitur ad eundem locum aciem nostræ considerationis extendimus, digne doloris acerbitate torquemur, quod in illo damnabiliter alieni filii debacchantur. Nec indigni agimus quod circa ipsum pastoralis officii debitum exequentes insistimus, ut ab eo miseria viduitatis exclusa reparetur ut ibi sponsi ministerio floridus status ejus. Sane dicto monasterio pastoris regimine destituto, major pars conventus ipsius monasterii de mandato Manfredi quondam Principis Tarentin. persequutoris ecclesiæ manifesti Theodinum, qui se gerebat pro electo in episcopum Acerrarum olim ipsius monasterii monachum, & infirmarium, spreta generali prohibitione facta per sedem apostolicam, quod nullum capitulum, vel conventus, absque mandato sedis ejusdem in regno Siciliæ procederet ad electionem aliquam celebrandam in Abbatem præfati monasterii nominavit, cujus nominationis prætextu memoratus Theodinus ad eundem Manfredum accedens fidelitatis sibi prestito juramento, administrationi dicti monasterii se irreverenter ingessit, recipiendo inter alia fidelitatem a vassallis ejusdem & illis imponendo collectas, & alia exercendo, quæ ad Abbatis administrationem pertinere noscuntur publice in dictæ sedis contemptum, & animæ suæ periculum exercendo &c. Cupientes autem, ut ipsum monasterium statum prosperum divina clementia cooperante resumat, & interponentes apostolicæ sollicitudinis studium, ne per vacationem diutinam incurrat in spiritualiter, & temporaliter detrimentum, sperantes quoque quod per tuæ circumspectionis industriam, cum habearis vir scientia preditus, morum honestate decorus, consilii maturitate preclarus, & sollicitudine circumspectus monasterium ipsum relevetur a noxiis, & utiliter authore domino, proficiat in utrisque, te a vinculo, quo tenebaris monasterio Lirinensi cujus preeras regimini, penitus absolventes ad predictum monasterium Cassinense te duximus de potestatis apostolicæ plenitudine transferendum, teque ipsi monasterio Cassinensi de fratrum nostrorum consilio in Abbatem prefecimus, & pastorem &c.* Adest sigillum plumbeum. Hujusce bullæ autographum in archivo nostro asservatur, eamque integram ex regesto Urbani IV. extractam refert Ughellius in episcopatu Acerræ col. 218. To. VI.

Carolus Andegavensis utriusq; Siciliæ Rex inauguratus.

Anno 1266. Carolus Provinciæ comes S. Ludovici Galliarum regis frater utriusque Siciliæ regnum a Clemente IV. in feudum accipit, ejusque jussu Romæ in basilica sancti Petri, una cum Beatrice conjuge a sex cardinalibus est coronatus, præstito fidelitatis sacramento. Paulo post cum magna militum manu regnum Neapolitanum, quod Manfredus Friderici nothus occupabat ingressus, roccam Arcis deditione accipit, deindeque S. Germanum obsidet, ut refert magister Andreas Ungharus olim Belæ, & Stephani Ungariæ regum Capellanus, coævus auctor apud Duchesne de script. Franc. To. V. p. 826. cujus hic narrationem exscribimus, quod ex ea plurima habuisse subiecta Cassinates oppida castellaque constet. Ea vero sic incipit: *Descriptio victoriæ, quam habuit ecclesia Romana anno dominicæ incarnationis MCCLXVI. quarto Martii sub sanctissimo patre domino Clemente Papa IV. Pontificatus sui anno 2. per brachium magnifici viri domini Caroli victoriosissimi regis Siciliæ Ducatus Apuleje, Principatus Capuæ, almæ urbis Senatoris, Andegaviæ, Provinciæ, & Forcalquerii comitis, qui fuit frater sancti Ludovici IX. Francorum regis &c. & fol. 837. Qualiter secundo loco S. Germanum, & roccam Januleæ obtinuit. Deinde rex illustris cum suo exercitu ad S. Germanum proficiscentes missos a Manfredo quondam principe ad observandum fortissimum illum transitum, qui est ibi circiter quatuor millia equites, ac sex millia Sarracenos pedites invenerunt diversis, & splendidis armorum generibus consplendentes, preter armatos alios de castro S. Germani, & de abbatia S. Benedicti de monte Casino & de rocca Januleæ numerosos; & licet rex illustris inire bellum cum*

Ditionis Cassinensis oppida capit, & monachis restituit.

eis

ets in die cinerum, & non ante, firmissimo proposito statuisset, & illi per subornatam fraudem, sicut postea scitum extitit, in nocte ipsam diem cinerum immediate præcedente regis exercitum furtivo insultu percurrere statuissent; quia tamen qui custodit Jerusalem non dormitat, neque dormit, immisit Divina provisio cordibus quorundam nobilium militum de societate domini regis scilicet Comitis Viudeciensis, Petri de Bello monte, & Hugonis de Bauchajo qui ex ardore belli contra etiam mandatum regium die martis diem cinerum sine medio præcedente contra Sarracenos Manfredi, qui locum quendam, qui S. Petrus, & Vorlatium juxta eundem locum vocabatur præoccupatum tenebant, cœperunt militariter experiri. Quod cum vidissent alii de regis exercitu, & accurrerent juvari, tandem scintilla modica paulisper sic in majorem flammam adulta, quasi totus exercitus regius, quamvis rege revocante ad eorum auxilium ardentissimo animo festinabant in genere hoc belli sic igne sancti spiritus succendente, rege tamen non valente suos ab impetu belli aliquatenus revocare. Sed tandem divina potius voluntati annuendo præcipienti, quod indifferenter omnes inimicorum insultui obviarent, sicut divina dispositione præordinaverat occulto judicio, alioque consilio moderunt universa, dictum locum, quem Sarraceni occupaverant, & tenebant, cœperunt Gallici per violentia gallica gloriam, & triumphum cadentibus in illo prelio de parte Manfredi quondam principis mille quincentis armatis, & amplius, aliis quoque ex hac inopinata, & gloriosa victoria stupefactis a Cario usque ad reddendi se consilium consternatis. Et ita cum sciat dominus cogitationes hominum quoniam varia sunt illis, qui in furtivum insultum in illustrem regem, & in suos facere constituerant, eadem nocte fugientibus, & dispersis, rex ipse in dio cinerum in S. Germano, loco videlicet munitissimo, non bellum, ut credebat, sed pacem invenit, cum bellum plarumque caussa sit pacis, sic divina manu cœlitus celebratam. De rocca Janula. Rocca quoque Janula detentores cum vidissent occisos tot fautores partis suæ, burgum captum, sanctumque Germanum contra omnem superbiam Manfredi quondam principis suorumque complicium victorialiter obtentam, militiamque regiam copiis bellicis promtam paratam, & instructam ad roccam Janulæ destruendã regia se clementia reddiderunt: videntes quod licet rocca Janula esset inexpugnabilis pro immensa fortitudine, quia tamen Deus formidabilis omni fortitudine corruat, cedendum excelsi dexteræ censuerunt, seque victoriali manui reddiderunt spiritu consilii melioris. Qualiter castrum montis Casini rex obtinuit obtentumque cœnobio beati Benedicti restituit: locus autem cœnobii sancti Benedicti principalis in monte Casino excelso & fortissimo quondam sub observantia regulari ad plangenda mundi hujus, & immundi peccamina, sanctorum virorum collegio complantatus, cum per Manfredum quondam principem, patremque suum prius ad prophanos usus redactus teneretur, ob immensam sui fortitudinem a suis satellitibus occupatus. Illustris rex Carolus volens in eo mœnibus supernæ Hierusalem in hac parte consuli ex condigno misso exercitu locum illum munitissimum de manibus inimicorum belli forcia recepit, receptumque cœnobio B. Benedicti, ad exercenda ibi spiritualia restituit.

Qualiter triginta duo castra obtenta restituit cœnobio eidem.

Quæ omnia circa S. Germanum justo Dei judicio, brevissimo tempore, scilicet quatuor dierum spatio facta divinitus, & perfecta, cum circumadjacentia castra triginta duo numero sensissent, quæ quondam ad cœnobium prædictum pertinentia per Manfredum, & patrem suum fuerant contra justitiam occupata, continuo se illustri regi prædicto tanquam propugnatori cœlico cum non modico tripudio reddiderunt. Qui etiam eadem castra prædicto cœnobio cujus fuerant, de plano restituit universa. Aliorum quoque locorum Capitanei, & personæ Cæsaris hostium ecclesiæ clementiam implorare anticipationibus mutuis confluebant. S. Petri Oppidum ab hoc scriptore recensitum celebris olim fuit Cassini civitas, quod uno vix lapide a S. Germano distat, habitatoribus modo destitutum. Locus, quem Worlatium appellat, vetustissimum est, nobilissimumque amphitheatrum prope ipsa Cassini rudera situm, quod sequioribus seculis Vorlasci dictum est, ut in descriptione urbis Casini probavimus. Eandem hanc historiam refert Tutinus de comitibus stabuli regni p. 82. & seqq., cujus nos reliquã suo loco adducemus.

Primo hoc regni Caroli anno, mense Maji, Landulfus monachus Cassinensis publico instrumento rogato penes acta notarii Guillelmi a sancto Georgio immunitates quasdam elargitur Nicolao Peletterio a rocca Guillelma incolæ S. Georgii, ditionis Cassinensis oppidi, in hæc verba: *Et nos grata, & spontanea voluntate habendo nobiscum Georgium de Roberto judicem ipsius castri S. Georgii remittimus tibi magistro Nicolao prædicto, & heredibus tuis omne rusticanum servitium &c.* Eodemque anno idem Landulfus publico instrumento ab eodem notario rogato, remittit Roffrido a sancto Georgio cœnobii Cassinensis subdito: *omnia servitia rusticana, tam angaria, quam perangaria concedentes, ut tu, & heredes tui sitis liberi, & exempti ab omni rusticano servitio angariæ & perangariæ antedictis*, ut legitur in laudato Instrumento. Eodem anno mense Septembris publico etiam instrumento a Notario Petro a sancto Apollinario rogato, Guillelmus monachus, atque Præfectus xenodochii Cassinensis, Jacobo de Babilonia a castro S. Apollinaris servitia omnia angariæ, & perangariæ condonavit, ea lege, ut quotannis ipse, ejusque hæredes pensum quoddam solverent, atque decimas fruguum omnium bonorum pro ejus oppidi more. Adnotanda hæc illius instrumenti verba: *Quod cum Tu Jacobus de Babilenia de Castro S. Apollinaris nullum servitium faceres hospitali Cassinensi petebamus tibi, ut servitia, & angarias, sicut alii homines angarii dicti castri faceres hospitali prædicto, actu in contrarium allegasti, dicebas tu ipsa servitia facere non debes cum fueris alienigena, & aliunde venisses ad habitandum in castrum prædictum, & secundum privilegium ipsius castri licere dicebas hominibus ipsius castri statuere alienigenas in quocumque servitio vellent, & cum nulla fuissent tibi servitia constituta, nec ab hospitalario Cassinensi, nec ab hominibus ipsius Terræ &c.* Sancti Apollinaris oppidum nosocomio suo tribuerat cœnobium Cassinense, quo infirmos undique coeuntes aleret.

Exemptiones quibusdam Cassinatium subditis concessæ.

Ex regesto I. Bernardi Abbatis fol. 2. a t.

Ex cit. Reg. fol. 4. a t.

Dissertat. Cc 2 Anno

Bona plura Alberto Signoricto a Bernardo Abbate concessa.

Anno 1267. primo die Martii Bernardus Abbas, assentientibus monachis, plura Alberto Signoricto latifundia ea lege concessit, ut quotannis septem aureos tarenos, & grana decem aurea cœnobio Cassinensi persolveret. Adnotanda hæc instrumenti hac de re a notario Brunone de S. Germano rogati verba: *Nos Bernardus &c. attendentes longa, & grata servitia tua Alberte Signoricti, dilecte, familiaris, & fidelis noster, qua nobis longo tempore exhibuisti fideliter & at seate præcipue dum exulabamus extra nostrum monasterium, ubi obsequiosum te indeficienter experti sumus, & nostra necessitatis comperimus provisorem, omnia bona, qua olim comes Gualterius de Manuppello tenuit in Abbatia Cassinensi, qua ad manus nostras per mortem ipsius, per excadentiam devenerunt &c. Damus, atque concedimus tibi &c. omnia bona, qua olim prædictus comes habuit &c. in S. Germano, & territorio ejus, & in singulis terris Abbatia Cassinensis consistentia, tam in domibus, apothecis, molendinis, quam hortis, vineis, terris cultis, & incultis, pratis, silvis, quam etiam in vassallis, & redditibus, cum omnibus juribus, libertatibus &c. ad habendum, tenendum &c. fruendum sub nostro dominio, & monasterii Cassinensis, &c.*

Ex cit. Regesto fol. 9.

Privilegium clero, & populo sancti Germani, & S. Petri a Bernardo concessum.

Eodem anno clero, indigenisque sancti Germani, & sancti Petri ad monasterium hujuscemodi privilegium lectu dignum concessit Bernardus Abbas.

In nomine Domini nostri Jesu Christi anno incarnationis ejus 1267. regnante domno nostro Carolo Dei gratia Sicilia rege magnifico ipsius regni anno tertio, mense Octobris, penultimo die ejusdem mensis, indictione undecima. Licet universis nostra sollicitudini deputatis teneamur ex debito suscepti regiminis providere, ut non solum meritis premia largiamur, sed premia premiis cumulemus, ut quilibet pro sui gradus prerogativa super merita se gaudeat beneficia assecutum. Inter ceteros tamen clero, & civibus S. Germani, & S. Petri in monasterio nostris fidelibus ad honoris, & utilitatis sua cumulum per amplius, & perfectius cumulandum fortius stringimur, & ligamur, qui nobis, & monasterio Cassinensi non solum loci vicinitate proximiores, sed continuis obsequiis, & devotionis diversis ostensionibus, frequentius, libentius, ardentius, familiarius famulantur, ad quos gratiose nostra considerationis aciem dirigentes, ut nobis gratissimos, quos nec in prosperis, nec in adversis a fidelitate Cassinensis monasterii comperimus deviasse, multiplicatis gratiis extollimus, vicem aliquam sua devotionis, ut possumus respondendo, ut ipsos nostri roris stilla stillans irroret, & faveat, & fructificare nostrum irriguum faciamus, idcirco nos Bernardus Dei gratia Cassinensis humilis Abbas, frater Beraldus Decanus, frater Petrus vice Decanus, & conventus Cassinensis, attendentes multas immunitates libertatem vobis clero, & populo S. Germani, & S. Petri in monasterio per Abbates Cassinenses fuisse concessas, quas in hoc privilegio jussimus inserendas, & quibus robur plenissimum accommodamus ratas habentes & confirmantes easdem, non ut præsens privilegium vires tantum confirmationis obtineat, sed vim habeat fontalis privilegii, & prioribus indultibus in sua firmitate manentibus, præsens privilegium perpetuam habeat firmitatem absque privilegiorum adminiculo aliorum ad vestri honoris augmentum vobis adjicimus alias libertates. Ideoque nobiscum habendo magistrum Petrum de Ota, & magistrum Nicolaum de Angelo judices, & advocatos Cassinenses concedimus, & confirmamus vobis suprascriptis hominibus civitatis, & S. Germani, & S. Petri in monasterio, & posteris vestris in perpetuum, ut injuste non capiamini, nec detrimentum corporum patiamini, neque depredationem rerum vestrarum sustineatis, sine manifesta, & judicata culpa, & omnes res, quas juste tenetis, seu in antea justis modis aquirere poteritis, concedimus vobis habere, & tenere, & adjuvabimus vos eas defendere contra omnes homines, qui eas vobis injuste tollere præsumpserint, statuentes, & potestatem, & facultatem habeatis ipsas res vestras donandi, vendendi, judicandi, seu quolibet modo alienandi cuicumque volueritis infra terram beati Benedicti, qui jus monasterio debitum de re illa persolvat. Item concedimus, & confirmamus vobis, qui nobis, & monasterio nostro cum equis servire debetis si aliqua necessitate contingente vobis quinque ipsos equos abstulerimus, aut ubicumque pro nostro servitio mortui fuerint, ut terraticum non detis, nec servitium faciatis, sed rationes ad ipsum servitium pertinentes, recipiatis, & habeatis, donec curia equos vobis restituat, & si nos vel nostri successores alicui de vobis pro culpa sua superius determinata res suas immobiles abstulerimus, non eas alienemus nec hominibus nostris habitantibus, vel habitare volentibus infra terram S. Benedicti, quoniam sicut in quibusdam privilegiis prædecessorum nostrorum recitatur, multa lites, & contentiones visa fieri sunt, & audita. Volumus insuper, & concedimus, ut secundum legem Langobardam, & secundum consuetudines vestras judicemini a magistro judice, & judicibus legitime juratis, qui sint de sancto Germano pro judicandis hominibus ipsius civitatis, & a judicibus legitime juratis, qui sunt de sancto Petro, pro judicandis hominibus ipsius castris ab eis, & a supradicto magistro judice, nec magistrum judicem nec alios judices, nec balivum extraneum constituemus in ipsis locis preter balivum monachum, si magister judex, & alii judices, seu balivi ad justum mandatum nostrum suum voluerint officium exercere, cum id potuerint sine justo impedimento rationabiliter facere, & non conveniamini, neque judicemini extra civitatem sancti Germani. Sane quoniam nonnulli ex vobis occasione pullorum injuste vexabantur gratia dirimendarum litium, statuimus, ut si quis vestrum super his fuerit impetitus, & legitime ostendere poteris quod per viginti annos domum suam quiete, & sine pullorum datione possederis, pullos dare non cogatur, nec in contrarium legitime probetur, pullos infra hoc spatium fuisse exactos aut ratione clericatus, seu militia, vel alterius personalis officii non fuisse solutos, quod si probatum fuerit occasione preteriti temporis, nec pullos reddere, nec pœnam exsolvere cogatur, sed pullos sicut consuetum est in antea reddat. Arbores vero vestra fructifera, aut culta, aut defensa sine vestra voluntate non tollantur, nec incidantur olera, & cæteri fructus hortorum vestrorum vobis, aut hortulanis vestris inscius, vel invitis a ministris vel servientibus nostris, & fratrum nostrorum non accipiantur. Molituram non detis nisi de viginti unam, & ad mensuram anteam

Ex cit. Reg. fol. 84 & seqq.

qua

qua curia statuit, ita tamen quod molinarius mensuram ipsam per manicum teneat, nec plus frumenti per manus appositionem accipiat, quam mensura ipsa per se simpliciter capit, pro mensura vero quarta publicu non plus detur, quam jumella una juxta redacta in mensuram aneam, quam curia statuit qua per emtorem mensurabitur sine fraude, & non per coscinarium: si autem molinarii vel coscinarii contra hac statuta venire tentaverint, si quid proprium habuerint, quot in his excesserint, unciam auri componant, & damnum passo restituant, alioquin per civitatem sancti Germani publice fustigentur. Volumus etiam, ut officiales nostri non emant frumentum ab extraneis, ut carius vendant apud sanctum Germanum, sed tantum pro necessitatibus nostris, & pro alimonia sua, & suorum, & si venditoribus frumenti super mensuris de frumento superesset, liceat eis illud cuicumque voluerint vendere vel donare. Statuimus insuper, ut pro facto, vel excessu mariti res uxoris, & pro facto, vel culpa uxoris res mariti non capiantur, & pro excessu fœminarum mariti, vel mundualdi earum inviti querelam non deponant, si forte alicujus uxor adulterium se commisisse coram ecclesia, vel curia publice confessa fuerit, vel convicta, licet corporalis vindicta possit in eam exerceri; nisi maritus ei parcere voluerit, res tamen ipsius non publicentur, sed penes maritum remaneant. Lectos vestros cum suis ornamentis, & Majales vestros a curia pignorari, vel auferri modis omnibus prohibemus. Nolumus etiam, ut aliquis ex vobis a modo per injustam occasionem conveniatur, praterea quia ruricola congrua debent securitate gaudere, statuimus, & presenti privilegio confirmamus, ut boves domiti, qui sunt ad opus arandi specialiter deputati, a fratribus, seu ministris, vel officialibus nostris, vel a quocumque alio non capiantur, nec pignorentur nisi dum in damno fuerint inventi, vel nisi is, qui fuerit pignorandus aliud non habeat, unde possit pro debito sufficienter pignorari, & si quis aliter prasumpserit secundum statuta legis Langobarda pro uno novem componat. Arma quoque vestra similiter auferri, vel pignorari prohibemus, & in summa omnes bonas consuetudines concedimus vobis, & confirmamus, quas habuistis temporibus felicium regum domni regis Rogerii, & domni regis Guillelmi I., vel secundi, tempore videlicet pacis, & quietis. Prater hac quia non decet viros religiosos molestiis, & exactionibus subditos suos fatigare, & nobis cordi est, a gravaminibus illatis vobis abstinere, & pacem ac quietem vestram modis quibus possumus ampliare, maxime cum hac, qua sequuntur, a quibusdam antecessoribus nostris concessa non fuerint, sicut decuit, observata, prasenti vobis constitutione confirmamus, ut de catero a nobis, vel successoribus nostris, vel parte monasteri Cassinensis vobis, aut posteris vestris adjutorium quod vulgo data dicitur non imponatur, salvis capitulis a suprascripto domino rege Guillelmo constitutis; Pro regio vero exercitu, quoniam super hoc ex indulgentia imperiali immunitas est ecclesia nostra concessa, volumus, ut vos eadem libertate gaudeatis, in qua ecclesia nostra gaudebit. Volumus etiam, & confirmamus, quia id legibus, & rationi consentaneum esse dignoscitur, ut legitimis voluntatibus defunctorum integre conservatis, si quando aliquis, vel aliqua intestatus, vel intestata decesserit, parenti parenti defuncto, usque ad septimum gradum succedat. Quia vero duella, & leges paribiles Deo sunt odibiles, & sanctorum patrum constitutionibus contraria, hac nostra constitutione renovamus, & confirmamus ut nullus vestrum in curia nostra, vel eorum, qui nostra authoritate curiam tenebunt in quacumque causa per pugnam fatigetur, nec judicetur, set neque per ferrum calidum, neque per aquam calidam vel frigidam. Cum autem equissimum sit ea qua contra veterem consuetudinem depravata sunt in suum statum reformari, concedimus vobis omnibus de pradictis locis, ut plateatica, & passagia per terram nostram exsolvere non teneamini nisi juxta veterem consuetudinem non obstante vobis si modernis temporibus inde fuistis pragravati. Sane Pradecessorum nostrorum gratias vobis generaliter seu specialiter concessas, ut terra sancti Germani, qua sicut est, & appellatur civitas, sic manifestis prerogativis ab omnibus in perpetuum habeatur deliberatione prahabita diligenti, vobis concedimus in perpetuum, statuentes ut quandocumque nos Abbas, vel successores nostri qui pro tempore fuerint, aut conventus Cassinensis, sede vacante, sive proprio motu sive ad supplicationem Archipresbyteri, Archidiaconi, Primiceriorum, seu capituli S. Germani Episcopum convocabimus ad conficiendum sanctum chrisma, feria quinta in cœna Domini, ipsum sanctum chrisma in majori ecclesia civitatis sancti Germani, & non alibi conficiatur, & consecretur, nisi forte ipsa ecclesia, vel capitulum haberet impedimentum interdicti, propter quod ibidem confici non deberet. Quando vero ipsum abesse contigerit ipsa die nos Abbas, & successores nostri, vel conventus sede vacante, sanctum chrisma confectum alibi extra Abbatiam, ad ecclesiam majorem sancti Germani per nos procuratum faciemus deferri, & ipsum de manu nostra nos pradictus Abbas si presentes fuerimus ministrabimus archipresbitero S. Germani, per eum per Ecclesias ipsius civitatis distribuendum, & constituetur per nos ad istud unus vicarius de capitulo S. Germani, & non aliunde, qui dictum sanctum chrisma, sive in eadem ecclesia, sive in alia extra abbatiam, ut supradictum est, confectum distribuat in ipsa ecclesia S. Germani per archipresbiteros, & universas ecclesias Abbatia. Ad decorem, & honorem, addentes pradictum, ut sancta synodus in pradicta majori ecclesia sancti Germani, impedimentis praphatis cessantibus, & per nos Abbatem, vel successores nostros, seu vicarios nostros, nobis absentibus perpetuis temporibus celebretur, set & in capite jejunii sacramentum publice Pœnitentium cum debita solemnitate fiat perpetuo in ecclesia memorata, & inde Cœna Domini reconciliatio eorumdem sicut jura volunt. Insuper volumus, & concedimus, & ordinamus, ut comestabilis militum in sancto Germano, & per totam abbatiam assumatur, & sit de sancto Germano, quia sic hactenus extitit observatum. Praterea volumus, diffinimus, promittimus, & ordinamus, ut locationes libellario jure, vel modo facta, seu facienda per Abbatem, vel conventum nostrum rata, & firma permaneant, & in perpetuum observentur prout facta, & concessa inveniuntur, seu invenientur ab eis, absque calumnia, seu contradictione nostra, seu successorum nostrorum, salvo jure census annui, & renovationem libellorum ipsorum. Ad hac volumus, & ordinamus, ut statuta, seu assisia, qua fient per curiam nostram in

sancto Germano fiant de consilio hominum sancti Germani, nec eas rector, monachus, vel bajulus, seu alius rumpere possit, vel immutare sine consilio hominum sancti Germani; nobis tamen, aut successoribus nostris, cum nobis placuerit eas liceat immutare. Item volumus, ut licitum sit hominibus sancti Germani, & civibus, res suas vendere in sancto Germano quocumque loco ejusdem terræ voluerint, salvo consueto jure exinde debito nobis, & monasterio Cassinensi, exceptis illis rebus, quæ in domo curia nostra vendi consueverunt, quas in locis nostris, & domibus nostris vendi volumus, & mandamus. Item volumus, quod de oleo exitura non debeatur, & quod homines sancti Germani, qui deferunt pisces de locis, ubi capiuntur, non solvant aliquid pro plateatico. Obligamus ergo nos, & posteros nostros, & nostrum monasterium vobis suprascriptis hominibus civitatis sancti Germani, quibus de notitia, & concessione suprascripti domini regis Guillelmi fuerant concessa, & vobis hominibus sancti Petri in monasterio, quibus a suprascriptis antecessoribus nostris fuerant indulta, vobis utique omnibus & heredibus vestris suprascripta omnia complere, observare, defendere, & antestare amodo, & semper ab omnibus hominibus, omnibusque partibus, & taliter nos Bernardus Dei gratia Cassinensis humilis Abbas, frater Berardus Decanus, frater Petrus vice Decanus, & conventus Cassinensis, nobiscum habendo prædictos magistrum Petrum de Ota, & magistrum Nicolaum de Angelo, judices, & advocatos Cassinenses, qualiter nobis congruum fuit, fecimus, & tibi magistro Bruno nostri monasterii Cassinensis, & civitatis sancti Germani publico Notario, hoc nostræ concessionis, & confirmationis privilegium scribere præcepimus, nostris subscriptionibus roboratum. Quod scripsi ego idem magister Brunus publicus monasterii Cassinensis, & civitatis sancti Germani notarius de mandato prædictorum Rdi. Patris, & domini domni Bernardi Dei gratia Cassinensis Abbatis, decani, vice decani, & sacri conventus Cassinensis, qui prædictis interfui, & meo signo signavi. Actum in monasterio Cassinensi. In hoc diplomate omnia ab antecessoribus suis concessa privilegia confirmat; ex eoque omnimoda cœnobii Cassinensis in ea oppida jurisdictio criminalis, mixta, civilis constat, atque jurisdictio spiritualis: habuisse quoque cœnobium Cassinense in omnia subditorum privata bona dominium, atque jurisdictionem, portulaniæ, bajulationis, imponendi assisas pro comestibilium venditione, vectigalis plateæ, quo pro qualibet uncia venditarum frugum census quidam persolvitur, dominum fuisse domorum, pro quibus quotannis annuum censum solvebant habitatores pistrinorum, seu molendinorum &c. Hujusce privilegii, atque potissimum verborum: *Insuper volumus &c., ut comes stabilis militum in sancto Germano, & per totam abbatiam assumatur &c.* meminit eruditissimus Bernardus Montfaucon Diarii Italici p. 324. Privilegium hoc a primo regesto Bernardi Abbatis fol. 14. exscripsimus, de quo infra.

Jurisdictio Cassinatium a Clemente IV. asserta. Clemens IV. pontificatus sui anno III. die 28. Januarii hoc ad Carolum regem breve scripsit, ex quo omnimoda Cassinatium jurisdictio constat.

Clemens episcopus servus servorum Dei. Carissimo in Christo filio C. Regi Siciliæ illustri salutem, & apostolicam benedictionem. Quod mansuetudinem regiam multis litteris, multisque precibus ad æquitatis, & justitiæ observantiam invitamus, quod ecclesias, & personas ecclesiasticas a te frequenter haberi petimus commendatas, tuæ saluti consulere, tuoque honori credimus providere. Si ergo legitima causa hoc suggerit, si ad id paterna consideratio nos inducit, tanto in præmissis promtiorem invenire decrevimus, quanto id superno regi placitum, & nobis de tua prosperitate sollicitis occurrit acceptum. Sane dilectus filius . . . . abbas monasterii Cassinensis ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis reverenter exposuit coram nobis, quod tui officiales in regno Siciliæ præter alia gravamina, quæ sibi, & vassallis, ac hominibus terræ monasterii memorati, in qua dictus Abbas omnimodam jurisdictionem obtinet temporalem diversis vicibus intulerunt, se super ad unum fere intolerabile preter tuum, ut creditur beneplacitum, converterunt, videlicet quod Abbatem, homines, & vassallos eosdem ad recipiendum pecuniam, quam in eodem regno nomine regio, ut dicitur, cudi mandasti, sed pretio longe cariori, quam valeat, conantur violenter compellere, & ab eis pro illa pretium valde superfluum extorquere non sine juris injuria, ipsius Abbatis præjudicio, & dicti monasterii detrimento, quamquam dicti vassalli, & homines pecuniam hujusmodi sub valore debito recipere sint parati. Quare dictus Abbas humiliter postulabat a nobis, ut super hoc de apostolicæ intercessionis patrocinio subvenire sibi penes celsitudinem regiam curaremus. Quia vero in tuis semper haberi decet affectibus, quod existens in conspectu Dei, & hominum gratiosus, nihil motu proprio, vel instinctu facias alieno, ac etiam permittas fieri, quod non sit justitiæ consonum, aut proximum æquitati, serenitatem tuam attente rogandam duximus, & hortandam quatenus debita meditatione considerans, quod idem Abbas a longis temporis tui præco nominis & zelator honoris, nunc illarum gubernationi partium, in quibus unam de precipuis tui regni existit ostiis ferventer invigilat, munienda munit, & impugnanda impugnat, ad eum, & dictum monasterium tum propter hoc, tum consideratione sui patroni Sanctissimi gratia, & nomine Benedicti pium affectum dirigens. Jura ipsius monasterii illibata conserves, dictosque abbatem, vassallos, & homines hujusmodi tuam pecuniam paratos sub debito valore recipere non permittas, vel facias super exactione valoris superflui ab eisdem Officialibus molestari, quibus efficaces tuas literas super hoc sine dilatione transmittas, preces nostras in hac parte taliter impleturus, ut nos qui eas tibi ex pura cordis affectione dirigimus, speciales tuæ magnitudini proinde gratias referamus. Datum Viterbii V. Kalendas Februarii pontificatus nostri anno III. Jo. Salvator Guill. de Vivariis. Adest sigillum plumbeum pendens. Asservatur hæc bulla authentica in archivo Cassinensi, ex qua illa potissimum verba adnotanda: *Preter alia gravamina, quæ sibi, & vassallis, ac hominibus terræ monasterii memorati, in qua dictus Abbas omnimodam jurisdictionem obtinet temporalem.* Eodem anno 1267. mense Decembris Bernardus Abbas inquisitionem instituit, quo omnia cœnobii Cassinensis jura, reddituſque, quæ in oppidis Pedismontis, & Villæ haberet constarent. Illa sic incipit. Inquisitio a Bernardo Abbate instituta in Oppidis Pedismontis, & Villæ.

Anno

Ex cit. Regesto fol. 29 & seqq. & ex originali.

Anno Domini 1267. mense Decembris, die mercurii, septimo die ejusdem mensis, indictionis undecima. Inquisitio facta in castro Pedemontis de mandato Reverendi Patris domni Bernardi Dei gratia Casinensis Abbatis per magistrum Nicolaum de Angelo judicem, & advocatum Cassinensem Benedictum publicum monasterii Cassinensis, & civitatis sancti Germani Notarium. Ad petitionem, & instantiam magistri Bruni, archidiaconi sancti Germani Yconomi, sindici, & procuratoris monasterii Casinensis, ac membrorum ipsius proparte, & nomine eorumdem super juribus, & conditionibus debitis ab hominibus ejusdem castri eidem monasterio, & aliis locis sibi subditis, ac officialibus eorumdem tam ratione personarum, quam & nomine bonorum suorum, qua possidens in eodem castro, & territorio earumdem, nec non & aliis locis occupatis ab iisdem hominibus vel ab aliis quibuscumque personis tam de demanio ejusdem monasterii, quam etiam de publicis existentibus intus in eodem castro, seu extra in territorio ejus. Landulphus Battalla juratus interrogatus, &c. de juribus monasterii Cassinensis, qua debentur universaliter ab universitate dicti castri Pedemontis, & villa, sive annuatim, sive certis temporibus, vel etiam in mutatione Abbatum; dixit se scire, quod universitas praedictorum locorum in mutatione Abbatum Cassinensium debet prastare iisdem Abbatibus in promotione & consecratione eorumdem quamdam pecunia quantitatem pro sacro sacra sua. Item interrogatus de personalibus juribus sive in angariis, sive in annuo censu, sive in pecunia, sive in operibus bovum, sive in aliis quibuscumque, rebus existant, dixit, quod generaliter homines castri Pedemontis & villa, qui habet unum par bovum, vel etiam plura, tenetur prastare annuatim monasterio unam operam cum bobus ipsius, si vero habet unum bovem, tunc prastat tantum medietatem unius opera annuatim. Ita tenentur etiam predicti homines generaliter eidem monasterio prastare duas operas personales, unam videlicet ad metendum, & aliam ad triturandum &c. Item dixit, quod generaliter omnes homines ipsorum locorum tenentur annuatim monasterio Cassinensi prastare quilibet eorum videlicet de grano tumulum unum, & de ordeo tumulum unum &c. Item dixit, quod generaliter omnes homines, qui possident aliquas possessiones a via majore inferius versus castrum Plumbariola de territorio ipsius castri Plumbariola pro possessionibus ipsias tenentur monasterio Cassinensi ad praestationem terratici &c. Nicolaus de Florenza juratus interrogatus dixit idem quod primus, & addidit, quod universitas castri Pedemontis, & villa tenetur, monasterio, & Abbatibus, qui pro tempore prasunt in monasterio ipso ad mandatum ipsorum cum expedit facere exercitum infra terminos Abbatia. Set per quot dies, dixit se non posse certificari. Addidit etiam de procuratione praedictorum Abbatum, de qua dixit, quod monachus, vel laicus, qui pro tempore prasunt in Castro praedicto loco rectorum, tenetur ad ipsam procurationem prastandam, & universitas debet ipsis rectoribus conferre in subsidium expensarum. Interrogatus de quantitate, dixit, se certificari non posse, verum secundum quod ipse testis recordatur, & frequenter vidit, universitas praedicta in similibus casibus componebat secundum quod melius poterat cum rectoribus, &c. Petrus Bordonus juratus interrogatus dixit idem quod primus, & addidit, quod universitas castri, cum expedit, tenetur ad mandatum dominorum facere exercitum per Abbatiam tribus diebus ad expensas eorum &c. Gregorius de Casaldo juratus, & interrogatus de facto sacra, servitiis, ac redditibus, dixit idem quod primus, & addidit de exercitu prastando, & faciendo de mandato dominorum Cassinensium de quo dixit idem quod proximus, excepto quod nescit si extra Abbatiam homines praedicti tenentur ad exercitum suprascriptum.

Eadem complures alii testes fatentur. Cum vero inquisitio hujuscemodi aliaeque similes inter sese sint eum illis, quas infra integras edemus, ex iis aliqua tantum delibare satis erit.

Notarii ab Abbate Cassinensi creati.

Anno 1268. die 15. Maji Bernardus Abbas monachorum scitu creavit Petrum Luponem de Cervario publicum ejus oppidi notarium, ut ex instrumento constat hac de causa rogato a notario Brunone Sangermanensi, in quo haec prae caeteris leguntur. *Exacto a te corporali ad sancta Dei evangelia juramento, quod officium ipsum fideliter exercebis, & in contractibus, quos coram te celebrari contingerit, nihil addes, vel diminues contra substantiam veritatis.*

Ex eodem Reg. fol. 25.

Et Prothonotarius.

Anno 1269. die 2. Aprilis Bernardus Abbas Prothonotarium universae Cassinensis ditionis creavit magistrum Franciscum Sangermanensem monachorum consensu . . Patentes hasce litteras integras adducemus, cum de Prothonotario, notariis, & judicibus ad contractus a coenobio Cassinensi creatis agemus, peculiari dissertatione. Haec tantum in presentiarum verba notasse sufficiat: *Concedimus tibi, ut quando notarii erunt in civitate S. Germani, castris Abbatia, & quibuslibet membris nostris creandi, vel ad aliorum officia assumendi, ta eos prius diligenter examinans, & quod de genere fidelium sint oriundi attendens nobis debeas, nostrisque successoribus prasentare, ut per tuum testimonium securi, eisdem officium si expedire videbimus committamus. Eorum etiam, qui jam creati sunt, & qui creati erunt, tu curam, & sollicitudinem plenam habebit, ut videas, & inquiras, si suum officium modis disconvenientibus, & debitis exequuntur, ac providebis, ut universa instrumenta facta per eos, antequam consignentur tibi, debeant representari, ut apposito tua approbationis signo, demum notarii auctoritatem suscipiant, & signentur &c. Sane notarios, quos inveneris insufficientes, negligentes, remissos, illegitime creatos, falsarios, aut alias infideles, tuum erit ab officio suspendere, & ad nostram remittere presentiam, sic suspensos, ut secundum modum culpa, per nos juste, ac misericorditer agatur cum ipsis. Verum decedentium, & eorum, qui jam decesserunt, acta cum protocollis, & scedis penes te volumus haberi, ut a te ad utilitatem contrahentium, & dominorum rerum, si petitum fuerit in formam publicam redigi possint, & eorum sic veritas tua sollicitudine patefiat. Censualia quoque monasterii penes te conservabuntur, & sicut invenientur per te approbata penes te indubitatam posteris faciant fidem, ut non sit opus aliter probare quod de tua fuerit sollicitudine approbatum, provisurus, ut omnes census monasterio debitos plene scias, ac innovationes locationum in tempore fieri debeant, & quid per hoc debeant innova-*

Ex cit. Reg. fol. 56. & seqq.

tionis

tionis tempore plene scias &c. Et nolumus quod notarius fidem det judici, vel judex notario, sed utriusque fides oculis, & auribus in conficiendo instrumento concurrant, salvis privilegiis per nos datis, vel dandis, quæ consignata per nos de manu nostra mittimus ad Judices consignanda, & quam cito privilegia nostra, concessiones, seu renovationes manu nostra signavimus, vel sigillum nostrum in eis apponi fecimus, tu eas ad manus tuas recipies, in tuo registro registranda, & per te postmodum illis quibus concessa fuerint assignanda, recepto a te fidelitatis, & ligii homagii juramento, nec non & de prædicto officio per te fideliter exercendo. Ad honorem & fidelitatem nostram & monasterii Cassinensis. Bernardus Montfaucon Diarii Italici pag. 324. ait: *Penes Abbatem Cassinensem item erat potestas eligendi Prothonotarium &c.*

Bartholomeus de Ravello vassallus vestiarii Cassinensis fit eradit.

Ex eodem Reg. fol. 63. a t.

Anno 1270. die quinta Januarii instrumentum a notario Petro a S. Victore confectum est, ex quo hæc animadvertenda: *Nos frater Matthæus de Miniano monachus, & vestiarius Cassinensis nobiscum habendo Nicolaum Acetum judicem castri S. Victoris, præsentis instrumenti serie declaramus, quod Bartholomeus Ravello filius magistri Gualterii de Ravello ad nostram præsentiam veniens exposuit coram nobis, quod sui propositum est domicilium suum Ravelli relinquere, & incolatum facere, & habere in terra monasterii Cassinensis, videlicet in castro S. Victoris, & facere cautelam ligii homagii ob reverentiam, & devotionem, quam in eodem monasterio geris, & devenire vassallus specialiter vestiarii Cassinensis, & reddere vestiario annuatim in perpetuum grana aurea duo, nomine census &c. in recognitionem homagii suprascripti. Propter quod supplicavit humiliter, ut ipsum in dominio, & sub dominio ejusdem vestiarii recipere deberemus, & concedere, ut nullum aliud servitium personale, vel reale, aud redditus aliquis a nobis, vel a nostris posteris, vel ab alio aliquo requiratur, nisi duo grana auri suprascripta. Nos autem considerantes devotionem tui prædicti Bartholomei, ac utile facere, & bonum aquirere vassallum unum vestiario Cassinensi, te ipsum in dominio, & sub dominio ejusdem vestiarii recepimus concedentes tibi, & tuis heredibus in perpetuum, ut nullum servitium personale, vel reale. nullus quoque redditus a te, vel a tuis heredibus a nobis, vel nostris posteris, aut ab aliquo alio requiratur, nisi duo grana aurea suprascripta &c., & decimas consuetas suprascripto monasterio, secundum quod consuetum est per totam Abbatiam reddere &c.*

Quædam bona Guillelmo de Solegniano Bernardi Abbatis consanguineo concessa.

Fol. 71. ejusdẽ Regesti.

Notatu quoque digna sunt verba, quæ in instrumento leguntur eodem anno 1270. mense Julio rogato a notario Benedicto de S. Germano: *Nos Bernardus &c. Attendentes fidem, & devotionem, quam tu Guillelmus de Solegniaco dilectus consanguineus, & fidelis noster ad nos habes, & monasterium Cassinense, nec non grata, & accepta obsequia tua, quæ nobis, & eidem monasterio jam longo tempore fecisti &c. de consensu, & voluntate subscriptorum fratrum nostrorum nobiscum habendo magistrum Brunum archidiaconum S. Germani judicem, & advocatum Cassinensem, damus, & concedimus tibi prædicto Guillelmo, tamquam benemerito, & heredibus tuis in perpetuum omnia bona stabilia, quæ fuerunt qm. Rogerii de Bār., nec non & infrascriptorum de castro Fractarum proditorum Excellentiss. Domini nostri regis Caroli, & nostri vid. Roffridi de Gregorio, Aimonis, Stephani, Johannis, & Roberti filiorum ejus, Bartholomei de Niar. de Forade uxoris ejus, Nicolai Taldei, Raynaldi, Lupi, & Martoni filiorum ejus, Benedicti Saltarelli, Bartholomei, Fratris ejus Raynaldi de Curti, Jacobi de Rogerio, Nicolai de Rogerio, Tartari Rubini Fratris ejus &c. plures aliæ personæ recensentur: deinde subditur. Pro quorum manifesta proditione, qui debitæ fidelitatis immemores adhæserant nequissimo Corradino, Dei, sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac ejusdem domini nostri regis adversario, fuerunt per nos bonis prædictis juste, & rationabiliter, ac etiam sententialiter destituti, quæ bona sita sunt in castro sancti Angeli in Teodici, Castro Fractarum, & pertinentiis eorum, & aliis terris, seu locis Abbatiæ Cassinensis. Ipsa utique bona stabilia ubicumque consistentia, videlicet domos, vineas, terras cultas, & incultas, molendina, silvas, pascua, redditus, & servitia cum omnibus juribus &c. tibi prædicto Guillelmo, & heredibus damus, & concedimus in perpetuum, secundum quod spectat ad Abbatem Cassinensem, ad habendum, tenendum &c. salvo jure monasterii Cassinensis, & salvo nobis, & successoribus nostris, & eidem monasterio nostro Cassinensi fidelitate homagii, & debito juramento, quod juramentum homagii, & fidelitatis nobis, & successoribus nostris, & eidem monasterio in manibus nostris præstitisti &c.*

Bona rebellium ab Abbate aliis concessa.

Johanni de Transio Atinati.

Eodem anno, atque mense similem donationem clargitur Bernardus Abbas ab eosdem notario in scriptis redactam, quæ ita se habet.

Ex eodem reg. &cit.

Nos Bernardus &c. attendentes fidem, & devotionem quam tu Johannes de Transio de Atino fidelis noster &c. nec non grata obsequia tua, & discreti viri magistri Francisci apostolicæ sedis scriptoris fratris tui, quæ nobis, & eidem monasterio jam longo tempore fecistis &c. damus, & concedimus tibi prædicto Johanni &c. & heredibus tuis in perpetuum omnia bona stabilia, quæ fuerunt quondam Deodati, & Mariæ de Taldeo de Castro Fractarum proditorum excellentissimi Domini nostri regis Caroli, & nostri, pro quorum manifesta proditione, qui debitæ fidelitatis immemores adhæserant nequissimo Corradino, dei, sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac ejusdem domini nostri regis adversario, fuerunt per nos juste, & rationabiliter, ac etiam sententialiter destituti, quæ bona sita sunt in prædicto Castro Fractarum, & pertinentiis ejus &c. Tibi &c. Johanni, & heredibus tuis in perpetuum damus, & concedimus secundum quod spectant ad Abbatem Cassinensem &c. salvo nobis, & successoribus nostris, & eidem monasterio &c., concessione, ut in præcedenti.

Bona rebellium Abbas concedit aliis.

Fa Girardo de Cordo de Corziaco.

Ex eodem Reg. fol. 71. a t.

Huic similis concessio est eodem anno die 13. Augusti facta a Bernardo, quæ sic incipit: *Nos Bernardus &c. notum facimus universis &c. quod Girardus de Corziaco dilectus familiaris, & fidelis noster &c. supplicavit, quod cum nos concessimus ei, & heredibus ejus jure libellario bona omnia stabilia, quæ fuerunt olim Jacobi de Bantra proditoris excell. Dñi nostri regis Caroli, & nostri, prout in instrumento exinde a nobis sibi confecto plenius continetur &c. ac idem Girardus propter indigentiam suam necesse habeat vendere &c. bona predicta &c. Nos igitur ejusdem Girardi supplicationibus inclinati vendendi &c.*

&c. prout sibi placuerit, omnia bona prædicta salvo censu annuo, & hiis, quæ pro renovatione debentur fidelitate, & homagio in eodem instrumento contentis, nobis, & successoribus nostris, ac monasterio nostro debitis &c. Concedimus tibi prædicto Girardo, & heredibus tuis libellario jure usque ad viginti, & novem annos omnia bona ubicumque per Abbatiam Cassinensem sita, quæ fuerunt qm. Jacobi de Bantra, quæ bona infiscari fecimus ex debita deliberatione, & capi ad opus curiæ Cassinensis, pro eo quod idem Jacobus, ut notorium esse comperimus, inimicis sacræ regiæ Majestatis, & nostri contra fidelitatis debitum veniens, non sine crimine proditionis adesit &c. Pro quibus bonis tibi concessis tu prædicte Girarde nobis homagium fecisti, & fidelitatis juramentum cum omnibus capitalis fidelitatis ejusdem nobis etiam ad sancta Dei evangelia præstitisti &c. Ut ex instrumento rogato a notario Francisco Sangermanensi. Tria hæc Instrumenta subscribit Bernardus, quidamque e monachis, atque in fine addita hæc verba: *Et nostra Bulla plumbea communitum*. Cum perduellionis crimen Bernardus puniat, quod scelus est longe gravissimum, ostendit proculdubio supremam penes cœnobium Cassinense fuisse in sibi subditos jurisdictionem etiam criminalem. Baronibus certe, qui merum, mixtumque imperium habent, atque gladii potestatem inhibetur hujusmodi crimina punire, cum in diplomatibus illis concessis hæ conditiones apponuntur, *exceptis tamen criminibus lesæ Majestatis, hæresis, & falsæ monetæ &c.*

Qui bona sibi concessa vendit.

Non diu post, die vigesima tertia Augusti 1270. omnium bonorum medietatem, assentiente Bernardo Abbate, emit a Girardo de Corziaco, Albertus Signorictus, ut ex instrumento constat rogato a notario Joanne Sangermanensi, quod incipit: *Nos Bernardus &c. per præsens scriptum notum facimus &c. Albertum Signoricti militem dilectum familiarem, & camerarium nostrum nobis humiliter supplicasse, quod cum Gerardus de Corziaco familiaris noster vendiderit &c. ipsi Alberto &c. medietatem pro indiviso omnium bonorum suorum stabilium, quæ habebat, & possidebat in castro sancti Angeli in Teodici, & pertinentiis ejus, ac tota terra Abbatiæ Cassinensis, quæ fuerunt olim Jacobi de Bantra pro certa pecuniæ quantitate, prout apparet per publicum instrumentum de venditione ipsa confectum &c. venditionem ipsam &c. confirmare de speciali gratia dignaremur. Tenor autem prædicti instrumenti venditionis per omnia talis est. In nomine domini &c. Ego Gerardus de Corziaco familiaris reverendiss. in Christo Patris, & domini, Dñi Bernardi Dei gratia Cassinensis Abbatis, in præsentia magistri Bruni Archidiaconi S. Germani judicis, & advocati Cassinensis &c. & testium subscriptorum ad hoc specialiter rogatorum &c. magistri Francisci Prothonotarii totius Abbatiæ Cassinensis, & ejusdem domini familiaris, notarii Petri de sancto Apollinari ejusdem domini Abbatis familiaris &c. data, tradita &c. mihi potestate, ac facultate ab eodem domino Abbate, prout manifeste constitit judicibus, notariis, & testibus suprascriptis per patentes litteras domini suprascripti, vendendi &c. bona omnia olim mihi per eundem dominum Abbatem libellario jure data, & concessa in castro S. Angeli in Theodici &c. & in aliis castris monasterii Cassinensis. Et quæ bona olim fuerunt Jacobi de Bantra proditoris domini nostri regis, & ejusdem domini Abbatis, libellario jure vendo, & concedo tibi domino Alberto Signoricti ejusdem domini Abbatis, familiari, & camerario, & tuis heredibus medietatem pro indiviso omnium prædictorum bonorum meorum stabilium &c., quæ quidem bona stabilia idem dominus Abbas mihi de mera liberalitate, & gratia speciali libellario jure dedit &c. tamquam excadentia, & ad ipsum devoluta ex proditione prædicti Jacobi de Bantra, cujus bona ipsa fuerunt &c. nihil enim exinde mihi, vel meis heredibus, aut alii cuicumque reservavi, eo salvo, & reservato, quod tu, & heredes tui in perpetuum reddatis annuatim nomine census monasterio Cassinensi &c. pro bonis prædictis mediam libram de cera, & pro renovatione libelli tempore renovationis ipsius medium augustalem &c. Pro qua venditione præsentialiter recepi a te uncias aureas viginti electas, & bene ponderatas ad generale pondus regni, finitum pretium &c.*

Ex eodem Reg. fol. 73.

Eodem mense, atque anno alteram bonorum medietatem vendidit Gerardus Guillelmo de Saligniaco pro viginti auri unciis, ea conditione, ut quotannis mediam ceræ libram monasterio Cassinensi penderet, atque renovationis tempore medietatem augustalis, ut ex instrumento ab eodem notario rogato constat.

Bernardi Abbatis concessio Archidiacono Bruno.

Satis grata curiosis erit concessio a Bernardo Abbate archidiacono Bruno hoc an. 1270. die 6. Septembris facta, quæ sic incipit: *Nos Bernardus Dei gratia Cassinensis humilis Abbas, de consensu subscriptorum patrum nostrorum nobiscum habendo Julianum de Christina judicem civitatis S. Germani, & nostrum, confirmamus tibi magistro Bruno archidiacono sancti Germani dilecto fideli, & familiari nostro Saulem, & filios suos oriundum de Castro Tirelli, nunc habitatorem in territorio civitatis sancti Germani, in villa S. Luciæ, qui tempore sui adventus in sanctum Germanum, dominum tuum, & præcessorum tuorum elegit, & assumsit sicut nobis constitit per testes a tua parte productos. Ipsum utique Saulem, & filios suos cum juribus suis tibi prædicto magistro Bruno confirmamus sicut hactenus tenuisti ad proprietatem, & possessionem tuam, & heredum tuorum, ad habendum, tenendum, & possidendum, & faciendi inde omnia, quæ vobis placuerit, sicut alii nobiles de Abbatia facere possunt de hominibus, & reddentibus suis, salva, & reservata fidelitate, & homagio ipsius nobis, & successoribus nostris, & monasterio Cassinensi &c. In cujus rei testimonium &c. præsens publicum scriptum tibi exinde fieri mandavimus per manus Benedicti nostri, & monasterii Cassinensis, & civitatis sancti Germani publici notarii &c.* Ex hoc aliisque pluribus monumentis eruitur fuisse per ea tempore in ditione Cassinensi plures viros nobiles, qui subditos habebant. Quique supremæ Abbatis jurisdictioni subjicerentur, quod in oppidis cœnobii nostri habitarent. Eruitur præterea potuisse alienigenam quemlibet si intra fines ditionis Cassinensis habitaturus devenisset, cui liberet sese subjicerem.

Ex eodem Reg. fol. 77. a t.

Cõplura alia bona rebellium Alberto Signoricto concessa.

Die 4. Octobris ejusdem anni 1270. publico instrumento rogato penes acta notarii Benedicti a sancto Germano complura alia bona Bernardus concedit Alberto Signoricto hisce verbis: *In nomine domini &c. Nos Bernardus Dei gratia Cassinen-*

nen-

Ex eodem Reg. fol. 79.

nensis humilis Abbas &c. de consensu, & voluntate subscriptorum fratrum nostrorum, nobiscum habendo magistrum Brunum archidiaconum sancti Germani judicem, & advocatum Cassinensem damus, & concedimus tibi prædicto Alberto militi tamquam benemerito, & heredibus tuis in perpetuum omnia bona stabilia, quæ fuerunt qm. Johannis Ferraiuuni, & Guillelmi de Bantra de sancto Angelo in Teodice proditorum excellentiss. domini nostri regis Caroli, & nostri, pro quorum manifesta proditione, qui debitæ fidelitatis immemores adeserant nequissimo Corradino, Dei, sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac ejus domini nostri regis adversaria, fuerunt per nos bonis prædictis juste, & rationabiliter, ac etiam sententialiter destituti. Quæ bona sita sunt in castro s. Angeli in Teodice, & pertinentiis ejus, & in aliis terris, seu locis Abbatiæ Cassinensis. Ipsa utique bona stabilia ubicumque consistentia, videlicet domos, casalina, terras cultas, & incultas, vineas, silvas, pascua, oliveta, molendina, montana, redditus, & servitia, & alia quæcumque &c. tibi prædicto Alberto Signoritti militis, & heredibus tuis damus, & concedimus in perpetuum secundum consuetudinem Abbatiæ Cassinensis ad proprietatem, & possessionem tuam tuorumque heredum ad habendum &c. salvo quod tu, & tui heredes omni anno in festa sancti Benedicti detis, & reddatis monasterio Cassinensi &c. libras de cera duas, & salva nobis, & successoribus nostris, ac eidem monasterio fidelitate, homagio, & debito juramento, quod juramentum, homagium, & fidelitatem nobis in nostris manibus præstitisti &c. † Ego qui supra Bernardus, beati Benedicti successor indignus. † Ego frater Maurus sacerdos, & monachus, & domini Abbatis Cassinensis cappellanus. † Ego frater Dionysius sacerdos, & monachus Cassinensis, & reverendi domini Abbatis cappellanus. Sequitur subscriptio aliorum monachorum.

Notario Benedicto a S. Germano bona concessa rebellium. Ex eodem Reg. fol. 79. a t.

Eodem anno die 6. ejusdem mensis, similis concessio a Bernardo Abbate est facta, quæ ita se habet. *In nomine domini, &c. Nos Bernardus &c. attendentes multa grata, & utilia servitia, quæ tu notarie Benedicte de sancto Germano dilecte familiaris, & fidelis noster, nobis, & monasterio nostro exhibuisti &c., & quia etiam servitiis nostris, & monasterii nostri longo tempore personaliter laborasti, de consensu subscriptorum fratrum nostrorum nobiscum habendo magistrum Brunum archidiaconum sancti Germani judicem, & advocatum Cassinensem de speciali gratia damus, & concedimus tibi suprascripto Notario Benedicto, tamquam benemerito, & tuis heredibus in perpetuum omnia bona stabilia quæ fuerunt quondam Riccardi Blanci de sancto Germano proditoris excellentiss. domini nostri regis Caroli, & nostri, quibus bonis idem Riccardus propter sui manifestam proditionem, qui debitæ fidelitatis immemor adesit nequissimo Corradino Dei, sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac ejusdem domini nostri regis adversarie per nos juste, & rationabiliter, ac etiam sententialiter destitutus extitit, & privatus, quæ quidem bona posita sunt in castro sancti Petri in monasterio, Pignatario, Junctura, & sancto Georgio, & pertinentiis eorum, ac aliis terris, seu locis abbatiæ Cassinensis. Ipsa utique bona stabilia ubicumque posita, & existentia tam videlicet domos, & casalina, quam terras cultas, & incultas, molendina, & alia bona quæcumque cum omnibus juribus, &c. & pertinentiis eorum, sibi &c., & tuis heredibus damus, & concedimus in perpetuum ad proprietatem, & possessionem vestram ad habendum, & possidendum, &c. Salvo quod annuatim reddatis monasterio Cassinensi pro rebus ipsis, &c. pro censu libram de cera unam, & salva nobis, & successoribus nostris fidelitate, homagio, & debito juramento, quod juramentum fidelitatis, & homagii in nostris manibus præstitisti &c. ad cujus rei memoriam &c. præsens publicum instrumentum per manus Johannis publici nostri monasterii Cassinensis, & civitatis sancti Germani notarii fieri jussimus, nostra, & subscriptorum fratrum nostrorum subscriptionibus roboratum, ac Bulla nostra plumbea communitum. Quod scripsi ego idem Johannes publicus monasteris Cassinensis, & civitatis sancti Germani notarii de mandato dicti domini Abbatis, & meo signo signavi &c.*

Et Germano de Flodoino.

Aliam bonorum medietatem Petri Bovis, quæ ob perduellionis crimen fuerant publicata Bernardus concessit eodem die Germano de Flodoino Sangermanensi, ea conditione, ut quotannis libræ ceræ medietatem cœnobio Cassinensi solveret. Præstitit Germanus solitum fidelitatis sacramentum, ut constat juramento ab eodem notario rogato, ex reg. I. Bernardi p. 81.

Joannes de Andrea creatur notarius ab Abbate Cassinensi. Ex eodem Reg. fol. 91.

Die 8. Octobris ejusdem anni 1270. Bernardus in universis Abbatiæ Cassinensis oppidis notarium creavit Johannem de Andrea a Plumbariola, ut publico instrumento constat rogato a notario Benedicto sepe memorato, in quo hæc leguntur. *Nobiscum habendo magistrum Nicolaum de Angelo judicem, & advocatum Cassinensem, statuimus, & ordinamus Te prædictam Johannem publicum notarium in prædicto castro nostro Plumbarola, ut publicum notarii officium tam in castro ipso, quam ejus locis, & pertinentiis omnibus, ac etiam in aliis terris Abbatiæ Cassinensis &c. cum omnibus juribus, & rationibus ad officium ipsum spectantibus exerceas in vita tua, prout juris, & moris est, ad honorem, & fidelitatem nostram, & monasterii Cassinensis &c. recepto a te corporali ad sancta Dei evangelia juramento de officio ipso per te fideliter exercendo, & de veritate scribenda &c. Pro quo officio annuatim tenearis solvere nobis, & monasterio prædicto in festa sancti Benedicti pro censu tarenos Amalphitanos octo &c.*

Inquisitio in oppido S. Eliæ.

Anno 1270. die 29. Novembris inquisitionem præcedentibus similem instituit Bernardus Abbas in oppido sancti Eliæ, quam hic integram exscribimus, quod plura notatu digna contineat.

Ex originali in Archivo.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno incarnationis ejus millesimo ducentesimo septuagesimo octavo. Regnante Domino nostro Carolo Dei gratia gloriosissimo rege Jerusalem, Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, Almæ Urbis senatore, Principe Acaje, Andeg., Provintiæ, Forchalquerii, & Tornodorii comite, ac Romani Imperii in Thuscia per sanctam Romanam ecclesiam Vicario Generali, regnorum ejusdem, Jerusalem videlicet anno secundo, Siciliæ vero quarto decimo, mense Octobris, quartodecimo die ejusdem mensis, septimæ inditionis. Nos magister Laurentius Bisa judex, & advocatus Cassinensis. Præsentis scripti serie declaramus, quod nobis in majori Cassinensi curia residentibus ad causas audiendas, præsente vene-

venerabili viro fratre Pandulpho rectore Cassinensi, discretus vir magister Stephanus archidiaconus sancti Germani Yconomus monasterii Cassinensis, & membrorum ejus, pro parte, & nomine R. P. D. Bernardi Dei gratia Cassinensis Abbatis, & monasterii Cassinensis, & membrorum ejus, exposuit coram nobis, quod cum olim ad instantiam, & petitionem Yconomi Cassinensis de mandato ejusdem domini Abbatis, presente Peregrino de Rosa Sindico universitatis Castri S. Eliæ, ab eadem universitate legitime ordinato per discretum virum magistrum Nicolaum de Angelo judicem, & advocatum Cassinensem, adhibito sibi Benedicto publico monasterii Cassinensis, & civitatis sancti Germani Notario, debita solemnitate servata, facta fuisset quadam inquisitio in castro prædicto super juribus, redditibus, & servitiis debitis ab ipsa universitate, & hominibus eidem monasterio Cassinensi, & officiis, ac membris ipsius, & ipsa inquisitio fuit per manus ejusdem Benedicti, de mandato ejusdem judicis in actis redactas, & timeat idem Yconomus, ne eisdem actis vetustate consumptis, aut aliis casibus super venientibus cum scripta sint in cartis bombicinis, quæ durationem diuturnam habere non possunt, rei gestæ valeat memoria deperire, petiit a nobis idem Yconomus, ut acta inquisitionis ipsius ad cautelam ejusdem monasterii Cassinensis authenticare, & in publicum instrumentum redigi faceremus. Quia vero justis petitionibus ejusdem Yconomi deesse non possumus, nec debemus &c. nos prædictus magister Laurentius judex, & advocatus Cassinensis una cum Johanne Malatesta publico civitatis sancti Germani notario præsente predicto domino rectore, & præsentibus subscriptis testibus ad hoc specialiter vocatis, & rogatis, prædictam inquisitionem ad petitionem ejusdem Yconomi per prædictum notarium Benedictum publicum civitatis sancti Germani notarium, & majoris curiæ Cassinensis actorum notarium productum, apud quem dicta inquisitio, cum aliis actis publicis, & privatis fideliter fuerit custodita, & quam idem notarius Benedictus recognovit veram esse & sua manu scriptam de mandato prædicti magistri Nicolai judicis, & advocati Cassinensis vidimus, legimus, & inspeximus diligenter non vitiatam, non cancellatam, nec abolitam, sed in prima sui figura existere, & ipsam de verbo ad verbum nihil addito, detracto, vel mutato, in præsens publicum instrumentum per manus suprascripti Johannis publici dictæ civitatis sancti Germani notarii publicari fecimus, & transcribi ad cautelam prædicti domini Abbatis, & monasterii Cassinensis; cujus inquisitionis tenor per omnia, & singula talis erat. Anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo, mense Navembris, vicesimo sexto die ejusdem mensis, indictione quartadecima. Inquisitio facta in sancto Helia de mandato R. P. D. Bernardi Dei gratia venerabilis Cassinensis Abbatis magistrum Nicolaum de Angelo judicem, & advocatum Cassinensem, Benedictum publicum monasterii Cassinensis, & civitatis sancti Germani notarium, ad petitionem, & instantiam magistri Bruni archidiaconi sancti Germani, Yconomi, sindici, & procuratoris monasterii Cassinensis, & membrorum ipsius pro parte, & nomine ejusdem super juribus & conditionibus debitis, ab hominibus ejusdem castri eidem monasterio, & aliis locis sibi subditis, ac officialibus eorumdem tam ratione personarum, quam etiam ratione bonorum suorum, quæ possident in eodem castro, & territorio ejusdem, nec non & aliis bonis occupatis ab eisdem hominibus, vel ab aliis quibuscumque personis tam de demanio ejusdem monasterii, quam etiam de publicis existentibus intus in eodem castro, seu extra in territorio ejusdem. Quæ denunciatio facta est coram his testibus vid. Notario Johanne Petro de Perrecta, & Joanne magistri Raynaldi præsente Peregrino de Rosa sindico dicti castri statuto per universitatem ejusdem castri. Dominus Leonardus archipresbyter Cardeti habitator sancti Heliæ juratus, & interrogatus de juribus et conditionibus debitis generaliter ab hominibus castri sancti Eliæ monasterio Cassinensi, ac membris ipsius, ac aliis locis subditis eisdem, seu officialibus eorumdem, tam ratione personarum, quam etiam ratione bonorum suorum quæ possident in eodem castro, et territorio ipsius, dixit, quod homines dicti castri generaliter tenentur ad infrascripta, exceptis illis, qui habent exinde libertatem a prædicto monasterio Cassinensi. Videlicet ille, qui habet par boum, tenetur præstare predicto monasterio quatuor operas annuatim cum ipsis bubus, duas videlicet ad recaldandum, et reliquas duas ad seminandum, et reddere unam gallinam in nativitate Domini, & unam gallinam in resurrectione ejusdem. Ille vero qui caret bubus, eodem modo tenetur præstare quatuor operas de persona sua, videlicet duas ad metendum & duas ad triturandum, & tenetur præstare nihilominus unam gallinam dicto monasterio in nativitate Domini, & unam in resurrectione ejusdem. Item dixit, quod homines dicti castri tenentur quolibet anno semel præstare procurationem domno Abbati Cassinensi, qui pro tempore præest eidem monasterio Cassinensi, si contingat eum venire ad dictum castrum, vel si non veniat pro ipsa procuratione solvunt sibi certum pecuniæ quantitatem, sicut possunt melius convenire cum eodem. Item tenentur prædicti homines dicti castri cuilibet Abbati ejusdem monasterii, qui pro tempore præest, pro sacra ejusdem præstare, & subvenire sibi in pecunia quantitate secundum, quod possunt melius convenire cum eo. Item dixit, quod si contingat dictum monasterium, vel dominum Abbatem ejusdem movere exercitum, servire sibi tenentur prædicti homines in prædicto exercitu expensis propriis ipsorum hominum tribus diebus, quibus elapsis, tenentur servire ad expensas ipsius monasterii, vel Abbatis. Item dixit, quod si contingat dominum Abbatem ejusdem monasterii vocari a summo Pontifice, vel etiam a rege regni Siciliæ, homines dicti Castri tenentur subvenire sibi pro expensis ipsius domini Abbatis secundum quod possunt convenire cum eodem. Item dixit quod montes, pasena, flumina, aquarum decursus, territorii ejusdem castri & muri domnici, & via publica ipsius castri sunt prædicti monasterii Cassinensis, eo salvo, & excepto, si aliquis de prædictis montibus, pascuis, fluminibus, aquarumque decursibus, muris domnicis, & viis publicis aliquid possideat, & exinde jura habeat ab eodem monasterio Cassinensi. Item dixit, quod nullus de dicto castro audet piscari in aquis fluminis majoris, sine licentia prædicti domini Abbatis vel rectoris, aut alterius officialis statuti per eum in eodem castro, excepto tempore inundationum, quo tempore cuilibet de eodem castro licitum est piscari in eodem flumine libero arbitrio sine licentia eorumdem dominorum.

Dixit

Dixit etiam, quod nullus de eodem castro audet venari in territorio ejusdem sine licentia prædictorum dominorum, quod si aliquis temere piscatur, vel venatur, solvit bannum indictum, & impositum in eodem castro de mandato ipsius domini Abbatis, vel officialium prædictorum, nisi sit aliquis, qui exinde pretendat aliquod jus, seu libertatem a prædicto monasterio Cassinensi. Item dixit, quod homines prædicta terra generaliter, qui non habent exinde immunitatem, vel libertatem a prædicto monasterio Cassinensi, tenentur, & debent præstare de possessionibus suis, quas habent, & possident in territorio ejusdem castri, terraticum in formo subscripta, videlicet de grano, ordeo, majorino, millio, grano farris, & fabis majorinis tenentur præstare de septem partibus unam partem, & de vineis tertiam partem musti. Item dixit, quod si qui de eodem castro faciunt cesas in territorio ipsius castri reddunt decimam fructuum provenientium ex eisdem cellerario Cassinensi. Item dixit, quod quicumque de eodem castro occidit ad tallam porcum, seu scrofam, aut bovem, seu vaccam in prædicto castro, tenetur de porco, seu scrofa prædictis præstare lumbellum eorumdem animalium rectori ejusdem castri, & de bove, seu vacca tenetur reddere eisdem medietatem pectoris eorumdem animalium, & curia ejusdem rectoris tenetur deferenti dictum redditum præstare unum panicellum. Item dixit, quod quilibet de dicto castro nisi exinde habeat immunitatem, & libertatem a prædicto monasterio, qui habet pecudes, tenetur cellarario Cassinensi præstare decimam partem agnorum, & quilibet, qui habet scrofas, tenetur eidem cellerario prestare glandaticum. Item dixit, quod plateaticum dicti castri spectat ad cellerarium Cassinensem. Item dixit, quod nullus de eodem castro potest construere montanum ad aquam, vel ad siccum ad macinandum olivas in eodem castro, vel territorio ejusdem castri, seu molendinum, aud balcatorium, vel quodlibet aliud edificium in aquis publicis, seu juxta ipsas aquas, seu derivare de ipsis aquis publicis pro utilitate, seu usu prædictorum edificiorum sine licentia prædicti monasterii, seu domini Abbatis, qui pro tempore praest in eodem, cum predictum jus edificandi prædicta edificia spectet ad dignitatem monasterii supradicti. Item dixit, quod curia Cassinensis ejusdem castri pro opere, seu reparatione palatii curia ipsius, seu etiam alterius edificii, quod ipsa curia velles facere in eodem castro, consuevit incidere arbores, non tamen fructiferas, carentes vitibus, requisitis tamen prius dominis eorundem. Dixit etiam, quod eadem curia consuevit incidere etiam ulmos, seu quaslibet alias arbores necessarias, & utiles pro curru dicto curia. Interrogatus quomodo sciret prædicta, dixit, quod a tempore sui recordii, quod est de quinquaginta annis, ipse testis usque ad presens tempus, vidit prædictum monasterium Cassinense, ac dominos Abbates, qui successive præfuerunt in monasterio suprascripto, ac rectores, & offitiales in eodem castro statuto pro parte ipsius monasterii possidere, & quasi possidere omnia prædicta, ac exigere, & percipere jura prædicta, & uti juribus prædictis, ac homines dicti castri prestare eidem monasterio, ac rectoribus, & officialibus suprascriptis per prædicta tempora redditus, & jura prædicta, exceptis iis, qui exinde pretendebant, & habebant immunitatem, & libertatem a monasterio suprascripto.

Item dixit, quod a capite clausura quam tenet, & possidet Nicolaus Boso usque ad domum Petri Sconzavini, fuit via publica, & locus publicus bene amplus, qui locus modo occupatus est a quibusdam possessoribus, & redactus ad culturam in quo etiam loco sunt pastinata multa arbores ab illis, qui prædictum locum detinent occupatum. Dixit etiam, quod in multis aliis locis publicis tam intus, quam extra dictum castrum, & specialiter juxta muros dompnicos, & extra ubi fuere carbonaria per multos occupatum est. Landus Corvus juratus, & interrogatus dixit idem per omnia, quod proximus, excepto, quod ipse dixit se nescire si licitum est curio incidere quaslibet arbores pro curru curia, quia non vidit adhuc currum fieri in ipso castro pro curia Cassinensi, excepto etiam quod in flumine publico licet piscari sine licentia curia in eo casu videlicet quando aliqua mulier esset in partu, vel infirma. Item excepit de tempore, de quo dixit se recordari prædicta per quadraginta annos tantum. Petrus de Cervario juratus, & interrogatus dixit idem, quod proximus, excepto de tempore, de quo dixit se recordari prædicta per triginta annos tantum, & addidit, quod quando aliquis homo dicti castri ducit uxorem potest licite piscare in flumine publico, sine licentia curia, & excepto, quod dixit, quod de grano farris non debetur terraticum curia Cassinensi nisi de terris, qua seminantur quando sunt magisia dompnus. Thomas juratus, & interrogatus dixit idem per omnia, quod proximus testis, addidit tamen de tempore, de quo dixit servare prædicta per sexaginta annos, & excepto, quod nescit quanto tempore homines dicti castri teneantur servire in exercitu monasterio Cassinensi, seu dominis Abbatibus ejusdem monasterii, cum contingit ipsos movere, vel facere exercitum, fatetur tamen, quod prædicti homines tenentur servire submoniti ad exercitum supradictum. Raynaldus infans juratus, & interrogatus dixit idem per omnia, quod proximus, addidit tamen, quod licitum est derivare de aquis publicis ad irrigandum possessiones eorum existentes vicinas ipsis aquis, etiam non obtenta licentia curia. Excepit etiam de monasteris od siccum, de quibus dixit, se ignorare, utrum consuetum sit petere licentiam pro ipsis construendis; excepit etiam de arboribus incidendis pro opere palatii, vel cujuslibet alterius edificii curia, super quo dixit se ignorare, & excepit de tempore, de quo dixit se recordari prædicta per triginta annos tantum. Riccardus infans juratus, & interrogatus dixit idem per omnia, quod proximus, & addidit de tempore, de quo dixit, se recordari prædicta per quadraginta annos. De viis autem, & stratis publicis occupatis dixit, se non posse certificari. Nicolaus de Gratiana juratus, & interrogatus dixit idem, quod primus testis, excepto quod ipse testis dixit, se ignorare, utrum sit obtinenda licentia a curia ad venandum, & excepto quod dixit se ignorare de arboribus incidendis pro curru curia, quia ipse non vidit tempore suo fieri currum in castro prædicto. Belegrimus de Raynaldo juratus, & interrogatus dixit idem, quod primus testis, excepto de tempore, de quo dixit se recordari prædicta spatio quadraginta annorum; addidit tamen de hominibus sancti Elia, qui habent boves, & tenentur præstare operas cum ipsis bubus, quia præter operas ipsas tenentur præstare quatuor operas manuales, duas vi-

deli-

videlicet, ad metendum, & duas ad triturandum. Excepit tamen de tempore, quo homines tenentur servire monasterio Cassinensi in exercitu, quia dixit se ignorare per quantum tempus, sed dixit, quod tenentur servire. Excepit etiam de montanis ad siccum de quibus dixit, quod nescit si sit necessaria licentia curiæ pro construendis montanis eisdem, & excepit etiam de arboribus necessariis pro curru curiæ, de quibus dixit, quod potest curia pro ipso curru incidere arbores non fructiferas, & carentes vitibus. Johannes Preite juratus, & interrogatus dixit idem, quod primus, & addidit de tempore, de quo dixit se recordari prædicta per quinquaginta annos, excepit tamen de loco, ubi fuere carbonaria juxta muros dompnicos, & aliis locis publicis occupatis de quibus dixit, se certificare non posse. Landulfus de Dompna juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, excepto de tempore de quo dixit se recordari prædicta per triginta annos, addidit tamen de servitio, quod tenentur præstare homines Castri sancti Heliæ monasterio Cassinensi, cum movet exercitum, de quo dixit idem quod primus. Item excepit de glandatico porcorum, seu scrofarum. Item de arboribus incidendis. Item de carbonariis, & aliis locis publicis occupatis, de quo dixit se aliquid non recordari. Thammarius juratus, & interrogatus dixit idem quod primus, excepto tamen de arboribus incidendis. Item de montanis ad siccum, & via publica, seu loco publico occupato juxta stratam dompnicam de quibus dixit se nihil inde scire. Helias Grecus juratus, & interrogatus dixit idem, quod primus excepto de tempore de quo dixit se recordari prædicta per quadraginta annos. Excepit tamen de montibus, pascuis, de montanis ad siccum, de arboribus incidendis necessariis pro curru, & carbonariis occupatis, de quibus dixit se nihil inde scire. Joannes Pictor juratus, & interrogatus dixit idem, quod primus, & addidit de tempore de quo dixit se recordari prædicta spatio sexaginta annorum, excepit tamen de pascuis, montibus, venatione, montanis ad siccum, carbonariis occupatis, de quibus dixit, se nihil inde scire; addidit tamen quod Angelus de Guidone, & Leonardus da Stulto edificaverunt juxta domos eorum in publico secundum, quod communiter per homines S. Eliæ dicebatur, cum locus ille, in quo edificavit gradus dictus Angelus ante domum suam esset publicus, & eodem modo locus ille ubi dictus Leonardus edificavit quemdam murum parvum ante domum suam, similiter erat publicus, dixit tamen, quod quando aliquis de sancto Elia venatur de porco silvestri, & caprio venator consuevit reddere curiæ caput cum uno quarsero anteriori prædictorum animalium. De aliis autem animalibus silvestribus non consueverunt reddere venatores. Joannes de Thancredo juratus, & interrogatus dixit idem, quod primus, excepto de operibus manualibus, de quorum numero, seu quantitate dixit se certificari non posse, excepto de subventione expensarum, quas contingerit dominum Abbatem Cassinensem facere cum vocatur a summo Pontifice, vel a rege, & excepto de numero dierum, quibus homines sancti Eliæ tenentur servire monasterio Cassinensi, cum contingit monasterium, seu ipsum Abbatem movere exercitum, & excepta de montibus, pascuis, & excepto de arboribus incidendis pro curru necessariis, & excepto de carbonariis, ac viis publicis occupatis, de quibus dixit, se certificari non posse, excepit etiam de tempore, de quo dixit recordari prædicta spatio quadraginta annorum. Helias de Amaleo juratus, & interrogatus dixit idem quod primus, excepit tamen de montibus, pascuis, carbonariis, ac viis publicis occupatis, de quibus dixit se nihil inde scire, excepit etiam de tempore, de quo dixit, se recordari prædicta per quadraginta annos. Leonardus Stultus juratus, & interrogatus dixit idem, quod primus, excepto de montibus, & pascuis, de quibus dixit, se nihil inde scire, & excepto de tempore, de quo dixit, se recordari prædicta spatio quadraginta annorum, & addidit de numero operum manualium illorum, qui habent boves, de quibus dixit, quod præter operas boum tenentur præstare curiæ quatuor operas manuales, duas videlicet ad metendum, & alias duas ad triturandum. Oddo Joannis Marii juratus & interrogatus dixit idem, quod primus, excepto de subventione expensarum, quas contingeret Abbatem Cassinensem facere, cum vocaretur a summo Pontifice, vel a rege, & excepto de viis, & locis publicis, & excepto de numero dierum, quibus homines sancti Heliæ tenentur servire monasterio Cassinensi in exercitu, de quibus dixit se nihil inde scire. Notarius Petrus infans juratus, & interrogatus, dixit de operis tam personalibus, quam etiam boum idem quod proximus, de aliis nihil quia erat juvenis. Johannes magistri Raynaldi juratus, & interrogatus dixit idem quod primus, & addidit de carbonariis occupatis, de quibus dixit ut primus. Notarius Jacobus juratus, & interrogatus dixit idem, quod proximus, excepto de carbonariis, de quibus dixit, se nihil inde scire. Nicolaus de Pisana juratus, & interrogatus dixit idem quod primus, excepto de montanis ad siccum, de venatione & de arboribus incidendis pro curru, & de carbonariis, & viis publicis occupatis, de quibus dixit se ignorare, excepit etiam de tempore de quo dixit se recordari prædicta per triginta annos. Notarius Johannes juratus, & interrogatus dixit de operis boum, & operis manualibus, & redditu gallinarum, piscatione fluminis majoris, procuratione domini Abbatis, subventione expensarum, quando vocaretur dominus Abbas Cassinensis a summo Pontifice, vel a rege, & pro consecratione ipsius Abbatis, terratico, terrarum, & vinearum dixit idem quod primus, excepto tamen de tempore de quo dixit se recordari prædicta spatio decem & octo annorum; addidit tamen de operis manualibus illorum, qui habent boves, de quibus dixit idem quod Leonardus Stultus. Angelus de Guido juratus, & interrogatus de operis bovum, & operis manualibus dixit idem, quod proximus, de aliis nihil, quia est juvenis. Presbiter Onufrius juratus, & interrogatus dixit de terratico terrarum, & vinearum, de piscatione fluminis majoris, & de loco publico occupato juxta stratam dompnicam dixit idem, quod primus excepto tamen de tempore de quo dixit se recordari prædicta spatio quadraginta annorum. Joannes Boso juratus, & interrogatus dixit idem, quod primus, excepto de glandatico, & de arboribus incidendis pro curru, de quibus dixit se ignorare, addidit tamen de operis manualibus illorum, qui habent boves, de quibus dixit idem quod Leonardus Stultus excepit tamen de tempore, de qua dixit se vidisse prædicta spatio quadraginta annorum.

Presbiter Jacobus de Perua juratus, & interrogatus dixit de montibus, pascuis, flumine majore, muris dompnicis, viis publicis, piscatione, de subventione, donatione sacra, & de procuratione domini Abbatis, terratico terrarum, & vinearum dixit idem, quod primus, excepto de tempore, de quo dixit se recordari prædicta spatio viginti annorum de aliis nihil. Presbiter Adenulfus juratus, & interrogatus dixit de operis manualibus, & cum bobus, & de procuratione domini Abbatis, & de facto sacra, de piscatione fluminis majoris, & venatione, terratico terrarum, & vinearum, præstatione decimarum, de cesis cellerarii Cassinensis, & de decima agnorum eidem cellerario, de molendinis, balcatoriis, montanis non construendis sine licentia domini Abbatis, nec non & locis publicis occupatis dixit idem, quod primus excepto de carbonariis occupatis, de quibus dixit se nihil inde scire, excepit tamen de tempore de quo dixit recordari prædicta spatio viginti annorum, & addidit de operis manualibus illorum, qui habent boves, de quibus dixit idem quod Leonardus Stultus. Unde ad futuram memoriam, & tam prædicti domini Abbatis, quam monasterii Cassinensis cautelam, ad petitionem ejusdem Yconomi Cassinensis, de prædictis omnibus fieri fecimus præsens publicum instrumentum per manus prædicti Johannis Malatesta publici civitatis sancti Germani notarii, nostra, & subscriptorum testium subscriptionibus roboratum. Quod scripsi ego prædictus Johannes publicus civitatis sancti Germani notarius de mandato judicis supradicti, qui prædictam inquisitionem vidi, legi, & nihil addito, vel mutato, præsens publicum instrumentum transumpsi, atque transcripsi, & meo signo consueto signavi. Actum in majori curia Cassinensi civitatis sancti Germani. Locus † signi notarii. † Ego qui supra magister Laurentius Bisa judex, & advocatus Cassinensis prædictam inquisitionem vidi, legi, non vitiatam, non cancellatam, non abolitam, & in hoc publico transumpto instrumento subscripsi. † Ego frater Riccardus vice Decanus Cassinensis prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. † Ego Nicolaus archipresbiter sancti Germani prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. † Ego magister Bartholomeus prædictam inquisitionem, vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. † Ego magister Franciscus de Jurisa prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. † Ego Thomas Ambrosianus prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. † Ego Benedictus de Mascambruno prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. † Ego notarius Abraimans prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi.

Inquisitio in oppido Cervariæ.

Eodem anno die 4. Decembris inquisitio in castro Cervariæ est instituta coram notario Petro Lupone oppidi syndico, atque universitatis deputato in qua hæc potissimum animadvertenda: *Leo de Abbate juratus, & interrogatus juribus, & conditionibus hominum castri Cervarii in quibus dicti homines generaliter astricti sunt, & obligati monasterio,*

Ex Reg. I. Bernardi fol. 38. & originali.

seu curia Cassinensi, ex municipali, & antiquata consuetudine, seu lege obtenta in eodem castro, nec non & de redditibus eorundem, & in quibus etiam possessiones ipsorum hominum astricta sunt eidem monasterio, dixit, quod homines Cervarii generaliter exceptis iis, qui habent franchitiam, seu libertatem ab eadem curia tenentur eidem monasterio annuatim præstare operas infrascriptas, vid. ille, qui habet par boum, tenetur annuatim eidem curia Cassinensi præstare duas operas cum bubus, unam videlicet ad recalcandum, & aliam ad seminandum, & nihilominus tenetur ipse idem, qui habet boves præstare eidem curia duas operas manuales præter prædictas opera boum, unam videlicet ad metendum, & aliam ad triturandum. Ille vero, qui non habet boves, tenetur præstare tantum duas operas manuales, una videlicet ad metendum, & aliam ad triturandum. Tenetur etiam nihilominus quilibet prædictorum hominum tam qui habet boves, quam qui caret bubus, præstare annuatim eidem curia Cassinensi duas salutes, vid. unum pastillum, sive unam gallinam in festo Nativitatis Domini juxta optionem, & voluntatem ejusdem curia, seu rectoris dicti castri Cervarii, & unam caseatam in festo Resurrectionis Domini, exceptis iis, ut dictum est, qui habent franchitiam, vel etiam tenentur ad alia majora, vel minora secundum dispositionem factam per dominos Cassinenses Abbates, qui pro tempore fuere in dicto monasterio Cassinensi. Item dixit, quod generaliter homines prædicti castri, exceptis iis, qui habent franchitiam, tenentur præstare eidem curia Cassinensi de possessionibus suis terraticum, videlicet de grano, ordeo, millio, & fabis, quod terraticum est de septem partibus una, & quilibet, qui ad hoc tenetur, debet deferre ipsum terraticum ad granarium curia Cassinensis ejusdem castri. Item & ille, qui plantat vineas, est exemptus, & liber usque ad septem annos a tempore ipsius plantationis; a septem vero annis supra, quilibet, qui habet vineas, tenetur præstare terraticum ipsarum vinearum, videlicet tertiam partem musti provenientis ex ipsis vineis. Item dixit, quod nullus de eodem castro audet construere, & habere montanum, seu molendinum in eodem castro, seu territorio ejusdem sine licentia dominorum Abbatum dicti monasterii Cassinensis. Item dixit, quod generaliter homines dicti castri, qui non habent exinde franchitiam, tenentur præstare dicta curia Cassinensi herbaticum de pecudibus suis. Item dixit, quod homines prædicti castri tenentur annuatim præstare domnino Abbati Cassinensi semel procurationem, videlicet procuraro ipsum, in expensis, & familiam suam honorifice. Item dixit, quod homines ejusdem castri tenentur domino Abbati Cassinensi pro sacra ejusdem tempore consecrationis præstare, & solvere certam quantitatem pecunia, secundum quod possunt convenira cum eodem. Item dixit, quod quando contingit, dominum Abbatem vocari ad summum Pontificem, vel ad regem, quod pro expensis ejusdem homines ipsius castri tenentur subvenire eidem secundum quod possunt componere cum eodem. Item dixit, quod si contingit dictum monasterium, vel dominos Abbates ejusdem movere exercitum, quod homines ipsius castri tenentur servire ipsis in dicto exercitu. Interrogatus qualiter sciret prædicta, dixit, quod ipse testis vidit, & audivit prædicta exerceri, exigi, ac præstari a prædictis hominibus curia Cassinensis, seu rectori ejusdem castri, exceptis iis, qui habent franchitiam, ut dictum est, & hæc vidit, & audivit a tempore sui recordi, quod est de quinquaginta annis, per quod tempus prædicta curia Cassinensis exercuit, & exegit prædicta jura in castro

præ-

prædictæ, & usa est prædictis juribus tempore suprascripto. Petrus infans juratus, & interrogatus dixit idem, quod proximus. Excepit tamen de operis manualibus illorum, qui habent boves, de quibus dixit, se nihil scire. Addidit tamen, quod si quis fecit magisiam, in qua debetur seminari granum, & in ea seminatur granum spelta, sive granum farris, quia compellitur ille, qui hoc seminat excusere granum a grano farris, seu grano spelta, & de ipso grano præstare terraticum, addidit etiam, quod illi, qui habent pecudes, tenentur præstare decimam agnorum pro herbatico rectori ejusdem castri, de ipsis autem pecudibus, dixit se ignorare, quod aliud herbaticum præstetur. Item addidit, quod de cesis novis combustis, quæ fiunt in montibus ejusdem castri, tenentur præstare decimam cellarario Cassinensi, & de magisia terraticum &c. Notarius Jeremias juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus &c. Excepit etiam de tempore, de quo dixit se recordari prædicta spatio triginta annorum, & plus, & addidit quod ex antiquata, & approbata consuetudine dicti castri obtentum est in eodem, quod si aliquis in eodem castro relinquat habitationem ipsius castri, & conferat se ad habitandum extra Abbatiam, & vendat bona sua, quæ habet in eodem castro, & territorio ejusdem, ita quod nihil sibi remaneat, quod curia Cassinensis ejusdem castri capit de ipsis bonis tertiariam pro curia, & si contingat eum vendere aliquam partem bonorum eodem tempore, vel diversis temporibus, ita quod solo domus vel res alia ultima sibi remaneat non distracta ab eodem, quod dicta curia nihil potest exigere de bonis distractis ratione prædicta tertiaria, sed si contingat eundem postmodum distrahere domum prædictam, vel rem aliam ultimam, itaquod nihil sibi amodo remaneat ibidem, prædicta curia habet recursum contra omnes possessores prædictorum bonorum distractorum post discessum suum de eodem castro, cujus habitationem derelinquit, & exigit, ac recipit de omnibus bonis tertiariam ex jure curiæ suprascripta. Joannes Bonus juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, &c. & addidit quod homines dicti castri tenentur servire monasterio Cassinensi in exercitu, quem contingit ipsum monasterium movere infra Abbatiam tantum. Notarius Marinus juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, excepto de tempore recordii sui, de quo dixit de triginta annis. Joannes Mele juratus, & interrogatus dixit idem, quod proximus &c. & addidit in causa scientiæ, quia ipse testis fuit bajulus in eodem castro pro parte curiæ Cassinensis, videlicet per decem annos, quibus annis ipse testis exercuit bajulationem, & exegit, & percepit prædicta jura pro parte dictæ curiæ Cassinensis, & de tertia dixit idem, quod prædictus notarius Jeremias. Benedictus de Samuele juratus, & interrogatus dixit idem, quod proximus, & addidit de tempore sui recordii, de quo dixit de sexaginta annis. Eadem quoque complures alii testes deponunt. Eruditissimus Bernardus Montfaucon Diarii Italici pag. 324. hæc scribit: *Licebat item Cassinensi Abbati exercitum cogere, quod quidem supremi dominii signum est, vel maximum, atque urgente casu bella movere, ut ex documenti cujusdam verbis propalam est, ubi subditi ejusdem monasterii Jurati talia fantur. Quod si contingat dictum monasterium, vel dominum Abbatem ejusdem movere exercitum, servire sibi tenentur prædicti homines in prædicto exercitu expensis propriis ipsorum hominum tribus diebus, quibus elapsis tenentur servire ad expensas ipsius monasterii vel Abbatis.* Quibus consonat instrumentum aliud Bernardi Abbatis. *Item si contingat, monasterium, vel Abbatem ejusdem movere exercitum, homines dictorum locorum tenentur servire eidem in eodem exercitu expensis propriis tribus diebus, quibus elapsis tenentur servire ad expensas ejusdem monasterii. Ex privilegio autem quod ab eodem Bernardo Abbate anno 1267. Octobris 31. oppido S. Germani concessum est, dux sive Comestabilis in eodem Oppido deligendus erat. Insuper (inquit) volumus, & concedimus, ut Comestabilis militum in S. Germano, & per totam Abbatiam assumatur, & sit de sancto Germano, quia sic hactenus extitit observatum. In aliis eadem de re documentis edicitur, ut subditi monasterii non pedites modo, sed equites, si qui equos habeant ad militare pergant officium.*

Die sequenti nempe octavo Decembris anno 1270. Inquisitio in oppido S. Victoris est facta, quam integram edimus. **Inquisitio in oppido S. Victoris.**

Eodem anno die luna octavo Decembris quartadecima indictionis. Inquisitio facta in castro S. Victoris de mandato dicti domini Abbatis de suprascriptis juribus, & conditionibus ad petitionem, & instantiam dicti magistri Bruni Archidiaconi S. Germani Iconomi, & Procuratoris dicti monasterii, presente Riccardo Capoferro sindico dicti castri stante per universitatem ejusdem castri. Oddo de Junctura juratus interrogatus de juribus, & conditionibus, quibus homines castri S. Victoris generaliter sunt astricti monasterio, seu curiæ Cassinensi, tam nomine personarum, quam & ratione bonorum, & possessionum ipsorum, exceptis iis, qui exinde habent francitiam, & libertatem ab eodem monasterio Cassinensi. Dixit, quod generaliter homines ejusdem castri, exceptis iis, qui exinde, ut dictum est habent francisiam, ab eodem monasterio, tenentur curiæ Cassinensi ad redditus infrascriptos ex municipali jure, & antiqua consuetudine obtenta in eodem castro, videlicet ille, qui habet par boum tenetur annuatim eidem curiæ præstare cum ipsis bubus duas operas, unam videlicet ad recalcandum, & aliam ad seminandum, & nihilominus præter ipsos operos tenetur præstare ipsi curiæ annuatim alias duas operos manuales de persona sua, unam videlicet ad metendum, & aliam ad triturandum. Ille vero, qui caret bubus tenetur eodem modo eidem curiæ præstare annuatim prædictas duas operas manuales tantum, videlicet unam ad metendum, & aliam ad triturandum. Item dixit, quod generaliter homines ejusdem castri, exceptis hiis, qui exinde habent francitiam a monasterio Cassinensi, tenentur præstare curiæ Cassinensi ejusdem castri seu rectoris ipsius quatuor salutes annuatim, videlicet spallam unam de porco, & duos bucellatos in natale Domini. Item in Quadragesima quatuor cannulos de ficubus. Item in Resurrectione Domini Fladonem unum, & duos buccellatos, vel si elegerit Rector ipsius castri loco ipsius Fladonis tenetur homo præstare ipsi curiæ viginti ova, & nihilominus prædictos duos buccellatos. Item festo S. Mariæ de Augusto eodem modo quilibet tenetur præstare eidem curiæ par unum de pullis, & duos buccellatos. Item dixit, quod generaliter homines ejusdem castri,

Ex eodem reg. fol. 41. a t. & ex originali.

exceptis hiis, qui exinde habent francisiam a monasterio Cassinensi tenentur curia ejusdem castri de possessionibus suis, prestare decimam de fructibus ipsarum possessionum, videlicet do grano, ordeo, mileo, granofarro, spelta, secena, & fabis, & decimam etiam de musto provenientte tam de arboribus, quam de vineis, seu quacumque alia vite. Item ratione Aquatici de Canape, seu lino, tenetur prastaro trigesimam, idest de triginta partibus unam partem. Item dixit, quod de jure municipali ejusdem castri est, quod si aliquis homo de eodem castro relicta habitatione ipsius castri conferat se ad habitandum extra Abbatiam, & vendat omnia bona sua simul, quod curia Cassinensis ejusdem castri recipit tertiariam de ipsis bonis. Si vero per diversa tempora, & separatim distrahat bona sua, ita quod aliquid sibi remaneat in eodem castro, dicta curia non recipit tertiariam de ipsis bonis distractis. Set si contingat eundem vendere illud reliquum, quod sibi remansit in eodem castro, ita quod nihil ibidem sibi remaneat, dicta curia debet exigere, & recipere tertiariam de ipso reliquo distracto. Si vero contingat aliquem hominem de eodem castro conferre se ad habitandum infra Abbatiam, relicta habitatione ejusdem castri, & possideat aliqua bona stabilia in eadem Abbatia vel in aliqua parte ipsius, quod licet contingat eum distrahere bona dicti castri S. Victoris, cujus habitationem reliquit de ipsis bonis distractis, dicta curia non recipit tertiariam. Si vero non possideat aliqua bona stabilia in Abbatia quantumcumque in aliqua parte Abbatia sibi eligat incolatum, nihilominus de bonis distractis in castro S. Victoris, cujus habitationem reliquit, curia recipit tertiariam, si nihil in eodem castro sibi remansit, secundum distinctionem superius annotatam de conferentibus se ad habitandum extra Abbatiam. Item dixit, quod homines ejusdem castri, exceptis hiis, qui exinde habent francisiam, tenentur prastare Cellarario Cassinensi, ratione glandatici, de Scrofis quas habent pro qualibet ipsarum grana quatuor, si habeat ultra unam Scrofam, si autem unam tantum Scrofam habeat, pro ea nihil prastat. De pecudibus vero nomine herbatice, quilibet, qui habet decem pecudes, vel plures, tenetur prastare Cellarario Cassinensi decimã de ipsis pecudibus. Item dixit, quod quicumque de eodem castro occidit porcum ad tallam prastat lumbellum, qui communiter, & vulgariter dicitur Filectum, curia dicti castri, & si occidatur etiam vacca, seu bos ad tallam, prastatur pectus ipsius bovis, seu vacca dicta curia. Item dixit quod jus Plateatici ejusdem castri spectat Cellarario Cassinensi. Item dixit, quod nullus de eodem castro audet construere montanum, seu molendinum in eodem castro, seu territorio ejusdem, sine mandato, & licentia domini Abbatis, vel monasterii Cassinensis, quibus constructis a quibuscumque do mandato, & licentia ejusdem domini Abbatis, vel monasterii Cassinensis. Jus debitum monasterio Cassinensi ex ipsis molendinis prastatur Cellorario Cassinensi; jus vero debitum ex ipsis montanis eidem monasterio prastatur curia ejusdem castri. Item quod muri domnici, & via publica ejusdem castri sunt de demanio monasterii Cassinensis supra quas vias, & muros dompnicos nulli licet edificare sine mandato, & licentia dicti monasterii. Item dixit, quod silva de cipressis sunt de demanio monasterii suprascripti. Item dixit, quod si contingat, quod aliqua arbor cipressi nascatur in possessione alicujus hominis ejusdem castri, pradicta arbor est dicti monasterii, & non possessoris ipsius terra, in qua nascitur. Item dixit, quod quidam locus est in territorio ejusdem castri, qui dicitur mons de Casalibus, qui vocatur Furesta ex antiquo fuit in demanio ejusdem castri, in qua furesta nullus homo audebat incidere sine licentia Cellerarii Cassinensis, & si aliquis faciebat ibi cesam do licentia, & mandato ipsius reddebat decimam eidem cellarario de fructibus, & proventibus ex ipsa cesa. Item dixit, quod nullus de eodem castro audeat venari sine licentia curia, & qui contrafacit prastat bannum curia dicti castri, quod indictum est & impositum contra transgressores venantes contra bannum pradictum, & illi, qui venantur de licentia curia si capiant ursum, caput & pellem ipsius Ursi prastant curia Cassinensi, si vero capiant porcum silvestrem, prastant eidem curia spallam dexteram cum capite ipsius porci. Item dixit, quod homines ejusdem castri tenentur quolibet anno semel prastare procurationem domino Abbati Cassinensi. Item dixit, quod si contingat dominum Abbatem Cassinensem vocari ad summum Pontificem, vel ad regem, homines ejusdem castri tenentur subvenire in expensis factis ab eodem domino Abbate in itinere pradicto, secundum quod possunt convenire cum eodem. Item dixit, quod homines ejusdom castri tenentur pro sacra domini Abbatis tempore consecrationis ipsius prastare adjutorium eidom domino Abbati. Item dixit, quod si contingat monasterium, vel dominum Abbatem ejusdem movere exercitum, homines ejusdem castri tenentur servire eisdem in eodem exercitu tribus diebus propriis expensis ipsorum hominum, post ipsos vero tres dies, si monasterium, vel idem dominus Abbas vult retinere ipsos in eodem exercitu, debent exhibere ipsis hominibus expensas. Interrogatus de causa scientia qualiter sciret pradicta, dixit quod a tempore sui recordi, quod est de triginta annis ipse testis vidit, & audivit monasterium pradictum, seu curia Cassinensis exercere, ac exigere, & percipere jura pradicta pro parte eorundem ab hominibus dicti castri, & de bonis, & possessionibus eorundem, exceptis hiis, qui exinde habent francisiam, ut dictum est, ac ipsum monasterium uti pradictis omnibus percipiendo, & exigendo ea pro tempore suprascripta. Dixit etiam quia ipse testis pluries fuit Bajulus in eodem castro pro parte curia Cassinensis, & parte, & nomine ejusdem curia exercuit, exegit, & percepit omnia suprascripta. Notarius Jeremias juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus &c. (sequitur depositio aliorum trium testium.)

Cives S. Victoris debens servire in exercitu monasterio, & Abbati Cassinensi.

Ejusdem mensis Decembris die decima anni 1270. inquisitio in oppido S. Petri in fine est instituta, quæ deinde integra an. 1278. huic instrumento inserta est.

Inquisitio in Oppido S. Petri in fine.

In nomine Domini nostri Jesu Christi anno incarnationis ejus millesimo ducentesimo septuagesimo octavo, regnante domino nostro Karolo Dei gratia Jerusalem, & Sicilia rege magnifico, Ducatus Apulie, Principatus Capua, alma urbis Senatore, Principe Acaja, Andegavie, Provincia & Folchr., ac Tornodoni Comite, & Romani imperii per sanctam Romanam ecclesiam in Thuscia Vicario generali, regnorum ejus Jerusalem anno secundo, Sicilia vero anno quartodecimo, mense Octobris, quartadecima

Ex originali in Archivo.

die

die ejusdem mensis indictione septima. Presentis publici scripti serie declaramus nos magister Laurentius Bisa judex, & advocatus Cassinensis, quod nobis in majori curia Cassinensi residentibus presente venerabili viro Fratre Pandulfo Rectore Cassinensi, discretus vir Magister Stephanus Archidiaconus S. Germani, Yconomus monasterii Cassinensis, & membrorum ejus pro parte, & nomine reverendi patris domini Bernardi Dei gratia Cassinensis Abbatis, & monasterii Cassinensis, & membrorum ejus, exposuit coram nobis, quod cum ad instantiam, & petitionem Yconomi Cassinensis, de mandato ejusdem domini Abbatis, presente Thadeo Domici Thoma sindico universitatis castri S. Petri in fine ab eadem universitate legitime ordinato per discretum virum magistrum Nicolaum de Angelo judicem, & advocatum Cassinensem, adhibito sibi Benedicto publico monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani Notario debita solemnitate servata facta fuisset quadam inquisitio in castro predicto super juribus, redditibus, & servitiis debitis ab ipso universitate, & hominibus ejusdem universitatis monasterio Cassinensi, & officiis, ac membris ipsius, & inquisitio ipsa fuerit per manus ejusdem notarii Benedicti de mandato ejusdem judicis in actis redacta, & timeat idem Yconomus, ne eisdem actis vetustate consumptis, aut aliis casibus supervenientibus, cum scripta sit in cartis bombicinis, qua durationem diuturnam habere non possunt, rei gesta valeat memoria deperire, petiit a nobis idem Yconomus, ut acta inquisitionis ipsius ad cautelam ejusdem monasterii Cassinensis, authenticari, & in publicum instrumentum redigi faceremus, Quia vero justis petitionibus ejusdem Yconomi deesse non possumus, nec debemus &c. Nos pradictus magister Laurentius judex, & advocatus Cassinensis una cum Johanne Capuano publice civitatis S. Germani notario, & presente domino Rectore predicto, & prasentibus subscriptis testibus ad hoc specialiter vocatis, & rogatis, pradictam inquisitionem ad petitionem ejusdem Yconomi per pradictum Benedictum publicum civitatis S. Germani, & majoris curia Cassinensis actorum notarium productum, apud quem dicta inquisitio cum aliis actis publicis, & privatis fideliter servatur custodita, & quam idem notarius Benedictus recognovit veram esse, & sua manu scriptam de mandato pradicti magistri Nicolai judicis, & advocati Cassinensis; vidimus, legimus, & inspeximus diligenter non vitiatam, non cancellatam, nec abolitam, sed in prima sui figura existere, & ipsam de verbo ad verbum, nihil addito detracte, vel mutato in prasens publicum instrumentum per manus suprascripti notarii Johannis Capuani publicari fecimus, & transcribi ad cautelam pradicti domini Abbatis, & monasterii Cassinensis, cujus inquisitionis tenor per omnia, & singula talis erat. Anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo die mercurii decimo Decembris, quartadecima indictione. Inquisitio facta in castro S. Petri in fine de mandato dicti domini Abbatis de juribus, & conditionibus debitis ab hominibus ipsius castri dicto monasterio Cassinensi, & membris ejus ad petitionem, & instantiam magistri Bruni Archidiaconi S. Germani, sindici Yconomi, & Procuratoris dicti monasterii, prasente Thadeo de Thom. Sindico dicti castri statuto per universitatem castri ejusdem. Petrus de Guillo. juratus, & interrogatus de juribus, & conditionibus, quibus homines castri S. Petri in fine generaliter sunt adstricti monasterio seu curia Cassinensi, tam ratione personarum, quam etiam ratione bonorum, & possessionum ipsorum exceptis iis, qui exinde habent franchitiam, & libertatem ab eodem monasterio Cassinensi, dixit quod generaliter homines ejusdem castri exceptis iis, qui exinde habent Franchitiam, ut dictum est, ab eodem monasterio, tenentur ad redditus infrascriptos, ex municipalis juris, & antiquata consuetudine obtenta in eodem castro. Videlicet ille qui habet par boum, exceptis illis, qui exinde habent franchitiam, vel non sunt ordinati per curiam, cum aliud servitium tenentur prastare curia, qualibet hebdomada unam operam cum ipsis bubus, si vero caret bubus, tenetur prastare ipsi curia de persona sua operam unam, similiter qualibet septimana cum brachiis. Item quilibet ipsorum tenatur annuatim prastare dicta curia Cassinensi quatuor salutes. Videlicet in nativitate Domini spallam unam de porco si habet porcum, & par unum de boccellatis. Si vero caret porco, debet tantum par unum de boccellatis in eodem festo. Item in festo Resurrectionis Domini Fladonem unum, & par unum de boccellatis, & in quadragesima par unum de cannulis de ficubus, & in festo beata Maria de Augusto par unum de pullis. Item de possessionibus suis exceptis iis, qui habent franchitiam tenetur quilibet generaliter reddere terraticum, videlicet de septem partibus unam scilicet de grano, hordeo, millio, fabis, & vino de vineis. Item de omnibus terris, de quibus debetur terraticum, si contingat seminari canape in eis, debetur Aquaticum curia Cassinensi, videlicet de triginta partibus unam. Item Jus plateatici dicti castri pertinet ad Cellerarium Cassinensem. Item dixit, quod quilibet de eodem castro, qui non habent exinde franchitiam, tenentur prastare dicta curia annuatim pro qualibet domo, seu foculari, sit focus duas gallinas, unam in nativitate Domini, & aliam in Resurrectione Domini. Item dixit, quod si contingat, aliquem hominem ejusdem castri sancti Petri relinquere habitationem ejusdem castri, & transferre habitationem suam extra Abbatiam Cassinensem, & distrahere bona sua, qua possidet, & habet in eodem castro, vel territorio ejusdem, si omnia bona simul distrahat, quod nihil sibi remaneat, ibidem curia capit tertiariam de omnibus ipsis bonis. Si vero contingat, ipsum semotim, & diversis temporibus distrahere bona sua, conservata sibi tantum domo in eodem castro, seu casalino, ad cujus alienationem nondum processit, curia nihil capit ratione tertiaria de bonis ipsis distractis, si vero postmodum vendat ipsam domum, seu casalinum, qua ultimo sibi remanserat, capit curia tertiariam de ipsa domo, seu casalino, si vero pradictus homo, qui deserit habitationem dicti castri, & transfert se ad habitandum, ut dictum est, extra Abbatiam, vendat primo domum suam, seu casalinum, qua habet in eodem castro conservatis sibi aliis bonis, qua habet, & possidet in eodem castro, vel territorio ejus, curia capit tertiariam de ipsa domo, seu casalino, & si postmodum successive post distractionem ipsius domus, seu casalini vendat alia bona sua, qua habet in eodem castro, & territorio ejus, siva simul sive semotim, & sive remaneant eidem alia bona in eodem castro, seu territorio ejusdem, sive non, similiter curia capit

Cives S. Petri debent solvere pro terratico VII. grani, &c. monasterio Cassinensi.

Dissertat.

tertiariam de bonis distractis a tempore prædicta deserta habitationis. Item dixit, quod homines ejusdem castri generaliter qui exinde non habent franchitiam, vel exinde non sunt exempti per curiam Cassinensem, qui habent porcos ratione glandatici, tenentur præstare curiæ Cassinensi ejusdem castri de porcis magnis decimam, hoc est de decem unum. De parvis vero porcellis de quindecim unum. Item ratione herbatici de pecudibus quilibes tenetur præstare decimam partem agnarum cellerario Cassinensi. Item dixit, quod generaliter nulli de eodem castro licet construere molendinum, seu montanum in eodem castro, vel territorio ejusdem, sine mandato, & licentia curiæ, & si contingat aliquem construere Mantanum, seu Molendinum in eodem castro, vel territorio ipsius, jus quod tenent ipsius montanis debetur monasterio Cassinensi, redditur curiæ dicti castri; jus vero, quod ex molendino debetur eidem monasterio redditur Cellerario Cassinensi. Item dixit, quod nulli hominum dicti castri licet occupare de viis publicis, seu edificare supra ipsas vias, seu muros Dompnicos sine licentia majoris curiæ Cassinensis. Item dixit, quod homines castri ejusdem, exceptis nobilibus, si contingat eos venari, & capere ursum reddere tenentur monasterio Cassinensi caput, & pellem cum branchiis ipsius animalis. Si vero in ipsa venatione contingat ipsos capere porcum silvestrem tenentur reddere de ipso porco dicto monasterio quarterium anterius usque ad collum cum costato. Ita quod ex ipso constato remaneant tres costæ tantum in quarterio posteriori. Nobiles autem de ipsa venatione, seu qualibet alia nihil tenentur reddere. Pro qua venatione tam nobilium, quam aliorum non est necessaria aliqua licentia impetranda. Item dixit, quod nulli de eodem castro licet in monte Sanbuculi incidere cesam de novo sine licentia curiæ, vel etiam imponere ignem, exceptis illis, qui in eodem monte habent determinatas possessiones suas, & si contingat casualiter in eodem monte ignem immitti, & ex eo aliquam partem comburi, quicumque vult in ipsa parte casualiter de novo cambusta facere cesam, & seminare eam, tenetur hoc facere de licentia cellerarii Cassinensis, & de fructibus, seu proventibus ipsius cesæ tenetur reddere decimam eidem Cellerario & cannellos duos de ficubus, nisi sint nobiles. Nobiles enim immunes sunt & liberi a præstatione decimæ, & cannellis de ficubus prædictis. Item dixit, quod homines ejusdem castri tenentur semel in anno præstare procurationem domino Abbati Cassinensi, si contingat eum venire ad castrum prædictum, vel si contingat eum personaliter non accedere ad castrum prædictum, tenentur præstare eidem pro ipsa procuratione unciam auri unam, & dimidiam. Item dixit, quod si contingat aliquando dominum Abbatem Cassinensem vocari ad summum Pontificem, vel ad regem homines ejusdem castri consueverunt subvenire eidem pro expensis factis ab eodem pro ipsa vocatione, secundum quod melius possunt convenire cum eodem, seu cum officialibus suis. Item dixit, quod pro sacra ejusdem domini Abbatis tempore consecrationis ejusdem tenentur præstare eidem tăr. amalfiæ ducentos. Item dixit quod si contingat, Monasterium Cassinense vel dominum Abbatem movere exercitum, homines ejusdem Castri tenentur servire eidem in eodem exercitu, videlicet de qualibet domo ipsius Castri unus homo expensis propriis tribus diebus infra Abbatiam Cassinensem, post vero ipsos tres dies expensis dicti monasterii, vel domini Abbatis servire tenentur, exceptis nobilibus, qui servire debent in ipso exercitu pro expensis dicti monasterii, vel Abbatis. Dixit etiam, quod si contingat dictum monasterium vel dominum Abbatem velle proficisci ratione exercitus, vel ex aliqua causa ad alias partes, sive infra Abbatiam, sive extra Abbatiam ad requisitionem ipsius monasterii, vel domini Abbatis, universi homines ejusdem castri tenentur adjuvare, & decenter munire unum militem armis in uno equo ad arma, Somerium vero, & unum Roncinum cum scutifero tenetur idem dominus Abbas, seu monasterium præstare eidem militi in prædicto suo servitio; & omnes expensas necessarias, & stipendia dicta universitas ejusdem Castri tenetur præstare eidem militi usque ad quindecim dies, & si contingat infra dictos quindecim dies dictum equum ad arma mori, periculum, & casus ipsius equi erit dictæ universitatis, post prædictos vero quindecim dies, idem Dominus Abbas, seu monasterium tenetur præstare dicto militi tam stipendia, quam expensas necessarias, & si etiam post ipsos quindecim dies contingat ipsum equum ad arma mori, periculum, & casus ipsius equi spectat ad prædictum dominum Abbatem, vel monasterium Cassinense. Interrogatus de causa scientiæ qualiter sciret prædicta, dixit, quod ipse testis a tempore sui recordi vidit, & audivit exerceri, exigi, & percipi prædicta pro parte curiæ Cassinensis ab hominibus ejusdem castri, & de bonis, & possessionibus eorundem, sicut superius distinctum est, ac ipsa curia Cassinensis per se, & officiales suos in eodem castro uti juribus suprascriptis, & exercere prædicta. Interrogatus de tempore sui recordi, videlicet quanto tempore recordatur prædicta, dixit, quod spatio quinquaginta annorum, & plus. Dixit etiam, quod ipse etiam testis per plures annos pro parte curiæ Cassinensis fuit bajulus in eodem castro, ac exercuit, exegit, & percepit prædicta pro parte dictæ curiæ Cassinensis. Archipresbyter Petrus juratus, & interrogatus dixit, idem per omnia quod proximus, excepit tamen, quod ipse non fuit bajulus ejusdem castri, nec exercuit, vel percepit prædicta jura pro parte curiæ Cassinensis. Dominus Joannes de Venafro juratus, & interrogatus, dixit idem, quod primus, excepit tamen de salutibus illorum, qui non habent franchitiam, & & de terratico, & decimis possessionum de quibus dixit se non posse certificare. Excepit etiam de subventione sumptuum, quando contingit dominum Abbatem Cassinensem vocari ad summum Pontificem, vel Regem, de quibus dixit se non recordari. Excepit etiam de Roncino, qui debet præstari per Dominos Abbates, seu monasterium militi prædicto existenti in servitio suo, de quo dicti Abbates, seu monasterium debent præstare eidem militi unum palafredum ad equitandum, & non roncinum prædictum. Excepit etiam de tempore sui recordi, de quo dixit se recordari, ac vidisse, & audisse prædicta spatio triginta annorum, & plus. Presbyter Johannes de Hugone juratus, & interrogatus dixit idem, quod Archipresbyter Petrus. Presbyter Nicolaus de Perna juratus, & interrogatus dixit idem, quod primus, excepto quod ipse testis non fuit Bajulus dicti castri nec exercuit, vel percepit jura prædicta pro parte curiæ Cassinensis. Petrus domini Raymundi juratus,

Abbatis, & monasterium eigebant exercitū.

&

& interrogatus dixit idem, quod primus, excepit tamen de glandatico porcorum, de quo dixit se non posse certificare, excepit etiam de quantitate ducentorum tar. Amalfiæ pro sacra, de quorum car. quantitate dixit se ignorare. De Palafredo autem præstando milici, & non roncino in servitio monasterii, vel Domini Abbatis dixit idem, quod dominus Joannes de Venafro. Notarius Joannes juratus, & interrogatus dixit idem, quod primus, excepto de tempore sui recordi, de quo dixit se recordari prædicta spatio viginti quatuor annorum, excepit etiam de milite, qui debet adjuvari per universitatem castri S. Petri ad servitium monasterii, vel domini Abbatis, sicut dictum est, de quo dixit se scire prædicta ex communi recordo, & fama publica universorum hominum dicti castri, quia propterea, quod ipse testis juvenis est non vidit tempore suo dictum militem requiri, seu adjuvari. Excepit etiam ipse testis, quia dicta jura non exercuit pro parte curiæ Cassinensis. Jobele juratus, & interrogatus dixit idem, quod primus, excepto de glandatico porcorum, de quo glandatico dixit se certificare non posse. Excepit etiam de censu debito pro molendinis, de quo dixit, quod aliqua molendina ejusdem castri debent censum curiæ Cassinensi, & aliqua Vestarario Cassinensi, secundum quod continetur in Instrumentis eorum, excepit etiam de sumptibus, quos faciunt domini Cassinenses quando vocantur ad summum Pontificem, vel ad Regem, de quibus dixit se certificare non posse. Presbyter Joannes Frissella juratus, & interrogatus dixit idem, quod Archipresbyter Petrus. Excepit tamen de subventione sumptuum, quos contingit facere Abbates Cassinenses cum vocantur ad summum Pontificem, vel ad Regem, de quibus se ignorare. Presbyter Joannes de Abbate juratus & interrogatus dixit idem, quod proximus, & excepit de Roncino, in cujus loco Abbas tenetur dare Palafredum militi eunti ad servitium monasterii, de quo dixit idem, quod dominus Joannes de Venafro, & addidit de tempore sui recordi, de quo dixit de sexaginta annis. Excepit tamen de terratico vinearum, de quo dixit, quod non percipitur Terraticum de eis a tempore quo plantantur usque ad septem annos. Unde ad futuram memoriam, & tam prædicti domini Abbatis, quam monasterii Cassinensis cautelam ad petitionem ejusdem Yconomi Cassinensis de prædictis omnibus fieri fecimus præsens publicum instrumentum per manus prædicti Joannis Capuani publici civitatis S. Germani notarii, nostra & subscriptorum testium subscriptionibus roboratum. Quod scripsi ego prædictus Joannes Capuanus publicus dictæ civitatis S. Germani notarius de mandato judicis suprascripti, qui prædictam Inquisitionem vidi, legi, & nihil addito vel mutato præsens publicum instrumentum transumpsi, atque transcripsi, & meo signo signavi. Actum in civitate S. Germani. Locus † Signi notarii. † Ego qui supra magister Laurentius Bisa judex, & advocatus Cassinensis prædictam inquisitionem vidi, legi, non cancellatam, non vitiatam, non abolitam, & in hoc transumpto publico instrumento subscripsi. † Ego Frater Riccardus Vicedecanus Cassinensis prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. † Ego Nicolaus Archipresbiter S. Germani prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. Ego magister Bartholomeus prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. † Ego magister Franciscus de Juris a prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. † Ego Thomas Ambrosianus prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. † Ego notarius Abraymans prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi. † Ego Benedictus de Mascabruno prædictam inquisitionem vidi, legi, & in hoc transumpto subscripsi.

Inter alia, quæ testes deposuerunt dum anno 1270. in castro S. Angeli inquisitio fieret habentur hæc: Item dixit, quod quotiens contingit eundem dominum Abbatem Cassinensem conferre se ad balnea Mirtulæ Archipræsbyter, & clerus, ac judices ejusdem castri tenentur simul facere unum bonum exenium, & mittere ipsum eidem dño Abbati ad balnea suprascripta juxta formam privilegii suprascripti. Item dixit quod generaliter homines ejusdem castri, tam nobiles, quam alii tenentur servire monasterio Cassinensi, seu Dominis Abbatibus ejusdem monasterii in exercitu, quem contingit actum monasterium movere infra Abbatiam tantum, & expensis ejusdem monasterii, secundum formam privilegii ejusdem castri.

Balnea Mirtulæ.

Balneorum Mortulæ mentio quoque fit in inquisitione in oppido S. Andreæ instituta, in qua Ægydius presbyter hæc deponit: Quod quotiens contingit dominum Abbatem Cassinensem, vel aliquos Monachos monasterii Cassinensis de speciali mandato ipsius se conferre ad balnea Mircula angarii dicti castri tenentur ire ad dicta balnea, ac deferre, & ministrare eisdem ligna necessaria ad usum quoquinæ ipsorum ibidem, & pro ipso Domino Abbate purgare, & parare ipsa Balnea, cum contingat eundem illuc se conferre, ad quam purgationem balneorum non tenentur alii monachi. Eadem balnea in pluribus archivi nostri monumentis recensentur. Haud amplius extant balnea, licet hactenus, aquæ supersint calidæ, & sulphureæ. In agro tamen Suji qui mortulæ subsequitur, balnea adhuc sulphurea pluribus medentia infirmitatibus apta videre est, cum de flumine Gariliano descripsimus. Hujuscemodi balneorum aquæ calidæ sunt, & sulphureæ, easque hactenus haud sine utilitate plures adeunt. De illis forte loquitur Plinius, cum libro 2. Rerum naturalium cap. 103. ait: Sed, & fontium plurimorum natura mira est fervore; idque etiam in jugis Alpium, ipsoque in mari inter Italiam & Ænariam, & in Bajano sinu, & Lyri fluvio, multisque aliis. Hincque forsan sulphureus appellatus a Silvio Italico Lyris fluvius libro 8., qui & lib. 12. habet: Fumantem texere giganta Fregella. Erant Fregellæ Romanorum Colonia, ubi modo est Ponscurvus, vel Ceparanum, ut probat Cluverius, & Aldus Manutius, quæ oppida pluribus lapidibus Mortula distant. Apposite ad rem nostram hæc scribit Camillus Peregrinius in correctionibus ad Anonymum Cassinensem pag. 115. Fumantem enim gigantem ab urbe Fregellis comprimi, ac tegi id valet juxta consuetam antiquis affabulationem, quod locum suapte natura subterraneos per omnesque alere ignes; ex quibus quidem ignitis locis tum sulphureos odores, tum fervidas emanare aquas, experimento non uno constat. Alias a nobis dictum, in territorio Fontanæ, Campi Lacti in præsentiarum S.

Eleu-

Eleutherii nuncupati, flumini Lyris, seu Carnello rivum permisceri aqua sulphureo copiosum, rapideque a radicibus vicini montis ex parte orientali excurrentem; qui quidem campi Lacti, seu lactei locus parum Ceparano distat, deque ejus rivo loquitur Silius.

Vides Regesta I. Bernardi Abbatis. In aliis quoque cœnobio Cassinensi subditis castris inquisitiones hæ generales sunt factæ, quas, quod mox allatis sint similes, omittimus, ne otio abuti videamur. Recensitæ vero omnes in castro Pedismontis, S. Eliæ, S. Victoris, S. Petri in fine, initæ inquisitiones a Præside Salernitano extractæ sunt ex regesto I. Bernardi, insertæque sæpius memorato processui Portulaniæ a pag. 324. ad 329. Ab eodem regesto aliæ scripturæ in laudato processu exscriptæ a pag. 209. ad 212. Inde quoq; doctissimus consiliarius Scipio Rovito in contradictorio judicio quasdam pro monasterio Cassinensi scripturas exscripsit, quæ pro veris sunt habitæ, quemadmodum & illæ a Salernitano extractæ. Scripturæ ab Rovito extractæ extant in processu controversiarum inter cœnobium nostrum, atque civitatem S. Germani, cujus indigenæ contendebant molendina iis in aquis ædificare, quas ortas asserebant in quibusdam e suis viridariis; cum tamen hujuscemodi ædificiorum prohibendorum jus sit penes cœnobium Cassinense, ut ex mox allatis inquisitionibus constat, alibique fusius constabit. Processus a Rovito factus asservatur in Banca Figliolæ. Scripturas ab eodem regesto extractas admisit, probavitque sacra Romana Rota, celeberrimum toto christiano orbe tribunal, *coram Albergato montis Cassinen. Præeminentiarum 30. Aprilis 1677., 24. Aprilis 1679., & 27. Januarii* 1681. in quibus Decisionibus firmatum a S. Rota est, ecclesiam monasterii Cassinensis esse cathedralem diœceseos Cassinensis, haud vero talem esse collegiatam S. Germani, ut ejus Canonici contendebant.

Castrum Cardetum ab undecimo sæculo Cassinatibus subjectum. Bernardi Abbatis decreto (Bannum vocant) per universa Abbatiæ Cassinensis oppida promulgato, sancitum est, ut si quis concessiones haberet, immunitates, aliaque privilegia, ejus rei documenta exhiberet, quæ in monasterii regesto exscriberentur; primum exhibitum fuit hoc monumentum.

Ex cit. Regesto fol. 97. *Anno Domini millesimo centesimo, mense Octubris &c. Coram nobis magistro Barthilomeo judice, & advocato Cassinensi tractata est questio inter curiam Cassinensem, & quosdam homines Cardeti, videlicet eos, qui sunt de casata qua dicitur delli Papa, scilicet Petrum de Marotta, Johannem de Berta, Joannem Papam, Jacobum, Joannem Papam, Stephanum Joannis Papa, Petrum Joannis Papa, Bernardum Joannis Papa, Nicolaum, & Joannem de Domno Petro, curia dicente, quod debebant facere servitia, quam alii homines de Cardeto faciunt, qui respondebant se alio tempore fuisse de hoc appellatos, & judiciali sententia absolutos. Super quo productis testibus pluribus bonis hominibus probaverunt per eos, quod olim Frater Nicolaus de Babuco Balius Terra S. Benedicti, eos de simili tempore appellavit presidente Magistro Petro judice, & advocato Cassinensi, & coram eo probaverunt per bonos homines, quod longissimo tempore, idest a sexaginta annis retro liberi fuerant a consuetis redditibus aliorum hominum ipsius castri, & non reddebant annuatim nisi in Pasca, viginti piczas, & octo cuppos in festo Assumptionis S. Maria, tantumdem in festo natalis viginti piczas inter omnes. Quo probato, prædictus magister judex, habito consilio, sententialiter absolvit eos a petitione curia, ut non teneantur alios redditus, nisi suprascriptos, curia Cassinensi facere. Cum ergo hac coram nobis fuissent manifeste probata, nec curia Cassinensis aliquid in contrarium proponeret, nos, habito consilio, pronunciavimus, standum esse rei judicata, confirmantes suprascriptam sententiam, ut de catero non teneantur suprascripti homines, & eorum heredes alios redditus annuos facere, nisi eos, qui superius sunt enumerati. Ad perpetuam ergo ipsorum securitatem, hoc eis instrumentum fieri fecimus. Quod tibi Nicolao publico notario scribere commisimus. Actum in civitate S. Germani. † Ego qui supra magister Bartholomeus judex, & advocatus Cassinensis. † Ego Argiro judex. † Ego Joannes Petri comitis interfui, & subscripsi.* Ex hoc instrumento evidenter jurisdictio cœnobii Cassinensis in castrum Cardeti constat.

Adnotanda hæc instrumenti a notario Johanne de S. Elia an. 1266. die 25. Martii rogati verba, ex quibus judicem generalem, atque justitiarium ab Abbate Cassinensi creatos constat. Judex Generalis & Justitiarius ab Abbate Cassinensi creati.

Nos Henricus Abbatia Cassinensis judex generalis, Leonardus Stultus judex castri S. Elia, Johannes publicus ejusdem castri notarius; præsenti scripto publico declaramus, quod in nostri presentia, & testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum dominus Umbertus Aiglerius miles Abbatia Cassinensis justitiarius de speciali, & expresso mandato rever. patris domini Bernardi præfati monasterii Abbatis Petrum de Perrecta de S. Elia senescalcum cancellaria domini Papa misit, & posuit in corporalem possessionem domus, furni, Terrarum, & possessionum infrascriptarum existentium in prædicto castro, vel tenimentis ejus, cujus domus confines sunt &c. Quod scripsi ego prædictus Joannes publicus notarius antedicti castri de mandato dicti Justitiarii &c. † Ego Umbertus Aiglerius miles Justitiarius Abbatia Cassinensis subscripsi &c. Ego Nicolaus miles interfui &c. Ex autographo hujusce instrumenti copiam extraxit Terrisius an. 1270. notarius imperialis, Theodinus, aliique sedis apostolicæ notarii. Ex cit. Reg. fol. 98.

Ut quorumdam fraudibus obviam iret Bernardus, qui Abbatis Cassinensis literas, atque diplomata confingebant, salutare hoc decretum edidit anno 1271., ex quo jurisdictio Abbatis Cassinensis concedendi immunitates, libertatemque suis subditis constat, condendique processus, sententias &c. *Quia nos Bernardus, &c. post emissionem prædictorum bannorum per Abbatiam Cassinensem ex parte nostra publice emissorum nonnulli iniquitatis filii, tam super libertatibus, & immunitatibus, quam etiam super aliis concessionibus representatas nobis nonnullas cautelas sigillis prædecessorum nostrorum, & eorumdem subscriptionibus sigillata, & subscripta, prima facie videbantur, manifeste invenimus fore falsas cum nec veris sigillis, aut subscriptionibus prædictorum prædecessorum nostrorum subscripta essent, aut etiam sigillata. Dubitantes quamplurimum, ne similiter in literis, & cautelis nostris possit imposterum aliqua falsitas immisceri, aut super* Decretum Bernardi pro fraudibus vitandis. Ex cit. Reg. fol. 103. a t.

con-

concessionibus nostris aliis processibus, aut sententiis, ac aliis negotiis quibuscumque falsa litera, atque cautela, tamquam sigillata a nobis, aut subscripta subscriptione nostra in futurum per malitiam solitam ostendantur. Volumus, statuimus, & etiam ordinamus, ut si qua litera, atque cautela, quæ sigillata nostro sigillo, aut subscripta nostra subscriptione, sive super immunitatibus, & libertatibus, sive super concessionibus, processibus, & sententiis, ac aliis quibuscumque negotiis apparuerint, quæ in hoc præsenti registro registrata non invenientur, quæ tamquam a nobis prorsus non sigillata nec subscripta robur non habeant firmitatis. Sed eas falsas dicimus, & veritatis vigore carere, tamquam non subscriptas a nobis, & etiam sigillatas. Actum in monasterio Casinensi anno Dñi 1271. ultimo Decembris indictione quartadecima.

Theobaldus de Vasseo notarius Abbatiæ Cassinensis creatus.

Eodem anno 1271. Bernardus Abbas assentientibus monachis, atque magistro Nicolao de Angelo judice, atque advocato Cassinensi publicum totius Abbatiæ Cassinensis notarium creavit Theobaldum de Vasseo, ut ex instrumento constat rogato a notario Benedicto a S. Germano, in quo hæc sunt præcipua: *Recepto a te corporali ad sancta Dei evangelia juramento de officio ipso per te fideliter exercendo, ac etiam de veritate scribenda &c. Recepto etiam a te Sacramento fidelitatis, & ligii, homagii, quod nobis, & eidem monasterio præstitisti &c.*

Ex cit. Regesto fol. 304. a t.

Sacramentum fidelitatis Abbati præstitum.

Die 14. Januarii ejusdem anni 1271. hujuscemodi juramento accolæ S. Petri in Curulis Bernardo Cassinensi Abbati sese obstrinxere, ut ex instrumento constat rogato a notario Benedicto: *Anno Domini &c. apud S. Petrum de Curulis coram magistro Nicolao de Angelo judice, & advocato Casinensi, Benedicto publico civitatis S. Germani Notario, & testibus subscriptis vid. magistro Bruno Archidiacono S. Germani, magistro Nicolao de Junctura, domino Alberto, domino Petro de Magistro, domino Senibaldo, magistro Francisco Prothonotario Cassinensi, notario Thoma de Teramo, & dño Petro Burgundione Castellano Rocca Guillelmi infrascripti homines casalis S. Petri de Curulis præstiterunt homagium, & sacramentum fidelitatis rev. patri domino Bernardo Dei gratia Cassinensi Abbati &c.* Nomina deinde eorum recensentur, qui sacramentum præstiterunt: *præsente Jacobo de Leone statuto Sindico ad videndum juramenta, &c.*

Ex cit. Reg. fol. 305.

Bona quædam Richardo de Monte nigro retrocessa.

Rogaverat paucos ante dies Benedictus notarius Januarii die 6. an. 1271. instrumentum, quo Bernardus Abbas bona quædam retrocessit Richardo de Montenigro. Nos hic quædam solummodo delibabimus, quæ ad jurisdictionem cœnobii nostri, atque nobilissimæ de monte Nigro gentis historiam illustrandam maxime conferunt: *Nos Bernardus &c. & conventus monasterii Cassinensis fatemur vos nobilem virum dominum Riccardum de monte nigro frequenter audivisse, & interpellasse nos, ut bona, quæ quondam dominus Riccardus de Monte nigro olim magister justitiarius patruus vester habuit, & possedit tam in castro Pontiscurvi, & territorio ejus, quam in aliis castris, & locis Abbatiæ Cassinensis, & vos similiter post mortem ipsius habuistis &c. usque ad tempus, quo de regno exulare coacti fuistis, ob devotionem quam habebatis ad Sanctam Romanam ecclesiam tempore qm. Manfredi olim principis Tarentini, quorum bonorum quædam per nos possidebantur, & reliqua alia per quosdam speciales homines Abbatiæ vobis resignare, & restituere deberemus, & mandare restitui, quod, ut dictum est, ab aliis possidebantur, affirmantes bona ipsa &c. vobis rationabiliter pertinere ex successione prædicti qm. patrui vestri, juxta formam conventionis dudum habitæ, & firmatæ inter eundem patruum vestrum ex parte una, & qm. dominum Thomam de Monte nigro genitorem vestrum ex altera &c. ad quam possessionem etiam recuperandam allegatis privilegium pro exulibus indultum per Romanam ecclesiam prædictam. Nos vero pro eo quod tempore felicis ingressus excell. domini nostri regis Karoli in regnum, quo nos prædictus Abbas ingressi fuimus cum eodem possessionem prædictorum bonorum invenimus penes dominum Jacobum de Aquino, & dominam Ysoldam Nurum ipsius, qui ob læsam conscientiam criminis læsæ majestatis, quod commiserunt tam contra prædictam S. Romanam ecclesiam, quam etiam contra eumdem dominum nostrum regem absentaverunt se de regno prædicto, propter quod bona ipsa omnia, & possessionem ipsorum capi fecimus, tamquam ad nos, & ecclesiam Cassinensem devoluta. Distulimus bona ipsa &c. vobis &c. mandari restitui per alios possessores Abbatiæ Cassinensis donec essemus de juribus vestris plenius informati. Verum quia ad præsens tam de conventione prædicta habita inter prædictos dominum Riccardum qm. patruum vestrum, & dominum Thomam genitorem vestrum, quam etiam de successione prædicti patrui vestri, ex eo quod ex ipso non supersunt filii masculini sexus juxta formam conventionis prædictæ, nec non & de possessione ipsorum bonorum per vos habita post mortem ejusdem patrui vestri usque ad tempus, quo, ut dictum est, ob devotionem Romanæ ecclesiæ de regno Siciliæ exulastis, tam super proprietatem, quam super possessionem, juxta formam prædictam pro exulibus traditam de plano, & summarie liquido docuistis. Attendentes etiam fidem, & devotionem vestram, quam erga personas nostras, & dictum monasterium Cassinense habuistis hactenus, & habetis &c. Nos bona nostra, & spontanea voluntate, habendo nobiscum magistrum Nicolaum de Angelo judicem, & advocatum Cassinensem, in præsentia ipsius judicis, Benedicti publici monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarii, & testium subscriptorum &c. vid. magistri Bruni Archidiaconi S. Germani, domini Thomæ de Leto, domini Riccardi, magistri Roffridi, domini Petri magistri Roffridi, domini Petri de magistro, magistri Francisci Prothonotarii Cassinensis &c. restituimus, & resignamus vobis prædicto domino Riccardo corporalem possessionem existentem penes nos, & dictum Monasterium Cassinense, omnium bonorum, quæ tam idem magister Justitiarius patruus vester, dum vixit, quam vos etiam post mortem ejus habuistis, & possedistis in castro Pontiscurvi, & ejus Territorio, necnon & aliis terris Abbatiæ Cassinensis, exceptis bonis, quæ sunt de demanio nostro, & ecclesiarum nostrarum, quæ bona nobis adservamus &c. & eo tamen salvo, & reservato vobis, quod si aliqua jura speratis habere in prædictis bonis de demanio nostro, & ecclesiarum nostrarum nobis reservatis, promittimus exinde vobis facere fieri justitiam per cognitionem summariam, & de plano in nostra curia Cassinensi; cedimus etiam &c.*

Ex cit. Reg. fol. 306.

vobis

vobis omne jus &c. nobis, & dicto monasterio competens &c. tam in prædictis bonis vobis restitutis, quæ per nos, seu nomine nostro, ut dictum est, possidebantur, quam contra quascumque alias personas, ratione bonorum, & jurium, quæ idem Patruus vester, & vos etiam post mortem ejus habuistis in prædictis terris Abbatiæ Cassinensis &c. quas personas vobis pro prædictis bonis, & juribus consequendis, quæ invenientur possidere, seu contra quas eidem patruo vestro competisse, & easdem personas sibi realiter, seu personaliter astrictas fuisse convenimus, & promittimus distringere ad justitiam faciendam de plano, & summarie, sine strepitu judicii in nostra curia Cassinensi, juxta formam prædictam traditam pro exulibus per sanctam Romanam ecclesiam memoratam. Prædicta utique bona, quorum possessio ad præsens per nos, & dictum monasterium habebatur &c. vobis restituimus &c. mandamus jus nobis competens in eisdem ad proprietatem, & possessionem vestram, & heredum nostrorum ad habendum, & possidendum &c. salvis, & reservatis nobis, & successoribus nostris, ac dicto monasterio fidelitate, & homagio pro bonis, & juribus suprascriptis, nec non & conservato nobis in aliis hominibus, seu personis contra quas aliqua jura personalia, aut realia recuperare contingerit majori dominia, quod debetur nobis, & eidem monasterio Cassinensi ab aliis hominibus Abbatiæ, ac aliis vassallis, & subditis fidelibus nostris, & ejusdem monasterii Cassinensis, nullo nobis, aut successoribus nostris, seu dicto monasterio præjudicio faciendo, ratione cessionis prædictæ in quibuscumque aliis juribus censualibus, seu redditibus, in quibus dicti homines eidem monasterio ratione personarum, & rerum essent adstricti, quæ jura nobis in eisdem personis, & rebus ipsarum integraliter reservamus &c. Huic instrumento subscribunt Bernardus Abbas, Decanus, & Vice Decanus cœnobii Cassinensis, atque triginta monachi, post quos plures testes. Ao. 1271.

Richardus de Monte nigro bona quędā Cassinatibus vendit.

Paulo post die 20. Januarii idem Richardus bona quædam sua vendidit Bernardo Abbati Cassinensi, ut ex instrumento, constat a notario Benedicto rogato, in quo hæc præ cæteris leguntur.

Ex cit. Reg. pag. 107. a t.

Nos Richardus de Monte nigro miles bona mea, & spontanea voluntate &c. vendimus, damus, & tradimus vobis venerabili patri domino Bernardo Dei gratia Abbati monasterii Cassinensis recipienti pro vobis, & pro parte, & nomine dicti monasterii Cassinensis bona omnia, & singula, quæ qm. dominus Riccardus de Monte nigro olim magister justitiarius patruus noster habuit, & tenuit in castro S. Angeli in Theodici, & territorio ejus, consistentia in molendinis, domibus, casalinis, terris cultis, & incultis, aquis, aquarumque decursibus, vassallis, proventibus, & redditibus vassallorum, ut operis, nec non & omnibus aliis quibuscumque &c. Et ex hac venditione præsentialiter recepimus a vobis de pecunia vestra, & ejusdem monasterii ad generale pondus regni, uncias aureas ducentas electas, & bene ponderatas, & licet bona prædicta sint longe majoris pretii, & majoris existimationis, quam sit prædictum pretium ipsarum ducentarum unciarum aurearum, id totum, & universum, quod plus valent bona, & jura prædicta quantæcumque quantitatis existent superfluum existimationis bonorum, & jurium prædictorum, vobis nomine dicti monasterii ex certa scientia donamus, & tradimus ob reverentiam, & honorem beatissimi Benedicti, & ob redemptionem dilectorum nostrorum, ac prædicti genitoris, & patrui, nec non & aliorum progenitorum nostrorum, & ut idem genitor noster, qui ob devotionem, quam habuit ad eundem beatissimum Benedictum, & monasterium Cassinense, in quo idem genitor noster sibi sepulturam elegit, & ibidem requiescunt reliquiæ ipsius intercedente eodem sanctissimo Benedicto, suorum consequi valeat veniam delictorum, & pro eo præcipue, quod nunc præsentialiter, vos simul cum sacro conventu Cassinensi restituistis, & resignastis nobis corporalem possessionem existentem penes vos, & Monasterium suprascriptum aliorum bonorum, quod idem magister Justitiarius patruus noster dum vixit, & nos etiam post mortem ipsius habuimus, & tenuimus in castro Pontiscurvi, & territorio ejus, nec non & aliis terris, seu locis Abbatiæ Cassinensis exceptis bonis, quæ sunt de demanio vestro, & ecclesiarum vestrarum, quæ vobis conservastis. Eo tamen salvo, quod si aliqua jura habere speramus in bonis prædictis, justitiam ipsorum jurium per cognitionem summariam, & de plano in vestra Cassinensi curia nobis fieri promisistis facere. Et pro eo etiam, quod cessistis, & mandastis nobis, jus, & actionem realem, seu personalem, utilem, seu directam vobis, & dicto monasterio competens &c. contra quascumque alias personas in bonis, seu Juribus, quæ idem magister justitiarius &c., & nos etiam post mortem ipsius habuimus, & tenuimus in prædictis terris Abbatiæ Cassinensis &c. quas personas nobis pro prædictis bonis, & juribus consequendis &c. convenistis distringere ad justitiam faciendam de plano, & summarie, sine strepitu judicii, juxta formam pro exulibus traditam per sacrosanctam Romanam ecclesiam &c. promittimus etiam vobis &c. quotiens opus erit & instrumenta originalia, & authentica, si qua penes nos sunt vel fuerint &c. & præcipue instrumentum originale confectum de conventione prædicta dudum habita inter eosdem dominum Riccardum olim magistrum justitiarium ex una parte, & dominum Thomam genitorem nostrum ex altera, nec non & quoddam aliud instrumentum sententiæ latæ per venerabilem patrem dominum Matthæum episcopum Ferentinatem dependens ex forma instrumenti habiti de conventione prædicta &c. quotiens expedierit ad requisitionem vestram in loco tuto copiam faciemus, licet dicta duo instrumenta, videlicet conventionis, & sententiæ &c. transumpta in forma publica habeatis &c. instrumentum subscribunt hi testes. † Ego qui supra Magister Nicolaus de Angelo judex, & advocatus Cassinensis. † Ego magister Bruno Archidiaconus S. Germani interfui, & subscripsi. † Ego Riccardus magistri Roffridi miles interfui. † Ego Petrus miles de S. Germano Comestabilis Abbatiæ interfui. † Ego Petrus de magistro miles interfui. † Ego Franciscus de S. Germano Prothonotarius Cassinensis interfui, & subscripsi. † Ego Girardus Mefanto de Aquino miles interfui &c. † Ego Nicolaus de Jannucza interfui.

Thomas de Monte nigro sepultus in Cassinate monasterio.

Comestabilis militum Abbatiæ Cassinensis, Protonotarius.

Gentis de Monte Historia illustrata.

De Richardo a Monte nigro tempore Friderici secundi justitiario agit Tutinus de magistris justitiariis regni Neapolitani pag. 33. corrigendum tamen existimo dum hæc scribit: *Di questa casa furono Tomaso, Giovanni, Riccardo, e Pietro Montenero figliuoli di Riccardo, e di una sorella di Giacomo*

colon-

colonna Diacono Cardinale, à quali Carlo Secondo, à preghiere di detto Cardinale come suoi nepoti fe loro investitura della città di Ariano, e torre di Paluda nell' anno 1290. Nam Thomas, ut evidenter ex duobus mox allatis instrumentis constat, frater fuit Richardi magistri Justitiarii, neque hic Richardus masculinam ex se prolem reliquit, ut in allato primo instrumento legitur. Thomæ filius fuit Richardus II., ex quo necesse est Petrus sit ortus: quod luculentius ad huc constat ex hac sententia ab Ferentino episcopo lata, atque in laudatis instrumentis enunciata. In ea primum refertur Richardum justitiarium quamdam auri portionem reposuisse in monasterio Fossænovæ, qua de causa, cum a pluribus aurum sibi repetentibus monasterium vexaretur, causa demandata a Clemente IV. est Matthæo episcopo Ferentino apud quem procuratores Richardi junioris filii Thomæ, & Thomasiæ, atque Isoldæ filiarum Richardi justitiarii, petitiones exposuere, quæ in sententia referuntur. Subditur deinde: *Lite igitur a Fr. Nicolao procuratore &c. monasterii Fossa nova super prædictis petitionibus legitime contestata receptis instrumentis, & probationibus, qua partes producere voluerunt, & auditis allegationibus partium, & in scriptis receptis habito prudentum consilio, & Dei nomine invocato. Quia constat nobis, dictum dominum Riccardum de Montenigro magistrum justitiarium legitime donasse inter vivos domino Thoma fratri suo, & heredibus suis duas partes omnium bonorum suorum mobilium, & immobilium, præsentium, & futurorum, sicut in instrumento publico exinde confecto plenius continetur, non obstante remissione, seu redonatione, qua ex parte domina Isolda proponitur, cum multis modis, & rationibus sit invalida, decernimus duas partes dicti depositi competere dicto domino Riccardo de Montenigra filio qm. domini Thoma de Monte nigro, & idcirco præsbiterum Prinum procuratorem monasterii Fossa nova ad restitutionem duarum partium mille unciarum aurearum, quas constat dictum monasterium de dicto deposito habere Bartholomeo procuratori ipsius domini Riccardi, & per consequens ipsi domino Riccardo sententialiter condamnamus. Reliquam vero tertiam partem ejusdem depositi competere decernimus domina Isolda prædicta, & ideo prædictum præsbiterum Prinum ad restitutionem tertia partis mille unciarum prædictarum Leonardo curatori, domina Isolda, & per consequens ipsi domina sententialiter condamdamus, cum constet nobis inter alia eandem dominam Isoldam solam heredem in testamento paterno institutam, seu substitutam, & dominam Thomasiam sororem suam certis rebus jussam esse contentam. Et ipsam dominam Thomasiam postmodum se vocasse, & habuisse prædictis rebus contentam, & renunciasse cum juramento omnibus aliis bonis paternis mobilibus, & immobilibus, secundum quod in instrumentainde confecto plenius continetur. Absolventes prædictum procuratorem monasterii Fossa nova, & ipsum monasterium ab aliorum petitionibus de dicto deposito, factis per Bartholomeum procuratorem domini Riccardi, & Leonardum curatorem domina Isolda. Item cum Oderisius curator domina Thomasia multoties citatus peremptorie in judicio comparere contempsit, & demum postmodum citatus ad sententiam audiendam, similiter non comparuit, ejus absentia, Dei repleat præsentia, quia sicut suprascriptum est, domina Isolda in testamento Paterno sola instituta est heres, & domina Thomasia certis rebus fuit facta contenta, ac omnibus aliis bonis paternis mobilibus, & immobilibus renunciavit. Præfatum procuratorem monasterii Fossanova, ac ipsum monasterium a petitione facta per ipsum Oderisium sententialiter duximus absolvendum. Lata est hac sententia Ferentino per dictum dominum episcopum, anno Domini 1268. Pontificatus domini Clementis Papa quarti, anno quarto, indictione duodecima, mense septembris, die duodecimo, præsentibus dominis Petro de Juliano, Riccardo domini Massaronis, Abbate Francisco de . . . . Presbitero Nicolao dicto Bono Canonico Ferentino, dominus Massaronis, Rolando dicto Caravita, Rogerio domini Lanaonis Militibus Ferentini. Et Ego Nicolaus de S. Laurentio sacrosancta Romana ecclesia Scriniarius prolationi hujus sententia interfui, & de mandato suprascripti domini episcopi scripsi, in publicam formam redegi, & signum feci.* Pecunia in monasterio Fossæ novæ a Richardo justitiario deposita erat bis mille auri unciæ, ut ejusdem cœnobii Abbas hisce verbis testatur. *Nos Frater Leonarans humilis Abbas monasterii Fossa nova præsentialiter recepimus a vobis domino Riccardo de Monte nigro duo millia uncias aureas, & capsettam unam cum privilegiis, & aliis cartis sigillatam sigillo vestro in cera viridi, præsentibus Fratre Pultifrido Cellerario majori, Fratre Gualterio de Placentia magistro Conversorum, Fratre Johanne de Pedemonte subpriore, reponendas, & custodiendas in deposito nostro dicti monasterii Fossa nova ad opus vestrum, & heredum vestrorum &c.* Cum vero Richardus junior mille pro se auri uncias expeteret, episcopus sedis Apostolicæ delegatus duabus tantum mille auri unciarum partibus illi adjudicatis monasterium Fossanense quoad cæteros absolvit, forte quia mille uncias alias restituerat Abbas. Instrumentum donationis a Richardo justitiario Thomæ fratri factæ incipit: *In nomine Domini Dei æterni, & salvatoris nostri Jesu Christi, anno incarnationis ejusdem millesimo ducentesimo trigesimo primo, mense Aprilis, indictione quarta, imperante domino nostro Federico, Dei gratia, invictissimo Romanorum imperatore semper augusto, Hierusalem, & Sicilia rege fideliter Amen. Nos Leonardus castri Lupici judex, & notarius Simon publicus ejusdem castri notarius præsentis publici scripti serie declaramus &c. quod nobilis vir dominus Riccardus de Monte nigro, qui est unus ex dominis dicti castri Lupici, in præsentia nostra, & subscriptorum testium &c. videlicet domini Conturbenii domini Manfredi de Pontecurvo, domini Gualteri de S. Stephano &c., qui prædictus dominus Riccardus confessus est, se recepisse a nobili viro domino Thoma de Montenigro fratre suo, qui est similiter unus ex dominis dicti castri Lupici &c.*

Bona quædam rebellis Francisco Prothonotario concessa.

Plura Bernardus latifundia concedit hoc anno 1271. Magistro Francisco, ut in instrumento constat a notario Benedicto rogato, in quo hæc leguntur. *Nos Bernardus &c. attendentes multa, grata, & utilia servitia, qua tu magister Francisce de S. Germano Prothonotarie Cassinensis dilecta familiaris, & fidelis noster, nobis, & monasterio nostro Cassinensi exhibuisti &c., & quia etiam in servitiis no-*

Ex eodem Reg. fol. 335. & seqq.

Ex cit. Regesto fol. 108. a t.

nostris, & dicti monasterii longo tempore personaliter, & multipliciter laborasti, de consensu subscriptorum Fratrum nostrorum, nobiscum habendo magistrum Nicolaum de Angelo judicem, & advocatum Cassinensem &c. concedimus tibi suprascripto magistro Francisco, & tuis heredibus in perpetuum omnia bona stabilia, quæ fuerunt olim Rogerii Maddonad e Pontecurvo proditoris excell. domini nostri regis Caroli, & nostri quibus bonis prædictum Rogerium propter sui manifestam proditionem, qui debitæ fidelitatis immemor adhæsit nequissimo Corradino, Dei, S.R.Ecclesiæ, & dicti, regis nostri adversario, juste, & rationabiliter, ac etiam sententialiter destitutus extitit, & privatus, quæ quidem bona posita sunt in Pontecurvo, & ejus territorio, ac aliis terris, seu locis Abbatiæ Cassinensis &c. ad habendum, & omnia exinde faciendi, quæ vobis facere placuerit, salvo quod annuatim reddatis monasterio Cassinensi pro rebus prædictis &c. nomine census, libram de cera medium, & salvis nobis, & successoribus nostris fidelitate, homagio, & debito juramento, quod Juramentum fidelitatis, & homagii nobis in nostris manibus præstitisti, &c. Similis concessio eodem anno a Bernardo est facta, quæ est hujusmodi: Nos Bernardus &c. attendentes multa, & grata &c. servitia, quæ tu Petre de Jenetel dilecte familiaris, & fidelis noster nobis, & monasterio nostro Cassinensi exhibuisti &c. quia etiam in servitiis nostris, & ejusdem monasterii longo tempore personaliter, ac multipliciter laborasti, de consensu subscriptorum Fratrum nostrorum, nobiscum habendo magistrum Nicolaum de Angelo judicem, & advocatum Cassinensem, per hanc cartam libellariam, jure libellario damus, & concedimus tibi &c. omnia bona stabilia, quæ fuerunt olim Raynaldi, Guillelmi, & Riccardi fratrum filiorum qm. Diaconi Joannis de Theoderico de Pedemonte proditorum excell. domini nostri regis Caroli, & nostri, quibus bonis ipsi Raynaldus, Guillelmus, & Riccardus propter eorum manifestam proditionem qui debitæ fidelitatis immemores adhæserunt nequissimo Corradino &c. per nos fuerunt sententialiter destituti, adque privati, quæ bona posita sunt in castro nostro Pedismontis, & ejus territorio, vel aliis locis, seu terris Abbatiæ Cassinensis. Item eodem jure libellario damus, & concedimus tibi suprascripto Petro omnia bona stabilia, quæ fuerunt olim Benedicti Caldararii dudum habitatoris S. Germani existentia in eadem terra S. Germani, & ejus territorio, quæ bona propter ipsius hæreticam pravitatem sunt ad nos, & prædictum monasterium nostrum per excadentiam devoluta. Ipsa utique bona omnia stabilia ubicumque posita &c. cum omnibus juribus conditionibus &c. concedimus ad potestatem, & possessionem tuam, & tuorum heredum, ad habendum &c. ita tamen, ut omni anno &c., tu, & tui heredes reddatis monasterio Cassinensi pro ipsis bonis nomine census libram de cera mediam. Completis vero annis viginti novem, nos, vel nostri successores hunc libellum renovabimus tibi, vel tuis heredibus, pro tarenis amalphitanis duobus &c. & tibi Benedicto publico nostri monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notario hoc exinde publicum Instrumentum scribere mandavimus, nostra & subscriptorum nostrorum subscriptionibus roboratum, ac Bulla nostra plumbea communitum &c. † Ego qui supra Bernardus Beati Benedicti successor Indignus. † Ego Frater Laurentius Monachus Cassinensis, & capellanus domini Bernardi Abbatis ejusdem. † Ego Frater Petrus Monachus Cassinensis, & capellanus domini Bernardi Abbatis ejusdem. † Ego Frater Jacobus de Atino Provisor Cassinensis. † Ego Fr. Petrus Rector Cassinensis Diaconus, & Monachus. † Ego qui supra magister Nicolaus de Angelo judex & advocatus Cassinensis.

Et Petro de Jenetel.

Ex eodem Reg. fol. 303.

Ab instrumento hoc anno Kal. Februarii rogato a notario Thoma a S. Petro in fine luculenter constat omnimoda cœnobii Cassinensis in illud oppidum jurisdictio. In nomine Domini &c. Ego Johannes Paribelli judex castri S. Petri in fine, hoc præsenti publico instrumento declaro quod in presentia nostri Thomæ publici dicti castri notarii, & testium subscriptorum, ad hoc specialiter vocatorum, videlicet Petri de Guillelmo militis, Antonii militis, Nicolai de Paldo militis, Notarii Joannis Francisci Aciti, & Joannis Ferrarii quod prudens vir notarius Thomas de Pedemonte veniens ad castrum S. Petri in fine, ostendit, & publice legi fecit quoddam mandatum sibi transmissum, a rev. domino domino nostro Bernardo dei gratia venerabili Cassinensi Abbate, ejusque sigillo cereo sigillatum, cujus tenor in omnibus, & per omnia talis erat. Bernardus Dei gratia Cassinensis humilis Abbas, prudenti viro notario Thomæ de Pedimonte fideli suo salutem, & benedictionem. Intelleximus nuper, quod Philippus de Comestabilo miles, & filii ejus quamdam Startiam nostram sitam prope castrum S. Petri in fine, quam nuper de ipsorum manibus juste, ac rationabiliter ad jus, & proprietatem revocavimus monasterii Cassinensis. Post revocationem ipsam ausu temerario, intraverunt laborari partem ipsius Startiæ, faciendo. Quocirca fidelitati tuæ firmiter præcipiendo mandamus, quatenus statim receptis præsentibus, ad prædictum castrum S. Petri te personaliter conferens, adhibitis tecum judice, notario publico, & testibus idoneis dicti castri inhibeas dicto Philippo militi & suis heredibus sub pena dirutionis domorum, extirpationis arborum, & vinearum suarum, quod habent in prædicto castro S. Petri in fine, & pertinentiis ejus, quod de cætero Startiam prædictam nec per se, nec per alium intrent, nec in ea laborent, vel faciant laborari, faciens fieri de prædicto mandato cum forma præsentium publicum instrumentum, quod ad nos deferas sine mora. Datum apud S. Germanum ultimo Januarii quartadecima indictionis. Cujus itaque authoritate mandati prædictus notarius Thomas de Pedemonte in nostri qui supra judicis notarii, & testium præsentia inhibuit dicto Philippo de Comestabilo militi, & filiis ex parte prædicti domini nostri venerabilis Cassinensis Abbatis sub pena dirutionis domorum, instirpationis arborum, & vinearum suarum, quas habent in prædicto castro S. Petri in fine, & pertinentiis ejus, quod de cetero Startiam prædictam nec per se nec per alium intrent, nec in ea laborent, vel faciant laborari, ad hujus rei evidentiam, & ipsius domini nostri Cassinensis Abbatis certitudinem, & cautelam præsens publicum instrumentum exinde confectum est per manus notarii suprascripti subscriptione mea qui supra judicis, & subscriptorum testium subscriptionibus roboratum &c. Actum in castro prædicto S. Petri in fine. † Ego Petrus de Guillelmo miles de castro S. Petri in fine interfui, & testis sum. † Ego Antonius miles de castro S. Petri

Suprema Cassinatium in oppido S. Petri in fine jurisdictio.

Ex cit. Reg. fol. 309. a t.

tri

tri in fine interfui, & testis sum. † Ego Nicolaus de Paldo miles de castro S. Petri in fine interfui, & testis sum. † Ego Johannes Papa notarius interfui, & testis sum. † Ego Franciscus Acetus de castro S. Petri interfui, & testis sum &c.

Jacobus de Mercurio creatus notarius. Paucos post dies, nempe 12. Februarii an. 1271. Bernardus Abbas, assentientibus Monachis, Jacobum de Mercurio castri S. Georgii Notarium in eo castro, totaque Cassinensi Abbatia constituit, ut patet ex instrumento a notario Benedicto rogato, in quo solita hæc leguntur verba.

Ibidem p. 112. *Recepto a te corporali ad Sancta Dei evangelia juramento de officio ipso per te fideliter exercendo, nec non & de veritate scribenda &c. pro quo officio tenearis reddere annuatim &c. Monasterio nostro tarenos Amalphitanos octo.*

Bona Accolis Terruculi cõfirmata. Sæpe jam recensitus Benedictus a S. Germano notarius instrumentum die 15. Martii an. 1271. rogavit, quo accolis oppidi Terruculi bona hisce verbis confirmantur. *Nos Bernardus &c. de Fratrum nostrorum consensu, nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Cassinensem, per hunc libellum renovationis concedimus, & confirmamus vobis omnibus hominibus castri nostri Terocli fidelibus nostris habitatoribus intus, & foris omnes possessiones, quas libellario jure in territorio ipsius infra hereditates . . . . . ab ecclesia Cassinensi tenetis, secundum quod hoc olim ab Abbate Landulfo bonæ memoriæ prædecessore nostro vobis per cartam libellariam fuit concessum. Ipsas itaque possessiones &c. cum omnibus utilitatibus, & pertinentiis suis vobis &c. confirmamus ad vestram, & heredum vestrorum potestatem &c. usque in annos viginti, & novem. Ita ut omni anno reddatis monasterio Cassinensi nomine census, quod inde reddere consuevistis. Completis vero annis viginti, & novem, nos, vel nostri successores &c. vobis, vel heredibus vestris renovabimus hunc libellum pro solidis tarenorum Amalphitanorum quinquaginta. Eo quod in præsenti pro renovatione ipsius libelli recepimus inde a vobis solidos tarenorum Amalphitanorum similiter quinquaginta &c.*

Ibidem fol. 113.

Bernardus Abbas milites creat. Die 19. Martii ejusdem anni Bernardus Abbas duos oppidi S. Victoris accolas creavit milites, cujus rei testis est instrumentum a notario Benedicto rogatum, in quo hæc sunt præcipua.

Ibidem fol. 113. a 2. *Igitur nos Bernardus &c. quod cum vos magister Hieremias, & Tolomeo de S. Victore pater, & filius dilecti fideles nostri nobis humiliter supplicaveritis, ut constitueremus, & concederemus vos esse in honore militari, & videremus hoc nulli juri nostri monasterii detrahi, sed potius augeri honori. Considerătis etiam plurimis gratiis, & acceptis servitiis, quæ nobis, & monasterio nostro fideliter, & devote exhibuistis &c. habita super hoc diligenti deliberatione, de consensu subscriptorum Fratrum nostrorum, habendo nobiscum magistrum Riccardum judicem de Berlengerio, & advocatum Cassinensem concedimus vobis prædictis magistro Hieremiæ, & Tholomeo patri, & filio fidelibus nostris, & per vos heredibus vestris a vobis ex legitimo matrimonio descendentibus in perpetuum, ut de cætero maneatis, & sitis in honore militari, & fruamini, ac utamini illo honore, & ea libertate, quibus fruuntur, & utuntur cæteri milites Abbatiæ Cassinensis, & omnes alii, qui in eadem Abbatia fruuntur, & gaudent honore militari, & cum volueritis sine nostra vel successorum nostrorum molestia, seu contradictione, militare cingulum assumatis, salvis nobis, & successoribus nostris fidelitate homagio, & debito juramento &c.*

Bartholomeus a S.Germano creatus notarius. Die 22. Martii creatus est a Bernardo Abbate publicus civitatis S. Germani, aliorumque castrorum ditionis Cassinensis notarius Bartholomæus magistri Nicolai a S. Germano, ut ex hoc instrumento a notario Benedicto rogato, in quo solita extant verba: *Recepto a te corporali ad Sancta Dei Evangelia juramento de officio ipso per te fideliter exercendo ac de veritate scribenda &c.*

Ibid. fol. 114.

Duoque alii. Die 26. Martii Bernardus Abbas publicum oppidi S. Eliæ, atque in tota ditione Cassinensi notarium elegit Nicolaum filium Benedicti de S. Petro oppidi S. Eliæ, ut ex instrumento a recensito notario rogato, in quo hæc habentur: *Recepto a te corporali ad Sancta Dei evangelia juramento de officio ipso per te fideliter exercendo &c. nec non & de veritate scribenda in contractibus, quos coram te contingerit celebrari. Ita tamen, quod omni anno reddas pro officio ipso nobis, & dicto monasterio &c. pro censu tarenos aureos quinque &c.* Eodemque die idem notarius aliud instrumentum rogavit, quo notarius declaratus est in civitate S. Germani, totaque ditione Cassinensi Angelus Pennese Sangermanensis.

Ibid. fol. 113. a t.

Milites creati. Die 18. Aprilis ejusdem anni Bernardus Abbas duos ex oppido S. Victoris homines militari cingulo donavit, eaque de re instrumentum rogatum est a notario Benedicto: *Nos Bernardus &c. Volentes benemeritis fidelibus nostris recompensationis providentia respondere, ut cæteri ad nostra, & monasterii nostri servitia fortius accendantur, considerantes quoque grata, & accepta servitia, quæ vos magister Nicolae Johanne, & Petre filii qm. Jacobi de Arnaldo de castro nostro S. Victoris dilecti fideles nostri nobis, & eidem monasterio nostro exhibuistis &c. de consensu subscriptorum Fratrum nostrorum, nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Cassinensem, gratiose concedimus vobis, & heredibus vestris legitimis a vobis ex legitimo matrimonio descendentibus honorem militiæ, & ut licite decorari valeatis cum volueritis cingulo militari, & ex nunc libere utamini, & gaudeatis immunitatibus quibus alii nobiles, & milites Abbatiæ Cassinensis utuntur, & gaudent, &c.*

Ibid. fol. 117.

Bona incolis oppidi sãcti Angeli in Theodice confirmata. Die 20. Aprilis, bona indigenarum oppidi S. Angeli in Theodice confirmata hoc instrumento ab eodem Benedicto notario rogato.

Ibidem. *Nos Bernardus &c. de subscriptorum Fratrum nostrorum consensu, nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Cassinensem per hunc libellum renovationis damus &c. atque concedimus vobis omnibus hominibus castri nostri S. Angeli in Theodici habitatoribus intus, & de foris in territorio ejusdem castri fidelibus nostris omnes possessiones domnicas, quas tenuistis hactenus per cartam libellariam &c. infra hereditates vestras intus, & de foris in territorio ipsius castri, eas videlicet, quas si quomodo . . . . cum sacramentalibus, secundum quantitatem rei probari poteritis, vos & antecessores vestros a parte nostri monasterii possidere: remota omni occasione, exceptis iis possessionibus, quæ in demanio curiæ Cassinensis retempta sunt, ea ratione, ut annualiter reddatis de terris terraticum, de domibus pullos, & servitium ad*

partem dicti monasterii nostri, sicut de aliis hereditatibus, quas tenetis infra hos fines, videlicet a Fossato, ubi dicitur ad Tabolellam, &c. descriptisque aliis coofinibus sequitur. Suprascriptas autem possessiones dompnicas, qualiter superius legitur infra subscriptes fines, vobis omnibus hominibus &c. hactenus tenuistis &c. Et cum aquis aquarumque decursibus, & pascuis, & paludibus libellario jure damus &c. ad potestatem vestram, & heredum vestrorum &c. usque in annos viginti, & novem, ltaus annualiter inde terraticum, & pullos reddatis, & servitium sicut præmissum est, faciatis &c. completis vero anuis viginti & novem, nos, vel nostri successores &c. vobis, vel heredibus vestris renovabimus hunc libellum pro libris tarenorum Amalphitanorum octo valentibus uncia aurea tredecim, & tareni aurei decem &c.

Guillelmus creatur notarius.

Die 24. Junii Bernardus Abbas in vico S. Petri in Curulis, totaque Cassinensi Abbatia publicum tabellionem elegit præsbiterum Guillelmum Thomæ a rocca Guillelma, atque in patentibus ad id

Ibidē fol. 327. a t.

literis solita extant verba: *Recepto a te corporali ad sancta Dei evangelia juramento de officio ipso per te fideliter exercendo, nec non & de veritate scribenda &c.*

Quidam ex oppido S. Ambrosii exemptionibus donati.

Die 17. Augusti 1271. quosdam oppidi S. Ambrosii incolas exemit Bernardus Abbas onere angariæ, atque servitii rustiealis hoc instrumento a notario Benedicto rogato.

Nos Bernardus &c. Attendentes grata, & utilia

Ibidē fol. 330.

servitia, quæ tu notorie Petre de S. Ambrosio dilecte familiaris, & fidelis noster nobis, & monasterio nostro &c. exhibuisti, &c. de consensu, & voluntate subscriptorum Fratrum nostrorum, nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Cassinensem, concedimus personæ tuæ, & heredibus tuis a te legitime descendentibus in una generatione post te tantum, nec non & Joanni de Ada patri tuo, ac Riccardo, Matthæo, Guillelmo, Andrea, & Benedicto fratribus tuis carnalibus in vita sua tantum, quod vos sitis liberi, & immunes ab angariis, & rusticalibus servitiis, & vivatis in illo honore in quo vivunt milites Abbatiæ Cassinensis, & pro ipsis servitiis, & loco ipsorum teneamini reddere, & præstare cameræ nostræ annuatim in festo beati Benedicti nomine census quinque grana de auro tantum &c.

Cœnobii postri in oppido S. Eliæ jurisdictio.

Eodem anno salutaria hæc decreta edidit Bernardus Abbas, e quibus suprema Abbatis Cassinensis in oppido S. Eliæ jurisdictio constat.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno incarnationis ejus 1271. regnante Domino nostro Carolo, Dei gratia, Siciliæ rege magnifico, regni

Ibidem fol. 13.

ejus anno septimo, mense Septembris, quarto die ejusdem mensis, indictione quintodecima. Nos Bernardus, Dei gratia Cassinensis humilis Abbas considerantes jura Cassinensis monasterii, multorum calliditatibus vulnerata, defraudata ingeniis, & a pluribus usurpata, longo considerationis oculo ad indemnitatem, & reformationem eorumdem jurium prospicientes, quia velamento cujusdam damnosi contractus, qui affiliatio vulgariter appellatur, qua consuevit per homines castri S. Eliæ præcipue, & per alios homines Abbatiæ Cassinensis frequenter fieri in grave damnum dicti monasterii prospeximus redundare, per quam dum homo francus vel de servitio equi existens rustico, seu angarario cum certa parte bonorum suorum, filiam suam affiliationis nomine dares uxorem vel mulier franca angarario affiliationis nomine matrimonialiter jungebatur, idem angararius velamento affiliationis prædicto quodam abusu pravissimo a rusticanis servitiis, terraticis, & aliis redditibus dicto monasterio nostro debitis se hactenus eximebant. Quæ affiliatio licet bona rei habere pallium videretur, est tamen cum adoptionis recidat speciem, quæ legalem cognationem inducit juri contraria, & etiam rationi. Volentes igitur præmissis fraudibus obviare, & tam nostri monasterii indemnitati consulere, quam eorumdem hominum subditorum nostrorum saluti prospicere, qui malitia, vel simplicitate rem illicitam peragebant, & ex hoc damnum criminis incurrebant, habito cum viris prudentibus longo consilio, & deliberatione maxima peritorum, præsente universitate dicti castri S. Eliæ in ecclesia S. Blasii ejusdem loci congregata præsente etiam discreto viro magistro Bruno Archidiacono S. Germani, & Yconomo monasterii Cassinensis, & hoc pro parte ipsius monasterii cum instantia postulante, in præsentia magistri Riccardi de Berlengerio judicis, & advocati Cassinensis, Benedicti publici monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarii, & testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum prædictam pravam consuetudinem dicti castri S. Eliæ ac totius Abbatiæ Cassinensis & affiliationis usum in qualibet sui parte damnamus, abolemus, & sententialiter reprobamus, & ipsam censemus omnimode imposterum resecatam, prohibentes ipsam universitatem præsentem, & singulos de universitate prædicta, & omnes de tota Abbatia Cassinensi, quod nullus de cetero cujuscumque conditionis, aut fortunæ existat affiliationem, seu affiliationis contractum celebres, aut facere quoquomodo præsumat, nec affiliet, seu affiliari se aliqualiter patiatur, ratificantes, & acceptantes inhibitionem olim factam de mandato nostro dictæ universitati per prædictum magistrum Brunum Archidiaconum S. Germani, & Yconomum monasterii Cassinensis de affiliatione prædicta nullatenus imposterum præsumenda. In cujus rei testimonium & cautelam præsens publicum instrumentum per manus Benedicti publici nostri monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarii fieri mandavimus, nostri prædicti judicis, & subscriptorum testium subscriptionibus roboratum. Quod scripsi ego idem Benedictus publicus monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarius, qui prædictis interfui, & meo signo signavi. Actum in castro S. Eliæ. † Ego qui supra Bernardus beati Benedicti successor indignus. † Ego qui supra magister Brunus Archidiaconus S. Germani, & Yconomus Cassinensis. † Ego qui supra magister Richardus de Berlengerio judex & advocatus Cassinensis. † Ego Franciscus de S. Germano Prothonotarius Cassinensis interfui, & subscripsi. † Ego notarius Thomas de Terama interfui, & subscripsi.

Inhibitio universitati S. Eliæ a magistro Bruno facta, cujus in allata sententia fit mentio, est hujuscemodi. *In nomine Domini &c. Præsentis publici scripti serie declaramus nos magister Riccardus de Berlengerio judex, & advocatus Cassinensis Joannes publicus castri S. Eliæ notarius, & subscripti testes ad hoc specialiter vocati, & rogati, videlicet Lando Archipresbiter prædicti castri, Thomas miles, Gen-* — Inhibitio universitati ejus castri facta.

tilis

tilis miles de eodem castro, magister Leonardus de Caira &c. notarius Petrus infans, Raynaldus infans, & Leonardus Domini Matthia de eodem castro. Quod universitate dicti castri S. Elia in ecclesia S. ejusdem castri congregata in nostri præsentia discretus vir magister Bruno Archidiaconus S. Germani, & Yconomus monasterii Cassinensis pro parte rev. in Christo patris, & domini, domini Bernardi Dei gratia Cassinensis Abbatis, ac conventus, & prædicti monasterii Cassinensis de speciali mandato sibi facto per eundem dominum Abbatem, ac conventum Cassinensem, de quo mandato nobis constitit manifeste publice inhibuit universitati prædicta, & singulis de ipsa universitate cujuscumque conditionis existent, quod de cetero nulla persona alta vel bassa, cujuscumque fortuna, seu conditionis affiliationem celebret, seu faciat nec contrahat sponsalia, seu nuptias affiliationis nomine in futurum, quam affiliationem, & affiliationis contractum idem dominus Abbas omnino dampnavit, & extirpandum jussit de terra monasterii Cassinensis, prohibens singulis de ipsa universitate, sub pena omnium bonorum, qua tenent a monasterio Cassinensi, quod nullus se affiliet, seu affilians se aliquatenus patiatur. In cujus rei testimonium, & tam dicti domini Abbatis, quam monasterii Cassinensis cautelam, ad petitionem dicti Yconomi factum est hoc præsens publicum instrumentum per manus mei prædicti Joannis publici castri S. Elia notarii, subscriptionibus nostri qui supra judicis, & nostrum prædictorum testium roboratum &c. Ex pœna transgressoribus in hoc decreto minitata constat nullum in eo castro fuisse, qui bona munificentia Cassinatium concessa non possideret secus incassum pœna hæc irrogaretur.

Magister Nicolaus in Vassallum a Cassinatibus receptus.

Adnotanda hæc instrumenti verba die 4. Septembris. an. 1271. rogati a Benedicto Sangermanensi: *Profitemur nos Bernardus &c. quod tu magister Nicolaus Leonardus de Clarita, qui de castro Albeti fuisti oriundus, nobis & monasterio Cassinensi devotus existens, dicti castri Albeti habitatione sponte relicta, dominium ejusdem monasterii Cassinensis affectans, habitationem castri nostri S. Elia elegisti, ac ibidem cum familia, & omnibus bonis tuis te contulisti, & Ligium, homagium, fidelitatem, & juramentum nobis, & dicto monasterio sollemniter præstitisti. Nos vero habentes respectum ad votum, & devotionem tui prædicti magistri Nicolai de consensu, & voluntate subscriptorum Fratrum nostrorum nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Cassinensem recepimus te &c. magistrum Nicolaum in proprium vassalum nostrum, & monasterii suprascripti: statuentes quod tam tu, quam tui heredes in perpetuum sitis liberi, & immunes ab angariis, operibus, & redditibus pullorum. Ita tamen ut in perpetuum tu, & tui heredes reddatis nobis, & successoribus nostris omni anno &c. nomine census grana aurea decem, si vero contingerit, te, vel tuos heredes aliquas terras quocumque titulo aquirere in territorio dicti castri nostri S. Elia, reddatis pro ipsis terris nobis, & dicto monasterio Cassinensi, terraticum consuetum, quod alii homines ejusdem castri S. Elia pro terris suis reddunt &c.*

Quædam bona per duellium Bernardus Abbas instrumento die 8. Octobris an. 1271. rogato a Benedicto notario concessit magistro Andreę medico.

Inquisitio facta in castro S. Petri de Avellana.

Bernardus Abbas ne dum pro conservanda augendaque monastica disciplina vigilantissimus, verum etiam, ut sarta, tectaque servarentur jura, latifundiaque cœnobii Cassinensis, Præposito monasterii S. Petri de Avellana jussit Polypticon Bonorum mobilium, immobiliumque, atque jurisdictionum ejus monasterii conficere. Morem gessit Præpositus, ut licuit, quemadmodum ex Polyptico constat, cujus nos hic titulum, aliaque quædam e re nostra exscribemus. *Inventarium, seu inquisitio facta de bonis tam stabilibus, quam mobilibus monasterii ecclesia S. Petri de Avellana ecclesiis, & vassallis suis de mandato dñi Bernardi venerabilis Cassinensis Abbatis per Fratrem Petrum de Majoc Monachum Cassinensem, & propositum ecclèsia S. Petri de Avellana, anno Dominica incarnationis millesimo ducentesimo septuagesimo primo mense Decembris vicesimo ejusdem, quintedecima indictionis apud ecclesiam S. Petri de Avellana, regnante domino Karulo Dei gratia inclito regę Sicilia, Ducatus Apulia, Principatus Capua, Alma urbis senatore, Audegavia Provincia & Forcalquerii Comite ac Romani imperii, per sanctam Romanam ecclesiam in Tuscia vicarius generalis regni ejus anno septimo feliciter Amen &c.*

Primum in hoc Polyptico bona mobilia ecclesiarum, atque sacrarii describuntur, deinde codices interdiu, noctuque pro divinis Officiis inservientes bibliotheca codices alii, bona stabilia, quæ cum pluribus ecclesiis cœnobium S. Petri multis in locis possidebat, jurisdictiones, quas in oppidis sibi subiectis habebat, quorum primum erat casa Magistrorum, vulgo *li Casali Mastri* quod in clivo positum non longe ab ecclesia S. Petri aberat pluribus incolis ditatum. Alterum erat civitas monacisca, quod modo incolis destitutum, civitas dicitur: Aberat hoc oppidum uno vix lapide a monasterio S. Petri ad radices montis Caprarii. Tertium Robellio vulgo Roviglione ad radices ejusdem montis duobus circiter passuum millibus a S. Petro dissitum. Quartum S. Martini duobus, & sesqui milliaribus a S. Petro aberat, situm in clivo, ejusque territorium flumen Sangri abluit. Demum oppidum Cantalupi duobus circiter & ipsum, & sesqui passum millibus a S. Petro distabat in clivo constitutum, ejusque territorium eodem flumine alluitur. Quinque hæc oppida quamquam diruta hactenus possident Cassinates, cum omnibus juribus, quibus in aliis Abbatiæ Cassinensis oppidis fruuntur; triaque prima sita sunt intra territorium S. Petri de Avellana. En vero Inquisitionem in oppido casæ magistrorum factam.

Hac sunt tenimenta casa Magistrorum, & casalis collium. Nomina juratorum sunt hac videlicet, Benedictus de Valle, Guillelmus Petri Rubei.

Benedictus de Serra, qui jurati, & interrogati super infrascriptis tenimentis redditibus, & rationibus omnibus debitis dicta ecclesia S. Petri de Avellana in præsentia judicis Johannis de civita, notarii Riccardi de S. Martino de Camarda publici notarii terrarum monasterii S. Petri de Avellana, Frater Gualterius de Isaya, Fr. Gualterius de castello, Frater Petrus de castello, & Gentilis de Petro de Rubellioni dixerunt. Inprimis quod infrascripti hominer tenent infrascripta tenimenta, & debent reddere redditus infrascriptos . . . . videlicet

Dissertat.

sicut &c. Item quodlibet foenlare ex debito debet annuatim in vicennis ecclesia unam operam ad arandum, si habet boves, & aliam operam ad arandum pro tenimentis, si non perficitur arare, præcipitur illis, qui habent feuda, & ipsi tenentur complere. Item quodlibet foculare debet ex debito annuatim in vicennis ecclesia ad recaldandum operam unam. Item quodlibet foculare debet ex debito annuatim in vicennis ecclesia unam operam ad seminandum, si habet boves, si non perficitur seminare, præcipitur illis, qui habent feuda, & ipsi tenentur complere. Item quodlibet foculare debet ex debito annuatim in vicennis ecclesiæ ad metendum primam, & secundam operam, et si non perficitur metere, et ipsi tenentur complere, debent explere homines casalis prædicti generaliter per foculare, ut dictum est, usque ad complendum in vicennis ipsius ecclesiæ. Item si quis habet jumentum debet triturare cum eo in terris ipsius ecclesiæ usque ad perfectionem ex debito aream in omnibus terris ubi habet areas prædicta ecclesia etc. Item debet reddere quilibet generaliter operam unam ad fodendum vineam, operam unam ad recaldandum, et si non expletur debent homines explere generaliter, et si quis tenet quartam unam debet portare ad vineam ecclesiæ tres fasciculos de palis. Item quilibet per foculare tenetur ex debito ire ad reparationem domorum ipsius ecclesiæ, cum eis injunctum fuerit, et debent habere pro commestione expensas, etc. Item tenentur dare Sacram domino Abbati Cassinensi, videlicet per quartum grana auri decem, et octo. Item si quis decesserit, filiis non relictis, seu herede, bona stabilia, remaneant ecclesiæ S. Petri, mobilia vero dimittat pro velle suo, ita tamen quod dicta bona stabilia remaneant ecclesiæ supradictæ in defectum successorum etc. Item quilibet tenetur portare litteras assignatas sibi per dominum Præpositum, vel officiales suos per dietam unam cum expensis suis, & si ultra portaverit, ibit cum expensis curiæ ubi placuerit, et sine salario. Item si quis succedit decedenti gratis et sine pretio succedere debet. Item si homo fuerit in necessitatibus constitutus, debet, et potest vendere terras sine licentia, et mandato Præpositi S. Petri, salvis redditibus, & servitiis ipsius ecclesiæ. Item cum contraxerint matrimonium possunt dare, & debent de terris suis in dotibus hominibus morantibus in dominio ecclesiæ, extraneis autem non &c. Item si venatio capitur in territorio ipsius ecclesiæ, tenetur reddere domino Præposito de Vulpe pellem, de caprio quartem partem carnium, & de aliis salvaginis etiam. Item si Præpositus vult emere aliquid ab hominibus ipsius terræ per se, vel per officiales suos, debent estimari communi extimatione, & debet facere eis solvi sine querela, videlicet si denarii sunt boni, debet emere de ipsis denariis, & si denarii sunt valoris vilius vendere tenentur &c. Item quod nullus vassallus debet piscari in flumine Sangri sine mandato domini Præpositi &c. Item prædicti homines, qui vadunt ad arandum in vicendam curiæ debent habere ab ecclesia quilibet panem unum ponderantem uncias sexaginta tres per totum diem, & olera, seu fabas pro companagio eorum, similiter ad recaldandum, præter quod non debent habere companagium, similiter etiam ad seminandum debent habere quemadmodum ad arandum. Item ad metendum quilibet debet habere duos panes, & medium prædicto pondere per quemlibet panem, & in prima opera debent habere pro companagio eorum castratos duos, & in merenda de caseo, & cœpis per companagio similiter. Item ad triturandum quilibet debet habere libras de pane duas, & mediam de libris monachorum de cleribus in companagio: Debent habere similiter, quemadmodum ad metendum, & debent habere quatuor panes, tornatos dandos bubulcos, & de bovulis caldariam unam a dictis bubulcis pro qualibet area debent habere de grano areæ tumuli tres &c. Item quando coppa debet relevari, debet refici hoc modo, debet inveniri ordeum alustrosum & de ipso ordeo debet fieri jumella una, & pugillus unus, & per majorem jumellam hominis, quam potest in ipsa terra inveniri. Jumella dicitur, quod sunt duæ manus hominis simul junctæ, & ista coppa debet esse in molendinis, quæ sunt juxta monasterium. Item simili modo debet refici starum cum duodecim jumellis, vel coppis, & eodem modo debet refici quartarium, cum quatuor stara, quia quatuor stara faciunt quartarium. Item quod quilibet debet ire cum bubus eorum ad portandum marrame pro reparatione ecclesiæ, & domorum, ubicumque eis injunctum fuerit, per Dominum Præpositum, & officiales suos. Item quod si quis homo altercatur cum aliquo alio homine, & extrahet sibi sanguinem, sit pena unius augustalis. Item si quis irato animo injuriaret aliquem famulum, seu familiarem S. Petri, per quam injuriam ille famulus discederet de loco, sit pena unius augustalis. Item si quis irato animo injuriam dixerit alicui conjugatæ meretricem, sit pena unius augustalis. Item si quis irato animo dixisset injuriando alicui homini rivallem, sit pœna unius augustalis. Item si quis dixerit aliquam injuriam, vel ignominiam alicui Monacho, tam laicus, quam clericus, sit pena unius augustalis. Item quod nullus homo vassallus S. Petri possit vendere aliquam possessionem sine licentia domini Præpositi ejusdem ecclesiæ S. Petri. Quod si quis contra hoc preceptum fecerit, sit pena uncia aurei unius. Item quod nullus, vel nulla vassallus, vel vassalla S. Petri habet potestatem dimittendi pro anima sua possessionem aliquam in ecclesia aliqua, nec hortum, nec vineam, domum seu casarenum, vel terram, quod si quis contra hoc mandatum fecerit, tam in ecclesia S. Petri, quam aliis ecclesiis, propterea quod exinde Feudum diminuitur, & ecclesia perdit servitia, seu jura sua, quæ debet habere ex illo feudo, sit pena unius augustalis. Item quod si quis (extigante Dyabolo) repletus esset spiritu nequissimo, quod vellet immittere manus in persona Præpositi ejusdem ecclesiæ S. Petri ad vituperium, ex omni possessione sua sit expoliatus, perpetue cum ipso jure, sit exinde expoliatus, ita quod tempore vitæ suæ ipse, & sui heredes non possint re aquirere gratiam S. Petri, nec suam possessionem in perpetuum rehabere &c. Item non debet vindemiare aliquis ante curiam. Item de vineis Robellionis debet habere monasterium spletas decimas, quādo habent uvam, & si fuerint laborare in frumento, debet reddere terraticum &c. Item qui levaverit rissam portando arma; & extrasserit unus sanguinem alteri, debet solvere augustalem unum. Item qui dixerit Revaliosum unus alteri, debet solvere augustalem unum. Item si quis injuraverit Monachum de S. Petro, tenetur solvere augustalem unum. Item homo qui dixit Asinarius S. Petri, tenetur solvere augustalem unum. Item quando vacant quarta da

Pena pro delictis.

Pena pro delictis.

Can-

Cantalupo, conventus S. Petri debet habere medium Terraticum. Item quando vacant quarta de Valle surda, conventus debet habere medium terraticum. Item quando vacant quarta de Formãu conventus debet habere totum terraticum. Item quando laborant vassalli ecclesia de Demaniis per totam terram, debet reddere terraticum tam de grano, quam de ordeo, quam de mesturo, quam de milio, quam legumina, & debet venire ad horreum Monasterii. Item nullus homo de terra S. Petri debet ire ad commendationem alicujus domini nisi ad Prapositum, & si aliter fecerit, & sub pena uncia unius auri &c. Item quicumque offenderit in rebus monasterii, ille est excommunicatus, & est sub pena unius uncia auri. Item vassalli hujus ecclesia debent subvenire monasterio, in emendo possessiones, & manutenere eas. Item conventus hujus ecclesia debet habere a preposito hujus ecclesia a die Dominico sancta Pascha per monachum ova quatuor, usque in octava Pascha &c. Item nullus clericus secularis, & nullus laycus potest dormire in dormitorio, neque in die neque in nocte, & si alter fecerit excommunicatur.

Homines S. Petri debent facere fidelitatem Abbati Cassinati. *Antiqua consuetudo cuncta est quod quotiens renovatur Abbas in monasterio Cassinensi, omnes homines de terra S. Petri debent renovare sacramenta fidelitatis Abbati Cassinensi ex debito. In primo sciatis quod dompnus Prapositus S. Petri tenetur de jure facere reparari totam ecclesiam in primo Campanile, deinde ecclesiam, postea omnes domos ejusdem monasterii &c.*

In Civita Monacesca.

Simili modo, & forma facta est Inquisitio per infrascriptos jurates homines ipsius terræ in præsentia praedictorum judicis notarii, & Monachorum; nomina juramentorum sunt hac: Johannes Oddonis Bajulus, Rocco, Gualterius, Joannes Adenulfi, & Petrus de Beraldo, &c. & post multa alia, Qui pradicti jurati, & interrogati idem per omnia de omnibus redditibus et servitiis debitis eidem ecclesia dixerunt, quod jurati de casa magistrorum tenentur facere. Item dixerunt quod de orsis, qui sunt infra civitatem Monacasca Phendum Desqui Monisti, & medium Pheudum de maneriis, qui pertinentes ipsis feudis sunt feudati, ceteri orti debent reddere de splattis & de oleribus, qua sunt in ipsis ortis, ecclesia S. Petri ad requisitionem curia decimam.

In sancto Martino de Camarda.

Simili modo, & forma facta est inquisitio per infrascriptos homines ipsius terra in præsentia praedictorum judicis notarii, & Monachorum, nomina juratorum sunt hac; Andreas Johannis Minada, Franciscus Petri de Sangro bajulus, Petrus Gualterii Oddonis &c. & post multa alia. Qui pradicti Jurati dixerunt idem per omnia, ut jurati de casa magistrorum, prater quod dixerat q. pre qualibet quarta tenentur reddere in Natali Domini grana auri novem, & in Pascha grana auri novem. Item dixerunt quod tenentur reddere pro foculari operam unam ad arandum, & unam ad recaldandum pro foculare si habet boves.. Item quodlibet foculare debet ex debito annuatim in vicennis ecclesia unam operam ad seminandum per foculare, si habet boves &c. Item quodlibet foculare debet ex debito annuatim in Vicennis ecclesia ad metendum opera una, & alia opera qui habet Feuda, & si non perficeretur metere, debent explere homines casalis pradicti generaliter per foculare, ut dictum est, usque ad complendum vicennis ipsius ecclesia. Item dixerunt quod debent ire ad fodiendum in vinea curie, qua est in Cantalupo, & non debent alia servitia facere in eamdem &c.

In Robellione in die Natalis Domini.

Simili modo, & forma facta est inquisitio per infrascriptos juratos homines ipsius terra in præsentia praedictorum judicis notarii, & Monachorum. Nomina juratorum sunt hac; Johannes de Raynaldo, Nicolaus Benedicti Bajulus, Sangrus Petri Alzeri. Qui jurati dixerunt &c.

Qui pradicti Jurati, & interrogati de Robellione dixerunt idem per omnia, quod jurati de casa magistrorum, & civita Monacescha prater de ovis qua dixerunt, que debent reddere septem ova tantum, & non plus, Item dixerunt que debent ire ad fodendum in vineam curia, qua est in Cantalupo, & non debent alia servitia facere in eodem &c.

In Cantalupo.

Simi modo, & forma facta est inquisitio per infrascriptos juratos homines ipsius terra in præsentia praedictorum judicis, notarii, & monachorum. Nomina juratorum sunt hac, Raynaldus de Jacobo. Gualterius de Oderisio Bajulus, Bernardus Johannes Oderisii. Qui jurati: Raynaldus Johannis Alberti tenet tertiam unam. Dominicus Gualterii de Errico cum consortibus quartam unam. Oderisius de S. Germano dua partes de quarta &c.

Johannes Capuanus creatus notarius. Anno 1272. die septima Martii Bernardus Abbas publicum in civitate S. Germani, ditioneque Cassinensi tabellionem constituit, Johannem Capuanum, atque in patentibus ad id epistolis solita hæc formula extat: *Recepto a te Sacramento fidelitatis, & ligii, homagii, nec non, & juramento de officio ipso per te fideliter exercende, & de veritate scribenda, &c.* Ex eodem Reg. fol. 142.

Apocha Alberto Signoricto facta. Die 19. Aprilis 1272. Bernardus Abbas apocham hujuscemodi Alberto Signoricto fecit: *Nos Bernardus &c. te Albertum Signoricti militem dilectum Camerarium, familiarem, & fidelem nostrum in nostra presentia constitutum ad ponendum nobis de officio nostra camera, quod exerces, debitam rationem ostendisti nobis per quaternum tui introitus recepisse in camera nostra a diversis personis, & pro diversis rebus de juribus, & proventibus nostris ad cameram, & mensam nostram spectantibus a die luna sexto Octubris proxima praterita quarta decima indictionis, usque per totum suprascriptum diem Martis 19. pradicti mensis Aprilis pradicta quintadecima indictionis, omnibus computatis, prout in eodem quaterno tui introitus particulariter, & distincte vidimus contineri ad generale pondus regni uncias aureas mille optingentas quindecim, tarenos viginti quatuor, & grana novem. Item marchas argenti septuaginta septem, uncias duas, & tarenos quindecim in pondere libra; nos vero de ipsius exitu pecunia totius pradicti temporis valentes plenius esse certi, ad mandatum nostrum ostendisti nobis per quaternum tui exitus, expendisse, & liberasse de mandato nostra,* Ibidem fol. 141.

tam in manibus nostris pro expensis itinerum nostrorum, quam pro rebus necessariis sacro Conventui Cassinensi, & familia nostra, quam etiam pro rebus ordinariis quotidianis, extraordinariis, quotidianis, extraordinariis non quotidianis, & hospitibus, edificiis, reparationibus, commenuatiis personarum ad nostra servitia deputatarum, animalibus emptis, vino, vegetibus, oleo, & aliis rebus per totum suprascriptum tempus videlicet a die luna sexto dicti mensis Octubris dicta quartedecima indictionis, usque per totum predictum diem martis nono decimum dicti mensis Aprilis dicta quintadecima indictionis prout in quaterno tui exitus distincte, particulariter, & plene vidimus contineri ad dictum generale pondus. Uncias aureas duo milia decem, & novem, tarenos viginti quatuor, & grana tredecim, de quibus unciis aureis duobus millibus decem, & novem, tarenis viginti quatuor, & granis tredecim expensis, & liberatis per te de mandato nostro infra praedictum tempus deductis suprascriptis unciis aureis mille octingentis quindecim tarenis viginti quatuor, & granis novem, quas ut praedictum est infra praedictum tempus in nostra camera recepisti, facta de ipse introitu, & exitu summa, & diligenti ratione ipsa per nos solemniter visa, discussa, & examinata, invenimus exitum introitum superare in unciis aureis ducentis quatuor & granis quatuor, in quibus pro nostris servitiis, & negotiis, secundum ipsam positam rationem, diversis creditoribus, & pro diversis rebus est nostra camera obligata; Quibus creditoribus nostris volumus, & jubemus, & de prima pecunia camera nostra, qua erit per manus tuas de toto ipso debito per te plenarie, ac integre satisfiat. De marchis vero argenti septuaginta septem, unciis duabus, & tarenis quindecim in pondere libra, quas ut praedictum est, infra praedictum tempus in nostra camera recepisti, ostendisti nobis fecisse fieri vasa argentea videlicet nappos, urceus, scutellas, tallerea, & salseria, qua a te fatemur ad opus nostra camera integre recepisse; Unde ad futuram memeriam, & tuam, tuorumque heredum cautelam, prasens publicum scriptum, & apodixam tibi exinde fieri fecimus per manus Benedicti publici nostri, monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarii, signo ipsius signatum nec non & subscriptionibus nostris, & subscriptorum Fratrum nostrorum subscriptionibus roberatum, ac bulla nostra plumbea communitum. Quod scripsi ego idem Benedictus publicus monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarius de mandato suprascripti Domini nostri domini Bernardi Dei gratia Cassinensis Abbatis, & meo signo signavi. Actum Roma apud Lateranum in hospitio ejusdem domini Abbatis. † Ego qui supra Bernardus beati Benedicti successor indignus. † Ego Frater Johannes Decanus Cassinensis. † Frater Thomas Vicedecanus Cassinensis &c. Triginta tres alii Monachi subscribunt. Ex hac vero apocha ingentes coenobii Cassinensis redditus deducuntur, cum sex tantum, & sesqui mensium spatio Bernardus Abbas plusquam duas mille auri uncias impenderit, & sexaginta septem, & amplius argenti marchas, pauloque minus ex redditibus suis acceperit. Illud quidem compertum, auri unciam duodecim, argenti vero sex ducatis valuisse. Ingens pro illis temporibus, quibus aurum, argentumque haud tanta copia suppetebat, omniumque rerum pretia longe minora, quam in presentiarum erant, bis mille auri unciæ census existimandæ sunt, cum potissimum plura in coenobio Cassinensi essent officia monachis commendata, quæ propriis singula redditibus haud quidem modicis pollebant, puta officium Decanatus, Æditui, Vestiarii, Infirmarii, Cellerarii, & Hospitalarii, ut ex Romanorum Pontificum bullis aliisque monumentis in nostro archivo servatis constat.

Anno 1273. Die 26. Januarii. Jacobus a S. Elia notarius instrumentum edidit, in quo testatur, quædam universitati S. Eliæ fuisse præcepta a Jacobo Rectore Cassinensi, in eoque hæc præ cæteris habentur: *Quod providus vir Julianus de Cristina &c. veniens apud castrum S. Elie congregata ipsa universitate ante ecclesiam S. Blasii voce praconia, ut moris est, ostendit, & publice legi fecit quasdam litteras sibi transmissas ab honorabili, & religioso viro Fratre Jacobo rectore Cassinensi, sigillo majori curia Cassinensis cera viridi sigillatas, quarum litterarum tenor per omnia talis erat. Frater Jacobus rector Cassinensis prudenti viro Juliano de Christina &c. Cum excellentissimus dominus noster rex cum felici & copioso exercitu in S. Germano moretur ad prasens, nec ibidem venalium rerum inveniatur copia pro usu equitum, & equorum, mandamus tibi auctoritate qua fungimur, quatenus incontinenti receptis presentibus ad castrum S. Elia te personaliter conferens, injungas ex parte nostra universitati ipsius castri sub pœna, que in cedula nostra sigillo munitu distinctius continetur, ut quantitatem rerum in eadem cedula expressarum, cras die Veneris &c. & quolibet alio die, donec dictus Dominus noster Rex in S. Germano morabitur, apud S. Germanum mittere debeant ad vendendum. Ita quod ibidem necessariarum rerum valeat copia maxima inveniri. Significans dicta universitati, quod illi, qui res ipsas deferent ad vendendum coram nobili viro Domino Senebaldo milite de sancto Germano a nobis statuto cum quantitate pradicta die quolibet se presentent, recepturi ab eodem de rebus ipsis delatis congruam apodixam, pradicens eidem universitati, quod si in iis negligens fuerit, vel remissa quotiens contrarium attemptabit, totiens pradictam pœnam ab eadem universitate irremissibiliter exigi faciemus, faciens fieri de mandato, & pena pradicta in castro pradicto publicum instrumentum, quod nobis celeriter studeas destinare &c. Item ostendit quandam cedolam ejusdem Rectoris sigillatam sigillo majoris curia supradscripta, quam cedolam coram eadem universitate similiter publice legi fecit cujus cedola tenor per omnia talis erat. Universitas S. Elia mittat de quolibet apud S. Germanum panes duo millia, de vino salmas viginti, de prabenda tumulos trecentum, gallinas trecentum, ova quingentu, de lignis salmas viginti sub pena unciarum aurearum quinquaginta, quotiens dicta universitas contrarium attemptabit &c.*

Quædam contra universitatem S. Eliæ statuta.

Ibidē fol. 143. a t.

Carolus Rex cum suo exercitu in S. Germano.

Hoc eodem anno Bernardus Abbas in civitate S. Germani, & in oppidis S. Victoris, S. Petri infine, Cervarii, S. Eliæ, Pedismontis, Pontiscurvi, Terami, S. Georgii, S. Stephani, Castri novi Fractarum, Vallis frigidæ, S. Ambrosii, S. Apollinaris, Mortulæ Bantræ, Terruculi, Junturæ, Cucurutii, S. Angeli, S. Andreæ, Pi-

Bannum jussu Bernardi Abbatis promulgatū.

gnata-

gnatarii, Plumbariolæ, Vallisrotundæ Cardeti, Aquæfundatæ, Sarracinisci, Viticusii &c. hujusccemodi Bannum promulgari jussit.

Ibidẽ fol. 147. a t.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno incarnationis ejus millesimo ducentesimo septuagesimo tertio, regnante Domino nostro Carolo Dei gratia excellentissimo rege Siciliæ, Ducatus Apuliæ, Principatus Capuæ, Almæ urbis senatore, Andegaviæ Provinciæ. Tolchr. comite, ac Romani imperii in Tuscia per sanctam Romanam ecclesiam Vicario generali, ipsius regni anno octavo, mense Aprelis duodecima die ejusdem mensis prima indictionis. Præsentis publici scripti serie declaramus nos magister Riccardus de Berlengerio, judex & advocatus Cassinensis, quod in nostri qui supra judicis præsentia, Bartholomei de Magistro publici monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarii, & testium subscriptorum, & aliorum quam plurium de castro S. Victoris de speciali mandato domini nostri domini Bernardi venerabilis Cassinensis Abbatis, de quo nobis constitit, manifeste bampnitum fuit voce præconia per Valentinum publicum præconem curiæ Cassinensis per castrum S. Victoris in locis consuetis in hunc modum. Audite bannum ex parte domini nostri domini Cassinensis Abbatis, quod quæcumque universitas, seu specialis persona habet aliqua privilegia seu immunitates, libellos instrumenta, seu alias cautiones a monasterio Cassinense, vel membris ejus concessa, vel indulta per Abbates Cassinenses, vel officiales, seu Præpositos ejusdem monasterii, & membrorum ejus, tam super libertatibus redditnum, & servitiorum realium, & personalium generaliter, & specialiter remissorum, quam super domibus molendinis, Balcatoriis, Montanis, terris, vineis, & olevis, quam etiam super hominibus, & eorum angariis, & perangariis alicui personæ concessis, & super quibuscumque rebus aliis, quod infra tres menses ab hodie in antea computandos, debeat ipsi domino Abbati ipsa privilegia, immunitates, libellos, instrumenta, & quas vis alias cautiones quæ non sunt registrata, ostendere, ac etiam præsentare in registro monasterii Cassinensis, tam ad cautelam ejusdem monasterii, quam ad securitatem repræsentantium registranda, quos tres menses, præter alios terminos, quos hactenus similiter ad repræsentanda jura, & cautiones, quæ habent de concessionibus sibi factis, universis, & singulis assignaverat, nunc indulget idem dominus Abbas de gratia speciali, & offert se idem dominus Abbas paratum cuilibet ostendenti jura sua, jus suum plenius conservare, tam in renovationibus, quam in aliis quibuscumque, quæ jura, privilegia, immunitates, libellos, instrumenta, seu alias cautiones, si infra prædictum tempus sibi non præsentaverint, ut dictum est, ex tunc ipsa jura, privilegia, immunitates, libelli, instrumenta seu aliæ cautiones non valeant, quoniam ipsa cassat, ex tunc nullam fidem imposterum habitura. In cujus rei testimonium, & cautelam tam prædicti monasterii Cassinensis, quam hominum repræsentantium suprascripta, præsens publicum Instrumentum fieri fecimus per manus notarii suprascripti suo signo signatum nostris qui supra judicis, & testium subscriptionibus roboratum, quod scripsi ego idem Bartholomæus publicus monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarius, qui prædictis omnibus interfui, & meo solito signo signavi. Actum in castro S. Victoris. † Ego qui supra magister Riccardus de Berlengerio judex, & advocatus Cassinensis. † Ego Hieremias rogatus testis interfui, & subscripsi. † Ego Notarius Petrus sis interfui, & subscripsi. † Ego Petrus Capiferrus sis interfui, & subscripsi. † Ego Nicolaus de Rosa . . . . sis interfui, & subscripsi. Meminerit lector quæ supra, cum de banno in civitate S. Germani promulgato, advertimus.

Judex in Oppido Pōtiscurvi constitutus.

Die decima Maii magister Simeon de Frumaria ex oppido Pontiscurvi ejusdem oppidi judex est constitutus a Bernardo Abbate, in cujus rei patentibus litteris hæc leguntur: *Recepto a te corporali ad sancta Dei evangelia juramento de ipso judicatus officio ad honorem, & fidelitatem nostram in prædictis locis fideliter exercendo. Universis hominibus Pontiscurvi fidelibus nostris tenore præsentium firmiter injungentes, uti tibi tamquam judici ejusdem loci a nobis statuto in omnibus, qui ad officium judicatus ipsius spectare noscuntur devote pareant, & intendant &c.*

Ibidem fol. 163.

Et Notarius.

Ejusdem oppidi publicum notarium constituit Bernardus Abbas Nicolaum Petri, atque in litteris patentibus solita hæc formula legitur.

Ibid. fol. 163.

Recepto a te corporali ad sancta Dei evangelia juramento de officio ipso per te fideliter exercendo, & de veritate scribenda &c. Recepto etiam a te Sacramento fidelitatis, & ligio, homagio, quod nobis pro parte nostra, & successorum nostrorum in nostris manibus præstitisti &c.

Notarius creatus in oppido Pignatarii.

In castro quoque Pignatarii die 2. Junii an 1273. notarium constituit idem Abbas Maximum Rogerii, qui solitum præstitit Juramentum, ut ex fol. cit.

Decretũ in oppido S. Eliæ promulgatum.

Ex mox edenda sententia luculenter deducitur criminalis jurisdictio, quam oppido S. Eliæ cœnobium Cassinense exercebat, ejusque oppidi mœnia alia qua publica loca privatorum possessiones, Aquas, omniaque reliqua cœnobii juris fuisse, ad quod immunitatem, libertatemque concedere pertinebat. *In nomine Domini nostri Jesu Christi anno incarnationis ejus millesimo ducentesimo septuagesimo tertio, regnante domino nostro Carolo Dei gratia excellentissimo rege Siciliæ, Ducatus Apuliæ, Principatus Capuæ, Almæ Urbis Senatore Andeg. Provinciæ, & Forchalquerii Comite, ac Romani imperii in Tuscia per Sanctam Romanam ecclesiam Vicario generali ipsius regni anno nono, mense Julii decimo die ejusdem mensis, indictione prima. Curandum est nobis ex debito commissæ sollicitudinis errantes ad viam revocare demonstrationibus veritatis, revocatosque sic in sua justitia conservare, ut non ipsorum faveamus auxiliationibus adinventis in præjudicium maximum juris beatissimi Benedicti, nec ab eis aliquid contra justitiam exigamus, sicque justitia uti, ut misericordia condiatur, & ipsa super exaltante misericordia taliter ne justitia infatuare missionis indubitum convertatur. Ideoque nos Bernardus Dei gratia Cassinensis humilis Abbas attendentes, quod Fredericus quondam Romanorum imperator & post eum duo filii ejus Conradus videlicet & Manfredus sub certis juribus, & rebus nostri monasterii Cassinensis cui patientia divina, licet immeriti spiritualiter, & temporaliter præsidemus, speluncam latronum de templo Domini facientes, viginti, & sex fere annis ante ingressum nostrum*

Ibid. fol. 169. a t.

Damna illata a Friderico Imperatore & a duobus filiis suis monasterio Cassinati.

nostrum in arcem damnabiliter tenuerunt & ex hoc homines castri nostri S. Eliæ monasterio nostro prædicto subjecti videntes sibi magis illicita licere, præcipue cum vel non esset pastor in dicto monasterio, qui eosdem ab illicitis arcere curaret, vel posset, vel qui praerant exibit deputati, non poterant imendere ad sui debitum officium exequendum, adinvonerunt novos fraudulentos contractus, novumque genus cultura, quibus suis satisfacientes cupiditatibus, jura beati Benedicti supraberent, & se ipsos mortis eternæ præcipitio darent prædonum, & excommunicatorum pœnam in prædictis perpetranda fraudibus incurrendo; in primis siquidem iidem homines allegabant sibi de consuetudine licere, quod is, qui de servitio equi erat, & per consequens a rusticanis servitiis, & a præstatione terratici liber asserebatur, & immunis poterat filium illius, qui eisdem servitiis, & terraticis erat adstrictus sibi in filium adoptare, sive ut eorum verbis utamur, affiliare in tota medietate, vel tertia parte bonorum suorum, cui sic adoptato, vel affiliato idem liber dabat filiam in uxorem, qua in domum angariis subjecti traducta, protinus eadem domus plena libertate gaudebat, & a rusticaniis servitiis angariis, gallinis, seu pullis, terraticis, & aliis præstationibus habebatur soluta pro servitio equi quadam modicissima sicut inter se fraudolenter conveniebant, pecunia quantitate, qui & sic se pro libero habens qui prius angararius extiterat, similem contractum faciebat cum reliquis de servitio angaria, ut volebat, & sic universas angararios temeritate propria præter Abbatum Cassinensium consensum, liberabat, liberosque faciebat pro suo libito voluntatis, quod jam nostris diebus ab ipsis dolosis quia pro lege iniquitas hujusmodi allegabatur, & indifferenter a præsumptoribus servabatur, propterea hiis iniquitatibus, & fraudibus fraudes, & iniquitates aliæ jungebantur. Erat homo servitiis, ut dictum est, rusticanis subjectus, qui secundum suum testimonium de quatuor seminibus, videlicet de grano, ordeo, milio, & fabis majorinis terraticum, idest septimam partem, & de vineis tertiam partem præstare debebat, hic quidem in terra quam tenebat vites plantabat, quæ dum erat humilis, nec sustentare passillo, vel arbore poterat, tertiam partem ut dicebat, debebat; sed incontinenti quod eam erexerit in passillum, vel si plantata arbori, vel quam ipse plantabat erat conjuncta aliqua de vitibus prædictis nihil penitus exinde solvere volebat, sed & terram, quam colebat olivis implebat, aut aliis fructiferis arboribus, de quibus penitus solvere nil curabat, & sic demum terra monasterii inutilis reddebatur, dum sub arborum umbra pauca vel nulla poterant seminari, & ipsi de arborum, & vitum soli ubertate gaudebant, jungebant etiam ad ista tam illi, qui se dicebant liberos, quam qui servitia non negabant, quod ortus in locis congruentibus & quæ proximis, quibus irrigabant eosdem cum diligentia excolebant, monasterio nil dabatur adiicientes ad has fraudes, quod si angararius terram quam tenebat, de qua præstabat terraticum illi, qui liber dicebatur, vendebat, vel quomodolibet transferebat in eum emptor ille de ipsa terra, nullum Terraticum solvere tenebatur, & ut hunc paliarent dampnosum contractum asserebant quod terra per liberum angarario vendita terratico erat subjecta, ut naturam quodammodo imitaretur emptoris. Insuper de eo, quod volebant Clerici ecclesiæ præstabant juxta suam voluntatem aliquam quantitatem modicam nomine decimarum, quæ proculdubio in unum collecta sicut id examinantes invenimus ad quantitatem centesimam pervenire nequibat. Ædificia quoque sine consensu Abbatum heremita muris dompnicis, eosdem muros etiam aperiendo, & in locis etiam aliis publicis pro sua voluntatis libito erigebant, & inde per consequens, ut prædictum est, eorum animæ damnabantur, & monasterium in ipso castro rebus & hominibus dominii solum nomen habebat inane, quibus omnibus dum nos præfatus Abbas ex officii debito curaremus salubriter obviare, ac ipsos a peccatis liberatos, Deo acceptabiles, & monasterii vassallos, seu ligios homines utiles reddere niteremur iidem pravo ducti consilio contra nos, & sacrum Cassinensem conventum calcaneum erigere in auribus sedis Apostolicæ, ac regiis cum verbis turpibus, & injuriosis, quæ de sacro conventu prædicto clamabant calumpniosas querimonias proponendo, ex quo cum dampnosa jurium substractione graves ipsum monasterium incurrit expensas, & pro ipsis diversis laboribus sunt afflicta, set demum domino inspirante per salubres monitiones, & reprehensiones providi, & discreti viri magistri Joannis de casa Miczola logicalis, & medicinalis scientiæ professoris, domini nostri regis consiliarii familiaris, & medici, carissimi amici nostri, qui justitia nostra manum in ultionem paratam precibus continuit importunis; Iidem homines ad cor reversi usi consilio saniori, appellationibus renuntiantes, & quærimoniis omnibus interjectis, reatum suum humiliter cognoscendo, se nostris voluntatibus, mandatis, ordinationibus, sententiis, seu dictis, & beneplacitis, ac misericordia totaliter subdiderio, sicut patet per publicum instrumentum, quod de verbo ad verbum, præsentibus duximus inserendum, cujus tenor per omnia talis est: In nomine Domini nostri Jesu Christi anno incarnationis ejus 1273. regnante domino nostro Carolo, Dei gratia, Siciliæ rege magnifico, ipsius regni anno octavo, mense Junii, vigesimo tertio die ejusdem mensis prima inditionis. Nos Mercurius Judex castri S. Eliæ, Jacobus publicus ejusdem castri notarius, præsentibus ad hoc specialiter vocatis, & rogatis testibus, scilicet dompno Paulo venerabili Calinen̄ episcopo, Oderisio Primicerio S. Eliæ, magistro Bartholomeo Archipresbytero Sarracinisci, notario Joanne presbytero, Joanne de Landon, presbytero Raynaldo de Trichena subdiacono Blasio de Adenul., presbytero Raynaldo Rubeo, presbytero Landone, Helia de Tyobuldo, presbytero Probo, presbytero Nicolao de Cataldo, presbytero Ricco. presbytero, Elia de Palma, domno Severino, magistro Bartholomeo de Bellegrimo, Belegrino Benedicti de Bellegrimo, Marco infante, Petro de Perrecta, Nicolao de granna Ricco. infanto, Leonardo stulto, Petro de mainardo, Petro de Ricco., Angelo de Guido, Gualterio de Amba, Francisco Thiobuldi, Johanne Pictore de Conte, Johanne de Garra & Berardo de civitate Antema. Presenti publici scripti duximus serie declarandum, quod universitas S. Eliæ tam clericorum, quam laycorum voce præconia congregata in ecclesia S. Cataldi ut moris est, asserens se indebite, & contra justitiam non paruisse mandatis Domini Bernardi venerabilis Cassinensis Abbatis, nec sibi, & ecclesiæ ejus satisfecisse de suis juribus, ut tenentur, valentes ad re-

ctam

Etam conscientiam se reverti, & optantes prædicti domini Abbatis gratiam obtinere, volentes etiam agnoscere veram fidem, quam vassalli eorum domino tenentur, & calumniosas depellere quæstiones, in nostri præsentia bona eorum, & gratuita voluntate, renunciaverunt appellationi interposita ad sedem apostolicam, vel ad dominum nostrum regem Carolum, & quæstionibus motis in curiis prædictorum dominorum, vel dependentibus, vel valentibus dependere ab ipsis quoquo modo, super eo autem quod ipsi timebant se impeti per prædictum dominum Abbatem, & monasterium, & rectores ejusdem de morte Dompni Andreæ Monachi Cassinensis quondam rectoris castri prædicti, & de contractibus affiliationis factis, vel faciendis in antea in castro ipso & pertinentiis ejus, & de terraticis gallinis, vino vinearum, & arboribus, & fructibus eorum, & generaliter de omni eo, quod ipsi dicebant, & dicere possent sibi competere de consuetudine, ad libertatem eorum, quam allegabant, aut allegare possent, contra Abbatem prædictum, & monasterium memoratum, ac de injuriis factis dicto, vel facto, vel quocumque modo irrogatis monasterio prædicto, & Abbati prædicto, seu conventui, Monachis, seu familiaribus, aut officialibus ipsorum Abbatis & conventus in curia Romana, vel curia regia, seu ipso castro, aut alibi coram quibuscumque personis, & de eo quod plantaverunt, posuerunt, vel edificaverunt in publico præter mandatum & consensum Abbatum Cassinensium, quod mandatum omnes dicti castri tenentur ostendere coram prædicto domino Abbate, vel ejus officialibus, quibus idem dominus Abbas duxerit committendum; humiliter, & devote, sine omni conditione omnes de universitate ipsa, & singulariter quilibet pro sese supponunt voluntati dicto beneplacito mandato ordinationi, definitioni sententialiter, vel misericorditer ipsius domini Abbatis de alto, & basse, juxta sua beneplacitum voluntatis, qui omnes generaliter, & singuli per se obligaverunt se, & heredes suos, & per solemnem stipulationem promiserunt venerabili, & discreto viro magistre Johanni de Casa Miczola domini regis familiari, & medico, & religioso viro Fratri Petro de Majoc monacho Cassinensi, & rectori castri prædicti, pro parte prædicti domini Abbatis, & monasterii, & conventus memoratorum prædicta omnia, & singula tenere custodire facere, & integraliter observare, seu adimplere, quæ universitas, & singula de universitate prædicta, si prædicta omnia, & singula prædictorum non servaverint, tenuerint, custodierint, fecerint, & compleverint, obligaverunt se, & heredes suos prædicto domino Abbati monasterio, & conventui, nomine pœnæ, solvere duo millia uncias aureas, & insuper unusquisque de terra solvat nomine pœna uncias aureas quinquaginta, & omnia bona sua, si aliquem de universitate in prædictam pœnā incidere contingerit, transferat in dominium monasterii memorati, constituens se pro parte monasterii prædicta bona ejus nomine possidere, & pro majori cautela prædictorum domini Abbatis, monasterii, & conventus, unus quisque per se ad sancta Dei evangelia corporale præstitit juramentum, quod ipsi, & heredes eorum prædicta omnia inviolabiliter observabunt, & quod contra mandatum prædicti domini Abbatis de alto, & basse contra non venient quoquo modo, nec contra prædictum dominum Abbatem, monasterium, & conventum ejusdem per se, vel per alium in judicio, vel extra judicium, occasionem, vel controversiam intentabunt. Itaquod super prædicto mandato prædicti domini Abbatis ad aliquem superiorem eis, vel alicui prædictorum ad superiorem non licet appellare, vel etiam supplicare, quæ omnia qualiter gesta sunt, ad futuram memoriam, & prædicti Domini Abbatis, conventus, & monasterii cautelam præsens publicum scriptum exinde factum est scriptum manu mei notarii supra scripti roborare mei prædicti judicis, & subscriptorum testium roboratum. Quod scripsi ego Jacobus publicus castri S. Eliæ notarius, qui prædictis rogatus interfui, & meo consueto signo signavi. Actum in castro S. Eliæ scilicet in ecclesia prædicta S. Cataldi. † Ego qui supra Mercurius de Angurello, judex. † Ego Paulus Dei gratia episcopus Calīn. interfui, & subscripsi. † Ego presbiter Oderisius Primicerius S. Eliæ interfui. † Ego magister Bartholomæus Archipresbiter Serracinisci interfui, & subscripsi. † Ego notarius Johannes interfui, & subscripsi. † Ego Blasius subdiaconus interfui, & subscripsi. † Ego Helias Thyabuldi clericus de S. Eliā rector ecclesiæ S. Benedicti interfui & manu propria subscripsi &c. † Ego Bartholomæus de Bellegrimo interfui. † Ego Riccardus infans interfui. † Ego Petrus de Perretta interfui. Ego Maurus infans. interfui. Ego Nicolaus de Grañ.a interfui, & signum crucis feci &c. Nos vero Deum habentes præ oculis habito consilio sapientum, inspectis & consideratis, pensatisque omnibus, quæ super prædictis, & quibusdam aliis injuriis monasterio nostro irrogatis per universitatem hominum prædictorum, & per aliquos ejusdem nostram superexaltationem judicio, ut ipsam a Domino consequamur, & ipsi ad maximam supplicationem, & instantiam præfati magistri Joannis, qui nos continuis ad hoc præcibus, & diversis pulsationibus impellebat, salvis mandatis nostris in subsequentibus faciendis de consensu sacri Cassinensis conventus, nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Cassinensem, in præsentia ipsius judicis Bartholomæi publici nostri, & monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarii, & infrascriptorum venerabilium, & discretorum virorum testium ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum remittimus clero & populo Castri prædicti omnes injurias, & omnes offensas, quæ quidem maxima fuerunt, quas usque ad hodiernum diem facto verbo in judicio, vel extra persona nostra nostroque conventui, nostris monachis, nostrisque rectoribus, aut familia per se, vel per alios quomodolibet intulerunt, mortem, occisionem fratris Andreæ quondam Monachi Cassinensis, & rectoris ipsius castri eidem populo super hoc graviter delato in generali misericorditer remittentes, in primis remissionibus, ac indulgentiis includendo, & salvo, quod pœna sua teneat illos specialiter, qui specialiter sunt inventi, vel inveniuntur factores. Remittimus etiam eisdem salvis mandatis nostris, ut dictum est in subsequentibus faciendis omne illud, quod de terraticis, decimis, gallinis, ortis, arborumque fructibus, & vino, ac aliis fructibus quibuscumque, usque ad hodiernum diem ex simplicitate, vel ignorantia, seu prava confidentia, cujusque pravæ consuetudinis aut

Oppidum S. Eliæ occiderūt monachū & rectorem ejusdē Castri.

illi-

illiciti usus in dampnum Cassinensis monasterii contra justitiam introducti retinuerant, vel non praestiterant, aut non se praestare debere contra justitiam contendebant, eos ab excommunicationibus, quas auctoritate ordinaria, vel privilegiorum sedis apostolicae propter hoc incurrerant universos, & singulos de ipsa universitate misericorditer absolvendo, rogantes Doum, quod & defunctos absolvat, & nos in quantum deus nobis permittit eosdem defunctos reddimus absolutos. Verum ut iniquis praesumptionibus tollatur facultas, & materia delinquendi, ne per quoslibet fatuos possint Abbates monachi, vel rectores castri praedicti de facili sicut a tam esse noscitur, propter domus debilitatem occidi, vel lapidari, aut aliter injuriose offendi, eandem universitatem, & homines universitatis ejus, ac etiam magistrum Bartholomaeum de Belegrimo, & Mauram infantem de castro praedicto sindicos, procuratores, seu procuratores, seu actores universitatis castri praedicti pro parte universitatis ejusdem praesentes ad hoc constitutos, & ordinatos per universitatem eandem, prous manifeste constat per instrumentum sindicatus, eorum per praesens mandatum nostrum in scriptis redactam ad faciendum muros, & complendi usque ad annum ab hodie numerandum in loco, ubi elegerimus pro domo, & ospitio nobis convenientibus, & successoribus nostris, qui quidem muri habeant in altitudinem in loco, ubi minus habebunt preter fundamentum a terra usque sursum septem cannas ad publicam mensuram S. Germani, in spissitudine autem usque ad primum solarium, praeter spissitudinem fundamenti, quod spissius esse debet, septem palmos, usque ad secundum vero solarium palmos quinque, & deinceps quatuor palmos usque quo altitudo edificii consumetur. In qualibet autem fronte quadratura habeat quindecim cannas in longitudine, ita quod in summa sint sexaginta canna cum ydoneis cantoribus, fenestris, portis, & ostiis de lapidibus quadratis sicut ordinaverimus apponendis in scriptis presentibus sententialiter condemnamus; muros vero infra ipsum antedictum pro diversis habitaculis dividendis faciendos lignamina, ferrum, tegulas, & alia quaecumque ad ipsum opus necessaria ministrari de nostra camera faciemus. Sane affiliationis praedicta ne unquam acceptaretur contractas, quoniam publice meminimus inhibuisse, & sententialiter dampnasse quem adhuc contractum reprobantes in presentibus scriptis sententialiter dampnamus, ut pote contrarium deo, & juri; omnes illas personas, sive sint principales, sive contrahentes matrimonia secundum ipsius affiliationis abusum, seu etiam Notarios judices, & testes ad hujusmodi contractam rogatos instramentum conficientes, authoritatem suam, vel testimonium impendentes qui eisdem contractibus interent, excommunicationis sententia in scriptis praesentibus innodantes, contractum ipsum nullas vires volumus obtinere. Notarius etiam sive judex, qui eisdem interfuerint, ut est dictum, ipso facto perpetuo suis officiis sint privati. Contrahentes vero, videlicet pater, mater, tutor, & curator, adeoque qualibet persona de filio, vel filia, nepote, consanguineo, vel propinquo, ut principales dictum contractum celebrantes, & persona de qubus dictus contractus celebrabitur, ipso facto ab omnibus privilegiis, immunitatibus, libertatibus, juribus, terris, possessionibus, domibus, vel quibuscumque aliis rebus, qua mediate, vel immediate tenent a monasterio Cassinense, sint privata & cadant, quae omnia eidem monasterio sententialiter confiscamus in perpetuum ab eodem monasterio possidenda, & nulli unquam praesenti, vel descendenti de genere contrahentium concedenda, qui contractus de caetero non allegetur, nec in judicio nominetur. Praeterea ordinamus, & perpetuo decernimus observandum, ut illi, qui litteras nostras, vel successorum nostrorum ab hodierna die dandas, aut scripturam in registro Cassinensi ab hodie faciendam, super sua libertate concessa, vel decreta non habebunt, & ostendent de quatuor seminibus, videlicet de grano, ordeo, milio, & fabis maiorinis terraticum praestare debeant, & sine terraticario curiae nostra victualium de area sua extrahere non praesumant. Qui vero vineas minus libenter excolunt propter onus Tertiaria, qua debetur, mandamus, ut tam de vitibus, qua passillis, quam etiam de illis qua arboribus substentantur, nec non & de illis, qua sine alterius substentamento subsistunt, septimam ex integro solvant; illi qui a praestatione terratici non excusantur, ut dictum est, indulgentia libertatis solvendo, nihilominus decimam loco, seu jure Terratici de omnibus fructibus hortorum, quos tenent, vel tenebunt, sive irrigentur aquis, sive absque aquarum subsidio nutriantur, nisi pro eisdem hortis legitime ostendant censum annuum se debere, praestando nihilominus operas, pullos, & gallinas, & alia omnia facientes servitia, qua angarii consueverunt facere, & praestare. Sane qui liberi sunt, vel erunt a Terraticis, & praestationibus suprascriptis per modum prataxatam de omnibus victualibus suis, hortis, vitibus, sive sint arboribus conjuncta, sive sine arboribus, aut passillis subsistant, nec non & de olivis, & de ficulneis, si quidem arbores ficuum magnam partem terra quam excolunt occupaverunt, decimas ex integro curia Cassinensi persolvant, nisi forte ab angarariis possessiones emantur, quia tunc septima, & non decima transire volumus onerata: Aliarum vero arborum videlicet pirorum, malorum, prunorum, & aliorum pomorum nihil curia nostra solvant, nisi magnam partem terrarum occupaverint, ut est dictum. Quod si angararius liberam possessionem emerit, ne hoc praetextu res ejus, qua diverso jure alias censerentur, quoquomodo utilitati monasterii subtrahatur, conditionem aliarum terrarum imitetur, ut terratico sit subiecta. Similiter & angararii de omnibus illis praedictis, de quibus terraticum, idest septimam non praestant, videlicet de aliis seminibus, fructibus olivarum, & aliarum arborum secundum distinctionem in praedicto Capitulo de decimis terrarum liberorum factam decimam dare, & solvere teneantur, qua decima secundum tenorem privilegiorum ecclesia Cassinensis sic dividetur, quod ipsius decima quarta pars ex integro clericis erogetur, & ipsius quarta quartam partem habeat Cassinensis sacrista secundum quod est consuetum in quibusdam castris aliis nostri demanii Abbatia, set propter hanc quartam, quam percipit sacrista praedictus a victualio, quod clerici praestabant hactenus, perpetuo sint liberi, & immunes, quibus, & clericis divisa decima, ut est dictum, solvatur de ipsa decima, qua restat curia Cassinensi in eodem instanti divisionis illud, quod curia nostra debet eisdem pro anniversario felicis recordationis Desiderii Abbatis praedecessoris nostri, in die sui obitus celebrando

Debent edificare ospitium pro Abbate, & Rectore.

do. Illi demum, qui libertatem obtinebunt de servisio equi onere sibi pro eodem servisio in suis instrumentis taxanda solvent singulis triempniis, & de sua solutione recipiet quilibet pro se a camera nostra ydoneam apodixam, quam vel sigillatam, vel registratam in sequenti proxima solutione ipsa, vel sui heredes ostendere teneantur. Quoniam autem homines S. Helia subsidia nobis debito secundum constitutiones regni Sicilie nobis solvere noluerunt, nos mitigata pena, eosdem homines universitatem predictam, & predictos Syndicos pro universitatis ejusdem in presentibus scriptis sententialiter in centum aureas uncias condempnamus, computato in ipsa summa centum unciarum auri, toto eo, quod nobis dicta universitas dare tenetur ad presens pro vocatione nostra ad concilium generale infra triginta dies ab hodie numerandos nostra camera persolvendas; & quia nonnulle speciales persona ipsius castri se fecerunt in eisdem offensis, & injuriis Capitaneos, & majores, ac scismatis operatores contra nostrum monasterium manifesti, idcirco personas viginti ex eisdem specialibus personis, quarum nomina continebit cedula nostro sigillo munita relegationis penam perpetuam decernimus substinere, & quod totam terram monasterii Cassinensis exeant, nec ad Abbatiam, seu ad alia loca ejusdem monasterii revertantur, & viginti domus earum funditus diruantur, ac vites terrarum ipsorum radicitus extirpentur, & arbores earumdem terrarum suarum incidantur bonis eorum omnibus ad ipsam curiam Cassinensem perpetuo confiscatis, a nominatione tamen personarum executione ipsius sententie nostra in quantum tangit relegationem predictarum viginti personarum, dirutionem viginti domorum suarum, extirpationem vitium, & arborum incisionem, & bonorum ipsorum confiscationem, ad instantiam, & petitionem, & preces predicti magistri Johannis supersedemus usque ad nostrum beneplacitum, & mandatum, licet demum prefati homines, ut supra dictum est universaliter, & quidam gravissime singulariter nos conventum nostrum Fratres, officiales & familiares nostros presumptione damnabili offendissent, propter quas offensas muri nostri dompnici circuitus castri predicti dirui debebant, & ex toto ipsum castrum absque munimine murorum exponi prefato magistro Johanni, ac quibusdam aliis magna conscientia viris nostrum animum a predicta justitia declinantibus, ut sicut a misericordiis incepimus, sic & a misericordiis ordinationis, & mandati hujus sententiam non in severitate, justitia terminemus, muros dompnicos castri servamus misericorditer ad clausuram, supra dictum vero mandatum, beneplacitum, voluntatem, ordinationem, deffinitionem, & misericordiam nostram ab universitate predicta, sindicis eorum predictis pro parte universitatis ejusdem, & singulis de universitate predicta fieri, attendi, & observari inviolabiliter volumus, & mandamus sub pœnis contentis in predicto instrumento obligationis, & promissionis eorum facto per manus notarii Jacobi suprascripti, reservata nobis potestate predicta, vel predictorum aliquid pro voluntate nostra infra annum mutandi, corrigendi, & diminuendi, necnon interpretandi, & declarandi circa, & in illis, que superius sunt expressa. Unde ad futuram memoriam, & nostram, & monasterii Cassinensis cautelam, & perpetuam firmitatem, presens publicum instrumentum exinde fieri mandavimus per manus nostri predicti Bartholomei publici nostri monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarii signo ipsius subscriptione nostra, & subscriptionibus predicti judicis, & subscriptorum testium roboratum. Quod scripsi ego idem Bartholomaus publicus monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarius de mandato predicti domini nostri domini Bernardi venerabilis Cassinensis Abbatis, qui predictis omnibus interfui, & meo solito signo signavi. Actum in monasterio Cassinensi. † Ego qui supra Bernardus beati Benedicti successor indignus. † Ego qui supra magister Riccardus de Berlengerio judex, & advocatus Cassinensis. † Ego Paulus Calinen. episcopus. † Ego Frater Johannes Decanus Cassinensis. † Ego Fr. Leo Abbas S. Matthei de servis Dei interfui. † Ego Frater Aymo Provisor Cassinensis. † Ego Frater Guillelmus rector Cassinensis & domini Abbatis Camerarius &c. † Ego Frater Alexander Guardyanus loci Germani interfui. † Ego Guillelmus de castro-Bucco canonicus Valentinus interfui & subscripsi &c. † Ego Franciscus de S. Germano miles Prothonotarius Cassinensis interfui, & subscripsi. † Ego Albertus Signoricti miles interfui, & signum crucis feci. † Ego Nicolaus de Fractura miles interfui, & signum crucis feci. † Ego Notarius Benedictus interfui, & subscripsi. † Ego Bartholomeus de Raynaldo interfui.

Abbas vocatus a Pontifice ad Concilium generale.

Pena pro delictis.

Muri dompnici.

Episcopus Cassinensis.

Protonotarius Cassinensis.

Die 16. Julii an. 1273. instrumentum rogavit notarius Benedictus a S. Germano, in quo hæc leguntur, quibus jurisdictio cœnobii Cassinensis in oppido S. Petri in fine constat. *Nos magister Joannes Casa Miczolo, logicalis, & medicinalis scientie professor in presentia magistri Riccardi de Berlengerio judicis, & advocati Cassinensis, Benedicti publici monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani Notarii &c. & testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum: fatemur, & recognoscimus nos habere, & tenere a reverendo patre Domino Bernardo Cassinensi Abbate liberaliter, & gratis rectoriam, gubernationem, & possessionem castri S. Petri in fine, in vita nostra dumtaxat, cum omnibus juribus, fructibus, servitiis, redditibus, & proventibus universi castri predicti, que rectores ejusdem castri, & camera ejusdem domini Abbatis in predicto castro, & pertinentiis ejus perceperunt, & percipere consueverunt, & que ipsis competere debent, & possent, prout continetur in Instrumento a predicto domino Abbate proinde nobis facto, subscriptionibus ipsius domini Abbatis, Decani, & Fratrum suorum monachorum de sacra Cassinensi conventu roborato, ac bulla plumbea ejusdem domini Abbatis, ac sigillo cereo dicti conventus munito, cujus instrumenti tenor de predicta concessione a predicto domino Abbate nobis facta per omnia & singula talis erat: In nomine domini &c. Nos Bernardus &c. deliberato consilio cum nostro sacro Cassinense conventu, de ipsius conventus voluntate, & expresso consensu, nobiscum habendo magistrum Ricchardum de Berlengerio judicem, & Advocatum Cassinensem vos nobilem, & egregium virum magistrum Johannem casa-Miczola &c. Vos facimus, & constituimus liberaliter, & gratis in vita vestra dumtaxat rectorem, gubernatorem, & possessorem castri nostri S. Petri in fine, concedentes, & donantes vobis de totius conventus nostri voluntate, & consensu, sicut superius est*

Jurisdictio Cassinatium in oppido sancti Petri in fine.

est prætactum, omnia jura, omnes fructus, servitia, redditus, & proventus universos, ejusdem castri, quæ nostri Rectores, & camera nostra in prædicto castro, & pertinentiis ejus perceperunt, & percipere consueverunt, & quæ ipsis competere debent, & possent &c. In vita vestra, ut est dictum, præcipiendis, & habendis, & de Rectoria ipsius castri fideliter tractanda, & procuranda ad honorem, & utilitatem nostri monasterii Cassinensis, præstitisti nobis ad sancta Dei evangelia Sacramentum, ut per idem juramentum promisistis vos jura ipsius monasterii in eodem castro, & pertinentiis ejus manutenere, conservare, defendere, augere ac in aliquo non diminuere &c.

Immunitates ob Abbate Cassinēsi concessa.

Die 7. Augusti an. 1273. Bernardus Abbas immunitates quasdam aliquibus Pignatarii incolis concessit instrumento a notario Johanne Malatesta Sangermanensi rogato, in quo hæc denotanda:

Ibid. fol. 283.

Nos Bernardus &c. profitemur, quod dum exigeremus, seu exigi faceremus generaliter ab hominibus castri Pignatarii, redditus, & servitia personalia, vos Nicolaus maximus, Raynaldus & Joannes de dña Maria Fratres de eodem castro comparuistis coram nobis, asserentes vos super prædictis redditibus, & servitiis molestari, nobis humiliter supplicantes, quod cum essetis de nobili genere, & de domo militari vixeritis, & vivatis in honore militiæ, & contuleritis semper, & conferatis cum aliis militibus, & nobilibus ejusdem castri, & ideo vos ad prædictos redditus, & servitia non teneri, dixistis, ut dignaremur super hiis vobis misericorditer providere. Nos igitur super hiis inquisita diligenti veritate, volentes gratiose nostros vassallos ad honores potius promovere, & perfrui libertate de consensu infrascriptorum Fratrum nostrorum, nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Cassinensem. Damus, & concedimus vobis, & vestris heredibus masculinis ex vobis legitime descendentibus in perpetuum, ut sitis liberi, & immunes ab angariis, redditibus, & servitiis personalibus, dum vixeritis vos, & heredes vestri, secundum quod decet honorem militarem, & quod vivatis in honore militari secundum quod vivunt alii nobiles, & milites prædicti castri Pignatarii, & utamini & fruamini illa libertate, immunitate, qua utuntur, & fruuntur alii milites, & nobiles castri prædicti, & ut liceat vobis quando volueritis assumere cingulum militarem, & ad honorem militiæ promovere, nobis, & successoribus nostris in vobis, & vestris heredibus servitiis militaribus reservatis &c.

Duo Tabelliones creati.

Die 20. Augusti Bernardus Abbas publicum in oppido Pontiscurvi, totaque Abbatia Cassinensi Notarium creavit diaconum Benedictum Petri Riccii ex eodem oppido, atque in litteris hac de re patentibus consueta extant verba:

Ibid. fol. 284.

Recepto a te corporali ad sancta Dei evangelia juramento de officio, ipso per te fideliter exercendo & de veritate scribenda &c. Recepto etiam a te sacramento fidelitatis, & ligii homagii, quod nobis pro parte nostra, & successorum nostrorum in nostris manibus præstitisti. Obligantes, nos, & successores nostros tibi suprascripto Benedicto diacono fideli nostro hanc nostram concessionem servare, & attendere tibi in vita tua &c. non obstante quod es in sacris ordinibus institutus.

Dieque 28. ejusdem mensis Dominicum Infantem in oppido S. Eliæ notarium elegit fol. cit.

Plura cœnobium Cassinense latifundia jurisdictionesque a pluribus jam sæculis amiserat, tum ob varias easque dirissimas bellorum incursiones, tum ob frequentes Abbatum vicissitudines, prooe testis est Petrus Diaconus lib. 4. chron. Cass. cap. 94. cum ait: *Suscepta igitur Abbatia Seniorectus cepit omnibus perinde modis studere, quatinus noviter adimpleret id ad quod Abbas a Romano Pontifice factus fuerat. Augebatur itaque nimium, niminmque interdum ejus animus, tum scilicet pro nostri Ordinis emendatione, tum vel maxime & Fratrum substentatione, & terræ recuperatione. Interea oppidani occasione accepta ad suum velle relaxationes, ac placita exquirebant, & licet vi recipiebant.*

Quod idem in sententia contra sant Elianos lata, quam paulo ante retulimus, asserit Bernardus Abbas. Cum hæc itaque comperta maxime Bernardo essent, ut ea saltem jura illibata servaret, quæ tempore edacitas intacta reliquerat, novam generalem in singulis Abbatiæ Cassinensis oppidis inquisitionem instituit, ut bona, jurisdictionesque cœnobii Cassinensis, subditorum suorum confessione innotescerent, manerentve deinceps inconcussa, cum potissimum Inquisitiones an. 1267., & seqq. institutæ de qoibus paulo ante egimus, non omnia dynastiæ Cassinensis oppida complecterentur. Quare an. 1273. Inquisitiones generales sunt institutæ in omnibus oppidis tunc temporis Cassinatibus subditis, nempe in civitatibus S. Germani, in oppidis S. Eliæ Cervarii Terruculi, S. Victoris, S. Petri in fine, Bantræ, Roccæ Evandri, Cucurutii, Murtulæ, S. Andreæ, Vallis frigidæ S. Ambrosii, S. Apollinaris, S. Georgii, castri novi, Fractarum, S. Stephani, S. Petri in Curulis, S. Petri Forestæ, S. Pauli Forestæ, S. Nicolai de Lupico, Pontiscurvi, Terami, Plumbariolæ, Pignatarii, Juncturæ, S. Angeli, S. Petri in Monasterio, Pedismontis, Villæ, S. Luciæ, Villæ, S. Gregorii, Castri cœli, Villæ Palatioli, Roccæ sicchæ, Bellimontis Vallisrotundæ, Sarracinisci, Cardeti, Aquæfundatæ, Vitecusii, Cetrarii, Fellæ, Villæ Venafri, Villæ Flacci, Villæ Laurianæ &c. In oppidis vero, quæ cœnobium Cassinense in Aprutio, & Comitatu Molisii possidebat, sejunctim inquisitiones sunt factæ. Hasce vero inquisitiones in codice membranaceo centum septuaginta duobus foliis constante, scribeodas curavit, præter alia quædam diplomata, & monumenta; qui ab Authore suo secuodum Bernardi regestum semper est appellatus, ut a primo ejusdem regesto distingueretur, de quo alibi egimus. Ne vero nimium lectoribus negocium facesserent, testium nomina, ætas &c. interrogationes de causa scientiæ, aliaque hujuscemodi omissa in regesto sunt; omnem enim curam in id tendebat Bernardus, ut Cassinates jura sua facile rescirent. Cæterum omnia io singulis inquisitionibus descripta jura fuisse a testibus asserta illa verba comprobant: *inquisitio facta in castro Cerbarii super juribus &c.* atque hæc alia: *In primis inventum &c.*

Bernardi pro juribus cœnobii sui conservādi diligētia.

Cum autem jurisdictiones, quibus in oppida ditionis suæ cœnobium Cassinense fruebatur, nonnisi pauculis nullius momenti rebus inter sese differant,

ferant, unicam dumtaxat integram inquisitionem in oppido Cervarii factam referre contenti erimus.

Inquisitio in oppido Cervarii. *Inquisitio facta in castro Cerbarii super juribus, redditibus, & servitiis debitis ab ipsa universitate, & hominibus ejusdem universitatis monasterio Cassinensi, & officiis, ac membris ejus.*

Ex Reg. a. ejusdem Bernardo fol. 6. & seqq. 1. *In primis inventum est, quod universi habitatores castri Cerbarii de possessionibus suis, & omnes illi, qui habent terras in predicto territorio de quatuor seminibus, videlicet de grano, mileo, hordeo, & fabis exintegro septimam partem nomine terratici monasterio, & infirmaria Cassinensi solvere, & reddere tenentur, de reliquis vero seminibus integram decimam partem nisi forte aliqui a praestatione praedictorum jurium speciali privilegio sint liberi, & immunes.*

2. *Item universi habitatores castri praedicti, & omnes habentes possessiones in territorio ejusdem de vino vinearum, & vino vitium, sive vites arboribus substententur, sive passillis, sive alterius substentamento subsistant, ex integro septimam tantum partem infirmario Cassinensi persolvere, ac reddere tenentur nisi forte aliqui a praestatione talium speciali privilegio sint liberi, & immunes.*

3. *Item universi habitatores castri supradicti & omnes habentes possessiones in territorio ejusdem castri de olivis integram decimam infirmaria Cassinensi reddere, & solvere tenentur, nisi forte aliqui a praestatione talium speciali privilegio sint liberi, & immunes,*

4. *Item universi habitatores castri praedicti, & omnes in territorio ejusdem terras habentes, qui ex speciali privilegio reperiuntur liberi, & immunes, ut spirituales filii, & subiecti de universis seminibus, & vino, & oleo integram decimam partem monasterio Cassinensi, ut matrici ecclesia reddere, ac persolvere tenentur.*

5. *Item universi habitatores castri praedicti, qui faciunt Cesas in territorio ejusdem solvere, & reddere tenentur decimam fructuum provenientium de ipsis cesis cellerario Cassinensi, nisi forte aliqui a praestatione talium speciali privilegio sint liberi, & immunes:*

6. *Item universi habitatores castri praedicti, & omnes habentes possessiones in territorie ejusdem victualia triturata de areis removere non debent, nec uvas pistare, & de palmentis extrahere sine terraticariis, vel decimariis infirmarię Cassinensis nec etiam olivas ad domos suas deferre, vel in Montanis ponere sine nuntiis infirmaria antedicta.*

7. *Item universi habitatores castri praedicti, & omnes habentes possessiones in territorio ejusdem, qui tenentur ad terraticum, sive decimam, debent deferre ipsum terraticum, sive decimam ad granarium curia Cassinensis ejusdem castri.*

8. *Item universi habitatores castri praedicti de fructibus, & proventibus, qui ex hortis percipiuntur, sive irrigentur aquis, sive absque subsidio aquarum nutriantur, quintamdecimam partem infirmaria Cassinensi praestare tenentur. Si vero hortus aliquis certum censum, aut redditum eidem infirmaria solvere tenetur, nihil solvit, nisi censum, nisi forte aliqui a praestatione talium speciali privilegio sint liberi, & immunes.*

9. *Item universi habitatores castri praedicti de aliis arboribus, praeter olivas, nihil praestare tenentur infirmaria Cassinensi, nisi forte pro multitudine arborum in terris praemissis existentium, aut etiam plantandarum major pars terra occupetur ab eis & redderetur inutilis infirmaria supradicta, tunc enim quintam decimam partem reddere tenentur eidem infirmaria de fructibus arborum praedictarum, ut est de ortis superius ordinatum, nisi forte aliqui a praestatione talium speciali privilegio sint liberi, & immunes.*

10. *Item universi habitatores castri praedicti de Canape, seu lino ratione aquatici tenentur praestare infirmaria Cassinensi trigesimam, idest de triginta partibus unam, ubicumque, & in quacumque aqua sive in flumine, sive in aliis aquis ipsa Canapis curetur, seu linum. Nisi forte aliqui a praestatione talium speciali privilegio reperiantur liberi, & immunes.*

11. *Item universi habitatores castri praedicti tenentur praestare annuatim infirmaria Cassinensi operas infrascriptas, nisi forte aliqui a praestatione talium ex speciali privilegio reperiantur liberi, & immunes Videlicet, ille qui habet par bubum tenetur praestare annuatim eidem infirmaria duas operas cum ipsis bubus, unam videlicet ad recallandum, & aliam ad seminandum, & reddere duas operas manuales unam videlicet ad metendum, & aliam ad triturandum. Verum & tempore, quo bos emitur, vel domatur, dominus ipsius bovis est exemptus, & immunis a praestatione operarum ipsius bovis, ille vero qui non habet boves, tenetur praestare tantum duas operas manuales.*

12. *Item universi habitatores castri praedicti tenentur praestare annuatim infirmaria Cassinensi salutes infrascriptas, tam qui habet boves, quam qui caret bubus, nisi forte a praestatione talium speciali privilegio aliqui reperiantur liberi, & immunes. Videlicet unam gallinam, & duos panes, & unum pastillum, vel loco pastilli unam gallinam, & duodecim ova in Nativitate Domini, & duos panes, & unam Casatam, vel loco Casata petiam una de Caseo recenti, & decem ova in Resurrectione Domini.*

13. *Item universi habitatores castri praedicti, qui habent porcos tenentur annuatim praestare, & reddere infirmaria Cassinensi ratione glandatici, pro qualibet Scrofa grana quatuor, nisi forte aliqui a praestatione talium speciali privilegio reperiantur liberi, & immunes.*

Item universi habitatores castri praedicti, qui habent pecudes, tenentur annuatim praestare, & reddere infirmaria Cassinensi ratione herbatici decimam partem Agnorum, nisi forte aliqui a praestatione talium speciali privilegio reperiantur liberi & immunes.

14. *Item si contingat aliquem invenire, & deprehendere porcum seu scrofam non portantes aspam, aut pecudem, seu capram in damno sibi dato ab ipso animali, licet sibi occidere, & non tenetur inde ad aliquam penam dum tamen de porco, seu scrofa occisis portet caput, & assignet infirmaria Cassinensi, & de Capra seu pecude deportet pellem, & assignet infirmaria eidem, dominus tamen praedicti animalis prius debet ter ab eo, qui substinet damnum requiri, ut defendat animalia sua, ut ulterius non substineat damnum ex ipsis animalibus.*

15. *Item montes, plana, sylva, pascua, flumina, aqua, & aquarum decursus territorii castri praedicti sunt infirmaria Cassinensis, excepto si ali-*

quis de prædictis montibus, planis, sylvis, pascuis fluminibus, aquarumque decursibus aliquid habeat vel possideat supra dicta infirmaria.

16. Item sylva Cipressorum castri prædicti, & omnes arbores cipressina ubicumque nascantur, & in quibuscumque terris dicti territorii sunt de demanio monasterii Cassinensis, & non possessoris ipsius terra in qua nascuntur, & nullus potest incidere sine mandato, & licentia curia Cassinensis, & qui contrafacit tenetur ad pœnam.

17. Item nullus de castro prædicto audeat venari in territorio ejusdem sine licentia infirmaria Cassinensis, & qui contrafacit solvit bandum indictum, & impositum in eodem castro de mandato infirmaria supradicta, nisi sit aliquis qui exinde pretendat aliquod jus, seu libertatis habere a prædicta infirmaria.

18. Item qui venantur in territorio castri prædicti de licentia infirmaria Cassinensis, si capiant ursum, caput, & pellem ipsius Ursi præstant infirmaria prædicta, si vere capiant porcum silvestrem, præstant spallam dexteram cum capite ipsius porci.

19. Item muri domnici, & via publica castri prædicti sunt infirmaria Cassinensis supra quas vias publicas, & muros domnicos nulli licet ædificare, aut de locis publicis occupare sine mandata, & licentia infirmaria antedicta.

20. Item nulli de castro prædicto licet construere montanum ad aquam, vel ad siccum ad macinandum olivas in eodem castro, vel territorio ejusdem, seu molendinum, aut balcatorium, vel quodlibet aliud ædificium in aquis publicis seu juxta, seu derivare de ipsis Aquis publicis pro utilitate, seu usu prædictorum ædificiorum, sine licentia curia Cassinensis, cum prædictum jus ædificandi prædicta ædificia spectet ad dignitatem monasterii Cassinensis, quibus constructis a quibuscumque de licentia dicta curia, jus, seu redditus debitum, vel debitis de ipsis molendinis præstatur cellarario Cassinensi, jus vero debitum de ipsis Montanis præstatur curia Cassinensi.

21. Item jus Plateatici supradicti castri expectat ad cellerarium Cassinensem, qui cellerarius in eodem castro habet signare sigillo, & merco curia mensuras, & pondera quibus mensurantur & ponderantur victualia, vinum, oleum, carnes, & cætera, qua mensuras, & pondus requirunt.

22. Item singuli vendentes in supradicto castro victualia, & cetera, qua mensuram, & pondus requirunt, tenere debent mensuram justam, & signatam, & pondera justa, & mercata signo curia Cassinensis, & qui contrafaciunt solvant bandum impositum in eodem castro a Cellarario Cassinensi.

23. Item homines ejusdem castri tenentur domino Abbati Cassinensi pro sacra tempore consecrationis ejusdem præstare, & solvere certam quantitatem pecunia secundum quod possunt, & valent convenire cum eodem.

24. Item homines supradicti castri tenentur semel in anno præstare procurationem domino Abbati Cassinensi, si contingat ipsum ire ad dictum castrum, videlicet procurare eum in expensis & familiam suam honorifice, & si non contingat eum ire pro ipsa procuratione solvunt sibi certam quantitatem pecunia sicut possunt melius convenire cum eodem.

25. Item si contingat dictum Abbatem Cassinensem vocari ad summum Pontificem, vel ad regem, tenentur homines dicti castri subvenire in expensis factis ab eodem in prædicto itinere secundum quod cum Abbate poterunt convenire.

26. Item si contingat monasterium, vel Abbatem Cassinensem movere exercitum homines ejusdem castri tenentur servire eidem in eodem exercitu expensis propriis tribus diebus, quibus elapsis tenentur servire ad expensas ejusdem Abbatis.

27. Item homines prædicti castri tenentur resarcire, & reparare propriis expensis domus curia Cassinensis ejusdem castri prout opus ipsius reparationis exigit, & requirit.

28. Item curia Cassinensis, pro opere, seu reparatione palatii ejusdem castri, seu etiam alterius ædificii, quod ipsa curia Cassinensis vellet facere in eodem castro potest incidere seu incidi facere arbores, non tamen fructiferas carentes vitibus, ac etiam ulmos, & quaslibet alias arbores necessarias, & utiles pro curru curia Cassinensis, requisitis tamen prius Dominis arborum supradictarum.

29. Item omnes extranei venientes ad habitandum in castro prædicto constituuntur, sive constitui debent sub dominio monasterii Cassinensis, & non possunt subintrare dominium singularis persona, vel ecclesia alicujus, si aliter fecerint licebit ipsi curia Cassinensi, bona qua ibidem habent auferre, eosque a supradicto loco expellere.

30. Item homines prædicti castri, & illi omnes, qui terras, & possessiones tenent in territorio ejusdem potestatem, & facultatem obtinent a monasterio Cassinensi terras, & possessiones, & bona ipsorum donandi, vendendi, judicandi, seu quomodolibet alienandi cuicumque voluerint, infra terram S. Benedicti, qui jus monasterii debitum de illis possessionibus persolvant, si vere extra terram beati Benedicti per supradictos aliquid venditum, aut donatum, vel alienatum extiterit, licebit ipsi curia Cassinensi illud ad proprietatem, & possessionem suam assumere.

31. Item si aliquis de supradicto castro relicta habitatione ejusdem infra Abbatiam se transferat ad habitandum, & contingat eum vendere bona sua non simul, sed semotim, & diversis temporibus, reservata sibi domo cooperta, & clausa, vel alia possessione in eodem castro, seu territorio ejus de prædictis bonis distractis curia non capit Tertiariam, si tamen contingat eum vendere prædictam domum, vel possessionem sibi ultimo reservatam, de ipsa tamen domo, vel possessione ultimo distractis curia capiat tertiariam. Si vera contingat eum vendere domum, primo reservatis sibi aliis possessionibus in eodem loco, curia capit tertiariam de ipsa domo alienata, & subsequenter de omnibus aliis bonis reservatis, qua contingerit eum postmodum alienare. Si vero contingat eum vendere omnia bona sua simul, nulla sibi alia possessione ibidem reservata, etiam relicta, vel non relicta habitatione dicti castri, tunc curia capiat tertiariam de omnibus prædictis bonis simul alienatis a venditoribus, & alienatoribus ipsorum bonorum.

32. Item si aliquis de supradicto castro, relicta habitatione ejusdem castri extra Abbatiam se contulerit ad habitandum, & contingat eum vendere bona sua particulariter, & semotim diversis temporibus, sive conjunctim simul, & semel in eodem tempore, conservato, vel non conservato aliquo in eodem castro seu territorio ejus de omnibus ipsis bonis distractis, & alienatis ab eodem in prædicta castro, seu territo-

rio

rio ejus, curia Cassinensis in omni eventu recipit, exigit & recipit tertiarias ab emptoribus, & possessoribus ipsorum bonorum.

33. Item si aliquis habitans extra Abbatiam Cassinensem habeat possessionem in supradicto castro seu territorio ejus, & contingat eum vendere bona sua sive simul, sive semotim conservata, vel non conservata sibi aliqua possessione in eodem castro, sive ejus territorio, curia Cassinensis capiat tertiarium de ipsis bonis alienatis ab emptoribus, & possessoribus ipsorum bonorum.

34. Item si aliquis de supradicto castro relicta habitatione ejusdem sine licentia curiæ Cassinensis extra Abbatiam se transferat ad habitandum cum familia sua, & contingat eum morari continue extra ipsum castrum per unum annum mensem unum, septimanam unam, & diem unum, ita quod infra prædictum tempus nullo modo redeat ad prædictum castrum; curia Cassinensis capit bona ipsius recedentis, quæ habet in castro prædicto seu territorio ejus. Si vero contingat eundem recedentem infra supradictum tempus redire ad dictum castrum, tunc curia Cassinensis non extendit manus suas ad bona ipsius.

35. Item si aliquis de eodem castro, seu quis alius habens terras, seu possessiones in territorio castri prædicti terras, vel possessiones, voluerit quovis alienationis titulo in alium transferre, si quidem Francus rem stabilem transferat in francum, res transit libera, nec inde Francus de re prædicta Terraticum sive decimam solvere tenetur. Si vero Francus rem aliquam transferat in angarium, vel angarius in Francum, utroque casu res transit cum onere suo, & de ipsa præstatur, ut onus ejus exigit, & requirit.

36. Item homines supradicti castri, & omnes alii habentes terras, & possessiones in territorio ejusdem, sive sint angararii, sive a præstatione servitiorum speciali privilegio sint liberi, & immunes, completis viginti, & novem annis pro renovatione territorii ejusdem castri, tenentur solvere curiæ Cassinensi certam quantitatem pecuniæ secundum quod melius poterunt convenire cum eodem.

37. Item completis viginti, & novem annis, omnes libertates, & franchitia, quas homines prædicti castri habent a monasterio Cassinensi, nec non & omnes contractus libellarii de possessionibus, quae supradicti tenent in territorio ejusdem, debent renovari, & si tempore jam præmissa non extiterint renovata, vel renovati, eo ipso ipsi, & heredes, & successores eorum cadunt ab omnibus libertatibus, franchitiis, & contractibus libellariis supradictis.

38. Item quod omnes franchitia, & libertates, & immunitates, quæ de speciali gratia ab Abbate, & conventu Cassinensi alicui & ejus filiis, seu posteris concessa sunt, eos tantum comprehendunt, qui vel masculinam, & non femininam lineam descendere dinoscuntur. Cum prædicta franchitia, & libertates, & immunitates, servitia personarum, vel equorum requirant, a quibus feminæ penitus excluduntur.

39. Item omnes immunitates, franchitia, & libertates, quæ de speciali gratia alicui concessa sunt. Si Abbatis, & duorum, vel trium, aut paucorum monachorum, & non majoris, & senioris partis conventus Cassinensis subscriptione consignata fuerint, nullam obtinent roboris firmitatem.

40. Item si aliquis de eodem castro testatus decedat potest de sua ultima voluntate disponere de rebus suis stabilibus, & relinquere bona sua, & dimittere cuicumque voluerit infra terram beati Benedicti, qui jus monasterii Cassinensis debitum de illis bonis legatis persolvat. De rebus vero mobilibus potest disponere, & relinquere bona sua cuicumque voluerit infra, & extra terram beati Benedicti pro libito voluntatis.

41. Item si aliquis de eodem castro intestatus decedat, superstitibus patre, vel matre eidem defuncto, seu etiam superstitibus liberis, aut fratre, seu fratribus carnalibus eidem defuncto ab intestato prædicti parentes, aut liberi, seu fratres eidem defuncto succedant in bonis suis. Prædictis autem non superstitibus, seu aliquo prædictorum alii remotiores, seu ulteriores in gradu consanguineitatis excluduntur a successione bonorum dicti defuncti ab intestato decedentis, devolvunt ad curiam Cassinensem.

42. Item si contingat aliquem angararium dicti castri decedere relictis filiis, dum filii omnes simul habitant, tenentur tantum ad præstationem illius servitii, & redditus, ad quæ tenebatur pater defunctus. Si vero contingat ipsos filios semotim habitare, tunc quilibet ipsorum filiorum in solidum tenetur præstare, & reddere illa servitia, & redditus, ad quorum præstationem tenebatur Pater.

43. Item si contingat aliquem angararium dicti castri decedere, & bona ipsius ex successione pervenire ad aliquam personam sive ex testamento, sive ex intestato, prædictus successor tenetur a præstatione prædictorum servitiorum, & redituum, ad quæ tenebatur dictus defunctus. Si vero dictus successor esset a præstatione dictorum servitiorum, & redditTuum, ad quæ tenebatur defunctus, cujus bona ad ipsum successorem devenerunt, curia Cassinensis capit dicta bona, & quæ fuerunt dicti defuncti.

44. Item si post mortem alicujus angararii, superstitibus filiis filii veniant ad divisionem, & aliquis prædictorum filiorum renunties parti sua, nolens partem de prædictis bonis paternis, quia forse tenimentum Patris modicum est, vel alia de causa, tunc ille qui renunciat non compellitur ad prædictum servitium quod faciebat pater, sed tantum illi qui dividunt inter se tenimentum prædictum.

45. Item omnes terræ, quas ecclesiæ prædicti castri tenent, & possident a præstatione terratici, & decimarum sunt liberæ, & exemptæ, & ad præstantionem illorum nullatenus tenentur. Si vero aliqua terra ecclesiarum prædictarum in privatas personas quovis alienationis titulo transferatur a præstatione prædicti terratici, aut decimarum nullatenus sunt exempta, sed præstatur ex eis sicut de aliis terris privatorum hominum dicti castri.

46. Item Archipresbiter, & Capitulum castri prædicti, ac rectores ecclesiarum parochialium ejusdem loci pro vita, & substentatione ipsorum, ac fabricis ecclesiarum, & aliis oneribus, quæ incumbunt, debent percipere, & habere quartam partem omnium victualium, olivarum, & hortorum, fructuum, quæ infirmaria Cassinensis recipit ab hominibus ejusdem castri, & habentibus possessiones in territorio ejusdem nomine decimarum, & de omnibus victualibus, & vino, quæ prædicta infirmaria recipit ab hominibus ejusdem loci, & habentibus possessiones in territorio castri prædicti nomine terratici debent percipere, & habere integram decimam partem,

distribuendam tam partem prædictam, quam recipient de decimis supradictis, quam partem, quam recipient de Terraticis ejusdem, ita ut sachrista Cassinensi proinde recipiet quartam partem.

47. *Item de ipsa decima quæ restat infirmariæ Cassinensi, in eodem instanti divisionis debet solvi clericis supradictis, illud quod infirmaria Cassinensis debet eisdem pro anniversario felicis recordationis Desiderii Abbatis, quod persolvitur die decima sexta mensis Septembris.*

Verissima sunt quæ in hac inquisitione describuntur.

Quæ in mox edita inquisitione, aliisque omnibus narrantur, esse verissima, nedum ex eo constat, quod hæ inquisitiones illis cohæreant jussu Bernardi Abbatis an. 1267. & sequentibus factis, atque sententiis ab eodem Abbate contra singula oppida latis, inquisitionibus jussu Abbatum Thomæ, Andreæ, & Cardinalis Aragonii deinceps factis, atque privilegiis ab Abbatibus Bernardi decessoribus, & successoribus concessis pluribus oppidis, aliisque peculiaribus personis, verum quod magis est, ea omnia jura semper ante hac invaluere, actuque vigent, aliquibus dumtaxat exceptis. Quamvis autem in prompta nobis esset ex publicis instrumentis per cives S. Germani, aliorumque castrorum Abbatiæ Cassinensis incolas confectis Capitulorum hujusmodi observantiam luce meridiana clarius ostendere his tamen quisquiliis omissis quædam adnotabimus per capitulis 23. 24. 25. 28. 31. 32. 33. 34. 45., & 47.

Vigesimumtertium caput executioni demandatum fuisse constat ex brevi a Gregorio IX. ad Vassallos Cassinensium scripto XVI. Kal. Augusti, Pontificatus sui anno tertio, in quo hæc leguntur: *Cum igitur prædecessoribus ejusdem Abbatis tempore benedictionis consueveritis congruum auxilium impertiri, & deceat vos ex præmissis rationibus laudabilem consuetudinem in hac parte inviolabiliter observare, universitatem vestram monemus attente per apostolica scripta firmiter præcipiendo mandantes quatenus cum dicto Abbate nondum exhibueritis pro consecratione auxilium consuetum liberaliter, & libenter illud exhibentes eidem, &c.* Hoc Gregorii breve Urbanus V. de verbo ad verbum confirmavit Kal. Augusti pontificatus sui anno octavo, atque in alio brevi mox adducendo idem Urbanus ait, eosdem Vassallos alloquens: *Cum sicut audivimus in creatione, seu jucundo adventu novi Abbatis monasterii Cassinensis secundum antiquam consuetudinem eidem Abbati certam pecuniæ summam solvere debeatis.* Atque anno 1384. referemus universitatem S. Germani publico instrumento sese obstrinxisse ad quadraginta uncias Petro Abbati solvendas pro consecratione, & dono. Anno 1415. jussa producemus ab Abbate Pyrrho Thomacello omnibus ditionis Cassinensis, data pro consecratione, & dono, atque epistolam Jacobi, & Johannæ secundæ ad Johannem de Frasso eadem de caussa scriptam. An. 1497. omnia ditionis nostræ oppida sese penes acta curiæ obstrinxerunt ad solvendum quamdam pecuniæ quantitatem Abbati Johanni de Medicis pro dono, atque in secundo regesto Bernardi Abbatis pag. 125. a t. Rationes omnes sunt adnotatæ pecuniarum, quæ Abbati Cassinensi a singulis ditionis Cassinensis oppidis solvebantur pro benedictione Abbatis, & dono. De Cervarii vero oppido hæc leguntur: *Universitas castri Cerbarii tenetur pro sacra, & dono novo prælato Cassinensi in unciis duodecim. Archipresbiter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo prælato Cassinensi in unciis duabus.* Eadem verba extant in regesto Andreæ Abbatis p. 62. a t. in inquisitione ejusdem jussu an. 1370. in eodem oppido facta. Et in inquisitione Abbatis Thomæ jussu an. 1288. in urbe S. Germani facta testes asserunt datas Richardo, & Bernardo Abbatibus centum uncias singulis pro consecratione, & Dono.

Caput vicesimum quartum hactenus viget, nam quotannis Cervarii universitas solvit Cassinatibus pro prandio ducatos viginti quatuor, quam solutionem in statu hujus oppidi jussu regis facta asseruit Regens doctissimus Carolus Tappia an. 1627. quod idem in aliis ditionis nostræ oppidis præstitit. Hoc tamen prandium quod advertit etiam eruditissimus Nuceus in notis ad cap. 73. lib. IV. chron. Cass. Abbati Cassinensi tamquam domino, non tamquam ordinario persolvitur: nam Abbati utpote ordinario nonnisi cibaria præbentur, cum visitationem sacram peragit. Neque certe Bernardus Abbas piissimus, atque doctus de cibatiis ordinario debitis hac in inquisitione loqui potest, cum sciret, ordinario actu non visitanti nihil deberi ab universitatibus, & tamen in hac inquisitione ista leguntur: *Et si non contingat eum ire pro ipsa procuratione, solvunt sibi certam pecuniæ quantitatem &c.* Hinc sive Abbas visitationes sacras peragat, sive non, prandium persolvunt universitates, & præterea cum actu visitat, cibaria illi, atque comitibus suis præbentur. Sed de prandio alibi fusius, & potissimum an. 1452., & 1453. hujuscemodi pro prandio solutiones in universis tum vetustis, tum recentibus cœnobii nostri rationum libris reperiuntur.

Caput vigesimum quintum executioni quoque est demandatum, ut ex inquisitionibus Thomæ, aliisque monumentis constat, atque duo casus in hoc, atque vigesimo tertio capite contenti decisi fuere in constitutione regis Guillelmi, quæ incipit: *Quamplurium regni nostri fidelium ad nos querela pervenit &c.* deinde subditur: *De Prelatis tamen ecclesiarum statuimus, ut in his tantum casibus ab hominibus suis adjutorium petant, vid. pro consecratione sua, cum ad concilium a domino Papa fuerint vocati. Pro servitio exercitus nostri, siquidem in exercitu nostro fuerint, vel si vocemus eos, vel miserimus eos pro servitiis nostris, vel corredo nostro cum in terris eorum nos hospitari, vel corredum ab eis recipere contingerit &c.* De hoc adjutorio loquitur etiam Bernardus Abbas in sententia contra Sant Elianos lata, quam jam attulimus, & in privilegio an. 1267. civibus S. Germani, & S. Petri ad monasterium concesso, ubi hæc leguntur: *Ut de cetero a nobis, vel successoribus nostris &c. vobis, aut posteris vestris adjutorium quod vulgo data dicitur non imponatur, salvis capitulis a dicto domino rege Guillelmo constitutis &c. Vid. Constit. Carol. II., quæ incipit. Item statuimus quod Comites, Barones &c. seu Prelati ecclesiarum & Pragmatica. Item cum regni hujus constitutionibus, & capitulis cautum sit, quod Prælati ecclesiarum Comites, Barones, &c.*

Pro capitis vicesimi octavi observatione adest

Cassi-

Cassinatibus sententia lata a consiliario Antonio Aurifice, quarundam causarum commissario inter cœnobium Cassinense, & Sangermanenses, qui inter alia gravaminum capita adversus Cassinates Dominos suos exposita, hæc habent: *Item si gravano, che detti Abbati, e Monaci, e loro officiali spesse volte contra la volontà de particolari Patroni cittadini tagliano arbori, legnami verdi, e secchi, grossi, e piccoli delle possessioni, e luoghi di detti particolari cittadini, per tanto si supplica si proveda quod abstineant.* Cui gravamini hoc decreto die 27. Novembris an. 1565. satisfactum est: *Quoad tertium decimum fuit provisum, quod capiatur informatio, & interim lite pendente RR. Abbas, & Monachi dicti monasterii abstineant, exceptis tamen casibus contentis in Capitulo vigesimo octavo incipiente. Item curia Cassinensis pro opere seu reparatione palatii, & finiente arborum supradictarum presentato in causa inter dictum monasterium actorem, & dictos universitatem, & homines conventos, tenor cujus capituli est Vid. Item curia Cassinensis &c.*

Totum hoc vigesimum octavum caput refertur. Haud appellarunt Sangermanenses, atque debitæ provisiones sunt expeditæ. Demonstravit vero hac occasione cœnobium Cassinense semper jussu suo cesas ad formam hujusce regesti, arbores pro reficiendis curiæ domibus, conficiendis scafis, &c.

Capita tricesimum primum, tricesimum secundum, & tricesimum tertium observata quoque sunt, nam Henricus Abbas tertiam pretii partem quam tertiariam appellant, ab Elisabetha pro emtis domibus recepit, ut infra dicemus. Idemque pretium habuit pro domibus, prædiisque emtis. Hinc in patentibus litteris pro Notario Eustasio Sangermanensi expeditis anno 1399. illi jubet tertiariam pro emtis domibus, prædiisque exigat. Et in amplissimo privilegio Nallo Vizzaccaro, ejusque conjugi an. 1401. concesso ait: *Vosque vestros heredes, & successores prædictos ab omni solutione Tertariæ emtionis causa, seu venditionis de speciali dono gratia eximimus.* In tertio regesto Johannis Cardinalis Aragonii p. 72. hæc leguntur: *Item lo ditto monasterio have la tertiaria di tutte le cose, che si vendono in tutto lo territorio di ditto monasteria, tanto in S. Germano come in tutti li castelli di detta Abbatia, &c.* A. 1538. Hæredes Nicolai, & Petri Pauli Bove, Sadò, & Bartholomeus Palazzolo, Jacobus Cataldus, Antonius Vicca, Victus Pauli Vicca, aliique Cervarienses tertiariam pro domibus prædiis, & olivetis emptis persolverunt, ut ex actis curiæ civilis constat; & an. 1550. presbyter Petrus, ejusque frater Paulus Risi idem jus pro empto prædio persolverunt, ut ex actis curiæ spiritualis Cassinensis, & libris rationum cœnobii nostri, in quibus pecuniæ pro tertiaria habitæ semper recensentur.

Consonat hoc caput XXXIV. decretis ab Honorio IV. pro bono regni Neapolitani regimine editis, de quibus infra, quæ inter hæc habentur: *Item licet idem Princeps* (.s. Carolus II.) *statuerit aliqua de vassallis ecclesiarum eis ad personalia servitia obbligatis, si forsan a terris in quibus morari debent, aufugerint, per prælatas, & personas ecclesiasticas revocandis. Nos tamen dicimus distinguendum, ut si ratione personæ ad hujusmodi servitia teneantur, possint si recesserint legitime revocari, si vero tenentur rerum tantummodo ratione, & recedere voluerint, res ipsas ecclesiis, & personis eisdem omnino dimittere compellantur.* Vassalli tamen cœnobii Cassinensis nedum ratione personæ, verum & ratione rerum servitiis sunt obnoxii.

Caput quadragesimum quintum adhuc viget, nam duæ Cervarii parochiales ecclesiæ, aliæque omnes pro prædiis, ab antiquo possessis terraticum non solvunt, idest septimam frumenti, hordei, fabarum partem, quam post hanc Inquisitionem pro acquisitis, quo cum titulo aut emtionis, aut legati pii cum onere missarum aut donatione solvunt, quod in aliis quoque oppidis observatur, quamquam illustrissimi Cassinensium Abbates haud satis attenti, & rigidi quoad omnes ditionis nostræ ecclesias in hoc observando capitulo fuerunt. Sunt vero hæc onera realia, ac proinde ad personas etiam ecclesiasticas, & ecclesias transeunt, ut initio hujusce Dissertationis dictum.

Caput quadragesimum sextum in quibusdam Cassinatium oppidis, puta S. Victoris, S. Andreæ &c. viget, in aliis non item, quod illis cœnobium Cassinense alia quædam attribuerit, quæ æque valent.

Caput quadragesimum septimum haud observatur, quod a quibusdam jam sæculis Desiderius Abbas inter sanctos colatur.

Quanta cœnobii Cassinensis in subiecta sibi oppida Jurisdictio.

Ex quibus omnibus capitibus satis liquet quanta cœnobii nostri jurisdictio in subiecta sibi oppida esset. Imo ipsimet Cassinatium vassalli fassi sunt, omnia quæ ipsi possiderent a cœnobio Cassinensi habuisse; ut ex privilegio Johannæ primæ in quo hæc leguntur: *Et quia supradicti supplicantes supradictæ Abbatiæ, & ecclesiæ Cassinensis Vassalli esse noscuntur supradictæ ecclesiæ Cassinensis, qui ea quæ habent ab ecclesia tenent prædicta, & eidem sunt ecclesiæ ad servitia obligati, hujusmodi officia, vel alia sine Prælati dictæ ecclesiæ licentia nullatenus committatis, nec committi per alios permittatis &c.* Et Federicus II. in confirmatione jurium Abbatiæ Cassinensis tempore Stephani Abbatis an. 1226. facta, ait: *Item quod cum aliquis condemnabatur in mercede curiæ regis, Justitiarii faciebant de persona velle suum, terra remanebat ecclesiæ, & omnia bona sua recipiebat monasterium Cassinense &c.*

Cur aliqua ex allatis capitibus modo non observentur.

Nil vero mirum quædam ex memoratis capitibus in præsentiarum non obtinere, nam a quatuor centum, & quinquaginta annis, quibus secundum Bernardi regestum confectum est, innumeræ evenere in cœnobio Cassinensi vicissitudines. Nam paulo post Bernardi obitum monachi congregationis Cœlestinæ ab institutore suo ad cœnobium Cassinense habitandum fuut missi, postque Thomæ Abbatis mortem, ab an. 1292. ad 1301. sex Abbates cœnobium rexere. Inde quinquennio vacavit Abbatis sedes, quo tempore dirissimas in Cassinates vexationes ministri regii excitarunt, tum ab an. 1323. ad 1365., aut 1366. cœnobium administravit Archiepiscopus Pisanus Oddo, novemque episcopi Abbates Cassinenses fuere omnes alienigenæ excepto Angelo secundo, ac modico tempore vivi. Post episcopos reditum ad Abbates regulares, atque tempore Eugenii IV. pluribus annis Abbate destituti remanserant Cassinates, quibus ab an. 1454. ad 1505. quatuor Abbates commendatarii præfuerunt, quamquam semper

absentes. Ab an. 1505. quo Congregationi S. Justinæ ex cœnobii dignitate appellatæ deinceps Cassinensi, unitum est monasterium Cassinense, ad an. 1505. quadraginta, & unus Abbas præfuere majorem partem aliorum monasteriorum filii, & alienigenæ, quemadmodum in ministris quoque fere accidebat. Tot itaque temporum regiminumque vicissitudinibus factum, ut jura cœnobii nostri pessum ierint proficientibus ex Abbatum, ministrorumque imperitia, absentia, brevique regimine Cassinensis Abbatiæ, vassallis, ad remque suam omnia pertrahentibus. Accedit hac sæculorum intercapedine plura in regno bella, seditiones, regumque mutationes contigisse, quæ potissimæ sunt causæ, quibus facillime jurisdictiones amittantur.

Secundum Bernardi Regestum magni semper habitum.

Hoc secundum Bernardi regestum de quo an. 1565. sermo recurret, plurium sæculorum usu usu authenticum evasit, cumque res in eo contentæ notissimæ essent ab omnibus citra hæsitantiam, contradictionemque observabantur, ut ex pluribus a me hactenus laudatis sententiis hujus regesti vi, & authoritate satis constat, qui etiam usus semper invaluit, & hactenus viget citra alicujus contradictionem. Fidem certe huic regesto adhibuit an. 1565. sacrum Neapolitanum Consilium & regia camera summariæ, ut suo loco demonstrabimus, nempe tum eo anno, tum in Dissertationibus de Portulania, de Sycla, aliisque in locis.

Bernardus Abbas anno 1273. Communi cervarii civium calculo, ac nemine prorsus discrepante decrevit, quæ monasterio Cassinensi præstanda ab ipsis erant. Legatur instrumentum per acta Benedicti a S. Germano, quod in nostro extat archivo, & reperitur etiam in regesto primo ejusdem Bernardi fol. 186., & sequentibus. Horum interim a nobis aliqua tantum referuntur.

Iidem vero Sindici comparentes coram nobis, & ad præmissa specialiter ordinati juxta potestatem eisdem concessam ab universitate prædicta super omnibus prædictis, se, ac ipsam universitatem nostris in manibus posuerunt, secundum quod continet infrascriptum instrumentum continentia talis. In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno Incarnationis ejus millesimo ducentesimo septuagesimo tertio. Regnante domino nostro Carolo Dei gratia Siciliæ rege magnifico, Ducatus Apuliæ, Principatus Capuæ, almæ urbis senatore, Andegaviæ, Provinciæ, & Forcalquerii Comite, regni vero ejus anno nono, mense Augusti, ultimo die ejusdem mensis, indictione prima. Præsenti publici scripti serie declaramus nos Nicolaus de Suessa judex Bantræ, Benedictus publicus Monasterii Cassinensis & civitatis S. Germani notarius, & subscripti testes ad hoc specialiter vocati, & rogati, quod in præsentia nostra Diaconus Johannes de Vizoca, & notarius Jeremias de Cervario comparuerunt coram R. Patre domino, dño Bernardo Dei gratia Cassinensi Abbate pro parte universitatis castri Cervarii habentes mandatum procuratorium, seu sindicatum ab universitate prædicta, cujus tenor per omnia talis erat. In nomine Domini nostri Jesu Christi, anno incarnationis ejus 1273. regnante Domino nostro rege Karolo Dei gratia excellentissimo rege Siciliæ, Ducatus Apuliæ, Principatus Capuæ almæ urbis senatore, Andegaviæ, Provinciæ, & Forchel. Comite, regni vero ejus anno nono, mense Augusto, vicesimo nono die ejusdem mensis, indictione prima. Nos Nicolaus de Amabili judex castri Cervarii, Petrus Luponne publicus ejusdem castri notarius, & subscripti testes ad hoc specialiter vocati, & rogati. Præsentis publici scripti serie declaramus, quod in nostri præsentia universitas castri Cervarii, voce præconia congregata in loco ubi dicitur ad formam, ut moris est, fecit, constituit, & ordinavit sindicos suos legitimos Diaconum Joannem de Vizoca, & notarium Jeremiam de eodem castro ad comparendum coram R. domino nostro domino Bernardo Dei gratia venerabili Cassinense Abbate, & ad supponendum, promittendum, & obligandum se eidem domino Abbati pro parte universitatis prædictæ, & singulorum de universitate prædicta stare præcise, alte, & basse mandato, beneplacito, decreto, arbitrio, ordinationi, sententiæ, aut misericordiæ ipsius domini nostri domini Abbatis tam super decimis, terraticis frumenti, vini, olei, & aliorum fructuum, quam super quibuscumque aliis redditibus operis, sive rebus personalibus, & realibus, super quibus, ut dicta universitas satisfaceret dicto domino Abbati, fatemur eandem universitatem requisitam fuisse per religiosum virum Fratrem Aymonem provisorem Cassinensem, obligans se, & promittens prædicta universitas, & singuli de universitate prædicta per præsens publicum instrumentum, sub hypoteca, & obligatione rerum suarum omnium, & immunitatum, si quas habent a monasterio Cassinensi pro se, & heredibus suis ratum, & firmum in perpetuum observare quicquid prædicti Sindici cum prædicto domino Abbate, & cum prædictis sindicis, & in ipsos per prædictum dominum Abbatem nomine ejusdem universitatis extiterit ordinatum, mandando, dicendo, arbitrando, vel etiam sententialiter pronunciando, aut misericorditer providendo. Quæ quidem qualiter coram nobis gesta sunt, redacta sunt in præsens publicum instrumentum per me notarium suprascriptum nostri qui supra judicis, & subscriptorum testium subscriptionibus roboratum ad preces, & [illegible] universitatis prædictæ, & singulorum de prædicta universitate ad cautelam, & securitatem prædicti domini nostri domini Cassinensis Abbatis, & monasterii Cassinensis. Quod scripsi ego idem Petrus publicus dicti castri notarius, qui prædictis interfui & meo consueto signo signavi. Actum in castro Cervarii. † Ego qui supra Nicolaus de Amabili judex. † Ego Archipresbyter Benedictus interfui, & subscripsi. † Ego presbiter Leonardus interfui, & subscripsi. † Ego presbyter Largisius interfui, & subscripsi. † Ego Dominicus testis interfui, & subscripsi. † Ego Diaconus Paulus testis interfui, & subscripsi. † Ego Leo de Simeone testis interfui, & subscripsi. † Ego Jacobus de Oddo testis interfui, & subscripsi. Ego Joannes de Benedicto interfui. Iidem vero Sindici seu procuratores pro parte universitatis prædictæ, & pro se ipsis supposuerunt se ipsos, & dictam universitatem, mandato, laudo, sententiæ, [illegible] precepto, compositioni, sive misericordiæ ipsius domini Abbatis super terraticis victualium, vinorum, [illegible]nearum, vel arborum, decimis, pœnis impositis eisdem, & super omnibus, & singulis, de quibus fuerant moniti per prædictum fratrem Aymonem

Pro-

Provisorem Cassinensem obligantes se per se ipsos, ac dictam universitatem, quod quidquid dictus Dominus Abbas mandabit., laudabit, sententiabit, seu praecipiet, sive mandando, sive componendo, seu misericorditer providendo sub hypoteca rerum ipsius universitatis faciens & observabunt ac ipsa universitas ratum habebit, & firmum complebit, faciet, & in perpetuum observabit, nec contraveniet facto, vel verbo, quocumque ingenio, sive modo in judicio, vel extra, unde ad futuram memoriam, & tam dicti domini Abbatis quam monasterii Cassinensis cautelam praesens publicum Instrumentum confectum est per manus mei praedicti notarii Benedicti, subscriptionibus nostri qui supra judicis, & subscriptorum testium roboratum. Quod scripsi ego idem Benedictus publicus monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarius, qui praedictus rogatus interfui, & meo signo signavi. Praedicti autem Sindici, & procuratores sponte in me praedictum judicem consenserunt, tamquam in suum Judicem cum scirent, me suum Judicem non esse. Actum in Bantra. ✠ Ego qui supra Nicolaus de Suessa judex. ✠ Ego Frater Alexius de Miniano Sacerdos, & Monachus. ✠ Ego Frater Richardus de Fractis Diaconus, & Monachus. ✠ Ego Philippus Archipresbyter Bantra interfui. ✠ Ego Franciscus de sancto Germano miles Prothonotarius Cassinensis interfui, & subscripsi. ✠ Ego Gulielmus de castro Bucco Canonicus Valentinus interfui. Praedictis vero Sindicis pro parte universitatis ipsius comparentibus coram nobis & subjicientibus nobis tam se suosque heredes, quam ipsam universitatem, & singulos de universitate praedicta de stando, ac parendo nostrae ordinationi, mandato, sententia, ac misericordia, ut est dictum, & in ipso termino licentiatis a nobis, praedictos Diaconum Joannem de Vizoca, & notarium Jeremiam Sindicos universitatis praedictae per notarium Joannem Capuanum de S. Germano de mandato nostro per nostras litteras sibi facto, peremptorie citari fecimus, ut suprascripto die septimo praesentis mensis Septembris coram nobis personaliter comparerent, ut de citatione ipsa nobis plene constitit per ejusdem litteras citatorias. Audituri mandata nostra propter Justitiam, misericorditer ordinata, quae ipsis super hiis de quibus fuerant moniti per carissimum in Christo Fratrem Aymonem provisorem Cassinensem, authoritate literarum nostrarum, ac per eos ipsi universitati duximus injungenda. Nos vero qui supra Bernardus Dei gratia Cassinensis humilis Abbas attendentes fidem & devotionem hominum praedictorum, volentes, ut de sua devotione iidem homines commodum debeant reportare, in tantum quod non justitiae severitas exquisita eis aspere, set misericordia manus aliquantulum remissa eis provideat gratiose inspecto privilegio ipsis a praedecessoribus nostris concesso, nec non & inquisitione generali per Abbatiam de mandato nostro, & specialiter in dicto castro facta, Deum habentes prae oculis, communicato virorum prudentum consilio, ac sacri conventus Cassinensis interveniente consensu, nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlenger. judicem, & advocatum Cassinensem providemus misericorditer, mandamus, ordinamus, & decernimus in praesentibus scriptis sententiam proferentes in presentia ejusdem judicis, Benedicti publici nostri monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarii, & testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum, qui juxta formam inquisitionis praemissa, & antiquam consuetudinem, & justitiam Abbatiae Cassinensis universi habitatores ejusdem loci, nec non & illi omnes qui in praedicto territorio terras habent, nisi forte a praestatione talium ex privilegio nostro, seu Praedecessorum nostrorum aliqui reperiantur liberi, & immunes de tribus seminibus, videlicet de grano, ardeo, & mileo septimam partem nomine terratici ex integro persolvant monasterio, & infirmario Cassinensi; de vino vero, de quo secundum tenorem privilegii eis a praedecessoribus nostris indulti, tertiam partem eidem monasterio & infirmario solvere tenebantur; volentes eis gratiam facere specialem, providemus, ordinamus, statuimus, atque decernimus, ut de vinearum vino, & vino ultimo, sive arboribus substentetur, sive passillis, septimam tantum partem monasterio, & infirmario praedicto persolvant. De reliquis vero seminibus, & olivis ex nunc, & in futurum, ut matrici ecclesiae, cum nobis, & spiritualiter, & temporaliter sint subiecti ipsi, & heredes, & successores eorum, & habentes possessiones in territorio castri praedicti integram decimam partem monasterio, & infirmario Cassinensi reddere, ac solvere teneantur, nisi forte aliqui de universitate praedicta a praestatione praedictorum jurium speciali privilegio nostro, vel praedecessorum nostrorum sint immunes, quo casu a praestatione dicti terratici sint immunes, set de omnibus victualibus, olivis, & vino decimas integre persolvant eidem infirmario, ut spirituales filii, & subiecti, contractibus libellariis renovatis, aut legitimo tempore renovandis suo robore duraturis; de hortis vero eis facientes gratiam specialem, statuimus, ordinamus, adque decernimus, ut homines praedicti castri nostri Cervarii de fructibus, & proventibus, qui percipiuntur ex eis, ut non nisi tantum quintamdecimam partem ratione spiritualis decimae praestare eidem infirmario teneantur, si vero hortus aliquis certum censum, aut redditum eidem monasterio, seu infirmario suprascripto solvere teneatur, nihil solvat aliud, nisi censum, gratiis etiam nihilominus addentes & gratias, similiter statuimus, ordinamus, adque decernimus ut de aliis arboribus praeter olivas, nihil praestent infirmario suproscripto, nisi forte pro multitudine arborum in terris praemissis existentium, aut etiam plantandarum major pars terrae occupetur ab eis, & reddatur inutilis monasterio, & infirmario suprascripto. Tunc etiam quintamdecimam partem reddant de fructibus arborum praedictarum, ut est de hortis superius ordinatum. Circa operas vero personales, gallinas, & alias praestationes, nec non & alia servitia, ad quae ipsi tenentur, nihil penitus innovamus, sed volumus ipsos in suo statu manere, ut ea praestent, & faciant, quae tenentur, & quae non tenentur ad ea facienda, vel praestanda speciali nostro, seu praedecessorum nostrorum privilegio nullatenus adstringantur. Si vero aliqua persona de universitate praedicta alicui nobili, seu cuicumque personae terraticum solvere teneatur. De iis scilicet, de quibus terraticum tenetur solvere secundum consuetudinem castri praedicti, decimas non persolvat, de aliis vero, de quibus non debet terraticum eidem monasterio, & Infirmario solvat spirituales decimas, ut est in personis aliis deffinitum. Diffinimus, & mandamus, & ordinamus, quod si aliquis de universitate

Sententia Bernardi Abbatis pro civibus Cervarii pro decimis, & aliis rebus solvendis Cassinensi monasterio.

tate prædicta, seu quivis alius habens domos, seu terras in castro, seu territorio castri prædicti, domos, vel possessiones suas voluerit quovis alienationis titulo in alium transferre; siquidem francus rem stabilem transferat in francum, res transeat libera, nec idem francus de re prædicta terraticum solvere teneatur, si vero francus rem aliquam transferat in angarium, vel angarius in francum, utroque casu res transeat cum onere suo, & de ipsa præstetur, ut ejus onus exigit, & requirit. Affiliationis vero contractum, quem contra Deum, & justitiam, ac in fraudem jurium beati Benedicti comperimus adinventum, quem quondam dampnavimus, in scriptis præsentibus reprobantes dampnamus omnes illas personas sive sint principales, sive contrahentes matrimonia, secundum ipsius affiliationis abusum, seu etiam notarios, judices, & testes, ad hujusmodi contractum rogatos, instrumenta conficientes, authoritatem suam, vel testimonium impendentes, qui eisdem contractibus intervenerunt, excommunicationis sententiam in scriptis præsentibus innodantes, contractum ipsum nullas vires volumus obtinere, Notarius etiam, sive Judex, qui eisdem interfuerunt, ut est dictum, ipso facto perpetuo suis officiis sint privati, contrahentes vero videlicet pater, mater, tutor, vel creator, seu Mundualdus adque quelibet persona de filio, vel filia, nepote, consanguineo, vel propinquo, ut principales dictum contractum celebrantes, & personæ, de quibus dictus contractus celebrabitur, ipso facto ab omnibus privilegiis, immunitatibus, libertatibus, juribus, terris, possessionibus, domibus, vel quibuscumque aliis rebus, quas mediate vel immediate tenent a monasterio Cassinensi sint privata, & cadant, quæ omnia eidem monasterio sententialiter confiscamus in perpetuum ab eodem monasterio possidenda & nulli unquam præsenti, vel descendenti de genere contrahentium concedenda, qui contractus de cetero non allegetur, nec in judicio nominetur; Ut insuper finis noster in misericordiis, a quibus incapimus, terminetur, omnia illa, quæ de fructibus victualiis, vino, vel oleo, redditibus, censibus, terraticis, decimis, operis, ac aliis quibuscumque monasterio nostro debitis, iidem habitatores castri, qui nunc sunt, vel illi a quibus causam habuerunt per ignorantiam, vel abusum pravæ consuetudinis cujuscumque, aut etiam sensualitate cupiditatis eos ad id inclinante occupaverunt, retinuerunt, vel fraudati sunt, quocumque modo pervenerint ad eosdem, universis, & singulis de ipsa universitate cum consensu præfati conventus Cassinensis plene remittimus vivis omnibus, & defunctis, tam vivos, quam defunctos prædictos, authoritate privilegiorum Cassinensis ecclesiæ concessorum seu etiam ordinaria excommunicationis, vel interdicti sententiam ligatos, quantum cum Deo, & beato Benedicto possumus in scriptis præsentibus reddimus absolutos, salvatorem nostrum rogantes, ut non eis ad dampnationem proveniat animarum, suprascripta siquidem omnia & singula, quæ præmisimus ordinando, statuendo, diffiniendo, mandando, declarando, aut misericorditer providendo, vel sententialiter pronunciando, mandamus per prædictos sindicos præsentes nomine dictæ universitatis, & singulorum de ipsa universitate, & per omnes homines ipsius castri, & territorii, nec non & eos qui terras, aut possessiones infra territorium ipsum tenent, & heredes, & successores eorum in perpetuum inviolabiliter observari sub pena amissionis omnium bonorum, libertatum, & immunitatum præsentium, & futurarum, & privationis perpetuæ. Quibus omnibus quamlibet personam in speciali, & totam universitatem in toto, vel in parte contravenientem in generali sententialiter in præsentibus, scriptis ex nunc privamus, & decernimus in perpetuum manere privatos, observantibus vero sit pax domini nostri Jesu Christi, & gratia beatissimi Benedicti. Unde ad futuram rei memoriam, & tam nostram quam nostri Cassinensis conventus cautelam, & securitatem, præsens publicum instrumentum per manus prædicti Benedicti publici monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarii fieri mandavimus signo ipsius, subscriptione nostra, & subscriptionibus prædicti judicis, ac subscriptorum testium roboratum. Quod scripsi ego idem Benedictus publicus monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarius de mandato præfati domini nostri domini Bernardi venerabilis Cassinensis Abbatis, qui prædictis omnibus interfui, & meo solito signo signavi. Actum in civitate S. Germani in palatio majori curiæ Cassinensis &c. Superius autem in vigesima quarta linea, ubi legitur præcepit, & universitati prædicta, & in vigesima nona linea, ubi legitur, prædicta vero universitas, & singuli de ipsa universitate per prædictum Fratrem Aymonem provisorem Cassinensem, ut dictum est requisiti deliberantes super prædictis omnibus, Diaconi Janne de Vizoca, notario Jeremia de eadem terra suos sindicos statuerunt, qui eandem universitatem, & se ipsos super prædictis, & aliis, & in tricesima linea ubi legitur: infrascriptis in nostris manibus darent. Locus ✠ signi &c. ✠ Ego qui supra Bernardus beati Benedicti successor indignus. ✠ Ego qui supra magister Riccardus de Berlengerio judex, & advocatus Cassinensis. ✠ Ego Frater Johannes Decanus Cassinensis. ✠ Ego Frater Alexius Deminiano sacerdos, & monachus. ✠ Ego Frater Riccardus de Fractis, Diaconus, & monachus. ✠ Ego Frater Aymo Provisor Cassinensis. ✠ Ego Frater Jacobus de Atino subdiaconus, & monachus. ✠ Ego magister Germanus Archidiaconus sancti Germani interfui, & subscripsi. ✠ Ego magister Brunus Canonicus S. Germani interfui, & subscripsi. ✠ Ego notarius Bartholomæus de magistro interfui, & subscripsi.

Singulæ oppidorum omnium universitates cum cognoscerent optime plurima, eaque validissima rationum momenta cœnobio Cassinensi pro juribus suis asserendis suppetere publico coacto consilio quosdam e suis elegerunt, qui omnium nomine sese Bernardo Abbati Cassinensi sisterent, sponderentque omnia se lubentissime accepturos, quæ ab eodem decreta fuissent quoad solutiones decimarum terratici, grani, hordei, fabarum, vini, olei, aliorumque fructuum, reddituum, operum manualium, aliarumque rerum omnium. Laudatus Abbas contra universa oppida sententiam protulit, quæ similis quoad omnia fuit, quemadmodum mandata a singulis universitatibus procuratoribus suis data similia. Quare haud hic singula ne otio abuti videamur recensere in animo est, rati unicum mox allatum monumentum satis superque esse. Peculiaria dumtaxat hic adferemus ex illis sententiis, quæ a Bernardo Abbate in

Quædam in aliquibus ex oppidis ditionis Cassinensis Decreta, scilicet.

quæ-

In oppido S. Apollinaris.

Ibid. fol. 175. a t. & seqq. & ex originali.

quædam oppida sunt prolatæ. In sententia itaque in oppidum sancti Apollinaris lata hæc leguntur. *Cum castrum S. Apollinaris in spiritualibus, & temporalibus monasterio nostro subiectum ejusdem usibus hospitali noscatur, prædecessorum nostrorum providentia pie annexum &c. Sane nos ottendentes prædicto, ut de sua devotione præfati homines fideles nostri commodum debeant reportare. Intantum quod non justitiæ severitas exquisita eis asperè, sed misericordiæ manus aliquantulum remissa eis provideat gratiose. Inspecto privilegio ipsis a prædecessoribus nostris concesso,* (advertendum Abbates, Monachosque pro tempore vassallis monasterii concessisse immunitates a solvendis decimis terraticis, servitiis personalibus &c. eademque hæc verba in singulis contra quæque oppida sententiis reperiri) *nec non & inquisitione generali per Abbatiam de mandato nostro, & specialiter in dicto castro facta, Deum habentes præ oculis, communicato virorum prudentum consilio, ac sacri conventus Cassinensis interveniente consensu, nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Cassinensem providemus misericorditer &c. & decernimus in præsentibus scriptis sententiam proferentes &c. ut secundum privilegium dicti castri in registro Cassinensi de verbo ad verbum registratum, cui innitimur in hac parte, de tribus seminibus, videlicet grano, milio, & ordeo universi habitatores ipsius castri, qui libertatem specialem de hiis non præstandis non habent per nostram specialem indulgentiam renovandam, vel concedendam, seu declarandam eisdem, nec non & illi omnes, qui in prædicto territorio terras habent, qui prædicto modo non reperientur liberi, & immunes, septimam partem ex integro ipsi, & heredes, vel successorum eorum hospitali Cassinensi præstare teneantur. Tam illi vero, qui prædicto modo libertate gaudebunt, quam illi, qui libertatem de prædictis non habent, decimas ex integro de universis seminibus solvere teneantur. Hoc salvo, quod decimas non dabunt de illis tribus prædictis seminibus, videlicet grano, mileo, & ordeo illi, qui non sunt liberi, qui terraticum idest septimam præstiterunt &c. Porro si angorarius libero possessionem vendat, eadem possessio terratico, idest septimam sicut tenebat cum angarario transibit ad liberum onerata. Quod si liber angorario vendet, septimam solvet prout idem angararius de aliis suis possessionibus reddere tenebatur. Ad hæc operas exhibebunt illi, qui præfato modo non sunt immunes per illum modum, & alia servitia redditus & onera, prout inquisitio prædicta in registro Cassinensi scripta continet declarat. De porcis autem, & porcastris, & eorum domibus possessionibus, & rebus decedentium incolarum mutantium, & vendentium easdem, illud per omnia observetur quod in prædicto ipsorum privilegio continetur. De hortis tamen eos debere decimam declaramus &c.*

S. Victoris.

Ibid. fol. 19?. & seqq. & ex originali.

In sententia contra universitatem S. Victoris hæc habentur præcipua: *Inspecto privilegio ipsis a prædecessoribus nostris concesso nec non & inquisitione generali per Abbatiam de mandato nostro, & specialiter in dicto castro facta &c. Providemus misericorditer &c. & decernimus in præsentibus scriptis sententiam proferentes &c. quod juxta formam inquisitionis præmissa & antiquam consuetudinem, & justitiam Abbatiæ Cassinensis universi habitatores ejusdem loci, nec non & illi omnes, qui in prædicto territorio terras habent, nisi forte a præstatione talium ex privilegio nostro, seu prædecessorum nostrorum aliqui reperiantur liberi, & immunes de quatuor seminibus, videlicet de grano, ordeo, milio, & fabis, decimam partem nomine terratici ex integro persolvant monasterio Cassinensi. De vino vero, de quo secundum tenorem privilegiorum eis a prædecessoribus nostris indultorum quintam partem eidem monasterio solvere tenebantur. Volentes ei gratiam facere specialem providemus &c., ut de vinearum vino, & vino vitium, sive arboribus, sive passillis substentemur, septimam tantum partem monasterio suprascripto persolvant. De reliquis vero seminibus, & olivis ex nunc, & in futurum, ut matrici ecclesiæ cum nobis & spiritualiter, & temporaliter sint subiecti, ipsi, & hæredes & successores eorum, & habentes possessiones in territorio castri prædicti Cassinensi monasterio reddere, & solvere decimam teneantur nisi forte aliqui de universitate prædicta a præstatione prædictorum jurium speciali privilegio nostro vel prædecessorum nostrorum sint immunes, quo casu a præstatione dicti terratici sint immunes de omnibus victualibus, olivis, & vino decimas integre persolvant eidem monasterio, ut spirituales filii, & subiecti. De hortis vero eis facientes gratiam statuimus &c. ut homines prædicti castri nostri S. Victoris de fructibus, & proventibus, qui percipiuntur ex eis, ut non nisi tantum quintamdecimam partem ratione spiritualis decimæ præstare eidem monasterio teneantur &c. Circa operas vero personales, gallinas vel alias præstationes, nec non & alia servitia ad quæ ipsi tenentur nihil penitus innovamus &c.*

S. Petri in fine.

Ibid. fol. 19? , & seqq. & ex originali.

In sententia contra oppidum S. Petri in fine hæc leguntur præcipua: *Inspecto privilegio ipsis a prædecessoribus nostris concesso, nec non & in Inquisitione generali per Abbatiam de mandato nostro, & specialiter in dicto castro facta &c. ordinamus, & decernimus &c. quod juxta formam inquisitionis præmissæ & antiquam consuetudinem, & justitiam Abbatiæ Cassinensis, universi habitatores ejusdem loci, nec non & illi omnes, qui in prædicto territorio terras habent, nisi forte a præstatione talium ex privilegio nostro, seu prædecessorum nostrorum aliqui reperiantur liberi, & immunes, de tribus seminibus, videlicet grano, ordeo, & mileo septimam partem ratione terratici ex integro persolvant monasterio Cassinensi, &c. De reliquis vero seminibus, & olivis ex nunc, & in futurum, ut matrici ecclesiæ cum nobis & spiritualiter, & temporaliter sint subiecti, ipsi, & hæredes, & successores eorum, & habentes possessiones in territorio castri prædicti integram decimam partem monasterio Cassinensi reddere, ac solvere teneantur &c. gratiis etiam nihilominus addentes etiam gratias, similiter statuimus, &c. ut de aliis arboribus præter olivas nihil præstent monasterio suprascripto, nisi forte præ multitudine arborum in terris præmissis existentium, aut etiam plantandarum major pars terræ occupetur ab eis, & reddatur inutilis monasterio suprascripto. Tunc etiam quintamdecimam partem reddant de fructibus arborum prædictarum &c. circa operas vero personales, gallinas, & alias præstationes, nec non & alia servitia, ad quæ ipsi tenentur, nihil penitus innovamus, &c. Affiliationis vero contractum quem contra Deum & justitiam, ac in fraudem jurium beati*

Bene-

Benedicti comperimus adinventum, quem quondam damnavimus, in scriptis præsentibus reprobantes. Damnamus omnes illas personas, sive sint principales, sive contrahentes matrimonia secundum ipsius affiliationis abusum, seu etiam notarios, judices, & testes ad hujusmodi contractus rogatos instrumenta conficientes, auctoritatem suam, vel testimonium impendentes, qui eisdem contractibus interfuerunt excommunicationis sententia in scriptis præsentibus innodantes, contractum ipsum nullas vires volumus obtinere. Notarius etiam sive judex, qui eisdem interfuerunt, ut est dictum, ipso facto perpetuo suis officiis sint privati. Contrahentes vero, videlicet pater, mater, tutor, vel curator, seu mundualdus, atque qualibet persona de filio, vel filia, nepote, consanguineo, vel propinquo, ut principales dictum contractum celebrantes, & persona de quibus dictus contractus celebrabitur, ipso facto ab omnibus privilegiis immunitatibus, libertatibus, juribus, terris, possessionibus, domibus, vel quibuscumque aliis rebus, quas mediate vel immediate tenent a monasterio Cassinensi, sint privata & cadant, qua omnia eidem monasterio sententialiter confiscamus in perpetuum ab eodem monasterio possidenda, & nulli unquam præsenti, vel descendenti de genere contrahentium concedenda. Qui contractus de cętero non allegetur, nec in judicio nominetur &c.

Hoc eodem anno 1273. a civibus Vallisrotundæ publico hic de re confecto instrumento procuratores electi fuerunt, & facultas illis data quodcumque per Bernardum Abbatem circa solutionem decimarum, terraticorum, operarum, aliarumque rerum decretum fuerit, acceptandi. Videantur instrumentum laudatum, & Bernardi sententia, quæ in nostro archivo servantur, & sunt etiam in eodem primo regesto Bernardi fol. 220. a tergo, horum interim a nobis aliqua tantum referuntur. *In nomine Domini nostri Jesu Christi anno Incarnationis ejus 1273. Regnante domino nostro Karolo Dei gratia Siciliæ rege magnifico, ipsius regni anno nono, mense Septembris, octavo die ejusdem mensis secundæ indictionis. Præsentis publici scripti serie declaramus &c. quod universitas Vallisrotunda voce praconia congregata, ut moris est, in quodam loco, qui locus nominatur Orta &c. fecit, constituit, & ordinavit Sindicos suos legitimos Berardum de Jonatha, & Nicolaum de Venca de eadem terra ad comparendum, & repræsentandum se coram rever. Patre domino Bernardo Dei gratia Cassinensi Abbate pro parte, & nomine dictæ universitatis, & ad subponendum, promittendum, & obligandum se pro parte dicta universitatis, & singulorum de prædicta universitate stare præcise alte, & basse mandato, beneplacito, ordinationi, seu sententia, aut misericordia dicti domini Abbatis, tam super terraticis, decimis, frumenti, vini, olei, & aliorum fructuum, quando super quibuscumque aliis redditibus, operis, sive rebus personalibus, & realibus, super quibus, ut prædicta universitas satisfaceret dicto domino Abbati. Fatemur eandem universitatem requisitam fuisse per venerabilem patrem dominum Paulum episcopum Calinensem, promittens, & obligans se dicta universitas, & singuli de prædicta universitate pro se, & suis heredibus, sub hipotheca, & obligatione omnium rerum suarum &c. ratum, & firmum in perpetuum observare quidquid a prædictis cum prædicto domino Abbate, & cum prædictis Sindicis, & in ipsos per prædictum dominum Abbatem nomine ejusdem universitatis extiterit ordinatum, mandando, dicendo, arbitrando, vel etiam sententialiter pronunciando, aut misericorditer providendo, quæ quidem qualiter coram nobis gesta sunt, reducta sunt in præsens publicum Instrumentum, &c. ad preces, & mandatum universitatis prædicta, & singulorum de prædicta universitate subscriptionibus nostris qui supra judicis, & subscriptorum testium roboratum. Quod scripsi ego prænominatus notarius, qui prædictis rogatus interfui, & meo solito signo signavi &c. Prædictis vero Sindicis pro parte universitatis ipsius comparentibus coram nobis, & subjicientibus nobis, tam se, suosque heredes, quam ipsam universitatem, & singulos de universitate prædicta, de stando, ac parendo nostra ordinationi, mandato, sententia, ac misericordia, ut dictum est. Nos qui supra Bernardus, &c. attendentes fidem & devotionem hominum prædictorum, volentes, ut de sua devotione iidem homines commodum debeant reportare, intantum quod non Justitia severitas exquisita, set misericordię manus aliquantulum remissa eis provideat gratiose. Inspecto privilegio ipsis a Prędecessoribus nostris concesso, Deum habentes prę oculis, communicato virorum prudentium consilio, ac sacri conventus Cassinensis interveniente consensu, nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Cassinensem providemus misericorditer &c. ordinamus, & decernimus in pręsentibus scriptis sententiam proferentes in pręsentia ejusdem judicis Benedicti publici notarii &c. & testium subscriptorum specialiter ad hoc vocatorum, & rogatorum. Quod juxta antiquam consuetudinem & justitiam Abbatia Cassinensis universi habitatores ejusdem loci, nec non & illi omnes, qui in ejusdem castri territorio terras habent, nisi forte a prętatione talium ex privilegio nostro, seu prędecessorum nostrorum aliqui reperiantur liberi, & immunes, de tribus seminibus, videlicet de grano, ordeo, & milio septimam partem nomine terratici ex integro persolvant monasterio Cassinensi, pręterquam de tenimento Jungini, de quo integram decimam de omnibus fructibus reddere teneantur juxta tenorem privilegii a prędecessoribus nostris concessi hominibus suprascriptis. De vino vero, de quo secundum tenorem privilegii, eis a prędecessoribus nostris indulti, tertiam partem eidem monasterio solvere tenebantur, volentes eis gratiam facere specialem &c. decernimus, ut de vinearum vino, & vino vitium sive arboribus, sive passilis sustententur, septimam tantum partem monasterio suprascripto persolvant. De reliquis vero seminibus. & olivis ex nunc, & in futurum, ut matrici ecclesię cum nobis & spiritualiter, & temporaliter sint subjecti, ipsi, & heredes, & successores eorum, & habentes possessiones in territorio castri prędicti, Cassinensi monasterio integram decimam partem reddere, ac solvere teneantur &c. De hortis vero eis facientes gratiam specialem, statuimus &c. ut homines prędicti castri nostri Vallisrotundę de fructibus, & proventibus, qui percipiuntur ex eis, ut non nisi tantum quintamdecimam partem ratione spiritualis decimę prętare eidem monasterio teneantur &c. gratis etiam nihilominus addentes, & gratias similiter statuimus &c., ut de aliis arboribus pręter olivas, nihil prętent monasterio*

supra-

supraſcripto, niſi forte præ multitudine arborum in terris præmiſſis exiſtentium, aut etiam plantandarum major pars terræ occupetur ab eis, & reddatur inutilis monaſterio ſupraſcripto, tunc enim quintamdecimam partem reddat de fructibus arborum prædictarum, ut eſt de hortis ſuperius ordinatum. Circa operas vero perſonales, gallinas, & alias præſtationes, nec non & alia ſervitia, ad quæ ipſi tenentur, nihil penitus innovamus, ſet volumus ipſos in ſuo ſtatu manere, ut ea præſtent, & faciant, quæ tenentur, & quæ non tenentur ad ea facienda, vel præſtanda ſpeciali noſtro ſeu predeceſſorum noſtrorum privilegio nullatenus adſtringatur, ſi vero aliqua perſona de univerſitate prædicta alicui nobili, ſeu cuicumque perſonæ terraticum ſolvere teneatur, de hiis ſcilicet de quibus terraticum tenetur ſolvere, ſecundum conſuetudinem caſtri prædicti, decimas non perſolvat, de aliis vero, de quibus non debet terraticum eidem monaſterio, ſolvat ſpirituales decimas, ut eſt in perſonis aliis deffinitum. Deffinimus etiam, mandamus, & ordinamus, ut ſi aliquis de univerſitate prædicta ſeu quivis alius habens domos ſeu terras in caſtro, ſeu territorio caſtri prædicti domos vel poſſeſſiones voluerit quovis alienationis titulo in alium transferre ſiquidem francus rem ſtabilem transferat in francum, res tranſeat libera, nec idem francus de re prædicta, terraticum ſolvere teneatur. Si verò Francus rem aliquam transferat in angarium, vel angarius in Francum, utroque caſu res tranſeat cum onere ſuo, & de ipſa præſtetur, ut ejus onus exigit, & requirit &c. Supradicta ſiquidem omnia, & ſingula, quę premiſimus ordinando, ſtatuendo, deffiniendo, mandando, declarando, aut miſericorditer providendo, vel etiam ſententialiter pronunciando mandamus per prędictos Sindicos pręſentes nomine dictę univerſitatis, & ſingulorum de ipſa univerſitate, & per omnes homines ipſius caſtri, & territorii, nec non & eos, qui terras, aut poſſeſſiones, infra territorium ipſum tenent, & heredes, & ſucceſſores eorum in perpetuum inviolabiliter obſervari, ſub pena amiſſionis omnium bonorum, libertatum, & immunitatum, pręſentium, vel futurarum, & privationis perpetuę, quibus omnibus quamlibet perſonam in ſpeciali, & totam univerſitatem in toto, vel in parte contravenientes in generali ſententialiter in pręſentibus ſcriptis ex nunc privamus, & decernimus in perpetuum manere privatos, obſervantibus vero ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, & gratia beatiſſimi Benedicti. Unde ad futuram memoriam & tam noſtram, quam noſtri Caſſinenſis Conventus cautelam, & ſecuritatem pręſens publicum inſtrumentum per manus prędicti Benedicti publici monaſterii Caſſinenſis & civitatis S. Germani notarii fieri mandavimus ſubſcriptionibus prędicti judicis, ac ſubſcriptorum teſtium roboratum &c. Actum in civitate S. Germani in palatio majori curię Caſſinenſis &c. Eadem forma iiſdemque ſolemnitatibus ſententiæ in alias omnes univerſitates latæ fuere, ad eademque fere ſolvenda omnes damnatæ, ...

S. Angeli in Theodice.

In ſententia lata contra univerſitatem S. Angeli in Theodice hæc ſunt præcipua: *ſet licet nota ſit fides omnium hominum caſtri prędicti, & omnes in genere merentur libertates, & gratias ſpeciales, quia tamen inter opera charitatis illis magis tenemur obnoxii, a quibus majora recolimus ſervitia recepiſſe, & nobiles loci ejuſdem ultra ipſorum poſſe, nobis & eidem Monaſterio tam neceſſitatis, quam tranquillitatis tempore devotiſſime aſtiterunt. Volentes nobiles ipſos dignis meritis compenſare, volumus, ſtatuimus, & firmiter ordinamus, ut omnes nobiles ejuſdem caſtri, qui per noſtras litteras, vel privilegium nobiles deſignabuntur ad hoc quod melius vivere valeant, & melius poſſint alia ſua onera ſopportare, de ordeo, ſpelta, avena, & Surico, de vine etiam, & hortis nihil monaſterio, ſeu Veſtario Caſſinenſi perſolvant, aut reddere compellantur, nec ut terraticum, nec ut decimam ſpiritualem, ſet omnino a pręſtatione prędictorum ſint liberi, & exempti, ipſi & ex ipſis legitime deſcendentes, propter alia ſervitia, quę impendunt monaſterio Caſſinenſi. In aliis capitulis eorum privilegia in ſuo robore duraturo &c.* Hujus privilegii meminit Bernardus Montfaucon in Diario Italico p. 323., & ſeqq. hiſce verbis: *Inerat Abbati Caſſinenſi facultas ex ſubditis ſuis nobiles creandi, quot quot ad id muneris honoriſque aptos ęſtimares. Quod utique liquidum ex diplomate Bernardi Abbatis Caſſinenſis anno 1273. Septembris 11. in gratiam univerſitatis S. Angeli in Teodice &c. ſubditque. Extat in archivo inſtrumentum, quo in nobilium ordinem ab Angelo Abbate Caſſinenſi adlegitur Joannes Petri Divii de S. Victore regalis cancellarię notarius, neque ipſe ſolum, ſed omnes etiam ejus poſteri utriuſque ſexus in perpetuum.*

Ex eodem Reg. fol. 126. a t. & ſeqq. & ex originali.

Et S. Stephani.

In ſententia lata adverſus homines caſtri S. Stephani hæc verba extant: *Cum certo certius ſit monaſterium Caſſinenſe, vel ejus officia in terris ſingulis Abbatię debere habere terraticum, neque univerſitas aliqua, ſeu ſpecialis perſona, niſi ſpeciali privilegio dominorum Caſſinenſium a pręſtatione terratici ſint immunes: &c.* Omnes hæ ſententiæ originales in archivo noſtro aſſervantur, atque in regeſto primo Bernardi Abbatis.

Ex eodem Reg. fol. 129. a t. ex originali.

Andreas de Petro creatus notarius.

Die 14. Septembris an. 1273. publicum in civitate S. Germani, atque ditione Caſſinenſi notarium creavit Bernardus Abbas Clericum Andream de Petro, atque in patentibus litteris ſolita extant verba: *Recepto a te corporali ad S. Dei evangelia juramento de officio ipſo per te fideliter exercendo, & de veritate ſcribenda &c. Recepto etiam a te Sacramento fidelitatis, & ligii homagii, quod nobis pro parte noſtra, & ſucceſſorum noſtrorum in noſtris manibus præſtitiſti &c.*

Ibid. fol. 130. a t.

Bona quædam Petro de Jenetel conceſſa.

Die 22. Novembris ejuſdem anni Bernardus Abbas bona quædam Petro de Jenetel concedit, ut ex inſtrumento conſtat a notario Benedicto Sangermanenſi rogato, in quo hæc ſunt præcipua: *Nos Bernardus &c. Attendentes multa, grata, &c. ſervitia, quæ tu Petre de Jenetel dilecte familiaris, & fidelis noſter nobis, & noſtro monaſterio Caſſinenſi fideliter exibuiſti &c. & quia in ſervitiis noſtris, & ejuſdem monaſterii noſtri diutius perſonaliter laboraſti, volentes, ut de tuis laboribus gratiam aliquam aſſequaris, de conſenſu ſubſcriptorum Fratrum noſtrorum, nobiſcum habendo magiſtrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Caſſinenſem, de ſpeciali gratia noſtra, per hoc ſcriptum jure libellario damus, & concedimus tibi prędicto Petro &c. omnia bona ſtabilia, quæ fuerunt Joannis de Guidone clerici de S. Elia Proditoris excellentiſſimi domini noſtri regis Karoli, & noſtri tam*

Ibid. fol. 231.

videli-

videlicet domos, terras, quam alia bona quacumque, que bona tenuit in castro nostro S. Elie, ac ejus territerio vel in aliis terris Abbatia Cassinensis, quibus bonis idem Johannes clericus propter sui manifestam proditionem, qui debita fidelitatis immemor adhesit nequissimo Corradino &c. per nos juste, & rationabiliter, ac etiam sententialiter destitutus extitit, & privatus. Item eodem jure libellario damus, & concedimus tibi &c. omnia bona stabilia, que fuerunt quondam Rigalda de S. Angelo uxoris qm. Joannis de Berteraimo proditoris similiter dicti domini nostri regis, que bona sunt ad nos, & nostrum monasterium per excadentiam devoluta, ipsa utique bona omnia stabilia cum omnibus juribus, & pertinentiis eorum tibi &c. concedimus ad potestatem, & possessionem tuam, tuorumque heredum ad habendum, & possidendum, & faciendum ia omnia, que vobis placuerint usque in annos viginti, & novem. Ita ut omni anno in festo beati Benedicti tu, & tui heredes reddatis inde nobis, & successoribus nostris nomine census libram de cera unam. Montfaucon in Diario Italico p. 350. hæc scribit: *Penes Abbatem Casinensem erat facultas proscribendi, atque in aliorum usus transferendi bona subditorum, qui grave quodpiam facinus admisissent quod in diplomate Bernardi Abbatis observatur. Is enim Petrum de Jenetel alloquens talia fatur: Damus, & concedimus &c.* ut supra.

Sententia in universitatem Fractarū. Bernardus Abbas follicitus pro suo munere, ut bona, jurisdictionesque cœnobii Cassinensis sancta tectæ servarentur, hanc in universitatem Fractarum sententiam protulit, in qua scitu quædam digna continentur: *In nomine Domini Jesu Christi anno incarnationis ejus 1273. regnante domino nostro Carolo Dei gratia Siciliæ rege magnifico,* Ex eodem Reg. 3. Bernardi fol. 351. & segq. *regni ejus anno nono mense Decembris septimo die ejusdem mensis indictione secunda. Cum nos Bernardus, Dei gratia Casinensis humilis Abbas super recuperationibus jurium monasterii Casinensis, & membrorum ejus, que male alienata, illicite distracta, & presumptione constat a nonnullis hominibus Abbatie Casinensis non modica occupata apud castrum nostram Fractarum residentes, daremus operam vigilem, & attentam inter alia prejudicia, que ab ejusdem loci hominibus a longis retro temporibus facta extiterant in prejudicium monasterii Casinensis, quasdam invenimus pravas consuetudines juri, & rationi contrarias non sine incuria officialium ejusdem monasterii observatas, videlicet quod pater, seu mater filios suos, pro sue voluntatis arbitrio subtrahebat de dominio monasterii Casinensis, seu de Dominio cujusvis Domini sui, & ipsos uno tantum filiorum suorum veteri Domino servato, subiiciebat pro voluntate sua dominio aliorum, & nihil juris in eis veteri Domino penitus remanebat, & quod pater, seu mater in causis filiorum suorum, & quod maritus in causis uxoris sue, quodam abusu, sedebant pro judice seu curiam regebant in causis ipsorum, nullo alio sedente pro judice, nec compellebantur filii, vel uxores, forum eligentes parentum aut etiam maritorum subire judicium curie Casinensis, seu aliorum dominorum suorum, & quod affiliationis contractus, quem justis ex causis ab olim damnavimus observatores affiliationis hujusmodi excommunicationis sententia innodando in eodem oppido presumitur celebrari. Cum autem consuetudines, atque usus ecclesia Cassinensis contrarios nostra nos deceat consideratione remittere cujus sollicitudini divina patientia deservimus, cum non sit, nec esse debeat in potestate parentum filios suos inconsultis, & ignorantibus dominis suis, a veteri subtrahere domino, & ipsos novis dominis applicare, & mulieres propter sexus fragilitatem, & eorum pudicitiam a publicis repellantur officiis, nec parentes, seu mariti idonei sint judices, vel curiam regentes in suorum filiorum, seu uxorum suarum controversiis, atque causis, & publica honestatis, justitia hujusmodi affiliationis contractus, velut incestuosos, ac nefarios reputet condemnandos. Idcirco nos qui supra Bernardus Dei gratia Cassinensis humilis Abbas volentes hujusmodi abusibus, & pravis consuetudinibus debitis remediis obviare, & tam nostra, dictique nostri monasterii quam aliorum, qui vassallos habere noscuntur in eodem castro nostro Fractarum, ejusque pertinentiis indemnitati, consulere, habito, & deliberato prudentum virorum consilio & de consensu, & voluntate Fratrum nostrorum assidente nobis magistro Riccardo de Berlengerio judice, & advocato Cassinensi, presentibus tam magistro Bruno canonico S. Germani, & generali Yconomo monasterii Cassinensis, & hoc ipsum cum instantia, postulante, quare universitate dicti castri Fractarum voce preconia, ut moris est, & in majori palatio curia Cassinensis ejusdem castri Fractarum congregata in presentia ejusdem judicis Benedicti publici monasterii, Cassinensis, & civitatis S. Germani notarii, & testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum presenti nostra constitutione, & statuto, seu decreto, aut sententia suprascriptas pravas consuetudines, atque usus immo verius abusus, & corruptelas, damnamus, cassamus, & in perpetuum reprobamus. In presentibus scriptis districtius prohibentes sub pena excommunicationis, quam ipso facto incurrere volumus contrarium facientes, & sub pena amissionis omnium bonorum, que mediate vel immediate tenent sub dominio monasterii Cassinensis, que ex nunc ipsi monasterio confiscamus, quod nullus de eodem castro, pater vel mater, filios suos subtrahere audeat de dominio monasterii Cassinensis, seu aliorum veterum dominorum suorum, & ipsos novis dominis applicare, nec pater, seu mater, sive maritus in causis filiorum suorum, aut etiam uxorum, sive agant, sive conveniantur, valeat esse judex, seu regere curiam de eisdem, nec aliquis de filia, vel propinqua affiliationis contractum audeat celebrare. Quod si forte ab aliquo contrarium tentetur nihil omnino antiquo domino parentum conatibus derogetur, nec sententia lata per parentes, seu maritos in causis, & controversiis filiorum, vel uxorum, vel ipsis curiam regentibus, rei judicata obtineat firmitatem, nec parti adversa aliquod prajudicium perinde generetur, sed semper ad forum competens recurratur, nec dos, seu donatio propter nuptias affiliationis causa facta, seu etiam constituta dotis, aut donationis propter nuptias nomen obtineat, vel etiam servetur, sed id totum quod ea occasione promittitur, aut donatur, nostra curia juribus protinus applicetur, & alias penas nihilominus infligemus, que pro qualitate temporis, & causarum viderimus infligendas. Unde ad futuram memoriam, & tam nostri, quam nostri Cassinensis conventus cautelam, presens publicum instrumentum per manus predicti Benedicti publici*

blici monasterii Cassinensis & civitatis S. Germani notarii, fieri mandavimus, nostra, prædicti judicis, & subscriptorum testium subscriptionibus roboratum. Quod scripsi ego idem Benedictus publicus monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarius de mandato præfati domini nostri domini Bernardi venerabilis Cassinensis Abbatis, & meo signo signavi. Actum in castro Fractarum. ✠ Ego qui supra Bernardus beati Benedicti successor indignus. ✠ Ego qui supra magister Riccardus de Berlengerio judex, & advocatus Casinensis. ✠ Ego Frater Ricardus de Fractis Diaconus, & Monachus. ✠ Ego Frater Petrus de Burgeto domini Abbatis Cappellanus. ✠ Ego magister Brunus de S. Germano Yconomus Casinensis. ✠ Ego Franciscus de S. Germano miles Protonotarius Casinensis interfui, & subscripsi. ✠ Ego Albertus Signoricti miles interfui & crucis signum feci.

Robertus Sebastiani creatus notarius.

Anno 1274. die 8. Februarii publicus in oppido S. Angeli in Theodice, totaque ditione Cassinensi constitutus notarius a Bernardo Robertus filius magistri Sebastiani ex eodem oppido, qui juramentum fidelitatis, scribendæ veritatis, fideliterque administrandi muneris pro more præstitit.

Sententiæ a Bernardo prolatæ ex Regesto I. ejusdem.

Quibusdam excitatis controversiis quoad immunitates, quas aliqui S. Angeli oppidani habere contendebant, hisce Bernardi decretis solutæ fuere, ut ex tribus instrumentis constat die 15. Februar. an. 1274. a notario Benedicto rogatis in quorum singulis hæc reperiuntur verba: *Cum igitur super francitiis, & libertatibus quorumdam hominum castri nostri S. Angeli in Theodici, qui se nobiles, & de nobilium genere asserebant, multa excitatio fuisset exorta cum multi ex eisdem hominibus qui nullo sunt nobilitatis titulo insigniti, libertate sibi, & francitiam frandis consilio vendicarent. Nos Bernardus &c. volentes de nobilitate, genere, francitia, & libertate ipsorum hominum scire plenius veritatem, ut sic uniuscujusque jura servemus illesa, quod jura nostri Casinensis monasterii non lædamus. Super statu, & condicione ipsorum per antiquiores, & fide digniores ejusdem castri inquisitionem fecimus diligentem per vetus registrum ejusdem monasterii, in quo eorum, qui nobis, & nostris successoribus servire tenentur nomina declarantur, nostram conscientiam nihilominus informantes. Et quia per Robertum filium quondam magistri Sebastiani habitatorem dicti castri S. Angeli comperimus esse nobilem, & de nobilium genere descendisse, & tam tu, quam alii nobiles ejusdem loci juxta posse vestrum nobis, & eidem monasterio nostro tam necessitatis, quam tranquillitatis tempore devotissime servivistis, Volentes te dignis meritis compensare, de consensu, & voluntate &c. Conventus Casinensis, nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Casinensem &c. Declaramus te prædictum Robertum nobilem, liberum, ac francum, statuentes &c. ad hoc, ut melius vivere valeas &c. ut de ordeo, spelta, avena & tritico, & de vino etiam, & hortorum fructibus eidem monasterio, aut vestario Casinensi neque ut terraticum, neque ut decimam spiritualem persolvas &c. Sed omnino a præstatione prædictorum tam tu quam ex te legitime descendentes sitis liberi & exempti. Ita tamen, quod tam tu, quam heredes tui equum teneatis, & habeatis, de quo, & cum quo nobis, & successoribus nostris, vel vicariis nostris, seu eidem monasterio Abbate Vacante, serviatis. Quod si equum non tenebitis, aut servire nolueritis, ut est dictum, cetera onera realia, & non personalia subeatis, ad quæ homines dicti castri tenentur, quibus non est concessa gratia libertatis, hoc salvo, quod si forte ad talem paupertatem vos devenire contingat, quod ipsum servitium equi facere non possitis, & id nobis, vel nostris successoribus innotuerit, in libertate prædicta teneamini, quousque Deo propitio ad fortunam veneritis pinguiores. Si vero possitis, & nolueritis, ad realia tantum teneamini, ut est dictum, nisi forte vobis heres proximior servire condemneret, sicut pater, qui servire poteras, & servire contempsit, quia tunc ad personalia & realia onera per nos vel successores nostros erit reducendus super hoc cognita veritate &c.*

Immunitates quædam Comiti stabuli Casinensi concessæ.

Die 20. Februarii an. 1274. privilegia quædam Bernardus concedit Petro Abbatiæ Cassinensis Comiti stabuli, ejusque Fratribus, in qua concessione hæc sunt præcipua: *Cum nobis Bernardo &c. fuisset suggestum vos Riccardum, & Petrum Comestabilem Abbatiæ Casinensis milites Franciscum, & Benedictum filios qm., & heredes magistri Roffridi judicis Benedicti de S. Germano fideles nostros tenere, & possidere in diversis locis Abbatiæ Casinensis* (fol. 161 & seqq.) *quam plurima bona consistentia tam in domibus, molendinis, casalinis, vineis, olivetis, & possessionibus aliis, quam terris cultis, & incultis, de quibus per vos subtrahebantur redditus, & servitia proinde debita nobis, & cameræ nostræ, & officiis monasterii Casinensis, ac eidem monasterio Casinensi vos coram nobis convenimus, ut jura, redditus, & servitia tam generalia, quam specialia nobis, & dicto monasterio reddere deberetis. Vos autem ex adverso allegantes dixistis de prædictis omnibus vos immunitatem & libertatem habere, nec non & alias cautelas legitimas, & authentica privilegia a nostro monasterio &c. indulta vestris progenitoribus, & aliis a quibus causam pretendetis vos habere &c. mandavimus vobis ut repræsentatis in nostro examine cautelis, juribus, & privilegiis allegatis nobis faceretis exinde plenam fidem, cumque proponeretis quod vobis erat difficilis, & prorsus impossibilis probatio supra scripta, eo quod olim cum coacti fuistis de regno Siciliæ exulare, tam prædicta privilegia, quam multa alia quæ in domo vestra remanserant, ut affirmabatis incursu hostium, cui casui resisti non potuit fuisse deperdita, sponte omnia prædicta jura, & quæcumque alia vobis ad hanc causam competentia in nostris manibus posuistis, cedendo de plano singulis defensionibus vestris vobis competentibus &c. committentes, libera dispositioni nostra quibuscumque annuis functionibus, oneribus, redditibus, sive censibus nobis bona prædicta placuerit adscribere &c. revolventes etiam in intrinsecis mentis nostræ merita vestra, & dictorum progenitorum vestrorum, & quod nobis, & dicto monasterio, semper devoti, & obsequiosi fuistis, de communi consensu firmavimus vobis pro prædictis veris, & non coloratis obsequiis, pro quibus vobis eramus &c. obligati &c. Volentes ut ex fonte largitatis nostræ ad vos libertatis rivulus derivetur &c. per præsens privilegium &c. concedimus vobis, vestrisque successoribus, & posteris in perpetuum libertatem, & immunitatem omnium, & singularum rerum vestrarum, quas in præsentiarum tenetis, &*

Fol. 157. & 158.

possidetis in S. Germano, & terris aliis Abbatiæ Cassinensis &c. quæ res inferius annotantur, ut de cætero vos, & posteri, ac successores vestri tam singulares, quam universales habeatis, & teneatis ipsas liberas, & quietas ab omni munere, seu onere functionis eximentes, & liberantes ipsas res omnes, & singulas a qualibet annua præstatione, seu quocumque redditu jure dominii nostri temporalis debitis nobis, aut monasterio Cassinensi &c. quas præstationes seu redditus prædictis rebus adscriptos, & annexos, vobis, vestrisque posteris, ut dictum est in perpetuum ex certa conscientia relaxamus, non obstante quod sit de jure municipali consuetudo in terra nostri monasterii Cassinensis, quod nullus contra ipsum monasterium in rebus possessione longissimi temporis quod prescripsit se posse tueri nisi immunitatem ab ipso monasterio se habere prætendat, & probet, a qua probatione vos exonerantes quantum ad premissa de libertate, & de speciali gratia reddimus vos exemptos, &c. (Eadem verba reperiuntur in concessione immunitatum, quæ Alberto Signoricto die 1. Martii 1274. conceduntur, ut ex instrumento a Notario Benedicto rogato). Sequitur deinde concessio eidem Petro, Fratribusque facta: *Ita tamen quod annuatim proinde in recognitionem tanti beneficii & majoris dominii ecclesiæ Cassinensis præstetis, & solvatis, nobis &c. ac successoribus nostris nomine census decinam unam de cera in festo beatissimi Benedicti, &c.*

Præscriptio non datur contra monasterium Cassinense &c. lege municipali.

Die 20. Septembris, ut ex instrumento a notario Bartholomeo de Magistris Sangermanensi rogato, Bernardus Abbas quædam Stephano medico concedit hisce verbis: *Nos Bernardus &c. Attendentes longa & grata servitia tua magister Stephane Medice de Montezario, quæ nobis exhibuisti hactenus &c. qui nostrorum laborum particeps per remotas orbis partes, ad quas pro ecclesiæ Romanæ, nec non & ecclesiæ Cassinensis negotiis accedere nos oportuit, & adhuc oportet, nos secutus es, & sequeris incessanter, & curam nostri corporis, nostraque familia gessisti fideliter, atque geris &c. de consensu, & voluntate carissimi in christo Fratris Joannis Decani Cassinensis, & subscriptorum Fratrum nostrorum &c. concedimus, & providemus tibi, & tuis heredibus in perpetuum, ut de fructibus, redditibus & proventibus castri nostri S. Andreæ, villæ ac pertinentiarum ejus in quibuscumque consistant, habeatis, & percipiatis vos, & heredes vestri omni anno in perpetuum a nobis, & successoribus nostris, seu camerariis, & officialibus nostris, seu uncias aureas decem absque deminutione, vel ex computo aliquo quousque in excadentiis perpetuis, phendis, aut tenimentis valentibus per quomlibet annum unciis aureis decem, omnibus deductis oneribus & expensis per nos, vel successores nostros tibi, vel tuis heredibus fueris provisum &c. Mandantes omnibus officialibus camerariis, & extalleriis nostris &c., ut de fructibus redditibus, & proventibus ipsis præstent, & solvant tibi, & tuis heredibus in perpetuum uncias aureas decem &c.*

Bona medico Stephano concessa.

fol. 265. a tergo.

Anno 1275. die 14. Maji Abramantes filius magistri Jacobi a S. Germano publicus Abbatiæ Cassinensis notarius, præstito solito juramento, creatus est, a Bernardo Abbate. Idemque paulo post die 25. Maji instrumentum rogavit, quo concessio Roccæ S. Viti renovatur Rainaldo, Bertolso, aliisque hisce verbis: *Nos Bernardus, &c. de subscriptorum Fratrum nostrorum consensu nobiscum habendo magistrum Riccardum de Berlengerio judicem, & advocatum Cassinensem per hunc libellum renovationis concedimus, & confirmamus vobis Raynaldo domini Gottifridi Bertoldo Domini Tallacotii, & Thomasio domini Petri de Pontecurvo fidelibus nostris tibi videlicet Raynaldo, pro medietate, & vobis Bertoldo, & Thomasio, pro reliqua medietate, Roccam S. Viti, cum justis pertinentiis suis in monte, & plano &c. quæ omnia hactenus tenuistis per chartam libellariam renovatam a bonæ memoriæ Abbate Stephano prædecessore nostro Roffrido, Gottifrido, & Gregorio militibus antecessoribus vestris, prædictam utique Roccam S. Viti in monte, & plano &c. vobis prædictis &c. per hunc libellum renovationis concedimus, & confirmamus ad potestatem vestram, vestrorumque heredum ad habendum, tenendum & possidendum, & faciendi inde omnia, quæ vobis placuerint, usque in annos viginti, & novem, ita ut sitis inde fideles nobis & monasterio Cassinensi, & faciatis inde nobis, & monasterio suprascripto, cum opus fuerit, ad requisitionem nostram, seu Vicarii nostri, vel etiam successorum nostrorum servitium de uno milite ad expensas curiæ, & redditum equorum, & armorum, si in servitio curiæ fuerint ammissa. Completis vero annis viginti, & novem, nos, vel nostri successores vobis, vel vestris heredibus hunc libellum renovabimus pro uncia aurea una si per vos, aut vestros heredes infra mensem post finem temporis antedicti fuerimus requisiti &c.* Hoc instrumento constat non tantum penes Abbatem fuisse concedere Feuda, sed dividere quoque pro libito. Ad illud autem explanandum servitium de uno milite, per transennam verba Clar. Angeli de Nuce in Notis ad chron. Cass. Lib. 3. cap. 45. excribenda ducimus: *Milites hic non esse Gregarios bellatores, qua notione apud priscos latinos sumuntur milites, ut apud Cæsarem de Bello civili lib. 3., Nemo aut miles, aut eques, sed notione posteriorum seculorum, qua miles opponitur pediti, & signat equitem, non uno gaudentem equo, sed pluribus sibi obsequentibus in bello; indeque equestris dignitas, & eques Cavaliero*; idque tum quorumdam historicorum auctoritate probat; tum constat etiam ex hisce ejusdem instrumenti verbis: *Servitium de uno milite ad expensas curiæ, & redditum equorum, & Armorum si in servitio curiæ fuerint ammissa.*

Notarius creatus. fol. 276.

Concessio Roccæ S. Viti renovata.

Ibidem.

Die 25. Junii 1275. Bernardus Abbas judicem in oppido Pontiscurvi constituit hisce patentibus literis: *Nos Bernardus &c. Attendentes fidem tuam Francisce domini Raynaldi miles dilecte fidelis noster, quam tu, & progenitores tui habuisti, & habes ad nos, & monasterium Cassinense, officium judicatus in terra nostra Pontiscurvi, & pertinentiarum ejus tibi committendum duximus usque ad nostrum beneplacitum, & mandatum te in eadem terra ejusque pertinentiis judicem statuentes. Et volumus ut idem officium judicatus in curia nostra Pontiscurvi tam contentiosa jurisdictione, quam in aliis locis ejusdem terræ in voluntaria jurisdictione, & celebrandis contractibus valeas exercere, ut præmissum est, ad nostra beneplacitum voluntatis. Recepto a te fidelitatis debita, & ligii, homagii debito juramento, quod pro parte nostra, & successorum*

Judex in Pontecurvo constitutus.

fol. 278.

nostro-

nostrarum in nostris manibus præstitisti, & quod officium ipsum fideliter debeas exercere, & cunctis coram te litigantibus absque personarum acceptione debeas justitiam ministrare. Jura monasterii Cassinensis manutenere, defendere, ac etiam gubernare &c.

Notarius creatus. Fol. 278. a t.

Die insequenti publicum in oppido Murtulæ, aliisque Abbatiæ castris notarium constituit Matthæum filium Benedicti de Augustino qui pro more juramentum præstitit fidelitatis.

Judices creati. Fol. 281.

Die 4. Julii ejusdem anni judicem oppidi Fractarum Bernardus Abbas creavit Nicolaum Bove hisce verbis: *Nos Bernardus &c. Attendentes fidem tuam Nicolae Bove fidelis noster &c. officium judicatus in castro nostro Fractarum, & pertinentiarum ejus sibi committendum duximus &c. te in eodem castro, ejusque pertinentiis judicem statuentes, & volumus, ut idem officium judicatus in curia nostra Fractarum tam in contentiosa jurisdictione, quam in aliis locis ejusdem castri involuntaria jurisdictione, & celebrandis contractibus valeas exercere &c. usque ad nostra beneplacitum voluntatis. Recepta a te fidelitatis debita, & ligii homagii corporali ad sancta Dei evangelia juramento, quod pro parte nostra, & successorum nostrorum in nostris manibus præstitisti, & quod officium ipsum fideliter debeas exercere, & cunctis coram te litigantibus absque personarum acceptione debeas justitiam ministrare. Jura monasterii Casinensis manutenere, defendere, ac etiam gubernare &c.*

Fol. cit.

Eodem mense, atque anno idem Abbas judicem in oppido Pontiscurvi constituit Pandulfum filium magistri Constantini Aquinatis, eædemque pro eo expeditæ patentes literæ atque pro Francisco Domini Raynaldi.

Et notarii. Fol. 282. Fol. 282. a tergo. Fol. 283. a t. Ibidem. Fol. 282.

Plures postmodum publicos notarios constituit in Abbatia Cassinensi, nempe die 31. Julii Johannem filium magistri Benedicti in oppido Fractarum, die prima Augusti in eodem oppido Petrum Filium Magistri Leonis die 3. Augusti in civitate S. Germani Bibinterum ejus urbis civem. Die 10. Augusti in oppidis Pedismontis, & Villæ Johannem de Rayoaldo ex oppido Pedismontis, & in oppido Terami Johannem de Guillelmo inque patentibus omnium literis solita reperiuntur verba: *Recepto a te corporali ad sancta Dei evangelia juramento de officio ipso fideliter per te exercendo, & de veritate scribenda &c. recepto etiam a te Sacramento fidelitatis, & ligii homagii, quod nobis pro parte nostra, & successorum nostrorum in nostris manibus præstitisti &c.*

Mandata Incolis Faræ data. Fol. 284.

Jussit eodem anno Bernardus incolis clericisque oppidi Faræ, ut in omnibus præposito S. Euphemiæ parerent hisce verbis: *Bernardus &c. charissimis in Christo Fratribus Conventui, & universis clericis, & Vassallis monasterii S. Euphemiæ de Fara filiorum Petri de monasterium Cassinense pertinentis, salutem, & benedictionem. Dudum prædicto monasterio S. Euphemiæ Proposito vacante. Vos prædictos Conventus, Fratrem Stephanum Monachum concorditer in Præpositum elegistis, set quia nos pro negotiis apostolicæ sedis ad partes Romaniæ destinati tunc absentes eramus, reverendo patri domino Ayglerio divina providentia Neapolitano Archiepiscopo in spiritualibus, & temporalibus nostro Vicario eandem electionem, & te electum præsentastis petentes eam humiliter confirmari. Idem vero dominus Archiepiscopus distulit electionem confirmare prædictam, quousque præsentes essemus, confirmationem ipsam personæ nostræ nobis in hac parte deferens reservando. Idem vero Frater Stephanus statutus fuit interim per ipsum dominum Archiepiscopum procurator, qui quanto commode potuit post adventum nostrum nobis se studuit præsentare. Nos autem electionem examinantes prædictam, de Fratrum nostrorum consilio ipsam approbantes gratiose confirmamus eundem Fratrem Stephanum præficientes in Præpositum monasterii memorati, curam ipsius monasterii eidem in spiritualibus, & temporalibus committentes, mandando eundem per religiosum virum Fratrem Jacobum Abbatem S. Matthæi de servis Dei, prout moris est in talibus installari. Quocirca vobis præcipiendo mandamus, quatenus eidem sicut pastori, & proposito vestro in spiritualibus, & temporalibus a nobis statuto obediatis, & intendatis, itaquod obedientia vestra possit merito commendari. Nos omnes sententias, quas idem Præpositus rite tulerit in rebelles ratas habebimus, & firmas, & faciemus authore Domino inviolabiliter observari &c.* Fara Filiorum Petri modo in spiritualibus dumtaxat cœnobio Cassinensi subest in Aprutio citra.

Archiepiscopus Neapolitanus vicarius Generalis Abbatiæ Cassinensis.

Fuisse vero memoratum Neapolitanum Archiepiscopum in spiritualibus, & temporalibus Vicarium generalem Bernardi Abbatis Cassinensis cum ex pluribus in nostro archivo servatis scripturis constat, tum id asserunt Bartholomæus Chioccarellus Neapolitanus in Cathalogo Antistitum præclarissimæ Neapolitanæ ecclesiæ p. 179. Bernardus Montfaucon nobis amicitia conjunctissimus Diarii Ital. p. 325. aliique. De legatione vero Bernardi Abbatis agit Rainaldus an. 1274. nu. 20. hisce verbis: *Mox Abbatem Cassinensem in Orientem misit* (Gregorius decimus) *qui de induciis inter Palaeologum, Philippum Imperatorem Constantinopolitanum, ejusque socerum Carolum in eundis agitaret;* Et anno 1275. nu. 47. ait: *Cæterum prætermittendum non videtur sedandarum omnium inter Christianos discordiarum studio incitatum Pontificem superiori anno Cassinensem Abbatem ad Paleologum Græcorum Imperatorem transmisisse, ut fœdus inter ipsum Romanæ jam ecclesiæ aggregatum, & regem Carolum Siciliæ Philippumque generum Augustum Constantinopolitanum conciliares: qui cum inducias u Kal. Maii hujus anni ad recurrentes alterius insequentis pepigisset redeunti e Græcia esse gratulatum &c.* Vid. Spondanus ad an. 1274. nu. 15.

Notarius creatus. Fol. 284.

Die 13. Septembris ejusdem anni 1275. Petrum Filium notarii Nicolai publicum in oppido Cardeti, totaque Abbatia, notarium creavit Bernardus.

Quædam oppida cœnobio S. Liberatoris restituta.

An. 1278. die 18. Decembris, jussu regis Caroli cœnobio S. Liberatoris Cassinatibus subdito quædam oppida sunt restituta jam illi ablata, quod adoham solvere pro illis noluisset. Illa quippe non in Feudum, sed in allodium possidebat, ut alias dictum. Hujusce restitutionis instrumentum rogavit notarius Guillelmus Paschasius ex Buclianico, in eoque hæc sunt præcipua: *Prudentibus viris notario Marino de Francavilla, & judici Andrea de sancto Martino amicis suis Leo Sannella de Ravello regius Vice magister Portulanus, & procurator Aprutii salutem, & amorem sincerum. A*

sacra regia Magestate sacras recepimus litteras in hac forma. Karolus Dei gratia rex Jerusalem, Siciliæ &c. magistro Procuratori curiæ in Aprutio &c. sua nobis Religiosi viri Præpositus, & conventus monasterii S. Liberatoris de Magella Ordinis S. Benedicti fideles nostri conquæstione monstrarunt; Quod tu, & officiales tui occasione adhuamenti quod pro castris, villis, casalibus, & aliis bonis feudalibus, quæ ipsi exponentes in decreta sibi provincia obtinent, petebatis ab eis, & quod aduamentum ipsi solvere recusabant, hujusmodi castris, villis, casalibus, & aliis bonis feudalibus, dictum monasterium spoliastis, illaque detinetis in ejus præjudicium manifestum, cumque supplicaverint, sibi super his per nostram excellentiam provideri, nosque ad ipsorum instantiam Justitiario Aprutii demus per nostras litteras in mandatis, ut hujusmodi diligenter inquirens si rem invenerit ita esse, recepto prius per ipsum Justitiarium si debent ad opus curiæ nostræ integro aduamento quod petebatur ab eis omnia castra, villas, casalia, & alia bona, quæ occasione aduhamenti . . . ., per te & subofficiales tuos ad manus nostræ curiæ pervenerint, & nostras, statim per vos eisdem Præposito, & conventui integraliter restitui faciat, ac etiam resignari; & si forte de quantitate dicti adhuamenti sibi non liqueat pro rata feudorum, quæ tenent juxta regni consuetudinem prout alia monasteria regni nostri illud solvunt: aduamentum illud exigat, & recipiat ab iisdem, & nihilominus fructus, qui ex prædictis bonis omnibus per nostram curiam medio tempore sunt percepti computatis expensis, quæ in percipiendis fructibus ipsis facta sunt, computentur in aduamento prædicto, & si aliquid de fructibus ipsis soluto adhuamento prædicto remanserit: id quod remanserit restituatur monasterio supradicto, volumus, & fidelitati tuæ præcipiendo mandamus, quatenus postquam tibi constiterit per literas di. Justitiarii ipsum aduamentum prædictum, ut superius est expressum ab eisdem Præposito, & conventu pro parte nostræ curiæ recepisse. Statim ipsi Præposito, & conventui omnia bona prædicta, & quod supererit de fructibus prædictis restituatis, & a prædictis tuis subofficialibus integraliter restitui facias, ac etiam resignari, itaquod propter hoc ulterius tibi scribere non cogamur. Datum apud lacum pensilem. Anno Domini millesimo, ducentesimo septuagesimo octavo. Die vigesimo octavo Augusti sexta indictionis, Regnorum nostrorum Jerusalem anno secundo, Siciliæ vero quartodecimo. Cumque nobis constiterit per literas nobilis viri domni Johannis de Scotto Reg. Just. Apr. dictum monasterium ab omni phendali servitio, & a predicto aduamento præstando, esse, & esse debere liberum, & exemptum. Et velimus ad exequutionem prædicti mandati regis intendere. Cum omni diligentia, & cautela, nec ad id exequendum possimus personaliter interesse aliis majoribus, & expressioribus servitiis regiis præpediti, & exequutionem ipsius pro parte curiæ fiducialiter vobis duximus committendam, prudentiæ vestræ ex regia parte commissa nobis auctoritate mandantes, quatenus incontinenter receptis præsentibus ad subscripta castra, villas, & casalia ejusdem monasterii, quibus eisdem Præpositus, & conventus prædicti monasterii occasione prædicti aduamenti fuerant pro parte curiæ destituti videlicet Serram Monaciscam, Polegram, Pomarium, & S. Angelum: Vos personaliter conferentes ipsius mandati regii forma diligenter attenta, & in omnibus observatis juxta ipsius seriem. Adhibitis vobis judice, & notario publico terræ demanii statim ipsis Præposito, & conventui, prædicta castra, villas, & casalia, videlicet serram Monaciscam, Polegram, Pomarium, & S. Angelum restituatis integraliter, ac etiam resignetis, ita quod propter hoc ulterius dominus noster Rex nobis scribere non cogatur. De cujus executione mandati cum forma præsentium faciatis fieri publicum instrumentum, quod nobis ad curiam deferatis. Datum Piscariæ quartodecimo Decembris, VII. indictionis. Ad cujus exequutionem mandati prædicti notarius Marinus, & judex Andreas volentes intendere, tam sollicite, quam devote apud Bucclanum. Nos per dictos judicem, notarium, & subscriptos testes de eadem terra, ex parte Reg. requisiverunt, expresse, ut una cum eisdem ad infrascripta castra, villas & casalia, ex quibus prædicti Præpositus, & conventus dicti monasterii fuerunt olim pro parte regiæ curiæ destituti videlicet Serram Monaciscam, Polegram, Pomarium, & S. Angelum personaliter accedere deberemus de exequutione prædictarum litterarum, quam facere intendebant. Confecturi publica documenta: tum ad cautelam curiæ, quam monasterii supradicti. Quorum requisitioni ut pote continenti justitiam devote parere volentes, prædicto sequenti die octavo decimo per dicti mensis Decembris ad prædicta castra villas, & casalia superius expressa personaliter accessimus cum eisdem, & eodem die superioris mandati forma diligenter attenta, & in omnibus observata juxta ipsius seriem. Nobis prædictis judice notario, & testibus subscriptis de Bucclar & aliis subscriptis testibus prædictarum terrarum, villarum, & casalium dicti monasterii S. Liberatoris de Magella prædicti Officiales ipsis Præposito, & conventui dicti monasterii prædicta castra, villas, & casalia, videlicet Serram Monacescam, Polegram, Pomarium, & S. Angelum. Restituerunt integraliter, ac etiam resignarunt. Et eosdem Præpositum, & conventum nomine dicti monasterii ex prædictis terris, castris, villis, & casalibus, cum juribus, & rationibus eorundem reduxerunt in temporalem possessionem, sicut olim tempore destitutionis ipsorum tenuerunt, & possederunt. Et mandaverunt universis, & singulis hominibus ipsorum castrorum, villarum, & casalium ex parte regia, ut prædictis Præposito, & conventui dicti monasterii in omnibus, quæ ad dictum monasterium pertinent plene respondeant, pareant, & intendant de cætero, ad honorem & fidelitatem regiæ majestatis. Unde ad futuram memoriam, & tam regiæ curiæ certitudinem, quam dictorum Præpositi, & conventus dicti monasterii nomine ejusdem prædicti Præpositis, & conventus dicti monasterii ad cautelam monasterii ejusdem consentientes in nos prædictos judicem, & notarium, ut in suos cum ex certa scientia scirent. Nos prædictos judicem, & notarium suos non esse, de prædictis resignatione, & mandato rogaverunt fieri hoc præsens publicum instrumentum per manus mei Guilhelmi Puschasii publici Bucclan. notarii, signo meo solito, signo, & subscriptione mei qui supra judicis, & nostrorum subscriptorum testium, qui prædictis interfuimus subscriptionibus roboratum. Quod scripsi ego qui supra Guillelmus publicus Buccelani notarius &c.

Ubi

Jurisdictio criminalis Cassinatibus adempta. Ultimum tandem Cassinatium criminali jurisdictioni infortunium Carolus I. utriusque Siciliæ rex per summam injuriam intulit anno circiter 1282., ut ex epistola ab Urbano V. an. 1370. ad Johannam I. scripta colligitur, quam infra referemus. Criminalem hanc jurisdictionem a tempore jam Gisulfianæ donationis possederat cœnobium Cassinense, exercueratque in omnibus oppidis, quæ deinceps obtinuerat, ut in tota hac dissertatione hactenus est demonstratum. Ne quis vero secum reputet qua id de causa Cassinatibus a Carolo obvenerit, operæ pretium ducimus integram hic scripturam legalem intexere pro fisco regio factam, quam ex archivo regiæ cameræ dicto regiæ Syclæ extraxit, nobisque communicavit ejus archivi custos regius, & Cæsareus D. Honufrius Sicola presbyter Canonicus ecclesiæ metropolitanæ Neapolis morum probitate, eruditioneque celebris ex area H. fascic. 47. nu. 15.

Causas hæc scriptura continet. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Quæstio talis est. Abbas montis Casini . . . . sacramentum fidelitatis . . . . temporalibus, quæ monasterium montis Casini tenetur, & tenere debebat in regno Siciliæ, vel pertinentiis ejus, & istud Sacramentum fidelitatis ei. fecit, & inde fuit factum publicum instrumentum quod prædicta tempore præcedente dominus Rex intravit in regnum, & fuit apud S. Germanum cum victorioso exercitu suo, & homines S. Germani cum gente Manfredi, quæ erat ibi in maxima quantitate opposuerunt se regi & munIverunt ottime antiqualias, quæ sunt extra S. Germanum valde fortes, & passum fluminis itaquod nullus de gente regia poterat exire ultra ipsos passus, nisi aperirent iter gladio, & sic viriliter pugnaverunt gentes regiæ contra ipsos, & devicerunt eos in utroque passu, & gladio iter aperierunt, & aufugerunt, & interfecerunt plusquam mille inter Sarracenos, & malos christianos, & qui potuerunt evadere aufugerunt in Villam S. Germani, & homines S. Germani videntes quod non poterant se defendere, miserunt quasdam personas Religiosas ad Justitiarium domini regis, & Abbatem montis Casini, & D. Jacobum de Coremedio, ut pro Deo venirent ad loquendum . . . . quod recognoscebant se male fecisse contra dominum Regem, & volebant se supprimere . . . . & rogabant quod darent fidantiam genti Manfredi quæ venerat . . . . possint redire salvi, & securi, & recedere ad dominum Manfredum . . . . & Jacobus non potuerunt plenarie respondere eis, quod . . . . . . claves portarum loci secum, & dicerent ea, quæ vellent domino Regi . . . . dare cum eo, quod reducerent eos salvos, & securos, & sic venerunt . . . . & reddiderunt se, & terram, & homines terræ ad præcepta, & voluntatem . . . . tradiderunt ei claves loci præsente ipso Abbate, & consentiente. Sequenti diei Justitiarius intravit in S. Germanum, & facta generali parlamento cum hominibus dicti loci, & locorum circumstantium, & ibidem præsentes, qui Abbatis procuraverunt fidelitatem præcisam, universi homines dicti parlamenti ipsi Justitiario recipienti nomine domini Regis præsente, & consentiente ipso Abbate; postea sequenti die dominus Rex intravit cum gente sua in locum S. Germani, & ibi fuit receptus sicut Dominus, honorifice & decenter, & volente, & consentiente ipso Abbate de voluntate hominum dictæ terræ fecit colligi per suum Justitiarium in prædicto loco, & locis circumstantibus collecta duorum millium unciarum, quas fecit solvi stipendiariis suis, qui plurimum indigebant, qui Justitiarius fecit capi homines dicti loci, & locorum circumstantium, qui non solvebant in termino sibi dato, & fecit etiam eis multa alia gravamina . . . . non poterant exire de loco, & pro bono Abbatis, & ipsorum hominum fecit omnia . . . . ebatur, & negotium ecclesiæ & regis prædebatur, nisi hoc factum fuisset prælium contra Manfredum rogatus fuit a Prælatis, & Baronibus . . . . ipsos pertinentia restituerentur eisdem, & quia non poterat facere concessit eis, & quilibet ipsorum quod possent recipere bona sua, salvo . . . . multi cœperunt & homines, qui erant ibi præsentes fuerunt contenti dicta restituere, a quibus expeditis fecit iter, et cito ad prælium accessit, et cum Dei auxilio debellavit inimicos ecclesiæ, et suos, et Justitiarius ejus remansit in contrata, et recessit cum militia Regia, ad capiendum civitatem Cajetæ, et cepit eam, volentibus hominibus dictæ terræ exceptis illis, qui adhæserant Manfrido, qui postea tempore Corradini voluerunt facere proditionem, et sunt exules. Deinde Justitiarius ivit cum militia apud Ceperanum obviam dominæ Reginæ Siciliæ, Bonæ mem., et jussit eam apud S. Germanum, et quando fuit in S. Germano intellexit quod quidam de S. Germano quamdiu fuerat cum Manfrido venerat in S. Germanum, et duxerat secum quondam assassinum nomine Georgium; unde incontinenti mandavit eos capi, assassinus aufugit, et non potuit inveniri. Alter qui ipsum duxerat remansit, et captus fuit, et ductus ad curiam regiam, et facta fuit per curiam regis Justitia sicut debuit in magna pace . . . Postmodum justitiarius audiens quod Abbas dicebat, quod criminalia pertinebant ad eum . . . . inquisivit diligenter per Roffredum de S. Germano Juris peritum, et antiquos homines illarum partium . . . . ad quem pertinere cognitia, et castigatio criminalium et invenit quod regiam curiam . . . . fuit usus . . . . pacifice, et quiete, et hoc fecerunt postea alii Justitiarii usque ad tempora Conradini; et non esset in magno periculo propter turbationem terræ, et adventum ipsius Conradini . . . . negotiis fuit. Abbas constituit in ipsa terra, ipsa rege nesciente, Justitiarium . . . . campum ad judicem unum condemnare ad mortem quemdam hominem innocentem, qui homo condemnatus incontinenti viva voce appellavit, et non admissa sicut de jure debuit ipsam appellationem, interfecit eum. Et postea Justitiarius, vident, quod ipse male facerat, fugit de terra, et si fuisset inventus, fuisset facta deinde justitia, quia placeret Deo, et hominibus, et judex ille, qui compulsus per Justitiarium facere talem sententiam contra jus doluit in tantum, quod inde mortuus fuit . . . . postea ipse Abbas tractavit de pace, & tractari fecit, & vident, quod non habebat jus in criminalibus, voluntarie dimittebat criminalia domino Regi, sed petebat quod deberent puniri criminalia secundum jus Lombardum, & non secundum leges, & usus regni, & constitutiones, in que apparet fatuitas sua, quia in Lombarda con-

tinetur, quod quicumque interfecerit unum subdiaconum solvat soldos trecentos, qui unum Diaconum quadringentos, qui unum presbyterum sexcentos, qui unum Monachum quadringentos, qui episcopum nongentos, ut in Lombarda, de homicidio liberorum l. cuicumque, & si istud fuisset factum . . . . Monachi remansissent, quin fuissent interfecti qui viginti soldi non valent . . . . dicta pecunia non remaneret, quin interficerentur homines . . . . Monachi, & alii, & ideo . . . . quod homicidia, & alia gravia crimina puniantur in personis delinquentium, & non in rebus, quia res non delinquunt, sed persona. Postea dictus Abbas conquestus fuit domno Riccardo cardinali existenti in Neapoli de domno Rege, & suis, & negavit se fecisse ipsi regi dictam fidelitatem, de qua fuit repertum publicum Instrumentum, & ex ipsa negatione secundum usum feudorum, debet privari feudo, & fructibus feudi tempore vitæ suæ. Postea ivit ad curiam Romanam apud Lugdunum, & false infamavit dominum Regem, & dixit quod rex auferebat sibi omnia jura monasterii, & quod malo modo quia idem Abbas fecerat ei magna servitia, & multa, quæ omnia dominus Papa dixit Nuntiis domini regis, cui responsum fuit secundum veritatem, quod dominus Rex nihil auferebat sibi de juribus monasterii, sed ipse auferebat domino regi multa jura sua, & de hoc dominus rex libenter veniret ad bonam cognitionem, & dominus Papa fuit inde contentus. De servitiis quæ dicebat se fecisse domino regi responsum fuit, quod ipse nunquam servierat domino regi in aliquo, sed dominus rex servivit sibi, & honoravit magis quam eum deceret, quia ipse venit Abbas in monasterio sancti Honorati de Lerino in Provincia, & habuit magnam discordiam cum Monachis dicti monasterii, & nisi dominus rex defendisset eum, fuisset in malo statu, sed dominus rex juvit eum, itaquod posuit Monachos sub pedibus suis ad voluntatem suam, & ultra hoc fecit eum de consilio suo, & honoravit eum magis, quam unquam aliquem de Provincia, ubi erant centum sapientiores eo in sexu naturali, & in scientia litterarum. Deinde misit ipsum ad dominum Papam pro negotiis regni, & aliis factis suis cum denariis domini regis, & ibi parum fecit de factis domini regis, sed procuravit facta sua cum domino Riccardo, & renunciavit Abbatia quam tenebat in pace, & fuit factus per Dominum Papam Abbas montis Casini quam unquam habuisset nisi dominus rex posuisset eum in possessionem, quem posuit cum Dei auxilio manu potenti, & brachio excelso in ipsa Abbatia, & defendit ipsum in juribus Abbatiæ. Ipse tamen sicut ingratus non cognovit, nec cognoscit. Deinde confidens de fide, & scientia ejus magis quam expediret, & commisit negocia sua ad tractandum, & faciendum Trengam cum Paleologo juxta ordinationem dñi Gregorii Papæ, ita tamen, quod eas non faceret, donec venirent Nuntii sui ab imperatore de agorasmis cum consensu dicti imperatoris ad ipsas trengas faciendas, sine quo non poterant trengas facere, & ipse Abbas in contemtum ipsius regis, & domnum ejus fecit trengas, quas voluit cum Paleologo, & dicitur, quod inde habuit magnam pecuniam, nullum aliud servitium unquam fecit D. Regi, nec fuit in prælio Beneventano, nec in prælio Corradini, nec misit unum hominem pro se, veruntamen quia audivit, & scivit, quod Conradinus dederat Abbatiam montis Casini cuidam Monacho Veronensi, ut defenderet se, ne Abbatia sibi auferretur habuit secum quosdam armigeros in custodia Abbatiæ, & tunc temporis occupavit multa jura domini regis, & quod fecit tenendo armigeros, non fecit gratia, nec servitium, sed debitum. Deinde venit ad urbem ad dominum Papam Innocentium, & conquestus fuit ei de domino rege, & dixit ei multa mendacia, & placuit domino Papæ, & domino regi, & Abbati, quod dominus Sabinensis, & dominus Prænestrinus audirent quærimonias, quæ fierent ab utraque parte hinc inde, qui dicti Cardinales audiverunt petitiones, & querimonias Abbatis, & fecerunt legi privilegia ejus, quæ nullius sunt valoris, sicut ostensum fuit ibidem per partem domini regis, & apparebit in narrationibus infrascriptis. Unde Abbas videns, quod malam causam fovebat, & quod nullum jus habebat coram dictis Domnis Cardinalibus, in suis petitionibus, non processit usque ad hæc tempora, in quibus venit ad dominum regem, & recordatus fuit antiquam amicitiam, quæ inter eos fuit, & honorem, quem ei contulit dominus rex, & dominus rex voluit, quod dominus Sabinensis solus, vel cum socio, sicut magis placeret sibi inquireret de plano jura utriusque partis, & facta cognitione, & inquisitione de possessione, et proprietate utriusque partis, cuilibet parti adjudicare jus suum, et sic in magna concordia separaverunt se. Sequenti die nulla diffidatione præmissa, nec facto aliquo contramodo in publico concistorio coram domino Papa, et omnibus Cardinalibus dixit, et proposuit multa mala, et falsa contra dominum regem, et petiit sibi fieri, quæ inferius continentur. Et dicit, quod habet optima privilegia, quæ inventa nullius sunt valoris quoad ea, de quibus est quæstio rationibus infrascriptis quia nullam habet ab aliquo rege Siciliæ, excepto a domino Henrico Imperatore Romanorum, nec fuit dominus regni, nec rex, et planum est, quod Imperator Romanorum non potest facere privilegium extra imperium, et specialiter in regno, quod fuit sancta Romana ecclesia, postquam Constantinus donavit sancta Romana ecclesia, et est, et erit plene sub dominio ecclesiæ pleno jure, et Imperator unquam dat legem, vel privilegium alicui, vel aliquibus, nec quos regit, et sunt sub imperio, et hoc patet in suis, ubi dicit cunctos populos, quos clementia nostra regit imperium, et omnem rei nostræ publicæ sanctionem etc. Et in similibus. Et si dat privilegium extra imperium, impune ei non paretur, et quis sani capitis diceret, quod hodie aliquis Imperator possit dare privilegium hominibus viventibus Montis Flasconis, vel terræ ecclesiæ, et certe nullus, quia si posset facere, ecclesia amitteteret infra breve tempus quid quid habet, et ipse Abbates facit tamquam fatuus, quod utitur eis, et multum debet displicere ecclesiæ, et in tantum quod deberet deponi, et gravibus pœnis subici, maxime propter privilegium, quod ostendit, in quo continetur, quod regnum Siciliæ ex antiquo jure, et successione Constantiæ est imperii, et si esset verum, ecclesia amitteret censum, et omnem signoriam, quam habet super rege, et regnum, quod esset tale præjudicium ecclesiæ, quale esset, sed ipse tanquam malus, et carens omni sensu naturali, et omni litteratura excepto officio ecclesiæ, quod fit sicut Monachus habens oculos eminentes, quem testatur Phisonomia Ari-

Aristotelis; qui non est sapiens non videt, nec considerat quid dicat. Item privilegium Henrici nihil valet, quia non fuit Rex, nec Constantia fuit regina, quia non fuit filia regis, nec amita ejus, et si fuisset amita, feudum non transit ad superiorem maxime collateralem, quia natura feudi est, quod descendit, sed non ascendit, secundum usum feudorum non transit ad mulierem nisi expresse dicatur in donatione feudi, quod mulieres succedant, vel per usum terra, sed posito sine prajudicio domini regis, quod uxor ejus fuisset regina ab hac tamen non fuit ipse rex, quia mulieres coruscantur dignitate virorum, sed non e converso, et maxime cum non habuerit regnum in dotem; Et posito, quod habuisset regnum in dotem, non potuit aliquod donare, vel alienare de rebus uxoris etiam ea consentiente, sicut dicunt leges expresse, et quod dicitur donasse monasterio Cassinensi de consensu Imperatricis Constantia uxoris sua aliqua, illud privilegium falsum est, & nullum, quia multas continet falsitates, quia primo vocat se regem Sicilia, & non fuit; secundo dicit quod dictum monasterium est imperialis camera, quod est magnum mendacium rationibus suprascriptis. Item quia dicit inco, quod fecit consentiente uxore, quod non fuit verum, nec probatur de consensu nisi per dictum suum, cui non debet credi. Item privilegium ipsum nullum est, eo quod in ipso continetur, quod donavit tria castra ipsi monasterio, nec dicit ubi sint in regno, vel in Imperio, nec dicit in quo episcopatu sint, nec nominat aliquos confines. Unde non certum de quibus castris loquatur, & sic privilegium nullius est valoris, nec ipse rex tenet dicta castra, imo Abbas tenet unum, & alii tenent alia sub signoria domini regis, si sunt in regno, de quibus paratus est facere ipsi Abbati justitia complementum, quoad alia, qua petit ipse Abbas, privilegium Henrici nihil valet, quia nihil donavit eidem monasterio, sed dixit quedam verba vana, & inutilia, per qua nullum jus fuit monasterio acquisitum & apparet, quod ipse predicta fecit per se ipsum sine uxore, ex eo quod est ibi positum, addontes de nostra gratia speciali, & Constantia non concessit in aliquo sicut regina, sed in donationem ipsorum castrorum dicitur consensisse tamquam Imperatrix, cujus consensus nullus fuit. Item terra debebat restitui ecclesia post quartam, vel quintam generationem post mortem Roberti Viscardi. Unde non potuit alienari cum restitutioni subiaceret privilegia Papalia nihil donant, vel confirmant. Extracta est presens copia uti jacet a suo supradicto originali, quod modo conservatur in archivio M.C. Regia Sycla, cum quo facta collatione, concordat, meliori tamen semper salva, & in fidem V. J. D. Sancta metropolitana ecclesia Neapolitana Canonicus presbiter Cardinalis D. Onuphrius Sicola regius Archi. a sua catholica, & Casarea majestate constitutus hic se subscripsit. Datum Neapolis die XV. Februari CIↃ IↃCC XIV. Canonicus D. Onuphrius Sicola &c. Est sign. Die XX. Februarii 1714. solvat carolenos quinque. Locus † Sigilli impressi Gtend. &c.

Impugnantur contentæ in scriptura assertiones.

Prudens quidem lector haud ob allatum monumentum statim Cassinates Monachos causa cecidisse judicabit. Vetant enim humana, divinaque jura, unica tantum audita parte, ferre sententiam. Cum itaque scripturæ author ea dumtaxat mendacissime effutiat, confingatque, quæ pro rege Carolo faciunt, ne minimum quidem allatis rationum momentis, quæ ab Abbate Bernardo, nostroque cœnobio stabant, venia mihi erit tribuenda, si singulas hujusce scriptura nugas refutare aggrediar. Agitur enim de cœnobii Cassinensis dignitate, deque criminali ejus jurisdictione propugnanda, atque adeo de iis rebus adstruendis, confirmandisque, quæ hactenus allatæ a me sunt. Agitur præterea de Bernardo Abbate defendendo, pietate, doctrina, dignitate Cardinalitia, obitisque Legationibus celeberrimo, deque cœnobio Casinensi optime merito ob magnos labores initos pro ejus jurisdictione, bonisque sartis, tectis servandis. Cum primis itaque scripturæ author contra jus, & fas præterq; scriptoris ingenui sinceritatem omnia dissimulat, quæ a Bernardo Abbate in sui cœnobiique Casinensis defensionem afferri possent, factaque pro libidine confingit, quæ nullatenus evenere. Asserit deinde monasterium *habere optima privilegia, qua inventa nullius sunt valoris, quoad ea, de quibus est quastio &c.* neque tamen aliud refutat nisi unum Henrici sexti quod anno 1191. retulimus. Neque comminisci quidem poterit scripturæ author asseruisse tantum Bernardum plura sibi privilegia suppetere, quæ tamen non ostenderit; nam ait: *qua inventa nullius sunt valoris.* Ostenderat ergo Bernardus privilegia, quod illis etiam verbis constat, *& in tantum quod deberet deponi &c. maxime propter privilegium, quod ostendit, in quo continetur, quod regnum Sicilia ex antiquo jure, & successione Constantia est imperii &c.* Hæc verba ab alio diplomate exscripsit Henrici sexti, quo privilegium Lotharii III. ad verbum confirmat. Quam hic author ignarus sit historiarum, consuetudinum regni Neapolitani, legumque, quilibet per se met, qui summis, ut ita dicam, labiis ista libaverit, cognoscere potest. Illud quidem nobis gravissimum est, nullas reperiri in archivo Neapolitano, quamquam plurimum adhibuit diligentiæ, curæque laudatus Cartophilax Sicula, frivolis hujusce scriptoris objectionibus responsiones, quare neque distincte beneficia a Bernardo regi præstita referre possumus, neque luculenter facta expendere, quæ hac in scriptura referuntur. Contenti itaque dumtaxat erimus præesse, distincteque graviores quasdam, si quæ sunt, scriptoris oppositiones diluere.

Injusta Caroli adversus Cassinates molimina Urbanus V. redarguit.

Cum primis itaque illud contendimus, injustam prorsus fuisse regis Caroli I. adversus cœnobium Cassinense sententiam, quod authoritate B. Urbani V. viri undequaque clarissimi in Gallia nutriti, & alti, proindeque gloriæ gentis suæ è qua Neapolis Reges profluxerant si non cupidissimi, haud certe invidi, constat. Hic enim in epistola, quam ad Johannam I. Neapolis reginam filiam Caroli Calabriæ Ducis proneptemque Caroli I. scripsit hæc habet: *Te pro tua salute, & regni tui (ut speramus) prosperitate inducimur deprecari, ut statum venerabilis monasterii Cassinensis cujus spirituali, ac temporali reformationi, ardenti devotione vacamus, stabilias tua gratia largitate. Audivimus siquidem hactenus relatione fideli, quod dictum monasterium merum, & mixtum imperium, & omnimodam Jurisdictionem in omnibus suis terris habebat, & quod hoc in suis privilegiis continetur: sed quod clara mem. Carolus primus rex Sicilia in dictis terris*

ris jurisdictionem sanguinis occupavit, quodve die occupationis hujusmodi sicuti contra eum (quod dolenter referimus) sed in casu opportuno tacere non debemus id, quod putatur divinum judicium, rebellarunt, ex qua rebellione mala innumera sunt secuta &c. De Urbani V. sanctimonia justitia, prudentia, doctrina, & utriusque juris peritia testes sunt locupletissimi illorum temporum scriptores apud Rainaldum, Oldoinum, & Spondanum, qui an. 1362. ait: *De cujus divinitus facta electione adeuntem ipsum scribens Petrarcha longiorem Epistolam, inter alia ait: Deum solum, & neminem mortalium ipsum elegisse, linguis licet illorum usum, quas ad aliud dispositas ad suum verterit obsequium, quæque ipse volebat per nolentes fecerit &c. Quando ergo illi his moribus prediti, quamvis vita conspicuum, literis excellentem, humilis Abbatem cœnobii, tantæ rei idoneum judicassent, & quem ex alto despicere eius supra se cernere &c. numquam eos tale aliquid sponte pati, ne dicam facere potuisse nisi Deus, qui ipsum Urbanum non alium volebat, iisdem Cardinalibus scrutinia versantibus, sic clenculum ejus nomen inseruisset, ut quum id sonuisset, dolor, & timor malos, gaudium, & spes bonos, admiratio, ac super omnes arriperet. Hæc & alia plura ad Urbanum Petrarcha testans etiam fuisse illum utriusque juris peritissimum, alterum autem & conditorem, & interpretem unicum. Virum vita conspicuum, hominum innocentissimum, qui nulli unquam malefecerit, aut optaverit quidem. Christi, cui in spiritu serviebat, Petri, cui in officio successerat, ecclesiæ cui præsidebat, sedis apostolicæ cui insidebat; ad extremum totius Christianitatis amatorem, & multa id genus in laudem tanti Pontificis.* Ex quibus perpendendum maxime est, quam grave sit hujusce Pontificis pro Casinatibus testimonium, de quorum innocentia certior esse poterat, nedum Pontificatus sui tempore, verum etiam cum Neapoli versaretur legatus Innocentii VI. apud Johannam I. De Urbani legatione meminere ejus avi scriptores apud Raynaldum, & Spondanum an. 1362., ad quem annum ab an. 1282., quo sententiam contra nos a Carolo latam censemus, octuaginta circiter anni fluxerant; quare recentia adhuc ab hominum memoria erant eo tempore cœnobii Casinensis jura, illudque certo certius credimus haud quidem sanctissimum Pontificem absque maximo veritatis fundamento hæc scribere potuisse: cum postliminium regina Johanna in Urbe Neapoli degeret, ubi facillime causas, rationesque compertas habere potuisset, quibus commotus rex Carolus infensam adeo adversus Casinates sententiam protulerit, ideoque vitio Romano Pontifici Johanna vertisset, si præter veritatem factum ad eo tritavi sui famæ perniciosum fuisset commentus. Neque certe regina Romano Pontifici, ut cœnobio Casinensi opem ferret hortanti paruisset. Constat tamen pluries cœnobii nostri jurisdictioni illam fovisse, ut suo loco referemus. Hisce accedit Urbanum eodem anno, quo hanc ad Johannam epistolam dedit, bulla sua privilegium Henrici sexti, de quo scripturæ hujus author loquitur confirmasse, in qua enumeratis gratiis omnibus ab Henrico Casinatibus concessis subdit SS. Pontifex: *Prout in eisdem litteris, quas nos propriis oculis vidimus, & diligenter inspeximus, ac perlegimus, quarumque tenorem de verbo ad verbum præsentibus inseri fecimus plenius continetur.* Ex quibus evincitur, optime illud compertum fuisse Pontifici, quod reginæ scribebat.

Mirum vero est, quanta audacia Bernardi actiones denigrare conetur scripturæ author, cum tamen de illo ipsemet fateatur, plurimi semper a Carolo habitum, quem a secretioribus comitiis sibi esse voluit, cuique plura peragenda negotia commisit: hæc inter non minima est legatio una cum Aglerio Neapolitano Archiepiscopo Caroli jussu a Bernardo inita ad Gregorium X. Romanum Pontificem, ut idem author asserit, cui suffragatur Chioccarellus in catalogo Neapolitanorum Antistitum p. 178. Missus deinde est ab eodem Pontifice, & rege ad imperatorem Græcorum Palæologum ad pacem inter eum ineundam, regemque Carolum, atque imperatorem Constantinopolitanum Philippum Caroli generum quod testatur scripturæ author, atque Raynaldus anno 1274., & 1275. Legationem quoque in Galliam iniit jussu Gregorii, ut author est Bernardus ipse in prologo Speculi Monachorum hisce verbis: *Frequenter pulsatus, & a multis temporibus maxime modernis quando missus eram de mandato sedis apostolicæ, ut agerem quædam negotia ipsius sedis in partibus Gallicanis &c.* Legationes a Bernardo initæ.

Quantis autem virtutibus Bernardus polleret hæc Urbani IV. Verba demonstrant in bulla qua illum Casini Abbatem creavit a nobis an. 1263. relata. *Sperantes quoque, quod per tuæ circumspectionis industriam, cum habearis vir scientia præditus, morum honestate decorus, consilii maturitate præclarus, & sollicitudine circumspectus, monasterium ipsum relevetur a noxiis, & utiliter au'tore Domino proficias in utrisque &c.* Plurimique ab omnibus habitum fuisse Bernardum maxime ostendit Aglerius Neapolitanus Archiepiscopus summe Carolo regi, populoque Neapolitano charus ob morum innocentiam, pastoralem vigilantiam, & doctrinam, qui Bernardi Vicarius generalis in temporalibus, & spiritualibus esse non est dedignatus. Non minimum etiam Bernardi pietatem, doctrinamque demonstrant edita ab eo opuscula Ascetica, quæ magnis laudibus prosequuntur Johannes Baptista Marus in notis ad librum de Viris Illustribus Cassinensibus Petri Diaconi p. 111. ubi ait: *Hunc certe Carolus primus rex Franciæ illustri prudentia, ac virtutis fama notissimum plurimi fecit &c.* Possevinus, Casimirus Oudin p. 611. Arnoldus Wionligni vitæ p. 22., & 217. Vincentius vero Salernus in chronologia sanctorum, & aliorum virorum illustrium, ac Abbatum sacræ Insulæ Lirinensis par. 2. fol. 169. de Bernardo hæc asserit: *Currente anno nostræ redemptionis 1256. provisum fuit monasterio Lerinensi de egregia persona domini Bernardi Ayglerii monachi professi, & sacristæ monasterii Savignanensis &c. SS.mi domini Alexandri IV. Papæ cappellani, qui vir strenuus, & solers in omnibus actionibus suis &c. Scripsit hic vir doctissimus, & pius non contemnenda opera &c.* Et Augustinus Oldoinus in additamentis ad Vitas Romanorum Pontificum & Cardinalium a Ciacconio scriptas To. II. p. 175. scribit: *Bernardus Ayglerius natione Gallus &c. monachus ibidemque ab adolescentia humanioribus litteris, alìisque disciplinis* Bernardi virtutes.

scipli-

sciplinis instructus ad monastica vitæ normam adeo perfecte mores suos conformavit, ut matura postmodum ætate ejusdem loci præfectura sit insignitus &c. hunc Carolus I. plurimi faciens &c. quare Urbanus IV. de Bernardi prudentia, sapientia, ac sanctitate certior factus illum Cassinatis collegii regimine decoravit &c. Bernardus suscepta cœnobii administratione studium, & curas omnes eo intendit, ut sanctissimarum legum cultus ad primævam institutionis normam studiosissime revocaretur, &c. Narratisque egregiis Bernardi gestis prosequitur., *Præfuit cœnobio Cassinensi annis undeviginti magna cum laude; quo tempore ex sententia Vincentii Salernitani, & Ferdinandi Ughelli a Clemente quarto renunciatus est S. R. E. Cardinelis contra illos, qui scripsere Ayglerium inter Cardinales cooptatum ab Urbano quarto &c:* Bernardi decentissime meminere Petrus Fizonius in Gallia Purpurata, Marcus Antonius Scipio in Elogiis Abbatum Cassinensium, Ughellius in Additionibus ad Ciacconium, Claudius Robertus in Gallia christiana, & alii, qui asserunt quoque a Clemente Quarto, ut Marus probat cit. loco, pag. 139., vel ejus decessore Urbano, creatum fuisse Cardinalem. De illo hæc scribit eruditissimus Edmundus Martene in præfatione insignis commentarii ad Regulam S. Benedicti: *Bernardus natione Gallus in scripturis sanctis studiosus, & eruditus, regularis disciplinæ zelosus amator, ingenio subtilis consilio promptus, sententia solidus, eloquio apertus, & compositus, ut ait Tritemius, Monachus primum, & Abbas monasterii S. Honorati Lerinensis in Gallia, deinde jussu Urbani IV. Papæ in locum cujusdam Theodini Monachi Cassinensis, Acerrarum episcopi Electi de mandato Manfredi Tarentini principis, Abbas quinquagesimus nonus monasterii Cassinensis creatus anno 1263. quemadmodum scribit Arnoldus Wion, ac postea S. R. eccl. Cardinalis, ad preces, & petitionem Thomæ Decani, & Fratrum Cassinensium scripsit egregium super Regulam S. Benedicti commentarium, quem tanti fecere posteri, ut illum pene ad verbum transcripserit in suo primo commentario Petrus Boherius, eumque Johannes de Precis Abbas S. Germani Parisiensis Gallico idiomate donaverit, cujus versione etiam aliquoties usi sumus &c.*

Impostu-ræ in Bernardum.

Hujusce scripturæ initio narrat virulentibus author, Bernardum Abbatem fidelitatis Sacramento Carolo regi sese obstrinxisse, qua de re publicum instrumentum rogatum sit, pauloque infra subdit, negatum id a Bernardo fuisse, falsitatisque convictum reperto memorato instrumento. Quam hæc aliaque deinceps ab authore narrata sint, haud verisimiliter quisque videat; qui perpendat, non adeo insanire potuisse Bernardum virum piissimum, prudentissimumque, ut id negaret, quod facile in propatulo omnium oculis proponi poterat. Utcumque tamen res se habeat, quis nesciat, victori militi nulla ratione obsisti? Si præstitit itaque Bernardus victori Carolo juramentum fidelitatis, vitio id Carolo vertendum est, qui per summam injuriam, & vim ea sibi oppida, Cassinatium devincta esse voluerit, quæ absolutæ hactenus, omnimodæque Abbatis Cassinensis jurisdictioni fuerant obnoxia? Quibus amabo armis viribusque triumphatori Carolo obstitisset Bernardus, juraque sua asseruisset? Quod regius ipse Justitiarius fassus est illis verbis: *Et pro bono Abbatis, & ipsorum hominum fecit omnia . . . . . . & negotium ecclesiæ, & regis perdebatur, nisi hoc factum fuisset &c.* Cordatus tamen quisque probe intelligit, nullum ex juramento a Bernardo præstito, si quod fuit legitimum jus adquisitum regi in Cassinensem ditionem, multoque minus ob gesta Justitiarii apud S. Germanum. Persuasum id quidem erat Bernardo, ut ex hac ipsa adversariorum scriptura constat, qui conquestus maxime est, captum jussu regii Justitiarii civem Sangermanensem, qui sicarium secum duxerat, mortique a curia regia damnatum; causatus criminalem jurisdictionem in Cassinates subditos sibi dumtaxat competere. Quod vero subdit scripturæ Author: *Justitiarium inquisivisse diligenter &c. ad quem pertineret cognitio, & castigatio criminalium, & invenit, quod ad regiam curiam &c.* Nihil plane officit. Testes enim a Roffrido Justitiarii jussu examinati illud tantum asserere poterant, quod sub regni sui finem adversus Cassinates præstiterat Fredericus II. imperator, deindeque Conradus, & Manfredus, qui omnem prorsus jurisdictionem etiam civilem cœnobio Cassinensi ademerant, ut supra narravimus ad an. 1239. auctoritate scriptoris vitæ Gregorii noni hæc scribentis; *Jurisdictionem quam idem (cœnobium Cassinense) in S. Germano loco utique populoso, & multa commoditate dotato longa traditione possederat. Castrum etiam Atini, Roccam Bantræ, Roccam Guglielmi, in ejus confinio. In Calabria Castrum Malvets, & possessiones non modicas suo dominio &c. applicavit &c.* deindeque subdit: *Nobile monasterium Cassinense &c. in illum casum ignobilitatis adduxit ut castris, vassallis & possessionibus spoliatum contra munifica sedis apostolicæ privilegia, & multorum Imperatorum indulta singulari, præeminentia libertate taliter vendicare præsumens, ipsum monasterium inter monasteria cætera dignitate, ac immunitate sublimius, venerando Monachorum depulso collegio, prædonum contagiis deputavit,* & cætera, quæ sequuntur. Atque Bernardus in sententia contra oppidanos S. Eliæ an. 1273. lata, quam supra retulimus, ait: *Ideoque nos Bernardus, &c. Attendentes, quod Federicus quondam Romanorum imperator, & post eum duo filii ejus, Conradus videlicet, & Manfredus, subtractis juribus, & rebus monasterii Cassinensis, &c. Speluncam latronum de templo Domini facientes viginti, & sex fere annos ante ingressum nostrum in arcem damnabiliter tenuerunt, & ex hoc homines castri nostri S. Eliæ monasterio nostro prædicto subiecti videntes sibi magis illicita licere, præcipue cum vel non esset pastor in dicto monasterio, qui eisdem ab illicitis arcere curaret, vel posset, vel qui præerant ex illis deputati non poterant intendere ad suum debitum officium exequendum, &c.* Authorque victoriæ, ab hoc Siciliæ Carolo obtentæ sic inquit: *Quæ omnia circa S. Germanum justo Dei judicio brevissimo tempore, scilicet quatuor dierum spatio, facta divinitus, & perfecta cum circumadiacentia castra triginta duo numero sensissent, quæ quondam ad cœnobium prædictum pertinentia per Manfredum, & patrem suum fuerunt contra justitiam occupata continuo se illustri regi prædicto tanquam propugnatori cœlico, cum non modico tripudio reddiderunt. Qui*

etiam

etiam eadem castra prædicto cœnobio, cujus fuerant de plano restituit universa, &c. Poterant itaque vere asserere testes viginti septem, & amplius annis nullam a Cassinatibus in suo oppido jurisdictionem exercitam, quam memorati tres reges obierant, mendacissimi tamen sunt, dum asserunt nunquam antea cœnobium Cassinense jurisdictionem criminalem exercuisse. Cum satis superque constet ex allatis hactenus Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum diplomatibus, scriptorum supparium testimoniis, aliisque irrefragabilibus monumentis, liberam, absolutamque omnis generis jurisdictionem apud Cassinates fuisse. Asserere præterea impune fas est haud vera ab scripturæ, authore hic narrari, qui falsa effutire sit solitus; cum potissimum testium depositiones, ut pote de re gravissima referre ad verbum debuisset, quæ tamen, depositiones, atque instrumentum juramenti fidelitatis a Bernardo præstiti in archivo regiæ Syclæ non reperiantur, ut certiores nos fecit laudatus D. Sicula, qui nostris precibus plurimam ob id diligentiam adhibuit. Bonus hic author nunquam amplius examinis memoratorum testium meminit, & tamen necessarium proculdubio erat illud Cardinalibus exhibere, coram quibus sæpius hanc causam ventilatam asserit, inde quippe maximum ad regis Caroli dationes, defensionemque momentum accessisset.

Jurisdictio criminalis penes cœnobium Cassinense semper fuit.

Falsissimum illud est, quod asserit scripturæ auctor, regios Justitiarios criminalem jurisdictionem in Abbatia Cassinensi exercuisse ad Conradini adventum, qua occasione capta Bernardus Abbas eam sibi vendicaverit, illudque ipsum clarius infra exprimit hisce verbis; *Et tunc temporis occupavit multa jura domini Regis:* nam Conradinus regni Neapolitani fines adiit die 18. Augusti an. 1268., pauloque post, die 23., aut 24. ejusdem mensis victus, profligatusque est a Carolo rege, ut testantur ejus ævi scriptores apud Raynaldum, Spondanum, aliosque. Constat tamen ex Instrumento a Johanne a S. Elia rogato die 25. Martii 1266. quod eo anno retulimus, a Bernardo fuisse constitutum ditionis Cassinensis Justitiarium Umbertum Aiglerium, qui laudato instrumento ita subscribit: *Ego Umbertus Ayglerius miles Justitiarius Abbatiæ Cassinensis subscripsi.* Hujusce instrumenti authentica copia an. 1270. extracta est a Theodino, aliisque apostolicis notariis, & a Terrisio notario imperiali, ut alibi adnotatum. In privilegio etiam a Bernardo Abbate die 30. Octobris an. 1267. civitati S. Germani, atque oppido S. Petri ad monasterium concesso, quod attulimus supra plura videre poterit lector benevolus quæ criminalem Cassinensium jurisdictionem demonstrant. Nos hic quædam dumtaxat referemus. *Et si forte alicujus uxor se adulterium commisisse coram ecclesia, vel curia publice confessa fuerit, vel convicta, licet corporalis vindicta possit in eam exerceri, nisi maritus ei parcere voluerit, res tamen ipsius non publicentur, sed penes maritum remaneant &c.* Infraque ait: *Insuper volumus, & concedimus, & ordinamus, ut Comestabilis militum in S. Germano, & per totam Abbatiam assumatur, & sit de S. Germano, quia sic hactenus extitit observatum &c.* Si ergo Cassinensis Abbas Comitem stabuli, seu militum generalem Præfectum creabat, habuerit certe nedum criminalem, verum supremam in suos subditos jurisdictionem necesse est, cum hæc inferioribus, seu precariis principibus præstare haud liceat. Imo eodem anno, mense Decembris Bernardus Abbas inquisitionem in oppidis Pedismontis, Villæ, & Pignatarii instituit, juratique testes asserunt illorum oppidorum incolas servitio militari per aliquos dies propriis expensis obnoxios, quoties exercitus ab Abbate congregaretur. Omnimodam vero potestatem Bernardum ejusque decessores in oppida ditionis Cassinensis ante Conradini adventum exercuisse diserte testatur Clemens IV. vir summa prudentia, doctrina, pietateque commendandus, cui præ cæteris monasterii nostri jura comperta esse poterant, quodque magis ad rem hanc est regis Caroli amantissimus. Hic ergo in brevi die 28. Januarii an. 1267. ad regem Carolum scripto cujus supra meminimus, ita ad rem nostram scribit: *Sane dilectus filius Abbas monasterii Cassinensis &c. reverenter exposuit coram nobis, quod tui officiales in regno Siciliæ præter alia gravamina, quæ sibi, & vassallis ac hominibus terræ monasterii memorati, in qua dictus Abbas omnimodam jurisdictionem obtinet temporalem, diversis vicibus intulerunt, se super od unum fere intolerabile præter tuum, ut creditur, beneplacitum converterant, videlicet quod Abbatem, homines, & Vassallos eosdem, ad recipiendum pecuniam, quam in eodem regno nomine regio, ut dicitur, cudi mandasti sub pretio longe cariori, quam valeat, conantur violenter compellere, & ab eis pro illa pretium valde superfluum extorquere non sine juris injuria ipsius Abbatis præjudicio, & dicti monasterii detrimento &c.* Et quidem cum scribit Pontifex, *in qua dictus Abbas omnimodam jurisdictionem obtinet temporalem, non habet, ut creditur; vel ut dicitur:* quod in rebus aliis usurpat, quare compertissima illi erat omnimoda Cassinensis cœnobii in proprios subditos jurisdictio.

Imo omnimoda; quod subdit scripturæ author, jussu Justitiarii Cassinensis fuisse contra jus latam sententiam a judice subalterno inverisimile nobis videtur, cum certe id Bernardus vir piissimus nullo tulisset modo; Inde tamen deducitur post adventum etiam Conradini ditionis Cassinensis Jurisdictiones per ministros ab Abbate statutos fuisse exercitas. Nos quidem omnimodam Abbatis Cassinensis jurisdictionem pluribus allatis instrumentis ostendimus, quæ iterum presse hic recensere necessarium videtur. Anno itaque 1267. & 1270. mense Novembri, ac Decembri pluribus examinatis testibus, quoad jura cœnobii Cassinensis in oppida Pedismontis, Plumbariolæ, S. Eliæ, Terrucculi, S. Angeli, aliorumque jurati omnes constanterque asserunt. *Quod si contingat dictum monasterium, vel dominos Abbates ejusdem movere exercitum quod homines ipsius castri tenentur servire ipsis in dicto exercitu, &c.* Anno 1269. Bernardus totius Abbatiæ Cassinensis protonotarium creavit Franciscum Sangermanensem, atque in patentibus ad id litteris præter alia hoc extat capitulum: *Sane Notarios, quos inveneris &c. falsarios, aut alios infideles, tuum erit ab officio suspendere, & ad nostram remittere præsentiam sic suspensos, ut secundum modum culpa per nos juste, & misericorditer agatur cum ipsis &c.*

Gon-

Concedit etiam Bernardus subditorum suorum bona ob perduellionis crimen a Cassinensi curia publicata, ut ex instrumentis an. 1270., 1271., 1273. a nobis relatis constat. Anno vero 1271. die 6. Januarii bona quædam reddidit Richardo de Montenigro, ut ex instrumento a Benedicto Sangermanensi rogato, in quo hæc leguntur; *Nos vero pro eo quod tempore felicis ingressus excellentissimi domini nostri Regis Caroli in regnum, quo nos prædictus Abbas ingressi fuimus cum eodem possessionem prædictorum bonorum invenimus penes dominum Jacobum de Aquino, & dominam Ysoldam uxorem ipsius, qui ob læsam conscientiam criminis lesæ majestatis, quod commiserunt tam contra prædictam S. Romanam ecclesiam, quam etiam contra eundem dominum nostrum Regem absentaverunt se de regno prædicto, propter quod bona ipsa omnia, & possessionem ipsorum capi fecimus, tanquam ad nos, & ecclesiam Cassinensem devoluta. Distulimus bona ipsa &c. vobis &c. mandari restitui &c., donec essemus de juribus vestris plenius informati &c.* Cur Richardus unus e regni Neapolitani Optimatibus, quemadmodum, & Jacobus Aquini comes, & Isolda de Monte Nigro erant, Abbatem Cassinensem, ut publicata suorum bona repeteret adiit, non Carolum regem, si jurisdictionem criminalem rex in Cassinatium oppida habuisset, ubi publicata bona sita erant? Id proculdubio ostendit Richardo compertum penes Abbatem Cassinensem fuisse jus perduellionis crimen puniendi, cum omnimoda jurisdictione in ditione sua polleret. Neque ullibi in hoc instrumento regis, ejusq; ministrorum mentio; Imo in eo subditur: *Cedimus etiam &c. vobis omne jus &c. nobis, & dicto monasterio competens &c. tam in prædictis bonis vobis restitutis, quæ per nos &c. possedebantur, quam contra quascumque alias personas ratione bonorum, & jurium, quæ idem patruus vester, & vos etiam post mortem ejus habuistis in prædictis terris Abbatiæ Cassinensis &c. quas personas vobis pro prædictis bonis, & juribus consequendis, quæ invenientur possidere &c. convenimus, & promittimus distringere ad justitiam faciendam de plano, & summarie, sine strepitu judicii in nostra curia Cassinensi &c. salvis, & reservatis nobis, & successoribus nostris, ac dicto monasterio fidelitate, & homagio pro bonis, & juribus suprascriptis, nec non, & conservato nobis in aliis hominibus, seu personis, contra quas aliqua jura personalia, aut realia recuperare contigerit majori dominio, quod debetur nobis, & eidem monasterio Cassinensi ab aliis hominibus Abbatiæ, & aliis vassallis, & subditis fidelibus nostris, & ejusdem monasterii Cassinensis &c.* In omnibus autem a Bernardo Abbate factis concessionibus bonorum, quæ ob perduellionis crimen a curia Cassinensi publicata fuerant, hæc leguntur: *Omnia bona stabilia, quæ fuerunt &c. proditoris excellentissimi Domini nostri regis Caroli, & nostri, de quibus bonis idem &c. propter sui manifestam proditionem, qui debita fidelitatis immemor adhæsit nequissimo Conradino Dei, S. R. ecclesiæ, & dicti regis nostri adversario, per nos juste, & rationabiliter, ac etiam sententialiter destitutus extitit, & privatus &c. Reservatis nobis, & successoribus nostris fidelitate, homagio, & debito juramento, &c. Quod juramentum fidelitatis, & homagii nobis in vestris manibus præstitisti.* Antequam bonorum publicatio perficeretur publica hanc ob rem judicialis quæstio instituebatur, sententia a curia Cassinensi proferebatur, ut ex mox allatis verbis constat. Qui vero judicia, sententiæ, concessiones publicis instrumentis factæ regi Carolo ignotæ esse poterant, aut ejus ministris? cum non una, aut altera, sed plures continentibus quatuor annis sint a Bernardo factæ, quo tempore plurimos dies rex Carolus in S. Germano est versatus, ut supra diximus. Accedit castra Abbatiæ Cassinensis non longe Neapoli abesse, proindeque facile potuisse publicationes hujuscemodi, concessiones, moxque adducenda ad jurisdictionem pertinentia acta ad regis aures devenire. Anno 1271. Bernardus Philippo a S. Petro in fine, ejusque filiis præcepit, ne cœnobii nostri possessionem quandam usurparent, *Sub pœna dirutionis domorum*, extirpationis arborum, & vinearum suarum, quas habent in prædicto castro S. Petri in fine & pertinentiis ejus. Quomodo quæso gravissimas hasce pœnas intentasset Bernardus, criminali jurisdictione destitutus? Equites eodem anno creati Jeremias, Ptolomeus, Nicolaus, Johannes, & Petrus a S. Victore, atque in instrumentis ad id rogatis hæc habentur: *Concedimus vobis prædictis magistro Heremiæ, Tolomeo patri, & filio fidelibus nostris, & per vos heredibus vestris &c. ut de cætero maneatis, & sitis in honore militari, & fruamini, ac utamini illo honore, & ea libertate, quibus fruuntur, & utuntur cæteri milites Abbatiæ Cassinensis, & omnes alii, qui in eadem Abbatia fruuntur, & gaudent honore militari, & cum volueritis sine nostra, vel successorum nostrorum molestia &c. militare cingulum assumatis, salvis nobis, & successoribus nostris fidelitate, homagio, & debito juramento, &c.* Anno 1273. die 10. Julii servato juris ordine, Bernardus Abbas ob interemtum Andream monachum, aliaque scelera, sententiam in oppidanos S. Eliæ protulit, ut domum probe munitam suis impendiis ædificarent, in qua Monachus ejus oppidi rector sese adversus populi seditiones tutaret, deindeque subdit: *Et quia nonnullæ speciales personæ ipsius castri se fecerunt in eisdem offensis, & injuriis capitaneos &c. contra nostrum monasterium manifesti, idcirco personas viginti ex eisdem specialibus personis quorum nomina continebat cedula nostro sigillo munita, relegationis pœnam perpetuam decernimus sustinere, & quod totam Terram monasterii Cassinensis exeant, nec ad Abbatiam, seu ad alia loca ejusdem monasterii revertantur, & viginti domus eorum funditus eruantur ac vites terrarum ipsorum radicitus extirpentur, & arbores earumdem terrarum suarum incidantur, bonis eorum omnibus ad ipsam curiam Cassinensem perpetuo confiscatis &c. licet demum præfati homines, ut supradictum est universaliter, & quidam gravissime singulariter nos, Conventum nostrum, Fratres, Officiales, & familiares nostros præsumptione damnabili offendissent, propter quas offensas muri nostri Dompnici circuitus castri prædicti dirui debebant, & ex toto ipsum castrum absque munimine murorum exponi, præfato magistro Johanno ac quibusdam aliis magna conscientiæ viris nostrum animum a prædicta justitia declinantibus &c. muros dompnicos castri servamus misericorditer ad clausuram etc.* Johannis Miczola, Caroli regis a secretioribus consiliis, atque Medi-

cus

Bona jussu Abbatis publicabantur in ditione Cassinensi.

Supremique Principis alia quædam munia obita.

cus Santelianos hortatus est, ut Bernardi juste iratum animum placarent, quare nota forte regi Carolo publica hæc sententia in integrum oppidum lata, qui eo anno Januario mense, per plures dies apud S. Germanum est commoratus. Eodem anno die 7. Augusti Immunitates quasdam Nicolao, tribusque ejus fratribus e Pignatario Bernardus hac conditione est elargitus: *Concedimus vobis, et vestris heredibus masculinis etc. in perpetuum, ut sitis liberi, et immunes ab angariis, redditibus, et servitiis personalibus dum vixeritis vos, et heredes vestri secundum quod decet honorem militarem, et quod vivatis in honore militari, secundum quod vivunt alii nobiles, et milites prædicti castri Pignatarii etc. et ut liceat vobis quando volueritis assumere cingulum militarem etc. nobis et successoribus nostris in vobis, et vestris heredibus servitiis militaribus reservatis etc.* Anno 1274. immunitates etiam Petro Comiti stabuli Abbatiæ Cassinensis concedit, annoque insequenti concessionem renovavit Roccæ S. Viti Rainaldo, aliisque ea conditione: *Ita ut sitis inde fideles nobis, et monasterio Cassinensi, et faciatis inde nobis, et monasterio suprascripto etc. servitium de uno milite ad expensas curiæ, et redditum equorum, et armorum, si in servitio curiæ fuerint admissa etc.* Plurimi notarii a Bernardo creati, atque in singulis patentibus ob id literis ea verba leguntur, quæ jurisdictionem supremam Abbati Cassinensi tribuunt: *Recepto a te corporali ad sancta Dei evangelia juramento de officio ipso per te fideliter exercendo, et de veritate scribenda, etc. Recepto etiam a te sacramento fidelitatis, et ligii, homagii, quod nobis pro parte nostra et successorum nostrorum in nostris manibus præstitisti etc.* Si criminalem jurisdictionem rex tunc temporis in oppida cœnobii Cassinensis exercuisset, quomodo ministri ab Abbate hæc usurpari sinerent? aut quomodo Bernardus brevi sex circiter dierum spatio, quo Conradinus intra regni Neapolitani fines stetit, potuit tot sibi, easque gravissimas Jurisdictiones usurpare, cum potissimum oblongam cum rege Carolo familiaritatem satis cognosceret, quam Rex ille jurisdictionum suarum acerrimus esset propugnator?

Alia quoad criminalem jurisdictionem gesta Bernardi afferre non possumus, cum primum ejus regestum an. 1275. desinat, atque secundum inquisitiones tantum generales an. 1273. in universa ditione Cassinensi factas contineat.

Calumniæ in Bernardum. Inquit deinde scripturæ Author: *Postea ipse Abbas etc. videns, quod non habebat jus in criminalibus dimittebat criminalia domino Regi etc.* Si Bernardus sciens, volensque jurisdictionem criminalem cœnobii Cassinensis regis voluntati permiserat, cur deinde coram Richardo Cardinale, ut hic author asserit de usurpata sibi a rege Carolo, ejusque ministris criminali jurisdictione conqueritur?

Nullo se fidelitatis juramento obstrictum regi fateri? Qua fronte iterum apud Gregorium X. conquereretur, atque tertium apud Innocentium V. qui Romæ an. 1276. residebat? At audiamus: communi consensu Innocentii, regis, & Abbatis Bernardi a Cardinalibus Sabino, & Prænestino hæc controversia examinata est, lectaque cœnobii nostri privilegia quæ nullius roboris judicata esse scribit bonus author, hincque Bernardum haud amplius institisse.

Rege tantum convento, commemoratisque veteri familiaritate, atque erga ipsum officiis, obtinuit ut a solo Sabinæ Cardinali, vel a Prænestino quoque controversia iterum expenderetur; *et sic in magna concordia separaverunt se.* An ne vigilans somnia refers, o bone? ne pueruli quidem ipsi hujuscemodi sese ambagibus implexissent. Itane imprudens fuisset Bernardus, rerum gestarum magnitudine, & copia experientissimus, ut iterum illis Cardinalibus committendam permitteret suam causam, quos parum adeo æquos paulo ante fuerat expertus? Quilibet certe, qui lites habeat cognoscit per se met a supremis Principibus, si optio detur, non unum, eumdemque infensum, sibi judicem, sed alterum petendum esse. Verum pergamus. Subdit scriptor, Bernardum insequenti die ne quidem monito rege, a quo magna concordia discesserat, publice in concistorio Pontificio, plura in regem dicteria jecisse, iterumque causam proposuisse suam, pro qua optima, se habere privilegia venditavit. Bone Deus! Concordiam cum rege heri inierat, quomodo hodie in regem iræ, dicteria, falsitates? Quomodo a Pontifice justitiam eam ob rem peteret, quam Carolus promiserat, lubensque ipse Bernardus promissam approbaverat? Hæc insanientis, furentisque hominis sunt, non Bernardi viri piissimi, prudentissimique, & omnibus reipublicæ gravissimis, honestissimisque officiis perfuncti, atque adeo Caroli regis olim familiarissimi. Quis adeo procax, perfrictæque frontis, qui falsa coram Pontifice Romano, & Cardinalibus de privato quolibet, ne dum de rege potentissimo effutiet, facillime, acerrimeque illatas sibi injurias ulcisci solito? Quare potius crediderim, nullam unquam spem Bernardo exhibitam, esse justitiam sibi a Rege expectandam, neque enim conquestus fuisset apud Cardinalem Richardum, Romanosque Pontifices Gregorium X. & Innocentium V. qui reponere poterant imprudenter ea de re conqueri, quæ ab æquis judicibus esset definienda. Infelix itaque Bernardus cum incassum a rege justitiam expectasset, ad Romanos Pontifices recurrendum esse censuit, quorum ope illam assequeretur. Certe tyrannides, vexationes, malaque scelestissima a ministris Caroli I. indigenis utriusque Siciliæ illata tot, adeoque gravia fuere, ut omnes illorum temporum scriptores illa prædicent. Quæ non minima cœnobio Cassinensi adempta criminali jurisdictione obvenere. Factum certe Caroli contra Cassinates scelestissimum facinus existimavit Urbanus V., cujus supra verba retulimus. Alia forte Caroli regis ministri cœnobio Cassinensi damna etiam intulere, cum Clemens IV. illa verba scripserit: *Abbas monasterii Cassinensis &c. reverenter exposuit coram nobis, quod tui Officiales in regno Siciliæ præter alia gravamina, quæ sibi, & vassallis, ac hominibus terræ monasterii memorati, in qua dictus Abbas omnimodam jurisdictionem obtinet temporalem, diversis vicibus intulerunt. Se super ad unum fere intolerabile &c. converterunt, videlicet quod Abbatem, homines, & Vassallos ejusdem ad recipiendum pecuniam etc. sub pretio longe cariori quam valeat, conantur violenter compellere, et ab eis pro*

illa

illa pratium valde superfluum extorquere non sine juris injuria, ipsius Abbatis prajudicio, et dicti monasterii detrimento, quamquam dicti Vasalli, et homines pecuniam hujusmodi sub valore debito recipere sint parati ect. Si illorum temporum monumenta superessent, majora forsan damna Cassinatibus a regis ministris inflicta constarent.

Jure Bernardus Longobardicas leges suis subditis permisit. Antequam vero res alias ab scriptore hoc Anonymo gratis assertas refutare pergamus, considerandaa paulisper illa sunt; quæ ipse de Beruardo scribit: *Videns quod non habebat jus in criminalibus voluntarie dimittebat criminalia domino Regi, sed petebat quod deberent puniri criminalia secundum jus Lombardum, et non secundum leges, et usus regni etc. in quo apparet fatuitas sua etc.* Langobardi principes præcipuam Cysriberinæ Italiæ partem dominarunt, potissimum eam provinciam, in qua modo oppida ditionis Cassinensis sita sunt, a fine sæculi sexti ad totum fere sæculum undecimum, legesque ab eorum regibus, principibusque factas subditis suis servandas tradidere, ut pote quæ optimæ ad populos regendos, gubernandosque viderentur, neque immutandas illas esse censuit rex alioquin sapientissimus Carolus Magnus cum devicto, captoque rege Desiderio, rex ipse Langobardorum evasit, atque vectigalem sibi Ducatum Beneventanum reddidit;imo Arichi mortuo cum ejus filium Grimoaldum principem Beneventanis daret has tantum conditiones imposuit teste Erkemperto; *Ut Langobardorum mentum tonderi faceret, chartasque vero, nummosque sui nominis characteribus superinscribi semper juberet. Ac muros Salerni, Acherentia, ac Contia funditus verteret.* Eginhardus Caroli M. a secretis in Annalibus an. 814. de Ludovico Pio loquens, tantum ait; *Cum Grimoaldo Beneventanorum Duce pactum fecit, atque firmavit eo modo, quo & pater, scilicet, ut Beneventani tributum annis singulis septem millia solidorum darent.* Quod etiam confirmat author Anonymus vitæ Ludovici Pii ad cum annum hisce verbis: *Beneventanorum itidem principem Grimoaldum non quidem venientem, sed missos suos mittentem, pacto, & Sacramentis constrinxit; ut singulis annis septem millia solidorum auri arca publica inferret &c.* Imo retentis Langobardorum legibus quasdam dumtaxat addidere Carolus M. Ludovicus Pius, Lotharius, Pipinus, Guidus, Lambertus, Berengarius I. Orthones, Henricus I. Conradus, & Henricus II. Imperatores, quod indicio est leges illas bonas esse habitas, atq; Lotharius III. imperator, si quis alius rerum gerendarum peritissimus, doctus, & pius, senex jam capularis Petro Cassinensi Diacono præcepit, ut Langobardorum leges in unum colligeret, quæ reperiuntur in collectione consuetudinum, & legum imperialium a Melchiore Goldasto edita, ubi Petri Diaconi lucubratio sic est inscripta: *Lombarda, sive leges Langobardorum per imperatores, ac reges Romanos lata, & sancita, atque in unum corpus congesta a Petro Diacono Cassinensi sacri Romani imperii per Italiam Logotheta, Exceptore, Chartulario, & Capellano.* Cum itaque prudentissimi tot, piique imperatores permisere, ut Langobardi eorumque subditi propriis legibus uterentur, cur amabo Bernardus stultus ab insano plane scriptore dici potest, quod hisce legibus subditos suos vive-

Dissertat.

re petierit. Luitprando enim Longobardorum regi forte non placuit, ut regnante ipso, ex Romanarum legum præscripto contraheretur, & ageretur in foro; nec etiam ab illis, qui legibus iisdem assueverant, Francis certe, & Germanis, quibus Italia variis de causis sedem præbuit permissum fuit a Carolo Magno, suisque in Italiæ regno successoribus, ut gentis suæ legibus parerent, ideoque illi Salicam isti Ribuariam servaverant, vel Ripuariam, Bavaricam, seu Bajoaricam, & Alamannicam, atque ex illarum dictatis pronunciatum fuisse, & judicatum contra utriusque gentis criminosos antiquorum temporum chartæ demonstrant.

Displicet vero nobis, quod doctissimus cæteroquin Vir Carolus Sigonius de regno Italiæ lib. xi. fidenter asseruit Lotharium, scilicet hujus nominis III. leges omnes, Romana excepta, Italiæ finibus ablegavisse, & ex eo tempore reliquis omnibus abolitis solam ibi locorum obtinuisse Romanam. Longobardorum enim leges aliquibus ab Lotharii obitu seculis in Regno, præsertim Neapolitano fuisse servatas, abunde satis evincit C. L. Vir Moratorius in præfatione ad has leges tom. primo scriptorum rerum Italicarum, & nos latius ostenderemus, si hac de re dissertatio instrueretur. Omittere tamen consulto nolumus, quod habet Ciarlanti in historia Samnii fol. 359. 360. 364. Caroli Andegavensis tempore non paucos feuda, & terras possedisse jure Langobardorum, ita ut quot fratres essent, & sorores, totidem feudi, vel terræ Domini essent, quum eo jure sua unicuique portio spectaret. Atque hinc in privilegio, quod anno 1391. Neapolioni de Ursinis Comiti Manupelli, & S. Valentini atque Neapolitani regni protonotario concessit Ladislaus, hæc habentur: *Et reducentes de dicta nostra scientia, & plenitudine potestatis, ipsum Comitatum S. Valentini cum S. Valentino, & aliis prædictis terris, ac subscriptas terras, castra, & loca ad jus, naturam, conditionem, ac consuetudinem juris Francorum, ut tam in ipso Comitatu S. Valentini, & ejus terris, quam in omnibus, & singulis subscriptis terris, castris, & locis ejusdem comitatui Manupelli per nos annexis, & unitis, in quorum, vel quarum aliquibus Longobardo jure hactenus vivebat ex nunc perpetuo in posterum Francorum jure vivat, ac animum effectum, & conditionem juris Francorum, sapiant, & obtineant in honoribus, & dignitatibus, successionibus, & contractibus, quibuscumque, & tam in juditiis, quam extra præsentium ex authoritate nostra intervenientes pariter, & decreto in eisdem, & qualibet eorumdem Francorum jure vivere dignoscantur in eo Vid. quod major natu, exclusis minoribus fratribus, & coheredibus suis in eodem comitatu succedat nullo inter eos tempore dividendo.*

In multis itaque posteriorum temporum instrumentis legum etiam Langobardicarum beneficio renunciaverunt contrahentes. Immo dotalia quædam in tabulario nostro extant instrumenta ad annum usque 1614. pertinentia, quo tempore apud cives castrorum nostrorum, & præcipue S. Apollinaris id erat in more positum, in quibus quarta bonorum pars uxori constituitur a viro, & pro honore primi osculi uncia una de carolenis argenti, quod juris erat Langobardorum, uti erudite osten-

Hh dunt

dunt Ducangius verbo Morgincap, & Muratorius in notis ad leges Langobardorum Luitprandi cap. 1. lib. 2. fol. 52. Langobardis quippe legibus assuevisse Cassioates subditos constat ex omnibus contractibus, instrumentis, quæ in terris Cassinensis jurisdictionis latæ erant, & ex privilegio a Bernardo Abbate civibus Sangermanensibus, & S. Petri ad monasterium concesso, in quo hæc leguntur: *Volumus insuper, & concedimus, ut secundum legem Langobardam, & secundum consuetudines vestras judicemini a magistro judice, & judicibus legitime juratis*. Quis vero nesciat ius legibus libentius uti populos, quibus assueverint, easque constantissime propugnare ne immutentur? ut jure sapienterque concilium Metense anno 845. celebratum statuerit can. 5. *Legem vero unicuique competentem sicut antecessores sui tempore nostrorum prædecessorum habuerunt, in omni dignitate, & ordine, favente Domino, nostram magnificentiam observaturam promittimus*. Et capitulare Pipini regis Italiæ cap. 37. statuit. *Quia omnino voluntas Domini regis est, ut unusquisque homo suam legem pleniter habeat conservatam*. Hinc apud veteres Imperatores, Regesque inviolabile erat eas populis leges conservare quibus vivebant, ita ut ubi aliqua inter populos lis esset orta, congregatis peritis earum legum Judicibus decidi vellent. Lotharius Imperator cap. 5. constitutionis suæ ait: *Volumus etiam, ut omnis Senatus, & Populus Romanus interrogetur quali vult lege vivere, ut sub ea vivat. Eisque denuncietur, quod proculdubio si offenderint contra eandem eidem legi quam profitebuntur subjacebunt*. Quæ eadem constitutio reperitur lib. II. tit. 57. legum Langobardicarum, in capitularibus Caroli M. cap. 48., & Pipini regis Italiæ cap. 37. Qui tamen uni sese legi subjecerat, alteram sub qua viveret non poterat amplius eligere. Permittebantur insuper in una eademque urbe, in qua plures nationes commorabantur, ut propriis quælibet legibus uterentur. In nostro quidem Neapolitano regno nullus est vel minimus viculus, qui municipalibus legibus non vivat permittente rege; atque quoties generalem pro omnibus legem statuere pertentatum est, populorum id tumultus vetatunt. Sapientes principes cum municipalium legum mutationem periculosæ plenum aleæ negotium cernerent, eas correxere tantum, atque aliquid iis addidere, ut de Carolo M. testantur Eginhardus Poeta Saxonicus, aliamque; Numquam vero satis laudatus est Bernardus Abbas, quod pro subditis suis, qui iisdem assueverant enixe petierit, ut juxta Langobardorum leges judicarentur in criminalibus subditorum scilicet quieti studebat eo vel maximi, quod cum Gallus esset, alias ab his leges a puero didicerat. Verum quidem est in Legibus Langobardicis lib. 1. tit. 10. cap. 5. pœnam illam infligi occisoribus subdiaconi, vel Diaconi, quam scripturæ author recenset, at titulo 9. cap. 2. legitur etiam: *Si quis Dominum suum occiderit ipse occidatur &c.* & cap. 6. quod incipit: *Si servus, aut ancilla venenum alteri dederit ad bibendum &c.* eadem pœna infligitur, ut etiam cap. 14. *Si mulier maritum suum occiderit ipsa occidatur &c.* Aliique in iisdem legibus casus sunt, in quibus mors occisoribus inflicta cur itaque scripturæ author pœnam subdiaconi, atque diaconi occisoribus inflictam adeo vituperat; quam Carolus Magnus ejusdem cum rege suo gentis statuit? Vid. Goldasti Dissertatio, cui titulus: *Elogia & testimonia de usu, auctoritate, & praxi authentica legum, capitularium in hoc collectione contentarum*. De lege Langobardorum Lotharius III. Imperator in chronico Cassinensi de compilatore (ut putatur) harum legum sic scribit ad Abbatem Cassinensis monasterii: *Lotharius Dei gratia Romanorum imperator augustus dilectissimo fideli suo Guibaldo Cassinensi hierarcha, & Romani imperii Cancellario, cappellano, ac principi pacis gratiam suam, & bonam voluntatem. Tuæ fidelitati per imperialia scripta mandamus, ut nostra a Deo conservanda majestati Petrum Diaconum, qui a nostra Imperiali serenitate Logotheta Italicus, Exceptor, Carthularius, & Capellanus Romani imperii constitutus est, transmittere studeas recepturum pro sua fidelitatis servitio digna retributionis præmium. Indubitanter enim noveritis nostram majestatem, & collaterales imperii propter antiquitates, & rerum gestarum relationes ejus absentiam ferre non posse. Mitte etiam per eum omnia antecessorum nostrorum privilegia, quæ ei ad aquas pensiles olim custodienda dedisse meminimus &c.* Eutherus secretarius Friderici I. Imperatoris in Ligurino libro 2. de Langobardis,

Gens astuta sagax, prudens, industria, sollers,
Provida consilio legum, jurisque perita.

Et paulo post;

Illa tamen legum prudens, et juris amori
Dedita gens etc.

Ad quæ verba sic commentator Jacob. Spiegelius J. C. trium Imperatorum, Maximiliani I., Caroli V., & Ferdinandi secretarius, & consiliarius, *Merula regnum Langobardorum minime crudele fuisse ait, et legem Langobardam celebrari, cujus præcipue auctor Rotaris, et ceteri reges perhibentur, nec non esse quasdam Italiæ civitates, quæ in hanc usque diem judicia sua ex edictis Langobardorum, magis, quam ex decretis Imperatoriis exercent; præterea Langobardorum reges eos fuisse, (fremant licet cæteræ gentes) qui legibus, et armis universam pene Italiam jam a majorum virtute degeneratam, sublevaverint, erexerint, et exornaverint*. Pauloque post subdit idem commentator: *Nam, ut Merula scribit, Langobardi, postquam regnum occuparunt, in publicam utilitatem leges condiderunt breves adeo apertas, et absolutas, ut parum interpretis indigeant, et omnia ita complectantur, ut nihil fere relinquant in cognoscendis ingenio, atque solertia etc.* Aliaq; earundem legum elogia apud Goldastum videre est. Honorius II. cap. I. de juramento calumniæ ait, *Ut ergo dubietas ista auferatur, secundum etiam decisionem filii nostri Henrici qm. Imperatoris, cujus sunt hæc verba etc. Ejus itaque interpretationem corroboramus, et Divi Marciani constitutionem ita interpretari debere decernimus etc.* Quæ Henrici Imperatoris decisio extat inter leges Langobardicas lib. II. tit. 47. cap. ult. Legatur Innocen. III. cap. Raynutius tit. 26. de Testamẽtis, cum commentariis Gonzalez tom. 3. fol. 463. n. 6.

Quod subdit scripturæ author *Nunquam (Bernardus) serviverat domino Regi in aliquo, sed dominus rex servivit sibi etc.* falsissimum est, cum iisque pugnant, quæ Clemens IV. plus æque, ac doctus Pontifex de Bernardo ad regem Carolum scribit: Bernardi erga Carolum Regem Beneficia

Sere-

Serenitatem tuam attente rogandam duximus, & hortandam, quatenus debita meditatione considerans, quod idem Abbas a longis temporibus tui praeco nominis, & relator honoris, nunc illarum gubernationi partium, in quibus unum de pracipuis tui Regni existis ostius, ferventer invigilas, munienda munit, & impugnanda impugnat, ad eum, & dictum monasterium tum propter hoc & pium affectum dirigens jura ipsius monasterii illibata conserves &c. In fine codicis bibliothecæ Cassinensis sign.nu. 145. quædam extant Bernardi epistolæ Decano, Rectori &c. Cassinensi scriptæ, inter quas duæ quibus constat quanto in pretio a rege Carolo Bernardus haberetur, quam in ejus de rebus agendis industria confideret, quamque optime ejus opera usus semper fuisset. Integras hic referre operæ pretium ducimus, qua lectores vera nos citra jactantiam fateri cognoscant: *Bernardus Decano, & Vice Decano, & Conventui. Ecce vestrarum suffulti orationum suffragiis, duce Christo, beati meritis Benedicti post multos labores, & diversa maris pericula, viarum discrimina, qua perlongam esset in singularibus, & particulariter enarrare. Honorabiliter a rege, & toto regno Hungaria excepti, commissa nobis nostrisque sociis a regia Majestate negotia secundum sui animi, & Imperii motum perfecte ac plene complevimus, & aptatam perduximus ad perfectionem. De utriusque regis liberis matrimonio, & sponsalibus solemniter contractis, & modis quibus potuimus vallo firmissimo roboratis, firmiterque vallatis, nec non & contracto in perpetuum inter utramque Regiam domum mutui adjutorii fœdere sociavimus, ad Dei honorem, & ecclesia Romana prasidium, nec non utriusque regis validissimum firmamentum, quia vero virtutem nostris, & gloriam domini nostri regis, de ipso dicere nil omnino, cujus potentiam a Deo sibi datam diversorum triumphi certaminum manifestant, ejusque terroris sonus rebellium Christi, suorumque inimicorum, & cunctorum barbarorum corda concutit ad tremorem; sed domus Hungaria incredibilem habet potentiam, indicibilem quidem armatorum gentem, itaquod in partibus Orientis, & Aquilonis nullus sit pedem ausus movere, ubi triumphator rex, scilicet gloriosus potentem exercitum suum movit, & ingressum terra quandoque potentis principis comminatur, major enim pars Orientis, & Aquilonis regnorum & principatuum, tam per parentelas, quam per subjugationes ejus subjacet dicioni. Iis igitur duobus tanto fœdere societatis tanta unione permixtis regnum Sicilia de catera, ut credimus, habebit gaudere data sibi divinitus sabatismo, & est necessarium voces tacere diversorum impetus intonantes, quoniam Dominum nostrum regem Divina providentia sic vallavit, quod ipsum habebunt timere cuncti principes, ipse nullum ad congaudendum erga nobis, vobis praparatam exposuimus materiam gaudiorum quod parati sumus ante quadragesimam iter sit ad monasterium redeundi, usque, ut capimus revidendi, vos vera Christo placere studete, regulam observare, pacem & concordiam invicem habere, mundas animas custodire, pro nobis orare, ac in bonis operibus permanere; valete quos valere optamus, & in omnibus pravalete. Datum in Saris XII. Decembris XIII. indictione.*

Bernardus etc. Rectori per literas Sacre Cassinensi Conventui destinatas, quas volumus te videre, ut circa brevitatem multa possint sileri, colligere poteris statum nostram, qui per Dei gratiam cum omnibus nostris sociis, et familiaribus sani sumus. In felici, ac tanta negotiorum expeditione nostris laboribus relevatis, data nobis a Deo materia exultandi. Quocirca te, ac nostras, volumus esse latos, et ut magno robore confortatos nostra negotia viriliter peragere, et corda sumere virtuosa; sic igitur latificatus latos alios facias, nostra procures, lata negotia, late peragas, strenue perficias, ut jurisdictio teneatur, agricultura exerceatur, vinea multiplicentur, diligenterque colantur, sententia nostra observentur, Conventui ante omnia provideatar, et omnia cum debito moderamine ordinentur, ut dilectus a nobis magis diligaris, ut tua merita in laudibus te extollans. Vale. Datum in Saris XII. Decembris XIII. indictione.

Hæc quidem negotia pro Carolo rege a Bernardo perfecta maximi ponderis fuere, utpote ex quibus florentissimum, eoque tempore amplissimum Hungariæ regnum Carolo Martello ejus nepoti, aliisque pronepotibus obvenerit. Quare nil erat quod ipse a Carolo rege expectandum non fuisset. Ex hisce quoque litteris mira Bernardi pro monasticæ disciplinæ observatione, Deique cultu, vigilantia, & zelus inter lucet. Si illorum quidem temporum monimenta superessent, nullus dubito quin alia quoque, eaque maxima beneficia Bernardum Carolo præstitisse constaret.

De controversia inter Bernardum, Monachosque Lirinenses orta, quam hic commemorat scripturæ author, ne verbum quidem apud Vincentium Salerno Barrali, qui de Viris illustribus celeberrimi Lirinensis cœnobii agens, summis semper laudibus Bernardum extollit.

Addit Scripturæ author, Bernardum fuisse a Carolo rege electum a consiliis, magni habitum, atque summopere præ aliis etiam provinciæ sibi subditis amatum. An non id optime a Carolo factum erga hominem pissimum, doctissimum, prudentissimumque, atque in rebus gerundis sagacissimum, qui tot unus bona, utilitatesque sibi, suisque attulerit? At vide quasnam in calumnias meritæ hujusmodi laudes degenerent. Subdit enim scripturæ insulsissimus author, missum a Carolo Bernardum ad summum Pontificem, ut regni, & regis negotia pertractaret, iisque posthabitis propria curasse, obtinuisseque a Romano Pontifice Abbatiam Cassinensem, cujus illi possessio per Carolum regem aliquot post annos sit data. Verum si Caroli haud ita diligenter negocia executus fuisset Bernardus, cur postmodum magni momenti res illi iterum Carolus commisit, ut Scripturæ author testatur? Neque id verum, Abbatiam Lirinensem resignatam a Bernardo, ut Cassinensem obtineret, nam Urbanus IV. cui comperta maxime erat Bernardi morum innocentia, doctrinaque, Abbatiam Cassinensem per semet illi contulit, ut hisce verbis testatur in ea bulla, quam supra retulimus. *Cum habearis vir scientia praditus, morum honestate decorus, consilii maturitate praclarus, et sollicitudine circumspectus, monasterium ipsum Cassinense relevetur a noxiis etc. Te a vinculo, quo tenebaris monasterio Lirinensi, cui praeras regimini penitus, absolventes, ad praedictum*

Ob quam magno in pretio ab eodem Rege est habitus.

monasterium Cassinense te duximus de potestatis apostolica plenitudine transferendum etc. Neque mirum Bernardo datam Abbatiæ Cassinensis possessionem a Carolo, cum Bernardus Caroli partes contra Manfredum sequeretur, qui Theodino Abbatiam hanc contulerat, ut in eadem Bulla Pontifex narrat.

Bernardũ pecunia corruptũ inducias pepigisse mentitur author Anonymus.

Quod narrat scripturæ author Bernardum a Palæologo pecunia corruptum citius quam in mandatis a Gregorio X., atque a Carolo habuerat, inducias inter Carolum ipsum, Philippum C Pum. imperatorem ejus generum, atque Græcorum Imperatorem Palæologum sanxisse, mera calumnia est. Quænam enim fides adhibenda scriptori, qui procaciter, perfricteque contra veterum omnium recentiorumque authoritatem scripserit, Constantiam Siciliæ reginam, neque regis filiam fuisse, neque regis amitam? Quisnam credat eas acceptas inducias a Carolo, quas ejus legatus se inconsulto, dissentienteque conclusisset? Verum bonus hic author dummodo Carolo faventia referat parum sibi, veritatique consulit, certe Rainaldus initas has Bernardi opera inducias narrans hæc scribit ad an. 1275. nu. 47. *Ceterum prætermittendum non videtur sedandarum omnium inter Christianos discordiarum studio incitatum Pontificem superiori anno Cassinensem Abbatem ad Paleologum Græcorum imperatorem transmisissa, ut fedus inter ipsum Romana jam ecclesia aggregatum, ac regem Carolum Sicilia, Philippumque generum, augustum CPnum. conciliaret, qui cum inducias a Kalendis maii hujus anni ad recurrentes alterius insequentis pepigisses redeunti e Grecia esse gratulatum.* In margine epistolam Raynaldus laudat a Gregorio X. ad Bernardum hac occasione datam, quam ex codice Vallicellanæ bibliothecæ hic excribimus extractam opera D. Seraphini Tansi a Matera Abbatis ex ordine nostro eruditi, ac pii, qui cum maxima sui nominis existimatione per plures annos in collegio, Anselmo Benedictino Romæ Sacrorum Canonum Antecessor fuit: *Gregorius X. anno 1275. Abbati monasterii Cassinensis prosperitatem. Cum processus, & reditus missarum nobis litterarum tuarum series compendiose descripsit, affirmans te cum integro familia numero redonasse trengit, quas appassamentatum in eisdem literis nominatas inter charissimos in Christo filios nostros imperatorem CPnum. ac Regem Sicilia illustres ex parte una, & Michaelem Paleologum imperatorem Græcia ex altera procuratis, duraturis per unum annum a proximis Kalendis Maii numerandum, tam de tuo, quam & de tuorum reditu prospero illi reddimus gratias referendas, cujus tu, & ipsi servitio laborando in commisso tibi negotio, vacavistis; Uberiorem autem processum circa idem negotium habitum cujus certitudinem per nuntium destinandum in proximo eadem litera promittebant, benigne cum ad nos perveniet, audiemus. Datum Bellicastri Idibus Maii.*

Si autem, vel per somnium vera fuissent, quæ scripturæ author effutiit, an putas hujuscemodi epistolam scripsisset Pontifex? an non potius querelarum plenissimam? neque ullum tamen in quibusvis scriptoribus vestigium quæstos unquam de Bernardi fide in hisce induciis statuendis, vel Pontificem, vel Regem.

Paradoxa ab hoc Authore ęddita.

Incredibile vero est quod subdit scripturæ Author eo temporis intervallo, quo Conradinus intra regni Neapolitani fines stetit, *multa jura Domini Regis occupasse*. Quomodo paucis diebus suprema tot jura usurpare Bernardus potuerit? Hæc plane plusquam somnia sunt.

Privilegia Cassinensium propugnata.

Jam superest, ea expendamus rationum momenta, quibus præclarus hic Bernardi antagonista privilegia Cassinatium infringere, atque adeo pessum dare conatur. Ait itaque; *Et dixit* (Bernardus Abbas) *& dicit, quod habet optima privilegia, quæ inventata nullius sunt valoris, quo ad ea de quibus est questio* (mirum cur non dixerit nullius omnino esse roboris, aut falsa, vel suppostitia?) *Rationibus infrascriptis, quia nullum habet ab aliquo rege Sicilia, excepto a domino Henrico Imperatore Romanorum, nec fuit dominus regni, nec rex, & planum est, quod imperator Romanorum non potest facere privilegium extra imperium, & specialiter in Regno, quod fuit sancta Romana ecclesia, postquam Constantinus donavit S. Romana ecclesia &c.* Qui cœnobio Cassinensi privilegia concessere, sunt Carolus magnus, ejusque successores; tres Otthones, S. Henricus, Conradus, Lotharius III. aliique imperatores; Hugo, & Lotarius, aliique Italiæ Reges; Gisulfus, aliique Beneventani principes; Langobardi, Nortmannique, Capuanorum principes. Nullus hactenus historiographus, aut juris utriusque consultus fuit, qui vel hæsitaverit quidem laudatos imperatores, reges, duces, principes veros non fuisse, legitimos, supremosque regni Neapolitani, aut majoris ejus partis, vel saltem ejus provinciæ, ubi oppida, castellaque cœnobio Cassinensi subdita extaar, dominos. Imo memorati omnes dynastæ absolutam in cystiberina Italia exercuere jurisdictionem, absque ulla Romanorum Pontificum contradictione; qui innumeris, iisque validissimis argumentis, perpetuaque possessione, supremum directumque dominium in regno Neapolitano hactenus obtinent. Hæc probatione non indigent, nisi solem lucere probandum quoque sit. Jam vero in universa hac nostra dissertatione ostendimus, eorum privilegiorum vi omnimodam in Abbatia Cassinensi jurisdictionem obtinuisse monachos, etiam criminalem; idque factis historicis, aliisque monumentis confirmatum. Optimæ itaque sunt principum laudatorum concessiones nobis factæ, quippe quibus in hac potissimum provincia qua degimus, suprema jurisdictio competebat. Neque hisce concessionibus unquam sedes apostolica suprema regni Neapolitani domina refragata, vel illas se inscia factas irritas esse causata est. Si morosus vero aliquis contenderet, necessario ad ditionis nostræ jura firmanda Romanorum Pontificum concessiones requiri, haud quidem hæ desunt, cum plures supra laudaverimus. Equidem Victor II. an. 1056. in amplissimo nobis concesso privilegio hæc inquit: *Unde & secundum privilegia eorumdem, antecessorum nostrorum, atque consuetudinem tibi quem Abbatem sacravimus, monasterium almi patris Benedicti situm monte castri Casini, cunctamque ipsius monasterii Abbatiam in integro cum cellis suis, castellis, prædiis, & omni sua pertinentia concedimus, & nostra authoritate decernimus, tam in finibus Beneventanorum, Apulorum, & Calabrorum,*

quam

quam etiam in finibus Marsorum, & in Marchiis, sive ubicumque longe, & prope hactenus jure sibi pertinet, aliquid, sive quicquid deinceps ubivis juste acquisierit &c. Nominatisque castris omnibus, in quorum aliquibus temporalem tantum jurisdictionem obtinebat cœnobium Cassinense subdit: *Igitur his, & omnibus, quæ præfato cœnobio juste pertinent nunc, & quæ in futurum juste pertinebunt sub tutela, & Romana libertate, hoc privilegio perpetualiter ad temporalem servorum Dei præsentium, scilicet & futurorum quietem statuts, atque confirmatis &c.* Urbanus etiam secundus an. 1197. amplissimo privilegio omnia confirmat oppida cœnobio Cassinensi, in quorum aliquibus temporalem dumtaxat jurisdictionem obtinebat, additque: *Præterea per præsentis privilegii paginam apostolica authoritate statuimus, ut quæcumque in præsenti vestrum cœnobium justa possidet, sive in futurum concessione Pontificum, liberalitate Principum, vel oblatione fidelium juste, atque canonice poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus, & illibata permaneant &c.* Eodem pene modo concepta sunt alia Romanorum Pontificum privilegia Paschalis II., Callisti II., Alexandri III., Clementis III., Innocentii III., aliorumque. Fatebitur profecto scripturæ author legitimos fecisse regni Neapolitani reges Rogerium, & Fridericum II. legitimos, que fuisse Capuæ dynastas quosdam e Normannis, cum ii omnes a sancta apostolica sede regni investituram acceperint. Nos vero integra duo attulimus privilegia Rogerii an. 1130., & 1133., quorum primum a Guillelmo I. confirmatum fuit an. 1158., aliaque multa principum Capuæ, e quibus luculentissime constat, criminalem jurisdictionem præter alias penes cœnobium Cassinense fuisse. De Friderico II. hæc narrat Richardus Sangermanensis oculatus testis in suo chronico an. 1220. *Et per Campaneam iter habens veniens in regnum apud S. Germanum magnifice, a prædicto Abbate receptus mensam Campsorum, & jus sanguinis, quæ usque tunc habuerat ex concessione Imperatoris Henrici, ecclesia Cassinensis recipit ab eodem, &c.* Quare extra omne dubium constat criminalem etiam jurisdictionem cœnobium Cassinense in suis oppidis exercuisse.

Nugatur itaque scripturæ author, dum ait,
Quidam Imperatores Regni Neapolitani Domini. nullam Imperatoribus potestatem fuisse concedendi cœnobio Cassinensi privilegia. Id quippe verissimum est, ubi de Imperatore regni Neapolitani non domino agitur. Quis vero inficias eat, Imperatores illos, quorum supra privilegia attulimus, Italiæ Reges, Principes Capuanos, Beneventanosque supremos regni Neapolitani dominos fuisse, cum id ne in dubium quidem sit ab ullo revocatum, potissimum a Romanis Pontificibus, qui per plura jam secula directum in regno Neapolitano dominium habuere. Henricum vero VI. fuisse Siciliæ regem, inito cum Constantia connubio, omnes fatentur scriptores, apud Baronium, Pagium, aliosque ad an. 1189., & seqq. Ut talem certe recognovit, designavitque Guillelmus II., teste Richardo a S. Germano chronici sui prologo hisce verbis: *Erat ipsi regi* (Guillelmo II.) *amita quædam in palatio Panormitano, quam idem Rex de consilio jam dicti Archiepiscopi Henrico Alemannorum regi filio Frederici Romanorum imperatoris in conjugium tradidit, quo etiam procurante factum est, ut ad regis ipsius mandatum, omnes regni Comites sacramentum præstiterint, quod si regem ipsum absque liberis mori contigerit, amodo de facto regni tanquam fideles ipsi suæ amitæ tenerentur, & dicto regi Alemanniæ viro ejus.* Chronographus Aquicentinus apud Pagium asserit: *Obiit Willelmus rex Apuliæ,* (idest rex Siciliæ, & dux Apuliæ) *Christianorum Transmarinorum protector, & defensor absque herede, qui congregatis totius regni sui principibus, heredem regni designat Henricum regem filium Friderici imperatoris, qui ejus amitam habebat in conjugio. Qui omnes cum sacramento fide interposita promiserunt sua prædicto regi colla submissuros. Post mortem vero regis Willelmi, fidem, & Sacramentum, quod fecerant parvipendentes, quemdam Tancredum ex semine regio sibi regem creaverunt.* Et anno 1197. *Filius ejus parvulus a Siculis in regem jure paterno suscipitur &c.* Ottho a S. Blasio in continuatione chronici Otthonis episcopi Frisingensis cap. 28. ait: *Anno Dominicæ incarnationis 1186. Federicus imperator missis legatis ad Wilhelmum Siciliæ regem filium Rogerii sororem ejus filio Henrico regi desponsari fecit, ac per hoc regnum Siciliæ, cum Ducatu Apuliæ, Principatuque Capuæ Henrico regi, dotis nomine, post mortem a Socero delegato recipiens, Romano imperio restituit.* Vivebat hic author eo anno, ut asserit Oudin in supplemento de scriptoribus ecclesiasticis a Bellarmino omissis p. 463., aliique scriptores. Fallitur tamen ipse, vel ejus potius amanuensis, cum Henrici socerum appellat Guillelmum, eumque Guillelmum ad quem legati Friderici sunt missi, Constantiæ fratrem dicit. Hic enim Guillelmus II. erat Guillelmi I. Constantiæ fratris filius. Arnoldus Abbas Lubecensis ejus etiam temporis Author hæc scribit apud Baronium ad an. 1191. *Igitur dominus Imperator, percepta benedictione, profectus est in Apuliam, accepturus totam terram Willelmi Siculi, quæ eum cum Imperatrice uxore sua contingebat &c.* In chronico de Germanorum, ritibus, moribus, legibus &c. edito a Johanne Pistorio Nidano To. 1. p. 159. scriptorum Germaniæ ad an. D. 1180. hæc leguntur: *Hoc tempore in nova urbe Mediolano nuptiæ sunt factæ splendidissimæ multis principibus Germaniæ præsentibus: aderat quoque Federicus senex imperator, nam filius ejus Henricus duxerat filiam Rogerii Siculi. Post nuptias Henricus juvenis natus annos viginti præficitur Lombardiæ, & reliquis in Italia civitatibus multis, qui pro ætatis ratione satis graviter omnia administravit &c. Non longe post nuptiarum tempore, frater Constantiæ* (legendum nepos) *uxoris Henrici Willielmus nomine rex Siciliæ obiit, diem suum sine herede legitimo, dedisque dotis loco Ducatum Apuliæ, & regnum Siciliæ Henrico Sororio suo &c.* (legendum *avunculo suo*). Guntherus S. Amandi in Belgio monachus, qui circa an. 1590. vivebat, Poema decem libris de Gestis Friderici Barbarossæ in Liguria, & Langobardia concinnavit inscriptum Ligurinus, quod reperitur in collectione Veterum scriptorum Germaniæ, edita Francofurti apud hæredes, Andreæ Wechelii. Hic itaque in primo Poematis libro, postquam de Rogerio primo, Roberto Guiscardo aliisque principibus est locutus, subdit.

Et sicula series nobis innotuit anla
Ex patre claro generosum sanguine nuptam,
Augusto tetigisse finus, castumque potentis
Regis inisse thorum, lætatur maximus orbis.

Et libro quinto, postquam de Siciliæ Rege cecinit;

Jamque per Ausonias urbes vulgatus ad usque
Principis ingenuas rumor pervenerat aures,
Vel summum clausisse diem vel pondere morbi
Guilhelmum proprii privatum munere sensus
Nec ratione frui, cunctasque in finibus illis
Fœdere Grajorum deceptas fraudibus urbes.
Quod satis indignum Cæsar, penitusq; pudendum
Duxit: & ingenti turbatus inhorruit ira,
Nam licet a siculo Romani nominis Urbes
Hactenus invasas, mutilataque regna doleret,
Turpe tamen magis hoc, & fœdius esse putabat
Mœnia capta dolo, seductaque turpiter astu;
Seque sui falsa delusum nominis umbra.
Nam quod tam longa siculum gaudere rapina,
Tam patiens tulerat, justamque represserat iram
Hactenus occultis penitusque latentibus actum.
Quis dubitet caussis; ubi tandem tempore nostro
Æternum veteri finem positura querela
Nobilis e Sicula tibi Rex Henrice veniret
Nupta domo gemini pax, & concordia regni: &c.
Forsitan hic facinus, commentaque fraudis iniqua
Grajugenumque dolos Grajorum morte piasset
Aut inhonoratos, & probra gravissima passos
Turpiter Argolicam repedare dedisset ad urbes
Nil bona pars Procerum legatis parcere Regem
Censeret famamque bonam praferre dolori.
Sic demum Grais adeundi copia Regis
Temporis, atque loci præscribitur ordine certo.
Non tamen invicti fera Principis ira resedit,
Donec in Apuliam Proceres ultricia regni,
Juravere sequi condicto tempore signa,
Jamque graves ultrix Alemannia moverat iras,
Magnaque terrifico properabat cœpta tumultu
Cum novus ex latio rumor meliorque priori,
Quas sibi subdiderant fallaciter atulit urbes.

Rigordus Monachus S. Dionysii regis Galliæ Cronographus, qui circa an. 1180. vivebat in vita Philippi Augusti Galliæ regis edita apud Chesnium To. V. p. 38. ad an. 1194. hæc scribit: *Eodem anno Henricus Imperator totam Apuliam & Calabriam, & Siciliam, qua jure hareditario ex parte uxoris eum contingebant, suo subjugavit Imperio.* Hugo Falcandus Siculus Scriptor ejus temporis hæc habet pag. 3. *Atque, utinam Constantia cum Rege Theutonico Sicilia fines ingressa perseverandi constantiam non haberet, nec ei daretur copia messanensium agros, aut Æthenai montis confinia transeundi*, & pag. 5. de Sicilia loquens: *Sic & Constantia primis a cunabulis in deliciarum tuarum affluentia diutius educata, tuisque instituta doctrinis, & moribus informata, Tandem opibus tuis Barbaros ditatura discessit, & nunc cum ingentibus copiis vicem improbam tibi repensura revertitur, ut pulcherrima nutricis ornatus violenter diripiat, & munditiam tuam qua regnis omnibus antecellis, barbarica fœditate contaminet.* Atque pag. 174. *Alii quibus ratione magis utentibus tam aperta falsitas hujus rei fidem subtraxerat, velut moderatius astruebant non ipsum Cancellarium, sed Gaufridum quemdam ejus fratrem regnaturum, & ob hoc Odonem Guarrellum cum ingenti pecunia transiturum in Gallias, ut ejus opera, ductu, prædictus Gaufridus in Siciliã transfretaret, & Constantiam Rogerii regis filiam uxorem duceret inde sibi dandam [illegible] casionem existimans, ut videretur Regnum justius occupare &c.* In Tom. II. scriptorum Germaniæ Pistorũ Nidani reperitur fasciculus temporum omnes antiquorum chronicas complectens, Auctore Wernero Rolewink, ubi fol. 79. sic legitur: *Iste Henricus fuit Filius Federici, & accepit Constantiam filiam Regis Sicilia in uxorem occasione cujus subjugavit sibi totum Regnum Apulia fugatis illis, qui illud tenebant.*

Henricus VI. ut legitimus utriusque Siciliæ Dominus Romanis Pontificibus habitus.

Ut legitimum Siciliæ regem habuere Henricum Alexander IV., Innocentius III. Urbanus V., Bonifacius IX., aliique Romani Pontifices, ad quos, ut pote supremos regni Neapolitani dominos id maxime spectabat. Alexandri, Urbani, & Bonifacii verba infra adducemus. Quoad Innocentium tertium videatur ejus epistola 230. libri primi ad Richardum Angliæ regem scripta, ejusque vitæ author, Baronius, Spondanus, & Pagi ad an. 1197., qui fragmentum testamenti Henrici VI. afferunt, in quo præ aliis hæc decrevit: *Si vero prædicta consors nostra præmoriatur; filius noster secundum ordinationem nostram remaneat; & si filius noster sine herede decesserit, regnum Sicilia ad Romanam ecclesiam deveniat, si vero filius noster præmoriatur, dilecta consors nostra regnum in vita sua retineat, & post mortem suam Regnum Sicilia ad Romanam ecclesiam deveniat &c.* Insulse vero Henricus hæc statuisset, ab Authoribus laudata, probataque, si utriusque Siciliæ rex non fuisset: secus quilibet hujuscemodi deliramenta posset confingere. Regem utriusq; Siciliæ major regni pars cognovit Henricum vivente Tancredo, qui a Cœlestino tertio rex fuerat coronatus, atque habitus ab aliis utriusque Siciliæ indigenis, eoque mortuo omnes etiam ad Henrici partes concessere. In omnibus vero chartis in utraque Sicilia factis, vel privilegiis ab Henrico concessis, rex semper Siciliæ dicitur Henricus, ejusque regni annus adnotatur. Hallucinatur Rochus Pyrrhus in cronologia Regum Siciliæ p. 14. cum ait; *Anno tamen 1191. coronam, cateraque imperii insignia Henricus, ejusque uxor Constantia, ad quam ex Willelmi secundi nepotis obitu Sicilia regnum devolvebatur ab Cœlestino Papa recipiunt, ea lege ut Tancredum regno pellerent, &c.* Quem errorem hausit Johannes Antonius Summonte Historiarum regni Neapolitani To. II. in vita Henrici VI. p. 83., & Tancredi regis p. 70., ubi asserit etiam, Henricum quo melius jura sibi regni vindicaret, quibus, a Cœlestino III. fuerat donatus, Constantiam sibi uxorem copulasse. Illud tamen apud veteres scriptores a Baronio an. 1189., & a Pagio eodem anno atque 1190. relatos in confesso est, a Clemente tertio Tancredo fuisse datam regni Neapolitani investituram, atque Cœlestinum III. pro virili contendisse, ne regnum Neapolitanum iniret Henricus, teste Richardo a S. Germano, dum an. 1191. apud Pagi nu. 7. ait; *Tunc Imperator ipse regnum intrat mense Majo, Papa prohibente, & contradicente, &c.* & Arnoldus Abbas Lubecensis apud Baronium ad eumdem annum inquit: *Igitur dominus Imperator percepta benedictione profectus est in Apuliam &c. de qua tamen*

men

men profectione animum domini Papæ non parum offenderat, quia alius rex Tancredus nomine a sede apostolica jam ibi ordinatus fuerat &c. Neque Constantiæ cum Henrico matrimonium eo anno evenit, quo Summonte narrat, sed anno 1186., ut diximus. Hanc certe opinionem Pyrrhus, & Summonte a Platina hauserunt, qui id in vita Cœlestini III. nullo Authore asserit.

Scripturæ Authoris nugæ. Paradoxa sunt incredibilia, quæ subdit scripturæ author: *Item privilegium Henrici nihil valet, quia non fuit rex, nec Constantia fuit regina, quia non fuit filia regis, nec amita ejus, &c.* Quæ sane falsissima esse omnium scriptorum veterum, recentiorumque constans assertio evincit. At dum hæc asserio mendacissimus scripturæ author, longe veritatis, atque Constantiæ reginæ sese infensiorem ostendit, quam fuerit Marcualdus dirissimus, efferatissimusque tyrannus, qui regno Siciliæ sese dominum constituere inhiabat: quave de causa a Constantia perduellionis est damnatus, eaque mortua, Innocentius III. regni moderator, tutorque pupilli Friderici II. in eundem insurrexit Hic itaque sacrilegus juramenti Friderico dati violator, atque mendacissimus omnis vitiis refertissimus tyrannus, haud unquam Constantiam, dum viveret, postque ejus mortem reginam non fuisse dixit, sed tantum Fridericum filium esse suppositum, quod testibus probaturum sese spondebat, ut fusius narrant vetustus author vitæ Innocentii III. apud Raynaldum ad annum 1199. nu. 8., & Innocentius III. in epistola ad Fridericum II. ab eodem Raynaldo ad an. 1201. nu. 36. relata, in qua hæc leguntur: *Nec in regno etiam tibi defuit manus nostra, imo nos per fratres, & milites nostros cohibuimus impetus Marcualdi furentis, qui in fideles tuos barbara feritate desæviens, non regni Balium, ut adulatores tibi aliqui mentiuntur, sed regni dominium nitebatur sibi per violentiam occupare, te Henrici quondam imperatoris, & inclytæ recordationis Constantiæ imperatricis matris tuæ, filium esse negans, ut hac occasione tam nos, quam alios a tuo subsidio revocaret, &c.*

Constantia utriusque Siciliæ Regina. Ex omnibus authoribus, qui clare constanterque asserunt, Constantiam fuisse Rogerii Siciliæ regis filiam, atque Guillelmi II. amitam eos dumtaxat hic seligemus, qui Constantiæ tempore vivebant, probeque noverant, ejus parentes, & originem, & quidem. Gotfridus Viterbiensis Capellanus Conradi III., Federici I., & Henrici VI. in fine partis decimæ septimæ Chronici sui hæc ait: *Anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo octuagesimo sexto; indictione sexta,* (legendum Indictione quarta) *sexto Kalend. Februar. Rex Henricus VI. cum regina Constantia, filia Rogerii regis Siciliæ, nuptias gloriosas celebravit Mediolani apud S. Ambrosium anno ætatis suæ vigesimo primo, anno autem Regni sui decimo septimo.* Narrat idem Gotfridus pacem inter Federicum initam, & Lombardos deinde subdit;

Filius ipsius Enricus ad alta levatur
Rite coronatur, uxoris honore beatur
Fit Regis Siculi Filia sponsa sibi.
Sponsa fuit speciosa nimis Constantia dicta.
Posthuma post Patrem materno ventre relicta
Jamque tricennalis tempore virgo fuit.

Romualdus Salernitanus loc. cit. fol. 393. loquens de Rege Rogerio, ait. *Tertio Beatricem filiam Comitis de Reteste in uxorem accepit de qua filiam habuit, quam Constantiam appellavit &c.* Hanc etiam veritatem Sicardus Cremonensis Episcopus in Chronico, quod tom. 7. Scriptorum rerum Italicarum insertum est confirmat his verbis: *Anno Domini 1185. &c. Nuptiæ regis Henrici, & Constantiæ Roggerii, quondam Siculi regis filiæ Mediolani celebratæ fuerunt.* In Privilegio pariter, quod Fridericus II. Constantiæ filius Archiepiscopo Montis regalis dedit anno 1220. hæc sunt verba apposita ad rem nostram: *Civitates, castella, casalia, villas, ecclesias possessiones, & omnia tenimenta, & jura, quæ ex concessione regis Guilielmi II. patruelis nostri ejusdem ecclesiæ fundatoris, & concessione, & confirmatione duorum augustorum parentum nostrorum memoriæ recolendæ, & nostra, vel quocumque alio justo modo ecclesiæ Montis regalis concessa donata, & confirmata esse noscuntur, & eidem de jure pertinent tibi, & successoribus tuis, & ecclesiæ Montis regalis de munificentia nostra gratia, restituimus, concedimus & perpetuo confirmamus &c.* Chronicon Levoldi de Northof editum To. I. Rerum Germanicarum Meibomii p. 385. hæc ait: *Federico igitur Imperatore mortuo succedit Filius ejus Henricus rex &c. & anno 1191. in Crastino Paschæ a Cœlestino Papa cum uxore sua Constantia filia regis Siciliæ, benedictionem Imperialem recipit.* Radulfus de Diceto Decanus S. Pauli Londinensis vir pissimus, qui an. 1197. vivebat, in imagine historiarum col. 677. ait: *Rogerius de genere Normannorum primus in Sicilia regio diademate sublimatus suo sculptum in sigillo monastichum illud jactabat.*

Appulus, & Calaber Siculus mihi servit, & Afer.

Qui cum ageret in extremis reliquit filium, & filiam Willelmum, & Constantiam, annus millenus, centesimus quinquagesimus quartus tunc temporis effluebat. Henricus Rex Teutonicus eamdem Constantiam duxit uxorem anno tam millesimo quam centesimo, quam octogesimo sexto fluente. Henricus postmodum Imperator creatus secum ducens imperatricem Constantiam, deficientibus aliis heredibus, omnium ad regnum Siciliæ pertinentium hæredem legitimum duplicem congregavit exercitum, hinc equestrem, & pedestrem per viarum angustias laboriosissime gradientem, illinc remigantium multitudinem copiosissimam in armis bellicis plurimum confidentem, sicque Januensium, & Pisanorum tam auxilio, quam consilio roboratus Bonifacium Marchionem de Monteferrato totius navigii sui, quod exercuerat in immensum signiferum ordinavit, &c. Civitate Salerni vastata, transit in Siciliam: civitates omnes in deditionem accepit &c. Imperator Henricus iter dirigens ad urbem Panormitanam in sede Metropolitana solemni processione receptus est; decimo Kalend. Novembris regni Diadema suscepit:

Editum est Radulfi opus in collectione decem scriptorum historiæ Anglicanæ Londini impressa an. 1652. opera Johannis Seldeni, In eadem Seldeni collectione extat Chronicon Johannis Bromptoni Abbatis Jerevauxensis, aut certe Anonymi, ut contendit Seldenus ipse in præfatione, ubi ad an. 1119. col. 111. hæc leguntur: *Insula ista Sicilia, antequam tunc temporis dictus Rogerus eam debellasset, erat de dominio imperatoris de Marroch*

inha-

inhabitata gentibus Paganorum. Sed præfatus Rogerus expulsis inde Paganis, eam de potestate Imperatoris illius eripiens, legem Christi in ea primus feliciter introduxit &c. deinde: mortuo Rogero fratre Roberti Wiscard, Rogerus filius ejus in Comitatu Siciliæ sibi successit &c. Deinde Rogerius rex Siciliæ obiit, cui in regno Willelmus filius ejus successit. Qui uxorem ducens, unicum filium ex ea genuit, quam Willelmum appellavit. Iste Willelmus ultimus in regno patris sui succedens, Johannam filiam regis Henrici II. Angliæ filii Mathildis imperatricis duxit in uxorem, &c., qui quidem Willelmus rex sine prole decedens, Constantiam amitam suam uxorem Henrici regis Alemanniæ regni Siciliæ heredem constituit & omnes primates regni sui eidem amitæ suæ fidelitates jurare fecit, ut si ille sine prole decederet ipsi illam in dominam susciperent & reginam. Quo sine prole decedente Rogerus de Andria, & ceteri fideles terræ pro dicta Constantia miserunt. Sed prinsquam illa venisset, Tancredus Comes de Lalych filius Rogerii filii Rogerii regis, fidem, & Sacramentum, quod dicta Constantia juraverat, transgressus, Regnum sibi Siciliæ, Apuliam, & Calabriam cum principatu Capuæ usurpavit &c. Anonymus Cassinensis ad annum 1185. habet: *Pax firma inter Imperatorem Fridericum, & regem Guilielmum &c. præfatus rex Constantiam amitam suam transmisit in conjugem ad illustrem regem Henricum filium Federici imperatoris &c.* Chronographus Monasterii S. Udalrici, & Afræ apud Augustam editus in collectione Scriptorum Illustrium Germaniæ an. 1600. Francofurdi typis heredum Andreæ Wecheli ad an. 1191. hanc exscribit: *Henricus VI. filius Federici supradicti regnare cepit nonagesimus quintus ab Augusto: Hic anno ætatis suæ vigesimo primo, adhuc vivente patre cum regina Constantia filia Rogerii regis Siciliæ gloriosas nuptias Mediolani apud S. Ambrosium celebravit &c.* Alios supra scriptores laudavimus, cum de Henrico VI. ageremus. Adstructis hactenus a nobis veritatibus adstipulantur Baronius, Pagius, Petavius ad an. 1186., 1189., & seqq. Rochus Pyrrhus in chronologia regum Siciliæ pag. 12. hanc in ecclesia cathedrali Reatina positam inscriptionem refert: *Anno MCLXXXV. Ind. III. Mense Augusti die 28. temporibus Lucii Tertii PP., & Friderici Romanorum Imp., & Benedicti Reatinæ Sedis episcopi, & Conradi Ducis Spoleti, rex Henricus filius ejusdem imperatoris recepit Reate reginam Constantiam filiam Rogerii regis Siculi in uxorem per legatos suos cum maxima multitudine Principum, & Baronum.* Deindeque eadem omnia Pyrrhus confirmat, quæ hactenus a nobis de Constantia, atque Henrico sunt dicta.

Quod Romani Pontifices fassi sunt.

Quod rem omnino conficit est authoritas Romanorum Pontificum, ad quos utpote supremos regni utriusqoe Siciliæ dominos pertinebat scire quinam legitimi ejus regni hæredes essent. Hi vero omnes utriusque Siciliæ Constantiam regum filiam, nepotemque agnovere, nam Cœlestinus III. post Henrici mortem an. 1197. regnum utriusque Siciliæ Constantiæ ejusque filio Federico II. concessit; adacta tamen juramento Constantia est, fateri, Federicum suum, atque Henrici sexti filium esse, ut fusius narrat Baronius ad eum annum. Innocentius III. acerrimus jurium S. Sedis propugnator, atqoe in sacris canonibus insigniter doctus in ea epistola, qua Constantiæ, atque Friderico regnum concessit, hæc habet apud Raynaldum ad an. 1198. nu. 67. *Credentes, quod prædictorum regum vestigia vestra Serenitas,* (Constantiam alloquitur, cui directa erat epistola) *in devotione, ac obsequiis ecclesiæ imitetur: vobis, ac heredibus vestris, qui, sicut dictus rex Guillelmus,* (qui juramento fidelitatis ob utriusque Siciliæ regnum Hadriano IV. sese obstrinxit, ut ex ejusdem Pontificis Hadriani privilegio constat, quod refert Baronius ad an. 1156.) *quondam Frater tuus felicis memor. Hadriano papæ prædecessori nostro exhibuit, nobis, & successoribus nostris, & ecclesiæ Romanæ fidelitatem, & hominium exhibere, ac quæ subscribuntur voluerint observare, concedimus regnum Siciliæ, Ducatum Apuliæ, & Principatum Capuæ cum omnibus pertinentiis suis: Neapolim, Salernum, & Amalphiam cum pertinentiis suis, Marsiam, & alia, quæ ultra Marsiam habere debetis, & reliqua tenimenta, quæ tenetis a prædecessoribus vestris hominibus sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ jure detenta, & contra omnes homines adjuvabimus honorifice manutenere.* Siciliæ etiam Reginam agnovere Constantiam Alexander IV., Urbanus V., & Bonifacius nonus, quorum mox verba adducemus, atque Fridericus ejus filius in constitutione mulierum, & in alia de revocatione feodorum avum suum appellat Rogerium. In constitutione, *Quanto cæteris, de decimis præstandis,* & in alia, *Castra de Novis ædificiis,* Guillelmum II. appellat consobrinum suum. Et in constitutionibus, *post Mundi machinam de legibus, & consuetudinibus: Omnes regum Siciliæ sanctiones; Dignum de jure suæ Curiæ observando,* nominat prædecessores suos Rogerium, duosque Guillelmos, atque asserit Siciliæ regnum hæreditarium esse, & in privilegio an. 1221. a Friderico Cassinensi xenodochio facto hæc leguntur: *Confirmamus etiam eidem Xenodochio privilegium avi nostri regis Rogerii felicis memoriæ.*

Jura Regni Constantiæ vindicata.

Neque alicujus momenti est quod affert Scriptu-ræ Author: *Et si fuisset amita, feudum non transit ad superiorem, maxime collateralem &c.* Nedum enim Constantia Guillelmi II. jussu regnum habuit, verum etiam potiorique jure a patre suo Rogerio, qui utriusque Siciliæ monarchiæ fuit auctor. Nollis autem legibos hujusce regni fundamentalibus, aut investituris Fœminæ a regni hæreditate excludebantur, quod cum optime nosset Guillelmus ob suam justitiam, morumque probitatem Bonus appellatus, popolis sibi subditis jussit, ut post suum obitum Constantiæ, utpote dominæ parerent. Nullus id unquam in dubium revocavit, conquestusque est, non potuisse Constantiam, quod Fœmina, regno succedere, vel quia natura feodi est descendere, non ascendere. Anno certe 1139. Innocentius II. utriusque Siciliæ investituram concessit Rogerio I. ejusque hæredibus, ac successoribus non exclusis fœminis, cujus rei diploma refert Baronius ad eum annum, in quo hæc leguntur: *Et ut ad amorem, atque obsequium beati Petri apostolorum principis, & nostrum, ac successorum nostrorum vehementius adstringaris, hæc ipsa, idest regnum Siciliæ, Ducatum Apuliæ, & Principatum Capuæ heredibus suis, qui nobis, &*

succes-

successoribus nostris, (nisi per nos & successores nostros remanserit) ligium homagium fecerint, & fidelitatem, quam tu jurasti, juraverint, tempora videlicet competenti &c. duximus concedenda &c., eosque super his, quæ concessa sunt, Deo propitio, manutenebimus. Quod si per nos forte remanserit, iidem heredes tui nihilominus teneant, quod tenebant sine diminutione. Investituram ab Anacleto II. eidem Rogerio I. concessam, omittimus, quod Anacletus fuerit Antipapa, verum illa apud Baronium ad an. 1130. extat, neque fœminæ excluduntur. In scriptura initæ concordiæ inter Adrianum IV., atque Guillelmum I., hisce verbis de successione agitur apud Baronium ad annum 1156. *Profecto vos nobis, & Rogerio Duci filio nostro*, (qui ante patrem mortuus rea evadere non potuit) *& heredibus nostris, qui in regnum pro voluntaria ordinatione nostra successerint, concedetis regnum Siciliæ, Ducatum Apuliæ, principatum Capuæ, cum omnibus pertinentiis suis Neapolim, Salernum, & Malphiam cum pertinentiis suis, Marchiam & alia, quæ ultra Marsicam debemus habere, & reliqua tenimenta, quæ tenemus a predecessoribus nostris, hominibus Sacrosancta Romana ecclesia jure detenta & contra omnes homines adjuvabitis honorifice manutenere &c. omnia vero prædicta, quæ nobis concessistis, sicut nobis, ita etiam, & heredibus nostris concedetis, quos pro voluntaria ordinatione nostra statuerimus.* Hujuscemodi concordiæ instrumentum privilegio suo a Baronio ibidem allato confirmavit laudatus Hadrianus quartus licet necessitate compulsus. Per transennam hic advertendum a Guillelmo I. Majestatis titulo Romanum Pontificem honestari hisce verbis: *sicut continetur in duobus similibus capitularibus, quorum alterum penes vestram majestatem sigillo nostro aureo, alterum vero sigillo vestro signatum, penes nos habetur:* quo alias quoque donatus fuit, ut ostendit eruditissimus Mabillonius in aureo libro de re Diplomatica Editionis an. 1709. p. 90.

Plura Regna hæreditate per Fœminas habita.

Quod vero ait adversarius, feudum descendere, non ascendere, tum dumtaxat verum est, cum aliqui supersunt rectæ lineæ descendentes, ut norunt jurisconsulti. Cæterum Constantia, mortuo Guillelmo II. ultimo rectæ lineæ descendente, regnum jure iniit. Imo & ipsa a Rogerio primo parente suo, a quo & Guillelmus II. regnum accepit, a cujus successione fœminæ non excludebantur. Rem ita se habere licet certissimum, vulgatissimumque sit, haud pigebit in ipsa Caroli I. Andegavensis genealogia demonstrare. Carolus quidem rea Jerusalem, atque princeps Antiochiæ evasit ob Mariæ ultimæ ejus regni dominæ cessionem anno 1277. sibi factam. Hæc filia erat Raymundi Rapini Antiochiæ principis, deindeque regis Armeniæ, & Melisinæ quartæ filiæ Isabellæ sororis Balduini IV. Jerusalem regis, filiaque Almerici Iusiniani, Cypri, & Jerusalem regis. Vid. Spondanus ad eum an. nu. 13., & 14., Raynaldus nu. 16. Constantius lib. 2. Hist. p. 39., Summonte lib. 3. p. 278., & seqq. Maria Caroli II. uxor, mortuo fratre Ladislao, Hungariæ rege, ejus regni possessionem iniit, quod deinde Carolo Marcello filio suo natu maximo dono dedit, postque hujus mortem Carolo Martelli primogenito. Pro Maria, Caroloque ejus nepote stetit Bonifacius octavus prolata contra Venceslaum ab Hungaris electum sententia an. 1303., quam integram refert Raynaldus nu. 17. Spondanus an. 1301. nu. 15. Sententiam etiam pro Carolo Mariæ nepote protulit Clemens V. an. 1307. apud Raynaldum, suaque in sententia asserit Bonifacius VIII. Carolum Martellum ab aliis quoque Pontificibus Romanis Hungariæ regem habitum, nempe a Nicolao IV., ut narrat Spondanus ad an. 1290. & Raynaldus nu. 43. Maria Caroli II. uxor filia fuit Stephani Hungariæ regis, & soror Ladislai. Carolus III. rex Neapolis hoc regnum obtinuit jure Margaritæ uxoris suæ filiæ Mariæ, quæ Maria sororem habuit Johannam primam, patrem vero Carolum Ducem Calabriæ primogenitum Roberti regis. Vid. Raynaldus an. 1380. nu. 4., & 5., &c. Summonte lib. 3. p. 448. Johanna II. Caroli III. filia, & Margaritæ, mortuo Ladislao fratre, regina Neapolis evasit. Vid. Spondanus an. 1414. Raynaldus ad eum annum, Summonte in vita Johannæ II. pag. 565. Constantius lib. XIII. p. 306.

Plures a conjugibus habuere Regna.

Hinc facile eluduntur quæ addit scripturæ authore: *Sed posito sine prejudicio domini regis, quod uxor ejus fuisset regina, & hoc tamen non fuit ipse rex, quia mulieres coruscantur dignitate virorum, sed non e converso &c.* Dies me deficeret si omnia hic afferrem exempla, quibus per veteres, recentioresque historias constat, plures a conjugibus regna, dominiaque habuisse. Domesticis tantum Caroli regis exemplis contenti erimus. Hic enim utpote Maritus Beatricis filiæ Raymundi Berengarii Provinciæ, aliorumque locorum Comitis, nedum comitem sese Provinciæ in omnibus eorum temporum scripturis, monumentisque dixit, verum & pro tali a populis sibi subditis, principibusque ejus ævi est habitus, ac tandem Rodulphus imperator supremus Comitatus Provinciæ dominus investituram illi concessit, quam integram refert Raynaldus an. 1280. nu. 2., & seqq. Ludovicus Tarenti princeps II. Johannæ primæ maritus Neapolis rex a legato Clementis VI. est coronatus una cum Johanna die 27. Maii an. 1352. illique omnes regni Neapolitani optimates fidelitatis juramento sese obstrinxere, ut narrat Raynaldus ad eum annum nu. 5., & juramentum homagii conjuges præstitere Clementi VI. teste Spondano an. 1251., Constantio lib. VI. pag. 152., & Ptolomæo Lucense in genealogia Caroli Siciliæ regis apud Du-chesne To. V. p. 893. & seqq. Jacobus Marchiæ in Aquitania comes Johannæ II. Maritus via Beneventum venerat, cum ab omnibus regni Neapolitani ordinibus rea est salutatus, utque Neapolim pervenit, publicis acclamationibus rex appellatus est, ut fusius refert Constantius lib. XIII. p. 311. Spondanus an. 1414. nu. 6. Hinc sex legatis ad sacrum concilium Constantiense missis epistolæ hac apigraphe scriptæ consignatæ sunt: *Jacobus & Johanna secunda, Dei gratia Hungariæ, Jerusalem, Siciliæ, Dalmatiæ &c. Bulgariæq; Rex, & Regina, Marchiæ, Castrensiumque, Provinciæ, & Folcaquerii, ac Pedemontis Comites &c.* Illarum tenor hic erat, ut legitur in actis concilii: *Sacro Concilio, seu dicto SSmo. domino summo Pontifici (nimirum futuro) & collegio Dominorum Cardinalium, ipsos dominos Regem, Jacobum, & reginam Johannam, tamquam humiles, & reverentes*

filios,

filios, & vassallos sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ devote, & humiliter recomendandum, & recomissos favendum, optimamque intentionem, & sinceram dispositionem &c. quas habent erga prædictam sacrosanctam Romanam matrem ecclesiam, dictumque sacrosanctum concilium &c. narrandum, & pariter declarandum, & liberales, ac promtissimos offerendum eosdem dominos regem, & reginam ad omnia, & singula quæcumque concernentia fidelitatem, & statum, exaltationem &c. dictæ sanctæ matris ecclesiæ, & futuri summi pontificis, præfatique sacri concilii, & collegii dominorum Cardinalium prædictorum &c. Epistola hoc modo subscripta erat: *Datum in castro novo Neapolis &c. Anno Domini 1416. die XIII. mensis Julii nona indictione, regnorum nostrorum prædictorum regis anno primo, nostra vero reginæ anno secundo.* Vid. Rainaldus an. 1416. nu. 28. Spondanus nu. 10. privilegia omnia in regno Neapolitano tunc temporis concessa hac epigraphe inscribebantur: *Jacobus & Johanna Dei gratia Hungariæ Jerusalem, & Siciliæ rex, & regina &c.* Philippus IV. Caroli II. Tarentini principis filius Romaniæ Despota evasit dicta conjuge filia ejus provinciæ domini, secundisque nuptiis cum Catharina filia Comitis Caroli Valesii, & filiæ Balduini IV. Constantinopolitani imperatoris initis, Imperator CPnus. est salutatus. Johannes filius natu minimus Caroli II. uxoris suæ causa Achajæ, atque Dyrrachii princeps evasit. Vid. Genealogia Ptolomæi Lucensis, Constantius lib. 4. p. 116., & 117., Summonte lib. 3. p. 364. 396., & 399.

Henrici VI. Imperatoris in utramque Siciliam Jus vindicatur.

Frivola sunt quæ addit scripturæ author: *Et posito quod habuisset regnum in dotem, non potuit aliquod donare, vel alienare de rebus uxoris, etiam ea consentiente &c.* Ostendimus quippe nedum dotis nomine utriusque Siciliæ regnum obtinuisse Henricum, verum etiam, quod magis est, fuit rex designatus a Guillelmo II. quem penes erat ob concordiam cum Hadriano IV. a Guillelmo I. initam regem sibi successorem designare: nam hæc in ea concordia leguntur: *Profecto vos nobis, & Rogerio Duci filio nostro, & heredibus nostris, qui in regnum pro voluntaria ordinatione nostra successerint concedetis regnum Siciliæ, Ducatum Apuliæ, principatum Capuæ cum omnibus pertinentiis suis, Neapolim, Salernum, & Malpham cum pertinentiis suis &c.* pauloque infra. *Omnia vero prædicta, quæ nobis concessistis, sicut nobis, ita etiam & heredibus nostris concedetis, quos pro voluntaria ordinatione nostra statuerimus, &c.* Hoc privilegio ab Hadriano IV. Guillelmo I. concesso usus est Guillelmus II. in constituenda Johannæ uxori suæ dote. Habet enim in privilegio Johannæ concessio: *Quia vero nostra dignum est celsitudine, ut tam nobile, ac insigne conjugium decenti dotario debeat honorari, per hoc scriptum præsens damus, & in dotarium concedimus præfatæ reginæ charissimæ uxori nostræ Comitatum Montis Angeli &c. scilicet in demanio, civitatem Montis Angeli, civitatem Sipontì, & civitatem Vestæ cum omnibus pertinentiis, & justis tenimentis earum. In servitio autem concedimus ei de tenimentis Comitis Godefridi Alesinæ, Peschizam, Bicum, Caple, Bazanum, Sesclizum, & omnia alia, quæ idem Comes de honore ejusdem Comitatus Montis S. Angeli tenere dignoscitur &c.* alia plura castra concedit, atque monasteria S. Johannis in Lania, & S. Mariæ de Pulsano, deindeque subdit: *Itaquidem ut ipsa regina uxor nostra prædicta omnia recognoscat ab heredibus nostris, nobis ordinatione nostra in regnum succedentibus, & de omnibus præscriptis tenimentis, servitium, prout exigit feudum eorum integre, & illibate jam dictis heredibus nostris faciat, & maneat in eorum semper fidelitate:* Integrum hoc Guillelmi II. privilegium referunt Johannes Bromptonus, sive quivis alius est, ejus chronici Author p. 1113., & Gervasius Monachus Dorobernensis p. 1436., qui extant in collectione memorata decem Angliæ scriptorum Poterat itaque tum hisce de causis, tum præcipuæ Constantiæ Uxoris suæ consensione Henricus cœnobio Cassinensi quædam oppida concedere, atque jurisdictionem etiam criminalem confirmare. Incassum immoraremur in refutanda absurda hujusce scriptoris opinione, cum jura omnia clament licere optime supremis cujusque regni dominis castra, jurisdictionesque quibus libuerit concedere. Id certe Reges semper præstitere, ipseque Carolus primus, cujus patronum agit scripturæ author, actuque præstant. Quomodo vero Author hic, qui sese jurisconsultum venditat, tot, adeoque ineptis contra leges erroribus scripturam asperserit suam plane non intelligo.

Cœnobium Cassinense imperialis camera.

Mendacissimus Author mendacii Imperatorem Henricum redarguit hisce verbis *Secundo dicit, quod dictum monasterium est imperialis camera, quod est magnum mendacium.* Quid vero amabo Henrico referebat imperialem cameram cœnobium Cassinense appellare, si verum id non erat? Alias verba S. Henrici Almi retulimus in epistola ad Benedictum VIII. scripta, quo hic iterum exscribere adigimur, quo nebulonis nostri dicteria contundamus. Ait ergo S. Henricus: *Proinde Cassinensi ecclesiæ providentes &c. quæ specialius spectat ad Romanum imperium, & prædecessorum nostrorum cameræ ab ipso suæ constructionis exordio extitit, &c.*, & infra: *Nam cum omnis ecclesia ab omni conditionali, seu servili nexu sit libera, specialius tamen post sedis Romanæ dignitatem libera Cassinensis ecclesia, quæ per patrem Benedictum legis monasticæ principatum tenet, & quam omnes nostri prædecessores Imperatores, videlicet Carolus, Pipinus, Carolus, Ludovicus, Lotharius, Ludovicus, Otho ac reliqui Imperatores suam specialem cameram habuerunt, libertate debet potiri insigni &c.* atque inferius inquit: *Ne ut extermineris salvo eo quod Romani imperii singularis camera est, & specialiter ad nostrum imperium spectat &c.* Nam Lotharius etiam III. in privilegio suo a nobis supra laudato de Cassinensi ecclesia sic loquitur: *Quam etiam omnes prædecessores nostri, Romani scilicet Imperatores suam specialem cameram habuerunt &c.*, & paulo post: *Nos ab expeditione Appuliæ ad Cassinensem ecclesiam tanquam ad nostram declinantes cameram, &c.* & inferius inquit: *In hujus substitutione non parum laborabat Romanus Pontifex Innocentius II. quomodo hanc ecclesiam tanquam sui juris esset, ad suum ordinaret arbitrium, tandem multa altercatione habita, victus privilegiis apostolicorum, & imperatorum, hujus ecclesiæ, dispensationem, & ordinationem nostri nostrorumque successorum juris, esse concessit, & affirmavit &c.* Ex hisce Imperatoris adeo pii, prudentisque verbis satis constat, di-

sputa-

ſputatum inter Innocentium II. Romanum Pontificem, ipſumque fuiſſe, cujuſnam juri aſſerenda eccleſia Caſſinenſis, atque ſententia Innocentii cauſam Imperatori adjudicatam. Omittimus hic alia Lotharii III., Henrici V., aliorumque ſuis locis laudata teſtimonia, quibus evincitur, cœnobium Caſſinenſe fuiſſe cameram imperialem, omittimus etiam beneficia recenſere, quibus Imperatores cœnobium Caſſinenſe ditarunt, adeo ut quidam ex ipſis, quos inter Conradus ad ejus potiſſimum jura vendicanda, magna militum manu Italiam adierit. Retulimus ſupra ea diviſionis inter Radelchim, & Siconulſum an. 851. initæ verba, quibus aſſerta a nobis veritas appoſitiſſime comprobatur. Ibi enim legitur: *Præter monaſteria S. Benedicti, & S. Vincentii, quæ ſub defenſione domini Imperatoris Lotharii, ejuſque filii domini Ludovici regis ſunt.*

Scriptoris impudentia convicta.

Qua fronte hæc aſſerat ſcripturæ Author. *Item quia dicit in eo, quod fecit conſentiente uxore, quod non fuit verum, nec probatur de conſenſu, niſi per dictum ſuum, cui non debet credi*, plane non video. Quomodo enim notum, id ei eſſe potuit? Ipſe Imperatori fidem præbere dedignatur, nos ipſi ſicophantæ fidem dabimus? Quid Henrico referebat uxoris ſuæ conſenſum recenſere, aut quomodo falſa protuliſſet eo in privilegio, cui Patriarcha, tres Archiepiſcopi, magnique principes octo ſubſcribunt? Hæc vero ipſa Henrici verba in laudato privilegio aliquid magis referunt: *Ad petitionem dilectæ conſortis noſtræ Imperatricis Conſtantiæ, ipſa præſente, volente, & conſentiente, ſuorum, & prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærendo &c.* Si quæ notarii alicujus aſſertio evincit aſſenſum alicujus interceſſiſſe in contractu, cui tres teſtes præſentes fuerint, cur non omnis adhibeatur Imperatori fides propalam, coramque omni exceptione majoribus teſtibus hæc fatenti? aut imperiali Cancellario, qui ob eminentem dignitatem tabellionum omnium major cenſeri jure debet? Piget hujuſcemodi nugas refellere. Porro Conſtantiæ conſenſum interceſſiſſe in noſtri privilegii conceſſione diſerta, fatentur Alexander IV., Urbanus V., & Bonifacius IX. cum illud Diplomatibus ſuis confirmarunt.

Henrici VI. Donatio effectum habuit.

Proſequitur ſcripturæ Author nullitates contra Henrici privilegium afferre, dum ait: *Item privilegium ipſum nullum eſt, eo quod in ipſo continetur quod donavit tria caſtra ipſi monaſterio, nec dicit ubi ſint, in regno, vel imperio, nec dicit in quo epiſcopatu ſint, nec nominat aliquos confines. Unde non certum de quibus caſtris loquatur, & ſic privilegium nullius eſt valoris, nec ipſe rex tenet dicta caſtra, imo Abbas tenet unum, & alii tenent alia ſub ſignoria domini regis, ſi ſunt in regno, de quibus paratus eſt facere ipſi Abbati juſtitiæ complementum.* Si Abbas unum e tribus caſtris ab Henrico Caſſinatibus dono datis poſſidebat, effectum itaque habuerat Henrici donatio; ſique rex Carolus paratum ſeſe oſtendebat jus Abbatis quoad alia duo caſtra vindicare, admiſerit, & ipſe donationem Henrici neceſſe eſt, ſecus cur caſtra invalide donata nobis aſſereret. Si vero Henrici donatio valida quoad tria hæc caſtra erat, cur non & criminalis juriſdictionis confirmatio in eodem privilegio ab Henrico facta? Unum plane e caſtris ab Henrico nobis conceſſum hactenus cœnobium Caſſinenſe poſſidebat, fatente adverſario, duo alia, nempe Atinum, & Malvitum poſſederat, ut ex privilegio ab Abbate Roffrido Atinatibus conceſſo conſtat, an. 1195. e nobis relato. Quod aſſerit etiam Richardus a S. Germano, atque Anonymus Caſſinenſis oculatus teſtis a nobis eo anno laudati, & author Vitæ Gregorii IX. ad an. 1239. De Malviti oppido hæc ſcribit Richardus an. 1197. *Tunc quidam Theutonicus in Calabria nomine Federicus, cum nollet Imperatrici favere, ſe in Malveti caſtro recipiens, quod furto ſubſtulerat, cuidam Mauro de Mira, ibidem Caſtellano conſtituto; pro monaſterio Caſſinenſi, juſſu imperatricis ipſius a Comite Amphuſo de Roſis, cæteriſque Calabriæ nobilibus in eodem caſtro obſeſſus &c.* Et laudatus vitæ Gregorii IX. ſcriptor apud Raynaldum an. 1239. nu. 8. ait: *Caſtrum etiam Atini* (loquitur de Friderico II.) *Roccam Bantra, Roccam Guglielmi in ejus confinio, in Calabria, caſtrum Malveti, & poſſeſſiones non modicas ſuo dominio in Romanæ eccleſiæ injuriam, & beati Benedicti applicavit &c.* Effectum quoque ampliſſime habuit Henrici privilegium quoad criminalem Juriſdictionem Caſſinatibus confirmatam, nam quod ſupra adnotavimus, Richardus a S. Germano ad an. 1220. de Friderico loquens ait: *Menſam Campſorum, & jus ſanguinis, quæ uſque tunc habuerat ex conceſſione Imperatoris Henrici eccleſia Caſſinenſis recepit ab eodem.* Præterea ſi in omnibus Imperatorum, Regumque conceſſionibus fines caſtrorum eſſent exprimendi, vel explicandum, quonam in epiſcopatu extarent, vah quot authenticæ omniumque confeſſione firmatæ donationes peſſum irent! Operam luderem ſi aliqua hic recenſerem donationum monumenta, in quibus nullis expreſſis finibus, aut epiſcopatu oppida eccleſiis, privatiſque perſonis conceſſa ſunt hiſce tantum additis verbis: *cum omnibus pertinentiis, & poſſeſſionibus ipſorum*. Ego quidem ſincere fateor, plura hactenus vetera, atque recentiora feodalium conceſſionum privilegia a me viſa, in quibus raro admodum caſtrorum fines deſcribuntur. Si denique tria illa caſtra nobis ab Henrico conceſſa intra Regni Neapolitani fines non extitiſſent, cur Conſtantiæ conſenſus neceſſarius ob id fuiſſet, quæ utriuſque tantum Siciliæ Regina erat?

Post Henrici mortem ejus Privilegium vim habuit.

Pergit ſcripturæ Author: *Et apparet, quod ipſe prædicta fecit per ſe ipſum ſine uxore ex eo quod eſt ibi poſitum addentes de noſtra gratia ſpeciali.* Cur ea verba ad Conſtantiam etiam referri non poſſint? Si hæc quidem conſenſu ſuo, mariti donationem non firmaſſet, haud quidem ratam habuiſſet poſt ejus mortem, quæ an. 1197. die 28. Septembris evenit. Conſtat tamen poſt eum etiam annum, & juriſdictionem criminalem, & tria illa caſtra poſſediſſe Caſſinates. Quod probat Richardus a S. Germano an. 1197., atque 1208. ubi de Innocentio III. loquens ait: *Ipſe de S. Germano diſceſſit, & per Atinum iter faciens, quod dictus Abbas Roffridus tenebat, Soram ſe contulit, indeque in Campaniam reverſus eſt.* Idque confirmat Author vitæ Gregorii noni, aliaque monumenta facile a nobis adducenda ſi opus eſſe ſuſpicaremur. Juriſdictionem certe criminalem cœnobio noſtro confirmavit Fridericus II., cui notum maxime eſſe de-

bebat

bebat an mater confirmationi ab Henrico VI. factæ assensum præbuisset.

Constantia ut Regina Henrici privilegio consensit.

Hinc nullius roboris sunt, quæ addit scripturæ Author: *Constantia non consensit in aliquo sicut regina; sed in donatione ipsorum castrorum dicitur consensisse tanquam Imperatrix, cujus consensus nullus fuit*. Nam Constantiam eo modo consensisse, quo poterat, nempe ut pote reginam communis jurisconsultorum regula docet, qua constat actus omnes, aliquo præsente, atque consentiente factos, ideo esse validos, quod ille assensum potiori, quo potest modo præbere credatur. Ita Constantiæ consensum interpretati sunt Alexander IV. Urbanus V., & Bonifacius IX. In quo profecto admiranda est adversarii nostri oscitantia. Hactenus enim omnibus viribus conatus est demonstrare Constantiæ assensum non intercessisse, statimque fatetur præboisse quidem, verum non ut reginam. At hæc mittamus. Porro scrupulosi adeo veteres non erant in concessionibus elucubrandis, ut omnia verba ponderarent, quod modo fit; Nam Otho magnus Italiæ regnum ab uxore sua Adelaide haboerat, neque tamen in privilegiis ab ipso in Italia concessis uxoris ulla mentio, sed in aliquibus hæc dumtaxat leguntur: *Nec non consultu, ac interventu Hadeleida conjugis nostra, per hujus nostra auctoritatis preceptum, prout juste & legaliter possumus, confirmamus, & corroboramus ecclesia S. Benedicti &c.* Eo vero tempore, quo trium oppidorum concessio Cassinatibus est facta, cui notum non erat, legitimam regni Neapolitani dominam Constantiam esse, proindeque jura omnia, concessionesque intra fines Neapolitani regni ab ipsa, quamquam speciosiori titulo imperatrix diceretur, ut pote regina factas? Quam veritatem luculenter exprimunt verba illa concessionis: *Notum fieri volumus universis Imperii nostri, & regni Sicilia fidelibus, tam futuris quam præsentibus &c.* Et infra: *Ut nullus Justitiarius, judex, aut imperialis, seu regalis, aliquo tempore &c.* deinde: *Quidquid autem imperialis, seu regalis fiscus ex mensa publica S. Germani, vel ex possessionibus prafati monasterii*. Quorsum hæc verba: *Regalis fiscus, & regni Sicilia fidelibus*, si hujusmodi concessio a rege, & regina Siciliæ non fuisset facta? Ea certe verba in aliis imperatorum privilegiis, qui utriusque Siciliæ reges non fuerint, haud videntur. Accedit, privilegiorum verba eo semper modo intelligenda esse, quo effectum habere possunt, ne irritum, cassumque evadat privilegium, juxta expressum textum jul. si unus §. 27. §. Acceptilatio ff. de Pactis. ibi: *Actus interpretandi potius sunt ut valeant, quam ut pereant*. Tandem Henricus VI. plora ecclesiis utriusque Siciliæ privilegia concessit, eodem fere modo concepta, quo nostrum, ut videre est apud Ughelium, & Pyrrbum. Imo in qoibusdam ex ipsis ne quidem Constantiæ nomen exprimitur, quamquam jurisdictiones per ea concederentur. Non exprimitur Constantiæ consensus in privilegio metropolitanæ ecclesiæ Messanensi concesso apud Pyrrbum p. 326., & ecclesiæ Cataniensi p. 31. atque in duobus aliis, quæ in archiepiscopatu Tarentino refert Ughellius To. IX. col. 131., & 132. Integrum tamen plenum hujusce-modi privilegia effectum sortita sunt, cum post mariti mortem illa non revocaverit Constantia, vel Fridericus ejus filius.

Investitura Siciliæ Regibus concessa amplissima.

Falsum etiam est, quod ait scripturæ Author: *Item terra debebat restitui ecclesia post quartam vel quintam generationem post mortem Roberti Guiscardi*. Nam investitura ab Innocentio II. Rogerio concessa, atqoe ab Hadriano IV. Guilelmo I. amplissimæ sunt, neque hisce limitibus comprehensæ.

Pontific[illegible] Privilegia Cassinatibus Bona jurisdictionesque confirmant.

Male consarcinatam lucubrationem hisce tandem verbis concludit male feriatus author: *Privilegia Papalia nihil donant, vel confirmant*. Solita hæc confidentia venditat scripturæ author eodemque definit modo præclaram lucubrationem, quo cœpit, nimirum mendacissime. Quæ ut retundamus referre iterum adigimur aliena diplomatis Alexandri IV. verba, quibus utpote immediatus eo tempore, ob depositionem Friderici II. Imperatoris in concilio Lugdunensi factam, regni Neapolitani dominus in ipsa Neapolitana urbe an. 1254. sic effatur: *Alexander episcopus &c. dilectis Filiis . . . . Abbati & Conventui monasterii Cassinensis &c. Cum igitur sicut dilectus filius magister Paulus de S. Elia Canonicus Bajocensis ex parte vestra proposuit coram nobis clara memoria Henricus Romanorum imperator, rex Sicilia, de consensu clara memoria Constantia uxoris sua Romanorum imperatricis, regina Sicilia, Teloneum tabula sancti Germani ad eos pertinens, monasterio vestro, pro ipsius luminaribus pia liberalitate donavit, concessa Abbati Cassinensi, qui pro tempore fuerit, ut in terra ipsius monasterii per judices suos causas criminales decidi faciat libera potestate, prout in litteris inde confectis plenius dicitur contineri; Nos vestris, & ejusdem magistri supplicationibus inclinati, donationem & concessionem easdem pie, ac provide factas, ratas, & gratas habentes, ipsas authoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus &c. Datum Neapoli nono Kal. Januar. Pontificatus nostri an. primo*. De hac Alexandri confirmatione loquitur Raynaldus an. 1254. Silet vero adversarius, cum tamen credere jure quilibet possit, ostensum hoc privilegium a Bernardo fuisse. At scripturæ author ea dissimulat, quæ ejus causam confodiunt. Laudatus qoidem Alexander regni Neapolitani dominos fuisse cognoscit Henricum, & Constantiam, neque amplioribus formulis jurium nostrorum confirmatio desiderari posset; ut videas, quanta audacia ista effutierit bonus ille Author: *Privilegia Papalia nihil donant, nec confirmant*. Bonifacius etiam IX. Neapolitanus ex illustri Thomacella gente, Ladislai regis a Carolo rege descendentis amantissimus, atque Cassinensium jurium haud ignarus, bullam Alexandri IV. hisce verbis confirmat: *Bonifacius episcopus &c. Provisionis nostra debet provenire subsidio, ut jus suum cuilibet conservetur. Sane literas felic. record. Alexandri Papa IV. prædecessoris nostri, plumbea ipsius predecessoris bulla munitas confirmatorias quarumdam literarum imperialium, ac realium, quas claræ memoriæ Henricus Romanorum imperator, & Siciliæ rex, de consensu claræ memoriæ Constantiæ imperatricis Romanorum, & Sicilia regina consortis ejusdem Henrici, Abbati monasterii Cassinensis &c pro parte dilectorum filiorum Abbatis, & Conventus dicti monasterii exhibitas coram nobis &c. de verbo ad verbum &c. dictorum Abbatis, & Conventus precibus inclinati, præsentibus*

anno-

annotari fecimus ad cautelam, easque authoritate apostolica tenore præsentium innovamus &c. Relataque integra Alexandri bulla, sic prosequitur: *Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ innovationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum Kal. Februarii Pontificatus nostri anno undecimo.* Urbanus V. Gallus vir piissimus legumque peritissimus, atque reginæ Johannæ primæ cum primis amicus, integrum Henrici privilegium adeo ab adversario infeliciter exagitatum, hisce verbis confirmat: *Urbanus episcopus &c. Sane petitio pro parte ipsorum Abbatis, & Conventus nobis nuper exhibita continebat, quod olim claræ memoriæ Henricus Romanorum imperator semper augustus, & Siciliæ rex de consensu claræ memoriæ Constantiæ imperatricis Romanorum, & reginæ Siciliæ consortis ejusdem Henrici, pro sua, & suorum progenitorum animarum salute, per suas patentes litteras aurea imperiali bulla munitas prædicto monasterio donavit, atque concessit Malveti, & Atini castra & roccam Afoani, & nonnulla alia bona cum omnibus juribus, & pertinentiis eorumdem, ac voluit, quod omni publica exactione cessante, nullus Justitiarius, judex, aut publicus exactor imperialis, sive regalis, homines ad dictum monasterium pertinentes, vel in terris ejusdem monasterii residentes destringere, aut inquietare, seu perturbare sub pœna quadraginta librarum auri præsumerent, prout in iisdem litteris, quas nos propriis oculis vidimus, & diligenter inspeximus, ac perlegimus, quarumque tenorem de verbo ad verbum præsentibus inseri fecimus, plenius continetur &c. Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati, præfatas donationem, & concessionem, ac voluntatem imperatoris, & regis prædicti, & quæcumque in præfatis litteris contenta rata habentes, & grata illa ex certa scientia, authoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Tenor vero dictarum litterarum talis est &c.* Post relatas vero integras Henrici sexti epistolas subdit: *Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, & communitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire &c. Datum apud Montem Flasconem sexto Kal. Augusti, Pontificatus nostri anno octavo.* Annus hic Urbani octavus erat, communis Æræ 1370. Non est veritus Urbanus Henrici privilegium confirmare, vel quod Siciliæ rex in eo Henricus appellaretur, vel quod hæc efferret verba: *Quod nos ecclesiam S. Benedicti montis Casini, tamquam specialem cameram imperii, & regni nostri specialius commendatam habentes &c.* Imo Constantiæ consensum pro vero habuit, atque illa animadvertenda, quæ Pontifex Sanctissimus, ac doctissimus ait: *Quas nos propriis oculis vidimus, & diligenter inspeximus, & perlegimus.* Urbani V. bullam confirmavit Bonifacius IX. hoc diplomate: *Bonifacius episcopus &c. Sane litteras felicis recordationis Urbani Papæ V. prædecessoris nostri, plumbea ipsius prædecessoris bulla munitas, confirmatorias quarumdam litterarum imperalium, ac regalium, quas claræ memoriæ Henricus Romanorum imperator semper augustus Siciliæ rex, de consensu claræ memoriæ Constantiæ imperatricis Romanorum, & reginæ Siciliæ consortis ejusdem Henrici monasterio Cassinensi &c. concessit & de verbo ad verbum nihil addito, vel minuto, quod mutare possit substantia veritatem, dictorum Abbatis, & Conventus precibus inclinati, præsentibus annotari fecimus ad cautelam, easque auctoritate Apostolica, tenore præsentium innovamus, & præsentis scripti patrocinio communimus &c.* Relataque Urbani Bulla subdit: *Datum Romæ apud S. Petrum Kal. Februarii, Pontificatus nostri an. X I.* Undecimus Bonifacii noni annus erat vulgaris æræ 1400. Doctissimus Pius II. cum probe sciret per summam injustitiam cœnobio Cassinensi jurisdictionem criminalem a Carolo I. ademptam, hanc epistolam an. 1463. scripsit, cujus autographum in archivo nostro asservatur: *Dilecto filio Gubernatori, & Officiali monasterii Montis Casini Pius Papa II. Dilecte fili salutem, & apostolicam benedictionem. Quoniam, ut debitum officii nostri est, intendimus monasterium montis Casini in suis jurisdictionibus, & privilegiis conservare, volumus, & devotioni tuæ per præsentes committimus, & mandamus, ut in omnibus, & singulis controversiis, & causis tam civilibus, quam criminalibus ad præsens vertentibus, & quas verti continget in futurum inter homines, & personas omnium, & singularum terrarum, castrorum, & locorum dicti monasterii, tu, & non alius justitiam administres, nec permittas, ut alius Officialis regius, aut alius quispiam in jurisdictione terrarum, & locorum hujusmodi se quomodolibet intromittat, quam jurisdictionem ad te, tuosque in officio successores, & non ad alios absque ullo impedimento, vel contradictione pertinere volumus & mandamus, non obstantibus contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub anulo Piscatoris die 29. Septembris 1463. Pontificatus nostri anno VI. G. de Piccolomineis.* Diu, multumque in historiis versatum hunc Pontificem nemo nescit, hinc jura sibi Cassinatium comperta erant, de quibus ait. *Intendimus monasterium Montis Casini in suis jurisdictionibus, & privilegiis conservare.* Hanc vero epistolam conscripsit cum fœdus affinitatemque arctissimam cum Ferdinando I. rege Neapolis iniisset. Alia laudavimus Victoris II., & Urbani II. privilegia, quibus bona Jurisdictionesque cœnobii Cassinensis confirmantur. In iis sic legitur: *Præterea per præsentis privilegii paginam apostolica auctoritate statuimus, ut quæcumque in præsenti vestrum cœnobium juste possidet, sive in futurum concessione Pontificum, liberalitate principum, vel oblatione fidelium juste, atque canonice poterit adipisci; firma tibi, tuisque successoribus, & illibata permaneant, &c.* Quæ verba nedum in Urbani privilegio extant, sed etiam in illis Paschalis II., Callixti II., Alexandri III., Clementis III., Innocentii III., Honorii III., aliorumque pontificum, quorum autographa in archivo nostro asservantur.

Quinque privilegia cœnobio nostro concessit Henricus VI., quæ ab an. 1191. ad 1195. retulimus. Primi an. 1191. die 21. Maii concessi, duo tantum, vel tria verba citat adversarius. Alterum, quod ipse plumbeis tot machinis impetit, die 23. Maii ejusdem anni concessum est. De tribus reliquis, in quibus expresse jurisdictio etiam cri- Henrici IV. Privilegiis Jurisdictio criminalis Cassinatibus confirmatur.

criminalis, atque oppida Malveti, Atini, & Roccæ Albani confirmantur, ne mussitat quidem. Jure tamen, tutoque asserere licet, non fuisse, ab Henrico concessam criminalem Jurisdictionem cœnobio Cassinensi, quam ab aliis Imperatoribus, regibus, principibusque habuerat, sed tantum confirmatam, ut ipsemet fatetur in privilegio an. 1195. Cassinatibus concesso hisce verbis: *Licet igitur generalia privilegia Cassinensi ecclesiæ ab Imperatoribus Romanorum, & præcipue a diva memoria Lothario augusto, & a nobis indulta satis sufficere credamus, ad immunitatem in subscriptis capitulis eidem ecclesiæ conservandam, ad interventum tamen fidelis nostri Roffridi Abbatis ejusdem ecclesiæ, cujus devotionem in agendis nostris, & imperii efficaciam sumus experti, & ut omnis dubitationis causa removeatur, hanc nostram super iisdem capitulis indulgentiam specialem prænominatæ ecclesiæ duximus largiendam, &c. Et ut tam in capite, quam in membris prænominata ecclesia Cassinensis perpetua tranquillitate fruatur, statuimus, &c. Ut nulla unquam persona ecclesiastica, vel secularis eidem ecclesiæ subdita ab aliquibus Regni, vel imperii Justitiariis in judicium trahatur, aut distringatur, licet forte de capitulis illis quæstio sit habenda, quorum conditio, & examinatio temporibus regum Siciliæ ad justitiarios regios deferri consueverat. Sed omnes quæstiones, tam civiles, quam criminales adversus homines ipsius ecclesiæ movendæ coram judicibus ejusdem ecclesiæ tractentur, & decidantur, &c.* Integrum hoc privilegium suo loco retulimus, ubi ostendimus etiam, admissa omnia Henrici privilegia a fisco regio semper fuisse,

Mirum a Carolo I. jurisdictionem omnem Cassinatibus non ademtam.

Mirari demum subit, cur Carolus impotenti adeo ira in cœnobium nostrum, vel cupiditate percitus, jurisdictionem quoque civilem Syclæ, Portulaniæ, Bajulationis, creandique notarios, & judices ad contractus, atque criminalem in oppido Citrarii, & S. Petri de Avellana non ademerit, cum hæ omnes iisdem monumentis, scripturisque innitereutur, quibus criminalis jurisdictio. Quare si per violentiam potuit rex hanc adimere Cassinatibus ob frivola illa, nugacissimaque momenta, quæ scripturæ author in medium adducit, cur non iisdem de causis, & reliquas jurisdictiones, atque adeo bona universa non ademerit, mirandum profecto est. Adi quæso Lector benevole privilegium a Pandulfo, & Landulfo Capuanis principibus Cassinatibus concessum, quod supra retulimus, in eoque videbis luculentissime, nedum criminalem, verum supremam quoque jurisdictionem in subditos Abbatiæ Cassinensis penes Monachos fuisse. Ostendimus porro, alibi plurium Scriptorum testimonio, potissimum Victoris secundi, omnia Abbatiæ Cassinensis oppida a Monachis constructa fuisse, atque Landulfum Pandulfi patrem supremam etiam cœnobio nostro jurisdictionem confirmasse. Nullus vero hactenus revocavit in dubium, fuisse legitimos, supremosque Capuanæ ditionis intra cujus fines Abbatia Cassinensis concludebatur, principes laudatos Landulphum, & Pandulfum.

Commodum ex scriptoris nugacissimi dicto.

Ex tot insulsissimi Scriptoris nugis hoc unicum commodum in rem nostram eruimus; verba nempe illa, quæ in Henrici privilegio extant: *Quicquid etiam a tempore Justiniani Imperatoris Romani Pontifices, Imperatores, Reges, Duces, Principes, aliique fideles Cassinensi cœnobio donaverunt, aut concesserunt, vel commutaverunt, in eodem loco firma permaneant, omni publica exactione remota, ita videlicet, ut nullus justitiarius, judex, aut publicus Exactor, aut imperialis, seu regalis aliquo tempore expeditio, fodrum, aut tributa, aut fidejussores tollendos, aut mansiones, vel paratas faciendas existimes, aut homines ipsi monasterio pertinentes, vel in terra monasterii residentes distringere aliquomodo, perturbare, aut occasiones inquietandi quærere præsumat. Quidquid autem imperialis, seu regalis fiscus ex mensa publica S. Germani, vel ex possessionibus præfati monasterii ex mala consuetudine exigere, aut sperare poterat, pro salute animæ nostræ, nostrorumque parentum, luminaribus ejusdem S. ecclesiæ concedimus inviolabiliter possidenda*, omnimodam jurisdictionem etiam criminalem significare. Si quippe alio Scriptoris mens esset detorquenda, dicere certe non poterat, non licuisse Henrico criminalem jurisdictionem cœnobio nostro concedere; cum hæc tantum in toto Henrici privilegio jurisdictionem significare queant. Hujusce itaque scriptoris ævo, verba illa jurisdictionem etiam criminalem referebant, secus scripsisset author, & quidem parvo laboris impendio nullibi Henricum cœnobio Cassinensi jurisdictionem criminalem concessisse. Id ita esse nos quoque plurium scriptorum authoritate demonstravimus. Rem omnem tandem concludimus pravæ hujusce scriptoris fidei commemoratione, qui de reliquis Imperatorum, Regum, Principumque privilegiis a monasterio nostro exhibitis, prorsus silet. Nam fuisse plura alia privilegia nostra ea occasione a Bernardo Abbate exhibita, ipsemet auctor velit, nolit, indigitat illis verbis: *Et dixit, & dicit, quod habet optima privilegia, quæ inventum nullius sunt valoris.* Forsan id ait, quod nullas sibi vires suppetere cognosceret ad luculentissima, solidissimaque Cassinatium privilegia enervanda. Maneat itaque firmum, ratumque, & injuste omnino jurisdictionem criminalem a Carolo I. cœnobio Cassinensi ademtam, & Bernardi viri sanctissimi, prudentissimique famam prorsus inique a viro mendacissimo calumniis oneratam, traductamq;

Bernardus Abbas moritur, illiq; suffectus est Thomas, cujus anno primo Epistolam dedit Martinus IV.

Obiit certe Bernardus sanctissime, ut vixerat, postquam cœnobium Cassinense ab an. 1263. die 29. Martii, ad 3. Aprilis an. 1282. egregie, prudentissimoque gubernasset. Suffectus illi est Thomas a Rocca quinquemillium, cujus regiminis anno 1. Martinus IV. hanc ad Cardinalem Sabinensem a Rainaldo & 1282. nu. 27. relatam epistolam scripsit: *Venerabili Fratri Gerardo episcopo Sabinensi apostolicæ sedis legato. Consideratis attentius tam iis, quæ nuper ad nostram notitiam pervenerunt, quam etiam temporis instantis malitia expedire videtur omnino, ut circa Regni Siciliæ custodiam diligentem cura sollicitioris studium impendatur. Volentes igitur agi cautius in hac parte, ac etiam obviare periculis, quæ possent forsitan evenire, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quamlibet fortellitiam montis Casini, in quo situm est monasterium Cassinense, tam infra ipsius monasterii septa, vel ambitum absque impedimento regularis observantiæ inibi observanda quam*

etiam

etiam extra in monte prædicto, & castra ecclesiæ Salernitanæ & specialiter castrum Olibani ad ecclesiam ipsam spectans, nec non & si alia castra, vel arces ecclesiarum, & monasteriorum quorumlibet &c. facias per eundem regem in expensis suis juxta tuam, & ipsius providentiam, amotis per te, seu tua speciali mandato, tam de fortelitiis, quam arcibus, & castris prædictis personis quibuscumque, de quibus videris expedire cum summa diligentia custodiri, receptis prius ab eodem rege suis cum sigillo patentibus litteris, quod fortelitia, arces, & castra prædicta ad nostram, seu apostolicæ sedis requisitionem, sublato cujusvis moræ dispendio, & expensarum quarumlibet, aut alterius oneris impositione omnino cessante, ecclesiis, & monasteriis restituet memoratis. Prædictas autem litteras, & quidquid feceris in prædictis per fidelem Nuntium nobis mittas, & alias similes Regias litteras ab eodem rege præfatis ecclesiis, & monasteriis exhiberi facias ad cautelam. Datum apud Montem Flasconem quarto idus Decembris anno secundo. Monuimus alias, peope cœnobium Casinense arcem extitisse, aliamque prope Urbem S. Germani Rocca Janulæ dictam, de quibus hic loquitur Martinus.

Civitas monastica Cassinatibus subdita.

Hoc etiam monumentu Jurisdictio cœnobii nostri constat: *Fit fides per infrascriptum Magnificum J. U. D. Sigismundum Sicola regium Archivarium Magnæ regiæ curiæ Syclæ Neapolis qualiter in fasciculo signato nu. 86. fol. 25., tempore regis Caroli primi legitur, fuisse factam inquisitionem in civita monastica, quam tenet, & possidet Abbas Cassinensis, & fuerunt interrogati testes, si scirent, quod Abbas prædictus teneat, & possideat ratione ecclesiæ suæ civitam prædictam, dixerunt scire, quod dictus Abbas tenet, & possidet prædictam civitam Monasticam, & per depositiones duodecim testium constat, dictum Abbatem tenere, & possidere, ratione ecclesiæ suæ prædicta civitam monasticam; & in eodem Fasciculo, & fol. prad. a t. legitur, fuisse factam aliam inquisitionem in castra nuncupato* Casa delli Mastri, *& similiter constat per depositionem decem testium, dictum Abbatem monasterii Cassinensis tenere, & possidere castrum prædictum ratione ecclesiæ Cassinensis, prout hæc, & alia ex dicto fasciculo clarius patent, cujus se refert, & in fidem hic se subscripsit. Datum Neapoli die 8. mensis Martii 1690. est supra &c. Sigismundus &c.* Civitas monastica, casalesque Mastri siti sunt intra fines S. Petri de Avellana, atque hactenus nomina perstant, com quibusdam ru[d]eribus.

Carolus I. moritur.

Caeolus primus, post viginti ferme regni annos pie obiit Fogiæ die 7. Januarii 1285. Vid. Spondanus ad eum annum nu. 2., & 3. & Raynaldus nu. 1. & 2. Suffectus ei in regno est Carolus ejus filius, atque Beatricis Provinciæ comitis filiæ, cujus causa, hic etiam Carolus Provinciæ comes fuit. Cum vero Carolus II. Barcinonæ captivus esset, quando pater obiit, regni Neapolitani administratio Gerardo Cardinali Sabinensi legato, sedis apostolicæ, & Ruberto comiti Atrebatensi demandata.

Leges ab Honorio IV. pro Neapolitanis promulgatæ.

Hoc eodem anno primo Pontificatus sui Honorius IV. petente Carolo II. leges quasdam die 57. Decembris promulgavit, quibus Neapolitani durissimis Federici II., Conradi, & Manfredi vectigalibus levarentur, quæ Carolus I. non remiserat, quamquam id spopondisset, cum primum regni investituram acceperat. Petierat tamen & ipse a Martino enixissime, ut leges in Neapolitanorum levamen promulgaret, quod idem Martinus asserit in epistola ad Cardinalem Sabinensem a Raynaldo relatam hoc anno num. 3. Eas leges ab Honorio factas integras refert Raynaldus an. 1285. a nu. 29. ad 51. inclusive, quarum autographum in publico authentico, & legali archivo Cassinensi custodiendum misit, quemadmodum, & capitula in ecclesiarum, prælatorum, ecclesiasticorumque utilitatem a Carolo II. facta, cum patris sui Vicarius esset, quæ ipsemet Honorius eodem anno 1285. die 57. Septembris confirmavit; miserat in eodem archivo servandum Clemens IV. autographum bullæ, qua Caroli I. investituram utriusque Siciliæ concedit, quo constat, quanti haberetur archivum Cassinense, sed de his alias fusius.

quarum Autographum in Archivo Cassinensi asservatur.

Concessio ab Abbate Thoma facta.

Ex reg. Thomæ Abbatis fol. 11. a t.

Anno 1286. die 6. Aprilis hanc Thomas Abbas Cassinensis donationem fecit. *Nos Thomas Dei gratia Cassinensis Abbas. Attendentes fidem, & devotionem tuam Bartholomee de Caira de S. Germano &c. quam ad nos, & Cassinense monasterium tu, & progenitores tui habuisse dignoscimini, de consensu, & voluntate Fratrum nostrorum, nobiscum habendo magistrum Laurentium Bisa judicem, & advocatum Cassinensem, damus, & concedimus tibi duos Vassallos, videlicet Johannem de Saul, & Bartholomæum fratrem ejus habitatores in villa S. Luciæ territoris S. Germani, cum omnibus juribus, servitiis, angariis, & perangariis, & redditibus personalibus, & realibus. Reservata nobis fidelitate, & ligii, homagii juramento, damus, & concedimus &c. ad potestatem, & possessionem tuam, tuorumque heredum &c., ita tamen, quod omni anno reddatis nobis, & successoribus nostris nomine census in festo S. Benedicti tarenos auri tres &c. quod scripsi ego prædictus Bartholomæus de Celano publicus monasterii Cassinensis, & civitatis S. Germani notarius.*

Immunitas Lucæ de Miniano concessa.

Ex cit. Reg. fol. 19.

Adnotanda hæc instrumenti verba a notario Johanne de Vallefrigida eodem anno die 22. Julii rogati: *Nos Thomas &c. notum facimus, & testamur, quod veniens coram nobis magister Lucas de Miniano, exposuit, quod dimisso incolatu castri Miniani, in quo se asseruit oriundum, ad castrum nostrum S. Heliæ suum transtulit incolatum, ibique domicilium instruens, petiit quod a nobis, ut cum sub dominio nostro, atque B. Benedicti ipse, heredesque sui in eodem castro venire vellet, ipse sub certo annuo reddito constituere deberemus, eosdem a servitiis personalibus, atque angariis liberando. Nos itaque suis justis petitionibus inclinati &c. considerantes conditionem nostram effici meliorem, cum tam nostri, quam dicti monasterii intersit, tam ipsum castrum, quam alia castra Abbatiæ Cassinensis vassallis fidelibus abundare, de consensu Fratrum nostrorum, nobiscum habendo magistrum Laurentium Bisa judicem, & advocatum Cassinensem, statuimus, & ordinamus, eumdem Lucam, heredesque suos ex ipso legitime descendentes sub annuo reddito unius tareni auri solvendi annis singulis in festo B. Benedicti ab eis monasterio Cassinensi, usque ad nostrum, & successorum nostrorum beneplacitum*

&c. Volentes, ut interim tam ipse, quam sui heredes ex ipso legitime descendentes super servitiis personalibus, atque angariis, nullatenus molestentur, &c.

Quæstio de servitiis personalibus.

Ex eodem Reg. fol. 31. a t.

Die 6. Septembris ejusdem anni quæstio instituta est inter cœnobium nostrum, atque Benedictum de Tancredo a S.Elia, quam hæc instrumenti a Notario Dominico infante rogati verba referunt: *Nos Thomas &c. Proposuemur, te Benedictum de Tancredo de S. Elia &c. fecisse ad nostram præsentiam evocari, asserentes te tamquam angararium curiæ nostræ, debere præstare, ac facere nobis, & monasterio Cassinensi operas personales, angarias scilicet, & perangarias, redditus Gallinarum, & terratica & decimas, sicut alii angararii ejusdem castri S. Eliæ, præstant, & faciunt monasterio Cassinensi &c. Tu autem tuis innitens juribus, petiisti a nobis, ut invisis, & non discussis viribus, & rationibus tuis, ad coarctationem hujusmodi, pro equitate nostra contra te procedere minime deberemus, asserens, te hominem liberum, & ab angariarum conditione esse immunem, & penitus absolutum, utpote qui eras de servitio equi infantium S. Eliæ, & servitium ipsum longe tempore feceras monasterio Cassinensi cum aliis consortibus ejusdem equi &c. Nos autem attendentes, quod tam tu, quam progenitores tui semper fuistis fideles, & devoti monasterio Cassinensi &c. de consensu, & voluntate Fratrum nostrorum, nobiscum habendo magistrum Laurentium Bisa judicem, & advocatum Cassinensem, remisimus tibi Benedicto prædicto, & tuis heredibus in perpetuum, & quietamus omnem litem &c. quam tibi super prædictis servitiis personalibus &c. movimus, seu movere intendebamus, sed declarantes, te esse liberum, atque francum, & ad prædicta omnia non teneri, remittimus &c., Tibi &c. tuis heredibus in perpetuum omnia servitia realia, & personalia, & redditus gallinarum, terraticorum, & decimarum, ut ad ea danda, vel facienda minime teneamini &c. Ita tamen, quod pro libertate ipsa præstetis, & solvatis nobis, & successoribus nostris singulis annis in festa S. Benedicti nomine census augustalem aureum unum, videlicet tarenos aureos septem, & grana decem &c.*

Judex creatus.

Ex eodem Reg. fol. 34. a t.

Die 26. Octobris a Thoma Abbate creatus est oppidi Vallisfrigidæ judex Andreas Batholomæi, ut ex instrumento constat a notario Johanne de Petrone Sangermanensi rogato, in quo hæc sunt præcipua: *Nos Thomas &c. attendentes grata &c. servitia, quæ tu Andreas de Bartholomæo de Vallefrigida fidelis noster nobis, & Cassinensi monasterio impendisti &c. de Fratrum nostrorum consensu nobiscum habendo Magistrum Laurentium Bisa judicem & advocatum Cassinensem, tibi judicatus officium in prædicto castro Vallisfrigidæ, & pertinentiis ejus in vita tua duximus conferendum. Te dicti castri judicem statuentes cum omni honore, & dignitate, quem, & quam alii judices dicti castri consueverunt percipere &c. Recepta primo a te fidelitatis debita de bonis, & juribus nostris, & nostri monasterii gubernandis, & non minuendis, ac de ipso officio exercendo fideliter, ad honorem, & fidelitatem nostri, & monasterii Cassinensis debita juramento &c.*

Notarius creatus in oppido Bantræ.

Die 6. Decembris publicus castri Bantræ notarius electus est a Thoma Abbate Johannes de Taphoro ab eodem Oppido, ut instrumento constat rogato a Johanne de Petrone, in quo hæc leguntur: *Recepto a te de ipso Officio exercendo fideliter, & de veritate scribenda, nec non de juribus nostri monasterii, tam in capite, quam in membris ceteris inviolabiliter observandis &c. debita juramento &c.*

Ex eodem Reg. fol. 30. a t.

Et in oppido Aquæ fundatæ.

Ex eodem Reg. fol. 36.

Anno 1287. die 10. Februarii monachorum scitu, consultationeque magistri Laurentii Bisæ judicis, & advocati Cassinensis Thomas Abbas publicum in oppido Aquæfundatæ notarium elegit Michaelem notarii Nicolai ex eodem oppido, ut ex instrumento rogato a Johanne de Vallefrigida, in quo solita extat jurandi formula. *Pro quibus omnibus observandis exinde corporale præstitisti ad sancta Dei evangelia Sacramentum &c.*

Bona quædam Sauli Henrici F. concessa.

Ex eodem Reg. fol. 31.

Die 17. Martii idem Abbas bona quædam in territorio Citrarii concessit Sauli Henrici F., ut ex instrumento a notario Bartholomæo de Laurentio Sangermanensi rogato, in quo hæc leguntur: *Nos Thomas &c. Attendentes fidem, & devotionem quam tu judex Saul de Enrico de Citrario erga nos, & nostrum monasterium habes, attendentes etiam, quod erga S. Romanam ecclesiam, & heredes domini regis Karoli fidelis, & devotus extitisti tempore turbationis, etiam quia damnum pro fidelitate tua recepisti, de Fratrum nostrorum consensu nobiscum habenda magistrum Laurentium Bisa judicem, & advocatum Cassinensem, per hunc libellum libellaria jure damus, & concedimus tibi prædicto judici &c., & tuis heredibus bona stabilia infrascripta &c.*

Alia concessio.

Ex eodem Reg. fol. 32.

Atque die 18. Martii jussu Abbatis Thomæ concessionem rogavit Johannes de Vallefrigida, in qua hæc sunt adnotanda: *Nos Thomas, &c. De Fratrum nostrorum consensu nobiscum habenda magistrum Laurentium Bisa judicem, & advocatum Cassinensem, per hoc scriptum publicum concedimus, & confirmamus vobis Magistro Landulfa Ferraymone, & Oddoni Ferraymone militi fidelibus nostris de S. Germano &c. infrascriptos vassallos infra S. Ambrosium, & S. Victorem cum filiis, qui ex eis nati sunt, secundum usum, & constitutionem terræ S. Benedicti, & molendinum unum in civitate S. Germani in loco Vallis extra Posterulam S. Johannis, quæ omnia usque modo tenuistis per chartam factum prædecessoribus vestris per qm. bo. me. Abbatem Raynaldum prædecessorem nostrum in anno Domini 1156. mense Madii indictione quarta; eo quod pro salute animæ eorum prædicti prædecessores vestri obtinuerunt B. Benedicta monasterium S. Benedicti Puzuli situm in civitate Venusii, & villam S. Benedicti Piczuli cum Villanis, & omnibus suis pertinentiis extra eandem civitatem positam. Concedimus etiam & confirmamus vobis sextam partem alterius molendini &c. quod est juxta formam pidi, & juxta hortos vestras &c. Nomina Vassallorum in S. Ambrosio sunt hæc videlicet. Stephanus Blasii, Hēr. Joannis de Contalta; Hēr. Stephani de Rogerio. Hēr. Hugonis de Landulfa. Nicolaus Rogerii de Sujo &c. Plures alii Vassalli recensentur, deinde subdit. Et in S. Victore Johannes de Raina, Nicolaus de Rogerio, Franciscus Bartholomæi de Agatha &c.* Alii describuntur Vassalli: *Et prædictos Vassallos sicut præmissum est vobis prædictis magistro Landulfa, & Oddoni militi Fratribus concedimus atque confirmamus &c. ad possessionem, &*

pote-

potestatam vestram, vestrorumque heredum ad habendum, & tenendum, & possidendum &c. Insuper concedimus &c. tibi prædicto magistro Landulfo infrascriptos vassallos in castello Toroculi, quos usque modo tenuistis per chartam venditionis tibi facta a Petro domini Johannis, & fratribus ejus de S. Helia videlicet Matthaum de Ugone, Jacobum de Ugone &c. describontur alii quidam.

Idem Notarius die 16. Aprilis aliod instrumentum rogavit, in quo hæc præcipue fuor animadvertenda. *Nos Thomas &c. profitemur, quod cum &c. exigi faceremus generaliter ab hominibus castri Pignatarii redditus, & servitia personalia vos Petrus filius qm. Leonardi de Bichena, Paulus filius qm. Adenulfi, Jacobus, & Gulielmus fratres filii qm. Johannis de Roberto de castro Pignatarii comparueritis coram nobis, asserentes, vos super prædictis reditibus, & servitiis molestari nobis humiliter supplicantes, quod cum essetis de nobili genere, & de domo militari vixeritis, & vivatis in honore militia, & conuleritis semper, & conferatis cum aliis militibus, & nobilibus ejusdem castri, & ideo vos ad prædictos redditus, & servitia non teneri, dixistis ut dignaremur super iis vobis misericorditer providere; nos igitur super hiis inquisita diligentius veritate, volentes vassallos nostros ad honores &c. promovere &c. de consensu Fratrum nostrorum &c. damus, & concedimus vobi, & vestris heredibus masculis ex vobis legitime descendentibus in perpetuum, ut sitis liberi, & immunes ab angariis, & perangariis, & servitiis personalibus, dum vixeritis vos, & heredes vestri, secundum quod decat honorem militarem, & quod vivatis in honore militari, secundum quod vivunt alii nobiles, & milites prædicti castri, & ut liceat vobis quando volueritis, assumere cingulum militare, & ad honorem militia, promovere nobis, & successoribus nostris in vobis, & vestris heredibus servitiis militaribus reservatis &c.*

Ex eodem Reg. fol. 57.

Die 30. Aprilis quæstio est agitata contra Johannem de Guillelmo a Pignarario pro servitiis personalibus, ut ex instrumento a notario Benedicto de Angelo Sangermaoesi rogato, in quo hæc leguntur: *Nos Thomas &c. profitemur, quod cum &c. exigi faceremus generaliter ab hominibus castri nostri Pignatarii redditus, & servitia personalia, tu Johannes de castro nostro Pignatarii &c. cognomine de Guglielmo comparuisti coram nobis, asserens, eo super prædictis redditibus, & servitiis molestari, nobis humiliter supplicasti, quod cum esses de nobili genera, & de domo militari vixeris, & vivas in honore militia & contuleris semper, & conferas cum aliis militibus, & nobilibus prædicti castri, & ideo te ad prædictos redditus, & servitia non teneri, dixisti, ut dignaremur tibi prædicto Johanni super iis misericorditer providere. Nos igitur super iis inquisita diligentius veritate, volentes vassallos nostros ad honoras gratiosius promovere & perfrui libertate, de Fratrum nostrorum consensu, &c. damus & concedimus tibi prædicto Johanni, & tuis heredibus masculis ex te legitime descendentibus in perpetuum, ut sitis liberi, & immunes ab angariis, redditibus, & servitiis personalibus, dum tu & heredes tui vixeritis secundum quod decet honorem militaram, & quod vivas in honore militari secundum quod vivunt alii nobiles, & milites dicti castri, & quod liceat vobis quando volueritis, assumere cingulum militarem & ad honorem militia promoveri, nobis, & successoribus nostris in te, & tuos heredas servitiis militaribus reservatis &c.*

Lis de servitiis personalibus.

Ex eodem Reg. fol. 63. a t.

Die 16. Julii ejosdem anni magister Berardus Magnirious, Sangermanensis oppidum Terami conduxit, ut ex hisce instrumenti a ootario Bartholomeo de Celano S. Germani eive rogati verbis eonstat: *Nos Thomas &c. attendentes devotionem, quam tu discrate vir magistre Berarde Magnitine de S. Germano fidelis noster arga nos, & Cassinensa monasterium habuisti, &c. in præsantia judicis Laurentii Bisa judicis, & advocati Cassinansis &c. Damus, & concedimus tibi in extalium jura omnia, fructus, redditus, & proventus castri nostri Terami, & molendini ipsius castri camera Cassinensi spectantia, tenenda, exercenda, & percipianda per te, & officiales tuos, in pace, & sina molestia, & contradictione aliqua, usque ad annos quinque, incipiendos a die 22. mensis Novembris &c. Pro quibus juribus, & proventibus, profitemur nos recepisse a te uncias auri triginta, & in militatem dicti monasterii convertisse. Renuncianses exceptioni non numerata pecunia, seu non ponderati auri &c.*

Oppidum Terami conductu.

Ex eodem Reg. fol. 74.

Die 25. Jonii anno 1287. hanc contra cives S. Germani sententiam protulit Abbas Thomas: *Nos Thomas &c. super inquirendis juribus nostris, & nostri monasterii in S. Germano curam daremus ex officii nostri debito diligentem, nonnullos per nuntios, & castaldos nostra curia coram nobis fecimus evocari, ut si immunitatem haberent aliquam de terraticis non præstandis infra certa tempora eisdem limitata per nos producerent, quoniam parati eramus eorum jura absque juris injuria integre conservara, quorum aliqui coram nobis in eisdem terminis comparentes, nullam potuerunt immunitatem de prædictis ostendere, sed se non teneri ad præstationem Terratici simpliciter asserantes, quidam vero ad exemptionem terraticorum ipsorum certas cautelas coram nobis infra prædicta tempora præsentarunt, per quas super iisdem tarraticis prætendebant immunitatem habere, & ex personis quorumdam, quorum jam defecit memoria & ipsorum equi servitium quandam immunitatem super hujusmodi solet inducere non derelictis legitimis heredibus, qui ipsum servitium faciant, aut facere possint, prout per inquisitionam exactissimam comperimus, jam defecit, sicut infra particulariter duximus inserendum. Quidam vero sponte se vella reddere terraticum sunt confessi, cedere potius, quam contemnere eligentes. Considerantes itaque quod ad præstationem dicti terratici totum S. Germani territorium est annexum, nec ab eadem præstatione potest aliquis se eximere, nisi exemptionis causam se probet habere a monasterio Cassinensi. Attendentes etiam, quod causa servitii equi quamdam immunitatem exhibet, cessante cessat effectus. Perspeximus prædictos prædictum non reddere tarraticum non minus in nostrum, nostrique monasterii dispendium, quam in suarum manifestum periculum animarum &c. ideoque volentes jura nostri monasterii reparare collapsa, habito deliberato prudentum virorum consilio nobiscum habendo magistrum Laurentium Bisa judicem, & advocatum Cassinensem, prædictos omnes ad præstationem terratici de infrascriptis eorum terris, cum aliorum universitate duximus reducendos, terras ipsas ad*

Sententia contra cives Sangermanenses.

Ex eodem Reg. fol. 60. a t.

ejusdem prastationem terratici reducentes, & nulla possit imposterum quastionis materia exoriri, decernimus de terris ipsis, ut de aliis terris territorii S. Germani deberi terraticum monasterio Cassinensi &c. Recensitis deinde illis, qui vel nullam immunitatem demonstrare potuerant, vel insufficientia monimenta exhibuerant, vel territoria sese restituere paratos ostenderunt, subditur: *Sane quia nonnulli libellario jure immunitates habentes a monasterio Cassinensi super terraticis, pullis, & aliis pluribus non prastandis, libelli termino jam elapso, se renovationem ipsius libelli fieri, ut tenentur, & debent, minime procurarunt &c. Quidam alii requisiti per nos, ut debitum equi servitium, sub quo immunitatem ipsam consequebantur prastare, & reddere noluerunt. Pradictos omnes prasentibus scriptis immunitate pradicta sententialiter privamus &c. ad prastationem terratici, pullorum, aliorumque jurium immunitate confusa ipsos, & ipsorum bona sententialiter reducentes, &c. Preterea quia nonnulli immunitatem pradictam habentes, tum ipsam immunitatem quam pradicti equi servitium in nostra prasentia renuerunt, renunciationem ipsam duximus admittendam, eisdem super ipsa immunitate silentium imponentes &c. Lecta, & publicata, fuit hac sententia in palatio majoris curia S. Germani, prasentibus magistro Landulfo Ferruymone, magistro Laurentio Bisa, magistro Riccardo de Severino, & magistro Jacobo Toppettu judicibus magistro Bruno de S. Germano Archipresbytero S. Germani, magistro Thoma Ambrosiano, magistro Leonardo de notario advocatis, notario Bartholomao de Laurentio, notario Petro Cippone, notario Benedicto de Blasio, testibus supradictis.* Præter recensitos magistros, seu doctores, alii magistri recensentur, sc. Nicolaus de Jurissa, Landus, Benedictus Bonagiunta, Andreas de Guardamanno, Nicolaus de Sardina, Franciscus de Jurissa, & Leonardus Malatesta, aliique plures notarii.

Exemptiones concessæ.

Die 5. Julii ejusdem anni Thomas privilegium magistro Nicolao de Jurissa Sangermanensi concedit, quo terraticum pro agro quodam solvere haud amplius deberet, ut ex instrumento Johannis de Vallefrigida, in quo hæc leguntur: *Nos vero considerantes, quod pradicta equorum servitia sunt nobis, & monasterio nostro propter malitiam temporis oportuna &c., recepimus te ad servitium equi pradicti, ad quod cum tu, & tui heredes per nos, & successores nostros requisiti fueritis, te, heredesque tuos super terra pradicta spontanee obligasti &c.* Idemque privilegium concessit Nicolao de Bettardo oppidi S. Petri in monasterio ea lege, ut ipse ejusque hæredes equo mererent. Eodem anno concessio a decessoribus suis magistro Theodino facta exhibita est Thomæ Abbati, quæ hæc continebat: *Eodem die decimo Julii quintedecima indictionis, Petrus Pilosus de S. Germano representavit quoddam instrumentum confectum an. Dñi* 1277. (Error est in nota numerali, nam Landulfus ab an. 1227., ad 1238. Abbas fuit) *mense Aprilis &c. manu Seffridi notarii subscriptionibus domini Landulfi Abbatis, & aliorum testium subscriptionibus roboratum, in quo continebatur quod idem Abbas concessit, & confirmavit magistro Teodino pictori de S. Petro in monasterio omnes res, & substantias, quas Theodinus qm. Pater suus tenuit, & quas bona memoria Abbas Theodinus, & Abbas Petrus eidem concesserunt per chartam eis factam, & quod de catero nec ipsi, neque sui heredes teneretur ad collectam, nec adjutorium. Et nec ipsi, neque sui heredes pro manifesta culpa a nemine constringantur nisi in presentia Abbatis qui pro tempore fuerit: concessit insuper eis, & eorum heredibus, ut si quis teneret quomodolibet de substantia pradicta terras seu casas, terraticum, & pullos ipsos sine omni controrietate reddat.*

Ex eodem Reg. fol. 72.

Ex eodem Reg. fol. 71. a t.

Ex eodem Reg fol. 73. a t.

Concessio Oddoni de Barregio facta.

Hanc quoque concessionem Thomas eodem anno Oddoni de Barregio fecit, ut ex instrumento Johannis de Vallefrigida: *Nos Thomas &c. de Fratrum nostrorum consensu &c., per hunc renovationis libellum jure libellario concedimus, & confirmamus vobis Oddoni de Valleregia medietatem cujusdam molendini siti in territorio S. Elia in loco ubi dicitur Fossa, & quatuor vassallos in civitate S. Germani, videlicet heredes Boamundi, Johannis Pauli, & heredes Brysanti, Johannis Murirosa.*

Ex eodem Reg. fol. cit.

Exemptiones concessæ.

Die secunda Augusti ex instrumento a Benedicto de Angelo rogato, Thomas Abbas Cassinensis Andreæ & Petro Cimino Fratribus ex S. Germano aliisque concessit, ne amplius terraticum pro possessione quadam solverent dummodo equo mererent. *Nos vero considerantes quod equorum servitia sunt nobis, & nostro monasterio propter malitiam temporis oportuna, &c. vestris justis petitionibus inclinati, recipimus vos ad servitium Equi pradicti, ad quos cum vos, & vestri heredes per nos & successores nostros requisiti fueritis exhibere super tenimento pradicto spontanee obligastis &c.* Eademque exemptio die 10. Septembris simili conditione concessa Benedicto Nicolai Boccacece, aliisque ejus sociis, ut ex instrumento a recensito notario rogato.

Ex eodem Reg. fol. 75. a t.

Sententia contra quosdam S. Eliæ Oppidanos.

Die 11. Septembris hanc contra octuaginta sex S. Eliæ oppidanos sententiam protulit Thomas Cassinensis Abbas: *Nos Thomas Dei gratia Cassinensis Abbas ex officii nostri debito ad propulsandas virorum nobilium Dominorum Petra Abundantis injurias, ac violentias, que ab eisdem Dominis nobis, & nostro monasterio Cassinensi in ecclesia nostra S. Eustasii de Arcu ejusque casali inferebantur injuste, daremus operam studiosam, & intenderemus, ecclesiam ipsam casaleque pradictum adversus ipsorum nobilium praconceptam malitiam manu potenti viriliter defensare inter alios fideles nostros de Abbatia infrascriptos homines de castro nostro S. Elia, quorum nobis, & nostro monasterio absque fuga remedio adesse prasidium credebamus, pro eo quod prater fidelitatis debita juramentum, quo universi vassalli nostri ad defensionem terra monasterii nostri tenentur adstricti, fore de servitio equi cum prarogativa immunitatis ejusdem, sub quodam usurpationis pallio dicebantur, requiri cum instantia fecimus, ut ad pradictam ecclesiam muniti accederent, prout ipsius equi natura servitii, ac juramenti fidelitatis ejusdem ratio expostebat, ipsam ecclesiam defensuri cum casali etiam memorato, qui ad jussionem nostram quinquaginta ad nos ad S. Germanum subeunt ad locum pradictum proposito satis decenter parati accedentes pradictum ipsorum propositum deducentes in nihilum ad castrum S. Elia unde venerant, non perfecto itinere, quod eis jussimus a nobis non obtenta licentia, quinimo potius expleto mandato eis facto*

Ex eodem Reg. fol. 83. & seqq.

pro

pro parte nostra per charissimum in Christo Fratrem Bonifacium Rectorem castri ejusdem, sub pœna immunitatis, si quam haberent a monasterio Cassinensis, non minus temere, quam viliter redire prædictum Equi servitium, ad quod secundum eos tenebantur adstricti facere recusando, nec contra religionem Sacramenti prædicti sic turpiter veniendo; Quamquam itaque contra prædictos contumaces expresse ex evidentia facti potuissemus ad privationem immunitatis, quam ex ipsius equi servitio consequebantur procedere rationabiliter, & de jure, maturius tamen volentes agere cum eisdem, ipsorum jura, & cautelas inspicere disposuimus, ut ipsarum inspectione an de jure vel de facto eandem immunitatem haberent nostram conscientiam informarent, propter quod eosdem homines legitime, & peremptorie citari fecimus, ut cum juribus, & cautelis immunitatum ipsorum coram nobis in certo termino comparerent, ut eisdem inspectis super immunitatibus ipsis procederemus absque juris injuria aliqua alicujus, comparentibus itaque prædictis hominibus coram nobis cum eorum cautelis, & juribus in termino supradicto eisdem diligenter inspectis, prædictas cautelas reperimus, non documenta publica, sed dorisiones proprie puerorum. Cum prædicti apodixas quasdam in cartis bumbicinis scriptas, solutionem census, & non immunitatem aliquam continentes ostenderint, particulariter, & distincte, propter quas tamen apodixas nonnullis etiam ex eisdem per affiliationis abhorrendi contractum, immunitatem ipsam illicite invenimus usurpasse per quam suis finibus non contenti, immunitatem eandem ad alios etiam angararios Cassinensis monasterii extendebant; Angararios ipsos sine instrumento, & consensu Abbatum, & dicti monasterii liberos faciendi. Quia igitur prædictos homines dictam immunitatem absque jure invenimus usurpasse. Quinimo si immunitatem ipsam justam, ac rationabiliter habuissent, prærogativa immunitatis ipsius per recusationem dicti servitii propter quod libertatis commodum lætabantur, imo se fecerunt indignos, & a jure si quid habuerunt propter ipsius cessationem Equi servitii, rationabiliter ceciderunt, nolentes, ut immunitate gaudeant, qui terram monasterii Cassinensis noluerunt juxta naturam dicti equi servitii, fidelitatis debita juramento contento aliquatenus defensare, habita; & deliberatione prudentum virorum consilio habendo nobiscum magistrum Laurentium Bisa judicem, & advocatum Cassinensem, magistrum Richardum de Berlingerio, magistrum Landulfum Ferraymonem, & magistrum Jacobum Toppetam judices, & advocatos Cassinenses, præsentibus scriptis prædictos omnes privamus immunitatibus, quas ex natura dicti servitii obtinebant eosdem ad præstationem personalium servitiorum, ut angararios reducentes. Itaquod omni tergiversatione repulsa, tam ipsi, quam heredes sui gallinas, operas, terratica, & alia rusticana servitia præstent nobis imposterum, & monasterio Cassinensi. Nomina vero prædictorum hominum sunt hæc (hic octoginta sex numero recensentur, postea subditur,) verum quia inter alios requisitos ad prædictum servitium heredis domini Thomasii, qui infrascriptos vassallos tenent a monasterio Cassinensi, nonnullos tamen ex eis ex usurpatione illicita potius quam de jure ingrati beneficii quod ex persona antecessorum suorum a monasterio Cassinensi obtinebant prædictam terram prædicti nostri monasterii defendere recusarunt, ad cujus etiam defensionem Sacramenti Religione erant protinus obligati, ne commodum sentiant, unde pœnam debent culpis exigentibus reportare, prædictos reddentes ad jus, & proprietatem nostri monasterii revocamus eisdem heredibus sic ingratis super eisdem reddentibus, ac servitiis, & redditibus eorumdem perpetuum silentium imponentes. Nomina vero prædictorum reddentium sunt hæc videlicet (quibus memoratis ad numerum usque triginta duorum, sequitur) lata, & recitata est hæc sententia in Proforio Majoris palatii curiæ Cassinensis Germani coram supradictis judicibus, & testibus infrascriptis &c. in cujus rei futuram memoriam, & tam nostri quam nostri monasterii cautelam perpetuam, hoc exinde publicum Instrumentum scribere mandavimus per manus Benedicti de Angelo publici nostri, & civitatis S. Germani notaris subscriptionibus nostra prædictorum judicum, & testium roboratum &c. Hac sententia constat quibus nam rebus obnoxii essent, qui equo sub Abbate Cassinensi merebant, & omnes qui privilegio ab Abbate Cassinensi habito non eximerentur, Terraticum solvere debuisse pro possessionibus suis præter gallinas, aliosque reditus & servitia personalia.

Privilegiũ Oppidanis S. Ambrosii concessũ.

Ex eod. Reg. fol. 93. a t.

Die 4. Decembris an. 1287. Thomas Oppidanis S. Ambrosii hoc privilegium concessit a notario Johanne de Vallefrigida scriptis mandatum. Nos Thomas &c. de Fratrum nostrorum consensu nobiscum habendo magistrum Laurentium Bisa judicem, & advocatum Cassinensem per hunc libellum renovationis concedimus, & confirmamus vobis omnibus hominibus fidelibus nostris habitatoribus castri nostri S. Ambrosii, & territorii ejus, & omnibus hominibus habitantibus infra terram S. Benedicti, qui de jure tenent terram in territorio jam dicti castri tam præsentibus, quam futuris omnes terras, vineas, & possessiones, silvas cultas, & incultas, & casas, ad habendum, tenendum, & possidendum, & omnia exinde faciendi, quæ vobis placuerint, sicut hactenus tenuistis eas libellario jure a parte monasterii nostri, exceptis rebus nostris, idest uno palatio, & uno Sedio, quæ sunt in ipso castro, & Silva de Junctura, & Fontanam Guglielmi Ferraymoni exceptis juncturis fluvii quas emant a curia ii ad quos pertinebant. Quod territorium vestrum habet hos fines. A prima parte habet flumen Gariliani, & Insulam domini Imperatoris, & jam dictum flumen a secunda parte habet Startiam Dompnicam, & flumen Carnelli, & insulam Infermarii nostri Cassinensis, & revolvit suprascriptum flumen Carnelli, & terram de Juncturensibus, & terram hospitalis nostri Cassinensis, & supradictum flumen Carnelli, a tertia parte habet terram, quæ fuit olim hæredum summi de S. Apollinare, & Tancredi judicis de Deabili, & Goffridi, & Joannis Marocze, & vineas in casali, & viam Saltelli, & a quarta parte habet fistulam, & Piczonem, & Garofarum, & hujum Ferrati, & silvam de Andreañ, & rivum dauva Caminula. Supradictas omnes possessiones vestras vobis omnibus hominibus supradictis concedimus, & confirmamus, ut exinde consueta servitia Cassinensi monasterio reddatis, idest decimam partem de grano, hordeo, mileo, spelta farris, granofarris, fabis,

furico,

furico, & vino, & de omnibus aliis seminibus, de quibus reddi consuetum est ratione, & jure terratici, quod de certis seminibus cum tertia parte de vino Cassinensi monasterio præstabatis, quod ad petitionem, & instantiam vestram in prædictam decimam, ac præsentationem ipsius, tam pro utilitate monasterii, quam vestrum duximus salubriter transferendum, quam decimam invenimus vos jam longe retroactis temporibus Cassinensi monasterio præstitisse. Item Aquaticum de Cannabe ipsa vigesimam partem, herbaticum quoque de umbicibus, & glandaticum de scrofis decimam partem. Item pullos in Pascha, & Natali sicut consuetum est. Concedimus etiam vobis, quod si aliquis vestrum intestatus decesserit sine filio legitimo, vel filia, frater, vel soror carnalis si fuerint ei succedat. Omnes vero cartas libellarias, quas habetis a monasterio Cassinensi, de quibuscumque rebus vobis concessis in hoc libello renovamus vobis sub annuo reddendo, sicut reddere consuevistis. Hæc autem omnia supradicta sicut superius dicta sunt, & determinata vobis omnibus hominibus suprascriptis confirmamus, & concedimus ad habendum, tenendum, & possidendum, & faciendum inde omnia, quæ vobis profuerint usque ad viginti, & novem annos, eo quod in præsente recepimus a vobis centum sexaginta solidos tarenorum Amalphitanorum. Completis vero viginti, & novem annis, nos vel nostri successores vobis omnibus prædictis renovare debeamus hunc scriptum libellum pro centum sexaginta solidis tarenorum amalphitanorum, sicut modo vobis renovavimus &c. Ex quo privilegio patet S. Ambrosii accolas nil habuisse proprii, sed prædia, domos, aliaque omnia cœnobii nostri munificentia accepisse.

Privilegiū oppidanis S. Victori concessū.

Ex eodem Reg. fol. 101. a t.

Eo demum anno hoc privilegium oppidanis S. Victoris concessum, ut ex instrumento notarii Ptolomæi ejusdem oppidi. *Nos Thomas &c. De Fratrum nostrorum consensu, nobiscum habendo magistrum Laurentium Bisa judicem, & advocatum Cassinensem per hunc libellum jure libellario concedimus, & confirmamus vobis omnibus hominibus de castro nostro S. Victoris fidelibus nostris omnes possessiones vestras in domibus, Terris, & vineis, vel quibuscumque tenimentis, quas hactenus tenuistis per diversas chartas libellarias singulariter vobis factas ex parte monasterii Cassinensis. Ipsas utique possessiones cum omnibus in eis habitis &c., & cum omnibus utilitatibus, & pertinentiis suis vobis omnibus hominibus supradictis fidelibus nostris libellario jure concedimus &c. ad potestatem vestram, & heredum vestrorum ad habendum tenendum &c. usque in annos viginti, & novem; ita ut omni anno reddatis monasterio Cassinensi decimam secundum consuetudinem dictæ terræ S. Victoris. Completis vero annis viginti, & novem, nos, vel nostri successores &c. vobis, & vestris heredibus renovare debeamus hunc libellum pro tarenis amalphitanis centum, & ex hac nostra concessione, & bina renovatione, recepimus a vobis in florenis auri & aliis monetis tarenos amalphitanos ducentos &c.*

Concessio a Thoma Abbate facta.

Ex eodem Reg. fol. 96.

Anno 1288. die 8. Januarii ex instrumento rogato a notario Benedicto de Angelo hanc concessionem fecit Thomas Abbas: *Nos Thomas &c. eo Bartholomæum Johannis de Benedicto oriundum de Aquino exposuisse nobis humiliter, ut cum nuper veneris ad habitandum in castro nostro Pedemontis, & subire velis dominium nostrum, & monasterii Cassinensis, & præstare nobis homagium, dignaremur te, juxta facultatem, & possibilitatem tuam modicam, & constituere ad redditum pollastrorum duorum præstandorum anno quolibet per te heredesque tuos, monasterio memorato. Nos itaque petitionem tuam justam, ut pote admittentes &c. de Fratrum nostrorum consensu &c., volumus, & constituimus, ut tu & heredes tui secundum privilegium castri nostri Pedemontis, reddatis monasterio Cassinensi in festo nativitatis Domini anno quolibet pollastros duos, quod facere promisisti, & ad idee, heredesque tuos solemniter obligasti. Remisso vobis per nos quolibet alio servitio, & redditu generali &c.* Idem privilegium confirmavit Bartholomæo de Luca, & Johanni de Rainerio, Berardo, & fratribus, Thomæ Johannis a Terella, & Leonardo Scorticuso de castru cœli, qui ad memoratum castrum incolendum venerant.

Ibid. fol. 96. a t.
Ibid. fol. 97.
Ibid. fol. 98.

Inquisitio in Urbe S. Germani instituta.

Ex eodem Reg. fol. 105.

Die 28. Augusti ejusdem anni 1288. Thomæ Abbatis jussu inquisitio in civitate S. Germani instituta est, in qua primus omnium testis examinatus: *Nicolaus Cassutus. Juratus, & interrogatus dixit, quod terraticum S. Germani præstatur de grano, ordeo, milio, fabis majoribus, & de omni eo, quod seminatur in novalis, & Magisia. Item dixit, quod quando monasterium indiget liguaminibus, licitum est Domino Cassinensi Abbati, seu officialibus suis facere incidi de arboribus non fructiferis sitis infra territorium S. Germani, evocatis prius tamen Dominis, & possessoribus arborum prædictarum. Item dixit, quod de centum unciis impositis in Abbatia Cassinensi pro sacra Abbatis continget quinta pars ipsarum unciarum civitatis S. Germani, videlicet uncia viginti. Item si contingat monasterium Cassinense facere exercitum, homines dictæ civitatis tenentur servire eidem Monasterio tribus diebus, ad expensas eorum, postmodum ad expensas monasterii, & homines deputati ad servitium equi, serviunt similiter cum equis eorum, ut prædicti alii homines. Si vero mittantur extra, seu ducantur extra Abbatiam, tenentur servire ad expensas monasterii. De causa scientiæ juratus dixit, quod ita vidit observari prædicta a tempore suæ recordationis, quæ est de quinquaginta annis. Magister Bivinderius juratus, & interrogatus dixit idem ut proximus, & addidit, quod bonæ memoriæ Abbati Riccardo pro sacra sua data fuerunt uncia auri centum, & tantundem Abbati Bernardo: quod est licitum Abbati Cassinensi, & eorum officialibus arbores incidere contra voluntates possessorum. Magister Leonardus Malatesta juratus, & interrogatus dixit idem ut proximus. Sergius de amata juratus, & interrogatus dixit idem ut proximus. Benedictus Zitus juratus, & interrogatus dixit idem, quod Nicolaus Cassutus, & addidit quod quando Abbas Cassinensis vocatur ad Papam, homines S. Germani debent subvenire Abbati Cassinensi in tarenis auri centum, & addidit, quod licitum est Abbati Cassinensi incidere arbores hominum dictæ terræ pro palatio &c.* Eadem asserunt alii examinati testes: *Nicolaus Rogadeus obtulit se velle facere servitium equi quod facere debuit Leo Roga Deus, pro iis, quæ tenet de bonis ipsius una cum magistro Johanne Rogadeo, & Francisco Fratribus.* Viginti septem alii homines recensentur, qui equo

Licebat Cassinati monasterio cogere exercitum.

merere

merere sub Abbate Cassinensi debebant.

Inquisitiones generales in oppidis. Neque hac inquisitione contentus Thomas generalem aliam in omnibus cœnobio Cassinensi subditis oppidis instituit, quas, cum illis Bernardi jussu factis sint similes, omittimus, singularia tantum aliqua recensere contenti. Illud tamen pro omnibus animadvertendum singulas Abbatiæ Cassinensis oppida incolis fuisse referta etiam nobilibus.

Plumbariolæ. Ex eodem Reg. fol. 113. In Inquisitione Plumbariolæ facta hæc: *domnus Johannes Archipresbyter Plumbariolæ juratus, & interrogatus dixit, quod ecclesia S. Mariæ castri ejusdem tenetur & debet monasterio Cassinensi anno quolibet infrascriptum censum, videlicet in festo nativitatis Domini tarenos amalfitanos octo, oblationes panis duodecim, ova ducenta, & in festo resurrectionis Domini denarios de argento octo, qui faciunt tarenos auri duos, ova centum, & duodecim oblationes panis &c. de causa scientiæ interrogatus dixit, quod ipse testis vidit observari prædicta a tempore sui recordi, quod est de sexagima annis, & ipse etiam testis cum aliis clericis præstitit, & reddidit prædicta &c. Item dixit, quod homines ejusdem castri tenentur, & debent facere procurationem anno quolibet post Festum Nativitatis domini Abbati Cassinensi, & clerici ejusdem castri præstant libram unam de cera in procuratione Abbati prædicto. De causa scientiæ interrogatus dixit ut supra domnus Bartholomeus Petri Johannis de Lantone juratus, & interrogatus dixit idem ut proximus &c. & addidit, quod prædicti Homines tenentur pro procuratione solvere dño Cassinensi Abbati tarenos amalphitanos quadraginta post festum Nativitatis Domini, quolibet anno &c. Notarius Nicolaus subdiaconus juratus, & interrogatus dixit idem quod dominus Bartholomeus, excepto tamen de tempore, de quo dixit de viginti quatuor annis.* Eadem fatentur alii testes: *Notarius Nicolaus juratus, & interrogatus dixit, quod bajulatio Plumbarolæ consuevit, & debet præstare, & reddere Cameraria sui Cassinensi anno quolibet in festo Natalis Augustalem unum, & in festo Resurrectionis Domini denarios de argento triginta duos,*

Denarii Oddonis. *qui vocabantur denarii Oddonis, & ova ducenta. Item dixit, quod facit anno quolibet currum unum domino Abbati Cassinensi. Gerardus juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus.*

Pedismontis. Ibid. fol. 314. a t. & seqq. In inquisitione facta in castro Pedismontis. *Petrus de Gualterio juratus, & interrogatus dixit, quod venientes extranei ad habitandum in castro, & villis Pedemontis, constituuntur, & constitui debent sub dominio Cassinensis Abbatis, & non possunt subjectare dominium singularis personæ vel ecclesiæ. De causa scientiæ interrogatus dixit quod ita vidit observari, & audivit ab antiquioribus. Item dixit quod homines tam castri, quam villæ prædictæ tenentur resarcire, & reparare domos curiæ ejusdem castri &c. Johannes de Gualterio juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus. Johannes de Gregorio juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus &c. Idem alii testes deponunt. Raynaldus de Gualterectta juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, & addidit quod quando dominus Cassinensis Abbas venit ad castrum prædictum, & ibidem moratur, homines ipsius castri dant paleam, ligna, lectos, & fenum. Notarius Johannes de Raynaldo juratus, & interrogatus dixit quod Notariatus castri, & villæ Pedemontis tenentur Cassinensi monasterio annuatim reddere tarenos auri duodecim, vel tarenos Amalphitanos viginti in festo Natalis Domini, ita tamen quod notarii locorum ipsorum vassallos tres possunt immunes facere. Notarius Nicolaus juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus. Notarius Johannes de Adenulfo Juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus. Notarius Petrus Notarii Johannis juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus. Presbyter Johannes Archipresbyter ecclesiæ S. Mariæ de castro Pedemontis juratus, & interrogatus dixit, quod vacante dicta majori ecclesia S. Mariæ Archipresbytero sive per mortem Archipresbyteri, sive per renunciam, vel per quamcumque aliam causam, clerici ejusdem castri accedentes ad presentiam domini Abbatis, seu Vicarii ipsius, petunt misericorditer licentiam ab eodem domino Abbate, seu Vicario ipsius faciendi, & celebrandi electionem de Archipresbytero in ecclesia supradicta, qua licentia concessa, & obtenta, ipsi clerici infra tempus a jure statutum eligunt Archipresbyterum, & electionem ipsam referunt prædicto Domino Abbati. Idem vero Abbas facta sibi repræsentatione electionis ipsius, examinato decreto electionis, & persona electi procedit ad confirmationem, seu infirmationem, prout de jure fuerit. Quod si ipsam electionem rite factam, utpote de persona idonea acceptandam duxerit, scribit domino Episcopo Aquinati per suas literas, & repræsentat eundem electum prædicto domino Episcopo, cum litteris suis, & Episcopus, ut ad ipsum attinet, recipit eundem electum, & quæ facta sunt acceptat. Quo facto per eundem Abbatem mittitur aliquis ex Monachis, & pro parte ipsius domini Abbatis installat ipsum Archipresbyterum in locum Archipresbyteratus ecclesiæ supradictæ, & assignat sibi claves ejusdem ecclesiæ, & possessionem ejusdem Archipresbyteratus. Quod si clerici infra tempus a jure statutum non elegerint, vel electionem ineptam, & inutilem fecerint, devolvitur ad dominum Abbatem, & ipse providit, & statuit Archipresbyterum in eadem ecclesia juxta velle suum. Electus autem in Archipresbyterum dictæ ecclesiæ debet esse vassallus monasterii Cassinensis. De causa scientiæ interrogatus, quod sic fuerunt observata prædicta, in electione ipsius tempore quondam domini Bernardi Cassinensis Abbatis, & sic etiam audivit ab antiquioribus. Item dixit de electione Abbatis S. Martini, & confirmatione de omnibus supradictis, quæ servantur in electione Archipresbyteri dixit, ut supra. Presbyter Johannes juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, excepto quod non fuerunt in eo observata prædicta: addidit tamen, quod prædicta observare vidit in dicto presbytero Johanne Archipresbytero dicti loci, & in persona qm. Archipresbyteri Nicolai, Archipresbyteri Thomæ de S. Germano, & Archipresbyteri Alexii de Plumbarola. Presbyter Henricus juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus.* Eadem quinque alii testes deponunt. Jus eligendi Archipresbyterum Pedemontis Abbati Cassinensi, ut pote temporali ejus oppidi Domino competebat, nam in spiritualibus episcopo Aquinati etiam tunc temporis oppidum parebat.

Huc revocamus privilegium a Petro abbate

anno

Privilegiũ Oppidanis Pedismontis concessum. anno 1183. die 1. Aprilis oppidanis Pedismontis concessum, qoia in primo Thomæ Abbatis regesto p. 116. a t. reperitur: *Providendum est subditis, ut pacifice, & manutenatur eis a dominis unde merito possint semper in fidelitate & devotione existentes promptiores. Hinc ergo nos Petrus Dei gratia Casinensis Abbas considerantes fidelitatem, quam vos homines de Pedemonte habetis ad ecclesiam Casinensem de consensu, & voluntate Fratrum nostrorum, nobiscum habente Petrum judicem, & advocatum monasterii nostri per hoc scriptum concedimus, & confirmamus vobis omnibus hominibus de Pedemonte, tam presentibus, quam futuris, ut libera potestas sit unicuique vestrum vendere, donare pro anima sua, judicare res suas cuicumque voluerit, & ille qui emerit, vel aliquo titulo habuerit res ipsas, non teneatur inde facere aliud servitium, vel mojaticum reddere, nisi quale per se antea debuerat, & si aliquis vestrum intestatus decesserit, propinquior de consanguinitate ejus succedat usque ad septimum gradum secundum legem vel sua solita qualis sit vobis semper illa, qua usi estis hacternus, & de qua juraverint homines ac voluntate curia servitium aliquod vel mojaticum non queratur a filio vivente patre. Verumtamen mortuo patre faciat matri servitium, & reddat mojaticum. Mortua vero matre si plures filii ei fuerint unum tantum servitium faciant dum simul habitant. Postquam vero diviserunt res suas, unusquisque eorum faciat servitium per se, & mojaticum reddat. Si quis vestrum possiderit rem alienam quiete per quinque annos infra constitutos, & exinde habuerit testes atque Sacramento firmaverit rem illam suo pretio fecisse suam ab eo tempore, qui rem ipsam potuit de jure vendere, vel donare, seu commutare siquidem impeditus inde fuerit non absit ei si rem illam pacifice in antea possideat; terraticum, quod quidam vestrum deberet de vino faciat curia nostra deferri ad se sicut granum, & hordeum facit apportari. Statuimus etiam, & prohibemus, ne vestrum aliquis de cetero per injustam occasionem conveniatur a curia, vel fratribus, seu bajulis nostris, neque persona vestra, seu res vestra absque legali judicio capiantur. De instrumentis autem vestris amissis in destructione ipsius castelli de Pedemonte juxta constitutionem bona memoria Abbatis Raynaldi prædecessoris nostri, & nos vobis concedimus, & confirmamus, ut si aliquis vestrum juraverit usque ad destructionem ipsius castelli instrumenta de tenimentis suis habuisse, & tenimenta tenet nihilominus, vel possides, & in antea quoque ea in pace ipsam decernimus possidere. Insuper concedimus, & confirmamus vobis utilitatem montium, ut, nemine obstante, utamini montibus, sicut ab antiquo usque nunc uti consuevistis &c. Et tibi Simoni publico notario hanc chartam scribere præcipimus. Actum in civitate S. Germani. Ego qui supra Petrus Dei gratia Casinensis Abbas. Ego Frater Raynaldus suprascripti Castelli Rector. Ego Frater Rogerius Monachus. Ego Frater Laurentius Sacerdos, & Monachus. In nomine Domini nostri Jesu Christi Anno ab Incarnationis ejus 1260. &c. scriptum est præsens privilegium Castri Pedemontis per Johannem Gregorii Judicem castri prædicti.* Distinguitur in hoc privilegio Bajulus a curia, cujus jurisdictio longe major erat, quam bajulorum. Verbum illud: *Mojaticum*, significat; singulos oppidi Pedismontis focos quotannis solvere obnoxios cœnobio nostro tumulum frumenti, aliumque hordei, quod hactenus præstant loco septimæ. Id vero clarius patet ex secundo regesto Bernardi Abbatis, in quo hæc legontur. *In primis inventum est, quod universi habitatores castri Pedemontis, & villa tam ratione municipali, quam ratione bonorum, qua possident in territorio eorumdem a via majori superius versus Pedemontem, & Villam, tenentur annuatim solvere, ac reddere monasterio Cassinensi de grano tumulum unum, & de ordeo tumulum unum nomine redditus, sive mojatici, nisi forte aliqui a præstatione prædictorum jurium speciali privilegio sint liberi & immunes &c.*

In Inquisitione in oppido S. Angeli in Theodice, Inquisitio in oppido S. Angeli.
instituta hæc sunt præcipua: *Robbertus de Alexandro juratus, & interrogatus de Bajulatione S. Angeli, debet reddere camerariatui Cassinensi anno* Ibid. fol. 119. & seqq., & fol. 122.
quolibet in festo Natalis Domini tarenos amalphitanos duodecim, pitias decem, & in festo Paschatis ova trecenta, pitias decem, & denarios quatuor, qui sunt grana sedecim. Item Cellerario Cassinensi in festo Natalis tarenos Amalphitanos duodecim pro herbatico. Item dixit, quod Bajulatio prædicta debet semel in anno facere Procurationem Domino Abbati Cassinensi per diem, & noctem unam. Item dixit quod Bajulator, & Archipresbyteratus dicti castri tenentur facere domino Abbatis unum exenium quando dominus Abbas transiret, & iret ad Balnea. Raynaldus de Simeone juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus. Nicolaus de Matronola juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus &c. Magister Angelus dixit se facere terraticum de omnibus bonis suis de operis & salutibus, excusat se ex persona domini Mansonis proavi sui, qui fuit ad servitium equi, ad quod faciendum se solemniter obligavit & obtulit se velle facere servitium equi, quod qm. Dominus Manso proavus suus fecit. Dominus Guhelmus dixit de antiquis non facere terraticum de noviter aquisitis facit terraticum, de aliis vero excusat se ex persona quondam domini Petri de Valle proavi sui qui fuit de servitio equi quod obtulit se velle facere. Dominus Gregorius dixit idem quod proximus, excepto quod non defendit se ex persona qm. domini Petri de Valle, sed ex persona qm. D. Johannis de Sugio antecessoris ipsius, qui fuit de servitio equi quod facere se obtulit &c. Johannes de Matthæo facit terraticum de omnibus bonis suis, ab aliis se excusat pro eo quod qm. Abbas Roffridus concessit qm. Alexandro Avo suo, ut servires de servitio equi & absolvit eum a servitiis, & redditibus rusticalibus de quo repræsentavit quoddam Instrumentum in quo prædicta continebantur quod servitium obtulit se facturum &c. Petrus Manfredus facit terraticum, ab aliis se excusat, quia dicit affiliatum fuisse per qm. Petrum Monachum socerum ipsius, qui fuit de servitio equi, de quo repræsentavit quoddam Instrumentum dotale de affiliatione prædicta quod servitium obtulit se facturum &c. Johannes de Ugone sutor facit terraticum, ab aliis se excusat, quia dicit, se de servitio equi, quod obtulit, se facturum. Lucas de Donato facit terraticum, ab aliis se excusat, quia dicit, se esse de servitio equi ex persona uxoris sua nomine affiliationis &c.

&c. Viginti octo alii deposuere persolvere se quidem terraticum, haud vero servitia personalia, quod equo mererent.

Privilegiũ Incolis S. Angeli in Theodice concessũ.

Adigimur hic quod in primo Thomæ Abbatis regesto continetur p. 120. Privilegium referre a Roffrido Abbate oppidanis S. Angeli an. 1190. die 26. Februarii concessum: *Quæ pro fidelium nostrorum quiete, ac justitia servanda salubriter ab antecessoribus nostris statata sunt perpetrato sunt a nobis favore prosequenda, et authoritatis nostra minime irroboranda. Igitur bo. me. prædecessoris nostri Abbatis Dominici sequentes exemplum, qui omnibus scripta vobis capitula suo privilegio noscitur indulsisse, aliorum quoque qui ante ipsum fuerunt Abbatum Cassinensium. Nos Roffridus Dei gratia Cardinalis, & Cassinensis Abbas de Fratrum nostrorum consensu habendo nobiscum magistrum Bartholomæum judicem, & advocatum Cassinensem per hoc scriptum confirmamus vobis omnibus hominibus habitatoribus castri S. Angeli in Theodice tam clericis, quam laicis, tam præsentibus, quam futuris. Si quis vestrum sine testamento mortuus fuerit, & parentes relinquit, ipsi in omnem substantiam ejus succedat, sicut lex est, salvo servitio S. Benedicti, & si testamentum de rebus suis facere voluerint, potestatem ei concedimus judicare, ac disponere infra terram S. Benedicti quomodo, & qualiter voluerit. Arbores vestra a nostris ministris per vim non incidantur, & de nostris pascuis Terraticum detis. Expletis annis septem terraticum detis de vitibus, quæ sine arboribus substentantur Vinum quod habetis in vestris vasis a nostris ministris vobis non auferatur. Si aliquod crimen vobis injectum fuerit pugnam, & ferrum, & judicium ad aquam callidam, vel frigidam omnibus modis fieri prohibemus pro Sacramento satisfacere. Nolumus mulierem aliquam, vel puellam cogi, vel comprehendi, & parentes, vel mundiales ejus inde appellari, nisi parentes vel Mundialdi pro eo appellaverint: de fornicatione, vel adulterio. Nullus ex vobis amodo per occasionem judicetur: Terraticum de vestris terris detis de tribus seminibus, grano, ordeo, & milio. De annona vero, vel quolibet alio semine terraticum dare non cogamini fodrum, & datam vobis non quæremus nisi per vestram voluntatem, & pro servitio regio. Vos presbyteri rusticanum servitium non faciatis. Vos qui modo servitio incumbitis victum a nostra curte recipiatis. Vos, qui modo cum equis servire debetis, si aliqua necessitate cogente, quando equos vestros vobis abstulerimus, aut ubicumque mortui fuerint propter servitium nostrum concedimus, ut terraticum non detis nec aliquod servitium faciatis, donec vobis a curia nostra restituantur. Et si aliquis ex vobis ad militia gradum ascenderit aliud servitium facere non cogatur si ipse, & socii ejus hoc facere voluerint. Item vos, qui cum equis servitis, de terris illis, quas per comparationem habebatis in anno Domini 1157. mense Martii, indictione quarta, concedimus, ut amodo inde terraticum non detis. Præterea concedimus, ut aliquis ex vobis a nostris ministris non pignoretur nisi prius ad judicium vocatus fuerit. Item aliquis ex vobis non capiatur mala captione nisi per legem prius judicatus fuerit. De quibuscumque placitis pulsati fueritis in aliam partem justitiam facere non cogamini, nisi in vestro castro excepto pro injuria persona nostra illata, vel Fratrum nostrorum, & de Villanis, & de curte, quam habemus in ipso castello, & vicendis, & horto Dompnico, & molentinis, quæ septem ad manus nostras tenemus. Illam antiquam consuetudinem, quæ in terra S. Benedicti erat custodiendi, Roccam de Bantra vobis relaxamus. Lectos vestros cum suis ornamentis, & majales vestros* (idest sues pingues: cur vero hi majales dicerentur explicat Du-cangius in hac voce) *omnibus modis pignerari prohibemus. Vos qui rusticanorum servitium facere debetis, aliam vicendam laborare non cogamini nisi illam de S. Laurentio quontum vestra consuetudo est. Ad Molentina vestri castri amplius non detis nisi de viginti partibus unam. Et si quis de habitatoribus vestri castri præteritis, vel præsentibus, vel futuris, ecclesiam fabricaverit, & presbyter diaconus, vel subdiaconus de ejus progenie fuerit, de ipsius potestate non auferatur, salvo servitio S. Benedicti. Judex inter vos non constituatur nisi de vestro castro. Judex vester per legem Longobardorum cum consilio bonorum hominum sententiam dicat, & compositionem tollat in antea observando, & omnes bonos mores, quos antiquitus habuistis, in perpetuum confirmamus. Malos vero penitus resecamus. Præterea sequentes mandatum felicis memoriæ domini Gulielmi secundi qm. gloriosissimi regis, qui suis litteris Abbati Petro prædecessori nostro bonæ memoriæ hoc demandavit, præsenti privilegio in perpetuum valituro, statuimus, ut de cetero quicumque fuerit judex castri vestri constitutus, super sancta Dei evangelia juret, quod salva conscientia secundum leges quibus vivetis, & juxta usus, & consuetudines terra vestra juste, & rationabiliter judicabit, & nec amore, vel odio alicujus, nec prece, seu pretio a tramite veritatis, & justitia scienter deviabit. Etiam quicumque hanc nostram concessionis cartam infringere voluerit de quibus continet, & temerator exsiterit, & Deo, & hominibus se non satisfecerit, sciat se perpetuo esse excommunicatum. Qui vero conservator extiterit, sciat se nostris orationibus commendatum esse, & post finem vitam eternam habiturum, & taliter nos Roffridus Dei gratia Cardinalis, & Cassinensis Abbas de Fratrum nostrorum consensu, nobiscum habendo supraseriptum judicem, & advocatum qualiter nobis congruum fuit, fecimus, & tibi Riccardo nostro, & civitatis S. Germani publico notario, hanc cartam scribere mandavimus. Actum in eadem civitate S. Germani. Ego qui supra Roffriddus, Dei gratia Cardinalis, & Cassinensis Abbas. Ego Frater Adenulphus Cassinensis Decanus. Ego Frater Berardus Cassinensis hospitalarius. Ego Frater Petrus Cassinensis Camerarius. Ego Frater Jacobus Subdiaconus, & Monachus. Ego Frater Otto Diaconus, & monachus. Ego Fr. Theodorus Cassinensis Cellararius.*

Judex debebat judicare secundum leges Langobardorum.

Inquisitio Pignatarii facta.

In Inquisitione facta in oppido Pignatarii die 17. Januarii an. 1288. *Oddo de Pignatario juratus, & interrogatus dixit quod officium judicatus, seu Bajulationis castri Pignatarii facit, & reddit camerariatui Cassinensi tarenos Amalphitanos duodecim annuatim, & ova quadraginta, & piczias viginti. De causa scientiæ interrogatus dixit, quod cum ipso olim fuerit judex, & bajulus in castro prædicto, fecit, & reddidit dictos tarenos, & alia antedicta per septennium, quo ipsum officium exercuit, compulsus tamen, quia alii antecessores sui non fecerunt*

Ibid. fol. 128.

runt supradicta. Item dixit quod Bajulationis, seu judicationis officium dicti castri facit, & reddit camera domini Abbatis currum unum annuatim, pro cujus præstatione ab eadem camera recipere debet Bajulus, seu judex dicti castri certas res consuetas, videlicet tumulos frumenti quatuor, saumam unam vini, ex Startia Puppleti, decinas duas de caseo, & duas de lardo, & currum vetus. Dominus Benedictus juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, excepto de quantitate picziarum, de qua dixit de duodecim piziis, & excepto quod non compulsus fecit prædicta, sed sponte per quatuor annos in quibus fuit judex, & Bajulus, & excepto quod non recepit currum vetus in præstatione prædicti novi curri, & addidit quod homines dicti castri semel in anno debent facere procurationem domino Cassinensi Abbati. Item dixit: quod homines dicti castri generaliter tenentur servire domino Abbati, & monasterio in exercitu tribus diebus expensis eorum, & deinde debent habere expensas a monasterio. Dominus Bartholomæus juratus, & interrogatus dixit, quod audivit prædicta ab antiquioribus, Johannes de Petro juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus. Item dixit, quod nobiles & ii, qui loco nobilium sunt in sacra, procuratione, & aliis, qua ut jure debentur Abbati Cassinensi, non tenentur conferre cum aliis habitantibus. Raynaldus de vinea, juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus.

Oppidani debent servire Abbati, & Cassinati monasterio in exercitu,

In Inquisitione die 21. Januarii in castello novo facta: *Presbyter Johannes castri novi juratus, & interrogatus dixit, quod monasterium Cassinense habet in demanium in castro prædicto castrum, & domum sitam prope ecclesiam S. Mariæ. Item in territorio dicti castri hortum Dompnicum prope portam juxta vias publicas.* Bona alia quæ Cassinense monasterium in eodem castro possidebat memorantur, postea subditur: *De causa scientiæ dixit quod vidit prædictum monasterium tenere in Demanium bona prædicta. Item per quantum tempus, dixit quod per quindecim annos. Notarius Gualterius juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, & addidit de tempore sua recordationis, de quo dixit de quatuordecim annis, & plus. Theodinus Johannis de Nicolao juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus &c.*

In castello novo.

Ibid. fol. 330.

In inquisitione facta in castro Fractarum: *Crescentius de Fractis juratus, & interrogatus dixit, se esse nobilem ex persona quondam Riccardi domini Crescentii de Spineo patris sui, & debere servire Abbati Cassinensi per tres dies in Abbatia Cassinensi in exercitu, propriis sumtibus, ut alii nobiles dicti castri facere tenentur. Item dixit, quod ipse testis, ut nobilis habet jus speciale, seu franchitiam in jure plateatico. Johannes domini Rogerii juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, excepto, quod non habet prædicta ex persona supradicti domini Riccardi sed ex persona D. qm. D. Rogerii patris sui, & addidit, quod non solvit in collectis, quæ pro Abbate Cassinensi imponuntur; sicut alii nobiles castri Fractarum. Raynaldus domini Rogerii juratus, & interrogatus dixit idem quod Johannes domini Rogerii Frater ejus & addidit, quod si per collectores pecunia recolligenda pro domino Abbate Cassinensi aliquid imponeretur, solveret. Petrus domini Rogerii dixit, se esse nobilem, & velle facere quod fecerunt Antecessores sui, de quo non recordatur.* Decem & septem alii testes eadem deponunt, asseruntque iisdem se rebus obnoxios.

In oppido Fractarum.

Ibid. fol. 211 seqq.

Cives nobiles debent servire Abbati Cassinati in exercitu.

In inquisitione facta in oppido Vallisfrigidæ: *Presbyter Berardus Archipresbiter castri Vallisfrigidæ juratus, & interrogatus &c. Dixit, quod Angararii ipsius castri reddunt operas consuetas in pecunia, videlicet grana auri duodecim pro operibus ad metendum si habet boves, gallinas duas in festo Paschatis, & si non habet boves, gallinam unam in festo Paschatis, & tantumdem in festo Natalis pro focolari. Presbyter Johannes de Thomasio juratus, & interrogatus &c. addidit pro opere, quas angararii dicti castri præstabant cum brachiis, seu cum bobus præstabantur in Startiis S. Ambrosii. De causa scientiæ interrogatus, quod ipse vidit, Petrus Johannes de Raonis juratus, & interrogatus dixit de operibus debitis per angararios, & quantitate pecuniæ pro eis, & redditu gallinarum, dixit idem quod proximus. Princeps D. Raonis juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus &c. Gualterius de Gregorio juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, & addidit, quod ipse testis dictas operas reddidit in Startia S. Ambrosii.* Alii quidam testes eadem fatentur.

In oppido Vallisfrigidæ.

Ibid. fol. 152, a t.

Petrus Johannis de Raone juratus, & interrogatus dixit quod facit decimam de omnibus bonis suis, ab aliis se excusat, quia dicit se esse de serbitio Caballi ex persona qm. Stephani de Theobaldo, qui fuit de servitio equi quod se facturum obtulit cum consortibus suis &c. Princeps domini Raonis, juratus, & interrogatus dixit, quod facit decimam de bonis suis, ab aliis se excusat, se pretendens immunitatem habere, pro eo quod cum quibusdam aliis annuatim solvit censum tarenorum Amalphitanorum duorum Camerariatui Cassinensi &c. Laidus filius quondam Thomasii Sergii juratus, & interrogatus dixit, quod facit decimam, ab aliis se excusat ex persona dicti Avi sui, qui fuit de servitio equi, quod obtulit se facturum. Eadem ostentabant alii circiter quadraginta.

Gualterius de Gregorio facit decimas, & operas consuetas, & gallinas debitas, quas operas consuevit reddere in Startia S. Ambrosii. Petrus Magistri Berteraimi facit decimas, operas & gallinas consuetas præstari. Gregorius Magistri Berteraimi facit idem quod proximus frater suus. Hæc similiter plures alii testantur: *Rao Guglielmi de S. Andrea facit decimam de iis quæ habet in Vallefrigida, & terraticum de iis quæ habet in S. Andrea ab aliis se excusat, quia dicit se de servitio sergentaria in castro S. Andreæ, pro quo servitio tenetur facere, & reddere tumulum unum de prabenda, & ire in exercitu domini Abbatis tribus diebus suis sumtibus, & cum literis per Abbatiam . , ... rectoris dicti castri. Nicolaus de Fraimundo facit idem quod proximus. Andreas de Laurentio facit idem quod proximus. Germanus de Fraymundo facit idem quod proximus, &c.*

In inquisitione facta in oppido S. Andreæ: *Presbiter Gualterius juratus, & interrogatus dixit quod facit terraticum de omnibus terris suis &c. Presbyter Andreas de Gualterio facit terraticum de omnibus bonis suis &c. Presbyter Petrus Johannis de Maxilla facit terraticum de quibusdam bonis suis, & de quibusdam non facit aliquid, quia dicit se Cabalerium,*

Inquisitio in oppido sancti Andreæ.

Ibid. fol. 235. a t. & seqq.

pre

pro quo tenetur reddere tertiam partem unius tumuli de frumento, & aliquando medium tumulum, & tenetur servitium equi facere cum aliis consortibus suis, quod obtulit se facturum. Presbyter Johannes de Antonio juratus, & interrogatus facit terraticum de omnibus bonis suis. Dominus Bartholomaus, dominus Andreas, Nicolaus de Fundis faciunt cum consortibus pro immunitate terratici, & pro molendino sito ubi dicitur ad Aquam fœtidam, anno quolibet florenum aureum unum monasterio Cassinensi. Petrus de Barono facit terraticum de terris suis &c. ab aliis se excusat, quia dicit de servitio Sergentaria pro quo servitio tenetur servire in exercitu domino Abbati tribus diebus expensis propriis, & deinde ad expensas domini Abbatis, & dare unum tumulum de prabenda in procuratione domini Abbatis, & deferre literas ejusdem domini Abbatis, & rectoris S. Andrea, & ipse pro occasione dicti servitii servivit qm. Abbati Bernardo in exercitu in Pontecurvo, & Curellis. Nicolaus Petri de Andrea facit terraticum de terris suis &c. Ab aliis se excusat, quia dicit se de servitio Sergentaria pro quo facit, ut proximus. Bartholomaus Johannis de Bartholomao facit terraticum de omnibus terris suis &c. ab aliis se excusat, ut proximus quia facit idem quod proximus &c. Basilius de Aczolino facit terraticum, ab aliis se excusat, quia facit ut proximus &c. Nicolaus magistri Giptii non facit terraticum de bonis patrimonialibus quia dicit se esse de servitio Caballi, pro quo facit panem, vid. dat Bacco, seu tertiam partem unius tumuli de grano in procuratione domini Abbatis, Et ipse, & alii Cabalerii ad mandatum Abbatis debet emere, & tenere equum, & facere associari eumdem dominum Abbatem cum ipso equo, emittendo aliquem armatum ad expensas ipsorum per unum diem, deinde ad expensas Abbatis. De aliis autem terris adventitiis facit terraticum &c. Andreas de notario facit terraticum de omnibus bonis suis, ab aliis se excusat quia dicit se esse de servitio equino, pro quo cum aliis, qui sunt ejusdem servitii dat carnes, vinum, & omnia necessaria prater panem, & prabendam, quia dicit se descensum a naturali patre, seu avo &c. Bartholomaus Capuanus facit terraticum de omnibus bonis suis, & operas salutes & alia consueta, ut angararius &c. qua omnia prastabant alii plures, ut ipsimet fatentur. Andreas Malfridanus facit terraticum de bonis suis, & servitium coquina cum iis qua spectant ad idem servitium. Petrus de Roberto facit idem quod proximus &c. Coquinæ servitia alii plures sese obnoxios profitentur: *Notarius Guillelmus de Nicolao de Falco facit terraticum de quibusdam terris, & de quibusdam non, & servitium caballiorum Andreas Johannis de Maximilla facit terraticum & servitium caballariorum. Petrus Johannis de Robbia facit terraticum & servitium Sergenteria.* Nonaginta octo alii fatentur eadem se præstare.

Inquisitio in oppido S. Ambrosii.

In inquisitione facta in oppido S. Ambrosii: *Notarius Simon juratus, & interrogatus dixit quod facit decimam de quatuor seminibus, videlicet grano, hordeo, milio, spelta, & aliorum, ab aliis se excusat pratendens, se immunitatem habere ex quodam privilegio sibi, & antecessoribus suis concesso a monasterio Cassinensi, & debere pro libertate pradicta, reddere annuatim una cum consortibus suis infirmario Cassinensi tarenos amalphitanos quatuor*

Ibid. fol. 139.

Dissert.

prout in eodem privilegio asserit contineri &c. Stephanus Petri de Coutalta facit decimam monasterio spallam unam de porco, & operas tres cum bubus, & tres cum brachiis, & alios redditus consuetos prater gallinam, quam non prastat pro eo quod habitat in domo quam tenet ab ecclesia sancta Margharita &c. Johannes Magnellus facit decimam, & gallinas duas monasterio, ab aliis se excusat pretendens, se exinde instrumentum immunitatis habere a monasterio Cassinensi &c. Matthaus Ambrosianus facit decimas & operas consuetas, & spallam monasterio, gallinas non facit quia habet domum in quadam terra, qua fuit Fratris D. Landulfi de Teramo &c. Gentilis de Benedicto facit monasterio decimas, operas cum brachiis, & bubus, & spallam, & alia prater gallinas &c. Johannes de Adenulfo facit decimas operas, & alia monasterio Cassinensi prater gallinas &c. Quando domus, in qua oppidanus aliquis S. Ambrosii degebat, non erat cœnobii Cassinensis, gallinam ille non solvebat, quod in aliis etiam oppidis servabatur.

Oppidani solvebant gallinam propter domum.

In eodem primo regesto Thomæ Abbatis p. 141. a t. hæc reperitur sententia pro monasterio S. Eustachii Petræ Abundantis, quod cœnobio Cassinensi erat subditum lata: *Lodoicus de montibus miles regni Sicilia magister justitiarius, & a Porta Roseti, usque ad confinia terrarum S. R. ecclesia capitaneus. Nobili viro D. Petro Pirecto justitiario terra laboris, & comitatus Molisii ultra flumen Capua dilecto amico suo salutem, & dilectionem sinceram. Super quastione olim in magna curia agitata coram nobis, & judicibus ejusdem curia inter Fratrem Johannem de Pontecurvo propositum monasterii S. Eustasii de Arcu siti in justitiariatu Aprutii, citra flumen Piscaria nomine, ac pro parte ipsius monasterii ex parte una, & Jacobum Lombardum pro se, & procuratorio nomine, & pro parte Francischini, & Henrici Marchionum de Busca, Lombardorum conventorum ex altera, super indebita turbatione, & multiplici inquietatione possessionis casalis S. Stasii de Arcu Vassallorum, Jurium, & pertinentiarum casalis ipsius, prout in libello inde oblato plenius continetur. Cum notarius Riccardus dictus princeps de Neapoli substitutus domini Jacobi, & aliorum conventorum, nomine, & pro parte ipsorum conventorum, & ipsi conventui per nos, & ipsos judices fuerunt sententialiter condemnati, ut a pradictis molestationibus cessare debeant, & cavere, ut in futurum similia non committant, prout in sententia ipsa lata per nos, & judices ipsos, & munita subscriptionibus continetur, & eodem preposito instante, & petente, ut sententiam ipsam executioni debita mandaremus cum nihil ipsa sententia fuerit, pratendens nisi debita exequsio sequatur. Vobis qua fungimur auctoritate mandamus, quatenus ejusdem sententia finibus diligenter attentis, propositum, & Conventum dicti monasterii possessione, seu quasi possessione dicti casalis, vassallorum, Jurium & pertinentiarum ipsius non permittatis in aliquo molestari, sed quantum bono animo, & convenientius fuerit, super possessione, & quasi possessione ipsa defendatis eisdem. Ita quod justa querela ex parte ipsorum nequeat inculcari. Datum Capua ultimo Januarii prima Indictionis*, quæ hoc anno 1288. currebat.

Sententia pro Monasterio Petræ Abundantis.

Die 12., ac 17. Februarii duo instrumenta rogavit notarius Benedictus de Angelo, in quibus

Immunitates concessæ.

Thomas sic alloquitur Robertum Guilelmam, Jacobum, & Rogerium de Goffrido Robertum, ac Johannem de Rogerio a Pignatario omnesque ex his descendentes legitimos filios masculini sexus: *Jubemus ut sitis liberi, & immunes ab angariis redditibus, & servitiis personalibus dum vixeritis vos, & prædicti herodes vestri secundum quod decet ad honorem militarem, & quod vivatis in honere militari, secundum quod alii nobiles, & milites castri prædicti, & utamini, & fruamini illa libertate, & immunitate qua utuntur, & fruuntur alii milites, & nobiles dicti castri, & ut liceat vobis quando volueritis absumere cingulum militare & ad honorem militia promovare, nobis, & successoribus nostris in vobis, & vestris heredibus, servitiis militaribus reservatis,*

Ibid. fol. 141. a t.

Inquisitia in Vico Peolo.

In inquisitione die 25. Februarii ejusdem anni 1288. facta in Vico Peolo: *Bartholomaus Carovellus de Villa Peole facit camera domini Abbatis terraticum da terris, quas habet in territorie S. Germani, & de iis, qua habet in territorio S. Michaelis facit decimam, facit etiam aperus consuetas infirmario, videlicet operas duas cum bubus, & duas cum brachiis, & in feste Natalis spallam si habet & occidis porcum, Si non, facit gallinam, & in festo Paschatis casatam unam. Abraimans de Mishaele facit ut proximus &c, Malgelius facit ut proximus &c. Nicolaus Calvetanus facit idem quod proximus &c. Benedictus de Apulia facit idem quod &c, Malgerius, & addidit, quod antiquitus consueverunt homines dicti loci recipere ab ecclesia S. Michaelis, quando præstabant dictos redditus, spallam, & caseatam, & panicellos duos &c. Stephanus &c. facit idem, quod Malgerius. Spallam vero, seu gallinam, & cascatam nunc non facit, quia non habitat in dome propria;* Hoc idem viginti & quinque alii testes asserunt. Vicus hic modo dirutus prope monasterium S. Michaelis Archangeli situs erat.

Ibid. fol. 148.

Inquisitio in Vico Caitæ.

In inquisitione facta in Vico Caitæ territorii S. Germani, qui modo pluribus incolis abundat, hæc leguntur: *Bartholomaus Boni curia est totus quoad omnia. Berardus Joannis totus est curia quoad omnia &c. Johannes de Cementa cum Benedicto, & Simeona fratribus suis sunt curia quoad omnia &c. Petrus Conte totus est curia quoad omnia &c. Benedictus Donnellus Vestiarii per omnia &c. Benedictus de Thomasio curia in tote, & quoad omnia, Pandulfus Nicolai Petri de Oderisia curia in toto; et quoad omnia etc. Basilius de Bona etc. totus curia quoad omnia, Benedictus de Pandulfo totus curia quoad omnia.* Eadem plures alii ad ducentum fatentur, quorum aliqui exemptos sese a quibusdam servitiis asserunt privilegio a cœnobio Cassinensi habito.

Ibid. fol. 111. a t.

Inquisitio in Vico Tora.

In inquisitione facta in Vico Tora modo diruto territorii S. Germani hæc habentur: *Petrus de Graffo facit terraticum monasterio operas, redditus, et servitia consueta, videlicet operas duas manuales, seu cum brachiis, ad metendum unam operam, ad triturandum unam operam cum bubus ad recalcandum, at unam ad seminandum, et gallinas duas in festa Natalis, et duas in festo Resurrectionis. Johannes de Graffo facit idem quod proximus frater ejus. Benedictus de Leonardo facit idem quod proximus. Johannes de Leonardo facit idem quod proximus frater ejus. Johannes de Belarde de Tora facit tres operas manuales, terraticum, et alia non facit, quia non habet terras domum, & boves etc. Johannes de Juliano facit terraticum, operas manuales, et gallinas pro domo, operas non facit cum bubus quia non habet boves etc. Johannes de Clemente facit terraticum, omnes operas reddit, et servitia consueta ad expensas curia, qua antiquitus consueverunt dari, videlicet in mane panicellos parvulos octo ad prandium, ad merendinandum in nonis panicellos septem, et in sero panicellos sex cum vino, fabis, et caseo unaquaque vice etc. Bartholomaus Zorlanus facit monasterio terraticum, operas, ac servitia consueta. Benedictus de Petro habitans in Prato facit terraticum operas cum brachiis, et bubus, et gallinas consuetas præstari etc. Laurentius Fundanus facit terraticum et operas manuales tres, & gallinas duas, alia non facit, quia non habet boves, de expensis vero debitis per curiam dixit idem quod Johannes de Clemente &c. Gregorius dictus de Vallerotunda facit gallinas duas pro domo, & operas tres cum brachiis, alias vero gallinas, & operas cum bubus non facit, quia non habet boves &c. Blasius de Tora facit terraticum, gallinas, & alia consueta, Bartholomaus &c. facit terraticum operas cum bubus, & brachiis, & gallinas quatuor.* Eadem alii plures asserunt.

Ibid. fol. 141. a t. & seqq.

Inquisitio in S. Germano quoad artifices.

In inquisitione facta in S. Germano de iis, quæ a singulis artificibus solvenda erant: *Magistar Robertus Piczu calzolarius juratus, & interrogatus dixit quod pro qualibet apotheca calzolariorum præstantur monasterio Cassinensi Turonenses quatuor in festo Paschatis, & in feste Natalis Domini Turonenses quatuor, propter quod defendunt se a præstatione gallinarum. Item interrogatus dixit quod calzolarius ab ea tempore defendit se a præstatione gallinarum, quo incipit habere locum in aliqua apothecarum per se, & esse magistrum in capite. Item dixit quod illi, qui vendunt solas, tenentur dare taxillos pro tendis, & suere ipsos in prædictis tendis quotiens pro curia fuerint requisiti. Eadem tres alii deponunt Nicolaus Cassutus juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, & addidit quod in festo Paschatis Calsularii debent reddere grana auri quatuor, & in faste Natalis Domini grana auri quatuor. Item interrogatus dixit, quod solam venditori reddunt & suere debent taxillos pro tendis curia, ad requisitionem ipsius curia &c. Gentilis de Leone juratus, & interrogatus dixit, quod pro qualibet apotheca calzolariorum ipsorum anno quolibet in festo Paschatis reddunt grana auri quatuor, & in festo Natalis grana auri quatuor monasterium Cassinense debet recipere. De causa scientia interrogatus dixit, quod ipse tamquam Bajulus curia Cassinensis percepit prædicta spatio annorum decem, & alio pro parte ejusdem monasterii. Leonardus Testutus juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, & quod percepit predicta ut Bajulus, sed ipse ut calsularius solvit, & vidit solvi prædicta ab aliis calsulariis, & magistris ipsius & addidit quod consuevit percipi tertia pars tareni amalphitani, qua valebat grana auri quatuor &c. Riczardus campanarius juratus, & interrogatus dixit, quod aurifices S. Germani debent servire de arte sua monasterio, & Abbatibus ad requisitionem eorum tribus diebus ad expensas eorum adaptandum, & facienda paramenta de aura, argente, & lectone ipsorum monasterii, & Abba-*

Ibid. fol. 150. & seqq.

tum

cum &c. Leonardus de Stabili juratas, & interrogatus dixit idem quod proximus, & addidis quod audivit dici, quod tenetur Picalotti, & Corizzarii ad serviendum monasterio, & Abbatibus in suendis, & uptandis taxillis in tendis Abbatam, & monasterii, quotiens fuerint per Cassinensem curiam reqasiti. Nicolaus Cassutus, qui fuerat antiquitus Bajulus dixit, quod angararii de pertinentiis S. Germani, qui non habent boves, tenentur servire curia ad metendum duobus diebus, & triturandum uno die, & qui habet boves duos tantundem, & operas cam bubas duas, & qui habens bovem unum operam unam tantum, & pro ipsis duobus bubus, si habitans in domibus propriis gallinas duas, & pro uno bove gallinam unam, in festo Paschatis, & ia festo Natalis tantumdem. Item dixit quod Braczales, & Hortolani de S. Germano debent servire omni anno in hortis caria duobus diebus ad expensas curia, Paulus S. Johannis, qui fuerat antiquitus Bajulus juratas, & interrogatas dixit idem quod proximus. Nicolaus de Adenulfo castaldus curia juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus. Joannes Bonus Faber juratus, & interrogatas dixit qaod Ferrarii de S. Germano serviunt monasterio Cassinensi de arte Ferraria singulis annis in festo Paschatis de stillo videlicet uno anno de martello, & paletta, & alio anno de recalco, & cortello. De causa scientia interrogatus dixit, quod vidit observari pradicta spatio annorum triginta, & ipse etiam testis fecit pradicta spatio temporis supradicti &c. Nicolaus de Adenulfo Castaldus curia juratus, & interrogatas dixit idem quod proximus, excepto quod non fecit pradicta, set exegit ipsa, ut Castaldus curia. Eadem jurati duo alii testantur: Johannes Campellu hospes juratus, & interrogatus dixit, quod hospites S. Germani serviunt Abbatibus, & monasterio Cassinensi in accommodandis lectis quando magnates, & Domini hospitantur in domibus curia Cassinensis, & hospitantur, & prastant lectos in domibus in quibus habitant illi, quos ad ipsas domos Abbatis Cassinensis, seu aliquos pro parte sua hospitandos transmittit. Eadem ab aliis testibus asseruntur: Constabilis de Liczardo Pelliparius juratus, et interrogatus dixit quod Pellerarii debens servire de arte sua Abbatibus monasterii Cassinensis de pellibus novis pro ipsis Abbatibus, de caussa scientia interrogatus dixit, quod sic audivit a magistris antiquis, et ipse etiam fecit pradicta etc. Magister Bivinderius juratus, et interrogatus dixit idem qaod proximus, et addidit, quod in suendis, et aptandis, pellibus novis largis, et strictis debent servire Pelliparis, Abbatibus Cassinensibus. Hec item alii testes fatentur: Jacobus Gattus tabernarius juratus, et interrogatus dixit, qaod tabernarii S. Germani serviunt monasterio Cassinensi ia mutuandis carrafis, cuppis, & cyathis vitreis in Nativitate Domini, & in festo Paschatis, & in faciendum nectare in festo Natalis cum fuerint per officiales Cassinensis curia requisiti, & non faciunt aliud pro eo quod habitant in domibus curia Cassinensis. Germanus summus juratus, & interrogatus dixit quod cambiatores de arte sua nihil prastant monasterio Cassinensi, sed obtulit se una cam aliis cambiatoribus associare cum equo dominum Cassinensem Abbatem. Bartholomeus Malatesta juratus, & interrogatus dixit, & obtulit se ut proximus. Ad quod idem se obtulerunt quatuor alii homines. Nicolaus Cassutas juratus & interrogatus dixit, quod mercatores S. Germani pro qualibet ancia soluta per eos in pannis emtis in fundico, reddere debent camera Cassinensi granum aureum unum, & alii etiam homines tam extranei quam terrigena tantundem. Magister Antonius Murator juratus, & interrogatus dixit quod quilibet murator, & Carpenterius tenetur servire curia Cassinensi de arte sua omni anno duobus diebus ad expensas curia &c. Nicolaat Cassutus juratat, & interrogatus dixit, qaod bajuli S. Germani debent habere tertiam partem proventuum Rectoria curia S. Germani, qui percipiuntar de S. Germano, & pertinentiaram ejus sive ia trigesimis quastionum, qua moventur in curia ordinaria, vel extraordinaria sive in compositionibus, qua inter litigantes, & curie faerint, sive in forfacturis consistant. Item dixit, quod debent habere de qaalibet Sauma piscium tertiam partem granorum decem, qui debentar Rectori pro qualibet Sauma piscium, reliquis duabus partibus remanentibus rectori. Item dixit quod Bajuli quicumqae sint debent habere pro qaalibet Sauma Sardaram sardas qainquaginta, & Rector vigintiquinqae. Item dixit quod bajuli de Sauma piscium grossoram debent habere de ipsis piscibus grossis rotulum unum, & Rector medium rotulum de aliis piscibus juste, & moderate. Item dixit, quod pro damno dato de die solvuntur curia tareni auri duo post emendam damni, qua solvitur damnum passis, & pro damno dato de nocte solvuntur tareni quatuor. Eadem deponunt duo nempe Bajulus & Castaldus. Nicolaus de Adenulfo Castaldus curia Cassinensis juratus, & interrogatus dixit quod clerici sunt immunes a prastatione gallinarum, postquam ordinem subdiaconatus obtinent, & faciant etiam immunes & liberos a predicta prastatione a pradicto tempore Patrem simul cohabitantem eidem. De causa scientia interrogatus dixit, quod ita vidit observari, & etiam tamquam Castaldus curia observavit pradicta spatio annorum triginta, & plus. Eadem deponunt duo Bajuli: Castaldi, qui vadunt ad pignorandum extra civitatem S. Germani per villas inter omnes debent habere grana auri decem nisi res aliter exigeret, videlicet quod propter aliam arduam causam oporteret multos ire ad pignorandum, tunc enim est arbitrarium ad arbitrium Rectoris, & judicis; si vero vadunt ad pignorandum ad S. Petrum ia monasterio, inter omnes debent habere grana auri quinque. Magister Bartholomaus de Altumanenia juratus, & interrogatus dixit, quod de antiqua, & obtenta consuetudine Sutores S. Germani tenentar, & debent servire domino Abbati qaotiescumque fuerint requisiti in faciendis tentoriis ejusdem domini Abbatis, nec non & lecto, & rebus ipsius. De causa scientia interrogatus dixit, quod ipse testis vidit observari pradicta a tempore sui recordii, quod est a triginta annis, & plus, & ipse testis servivit Abbatibus qui pro tempore fuerunt spatio temporis supradicti videlicet qm. Abbati Stephano secundo, Abbati Riccurdo, Abbati Bernardo &c. Johannes Gruczellus sutor juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, & addidit, quod pradicti Sutores debent suere bonectas, capas, cucullas monachorum accedentium ia Sardiniam, & addidit, quod tempore, de quo dixit, de quadraginta annis. Eadem quatuor alii jurati testantur:

tur: *Magister Leonardas Baronus juratus, & interrogatus dixit, quod acurarii S. Germani debent servire de arte sua monasterio Cassinensi, quotiescumque fuerint per Cassinensem curiam requisiti in fa iendis quadrillis, ad expensas tamen curiæ, videlicet panis, & vini, & debent recipere ferram, & carbones. De causa scientiæ interrogatus dixit, quod ipse testis, ut Acurarius requisitus a curia pluries fecit prædicta. Nicolaus Cilionus juratus, & interrogatus dixit idem quod proximus, & addidit, quod vidit observare prædicta, & ipse etiam prædicta fecit spatio annorum quadraginta. Interrogatus a quo tempore Acurarius excusat domum suam a præstatione gallinæ, dixit, quod ab eo tempore, quo per se incipit exercere artem Acurariæ & laborare ad fortiam, seu ad fucinam.* Quatuor alii eadem testantur: *Christophorus Pari juratus, & interrogatus dixit, quod pro qualibet apotheca, in qua mittitur & laboratur de Galla, præstatur in festo Paschatis tarenum aureum unum pro tempore præterito, & in festo Natalis tarenum aureum unum pro tempore præterito. De causa scientiæ interrogatus dixit, quod ita vidit observari, & ipse etiam observavit spatio annorum quadraginta ab eo tempore cujus non extat memoria. Item dixit, quod conzator ab eo tempore, quo incipit esse magister & tenere apothecam per se, defendit se a præstatione gallinarum. Item interrogatus dixit, quod de apothecis, in quibus non immittitur, & non laboratur de galla nihil præstatur monasterio Cassinensi &c. propter quod non possunt se defendere a præstatione gallinarum.* Quinque alii jurati eadem deponunt: *Magister Nicolaus de Juris a spetialis juratus, & interrogatus dixit, quod speciales S. Germani non serviunt de arte sua in aliquo monasterio Cassinensi, propter quod ad præstationem gallinarum non excusantur ratione artis prædictæ.* Hæc duo alii Pharmacopolæ deponunt: *Johannes Valente juratus, & interrogatus dixit, quod quilibet Macellarius pro qualibet vacca, seu pro quolibet bove, quem occidunt in beczaria, seu alibi in civitate S. Germani, nisi fiat per licentiam curiæ reddunt cellarariæ Cassinensi vernenses sex, & pro quolibet porco vernenses quatuor, & pro quolibet castrato pecudino vernenses duos, & pro quolibet castrato caprino Vernensem unum. Item interrogatus dixit quod cum est necesse, ut expedit, Macellarii tenentur ire per contratas emendo bestias, & ipsas macellare ad expensas curiæ, si morantur in domibus curiæ. Si vero non morentur in domibus curiæ aliqua necessitate cogente, quilibet macellarius debet dare quolibet mense grana aurea quatuor.* Idem asserunt Lanii alii quatuor. *Petrus de Angurosa juratus, & interrogatus dixit, quod sellarii nihil præstant, nec serviunt monasterio de arte sua, dixit tamen quod sellarii si habent domos debeant reddi gallinæ non defendunt se a præstatione dictarum gallinarum ratione artis prædictæ.* Eadem tres alii Ephippiarii jurati testantur: *Johannes de Montanea Asinarius facit decimas &c. & servit curiæ cum Asino suo duobus diebus ad portandum victualia, & alia ad expensas curiæ, videlicet ad panem vinum & prebendam.* Eadem plures alii Agasones jurati deponunt. *Matthæus Cintrutus Pincarius facit terraticum &c. Dixit tamen antecessores suos servivisse monasterio Cassinensi ad faciendum matones pro campanili monasterii Cassinensis quando esset dirutum tribus diebus sumptibus suis, & postmodum sumptibus curiæ ad rationem de uncia media per mensem.*

In eadem præterea inquisitione adnotantur, quæ a Pistrinariis, a Fusariis, aliisque in foro Sangermanensi aliquid ementibus, vel vendentibus persolvi deberent cœnobio Cassinensi. Inter alia vero a testibus deposita hæc animadvertenda. *Item dixit, quod Judæi extranei hospitantes in Judaica S. Germani sunt immunes a præstatione plateatici de seta, si vero hospitantur alibi, solvunt jus plateatici de eisdem rebus, & aliis, de bestiis quæ occiduntur a macellariis pro Judæis non solvitur aliquid ratione plateæ, Judæi vero debent tingere pannum pro cultra, quando Platearius maritat filiam suam, item dixit quod nullus potest vendere, seu emere victualia, & alia quæ mensurantur nisi ad tumulum curiæ, requisitis Platearris curiæ ad mensurandum, qui percipiunt, & debent habere jus curiæ ab iisdem, & nullus debet habere tumulum ferratum, contravenientes tenentur ad pœnam unius unciæ, prædicti vero Plateaticarii non debent emere victualia pro revendendo, & si contra fecerint, tenentur ad pœnam prædictam.*

Inquisitio in oppido S. Petri in monasterio.

In inquisitione die 11. Martii in oppido S. Petri in monasterio olim Casino facta hæc leguntur: *Johannes de Arduino de bonis emtionalibus facit decimam, de patrimonialibus vero non facit, quia dicit se esse de servitio equi ex personis qm. D. Benedicti do Anso, & domini Aranini antecessorum suorum, quod obtulit se facturum; de immunitate vero prædicta dicit se habere instrumentum, præstatio vero prædictæ decimæ consistit in omni victuali &c. Petrus Curillus Acurarius reddit decimam de prædicto victuali de omnibus terris suis, & de arte Acuraria servit monasterio, faciendo querellos, & recipiendo a monasterio ferrum, & carbones, & justitiam panis, & vini, dum facit prædictum servitium &c. Nicolaus de Boccardo de bonis suis patrimonialibus, & antiquis, nihil facit quia est ad servitium equi, quod obtulit se facturum. Nicolaus de Landulfo Acurarius facit idem quod Petrus Curillus, &c. Magister Cynthius facit decimum de omnibus bonis suis &c. Roffridus de Vincentio Pelliparius facit decimam de bonis suis, & servit monasterio, ut alii Pelliparii de S. Germano. Johannes Abbate Sutor facit decimam, & de arte prædicta facit ut Sutores S. Germani: Amator Pelliparius facit idem quod Roffridus de Vincentio Pelliparius; Benvenutus Sutor facit, ut Johannes Abbate Sutor &c. Maurus Bartholomei de Roma Acurarius facit decimam de omnibus suis &c. & de arte sua servit, ut alii Acurarii, &c. Franciscus Fabalis calsolarius facit servitium de arte sua, ut alii Calsolarii &c. Johannes de Theodino aurifex reddit decimam de omnibus bonis suis &c. de arte vero prædicta servit, ut alii.* Eadem septuaginta duo alii jurati testantur.

Ibid. fol. 257. a t. & seqq.

Inquisitio in oppido S. Eliæ.

In inquisitione die 5. Aprilis an. 1288. in oppido S. Eliæ facta hæc leguntur: *Elias Mancinus reddit, & facit monasterio operas, & alia rusticana servitia. Nicolaus Salomonus facit &c. operas, gallinas, & alia &c.* Hoc idem alii deponunt: *Nono ejusdem mensis Aprelis apud castrum S. Eliæ infrascripti homines de casali quod dicitur, Vallis, præstiterunt fidelitatis, & homagii juramentum reverendis-*

Ibid. fol. 166. & seqq.

rendissimo domno Thoma Abbati Cassinensi, & asseruerunt se ad infrascripta teneri Monasterio Cassinensi. Liczardus Magistri Sylvestri de Casali vallis de Clia &c. Nicolaus de Albedo reddit monasterio Cassinensi &c. Duodecim Vallis cliæ incolæ in verba Thomæ Abbatis jurarunt, quorum aliqui monasterio S. Benedicti de Clia, Cassinensi subdito decimas, aliosque census pro terris quibusdam sibi concessis persolvebant.

Inquisitio in oppido Cervariæ. In inquisitione die 12. Aprilis in oppido Cervario facta hæc leguntur præcipua: *Nicolaus infans reddit decimam de quadam terra in monte Aquilonis. De aliis terris non facit nec terraticum, nec decimam nec de persona, Habet immunitatem pro qua prastat ipse una cum notario Paulo cum consortibus suis in libertate annuatim tarenos Amalphitanos quatuor &c. Magister Johannes facit terraticum, operas, salutes, & alia consueta servitia &c. Leonardus de Albedo Pecorarius facit terraticum de omnibus terris suis. Facit etiam redditus, & servitia consueta, reddit etiam de quadam domo sub castello annuatim grana auri duo, Martinus de Dionysio reddit terraticum de terris suis, facit etiam redditus, & servitia consueta, & reddit pro domo sua prope ecclesiam sancta Maria annuatim tarenum amalphitanum unum Infirmario Cassinensi &c. Bartholomeus Sebastianus reddit terraticum de terris suis, & annuatim in Pascha caseatam, in Natali Pastillum, operas, & alia consueta servitia &c. Paulus de Galatia reddit terraticum, operas, & alia consueta &c. Leo de Simone reddit terraticum operas, & alia consueta. Salutes non facit, quia domum in qua habitat tenet ad censum annuum grani auri unius, & medii prestandi infirmario Cassinensi &c. Johannes Ruffus facit terraticum, operas, & alia consueta, salutes non facit, quia domum in qua habitat tenet ad censum annuum grani auri unius & medii prastandi infirmario Cassinensi &c. Johannes Ruffus facit terraticum, operas & alia consueta, salutes non facit, quia domum in qua habitat tenet ad censum annuum grani auri unius, & medii prastandi infirmario Cassinensi &c. Nicolaus de Lausono facit terraticum, redditus, & servitia consueta, salutes, & operas &c. Johannes de Murino facit operas, terraticum, salutes, & alia consueta &c. Paulus Raynaldi facit monasterio Cassinensi tarenum Amalphitanum unum, terraticum, & alia non facit, quia dicit, se habere immunitatem &c. Nicolaus Boni facit terraticum de omnibus bonis suis, operas salutes, redditus, & servitia consueta &c. Johannes Marini de Sadoch facit terraticum, operas, & angarias non facit, quia habet immunitatem cum aliis de Sadoch.* Eadem plures alii testantur, quos inter presbyteri quidam terraticum se solvere fatentur.

Ibid. fol. 170. & seq.

Inquisitio in oppido S. Victoris. In inquisitione die 15. Aprilis in oppido S. Victoris facta hæc leguntur: *Benedictus Petri de Druda reddit monasterio decimam, & Cellerario Cassinensi cannatas octo, & urceos octo &c. Nicolaus de Dionna reddit monasterio decimas de omnibus suis, & Cellarario tarenos Amalphitanos duos, & gallinas duas annuatim &c. Nicolaus de Trotta facit decimam monasterio, & quatuor salutes videlicet in Natali Domini spallam unam, & de bucellatis par unum, in Quadragesima cannellos de ficubus quatuor, & in Pascha ova viginti & par unum de bucellatis, & in festo S. Maria par unum de pollastris, & par unum de bucellatis &c. Johannes de Raynaldo reddit monasterio decimam, & vestario annuatim tarenos Amalphitanos duos &c. Notarius Nicolaus de Raynaldo reddit monasterio decimam, & tarenos Amalphitanos octo, una cum notariis dicti castri &c. Benedictus Johannis de Ugone reddit monasterio decimam, salutes quatuor, & operam unam cum bubus annuatim &c. Nicolaus de Benedicto reddit monasterio decimam, & Cellerario Cassinensi una cum fratribus suis quatuor cannatas, & quatuor urceos octo vicibus annuatim; Franciscus Mel reddit monasterio Cassinensi decimam de quibusdam terris, & de quibusdam monasterio S. Matthai servorum Dei, cui etiam alia prastat, &c. Leonardus Johannis de Benedicto reddit monasterio decimam, gallinas duas, & tarenum Amalphitanum unum annuatim cellarario Cassinensi. Guglielmus de Jacobo reddit monasterio decimam victualium, & vini, & provenientem unum Vestario &c. Johannes Rogerii magistri Maifridi facit etiam monasterio Cassinensi & salutes consuetas, & operam unam.* Eadem ad ducentum quinquaginta alii deponunt.

Ibid. fol. 178. a t. & seqq.

In inquisitione die 21. Aprilis an. 1288. facta in oppido S. Petri in fine hæc leguntur: *De Johanne de Guerra est magistar Johannes de Marco tarenos amalphitanos decem. De Dño Raphaele, est domina Salina, & uxor Francisci de Vairano tarenos amalphitanos decem: dominus Nicolaus Paldanus. . . . . . tarenos amalphitanos. . . . . . . de Guglielmo de Insula est Stephania uxor Johannis Notarii Lucii de Toraldo tarenos amalphitanos quinque.* Ad triginta alii homines describuntur, atque ejusdem castri incolæ nobiles ad sexaginta, & amplius: *Dominus Johannes de Venafro juratus, & interrogatus dixit, quod antiqua, & approbata consuetudo est in castro S. Petri in fine, quod ille de castro pradicto, qui est de servitio sergentaria per unam diatam debet ire sive cum chartis, sive sine chartis, & redire per unam diætam propter, prout sibi injunctum fuerit propriis expensis, Post diætam vero si majus spatium fuerit, debet ire ad expensas curia, & si fuerit tempus guerra debet addi sibi socius. Item dixit, quod dum serviens vivit, filii secum morantes non faciunt ipsum servitium, sed solus pater, & omnes qui sunt de eadem familia, & domo simul habitantes faciunt unum servitium tantum, sed cum dividuntur, quilibet eorum facit servitium per se, & cum semel divisi fuerint, non possunt similiter uniri, ut unum servitium faciant sed diversa. Mortuo vero serviente sine herede, qualibet domus ipsius ubi accenditur ignis reddit gallinas duas. Item dixit, quod Angararii habentes jumentum tenentur omni mense servire cum ipso jumento, & habentes Asinum cum asino ad expensas curia, & si de Angarario non superstitit masculus, sed fœmina, fœmina ipsa servire debet quolibet mense ad lavandum pannos, faciendum pannos, & ad purgandum, & aptandum frumentum, seu quodcumque aliud servitium decet facere mulierem, & dum est pater in una domo cum familia sua, tenetur facere servitium unum, & cum dividuntur debent facere tot servitia, quot sunt persona divisa. Et postquam semel divisi fuerint, non possunt redire ad unum foculare. Item dixit, quod servitia equorum debent*

Inquisitio in oppido S. Petri in fine. Ibid. fol. 186. a t. & seqq.

recipi in castro predicto . . . . videlicet intra quodlibet septemnium servitia duo. In festo Assumptionis B. Virginis scilicet pro qnolibet servitio equi tarenos Amalphitanos quadraginta. Item dixis qaod alii sunt qui debent aperire Vegetes curia, & non faciunt aliud servitium ad expensas curia Nicolaus de monda reddit terraticum de bonis suis &c. reddit monasterio pro domo sua gallinas duas annuatim &c. Petrus de Basile reddit &c. decimam monasterio &c. De domo vero sua, qua fuit Johannis Niri juxtam aliam domum non facit Cellarario gallinas, quia non fatit ibi ignem &c. Magister Andreas murator reddit decimam cellarario de terra ad cesas, reddit etiam monasterio singulis tribus annis pro servitio eqai grana auri quatuor &c. Alcana Nicolai Bonelli reddit monasterio decimam &c. & gallinam Cellarario Cassinensi pro domo &c. Magister Petrus Blancus nihil facit asserens se habere immunitatem, pro qua annuatim reddit grana auri duo, & frater ejus tantundem, reddit etiam Cellerario pro domo gallinas, reddit etiam cum consortibus pro montano &c. annuatim tarenum amalphitanum unum, &c Johannes de Laurentio reddit monasterio gallinas pro domo & decimam de terra ad Ficoreta, &c. Maria Petri de Barbato cum filiabus suis reddit pro servitio equi singulis tribus anais mediam Augustalem &c. Nicolaus Titus reddit decimam monasterio &c. quia habet immunitatem angariarum, & servitiorum, ostendit instrumentum cum consortibus suis &c. Presbyter Guillelmus de Paulino reddit monasterio annuatim pro libertate sua mediam tareni amalphitani. Guillelmus de Matthao reddit monasterio pro servitio equi singulis tribus anais tarenum unum &c. Angelus de Stephano cum Fratribus reddit monasterio pro libertate sua annuatim tarenum Amalphitanum unum &c. Dominus Johannes de Venafro reddit monasterio annuatim pro Montano suo &c. decimam fructuum &c. & pro molentino in eodem territorio &c. tarenos Amalphitanos duos &c. & pro alio molentino &c. tarenum Amalphitanam unum &c. De militia vero facit idem quod alii milites dicti castri. Lucas domini Thomasii reddit monasterio de Montano ad casas de pede &c. tarenum aureum unum &c. pro molentino &c. tarenum Amalphitanum anam &c. alia non facit asserens se esse nobilem, & habere immanitatem. Tadaus Domini Thomasi &c. de supradicto Montano reddit monasterio tarenos Amalphitanos duos annuatim, & de fructibus videlicet oleo paro montani sui &c. decimam &c. alia non facit, assereas, se esse nobilem, & habere immunitatem &c. Notarius Thomasius reddit pro officio notariatus tarenos Amalphitanos duos annuatim, & pro Montano sibi concesso &c. decimam &c. alia non facit, quia habet immunitatem, pro qua annuatim monasterio reddis grana auri duo &c. Johannes de Marcone &c. reddit tarenum amalphitanum unũ monasterio Cassineasi pro immunitate saa &c. Johannes Benedictus de Leone non facit decimam, neque censum, quia dicit se esse de servitio Sergentaria sicut alii antecessores sui. Leonardus Picanus &c. non reddit terraticum &c. nec facit servitia personalia quia dicit se exinde habere immunitatem pro qua cum Fratre suo &c. reddit annuatim grana auri octo, ostendit instrumentum. Johannes de Hecto non facit decimam, nec terraticum, nec aliqua servitia personalia, quia dicit se de servitio equi, pro quo de triennio in triennium reddit tareni Amalphitani medium monasterio Cassineasi &c. Antonius Nicolai Paribelli nihil prestat quia habet immunitatem pro qua annuatim &c. cum domino Antonio Patrao suo tarenum auri unum prestat &c. Nicolaus de Jacobo nihil reddit pro bonis, & persona facit tamen servitium Sergentaria. Benedictus de Ismahel &c. de servitiis personalibus nihil prestat, asserens se habere immunitatem, pro qua reddit annuatim tarenum Amalphitanum unam quando divisim habitat a fratribus, & quilibet fratrum ipsius tantumdem ostenderant instrumentum &c. Presbyter Jacobus Petri de Onesta reddit de omnibus patrimonialibus decimam, de matrimonialibus nichil prestat, quia est de servitio equi pro quo singulis tribus anais grana auri quatuor cum fratre Pardo sub servitio dicti Equi &c. Presbyter Johannes, & Jacobus de Ismaele fratres reddunt annuatim insimul tarenos amalphitanos duos monasterio Cassineasi quilibet eorum &c. pro libertate bonorum, & personarum, ostenderant instrumentum &c. Franciscus Bartholomai de Jacobo, & fratres reddunt monasterio pro servitio Sergentaria idem quod alii de eodem servitio, & pro libertate plateatici annuatim grana auri quatuor etc. Presbyter Petrus de Gualterio non facit decimam nec aliquid aliud monasterio, dicit tamen se esse de servitio equi una cum Domino Rogerio Capiferro. Eadem centum quinquaginta alii deponunt.

In inquisitione in oppido Mortulæ die 30. Aprilis ejusdem anni 1288. facta: *Dominus Blasius de Mirtola etc. juratus, et interrogatus dixit, quod de antiqua, et obtenta consuetudine dicti castri est, quod cum Scasa monasterii Cassinensis portas ipsius castri sit, licet curia incidere, et incidi facere arbores cujuscumque sint absque pretio pro ipsa Scasa. Johannes Massarellus de castro Mirtola reddit monasterio terraticum &c. Item juratus, & interrogatus dixit, quod generaliter homines dicti castri tenentur prestare domino Cassinensi Abbati pro sacra uncias auri tres.* Et serviunt eidem domino Abbati in exercitu uno die propriis expensis, & post modum ad expensas Abbatis, & monasterii. *Item juratus, & interrogatus dixit, quod de antiqua, & obtenta consuetudine dicti castri Mirtola est, quod si aliquis vendat omnia bona sua simul, curia accipit tertiariam de omnibus alienatis, si vero semotim, & particulariter, curia habet tertiariam de alienis alienatis. Item dixit, quod cum Scasa portus dicti castri fit, licet curia incidere arbores cujuscumque sint absque pretio pro ipsa Scapha, & homines dicti castri debent personaliter adjuvare ad faciendam ipsam Scapham ad expensas ipsorum usque dum finiatur, & mittatur in aqua, & totum necessarium eidem Scapha facere, præter magisterium magistrorum, qui ipsam Scapham faciunt præter etiam picem, & ferrum. Johannes de S. Ambrosio &c. dixit tamen de omnibus supradictis ut proximus &c.*

Inquisitio in oppido Mortulæ.

Ibid fol. 295. & seq.

Oppidani serviunt Abbati in exercitu.

In inquisitione in oppido Cucurutii die prima Maii anni 1288. facta: *Presbyter Johannes de Andrea juratus, & interrogatus de iis, qua monasterium Cassinense habet in demanio in castro Cucurutii dixit, quod dictum monasterium habet in demanio in dicto castro &c. Castellum &c. Item juratus, & interrogatus dixit quod generaliter homines dicti castri Cucurutii habentes boves reddunt monasterio cum ipsi bubus tres operas annuatim, videlicet unam*

Inquisitio in oppido Cucurutii.

Ibid fol. 197. & seq.

aa

ad disrupendam terram, aliam ad recalcandum, & aliam ad seminandum; item dixit quod de antiqua, & obtenta consuetudine dicti castri Cucurutii est, quod si aliquis vendat omnia bona sua nihil sibi remanente, curia accipit tertiariam de omnibus alienatis; si vero vendiderit retento sibi Casaleno, vel domo, curia non accipit tertiariam de alienatis. Si vero non retento sibi domo, vel casaleno de omnibus tam simul, quam particulariter alienatis, curia habet tertiariam. Item dixit quod de omnibus bonis, seu terris suis reddit terraticum, videlicet de sex partibus unam, de grano, ordeo, milio, & fabis monasterio Cassinensi, & debet ipsum terraticum, ut homines omnes alii portare ad domos, in quibus recondit victualia curia &c. Presbyter Johannes Petri de Mirtola, ut proximus. Presbyter Riccardus Johannis Andrea de Foresta ut proximus. Johannes de Andrea juratus, & interrogatus dixit, & facit idem quod proximus, & addidit, quod reddit monasterio operas tres cum bubus annuatim &c. Petrus de Mirtola juratus, & interrogatus dixit, & facit idem quod proximus &c. Jacobus de Simeone reddit monasterio operas consuetas, & terraticum de omnibus terris &c. Bonus homo Petri de Mirtola reddit monasterio terraticum, & operas consuetas &c. Benedictus de Eustasio reddit operas, & terraticum monasterio de omnibus terris suis, &c. Raynaldus de Francisco facit monasterio terraticum, & operas. Eadem alii plures fatentur.

Inquisitio in oppido Terruculi. In inquisitione facta in oppido Terruculi hæc leguntur: *Presbyter Laurentius Archipresbyter Castri Torocli reddit monasterio terraticum de omnibus terris suis &c. Presbyter Blasius juratus & interrogatus dixit quod reddit monasterio de omnibus terris terraticum &c. Presbyter Leo reddit monasterio terraticum de omnibus terris suis &c. Notarius Benedictus Johannis de Manfredo reddit monasterio de omnibus terris suis terraticum præter de terra ad Collem de Insula &c. quam terram &c. tenet sub servitio equi, quod obtulit se facturum &c. Marcus Johannis Manfredi reddit monasterio terraticum, de omnibus terris suis præter de terra ubi dicitur Orci etc. de quibus nihil præstat alicui, quia ipsas tenet sub servitio equi etc. Nicolaus de Senessa reddit monasterio operas cum bubus, et brachiis, gallinas, terraticum, et alia consueta. Johannes infans facit, ut proximus. Andreas de Landone reddit monasterio si habet par bovum operas quatuor cum ipsis bubus, operas tres cum brachiis, gallinas quatuor, et terraticum de omnibus terris suis etc. Andreas Sallozza facit redditus, et servitia consueta, et terraticum monasterio de omnibus terris suis etc. Nicolaus de Mauro reddit monasterio terraticum, redditus, et servitia consueta etc. Petrus magistri Philippi reddit monasterio terraticum de omnibus terris suis præter de terra, ubi dicitur Maruclari etc. prædictas vero terras de quibus nihil præstat asserit se tenere ex persona matris, pro qua reddit cum nepotibus de triennio in triennium tarenos Amalphitanos octo asserens se de servitio equi quondam Johannis de Manfredo antecessoris sui ex persona patris quod obtulit se facturum etc. Nicolaus Maurossus reddit terraticum monasterio de terris suis omnibus, præter de terra sita alia Foresta &c. de quibus nihil præstat asserens ipsas teneri sub servitio equi, pro quo reddit singulis tribus annis cum* Ibid. fol. 198.

consortibus tarenos amalphitanos octo, quod equi servitium obtulit se facturum &c. Angelus de Parisio reddit monasterio terraticum præter de terris sitis in pede Torocli &c. de quibus reddit pro servitio equi Palmerio de Dionysio cujus fuerunt terræ prædictæ singulis tribus annis tarenos aureos duos, ascendit cum consortibus ad tarenos aureos quinque, asserit se esse de servitio equi, de quo reddit de triennio in triennium cum consortibus tarenos aureos quinque. Quod equi servitium obtulit se facturum. Johannes de Mattheo reddit de patrimonio suo terraticum de vino, & victualibus &c. ab aliis se excusat asserens se habere immunitatem. Ostendit instrumentum Magister Jacobus Calsolarius reddit monasterio terraticum de omnibus terris &c. ab aliis se excusat propter artem pro qua reddit annuatim monasterio grana auri sex &c. Andreas de Angelo de omnibus terris reddit terraticum, ab aliis se excusat ex persona Matthæi de Rai Avi sui, qui fuit de servitio equi quod obtulit se facturum &c. Andreas de Gregorio de antiquis terris nihil præstat, quia est de servitio equi pro quo de triennio in triennium reddit tarenum auri unum, & grana quinque monasterio, reddit etiam annuatim tarenum auri unum infirmario Cassinensi. Hæc aliaque hujusce modi alii complures referunt.

Ex allatis hactenus Thomæ Abbatis præfectura actis monumentis, satis constat suprema quædam principatus munia Abbati Cassinensi post ademptam etiam criminalem jurisdictionem remansisse. Fit enim in humanis rebus, ut non omnia statim, unoque, ut ita dicam ictu, sed sensim collabescant. Thomas itaque quo superstite, adhuc qualicumque Principatus supremi Cassinensis forma, cœnobio præfuit ab anno 1282. ad 1293. quo Abbas Cassini erat Pontius a Catania, ut ex instrumento constat die 2. Novembris anni 1293. rogato a Raynerio Possano ex urbe Sassari in Sardinia imperiali notario, in quo Landulfus Abbas S. Mariæ de Tergo, ejusdemque Pontii legatus in Sardinia fatetur, jussu Abbatis Pontii solvisse quadraginta auri uncias Bartholomæo de Altribursio. Hinc corrigendus Arnoldus Wion, qui lib. 1. ligni Vitæ p. 23. contendit, Thomam anno tantum 1294. obiisse, quo certe Pontius die 6. Junii Abbas erat, mortuus paulo post die 6. Octobris. Thomas Abbas moritur, illique sufficitur Pontius.

Quando quidem vero in monumentis hactenus allatis potissimum Bernardi, & Thomæ Abbatum Cassinensium tempore, advocati Cassinensis mentio sæpe fit, haud in irritum cessuram operam nostram credimus, si quædam hoc loco de advocatorum origine jurisdictioneque afferamus. Facem nobis præferet vir omnigena eruditione, potissimum monastica clariss. Johannes Mabillonius, qui in præfatione sæculi III. Parte I. num. 112. p. 91. sic disserit: *Quod in ecclesia Romana, & Orientali præstitere defensores, id ut in monasteriis agerent instituti Advocati sunt. Id muneris primo quidem suppleverunt reges plerique qui loca Deo sacra, in suam, ut vocabant, mundeburdem, seu tutelam, ac defensionem suscipiebant. Postea vero quam multiplicatis monasteriis regia cura singulis defendendis sufficere visa non est, subrogati sunt homines præpotentes, Duces, ac Comites, qui auctoritatis sua præsidium cœnobitis accommodarent. Obstitere primo episcopi nonnulli, quos inter Synodi Cabilonen-* De Advocatis Abbatiæ Cassinensis.

sis

sis Patres circiter medium seculum septimum præcipiunt capite quintodecimo: ut Abbates, & Monachi, aut agentes monasteriorum patrocinio seculari penitus non utantur, nec ad principis præsentiam sine episcopi sui permissu ambulare audeant. Attamen vicit ipsa rei necessitas, ut scilicet hominum secularium ecclesiasticis rebus inhiantium cupiditas reprimeretur. Quippe Chlotarius Chlodovæi junioris filius, inlustrem virum Gengulfum Besuensibus Monachis Advocatum concessit anno decimo Regni sui: nimirum ut omnes causas ipsius monasterii prosequeretur, & ablata restitueret. Postea Carolus Magnus in capitulis ecclesiasticis quæ extant apud Sirmondum ad annum octingentesimum primum statuit capite trigesimo quarto, ut episcopi, & Abbates Advocatos haberent, & ipsi (Advocati) haberent in illo comitatu propriam hereditatem, & ut ipsi recti, & boni essent, & haberent voluntatem recte, & juste causas perficere. Hanc provinciam suscepere plærique monasteriorum conditores, ipsorumque posteri si quidem satis virium habebant et auctoritatis: sin minus alii optimates a Monachis electi, et approbati a rege. Hinc Albertus Bremonsis archiepiscopus cum Gorecense monasterium erexisset, decernit, ut quisquis in stirpe nostra, inquit, lucus cæteris ætate provectior fuerit hic nostra constitutione huic loco Advocatus constituatur, si vero evenerit, ut talis de stirpe nostra deficiat, quemcumque Abbas, cum consilio Fratrum, ad defensionem, et utilitatem loci expetierit, hunc Archiepiscopus Bremensis Advocatum constituet. Ita legitur in fragmento chronici Gorecensis post Witichingi librum de gestis Saxonicis monasterium S. Galli, propterea quod, non ex regalibus denariis, sed ex privatorum traditiunculis accreverat cum nullum privilegium aliorum monasteriorum neminem sui defensorem, vel Advocatum reperire potuisset. Ludovicus Augustus tuendum uscepit, teste Monacho Sangallensi, in libro primo de vita Caroli Magni, capite quinto. Atque ut Advocati adversariis sese validius opponerent, stipendium, ac merces constituta eis est: ipsique adeo monasteriorum lites omnes prosequebantur, immo et duella (si necesse erat) suscipiebant, et ad castra pergebant cum militibus, seu cum vassis, et hominibus monasteriorum, quæ regi militiam debebant. Stipendium istud erat annuus census, tertiave pars emendarum: quo nomine pecuniarias multas appellabant. Theodericus Flandrensis comes in generali privilegio monachis Bertinianis concesso anno centesimo quadragesimo septimo supra millesimum statuit, ut quicumque advocatus fuerit ejusdem ecclesiæ, juxta institutum Balduini Insulani iturus in regalem expeditionem, semel in anno unum baconem, & unam pensam caseorum, & unum summarium, vel pro his unam marcam argenti ab Abbate suscipiat, & singulis annis de unaquaque terra Villa de Archas dimidiam firtalam Avenæ habeat, eo pacto, ut nihil unquam de eadem villa qualicumque causa exigat, aut accipiat, & ut ecclesiæ oportunum suæ defensionis auxilium non subtrahat. Advocatus monasterii Senoniensis in Vosago, tertiam partem emendarum illorum, scilicet placitorum, ad quæ ab Abbate vocatus erat suscipiebat, ad cætera manus non extendebat, ut legitur in Chronici Senoniensis libro secundo, capite quinto. Duellorum ab Advocatis susceptorum in causis monasterii sui exempla extant non pauca, unum in libro de miraculis S. Benedicti, auctore Adrevaldo, cap. vigesimo quinto, & sequenti, aliud in libro secundo de Miraculis S. Bertini, capite quintodecimo notatu dignum, tertium in notis ad Guibertum. Ad finiendam litem Advocati etiam actionem omnem prosequi debebant, & juramentum (si quando exigebat res) præstabant. Exemplo est lis inter Archiepiscopum Trevirensem Abbatemque Prumiensem ventilata coram Carolo Magno pro cella S. Goaris apud Wandalbertum in libro de miraculis ipsius sancti: ubi Prumiensis cœnobii Advocatum Ratbertum nomine appellat causidicum monasterii. Officium istud in dignitatem evasit, quæ una cum annuo stipendio transibat ad heredes advocatorum. Tempore procedente, qui monasteriorum defensores esse debuerant, eorum deprædatores, ac direptores extiterunt: ac demum advocatiæ pretio monasteriis vindicatæ, sæculo quartodecimo penitus extinctæ sunt. Theodericus Abbas Gemeticensis a Drogone Ambianensi Comite annuos census, quos is pro jure Advocati exigebat in Genestevilla, redemit offerendo sexaginta, & duas libras Rotomagensis monetæ, nec non & sex equos permagni pretii, ut legitur in charta hac de re condita anno millesimo trigesimo, quam habes in calce hujus sæculi. Idem pactum fecerunt Monachi Senonienses cum Simone Lotharingiæ Duce anno millesimo ducentesimo sexagesimo. Porro antequam munus inirent Advocati, Abbati, Monachisque præstabant sacramentum cujus hæc forma in Manuscripta Codice Monasterii sancti Walarici.

Vos juratis per Deum, & omnes sanctos quorum reliquiæ hic sunt, & alibi, quod vos ab hac hora, & deinceps benevolentiam, & fidelitatem habebitis, & portabitis huic ecclesiæ S. Walarici, & omnibus membris: & etiam possessiones omnes, & omnia jura istius ecclesiæ bona fide juvabitis ad defendendum, & custodiendum de omni injuria seu violentia adversus omnes secundum vestram possibilitatem, quotiescumque super his fueritis requisitus? Concludat Abbas: Ita vos juvet Dominus.

Istud juramentum ibi præstitit Robertus Drocarum comes anno trecentesimo vigesimo primo supra millesimum, quo fere sæculo Advocatorum munus ac nomen desiit in monasteriis.

Nomine non officio differebant Conservatores in quibusdam monasteriis instituti, qualis fuit in cœnobio S. Salvatoris in Vosago ex chronici Senoniensis lib. 2. cap. sextodecimo; Et erant subadvocati aliquando plures in singulis monasteriis, qui vice Advocatorum res monasterii curabant. Hinc Otto Imperator in litteris, quibus Lantbertum Comitem Lovaniensem creat Advocatum cœnobii Gemmelacensis statuit, ut comes unquam præter unum subadvocatum habeat. Porro subadvocatus in Villis ad Abbatiam pertinentibus nihil aliud juris habeat, nisi per singulos annos de unaquaque domo denarium unum, gallinam unam, avenæ sextarium unum. Quæ litteræ datæ sunt anno quadragesimo octavo supra nongentesimum extantque in chronico Gemmelacensi tom. 6. Spicilegii. Hinc manifeste colligitur, plures aliquando subadvocatos monasteriis impositos fuisse. Ea de re graviter conqueritur Fulcardus Abbas Laubiensis in epistola ad Henricum Imperatorem eo nomine quartum, modo, inquit, habentur in Villis sancti Petri multi Advocati, immo raptores in aliquibus quin-

quinque, in aliis quatuor, in aliquibus tres, in aliquibus etiam septem, qui præter tres principales generales placitos quandocumque volunt ibi singillatim placitant. Edita est hæc epistola in continuatione libelli de gestis Abbatum Laubiensium tom. sexta Spicilegii lectu sane digna hoc in argumento, &c. Vid. idem Mabillonius de Re Diplom. lib. 6. pag. 589. & 590.

Advocatorum itaque quoad cœnobia munus erat exercere placita sæcularia, præstare juramenta calumniæ, quæ clericis lege canonica, & civili erant interdicta, potissimum lege Langobardorum lib. II. cap. 48. §. ultimo, subditis monasterii jusdicere, illisque peracto judicio tertia pars mulctæ a reis persolvendæ cedebat, nam duæ aliæ ad ecclesiam spectabant. Largitiones ecclesiæ factas acceptabant; in distrahendis, emendisque ecclesiæ bonis assensum præbebant, Abbatem consiliis suis juvabant in rebus arduis, monasterii bona authoritate sua a rapinis tutabantur, præstabantque alia plura, quæ in diplomate pro monasterio de Passiniano recensentur apud Ughellium in supplemento To. VII. p. 1419. nunc autem To. 3. col. 537. novæ edition. Advocatorum origo haud antiquior esse videtur Consulatu Stiliconis ut ex concilio Carthaginensi can. 99., illique deinceps electi sunt ab Abbatibus, aut episcopis, coram comitibus, seu judicibus, ut ea lege Langobardorum lib. 2. cap. 48. constat, quo illorum authoritas sanctior vulgatiorque esset, atque aliquando petebantur a principe, ut ex capitulari Caroli M. vel a Pontifice, ut ex bulla Leonis IX. apud Gretserum de Cruce p. 2621. Imo qui cœnobia, vel fundabant, vel augebant muneribus, vel privilegiis honestabant, Advocati, Defensorisque munus posteris suis, veluti hæreditario jure relinquebant, quod Unfredus præstitit, & Radulfus, atque Emma quoad cœnobium S. Michaelis Archangeli Montis Caveosi, ut ex privilegiis an. 1083., 1093., 1099., 1119. concessis, quæ in ejus cœnobii regesto continentur. Hosce vero Advocatos alii Adversarios, Defensores, & Vice Dominos dixere, eosque modo dicimus judices, conservatores, vel delegatos, quamquam hi nonnihil ab antiquis Advocatis, & munere, & potestate differunt. Hinc duplicis generis olim cœnobiorum Advocati fuere, alii qui pro monasteriis causas primum in foro dixere, deinde causarum istarum judiciis præfuere, atque dixere jus. Alii qui monasteria authoritate sua vel armis defenderent, qui defensores etiam dicti. Advocatorum nomen, & officium comites, Duces, imo, & Reges ipsi non sunt dedignati, donec, ut fit in humanis rebus, res optima pessime cœnobiis cessit, ut diximus. Eligebantur etiam ab ipsis cœnobus, licet quandoque reges eos darent.

Advocatorum antiquitas. Perantiquos fuisse in cœnobiis Advocatos, præter illa, quæ hactenus adduximus monumenta in hac Dissertatione ostendit privilegium Sanctimonialibus parthenonis S. Mariæ in Cingla, qui cœnobio nostro erat subdita a Paldolfo, & Johanne ejus filio Capuanis principibus concessum, in quo authentice in nostro archivio asservato hæc leguntur. *Confirmamus in præfato monasterio puellarum S. Dei Genitricis Mariæ, sita in loca Cengla, ubi ipsa domna Sichelgayta Abbatissa præesse videtur, ut si amodo, & quacumque adveniente tempore, causaciones habuerint, partem jamphati monasterii puellarum, cum qualemcumque hominem, vel si homines causaciones habuerint cum ipso sancto monasterio puellarum, vel cum parte . . . . Sacramentum precedit, ut partem præfati monasterii Sacramentum deducere, vel facere deveat pro quacumque causam, vel culpam ad quempiam hominem, ut eadem domna Abbatissa ejusque successores, qua post illam in loco honoris in ipso S. monasterio puellarum accedere debuerint, neque ad quempiam de ancillis Dei, quæ in ipso S. monasterio deservire videntur, qua vestem, & habitum S. religionis induta sunt, vel fuerint, ad sacramentum invitare, nec querere non deveantur, ut illas ipsum Sacramentum persolvant, vel faciant, set neque custodibus, qui pro tempore fuerit in ipso S. monasterio puellarum, & ibidem deservire videatur peragentes causaciones prædicti monasterii, in eque suis presbyteris, vel clericis, qui in ipsa venerando monasterio, vel in ejus cellis servitium Dei quotidie peraguntur, ut nec illis aliquando tempore a quempiam hominem ad Sacramentum invitentur, ut illis Sacramentum persolvant pro ipso S. monasterio, set si evenerit, ut pars ejusdem locis Sacramentum facere deveat, quatenus per suos Scariones se defendat, & ipsi scariones Sacramentum deducant, vel faciant sicut antiqua fuit consuetudo, & non immerita, set per legalem diffinitatem hoc concessimus, & confirmavimus per hoc nostrum præceptum in ipso S. monasterio, quia scimus cum Monasterias, vel reliqua loca venerabilia in defensionem sacri palatii esse noscuntur, & ideo cum nostra est defensio illorum vel nostro palatia, ideo volumus, ut sic se defendat in ipso Sacramento per suos Scariones quemammodum curtis regia Scariones per Sacramentum defenditur, quando evenerit, ut pars curtis Regia Sacramentum deducere deveant, ut Astolfus Rex instituit &c.* Scario est ex Du-Cangio judicis minister, vel certe minor judex. In privilegio anno 1099. a Rodolpho dicto Machabeo Unfredi comitis Montis Caveosi filio cœnobio S. Michaelis Archangeli ejus loci concesso, quod in appendice To. IV. Annalium p. 667. edidit Mabillonius hæc reperiuntur verba: *Etiam promitto me esse defensorem, gubernatorem, advocatorem contra omnes adversarios ipsius ecclesiæ, & illam regentium &c.* In privilegio ab Otthone Magno an. 970. monasterio S. Maximini Trevirensi concesso apud Zyllesium p. 24. partis III. hæc leguntur: *Nec episcoporum, aut Ducum Comitumve, aut alicujus judiciaria potestatis placitum attendant, nisi solius Abbatis, & Advocatorum quos ipse elegerit, & constituerit.* In privilegio Otthonis II. an. 974. concesso apud eundem p. 25. *Insuper etiam concedimus, ut idem Abbas sibique commissa congregatio eorumque successores potestatem habeant Advocatias monasterii sui cui velint dandi, cuique velint tollendi.* Et in privilegio Otthonis III. anno 990. ibidem p. 27. *Insuper etiam concedimus, ut idem Abbas, sibique commissa congregatio, eorumque successores potestatem habeant Advocatias monasterii sui, cui velint dandi, cuique velint tollendi. Advocati quoque constituti in villis eorum, nec non hominibus illius loci qui vocantur Scararii nisi præsentia Abbatis, vel ejus Præpositi placitum habere præsumat, bannumque in placita*

cum

cum Scarariis hominibus habito non Advocatus, sed Abbas accipiat, aliaque familia Abbati subjecta placitum nullius nisi Abbatis vel ab eo constitutorum attendat bannum, & fredum nulli nisi Abbati persolvat. Eadem verba extant in privilegio an. 1005. a S. Henrico concesso ibidem p. 28. & in alio an. 1023. in quo hæc addit: *Et ut Advocati nullum post se ponere audeant, qui vocetur pro Advocatus, nullumque placitum præter tria jure debita in Abbatia tenere præsumant, nec cuiquam illorum liceat aliqua violentia homines gravare, aut vi parare hados eorum, aut pecora tollere, vel quicquam super officiales, aut ministros, sive mansionarios, seu omnia jura Abbatis constituere.* Plura alia refert Zyllesius monumenta, quibus constat fuisse cœnobii sancti Maximini Advocatos Duces Lucemburgenses, & comites Achimenses illudque hactenus munus obire. Ex privilegiis vero Henrici III. imperatoris ab eodem Zyllesio pag. 38. & Henrici V. p. 47. allatis, quænam fuerint jura, muniaque Advocatorum patet. Hæc omnia carptim cursimque in præsentiarum adduximus, quo Advocatorum origo dignitas, atque demum abusus authenticis monumentis constaret. Sed age rem nostram prosequamur.

Lis inter cœnobium S. Petri de Avellana, & Incolas Vallisfurdæ composita.

Ex originali in Archivo nostro.

Brevi itaque Pontii Abbatis præfectura lis hujuscemodi inter cœnobium S. Petri de Avellana Casinatibus subditum, atque incolas Vallisfurdæ oborta composita est: *In nomine Domini nostri Jesu Christi anno ejusdem incarnationis millesimo ducentesimo nonagesimo quarto, regnante domino nostro Karolo Dei gratia Hyerusalem, & Siciliæ rege, Ducatus Apuliæ Principatus Capuæ, Andegavensis, Provinciæ, & Forch. Comitis ejus anno decimo. Dum quadam discordia, & controversia verteretur inter conventum monasterii S. Petri de Avellana ex una parte, & homines universitatis Vallisfurdæ ex altera, de quibusdam redditibus, quos dictus conventus ab hominibus dictæ universitatis anno quodlibet de jure se habere asserebat &c. Unde de communi partium voluntate super prædictis omnibus ad tale pactum, seu concordiam sponte, & voluntarie devenerant, videlicet, quod unaquaque pars prædictarum obligavit se alteri ad pœnam unciarum auri decem, medietatem curiæ, & medietatem parti solvendam, stare, & obedire dictis, seu sententiæ mei Roberti de Tarento militis judici arbitratori constituto, & electo, de communi partium voluntate super terminanda, & finienda discordia, & controversia supradicta &c. Unde ego prædictus Robertus Miles judex arbitrator, habito super his virorum prudentum consilio diligenti, die tertiadecima mensis Februarii, septima indictionis, apud Anglonem, in præsentia Thomasii castri Angloni, judicis Stephani authoritate regia publico ipsius castri notario, & testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum, sententialiter dico, mando, & præcipio, quod quilibet hominum dictæ terræ Vallisfurdæ, qui tenet ad rationem de quarta una teneatur & reddere debeat annuatim dicto monasterio granas auri decem, & octo. Item mando, sententialiter, & præcipio, quod factis aliis redditibus realibus, & personalibus debitis annuatim monasterio antedicto, homines dictæ terræ deboant esse exemptos ab itineribus, seu aliis gravaminibus somariorum ipsorum, ad quæ Monachi, qui pro tempore morabantur in Vallefurda eos indebite compellebant, & quod homines dictæ terræ Vallisfurdæ, quibus additæ sunt terræ de Grasonis ad laborandum teneantur reddere decimam partem, & non aliud, & ne de prædictis aliqua posset imposterum oriri dubietas; ad cautelam, & securitatem prædicti monasterii, & futuram memoriam, nec non rogatu ejusdem domini Roberti judicis arbitrarii, factum est exinde præsens publicum Instrumentum eidem monasterio assignandum, scriptum per manus mei prædicti notarii, & meo solito signo signatum subscriptione mei prædicti judicis, & subscriptorum testium subscriptione roboratum. † Ego qui supra Thomasius Anglonus judex, locus † Signi. † Signum crucis propria manus Roberti de Azzarello testis. † Signum crucis propria manus Johannis de Tarento testis. † Signum crucis propria manus Rogerii . . . . . testis. † Signum crucis propria manus Adenulphi . . . . testis.*

Epistola Bernardi III. Abbatis Casinensis.

Anno 1296. Administrator cœnobii Cassinensis erat Bernardus III. episcopus Tripolitanus ex Ordine nostro, qui Monacho cuidam Cassinensi, ecclesias, vassallosque cœnobio nostro subditos in Sardinia gubernandas commisit hac epistola, quæ in codice membranaceo M. S. bibliothecæ nostræ sig. num 143. extat: *Frater B. Abbas monasterii Cassinensis Dilecto in Christo Fratri B. Monacho Cassinensi salutem in Domino. De studio, probitate, ac fidelitate tua plene confisi, ecclesiam S. Mariæ de Tergo tibi duximus committendam, quocirca tibi tenore præsentium firmiter injungendo mandamus, quatenus ad prædictas ecclesias te personaliter conferens circa regimen, & gubernationem ecclesiarum sic studiosus indennas, quod possis exinde apud Deum, & homines commendabilis apparere, & ecce, quod tam clericis, quam servis, ancillis, & vassallis ipsarum ecclesiarum, damus tenore præsentium firmiter in mandatis, ut tibi tamquam ipsarum ecclesiarum in omnibus quibus tenentur, & debent, obediant, & intendant, alienandi vero, aut distrahendi, vel minuendi bona & jura ecclesiastica tibi subtrahimus penitus potestatem. De animalibus vero ea quæ sunt feminini generis tibi distrahere non liceat, sed ad procreandos fœtus penitus conserventur, nisi pro senectute, aut debilitate inutilia esse noscuntur, quæ tibi distrahere liceat, ut in locum eorum alia utilia animalia subrogentur &c. Dantes tibi &c.*

Concordia inter universitates Pontiscurvi, & Roccæ Guilelmæ.

Ex originali in Archivo nostro.

Eodem anno 1296. hæc inter universitates Pontiscurvi, & Roccæ Guillelmi concordia inita est.

In nomine Domini nostri, Jesu Christi Amen. Anno incarnationis ejusdem millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, regnante Serenissimo domino nostro Carolo II. Dei gratia Hierusalem, & Siciliæ rege magnifico, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, Provinciæ ac Forcalquerii, ac Pedemontis Comite, regnorum ejus anno duodecimo, mensis Novembris, decimanona die ejusdem mensis, decima indictionis, apud Pontemcurvum. Nos Gerardus dictus Tipa judex Pontiscurvi, Nicolaus de Petro publicus ejusdem terræ, & totius Abbatiæ Cassinensis monasterii notarius, & subscripti literati testes de eadem terra ad hoc specialiter vocati, & rogati, videlicet Thomas domini Petri Abbas Nicolai rector ecclesiæ S. Mariæ de Gratiis &c. Præsenti publico instrumento fatemur, & declaramus,

quod

quod orta dudum materia quaestionis, litigii, seu dissensionis inter nobilem virum Riczardum de S. Dionysio Dominum Roccae Gulielmae, & universitatem hominum ipsius Roccae ex parte una, & universitatem hominum castri Pontiscurvi ex altera, de infra scriptis villis, locis, & territoria, via, plateatico locorum ipsorum juribus, & pertinentiis eorumdem videl. Villa Vallis rivi Vitellati, Villa S. Olivae, Villa S. Tampari, & hominibus in eis habitantibus, nec non via, qua itur ad Portella, & territorii &c. sequuntur confines, & postea sequitur: cum ceteris planitiis, aquis, silvis, montibus, forestis, inter praedictos fines, & Serras sitis, & constitutis, ac juribus, qua ratione territorii possidentur in locis praedictis haberi, & possideri debentur tam a Dominis, quam a Vassallis praedicto Riczardo, & universitate Roccae praedicta asserentibus praedictas Villas, & loca esse in territorio, & de territorio dictae Roccae, & ad se tamquam Dominum Roccae spectare, universitate hominum Pontiscurvi in contrarium asserente, & dicente, loca praedicta esse in territorio Pontiscurvi, & ad Abbatem Cassinensem, tamquam dominum dicti castri, legitime pertinere. Demum post varios tractatus hinc inde habitos &c. ad infrascriptam transactionem, pactum, conventionem, & concordiam, praedictus Riczardus, & Lando de praedicta Rocca sindicus universitatis hominum ipsius Roccae ad hac specialiter, & solemniter constitutus, prout de ipso sindicatu constitit manifeste per instrumentum publicum inde confectum ex parte una, & Maliofudus de Ursone & Jacobus de Bendia sindici universitatis hominum Pontiscurvi ex parte altera voluntaria devenerunt, vid. quod praedictus Ricciardus, & Lando Sindicus, vid. bona, & libera, & spontanea voluntate eorum dixerunt, recognoverunt &c. loca praedicta, prout supra ponuntur, esse territorium, & de territorio Pontiscurvi, ac dictas villas esse, & fuisse de pertinentiis, & territorio Pontiscurvi, pacto vid. inter partes ipsas sollemniter subsequuto, quod licitum sit praedicto Ricciardo, haeredibus, & successoribus suis habere, & tenere pacifice, & quiete pro suis ligiis, vassallis, omnes homines, qui habitant, & qui domicilium habent, vel habebunt etiam in futurum in ea parte dicta villa vallis, quae dicitur li Marrini ne liceat in ipsa Villa hinc inde vassallos subtrahere, & etiam retinere sub maritos. Item quod totum casale Montis Vitri sit pure, & libere Domini dictae Roccae. Item quod liceat dicto Ricciardo, haeredibus, & successoribus suis habere pro suis ligiis, vassallis imperpetuum illos, quos tunc habebat in praedictis villis S. Olivae, & S. Tambari, & filios imposterum descendentes ex eisdem. Reliquis aliis hominibus habitantibus in Villis praedictis vassallis, ligiis, remanentibus monasterio Cassinensi, sicut caeteri de castro praedicto, Juribus, alisque legitime, dictum Dominum Roccae contingunt, & sibi competunt, & quae videntur tangere Monasterium praedictum conservatis illesis in locis praedictis. Item actum extitit inter eos quod a Pedemontis Vitri per viam qua itur ad Portelle, non liceat alicui de Pontecurvo cum animalibus ire pro lignis, cum frequentius famuli Dominorum castri praefati damnum dederunt in segetibus cum dictis animalibus hominibus Roccae praedicta. Item praedictus Ricciardus pro se, & dictus Lando Sindicus Sindicario nomine quo supra ex parte una, & praedicti Majolo Fudus, & Jacobus Sindici sindicario nomine quo supra ex parte altera de praedictis territorio, villis, & vassallis, ac locis, & juribus supradictis, prout supra describuntur, & narrantur pari voto, & consensu transactionem, conventionem &c. voluntaria facientes, volentes, etiam omnia, & singula supradicta rata, & inconcussa servari &c. Omni solemnitate transumptum hujusce Instrumenti an. 1473. factum est, ut ibi dicemus. Hactenus observatur concordia pro incolis S. Olivae inita, ubi decem familiae sunt sub ditione Roccae Guillelmae cui focum solvunt.

Abbas Cassinensis dominus, & Casalium.

Galardus deinde Abbas an. 1298. die 12. Augusti Rogerio de Judecta Pistrinum in oppido Citrarii concedit, quod illud oppidum hostium manibus liberasset, quae concessio extat in regesto II. Citrarii p. 186., & 188.

Concessio a Galardo Abbate facta.

PRIMÆ

PRIMÆ DISSERTATIONIS
PARS SEPTIMA.

SÆCULUM NONUM
A CONSTRUCTIONE COENOBII CASSINENSIS,

CHRISTI QUARTUM DECIMUM AB ANNO MCCC. AD MCCCC.

SErvata tot sæculis a Cassinatibus supremi principatus decora sensim immunita hactenus demonstravimus. Nec tamen mediocria illa sunt, quæ Deo præside infra recensenda nobis remansere. Mirum quippe divinoque beneficio factum tot inter vicissitudines pessum non ivisse cœnobii nostri jurisdictiones, quas in aliis pluribus cœnobiis, vel collapsas omnino, vel umbras pene esse conspicimus.

Edictum in oppido Plumbariolæ, ibique promulgatum.

Marinus itaque Thomacellus Cassinensis Abbas quo cœnobii nostri jurisdictiones sartas, tectasque servaret, hæc oppidanis Plumbariolæ mandata dedit die prima Decembris an. 1306. ut ex instrumento constat rogato a Jacobo ejusdem oppidi notario.

Ex originali in Archivo nostro.

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno incarnationis ejus millesimo trecentesimo sexto. Regnante domino nostro Karolo secundo Dei gratia Hierusalem Siciliæ rege &c. regnorum ejus anno vigesimo secundo, mense Decembris primo die ejusdem mensis &c. Nos Petrus Rubeus de Magistro Nicolao judex castri Plumbariolæ, Jacobus publicus ejusdem castri notarius, & subscripti testes de eadem terra &c. præsenti publico scripto declaramus &c. quod nobis vir Thomas de Riczardo de Plumbarola Rector ejusdem castri ostendit, & præsentavit nobis quasdam litteras Ricardi in Christo patris, & domini, domini Marini Dei gratia Cassinensis Abbatis &c. per omnia continentia infrascripta: Marinus Dei gratia humilis Cassinensis Abbas. Dilectis nobis Rectori, & Bajulo castri nostri Plumbariolæ salutem in Domino sempiternam. Considerantes, quod seva cupiditas nonnullorum hominum pietate rejecta, quæ inesse solebat veteribus, quorum cura erat divinas domos amplis ditificare muneribus, census & redditus nostro monasterio Cassinensi debitos, more converso detinet, & occultat non minus in eorum periculum animarum, quam nostri, & ejusdem monasterii evidens præjudicium & jacturam, Volentesque propterea pro posse nostro huic pesti salubri remedio obviare tam ad ipsarum periculum animarum quam nostri dispendium evitandum, consulta deliberatione providimus, ut quæcumque persona possessiones seu quid aliud a prædecessoribus nostris, seu officialibus nostri monasterii Cassinensis sive antecessoribus suis libellario jure concessas, & locatas, seu eorum, quæ tenet ab ipsis, & facere debet ex eis quoscumque redditus, sive census decimam, vel terraticum nobis, & monasterio Cassinensi immunitatem, libertatem, & exemptionem, privilegiis instrumentis, seu aliquibus legitimis documentis habent tam ad nostri certitudinem, quam cautelam eorum rationes, & jura sua nobis infra certum terminum debeat præsentare. Nos itaque quos officii nostri debita sollicitudo requiris, tanto diligentius, & sollicitius præmissa discutere quanto ex celeri executione ipsorum tam nobis, quam monasterio nostro, quam hominibus ipsis summa commoditas noscitur resultare, vobis præsentium authoritate committimus, & sub nostra gratiæ obtentu expresso mandamus, quatenus sine aliqua intermissione dierum coram vobis facientes præconem curiæ accersiri pro parte nostra, per totum castrum Plumbariolæ, & ejusdem pertinentias, publice faciatis præconia voce bandiri, vid. ut quæcumque persona habeat aliquas possessiones ab antecessoribus suis, aut a prædecessoribus nostris, seu officialibus monasterii Cassinensis ad libellum qui debeat renovari, seu aliquam aliam rem sibi concessam per ipsos, nec non, si qui homines eorum, quæ tenent tam ad servitium equi, quam census, sive decimam, terraticum, aut salutes, & quoscumque alios redditus reales, vel personales, immunitatem, libertatem, & exemptionem privilegio, instrumento, vel alio legitimo documento habere prætendas, nobis debeant repræsentare jura, & rationes suas quascumque inde habent videlicet ad tardius, hinc ad duos menses, post emissionem banni prædicti in antea numerandos, prædicentes eisdem, quod si ipsa jura infra prædictum tempus non repræsentaverint nobis, ut est dictum, ex tunc ipsa jura non valeant, quoniam ipsa ex nunc, prout ex tunc irritanda duximus, & cassanda, nullam fidem eis imposterum habituram, permittentes eisdem hominibus, & offerentes parati cuilibet ostendendi jura sua, suum jus plenum servare, tam in renovationibus, quam in aliis quibuscumque. Volumus præterea ad cautelam, ut in hujusmodi negotio, adhibitis judice, notario publico, & idoneis testibus, tam de prædictorum bannitione per eundem preconem de mandato nostro emissa, quam singulis supradictis in ipso banno contentis, statim fieri faciatis publicum instrumentum, & ipsum ad nos, inserto toto tenore, præsentis mandati, ac forma studeatis quam citius destinare. Datum apud S. Germanum die vigesima octava Novembris anno Domini millesimo tricentesimo sexto, quinta indictionis. Cujus authoritate mandati idem Thomas de Riczardo Rector castri Pumbarolæ in nostrum qui

supra

supra judicis, notarii, & testium præsentia constitutus, Riccardum Paco de Plumbarola preconem ipsius castri coram se accersiri fecit, & per totum castrum Plumbarolæ, & ejusdem pertinentias publicæ bandiri fecit per eundem preconem, voce preconia, ut quæcumque persona haberet aliquas possessiones ab antecessoribus suis, aut prædecessoribus prædicti domini Cassinensis Abbatis, seu officialibus monasterii Cassinensis ad libellum, qui renovari deberet, seu aliquam aliam rem sibi concessam per ipsas, nec non si qui homines earum, qua tenent tam ad servitium equi, quam censui, decimam, terraticum, aut salutet, & quoscumque alias redditus reales, vel personalem immunitatem libertatem, aut exemptionem privilegio instrumento, vel alio legitimo documenta habere prætendant, prædicta domino Cassinensi Abbati repræsentare deberent jura, & rationes suas quascumque inde haberent ad tardius, usque ad duas menses a prædicto die, vel a prædicta emissione banni in antea numerandos, totamque formam prædicti mandati, seu litterarum ipsarum in emissione prædicti banni fecit, in omnibus, & per omnia sollemniter observari. Ad cujus rei memoriam, & fidem imposterum adhibendam, & tam prædicti rdi. in Christo patris, & D. D. Marini, Dei gratia Cassinensis Abbatis certitudinem, quam ipsius Thomasii rectoris cautelam, præsens publicum instrumentum exinde ad requisitionem, & petitionem prædicti Thomasii rectoris scriptum est per manus mei Jacobi notarii prædicti, meo signo consueto signatum, nostri qui supra judicis, & prædictorum testium subscriptionibus roboratum. Actum in castro Plumbarolæ. Require superius in quarta decima linea, ubi interlineatum est, & legitur providimus per manus mei prædicti notarii interlineatum fuit, ac ut supra. Locus ✠ Signi ✠ Signum Crucis propria manu mei supradicti Petri Rubei de Magistro Nicolao castri Plumbarolæ judicis S. N. ✠ Ego Andreas Domini Jonatha interfui. ✠ Ego Presbyter Leonardus dictus Mallocius interfui. ✠ Ego qui suprascriptus Magister de Florentia interfui, & subscripsi. ✠ Signum crucis propria manus mei suprascripti Nicolai de Guando testis S. N. ✠ Signum crucis propria manus mei supradicti Gerardi testis scribere nescientis. Hoc idem edictum die 22. Decembris, ut ex instrumento notarii Michaelis, promulgatum fuit in oppido Aquæfundatæ die quinta Decembris an. 1306. in oppido Terami, ut ex instrumento notarii Berardi Domini Nicolai; & die octava ejusdem mensis in oppido Mortulæ, ut ex actis notarii Raynaldi de Johanne de Raynaldo ex oppido S. Andreæ: Ex hisce edictis constat, immunitates a solvendis decimis, terratico, aliisque realibus, atque personalibus oneribus a cœnobio Cassinensi subditis suis concessas tantum fuisse.

Concordia inita.

Orta inter oppidum Sarracinisci Cassinatibus subditum, atque Roccam Albani, quæ Adenulfo, Thomasio, Johanni, Henrico, Galasso, & Adenulpho Spinellis tunc parebat, controversia pro monte Frosolone, atque finibus utriusque oppidi quibusdam statutis capitulis concordiam inieere laudati domini, atque Abbas Cassinensis, ut ex instrumento a notario Bartholomæo de Celano Sangermanensi die 4. Novembris 1307. rogato, in archivo nostro existente liquet.

Mandata Jacobi Pedismontis data.

In inquisitione in oppido Pedismontis an. 1273. facta hoc præ aliis capitulum legitur: *Item homines castri Pedismontis, & Villa tenentur resarcire, & reparare domos curiæ Cassinensis prædictorum locorum propriis expensis prout opus ipsius reparationis excipit, & requirit:* cujus vigore Marinus Abbas sub pœna quinquaginta unciarum auri Universitati Pedismontis comminata, singulisque personis unius auri unciæ, jussit, domum ibi a cœnobio nostro possessam sarcirent, regerentque pro debito, ut ex instrumento a Petro de Bartholomæo ex oppido Pedismontis die 23. Augusti 1307. rogato.

Lis inter Pontemcurvum, & Lupicæ composita.

Anno 1308. die 17. Octobris lis inter oppida Pontiscurvi, atque Lupici pro finibus suis orta composita est ab Isamberto, seu Lamberto episcopo Aquinensi, quem utraque universitas arbitrum elegerat, ut ex instrumento penes Acta notarii Jacobi de Sabina ex castro cœli.

Jus creandi notarios, & Judices ad contractus Cassinatibus assertum

Pluribus nostris dissertationis locis ostendimus penes cœnobium Cassinense jus fuisse eligendi judices ad contractus, & notarios in universa Abbatia Cassinensi, quorum licet pauca admodum instrumenta allata a nobis hactenus fuerint, innumera tamen extant in nostro archivo a notariis facta, qui vel ab Abbate Cassinensi Monachorum consensu creati sunt, vel vacante sede a solis Monachis. Quibus instrumentis, aliisque pluribus, judices ad contractus interfuere, vel ab Abbate, vel a monachis, vacante sede, creati. Licet vero immemorabili tot sæculorum præscriptione jus suum quoad eligendos notarios, judicesque ad contractus firmasset cœnobium Cassinense, cum tamen hac de re a regiis magistratibus turbaretur a rege ipso justissimo Carolo secundo, ostensis legitimis titulis, hanc manutentionis sententiam obtinuere Cassinates, ex regesto Caroli secundi, signato nu. 1307. litt. B. fol. 231. depromptam.

Scriptum est generalibus regni vicariis magistris justitiariis, vel eorum locumtenentibus, justitiariis Capitaneis, & officialibus, ceteris quacumque distinctione notentur, ac aliis universis præsentes litteras inspecturis, tam præsentibus, quam futuris fidelibus suis &c. qui pro illius reverentia summi regis, per quem regnamus, & vivimus, non indigne debemus, & volumus ecclesiasticas libertates, & jura speciali gratia nostra, regia protectione protegere, & favere, firma dispositione statuimus, quæque ab illis obsistentia tollere, tædiaque lædentia removere, sic igitur intellecta, quod religiosi Abbates venerandi cœnobii, sanctique monasterii Cassinensis, qui fuero pro tempore, ipsum monasterium, dum pastore vacavit, ab illis antiquis retro temporibus, quorum non est memoria, judices ad civiles causas, & notarios publicos in terris, & locis Abbatiæ Cassinensis, ex dignitate quadam usque ad præsentia tempora creaverunt, & in dignitatis hujusmodi, seu juris creandi judices, & notarios ipsos quasi possessione usque adhuc fuisse dicuntur libera & quieta, ægre nimis molesteque pertulimus, relatam nobis novitatis turbatione molestiam, quæ in hac parte per aliquos tentabatur, cumque facta sit nobis ex informatione certifica plena fides, quod ipse circa hac nova est, & insolita novitas, quæ infertur, quam & nos necdum non fieri jubemus, & volumus, sed & revocari temptatam, fidelitati vestræ sub obtentu gratiæ nostræ præcipimus, ut dictum Cassinense mo-

nasterium, & Abbates ipsius in ea quasi possessione creandi hujusmodi judices, & notarios publicos in terris, & locis Abbatiæ prædicta, qua fuisse jamdiu, & nunc esse noscuntur, authoritate præsentium conservantes, nulla in hoc eis, vel judicibus, & notariis ipsis fieri deinceps patiamini novitatem, quinimo revocare confestim, & revocari facere præmissis quælibet exinde attentata ita quod ad nos inde querimonia non feratur, jure tamen, & quid in his posset curiæ nostræ competere in antea semper salvo; præsentes autem litteras post oportunam inspectionem earum restitui volumus præsentanti, efficaciter in antea valituras. Datum Neapoli per Nicolaum Friczia de Ravello &c. Anno Domini 1308. die 8. Junii sextæ indictionis, regnorum nostrorum anno 24.

In eodem regesto ejusdem regis Caroli secundi signato nu. 1307. litt. B. fol. 231. a t.

Scriptum est Magistro Justitiario regni Siciliæ, vel ejus locumtenenti fideli suo &c. Qui pro illius reverentia summi regis per quem regnamus, & vivimus &c. ut in proxima usque ubi legitur turbative molestiam, quæ ingeritur in hac parte &c. deinde sic sequitur. Per vos ingemitur attentata molestando, quippe judices, atque notarios creatos inventos hujusque per Abbates monasterii supradicti. Cumque facta sit nobis informatione certifica plena fides quod ipsa circa hæc nova est, & insolita novitas, quam infertis, quam & nos nedum non fieri jubemus & volumus, sed & revocari tentata fidelitati vestræ sub obtentu gratiæ nostræ præcipimus, ut statim receptis præsentibus novitatem omnem hujusmodi contra dictos judices, & notarios preinde, attentatam revocantes in eassum dictum Cassinense monasterium in ea quasi possessione creandi hujusmodi judices, & notarios publicos in terris, & locis Abbatiæ prædictæ, qua fuisse jamdudum, & nunc esse noscuntur, authoritate præsentium conservatis, nullam quo in hoc eis, vel judicibus, & notariis ipsis faciatis, aut fieri deinceps patiamini novitatem, ita quod ad nos inde querimonia non feratur, jure tamen si quod in his possit curiæ nostræ competere in antea semper salvo. Datum Neapoli per Nicolaum Friczia de Ravello anno Domini 1308. die 8. Junii 6. indictionis, regnorum nostrorum anno 24. Extractæ sunt præsentes copiæ a supradictis suis originalibus regestis, quæ conservantur in Archivo magnæ regiæ curiæ Syclæ Neapolis cum quibus facta collatione concordant, meliori tamen semper salva, & in fidem Magnificus J. U. D. Sigismundus Sycola regius Archivarius hic se subscripsit. Datum Neapoli die 26. Mensis Mensis Martii 1697. Sigismundus Sicola. Adest sigillum impressum.

Concessio Johanni de Noecastro facta.

Quo vero constet luculentius authoritatem creandi notarios, & prothonotarios penes cœnobium nostrum Cassinensem fuisse, quædam adducimus verba concessionis a Marino Abbate Johanni de Noecastro factæ &c. *In nomine Domini nostri Jesu Christi anno incarnationis ejus 1310. regnante domino nostro Roberto Dei gratia mag. rege Hierusalem, & Siciliæ &c. regnorum vero ejus anno primo, mense Februarii, quinto die ejusdem mensis &c. Dum Nos Marinus Dei gratia humilis Cassinensis Abbas attendimus grata satis, & accepta servitia, quæ a nostræ mentis armario aboleri non possunt collata nobis per te magistrum Johannem de*

Ex originali in Archivo nostro.

Noecastro civem, & habitatorem S. Germani dilectum fidelem familiarem nostrum, ac nostri, & totius Abbatiæ Cassinensis prothonotarium, & quæ nobis, & monasterio Cassinensi exhibes &c. de subscriptorum Fratrum nostrorum consensu, nobiscum habendo magistrum Pandulfum Ferraynonum de S. Germano judicem, advocatum Cassinensem per hoc scriptum concedimus &c. tibi prædicto magistro Johanni, & tuis heredibus in perpetuum quod nullo alio expectato mandato, libere possis facere, ædificare &c. piscariam in majori flumine lyris in loco, seu terratina, ubi dicitur Sancta Burrella, in territorio castri S. Angeli in Theodicia &c. videlicet subtus molendina sita in dicto flumine juxta pontem, & turres dicti castri &c. in qua &c. piscaria liceat tibi, & tuis heredibus in perpetuum piscari, & piscare facere quotiescumque volueritis, &c. ita tamen. quod pro ipsa &c. piscaria tu, & heredes tui reddatis nobis, & successoribus nostris omni anno &c. nomine census provenienses tres, quos [illegible] Benedictus publicus cameræ dicti domini A[illegible] castri Pedemontis, & totius Abbatiæ Ca[illegible] notarius de mandato prædicti domini Abbatis, [illegible] consueto signo signavi. Actum in castro nostro S. [illegible] terra monasterii Cassinensis. Locus † Signi [illegible] -- † Ego qui supra Marinus beati Benedicti successor indignus. † Ego Frater Bartholomæus de . . . . . Abbas S. Matthæi servorum Dei. † Ego Fr. Franciscus de Farinola Præpositus Vallislucis, & Konomus monasterii, & Cappellanus domini Abbatis. † Ego qui supra Magister Landulfus Ferraynonus judex, & advocatus Cassinensis &c. † Ego Frater Maurus Monachus, & Cappellanus domini Abbatis † Ego Frater Nicolaus Sacerdos, & Monachus, & Cappellanus domini Abbatis. Adest sigillum plumbeum ab una parte habens imaginem S. Benedicti, & ab alia: *MARINUS ABBAS CASSINENSIS.*

Anno 1312. mense Februario apophasiis bonorum, servitiorum, atque reddituum, quæ plures homines Vassalli ecclesiæ S. Pauli de Forestæ reddere debebant facta est a F. Johanne a Ponte Curvo Monacho Cassinensi ejus ecclesiæ Præposito, interque alia hæc adnotantur.

Repertorium ecclesiæ S. Pauli de Foresta.

In primis dicta ecclesia habet casale unum, quod vocatur Villa S. Pauli, quæ quidem Villa, seu casale est subdita ipsi ecclesiæ quoad spiritualia, & temporalia, habet etiam jus plateaticum in dicta Villa. Item habet in dominio dicta ecclesia molendinum unum in flumine Acose. Ex censibus, servitiis, decimis illi ecclesiæ persolutis colligitur habitatum valde fuisse vicum Forestæ. Cum anno 1313. Henricus VII. imperator inito cum Federico Siciliæ rege, atque Januensibus fœdere, Neapolitanom Regnum invadere statuisset, veritus Robertus, ne castella cœnobii Cassinensis prima invaderentur, hanc ad Marinum Abbatem epistolam scripsit jussitque Sangermanensibus, aliisque monasterii nostri subditis, ut in omnibus Marino Abbati parerent. In regesto regis Roberti signato num. 1313. litt. A. fol. 178.

Robertus &c. Venerabili religioso viro M. Abbati monasterii Cassinensis dilecto consiliario familiari & fideli suo &c. de imminentibus sicut se ad præsens præbent tempora volentes negotiis providere, religionem vestram, de qua sincere confidimus, requiri-

Epistola Roberti Regis ad Marinum Abbatem Cassinensem.

mus,

mus, sollicitamus attentius, & hortamur, quod statim receptis præsentibus sublato more dispendio providere curetis instanter, ac studium habere diligentia opportuna de continua scilicet nocturna, & diurna custodia, atque cura, tam dicti vestri monasterii, quam aliarum Fortellitiarum, & locorum ejusdem Abbatia, seu manasterii, quæ dubia esse possunt, aut quorumcumque adversantium offensiom, ac conatibus exposita dinoscuntur, & specialiter terrarum sancti Germani, ac etiam Pontiscurvi, ut si forte casus alicujus necessitatis emerserit, possit ad honorem, & fidem S. matris ecclesia, atque nostram, contra quorumcumque adversariorum insidias, & conatus viriliter se tueri, nostra nobis inde celsitudine totaliter incumbente, & cum ad hac ordinanda, & disponenda, vestram illuc reputamus præsentiam apertunam, hortamur, & suademus omnino, ut quamprimum bono modo poteritis vos ad dictas partes personaliter conferatis, præmittentes igitur interim aliquem probum virum idoneum & fidelem, de quo plenius confidatis, qui præmissa, donec vos conferatis illuc sollicite, & efficaciter exequatur. Vobis enim, & ei, authoritate nostra requirendi, deputandi, & si necesse fuerit moderate, & convenienter arcendi fideles nostros terrarum, & locorum ejusdem manasterii ad hujusmodi custodiam opportunam quanquam, & hoc vobis, qui terrarum, & locorum prædictorum regimen obtinetis, alias licitum dinoscatur, plenam vobis ut quid juberemus efficaciter impleatur concedimus potestatem, & ecce tam Justitiario regionis, quam hominibus ipsis per alias litteras nostras injungimus, ut idem Justitiarius vobis ad hoc, si expediat, ad requisitionem vestram faveat, & assistat, dictique fideles pareant efficaciter, & intendant, sic erga velitis ad hac provise & consulte exequenda vestram prudentiam excitare, sicut agnoscitis, nos specialiter de vestra sinceritate confidere, & prout attenta temporis conditione præfati pro securitate, & tutamine locorum ipsorum, cui ante tempus est oaute, et provide occurrendum visum fuerit expedire. Datum Neapoli per Bartholomaum de Capua Militem Logoteram, et prothonotarium regni Sicilia anno Domini 1313. die 20. Augusti undecima indictionis regnorum nostrorum anno quinto.

In eodem regesto, & folio.

Robertus &c. universis hominibus S. Germani ac terrarum, & aliorum locorum Abbatia, seu monasterii Cassinensis fidelibus suis &c. Ecce religioso Viro M. Abbati ejusdem monasterii consiliario fideli, & devoto nostro post salutem scribimus in hac forma, de imminentibus sicut se ad presens prabent tempora etc. ut supra proxima, usque data Neapoli per Bartholomaum de Capua Militem locotetam, et prothonotarium regni Sicilia anno Domini 1313. die 20. Augusti undecima indictionis, regnorum nostrorum anno quinta, deinde hic sequitur. Quocirca fidelitati vestra sub obtentu gratia nostra mandamus expresse, ut attendentes vestrum etiam in hac parte interesse versari memorato, vel illi quem loco sui ad premissa exequenda donec ipse habens fuerit destinabitur de omnibus, et in omnibus, de quibus circa prefatam gerendam, ut premittitur cum debita aportunitate custodia vos decenter et aportune duxeris requirendos ad honorem, et fidelitatem nostram prompte, ac devote pareatis, et efficaciter intendatis, ut possitis exinde commendari. Data ut supra. Extracta est presens copia prout jacet a supradicta originali regestro quod conservatur in archivio magne regie curie Sycle Neapolis, cum quo facta collatione concordat meliori camen semper salva, et in fidem infrascriptus Magnificus V. J. D. Antonius Vincenti Regius Archivarius hic se subscripsit: Neapoli die 14. Mensi Maii 1661. Antonius Vincenti etc. Locus † Sigilli impressi. Ex hac itaque epistola constat plura castella, atque oppida tunc temporis cęnobio nostro subdita fuisse, verum mortuo paulo post Henrico cœpta contra Robertum in irritum cessere.

Quum vero pluribus annis in compertum qua de causa cœnobium Cassineuse Abbate caruerit arrepta hinc occasione ministri regii apud sequestrem posuere oppida a monasterio S. Liberatoris in provincia Aprutii possessa causati non esse pro iis solutum adhoc censum ad quem tamen solvendum Præpositum, & Monachos adigi non poterant, tum, quod nunquam solvissent, tum quia oppida omnia non in fœudum sed in Allodium possiderent. Causa itaque a Præposito Carolo, Calabriæ Duci filio natu maximo Roberti Regis, ejusque generali Vicario justissimo principi delata est, qui pro cœnobio S. Liberatoris hac sententia stetit. Sententia pro monasterio S. Liberatoris.

In Dei nomine Amen. Anno nativitatis ejusdem millesimo tricentesimo vicesimo primo regnante domino nostro Roberto inclito Hierusalem, et Sicilię rege Ducatus Apulę, Principatus Capuę Pravincia, Forcalquerii, & Pedemontis Comite regni sui anno tertiodecimo feliciter Amen, die undecimo mensis Novembris quinta indictionis. Apud Serram Monaciscam ante domum magistri Bartholomai. Nos Gualterius Gnalterii de Serra Monacisca judex ejusdem Serra, & Bartholomeus Thomasii de eadem terra publicus auctoritate regia ejusdem Serra notarius, & subscripti testes de eadem serra ad hoc specialiter vocati, & rogati, præsentibus instrumenta publico declaramus, notum facimus, & testamur, quod pratitulato die, & loco discretus vir Notarius Guilielmus magistri Mateleonis de Serra prædicta ostendit nobis quasdam litteras sibi directas a magnifico viro domno Johanne Caputo de Neapoli milite regia, & Ducali, familiari, ac justitiario Aprutino citra flumen Piscaria solito, & noto sigillo ipsius in cera rubea sigillatas, quas vidimus, & legimus diligenter, quarum tenor per omnia talis erat. Johannes Caputus de Neapoli miles regius, & Ducalis familiaris, ac Justitiarius Aprutii citra flumen Piscaria prudenti viro notario Guiglielmo Magistri Mathaleonis de Serra Monacisca amico suo salutem & dilectionem sinceram. Nuper a Ducali excellentia recepimus litteras in hac forma. Caralus Illustris Hierusalem, & Sicilia regis Roberti primogenitus Dux Calabria, ac ejus Vicarius generalis Justitiario Aprutii citra flumen Piscaria, ac officialibus aliis super destitutione feudatariorum Aprutina provincia deputatis cum & fidelibus paternis, & suis salutem, & dilectionem sinceram. Religiosi viri Fratris Ragualdi de Luca Prapositi monasterii S. Liberatoris de Magella Ordinis S. Benedicti ad monasterium Cassinense nullo, ut ponitur, medio pertinentis, paterni, nostrique devoti habuit petitio data nobis, quod idem suum monasterium tamquam Ex originali in Archivo.

speciale membrum dicti monasterii Cassinensis ab omni prastatione cujuscumque feudalis servitii, seu adhoa prastanda regia curia pro castris, & bonis qua tenere, & possidere dignoscitur, est liberum penitus, & exemptum, quodque pradictum monasterium sancti Liberatoris, & Prapositi qui pro tempore fuerunt in illo in quasi possessione libertatis, hujusmodi semper actenus extiterunt, & licet dudum tempore clara memoria D. Karoli primi incliti Hierusalem, & Sicilia regis proavi nostri, monasterium ipsum castris suis, & bonis ejusdem destitutum de facto fuisset occasione feudalis servitii, seu adohamenti, quod ab eodem monasterio petebatur, fuit demum, ut ponitur, prafatum monasterium terras, & bona sua pradicta rei veritate cognita, per diligentem inquisitionem de mandato regis ejusdem exinde habitam, destitutum, secuto de modo, ut nunquam de catero prafatum monasterium occasione ipsa extitit molestatum nunc autem sicut exponens ipse conqueritur, vos pratextu mandati nostri de proximo vobis facti super destituendis feudalibus bonis suis feudationis singulos ipsius provincia, qui pro annis tertia, & quarta indictionis prateritarum proximarum debita pro nobis ipsis servitia, seu adhoamenta prastari, & ipsi curia non curarunt prephatum Prapositum dictumque suum monasterium destitutis prascriptis castris, & aliis bonis suis illa, qua fecitis: ad opus jam dicta regia Curia procurari in eorumdem Prapositi suique monasterii grave prajudicium, & evident detrimentum, ad quod provisione opportuna nostra supplici devotione petita. Nos volentes circa hec quod indemnitati ipsius curia opportuno prospicere, dictiqae supplicantis, ac sui monasterii memorati jura in hiis ab indebita molestatione servari, fidelitati vestra prasentium authoritate pracipimus, quatenus si pranominatus Prapositus tam suo, quam ejusdem monasterii nomine ad feudale servicium, vel adobamentum pro suis bonis eisdem se, dictumque suum monasterium asserit non teneri, bona ipsa usque ad aliud mandatum nostrum capere, seu arrestare occasione jam dicta, quomodolibet non tentetis, quin potius processum vestrum in hiis forsitan habitum irritum revocare curetis, nisi forsitan vobis alias fides plenaria fieret quod feudale servitium, seu adobamentum curia regali jam dicta quod bonis monasterii sepedicti prastari deberet. Nos enim in tantam regestra regalia mandavimus proinde diligenter exquiri, & quod super hoc agendum fuerit vobis per alias nostras litteras referari, interea tamen salvum esse volumus, atque decernimus ipsi curia omne jus, omnemque actionem, qua jam dicta curia legitime quoquomodo competeret contra prafatum monasterium super exactione servitii seu adhoamenti pratacti in cujus quasi possessione destitutione prenarrate processus prafatam regiam curiam alias prima facie inditat extitisse, prasentibus post opportunam inspectionem earum remanentibus prasentanti. Dat. Neapoli per Johannem Grillum de Salerno juris civilis professorem, locum tenentem, prothonotarium regni Sicilia, anno Domini millesimo tricentesimo vicesimo primo, die vicesimo septimo Octubris, quinta indictionis, regnorum dicti domini Patris nostri anno tertiodecimo. Cumque velimus ad executionem dicti mandati Ducalis procedere reverenter, ut decet, & pra parte dicti prapositi asseratur expresse quod pro supradictis bonis feudalibus dicta ecclesia, & ipse Prapositus nomine ipsius ecclesia non tenetur regia curia prestare aliquod feudale servitium seu adoba, nec nos inde potuimus incontrarium aliquatenus informari. Quare vobis auctoritate predictarum Ducalium literarum expresse precipiendo mandamus, quatenus statim receptis presentibus, bona omnia feudalia arrestata de mandato nostro, auctoritate aliarum Ducalium litterarum nobis inde directarum spectantia ad dictam ecclesiam, & dictum Prepositum, nomine, & pro parte ejusdem ecclesie Raynaldo Johanne Magistro Gentili de alto gradu de Serra Monacisca, Cicco Tuscano de Pelegra, Tareno Gentili de S. Angelo, Tomasso de Jacobo & Alberto Jordani de Pomar., ut dicitur pro parte curie recomendata ad penam unciarum auri, quinquaginta ex Regia nostraque parte mandetis eisdem, ut dicta bona feudalia arrestata, ut supra sine dilatione aliqua eidem Preposito nomine ipsius ecclesie, ac ejus Nuntio, seu procuratori instanter restituant cum omnibus fructibus medio tempore perceptis, reservato interim omne jus, omnemquo actionem, que jam dicta curia legitime quoquomodo competere posset contra prafatum monasterium super exactione servitii seu adobamenti pratacti de executione prasentium, tum earum forma fieri faciatis publicum instrumentum quod debita solemnitate munitum nobis ad curiam mittere e vestigio procuretis. Datum Ortone, nono Novembris quinta indictionis; ad quarum litterarum executionem pradictus notarius Guiglielmus volens intendere tam sollicito, quam devote nos pradictos judicem, & notarium, & subscribtos testes de eadem terra & aliarum subscriptarum terrarum ox parte curia requisivit ut vestra cum eo in executione predictarum litterarum, quam facere intendebat confecturi exinde tam ad certitudinem curie, quam ad cautelam monasterii supradicti publica documenta assistere deberemus cui requisitioni devote parere volentes predicto die undecimo dicti mensis Novembris pradicta quinta indictionis apud dictam Serram in dicto loco presentes fuimus cum eodem, & coram nobis pradictis judice, notario, & subscriptis testibus de dicta terra dictus notarius Guiglielmus & regia, & dicti domini Justitiarii parte mandavit ad penam unciarum auri quinquaginta, pradictis Raynaldo, Johanne, & Magistro Gentili de alto gradu de dicta Serra Monacisca, ut bona omnia feudalia arrestata de mandato ipsius domini Justitiarii authoritate aliarum Ducalium literarum, eidem domino Justitiario exinde directarum spectantia ad dictam ecclesiam, & dictum Prapositum nomine, & parte ejusdem ecclesia, & penes eosdem Raynaldum, & Magistrum Gentilem recomendata sine dilatione alia, ut religioso viro Fratri Placido de Serra pradicti monasterii Monacho, & Sacrista eorundem Prapositi, & monasteris nunsio ad hoc per eos specialiter deputato pro parte ipsoram Prapositi, & monasterii instanter restituant cum omnibus fructibus medio tempore perceptis, & eadem die ad requisitionem ejusdem notaris Guilielmi nobis pradictis Judice, & notario accersitis cum eo apud Pelegram ante domum Cerardi Barbella coram nobis predictis judice, & notario, & subscriptis testibus de eadem terra Pelegre pradictus notarius Guiglielmus similiter mandavit Cicco Toscano de eadem terra sub pena pradicta, ut bona omnia feudalia arrestata, ut supra spectantia ad

dictam

dictam ecclesiam, & dictum Præpositum ipsius nomine apud eundem Ciccum pro parte Curiæ recomendata sine dilatione aliqua cum omnibus fructibus medio tempore perceptis quo supra nomine nuntio supradicto, eademque die apud castrum S. Angeli nobis prædictis judice, & notario accersitis cum eodem notario Guiglielmo ante domum domini Matthæi Ferratis idem notarius Guiglielmus coram nobis judice, & notario, & subscriptis de dicto castro mandavit similiter Tarino Gentili de dicto castro sub pœna prædicta ex regia, & ipsius domini Justitiaris parte, ut bona omnia feudalia arrestata, ut supra spectantia ad dictam ecclesiam, & dictum Præpositum penes eundem Tarenum recomendata cum omnibus medio tempore preceptis instanter restituat ipsius Præpositi nomine, & dicta ecclesia Nuntio supradicto, eademque die apud casalem S. Petri de monialibus ante domum Apoliti Johannis coram nobis judice, & notario, & subscriptis testibus de casale prædicto dictus notarius Guiglielmus sub pena prædicta mandavit Laurentio Johannis de dicto casali, ut bona omnia feudalia recomendata apud eam pro parte curiæ arrestata ut supra spectantia ad dictam ecclesiam, & dictum Præpositum ipsius nomine prædicto eorum Nuncio pro parte ipsorum instanter restituat cum omnibus fructibus medio tempore perceptis eadem die apud pomarium ante ecclesiam S. Mariæ de eadem terra dictus notarius Guiglielmus coram nobis eisdem judice, & notario, & subscriptis testibus de dicto pomario ad dictam penam ex parte regia, & dicti domini Justitiarii mandavit Thomasio de Jacobo, & Alberto Jordani de dicta terra, ut bona feudalia omnia ad dictam ecclesiam spectantia, & dictum Præpositum ipsius nomine arrestata, ut supra penes eos recomendata pro parte curiæ instanter restituant cum omnibus fructibus perceptis medio tempore, nomine quo supra Fratri Placido supradicto, reservato interim omni jure, omnique actione, quæ jam dictæ curiæ legitime quoquomodo competere posset contra præfatum monasterium super exactione servitii, seu adhoamenti prædicti. Qui Gentilis de Altogradu, & Raynalducius Johannes de Serra, Ciccus Toscanus de Pelegra, Tarenus Gentilis de S. Angelo, Laurentius Johannis de casale S. Petri, Thomasius de Jacobo, & Albertus Jordani de pomario instanter prædicto mandato eis facto per dictum notarium Guillelmum bona omnia feudalia prædicta penes eos recomendata pro parte curiæ, ut præfertur, spectantia ad dictos Præpositum, & monasterium restituerunt, & resignaverunt prædicto Sacristæ Nuntio ipsorum Præpositi, & monasterii recipienti eorum nomine, ac ipsum pro parte ipsorum remiserunt, & reduxerunt in corporalem possessionem dictorum bonorum sicut ante ipsos, & tempore destitutionis prædictæ dicti Præpositus, & monasterium hactenus extiterunt. In cujus rei testimonium & futurorum memoriam requisitione, & rogatu dicti notarii Guillelmi, nec non & precibus dicti Sacristæ Nuntii prædictorum facta sunt de præmissis omnibus, & singulis per manus mei prædicti notarii Bartholomæi, qui rogatus interfui supradictis duo publica instrumenta præsens videlicet ad cautelam monasterii, & dicti, Præpositi, reliquum vero ad certitudinem curiæ signo, & subscriptione mea, & dicti judicis, licet inliterati, & subscriptorum testium signis, & subscriptionibus roboratum quod ego

Differt.

qui supradictus notarius Bartholomæus auctoritate regia scripsi, & in publicam formam redigens meo signo solito signavi. Præterea hanc dictionem, vid. restituat ponendam immediate post illam dictionem, perceptis, quo supra in quatragesima secunda linea, ubi legitur a capite præsentis instrumenti numerando, & has dictiones inde in contrarium aliquatenus, quæ supra in vicesima sexta linea legitur, a capite præsentis instrumenti numerando. Ego idem notarius Bartholomæus errans rasi & mentionem feci, & emendavi, & illam dictionem prædictam, videlicet restituat quæ legitur in dicta quadragesima secunda linea errans obmisi, quam hic posui ante signum. Locus † Signi notarii † Signum crucis propria manus Gualterii prædicti dicti Serra inlitterati judicis qui rogatus interfuit prædictis. † Ego domnus Riccardus Salatia de Serra, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicta Serra rogatus interfui, subscripsi, & signum feci. † Ego D. Matthæus Bonvenutus de Serra, qui prædictis omnibus, & singulis executis & peractis in dicta Serra rogatus interfui subscripsi, & signum feci. † Ego D. Jacob Orrecarroni de Pelegra qui prædictis omnibus, & singulis executis & peractis in dicta Pelegra rogatus interfui subscripsi, & signum feci. † Ego D. Matthæus Guiglielmi de Pelegra, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicta Pelegra rogatus interfui, & subscripsi, & signum feci. † Ego Jacobus Salathia de Serra, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicta Serra rogatus interfui subscripsi, & signum feci. † Ego Franciscus Matthæi de Serra qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in terra Serra rogatus interfui, subscripsi, & signum feci. † Ego D. Gualterius Archipresbyter Pomarii, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicto castro Pomarii rogatus interfui, subscripsi, & signum feci. † Ego Bartholomæus Benedicti de Pomario, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicto castro Pomario rogatus interfui subscripsi, & signum feci. † Ego Dopnus Ascanus Archipresbiter S. Angeli, qui prædictis omnibus, & singulis executis & peractis in dicto castro S. Angeli rogatus interfui, subscripsi, & signum feci. † Ego dopnus Matthæus de S. Angelo, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicto castro S. Angeli rogatus interfui, subscripsi, & signum feci. † Signum crucis propria manus Jacobi Rogerii de casale S. Petri, qui rogatus interfuit supradictis. † Signum crucis propria manus Raynaldi de casale S. Petri, qui rogatus interfui supradictis.

Eadem capta occasione capitaneus jurisdictionis criminalis Abbatiæ Cassinensis, pluribus Cassinatibus mala intulit, nedum parvi illos pendendo, contumelias inferendo, vexandoque, verum etiam jurisdictionem civilem in urbe S Germani ademit, cujus civibus jussit: *Ut nullus dictæ terræ deinceps ad curiam prædicti monasterii accederet pro civili justitia obtinenda, sed ad curiam potius ipsius Capitanei ex tunc recursus haberent &c.* Imo intolerando, scælestissimoque facinore jurisdictionem quoque spiritualem invasit, ut ex mox addocendis Caroli II. epistolis constat, ad cujus opem Monachi confugerant, quo Capitanei audaciam, atque scelus coerceret. Hisce itaque (Alia Caroli Beneficie.)

 episto-

epistolis ex regesto Caroli illustris anni 1322. & 1323. sign. litt. B. p. 112. depromtis informationem ejus rei capiendam jussit.

Karolus &c. Regenti Curiam Vicariæ regni, & Judicibus ejusdem curiæ consiliariis, familiaribus, fidelibus paternis, & suis salutem &c. Oblata nobis noviter pro parte Vicedecani, & Conventus monasterii Cassinensis contra Angelum de Albanella Capitaneum terræ S. Germani, capitula continebant, quod Capitaneus idem statuit, & per prædictam terram publice banniri fecit, atque servari, quod quilibet Monachus Cassinensis infra idem banni pro parte ejus emissi prædictam terram S. Germani totaliter desereret, & exiret, & quod ex tunc non posset in dicta terra aliquis eorum stare sub regia securitate securus, & si quis de prædictis Monachis postmodum in dicta terra inventus esset, quod libere a quolibet caperetur, & ad carcerem ejus duceretur captivus, & quod omnes impune offenderent, seu occiderent quemlibet Monachum Cassinensem, quodque nullus de prædicta terra, vel districtu ejus ex tunc aliquid donare, vel vendere eisdem conventui, sive Monachis, vel ipsis, seu ipsorum alicui servitium aliquod faceret, seu victui necessaria ministraret ad pœnam unciarum decem, & nihilominus post prædicta fecit capi tres monachos Cassinenses, unum scilicet annorum duodecim, qui stabat in dicta terra infirmus, & duos alios idiotas, qui in defectum servitiorum quos idem Conventus ob timorem prædicti banni habere non poterat. Ibant pro victualibus necessariis Conventui prædicto, & quemdam alium Monachum S. Laurentii de Aversa tunc exinde transeuntem quem Monachum Cassinensem credebat, & quod postmodum voce præconia banniri fecit, & de facto servari, quod omnes ejusdem terræ tenerent arma parata, & appensa ad ostia domorum, atque apothecarum suarum ad offendendum facilius, si casus accideret Monachos memoratos, quod videntibus omnibus diebus multis, ita fuit in dicta terra de facto servatum, prædictus Capitaneus, ut ponitur postmodum fecit auferri granum de molendinis eorum, quod molebatur, & erat pro vita conventus prædicti, ipsum ad ejus domum portari, & molendina prædicta claudi, & diu clausa in grave dampnum ipsorum teneri, & clero prædictæ terræ prædictum interdictum servante, & propterea ecclesias clausas tenente, item Capitaneus portas dictarum ecclesiarum dirumpi fecit, & ad quamlibet horam diei solemniter per multos dies campanas pulsari, in contemptum non modicum ecclesiasticæ disciplinæ, Per servientes etiam suos stipulam seu paleam postmodum accendi fecit, & per plateas publicas exclamari, & dici. Ecce & nos excommunicamus, & interdicimus Conventum & Monachos Cassinenses, in contemptum plurimum S. Matris ecclesiæ, ac ecclesiasticæ libertatis faciens præterea Capitaneus idem banniri publice, ut nullus de dicta terra deinceps ad curiam prædicti monasterii accederet pro civili justitia obtinenda, sed ad curiam potius ipsius Capitanei extunc recursum haberent, & quod nullus de quibuscumque juribus ipsius monasterii dicto Conventui, vel singularibus ejus personis quomodolibet de cetero responderet. Idem vero Capitaneus, ut subjungitur ex præmissis populo dictæ terræ se gratum reddens, obtinuit a prædicto populo augumentari sibi statuta gagia in uncias decem, & decem uncias alias habent a centum hominibus dictæ terræ perveniendo ad Ducalem præsentiam contra præfatum conventum, ex quibus omnibus, & pluribus aliis, quæ longum esset dicere se dicto Conventui adversarium reddidit, & suspectum. De hiis itaque, si vera sunt, non indigne commoti, quæ transire nolumus mediante Justitia impunita, volumus præsentium tenore, committimus, & mandamus quatenus vocato dicto Capitaneo, & aliis, qui fuerint propterea evocandi, de prædictis cunctis inquirere diligenter, & facere quod fuerit ratio. Datum Neapoli per Johannem Guillelmum de Salerno &c. Anno Dñi 1323. die 9. Aprilis sextæ indictionis, regnorum dicti domini patris nostri anno 14.

Vexatum quoque est solvendæ adohæ causa cœnobium Sanctimonialium S. Johannis de Scorsonæ a Justitiario Aprutii ultra flumem Piscariæ; Verum justitia, pietateque Caroli Calabriæ Ducis, & Vicarii generalis Roberti regis parentis sui, est factum, ut parthenon hujuscemodi vexatione levaretur, quemadmodum hoc instrumento fuse narratur, extracto a regio archivo Syclæ.

Jura cœnobii S. Johannis de Scorsone vindicata.

In Arca litt. A. m. 50. nu. 5. *In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo trecentesimo, vigesimo secundo, die vigesimo sexto mensis Martii quintæ indictionis regnante Serenissimo domino nostro Roberto Dei gratia inclito Hierusalem, & Siciliæ rege Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ Provinciæ, & Forchalqueri, ac Pedimontis Comite, regnorum ejus anno tertio decimo feliciter Amen. Apud civitatem Pennæ in hospitio Berardi de Viculo. Nos Philippus notarii Alebrandini judex ad contractus, civitatis Pennæ, & Bartholomeus Raynerii, authoritate regia publicus ejusdem civitatis notarius. Præsenti scripto publico declaramus, notum facimus, & testamur quod tam in nostri præsentia, quam testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum. Nobilis, & egregius vir dominus Andreas de Alanio de Neapoli miles regius, & Ducalis familiariter, ac Justitiarius Aprutii ultra flumen Piscariæ ostendit nobis quasdam ducales litteras tenoris, & continentiæ subsequentium. Carolus illustris Hierusalem, & Siciliæ regis Roberti primogenitus Dux Calabriæ, & ejus Vicarius generalis Justitiarius Aprutii ultra flumen Piscariæ: nec non officialibus aliis in eadem provincia constitutis quocumque nomine nuncupantur præsentibus, & futuris fidelibus, & suis salutem, & dilectionem sinceram, pro parte Abbatissæ, & Conventus monasterii S. Johannis de Scorsone paternarum devotarumque nostrarum fuit coram nobis querelanter expositum, quod licet præfatum monasterium, vel ipse pro eo pro terris, & vassallis ac bonis eorum in decreta vobis provincia positis regiæ curiæ non tenebantur præstare feudale servitium, seu adobam pretextu cujusdam mandati nostri per speciales nostras litteras certis Commissariis, & familiaribus nostris facti de omnibus, & singulis feudalia bona tenentibus a regia curia in decreta vobis provincia supradicta, pro prædicto præterito tempore in eisdem distincto litteris personalia servitia jam dictæ curiæ non curarunt impendere, nec adhoamenta per illos debita ipsi curiæ quomodolibet exhibere destituendis, possessionem suorum bonorum feudalium eorumdem prænominati exponentes, & jam dictum monasterium possessione terrarum bonorum,*

& vas-

& vassallorum ipsorum sunt pro parte ipsius caria destituta, ex bona ipsa pro ipsius parte curia procarantur in exponentium, ac monasterii jam dictorum grave prajudiciam, & non modicum detrimentum, super quo provisiones nostra remedium per exponentes eosdem fuit devotius imploratum. Quia igitur quaesitum demandato nostra regestris regalibus diligenter non est inventum hucusque dictam monasterium pro bonis, qua obtinet in aliquo servitio, vel adobamento curia regali teneri. Nos volentes ecclesias ecclesiasticaque jura minus debitis molestari, fidelitati vestra presentium auctoritate mandamus, quatenas nisi vobis constiterit per inquisitionem jam factam, vel in antea faciendam dictum monasterium pro bonis eisdem prefata curia regali teneri ad aliquod servitium, vel adboam, occasione cujuscumque mandati regii sive nostri post restitationem terrarum, & bonorum hujusmodi cum fructibus medio tempore inde perceptis si ad illorum captionem per curiam forsitan est processum, moniales, Vassallos, & officiales earum per curiam forsitan, & bona prædicta nullatenus propterea molestetis, revocaturi, & revocaturi facturi post opportunam inspectionem earum restitui volumus presentanti, efficaciter in antea valituras. Datam Neapoli per dominum Bartholomeum de Capua logothetam & prothonotarium regni Sicilia anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo secundo, die octavo Martii, quinta indictionis Regnorum dicti domini patris nostri anno tertiodecimo. Quarum litterarum auctoritate idem dictus Justitiarius de premissis cupiens diligentius indagare subscriptos homines fide dignos, & rei conscios fecit ad sui presentiam evocari per vos, & a quibus habita est indagatio, & inquisitio tenoris per omnia & continentia subsequentiam; Quaequidem indagatio, seu inquisitio facta fuit per predictum dominum Andream Justitiariam coram nobis prædictis Philippo judice ad contractus prædictæ civitatis Penna, & Bartholomeo Raino dicta auctoritate regia publico prafata civitatis Penaa notario, ac subscriptis testibus, die, & loco prædictis Bollanus de Rocca testis juratus, & interrogatus si monasterium, seu Abbatissa monasterii S. Johannis de Scorzono bona feudalia tenet in prædicta Aprutina provincia ultra flumen Piscaria, & tam bona ipsa tenentur per eandem Abbatissam, seu monasterium in capite a regia curia, vel sub aliquo comite, seu Barone, Item si ex eisdem bonis debetur feudale servitium seu adoba regiæ curia. Item si pro praterito tempore per eandem Abbatissam fuit monasterium propterea feudalis servitii prestatio, aud adohamenti solutio aliquatenus facta fuit. Dixit, quod dictum monasterium dicti Johannis de Scorzono est de pertinentiis monasterii Cassinensis cui indulto extitit, & est papale privilegium, per quod coacessum est, quod omnia bona ipsius monasterii Cassinensis, & pertinentiarum ejus libera sunt a quolibet onere, & gravamine servitutis, & quod pro praterito tempore aulli propterea prastitum est feudale servitium seu adoba. Item interrogatus in causa scientia dixit se pluries vidisse, & interfuisse, ac audivisse peti ab eodem monasterio S. Johannis hujusmodi prestatio feudalis servitii seu adoha immediate per prasentationem & ostensionem dicti privilegii licentiari ipsis propterea, & ad id ulterius per curiam, aud statutum ad illud aliquatenus non compelli. Item dixit quod de exemptione hujusmodi est vox, & fama publica in civitate Terami, & in aliis locis vicinis, & circumadjacentibus, & major pars hominum ita tenet, sentit, & credit, & habet. Scorus de Podiolo de Teramo testis juratus & interrogatus super omnibus prædictis particulariter, & distincte dixit per omnia ut proximus. Clemens Valentini de Johannello testis juratus, & interrogatus super omnibus prædictis particulariter, & distincte dixit ut proximus. Jacobus Luca de Johannello testis juratus, & interrogatus super prædictis omnibus dixit per omnia, ut proximus. Mattheus Luca de Johannello testis juratus interrogatus super omnibus prædictis particulariter, & distincte dixit, ut proximus. Jacobus Matthai de Johannello testis juratus, & interrogatus super prædictis omnibus particulariter & distincte dixit per omnia, ut proximus. In cujus rei testimonium & tam regia curia certitudine, quam dicti D. Andrea cautelam factum est monasticum hoc presens publicum Instrumentum per manus mei prædicti notarii Bartholomei cum subscriptione, & signo meo solito subscriptione, & signo mei super memorati judicis, nec non subscriptionibus, & signis subscriptoram testium legitime roboratam. Quod scripsi ego qui super Bartholomeus Raino auctoritate regia publicus prafata civitatis Penna notarius quia prædictis rogatus interfui quod in formam publicam redigens prasenti meo solito signo signavi. Locus ✠ Signi &c. Ego Philippus qui supra judex predictis rogatus interfui, me subscripsi, & signum feci. Ego Raynaldus de Montorio testor prædicta, & subscripsi. Ego Blasius de Torduno prædicta testor, & signavi. Extracta est prasens copia a supradicto suo originali, quod conservatur in archivo magna regia curia Sycla Neapolis cum quo facta collatione concordat meliori tamen semper salva, & in fidem magnificus U. J. D. Sigismundus Sicola regius Archivarius hic se subscripsit. Datum Neapoli die 8. Martii 1690. Sigismundus. Hæc autem testium verba adnotanda: *Dixit quod dictam monasterium S. Johannis de Scorsone est de pertinentiis monasterii Cassinensis cui indulto extitit, & est papale privilegium, per quod concessum est quod omnia bona ipsius monasterii Cassinensis, & pertinentiarum ejus libera sunt a quolibet onere, & gravamine servitutis, & quod pro praterito tempore nulli propterea prastitum est feudale servitiū, seu adoba, &c.* Poterant proculdubio testes addere hoc privilegium cœnobio etiam concessum ab imperatoribus, regibusque Regni Neapolitani.

In inquisitione anno 1273. in castro Pedismontis facta inter alia jura, quibus cœnobium Cassinense præditum erat hoc extat: *Vacante majori ecclesia S. Maria castri Pedismontis sive per mortem Archipresbyteri, aut per renunciationem, vel per quamcumque aliam causam clerici ejusdem castri debent accedere ad prasentiam domini Abbatis Cassinensis pro licentia faciendi, & celebrandi electionem de Archipresbytero in ecclesia prædicta, qua licentia concessa, & obtenta, ipsi clerici habent eligere Archipresbyterum infra tempus a jure statutum, & electionem ipsam referre prædicto D. Abbati. Abbas vero facta sibi prasentatione electionis ipsius, & examinato decreto electionis, & persona electa. Si ipsam electionem rite factum, ut pote de persona idonea acceptandam duxerit, scribit episcopo Aquinati per suas literas, & representat eun-*

Jus nominandi Archipresbyterum Pedismontis penes Abbatē Casinensem.

eundem electum prædicto Episcopo, & episcopus, ut ad ipsum attinet recipit eundem electum, & qua facta sunt acceptat, quo facto pro parte supradicti D. Abbatis mittitur unus ex monachis & installat ipsum Archipresbyterum in locum Archipresbyteratus ecclesiæ prædictæ, & assignat sibi claves ejusdem ecclesiæ, & possessionem Archipresbyteratus, quod si clerici prædicti infra tempus a jure statutum non elegerint, vel electionem ineptam, & inutilem fecerint, electio devolvitur ad dictum dominum Abbatem, & ipse providet, & ordinat Archipresbyterum in eadem ecclesia juxta velle suum. Electus autem in Archipresbyterum dictæ ecclesiæ debet esse Vaxallus monasterii Cassinen. Quæ eadem leguntur in inquisitionibus factis in Villa Pedismontis, in oppidis Pontiscurvi, Aquæfundatæ, Viteculi, aliorumque locorum, quæ temporali tantum Casinatium jurisdictioni parebant.

Lis circa electionẽ Archipresbyteri Pedismontis composita.

Orta tamen quoad Archipresbiteri Pedismontis electionem lis est an. 1327. inter Raymundum Episcopum Cassinensem, & Leonardum Episcopum Aquinatem, quæ hoc modo a Johanne episcopo Teanensi composita est.

Ex originali in Archivo.

In nomine Domini nostri Jesu Christi, anno incarnationis ejusdem millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regnante D. nostro Roberto Dei gratia serenissimo rege Jerusalem, & Siciliæ Ducatus Apuliæ, Principatus capuæ, Provinciæ & Forcalquerii, ac Pedemontis Comite, regnorum vero ipsius anno nonodecimo, die octavo mensis Decembris, undecimæ indictionis, apud S. Petrum in monasterio diœcesis Cassinensis, tenore præsentis scripti publici fatemur, notum facimus, & testamur nos Stephanus de Jordano de S. Germano, & Guillelmus Bonifacii judices, & advocati Cassinenses, Jacobus de Grandi prato Rhemensis diœcesis publicus civitatis S. Germani, totiusque Cassinensis diœcesis notarius, & subscripti testes literati ad hoc vocati specialiter, & rogati videlicet religiosi viri Fratres Arnaldus Abbas monasterii S. Matthæi servorum Dei. Galhardus Præpositus S. Angeli de Valleluci, Raymundus Vestararius S. Petri Imperialis de Tharento, Gregorius de Musullolo S. Liberatorii, Frater Raynerius S. Angeli de Fortunula ecclesiarum Propositi, Christopharus de Pontecurvo Camerarius, & Benedictus de S. Hælya Sacrista ecclesiæ Cassinensis, & discreti viri presbyter Constantius Archipresbyter Aquinatensis, Baltus de Plumbarola, & notarius Andreas Nicolai de Arduyno de Pontecurvo, quod reverendis in Christo patribus, & dominis D. Raymundo Cassinensi, & D. Leonardo Aquinaten. divina providentia ecclesiarum episcopis in nostri præsentia constitutis super controversia, quæ super jure eligendi, seu providendi Archipresbyterum, & de Archipresbytero ecclesiæ S. Mariæ de castro Pedemontis dominii Cassinensis, diœcesis Aquinaten., mota fuerat dudum inter præfatos D. D. Episcopos, & ecclesias eorumdem talis compositio, & concordia, ut asseruerunt, tractata per R. in Christo patrem D. Johannem Dei gratia episcopum Theatinum recitata extitit, & nihilominus intervenis quod Archipresbyteratu prædicti castri Pedemontis vacante præfato talis modus, forma, & ordo debeant imposterum inviolabiliter observari, videlicet quod capitulum, seu collegium ecclesiæ supradictæ ante omnia vacationem, & vacationis modum debeant nunciare episcopo, qui pro tempore fuerit Cassinensi vel ejus generali Vicario; eodem episcopo in remotis agente, aut sede vacante, capitulo Cassinensi, ac peti licentiam eligendi tanquam a temporali domino, & patrono a præfato episcopo, Vicario, & capitulo, ut præfertur. Idem quoque episcopus, & capitulum, ut prædicitur, Cassinense teneantur dare licentiam hujusmodi liberaliter infra octo dies postquam fuerint requisiti, nisi capitulum, seu collegium ecclesiæ Pedemontis prædictæ interdicto suppositum, aut singulares personæ ejusdem excommunicationis publicæ forent vinculo innodatæ. Qua obtenta licentia, vel absque prædictis causis indebite denegata, seu non concessa infra terminum supradictum præfatum capitulum ad electionem, prout de jure fuerit, procedere valeant quandocumque: electione vero unita, aut pluribus in concordia, vel discordia celebratis, teneantur idem capitulum, seu collegium ecclesiæ Pedemontis electum, vel electos, & electionem, seu electiones præfato domino Cassinensi, aut eo in remotis agente ejus Vicario generali seu sede vacante capitulo presentare: Præfati quoque episcopus, vicarius & capitulum Cassinense, ut premittitur, electum in concordia, aut a majori parte electione, seu electionibus in discordia celebratis, debebunt representare præfato domino episcopo Aquinati infra alias octo dies, nisi electus hujusmodi excommunicatus, seu interdictus nominatim, & publice existeret, aut electio evidenter nulla, & reproba appareret, alioquin ex tunc prænominatus episcopus Aquinas ad confirmationem, vel infirmationem electionis hujusmodi celebratæ & admissionem, seu repulsionem electi, de quibus, & prout justum fuerit, procedere poterit libere, sicut de jure viderit faciendum; confirmata autem electione per eum, & admisso electo, prout justum fuerit, ut præfertur, confirmatum in Archipresbyterum de mandato utriusque Episcoporum, Vicariorum, seu Capitulorum suorum, ut præmittitur installari debebit, ac in possessionem pacificam dictæ ecclesiæ introduci infra alios octo dies a tempore confirmationis obtentæ, alioquin si staret per quemlibet episcoporum prædictorum, seu eorum Vicariorum, & Capitulorum suorum postquam requisiti debite extitissent per eorum alterum, per quem non stabit, idem Archipresbyter installare valeat, & in possessionem ipsius ecclesiæ introduci, qui Archipresbyter supradictus fidelitatis episcopo Cassinensi, ac obedientiæ episcopo Aquinati juramenta teneatur præstare infra alios octo dies, postquam possessionem pacificam dictæ ecclesiæ fuerit assecutus, nec prius administrare in Archipresbyteratu prædicto valeat, donec præstiterit, seu obtulerit hujusmodi juramenta, in cujus rei testimonium, & robur omnium præmissorum, qualiter prædicta omnia, & singula coram nobis gesta, & acta sunt, ad requisitionem, & mandatum prædictorum dominorum episcoporum Cassinensium, & Aquinatis pro cautela eorum, & ecclesiarum ipsarum, ac certitudinem quorumcumque facta sunt exinde duo consimilia instrumenta, presens videlicet ad cautelam ejusdem domini episcopi Cassinensis, & reliquum pro cautela ejusdem domini episcopi Aquinatis per manus mei prædicti notarii, nostrum qui supra judicum, & testium subscriptionibus roboratum. Quod scripsi ego idem Jacobus de Grandiprato publicus dictæ civitatis S. Germani totiusque diœcesis Cassinensis nota-

notarius, qui prædictis omnibus rogatus interfui, & meo signo solito signavi. Actum apud S. prædictum Petrum anno, mense, die, & indictione prælibatis, locus † Signi notarii sic concordavimus, fecicimus, & consertavimus nos Raymundus permissione divina episcopus Cassinensis, & subscripsimus manu nostra. Sic concordavimus fecimus, & consertavimus. Nos L. permissione divina Episcopus Aquinas, & subscripsimus manu nostra † Ego qui supra Stephanus de Jordano judex, & advocatus Cassinensis interfui, & subscripsi. † Et nos Gullelmus Bonifacii judex prædictus testificantur omnia prædicta sic peracta fuisse coram nobis subscripsi. † Ego Frater Arnaldus Abbas S. Matthæi servorum Dei interfui, & signo meo subscripsi manu propria. ✠ Ego Frater Gallardus de S. Germano Præpositus Vallislucis ac domini episcopi capellanus interfui, & subscripsi † Ego Frater Christophorus Camerarius interfui † Ego Frater Benedictus Sacrista Cassinensis interfui. † Ego Frater Raymundus Vestararius Cassinensis interfui. † Ego Constantius Archipresbyter Aquinas interfui & subscripsi. † Ego Balcus de Plumbarola testis interfui, & subscripsi. Locus † Signi Notarii.

Villa sancti Gregorii habitata.

In instrumento a notario Aldoino de Plumbariola die 28. Maji 1328. hæc extant verba: *Ego Gualterius Bartholomai . . . . de Pedemonte bona mea, & spontanea voluntate in præsentia Magistri Johannis de Neocastro, & judicis, & advocati Cassinensis, & civitatis S. Germani, judicis magistri Aldoini de Plumbarola publici ejusdem civitatis S. Germani, & totius Abbatia Cassinensis notarii, & testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum &c. vid. Francisci de Celestino, Benedicti de Genghi, & Johannis de Cosa de S. Germano vendo, & trado tibi Benedicto Saino de S. Germano præsenti ementi, &c. quandam terram meam sitam &c. loco ubi dicitur la Villa S. Gregorii juxta terram tui prædicti Benedicti juxta terram Magistri Gualterii, Raynaldi Landonis, juxta terram heredum qm. Benedicti de Petra &c. ad habendum &c. & ex hac mea venditione &c. confiteor me præsentialiter, & manualiter recepisse &c. a te prædicto Benedicto in Carolenis argenti gillatis sexaginta per unciam, computatis uncias duas &c. obligo me meosque heredes &c. venditionem, & traditionem firmam, & illibatam in perpetuum attendere & observare &c. defendere, & antestare amodo, & semper ab omnibus hominibus, omnibusque partibus, excepto quod usum est a parte monasterii, seu ecclesia Cassinensis &c.* Et in alio die 20. Augusti an. 1329. rogato habetur.

Ex originali in Archivo.

Ego notarius Benedictus Panzolinus de S. Germano in præsentia magistri Johannis de Neocastra judicis, & advocati Cassinensis &c. Bartholomai notarii Benedicti de Blasio publici prædicta civitatis S. Germani, & totius diœcesis ecclesia Cassinensis notarii, & testium subscriptorum litteratorum &c. vid. Presbyteri Johannis de Silvestro, Jacobi Leonardo de Angelo, & Jacobi Francisci Cedroni de S. Germano bona mea &c. voluntate vendo, & trado tibi Michaeli Benedicti Saini mercatori de præfata civitate S. Germani præsenti ementi &c. quamdam terram meam, seu cannapinam sitam &c. in villa S. Gregorii &c. qua dicitur cannapina Donne Vesava juxta terram monasterii S. Matthæi servorum Dei juxta terram Johannis Benedicti de Gregorio de Pedemonte juxta terram, dotalem dicti Benedicti patris tui &c. & ex hac mea venditione &c. præsentialiter, & manualiter recepi, & habui a te prædicto Michaele &c. in carolenis argenti gillatis bonis ana duobus per tarenum computatis tarenos decem, & octo finitum pretium &c. unde obligo me, & meos heredes &c. prædictam meam venditionem &c. firmam habere &c. quinimo prædictam terram, seu cannapinam tibi defendere & antestare, amodo, & semper ab omnibus hominibus omnibusque partibus, excepto quod usum est a parte ecclesia Cassinensis &c. Ex quibus constat illis adhuc temporibus Villam S. Gregorii habitatores habuisse suos, qui cœnobio Cassinensi decimas persolvebant.

In instrumento an. 1334. die 23. Januarii rogato hæc extant verba, ex quibus & cœnobii Cassinensis in oppidum Mortulæ jurisdictio, & illud oppidum proprios eo adhuc tempore habuisse incolas constat: *Apud castrum Mirtula præsenti scripta publica profitemur, atque testamur nos Jacobus Johannis de Crescentio de castra Mirtula ipsius castri judex, Nicolaus de Raynaldo de Rocca Bandra publicus dicta Rocca, & ubilibet per Provinciam. terra Laboris, & Comitatus Molisii regia auctoritate notarius, & subscripti testes de dicta castro Mirtula ad hoc specialiter vocati, & rogati. Quod universitas hominum dicti castri Mirtula ad vocem praconis, ut moris est in unum ante ecclesiam S. Maria de Mirtula pro majori, & saniori parte de mandato curia dicti castri pariter, & concorditer congregata, ubi pro suis agendis negotiis sæpius congregari consuevit, consentiens primo expresse in me prædictum notarium Nicolaum, ut in suum notarium licet ex certa scientia hominum dicta universitatis sciret me suum notarium non esse sua bona spontanea voluntate asserens se controversiam, & causam habere cum hominibus castri Cucurutii, & cum hominibus casalis Petra rotunda de contributione collectarum, donorum, & aliorum onerum, ac fiscalium functionum impositarum, seu imponendarum in dicto castra Mirtula prout in processu quæstionis ipsius in curia reverendi in Christo patris, & domini D. Raymundi divina providentia episcopi Cassinensis, Campania, maritimaque Comitis agitata plenius continere asseruit, & expressit. Confisa de discretione &c. prudentum virorum Nicolai de Andrea magistri Riccardi de S. Georgio habitatoris Mirtula, & magistri Simonis Nicolai Marinelli de eodem castro Mirtula, sponte fecit &c. eorum veros, & legitimos sindicos, negotiorum gestores &c. ad componendum transigendum &c. prout melius, & commodius eis &c. videbitur expedire, cum singularibus hominibus dicti castri Cucurutii, seu sindicis eorum, & cum singularibus hominibus dicti casalis Petra Rotunda, castri Gallutii, & Toraldi, & cujuscumque terra, seu loci, vel cum aliquo eorumdem de contributione, & solutione facienda per eos cum hominibus dicti castri Mirtula tam collectarum donorum, & fiscalium functionum quam onerum quorumcumque impositorum, seu imponendorum hominibus dicti castri Mirtula &c.*

Oppidum Mortulæ adhuc habitatum.

Ex originali in Archivo.

Anno 1344. die 5. Septembris inita est inter cœnobium S. Liberatoris. & universitatem Pomarii concordia quoad redditus, & servitia, quæ ab ea universitate persolvi debebant, ut ex instrumento

Concordia inter cœnobiũ S. Liberatoris, & universitatem Pomarii.

a no-

quatuor annorum spatium tute, & absque persona sua periculo nequiverat, prout adhuc non poterat, accedere, nec de ipsorum bonis percipere, unde potuisset, vel posset commode substentari, quodque etiam, ob præmissa de dicta Cassinensi ecclesia, suis quasi omnibus Monachis profugatis, in ecclesia ipsa per annum, & amplius divinus cultus non extiterat celebratus, sed ecclesia ipsa, qua tanta religione, tantaque consueverat celebritate fulgere, tunc sponsi, & filiorum suorum destituta solatiis, tunc officiis privata divinis jacuerat, prout tunc jacebat, miserabiliter desolata, & quod licet idem Jacobus, tam ex ipsius episcopi parte quam per nonnullas magni status, & notabilis præeminentia personas tam ecclesiasticas, quam etiam seculares, ut ad cor rediens, ab occupatione prædicta desisteret, & eidem episcopo episcopatum, ac bona, et jura prædicta dimitteret, fuerat sæpius, et diutius requisitus, ipse tamen requisitiones hujusmodi obaudiens, et contemnens, a prædictis suis nefandis excessibus desistere non curaverat, nec curabat quinimo mala malis semper accumulans, episcopatum, ecclesias, et bona prædicta adhuc dampnabiliter detinebat, destruebat, et etiam consumebat in gravem Dei, et apostolica Sedis contumeliam, et offensam, sua, et aliarum animarum periculum, et ejusdem episcopi enorme præjudicium, et scandalum plurimorum. Nobisque inde pro ipsius episcopi parte humiliter supplicato, ut cum præmissa in partibus illis adeo forent notoria, quod nulla poterant tergiversatione celari. Idemque episcopus propter ipsius Jacobi potentiam non speraret contra eum, posset in partibus illis consequi justitia complementum, nec esset, qui eum citare auderet ibidem providere sibi super hiis paterna diligentia curaremus. Nos attendentes, quod nec decens, nec expediens existebat, excessus hujusmodi conniventibus oculis pertransire, et eidem episcopo in justitia deficere non valentes, eundem Jacobum per publica citationis edictum apostolica authoritate citavimus, ut infra trium mensium spatium a data ipsius Edicti (qua fuit II. Nonas Julii proxime præterita) computandum, Apostolico conspectui se personaliter presentaret etc.

Quod testantur monachi quidam.

Eadem monachi quidam Casiinates testantur in examine hac de re instituto a Petro de Tartaris jussu Urbani V. Visitatore apostolico die 30. Januarii an. 1370. *Frater Dominicus Monachus dicti monasterii citatus, juratus, interrogatus, et examinatus etc. In primis quomodo jam sunt sexaginta anni, vel circa, quod fuit professus regulam beati*

Ab Originali Ex Archivo.

Benedicti in dicto monasterio, et tunc temporis observabatur regula in dicto monasterio etc. Item dixit, quod redditus dicti monasterii, computatis redditibus, et censibus Propositorum, et aliis fructibus dicti monasterii, sine pane, et vino, ascendunt ad summam mille, et quingentarum unciarum auri, vel circa, et habet mille, et quingenta rubia grani, et spelta, et hordei quingenta, vini vero ducentas salmas, olei in magna quantitate, quod sufficit pro monasterio, & victu Monachorum; Item dixit, quod omnia paramenta, jocalia, & alia pretiosa, & vasa argentea dicti monasterii fuerunt hactenus ablata, & distracta per gentes regis Hungariæ, & Dominum Jacobum Pignatarium, tum dixit, quod quidam Monachus de monasterio, qui vocatur Frater Guillelmus de Calderi, qui nunc est Abbas S. Modesti de Benevento, accepit pro majori parte Thesaurum de Thesauraria dicti monasterii Cassinensis, & subpignoravit dictum thesaurum, vid. Calices, lapides pretiosos, paramenta, & alia multa magni valoris, & tredecim libras auri, qua stabant in diademate Salvatoris, qua est supra altare majus dicti monasterii pictum manu S. Luca, & unum Calicem aureum, qui ponderabat tres libras, & in pluribus partibus, & diversis castris, & civitatibus portavit dicta vasa, & dictum thesaurum, ita quod omnia fuerunt perdita, & distracta, & dissipata. Item dixit, quod idem Frater Guillelmus abstulit dicta bona de dicta Thesauraria pro habendo pecuniam ex cis, & pro solvendo stipendium Thomasello de Citrario, qui erat tunc in auxilio dicti monasterii, cum centum hominibus equitibus, quos idem F. Guillelmus recollegerat in suo capite, sine consensu, & voluntate omnium Monachorum, quia ipse erat tunc Vicarius, & Decanus dicti monasterii, & hos recollegit pro expellendo dominum Jacobum Pignatarium, qui dissipabat castra Abbatia, & dirubavit etiam dictum monasterium totaliter, qua quidem bona ablata de dicta Thesauraria per dictum Fratrem Guillelmum valebant plus, quam mille uncias auri. Interrogatus de causa scientia dixit, quod vidit ipsum Fratrem Guillelmum auferentem omnia supradicta de dicta Thesauraria, & portantem ubi voluit, & quia dicta bona nunquam fuerunt in dicto monasterio reportata, sed sunt omnino perdita, & dissipata &c. Eadem quidam alii monachi deponunt.

Milites Regis Hungariæ, & Jacobus de Pignatario abstulerunt multa bona magni valoris.

Imago Salvatoris picta a S. Luca habebat in diademate multum aurum.

Centū milites equites pro custodia monasterii.

Citatus Jacobus a Pignatario fuerat ut diximus, ad comparendum coram Pontifice Clemente VI. quo tributis sibi sceleribus extricaret, verum hæc in causa fuere, ut captus, antequam Avenionem devenisset in oppido Ceccani ecclesiæ Romanæ subdito, fuerit, capiteque truncatus, cujus jussu incompertum. Post hujus mortem quædam Monachi bona recuperavere testamento ab ipso Jacobo paulo ante supplicium facto, in quo hæc pro cœnobio Cassinensi leguntur. *In nomine Domini Amen. Anno a nativitate ejusdem 1353. Pontificatus SS. in Christo Patris, & domini nostri D. Innocentii divina providentia Papæ sexti. Anno primo, die ultima mensis Aprilis, VI. indictionis, Neapoli, in curti illorum de Mirogamis. Ego Jacobus de Scirromanis de Neapoli publicus apostolica auctoritate notarius, præsenti scripto publico notum facio, & declaro quod in præsentia mei prædicti notarii, & testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum venerabilis vir D. Petrus Balagaerii perpetuus Vicarius S. Germani, ac reverendi in Christo Patris, & D. D. Guillelmi Dei gratia episcopi Cassinensis in spiritualibus, & temporalibus vicarius, & procurator generalis, qui nomine, quo supra exhibuit, legit, & præsentavit quoddam publicum instrumentum testamenti qm. domini Jacobi de Pignatario scriptum per manus Nicolai Ectoris de Coccano publici imperiali auctoritate notarii, ut prima facie apparebat, & quamdam cartam de bombace per eum scriptam, cujus testamenti tenor per omnia talis est. In nomine Domini Amen. Anno Domini* 1353. (legatur 1352.) *Pontificatus domini Clementis Papa sexti &c., mense Novembris die 15., in præsentia mei Nicolai notarii, & testium infrascriptorum ad hoc specialiter*

Testamentum Jacobi de Pignatario

Ab Originali in eodem Archivo.

voca-

Testamẽtum Jacobi de Pignatario.

vocatorum, & rogatorum magnificus vir D. Jacobus de Pignatario miles, nolens intestatus decedere, de omnibus bonis suis præsens nuncupativum testamentum, quod sine scriptis dicitur in hunc modum facere procuravit. In primis heredes instituit filios suos Riczardum, & Liseum filios naturales, & legitimos in debito jure natura super bonis paternis, & maternis. Item relinquo ecclesiæ Cassinensi Roccam de Bantra, & omnia bona mea intus, & extra Roccam ipsam existentia seu ubicumque existentibus mobilibus, & stabilibus, quia se gravatum plus recepisse, & extorsisse de bonis ecclesiæ supradicta, & idcirco, si non vales per modum testamenti, volo quod valeat per modum restitutionis, seu donationis &c. Item relinquo, & recomendo filios meos sacra regia, & reginali majestati, ac etiam Ducisali. Item volo, & mando, quod D. Christopharus frater meus, qui nunc tenet Roccam de Bantra ipsam assignare debeat statim ecclesiæ Cassinensi, seu ejus Vicariis, sicut dilexistis corpus in vita, ita diligatis animam meam in morte. Item relinquo ecclesiæ Cassinensi omnia bona, qua sibi reliquit uxor mea qm. D. Bella &c. Item relinquo custodibus, qui custodierunt personam meam in captivitate, & pro bono servitio, quod mibi fecerunt, florenos triginta communiter inter eos &c. Item relinquo sancto Salvatori de Piznatario quamdam Cannapinam meam juxta muros pro annuale &c. Item volo, & manda quod Antonius de Palma, & Corradus Comestabulus noster, & omnes alii, tam consanguinei, quam amici, vel stipendiarii restituant castra, & alia jura ecclesiæ Cassinensi, qua nostro nomine tenent, & possident indebite eidem restituant, ut Deus, & beatus Benedictus misereatur mei in die obitus mei &c. Item volo, & mando, quod restituatur Jacobo de Ceccano turrim suam de molis, quam abstuli cum gente mea. Item relinquo pro annuale meo ecclesia Rocce de Bantra terram unam sitam in eodem territorio, ubi feci vineam &c. Item volo, & mando, quod homines de Piperno stagii liberentur sine aliqua receptionis pecunia, & lesione personarum, & ipsos apud Pipernum libere remittentur. Item relinquo D. Francisco de Monte Agata equum bradum sfresatum meum. Item relinquo Fratribus S. Laurentii de Piperno equum Liardum magnum, quod fuit Antonii de Parma, & unam cultram do Serico viridi, qua fuit uxoris mea, & omnia arma mea cum supervestis meis. Item relinquo Abbati de Fossa nova equum Liardum sfresatum &c. volumus tamen, quod dictus Christofarus frater meus debeat assignare Roccam de Bantra ecclesiæ Cassinensi prædicta, prout superius est scriptum. Actum Ceccani in domibus viri magnifici Jacobi de Ceccano præsentibus nobilibus, & discretis viris D. Francisco Abbate S. Nicolai, Thomasio Sangrino, Andrea Johannis D. Andrea, Petro nigro, Petro Nicolai Raynerii, Leonardo Valledore &c. Et ego Nicolaus Ettoris de Ceccano publicus imperiali authoritate notarius, qui prædictis omnibus, & singulis interfui, hoc instrumentum fideliter scripsi &c. Item tenor dicta carta, seu cedula per omnia talis est. Caru Fratre, & Caenato, confortateve ha eo ayo accouza l'anima mia, de que ayo grande consolatione, vuine dovete essere tenuti a tutti li miei parenti daqua, & alli buoni huomini de Ceccano, unde Fratre mio eo te prego he amo l'anima mia, & sertu lu Testamentu meu assequate omñe cosa, che lasso, ha eo fora dampnatu in anima tua, he de li fili mei in nistu puntu non fase cura, per que eo hao in loco, ho nomme poy plu ayutare unde mandise Acceperanu, e fate addomandare cola d' Ettore lu quale ene Vicaru de Cereanu, e fece lu Testamentu meu, et mandateli Floreni dieci, et ipsu ve mandarà lu Testámentu, e su pensa de exequirulu incontinente, e sta unde eodem scriptu die Sabbati 17. Novembris, hora prima, qua pulsabatur ad decollationem meam, omnino fate zo, che dice lu meu Testamentu. J. di Pig. Quibus instrumento, & carta sic præsentatis, lectis, et exhibitis per dictum D. Petrum Vicarium et procuratorem nomine quo supra, ac diligenter inspectis per me dictum notarium, et testes infrascriptos, nec non vidimus, legimus, et diligenter inspeximus, invenimus non abolita, non cancellata, non abrasa etc. Actum, et Datum Neapoli etc. præsentibus venerabilibus, et discretis viris D. Matthæo Curtisio de Ravello Abbate Petro de Loffrido, et Abbate Gregorio Marogano Canonicis D. Severo Curzono, Comitus majoris ecclesiæ Neapolitane, presbytero Christofaro de Divitia, presbytero Johanne Sardo, presbytero Jannarello Quartarono, et notario Laurentio Planula de Neapoli etc. Et ego qui supra Jacobus do Surromanis de Neapoli publicus apostolica authoritate notarius prædictis omnibus, et singulis etc.

Mandat restitui monasterio Cassinensi Castrũ Roccæ de Bantra.

Ordinat restitutionem Castrorum &c. ecclesiæ Cassinensi.

Verba tauda.

Anno 1360. Angelum Cassinensem Episcopum exemptiones a servitiis, immunitates &c. subditis ab Abbate Cassinensi concessas, hoc instrumento revocasse constat.

In nomine Domini Amen. Anno nativitatis ejus millesimo tricentesimo sexagesimo, die penultimo mensis Januarii tertiadecima indictionis Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et domini nostri D. Innocentii, divina providentia, Papa sexti anno octavo. In presentia mei notarii, et testium infrascriptorum ac hoc specialiter vocatorum, et rogatorum rever. in Christo P. et D. D. Fratre Angelo, Dei, et Apostolica Sedis gratia, Cassinensi episcopo, ac venerabilibus et religiosis viris Fratribus Johanne de Alto sancta Maria Decano, Petro Vetulo Vice Decano, Dominico de sancto Helia Priore, Thoma de Salle, Nicolao Celestino, Germano Casaro etc. Simone Hospitalario, Christopharo de Pontecurvo Thesaurario, Christofaro de S. Germano, Antonio de Pontecurvo Sacrista etc. et Nicolao de Angelerio Monachis, & Conventu monasterii Cassinensis in capitulo ipsius monasteris, ut moris est, pro infrascriptis ordinandis, et faciendis ad sonum campana specialiter, et capitulariter congregatis, et dum haberetur tractatus inter ipsos de corrigendis subditorum excessibus, et moribus reformandis, ac aliis occupationibus, propter guerrarum strepitum tam per seculares dominos, quam ecclesiasticos, non sine animarum dispendio, facti multorum bonorum stabilium, servitiorum, et Vassallorum detensionibus censuum, jurisdictionum, et aliarum libertatum, subreptionibus, per quorum omnium occupationem, et detensionem erant fructus, redditus, et proventus dicti monasterii officiorum, et membrorum ejus, ac episcopalis camera Cassinensis adeo minorati, quod non dum ad debitam, et solitam Monachorum substentationem, imo ad vitam ipsorum siccam sufficere nequerint quo-

speciale membrum dicti monasterii Cassinensis ab amm prastatione cujuscumque feudalis servitii, seu adhoa prastanda regia curia pro castris, & bonis qua tenere, & possidere dignoscitur, est liberum penitus, & exemptum, quodque pradictum monasterium sancti Liberatoris, & Prapositi qui pro tempore fuerunt in illo in quasi possessione libertatis, hujusmodi semper actenus extiterunt, & licet dudum tempore clara memoria D. Karoli primi inclisi Hierusalem, & Sicilia regis proavi nostri, monasterium ipsum castris suis, & bonis ejusdem destitutum de facto fuisset occasione feudalis servitii, seu adohamenti, quod ab eodem monasterio petebatur, fuit demum, ut ponitur, prafatum monasterium terras, & bona sua pradicta rei veritate cognita, per diligentem inquisitionem de mandato regis ejusdem exinde habitam, destitutum, secuto de modo, ut nunquam de catero prafatum monasterium occasione ipsa extitie molestatum nunc autem sicut exponens ipse conqueritur, vos pratextu mandati nostri de proximo vobis facti super destituendis feudalibus bonis suis feudationis singulos ipsius provincia, qui pro annis tertia, & quarta indictionis prateritarum proximarum debita pro nobis ipsis servitia, seu adhoamenta prastari, & ipsi curia non curarunt prephatum Prapositum dictumque suum monasterium destitutis prascriptis castris, & aliis bonis suis illa, qua facitis ad opus jam dicta regia Curia procurari in eorumdem Prapositi suique monasterii grave prajudicium, & evidens detrimentum, ad quod provisione opportuna nostra supplici devotione petita. Nos volentes circa hac quod indemnitati ipsius curia opportuno prospicere, dictique supplicantis, ac sui monasterii memorati jura in hiis ab indebita molestatione servari, fidelitati vestra prasentium authoritate pracipimus, quatenus si pranominatus Prapositus tam suo, quam ejusdem monasterii nomine ad feudale servicium, vel adobamentum pro suis bonis eisdem se, dictumque suum monasterium asserit non teneri, bona ipsa usque ad aliud mandatum nostrum capere, seu arrestare occasione jam dicta, quomodolibet non tentetis, quin potius processum vestrum in hiis forsitan habitum irritum revocare curetis, nisi forsitan vobis alias fides plenaria fieret quod feudale servitium, seu adobamentum curia regali jam dicta quod bonis monasterii sepedicti prastari deberet. Nos enim in tantum ragestra regalia mandavimus proinde diligenter exquiri, & quod super hoc agendum fuerit vobis per alias nostras litteras referari, interea tamen salvum esse volumus, atque decernimus ipsi curia omne jus, omnemque actionem, qua jam dicta curia legitime quoquomodo competeret contra prafatum monasterium super exactione servitii seu adhoamenti pratacti in cujus quasi possessione destitutione pranarrate processus prafatam regiam curiam alias prima facie indicat extitisse, prasentibus post opportunam inspectionem earum remanentibus prasentanti. Dat. Neapoli per Johannem Grillum de Salerno juris civilis professorem, locum tenentem, prothonotarium regni Sicilia, anno Domini millesimo tricentesimo vicesimo primo, die vicasimo septimo Octubris, quinta indictionis, regnorum dicti domini Putris nostri anno tertiodecimo. Cumque velimus ad executionem dicti mandati Ducalis procedere reverenter, ut decet, & pro parte dicti prapositi asseratur expresse quod pro supradictis bonis feudalibus dicta ecclesia, & ipse Prapositus nomine ipsius ecclesia non tenetur regia curia prestare aliquod feudale servitium seu adoba, nec nos inde potuimus incontrarium aliquatenus informari. Quare vobis auctoritate predictarum Ducalium literarum expresse precipiendo mandamus, quatenus statim receptis presentibus, bona omnia feudalia arrestata de mandato nostro, auctoritate aliarum Ducalium litterarum nobis inde directarum spectantia ad dictam ecclesiam, & dictum Prepositum, nomine, & pro parte ejusdem ecclesie Raynaldo Johanne Magistro Gentili de alto gradu de Serra Monacisca, Cicco Tuscano de Pelegra, Tareno Gentili de S. Angelo, Tomaso de Jacobo & Alberto Jordani de Pomar., ut dicitur pro parte curie recomendata ad penam unciarum auri, quinquaginta ex Regia nostraque parte mandetis eisdem, ut dicta bona feudalia arrestata, ut supra sine dilatione aliqua eidem Preposito nomina ipsius ecclesie, ac ejus Nuntio, seu procuratori instanter restituant cum omnibus fructibus medio tempore perceptis, reservato interim omne jus, omnemque actionem, qua jam dicta curia legitime quoquomodo competere posset contra prafatum monasterium super exactione servitii seu adobamenti pratacti de executione prasentium, tum earum forma fieri facimis publicum instrumentum quod debita solemnitate munitum nobis ad curiam mittere e vestigio procuretis. Datum Ortone, nono Novembris quinta indictionis, ad quarum litterarum executionem pradictus notarius Guiglielmus volens intendere tam sollicite, quam devote nos pradictos judicem, & notarium, & subscribtos testes de eadem terra & aliarum subscriptarum terrarum ex parte curia requisivit ut vestra cum eo in executione predictarum litterarum, quam facere intendebat confecturi exinde tam ad certitudinem curie, quam ad cautelam monasterii supradicti publica documenta assistere deberemus cui requisitioni devota parere volentes predicto die undecimo dicti mensis Novembris pradicta quinta indictionis apud dictam Serram in dicto loco presentes fuimus cum eodem, & coram nobis pradictis judice, notario, & subscriptis testibus de dicta terra dictus notarius Guiglielmus & regia, & dicti domini Justitiarii parte mandavit ad penam unciarum auri quinquaginta, pradictis Raynaldo, Johanne, & Magistro Gentili de alto gradu de dicta Serra Monacisca, ut bona omnia feudalia arrestata de mandato ipsius domini Justitiarii authoritate aliarum Ducalium literarum, eidem domino Justitiario exinde directarum spectantia ad dictam ecclesiam, & dictum Prapositum nomine, & parte ejusdem ecclesia, & penes eosdem Raynaldum, & Magistrum Gentilem recomendata sine dilatione alia, ut religioso viro Fratri Placido de Serra pradicti monasterii Monacho, & Sacrista eorundem Prapositi, & monasterii nuntio ad hoc per eos specialiter deputato pro parte ipsorum Prapositi, & monasterii instanter restituant cum omnibus fructibus medio tempore perceptis, & eadem die ad requisitionem ejusdem notarii Guilielmi nobis pradictis Judice, & notario accersitis cum eo apud Pelegram ante domum Cerardi Barbella coram nobis pradictis judice, & notario, & subscriptis testibus de eadem terra Palegra pradictus notarius Guiglielmus similiter mandavit Cicco Toscano de eadem terra sub pena pradicta, ut bona omnia feudalia arrestata, ut supra spectantia ad

dictam

dictam ecclesiam, & dictum Præpositum ipsius nomine apud eundem Ciccum pro parte Curiæ recomendata sine dilatione aliqua cum omnibus fructibus medio tempore perceptis quo supra nomine nuntio supradicto, eademque die apud castrum S. Angeli nobis prædictis judice, & notario accersitis eum eodem notario Guiglielmo ante domum domini Matthæi Ferratis idem notarius Guiglielmus coram nobis judice, & notario, & subscriptis de dicto castro mandavit similiter Tarino Gentili de dicto castro sub pœna prædicta ex regia, & ipsius domini Justitiarii parte, ut bona omnia feudalia arrestata, ut supra spectantia ad dictam ecclesiam, & dictum Præpositum penes eumdem Tarenum recomendata cum omnibus medio tempore preceptis instanter restituat ipsius Præpositi nomine, & dicta ecclesia Nuncio supradicto, eademque die apud casalem S. Petri de monialibus ante domum Apoliti Johannis coram nobis judice, & notario, & subscriptis testibus de casale prædicto dictus notarius Guiglielmus sub pena prædicta mandavit Laurentio Johannis de dicto casali, ut bona omnia feudalia recomendata apud eam pro parte curiæ arrestata ut supra spectantia ad dictam ecclesiam, & dictum Præpositum ipsius nomine prædicto eorum Nuncio pro parte ipsorum instanter restituat cum omnibus fructibus medio tempore perceptis eadem die apud pomarium ante ecclesiam S. Mariæ de eadem terra dictus notarius Guighelmus coram nobis eisdem judice, & notario, & subscriptis testibus de dicto pomario ad dictam penam ex parte regia, & dicti domini Justitiarii mandavit Thomasio de Jacobo, & Alberto Jordani de dicta terra, ut bona feudalia omnia ad dictam ecclesiam spectantia, & dictum Præpositum ipsius nomine arrestata, ut supra penes eos recomendata pro parte curiæ instanter restituant cum omnibus fructibus perceptis medio tempore, nomine quo supra Fratri Placido supradicto, reservato interim omni jure, omnique actione, quæ jam dictæ curiæ legitime quoquomodo competere posset contra præfatam monasterium super exactione servitii, seu adhoamenti prædicti. Qui Gentilis de Altogradu, & Raynoldutius Johannes de Serra, Ciccus Toscanus de Pelegra, Tarenus Gentilis de S. Angelo, Laurentius Johannis de casale S. Petri, Thomasius de Jacobo, & Albertus Jordani de pomario instanter prædicto mandata eis facto per dictum notarium Guillelmum bona omnia feudalia prædicta penes eos recomendata pro parte curiæ, ut præfertur, spectantia ad dictos Præpositum, & monasterium restituerunt, & resignaverunt prædicto Sacristæ Nuntio ipsorum Præpositi, & monasterii recipienti eorum nomine, ac ipsum pro parte ipsorum remiserunt, & reduxerunt in corporalem possessionem dictorum bonorum sicut ante ipsos, & tempore destitutionis prædictæ dicti Præpositus, & monasterium hactenus extiterunt. In cujus rei testimonium & futurorum memoriam requisitione, & rogatu dicti notarii Guillelmi, nec non & precibus dicti Sacristæ Nuntii prædictorum facta sunt de præmissis omnibus, & singulis per manus mei prædicti notarii Bartholomæi, qui rogatus interfui supradictis duo publica instrumenta præsens videlicet ad cautelam monasterii, & dicti, Præpositi, reliquum vero ad certitudinem curiæ signo, & subscriptione mea, & dicti judicis, licet inliterati, & subscriptorum testium signis, & subscriptionibus roboratum quod ego qui supradictus notarius Bartholomæus auctoritate regia scripsi, & in publicam formam redigens meo signo solito signavi. Præterea hanc dictionem, vid. restituat ponendam immediate post illam dictionem, perceptis, quo supra in quatragesima secunda linea, ubi legitur a capite præsentis instrumenti numerando, & has dictiones inde in contrarium aliquatenus, quæ supra in vicesima sexta linea legitur, a capite præsentis instrumenti numerando. Ego idem notarius Bartholomæus errans rasi & mentionem feci, & emendavi, & illam dictionem prædictum, videlicet restituat quæ legitur in dicta quadragesima secunda linea errans obmisi, quam hic posui ante signum. Locus † Signi notarii † Signum crucis propria manus Gualterii prædicti dicti Serræ inlitterati judicis qui rogatus interfuit prædictis. † Ego dominus Riccardus Salatia de Serra, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicta Serra rogatus interfui, subscripsi, & signum feci. † Ego D. Matthæus Bonvenutas de Serra, qui prædictis omnibus, & singulis executis & peractis in dicta Serra rogatus interfui subscripsi, & signum feci. † Ego D. Jacob Orrecarroni de Pelegra qui prædictis omnibus, & singulis executis & peractis in dicta Pelegra rogatus interfui subscripsi, & signum feci. † Ego D. Matthæus Guiglielmi da Pelegra, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicta Pelegra rogatus interfui, & subscripsi, & signum feci. † Ego Jacobus Salathia de Serra, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicta Serra rogatus interfui subscripsi, & signum feci. † Ego Franciscus Matthæi de Serra qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in terra Serra rogatus interfui, subscripsi, & signum feci. † Ego D. Gualterius Archipresbyter Pomarii, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicto castro Pomarii rogatus interfui, subscripsi, & signum feci. † Ego Bartholomæus Benedicti de Pomario, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicto castro Pomarii rogatus interfui subscripsi, & signum feci. † Ego Dopnus Ascanus Archipresbiter S. Angeli, qui prædictis omnibus, & singulis executis & peractis in dicto castro S. Angeli rogatus interfui, subscripsi, & signum feci. † Ego dopnus Matthæus de S. Angelo, qui prædictis omnibus, & singulis executis, & peractis in dicto castro S. Angeli rogatus interfui, subscripsi, & signum feci. † Signum crucis propria manus Jacobi Rogerii de casale S. Petri, qui rogatus interfuit supradictis. † Signum crucis propria manus Raynaldi de casale S. Petri, qui rogatus interfui supradictis.

Eadem capta occasione capitaneus jurisdictionis criminalis Abbatiæ Cassinensis, pluribus Cassinatibus mala intulit, nedum parvi illos pendendo, contumelias inferendo, vexandoque, verum etiam jurisdictionem civilem in urbe S Germani ademit, cujus civibus jussit: *Ut nullus dictæ terræ deinceps ad curiam prædicti monasterii accederet pro civili justitia obtinenda, sed ad curiam potius ipsius Capitanei ex tunc recursus haberent &c.* Imo intolerando, scelestissimoque facinore jurisdictionem quoque spiritualem invasit, ut ex mox adducendis Caroli II. epistolis constat, ad cujus opem Monachi confugerant, quo Capitanei audaciam, atque scelus coerceret. Hisce itaque

Alia Caroli Beneficia.

Dissert. Ll 3 episto-

epistolis ex regesto Caroli illustris anni 1322. & 1323. sign. litt. B. p. 112. depromtis informationem ejus rei capiendam jussit.

Karolus &c. Regenti Curiam Vicaria regni, & Judicibus ejusdem curiæ consiliariis, familiaribus, fidelibus paternis, & suis salutem &c. Oblata nobis noviter pro parte Vicedecani, & Conventus monasterii Cassinensis contra Angelum de Albanella Capitaneum terræ S. Germani, capitula continebant, quod Capitaneus idem statuit, & per prædictam terram publice banniri fecit, atque servari, quod quilibet Monachus Cassinensis infra idem banni pro parte ejus emissi prædictam terram S. Germani totaliter desereret, & exiret, & quod ex tunc non posset in dicta terra aliquis eorum stare sub regia securitate securus, & si quis de prædictis Monachis postmodum in dicta terra inventus esset, quod libere a quolibet caperetur, & ad carcerem ejus duceretur captivus, & quod omnes impune offenderent, seu occiderent quemlibet Monachum Cassinensem, quodque nullus de prædicta terra, vel districtu ejus ex tunc aliquid donare, vel vendere eisdem conventui, sive Monachis, vel ipsis, seu ipsorum alicui servitium aliquod faceret, seu victui necessaria ministraret ad penam unciarum decem, & nihilominus post prædicta fecit capi tres monachos Cassinenses, unum scilicet annorum duodecim, qui stabat in dicta terra infirmus, & duos alios idiotas, qui in defectum servitiorum quos idem Conventus ob timorem prædicti banni habere non poterat, ibant pro victualibus necessariis Conventui prædicto, & quemdam alium Monachum S. Laurentii de Aversa tunc exinde transeuntem quem Monachum Cassinensem credebat, & quod postmodum voce praconia banniri fecit, & de facto servari, quod omnes ejusdem terræ tenerent arma parata, & appensa ad ostia domorum, atque apothecarum suarum ad offendendum facilius, si casus accideret Monachos memoratos, quod videntibus omnibus diebus multis, ita fuit in dicta terra de facto servatum, prædictus Capitaneus, ut ponitur postmodum fecit auferri granum de molendinis eorum, quod molebatur, & erat pro vita conventus prædicti, ipsum ad ejus domum portari, & molendina prædicta claudi, & diu clausa in grave damnum ipsorum teneri, & clero prædictæ terræ prædictum interdictum servante, & propterea ecclesias clausas tenente, item Capitaneus portas dictarum ecclesiarum dirumpi fecit, & ad quamlibet horam diei solemniter per multos dies campanas pulsari, in contemptum non modicum ecclesiasticæ disciplinæ, Per servientes etiam suos stipulam seu paleam postmodum accendi fecit, & per plateas publicas exclamari, & dici. Ecce & nos excommunicamus, & interdicimus Conventum & Monachos Cassinenses, in contemptum plurimum S. Matris ecclesiæ, ac ecclesiasticæ libertatis faciens præterea Capitaneus idem banniri publice, ut nullus de dicta terra deinceps ad curiam prædicti monasterii accederet pro civili justitia obtinenda, sed ad curiam potius ipsius Capitanei extunc recursum haberent, & quod nullus de quibuscumque juribus ipsius monasterii dicto Conventui, vel singularibus ejus personis quomodolibet de cetero responderet. Idem vero Capitaneus, ut subjungitur ex præmissis populo dictæ terræ se gratum reddens, obtinuit a prædicto populo augumentari sibi statuta gagia in uncias decem, & decem uncias alias habens a centum hominibus dictæ terræ perveniendo ad Ducalem præsentiam contra præfatum conventum, ex quibus omnibus, & pluribus aliis, quæ longum esset dicere se dicto Conventui adversarium reddidit, & suspectum. De hiis itaque, si vera sunt, non indigne commoti, quæ transire nolumus mediante Justitia impunita, volumus præsentium tenore, committimus, & mandamus quatenus vocato dicto Capitaneo, & aliis, qui fuerint propterea evocandi, de prædictis cunctis inquirere diligenter, & facere quod fuerit ratio. Datum Neapoli per Johannem Guillelmum de Salerno &c. Anno Dñi 1323. die 9. Aprilis sextæ indictionis, regnorum dicti domini patris nostri anno 14.

Vexatum quoque est solvendæ adohæ causa cœnobium Sanctimonialium S. Johannis de Scorsonæ a Justitiario Aprutii ultra flumem Piscariæ; Verum justitia, pietateque Caroli Calabriæ Ducis, & Vicarii generalis Roberti regis parentis sui, est factum, ut parthenon hujuscemodi vexatione levaretur, quemadmodum hoc instrumento fuse narratur, extracto a regio archivo Syclæ.

Jura cœnobii S. Johannis de Scorsone vindicata.

In Arca litt. A. m. 50, nu. 5. *In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo trecentesimo, vigesimo secundo, die vigesimo sexto mensis Martii quintæ indictionis regnante Serenissimo domino nostro Roberto Dei gratia inclito Hierusalem, & Siciliæ rege Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ Provinciæ, & Forcbalqueri, ac Pedimontis Comite, regnorum ejus anno tertio decimo feliciter Amen. Apud civitatem Pennæ in hospitio Berardi de Viculo. Nos Philippus notarii Alebrandini judex ad contractus, civitatis Pennæ, & Bartholomeus Raynerii, authoritate regia publicus ejusdem civitatis notarius. Præsenti scripto publico declaramus, notum facimus, & testamur quod tam in nostri præsentia, quam testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum. Nobilis, & egregius vir dominus Andreas de Alanio de Neapoli miles regius, & Ducalis familiariter, ac Justitiarius Aprutii ultra flumen Piscariæ ostendit nobis quasdam ducales litteras tenoris, & continentiæ subsequentium. Carolus illustris Hierusalem, & Siciliæ regis Roberti primogenitus Dux Calabriæ, & ejus Vicarius generalis Justitiario Aprutii ultra flumen Piscariæ: nec non officialibus aliis in eadem provincia constitutis quocumque nomine nuncupantur præsentibus, & futuris fidelibus, & suis salutem, & dilectionem sinceram, pro parte Abbatissæ, & Conventus monasterii S. Johannis de Scorsone paternarum devotarumque nostrarum fuit coram nobis querelanter expositum, quod licet præfatum monasterium, vel ipse pro eo pro terris, & vassallis ac bonis eorum in decreta vobis provincia positis regiæ curiæ non tenebantur præstare feudale servitium, seu adoham pretextu cujusdam mandati nostri per speciales nostras litteras certis Commissariis, & familiaribus nostris facti de omnibus, & singulis feudalia bona tenentibus a regia curia in decreta vobis provincia supradicta, pro prædicto præterito tempore in eisdem distincto licteris personalia servitia jam dictæ curiæ non curarunt impendere, nec adhoamenta per illos debita ipsi curiæ quomodolibet exhibere destituendis, possessionem suorum bonorum feudalium eorumdem prænominati exponentes, & jam dictum monasterium possessione terrarum bonorum, & vas-*

& vassallorum ipsorum sunt pro parte ipsius curia destituta, ex bona ipsa pro ipsius parte curia procurantur in exponentium, ac monasterii jam dictorum grave prajudicium, & non modicum detrimentum, super quo provisiones nostra remedium per exponentes eosdem fuit devotius imploratum. Quia igitur quesitum demandato nostro regestris regalibus diligenter non est inventum hucusque dictum monasterium pro bonis, qua obtinet in aliquo servitio, vel adobamento curia regali teneri. Nos volentes ecclesias ecclesiasticaque jura minus debitis molestari, fidelitati vestra presentium auctoritate mandamus, quatenus nisi vobis constiterit per inquisitionem jam factam, vel in antea faciendam dictum monasterium pro bonis eisdem prefata curia regali teneri ad aliquod servitium, vel adboam, occasione cujascumque mandati regii sive nostri post restitutionem terrarum, & bonorum hujusmodi cum fructibus medio tempore inde perceptis si ad illorum captionem per curiam forsitan est processum, moniales, Vassallos, & officiales earum per curiam forsitan, & bona pradicta aullatenus propterea molestetis, revocaturi, & revocaturi facturi post opportunam inspectionem earum restitui volumus presentanti, efficaciter in antea valituras. Datum Neapoli per dominum Bartholomeum de Capua logothetam & prothonotarium regni Sicilia anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo secundo, die octavo Martii, quinta indictionis Regnorum dicti domini patris nostri anno tertiodecimo. Quarum litterarum authoritate idem dictus Justitiarius de premissis capitus diligentius indagare subscriptos hominos fide dignos, & rei conscios fecit ad sui presentiam evocari per vos, & a quibus habita est indagatio, & inquisitio tenoris per omnia & continentia subsequentium; Qua quidem indagatio, seu inquisitio facta fuit per predictum dominum Andream Justitiarium coram nobis pradictis Philippo judice ad contractus pradicta civitatis Peana, & Bartholomeo Raino dicta auctoritate regia publico prafata civitatis Penna notario, ac subscriptis testibus, die, & loco pradictis Bollanas de Rocca testis juratus, & interrogatus si monasterium, seu Abbatissa monasterii S. Johannis de Scorzono bona feudalia tenet in pradicta Aprutina provincia ultra flumen Piscaria, & tam bona ipsa tenentur per eandem Abbatissam, sea monasterium in capite a regia curia, vel sub aliquo comite, seu Barone. Item si ex eisdem bonis debetur feudale servitium seu adoba regia curia. Item si pro praterito tempore per eandem Abbatissam fuit monasterium propterea feudalis servitii prestatio, aud adobamenti solutio aliquatenus facta fuit. Dixit, quod dictam monasterium dicti Johannis de Scorzono est de pertinentiis monasterii Cassinensis cui indulto extitit, & est papale privilegium, per quod concessam est, quod omnia bona ipsius monasterii Cassiaensis, & pertiaentiarum ejus libera sunt a quolibet onere, & gravamine servitutis, & qaod pro praterito temporo nalli propterea prastitum est feudale servitium seu adoba. Item interrogatus in causa scientia dixit se pluries vidisse, & interfuisse, ac audivisse peti ab eodem monasterio S. Johannis hujusmodi prestatio feudalis servitii seu adobe immediate per prasentationem & ostensionem dicti privilegii licentiari ipsis propterea, & ad id ulterius per curiam, aud statutam ad illud aliquatenus non compelli. Item dixit quod de exemptione hujusmodi est vox, & fama publica in civitate Terami, & in aliis locis vicinis, & circumadjacentibus, & major pars hominum ita tenet, sentit, & credit, & habet. Scorus de Podiolo de Teramo testis juratus & interrogatas super omnibus pradictis particulariter, & distinte dixit per omnia ut proximus. Clemens Valentini de Johannello testis juratus, & interrogatus super omnibus pradictis particulariter, & distincte dixit ut proximus. Jacobas Luca de Johannello testis juratus, & interrogatus saper pradictis omnibus dixit per omnia, ut proximus. Mattheus Luca de Johannello testis juratas interrogatus saper omnibus pradictis particulariter, & distincte dixit, ut proximus. Jacobus Matthai de Johanaello testis juratas, & interrogatus super pradictit omnibus particulariter & distincte dixit per omnia, ut proximus. In cujus rei testimonium & tam regia curia certitudine, quam dicti D. Andrea cautelam factum est monasticum hoc presens publicum Instrumentum per manas mei pradicti notarii Bartholomei cum subscriptione, & signo meo solito subscriptione, & signo mei saper memorati judicis, nec non subscriptionibus, & signis subscriptorum testium legitime roboratum. Quod scripsi ego qui saper Bartholomeus Raino auctoritate regia publicus prafata civitatis Penaa notarius quia pradictis rogatus interfui quod in formam publicam redigens prasenti meo solito signo signavi. Locus ✠ Signi &c. Ego Philippus qui supra judex predictis rogatus interfui, me subscripsi, & signum feci. Ego Raynaldus de Montorio testor pradicta, & subscripsi. Ego Blasius de Tordano pradicta testor, & signavi. Extracta est prasens copia a supradicto suo originali, quod conservatur in archivo magna regia curia Sycla Neapolis cum quo facta collatione concordat meliori tamen semper salva, & in fidem magnificus V. J. D. Sigismundas Sicola regius Archivarias hic se subscripsit. Datum Neapoli die 8. Martii 1690. Sigismundus. Hæc autem testium verba adnotanda: *Dixit quod dictum monasterium S. Johaanis de Scorsone est de pertinentiis monasterii Cassinensis cui indulto extitis, & est papale privilegium, per quod concessam est quod omnia bona ipsius monasterii Cassinensis, & pertinentiarum ejus libera sunt a quolibet onere, & gravamine servitutis, & quod pro praterito tempore nulli propterea prastitum est feudale servitiũ, seu adoba, &c.* Poterant proculdubio testes addere hoc privilegium cęnobio etiam concessum ab imperatoribus, regibusque Regni Neapolitani.

Jus nominandi Archipresbyterum Pedismontis penes Abbatẽ Cassinensem.

In inquisitione anno 1273. in castro Pedismontis facta inter alia jura, quibus cęnobium Cassinense præditum erat hoc extat: *Vacante majori ecclesia S. Maria castri Pedismontis sive per mortem Archipresbyteri, aut per renunciationem, vel per quamcamque aliam causam clerici ejusdem castri debent accedere ad prasentiam domini Abbatis Cassinensis pro licentia faciendi, & celebrandi electionem de Archipresbytero in ecclesia pradicta, qua licentia concessa, & obtenta, ipsi clerici habent eligere Archipresbyterum infra tempus a jure statutum, & electionem ipsam referre predicto D. Abbati. Abbas vero facta sibi prasentatione electionis ipsius, & examinato decreto electionis, & persona electa. Si ipsam electionem rite factum, ut pote de persona idonea acceptandam duxerit, scribit episcopo Aquinati per suas literas, & represeatat*

eum-

eundem electum prædicto Episcopo, & episcopus, ut ad ipsum attinet recipit eundem electum, & quæ facta sunt acceptat, quo facto pro parte supradicti D. Abbatis mittitur unus ex monachis & installat ipsum Archipresbyterum in locum Archipresbyteratus ecclesiæ prædictæ, & assignat sibi claves ejusdem ecclesiæ, & possessionem Archipresbyteratus, quod si clerici prædicti infra tempus a jure statutum non elegerint, vel electionem ineptam, & inutilem fecerint, electio devolvitur ad dictum dominum Abbatem, & ipse providet, & ordinat Archipresbyterum in eadem ecclesia juxta velle suum. Electus autem in Archipresbyterum dictæ ecclesiæ debet esse Vaxallus monasterii Cassinen. Quæ eadem leguntur in inquisitionibus factis in Villa Pedismontis, in oppidis Pontiscurvi, Aquæfundatæ, Vitecusi, aliorumque locorum, quæ temporali tantum Cassinatium jurisdictioni parebant.

Lis circa electionē Archipresbyteri Pedismontis composita.

Orta tamen quoad Archipresbiteri Pedismontis electionem lis est an. 1327. inter Raymundum Episcopum Cassinensem, & Leonardum Episcopum Aquinatem, quæ hoc modo a Johanne episcopo Teanensi composita est.

Ex originali in Archivo.

In nomine Domini nostri Jesu Christi, anno incarnationis ejusdem millesimo trecentesimo vicesimo septimo, regnante D. nostro Roberto Dei gratia serenissimo rege Jerusalem, & Siciliæ Ducatus Apuliæ, Principatus capuæ, Provinciæ & Forcalquerii, ac Pedemontis Comite, regnorum vero ipsius anno nonodecimo, die octavo mensis Decembris, undecimæ indictionis, apud S. Petrum in monasterio diœcesis Cassinensis, tenore præsentis scripti publici fatemur, notum facimus, & testamur nos Stephanus de Jordano de S. Germano, & Guillelmus Bonifacii judices, & advocati Cassinenses, Jacobus de Grandi prato Rhemensis diœcesis publicus civitatis S. Germani, totiusque Cassinensis diœcesis notarius, & subscripti testes literati ad hoc vocati specialiter, & rogati videlicet religiosi viri Fratres Arnaldus Abbas monasterii S. Matthæi servorum Dei. Galhardus Præpositus S. Angeli de Valleluci, Raymundus Vestararius S. Petri Imperialis de Tharento, Gregorius de Musullolo S. Liberatoris, Frater Raynerius S. Angeli de Fortunula ecclesiarum Propositi, Christophorus de Pontecurvo Camerarius, & Benedictus de S. Hælya Sacrista ecclesiæ Cassinensis, & discreti viri presbyter Constantius Archipresbyter Aquinatensis, Baleus de Plumbarola, & notarius Andreas Nicolai de Arduyno de Pontecurvo, quod reverendis in Christo patribus, & dominis D. Raymundo Cassinensi, & D. Leonardo Aquinaten. divina providentia ecclesiarum episcopis in nostri præsentia constitutis super controversiis, quæ super jure eligendi, seu providendi Archipresbyterum, & de Archipresbytero ecclesiæ S. Mariæ de castro Pedemontis domini Cassinensis, diœcesis Aquinaten., mota fuerat dudum inter præfatos D. D. Episcopos, & ecclesias earumdem talis compositio, & concordia, ut asseruerunt, tractata per R. in Christo patrem D. Johannem Dei gratia episcopum Theatinum recitata extitit, & nihilominus intervenis quod Archipresbyteratu prædicti castri Pedemontis vacante præfato talis modus, forma, & ordo debeant imposterum inviolabiliter observari, videlicet quod capitulum, seu collegium ecclesiæ supradictæ ante omnia vacationem, & vacationis modum debeant nunciare episcopo, qui pro tempore fuerit Cassinensi vel ejus generali Vicario, eodem episcopo in remotis agente, aut sede vacante, capitulo Cassinensi, ac peti licentiam eligendi tanquam a temporali domino, & patrono a præfato episcopo, Vicario, & capitulo, ut præfertur. Idem quoque episcopus, & capitulum, ut prædicitur, Cassinense teneantur dare licentiam hujusmodi liberaliter infra octo dies postquam fuerint requisiti, nisi capitulum, seu collegium ecclesiæ Pedemontis prædictæ interdicto suppositum, aut singulares personæ ejusdem excommunicationis publicæ forent vinculo innodatæ. Qua obtenta licentia, vel absque prædictis causis indebite denegata, seu non concessa infra terminum supradictum præfatum capitulum ad electionem, prout de jure fuerit, procedere valeant quandocumque: electione vero unita, aut pluribus in concordia, vel discordia celebratis, teneantur idem capitulum, seu collegium ecclesiæ Pedemontis electum, vel electos, & electionem, seu electiones præfato domino Cassinensi, aut eo in remotis agente ejus Vicario generali seu sede vacante capitulo presentare: Præfati quoque episcopus, vicarius & capitulum Cassinense, ut premittitur, electum in concordia, aut a majori parte electione, seu electionibus in discordia celebratis, debebunt representare præfato domino episcopo Aquinati infra alias octo dies, nisi electus hujusmodi excommunicatus, seu interdictus nominatim, & publice existeret, aut electio evidenter nulla, & reproba appareret, alioquin ex tunc prænominatus episcopus Aquinas ad confirmationem, vel infirmationem electionis hujusmodi celebratæ & admissionem, seu repulsionem electi, de quibus, & prout justum fuerit, procedere poterit libere, sicut de jure viderit faciendum; confirmata autem electione per eum, & admisso electo, prout justum fuerit, ut præfertur, confirmatum in Archipresbyterum de mandato utriusque Episcoporum, Vicariorum, seu Capitulorum suorum, ut præmittitur installari debebit, ac in possessionem pacificam dictæ ecclesiæ introduci infra alios octo dies a tempore confirmationis obtentæ, alioquin si staret per quemlibet episcoporum prædictorum, seu eorum Vicariorum, & Capitulorum suorum postquam requisiti debite extitissent per eorum alterum, per quem non stabit, idem Archipresbyter installare valeat, & in possessionem ipsius ecclesiæ introduci, qui Archipresbyter supradictus fidelitatis episcopo Cassinensi, ac obedientiæ episcopo Aquinati juramenta teneatur præstare infra alios octo dies, postquam possessionem pacificam dictæ ecclesiæ fuerit assecutus, nec prius administrare in Archipresbyteratu prædicto valeat, donec præstiterit, seu obtulerit hujusmodi juramenta, in cujus rei testimonium, & robur omnium præmissorum, qualiter prædicta omnia, & singula coram nobis gesta, & acta sunt, ad requisitionem, & mandatum prædictorum dominorum episcoporum Cassinensium, & Aquinatis pro cautela eorum, & ecclesiarum ipsarum, ac certitudinem quorumcumque facta sunt exinde duo consimilia instrumenta, præsens videlicet ad cautelam ejusdem domini episcopi Cassinensis, & reliquum pro cautela ejusdem domini episcopi Aquinatis per manus mei prædicti notarii, nostrum qui supra judicum, & testium subscriptionibus roboratum. Quod scripsi ego idem Jacobus de Grandiprato publicus dictæ civitatis S. Germani totiusque diœcesis Cassinensis nota-

notarius, qui prædictis omnibus rogatus interfui, & meo signo solito signavi. Actum apud S. prædictum Petrum anno, mense, die, & inditione prælibatis, locus † Signi notarii sic concordavimus, fecimus, & consertavimus nos Raymundus permissione divina episcopus Cassinensis, & subscripsimus manu nostra. Sic concordavimus fecimus, & consertavimus. Nos L. permissione divina Episcopus Aquinat, & subscripsimus manu nostra † Ego qui supra Stephanus de Jordano judex, & advocatus Cassinensis interfui, & subscripsi. † Et nos Guillelmus Bonifacii judex prædictus testificantur omnia prædicta sic peracta fuisse coram nobis subscripsi. † Ego Frater Arnaldus Abbas S. Matthæi servorum Dei interfui, & signo meo subscripsi manu propria. ✠ Ego Frater Gallardus de S. Germano Præpositus Vallislucis ac domini episcopi capellanus interfui, & subscripsi † Ego Frater Christophorus Camerarius interfui † Ego Frater Benedictus Sacrista Cassinensis interfui. † Ego Frater Raymundus Vestararius Cassinensis interfui. † Ego Constantius Archipresbyter Aquinas interfui & subscripsi. † Ego Balcus de Plumbarola testis interfui, & subscripsi. Locus † Signi Notarii.

Villa sancti Gregorii habitata.

In instrumento a notario Aldoino de Plumbariola die 28. Maji 1328. hæc extant verba: *Ege Gualterius Bartholomæi . . . . de Pedemonte bona mea, & spontanea voluntate in præsentia Magistri Johannis de Neocastro, & judicis, & advocati Cassinensis, & civitatis S. Germani, judicis magistri Aldoini de Plumbarola publici ejusdem civitatis S. Germani, & totius Abbatiæ Cassinensis notarii, & testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum &c. vid. Francisci de Celestino, Benedicti de Genghi, & Johannis de Cesa de S. Germano vendo, & trado tibi Benedicto Saino de S. Germano præsenti ementi, &c. quandam terram meam sitam &c. locoubi dicitur la Villa S. Gregorii juxta terram tui prædicti Benedicti juxta terram Magistri Gualterii, Raynaldi Landonis, juxta terram heredum qm. Benedicti de Petro &c. ad habendum &c. & ex hac mea venditione &c. confiteor me præsentialiter, & manualiter recepisse &c. a te prædicto Benedicto in Carolenis argenti gillatis sexaginta per unciam, computatis uncias duas &c. obligo me meosque heredes &c. venditionem, & traditionem firmam, & illibatam in perpetuum attendere & observare &c. defendere, & antestare amodo, & semper ab omnibus hominibus, omnibusque partibus, excepto quod usum est a parte monasterii, seu ecclesiæ Cassinensis &c.* Et in alio die 20. Augusti an. 1329. rogato habetur.

Ex originali in Archivo.

Ego notarius Benedictus Panzolinus de S. Germano in præsentia magistri Johannis de Neocastro judicis, & advocati Cassinensis &c. Bartholomæi notarii Benedicti de Blasio publici prædictæ civitatis S. Germoni, & totius diœcesis ecclesiæ Cassinensis notarii, & testium subscriptorum litteratorum &c. vid. Presbyteri Johannis de Silvestro, Jacobi Leonardo de Angelo, & Jacobi Francisci Cedroni de S. Germano bona mea &c. voluntate vendo, & trado tibi Michaeli Benedicti Saini mercatori de præfata civitate S. Germani præsenti ementi &c. quamdam terram meam, seu cannapinam sitam &c. in villa S. Gregorii &c. quæ dicitur cannapina Donne Vesava juxta terram monasterii S. Matthæi servorum Dei juxta terram Johannis Benedicti de Gregorio de Pedemonte juxta terram, dotalem dicti Benedicti patris tui &c. & ex hac mea venditione &c. præsentialiter, & manualiter recepi, & habui a te prædicto Michaele &c. in carolenis argenti gillatis bonis ana duobus per tarenum computatis tarenos decem, & octo finitum pretium &c. unde obligo me, & meos heredes &c. prædictam meam venditionem &c. firmam habere &c. quinimo prædictam terram, seu cannapinam tibi defendere & antestare, amodo, & semper ab omnibus hominibus omnibusque partibus, excepto quod usum est a parte ecclesiæ Cassinensis &c. Ex quibus constat illis adhuc temporibus Villam S. Gregorii habitatores habuisse suos, qui cœnobio Cassinensi decimas persolvebant.

Oppidum Mortulæ adhuc habitatum.

In instrumento an. 1334. die 23. Januarii rogato hæc extant verba, ex quibus & cœnobii Cassinensis in oppidum Mortulæ jurisdictio, & illud oppidum proprios eo adhuc tempore habuisse incolas constat: *Apud castrum Mirtulæ præsenti scripto publico profitemur, atque testamur nos Jacobus Johannis de Crescentio de castro Mirtula ipsius castri judex, Nicolaus de Raynaldo de Rocca Bandra publicus dictæ Roccæ, & ubilibet per Provinciam. terræ Laboris, & Comitatus Molisii regia authoritate notarius, & subscripti testes de dicto castro Mirtula ad hoc specialiter vocati, & rogati. Quod universitas hominum dicti castri Mirtulæ ad vocem præconis, ut moris est in unum ante ecclesiam S. Mariæ de Mirtula pro majori, & saniori parte de mandato curiæ dicti castri pariter, & concorditer congregata, ubi pro suis agendis negotiis sæpius congregari consuevit, consentiens primo expresse in me prædictum notarium Nicolaum, ut in suum notarium licet ex certa scientia hominum dictæ universitatis scires me suum notarium non esse sua bona spontanea voluntate asserens se controversiam, & causam habere cum hominibus castri Cucurutii, & cum hominibus casalis Petræ rotundæ de contributione collectarum, donorum, & aliorum onerum, ac fiscalium functionum impositarum, seu imponendarum in dicto castro Mirtulæ prout in processu quæstionis ipsius in curia reverendi in Christo patris, & domini D. Raymundi divina providentia episcopi Cassinensis, Campaniæ, maritimæque Comitis agitata plenius continere asseruit, & expressit. Confisa de discretione &c. prudentum virorum Nicolai de Andrea magistri Riccardi de S. Georgio habitatoris Mirtulæ, & magistri Simonis Nicolai Marinelli de eodem castro Mirtulæ, sponte fecit &c. eorum veros, & legitimos sindicos, negotiorum gestores &c. ad componendum transigendum &c. prout melius, & commodius eis &c. videbitur expedire, cum singularibus hominibus dicti castri Cucurutii, seu sindicis eorum, & cum singularibus hominibus dicti casalis Petræ Rotundæ, castri Gallutii, & Toraldi, & cujuscumque terræ, seu loci, vel cum aliquo eorumdem de contributione, & solutione facienda per eos cum hominibus dicti castri Mirtulæ tam collectarum donorum, & fiscalium functionum quam onerum quorumcumque impositorum, seu imponendorum hominibus dicti castri Mirtulæ &c.*

Ex originali in Archiro.

Concordia inter cœnobiū S. Liberatoris, & universitatem Pomarii.

Anno 1344. die 5. Septembris inita est inter cœnobium S. Liberatoris. & universitatem Pomarii concordia quoad redditus, & servitia, quæ ab ea universitate persolvi debebant, ut ex instrumento

a no-

norari o Nicolao Antolino de Casali stipulato in quo hæc præ cæteris sunt adnotanda. *Salvo etiam & reservato expresse universali dominio spiritualium, & temporalium in personis utriusque sexus dicti castri sicuti est juridicum hactenus consuetum, &c.* Atque illa insuper consideranda: *Renunciavit expresse omni juris scripto &c. Langobardo.* Ex quibus liquet Langobardicas etiam tum leges in provincia Teatina obtinuisse. Instrumentum sic incipit.

Ex originali in Archivo nostro,

In Dei nomine Amen. Anno nativitatis ejusdem 1344. *regnante serenissima D. domina nostra Johanna, Dei gratia Hierusalem, & Sicilia regina, Ducatus Apulia, &c. regnorum ejus anno secundo &c. die* 5. *mensis Septembris &c. apud monasterium S. Liberatoris &c. Nos Franciscus Nicolai illitteratus judex castri Pomarii, Nicolaus Antolini de casali Comitis auctoritate Regia publicus pradicti casalis Comitis notarius, & subscripti testes, videlicet D. Riccardus Gulielmi de Pelegra Archipresbyter Serra Monacisca, Sir Johannes Nicolai Archipresbyter Pomarii &c. ad hoc vocati specialiter, & rogati, prasenti scripto publico declaramus, &c. quod rev., & religiosus vir Frater Odorisius de Scanno Monachus Cassinensis, & Prapositus monasterii S. Liberatoris de Majella in nostra presentia constitutus, considerans &c. quod dictum monasterium &c. in castro Pomarii, a quampluribus singularibus personis dicti castri debebat recipere annuales redditus, & certa servitia ab antiquo consistentes in rebus diversis, &c., & quotidie per longiorem antiquitatem clades, devastationem &c., pro quibus dicti redditus, & servitia, itaquod prasumebatur quotidie circa hoc minui utilitas monasterii supradicti, dicti domni Prapositi D. Riccardi de Pelegra Archipresbyteri castri Serra dicti D. Vicarii generalis, & Monachorum infrascriptorum cura, studio &c. praeunte, idem D. Prapositus, una cum Conventu, & Monachis dicti monasterii, videlicet Fratre Riccardo de Serra Decano, F. Francisco de Pelegra sacrista &c.* (sequuntur nomina aliorum monachorum) *decreverunt, determinaverunt, dicto monasterio multo magis fore expediens, & utile, quod pradicti redditus, & servitia &c. commutarentur in pecunia &c. unde idem D. Prapositus hoc considerans, cum voluntate expressa dicti conventus &c., ad instantiam etiam, & petitionem Petri Gualterii de dicto castro Pomarii sindici, & procuratoris universitatis hominum, & clericorum dicti castri Pomarii, &c. ibidem prasentis, & instrumentum sindicatus super dicta commutatione facienda, &c. acceptandi, & ratificandi per manus mei qui supra notari factum ostendentis, &c. sequitur instrumentum Procurationis communitati Pomarii, unde ordinavit &c. de consilio, consensu expresso voluntate & laudo dicti sindici pradictam ordinationem expresse acceptantis, & ratificantis nomine universitatis hominum, & clericorum pradictorum, ut deinceps futuris temporibus in perpetuum singulis annis commune, & universitas pradicta dicto domino Praposito, & suis in dicto monasterio, & successoribus &c. teneantur solvere uncias tres in Carolenis argenti sexaginta per unciam, computandis &c. nomine, ac vice redditunm, & servitiorum omnium pradictorum, ad que prafati homines dicta Universitatis, ut pradictum est, tenebantur, salvo, & reservato dicta monasterio jure decimam pradialium percipiendarum, ad quam de antiqua consuetudine prephata universitatis persona tenerentur Preposito monasterii nomine supradicti, ita tamen quod a contributione dictarum trium unciarum sint immunes &c pro sua posta Camerarius, & platearius, qui pro tempore in dicto castro Pomarii per Prapositas, qui per tempora fuerint creabuntur &c. Salvo etiam, & reservato expresse universali dominio spiritualium, & temporalium in personis utriusque sexus dicti castri, sicuti est juridicum actenus consuetum. Qui sindicus, nomine hominum, & universitatis pradicta pradicto domno Preposito, nomine dicti monasterii, cum consensu, & voluntate dicti Conventus renunciavit expresse omni juri scripto, & non scripto Langobardo, consuetudinario, canonico, & civili, exceptioni, deceptioni, fraudi cuilibet, & omni beneficio, ac legum auxilio, per quod dicti homines, & universitas ipsius castri Pomarii possent aliquo tempore ratione, vel causa venire contra pradicta &c.* † *Signum Crucis propria manus Francisci Nicolai pradicti judicis inlectorati scribere nescientis, cujus mandato ipsum subscripsi Ego notarius Nicolaus pradictus.* † *Ego qui supra Fr. Odorisius de Scanno Monachus Cassinensis, & Preposiius monasterii S. Liberatoris de Magella suprascripta fateor, me subscripsi, & signum Crucis feci.* † *Ego qui supra Frater Riccardus de Serra Monacesca, & Decanus monasterii S. Liberatoris pradicti pradicta fateor, me subscripsi, & signum Crucis feci &c. Sequuntur subscriptiones aliorum monachorum.* † *Ega qui supra D. Riczardus de Pelegra Archipresbyter castri Serra pradictis interfui, & subscripsi &c.* † *Ego qui supra Sir Johannes Nicolai Archipresbyter Pomarii pradicta testor, & signo.* † *Ego qui supra Dopnus Johannes Bartholomaeus de Pomario hec testor.*

Vigebat etiā anno 1344. in Aprutio Jus Langobardū.

Haud ingratum futurum credimus eruditis hoc instrumentum, in quo modus continetur, quo aliquis unius Vassallus hoc etiam tempore alteri sesemet subjiciebat. *In nomine domini nostri Jesu Christi anno incarnationis ejus* 1343. *regnante inclita domina nostra domina Johanna Dei gratia Hierusalem, & Sicilia regina &c. regnorum vero ipsius anno primo, mense Madii &c. Nos Nicolaus Raynaldi Bonefemina villa castri Pedimontis litteratus annalis judex, Gualguanus notarii Adenulfi ejusdem Villa ubique terrarum, & locorum ecclesia Cassinensis publicus notarius, & infrascripti testes, viri utique litterati, ad hoc specialiter vocati &c. quod in nostra presentia constitutis venerabili, et religioso viro domno Fratre Thomasio de Plumbarola Monacho Cassinensi, et Praposito ecclesia S. Maria de Albaneto, et Thomasio Pandulphi de Villa Caira pertinentiarum civitatis S. Germani asserens se idem Thomasius incolatum, et habitationem dicta villa Caira deserere, et volens, ut coram nobis asseruit, habitationem, et incolatum in villa Pedemontis habere, terram ecclesia Cassinensis, sponte in nostrum qui supra judicis notarii, et testium pradictorum prasentia, dictus Thomasius praelegit habitare, et incolatum habere in pradicta villa Pedemontis, sub dominio, protectione, et vaxallagio ipsius domini Fratris Thomasii Prapositi dicta ecclesia S. Maria de Albaneto, et ejusdem ecclesia sub cujus dominii, et vaxallagii recognitione ipse*

Unius Vassallus alteri subjicere semet poteterat.

Ex originali in Archivo.

Tho-

Thomasius promisit, et convenit per se, suosque heredes eidem domino Fratri Thomasio Praposito dicta ecclesia S. Mariæ de Albaneta pro se, dictaque ecclesia sua stipulante, &c. dare, solvere, & prastare in festo S. Maria veniente de mense Augusti singulis annis &c. par unum ac pullastris sanum ipsi Fratri Thomasio &c. posteris, & successoribus ejus, nomine ipsius ecclesia &c. idemque Fr. Thomasius Prepositus ejusdem ecclesia, &c. pro se, & nomine, & pro parte successorum suorum, eundem Thomasium sub dominio, Vaxallagio suo, & ejusdem ecclesia S. Maria de Albaneto, cum prastatione annui redditus unius paris pullastrorum sanum recepit, volens dictus Dnus Frater Thomasius &c. eundem Thomasium gaudere, & eaus privilegia, & beneficio, quo gaudent, & gaudere solent ceteri alii vaxalli ejusdem ecclesia S. Maria &c. in dicta villa Pedemontis incolatum habentes recepta primitus per eundem dominum Fratrem Thomasium &c. juxta regni consuetudinem & pro parte sua, & ecclesia memorata ab eodem Thomasio ligii vaxallagii, & assecurationis debitu juramento, tactis per eundem Thomasium evangeliis sacrosanctis &c.

Cœnobiũ Cassinense funditus obrutum.

Anno 1349. cœnobium Cassinense, ejusque castra, paucis exceptis, ingenti terræmutu funditus obruta, ut hisce verbis narrat Anonymus Cassinensis in cod. M. S. sig. num. 47. bibliothecæ nostræ: *Anno Domini 1349., tertia indictione, die nono Septembris fuit magnus terremotus in toto regno Sicilia, qualis non fuit ab initio mundi, nec in morte Christi, & specialiter in episcopatu Cassinensi, in tantum quod totum monasterium funditus corruit non remanente in eo nulla domus erecta, cum fuerit pulchrius monasterium Christianitatis, & omnia castra monasterii penitus fuerunt diruta prater castrum S. Victoris, & Fractarum, & fuit hora missa, quod multi homines, & mulieres, & Sacerdotes & Religiosi super altaria, & Curules in ecclesiis mortui sunt prater eos, qui in propriis domibus, castris, & civitatibus obierunt. Civitas igitur S. Germani media corruit, precipue illa pars, qua erat in plano, seu paludibus, & innumera multitudo hominum, & mulierum, & parvulorum, & Religiosorum mortua est.* Alterque Anonymus Cassinensis brevius ait: *Anno Domini 1349. tertia indictione, die nono Septembris, fuit maximus terremotus in regno Sicilia, specialiter in episcopatu Cassinensi, quod omnino destruxit monasterium Cassinen., & omnia castra ipsius episcopatus, prater castrum S. Victoris, & Fractarum, & fuit aliquantum post ortum solis, & duravit in dicto episcopatu per plures dies sequentes, & gentes dormiebant in campis propter timorem.* De quo terræ motu loquitur Urbanus V. in bulla sua anno 1369. expedita, quæ sic incipit.

Bulla Urbani V.

Ex originali in Archivo.

Urbanus &c. Dilecto filio Hugoni de Creiscello Priori Prioratus Villenavecremata Bizerrensis diœcesis monasterii Cassinensis nullius diœcesis, ecclesia Romana immediate subiecti, proprio pastore carentis in spiritualibus, & temporalibus Vicario generali, auctoritate apostolica deputato &c. Monasterium Cassinense quam olim fuerit famosum, & celebre, quantaque veneratione sit dignum B. Benedicti, qui ejus extitit institutor, & cultor, gesta mirifica manifestant &c., & infra, regulam quoque monachorum miru discretione praditam, luculentamq; sermone paterna charitate conscripsit, ex qua sibi nati sunt filii in omnium pene fidelium climatibus constituti, usque ad finem seculi, cum auxilio divina gratia successiva propagatione victuri, & tandem ibidem in domino requievit. Post ejusdem quoque Patris beatissimi transitum ad vitam perpetuam in eodem monasterio prafata regula observantia pracipua noscitur viguisse. Erat namque ibidem multitudo Monachorum, ac ecclesia forma grandis, ornatuque decora, prout veneratione tanti sancti, & Monachorum multitudini, & populorum concursui concluebat, cui correspondebant alia officina, sed (proh dolor!) &c. ipsa quoque ecclesia et totum idem monasterium jam viginti annis decursis, ex terremotus concussione casu miserabili corruerunt, ad qua instauranda decenter, non solum jam dicti monasterii in proventibus non parum collapsi, sed etiam non parva additu non sufficerent facultates. Nos igitur, qui dictam regulam fuimus a nostra juventute professi, et ad eundem sanctam devotionem gerimus specialem, merito reputantes indignum, quod tam celebre monasterium, quod aliorum fuit initium, et forma, sic dirutum, et desolatum non absque quadam monachorum professorum regula dicti S. verecundia nota remaneat, et unde monastica sanctitatis regula prefatu primordium, et constructionis aliorum monasteriorum forma processit, inde perniciosum progrediatur exemplum destitutionis observantia regularis, prefatam ecclesiam, et monasterium super suis fundamentis, qua illesa consistunt etc. pravidimus in statum pristinum reparanda, et reintegrandum, ibidem numerum centum monachorum observaturorum, Deo dante, ad litteram, juxta institutionem dicti almifici patris, regulam pralibatam etc.

Ea occasione capta Jacobus a Pignatario strenuus miles, pluribusque fautoribus stipatus, non pauca cœnobii Cassinensis oppida usurpavit, aliaque mala intulit, quæ Clemens VI. hac bulla die 26. Octobris an. 1352. expedita, narrat.

Jacobus a Pignatario cœnobio Cassinensi infensus.

Ex originali in Archivo nostro.

Clemens &c. olim ad nostri apostolatus auditum ex querela venerabilis fratris nostri Gulielmi episcopi Cassinensis multorum testimonio suffulta, deducto, quod Jacobus de Pignatario miles Cassinensis diœcesis Vassallus ecclesia Cassinensis, caca nimium cupiditate seductus, & contra fidelitatis, qua idem tenebatur, prout tenetur ecclesia debitum, veniens episcopatum Cassinensem, ejusque castra, terras, & bona mobilia, & immobilia, etiam divina cultui deputata nequiter occupare, & per annos quatuor jam elapsos, vel circiter occupata tenere, usurpare, ac in suos pestiferos usus convertere temeraria pravitate prasumpserat, prout tunc etiam prasumebat, iisque etiam non contentus jurisdictionem ipsius episcopi etiam in spiritualibus impedire, Vicarios inibi per eundem episcopum in eisdem spiritualibus deputatos, & nonnullas alias ecclesiasticas personas tam saculares, quam regulares Cassinensis diœcesis ausu sacrilego capere, & etiam detinere, & tum personas ipsas, quam prafatam Cassinensem, & nonnullas alias ecclesias, ac homines, & vassallos ipsius Cassinensis ecclesia ejusdem Diœcesis thesauris, bonis, & juribus spoliare, cruces, & calices, & alia ornamenta ecclesiastica rapere non expaverat, & quod propter pramissa, & ipsius Jacobi detestandam nequitiam, atque potentiam, idem episcopus ad ecclesiam, & episcopatum suos pradictos per dictum,

qua-

quatuor annorum spatium tute, & absque persona sua periculo nequiverat, prout adhuc non poterat, accedere, nec de ipsorum bonis percipere, unde potuisset, vel posset commode sustentari, quodque etiam, ob præmissa de dicta Cassinensi ecclesia, suis quasi omnibus Monachis profugatis, in ecclesia ipsa per annum, & amplius divinus cultus non extiterat celebratus, sed ecclesia ipsa, qua tanta religione, tantaque consueverat celebritate fulgere, tunc sponsi, & filiorum suorum destituta solatiis, tunc officiis privata divinis jacaeras, prout tunc jacebat, miserabiliter desolata, & quod licet idem Jacobus, tam ex ipsius episcopi parte quam per nonnullas magni status, & notabilis praeminentia personas tam ecclesiasticas, quam etiam seculares, ut ad cor rediens, ab occupatione prædicta desisteret, & eidem episcopo episcopatum, ac bona, et jura prædicta dimitteret, fuerat sæpius, et diutius requisitus, ipse tamen requisitiones hujusmodi obaudiens, et contemnens, a prædictis suis nefandis excessibus desistere non curaverat, nec curabat quinimo mala malis semper accumulans, episcopatum, ecclesias, et bona prædicta adhuc dampnabiliter detinebat, destruebat, et etiam consumebat in gravem Dei, et apostolica Sedis contumeliam, et offensam, sua, et aliarum animarum periculum, et ejusdem episcopi enorme præjudicium, et scandalum plurimorum. Nobisque tunc pro ipsius episcopi parte humiliter supplicato, ut cum præmissa in partibus illis adeo forent notoria, quod nulla poterant tergiversatione celari. Idemque episcopus propter ipsius Jacobi potentiam non sperares contra eum, posset in partibus illis consequi justitia complementum, nec esset, qui eum citare auderet ibidem providere sibi super hiis paterna diligentia curaremus. Nos attendentes, quod nec decens, nec expediens existebat, excessus hujusmodi conniventibus oculis pertransire, et eidem episcopo in justitia deficere non valentes, eundem Jacobum per publica citationis edictum apostolica authoritate citavimus, ut infra trium mensium spatium a data ipsius Edicti (que fuit II. Nonas Julii proxime preterita) computandum, Apostolico conspectui se personaliter presentaret etc.

Quod testantur monachi quidam.

Eadem monachi quidam Cassinates testantur in examine hac de re instituto a Petro de Tartaris jussu Urbani V. Visitatore apostolico die 30. Januarii an. 1370. *Frater Dominicus Monachus dicti monasterii citatus, juratus, interrogatus, et examinatus etc. In primis quomodo jam sunt sexaginta anni, vel circa, quod fuit professus regulam beati Benedicti in dicto monasterio, et tunc temporis observabatur regula in dicto monasterio etc. Item dixit, quod redditus dicti monasterii, computatis redditibus, et censibus Propositorum, et aliis fructibus dicti monasterii, sine pane, et vino, ascendunt ad summam mille, et quingentarum unciarum auri, vel circa, et habet mille, et quingenta rubia grani, et speltra, et hordei quingenta, vini vero ducentas salmas, olei in magna quantitate, quod sufficit pro monasterio, & victu Monachorum; Item dixit, quod omnia paramenta, jocalia, & alia pretiosa, & vasa argentea dicti monasterii fuerunt ba'loans ablata, & destructa per gentes regis Hungariæ, & Dominum Jacobum Pignatarium, tum dixit, quod quidam Monachus de monasterio, qui vocatur Frater Guillelmus de Calderi, qui nunc est Abbas S. Modesti de Benevento, accepit pro majori parte Thesaurum de Thesauraria dicti monasterii Cassinensis, & subpignoravit dictum thesaurum, vid. Calices, lapides pretiosos, paramenta, & alia multa magni valoris, & tredecim libras auri, quæ stabant in diademate Salvatoris, quæ est supra altare majus dicti monasterii pictum manu S. Lucæ, & unum Calicem aureum, qui ponderabat tres libras, & in pluribus partibus, & diversis castris, & civitatibus portavit dicta vasa, & dictum thesaurum, ita quod omnia fuerunt perdita, & distructa, & dissipata. Item dixit, quod idem Frater Guillelmus abstulit dicta bona de dicta Thesauraria pro habendo pecuniam ex eis, & pro solvendo stipendium Thomasello de Citraric, qui erat tunc in auxilio dicti monasterii, cum centum hominibus equitibus, quos idem F. Guillelmus recollegerat in suo capite, sine consensu, & voluntate omnium Monachorum, quia ipse erat tunc Vicarius, & Decanus dicti monasterii, & hos recollegit pro expellendo dominum Jacobum Pignatarium, qui dissipabat castra Abbatia, & dirubavit etiam dictum monasterium totaliter, quæ quidem bona ablata de dicta Thesauraria per dictum Fratrem Guillelmum valebant plus, quam mille uncias auri. Interrogatus de causa scientia dixit, quod vidit ipsum Fratrem Guillelmum auferentem omnia supradicta de dicta Thesauraria, & portantem ubi voluit, & quia dicta bona nunquam fuerunt in dicto monasterio reportata, sed sunt omnino perdita, & dissipata &c.* Eadem quidam alii monachi deponunt.

Ab Originali Ex Archivo.

Milites Regis Hungariæ & Jacobus de Pignatario abstulerunt multa bona magni valoris.

Imago Salvatoris picta a S. Luca habebat in diademate multum aurum.

Centū milites equites pro custodia monasterii.

Citatus Jacobus a Pignatario fuerat ut diximus, ad comparendum coram Pontifice Clemente VI. quo tributis sibi sceleribus extricaret, verum hæc in causa fuere, ut captus, antequam Avenionem devenisset in oppido Ceccani ecclesiæ Romanæ subdito, fuerit, capiteque truncatus, cujus jussu incompertum. Post hujus mortem quædam Monachi bona recuperavere testamento ab ipso Jacobo paulo ante supplicium facto, in quo hæc pro cœnobio Cassinensi leguntur. *In nomine Domini Amen. Anno a nativitate ejusdem 1353. Pontificatus SS. in Christo Patris, & domini nostri D. Innocentii divina providentia Papa sexti. Anno primo, die ultima mensis Aprilis, VI. indictionis, Neapoli, in curti illorum de Maroganis. Ego Jacobus de Scirromanis de Neapoli publicus apostolica auctoritate notarius; præsenti scripto publico notum facio, & declaro quod in præsentia mei prædicti notarii, & testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum venerabilis vir D. Petrus Balagnerii perpetuus Vicarius S. Germani, ac reverendi in Christo Patris, & D. D. Guillelmi Dei gratia episcopi Cassinensis in spiritualibus, & temporalibus vicarius, & procurator generalis, qui nomine, quo supra exhibuit, legit, & præsentavit quoddam publicum instrumentum testamenti qm. domini Jacobi de Pignatario scriptum per manus Nicolai Ectoris de Ceccano publici imperiali auctoritate notarii, ut prima facie apparebat, & quamdam cartam de bombace per eum scriptam, cujus testamenti tenor per omnia talis est. In nomine Domini Amen. Anno Domini* 1353. (legatur 1352.) *Pontificatus domini Clementis Papa sexti &c., mense Novembris die 15., in præsentia mei Nicolai notarii, & testium infrascriptorum ad hoc specialiter voca-*

Testamentum Jacobi de Pignatario

Ab Originali in eodem Archivo.

Testamentum Jacobi de Pignatario.

vocatorum, & rogatorum magnificus vir D. Jacobus de Pignatario miles, nolens intestatus decedere, de omnibus bonis suis præsens nuncupativum testamentum, quod sine scriptis dicitur in hunc modum facere procuravit. In primis heredes instituit filios suos Riczardum, & Liseum filios naturales, & legitimos in debito jure naturæ super bonis paternis, & maternis. Item relinquo ecclesiæ Cassinensi Roccam de Bantra, & omnia bona mea intus, & extra Roccam ipsam existentia seu ubicumque existentibus mobilibus, & stabilibus, quia se gravatum plus recepisse, & extorsisse de bonis ecclesiæ supradictæ, & idcirco, si non valet per modum testamenti, volo quod valeat per modum restitutionis, seu donationis &c. Item relinquo, & recomenda filios meos sacræ regiæ, & reginali majestati, ac etiam Ducisali. Item volo, & mando, quod D. Christopharus frater meus, qui nunc tenet Roccam de Bantra ipsam assignare debeat statim ecclesiæ Cassinensi, seu ejus Vicariis, sicut dilexistis corpus in vita, ita diligatis animam meam in morte. Item relinquo ecclesiæ Cassinensi omnia bona, quæ sibi reliquit uxor mea qm. D. Bella &c. Item relinquo custodibus, qui custodierunt personam meam in captivitate, & pro bono servitio, quod mihi fecerunt, florenos triginta communiter inter eas &c. Item relinquo sanctæ Salvatori de Pignatario quamdam Caunapinam meam juxta muros pro annuale &c. Item volo, & mando quod Antonius de Palma, & Corradus Comestabulus noster, & omnes alii, tam consanguinei, quam amici, vel stipendiarii restituant castra, & alia jura ecclesiæ Cassinensi, quæ nostro nomine tenent, & possident indebite eidem restituant, ut Deus, & beatus Benedictus misereatur mei in die obitus mei &c. Item volo, & mando, quod restituatur Jacobo de Ceccano turrim suam de molis, quam abstuli cum gente mea. Item relinquo pro annuale meæ ecclesiæ Rocce de Bantra terram unam sitam in eodem territorio, ubi feci vineam &c. Item vola, & mando, quod homines de Piperno stagii liberentur sine aliqua receptionis pecunia, & lesione personarum, & ipsos apud Pipernum libere remittentur. Item relinquo D. Francisco de Monte Agata equum bradum sfresatum meum. Item relinquo Fratribus S. Laurentii de Piperno equum Liardum magnum, quod fuit Antonii de Parma, & unam cultram de Serico viridi, quæ fuit uxoris meæ, & omnia arma mea cum supervestis meis. Item relinquo Abbati de Fossa nova equum Liardum sfresatum &c. volumus tamen, quod dictus Christofarus frater meus debeat assignare Roccam de Bantra ecclesiæ Cassinensi prædictæ, prout superius est scriptum. Actum Ceccani in domibus viri magnifici Jacobi de Ceccano præsentibus nobilibus, & discretis viris D. Francisca Abbate S. Nicolai, Thomasio Sangrino, Andrea Johannis D. Andrea, Petro nigro, Petro Nicolai Raynerii, Leonardo Valledore &c. Et ego Nicolaus Ectoris de Ceccano publicus imperiali authoritate notarius, qui prædictis omnibus, & singulis interfui, hoc instrumentum fideliter scripsi &c. Item tenor dictæ cartæ, seu cedulæ per omnia talis est. Caru Fratre, & Caenato, confortateve ha eo ayo accanza l'anima mia, de que ayo grande consolatione, vuine dovere essere tenuti a tutti li miei parenti de qua, & alli buoni huomini de Ceccano, unde Fratre mio eo te prego he amo l'anima mia, & sertu lu Testamentu meu assequate omne cosa, che lassa, ha eo fora dampnatu in anima tua, he de li fili mei in nistu puntu non fate cura, per que eo hao in loco, he nomme poy plu aynitare undo mandite Acceperanu, e fate addomandare cola d' Ettore lu quale ene Vicaru de Cereanu, e fece lu Testamentu meu, et mandateli Floreni dieci, et ipsu ve mandarà lu Testamento, e tu pensa de exequirnlu incontinente, e sta unde eodem scriptu die Sabbati 17. Novembris, hora prima, qua pulsabatur ad decollationem meam, omnino fate zo, che dice lu meu Testamentu. J. di Pig. Quibus instrumento, & carta sic præsentatis, lectis, et exhibitis per dictum D. Petrum Vicarium et procuratorem nomine quo supra, ac diligenter inspectis per me dictum notarium, et testes infrascriptos, nec non vidimus, legimus, et diligenter inspeximus, invenimus non abolita, non cancellata, nan abrasa etc. Actum, et Datum Neapoli etc. præsentibus venerabilibus, et discretis viris D. Matthæo Curtisio de Ravella Abbate Petro de Loffrida, et Abbate Gregorio Marogano Canonicis D. Severo Curzona, Comitus majoris ecclesiæ Neapolitanæ, præsbytero Christofara de Divitia, presbytero Johanne Sardo, presbytero Jannarello Quartarono, et notario Laurentio Planula de Neapoli etc. Et ega qui supra Jacobus do Surromanis de Neapoli publicus apostolica authoritate notarius prædictis omnibus, et singulis etc.

Mandat restitui monasterio Cassinati Castrū Roccæ de Bantra.

Ordinat restitutionem Castrorum &c. ecclesiæ Cassinati.

Verba tanda.

Anno 1360. Angelum Cassinensem Episcopum exemptiones a servitiis, immunitates &c. subditis ab Abbate Cassinensi concessas, hoc instrumento revocasse constat.

In nomine Domini Amen. Anno nativitatis ejus millesimo tricentesima sexagesimo, die penultimo mensis Januarii tertiædecimæ indictionis Pontificatus Sanctissimi in Christa Patris et domini nostri D. Innocentii, divina providentia, Papæ sexti anna octavo. In presentia mei notarii, et testium infrascriptorum ac hoc specialiter vocatorum, et rogatorum rever. in Christo P. et D. D. Fratro Angelo, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia, Cassinensi episcopo, ac venerabilibus et religiosis viris Fratribus Johanne de Alto sancta Maria Decano, Petro Vetula Vice Decano, Dominico de sancto Helia Priore, Thoma de Salle, Nicolao Celestino, Germano Cafaro etc. Simone Hospitalario, Christopharo de Pontecurvo Thesauraria, Christofaro de S. Germano, Antonio de Pontecurvo Sacrista etc. et Nicolao de Angeleria Monachis, & Conventu monasterii Cassinensis in capitulo ipsius monasteris, ut moris est, pro infrascriptis ordinandis, et faciendis ad sonum campanæ specialiter, et capitulariter congregatis, et dum haberetur tractatus inter ipsos de corrigendis subditorum excessibus, et moribus reformandis, ac aliis occupationibus, propter guerrarum strepitum tam per seculares dominos, quam ecclesiasticos, non sine animarum dispendia, facti multorum bonorum stabilium, servitiorum, et Vassallorum detensionibus censuum, jurisdictionum, et aliarum libertatum, subreptionibus, per quorum omnium occupationem, et detensianem erant fructus, redditus, et proventus dicti monasterii officiorum, et membrorum ejus, ac episcopalis cameræ Cassinensis adeo minorati, quod non dum ad debitam, et solitam Monachorum substentationem, imo ad vitam ipsorum siccam sufficere nequerint quo-

quomodo. Proviso salubriter inter eos, quantum cum Deo poterant, in dicto capitulo super dictorum subdictorum correctione, & morum restauratione sepe, & per sepe condicere, & tractare ceperunt de prefatorum bonorum, & vassallorum occupatione, serviciorum, jurium, censuum, libertatum, jurisdictionum, & redditunm subtractione; & ruminato diutius inter ipsos, habitaque super hiis informatione sollemni, reperierunt, & invenerunt plura, & plura bona stabilia, vassallos, redditus, servitia, jura, jurisdictiones, & census tam dicti monasterii Cassinensis, & ejus camera, quam capituli, officiorum, & membrorum ipsius indebite locata, alienata, vendita, distracta, usurpata, & multipliciter occupata, nec non libertates, immunitates, & franchicias inconsulte, ac improvide de novo concessas fuisse quibusdam clericis, & laycis, qui, ut tradit antiquitas, semper fuerunt, & oppido sunt ecclesiis, ecclesiasticisque personis infesti; tam per bona memoria D. Fratrem Angelum de Aczarolis olim episcopum Cassinensem immediatum predecessorem, ac omnes alios predecessores prefati D. Episcopi, quam per Decanos, Vice Decanos, Abbates, Priores, & Prepositos, qui pro tempore fuerunt, exquisitis frivolis, ac fictis coloribus, imo proprius falsis, irrequisito consensu, vel assensu Monachorum conventualiter, & capituli tam Cassinensis monasterii, quam membrorum ejus, licet sicut asserebat, ibidem in aliquibus concessionibus earumdem aliquorum dicti monasterii, & membrorum ejus subscripsiones inveniebantur Monachorum, nec in dictis concessionibus, & libertatibus, imo verius abusionibus, & destructionibus, illa canonica solemnitas, qua servari jura permictunt, servata extitit aliquatenus, ut ex illarum libertatum tenore manifeste apparere dicebant, attendentes quoq; quod ex his, que inordinabiliter acta sunt, non potest aliquid ordinabiliter sequi, prehabito pluries, & pluries tractatu in eodem capitulo inter ipsos, communicatoque quamplurium consilio peritorum, invenerunt, viderunt, & palpaverunt subtractiones servitiorum, & bonorum predictorum, concessiones libertatum, immunitatum, & aliarum jurisdictionum, tam per predecessores predictos factas, & celebratas, quam per alios officiales, Abbates, Prepositos, & Priores supradictos redundare apertissime, & versari in grave detrimentum, ac importabile dampnum nec non enormem lesionem ecclesia, camera capituli, officiorum, & membrorum predictorum, quibus pensatis, & attente discussis, prefatus D. Episcopus una cum monachis, & conventu ipsius capituli, volens pro viribus indempnitatibus dicti monasterii Cassinensis tam in capite, quam in membris providere salubriter cum voluntate, & expresso consensu Monachorum, conventus, & capituli predictorum, omnes, & singulas alienationes, concessiones, locationes, venditiones, distractiones, usurpationes, occupationes, libertates, franchisias, & immunitates factas, & concessas tam per predecessores suos predictos, quam per Decanos, Vicedecanos, Abbates, Priores, Prepositos, quoscumque alios officiales, seu Monachos, quibuscumque personis cujuscumque conditionis vel status, quorumcumque bonorum, jurium, & jurisdictionum, tam camera, quam membris Cassinensi monasterio spectantibus, & pertinentibus, quas de jure potuit, & potest, revocavit, cassavit, irritavit, annullavit, & penitus omni robore vacuavit, ipsasque, & earum quamlibet cum voluntate, & assensu predictorum Monachorum, & capituli decrevit cassas, irritas &c. & in horum omnium evidentius testimonium voluerunt, & mandaverunt supradicti dominus episcopus, & conventus, presens vocationis instrumentum suorum sigillorum appensione muniri. Actum in supradicto capitulo prefati monasterii Cassinensis, presentibus nobilibus, & discretis viris, judice Dominico de Pontecurvo, Anthonio D. Matthai de Bantra Jannucio de Angelerio de S. Germano, notario Johanne de S. Stephano &c. & notario Allemano de S. Stephano testibus ad premissa vocatis specialiter, & rogatis. Et ego Petrus Judicis Petri D. Rogerii de Fractis clericus Gajetana diacesis publicus apostolica, & imperiali authoritate notarius, revocationi, cassationi, irritationi, & annullationi supradictarum alienationum, locationum, occupationum, concessionum, venditionum, & subreptionum, ac omnibus aliis, & singulis supradictis, dum per prefatos dominum Episcopum, Monachos, & conventum in prefato capitulo sic agerentur, & fierent, presens interfui, eaque omnia, & singula de eorum mandato scripsi, & in hanc publicam formam redegi, meoque consueto signo signavi rogatus, & requisitus, in testimonium omnium premissorum. Locus † Signi.

Anno 1361. ex instrumento a notario Johanne notarii Berardi ex S. Stephano rogato episcopus Angelus II. quædam oppidanis Cucurutii concessit. *In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno Nativitatis ejus 1361. regnantibus Serenissimis dominis nostris, dominis Ludovico rege, & Joanna regina &c. regnorum vero ipsius domini nostri regis anno tertiodecimo, dictaque D. nostra regina anno nono decimo, die quinta mensis Februarii &c. Nos F. Angelus Dei & Apostolica sedis gratia episcopus Cassinen. De Fratrum nostrorum consensu, nobiscum habendo judicem Thomasium de Fractura de Piczono, judicem, & advocatum Cassinensem, & nostrum per hunc libellum renovationis &c. concedimus, & confirmamus vobis Riccardo Gammarelle, & Luca Nebulon. de castro Cucurutii sindicis universitatis ejusdem castri recipientibus nomine, & pro parte omnium hominum universitatis ejusdem, & eisdem hominibus habitantibus castri S. Salvatoris in Cucurutio, nec non & aliis habitantibus vicinorum locorum, qui terras, vel domos sub conditionibus infrascriptis tenent in territorio ejusdem castri, hoc est terras, & vineas, quas modo habetis, & quas in antea etc. aquirere poteritis per rationes infra fines miliarii ipsius castri, vel extra fines ipsius miliarii de pertinentiis S. Salvatoris in partibus ecclesia S. Terentiani, sicut hactenus eas tenuistis per cartas libellarias bona memoria Raymundi episcopi Cassinensis, Raynaldi, Roffridi, Stephani, Riccardi, et Thoma predecessorum nostrorum Abbatum Cassinensium, ad habendum, tenendum, et laborandum usque in annos viginti, et novem, ita ut tam vos, quam homines dicti castri, et heredes vestrorum licentiam, et potestatem habeatis infra predictos fines residere, et habitare cum hominibus, et familiis, et omnibus rebus vestris, et de amicis, et commendatitiis vestris, et liceat vobis, et heredibus vestris ibidem facere, et habere omnem vestram utilitatem, etc.*

Quædam Oppidanis Cucurutii concessa.

Ex Regesto Angeli & Andrea fol. 3.a.t.

etc. et habeatis per unamquamque domum, quicumque voluerit unum modium de terra, ad faciendum ibi quod vobis utile fuerit, et nihil aliud exinde reddatis, nisi duo paria de pullis etc., prædictas vero terras laborare bono, et juxto ordine etc., et de victualibus ipsarum terraticum non detis, nisi de grano, et ordeo, et milio, et fabis, scilicet de sex partibus unam, et ipsam sextam partem nostram portetis usque in predium sancti Salvatoris. Vineas quoque laborare competenter, et palmentum tribus vicibus aperire rationabiliter, et de musto mundo reddatis nobis partem tertiam, portantes eum quo portare consuevistis, musto aquatico vobis remanente, de vineis vero noviter plantatis usque ad sex annos a tempore plantationis nihil reddatis, postea reddatis quod supradictum est etc. a viginti, et novem annis completis, seu intra quocumque tempore volueritis, licentiam, et potestatem habeatis vos, vestrique heredes inde foras exire cum hominibus, et familiis vestris, et cum omnibus mobilibus vestris, et cum omnibus lignaminibus vestris. Casa quam ibidem factam habebitis, et cum rebus de amicis, et commendatitiis vestris, et ire quo volueritis absque nostra, et successorum nostrorum contrarietate etc. completis vero annis viginti, et novem, nos, vel nostros successores etc. vobis, et vestris heredibus hunc libellum renovabimus etc. pro unciis auri tribus, et tarenis duobus, sicut vobis modo renovavimus etc. Quod scripsi Ego idem Johannes notarii Berardi de S. Stephano publicus ejusdem D. episcopi ac ubilibet per Provincias Terra laboris, et Comitatus Molisii ac Aprutii citra flumen Piscaria reginali auctoritate notarius etc.

Gubernator & Advocatus totius Abbatiæ Cassinensis ab Abbate creatus. — Eodem anno Angelus episcopus judicem seu magistratum totius abbatiæ Cassinensis creavit Ludovicum de Posis hisce litteris: *Frater Angelus Dei, & apostolicæ sedis gratia episcopus Cassinensis universis, & singulis præsentes litteras inspecturis tam præsentibus quam futuris salutem in Domino.* Ex cit. Reg. fol. 39. *Personarum attendimus merita cum aliquibus gratiam elargimur, si ergo gratia meritum quærit, & meritum gratiam exigit, non satisfacit gratia dum indignis impenditur, nec probis respondetur pro meritis, si eis gratia denegatur. Illis siquidem est dextera porrigenda, quos digna retributio probitatis extollit, & congrua retributionis meritum magnificat. Sane attendentes merita probitatis providi viri judicis Ludovici, judicis Tancredi de Posis de S. Germano fidelis nostri, ac nostra ecclesia Cassinensis in jure periti, quibus ipse apud nos evidenti testimonio commendatur, nec non ad supplicationis instantiam nobilis viri D. Benedicti de Plumbarola militis intimi consanguinei, & vicarii nostri, qui de ejus sufficientia, & virtute nobis perhibuit testimonium fide dignum &c. cupientes itaque sibi gratiam facere specialem, ipsum judicem, & advocatum nostrum nostraque ecclesia Cassinensis ad honorem, & fidelitatem regiam, & reginalem, ac nostram, præfataque nostra ecclesia Cassinensis, tenore præsentium ordinamus, creamus &c. quod idem judex Ludovicus in vita sua, vigore præsentium judicatus, & advocationis officium in singulis terris, & locis nostra ecclesia, & diœcesis Cassinensis libere valeat exercere, & illis honoribus dignitatibus, &c. gaudeat, quibus alii judices, & advocati nostri prædictaque ecclesia nostra Cassinensis potiuntur, & gaudent &c. recepto prius ab eo de ipso officio judicatus, & advocationis fideliter, & legaliter exercendo, ac quod jura dicta nostra Cassinensis ecclesia illesa servabit, nec ipsam nostram ecclesiam membraque ejus, Orphanos, pupillos, viduas, ac personas miserabiles gravari permittet pro posse, ultra debitum rationis debito Sacramento, tactis per eum in nostris manibus evangeliis sacrosanctis, unde mandamus universis, & singulis vaxallis, & subditis nostris, dictaque nostra ecclesia Cassinensis, & membrorum ipsius, ut ad eundem judicem Ludovicum, tamquam ad judicem, & advocatum nostrum, nostraque ecclesia Cassinensis per nos, ut præmittitur, ordinatum cum ipsis expediens fuerit, confidenter recurrant, obediant pariterque, pareant, & intendant in omnibus, & singulis, quæ ad dictum judicatus, & advocationis officium pertinere noscuntur. In cujus rei testimonium, & tam dicti judicis Ludovici, quam omnium quorum, vel cujus interest, & interesse poterit certitudinem, & cautelam, præsentes &c. Datum in S. Germano in hospitio nostro anno Domini 1361. mense Septembris die 21. ejusdem mensis quintedecima indictionis &c.* Ex quibus epistolis constat Judicem, seu magistratum jus in universa ditione Cassinensi dixisse, cujus consilio omnia Abbates nostri peragebant: illumque vocatum olim judicem, qui modo Gubernator audit.

Die 18. Septembris an. 1361. idem Angelus creavit judicem ad contractus Johannem a Pontecurvo, ut hisce litteris constat. — Judices ad contractus creati. *Noverint universi presentes nostras patentes litteras inspecturi, quod nos Frater Angelus Dei, & Apostolica sedis gratia episcopus Cassinensis attendentes probitatis* — Ex eodem Reg. fol. cit. *merita &c. qua nobilis, & providus vir Johannes D. Petri de Pontecurvo fidelis noster nostraque ecclesia Cassinensis &c. volentes itaque eidem Johanni gratiam facere specialem &c. eundem Johannem ad honorem, & fidelitatem regiam, & reginalem, atque nostram, & præfata nostra ecclesia Cassinensis in terra nostra Pontiscurvi, ac ejus territorio, nec non aliis terris, & locis dicta nostra ecclesia Cassinensis, judicem ad contractus, & ad causas ad vitam suam duximus tenore presentium ordinandum, & eidem ipsius judicatus officium in dicta terra Pontiscurvi, ac terris, & locis præfatis de speciali gratia, & ex certa nostra scientia concedendum, recepto prius ab eo de ipso officio fideliter exercendo, debito juramento, nec non constito nobis, quod ipse Johannes est de genere fidelium ortus, & legitimo matrimonio procreatus. Volentes &c. ut idem Johannes de cetero officium ipsum ubique per prædictam terram, ac terras, & loca alia supradicta authoritate nostra, prout alii judices dicta terra ad contractus, & ad causas potiri soliti sunt &c. libere valeat exercere. Mandaamus nihilominus omnibus, & singulis vassallis, & subditis dicta ecclesia Cassinensis, harum serie, ut ad eundem Johannem tamquam ad verum judicem dicta terra, ac terrarum, & locorum, prædictorum per nos ad contractus, & ad causas, ut præmittitur ordinatum in omnibus, & singulis, quæ ad officium ipsius spectant, cum eisdem expediens fuerit, confidenter recurrant &c. Datum in S. Germano in hospitio nostro anno Domini 1361., mense Septembris, die octavo decimo ejusdem mensis, XV. indictionis Pontifica-*

tificatus SS. in Christo P. & D. nostri Innocentii divi providentia Papa sexti, anno nono. Eodemque anno die 12. Novembris judicem ad contractus in oppido Pontiscurvi universaque ditione Cassinensi Angelus episcopus creavit Nicolaum Papam.

Fol. 40. ejusdem Reg.

Angelus hic an. 1362. die 20. Februarii superstes erat, cum eo anno instrumentum reperiatur a notario Johanne de notario Berardo a S. Stephano rogatum, quo facultatem notario Leonardo de Vallerotunda concedit, ut Balcatorium, seu pistrinum, Pannarium construeret. At mense Septembris ejusdem anni vacasse sedem Cassinensem, constat eo instrumento, quod in memoriis historicis integrum dedimus, quomodo nempe eo tempore Archipresbyteri oppidorum eligerentur.

Epistola Angeli III. ad Episcopum Aquinaté pro Abbatia S. Martini Villæ.

Angelus III. ex nobilissima Ursina gente episcopus Cassinensis, ut pote temporalis ditionis Cassinensis princeps jus habebat præsentandi Abbatem S. Martini Villæ, ut supra ostendimus: Vacante itaq; memorata Abbatia has ad Aquinensem episcopum litteras dedit, quæ in ejus regesto p. 11. a t. extant: *Reverendo in Christo patri, & domino D. Antonio Dei gratia episcopo Aquinati amico carissimo. Reverende pater, & amice carissime: Ne ecclesia S. Martini de Villa Pedemontis vacans ad præsens per obitum D. Menli de Pignatario olim ipsius ecclesiæ Abbatis, ad repræsentationem nostram jure plenario pertinente, diutinæ vacationis detrimenta sustineat, paternitati vestræ D. Bernardum Guillelmi de dicta villa in sacerdotio constitutum, sufficientis litteraturæ, & scientiæ competentis, per quæ speramus, quod ipsa ecclesia in spiritualibus, & temporalibus prospere dirigatur, tenore præsentium repræsentamus in Abbatem, & rectorem ecclesiæ S. Martini prædictæ, quem ad hujusmodi repræsentationem nostram placeat confirmare secundum formam in talibus consuetam.*

Notarius creatus.

Idem Angelus universæ Cassinensis Abbatiæ notarium creavit Geroldum hisce epistolis ex ejus regesto p. 13. *Angelus &c. universis, & singulis officialibus, universitatibus, & hominibus universitatum Terrarum, & locorum ecclesiæ Cassinensis &c. salutem in Domino. Ne contractuum memoria deperiret inventum est tabellionatus officium, quo contractus legitimi ad cautelam præsentium, & memoriam futurorum manu publica notarentur, cum itaque pro parte universitatis, & hominum Pontiscurvi fidelium vassallorum nostrorum, & ecclesiæ Cassinensis, nobis fuerit supplicatum, ut provido viro Giroldo notarii Thomasii de Pontecurvo fideli vaxallo nostro & ecclesiæ supradictæ prædictum tabellionatus officium concedere dignaremur. Nos itaque eorum supplicationibus inclinati, & quod ipse Giroldus est de genere fidelium ortus, & de legitimo matrimonio procreatus, & sufficientis litteraturæ, & bonæ conversationis, & vitæ, plenaria fide sumpta, præfatum Giroldum ad ipsum officium tabellionatus reputantes idoneum, eidem Giroldo præfatum tabellionatus officium authoritate, qua fungimur, in Dei nomine duximus concedendum, ut per singulas terras, & loca ecclesiæ Cassinensis, & jurisdictionis nostræ possit de cetero ipsum officium exercere, & de officio ipsum Giroldum coram nobis personaliter constitutum, & reverenter supplicantem, investimus eum penna, e calamario, ut est moris, recepto ab eo de officio ipso fideliter exercendo, & quod scripturas, & instrumenta, & omnia, quæ ad ipsum officium pertinebunt fideliter, diligenter, & legaliter exercebit, debito, & solito juramento, tenore præsentium mandantes vobis universis, & singulis nostræ jurisdictionis, ut ad ipsum Giroldum, cum necesse fuerit, in hiis, quæ ad ipsum officium pertinent fiducialiter de cetero recurratis. In cujus &c.*

Nobilis declaratur ab Abbate Cassinensi.

Anno 1364. nobilem declaravit Angelus III. Petrum Ratium de S. Victore, pluresque illi immunitates concessit hisce patentibus epistolis ex pag. 14. ejus regesti: *Angelus &c. Universis, & singulis præsens privilegium inspecturis tam præsentibus quam futuris. Si prima inspicimus originem hominum, natura omnibus similem dedit ortum, tamen virtus nobilitatis diligenter eam honore clarificat, & in gradu altitudinis erigit, quam horrentes vitii turpitudo commaculat, & in locum infirmitatis emergit, eapropter adducentur ad nostræ considerationis examen, quod judex Johannes Petri Raczii de sancto Victore regalis cancellariæ notarii familiaris nostri, per virtutis vestigia gradiens, & obsequiis nostris insidens mores nobilitatis amplectitur, & spretis vitiorum commerciis rusticitatem abhorret, nobilitatem merito premietur, ipsum igitur, & suos utriusque sexus posteros in perpetuum nostræ approbationis oraculo censemus, atque decernimus reputandos, volentes, & declarantes expresse, atque eis de certa nostra scientia, & speciali gratia concedentes, ut illis de ceteris honoribus, privilegiis, franchitiis, immunitatibus, favoribus, exemptionibus, & libertatibus potiantur, & gaudeant, quibus ceteri nobiles dicti castri & aliorum castrorum, seu terrarum ecclesiæ Cassinensis potiuntur, & gaudent, & soliti sunt potiri, nostris aliis juribus, & ecclesiæ Cassinensis in omnibus semper salvis &c. adjicientes &c., quod ipse, & sui posteri unam libram ceræ nobis, & successoribus nostris, & ecclesiæ Cassinensi annuatim dumtaxat facere teneantur.*

Forum, & Nundinæ in oppido S. Victoris institutæ.

Ut vero commodis, utilitatique oppidi S. Victoris prospiceret Angelus oppidanis concessit, ut singulis lunæ diebus forum olitorium, & mense Majo nundinas haberent, ut hisce litteris constat ex ejus regesto p. 15. *Angelus &c. Universis hominibus castri nostri S. Victoris fidelibus nostris dilectis salutem in Domino. Invenit provisio laudabilis, & prosequuta est observantia generalis, ut in terris, & locis ad hoc aptis fora ordinentur, & nundinæ, ut in villis vendere volentes, & emere, statutis possint diebus, & temporibus convenire, & tam victualium, quam aliarum venalium rerum possint homines copiam comodius invenire. Nos autem quæ in hiis, & aliis vestris, & aliorum vaxallorum nostrorum, & Cassinensis ecclesiæ commodis, & commoditatibus libenter, & paterna benevolentia providemus. Cedit enim ad honorem, & gloriam Dominorum omne commodum vaxallorum, vestris supplicationibus inclinati vobis faciendi forum in castro prædicto qualibet hebdomada singulis diebus Lunæ, prout melius fieri poterit, & nundinas in Kalendis Maii, & per singulos dies Octavæ semel in anno videlicet in perpetuum, in quibus volentes conveniant ad emendum pariter, & vendendum secundum consuetudinem patriæ, vobis de speciali gratia tenore præsentium impertimur licentiam, & concedimus gratiose. Has autem nostras litteras contra quas,*

seu

seu effectum earum nemo nostra jurisdictioni subjectus, vel subjiciendus imposterum, vel successorum nostrorum audeas contradicere &c. Celebrantur hactenus hæ nundinæ in oppido S. Victoris initio mensis Maji.

Eodem in regesto p. 14. a t. hujuscemodi extant epistolæ, in quarum una Angelus notarium in Abbatia Cassinensi creat Christophorum de Faentia, quæ sic incipit: *Angelus, &c. Universis & singulis officialibus, universitatibus, & hominibus universitatum, terrarum, & locorum ecclesiæ Cassinensis, ac Propositis, Prioribus, & Clericis Propositurarum, Prioratuum, & membrorum nobis, & dictæ ecclesiæ subjectorum salutem &c. cum itaque pro parte Christoforus &c. de Cormis de Faventia nobis fuit supplicatum &c. ut ipsi tamquam fideli, & sufficienti notariatus officium per terras membra, & loca prædicta concedere dignaremur. Nos ejus supplicationibus inclinati, & quod &c. ut per singulas terras, loca, & membra &c.*

Judices ad contractus creati.

Franciscus de Caita hac epistola, quæ in regesto Angeli p. 15. a t. extat, creatus est judex ad contractus. *Angelus &c. Judici Cicco Caira de S. Germano habitatori S. Angeli in Theodisio salutem in Domino; habetur constitutio regni laudabilis, & observantia generalis, quod per Civitates, terras, loca regni, judices per Præsides constituti publicis debeant interesse judiciis, atque contractibus, sine quorum præsentia vacuus est effectus; officium autem judicatus hujus debes nisi personis idoneis committi, habito quoque de tua bonitatis, & fidei sinceritatis laudabili testimonio fide digno. Nos de te specialem fiduciam assumentes, te coram nobis personaliter constitutum judicem ad causas, & contractus, ubique per terras ecclesiæ Cassinensis ad vitam tuam creamus, ordinamus, & facimus, cum omnibus, & singulis honoribus, commodis, & immunitatibus pertinentibus ad officium prælibatum mandantes tenore præsentium universis, & singulis vaxallis, & subditis ecclesiæ Cassinensis quod ad te tamquam judicem ad causas, & contractus recurrant de cetero in casibus opportunis. Recepto per nos a te de officio ipso exercendo fideliter etc. debito, & solito juramento &c.* Judices quoque ad contractus ab eodem Angelo creati Antonius . . . . . de Ceperano incola Fractarum, Petrus Jacobus Pitiglione ex oppido S. Georgii, Landolfus judicis Jacani de Pontecurvo, Rogerius notarii Petri de Pontecurvo, Blasius Jacobi, Hugo de Pignatario Incola S. Germani, Jacobus Petri de magistro a Fractis, Mandosius de Benedicto Plantadosi a Fractis, Nicolaus Caput ferrum a S. Victore, Benedictus Jacobi a S. Stephano, Germanus Gizzi de S. Germano, qui notarius etiam erat, Johannes de Rienzo a S. Germano, Jacobus Petri Carbone a Cucurutio aliique.

Judices ad cōtractus creati.

Ex eodem Reg. fol. 15. & seqq.

Vassallus acceptus.

In vassallum accepit Angelus Franciscum Calabrum hisce litteris, quæ in ejus regesto p. 19. a t. extant: *Angelus &c. Dilecto fideli nostro Cicco Calabrensis de castro Pedemontis &c. Expositione tua didicimus, quod tu in castro nostro Pedimontis prædicto, & in dominio nostro, & ecclesiæ Cassinensis cupis, & intendis vivere, & morare, & fidelitate, & vaxallagium facere, & reverenter fideliterque servire, supplicans nobis, quod te in vaxallum nostram, & Cassinensis ecclesiæ recipere dignaremur, offerens te velle vaxallagium, & fidelitatem jurare, & facere & reddere nobis pro ipso vaxallagio unam libram ceræ annuatim tempore vitæ tuæ. Nos itaque tuis supplicationibus inclinati tenore præsentium te in vaxallum nostram, & dictæ ecclesiæ Cassinensis benigne recipimus, & vaxallorum nostrorum fidelium numero, de speciali gratia sociamus, recepto a te fidelitatis, & vaxallagii debito, & solito juramento, & de dicta libra ceræ solvenda nobis, & successoribus nostris in festo beati Benedicti promissionem & scripturam recepimus. Itamen, quod hac receptio vaxallagii sit sine nostrorum præjudicio vaxallorum.*

Ex hisce vero literis constat, a solo episcopo Cassinensi Monachorum scito concessas immunitates a solvendis decimis, terratico, herbatico &c. *Angelus &c. Nobili viro Cola Philippi Capoferri de S. Victore fideli vaxallo nostro salutem in Domino etc. Ideoque cum consensu, et voluntate infra scriptorum Fratrum nostrorum habendo nobiscum venerabilem virum dominum Johannem de Bononia nostrum vicarium generalem, ac judicem, et advocatum nostrum in hac parte, te, et bona tua omnia, quæ in presentiarum habes, et possides jure hereditatis, vel quocumque alio in terra nostra, et dicta Cassinensis ecclesiæ sitam sub nostra, et ipsius ecclesiæ nostra protectione recipimus, et favore, ita quod bona ipsa sub dominio nostro, et ecclesiæ Cassinensis immediate, et in capite teneas, nullique alii, quam nobis, et ecclesiæ prælibatæ, et successoribus nostris servire exinde tenearis redditus, census, ac servitia qualibet, in quibus nobis, et dicta ecclesia teneris pro bonis ipsis, decimas etiam, et terragia nobis, et successoribus nostris, aut ipsa ecclesia pro ipsius bonis debita, et quæ in victualiis, vino, oleo, et rebus aliis quibuscumque pro terris, vineis, olivetis, aliisque possessionibus, domibus, tenimentis, et bonis tuis omnibus, tam hereditariis, quam quocumque alio titulo acquisitis, tibi, et tuis heredibus de speciali gratia, et certa nostra scientia remittimus, et etiam relaxamus. Insuper quietamus, et relaxamus tibi, et heredibus tuis herbaticum, glandiaticum animalium, aquaticum, plateaticam, et passagium in terra, et in aquis, tam pro personis, quam pro bonis vestris mobilibus, quæ emi, vel vendi per te, vel heredes tuos continget pro usibus dumtaxat tuis, vel heredum tuorum, et tuæ familiæ, vel ipsorum. Ita quod a prædictis omnibus tu, et heredes tui ex te legitime descendentes perpetuo sitis liberi, et immunes, pro qua quidem remissione, et libertate sic tibi gratiose concessa, tam tu, quam ipsi heredes tui teneamini duas libras ceræ annuatim nobis, et successoribus nostris, et ecclesiæ nostræ solvere.*

Immunitates concedere penes solum Cassinensem Abbatem.

Ex cit. Reg. fol. 21.

Eædem immunitates quibusdam Cervarii oppidanis concessæ, ut ex Angeli epistolis in ejus Regesto p. 22. a t.

Anno 1364. episcopus Angelus concessit in feudum cum onere servitii militaris, aliisque conditionibus D. Matthæo de Capua oppidum S. Viti, ut ex instrumento hac de re rogato penes acta notarii Andreæ Teramensis hisce verbis: *Angelus miseratione divina episcopus Cassinensis etc. Sane considerantes, et pensantes etc. quod castrum nostrum Rocca S. Viti situm in provincia terræ laboris prope Baroniam Prata, suis locis, et finibus designatum,*

Castrum sancti Viti concessum in Feudum.

Ex originali in Archivo.

quod hactenus qm. viro magnifico Nicolao de S. Amantio pro se, et suis heredibus ex suo corpore legitima procreatis locatum extitit, et concessum, sub certo servitio, certis modo, et tempore faciendo, quo mortuo, Antonius ejus filius legitimus locationi, et concessioni ejusdem castri successit, deinde ipso Antonio absque legitimis heredibus ex suo corpore jam defuncto, vir magnificus D. Raymundus de Bancio Soleti Comes magnus regni Siciliæ Camerarius ex quadam concessione de bonis & castris, quæ dictus qm. Nicolaus de sancto Amantio tenuit in dicta Provincia prope dictum castrum generaliter sibi facta per regiam majestatem, castrum ipsum Roccæ S. Viti, una cum aliis bonis, & castris illius apprehendit, & tenuit, ignorans quod pertineret ad nostram ecclesiam Cassinensem, informatus quoque de juribus ejusdem ecclesiæ, castrum ipsum nobis per Ciccum Gonessa procuratorem suum ad id legitime ordinatum, & constitutum libere, & spontanee hactenus resignavit, prout de procuratione ipsa manu Francisci Starolæ de Neapoli publici notarii plene constat, & reassignatione ipsa publico instrumento manu Andreæ, Francisci de Interamine Apostolici notarii confecto plene patet, solitum fuit dari in feudum, ac concedi, & locari personis potentibus, & magnificis per Prælatos, & præsules dictæ nostræ Cassinensis ecclesiæ a tempore, & per tempus in cujus contrarium memoria hominum non existit &c. castrum ipsum sic nobis resignatum ad manus nostras, & dominium dictæ nostræ ecclesiæ duximus capiendum, & per dies aliquos corporali possessione tenendum, & possidendum, interim quoque habito quamplures, & in diversis diebus preteritis diligenti consilio, & tractatu cum Fratribus nostris, conventu, & capitulo Cassinensi quid magis expediens, utilius, ne forte ipsi Cassinensi ecclesiæ, vel castrum ipsum Roccæ S. Viti ad manus nostras, & ipsius ecclesiæ retinere, vel alteri potenti viro locari, factisque inter nos super hoc hinc inde scrutiniis, visum est, & conclusum, quod quia prædictum castrum extra episcopatus nostri fines, & terminos est situatum &c. ad gubernationem, regimen, & defensionem ipsius multis opus esses laboribus, & expensis &c. pure, libere, unanimiter, & concorditer, ac pari voto, deliberamus, & pro meliori providimus, quod castrum ipsum alteri locaretur ad utilitatem &c. & meliorationem nostræ Cassinensis ecclesiæ supradictæ, tandem ad virum magnificum dominum Matthæum Capuanum de Neapoli militē magnæ reginalis curiæ magistrum rationalem inter alios nobis dirigentibus oculis mentis nostræ occurrit, quod propter ipsius D. Matthæi grata, grandia, & accepta servitia, qui in agendis nostris, & nostræ ecclesiæ in reginali curia, in qua est magnus, & potens, & de latere dominæ Reginæ, utilia, et notabiliter hactenus præstitit, et præstare poterit, dante Domino, in futurum etc. nec minus propter ejus magnitudinem, magnificentiam, dominium, et potestatem quas ipse D. Matthæus gerit, et habet in partibus dictæ provinciæ terræ laboris prope dictum castrum nostrum Roccæ S. Viti, suis terris, et castris, ac fortalitiis circumdatum, propter quod castrum ipsum poterit, mediante ejus potentia, a cunctis inimicorum insidiis, et hostili incursu commode protegi, et defendi, si eidem D. Matthæo locatio, et concessio fieret etc. indubie ad nostram, et dictæ ecclesiæ utilitatem etc. idcirco in Dei nomine, et ad servitium, honorem, et fidelitatem dictæ nostræ Cassinensis ecclesiæ, nostram, et successorum nostrorum, de voluntate, et cum expresso consensu omnium prædictorum Fratrum nostrorum, conventus, et capituli nostræ Cassinensis ecclesiæ, voluntarie, et ex certa nostra scientia. servatis servandis, tenore præsentium damus, tradimus, et de novo concedimus, et locamus in perpetuum prædicto D. Matthæo Capuano, et suis heredibus ex suo corpore legitime descendentibus, ac discreto viro Angelo de Isernia familiari, et procuratori suo legitimo etc. presenti, et recipienti procurationis nomine, et pro parte dicti D. Matthæi, et dictorum ejus heredum prædictum castrum S. Viti, quod tenemus, et possidemus nomine nostro, et nostræ ecclesiæ supradictæ cum omnibus vaxallis, pratis, hominibus, pascuis, sylvis, nemoribus, aquis, aquarumque decursibus, montibus, planis, terris cultis, et incultis, ædificiis, fortalitiis, jurisdictionibus, subventionibus, redditibus, reddentibus, Juribus realibus, et personalibus, rusticis, et Urbanis, honoribus, præfercutiis, manualibus, et aliis cujuscumque essent quantitatis, qualitatis, speciei, conditionis etc. et cum viis, ingressibus, et egressibus suis, ac rationibus, et pertinentiis quibuscumque ad ipsum castrum spectantibus, quocumque jure, titulo, & consuetudine &c. ad habendum, tenendum, & possidendum &c. salva reali, & personali rerum substantia in omnibus conservata, & homines, & vaxallos dicti castri regendum in bono statu, & non opprimendum, vel gravandum, ac jura dicti castri, & fructus, redditus, & proventus ipsius per se, & ad opus suum, & dictorum ejus heredum ex suo corpore legitime descendentium, libere percipiendum recolligendum, & habendum, & de eis faciendum, disponendum &c. pro suo, & dictorum ejus heredum arbitrio voluntatum, reservatis nobis, & dictæ nostræ ecclesiæ juribus majoris dominii, & proprietatis ipsius Castri, ac beneficiis capellaniarum, & juribus Patronatus, si qua sunt in dicto castro, & pertinentiis suis, ac ipsorum collationibus, & præsentationibus &c. ita tamen quod dictus D. Matthæus, & dicti ejus heredes de suo corpore legitime descendentes teneantur nobis, & successoribus militare servitium anno quolibet præstare uno mense, si & quando opus fuerit, ac nobis, & successoribus nostris, ac dictæ nostræ ecclesiæ videbitur expedire, videlicet unum virum equitem defensibilem, & offendibilem, armis armatum, qui nomine dicti D. Matthæi, & dictorum ejus heredum teneatur ratione locationis, & concessionis dicti castri, anno quodlibet servire uno mense integro in nostra, & successorum nostrorum, & ecclesiæ nostræ, ac terrarum, & castrorum, & jurium ejusdem nostræ ecclesiæ defensionem, protectionem, & custodiam opportunam, nostris tamen, & successorum, ac dictæ nostræ ecclesiæ sumptibus, & expensis, si, ubi, & quando evidens necessitas fuerit, & videbitur expedire, & per nos, & successores nostros fuerint legitime requisiti, prout olim debebat, & tenebatur dictus qm. Nicolaus de S. Amantio, modo, & forma similibus, tunc tenens, & possidens dictum castrum, & nihilominus in signum recognitionis universalis dominii ejusdem ecclesiæ Cassinensis, præter, & ultra prædictum militare servitium, idem D. Matthæus, & dicti ejus heredes teneantur, & debeant

beant

beant anno quolibet in festo B. Benedicti, absque nostri, & successorum nostrorum, ac Conventus, & capituli praedictorum requisitione quacumque, dare etc. solvere, &c. nobis, & successoribus nostris &c. & dicta nostra ecclesia, sede vacante, quinque libras cera, & nisi census exhibitioni, & solutione si per biennium & dicti militaris servitii praestatione, si ut praemittitur cessaverit, aut facere recusaverit, eo ipso eundem D. Matthaeum, & dictos ejus heredes cadere volumus ab omni jure, & actione, quod, & quam eis in dicto castro Rocca sancti Viti duximus concedendum, & ipsum castrum ipso facto revertatur, & devolvatur ad dominium, & possessionem nostram, & successorum nostrorum, & nostra ecclesia supradicta &c. cum pacto, quod quandocumque contingerit dictum D. Matthaeum decedere, absque legitimis liberis ex suo corpore, & ubi superessent legitimi liberi ex suo corpore, & postea morerentur, non superstitibus legitimis liberis ex eisdem, dictum castrum cum hominibus, vaxallis, juribus, & pertinentiis suis, & cum omni melioratione, & augumento ejus, ad nos, et successores nostros, et dictam nostram ecclesiam ipso jure libere devolvatur, et revertatur, et eo casu licitum sit, et liceat nobis, et successoribus nostris, ac capitulo, et Conventui supradictis, et eorum successoribus etc. ad opus nostra Cassinensis ecclesia, castrum ipsum cum omni melioratione, et commoditate suis, authoritate propria, capere, apprahendere, et corporaliter adhipisci, et in illius possessionem intrare, et ad manus, et dominium dicta nostra ecclesia revocare sine molestia, vel contrarietate aliqua heredum, et successorum quorumcumque D. Matthai praedicti. Investientes dictum Angelum de Isernia procuratorem suum, nomine, et pro parte ipsius D. Matthai, et dictorum ejus haredum de dicto castro Rocca S. Viti, per baculum juxta morem dicta nostra ecclesia in talibus observatum, recepto prius ab eodem Angelo procuratore suo, procuratorio nomine, et pro parte ipsius D. Matthai homagio pro dicto castro cum fidelitatis debita juramento, et specialiter de solvendo dicto annuo censu quinque librarum cera, et praestando dicto militari servitio in tempore, et modo, ut superius est expressum, et nihilominus, ut praedictus D. Matthaeus, et praedicti ejus haredes corporalem possessionem ipsius castri, ac jurium, et pertinentiarum ejusdem libere assequantur, venerabili viro D. Jacobo de Matronula. (Erat Matronula vicus in territorio S. Germani) *Primicerio sancti Germani praesentium tenore committimus, ut ipsum D. Matthaeum, vel procuratorem suum ejus nomine in corporalem possessionem dicti castri, ac jurium et pertinentiarum ipsius inducat, et defendat etc. Actum, et datum in civitate nostra S. Germani an. Domini 1364. mense Madii septimo decimo die ejusdem, indictione secunda, Pontificatus SS̃mi in Christo Patris, et domini nostri, D. Urbani Papa V. anno 2. Praesentibus Magnifico egregiis, nobilibus, et discretis viris Raynaldo de filiis Ursi de Urbe, Petro . . . . . . de Urbe, D. Nicolao, D. Simone de S. Germano militibus, judice Marco Para, Vito Cece de S. Germano, notario Paulo de Ascule, et notario Matthao Sabiniano de Tarento ad praemissa omnia vocatis, et rogatis. Et ego Andreas de Iceramne publicus, apostolica, et imperiali auctoritate, notarius, et praedicta imperiali authoritate judex ordinarius, hiis omnibus supradictis, dum sic agerentur interfui etc. Nos qui supra Angelus episcopus Cassinensis praedicta fatemur vera esse, et propria manu nos subscripsimus, † Ego Fr. Johannes de Alto S. Maria Monachus, et Decanus Cassinensis praedicta fateor esse vera, consensi, et me subscripsi.* Sequuntur subscriptiones aliorum Monachorum.

Transumptum hoc instrumentum fuit die 25. Martii an. 1376 atq. sic incipit: *In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno nativitatis ejusdem 1376. Die 25. mensis martii etc. apud castrum Campiclarii regnante Serenissima D. nostra D. Johanna etc. regnorum vero ejus anno trigesimo quarto etc. Nos Nicolaus judicis Jannutii de Bojano ejusdem civitatis judex, et Petrolus Petri de flumine de civitate praedicta, ubique per regnum Sicilia publicus regia authoritate notarius, et subscripti testes literati ad hoc specialiter vocati, et rogati, ut huic instrumento subscriberent, praesenti scripto publico fatemur etc., quod dicta die accersitis nobis judice, notario, et testibus, ante praesentiam magnifica mulieris D. Rita de S. Fraymundo matris, et baila, et legitima tutricis spectabilium puerorum Antonelli Capuani, Maratia, et Ciccarelle filiorum suorum, ac filiarum, et haredum qm. bona memoria viri magnifici D. Thomasii, Capunni de Neapoli militis, regni Sicilia Marescalli, Baroniarum Bojani, et Prata dudum Domini etc.* Praefatus Dominus Thomasius fuit filius qm. D. Matthaei.

Quo vero magis constat Jacobum a Pignatario — Bona Jacobi a Pignatario publicata.
de quo supra, coenobio Cassinensi subditum, bonorum publicatione mulctatum, quod plura suis Dominus monachis damna intulerit, hanc afferendam esse duximus Angeli epistolam ex ejus regesto pag. 24. a t. *Angelus etc. universis praesentes literas inspecturis etc. Considerantes, quod mulierum dotes, et jura debent indemnia conservari per Praesides, qui sunt omnibus in conservantia justitia debitores. Ideo nos volentes justitiam observare, cui obtemperare summa libertas est, omnia bona mobilia, et stabilia, et jura, qua spectant eidem jure spectare noscantur Riczardo, et Lodoico Fratribus, filiisque qm. D. Jacobi de Pignatario ex successione qm. D. Galsegrima uxoris qm. dicti D. Jacobi, matrisque dictorum Riczardi, et Lodoici, tam jure dotium, quam et jure quarta, et basatura olim constitutarum ipsi D. Galdegrima per praefatum D. Jacobum tempore contracti matrimonii inter eos in quibuscumque rebus, locisve consistant, qua propter excessus, et culpas dicti olim D. Jacobi contra Cassinensem ecclesiam perpetratas, tam in ipsa ecclesia, quam vaxallis, & terris ipsius ecclesię Cassinensis invenimus per prędecessorem nostrum capta fuisse una cum aliis bonis D. Jacobi supradicti, & una cum illis pro parte Cassinensis ecclesia detineri praedicti Riczardo, & Lodoico pro se, & heredibus, & successoribus eorum in perpetuum ad supplicationem ipsorum Riczardi, & Lodoici, & ex certa nostra scientia, quantum de jure possumus, & debemus, damus, restituimus, & concedimus cum censu debito, & consueto nobis, & nostra ecclesia Cassinensi, ad proprietatem, & possessionem suas, eorumque haredum, & successorum. Committentes cole de Vicovaro familiari nostro, ut praefatos Riczardum, & Lodoicum in possessionem corporalem dictorum bonorum,*

rum, & jurium, authoritate nostra inducat, & faciat eis de ipsorum bonorum fructibus, redditibus, & proventibus, ac debitis universis integre responderi, contradictores, & rebelles per impositionem penarum, & exactionem ipsarum debite cohercendo, &c.

Citarii incolę Abbatis monachorúque Cassinensium opem implorant.

Ex originali in Archivo.

Pluribus jam annis Cetrarii incolæ quorumdam e suis civibus tyrannide pressi duos procuratorio nomine misere, qui Angelum episcopum Monachosque enixe rogarent, ut illico mitterent *ad terram Citrarii aliquem idoneum Priorem cum plenaria potestate suffultum, ita quod possit, et valeat refrenare maleficos etc. nec non supplicandum etiam, quod non submictant dictam terram ad manus, et sub potestate alicujus Magnatis, cum clara sit eorum intentio semper vivere, et mori sub dominatione antiqnata ecclesia Cassinensis, tamquam fideles vaxalli capituli ejusdem etc.* Ut clarius ex ipsis procurationis litteris constat quæ ita se habent. *In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno Nativitatis ejusdem 1364. Regnante inclita D. nostra Joanna Dei gratia Hierusalem, & Sicilia regina &c. anne regnorum ejus trigesimo secundo &c. mense Martii, die vigesimo ejusdem &c. apud Cetrarium. Nos Jacobus de Mirabello, & Johannes de Castello annales judices dicta terra Citrarii, Donatus de Castello de eadem terra publicus per provinciam Basilicata, ac ducatus Calabria regia, & reginali authoritate notarius, & testes subscripti &c. vocati, & rogati, presenti scripto publico notum facimus, & testamur quod eodem predicto die universitas terra Citrarii, & homines universitatis ipsius pro majori, & saniori parte unanimiter, & in unum, more, & loco solitis congregati confisi de fide, prudentia, & legalitate, venerabilium virorum Siri, Sancade, Tervine, & presbyteri Ruggerii septem querquum Archipresbyteri dicta terra Citrarii earum concivium ipsos prasentes, & onus sindicatus hujusmodi in se sponte suscipientes, elegerunt, fecerunt, & constituerunt eos veros, & legitimos sindicos, Procuratores, & nuncios speciales ad comparendum, prasentandum se coram Reverendo in Christo Patre D. A. de Ursinis Dei gratia episcopo Cassinensi ejusdem eorum dominis reverendis, & ante pedes ipsorum D. Episcopi, capituli, & conventus lachrymabiliter, atque pie flexis genibus exponendum tam oretenus, quam in scriptis, quod alim in alio praterito tempore status predicta terra Citrarii fuisset pacificus, & quietus, cives, & ibi incola unanimiter vixerunt uniti pacis vinculo sum ipsa affluebat undique bonis, & secundum ipsius terra conditionem, & statum suis convicinis locis in eminentia prapollebat, sed proh dolor! perditionis spiritus pacis, & tranquillitatis emulus, ac Zizzania seminator affuit inter cives eosdem, adeo crevit Zizzania inter eos, quod fructum equitatis, & justitia totaliter obumbrarunt, quod accidit propter pessimas, & mortales brigas, ac zizzanias supradictas, & maxime propter potentiam, & superbiam quorumdam tirannorum, nomine Nicolaus de Pisanie, Benedictus Rogerius Fasanus, cum certis aliis eorum sequacibus, qui ab annis sexdecim prateritis dictam terram, & homines dominabantur in totum contra voluntatem, & conscientiam ecclesia Cassinensis, & invocabant semper in eadem terra aliam dominationem, quam eorum perpetuam, nec non enormes actus, injurias, occasiones, & depradationes, quas alim passa fuit dicta universitas per tyrannos pradictos, ita quod dictam terram totaliter devastarunt, & desolarunt. Et propterea supplicandum Christi intuitu, & S. Benedicti pro parte pradictorum universitatis, & hominum, quod dignentur pradictus D. Episcopus, & capitulum dictam terram, & homines recomendatos habere antequam dictam eorum universitatem, & homines perimantur in totum, quod illico provideant mictere ad pręd dictam terram Citrarii aliquem idoneum Priorem cum plenaria potestate suffultum, ita quod possit, & valeat refrenare maleficos, & superbos cum paratos se offerunt dicta universitas, & homines, pradictum Priorem recipere reverenter, ac in eorum pro parte ecclesię Cassinensis dominum reverendum & in omnibus obedire, nec non supplicandum etiam, quod non sub potestate alicujus magnatis hujus regni, cum clara sit eorum intentio, semper vivere, & mori sub dominatione antiquata ecclesię Cassinensis, tamquam fideles vaxalli capituli ejusdem, dantes, & concedentes prędicta universitas, & homines, prędictis eorum Sindicis, & cuilibet ipsorum insolidum, plenam licentiam, et liberam potestatem coram prędictis D. Episcopo, capitulo, conventu Cassinensis ecclesię comparendum, et prędicta exponendum, prout superius sunt expressa pro parte universitatis prędictę. Et ut in pręmissis omnibus fides indubia valeat adhiberi, pręsens publicum sindicatus scriptum exinde factum est per manus mei prędicti notarii meo consueto signo signatum, sigillis, et subscriptionibus nostrum qui supra judicum, et nostrum subscriptorum, et subsignatorum testium subscriptionibus, et subsignationibus roboratum. Datum in Citrario mense, die, et indictione pręmissis. Locus † Signi.* Sequuntur deinde Oppidanorum subscriptiones.

Oppidani volunt vivere sub antiqua potestate cœnobii Cassinensis.

Oppidum Citrarii locatum.

Ex originali.

Incolarum Citrarii assertionibus respondet instrumentum, quo oppidum illud, atque in cum Jurisdictio locatum est hisce verbis. *In nomine Domini Amen. Anno Domini 1358. regnantibus inclitis Dominis nostris Ludovico, et Johanna Dei gratia rege et regina, Jerusalem, et Sicilię etc. regnorum dicti Domini nostri regis anne decimo dictęque D. nostrę reginę anno 16. feliciter Amen die 26. mensis Martii undecima indictionis apud S. Marcum subscripta pacta, & conventiones habita fuerunt, & formata inter magnificum D. D. Philippum de Sargnineto Comitem Altimontis ex parte una, et D. Fratrem Guillelmum Monachum Cassinensem, et Priorem Citrarii, et Fellę ex parte altera. In primis prędictus Prior considerans, et attendens, quod terra Citrarii propter discordias, et partialitates quę erant, et sunt ad presens in prędicta terra citrarii. Dictus Prior non poterat homines dictę terrę per se ipsum aliqualiter refrenare, neque eorum malitię, et perversitati obviare, ut decebat, redditusque proventus dictę terrę ad monasterium, et ecclesiam Cassinensem expectantes quasi in totum deperierant, idemque prior plures invasiones et apprensiones, et injurias enormes, et mortis pericula, et insultus ab hominibus dictę terra partialibus, & iniquis pro defensione bonorum ecclesię Cassinensis toleraverat, ideo pro bono statu dictę, & ipsius incolarum, ac pro pacifica, et mansueta tranquillitate hominum confluentium ad dictam*

ter-

terram Citrarii, tum per mare, quam per terram, nec non pro evidenti commodo, & utilitate Cassinensis ecclesiæ locavit, & concessit præfato D. comiti, & etiam suis usque ad quinquennium numerandum continue a die primo mensis Novembris nuper elapsi præsentis undecimæ indictionis, omnia subscripta jura, redditus, & proventus &c. habito etiam, & convento pro parte dicti Prioris eidem D. Comiti, quod dictus D. Comes tenebit in potestate sua fortellitias omnes dictæ terræ Citrarii, & si contingat dictum D. Comitem velle reparare, aut fortificare fortelitias ipsas, expensæ faciendæ per dictum D. Comitem in reparationibus ipsis excomputentur &c. per præfatum Priorem, & capitulum Cassinense &c. quo quinquennio elapso promisit dictus D. Comes legaliter sub fide sua eidem Priori pro parte ejusdem ecclesiæ Cassinensis terram ipsam Citrarii, & fortelitias omnes prædictas restituere, tradere, & assignare libere, & absolute absque contrarietate quacumque &c. promittens etiam præfatus dominus Comes eidem Priori prædictam terram, & homines ipsius terræ, ac jura omnia, quæ habet dicta Cassinensis ecclesia in eadem manutenere, protegere, & desensare &c. & quod non statuatur ibi Capitaneus per eundem dominum Comitem aliquis de terra prædicta &c. & ad majorem cautelam, & testimonium præmissorum duo consimilia scripta sub sigillis, & subscriptionibus ipsarum partium, quorum unum remaneat penes dictum D. Comitem, et aliud penes Priorem prædictum Præsidentibus Marco de Tarisia annale judice, notario Donato de Castello, D. Episcopo S. Marci, Matthæo de Stephanitiis Malveti domino, D. Surulo Buccarello milite de Tarento, D. Gulielmo de Cernicuto de S. Marco etc. Nos Philippus de Sanguineto Comes Altimontis prædicta pacta, et conventiones cum præfato Priore fecimus, et firmavimus, quas subscripsimus manu propria, et sigillo nostro proprio sigillavimus etc.

Apophasis Bonorum cœno. S. Liberatoris.

An episcopus Angelus anno 1365. obierit incompertum, cum ejus regestum diem tantum 13. Junii ejus anni contineat. Illud tamen constat circa medium annum 1366. in vivis non fuisse, cum die 18. Decembris Præpositus S. Liberatoris jussu Prioris Cariloci, vicarii generalis in spiritualibus Abbatiæ nostræ confecerit apophasim bonorum cœnobii sui, quam, quod omnia contineat illius cœnobii jura in oppida sibi subiecta integram exscribimus. *In Dei nomine Amen. Anno nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo sexagesimo sexto. Regnante serenissima domina domna nostra Johanna regina Dei gratia Hierusalem, Siciliæ, Ducatus Apuleæ Principatus Capuæ, Provinciæ, et Forcalquerii ac Pedemontis Comitissa. Regnorum vero ejus anno vigesimoquarto feliciter. Amen. Die octavo decimo mensis Decembris quintæ indictionis, apud monasterium S. Liberatoris de Majella, in camera Præpositi monasterii supradicti. Nos Bartholomæus Nicolai Bonelli de Serra Monachisca annalis literatus judex dictæ Serræ, Masius Jordani de Castro Pomarii reginali auctoritate publicus ubilibet per regnum Siciliæ notarius, et testes infrascripti litterati, et illiterati vid. D. Raynisius Laur., D. Mutius Francisci, Diaconus Matthæus Zutis, et Gentilis Gualt. etc. de dicta Serra, et D. Petrus Marci de dicto castro Pomarii ad hæc vocati specialiter, et rogati. Præsenti scripto publico declaramus, notum facimus, et*

Ex originali in Archivio.

testamur, quod prætitulato die ad mandatum, et requisitionem venerabilis viri D. Fratris Odorisii de Scano Monachi Cassinensis, & Præpositi monasterii S. Liberatoris prædicti ad suam præsentiam accessimus, qui dominus Præpositus asseruit, et dixit se habere in mandatis oretenus sibi factis a D. rever. D. Fratre Raymundo Cabaudi Priori Cariloci generali Vicario in spiritualibus monasterii Cassinensis, quod facere fieri deberet manu publica inventarium tam de dicto monasterio, quam possessionibus, terris, castris, et demaniis ejusdem monasterii, quæ tenet dictum monasterium in partibus Aprutinis, tam citra, quam ultra fluvium Piscariæ ac de fructibus terrarum, et castrorum prædictorum, et de ipsis publicum deberet conficere instrumentum. Volens enim dictus Præpositus, ut dixit, reverenter mandatis dicti Vicarii obedire, ut decet, idcirco in nostri præsentia inventarium condidit infrascriptum. Et primo, & principaliter dixit, se tenere, & possidere dictum monasterium S. Liberatoris sub dominio, & fidelitate monasterii Cassinensis, quod quidem monasterium habet terras, castra, & bona subscripta, in quibus dictum monasterium habet spirituale dominium, & temporale. In primis vid. habet castrum Serræ monachiscæ citra fluvium Piscariæ situm, quod castrum, computatis redditibus, banca justitia, oleo, & carnibus, annuatim adscendit communiter pro majori parte ad summam unciarum decem, vel quinque plus, vel quinque minus, ut dixit Præpositus supradictus. Item habet in prædicta terra decimam omnium terrarum quæ non sunt phendalia, de cunctis autem, quæ sunt phendalia, habet septimam, deductis vero ex ipsis fendalibus cunctis terris, quæ sunt juxta Serram prædictam, quarum nomina sunt francalia. Item habet in flumine Alenti juxta Serram prædictam molendina duo macinantia, & unum aliud, quod non macinat. Item habet medietatem cujusdam possessionis, quæ est juxta Serram prædictam, quæ vocatur vinea Dominica, reliqua medietas est monachorum monasterii prædicti. Item habet olivetum unum juxta prædictum vineam donnicam, & alios confines. Habet in territorio dictæ Serræ possessionem unam cum querquibus, & olivis cum suis confinibus confinatam, quæ post mortem magistri Gentilis, de Rocca montis plani ad dictum monasterium fuit legitime revoluta, item habet in territorio dictæ Serræ cuncta domania, videlicet massariam cum cunctis domaniis, Item habet in Collearzo juxta prædictam massariam vicendas duas cum cunctis aliis terris, quæ debent dicto monasterio decimari. Item habet in S. Januario cunctas possessiones cum olivis, & querquibus, & cum suis confinibus confinatas, & vicendam unam juxta vicendam conventus dicti monasterii, & alios suos confines. Item vineam unam juxta præfatum monasterium cum cunctis olivis, & terris. Habet prope dictum monasterium terram unam cum olivis, cujus nomen est Rapina desuper. Item habet in flumine Alenti prope dictum monasterium molendinum unum macinantem. Item habet castrum Pomarii citra Flumen, quod castrum computatis redditibus, & banca justitia, ascendit annuatim ad summam unciarum quinque sex, quinque septem, & quinque octo & habet in dicto castro exemptas decimas, omnium seminum, quæ seminantur in territorio dicti castri. Item habet castrum S. Pe-

Jurisdictio spiritualis, & temporalis in Castris monasterii S. Liberatoris.

Serra monacisca.

Castrum Pomarii.

tri

Castrum S. Petri.

tri citra fluvium Piscaria situm, quod castrum habet bancam justitia, qua ascendit annuatim ad summam florenorum octo in argenta quinque plus, quinque minus, ut ipse Prapositus dixit. Item castrum S. Angeli citra fluvium Piscaria situm, in quo habet bancam justitia, qua ascendit annuatim ad summam unciarum in argento duarum, & tarenorum duodecim similiter quinque plus, quinque minus. Item habet castrum Pelegra citra fluvium Piscaria situm, in quo habet bancam justitia, qua ascendit annuatim ad summam unciarum in argento trium, & habet decimas omnium terrarum dicti castri, tam in monte, quam in plano. Item in partibus Aprusinis ultra fluvium Piscaria habuit casale unum, sed nunc dictus Prapositus dixit esse desolatum, & habet in eo quam plura domania cum arboribus, & prope territorium dicti casalis desolati, certi homines de civitate Theatina habent quoddam territorium, quod vocatur Aregium, in quo territorio, ut dictus Prapositus dixit, cultura aliqua non invenitur, & debet dicto monasterio decimari. Item habet annuatim ab ecclesia S. Salvatoris de Russano ultra flumen Piscarig in argento tarenos sex. Item ab ecclesia S. Scholastica de Muscuso annuatim in argento tarenos decem, & octo. Item ab ecclesia S. Salvatoris in Tabe annuatim in argento tarenos decem, & octo. Ab ecclesia S. Martini in Salino annuatim in argento tarenos decem, & octo. Ab ecclesia SS. Septem Fratrum annuatim unciam unam. Ab ecclesia S. Angeli in Mairano annuatim unciam unam. Ab ecclesia S. Laurentii in Salino annuatim unciam unam. Ab ecclesia S. Petri de Popolis annuatim in argento tarenos sex. Ab ecclesia S. Maximi in Mairano annuatim in argento tarenos sex, & ab officio Sacrastia dicti monasterii S. Liberatoris debet recipere annuatim unciam unam. Item habet ecclesiam S. Benedicti in . . . . ., de qua nihil habet, ut dixit, sed habet confirmare Reptorem ipsius, quibus omnibus, & singulis, ut pramittitur, prafatus Prepositus de omnibus, & singulis supradictis ad certitudinem, & cautelam tam dicti monasterii Cassinen., quam dicti monasterii S. Liberatoris de Majella, ac omnium aliorum, quorum interest, & poterit interesse, fieri rogavit duo consimilia inventaria, seu inventariorum, instrumenta publica, & solemnia, continentia omnia supradicta, ut prafertur, praticulariter, & distincte. Presens quidem ad certitudinem, & cautelam monasterii Cassinensis, aliud vero ad cautelam monasterii S. Liberatoris pradicti per manus mei notarii Masii supradicti, subscriptione, & signo meo solito, subscriptione, & signo mei pradicti judicis literati, ac subscriptionibus, & signis pradictorum testium literatorum, & illiteratorum legitime roborata. Qua scripsi. Ego qui supra Masius Jordani de castro Pomarii reginali authoritate publicus ubilibet per pradictum regem Sicilia notarius, qui pradictus omnibus rogatus interfui, ipsa in publicam formam redigens, & meo solito signo signavi. Locus † Signi notarii Ego qui supra Bartholomaus Nicolai Bonilli judex annalis castri Serra testis rogatus hoc testor. Locus † Signi judicis. Ego qui supra dompnus Mutius Francisci qui supra testis. † Ego qui supra dopnus Ranisius Laur. qui supra pradictis interfui, & subscripsi. † Ego qui supra dopnus Petrus Marci ad Pomario hoc testor. † Signum crucis propria manus Diaconi Matthai Zutii testis pradicti litterati, & scribere nescientis. † Signum crucis propria manus Gerutii . . . . de dicta Serra pradicti testis illitterati, & scribere nescientis.

Castrum S. Angeli.

Castrum Pelegra.

Casale.

Johanna Regina in Cassinates subditos benefica.

Cum omnes Abbatiæ Cassinensis incolæ, atque alii in comitatu Molisii cassinatibus subiecti ad ultimas pene incitas redacti jam essent ob varia bella, terræmotus, populationesque, rogatu Urbani V. tunc temporis Abbatis Cassinensis, atque Guilelmi Cardinalis Sabinensis ejus legati, Johanna regina majori ex parte illos vectigalium onere levavit hisce literis, in quibus omnia eo tempore Cassinatibus in Abbatia, atque comitatu Molisii subjecta castra numerantur, quas que integras refert Gregorius XI. in bulla die 28. Julii an. 1373. data. Extant hæ literæ in regesto Angeli episcopi pag. 31., & sequentibus, atque ita se habent. *Johanna Dei gratia regina Hierusalem, & Sicilia, Ducatus Apulia, & Principatus Capua, Provincia, & Forcalquerii, ac Pedemontis Comitissa, Justitiariis terra laboris, & Comitatus Molisii, Capitaneis quoque Abbatia Cassinensis, Commissariis, Magistris camera, Collectoribus, Taxatoribus, Appretiatoribus, & Exactoribus pecunia generalium collectarum, & subventionum, aliarumque fiscalium funtionum in terris, castris, casalibus, & locis aliis monasterii Abbatia Cassinensis, & dicti Comitatus Molisii, ac universis, & singulis Officialibus, & personis aliis in ipsis partibus constitutis, ipsorumque locatenentibus, ad quos spectat, & spectare poterit, prasentibus, & futuris fidelibus nostris gratiam, & bonam voluntatem. Ob clementiam SS. in Christo Patris, & D. nostri D. Urbani V. Summi Pontificis, quam in multis nobis imminentibus casibus semper invenimus propitiam, & benignam, nec minus ad intercessionem rever. in Christo patris D. G. Dei gratia Cardinalis Sabinensis apostolica sedis legati amici nostri carissimi, ad quorum obedientiam, & complacentiam ex quadam animi anxietate pracipua desideriis ferventibus excitamur, quique sicut palpabiliter novimus, dictum monasterium Cassinense, ejusque subscriptas terras, castra, & vassallos caritativa benevolentia prosequuntur, intendentes cum dictis terris, castris, & vassallis dicti monasterii, pramissa consideratione, agere gratiose, easdem subscriptas terras, & castra, illorumque homines, tam de Abbatia ejusdem monasterii, quam de castris Pesclarum S. Marci de aqua Sonnula civita Monacescha, Robellionis, & casa magistrorum, qua dictum monasterium habere dignoscitur in comitatu molisii pro quibus, & quibuscumque fiscalibus residuis prateritorum temporum per homines ipsos curia nostra quomodocumque debitis pro florenis de auro duobus millibus solutis per eosdem homines in camera nostra in quibus cum eisdem hominibus benigne composuimus de certa nostra scientia harum serie absolvendos duximus, ac etiam quietandos, & ut in oculis nostris contemplatione pramissa, homines dictarum terrarum, & castrorum invenisse letentur nostra dulcedinis, & misericordia gratiam potiorem, ea consideratione prasertim, quia terras, & castra ipsa tum ex ruina validi terramotus, tum ex guerrarum frequentia, & campanorum continuatos incursus, & depredationes ad depressionem, & ad nihilationem quodammodo status novimus devenisse, ipsas subscriptas terras, & castra, qua*

juxta

juxta taxationem antiquam in quaternis archivii nostri Neapolitani declaratam, & conscriptam particulariter pro generalibus subventionibus, & collectis, aliisque fiscalibus functionibus solvere consueverunt anno quolibet curia nostra uncias sexcentas quadraginta novem, tarenos vigintiocto, & grana tredecim ad uncias dumtaxat trecentas duodecim in perpetuum, de speciali gratia, & certa nostra scientia, tenore presentium, ex nunc in antea duximus reducendas. Ita quidem quod terra, & castra præfata, seu ipsorum homines non nisi jam dictas trecentas, & duodecim uncias in eisdem generalibus subventionibus, donis, vel collectis, aliisque fiscalibus functionibus, seu muneribus solvere dicta nostra curia anno quolibet ullo unquam tempore de cetero quomodolibet teneantur. Volumus tamen, & declaramus expresse, quod prædicta subscripta terra, & castra tam de Abbatia, quam de dicto Comitatu molisii, quæ esse ponuntur dicti monasterii Cassinensis ad dictam nostram modificationem unciarum trecentarum duodecim reducta solvant, & solvere teneantur annis singulis idem nostra curia in ipsis generalibus subventionibus, & collectis, aliisque Fiscalibus functionibus, muneribus, sive donis, integre, & sine diminutione quacumque, juxta subscriptam taxationem commissam fieri per majestatem nostram, & deinde factam per Vicarios Cassinenses in ipsis subscriptis terris, castris, & casalibus, & inter homines, & personas terrarum, castrorum, & casalium eorundem nostra curia utique assignatam in scriptis, prout in quodam quaterno Vicariorum ipsorum, eorum sigillato sigillis, juxta quod eis injunctum extitit, & mandatum, sicut prædicitur, distincte, & particulariter continetur, & ecce damus respective per alias nostras literas expressius in mandatis magistris rationalibus magna nostra curia Neapoli residentibus, ut prædictam limitationem, seu alleviationem nostram, & subscriptam taxationem ipsarum terrarum, castrorum, & casalium ad dictam summam unciarum trecentarum duodecim per quaternum dictorum Vicariorum factam, & realiter confectam de celsitudinis nostræ jussu in quaternionibus Archivii nostri conscribi faciant seriose, & particulariter annotari, ipsamque conscriptam, & annotatam annis singulis per cedulam generalis subventionis, quæ emanare de nostra curia consuevit pro parte nostra curia ab hominibus prædictarum terrarum, & castrorum exigi mandent, & faciant, & non ultra integre tamen & sine curia detrimento facientes deleri, & pariter cancellari de quaternionibus dicti archivi, seu dicta cedula generalis subventionis prædictam quantitatem dictarum unciarum sexcentarum quadraginta novem, tarenorum viginti octo, & granorum tredecim, ad quam prædicta terra, & castra taxata & conscripta reperiebantur, & erant, ne ambiguitas, seu involucrum inde forsitan valeat resultare, dummodo qd. in dicta limitatione, seu taxatione unusquisque de subscriptis terris, castris & casalibus in eisdem generalibus subventionibus, & collectis, aliisque fiscalibus functionibus annis singulis ipsi nostra curia debitis contribuat, & contribuere teneatur, & debeat, juxta suarum exigentiam facultatum, itaquod nullus murmuret, seu gravetur ultra vires, & exigentiam facultatum suarum, secundum quod crescunt aliquando, & decrescunt. Quare volumus, & fidelitati vestra da ipsa certa scientia nostra præsentium tenore districte committimus, & jubemus, quatenus, forma hujusmodi liberationis nostra, quietationis, & absolutionis, ac modificationis, remissionis, alleviationis, & reductionis diligenter attenta, & in omnibus efficaciter observata, homines, & personas subscriptarum terrarum, castrorum, & casalium contra mentem, & seriem, ac sanum, & verum intellectum ipsius, & hujus nostra pagina jussionem generaliter, vel specialiter in eorum personis & bonis non molestetis in aliquo de catero, seu molestari, vel impeti officiorum vestrorum temporibus ab aliis propterea permittatis, nec ab eisdem terris castris, & casalibus, ipsorumque hominibus exigatis de cetero pro ipsis generalibus subventionibus, & collectis, aliisque fiscalibus functionibus, sive donis, nisi tantum dictas uncias trecentas duodecim, reliquis unciis trecentis triginta septem tarenis viginti octo, & granis tredecim eis consideratione prætacta, de benignitate solita, uti præmittitur, perpetuo relaxatis. Terra vero, castra, & casalia per dictos Vicarios monasterii Cassinensis taxata, prout in dicta eorum quaterno nostra curia sub eorum sigillis, ut præmittitur, assignato, hac esse ponuntur, videlicet: S. Germanus, unc. triginta quinque, Ponscurvus unc. quadraginta quinque, Pesmons unc. undecim, Plumbarola unc. quatuor, Pignatarium unc. quatuor, S. Angelus in Teodicio unc. tresdecim, S. Stephanus unc tres, S. Ambrosius unc. sex taren. sex, Teramum unc. due, S. Georgius unc. tres; S. Apollinarius unc. quinque, tareñ. sex, Vallisfrigida unc. sex Castrum novum unc. tres, tareñ. viginti octo, grana decem, & octo, castrum Fractarum unc. viginti sex, S. Andreas unc. quatuor, Juncturu unc. una, Buntra plana unc. tres, S. Petrus in fina unc. undecim tar. quindecim, Mortula unc. una, Cucurutium unc. tres, tareñ. decem & novem, grana quatuor, Terruculum unc. tres tar. sex. gr. quinque, Cervarium unc. quindecim tar. quindecim, S. Helias unc. quindecim, Saraciniscum unc. sex, Visicosum unc. dua tar. quinque, grana quindecim, Cardetum unc. septem, Aqua fundata unc. sex tar. quindecim, Vallisrotunda unc. undecim, tar. viginti, & S. Victor unc. viginti, tareñ. viginti novem, grana sex infra dictam Abbatiam positam, nec non castrum Pesclarum unc. sexdecim, tar. octo, grana quinque, Civitu Monacisca unc. octo tar. quinque, grana quinque, Ribellionum unc. quinque, grana septem, S. Marcus unc. una, tar. quindecim, & Casa magistrorum unc. una tar. quindecim in prædicto Comitatu molisii statuta. Quæ quidem taxatio facto calcolo de rata collecta, seu taxationis imposita unicuique dictorum locorum est summa unc. trecenta duodecim juxta limitationem, & gratiam per nos factam. Præsentes autem litteras post oportunam inspectionem pro cautela restitui volumus præsentanti, quas dari per vos volumus, & jubemus alterutrum impendenti præmisso modo efficaciter in antea valituras. Datum Neapoli per nobilem Thomam de Bufalis de Messana militem m. nostra curia Magistrum Rationalem locumtenentem prothonotarii regni Siciliæ dilectum Consiliarium, & fidelem nostrum, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo octavo, die quintodecimo Februarii, sexta indictionis, Regnorum nostrorum anno vigesimo sexto.

Castra Abbatiæ Cassinensis.

Castra Abbatiæ Cassinensis.

Prælia deprædationesq; in Abbatia Cassinensi factæ,

Cassinensis infortunia.

ctas, refert etiam Urbanus V. in bulla sua die 17. Septembris, an. 1367. expedita hisce verbis. *Urbanus episcopus servus servorum Dei venerabilibus Fratribus Aquinaten., & Verulan., ac Soran. episcopis salutem, & apostolicam Benedictionem. Ad reprimendas insolentias transgressorum, & transgressiones insolentium refrenandas, si nervus publica disciplina lentescat, eorum ad peccandum voluntas fit lapsior, & exemplum impunitate periculosum in alios derivatur &c. Sane lamentabilis quarela multorum nostrorum frequenter turbavit auditum, amaricavit, & mentem, quod nonnulli iniquitatis filii, a quorum oculis Dei timor abscessit in civitate . . . . . ac aliis locis monasterio Cassinensi, quod nullius diœcesis fore dinoscitur pleno jure subjectis pratextu guerrarum, quibus eadem civitas, & loca dicuntur multipliciter fatigari, & alios temere Monachos, & conversos dicti monasterii, nec non clericos, & ecclesiasticas personas seculares, & regulares, etiam in dignitatibus constitutas, civitatis, & locorum pradictorum bellicis actibus se minime immiscentes non absque manuum injectione violenta capere, detinere, & carceribus mancipare, tormentis subicere, verberibus cedere, vulnerare, morti tradere, & crudelibus afflictionibus ad redemtiones indebitas personaliter coercere, ecclesiasque, & alia monisteria, ac pia loca secularia, & regularia civitatis, & locorum pradictorum invadere, frangere, capere, occupare, occupata detinere, diruere, & incendio concremare, ac ecclesias, & monasteria, & loca ipsa libris, calcibus, crucibus, sanctorum reliquiis, Paramentis, & ornamentis aliis, divino cultui, & usui deputatis spoliare, & hujusmodi libros, calices, cruces, sanctorum reliquias, ornamenta, & paramenta ausu sacrilego, nec nonfructus, redditus, res, & bona alia personarum, ecclesiarum, monasteriorum, hospitalium, & aliorum locorum hujusmodi tam in ipsis ecclesiis, quam extra illas existentia, etiam violenter recipere, & depradari, ac in pradam abducere, seu asportare prasumpserunt hactenus, & quotidie prasumere non verentur, propter qua Monachi, clerici, ac persona ecclesiarum, ac monasteriorum, hospitalium, & locorum ipsorum, ea que alii deseruerunt, & deserunt, ac ecclesia obsequiis debitis, & christi fideles sacramentis ecclesiasticis, ac pauperes, & infirmi pia hospitalitatis subventione fraudantur, quodque nonnulli qui gloriantur cum male fecerint hujusmodi criminum patratores, nec non clericos, & personas ecclesiasticas captas ab eis, & insuper res, & bona hujusmodi per eos in pradam abducta, seu asportata scienter in civitatibus, castris, villis, fortellitiis, terris, & aliis locis, eorum receptaverunt, & receptant, alii qui vero pramissa omnia, seu nonnulla ex eis fieri, seu committi fecerunt, & etiam mandaverunt, seu eorum nomine, aut mandato facta, sive commissa rata habuerunt, & habent, alii eisdem pradictorum criminum patratoribus in committendis eisdem excessibus per se, & alios prastiterunt, & prastant auxilium, & favorem, eaque omnia, qua in gravem etiam divina Majestatis offensam, animarum periculum, ecclesia libertatis contemptum, & plurimorum scandalum, cedere dinoscuntur in civitatibus, & locis memoratis, sic sunt notoria, sic ea publica fama divulgat, sicque nociva (proh dolor) experientia manifestat, quod tergiversatione aliqua nequeunt occultari &c.* Jubetque illis Episcopis, ut declarent in excommunicationem prædones illos esse lapsos. Vid. Raynaldus an. 1365. nu. 20. 1366. nu. 20., 21., & seqq. 1367. nu. 16., & Spondanus anno 1367. nu. 5.

Haud deprædationibus dumtaxat, præliisque oppida cœnobii Cassinensis vexata, sed a ministris quoque regis, ut ex Johannæ privilegio constat, ex quo aurea hæc, & veridica verba sunt animadvertenda: *Et quia supradicti supplicantes supradicta Abbatia, & ecclesia Cassinensis vasalli esse noscuntur supradicta ecclesia Cassinensis, qui ea, qua habent ab ecclesia tenent pradicta, & eidem sunt ecclesia ad servitia obligati, hujusmodi officia, vel alia sine Prelati dicta ecclesia licentia nullatenus committatis, nec committi per alios permittatis.* Et infra: *De causis quippe civilibus, aut fortasse levibus, & vilibus qua ad officium Bajulorum, & Pralatorum dicta Cassinensis ecclesia de jure spectant nisi dumtaxat quatenus vobis per regni constitutiones, & capitula permittitur, in certis scilicet casibus in illis expresse, nullatenus vos intromittere attentetis &c.* Quod integrum exscribimus, ut inde quoque liqueat, quibus artibus ministri Regii ab Abbatia Cassinensi pecunias extorquere conarentur. Ministri Regii a Regina Johanna coarctati Cassinates vexant.

Johanna Dei gratia regina Jerusalem, & Sicilia Ducatus Apulia, Principatus Capua, Provincia Forcalqueriis, ac Pedismontis, Comitissa, Justitiariis terra laboris, ac Comitatus Molisii, nec non Capitaneis, & eorum locatenentibus, judicibus, & Assessoribus, ac actorum cameraque notariis, cum eis per curiam deputatis, & deputandis, & officialibus aliis quibuscumque, quocumque titulo, & dominatione notentur, ad quos spectat, & spectare poterit presentibus, & futuris fidelibus nostris, gratiam, & bonam voluntatem. Pro parte universitatum, & hominum, terrarum, castrorum, & locorum Abbatia Cassinensis & membrorum ejus in provincia Terra laboris, & Comitatus Molisii positarum nostrorum fidelium quarulanter fuit nostra noviter expositum majestati, quod pracessores vestri indictis officiis, qui fuerunt pro tempore ineffrenate ad illicita pro libito prorumpentes, in terris, & locis dicta Abbatia domos habitationum hominum eorundem, invitis earum domorum habitatoribus, seu patronis pro hospitiis ipsorum voluntarie assumpserunt, & cum ad terras, castra, & loca ejusdem Abbatia se, cum earum familia contulerunt longam moram, & ultra quam sit regni capitulo comprehensum traxerunt in illis, ad expensas siquidem hominibus, et personis terrarum, castrorum locorum pradictorum in commissionibus, litteris, et executionibus mandatorum per provinciam ipsum construendis, et faciendis lectis fænum, paleas de eorum territorio asportando pro libito, comodantisque equis, et animalibus pro equitaturis ipsorum, seu eorum familia, et portandis arnesiis, ac lectis pannis lignis, et aliis suppellectilibus, vocando etiam rectorem, notarios coram eis bajulos, judices, castaldos, et officiales alios terrarum castrorum, et locorum prafatorum, et interdum homines privatos de criminalibus excessibus, et delictis inquirendo generaliter, et specialiter contra eos, nec non contra, et adversus Universitates, et homines terrarum, castrorum, et locorum pradictorum, etiam procedendo de Ex originali in Archivo

do de

do de receptione bannitorum pratextu facienda compositionis per eos cum eisdem, & pecuniarum summa indebite extorquendi, insuper compellendi eosdem ad solvendum exfridum pecunia recollecta inter eos pro generalibus subventionibus, aliisque oneribus fiscalibus nostra curia debitis in quantumcumque pecunia ipsa bona, & justi ponderis appareat, etiam que hominibus supradictis damnosa, & incongrua mandata committendo, prasertimque ipsis restituere, & disarcire deberent certos comites, & Barones eorum possessione bonorum feudalium, & burgensaticorum pro parte nostra curia, & hoc ad extorquendum ab eis pecuniam cum colore contra tenorem capitulorum regni constitutorum pro bono statu fidelium, & dictorum multipliciter gravaverunt, & quod gravius ingemiscunt exponentes prafati, justitiarii, & officiales predicti eorum manus ad illicita extendendo, & falcem in messem alienam ponendo, usurpantes jurisdictionem bajulorum de civilibus, & levibus causis, ac vilibus cognoverunt: quodque inter se aliqui ex hominibus terrarum, castrorum, & locorum Abbatia pradicta mutuo verbis clamose conclamarunt coram eis, & vocari fecerunt ipsos litigare inter se invicem compellendo, citantes nihilominus exponentes ipsos de causis frivolis, & ex denunciationibus clandestine factis, & interdum citando, revocando eosdem extra fines territorii Abbatia pradicta, & ad longinquas, & remotas partes dicte provincia, contra capitulorum, & constitutionum ipsorum seriem, atque mentem non minus in juris injuriam, quam ipsorum exponentium non modicam lesionem, quare pro eorumdem exponentium parte fuit ipsi nostra majestati supplicatam humiliter, ut cum ipsi exemplo praeteritorum vereantur eis similiter hujusmodi gravamina in futurum inferri, quod providere super his de congruenti remedio nostra serenitas dignaretur. Nos itaque attendentes prasumtionem hujusmodi, notabilem quidem pracidendam fore de cetero, & penitus supputandam cum quaecumque gravamina, qua nostris fidelibus ab officialibus nostris contra justitia debitum inferuntur abominabilius cateris detestemur, eo quod non debet inde injuriarum nasci occasio unde jura oriri deberent, vobis justitiariis, Capitaneis, locatenentibusque nostris, sub pena unciarum auri centum, judicibus, & assessoribus quinquaginta, ac actorum, cameraque notariis, & officialibus aliis vigintiquinque nostra curia, si secus per vos, aut vestrum alterum inde fiet, applicandam, & quam penam in causa contravencionis vos, & vestrum quemlibet juxta distinctionem pradictam incurrere volumus ipso facto, per magistros Rationales magna nostra curię irremissibiliter exigi, & haberi preter, & ultra alias penas regni, propterea constitutionibus, & capitulis comprehensas firmiter, & expresse de certa scientia nostra precipimus, quatenus eorumdem precessorum vestrorum in his damnanda vestigia non sequentes, supradictis exponentibus, & alicui ipsorum injuriam aliquam de cetero non inferatis, res nullas ab eis auferatis, nec etiam paleam, fœnum, & ligna in locis inhabitatis recondita, nec animalia, vel lectos capiatis, nec domos singularium personarum eis invitis, ad morandum, vel ad aliquid ibi inquirendum ingrediamini, sed contenti hospitiis, vobis pro locorum ipsorum bajulos assignandis, lectos per eorum manus recipiatis, & in descessu vestro sine pretio, et difficultate hospitibus vestris nullas extorsiones, vel oppressiones inferatis, victualia, et necessaria omnia tam pro personis, quam pro equis vestris, ematis pretio prius pro eis soluto, quo in terra illa, ubi hospitati fueritis communiter distrahuntur, prout melius poteritis, sine comminatione, et cohercione cum venditoribus convenire, neque in terris, castris, et locis Abbatię predictę, expensis quippe, ut predicitur, vestris ultra tres dies, vel quatuor ad plus moram trahere presumatis, supradictam vobis decretam provinciam ubique discurratis, illamque malis hominibus expurgare curetis officii vestri debitum in executione justitię viriliter, et fideliter exequendo, nullum ex predictis hominibus dictarum terrarum, castrorum, et locorum cum propriis ejus expensis pro servitio curię transmittatis, et maxime pro commissionibus, litteris, et executionibus mandatorum per ipsam provinciam descrentis, cum ad hoc certos habeatis vos justiciarii, et locatenentes, cursores per curiam ad stipendia publica deputatos. Et quia supradicti supplicantes supradictę Abbatię, et ecclesię Cassinensis vassalli esse noscuntur supradictę ecclesię Cassinensis, qui ea, quę habent ab ecclesia tenent predicta, et eidem sunt ecclesię ad servitia obligati, hujusmodi officia, vel alia sine Prelati dictę ecclesię licentia nullatenus comictatis, nec comicti per alios permictatis, neque animalia, utpote jumenta, equos, mulos, sumarios, et his similia supradictis supplicantibus, seu alicui ipsorum auferatis, mittenda pro servitiis curię de loco uno ad alium, sine ipsius curię salario competenti, nec etiam animalia hujusmodi pro equitaturis vestris, ac familia vestra, seu pro portandis arnesiis, et aliis quibuscumque capere attentetis, nisi pro personis eorum, qui ipsa animalia locant, et ducant, statutas, et expensas, sive salaria provecturis, ipsorum animalium mercedes debitas exsolvatis, quia etiam inquisitiones generales preclarę memorię dominum Robertum Dei gratia Jerusalem, et Sicilię regem illustrem, avum nostrum, et dominum reverendum pariter et per nos, ejusdem laudabilia vestigia prosequentes, usque ad ipsius domini avi nostri dum vixit, et deinde usque ad nostrum beneplacitum sunt suspensa ad faciendas ipsas de cetero vestris temporibus successive prout ad unumquemque vestrum spectabis, procedere non tentetis, contenti contra maleficos processus facere per ordinarias vias juris, & ex officio, seu specialis inquisitionis indagine in casibus a jure permissis, & progenitorum nostrorum, ac nostris ordinationibus comprahensis, indeque vobis datis, nos etenim inquisitiones pradictas quas contra pradicta avita, & nostra ordinationis edictum usque ad dictum nostrum beneplacitum, prasumpseritis forte facere, annullamus ex nunc, & irritamus ac viribus, & efficacia evacuamus, ut ex eis nulla condemnatio, aut compositio subsequi valeat, vel infligi. Insuper quia dominus Robertus rex idem avus noster, & dominus reverendus ea prasertim consideratione suasus, quod dum pro receptione bannitorum ad solvendum compositionem tota universitas indistincte compellitur, hii nonnumquam efficiuntur pœna participes, qui culpa penitus sunt expertes, per sua ordinationis edictum perpetuo valiturum prascripsit, & de certa sua scientia districtius inhibuit, Prasides provinciarum, & officiales alios regni cum univer-

sitatibus compositiones hujusque pro receptationibus bannitorum, omnemque processum, quem contra praedicti edicti tenorem, & seriem ipsi Praesides, & officiales fecerunt, super praemissis ex tunc inanem, & irritum fore decrevit, & contra facientes eosdem ipso facto poena asperitate plectendos, qua puniuntur edictorum regalium transgressores. Vos ideo hujusmodi processus, & ordinationes facere cum praefatis universitatibus supplicantibus, vel aliqua ipsorum vestrarum quippe officiorum temporibus successive de receptatione, ut praedicitur, bannitorum nullatenus attentatis. Quod si forsan secus facere praesumpseritis, quod non credimus, nec speramus, processum ipsum esse declaramus, utpote contra dictum avitum edictum factum ipso jure irritum, & inanem, & contrafacientes, ex vobis per eosdem magnae nostrae curiae magistros Rationales puniri volumus, & jubemus, velut contemptores regalium edictorum, nec non, & ab ipsis exigi, ut praedicitur poenam superius annotatam. Ceterum cum pecunia, pro generalibus subventionibus, subsidiisque aliis, & oneribus, fiscalibus nostrae curiae debitis inter supplicantes praefatos recollecta vobis, & vestrum alteri solvetur singulis vicibus pro parte universitatum praedictarum nihil ultra ratas contingentes easdem universitates exigatis ab ipsis ratione ponderis, seu cambii, vel exfridi. Incongrua, & damnosa officia, seu mandata, aut commissiones, ut puta de destituendo, & diffidiendo Comites, & Barones alios dictae provinciae vel aliunde possessione bonorum feudalium seu burgensaticorum pro parte curiae, vel alia quaecumque officia, seu commissiones, vel servitia curiae non committatis supplicantibus memoratis, nisi in terris, castris, seu locis eorum, & in locis convicinis, & tunc talibus personis comittatis, qui ad hac sint idonei, sufficientes, & habiles, & talia committantur, quaestatum, & conditionem eorum deceant quibus commissa fuerint: de causis quippe civilibus, aut fortasse levibus, & vilibus, quae ad officium bajulorum, & Praelatorum dictae Cassinensis ecclesiae de jure spectant, nisi dumtaxat quatenus vobis per Regni constitutiones, & capitula permittitur, in certis scilicet casibus, in illis expresse nullatenus vos intromittere attentetis. Neque aliquos ex supplicantibus memoratis praetextu verborum clamosorum, & conclamationum factarum adinvicem inter eos coram vobis vocari faciatis, & invitos propterea litigare, vel aliter ex quibuscumque causis minus juste quomodolibet compellatis. Porro supradictos supplicantes utique vasallos supradictae ecclesiae Cassinensis coram vobis, & ad vestra judicia, nisi in criminalibus quidem causis spretis defensis portatione armorum, & in aliis, quorum cognitio ad curiam nostram, vel officiales nostros de jure pertineant nullatenus pertrahatis pro causis nempe frivolis minusque justis praetextu denuntiationum occulte forte receptarum, & recipiendarum nisi in casibus regni constitutionibus exceptuatis ad tribunalia vestra nullatenus, & pro causis quantumvis justis extra fines territoriorum, terrarum, castrorum, & locorum Abbatiae praefatae ad loca quidem remota decretae vobis provinciae sed utique tantum ad propinqua loca Provinciae ejusdem citari, & vocari, coramque nobis successivis temporibus, prout contigerit ad comparendum compellere praesumatis et ad id, quod de occultis denuntiationibus receptis, & recipiendis duximus vos movente, quia regulariter in casibus ubi ad delationem alicujus est inquisitio facienda delatoris, seu denunciatoris nomen praeterquam in certis specialibus casibus in regni, ut praedicitur constitutione exceptis, non est habendum occultum, sed edendum est ac lato, seu denunciato cum petierit sibi. Et alias regni constitutiones atque capitula per progenitores nostros divos reges Siciliae pro bono statu regni fidelium edita tam vos presentes justitiarie, locumtenens, judex, & assessor, actorum cameraque notarius, & officiales alii, quam etiam & vos successive futuri studeatis, prout ad quemlibet vestrum spectat, & spectabit praedictis supplicantibus officiorum vestrorum temporibus intransgressibiliter, & inconcussa servare. Quinimo vos presentes justitiarius, judex, & assessor, actorum, cameraque notarii, & officiales alii curetis statim, prout ad unumquemque vestrum spectat in irritum revocare, si contra praemissa omnia, & singula facere in aliquo praesumpsistis, supplicantibus antedictis, itaque non sit proinde scriptiones alias inculcare, sicut habetis gratiam nostram caram, indignationemque nostram, poenasque supradictas, & alias in dicti regni constitutionibus & capitulis comprahensas cupitis evitare. Praesentes autem litteras post apportunam inspectionem earum remanere volumus praesentanti apud vestrum singulos cum opus fuerit praemisso modo, & efficaciter in antea valituras. Datum Neapoli per virum nobilem Thomam de Rusalis de Messana militem magnae nostrae curiae magistrum Rationalem, locumtenentem Prathonotarii regni nostri Siciliae, Consiliarium, & fidelem nostrum dilectum, anno Domini millesimo, trecentesimo, sexagesimo octavo, die octavo Februarii sextae indictionis, regnorum nostrorum anno vigesimo sexto. Hoc diploma integrum privilegiis suis intexuere Martinus V. Ladislaus, Johanna II. & Ferdinandus, ut suo loco dicemus.

An. 1368. die 5. Januarii Oderisius de Scamno coenobii S. Liberatoris Praepositus iterum bonorum ejusdem coenobii Apophasim fecit, in qua quot singula oppida focos haberent explicatur. Illa tantum hic referremus, quae aptiora videbuntur. *Castrum Serrae Monacescae habent focularia centum, & decem &c. Castrum Pomarii continens octoginta novem focularia &c. Item habet casale S. Petri, in quo habentur focularia triginta duo &c. Item habet castrum S. Angeli continens focularia quinquaginta &c. Item habet castrum Pelegrae continens focularia quatraginta &c. Item habet de contingentibus praeventibus omnium castrorum praedictorum anno quolibet uncias tres vel quatuor, secundum quod contingunt excessus vaxallorum &c.* Repertorium castrorum coenobii S. Liberatoris.

Inter alia onera quae coenobii Cassinensis oppida Abbati recens benedicto persolvere debebant, erat certa pecuniae quantitas, ut ex bullis Pontificus, publicis Instrumentis, aliisque scripturis constat. Quare in Regesto II. Bernardi Abbatis p. 125. at. haec leguntur: *Registrum continens omnem pecuniae quantitatem debitam novo Prelato Sacri monasterii Cassinensis pro sacra, & dono ejusdem ab universitatibus, & capitulis castrorum, & terrarum Abbatiae Cassinensis.* Certa pecuniae quantitas Abbati Cassinensi a subditis persoluta, cum recens benediceretur.

Civitas S. Germani.

Universitas sancti Germani tenetur pro sacra,

&

& dono novo Pralato Cassinensi in unciis quatraginta.

Vicarius perpetuus S. Germani cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis duabus.

Castrum S. Helia.

Universitas S. Helia tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis decem.

Archipresbyter dicti castri cum capitula tenetur pro sacra, & done novo Pralato Cassinensi in uncia una.

Castrum Bellimontis.

Universitas castri Bellimontis tenetur pro sacra, & dono nova Prelata Cassinensi in uncia una.

Abbas dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in tarenis duodecim.

Castrum Vallisrotunda.

Universitas Vallisrotunda tenetur pro sacra, & dono nove Prelato Cassinensi in unciis decem.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pra sacra, & dono novo Prelata Cassincusi in uncia una.

Castrum Sarracinisci.

Universitas Sarracinisci tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis quinque.

Archipresbyter dicti castri cum capitula tenetur pro sacra, & dano novo Prelato Cassinensi in tarenis decem, & octo.

Castrum Cardeti.

Universitas Cardeti tenetur pro sacra, & dano neve Prelato Cassinensi in unciis quinque.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo. . . . .

. . . . .

Castrum Aquafundata.

Universitas castri Aquafundata tenetur pro sacra, & dono Prelato Cassinensi in unciis quinque.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo non tenetur quia sunt jurisdictionis Venafrana diœcesis.

Castrum Viticesi.

Universitas castri Viticosi tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis duabus.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo non tenetur, quia sunt jurisdictionis Venafrana diœcesis.

Castrum Cerbarii.

Universitas castri Cerbarii tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis duodecim.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono nova Prelata Cassinensi in unciis duabus.

Castrum sancti Victoris.

Universitas castri S. Victoris tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis quindecim.

Archipresbytor dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis duabus.

Castrum S. Petri in fine.

Universitas S. Petri in fine tenetur pro sacra, & dono nova Prelata Cassinensi in unciis decem.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una.

Castrum Toroculi.

Universitas castri Toroculi tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in tarenis sex.

Castrum Bandra.

Universitas castri Bandra tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una.

Archipresbyter dicti castri cum capitula tenetur pra sacra, & deno novo Prelato Cassinensi in tarenis duodecim.

Rocca Bandra.

Universitas Roccha Bandra tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una, & tarenis decem.

Archipresbyter dicta Roccha tenetur pro sacra & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una.

Castrum Cucurucii.

Universitas castri Cucurucii tenetur pra sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis quinqua.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in tarenis viginti,

Castrum Mirtula.

Universitas dicti castri Mirtula tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis tribus.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cossinensi in tarenis sex.

Castrum S. Petri in Monasterio.

Universitas S. Petri in monasterio tenetur pro sacra, & dono novo Pralato Cassinensi in uncia una.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in tarenis quindecim.

Castrum Pedismontis cum Villa.

Universitas castri Pedimontis cum villa tenetur pre sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis duodecim.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo non tenetur pro sacra, & dono novo Prelata Cassinensi, quia sunt jurisdictionis Aquinatensis diœcesis.

Castrum Plumbarola.

Universitas castri Plumbarola tenetur pre Sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis quinque.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pre sacra, & dono novo Prelata Cassinensi in tarenis duodecim.

Castrum Pignatarii.

Universitas castri Pignatarii tenetur pra sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis tribus.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelata Cassinensi in tarenis quindecim.

Castrum S. Angeli.

Universitas S. Angeli tenetur pro sacra, & dono novo Prelate Cassinensi in unciis quindecim.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dona novo Prelate Cassinensi in unciis duabus.

Castrum Junctura.

Universitas castri Junctura tenetur pro sacra, & dono novo Pralate Cassinensi in uncia una cum dimidia.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in tarenis quindecim.

Castrum Terami.

Universitas castri Therami tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis duabus.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo . . . .

. . . .

Disset.

. . . .

Castrum Pontiscurvi.

Universitas castri Pontiscurvi tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis quinquaginta.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo non tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi, quia sunt Aquinatensis diœcesis.

Castrum sancti Stephani cum Villa.

Universitas S. Stephani cum Villa tenetur pro sacra, & dona nova Prelato Cassinensi in unciis quinque.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo, tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una.

Castrum sancti Georgii.

Universitas S. Georgii tenetur pra sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis sex.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una.

Castrum sancti Apollinaris.

Universitas S. Apollinaris tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis sex.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una.

Castrum S. Ambrosii.

Universitas castri S. Ambrosii tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis duabus.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis duabus.

Castrum S. Andrea cum Villa.

Universitas castri S. Andrea cum Villa tenetur pro sacra, & dona novo Prelato Cassinensi in unciis quinque.

Archipresbyter dicti castri eum capitula tenetur pro sacra, & dona novo Prelato Gassinensi in uncia una.

Castrum Vallisfrigida.

Universitas castri Vallisfrigida tenetur pro sacra, dono novo Pralato Cassinensi in unciis duodecim.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pro sacra, & dono novo Prelata Cassinensi in uncia una.

Castrum novum.

Universitas castri novi tenetur pro sacra, & dona novo Prelato Cassinensi in unciis sex.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo tenetur pra sacra, & dano novo Prelato Cassinensi in tarenis decem, & octo.

Castrum Fractarum.

Universitas castri Fractarum tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis quatraginta.

Archipresbyter dicti castri cum capitulo non tenetur pro sacra, & dona novo Prelato Cassinensi quia sunt jurisdictionis Cajetana diœcesis.

Casale S. Petri de Curulis.

Universitas S. Petri de Curulis tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis duabus.

Abbas dicti casalis cum capitula tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una.

Castrum Pescharum.

Universitas castri Pescharum tenetur pro sacra, & dono nova Prelato Cassinensi in unciis quatuor.

Clerici, & capitulum dicti castri tenentur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in tarenis quindecim.

Castrum S. Marci de Aqua sodula.

Universitas castri S. Marci de Aqua sodula tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una.

Clerici, & capitulum dicti castri senentur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in tarenis sex.

Robellionum Casale S. Petri de Avellana.

Universitas casalis Robellionis tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis quinque.

Civitas Monacesca Casale Sancti Petri de Avellana.

Universitas casalis civitatis Monaceschà tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis quinque.

Casale Magistrorum Casalis Monasterii S. Fetri de Avellana.

Universitas casalis Casa magistrorum tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una.

Castrum Citrarii.

Universitas castri Citrarii tenetur pro sacra, & dono novo prelato Cassinensi in unciis decem.

Clerici, & capitulum dicti castri tenentur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in uncia una.

Hinc Urbanus V. hasce literas ad Cassinatium Vassallos dedit: *Urbanus episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis universis vassallis, ac subditis monasterii Cassinensis nullius diœcesis Romana ecclesia immediate subiectis salutem, & apostolicam benedictionem. Cum sicut audivimus, in creatione, seu jocundo adventu novi Abbatis monasterii Cassinensis, secundum antiquam consuetudinem eidem Abbati certam pecunia summam solvere debeatis, decet fidelitatem vestram hujusmodi pecuniam tempore, quo ipsum monasterium pro ejus evidenti utilitate, presertim pro refectione ecclesia dicti monasterii, quod ad nostras manus tenemus, tanto libentius, & promptius solvere, quanto amplius letari debetis Romanum Pontificem in vestrum habere immediatum superiorem, & Dominum quantoque certiores estis, quod eadem pecunia in fabricam, seu edificationem dicta ecclesia convertetur: sicut & alii proventus ejusdem monasterii, prout vobis est notorium convertuntur. Quare universitatem vestram rogamus, & hortamur attente quatenus ob reverentiam S. Benedicti, ac nostram hujusmodi pecunia summam per vos novo Abbati dari solitam, quam ex nunc tenore præsentium pro dicta fabrica deputamus, velitis præsidentibus dicta fabrica liberaliter exhibere, ut ipsa ecclesia consumari citius valeat, nosque teneamur vos habere efficacius commendatos. Datum Roma apud S. Petrum II. Nonas Januarii Pontificatus nostri anno septimo. Nic. gratis de mandato D. nostri Papa. Bartholomaus.* Adest sigillum plumbeum pendens. Ex originali in Archivo.

E quibus, aliisque Urbani literis constat, ipsum ex tempore fuisse Abbatem Cassinensem, pecuniamque a subditis repetitam pro cœnobii ædificiis instaurandis impendisse.

Anno 1368. die 2. Januarii Johannes Monachus Cassinensis, & Præpositus ecclesiæ S. Crucis oppidi Pescularum prope Iserniam apophasim bonorum Apophasis Bonorum Ecclesiæ S. Crucis.

rum ejus ecclesiæ conficiendum curavit jussu . . . D. Martialis Prioris Pesenatii, & Vicarii generalis Cassinensis ab Urbano constituti, in quo hæc ad rem nostram leguntur. *Dicta Præpositura habet spirituale, & temporale in dicto castro Pesculanum. Item homines dicta terra tenentur facere redditum in tumolis grani, & ordei tumulos triginta quinque, prout patet per quaternum, & moris est in dicto castro. Item tenentur facere redditum in pecunia, vid. in festo nativitatis Domini, & in resurrectione Domini in parvulis, quod potest ascendere ad summam tarenorum decem, & septem. Item tenentur homines dicta terra de antiquata consuetudine dare bajulum dicto Præposito, qui bajulus tenetur ire ad macinandum pro usu curia Præpositi &c. tenetur etiam dictus Bajulus citare, & pignorare quotiescumque erit sibi imperatum per Præpositum, vel per suum officialem, quatenus de jure extitit sententiatum. Item tenentur homines dicta terra de antiquata consuetudine reparare caput scerti molendini, nec non portare lignamina grossa pro ponte, & plancellas, & lignamina pro dicto molendino &c. Item habet ab ementibus, & vendentibus mercimonia in dicta terra, nec non & de passu animalium transeuntium per territorium dicti castri, quod potest valere annuatim tareni octo &c. Item tenetur facere prandium in festo nativitatis Domini, & in resurrectione Dñi bajulo, castallo, judici, notario, Molinario, & archipresbytero cum uno diacono de pane, vino, & carnibus, potest ascendere ad summam tarenorum quinque. Item tenetur facere prandium dicto archipresbytero, & omnibus suis clericis in festo S. crucis de pane, vino, & carnibus, si erit dies carnium, si non tenetur de aliis epulis potest ascendere ad summam tarenorum quatuor &c. Item tenetur dare unicuique de dicta terra . . . . . unum de vino, quando supradicti portant lapides pro macina molendini prædicti &c. Item pro sacra domini Cassinensis ducatos auri quatuor.*

Ex originali in Archivo.

Lis inter oppida Robellionis, & carcerũ.

Obortam litem inter oppidum Robellione monasterio Cassinensi subditum, atque oppidum carcerum, Johanna Regina hisce literis judici Nicolao Gerardo Iserniensi dirimendam commisit. *Johanna Dei gratia Jerusalem, & Siciliæ regina Ducatus Apulea, Principatus Capuæ Provinciæ, & Forcalquerii &c. Judici Nicolao Girardi de Isernia Jurisperito fideli nostro gratiam nostram, & bonam voluntatem. Pro parte universitatis hominum castri, seu casalis Robellionis provinciæ terra laboris, & comitatus Molisii nostrorum fidelium, fuit noviter majestati nostra reverenter expositum, quod universitas, & homines supradicti vassalli, ac subditi monasterii S. Petri de Avellana immediate subiecti monasterio Cassinensi, & antecessores eorum a tempore, cujus in contrarium memoria hominum non extitit, sumpserunt & receperunt, ac sumere, & recipere consueverunt cum animalibus ipsorum in tenimento, & territorio castri carcerum de Aprutina provincia, citra flumen Piscaria confinatitii . . . . herbagia, pascua, aquam, & ligna pro eorum libera volumptate, absque impedimento, & contrarietate quacumque in possessione, seu quasi, & usu sumendi dicta herbagia, pascua, & aquam, & ligna fuerunt ab eo tempore usque nunc semper pacifice, & quiete, verumque exponentes ipsi quod vigore nuper quarundam literarum nostrarum ab-*

Ex originali in Archivo.

Dissert.

tentarunt, ut ponitur, tacita veritate destituti fuerunt, & sunt per Dños dicti castri carcerum possessione, seu quasi & usu dictorum erbagiorum pascuorum, aqua, & ligmminum ordine judiciario minime observato, in nostram injuriam, & eorum præjudicium manifestum, super quo nostra humiliter provisione petita, nos pati nolentes fideles nostros in eorum juribus injuxte opprimi sive ledi, fidelitati tua harum serie de nostra scientia commictimus, & mandamus quatenus vocatis, qui fuerint evocandi, si summarie, simpliciter, & de plano rem inveneris exponentium concordem, supplicatione ipsos in possessione pristina, seu quasi, & usu sumendi dicta erbagia, pascua, aquam, & ligna in præfato territorio castri Carcerum in qua eos fuisse constiterit ante destitutionem prædictum præsentium authoritate reducas, & reductos manuteneas, & defendas, donec ipsorum rationis, & usus duraverit jus, tamen non permictetis eos per Dominos dicti castri carcerum, seu quosvis alios molestari super indebite, vel turbari, si vero dicti homines, & Dñi dicti castri carcerum putaverint adversus eosdẽ supplicantes ex prædicta causa aliquod jus habere, illud si voluerint coram competenti Judice ordine judiciario prosequantur, præsentibus, post debitam inspectionem earum, & executionem earum remanentibus præsentanti. Datum in S. Germano in absentia Logotheta, & Protonotarii regni Siciliæ locumtenentis, circ. per Loysium de Constantio de Neapoli militem, juris civilis professorem, magna nostra curia magistrum Rationalem, dilectum consiliarium, & fidelem nostrum in anno Domini 1368. die 9. Martii VI. indictionis, regnorum nostrorum anno XXVI.

Cum vero Nicolaus quibusdam reginæ negociis Romæ peragendis distentus causam per semet cognoscere non posset, illam die 13. Aprilis subdelegavit Ludovico Itesapni ex castello Sangri, qui hanc protulit sententiam. *Idem Syr Lodoycus subdelegatus, subcommissarius, & subexecutor authoritate sibi tradita, & commissa, habito etiam consilio diligenti, & debita deliberatione perpensa, solum Deum, & Justitiam intuendo, Christique nomen invocando, & facto etiam signo crucis, terminavit, definivit, ac terminando, definiendo, legitime declaravit, protulit prælibatam universitatem, & homines castri Robellionis, ac prælibatum Antonium sindicum, pro nomine, & parte ipsorum deponendos fore reinducendos, & remittendos, atque repositos, reinductos, remissos, manutenendos, & protegendos, & defendendos, quosque diffinitive determinative reinduxit reposuit, & remisit in pacifica quieta, & tranquilla possessione, vel quasi sumendi percipiendi, & habendi per affatos universitatem, & homines castri Robellionis cum eorum animalibus, herbagia, pascua, aquam, & ligna in territorio, & tenimento castri carcerum memorati, quemadmodum, & alia actitata in hiis apud acta inde habita, & processum, prælibatamque definitionem, & determinationem, & declarationem prolatam. Quibus omnibus, & singulis debite celebratis, nos qui supra judices, notarius præsentialiter interfuimus, & consedimus cum memorato Syr Lodoico subdelegato, subcommissario, & sub executore mei supradicti notarii propria manu scripta diffusius, & clarius describuntur &c.*

Quæ hac sententia dirempta est.

Nn 3 Die

Die 26. Maii 1369. in oppido carcerum a Matthæo magistri Cerri de Triveuto notario regio stipulatum fuit hoc instrumentum, cui cum plures ex oppido S. Martini monasterio S. Petri de Avellana subiecto subscribant, illud hactenus habitatum fuisse constat. Observatione pariter dignæ sunt ejusdem reginæ literæ suprascriptæ apud S. Germanum die 9. Martii 1368. datæ, cum eo anno Romam ipsa per agrum Cassinatem perrexerit, teste authore vitæ Urbani V. apud Spondanum an. 1368. nu. 2., & Raynaldum nu. 10. hisce verbis. *Præterea eodem mense, Martii scilicet, ad ipsum Romam venerunt Johanna regina Siciliæ, & Petrus rex Cipri superius nominati, & cum tunc occurrerit Dominica Lætare Jerusalem, in qua consuevit dari per Papam Rosa aurea viro nobili tunc in curia existenti, dictam Rosam memorata Johanna tamquam nobiliori majori, & excellentiori, licet vir non existeret, dedit, regi prædicto ipsam in hoc præferendo, quæ more solito demum cum Cardinalibus, & aliis nobilibus per urbem equitavit &c.*

Petrus de Tartaris visitator cœnobii Cassinensis factus.

Anno 1370. die 21. Januarii Urbanus 5. monasterii Cassinensis Visitatorem constituit Petrum de Tartaris hisce verbis. *Urbanus &c. Dilecto filio Petro de Tartaris Priori claustrali monasterii Montis Oliveti Senensis diœcesis salutem, & apostolicam benedictionem. Ad monasterium Cassinense &c. ob reverentiam beati Benedicti, qui in eo monachalem Regulam, quam in minoribus constituti professi fuimus, instituit, & servavit, quod fuit monasterium esseque debet aliorum monasteriorum dicti ordinis &c. in regulari observantia speculum, & exemplar, habentes præcipua devotionis affectum, de ipsius statu jugiter cogitamus, gerimusque in votis, quod per salubris visitationis officium sæpius inquirimus, ne aliquid in eo obrepat, quod disciplinis monasticis obviet &c. de tua igitur discretione gerentes in Domino fiduciam pleniorem, te addictum monasterium providimus destinandum discretioni tuæ visitandi dictum monasterium, quod in absentia proprii Abbatis nunc per Vicarium per nos in eo positum gubernatur, ac ipsum Vicarium, cæterosque officiales ejusdem monasterii in spiritualibus, & temporalibus deputatos, ac monachos, & alias personas ipsius, nec non membra ejusdem monasterii &c., & in eis corrigendi, puniendi, reformandi, & ordinandi quæcumque correctionis, punitionis, reformationis, & ordinationis ministerio videris indigere, etiam ipsos officiales ab eorum officiis suspendendo, & totaliter amovendo, aliosque instituendo usque ad adventum Abbatis præfati, nec non videndi, & audiendi per te, & alios computata &c.*

Paucos post dies visitationem incepit.

Paucos post dies, nempe 30. Januarii Petrus visitationem incepit suam, ex qua ea tantum adnotabimus, quæ ad rem nostram conferunt. Ea Regesto itaque I. Visitationis, p. 8. a t. hæc leguntur. *Castra Abbatiæ Cassinensis sunt hæc, vid. in primis civitas S. Germani castrum S. Petri in monasterio, castrum Pedimontis, castrum Plumbarolæ castrum Pignatarii, castrum Terami, villa Pedimontis, castrum S. Victoris, castrum S. Petri in fine, castrum Toroculi, castrum Bantra, castrum Cucuruzzi, castrum Vallisrotundæ, castrum S. Eliæ, castrum Aquæfundatæ, castrum Pontiscurvi, castrum Fratarum, castrum Vallisfrigidæ, castrum S. Ambrosii, castrum S. Stephani, castrum Cervarii, castrum Junturæ, castrum S. Apollinaris, castrum S. Angeli in Theodicio, castrum S. Georgii, castrum novum, castrum Mirtulæ inhabitatum, castrum S. Nicolai de Pica, castrum Cardeti, castrum Sarracenisci, castrum Vitecosi, castrum sancti Petri de Foresta &c.* Præter hæc vero oppida alia plura in comitatu Molisii, in Aprutio, in Calabria &c. possidebat cœnobium nostrum.

Castra Abbatiæ Cassinensis.

Epistola Urbani V. ad Reginam Johannam.

Ejusdem anni 1370. die 4. Maii hanc Urbanus V. epistolam ad reginam Johannam dedit. *Urbanus episcopus servus servorum Dei carissimæ in Christo filiæ Johannæ reginæ Siciliæ Ill. salutem, & apostolicam benedictionem. Quia scimus carissima filia, quod tu divino spiritu inspirata saluti tuæ animæ providens, de bonis transitoriis locum tibi prudenter præparas in excelsis, hospidale grande sumptuose fecisti construi, congrueque dotari, & alia multa facis opera pietatis, de quibus continuandis in posterum quanto devotam excellentiam tuam teneriori dilectione prosequimur, tanto eam affectuosius exhortamur confidentia paterna, te pro tua salute, & regni tui, ut speramus, prosperitate inducimur deprecari, ut statum venerabilis monasterii Cassinensis, cujus spirituali, ac temporali reformationi ardenti devotione vacamus, stabilias tua gratia largitate. Audivimus siquidem hactenus relatione fideli, quod dictum monasterium merum, & mixtum imperium, & omnimodam jurisdictionem in omnibus suis terris habebat, & quod hoc in suis privilegiis continetur: sed quod claræ memoriæ Carolus primus rex Siciliæ in dictis terris jurisdictionem sanguinis occupavit; quodque die occupationis hujusmodi Siculi contra eum (quod dolenter referimus) sed in cujus opportuno tacere non debemus, id quod putatur divinum judicium, rebellarunt: ex qua rebellione mala innumera sunt secuta, audivimus etiam dolenter sæpius, & aures tuæ, ut credimus, sunt pulsatæ frequenter, quod Justitiarii prædecessorum tuorum, & tui in terris deputati præfatis vaxallos, & subditos dicti monasterii, ex quorum laboribus Abbas, & monachi dicti monasterii sustentantur importabilibus gravaminibus oppresserunt, & jurisdictionem in civilibus, immo, (quod est absurdius) etiam in spiritualibus, quam idem monasterium habet, & possidet jugiter satagunt usurpare: propter quæ, & querelas assiduas, ac proventuum ejusdem monasterii detrimenta gravissima statum quietis eorundem Abbatis, & Monachorum ibidem laudabiliter nunc viventium stare non posse diutius formidatur. Quare eandem tuam devotionem quanto affectuosius possumus deprecamur, quatenus B. Benedictum monasterii præfati patronum tibi, & Regno tuo placatum, & favorabilem constituens apud Deum omnem jurisdictionem in dictis terris per tuam curiam abusive usurpatam, velis ob reverentiam Dei, dictique sancti, & nostram affectuosam intercessionem libere restituere, & effectualiter relaxare, & si jus in ea prætendas habere, illud dicto monasterio gratiose, ac liberaliter elargiri, ut hujusmodi tua gratia opitulante idem status prædicti monasterii optatis successibus jugiter prosperetur, & tu multipliciter bonorum spiritualium, quæ in ipso fiunt, & dante Domino, amplius fient, pro tempore constituas te consortem &c. Datum apud montem Flasconem 4. Nonas Maii Pontificatus nostri anno octavo &c.* Ex hac epistola illa sunt adnotanda:

Ex Regesto Angeli & Andreæ fol. 30. a t.

Monasterium Cassinense habebat jurisdictionem criminalem in suis oppidis.

tanda: *Audivimus siquidem hactenus relatione fideli quod dictum monasterium merum, & mixtum Imperium, & omnimodam jurisdictionem in omnibus suis terris habebat, & quod hoc in suis privilegiis continetur: sed quod claræ memoriæ Carolus primus rex Siciliæ in dictis terris jurisdictionem sanguinis occupavit, quodque die occupationis hujusmodi, Siculi contra eum &c. quod putatur divinum judicium rebellarunt &c.* Et illa: *Audivimus etiam dolenter sæpius &c. quod Justitiarii prædecessorum suorum, & tui in terris deputati præfatis vaxallos, & subditos dicti monasterii, ex quorum laboribus Abbas, & Monachi &c. sustentantur, importabilibus gravaminibus oppresserunt, & jurisdictionem in civilibus (immo quod est absurdius) etiam in spiritualibus quam idem monasterium habet &c. jugiter satagunt usurpare.* Eadem pene integra exscribit Raynaldus an. 1370. num. 15.

Jurisdictionis cœnobii Cassinensis ab Urbano V. confirmatæ.

Hoc etiam anno 1370. utpote supremus regni Neapolitani Dominus die prima Augusti confirmavit Cassinatibus Urbanus V. donationem Roccæ Evandri a S. Henrico factam, pauloque antea die 27. Julii confirmaverat celebre Henrici VI. privilegium, de quo egimus contra Anonymum Bernardi I. Abbatis Cassinensis osorem. Asserit vero Urbanus V. in bulla confirmationis: *Quas nos* (Henrici VI. litteras) *propriis oculis vidimus, & diligenter inspeximus, & perlegimus &c.* De hisce Urbani, & Henrici secundi litteris alibi actum.

Inquisitiones ab Abbate Andrea institutæ.

Plura usurpata a quibusdam bona, decimas, jurisdictiones &c. cœnobii Cassinensis ex Johannis XXII., & Urbani V. epistolis constat, atque ex illa Innocentii VI. ad Archiepiscopum Neapolitanum, atque Abbates S. Laurentii de Aversa, & S. Vincentii in Vulturno die 14. Julii an. 1354. scriptis. Ut itaque Andreas Abbas perditis, labentibusque Cassinatium rebus opem ferret Inquisitiones in omnibus subditis oppidis instituit, quas in regesto suo conscribendas curavit. Regestum Andreæ illi trium Angelorum unicum est, atque a p. 41. sic incipit: *Registrum factum sub anno Domini 1371. per R. in Christo patrem, & dominum, D. Andream Dei, & apostolicæ sedis gratia Abbatem Cassinensem de omnibus bonis ejusdem monasterii inventis, & repertis per inquisitionem, & informationem habitas per religiosum virum Fratrem Johannem de Valle Regia Præpositum infrascriptum juxta tenorem suæ commissionis infrascriptæ sibi factæ per præfatum D. Abbatem anno ut supra, & indictione nona &c. tenor commissionis talis est. Frater Andreas Dei, & apostolicæ sedis gratia Abbas monasterii Cassinensis, universis, & singulis Rectoribus, Archipresbyteris, Presbyteris, clericis, & laicis, terrarum monasterii Cassinensis, ac etiam omnibus, & singulis tenentibus, possidentibus, exsalleriis, & laboratoribus terrarum, & bonorum intus, & extra Abbatiam Cassinensem ad ipsum monasterium Cassinense spectantibus, ad quos præsentes pervenerint, salutem in Domino. Quia non minor est virtus, quam quærere parta tueri. Providimus religiosum virum Fratrem Johannem de Valleregia Monachum Cassinensem Præpositum Pescularum, de cujus fide, & sollicitudine, ac diligentia confidimus ab experto ad inquirendum, sciendum, & in scriptis redigendum ea, quæ ipsum monasterium in partibus ipsis habet cum clara determinatione confinium, & locorum, & sciendum de fructibus, & valore ipsorum, & sciendum particulariter, & distincte si quid ex eisdem extiterat occupatum, & videndum, & recipiendum rationes, & computa, & de receptis, & assignatis per eos, qui illa tenuerunt, sive ratione cameræ, sive ratione officii cujuscumque, & de residuis, & debitis, ac illa residua exigendi, & recipiendi, & de eo quod recepit dumtaxat apodixas debitas illis, quorum interierit faciendi de certa nostra scientia deputamus, dato sibi per nos ad scribendum prædicta notario Georgio &c. ut hujusmodi informatione possimus de ipsis bonis, & fructibus utilius pro ipso monasterio ordinare vobis, & vestrum cuilibet sub pœna excommunicationis, & quatuor unciarum pro quolibet contrafaciente expresse præsentium tenore mandantes, quatenus in præmissis, & circa præmissa reverenter, & fideliter pareatis, & obediatis Fratri Johanni prædicto, tamquam officiali, & commissario per nos specialiter deputato, cui Fratri Johanni tenore præsentium damus, & concedimus plenam, & liberam auctoritatem, & potestatem in præmissis, & pro præmissis inquirendi, præcipiendi, mandandi, citandi, & citari faciendi, contumaces, & rebelles condemnandi, & condemnationes ipsorum fideliter redigendi, & redigi faciendi, ac etiam contradictores, & rebelles per censuram ecclesiasticam compescendi, quoties viderit expedire, & omnia alia, & singula faciendi, quæ in his fuerint oportuna. Pœnas autem spirituales, & temporales, quas rite tulerit in rebelles, faciemus, auctore Domino, exigi effectualiter a transgressoribus, quarum pœnarum exactionem nihilominus nobis reservamus. Datum in dicto nostro monasterio die 29. mensis Martii nona indictionis. Quibus quidem literis per dictum Fratrem Johannem Præpositum receptis, ipse Frater Johannes volens dicti D. Abbatis obbedire mandatis, juxta ipsarum literarum tenorem executionem fecit, & invenit infrascripta bona pertinere, & legitime spectare ad dictum monasterium per fide dignam inquisitionem per eum factam in civitatibus, castris, terris, & Villis infrascriptis, prout particulariter infrascribitur.* Ex hisce inquisitionibus ea tantum proferemus in medium, quæ rei nostræ conducere videbuntur.

Inquisitio in oppido Sarracinisci.

Pag. 43. Inquisitio facta in castro Sarracinisci per Fratrem Johannem de Valle Regia Præpositum, ut supra &c. præsentibus presbytero Johanne Archipresbytero Sarracinisci, Andrea Guangia, Johanne Preite de castro eodem, & notario Johanne. Castrum Sarracinisci spectat ad officium cellararii Cassinensis, & homines castri ejusdem tenentur universaliter dicto officio ad coscinellas grani, & ordei &c. Item platea, & passus dicti castri sunt, & spectant ad dictum officium. Item herbaticum est dicti officii. Item aquaticum est dicti officii &c. Item fida, & exfida Montanearum est dicti officii &c. Item quicumque extraneus faciet in dictis Montanis domos, tenetur ad pescias casei triginta. Item quilibet de dicta terra habens tugurium obtenta primo licentia, tenetur ad granum unum. Item universitas tenetur pro excusato tar. sex. Item quilibet extraneus habens terras in dicto territorio tenetur ad decimam &c. Camera Cassinensis habet in dicto castro jurisdictionem spiritualem. Item homines dicti castri tenentur unus quelibet pro prandio unc. duas. Item prosacra &

Jurisdictio spiritualis.

done

dono novo Prælato Cassinensi unc. quinque &c.

Inquisitio in castro Cardeti.

Fol. 44. Inquisitio facta in castro Cardeti die 17. Madii nona indictionis per Fratrem Johannem &c, præsentibus Johanne de Gracia, Petro Cappellario, Petro Sollario, Petro Trenda, Simone Berardi de Cardete, & presbytero Stasio.

Castrum Cardeti est officii cellararii Cassinensis &c. Item quilibet de dicto castro, qui non habet franchitiam a D. Cassinensi tenetur anno quolibet dicto officio habens par unum bovum, quartaria quinque victualium, medietatem videlicet grani, & medietatem ordei, & decinam unam casei, & qui habet unum bovem medietatem, & medietatem decimæ casei. Platea, & passus est dicti officii, & ladus cartorum. Item habet excusatum, videlicet majorem postam collecta generalis. Item quicumque non habet franchitiam, tenetur ad spallam unam porci annuatim, si habet porcam &c. Item homines de dicto castro habentes franchitiam tenentur pro copis, & pingiis, qui soliti erant solvere annuatim tar. viginti duo, & plus &c. Item homines universitatis debent dare Castaldum &c. homines universitatis debent dare juratos octo. Item quilibet extraneus habens terras in territorio dicti castri, tenetur ad decimam. Item sunt novem balistarii, qui debent associare dominam suis sumptibus per unum diem &c. camera debet habere pro sacra & dono uncias quinque novo Prælato Cassinensi.

In Aquafundata.

Fol. 45. Inquisitio facta in Aquafundata per dictum Fratrem Johannem præpositum, ut supra die 18. Madii &c. præsentibus Adenulfo Cerclarella, Benedicto de Monte, Johanne Russo, Petro Nalli, & Johanne de Landulfo de castro prædicto de bonis &c. spectantibus ad officium cellerarii Cassinensis in castro Aquæfundata. Castrum ipsum est officii cellararii Cassinensis &c. Item homines dicta terra tenentur facere aliquos redditus grani, & ordei qui ascendunt ad summam grani, & ordei tumulorum septuaginta pro medietate grani, & medietate ordei &c. Item dictum officium habet servitores tresdecim, qui debent ire cum litteris per totam Abbatiam, & non tenentur ad redditum pecudum, & spalla &c. Item debent dare pro excusato tar. sex. Item dicta terra tenetur dare castaldum. Item dictum officium habet in dicto castro plateam, & barattariam. Camera debet habere pro sacra, & dono novo Prælato Cassinensi uncias quinque. Item quilibet extraneus habens terras in territorio prædicti castri tenetur ad terraticum de omnibus victualibus. Item vacante majori ecclesia S. Johannis de castro Aquæfundata sive per mortem Archipresbyteri, aut per renunciationem, vel per quamcumque aliam causam, clerici ejusdem castri debent accedere ad præsentiam D. Abbatis Cassinensis pro licentia faciendi, & celebrandi electionem de Archipresbytero in ecclesia prædicta, qua licentia concessa, & obtenta, ipsi clerici habent eligere Archipresbyterum infra tempus a jure statutam, & electionem ipsam referre prædicto D. Abbati Cassinensi. Abbas vero facta sibi repræsentatione electionis ipsius, & examinato decreto electionis, & persona electa, si ipsam electionem rite factam ut pote de persona idonea acceptandam duxerit, scribit episcopo Venafrano per suas literas, & repræsentat eundem electum prædicto episcopo, & episcopus, ut ad ipsum attinet, recipit eundem electum, & quæ facta sunt acceptat, quo facto pro parte D. Abbatis mittitur unus ex Monachis Cassinensibus, & installat ipsum Archipresbyterum in locum Archipresbyteratus ecclesia prædicta, & assignat sibi claves ejusdem ecclesia, & possessionem Archipresbyteratus. Quod si clerici prædicti infra tempus a jure statutum non elegerint, vel electionem ineptam, & inutilem fecerint, electio ipsa devolvitur ad dictum D. Abbatem Cassinensem, & ipse providet, & ordinat Archipresbyterum in eandem ecclesiam juxta velle suum. Electus autem in Archipresbyterum dicta ecclesia debet esse Vaxallus monasterii Cassinensis. Oppidum Aquæfundatæ in spiritualibus episcopo Venafrano subest, atque jus memoratum Abbati Casinensi, utpote temporali ejus castri Domino, competebat.

Inquisitio in oppido Viticusi.

Pag. 46. *Inquisitio facta per dictum Fratrem Johannem &c. In castro Viticosi die 18. Madii &c. præsentibus Pucie de Viticoso, Philippo Jacobi Gripii, Johanne de Angelo, Blasio magistri Leonardi de castro eodem. Castrum ipsum est officii cellararii Cassinensis &c. Item universitas debet dare pro excusato tarenos novem &c. Item sunt servientes quatuor, qui non tenentur ad redditum pecudum, & spallarum, sed tenentur ire cum literis. Item universitas dicti castri tenetur dare castaldum &c. Camera debet habere pro Sacra, & dono uncias duas novo Prælato Cassinensi. Item quilibet extraneus habens terras in territorio dicti castri, tenetur ad terraticum de omnibus victualibus. Item vacante majori ecclesia S. Maria de Viticoso &c.* Hoc etiam oppidum spirituali episcopi Venafrani jurisdictioni subest, quare quod de Aquafundata diximus, hic etiam recurrit.

Inquisitio in civitate S. Germani.

Pag. 47. *Inquisitio facta in civitate S. Germani, & ejus pertinentiis &c. Camera Cassinensis habet subscripta bona in dicta civitate &c. Domus, quæ dicitur caria cum curti, & horto, & omnibus pertinentiis suis, juxta mœnia terra, juxta mercatum, juxta campanile S. Germani &c. Item quod civitas ipsa est in spiritualibus, & temporalibus monasterii Cassinensis &c. Item platea, quæ dicitur platea Acurariorum ante mercatum ab utraque parte &c. Lapis piscium, quæ valet annuatim unc. unam, tar. sex. Piscaria S. Germani valet annuatim unc. unam tarenos septem &c. opera bobum, & gallinarum valet annuatim unc. unam tar. 18. &c. Vicarius perpetuus S. Germani cum capitulo tenetur pro visitatione anno quolibet in tar. duodecim, et pro sacra novo Prelato Cassinensi unc. duæ. Universitas S. Germani tenetur pro sacra, et dono novo Prelato Cassinensi in unc. quadraginta etc. Piscaria sita in burgo S. Johannis cum balneo, quam tenet D. Philippa uxor qm. D. Benedicti de Plumbarola tenetur pro annuo censu in tar. duobus, et tenetur ad renovationem viginti novem annorum etc. officium hospitalis Cassinensis. Hospitale situm loco, ubi dicitur rapidum cum hortalibus tribus in circuitu etc. homines omnes de Villa Peule, et Villa Collium tenentur anno quolibet reddere dicto officio gallinam unam pro quolibet. Item qui interficit porcum, tenetur ad spallam, aut ad gallinam etc. In Villa Thora Jacobus de Mimano debet curia tria opera brachiorum, et gallinas duas: Laurentius della Ricza brachiorum opera tria, et gallinas duas.* Triginta duo alii recensentur iisdem oneribus obnoxii.

Inquisitio in vicis Forestæ Cairæ, & Fotignolæ.

In Foresta sancti Germani Benedictus Contegna tene-

tenetur curia pro operibus brachiorum opera tria. Describuntur alii ejusdem vici incolæ, qui eadem persolvebant: In Villa Caire Petrus de magistro opera tria brachiorum, heredes Benedicti de magistro opera tria brachiorum, et gallinas duas pro domo. Alii quoque recensentur. In Villa Farignola Johannes Pauli opera tria brachiorum. Benedictus Ferraziolus Heredes Johannis Abbatis operu tria, et gallinas duas. Alii omnes describuntur iisdem operibus obnoxii.

Inquisitio in oppido S. Heliæ.

Pag. 55. Inquisitio facta in castro S. Helia die 13. mensis Madii nona indictionis per F. Johannem &c. presentibus notario Petro Mannese, Cicco Johannis de Franco, Bartholomao Papa, Benedicto de Riccardo, & Bartholomao Benedicti Forte, ac Johanne Mellare de castro S. Helia &c. castrum S. Helia est in spiritualibus, & temporalibus camera Cassinensis. Item camera Cassinen. habet in dicto castro Aquaticum &c. Item habet ibi terraticum &c. dicta camera habet in territorio S. Helia monasterium Vallisluccis, cum juribus, possessionibus, edificiis, terraticis, decimis, & pertinentiis suis, homines universitatis dicti castri tenentur anno quolibet camera Cassinensi pro prandio in unciis quatuor argenti. Item tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in unciis decem &c. Camera Cassinensis habet in dicto castro jus plateaticum tam a venditoribus quam ab emptoribus. Item dicta camera Cassinensis habet in territorio dicti castri herbaticum, videlicet fidam, & exfidam &c. Judex castri S. Helia qui sedet in curia rectoris Cassinensis tenetur annuatim in tarenis decem, & octo. Pag. 57. a t. illi recensentur, qui equo merebant.

Inquisitio in oppido Vallis rotundæ.

Pag. 59. Inquisitio facta in castro Vallisrotunda, &c. præsentibus Rainaldo de Rocca, presbytero dicti castri, Johanne Nicolai Guerrerii, Johanne Coccîarella. Castrum namque ipsum est in spiritualibus, & temporalibus camera Cassinensis. Item clerici dicti castri faciunt similes decimas de bonis paternis, & maternis, ac de terris emptis. Item homines dicti castri tenentur ad decimam dicta camera grani, fabarum, milii, ordei, spleta, vini, scilicet de quindecim cannatam unam, de singulis decem agnis pecudinis unum &c. Item quilibet dicto castro habens boves domitos per se, vel cum alio solvit dicta camera grana duodecim prater illos, qui habent franchitias. Item quilibet habens gallinas a tribus supra, facit ipsis gallinis, & foculari gallinam unam, & gallum unum exceptis judicibus, & notariis, ita tamen quod precibus rectoris, debeant sedere in curia, & non habentes gallinas solvunt pro foculari grana quatuor &c. homines de Vallerotunda tenentur camera pro excusatione bajuli, & castaldi anno quolibet in tar. 18., & ipsi homines non tenentur dare castaldum neque bajulum rectori &c. Item homines dicti castri anno quolibet tenentur dare rectori duos Foresterios vel decem jurator, qui debeant custodire blada, & labores &c. Item dicta camera debet habere anno quolibet a dicta universitate pro prandio uncias tres. Item pro sacra, & dono novo Prelato Casinensi unc. decem. Archipresbyter, & capitulum dicti castri tenetur etc. pro sacra, et dono in uncia una. Judices, et notarii possunt sedere in curia rectoris sine gagiis ab ipso Rectore, retento ejus Jure consueto. Item nullus de dicto castro potest venari in dicto territorio sine licentia curia etc. Item judex dicti castri tenetur dare in festo Natalis Domini tar. sex. Et pag. 60. illi describuntur, qui molendina habebant, & pistrina olearia, pro quibus annuum censum monasterio nostro persolvebant.

Inquisitio in oppido Cervarii.

Pag. 60. a r. Inquisitio facta in castro Cervarii &c. Præsentibus presbytero Nicolao de Teremia, Johanne de Jacobo, Nicolao Jacobi, Matthao de Palma magistro Petro Daminni, Nicolao Maragoni, Jacobo de Thoma, Andrea Pauli notarii Petri. Castrum ipsum Cerbarii est Infirmaria Cassinensis &c. Item quilibet de dicto castro tenetur dicto officio ad terraticum victualium omnium terrarum suarum sitarum in territorio Cervarii, vid. de grano, ordeo, & fabis, exceptis illis, qui franchitiam habent. Item omnes homines de dicto castro habentes par bobum tenentur ad tarenum unum annuatim, qui vero habet unum bovem tenetur ad grana tresdecim in festo S. Luca, exceptis illis, qui franchitiam habent a D. Cassinensi. Item quilibet de dicto castro tam habentes boves, quam non, tenentur dicto officio pro operibus brachiorum grana decem, exceptis illis, qui Franchitiam habent &c. Item qualibet domus dicti castri in qua sit ignis, & non sit censuata, reddit anno quolibet dicto officio in festo nativitatis Domini gallinam unam, ova decem, in festo Paschatis, quartam partem unius decina de caseo, & ova decem &c. Item quacumque domus, qua non facit salutem in dictis festivitatibus &c. tenetur ad certum annuum censum, prout in censuario continetur &c. Item quod dictum officium Infirmaria habet in dicto castro Judicatum, qui judex debet habere a quolibet foculari &c. anno quolibet in festo Paschatis ova quinque, & in festo nativitatis Domini ova quinque, & tenetur ire ubiq; per Abbatiam ad petitionem hominum dicta terra expensis conducentis eum. Item prædictum officium habet in dicto castro Scusatum majorem posta in collecta generali in prandio, & sacra, & compositione Justitia. Item &c. habet in dicto castro bajulum, & castaldum francos. Item dictus castaldus tenetur ire cum literis ubique per Abbatiam ad expensas suas extra ad expensas curia &c. Debet habere a bajulo, seu judice dicti castri Cervarii in festo nativitatis Dñi augustalem unum. Item pro platea dicti Castri debet habere anno quolibet &c. turenos duodecim, etc. Camera habet jurisdictionem spiritualem in dicto castro Cervarii Universitas dicti castri tenetur anno quolibet pro prandio in unciis quatuor, et pro sacra, et dono in unciis duodecim cuilibet novo Prelato Cassinensi etc. Die predicto 19. mensis Madii etc. in dicto castro bannitum est, ut hinc ad octo dies doceant de singulis franchitiis aliter ipsas habeant pro perditis etc.

Inquisitio in castro S. Victoris.

Pag. 63. a r. Inquisitio facta in castro S. Victoris die 20. mensis Madii etc. præsentibus presbytero Petro, Archipresbytero S. Victoris, presbytero Nicolao Rectore ecclesia S. Nicolai, Antonio de Basili, Nicolao de Archipresbytero, Johanne Nicolao de Milo, Leonardo dicto Perillo, Jacobo Cuminello de S. Victore. Castrum S. Victoris in spiritualibus, et temporalibus est camera Cassinensis. Homines omnes dicti castri faciunt decimam camera Cassinensi de toto territorio videlicet grani, ordei majoris, fabarum, spelta et milii, ac vini, exceptis illis, qui franchitiam habent etc. Universitas dicti castri tenetur anno quolibet camera Cassinensi in unciis tribus pro prandio, et pro sacra, et dono novo Pralato Cas-

Cassinensi unc. quindecim etc. Item camera Cassinensis habet in territorio dicti castri herbaticum, videlicet fidam, et exfidam. Item quilibet de dicto castro habens pecudes, tenetur de singulis decem agnis dare unum pro decima &c. Platea dicti castri est officii cellararii Cassinensis &c. officium judicatus tenetur anno quolibet &c. in tarenis decem, & octo. Pag. 65. illi describuntur, qui molendina, & pistrina olearia sub annuo censu monasterio Cassinensi persolvendo, habebant.

Inquisitio in oppido S. Petri in fine.

Pag. 65. a t. *Inquisitio facta in castro S. Petri in fine die 21. mensis Madii &c. Presentibus presbytero Andrea Archipresbytero dicti castri, presbytero Petro de Neapoli, Riccardo de Philippo, Petro Magistri Nicolai, Nicolao Tito, Jacobo Placza Matthao Johannis Matthai Menrutio Johannis de Philippo, Johanne Giptii, & Johanne Molinari de S. Petro in fine.*

Castrum S. Petri in fine est camera Cassinensis in spiritualibus, & temporalibus. Item camera Cassinensis habet in territorio dicti castri herbaticum, videlicet fidam, & exfidam. Item quilibet de dicto castro habens pecudes tenetur de singulis decem agnis pecudinis unum pro decima &c. Universitas dicti castri tenetur anno quolibet pro prandio in unc. una, & dimidia, & pro sacra, & dono unc. decem novo Prelato Cassinensi &c. Judex dicti castri tenetur anno quolibet dicto officio in tarenis decem, & octo &c. Philippus judicis Philippi Comestabulus Venafranus tenetur pro platea dicti castri anno quolibet in tarenis viginti quatuor. Item omnia edificia constructa, seu construenda in aqua dicti castri cum licentia Dñi tenentur anno quolibet pro censu ad tar. unum pro quolibet.

Inquisitio in castro Bandra.

Pag. 67. *Inquisitio facta in castro Bantra &c. presentibus presbytero Petro Archipresbytero Bantra, Johanne Fleri, Cicco Rosso, presbytero Jacobo Testa, presbytero Jacobo Magistri Petri de Bantra castrum ipsum Bantra est in spiritualibus, & temporalibus camera Cassinensis. Item omnes de dicto castro habentes possessiones in dicto castro reddunt anno quolibet camera Cassinensi terraticum de omnibus bonis, & terris suis prater illos, qui habent franchitiam, videlicet de septem partibus unam, de grano, ordeo, & milio &c. Universitas dicti castri tenetur anno quolibet dicta camera pro Prandio unciam unam, tar. quindecim, & pro sacra, & dono novo Prælato Cassinensi unciam unam, & mediam &c. Item camera Cassinensis habet in territorio dicti castri herbaticum, videlicet fidam, & exfidam &c. Item platea dicti castri est camera Cassinensis &c.*

Inquisitio in castro Junctura.

Pag. 68. *Inquisitio facta die 22. mensis Madii &c. habita informatio per Archipresbyterum dicti castri, & alios probos viros de Bantra, quod castrum Junctura est dicti officii Infirmaria &c. Item omnes habentes possessiones in territorio Junctura, cujuscumque conditionis existant, tenentur ad decimam omnium fructuum provenientium ex possessionibus ipsius, exceptis franchis &c. Item universitas dicti castri tenetur pro sacra, & dono novo Prelato unc. una cum dimidia, & pro pranido unc. una &c. Jurisdictio spiritualis est camera Cassinensis.*

Inquisitio in castro Cucurutii.

Pag. 68. a t. *Inquisitio facta in castro Cucurutii die 22. mensis Madii &c. præsentibus presbytero Petro Archipresbytero Cucurutii, notario Luca, judice Jacobo Ritio, Andrea Russo, Bartholomæo de Benedicto, Johanne de Riccardo, & Nicolao Johannis de Guillelmo de Cucurutio &c. Castrum ipsum Cucurutii est in spiritualibus, & temporalibus camera Cassinensis. Item homines omnes dicti castri faciunt de omnibus terris eorum anno quolibet, quando sunt Magese Terraticum, & de sex tumolis unum, videlicet de grano, ordeo, fabis, & mileo. Item quando stupatum semiaatur ad granum facit decimam &c. Item quilibet de dicto castro habens par unum boum tenetur anno quolibet ad grana septem &c. Camera habet in dicto castro turrim, seu fortalitium juxta ecclesiam S. Salvatoris &c. Universitas dicti castri tenetur anno quolibet pro prandio dicta camera unciis duabus. Item pro sacra, & dono novo Prælato Cassinensi uncias quinque &c. Item universitas tenetur dare castaldum francum ab omnibus collectis &c. domos omnes, qua sunt loco, ubi dicitur corte tam constructa, quam construenda reddunt camera anno quolibet grana tria pro quolibet. Item si homines dicti castri faciunt vineas, tenentur dicta camera ad decimam de vino puro &c. Item camera Cassinensis habet in territorio dicti castri herbaticum, scilicet fidam, & exfidam. Item platea dicti castri est camera Cassinensis cum omnibus juribus suis &c. Item quilibet de dicto castro habens pecudes, tenetur de singulis decem agnis pecudinis unum pro decima &c.*

Inquisitio in castro Mirtulæ.

Pag. 69. a t. *Inquisitio facta in castro Mirtula die 22. mensis Madii &c. per informationem Jacobi Ritii de castro Cucuratii &c. Castrum Mirtula inventum est exhabitatum. Item idem castrum est officii Thesauraria Cassinensis cum terris infrascriptis &c. Passus Mirtula quicumque transit par unam molarum grana duodecim, & pro quolibet miliare pecudum, vel caprarum tar. duo, pro quolibet bove granum unum, vel bacca &c. Item universitas dicti castri tenetur monasterio Cassinensi pro prandio uncias duas, & pro sacra, & dono novo Prælato uncias tres. Item curia habet plateam dicti castri cum omnibus juribus suis, & herbaticum, scilicet fidam, & exfidam. Item curia habet molariam in territorio dicti castri, qua dicitur Molaria S. Maria de Mortula.*

Inquisitio in castro Toroculi

Pag. 70. a t. *Inquisitio facta in castro Toroculi die 24. mensis Madii &c. presentibus presbytero Benedicto, Johanne Boso, Jacobo magistri Riccardi, Thomasio Lactarolo, Petro de Christofaro, Benedicto de Francisco &c. Castrum ipsum est in spiritualibus, & temporalibus camera Cassinensis. Item omnes homines de dicto castro habentes possessiones, & terras in territorio dicti castri tenentur ad terraticum anno quolibet de grano, & ordeo, mileo, videlicet de septem partibus unam, quando sunt magese tantum. Item granum farrum in Magese facit terraticum &c. Universitas dicti castri tenetur anno quolibet camera pro prandio tarenos duodecim. Item pro sacra, & dono unc. unam &c. Item platea dicti castri est camera, & herbaticum, vid. fidam, & exfidam &c. Judex dicti castri tenetur officio camerariatus tar. duodecim & debet esse immunis a collectis.*

Inquisitio in castro Luci.

Pag. 70. *Inquisitio facta in castro Luci &c. habita est informatio per probos viros castri prædicti quod universitas dicti castri tenetur pro sacra, & dono novo Prælato Cassinensi unc. quatuor &c.*

Inquisitio

Inquisitio facta in castris & terris S. Liberatoris

de

In castris S. Liberatoris de Majella.

de Majella &c. Habita est informatio per probos viros dictorum castrorum, quod universitas castri Pomaris tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi unc. una. Item universitas castri Serra tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi unc. una. Item universitas castri S. Angeli tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi tarenos 20. Item universitas castri Pelegra tenetur pro sacra, & dono novo Prelato tar. 15. Item universitas casalis S. Petri de Monte plano tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi tar. decem.

Inquisitio in castro novo.

Pag. 71. a t. Inquisitio facta in castro novo &c. Castrum ipsum cum fortalitio, & pertinentiis suis, est universaliter officii vestiarii Cassinensis. Item dictum officium habet integram decimam in toto territorio castri novi, vid. grani, hordei, milei, fabarum, & farrorum. Item tenentur dicti homines ad decimam universalem vini Cassinensi camera &c. Item officium cellararii habet in castro novo jus plateaticum quod communiter valet annuatim unc. novem, quinque, decem, duodecim &c. Item habet camera jus spirituale in castro novo. Item habet dicta camera in castro novo anno quolibet pro jure prandii unc. tres ab universitate dicti castri, & pro sacra, & dono novo Prelato unc. sex &c. Item camera Cassinensis habet in territorio dicti castri herbaticum scilicet fidam, & exfidam, & glandaticum &c. In castro novo nullus est habens franchitiam.

Inquisitio in castro S. Georgii.

Pag. 72. a t. Inquisitio facta in castro S. Georgii Castrum ipsum totum est officii vestiarii Cassinensis prater spiritualitatem, qua pertinet ad cameram Cassinensem. Item quod omnes de dicto castro debent decimam dicto officio vestiarii de grano, hordeo, milio, fabis, & spelta, & farris, & de omnibus seminibus, & de vino ex consuetudine antiquata &c. Item rector tenetur officio camerariatus tar. novem. Scafa portus S. Georgii cum platea est officii cellararii, qua valent annuatim unc. decem &c. Item universitas S. Georgii facit pro prandio annuatim unc. unam, & tar. sex, & pro sacra unc. sex &c. Item camera Cassinensis habet in territorio dicti castri herbaticum, scilicet fidam, & exfidam, & glandaticum &c.

Inquisitio in castro S. Angeli in Theodice.

Pag. 73. a t. Inquisitio facta in castro S. Angeli in Theodice &c. Castrum ipsum S. Angeli est officii vestarii Cassinensis cum juribus, & pertinentiis suis. Item quod homines omnes dicti castri tenentur annis singulis officio vestarii de omnibus possessionibus eorum terraticum grani, milei, & ardei, quod terraticum intelligitur de septem tumulis unum. Item camera Cassinensis habet in territorio dicti castri herbaticum videlicet fidam, & exfidam, & plateam cum omnibus juribus suis, & habet glandaticum de porcis, & scrofis &c. D. Cassinensis debet custodire forum S. Angeli ad expensas dicti officii per tres dies. Officium supradictum debet habere in dicto foro logiam unam, in qua sunt pondera, & barattaria, & quilibet emens solvit den. unum pro decina, & vendens tantumdem, exceptis hominibus castri S. Angeli. Item officium camerariatus debet habere anno quolibet in judicatu dicti castri tar. viginti unum &c. Universitas dicti castri S. Angeli tenetur anno quolibet camera Cassinensi pro prandio in unciis tribus, & pro sacra novo Prelato unc. quindecim.

Inquisitio in castro S. Andreæ & Villa.

Pag. 75. Inquisitio facta in castro S. Andrea, & villa &c. presente presbytero Andrea Johannis Palmerii de S. Andrea &c. Castrum ipsum cum pertinentiis suis est camera Cassinensis in spiritualibus, & temporalibus. Item camera Cassinensis habet ibi terraticum de grano, ardeo, mileo, & fabis de terris ab omnibus hominibus pradictis castri &c. De tumolis quindecim tumulos duos, & de vino decimam partem, debet habere Dominus ultra rectoriam pro prandio unc. tres &c. Item judex dicti castri debet dare in festo Nativitatis Domini tar. duodecim. Item curia habet plateam cum omnibus juribus suis.

Pag. 75. a t. Inquisitio facta in castro S. Ambrosii &c. prasentibus magistro Johanne de Jacobo, notario Leonardo ejus filio, Benedicto Salto, Petro Caufella, & Christophoro Petri Aldemarii de S. Ambrosio.

Inquisitio in castro S. Ambrosii.

Castrum ipsum est camera Cassinensis tam in spiritualibus, quam in temporalibus, & faciunt homines ejusdem castri decimam grani, hordei, spelta, milei, fabarum, & vini &c. Item platea S. Ambrosii est dicti offici infirmaria. Item pro judicatu dicti castri debet habere tar. septem &c. Item dicta camera debet habere ab universitate S. Ambrosii pro prandio annuatim unc. tres in argento, &c.

Inquisitio in castro S. Apollinaris.

Pag. 77. a t. Inquisitio facta in castro S. Apollinarii &c. presentibus presbytero Benedicto Cannapone Benedicto Bartholomai, Johannis de Pontecurvo, Matthao Medico de S. Apollinario. Castrum S. Apollinarii totum est demanii officii Hospitalis Cassinensis &c. Item omnes homines dicta terra tenentur dicto officio ad decimam grani, hordei, spelta, avena, milei, que jura cum rectoria valent unc. decem. Item dictum officium habet in dicto castro Scafam &c. Camera Cassinensis habet in dicto castro jurisdictionem spiritualem. Item debent homines universitatis pro prandio unc. quatuor, & pro sacra unc. sex &c. Item camera Cassinensis habet in territorio dicti castri herbaticum vid. fidam, & exfidam, & glandaticum. Item homines dicti castri habentes pecudes tenentur de singulis decem agnis pecudinis dare unum pro decima &c. Officium camerariatus debet habere pro judicatu tar. duodecim. Singillatim recensentur illi, qui equo merere debebant, quique, ut hoc se onere eximerent, censum annuum persolvebant.

Inquisitio in Vallefrigida.

Pag. 79. In Vallefrigida die 2. mensis Madii &c. facta diligenti inquisitione &c. repertum est per praedictum Fratrem Johannem, & per subscriptos de dicto castro, ut infra patebit. In primis camera Cassinensis habet dictum castrum tam in spiritualibus, quam in temporalibus. Item habet dicta camera expletam decimam de toto vino existenti in dicto territorio. Item habet expletam decimam dicti territorii hordei, spelta, & fabarum &c. Item habet dicta camera fidam, & exfidam territorii dicti castri, & glandaticum. Item habet dicta camera terrarias terrarum venditarum pro Forensi Abbatia Cassinen. Item habet omnes excadentias decedentium. Officium vestarii habet in dicto castro expletam decimam grani de toto territoria dicti castri &c. Officium cellararii habet in dicto castro expletam decimam dicti territorii milei. Item habet plateaticum dicti castri cum omnibus juribus suis &c. Officium camerariatus Cassinensis habet in dicto castro anno quolibet pro censu a judice sedente pro tribunali in rectoria dicti castri pro ovis, pane, & casatis, prout in cen-

censuario Cassinensi continetur in pecunia reductis in carlenis argenti tar. 18. &c. Item habet dicta camera in dicto castro certa servitia equorum a certis hominibus &c. Item universitas dicti castri tenetur camera Cassinensi pra prandio unc. quinque, & pro sacra, & dono novo Prelato unc. duodecim &c. pradicta omnia testificata, & acceptata, & recordata fuerunt sub Sacramento per subscriptas de dicto castro, vid. per notarium Benedictum Angeli per notarium Nicolaum Bartholomeum Angeli per notarium Nicolaum de Laurentio per notarium Johannem Theodini, per Nicolaum Jacobi de Laido, per Ciccum de Martino per Thomasium Nicolai de Magistro castaldum dicti castri. Eodem die injunctum est pradicto castaldo per pradictum Fratrem Johannem, ut praconizet in dicto castro, prout in aliis terris preconizatum fuit, ut omnes de dicto castro habentes franchitias, libertates, cautelas, immunitates quascumque a dicta ecclesia Cassinensi, & ab officiis suis, ut infra dies octo presentent D. Abbati, vel Fratri Johanni antedicto, & si neglexerint repræsentare, & ostendere eorum jura pradicta, cadant ab omni honore, & jure, ita quod relevari non possint a juribus eorum. Eodem die, hora consueta, & locis debitis praconizatum fuit per pradictum praconem prout injunctum fuit sibi.

Inquisitio in castro S. Stephani.

Pag. 80. a t. *Inquisitio facta in castro S. Stephani &c. presentibus Nicolao magistri Thoma, Petro de Benedicto, Nicolao de Johanne, Thomasio de Lanciano, & Georgio Jacobi de Aczo de S. Stephano, qui sub juramento pradicta sunt testificati; Castrum namque ipsum cum illa de Ordeariis est totum camera Cassinensis in spiritualibus, & temporalibus. Item dicta camera habet in toto territorio decimam grani, ordei, farrorum, sive spelta, avena, milii, & fabarum &c. Item camera habet ibi herbaticum scilicet fidam, & exfidam, & glandaticum. Item homines dicti castri non possunt intrare territorium Vallram. & Rullanesta quando seminant, sive licentia curia &c. Item camera habet in dicto castro jus plateaticum &c. Item homines dicti castri faciunt anno quolibet camera Cassinensi pro prandio unciam unam, tar. sex. Item faciunt pra sacra novo Prelato Cassinensi unc. quinque &c. Officium camerariatus debet habere in castro a judice castri ejusdem tar. duodecim annuatim &c. Die pradicto bannitum est per castaldum, ut usque ad octo dies doceant homines dicti castri de eorum immunitatibus.*

Inquisitio in castro Pontiscurvi.

Pag. 81. a t. *Inquisitio facta in castro Pontiscurvi, & ejus pertinentiis die 4. Mensis Madii nona indictionis per Fratrem Johannem Prapositum, ut supra presentibus magistro Lello judice Grimaldo, Nicolao Pariomo, Nicolao de Sarra, Johanne Mipane, judice Francisco, Johanne de Nicolao, Pero Catina, Joanne Jocco, judice de stabili, & Magistro Petro Rubeo de Pontecurvo, qui sub juramento deposuerunt de juribus, & rebus bonis &c. Castrum Pontiscurvi est mere demanium camera Cassinensis cum demaniis censibus, & juribus infrascriptis &c ecclesia S. Bartholomai de Pontecurvo tenetur anno quolibet ad par unum bucellatorum, & D. Abbas Cassinensis habet reprasentationem novi Archipresbyteri &c. Platea dicti castri est camera. Deposuerunt omnes pradicti jurati, quod prima ebdomada cujuslibet mensis domus Grassorum habet medietatem juris plateatici, & viderunt recipere &c. homines Universitatis Pontiscurvi novo Prelato Cassinensi tenentur pro sacra, & dono auri uncia quinquaginta &c. pro conventu Cassinensi, Prapositus S. Pauli de Foresta cum casali S. Pauli de Foresta in spiritualibus, & temporalibus &c. officium sacristia Cassinensis habet infrascripta bona, propositura S. Petri de Foresta cum juribus, territorie, & pertinentiis suis. Item camera Cassinensis habet in territorio dicti castri herbaticum, scilicet fidam, & exfidam, & glandaticum, &c. pra thesauraria, casale S. Nicolai de Lupico territorii Pontiscurvi cum juribus, & pertinentiis suis in spiritualibus, & temporalibus &c. Pradicti omnes deposuerunt, quod flumen, aqua, aquarumque decursus sunt monasterii Cassinensis, & nullus construere potest adificium aliquod sine licentia, & mandato D. Cassinensis, & sine concessione cum censu, & quod sic viderunt tempore retroacto. Eodem die bannitum est, ut supra &c. Item vacante majori ecclesia S. Bartholomai supradicti castri Pontiscurvi, sive per mortem Archipresbyteri, aut per renunciationem, vel per quamcumque aliam causam, clerici ejusdem castri debent accedere ad prasentiam D. Abbatis Cassinensis pro licentia faciendi, & celebrandi electionem de Archipresbytero in ecclesia pradicta, qua licentia concessa, & obtenta ipsi clerici habent eligere Archipresbiterum infra tempus a jure statutum, & electionem ipsam referre pradicto D. Abbati, Abbas vero, facta sibi representatione electionis ipsius, & examinato decreto electionis, & persona electa, si ipsam electionem vite factam, ut pote de persona idonea acceptandam duxerit, scribit episcopo Aquinati per suas litteras, & representat eundem electum pradicto D. Episcopo, & episcopus, ut ad ipsum attinet, recipit eundem electum, & qua facta sunt acceptat, quo facto pro parte supradicti D. Abbatis mittitur unus ex monachis, & installat ipsum Archipresbyterum in locum Archipresbyteratus ecclesia pradicta, & assignat sibi claves ejusdem ecclesia, & possessionem Archipresbyteratus. Quod si clerici pradicti infra tempus a jure statutum non elegerint, vel electionem ineptam, & inutilem fecerint, electio ipsa devolvitur ad dictum D. Abbatem, & ipse providet, & ordinat Archipresbyterum in eandem ecclesiam juxta velle suum, electus autem in Archipresbyterum dicta ecclesia debet esse vaxallus monasterii Cassinensis.*

Oppidum Pontiscurvi episcopo Aquinati subditum erat, quare Abbas Casinensis temporalis ejus dominus jurepatronatus Archipresbyterum eligebat, quod aliis quoque de locis diximus.

Inquisitio in castro Terami.

Pag. 84. a t. *Inquisitio facta in castro Terami &c. Presentibus notario Antonio, notario Johanne, Michaele correctore, & Benedicto notarii Jacobi de Teramo, qui sub Sacramento deposuerunt de bonis, & juribus monasterii Cassinensis, prout inferius particulariter continetur. Castrum ipsum est de mero demanio camera Cassinensis. Officium bajulationis est ejusdem camera Cassinensis. Herbaticum est camera Cassinensis. Scilicet fidam, & exfidam, & glandaticum. Platea est camera Cassinensis cum omnibus juribus suis &c. Universitas Terami tenetur pro sacra, & dono novo Pralato Cassinensi in unc. quatuor &c. Officium cellararii habet in portu castri Terami Scafam &c. Die quinta madii bannitum est in dicto castro per Nicolaum Michaelem, ut qui-*

cum-

cumque haberet immunitates, & cautelas quascumque de quibuscumque rebus, deboat ostendere, & præsentare infra octo dies Domno Abbati, alias cadis n jure, si quod habet.

Inquisitio in castro Pignatarii.

Pag. 85. *Inquisitio facta ia Pignatario &c. Presentibus judice Jacobo magistri Gerardi, Massimo Landulfelli, Angelino Leonardi de Zone Archipresbytero Pignatarii, Nicolao Gulielmi de Pignatario, qui de juribus, rebus, & bonis monasterii Cassinensis, deposuerunt sub juramento prout inferius continetur. Castrum ipsum in spiritualibus, & temporalibus est camera Cassinensis. Item quod homines dicti castri faciunt decimam de grano, ordeo, mileo, spleta, avena, & vino. Item dicta camera habet in dicto castro herbaticum, videlicet fidam, & exfidam, & glandaticum &c. Universitas Pignatarii tenetur anno quolibet camera pro prandio in uncia una, & tar. quindecim. Item pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi in nac. tribus &c. Item homines dicti castri habentes pecudes, tenentur de singulis decem agnis pecudinis unum pro decima, & de decem inferius tenentur etiam pro rata &c. Officium Cellararii habet plateam &c.*

Inquisitio in castro, ac Villa Pedemontis.

Pag. 86. a t. *Inquisitio facta in castro, & villa Pedemontis die 7. mensis Madii nona iadictionis &c. præsentibus Raynaldo Abbatis Johannis, notario Nicolao Petri Magistri leti, Menlo Johannis de Luca, Cicco Barnuci, Johanne de Marotta, qui sub &c. Castrum ipsum cum Villa est de mero demanio camera Cassinensis cum redditibus infrascriptis. Lallus Pollise debet annuatim de grano tumulum unum, & gallinam unam, ordei tumulum unum, pro opere manuum grana decem. Johannes Borrellus de grano tumulum unum, ordei tumulum unum &c. Johannes Russu grani tumulum unum, ordei tumulum unum, pro opere maaualium grana decem, gallinam unam.* Cæteri, qui ad eadem tenebantur onera recensentur. Describitur item summa redditus eorum, qui unum, vel duos boves ad usum habebant.

Universitas dicti castri, & villa tenetur novo Prelato Cassinensi pro sacra, & dono in unciis duodecim de carolenis de argento &c. Item quod homines tam castri quam villa predicta tenentur resarcire, & reparare domos curia ejusdem castri. Item quod omnes extranei veaientes ad habitandum in castro, & Villa predictis constituuntur, & constitui debent sub dominio Cassinensis Abbatis, & non possunt subintrare dominium singularis persona, vel ecclesia &c. Item vacaate majori ecclesia S. Maria castri Pedimontis sive per mortem Archipresbyteri, sive per renunciationem &c. Item vacante ecclesia S. Lucia de Villa Pedemontis, sive per mortem Abbatis &c. Ut in Archipresbyteratu Pontiscurvi.

Inquisitio in oppido Plumbarolæ.

Pag. 89. a t. *Inquisitio facta in castro Plumbarola die octavo Madii &c. Presentibus Johanne D. Andrea, Jacobo Russo, Jacobo Petri Sergii, & Nicolao Faldonis de Plumbarola. Castrum ipsum in spiritualibus, & temporalibus est camera Cassinensis. Item homiaes dicti castri tenentur ad decimam grani, ordei, spelta, avena, fabarum, vini, milei, & paaici. Universitas Plumbarola tenetur novo Pralato Cassinensi pro sacra, & dono in unc. quinque, & pro prandio annuatim in unc. una &c. Judex Plumbarola tenetur &c. aannatim in tar. duodecim &c. Platea dicti castri est officii Cellararii cum omnibus juribus suis. Item camera habet herbaticum scilicet fidam, & exfidam, & glandaticum, &c. eodem die bannitum est ut supra.*

Inquisitio in castro S. Petri in monasterio.

Pag. 91. *Inquisitio facta in sancto Petro in monasterio die 8. mensis Madii nona indictionis, præsentibus presbytero Christofaro Racco de Jacobo, Menlo de Luca, Menlo Johannis de Plumbarola, Johanno Capporrella. Castrum namque ipsum est in spiritualibus, & temporalibus camera Cassinensis &c. Camera habet ibi herbaticum, & plateam, cum omnibus juribus suis. Officium, & banca justitia pertineat ad rectoriam camera. Camera etiam habet ibidem de demanio D. Abbatis domum, curtim cum tenello, casalenum, & turrim supra portam &c. Item hortum unum, in quo est fons ante portam hospitii juxta viam publicam a tribus partibus, juxta ecclesiam sancti Petri &c. Item ferragnale unum cum arangiis, & cum edificio Verlasciorum juxta mœnia Terra juxta viam publicam &c. Item universitas dicti castri tenetur camera Cassinensi pro prandio tar. viginti, & pra sacra novo Prelato unc. una.*

Inquisitio in castro Citrarii.

Pag. 94. *Inquisitio facta in castro Citrarii. Die 11. mensis Augusti habita est iaformatio per Archipresbyterum, & clerum, & alios probos viros prædicta terra quod universitas dicta terra tenetur camera Cassiaensi pro sacra, & dono novo Pralato unc. decem &c.*

Inquisitio in castro Fractarū.

Pag. 94. a t. *In castro Fractarum.* Si omnes describuntur quibusdam redditibus cœnobio Cassinensi solvendis obnoxii. *Item Universitas castri Fractarum tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi unc. quatraginta &c. Item vacaate majori ecclesia S. Aageli castri Fractarum prædicti sive por mortom Archipresbyteri &c.* Eadem quæ de Archipresbytero Pontiscurvi diximus, sequuntur. Quod jus cœnobio Cassinensi temporali ejus oppidi, quod episcopo Cajetano in spiritualibus subest, domino competebat.

Inquisitio in castro Pesclarū.

Pag. 104. a t. *Inquisitio facta in castro Pesclarum die 11. mensis Maj nona indictionis, habita est informatio per Archipresbyterum, & clerum, & alios probos viros dicta terra, quod universitas dicta terra tenetur camera Cassinensi pro prandio in unciis duabus, & pro sacra, & dono novo Prelato uncias quatuor &c.*

Inquisitio in castro S. Marci de Aquafondula.

Inquisitio facta in castro sancti Marci de Aqua Sondula die 11. mensis Maii &c. habita est informatio per Archipresbyterum, & clerum, & alios probos viros dicta terra, quod universitas dicta terra tenetur camera Cassinensi pro prandio tareaos quindecim, & pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi nac. una &c.

Inquisitio in casalibus S. Petri de Avellana.

Inquisitio facta in casalibus saacti Petri de Avellana die 12. mensi Maj &c. habita est informatio per clerum, & alios probos viros dictorum Casalium, quod universitas Robellionis casalis S. Petri de Avellana tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi unc. quinque. Item universitas civitatis Monacescha casalis supradicti S. Petri tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi unc. quinque, & universitas casa magistrorum casalis dicti S. Petri tenetur pro sacra, & dono novo Prelato Cassinensi nac. una.

Apocha ab Andrea

Hoc anno Andreas Abbas censum pro oppido S. Viti

Abbate D. Thoma Capuano facta.

Viti a Thoma Capuano solutum accepit, ut ex apocha constat in ejus regesto pag. 30. a t., quæ ita se habet. *Nos Andreas Dei, & apostolicæ sedis gratia Abbas sacri monasterii Cassinensis, tenore præsentis nostræ apodixæ confitemur recepisse, & manualiter habuisse per manus Fratris Nicolai de Gratia nostri Monachi Cassinensis, & Propositi S. Mariæ de Cinglis subjectæ nostro monasterio Cassinensi a viro magnifico D. Thoma Capuano de Neapoli milite feudatario nostri monasterii antedicti pro censu castri Roccæ S. Viti pro anno præsenti nonæ indictionis, de ceræ libras quinque, qui census per ipsum D. Thomam exhiberi, & dari debuit nobis, & nostro monasterio Cassinensi in festo S. Benedicti de mense Martii proximo præterito, protestantes, quod hujusmodi receptio census non prejudicet nobis, & juribus nostri monasterii supedicti, unde ad futuram rei memoriam, & tam nostram, & nostræ cameræ Cassineñ. certitudinem, quam dicti D. Thomæ, & heredum suorum cautelam, & plenam fidem præsentem nostram apodixam sibi exinde fieri jussimus, nostris sigillo, & subscriptione manus propria communitum. Datum in nostro Monasterio Cassinensi anno Dñi 1371. die 25. mensis Julii nona indictionis.*

Ministrorum regiorum violentia compressa.

Exeit Regesto fol. 32. a t.

Cum Andreas Abbas vexatos dirissime a regiis ministris cerneret sibi subditos, hasce a regina literas obtinuit, quibus eorum violentia, & immanitas comprimeretur: *Johanna Dei gratia regina Jerusalem, & Siciliæ &c. Justitiariis Provinciæ terræ Laboris, & Comitatus Molisii, Capitaneis terrarum, & locorum monasterii Cassinensis, judicibus, & assessoribus, actorum, cameraque notariis &c. & officialibus aliis, ad quos spectat, & spectare poterit &c. Pridem ad removendæ gravamina, & exactiones illicitas, quæ per officiales nostros regni nostri Siciliæ inferebantur multipliciter viris fidelibus dicti regni certa dudum edidimus capitula cum provisione, & deliberatione matura &c. tamen prout habuit expositio querula noviter nobis facta pro parte venerabilis patris A. Abbatis monasterii Cassinensis, & Conventus ejusdem monasterii devotorum oratorum nostrorum ab eodem monasterio, seu universitatibus terrarum, & locorum omnium dicti monasterii de ipsa provincia terræ Laboris, & Comitatus Molisii exegerunt, & exigistis tertiam partem generalis subventionis, & collectæ ipsam eorundem Præcessorum vestrorum, & vestris commoditatibus applicantes, licet homines ipsi solverint collectas generales nostræ curiæ cum integritate suis vicibus, juxta mentem, & seriem dictorum capitulorum eos exinde rationabiliter contingentes, & contra ipsos homines proceditis de pena non renovanti appretii inter eos, licet aliquis de universitatibus ipsis non instituat inde querelam, & contra tenorem eorundem capitulorum aggravatis, & eos compellitis ad componendum vobiscum pro generalibus inquisitionibus, quas asseritis pro criminibus, & desistitis velle facere contra eos, & quod est etiam onerosius, & tediosius dicto monasterio, & Vassallis suis prædictis, vos Justitiarii, & Capitanei, absque consilio Judicum, & assessorum per nostram curiam vobis datorum, quin potius proprio vestræ inordinato libito voluntatis fecistis, & capi facitis homines, & vassallos ipsos de persona, aliosque actus sine eorundem judicum, & assessorum consilio exercuistis, & etiam exercetis. Quæ omnia profecto exosa nostris sensibus plurimum detestantes, vobis, & vestrum cuilibet tenore præsentium de certa nostra scientia sub pena in dicta obligatione contenta, & alia graviera vobis in casu contrarii pro parte nostræ curiæ irremissibiliter exigenda districte præcipiendo mandamus, quatenus a talibus gravaminibus, illicitis exactionibus, & pressuris tam vos præsentes, quam vos alii successive futuri, omnino, & infallibiliter desistentes præscriptas ordinationes, & capitula nostra observetis realiter dicto monasterio Cassinensi, & ejus Vassallis, & faciatis ab aliis inviolabiliter observari, nihil in contrarium quomodolibet præsumentes, revocaturi prorsus in irritum quicquid per vos, aut vestrum aliquem est forsitan attentatum. Nos enim harum serie de præfata scientia certa nostræ locumtenentibus magni Camerarii regni Siciliæ damus expressius in mandatis, ut in casu, quo gravare forsitan præsumpseritis præfatum monasterium, seu ejus vassallos antedictos contra Capitulorum continentiam eorundem procedant contra vos tam efficaciter, quam instanter ad exactionem dictæ penæ pro ejusdem curiæ nostræ parte. Præsentibus post opportunam inspectionem earum remanentibus præsentanti efficaciter in antea valituris. Datum in Casasana prope castrum maris de Stabia per virum magnificum Ligorium Zurulum de Neapoli militem Locothetam, & Prothonotarium regni Siciliæ collateralem Consiliarium & fidelem nostrum dilectum anno Domini 1372. die penultimo mensis Junii decimæ indictionis, regnorum nostrorum anno trigesimo. L. S. Registrata in Cancellaria. Registrata penes Prothonotarium. Registrata in Camera.*

Civitatis S. Germani obligatio.

Ex originali in Archivo.

Cum urbi sancti Germani pecunia in promptu non suppeteret, quam Abbati Cassinensi Petro de Tartaris recens a Gregorio XI. benedicto persolvere pro more debebat, hoc se instrumento cœnobio Cassinensi obstrinxit. *In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno nativitatis ejusdem 1374. die 25. mensis Julii duodecima indictione, Pontificatus sanctissimi in Christo patris, & D. nostri D. Gregorii divina providentia papæ XI. anno quarto. In præsentia nobilis viri judicis Francisci Celestini de sancto Germano ubique terrarum, & locorum Abbatiæ Casinensis ad causas, & contractus, ac mei notarii, & testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum. Constitutus vir providus judex Thomasius judicis Nicolai de sancto Germano syndicus universitatis civitatis ejusdem ad infrascripta sollemnitor ordinatus per universitatem eamdem prout nobis constitit legitimo documento Syndicario quo supra nomine sponte, & bona sui animi voluntate, non vi, non dolo, nec metu coactus, sed pure & libere obliguvit se sub hypoteca, & obligatione omnium bonorum universitatis ejusdem dare, solvere, & assignare sine diminutione, & contradictione qualibet Reverendissimo in Christo patri, & D. D. Fratri Petro miseratione divina dignissimo ejusdem sacri monasterii Cassinensis Abbati, seu ejus cameræ pro eo, pro sacra eidem debita, uncias vigin-*

viginti, & pro dono uncias viginti de carlenis argenti sexaginta pro uncia, & duobus pro tareno quolibet, computatis in termino, & infra terminum per eundem dominum Abbatem statuendum & præfigendum universitati prædicta, præsente nobili, & sapienti viro D. Antonio de Archionnis de urbe generali vicario Cassinensi, & obligationem ipsam nomine, & vice dicti reverend. patris, & D. D. Fratris Petri Abbatis prædicti, & ejus cameræ in nostrum qui supra judicis notarii, & testium infrascriptorum sollemniter, & legitime stipulantium renuncians dictus judex Thomasius Syndicus Syndicario quos supra nomine exceptioni, doli, mali, vi metus, & in factu, et nomini rei aliena gesta, vel non gesta, et omni alio juris, et legum auxilio tam canonico, quam civili constitutionario, consuetudinario, et longobardo, ac omnibus, et singulis omnibus aliis juribus, et legum auxiliis, quibus a præmissis, et quomodolibet promissorum, se quomodolibet posset tueri. Acta in ecclesia sancti Germani de sancto Germano, presentibus nobilibus, et discretis viris D. Simone de S. Germano milite, D. Goffrido, D. Noso judice Marco Para, judice Ludovico de Posis, judice Francisco Celestino, Johanne de Corrado, Nicolao D. Andrea Riccardello ejus fratre, Johanne Cotio, notario Petro de Plumbarola, notario Ludovico, et notario Johanne de Fractis testibus ad præmissa vocatis, et specialiter rogatis. In cujus rei testimonium, et tam prædicta universitatis certitudinem, quam præfati D. Abbatis seu ejus cameræ certitudinem, et robur omnium præmissorum, factum est exinde presens publicum Instrumentum per manus mei notarii infrascripti meo solito signo signatum, & ego Nicolaus Johannis Nicolai, Johannis Coni de Fractis Gaetanæ diœcesis publicus apostolica authoritate notarius prædictis omnibus, & singulis una cum supradictis judice, & testibus presens interfui, eaque omnia propria manu scripsi, & in hanc publicam formam redegi, meoque consueto signo signavi rogatus in testimonium omnium præmissorum.

Fidelitatis sacramentū a Fractensibus præstitū.

Eodem anno 1374. Fractarum oppidum præcipuum e suis incolis procuratorio nomine constituit, quo obedientiæ Sacramentum Petro Abbati Cassinensi domino suo omnium vice præstaret, ut hoc instrumento constat. *In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno incarnationis ejusdem millesimo trecentesimo septuagesimo quarto, regnante Serenissima domina nostra Johanna Dei gratia Jerusalem, & Sicilia regina &c. regnorum vero ejus anno tricesimo secundo die vigesimo tertio mensis Decembris terciedecima indictionis, nos Benedictus qm. Jacobi, Johannis Conis de castro Fractarum Judex ipsius castri, & terrarum omnium ecclesia Cassinensis, Crescentius qm. Nicolai de Crescentio de eodem castro Fractarum regia authoritate notarius Terra Laboris, comitatus Molisii, Aprutii citra, ultraque flumen Piscaria, nec non Principatus ultra Serras montorii, & subscripti testes ad hoc specialiter vocati, & rogati. Præsenti scripto publico notum facimus, & testamur, quod in nostri præsentia universitas Fractarum voce præconis præconizata in loco, ubi dicitur la rabbia, ubi alius pro suis agendis negotiis congregari consuevit, fecit, constituit, & ordinavit suum verum, & legitimum sindicum discretum virum Martutium de Aroldo civem, seu castrensem præfata universitatis ibidem presentem, & bonus sindicatus hujusmodi in se ipsum sponte suscipientem ad eundum, & se præsentandum coram Rño Patre, & D. D. P. Dei, & Apostolica sedis gratia Abbate sacri monasterii Cassinensis, ipsius castri domino ad obligandam dictam universitatem, & homines ipsius, ipsamque ponendam in arbitrio, voluntate, potestate, laudo, terminatione, & decisione dicti D. Abbatis tamquam &c. ita quod dictus D. Abbas possit, & valeat dictam universitatem . . . . . eidemque quidquid sibi placuerit mandare tamquam vassallis ecclesia, & suis pro ejus arbitrio, & voluntate, quomodo universitas ipsa ex ejus certa scientia omni meliori modo, & forma, quibus potuit, & debuit, se posuit totaliter alte, & basse in manibus, & voluntate, ac potestate D. Abbatis supradicti, ut ipse mandet, disponat, & faciat de prædicta universitate, prout sua Rña dominationi, & ejus voluntati videbitur expedire, & volens ipsa universitas præfatum suum sindicum relevare ab omni honere satisdandi, ratum, gratum, & firmum habere promisit dicta universitas quicquid prædictum suum sindicum actum, gestum, ordinatum, & procuratum fuerit in præmissis, & quolibet præmissorum sub hypoteca, & obligatione omnium bonorum universitatis prædicta, & hominum universitatis ipsius, in cujus rei testimonium, & certitudinem plegiorem præsens publicum scriptum confectum est manu mei prædicti notarii, & meo signo consueto signavi, & subscriptionibus manuum qui supra judicis, & testium infrascriptorum roboratum. Actum in castro Fractarum in supradicto loco, ubi dicitur la Rabbia. Locus † Signi notarii. † Ego Benedictus Johannis de Fractis judex terrarum omnium ecclesia Cassinensis interfui, & me subscripsi. † Ego judex Diamas de Fractis testis sum, & subscripsi. † Ego Petrus Jacobi magistri Johannis de Fractis testis interfui, & me subscripsi. † Et ego Johannes magistri Petri de Fractis prædictis interfui, & me subscripsi. † Et ego Joannutio Johannis Conis testis interfui, et me subscripsi. † Et ego Johannes Nicolai Coni testis interfui, et me subscripsi. † Ego Donatus magistri Guizzardi de Fractis testis interfui, et me subscripsi. † Ego Martutius filius qm. notarii Johannis Taini de Fractis testis interfui, et me subscripsi.*

Bona oppidanorum S. Ambrosii cœnobii Cassinensis propria.

Pluribus hactenus allatis monumentis ostendimus, a cœnobio Cassinensi bona universa omnibus Abbatiæ indigenis esse concessa ea lege, ut singulis viginti novem annis confirmationem ejus rei, soluta certa pecunia, peterent. Cum vero oppidani sancti Ambrosii bis jam renovationem petere neglexissent, citati jussu Petri Abbatis sunt ad dicendam causam, quare eorum bona omnia cœnobio Cassinensi non essent adjudicanda. Finita tandem lis est soluta pecuniæ quantitate, quam antea non dederant, ut hoc Instrumento constat.

Ex originali in Archivo.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo, trecentesimo septuagesimo quinto, die decimo nono mensis Augusti tertia decima indictionis pontificatus D. in Christo patris, et D. nostri D. Gregorii divina providentia Papa undecimi, anno quinto apud S.

Petrum in monasterio. Nos Johannes de Rentia de S. Germano civitatis S. Germani, at terrarum omnium, & locorum ecclesiæ Cassinensis ad contractus, & ad causas judex. Antonius notarii Johannis de castro Terami publicus apostolica authoritate notarius, & infrascripti testes ad hoc specialiter vocati, & rogati, videl. magister Angelus Ventolinus de S. Germano, notarius Nicolaus Johannis Janiconi de Fractis. Cirellus habitatores S. Germani, Antolinus notarii Jacobi, & Philippotius de Therotulo, præsenti scripto publico profitemur, notum facimus, & testamur, quod in nostrum præsentia constitutis venerabili, & religioso viro Fratre Thomasio de Normandia generali Vicario, & provisori Cassinensis monasterii, per Reverend. in Christo patrem, & D. D. Petrum Abbatem Cassinensem deputato, habente tam ad hæc speciale mandatum, quam ad graviora similia, & majora, & licentiam specialem, prout constat patenti littera ipsius D. Abbatis prædicti ex una parte, & Nicolao Thomasii de sancto Ambrosio sindico sindicario nomine, & pro parte universitatis hominum dicti castri sancti Ambrosii ad omnia, & singula infrascripta cum pleno, & speciali mandato specialiter deputato, de cujus sindicatu nobis constitit evidenter, ex parte altera. Præfatus Nicolaus Sindicus sindicario nomine quo supra, bona sua libera, & spontanea voluntate asseruit publice coram nobis, quod cum universitas prædicti castri sancti Ambrosii, & homines universitatis ejusdem olim legitime citati in Cassinensi curia ad petitionis instantiam procuratoris ejusdem curiæ, super eo videlicet, quod cum ipsa universitas, & homines universitatis ipsius, omnia, & singula bona eorum stabilia sita in castro sancti Ambrosii, & ejus territorio, eorum locis, & finibus designata tenuerunt, & teneant sub censu certo libellario jure a monasterio Cassinensi ad renovationem videlicet singulis viginti novem annis centum sexaginta solidorum tarenorum Amalfiæ juxta tenorem antiqui regesti Cassinensis eidem debitorum, & iidem homines universitatis castri sancti Ambrosii propter binam renovationem non factam a prædicto monasterio de dictis eorum bonis, prout per mentem dicti regestri veraciter apparebat, ceciderant a juribus suis, & ipsa bona erant præfato monasterio rationabiliter devoluta sunt, repertis a certis juris peritis, quibus ostendit copiam dicti regestri eodem Fratre Thomasio præsente, & confessionem ipsam nomine, & pro parte dicti domini Abbatis, & sui monasterii legitime stipulante. Igitur in nostrum qui supra judicis, notarii, & testium præsentia præfatus Nicolaus sindicus nomine quo supra sindicario cum dicto Fratre Thomasio, non de juris rigore, sed mite cum eo agente ad subscriptam concordiam, compositionem, & pactum sponte devenit, videlicet, quod præfatus Nicolaus Sindicus sindicario nomine quo supra promisit, & convenit eidem Fratri Thomasio præsenti, & recipienti, ac legitime stipulanti, nomine, & pro parte præfati domini Abbatis, & sui monasterii Cassinensis dare, solvere, & assignare eidem Fratri Thomasio Vicario, & Provisori, ut supra, uncias viginti de carlenis argenti, sexaginta per unciam computatis, boni ponderis de summa prædicta pecuniæ debitæ monasterio Cassinensi per eosdem homines universitatis prædictæ pro ipsis duabus renovationibus supradictis non factis debitis temporibus, ut præfertur, usque per totum Festum S. Francisci de mense Octobris primo futuri proximæ futuræ quartedecimæ indictionis. De residuo vero pecuniæ facta bona, & diligenti ratione, ut contigit, monasterio Cassinensi pro renovationibus supradictis, promisit idem sindicus sindicario nomine quo supra stare alte, & basse mandatis D. Abbatis Cassinensis prædicti cum de urbe remeabit, ac solvere totum, & quidquid ipse D. Abbas mandabit solvi pro residuo ipso adlibitum D. Abbatis sæpedicti, ac curare, & facere cum effectu, quod præfata universitas, & homines universitatis prædictæ stabunt alte, & basse, & solvere ut supra de ipso residuo juxta beneplacitum, & mandatum D. Abbatis præfati, unde præfatus Nicolaus Sindicus sindicario nomine quo supra, sponte, & bona sui animi voluntate obligavit se, & bona omnia dictæ universitatis sub ypotheca, & obligatione omnium bonorum suorum universitatis, & hominum universitatis ipsius ad pœnam dupli dictæ quantitatis pecuniæ applicanda curiæ Cassinensi si contrafactum fuerit prædictas uncias viginti solvere eidem Fratri Thomasio, nomine cameræ Cassinensis, integre, & cum effectu in termino prælibato, & prædicta, & subscripta omnia, & singula eidem Fratri Thomasio nomine, & pro parte dicti D. Abbatis, rata, grata, & firma semper habere attendere, & observare, &c. Actum in S. Petro in monasterio Cassinensis diœcesis ut supra, præsentibus subscriptis judice, & testibus, nec non notario Joanne de Coreno, & notario Tutio de Vallemonte testibus ad præmissa vocatis specialiter, & rogatis, actum ut supra. Et ego Antonius notarii Johannis de castro Terami publicus apostolica auctoritate notarius præmissis omnibus, et singulis dum sic, ut præmittitur, agerentur, et fierent, una cum prædictis judice, et testibus præsens fui, eaque omnia, et singula manu propria scripsi, publicavi, et in hanc publicam formam redegi, meoque consueto signo signavi rogatus. Locus. ✠ Signi notarii. ✠ Ego qui supra Johannes de Rentio ad causas, et contractus judex interfui, & me subscripsi. ✠ Ego qui supra notarius Nicolaus Joannis Janiconi de Frattis prædictis interfui, & me subscripsi &c. ✠ Ego qui supra notarius Tutius de Vallemonte prædictis interfui, & me subscripsi. ✠ Ego qui supra notarius Joannes de Coreno testis interfui, & me subscripsi &c.

Rebellaverant oppidi Pontiscurvi incolæ, multaque scelera perpetraverant, quorum tandem cum eos pœnituisset e suis, quosdam anno 1376. veniam Abbati petitum misere, ut patet hoc instrumento penes acta notarii Antonii de Benedicto ex auricula. *In nomine Dei Amen. Per hoc publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod existentibus nobis in præsentia Rev. in Christo patris, & D. D. Petri miseratione divina Abbatis sacri monasterii Cassinensis præsentaverunt se, ac comparuerunt coram eodem D. D. Abbate pro tribunali sedente in domibus suæ residentiæ apud castrum sancti Petri in monasterio, providi viri magister Nicolaus Leporius Cirugicus, judex, Cotius notarii Ambaldi, magister Adinolfus Nicolai Manti, & Ciccus Gizzaronus de castro Pontiscurvi ad infrascripta omnia, & singula speciali-*

Pontiscurvenses ad officium redeunt.

Ex originali in Archivo.

cialiter deputati, ut dixerunt, per universitatem hominum terræ Pontiscurvi Aquinatensis diœcesis, seu majorem, & saniorem partem ipsorum, Vassallorum ipsius dñi Abbatis, & monasterii Cassinensis, & sponte, pure, & libere confessi fuerunt, & in veritate recognoverunt, quod pridie, videlicet de præsenti mense Februarii præsentis quartædecimæ indictionis universitas dictæ terræ Pontiscurvi, seu major, & sanior pars hominum universitatis ejusdem, & congregatorum in unum ad vocationem, persuasionem, & inductionem nobilium virorum Andreæ, & Meuli filiorum qm. dñi Francisci Fratrum dñi Johannis episcopi Aquinatensis, Thomasii D. Petri, Victi, D. Belli, & quorundam aliorum eorum sequacium, contra fidelitatis debitum juramentum ad quod tenentur præfato D. Abbati, & eidem Cassinensi monasterio, nulla causa justa, seu rationabili suadente in ipsorum D., & monasterii præjudicium vilipendium, & jacturam deliberate, & pensate statuerunt, & ordinaverunt capitula infrascripta videlicet, quod nullus laicus, sive clericus dictæ terræ Pontiscurvi ad citationem, seu mandatum dicti D. Abbatis, seu Vicariorum ejus, ex quibuscumque causis audeat accedere, seu alias comparere modo aliquo coram eis, quod si forsan aliquis de castro præfato coram eis, occasione præmissa, tentaverit comparere, deliberaverunt dicta universitas, seu major, & sanior pars hominum dicti castri, quod domus ipsorum deducentur penitus in rovinam . . . . quod ex quocumque inobedientia contumacia, seu condemnatione non permitterent aliquem pignorare de dicta terra, & insuper pejora prioribus cumolando, ordinaverunt quatuor homines malæ conditionis, & vitæ de eorum voluntate, & consensu, videlicet Johannem Retrosum, Stephanum Pizzillum, Ferrerinum, & Joannem de Tore de castro prædicto, quorum quidam excommunicati sunt, & rebelles dicto domino, ex eo quod alias injecerunt manus temere violentas in religiosum virum Fratrem Thomasium de Normendia Vicarium, & Monachum Cassinensem, ac in officiales alios clericos, & Religiosos, & idiotas ipsius domini, cum ac potestate videlicet, quod ipsi haberent, & habeant licentiam de dicto castro quoscumque Monachos idiotas, seu familiares dicti D. Abbatis volentes facere aliquam executionem, seu pignorationem contra aliquem de eadem terra Pontiscurvi, quod si forsan ab executione, seu pignoratione hujusmodi desistere noluerint, liceat ipsis quatuor deputatis eos verberare, percutere, seu alias injuriare, prout eis visum fuerit expedire, statuentes, & ordinantes insuper, quod universitas dictæ terræ generaliter tenetur ad contribuendum, solvendum & se concordandum pro quibuscumque inobedientiis, contumaciis, condemnationibus, delictis, seu offensionibus singularium personarum occasione prædicta, addiderunt etiam dicti Ambasciatores quod plures clerici dictæ terræ episcopo Aquinati subjecti interfuerunt, & operam dederunt in consilio, & deliberatione prædicta, licet cum eis alias non fuerunt soliti interesse, & quia dictus magnificus Nicolaus, & socii superius nominati recognoscebant homines universitatis dictæ terræ circa præfatum dominum, & ejus monasterium in prædictis, & circa præmissa gravissime deliquisse, & quod hæc omnia acta fuerunt ad finem quod citius possent gratiam ipsius domini obtinere, supplicaverunt eidem D. Abbati, ut dignaretur cum eis misericorditer agere, & non habere respectum ad prædictas, & alias multiplices eorum graves offensiones commissas contra honorem dicti domini, & ejus monasterii, sed potius ejus benignitatem ipsos ad gratiam, & misericordiam benigne suscipere commendatos, ad quæ quidem verba idem D. Abbas, cum effectu respondit, quod dummodo ipsa universitas ad obedientiam debitam cum omni humilitate se præparet pro prædictis, & aliis quam pluribus offensionibus publice commissis contra honorem monasterii Cassinensis satisfacerent competenter cum correctione, & castigatione benigna certarum, & singularum personarum, contra honorem, & fidelitatem, quam debent monasterio Cassinensi in prædictis, & aliis gravissime delinquentium, ne delicta remaneant impunita, misericordiam, & gratiam in singulis proponendo, pariter etiam ipsos singulariter, & universaliter ad gratiam suam personaliter suscipere, nec intendebat gremium suum claudere unicuique volenti ad gratiam suam redire. De quibus omnibus, & singulis dictus D. Abbas mandavit mihi notario infrascripto tamquam personæ publicæ ibidem præsenti, & una cum testibus infrascriptis conficerem unum, duo, & plura publica instrumenta consimilia, veritatis substantia non mutata ad futuram rei memoriam, & certitudinem præmissorum. Acta sunt hæc in camera parlamenti dicti D. Abbatis in domibus suæ propriæ habitationis in S. Petro in monasterio, præsentibus venerabilibus, & religiosis viris D. Rogerio de castro Sangri decretorum doctore Vicario dicti D. Abbatis, Fratre Mauro generali provisore, Fratre Raynaldo de Fractis, & Fratre Valentino de Urbe monachis Cassinensibus, Petro D. Synnis, & Angelo de Tartaris de urbe cubiculariis, & familiaribus dicti D. Cassinensis, testibus ad præmissa vocatis specialiter, & rogatis, sub anno Dñi millesimo trecentesimo septuagesimo sexto mensis Februarii die decimo quarto, indictione decima quarta, Pontificatus SSñi in Christo patris, & domini D. Gregorii divina providentia Papæ XI. anno sexto. Et ego Antonius Benedicti de Auricola publicus imperiali auctoritate curiaque cameræ Apostolicæ, & ipsius D. Abbatis ad præsens notarius, & scriba prædictis omnibus, & singulis, dum sic agerentur, dicerentur, & fierent una cum prædictis testibus interfui, & præsens fui, eaque omnia, & singula scripsi de mandato dicti Domini, & in hanc publicam formam redegi requisitus ab eodem, meisque signo & nomine consuetis signavi in testimonium præmissorum.

Quemadmodum vero Petrus Abbas in perduelles terribilis, ita in strenuos quosque fidosque sibi subditos beneficus erat, quod hoc instrumento colligitur. *Frater Petrus &c. Dilectis nobis in Christo Johanni Lomarello &c. salutem in Domino. Attendentes grata, multiplicia, utilia, & accepta servitia, quæ retroactis guerrarum temporibus, & maxime circa recuperationem, & habitationem castri cæli nuper ad nostrum, & dicti monasterii dominium reducti, per vos nobis, & nostro monasterio Cas-*

Petrus Abbas ergo fideles subditos beneficus.

Ex cit. Reg. fol. 67.

Castrum Celi subjectũ monasterio Cassinẽsi.

sinensi præstita, & præstare non desinitis quotidie, & dante Deo, in futurum præstabitis gratiora; quibus non immerito animum nostrum provocastis, & provocatis ad vestrorum commoda, gratias, & honores, ut benefecisse gratulemur, & aliis ad obsequendum nobis præbeatur occasio in futuro de bono in melius faciendi, cum itaque dictum castrum Celi, ejusque fortelitium vestrorum operatione una cum certis aliis nostris fidelibus, & vassallis reductum sit nuper ad nostrum, dictique nostri monasterii Cassinensis dominium, & demanibus, & de dominio ribellium sacra regiæ majestatis nostrorumque hostium extractum, & exstirpatum, revolventes in acie nostra mentis, debitaque gratitudine recensentes de infrascriptorum fratrum nostrorum Monachorum consilio, assensu, & deliberatione, considerantes in hac parte conditionem dicti monasterii facere meliorem pro eo maxime, quod cum monasterium ipsum habeat in territorio dicti castri certas terras, & possessiones de quibus propter guerras præteritas, ac rebellionem castri ipsius non valuimus fructus percipere, nec habere, sperantesque propter recuperationem hujusmodi, fructus ipsos posse facilius percipere, & habere, & per consequens jura, & redditus dicti nostri monasterii augumentare, ac etiam dignum sit quos reperimus cum promptitudine nobis, & dicto monasterio obsequia in pertinere nos prosequere gratia fructuosa, ipsosque in bonorum largitione suscipere commendatos, ut alii exemplo laudabili ad obsequendum nobis animosius inducant, idcirco de nostra certa scientia, atque gratia speciali, de consilio, & deliberatione qua supra, omnes, & singulas terras, startias, & nemora spectantes, & pertinentes de consuetudine, vel de jure ad curiam, seu dominium dicti castri in quibuscumque consistant sub demanio dictæ curiæ vobis, & vestrum cuilibet ad vitam vestram, ad habendum tenendum, & possidendum, & fruendum, pastinandum, & lignandum, locandum, & laborandum, & quidquid vobis, & cuilibet vestrum pro usu, & fruitione ipsarum ad vitam vestram placueris faciendum, tenore præsentium, damus, concedimus. & donamus, proprietate tamen, & dominio ipsarum apud nos, & dictumque monasterium perpetuo remanentibus, dummodo vos, & vestrum quemlibet pro concessione, & donatione hujusmodi teneamini, & debeatis dare, rendere, & respondere annuatim in festo S. Benedicti de Mense Martii nobis, & successoribus nostris canonice intrantibus gallinam unam per quemlibet vestrum nomine census: quam quidem dationem, concessionem, & donationem, & omnia, & singula in præsentibus literis constructis, promittimus per nos, nostrosque successores inviolabiliter attendere, & observare, & in nullo contrafacere, vel venire jure, vel facto, aliqua ratione, vel causa, sub obligatione partis bonorum dicti monasterii, adjacentes quoque, quod vos teneamini, & debeatis vita vestra durante, stare, vivere, & manere, ac tenere, & in vera fidelitate, & obedientia nostra, & dicti nostri monasterii, quod si non feceritis, & vos, seu aliquis vestrum in aliquo contrafeceritis, seu contrafecerit, cadatis, seu cadat a dicta gratia concessionis, seu donationis, quæ gratia, datio, donatio, & concessio, quoad illos, seu illum, qui contrafecerint, seu contrafecerit, sit ipso jure nulla, & nullius efficacia, vel momenti, insuper pro celeri executione omnium prædictorum comisimus, & mandavimus dilecto nobis in Christo Fratri Petro de Amalfia dicti monasterii idiota quatenus vos, & vestrum quemlibet ponat, immittat, & inducat in tenutam & corporalem possessionem bonorum demanialium prædictorum harum serie, & authoritate. In cujus rei testimonium, nostramque certitudinem, ac cautelam vestram præsentes nostras patentes literas nostris propriis manibus, & subscriptorum monachorum subscriptas, & nostro pontificali, ac conventualis sigilli appensione munitas per Petrum Joannem de Narnia nostrum, nostræque cameræ notarium fieri, & scribi fecimus, ac etiam registrari. Datum &c.

Anno 1376. Petrus Abbas generalem in temporalibus Cassinensem Vicarium creavit Franciscum Domini Fulci, ut ex hac adnotatione in ejus regesto pag. 56. descripta liquet. *Die 17. Februarii quartedecimæ indictionis, præsente venerabili viro domno Angelo de Sublaco Vicario in spiritualibus D. Abbatis, ac religiosis viris Fratre Valentino de Urbe, Fratre Bernardo de Sicilia monachi Cassinensibus . . . . Cicco de Piscionibus, Joanne Ugonis, Jacobello Bove familiaribus dicti D. Cassinensis. Ipse idem D. Abbas constituit generalem Vicarium suum, & dicti monasterii in temporalibus, seu in omnibus terris dictæ Abbatiæ nobilem virum Ciccum D. Fulgi de urbe ibidem præsentem, & reverenter suscipientem, concedens eidem potestatem omnem plenissimam cum libera in forma consueta, & debita, & mandavit sibi fieri litteras oportunas cum omnibus clausolis, & capitulis necessariis.*

Franciscus Domini Fulci vicarius in temporalibus Abbatis Cassinensis.

Eodem anno Præpositus ecclesiæ S. Crucis Pesclarum, cui ejus nominis oppidum in spiritualibus, & temporalibus suberat, electus est hisce litteris, quæ in regesto Petri p. 62. at reperiuntur. *Petrus &c. Religioso viro Fratri Johanni de Valle Regia nostro Monacho Cassinensi etc. Sperantes, quod per te tam ipsa ecclesia, quam dictum castrum Pesclarum, ejusque homines, et vassalli suscipere debeant, tam in spiritualibus, quam in temporalibus incrementa, ipsam ecclesiam S. Crucis cum hominibus, et vassallis ipsius speciale membrum nostri monasterii Cassinensis, cum omnibus juribus, & pertinentiis suis, sub nostra, & successorum nostrorum obedientia, reverentia, & cum plenitudine juris canonici, tibi pleno jure conferimus, & providemus de illa, curam, regimen, gubernationem, & administrationem ipsius ecclesiæ vassallorum, & bonorum ipsius tam in spiritualibus, quam temporalibus &c., tibi tenore præsentium plenarie committentes &c., te de prædictis coram nostra præsentia constitutum præsentialiter per nostrum anulum investimus, mandantes omnibus, & singulis hominibus, & personis dicti castri Pesclarum, tam clericis, quam laycis cujuscumque ordinis, seu conditionis existant &c. tibi tamquam vero Præposito obediant, in omnibus pareant, & intendant &c. In quorum omnium testimonium præsentes nostras patentes litteras tibi fieri fecimus nostra propria manu subscriptione, & pontificalis sigilli appensione munitas. Datum in nostro monasterio Cassinensi sub anno Dñi 1375. mense Martii die 21. &c.*

Præpositus Pesclarum electus.

Quidam e Cetrarii oppidanis rebelles injuriis pluribus ejus oppidi Priorem affecerant, quos ut comprimeret Petrus Abbas, hanc dedit epistolam

Quidam Cetrarienses rebelles compressi.

quæ

quæ in ejus regesto p. 107. extant. *Fr. Petrus &c. circumspecto viro Johanni Andreæ Theodenucii de Fabriano dilecto familiari nostro salutem in Domino. Tetigit nos curiæ temporalis pondus maximum, quod est sarcina nobis regiminis animarum, & etiam personarum, & commodis deservire multorum, super familiam Dñi nobis in spiritualibus, & temporalibus commissam vigilare attentius per commissionis, & reformationis officia per quod illuminantur abscondita, & tenebræ per exercitia justitiæ abjiciuntur actiones Zizaniarumque seminatores reducuntur ad callem rectitudinis, & usurpantur, assumuntur etiam lucis arma dum corriguntur corrupta, & quæ pulchra sunt pulchrius exornantur. Adversarius enim humanæ nationis circuit interdum B. Benedicti filios, & fideles quæritans quos devoret, & periculosius offendit in tenebrarum cæcitate dum negligentior est cura Pastoris. Sane quod a nobis requiritur observare cupientes, nostris vassallis, & fidelibus ad justitiam, ad quam sumus unicuique debitores, nos reddere de paternali munificentia, quantum cum Deo, & honore possumus gratiosos, auribus nostris non semel, immo pluries insonuit, quod dilecti filii, & vassalli nostri, & Cassinensis monasterii, nonnulli de castro nostro Citrarii temerarie, & vere salutis immemores tumultum in castro facientes, quasi rebellione instigati contra dilectum filium nostrum in Christo Fratrem Meulum Priorem nostrum in dicto castro per nos authoritate ordinaria deputatum, nonnullas novitates, & verecundias, damna, opprobria quam plurima intulerunt, non advertentes quas pœnas spirituales, & temporales propterea incurrerunt in grave damnum, præjudicium, & jacturam, ac verecundiam nostram, Cassinensis monasterii, & dicti nostri Prioris. Et considerantes, quod sola justitia est illa constans & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuens, qua boni exaltantur, & mali deprimuntur, de tuæ circumspectionis industria plenarie confidentes, ac sperantes indubie, quod quæ tibi per præsentes committenda duximus, juxto judicio debitoque fine terminabis. Te igitur nostrum, & nostræ Cassinensis curiæ Commissarium, facimus, constituimus, & etiam deputamus in præfato nostro castro Citrarii indagandi, inquirendi, & investigandi contra hujusmodi delinquentes, fautores, complices, & sequaces, ac procedendi, citandi, monendi, arrestandi, compescendi, constringendi, carcerandi, hujusmodi, quos repertos culpabiles condendandi capiendi, & detinendi, bona quæcumque dictorum condemnatorum ad cameram Cassinensem devolvendi, applicandi & confiscandi ipsaque subhastationibus præmissis vendendi, locandi, & per nostram cameram Cassinensem retinendi, executiones sententiarum tuarum viriliter faciendi, & exercendi tam realiter, quam personaliter per carcerationem, testes examinandi, & pecuniam ex dictis tuis sententiis proferendis recipiendi nostro nomine, ipsaque conservandi, & manutenendi, præcipiendi, mandandi, mulctandi, pœnasque imponendi, & injungendi ad ipsarum exactiones, summarie contra inobedientes procedendi, & absolvendi, & possessiones, & res alias dicti nostri monasterii distractas, & occupatas pro nobis, & dicto nostro monasterio recuperandi, & ad proprietatem reducendi, & omnia alia faciendi, quæ in prædictis, & connexis ab eisdem videris, & cognoveris expedire, justitia mediante, dantes, & concedentes tibi harum serie plenariam facultatem, expresse mandantes dilectis nobis in Christo Vassallis nostris, & sacri monasterii Cassinensis officialibus consilio & communi sindicis, & singularibus personis dicti castri, quatenus pœna nostro arbitrio auferenda, & cameræ Cassinensi applicanda, & indignationis gratiæ nostræ tibi nostro Commissario, & officiali in omnibus, & singulis supradictis, & eorum dependentiis efficaciter pareant, & intendant, nec non Fratri Mealo Priori prædicto, ut tibi assistat in omnibus auxiliis, consiliis, & favoribus idiotarum, & famulorum suorum pro executionibus, & aliis occurrendis tamquam nobis proæ oportere videris, & ab eo duxeris postulandi, procedendi autem contra presbyteros, & clericos castri prædicti, ac ipsos condemnandi tibi præsentium tenore interdicimus facultatem, quorum punitionem dicto Priori, aut successoribus suis canonice intrantibus liberaliter relaxamus, facta tibi conscientia cui assistat in omnibus casibus oportunis. Tu enim studeas tam prudenter, & sollicite in præfata commissione te habere, quod digne laudis præconiis valeas commendari, & exinde personam tuam valeamus favorabilibus gratiis, & officiis exaltare, Deum semper præ oculis habentem, ad pacis tranquillitatem dicti castri, & ad nostram debitæ reverentiæ, & obedientiæ reductionem. Has autem litteras nostra propria manu subscriptas, & sigillo nostro Pontificali munimine roboratas fieri fecimus, & in actis nostræ cameræ per nostrum infrascriptum notarium scribi, & etiam registrari. Datum apud nostrum castrum S. Petri in monasterio sub anno Domini 1377. die nono mensis Aprilis XV. indictionis, Pontificatus SS. in Christo patris, & D. nostri D. Gregorii Divina providentia Papæ XI. ejus anno septimo.*

Anno deinde 1377. Petrus Abbas constituit in temporalibus, ac spiritualibus Vicarium oppidorum Citrarii, & Fellæ Maurum a Nursia Abbatem S. Petri Eugubini hisce litteris in cit. regesto p. 117., ex quibus temporalis cœnobii nostri in illa oppida tum civilis, tum criminalis jurisdictio apparet: *Frater Petrus &c. Venerabili in Christo P. D. F. Mauro de Nursia Abbati monasterii S. S. Petri de Eugubio ordinis S. Benedicti Vicario in spiritualibus, & temporalibus nostri castri Citrarii, & Fellæ de provincia Calabriæ ad nos, & Cassinense monasterium pleno jure spectantis salutem in Domino. Terrarum, & castrorum commodis tunc prospicitur, & salubriter ipsarum indemnitatibus precavetur, cum viris probatis earum cura committitur, & ipsarum regimini præsides idonei deputantur. Sane religionis Zelus, litterarum scientia, & magna providentia vestra virtus, quæ diu in multorum, & arduorum executione enituit nostro sepius subgerunt animo, ut vestris humeris gravium agendorum deferre onera consuetis incumbentium nobis undique negotiorum partem fiducialiter imponamus: ad statum itaque pacificum & tranquillum præfati nostri castri Citrarii gerentes paterna charitatis affectum cupientes vos, qui filius, & Frater dicti nostri venerabilis monasterii fuistis, & nunc singularis reverentia existitis, ut tanto ad statum, & honorem Cassinensis monasterii, ut commodum subditorum, incolarum. & habitatorum ipsius castri cujus vobis concessa est per præsentes omnimoda gubernatio,*

Vicarius Oppidi Citrarii electus

natio, Vicariatus officium vestrum prosequi favorabilius valeatis quanto fueritis ampliori potestate muniti, vos Vicarium nostrum in spiritualibus, & temporalibus in eodem nostro castro pro tribus annis venturis proxime incipiendis in proximis Kalendis mensis Octobris, & ut sequitur, finiendis, cum omnibus, & singulis juribus, & pertinentiis suis facimus, constituimus, & deputamus, tenore presentium vobis dictum castrum Vassallos, incolas, & habitatores ejusdem, nomine dicti monasterii, atque nostro, reformandi. gubernandi, ad ministrandi, ac in eis jurisdictionem plenam, & omnimodam exercendi, civiles, & criminales causas per vos, vel alium, seu alios audiendi, terminandi, discutiendi, contra omnes, & singulos cujuscumque gradus, dignitatis, vel status, de quibus vobis justicia suadebit inquirendi, indagandi, & procedendi ex officio curia, ipsosque citandi, monendi, detinendi, carcerandi, condendandi, multandi, puniendi, eorumque bona confiscandi, condemnates exigendi, & exequendi penas, & banda vestris usibus applicandi, & recipiendi, ac etiam componendi inter clericos, & laicos, & omnes alios dissidentes atque discordes dicti castri pacem, & concordiam reformandi, & ipsos ad eorum observationem pœnis gravibus, & sententiis spiritualibus, & temporalibus compellendi, concordes in unitatis, & charitatis vinculo confirmandi, bona quecumque mobilia, vel stabilia ad nos, & curiam dicti castri pertinentia, & injuste occupata, locata, alienata, & distracta, ab occupatoribus, & quibuscumque illicitis detentoribus recuperandi, & ad possessionem, proprietatem, & dominium nostrum & dicti nostri Cassinensis monasterii reducendi &c. mandantes quoque dilectis in Christo fidelibus, regiminibus, universitati, hominibus, singularibusque personis dicti castri, quatenus vos ad hujusmodi Vicariatum, regimen, & gubernationem benigne recipiant, & admittant, eoque durante tempore vobis deputando, vel deputandis a vobis devote pareant efficaciter, & intendant. Volumus autem, ac decernimus per presentes, quod castrum prafatum cum turri, ac fortellitio districtu, ac pertinentiis, & juribus melioramentis absque more incommodo, & difficultatis obstaculo ad nos, & eundem nostrum monasterium finito dicto triennio &c. libere revertantur. Vos enim Abbas Maurus castrum, turrim, fortellitium, districtum, pertinentias, & jura prafata nobis, aut successoribus nostris, vel vacante Abbatia Cassinensi monasterio pralibato dare, restituere, & reddere meliorata, vel saltem culpa vestra non deteriorata, et nos, et dictum monasterium in pacifica possessione pradictorum reducere sine contradictione quacumque teneamini etc. Datum in nostro sacro Cassinensi monasterio sub anno a nativitate Domini 1377. indictione XV., die quinta mensis Augusti, pontificatus SS. in Christo Patris, et D. nostri D. Gregorii divina providentia Papa XI. ejus anno VII. etc.

Judices ad contractus electi.

Eodem anno 1377. Petrus Abbas judicem ad contractus in oppido S. Georgii elegit Benedictum Lannum hisce literis in cit. regesto pag. 108. contentis. *Frater Petrus etc. dilecto fideli nostra in Christo Benedicto Lanno de castro S. Georgii nobis et Cassinensi monasterio immediate plenoque jure pertinente salutem in Domino. Nam personarum attendimus merita, cum aliquibus gratiam elargimur, & dignum esse dignoscitur grata devotorum obsequia retributione gratuita congruis honoribus, & pramiis munerari, ut eorum devotio mentis clarescat, & aliis suorum exemplo ad obsequendum fideliter animentur. Sane attendentes fidem puram, & devotionem sinceram tui cordis, quam erga nos, & Cassinense monasterium in preteritum gexisti, & prasentialiter habere dignosceris, &c. te ad honorem sacrosancta Romana ecclesia dominorum nostrorum Papa, reginalis majestatis, atque nostri, & Cassinensis monasterii in civitate S. Germani ejusque pertinentiis, & districtu, ac omnibus aliis terris, & locis dicta Cassinensis Abbatia &c. ad vitam tuam judicem ad contractus, & causas jussimus tenore presentium ordinandum, tibique officium ipsum in locis pradictis harum serie concedimus gratiose &c. receptoque a te officiis ipsis fideliter, & legaliter exercendo debito juramento, & nobis constito prius, & ante omnia manifeste ex relatione juridica, te esse de genere fidelium ortum, & matrimonio legitimo procreatum. Quapropter volumus, & mandamus, quod tu officia ipsa ex nunc &c. in civitate, terris, & locis prafatis libere valeas exercere, mandantes nihilominus expresse omnibus, & singulis vassallis, & fidelibus, & subditis nostris Cassinensis monasterii prafati, & membrorum ipsius, quatenus de cetero, cum eis expediens fueris, ad te tamquam ad judicem ad causas, & contractus per nos, ut pramittitur, legitime datum in omnibus, & singulis, qua ad ipsius judicatus officium spectare, & pertinere noscuntur de consuetudine, vel de jure, confidenter recurrant, & super hiis efficaciter pareant, obediant, & intendant. Tu enim studeas dicta officia tibi per nos gratiose concessa taliter exercere sicut in nostris manibus debitum prastitisti juramentum, quod illam gloria famamque quam reipublica defensores promerentur, aquiras, & apud nos dignis laudum preconiis extollaris, ac a nobis uberiores gratias, & favores consequi merearis. Nos enim quidquid in eisdem officiis rite feceris rata gerentes, faciemus, authore Domino, inviolabiliter observari. In cujus rei testimonium &c. presentes nostras patentes litteras, quas post inspectionem oportunam tibi restitui volumus, & mandamus, integras, & illesas. Exinde fieri mandavimus sigillo nostro Pontificali pendenti communitas. Datum in S. Petro in monasterio, post registrationem ipsarum manu nostri infrascripti notarii, in regestro nostra camera in domibus nostra residentia sub anno Domini 1377. die 20. mensis Aprilis XV. indictionis, Pontificatus SS. in Christo Patris, & D. nostri D. Gregorii divina providentia Papa XI. ejus anno VII.* Eodemque anno die 10. Aprilis electus judex ad contractus in urbe S. Germani, universaque ditione Cassinensi Bartholomæus de Laurentio Turibacco Romanus urbis S. Germani incola, qua de re patentes literæ extant in regesto Petri p. 110. a t.

Quidam a Plumbariola rebelles ad officium redeunt.

Perduelles quidam oppidani Plumbariolæ hoc instrumento in regesto Petri p. 227. descripto cœnobio Cassinensi veniam depræcantes sese iterum subiecere. *In nomine Dñi Amen. Anno Domini 1377. Indictione quintadecima die 17. Augusti &c. in prasentia mei notarii, & testium infrascriptorum &c. Angelus Jacobi Angeli, Bictus Jacobelli, Pe-*

trus

trus Nicolai Angeli, Bictus Stephani, Johannes Landi, Johannes Vulpe, Bucius Jacobi de Aquino, Jacobus Rubeus, magister Petrus Magistri Francisci &c. (sequuntur nomina aliarum personarum) omnes de castro Plumbarola Abbatia Cassinensis flexis genibus, & cunctis ingula suppliciter veniam postularunt rever. in Christo patri, & D. D. Fratri Petro de Tartaris de Urbe Abbati sacri monasterii Cassinensis pro eo quod in rebellione instigati spiritu arrogantia portaverunt claves dicti castri ad majestatem Serenissima D. D. nostra Johanna Hierusalem, & Sicilia, de quibus cognoscentes viam rectam, & potiti consilii spiritus Sanioris, ac nolentes in perfidia eorum pertinacia continuare, se libere castigationi, punitioni, & correctioni ipsius D. Abbatis voluntarii supposuerunt, & in suis manibus miserunt. Promittentes solvere omnem penam per D. Abbatem prefatum imponendam, renunciantes &c. Actum in sacro monasterio Cassinensi die 17. dicti mensis, presentibus venerabilibus viris D. Thoma de Perleonibus de urbe, D. Antonio de Archionibus Vicariis Cassinensibus, Cicco D. Fulci de Archionibus, Cicco de Piscionibus de Urbe, & D. Paulo Loctai de Sermoneto Fratribus, Antonio de Atino, Bartholomao de Francia, & Francisco de Sicilia testibus ad predicta vocatis &c.

Alienationes bonorū subditis a Petro de Tartaris vetitæ.

A tempore jam Bernardi Abbatis an. 1273. cœnobium Cassinense in singula sibi subiecta oppida jurisdictionem hujuscemodi possidebat. Item homines supradicti castri, & illi homines, qui terras, & possessiones tenent in Territorio ejusdem potestatem, & facultatem obtinent a monasterio Cassinensi terras, & possessiones, & bona ipsorum donandi, vendendi, judicandi seu quomodolibet alienandi cuicumque voluerint infra terram B. Benedicti, qui jus monasterio debitum de illis possessionibus persolvant, si vero extra Terram B. Benedicti per supradictos aliquid venditum, aut donatum, vel alienatum extiterit, licebit ipsi curia Cassinensi illud ad proprietatem, & possessionem suam assumere. At cum plures contra vetustissimum hunc moeem factas alienationes comperisset & Petrus Abbas ieritas omnes hoc edicto declaravir quod in ejus regesto p. 129. extat, vetavirque, ne deinceps fierent. Ex quo edicto constat etiam, quod firmissimis alibi rationum momentis demonstravimus supremam singularum Abbatiæ Cassinensis possessionum, jurisdictionem, & dominium penes cœnobium Cassinense fuisse. Si quippe subditorum illa fuissent haud plane alienationem vetare illis poterat Abbas, quam leges omnes permitterent: Fr. Petrns de Tartaris de urbe Dei, & apostolica sedis gratia humilis Abbas sacri monasterii Cassinensis Ordinis S. Benedicti, quod nullius diœcesis existit, Dilectis nobis in Christo universis, & singulis Archipresbyteris, Archidiaconis, Abbatibus, Rectoribus, canonicis, & clericis aliis quibuscumque, nec non Rectoribus, Officialibus, universitatibus, singularibusque personis, civitatis, terrarum, castrorum, casalium, villarum, & locorum nobis, & sacro nostro Cassinensi monasterio in spiritualibus, vel temporalibus ac in utroque dominio subiectis, salutem in Domino, & nostrorum obedientiam mandatorum. Sane commissi nobis regiminis cura nos sollicitat remediis subditorum sedulo vacare, nt dnm eorum excludimus onera, dum dispendia removemus in eorum quieta quiescamus, & in pace foveamur, nostrique districtus tranquillitatis, & pacis commoda impendamus, nec non frequens, & assiduum studium indesinenter manus excitas ad labores voluntarios expectandos, ut quietem aliis preparemus, & dum finem litibus cupimus imponi, & calumpnie materiam amputamus, eaque juris, proprietatis, & dominii nostri, & dicti monasterii existat honorem, & statum nostrum, ea dicti monasterii, ac vestrum commodum cum laudabilia pareant incrementa cura sollicita peragamus, ea propter non sine cordis amaritudine recolentes sicut fidelium nostrorum relatione percepimus, quod nonnulli homines, & persona de dicta nostra Abbatia fideles nostri, & aliunde habentes domos, vineas, molendina, & alias possessiones intra limites Abbatia prafata, qua omnia antiquis temporibus a quondam DD. Cassinensibus pradecessoribus nostris jure libellario, vel emphiteotico, vel aliis de causis possidebant, variisque occasionibus fuerunt a dictis adepti propriis authoritatibus ausu temerario reverentiam, & jurisdictionem dominii Cassinensis ac juris sollemnitatibus non servatis, vendiderunt, & alienaverunt retrohactis temporibus nonnullas domos, campos, prata, molendina, & alias possessiones, magnatibus, & viris potentibus circumstantibus, ac aliis personis minoribus sine nostrorum pradecessorum, & nostra speciali licentia, & mandato. In quibus propter vacationes pastorum dicti monasterii Cassinensis, nostramque assensiam diuturnam, quam fecimus in urbe, & alibi ad servitia apostolica non potuimus citius oportuna provisionis remedium adhibere, & ne propter lapsum temporis jurisdictio monasterii minueretur quibus dum tenera sunt, & ad nostram notitiam devenerunt, volentes salutare antidotum adhibere. Cum itaque nostra ordinaria potestatis, nec non Romanorum, & maxime S. memoria D. Urbani Papa V. ac serenissimorum Principum, dominorum Imperatorum pro manutentione, statu, & gubernatione pacis nostri monasterii supradicti fuerit, & sit dictum monasterium specialibus privilegiis communitum, quod nulli fideli Abbatia pradicta, vel alteri possessiones habenti in eadem Abbatia liceat pro conservatione dominii dicti monasterii vendere, alienare, & dominium transferre de domibus, vineis, molendinis, nemoribus, silvis, pratis, & aliis possessionibus quibuscumque, ac juribus corporalibus, & incorporalibus in aliquem magnatem potentem, vel Baronem, sive quamcumque personam magnam, sive parvam cujuscumque status, aut conditionis existat, extra nostrum districtum nostraque Abbatia fines sine nostra petita licentia, & obtenta alioquin eadem authoritate liceat dominis Abbatibus Cassinensibus, qui pro tempore fuerint hujusmodi concessiones donationes, venditiones, & alienationes, pro conservatione pacifici status dictorum monasterii, & fidelium suorum tamquam factas contra formam constitutionum regni Sicilia & juris in grave damnum, & prajudicium dicti monasterii revocare, annullare, & viribus singulis vacuare, illasque ipso facto, tenores dictorum Privilegiorum ex tunc prout ex nunc mandant, & volunt haberi pro irritis, & inanibus. Nos vero authoritate pradictorum, & ordinaria, qua fungimur in hac parte de fratrum nostrorum, & peritorum consilio, deliberatione, & consensu, omnimodo,

Petrus Abbas occupatus in negotiis Apostolicæ sedis.

do, via, jurè, et forma et causa quibus melius possumus, & de jure debemus & ex certa nostra scientia hujasmodi alienationes, donationes, concessiones, & venditiones sine nostra, & prædecessorum nostrorum licentia petita, & obtenta hucusque per quosvis nostros fideles vel alias personas de domibus, possessionibus, & juribus quibuscumque prælibatis hominibus, & personis extra Abbatiam nostram, & præcipue dictis potentibus, seu magnatibus, tamquam factas indebite, & injuste, & in derogationem jurium monasterii Cassinensis, ac nostrum grave præjudicium annullamus, irritamus, capsamus, & juribus singulis vacuamus, & nolumus fore alicujus valoris, efficacia, vel momenti, ipsasque decernentes per hanc nostram constitutionem, sententiam, & declarationem pro irritis, cassis, & inhanibus, & sic mandamus, & volumus ex nunc, prout ex tunc per vos, & vestrum quemlibet haberi, & reputari. Cæterum quia non prodest præterita emendare nisi adversus futura opportunis remediis præcaveamus, & licet zelum animarum habentes eas Domino lucrari cupiamus. Quia tamen decet, & expedit, ut conscientia puritati non desit judicium rationis, ne unde spiritualis profectus quæritur, inde salutis dispendium subsequatur, & occasio similia perpetrandi de facili præbeatur. Sed quod Dei timor a malo non revocat, temporalis saltem pœna coerceat a peccato, præsenti edicto constituto, seu decreto de Fratrum nostrorum consilio, & assensu provide duximus statuendum, ut nullus monachus Cassinensis, vel membrorum claustralis, vel Beneficiatus, Vicarii, Archipresbyteri, Archidiaconi, Priores, Abbates, ecclesiarum Rectores, & alii clerici nostræ diœcesis, aut Rectores, Officiales universitatum, Civitatis, Terrarum, Castrorum, & locorum nobis subjectorum, vel nostro Cassinensi monasterio, aut Vassalli, vel fideles cæteri Cassinenses, aut aliæ quævis persona, tam ecclesiastica, quam seculares possessiones, & jura habentes intra limites nostræ Cassinensis Abbatiæ, & Terrarum ejus, audeat, vel præsumat hujasmodi suas possessiones, domos, vineas, molendina, silvas, prata, vel alias possessiones, jura corporalia vel incorporalia quocumque nomine nuncuparentur publice, vel occulte, vendere, alienare, donare, & jus, & dominium suum in alterum extraneum extra Abbatiam prædictam transferre, aut concedere alicui extra Abbatiam, & præcipue Comitibus, Baronibus, & aliis potentibus viris, qui de facili ad judicium trahi non possunt, ab hoc in antea; si autem ecclesiastica persona fuerit, vel secularis, quæ secus faceret, vel præsumeret temere attentare, excommunicationis sententia innodamus, ipsamque pro proditore, & rebelli monasterio Cassinensi, & nostro ex nunc esse declaramus, ac pro rebelle, & proditore haberi volumus, & mandamus, cujus, vel quorum bona ex nunc, prout ex tunc, ex certa nostra sententia nostræ Cassinensi cameræ applicamus, & confiscamus, & pro applicatis, incorporatis, & confiscatis haberi volumus, & mandamus, illosque privamus nihilominus omni privilegio, & immunitate, beneficio, & honore, si quod haberent a nobis, vel prædecessoribus nostris, & ut nullus vestrum possit de præmissis suo loco, & tempore ignorantiæ causam allegare, hanc nostram constitutionem, ordinationem, decretum, seu edictum vobis, & vestris communitatibus per Fratrem Martinum idiotam Cassinensem nostrum in hac parte juratum nuntium rogaturum publicam notariam de ipsius præsentatione instrumentum publicum conficiendi commisimus præsentandas, cujus relationi, vel instrumento publico inde conficiendo stabimus, & dabimus plenam fidem, in quorum testimonium præsentes litteras nostro pontificali sigillo munitas, manu notarii Angeli Colæ de Viterbio nostri, nostræque cameræ notarii fieri, scribi, & regesto nostra cameræ Cassinensis ad nostram, & successorum nostrorum certitudinem, & cautelam fecimus registrari. Datum in S. Germano in domibus nostræ residentiæ, die decimo octavo mensis Decembris millesimi trecentesimi septuagesimi septimi, indictionis primæ, Pontificatus SS. in Christo Patris, & D. nostri D. Gregorii divina providentia Papæ XI. an. VII. Angelus de Viterbio dicti D. Abbatis notarius ejus mandato prædicta scripsi, & registravi.

Petrus Reginæ Johannæ, ope implorata, Ditioni Cassinensi prospicit.

Cum anno 1378. Cardinales Galli in Urbanum sextum perduelles Anagniæ sese, militibus tutarent, veritus Petrus de Tartaris, ne malum aliquid oppidis ditionis nostræ obveniret, Johannæ reginæ, quæ Urbano favebat, implorata ope, acceptaque ab ea mandata cum executioni mandare parasset, quidam Sangermanenses rebellantes scelera plurima in eum perpetrarunt, quæ Reginæ opportuna remedia postulans, retulit, ut ex mox adducendis literis liquet, e quibus jurisdictio cœnobii nostri in urbem Sangermanensem etiam evincitur luculentissime.

Ex originali in Archivo.

Johanna Dei gratia regina Jerusalem, & Siciliæ &c. Johanni de Caramanica militi legum doctori Magnæ nostræ curiæ magistro Rationali, curiæ Vicariæ regiæ judici Consiliario, & fideli nostro dilecto gratiam, & bonam voluntatem. Molesta sunt nobis quæcumque gravamina nostris irrogata fidelibus, sed quæ inferuntur ecclesiis, ecclesiasticisve personis, eo molestius, graviusque perferimus, quo specialiter eos affectu benigno prosequimur, & eorum favores, & commoda quantum possumus honeste perscrutamur. Sane pro parte venerabilis patris, & religiosorum virorum Abbatis, & conventus monasterii Cassinensis devotorum oratorum nostrorum, quædam nuper expositio murmurans extitit in auditorio nostro lecta de nonnullis excessibus, injuriis, criminibus, & offensis, ac violentiis, spoliationibus, & destitutionibus jurium, & jurisdictionis dicti monasterii per universitatem, & certas speciales personas terræ S. Germani, ut ponitur, perpetratis, tenoris, & continentiæ subsequentis; sacræ reginali majestati reverenter exponitur pro parte Abbatis, & Conventus monasterii Cassinensis devotorum oratorum vestrorum dicentium, quod cum dictus Abbas Cassinensis auditis novis pravæ gentis societatis Britonum ventura versus partes Anagniæ, & esset prope terras Abbatiæ Cassinensis misit venerabilem virum Thomam de Perlionibus Vicarium Cassinensem ad præsentiam majestatis vestræ, ut dicta majestas, & ejus consilium advisarent, quid faciendum esset super prædictis, & responsum fuit prædicto Vicario ex parte majestatis ejusdem, & etiam scriptum, ut Abbas idem faceret bene custodire terras, & reparare ea, quæ sunt reparanda, ne aliquod damnum recipere posset. Et demum cum dictus Abbas Cassinensis devictus precibus sacri conventus monasterii Cassinensis, ut per

men-

mensem ipsi Monachi reficerentur presentia patris sui, habita responsione predicta, dimisit, & ordinavit in civitate S. Germani pro conservatione, & reparatione terra, de communi consensu universitatis pradicta decem homines de melioribus, & prudentioribus totius civitatis per quos verisimiliter presumebatur quod dicta civitas custodiretur, & repararetur. Demum cum isti decem homines vacarent reparationi terra, predicti cives S. Germani spiritu diabolico ducti, quod jam, ut per experientiam apparuit, ceperunt, studiose, nolebant obedire eis, qui Commissarii videntes inobedientiam istorum civium, iverunt ad pradictum Abbatem, & dixerunt sibi, quod poneret unum suum locum tenentem, eos animaret ad pradictam reparationem terra, tuncque dictus Abbas annuens dictis, & precibus eorum, ordinavit suum Vicarium ad supradictam reparationem, & quia supradictus Vicarius aliis occurrentibus occupatus fuerat, quadam die presentiam ipsius commode non valentes habere, inito consilio totius universitatis, ordinaverunt, & instituerunt duos nuncios speciales ad dictum Abbatem, quibus fuerat commissum, quod dictus Abbas aut permitteret supradictum suum Vicarium continue residere in civitate S. Germani ad supradictam reparationem, aut committeret alicui loco sui. Quibus ordinatis per totam predictam universitatem surrexit quidam miles homo mali cupitis, & partialis, & odiosus illorum, qui ibant ad dictum Abbatem propria authoritate prohibuit, ut non iret, & tunc alii complices, & partiales sequendo eum fuit commotus populus contradicendo, ut non irent, & ob istum tumultum factum ipsi non iverunt, sed hoc relato dicto Abbati, mandavit Vicario, quod ubi supradictus miles culpabilis reperiretur, retineretur, qui dictus Vicarius habita informatione super hiis, inveniens ipsum fore culpabilem in pramissis, retinuit eum in curia honeste; Demum alii complices, & partiales sui ista non ferentes, iverunt ad Vicarium, ut liberaret eum cum verbis injuriosis, & minis, dicendo, quod si istum non dimiseris talia faciemus, quod nunquam acta fuerant in S. Germano, & his verbis, & minis motus Vicarius mandavit eidem sub dicta pena, quod non recederet de curia ad scandala evitandu, qua de facili potuissent oriri. Item supradicti retentis honeste in curia dicti complices, & partiales eorum, miserunt per Villas dicta civitatis propria authoritate, sub pena ignis, quatenus visis mandatis eorum venirent ad S. Germanum manu armata, qui rustici venerunt de eorum mandato, mane autem facto, inito eorum pravo consilio spiritu diabolico inflammati, venerunt ad jannas curia Cassinensis, ubi erat presentia Vicarii monasterii, & aliorum officialium cum securibus, & aliis armis dando per vices supra jannas dicta curia dicendo mora mora li traituri, & apertis jannis violenter eorum insultu petierunt detentos, qui Vicarius respondit eisdem, ut darent fidejussores de stando juri, & illo rebellico animo respondentes dixerunt: nolumus dare fidejussores, sed volumus istos detentos sic sine licentia, & voluntate dicti Vicarii receperunt ipsos detentos. Item his perpetratis non contenti, pejora pejoribus cumulando petierunt claves terra a Vicario supradicto, qua claves semper per Dominum, & ejus officiales teneri consueverunt, qui vicarius timore mortis perterritus recepit claves, & projecit in terram, & dixit: non dabo vobis claves, sed qui audax est contra fidelitatem venire recipiat, & tunc quam plures posuerunt manus in claves, & receperunt in despectum dominorum Cassinensium ad modum rebellium, & proditorum ceperunt regere terram, distribuendo claves quibusdam eorum complicibus, spoliando, & privando monasterium dominio suo. Item supredicti iis non contenti iverunt ad domum Rectoris terra civitatis sancti Germani, qui gerit vicem dicti Abbatis, vociferando, moriatur moriatur lo traitore, & ipso non invento intraverunt ad domum suam, & receperunt acta curia Rectoris, & laceraverunt, & dejecerunt in viam publicam in vilipendium monasterii Cassinensis, & omnia pignora, qua habebat dictus Rector in domo receperunt, & singulis condemnatis restituerunt, & apothecam suam diruerunt, & de bonis propriis aliqua abstulerunt. Item ad huc pejora pejoribus cumulando, currendo terram iverunt ad domum cujusdam boni civis, qui malefactis eorum non applaudebat dicendo mora lo traitore, & ipso non invento volebant disrobare domum suam, & inceperunt frangere ostia domus, sed non pervaluerunt, Deo auxiliante, & quibusdam suis consanguiniis, & amicis defendentibus. Item adhuc diabolico spiritu instigati, iverunt ad S. Franciscum manu armata, & pulsaverunt campanam ad arma, & receperunt inde quoddam vexillum ad paliandum malefacta eorum; Et iterum circuerunt terram dicendo Viva Madamma, e morano li traituri, et sic apud se receperunt dominium civitatis in damnum, et prejudicium monasterii Cassinensis etc. Sequitur expositio multorum aliorum facinorum, & postea sequitur. Item quando supradictus Lofredus miles simul cum complicibus suis temporibus retroactis cepit civitatem S. Germani, et S. Elia, et quatuor castra, qua sunt in montibus spectantia ad dominium monasterii Cassinensi, retinens supradicta castra tirampnice disrobando ipsa castra, et partiales carcerando, homines dictorum castrorum, ut pecuniis eorum redimerentur extrahendo dentes, ut majorem pecuniam habere posset, aliquos intersiciendo, adulteria committendo, virgines stuprando, et deflorando, et pejora pejoribus cumulando, accessit ad monasterium Cassinense simul cum complicibus suis intrando monasterium, disrobavit monasterium, et recepit thesaurum sacrum conflando calices, et alia vasa pro pecunia dandu stipendiariis, sacrilegium committendo, de quibus omnibus poterit vestra sacra majestas veridica informatione informari, cum licet ista sint notoria parati sunt per idoneos testes ista probare etc. Quare pro ipsorum Abbatis, et Conventus parte majestati vestra humiliter supplicatur, quatenus intuitu Dei, et justitia, ac beati Benedicti benigne dignemini supra pramissis benigniter providere, ac de tam gravibus excessibus, et delictis exhibere eis justitia complementum, et primo quia spoliatis injuste, ante omnia est restitutio facienda, mandare dignemini ipsum Abbatem, et monasterium restitui in dominium pristinum, atque statum, et demum de predictis commissis excessibus inquiratur ex mero officio, ac exigense justitia, delinquentes acrius puniantur, ut de cetero ipsi talia committere non prasumant et pena eorum aliis transeat in exemplum. Protestando tamen, quod quantum in eis est, non

pro-

procedatur ad penam sanguinis. Postquam quidem petitionem oblatam, nos habita super premissis expositis nostri consilii deliberatione matura, ac hujusmodi temeritatis ausus, & presumptuosos excessus, molestationes, & novitates exponentibus ipsis factas detestabiliter abhorrentes, ac volentes super hiis prout ad Presidentia nostræ spectat officium, de opportuno juris remedio providere, de fide, sufficientia, & legalitate sua, ac aliis suis laudabilibus operibus probitatis plenarie confidentes, te ad dictam terram S. Germani, seu loca alia convicina ad inquirendum de premissis omnibus, & alia, prout subditur, faciendum previdimus tenore presentium destinandum, volentes, & fidelitati tua committentes, & mandantes expresse, quatenus statim receptis presentibus ad dictam terram, & loca te personaliter conferens, quia spoliatis injuste est celeris restitutionis beneficio succurrendum prius, & ante omnia, secundum formam Capituli regis super violentis destitutionibus editi, Abbatem ipsum, seu monasterium restituas, & inducas, ac restitui induci, mandes, & facias sub gravium impositione penarum per universitatem, & homines dicta terra S. Germani in possessionem pristinam omnium Jurium, & jurisdictionis ipsius monasterii, quibus cum a dictis hominibus inveneris spoliatum, clavesque dicta terra, que ei violenter ablata ponuntur si ita est sibi restitui mandes, & facias, ac etiam resignari, mandant universitati, ab hominibus ipsis ad penam unciarum quingentorum pro dicta universitate, & unciarum viginti quinque pro personis singularibus, ut Abbatem ipsum & conventum, seu officiales ipsius super possessionem jurium, & jurisdictionis dicti monasteris non impediant in aliquo, vel molestent, nullamque eis contradictionem inferant, vel noxiam novitatem, quinimo ipsi Abbati, & officialibus suis obediant, pareant, & intendant tamquam eorum domino in omnibus in quibus sibi de jure tenentur, & debent. Et nihilominus de premissis omnibus, & singulis expositis dependentibus, & connexis ex eis vocatis partibus, quæ tanguntur diligenter inquiras, & te fideliter informare procures ad substantiam veritatis, & quicquid per te super hujusmodi excessibus, criminibus, injuriis, & offensis, ac aliis supradictis reperiri contingerit fideliter in scriptis redactum sub sigillo suo nostra referas Majestati, ut ipsa relatione habita, possimus super iisdem pro conservatione jurium dicta ecclesia de oportuno remedio secundum justitiam providere. Datum Neapoli per Magnificum virum Ligorium Zurulam regni Sicilia collateralem consiliarium, & fidelem nostrum dilectum. Anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo octavo, die tertiodecimo Augusti prima indictionis, regnorum nostrorum anno trigesimo sexto. Registrata in Cancellaria penes Prothonotarium. Petrillus de Americo.

Rector ecclesiæ Græcorũ Pontiscurvi ab Abbate Casinensi præsentatus.

Eodem anno 1378. Petrus Abbas, utpote temporalis Pontiscurvi dominus Aquinati episcopo Rectorem ecclesiæ S. Nicolai Græcorum ejusdem oppidi hisce litteris, quæ in ejus regesto pag. 132. a t. extant, præsentavit: *Fr. Petrus &c. Reverendo in Christo Patri D. J. Dei, & apostolica sedis gratia Aquinati episcopo salutem, & sinceram in Domino caritatem. Digne agere credimus cum eos prosequimur prærogativa favoris præcipui, quos fidelitate devota erga nos, & sacrum monasterium Casinense, aliisque virtutum suffragiis percipimus adjuvari. Cum itaque Rectoria ecclesia S. Nicolai de Gracis de nostro castro Pontiscurvi Aquinaten. diæcesis, cui cura imminet animarum, solita per duos Sacerdotes gubernari, & jure patronatus per Prapositos nostra Prapositura S. Pauli de Foresta, ac ratione dominii dicti castri dominis Aquini episcopis præsentari, & post hæc medietas dicta Rectoria vobis ordinario jure subiecta quam qm. Abbas Johannes ac Flumaria de Pontecurvo ipsius ecclesia pro medietate Rector dum viveret obtinebat, & per ejusdem Abbatis Joannis obitum &c. vacet ad præsens, ejusque præsentatio jure dominii patronatus prædictorum ad nos pleno jure pertinere noscatur. Nos vero volentes dilecto nobis in Christo D. Amico Meuli Thomasii de nostro castro præfato apud vos de hujusmodi meritis fide dignis testimoniis commendato, favoribus assistere gratiosis, ipsum ad D. Amicum vigore dicti juris dominii, & patronatus vobis instituendi in Rectorem dicta ecclesia pro medietate, ut præfertur vacantis per has nostras litteras repræsentamus &c.*

Privilegium clero & Populo Pomari concessum.

Eodem anno clero oppido Pomari in spiritualibus, ac temporalibus cœnobio S. Liberatoris subiecti privilegium concessum est eligendi sibi Archipresbyterum, cujus tamen approbatio ad Abbatem Cassinensem pertineret, qua de re extant in regesto Petri litera pag. 133. *Fr. Petrus &c. Dilectis in Christo filiis, & fidelibus nostris clero hominibus, & universitati nostri castri Pomarii de Prapositura nostri monasterii S. Liberatoris de Majella &c. salutem in Dño. Cupientes ut fervor puræ devotionis, & fidei, quem erga supradictum Cassinense monasterium, & nos, sicut habet fide dignorum asserendo gerere noscimini tanto vigeat amplius, quanto ipsius monasterii, ac nostri in vos gratiosum favorem cognoveritis uberius abundare. Nuper siquidem pro parte vestra nobis exhibita petitio continebat, quod cum prætenderitis ex antiquata consuetudine hactenus observata, dum Archipresbyteratus vestra ecclesia S. Mariæ de dicto castro vacare contigerit, idoneum in Archipresbyterum dicta ecclesia nominare, & sic nominatum, Preposito S. Liberatoris, qui canonice pro tempore fuerit confirmandum, repræsentare. Sub quibus litteras specialis commissionis Visitatoribus nostris destinandis, coram quibus de ipsa consuetudine probare deberetis, fecisse recolimus, & quia dubius est litis eventus, & dubitatis, ac de hujusmodi possetis consuetudine ostendere, & legitime docere, propter quod sicut eadem petitio subjungebat, electionem prædictam vobis clero nominaturo, & electuro, unum ex idoneioribus Presbyteris dicti castri, vel in eodem assidue commorantem, de benignitate dominica concedere benigniter dignaremur. Nos vero vestris in hac parte supplicationibus inclinati, Electionem, præsentationem, & nominationem dicti Archipresbyteri in posterum fiendi de castro præfato, vel habitatoris ejusdem per vos clerum canonice faciendam, solum Deum habentes præ oculis, demumque per nos, vel dictum Prapositum confirmandi, authoritate nostra ordinaria vobis concedimus facultatem &c.*

Præpositus Forestæ creatus.

Præpositum eodem anno 1378. ecclesiæ, & vici Forestæ constituit Petrus Abbas Meulum monachum Casinensem hisce literis, quæ in ejus regesto

sto

sto p. 137. reperiuntur . *F. Petrus &c. Dilecto nobis in Christo Fratri Menlo de nostro castro Pontiscurvi monacho professo nostri sacri monasterii supradicti, nec non Praposito nostra praposisura S. Pauli de Foresta nobis, & Cassinensi monasterio immediate, plenoque jure in spiritualibus, & temporalibus spectantis &c. salutem in Domino &c. Nos vero volentes commoditati dicta Prapositura & vassallorum ejusdem salubriter providere, Prapositaram ipsam S. Pauli, cujus collatio, provisio, & omnimoda dispositio ad nos authoritate nostra ordinaria noscitur pertinere, sic vacantem cum plenitudine juris canonici in spiritualibus, & temporalibus usque ad nostrum, & successorum nostrorum beneplacitum &c. authoritate pradicta tibi conferimus, & de illa etiam providemus, investientes te in nostri prasentia constitutum per pacis osculum presentialiter de eadem. Quocirca curam, regimen, & administrationem Prapositura prafata, ejusque casalis, & villarum, ac vassallorum eorumdem, nec non bonorum, & possessionem ipsius tibi plenarie committentes, regendi, manutenendi, & gubernandi, conservandi ecclesiam, & jurisdictiones ejusdem, jus & justitiam omnibus ministrandi, accusationes, & denunciationes recipiendi, inquirendi, & procedendi, citandi, penam imponendi, condendandi, & exequendi, inobedientes puniendi, dissidentes, in unitatis, & charitatis vinculo reducendi, & omnia alia, & singula faciendi, dicendi, & exercendi, qua in pradictis & circa ea pro conservatione justitia, & honore nostro videris, & cognoveris expedire plenam, & liberam, tenore prasentium concedimus potestatem &c. Nec non clericis vassallis, & universitatibus locorum dicti S. Pauli strictim injungentes, quatenus tibi tamquam persona nostra devote studeant obediro. Et nichilominus fidelitatis, & obedientia in nostris manibus in forma solita prestitisti ad sancta Dei evangelia juramentum, ac etiam promisisti nobis dictam Prapositaram ejusque bona, & vassallos in spiritualibus, & temporalibus, quantum cum Deo poteris, utiliter augere, & pensionem, seu censum annuatim nobis debitum thesaurario Cassinensi nostro nomino debitis, & congruis temporibus, sine diminutione aliqua, assignare. In quorum omnium testimonium &c. Datum in S. Germano die ultimo Junii prima indictionis.*

Judex ad contractus creatus. Die 7. Julii ejusdem anni 1378. judex ad contractus in universa Cassinensi Abbatia est constitutus oppidanus quidam Fractensis hisce literis ex regesto Petri pag. 137. a t. *F. Petrus &c. Dilecto in Christo filio, & fideli nostro Lombardo Nicolai Bonis de castro nostro Fractarum nobis, & Cassinensi monasterio immediate plenoque jure spectante, & pertinente, salutem in Domino &c. Te ad honorem sacrosancta Romana ecclesia matris nostra, dominorum nostrorum Papa, majestatis reginalis, atque nostri, & Cassinensis monasterii in civitate S. Germani, ejusque pertinentiis, & districtu in dicto castro Fractarum, ac omnibus aliis terris, & locis dicta Cassinensis Abbatia, authoritate ordinaria, qua fungimur, ad vitam tuam judicem ad contractus, & causas jussimus tenore prasentium ordinandum, tibique officium illud in locis pradictis harum serie concedimus gratiose de illisque tenore presentium providemus. Hinc est, quod nos hujusmodi officium tibi, quem ad illud reperimus idoneum, & in nostris manibus postmodum prastitisti in forma, qua sequitur, juramentum, duximus concedendum, ut tu idem officium prudenter, & fideliter in dictis locis ubilibet exequaris, & ad te cum necesse fuerit in his, qua ad officium ipsum pertinent fiducialiter recurrant. Forma autem juramenti pradicti, ut per eam plenius informeris, prasentibus inseri fecimus, qua talis: Ego Lombardus filius Nicolai Bonis de castro Fractarum Abbatia Cassinensis, ab hac hora in antea fidelis, & devotus ero beato Benedicto, & sacro ejus monasterio Cassinensi, ac D. meo D. Petro Abbati ejusdem monasterii, & successoribus suis canonice intrantibus. Non ero in consilio, auxilio, consensu, vel facto, ut vitam perdant, aut membrum, vel capiantur mala captione. Consilium quod mihi per se vel literas, aut nuntium manifestabunt, ad eorum damnum, scienter nemini pandam. Si vero ad meam notitiam aliquid devenire contingat, quod in prejudicium Abbatis Cassinensis, vel monasterii prafati vergeret, seu grave damnum illud pro posse impediam, & si hoc impedire non possem, procurabo bona fide id ad notitiam D. Abbatis perferri monasterii Cassinensis, & ejus regalia, specialiter jura si quaidem monasterium in civitate, vel terra, de qua sum oriundus habeat, adjutor eis ero ad defendendum, & retinendum, seu recuperandum contra omnes homines. Judicatus officium fideliter exercebo, contractibus, & instrumentis in quibus requiritur consensus partium me fideliter actestabo, & aliis actibus legitimis authoritatem meam, & dicti judicatus interponam, instrumento confecto de aliquo contractu, in quo sciam intervenire, seu intercedere vim, vel fraudem me non attestabo, salvo meo juxto & consueto salario, sic me Deus adjuvet, & hac sancta Dei evangelia taliter faciens quod apud nos, & homines, dignis laudum preconiis extollaris &c. Datum apud S. Germanum &c. Sub anno Dñi 1378. &c.*

Juramentum praestitum a Judice ad contractus.

Refractariis quibusdam Germanensibus, qui tyrannos se se patriæ constituerant, hæc etiam mandata dedit Petrus Abbas, quæ in eit. regesto p. 149. a t. extant. *Fr. Petrus &c. Dilectis in Christo Dominis Roffrido, Petro, & Nicolao militibus, Antonio Domino Nicolai, Antonio Coczio, & Bicto Ceci, de nostra civitate S. Germani vassallis nostris salutem in Domino, & nostrorum obedientiam mandatorum. Cum civitatem nostram sancti Germani pleno jure in spiritualibus, & temporalibus nobis, & dicto sacro monasterio spectantem, & pertinentem intendamus defendere, manutenere, & conservare ad omnem debitam fidelitatem sacra reginalis majestatis, ad quam tenemur, & monasterii Cassinensis, ad nostram, & dicti monasterii devotionem, & commoditatem, vosque miseeatis, & intromictatis circa dominium, & regimen dicta civitatis, authoritate propria in grave damnum, prajudicium, & jacturam jurium, & jurisdictionum dicti monasterii, & nostram, nullum habendo respectum ad dictum monasterium, cujus vassalli estis, & vinculo fidelitatis adstricti,*

Refractarii quidam Germanenses compressi.

vobis, & vestrum cuilibet, sub pena excommunicationis, quam ex nunc, prout ex tunc, canonica monitione pramissa, assignamus pro primo, secundo, tertio, & peremptorio termino proferimus in his scriptis pro tribunali sedentes, pracipimus, & mandamus quam vos, & vestrum quemlibet incurrere volumus ipso facto, nisi feceritis, quod mandamus, quatenus circa regimen, & dominium dicta nostra civitatis, nullo colore, quesito intromittere debeatis, quod tantum ad nostrum monasterium spectat sub pena fidelitatis, & realitatis, seu de rescindendo in penis a jure prolatis in vos ratione rebellionis, & novitatis per vos, & certos alios factarum contra nos, & dictum nostrum monasterium de anno presenti, ac sub pena privationis omnium feudorum, dignitatum, jurium, & immunitatum spiritualium, & temporalium, qua a nobis, & nostris pradecessoribus obtinetis. Cum ut pradiximus, dictam civitatem ad fidelitatem reginalem conservare intendamus. Et si qui vestrum pratenderet aliquod mandatum, vel commissionem reginalem in scriptis habere, cujus vigore assereret pradicta facere, sub penis pradictis illud, vel illam intra primum diem post assignationem presentium nobis studeat, & curet ostendere; nam mandata reginalis majestatis in omnibus, qua ejus fidelitatem concernerent, ac reverentiam, parati sumus illasa, & inviolabiliter observare, ut tenemur. Has autem literas vobis, & vestrum cuilibet per . . . . . in hac parte nostrum juratum nuntium commisimus prasentandas, vel per quemlibet publicum notarium, cujus relationi, vel instrumento publico inde conficiendo stabimus, & dabimus plenam fidem, has autem literas ad cautelam registratas, & nostro pontificali sigillo communitas, manu notarii Angeli de Viterbio notarii nostri fieri, & scribi fecimus in testimonium pramissorum. Datum in sacro monasterio Cassinensi die 12. mensis Novembris secunda indictionis 1378. Angelus de Viterbio dicti dñi Abbatis Notarius, ejus mandato scripsit, & registravit.

Urbanus VI. Periclitantibus Cassinatium rebus opē fert.

Cum Cardinales Galli per summum scelus inconsutilem ecclesiæ Christi vestem proscidissent electo sub Clementis VII. nomine Antipapa, cui Johanna I. Neapolis regina parebat, innumera in Neapolitano regno bella civilia oborta sunt, quæ illorum temporum scriptores referunt. Immune his malis haud fuit cœnobium Cassinense, cujus bona, & ab Antipapæ fautoribus, atque a rebellibus subditis pessumdabantur. Quæ ut amoliretur Petrus Abbas, Urbani VI. implorata ope, tres ab eo bullas, quas mox adducemus pro cœnobii tutamine obtinuit die I. Februarii an. 1379.

Ex originali in Archivo.

Urbanus episcopus servus servorum Dei universis Christi fidelibus, prasentes litteras inspecturis salutem, & Apostolicam benedictionem. Anima nostra vehementer affligitur, & doloris acerbi jaculo vulneratur, quando invalescente nequitia temporis ecclesia, & monasteria quorum cura nobis ex alto commissa est, sunt in persecutionum, & angustiarum multitudine constituta, illisque nostrum flagitantibus auxilium, quantum cum Deo possumus, spiritualiter, & temporaliter subvenimus. Cum itaque sicut dolenter accepimus, monasterium montis Cassinensis, Ordinis sancti Benedicti nullius diœcesis, quod Apostolica sedi immediate subiectum esse dinoscitur, juraque, possessiones, & castra, aliaque bona mobilia, & immobilia ipsius monasterii ab hareticis, & scismaticis, & presertim ab iniquitatis filio Joanne olim episcopo Aquinatensi; qui damnationis perpetua alumno Roberto olim basilica duodecim Apostolorum presbytero Cardinali Antipapę adherens, & favet, quotidie impetantur propterea que defensionis oportuna adminiculo indigere noscantur. Nos cupientes, ut monasterium ipsum, ac jura, possessiones, & castra, aliaque bona pradicta a dictis hareticis, & scismaticis defendantur, & occupata recuperentur, & ut Christi fideles eo ferventius ad defensionem, & recuperationem hujusmodi se accingant, quo uberius dono celestis gratia conspexerint se refectos. De omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi: Omnibus qui pro defensione, & recuperatione pradictis, sic vulnerati, quod absit, forte contingerit, quod ex hujusmodi vulneribus moriantur, omnium peccatorum suorum de quibus corde contriti, & si potuerint ore confessi fuerint plenam remissionem auctoritate apostolica elargimur. Datum Roma apud S. Mariam Transtyberim Kalendis Februarii, Pontificatus nostri anno primo. Valascus Bertoldus. B. de Fontanellis. Adest sigillum plumbeum pendens.

Ex originali in Archivo.

Urbanus Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati, & conventui monasterii Cassinensis Ordinis sancti Benedicti salutem, & apostolicam benedictionem. Sacra vestra religionis honestas, nec non sincera devotionis affectus, quem ad nos, & Romanam ecclesiam habere comprobamini, promerentur, ut petitiones vestras, illas prasertim, qua conscientiarum vestrarum exonerationem respiciunt, quantum cum Domino possumus, ad exauditionis gratiam admittamus. Exhibita quidem nobis nuper pro parte vestra petitia continebat; quod sunt nonnulli vassalli monasterii vestri diabolico spiritu instigati, qui contra te fili Abbas rebellionis calcaneum erexerunt, seque ab obedientia tua subtraxerunt, aliosque vassallos ejusdem monasterii ad hujusmodi rebellionem, & inobedientiam induxerunt, & bona jura, & jurisdictiones vestras, & ipsius monasterii occuparunt; quique tam ex eo quod ipsi potentes existunt, quam quia vos timetis aliquam maculam irregularitatis incurrere, si eos, prout ipsorum merentur excessus, puniretis remanent impuniti, & sic non curant de invio ad viam se reducere veritatis in animarum suarum periculum, & vestrum, dictique vestri monasterii prajudicium, & gravamen: quare pro parte vestra fuit nobis humiliter supplicatum, ut vobis in pramissis de oportuna provisione providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati volumus, & presentium tenore Apostolica auctoritate decernimus, quod si in reductione dictorum rebellium ad obedientiam ante dictam, servata tamen per vos in ea parte possibili molestia, mors, aut membri mutilatio, seu aliquid aliud irregularitatem inducens, quod absit, intervenerit, nullam propterea vos, aut aliquis vestrum, seu officialium, aut ministrorum vestrorum irregularitatis maculam incurratis, constitutionibus apostolicis, aut aliis non obstantibus

qui-

quibuscumque . Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis , & constitutionis infringere , vel ei ausu temerario contraire ; Si quis vero hoc attentare præsumpserit , indignationem omnipotentis Dei , & beatorum Petri , & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum . Datum Romæ apud sanctam Mariam in Transtiberim Kalendis Februarii Pontificatus nostri anno primo . Adest sigillum plumbeum pendens &c.

Ex originali in Archivo.

Urbanus episcopus servus servorum Dei . Dilecto filio Petro Abbati monasterii Cassinensis Ordinis sancti Benedicti , salutem , & apostolicam benedictionem . Deus deorum dominans opera manuum suarum mirificans , miro disposuit ordine , miraque sui magnitudine consilii stabilivit ecclesiæ militantis imperium , ut ipsa tamquam Hierusalem , & superioris Vicaria regnans potenter , & imperans spirituale , ac temporale dominium gereret , exercens oportunis temporibus utriusque gladii potestatem . Hi quidem gladii nulla sibi contrarietate dissentiunt , sed mutuo se coadjuvant , & communiter in idem assentiunt Apostolica virtute potentia sublentari , quorum officiosa diversitas virtutem parit , nutritque concordiam circa operationis effectum alternis vicibus , prout emergit interdum necessitas , præsidia reliquo ministrando . Unde cum potestas hujusmodi sedis apostolicæ sit divinitus attributa , nosque illam ad defensionem ecclesiarum , & monasteriorum omnium , quorum cura nobis licet immeritis est , domino disponente , commissa , promptis teneamur studiis exercere , dignum duximus , ut in defendendis , & manutenendis monasterii tui viribus spiritualiter tibi plenius apostolici dexteram auxilii porrigamus , quo , invalescente mundi malitia ad præsens dignosceris majoribus favoribus indigere . Sane exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat , quod universitates nonnullorum castrorum tibi temporaliter subjectorum ex eo plerique non curant tuis mandatis , & monitis obedire , quod in eos exercere non potest censura ecclesiastica disciplinam in magnam tuam , & monasterii tui detrimentum . Quare pro parte tua fuit nobis humiliter supplicatum , ut providere tibi super hoc apostolica sollicitudine curaremus . Nos igitur nolentes , quod dilectorum impunitas incentivum generet delinquendi , hujusmodi tuis supplicationibus inclinati , tibi in castra hujusmodi , et universitates , ac singulares personas tam Ecclesiasticas , quam seculares earumdem censuram ecclesiasticam , cum necessitas id exegerit , exercendi ; Non obstante si universitatibus , et personis hujusmodi a dicta sede indultum existat , quod interdici , suspendi , vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam , et expressam , ac de verbo , ad verbum de indulto hujusmodi mentionem , plenam concedimus , usque ad nostrum beneplacitum facultatem , Datum Romæ apud S. Mariam Transtyberim , Kalendis Februarii Pontificatus nostri anno primo -- Valascus -- Bertoldus -- B de Fontanellis . Adest sigillum plumbeum pendens.

Abbas Cassinensis Vicarius Pontificis in Ditione Cassinensi.

Neque hisce contentus Urbanus VI. ad quem , ob depositam reginam Johannam , quæ Antipapæ adhærebat , supremum in regno Neapolitano dominium pertinebat , Petrum Abbatem , Vicarium suum quoad res temporales in omnibus ditionis Cassinensis oppidis creavit hac bulla .

Ex originali in Archivo.

Urbanus episcopus servorum Dei . Dilecto filio Petro Abbati monasterii Cassinensis ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis , ordinis S. Benedicti , quod nullius diœcesis existit , salutem , & apostolicam Benedictionem . Cum nos dudum ex certis justis , & rationabilibus causis , iniquitatis alumnam Johannam olim reginam Siciliæ , tamquam hæreticam , & schismaticam omnibus regnis , & feudis ac bonis , quæ ipsa olim obtinebat privatam fore declaraverimus , & ipsam etiam privaverimus , & propterea regnum Siciliæ , quod ipsa Johanna a Romana ecclesia tenebat in feudum , cujusque supremum dominium , & omnimoda dispositio ad nos , & eandem ecclesiam pertinet vacaverit , & adhuc vacare noscatur . Nos volentes quantum cum domino possumus , ejusdem regni , & incolarum , ac habitatorum ipsius indemnitatibus præcavere , te Vicarium nostrum in temporalibus in omnibus castris , terris , villis , & locis monasterii tui Cassinensis , tenore præsentium , usque ad nostrum beneplacitum constituimus , ac etiam deputamus . Et insuper discretioni tuæ exercendi , durante hujusmodi beneplacito , auctoritate apostolica per alium seu alios ad hoc idoneos in omnibus castris , terris , villis , & locis prædictis , cum infra dictum regnum existant , temporalem jurisdictionem cum mero , & mixto imperio , prout opportunum fueris , ac statui , & honori nostro , & Romanæ ecclesiæ prædictæ videris expedire , plenam , & liberam concedimus tenore præsentium facultatem . Datum Romæ apud S. Petrum XVII. Kal. Maii . Pontificatus nostri anno II. Franciscus de curia Gotfridus . Adest sigillum plumbeum pendens.

Capitaneus in oppido Pontiscurvi constituitur.

Eodem anno 1379. Petrus Abbas Capitaneum in oppido Pontiscurvi constituit Franciscum de Piscionibus Romanum , ut ex hisce literis , quæ in ejus regesto p. 160. a t. extant , constat . *Fr. Petrus &c. nobili viro Cicco de Piscionibus de urbe dilecto familiari , ac & officiali super regimine , custodia , & bono statu in castro nostro Pontiscurvi per nos deputato salutem in Domino . Pastoralis dominationis cura incitat mentem nostram , non valentes cuncta per nos ipsos exsolvere , ut assistentibus , & fidelibus nostris sarcinulam imponamus de oneribus nobis incumbentibus , & maxime decet nos perattentius vigilare , ut custodiam terrarum nostrarum , bonumque , & salubre regimen incolarum ipsorum intendatur per quas nostri fideles se possunt reddere a sinistris casibus tutiores . Sane ad castrum nostrum Pontiscurvi , ejusque incolas , & habitatores fideles nostros gerentes dilectionis affectum libenter eorum votis annuentes , ut castrum ipsum , & homines ejusdem in debita fidelitate perseverantes , suscipiant incrementa . De tuis igitur fide , legalitate , & experientia in aliis arduis comprobata , plenam in Domino gerentes fiduciam &c. Te igitur generalem capitaneum , & officialem nostrum super regimine , custodia , gubernatione , & bono statu dicti castri , ejusque incolarum & districtus , facimus , constituimus &c. Tibi terram , & homines ipsius regendi ac custodiendi , & custodia die , noctuque , ac excubias ordinandi , & fieri faciendi , prout*

fuerit apportunum, citandi, præcipiendi, mandandi, et pœnam unius Augustalis imponendi, ipsam ab inobedientibus exigendi, et si opus fuerit carcerandi, et alia omnia, et singula faciendi, præcipiendi, et exequendi, et condemnandi, quæ ad hujusmodi capitanatus officium pertinere quomodolibet dinoscuntur, et quæ pro statu, et honore nostro, nostrique monasterii, ac tranquillitate, et pace dictorum castri, et populi cognoveris expedire, plenam, et liberam concedimus in præmissis, et circa ea tenore presentium facultatem. Districte quoque præcipientes dilectis consilio, officialibus, et universitati dicti castri, quatenus te benigne recipiant ad dictum officium, et ammictant, nec non tibi in omnibus tamquam nobis devote pareant pœna arbitrii, et gratia nostra. Tu enim studeas commissum tibi officium ita bene, et sollicite, ac legaliter exercere, quod a Deo præmia, nostramque gratiam per amplius consequi merearis. Datum in nostro sacro monasterio Cassinensi sub nostro sigillo pontificali die 28. mensis Junii, etc.

Epistola Abbatis Cassinēsis ad subditos comitis Bellicastri.

Jusserat Urbanus Pontifex Abbati Petro, ut haud deinceps sineret a suis subditis negocium subditis Comitis Bellicastri facessi, cui ut morem gereret Abbas, has ad vassallos Comitis literas dedit, quæ in ejus regesto p. 164. extant. *Carissimi filii post salutem. Plenissime vos agnoscere credimus, quantas injurias, jacturas, et damna a vobis, et vestris passi sumus temporibus jam elapsis, et patimur quasi quotidie tam in bonis nostris, et monasterii Cassinensis, quam etiam in personis, et bonis vassallorum nostrorum, et monasterii antifati, sustinendo homicidia, disrubationes, violentias, stupra, et adulteria multis modis, et nunquam si recte respicitis ob reverentiam magnifici D. D. Errici Bellicastri comitis vestri domini nostrique amici carissimi, volumus nec absentimus per nostram gentem vobis aliquam injuriam irrogari, et quia prout nuper percepimus, per bullas SS. in Christo patris, et dñi nostri, dñi Urbani Papæ VI. intentionis præfati domini vestri esse dignoscitur, ut nec per vos, nec per alios vestræ partis in terris nostris aliquem offendatis, et sic nobis mandatum pro parte ejusdem summi pontificis, ut in terris, et bonis ejusdem D. Comitis, et Vassallorum ejus non permictamus per nostram gentem inferri damnum, violentiam, aut jacturam. Nos vero intendentes mandatis ejusdem D. nostri summi Pontificis, ut tenemur, in quantum possumus, obedire, vos presentibus attente requirimus pro parte ejusdem D. summi Pontificis, et domini vestri præfati, quatenus velitis vos, et gentem vestram ab injuriis, et damnis nobis, et nostris subditis inferendis totaliter abstinere, ac non permictere, ut per vestrum territorium per aliquem nobis, et nostris subditis aliquis offendatur, cum intentionis nostræ sit, ut obedientiæ filius, ex quo nobis jungitur, et mandatur, si vos ad ista promptos invenimus ac etiam obedientes vos, ut nostros filios, et vassallos continue pertractare, excusantes nos per præsentes, quod nisi vos fideliter geratis in factis nostris, monasterii, et vassallorum nostrorum prout superius est expressum, quod gentem nostram ab offensionibus, et damnis vestris non possumus, nec intendimus aliqualiter abstinere, taliter vos in præmissis omnibus habituros, sicut mandata Dñi nostri summi Pontificis, ac domini vestri cupitis observare, cujus quidem bullæ nobis transmissæ tenor per omnia talis est. Urbanus Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Petro Abbati monasterii Cassinensis etc. Exposuit nobis dilectus filius nobis vir Erricus Comes Bellicastri, quod nonnulli subditi, et Vassalli monasterii tui vassallis, et subditis ejusdem Comitis damna, et injurias irrogare, et ipsius Comitis terras invadere, et alias ipsum Comitem, et ejus terras damnificare præsumpserunt, et quotidie præsumunt. Nos igitur attendentes, quod idem Comes nostro, et Romanæ ecclesiæ modernis temporibus devotus, et fidelis servitor existit, et firmiter sperantes quod erga te, et monasterium tuum prædictum deinceps se devotum, & favorabilem exibebit, volumus, & presentium tibi tenore mandamus, quatenus omnibus vassallis, & subditis, & gentibus tuis & præfati monasterii districtius inhibeas, ne de cætero eundem Comitem, vel ejus terras, subditos seu Vassallos aliquatenus offendere, seu lædere, aut eis injurias aut damna aliqua inferre præsumant. In hit te taliter habiturum quod apud nos de obedientia promptitudine possis merito commendari. Datum Romæ apud sanctum Petrum septimo Julii pontificatus nostri anno secundo. Carissimi post salutem notum vobis facimus per presentes, quod nuper a SSmo in Christo Patre, & domno nostro domno Urbano divina providentia Papa sexto literas cum humili, & debita reverentia recepimus, quarum tenor bullæ superius est. Nos vero non advertentes ad injurias, jacturas, & damna multiplicia, quæ a vobis, & vestris gentibus Deum, & justitiam, retroactis temporibus passi fuimus, & substinemus incessanter tam in bonis nostris, & monasterii nostri, quam etiam in personis, & bonis fidelium, & vassallorum nostrorum sustinendo hucusque homicidia, disrobationes, violentias, stupra, & alia abominabilia, & si recte respicitis, ob reverentiam Viri magnifici dñi Comitis Bellicastri domini vestri, fratris nostri, & aliorum dominorum vestrorum, nunquam permisimus, nec absensivimus per gentem nostram, aut fideles nostros vobis, & vestris bonis aliquam violentiam, seu injuriam irrogari nec inferri, credentes vos sequi vestigia voluntatis, & mandatorum dominorum vestrorum fidelium dicti domini nostri Papæ, & volentes mandatis Apostolicis, tamquam obedientiæ filius in omnibus obedire, ut tenemur vos, & universitatem vestram amicabiliter requirimus, & hortamur, quatenus ab hujusmodi damnis, & injuriis nobis, bonis, & Vassallis nostris penitus desistentes, cum effectu non faciatis, nec permictatis publice, vel occulte, contra nos, & bona monasterii nostri, ac personas, & bona vassallorum nostrorum de cætero aliquam fieri noxiam novitatem, cum intentionis nostræ sit, ut filius obedientiæ juxta Apostolicum mandatum, si vos a prædictis penitus destiteritis, & ad debitam fidelitatem ecclesiæ & bonam amicitiam promptos inveniremus, ut amicos, & Vassallos nostros ob mandata, et reverentiam*

D. no-

D. nostri, ac comomplationem dominorum vestrorum bene tractare, alias excusantes nos, quod ubi a praedictis vexationibus desistere non curaveritis quod gentem nostrum, immo verius D. nostri Papa ab offensionibus contra vos, & bona vestra non poterimus abstinere, quod eo maxime quia ista sunt principalius facta ecclesia, & D. nostri Papa, quam nostra nihilominus aporabimus ad omnia vobis grata contemplatione dictorum vestrorum dominorum finaliter per quam protestamur per presentes, de quibus omnibus confici fecimus prasens instrumentum ad cautelam, quod vere velimus mandatis dicti D. nostri obedire, & ubi contrarium facientes, quod possimus in aspectu Dei, & hominum merito excusari, rescribentes, & nobis de vestra intentione finali, ac rogantes, quod vos D. Vicarii veniatis ad nos, ut possimus in pramissis concludere, atque illarum, ut decet, & cum effectu executioni mandari. Datum in monasterio, die 19. Julii secunda Indictionis.

Die 19. Julii secunda indictionis actum in monasterio Cassinensi in camera &c. Suprascripto D. Abbatis Cassinensis, prasentibus nobilibus viris Cicco de Pisciombus, D. Petro de Subactariis de urbe, & Cicco Barri de Valmuntone testibus ad pradicta vocatis habitis, & rogatis. Cum R. in Christo Pater, & D. D. Frater Petrus Dei, & apostolica sedis gratia humilis Abbas Cassinensis receperit heri litteras Apostolicas clausas more Romana curia, bullatas, non viciatas, ex parte SS. Patris D. Urbani Papa sexti, in tenore suprascripto a me notario Angelo visas, & lectas in prasentia dictorum testium, per quendam Nuntium de Aquino cum ea, qua decuit reverentia, & cupiens mandatis dicti Domini nostri Papa humiliter obedire, literas miserit Vicariis dnorum universitati, & hominibus castri Roccha sicca in forma superius annotata prasentibus dictis testibus, & dicto nuntio, ad cautelam protestatus fuit quod ubi homines dicta Roccha sicca desistunt a dampnis, injuriis, & opprobriis per ipsos factis, & faciendis contra dictum D. Abbatem ejusque bona & Vassallos, & contra fideles, & devotos filios ecclesia & dicti D. nostri Papa, quod ob reverentiam dicti D. Papa paratus est, & erat mandatis dicti D. nostri Papa penibus obedire, & omnia facere, prout in eisdem litteris continentur de quibus omnibus rogavit me notarium Angelum Cola de Viterbio in prasentia praedictorum testium confici Instrumentum opportunum ad cautelam suam.

Incolarū Cucurutii erga cœnobium nostrum fidelitas.

Eodem anno 1379. tres e suis oppidanis incolæ Oppidi Cocurutii ad Abbatem Cassinensem misere, qui omnium nomine sponderent, se in mandatis semper futuros, ut hoc instrumento liquet:

Ex originali in Archivo.

In nomine Domini nostri Jesu Christi anno incarnationis ejus millesimo trecentesimo septuagesimo nono, regnante D. nostra Johanna Dei gratia Jerusalem, & Sicilia regina, Ducatus Apulia Principatus Capua, Provincia, & Forcalquerii, ac Pedemontis Comitissa, regnorum ejus anno trigesimo septimo, die decimo mensis Julii secunda indictionis Cucurutii prope portam ipsius terra. Nos Jacobus Carboni de Cucurutio ubique per diœcesim Cassinensem ad contractus judex, Nicolaus Rainaldi de Disset. Rocca Bantra publicus ubique per provinciam terra laboris, & Comitatus Molisii regia autoritate notarius, & testes subscripti ad hac specialiter vocati, & rogati videl. Archipresbyter Andreas Carbone, Archipresbyter Andreas de Villa, magister Simon de Galle, presbyter Petrus de Luca, presbyter Jacobus Ponarelli, presbyter Petrus Martoni, Benedictus Fumarellus, & Bartholomaus Benedicti de Cucurutio. Prasenti publica instrumento declaramus, atque fatemur, quod universitas hominum dicta terra Cucurutii in unum ad vocem praconis congregata ante portam dicta terra pro majori, & saniori parte hominum dicte Terre ubi homines dicta universitatis pro eorum agendis hactenus congregari consueverunt confisa de fide, prudentia & legalitate discretorum virorum Riccardi Jacobi Petri de Jacobo, & Jacobi de Villa de Cucurutio fecit, constituit, & ordinavit ipsos presentes, & onus presentis Syndicatus in se sponte suscipientes suos veros legitimos Syndicos, & generales procuratores, & nuncios speciales, ad eundum, & presentandum se nomine, & parte dicte universitatis, & hominum universitatis ejusdem coram R. in Christo Patri, & domno Petro humili Abbati sacri monasterii Cassinensis, & eidem domno Abbati pro parte dictorum hominum obediendo, ac suis mandatis de toto eo, de quo homines ipsi eisdem domno, & sacro monasterio Cassinensi de jure obedire tenentur, & debent, ac jura omnia ad eos rationabiliter spectantia conservando, sicut hactenus conservare consueverunt promittentes, & obligantes se dicta universitas, & homines universitatis ipsius sub hipoteca, & obligatione omnium bonorum hominum predictorum ratum, gratum habere, & firmum tenere, attendere, & observare totum, & quid quid per eundem dñum Abbatem cum eisdem suis siadicis, actum, & ordinatum fuerit super premissis, sive gestum, me predicto notario publico, tamquam persona publica predictas hipotecas, & obligationes pra parte cujus intererit apud praedictos judicem, & testes legitime, & solemniter stipulante, assistentibus ipsis, unde ad futuram memoriam, & dicti dñi Abbatis certitudinem, & monasterii memorati, presens publicum instrumentum Syndicatus factum est per manus mei prefati notarii, ad preces hominum predictorum, signo solito nostri predicti notarii signatum, signis crucum, & subscriptionibus nostrorum predictorum judicis, & testium roboratum, quod scripsi ego idem Nicolaus publicus notarius, qui predictis rogatus interfui, & meo solito signo signavi. Locus ✠ Signi. ✠ Signum Crucis proprie manus qui supra Jacobi illicterati judicis s. n. ✠ Ego Archipresbyter Andreas rogatus interfui, & me subscripsi. ✠ Ego subscriptus magister Simeon de Gallucio testis interfui, & subscripsi. ✠ Ego presbyter Petrus rogatus testis interfui, & me subscripsi. ✠ Ego presbyter Jacobus testis rogatus interfui, & me subscripsi. ✠ Ego presbyter Petrus testis rogatus interfui, & me subscripti. ✠ Signum crucis proprie manus qui supra Benedicti illicterati s. n. ✠ Signum crucis proprie manus qui supra Bartholomei illicterati totius s. n.

Egregium hoc facinus imitati sunt incolæ Vici Forestæ, ut ex hoc instrumento. *In nomine* Et incolarū Vici Forestæ.

Ex origi. nali in Archivo.

Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno nativitatis ejusdem 1379. mensa Junii dia 9. dicti mensis &c. Apud Lupicum, regnante inclita D. nostra D. Johanna regina &c. Nos Joannes Joannis Homodei de castro Lupico Annalis, & illitteratus, ipsius castri Lupici judex, Jacobus no arii Lotherii de eodem castro publicus ubilibet per provinciam terra Laboris, & Comitatus Molisii regia, & reginali authoritata notarius, & subscripti testes litterati, illitterati de Villa S. Pauli de Foresta &c. Presenti scripto publico Instrumento fatemur, &c. quod in nostra prasentia universitas hominum casalis S. Pauli de Foresta pertinentiarum Pontiscurvi convocata, & congregati in unum pro majori, & saniori parte hominum ipsius universitatis ad vocem praconis dicti castri Lupici in locis consuetis &c. ubi de consuetudine pro talibus universitas hominum prafati castri Lupici congregatur unanimiter, & concordiser dicta universitas S. Pauli, & homines universitatis ipsius aligerunt &c. eorum Sindicos, & nuntios speciales discretos viros Thomam Pauli, & Johannem Nicolai de Joanne concives eorum ad eundum, & comparendum coram R. in Christo Patre, & D. D. Fratra Petro Dei, & apostolica sedis gratia Abbate Cassinensi, Rmo domino eorum, vel ipsius Vicario, & Locumtenente ad audiendum obediendum quidquid per ipsum D. Abbatem Cassinensem, vel ejus Vicarium, & Locumtenentem injunctum fuerit, & mandatum, nec non debitam fidelitatem prastandum, ut hactenus extitit consuetum, & generaliter omnia, & singula faciendum, qua ipsa eadem universitas facere posset, & deberat, si personaliter interesset, & qua negotii merita exigunt & requirunt, atiam si mandatum axigerent speciale promittent, & obligans se dicta universitas sub hipoteca omnium bonorum suorum, & singulorum ipsius universitatis nobis qui supra judici, & notario tanquam personis publicis &c. quod ratum habebit, ac firmum quidquid pradicti Syndici facerent in pramissis, & quolibet pramissorum &c. Ad cujus rei testimonium, & omnium quorum interest, & intarasse poterit cautelam prasens publicum instrumentum rogatu Universitatis dicti casalis S. Pauli da Foresta, factum est axinde per me qui supra Jacobum notarium Lotheri de Lupico publicum notarium meo consueto signo signatum &c.

Johanna I. ab Urbano VI. Regno expoliata.

An. 1380. Urbanus Pontifex iterum exectatam Johanuam reginam regno privavit, tum quod Clamenti Autipapæ faveret, tum potissimum quod Raynaldum Ursinum cum magna militum manu Romam ad Pontificem capiendum, occidendumque miserit, regnumque Neapolitanum Carolo Pyrtachiensi concassit, quod ubi rescissat Johanna præcipiti consilio in filium sibi adoptavit Ludovicum Andegaveosem Caroli sapientis Galliæ regis fratrem. Quæ quidem adoptio innumera propemodum mala, calamitatesque Neapolitanis deinda universæque Italiæ pepetit, ut narrat Raynaldus ad an. 1380. num. 1., & seqq. Spondanus num. 1. Constantius lib. 7. p. 209. & seqq. Summonta in vita Johannæ primæ, aliique.

Oppidani Pontiscurvi Petri Abbatis opem implorat.

Dum hisce vicissitudinibus regnum Neapolitanum quateretur sibi oppidani Pontiscurvi in finibus regni constituti consulentes e suis quosdam ad Patrum misere, ut quid facto opus esset, prospiceret. Res hoc instrumanto narratur. *In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno nativitatis ejusdem 1380. regnanta Serenissima D. nostra D. Johanna Dei gratia regina Jerusalem, &*

Ex originali in Archivo

Sicilia &c. regnorum vero ejus anno trigesimo actavo, mense Maii, die quintodecimo ipsius mensis tersia indictionis in Pontecurvo. Nos Menlus Fonarius judex Pontiscurvi, ac terrarum, & locorum omnium ecclesia Cassinensis, Nicolaus Simonis de S. Stephano habitator Pontiscurvi pradicti, ubilibet per totam provinciam Terra laboris, & Comitatus Molisii publicus notarius, & testes infrascripti ad hoc specialiter vocati, & rogati presenti scripto publico fatemur &c. quod universitas hominum Pontiscurvi pro majori, & saniori parte hominum ipsius universitatis convocata, & congregata in unum ad sonũ campana, ut moris est, in ecclesia S. Bartholomai de terra pradicta, ubi alias universitas ipsa pro suis agendis negotiis congregari consuevit, ipsa pradicta universitas, & homines universitatis ipsius confisi de prudentia, fide &c. discretorum virorum Landulfi Nicolai Mallo, Nicolai Petri, Petri Joannis magistri Geroldi, & Antonii Mauni civium suorum unanimiter, & concorditer, nemine discrepante in nostra prasentia fecerunt, constituerunt, & ordinaverunt eos veros legitimos, & generales Sindicos, procuratores, actores &c. seu quocumque alio nomina melius, & commodius de jure censeri possunt, & debent, eosdem Landulfum, Joannem &c. ad aundum, & conferendum se nomine, & pra parta dicta universitatis, & hominum eorundem coram R. in Christo P. & D. D. Petro Dei, & apostolica sedis gratia Abbate sacri monasterii Cassinensis, & cum ipso D. Abbata ordinandum, tractandum, & disponendum, ac conferendum, & deliberandum bonum, pacificum, & tranquillum statum dicta terra Pontiscurvi, ac universitatis ipsius, & singulorum hominum terra ejusdem, & generaliter omnia alia, & singula faciandum, procurandum, & exercendum, qua in pramissis fuerint opportuna &c. promittentes, & obligantes sa dicta universitas, & homines universitatis ipsius sub hipotecha, & obligatione omnium bonorum suorum, & singulorum hominum de ipsa universitate, se ratum, gratum habituros, & firmum totum, & quidquid per pradictos eorum Syndicos super pramissis actum fuerit &c. in cujus rai testimonium &c. presens scriptum publicum rogatu ipsius universitatis, & hominum ejusdem exinde confectum est manu mei notarii supradicti &c. & subscriptionibus pradictorum judicis, & testium infrascriptorum roboratum &c. Sequitur subscriptio testium.

Carolus Neapolis Rex evadit.

An. 1381. Carolus Dyrrachiensis Pontificem Urbanum convenians ab aodem rex Neapolis creatus, & coronatus est, pauloque post ragni fines ingressus urbem S. Germani die 28. Junii adiit, e qua Ottho Johannæ I. maritus, ne tentato quidem prælio discesserat. Carolus itaque felici hoc omina usus Nolam pervenit, ubi die 11. Julii rex ab optimatibus, & populo acclamatur. Progressus inda Neapolim triumphans die 16. ajusdem mensis ingreditur, obsessamqua reginam, devicto primum, captoqoa Otthona in potestatem accepit, eamque in castello Murensi relegavit. Vid. Spondanus & anno num. 12., & 13., Rainaldus a num. 1., ad 26., Constantius, & Summonta locis citatis. Fuit Carolus hujus nominis tertius

Neapo-

Neapolitanus rex filius Ludovici, nepos Johannis Ducis Dyrrachii domini montis S. Angeli, comitis Gravinæ, & minimi natu Caroli II. regis. Ejus mater fuit Margarita de S. Severino filia Roberti: uxor Margarita filia Caroli Dyrrachii Ducis, & Mariæ Sororis Johannæ reginæ. Quæ omnia asserunt Ptolomæus Lucensis ejusque continuator coævi scriptores in genealogia Caroli I. Andegavensis, ubi p. 894. apud Duchesne To. V. leguntur: *Ultimo genitus D. Johannes Princeps Achaja, deinde dux Duracii, de aliis vero filiis per dictum regem Carolum* (scilicet secundum) *habitis hic non fit mentio, quia sine prole discesserunt* p. 895. *Supradictus D. Joannes Dux Duracii filius pranominati Caroli II. regis Sicilia, uxorem duxit D. Agnetem filiam Comitis Petragoricensis, ex qua tres filios habuit, vid. Carolum qui sibi successit in Ducatu Duracii, & Ludovicum, ac Robertum mortuusque est idem Dux, ejus uxore, & filiis relictis.* p. 897. *Pradictus Ludovicus de Daracie uxorem duxit D. Margaritam de S. Severino natam D. Roberti de S. Severino, de genere Comitis S. Severini, nobilis de regno Sicilia, ex qua unicum filium habuit nomine Carolum, qua D. Margarita, postquam dictum filium peperit, per modicum tempus supervixit, &c.* & paulo ante: *Anno Dñi* 1370. *pradictus Philippus Imperator CP., & princeps Tarentinus accessit Ungariam, & matrimonium contraxit cum D. Elizabeth filia Stephani fratris regis Ungaria, & secum duxit pradictam D. Margaritam filiam pranominati Ducis Duracii,* (idest Caroli) *qua cum dispensatione D. Urbani Papa V. contraxit cum Carolo filio pralibati Ludovici de Duracio Consobrino suo, qui cum supradicto rege Ungaria* (scilicet Ludovico) *commoratur*, atq; pag. 895. *Cum vero tractaretur matrimonium inter pranominatum Ludovicum tunc primogenitum regis Ungaria, & de perficiendo inter eundem Ludovicum, & D. Mariam secundogenitam supradicti Caroli Ducis Calabria ipsa D. Maria operante quadam domina, qua erat in societate ipsius, absque consensu pradicta D. Johanna regina Sororis sua contraxit matrimonium cum prafato Carolo Duce Duracii, & repente una cum matre dicti Ducis recedens de castro regio Neapoli, ubi cum pradicta D. Regina sua sorore manebat, & accedens ad domum ipsius ducis ibidem vicinam, dispensatione super hoc a D. Clemente Papa VI. obtenta, & per D. Talayrandum Cardinalem Petragoricensem fratrem matris dicti Ducis procurata, illico matrimonium consumavit. De ipsis autem Carolo, & D. Maria nata fuerunt quatuor filia, vid. Johanna Primogenita, qua in dicto Ducatu successit, Agnes, Clementia, & Margarita.* Et fol. 896. *Prafata vero D. Maria uxor pranominati qm. Caroli Ducis Duracii sciens mortem dicti sui mariti, recessit pragnans de Neapoli in habitu fratris minoris: Et transiens prope Aversam ubi tunc erat pradictus rex Ungaria per terram venit usque Tusciam, deinde per mare in Provinciam, stetitque in castro Bocacii, ubi peperit pradictam suam filiam Margaritam. Alia vero filia sua remanserunt in pradicto regno Sicilia: Ubi per suas nutrices fuerunt in diversis locis secrete, & salubriter conservata.* Pag. 897. habetur: *Aliquo pracedente tractatu pradictus Philipus de Tarente repente rapit pradictam D. Mariam olim Ducissam Duracii Consobrinam suam atque in triplici consanguinitatis gradu conjunctam, & de facto matrimonium contrahit cum eadem. Pro habenda vero super hoc dispensatione idem Philippus venit ad curiam, & per plures annos laboravit antequam posset eam habere. Ex ipsis autem Philippo, & Maria ante, & post dictam dispensationem fuerunt multi filii, & filia procreati, aliqui ex eis nati mortui: qui autem supervixerunt omnes muti fuere, & claudi absque dentibus, & capillis, ex quo apparuit, quod dictum matrimonium Deo gratum non fuit.* Demum adnotandum Johannem Caroli, Roberti, & Ludovici patrem, fuisse etiam Dominum Regni Albaniæ Honoris montis S. Angeli, & comitem Gravinæ, ut ex ejus epitaphio in ecclesia S. Dominici majoris Neapolitana liquet. quod refert Summonte in Vita Roberti, Engenius in Neapoli sacra p. 280., constatque ex literis ejusdem Johannis Aversæ *datis per Raynaldum de Frisobono hospitii nostri judicem consiliarium, & familiarem nostrum dilectum an. Domini* 1334. *die* 21. *Octobris*, *qua sic incipiunt; Johannes clara memoriæ illustris Hierusalem, & Siciliæ regis filius, Dux Durachii, regni Albaniæ, & Honoris montis S. Angeli Dominus, Comesque Gravinæ, Capitaneis, & Vicariis, nec non Bajulis seu credenzeriis civitatis nostræ Venafri &c.* Confirmat hisce literis pacta inter oppidanos Viticusi, atque Johannem de Jannavilla Venafri olim Dominum inita, quoad jus pascendi, quod in quibusdam urbis ejus territoriis incolis Vitecusi permittitur. Idem videre est in epistola an. 1336. die 28. Julii Neapoli per Matthæum de Juvenatio judicem vicariæ eandem ob causam ab Agnete Johannis uxore ejus filio Carolo dâtis, quæ sic incipit: *Agnes Ducissa Duratii, & Comitissa Graviniæ mater, & balia, & Carolus Dux Duratii, regni Albaniæ & honoris montis S. Angeli Dominus, Graviniæ Comes. Capitaneis, & Vicariis civitatis nostræ Venafri, & aliarum terrarum nostrarum in Comitatu Molisii, & Apruti &c.* Atque in epistolis reginæ Margaritæ Johannis Nepotis, & filiæ Caroli, quas anno 1395. adducemus. Habuit præterea Carolus Dyrrachiensis Ludovicum filium, qui an. 1344. die 14. Januarii obiit, ut ex ejus epitaphio constat in ecclesia S. Claræ, quod referunt Summonte in vita Johannæ I. Engenius p. 244. Celanus die III. p. 75. Sarnellus in Advenarum Duce p. 210. quamquam posteriores hi tres an. 1343. ejus mortem collocant. Caroli hujus genealogiam fuisse descripsimus, quod, ut advertit optime Spondanus an. 1379. nu. 3. plures in assignando Caroli III. patre decipiantur.

Anno 1382. die 1. Aprilis Carolus III. regni Neapolitani cancellarium creavit Petrum de Tartaris Abbatem Cassinensem hoc privilegio, quod utpote cœnobio nostro perhonorificum haud gravate aliis hactenus editis jungimus. *Carolus III. Dei gratia Rex Hierusalem, & Siciliæ, &c. R. in Christo Patri Fratri Petro Tartaro de Urbe Abbati venerabilis monasterii Cassinensis de ordine S. Benedicti consiliario, & fideli nostro dilecto gratiam, & bonam voluntatem. In deliberatione agendorum, in quibus præsertim facta ardua concernuntur, & ubi honor, & status noster regius tangitur, & reipublicæ interesse versatur, major est nobis cura, et dili-*

Petrus Abbas Cancellarius Regni Neapolitani creatur.

Ex originali in Archivo.

diligentia cautior adhibenda, ut tandem nostrum judicium ab adductis circumstantiis, & rationibus merito ab omnibus comprobetur, & noster animus, qui non desiderat, nisi personas dignas eligere, & præficere in magistratibus, ac honesta discernere, & meliora semper facere, tranquillus, & placidus remaneat in quiete. Cum igitur a felici coronatione nostra de regno Siciliæ vacaret in manibus nostris officium cancellarii dicti regni, quod inter alia magna officia satis expediens sollemne de natura sui, & honorificum judicatur diu in girum, & in partes varias convertimus aciem nostræ mentis cum tota cura, & studiis, ac vigiliis solerter, & provide incumbentes, ac etiam intendentes, quam personam dignam, & sufficientem, ac idoneam possemus eligere, cujus virtuti, & providentiæ valeremus cum omni securitate, & fiducia hujusmodi grande ministerium, & pondera tanta res cum talis tanta materia digne postulet, ut ad ejus deliberationem per multa examina discussiones, & consilia dies claudamus cum noctibus, & respiciamus ordinatis modis, & providis rectum finem. Sed post discussa, & examinata vota multorum in se argumentis, & rationibus, ac veris conclusionibus in medio positis, te talem fecimus mentionem, qui sufficientia pollens, dignitate pastorali gravis, & in urbe Romana natus, unde semper facta grandia, & illustria prodierunt constantissimus, & tenacissimus cultor fidei, apud SS. in Christo patrem, & clementissimum D. D. nostrum Papam, & S. Romanam ac universalem ecclesiam zelator nostri nominis, & honoris, amator bonorum, corrector reproborum, quam non terruerunt tempora turbinum horrenda, & formidanda pericula. Sed quanta humana perfidia periculosius, te invasit, tanto fortior, & robustior armatus veritatis clypea surrexisti ad pugnam in virtute divina, & fide catholica ad aliorum Regulam, & doctrinam difficultatem rerum, & ponderum superanda certam nobis, & omnibus de latere nostra fiduciam exhibes, quod collata per excellentiam nostram tibi hujusmodi cancellariatus officio sic bene incipere debeas, & prosequi melius quod virtus tua qua in tua persona per omnes vimeros se diffundit sales producas, & tam sapidos fructus, & alia dabit de operibus documenta in exaltatione nostri status pariter, & honoris, quam in universale, & particulare compendium nostri regni Siciliæ subditorum, quod semper tibi vendicabis apud ora omnium laudis preconium, & tuæ conditionis honoris, & status successivus eventibus incrementa. Hiis igitur considerationibus, & aliis occurrentibus menti nostræ, ut obmictamus multa alia famæ præconia, quæ possent digne in persona tua excurrere, te in cancellarium regni nostri Siciliæ duximus ex nunc in antea usque ad beneplacitum nostrum cum gagiis unciæ auri unius ponderis generalis per diem pro persona tua ratione dicti officii, & cum gagiis unciarum decem, & octo per annum dicti ponderis generalis pro uno notario, seu scriptore tuo, quem penes te elegeris, ac assumpseris de illa pecunia, prout alia nostra litera executoria declarabunt, harum serie de certa nostra scientia, & speciali gratia fiducialiter ordinandum, & pariter statuendum. Recepto a te prius solito fidelitatis, & de officio ipso exercenda fideliter corporali ad sancta Dei evangelia juramento, & ecce de dicto cancellariatus officio tibi per nos, ut præmictitur, commissa per librum, ut moris est, coram magnatibus, proceribus nobilibus, & aliis in numero copiosa, & per traditionem utriusque sigilli nostri te perrsonaliter investimus. Volentes, & de dicta certa nostra scientia decernentes, & jubentes expresse, quod illis de cetero privilegiis, honoribus, favoribus, immunitatibus, libertatibus, exemptionibus, prærogativis, & gratiis ubilibet potiaris, & gaudeas, quibus alii cancellarii, qui fuerunt pro tempore cum catholicis prædecessoribus nostris Siciliæ regibus potiti fuerunt, & potiri, & gaudere soliti sunt, & debent; Quocirca paternitatem tuam requirimus & hortamur attente, quatenus ex nunc in antea dicto nostro beneplacito perdurante, hujus modi cancellariatus officium tibi commissum præponderans, & considerans, & quantum proinde humeris tuis incumbat sic illud prudenter diligenter, & sollicite cum omni promptitudine, studio, atque curia, & prout alii cancellarii, qui fuerunt pro tempore dictum officium exercuerunt, studeas ad honorem, & fidelitatem nostram, & commoditatem regni diligenter, & fideliter exercere, actuendo, & intuenda spiritus tuos ad asponendum diligentiam, & expeditionem ad litteras, tam de gratia, quam de justitia, quam etiam alias, quæ occurrerint, & ad faciendum omnia, & singula alia sicut alii cancellarii prædecessores tui fecerunt, & facere consueverunt, sequendo in hac parte illorum meliora vestigia, ut tu, qui tenes, & tenere habebis in custodia tua sigillum nostrum in massa argentea, typparia majestatis nostræ, & cum caracteribus nostri nominis, sic per gestus tuos probabiles habere cor nostrum ad te bene dispositum paratum, & benivolum continue merearis. Has nostras litteras pendenti majestatis nostræ sigillo munitas tibi in hujus rei testimonium concedentes. Datum Neapoli per virum magnificum Johannem de Ursinis Comitem Manupelli prothonotarium regni Siciliæ collateralem consiliarium, & fidelem nostrum dilectum. Anno Domini millesimo trecentesimo octogesimo secundo die primo mensis Aprilis quinta indictionis regnorum nostrorum anno primo. Hoc eodem anno justo dei judicio sibi pluribus epistolis a S. Catharina Senensi minitato, Johanna Regina morti est addicta jussu Caroli III. regis. Proba, si Clementi antipapæ non favisset.

Præpositus cœnobii S. Liberatoris creatus.

Petrus Abbas Præpositum monasterii S. Liberatoris constituit Philippum de Manupelle Monachum Cassinensem, ut hisce litteris in ejus regesto pag. 179. constat. *Frater Petrus &c. Dilecto in Christo filio nostro Fratri Philippo a Manuppello monacho nostri sacri monasterii Cassinensis, ac Præposito nostri monasterii S. Liberatoris de Majella Ordinis S. Benedicti membri manualis, & immediate subiecti nobis, & Cassinensi monasterio salutem in Domino etc. Proposituram dicti nostri Propositatus S. Liberatoris cum omnibus, et singulis juribus, et pertinentiis suis, usque ad nostrum beneplacitum, mandatum, tibi conferimus etc. Quocirca curam, regimen, et administrationem dicti monasterii S. Liberatoris Monachorum conventus, Conversorum, clericorum, vassallorum, et subditorum suorum in spiritualibus, et temporalibus tibi plenarie committentes, tibi gerendi, gubernandi, manutenendi, conservandi monasterium, et membra, subditos citandi, et compellendi, eisque mandandi, et arrestandi*

standi pœnam imponendi, & si transgresserint, exigendi, crimina, & defectus ipsorum puniendi, & omnia alia, & singula faciendi, dicendi, & exercendi &c. mandantes dilectis in Christo filiis nostris Decano, Monachis, & Conventui dicti monasterii S. Liberatoris, nec non clericis, & vassallis, ac subditis &c. dicti monasterii quatenus tibi tamquam vero Praeposito, & rectori Praepositurae praefatae pareant &c. Tu enim promisisti nobis dictum monasterium, & ejus bona, ac monachos, & vassallos bene, & utiliter regere, & gubernare, ac ipsius monasterii bona quantum cum Deo poteris augere, & pensionem annuam in festo dedicationis S. Benedicti Cassinensis nobis, vel officialibus nostris &c. sine diminutione aliqua cum effectu annis singulis assignare, & solvere, sicut de praedictis, & aliis in nostris manibus corporale praestitisti ad S. Dei evangelia juramentum. In quorum omnium testimonium &c. Datum in regali palatio S. Spiritus de tribus pergulis die 8. mensis Februarii quarta indictionis Pontificatus SS. in Christo patris, & D. nostri D. Urbani divina providentia Papae VI. anno quarto.

Executio sententiae cōtra Richardum Caputferreum latę.

Anno 1383. executioni demandata est sententia jam olim contra Richardum Caput ferreum lata a Petro Abbate, ut hae litterae testantur in ejus regesto p. 186. *Fr. Petrus de Tartaris de Urbe, Dei, & apostolicae sedis gratia Abbas sacri monasterii Cassinensis &c. ac regni Siciliae cancellarius, dilecto in Christo filio nostro Fratri Vincentio de Aversa monacho Cassinensi, ac Praeposito castri nostri Pesclarum, nec non ad infrascripta commissario, & executori nostro specialiter deputato, salutem in Domino, & nostrorum obedientiam mandatorum. Justitia cœlitus emanavit, ut qui virtutis amore peccare non desinit, pœnae formidine arceretur. Sane cum de anno Domini &c. contra Richardum Capuferrum de S. Victore vassallum nostrum ejus culpis praecedentibus, & demeritis exigentibus, processus fecimus, & sententiam promulgavimus, inter alia ipsum ad perpetuum carcerem, & ejus bona mobilia, & stabilia nostrae camerae Cassinensi applicantes confiscavimus prout haec, & alia in processu, & sententia contra ipsum facto, & lata per nos contra ipsum Richardum scripta, & publicata manu notarii Nicolai Jannisconi de Fractis, noscuntur latius contineri, contra quem Riccardum, & ejus bona propter subgestiones, & amminicula ejusdem debita hucusque non volumus executionem facere. Nuper autem, favente illo, qui consuevit justis esse praesidio, dictum Riccardum capientes, & in nostris carceribus mancipatum detinentes, sententiam ipsam volentes executioni debitae demandare, juxta ipsius continentiam, & tenorem &c. Te igitur Commissarium, officialem, & executorem nostrum ad infrascripta facimus &c. capiendi, & capi faciendi tenutam, & corporalem possessionem omnium, & singulorum bonorum mobilium, & stabilium ubicumque infra limites nostrae jurisdictionis sistentium, aut extra quae fuerunt, seu nunc esse appellantur dicti Riccardi damnati, nostrique rebellis, nomine nostro, & Cassinensis monasterii tanquam ad dictam cameram Cassinensem, & nos spectantium, & legitime confiscatorum, ipsaque bona ad jus, dominium, & proprietatem dictae camerae reducendi, & conservandi, incorporandi, apprehendendi, & detinendi, laboratoribus terrarum, locatoribus, & conductoribus mandandi, ut pro nostra camera dominium possessionem hujusmodi recognoscentes nobis, & officialibus nostris, &c. debeant de fructibus, juribus, pensionibus, & redditibus spectantibus olim ad dictum Riccardum quovis modo debitis, & congruis temporibus sine diminutione aliqua assignare sub pena &c. Viginti quinque unciarum in subditos &c. alios vero amicos, in quorum Territoriis, seu terris aliquod dictus noster rebellis haberet se ipsum habuisse diceretur tanquam dictae nostrae camerae legitime devoluta, & rationabiliter confiscata, rogantes, ut sinant pro complemento, justitia, & executione debita tibi nostro nomine possessionem capere, & recipere de eisdem damus, & concedimus tibi tenore praesentium potestatem, ac concedentes tibi harum serie ex certa nostra scientia in praemissis, & circa ea taliter vices nostras, quidquid enim daxeris in praemissis faciendum nobis per scripturas tuas, & publica documenta referens de illisque nos quam citius poteris reddere certiores taliter habituros, quod possis de solita diligentia merito commendari. In cujus rei testimonium, & tam nostraeque Cassinensis camerae quam tuam, & omnium, quorum vel interest, vel interesse poterit certitudinem, & cautelam praesentes literas nostro Pontificali sigillo, quo utimur, impressione munitas manu notarii Angeli de Viterbio nostri, nostraque camerae notarii fieri, & scribi fecimus, & ad cautelam registrari. Datum in nostro sacro monasterio Cassinensi die 13. mensis Decembris sexta indictionis, Pontificatus SS. in Christo Patris, & D. nostri D. Urbani Divina providentia Papae sexti anno quinto.*

Viginti singulis mensibus unciae Petro Abbati utpote Regni cancellario solutę.

Eodem anno Carolus rex magno camerario, aliisque ministris praecepit, ut viginti uncias quolibet mense Abbati Petro, ut pote magno regni cancellario persolverent ex regiis vectigalibus, quae ab Abbatiae Cassinensis, atque Comitatus Comini, seu Alveti incolis exigebantur. Eam ob rem hae litterae emanarunt. *Karolus Tertius Dei gratia regni Siciliae &c. Magnifico viro Magno Regni Siciliae Camerario, vel ejus locumtenentibus dilectis consiliariis, necnon & viro nobili Dominico de Ruffaldis de Senis Commissario deputato per nos in terris, & locis Abbatiae Cassinensis, & vallis Comini ad faciendum recollegi pecuniam novae taxae, ascendentis ad tarenum unum pro quolibet foculari per mensem, & erario secum deputato super recollectione, & perceptione taxae praedictae &c. fidelibus nostris gratiam, & bonam voluntatem. Cum providerimus noviter R. P. Abbatem monasterii Cassinensis dicti regni nostri Siciliae cancellarium consiliarium, & fidelem nostrum dilectum, debere percipere, & habere pro praesenti anno sexta indictionis super pecunia dictae novae taxae ascendentis ad tarenum unum pro quolibet foculari per mensem recolligi, & exigi provise in dictis terris, & locis ipsius Abbatiae Cassinensis uncias viginti de carlenis argenti, ponderis generalis per mensem, quolibet scilicet mense a principio dicti anni praesentis in antea numerando pro gagiis stabilitis sibi dicti sui cancellariatus officii ratione, & reliquum ultra dictas uncias viginti usque ad integram satisfactionem dictorum gagiorum suorum decrevimus exhiberi sibi praefato mense quolibet super pecunia proventuum Juris sigilli nostri super quae sunt sibi dicta gagia stabilita, computato in dicto reliquo gagiorum ipsorum, eo quod*

Ex originali in Archivo.

esset

esset dicto cancellario, vel alii pro ipso super dicta pecunia proventuum juris sigilli nostri, pro dicto presenti anno forsitan persolutum. Idcirco volumus, & fidelitati vestræ de certa scientia nostra harum serie mandamus expresse, quatenus vos prædicti Ærarie, ac commissarie, seu collector deputate, vel deputande in dictis terris, & locis prædictæ Abbatiæ Cassinensis super recollectione, & perceptione taxæ prædictæ, seu alter vestrum ad quem spectaverit, eidem cancellario, vel aliæ personæ legitimæ pro ipso jam dictas uncias viginti de dictis carlenis argenti ejusdem ponderis generalis per mensem quas ibi per vos super dicta pecunia providimus pro dictis gagiis exhiberi quolibet scilicet mense a dicto principio ipsius presentis anni sextæ indictionis in antea numerando de præfata pecunia ipsius novæ taxæ &c. per manus vestras vel alterius vestrum de mense scilicet in mensem studeatis pro dicto presenti anno integre, & sine diminutione qualibet assignare &c. sicut habetis gratiam nostram caram, cum velimus omnino, & expresse pariter intendamus, quod eidem cancellario, vel alii pro ipso de dictis unciis viginti per vos dicto mense quolibet penitus, & infallibiliter satisfiat &c. Vosque prædicti magnæ cameraria, vel Locumtenentes, ac Dominicæ non impediatis in aliquo solutionem eandem, immo illam per dictos Ærarium, ac Commissarium, seu collectorem fieri sicut prædicitur, permittatis, & eam jubeatis, ipsosque ad id, si, & prout opus fuerit artatis, & debita districtione cogatis. Datum in castro Ovi prope Neapolim, in camera nostra, anno Dñi 1383. die 24. Aprilis, sexta indictionis, regnorum nostrorum anno secundo. De extr. Regist. in Camera. J. Registrata in Cancellaria penes Prothonotarium &c. Adest sigillum pendens. In omnibus hujusce Caroli privilegiis initialis ejus nominis litera veterum more per K. describitur. In hujus regis vita a Summonte descripta inter regni optimates, & cancellarios Petrus noster non recensetur, qua de causa incompertum.

Rebellibus quibusdam parcitum. Tulerat Petrus Abbas in refractarios quosdam oppidi Fractarum incolas perpetuæ carceris atque publicationis bonorum sententiam quod Fractas Honorato Fundorum Comiti prodere moliti essent, Fractensium tamen precibus, fractus nedum sententiam executus non est, verum hoc edicto, si in patriam, e qua evaserant redirent veniam promisit. *Frater Petrus &c. Universis & singulis presentis nostræ monitionis & edicti seriem inspecturis, seu omnibus, qui sua putaverint interesse salutem in Domino. Præsidentium viscera potius ad misericordiam, & gratiam omnium aberrantium, quam ad severam justitiam exercendam debens moveri. Sane, quod dolenter proferimus, quodque non valemus sub silentio præterire nonnulli de castro nostro Fractarum viam rectitudinis ambulantes, modernis temporibus scismatis detestandi, & fluctuationum in ecclesia Dei subortis, qui nonnulla opere, vel verbo, & facto publice, & occulte pravis amminiculis olim Fundorum Comitis cupientis castrum nostrum Fractarum eidem pravo, & injusto dominio subjugare, ac nos, & Cassinense monasterium abicere, & deponere a dominio dicti castri, aliorum rebellium D. nostri Papæ, & regiæ majestatis contra nos, & Cassinense monasterium eorum domnos, heu, proh dolor! contra eorum fidelitatem facere, & attentare præsumserunt in gravem Dei offensam, & animarum ipsorum periculum, & non modicum detrimentum contra quos ne eorum excessus remanerent impuniti, auctoritate apostolica, & ordinaria certos processus fecimus, servatis terminis juris, ipsosque propter eorum contumaciam, & notoriam rebellionem ad perpetuum carcerem, & confiscationem bonorum nostræ cameræ sententialiter condemnavimus. Contra quos cupientes oves devias ad ovile dominicum revocare ex certis rationabilibus de causis mentem nostram moventibus, executionem facere retardavimus, quæ ultimum est judiciorum, eisque non obstantibus demeritis, & excessibus quibuscumque gratiam nostram contemplatione universitatis, & nonnullarum specialium personarum dicti castri pro ipsis pœnis. Nos suppliciter intercedensium gratiose intercedentes. Qui more aspidis surdæ obturantes aures suas, ut bene agerent in profundum malorum, & ut venenum quod gestabat in stomaco pateret taliter, quod neminem inficeret, quam in se ipsos, spreta gratia nostra hujusmodi potius, ut creaimus, & spiritu diffidentiæ, sequentes vestigia Judæ Scariothæ, quam beati Petri Apostolorum principis. Considerantes eorum graves excessus, & culpas, derelictis familiis, & proprietatibus eorum insalutato hospite recedentes, & absentantes de dicto nostro castro furtivo modo ad nonnullas terras Comitis Fundorum aliorumque rebellium se contulerunt, ubi mala pejoribus cumulantes conspirationes, & tractatus varios cum olim Fundorum comite, suisque sequacibus, & satellitibus fecerunt, & ut sententia Dei cadet supur eos severius de equitate. Imo de benignitate potius, quam de jure sequentes vestigea illius pii patris, qui peccatoribus nedum septies, sed septuagesies septies contrito, & humiliato spiritu ad obedientiam atque veniam redire volentibus suum gratia nondenegat, de certa nostra scientia per presentes monemus omnes, & singulos Fractenses habitantes, seu morantes in terris dicti Comitatus, & maxime qui occasione, vel metu dictorum excessuum ab hinc recesserunt, quatenus intra quatuor dierum spatium, quorum unum pro primo, unum pro secundo, & reliquos duos pro termino ultimo, & finali termino, ac monitione canonica assignamus, debeans ad mandatum, obedientiam, & fidelitatem remeare, quibus non obstantibus excessibus gravibus supradictis, promictimus per præsentes gratiam nostram non denegare, sed eisdem illam concedere dignis conditionibus, ac etiam impertiri, ut si beneficiorum Dei fuerint immemores, & gratia nostra severius feriantur, nosque in conspectu Dei, & hominum valeamus potius de benignitate commendari, quam de severitate redargui. Et ut presentis edicti tenor ad notitiam perveniat singulorum in locis consuetis dicti castri per Castaldum ejusdem loci hæc omnia fecimus, & commissimus publice bandiri, & præconizari, & deinde presentes litteras in januis ecclesiæ S. Angeli de dicto castro affigi abinde non removendas, sine nostro speciali mandato. Has autem litteras ad cautelam registratas nostroque pontificali sigillo quo utimur appensione munitas, manu Angeli Colæ de Viterbio secretarii fieri, & scribi fecimus in testimonium præmissorum. Datum in castro Fractarum die 25. Aprilis sexta indictionis.*

Pro-

Procurator constitutus.

Procuratorem eodem an. 1383. constituit Petrus Abbas Thomam Pierleonium regni Neapolitani Vicecancellarium, quo a Paulo Cassidado censum reciperet pro vico S. Petri de Scafato, Cujus rei epistolæ extant in Petri regesto p. 211. *In nomine Domini Amen. Anno Domini 1383. indictione sexta die . . . . mense Junii, pontificatus SS. in Christo patris, & D. nostri D. Urbani divina providentia Papæ VI. anno quinto. In præsentia mei notarii publici, & testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum. R. in Christo P. & D. D. Frater Petrus de Tartaris de urbe, Dei, & Apostolicæ sedis gratia Abbas sacri monasterii Cassinensis &c. ac regni Siciliæ cancellarius citra revocationem aliorum suorum, & dicti monasterii procuratorum, confisus de prudentia, legalitate, & sollicitudine venerabilis viri D. Thomæ Andreotii de Perleonibus de urbe licentiati in decretis, Vicecancellarii dicti regni Siciliæ ipsum D. Thomam absentem tamquam præsentem suum, & dicti monasterii, ac Conventus Cassinensis omni modo, via, jure &c. quibus melius de jure dici, seu nuncupari posset, fecit, constituit &c. verum, & legitimum procuratorem &c. ad recipiendum quascumque pecuniarum quantitates eidem D. Abbati seu ejus Monasterio debitas a nobilibus viris D. Paulo Cassidado milite pro pensione casalis S. Petri de Scafato, seu ejus fidejussoribus, ac Dominico de Regina alias monacho de Neapoli, & Colino de Stephano de Conca Amalfiæ Mercatoribus debitoribus dicti D. Abbatis in triginta unciis de carlenis pro pensione castri Cotrarii, & a Federico de Abitabulo de Neapoli pro quodam Extelleo sibi locato in S. Petro in fine uncias quinque, & a Lamberte conductore domorum dicti monasterii sistentium in Neapoli in quibus retinentur Scholæ certam pecuniæ quantitatem pro pensione earumdem, & de extalleo certorum bonorum dicti monasterii in territorio Salernitano sistentium &c. ac ab Antonio Serena de Tropea Extallerio seu conductore fructuum ecclesiæ S. Mariæ de Insula de Tropea subiectæ eidem D. Abbati uncias decem, & septem &c.*

Lis inter Cassinates, & Ligorium Carrafam Cajetano Episcopo commissa.

Obtendebat Ligorius Carrafa locatum sibi ab Urbano VI. Romano Pontifice oppidum Pesclarum prope Iserniam, quod ab immemorabili jam tempore cœnobio Casinensi paruerat, sibique per vim fidelitatis Sacramento oppidanos addixit. Quare monachi, implorata Pontificis fide, ab eo hanc bullam obtinuere, qua episcopo Cajetano jus decidendæ litis committitur.

Ex originali in Archivo.

Urbanus episcopus servus servorum Dei. Venerabili Fratri episcopo Gaetañ salutem, & apostolicam benedictionem. Exhibita nobis pro parte dilectorum filiorum Abbatis, & Conventus monasterii Cassinensis ordinis S. Benedicti, quod nullius diœcesis existit, petitio continebat, quod olim dilectus filius nobilis vir Ligorius Carrafa Miles Neapolitanus falso asserens quod castrum Peselarum Iserniensis diœcesis ad eosdem Abbatem, & Conventum ac monasterium pleno jure pertinen:, & in cujus possessione pacifica iidem Abbas, & Conventus existebant, & tanto tempore fuerant, cujus contrarii memoria non existit per dilectum filium Antonium de sancto Fraymundo militem dictæ diœcesis a dicto monasterio ad extallium tenebatur quomodo, aut qualiter aliter non expresso, ne prætendens nos eidem Ligorio concesseramus, ut ipse castrum prædictum habere, tenere, & possidere posset ad extallium a prædicto monasterio, sicut præfatus Antonius olim ipsum tenuerat, & possederat præfatum castrum cum juribus, & pertinentiis suis armata manu tirannice occupavit, ac demum contra habitatores, & incolas ipsius castri insultum faciens præfatum castrum plurimum devastavit, sibique ab iisdem incolis, & habitatoribus, & vassallis dicti monasterii vassallagium jurari fecit per vim, & metum, qui cadere poterat in constantem, ac eosdem Abbatem, & Conventum, ac monasterium dicto castro, & ejus possessione prædicta temere spoliavit in animæ suæ periculum, & dictorum Abbatis, & Conventus, ac monasterii non modicum detrimentum. Quare pro parte dictorum Abbatis, & Conventus nobis fuit humiliter supplicatum, ut providere eis super hoc de opportuno remedio dignaremur. Nos itaque hujusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatinus vocatis, qui fuerint evocandi, & auditis hinc inde Propositis quod justum fuerit summarie, & de plano, sine strepitu, & figura judicii appellatione remota decernas faciens, quod decreveris per censuram ecclesiasticam firmiter observari &c. Datum Romæ apud S. Petrum XII. Kalend. Julii Pontificatus nostri anno quinto X. Oldradus. B. de Fontanell. Gundi. Jo: Jacozi. Jo. de Morastis Reg. Adest sigillum plumbeum pendens.

Munitiones in Castellis suis a Cassinatibus positæ.

Ex libro etiam cui titulus: *Quaternus inquisitionis facta per me D. Antonium de Valleregia, de mandato D. mei D. Abbatis Cassinensis de omnibus victualibus receptis per magistros Massarios, & procuratores seu recollectores jurium, & victualium monasterii Cassinensis in terris, & castris infrascriptis, videl. in hoc anno secundæ indictionis, factus per me a die decimo mensis Septembris III. indictionis continens in se omnia victualia per ipsos recepta in ipso anno tam de terratico, & decimis quam de domanio curiæ &c. anno Domini MCCC. LXXXXIV.* Plura leguntur, quibus quam late hisce in partibus pateret Cassinatium jurisdictio: constat nempe fol. 8. a t. *Et docuit assignasse Castellanis turrium castriceli, & Podemontis de cicerculis thumulos duos.* Et fol. 17. a t. *Ponit & docuit prædictus Cossolla magister Massarius assignasse, & liberasse de mandato D. Cassinensis castellano castri novi, & duobus sociis, ac Fratri Gervasio moranti in dicto castro pro eorum munitionibus de grano ad Rasum thumulos triginta.*

Fol. 19. *Et deductis thumulis XXVI. de grano datis, & assignatis per præfatum Fratrem Benedictum castellano ipsius castri* (scilicet Vallisfrigidæ) *& socio.*

Fol. 25. a t. *In primis docuit dictus D. Jacobus magister Massarius assignasse castellano Cucurmii, & duobus suis sociis pro munitione, & vita eorum sex mensium, vid. Augusti secundæ indictionis Septembris, Octubris, Novembris, Decembris, & Januarii tertiæ indictionis, de grano tumulos decem, & octo.*

Fol. 32. a t. *Item ponit, & docuit liberasse Fratri Antonio, & Castellano castelli Bantræ, & tribus servientibus in dicto castro, ac Fratri Colello a die 2. Mensis Junii secundæ indictionis, usque & per totum mensem Decembris tertiæ indictionis pro eorum*

rum

rum vita; de grano ad rasum thumulos viginti novem.

Fol. 35. a t. *Ponit dictus Fr. Benedictus magister Massarius liberasse pro munitione castrorum S. Victoris, S. Angeli, & Teroculi de mandato D. Abbatis, & Prioris de fabis thum. quindecim.*

Fol. 36. a t. *In primis ponit, & docuit assignasse Fratri Jomeo idiota Cassin. de mense Augusti prima indictionis, de mandato D. Prioris pro parte munitionis castri S. Victoris de grano ad rasum thumulos quinquaginta quatuor.*

Fol. eodem: *Docuit liberasse Fr. Jomeo pro parte munitionis castri S. Victoris de vino predicto candatas centum quaraginta.*

Fol. 38. a t. *In primis ponit dictus Archipresbyter liberasse, seu assignasse de mandato D. Prioris Castellano castri Tiroculis, & sociis de grano thum. viginti quatuor pro parte munitionis dicti castri &c.*

Et fol. 54. *Item ponit liberasse castellano Teroculi, & duobus sociis, ac Capitaneo dicti castri pro eorum vita videlicet a die primo mensis Martii secunda indictionis usque & per totum mensem Augusti ejusdem indictionis de farina thumulos viginti quatuor. Item ponit liberasse predictis castellano, & sociis, ac Capitaneo dicti castri, videlicet die primo Septembris pro eorum vita de farina thumulos sex.*

Judices ad contractus creati. Anno 1384. Petrus Abbas judicem ad contractus in universa Cassinensi Abbatia elegit Antonium Paschalem Saugermanensem, ut hisce literis, quorum autographum in nostro archivo asservatur, constat. *Fr. Petrus de Tartaris de Urbe Dei, & apostolica sedis gratia Abbas sacri monasterii Cassinensis &c. regni Sicilia cancellarius. Dilecto in Christo filio, & fideli nostro Antonio Pascali de civitate nostra S. Germani salutem in Domino &c. Te ad honorem Sacrosancta Romana ecclesia Matris nostra Dominorum nostrorum papa majestatis regia, & regi̇nalis, atque nostri, & Cassinensis monasterii in civitate S. Germani, ejusque pertinentiis, & districtu &c. ac omnibus aliis terris, & locis dicta Cassinensis Abbatia, authoritate ordinaria, qua fungimur, ad vitam tuam judicem ad contractus, & causas jussimus tenore presentium ordinandum, tibique officium illud in locis predictis harum serie concedimus gratiose, de illisque tenore presentium providemus recepto prius a te de officiis ipsis bene, fideliter, & legaliter exercendo, debito fidelitatis juramento in manibus Prioris dicti nostri monasterii Cassinensis, & nobis ante omnia constito manifeste, sicut tu retroactis temporibus te novimus, & ex veridica relatione didicimus, te esse bona conditionis, & de legitimo matrimonio procreatum, quapropter volumus, & mandamus, quod tu officia ipsa ex nunc authoritate presentium in civitate, terris, & locis prefatis libere valeas exercere, mandantes nihilominus expresse omnibus, & singulis vassallis fidelibus, & subditis nostris, & Cassinensis monasterii memorati, ac & membrorum ipsius, quatenus de cetero cum eis expediens fuerit ad te tanquam ad judicem ad contractus, & causas per nos, ut premittitur creatum, in omnibus, & singulis, qui ad ipsius judicatus officium spectare, & pertinere noscuntur de consuetudine, vel de jure, confidenter recurrant, & super iis, qua ad dicta officia pertinent efficaciter pareant, obediant, & intendant. Tu enim studeas dicta officia tibi per nos gratiose concessa taliter exercere, sicut debitum prestitisti juramentum ad sancta Dei evangelia &c. In cujus rei testimonium &c. presentes nostras litteras patentes, quas post oportunam inspectionem ipsarum tibi restitui volumus, & mandamus integras, & illesas, nostrisque propriis manibus subscripsimus, & Pontificali sigillo, quo utimur appensione munitas, manu Jacobi Gothifredi de Ebulo nostri, nostraque camera notarii fieri, & scribi fecimus, ac registrari, ad cautelam. Data Neapoli in castro novo regali in domibus nostra residentia, sub anno Domini 1384. die XV. mensis Julii &c. Nos Petrus qui supra manu propria subscripsimus &c.* Alii plures judices ad contractus ab eodem Petro electi, quorum hic, ne tedio simus lectoribus, mentio non fit.

Anno 1385. rex Carolus cœnobio Cassinensi bona omnia allodialia in urbe Neapoli, ejusque pertinentiis a Benedicto Grimaldo perduelle possessa, concessit, quo damna compensarentur ab eodem Benedicto illata vico S. Petri de Scafata Cassinatibus subdito. Ea de re hæ literæ expeditæ. *Carolus III. Dei gratia rex Hierusalem, & Sicilia &c. Universis presentes litteras inspecturis, tam presentibus, quam futuris. Consuevit interdum regia liberalitatis officium de infidelium spoliis fideles induere, ut fideles ipsi in eorum fidelitate congaudeant, & infideles de comissis in Dominum meritam pœnam luant, sane devolutis ad manus nostra curia, ac etiam rationabiliter infiscatis bonis omnibus stabilibus, & Burgensaticis sitis in civitate Neapolis, & ejus pertinentiis, qua fuerunt Benedicti de Grimaldo de Neapoli rebellis nostri per ribellionem ipsius notoriam in detinendo castrum Schifati contra honorem majestatis nostra. Nos ad venerabile monasterium Cassinensis ordinis S. Benedicti, quod nullius diœcesis existit, habentes devotionis affectum. Nihilominus attendentes, quod dictus Benedictus comburi fecit quoddam molendinum existens prope dictum castrum, quod erat dicti sacri monasterii Cassinensis, pluraque damna intulit, & inferri fecit in casali S. Petri ad Schifatum, quod est supradicti monasterii, & intendentes perinde jam dictum monasterium de hujusmodi damnis aliqualiter restaurare, eidem monasterio Cassinensi predicta bona omnia, & singula stabilia, burgensatica, qua fuerunt dicti Benedicti sita in dicta civitate Neapolis, & ejus pertinentiis per ipsius rebellionem notoriam ad manus nostra curia juste, & rationabiliter devoluta, cum juribus, fructibus, redditibus, & proventibus, ac pertinentiis ipsorum bonorum inburgensaticum, franca quidem, libera, & exempta ab omni prestacione servicii, annui redditus, sive censas, tenore presencium de certa nostra sciencia in recompensacionem, & restitucionem hujusmodi dampnorum ipsi monasterio per dictum Benedictum, uti predicitur, illatorum, ac proprii nostri motus instinctu, damus, donamus, & concedimus gratiose ad habendum, tenendum, & possidendum predicta bona burgensatica, dominandum, & uti fruendum illis, & faciendum de eis, sicut de aliis bonis monasterii supradicti, absque molestia, & contradictione quacumque. Investientes preterea venerabilem D. Fratrem D. Abbatem dicti monasterii Cassinensis, regni nostri Sicilia cancellarium, collateralem, consiliarium, & fi-*

Bona Allodialia Benedicti Grimoaldi cœnobio Cassinensi data.

Ex originali in Archivo.

& fidelem nostram dilectum nomine, & pro parta dicti monasterii de pradictis bonis Burgensaticis prasentialiter per aostrum anulum, ati est moris, quam investituram, vim, & efficaciam veru tradicionis volumus, & decernimus optinora juribus super bonis ipsis cujuscumque ulterius semper salvis. In cujas rei testimonium prasentes aostras literas magno majestatis nostra peadente sigillo jussimus communiri. Datum Neapolis per viram nobilem Gentilem de Merolinis de Sulmona legum doctorem, locamtenentem, Logothera, & protonotarii regni Sicilia, magnu nostru curia magistrum rationalem, consiliarium, & fidelem aostrum dilectum. Anno Dñi 1385. Die 23. mensis Marcii octava indictionis, regnorum nostrorum anno qaarto. L. T. qaia Cancellar. S. R. R. Notarius Jacobus de Ebulo. Cont. .n. quida homo. Registrata in Cancelleria peaes Prothonotarium. Concessus hic vicus cœnobio nostro fuerar, ut diximus, anno 1072. a Richardo Capuano principe, quam donationem ratam habuit Jordanus ejus filius an. 1089., aliique Capuani dynastæ.

Mortuo Carolo III. Ladislaus Rex salutatur.

Caroli animum pluribus alioquin virtutibus potissimum militari præditum, cæca adeo dominandi cupido invaserat, ut regnum Hungariæ, contra jus, & fas, præterque gratitudinem Ludovico Hungariæ regi debitam, adimere conatus sit Mariæ Ludovici filiæ, cujus demum insidiis necatus est. Anno 1387., audita Neapoli ejus morte rex statim publicis acclamationibus salutatur Ladislaus ejus filius pene decennis, prope finem Februarii anni ejusdem. Fuse hæc narrant Constantius lib. 8. a p. 232. ad 241. Summonte in vita Caroli III. Raynaldus an. 1385. nu. 9., & 1386. a nu. 1. ad III., & Spondanus nu. 6., & 7. & nu. 1., 2., 3., & 4., qui tamen omnes decepti sunt, cum Caroli mortem, inaugurationemque Ladislai an. 1386. collocant. Nam anno insequenti hæc evenisse constabit ex privilegiis a nobis infra adducendis, in quibus integer annus 1387. dicitur primus regni Ladislai. Hinc privilegio oppidanis S. Petri in Monasterio anno 1388. die 3. Februarii concesso etiam legitur: *Regnorum nostrorum anno primo*. Eandem chronologiam complura alia, qua publica, qua privata a nobis visa monumenta confirmant, quorum aliqua infra adducemus. Atque in omnibus Ladislai tempore in regno Neapolitano factis instrumentis ab anno 1387. primus ejus annus repetitur. Idem Raynaldus an. 1387. nu. 3. hæc verba laudat Diarii Judeatini, in quibus an. 1387. exprimitur, cum sermo est de Elisabeth regina Ungharıæ matre Mariæ, quæ paulo post necatum Carolum obiit: *Anno MCCCLXXXVII. die 16. Januarii applicuit novum, quod D. Regina Senier obiit in captivitate &c.*

Raynaldus Spondanus aliique notati.

Oppidani Pesclarii ad officium redeunt.

Paucos ante Caroli obitum menses incolæ oppidi Pesclarum veniam petitum Cassinatibus misere, quorum se dominio subtraxerant, forsan cum deditionem Ligorio Carrafæ fecerant. Hujus rei notitia in regesto Petri p. 70. a t. hisce verbis habetur. *Die 11. mensis Octobris nona indictionis D. Nicolaus Johannes de Bantra, Julianus Johannis de Stephuno, & Bartholomaus Rubeus de castro Pesclarum Iserniensis Syndici, missi per universitatem dicti castri ad D. Petrum Abbatem, ac Priorem, &*

Disset.

conventum monasterii Cassinensis habentes ab ipsa universitate speciala mandatum, & potestatem, requisiverunt eosdem D. Abbatem, Priorem, & Conventum in Camera turris monasterii Cassinensis pro parte dictu aniversitatis, ut homines dicti castri, vellent ad dominium primum, videlicet monasterii Cassinensis, reducere, & ad gratiam recipere, alias protestati fuerunt, se velle providere in factis eorum, quod u certo, ut dicebant, non esset bonum prostatu regio, qui Dñus Abbas, Prior, & Conventus, seu major pars ibidem existens, dubitantes, ne ex hoc majus malum sequeretur, pradictos Sindicos nomine qao supru ad gratiam receperunt sub eorum jaramento servanda fidelitatis. Presentibus Tuczio de Bello homine de Urbe, Abbata Johanne de Griso, Abbate Stephano de Villa Pedimontis, & Biccarello de Fractis clerico Gaetanu diœcesis testibus.

Pax inter Abbatem Cassinensem aliosq; Regni Dynastas inita.

Tot vicissitudines in regno Neapolitano obortę, dominorumque varietas plures jam in factiones, regni Barones diviserant, aliis Ludovico Andegavensi faventibus; aliis Ladislao. Quo factum ut modica jam regis authoritas apud dynastas esset, qui veluti supremi domini belli, pacisque fœdera jubant. Atrox inter hæc bellum fuit a Suessæ Duce, cui Abbas Cassinensis fœdere junctus erat, contra Comitem Fundanum, cui Lucas Spinellus dominus Roccæ Guillelmæ favebat, excitatum, quod demum mense Martio an. 1387. sedatum est inita pace, qua etiam Oppidanis Pontiscurvi qui a cœnobio Cassinensi desciverant, consultum, ut ex hoc instrumento luculentius patet. *In nomine Domini amen. Anno ejusdem nativitatis millesimo trecentesimo octuagesimo septimo, die ultimo mensis Martii, decima indictionis, Pontificatus SS. in Christo P. nostri D. Urbani divina providentia, Papa sexti, anno IX., ac regnante Serenissimo principe, & D. nostro D. Ladislao II. Dei gratia Ungharia, Hierusalem, Sicilia, Dalmatia, Croatia, Rama, Servia, Galatia, Lodomeria, Bulgariaque rex, Provincia, Forcalquerii, ac Pedemontis Comes, regnorum vero ejus anno primo feliciter Amen. In prasentia mei notarii, & testium infrascriptorum ad hac specialiter vocatoram, & rogatoram constituti personaliter venerabiles, & religiosi viri Frater Hieronymus de Corneto Prior sacri monasterii Cassinensis, & Frater Georgius de Vercellis Prepositus monasterii Vallislucis, & egregius Artium, & medicina doctor D. Johannes Tebaldi de Pontecarvo procuratores, actores Yconomi, negotioram gestores, & nantii speciales ad infrascripta per reverendum in Christo P., & D. D. Petrum Dei, & apostolicę sedis gratia Abbatem dicti monasterii Cassinensis, ac regni Sicilia cancellarium, tam nomine proprio, quam nomine, & pro parte dicti monasterii, & conventus ejusdem specialiter, & solemniter deputati, per publicum instrumentum scriptum, & signatum, manu, & signo circumspecti viri Joannis Francisci de Vallefrigida apostolicu auctoritate notarii, quod quidem instramentum vidimus, legimus, & inspeximus &c. ex parte una, & nobilis, & egregius vir Nicolaus Johannis domini Fabalteria, & Ceprani dominus, Procurator, negotiorum gestor, actor, & nuntius specialis magnifici, & potentis D. Honorati Gaetani, Fundorum, Campanea, & Maritima Comitis, tam pro*

Ex originali in Archivo

parte ipsius domini Comitis, quam nomine, & pro parte colligatorum, & coadhærantium suorum, ut plenius nobis constitit per quoddam publicum instrumentum scriptum & signatum manu, & signo discreti viri Leonis Maladingua de Itre publici apostolica authoritate notarii, quod vidimus, legimus, & inspeximus &c. ex altera, præsentibus quoque ibidem providis, & discretis viris Johanne Jacobi Sabastiani de Pontecurvo sindico, Procuratore &c. ipsius universitatis, & hominum castri Pontiscurvi ad infrascripta specialiter deputate &c. prout nobis constitit evidenter per quoddam publicum instrumentum scriptum, & signatum manu, & signo providi viri Jacobi notarii Nicolai de Pontecurvo publici apostolica authoritate notarii quod vidimus, legimus &c. & Angelo notarii Angeli, & Antonio Bencevenne de Rocca Gulielmi sindicis, procuratoribus, &c. Universitatis, & hominum Roccæ Gulielmi ad infrascripta specialiter deputatis prout nobis constitit per quoddam publicum instrumentum scriptum, & signatum manu, & signo discreti viri Francisci Landulphi de dicta Roccæ publici apostolica authoritate notarii, quod vidimus, legimus &c. Sane cum jamdudum, inimico humani generis procurante, intra præfatos dominum Fundorum, Campaniæ, & maritimæ Comitem, & R. in Christo P. D. Petrum Abbatem sacri monasterii Cassinen.'s, & regni Siciliæ cancellarium, gravis fuisset briga, & materia turbationis exorta, & exinde dura guerrarum commotio, ex quibus in personis, & rebus vaxalli dictarum dominorum fuerunt afflicti graviter, & attriti, divina tamen suffragante gratia, quæ universa reparat, & ad prosperum finem ducit; præfati procuratores, Yconomi, sindici, & negotiorum gestores partium prædictarum, nominibus quibus supra, ad talem pacem, & concordiam devenerunt, Deo propitio, perpetuo duraturam, vid. quod, prout præfatæ partes differnerunt, die præcedenti, scilicet penultima præsentis mensis Martii, fuisset facta, & firmata pax inter dictum D. Comitem Fundorum pro se, suisque colligatis, & coadhærentibus ex parte una, & magnificum, & potentem D. D. Jacobum de Marsano Comitem Squillacii & regni Siciliæ Ammiratum pro se, suisque fratribus colligatis, & coadhærentibus ex parte altera, ubi, & in qua pace reservatum, & expresse conventum extitit, quod si per totum futurum diem, scilicet ultimum dicti præsentis mensis Martii, præfati procuratores, Yconomi, & negotiorum gestores dicti D. Abbatis venirent, & interassent paci, & concordiæ prælibatæ, quod pars ipsa & concordia haberetur, & intelligeretur facta & exnunc facta esset inter dictum D. Fundorum Comitem, ejusque colligatos, & cohadhærentes, ac vaxallos subditos, & sequaces, & dictum D. Abbatem Cassinensem ejusque adhærentes, vaxallos, & subditos, ac sequacas. Quapropter partes prædicta volentes secundum reservationem, & pactum prædictum pacem ipsam approbare, confirmare, facere, & celebrare inter partes ipsas, Christi nomine invocato, per pacis osculum inter se invicem amplectentes, pacem ipsam fecerunt, firmaverunt, celebraverunt, & ratificaverunt & modo, & forma, & sub illo tenore, verbis, & Capitulis prout, & sicut inter præfatos D. Comitem Fundorum, & Ammiratum extit facta, acta, & celebrata, & prout, & sicut in instrumento pacis inter ipsos D. Comitem, & Ammiratum confecto narratur, & plenius continetur, promittentes procuratores, & Yconomi prædicti nominibus quibus supra alternatim, & vicissim omnia, & singula secundum pacem, & instrumentum pacis prædicta habita inter præfatos D. Comitem Fundorum, & Ammiratum, ac premissa, & stipulata inter eos per solemnem stipulationem attendere, & observare integraliter, & bona fide, & in nullo contrafacere, vel venire, sub hypoteca, & obligatione partis bonorum dictorum D. Fundorum Comitis, & D. Abbatis Cassinensis, nec non ad pœnam, et sub pœna unciarum quatuor millium pro quolibet contrafaciente, cujus partis medietas regali curiæ, et medietas parti observanti applicetur, quibus omnibus, et singulis sic peractis, præfati sindici, et procuratores castri Pontiscurvi, et Roccæ Gulielmi scientes, et recognoscentes se fuisse in guerra, et discrimine prælibatis, volentes, et affectantes paci ipsi, et concordiæ intercsse, et inhærere pro tutiori, et clariori concordia, et pace ipsorum specifica nominari etiam facere et recognoscere omnia, ad quæ tenentur pro observatione pacis ipsius, præfatus Sindicus, et procurator universitatis dicti castri Pontiscurvi dicto Sindicario & procuratoria nomine sponte dixit, obtulit, petiit, et promisit, quod præfatus D. Abbas, et Conventus Cassinensis possent mittere, et deputare in dicto castre Pontiscurvi unum, vel duos procuratores, seu officiales ad recipiendum exigendum, et percipiendum omnes, et singulos fructus, redditus, et proventus, quos idem D. Abbas, Conventus, et monasterium Cassinense habent, et habere prætendunt in dicto castre Pontiscurvi, et ejus territorio, ac etiam ad jura reddendum, banna mittendum, et omnia alia, more solito, in castro ipso faciendum, et exercendum, nec non et quod exititi Pontiscurvenses haberent, et perciperent fructus possessionum eorumdem, dummodo constituerent procuratores ad percipiendum fructus ipsos de Pontecurvensibus, sistentibus in Pontecurvo, ac etiam quod D. Andreas D. Francisci de Pontecurvo miles haberet, et percipere posset omnes fructus possessionum suarum, quas habet in territorio sancti Eliæ, et terris aliis Abbatiæ prædictæ, Dictusque Syndicus, et procurator Roccæ Gullielmi dixit, obtulit, promisit, et petiit, quod omnes terræ, res, et possessiones dictorum D. Abbatis Conventus, et monasterii Cassinensis, ac particularium personarum Abbatiæ prædictæ, quæ essent, & retinerentur per Lucam Spinellum dominum dictæ Roccæ, seu per quascumque speciales personas dictæ Roccæ Gullielmi restituerentur, & libere relaxarentur dominis, & patronis earumdem, dummodo quod omnibus, & singulis personis de dicta Rocca Gullielmi habentibus eorum bona, possessiones, & res, in terris, & territoriis dictæ Abbatiæ videlicet in castre Fractarum, Castronove, & Vallefrigidæ restituerentur, & libere relaxarentur dominis, et patronis earundem. Quæ omnia asserta, prolata, promissa, et petita per præfatos Syndices, & procuratores dictorum castrorum Pontiscurvi, et Roccæ Gullielmi, quibus supra nominibus, præfati Procuratores, et Yconomi dictorum D. Abbatis Conventus, et monasterii

sterii

sterii Cassinensis, quibus supra nominibus, sponte acceptaverunt, & conserserunt pro bono pacis, et concordia supradictorum, obligante partes ipsa nominibus ut supra, ad pœnam unciarum duarum millium pro quolibet contrafaciente pro observantia prædictorum. Acta, facta, et celebrata fuerunt omnia suprascripta inter partes prędictas in territorio castri Trajecti, in via publica, juxta, os prope Baptistam Garliani, pręsentibus testibus infrascriptis ad hęc vocatis, et rogatis, vid. Notario Stephano Corbo, Abbate Antonio Galea de Suessa, Cicco Squaccara, Henrico Spatario, Gentile de Fontanarosa. Omnes tres isti sunt de Gaeta, ac aliis testibus: Et Ego Petrus Johannis de Fatinis, de Narnia publicus apostolica, imperiali, & reginali authoritatibus notarius, & Judex ordinarius constitutus, prædictis omnibus, & singulis, dum per partes prædictas sic agerentur, una cum testibus suprascriptis, presens interfui, eaque rogatus scripsi, & publicavi, & in hanc publicam formam redegi, signoque meo solito signavi in fidem omnium præmissorum. Signum mei Petri Johannis† Notarii subscripsi.

Petrus Abbas cōfirmatur Regni Cācellarius.

Ex originali in Archivo.

Eodem anno rex Ladislaus confirmavit in Regni Cancellarium Petrum de Tartaris Abbatem Cassinensem hoc privilegio: *Ladislaus Dei gratia, Hungaria, Jerusalem, & Sicilia, Dalmatia, Croatia, Rama, Servia, Galitia, Lodomeria, Cumarii, Bulgariaque Rex, Provincia, Forcalquerii, ac Pedemontis Comes. R. in Christo Patri Fratri Petro Tartario, de Urbe, Abbati venerabilis monasterii Cassinensis, Ordinis S. Benedicti, regni Sicilia cancellario, collaterali, consiliario, & fideli nostro dilecto, gratiam, & bonam voluntatem. Decet regale solium viris pollere conspicuis, & illorum presertim sua latera illustrare, quos consilii rectis, maturitas virtutis, & sapientia multiplex reddit insignes, & qui pro arduis Reipublica eminentibus & gerendis plerumque negotiis continuas animi curas subeant labores corporis, & sumptuum profluvium non paveseant, ea siquidem in te dudum clara memoria D. Karolus III. dicti tunc Regni Sicilia rex inclitus, noster Genitor non solum cognoscens, sed quotidie palpans, & oculata fide prospiciens, te, licet virtutum tuarum prudentia, & fide illibata sincera, & inconcussa constantia gradus, & apices sublimiores exposeerent, cancellarium dicti regni Sicilia per suas certi tenoris literas digne statuit, & merito ordinavit, quarum literarum tenor sequitur, & est talis. Karolus tertius Dei gratia Rex Jerusalem, & Sicilia &c.* Describitur ad verbum hoc Caroli III. privilegium, & postea hæc leguntur: *Nos igitur immensa probitatis fidei, & virtutis tuę merita sedulo attendentes, et considerantes, te, dictum cancellariatus officium hactenus cum multa sollicitudine diligenti, fidelique exercuisse solertia, & quę ad ipsum spectant officium, examine ęquo librasse, ex quo paternum in tui electione ad dictum officium nullatenus errasse judicium intuemur. Idcirco, quoad possumus, illius imitari vestigia cupientes, te, cujus personam nobis frugi, & opportunam admodum reputamus in hujusmodi cancellariatus officio, cum omnibus emolumentis, prerogativis, gratiis, immunitatibus, exemptionibus, & gagiis prout, & quemadmodum in pręmissis D. qm. nostri patri literis continetur, exsolvendis tibi, & tuo notario, vel scriptori, gagiis ipsis de ea pecunia, quam alię nostrę executorię litera declarabunt, & ut idem D. noster Pater in suis executoriis literis declaravit, cum consensu, & authoritate Serenissimę D. D. Margaritę dictorum regnorum reginę reverendę genetricis, balię, & tutricis nostrę, de certa nostra scientia, authoritate, & tenora pręsentium confirmamus, statuimus, & de novo etiam similiter ordinamus. Quamobrem paternitatem tuam, ipsarum tenore, cum consensu, & authoritate pręmissis requirimus, & hortamur, quatenus de cetero sit dictum Cancellariatus officium, velut consuevisti dudum diligenter studeas exercere quod exinde suavis odor, & solitum redolentis famę tuę preconium crescat, & altiora in conspectu nostro suscipiat incrementa. In cujus rei testimonium pręsentes literas fieri, & sigillo Vicariatus regni Sicilię, quo olim dicta D. nostra genitrix prędicti D. genitoris nostri in ipso regno existens vicaria utebatur, in defectu sigilli nostri magni non dum confecti, jussimus sigillari, valituras per inde, ac si dicti nostri sigilli proprii forent munimine roboratę. Datum Neapoli per Virum nobilem Gentilem de Merolinis de Sulmona legum doctorem, magnę nostrę curię Magistrum rationalem, locum tenentem Prothonotarii regni Sicilia, Consiliarium, & fidelem nostrum dilectum. Anno Dñi 1387. die 27. mensis Aprilis decima indictionis, regnorum nostrorum anno primo. De mandato D. Regis lt. c. P. nihil quia cancellarius. An. de Penn. 5. registrata in Cancellaria penes Prothonotarium.*

Citariensium fides, & amor erga cœnobium Cassinense.

Ex originali in Archivo.

Eluxit semper erga cœnobium Cassinense Citrariensium fides, & amor, ut potissimum hoc anno, quo Abbatem Monachosque enixe rogarunt, ne oppidum illud unquam alienarent, quod hisce conditionibus promissum est: *Fr. Petrus de Tartaris de Urbe, Dei, & apostolica sedis gratia Abbas sacri monasterii Cassinensis ordinis sancti Benedicti &c., ac regni Sicilia cancellarius, Prior, sub Prior, & Conventus dicti sacri monasterii Cassinensis. Dilectis in Christo filiis universitati, hominibus & personis terra nostra Citrarii provincia Calabria fidelibus, & devotis nostris carissimis salutem in Domino sempiternam. Licet per alias nostras litteras recolimus vobis de speciali gratia concessisse, & promisisse terram ipsam Citrarii, non vendere, alienare, vel permutare quoquomodo, durantibus vobis in fidelitate debita, & consueta, tamen ad abundantiorem vestram cautelam, & declarationem, atque vos ferventius animandum ad perseverandum in fidelitate, & devotione solita nostra, & nostri monasterii prælibati, iterato, & de novo de certa nostra scientia, & gratia, speciali tenore presentium, gratiam, & promissionem ipsam reatificamus, approbamus & confirmamus, decernentes, & promittentes expresse, quod, durantibus vobis in debita, & assueta fidelitate, & devotione nostra, & nostri monasterii prælibati, Tarram ipsam Citrarii non vendere, alienare, vel permutare ullo modo &c. Immo terram*

ipsam conservare, regere, & gubernare ad manus nostras ad honorem nostrum, & augumentum dicti nostri monasterio, atque vestri consolationem, & salutem more solito, & consueto. Mandantes, & injungentes vobis expresse sub pena fidelitatis, & confiscationis omnium bonorum vestrorum, quatenus aliquibus aliis litteris, mandatis &c. quorumcumque Principum &c. Magnatum, seu nobilium &c. cujuscumque status, gradus, conditionis, vel dignitatis existant, non pareatis, obediatis, nec credatis, nec intendatis in aliquo, vel modo aliquo per directum, vel indirectum, publice, vel occulte, tacite, vel expresse contra honorem, statum, jurisdictionem, & obedientiam nostram, nostrique Cassinensis monasterii supradicti, ac officialium nostrorum, vestrorumque debitam, & solitam fidelitatem, & devotionem erga nos, & nostrum monasterium antefatum. Nec vendere præsumatis de bonis vestris stabilibus sistentibus in dicta terra nostra Citrarii, ejusque pertinentiis, & districtus alicui Domino, vel viro potenti existenti extra dictam terram nostram Citrarii, prout, & sicut in privilegio per nostrum prædecessorem quondam vobis factum, & concessum plenius continetur. Promictens vobis insuper per præsentes in omnibus casibus successivis, & oportunis pro defensione vestra ponere posse nostrum, vosque favere, juvare, & defensare contra omnes, & singulos vos molestantes, vel in aliquo perturbantes totis viribus, & pro posse, nec vos derelinquere ullo modo, hortantes igitur vos, quantum cum Deo possumus, ut circa fidelitatem ipsam, vestri, nostrique statum tranquillum, nostrumque honorem unanimiter, fraternaliter, & concorditer taliter vos geratis, habeatis, & perseveretis, quod apud Deum, & homines possitis merito commendari, & a nobis uberiores gratias proficì. In quorum omnium testimonium &c. presentes nostras patentes literas nostrum quorum supra Abbatis, Prioris, & sub prioris manibus subscriptas, & Pontificalis, atque conventualis nostrorum sigillorum appensione munitas, manu Petri Johannis de Narnia nostri, nostræque cameræ notarii, & scribæ fidelis fieri, & scribi fecimus &c. Datum in dicto nostro monasterio Cassinensi die X. mensis Novembris undecimæ indictionis 1387. a nativitate Domini. Nos Petrus qui supra manu propria subscripsimus, &c. Prohibet Petrus Citrariensibus, ne bona sua stabilia hominibus extra illud oppidum potentibus vendant, quo quidem constat bonorum omnium supremum, directumque dominium penes cœnobium Cassinense fuisse,

Hoc eodem anno 1387. jussu Ladislai regis re-
Reditus Petro Abbati utpote Regni Cancellario Decreti. ditus Petro, ut pote regni cancellario decreti sunt. En Ladislai litteras. *Ladislaus Dei gratia Ungariæ Jerusalem, Siciliæ &c. Rex &c. Magnifico viro magno regni Siciliæ Camerario, vel ejus Locumtenentibus dilectis consiliariis, justitiariis,*
Ex originali in Archivo. *justitiariis quoque Terræ laboris, & Comitatus Molisii, Capitaneis terrarum & locorum Abbatiæ monasterii Cassinensis, cæterisque commissariis, & officialibus aliis statutis, statuendis per nostram Curiam in terris, & locis provinciæ, & Abbatiæ prædictæ super recollectione, & perceptione cujuscumque fiscalis pecuniæ inibi nostræ curiæ debitæ, & debendæ recollectoribus insuper, & expensoribus pecuniæ proventuum juris sigilli nostri, nec non quibuscumque taxatoribus, collectoribus, & perceptoribus pecuniæ generalium subventionum, & collectarum annis singulis nostræ Curiæ debitarum, & debendarum per universitates, & homines dictarum terrarum & locorum ipsius Abbatiæ Cassinensis, ac syndicis, universitatibus, & hominibus locorum, & terrarum prædictarum præsentibus, & futuris fidelibus nostris gratiam, & bonam voluntatem, quia circa solutionem gagiorum stabilitorum, tam qm. perclaræ memoriæ D. Carolum tertium genitorem nostrum dictorum regnorum regem inclitum quam per nos successive R. in Christo P. Fratri Petro Tartaro de Urbe Abbati venerabilis monasterii Cassinensis, ordinis S. Benedicti, Regni nostri Siciliæ Cancellario, per dictum D. genitorem nostrum ordinato, & per nos postmodum confirmato, ac collaterali consiliario, & fideli nostro dilecto, pro se, ac uno notario, vel scriptore per eum eligendo, & assumendo ad rationem videlicet de uncia auri una ponderis generalis per diem, pro persona dicti cancellarii, & unciis auri decem, & octo ejusdem ponderis generalis per annum, pro dicto notario, seu scriptore non intendamus aliquem intervenire defectum, consideratione præsertim variorum laborum, & sumptuum, quo idem cancellarius circa latus nostrum nostris continue vacando servitiis hucusque subiit, subit, ad præsens, & subire ipsum imposterum oportebit. Idcirco de certa nostra scientia cum consensu, & authoritate Serenissimæ D. D. Margaritæ dictorum regnorum reginæ reverendæ genitricis, baliæ, & tutricis nostræ tenore præsentium decernimus, quod idem cancellarius pro se, ac dicto notario, seu scriptore jam dicta ipsorum gagia ad rationem superius declaratam de pecunia dictarum generalium subventionum, & collectarum præfatarum terrarum, & locorum ipsius Abbatiæ Cassinensis, & in ipsarum defectu de pecunia proventuum juris dicti sigilli nostri percipiat, & habeat integre, & sine diminutione quacomque, quare volumus, & fidelitati vestræ cum consensu, & authoritate præmissa, ipsarum tenore mandamus expresse, quatenus eidem cancellario, vel ipsius ad hæc procuratori, seu nuntio pro se, ac dicto notario, seu scriptore jam dicta gagia sibi pro se, & dicto notario, seu scriptore per nos, ut prædicitur, stabilita, ac exhiberi provisa ad præfatam rationem de uncia auri una dicti ponderii generalis per diem pro persona dicti cancellarii, & unciis decem, & octo ejusdem ponderis per annum pro dicto notario, seu scriptore, Vos scilicet prædicti præsentes collectores, taxatores, & perceptores pecuniæ dictarum generalium subventionum, & collectarum præfatarum terrarum, & locorum ipsius Abbatiæ Cassinensis, ac sindici, universitates, et homines terrarum et locorum ipsorum totum id quod debent ei de illis dicto cancellario pro se, et dicto notario, seu scriptore de dictis gagiis in toto, vel in parte satisfactum non sit, de quo per literas præsentis receptoris, et expensoris pecuniæ proventuum juris dicti sigilli nostri in vestro computo producendas informari curetis statim simul, et semel, et imposterum tam vos ipsi præsenses collectores, taxatores,*

&

& perceptores, ac Syndici universitates, & homines quam vos alii successive futuri, quolibet scilicet anno de pecunia dictarum generalium subventionum, & collectarum per vos pradictos universitates, & homines dictarum terrarum, & locorum ipsius Abbatia Cassinensis prafatis annis singulis ipsi nostra curia debitarum, & debendarum sistente quidem, & futura per manus vestras officiorum vestrorum temporibus, per eos quidem terminos, quibus prafatam pecuniam tenemini, nostra curia exhibere, prout ad vos spectaverit integre, & sine diminutione aliqua, vigore presentium persolvatis. Et in defectu pecunia dictarum generalium subventionum, & collectarum vos pradicti praceptores, & expensores pecunia proventuum juris dicti sigilli nostri prasentes vid., & futuri certificati prius singulis vicibus, ut expedit de defectu jam dicto eidem cancellaria, seu prafato ipsius ad hac procuratori, vel nuntio pro se, & dicto notario, seu scriptore jam dicta ipsorum gagia ad rationem superius declaratam, seu defectum ipsum, si quis fuerit, usque ad integram satisfactionem gagiorum ipsorum, tam pro praterito tempore, quam deinde in antea pro futuro, annis singulis de prafata pecunia proventuum juris dicti sigilli nostri sistente, & futura per manus vestras officiorum vestrorum temporibus solvere, ac exhibere, & supplire de mense in mensem earundem vigore prasentium studeatis, recepturi ab eodem cancellario, seu prafato ipsius ad hac procuratore, vel nuntio pro se, & dicto notario, seu scriptore de hiis, qua sibi solveritis exinde suis vicibus sub ejus sigillo prout vestra intererit apodixas quas vobis plene sufficere volumus ad cautelam illasque una cum solutione hujusmodi in vestro computo acceptari pariter, & admitti nullis cautelis, quam presentibus nostris literis cum apodixis eisdem a vobis propterea quomodolibet requirendis, vosque pradicti magne camerarie, vel locumtenentes, ac justitiarii, capitanei, commissarii, & officiales presentes, & futuri non impediatis in aliquo solutionem eandem, immo illam per jamdictos collectores, taxatores, & perceptores, ac supradictas universitates Syndicos, & homines fieri, sicut pradicitur, permittatis, & etiam jubeatis, ipsosque ad illam, ut pradicitur, faciendam si renitentes extiterint per qualibet opportuna, & debita juris remedia, ut expedire videritis, compellatis, nec obmittatis vos pradicti Justitiarii, & Capitanei Commissari, & officiales prasentes, & futuri, recolligere, & exigere dicto anno quolibet pro parte nostra curia ab universitatibus, & hominibus antedictis totum id quod pradictis generalibus subventionibus, & collectis preter, & ultra quantitatem gagiorum ipsorum, solvere dicto anno quolibet ipsi curia nostra tenentur. Prasentes autem literas, quas sigillo Vicariatus regni Sicilia, quo olim dicta D. nostra genitrix existens in ipso regno Vicaria, utebatur, in defectu nostri sigilli nondum confecti, fecimus sigillare, & eas per inde valere volumus, ac si dicti nostri sigilli proprii forent munimine roborata, post opportunam earum inspectionem transumpto earum per vos pradictos collectores, taxatores, & perceptores, sindicos, universitates, & homines prout vestra intererit, in publica forma recepto, pro cautela restitui volumus prasentanti pramissa, modo in antea efficaciter valituras. Datum Neapoli in camera nostra,

Differt.

anno Domini millesimo, trecentesimo octuagesimo septimo, die vigesimo primo mensis Maj, X. indictionis, regnorum nostrorum anno primo, de cur. Conc. n. Registrata in cancellaria penes Prothonotarium. Adest sigillum pendens &c.

Neque hisce erga Petrum exhibitis beneficentiæ signis contentus rex Ladislaus, hoc etiam amplissimo diplomate privilegia omnia ab Antecessoribus suis cœnobio Cassinensi concessa confirmavit: *Ladislaus Dei gratia Ungaria, Jerusalem, & Sicilia &c. Rex &c. Si ex naturali debito astringimur venerandis ecclesiis nos prabere interna mentis affectione munificos consecutivum est, ut pios affectus progenitorum nostrorum catholicorum regum Sicilia, qui opera charitatis, & salutem animarum eorum recipiunt libenti animo prosequamur, & in hiis, qua ad exaltationem divini numinis a quo cuncta bona recipimus noscuntur accedere, confirmando illa promptis affectibus inclinemur. Sano R. in Christo pater Frater Petrus de Tartaris de urbe Abbas sacri monasterii Cassinensis Cancellarius regni nostri Sicilia collateralis consiliarius, nec non monaci, & conventus monasterii supradicti devoti, fidelesque oratores nostri, majestati nostra exponere curaverunt, quod clara memoria D. rex Karolus tertius Pater noster, & D. reverendus ex Zelo charitatis immensa, quam ad prafatum monasterium Cassinense singulari quadam devotione habebat, nec non & pradecessores ejus multa, & diversa privilegia, literas, concessiones, & gratias pradicto sacro monasterio Cassinensi, ipsiusque Abbati, Monacis, & Conventui, terris, locis, hominibus, & vassallis dicti monasterii, & eidem cancellario sub diversis tenoribus concesserunt, sicque exponentes ipsi habentes ad nos cum devotione recursum, ipsi nostra majestati attentius supplicarunt, quod quamquam privilegia, litera, concessiones, & gratia ipsa eis pradictum qm. D. Patrem nostrum ipsiusque pradecessores alios, ut est dictum, robur habeant, debita firmitatis pro ampliori robore privilegia, & literas, ac concessiones, & gratias ipsas sub quibuscumque tenoribus, & seriebus notentur, non obstante, quod in prasenti contextu ipsorum tenores minime exprimantur, acceptare, ac confirmare de novo de speciali gratia, & certa nostra scientia, dignaremur. Nos autem tam pradicti quondam D. patris nostrò quam aliorum dominorum pradecessorum nostrorum laudabilia gesta caritativosque affectus circa id taliter prodeuntes multipliciter commendantes, & considerantes, quod ad monasterium ipsum, ipsiusque Abbatem, Monachos, & Conventum habemus devotionis affectum, & nihilominus quod prafatus cancellarius noster, ad quem quadam prarogativa, digne trahimur pro hujusmodi confirmationis nostra obtentu suppliciter intercessit, supplicationi hujusmodi propterea benignius annuentes, prafata privilegia, literas, ac concessiones, & gratias ipsi monasterio Cassinensi, Abbati, Monachis, & Conventui ipsius, Terris, locis, hominibus, & Vassalis, & eidem cancellario concessas per dictum qm. D. Patrem nostrum, & pradecessores nostros alios, ut est dictum, sub quibusvis existant tenoribus, & seriebus cum omnibus, qua in se continent, juxta ipsorum, & ipsarum mentem, & seriem, quamquam ipsorum tenores presentibus nullatenus exprimantur. Cum tenores, & series eorundem jubemus, &*

Privilegia cœnobii Cassinensis confirmata.

Ex originali in Archivo.

volumus haberi pro expressis, ac annotatis, velut si essent de verbo ad verbum adscripti presentibus, ac etiam annotati, duximus de certa nostra scientia, & speciali gratia cum consensu, & authoritate serenissima principissa D. Margharita Dei gratia dictorum regnorum regina, tutricis, & balia, ac matris nostra, & D. reverenda. Tenore presentium acceptanda, ac etiam confirmanda, adeo quod omni tempore firmitatis in se robur obtineant, & hesitationis cujusvis insultum nullatenus pertimescant. Volentes, & decernentes expresse, quod hujusmodi nostra acceptatio, & confirmatio per nos presentialiter facta eidem cancellario, monasterio Cassinensi, Monacis, & Conventui, ipsique Abbati, ac terris, locis, hominibus, & vassallis ipsius, perpetuo stabilis, & incommutabiliter sit realis, fidelitate nostra ac juribus, si pro hujusmodi gratiis forsitan nostra curia deberemur exinde semper salvis. Et pro majori fortitudine pramissorum, universis officialibus regni nostri Sicilie quocumque titulo denotentur, ac fungentibus officiis, prasidatus ipsorumque locutenentibus, vel eorum aliis prasentibus, & futuris damus cum consensu, & authoritate pradictis expressius in mandatis, ut privilegia, literas, concessiones, & gratias ipsas dictis monasterio Cassinensi, ipsiusque Abbati, Monacis, & Conventui per nos taliter confirmatas, & firmata eorum officiorum temporibus juxta ipsorum mentem, & seriem servent tenaciter, & faciant ab aliis quantum in eis fuerit inviolabiliter observari, nihil in contrarium prasumentes. In cujus rei testimonium prasentes literas fieri, & sigillo Vicariatus, quo fungebatur alias dicta D. Mater nostra in defectum sigilli nostri nondum facti jussimus communiri. Datum Neapoli per nobilem virum Gentilem de Merolinis de Sulmona legum doctorem Magna nostra curia magistrum Rationalem, Locumtenentem, prothonotarii regni Sicilia consiliarium, & fidelem nostrum, anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo septimo, die XV. Junii decima indictionis, regnorum nostrorum anno primo. Nihil, quia Cancellarius. De mandato Domini Regis. Jacobus Schimarius &c.
Adest sigillum pendens &c.

Oppidum Roccæ Evandri repetitum. Cum ob Thomæ Brancaccii perduellionem oppidum Roccæ Evandri fisco regio fuisset adjudicatum, capta occasione, Petrus Abbas, quænam essent cœnobii nostri in oppidum illud Jura exhibens regis beneficio repetiit. Dono quippe S. Henrici Imperatoris id oppidum habuerat cœnobium Cassinense, atque Rogerii regis violentia amiserat. En Ladislai privilegium. *Ladislaus Dei gratia Ungaria, Jerusalem, & Sicilia &c.*

Ex originali in Archivo. *Rex &c. Juris edictum providum, quo venerandis ecclesiis provise prospicitur circa donationes faciendas, & ipsas immensitas omnium statuit pro mensura, occurrit equidem, edictique devota considerationis inspectio, ut nulla censeatur immensa devotio ei, qui cœlestia, & terrena pariter pracipua charitate largitur. Sane ad Sacrum, & venerabile monasterium S. Benedicti de monte Casino, non modicu charitatis, & sinceru devotionis gerentes ardorem, ac considerantes, quod de iis, qua a Domino conceduntur non tamquam sui immemores, sed donorum ejus recentem memoriam habentes debemus sibi, pro ut nobis est facultas reddere portionem, & alias meditantes interne, quod sicut relatione, & expositione nobis facta noviter pro parte R. P. Fratris P. presentis Abbatis dicti monasterii, regnique nostri Sicilia cancellarii, collateralis consiliarii, & religiosorum virorum Monachorum, & Conventus dicti monasterii Cassinensis devotorum oratorum, & fidelium nostrorum dilectorum percepimus, quod dicti Abbas, Monaci, & Conventus pretendunt habere certum jus in castro Rocca de Vandra de provincia Terra laboris, quod fuit, & tenetur ad presens in rebellione nostra per Thomasium Brancacium dictum Imbrincum de Neapoli militem rebellem nostrum notarium, etiamsi ad Thomasium ipsum spectaverit pleno jure dictum castrum Rocca de Vandra per rebellionem notoriam dicti Thomasii, devolutum est juste, & rationabiliter ad curia nostra manus. Nos volentes ob reverentiam B. Benedicti dicto monasterio Cassinensi hujusmodi applicare, etiamsi dictum monasterium jus aliquod habuerit, sive non habuerit in dicto castro de Vandra per rebellionem notoriam dicti Thomasii, & lesa nostra majestatis, exinde adharendo olim Duci Andegavia hosti nostro sequacibus, adharentibus, & fautoribus suis ad manus nostra curia juxte, & rationabiliter devolutum cum castro, seu fortelitio, hominibus, vassallis, feudatariis, subfeudatariis, redditibus, servitiis, domibus, possessionibus, vineis, olivetis, terris cultis, & incultis, planis, montibus, pratis, silvis, nemoribus, pascuis, molendinis, aquis, aquarumque decursibus, tenimentis, territoriis aliisque juribus, jurisdictionibus, & pertinentiis suis omnibus, pro valore annuo castrum pradictum cum consensu, & authoritate serenissima principissa D. Margharita Dei gratia dictorum regnorum regina balia, & tutricis, ac reverendissima matris nostra, damus, donamus, & concedimus de certa nostra scientia gratiose investientes eundem presentem Abbatem pro se, ac monacis, conventu, & monasterio supradictis aliisque Abbatibus successive futuris de hujusmodi nostra concessione, & gratia per nostrum annulum presentialiter modo pramisso, Quam investituram, vim, & efficaciam vera assignationis, & realis assecurationis castri pradicti, volumus, & decernimus obtinere legibus, & constitutionibus regni, & presertim iis, qua prohibent res, & bona feudalia ad manus mortuas venire nullatenus obstituris, clausolis, conditionibus, redentionibus, reservationibus omnibus, & singulis, ac modo, & forma, qui, & quem privilegiis donationum catholicorum principum, regum Sicilia illustrium predecessorum nostrorum, & nostris consueverunt exprimi, & apponi in presenti privilegio nostro intellectis, & habitis pro expressis, ac si forent in eo distincti, & particulariter annotati. Salvis nihilominus servitiis nobis exinde debitis secundum usum & consuetudinem dicti regni, ac omnibus, & singulis aliis, qua curia nostra in dicto castro majoris dominii ratione debentur, prout habemus, & haberi debemus in terris, & locis aliis dicti regni ipsius majoris dominii ratione. Salvis insuper usibus, & consuetudinibus aliis dicti regni, ac juribus aliis ipsius nostra curia, & alterius cujuscumque. Beneficiis etiam Cappellaniarum, & juribus patronatus si qua sunt in castro pradicto, ac ipsorum collationibus, & prasentationibus nobis, & pradictis nostris heredibus, successoribus reservatis. In cujus rei fidem perpetuamque memoriam, & dictorum Abbatis, monachorum,*

chorum, Conventus, & monasterii cautelam præsens privilegiam exinde fieri, & pendenti Vicariatus sigillo, quo utebatur hactenus dicta domina mater nostra, & in defectu pendentis majestatis nostræ sigilli nondum confecti, fecimus communiri, quod tanti vigoris esse decernimus, quanti esset, si dicti magni nostri pendentis sigilli fores munitione roboratum juxta curiæ nostræ ritum dicto ritu, & observantia quacumque contraria non obstante. Actum Gajetæ præsentibus magnificis, & nobilibus viris Carolo Ruffo magistro Justitiario regni Siciliæ, Loysio, & Roberto de Capua, Bartholomæo Temacello dicto Cincono regni Siciliæ marescallo, & nostri hospitii Seneschallo, & Johanne de Threni militibus, consiliariis, & fidelibus nostris, & quam pluribus aliis. Datum vero ibidem per manus viri nobilis Donati de Aretio legum doctoris, vicemgerentis, prothonotarii, & ejus locumtenentis, consiliarii, & fidelis nostri dilecti an. Dñi 1387. die prima Augusti decimæ indictionis, regnorum nostrorum anno primo H. C. R. nihil, quia pro Cancellario, & monasterio. Registrata in Cancellaria. Adest sigillum pendens &c. Cajetæ consignatum est hoc privilegium ubi paulo antea sese receperat Ladislaus cum Margarita matre, & Joanna sorore, quod urbem Neapolim Otto Princeps Brunsvicensis Ludovici Andegavensis junioris fautor cæperat, ut fuse narrat Constantius lib. 8. p. 244. & seqq. Summonte in vita Ladislai, Spondanus an. 1386. nu. 2. Raynaldus an. 1387. nu. 1., & 2.. Neque id impune Neapolitanis accidit, sic enim scribit Theodericus Niemus lib. 1. de Schismate cap. 65. *Tunc ac diu postea ipsa civitas Neapolitana propter proditionem, quam ejus cives incolæ contra D. Othonem Ducem, & ejus uxorem Johannam reginam egerunt, intromittendo dictum regem Carolum misere fluctuabat: spoliabantur enim continue domus multorum civium & expoliabantur pro devictoribus, adulteria, stupra, & alia multa fiebant mala in civitate, unde in maximo numero cives utriusque sexus ea tempestate terra, ac mari ad Trinacriam, Capuam, Gaetam, & alias civitates, ac loca confugerant.* Quibus hæc addidit S. Antoninus III. par. tit. 22. cap. 1. §. 14. *Clemens Antipapa Avenioni residens licentiam dedit iis qui Neapolim pro Duce Andegaviæ retinebant, ut venderentur vasa aurea, & argentea ecclesiarum conflata, ut stipendia possent militibus conductis conferre: inde notabile detrimentum illatum est ecclesiis.* Imo qui partes Urbani Pontificis secuti fuerant, in exilium actis reliqui perterriti, legatis ad Clementem missis se se ejus obedientiæ subjecere: Deinceps catholici ne mussitare quidem ausi.

Privilegium Oppidanis S. Petr. in monasterio concessum.

Bella in regno Neapolitano, potissimum in Abbatia Casinensi grassata effecere, ut quædam ditionis nostræ oppida incolis destituerentur. Ea inter unum fuit oppidum S. Petri in monasterio, celebris olim Casini civitas, quod, ut iterum incoleretur, Carolus III. oppidanos a solutione vectigalium Fisci per duodecim annos immunes esse jusserat, utque facilius revocarentur, rex Ladislaus confirmato Caroli privilegio, viginti annorum immunitatem addidit hoc diplomate; *Ladislaus Dei gratia Ungharie, Jerusalem, Siciliæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galitiæ, Lodomeriæ, Cumaniæ, Bulgariæque Rex,*

Ex originali in Archivo.

Provinciæ Forcalquerii, ac Pedimontis Comes; Universis, & singulis præsentes litteras inspecturis tam præsentibus, quam futuris. Licet adiectione plenitudo non egeat, nec firmitatem exigat quod est firmum, confirmatur tamen interdum quod robur obtinet, non quod necessitas exigat, sed ut suffragium cautelæ abundantioris accedat. Dudum itaque claræ memoriæ D. Carolus tertius dictorum regnorum rex inclitus noster genitor, dum ageret in humanis, attendens fidelitatem, & merita hominum castri S. Petri in Monasterium, de Abbatia monasterii Cassinensis, quod castrum ad præsens exhabitatum fore dignoscitur, omnes, & singulas pecunias generalis subventionis, seu collectæ per eos annis singulis regiæ paternæ curiæ debita, & debenda, usque ad annos duodecim remisit, & gratiosius relaxavit prout hæc, & alia in paternis regiis litteris proinde confectis plenius dicitur contineri. Nos igitur continuatam fidelitatem ipsorum hominum, & impensa per eos nobis obsequia intuentes, vel maxime moti devotis supplicationibus R. in Christo P. Fr. Petri miseratione divina Abbatis ipsius monasterii Cassinensis, regni nostri Siciliæ cancellarii, collateralis consiliarii, & fidelis nostri dilecti culmini nostro reverenter effusis præfatam remissionis, relaxationis, exemptionis, & immunitatis gratiam per dictum qm. dominum genitorem nostrum eisdem hominibus, ut prædicitur, factam, & concessam, ac easdem paternas litteras, & contenta in eis, quarum tenore hic volumus præsentibus nostris litteris pro sufficienter expresso, & de verbo ad verbum annotato, tenore præsentium de certa nostra scientia, cum consensu, & authoritate serenissimæ D. Margaritæ eadem gratia dictorum regnorum reginæ reverendæ genetricis baliæ, & tutricis nostræ de speciali gratia confirmamus, & potestatis nostræ præsidio communimus. Nec minus intendentes ipsius Abbatis contemplatione eisdem hominibus gratiam facere ampliorem, & ut ipsi homines ad natalem Patriam redire valeant, & ad pristinum incolatum ipsorum, tenore, cum consensu, & authoritate præmissis, eisdem hominibus dicti castri, omnes, & singulas pecunias generalis subventionis, seu collectæ nostræ curiæ per eos annis singulis debita, & debenda, ipsis annis duodecim præfinitis in ipsis paternis litteris Indultis, usque ad viginti alios annos ex tunc in antea numerandos, diximus remittendas, & gratiosius relaxandas, itaquod ad illarum solutionem residuo dictorum annorum duodecim, & dictis postea annis viginti succedentibus perdurantibus, homines ipsi nullatenus teneantur. Mandantes propterea ipsarum tenore cum consensu, & authoritate præmissis, Vicegerentibus, Justitiariis Provinsie Terre laboris, & Comitatus Molisii, ac capitaneis terrarum, & locorum dicti monasterii Cassinensis, erariisque, magistris cameræ, ac Recollectoribus, Perceptoribus, & Exactoribus pecuniarum, & subventionum ipsius provinciæ, ac terrarum, & locorum prædictorum, ac etiam collectarum earumdem præsentibus, & futuris, quatenus dictarum paternarum, & præsentium litterarum tenoribus diligenter attentis, & inviolabiliter observatis, juxta ipsos prædictos duodecim annorum residuo, & inde postea dictis annis viginti durantibus, ipsorum officiorum temporibus præfatos homines dicti castri ad solutionem dictarum collectarum, seu subventionum, ipsi nec eorum alter

ter

ter aliquatenus arceant, vel compellant. Quibuscunque mandatis, ordinationibus, litteris, cedulis, vel edictis, & aliis forte contrariis, quibus quantum præsentibus refragantur hac vice dumtaxat, ipsarum tenore præsentium derogamus, non obstantibus quoquomodo. In cujus rei testimonium præsentes litteras fieri, & sigillo Vicariatus regni Siciliæ, quo olim dicta D. nostra genetrix ipsius regni existens vicaria utebatur in defectu magni nostri pendentis sigilli nondum confecti jussimus sigillari, quas perinde valere volumus, ac si nostri sigilli proprii forent munimine roborati, ritibus, & consuetudinibus nostræ curiæ minime obstituris. Datum Gaetæ in absentia Prothonotarii regni Siciliæ, & locumtenentis ejus per virum nobilem Donatum de Aretio legum doctorem locumtenentem præfati cancellarii dicti regni Consiliarium, & fidelem nostrum dilectum. Anno Domini millesimo trecentesimo octogesimo octavo, die tertio mensis Februarii, undecimæ indictionis, regnorum nostrorum anno prima. H.C. R. An. de Penn., 5. ta. 25., gra. 16. Registrata in Cancellaria penes Prothonotarium. Adest sigillum pendens.

Oppidani S. Victoris in officium redeunt.

Effrenis jam esse ceperat oppidanorum S. Victoris licentia, qua, nulla habita ab Abbate Petro facultate, oppidi claves custodiendas sibi vindicaverant. Verum paulo post pœnitentia ducti procuratores omnium nomine constituere, qui veniam a Petro Abbate impetrarent, ut hoc instrumento constat. *In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno Domini* 1388. *Pontificatus SS. in Christo Patris, & D. nostri D. Urbani divina providentia Papæ sexti anno ejus decimo, die tertio mensis Septembris duodecimæ indictionis apud S. Victorem Abbatiæ Cassinensis, præsenti scripto publico declaramus &c. quod cum ad petitionis instantiam universitas hominum castri S. Victoris nos infrascripti judex, notarius, & testes ante ecclesiam S. Mariæ de S. Victore Archipresbyteralem, & parochialem vocati essemus, & invenerimus ibidem dictam universitatem, seu majorem, & saniorem partem ipsius de mandato Rectoris ejusdem castri, ad vocem præconis congregatam in unum, ut moris est, quando negotia publica ipsius castri &c. solita sunt tractari, & consilio perpenso pro meliori statu ejusdem honore prævio Cassinensis monasterii, & reverendissimi D. nostri D. Abbatis ipsius monasterii semper salvo, legitime disponi dicentem universitatem ipsam propter imbecillitatem, & perplexitatem animorum communium ipsius universitatis de nobilibus viris Riccardi Capiferri, & Landulfi Capiferri de S. Victore petitis pro parte dicti Domini, & non præbentibus, & assumptionem clavium authoritate propria, portarum dicti castri S. Victoris æquanimiter de communi voluntate, & consensu ipsius universitatis, turbationis materia nuper orta, seu dubitaretur oriri inter prædictos dominum Cassinensem ex parte una, & universitatem hominum ipsius castri ex altera, ad cujus quidem occasionem præcludendam &c. humiliter, ut dixerunt, homines ipsius universitatis flexis genibus . . . . . cordis, & devote supplicare cupiebant affati domini dominationi benignæ, ut dignaretur imbecillitatem, & perplexitatem prædictorum nobilium, & assumptionem clavium prædictarum authoritate propria procedentes pari voto de communi consensu hominum ipsius universitatis, conniventibus oculis, absque judicio ultionis pertransire, & de solita vestra misericordia prædictæ universitatis defectum in hac parte non cognoscere, ne modica favilla ignis in flammas transeat destructivas. Idcirco dicta universitas, & homines ipsius universitatis &c. ad exponendum præmissa, & cum reverentia, subjectione, devotione, & humilitate debitis, postulandum, & impetrandum indultum super eisdem a præfato domino. Confisi de fide &c. proborum virorum notarii Jacobi judicis Johannis, & judicis Antonii Gipti de S. Victore prædicto, eosdem, & quemlibet eorum in solidum &c. eligerunt &c. eorum veros, & legitimos procuratores, Sindicos, & Nuncios speciales, dantes, & concedentes eisdem, & eorum cuilibet meram, & liberam potestatem, ut authoritate præsentis scripti publici omnia, & singula, prout superius narrata, petita, & scripta sunt, sindicario nomine, & pro parte ipsius universitatis coram memorato domino, & ipsi dño humiliter, & devote exponere valeant, & postulare, & mandata ipsius domini exinde subsecuta cum subjectione, & sincera fide humiliter suscipere & secundum benignum, & justum ejus judicium efficaciter observare, ac fideliter ipsi domino semper in omnibus quatenus juste demandabit, fideliter, realiter & personaliter, quantum vires eorum se extendunt, irrefragabiliter adimplere cum effectu, ut tenentur, & debent fideles Vaxalli suo dominio naturali, & quidquid super præmissis, & quodlibet præmissorum per dictos sindicos actum fuerit, &c. promissum &c. homines dicta universitatis, seu major, & sanior pars ejusdem semper habebunt gratum, ratum, & firmum, & ad majorem cautelam proprio juramento firmaverunt, tactis evangeliis sacrosanctis, obligantes se per singulos, & bona sua omnia homines ipsius universitatis &c. Ego vero D. Antonius Jacobi de sancto Victore Apostolica authoritate notarius publicus, prout vidi, & audivi ab hominibus dicta universitatis, ad preces omnium, & singulorum hominum universitatis ejusdem fideliter manu propria scripsi, & in hoc præsens publicum instrumentum redegi, signis, & subscriptionibus nostrum judicis, & notarii, ac testium litteratorum solitis ac signis crucium testium illitteratorum, roboratum. Actum &c. † Ego Nicolaus Capiferrus miles testis sum. † Ego Antonius Capiferrus testis sum. Sequuntur subscriptiones aliorum testium. Die quarta Septembris duodecima indictionis exhibita fuit præsens procuratio coram D. Abbate in præsentia prædictorum per dictos Sindicos veniam postulantes de præmissis flexis genibus, una cum aliis eorum terrigenis, quibus dñus gratiam dedit suam, omnemque culpam, & offensam eis misericorditer remisit. Præsentibus &c.*

Ex originali in Archivo.

Ladislai Regis erga Cassinates beneficentia.

Veritus Ladislaus, ne majora in dies mala Cassinatibus, ob suam erga se fidem obvenirent, jussit Petro Abbati, ut comparata militum manu, oppida cœnobii Cassinensis defenderet, quorum incolas vectigalibus omnibus deinceps a regio fisco imponendis exemit hisce literis, in quibus alia plura legere est. *Ladislaus &c. Reverendo Patri Fratri Petro Abbati sacri monasterii Cassinensis Regni nostri Siciliæ cancellario, ac collaterali consiliario, & fideli nostro dilecto gratiam, & bonam voluntatem. Ut universitates, & homines terrarum, & locorum vestræ Abbatiæ Cassinensis ab incursibus,*

&

& pressuris nostrorum amulorum, & rebellium defendi viriliter valeant, et possint, deliberavimus, eum consensu, et authoritate Serenissimę D. D. Margaritę eadem gratia dictorum regnorum reginę reverendę genetricit, balię, et nutricis nostrę per vos debere certam quantitatem gentis armigerę retineri, et alias provideri pro defensione terrarum ipsarum, prout vestra paternitas noverit expedire, de fide, prudentia, sollicitudine, & legalitate vestra plenarie confidentes, decrevimus eum consensu, & authoritate pramissis, quod quantitas pecunia, generalium subventionum, & collectarum, ac subsidiorum, & cujuscumque alterius pecunia ex quacumque causa terrarum ipsarum per universitates, & homines dictarum terrarum, castrorum, & locorum dicta vestra Abbatia Cassinensis pro presenti anno duodecima, ac primo futuro anno tertiadecima indictionis nostra curia debita, & debenda pro eodem anno presenti, & primo futuro anno, & deinde in antea usque ad nostrum beneplacitum annis singulis recolligi, exigi, & percipi debeat per vos, vel alium vestri parte ab universitatibus, & hominibus pralibatis. Illaque converti, solvi, & expendi possit in satis factionem dicta quantitatis gentis armigera retinenda pro defensione pradicta dictarum terrarum vestra Abbatia Cassinensis, ut superius est expressum. Quare volumus, & Paternitatem vestram requirimus, & hortamur, fidelitati nihilominus vestra expressius injungentes, quatenus quantitatem prefata pecunia generalium subventionum, & collectarum, ac subsidiorum, & cujuscumque alterius pecunia nostra curia debita, & debenda per dictas universitates, & homines predicto presenti anno, & pro primo futuro anno, & deinde in antea usque ad nostrum beneplacitum recolligatis, exigatis & percipiatis, seu recolligi, exigi, & percipi integraliter faciatis, & de illa satisfaciatis prefatis gentibus armigeris retinendis per vos, & pro defensione terrarum pradictarum, prout vestra distretioni videbitur expedire, facturi dictis universitatibus, & hominibus, & cuilibet eorundem de hiis, qua ab eis receperitis sub vestris sigillis, ac recepturi de hiis qua solveritis singulis vicibus sub eodem sigillo tantummodo apodixas, quas vobis & eis plene sufficere volumus ad cautelam, ac in vestro, & ipsorum computo acceptari pariter, & admitti nullis cautelis aliis, quam presentibus nostris litteris, cum apodixis a vobis, & ipsis nullo unquam tempore per nostram curiam requirendis. De introitu vero, & exitu dicta pecunia faciatis quaternum unum contenturum omnem, & totam pecuniam, quam recolligeritis, & perceperitis, ut prafertur, a quibus nec non & quam solveritis, sive exhibueritis ex quibuscum nominibus & cognominibus eorumdem ac expressionibus temporum, & dierum sigillandum sigillo vestro quem quidem quaternum taliter sigillatum ad nostram curiam tempore vestri ratiocinii producere procuretis, compulsuri renitentes quoslibet ad solutionem dicta pecunia, tam per impositiones penarum & exactiones illarum, captiones personarum, arrestationes, & distractiones bonorum ipsorum, ac qualibet alia remedia oportuna, qua ad id videritis expedire. Caterum considerantes sincera fidelitatis constantiam dictarum universitatum, & hominum prafatarum terrarum, & locorum dicta vestra Abbatia Cassinensis, nec non damna varia eorumque dispendia, qua ipsi pro fidelitate nostra illibata servanda in personis bonis, & rebus ipsorum multipliciter supportarunt, ex quibus statum ipsorum deplorant miserabilem, & depressum, eisdem universitatibus, & hominibus memoratis, & cuilibet ipsorum ex nunc pro ut ex tunc omnes, & quascumque alias taxas, dona, munera, & alia, ac Fiscales functiones quascumque eis, & cuilibet eorumdem generaliter, aut specialiter, vel quocumque, & qualitercumque, pro quibusvis negotiis, sive causis per nostram curiam imponendas, exceptis generalibus collectis, & subsidiis, ac aliis juribus, & pecuniis nostra curia debitis, & debendis, quas exigi, & expendi volumus per vos Abbatem pradictum prout superius continetur pro prasenti anno duodecima, & primo futuro anno tertia decima indictionis, & deinde inantea, usque ad nostrum beneplacitum earumdem tenore prasentium remittimus, & gratiosius relaxamus, ipsasque universitates, & homines a solutione dictarum taxarum, donorum, munerum, & aliarum quarumcumque fiscalium functionum pro dicto presenti anno duodecima, & primo futuro anno tertiadecima indictionis, ac durante eodem nostro beneplacito eximimus, & exemptos facimus & immunes. Ita quod ad illarum solutionem dicto anno prasenti, & primo futuro anno, ac nostro beneplacito perdurante in personis, bonis, & rebus ipsorum compelli neqaeant turbari vexari, seu quomodolibet molestari. Mandantes harum serie eum consensu, & authoritate pradictis vicemgerenti regio Provinciarum Justitiariis Aprutii citra, & ultra flumen Piscaria terra Laboris, & Comitatus Molisii Erariis quoque Magistris camera Commissariis, caterisque officialibus fidelibus nostris, & aliis, ad quos spectat, & spectare poterit quocumque titulo, & denominatione notentur prasentes literas inspecturis presentibus, & futuris, quatenus forma presentium per eos diligenter attenta studeant illam juxta earum tenorem tenaciter, & inviolabiliter observare, nihilque in contrarium quoquomodo prasumant sicut habent gratiam nostram caram. Quinimo revocent statim in irritum quicquid per eos attemptatum esset, seu attemptaretur in posterum contra presentem seriem, & tenorem. Insuper providimus pro bono statu, & conservatione ac defensione ipsarum universitatum, & locorum, ac hominum & bonorum eorundem dictam gentem armigeram per vos retinendam juxta vestrum arbitrium, ut pradicitur, continue morari in territoriis ipsarum terrarum, & locorum, & modo aliquo non discedere illinc nisi ut vestra paternitas duxerit ordinandum; Quare volumus, & Paternitatem vestram requirimus, & hortamur, ac fidelitati vestra expressius nihilominus injungentes eum consensu, & authoritate qua supra, quatenus pradictam gentem armigeram per vos eligendam & retinendam continue morari faciatis in terris, locis, & territoriis supradictis dictarum vestrarum terrarum & locorum, prout vestra paternitas duxerit ordinandum, & abinde in totum, vel in parte non recedere in quantum habetis gratiam nostram caram nisi aliter pro statu nostro, & dictarum terrarum aliquando prout videritis fore expediens de vestra processerit voluntate, nec pretextu nostrarum litterarum forsitan per nos faciendarum, quas ex nunc prout ex tunc decrevimus eum authoritate qua supra processuras ex inad-

ver-

vertentia, & non de nostra conscientia ordinatas, seu quorumcumque aliorum nostrorum officialium ordinatorum, vel ordinandorum dictantium forsitan in contrarium aliter facere debeatis, quibus nostris officialibus tenore presentium, cum consensu, & auctoritate prædictis damus expressius in mandatis, ut formam presentium studeant inviolabiliter observare, & contra prædicta, vel ipsorum quodlibet nullatenus debeant attemptare, revocantes expresse de dicta certa nostra scientia cum consensu, & auctoritate qua supra quicquid fuerit forsitan per nos seu officiales nostros præfatos, ac quoscumque alios quomodocumque, & qualitercumque in contrarium ordinatum, factum, seu modo quolibet attemptatum. Præsentes autem litteras pendenti sigillo Vicariatus regni Siciliæ, quod olim dicta D. D. regina nostra genitrix ipsius regni existens Vicaria utebatur, sigillatas, quas perinde valere volumus, & eandem obtinere roboris firmitatis, ac si nostri magni pendentis sigilli forent juxta ritum, & consuetudinem nostræ curiæ munimine roboratæ, ipsis ritu, consuetudine, & aliis forte contrariis nullatenus obstituris, vobis in præmissorum testimonium duximus concedendas. Datum Gaetæ per virum nobilem Gentilem de Merolinis de Sulmona legum doctorem magnæ nostræ curiæ magistrum rationalem, locumtenentem Prothonotarii regni Siciliæ consiliarium, & fidelem nostrum dilectum. Anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo octavo, die duodecimo mensis octobris duodecimæ indictionis Regnorum nostrorum anno secundo H. C. R. De curia. Ho de Penn. Johannes de caiñe. Registrata in Cancellaria penes Prothonotarium. A. L. Nil vero mirum, si rex Ladislaus matris sigillo in hisce privilegiis signandis uteretur cum proprium nondum haberet, qua in re quosdam e Galliæ regibus est imitatus, de quibus hæc scribit Mabillonius de re Diplomatica lib. 2. cap. 16. nu. 8. *Nam cum Francorum reges passim sigillis suam cujuscumque effigiem exhibentibus usi sint, nonnulli tamen aliam nonnunquam adhibuere, & quidem (ut puto) fortuito cum expediendis litteris, regium sigillum non esset in promptu*; cujus rei plura affert exempla, & cap. 18. nu. 10. ait. *Qui proprium sigillum non habebant in promptu, vel etiam qui proprii usum necdum habebant, plerumque alieno utebantur*: pluraque affert ad eam rem confirmandam exempla e scripturis deprompta, quæ inter illud est Gherardi Archiepiscopi Bordigalensis qui sigillo Engolismensis episcopi est usus, quod proprium nondum parasset. Eadem confirmat Fontaninus in vindiciis antiquorum Diplomatum, p. 205.

Bella in Abbatia Cassinensi. Grassata hoc anno 1388. bella in Abbatia Cassinensi indigitat Petrus Abbas hoc instrumento, quod in ejus regesto p. 290. a t. reperitur. *In nomine Domini Amen. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod nos Frater Petrus de Tartaris &c. de consensu, voluntate &c. subscriptorum Fratrum nostrorum &c. Nam dum pupillis, & orphanis caritative aspicimus, eisque affectione paterna ad ipsorum relationem, dationem, manutentionem curam gerimus, specialiter in subveniendo, & tribuendo eis, prout eorum necessitas postulat, & propria in hac parte conscientia nostra dictat, prosequimur, ut tenemur ex debito pastorali vestigia almifici patris nostri beati Benedicti, de cujus patrimonio meritis atque doctrina omnia suscepimus incrementa. Sane respicientes, pariterque compatientes calamitati nobilis atque juvenculæ orphanæ, & pupillæ dilectæ in Christo filiæ Antonellæ filiæ qm. magistri Christofari de Plumbarola vaxallæ nostræ quæ exorbata parentibus in illis guerrarum turbinibus multipliciter est oppressa, & quasi ad extremam paupertatem reducta, in tantum quod nisi, pias nostras manus porrigamus adjutrices in eam ad aliquid misericorditer largiendum, nedum quod nuberi possit, etiam sine personali dispendio, & jactura suæ pudicitiæ fore poterit pertransire, non obstante quod in bonis stabilibus possideat nonnulla bona, terras, & possessiones positas in territorio Plumbarolæ, & ceteris aliis locis, & confinibus propter modernas guerras suspectis, & fluctuosis, ex quibus propter detestabiles vigentes in partibus ipsis guerras, heu proh dolor, scandala, & errores Antonella ipsa recipere non valet fructus, aliquos seu victum, maxime propter guerras ipsas, & depopulationem castri Plumbarolæ prædicti &c. Considerantes etiam grata, & accepta servitia, quæ dictus qm. magister Christofarus pater ipsius Antonellæ dum vixit, prædecessoribus nostris, & Conventui Cassinensi in sua medicina arte, & aliis oportunis præstitit incessanter, ob quod merito præfatæ suæ filiæ tenemur ad recompendia gratiosa &c. de nostra scientia, & gratia speciali, cum consensu, & deliberatione qua supra eidem Antonellæ pupillæ, & orphanæ supradictæ tam quam benemeritæ &c. donamus usque ad tertiam generationem ipsius Antonellæ terram, seu startiam nostram, & monasterii nostri prædicti positam in territorio castri novi &c.* Hinc patet circa hunc annum destructum oppidum Plumbariolæ.

Immunitates Archiatri Cassinensis. Eorumdem bellorum mentio est in hisce Petri Abbatis litteris, quæ in ejus regesto p. 245. a t. extant: ex illisq. patet Archiatros Abbatis Cassinensis exemptos a solvendis collectis, aliisque fiscalibus fuisse: *F. Petrus &c. Dilecto in Christo filio, & fideli nostro circumspecto viro magistro Silvestro de S. Germano Fisico, & Cirurgico nostro salutem in Domino. Illa vera sapientia, quæ cælitus emanavit pro medica rerum cognitione habenda, ac humana natura gubernaculo liberalium artium scientiam mundo præbuit, & doctrinam, quæ ignobiles devorat, & humiles sublimat, sine qua vix mundi climata, & degentes in humanis possent ratione gubernari. Igitur illam possidentes institutio juris exaltat, illosque præsertim, quorum experientia approbata laudabiliter fama commendat: Considerantes igitur Cassinensem nostram Abbatiam solitis medicis destitutam, & quod dictæ tuæ artis ministerium nedum nobis, sed omnibus infra limites dictæ Abbotiæ sistentibus posset esse utile, ac etiam necessarium, attendentes tuæ fidelitatis constantiam, & laudabilia tuæ artis ministeria comprobata, ne virtus, & scientia tua, a premio tuorum privilegiorum nostra gratia sequestretur, te in nostrum medicum fiducialiter duximus eligendum, ac etiam instituendum, cum gratiis, favoribus, libertatibus, & immunitatibus consuetis, eximentes te propterea ex certa nostra scientia, cum de jure non tenearis ab oneribus regalium collectæ, & subsidii dumtaxat, quamdiu in hujusmodi fidelitate perseveravis, vel ad nostra, nostrorumque fratrum, familiarium, & ser-*

& servitiorum domesticorum servitia, sea curam vacaveris certificati prius per idoneam informationem fide dignorum, ac per antiquam consuetudinem quod medici pradecessorum nostrorum fuerint, ab onere predictoram collecta, & subsidiis regalium exempti, & immunes, a quibus oneribus quantam cum Deo possimus & debemus singulos nostros vassallos cupimus exonerare, & a singulis oneribus collectarum cessantibus nefandissimis guerris bea, prob dolor! in regno Sicilia diu vigentibus. Sed ubi jura subveniunt, non debemus rationabiliter contraire mandantes erga universis singulis officialibus nostris presentibus, & futuris, quatenus se a quacumque ratione praedictaram collecta, & subsidis regalium, quoram onus universitati debet attribui, de jure non sinant, nec audeant molestare, sub obtenta gratia nostra. In quorum omnium testimonium prasentes litteras nostro pontificali sigillo quo utimur appensione munisas manu nostra subscriptas fieri, & scribi fecimus, ac etiam registrari. Data in nostro sacro monasterio Cassinensi die primo mensis Decembris tertia decima indictionis millesimo trecentesimo octaagesimo nono, pontificatus SS. D. nostri, D. Bonifacii Papa noni anno primo. Nos Petrus &c. Angelus de Viterbio jussu Domini scribi.

Ladislai nova erga Cassinates beneficia. Probatam Petri Abbatis, atque Cassinatium erga se fidem, novis in dies beneficiis cumulabat Ladislaus, nam hoc diplomate Capitaneis passuum jussit, ne amplius sese in passibus oppidorum coenobii Cassinensis immiscerent. *Ladislaus &c. Notario Raoni de Frassis Cupitaneo passuum provincia Terra laboris, & Comitatus Molisii per nos noviter ordinato familiari, & fideli nostre dilecto gratiam, & bonam voluntatem. Licet te pridie Capitaneum dictorum passuum ordinaverimus, & constituerimus, ac de ipso capitania officio cum solitu plenaria potestate exercenda per te, & tuos substitutos ratione dicti tui officii in singulis terris & locis passuum dicta provincia duxerimus providendum prout de hujusmodi commissione officii per alias nostras litteras exinde confectas, & tibi concessas plene patet, & constat, auperius tamen ex nonnullis causis equis, & congruis digne moventibus mentem nostram, te, ac tuos substitutos, & officiales alios per te in ipso officio forsitan deputatos, seu deputandos, in Terris tamen passibus, atque locis quibuscumque Abbatia, & monasterii Cassinensis ab hujusmodi officii exercitio usque ad aliud nostrum mandatum tibi per nos speciale faciendum, & dirigendum tenore presentium de certa nostra scientia cum consensu, & auctoritate serenissime D. D. Margarita eadem gratia dictorum regnoram regina reverenda genitricis, balia, & tutricis nostra, decrevimus, & decernimus abstinere, tibique ac dictis tuis substitutis, vel substituendis, & officialibus tuis aliis in dictis tamen terris, locis, passibus, pertinentiis, & districta dicta Abbatia, & monasterii Cassinensis dicti officii administrationem, & exercitium, usque ad nostrum beneplacitum ex causis pradictis interdisimus, suspendimus, & totaliter prohibemus, omnem tibi jurisdictionem, & potestatem in pradictis terris, passibus, atque locis ipsius Abbatia, usque ad dictum nostrum beneplacitum revocantes, sed nullum per hoc tibi quoad executionem, & administrationem dicti officii in aliis terris, locis, & passibus dicta provinciu, volumus prajudicium generari. Quocirca fidelitati tua ipsaram tenore prasentium cum consensu, & auctoritate pramissis pracipimus, & mandamus, quatenus de caetero ipso nostro beneplacito perdurante, & donec aliud a nobis specialiter recipies in mandatis, dictum Capitania officium in dictis terris passibus, & locis dicta Abbatia, & monasterii Cassinensis aut in ejus pertinentiis, territoriis, vel districtu per te, vel alios tuos officiales substitutos, vel substituendos, nullatenus exercere, aut in eis dicto pratexta te intromittere, vel incedere debeas, nec contra mentem nostram quoquo modo prasumas, nec exerceri per dictos tuos officiales substitutos, vel substituendos, quovis modo permittas, caveas, ne contrarium feceris, aut fieri per dictos tuos permittas, sicut habes gratiam nostram caram, ac indignationem, & penam aliam si contrafeceris pro nostra voluntatis arbitrio graviter infligendam desideras evitare. Nos enim omnibus, & singulis dictarum terrarum, locorum, passuum, pertinentiarum territoris, & districtas dicta Abbatia, & monasterii Cassinensis, ac abinde transeuntibus, & exeuntibus damus expressius in mandatis, quatenus ipso nostro durante beneplacito, & mandato, tibi nec dictis tuis substitutis, & officialibus nullatenus debeant obedire, liceatque eis poenas, quas tu, vel dicti tui officiales duxeritis imponendas, nec non mandata, & banna quas, & quae nullas, & nulla in pradictis locis, & quoad personas in eis, et per ea morantes, et transeuntes, reputamus, et ex nunc etiam mandamus libere transgredi, et contemnere pro eorum libito voluntatis ipso tuo Capitania officio, et potestate propterea tibi tradita, quod loca alia dicta provincia in sua firmitate et robore remanente. Prasentes autem literas, quas post earum oportunam inspectionem copia earum per te, si volueris, retenta, remanere volumus prasentanti, magno pendenti nostro sigillo jussimus communiri. Datum Gaeta per virum nobilem Gentilem de Merulinis de Sulmona legum doctorem, magne nostre curie magistrum Rationalem, locumtenentem Protbonotarii regni Sicilie consiliariam, et fidelem nostram dilectum. Anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo nono, die vigesimo tertio mensis septembris tertiedecime indictionis, regnorum nostrorum anno tertio H. V. R. de Cur. ss. per Curia An. de Pen. Registrata in Cancellaria penes Prothonotarium.* Adest sigillum pendens &c.

Ex originali in Archivo.

Oppidanis S. Angeli in Theodice parcitum. Cum Incolas S. Angeli in Theodice tentatae contra coenobium Cassinense rebellionis poenituisset, Petrus Abbas Prioris monachorumque Cassinensium precibus flexus pena omni eos absolvit hisce litteris, quae in regesto extant p. 247. a t. *Frater Petrus etc. Dilectis in Christo filiis nostris D. Petro Leonis Zamuti alias Natii, Nicolao Guidonis, et Antonio Kentbio de castro nostre S. Angeli in Theodicio salutem in Domino etc. Sane pro parte vestra fuit noviter nobis per dilectos filios Priorem, sub Priorem, et Conventum sacri monasterii Cassinensis, ac universitatem, et speciales personas dicti castri S. Angeli humiliter supplicatum, quod non obstantibus tractatibus, ac machinationibus per vos, ut dicitur, factis de proditione terra, et castri S. Angeli contra fidelitatem nostram, et Cassinensis monasterii, heu pro dolor! & ubsque occasione, sed suggerente Diabolo quaeritante semper quos devoret*

atten-

attentatis, aut quibuscumque aliis ordinationibus, dispositionibus, tractatibus & machinationibus per vos factis dictis meditatis, & pro posse executis, aut aliis excessibus, culpis, & delictis quocumque, & qualitercumque usque in præsentem diem in quantum personam nostram, & dicti conventus, ac monasterii injuriam, seu damna vergere, & conspici potuissent, seu possent, vos & vestrum quemlibet ad gratiam nostram cum plena remissione, & indulgentia de prædictis reintegrare benigniter dignaremur. Nos vero petitionibus prædictorum, ac de consensu, & voluntate Fratrum nostrorum benigniter inclinati, ut cognoscatis nostram misericordiam posse vestras culpas excedere, ne ex desperatione similia in posterum præsumatis sed ad pristinam revertamini fidelitatem, ac in ara mentis reducentes, grata, & accepta servitia nobis, & monasterio impensa per vos fideliter temporibus retroactis, qua pro tanto quod habuistis diabolica subgestione a dicta fidelitate effici alieni quod humanum est peccare, diabolicum est perseverare, & angelicum emendare, ex quo corde contriti videmini de commissis Deo & mundo pœnituisse, & velle in nostra pristina fidelitate perseverare. Omnes culpas pœnas, & offensas, quas prædictorum occasione incurristis, seu incurrere potuissetis imposterum, de speciali gratia ex certa nostra scientia remittimus &c. & de ampliori nostra munificentia gratia vos, et vestrum quemlibet ad famam, beneficia, dignitates, honores, libertates, privilegia, & bona, quæ hactenus habuistis a nobis, & nostris prædecessoribus integramus, & restituimus gratiose, ac si unquam talis infamia nota vos denigrasset, decernentes ex nunc contra vos, & vestrum alterum pro præmissis nullo unquam tempore per nos, nostrosque officiales presentes, & futuros aliquo quæsito colore, directe, vel indirecte procedi, seu molestias inferri, disturbia, vexationes, vel damna contra personas, & bona vestra, seu alterius vestrum, quinimo eisdem nostris officialibus quibuscumque nominibus censeantur, præsentibus, & futuris damus expressius in mandatis, quatenus omnes processus, & sententias factas, & latas contra vos, seu alterum vestrum de præmissis vel altere præmissorum, de libris, & Actis curiæ abolere debeant, & capsare, quas ex nunc prout ex tunc pro cassis, irritis, & annullatis habere volumus, & mandamus, nulliusque decernimus fore efficaciæ, vel momenti, sed eos carere decernimus de consensu Fratrum nostrorum roboris firmitate. Ita tamen quod in hujusmodi nostra, & Cassinensis monasterii, ac successorum nostrorum canonice intrantium, & dicti conventus fidelitate, devotione, obedientia, & reverentia perseveretis, & maneatis, sed & in quantum nobis conventui, & monasterio præfatis facere tenemini, & debetis tam de consuetudine, quam de jure; Alias si in prædictis rebellione, & proditione incideritis, recipi volueritis per vos, seu ordinationem vestram, vel suggestionem quamcumque, præsens remissio penitus evanescat. In quorum testimonium, tam nostram, & dicti Conventus, quam vestram & omnium, quorum, vel cujus interest, vel interesse poterit in futurum certitudinem, & cautelam perpetuam, præsentes nostras literas pontificali quo utimur, & dicti conventus sigillis pendentibus communitas, & subscriptionibus propriis roboratas manu notarii Angeli de Viterbo nostri, nostræque cameræ notarii fieri, & scribi fecimus, & ad cautelam in registro Cassinensi registrari. Datum in nostro sacro monasterio Cassinensi die decima mensis Februarii tertiædecimæ indictionis &c. sub anno Domini 1390. Sequuntur nomina Monachorum conventus Cassinensis, qui prædictis se subscripserunt &c.

Vicarius Generalis constituitur a Petro Abbate.

Eodem anno Petrus Abbas generalem Vicarium in temporalibus, ac spiritualibus constituit D. Thomam de Spina hisce patentibus literis in ejus regesto p. 248. exaratis. *F. Petrus de Tartaris &c. Venerabili, & nobili viro D. Thomæ de Spina legum doctori salutem in Domino &c. De vestræ circumspectionis industria, & sinceræ devotionis affectu, quas ad nos, & supradictum Cassinense monasterium habere, & gerere nosciminі indubiam fiduciam obtinentes. Illa vestro fideli ministerio secure committimus, quæ pro conservatione terrarum, & castrorum nostrorum, ac commodo incolarum, & habitatorum earumdem conspicimus expedire. Vos igitur Vicarium generalem nostrum, & nostræ Cassinensis curiæ in spiritualibus, & temporalibus, usque ad nostrum beneplacitum auctoritate nostra ordinaria, qua fungimur, facimus, constituimus, & tenore præsentium deputamus, civitatem castra, & loca, vaxallos, & incolas, & habitatores earundem nostro nomine, & Cassinensis monasterii regendi, reformandi, gubernandi, & administrandi, ac in eis jurisdictionem nostram plenariam exercendi spiritualiter, & temporaliter, civiles, & criminales causas audiendi, examinandi, discutiendi, omnesque, & singulos cujuscumque gradus, status, vel conditionis existant, de quibus vobis justitia suadebit citandi, monendi, denotandi, carcerandi, per accusationes, denunciationes, aut inquisitiones ex officio curiæ procedendi condendandi, vel absolvendi, mulctandi, puniendi, eorumque bona confiscandi, & cameræ Cassinensi, si fuerit rationis, applicandi, culpabiles beneficiis, officiis, & feudis, seu inobedientes civiliter, vel criminaliter puniendi querelatos contra ipsas audiendi, emendas, & satisfactiones debitas fieri faciendi unicuique, tam civiliter, quam criminaliter in spiritualibus quam temporalibus justitiam ministrandi, sententias quoque proferendi tam interlocutorias, quam definitivas, ipsasque exequendi & executioni mandandi. Cum condennatis, & condendandis, ante condemnationem, prout vobis melius videbitur componendi ab una uncia infra. Bonaque dicti monasterii occupata recuperandi, & omnia, & singula faciendi, dicendi, & exercendi, quæ ad dictum Vicariatus officium pertinent de consuetudine, vel de jure. Concedentes vobis in hac parte totaliter vices nostras &c. Mandantes quoque dilectis in Christo Filiis clericis, et laicis Terrarum nostrarum ac aliis subditis nostris, quatenus vos circa dictum Vicariatus officium benigne recipiant, et admictant, ac vestris justis monitis, et mandatis, ut nobis efficaciter pareant, & intendant, pœna nostro arbitrio inferenda. Circumspectionem igitur vestram attentius exortamur, quatenus sic circa subditorum nostrorum statum prosperum, et tranquillum apponatis studium opere diligentius, ut inter improbos innocentia tuta sit, & in ipsis improbis arceatur nocendi facultas per pœnas, & alia remedia oportuna sicut in nostris manibus præstitistis corporale ad san-*

ęta Dei evangelia juramentum &c. In quorum testimonium &c. præsentes nostras litteras nostris propriis manibus subscriptas, & pontificali sigilla, quo utimur communitas, manu notarii Angeli Colæ de Viterbio nostri, nostraque camera notarii fieri, & scribi fecimus, ac in registro Cassinensi registrari ad cautelam. Datam in nostro sacro monasterio Cassinensi die duodecima mensis Martii &c. 1390.

Arbitri electi pro dirimenda lite inter Oppidanos S. Victoris, atque cœnobium Cassinense.

Obortis quoad solvenda quædam vectigalia litibus inter Abbatem Cassinensem, ejusque subditos oppidanos S. Victoris, arbitri electi sunt Margarita regina, Cardinalis Acciajolus, atque Alipharum Comes, ut hoc instrumento liquet, in quo fatentur incolæ S. Victoris subditos se Abbatis Cassinensis esse. *In nomine Dñi nostri Jesu Christi Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo trecentesimo nonagesimo, regnante Serenissimo D. D. nostro Ladislao Dei gratia inclito rege Ungariæ, Jerusalem, & Siciliæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ Galitiæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæ, & Provinciæ, & Forcalquerii, ac Pedemontis Comite, regnorum vero ejus anno quarto feliciter amen. In S. Victore Abbatiæ Cassinensis, die decimo nono mensis Martii tertiadecima indictionis. Nos Antonius Giptius ipsius castri, & per totam Abbatiam ad vitam, ad contractus, & ad causas judex, Jacobus judicis Joannis de S. Victore publicus ubilibet per provinciam Terræ laboris Comitatus Molisii, Principatus citra Serras Montarii, utriusque Aprutii, Ducatus Calabriæ, & Provinciæ Capitaniatus reginali auctoritate notarius, & subscripti testes de eodem castro viri litterati, & illitterati, ad hoc specialiter vocati, & rogati. Præsenti scripto publico declaramus, notum facimus, & testamur, quod prædicto die in nostri præsentia constituta universitas hominum castri S. Victoris, seu major, & sanior pars hominum dictæ universitatis de mandato bajuli in unum more, & loco solito congregati, ad honorem, & fidelitatem sacratissimæ regiæ, & reginalis Majestatum, & reverendissimi P., & D. nostri Abbatis sacri monasterii Cassinensis, & ejus conventus in ecclesia S. Mariæ ejusdem castri ad sonum campanæ, ut moris est, ipsa universitas, & homines universitatis ipsius asseruerunt coram nobis, quod occurrentibus nonnullis discordiis, guerris, anfractibus, & litigiis, Diabolo instigante astutiam, & ministrante inter Reverendissimum D. nostrum D. Abbatem Cassinensem ex parte una, & universitatem, & homines universitatis prædicti castri S. Victoris ex altera, propter quod ipsa universitas, & homines universitatis ipsius prætendentes se tenere, & dare debere certa jura, obventiones, Rectoriam, & alia antiquata jura debita, & consueta dicto D. Abbati, vel ejus Conventui sacri monasterii Cassinensis, ut in capitalis scriptis, factis per eandem universitatem continetur subscriptis, et sigillatis per ipsam universitatem, & discreto, & sapienti viro Antonio de Pendis regio secretario, & familiari per prædictam universitatem assignatis, & propterea prædicta universitas, & homines universitatis ipsius confisi de benignitate, & excellentia inclita, & Serenissi. principissæ D. nostræ Margaritæ reginæ Ungariæ Jerusalem, & Siciliæ, &c. ac Reverendissimi D. D. A. Cardinalis Florentini apostolicæ sedis legati, nec non Magnifici viri D. Comitis Alifiæ magni regni Siciliæ Camerarii tam prædicta universitas, quam homines universitatis ipsius compromittant dictas eorum causas, lites, jurgia, quæstiones, & controversias in manibus prædictorum D. nostræ Reginæ &c. & D. Cardinalis, & D. Magni Camerarii, qui possint, & valeant dictas quæstiones, causas, & quascumque alias terminare, decidere, finire, sententiare, in scriptis, vel sine scriptis, sedendo, vel ambulando, tam in absentia, quam in præsentia partium prædictarum, prout eis placuerit, & melius visum fuerit, ita quod omnes prædicti tres prænominati, seu duo ex eis possint, & valeant per laudum, vel sententiam quomodocumque, & qualitercumque prædicto modo terminare, laudare, finire, decidere, & sententiare &c. præsens publicum instrumentum exinde factum est per manus mei notarii supradicti, quod scripsi ego qui supra Jacobus qua supra, auctoritate, notarius, qui una cum supradicto judice, & subscriptis testibus rogatus interfui, & meo solito signo signavi. Actum ut supra in sancto Victore. Locus † Signi not. † Ego qui supra Antonius Giptius de S. Victore per omnes terras, & loca ecclesiæ Cassinensis ad causas, & ad contractus judex interfui, & me subscripsi. † Ego Antonius Capiferrus testis sum † Ego Nicolaus Capiferrus testis sum † Ego Landolfus Capiferrus testis sum etc.*

Ex originali in Archivo.

Tentatæ rebellionis pœna oppidanis S. Victoris remissa.

Remisit vero Abbas oppidanis S. Victoris pœnam omnem pro tentata rebellione promeritam, ut hisce literis ex ejus regesti pagina 249. a t. patet. *Fr. Petrus &c. Dilectis in Christo filiis, & fidelibus nostris universitati, et singularibus personis, tam ecclesiasticis, quam secularibus castri nostri S. Victoris nostræ Cassinensis Abbatiæ vestrisque adhærentibus, satellitibus, sequacibus, partialibus, stipendiariis, et Zacardis, quibuscumque nominibus censeantur, et vestrum cuilibet in genere, et in specie salutem in Domino &c. Sane pro parte vestra fuit noviter nobis per dilectos filios Priorem, sub Priorem, Conventum sacri monasterii Cassinensis humiliter supplicatum, quod non obstantibus tractatibus & machinationibus per vos factis, dictis, & patratis de rebellione castri S. Victoris contra fidelitatem nostram, & Cassinensis monasterii heu, proh dolor! & absque legitima occasione, suggerente Diabolo &c. attentatis, aut quibuscumque aliis ordinationibus, dispositionibus, tractatibus, damnis per vos illatis, dictis, meditatis, & pro posse executis, aut aliis excessibus, culpis, & delictis quomodocumque, et qualitercumque usque in præsentem diem in quantum personam nostram, et dicti conventus, ac injuriam, seu damna vergere conspici potuissent, seu possent, vos, et vestrum quemlibet ad gratiam nostram cum plena remissione, et indulgentia de prædictis reintegrare benigniter dignaremur. Nos vero petitionibus prædictorum, ac de consensu, et voluntate dictorum Fratrum nostrorum benigniter inclinati, ut cognoscatis nostram misericordiam posse vestras offensas, gravesque culpas excessive superare, ne ex desperatione similia imposterum præsumatis, sed ad pristinam revertamini fidelitatem, ac in ara mentis reducentes grata, et accepta servitia nobis, et monasterio præfato impensa per vos fideliter temporibus*

retroactis, qua pro tanto quod diabolica suggestione a dicta fidelitate deviati, & factis fuistis alieni, quod humanum est peccare, diabolicum est perseverare, & Angelicum emendare, ex quo corde contriti videmini, de commissis Deo, & mundo pœnituisse, & velle in nostra pristina fidelitate redire, & perseverare. Omnes culpas, penas, & offensas, quas prædictorum occasione incurristis, seu incurrere potuissetis impofterum, de speciali gratia, ex certa nostra scientia remictimus &c., & de ampliori nostra munificentia gratia vos, & vestrum quemlibet ad famam, beneficia, dignitates, honores, libertates, privilegia, & bona, qua hactenus habuistis, vel obtinuistis a nobis, & nostris prædecessoribus integramus, & restituimus gratiose, ac si unquam talis infamia rebellionis prædicta nota vos denigrasset, decernentes ex nunc contra vos, & vestrum alterum pro præmissis ullo unquam tempore per nos, nostrosque officiales præsentes, & futuros aliquo quæsito colore, directe, vel indirecte procedi, seu molestias inferri, disturbia, vexationes, vel damna contra personas, vel bona vestra, seu alterius vestrum, quinimmo eisdem nostris officialibus, quibuscumque nominibus censeantur præsentibus, & futuris, damus expressius in mandatis, quatenus omnes processus, & sententias factas, & datas contra vos, seu alterum vestrum de præmissis, vel altero præmissorum de libris, & actis curia abolere debeant, & cassare, quas ex nunc prout ex tunc pro cassis, irritis, & annullatis habere volumus, & mandamus, nulliusque decernimus fore efficatia, vel momenti, sed eos carere decernimus, de consensu Fratrum nostrorum roboris firmitate. Ita tamen, quod in hujusmodi nostra, & Cassinensis monasterii, ac successorum nostrorum canonice intrantium, & dicti conventus, fidelitate, devotione, obedientia, & reverentia debitis perseveretis, & maneatis, sed & in quantum nobis, conventui, & monasterio præfatis facere tenemini, & debetis, tam de consuetudine, quam de jure. Alias si in prædictis rebellione, aliisque excessibus supradictis incideritis, seu recidivaveritis, per vos, seu ordinationem vestram, vel subgestionem cujuscumque, præsens remissio penitus evanescat. In quorum testimonium tam nostram, & dicti Conventus, quam vestram, & omnium, quorum, vel cujus interest, vel interesse poterit in futuram certitudinem, & cautelam perpetuam, præsentes nostras litteras pontificali sigillo, quo utimur, munitas, & subscriptione propria manus roboratas, manu notarii Angeli de Viterbio nostri, nostraque cameræ notarii fieri, & scribi fecimus, & ad cautelam in registro Cassinensi registrari. Datum in sacro monasterio Cassinensi die 21. mensis Martii tertiadecimæ indictionis &c.

Delicta quibusdã e Pignatario remissa.

Quibusdam etiam Pignatarii incolis delicta ab iis patrata remisit Petrus Abbas hisce litteris in ejus regesto p. 252. *Fr. Petrus &c. dilectis nobis in Christo Andrea de Pignatario, & Johanni de Gualterio de eodem castro subditis, & vassallis nostris salutem in Domino &c. Sane cum per vos, heu, proh dolor! dicantur nonnulla fuisse commissa facto, dicto, & opere contra nos, nostrumque monasterium, & vassallos pro quibus petitis misericordiam &c. sequentes viam benigni Patris, vos, & vestrum quemlibet ad gratiam nostram reintegrantes, quibuscumque per vos commissis, factis, & patratis dicto, opere, meditatione, vel machinatione contra nos, & nostrum monasterium, aut vassallos, non obstantibus usque in præsentem diem &c., omnesque culpas, penas, & offensas per vos, vel alterum vestrum factas, dictas, meditatas, vel executas usque in præsentem diem contra nos, & dictum nostrum monasterium, quas forte incurristis ex certa nostra scientia, & gratia speciali remictimus &c. ac de majori, & ampliori munificentia nostra vos, & vestrum utrumque ad famam, beneficia, dignitates, honores, libertates, privilegia, & bona, quæ hactenus habuistis, & obtinuistis a nobis, & nostris prædecessoribus integramus, & restituimus gratiose, ac si unquam talis infamia, & rebellionis, nota, vos maculasset, vel denigrasset. Decernentes contra vos, & vestrum alterum, ex nunc pro præmissis ullo unquam tempore per nos, nostrosque officiales præsentes, & futuros aliquo quæsito colore directe, vel indirecte procedi, seu molestias inferri disturbia, seu damna contra personas, vel bona vestra. Decernentes processus, & sententias factos, & latas contra vos ratione prædictorum usque in præsentem diem, in quantum curiam nostram tangent irritos, & inanes, ac nullius esse efficacia vel momenti, quinimmo ipsis nostris officialibus damus expressius in mandatis, quatenus ipsos processus, & sententias, quas pro cassis, irritis, & annullatis habere volumus, & mandamus, de libris, & actis nostra curia cassare, & abolere debeant, ita tamen, quod in hujusmodi nostra, & Cassinensis monasterii fidelitate, devotione, obedientia, & reverentia debitis perseveretis, & maneatis, si & in quantum nobis, conventui, & monasterio Cassinensi teneamini, facere, & debetis, tam de consuetudine, quam de jure, alias si in prædictis rebellione aliisque excessibus supradictis incideritis, seu recidivaveritis per vos seu ordinationem vestram, vel subgestionem cujuscumque, præsens remissio, & gratia ipso facto penitus evanescant. In quorum testimonium &c. præsentes nostras litteras pontificali sigillo, quo utimur communitas, et subscriptione nostra propria manus roboratas, manu notarii Angeli Cola de Viterbio nostri, nostraque cameræ notarii fieri, et scribi fecimus et ad cautelam in registro Cassinensi registrari. Datum in nostro sacro monasterio Cassinensi die 21. Mensis Martii etc. sub anno Domini 1390.*

Arx S. Petri de Avellana Præposito ejus cœnobii tradita.

Aliis vero literis p. 255. ejusdem regesti præcepit Petrus Abbas monachis; magistratibus, atque vassallis S. Petri de Avellana, ut arcem ejus oppidi Johanni de Valleregia cœnobii illius Præposito traderent, ex quo constat, quod pluries in hac dissertatione est demonstratum, cœnobio Cassinensi nedum oppida fuisse subiecta, sed castello etiam. *Fr. Petrus etc. Dilectis nobis in Christo Fratri Nicolao de Cosentia in spiritualibus Vicario, monachis, et Conventui, nec non Vignilalo nostro officiali in temporalibus, ac vassallis, et subditis monasterii sancti Petri de Avellana, et omnibus aliis, ad quos spectat, salutem in Domino. Cum nostræ intentionis firmæ existat dilectum*

in

in Christu filium nostrum Fratrem Johannem de Valleregiu Monacum Cassinensem Propositum dicti monasterii, qui diu vacavis in urduis nostris, & dicti monasterii negotiis, & multiplices labores sustinuit bene, & fideliter serviendu, possessiones, juribus, & fructibus dicta sue propositura gaudere. Idcirco vobis, & vestrum cuilibet in virtute sancta obedientia, & excommunicationis pœnis, & fidelitatis Vassalli damus ex certu nostru scientia expressius in mundatis quatenus dicto Frutri Joanni Proposito, aut cui ipse voluerit ab ipso potestatem habenti fortellitium dicti monasterii vigore presentium, tanquam Prupositu, & Gubernatori dicti loci assignetis, & assignare curetis omni remoto obstaculo, & exceptione, nec non de juribus, fructibus, redditibus, & proventibus dicto Praposito de consuetudine, vel de jure pertinentibus quomodolibet, vel ejus Vicario, aut procuratori, quem duxerit statuendum integraliter respondeatis, truduti &c. obediatis, pareatis, & intendatis, pœna nostro urbitrio auferenda &c. Dutum in nostro sacro monasterio Cassinensi sub nostro pontificali sigillo, quo utimur munitas. Die duodecimu Junii &c. 1390.

Apophasis bonorum in oppido Fractarum.

Eodem anno 1390. apophastis bonorum, quę in oppido Feactarum possidebat cœnobium Cassinense facta, in qua p. 11. præ aliis hæc leguntur. *Bonu quu habet monasterium Cassinensa in villa Coreni pertinentiarum Fracturum ratione principulis dominii sunt huc videlicet &c.* Et infra: *Bonuque habet dictum monasterium in Rotundulis ratione principalis domini sunt vid. &c.* Enumeratisque bonis titulus hic sequitue. *Bonu, qua habet monasterium principaliter, & ex principalis dominio in villa Casalis, sunt videlicet &c.* In eodem repertorio nominatur vici Sighinulsi, Coreiani, Silvæcavæ, alli Ratti, Vallariæ &c.

Quæstio Judicialis contra Fractēses quosdam.

Ex originali in Archivo.

Anno 1391. quæstio hæc judicialis est instituta contra aliquos Fractarum oppidannos, qui patriam ejusque arcem Jacobo Marzano regni Admirato Comiti Scylletii, & Ducis Suessæ teadere tentaveeant. *In nomine Dñi nostri Jesu Christi anno a nativitate ejus millesimo trecentesimo nonagesimo primo, regnante Serenissimo D. nostra D. Lanzalao Dei gratia Ungariu, Hierusalem, & Sicilia rege, Ducatus Apulia principatus Cupua Provincia, & Forculqnerii, ac Pedimontis Comite, regnorum vero ejus anno quartu, mense Februarii, die nono ejusdem mensis Februarii quartedecimu indictionis, in S. Germano; Nos Thomas de Fracturu de Piczone generalis Vicarius Cassinensis. Displicente fama, referante clammora ad nostram, & Cassinensem curiam pervenit auditum, quod nuper diebus istis suadente diabolo, nonnulli iniquitatis filii de castru Fractarum terru sacri monasterii Cassinensis Vaxalli ipsius ecclesiu proditionaliter tractatum habebunt, terrum, & castrum ipsum Fractarum ponare volebant in manibus, & in potestata D. Ammirati hujus regni conspirationis, & spoliationis terrarum, & bonorum dicti monasterii, subtrahendu praedictum castrum de dominio, & potestate monasterii pralibuti, & specialiter in ipso tructatu erant Johannes Martinus, & Andreas Mainardus de Fractis, qui divino auxilio permittente producti in judicio dicta curia, coram nobis in curia ipsa dum pro tribunali sederemus Justitiam ministrando, habendo nobiscum nobilem, & sapientem virum judicem Benedictum Grussum da Pontecurvo jurisperitum pro judice assessore, & advocuto ipsius curia, ac nobiles, & discretos viros notarium Petrum de Plumbariolu ipsius curiu actorum magistrum, ac Siri Angelum de Viterbio antedictu curia procuratorem cum presentia testium infrascriptorum vid. egregii militis D. Raymundi de Cartariis, Pauli de Cancellariis de urbe, noturii Nicolai da Neapoli magistri actorum curia D. regii Cupitanei terrurum Abbatiu Cassinensis, noturii Antonii de Plumburiola de sancto Germano, ac noturii Joannis Petroni da Vallerotunda, testium ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum, ipsi Joannes, & Andreas semotim, & secreto, ut moris est, & postea in publico sponte sub religione confessi fuerunt ad interrogationem nostram super pramissu tractatu de verbo ad verbum prout infru peculiariter describitur, in primis vid. dictus Johannes dilucide recognoscens, & maluit suum reatum confiteri, quum damnabiliter perpetuo animu suu periculum puts juratus dicit, & confessus fuit sponte, quod de mense Novembris nuper elapsi dum iret Gajetam missus per Fratrem Johannem de Valleregia tunc officialem dicti castri Fracturum, pro purte D. Abbatis Cassinensis cum certis licteris ipsius D. Abbatis assignandis Francisco de senis familiari prafati D. Abbatis in Gajeta moranti, obviavic magistru Giorgio Palumbo de Fractis exititia dicti castri, ac rebelli prafati D. Abbatis in Gajetu prope Dohanam salis dicenti sibi in vulgari sermone, O Joanni como vai così scalzu, cui, ut asseruit, respondit, che so Poviro, che tu say como è gito lo mio, qui respondit dicens: io ta voglio arriccara, cui magistra Giorgio respondit Den tendendia la gratia, che tu stai con altri, come poi arriccare mene, ad cujus verba dictus magister Georgius replicandu dixit, altri fatti ce soño, quod tunc Johannes dixit eidem: yo non saczo, che fatti ca siano, & magister Georgius dixit, nuy volomo entrare nelle Fratte, cui Joannes habuit respondere dicens, quod D. noster Abbas est ita benignus quod poteris ingredi debito modo, ad quu verba replicavit magistar Georgius, nò nò, ce volemo entrare per forza con gente &c. Andreas Maynardus de Fractis sub religione prastati juramenti dixit quod de mensa Maii proxime prateriti Johannes Maynardus cum fratre accessit ad molendinum quod fuit dicti Johannis Maynardi, situm in territorio Fractarum, & invenit dictum Andreum ibidem qui dixit; O mi fruter scis quanta mula passi sumus in Fractis, & nosti displicentia, & injurias, quas toleravi de uxore propria, quare intentionis mea est vendicare ma de injuriis mihi factis, ex quo citius adest, quod D. Johannes de Pontecurvo & Ciccarellus de Suessa vir D. Philippella de Fractis jam ordinaverunt cum D. Ammiratu habere gentem numera sufficienti, & intrare Fractas, & apprehendere Fractas pro ipso Ammiratu, & quod in dicto tractatu sunt principales authores Johannes de Malloczo, Antonius de Petro de S. Germano de Fractis &c. & addidit, quod dictus magister Johannis debebat remanere pro Capitaneo in Fractis pro Ammirato, & guerram facere contra Comitem &c. & subjunxit, quod gentes Ammirati ventura erant per ma-*

re, per loca magis propinqua apud sanctam crucem, & deinde Fractas. Egovero praedictus notarius Petras de mandato D. Vicarii sapradicti ad veram fidem faciendam de confexione, & dictis praedictoram Johannis, & Andrea proditoram, et iafideliam nt app. Vaxallorum dicti monasterii coram secalari Judice cujus interest juxta qualitatem delicti delinquentibas pœnam inferre juxta sacrarum legum sanctionem cam opus fuerit, ut debita pœaa paniant ar de commissis proas vidi, audi vi, et fideliter scripsi de verbo ad verbum nil addito, vel diminuto in hoc publ cum instrumentum reddegi, et manu propria scripsi, meoqae solito signo signavi, signoque, et subscriptione judicis Geroldi de Pontecurvo ad hoc rogats pro judice, ac signis, et subscriptionibus sapradictorum Vicarii, et testiam ad hoc specialiter vocatorum, et rogatoram roboratũ. Actum in civitate S. Germani in ospitio majori dicta curie, abi dictus D. Vicarius residet curiã ipsam regendo, et justitiã ministrando etc.

Ammirati in Cassinates molimina, & scelera.

Pravo molimine occupandi oppidum Fractarum haud steterat Ammirati ambitio, nam & oppidum S. Angeli in Theodice, aliaque bona jam usurpaverat, idemque molitus est quoad oppidum S. Victoris, ut ex instrumento die 2. hujus anni concinnato patet, in quo Cassinatium nomine procuratores ad Bonifacium nonum Thomacellum Romanum Pontificem, sacrumq; collegium Cardinalium constituti sunt Georgius Cellerarius Cassinensis, Benedictus Præpositus cœnobii S. Benedicti Capuæ, atque Autonius alias Caffarellus Viterbiensis, quo injurias sibi ab Ammirato illatas illis describerent, orarentque præsidio Cassinatibus esseut apud Ammiratum, ut bona, castraq; ademta restitueret, ne Abbas Cassinensis adigeretur vi armata repetere. Tentaverat, sed incassum jam Ammirati animum Bonifacius Fratris sui Johannis Thomacelli opera, ut ibidem legitur, ubi hæc tandem subduntur. *Imo quod intollerabilius est, Ammiratut ipse praedictis non contentus &c. qaotidie procarat mala pejoribus aggregare, & hoc apparere asseruerunt manifeste per evidenses modos retentos per ipsum Ammiratam ad subvertoadum aliad castrum ejasdem monasterii vid. S. Victoris, quod castram licet jam est annis elapsis tumaltaose & insane se movissent ad aliquam novitatem contra officialem ejusdem castri, propter quod certotempore steterunt in contumacia, & rebellione nihilominus prafatas D. Abbas intendens viriliter ad recuperationem ipsias servatis primo modis debitis, & honestis coavenientibas maxime Pralato, & Religiosis ad revocandam ipsos ad debitam fidelitatem, & grasiam, qui indurasi non valentes hujusmodi gratiam acceptare, & ideo adstringens eos, & quasi obsessi manu armata recuperavit castram pradictum, & mediante Filardo de Gaisto Capitaneo Abbatia se redierunt ad fidelitatem D. Abbatis, & moaasterii supradicti &c.* Implorasse etiam Cassinates hanc ob rem reginæ Margaritæ, eorumque qui ei a consiliis erant, opem, & Cardinalis legati pluriumq; optimatum, & identidem ejus rei certiorem fecisse pontificem Bonifacium, & Cardinales, ex eodem instrumento colligitur.

Quidam e Fractensibus falso proditionis insimulati.

Omni diligentia, ac eura res Cassinatium sibi commissas custodiebat Petrus Abbas, quare cum tres ex incolis Fractarum carceribus mancipasset, quod oppidum Ammirato tradere molitos esse insimularentur procuratores universitatis Fractarum nomine opem innocentibus sociis laturi hoc instrumento sunt missi. *In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno nativitatis ejusdem 1391. Regnante serenissimo D. aostro D. Lanzelao Jerusalem, & Sicilia rege &c. regnoram vero ejus anno qaarto feliciter amea, mense Februarii, die decimo nono mensis ejusdem, qaartadecime indictionis Fractis. Nos Nicolaus Nicolai Jordani de Fractis ubiqae terraram, & locorum ecclesia Cassinensis ad causas, & contractus litteratus judex, Nicolaus Ruspator de Castro aovo publicas ubilibet per provincias Terra laboris &c. regali aactoritate notarius, & testes infrascripti ad hac vocati specialiter, & rogati, prasenti scripto publico notum facimus, & testamur, quod pradicto die in nostri prasentia constituti, & congregati universitas castri Fractaram, & homines aniversitatit ipsius ad vocem praconis in domibus curia ubi venerabilis vir Fraser Mealat de Pontecurvo Abbas S. Matthai, & gubernator dicti castri Fractarum residentiam facit, & ubi etiam alias pro eorum agendis negotiis congregari consuevis. Confisi de fide, prudentia, & legalitate discretorum virorum magistri Antonii Crescentii de Maaro, & Benedicti dicti Calelli de Stabili de dicte castro, & ejus pertinentiarum Castrensium eorumdem &c. considerato quod male agere &c. Sed quidquid sit consideratis indigais successibus notaris Martutii, Angeli Johannoni, Mallotii, & Antonii Petri S. Germani similiter castrensium ipsorum captorum pridie de maadato Rñi ia Christo P. & D. D. Petri Dei, & apostolica sedis gratia Abbatis Cassiaensis dñi eorum ex nequam informatione, & confessione Johannis Martiai, & Andrea Mainardi hominum diffamatorum de proditione castri pradicti omni meliori forma, quibus potuerunt consideratis fidelitate ipsorum notarii Martutii Johannoni, & Antoni Petri fecerunt, constitaerunt, & ordinaverunt eorum veros legitimos syadicos, & nuntios speciales prafatos magistrum Antonium, & Benedictam ad eundum, & se presentadum nomine, & pro parse dicta universitatis coram prasentia ejasdem D. Abbatis, & eidem humiliter sapplicandum, ut dignetur idem dñas eosdem recommissos habere, nec non ob devotionem dicta aniversitatis, & hominum, eosdem notarium Martutium Johannoum, & Antonium ad prasentiam sui admicti mandare, & ipsos interrogari de facie ad faciem cam difficile sit ... ... non perdere vultu & ipsis inspectis, & auditis, & obiectis contra eos consideratis quam frivola sunt, & non credeada opposita contra eos dignetur saa paternitas habundantius posito etiam quod in aliquo delinquissent, liberare, & eisdem totaliter donare, cam parati sint pro eisdem fidejubere, & ubi ea dedignaretar idem domiaas adimplere dignetar ad mittere eosdem ad fidejussoriam cautionem de stando jari se oppositis contra eosdem, ut possint per viam rectitadinis, & veritatis se defendere, in cujus rei testimonium, & dicti D. Abbatis certitudinem, ac omnium interessentium, confectum est present publicum Syndicatas Instrumentum per manus mei notarii supradicti, signo meo solito signatum &c. in castro Fractarum, anno, mease, die, loco, & indictione pradictis. Locus † Signi notarii. † Ego F..... Abbas S. Matthei testis interfui. † Ego qui supra .... judex iaterfai, & me subscripsi &c.* Sequuntur subscriptiones testium &c.

Ex originali in Archivo.

Quo vero Bonifacius nutantes Cassinatium res, utcumque confirmaret hoc breve ad universos

Caf-

Cassinatium subditos die 14. Julii 1391. misit, in quo fidelitate eorum commendata, probataque admonet, perseverarent diligentius in officio, ostenditqoe aliquos esse, qui perdoelles Abbati Cassinensi cum essent, brevi speraret in officio redditaros. *Bonifacias episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis universis, & singulis hominibas tam clericis, quam laicis civitatis S. Germaai, nec non Fractarnm, S. Helia, Cerbarii, Vallis Rotunda, Cardeti, Aqnefuadata, Viticosi, Sarracineschi, Tiroculi, Bantra, Cucuratii, S. Andrea, S. Ambrosis, S. Apollinaris, Vallisfrigida, S. Georgii, Pedemontis, & Castri novi, monasterii Cassinensis, qaod nullias diœcesis existit, castrornm, & terrarum, salutom, & apostolicam bcaedictionem. Qaanta sit fidei vestra integritas, quam erga dilectum filium Petrum Abbatem monasterii Cassinensis, quod nallius digcesis existit, & ipsum monasterinm gerere comprobamini, aliena cujuspiam verbornm argnmenta non qnerimus, cum operis experimenta multiplicia dilucideut coram nobis. Scimas etenim, immo iadice facto palpavimas, qualiter devotionis vestra constantia, paratam continae se dicti Abbatis, & ejus moaasterii obseqaiis reverenter exhibnit, & vera fides puritatis istis procellosis permaxime temporibns devotionem ostendie, & licet de hujusmodi fidelitatis vestra constantia certos nos redderemus, nihilominas ex tenore tam litterarum vestrarum, qaam relatibus dilectorum filiorum Presbyteri Johannis de S. Germano, & Johannis de Stabili nnnciornm, qaos nuper ad nostram prasentiam destinastis fnimus clarins informati, cujus quidem laudabile propositam in plurimum commeudantes, fidelitatis vestra constantiam, de qaa stabili meute confidimus, reqairimus, & hortamur attente qnatinus laudabiliori fine contiaaantes, qaa laudabiliter incepistis sic sollicite ad omnia, qua prafati Abbates, & ipsius monasterii honorem sapiunt, tenaciter vigiletis, quod fidei vestra probata stabilitas, cunctis pradicabilis in exemplum dignis extoller elaadibus, & labores vestros amplis recompensare premiis merito valeamus; cum sic vos prosequi intendimus favore gratia specialis qaod in hujusmodi fidei constantia perstitisse possitis, merito gloriari: Speramus enim indevotos reliquos ad ipsorum Abbatis, & monasterii obedientiam, & devotionem ia brevi deduci divina aobis gratia misericorditer suffragante. Datum Roma apud S. Petrum II. Idas Julii Poatificatus aostri anno secundo A. de Porengruario. De curia Jo. de Pelpemvoirde.* Adest sigillum plumbeum pendens &c.

Ex originali in Archivo. Castra Abbatiæ Cassinensis.

Fractenses quidam relegati.

Paulo post Petrus Abbas justis de caosis Fractenses mox recensitos, qoi perduellionis insimulati fuerant exulare jossit sub pena publicationis bonorom. Ejus hac de re litteræ extant in laudato regesto p. 277. *F. Petrus de Tartaris &c. dilectis in Christo Officialibus castrorum nostrorum Fractarum, & castri novi salutem in Domino. Cum ex certis causis rationabilibus mentem nostram movensibas relegaverimus Johannem de Mallotto in Castronovo, & ejus territorio, & notarium Martutium Angeli de Fractis ia civitate Cajeta usqae ad nostrum beneplacitnm, & mandatum quatenus dicto duraate beneplacita sub certa formidabili pena, de qua ad maadatum curia prastiterunt fidejussoriam cautionem in Fractis non audeant castrum Fractarum nec ejus territorium intrare sub confiscatione omninm bonorum ipsorum. Qaare vobis, & vestrum alteri committimas, & mandamus, quatenus si contingeret, qaod non credimns per prafatos, vel ipsorum alterum contrarium attentari, statim de omnibus bonis ipsornm corporalem pro curia nostra possessionem capiant, nobisque notificetis eorum inobedientiam, & coatenium, ut possimus contra ipsos de oportuno remedio providere. Ad cautelam hanc litteram registrari. Datum in monasterio Cassinensi nono Januarii, qnintadecima indictionis 1392.*

Eodem die Petrus Abbas generalem sui vicariom com omnimoda jurisdictione constituit Thomam Pizonem utriusque juris doctorem hisce pateotibus literis, quæ in ejus regesto p. 303. extant. *Frater Petrus &c. Dilecto nobis in Christo jndici Thomasio de Pizone jurisperito salutem in Domiao &c. Te igitur Vicarium geaeralem nostri, nostra Cassinensis curia in spiritualibus & temporalibus, usque ad aostrnm beneplacitnm auctoritate nostra ordinaria qua fungimur facimns, constituimns, & tenore presentium deputamus, Civitates, castra, vassallos, & loca, incolas, & habitatores eorundem nostro, & dicti Cassinensis monasterii nomine regendi, reformandi, gubernandi, & administrandi, ac in eis jurisdictionem . . . . . plenariam exercendi spiritualiter, & temporaliter, civiles, & criminales causas audieadi, examinandi, discutiendi, terminaadi, omnesque, & singalos cujascumque gradas, status, vel conditionis existant, de qnibas vobis justitia suadebit citandi, monendi, detinendi, carcerandi, & arrestandi per accusationes denunciationes, aut inqaisitiones ex officio curia procedendi, absolveadi, vel contemdandi, mulctandi, & puniendi eorumqae bona confiscandi, & camera Cassinensi proat juxtum faerit applicandi, culpabiles, seu inobedientes quoslibet civiliter, & criminaliter puniendi, querelas contra quoscumque audiendi, emeadas & satisfactiones debitas fieri faciendi unicuique tam civiliter, quam criminaliter in spiritualibns, & temporalibus, justitiam ministrandi, sententias quoque tam civiles, quam criminales interlocutorias, sen definitivas proferendi, ipsasque exeqnendi, & executioni mandandi cum condennatis, & coademnandis ante contemdationem, prout vobis melius videbitur qualitate delicti, & persoaarum conditione inspecta, componendi usque in unam unciam, & ab inde infra bonaq; & jura nostra, & dicto monasterio indebita occupata recaperandi, & omnia, & singala faciendi, dicendi, & exercendi, qua ad dictum Vicariatus pertinere, & spectare noscuntur de consuetudine, vel de jure committentes vobis in hac parte totaliter vices nostras, dantesq; vobis in pradictis, & circa pradicta dicto nostro beneplacito durante totam, atque concedentes omnimodam, et plenariam potestatem &c.* Datum in nosteo sacro monasterio Cassinensi die 9. Januarii &c.

Vicarius Generalis Cassinensis constitutus.

Insensus in dies magis Ammirati adversus Cassinates animus, ejusque scelera Petrum Abbatem adegere bello, se se suosqoe subditos contra ejus machinameota tutare, e quo innumera obvenere mala. Hæc ut averteret Ladislaus pluries per legatos suos ad pacem eos hortatus est, sed incassum. Quare civibus Sangermanensibus jussit peestarent in Abbatis fidelitare, opemqoe in omnibus ferreot. Ex Ladsilai vero litteris constat haud Abbatis culpa bellum cieri admodomque debilitatas

Bellum a Petro Abbate instit.

regis vires, authoritatemque, quibus Ammiratum in officio continere non potuisset. *Ladislaus Dei gratia Ungariæ Jerusalem, & Siciliæ rex &c. Universitati, & hominibus terræ S. Germani, ac cæteris & singulis universitatibus, & hominibus Abbatiæ Cassinensis fidelibus nostris dilectis gratiam, & bonam voluntatem. Operante humani generis inimico, & qui inter mortales Zizaniam seminare non finit ab olim, sicut non absque detrimento, & jactura novit fidelitatis vestræ sinceritas inter R. in Christo P. F. Petrum Tartarum Abbatem sacri monasterii Cassinensis regni Siciliæ cancellarium ex una & magnificum virum Jacobum de Marczano ejusdem regni Siciliæ Ammiratum collateralem consiliarios, & fideles nostros dilectos, ejusque vassallos complices, & fautores, parte ex altera, ortu ex levibus causis grandis ad præsens inimicitia adolevit, ex qua ad arma, & guerram publicam noviter partes ipsæ, contra voluntatem, & mandatum nostrum non sine gravi incommodo devenerunt. Et licet plaries temptaverimus, ac operam dederimus efficacem tam per ambasciatores, quam mandatorias nostras literas, posse, ac velle inter partes ipsas pristinam pacem, & amicitiam reformare, & ut saltem hoc præsenti tempore pro nostro ac totius reipublicæ statu, & commodo, proque ipsorum, & hujus patriæ circumvicinæ quiete cessarent a bello, & trengaliter tandem viverent nequivimus hucusque, quod displicenter referimus, tamen absque dicti Abbatis culpa, partes easdem ad concordiam revocare, & quoniam desistere nullatenus intentamus, quin ipsas ad unitatem reducamus, & pacem, & quietem nobis, & toti adiacenti patriæ reparemus, idcirco fidelitati vestre constantiam in majoribus magisque arduis comprobatam hortamur attente, vobisque nihilominus tenore præsentium cum consensu, & authoritate serenissimæ D. D. Margharitæ eadem gratia dictorum regnorum reginæ, reverendæ genitricis, & baliæ nostræ de certa nostra scientia districte præcipimus, & mandamus, quatenus in nostra, & dicti Abbatis tamquam in vestri Patris, & Domini, fidelitate, solitaque & inconcussa firmitate sistentes, & perseverantes, ut hactenus eidem Abbati prout tenemini, & debetis; ejusque officialibus ad honorem, & fidelitatem nostram in omnibus, & per omnia obediatis, pareatis, & debitam reverentiam impendatis, ejus & dictorum suorum officialium intendentes debite, & devote jussibus, & mandatis vos, & vestra a quibuscumque oppressoribus, & molestatoribus viriliter defendentes, eidem Abbati ut debetis, & expedit subvenire tam realiter, quam personaliter procuretis. Ita quod exinde de solita obedientia, & constantia commendari, & a vobis ac ipso Abbate, pro præmissis gratias consequi, ad quas libenter intendimus ipsa vestra fidelitate pensata merito valeatis. Nos enim ad cujusque excitationis obstaculum removendum magnifico viro Jacobo extandardo militi regni Siciliæ marescallo consiliario, & fideli nostro dilecto, ac castellano castri nostri Janulæ, & quibusvis subditis dicti Jacobi per alias nostras literas dedimus in mandatis, ut guerra hujusmodi inter partes ipsas mota, vel movenda nullatenus pro neutra partium se impediat, sed inter partes ipsas pacem, & concordiam reformare procuret, & totis viribus ipsas conetur ad universitatem, & concordiam revocare. Præsentes autem litteras parvo tamen sigillo nostro munitas in præmissorum testimonium vobis duximus dirigendas, quas perinde valere volumus, & eandem obtinere roboris firmitatem, ac si magno nostro pendenti sigillo sigillatas forent, & datas per manus Prothonotarii regni Siciliæ, vel ejus Locumtenentis, & aliis sollemnitatibus nostræ curiæ roboratas, edicto nostro in contrarium edito ac quibuscumque aliis huic forte contrariis non obstantibus quoquomodo. Datum Gajetæ sub dicto parvo nostro sigillo die XV. mensis Martii XV. indictionis.*

Ex originali in Archivo.

Petrus Abbas bona quædam ob perdoellionem publicata Antonio judicis Diamantis concessit hisce litteris quæ in ejus regesto p. 272. a t. extant. *Frater Petrus &c. Dilecto nobis in Christo, Antonio judicis Diamantis de Fractis salutem in Domino. Attendentes sinceritatem fidei tui cordis, ac grata, & accepta servitia per te nobis, & Cassinensi monasterio præstita &c. compatientes maxime expensis per te supportatis, & quæ quotidie supportare non cessas in nutriendo, & sustentando filios qm. notarii Thomasii de Fractis avunculi tui rebellis nostri conformando nos cum jure dicente, quod filius non portabit iniquitatem patris &c. de scientia certa nostra, & gratia speciali tamquam benemerito, de bonis qm. dicti notarii Thomasii propter ipsius notoriam rebellionem Cassinensi curiæ juridice applicatis tibi harum serie damus, concedimus, & donamus. In primis furnum unum positum in dicto castro Fractarum in loco ubi dicitur alla ratia &c. (numerantur alia bona cum suis confinibus) ad habendum tenendum, possidendum &c. & quidquid tibi placuerit faciendum, potestate tamen vendendi bona ipsa tibi penitus interdicta, adiacentes expresse, quod si præfati filii qm. dicti notarii Thomasii in reprobum sensum dari in rebellionem hujusmodi vestigia dicti qm. eorum patris sequerentur a fidelitate nostra, & Cassinensis monasterii recedendo, ex tunc præsens donatio & concessio annulletur, & bona præfata Cassinensi curiæ revertantur; Mandantes præsentium tenore Biccaro Taino, magistro Massario nostro in Fractis, ac omnibus nostris officialibus, & magistris massariis præsentibus, & futuris, quatenus te in possessione, & uti fruitione bonorum prædictorum non molestent vel inquietent ullo modo &c. in quorum testimonium, tuique cautelam has nostras præsentes literas nostro pontificali sigillo impressione munitas manu Petri Johannis de Narnia nostri notarii fieri, & scribi fecimus, ac etiam registrari. Datum in nostro monasterio Cassinensi die ultimo mensis Junii &c.*

Bona publicata alteri ad Abbate concessa.

Anno 1393. mense Januario creatus est judex ad contractus in universa ditione Cassinensi Benedictus de Nicolao hisce literis ex Petri regesto p. 282. a t. *Frater Petrus &c. Dilecto in Christo Filio, & fideli nostro viro nobili judici Benedicto Nicolao Domini Andreæ de S. Germano terræ monasterii supradicti salutem in Domino &c. Te ad honorem Sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ dominorum nostrorum Papæ regiæ majestatis atque nostri, & monasterii Cassinensis in civitate S. Germani, atque omnibus aliis locis, & terris dicti monasterii auctoritate ordinaria, qua fungimur ad vitam tuam judicem ad causas, & contractus duximus tenore præsentium ordinandum, tibique officia hujusmodi in locis prædictis libere, exercendi, harum serie concedimus*

Judices ad contractus creati.

gra-

gratiose, de illisque cum honoribus, oneribus, emolumentis consuetis præsentialiter investimus, hinc est quod nos prædicta officia tibi, quem ad illa repperimus idoneum, & in nostris manibus postmodum præstitisti in forma, quæ sequitur juramentum, duximus congerenda, ut tu eadem officia prudenter, & fideliter in dictis locis ubilibet exequaris, & ad te cum necesse fuerit in hiis, quæ ad officia ipsa pertinent, fiducialiter recurratur. Forma autem juramenti, ut per eam plenius informeris præsentibus inseri fecimus, quæ talis est. Ego judex Benedictus

Juramentum Judicis ad contractus. *Nicolai D. Andreæ de S. Germano in omnibus terris, & locis Abbatiæ Cassinensis judex ad causas, et contractus, ab hac hora in antea fidelis, et devotus ero B. Benedicto, et sacro ejus monasterio Cassinensi, ac D. meo D. Petro Abbati Cassinensi, et successoribus suis canonice intrantibus, non ero in consilio, auxilio, et consensu, ut vitam perdant, aut membrum, aut capiantur mala captione. Consilium quod mihi per se, vel litteras, aut nuncium manifestandum ad eorum damnum scienter nemini pandam. Si vero aliquid ad meam notitiam devenire contingat, quod in periculum Abbatis Cassinensis, Conventus, et monasterii præfati, aut officialium suorum vergeret, seu grave damnum, illud pro posse impediam, et si hoc impedire non possem, procurabo id bona fide ad notitiam D. Abbatis perferri, monasterii Cassinensis, et ejus realia, et specialia jura etc. adjutor eis ero ad defendendum, retinendum, seu recuperandum contra omnes homines. Judicatus officia ad causas, et contractus fideliter exercebo, et aliis actibus legitimis meam, et dicti judicatus authoritatem interponam, seu decretum. Instrumento confecto de aliquo contractu, in quo sciam intervenire, seu intercedere vim, vel fraudem non interero, nec me attestabo, salvo meo justo, & consueto Salario. Sic me Deus adjuvet, & hæc S. Dei evangelia &c. Datum in nostro sacro monasterio Cassinensi sub nostro pontificali sigillo, quo utimur appensione munite, & subscriptione propria manus die duodecimo mensis Januarii prima indictionis Pontificatus SS. in Christo P. & D. nostri D. Bonifacii divina providentia Papæ noni anno quarto* 1393. Creati quoque Judices ad contractus nobilis, & sapiens vir Christophorus Cece Sangermanensis, ut ex literis p. 281. regesti cit., & Johannes de Jacobo de Sebastiano ex Pontecurvo, ut legere est in eodem regesto p. 283.

Notarius creatus. Constituit etiam Petrus Abbas in oppido Pesclarum prope Iserniam atque in universa ditione Cassinensi notarium Johannem de Petro, ut hisce literis in citato regesto p. 279. patet. *Frater Petrus de Tartaris de arbo Dei, & apostolicæ sedis gratia Abbas sacri monasterii Cassinensis, ordinis S. Benedicti, quod nullius diœcesis existit, ac regni Siciliæ cancellarius. Universis, & singulis officialibus, universitatibus, & hominibus universitatum, terrarum, & locorum ecclesiæ Cassinensis, ad quos præsentes litteræ pervenerint, & amicis nostris carissimis salutem in domino sempiternam. Ne contractuum memoria deperiret, inventum est tabellionatus officium, quo contractus legitimi ad cautelam præsentium, & memoriam futurorum manu publica notarentur. Cum itaque pro parte universitatis, & hominum castri nostri Pescarum monasterio Cassinensi immediate subiecti fidelium nostrorum, & nostræ ecclesiæ Cassinensis fuerint nobis humiliter supplicatum, ut provido viro dopno Johanni Petri Johannis Riccardi fideli Cassinensi de dicto castro Pescarum prædictum tabellionatus officium concedere dignaremur. Nos itaque eorum supplicationibus inclinati, & quatenus ipse dopnus Johannes est de genere fidelium ortus, & legitimo matrimonio procreatus, & sufficienter litteratus, & bonæ conversationis, & morum plenaria sub fide præsumpta præfatum dopnum Johannem ad ipsum tabellionatus officium deputamus idoneum, & sufficientem, eidem dopno Johanni prædictum tabellionatus officium auctoritate qua fungimur in Dei nomine duximus concedendum, ut per singulas terras, & loca ecclesiæ Cassinensis, & jurisdictionis nostræ possit de cætero dictum officium exercere, & de ipso officio ipsum dopnum Johannem coram nobis personaliter constitutum, ac reverenter supplicantem investimus cum penna, & calamario, ut est moris, recepto ab eo de officio ipso exercendo fideliter, & quod scripturas, & instrumenta, ac omnia, quæ ad dictum officium pertinebunt fideliter, diligenter, & legaliter exercebit solito, & debito juramento. Mandantes tenore præsentium omnibus, & singulis nostræ jurisdictioni subiectis, ut ipsum dopnum Johannem cum necesse fuerit in his, quæ ad officium ipsum pertinent, fiducialiter de cætero recurrant. In cujus rei testimonium præsentes nostras litteras nostro pontificali sigillo appensione munitas, & subscriptione nostra propria manus eidem duximus concedendas in testimonium omnium præmissorum. Datum in nostro sacro monasterio Cassinensi die II. mensis Novembris primæ indictionis, Pontificatus SS. in Christo P. & D. nostri D. Bonifacii Papæ noni anno tertio.*

Obsoletæ jam Terratici solutionem redintegrant oppidani Mortulæ. Desolatum, prostratumque jampridem terræmotu anno 1349. fuerat oppidum Mortulæ, cujus incolæ cum ad Cucurutium perrexissent, oblitι fuerant terratιcum bonorum, quæ in Mortulæ territorio possidebant, solvere. Cumque illos officii sui admonuisset Petrus, hoc instrumento sese soluturos promisere. *In nomine Dñi nostri Jesu* Ex originali in Archivo. *Christi Amen. Anno a nativitate ejusdem 1393. regnante Serenissimo D. nostro D. Ladislao Dei gratia Hungariæ, Hierusalem, & Siciliæ rege, regnorum ejus anno septimo feliciter amen, die quintadecima mensis Augusti primæ indictionis. Nos Albanus S. Dominici de Calzata habitator Bantræ ipsius terræ annalis illitteratus ad contractus judex, Angelus judicis Jacobi Riccii de Cacaratio publicus ubique per provincias terræ laboris &c. regali auctoritate notarius, & testes subscripti, ad hoc specialiter vocati, & rogati &c. Præsenti scripto publico declaramus, notum facimus & testamur quod prædicto die, & loco universitas & homines castri Cucurutii terræ monasterii Cassinensis major, & sanior pars hominum dicti castri Cucurutii, facientes ad vocem præconis loco prædicto congregati, & coadunati pro infrascriptis negotiis ipsorum salubriter ordinandis. Volentes recognoscere bonam, & immaculatam fidem, & eorum conscientiam exhonerare, habentes Deum, veritatem, & justitiam ante oculos, scientesque a certo, firmiterque tenentes, quod de victualibus, & fructibus aliis infrascriptis de Territorio Mirtulæ terræ dicti monasterii respondebant, & responderi consuevit dicto monasterio secundum generalem usum, & consuetudinem, & anti-*

qua-

quatam Justitiam Abbatiæ Cassinensis vid. de grano, mileo, ordeo, & fabis de septem partibus una, de omni alio genere victualii de decem partibus una, de vino de tribus partibus una, & de oleo de septem partibus una. Quos redditus propter inhabitationem, & depopulationem dicti castri, quod incolis, & habitatoribus a tempore terramotus citra remansit totaliter inhabitatum homines dictorum castrorum Cucurutii, & Mirtulæ potius ex inadvertentia, quam ex machinatione fraudis, vel malitia etiam propter guerras, & disturbia manifesta, ac tirundidem, quæ dicto tempore usque ad præsens tempus, heu proh dolor! in dicta Abbatia occurrerunt, dicti redditus propter negligentiam officialium, & aliorum procuratorum dicti monasterii, qui pro tempore præfuerunt non potuerunt exigi, nec etiam procurari in grave dicti monasterii dapnum, & dictorum hominum Cucurutii, & Mirtulæ animarum præjudicium satis grave, volentes homines, & universitas dicti castri Cucurutii puram fidem, & veritatem recognoscere in prædictis, ne de cætero dictum monasterium in suis juribus fraudetur. Confisi de fide, & legalitate Johannis Riccii, & Nicolai Russi de Cucurutio præsentium, & acceptantium, & onus hujus sindicatus in se suscipientium, & dopni Jacobi Fumarelli, Petri Riccii, Petri Contengia, Benedicti de Bartholomæo, Johannis Bartholomæi de Villa Nicolai dicti Sazente, Antonii notarii Lucæ, & Johannis Villarocii de Cucurutio absentium tamquam præsentium, ipsos, & quemlibet ipsorum fecerunt &c. eorum, & dictæ universitatis veros &c. Sindicos, procuratores, &c. ad conferendum, & se præsentandum nomine quo supra coram Rño in Christo P. & D. D. P. de Tartaris de Urbe, Dei, & apostolicæ sedis gratia Abbate sacri monasterii Cassinensis, & regni Siciliæ cancellario, & exponendum, & narrandum eidem Domino, quod solo errore, et negligentia homines dictæ universitatis habentes possessiones in dicto territorio Mirtulæ cessaverant a solutione dictorum terratici, & aliorum redditum, seu debitorum monasterio antedicto, juxta seriem, & tenorem privilegiorum, & approbatorum registrorum monasterii Cassinensis, & ad supplicandum præfato D. Abbati super prædictis terraticis, & debitis, non obstante eorum negligentia, & mora &c. tum præteritis, quam de præsentibus, & futuris gratiam eis benignitate solita exhibere, & ad ponendum se alte, & basse in manibus, terminationi, & arbitrio dicti Dñi Abbatis super prædictis, & ipsam gratiam pro ipsis ab eodem domino humiliter postulandum, & ipsam universitatem, & homines, eorumque heredes & successores de solvendo imposterum prædictos redditus superius specificatos, vel juxta gratiam super prædictis ab eodem D. Abbate obtinendam in forma expediente, & opportuna. Obligantes ad penam centum unciarum auri, & singulares homines ipsius universitatis ad pœnam unciarum auri decem pro quolibet præfato D. Abbati nomine, & pro parte ipsius monasterii, & conventus cum stipulationibus, sollemnitatibus, & obligationibus consuetis &c. & omnia alia, & singula faciendum &c. dans, & concedens dicta universitas dictis eorum sindicis, & Procuratoribus in prædictis, & circa ea plenariam potestatem cum pleno, libero speciali, & generali mandato, etiam si talia forent quæ mandatum exigerent magis speciale, renunciantes expresse omnibus consuetudinibus, statutis, & privilegiis, &c. promittentes, & obligantes se dicta universitas, & speciales personæ ejusdem sub hipotheca, & obligatione omnium bonorum suorum præsentium, & futurorum de judicio sisti, & judicatum solvi &c. Se ratum, gratum, & firmum perpetuo habituros, servaturos, & completuros quidquid per supradictos eorum sindicos de, & super præmissis procuratum, & gestum extiterit. In cujus rei testimonium confectum est hoc præsens publicum instrumentum manu mei qui supra notarii scriptum meo solito signo signatum signis crucium tantum prædictorum judicis, & testium inlitteratorum, & litteratorum signis crucium, & subscriptionibus roboratum.

Illorum precibus hæc rescripsit Petrus Abbas, ut ex Instrumento die 22. Augusti ab Antonio de Nicolao ex Valleregia presbytero, & notario apostolico rogato.

Quibus hæc rescripsit Petrus Abbas.

Nos vero cum nostris subditis, & fidelibus benigne agere cupientes, eorum in hac parte petitis supplicationibus annuentes, considerantesque damna gravia, incisiones arborum, & vinearum, quæ nostris temporibus homines dicti castri pro fidelitate Cassinensi, & nostra substinuerunt fideliter, et devote, non parcendo etiam discriminibus personarum, dicta jura, et redditus per ipsos nobis, et dicto nostro monasterio debita ratione dicti territorii Mirtulæ ab omnibus, et singulis hominibus dicti castri Cucurutii seu habitatoribus in ipso castro, ac heredibus, et successoribus eorum, ac bona, usque in præsentem diem reddere, et respondere nostris prædecessoribus, et nobis obmissis misericorditer dimictimus indulgemus, et de speciali gratia relaxamus, præfati vero sindici sindicario nomine, et pro parte dictæ universitatis, in præsentia notarii, et testium infrascriptorum, eorum bona libera, et spontanea voluntate, et expresse promiserunt pro se ipsis, et aliis de Cucurutio nunc et imposterum omni futuro tempore habitantibus, quod ipsi homines teneantur ab hodie in antea ad præstationem solutionem, et satisfactionem dictorum redditum, vid. de grano, mileo, ordeo, et oleo de septem partibus unam, et de vino tertiam, et de omnibus aliis fructibus decimam dicto monasterio Cassinensi, ac nobis, et nostris successoribus in futurum juxta formam, et tenorem privilegiorum, et regestrorum ecclesiæ Cassinensis, ac consuetudinem antiquatam. Nihilominus de ampliori gratia a præstatione et redditu septimæ partis fabarum in dicto territorio Mirtulæ per eos imposterum recolligendarum dicto nostro monasterio debitis absolvimus, et ipsos de Cucurutio, ac heredes et successores eorum perpetuis temporibus de speciali gratia liberamus in recumpensatione dictorum damnorum, quæ pro nostra fidelitate sustinuerunt. Promictentes, et obligantes se dicti sindici Syndicario nomine, et pro parte dictæ universitatis ad pœnam unciarum auri centum, et singulares personæ ad penam unciarum auri decem præfato D. Abbati pro ipso, et dicto monasterio legitime stipulanti, et recipienti, quod prædicta omnia et singula per eos promissa prædicta universitas, et homines ipsius omni futuro tempore observabunt, et semper acceptabunt, et ratificabunt, et contra non venient quoquomodo. Renunciantes expresse etc. Actum in dicto monasterio Cassinensi in turri propria stationis,

Ex originali in Archivo.

& re-

& residentiæ ipsius D. Abbatis præsentibus providis, & discretis viris &c. notario Angelo de Cucurutio, Antonio Nicolai D. Andreæ de S. Germano, Nicolao Mondo, Cicco de Pistionibus, & Luca Cicci Johannis Proito de Urbe, ac Antonio dicto Volt. de Plumberola testibus ad prædicta vocatis specialiter, & rogatis.

Hinc septima pars frugum ab iisdem soluta.

Ex originali in Archivo.

Hinc die 25. Augusti memorati homines sacro Cassinensi cœnobio solverunt septimam grani, hordei, milii, quæ in territorio Mortulæ collegerant, ut constat hoc instrumento, penes Acta notarii Angeli judicis Jacobi Riccii ex Cucurutio, in quo hæc adnotanda. *Et generaliter omnes alii, & singuli de castro Cucurutii terra monasterii Cassinensis habentes Terras, possessiones, & bona stabilia in Territorio castri Mirtulæ territorii monasterii supradicti coram venerabili, & religioso viro Fratre Geronimo da Corneto &c. ex speciali commissione R. in Christo P. D. Petri Abbatis dicti monasterii, & regni Siciliæ cancellarii ut asseruit super revidendo, & recolligendo juribus, & fructibus dicti monasterii a quibuscumque in dicto castro, & ejus pertinentiis, & districtu ac in territorio Mirtulæ de jure, & consuetudine debitis, ac etiam consuetis, & supradicti homines, & alii de Cucurutio habentes in dicto territorio Mirtulæ possessiones, & bona scientes a certo quod eorum antecessores reddiderunt dicto monasterio, & ejusdem monasterii officialibus, qui pro tempore præfuerunt de grano, mileo, ordeo, & fabis, ac oleo de septem partibus unam, de vino de tribus partibus unam, & de omnibus aliis fructibus in quibuscumque consistentibus de decem partibus unam, recognoscentes bonam fidem, & immaculatam eorumque cupientes conscientiam exonerare non vi, non dolo &c. sed propria eorum libera, & spontanea voluntate, dederunt, tradiderunt &c. supradicto D. Priori nomine supradictorum D. Abbatis monasterii, & conventus recipienti de dictis victualibus vid. grano, ordeo, & mileo de septem partibus unam fideliter, & legaliter absque diminutione aliqua secundum formam privilegiorum autenticorum Registrorum Cassinensium jus, & consuetudinem antiquatam habentium, & possidentium possessiones, & bona in territorio Mirtulæ prælibata. De qua quidem septima parte victualium prædictorum prænominatos, & alios habentes possessiones in dicto Territorio Mirtulæ præfato D. Priori quo supra nomine tradita, & assignata idem Prior quo supra nomine ipsos homines, & quemlibet ipsorum in genere, & in specie, a reddito, seu Terratico dicti anni prædictis victualibus assignatas dumtaxat habuit, & recepit in veritate integre, ipsosque liberavit, quietavit &c.* Terratici vini, & olei, mentio non fit, quod mense Augusto hi fructus non maturescant. In allatis vero Instrumentis, ut Authentica cognoscuntur regesta sacri cœnobii Cassinensis, in quibus redditus omnes, atque terratica a subditis solvenda describuntur.

Oppidani Pontiscurvi rebelles ad officium redeunt.

Perdurabat hactenus hoc anno in regno Neapolitano Schisma tot jam malorum causa; cum plures vero Romano pontifici Bonifacio nono, regique Ladislao, alii Antipapæ Clementi, & Ludovico juniori Andegavensi parerent. Hinc ne dum regni Optimates bella inter se se, verum & subditi rebellantes contra Dominos ciebant. Hos inter fuere oppidani Pontiscurvi, qui Clementi Antipapæ, & Ludovico ad hærescentes, bellum adversus Abbatem Cassinensem eorum Dominum pararunt. Compositum tamen illud est opera Honorati Cajetani Comitis Fundani, Campaniæ, & maritimæ, rogatumque ea de re instrumentum, in quo caput illud animadvertendum: *Item che l'appellatiuni se facciano alla corte di monte Casino secondo ch' è consueto.* Ex quo, aliisque scripturis supra allatis constat, ne dum primarum causarum, sed secundarum etiam jurisdictionem penes cœnobium Cassinense fuisse. Inter hujusce vero pacis prædes est universitas Cajetæ, quo liquet potentem tunc admodum eam urbem fuisse. Ex illo capite quo dicitur solvendas ab universitate Pontiscurvi Abbati Cassinensi in domum subventioneioque quotannis uncias vigintiquinque, aliisque scripturis jam allatis patet etiam licuisse Baronibus a subditis pecunias repetere. Initio instrumenti concordiæ Antipapæ Clementis nomen legitur, quod Honoratus Fundanus Comes, atque notarius, qui instrumentum rogavit, ejus partes sequererur. Cæterum procuratoriæ literæ a Petro, atque monachis Cassinatibus pro ineunda concordia factæ sic incipiunt. *In nomine Dñi nostri anno ejusdem nativitatis 1393. Pontificatus SS. in Christo P. & D. nostri D. Bonifacii divina providentia Papa noni, anno quarto, die quinto mensis Octobris, &c.*

Ex originali in Archivo.

Pacis vero initæ instrumentum sic exorditur. *In nomine Dñi, & Individuæ Trinitatis Amen. Anno Domini 1393. Pontificatus SS. in Christo P. & D. nostri D. Clementis divina providentia Papæ septimi anno ejus decimo quinto feliciter Amen. Die octava mensis Octobris secunda indictionis. In presentia mei Antonii Tutii, Berardi de Fundis apostolica authoritate notarii, & testium infrascriptorum, videlicet Reverendi in Christo P. & D. Ludovici episcopi Assisii provinciarum Campaneæ & Maritimæ spiritualis &c. Belli de Ceccano, notarii Johannis Belli de Itro, Abbatis Johannis Jacobi Abbatiæ Archipresbyteri Roccæ Gulielmi &c. ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum. Cum subgerente pacis æmulo, ejusque satellitibus ministrantibus, nonnunquam inter mortales seminarium discordiæ propagantur, & ad exterminationem animarum pariter & corporum, ac facultatum omnium desolatione, guerrarum calamitas introducis &c., tumque per ordinationem requisitionis, & tractatus excellentissimi D. Honorati Gaetani Dei gratia Fundorum, Campaneæ, & maritimæ Comitis sic pax, & unitatis concordia vallata inter reverendum in Christo P., & D. Fratrem Petrum Tartarum Abbatem monasterii Cassinensis, nomine, & pro parte ipsius, & conventus dicti monasterii Cassinensis ex parte una, & homines, & universitatem castri Pontiscurvi ex altera, prout in capitulis exinde de voluntate, & consensu ambarum partium factis plene patet, tenoris, & continentiæ subsequentis. In primis congregato lu consillu, lu Abbate ve benedice, e saluta, e siè la intensione soa finale de dareve poce, e gratia, & remissione con renitegnitione de plui de omne cosa per fine nellu presente dì in genere, & in specie. Acceptatur. Item do fareve securi in genere, & in specie per mano di qualunta persona volese, che quillo, che vesiè promette vesiè observarà. Acceptatur. Item che tutti li homini di Pontecervo tanto quelli, che sone dentro, quantu quilli,*

che

che sonno de fore de qualunta stato se fussero, ò spirituali, ò temporali si possano gaudere tutte le cose soe, & usare liberamento dovunta consistessero per tutta l'Abbadia de monte Casina, ò suo dominio, a che vole, che chilli dentro, e quilli de fore siaa tutti à pace, perciochè vole che la gratia sia generale. Acceptatur. Item che la Jurisditione, e la Signoria do Pontecorvo vole avere in quella forma che l'haveva lu monasterio da quarant' anni in qua. Acceptatur. Item vole per consolatione dell' homini di Pontecorvo, che l'homini di Pontecorvo siano tenuti de jurare fidelitate in nello mano dello Priora, à do Frate Georgio, overa dellu Rettore, che ipsu Abbato mandasse allu reggimento dellu ditto castello do Pontecorvo, ò de qualunt' altra persona mandosse lo ditto Abbate in Pontecorvo ad nomo, e pro parte sua. Acceptatur. Item che lu clavi delle porte di Pontecorvo fatto lu Sacramentu della fidelitate per tutti in mano dell sopradetti, come si contiene nella precedente capitulu, si debbiano assognare in manu de quellu, in cui manu averando juratu per nome, e parte dello ditta Abbate, & . . . . . . quellu alo quale seranno assignate le dobbia assignare ad quattro buoni huomini di Pontecorvo, li quali debbiano tenere le dette clavi ad honore, e fidelitate dellu ditto Abbate, e monasterio de monte Casina, li quali quattro huomini non siano sospetti alla ditta universitate. Acceptatur. Item fatto questo, che per ipsi homini senomine la persona per cui manu volennla securitato ē tenuta, occioche se possa dare expeditione a tutte le coso per la pace di loro. Acceptatur. Ex nunc pro tunc D. Reginam Ungaria, Jerusalem &c. dominum Camitem Fundorum &c., & universitatem Gaeta. Acceptatur. Item fatte queste cose la universitate de Pontecorvo sia tenuta de mandaro venticinque buoni uomini de Pontecacorvo ad monte Casino ad demonstraro obedientia, & recognoscere lu Abbato, e lu monasterio per signori. Acceptatur. Item, che lu Officiale che vè manderà lu' ditta Abbate, sarà ò monacu, à secolare persona non sospetta ragionevolmente all' huomini de Pontecorvo, e forcia che sarà de quelli dentro de Pantecorvo per plu lore consolatiane. Acceptatur. Item che lu Abbate mandando qualunta persona do qualuntastatu fosse ad Pontecorvo, la universitate de Pontecorvo sia tenuta de receptarelu con vinti cavalli, e si fussero più durante lu presente Scisma, sia ia volunmato de la ditta universitate do Pantecorvo do receptareli ò si, ò non, o debbiano scontrareli, & honorarli, e fare la debita reverentia come ad persone mandate da loro Signore, e casì quelli de Pontecorvo non debbiano receptare gente sospetta allu Abbato, & allu monasterio, ne huomini de mala fama. Acceptatur. Item che per tutti li sopradetti capitoli non se genero prejudicio alli privilegii, & jurisditioni, che avesse lu monasterio de monte Casino in Pontecorvo terminatu lu dittu Scisma, & consimelemente alla universitate de Pontecorvo li sopradetti capitoli non siano prejudiciu all' immunitati, franchitii, & loro bone antiquate consuetudini, ma terminatu lu dittu scisma piasquenna delle parti se remanca nella soa prima jurisdittione, & rasone, che avesse. Acceptatur. Item che alla universitato do Pontecova sia licitu de romanero nella loro Pede dellu Papatu, a delutte, durante la presento scisma. Acceptatur. Item che l'appellationi se facciane alla corte di monte Casino, secundo che è consuetu. Acceptatur. Item che omne dubietate, la quale nascesse nelli capitoli della presente pace, la declaratione sia allo promettentori dell' observanza della pace la quale declaratione per le parti se debbia observare. Acceptatur. Item che la universitate de Pontecarvo sia tenuta, durando la scima ciascunu annu allu Abbate, & allu Convente per dono, & subventiane de dareli oncie venticinque de carlini de argento in dio S. Petri de mense Junii oltra li frutti ordenarei, che ipsu monasterio ave in Pontecorvo, & ad altra subventiono non siano tenuti, o per niscinna occasione, ne fattione personale salvu ch' altru de loro beneplacitu, per loro honore fare volessero. Acceptatur. Item che l'universitate de Pontecorva non debbia dare ajutu, consillu, no favore, etiam de a fortuitu, ne recepto ad nullu inimico dellu ditta Abbate, & monasterio publice, vel occulte, tacite vel expresse, e questo s'intenda per quilli, che facessero guerra allu ditto Abbate, e monasterio. Acceptatur. Qua quidem pacis concordieque capitula pro parte dicti Abbatis, & Conventus monasterii Cassinensis existunt in nostrorum presentia, presentialiter acceptata per venerabiles, & religiosos viros Fratrem Geronimum de Cornete Priorem dicti monasterii, & Fratrem Georgium de Vercellis monachum Cassinensem, ac egregium militem D. Raymundum de Tartaris de urbe regium Senescallum, &c. procuratores, & Yconomos dicti Abbatis, monasterii, & conventus Cassinensis prout de acceptationis, promissionis, pacis, firmationis, observationis, pœnarumve adjectionis authoritate, & plenaria potestate plene patet, per publicum procurationis, & Yconomationis instrumentum per notarium Petrum Johannem de Fatinis de Narnia exinde factum, non vitiatum, non cancellatum, sive in aliqua sui parte suspectum tenoris, & continentia subsequentis &c. Prosequuntur procuratoriæ literæ ab Abbate Cassinensi, & monachis tribus laudatis Dominis factæque sic desinunt. *Actum in ditta monasteria Cassinensi in camera majoris Turris ejusdem monasterii residentia dicti D. Abbatis &c.* Hæc deinde subsequuntur. *Pro parte vero hominum, & universitatis Pontiscurvi dicta pacis, & concordia capitula, ac tenorem, & continentiam eorumdem, acceptata fuerunt per egregium militem D. Andream de Pontecurvo, Abbatem Thomasium, Johannem D. Petri, Lotium Theobaldi, & notarium Jacobum notarii Nicolai Syndicos, & procuratores hominum, & universitatis dicti castri, prout de authoritate, plenariaque potestate hujusmodi acceptationis promissionis, pacisve, firmationis, observationis, & penarum adjectionis plene patet per publicum sindicationis, & procurationis instrumentum exinde factum per manus notarii Antonii notarii Petri de Lupico non vitiatum, non cancellatum, seu in aliqua sui parte suspectum tenoris, & continentia subsequentis &c.* Sequuntur inde procuratoriæ literæ universitatis in quibus hæc potissimum adnotanda. *Omnes & singuli &c. asseruerunt, quod faciente prava dispositione temporis, & procurante humani generis inimico &c. homines universitatis ipsius cum R. in Christo P. & D. D. P. Abbate sacri monasterii Cassinensis ad magna dissensionis, & discordia materiam pervenerunt, & super excrescentibus iniquis subgestionibus inter Abbatiales, & ipsam universitatem*

tam plurima, & intolerabilia rerum damna fuerunt hinc inde illata, & quod detestabilius est Deoque magis abominabile personarum strages, & alia anormia jam commissa &c. Inter exteras facultates a Pontecurvensibus iisdem procuratoribus concessas hæc adest. *Ad acceptandum, emologandum, & confirmandum, ut nomine, et pro parte dictæ universitatis, & omnium, & singulorum hominum universitatis ipsius omnia, & singula, ac quæcumque dicta pacis capitula de novo inter ipsas partes facta, inita, & compilata per manus magnifici, & potentis Dñi . . . . . Fundorum, Campanea, & maritima Comitis &c. seu ipsius tractatu, vel interventione sub quacumque sint forma vel expressione verborum concepta ad corroborationem præmissorum capitulorum dictæ pacis, & omnium, & singulorum, quæ continentur in illis &c.*

Magistratus in oppido Pontiscurvi constitutus.

Paulo post Petrus magistratum Pontiscurvi constituit Franciscum de Senis, ut patentibus dictæ literis in ejus regesto p. 283. a t. legitur. *F. Petrus &c. Dilecto familiari, & secretario nostro Francisco de Senis salutem in Domino &c. Sane ad castrum nostrum Pontiscurvi, ejusque habitatores, & incolas speciales filios, & fideles beati Benedicti, & nostros gerentes dilectionis affectum, erga quos, & eorum statum pacificum, & tranquillum decet nos vigilantius intendere, & de eis de persona idonea pro eorum regimine feliciter dirigendo providere &c. Te igitur rectorem, & gubernatorem dicti castri nostri Pontiscurvi ejusque pertinentiarum & districtus usque ad nostrum beneplacitum, & mandatum facimus, constituimus, & deputamus tibi inter partes justitiam civilibus administrandi, terram, & habitatores ipsius regendi, & gubernandi, fortificandi, manutenendi, & conservandi ad fidelitatem dicti monasterii, & nostram, & eorum felica incrementum mandandi, pœnam debitam, & jurisdictionem nostram in temporalibus exercendi, & imponendi, et a transgressoribus exigendi ac bona demanialia dicti monasterii consistentia in dicto castro, & ejus territorio, & districtu per magistrum maxarium nostrum deputatum &c. coli, & laborari faciendi &c. Et omnia alia, & singula faciendi &c. quæ in prædictis, & circa ea, ac super regimina prospero, & tranquillo dicti castri, & incolarum ejus videris, & cognoveris expedire. Damus, & concedimus &c. tenore presentium potestatem, concedentes tibi in præmissis totaliter vices nostras &c. Districtius harum serie precipientes dilectis in Christo Consilia, universitati, & singularibus personis dicti castri, quatenus se ad dictum officium recipientes ad ipsius exercitium admittant reverenter nec non in hiis, quæ ad hujusmodi officii naturam prout de jura, vel consuetudine spectant, tibi tamquam personæ nostra devote pareant efficaciter, & intendant sub pena indignationis gratia nostra &c. Nos enim penas, processus, & banna, quos, quas, & quæ rite feceris, seu tuleris, aut duxeris imponenda, ratos, ratas, & grata gerentes ipsos, & ipsa faciemus auctore Domino inviolabiliter observari. In quorum testimonium presentes litteras nostro pontificali sigillo, quo utimur, communitas, & in registro Cassinensi ad cautelam registratas fieri, & scribi fecimus. Datum in dicto monasterio Cassinensis die septimo mensis Novembris, secunda indictionis 1393.*

Pax inter Abbatem Cassinensem, & Dominū Roccæ Guillelmæ inita

Ejusdem Honorati Fundani Comitis opera pax inter Abbatem Cassinensem, & Lucam Spinellum dominum roccæ Guillelmæ, & S. Johannis de Incarico inita est, ut instrumento constat rogato penes acta Antonii de Tutio de Berardo Fundano, & notario apostolico die 7. Octobris ejusdem anni 1393., in quo hæc sunt adnotanda.

Ex originali in Archivo.

Cumque ex interventu, & ordinatione Excellentissimi D. Honorati Gaetani Dei gratia Fundorum, Campanea, & maritima Comitis sit pax, & unitatis concordia vallata inter R. in Christo P., & D. Fratrem Petrum de Tartaris Abbatem monasterii Cassinensis nomine, & pro parte ipsius monasterii, & Conventus ejusdem ex parte una, & magnificum virum Lucam Spinellum dominum Rocca Gulielmi, & S. Johannis de Incarice, ipsorumque castrorum, & districtuum, & parte altera, pratextu, & occasione omnium, & singulorum delictorum, controversiarum, excessuum, criminum realium, vel personalium, quarumcumque injuriarum, treugarum, obligationum, promissionumque, quarumcumque fractionum, penarumve incursionum in capitulis pacis dudum factis inter excellentem D. Honoratum Gaitanum Fundorum, Campanea, & maritima Comitem prædictum, & D. Ammiratum regni Sicilia expressius impositarum, & adiectarum, quæ quidem delictorum omnium remissio, taxatione damnorum dumtaxat pro parte dicti Abbatis, monasterii, & Conventus Cassinensis in nostrum omnium presentia extitit fideliter facta per venerabiles, & religiosos viros, Fratrem Geronimum da Corneto Priorem dicti monasterii, & Fratrem Georgium de Vercellis Monachum Cassinensem, ac egregium militem D. Raymundum de Tartaris de urbe regium Senescallum &c. procuratores, & Yconomos dicti Abbatis monasterii, & Conventus Cassinensis, prout de remissionis, & indulgentia delictorum, contra capitula dicta pacis factorum, obligationum, promissionum, & penarum adiectionum, ac damnorum taxationis, decisionis, & cognitionis, commissionis, ut præmittitur authoritate, & plenaria potestate plene patet per publicum Procurationis, & Yconomationis instrumentum per manum notarii Petri Johannis de Fatinis de Narnia exinde factum, non vitiatum, non cancellatum, sive in aliqua sui parte suspectum, tenoris, & continentia infrascripta &c. Prosequuntur Procuratoriæ literæ Hieronymo, &c. Georgio Monachis Cassinatibus, atque D. Raymundo de Tartaris a Petro Abbate, & monachis factæ, deinde subditur. *Pro parte autem magnifici viri Luca Spinelli hominum, & universitatum, castrorum Rocca Guilielmi, & S. Johannis de Incarica dictas injurias, excessiones, crimina, & delicta, ac fractiones promissionum, & observationum, & pœnarum incursiones, capitulorum pacis prædictorum per venerabilem virum Abbatem Johannem Jacobum Abbatia Archipresbyterum Rocca Gulielmi Syndicum Yconomum, & Procuratorem dicti Magnifici viri Luca Spinelli, ac hominum, & universitatum castrorum Rocca Willielmi, & S. Johannis de Incarico prædictorum procuratorio nomine quo supra, & pro parta ipsorum Luca Spinelli hominum, & universitatum castrorum prædictorum in presentia nostra liberaliter remisit, prout de authoritate, & plenaria potestate hujusmodi delictorum, remissionis, & commissionis,*

cogni-

cognitionis, decisionis, et damnorum taxationis plene patet per publicum sindicationis, Yconomationis, et procurationis instrumentum exinde factum per manus notarii Laurentii Nicolai Berardi de Rocca Guilielmi non vitiatum etc. tenoris, et continentia subsequentis. Eadem procuratio sequitur a jamfato Luca supradicto Archipresbytero, nomine hominum ejusdem Roccæ, & S. Johannis in carico commissa, cui inter alias facultates hæc conceditur. *Ad comparendum, et præsentandum se nomine, et pro parte dicti D. Lucæ, et ipsorum hominum, et universitatum ejusdem coram magnifico, potente D. D. Honorato Fundorum, Campaneæ, et Maritimæ Comite, ad tractandum, ordinandum, et faciendum, et perficiendum pacem seu treguam perpetuam, vel ad tempus cum R. in Christo P. et D. D. Petro de Tartaris Abbate sacri monasterii Cassinensis ejusque terris, subditis, et vassallis, in ea forma, et modo, prout eidem D. Comiti, et dicto eorum sindico, et procuratori melius exinde expedire videbitur et placebit, et cum capitulis, roborationibus, stipulationibus, pœnarum adiectionibus seu appositionibus, ac juramentis, et clausulis aliis oportunis, et generaliter ad omnia, alia, et singula faciendum etc. quæ in præmissis, et circa præmissa necessaria fuerint etc.* Post procurationem hæc sequuntur. *Quorum omnium delictorum indulgentiam, et remissionem ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc, et usque in præsentem diem partes ipsæ una alteri, et altera alteri, ad invicem in nostrorum præsentia liberaliter remiserunt, et quantumcumque contra formam capitulorum prædictorum factum, gestum etc. fuerit, quovis modo, cognitionem vero decisionem, et taxationem damnorum hinc inde allatorum partes ipsæ reservantes videndas, et terminandas quantum de jure fuerint per excellentissimum D. Honoratum Gaetanum Fundorum, Campaneæ, et maritimæ Comitem prædictum, et egregium virum D. Raymundum de Tartaris de urbe militem, quorum determinationem, et omnia alia, et singula prædicta, ipsi Fratres Geronimus, et Georgius, et D. Raymundus miles Yconomi, et procuratores quo supra nomine, et pro parte dicti Abbatis, monasterii, et Conventus Cassinensis, ac etiam Abbas, Johannes, Jacobus Syndicus, Yconomus, et procurator dicti magnifici viri Lucæ Spinelli hominum, et universitatum, dictorum castrorum nomine et pro parte ipsorum Lucæ hominum, et universitatem castrorum prædictorum promisit etc. attendere observare, et inviolabiliter adimplere etc. et pro majori observantia prædictorum præfati Fratres Geronimus, et Georgius, ac D. Raymundus Miles, et Abbas Johannes Jacobus Yconomi Syndicario, et procuratorio nomine quibus supra in Serenissimam D. D. Margaritam Ungariæ, Jerusalem reginam etc. et magnificum D. Fundorum Campaneæ, et Maritimæ Comitem, et universitatem Gaetæ unanimiter, et concorditer partes ipsæ pro observatione prædictorum, se ad invicem obligaverunt, ac pro roboratione prædictorum partes ipsæ vicissim pacis osculum se dederunt, et ipsi Fratres Geronimus, et Georgius in anima eorundem Sacramentum fecerunt, ac prædicti D. Raymundus, & Abbas Johannes Jacobus tactis sacris scripturis ad S. Dei evangelia corporaliter juramentum præstiterunt &c. Actum Trajecti in logia camera dicti magnifici Domini Fundorum Campaneæ, & maritimæ Comitis presentibus supra nominatis testibus ad prædicta vocatis, & rogatis. Et ego Antonius Tutii Berardi de Fundis apostolica auctoritate notarius interfui prædictis omnibus, & singulis, & presens fui eaque rogatus in hanc publicam formam redegi &c. Ego Fr. Ludovicus episcopus Assisii, suprascriptus testis interfui, & me subscripsi.* Hic Episcopus Antipapæ Clementis semper partes est secutus. † *Ego Bellus de Ceccano testis interfui &c. Ego Gilibertus de Gramonte de Terracina, prædictis omnibus testis interfui &c.* † *Ego qui supra Berardus notarii Landulfi de Fundis testis subscripsi.* † *Ego notarius Nicolaus de Pastina testis interfui, & me subscripsi.* Lucas Spinellus Ludovici Junioris partibus favit, ut ex ejus procuratoriis literis constat.

Cumplures e Casinatium subditis Clementis Antipapæ & Ludovici Andegavensis partes sequerentur, eorum bona a Petro Abbate, sunt publicata, aliisque concessa, quos inter est Raymundus de Tartaris Abbatis nostri nepos, ut hisce literis in Petri regesto pag. 312. a t. patet. *Fr. Petrus de Tartaris &c. Universis, & singulis, ad quem, vel quos presentes advenerint &c. salutem in Domino. Universitati vestræ harum serie notum facimus per presentes quod nos ex certa scientia, & de speciali gratia licentiam plenariam, & omnimodam concedimus facultatem nobili militi domno Raymundo de Tartaris de urbe nepoti nostro dilecto, cui inter alia bona rebellium, & legitime devoluta nostro monasterio concessimus &c. gratiose propter multa grata, & accepta servitia per eum nobis, & dicto monasterio præstita &c.* Describuntur bona, deinde subditur: *Curia nostra per rebellionem dicti qm. Bartholomæi confiscata. Possessiones prædictas vendendi, donandi, pignorandi, alienandi, concedendi, & in quascumque personas extraneas transferendi &c. absque alicujus reservatione census, vel redditus novi monasterii etc. sed si quidem census, vel redditum ante dictam devolutionem, & confiscationem ipsarum terrarum facere tenebantur, illum, seu illos tantummodo reservamus &c. Ita tamen, quod dicti emptores possint, & valeant terras ipsas licite habere, & tenere, ac de ipsis imposterum tamquam de rebus propriis disponere &c. non obstante quod in instrumento concessionis dicto Raymundo facto per nos &c. de bonis rebellium &c. caveatur expresse, quod de bonis præfatorum rebellium nulla possit fieri venditio &c. sine nostra licentia speciali, quibus ex certa scientia derogamus &c. unde ad futuram memoriam &c. præsentes litteras nostro Pontificali sigillo quo utimur communitas nostraque manus propria subscriptione roboratas, manu notarii Angeli de Viterbio nostri, nostraque cameræ notarii fieri, & scribi fecimus, & ad cautelam registrari &c. Datum in nostro sacro monasterio Cassinensi die septimo mensis Aprilis 1394.*

Rebellium bona publicata, aliisque concessa.

Quædam alia rebellium bona notario Angelo Viterbiensi concessa, ut legitur in Petri regesto pag. 309. a t. *Fr. Petrus &c. Universis, & singulis, ad quem, vel quos presentes advenerint &c. salutem in Domino sempiternam. Universitati vestræ harum serie innotescat, quod licet dilecto Secretario, & familiari nostro notario Angelo de Viterbio propter grata, & accepta servitia per ipsum regiæ maje-*

Quædam alia bona Angelo Viterbiensi concessa.

majestati nobis, & Cassinensi monasterio prestita &c. non parcendo laboribus, periculis, & expensis in remunerationem hujusmodi servitiorum, & pro eo quod de biennali sibi stabilita provisione propter molem expensarum nobis incumbentium in guerris & aliis occurrentibus non valuimus providere, nec eidem satisfacere. De certis bonis stabilibus burgensaticis sitis in territorio S. Germani terra dicti monasterii suis finibus designatis concessionem, et donationem pro se, et suis utriusque sexus heredibus, et successoribus fecerimus prout patet publico Instrumento manu Antonii Nicol. : Casalis de Valleregia presbyteri, et notarii publici authoritate apostolica sub anno Domini 1393. die decima nona mensis Aprilis etc. tamquam de bonis rebellium etc. dicto monasterio per notoriam patronorum rebellionem, et lesa majestatis crimen, ac prodicionem per eos commissam contra sanctam Romanam ecclesiam, et clara memoria D. regem Carolum tertium Jerusalem, et Sicilia, ad manus, seu cameram etc. nostram rationabiliter devolutis prout de processa, et sententia factis per nos etc. et latis contra predictos, et alios, patet publico instrumento scripto, et publici manu notarii Nicolai Johannis Coni de Fractis apostolica authoritate notarii, sub anno Dñi 1380. etc. ad habendum tenendum etc. vendendum, et alienandum, obtenta tamen de venditione, seu alienatione ipsa dumtaxat dictorum bonorum a nobis licentia speciali sub annuo reddita, seu censa media libra de cera nobis, nostrisque successoribus per ipsum notarium Angelum, et dictos heredes, et successores suos exsolvendo etc. quare pro parte dicti notarii Angeli nobis pluries extitit humiliter supplicatum quatenus possessiones, et bona per nos sibi etc. concessa vendendi alienandi etc. seu partem ipsarum patronis, quos ad nostram gratiam integravimus, seu restituimus, si poterit cum eisdem vel altero eorum concordare, seu aliis quibuscumque fidelibus tamen regiis, licentiam, et potestatem plenariam concedere dignaremur, etc. Facultatem illi tribuit, aut veteribus possessoribus, modo in gratiam redierint Abbatis vel aliis quibuslibet vendere, absque novi tamen census reservatione.

Magni habita ab Urbano XIII. memorate concessiones. Tanti hasce concessiones, atque bullam Urbani VI. quam an. 1379. adduximus, fecit Urbanus VIII. ut ad se deferrentur jusserit hoc diplomates, in quo Archivum Cassinense publicum, legale, & insigne appellat, regestumque Petri de Tartaris approbat. *Urbanus Papa VIII. ad perpetuam rei memoriam. Alias per nos accepto, quod in publico, & legali, ac insigni monasterio Montis Cass. Ordinis S. Benedicti archivo quadam littera sub.* Ex originali in Archivo. *plumbo felicis recordationis Urbani Papa VI. predecessoris nostri qm. Petro Tartaro tunc dicti monasterii Abbati sub Dat. Roma XVII. Kal. Maii Pontificatus sui anno secundo. Et insuper quoddam instrumentum publicum super concessione quorundam bonorum qm. Antonii Nicolai, & Bartholomai de Ricca, aliorumque ipsius monasterii Vassallorum per eundem Petrum Fisco incorporatorum per quondam Angelum de Cola notarium publicum sub die XXIV. Januarii MCCCXCIII. confectum illorum scilicet originalia, & insuper quadam alia concessiones de bonis predictis per eundem Petrum similiter facta, ac in regesto dicti Petri descripta, & inserta asservabantur. Nos litteras & instrumentum, ac concessiones hujusmodi, utpote nostrum, & sedis apostolica interesse concernentes apud nos, & successores nostros Romanos Pontifices in archivio arcis nostra S. Angeli de urbe tutius, ac securius custodiri volentes, dilecto filio Simplicio Caffarello moderno ipsius monasterii Abbati dedimus in mandatis, quatenus originalia litterarum, & Instrumenti hujusmodi, concessionum vero predictarum copias seu transumpta a registro predicto extracta in publica, & authentica forma manu publici, & legalis archivii hujusmodi archivista nostri, & apostolica sedis notarii subscripta solitoque ipsius sigillo munita e predicto publico, & authentico dicti monasterii archivo extraheret, & transumptaret, nobisque seu archivii Arcis S. Angeli hujusmodi Archivista traderet, & consignaret, prout plenius continetur in chirographo manu nostra signato litterarum, & instrumenti, ac concessionum hujusmodi tenorem & dat. de verbo ad verbum in se continenti, ut sequitur, vid. Urbanus Episcopus servus servorum dei dilecto filio Petro Abbati monasterii Cassinensis ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis Ordinis S. Benedicti quod nullius diœcesis existit, salutem, & apostolicam benedictionem, &c.* Prosequitur bulla, qua finita exscribuntur per extensum concessiones Abbati Johanni Grifo S. Germani, Raymundo de Tartaris, atque notario Angelo de Cola factæ, ac demum hæc Urbani diploma habet. *Simplio Caffarello Abbate del monasterio di monte Casino soggetto immediate alla sede apostolica dell' Ordine di S. Benedetto. Havendo noi avuto notitia, che nel publico, & insigne Archivio del detto monasterio se trovano le soprascritte scritture in publica, & autentica forma, quali concernono l' interesse nostro, e della sedia Apostolica, & havuto, e viste le copie di quelle, desiderando, che per detto interesse, & anco del detto monasterio Casinense, siano custodite con maggior sicurezza appresso di noi, e de nostri successori nel nostro archivio di castel Sant' Angelo, vi ordiniamo perciò, e commandiamo in virtù di santa obbedienza, che debbiate pigliare da detto archivio gl' originali delle due prime scritture, cioè della bolla di Urbano VI. diretta a Pietro Tartaro Abbate di monte Casino. Dat. apud S. Petrum XVII. Kal. Maii, Pontificatus sui anno II. e dell' istromento publico di concessione a favore dell' Abbate Giovanni Griffo da S. Germano d' alcuni beni confiscati dal medemo Abbate Pietro, d' Antonio D. Nicolai, e Bartolomeo de Ricco da S. Germano, & altri Vassalli del detto monasterio rogato da Not. Angelo di Cola di Mro. Pietro Chierico Viterbiense sotto li 24. Gennaro MCCC XCIII., e detti originali portarli, e consegnarli a noi, overo all' archivista del nostro archivio di castel Sant' Angelo, ordinando da ora per quando averete consegnati detti originali all' illũo Cardinale Aldobrandino Camerlengo, che debbia fare estrahere da notaro publico della nostra camera, dalli detti originali un transunto publico di detta bolla, & instromento, e quello consegnare a voi, ad effetto di riporlo nel detto vostro archivio in luogo di detti originali, volendo, e dichiarando, che detto transunto publico faccia piena, & indubitata fede in judicio, & extra, e se li debia prestare da tutti la medesima fede, che se presentoria agl' originali istessi, e che dal detto transunto si possano estraere altri transunti, & estratti publici, come si potriano*

dall' originali istessi dall' archivista del detto monasterio Cassinense, e quanto all' altre due concessioni pur de beni delli sopradetti ribelli fatte dal medesimo Abbate Pietro una a Raimondo Tartaro, Romano sotto li sette d' Aprile 1394., e l' altra a favore del sopradetto Angelo Cola da Viterbo sotto l' ultimo d' Aprile 1394., havendo noi inteso, che sono inserti, e leguinel registro del sopradetto Pietro Abbate, e che da quello difficilmente si possono separare, vi ordiniamo, e commandiamo, che dobbiate farne cavare dall' archivista di detto monasterio Casinense un transunto publico, & autentico con il sigillo dell' archivio, & altre solennità solite, e quello portare, e consegnare a noi, overo al detto Archivista del nostro Archivio di castello, e tanto esseguire quanto prima, che tale è mente, e volontà nostra espressa. Non ostante qualsivoglia constitutione apostolica o di detto monasterio usi, stili, consuetudini, o qualsivoglia altra cosa, che facesse in contrario, a' quali tutti, e singoli, havendo il loro tenore per inserto, & espresso de verbo ad verbum per questa volta sola amplissimamente deroghiamo. Datum nel nostro palazzo li VII. Aprile MDCXXVI. Urbanus Papa octavus, Cum autem sicut dictus Simplicius nobis nuper exponi fecit ipse pro potiori sua dictique monasterii cautela, ac quo mandatum nostrum predictum cunctis perpetuo, clarius, ac evidentius pateat, Chirographum hujusmodi, ac illius vigore secuta, Apostolica nostra confirmationis robore summopere communiri desideret, nos promptam ipsius Simplicii in premissis exequendis, obedientiam commendantes, proindeque illius votis hujusmodi quantum cum Domino possumus annuere, eumque specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes &c. motu proprio, & ex certa scientia maturaque deliberatione nostris prainsertum chirographum hujusmodi cum omnibus, & singulis in eo contentis, & expressis, ac illius vigore inde sequuta quacumque Apostolica authoritate tenore presentium perpetuo approbamus, & confirmamus illisque inviolabilis apostolica firmitatis robur adjicimus, ac omnes, & singulos tam juris, quam facti, ac solemnitatum de asa, jure, consuetudine, aut statuto, vel alias quomodolibet requisitarum, & ommissarum quarumcumque defectus, si qui in pramissis, aut eorum aliquo intervenerint, aut intervenisse dici, vel pretendi possent supplemus, & sanamus &c. Volumus autem quod presentium transumptis etiam impressis manu alicujus notarii publici subscriptis, & sigillo personæ dignitate ecclesiastica constituta munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forem exhibita vel ostensa. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem sub anulo Piscatoris die x. Decembris MCXXVIII. Pontificatus nostri anno VI. M. A. Maraldus.

Privilegiũ Ladislai post mortem Petri de Tartaris.

Tandem Petrus Abbas post egregie administratam pluribus annis Abbatiam Cassinensem die 4. Junii 1395. obiit, illique anno sequenti die 22. Junii suffectus est a Bonifacio nono Henricus Thomacellus. Ne vero hac Petri morte detrimenti aliquid cœnobium Cassinense ab invidis, scelestisque hominibus pateretur, sollicitus Ladislaus hanc dedit epistolam. *Ladislaus Dei gratia Hungariæ, Hierusalem, Siciliæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galitiæ, Lodomeriæ, Cumariæ, Bulgariæque Rex, Provinciæ, & Forcalquerii, ac Pedimontis Comes universis, & singulis presentes litteras inspecturis, tam presentibus, quam futuris. Commissi nobis officii cura debet esse pracipua ut sacras ædes, & personas Dei obsequio deputatas in illis justis favoribus protegamus, & tunc prasertim decet illarum defensionem assumere, cum præsidio, indigent pastoris gubernaculo destitutæ. Vacante itaq; nuper venerabili, & sacro monasterio Cassinensi per mortem bona memoria Petri Tartari de Urbe ipsius monasterii ultimi Abbatis, & regni Siciliæ Cancellarii. Nos nedum monasterium, ac ejus terra subditi, & vassalli ob pastoris, & gubernatoris carentiam lesionem, aut aliquod possent incurrere detrimentum prædecessorum nostrorum Jerusalem & Siciliæ Catholicorum regum vestigiis inhærentes, ac habentes ad gloriosissimum confessorem S. Benedictum, cujus beatis manibus dictum monasterium inchoatum, & constructum, & sui benedicti corporis meritis, quod ibi in pace sepultum est, suscepit, & suscipiet cotidie incrementa singularis devotionis affectu prædicti monasterii præsertim illius sede vacante, & conventus, ac Fratrum ipsius prædictorumq; subditorum, & vassallorum, eorumdemque bonorum, & rerum specialem defensionem, & protectionem suscepimus, atque curam, ac recepimus per presentes, ea propter præsentium serie Comites, Barones terrarum, universitates, aliosque nostros vassallos officiales, devotos, & fideles, nec non gentes armigeras earumque Capitaneos, & caporales ad nostra, & dictorum nostrorum fidelium stipendia, & servitia commorantes requirimus, & ortamur ipsis nihilominus injungentes, quatenus ob devotionem, & reverentiam dicti confessoris, ac nostro respectu, dictum monasterium, ejusque conventum Fratres, subditos, vassallos, & bona suscipiant in omnibus propensius, & efficaciter recommissa, ipsasque, & ipsa nullatenus molestent, vel offendant. Quinimo defendant, & protegant a quorumcumque injuriis, molestiis, offensionibus, & oppressionibus possetenus tueantur, cunti ac præmissorum contrarium faciant sicut habent gratiam nostram caram, & indignationem desiderant evitare. In cujus rei testimonium presentes litteras fieri fecimus, & magno pendenti majestatis nostræ sigillo jussimus communiri. Datum Sulmonæ per virum nobilem Gentilem de Merolinis de Sulmona legum doctorem magnæ nostræ curiæ magistrum Rationalem, locumtenentem logotheta, & Prothonotarii regni Siciliæ consiliarium, & fidelem nostrum dilectum. Anno Dñi millesimo trecentesimo nonugesimo quinto. Die decimo mensis Julii tertia indictionis regnorum nostrorum anno nono, de curia Antonino, nihil R. Registrata in Cancellaria penes Prothonotariam.* Adest sigillum pendens.

Sulmonæ hoc privilegium est datum, ubi Ladislaus hoc tempore degebat. In Aprutium enim perrexerat, Aquilam, aliaque oppida recuperaturus. Constat id quidem edicto Margharitæ reginæ, quo magno regni Justitiario, judicibus magnæ curiæ, & justitiario provinciæ Terræ laboris die 27. Julii anni 1395. jubet, ut cœnobio Cassinensi jus exigendi vectigal quartucii ratum haberetur. *Margarita Dei gratia Hungariæ Jerusalem, & Siciliæ Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galitiæ, Lodomeriæ Camaniæ, Bulgariæque Regina &c. Fideli-*

delitati vestra presentium tenore de certa nostra scientia, Vicariatus nuctoritate, qua fungimur, commictimus &c. dictum monasterium, seu prafatos Vicarium, Priorem, & Conventum, & quoscumque alios ipsius monasterii nomine tenentes, & possidentes dictum enbellam tam in ipsius possessione quam quorumcumque aliorum bonorum, & jurium, qua juste, & rationnbiliter eos tenere, & possidere reppereritis, seu alter vestram repperit &c. manuteneatis justis vestris prasidiis, & pariter defendatis &c. Nos permictentes eos super possessione pradicta, & perceptione, jurium fructuum, & redditaum dicta enbella, & caterorum bonorum pradictorum per quosvis turbatores illicitos indebite molestari. Audentes in contrarium per penarum impositiones, & exactiones earum pro regia curia si in eas inciderint aliaque opportuna, & debita juris remedia ab inde desistere compescentes, pecuniam vero totam ex penis ipsis forsita proventuram, simul ne processu vestro in pramissis habendo ad regiam cameram curabitis destinare. A prasentibus autem Fractenses exclndimus, contra quos in eo, in quo forsan generaliter vel specialiter ungerentur, nihil per vos volumus innovari, sed eo in statu, & dispositione manere, in qua a tempore recessus Regis de partibus istis in Aprutium remanserunt, &c. Datum Cajeta per virum nobilem Angelum de Urso de Cajeta jurisperitum, regit & nostri hospitii judicem, nostrnq; curia, Presidentem, Consiliarium, & fidelem nostrum dilectum nuno Domini 1395. die 27. mensis Julii tertia indictionis regnorum dicti regis nnno nono, &c.

Ex originali in Archivo.

Oppida quædam Cassinatibus restituta.

Initio anni 1396. Rostainus Cantelmus Albeti Comes hoc edidit testamentum, quo jussit oppida a se occupata cœnobio Cassinensi restituerentur. *In nomine Domini Amen. Anno a Nativitate Domini nostri Jesu Christi 1396. die 17. mensis Januarii quarta Indictionis, apud castrum Pereti, in curia dicti castri, videlicet in Turri, & in sala majori ejusdem turris, Regnante serenissimo D. nostro Ladislao Dei gratia inclito Hungaria, Jerusalem, & Sicilia &c. rege &c. Nos Petrus Palotii de dicto castro Pereti Annalis judex dicti castri litteratus, Nicolaus Petri Boni hominis de dicto castro in Justitiariatu Aprutii ultra, & citra flumen Piscaria publicus reginnli auctoritate notarius, & testes subscripti, ad hoc specialiter vocati, & rogati &c. Presenti publico scripto declaramus, notum facimas, & testamur, quia humana fragilitatis conditio inhevicabilis mortis eveneto est subiecta, cujus eventus tam senes, quam juvenes ad ultimum diei terminum de necessitate producit, & inopinata venit, itaquod nemo est, qui scire valeat ultimum suum diem, idcirco nulli Mundi deceptionibus inharentes, intantum de presenti vita confidunt, quod mortis eventus sibi non cogitant imminere, post ea eorum advenienteo termino, intestati decedunt, & bona propria ipsoram eorum saluti non prosunt, sed posteris generant, institutam materiam jurgiorum. Quapropter vir magnificus, & potens Rostainus de Cantelmis sanus corpore, ac mente compos, cupiens evitare praedicta, existens tamen captivus in Rocca Pereti, de mandato magnifici, & potentis principis D. Jacobi de Ursinis Comitis Talliacotii & in periculo mortis constitutus, nolens intestatus decedere, de bonis, & rebus suis nuncupativum, quod de jure civili dicitur sine scriptis, condidit Testamentum in hunc modum.*

Ex originali in Archivo.

Et quia heredis institutio caput, & fundamentum est totius testamenti, ante omnia instituit sibi heredes suos magnificum virum D. Berlengherium Antonellam, & Mariam de Cantelmis germanos suos quemlibet ipsorum, aut quamlibet ipsarum in equali portione. Et inter alia multa, qua ipse testator in suo testamento disposuit & ordinavit dixit, voluit, jussit, atque mandavit testator prafatus, quod restituantur terra, & castra, & Beneficia Abbatia Cassinensi, & reprocuretur cum jure, & pace castrum Rocca de Albano, & si consors sua voluerit dictum castrum solvat quincentos ducatos, & sit suum, non prajudicando tamen heredibus suis pradictis, quos quidem rogat, ut consentiant, & de illa pecunia, qua solvetur fiat sicut determinabunt testamentarii, aut ejus executores, & certam partem Rocca pradicta, dixit, non emisse, & ideo conservetur cuicumque patrono fuerit dicta pars dicta Rocca, quem patronum dixit ipsum ignorare. Item reliquit, voluit, & mandavit, dicti sui testamenti executores, & fideicommissarios suos esse D. Johannam de Marzano consortem suam, D. Berllengherium de Cantelmis germanum suum, Antonellam, & Mariam de Cantelmis sorores suas & ipsos pradictos testamentarios, vel executores acceptavit, & confirmavit, sperans propter dilectionem, & charitatem ipsorum, & ipsarum quod bene erunt operati, & sollicite pro salute anima sua, et hanc asseruit esse ultimam suam voluntatem, et ultimum suum testamentum etc. Hujusce Rostaini meminit Taulerus in memoriis Historicis civitatis Atinæ p. 116. & seqq., & p. 118. Berengarii Cantelmi. Ciarlante in memoriis historicis Samnii p. 407. Rostainum appellat Raymundum.

Anno 1397. Henricus Thomacellus Cassinensis Abbas castellanum castri S. Angeli constituit Bartholomæum Passarum de Benevento, ut hisce literis constat in ejus primo regesto p. 26. exaratis, in quibus legitur etiam bella adhuc eo tempore in Abbatia Cassinensi perdurasse. *Fr. Henricus Thomacellus de Neapoli Dei, et apostolica sedis gratia humilis Abbas sacri monasterii Cassinen. etc. nobili viro Bartholomao Passaro de Benevento castellano, et officiali nostro in castro S. Angeli familiari nostro dilecto salutem. Decet nos circa custodiam sollicitam terrarum, et locorum nostrorum Cassinensium, et incolarum ipsorum regimen salubre attentis oculis vigilare per quod valeant reddi nostri fideles ab occurrentibus sinistris casibus tutiores. Sane ad castrum nostrum S. Angeli, gerentes non modicum dilectionis affectum eidem castro, et fidelibus nostris ejusdem libenter virum praponimus, qui eos dirigat, et gubernet, et in hoc guerrarum pernicioso tempore, ac incursibus hostium quam possis salubrius tueatur. De tuis igitur fide, sollicitudine, et prudentia in multis arduis comprobata, plenam in Domino fiduciam assumentes, sperantesque indubie, quod ea, qua tibi duxerimus committenda, exequaris sollicite, et prudenter. Te castellanum, et officialem nostrum super regimine, et gubernatione dicti castri, et sui territorii, et incolarum ejusdem, constituimus, ordinamus, et tenore presentium deputamus. Tibi castrum ipsum, et ejus incolas, et homines gubernandi, regendi, et ordinandi, et eis mandandi, inobedientes vero puniendi, et castigandi, et si opus fuerit carcerandi, custodias tam diurnas, quam nocturnas excubias ponendi, et ordinandi, prout tibi videbitur expedire, et omnia, et singula faciendi,*

Præfectus S. Angeli constitutus.

gerendi & exercendi, quæ ad hujusmodi castellaniæ, & custodiæ officium pertinere quomodolibet dignoscuntur, & quæ pro bona custodia, & regimine dicti castri pro honore, & statu nostro, & Cassinensis monasterii cognoveris expedire. Potestatem, & authoritatem plenariam usque ad nostrum beneplacitum, & mandatum concedimus per præsentes &c. Insuper universis, & singulis hominibus dicti loci fidelibus nostris, balistariis, & peditibus quibuscumque in dicto castro morantibus, nunc, ac etiam in futurum, quatenus tibi in omnibus obediant tamquam nobis. Tu autem dictum tibi commissum officium studeas, tam sollicite, & prudenter exercere, quod dictum castrum, & ejus incolæ ad fidelitatem, & obedientiam nostram, & dicti Cassinensis monasterii valeant conservari, & sub suo regimine augeri &c. In quorum testimonium præsentes tibi fieri mandavimus nostri sigilli rotundi impressione munitas. Datum in sacro nostro monasterio Cassinensi, die 15. mensis Februarii quinta indictionis.

Tertia pars venditorum bonorum a subditis cœnobio nostro soluta.

Ostendimus jam alibi plurium testium assertione Abbatiæ Cassinensis subditos cum bona sua aduli diversuri venderent, tertiam pretii partem cœnobio nostro reddidisse. Eam rem mire confirmant hæ duæ Henrici Abbatis apochæ, quas ex ejus primo regesto pag. 28. damus. *Nos Frater Henricus Abbas &c. tenore præsentium confitemur, habuisse, & recepisse a D. Elisabetta relicta qm. Joannis Rentii, de S. Germano dante, & solvente manualiter decem uncias pro tertiaria nobis, & nostræ cameræ Cassinensis monasterii debita pro emptione per eam facta a D. Francisco de S. Germano de domibus cum horto dicti D. Francisci sitis in civitate S. Germani, juxta viam publicam a duabus lateribus, juxta domos Riccardelli, & muros civitatis S. Germani, & aliorum laterum, & confinium pro pretio triginta unciarum, de quibus quidem decem unciis tertiariæ prædicta dictam D. Elisabettam, & suos heredes, & successores absolvimus, quietamus, & tenore præsentium liberamus. Mandantes harum serie Vicario, magistris massariis, thesaurario, cæterisque officialibus nostris præsentibus, & futuris, quatenus dictam D. Elisabettam, & suos heredes, & successores in persona vel bonis ex dicta causa, & prætextu hujusmodi tertiariæ inquietare non audeant, vel modo aliquo molestare. In quorum testimonium, & nostri, & nostrorum successorum certitudinem, & dictæ D. Elisabettæ & suorum hæredum, & successorum cautelam præsentem apodissam fieri fecimus nostro sigillo munitam, ac subscriptam propria manu nostra. Datum in sacro nostro monasterio Cassinense 1397. Indictione quinta, die 21. mensis Februarii, pontificatus Sanctissimi in Christo patris, & D. D. Bonifacii Papæ noni anno octavo.*

Nos Frater Henricus Abbas &c. tenore præsentium confitemur habuisse, & recepisse quatuordecim ducatos auri ab Henrico filio qm. Bacci de S. Germano dante, & solvente nobis pro se, & vice, & nomine D. Helenæ suæ matris, & suorum Fratrum carnalium natorum qm. dicti Bacchi pro residuo tertiariæ per dictos Henricum seu dictam D. Elenam, & dictos suos fratres debita nobis, & nostræ cameræ Cassinensi de una terra sita in territorio sancti Germani in loco ubi dicitur ad Pratu juxta viam publicam a duabus partibus &c. Item de alia terra sita in eodem territorio, ubi dicitur S. Leone juxta viam publicam &c. emptis qm. per dictam D. Elenam uxorem qm. dicti Bacci a Cicco, & Bicto Mustaca de Gaeta heredibus qm. Pinersii Mustaca de Gaeta, & nobilis mulieris qm. Domnæ Mariæ Ferraimone de S. Germano pro pretio viginti unciarum. De quibus quidem quatuordecim ducatis residui tertiariæ prædicta non solutis hactenus dictos Henricum, & Fratres ejus, & dictam D. Elenam, & suos heredes absolvimus &c. mandantes harum serie Vicario, Thesaurario, magistris massariis, cæterisque officialibus, & executoribus nostris præsentibus, & futuris, quatenus dictum Henricum, & fratres ejus, seu dictam D. Elenam & eorum heredes in persona, vel rebus deincept occasione dicti residui dictæ tertiariæ inquietare, vel molestare non audeant quoquo modo. In quorum testimonium, & nostri, ac nostrorum successorum certitudinem, & dictorum Henrici, & fratrum, & dictæ D. Elenæ & successorum suorum cautelam præsentem apodissam fieri fecimus nostri sigilli impressione munitam ac subscriptam propria manu nostra. Datum ut supra &c.

Ejusdem generis apocha legitur in eodem Regesto p. 32. a t., & in apocha anno 1399. facta p. 74. hæc leguntur. *Quod præsentialiter & manualiter recepimus &c. a Judice Nicolao &c. dante & solvente nobis per manus notarii Nicolai Carmaini de Neapoli nostri Commissarii per nos deputati, circa recollectionem tertiariarum pro parte nostræ cameræ Cassinensis uncias tres de carlenis argenti pro tertiaria debita per eundem Judicem &c. nostræ cameræ Cassinensis pro certis bonis venditis per eum &c. sitis in Territorio Abbatiæ Cassinensis &c.* p. quoque 103. & 201. a t. ejusdem regesti similes Apochæ leguntur.

Collector vectigalium in Abbatia Cassinensi.

Constituit etiam Henricus Abbas vectigalium omnium Abbatiæ Cassinensis collectorem notarium Nicolaim Carmeni Neapolitanum hisce literis ex ejus cit. regesto p. 34. *Fr. Henricus Thomacellus &c. prudenti viro notario Nicolao Carmeni de Neapoli habitatori civitatis S. Germani &c. salutem in Domino &c. Te in tota nostra Abbatia Cassinensi, & civitate, terris, castris, & locis infra ambitum ejusdem Abbatiæ sistentibus officialem, exactorem, & perceptorem nostrum, nostræque cameræ Cassinensis generalem collectorem focularium ipsius Abbatiæ usque ad nostrum beneplacitum, & mandatum facimus, constituimus tenore præsentium deputamus, dantes, & concedentes tibi harum serie plenam licentiam, & liberam potestatem dicta focularia inquirendi, revidendi, renovandi, & corrigendi, & augendi, si opus fuerit, ne nostra camera Cassinensis valeat defraudari, prout tibi melius videbitur expedire, ipsamque collectionem, & focularia, prout regii, & officiales, & ærarii curiæ hac exigebant exigendi, petendi, & percipiendi ab omnibus, & singulis fidelibus, & vassallis dictæ Abbatiæ secundum consuetudinem usitatam nec non male solventes gravandi, & pignorandi, & per omnem modum possibilem cohercendi. Quo circa universis*

& sin-

& singulis hominibus, & personis fidelibus, & vassallis nostris, & monasterii Cassinensis expressius ponimus in mandatis quatenus tibi tamquam nostro officiali, & executori recipiant nomine nostro & nostra camera Cassinensis hujusmodi collectionem focularium secundum consuetudinem singulis mensibus solvant, & assignent, prout, & sicut hactenus officiali, & commissario regio persolvebant, tibique obediant in prædictis tamquam persona nostra. Mandamus insuper omnibus, & singulis officialibus, Castellanis, Capitaneis, idiotis, & servientibus dictorum castrorum, vel locorum, quatenus tibi in prædicta exactione assistant favoribus, & auxiliis opportunis. Ut cum ad prædicta eos requisiveris nostri parte atque de sacôta., & societate provideant, ut de loco ad locum securius valeas te conferre &c. in quorum testimonium &c. Datum in sacro nostro monasterio Cassinensi 1397. indictione quinta die 15. mensis Martii. Hæc autem fisci vectigalia a Ladislao rege Abbati Henrico concessa, quo milites in sui custodiam aleret conjectamus ab exemplo Petri de Tartaris.

Atque magistratus oppidi Fractarũ.

Paulo post idem Ludovicus magistratus evasit oppidi Fractarum ex laud. regesto p. 39. *Fr. Henricus Thomacellus &c. Nobili viro Ludovico Stephani de S. Oemino, consanguineo nostro dilecto salutem &c. Sane ad castrum nostrum Fractarum gerentes non modicum dilectionis affectum eidem castro, & fidelibus vassallis nostris ejusdem libenter virum idoneum proponimus, qui eos in absentia nobilis viri Tartari Thomacelli germani nostri &c. dirigat, & gubernet, ut in hoc pernicioso tempore ab incursibus hostium quam fieri poterit tutius tueatis &c. Te capitaneum, & officialem nostrum ordinamus, regimen, & gubernationem dicti castri ejusque territerii, & incolatus usque ad adventum præfati nostri germani, & ab inde in antea quousque eidem germano nostro placuerit constituimus, & tenore præsentium deputamus, tibi castrum ipsum, & ejus incolas, & homines dicti castri gubernandi, regendi, & manutenendi in obedientia, & fidelitate nostra, & nostri monasterii Cassinensis, & inobedientes tibi corrigendi & castigandi, eis penam, & banna auferendi, & si opus fuerit carcerandi jus, & justitiam, ministrandi, nulla personarum facta exceptione, custodias ponendi, & ordinandi in dicto castro, & extra, & omnia alia, & singula faciendi &c. & exequendi, quæ pro honoris nostri augumento, & statu, & conservatione fidelitatis dicti castri videris, & cognoveris expedire, liberam tibi concedimus potestatem, committentes tibi in prædictis totaliter vices nostras. Mandantes harum serie universis, & singulis hominibus dicti castri, quatenus ad hujusmodi capitaneatus officium recipiant, & admittant, tibique in omnibus, & singulis quæ ad ipsum officium spectant, & pertinent efficaciter, in quantum habent gratiam nostram caram obediant, & intendant. Nos autem quæ in ipso tibi commisso officio, & circa ipsum rite gesseris, rata gerentes & firma, faciemus illa auctore Domino inviolabiliter observari &c. In quorum testimonium &c. Datum in nostro sacro monasterio Cassinensi 1397. indictione quinta, & die primo mensis Maii.*

Magistratus in oppido S. Petri in fine.

Magistratum etiam in oppido S. Petri in fine creavit Henricus Abbas Agnellum de Angelo a Neapoli, ut ex cit. regesto p. 44. a t. *Henricus Thomacellus &c. Venerabili viro D. Anello Angeli de Neapoli dilecto familiari nostro salutem &c. Te capitaneum castri nostri S. Petri in fine fidelis Cassinen. usque ad nostrum beneplacitum, & mandatum constituimus, facimus, & tenore presentium deputamus. Tibi dictum castrum, & fideles nostros homines ipsius castri ad honorem, & fidelitatem nostram, & dicti nostri monasterii Cassinensis regendi gubernandi, manutendendi, custodias ponendi, & ordinandi, inobedientes puniendi, & castigandi, & omnia alia, & singula faciendi, & exercendi, quæ ad ipsius capitaneatus officium pertinent, & spectant, ac noveris expedire, plenam licentiam, & potestatem tibi concedimus per presentes, committentes tibi circa regimen, & gubernationem dicti castri hominum, & personarum ipsius totaliter vices nostras, mandantes harum serie universis, & singulis hominibus ipsius castri nostris fidelibus, quatenus in omnibus, & singulis, quæ ad hujusmodi capitaneatus officium spectare noscuntur, tibi obediant tamquam nobis, in quantum habeant gratiam nostram caram. Nos autem quæcumque rite feceris in prædictis rata gerentes, et firma, faciemus illa auctore Domino inviolabiliter observare etc. Datum in sacro monasterio nostro Cassinensi sub nostro sigillo rotundo, et subscriptione propria manus, die sexto mensis Augusti, quinta inditionis.*

Castellanus, & Gubernator Cucurutii constitutus.

Constituit quoque Henricus Abbas castellanum, & gubernatorem Cucurutii Nicolaum Siginulfi a Neapoli hisce literis, quæ p. 45. a t. cit. regesti extant. *Henricus Thomacellus etc. Nobili viro Nicolao Siginulfo de Neapoli consanguineo nostro capitaneo, et castellano castri nostri Cucurutii salutem. De fide legalitate nobilitate, et sollicitudine tuis, quas cognovimus ab experto, plenam in Domino fiduciam obtinentes, ac sperantes indubie, quod quæ tibi committenda duximus discrete, et sollicite exequeris, te capitaneum, et castellanum dicti nostri castri Cucurutii ejusque Territorii, et districtus fideles Cassinenses usque ad nostrum beneplacitum, et mandatum constituimus, facimus, et tenore presentium deputamus, tibi dictum castrum, et homines ipsius fideles nostros, et dicti nostri monasterii ad honorem, et fidelitatem nostram, et dicti nostri monasterii Cassinensis regendi, gubernandi, manutenendi, et defendendi, ac custodiendi, et protegendi, excubias ponendi, et ordinandi, inobedientes puniendi, et castigandi, et omnia alia, et singula faciendi, et exercendi, quæ ad ipsius capitaneatus, et castellaniatus officium pertinent, atque spectant, et noveris expedire plenam licentiam, et potestatem concedimus per presentes etc. mandantes harum serie universis hominibus, et servientibus ipsius castri nostris fidelibus quatenus in omnibus, et singulis, quæ ad hujusmodi capitaniatus, et castellaniatus officium spectare noscuntur, tibi obediant tamquam nobis in quantum habeant gratiam nostram caram. Nos autem quæcumque rite feceris in premissis rata grata firma & faciemus illa inviolabiliter observari &c. Datum in sacro nostro monasterio Cassinensi sub nostro sigillo rotundo, & subscriptione propria manus anno Dñi 1397. Die quinta decima mensis Augusti quinta indictionis.*

Benedictus quidã nothus vassallus Cassinatiũ evadit.

Cum falso nothus quidam Archipresbyteri Pedismontis filius crederet forum sibi Patris competere, exemplo a legitimis filiis clericorum con-

jugatorum ducto, de quorum immunitate agit Pignatellus To. I. Consult. 99. nu. 7. & seqq. ejusque epitomator Pascucius p. 341., cœnobio Cassinensi hoc sese instrumento an. 1398. a notario Archangelo Reatini a Spoleto rogato subdidit: *In nomine Domini Amen. Anno Domini 1398. indictione sexta &c. & die vigesimo Januarii; Per presens publicum documentum pateat universis quod constitutus personaliter coram R. in Christo P. & D. D. Henrico Thomacello &c. Benedictus natus presbyteri Johannis Archipresbyteri castri Pedimontis Aquinatis diœcesis videns quod dictus presbyter Johannes ejus pater est subditus, clericusve episcopi Aquinatis, timens propterea, ne directe, vel indirecte per dictum episcopum Aquinatem vocari possit, requiri, vel aliqualiter molestari, optans totaliter subici dominio Cassinensi, se, ac suos heredes, & perpetuus Vassallus dicti monasterii vivere, atque mori, nullo ductus errore, vi, vel metu libera sua sponte, & eamodo, via, jure, & forma quibus melius fieri potuit, submisit se, & suos filios & successores in perpetuum dominio Cassinensi asserens, & promittens se deincept . . . . fidelem, & devotam obedientiam, & reverentiam prefato D. Abbati, & successoribus suis, & dicto monasterio Cassinensi prestare, & exhibere, & dicti D. Abbatis, & monasterii perpetuum dominium recognoscere fideliter, & devote. Qui D. Abbas de consensu, & voluntate Fratrum suorum, & totius capituli more pii patris, & domini apertis bracchiis dictum Benedictum ibidem presentem genuflexum, & supplicantem in subditum fidelem, & vassallum dicti monasterii Cassinensis recepit admisit, & aliorum subditorum fidelium & vassallorum Cassinensium consortio benigniter aggregavit volens, & mandans dictus D. Abbas quod illis honoribus, & gratiis, & immunitatibus gaudeat, quibus gaudent, & potiuntur universaliter alii Cassinenses vassalli, atque fideles. Qui Benedictus post predicta existens genuflexus coram prefato D. Abbate ibidem presente, & recipiente pro se, & successoribus, & nomine, & vice dicti monasterii prestitis in manibus ipsius D. Abbatis recipientis nominibus quibus supra, fidelitatis, & vassallagii Juramentum manu tactis corporaliter scripturis in hac forma videlicet. Ego Benedictus filius presbyteri Johannis Archipresbyteri castri Pedimontis ab hac hora in antea cum filiis ex me descendentibus verus vassallus subditus, & fidelis beato Benedicto, monasterio Cassinensi, & prefato R. D. meo, D. Henrico Thomacello de Neapoli Abbati Cassinensi, & successoribus ejus nunquam ero in consiliis, consensu, vel tractatu, dictis, vel factis, contra dictum monasterium, & prefatum D. Abbatem, & ejus successores, sed potius omnem tractatum, & conspirationem, & conjurationem factam &c. contra statum dicti monasterii, & prefati D. Abbatis, & successorum ejus, tam in dicto castro Pedimontis, quam ubilibet per terras, castra, & loca, Abbatia statim significabo &c.* (consueta juramenti verba sequuntur) *quo facto prefatus D. Abbas nominibus quibus supra, de consensu, & voluntate dictorum Fratrum recepit dictum Benedictum ad pacis osculum, & hoc ideo fecit dictus Benedictus, quia prefatus D. Abbas de consensu, & voluntate ipsorum Fratrum voluit, & ex nunc sibi concessit quod possit, & valeat succedere in bonis paternis, & maternis, & quod exemit, & liberavit dictum Benedictum, & ejus filios ex eo descendentes legitime ab omni onera realis servitutis, ut puta grani, vini, ordei, & gallinarum, ad quam servitutem tenentur alii vassalli dicti castri Pedimontis, quia voluit dictum Benedictum, & dictos descendentes ab eo absolutos, & liberatos, volens, & mandans prefatus D. Abbas, quod ad predicta servitia, & onera sumenda per officiales, & magistro massarios Cassinenses nullatenus debeant molestari de gratia speciali, & quia promisit dictus Benedictus pro se, & dictis suis heredibus dare, & solvere perpetuo annuatim in festo omnium sanctorum duos carlenos argenti thesaurario Cassinensi rogans me, & mandans prefatus D. Abbas, & dictus Benedictus, ut de predictis publicum conficerem instrumentum. Actum in sacro monasterio Cassinensi in camera turris cubiculi prefati D. Abbatis, presentibus venerabilibus viris Fratre Ambrosio Abbate S. Sophia, Fratre Angelo Abbate S. Honorati Lirinensis, & Abbate Johanne . . . . . . testibus ad predicta vocatis adhibitis, & rogatis. Et ego Arcangelus &c.* Hinc colligitur dispensasse Abbatem Cassinensem quoad illegitimos, ut in bonis paternis, maternisque succederent, atque Pedismontanos quandam frumenti, vini, ordei &c. quantitatem solvisse, a quo reali onere illi tantum eximerentur, quos voluisset Cassinensis Abbas.

Juramentum Benedicti Pedismontis.

Abbatis S. Sophiæ, & S. Honorati Pirini.

Subditorum vero utilitati, & commodis consulturus Henricus Abbas, Vicarium in temporalibus generalem constituit Angelum de Vallate virum apprime doctum hisce literis ex cit. regesto p. 55. *Henricus &c. Dilecto nobis in Christo egregio legum doctori D. Angelo de Vallatis de Urbe Vicario Cassinensi in temporalibus salutem in Domino &c. Te igitur Vicarium generalem nostrum, & nostra Cassinensis Abbatia, ac nostra curia in temporalibus usque ad nostrum beneplacitum authoritate nostra &c. tenore presentium deputamus, Civitates, terras, castra, & loca, vassallos, incolas, habitatores eorundem, nomine nostro, ad honorem & fidelitatem nostram, & dicti nostri monasterii Cassinensis regendi, gubernandi &c. civiles, & criminales causas audiendi, examinandi, & eis procedendi &c.* Ideo ab Henrico Abbate comma illud hic positum credimus, *& criminales causas*, quod cœnobium Cassinense pluribus anni diebus jurisdictionem criminalem in universa ditione sua exerceret, ac quotidie jurisdictionem quasi criminalem quibusdam in casibus, ut infra ostendemus.

Vicarius Generalis in temporalibus constitutus.

Publicata aliquot bona cujusdam cœnobio Cassinensi perduellis Henricus Abbas Cortesi de Nicolao Vizzaccaro concessit hisce literis ex ejus regesto pag. 63. a t. *Henricus etc. Dilecto nobis in Christo Cortesi Nicolai Vizzaccari de Pedemonte fideli nostro dilecto salutem in Domino, etc. Volentesque personam tuam pro merito, et servitiis tuis alicujus retributionis rependio premiare, omnia bona stabilia Cicci qm. Notaris Gualgnani de villa Pedimontis rebellis nostri, et nostri monasterii Cassinensis sita in territorio Pedimontis ubicumque sistentia suis finibus limitata, tibi tenore presentium gratiose donamus, tradimus etc. ad habendum tenendum usque ad nostrum beneplacitum tantum, et non aliter, et ex nunc te de predictis bonis in nostra presentia constitutum per anuli nostri traditionem presentialiter*

Bona publicata alteri concessa.

inve-

investimus, et ut ipsorum bonorum possessionem facilius assequaris cum effectu etc. Damus expressius in mandatis dilecto in Christo filio nostro presbytero Bertoldo de Pedemonte magistro Massario nostro in Pedemonte predicto, ut te eorundem tenore presentium in possessionem dictorum bonorum corporaliter inducat, inductumque defendat, et faciat ab omnibus Colonis etc. de fructibus, et aliis eorundem de cetero, et effectualiter integre responderi, in quorum omnium etc. Datum in nostro sacro monasterio Cassinensi in hospitio turris nostra residentia sub anno Domini 1398. die 21. Aprilis etc.

Induciarum Fidejussor fit Abbas Cassinensis.

Quo pactæ induciæ inter Jacobum Stendardum regni Marescallum, atque Jacobum, & Berlengerium Cantelmos Alberti comites stabiles essent, præstes electus Henricus Cassinatium Abbas, ut hisce literis constat in cit. regesto p. 70. *Nos Henricus Thomacellus etc. Pro statu tranquillo totius patria Deo propitio pacem totis visceribus cogimur amplexari, & qualibet removere scandala, & suspiciones fortasse in ipsius pacis oppositum orienda. Hinc est, quod ad rogatum, & preces magnificorum virorum D. Jacobi Extendardi militis fidelis regia majestatis, ac Jacobi, & D. Berlengeris Cantelmi militis dicta regia majestatis fidelium nostras deberemus interponere partes, pro eisdemque teneri hinc inde trengam dudum factam per nobiles viros D. Antonium Budecam de Aversa militem dictum Monachum, & notarium Rhaonem de Frassis officiales dicti D. Jacobi cum predictis D. Jacobo, & D. Berlengerio promictimus, & pollicemur dictam treguam firmam intactam, & illibatam juxta ipsius continentiam, & tenorem per dictum D. Jacobum, suosq; officiales stipendiarios, saccardos, vassallos, seu recomendatos observari, & observari facere realiter, & cum effectu, omni remoto colore, & ubi per dictum D. Jacobum, ejusque officiales, stipendiarios, Saccardos, vassallos, seu recomendatos quomodolibet contra dictos magnifices viros Jacobum Cantelmi, & D. Berlengerium, ejusque stipendiarios, Saccardos, vassallos, & recomendatos, eorumque bona aliquid contra treguam predictam attenderetur promictimus sub fide nobilium, quod per ditam, & damnum inde executum curabimus pro posse restitui facere damnum passis, & si dicta preda post notificationem infra decem dies per dictos D. Jacobum, ejusque officiales stipendiarios, vassallos, Saccardos, & recomendatos non restitueretur patronis, seu damna passis, ad requisicionem ipsorum inimicabimus dictum D. Jacobum, & contra eum movemus, & faciemus guerram, una cum prafatis magnificis viris Jacobo, & D. Berlengerio supradictis, quousque fiet restitutio ipsorum illatorum damnorum. Unde ad ipsorum Jacobi, & D. Berlengerii cautelam presentes nostras premissionis, & pollicitationis litteras fieri mandavimus, sigillo nostro rotundo, quo utimur, & quo dudum ut Abbas S. Sophia utebamur, & subscriptione propria manu munitas. Datum in S. Germano &c. die septimo mensis Septembris septime indictionis.* Ex hisce literis patet Stendardum, atque Cantelmos fideles hoc anno regi Ladislao fuisse; & quidem a præcedenti jam anno Stendardus in regis gratiam fuerat acceptus opera Bonifacii noni Pontificis, qui regi etiam obsequentes reddidit Jacobum de Marzano Scillacii Comitem, Ducem Suessæ, & regni Ammiratum, Goffridum Marzano, Aliphanum Comitem, & magnum regni camerarium atq; Jacobum Ursinum Talleacotii Comitem, ut in ejus bulla videre est, relata a Raynaldo an. 1398. nu. 37. & seqq. Eruitur etiam Henricum fuisse S. Sophiæ Beneventi Abbatem.

Publicata quædam bona Guilelmo Seni restituta.

Anno 1399. Henricus Abbas bona quædam a prædecessore suo Petro publicata restitui curavit Guillelmo Seni Sangermanensi, ut ex hisce literis in citato regesto p. 72. constat. *Henricus &c. Guilelmo Seni de civitate S. Germani dilecto fideli nostro salutem in Domino. Delinquentes interdum percussos a nostro pradecessore justitia suggerente post lapsum ipsos a nobis veniam implorantes, ad misericordia gremium libet admictere, & eos prosequi gratia speciali, moniti evangelico documento, beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur. Sane nobis humiliter supplicasti, ut cum dudum ductus audacia juvenili aliqua contra statum nostri pradecessoris commiseris cum aliorum plurimorum temeritate concurrens propterea te a dicta civitate diutius absentasti, & inde per eundem pradecessorem nostrum fueris infrascriptis tuis bonis contumaciter spoliatus &c.* Bona publicata numerantur, ac deinde subditur: *Et ipsa bona jam concessa fuerunt per nostrum predecessorem pradictum, nonnullis ad ejus beneplacitum, & mandatum dignaremur tibi tuisque heredibus, dicta bona restituere de gratia speciali, cum intendas amplius non vagari, sed in ipsa civitate sub fidelitate nostra, & monasterii Cassinensis exercendo artem tuam trahere quamdiu vixeris incolatum. Nos vero, qui libenter in nostris actibus misericordiam amplexamur, errantes oves nostras ad suum ovile reducere cupientes, sic penitenti, & humilibus precibus nostram gratiam imploranti tibi Guilelmo pradicto, tuisque filiis, & heredibus quandiu in obedientia, & fidelitate nostra, & dicti monasterii, & nostrorum successorum perstiteris, supradicta bona, omnia, & singula de mera nostra liberalitate, ex certa scientia restituimus, & donamus, dummodo in operibus bonis, vel aliqua ipsorum non sit alicui legitime jus quesitum, ac reservantes in eis jura monasterio Cassinensi, si quid haberet, ad habendum, tenendum, possidendum &c. Datum &c.*

Privilegiũ Francisco Summo concessũ; & Guillelmo, atque Antonio Revelo.

Quo probos, fidelesque subditos præmiis se afficere ostenderet Henricus, concessit eodem anno Francisco Summo Sangermanensi amplissimum hoc privilegium ex cit. regesto p. 80. in quo vectigalia leguntur a Sangermanensibus cœnobio nostro pendi solita. *Henricus Thomacellus de Neapoli &c. Nobili viro Cicco Summo de civitate S. Germani fideli, & familiari nostro dilecto salutem in Dño, & sincera dilectionis affectum. Probata jam fidelitatis, & devotionis tua quas ad nos, & nostrum sacrum monasterium Cassinense gerere nosceris sicut quotidie grata, & accepta servitia, qua nobis, & dicto monasterio impendisti, & qua continue presentialiter prastare non desinis modo indefexo merito excitant mentem nostram, ut Personam tuam, & tuorum filiorum, nepotumque, illa gratia prosequamur per quam dicta servitia prastare, & in melius, & ferventius continuare prosequi valeas in futurum. Horum igitur consideratione commoti, volentes, te pro meritis & servitiis supradictis alicujus condigne retributionis premiare rependio, ut*

bene-

benefecisse ceteris, aliique hujusmodi exemplo inducti ad itidem peragendum ferventius animentur matura deliberatione prahabita, consilioque discusso cum egregie legum doctore D. Angelo de Vallatis de urbe nostro Vicario generali, nomine nostro, & dicti nostri monasterii, & conventus Cassinensis, ac successorum nostrorum. Tibi tamquam benemerito, tuisque filiis masculis usque ad tertiam generationem recta linea descendentibus concedimus, damus, & indulgemus de speciali dono gratia immunitatem, libertatem, ac franchitiam omnium, & singulorum bonorum tuorum, & rerum tam mobilium, quam stabilium consistentium in dicta civitate S. Germani, & ejus territorio, & ubilibet infra limites Abbatia Cassinensis in quibuscumque terris, castris, villis, & territoriis, vocabulis, ac finibus, qua, & quas in presenti tenes, & possides quocumque titulo, jure, vel causa, seu tenore, te possidere contingat in futurum usque ad dictam generationem. Teque & dictos filios tuos usque ad dictam generationem recta linea discendentes ab omni onere functionis, & dictis tuis filiis, usque in dictum genus a qualibet annua prestatione jure dominii nostri, seu quocumque alio redditu debito nobis, & ecclesia Cassinensi, vel quibuscumque membris subditis nobis, & ecclesia memorata nec non ab omni redditu decimarum, terraticorum, seu censuum, ad qua dicta tua, & tuorum filiorum usque in dictum genus bona essent obnexia seu quomodolibet obligata, vel submissa auctoritate nostra absolvimus liberamus, & ex certa nostra scientia relaxamus, & reddimus absolutos, & ut plenieri ipsorum bonorum & rerum gaudeas exemptione, atque libertate volumus, quod nec decimam, nec terraticum, redditum, neque censum, Jus plateaticum, vel scafarum sitarum in fluminibus Abbatia, nec glandaticum pro scrofis, seu decimam de agnis, seu herbaticum pro quibuscumque animalibus grossis, atque minutis, neque Procurationes, seu quascumque alias exactiones solitas pro tempore imponi per Cassinenses prelatos hominibus Abbatia, seu per alios quoscumque officiales Cassinenses, tu tuique filii usque in dictum genus solvere tenearis; Praterea, ut sentias in te gratiam nostram uberius habundare, te, & dictos tuos filios, & descendentes, ut supra, ab omni solutione tertiaria emptionis causa, seu venditionis de speciali dono gratia eximimus, ac liberamus, volumus tamen, quod pro recognitione, & memoria hujus beneficii, & gratia tenearis, & debeas tu, tuique filii, & descendentes ut supra solvere, & presentare camera Cassinensi singulis annis in festo B. Benedicti de mense Martii unam libram cera. Quam gratiam, & beneficium pralibatum ad te, tuosque filios, & descendentes, ut supra transire volumus pro omnibus, & singulis bonis, qua presentialiter possides, & qua tui, & ipsi tui filii, et descendentes, ut supra imposterum tenebunt, et possidebunt. Promittentes pro nobis, et successoribus nostris predicta omnia, et singula rata, et firma habere, et tenere, et in nullo contrafacere, vel venire per nos, vel alium, seu alios nostros ministros, aut officiales, mandantes harum serie universis, et singulis Vicariis, Thesaurariis, Officialibus, exactoribus, atque castaldis nostris presentibus, et futuris, quatenus prafatum Ciccum, et dictos suos filios, et descendentes contra tenorem prasentis liberalitatis, exemptionis, et franchitia, de jure vel de facto in persona, vel bonis nullatenus debeant, vel audeant molestare, seu eidem ausu temere contraire sub gratia nostra obtentu, et pena unciarum viginti quinque, quam si quis contrafecerit, incurrere volumus ipso facto. In quorum testimonium prasentes tibi fieri mandavimus ratione condigna, quos subscripsimus manu propria, et nostri pendentis sigilli pontificalis jussimus appensione muniri. Datum in sacro nostro monasterio Cassinensi die vigesimo tertio mensis Martii, septima indictione, millesimo trecentesimo nonagesimo nono. Pontificatus SS. in Christo Patris, et D. nostri D. Bonifacii Papa noni anno decimo. Nos Henricus Abbas Cassinensis manu propria subscripsimus etc. A Francisci genere sunt Johannes, & Vincentius Jesuitæ viri apprime docti, & pii utriusque juris doctor presbyter Petrus Aloysius utriusque juris doctor Ignatius, aliique. Ædem immunitates in perpetuum concessæ die 16. Maii nobilibus viris Guillelmo, & Antonio Revele Fratribus ex oppido Cervarii, eorumque legitimis descendentibus ob egregia illorum erga cœnobium nostrum merita. Epistola hac de re in regesto Henrici p. 85. extat ejusdem fere tenoris, ac mox allata.

Recollector Generalis constitutus.

Eodem anno notarium Eustasium de S. Germano constituit Henricus Abbas generalem Recollectorem jurium tertiariæ, quam vendentes bona stabilia ex ditione Cassinensi discessuri persolvere debebant cœnobio nostro, ut diximus. Cui oneri obnoxii etiam erant possessores bonorum stabilium intra fines ditionis Cassinensis, cum ea vendebant, etiam si ditionem ipsam non incolerent. Ex quibus certe luce clarius constat supremum jus cœnobii nostri in singularia subditorum bona. Constituit quoque procuratorem colligendis decimis, quartæ canonicæ idest illius portionis, quæ episcopo, seu ordinario ex legatis piis alicui suæ diœcesis ecclesiæ absque onere testamento relictis obvenit, quartæ funeralis, quæ solvenda est a singulis parochis diœcesis Cassinensis, & vectigalium, quæ pro montibus, aquis, insulis, & scadentiis cœnobio nostro erant persolvenda. Scadentia dicebatur jus, quo omnium subditorum bona ab intestato decedentium, quique parentes, filios, fratresque non haberent, Cassinati cœnobio obveniebant. Id vero pietate Bernardi Abbatis factum, nam antea, ut ex privilegio Roberti II. Capuæ principis ostendimus omnia ab intestato decedentium bona Cassinatibus monachis devolvebantur. Ex his autem omnibus constat supremum in peculiaria subditorum bona jus cœnobii Cassinensis ut diximus. Procuratoriæ litteræ ex cit. regesto p. 93. ita se habent. *Henricus etc. Dilecto nobis in Christo notario, Heustasio de S. Germano generali procuratore nostra curia Cassinensis fideli nostro salutem in Domino sempiternam etc. Idcirco te provisorem, inquisitorem, ac etiam recollectorem, et perceptorem jurium omnium tertiarum, decimarum Canonicarum, portionum, quartarum, et censuum, ac etiam montium, aquarum, insularum, ac scadentiarium, aliarum quorumcumque mobilium et stabilium eidem nostro monasterio Cassinensi, et nostra camera spectantium, et pertinentium, quovis modo, jure, titulo, sive causa, presentium auctoritate facimus, statuimus, ac etiam ordinamus, atque ad nostrum beneplacitum,*

et man-

& mandatum, nec non ad requirendum, inquirendum, & videndum omnes, & singulas franchitias, seu cautelas, instrumenta, franchitias quaslibet censum continentes, quibus Instrumentis franchitiarum, & censuum per te visis, & diligenter inspectis, nos informare procures. Mandantes propterea præsentium auctoritate omnibus, & singulis nostris vassallis Cassinensibus quocumque nomine censeantur, ut in omnibus, quæ ad hujusmodi officium, ut superius declaratum est pertinere noscuntur, tibi devote pareant, obediant, & intendant tanquam nobis, pœnas enim, & banna quas, & quæ super præmissis rite duxeris imponenda rata geremus, & firma, easque volumus a transgressoribus ex nunc per te irremissibiliter extorqueri, & de hiis, quæ receperis ex dictis juribus, & quolibet ipsorum ad certitudinem nostram, nostrique monasterii Cassinensis, & cautelam omnium quorum interest, & in futurum poteris interesse, facias quaternos debitos, & sollemnes, ac de ipsis pecuniis quibuscumque receperis facias solventibus debitas apodixas, & cautelas &c. Mandantes insuper nostro Vicario Cassinensi præsenti, & successive futuro, ac etiam nostris castellanis, capitaneis, & officialibus aliis quibuscumque in singulis terris, & locis nostræ Abbatiæ Cassinensis per nos constitutis, & ordinatis, ut tibi in præmissis, & quolibet præmissorum assistant, atque præstent, cum expediens fuerit, auxilium, consilium pariter, & favorem. Datum in sacro nostro Cassinensi monasterio sub nostro rotundo sigillo, ac subscriptione propria nostræ manus, anno Domini 1399. &c. die 22. Julii, septimæ indictionis. Hinc patet plura cœnobium nostrum habuisse sibi subiecta castella seu arces, quarum Præfectos constituebat Abbas,

Bellum ab Abbate Cassinensi Fundano Comiti illatum.

Cum Honoratus Cajetanus Fundorum Comes Antipapæ Benedicto decimotertio fautor, simulans, Bonifacio pontifici fidelitatis Sacramento se se obstrinxisset, atque in ejus vitam, libertatemque inhiaret, damnatus est ut hæreticus, ejusque bona publicata, atque sacrum in eum bellum indictum peculiari bulla, cujus autographum in archivo nostro asservatur, quamque ex regesto Bonifacii noni edidit Raynaldus an. 1399. nu. 14. Quare Bonifacius Henrico Abbati Cassinensi jussit, ut bellum omnibus viribus in Honoratum instrueret, illique hac bulla concessit, ut decimis ecclesiasticis, quæ suo jussu ab ecclesiis ditionis Cassinensis Ladislao solvendæ, ad ipsum hoc bellum uteretur.

Ex originali in Archivo.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Henrico Abbati monasterii Cassinensis, quod nullius diœcesis existit, nobis & Romanæ ecclesiæ immediate subiecti salutem, & apostolicam benedictionem. Sacrosancta Romana ecclesia devotos, & humiles filios ex assueta benignitatis, & pietatis officio propensius diligere consuevit, & ne multiplicium, & diversorum onerum prægraventur molestiis, eos tamquam pia mater per salutaris provisionis remedium confovere. Dudum siquidem ex certis rationabilibus causis animum nostrum moventibus carissimo in Christo filio nostro Ladislao regi Hierusalem, & Siciliæ illustri decimam omnium redditnum, & proventuum ecclesiasticorum in regno Siciliæ, & terra citra Farum, quæ juris, & proprietatis ecclesiæ Romanæ existere dignoscuntur, consistentium per annum unum a proximis Kalendis Januarii in antea numerandum, sub certis terminis, pro defensione dicti regni ab omnibus, & singulis Archiepiscopis, episcopis, abbatibus, cæterisque prælatis, & personis ecclesiasticis, secularibus, & regularibus, exemptis, & non exemptis, hujusmodi redditus, & proventus in dicto regno, & terra prædictis obtinentibus, venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, & dilectis filiis hospitalium S. Joannis Jerosolimitani, & B. Mariæ Theutonicorum magistris, Prioribus Præceptoribus, & Fratribus, ac Prælatis, & Clericis terrarum subiectarum, dilectis filiis nobilibus viris Nicolao Comiti Nolañ. & Raymundo de Bautio, & filio de Ursinis dumtaxat exceptis persolvendam, per quasdam nostras certi tenoris litteras sub datum Calendis Februarii Pontificatus nostri anno decimo duximus concedendam. Cum autem post prædicta tu ex mandato nostro contra iniquitatis filium Honoratum Caetanum olim Fundorum Comitem hostem, & rebellem ecclesiæ manifestum, bellum indixeris, & cum omnibus Terris, & locis monasterio suo subiectis guerram viriliter feceris, ac facias de præsenti, & propterea pro defensa, & offensa varia, & diversa, ac grandium expensarum onera te subire oportuerit, ac oportet incessanter, nos igitur volentes tibi, & monasterio tuo in præmissis salubriter providere, motu proprio, non ad tuam, vel alterius pro te nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam sed de nostra mera liberalitate, auctoritate apostolica, præsentium tenore, te, ac monasterium tuum Cassinense cum omnibus membris, juribus, bonis, & pertinentiis suis a solutione, ac præstatione dictæ decimæ, & ab omnibus, & singulis in dictis litteris contentis eximimus, & protinus liberamus, ita quod nec idem rex aut quævis alia persona contra te aut monasterium, membra, bona, pertinentia, & jura prædicta præmissorum occasione, aut dependentium possit, vel debeat aliquam realem, seu personalem seu mixtam inferre molestiam, vel læsionem seu ad solutionem, vel contributionem aliquam propterea vel ob id directe, vel indirecte per se, vel alium seu alios quomodolibet exigere, vel aliter coarctari, nullum tamen eidem regi propter hoc quoad exactionem, & perceptionem hujusmodi decimæ ab aliis persolvendæ præjudicium generando, decernentes ex nunc irritos & inanes quoscumque processus, & sententias, quos, vel quas contra exemptionem hujusmodi per quoscumque haberi contigerit seu etiam promulgari; volumus autem, & eadem auctoritate decernimus, & mandamus, quod omne id, & totum, quod tu, vel alii monasterii membrorum, pertinentiarum, jurium, ac bonorum prædictorum præfato regi, vel alteri pro eo, vigore concessionis prædictæ eidem per nos, ut supra præfertur factæ, solvere debuisses, vel deberes imposterum, aut debuissent convertere, & expendere, ac erogare tenearis, & ipsi teneantur pro ductu, & exercitio dictæ guerræ contra dictum Honoratum motæ, ac de cetero prosequendæ. Tibi nihilominus per te, vel alium, seu alios, de quibus tibi videbitur exigendi a tuis quibuscumque subditis, & membris dicti monasterii cujuscumque status, gradus, seu conditionis existant, hujusmodi decimam, & fructus, redditus, & proventus in ea quantitate, ac summa, prout solvi debebat præfato regi, vel alteri ratione

dicti

dicti monasterii, membrorum, bonorum, jurium, pertinentiarum hujusmodi, prout ad quemlibet pertinere poterit, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, prafata auctoritate potestatem plenariam concedentes. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostra exemptionis, liberationis, voluntatis, mandati, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare prasumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Roma apud S. Petrum, tertio nonas Maii, Pontificatus, nostri anno decimo. F. de Monte Policiano, gratis de mandato Dñi nostri Papa - Lazarus - Registrata. Adest sigillum plumbeum pendens &c.

Oppidani Pōtiscurvi ecclesiæ recōciliati.

Timore ob molita hæc contra Fundanum Comitem bella perciti Oppidani Pontiscurvi, qui hactenus Benedicto XIII. Antipapæ faverant, pluraque scelera in ecclesias, Romanam, & Cassinensem perpetraverant, supplices veniam a pontifice Bonifacio petiere, qui mira clementia a censuris absolvendos curavit per Johannem episcopum Aquinatem bulla die 20. Junii anni 1399. edita cujus aliqua hic tantum verba referremus. *Bonifacius &c. Cum itaque populus, & communes, ac singulares persona utriusque sexus, tam clerici, quam laici, nec non habitatores & incola nostra terra Pontiscurvi Aquinatensis diœcesis &c. Qui dudum felicis recordationis Urbano Papa sexto pradecessori nostro, nobisque, & Romana ecclesia cunctorum Christi fidelium magistra, & domina rebelles fuerunt ac cum iniquitatis Alumno Honorato Gaetano olim Comite Fundorum, & nonnullis iniquitatis filiis suis in hac parte complicibus, ac sequacibus ausu temerario contra Urbanum pradictum pradecessorem nostrum, & ecclesiam prafatos conspirationes, & colligationes gentium armatarum conducere, receptare, & nonnullas terras, castra & loca Romana ecclesia, ac eandem terram Pontiscurvi occupare, & occupata detinere, & damnata memoria Roberto olim basilica duodecim Apostolorum presbytero Cardinali vulgariter dicto Gebennensis, qui se Clementem septimum ausu sacrilego nominare prasumpsit, & tunc Antipapa credere, adherere, ac favere, nec non Antipapa qui dicto Roberto se successisse pratendit, ac sequacibus ipsius ac contra prefatum Pradecessorem nostrum nos, & ecclesiam pradictos quam plurima mala facere dicere, & ordinare &c. Nec non sacrilegia, incendia, rapinas, spolia, homicidia, captiones, ac redemptiones hominum, animalium, ac bonorum tam officialium Romana ecclesia, & dilecti filii Abbatis monasterii Cassinensis quam aliorum subditorum, & gentium earundem, ac fortellitiorum &c. adium, & domorum demolitionis, exercitus, & calvaccatas, ac offensiones, & nonnulla alia varia, & diversa excessus crimina, & delicta contra prefatum pradecessorem nostrum nos ecclesiam, civitates, terras, castra, & loca Pralatos, Officiales subditos, clericos, & laicos, & fideles, ac gentes, tam prefati pradecessoris nostri, Ecclesia, quam nostras & Abbatis Cassinensis prafati hactenus commiserunt & perpetraverunt, properque verentur eos imposterum inquietari, & molestari posse, sed quia ad cor reversi dolentes ab intimis de commissis, nuper ad nostram, et dicta ecclesia gratiam, fidelitatem, et obedientiam humiliter redierunt etc.*

Ex originali in Archivo.

Bona quædam publicata Filliolo Thomacello concessa, & Antonio Judicis Diamantis.

Egregiam cœnobio Cassinensi præstiterat in recuperandis Fractis operam Filliolus Thomacellus quare Henricus Abbas ejus frater monachorum scitu, omnia illi perduellium quorumdam Fractensium bona publicata, hisce literis ex cit. regesto p. 94. a t. concessit. *Henricus etc. Dilecto nobis in Christo egregio viro Filiolo Thomatello de Neapoli germano nostro carnali salutem in Domino. Attendentes merita, ac sinceritatem tui cordis, grata quoque, et accepta servitia tua persona, una cum familiaribus, et equis tui, per te, et ipsos nobis, Conventui, et monasterio nostro Cassinensi temporibus retroactis fideliter etc. prastita, et impensa, et prasertim labores, et pericula quos, et quanta circa recuperationem castri nostri Fractarum dum per gentes, et Vassallos Honorati Gaetani olim Fundorum Comitis noctis tempore violenter et hostiliter, ac proditorie subtracti, et jurati, quem etiam circa gubernationem, et manutentionem ipsius castri, et terrarum, et castrorum omnium nostra Abbatia Cassinensis armata manu te subivisse, et substinuisse cognovimus, et qua ad prasens grato animo substines etc. Volentes itaque tibi pro meritis, et servitiis supradictis, ac expensis per te prastitis ad pradicta, alicujus condigna retributionis premiare rependio etc. matura deliberatione prahabita, una cum nostris Fratribus nostri Capituli Cassinensis, de certa nostra scientia, et authoritate ordinaria, ac de consensu, et voluntate dictorum Fratrum nostrorum Monachorum Conventus dicti nostri monasterii tenore presentium tibi tamquam benemerito etc. tuisque heredibus, et successoribus in perpetuum in burgensaticum, et burgensaticorum natura concedimus, damus etc. omnia, et singula bona mobilia, et stabilia, burgensatica, et Feudalia, si qua fuerunt, sita, et posita in dicto nostro castro Fractarum, et ejus territorio, et pertinentiis, qua fuerunt notarii Leonardi Jauniconi, notarii Georgii Palmerii, Antonii Magistri Leonardi dicto Guzzoni, et Nuccii, et Cobelli Johannis Malli Fratrum de dicto nostro castro Fractarum, et eorum, et cujuslibet ipsorum haredum nostrorum, et dictorum conventus, et monasterii rebellium, qui propter ipsorum rebellionem, et notoriam adhasionem, videlicet adharendo olim dampnato, et scismatico Robberto Gebbenensi Antipapa et dicto Honorato olim Fundorum Comiti, ac sequacibus eorumdem inimico, et rebelli Sanctissimi D. D. nostri Bonifacii divina providentia Papa noni, et totius S. Romana ecclesia fidelibus, atque nostro rationabiliter, ac legitime devoluta fuerant ad manus et demanium monasterii nostri pradicti, franca quidem, libera, et exempta ab omni onere servitutis realis, et personalis etc. ad habendum, tenendum, et possidendum etc. Investientes te Filiolum ibidem coram nobis prasentem, et petentem pro te, et tuis heredibus, et successoribus ut supra de prasenti nostra donatione etc. per nostrum anulum presentialiter de eisdem, ut est moris etc. Quocirca dilectis in Christo filiis Fratri Petro de Amalfia castellano, et officiali nostro, ac D. Andrea Tangorgie de Fractis magistro massario nostro dicti castri, et cuilibet eorum in solidum harum serie committimus, et mandamus, quatenus te Filiolum in*

corpo-

corporalem possessionem bonorum ipsorum inducant, & defendant &c. In quorum omnium testimonium &c. has nostras concessionis litteras fieri mandavimus manu notarii Robucii Alexandri de Benevento secretarii nostri, & monasterii Cassinensis, & in registro dicta nostra camera registrari ad cautelam, nostroque pontificali pendenti sigillo, & subscriptione propria manus communitas, datum & actum in sacro monasterio Cassinensi sub anno Dñi 1399. *die* 13. *mensis Augusti septima indictionis &c.* Ejusdem tenoris literis in cit. regesto p. 82. Henricus Abbas alia quædam publicata Fractensium perduellium bona Antonio judicis Diamantis ex oppido Fractarum de cœnobio nostro optime merito, dono dedit.

Bona quæ-dam restituta.

Bona etiam quædam Thomæ de Benedicto ex oppido Pedismontis a Petro Abbate publicata ob perduellionis crimen Henricus Abbas ejus cognatis restituir, ut ex literis in cit. regesto p. 101. a t. die 16. Septembris editis, in quibus præ ceteris leguntur. *Hoc autem ideo facimus, ut ad fidelitatem, & devotionem nostram, & dicti nostri Monasterii vos, & ceteri nostri fideles promptius reducantur &c. revocantes insuper omnem processum, & omnem sententiam, ut dicitur factam, ac latam, contra eundem Thomasium, & ejus bona per quondam Abbatem Petrum nostrum in dicto monasterio Prædecessorem, quem processum, & sententiam hic die certa nostra scientia haberi volumus pro expressis, & specificatis, licet de ipsis processu, & sententia in præsenti concessione nulla specialis mentio fiat.*

Bona ab intestato decedentium cœnobio Cassinensi vindicata.

Ex Henrici Abbatis literis in cit. reg. p. 96. constat quod paulo ante diximus, bona subditorum ab intestato decedentium ad monasterium Cassinense pertinuisse. *Nos Henricus &c. Cum hereditas qm. Nicolai de Germano de castro nostro Cerbarii ab intestato defunti ad nos, & monasterium nostrum Cassinense pertineat de jure, & nos, qui imitari, & sequi potius debeamus mentem, quam verba ipsius defuncti, quia constat nobis præfatum Nicolaum predilexisse cunctis aliis suis consanguineis, & affinibus venerabilem virum D. Nicolaum Archipresbyterum dicti castri, & Paulum Fratrem dicti Archipresbyteri, & Bartholomiam uxorem Petri de Stephano Nepotes dicti qm. Nicolai jam defuncti, idcirco tenore præsentium hereditatem & bona dicti qm. Nicolai, ac omnia, & singula jura realia & personalia nobis, & dicto nostro monasterio competentes, & competentia in, & super hereditate dicti qm. Nicolai liberaliter, & charitativo modo donamus eisdem cuilibet eorum pro tertia parte pro eo, & ex eo quod præfatus Archipresbyter Paulus, & Bartholomia pro dictis juribus pro subsidio, & in subsidium nostrum, & dicti nostri Monasterii solverunt manualiter, ac presentialiter assignaverunt nobis uncias decem carlenorum de quibus nos bene quietos, & contentos vocamus, & reputamus investientes dictos Archipresbyterum Paulum, & Bartholomiam de hereditate & bonis juribus prædictis per traditionem presentis cedula ad habendum, tenendum &c. Ita quod in jus, & privilegium nostri monasterii prædicti, quilibet ipsorum succedat, & succedere debeat pro tertia parte. In cujus rei testimonium &c.*

Vicarius Generalis in oppido Citrarii creatus.

Die 15. Octobris anni 1399. Henricus Abbas Vicarium generalem oppidorum Citrarii & Fellæ constituit Ludovicum a Nusco Monachum Cassinatem, illique jurisdictionem omnem, tam spiritualem, quam temporalem attribuit. Epistola ea de re p. 106. cit. regesti extat illi prorsus similis, quam Petrus Abbas ejusdem oppidi Vicariis concedit, præter hæc verba, quæ in hisce supersunt. *Et quod nullus dictorum Vassallorum vadat ad serviendum alicui Domino hujus regni, vel aliunde sine nostra, & successorum nostrorum licentia, & mandato etiam sub pœna privationis omnium bonorum suorum &c.*